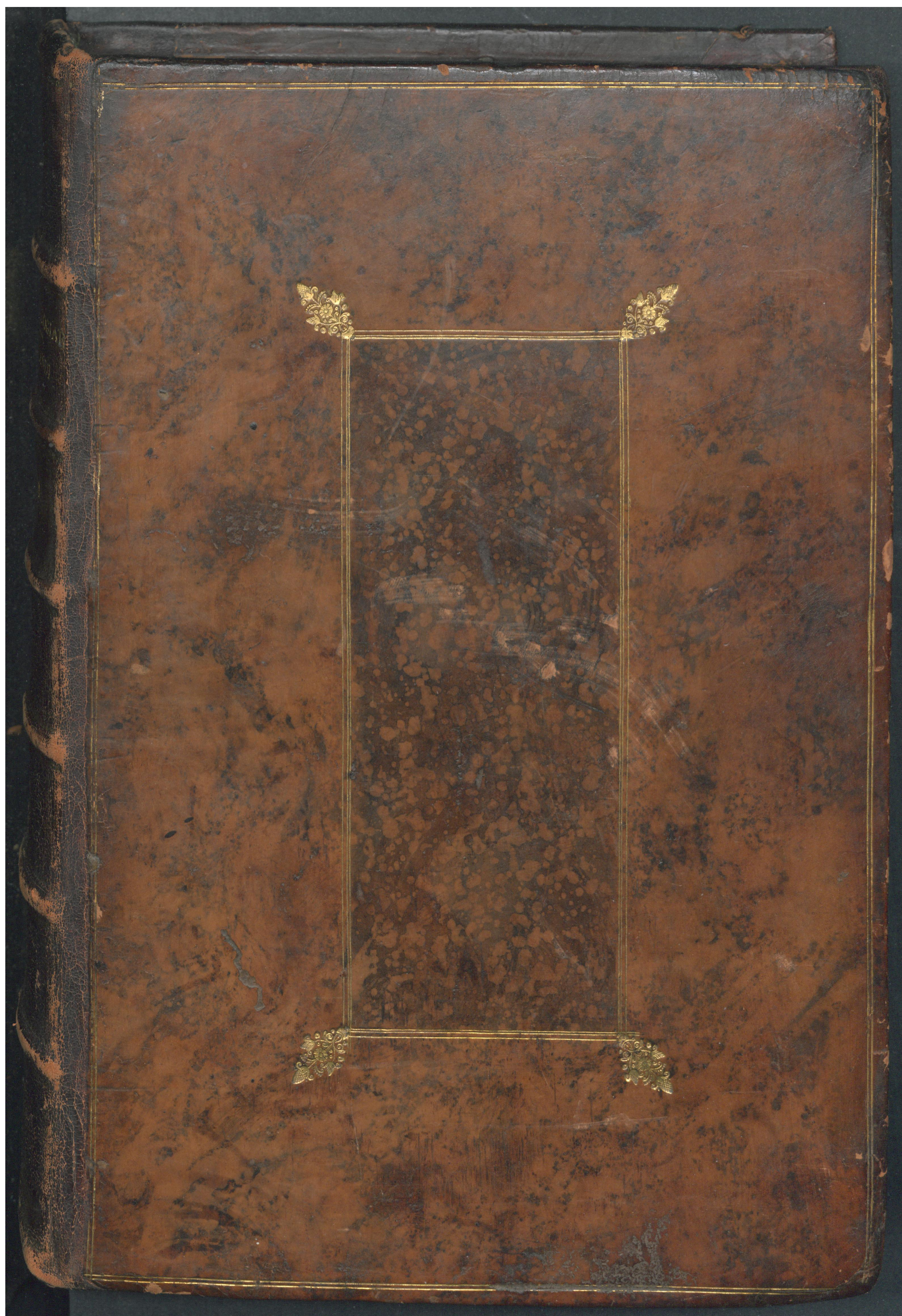
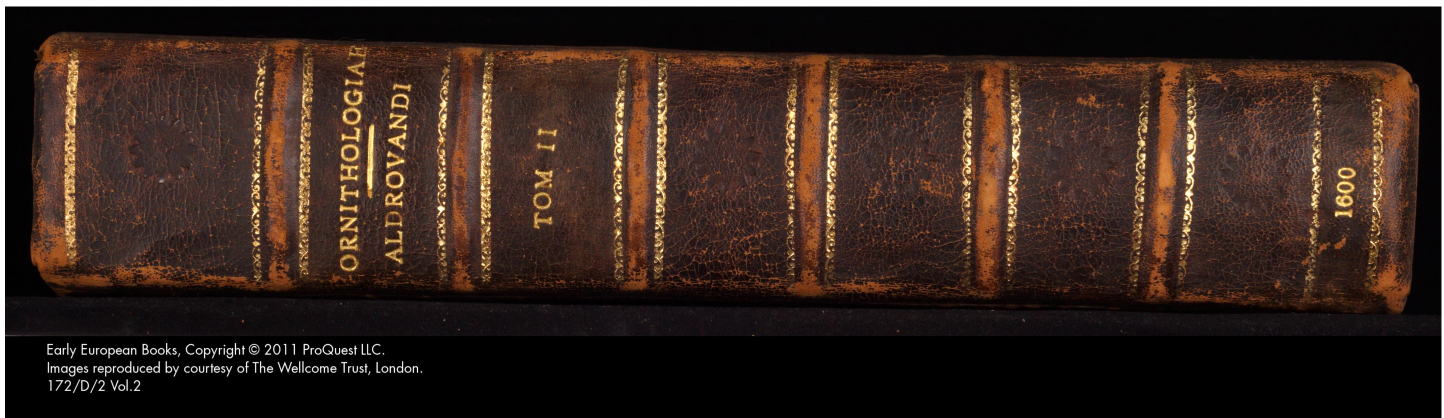
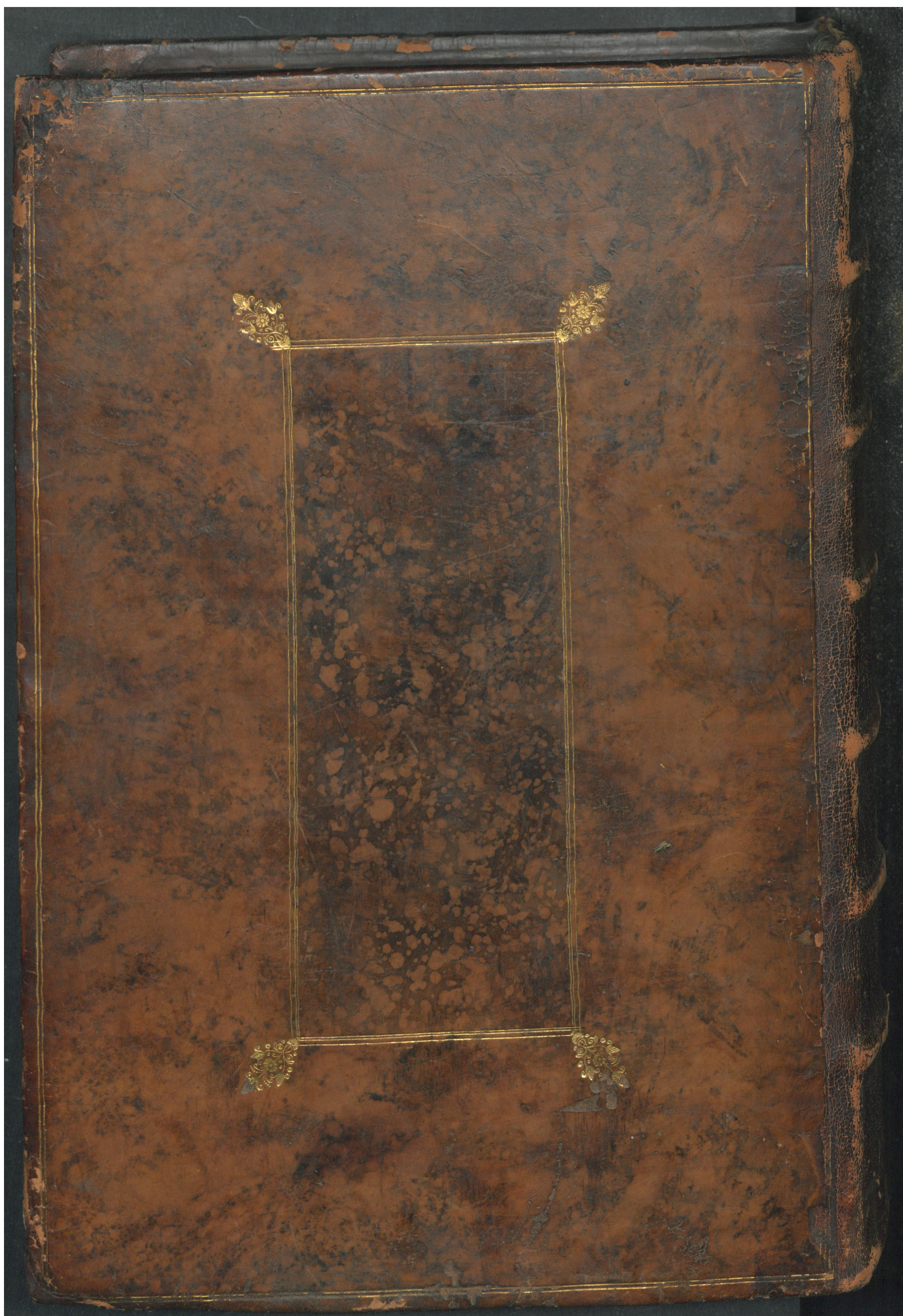
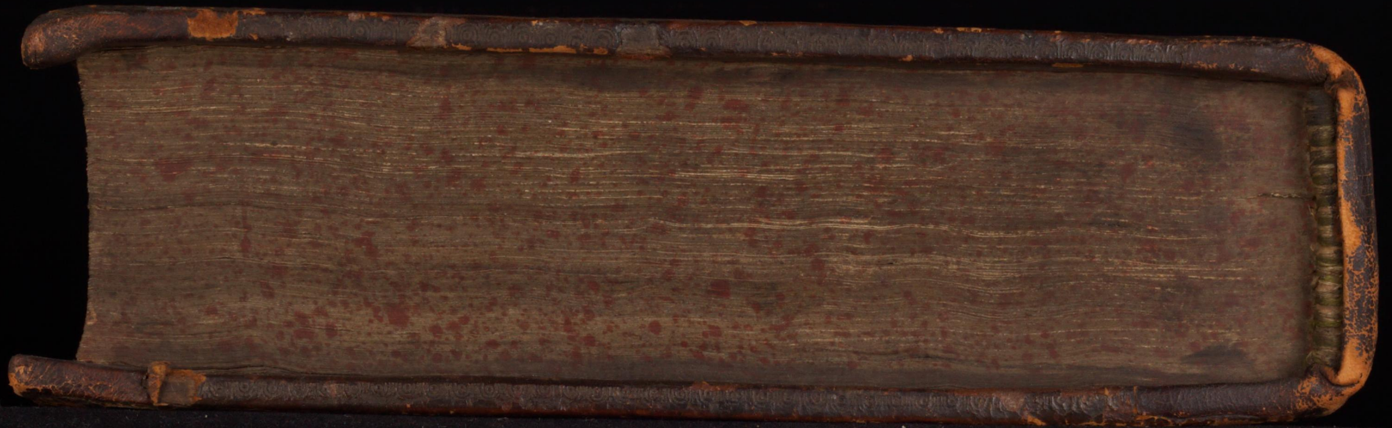

ORNITHOLOGIAE
ALDROVANDI
TOM II
1600

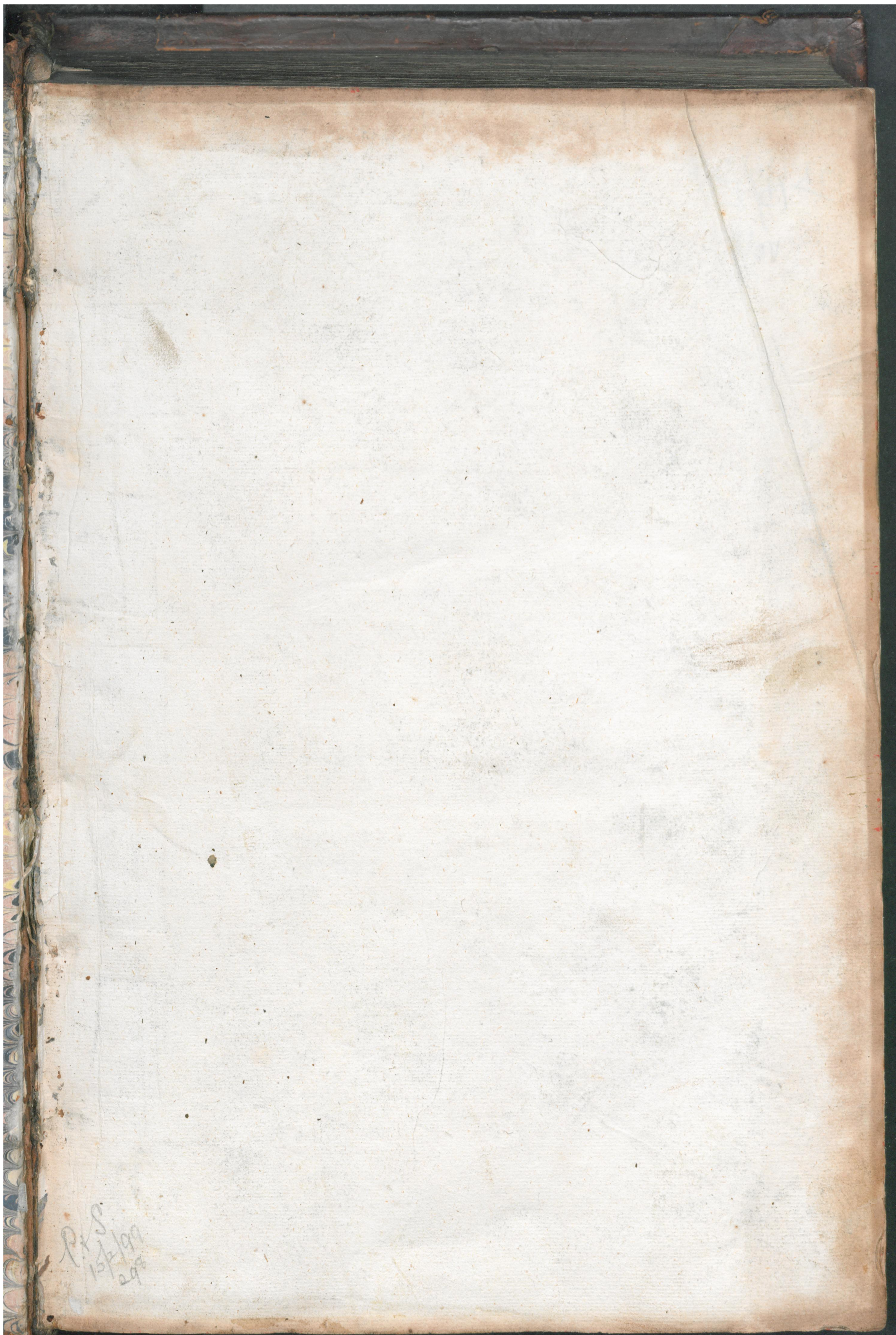

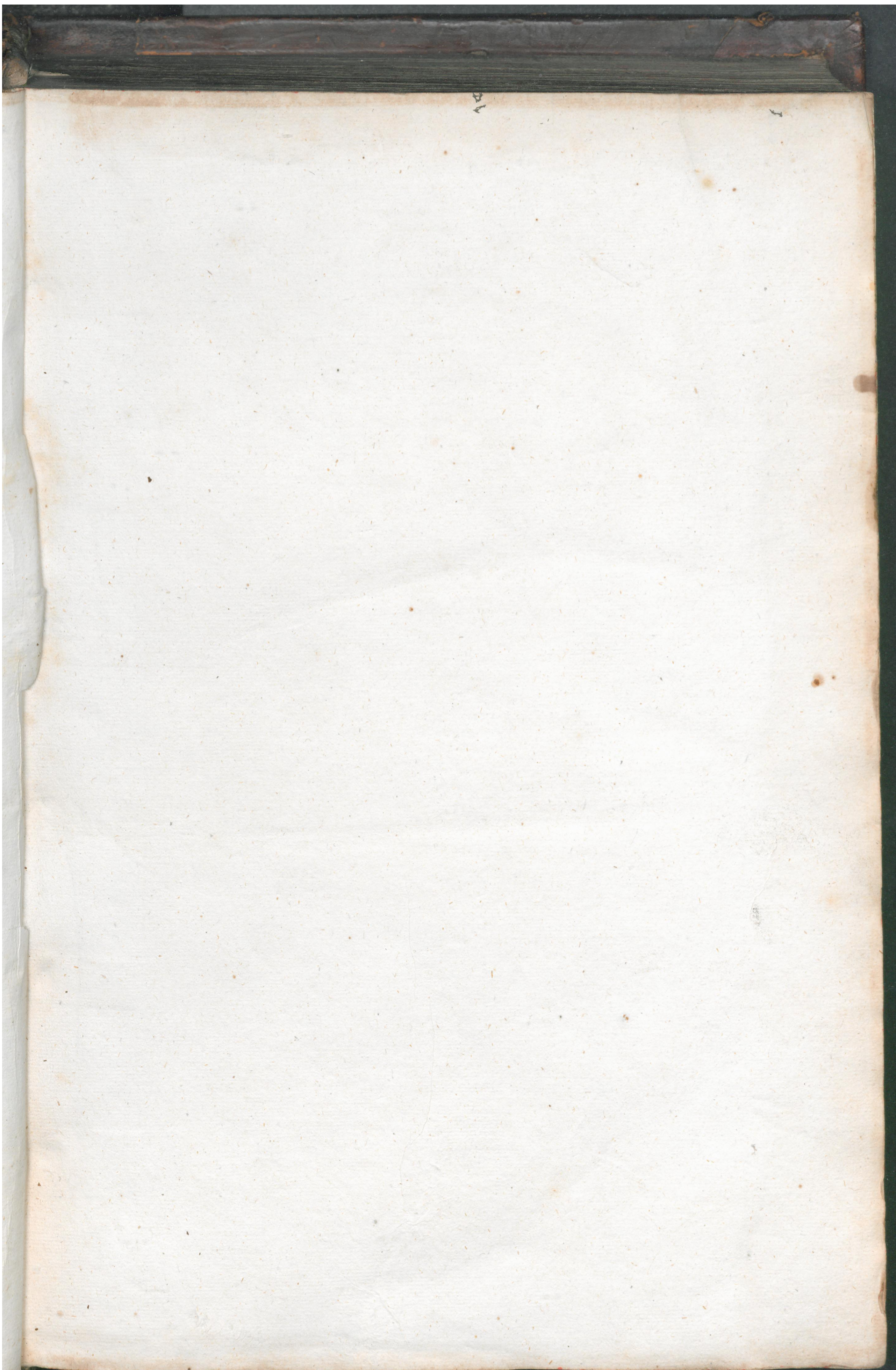

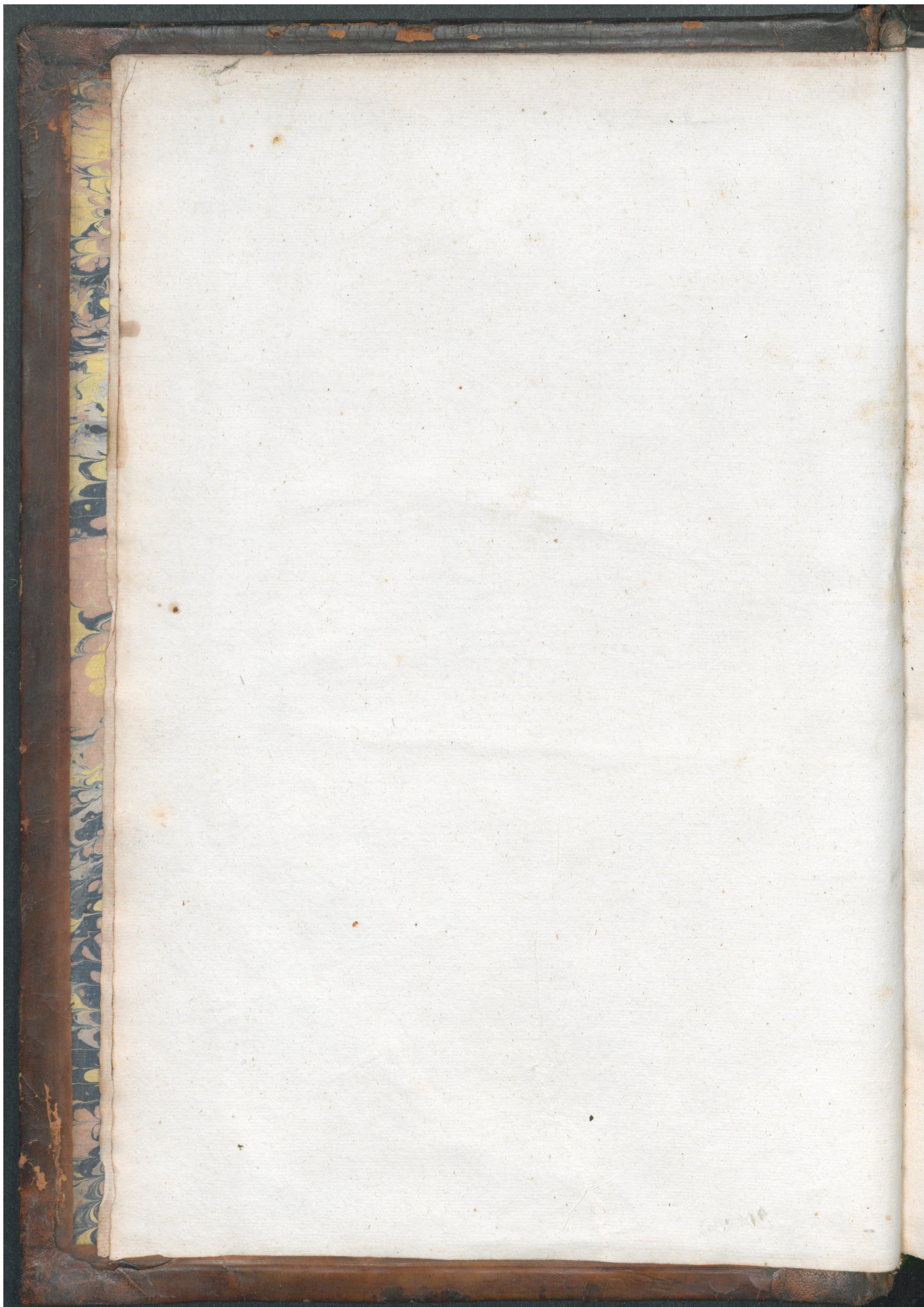

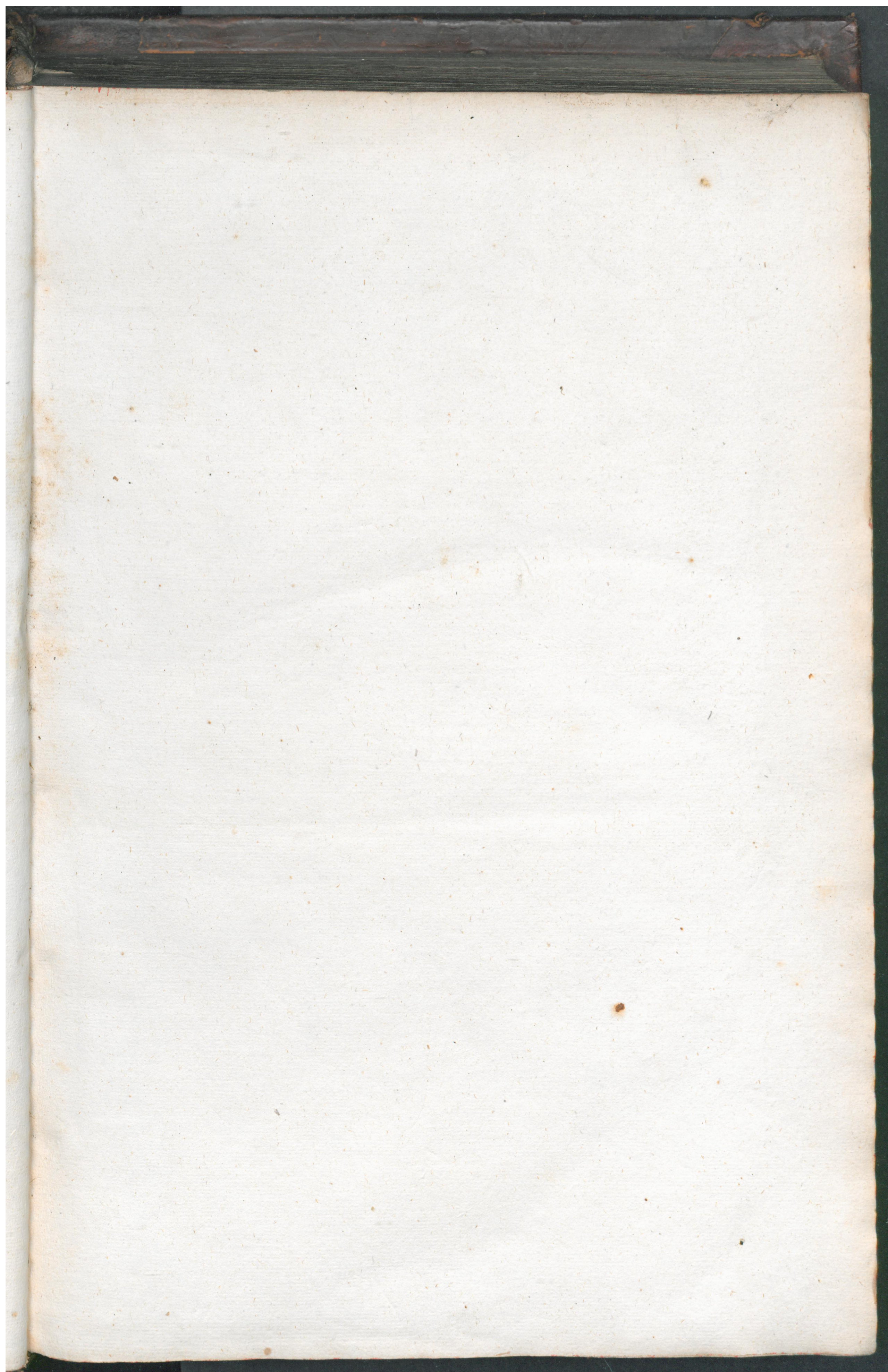

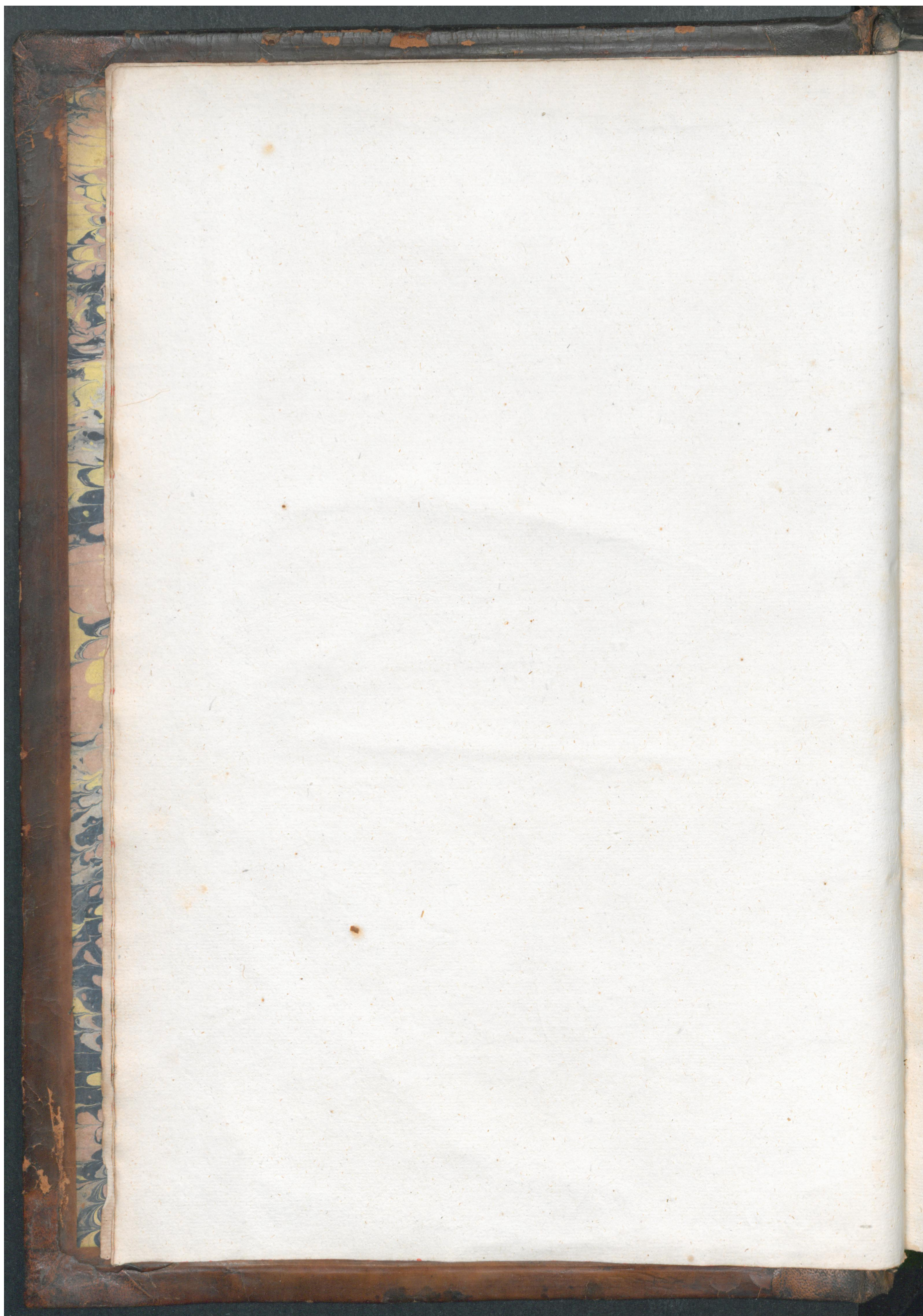

DEO DUCENTE.

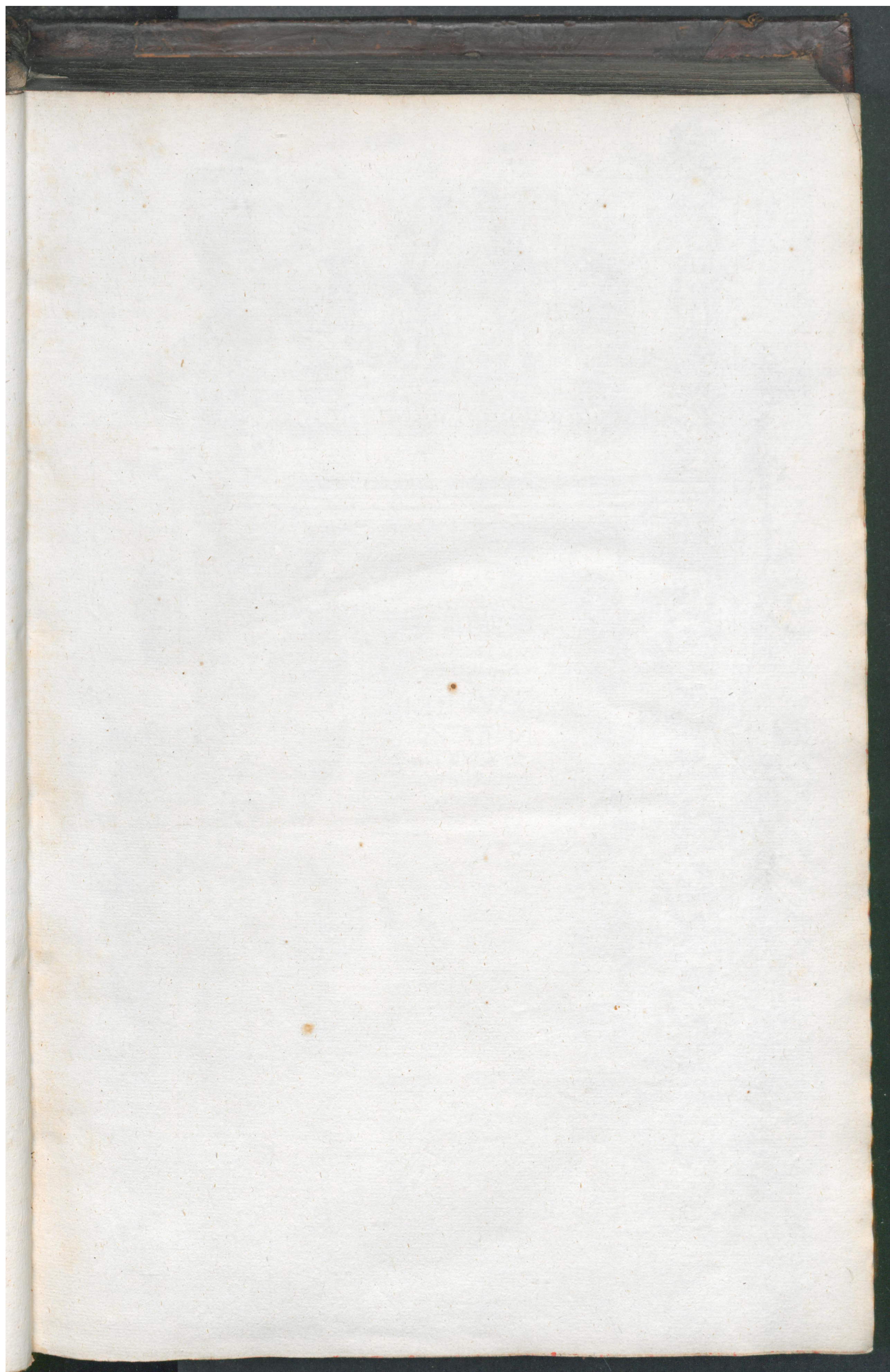

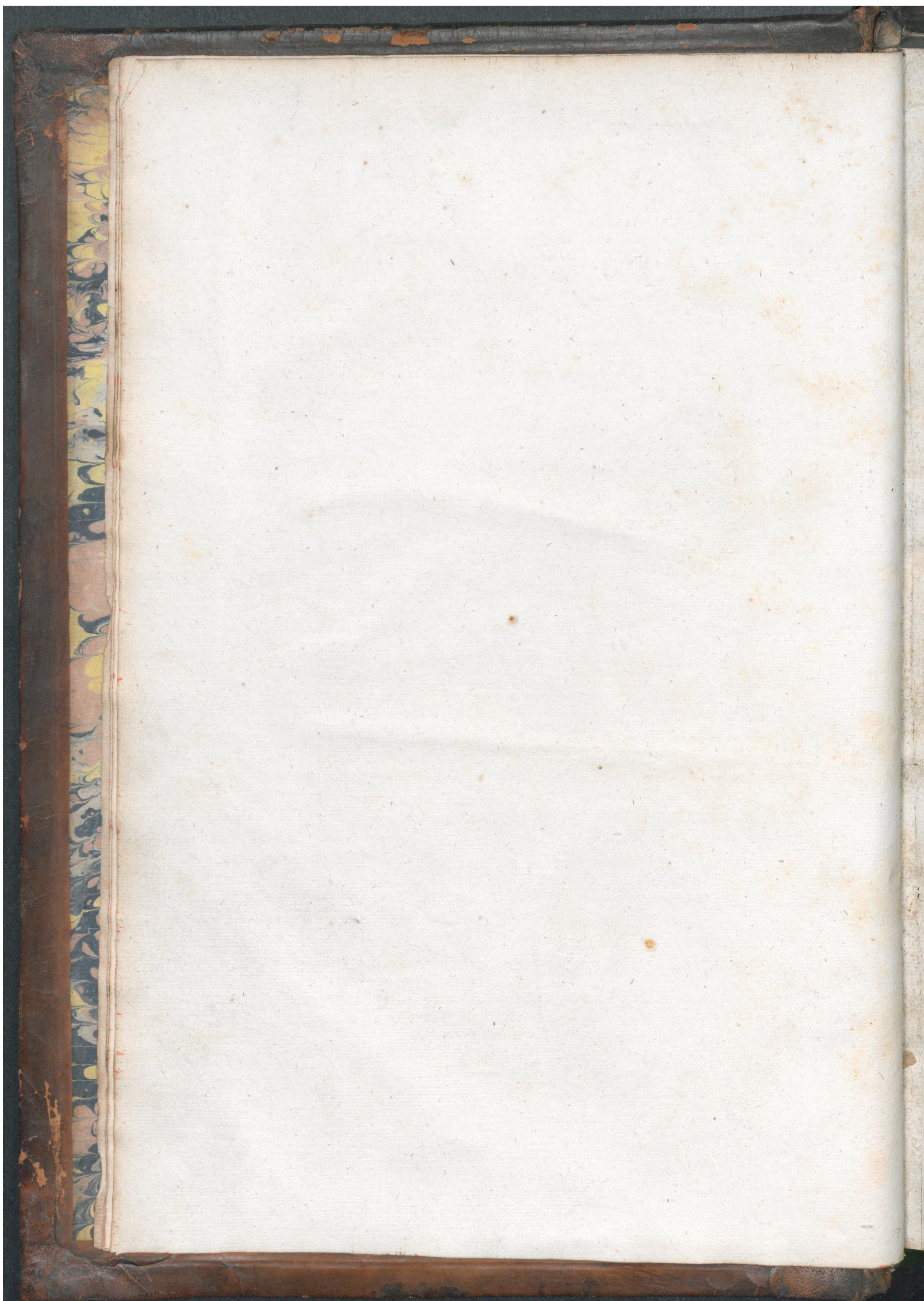

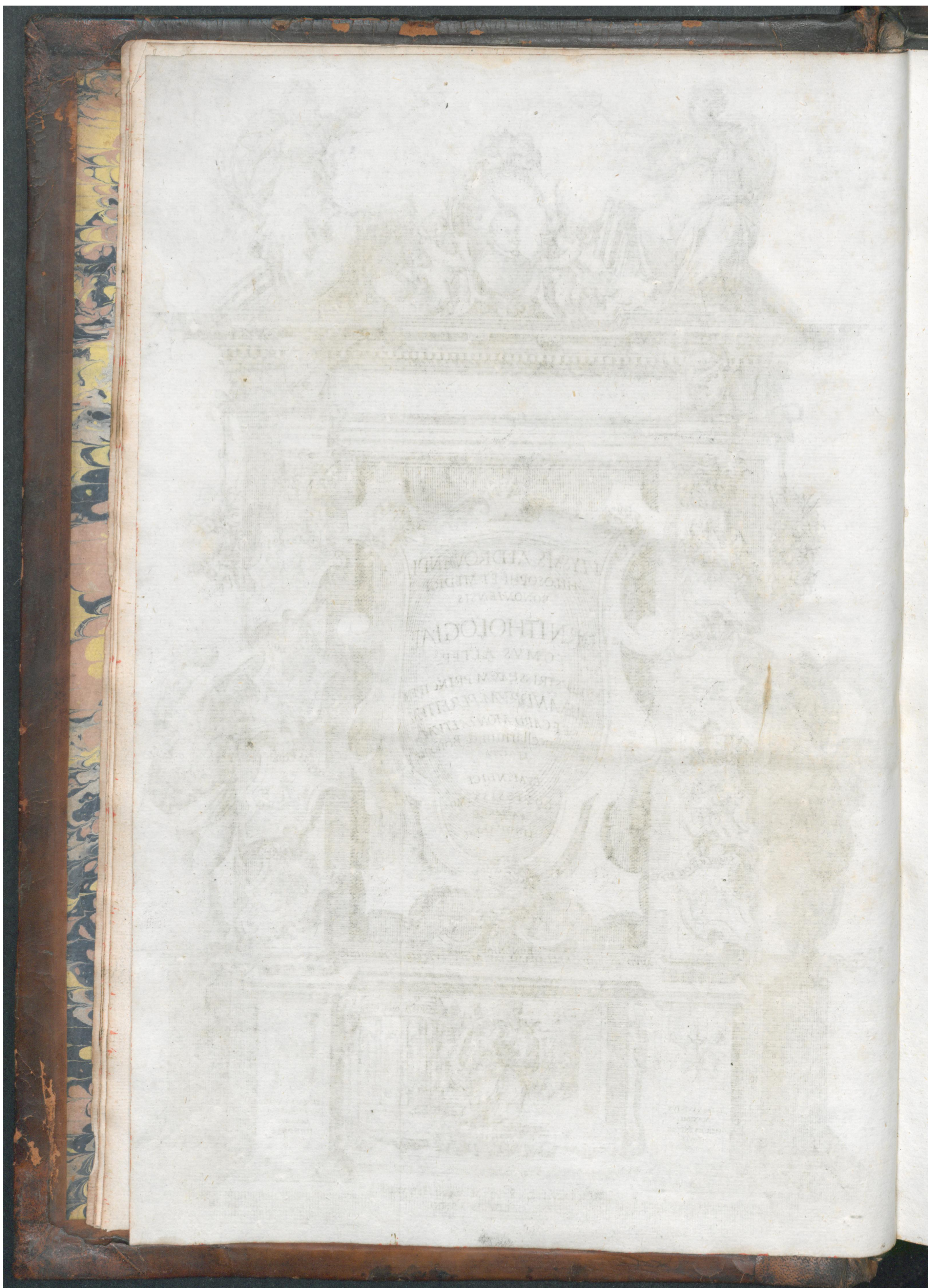

ALEXANDER CARD. PERETTUS
VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIAE
TOMVS ALTER
AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM
ALEXANDRVM PERETTVM
S.R.E. CARD. MONTALTVM
Vicecancellarium, & Bononiae
LEGATVM
CVM INDICE
COPIOSISSIMO
VARIARVM
LINGVARVM
BONONIAE
APVD IO. BAPT. BELLAGAMBAM M.D.C. SVPERIORV PERMISSV
IN VANVM NON VIDIMVS
PROTECTOR FACTVS ES MIHI
PVLCHRVM ET AD VESCENDVM SVAVE
IN HOC BENE COMPLACITVM EST DEO
NVSQVAM ABERO
PROCVL ET E PROPINQVO
OMNIA TVA VIDE
NEC SPES DESTITVET
LIBERALITATI ALEX. PERET
INTER NAVI VIRTVS MAXIMI HEROIS EXPONI NEQVIT
SERVATI FACIMVS MERITOSQ. NOVAMVS HONORES
CVM PRIVILEGIO S. CAES. M. MAGNI HETRVRIAE DVCIS, ET DVCIS VRBINI.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

ALEXANDRO PERETTO,

S.R.E. Cardin. Montalto, Vicecancellario & Boloniæ Legato

VLYSSES ALDROVANDVS. S. P. D.

IX primùm liberalia studia Cardinalis amplissime primoribus labris gustare, atque extremis (vt dicunt) digitis attingere cœperam, cùm antiquissimum illud Græcorum oraculum, οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πᾶν εἰδέναι, mihi tãquam vnicum scopum duxi ante oculos proponendum; non quò omnia vnquam me scire posse mihi persuaderem; neq; enim id humanarum virium est, verùm quò ardentiùs omnes neruos in discendo contenderem. Quare curis negocijsque omnibus alijs posthabitis, totum me studijs dedidi, atq; in primis elaboraui, vt optimos quosq; vetustissimos authores, qui eam doctrinę partem, quæ maiorem mihi laudem atq; animi oblectationem allatura videbatur, pertractarunt, & illustrarunt, non solùm euoluerem, sed in succum & sanguinem meum conuerterem: nullum denique industriæ, nullum impensæ, nullumvè laboris genus prætermisi, quò minus inter alias scientias in illa quæ circa res naturales versatur, quantum maximè possem, proficerem. Huiusmodi enim scientia non honorem tantummodo & gloriam, vti cæteræ aliæ, sed incredibilem insuper voluptatem atque admirationem possessoribus suis impartit. Siquidem quid sublimius, quid viro ingenuo & nobili dignius, quàm naturæ arcana rimari? quàm ea, inquam nosse studere quæ solus cognita habere videtur DEVS Omnipotens, qui ipsius naturæ author est, & cui vel ipse sapientissimus Regum Salomon hanc eandem scientiam acceptam referre solitus erat? Cùm itaque olei & operæ plurimum in hoc studij genere consumpserim, nonnihilq; mihi assecutus videar, nolui quod multi facere solent, id intra proprios parietes abscondere, sed alijs etiam communicare libuit. Et quia plantas potissimùm, animalia & fossilia publicè professus sum, de omnibus ijs licet quàm doctissimè sit pertractatum, multa tamen conscripsi, suo aliquando tempore, si vita suppetat, & concedatur facultas, edenda, quæ ab alijs vel omissa vel perperam tradita fuere: nunc autem alteram Ornithologiæ meæ partem, quæ de ijs potissimum auibus agit, quæ vel in mensæ vsum cedunt, vel propter cantus sui dulcedinem

atque

atq; ſuauitatem domi paſſim à multis aluntur, in lucem dare viſum eſt: in quarum conſcribenda hiſtoria quãtum elaborauerim, quos ſumptus fecerim, aliorum eſto iudicium: Eam verò Venerem ſatis feliciter incœptam, & hucuſque protractam abſoluere animus eſt, priuſquam cætera euulgare cogitem. Neque fortaſſis ab rę id facturus videri poſſim, nam cùm priorem partem beneuolis Lectoribus acceptam fuiſſe videam, hanc ſecundam longè gratiorem fore certo mihi perſuadeo: ſiquidem perfectiora imperfectioribus præferri par eſt. Atqui ne vel temeritate quadam adductus, vel ingenij confidentia temerè id de opere meo iudicare videar, tuum Illuſtriſſime Cardinalis hac prętatiuncula auxilium imploro. Etenim Amplitudinis tuæ ſplendor vbiq; terrarum adeo elucet, vt vel ſolum nomen tuum libro meo præfixum, non à culpa tantummodo me vindicet, verùm etiam contra quotquot fortè inſurgere queant, maleuolos tueatur. Cæterùm quemadmodum illud ſummæ mihi laudi, ac decori duco, ita profecto nihil laudabilius, nihilque in quo magis gloriari queam, accidere mihi potuit, quàm inter eos abs te haberi, quos ingenti liberalitate, benignitateq; tua fouendos augendoſque ſuſcipis. Tu nimirum hanc, de qua ſermo eſt, Ornithologiæ meę partem proprio ære monumentis mandari curaſti, tu, inquam, qui ſolus & vnus es, vt iuues omnes, ornatoſque reddas. Inſignis paſſim ab omnibus decantatur Alexandri Magni erga Ariſtotelem liberalitas, ſed quę ſi cum tua comparetur, exigua omnium iudicio æſtimatur. Neque enim quis ignorat abs te illum, cui ſcilicet nomine reſpondes, animi celſitudine, magnanimitate, reque ipſa longè ſuperari. At quid Alexandrum? cur non potius de SIXTO V. Summo Pontifice auunculo illo tuo magno loquor? Is, vt erat bonorum doctorumque amator beneficentiſſimus, me, cuius ei vix nomen erat notum, non ſolùm inter eruditos homines habere dignatus eſt, verùm etiam mihi in meis commodis augendis perſpectam beneuolentiam præſtitit. Nam cùm primùm me pro communi ſtudioſorum vtilitate ſumptus tenuiſſimis meis facultatibus impares facere, ab alijs intellexiſſet, ſua ſponte Senatui Bonon: me tantoperè commendauit, vt inde non mediocres fructus perceperim. Iam verò de Pontificis huius immenſa liberalitate, ſplendoreq; ac incredibili magnificentia, doctiſſimorum quorumcunque virorum monumenta tum publica, tum priuata perſonant, immo vix aliquis eſt in litteris paullò notior, qui aut verbo aut ſcriptis non ſit conatus teſtatum relinquere, ſe vnum SIXTVM QVINTVM admirari, eumq; vnum ob diuinas, inauditaſq; propemodum virtutes ſuſpicere. Sed non eſt quod ego in celebrandis tanti Principis laudibus elaborem, ne dum id præſtare coner, rudi hoc ſtylo & philoſophico potiùs quàm oratorio eas obſcurem: hoc vnum tamen præterire nequeo Illuſtriſs. Cardinalis, tibi tantum Pontificem obtigiſſe auunculum, quem omnes adeò auguſtè ſunt venerati, vt etiam S. Rom. Eccl. hoſtes virtutes eius, cui maximè iraſcebantur, plurimum prædicarent: quæ ſicut vberrimæ ac ſplendidiſſimæ fuere, ita in te earundem vbertatem ac ſplendorem mirificè infuderunt. Optima profecto hæreditas, vt inquit Tullius in eo libro, quem plurimi fecit Auguſtus, à patribus traditur liberis, omnique patrimonio præſtantior, gloria virtutis, rerumque bene geſtarum. Vtraque in magno illo tuo auunculo erat maxima, & nunc in te tanquam per hæreditatem illapſa eluceſcit, adeo vt ſolus & vnus ætate noſtra ſis, in cuius celebrandis virtutibus plurimi plurimùm inſudent. Alexandro Macedoni, vt teſtatur vetus hiſtoria, cùm aliquãdo in marmoream Orphei ſtatuam ſudore plurimo madentem incidiſſet, ſciſcitanti quid ſudor ille portenderet, reſpondere arioli plurimùm ſudatores omnes, qui illius facta vellent ſcriptis ſuis poſteritati commendare. De ijs verò qui de te ſcribendum ſuſceperint, quid modò di-

cturi

cturi essent arioli? non sudaturos ipsos tantùm, sed vires illis etiam defuturas. Tot enim, tantæque sunt animi tui dotes, vt non modò non illustrari dicendo: verùm ne enumerando quidem percenseri queant. Ad me quod attinet, ore, cùm scriptis nequeam, collata à te in me beneficia semper prædicabo, vnum tamen quod passim in ore omnium est, hic repetam, te nimirum, qui neque Rex est, neque Pontifex, plusquam Regiam ac Pontificiam liberalitatem exercere, Reges ac Pontifices animi magnitudine, ac præstantia longè vincere. Leo antiquissimum nobilitatis atq; claritatis symbolum est: is tibi felicissimo equidem augurio pro ornamento obtigit. Generosum Græcia prædicat Achillem; non quod pro insigni haberet Leonem, sed quia cùm aliquando matri eius lac deficeret, leænam infanti adhuc sugendum traderet. Tua verò magnanimitas eò maior est, quoniam te tua mater tam magnanimum absq; tali lacte procreauit, atque in testimonium futuræ indolis generosum illud animal pro signo concesserit. Cùm igitur amplissime Cardinalis tanta tua sit erga liberalia studia ac studiosos beneuolentia & liberalitas, vt etiam mihi naufragium studiorum meorum patienti, & ob id tuam clementiam per patronos meos inuocanti, opem atque auxilium ferre non fueris dedignatus, sed ea in me beneficia contuleris, quę magnitudine sua omnem meam expectationem vicerunt, itaque posthac optimo iure omne id quod & nunc in me est, & olim erit, (quod vt nō leue sit, etiam atq; etiam studebo) tibi vendicare poteris. Ego certè me totum & omnia mea, quæ vel in præsentia possum, aut in posterum potero, tibi sanctè & religiosè dedico. Tuo enim patrocinio & liberalitate, cùm studia mihi mea continuare adhuc licuerit, meritò equidem fructus, qui fortassis aliquando ad Rempub. & Ecclesiam est peruenturus non aspernandus tuæ Amplitudini ascribi debebit. Hæc sunt splendidiss. Cardinalis, quæ me vt alteram Ornithologiæ meæ partem tibi offerrem, impulerunt. Spero etiam me tibi hac ratione grati animi officium præstiturum, teque hoc licet exiguum munusculum clementi ac hilari fronte accepturum. DEVS te Reipubl. Christianæ sanctæque suæ Ecclesiæ quàm diutissimè incolumem seruet.

Ioannes Cornelius VVtervverius Batauus D. M. Candidis Lectoribus. S. P. D.

VAM gloriam, quodque nomen Vlysses Aldrouandus Philosophus & Medicus præ cæteris toto orbe celeberrimus cum publicè Aristotelem, Theophrastum, Dioscoridem ac Galenum maximo cum audientium stupore, declarando, tùm in horto publico ac domi suæ priuatim fossilia, animalia ac plantas demonstrando, (his enim omnibus Musæum vberrimè instructum habet) & sua cuique nomina atque naturam indicando, sibi acquisiuerit, nulli non notum est. (Legit autem publicè in hoc almo Bonon: Gymnasio annis quadraginta octo.) Iam verò non exiguum gloriæ nominique suo adiecit ornamentum, quando vobis auium historiam tam exactè tradit, vt nihil planè possitis amplius desiderare. Etenim præter cuiusque auis synonymiam, & naturam, cætera quoque, quæ ex hac depromi possunt; qualia sunt symbola hieroglyphica, mystica, moralia, apologi, historica, vsus in cibis & medicina, fideliter ex optimis scriptoribus elegantissimo ordine atque methodo adducit: quamobrem quidem Philosophis ea in primis ac Medicis vtilissima est, ac necessaria, necnon Theologis, & iurisperitis, & cuiuscunque etiam alterius facultatis studiosis: quemadmodum ipse author in prolegomenis prioris tomi pulcherrimè demonstrauit. De herbarum viribus multi hactenus egerunt præstantissimi viri, easque iconibus illustrarunt, sed aues Petrus Bellonius & Ornithologus tantùm: ad quas diligentissimus ac indefessus Vlysses Aldrouandus plurimas maximo sumptu comparatas addidit: quas quia simul cum historia vobis non ingratas esse vidit, suo pòst tempore plantarum etiam plurimarum nulli adhuc cognitarum, necnon exaguium, piscium, quadrupedum, rerumque inanimatarum icones ac historiam dabit. Vos interim Valete, & tanto Viro Nestoreos mecum annos auguremini, vt quæ omnia ad communem studiosorum vtilitatem parat, tandem possit parturire. Iterum valete. Bononiæ. Die 25. Mensis Iulij. 1600.

AD ALEXANDRVM PERETTVM

S. R. E. Vicecancellarium, Cardinalem Montaltum, Principem meritissimum, Sixti Quinti Pontif. ter max. nepotem, Bononiæq; secundò Legatum.

IN HISTORIAM DE AVIBVS VLYSSIS ALDROVANDI Bonon: Philosophi & Medici in Bonon. Gymnasio præclarissimi, præceptorisque amantissimi,

IVLII TASSONI VINEOLENSIS PATRICII, CIVISQVE ET PHILOSOPHI BONON:

CARMEN.

MAXIME Alexander, Mecænas summe virorum,
Qui semper vigilant artibus ingenuis.
Alter Aristoteles ecce Aldrouandus Vlysses,
Plinius ac alter, par & vtrisque valens:
Hic ortus auium, species, scribitque figuras,
Ingenium, vires, mystica, symbolica,
Signa hieroglyphica, atque arcana altissima rerum
Hactenus haud vllis nota & aperta viris.
Queis capi & insidijs valeant, quæve esca sit illis,
Quis medicis vsus: nil cupi in arte potest.
Historia his libris Pauonum traditur, atque
Gallorum; & Scythici Phasidis alituum:
Tota Columbarum, naturaque Hirundinis, atque
Perdicum his agitur, quæ latuere prius.
Ac vt dulcisonos Philomela emittere cantus
Vel quæuis similis garrula sueuit auis.
Et quæ quisque legens ex se cognoscet, Vlyssi
Et magno magnæ gratiæ habebit onus.
Ast vt Alexandro magno non dignior vllus
Cui daret is libros visus Aristoteli:
Sic nunc ter magno te Principe nominis huius
Aptior huic non est, cui dicet istud opus.
Qui vsque virum meritos gaudes iuuisse labores
Et splendore fouens, oreque & ære fauens.
Ergo diu viuas Heros Montalte, patronus
Doctis, Mecænas, præsidium, atque decus.

AD VLYSSEM ALDOBRANDVM

Virum Eccellentiss.VM, & doctiss.VM

CAMILLI BALDI MEDICI ET PHILOSOPHI BONON:

ODE.

ON solum Zephyri flamina præpetis
Educunt violas mollia pallidas
Nec solum reserant lilia, & aureas
Pulchræ delicias rosæ ,
Quas fundit Paphiæ filia roscida
Spinæ, per loca campi : imperiosior,
Et late Veneris muneribus potens.
Sed promunt etiam comas
Calthæ luteolas: gramina & intyba
Herbarumque genus quodlibet humidi
Aduentum celebrant veris amabilem,
Et flore & folio nouis,
Et cum nimbiferis cornibus vberem
Replet Taurus humum; Non Philomela, seu
Sola auditur, Itym quæ gemit impia
Mater, sed minor alitum
Plebs longè omnigenis carminibus sacrum
Ver laudant, & amant, suspiciunt, colunt.
Cum primum omniscij multus honos viri
Virtusque inclyta se extulit
Aldobrandi; homines vnanimi sono
Cœperunt pariter tollere laudibus
In cœlum meritis egregium decus
Nomenque inclytum Vlyssei.
Non est quod lateat Cœlicolum patrem
Nil non perspicientem intus & incute
Sol lustrat radijs flammiuomentibus
In terris opera omnia.
Mens diuina viri præterit æthera,
Et salsi penetrat marmoris intima,
Rimatur nemora & viscera montium
Illam nil penitus fugit.
Iam tandem veterum vincere nobilem
Annorum seriem, inducere lumini
Antiquo tenebras occipiet suis
Aetas nostra coloribus.

Est vt

Est vt præteritum iam superet diem
Lux instans hodie, cras sapientius
Surgit; fert aliquid posterior dies
Ignotum quod erat prius.
Aldobrandi opus, atque Herculeus labor
Transacta exuperat; Non perimet dies
Non æqua adueniens huic referet. Deum
Mortem munera nesciunt.
Arguta ò vtinam Di fierem lyra,
Quæ longum residens in niueo sinu
Pulchræ Melpomenes, aut Polyhymniæ
Concordi canerem modo.
Ictum ad dulcisonum pectinis aurei
Laudes non dubias & sapientiam
Eius, cui Superum scire dedit Pater
Quicquid Sol rutilus videt.
Audirent Numidæ, regnaque Persica
Audirent Rhodope, & Sarmatica niue
Candentes populi, atque Aethiopis vagos
Nili qui latices bibunt.
Aeternis fidibus carmina pangerem
Aeternum memorans, quæ arcitenens virum
Latous docuit; quæ docuit pede
Pallas sedula dextero
Quantum stellifero vertice Olympica
Superstant alijs culmina montibus
Tantum supra homines tollit ouans caput
Aldobrandus eburneum.

Ad eundem

AD EVNDEM
ROBERTI TITII I.V.D. ET BONARVM LITTERARVM PROFESSORIS PVBLICI CARMEN.

VA valet, aëreos tractus camposque patentes
Alituum, generique hominum regna inuia visit
Mente agili satis haud vnquam celebratus Vlysses.
Quid tamen hic mirer magis, ac plaudente Camœna
In cælum extollam, meritis & laudibus ornem?
Magnus Aristoteles famam vocesque secutus
Incertas, primus permulta aspergere chartis
Instituit, dum naturam, moresque ferarum,
Et volucrum exequitur, perque humida regna natantum:
Inde etiam multo tandem pòst tempore primus
Inter Romulidas notissima fama, Secundus
Illo eodem studio captus vestigia magno
Trita sene inuasit pergens non passibus æquis.
Verùm admirandi quid præstitit alter & alter,
In quorum scriptis tot falsa & inania, totque
Incerta, obscura inuenias? vt denique nullum
Sis operæpretium facturus, tempora vitæ
Postquam longa horum consumpseris in monumentis.
Sed sint illa tamen celebri dignissima laude,
Sint cunctis numeris eadem quantumlibet apta,
Ac per me ambobus pariter sua gloria constet,
Aldrouandus eos longè superare feretur,
Cuius ab ingenio nobis arcana patescunt
Naturæ innumera obscuris immersa tenebris
Hactenus, & multum priscis incognita seclis.
Adde etiam scitè varia ornamenta subinde
Aggesta hinc atque hinc, & passim intersita chartis
Nil non iucundum, nil vtile, sepositumque,
Siue penes Graios, seu mauis fortè Latinos,
Siue Arabas, seu Germanos, seu denique Iberos,
Et quascunque vagus collustrat lampade Titan
Ignotas gentes aduerso cardine mundi,
Inuenias, quod non hæc vita digna perenni
Protinus egregiè tibi docta volumina pandant;
Hæc veluti ludens nobis modo præbet Vlysses,
Quæ cito complura, ac longè maiora sequentur.
Sic fera paulatim tentantur prælia, donec
In campo totis concurritur vndique turmis.
Non aliter tenui secum sibi voce canentes
Excursus aliquos meditantur, deinde sonoros
Expromunt subito toto de pectore cantus.
Hoc sperare iubet nos & bene cognita virtus;
Atque amor in cunctos, quo fertur clarus Vlyßes,
Additur ingenio, ac studio pulcherrima cura
Egregij Iuuenis, sacro qui murice frontem
Euinctus Musas & doctæ Palladis artes
Promouet vsque volens & præmia digna ministrat.
O tibi magne Senex in longum vita supersit,
Et liceat Pylij contingere Nestoris annos.

Ad eundem

Ad eundem
Iulij Signij I. V. D.

ALdobrande, tibi Macedo dux fulget vt alter,
Magnus Alexander præsidium, atque decus.
Auspice iam promas immensa volumina tanto;
Sicq; Stagirites tu quoque magnus eris.

Eiusdem ad eundem.

LEgisti tam multa, tibi, Aldobrande, vacasse
Vt scriptis mandare aliquid miremur, Vlysses.
Scripsisti tam multa, ætas vt postera quenquam
Vix auidis tam multa oculis percurrere credat.

Ad eundem
Alexandri Calderonij.

LOnginquas peragrasse oras canit inclyta fama,
Quem lentum gemuit Penelopea virum.
Quin maria & latebras omnes: at carcere clausus
Cæco, Dædalea nescit abire via:
Cuncta sed hæc miro te perstrinxisse labore,
Aldrouande, tuum nobile monstrat opus.
Quotquot enim volucres spatiosus sustinet aër
Explicat, & tellus, quicquid & vnda ferunt.
Iure igitur tantum haud priscus diceris Vlysses,
E Stagira penetrat, sed quod & astra iubar.

Eiusdem ad eundem.

OBstrupuit sæclum si priscum in littore Cretæ
Vincula præclarus dum fugit arcta faber;
Dum Laertiades obit orbem, ardentior vsque
Pellæus iuuenis dum petit ima freti;
Quid faceret, si te nunc, Aldrouande, videret
Complexum exculta cuncta fuisse manu?
Aera nimirum, mare, terram, atque æthera, Ditis
Quin loca, fulgenteis cœliuumq; domos.

Ad eundem
Io: Corn: VVtervverij Bataui Medic. Doct.

ON oculos adeo delectat Phasidis ales,
Pauoq;, dum pictæ pandit spectacula caudæ,
Non tam grata gulæ, aut auido sapit esca palato
Attagen, & Turdus, Perdixq; aut rara Lagopus,
Nec tam dulce sonat, lugubri dum mæsta querela
Concinit vmbrosi Philomela in sepibus horti:
Quàm iuuat iste liber, cuius dulcedine captus
Magnus Alexander, sacri spes alta Senatus,
Ne quid ei tetra noceat rubigine liuor,
Esse suo iussit semper sub numine tuas,
Quas ibi Felsineus volucres conclusit Vlysses,
Quare agite, ò tanto Proceri persoluite grates
Turba auium, suaues queis contigit edere voces
Illius & nomen cantu celebrate perenni,
Quà Sol exoritur, quà se demittit in vndas.

Eiusdem ad Cardinalem Montaltum:

MAgne Perette tuas laudes atque inclyta facta
Senserat Eous, senserat Hesperius:
Vt quoque iam fias fama super æthera notus,
Sublimem volucrum cantus ad astra feret.

Ad eundem Carmen
Io: Antonij Confredi Genuensis Phil. & M. D.

ALdobrande volat totum tua fama per orbem,
Et resonat nomen quælibet ora tuum.
Quid mirum? Aeriæ pennas tribuere volucres,
Et memores vario te cecinere sono.
Cætera si dederis, tibi quæ monumenta supersunt,
Ampla quibus vix est bibliotheca satis.
Te pecudes ipsæ pariter, mutiq; loquentur
Quos æquor pisces, quos lacus omnis alit.
Quin quoque te lapides, ærisq; auriq; metalla,
Te prata & campi, te nemus omne canet.
Te celebrem reddet, quicquid fert Dedala tellus,
Quidque aër liquidus, quicquid & æquor habet.
Perge age, tuncq; tua interitura encomia crede,
Exitium rebus cùm feret vna dies.

Eiusdem ad librum.

IA agite, ò volucres MONTEM properetis in ALTVM
Sidera qui celso vertice summa ferit.
Illic certa quies fuerit, via tutaq; vobis,
Illic Dij faciles prospera cuncta dabunt.
Nullus ibi Accipiter, nullus turbabit inertes
Aut Falco, aut dirus Miluius, aut Aquila.
Nulla ibi prætendet male cautis illita viscum
Arbor, & insidias retia nulla struent.
Sed Pyrus ingentes quæ tollit in æthera ramos,
Perpetua æterno tempore fronde virens,
Accipiet tutas vmbroso tegmine, ne vos
Aut sol, aut pluuiæ, aut querquera lædat hyems.
Vester erit custos rostro metuendus & vngue
Effera quem metuit bellua quæque, leo.
Insuper aspiciet læto vos lumine sidus,
Cui mala vis potis est pellere cuncta procul.
Sed iam iam celeri vos illuc ferte volatu,
Cur tanta in cœtu pennipotente mora?

Iulij Cæsaris Velij Bononien. dialogus.

Amicus. Vlysses.

A. *ERA per liquidum quis te deuexit Vlysses*
Per valles, ripas, per nemora, atque domos,
V. *Intima quò noscas quæq; extera, quæq; volantum?*
Præstitit ingenium, lectio, sedulitas.
A. *Quis docuit nitidis istæc te intexere chartis*
Tam bene, tam doctè, dic age? V. nempe Deus.
A. *Quis verò finis, quòd tot, quòd tanta tulisti?*
V. *Et iuuisse fuit, & placuisse puta.*
A. *Voti compos eris, clamat iam doctus, Vlyssis*
Omnibus est alijs dignior historia,
Vtque opus à cunctis omni laudabitur æuo,
Sic Aldobrandi fama perennis erit.

In Orni-

In Ornithol. Illust. & Excell. Vlysis Aldrou.

PAVLI LAZARII BON: EPIGRAMMA.

ISA prius fuerat natura effundere summos
Conatus varias alituum in species,
Mirus at Interpres, quin longè victor Vlysses
Naturæ fines quàm bene transilijt?
Nam tractus superans, vel quo prædiues arenas
Ganges agit, vel vbi Nilus inaurat humum,
Internas volucrum causas rimatus & vsum,
Cœrula seu puppis flumina more secent,
Præpetibus liquidum seu tranent aera pennis,
Seu campos malint degere per virides,
Atque opus hoc tanta mirabile prodidit arte
In vulgus, tanto prodidit ingenio,
Vt mirata parens hominis natura peracre
Ingenium, hoc vnum laudet Vlyssis opus.

Eiusdem ad Lectorem Exasticon.

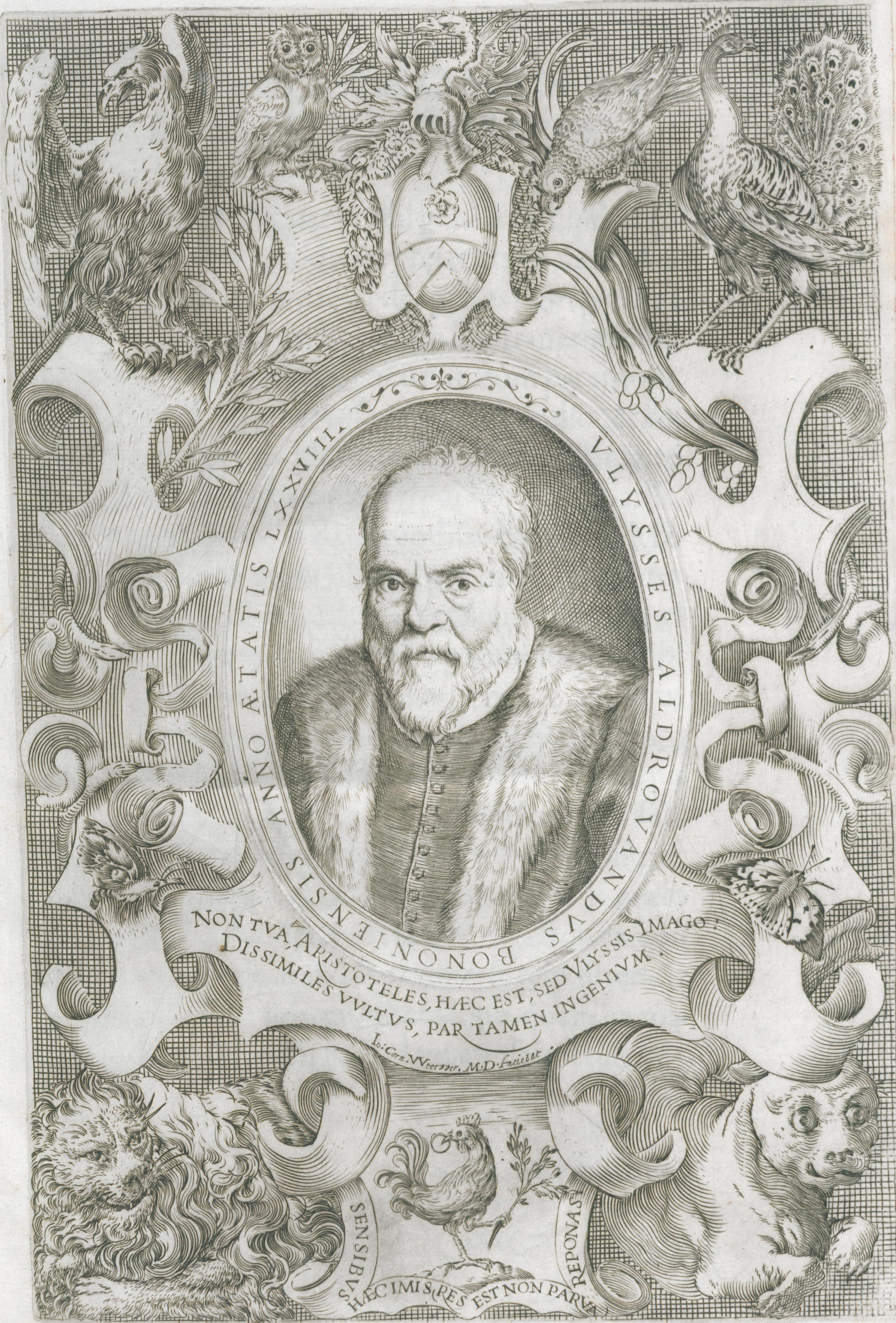
VAE miranda opere in tanto miraris, amica
Vis superum humano, lector, ab ore dedit,
Remigio nec enim volucrum sublimis Vlysses
Aetherea, sed ope est raptus ad vsque polum.
Hinc igitur diuina licet perdiscere, miro
Ordine quæ mira cum grauitate micant.

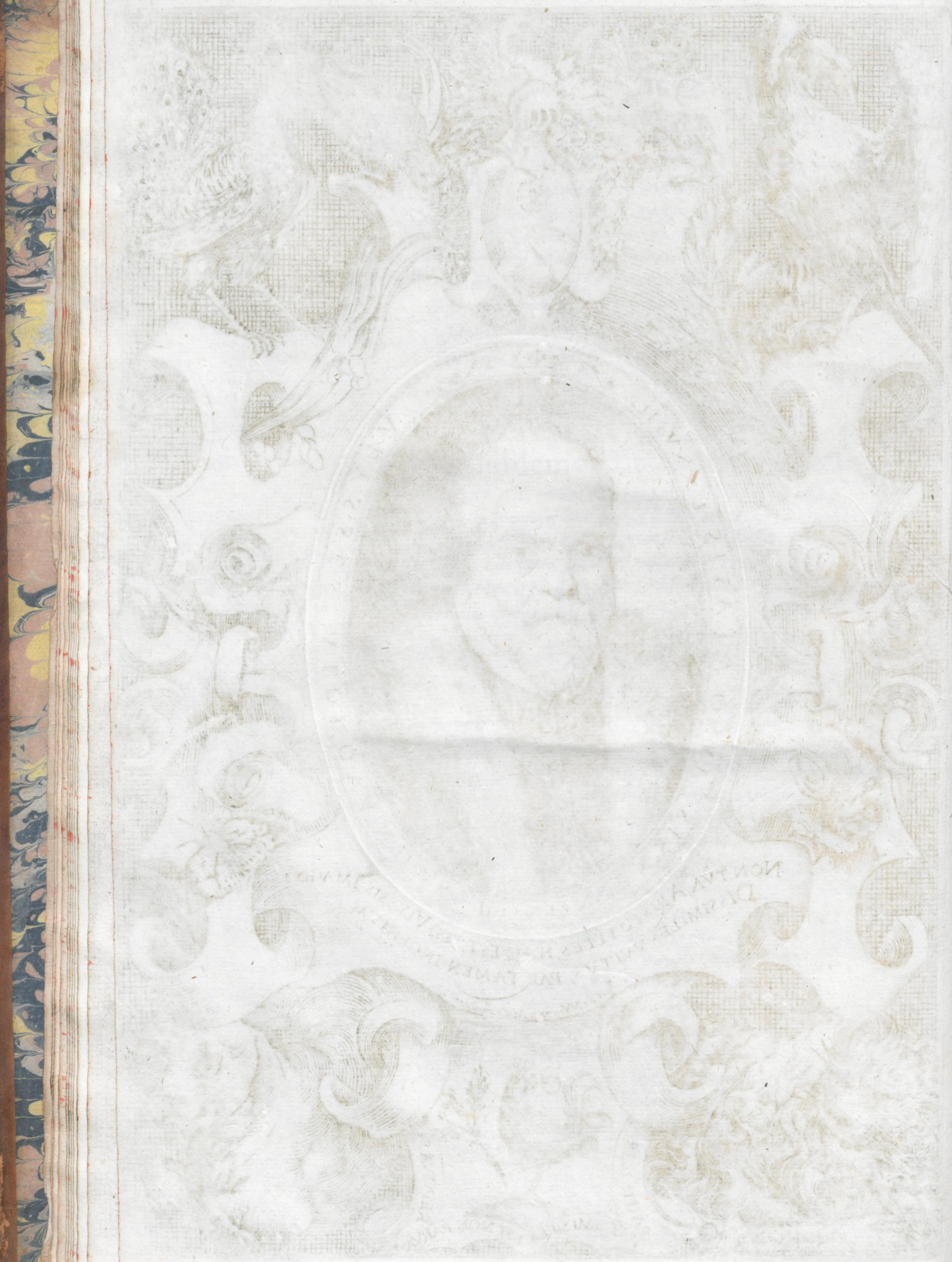
Hannibalis Pagani Regiensis ad Lectorem Carmen.

ORTE putas librum te cernere candide lector?
Falleris. Hæc docti sunt magna auiaria Vlyssis,
Qualia non præsens, non ætas tactet auorum.
Phasidis hic auis, hic depicto corpore Pauo
Mille trahunt varios aduerso Sole colores,
Hic Gallina vagum sequitur lasciua maritum:
Aut fœtus teneros fouet. Hic sublimia vitat,
Dum timet antiqui Perdix discrimina fati.
Hic epulis ornant lautis conuiuia Turdus,
Attagen, & pingui Coturnix tarda sagina.
Hinc Veneri sacræ, iunctæq; in amore Columbæ,
Oscula congeminant: & sicco in stipite Turtur
Coniugis amissi veteres suspirat amores:
Hic manibus Progne pectus signata cruentis,
Nidum ponit Itys lachrymans sua funera: quando
Parte alia scelus incesti flet Thereos, atque
Assidue queritur linguæ Philomela rapinam.
Multaq; præterea colit ampla hæc claustra volucrum
Turba, sed haud nostris leuibus referenda cicutis.

CATALOGVS

VLYSSES ALDROVANDVS BONONIENSIS ANNO ÆTATIS LXXVIII.
NON TVA, ARISTOTELES, HÆC EST, SED VLYSSIS IMAGO:
DISSIMILES VVLTVS, PAR TAMEN INGENIVM.
SENSIBVS HÆC IMIS, RES EST NON PARVA, REPONAS

VLYSSES ALDROVANDVS CANDIDIS LECTORIBVS S. P. D.

Nihil equidem vnquam mihi gratius fuit, quàm rei publicæ litterariæ prodesse, præsertim in dilucidandis ipsius Naturæ arcanis; de quibus cùm plurima cõscripserim, & iconibus etiam illustrauerim cum omnium penè bonorum meorum cùm paternorũ, tùm mea industria acquisitorum dispendio, & eorum quoq; quæ ab Illustriss. Cardinale Montalto Mœcenate meo, Sereniss. Vrbini Duce, Præclariss. Senatu nostro, atq; à Reuerendiss. Episcopo Maioricense, Io: Baptista Campegio, mihi liberaliter elargita fuere; cùmq; ad ea in publicum edenda vires desint, quarundam saltem mearum lucubrationum Catalogum hoc loco recensebo, vt quis alius Illustri loco natus, atq; huiusce scientiæ cultor pro suo arbitratu aliquã ex ijs præsertim, quæ iconibus insigniuntur, in quibus maximos feci sumptus, seligat, suisq; sumptibus, postquam ipse non possum, in tutelam suam suscipiat, suisque auspicijs prælo committat. Quod si quis fecerit, vt facturum confido, non mihi tantùm, sed vniuersæ reip. litterariæ gratificabitur, & non minorem hinc, quàm ex magna aliqua re gloriam & laudem consequetur.

Valete.

 CATALOGVS

CATALOGVS OPERVM VLYSSIS ALDROVANDI

De rebus naturalibus, ac alijs scientijs, quorum alia iconibus insigniuntur, alia non.

CVM ICONIBVS.

Rnithologiæ siue de historia auium tomus primus, editus, & Clementi Octauo Pontifici Maximo dicatus.

Eiusdem Ornithologiæ tomus secundus ad Illustrissimum, ac Reuerendissimum Cardinalem Montaltum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium.

Eiusdem Ornithologiæ tomus tertius manuscriptus, in quo agitur de Auibus aquaticis, & quæ prope aquas degunt, item de ignotis, & peregrinis.

Specimen generale omnium rerum animatarum, & inanimatarum, quæ in nostro Museo ad viuum ob oculos ponuntur, pro maiori parte à nullo descriptæ, nec in lucem editæ.

De Meteoris seu impressionibus in aere genitis, de fossilibus & alijs inanimatis omnis generis tam naturalibus, quàm artificialibus, & quæ habent figuram determinatam, vel luxu naturæ, vel casu, volumen vnum.

De Animalibus exanguibus historia in varios libros digesta. Et primo

De Insectis apodibus, & pedatis, quæ posteriora in alata & alis carentia diuiduntur. Alata rursus in alas detectas habentia, analitra dicta; & in coopertas labentia, quæ culeoptera vocantur, seu vaginipenna.

Item de Crustaceis siue malacostracis, vt astacis, seu gammaris, de cancrorum differentijs, de locustis, & squillis.

Item de Malachijs seu mollibus, vt polypo, sepia, sepiola, & huiusmodi.

Item de Zoophytis, siue plantaminalibus, vt lepadibus, patellis dictis, & pyro marino.

De animalibus sanguineis volumina quinque, quorum primum est

De Quadrupedibus viuiparis in plures libros diuisum, vbi agitur de Digitatis, vt sunt Leones, Canes, & huiusmodi, & de Bisulcis, cuiusmodi sunt Boues, Capræ, & cætera id genus, & de Solipedibus, vt sunt equi, asini, & similia.

Secundum de Quadrupedibus ouiparis, vt sunt Lacertorum genera, Salamandræ, Crocodili, & Testudines.

Tertium de Serpentibus.

Quartum

Quartum de aquatilibus sanguineis, nempe de piscibus squamosis, leui cute contectis, Cartilagineis, id est aspera cute tectis, vt sunt pastinacæ marinæ & raiæ, vel passerinæ speciei, qui psitodes appellantur, Item de cetaceis, de Cetis, vti de balenis, pistricibus, & Orcis. Item de beluis marinis.

Quintum de Hominis natura, & de monstris, quorum liber primus est de ijs, quæ fiunt ex excessu, & defectu materiæ. Secundus, quæ ex coitu diuersæ speciei. Tertius de ijs, quæ ex imaginatione. Quartus & vltimus de ijs, quorum ratio reddi non potest, sed à causa cælesti fiunt.

De Plantis volumen vnum in sex libros distinctum quorum

Primus est de arborum generibus.

Secundus de fruticibus.

Tertius de Subfruticibus.

Quartus de Herbis communi nomine dictis.

Quintus de frugibus, nempe de leguminibus, & triticeis.

Sextus de Herbis imperfectis.

Opera varia sine iconibus.

DE Admirandis volumen in plures libros distinctum.

Obseruationes omnium rerum naturalium, nempe fossilium, plantarum, & animalium, prout in diuersis locis nascuntur, opus Principibus doctisq; ac ijs præsertim, qui Musæa sua amplificare student, vtilissimum, distinctum in quatuor libros, quorum primus de ijs agit, quæ in Asia, secundus quæ in Europa, tertius quæ in Africa, quartus & vltimus, quæ in nouo orbe nascuntur.

Dictionarium omnium rerum naturalium, quarum mentio fit in omnibus Hippocratis Coi libris, nempe plantarum, animalium tam exanguium, quàm sanguineorum, & fossilium, quo in opere sparsæ illius authoris sententiæ ordine alphabetico rediguntur, & scholijs quibusdam illustrantur.

Sylua allegoriarum mysticos totius sacræ scripturæ sensus complectens, præsertim fossilium, plantarum, ac animalium.

Antidotarium omnium medicamentorum, quæ sunt in quotidiano vsu.

Elucidarium Theologicum de fossilibus, plantis & animalibus tam exanguibus, quàm sanguineis, quorum mentio fit in sacris Biblijs.

Index omnium rerum, quæ in Musæo suo collecta spectantur.

Lectiones in epitomē redactæ in libros quinque Dioscoridis Anazarbæi publicè quadraginta annis continuis in Gymnasio Bononiensi prælectæ, & in multos libros distributæ.

Epistolæ variæ, partim ipsius, partim aliorum de varijs rebus naturalibus.

De lucentibus noctu tractatus ad eximium & illustrem virum D. Camillum Paleottum Senatorem.

Pandechij Epistemonici multa volumina in omni genere scientiarum vtilissima, cùm sint tanquam loci communes omniū rerum ad historias texendas, ex assiduis nostris studijs obseruata, & in ordinem alphabeticum redacta.

Schedarum numerus infinitus assiduis studijs collectus, & in ordinem alphabeticum redactus, in quibus quamplurima variorum authorum loca aduertuntur, & dilucidantur.

Scholia varia in Aristotelem, Theophrastum, Vitruuium, & Plinium.

Petrus Bellonius Cenomanus de historia auium ex Gallico Latinus factus.

Ornithologiæ siue de auibus in genere tomi quatuor.

Commentaria in Dioscor. librum primum.

Index plantarum omnium, quas in sexdecim voluminibus diuersis temporibus exsiccatas agglutinauit.

De Acetarijs, quæ veniunt in vsum ciborum.
De Plantis odoratis & virosi odoris historia.
Theophrasti sententiæ hinc inde sparsæ in ordinem alphabeticum redactæ, & annotationibus illustratæ.
De Abrotoni veriloquio, æquiuocatione, & synonymis, & de onobrichi, seu ruta capraria, quæ maximis viribus pollet aduersus pestem, ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Bononiæ Archiepiscopum vigilantissimum.
De vinorum varietate & natura annotationes & scholia in decimum quartum librum Plinij.
De fermento ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.
De Monocerote, siue vnicorni liber ad Eccellentissimũ Iacobum Boncompagnum Ducem Soræ.
Dracologia siue de Draconibus historia ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem S. Sixti Boncompagnum Nepotem Gregorij XIII. Summi Pontificis
Echidnologia siue historia de viperis fæminis, quæ sunt basis totius theriacæ Andromachi, ad Fabium Myrtium Archiepiscopum & Gubernatorem Bononiæ.
De Sturione liber ad Illustrem virum Camillum Bologninum Senatorem, tunc Oratorem ad Gregorium XIII.
Syntaxis siue methodus vniuersalis & particularis omnium rerum naturalium, tam animatarum, quàm inanimatarum ex innumeris auctoribus collecta ac in multos libros digesta, opus ad scribendum in omni scientiarum genere vtilissimum.
De Differentijs, & figuris partium præcipuarum plantarum, nempe foliorum, florum, cum eorundem coloribus, seminum fructuum, atque radicum, opus valde vtile plantarum studiosis.
Synonimia fossilium, plantarum, & animalium, in varijs linguis.
Index plantarum, & animalium depictorum, Item fossilium, quæ habent figuram determinatam, vel casu, vel naturæ luxu.
De scientiarum & artium origine.
Bibliothecarum selectarum thesaurus penes titulos in duodecim tomos distinctus ordine alphabetico, opus vtilissimum varia opera componere cupientibus.
De Cruce eiusque miraculis, & in quibus rebus naturalibus, vt fossilibus, plantis, & earum partibus, vt floribus, folijs, fructibus, radicibus, pariter & animalibus naturaliter insculpta reperiatur, libri duo conscripti idiomate Italico.
Moschologia, siue de mosco historia Illustriss. & Reuerendissimo Card. Octauio Bandino dicata, dum Bononiæ esset Vicelegatus.
Moschologia eadem trãslata ex lingua vulgari in Latinam.
Stephanologiæ seu de coronis historiæ libri duo, vbi non tantùm de earum diuersitate & materia agitur, verùm etiam de earundem vsu, vtilitate & origine, opus iucundum & vtilissimum omnibus naturæ scrutatoribus, in quo multa poetarum loca, tàm Græcorum, quàm Latinorum clarè enucleantur.
De Exanthematibus seu petechijs libellus ad Collegium Bononiense Philosophorum & Medicorum.
Annotationes in opera Aristotelis, vt in primum posteriorum.
In Prædicabilia Porphyrij commentarius.
Prælectiones in eadem Prædicabilia.
Paraphrasis in librum posteriorum Aristotelis.
Prælectiones publicè habitæ in primum librum Physicorum.
Prælectiones in prædicamenta Aristotelis.
Prælectiones in librum de sensu & sensato.
Prælectiones in primum librum meteororum eiusdem.
Prælectiones in decem libros Ethicorum.
Prælectiones in primum librum de cælo.
In Logicam Aristotelis Paraphrasis.
Methodi variæ de fossilibus, plantis, & animalibus.

Orationum

Orationum variarum volumen in laudem eorum, qui in Collegio nostro Philosophorum & Medicorum, dum ipse fun gerer munere Vicearchidiaconi, promoti sunt.

Discorsi varij di diuerse cose naturali mãdate in diuersi tempi al Sereniss. Gran Duca Francesco Medici.

Discorso del Museo, ouer Theatro di natura, & del modo di conoscere i medicamenti incerti, all'Eccellentissimo, & Illustrissimo Signor Giacomo Boncompagno Duca di Sora.

Miscellanea varia & epistolæ de diuersis rebus ad diuersos conscriptæ, quæ simul in duo volumina redigi possunt, vt

De Causa finali plantarum libellus.

De Hortorum origine atque diuersitate, & vtilitate, adiecta descriptione horti pulcherrimi perillustris olim Dom. Pauli Poetæ Senatoris Bononiensis.

De Mensarum differentijs & triclinio libellus.

De Sycomoro ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Archiepiscopum Bononiensem.

Quod spongiæ sint plantæ imperfectæ, non autem animalia Zoophyta.

De Papyro, & linguarum, & academiarum diuersitate libri duo.

Plantas inutiles an natura producat ad eximium virum Franciscum Bolognettum Senatorem Bononiensem.

De Farre.

De Nicotiana.

De Sandice.

De Lolio, & eius remedijs.

De Vrsi natura & facultate ad eximium, & Illustrem virum D. Ioannem Aldrouandum.

De Lamia Cetacea ad Laurentium Sorgum Epidauriensem.

De Sepa serpente ad perillustrem virum Dom. Camillum Paleottum Senatorem Bononiensem.

De Lacerta Chalcidica ad Fabritium Paduanum Foroliuiensem, Philosophum, & Medicum eximium.

De Capriasino ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem Paleottum Bononiensem Archiepiscopum.

Anemologia siue historia de ventis ad Illustriss. Card. Paleottum.

De Aere corrigendo tempore pestis ad Illustrissimum Senatum Bononiensem.

De Cancris ad Franciscum Calceolarium Pharmacopæum ad insigne Campanæ Veronæ.

Pectinum volantium historia ad Illustrissimum virum Iacobum Sorgum Epidauriensem.

De coloribus tractatus cum suis proprijs picturis à plantarum floribus desumptis ad viuum.

De Gemmis nouem libellus ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.

De Sulphuris locis, vbi nascitur in varijs terrarum partibus, historia, ad amplissimum Cardinalem Bandinum Piceni Legatum.

De Numismatibus historia.

De Talentorum differentijs libellus.

Animaduersiones supra picturas monstrificas & prodigiosas ad Illustriss. Cardinalem Paleottum.

De eculeo, siue equuleo antiquorum, quod erat tormenti genus, quo torquebantur viri sancti, & alij carceribus inclusi.

De Magnete albo ad Reuer. P. Io: Antoniummariam Spadinum Inquisitorem Bononiæ ordinis Prædicatorum.

Adagiorum vulgarium liber explicatus.

Quæstiones Logicæ & Physicæ variæ.

De locis topicis publicè, & methodicè declaratis.

Proconessi lapidis historia.

De Lapide Bezaar.

De Cerusa.

De Tabulis ceratis.

De Taurobolio, & criobolio.

Plauti bina loca in Captiuis & Aulularia emẽdata ad Illustrem virum D. Vincentium Pinellum.

De Vertigine libellus.

I sette peccati mortali per quali animali si possino esprimere.

Obserua-

Obseruationes in Theriacam Andromachi
Elogia virorum, qui visitarunt Musæum & scripserunt in libro eius.
Catalogus omnium virorũ, qui uarijs temporibus miserunt varias res naturales, nempe fossilia, plantas & animalia, nostrumq; Musæum ditarunt: de quibus omnibus in varijs historijs, prout occasio offert, mentionem facio, exhortans alios, vt si quid rari ad manus suas peruenerit, mihi communicare non dedignentur, vtilitatis publicæ studiosorum causa.
Oratio habita in Gymnasio Bononiensi coram Illustriss. Gubernatore Cæsio Episcopo Narniensi, & alijs præclaris viris, & studiosis.
Methodus breuissima de materia medica, quam perfecte callere debent medici, & pharmacopæi.
De Regulis mathematicis, littera Dominicali, aureo circulo, & in quo signo sit luna, & quot horis luceat, & de epacta & indictione.
Regulæ ad inueniendum, in quo gradu sit Sol.
De Rotulo studij Bononiensis, & ordine lecturarum & classium.
De Statuis marmoreis & æreis, quæ diuersis in locis Romæ conspiciũtur cum earundem breui descriptione & historia. edita Romæ anno 1556. Idiomate Italico, dum essem adhuc studiosus.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE Liber Decimustertius.

QVI EST DE AVIBVS PVLVERATRICIBVS SYLVESTRIBVS.

DE PAVONE Cap. I.

ORDINIS RATIO.

QVI priores Ornithologiæ meæ libros, quos superiori anno in lucem edidi, legerint, quales non paucos fuisse confido, (quis enim vel mediocriter tantummodò eruditus Naturæ arcana, quæ quamplurima ex hac auium cognitione percipiuntur, scrutari, rimariq; non gaudeat?) eos allatas ibi à me rationes, quibus in tota auium familia rapacibus, & in his Aquilę principem locum assignaui, iam sibi optimè perspectas habere mihi persuadeo: sunt enim fermè innumeræ, ac si dicere mihi licet, validissimæ, sed quas repetere modò, ne(quod aiunt) actum agam, planè superuacaneum fore arbitror: hoc duntaxat obiter admonens, me ex communi eas Senatus Populiq; philosophici, oratorij, historici, necnon & poëtici auctoritate & consensu deprompsisse. Spontè hîc quoq; cæterarum auium omnium, qua-rum quàm exactissimè fieri licuit, historia ibi pertractatur, connexionem, vtpote ab ijsdem præclarissimis viris satis superq; examinatam prætereo. Quæ profectò talis existit, & ta-lem in hocce pariter volumine polliceor, vt si vel vnicam auem suo eximas loco, omnino ordinem interrumpas. Quæ cùm ita sint, ecce aues terrestres (ita appello, quæ neque in aqua, nec circa eam degunt.) nunc sese nobis offerunt, carnium suarum saporis gratiam eximiam attestantes: & reuera vel hac sola, vt innumeras alias, quas adducere possem, ra-tiones sileam, aquaticis citra vllam controuersiam præferendæ sunt. Etenim si aquatica-rum vna est ad mensæ vsum celebris, decem ex terrestribus & sapidiores & salubriores ei opponam. Nonne splendidissimæ Pontificum, Cæsarum, Regum, Cardinalium, Ducum, aliorumq; Principum ac magnatum mensæ his exornantur? Nonne etiam prorsus ieiunæ censentur, & frigescunt, nisi Pauonibus, Phasianis, Attagenis, Perdicibus, Gallinis cùm villaticis, tùm Africanis, Columbis, Turdis, Ficedulis, Hortulanis, ac eiuscemodi quam plurimis alijs optimè instructæ fuerint? Aquaticis itaq; in tertium ac postremum Ornithologiæ nostræ tomum reiectis cum bona eorundem venia terrestrium historiam aggrediamur. At cùm triplex potissimùm earum genus sit, graniuorum scilicet, bacciuorum, & ver-

Aquila cur Ornithologiæ exordium sit.

Cõnexio operis.

Aues terrestres quæ.

Aues terrestres cur aquaticis nobiliores.

Ornithologiæ tertia pars.

Auiũ terrestriũ genus triplex.

miuorum: graniuoras velut nobiliores alijs anteponimus, (quamuis contrà Epigrammatario inter aues Turdus, qui bacciuorus eſt, gloria prima vocetur, & Horatius nil melius Turdo dicat.) Secundum locum bacciuoris, tertium vermiuoris, canoris quartum ac poſtremum aſſignaturi. Cùm verò rurſus graniuorarum aliæ pulueratrices ſint, aliæ lotrices, aliæ pulueratrices & lotrices ſimul, omneſq; ſimul carnis ſuæ gratia celeberrimæ, Philoſophorum principem & communem pręceptorē [a] Ariſtotelem ſecuti, pulueratricibus (nam has primo loco nominat) lotrices poſthabebimus. Sed audiamus præceptorem. *Mos auium eſt*, inquit, *vt aliæ ſeſe in puluere volutent; aliæ ſeſe lauent; aliæ nec puluere, neq; balneo vtantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ, ſed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana. Lotrices, nonnullæ rectungues, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare verſantur. Aliæ vtrumq;, tum lauare, tum puluerare ſolent, vt Columbus & Paſſer.* Hæc ille, in quibus etiamſi inter pulueratrices Gallinam prius nominet, haud tamen id feciſſe putandus eſt, ac ſi nobilior cæteris foret, vt quiſpiam exiſtimare poſſet, at quia alijs notior, vtpote nullibi non obuia, atq; ita Alaudã Phaſianæ præfert, quod aliàs nemo rationis particeps fecerit.

Turdi laus

Graniuorarum genus triplex.

[a] *L. 9. Hiſt. Animal. c. 49.*

Gallinã cur prius inter pulueratrices Ariſto. nominet.

A' pulueratricibus itaq; auſpicaturus, & dignitatis ordini, prout in primo tomo feci, quoad fieri licebit, inhæſurus, in primis de ſylueſtribus, atq; inter has de Pauone agam, ſubinde eodem ſeruato ordine domeſticas ſubnexurus. Cur verò inter ſylueſtres Pauonem cęteris præferam, rationes tot ac tantę ſeſe mihi offerũt, vt penè eas ſuperent, quibus Aquilæ auium reginæ in rapacium genere primas exhibui: quinimo ſi ipſimet Aquilæ anteponere hunc noſtrum Pauonem vellem, equidem neq; ad id mihi vnquam defutura eſſent argumenta. Nam & antiquitas ipſa, quamuis in multis ſuperſtitioſa, in hoc tamen minus ſtolida, vtriuſq; dignitatem inter alias aues cùm ex animi, tùm ex corporis dotibus metiens, ſummum vtrique nobilitatis apicem aſſignauit, Aquilam velut omnium alitum regem Ioui, Pauonem ceu reginam earundẽ Iunoni coniugi eius & ſorori dedicando. Quare etiam Imperatrices in ſua apotheoſi ſiue conſecratione Pauonem, quemadmodum Aquilam Cæſares, elegerunt. Aquilam Iouis currui ſucceſſiſſe abundè ex veterum monumentis demonſtrauimus: eundem honorem Pauoni Iuno exhibuit, teſte in primis poëtarum facundiſſimo [b] Ouidio, cùm ait:

Cur à Pauone ordiatur autor.

Pauo & Aquila adhibiti in conſecrat. Imperatorum.

[b] *Lib. 11. Metam.*

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum Pauonibus aëra pictis.

Atq; hinc paſſim à poëtis Iunonia ales nuncupatur, ſicuti in primis ab eodem [c] Ouidio:

[c] *L. 2. Eleg.*

Explicat atq; ſuas ales Iunonia pennas,

Et à [d] Statio,

[d] *L. 2. Sylu.*

Quem non gemmatâ volucris Iunonia caudâ Vinceret.

Item à Claudiano.

Non tales volucris pandit Iunouia pennas.

Et rurſus: *Traduntq; palato*
Sidereas Iunonis aues, &c.

Cur verò nobiliſſima ac regia iſta volucris ei Deę, quæ cæterarum Dearum præſes ac Regina habebatur, ſacra fuerit, pòſt ſuo loco abũdè docebimus, nam hîc alia tractare animus eſt, nimirum cùm animi, tùm corporis dotes proſequi, quæ profectò tot ac tantę ſunt, quot & quantæ in quouis alio auium genere, adeo vt ipſa Dea pręſtantiorem digrioremq; ſibi alitem aſciſcere, etiamſi voluiſſet, nequiuerit. Etenim Pauo maieſtatem in primis regiam, cùm graditur, præ ſe fert, haud aliter ac ipſamet Iuno, de cuius ſuperbiſſimo inceſſu vulgata parœmia eſt, *Iunonium ingredi*, pro qua Athenæus habet βαδίζειν ἥρῷον ἐμπεπλεγμένον, id eſt, *incedere complicatum Iunonis ſacrum*, in eos, qui haud vulgarem in eundo modum ſeruant, quem notat [e] Horatius inquiens: *Vt ſi Iunonis ſacra ferret.* Cæterùm noſter Pauo rationis, quam ſolis hominibus Deus immortalis conceſſit, expers quodammodo eſſe non videtur, vtpote qui *laudatus gemmantes* (vt [f] Plinij verbis vtar) *expandit colores, aduerſo maximè Sole, quia ſic fulgentiùs radiant. Simul vmbræ quoſdam repercuſſus cæteris, qui in opaco clariùs micant, conchata quærit cauda, omneſq; in aceruum contrahit pennarum, quos ſpectari gaudet, oculos. Idem cauda annuis vicibus amiſſa cum folijs arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram.* Adhæc caudam eam gemmatiorem, vt ita dicam, & variam magis, quàm ſunt Medorum Perſarumuè veſtes, quam laudatus iam extenderat, ac velut in rotæ modum verſauerat, mox conſpecta ſemel pedum ſuorum deformitate deponit & in aceruum quendam contrahit, imo verò quod amplius eſt, ſi à tacito, eamq; haud admirante ſpectetur, tunc velut irâ percitus pennas omnes, in quibus pulchritudinem ſuam conſiſtere probè callet, quaſq; ſpectari gaudet, contractis earum oculis prorſus abſcondit, tanquam

Pauonis cũ animi tum corporis dotes.

Iunoniũ incedere prouerbium.

[e] *In Sermonibus.*

Pauo rationis particeps.

[f] *L. 10. c. 20*

10 20 30 40 50

quam philosophicis dogmatibus imbutus, beneficium in inuitum non conferendum esse cognoscat. Meminit huiusce ingenij [g] Ouidius, dum canit:

> *Laudatas ostendit auis Iunonia pennas,*
> *Si tacitus spectes, illa recondit opes.*

[g] *Lib. 2. de arte amādi.*

Quod si contrà quispiam stoliditatis eum insimulet, quòd noctù expergefactus, quando sese intueri in tenebris constitutum nequit, pauidè admodum exclamitet, quasi eximiam illam pulchritudinem suam amisisse sese credat: eam ignominiam (si ignominia dicenda est, quod ego neutiquam concessero) facundissimus [h] Aelianus facilè eluit, asserens non modò non ignorare eum ex auibus se formosissimum esse, verùm etiam vbi formæ ipsius sita est pulchritudo, præclarè tenere, laudatumq; haud secus ac formosum puellum, aut pulchram mulierem corporis præstantiam bellè ostētare, anteq; pictorum oculos ad imitandum se exponere, & abundè sui depingendi copiam facere. Non itaq; media nocte vociferatur, quia pennarum suarum decorem perdidisse sese existimet, quemadmodum vulgus præsagiorum, quæ ab auibus docemur, ignarum sibi falsò persuadet, sed quia, vt suo loco dicemus, temporis immutationes, serenitatem nempe, pluuias & ventos nobis tunc præsagiat. Neq; pariter amplissimam illius dignitatem minuit [i] Aristoteles, teterrimi criminis inuidiæ eum accusans; nam & id Plinius, licet & ipse parum sibi constans, (qui nempe ceu sui oblitus [k] alibi Aristotelis sententiæ etiam subscripsit,) disertissimè subsequentibus grauissimis verbis, [l] vbi ex professo de hac alite agit, negare videtur. *Ab autoribus*, inquit, *non gloriosum tantùm animal hoc traditur, sed & maleuolum, sicut Anser verecundum, quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi.* Si tamen Aristoteli, quem vt veridicum præceptorem imitari, modò fidei catholicæ non repugnet, vbiq; omnibus vsq; neruis contendimus, assentiendum est, ego tunc vitium illud Pauoni in malam partem haud vertendum esse dixerim. Is etenim cùm admirandam illam corporis sui speciem homines, sicuti diximus, mirari optimè calleat, & pedes sibi datos admodum deformes, fieri potest, vt deformioribus alitibus alijs, quibus tales ad obeunda eadem munera satis fuissent, pulchriores pedes inuideat: sed excrementa sua, ne in hominum vtilitatem cedant recondere, quod Plinius tradit, id sanè nunquam mihi persuadere possum, quin contrà illud insigni laude dignum existimo, utpote cum humanis moribus conueniens, si modò uerum est ea abscondere. De felibus id passim receptum est: ea uerò hominibus inuidere quis dicit? omnes ne fœtore eorum humanæ nares offendantur, id facere eos uno ore proclamant. Quis amâbo nisi uecordissimus, non eandem in Pauone rationem assignet? eòq; maximè cùm hęc auis uerum quodammodo nobis munditiarum ornatusq; specimen sit atq; exemplar. Sin rursus quis pertinaciùs potiùs, quàm ueriùs mecum contendat, Pauonem ab ea maleuolentiæ noxa uerè purgari non posse, ille saltem inuidiam illam, quæ in hominem magis quàm in aliud quoduis animal cadit, humanum quendam affectum sapere, ac quasi cum homine ei communem esse concessurus fuerit, atq; ita dignitati eius potiùs, quàm ignominiæ aut dedecori ascribendam. Sed hæc de animi dotibus, quæ equidem longè plures & maiores quàm recensuimus, existunt, dicta nunc sufficiant: iam si quæ corporis sint laudes prosequamur. Tanta in primis in hac alite pulcritudo, tanta species, vt communi autorum consensu auium omnium formosissima sit pronunciata. Depingit inter cæteros admirandam eius speciem facetissimus [m] Lucianus his verbis: *Incipiente vêre Pauo ad pratum aliquod accedens, quando & flores prodeunt non amabiliores modò, sed & (vt ita dixerit quispiam) floridiores, & quod ad colores & tincturam attinet, liquidiores: ipse quoq; extentis pennis, ijsq; ostensis Soli, & sublata cauda, eamq; vndiq; circa se pandens, spectandos exhibet, & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiusmodi contentionem & certamen ipsum prouocante. Conuertit quippe seipsum & circumagit, & quasi quandam pompam agit pulchritudinis suæ, quando videlicet etiam admirabilior apparet ad splendorem Solis, variantibus se coloribus, & paulatim in alios atq; alios transeuntibus, altamq; ac nouam formositatis speciem subinde recipientibus. Accidit autem hoc in circulis potissimùm, quos in summis pennis habet, quorum quemlibet quasi quædam irides circundant. Nam qui antè æreus visus fuit, mox inclinante se paulułum illo, aureus conspicitur, & rursum quod ad solem cæruleum apparuit, si sub vmbra transferatur, viride videtur: adeo ad luminis vicissitudinem variatur.* Hæc itaq; ille. Qui pariter alibi muscæ encomia describens, hanc, si quis intensiùs in eam oculos defigat, cùm expansis ad solem alis sese verberat, Pauonum instar variegatam esse inquit. Possim præterea quamplurium aliorum scriptorum de lectissima nostri Pauonis specie autoritates hîc recensere: at ne tanta earum congerie, quæ confusionem potiùs, quàm doctrinam præ se fert, delicata legentium ingenia obruam, offendamq;, [n] Oppiani, qui in commendanda illa plurimus me herculè fuit, solos hosce aureos versus citabo.

Pauo stoliditatis arguitur.
[h] *Lib. 5. de Animal c. 21.*
Pauo libenter depingi tur.
Pauo cur media nocte clamet.
[i] *Lib. 1. Hist. cap. 1.*
Pauonē nō esse inuidū.
[k] *Lib. 29. c. 6.*
[l] *Lib. 10. c. 20.*
Cur excremēta celet. lib. 29. c. 6.
Feles excrementa sua abscōdunt, & cur.
Corporis dotes.
Pulchritudo.
[m] *Lib. de domo.*
Muscæ color.
[n] *Lib. 2.*

Non ſecus ac ſi ales Iunonis Pauo ſuperbus
Cauda verſiclor decorum corpus obumbrat,
Quo nihil ipſa Iouis prudentia & alma voluptas
Pulchrius aſpectu mortalibus antè creauit.
Non quodcunq; animal graditur, non reptile quoduis
Non quacunque vagis ales ferit aëra pennis,
Non quæ cæruleos verrunt animantia fluctus;
Pauonem forma ſuperant, ſpecieq; venuſta,
Mollia dum flabella rotat, pennaſq; coruſcas,
Ardet enim flamma permixta diſcolor ales
Sidereo glaucis alas radiantibus auro.

[o] *Lib. 3. de Venat.*

Et rurſus [o] alibi:

Quippe feris tanto præſtat forma inclyta Tygris;
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

[p] *Lib. 2. de nat. rer.*

Addamus obſecro Oppiano comitem, philoſophum ſimul & poetam [p] Lucretium *aurea ſæcla*, hoc eſt, aurea auium genera Pauones appellantem hoc verſu:

Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla.

[q] *In Aminta Sc. 2.*

[q] Torquatus Taſſius, quem Homerum Hetruſcum dicere ſoleo, huiuſce alitis pulchritudinem admirans, caudæ illam, quam diximus, verſationem ſeu rotationem, pompam nuncupabat, dum ait:

Quel ch'inſegna à gli augelli il canto, e'l volo
A' peſci il nuoto, & à i montoni il cozzo,
Al toro vſar il corno, & al Pauone
Spiegar la pompa de l'occhiute piume.

Armidę cōptus.

[r] *Hieroſ. liberat. cant. 16.*

[r] Alibi etiam Armidæ ſuæ comptum deſcribēs, admodum doctè atq; eleganter eum pompæ ornatuiq; Pauonis aſſimilat, inquiens:

Torſe in annella i crin minuti, e in eſſe
Quaſi ſmalto ſù l'or conſparſe i fiori,
E nel bel ſen le peregrine roſe
Giunſe à i natiui gigli, e'l vel compoſe.
Nè'l ſuperbo Pauon sì vago in moſtra
Spiega la pompa de l'occhiute piume,
Nè l'iride sì bella indora, e inoſtra
Il curuo grembo, e rugiadoſo al lume,
Ma bel ſoura ogni fregio il cinto moſtra, &c.

Speciosus profectò Phaſianus, Gallopauo pulcher, & Gallinaceus Gallus etiam non inuenuſtus eſt, multæq; aliæ forma præſtantes: at ſi cum Pauone noſtro comparentur, vel pulchritudine corporis, vel animi moribus ſaltem illi cedens. Phaſiano nihil quicquam formoſius contemplari poſſumus, aue nempe ſpecioſa, & caudæ decore Pauoni nihil cedente, verùm quæ decorē eum non agnoſcat, & velut in rotā obuerſare, hominibuſq; eum videre ſatagentibus oſtendere ignoret, imo verò quem ingenij hebetudine turpiter contaminet, roſtro in terram abſcondito totum ſe latere exiſtimans. Gallopauo, quem Indicum Pauonem appellant, admodum iactabundus caudam quidem Pauonis more in orbem expandit: at vbi decor ille, vbi floridum illud pennarum ver? vbi inquam, iucundiſſimi illi verſicolores oculi, quæ omnia in Pauone conſpiciuntur? Præterea Pauo ſpecioſa criſta exornatus eſt, ille criſta caret, niſi carnoſam eam pelliculam, quam per nares iratus rubram, ac velut ſanguine tumidam à capite demittit, vt roſtro promineat, & in paſtu ita retrahit, vt vix videri queat, criſtam nuncupes. Gallinaceus Gallus & ipſe ſuâ criſtâ ſuperbire videtur, ferociſſimæ beluæ, regiq; quadrupedum Leoni pauorem ea incutiens; Verùm id occultæ ac nos latenti antipathiæ potiùs quàm illius virtuti atq; induſtriæ tribuendum eſt, quin contrà ſi quæ in eo animoſitas atq; audacia, eam continuo cum tot Gallinis coitu, & quæ ſunt vires eneruat. Cum bona itaq; harum auium venia Pauonem noſtrum tanquam pulcherrimum præferemus, quo nimirum non aliam natura elegantiorem fingere potuiſſe videtur, neq; admiratione poſthac dignus nobis Solon eſto, quem de Græciæ ſapientibus maximum Cræſo regi in regali ſolio ſedenti, diademate & purpura auroq; ſuperbo, interrogāti, nunquid ſpecioſius quicquam ſpectaſſet, reſpondiſſe ferunt, Pauones & Phaſianos venuſtiores ſibi videri, quoniam naturali ornamento decorati, non aſcititio fuco ſpe-

Phaſiani pulchritudo.

Gallopauo

Gallus Gallinaceus.

Solonis de Pauone & Phaſ. dictū.

ctabiles

ctabiles essent. [t] Hieronymus Cardanus de Pauonis cauda loquens, singulare Naturę artificium prædicat, quòd in ea tam longa ac densa plumis, tanta coloru͂ varietate, tanto nitore, tam selectis etiam colorum generibus album ac nigrum, quorum vnus per se tristis est, alter reliquos alios obscurat, colores deuitauerit. Noui hoc doctissimo [t] Scaligero improbari, quia si & illi colores caudæ immixti extitissent, colorum varietas maior fuisset. Non audet tamen Naturam, quæ neq; deficit vnquam in paucis, neq; abundat in multis, ob eorundem colorum defectum culpare, & quamuis Sebellinæ pelles, quæ sparsis albis pilis argentantur, aspectu sint elegantiore, vt ille ait, haud tamen earum exemplo Naturæ defectum, quem tacitè obtrudit, in caudæ huiusce alitis coloribus consequi existimem. Sed valeant, abeant, quicunq; illi sunt, Naturam culpantes; tanta equidem est varietas & splendor illorum in Pauone colorum, vt ne pictores etiam eximij, Praxiteles, Metrodorus, & à quo solo depingi magnus ille Alexander voluit, Apelles, si reuiuiscerent, imitari possent, tantum abest, vt Naturam superarent: quare rectè [u] M. Varro mihi dixisse videtur, *Pauoni Naturam formæ è volucribus dedisse palmam.* [x] Plutarchus libro de repugnantijs Stoicorum de Crysippo loquens ait: *Idem cùm in opere de Natura scripsisset Naturam multa animalia pulchritudinis causa protulisse, gaudentem nimirum pulchritudine & varietate: adiecissetq; alienissimu͂ à ratione dictum, Pauonem ob caudam, eiusq; pulchritudinem esse creatum: rursum in libro de republica audacter insectatur eos, qui Pauones alunt, & Luscinias, tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuersi positis leges statuens, ac Naturam subsannans, quæ studiosè tam elegantia edidisset animalia, quibus sapiens in vrbe locum non concederet.* Sanè tanta fuit in vrbibus Pauonis prerogatiua, ut Athenis tam à viris, quàm à mulieribus studiosis eius elegantię ac pulchritudinis statuto pretio spectatus fuerit, multiq; è Lacedæmone ac Thessalia videndi causa eò confluxerint. Admittebantur autem spectaturi in nouilunijs tantùm, idq; per annos plus quàm triginta factitatum memorant, & maximum ex eo spectaculo quæstum factum fuisse: vnde mirum est quanti apud priscos illos Pauo æstimaretur, mirum etiam quanti vęniret. [y] Antiphon mille dragmis marem & fęmellam venditos fuisse scripsit. Aufidius Lurco H S sexagena millia nummûm, vt ait [z] Varro, Sestertiûm, vt Plinius (idem enim est teste [a] Budæo.) quotannis cepisse ex illis dicitur. *Pauonum pretia,* inquit Varro, *multi extulerunt, ita vt oua eorum denarijs veneant quinis, ipsi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadraginta millia sestertia reddat, vt quidam Albutius aiebat, si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexagena posse.* Ad eundem penè sensum Anaxandrides apud [b] Athenæum in hæc verba, populi nimium taxãs luxum, prorumpit: *An non furiosum alere domi Pauones, cùm eorum pretio queant emi statuæ?* Reprehendit eundem luxum Strattis quidam in Pausania, & in quanto honore haberentur, pariter innuit, dum ait: *Tanti sunt hæc facienda, quanti Pauones, & aliæ vestræ nugæ: quas domi pascitis ob pennarum pulchritudinem.* Alexandrum magnum accepimus adeò harum volucrum specie delectatum fuisse, vt visis ijs primùm apud Indos, grauissimam in eos, qui illas occiderent, pœnam constitueret. Sed & ipsos Indorum Reges, quamuis ibi etiam abundarent, propter eximiam elegantiam, Pauones cùm in suburbanis, tùm domi in hortis suis aluisse [c] Aelianus attestatur, & nostro etiamnum tempore idem factitant. Alexandrum verò, vt ad pœnam illam reuertamur, Tyberius Cęsar non solùm imitatus esse legitur, uerùm etia͂ voluntatem eius adimpleuisse: siquidem qui, sicuti ex Suetonio tradit [d] Alexander ab Alexandro, prætorianum militem ob subtractum è uiridario Pauonem capite multauerit. Narrat item Eustathius adeò religiosè in Lybia habitum fuisse, ut si quis lęsisset tantummodò, non impunè ferret. Atq; hęc de formę eius elegentia ac dignitate: sequitur carnis bonitas atq; prærogatiua, quæ sanè talis semper fuit, ac etiamnum existit, ut nisi magnatum, ditissimorumq; mensis nata uideatur, & inter delicatissima sumptuosissimaq; edulia à ueterum luxu habita sit. *Veniat,* inquit [e] Platina, nouus ille Apitius, *ante omnes aues ad patinam Pauo, & quoniam uiuus gloria delectatur, mortuus quoq; eiusdem sit particeps.* Carnem eius aiunt triginta annos integram incorruptamq; seruari, quòd calor compactam, exiccatamq; naturam difficulter admodum dissoluere queat, neq; rursus humorem expellere naturalem. Heliogabalus flagitiosissimus Imperatorum, qui uitam agebat omni mollitię luxuriæq; genere effęminatissimam, cui inquam, nulla uita fuit, nisi in uoluptatis nouæ exquisitissima ratione, Palatinis, vt autor est Lampridius, ingentes dapes capitibus Pauonum, & Phasianorum instructas exhibuit, & ad imitationem Apicij eorundem linguas sæpè abluguriebat. Sed primus Q. Hortensius augurali cæna Pauonem posuisse dicitur, quod protinus factum teste [f] M. Varrone tam luxuriosi, quàm seueri boni viri laudabant. Quo verò in honore caro huius alitis haberetur, ex [g] Athenæo facilè colligas, qui apud Alexidem Comicum, interlocutorem quendam negare narrat, tantum se argenti consumere potuisse, ac si Pauones (ceu

[s] *Lib. 10. de subtil.*
Natura cur album & nigru͂ colorem caudæ Pauonis nõ addidit.
[t] *Exerc. 238*
Sebellinæ pelles quæ meliores.
[u] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*
[x] *Lib. de repugn. Stoicorum.*
Pauo publicè spectat⁹
Pauo quanti olim venditus.
[y] *In Orat. co͂tra Erasistr.*
[z] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*
[a] *Lib. de Asse.*
[b] *Lib. 14. Deipnosophist. c. 25.*
Alex. Magnus quan ti fecerit Pauones.
Indi Pauones alunt.
[c] *Lib. 13. de Animal. c. 18.*
Tyberius punit qui Pauone͂ furatus esset.
[d] *Lib. 2. Genial. dier. c. 13.*
Pauo in Lybia cultus.
Carnis præstantia.
[e] *Lib. 5. de tuenda valetudine.*
Heliogabali luxus.
Pauonem quis prim⁹ ad cibu͂ occiderit.
[f] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*
[g] *Lib. 14. Deipnos. c. 25.*

longè pretiosissimas & delicatissimas aues) esitasset. Quid? nonne hisce etiam perditis temporibus in eodem æstimationis culmine Pauones coluntur? cùm nempe nisi in Principum, aliorumq; opulentissimorum hominum epulis,iisq; tātummodò magnis,maximo sumptu præparati, sui edendi copiam præbeant? Muleassem Tunetanum Regem tradunt nostri æui historiæ Pauonem vsq; adeo aromatibus multis infarctum esitasse, vt scutatis centum constiterit, odorq; fragrantissimus viciniam totam repleuerit, in posterum quoq; diem perdurans. Ob has itaq; adductus rationes inter graniuoras & puluerатrices syluestres nos principem locum Pauoni attribuimus, eoq; maximè,cùm & ipsasmet aues ita fecisse fabulæ (sub quarum cortice semper insigne aliquod latet mysterium) significent, Etenim pleræq; in eligendo sibi rege ad hanc partem inclinabant, vt Pauoni rerum summa committeretur: huius siquidem pulchritudini, splendori, sublimitati,fastuiq; planè regio regnum deberi existimabant; & omnino omnes vnanimi consensu in hanc sententiam pedibus iuissent, nisi paucæ longo rerum vsu callidę, cuiusmodi sunt Cornices & Corui,perpendissent, si Pauonem rebus prefecissent, futurum aliquando, quod sæpius in monarchis quibusdam videre contigit, nimirum vt Pauo solo nomine strepituq; Regem ageret, Aquila nihilò seciùs, vel sine populi suffragijs regnum gereret: atq; ita Aquila Rex proclamata Pauoni nostro regni gubernacula eripuit,quę ei cæteræ volucres erant tradituræ, *nisi Aquilæ rapacitatem,tyrannidemq; timuissent*. At relictis modò his fabulis, tandem videndum est, nunquid institutus hìc ordo ab aliorum ordine diuersus existat, an idem: eundem potiùs dixerim, à quo videlicet inter veteres Plinius, Bellonius inter recentiores non videntur deflexisse. *Ille enim subinde post traditam rapacium diurnarum, nocturnarumq;, aliarumq;* peregrinarum quarundam auium historiam, mox de Pauone loquitur. Hic eidem quidem ordini inhæret, at quia aquaticas omnes, & quæ circa aquas degunt, Pauoni, graniuorisq; *cæteris præfert, nobilitatis & dignitatis ordinem*, quem nos, quoad fieri licet, sequimur,inuertit: in hoc tamen nobiscum conuenit,quòd Pauoni in familia graniuorarum ac puluerатricum primas tribuat, quemadodum pariter Pierius Valerianus facit. Atq; hæc de Pauonis nostri prærogatiua dicta sufficiant; nunc ad historiam Pauonis seruato pariter eodem, quem in priori opere habuimus, ordine, nos accingamus.

Muleassis Regis luxus. *Aues cur Pauonē pro rege nō elegerint.* *Cornicū & Corui prudentia.* *Aquila ab auibus in regē electa & cur.* *Ordo autoris an ab aliorum ordine diuersus.* *Plinij ordo.* *Bellonij ordo.* *Pierij ordo.*

AEQVIVOCA.

Vod ut præstemus, à nominis æquiuocatione inchoandum est: *qua sanè speciosissimus noster Pauo minimè caret*. Nam in Pyrenęis montibus Tetraonem, etsi Pauoni admodum dissimilem, de quo nos postea, Pauonem teste [a] Iulio Cæsare Scaligero nuncupant. [b] *Philostratus pisces quosdam Pauones dici memorat*,qui in Phaside flumine,nec alibi uspiam generentur: ita autē vocari,quia ipsis etiam cæruleæ sint cristæ,squamæ uersicolores, cauda aurea, & in quamcunq; voluerint, partem uersatilis. *A Diuo Ambrosio atq; Isidoro Hispalensi etiam Pauo* uel Pauus piscis ille appellatur, quem Romæ ob colorum uarietatem Papagallo, hoc est, Psittacum dicunt, Lusitani Budiam: quem piscem non ineptè quispiam cum Philostrati piscibus eundem esse iudicare posset,nisi uersicolores pisces omnes Pauones uocari ab autoribus uideremus. Petrus Bellonius in Gallico suo de piscibus libro Papagallum illum Romanorum, Pauonem, in latino verò Turdum appellat, & Phycin piscem tincæ persimilem fluuiatili, quem Massilienses Roguau, Veneti promiscuè Lambenam, Genuenses Lagionū, Romani, vt plurimùm Merlinum vocant, Pauonem dici testatur. Et Ornithologus Pauonem dici Romę tradit piscem illum, quem ex Rondoletio sub nomine Nouaculæ describit. Possint item eodem nomine insigniri, quos Alaudas Rondoletius nominat, nam & uersicolores sunt, & cristam habent cæruleam, qualem Pauonibus *Phasidis Philostratus attribuit*: in summa omnes, in quibus multa colorum diuersitas conspicitur, de quibus suo aliquando loco abundè dicturi sumus. Extendit sese præterea Pauonis nomen ad res inanimatas. Nam gemma quędam [c] Plinio Taos, hoc est, Pauo uocatur, Hanc Pauoni similem esse scribit, itē aspidi, vocariq; etiam Chelidoniam. Est & in Hirpinis locus quidam prope Tamarum fluuium, quem vulgò Pauon dicunt, ut attestatur Leander Albertus. Pauus syluæ nomen in *Gallia à Lemonico urbe ferè decem milliaribus distans; atq; istac æquiuoca sunt*, quę hactenus obseruaui.

Tetrao vbi Pauo dicatur. [a] *Exerc.* 230 [b] *Lib.* 3. *de vita Apollonij.* *Pisces Pauones dicti.* *Budia Piscis.* *Psittacus Piscis.* *Turdus Piscis.* *Phycis Piscis.* *Roguau.* *Lambena.* *Nouacula piscis.* *Alauda Piscis.* [c] *Lib.* 37. *c.* 11. *Taos gēma* *Pauon Locus.*

Sy-

SYNONYMA.

NOMENCLATVRAM Hebraicam, quę exactè & sine vlla ambiguitate Pauoni attribui queat, vix vllam (quod noui) habemus. Synonyma verò, quæ hîc addúcimus, passim ex Theologis excerpsimus. רננים nomen auis esse aiunt à clamore sic dictæ, & pulchritudine vocis, aut quia clamat, & exultat in pulchritudine alarum suarum, vt Pauo, & forsan est ipse Pauo, inquit [a] Rabbi Dauid. Legitur ea vox apud Iobum, vbi inquit. Num dedisti כנף רננים נעלסה alam (pro alas) Pauonis (qua) exultauit (vel extensam secundum Rabbi Abraham Aben Hezra) aut, qua (vel potiùs quæ, nam ad pennam refertur verbum) exultat, vel Pauonum. Est enim plurale. Alij putant esse Struthiocamelos à stridore & ouatione, vel à gloria alarum, quas habet crispas, sed Pauones potius credit Sãctes Pagninus. ותכיים Secundum [b] D. Hieronymum & Targhum quoq; Pauones sonat, quemadmodum & תוך Tuk, quam tamen vocem, Simiam alij interpretantur. נעלסה Neelasa quibusdam etiam Pauo est, *quibusdam Gallus ferus, quibusdã Struthio*. Rabbi Kimhi apud [c] Iobum exponit Ταὸς, quod est Pauo. רנן Ranan quandoq; verbum est, quandoq; *nomen; cùm verbum est, cantare & vociferari significat*; cùm nomen; tum alij Pauonem, alij Struthiocamelum, alij Lusciniã *transferunt*. הובן uel, חבן *Hoben, vnde pluralis Hobanim* apud Ezechielem varia apud autores denotat, vt tradit R. Kimhi, qui plurimas super *huius vocis significatione opiniones recenset. Alij animal esse existimant*, ex cuius ossibus tanquam ex ebore varia *conficiuntur opera. Alij Elephantem vertunt. Syrus interpres red*dit טוסין Tauasin, id est Pauones. Magistri quoq; Thalmundici טוסא Tauasa Pauonem *vocant, vti & Arabes teste Kimhi* טאוס Tauas. nomine nimirum à Græcis mutuo accepto, quibus Pauo Ταὼς dicitur, vel Ταῶν, vel Ταὸς: Atticis Ταῶς, vel, vt Tryphon apud [d] Athenæum ait, Ταῶς, vltimam syllabam circumflectentibus & aspirantibus, quod tamen [e] Seleucus improbat, quoniam aspiratio simplici nominum prolatione cum prima syllaba pronunciari velit. Dicitur autem Ταὼς eodem Athenæo testante ἀπὸ τῆς τασηος τῶν πτέρων, id est, ab alarum extensione. [f] Antiphon Rhetor ὁ Ταῶς duabus syllabis inflectit: Attici verò cùm dicunt Ταῶνι, indicant rectum esse Ταῶν; quare & rectus pluralis etiam variat. Herodia*nus, vt scribit Eustathius*, Ταῶν & Τυφῶν cum ijs enumerat, quæ in ων desinentia circumflectuntur, eaq; sola per ντ declinari negat, quoniam & aliam habeant terminationem, nempe Ταῶς & Τυφῶς. Vulgaribus Græcis hodierno tempore Pauo παγώνι vocatur. Sunt qui apud [g] Aristophanem περσικὸν ὄρνιν, id est, Persicam auem, Pauonem interpretentur, alij lautissimam quamq; ita dici posse volunt, quandoquidem pretiosa omnia, quibus solus Rex vtebatur, Persica dicerentur. Apud Suidam Pauo μηδικὸς ὄρνις appellatur, id est, Medica auis. Latini Pauonem nominant vtrumq; sexum, quemadmodum ex Columella constat, sed cum distinctione harum dictionum, masculus & fæmina. Vtriusq; exemplum ex his verbis habere potes: *Masculus Pauo*, inquit, *Gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinq; fæminas desiderat*: & paulò pòst; *Fæminæ Pauones, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt.* [h] Ausonius masculum Pauum, Pauam verò fæminam vocat hoc disticho:

> *Fæmineam in speciem se vertit masculus ales*
> *Pauaq; de Pauo constitit ante pedes.*

Sed Quoniam Iunoni Pauo sacer habebatur, itaq; passim à poëtis Iunonis auis aut ales appellatur, quemadmodum suprà demonstrauimus. Possit præterea auis picta nuncupari: nam oratio quædam Antiphontis Rhetoris teste [i] Anthenæo de Pauonibus inscripta, Pauones nullibi, sed variegatas aues sæpissimè nominat. Pauonem à voce dici scripsit [k] M. Varro: at [l] Iosephus Scaliger à Græca voce Ταὼς, quæ Aeolice Ταπος dicitur, deriuat, litera nempe Τ in Ρ mutata, quod etymum fortassis à [m] Scaligero patre suo acceperit, qui alibi hũc gryphum de hac aue conscripsit:

> *Litibus ignotam tibi dat vox Græca quietem,*
> *Aeoliam tollas: reliquum tibi pascua signat:*
> *Ast obtruncato tibi dat Carthago salutem.*

Vox Græca ʒ παυω quietem significat: Aeoliam tollas ʒ παω, πάσκω. Obtruncato ʒ Auo in Pœnulo Plauti.

[a] In lib. rad.
[b] 3. Reg. 10.
Tuk.
Neelasa.
[c] Cap. 39.
Ranan.
Hoben.
[d] Lib. 9. cap. 19.
[e] Lib. 5. Grecæ cõsuctudinis.
Etymum.
[f] In lib. de Pauonib.
Παγώνι.
[g] In Auibus
Persica auis.
Medica auis.
[h] Sect. 1.
Iunonis auis.
Auis picta.
[i] Lib. 9. cap. 19.
[k] Lib. 4. de ling. Lat.
[l] In Etymol. verb. Var.
[m] In logogryphis.

GE-

GENVS. DIFFERENTIAE.

Pauo an feræ naturæ. [a] Lib. 2. de rer. diuiſ. Iuſtinianus explicatus.

NTEQVAM diuerſa Pauonum genera & differentias enodemus, prius operæ pretium eſt ſcire, nunquid in feris & ſylueſtribus, an potiùs in cicuribus ac domeſticis volucribus ſint enumerandi. [a] Iuſtinianus Pauones & Columbas feræ naturæ eſſe ait, nec ad rem pertinere, quòd ex conſuetudine euolare & reuolare ſoleant, quoniam & apes idem faciant, quarum naturam ferã eſſe conſtat. Verùm dictio illa (fera) meo iudicio, & quemadmodum doctiſſimus Accurſius exponit, ita intelligenda eſt, vt eiuſmodi animantia nec prorſus domeſtica, nec prorſus etiam fera conſtituamus: fera ſcilicet, ſi domeſticis, vt ſunt Gallinæ, iis cõparemus. Etenim Pauo, etiamſi difficulter admodum cicuretur, ſyluas tamen & deſerta, vt ſolitariæ & prorſus ſylueſtres faciunt, omnino ſpernit, quinimo hominibus conſpici, quaſi eorum conſortio gaudens, ſedulò amat. Siquidem & priſcos cicures domi aluiſſe ex Athenæo diximus, & nos quotidiè ſic eos enutrimus. Quod ad diuerſitatem Pauonum modò attinet, ea à colorum varietate potiſſimùm accipitur. Nam alios pictos, in quibus plurima colorum diuerſitas conſpicitur, quales noſtrates ſunt & Iaponenſes, qui fortè illi fuerint, quos Petrus Martyr in nouo orbe à noſtratibus diſſimiles coloribus reperiri ait, & Luſitanis pacis confirmandæ cauſa inter alia, quæ obtulerunt, munera incolas ibi donauiſſe, quorum mox ſuo loco iconem & deſcriptionem exhibebimus: alios quorũ vnus vbiq; color eſt, nõ pictos appellare poſſumus. Sunt qui mediũ inter vtroſq; locum obtinẽt, quales in terra firma reperiri aſſerunt, ventre & pectore nigris, cætera flauos: item alios pectore & ventre flauis, cætera nigros. Pauonum verò, quos non pictos vocant, alij ſylueſtres ſunt, quales idem [b] Petrus Martyr in Curiana regione per nemora paſſim vagari, & adeo viles eſſe prodidit, vt vnico dumtaxat acu vendantur, [c] alibi in Darienis & aliorum fluminum paluſtribus inueniri prodidit: alij domeſtici ſeu minus feri, cuiuſmodi flauos illos & nigros, vtroſq; cauda noſtratum ſimili, in terra firma eſſe crediderim. Hos etiam criſtam ſeu potiùs comam in capite gerere, eamq; in flauis nigram, flauam uerò in nigris eſſe tradunt. Sunt qui nigros mares, flauos fęmellas eſſe credant: ſunt qui vtroſq; ſpeçie diſtinguant. Ad hos albi pariter reducendi ſunt, qui ſanè noſtro æuo, quamuis non adeo obuij, rari ſaltem eſſe deſierunt. Maximam uerò in omnibus ſexus differentiam conſtituit. Solet enim fæmina mare longè deformior eſſe, & multò minor, neq; in cauda oculos illos gerere. In Curiana regione tamen, ut teſtatur [d] Petrus Martyr, fæmina parum à mare differt; item fæmella Iaponenſis quatuor oculos in vropygio obtinet.

Pauũ diuerſitas. Pauones picti. Pauones nõ picti. [b] Lib. 8. dec. 1. de rebus Oceani. [c] Lib. 9. de 2. de reb. Oceani. [d] Lib. 8. de reb. Oceani decade 1.

PAVONIS NOSTRATIS
deſcriptio.

N hoc itaq; genere mas toto (quod aiunt) cælo à fæmina diſcrepat. Mas capite, collo & pectoris initio coloris eſt intenſè cærulei, vel, vt Albertus ait, ſaphiri. Caput pro corporis portione exiguum, ac quodammodo, vt annotat idem Albertus, ſerpentinum, maculis ornatum duabus oblongis, candidis, quarum vna oculos ſuperequitat, altera breuior, at longè craſſior ſubiacet, quam dein alia nigra excipit, cæterò, vt dixi, cæruleum, & in vertice apicem, non vt in quibuſdam alijs auibus integrum, at è nudis quodammodo ſcapis tenerrimis virideſcentibus, in ſummitate eiuſdem coloris veluti liliorum flores ferentibus, conſpicuum. De quo pulcherrimo apice loquens Plinius, *Pauonis apicem*, inquit, *crinitæ arbuſculæ conſtituunt*: & reuera non pennæ videntur, ſed erumpentia primùm plantarum germina. Roſtrum candicat, & inſigniter hiat, in extremo aliquantulum recuruum, quale ferè eſt omnibus graníuoris, & in eo nares ſatis patulę. Collum longiuſculum, & pro portione longitudinis, admodum tenue & exile. Dorſum ex albo cinereum eſt, maculis quamplurimis atris tranſuerſalibus conſperſum. Alæ clauſæ (apertas videre non datur mihi, qui depictum ad viuum in libris meis deſcribo) ſuperiùs quà dorſum ſpectant, nigræ, inferius, quà ventrem atq; intus pariter ruffæ. Cauda ita diſpoſita eſt, vt quaſi in duas diuidatur; nam quando eam in rotam extendit, minores quædam pennæ integram veluti per ſe caudam conſtituentes, & alterius etiam coloris, nempe fuſci, non vt longio-

Caput. Apex. Roſtrum. Collum. Dorſum. Alæ. Cauda.

Pauo mas, cum Persicaria maculata.

Pauo fæmina cum hordeo spurio.

longiores rigent, sed vt in reliquis fermè auibus extensæ conspiciuntur, adeo vt longiores indubitanter alij musculo inseri necesse sit, cuius beneficio ac opera ita erigi atq; extendi queant. Hasce longas Petrus Bellonius ex superiori dorso prope podicem oriri, hoc est, ex vropygio tradit, minoresq; alias à Natura factas, vt longiores sustineant. Vropygium intensè viret, quod vnà cum cauda longa erigit: cuius pennæ breues sunt, atq; ita dispositæ, vt tanquam Draconis Aethyopici squamas æmulentur, & partem pennarum caudæ longarum obscurent, ac conspectum eripiant. Pennæ longiores extensæ omnes castanei sunt coloris, lineis aureis elegãtissimis sursum repentibus decoratę, in extremitate verò in intensissimi coloris viridis plumas, easq; bifurcatas & Hirundinum caudam ęmulantes desinunt. Orbiculi, vel, vt Plinius vocat, pennarum oculi, vel vt Theoph. Scolasticus, ὀφθαλμοὶ τῆ πτέρυ, ex viridi quasi chrysolithi splendore, & auri & saphiri coloribus distinguuntur. Eiuscemodi oculi quatuor circulis constant, aureo primo, secundo castaneo, tertio viridi, medium locum cæruleus seu saphirinus obtinet, figura quodammodo ac magnitudine phaseoli. Sub oculis rursus alia macula est, modò viridis, modò castanea. Mirum quomodo eiuscemodi colores ad solis splendorem varient circumagente ac seipsam admirante alite, paulatim in alios atq; alios transeuntes. Nam qui antè aureus videbatur, mox inclinante se paululum Pauone, æreus conspicitur, & rursum quod ad solem cæruleum erat, vbi sub vmbram sese recipit, viride quasi euadit: tantam, inqnam, ad luminis vicissitudinem, pennarum ille decor varietatem admittit, de qua ita canebat [a] Lucretius:

Vropygiũ.

Oculi caudæ.

[a] Lib. 2.

Caudaq; Pauonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores,
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

Poëtæ pro cauda alas quandoq; accipiunt, quemadmodum hoc disticho Martialis:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere dure coco.

Coxæ, tibiæ atq; pedes cinerei sunt, maculis nigris conspersi, & calcaribus more Gallinaceorum armati. Venter prope ventriculum ex cæruleo viridis, prope podicem nigrescit aut saltem fuscescit. Atq; hoc modo masculum Pauonem in libris meis ad viuum depictum descripsi. In fæmina pauca admodum colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis: capitis vertex & apex eiusdem coloris; in vertice tamen aliquot maculæ exiguę veluti puncta virescentia interseruntur. Maculæ illæ candidæ, quas in mare etiam annotauimus, in fæmina longè sunt maiores. Oculorum iris in mare lutescit, in hac planè plumbea. Mentum totum candidum. Colli pennę vndatim positę virides, prope pectus in extremitatibus albæ sunt.

Pedes.

Venter.

Fæminę Pauonis forma.

LOCVS.

LOCA edita amant, quare plerunq; tectis domorum insident, pascuntur tamen simul cum Gallinis, earumq; more domi incubant, & sub vesperam simul Gallinariũ repetũt. Raros olim in Europa Pauones fuisse multorum autoritate constat. [a] Aelianus alibi ex Barbaris ad Græcos trasportatos esse, & [b] alibi rursus in Indiæ hortis mansuetos ali solitos scripsit. Quod etiamsi antiquissimis Samiorum numismatibus, in quibus Iuno cum Pauone, quasi primùm ibi nato & educato, vt [c] Athenæo Menedoti Samij autoritate nixo placet, depicta erat, refragari apertè videatur, attamen vnius Alexandri Magni exemplo, quem conspectis primùm apud Indos (nempe Orientales, vnde Iosephus Acosta Societ. Iesu Salamoni olim missos fuisse tradit, ac etiamnum abũdare) his auibus, pœnam necis in eos, qui illas occidissent, constituisse antè diximus, necdum in Græcia, cùm ipse imperabat, visos fuisse Pauones palam docemur. Etenim contra omnem rationem heros ille aliàs clementissimus tam graui pœna in proprios milites, qui apud Barbaros ([e] Sabellicus ad flumen Hiarotim fuisse ait) eosq; hostes & tam procul à patria, aues in propria sua patria obuias occiderent, animaduertisset. Sed & ipse Athenæus ex Antiphanis & Eubuli testimonio Pauonem olim raram auem fuisse tradit, suo verò æuo ita Romæ abundasse, vt vel Coturnicibus nihilo rariores essent. Quinimo Theophrastus referente Plinio in Asia fuisse inuectitios prodidit, tãtum abest, vt in Samo insula Græciæ primùm visi fuerint. Postremò Varro trasmarinos esse disertissimis verbis testatur. [f] Athenæus itaq; Menedoti Samij verba

[a] Lib. 5. de animal. c. 21
[b] L. 13. c. 18
[c] L. 14. c. 25

Pauones in Samo non prius visos esse.

[d] Lib. de nat. & moribus Ind. cap. 14.
[e] L. 6. dec. 4.

[f] Lib. 14.

ba perperam, quantum cognoſcere poſſum, intellexit, quæ talia ſunt: *Sunt ibi*, inquit, *Pauones Iunoni ſacri, primi quidem in Samo editi ac educati, indeq; deducti, ac in alias regiones deuecti, veluti Galli è Perſide, & quas Meleagridas vocant ex Aeolia. Quamobrem* [g] *Antiphanes inquit:*

[g] In Conterrancis.

In Heliopoli procreari aiunt
Phœnices: Athenis Noctuas: Cyprus habet
Eximias Columbas: Samia vero
Iuno aureum. vt dictitant, auium genus
Formoſos & ſpectabiles Pauones.

Phœnices vbi. Noctuę vbi Colūbe vbi Pauones vbi.

Annè ex ijs concludat in Samo prius, quàm apud Indos has aues viſas? Primas equidem Samo ex India inuectas, & inde poſtmodum in reliquas Europæ regiones portatas fuiſſe lubens crediderim, (nam & Samios Pauones ceu cæteris præſtantiores [h] Gellius commendat) primùm viſas minimè. Afris verò etiam non incognitos fuiſſe Pauones antiquiſſimus Diodorus Siculus atteſtatur, Babyloniam olim plurimos aluiſſe ſcribens, colore vario diſtinctos, tanquam illic quàm alibi maior pulchriorq; eorum varietas fuerit, ſicuti [i] Cælius interpretatur. Media pariter inſignes aluit, quos à guloſis [k] Clemens celebrari aſſerit. Ex hiſce itaq; regionibus remotioribus ob corporis ſpeciem & carnis præſtantiam per nullas non Europę plagas delati ſunt. Tantum verò Romæ harum auium numerum fuiſſe Athenæus narrat, vt id vaticinatus Comicus Antiphanes dixiſſe videatur:

[h] Lib. 7. Noct. Attic. c. 16.
Pauones Babylonij.
[i] Lib. 1. Ant. lect. c. 10.
[k] In Pædagogo.

Pauonum tantummodo par vnum adduxit quiſpiam, raram tum
Auem: nunc verò plures ſunt quàm Coturnices.
Bonum ſi quis virum quærat, & conſpiciat,
Videbit ex eo ſatos improbos quinq; liberos.

Antiphon pariter apud eundem [l] Athenæum author eſt populum Athenienſem prænitidos nutriſſe Pauones, & multos homines, ſicuti antè diximus, è Lacedemonę ac Theſſalia ad eos ſpectandos confluxiſſe. Athenienſi enim aëre peculiariter delectatos fuiſſe vel ex eo colligere eſt, quod idem ille atteſtatur, mercatores Athenis in vicinas ciuitates transferentes pennas amputaſſe, ne auolantes loco priſtina repeterent. Inter reliquas etiam Europæ partes in Oſtrogothia & Veſtrogothia ac Suetia plurimos generari Pauones, & maxima diligentia educari [m] Olaus cognomento magnus, qui ijs regionibus patriam debet, ſcripſit; & [n] Iohannes Bruyerus Gallus Pauonum greges apud Nortmannos in agro Lexouienſi ali refert, & dominis non exiguum ex ijs reditum cedere, quippe quos Gallinarijs venditent, qui in amplas eos vrbes deportant ad nuptiarum epulas, & opipara magnatum conuiuia: alioqui in alijs Galliæ locis eodem teſte rariſſimi ſunt.

[l] Lib. 9.
[m] In Epiſt. lib. 19. c. 18.
[n] Lib. 15. de re cib. c. 28.

COITVS. PARTVS.

PAVONES aues ſunt inſigniter ſalaces ac libidinoſæ, adeo vt ſinguli mares quinis ſufficiant coniugibus: *Maſculus Pauo*, inquit [a] Columella, *Gallinaceam ſalacitatem habet, atq; ideo quinque fœminas deſiderat. Nam ſi vnam vel alteram fœtam ſæpius compreſſit, vixdum concepta in aluo oua vitiat, nec ad partum ſinit perduci, quoniam immatura genitalibus locis excidunt.* Quapropter Plinius diſertiſſimis uerbis author eſt altoribus, ut plures fæmellæ uni maſculo committantur: *Cùm enim ſingulæ aut binæ ſunt, (ut eius uerbis utar) corrumpitur ſalacitate fœcunditas.* Quod ſi uerum eſt, Pauo Gallinaceam ſalacitatem, ut ait Columella, non habebit, at hac in parte eam ſuperabit: nam Gallus licet uni tantummodo Gallinæ commiſſus, oua tamen eius non uitiat. Quinimo Pauo maſculus eò ſalacitatis quandoq; procedit, ut ni adſit alia, quacum coeat, incubantem fæminam inuadat, ac oua frangat. Coeundi cupiditas agnoſcitur teſte [b] Palladio, quoties circa ſe amictum caudæ gemmantis incuruat, & ſingularum pennarum capita occulta locis ſuis exerit cum ſtridore procurrens; quod Rauiſius Textor hiſce uerſibus expreſſit:

Salacitas.
[a] Lib. 8. de re ruſt. c. 11.
[b] Lib. 1. de re ruſt. cap. 28.

Vocat Iunonius ales
Conſortem thalami, & ſpecioſa volumina verſat,
Cauda micat, medijs fulgent ſua ſidera pennis,
Venit amans, cupidis miſcent ſimul oſcula roſtris,
Iungit amor geminos, geminataq; gaudia gliſcunt.

Ales Iunonius.

Ita ille: ſed quo authore oſcula miſcere dicat, ipſus uiderit: id Columbaceo generi, nonnulliſq; alijs cōuenit, Pauonibus nequaquam. [c] Ariſtoteles Pauones uère coire dixit: id uerò non

[c] L. 6. Hiſt. cap. 9.

rò non ita intelligendum est, vt alio etiam tempore coire neget, sed quòd tunc magis libidine pruriant: quo modo pariter [d] Palladius ab idibus Februarijs ad coitum accendi, & [e] Columella ab eodem tempore ad Martium mensem coeũdi cupiditatem exercere, locis ferè apricis, cùm Fauonij spirare cœperunt, & ter quotannis fœtus edere tradunt, quod etiam testatur Albertus, & quotidiana experientia demonstrat. Idem Albertus, qui sine coitu fœminas concipere scribunt, hallucinari ait, sed perperam: Etenim Athenæus haud vulgaris author oua zephyria Gallinarum more, sed non plura tamen duobus parere author est: idem testatur [f] Aelianus, sed numerum ouorum non explicat, quinimo ipsemet Aristoteles, & Plinius. Sunt qui Pauones in coitu clamare, & vbi coierint, in posteriora recedere dicunt, at ego nihil tale hactenus obseruaui. Quod si Pauones tui ad libidinem, sicuti quandoq; fit, segniores aut impotentiores fuerint, & maiorem quàm par est, fœminarum numerum illis commiseris, tunc concitantibus libidinem cibis, maximè vltima hyemis parte, ex Columellæ, & Palladij præcepto Venerē in ipsis accendere debebis, ad quam maximè facit, si fauilla leui torreas fabam, tepidamq; des ieiunis quinto quoq; die: vetant autem, ne modum excedas sex cyathorum in singulas aues. Huiusmodi cibaria, vt idem Columella addit, non omnibus promiscuè spargenda sunt, sed in singulis septis, portione seruata quinq; fœminarum & vnius maris; nec minus aqua, quæ sit idonea potui, quod vbi factum est, mares sine rixa deducuntur in sua quisq; septa cum fœminis & æqualiter vniuersus grex pascitur. Nam in hoc genere pugnaces inueniuntur masculi, qui & à cibo & à coitu prohibent minus validos, nisi sint hac ratione separati. Quod modò ad partum attinet, is teste [g] Aristotele breui à coitu tempore agitur. Pariunt autem maximè à trimatu, vt idem scribit, & [h] Columella & [i] Aelianus confirmant: Siquidem tenerior ætas, vt Columellæ verbis vtar, aut sterilis, aut parum fœcunda est. Aristoteles oua duodecim, aut paulò pauciora, nec continuatis, sed binis ternisuè interpositis diebus parere ait, primiparas verò octona maximè. Nonnulli primo anno vnum aut alterum ouum, sequenti quaterna, quinaue, cæteris duodena edere volunt, at nunquam hunc numerum transcendere. Attamen Petrus Martyr Indicas Pauones in Temistana terra viginti, immo triginta aliquando parere refert, ideoq; semper ibi multiplicem gregem conspici. Quod verò [k] Aristoteles semel tantùm anno parere inquit, id alijs authoribus omnino repugnat. Columella enim ter, & [l] Constantinus Cæsar bis quotannis pullos edere dixerunt, idq; Albertus atq; ipsa etiam experientia confirmant. Sed eiuscemodi controuersiam idemmet Columella ita componit, inquiens: *Fæminæ, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis aut excludendis, aut etiam educandis pullis consumunt*. De postremis itaq; Aristotelis verba meo iudicio sunt intelligenda. Si namq; totum fœcunditatis tempus in incubatu & educatione pullorum consumunt, quo tempore etiam Gallinæ sibi à Venere temperant, quomodo amplius quàm semel coeant, aut pariant? Si verò non incubent, quid obstat quod rursus non coeant, & alia oua edant? Quæ verò ter pariunt, earum primus partus, vt idem Columella habet, quinq; ferè ouorum est, secundus quatuor, tertius trium aut duorum tantummodò. Idem author, qui profectò in præscribenda educationis Pauonum ratione diligentissimus fuit, monet, vt post admissuræ tempus confestim matrices custodiamus, ne alibi quàm in stabulo oua ædant, sæpiusq; digitis loca fœminarum tentemus, vt cognoscamus, num in promptu gerant oua, quibus iam partus appropinquat, hasce vult claudi includi, ne extra id parientes oua frangant: itaq; etiam plurimis stramentis exaggerandum esse auiarium, quò tutiùs excipiantur. Nam ferè Pauones cùm ad nocturnā requiem perueniunt, perticis insistentes, oua enituntur, quæ quò propiùs ac molliùs deciderint, illibatam seruant integritatem.

[d] L. 1. c. 28.
[e] L. 8. c. 11.
[f] L. 11. c. 9.
Partus.
[g] 6. Hist. c. 9
[h] L. 5. c. 32.
[i] L. 8. c. 11.
Quot oua pariant.
[k] 8. Hist. c. 9
Aristoteles explicatus.
[l] L. 8. c. 11.

INCVBATVS. EDVCATIO. Victus.

OVA Pauonina Gallinis incubenda subdere ante [a] Aristotelis tempora vsitatissimum fuisse ex ipso habemus, qui eius rei hanc quoq; rationem assignat, quoniam mas, dum fæmina incubat, aduolans oua frangat, incubantis scilicet desiderio flagrans, vel vt alij volunt, quoniam mas suum aliquid in ouis esse velut nō ignarus, ea pariter incubare velit, vel, vt Albertus sibi relatum asserit, ob zelum, quo vterq; nimio propter futuram prolem afficitur. Quibus rationibus, si placet, adde & hanc [b] Aeliani, qui ouis non continenter, sed duorum

[a] 6. Hist. c. 9
Pauonum oua cur Gallinis supponantur, & quid tunc obseruandum.
[b] L. 5. c. 32.

rum dierum interuallo fœminam incubare, ait, vnde periculum imminet, ne refrigerata oua, infœcunda reddantur. Quicunq; itaq; oua Pauonum Gallinis suppositurus, is iuxta [c] Varronis, aliorumq;, qui de re rustica scripserunt, præcepta, Gallinacea subijciet, vbi iam decem dies Pauonina fouere cœperit, Gallinaceis enim excludendis bis deni dies satis sunt, Pauoninis verò ter nouem, vt Plinio, vel, vt Aristoteli placet, treceni requiruntur. Sed quod ijdem scriptores vetent plura quàm nouem oua Gallinæ ad incubandum dari, quæ ratione id faciant, non video. Quid enim obstaculi est, cur non plura vel Pauonina vel Gallinacea subijci possint, cùm aliàs viginti plerumq; supponi soleant? Vnde illud etiam quamuis ab [d] Aristotele philosophorum coryphæo, admodum negligenter scriptum est, maximè bina subijci, quod plura suo incubatu aperire nequeant. Sin quis id ideo faciendum existimet, ne Gallina plures ędens, alere & secum ducere recuset: is Gallinaceæ naturæ prorsus ignarus mihi videtur. Etenim Gallina Anatum, Anserumq;, auium toto genere discrepantium vtpote aquaticarum pullos, modò ex suo incubitu nati sint, ad aquas vsq; tanto amore prosequitur, vt sæpe in medias vndas sese proijciens submergatur, tantum abest, vt Pauones aues sui generis, & eodem victu vtentes alere renuat, & quorum nutritioni heri causa futuri lucri summam curam adhibent. Vnde & ijdem authores aiunt, imo expressè præcipiunt, vt cùm exclusi sint ad aliam nutricem Gallinacei transferantur, Pauonini verò subinde ad vnam congregentur, donec quinq; & viginti capitum grex efficiatur. Quapropter meo iudicio alia ratio assignanda est, cur veteres quinq; tantùm Pauonina, & quatuor Pauonacea subdi iusserint. Quam si quis rursus in vsum reijciat, quod scilicet eo tempore non plura quàm nouem supponere in more positum esset, is pariter mihi nondum satisfecerit. Dicendum enim foret, cur quinq; Pauonina, Gallinacea verò quatuor, & non omnia Pauonina sint subijcienda, cùm id, vt probauimus, vtroq; modo, numero videlicet pauciori ob Pauoninorum magnitudinem sumpto, fieri possit. Sed ista cæ aliorum iudicio subijcimus, nobis veterum opinionem indicasse & examinasse sufficiat. Oua quæ supponenda sunt, Columella & Palladius, quò recentiora existunt, eò commodiùs excludi existimant, atq; iccirco quotidiè manè fœturæ temporibus stabula diligenter circumiri iubent, & iacentia oua colligi. Gallinæ Rhodiæ, quia ne suos quidem fœtus commodè nutriunt, huic muneri ineptæ iudicantur. E nostratibus Gallinis veteres maximè commendantur: ouaq;, inquit Didymus, supponantur luna ipsa nonaria existente, hoc est, vt Columella & Palladius habent, nouem diebus à primo lunæ incremento. Quod verò decimo deinceps die omnia Gallinacea subtrahi velint, & totidem, quot ablata sunt, recentia eiusdem generis supponi, vt trigesima luna (hoc est, expletis triginta diebus) quæ est ferè noua, cùm Pauoninis excludantur; id profectò obseruandum omnino est, si & Gallinæ & Pauonis pullos desideres: sin Pauonis tantummodo, nequaquam. Prima custodis cura teste [e] Philosopho esse debet, vt cibus adsit, ne desiderio eius discedens Gallina intermittat fouendi operam. Columella verò, Didymus & Palladius, ne è nido desiliat, obseruari ab eo iubent, vt sæpe ad cubile incubantis accedat, Pauoninaq; oua, quæ propter magnitudinē difficiliùs, quàm sua à Gallina mouentur, manu verset, atq; quò id diligentiùs faciat, vnam partem ouorum atramento notari volunt, quoniam eo signo, an à Gallina conuersa sint, aliàs reuersus, manifestò docebitur. Atq; istæc ferme in supposítu atq; incubatu obseruanda sunt. Iam verò natis pullis herus ad educationem animum applicare debet, & victus in primis, qui à loco idoneo, & apta cibi ratione dependet, maximè curam habere. Quod ad locum spectat, poterunt vnà cum alijs degere, qui [f] Varronis temporibus in auiarijs Turdorum more stabulabantur, alibi etiam in septis villæ affixis nutriri posse dixit. [g] Aelianus duplici cella custodibus & curatoribus vt nutriantur, opus esse scripsit. Didymus & Palladius insulas laudant potissimùm manu factas multisq; herbis & floribus luxuriantes, vt à vulpe communi auium hoste, similibusq; noxijs animalibus tuti degant. Quæ sanè insulæ commodissimæ fuerint, sed quia maximos secum ferunt sumptus, poterunt ex præcepto Columellæ nemorosę ac paruulæ insulæ naturales, quales Italiæ obiacent, eligi. In huiusmodi enim locis nullam extrinsecam noxam incurrent, quinimo omnia sua munia absq; vllo periculo obire poterunt: siquidem vt doctissimi illius [h] Geoponici verbis vtar, nec sublimiter possunt, nec per longa spacia volare, tum etiam quia furis ac noxiorum animalium rapinæ metus non est: sine custode tutò vagantur, maioremq; pabuli partem sibi acquirunt: fœminæ etiam sua sponte tanquam seruitio liberatæ studiosiùs enutriunt. Nec curator aliud facere debet, quàm vt diei certo tempore signo dato, iuxta villam gregem conuocet, & exiguum hordei concurrentibus obijciat, vt nec auis esuriat, & numerus aduenientium recognoscatur. Cùm verò & eiusmodi

Marginalia:
[c] L. 3. de re rust. cap. 9.
Ouorũ supponendorũ numerus.
[d] 6. Hist. c. 9
Gallinarũ erga exclusos pullos amor.
Ouorũ supponendorũ qualitas.
Gallinæ q̃ eligendæ.
Oua quando supponẽda.
Gallinarij cura.
[e] 6. Hist. c. 9
Educatio.
Locus.
[f] L. 3. de re. rust. c. 6.
[g] L. 5. c. 21.
Insulæ Pauonũ educationi apta.
[h] L. 8. c. 11.

di insularum pro tot regionum diuersitatibus rara admodum sese offerat conditio, itaq; rursus longè alius locus eligendus est, qualem scilicet idem Columella præscribit his verbis: *Mediterraneis locis maior adhibenda cura est, eaq; sic administretur. Herbidus sylvestrisq; ager planus sublimi clauditur maceria, cuius tribus lateribus porticus applicantur, & in quarto duæ cellæ, vt sit altera custodis habitatio, atq; altera stabulum Pauonum: sub porticibus deinde per ordinem fiunt arundinea septa in modum cauearum, qualia Columbarij tectis superponuntur. Ea septa distinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis, ita vt ab vtroq; latere singulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine: cuius in solo per ordinem figuntur breues paxilli, eorumq; partes summæ ligulas edolatas habent, quæ transuersis foratis perticis inducantur. Hæ porrò quadratæ perticæ esse debent, quæ paxillis superponuntur, vt autem recipiant adsilientem: sed idcirco sunt exemptiles, vt cùm res exigit, à paxillis deductæ liberum aditum concurrentibus stabulum præbeant.* Si quis verò tantis sumptibus laboribusq; parcere malit, poterit vel ex arundinibus, vel ex stramentis stabula construere, tecta verò lateritijs tegulis operire, ne pluuia noxam Pauonibus inferat. In summa locum requirunt, vt ex Seio [i] M. Varro annotat, quo diebus apricis pastum exeant. Stabulorum magnitudo multitudini auium respondeat: loca omnia pura sint: pastor cum batillo circumeat, stercus tollat, ac in vsum reseruet: paxillos, quibus insiliant, quàm possit, altè accommodet, vt à furibus noctù, & à noxijs animalibus tuti sint. Solent enim alioqui hæ volucres plerumq; per agros vagantes & à pastu se domum recipientes, si paxilli desint, altissimas arbores petere: sin verò sponte sua paxillos non petant, tunc à custode illis imponi debent docente Columella, ne noctù humi maneant, ac frigore torpescant. Verùm pleraq; istæc prouectioribus & adultis Pauonibus competunt: nam pulli nisi post septimum mensem ex eiusdem præscripto vnà cum illis stabulo ad nocturnam requiem includi debent. Atq; hæc de idoneo loco dicta sunto: de cibo modò dicendum restat, in quo præscribendo ab eiusdem Columellæ, aliorumq; veterum, vt Palladij & Didymi placitis vix nobis recedendum esse remur. Primo die vbi editi sunt pulli, similiter vt Gallinacei solent, minimè amoueri, sed postero cum nutrice in caueam transferri nonnulli volunt: è contrario Didymus primis duobus nihil offerendum esse præcipit. Sed ægrè fortassis biduo ieiunium imbecilli & languidi perferent, quare quem ille in tertium diem præscribit, cibus ille primis diebus non malè conueniet, nempe farina hordei vino subacta & triticum, & zea decorticata, madefactaq; ex aqua. Eundem enim cibum Columella & Palladius concedunt eisdem diebus, nec minus ex quolibet frumento coctam pulticulam & refrigeratam. Post paucos subinde verò dies huic cibo adijci volunt porrum Tarentinum, & caseum mollem, hoc est, recentem vehementer expressum, quoniam serum pullis nocuum esse constet. Laudant insuper locustas, quibus pedes sint amputati. Hisce ita pasci debent vsq; ad sextum mensem: postmodum satis esse inquiunt hordeum de manu præbere. Possunt itidem post quintum & trigesimum à partu diem vnà cum nutrice Gallina in agros satis tutò educi: sequuntur enim ceu matrem singultientem. At hoc ita fieri debet. Cauea clausa fertur in agrum à pastore & emissa ligato pede longa linea Gallina custoditur, ne longiùs abeat, ad quam pulli circumuolant, qui vbi ad satietatem pasti sunt, persequentes, vt dixi, nutricis singultus in villam reducuntur. Atq; si ita pullos à pluribus natos ad vnam transferre lubeat, iuxta Columellam, vna matrix, vt antè quoq; obiter admonuimus, vigintiquinq; pullis sufficit. Palladius verò vni, vt benè educentur, quindecim satis esse existimat: quem hac in parte sequi placet. Solent etenim inter tot alij alijs imbecilliores existere, quorum, dum tot educandis intenta & occupata est matrix, curam quàm aliàs posset, habere nequit: Quinimo vegetiores pulli & validiores languidos & inualidos opprimunt, & cibum eripiunt; quapropter Didymus haud pœnitendus Geoponicus ab inuicem separandos esse monet. Sed caueat præ cæteris altor, ne eodem loco pullos Pauoninos cum Gallinaceis diuersas nutrices sequentibus habeat: nam hæ Pauoniam prolem contemplantes, eius amore inflammantur, pullos suos diligere desistunt, atq; etiamnum immaturos & materna ope adhuc egentes deserunt, perosæ videlicet, quòd nec magnitudine nec specie Pauoninis respondeant. Hinc satis constare puto, quantum curæ ac industriæ prisci educationi Pauonum impenderint, adeo vt vrbanum patrem familias potiùs, quàm tetricum rusticum eam postulare attestetur Columella, sed nec huius alienam esse captantis vndiq; voluptatem acquirere. Siquidem is Pauonum decor est ac nobilitas, vt non dominos solos, sed exteros etiam oblectet, vt suo antè loco latissimè demonstrauimus, cùm alioqui damni sæpè plus quàm vtilitatis afferant. Maximam enim hortis pestem inferunt, & tegulas, tectorumq; culmos euertunt. Sed antequam hoc caput ad coronidem perducamus, prius etiam di-

[i] *L. 3. de re rust. c. 6.*

Cibus.

Quomodo pulli Pauonini cum Gallina educantur.

Educationis Pauonũ nobilitas.

Pauones q damna inferant.

Prouectiorum Pauonũ educatio. cendum eſt, quo & quanto cibo prouectos & adultos Pauones alere oporteat. Varro ex [k] Seio his in ſingulos menſes, ſingulos quoq; hordei modios exhibet, hoc interim ſerio ſeduloq; admonens, vt in fœtura vberius atque largiori manu offeratur, necnon antequam ſalire incipiant. Cùm itaq; modius libras viginti ſex cum octonis vncijs capiat, quotidie circiter decem vncias hordeum offerri poterit. Sin fœcundiores reddere placet, tunc iuxta Didymi præceptum ſingulis hyeme ſex cyathos, hoc eſt, ſeſcunciam fabarum torrefactarum ſupra prunas, idq; ante alium cibum, aquamq; puriſſimam potandam exhibebis. Alia ſimiliter Venerem ſtimulantia eandem ob cauſam exhiberi poterunt. Sin pinguiores velis, tunc hordeum liberaliter offeras; nam hordeo, quamuis alioqui omni frumento veſcantur, inter cætera grana, maximè oblectantur. Apud Nortmannos Galliæ populos, quos Pauonibus abundare, indeq; ad alias nationes deferri ſuprà ſcripſimus, pyratis (ita quoſdam potus vocant) teſte [l] Io: Bruyero Gallo, præcipuè pingueſcunt: quippe, inquit, pyrorum malorumq; granis ac fæcibus in primis gaudent. Quod verò [m] Athenæus ex Ariſtotele Pauones ποηλόγυς, hoc eſt, gramine victitantes uocet, id in ijs, quæ hactenus extant, Ariſtotelicis ſcriptis, neutiquam legitur: herbas tamen in ſumma frumenti inopia deuorare minimè negauerim; herbiuoros uerò inde dicendos nunquam crediderim. Albertus ſerpentes à Pauonibus edi dixit: qua in re, ſi modò uerum eſt, quod id faciant, Gallinacei generis naturam, quemadmodum pariter in eo, quod herbis ueſcuntur, egregiè referunt.

[k] L.3.cap.6.

Modius quot libras accipiat.

Vt pingueſcant.

Hordeo gaudẽt Pauones.

[l] L.15.de re cib.c.18.

[m] Lib.9.

Pauo herbas & ſerpentes vorat.

VOX. AETAS

[a] VARRO Pauones, ut pleraſq; alias uolucres, à uoce ſua dictos tradit, at Philomelæ author eos pupillare dixit hoc uerſu:

Pupillat Pauo, trinſat Hirundo vaga.

[b] Ariſtoteles & Plinius Pauonibus ætatem tribuunt uigintiquinq; annorum. [c] Aelianus uerò de Indico Pauone loquens ex aliorum relatu centum annos uixiſſe memorat, ſed hunc noſtratibus maiorem fuiſſe, & fortaſſis alterius generis.

[a] Lib. 4. de ling. lat.

[b] 6.Hiſt.c.9

[c] Lib. 11. de Animal. c. 33.

VOLATVS.

Greſſus.

[a] ARISTOTELES Pauones & Gallinas inter aues enumerat, quæ parum uolatu ualent, & cauſam illius rei aſſignat, quòd uropygium ineptum, hoc eſt, non aptum flecti obtineant. Vropygium enim ad dirigendos uolatus à Natura datum eſſe ait: quemadmodum temones nauigijs. Verùm cùm Pauo caudam non tantùm flectat, ut reliquæ uolucres, uerùm etiam in rotæ modum ſolus excepto Gallopauone, erigat, itaq; Ariſtoteles ueram nobis rationem breuitatis huiuſce uolatus nondum omnino expreſſerat, quare ſubinde longitudinem caudæ & corporis grauitatem adiungit, quorum nempe pondere oppreſſæ alæ, quas breuiuſculas etiam Natura dedit, in altum æthera eleuari, & uolatum protrahere nequeunt. Quod uerò uropygium uolatus, ut temon nauem dirigat, ut ille ait, id quoq; in omni auium genere locum non habet. Siquidem multæ, quales ſunt Ardeæ ac Ciconiæ, cauda omnino deſtitutæ, uelociſſimum tamen uolatum exercent, pedeſq; ſuos retrò rectà extendunt & caudæ loco uolatum illis dirigunt, quemadmodum doctiſſimè ibi Philoſophus docet. [b] Iulius Scaliger ad grauem breuemq; hunc Pauonum volatum alludens, Iouem ait Aquilam ſuam tanta caudæ prolixitate non armaſſe, ne in cælum uolaturæ illi aliquando foret impedimento. Quærit autem doctiſſimus ille in hunc modum:

[a] L. de inceſ. Animal.

Vropygij vſus.

Aues pedib[9] pro cauda utentes.

[b] In Apicula.

Quor-

Quorsum
Ignea Pauonis caudam Iouis ales habebit?
Pulchra illi est, fateor: Pauoni pulchra, sed isti
Vt volet in cælum sit sarçina prorsus inepta.

Legitur eiusdem carmen de Pauonis incessu in eos, qui, vt in communi dicterio est, Iunonium ingrediuntur, hoc est, cum summa superbia. Pauonum etenim incessus fastuosus est, superbusq; ac lentus, ac si Iunonis sacra ferret. Canit verò:

Grallantur altè gressibusq; Pauonum.
Timentq; crura commouere subsulsim.
Sed fluctuante femore semper alternant.

MORES. INGENIVM.

QVANTI pulchritudinem suam faciat Pauo, quamq; munditiarum studiosus existat, & contrà quàm sordium ac labium hostis, cùm ex antea dictis, tùm ex solo eius incessu constare puto, quem eo modo componere nulla alia ratione videtur, quàm ne maculetur, imo verò Albertus, penes quem eius fidem esse volo, tradit, si dum adhuc pullus est, madidus fiat, & pollutus, mori, tanquam omnis immunditiæ planè impatientem. [a] Aristoteles equidem Pauones ornatus ac polituræ amantes esse dixit, & inuidiosos: super qua re quid sentiamus, suprà demonstrauimus. Quod ad indolem ingeniumq; auis pertinet, illius minimè expers esse videtur, dum apertè præconem pulchritudinis, suę eiusdemq; calumniatorem agnoscat. Nam si quis in præsentia sua eam, quam alioqui & ipse velut admiratur, laudauerit, tunc floridas & auricomas caudæ pennas expandit, & ceu pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis ipse lustrans in orbem circumducit: sin spectator ille vel reprehenderit, vel non probauerit, tum subinde caudam, ac si calumniatorem illum odio sibi esse testari vellet, recondit, nec amplius illi spectandam præbet, quamdiu formam culpare audeat: quin etiam minari nouit, & pauorem incutere, quod vbi præstare cupit, tunc teste [b] Aeliano, pennas primùm explicat, deinde ad iniiciendum terrorem his tanquam miles quispiam armis suis concrepat, capitisq; elatione, ac superbo supercilio ceu triplicem cristam iactat. Illud insuper, quod ibidem Aelianus scripsit, ingenij Pauonis acumen non mediocriter ostendit, nempe cùm refrigeratione ipsi opus est, tum passis pennis & in anteriorem reflexis, ex sese corpus suum operire, atq; ita caloris vim propulsare, frangereq;: sin retrò atq; à tergo ventus spiret, alas paulatim pandere, vnde ab interspirante, mollesq; & suaues auras ei afflante vento, ipse refrigeretur. Fæmina Pauo priuatim insigni atq; admiranda prorsus sagacitate prudentiaq; vtitur, dum oua sua, quibus incubitura est, sponte recondit, celatq;, ne à coniuge suo conspiciantur. Probè siquidem nouit marem ob nimium, quo flagrat, fouendi desiderium, ea fracturum: probè, inquam, nouit si fortè rumpi ea contigat, de spe futuræ prolis conclamatum fore. Sunt qui præsagiendi peritiam talem Pauonibus tribuant, qualis (si modò verum est ea præditos esse) vtinam nobis contigisset. Longè enim consultiùs meliùsq; cum rebus nostris ageretur, talem, inquam, vt non agnoscant tantùm venenosi medicamenti apparatum, verùm ad locum etiam, vbi eiuscemodi insidiæ machinantur, procurrant, clamitent, alasq; quatiant, & medicamina è vasis dispergant, imo quod amplius est, si desossa sint, terrâ eruant, atq; eo modo imminentes insidias manifestent. Quæ peculiaris sanè Pauonibus prærogatiua fuerit; si modò verum est, id facere: nam vt ingenuè loquar, apud me fide caret, alij quibus lubet, fidem adhibeant. [c] Aeliano verò lubētius crediderim *Pauonem fascini veluti naturale amuletum lini radicem inquirere, & sub alarum altera retrusam gestare* scribenti, nam etsi & id admiratione dignum est, veritati tamen omnino consonum est.

Pauonis munditiæ.

[a] L. 1. Hist. cap. 1.

Pauonis ingenium.

[b] Lib. 5. de Animal. c. 21.

Quomodo homin. terreat.

Quomodo refrigeretur.

Fæmina in incubando sagacitas.

Præsagiendi peritia.

[c] L. 11. c. 18.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

*L. 10. c. 48 Colũbæ & Pauonis amor. Pauo serpẽtes terret.

PAVONES & Columbæ mutuam inter se amicitiam colunt teste [a] Plinio; qui huius amoris reciproci causam non addit. An quia vtriq; sese hominibus placere agnoscant? Pauo, si authori, quisquis ille est, de natura rerum credimus, serpentes terret, & animantia omnia venenata non pellit tantùm, sed hęc ipsa etiam audita eius voce sponte fugiunt, nec prope morari audent. Quod hisce versibus expressit doctissimus Ioannes Khuenius Breidbachius Coloniensis olim discipulus meus charissimus.

Iunonis volucris, quæ caudâ sidera portat,
Prosequitur Pauo colubros cantuq; repellit,
Omniaq; à colubris latè loca tuta putantur,
Ales vbi fixit Iunonis Pauo penates.

CORPORIS AFFECTVS.

Pennarum defluuium. [a] 6. Hist. c. 9 [b] L. 10. c. 20 Plin. & Aristo. contradictio.

QVAE hanc auem tanta venustate ornauit Natura, eadem morbosis quibusdam affectionibus carere noluit, inter quas celeberrima illa est, qua pennæ, in quibus præcipuè formositas consistit, decidunt: Vulgus hunc affectum, pennarum defluuium appellat. Quamuis autem [a] Aristoteles pennas simpliciter, nulla caudę mentione facta, amittere tradat: [b] Plinius tamen id priuatim de cauda scribit. Rursus Aristoteles cum primis arborum frondibus pennas amittere; recipere cum flore dixit, pudibundum interim Pauonem ac mœrentem latebras quærere. Vt vt est, apertissima de tempore, quo pennas recipit, controuersio est. Germen enim longè floribus præcedit, vt vel omnibus notum est. Verùm nunquid Plinio, an potiùs Aristoteli adhærere debeam, necdum noui; alij qui Pauones studiosè alunt, defectum nostrum supplere poterunt, & liberalia studia promouere. Sunt qui huiusmodi affectui mares in hoc genere tãtũm obnoxios esse velint, quod sanè Plinianæ lectioni non parum fauet. [c] Palladius languores etiam pati asserit, qualibus nempe infantes torqueri solent, quibus primùm dentes erumpunt, esseq; magnum illis periculum, cùm primùm crista produci incipit. Præterea vitia omnia, quibus omne Gallinaceum genus infestari solet, eadem teste [d] Columella, Pauones infestant; quare etiam eadem remedia requirunt. Quod si itaq; pituita & cruditate laborent, victum mutent: aër fiat ex fumo, ex lauro, & sabina herba parato: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit Noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: penna per transuersas nares inseratur, & per omnes dies moueatur. Id enim non parum ad sanitatem recuperandam faciet. Deniq; quod obiter dictum sit, custos diligenter caueat, ne pulli sese plus æquo madefaciant. Etenim ita facilè perire paulò antè ex Alberto diximus.

[c] L. 1. de re rust. c. 28. Languores [d] L. 8. c. 11. Pituita & eius cura.

COGNOMINATA.

[a] L. 3. de re rust. cap. 2.

AVIVM nomina hominibus, iisq; sepè non vulgaribus apud priscos cùm Græcos, tùm Romanos imposita fuisse, aliàs quoties nobis occasio sese obtulit, demonstrauimus. Quem verò hîc locum ex [a] M. Varrone daturi sumus, licet iam aliquandiu impressum, non tanquam bis coctam crambem obtrudimus, sed quia facetum, iocosumq;. Is autem est de quibusdam, qui ab auibus cognominantur, quos inter Fircellius Pauo Reatinus etiam nominatur. *Imus*, inquit Varro de se & quodam Axio, *venimus in villam. Ibi Appium Claudium augurem sedentem inuenimus in subselliis, vt consuli, si quid vsus poposcisset, esset præsto. Sedebat ad sinistram ei Cornelius Merula, consulari familia ortus, & Fircellius Pauo Reatinus: ad dexteram Minutius Pica, & M. Petronius Passer. Ad quem cùm accessimus: Axius Appio subridens: Recipis nos, inquit, in tuum ornithona, vbi sedes inter aues? Ille, Ego verò, inquit, te præsertim, cuius aues hospitales etiamnunc ructor, quas mihi apposuisti, paucis antè diebus in villa Reatina &c.*

Fircellius Pauo.

Quare

Quare verò Fircellius Pauonis cognomentum obtinuerit, etiamnunc ignoro: iudicauerim autem ita dictum, quoniam has aues studiosè enutriret. Haud me latet tamen Pauones dici etiam posse, qui in vestitu honestam mediocritatem (quam in plerisq; alijs rebus, ita etiam in hoc optimam Cicero rectè dicebat) excedunt, & lecto nimis amœnoq; cultu, & magnifico impendio saturatas induuias affectant, & quales luxu perdita, fluxaq; excogitarunt hominum ingenia, sublustri gratoq; vibrantes splendore, & quod grauius est, diuersas quoq; & coloribus multifarias. Eiuscemodi enim homines minimè effugiunt hoc facetissimi Luciani scomma: ἔαρ ἤδη, Ἐπόθεν ὁ ταώς, quod latinè redditum, sonat, *Iam ver est & vndenam Pauo?* Petrus cognomento Pauo professor medicinæ in celeberrimo Lugdu-10 nensium in Batauis gymnasio, vir vt audio cùm in medicina theorica & practica, tùm in cognitione plantarum versatissimus.

Pauones q dicendi.

DENOMINATA.

ACERIS alterum genus, inquit [a] Plinius, crispo macularum decursu, qui cùm excellentior fuit, à similitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Istria Rhœtiaq; præcipuum.

Acer Pauo dictus. [a] L. 16. c. 15

Sunt qui hydropiper speculum Pauonium vocent; & Germanicè Pfauuen Krüt, vel Pfauuen spiegel, hoc est, Pauoniam herbam, vel Pauonum speculum, quoniam eius folia ita nigris insigniantur maculis ceu speculis oculisue, vt Pauonum caudæ: atq; ideo hanc herbam Pauoni mari appinximus.

Speculū Pauonis.

20 Quoddam fungi genus, seu boleti, globosum, sessile, terræ syluestribus locis hærens, quod initio album vegetumq; reperitur, deinde in aridissimum puluerem nigrum redigitur, membrana tenui, nigricante inclusum, Galli crepitum lupi, Germani Pfauuen fijst seu Pauonis fimum appellant. Huius puluerem chirurgi quidam post sectam venam vulneri ad sistendum sanguinem inspergunt.

Pauoninus fimus fungus dictus

Pauoniam seu potius Pauoninam gemmam nuncupant, quæ Pauonis caudam æmulatur partim viridis, partim amethestini coloris. Eiusmodi gemmam apud R. Iulium Mancinellum Societatis Iesu mihi aliquando videre contigit.

Pauonia gemma.

Pauoninum dici potest illud marmor, in quo Rauennæ in basilica S. Vitalis, duorum Pauonum sese inuicem mirantium effigies conspiciuntur.

Marmor Pauoniū.

30 Tecta quędam [b] Plinio Pauonacea dicuntur, vbi de scissili quodam lapide loquitur hunc ferè in modum: *In Belgica prouincia candidum lapidem serrâ, quâ lignum, faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum vicem, vel si libeat, ad quæ vocant, Pauonacea tegendi genera.* Et quamuis complures viri docti hoc loco pro Pauonacea, pauita aut pauimenta, id est, pauimenti modo facta & constructa, legendum esse contendant: mihi nihilominus prior lectio magis arridet, ac simul cum doctissimo [c] Iacobo Delechampio Pauonacea interpretor picturatis lapidum impositorum quadris adinstar pennarum Pauonis fulgentia & splendentia, vt hodiè fit in principum, ditiorumq; ædibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus & conspicuis. [d] Scaliger Venetis Pauonaceum colorem dici scribit, qui suis vocatur morellus, nimirum puniceus. Possint item Pauonacea dici lithostrata & musaica omnia 40 tàm lignea, quàm lapidea, qualia in multis Italiæ locis & Senis Romæq; in æde D. Virginis, necnon etiam Bononiæ in D. Dominici templo conspiciuntur. Habebant etenim mensas prisci vndulatas, quas Plinius vndulatim crispas vocat, quales [e] Iunius è buxi radicum lignis constructas fuisse optimè iudicat. Has quis Pauonaceas non ineptè etiam nuncupauerit: siquidem [f] Plinius *maiorem gratiam habuisse* tradidit, *cùm Pauonum caudæ oculos imitarentur.*

Tecta Pauonacea. [b] L. 38. c. 22

[c] In comment. ad Plinium.

[d] Exer. 325 13.

Lithostrata Pauonacea

Mensæ Pauonaceæ. [e] In nomenclatore. [f] L. 13. c. 15.

Lecti quoq; quorum spondæ maximo sumptu ex plurimo colorum pulcherrimorum splendore constructi erant, Pauonij dicebantur, sed an benè, ignoro. Meminit eiuscemodi superbissimorum lectorum [g] Martialis, dum ait:

Lecti Pauonacei. [g] Lib. 14.

Nomina dant spondæ pictis pulcherrima pennis,
Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.

50 Phœniceum colorem siue puniceum Itali Pauonaceum vulgò nominant: quem quamuis nonnulli, vt Antonius Tilesius refert, à Pauone dictum existiment, parum attamen, aut nihil cum Pauone similitudinis gerere constat. Flagrat autem velut viola flammea; atq; itaà multis olim purpura vocata fuit violacea. Facile verò fuit puniceū paonaciū appellare.

Pauonaceus color qę Italis.

Pauoneggiare verbum Itali deniq; à Pauonis superbia transtulerunt, pro eo quod est seipsum

ipsum mirari, aut arroganter ingredi.

PRAESAGIA.

Pluuiæ præsagium.

QVAMVIS auium genus rationis prorsus expers sit, nihilominus naturæ inductu cęli mutationes agnoscere eas demonstrauimus, ad quem locum lectorem modò ablegamus, ne sępius eadem repetamus. Ea qui legerit, haud temerè nos Pauonibus præsagiendi peritiam attribuere nouerit. Teophrastus Pauones, cùm paucitant, hoc est, cùm plus solito clamant, pluuiam præsagire testatur. Ex quo fortassis [a] Antonius Mizaldus uocem noctù efferatam & clangosam subindè ingeminantes, pluuiam iamiam imminentem significare tradit, causamq; eius præter eam, quam nos suo loco adduximus, hanc quoq; adfert, quòd nempe vocis illius obstreperæ congeminatio uegetum & acutum intus cum calore uocalem spiritum per arteriam uaporoso aëre imbutam erumpere testetur. Atq; hinc fit, ut auis sit admodum clamosa, idq; nocturno potissimùm tempore: quare Eupolis apud [b] Athenæum, *nunquam*, inquit, *nutriam per Proserpinam Pauonem similem, qui dormientes excitat*. Cardanus verò ita vociferari existimat ob conspectam crurium deformitatem, sed id, ut [c] Scaligeri uerbis vtar, planè plebeium est, & anicularum fabellas sapit. *Quoties Pauo*, inquit Scaliger, *sibi crura obtuetur; quare non semper, sed aliquando luget inuisum à natura decus? Quoties euenit ei, ut pascatur nec crura conspiciat sua? ubi figat vestigium, nescit, nisi oculis captet locum, in quo ponat pedem. At ei spectaculo cùm sit à primis consuetus annis, quid noui patitur in veteri memoria? Quid verò eius pedes obscœnitatis habeant, haud equidem scio*. Hęc ille: & reuera pedes Pauonum turpitudinis nihil prę se ferunt, attamen decori caudæ comparati, longè deformissimi existunt, sed horum deformitatem plorare, luctumq; alto illo clamore testari, ut Cardanus uoluit, haudquaquam mihi unquam persuaserim, quamuis alij etiam nonnulli, cùm noctù magis quàm interdiù vociferari eos uiderent, consimili stoliditati eorum ascribant, nimirum ideo clamare putantes, quòd in tenebris constituti pulchritudinem se suam perdidisse existiment. Vt verò ad præsagia reuertamur, pluuiam itidem indicant, si authori de natura rerum credimus, cùm altiùs solito ascendunt. Si extra solitum tempus cantent, mortem alicuius ea in domo, ubi cantauerint, portendere Paracelsus scribit, quoniam, sicuti Vulturi, inquit, à natura insitum est cadaueris trans mare odorem percipere, & ad id aduolare, eodemmet modo Pauones futurum cadauer odorantur; sed hoc, quæso alijs persuadeat, ego saltem eius rei penes ipsum fidem esse volo.

[a] In Ephē. l. x. 1. cap. 41.

[b] lib. 19. c. 19.

Cardani error.

[c] Exercit. 238.

Mortis præsagium.

MYSTICA.

Pauo cur Iunoni sacer.

PAVONES alij Iunoni Deorum Dearumq; reginæ sacros fuisse volunt, quòd quemadmodum Pauo pulchritudinis suę spectatores admirabūdos detinet, ita pariter diuitiæ, quibus præfuisse illa Dea creditur, ad spectandum exposite, omnium in se oculos conuertant, uel vt alij, quia sicut Pauo domorum tectis locisq; eminentioribus insidere gaudet, eodem modo diues conditiones semper, & dignitates maiores, & eminentiores totis ambit & quærit uiribus: uel quòd Iuno, quæ de corporis specie cum ipsa Venere, ut ex iudicio Paridis constat, contendebat, & Dearum vt erat potentissima, ita etiam formosissima haberi uolebat, à Pauonibus auium omnium formosissimis currum duci iusserit, & tanquam pedissequis vti, vnde in multis numismatibus ante eius pedes depinguntur. [a] Athenęus verò ideo ei Deę consecratos ait fuisse, quoniam in Samo insula, ubi præcipuè colebatur, prius uisi essent, & inde ad alias regiones translati. Ego Aquilam Ioui ob corporis robur, Pauonem Iunoni ob admirandam eius speciem nuncupatum fuisse reor; etiamsi Paulus Iouius se ex ueterum opinione scribere profiteatur, id ideo factum, ut fæminam non sine pudore cum mare congredi innuerent.

[a] lib. 14. cap. 25.

MORA-

MORALIA.

PAVONES, qui hominum vtilitati, vt vulgus credit, (id enim antea negauimus) inuident, excrementa sua abscondentes, uiros doctos exprimunt, qui cùm eruditione sua alios iuuare possent, eam intra proprios parietes celant; vel quosuis alios æmulos, qui proximis suis, dum sine ullo facultatum suarum dispendio prodesse queunt, destitutis ac fraudatis omni auxilio, ne consilium, quo iuuentur, aperiunt, at veluti Pauo, si quid opis inde nancisci possint, inuident; de quibus D. Iob [a] loquitur dicens: *cùm dulce fuerit in ore eius abscondet illud sub lingua sua:* contrà verò ait [b] Sapiens: *sine fictione didici, & sine inuidia cõmuni caui.* Eleganter Pauo Saluatoris nostri imaginem quandam etiam denotat, sicuti ex D. [c] Antonio Patauino habemus: cuius verba licet stylo illius ætatis conscripta (res hic, non verba aucupari animus est) apposuisse non piguit. *Pauo, inquit, eijcit pennas suas cum prima arbore eijciente folia sua, & post nascitur ei plurna, cum arbores incipiunt frondescere & fruticare. Prima arbor fuit Christus, quæ plantata fuit in horto voluptatis, id est, in utero B. Virginis. Huius arboris folia, sunt ipsius verba, quæ cùm prædicator in prædicatione eijcit, & peccator ipse susceperit, pennas, id est, diuitias abijcit. In generali verò resurrectione, quà omnes arbores, id est, omnes sancti incipient uirescere. Pauo ille, qui mortalitatis pennas abiecit, immortalitatis recipiet.* Eodem authore temporalis gloriæ contemptus in eisdem auibus designatur, & quemadmodum pulchitudo in eorum pennis, in pedibus deformitas consistit, iisq; conspectis pulchritudo reprimitur ac cõpescitur, *sic, inquit, pœnitentes huius mundi gloriam abijciunt, per vtilitatis suæ, & incinerationis recordationem. Tales mentes ueri pœnitentes deferunt de se, & sua quotidie non desinunt explorare.* Hæc ille. Tota uerò auis corporis dispositio mysticum quendam in se sensum habere videtur. Nam veluti caput cristatum, paruum, & vt ait Albertus, serpentinum est, cauda uarijs decorata coloribus, incessus occultus, vox terribilis & clamosa: vnde vulgò plumis dicitur uestitus Angeli, vocem habere Diaboli, & incessum latronis. Ita quoq; plurimi capite serpentes, id est, ab initio fallaces & impostores, oculatam suam caudam, hoc est, opes, facultatesuè suas ostentant, quò occulto suo incessu alienas faciliùs occupẽt, rapinasq; suas exerceant, in inuitos etiam voce sua horribili ceu minarum fulguribus vtentes. Eiuscemodi homines plumis prius pulchris, hoc est, Angelico habitu amicti sese proximos suos amare mẽtiuntur, mox proditorum latronumuè more sese eorum hæreditatibus immiscent, ac tandem impotentiores opprimunt, ac repellunt. Potest etiam ad Dæmonem tota istæc Pauonis historia extendi, cuius nempe impulsiones licet fraudelentę, à principio tamen leues existunt, & quibus quis facilè queat resistere, quare si repulsam patitur, easdem iterum atq; iterum cum omni blanditiarum oblectamẽtorumq;, quibus fruituros pollicetur, permixtas proponit, donec tandem eiuscemodi vanis promissis delinitos in casses ceu prędam petitã perduxerit: tunc etenim suam exercet tyrannidem. Occultus itaq; Pauonis incessus occultas illius tentationes, oculata cauda caducas hasce facultates, & delicias, uox terrifica tyrannidem significant, duodecim oua quæ parere dicitur, duodecim grauissima peccata, quæ suggerere solet, nempe adulterium, fornicationem, homicidium, furtum, auaritiam, nequitiam, dolum, impudicitiam, luxuriam, blasphemiam, superbiam, stultitiam: de quibus consule [d] D. Marcum. Contrà Pauo voce sua animantia venenata fugare dicitur, adeo vt ne eo loco, vbi illa auditur, perseuerare audeant. Talia animantia sunt Dęmones, eorumq; asseclę heretici omnes, sycophantæ, detrectatores, ac eius farinæ nequam homines omnes, qui vocem Pauonis, hoc est, viri iusti salutares admonitiones, confessiones, conciones non tantùm non audiunt, sed ne loca, vbi celebrantur, frequentare audent, tãtum abest, vt aures prębeant. Pauoni masculo, qui fœmellę ouis donec excluduntur, insidiatur, potentiores egregiè comparari possunt: nam pauperes ijs ad omne iniuriarum genus expositi sunt, nisi & ipsi aliquando opulenti euadant. Etenim tunc quemadmodum Pauo iam natos & adultos pullos, eos ueriti vel amant, vel saltem amare simulant; de quibus hoc [e] Sapiens dixisse videri potest: *etiam proximo pauper odiosus erit, amici uerò diuitum multi.* Vel dicamus, nisi tenuioris fortunæ homines paucula ea, quę maximo sudore sibi compararunt, clam domi suę conseruent, magnos & ditiores positis insidijs cum summa iniuria vel clam vel palam studere, vt eripiant, & in suum vsum, vel luxum potiùs conuertant. Sicuti verò Pauo corporis eximiam speciem cum maxima iactitans superbia, visa pedum suorum deformitate, pennas recondit, ac superbiam depõnit, eodem modo homines, qui formæ suę dicore, uel fragilium

Margin notes: Docti inuidi. — [a] Cap. 20. — [b] Cap. 7. — Saluatoris imago. — [c] In serm. in Dom. V. post Trinit. de ascensu Christi in nauí. — Gloriæ contemptus. — Pauonis mystica historia. — Fallacium typus. — Demon designatus. — [d] Cap. 7. — Potentes. — [e] Prouerb. 14. — Superbi.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

gilium ac caducorum fortunæ bonorum copiam nimis efferuntur, conſpectis pedibus ſuis hoc eſt, mobilis huiuſce vitæ exitu, pallida nempe morte, quæ æquo pede, vt Horatianis verbis vtar, pulſat pauperum tabernas, regumq; turres, rectiùs ſapere, rebusq; ſuis meliùs cõſulere admonentur, iuxta illud [f] Eccleſiaſtici, *memorare nouiſſima tua & in æternum non peccabis*. Sed & finem, quem ſortiri diuitiæ, earumq; cultores ſolent, Pauonis formę egregiè comparare poſſimus. Veluti enim pedum turpitudo, qui extremæ corporis partes exiſtunt, ſpeciẽ auis contaminat, ſic quoq; diuitiarum exitus in turpitudine plerunq; conſiſtit. Vnde Teophraſtus, cùm in ſpecioſa rerum oſtentatione, etiam alia circumſpicienda eſſe admonere uellet, ſapienter admodum dicebat, τ' ἄλλα περιγῦθι, ac ſi turpia multa & fœda uiſu dictuq; ſub tanta formoſitate deliteſcerent, ſicuti his verſibus, quibus illud Teophraſti dictum expreſſit, Horatius innuit, canens.

[f] *Cap. 10.* Diuitiarũ exitus.

Sed videt hunc omnis domus, & vicinia tota,
Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.

Porrò quemadmodum Pauo, dum vario pennarum ſplendore cõſpicuus ſibi blandiri gaudet, ac ſeipſum admiratur, oculatam caudam explicare, & demonſtrare ſtudens, verecunda ſimul ac pudenda detegit, pari pacto opulentus, dum purpura indutus & diuitijs iactabundus, adulationibus, pompis & vana gloria delectatur, corpus pulchrum & graphicè exornatum oſtentat, animum vilem, ſcurrilem, omni vanitatę imbutũ detegit. Poſtremò carni Pauonis auari ſimiles dici poſſunt; quemadmodum enim illa duriſſima eſt, & difficulter admodum cõcoquitur, neq; etiam facilè putreſcit, eodem planè modo auarorũ natura adeò induruit, ac callum obduxit, vt neq; aliorum calamitatibus infortunijsq; moueantur, neq; miſerationes ſentiant, ſuæ ſcilicet carnis putredinis prorſus obliti: de quibus D. Iob *Cor eius induruit quaſi lapis.*

Auari.

HIEROGLYPHICA SYMBOLA.

PAVO ſapientiſſimis illis priſcis Aegyptijs ſacerdotibus, noctis fuit & diei hieroglyphicum, idq; diuerſa quidem ratione. Nam noctem ſignificaturi, auem hanc ita depingebant, ut caudam in orbẽ ſurrectam teneret, oculosq; ceu aſtra oſtenderet. Etenim per Pauonẽ, vt in fabulis dicemus, Argum intelligebant, & per hunc ſtellas, ſiue cælum nocturno tempore oculatiſſimũ. Ἄργος autem ſplendorem & velocitatem, quæ precipuè in aſtris cõſpicitur, denotat. E contrà diem deſignaturi, Pauonem ita exprimebant, ut caudam demitteret, oculosq; illos occultaret, quòd nempè diurno tempore aſtra non apparentia velut ſplendorem ſuum abſcondant. Quoniam verò mira auis ſpecies in ſola cauda eſt collocata, quæ alioqui nihil ad inceſſum, nihil etiam ad velociorem uolatum facit, ut in pleriſq; alijs volatilibus ſolet, in quibus vicem, quàm in naui temon, obtinet: itaq; pro tali hominum genere depingi Pauo poſſit, qui rem ſuam vniuerſam perditiſſimo luxu dilapidant, quales nempè opibus ſuis non ad iuuandum proximos, ſed ad luxuriam abutuntur. Sin hominis, quibus proprio laus ſordet in ore, ambitioſos videlicet, naſutos, Thraſones, ſua deniq; admirantes vellet indicare Aegyptij, Pauonem caudam in rotam explicantem depingebant. ſi quidem is tunc plurimùm velut iactabundus oſtentat, cùm plurimos pulchritudinis ſuæ ſpectatores, & admiratores adeſſe videt; ut contrà ubi nullum adueniſſe cognouit, ceu indignatus caudam recondit. Iidem teſte [a] Pierio Valeriano hominem denotaturi, qui modò diuitijs efflueret, modò rerum inopia præmeretur, uarioq; euentu fortunę volubilitatem iacturis & donis experiretur, caudam duntaxat Pauonis faciebant, quoniam hic eam quotannis cum primis arborum frondibus amittat, & cum earundem germine, denuò recipiat. Vnde etiam Homerum in Pauonem abijſſe Platonici dixerunt, quia tantam rerum varietatem poëticis coloribus ornatam explicauerit. In ſumma tota colorum varietas in Pauone facultatũ humanarum iacturas, multiplices fortunę viciſſitudines ac ludibria, externorum inſidias, deniq; amicorum cariſſimorumq; miſerias, calamitates & mortes, quæ omnia intimam animi partem eorum, qui alijs felices videntur, infeſtant, deſignare poteſt. Deniq; Pauo vel pennæ eius dono datæ muneris ſymbolum ſunt, ex quo plus detrimenti, quàm commodi donatis cedit. Etſi enim auis viſu pulcherima ſit, oculorum tamen voluptas iſta plurimo aurium tędio cõpenſatur, quæ ſæpè tartareæ vocis ſuæ horrore fatigantur; præterea eo donati magnum domi impedimentum nutrient, eſcam vulpibus futurum, ni diligenter cuſtodiant, areę foſſorem deniq; & cuius labore ſuperficies nunquam æqua manet.

Noctis & diei hieroglyphicum

Frugalium typus.

Ambitioſi

Homo fortunæ ludibrio expoſitus.

[a] *lib. 14. Hierogl.*

Homerus cur in Pauonẽ abierit.

Peſſimi muneris ſymbolum.

PROVERBIA.

E philauto homine & qui sibi quacunq; tandem in re impensiùs placet, suoq; ingenio indulget, aut qui forma sua delectatur, hoc vulgatum est, *tanquam Pauo circumspectans se.* Adagium ex Synesio est desumptum à Dione Prusęo sophisticis, politicisq; argumentis admodum delectato, loquente: *in illis resupinus gloriatur, in illis decorem ostentat, Pauonis in morem seipsum circumlustrans & quasi superbiens orationis splendore.* Simile est illud Philo-10 strati, *exorsus à Pauone, vt qui laudatus pennas surrigat.*

In philautos.

Ab hac aue aliud etiam prouerbium deducitur propter multiplicem pennarum varietatem, vt quicquid mirificè varium sit ποικιλωτέρον ταώνος, id est, Pauone magis varium dicatur. Legitur id apud Alexim Comicum.

Pauone varius.

Ποιησατ' αυτὸ ποικιλώτερον ταῶ, id est:

Sartaginem instruxit variam quàm Pauo magis.

Prouerbij quoq; faciem habet, quod scripsit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ:

In auaros.

Didicit laudator auarus
Tantum admirari, tantum laudare disertos
Vt pueri Iunonis auem.

Notior autem est hęc parabola, quàm vt oporteat explicare.

VSVS IN SACRIS. ICONES. Numismata.

ADRIANVS Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod quindecim stadijs ad læuam Mycænis distabat, in planiore Eubœæ parte situm, vt [a] Pausanias testatur, inter cætera memoratu digna, vel vt ille appellat, donaria, quæ ibi videbantur, aureum Pauonem lucidis pretiosissimisq; lapillis decoratum vna cum aurea corona & purpurea, vbi Heraclis 30 & Hebes nuptiæ argenteæ cælatæ erant, dedicauit. Aenei Pauones inaurati Romæ duo ante templum Vaticanum conspiciũtur, quorum pariter memini in libro, quem aliquando edidi, de statuis Romanis. Eodem Pauone, aue quippe Iunonia in consecratione Imperatricum, prout in apotheosi Imperatorum Aquila Iouis alite vtebantur, vt suo loco diximus, quemadmodum ex multis, quæ etiamnum extant, antiquissimis numismatibus videre est. Neq; obstat, quod in quodam Faustinæ Piæ numo, cuius inscriptio est CONSECRATIO, Aquila, non Pauo conspiciatur: neq; hinc meo iudicio Pierius Valerianus rectè infert Pauonem in illius mulieris apotheosi non fuisse. Etenim tametsi id, vnicum illud, quod adducit numisma indicare videatur, plura tamen alia à nobis paulò infrà describenda, in quibus Pauo, non Aquila depingitur, prorsus reclamant: quare v-40 tramq; alitem in Faustinæ consecratione fuisse quispiam non ineptè suspicari queat. Aquila autem huic matronæ virorum more concessa fuit, vt marito suo eam imperium dedisse denotarent, quod pariter suo iure plerisq; in rebus administrabat, non sine M. Antonini coniugis sui uiri undiquaq; probatissimi nota: cui cùm amici authores essent, tantam principis sui ignominiam ferre nolẽtes, vt Faustinam, si nollet occidere, saltem repudiaret, quòd Commodum, ut fama erat, ex adulterio concepisset: Atqui respondit ille, hoc minimè fieri potest, nisi dotem etiam reddiderimus: dos autem erat imperium. In huius itaq; Imperatricis quodam numo Pauo Iunonem tergori suo insidentem, sceptrumq; dextra ferentem per æthera uehit. Circumcirca scriptum erat CONSECRATIO, & à dextro Pauonis latere S: & à sinistro C. nempe Senatus consulto.

Pauo in templo Iunonis

[a] *In Corynthiacis.*

Pauonis vsus in consecratione. Faustinę cõsecratio.

Aquila cur in numo Faustinæ.

In argenteo quodam eiusdem Faustinæ numo Pauo caudam in rotam surrectam habẽs 50 conspicitur.

Aliud argenteum numisma est eiusdem Imperatricis, in quo sculptus est Pauo cum circumscriptione CONSECRATIO.

Sunt & bina alia Faustinæ numismata, argenteum unum, alterum æreum, in quibus Pa-

uo

uo caudam extenſam monſtrat: In argenteo auis ſupra aram, in æreo ante aram conſiſtit, vtriq; inſcriptum eſt IVNONI REGINAE.

In quodam alio eiuſdem Imperatricis numo identidem idolum quoddam, quod Iuno fuerit, videre eſt, cum lancea & patera; à pedibus verò Pauo conſiſtit: Inſcriptio eſt IVNONI LVCINAE.

Eiuſdem deniq; Fauſtinæ æreum numiſma Iunonem veſtibus indutam habet ſculptam, ſiniſtrâ ſceptrum, pateram dextrâ geſtantem, cui prope pedes Pauo Deam intuens aſſiſtit; huic numo erat circumſcriptum IVNONI REGINAE, à ſiniſtro latere C. & à dextro S.

Iuliæ Piæ numiſma. In quodam inſuper Iuliæ Piæ numiſmate Iunonis veſtitæ effigies conſpicitur. Dea dextrâ gerit pateram, ſiniſtrâ ſceptrum, & ad pedes Pauo aſtat, circumcirca ſcriptum erat IVNO. 10

Paulinę numiſma. Diuæ etiam Paulinæ numus extat, in quo ab vna parte Pauo mulierem in dorſo inter alas ſedentem portat, cum inſcriptione CONSECRATIO. Ab alia parte caput eſt mulieris natu grandioris ab occipitio uelatæ.

Aeneas Vicus D. Liuiæ D. Auguſti uelatæ quoddam numiſma pingit, in cuius altera parte Pauo conſpicitur caudam oſtentans, cum circũſcriptione CONSECRATIO. & ad vtrumq; Pauonis latus ſcriptum erat S.C.

Domitiæ numus. In aduerſo cuiuſdam Domitię Auguſtæ numi latere Pauonis effigies eſt cum inſcriptione CONCORDIA AVGVST. *Sunt qui ideo hanc inſcriptionem in hoc numiſmate factam velint,* quòd Domitianus ſuſcepto ex Domitia filio eam Auguſtam ſalutauerit, & mox repudiauerit, repudiatamq; mox iterum non ſolùm deperierit, ſed in vxorem etiã rurſus duxerit. Cùm enim Iouẽ appellari ſeſe pateretur ille, Domitiam Iunonis, cuius Pauo ales eſt, honore decorari voluiſſe veriſimile eſt. [a] Pierius Valerianus magnam numorum vim in agro Bellunenſi vico Plautero ſuis temporibus erutam tradit, in quibus inſcriptum erat DIVAE MAXIMINAE cum muliebri capite, quod Lunæ inſidet cornibus ſurſum verſis: ab altera facie ſolus Pauo cauda in rotam expanſa: inſcriptio CONSECRATIO. Addit etiam ad huius ſimilitudinem factum & alium numum, quem Romæ apud Coleſium, alterumq; apud Georgium Anſelmum Parmæ ſe vidiſſe teſtatur, in quo pariter Pauonis ſimilis figura, & à cuius pedibus hinc inde S. C. notæ ſingulæ conſpicerentur: circumcirca CONSECRATIO: ab altera parte muliebre caput occipitio velato; literæ DIVAE MARINIANAE. 20

[a] L. 14. Hierogl.

Maximinæ numus.

Marinianæ numus.

Antonini Pij numus. *In æreo quodam Antonini Pij numo, cuius etiam, aliàs meminimus,* ab vna facie Pauo, Aquila & Noctua depictæ ſunt, quibus Iuno, Iuppiter & Pallas denotantur. Huic numo inſcriptum erat COS. III. infrà S. C. ab altera Antonini principis imago laureo ſerto decorata cum hac inſcriptione ANTONINVS AVG. PIVS PP. TR. P. COS. III. 30

Magnæ ducis numus. Sereniſſimi Magni Hetruriæ caſtiſſima vxor, vt Paulus Iouius refert, numum excudi iuſſit, in cuius aduerſo latere Pauo pullos ſuos ab vtraq; parte ternos ſub alis aliquantulum eleuatis fouet, cum verbis CVM PVDORE LAETA FOECVNDITAS.

Pila antiquiſſima. Romæ itidem ex antiquiſſimo marmore excerpta conſpicitur pila, in qua Iouem Aquila, Pauo Iunonem comitatur, Neptunus tridentẽ, Mercurius caduceum & galerũ geſtat.

Samiorum moneta li. 14. c. 15. Samij, quorum inſulæ Iuno præcipuè præeſſe credebatur, monetas ſuas teſte Athenęo Pauone ſignabant. 40

VSVS IN EXTERNIS.

[a] VOLFGANGVS Lazius caudam Pauonis galeis impoſitam Auſtriæ Principum inſigne ornamentum fuiſſe tradit, atq; ad id [b] Claudianum hoc carmine alluſiſſe, etiamſi à nullo, inquit, Auſtriæ Grammaticorum hactenus ſit intellectum.

Gaudet metuens, & pollice monſtrat.
Quod picturatas galeæ Iunonia criſtas
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per annos
Rubra ſub aurato criſpentur ſerica dorſo. 50

[a] *In præfat. comment. de rep. Rom.*

[b] *In Panag. in ſex. Conſ. Honorij.*

Verùm vt ingenuè loquar, malim per Iunonis auem eo loco Struthiocamelum, quem aliàs eidem Deæ ex veterum Ethnicorum ſententia dicatum fuiſſe, & ex pennis eius galeas ornari

nari solitas, eumq; vsum ad nostra vsq; tempora perseuerasse, luculenter ostendi. Quare nisi Principibus Austriæ peculiare fuerit Pauonum pennis cassides decorare, quod etiam prius probandum foret, Lazius vir aliàs doctissimus & antiquitatum peritissimus hac in re, quod pace illius dictum esto, hallucinari mihi videtur. Non negauerim tamen eisdem pennis cassides ob colorum pulchritudinem ornari posse, necnon pulchellis puellis pro sertis & alijs ornamentis cedere. Lictores Louteorum eas in pileo gestare legimus, vt ab alijs hominibus dignoscantur. Elegantissima porrò atq; artificiosissima muscaria, seu flabella, quibus muscas abigimus, similiaq; alia volucria insecta, vel etiam vt aërem calidiorem, qualis æstiuo tempore esse assolet, frigidiusculum reddimus, ex caudis Pauonum non nostro tantùm sæculo fiunt, sed veteribus etiam ex vsu fuisse vero verius est. Græci πτέρα σκίαδια dicunt. Meminit in primis Martialis, cùm canit:

Louteorũ lictores ut se ornent.

Muscaria ex Pauonũ pennis.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Et ante Martialem doctissimus [c] Propertius, inquiens:

[c] Lib. 2.

Et modo Pauonis caudæ flabella superbæ,
Et manibus dura frigus habere pila.

Itẽ Claudianus, eunuchos, vbi eorũ officia enumerat, quæ scilicet mulieribus, quibus inseruiebant, vt nunc ancillæ & pedisseque faciunt, præstabant, etiã huiuscemodi Pauoninis flabellis, vbi incaluerant, eas refrigerare solitos scribit, inquiens:

Et cùm se rapido fessam proiecerat æstu
Patritius roseis Pauonum ventilat alis.

Ab huiusmodi muscarijs D. [d] Hieronymus egregiam desumens parabolam sic ait: *Quod autem matronis offertis muscaria, paruis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam citò restringere, quia muscæ moriture oleum suauitatis exterminant.* Eiuscemodi flabellis cùm in alijs regionibus, tùm potissimum in Italia in media æstate prandium aut cænam sumentibus proceribus famuli muscas à cibis pellunt, aëremq; etiam interea frigidiorem reddunt. Qua in re huiuscemodi pennæ alijs præferuntur, non tantùm quia oculorum suorum elegantissima varietate pulchriores existant, verùm etiam quia longiores. Super eisdem muscarijs epistola apud Ornithologum legitur, quam quòd ad propositam rem optimè faciat, simulq; concinnandi artem nobis tradat, hîc non piguit adijcere. Cùm amicus quidam, inquit, mihi olim muscarium ex pennis Pauoninæ caudæ faberrimè concinnatum donasset, ego tum, vt illi gratias agerem, tum vt ingenium in elegantissimi muneris descriptione exercerem, hanc ad ipsum epistolam dedi. Accepi pulcherrimum munus tuum muscarium Pauoninum, pro quò maximas tibi gratias habeo. Video & admiror in illo summam artem & manuum tuarum dexteritatem artificiosissima illa pennarum in capulo implexione, nodis & internodijs elegantissimè confectis. Tu verò non contentus artificio tuo & natiua pennarum pulchritudine, ornamenta etiam alia addidisti, filis distinxisti aureis, sericisq; discoloribus, & villos bombycum textori operis mollissimæ instar, flexeq; comæ puellaris ad basim capuli appendisti. Caput eiusdem instar Gordij nodi pennarum caulibus ita implicasti, vt nec initium vllius, neq; finis appareat. Quod idem in cæteris quoq; nodis capuloq; toto à te præstitum est. Artificiosissimum verò illud est in omni opere, si ars quàm maximè occultetur: neq; ex initio aut fine partium operis, ratio eius & constructio prodatur. Ea enim quorum modum & rationem videmus, admirari desinimus. Iam cùm caules in nodis crassiusculi sint, per internodia verò in subtiles & tenuissimas fibras extensi secundum capuli longitudinem, hoc quoq; admirationem auget. Has strias tanquam stamen in tela, transuersis & obliquis filorum è serico auroq; ductibus veluti subtegmine intertextis, operis Musaici & Phrygiorum, qui acu pingunt, æmulatione felici, rhombis alijsq; figuris, & labyrinthis distinxisti, cancellasti, totumq; varium & iucundissimum visu opus perfecisti. Hoc scilicet non modò conatus, sed assecutus etiam mihi videris, vt cum ipsa natura contenderes, & (si dicere fas est) superares quoq;. Quod enim in ipso Pauone, & elegantissima eius parte, quam toties tanquam hinc se laudari intelligens, non sine summa ambitione, & ipse in se admiratur, & spectatoribus expandit, ostentatq;: quid in hac inquam, tam pulchrum, splendidum, varium & admirabile est, qui oculi, quæ gemmæ, aut quouis modo appelles, quod in ornatissimo flabro tuo vel par, vel superius spectetur? Fila caudæ plumata in opere tuo, vt ex pennis minutissimè sectis constant, in multam longitudinem promissa, sic leuissimo etiam impulsu auram copiosam citant, nec ventilando tantùm refrigerant, sed muscas, culices & omne volucrium insectorum genus abigunt, gratissimo per æstatem beneficio, vt Hercule musciperda, cui in

[d] Ad Marcellum.

Muscariũ Pauoniũ artificiosum.

Hercules musciperda.

Olympijs olim Greci sacrificabant, nihil ad hanc rem opus sit. Sed desino tecum certare, hoc est, *verbis exprimere velle speciosissimum donum tuum, cuius artificium ne Cicero quidem disertissimus*, vt cum Roscio mimo contendere solitus, ipsene verbis rem eandem variare posset, an Roscius histrio gestibus corporis, satis pro merito depinxerit. *Cedo itaq; tibi tuæq; arti, & me vinci fateor.* Hæc itaq; Ornithologus, quibus sanè muscarium insigni & miro artificio elaboratum describit, quod qui volet, imitari poterit. Hinc Pauonum domini ex eorum pennis ad eiuscemodi ventilabra concinnanda non vulgarem quæstum percipiunt. [e] Olaus Magnus causam indagans, cur in Ostrogothia, & Vestrogothia, necnon in Suetia cæteris auibus diligentiùs Pauones foueantur, cùm pennarum pulchritudinem, tùm aliam quoq; vtilitatem statuit. *Pictores enim & textores Aquilonarium terrarum in colorũ varietate distinguenda eos imitari tradit, cùm magnorum artificum picturæ raro ob itineris prolixitatem à remotis terris eò perferantur.* Ex eiuscemodi pulcherrimis pennis priscos coronas fecisse nos [f] Lucianus docet, vbi omnium hominum certamina describit, atq; inter ea etiam poëtarum: ait autem: *Ex poëtis, vt verè dicam, quanquam longè excelleret Homerus, vicit tamen Hesiodus. Præmia autem omnibus erat corona ex Pauonum pennis confecta.* Tartarorum mulieres capita sua certis vasculis pedem longis cooperiunt, quæ vel holoserico exornant vel depinctis Pauonum pennis, auroq; & lapidibus pretiosis. Præstant etiam Pauones alios vsus, eosq; tam varios, vt ne excrementa vtilitate maxima careant. Varro stercus Pauonum ad agriculturam idoneum esse, & ad substramen pullorum, scriptum reliquit. Oua si credimus Kianidi, ad aureum colorem rebus inducendum conferunt.

Margin notes: [e] L. 19. c. 18 in Epith. — [f] L. 2. Ver. hist. — Stercoris usus. — Quorum.

VSVS IN MEDICINA.

RASIS & *Auicenna eos, qui sibi à venenatis animalibus metuunt,* Pauones & Mustelas iubent alere, quòd illi clamore suo ea fugent, hæ eadem deuorent; sed quid hac de re sentiamus, suprà diximus. Ius Pauonis *peculiari quadam virtute ac proprietate volunt, maximè si pingue fuerit,* pleuritidem sanare, & linguarum esum à caduco morbo homines præseruare, ideoq; fortassis *Heliogabalus his ex Apicij æmulatione, vti Spartianus memoriæ prodidit, sæpè vescebatur. Adeps cum succo rutæ & melle colicos affectus ab humore frigido dependentes, testante Simeone Sethi, optimè adimit.* Ossa Pauonis *vsta, & in aceto trita & illita lepras & vitiligines emendant, vt idem ille scribit.* Hanc postremam facultatem nos Naturam docuisse ex auis colore ad nigrum vergente & maculatis pennis luculenter demonstrat [a] Ioan: Bapt. Porta, plantas atras & animantia atra *atræ bili & eius morbis mederi, necnon plantas & animantia maculis insignita similes affectus sanare docens.* Fumum è pennis combustis, si oculis excipiatur, lippos & rubescentes oculos curare Ornithologus in libro Germanico manuscripto sese legisse memorat. *Quam pariter uim Natura, vt idem [b] Porta ait, quia oculis similes in cauda maculas dedit, nobis significare voluit.* Fimus quoq; Pauoninus medicis insignes facultates præstat, *sed quem [c] Plinius resorberi ab aue tradit, quia hominum vtilitatibus inuideat, vt suprà diximus. Est autem in morbis oculorum ex omnium medicorum sententia singulare remedium,* & vt nonnulli volunt, podagræ feruorem egregiè mitigat. Potus, Sexto & Kiranide referentibus, caducos mirabiliter sanat; sed quod idem ille Kiranides fabulas sæpè veris immiscere solitus eundem fimum & interiora dicat omne malum suffitu abigere, veritatis cancellos excedere putem.

Margin notes: Ius Pauonum. — Linguæ. — Adeps. — Ossa. — [a] L. 3. Phytogn. c. 11. et lib. 5. c. 16. — [b] L. 3. Phytogn. c. 29. — Fimi usus. — [c] L. 29. c. 6.

VSVS IN CIBIS.

MARSILIVS Ficinus carnem Pauonis inter eas enumerat[a], quæ mediæ naturæ sunt inter humidas & siccas, quales sunt Caponum, Perdicum, Gallinaceorum, similiumq; aliarum auium. Contrà [b] Galenus Pauones Phasianis, quorum carnes Gallinis comparat, duriores, fibrosiores, & ad concoquendum difficiliores esse testatur, quin imo [c] alibi Pauones inter aues difficillime concoctionis recenset. Sunt qui calidos & humidos esse contendunt, concoctionisq; difficultatem, non temperamenti uitio, sed carnis duritiei attribuunt: Ego cum [d] Cardano frigidos & siccos puto: nam calida & humida facilè putrescunt, contrà ac Pauonum caro facit, quæ quamdiu incorrupta seruetur, præterquam quod cuiuis notum est, Diuus [e] Augustinus ex proprio periculo hisce uerbis ostendit, atq; attestatur. *Quis nisi Deus creator omnium dedit carni Pauonis mortui, ne putresceret? Quod cùm auditu incredibile uideretur, euenit vt apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc auis. De cuius pectore pulparum quantum visum est seruare iussimus: quòd post dierum tantum spatium, quanto alia caro quæcunq; cocta putresceret, prolatum atq; oblatum, nihil nostrum offendit olfactum. Itemq; repositum est post dies amplius quàm triginta, idem quod erat, inuentum est: idemq; post annum, nisi quod aliquantulum corpulentiæ siccioris & contractioris fuit*. Hæc ille: & Kiranides non solùm Pauonis mortui carnem nec marcescere, nec fœtere dixit, sed tanquam aromatibus conditam usq; perseuerare, addere non est ueritus. Quod uerò non putrescat, id partim temperamento, partim etiam occultæ proprietati tribuit Cardanus: nam de D. [f] Augustini authoritate, inquit, dubitandum non est, neq; de grauissimi illius uiri: cùm maximè res ea sit, quam liceat rursus experiri. Ergo de proprietate nihil agam, quoniam si quæ est, obscura illius ratio est: de natura ipsa dicendum est. Est in Pauone temperies frigida siccaq;: ob hoc exhausto exiguo illo humido, quod superest, putredini resistit: nec uerò hoc sufficit. Nam Sturnorum caro hoc etiam efficere deberet. Oportet igitur non solùm talem esse, sed & densam, ut optimè concoctus humor pinguior putredini resistat. Oportet igitur carnem hanc melancolicam (ut Græci dicunt) & densam esse, & humidũ pinguissimum habere. Forsan qui nostra non legerunt, densum idem & terreum existimabant. At non sic est, sed densum ostendimus fore tenuium partium. Quamobrem caro Pauonis robustum præbebit alimentum & difficulter concoquetur. Hactenus Cardanus. Circa huiusce carnis soliditatem quid obseruarim ego, huc obiter meminisse non piguit. Antonius Gigas Forosemproniensis uir pius, doctus & poëta non illepidus frustulum eius anno 1592. coctæ, anno postmodum 1598. mihi dono dedit, foraminibus quibusdam rotundis cribri modo peruium, ex quibus si leuiter quateretur, puluis excidebat, non aliter ac ex quibusdam arboribus caries: quare nõ omnino putredinis culpa carere uidebatur: quamuis alioqui odoris gratiam non amisisset, sed proximè ad fœniculum accederet. Puluis uerò excidens saporis erat salsi & subamari. Vt modò ad carnem reuertamur, inde fortassis [g] Iuuenalis Pauonem crudum uocabat, dum ait:

Crudum Pauonem in prandia portas.

nisi hominem crudum dicere noluerit. Nam crudus est, cui cibus incoctus & indigestus in stomacho est, cuius aspectus immitis ferè est, vnde & crudelis dictus: sed cibum crudum vulgò dicimus. Cùm itaq; adeo dura & fibrosa Pauonum sit caro, subit mirari, cur tantoperè gulæ Romanæ in cibo placuerit. Equidem dicendum est Romanos in carnis nidore summam collocasse voluptatem, id quod [h] Horatius facetissimè simul & prudentissimè hisce versibus innuisse videtur:

Vix tamen eripiam posito Pauone, velis quin
Hoc potiùs, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara auis, & picta pandat spectacula cauda.
Tanquam ad rem attineat quicquam, num vesceris illa
Quam laudas, pluma? coctone num adest honor idem?
Carne tamen quamuis distat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet, esto.

Ostendit poëta helluonũ, luxuriosorumq; cupiditates non esse naturales, neq; rectas, sed opinione, ac vitio natas, ac deprauatas: propterea ea obsonia maximè conquirere, vehementissimeq; expetere, quæ vel rarissima sunt & carissima, vel à naturali magnitudine discesserũt

[a] L. 2. de vita producenda cap. 6.
[b] L. 3. de aliment. facult. cap. 19.
[c] L. de solut. cont.
[d] Lib. 7. de var. rer. c. 35
[e] L. 21. de ciuit. Dei c. 2
Cur nõ putrescat Pauonis caro.
[f] L. 7. de rer. variet. c. 36.
Sturnorum caro.
[g] Saty. 1.
Crudus qui dicendus.
Rom. gula.
[h] L. 2. Sat. 2.
Luxuriosorum cupiditates.

verbi gratia Pauonibus malunt veſci, quàm Gallinis, quàmuis tamen Gallinarum caro Pauoninæ pręferenda potiùs quàm aſſimilanda ſit, vt ex Galeno diximus; Quare eleganter ſimul, & doctè Baptiſta Fiera Mantuanus, philoſophus, medicus, Theologus ac poëta eiuſce modi Pauonis eſum ridet, dum ait:

Cui tam ſeruatæ nocuit cuſtodia vaccæ,
Ignea cui flamma eſt, cui caro lenta putret;
Qui licet oblectet, ſitq́; in regalibus aulis
Delicium, pigræ eſt nec leuis ille dapis.
Quid tamen Hortenſi te iſthæc in prandia traxit
Num gula? num volucris ſæuaq́; truxq́; Venus?

Pręterea veriſimile eſt, eiuſmodi homines Pauonis formâ magis, quàm Gallinarum, quę pulchritudine longè impares ſunt, captos fuiſſe. Nam & [k] Martialis Pauonis vicem, quòd cùm ita ſpecioſus ſit, etiam occideretur, & in cibum hominibus cederet, dolet, cùm ait:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc ſæuo tradere dure coco?

[k] *Lib.14. Epig.*

Nihilominus tanti huiuſce nobiliſſimæ volucris carnem fecerunt, vt alibi [l] Seneca ex [m] Horatio dixerit: *num eſuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rhombumue? ambitioſa non eſt fames, contenta deſinere eſt: quo deſinat, non minus curat.* M. Tullius ad Pœtum ſuum ſcribens, *Pauones*, inquit, *etiam plures confeci, quàm tu pullos Columbinos*, iactitans nimirum ſe nobiliores ſępius carnes eſitaſſe, quàm Pœtus, cùm alioqui, & Columbarum eſus, vt ſuo loco aſſeremus, nobiliſſimus eſſet. Eiuſcemodi verò luxus priſcis Romanis, quibus vt [n] Ouidij verbis vtar, præter pennas nihil in Pauone placebat, planè fuit incognitus. Etenim M. Aufidium Lurconem primum circa nouiſſimum Pyraticum bellum Pauones ſaginare inſtituiſſe, & ex eo quæſtu reditus ſextertiûm, vt Plinius habet, vel numorum, vt Varro ſexaginta millia habuiſſe hiſtoriæ tradunt: Hortenſium verò Oratorem aditiali cęna ſacerdotij, vt Plinius ait, Romæ primùm cibi cauſa occidiſſe, quem ob id factum [o] Aelianus χριθῶσαι, hoc eſt, in ius vocatum, vel vt alij legunt, κακονριθῆναι, id eſt, condemnatum fuiſſe ait: adeò gulæ luxus priſcis illis diſplicuit. Sed quę Plinio cęna aditialis dicatur, agedum breuiſſimè ex eodem alibi epulum adijciale vocante, declaremus. Cæna erat opipara, & profluens, nimirum ab adijciendo teſte Feſto appellata. Fiebat inaugurandi gratia, aut in publica, aut in feſta lętitia: ad quē ſenſum [q] Cornelius Tacitus: *Reſcuporis*, inquit, *ſanciendo, vt dictitabant, fœdere conuiuium adijcit, tractaq́; in multam noctem lætitia per epulas & vinolentiam.* Vocatur eadem cæna adipalis, & pontificalis, quia dici, hoc eſt, religioſi, vt vult Macrobius, ſolenniſq́; inſtituti cauſa potinfex in ea epulari diceretur. Verùm vt ad Pauonem reuertamur, Caio Caligulæ [r] Tranquillus etiam vitio vertit, quòd ſibi Pauones, Phaſianos, mactari, immolariq́; iuberet, ſimileſq́; volucres alias ſummo pretio comparādas, in eo nempè Hortenſio prodigioſiori, quòd hic Pauones in cibum exhiberet, ille ſibi tanquam alicui numini immolari vellet. Vt modò ad noſtra ſæcula veniamus, Pauo ſæpè ita coquitur, ut uiuus videatur, in magnis epulis: necatur, inquit Platina, aut penna ſupernè in cerebrum demiſſa, aut iugulatur, vt hœduli ſolent, quo ſanguis exeat. A gutture deinde vſq́; ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſciſſaq́; cùm proprijs pennis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cùm pelle reſeruato, cruribuſq́; Pauonem ipſum aromatibus, ac odoriferis herbis refertum veru aſſabis, infixis tamen prius per pectus caryophillis, inuolutoq́; collo linteo albo, continuè aqua humectato, ne omnino deſiccetur. Coctū Pauonem ex veru exemptum propria pelle integes, & vt pedibus ſtare videatur, virgultas ferreas infixas tabulę ad hoc fabrefactas per crura, ne cernantur, per corpus ad caput, & caudam adiges. Sunt qui ad ludum, & riſum camphuram cùm lana ori indant, ignemq́; dum ad menſam fertur, inijciant. Inaurare etiam aſſum, & aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem, & magnificentiam. Sunt qui niſi domi enutritum in cibum admitti volunt: at ſalubrior erit teſte Elluchaſi, ſi antequam coquatur, ſuſpenſis à collo per diem, & noctem lapidibus condatur, & uinum generoſum ſuperbibatur. Haliabbas per triduum ſuſpenſos laudat. Hanc controuerſiam, ſi controuerſia eſt, ſoluit Iſaac, ęſtiuo tempore per unum, hyeme per tres, vel ſaltem duos ſuſpendi, iubens: vel potiùs contradictio ita ſoluetur, dicendo, Elluchaſim de Pauone loqui, qui primùm ętatis annum nondum exceſſerit, cuius ſcilicet caro minus fibroſa eſt, Haliabbatem uerò de prouectiori. Sauanarola decem diebus ſuſpenſos tenet, at ſine pondere. In ſumna, ut caro præſtantiorem, & meliorem ſuccum generet, iugulare oportet, in æſtate per triduum, aut ad minus per biduum antequam coquatur, hyeme uerò ad quatriduum, & ultra, ſimulq́; pedibus onus lapidum appendatur: nam & eo pondere carnis durities mollitur, & diſtractio-

ne

[l] *Ad Lucilium.*
[m] *Lib.1.Sat. 2.*
[n] *Lib.6.Faſtor.*
Panonem qui prius ſaginarit, & qui prius edit.
[o] *Lib. 2. de Animal. cap.5.*
Cæna aditialis quæ.
[p] *Lib. 29. cap. 4.*
[q] *Lib.2.Annal.*
Cæna adipalis.
[r] *In Caligula cap.22.*

ne fibræ laxantur, atq; hoc modo coctus à ventriculo conficitur. Cæterùm cum caryophillis alijsq; aromatibus assatus elixo præstat; si tamen cum pipere & saluia elixetur, Platina non insuauem fore asserit: alioqui & ipse assatum laudat. Damnatur tamen & nimis curiosa & exquisita cum aromatis assatio, quòd carnes, *quæ aliàs suapte natura nimia siccitate peccant*, eo pacto nimis exiccentur. Tacuinus carnes meliores esse credit, si Augusto mense comedantur, sed id de nondum adultis Pauonibus haud dubiò dicendum, cùm prouectiores, quia sicciores & duriores hyeme magis côueniant. Caueant ab earum esu, qui quiete fruuntur; siquidem conueniunt, aut saltem minus nocent multùm se exercentibus, ijsq; tantummodò iuniorum Pauonum, vtpotè teneriorum. Hepaticis & spleneticis omnino noxius est eorum esus, & quos hæmorrhoides crebrò vexant: atq; istæc de carne dicta sunto. Iam de ouis aliquid dicendum existit, de quibus certè magna est controuersia. Communis omnium recentiorum opinio est, pessima & humanæ naturæ planè inimica existere. Contra [t] Epenetus & Heraclides Siracusius apud [t] Athenæum primum locum inter oua Pauoninis assignârunt, secundum Vulpanserinis, tertium Gallinaceis. Ego, vt quod sentio, liberè dicam, recentiorum opinioni lubens subscribo, & eiusmodi oua carnis qualitates sequi arbitror: in qua etsi voluptatem proceres collocent, est tamen, vt dixi, suapte natura nidorulenta, dura & fibrosa, & per consequens pessima, si sanitatis ratio habenda est, sin saporis, non ingrata. Fuit & in cerebellis Pauonum haud vulgaris apud Romanos luxuria. Vitellius enim teste [u] Suetonio, patinarius dictus ob plurimas, easq; nefarias comessationes, quas omnes exuperauit dedicatione illius famosæ patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineruæ vocitabat: in qua scarorum iecinora, Phasianorum & Pauonum cerebella, linguas Phœnicopterûm, & id genus alios prodigiosos cibos exibuisse proditur. Eam patinam C C. sestertijs condidisse illum [x] Plinius tradit, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat, quoniam, inquit, eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris constent, quàm murrhina.

Oua Pauonum an in cibo conueniant.
[t] In lib. de parandis obsonijs.
[t] L. 2. deipn. cap. 17.
Cerebella Pauonum.
[u] In Vitellio c. 13. & 17.
Patina Vitellij.
[x] L. 33. c. 12.

APOLOGI.

AVES creaturas regem Pauo orabat, vt se ob pulchritudinem eligerent. Eligentibus autem eum omnibus, Monedula suscepto sermone ait: sed si te regnante Aquila nos prosequi aggressa fuerit, quomodo nobis opem feres. Morale significat Principes non modò propter pulchritudinem, sed & fortitudinem & prudentiam eligi oportere. Alius est apologus de eadem Monedula siue Gracculo Pauonis pennis, vt pulcherrimus auium videretur, se exornante. Apologus iste prouerbij vicem obtinet, nam Gracculû Aesopicum vulgò dicimus, qui alienis bonis, quæ sibi vsurparant, exuti, rursus qui erant, Gracculi existunt: de quibus dicebat Horatius: *Moueat Cornicula risum Furtiuis ornata coloribus.* Memini pariter huius apologi in Gracculi historia: vbi elegantissimos, qui sequuntur, versus ex neotericorum poëtarum corypheo etiam citaui, & nunc doctrinæ causa repeto. Inuehitur autem poëta in quendam Strumam, qui scripta sua carpens, ijs tamen sua adornabat; Inquit autem:

Principes qui eligendi.
Gracculus Aesopicus.

Rogas, quis is sit in meis scriptis canis,
Quem vocaui Nicticorum, quem voco Aegothelen?
Is Struma quidam est, Gracculusq; Aesopicus,
Turgidus Pauonis aura, gemmeisq; pennis,
Superum, inferumq; saturi odij meta vltima
Qui meum panem vorauit, & latrat farinam.

FABVLOSA.

NOTISSIMA Argi Arctoris filij fabula est, qui πανόπτης à Græcis cognominatus est, quòd totus oculis scateret. Hunc nempè Poëtę à Iunone lûs Inachi filiæ à Ioue amatore in Iuuencam immutatæ, custodiæ adhibitum fuisse fingunt. nam

Argi fabula.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant,
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,

vt [a] Ouidius canit; vnde etiam τηρεύς Aristophani appellatur, à quærendo, quod τηρεῖν Græci dicunt. Hic, inquam, dum Io custodiret, à Mercurio Iouis iussu oculis sono fistulæ consopitis interfectus fingitur. Oppianus ex interfecti cadauere terram protulisse vult auem, in qua etiamnum signa centum oculorum, quos habebat Argus, apparent, quasi ante Argi tempora Pauones nondum visi fuissent: alij aiunt eos à Iunone Pauonum pennis impositos, quos Ouidius sequitur, dum canit:

a L. 1. Metamor.

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos, adopertaq; lumina somno:
Supprimit extemplo vocem, firmatq; soporem
Languida permulcens medicatâ lumina virgâ:
Nec mora, falcato nutantem vulnerat ense,
Quà collo est confine caput, saxoq; cruentum
Deijcit, & maculat, præruptam sanguine rupem:
Arge iaces: quodq; in tot lumina lumen habebas
Extinctum est, centumq; oculos nox occupat vna.
Excipit hos, volucrisq; suæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam stellantibus implet.

Mythologici, qui sub fabulæ cortice, veritatis, moralisq; philosophiæ aliquid latere ostendunt, Argum interpretantur sphæram stelliferam innumeris oculis, hoc est, stellis refulgentem: Mercurium verò Solem, qui tunc Argum dicitur occidere, cùm diurno suo lumine stellarum lumen obscurat: vnde Argiphontes teste [b] Macrobio dictus est. Misticè autem Argus est cælum stellarum luce distinctum, quibus inesse quædam species celestium videtur oculorum. Mysticum item sensum procul dubio etiam continet, quod Ennius, quem Horatius patrem poëtarum nominat, in principio annalium suorum, in somno se admonitum fuisse animam Homeri secundum Pythagoræ dogma in suum corpus migrasse scribit in eo anateleutico. *Visus Homerus adesse poëta.*

Sol Argiphontes.
b L. 1. Satur. cap. 19.
Ennius in Pauonem.

Ad quod [c] Persius quoq; respexit, dum ait:

c In Proœmio.

Nec in bicipiti somniasse Parnasso.

Fingunt namq; Pythagoram somniasse se Pauonem fuisse, deinde ex Pauone animã suam in Euphorbum, ex hoc in Homerum, ex Homero in ipsum, tum demum in Ennium infusam, vt sic accipias Ennium quintum fuisse à Pauone Pythagoræ, in cuius corpore habitauerit anima eius: vnde Persius:

Pythagoræ somnium.

Postquam destituit esse
Mæonides quintus Pauone ex Pythagoræo.

HISTORICA.

AQVILAM in Sesto à virgine educatam, eamq; libertate donatam scripsimus illi non solum duplicem beneficij gratiam retulisse, vnam vt aues, alteram vt venatus virgini aggereret, verùm etiam post mortem eius diutius superuiuere noluisse, sed se in iam exurendæ rogũ accensum iniecisse ac vnà cum illa conflagrasse. Simile omnino apparet, quod de Pauone [a] Athenæus ex Clearcho recenset: *Clearchus*, inquit, *ait Pauonem in Leucadia virginem sic deperisse, vt mox expirauerit illâ morbo extinctâ.* [b] Aelianus pariter de Indico Pauone insignem, nescio num veram narrat historiam, quæ talis est. Aegyptiorum rex, cùm Indicum Pauonem maximum pulcherrimumq; dono accepisset, noluit cum gregarijs cæteris eum alere, vel cibi gratia vel nutrimenti. Itaq; Ioui vrbis custodi eum consecrauit, dignum hoc Deo munus huiusmodi alitem iudicans. Huius deinde capiendæ desiderio, ventri ac luxui deditus iuuenis quidam locuples, vt splendidè epularetur, captus est. Solebat enim ille semper indulgere genio, & varias quærebat dapes, etiam cum periculo, quauis occasione, quouis pretio, lucrum existimans omnia quibus suam delectaret improbitatem, & satiaret ingluuiem. Mercedem igitur huius sacrilegij amplam vni ex ministris Dei largitur, & insuper aliam promittit. Is verò spe vana inductus eum accessit ad locum, vbi morari alitem nôrat, & capere iuueni adferendam aggressus est. Sed non apparuit Pauo, & loco ipsius aspis visa est, erecta & aduersus ipsum irata. Quare territus retrocessit. Cùm verò gulosus ille vrgeret & instigaret, ad Pauonem venit, qui mox ambabus alis in aerem eleuatus, neq; in sacra aliqua arbore consedit, neq; in alio sublimi & excelso loco, sed in medio

Aquilæ in Virginẽ amor.
a L. 13. c. 30.
Virgo à Pauone adamata.
b Lib. 11. de Animat. c. 33.
De Pauone Indico Ioui consecrato miraculum.

dio quodam inter templum & ipsos, vnde intrepidè illos expectans præ se ferre hoc videbatur, se illorum insidijs superiorem ac tutum esse, neq; capi ab eis posse. Itaq; re infecta luxuriosus ille pecuniam expensam repetit: negat ille se redditurum, quòd quantum in se esset, nihil non fecisset, rem verò sacram Deo auferre nequiret. Hinc ortam contentionem & clamores multi audiuerunt, & tandem summus quoq; sacerdos superueniens, litis in æde causam sciscitatur: illi se inuicem accusant, & iuuenis ille diues, minis, conuitijs & maledictis affectus discedit, & alterius cuiusdam auis osse deglutito magno cum dolore è vita migrauit. Ministrum verò improbum, vtpotè sacrilegum, ciuitatis princeps puniuit. Auis ab eo tempore neq; viua, neq; mortua visa est, sed cùm annis centum, vt ferunt, vixisset, euanuit. Hæc itaq; Aelianus: quæ, etiamsi fidem aliquatenus illis habere non debeamus, interim quantum Deus immortalis sacrilegos puniat, docere egregiè possunt.

Sacrilegorum pœna.

DE PAVONE ALBO. Cap. II.

ALBI Pauones regionibus Septemtrionalibus peculiares fuerunt, vel saltem fuisse credebantur: vbi insuper & aliæ volucres nigerrimæ, vt Corui, Graculi, similesq; aliæ ob immane frigus candidæ reperiuntur: Sunt tamen & in alijs regionibus: Siquidem in insulis, quas Maderas appellant, [a] Aloysius Cadamustus, & [b] Ioannes Laurentius Ananias in parua insula dicta plurimos albos Pauones nasci testantur. Quinimo binos in Gallia [c] Scaliger se vidisse ait, plures Mediolani Gaudentius Merula: & quem ego aliquando ad viuum depinxi, Bononiæ natus erat, & à nullo non visus. [d] Plotinus meo iudicio huiusmodi albos Pauones (loquor de ijs, qui in calidioribus terris nascuntur) ex imaginatione nasci rectè asseruit, licet alioqui Gybertus Longolius hos, cùm primum ex Noruegia adueherentur, Coloniæ ceu rem raram & insolētem habitos, gentiq; miraculo fuisse, numero deinde per seminium aucto, cùm penitus in frigidiora loca commearent, iamq; matres in ipso vere ouis incubantes niuosa illa montium iuga perpetuò ob oculos viderent, ex ouis iam animatis albos pullos excluderent, vulgatiores factos tradat: id enim in nostris regionibus minimè locum habere uidetur. Quod si uerò & in his albam sobolem procreari uelis, caueas, quibus includuntur, pariunt, incubant, excludunt, fusq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendes. Artificium hoc Antonius Mizaldus acceptum fert ornithotropho cuiusdam Principis uiri licet etiam à multis, inquit, descriptum fuerit, at nescio, an probatum.

[a] Cap. de nauigat.
[b] In fabrica mūdi tract. 3.
[c] Exer. 238
[d] L. 3. Aen. 2.

Sequitur Pauonis albi à me obseruati icon.

DE

Pauo albus cum tritico ſpica multiplici,

Pauo Iaponensis mas cum locusta.

Pauo Iaponenſis fœmina cum hordeo diſtico.

DE PAVONIBVS IAPONENSIBVS. Cap. III.

Quorum Icones habes duabus præcedentibus paginis.

VOS modò descripturus sum, marē scilicet ac fæminam, Summo Pontifici ante aliquot annos à Iaponensium Rege ei gratificaturo inter alias aues ad viuum depictas, transmissos, Illustrissimo & Eccellentissimo D. Cæsari Facchinetto Marchioni & Senatori nostræ vrbis amplissimo acceptos refero, cui pariter illi ab Innocentio Nono Pont. Opt. Max. patruo suo donati fuerant. Mas itaq; talis erat: Cum nostrate, vt ex collata vtriusq; descriptione videre est, nullam præterquam in cauda & pedibus, quæ & ipsa admodum exigua & penè nulla est, similitudinem gerebat. Rostrum erat, vt in nostrate cineritium, sed longius & subtilius. Vertex capitis, qui planus erat, & collum superius virescebant, & maculis cæruleis ceu punctis, quæ pariter in medio exiguas lineas albas deorsum descendentes habebant, respergebantur. Apex in capite quatuor fermè digitos longus partim viridis, partim cæruleus, figura siliginis spicæ non omnino dissimilis. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, hanc ruber circulus ambiebat. Pectus & dorsum veluti ex squamis, sed colore variantibus constabant. *Pectoris enim squamæ, si ita vocare licet*, ex cæruleo, viridi, & aureo: dorsi ex cæruleo & viridi tantùm tingebantur. Alarum principium eiusdem cum dorso erat coloris, sed squamæ illæ virides haud ita apparebant, cæruleæ verò maiores erant & lucidiores. Pennarum secundi ordinis primæ eiusdem erant cum superioribus coloris; reliquæ in medio virides, vbi lineis nigris transuersalibus notantur: pòst sublutеæ similiter nigris lineis notatæ; in extremitatibus deniq; nigræ. Venter, coxæ, & deniq; pedes colore leucophæo & maculis nigris insigniuntur, quarum quæ in ventre sunt, lineas albas habent. Cauda pēnis, quàm in nostrate rarioribus, colore magis fusco ad castaneum vergente, calamo candidissimo. Oculi caudæ multò quàm in nostrate maiores, primùm aurei, dein cærulei, postremò virides, vt in nostrate.

Maris descriptio. | Rostrum. | Caput. | Apex. | Oculi. | Alæ. | Cauda. | Fæminę descriptio.

Fæmina mare quidem minor est, sed capite toto, collo, dorso, pectore & alis simillima. Illud verò in hac admirandum est, suprà vropygium, nempe ad dorsi finem, quid veluti caudam habere, eamq; oculatam, vt in mari: sed oculi, licet quàm in illo sint minores, sunt tamen pro pennarum portione magni. Habebat itidem caudam viridem pennis in ambitu cæruleis, & calamis albis. Postremò in eo etiam à mare differebat, quòd ventrem haberet prorsus nigrum.

DE GALLOPAVONE. Cap. IIII.

ORDO. AEQVIVOCA.

ANC eximiam alitem, quamuis ex primo intuitu & moribus & figura corporis è Gallinaceo potiùs, quàm Pauonino genere esse appareat, Pauonibus tamen adiunxi, vel hoc solo argumento adductus, quòd communem cum illis caudæ explicationem habens, eam pariter & ipse admiretur, & ab alijs videri gestiat: quare & vulgò Pauo Indicus appellatur. Cùm verò & Gallum Indicum, & fœminā eius Gallinam Indicam vocent, operæ pretium est, antequam alia synonyma enucleemus, lectorem prius admonere, alias aues esse quæ eodem nomine gaudent: quales in primis sunt, quarum hisce uerbis Cardanus meminit: *Gallina India occidentalis, imo potius Vulturis genus (Nam cadauera & res corruptas sequitur) benè olet ob caloris vehementiam & siccitatem temperiei.* Alibi etiam ita scribit: *Pauones Indi (Gallopauones) pulchritudine multùm nostro Pauone inferiores sunt; sed caudam suam similiter mirantur in orbem conuersam: at contrà Gallina, quas ego vidi, Indica, nostris pulchriores sunt: pennisq; Pauonis decorantur: sed cauda ampla carent, quam nec in orbem erigunt. Igitur non à coloribus, sed operationibus ipsis species animalium sunt distinguenda.* Ab his rursus & à nostro Gallopauone

Gallina Indica, Vulturis genus. | Gallinæ Indicæ Pauonis pennis.

* In dialogo de Auib.

Gallina Indica cristata.

Attagẽ Syluatici.

uone diuersissima etiam est Gallina Indica, quam Philippus Traiectensium Episcopus, ut * Gybertus Longolius refert, in delicijs habebat, cristata planè, hoc est, crista speciosa ornata, perq; omnia Gallinæ similis, si colorem, quo Psittaci in morem uirebat, excipias. Eam, inquit, quanquam uiuam non uiderim, exuuiæ tamen, quæ Batauoduri in arce custodiebantur, indicant Gallinacei generis auem. Ornithologus quærit an hæc auis sit Attagen Syluatici, sed cùm hic Attagenis pennas uario modo coloratas esse scribat, sicut Gallina Indica (fortè Gallopauo) & longolius suam auem omnino uiridem esse dicat, itaq; quis non absurdè diuersas omnino esse iudicet: nisi Syluaticus Attaginem colore uiridi & cælesti aliquando uideri putauerit: Sed hæc alij iudicent; mihi Ornithologi coniectura non prorsus displicet.

SYNONYMA.

Gallopauus.

Pauo gallus.

Gallus Indicus.

Gallus peregrinus.

VEM, de qua institutus est sermo, Ornithologus composito ex Gallo & Pauone nomine perquàm appositè Gallopauum nominauit, quoniam ab utroq; cùm animi, tùm corporis actiones participet: Posset eodem modo non ineptè Pauogallus appellari: Eadem enim etymi ratio est. Recentioribus alijs Gallina Indica, & Gallus Indicus, Petro Gylio Gallus peregrinus dicitur: Italis Gallo & Gallina d'India: Hispanis Pauòn de las Indias: Gall s poulle d'Inde: Germanis Indianisch, aut Calekuttisch, aut Vuelsch hun: hoc est, Indica, aut Calekuttensis, aut Italica Gallina: Anglis a Kok of Inde. Verùm cùm eiuscemodi auis uix ante octaginta ab hinc annos in Europa uisa sit, & ex noua India ad nos delata, haud temerè suspicari quispiam possit, nunquid antiquis Romanis & Græcis cognita fuerit. Notum etenim fuisse probare arduum est, & in hoc multi ingenium hactenus exercuerunt. Turnerus & Bellonius uiri undequaq; sanè doctissimi non tantummodo illis notam extitisse credunt, uerùm etiam eorundem Meleagridem esse conijciunt: ad quorum coniecturam Ornithologus quodammodo accedens, nisi easdem aues, congeneres saltem esse arbitratur. Ego uerò diligentissimè ueterum de Meleagride uerba, præsertim exactissimam Clyti peripatetici Aristotelis discipuli descriptionem cum uiuo Gallopauone conferens planè easdem esse subinde ostendere tentabo, prius obiter admonens, Gallinam Africanam & Numidicam, & Afram auem poëtis dictam (ut Horatio:

Gallopauo an ueterib. Rom. notus.

Gallina Africana.

Non Afra auis, non Attagen Ionicus,

Et Iuuenali:

Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit Auis noster Tyrunculus.

Et Statio:

Quas udo Numidæ legunt sub Austro)

Numidicæ guttatæ.

a L. 3. de Villa Fausti.

Aues Lybicæ.

b L. 8. de re rust. cap. 2.

c L. 3. de re rust. cap 9.

d L. 10. c. 26

eiusdem synonima esse, uti etiam Numidicæ guttatæ [a] Martiali dictæ, & aues Lybicę. Ita quoq; Augustinus Niphus Meleagrides uulgò Tunes appellari tradit, nimirum à Tuneto Africæ urbe: & Eliota Anglus Meleagrides interpretatur Hennes of Genny, necnon quidem alius Hispanicè Gallinam Moriscam. Contrà antiquissimus [b] Columella Meleagrides ab Africanis manifestè distinguit, quòd Africanæ siue Numidicæ rutilam galeam & cristam, Meleagris utramq; cæruleam habeat. [c] Varro uerò & [d] Plinius disertissimis uerbis Gallinas Africanas & Meleagrides easdem fecère. Ille enim Latinè Africanas, Græcè Meleagrides dici scribit: hic, *Meleagrides*, inquit, *pugnat in Bœotia: Africæ hoc Gallinarum genus &c.* Cùm itaq; carnosam illam cristam in Gallopauone uarij coloris esse obseruamus, adeo ut modo albicans sit, aut cinerea, modò subcærulea, modò adueniente sanguine, cùm nempe uelut ira percitus caudam in rotæ modum expandit, rutula aut rubra euadat, fieri potest, ut Columella eiuscemodi carunculæ colorem non benè distinguens, diuersas aues crediderit, seu potiùs, quòd magis uerisimile est, pro Aphricanis (est enim Columella Varrone recentior) Gallinas illas Chineas, pro Meleagride Gallopauonem intellexerit: quo modo doctissimus [e] Bellonius quoq; distinxisse uidetur. Sed uideamus tandem, num notæ omnes, quas Meleagridi suæ seu Gallinæ Aphricanæ ant qui tribuunt, nostro Gallopauoni exactè conueniunt. Clytus Milesius referente [f] Atheneo, circa templum Virginis, inquit, in Olero Meleagrides aues sunt. Locus vbi aluntur, palustris est. Pullos suos nullo amoris affectu hæc ales prosequitur, & teneros adhuc negligit, quare a sacerdotibus earum curam geri oportet. Magnitudo ei Gallinæ generosæ. Caput pro corporis magnitudine par-

Gallinæ Chineæ.

e Lib. 5. de Auib. cap. 8 & 9.

f L. 14. c. 26.

Meleagridis descrip.

Magnitudo

Caput.

uum

uum & glabrum (ψιλὸν) in quo apex (crista, λόφος) carneus, durus & rotundus spectatur, claui vel paxilli instar eminens, corpus ligneum. Habet longam carnem apud maxillas pro barba, quæ incipit à corpore: eamq; Gallinis magis rubicundam. At eam non habet, quæ ad Gallinarum rostrum nascitur, quam nonnulli barbam appellant: quare hac in re mutilum est animal. Rostrum habet Gallinâ & maius & acutius, Collum est nigrum, Gallinis crassius & breuius, Corpus totum variegatum, atq; cùm totus color sit niger, maculæ sunt albæ, quibus frequentibus, lentibusq; maioribus distinguitur. Sunt autem hi circuli in nigris orbibus totius coloris: atq; orbes idcirco, cùm niger color à multo candidiore habeatur, ipseq; niger rursus multò habeat candidiorem, varietatem iucundam efficiunt. Color verò alarum albo colore, eoq; serratis quibusdam figuris distinguitur, qui vicissim variatur, Crura carent calcaribus, similiaq; sunt Gallinis. Fæminæ maribus sunt simillimæ: quare genus Meleagridum non facilè discernitur. Hæc sunt, quæ scripsit philosophus de Meleagridibus interprete Nicolao de Comitibus Veneto: quę profectò, nisi omnia, pleraq; saltem, si diligenter examinentur, nostro Gallopauoni competunt. Etenim nutritioni pullorum suorum à principio, vt aliquoties ruri obseruaui, negligenter admodum incumbit, adeo vt præ nimia incuria eos pedibus suis calcans occidat. Magnitudo quadrat, si pro generosis Gallinis, maximas intelligamus, quales sunt, quas vulgus Patauinas vocat, sed Gallinarum nomine Gallos potiùs intelligi voluerim. Nam Gallus in hoc auium genere, maior est. Caput pro corporis portione exiguum, glabrumque, & velut tumulos carneos, vel si mauis vocare carneas cristas, λόφους scilicet σάρκινους obtinet. Sed hîc obiter lectorem admonitum velim Iacobum Dalechampium admodum ossitanter pro κεφαλὴν πίκραν, caput magnum vertisse, quamuis tamen reuera ita euadat, cùm velut iratus caudam in rotam versat. Tunc enim vnà cum collo intumescit. Quod verò Clytus addat καὶ τὸ σῶμα ξυλοειδὲς, hoc est, & corpus ligneum, Hermolaus Barbarus, eumq; secutus Ornithologus pro σῶμα, χρῶμα legendum esse conijciunt, vt scilicet capitis color ligneus sit. Nam, inquiunt, de totius corporis colore postea agit. Ligneum autem colorem Barbarus subflauum exponit. Alij verò, qui σῶμα legunt ξυλοειδὲς, transferunt corporis lignosa duritia. Quod si ξυλοειδὲς pro colore accipiamus, nondum colorem explicamus: nam quamuis Barbarus subflauum conijcit, hic tamen color in Meleagride meo iudicio locum non habet. Quapropter communis lectio τὸ σῶμα ξυλοειδὲς mihi magis placet, & de duritia capitis intelligi debere existimo: & fortassis Clytus sponte colorem capitis tacuit, satis se fecisse credens, si carneos illos tumulos indicasset: siquidem hos cum nulla alia, quod sciam, aue habet communes. Adde quòd colorem eorum pluries variet, adeo vt difficulter exprimi queat. *Sunt deniq; qui pro eisdem dictionibus rostrum ligneum verterunt, sed hi, etsi* rostrum quidem tale sit, quod toto capiti debebant ascribere, ad rostrum priuatim deduxere. Caput autem huic aui durissimum esse facilè crediderim, ideoq; à sagacissima rerum parente Natura illi largitum esse, ne cùm sibi inuicem, vt fieri quotidiè videmus, grana eripiunt, robustiores debilioribus cranium, quod glabrum est, pertundant. Solent autem id continuè petere, vel ne ab ambientis frigiditate, quam non mediocriter perhorrescunt, natiuus cerebri calor detrimentum accipiat. Deniq; & hoc certò noui caput collo adeo tenaciter adhærescere, vt nisi cum summo labore, cùm occiduntur, ab eo auelli queat. Sed huiusmodi meam coniecturam saniori semper doctiorum iudicio subijcio. Gybertus Longolius eiusmodi, quem dixi, colorem ligneum ad vniuersum auis corpus extendit, cuius viri sententiam, cùm *uix è quinquaginta, duas eodem colore præditas reperire sit*, amplecti non possum: sed prosequamur. Ad malas Gallopauonis nostri caruncula longa ueluti barba propendet, sicuti de Meleagride Clytus scribit, quamuis pro ἀπὸ τοῦ στόματος, id est, ab ore, ἀπὸ τοῦ σώματος, id est, à corpore in perperam impressis Græcis Athenæi libris legatur, quemadmodum diligentissimus *Ornithologus etiam animaduertit*: sed quod huiusmodi carunculam rubicundiorem esse dicat, quàm in Gallina, id fortè dicendum & intelligendum est, cùm uelut irascitur auis: nam eo potissimùm tempore non sanguineo duntaxat colore tingitur, *& intumescit, sed collum etiam anterius, quod aliàs liuidum &* obscurum est. Ad hæc τράχηλον (hoc est, ceruicem) nigrum, crassiorem & breuiorem pro corporis portione, quàm Gallina, obtinet. Palea etiam caret, ut Meleagris. Rostri qualitas ex æquo *respondet, necnon & corporis uarietas; siquidem quamuis plerumq; ni*gri dentur Gallopauones, semper tamen frequentibus maculis albis resperguntur. Nostro æuo cuiusuis propè coloris reperiuntur; at non absq; eisdem maculis. Meleagridum alas maculis etiam albis specie ferrata digestis distingui ait Clytus, id pariter, si de maioribus pennis maximè intelligamus, in Gallopauone locum habet. Crura deniq; calcaribus ca-

Barba in Gallinis q.d. Rostrum. Collum. Color.

Crura.

Gallopauonis natura.

Caput.

Delechápij error.

Clytus explicatus. Ligneus color qui.

Caput Gallopaui durum est.

Ceruix. Rostrum.

Alæ.

Crura.

rent, & fæminæ maribus ſæpè adeo ſimiles ſunt, ut peritos etiam emptores decipiant. Ex quibus omnibus penitus affirmare auſim Clyti Meleagridem noſtrum Gallopauonem eſſe. Quæ cùm ita ſint, uidendum modò eſt, an Meleagris ueteribus omnibus eandem auem ſignificet. Inter Varronem enim & [h] Columellam apertiſſimam contradictionem eſſe paulò antè oſtendi, illum nempe Gallinas Africanas Græcis Meleagrides appellari ſcribere: hunc uerò Meleagrides Gallinis Africanis ſimiles quidem dicere, ſed ita diſtinguere: quòd illæ criſtam & galeam cæruleam, hæ rutilam habeant. Ornithologus in uerbis Columellæ mendum eſſe arbitratur, & pro galea palea legendum. Paleam autem uocamus, quæ ceu barba quædam à Gallinarum roſtro dependet. Verùm cùm Clytus, vt ipſemet fatetur Ornithologus, barba ſeu paleis Meleagrides carere clariſſimis verbis ſcripſerit, eius itaq; coniectura nihil, aut parum ad rem facere videri poteſt. Ego quid de Gallinis Africanis Columellæ ſentiam, ſuprà aperui. Num modo Clyti Meleagris cum Varronis & Plinij notis conueniat, modò dicendum eſt. Manifeſtè enim præcipuam notam, carnoſam nimirum criſtam vterq; omiſit, quod ſanè mirum eſt: at fortaſſis quiſpiam eiuſmodi aues neutri viſas eſſe ſuſpicetur, eoq; magis cùm ipſemet Varro *magno vænire propter penuriam* ſcribat: quod pariter Plinius his uerbis confirmat: *quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ*. Nihilominus paucæ illæ, quas vterq; aſcribit, notæ Meleagridi Clyti, & noſtro Gallopauoni egregiè reſpondent. *Gallinæ Africanæ*, inquit Varro, *ſunt magnæ, variæ, gibberæ*, (hoc eſt, vt Beroaldus exponit gibboſæ) *quas Meleagridas appellant Græci. Hæ nouiſſimæ in triclinium gancarium introierunt è culina propter faſtidium hominum*. Hæc ille, quæ ferè Plinius ad vnguẽ mutuatus videtur, cùm ait: *Simili modo* (vt Memnonides circa Memnonis ſepulchrum) *pugnant Meleagrides. Africæ hoc Gallinarum genus, gibberum* (aliàs gilberium, Volaterranus gilbarum legit) *varijs ſparſum plumis, quæ nouiſſimæ &c.* Quod verò gibberas eſſe dicant, id meo iudicio ita intelligendum eſt, non quòd omnino gibboſæ ſint, ſed quia quodammodo tales propter colli breuitatem appareant, quam Clytus quoq; ſuæ Meleagridi tribuit. Reliqua extra omnem controuerſiam ad vnguem reſpondent: adhæc [i] Ariſtoteles Meleagridum oua punctis ſcribit diſtingui: his quoq; noſtræ Gallopauæ oua maculata ſunt. Atq; hiſce hactenus ſatis dilucidè Meleagrides Clyti & Varronis noſtros Gallopauones eſſe probaſſe videor: Quos verò [k] Aelianus alibi Gallinaceos maximos Indicos, vt in Petri Gyllij uerſione habemus, appellat, hi quoq; non aliæ aues fuerint, quàm Gallopauones, vel ſaltem illis congeneres, quemadmodum & Ornithologus indicat: ſed verba Gyllij aſcribamus: *In India*, inquit, *Gallinacei Maximi naſcuntur, non rubram habent criſtam vt noſtri, ſed in variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas poſteriores* (*caudæ ſcilicet* πτερὰ τὰ πυγαῖα) *non inflexas habent, neq; in orbem reuolutas, ſed latas, quas cùm erigunt, vt Pauones, trahunt, eorum pennæ ſmaragdi colorem gerunt*. Hæc ille, quorum ſanè pleraq; in Gallopauone conſpicimus. Et quantumuis criſtam non vt in noſtris rubram, ſed variam ad inſtar coronæ è varijs floribus contextæ eſſe tradat, nos contrà in Gallopauone criſtam carneam nominauerimus, haud interim negauimus multoties colorem illum uariare, imo verò modò ad album, modò ad cærulenm, modò ad liuidum & ſubfuſcum, modò ad purpureum & rutilum, rubicundumq; ſæpius accedere obſeruauimus. Adhæc Gallopauo, quem nunc manibus contracto, ſmaragdi colore quidem non eſt, at egregiè, & cum ſummo ſplendore eum emittit. Quibus ita ſe habentibus nonnullos recentiores, qui Gallos Vros (Orhanen Germanis vulgò dictos) Meleagrides eſſe crediderunt, iure merito indoctos Gybertus Longolius vocat, ſed quàm benè & ipſe quaſdam aues, quas eiſdem populis Kurhenn, neſcio qua nominis origine dici ait, nidos locis vliginoſis in nemoribus ſtruentes, plumis varijs mirificè fulgentes, vt eminus videnti Phaſiani videantur, criſta purpurea, & cauda minimè longa, & corpore quàm Phaſianus eſt, preſſiore, Gallinas Africanas eſſe credat, prorſus non intelligo. Etſi enim Varro alibi dicat Gallinas Africanas, ruſticis aſpectu ſimiles eſſe: facie tamen incontaminata ruſticas ab Africanis manifeſtè diſtinguit, quaſi Africanæ faciem habeant contaminatam, hoc eſt, vt ego conijcio, varios colores admittentem: quæ ſi vera eſt coniectura, nihil amplius dubitandum eſt, quin Gallina Africana noſter Gallopauo fuerit. Huius ſententiæ etiam Iulius Cæſar Scaliger fuiſſe videtur; cùm ait:

Pauuſq; Pauiq; æmulus minus pictus
Viſendus orbe nuper è peregrino
Meleagris is putatus è Clyti libris

Gallinam autem Africanam nonnulli Perdicem terræ nouæ vocant, ut in ſcedulis meis annotatum reperi.

[g] L. 3. de re ruſt. c. 9.

Meleagris an omnib[us] eadem.

[h] L. 8. de re ruſt. c. 2.

Palea quid

Clyti Meleagris an cũ Varronis & Plinij Meleagride eadem.

Varro & Plinius explicati.

Meleagris cur gibbera dicta.

[i] 6. Hiſt. c. 2.

[k] L. 16. Hiſt. de Anim. c. 2.

Gallinacei maximi Indici.

Vrogallos nõ eſſe Gallopauones.

Kurhẽ Germanis quæ auis.

Facies contaminata quid Varroni.

GALLO-

Gallopauo mas cum oryza.

Gallina Indica cum ouem eius, & Melampyro luteo perpusillo.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALLOPAVO cùm apud nullas non Europæ gentes iam passim ita obuius sit factus, & exactè satis à Petro Gyllio sub peregrini Galli nomine descriptus, itaq; allata ab illo descriptione acquiescemus: si quid tamen notatu dignum omiserit, id maioris dilucidationis gratia de nostro addemus. Ille autem ita fermè scribit. Is quem ex nouo orbe delatum vidi, eadem est, qua Pauo, proceritate, quod ipsum simul cum capite à plumis omnino nudum est: tantùm purpurascente pelle obducitur; & tam valdè crassum est, vt pellem, quę antea laxa & vacua spectabatur, cùm vocem mittit, sic contendat & inflet, vt ad brachij crassitudinem accedat. Eius capitis vertex colore partim albo, partim cæruleo, partim purpureo distinctus crista caret; quædam rubra appendicula carnea ex eius summo rostro per superiorem rostri accliuitatem, tantoperè eminet, vt digiti longitudine inferius dependeat, quàm rostrum ipsum, quod quidem ea superintegitur, vt hoc nisi è transuerso videri nequeat. Hanc quidem appendiculam cùm pastum capit, contrahit, vt quæ antea digito longior, quàm rostrum propendebat, modò contracta ad rostri longitudinem non accedat. Huius plumæ tunc Accipitris speciem similitudinemq; gerunt, tum extremæ albæ visuntur. Cruribus est procerissimis, eiusdemq; vngues similiter vt nostratium aduncitatem habent & distinctionem. Illius, quem vidi, corpus & rotundum erat, & Pauonis excelsitatem superabat. Oculorum ambitus cæruleo & purpureo colore efflorescebat, & perinde vt Accipitres acri atque acuto uidendi sensu uigebat. Cùm quispiam ad Gallinam appropinquat, totis inhorrescit plumis, & gradu superbo exterrere accedentes conatur. Gallina illius alba erat, & Pauonem, cùm is plumas caudæ amisit, referebat. Hæc itaq; Gyllius, in quibus binæ eæq; non parui momenti notæ desiderantur: crura scilicet calcaribus carere, & marem à fæmina, cùm iam ad maturam ætatem peruenerint, setacea barba ante gulam distingui, carunculamq; illam in fæmina admodum exiguam esse. Quod uerò pennas Accipitrinis similes esse dicit, id propter multiplices maculas intelligendum est. Adde denique rationem, cur caruncula illa capitis pro arbitrio suo mutet. Cardanus tradit, & ratio ipsa etiam docet, unà cum sanguine extendi, quanquam & uiderim simul pallentem & extendentem: colligi uerò & contrahi, quoniam tenuis est, & laxa: quomodo & scroti cutis quandoq; tota contracta uidetur, quandoq; uerò multùm extensa.

Collum. Caput. Color. Crura. Oculi. Crura. Scroti cutis.

LOCVS.

ALLOPAVONES loca calidiora amant, & in frigidioribus Europæ plagis ægrè admodum degunt. Pascuntur unà cum Gallinis, sed longiùs à domo per agros diuagantur. Quod ad regiones spectat, quas habitasse à ueteribus celebrantur, in primis Mnesias referente [a] Plinio Africæ locum in Crati amne in Oceanum efluente à lacu Meleagrides & Penelopas uiuere scribit, quod profectò omnino non percipio, nisi fortè Meleagrides Mnesię ab alijs diuersę fuerint. Antea enim [b] Plinius disertissimis uerbis *Numidicas Gallinas celebrari in parte Africæ Numidia, nunc etiam in Italia* dixerat. Numidicas autem Gallinas cum Africanis & Meleagridibus easdem esse antè ex Varrone & eodem Plinio probauimus. Penelopas verò aquas colere pulchrè noui. Contrà [c] Athenæus Aetolos primos Meleagrides habuisse testatur. Aetolia autem in Achaia est, Achaia in Peleponneso, Peleponnesus peninsula Græciæ. [d] Diodorus Siculus cum Plinio consentire videtur, vltimam Syriæ partem Meleagrides ferre scribens: item [e] Strabo circa Arabiam degere inquiens, qui pariter alicubi in fronte portus magni sic dicti tres insulas esse refert, quarum vna Meleagrides multas habeat. Clytus verò Mylesius circa templum Virginis in Olero, inquit, Meleagrides sunt: codex Græcus habet ἀέρῳ: Gyllius vertit ad templum æreum: Voloterranus ex Aeliano in Lero Insula. Est autem Leros insula in mari Icario, vel, vt [f] Plinius haber, maris Aegei in ora Cariæ, Ornithologus in Olero legit, quæ, inquit, vrbs Cretæ in alto loco sita (supra Hierapytnam [g] Ortelius) à qua Minerua (quam & Virginem vocant per excellentiam) Oleria dicta & festum eius Olerium apud Stephanum. Conijcit autem has aues Mineruæ sacras fuisse, cùm Athenis etiam in Acropoli olim educari solitę fuerint. Hæc Ornithologus,

[a] *L. 37. c. 2.*
[b] *L. 10. c. 26*
[c] *L. 14.*
[d] *L. 3. Ant. cap. 12.*
[e] *L. 16. Geo.*
[f] *L. 4. c. 12.*
[g] *In thes Geog.*

sed Aeropolis Libiæ vrbs est, item Aetholiæ apud Stephanum, & apud Aetholos Meleagrides nasci ex Athenæo diximus.

INCVBATIO. EDVCATIO.

OLVMELLA & Varro eandem ferè Numidicarum Gallinarum educationem esse volunt, quæ Pauonum, quas cum Gallopauonibus cùm easdem esse probauerimus, lectorem modò ad peculiare caput de educatione Pauonum remittimus. Sed quamuis non contemnendus ex Gallopauonum nutritione altoribus fructus & emolumentũ cedat, sumptus tamen in educando alendoq; & curæ plurimum requiritur. Incubant verno tempore diebus tricenis, quod cum Pauonibus commune habent, sed hîc mas non incubat. Mirum quod [a] Ioannes Bapt. Porta refert, nempe Pauones cum his auibus coire, & pulcherrimos ita pullos procreare: Cùm simul, inquit, domi cicuratæ essent Gallopauo fæmina, & Pauo masculus, nata sunt oua fœcunda, ex quibus pulli omnium pulcherrimi exclusi sunt, pennas habentes nitidissimo colore fulgentes, qui cum Pauonibus denuò se commiscerent, totus ferè Pauoninus fuit partus.

Incubatus.

[a] L.2. Mag. natur. c.14.

Pauones cũ Gallopauis coire.

10

VOX.

ELIANVS Meleagrides, vt & Attagenes scribit suum ipsas nomen voce sua imitari: quod, vt ingenue fatear, non intelligo. Pollux verò verbum Καχλάζειν ad Meleagridum vocem etiam extendit: quæ sanè vox Gallopauoni quodammodo etiam conuenit. Eandem Hesychius Atticos ait de Gallinaceorum voce circa partum vsurpare. At Gallopauo vocem quandam ædit crocitationi Gallinaceæ Pauoninæq; non dissimilem, cum fragore nempe per collum longè lateq; vagantem, quasi instar liquoris in dolium infusi obstrepentem.

[a] L.4. de Anim. c.42.

Καχλάζειν.

20

DENOMINATA.

ΕΛΕΑΓΡΙΑ & μελέαγρα quædam radices dicuntur teste Suida, qui hæc innominati autoris verba citat: Ῥίζαις αὐτοῖς μελεαγρίων καὶ καρδίαις καλάμων ἐδέξατο. Periti herbæ alicuius syluestris radices esse existimant, easq; adeo dulces, vt mel syluestre dici meruerint, quales videntur illæ, quas vulgò dulcichinos vocamus, qui in amœnissimo Veronensium agro non procul ab vrbe spontè oriuntur, Trasi ibi vocatæ, & Trasi dolci, & dolzolini. Pena appellat esculentos cyperos, quòd hęc planta prorsus sit è cyperi genere, siue radices, siue reliquam plantam spectes, nec differre videtur, nisi radicum sapore, qui gratus vescendo est, sapore castaneæ, nec minus vtilis. Sunt autem bulbosæ, vt scribit [b] Matthiolus, fabarum magnitudine, oblongæ, & cùm exiccantur, rugosæ. Sunt qui putant stirpem istam esse Theophrasti Cyperum esculentum, cùm cæterorum radices sint amaræ & minimè edules.

Botanici recentiores plantam quandam flore speciosissimam, bulbosam, è Tuleparum genere describunt, quam Lobelius Lilionarcissum purpureum variegatum vocat: alij fritillariam: Dodonæus rectiùs Meleagridem dici posse arbitratur, quòd Meleagridis auis plumas non coloris quidem specie, at varietate, situ, magnitudineq; macularum referat. Hæc planta à Narcissis differt, Tulipæ similior, sed minor. Flos pulcherrimus deorsum vergens è senis filiolis componitur, violaceo colore purpurascens, quem dilutè admodum purpureæ ac quasi albicantes, ordine concinno digestę, ac intertextæ maculę elegantissima varietate commendant, & foris quidem. Interiore parte nigricantibus sparsim dispositis lituris, circa basim maioribus ac frequentioribus exornantur. Stamina hinc quoq; sex, & medius pistillus, colore sublutea. Caulis tenuis, circa quem quina oblonga, angusta foliola, croci, è uirore candicantia. Radix bulbosa, rotunda & candida est: semen albidum, compressum, siliquis hæmerocallidis in floribus. Hęc omnia [c] Iacobus Dalechampius: sed hic flos Gallinis Chineis, non Gallopauonibus aut Meleagridibus, ut perperam putabat Dodonæus, nomen inde detorquens, similis est, licet colore diuersus.

Mel syluestre.
Dulcichini Veronencũ Trasi.
Cyperus esculentus.

[b] In comment. c.1 8. lib.1. Diosc.

Lilionarcissus purpureus variegatus.
Fritilaria.
Meleagris herba.

[c] L.15. Hist. plant. c.7.

30
40
50

VSVS

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

ISIDI Tithoreæ binæ quotannis nundinæ celebrabantur referente [a] Pausania, vêre nempe, & autumno. Tertio verò ante vtrasq; die, quibus eius penetralia introire fas erat, incolæ Tithoreenses se arcano quodam ritu lustrabant, & eorum, quæ porrecta fuerant superioribus nundinis, extorum reliquias in eundem locum semper deportatas defodiebant: atq; iste eis solennis diei ritus erat. Postero verò die institores tabernas sibi ex arundine & alia fortuita quauis materia erigebant. Tertio postremùm die, qui ad eas nundinas venerant, mancipia & quoduis genus pecudum, vestem etiam, argentum & aurum vendebant. Pomeridianis verò horis ad sacra animum adijciebant, lautioresq;, hoc est, ditiores, boues & capras; quorum tenuior res familiaris esset, Anseres & Meleagrides aues Deæ immolabant.

Isidis Tithoreæ nundinæ.

[a] In Phocicis.

EMBLEMA.

NICOLAI Reusneri de Meleagride emblema cum lemmate HEV CADIT IN QVENQVAM TANTVM SCELVS.

Dum cineres Meleagre tuos ad busta sorores
Collachrymant: fyrias mox abeunt in aues.
Fratris adhuc nomen retinent, planguntq́, gemuntq́.
Matris & accusant voce querente nefas.
Mens vbi materna est, vbi sunt pia vota parentum?
Vitam cui dederas est scelus eripere.

[a] L. 2. Embl. 87.

VSVS IN CIBIS.

CARO Gallopauonum nostrorum in cibo lautissima est, & principum epulis digna, multum, si probè conquocatur, & constans alimentum præbens. Eodem modo Gallinæ Numidicæ veteribus in summo honoris culmine habitæ sunt: vnde Plinius eorum alibi gulam carpit, qui victu simplici & præsentibus non contenti, aues vltra Phasidem amnem & è Numidia peterent. Hæ, inquit, [a] Varro de Meleagridibus loquens, *nouissimæ in triclinium ganearium introierunt è culina propter fastidium hominum*. Idem [b] Plinius repetit: *Quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum virus. Verùm Meleagri tumulus nobiles eas fecit*. Sed quod Varro *propter hominum fastidium*, Plinius *propter ingratum virus* nouissimas inter peregrinas aues in cibis receptas dicant, id sanè in Gallopauone locum non habet: Idem enim propè sapor cum Pauonis nostratis carne est, atq; alimenti facultas eadem, neq; minor ad concoquendum contumacia, nisi maceratorum prius ratione aliqua carnis durities corrigatur; quod ferè vitium paulò maioribus auibus commune est, nisi multis, vt hîc etiam vsu venit nouitas & raritas gratiam adderet: atq; hinc [c] Martialis Capis & Gallinis hoc auium genus prætulit hoc disticho:

Si Lybicæ nobis volucres & Phasidis essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

[d] Iuuenalis quoq;, vbi eos insectatur, qui cænas lautiores parant, quàm modus facultatum suarum ferre possit, Gallinas Afras inter pretiosiores delicatioresq; cibos enumerans canit:

Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit auis noster Tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

Et Petronius Arbiter, *tuo*, inquit, *palato clausus Pauo nascitur, Gallina tibi Numidica*. Quapropter deniq; [e] Martialis miratus Hannibalem Afrum nunquam eiuscemodi aues edisse, ita canit:

[a] L. 3. de re rust. c. 9.
[b] L. 10. c. 26.
[c] In Xenijs
[d] Saty. 11.
[e] In Distichis

Anſere Romano quamuis ſatur Hannibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam Barbarus edit aues.

Vt itaq; carnem hanc, quæ difficulter, vt dixi, ventriculo obtemperat, licet palato hominum per ſe grata, teneriorem & per conſequens eius eſum ſalubriorem reddamus, tempeſtiuiùs auem iugulabimus, & ad pedes, vt in Pauone communi recitauimus, pendentibus pondera adijciemus, aut tale aliquid aliud excogitabimus, vt ſi è ficu pependerint, vel perſtringantur diutiùs, fricenturuè & vapulent: nam & hæc factura ad diſcutiendam carnis duritiam, & diſſipandam fibrarum tenacitatem plurimùm facit. [f] Apitius pullum Numidicum ſic præparat: *Pullum*, inquit, *curato, elixato, lauato, laſere & pipere aſperſum condito atq; aſſato. Teres piper, cuminum, coriandri ſemen, laſeris radicem, rutam, caryotam, & nucleos ſuffundes, piper aſperges & inferes*. Gallopauo cùm elixus, tùm, verò maximè aſſus noſtro guo editur.

Vt tenerior fiat.

[f] L. 6. cap. 6.

Pulli Numidici præparatio.

FABVLOSA.

MELEAGRI, quem Oenei Calidoniæ regis filium fuiſſe, perhibent, hiſtoria legitur apud Euſtathium & alios Grammaticos. Huic fingunt, cùm pro regione frugum primitias Dijs offerret, & Dianæ non meminiſſet, iratam Deam immiſiſſe aprum, qui & terram eius deuaſtaret, & multos homines interficeret: Meleagrum verò & Theſtij filios, virtute quoſcunq; præſtantiſſimos è Græcia conduxiſſe, qui aprum interimerent. Qui cùm conuenniſſent, ac ferociſſimam illam beſtiam occidiſſent, tunc Meleagrum carnes eius diſtribuiſſe, caput verò, & pellem ſibi ſoli reſeruaſſe: Deam ira ob cædem ſacri apri aucta loco pœnæ rixam inter omnes excitaſſe, vt Theſtij filij & reliqui Curetes pellem peterent, præmij dimidium ad ſe pertinere dicendo, ſed Meleagrum vi eis eam eripuiſſe, Theſtijq; liberos occidiſſe: vnde cùm inter Curetes & Calydonios bellum eſſet exortum, Meleagrum ad id non exijſſe, iratum nempe ob diras, quibus ipſum mater propter fratrum necem deuouerat. Cùm itaq; Curetes iam vrbem eſſent inuaſuri, vxorem Cleopatram ei perſuaſiſſe, vt Calydonios tueretur. Egreſſum ergò aduerſus Curetes Meleagrum, cremata à matre ſua face, quam illi Parcæ dederant, dicentes tamdiu victurum, quàm diu fax illa duraret, in prælio occubuiſſe, maximumq; eius necem Calydonijs luctum attuliſſe: Sorores ad ſepulcrum eius continuè eum deploraiuſſe, donec Diana eas virga tactas in aues mutaſſet, & in Lerum Inſulam detuliſſet, impoſito Meleagridum nomine; eaſq; etiamnum certo anni tempore Meleagrum lugere: Duas ſorores, Gorgonem & Deianiram beneficio Bacchi, non transfiguraſſe. Hanc omnem narrationem ex Nicandro [a] Antoninus Liberalis. Eandem fabulam leges apud [b] Ouidium, qui primum Atalantam Schænei filiam aprum confodiſſe & formam & pulchritudinem eius miratum Meleagrum apri interfecti exuuias conceſſiſſe fabulatur; reliqua verò cum ſuperioribus ferè conueniunt:

Meleagri fabula.

Dianæ ira ob interfectum ſacrũ aprum.

Meleagri mors.

[Meleagri ſorores in aues.

[a] L. 3. de mutationibus.

[b] L. 8. Metamor.

Quas poſtquam Oeneia tandem Latonia clade
Exſatiata domus, præter Gorgenq; nurumq;
Nobilis Alcmenæ: natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Corneaq; ora facit, verſaſq; per aëra mittit.

Fingebant autem etiam lachrymas eiuſmodi auium in ſuccinum conuerti, de quo [e] Plinius loquens *Alios*, inquit, *putare in Numidia gigni. Super omnes eſt Sophocles Tragicus poëta, quod equidẽ miror, tanta grauitate cothurni, & præterea vitæ fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus geſtis, exercitu ducto. Hic vltra Indiã fieri dixit è lachrymis Meleagridum deflentiũ auiũ Meleagrum. Quod & credidiſſe eũ, vel ſperaſſe alijs perſuaderi poſſe, quis nõ miretur? quamuè pueritiam tam imperitam poſſe reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lachrymaſue tam grandes, aueſq; è Græcia, vbi Meleager perijt, ploratum iſſe ad Indos? Quid ergo? non multa æquè fabuloſa produnt poëtæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidiè inuehatur, atq; abundet, & hoc mendacium coarguat, ſeriò quemquam dixiſſe, ſumma hominum contemptio eſt, & intoleranda mendaciorum impuritas.*

Lachrymæ in ſuccinũ.

[e] L. 37. c. 2.

[d] Natalis Comes ignarus, vt apparet, alias eſſe Penelopes aues, alias Meleagrides, de Penelope Icarij & Peribeæ Naidis filia, Vlyſſis vxore, quæ prius Arnæa vocabatur, hiſtoriam hanc, neſcio ex quo auctore recitat. Fama eſt Icarium, inquit, quo tempore geſtaret in vtero Peribœa, iuiſſe ad oraculum propter quædam viſa ſibi in ſomnijs, vt ſciſcitaretur, quid vxor eſſet paritura, & reſponſum retuliſſe huiuſmodi.

[d] L. 8. Mytholog. c. 24

De Penelope hiſtoria.

Icarij ſomnium.

Αἴχος ἔχει Περίβοια, κλέος τ' ἐν γαστρὶ γυναικῶν.

Fæmineum

Fæmineum Peribæa decus, Peribæa pudorem
Fert vtero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neq; rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam in suam familiam ex illa, quæ nasceretur, redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam peui expositam in mare deiecit, fortunæq; ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam uocârunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνᾶσθαι refutare & abnuere significet. Cæterùm peluis, vbi diutius miram quandam maris & ventorum tranquillitatem nacta fuisset, neq; recessisset ab eo loco, vbi primùm deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant. Has aues arculam ad littus appulisse memorant, cùm parum distaret à littore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum, ac Icario narratum, ita misericordia puellæ eius animum commouit, adhortante & impellente præcipuè Peribęa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illę igitur aues cùm Penelopes per illud tempus Græcis dicerentur, nam Penelope est Gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito priore Arnæę nomine filiam Penelopen vocauit. &c. Hæc itaq; ille: at mihi Penelope Anatum genus est, Gallinarum minimè. Quomodo enim Gallinæ arculam è mari ad littora perducant, natare non tantùm ignaræ, sed ad id præstandum etiam omnino ineptæ?

Icarius Arnæam filiã fortunę maris commitit.

Aues Arnęam pelui ĩpositã è mari ad littora perducunt.

Penelope q̃ auis.

DE PHASIANO.
Cap. V.

SI à pennarum pulchritudine & carnis pręstantia institutum nobis ordinem metiamur, equidem non minor, aut fortassis etiam maior colorum varietas ac elegantia in pennis Phasiani, nec minor etiam caudę ornamentum in hoc, quàm in Pauonibus conspicitur: vnde sapiētissimus olim Solon ab opulentissimo & in regali solio diademate, purpura, auroq; superbiente Crœso interrogatus, nunquid vnquam speciosius quicquam spectasset, fertur respondisse, Phasianos & Pauones uenustiores sibi uideri, quoniam naturali ornamento decorati, non ascititio fuco spectabiles essent. Cùm uerò eximiam cùm totius corporis, tùm maximè caudę speciem ac formam hominibus ostentare, & tanquam in rotę modum uersare ac circumagere ignorēt, quinimo turpissimo animi uitio nempe stoliditate laborēt, quantumuis propter carnis etiam bonitatem pręferendos, Pauonibus Iunoni consecratis alitibus postposuimus.

Solonis in Cræsũ scōma.

AEQVIVOCA.

PHASIANI populi sunt teste Hesychio in Ponto ad Phasidem amnem, à quo pariter hę aues, de quibus in pręsentiarum agendum est, nomen obtinuerunt. Regio horum populorum teste diuino [a] Hippocrate, palustris est, calida, aquosa & densa, imbresq; in eam decidunt omnibus temporibus & magni & impetuosi. Ipsi uerò uitam agunt in paludibus, domosq; ligneas & ex arundinibus in ipsis aquis habent extructas, neq; multum inde prodeunt, ut adeant uel emporia uel urbes: uerùm nauiculis ex uno ligno fabrefactis permeant sursum ac deorsum. Habet enim fossas ac ductus aquarum plurimos. Bibunt autem aquas calidas & stagnantes, quæ & à sole sunt putrefactæ, & ab imbrium casu auctę. Ipseq; fluuius Phasis omnium fluuiorum stagnātissimus est, & qui lentissimo cursu profluat. Fructus autem, qui illic nascuntur, omnes insalubres, euirati, imperfectiq; pręmultitudine aquarum, neq; unquam maturescunt. Hęc itaq; Hippocrates. Regio uerò, quam Phasis illabitur, Colchis appellatur, non longè, ut [b] Strabo scripsit, à Macrocephalis distans. Habet à Septemtrione Sarmatiam in Asia, ab occasu Pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam. Flumen, quod centum & uiginti pontes habuit, ortum ducit ex Iberia, & Glaucum

Phasiani populi, & eorũ regio.
[a] *Lib. de aere, locis & aquis.*

Phasis fluuius.

Colchis regio.
[b] *L.2. Geogr.*

Phaſis vrbs

Glaucum atq; Hippum è uicinis montibus cadentes in ſe recipit. Adiacet ipſi urbs eiuſdem nominis, Colchorum emporium; quod ex alia parte amne cingitur, ex alia lacu, ex alia mari. Ab eiuſdem fluminis ſiniſtra manu Phaſianæ Deæ ſimulacrum conſpicitur, ut memorat [c] Arrianus; eſt autem eadem cum Rhea Dea, ut ex habitu, inquit, agnoſcitur. Habet enim cymbalum in manu, & à latere leones, & eodem modo ſedet, quo Rhea in templo Athenis. Apud Ariſtophanem φασιανὲς quidam teſte Varino aues, alij equos interpretantur habentes inſigne (χαράγμα) Phaſiani (in femore, ut Suidas habet, inuſtum) uel à ſuprà nominato à nobis flumine Scythię, ubi egregij equi naſcuntur. Tetraones quibuſdam etiam Phaſiani dicuntur, ſicuti apud [d] Athenæum Ptolomæus refert: & alibi ab Epinæto idem [e] Athenæus Tatyras dici ait, & à Ptolomæo Euergete τέταρτυς, ſed eiſdem locis Tetraones fortè legendum, quemadmodum doctiſſimus Ornithologus conijcit. Vt uerò ueteribus Tetraones dicebãtur, ita pariter noſtri Tetraones, pręſertim minores (Nam Vrogallum Germanorum, Tetraonem maiorem, ſiue ſimpliciter Plinij Tetraonem eſſe ſubinde ſuo loco demonſtrabimus) à quibuſdam uulgò Phaſiani montani, & Italicè ab alpium accolis Faſanelle uocantur. [f] Iulius Scaliger eiuſmodi Tetraones à Pyrenæis Pauones agreſtes, Taurinis Phaſianos ſylueſtres, & Gallis deniq; Phaſianos quidem appellari tradit, ſed addita cognominatione à uocis grauitate, Bruant, uti etiam [g] alibi hiſce uerſibus atteſtatur.

Phaſianæ Deæ ſimulacrum. [c] In Epiſt. ad Adrianũ Imper. Phaſiani equi. [d] Lib. 4. [e] Lib. 2. Tetrao Plinij. Phaſiani montani. Faſanelle. [f] Exer. 230. Phaſianus bruant. [g] In Ata.

Et phaſiana lucida nota: namq;
Verſicolor vltra terminos trahit caudam.
Aſt ater alter vropygio curto
Seguſianis montibus frequens præda.
Transferre prudens pedibus vna deprenſa
Haud Phaſianus iure dicitur vulgo.
Quare Bruantis Francus addidit nomen.
Eſt Tetrao, ſed nominatus antiquis.

Faſiana Pannoniæ vel Norici oppidum, vt ex libro Notitiarum citat Abrahamus Ortelius Antuerpienſis.

SYNONYMA.

Phaſianus vox eſt Hebraica. Phaſiani etymum. [a] Num. 11. & Pſal. 105

PHASIANVS, vtpote auis peregrina in plerisq; linguis nomen vnum obtinuit. Cùm verò Hæbreorum lingua omnium antiquiſſima meritò iure habeatur, vt varijs rationibus, ac argumentis in libro, quem aliquando conſcripſi de linguarum diuerſitatibus, probo, itaq; eiuſcemodi vocem ab illis ad alias nationes dimanaſſe facilè mihi perſuadeo. Et quamuis ſanctiſſima D. Hieronymi translatio Phaſianos nuſquam nominet, ex vocis tamen ſimilitudine ſacra biblia eorum meminiſſe apparet. [a] Vbi enim bis Coturnices traduxit D. Hieronymus, textus Hebraicus habet פסיונין Phaſionin, cuius ſingularis eſt פסיון Phaſion. Licet contrà alij etiam omnes Grammatici Phaſianos à Phaſi vel Phaſide amne apud Colchos (quem à Phaſide Colchi patre dictum Euſtathius tradidit) quòd illic abundet, vel quòd ab Argonautis inde primum in Græciam aduecti ſint, dictos velint; iuxta illud vulgatum [b] Martialis:

[b] In Xenijs.

Argoâ primùm ſum traſportata carinâ,
Antè mihi notum nil niſi Phaſis erat.

[c] L. 3. Epigr.

Et [c] rurſus de villa Fauſtini:

Et impiorum Phaſiana Colchorum.

Piſeon. Schelau. Synonyma Arabica.

Porrò in lexico trilingui פיסון Piſeon pro Phaſiano etiam legitur; & pro Schelau aliqui etiam Phaſianum interpretantur; alij Coturnicem, quod Ornithologus magis probat. Syluaticus Adrungi, Adritigi, Atedemin, barbaras voces Phaſianum transfert, vti etiam pro Altedarigi Bellunẽſis: quæ poſtrema vox, ſi articulum al demas ad Tetarton, vel Tetraonem nonnihil accedit. Apud Auicennam alibi Alderariz legitur, quo loco idẽ Bellunenſis habet Altedarigi, vti etiã alibi pro Atederaz: & rurſus alibi pro Atadrogi, Altedarugi. Altaiugi vel Alteiugi eodem teſte, alijs Perdix eſt, alijs Phaſianus; alijs vt Ebenbitar, auis in omnibus Coturnici ſimilis, niſi quòd ſub alis quaſdam pẽnas nigras & albas habeat. Syluaticus etiam Altamegi, vel Altahiegi, Tueiugiq; Phaſianum traducit: alibi etiam Alcubi, inquit, ſecundum quoſdam Perdix, ſecundum alios eſt Phaſianus. Ego ea voce Altaiugi, & ſimilibus ſolùm Perdicem accipio, & non Cubi, ſed Cubeth pro eadem ſcribi ſuo pòſt loco dicam.

Albertus

Albertus, vbi apud [d] Aristotelem Græcè κόρυδος, id est, Alauda, legitur; habet Forador, quem nos, inquit, Phasianum dicimus. Alibi quoq; Foraydec, Phasianum transfert. Verùm omissis eiusmodi barbaris vocibus, ad notiores accedamus. [e] Aristoteles, & Speusippus apud Athenæum, & alij ferè φασιανὸς absolutè appellant. Alicubi, vt [f] ibidem Pamphilus scribit τετύρας (sic & Hesychius & [g] Varinus habent) & alibi τατυρτος appellatur, ut Ptolomæus Euergetes ait: at eiusmodi nomina, vt dixi, Tetraoni potiùs competunt. Ab Aristophane φασιανικὸς ὄρνις appellatur, & ὄρνις φασιανὸς, & Pollux ὄρνιθες φασιανικοὺς dixit. Latini pleriq; Phasianũ vocant, [h] Plinius & [i] Martialis etiam in fęminino Phasianam. Lampridius scribit per F à principio. Galenus in Theriacæ ratione Gallum syluestrem nominat: quem locum interpretatus Auicenna eo nomine teste [l] Cœlio Phasianum marem intelligendum cupit. Quare vbi apud Suidam & Varinũ legitur, φασιανοὶ ἀλεκτρύονες, καὶ ὄρνεις τινες, doctissimus Ornithologus legendum censet, φασιανοὶ ἀλεκτρύονες, ὄρνεις τινες. id est Phasiani Galli, aues quædam. Licebit enim, inquit, Phasianum Gallum nominare, & fęminam Phasianam Gallinam. Albertus Phasianum etiam Gallum syluestrem alibi nominauit. Phasidem alitem [m] Statius, Phasiacam [n] Titus Vespasianus Strozza, Scythicam volucrem [o] Iuuenalis, Phasidem [p] Martialis periphrasticè pro Phasiano dixerunt. Itys deniq; pro hac quoq; aue ponitur, ut quidam recentior scribit, quoniam eius nominis puer, sicuti in fabulis narraturi sumus, in Phasianum immutatus fingatur. Ἴτυξ Varino auis nomen est quærendum nunquid Itys potiùs legendum sit, ut Phasianus auis intelligatur. Italicè dicitur Fasan, Fasano, & Fagiano. Hispanicè Faisan: Gallicè ung Faisant. Germanicè Fasan: vel, vt alij scribunt, Pasian: apud Flandros, Fasant. Batauis priuatim Fasaen: Anglis a Fesan, vel Fesant: Illyricè Baziant; Polonis Basant: Turcis Surglún.

[d] 6. Hist. 6. 16. Forador. Foraydec. [e] 5. Hist. 31. & 6. cap. 2. [f] Lib. 9. Deipn. Tetura. Taturos. [g] In Auibus. [h] Lib. 10. cap. 38. [i] Lib. 3. Epig. Gallus syluestris quæ auis Galeno. [l] Lib. 16. Ant. lect. cap. 13. [m] L. 4. Silu. [n] Lib. 2. Erot. [o] Sat. 5. [p] Lib. 14. Itys. Ἴτυξ.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

PHASIANVM auem puluerat ricem esse colligitur ex communi præceptore [a] Aristotele, qui interire illum scribit, nisi se pulueret, propter pediculos. Alibi etiam apertissimis verbis puluerat ricem esse tradit: & [b] Theophrastus Eresius apud [c] Athenæum inter huiusmodi aues eũ enumerat, inquiẽs *Auium illæ, quæ breuis volatus sunt, vt Gallus, Perdix, Phasianus, mox ab ouis exclusæ, & ingredi possunt, & plumis vestiuntur*. A reliquo volucrum genere facillimè dignoscitur, ut ex subnectenda descriptione patebit. Veruntamen non ubiq; terrarum eandem seruant magnitudinem. Etenim Paulus Venetus, alijq; qui de nauigationibus in nouum orbem commentarios ediderunt, in regionibus Ergimul & Cerguth magno Cham stipendiarijs maximos Phasianos reperiri asserunt caudâ tantæ prolixitatis, ut decem & octo palmos excedant. [d] Bellonius duplex Phasianorum, quemadmodum Perdicum genus dari asserit, utrumq; apice prędi tum, at unum duntaxat depingit.

[a] 5. Hist. c. 31. [b] 9. H. c. 49 [c] Lib. 9. Phasianus ubi uariet. Phasiani lõgissima cauda. [d] Lib. 5. de Auib. cap. 12.

FORMA. DECSRIPTIO.

CORPORIS pulchritudine Phasianus mas nulli volucrum, imo ne Pauoni, quem vt omnium pulcherrimum celebraui, cedit: de qua pulchritudine loquens Gybertus Longolius, Phasianis, inquit, nunquam quicquam speciosius contemplatus sum. Valeant pictores omnes. Ipse Apelles, si rediuiuus foret uarietatem & splendorem pennarum plumarumq; imitari non possit. Et reuera non depictu difficilis tantummodò est Phasianus, sed descriptu etiam. Ex veteribus nemo est, qui in eo elaborarit: ex nuperis verò Albertus, igneis, inquit: & rubentibus pennis, & interdum uiridibus in capite decoratur. Author verò de rerum natura paulò accuratiùs: Phasianus, inquit, est Gallus syluestris, auis perpulchra pennis coruscis instar ignis. Cęruleus interdum, ac viridis (fortè cæruleis interdum ac viridibus), rubeisq; pennis interscribitur nitor. Hæc ille. Verùm ego Regio Lepidi missum à Dom. Io. Baptista Pagano Hannibalis alumni mei patre Phasianum marem ita descripsi. Ponderatus libras pendebat tres duodecim unciarum, & à rostri extremitate ad caudę finem quatuor, & amplius palmos longus erat. Rostrum coloris ferè cornei, crassiusculum, pollicis transuersi longitudine, eleuatum, & in extremo recuruum, & acutũ, membranam habet carnosam, tuberosamq;, quà capitis suprà coniungitur

Pondus. Lõgitudo. Rostrum.

Phaſianus mas cum helianthemo.

Phasianus fæmina cum fœno græco.

Caput. tur, ſub qua nares uelut occultantur Inferius roſtrum ſuperiori breuius eſt. Caput ſuprà in vertice eleganti colore cinereo ferè micat: ad latera, nempè ſupra coccineam illam maculã de qua pòſt, & prope roſtrum uiridi, & admodum vel in ſole, vel in umbra varij, qui pariter elegantiſſimus color totum collum ſuperius occupat. Habet prætera ab vtraq; capitis parte è regione aurium pennas eleuatas: quas Plinius cornicula vocauit, vbi ait; *Phaſianæ in capite cornicula ſunt*. Sub ijs caruncula apparet, quę muſculus eſt, cornicula illa mouens. Aures habet admodum latas, profundasq;, & rotundas. Has, vbi libet, adnatis in inferiori earum angulo pennis cęteris longioribus, ceu tegmine quodam aperit, operitq;: atq; hoc meo iudicio dixiſſe uoluit Plinius his uerbis: *Phaſianæ in Colchis geminas ex plumis aures ſubmittunt eriguntq;*. Inter aures & roſtrum, ſcilicet ad latera colore eſt coccineo elegantiſſimo, nigris punctulis variegato. Oculi ferè in medio illius coloris conſiſtunt, eos tamen macula ſubiacet uiridis, vt in collo ſuperiori, ipſi verò ferè cærulei, admodum profundi. Colli pennæ infrà prope pectus, & pectoris etiam prope collum tribus coloribus variant, fuſco nempè prope radices, dein aureo & viridi, ſed viridis niſi complicatis ſimul pennis nõ conſpicitur, nam ſi vnicã pennã à corpore ablatã examines, niger iam apparet: adeo eiuſcemodi color in hac alite uariat: aureus etiam, ſi pennas inuertas, ſplendorem lucemq; amittit. Eiuſcemodi autem pennę, quò dorſo ſũt uiciniores, eò maiores exiſtũt, ſicuti in ipſo quoq; dorſo eſt conſpicere, vbi pariter plumæ prope radices ſuas fuſcę ſunt, & aureus, quem diximus, color, ſed minus micans apparet, & in extremitatibus caſtaneus obſcurus, qui pariter medium locum in ijs obtinet, & ad ſolem uerſus viridem ſplendorem edit. Hunc alba macula oualis percurrit, & inſignem etiam decorem aui conciliat. Calami harum, & colli pennarum aurei ſunt, & complicatis ſimul pennis, velut lineas aureas per collum, & tergus (nam in collo inferiori, & in pectore non videntur) percurrentes oſtendunt. Quæ ſubſequuntur te goris pennæ colore, magnitudine, figuraq; à iam dictis differunt. Sunt enim totæ ferè ferrugineæ ad ruffum uergentes, alba illa macula carent, longiores ſunt, & uelut in exigua filamenta deſinunt: hoc tamen cum prædictis commune habent, quòd ad lucem in medio ſui viridem illum colorem edere videantur, cùm alioqui non ſit, præterea quòd caules earum ad aureum accedant, totæq; in radicibus fuſcæ ſint. Cauda, ſi longiores pennarum, medium occupantes metiaris, duos dodrantes eum duobus palmis explet, eſt autem eius figura ferè organi pneumatici, nam ut in eo cannæ ab vtraq; parte paulatim magnitudine aſcendunt, & maiores medium locum occupant, ita quoq; in hac cauda euenit, nam binas, quas dixi, illas longiſſimas ſedecim aliæ, octo nimirũ, vtrimq; à lateribus cingunt, omnes diuerſæ magnitudinis: ſunt autem coloris cineritij ad latera ferruginei, prope caules nigreſcentibus maculis inuicem in longiſſimis oppoſitis, in minoribus ab vno latere tantummodò, aut minus ſaltem apparentibus decoratæ. Alæ clauſæ dodrantem longæ ſunt, expanſæ duos dodrantes latæ. Harum pennæ, ubi corpori annectuntur, coloribus eiſdem, quibus dorſi principium, uariegantur: quæ verò has ſequuntur, poſteriora dorſi imitantur: coſtæ tamen, ut in Perdice cinereæ: quarum item colorem pennæ remiges ad ungem fermè exprimunt, ex cinereo nimirum fuſceſcentes, & albicantibus vbiq; maculis diſtinctæ. In colli pennis hoc in primis aduertendum eſt, quod pennæ eius tam igneo colore coruſcantes infrà prope pectus, quàm ſuprà prope dorſum longè ſint breuiores, alioqui ex æquo cętera reſpondent. Pectus uęterq;, vbi uentriculus eſt, & quam eius partem alæ operiunt, ijſdem quibus collum coloribus, ſed obſcuriùs coruſcant, pennæq; hic multò maiores ſunt, prope anum, & in femoribus ex ferrugineo fuſceſcit. Tibiæ, pedes & digiti, atq; ungues coloris cornei, digiti tamen, & unguium color magis fuſceſcit; digitis mẽbrana maiuſcula, qualis quòd ſciam, in nulla alia puluerátrice reperitur, ad natandum fortè non inepta, intexitur. Tibiæ calcaria habent, quàm in Gallo breuiora quidem, attamen acuta, coloris nigri, quę tamen Albertus, & author de natura rerum in hac aue negauerũt. Fæmina mare, per omnia deformior eſt Coturnicis ferè colore.

Margin: Cornicula. Aures. Oculi. Collum. Dorſum. Cauda. Alæ. Pectus. Venter. Tibię. Pedes. — 10 20 30 40 50

LOCVS.

PHASIANVS loca pleruñq; paludoſa quærit, & ab hominum conſortio remota; qualia prope Phaſidem amnem, à quo nomẽ obtinuiſſe perhibent, erant; quapropter fortè horridum eum Statius vocabat, dum ait.

Inter quæ ſubito cadunt volatu.
Immenſæ uolucrum per aſtra nubes
Quas Nilus ſacer, horriduſq; Phaſis,

Quas

Quas udo Numidæ legunt sub Austro.
Ab hoc codẽ amne eidem [a] Statio Phasidis ales, alijsq; poëtis vocatur, ut Martiali hoc versu: [a] *L.4. Sylu.*
Si Libycæ nobis uolucres & Phasides essent.
Et alibi:
Et impiorum Phasiana Colchorum.
Titus Vespasianus Strozza inde etiam Phasiacam auem dixit:
Non magni corporis ingens
Phasiacis robur profuit alitibus.
Apud [b] Textorem istæc leguntur epitheta omnia à loco eodem accepta: Phasianus Scyticus, Phasiacus, & Phasius: at dicendum potiùs Phasiaca aut Phasia aut Phasis auis, quanquam [c] Tito Vespasiano Strozzæ Phasis auis longè alia volucris esse videatur, vtpote cui sermonem humanum attribuit: Scyticus verò epitheton est. Athenæus olim hasce volucres ex Media, quasi plures copiosiores aut meliores essent, accersiri solitas tradit, & [d] Aelianus in Indiæ hortis vnà cũ Pauonibus mansuetas olim enutritas esse. In Curiana regione, ut refert Petrus Martyr, Phasiani tam numerosè capiuntur, ut duabus aciculis singulos Christianis eò uenientibus uendant. Stumpfius in montibus Helueticis quàmplurimos ali scribit. Ornithologo uerò Heluetio nullos ibi unquam obseruare licuit: quamuis etiam plurima loca montana sese penetrasse profiteatur. Neq; ego etiam Stumpfio hac in parte facilè crediderim, quia paludosa, ut dixi, plerumq; quærunt, & in nostris paludibus quandoq; capi intelligo. Fridericum Saxoniæ ducem Phasianos memerant circiter ducentos per Saxoniam emissos capi uetuisse; itaq; etiamnum illic feliciter agere augeriq;. Olaus magnus non solùm Phasianos siue Gallos syluestres in quibusdã Scandinauię locis reperiri scribit, at, quod mirum est, absq; cibo sub niue latitare. Albertus alibi contextum Aristotelis interpretans, apud quem tamen nihil tale legitur, à principio hyemis solum inter aues Phasianum loca mutare, & modò ad hanc, modò ad illam syluam transcurrere, sed id non facere apud suos scribit: sed ibi per syluas distantes uagari, & aliquando in hortis, uillis, & urbibus requiescere, & sæpius Coloniæ in horto suo inter saluiam & rutam latitantem lassum nimirum ex uolatu obseruasse.

[b] *In Epichet.*
[c] *L.4. Eroticon.*
[d] *Lib. 13. de Animal. c. 18.*
[e] *L. 8. dec. I. rer. Ind.*
Fridericus Saxon. dux

COITVS. PARTVS.

OBSCVRVS quidam Aristotelem citans Phasianos author est tempore libidinis tantùm gregatim degere, aliàs solos. Libidinem uerò exercent, ut [a] Palladius testatur, mense Martio uel Aprili, aitq; minus, quàm alias huius generis aues, salaces esse, ideoq; duabus fæmellis unum marem sufficere: uiginti autem ferè ouis pariendi ordinem concludi. Quod ad incubationem spectat, iubet, ut oua Gallinis potiùs incubanda committantur, & quindecim Phasianina oua una matrix coperiat; cætera sui generis. Monet item, ut in supponendo eadem de luna & diebus, quæ ab ipso in alijs, à nobis in Pauone dicta sunt, obseruentur: semel tantùm in anno fœtificare & trigesimo die maturos pullos in lucem emittere: quo loco Ornithologus fortè uigesimo legendum conijcit: sed an rectè, equidem iudicare nõ possum, qui nunquam has aues alui: scio tamen Florentinum istæc oua non aliter quàm Gallinarum ad uigesimam primam diem excludi scribere. De ouis harum uolucrum loquens [b] Aristoteles punctis ea distingui ait, ut Gaza transtulit, & ut Græcus contextus habet; sed [c] Plinius, si modò ita uertit, ut in codicibus nostris legitur, nempe: *Ouorum alia punctis distincta sunt, vt Meleagridum; alia rubri coloris, vt Phasiani, Cenchridis:* Aristotelem inuertit: Quare si placet, locum ita restitue: Oua quædam punctis distincta sunt, ut Meleagridũ & Phasianorum: rubrum Tinnunculi est: nam & de hoc ita Aristoteles scribit. Atq; hoc uelut parergon interiectum esto. Antequam uerò iam exclusos pullos educandi rationem docere aggrediar, dicam prius ex [d] Gyberto Longolio, quomodo ex Phasiano mare & Gallinis Gallinaceis simul coeũtibus Phasiani procreetur. Super qua re ille cum interlocutore Pamphilo hunc in modum disputat. LONG. Noui quosdam, qui singulari artificio ingentem apud nostrates ex educatione & seminio Phasianorũ quæstum faciebãt, quorum sanè ædes rectiùs officinam, quàm uiuarium Phasianorum quispiam appellauerit. PAM. Quæso rationem istam explices. LONG. Phasianum marem, qua poterat diligentia, curabat quidam in domuncula decem pedibus longa lataq;, viminibus & luto undiq; bene ab aëre tuta, in ea fenestellæ omnes in meridiem spectantes, de summo tecto copiosè satis

[a] *Lib. I. de re rust. cap. 29*
Quot dieb' incubãt.
[b] *L. 6. Hist. cap. 2.*
[c] *L. 10. c. 52.* Plinius correctus.
[d] *In Dialogo de auib.*
Officina Phasianorũ

lumen adminiſtrabant, in medio crates vimineæ domunculam diuidebant. Interuallum cratium tantum erat opertum, quantum ſatis fuit auis capiti colloq; tranſmittendo. In altero maceriæ latere Phaſianus ſolus regnabat. PAM. Quid verò altera pars, carebatnè habitatore? LON. Audies. Sub initium veris, villicanas aliquot Gallinas ſibi comparabat: ſed fœcunditatis cognitæ, plumiſq; varijs, vt propemodum fæminam Phaſianum mentiri poſſent. Has aliquot diebus communi pabulo alebat, verùm ita obiecto cibo, vt Phaſianus in Gallinarum conuiuio, treiecto per craticulam collo, lurcaretur. PAM. Qua de cauſa obſecro non admittebatur? LON. Principio hac ratione conſueſcere cum Gallinis diſcunt, deinde moleſti eſſe nequeunt, cùm veluti carcere ab iniuria inferenda prohibeantur. Alioqui ita ferociunt capti, vt ne Pauoni quidem parcant; quin mox ore dilacerent. At vbi iam aliquot dies conſuetudine Gallinarum mitior factus eſt, vna, quam cognouit illi inter reliquas magis familiarem, intromittitur, pabulumq; copioſius ſuggeritur. PAM. Quid de reliquis fiet? LONG. Plerunq; primam iugulare ſolet: ne Gallinarius itaq; cuſtos omni ſpe ſua decolletur, reliquas in ſubſidium alit. PAM. Quid ſi res ad triarios redeat, ſolaq; vna ſupereſt ſpes gregis? LON. Tum latrone comprehenſo, candente ferro roſtrum illius tangunt, & uino chymico nates illius lauant. PAM. O Apitianam diligentiam. LON. vbi cognouerint Gallinas ab illo plenas factas, diuortium ſtatim procuratur, admitturq; noua pellex, quam cupiunt vxoris more ab illo tractari. Vxorem autem ad ouorum partionem alunt. Oua autem, quotquot poſuit, incubantibus alijs ſupponũtur. PAM. Ea fortè ab Gallinaceis reliquis nihil diſtat. LONG. Imo punctis nigris vndiq; ſunt maculata, & longè maiora, ſpecioſioraq;. Vbi autem poſt animationem excluſa ſunt, à Gallina ſeorſim educantur: maximè polenta illius frumenti, quod vulgò non ineptè fagotriticum vocant, quod ſemen fago (id eſt, fagi ſemini) farinæ triticeæ perquàm ſimile ſit: idipſum aqua ex lacubus fabrorum hauſta ſubigunt; apij folia recentia cultellis domita, immiſcent: obijciunt autem baccas, quæ ex hyeme ſuperfuere ijs enim maximè delectantur, & ad incrementa proficiunt. PAM. Non tamen fieri credo, vt per omnia patri ſimiles ſint. LONG. Non ſunt: verùm qui fucum iſtum non nouère, fraudem non facilè ſentiunt. Porrò fæminæ ex hoc ſeminio procreatæ, cùm ad patrem admittuntur, primo aut ſecundo partu genus ad vnguem propagant. PAM. Mirum ergo mihi, non omnia auiaria Phaſianis eſſe plena. LONG. Non dubito magnum prouentum cuiuis etiam polliceri, modò neq; laboris ſit impatiens, & ſumptus magnos ferre poſſit. Cogitur enim paupertinos aliquot alere, qui pro baccis quotidiè in ſyluam excurrant. Nam ſine ijs nihil ab illis boni ſperare licet. Hæc omnia Gybertus Longolius. Palladius vt ad communes Phaſianos regrediatur noſtra oratio, obſeruari iubet, vt nouelli ad procurandos fœtus parentur, id eſt, qui anno præcedenti ſunt editi. Veteres enim fœcundos eſſe negat.

Phaſianorũ feritas.

Feritas quo modo corrigatur.

Fagotriticũ vnde dictũ.

VICTVS. EDVCATIO.

Saginatio.

PHASIANVS carpophagus & ſpermologus eſt, hoc eſt, fructibus, nempe baccis, & granis ſeminibuſq; veſcitur. Auena uerò quàm maximè teſte Alberto delectatur. Educatur, vt M. Varro ſcribit, cuius verba leguntur in Geoponicis Græcis, ſicuti Numidicæ, Perdices & Attagenæ, necnon & Pauones. Saginantur optimè incluſi. Prima die nihil offerri præcipit, ſecunda hydromel aut vinum, dein hordei farinã aquæ infuſione ſubactam, eamq; alternatim, paulatimq;, mox lomentum fabaceum, hordeum & milium minimè infectum (Græcus contextus habet κέγχρον ὑγιῆ) poſtremò linoſpermon elixatum, polentæq; hordeaceæ permixtum, atq; ita ex omnibus adiecto etiam oleo pulticulas fieri (μάζας, id eſt, offas,) & ad ſatietatem concedi. Sunt qui ad quintum vſq; aut ſextum diem exhibent fænogræcum, eo nimirum vacuari purgariq; volentes. Pingueſcunt autem vt plurimùm diebus ſexaginta. Atq; hæc ex Varrone. Quam eandem quoq; ſaginandi rationem Palladius aſſeuerat; & modij vnius triticeam farinam in breuiſſimas offulas redactam clauſo Phaſiano per triginta dies exhibitam ſatis eſſe tradit: vel ſi hordeaceam potiùs præbere velimus, vnius & ſemiſſis modij per prædictos dies ſaginam explere, ſed obſeruandum eſſe, vt offulæ ipſæ oleo aſperſo leuigentur, atq; ita faucibus inſerantur, cauendumq; ne ſub lingua

Auena.

Fœnugrę cũ

gua mergantur, nam ita ſtatim perire: diligenterq; curandum, ne noua alimenta, niſi alijs digeſtis ſubingerantur, quia onus tanti cibi in ventriculo hærentis eos facillimè extinguat. Iubet inſuper quindecim dierum interuallo farre hordei decocto & leuiter refrigerato cum aſperſo vini imbre paſci, dein triticum fractum præberi, & locuſtas & oua formicæ: Monet deniq; vt ab aquæ acceſſu prohibeantur, ne pituita eos infeſtet.

NATVRA. MORES.
Ingenium.

DE Phaſiani moribus & ingenio nihil propemodum à claſſicis ſcriptoribus reperio exaratum, præterquam quod captum ita ferocire aiunt, vt ne Gallinis, Pauonibuſq;, ſi vnà nutriantur, parcat, quin inuadat, & roſtro dilaceret. Obſcurus quidam Ariſtotelem citans, licet aliàs in illis, quæ nunc extant ab ipſo conſcripta, non reperiatur, cælo pluuioſo, tanquam id ęgrè ferentem in rubetis & ſyluis ſeſe abſcondere aſſerit, pennaſq;, dum nimis pingueſcit, illi decidere, eaſdemq; rurſus facili negocio renouari. Quod ad indolem, ingeniumq; ſpectat, ob ſtoliditatem malè apud multos audit: ipſum tradentes capite in terram immiſſo & abſcõdito totum ſe latere exiſtimare. [a] Tertullianus quidem illud de Struthiocamelo tradit, cùm ait: *Struthiocamelum aiunt, cùm deliteſcendum habet, caput ſolum planè totum in condenſum abſcondere, reliquum ſe in apertum relinquere: ita dum in capite ſecura eſt, nuda qua maior eſt, capitur tota cum capite.* Alibi quoq; idem de Phaſiano ſcribit referente Ornithologo, qui hæc eius verba citat: *At nos Phaſianos aues hoc facere videmus.* Verùm nõ in eo dũtaxat ingenij ſui ſtoliditatem manifeſtat, ſed in hòc quoq;, quòd dum propriàm imaginem, tanquam philautus quiſpiã Narciſſus admiratur, capi ſe prius ſinat, quàm aufugere queat. Cuius gnari aucupes imaginem eius in albo quodam linteo depingunt, eaq; ei obiecta in retia pelliciunt. [b] Cardanus huiuſce rei rationem reddẽs, eam in obtuſam oculorũ aciem, necnon in auis ſimplicitatem reijcit.

Stoliditas.
[a] *L. de Virgi nib. velãdis.*
Phaſiani philautia.
Vt capiat.
[b] *In append. c. 36. de variet. rer.*

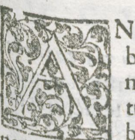
CORPORIS AFFECTVS.

ARISTOTELES & Plinius Phaſianos tradunt pediculis interire, niſi ſeſe puluerent: quem affectum, vt & quoſdam alios cum Gallinaceo genere communes obtinent, de quibus ſigillatim & eorum curatione pòſt in capite de Gallinis abundè ſumus dicturi, quoniam eiſdem prorſus remedijs curantur. Illud tamen hìc præterire nequeo vulgatiſſimum vitium nempe pituitam ex [a] Palladij præſcripto ita ſanari: Allio, inquit, cum pice liquida trito roſtra eorum debebis aſſiduus perfricare, vel vitium, vt in Gallinis fieri dicemus, auferre.

Pediculi.
Pituitæ curatio.
[a] *L. 1. de re ruſt. c. 29.*

CAPIENDI
Ratio.

ANTEQVAM de ratione capiendi haſce nobiliſſimas volucres agam, obiter prius admonuiſſe placuit, nonnullis in locis non cuiuis hanc venationem eſſe conceſſam, quin tantam eius eſſe prærogatiuam, ut Carolus quartus Gallorũ rex Chriſtianiſſimus eiuſmodi auibus, niſi à nobilibus habentibus merum imperium, uel eorum permiſſu intra ſua pomeria iuriſdictionemq; retia tendi concedere uoluerit, & niſi barones ſint, uiuas capi, uel alio modo, quàm prædatorio auium aucupio uetuerit. Inter alia utiliſſima agriculturæ dogmata, quæ [a] Petrus Creſcentienſis Senator olim Bononienſis ruſticarum rerum ſcientiſſimus, ſed quas barbaro illo ſæculo natus ſtylo elegantiori conſcribere non potuit, ſed rem hìc, non uerba captamus, Phaſianos capiendi modum hiſce uerbis docuit: Reti, quod

Quib[9] Phaſianos capere conceſſum.
[a] *L. 10. c. 25*

Rete expegatorium.

expegatorium vulgò uocatur, ſatis magno capiuntur Phaſiani, Coturnices & Perdices & aliæ quædam aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm uiderit, ſubſiſtit, nec ad eas progreditur, ne depellat: ſed ad aucupem ſuum dominum reſpiciens retrò caudam mouet: unde auceps cognoſcit aues eſſe prope canem, & tunc ipſe ac ſocius rete trahunt, atq; aues vnà cum catulo cooperiunt. [c] Et rurſus hoc modo Perdices in agris & Phaſianos ac Coturnices in ſemitis nemorum, per quas trãſeunt, capi tradit: Fiant, inquit, laquei multi de pilis caudæ equinæ, in funiculo eiuſdem materiæ texti, qui tenduntur inſulcis frumenti, funiculo à terra eleuato ultra altitudinem auis, parum decliuis laqueis & apertis, vt auis tranſiens capite immiſſo capiatur collo. Hactenus ille. Phaſianus etiam ſic capitur, auceps ſcutum ex panno lineo fabricat, & in eius medio panniculum rubeum collocat: quem ruborem in albo auis fatua dum attentiùs contemplatur, inſolitumq; admiratur: auceps hærentem uiſu cernens, in dorſum retrocedere cogit ſcuti conamine, donec in retia eminùs parata captiuum deijciat. Aliter: Auceps panno, in quo Phaſianus depictus eſt, coopertus, ſeſe ei oſtendit, hic ſequens coopertum, nec fugientem, nec retrocedentem, tandem à ſocio aucupis in inſidijs latitante reti inuoluitur. Aliter ex Alberto: Auis fatua eſt, inquit, & facilè capitur. Si quis enim pannus albus quadrangulus inter quatuor uirgas uel baculos, inde flexibiliter diſtenſus pictum in ſe Phaſianum rubei coloris præferat, adeo Phaſianus miratur picturam, vt non aduertens venatorem retrorſum in rete contrudatur. Adhuc longè præparatum rete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur, & baculo ſuſtentatur, ita quod leui motu cadere poteſt: & in baculo ſuſtẽtante eſt ſub niue chorda uel folijs ad latibulum protenſa aucupis; & ſub illo reti cibus auenæ, qui eſt pabulum Phaſiani poſitus, & ſuper congregatos ibi Phaſianos rete deijcitur. Capitur autem etiam laqueis in uijs, per quas de ſylua uadit ad aquam diſtenſis. Hæc Albertus. Eiuſcemodi inſidię in aurora uel circa ueſperam inſtrui optimè poterunt, nam tunc, ut Obſcurus quidam tanquam ex Ariſtotele ſcribit, de ſyluis egreditur. Curiacenſes orbis nuperrimè reperti populi, apud quos ex Petro Martyre ingentem harum auium copiam dari diximus, [d] eodem tradente callidi uenatores ſunt, Phaſianoſq; certis ſagittis facilè interficiunt. Quomodo uerò Accipiter ad aucupium harum auium ſit inſtituendus [e] alibi ex Demetrio Conſtantinopolitano docuimus.

[c] Cap. 26.

Inſidię quãdo ſtruẽdæ.

Curiacẽſes vt Phaſianos occidãt

[d] L. 8. dec. 1. ver. Indic.

[e] To. 1. lib. 4. de Accipitr. in genere.

DENOMINATA.

Phaſianæ regio.

Phaſiani populi.

PHASIANVS quandoq; adiectiuum & nomen gentile eſt. Nam ut antè etiam diximus, Phaſiana quædam regio dicitur, & eius populi Phaſiani: quo modo Phaſianum alitem, & Phaſianam auem, & canem equumuè Phaſianum dicere poſſimus: & fortè Phaſis aliquando adiectiuè accipitur, ſed tum φασὶς ſcribendum cum acuto in ultima, ut ſcilicet differat à proprio fluuij & ciuitatis φᾶσις, quod penanflexum eſt, ut ſi quis Phaſidem auem, id eſt, auem Phaſianam dicat. [a] Ariſtophanes quendam φασιανικὸν appellat, quaſi ſycophantẽ, uti Scoliaſtes traducit, παρὰ τὸ φαίνειν. Et [b] alibi μητ' ἄλλος ὅσις φασιανὸς ἐς' ἀνὴρ etiam exponit ſycophantem παρὰ τὴν φάσιν, quod eſt, φαίνειν. Phaſianarius Paulo iuriſconſulto dicitur, qui Phaſianos paſcit. Stephano gentilia ſunt φασιάτης, φασιατικὸς (fortè φασιανικὸς) & φασιανὸς, unde fœmininum φασιανή. A Tito Veſpaſiano Strozza Phaſias pro Medea ponitur. Idem Phaſiacas alites dixit pro Phaſianis.

Phaſis auis

[a] In Auibus

[b] In Acherẽſibus.

Phaſianarius.

Phaſias Medea.

PROVERBIA.

NON ſi mihi Phaſianos dederis, quos alit Leogoras, Εἰ δόμς γέμοι τὺς φασιανὺς, ὓς τρέφει Λεωγόρας. dictum eſt Ariſtophanis, quod Scholiaſtes tanquam prouerbiale interpretatur, in eos, qui quouis pretio aliquid ſe facturos negant. Sed alij hîc pro Phaſianis equos, alij aues interpretantur.

Itym, quia in Phaſianum, ſicuti ſubinde in fabuloſis dicemus, quandoq; pro ipſa hac aue accipi à poëtis antea annotauimus. Atq; in hoc ſenſu meo iudicio, quamuis alij aliter interpretari conentur, prouerbiali figura [a] Plautus dixit: *I modò venare leporem, nunc Itym tenes:* id eſt, hanc cęnã qualemcunq; certam habens, quære alteram, ſi potes, potiorem. Quadrat adagium in eos, quos, ubi commodi quippiam nacti ſunt, iube-

Itys Phaſianũ ſignificat.

[a] In Capt.

Auctoris, Adagiorũ & Manutij error.

bebimus ad aliud sese accingere. Adagiorum author, eiusq; uerba ad uerbum transcribens Manutius, dum existimant depratum illum esse Plauti locum, nec Itym legendum, ut codices eius habent, nec ichtyn, id est, piscem, ut perperam mutauit quidam, quoniam nec auis nec piscis quicquam faciat ad venationem leporis, sed ictin, id est, Viuerram, quòd huic animali præcipua sit gratia propter venatum leporum & cuniculorum, dictionem leporum [b] Plinio, quem testem citant, de suo addunt, neq; enim in vllis codicibus legitur; siquidem & ratio suadet, & res ipsa monet, longè aliam cuniculos capiendi rationem esse, qui in suos multifores specus statim se abdunt, quò ictides & mustelæ propter corporis paruitatem facilè eas sequuntur: aliam verò lepores, quorum sola salutis suæ spes in pedum velocitate consistit, dum quàm longissimè possunt concitatissimo cursu feruntur, vbi vix pernicissimi canes, hiq; soli, qui ab hoc munere leporarij appellantur, insequi possunt, tantum abest, vt mustelæ animantia, si canibus & leporibus comparentur, tardigrada, id, quod illi tradunt, præstent. Itaq; meo iudicio prior lectio potior videtur; ac si diceret facetissimus & disettissimus ille Comicus, cænam habes opiparam ex aue lautissima, sed si potes, uenare tibi ex quadrupedibus meliorem, nempe leporem, nam vt est in vulgatissimo illo Epigrammatarij pentametro:

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Scio tamen alios esse, qui pro Ity Cirin, hoc est, Galeritam legant, sed ea cæna parasito illi, (quem gurgitem Plautus, & voraginem, & mare profundum, eleganter ad fundum alludens, vocat, quasi mare quoddam sit, quo omnia sorbeantur, & hauriantur) vtpote nimis tenui famem explere non potuerit: Rursus qui legunt, *nunc i, rem tenes*, nulla prorsus ratione nituntur. Neq; pariter [c] Adrianus Turnebus, eumq; secutus Dionysius Lambinus pro Ity irim legentes mihi satisfaciunt. Volunt enim, vt aromaticam & condimentariam Catonis radicem intelligamus ad commendandam cibi gratiam: quoniam, inquiunt, Aegio parasitum inuitans promittit condimentariam suam cænam esse, cùm sit hortensis tota ex olusculis & heluellis, unde addit,

Non meus scruposam victus commetat vitam;

hoc est, parabilis & facilis est mea cæna, nec scrupea, nec aspera captatur via, vt cæna, in qua venatio est. Sic illi. At quomodo Aegio parasitum illum ad tam vilem & abiectam cenam, qualem ei haud domi suæ defuisse verisimile est, inuitare potuerit, prorsus non video. Quamuis enim Plautus subiungat: *non meus scruposam* &c. & lepus etiam huiusmodi loca incolat, quid obstat, cur non Itys, siue Phasianus exhibitus fuerit; siquidem iam ipsum captum habebat, ac si diceret, si Phasianum asperneris, i, & rursus per aspera loca leporem venare.

b L. 8. c. 55

Cuniculorũ & leporum capiendi rationẽ diuersã esse.

Canes leporarij.

Parasitus helluo.

c L. 13. Aduers. c. 7. in cõm. in Pla.

VSVS. ICONES.

ORNITHOLOGVS Phasianorum pēnis nonnullos piscatores nescio quod genus muscarum certis anni temporibus repræsentare scribit, quibus hamo infixis pisces decipiant. Romæ in ædibus M. Curtij à Friapane prope D. Marci templum, Cupidinis simulacrum obseruaui nudum, Phasianum pullum brachijs complectentis; fortè quòd eiusmodi auis illi Deo sacer esset. Ibidem in ædibus D. Francisci de Aragonia post templum D. Mariæ in via fontis simulacrum vidi cum duabus statuis integris, togatisq;, quæ & ipsa Phasianum adhuc pullum brachijs suis comprimebant.

Piscium capiendorum mira ratio.

VSVS IN MEDICINA.

[a] ALEXANDER Trallianus Phasianos non pingues, Perdices, Attagenes, Turdos & alios rurales Passeres purulentis pro cibo decoctos concedit, quòd eorum iura, vlcera magis detergeant, ventremq; humidiorem efficiant, & febres intendant. Marcellus verò Empyricus vinum, in quo extinctus est Phasianus ei, qui torsiones patitur, exhiberi iubet, confestimq; sanitatem inde pollicetur. Ex recentioribus quoq; Leonellus Fauentinus cuidam medicamẽto ad pthisicos restaurandos carnes testitudinis, aut Phasiani, aut cancrorum fluuiatilium adijci præcipit. Medulla arietis non castrati ab authoribus passim inter

a L. 7. c. 2.

Medulla arietis.

[b] *L. 1. de dotib. Theriacæ.* [c] *Lib. 7. cap. 17.* Fellis. Stercoris. Adipis usus [d] *L. de ren. affect. dignotione, & curat. cap. 4.*

venena numeratur, humanæq; naturæ adeò inimica esse fertur, vt memoriam aboleat. Cu- lentiæ ius viru [b] Villanouanus carnes Phasiani resistere affirmat. Quod si verum est, fortè occulta proprietate fecerit, nisi dicamus omnibus venenis aduersari, quemadmodum vniuersaliter de sanguine huius alitis Kiranides scribit. Apud [c] Paulum Aeginetam adeps Phasiani, & Anseris miscetur emplastro diapyranu appellato, cuius compositionem legere desiderantes eò ablegamus. Eundem adipem tetanicis prodesse, & matricis passioni: fel uisum acuere, stercus inunctum, vel potum erectionem facere (ita habet) idem Kiranides attestatur. [d] Galenus adipem laudat in renum affectibus, dum ait: Posteaquam autem aluus satis excreuit, inijcienda sunt, quæ vrinæ uias dilatare, relaxare, caculum deprimere, & morsus mitigare queant. Vtilis ad hęc materia est oleum anethinum, in quo elixatus sit adeps Gallinaceus quàm recens, maximoperè verò Phasiani adeps, vel buturum recens, &c.

VSVS IN CIBIS.

Phasiani in cibis laus.

PHASIANVM auem, inquit Longolius, omnium libri decantant, quem primum ferè in mensis esse iudicant propter carnis bonitatem, à qua medicinæ professores veluti à scopo de temperamẽtis ciborum iudicia auspicantur. Et reuera Galenus Phasiani esum multis in locis plurimùm commẽdat, adnumeratq; cibarijs laudatis, & quæ neq; tenuem neq; crassum succum gignunt. Eiusq; carnem, quod ad concoctionem, & nutrimentum attinet, Gallinarum carni similem, suauitate verò in edendo parem esse tradit. Et Simeon Sethi Phasianos probè concoqui ait, boniq; succi esse, & bonum laudatumq; sanguinem generare. Alij Perdici pręferunt, alij medium inter Perdicem, & Capum, locum tribuunt. Auerroes omni auium generi præfert, quem Petrus Apponensis, qui vulgò Conciliator dicitur, haud dubio secutus, sic scriptum reliquit. *Inter aues syluestres Phasiani præferuntur ad sanitatem, pariter & robur & fortè etiam domesticis, cùm Gallinis proximæ sint, & eiusdem ferè speciei: sintq; illis siccioris aëris ac alimenti, & exercitij amplioris: sequuntur eos Perdices, Starnæ, &c.* Reliqui verò Arabes ferè omnes Perdicibus eos postponunt, ut Isaac, *inter aues*, inquiens, *Starna* (Perdix minor) *est subtilior* (leuior) *pulliq; Perdicis & pulli Gallinacei: deinde Perdix, Phasianus, & Gallina.* Elluchasem quoq; Phasianos minus subtiles facit minusq; temperatæ naturæ, quàm Perdices. Deniq; & ipse princeps Auicenna *Alduragi* (Attagenis) inquit, *caro excellit, & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cùm nutrimento carnium Alchabegi & Altaraigi, & Alderaigi, id est, Perdicis maioris & minoris, & Phasiani.* Alij rursus carnem Phasiani magis nutrire, quàm Perdicis, minus verò partes imbecilliores corroborare, restaurareq; asserunt. Verùm Phasianus meo iudicio nõ solùm medium inter Capum, & Perdicem locũ obtinet, sed omnibus etiam, quas recensuimus, auibus præferendus est, modò fracescens, prout expedit, edatur, et dum etiamnum pullus est: Nam talis absq; omni controuersia, ut gustu saporeq; gratior, ac iucundior, ita pariter salubrior existit, quòd mihi non solùm Galenus, sed ipsa insuper experientia persuadet. Etenim sapor melior auem cond tione potiorem omnino indicat, siquidem ex bonitate ea, nisi bonum pręstare nequit. Saporis enim suauitate allectus auidiùs eam amplexatur uentriculus, & facilè conficit: vnde recrementorum paucitas, contrà alimenti copia, ut cuncta non dissimilia commoda taceam, procedit, hacque gratia Phasianus non iniuria meliore loco reponitur, nõ autem ob raritatem, quæ nihil facit ad alendi rationem, præstat, si rectè pensetur. Rara enim multa, non sanè optima in cibis. Sed ideo quoq; bonitate Gallinaceum genus Phasiani uincũt, quatenus exercitatio cęlumq; liberius (nam syluatici plerũq; existunt, contrà Gallinaceum genus domum parietibus includitur,) plusculum uerę gratiæ conciliat. Nec minus profectò ex castratione discrimen existit, quę cùm in Phasiano nulla sit, non enim Phasianos Capos audimus, ut Gallinaceos, in Gallo, nisi castretur, detegit malitiam carnis, fibrositatem, duritiem, succum malum, salsum, nitrosumq;, non ęquè contingit in Phasiano, cuius etiam non castrati innocuus quin gratus, acceptusq; perpetuò vsus est, sed maximo bonitatis, consentientisq; nobis alimenti argumento id unum erit, scilicet minimè futuri huiusmodi, nisi temperatiore unà per totum, tempusq; omne carnis substantia, melioreq; & nutricandi ui potiore quadam constaret. Phasiani itaq; cùm quia rari sint, tùm quia sapore iucundissimi, & tale, quale diximus, alimentum edentibus præbeant, ditissimorum mensis duntaxat nati videntur: fuerunt etenim semper in supremo honoris culmine habiti. [a] Philostratus aues à Phaside, Mæoniaq; aduectas inter delicias enumerat. Plinius aues ultra eum amnem petitas veluti summã luxuriam

Perdicis minoris caro.

Phasianus quãdo præstet.

Rara an bona.

Phasiani in cibo meliores, quàm Gallinaceũ genus.

Phasiani non castrãtur.

[a] *Lib. 8. de vita Apollonij.*

riam

riam vituperat. Clemens Alexandrinus gulæ, & uentri deditos uocat, qui ὄρνεις τὰς ἀπὸ φασιδος celebrare non desinunt. Ab hisce alitibus D. Hieronymus Saluinam, quam à secundis nuptijs temperare sese admonet, tanquam à præcipuis gulę illecebris, sibi caueat, adhortatur, inquiens: *Procul sint à conuiuijs tuis Phasides aues, crassi Turtures, Attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum, & Ceruorũ atq; quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hæc pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur.* Et [d] alibi: *Memẽto quoq; huius sentẽtiæ. Habentes victum, & vestitum, his contenti sumus. Vbi uideris fumare patinas, & Phasidas aues lentis vaporibus decoqui, vbi argẽti pondus, ubi feruentes Buricos mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes pictasq; tapetia, ibi ditior est largitore, cui largiendum est.* Et ante D. Hieronymum [e] Iuuenalis, vbi omnibus in rebus luxum vitandum esse admonet, mediocritatemq; ac temperãtiam colendam, Scythicas aues, id est, Phasianos inter epulas luxuriam incitantes etiam nominat, ita canens.

[d] *Saluinam de uiduitate seruãda. Ad Pammach. super oblitu Paulinæ uxoris.*

[e] *Saty. 11.*

Sed nec structor erit cui cædere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper & Pygargus,
Vt Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens
Et getulus Orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat ulmea cæna Saburra.

In eodem planè sensu [f] Martialis pariter ait:

[f] *In Xenijs.*

Si Lybicæ nobis volucres & Phasides essent
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

Lampridius Phasianum à Seuero in maioribus tantùm festis positum, Heliogabalum verò istam habuisse consuetudinem, ut vna die nihil præter Phasianos ederet, alia verò de pullis. Alibi etiam eundem eò prodigalitatis peruenisse testatur, ut Leones, & alia bruta Phasianis & Psittacis pasceret, auibus nimirum peregrinis, & maximi pretij. Contrà Pertinax & ipse imperator nimium illiberalis habitus fuit, quia, vt Iulius Capitolinus refert, Phasianum nunquã priuato conuiuio comederet, aut alicui mitteret. Ita pariter rex Ptolomæus lib. 12. operis de palatijs regijs Alexandriæ, & animalibus, quæ in ijs nutriuntur, se nunquam Phasianũ degustasse, sed tanquàm quoddam κειμήλιον, id est, rem pretiosam conseruasse gloriatur. Nostrum verò singulis, inquit, Athenæus Dipnosophista, apud Laurentium Romæ conuiuantibus singuli appositi erant Phasiani. Quis amabo hinc non uideat, quo in honore olim esus Phasiani habitus fueritit? Exclamemus itaq; cũ doctissimo [g] Petrarcha: quãto melius isti nostri Phasiani, & mensarum decus eximium, & gulæ summa felicitas apud Colchũ semper, & Phasidem latuissent, quàm huc ad corrumpendum nostrum orbem, & irritandas illecebras aduolassent. Iulius Scaliger quendam homuncionem, Picatum ei dictum carnem porcinam Phasianę, & Perdicum, atq; id generis lautissimis carnibus pręferentem festiuo hocce epigrammate ludens porcum nominat.

[g] *De Remed. dial. 18.*

De porcina carne elegans scomma.

Picat⁹ quidam porc⁹ dictus.

Rogabat in conuiuio satis claro
Vbi sederent nobiles magistratus
Cistertiorum flosculus monotarum
Potissimùm quæ è carnibus probaretur.
Nil alios moratus, ut decet fortem
Statim Picatus dixit esse porcinam.
Tum Præsul. Ergò quid lepusculis fiet
Perdice, & Attagene, Phasianoq;?
Hic ille; nare bisq; terq; permuncta
Hoc quod gerebat, unctiore mantili,
Ceruice fluxa, pendulum librans mentum,
Suo canora labra more displodens
Istas alendo ineptiusculas, dixit
Illam simillimam esse carnis humanæ.
Macte, inquit ille, vera si canit vates
Vester Galenus, de Canopicis scribens,
Vocansq; asellos à cibis asellinis
Non lædet is, qui uos vocauerit porcos.

Porcinę carnis laus.

Sed quod si quis Picati illius partes tueatur, inquiens solam ex omnibus animantibus carnẽ porcinam temperamento nostro, vt idem ille Picatus statuebat, simillimam esse, quòd profectò ad alimenti iusti æquatiq; naturam declarandam terminandamq; primum ac necessa-

Caro humanę suillę loco hospitibus apposita.

rium semper existit. Reliqua enim omnia non solùm carnes, sed ex quibus tandem alimentum capimus, à iusto illo temperamento recedentia, alimenti puri synceriq; naturam amittunt, & tanquam medicamentosam induunt. Vna itaq; Suilla caro hac culpa caret, videlicet, vt dixi, humano temperamento adæquata: adeo, ut Galenus testetur scelestissimos quosdam caupones hospitio susceptis humanas pro suillis apposuisse, ignarosq; illos pro suillis tanquam eiusdem saporis esitasse, donec detecta fraude prehensi fuissent, ac tanto facinore digna pœna mulctati. Quid iam ad hæc responsurus erat Scaliger? sed hic ludit cũ Picato illo, non disputat. Vt modò ad Phasiani delicias, unde digressa est, oratio nostra redeat;

Aues ab Accipitre occisę meliores

omnes volucres, seorsim verò Phasianos, Perdices & Coturnices, si ab Accipitre fuerint occisæ, longè sapidiores, ac delicatiores esse multi tradunt, quàm si laqueis, aut alia fraude interceptæ fuerint. Quod ad coquendi modum aut præparationem spectat, ea ferè talis est, qualem in Pauone pręscripsimus.

Præparatio & coquendi modus.
Ius consumptum.

Occisi antequam coquantur, hyeme tridui, æstate bidui interuallo suspendi è pedibus debent. Platina primùm iubet assari, additq; si cùm pipere, & saluia elixentur, non insuaues euasuros. Ius consumptum ex Phasiano, & Capo quomodo fiat, in Capi historia ex eodem dicemus: qui item alibi esitium ex carne abdominis Porcini aut vitulini cocta aut concisa cum casei veteris parte dimidia ad carnem, pauco pingui, herbis odoriferis, & aromatibus parari ait, & quosdam esse, qui etiam pectus Phasiani aut Capi tunsi non incommodè addant. Sunt qui harum auium carnem hyeme minus salubrem asserant, Eo itaq; tempore caro pectoris, quę reliquâ siccior est, tutò concedi potest. Atq; ista de carne Phasiani dicta sunto.

Oua.
[a] *Lib. 3. de aliment.*

Oua eius medicis, ac ipsi Galeno maximoperè cōmendantur. Ait enim hæc, & Gallinacea cæteris pręstare, & Auicenna, oua Gallinarum, inquit, sequuntur oua auium, quę cursu pręcedunt, ut Abderagi, id est, Phasiani.

FABVLOSA.

Tereus cur summo supplicio affectus.
Terei, & Philomelæ fabula.

EREVM Martis & Bistoridis Nymphę filium ob immoderatam libidinem grauissimo supplicio affectum fuisse poetę fingunt; quippe cùm non à patria solùm exulari coactus sit, sed ex homine etiam in auem commutatus. Fabula hoc modo narratur. Tereus iste assiduis prope Prognes uxoris suæ, Pandionis Athenarum Regis & Zeusippes filię precibus impulsus fertur, ut ad Pandionem socerum proficisceretur, rogaretq;, ut cum eo Philomelam ad visendam sororem mitteret: quod cùm facilè ille à Pandione impetrasset, ut pote qui virum bonum, & temperantem generum suum arbitraretur: tunc ferunt in itinere Tereũ, cùm ad Parnasi urbẽ Daulidem aduenisset, Philomelę amore captũ, eã tandem per vim vitiasse, licet illa diu reluctaretur, ne verò tam turpe facinus, & impurum illa postea sorori aut alij cuipiam manifestaret, linguam pręcidisse, ac in itinere mortuam esse, Progne annunciasse: contrà Philomelam rem clam per nuncios sanguine suo scriptam sorori misisse, vel potiùs, vt sentit Nicocrates, acu pictam illi deferendam curauisse. Progne itaq; tam atrox

Itys Terei filius patri coctus apponitur.

facinus non impune oportere esse rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Cùm verò hic Itym filium aduocaret, uxor Progne extremas filij partes ostendit, eumq; à patre comesum fuisse demonstrauit: quibus is conspectis stricto gladio ad uindicandam filij cædem accurrit. Quare Deorum consilio Progne in Hirundinem conuersa est, ut celerior ad fugam capessendam fieret: Tereus verò hanc sequens factus est Vpupa, clamans πȣ̃ πȣ̃, ut solent aliquam rem quærentes. Philomela in Lusciniam versa est, & Itys in Phasianum.

Progne in Hirundinẽ, Tereus in Vpupam Philomela ĩ Lusciniã. Itys in Phasianum.
[a] *Odyss.T.*

An uerò Progne in Hirũdinem, & Philomela in Lusciniam, ut nos Ouidium secuti diximus, immutata fuerit, an verò è contrà Progne in Lusciniam, ut pleriq; uolunt, quia huius loci non est, aliàs exactè disputabimus. Etenim hic Itym in Phasianum transformatum fuisse, quod omnibus placet dixisse sufficiat. Hanc eandem fabulã [a] Homerus, sed longè aliter, quàm recētiores narrat. Neq; enim Pandionis (nisi Pãdioni fortè alio nomine etiam Pandareos dictus sit) neq; Prognes, neq; Terei meminit, & Itylum vocat, quem recentiores Itym, eumq; è Pandorei filia, & Zetho procreatum canit his versibus.

Ὡς δ' ὅτε πανδαρέȣ κȣ́ρη χλωρηῒς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱςαμένοιο
Δενδρέων ἐν πεταλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sicut

Sicut autem quando Pandarei filia floridula Luscinia,
Benè canit vere recens stanti, id est, nouo:.
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem
Filium autem lugens Itylum dilectum.

Quid verò per hanc fabulam significare voluerint antiqui, id quoq; suo loco declarabimus. Itym autem ideo in Phasianum conuersum fabulantur, propter carnis præstantiam, vt Platina autumat. Quid enim, inquit, decentius Regum ac lautorum mensis apponi queat, quàm Phasianus, non satis video; vt eò tandem redeat, vnde digressus. Hoc Tragico igitur scelere caret Pomponij mensa, qui cæpas & allium ascaloniumuè pro Ity conuiuis apponit; sic ille. Ad eundem sensum Bapt. Fiera, & fortè Platinam secutus, canebat:

Itys curdicatur i Phasianû mutatus.
[b] L. 4 de tuẽda valetudine.
Pomponij mensa.

Phasida iam vehat Argos auem, nec lenta retardet,
Debuerat primis decubuisse thoris.
Illa leuis stomacho est; suaues imitata tepores,
Non volet in mensas rustica turba tuas.
Si primi huic intra volucres debentur honores;
Non malè; cùm fuerit regius ante puer.

DE VROGALLO, seu Tetraone. Cap. VI.

DE Vrogallo, quamuis ex Gallinaceo genere sit, hoc tamen loco agere visum est, quia *syluestris est; & Phasianus dictus: sed veterum Tetraonẽ esse*, quemadmodum ego credo, probare volenti difficillimi extricatu nodi occurrunt propter diuersas doctorum virorum sententias: quibus certè veteres ipsi ansam dederunt, quoniam tam oscitanter, & tam paucis notis hanc auem descripserunt; adeo vt ipsemet alias antiquissimus[a] Athenæus vix eam sese agnoscere scribat. [b] Plinius & [c] Suetonius soli ex veteribus Tetraonas nominant: & Plinius has notas attribuit: *Decet & Tetraonas suus nitor, absolutaq; nigritia, in superciliis cocci rubor*. Cuiusmodi sanè notæ Vrogallo maiori Germano um, ut postmodum in descriptione apparebit, exactè congruunt. E contrario non ita clarum est, an Vrogallus & Tetrix Aristotelis sint eędem aues, vti Ornithologus putat, & ego pariter approbo Quamuis enim non nido, sed condenso frutice Vrogallus prolem nutriat, vt de Tetrice [d] Aristoteles scribit, id tamen & aliæ etiam aues factitant. Attamen cùm ob hoc, tùm ob alia, ac maximè propter nominis vicinitatem facilè adducor, vt easdem aues esse credam. Tetricem autem Aristoteles Atheniensibus Vragen nominari tradit: quæ sanè vox non parum ad Vrhaen Germanorum accedit, & fortassis ita Græci illi erant pronunciaturi, si Germanicè loqui calluissent, sed hoc alij asseuerent, qui hos græcisasse olim volunt. Vt modò verisimile videtur Tetricem Aristotelis seu Vragen Vrogallum esse, & per consequens Tetraonem Plinij, ita rursus Tetracem maiorem Athenæi cum illis eadem esse, vt Ornithologus existimat, eoq; admodum leui argumento innixus, ob parem nempe magnitudinem, nequaquam mihi persuadere possum. Nam cùm formam ei Porphyrionis ascribat, & ex vtraq; aurium parte paleam, vt in Gallinis dependere dicat, eiusq; admiretur τὸ εὔανθες, quod est, vt Hermolaus vertit, formam conspicuam, itaq; Tetrao seu Tetrix seu Vrogallus esse nequit, vbi nihil tale reperire est, quemadmodum Politianus quoq; aduertit. Quem cùm Ornithologus validissimis scilicet argumentis fretum, easdem esse constanter negare videret, quas primùm easdem dixerat, iam congeneres saltem esse contendit, vtrasq; videlicet in Gallinaceo genere maximas: sed & in hac determinatione sibi ipsi refragatur: siquidem Otidem Gallinaceo generi ascribit, quę tamen Tetraone seu Vrogallo maior est. Mihi Athenæus Tetraones vel non agnouisse, vel diuersum à nostro descripsisse videtur. [e] Alibi enim Phasianos eos vocat, & in Aegypto etiam reperiri ait, cùm tamen Phasianus à Phasiano Tetraone diuersissimus sit, qui non nisi frigidissimis locis viuit, quales sunt Germaniæ montes: & cælum tepidum, quale est Aegypti, vix tolerat, adeò vt planè regij sumptus & magnificentiæ fuerit, eas aues Alexandriæ nutrire. Rursus Nemesiani

Tetrao cur incognitus.
[a] L. 9. c. 20.
[b] L. 10. c. 22
[c] In Calig. c. 22.
Tetrix Aristotelis.
[d] L. 5. de generat. c. 6.
Vrage.
Tetrax maior Athenęi Ornithologi error.
Ornithologi alius error.
[e] Lib. 14.
Tetrao ubi viuat.
Nemesiani Tetrax.

Ornithologi & Longolij error.

siani poëte Tetrax ab hisce omnibus diuersus est: neq; tamen Otis est, vt Ornithologus & Longolius rentur. Verba poëtæ suo loco apponam, ex quibus colligo eam auem esse, quam ante aliquot annos clarissimus Martinus Foxius Cracouiensis medicus mihi Cracouia dono transmisit, cuius mox etiam descriptionem dabo; estq; illa, quam Ornithologus per onomathopœiam Grygallum maiorem appellat. Sed prius quid alij præclari doctiq; viri sentiant, videamus. [f] Hermolaus Barbarus, & Merula Tetraones cum Stardis seu Tardis auibus, quas Otidas vocari [g] Plinius disertissimis verbis tradidit, vel confuderunt, vel saltem non rectè distinxerunt, quod ut probemus, eorum uerba operæpretium est apponere, vt quisq;, quod lubet, ex eis iudicet. Barbarus in castigationibus Plinianis ita scriptum reliquit: Vbi uulgati, inquit, codices habent, *decet & Tetraones suus nitor*, Politianus legit similiter ex [h] Suetonio, qui ait: Phœnicopteri, Pauones, Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phasianæ. Et herculè codices antiqui ferè habent Tetragones: quod & fortassis rectius est, quàm Tetraonas: quoniam Græci eas Tetracas appellant. Tetracis enim meminit Aristophanes, & Athenæus: *In Mysia & Pæonia*, inquit, *nascuntur Tetraces Porphyrioni similes, maximis Gallinaceis maiores, cristis* (barbis) *ab vtrque auricula pendentibus, voce graui, forma conspicua* (florida) *Struthionis sapore. Est & auiculæ*, inquit, *pusillæ nomen Tetrax Alexandro Myndio, Epicharmoq;*. Ergo Tetraones, siue Tetragones, aut eædem sunt, quæ Tetraces, aut ualdè similes. Merula non dissentit quidem penitus, sed & Erythrotaones quoq; dici eas posse credit, scripta ad nos epistola his uerbis: Peragraui, inquit, fines patrios, secus Aemiliam uiam oblatæ mihi sunt pascentes aues haud ita multò Ansere maiores: quarum ceruix, quatenus alas contingit, rubro perfunditur. Rubescunt item cilia. Rogati de nomine rustici, responderæ Stardas appellari, & nidificare inter maturas segetes, præterea caudam in modum Pauonis surrigere, quarum carnes qui comêdere, non insuaues aiunt esse. Eas contenderim Erythrotaones Plinio uocari. Tu quid sentias, quando ocium fuerit, perscribe. Respondi ad hunc modum, de Erythrotaone, si quæris de nomine, subdubito, cùm propter illa Suetonij uerba, qui Tetraonas aues appellat, tùm quòd omnes Pliniani codices manuscripti Retragones & Tetragones habent, nullus Erythrotaonas: sin de re, tecum sum, ut genus hoc intelligam, quod, ut scripsisti, Ligures Stardas uocant. Nam & Veronæ Aquileięq; modò Stardas, modò Trapos, eas nominant, Hispani Tardas, à tarditate dictas, ut arbitror; quoniam, ut inquit eodem loco Plinius, alterum earum discrimen Vulturum magnitudine coloreq; conspicitur. Nec ulla, inquit, auis excepto Struthiocamelo maius corpore implet pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis præhendatur: deinde sequitur; proximæ eis, inquit, sunt, quas Hispania Tardas appellat, Græci Otidas: ut tria uideantur eius alitis fastigia: sed uulgus differentias & interstitia tueri diù nescit; proindeq; tria earum genera tanquam unum eodem uocabulo significat, Tardas appellando. Hæc itaq; omnia Hermolaus, quæ sanè tam docto uiro planè indigna existunt. Etenim primò, quod ait Tetraones Plinij, Athenæi Tetraces esse, nullum prorsus habet argumentum: nam Athenæus, ut suprà monui, longè alias notas Tetraci suo attribuit quàm Tetraoni Plinius: secundò in maiorem errorem impegit, dum Tetraonem Stardam seu Trappum esse probare nititur, nam eiusce modi aues, ut interim alias clarissimas differentias prætercam, toto genere discrepant: siquidem Tetrao digitis pedum quatuor, tribus nempe antè, retrò uno, Otis seu Starda tribus dumtaxat ingreditur, unde Tetradactilos dici meruit: præterea Plinius bina tantùm Tetraonum genera agnouit; unum cui cilia cocci colore rubeant, quod Germanorum Vrogallus est: alterum Vulturũ colore & magnitudine, & manifestò Otidas à Tetraonibus excludit, dum ait: *Proximæ eis sunt, quas Hispania Tardas appellat, Græci Otidas*: ac si diceret, Otides proximè ad pondus ac magnitudinem Tetraonum secundi generis accedunt, nam secundum illud genus, si modò uerum est, quod Vultures adæquet, ut Plinius ait (mihi enim uidere id hactenus nunquam contigit) Otide multò maius est, cùm Vultur, ut in eius historia ex [i] Bellonij authoritate diximus, qui eos sæpe obseruauit, Aquilam, quæ Otidi uix cædit, sesquialtera proportione superet. Quod si uerò secus uiam Aemyliam Tetraones seu Erythrotaones Stardas uocent, dicendum Merulam Tetraones agnouisse, cùm cilia rubescere dicat. Id enim in nostris Stardis seu Tardis minimè conspicitur. Quod uerò caudam Pauonum more surrigere dicat, id fortasse non ita intelligendum est, ut cùm lubet, iactantium Pauonum in morem in orbem eam expandat, sed surrectam Gallinacei instar portet. Turnerus & Olaus magnus, dum Erithrotaonem Trappum etiam interpretantur, uterq; in eundem errorem, in quem Hermolaus, impegit. Trappus enim, seu Trapgans, ut Belgæ uocant, Otis est seu Tarda auis: cum qua lapsus similiter Gyb. Longolius, ut Vrogallum Tetracem Athenæi, & Nemesiani eandem auem faceret

Margin notes: Grygallus maior. — [f] In castigat. Plinij. — [g] L. 10. c. 22 — Hermolai & Merulæ error. — [h] In Calig. c. 22. — Retragones. — Tetrao & Otis toto genere discrepant. — Tetradactilos. — Plinius expositus. — Vulturis magnitudo — [i] L. 2. de Auib. cap. 1. — Turneri & Olai error. — Longolij errores.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

faceret, hunc ferè in modum disserit: Tetracem esse arbitror, quam Aristoteles etiam Tetricem vocat. Athenæus Porphyrionis speciem esse docet. Indicat autem Porphyrionis vox nescio quid purpurascentis, quem tamen colorem in Vro Gallinaceo nondum deprehendi. Certè Athenæus Tetracem ita describit, ut Mysiorum potiùs nomenclaturæ uideatur tribuere, quod asserit, quàm veritati. Refert autem in Mysia sibi in sporta allatum magnitudine maximi Gallinacei, specie Porphirioni perquam similem, vtrinq; ab auribus propendentibus Gallorum instar paleis, voce graui, floridoq; corpore. Certè Vrus noster non paleas, verùm vestigia tantùm palearum habet, neq; Porphyrionis forma conspicitur, cùm non adeo longo sit collo, sed instar Pauonis adducto & gracili, nullaq; rubentium, aut virentium plumarum imagini spectabilis: vt Tetracem tamen appellem, Nemesiani poëtę authoritas, qui de aucupio Latinis versibus conscripsit, me adducit (eos hîc recitat: nos suo loco eosdem recitabimus, quibus allatis, sic iterum infit) Principio poëta auem istam stultam vocat, quòd laqueum, quem sibi coram parari uidet, non fugit, sed abeunte aucupe, mox accurrens, sese huic inuoluit: deinde caccabanti colore & maculis similem esse ait, hoc est, si quid sentio, Perdici. Etenim me legisse alicubi memini, caccabare Perdicis esse vocem; neq; aliter nunc sonat: deinde de magnitudine quàm bene conuenit, ad Anseris pondus collata. Aristoteles non tecto, sed aperto nido oua ponere scribit; idq; plurimùm in fruticibus: id quod nos etiam obseruauimus, & nidum eius congestum potiùs quàm constructum uidimus. Est sanè Vrus Gallus etiam puluerator, ut omnes propemodum frugilegæ. Nec alius uidetur Tetraon uel Erythrotaon Plinij, quem è Germania uel Septentrione Anseris specie nigricantem, rubro paulò perfusum uenire asserit. Non enim speciem ad similitudinem, sed ad magnitudinem refero. Quod rubro autem perfusum prædicat, id & in Coturnicibus & Perdicibus uidere licet, & in nostro Tetraone eundem colorem animaduertere. Nam & is à Perdice nulla propemodum ratione, præterquam magnitudine, qua uel quatuor prope Gallinaceos uincit, distat. Quin etiam & gregarius est & puluerator & frugilegus. Sub autumnum ad nos gregatim aduolat, agrum quem insidere, ouium grege occupatum diceres, tanta est uolucris magnitudo, sæpiùs mihi conspectæ: nec ullam pestem magis odere olitores. Nam uentrem rapis fulsit, & non mediocri præda contentus esse solet. At non uideo, cur uulgò Anseris nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat; nisi quia Anserum modo gregatim uolat. Hæc omnia Longolius, qui ex quatuor diuersis auibus unam eamq; toto genere diuersam, Otidem nempe, componit. In primis enim quòd Tetracem Athenæi esse dicat, nullam prorsus firmam rationem adducit, quin imo Athenæum tanquam mendacem in describendo Tetracem accusare non est ueritus. Quæ uerò Athenæi Tetrax sit, ego, ut ingenuè loquar, omnino ignoro, interim benè perspicio Nemesiani Tetracem ab illo toto quod aiunt, cælo differre: neq; tamen Otis est, ut ille, illumq; secutus Ornithologus arbitrantur. Stultitia enim illa, quam Tetraci suo poëta tribuit, Phasiani naturam sapit, qui ut antè ex Tertulliano diximus, capite recondito totum se latere credit; solæ tamen dorsi maculæ Otidi respondent: magnitudo nempe Anserina aut Gruina, licet non omnino aduersetur, nostræ aui, quam depingemus, magis conuenire mihi videtur, cùm Otis longè maior sit. Quod verò Otidem quia aperto eam nido oua ponere, & vt plurimum in fruticibus obseruârit, idcirco Tetricem Aristotelis, qui id de ea testatur, esse dicat, id leue admodum argumentum est, cùm idem & aliæ multę aues faciant, quas tamen ideo nemo Otides dixerit. Præterea Aristoteli Tetricem & Otidem diuersas aues esse, vel ex eo constat, quod diuersis locis, diuersisq; nominibus de utraq; scribat. Idem Longolius quosdam Grammaticos Tetraonas cum Meleagridibus cōfundere asserit, at quàm benè inde colligat Gallinas Aphricanas a Meleagridibus diuersas esse, ipse viderit. Nos Gallinas Numidicas seu Africanas cum Meleagridibus easdem esse diximus. Hallucinatur etiam egregiè Augustinus Niphus Tetricem Aristotelis Alaudæ speciem esse credens, absq; crista, magnitudine verò & colore cristatæ similem. Etenim id minimè omisisset Aristoteles, cùm aliàs, vbi de cristata meminit, semper τὴν λόφον ἔχουσαν addere soleat. Quod si verò Tetricis nomine paruam aliquam auem Aristoteles intellexit, ea non alia quàm Tetrax alter Athenæi, cuius eodem capite meminit ex Alexandro Myndio, fuerit, magnitudine nempe Spermologi. Non possum nec debeo hoc loco insignem Bellonij lapsum præterire, vtpote qui pro hac Alexandri Myndij Tetracę auem Galliæ peculiarem, quam Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem dicunt, interpretatur, auem inquam, maximam, tridactylon, & vt ipsemet ille iudicat, Otidis speciem. Iacobus Dalechampius illum haud dubio secutus alibi apud eundem [d] Athenæum, vbi habet: *Tetraces semina humi sparsa legentes*, Tetraces Cannes

Caccabare.

Lógolij audacia.

Nemesiani Tetrax quę auis.

Tetrix Aristotelis non est Otis.

Bellonij errores.

Canne petiere.

Dalechābij error.

[d] *Lib.* 2.

Tetrax minor Athenæi quæ auis.
Alberti error.
Ortygometra quæ auis Alberto Orhan.
Opinio autoris à quibus probata.
*L. de ſubter.
Bichouner.
Auerhaen.
Pauli Iouij error.
Tetrzeuu.
Tetres.

nes petieres, id eſt, Anates terreſtres, in margine transferens, in eandem Scyllam incidit. Athenęus enim auem minimam eſſe ait, nimirum magnitudine Spermologi, id eſt, Paſſeris cuiuſdam ita dicti, non vt perperam idem Bellonius Gallicè vertit, vn Freux, hoc eſt, Cornicis frugilegæ, cum qua rurſus Gracculum, qui & ipſe ſpermologus eſt, confundit. Sed vt ad Tetricem Ariſtotelis ſeu Vrogallum reuertamur, Albertus pro ea dictione habet Radoryz, *& eſt*, inquit, *Picorum ſpecies Turdo ferè ſimiles*; cùm tamen velut ſui oblitus ita ſcribat: *Tetrix minus volat, eoq; non in nido, ſed frutice condenſo prolem ſuam edit, nidumq; auræ patentem habet*, quemadmodum nimirum Ariſtoteles ſcripſit. Rurſus alibi errat Vrogallum veterum Ortygometram interpretans, dum ait: *Ortygometra, genus eſt Gallinæ maximum, Anſeris magnitudine, pennis in pectore hyacinthi coloris, in dorſo cinerei. Vocatur autem Orhan ab incolis alpium, in quibus maximè abundat. Incolit ipſa iuga montium, & ex glacie, quæ illic perpetua eſt, aliquando cryſtallos deijcit: & inueniuntur aliquando parui cryſtallini berilli in gulis* (pappis) *eius.* Hæc ille: cùm alioquin iſtæc deſcriptio nec Ortygometræ competat, nec Vrogallo, cui dorſum minimè cinereum eſt: neque etiam verum eſt cryſtallum ex glacie congelari, vt ille vulgus ſecutus exiſtimat. Atq; iſtæc de diuerſis authorum opinionibus ſuper hac aue dicta ſunto. Antequam tamen ad reliqua ſermonem conuertam, eorum etiam verba aſcribam, qui noſtram opinionem adſtruunt. Ornithologus in omnibus nobiſcum ſentit, præterquam quòd Nemeſiani Tetracem Otidem eſſe credat, & Otidem è Gallinarum genere faciat, cùm ego toto genere differre dixerim. *Ego*, inquit, *in Trappis illis, ſeu Tardis tribus, quos aliquando vidi, cilia vel ſupercilia, vt Plinius de Tetraone ſcribit, neutiquam rubere animaduerti: ſed in ea aue potiùs, quam noſtri Vrogallum* (Orhan) *appellant, cui etiam nitor, & abſoluta nigritia conueniunt.* In eadem ſententia ſunt cùm alij quidam viri docti, tùm [c] Georgius Agricola, qui Germanicè Tetraonem interpretatur Birchuner, hoc eſt, Gallum montanum, & Auerhaen quaſi Vrogallum; & alibi etiam, *Paucæ*, inquit, *aues hyeme in ſyluis manent, vt Tetraones, Attagines*, &c. quod Vrogallis etiam competit. Paulus Iouius, neſcio, nunquid vel ex propria, vel an aliorum potiùs authoritate, ita ſcribit; *Capitur apud Moſcouitas auis ſubnigra, puniceis ſuperciliis, magnitudine Anſeris; quæ pulparum ſapore Phaſianorum ſuperat dignitatem, Moſcouitica lingua Tetrao nuncupata, quæ Plinio Erythrotao vocatur, Alpinis populis cognita, & maximè Rhætis, qui ſaltus ad Abdicæ amnis fontes incolunt.* Eſt autem hic omnino Vrogallus noſter. Verùm quod Moſcouitarum idiomate Tetraonem, Plinio Erythrotaonem dici ait; id neutiquam verùm eſt, cùm Erythrotao in nullis codicibus legatur, vt etiam Hermolaus Barbarus affirmat: ſed de hac re in ſynonymis latiùs agemus. Sigiſmundus Galenius non ineptè etiam ex ſimilitudine nominis, quo Vrogallus apud Illyricos venit, Tetraonem eſſe iudicat. Dici autem illis ait Tetrzeuu, & Tetres, quæ quidem voces cùm ad Tetraonem, tùm ad Tetricem non parum accedunt. Denique noſtræ ſententiæ Bellonium aſſertorem habemus.

SYNONYMA.

Dukiphat.
Alharbari fortè Tetrao.
τέτριξ.
οὔραξ.
Retrago.
Tetrago.
Trao.
[a] In Caligula
Cedron.
Gallo ſaluatico.
[b] L. 5. c. 11. de Auib.
coc de bois
Stolzo.
Stolgo.
Stolco.
Stoltz.

IVDAEI quidã recentiore; Dukiphat Hebraicam vocem Germanicè interpretantur Vrhaen, hoc eſt, Vrogallum. Andreæ Bellunenſi quædam auis magna, ſicut Anſer non multum volans, & Damaſci venatoribus nota Alharbari vocatur; pro qua voce Auicennæ interpres Tardam vertit: ſed cùm Otis Anſere longè maior ſit, itaq; Otis eſſe minimè poteſt. Nam & Auicenna fimum eius ad impetiginem laudat, & oua ad denigrandos capillos: quæ remedia de Otide Græci minimè ſcripſerunt; quare fortè Tetrao fuerit, auis nigra, quales ad capillos nigros reddendos Corui exemplo alibi probauimus, facultatem habere. Ariſtoteli τέτριξ dicitur, Athenienſibus, ut idem teſtatur, οὔραξ, quæ poſtrema vox ad Germanorum Vrhaen proximè accedit. Plinio Tetrao, uel ut in manuſcriptis codicibus, teſte Hermolao Barbaro, legitur Retrago, uel Tetrago, uel ut in uetuſtiſſimo Mediceæ bibliothecæ codice Politianus haberi dicit Trao. Mihi prior lectio magis arridet, quia [a] Suetonium Tetraones nominare uideo. Vnde Merulam, & Iouium errare conſtat, qui Plinio Erythrotaonem dici tradunt. Itali circa Tridentum Cedron uocant, & alibi, ut circa Vincentiam Gallo ſaluatico, quo nomine, qui circa Tridentum habitant, alterum ſylueſtris Galli genus, domeſtico ſimile, aut par appellant. Gallum ſyluaticũ dicunt Sabaudi; Galli, teſte [b] Bellonio, un Coc de bois. Circa Rhætiam Stolzo, ſeu Stolgo, ſeu Stolco. Cuius uocis etymum Ornithologus Germanicum uideri poſſe ait. Hi enim, inquit,

quit, Stoltz appellant quicquid magnificum, aut superbum est, ut fortè propter magnitudinem, ac pulchritudinem ex adiecto nomine ei proprium factum est. Germanis dicitur Orhaen, Vrhaen, seu Auerhaen. [c] Christophorus Encelius Vrhaen uocari putat à senio longissimo, aut cauda, quæ Græcis ura est; Auuerhaen uero ab aura, quam facillimè sentit propter rarissimum corpus. Verùm nunquid etymologia istæc auis naturæ competat, alijs diiudicandum propono, ne qui Germanicæ linguæ imperitus, de ea iudicans, ceu sutor uidear ultra crepidam procedere. Malim tamen à magnitudine ita dici, ut Ornithologus quoq; existimat. Vnde in syluestrium etiam boum genere maximum, uocant Vrum, Vrochs, Auuerochs. Agricolæ etiam Pirkhuener uocatur, Encelio Birkhuner: sed cùm eiusmodi uoces Gallinæ Betulæ, quam arborem Birck Germani nominant, etiam conueniat, Birghun, id est, Gallina montana, appellari potiùs possit. Sunt item qui Phasianis adnumerent, atq; ita appellent Bergfasan, quasi Phasianum montanum. Illyricè nominatur, ut dixi, Tetrzeuu, & Tetrez.

Vrhaen, & eius etymũ

[c] L. 3. de lapidib. c. 54

Gallina mõtana.

Phasianus montanus.

GENVS. DIFFERENTIAE.

[a] ORNITHOLOGVS eruditos ait Vrogallum Otidi congenerem facere, seseq; illis astipulari. Ego toto genere differre dixi, quòd Vrogallus quatuor digitis incedat, Otis tribus tantummodò. Nemo enim aues tridactilos cum tetradactilis congeneres dixerit. Quod uerò ait ex Gallinaceo genere esse, id uerissimum est, unde etiam Gallus syluestris quibusdam dictus est. Quomodo ab alijs auibus, cum quibus à scriptoribus confunditur, differat, paulò antè monstrauimus. Differt uerò à Tetrace Nemesiani (loquor autem de Vrogallo maiore, seu Plinij primo Tetraone) quòd cacabantis instar maculatus non sit. Per Cacabantem autem Perdicem intelligit poëta, cui Philomelæ author eandem vocem attribuit. [b] Plinius, qui aliud genus agnouit, sic distinguit, quòd primum genus (id verò est, de quo nunc sermo est) *suum habeat nitorem, absolutamq; nigritiam, & cocci ruborem in supercilijs*: secundum verò *colorem, & magnitudinem Vulturum, nec vlla auis sit, excepto Struthiocamelo, quæ maius corpore impleat pondus, in tantum aucta, vt in terra quoque immobilis prehendatur*. Quod equidem genus nunquam obseruare mihi licuit, nec ab alio visum noui, quicquid interim nonnulli nugentur.

[a] Cap. de Otide.

Gallus syluestris.

[b] L. 10. c. 22

FORMA. DESCRIPTIO.

CVM satis exactè utrumque Tetraonem, maiorem nempe & minorem Ornithologus describat; utriusq; etiam ab illo delineationem mutuari placuit. De maiori autem ita scribit: Vrogallus à me inspectus huiusmodi erat. Collum dodrantale, plumis vestitum nigricantibus, sed cinereo dilurat. Collum dodrantale, plumis vestitum nigricantibus, sed cinereo diluto colore sparsim notatis. Alarum longissimæ pennæ palmorum quinque, canigricantes aut fuscæ potiùs: reliquæ in alis, minores dico & minimæ, castaneo ferè colore, nigricantibus punctis distinctæ. Caput nigrum, pars infra rostrum nigrior. Rostrum Gallinæ breue, gibberum, latum, ualidum. Supercilia & pellicula circa oculos rubra. Collum pronum punctis cinereis uarium, quibus pennæ virides succedunt. Pectus & venter colore nigro. In medio thorace, vbi os pectoris maximè prominet, plumę aliquot ab altera parte albæ, altera nigræ sunt. Minores plumæ sub alis albissimæ, præterquam in summo: reliquæ albicantes, fusco admixto splendidæ. Cauda quinque palmos longa, aut paulò plus, pennis nigris condita, maculis paucis albissimis, extremitates minorum pennarum, & punctis uariarum insignientibus. In metaphreno (dorso superiore) plumæ castanearum coloris, punctis aspersæ, ut in alis: in inferiore (dorso) cinereæ, magis uariæ punctis quàm in collo, longè pulcherrimæ. Poplites & femora plumis albis uestiuntur, quæ in cruribus fuscæ usq; ad digitos pedum descendunt, ut in Grygallo quoque, & Vrogallo minore: quibus etiam digitos pedum similes habet, & appendiculas quasdam pectinatim utrinque à digitis, sed breuiter eminentes, & alia ubique toto corpore multa similia, ut congeneres esse aues, magnitudine ferè tantùm & colore distinctas, non sit dubitandum. Longitudo Vrogalli à capite extensi ad pedes, dodrantes quatuor cum dimidio. Cauda extensa semicirculum reddebat, trium in circonferentia dodrantum. Ex albis in

Collum. Alæ. Caput. Rostrum. Collum. Pectus Venter. Cauda. Poplites. Femora. Longitudo

Vrogallus ſeu Tetrao maior cum abiete.

Vrogallus, seu Tetrao maior alter quem fæminam esse conijcio, cum tritico aristis circunuallato.

cauda maculis ętas conijcitur. Quò .n. maiores sunt, eò pauciores illas habere feruntur. Marem à fæmina, quod ad colorem, nihil differre audio, nisi quòd fæmina minus nigra sit. Hactenus ille. Verùm quem nos secundo loco damus depictum, pennas capitis non ita, ut alter ille primus erigebat, quod nescio quid differentiæ constituit. Vter uerò eorum mas sit, ignoro. Stumpfius quosdam Vrogallos reperiri scribit, qui libras duodecim, aut quatuordecim appendunt: sed id de libris Germanorum intelligendum est, quæ sedecim, uel octodecim unciarum sunt. Siquidem is, quem Tridento mihi ante aliquot annos Reuerendissimus ac Illustrissimus Cardinalis Palæotus, Archiepiscopus, ac Princeps Bononiensis, eo tempore Auditor rotæ, cùm ibi sancta synodus celebrabatur, transmisit, uiginti tres nostrates libras appendebat.

Pondus.

LOCVS. COITVS.

VERSANTVR Vrogalli in altissimis montium iugis, aut altissimis potiùs syluis. Germaniam & Septentrionalia loca amant. De coitu huiuscemodi auium portentosa istæc tradit [a] Christophorus Encelius: Hæc etiam, inquit, de fæmina loquens, coit ore mense Martio, sed multò aliter, quàm Bonasæ. Gallus huius speciei sperma ex ore tempore coitus in vere excreat, & euomit, & voce magna aduocat Gallinas ipsas (sicut domesticus Gallus aduocat Gallinas inuento aliquo grano) quæ cùm aduenerint, sperma eiectum & excreatum à Gallo in terram ore legunt, ac reglutiunt, & tali modo concipiunt. Quas deinde ludens Gallus omnes ordine comprimit, (quasi verò illud comprimere non sit coire) & quasi ratum facit semen comestum. At non coit, quod vidi: sicuti semina quorundam piscium, tantum afflatu masculi, teste Plinio, rata redduntur, vt ita dicam. Nam super quas Gallinas non ascendit, oua illa hypenemia pariunt, vt domesticæ Gallinæ. Quicquid verò fugatis Gallinis, casu aliquo remanet in terra de spermate Galli excreato, hoc operante sole nonnunquam, forsitan rore aut pluuia superueniente, & putrefacta materia mutatur in vermes & serpentes, qui dicuntur à Germanis Vrhanschlägen & Birgschlägen, id est, Vrogallorum serpentes, & montani serpentes. Harum copia est in sylua, quæ à Tangera fluuio nomen habet in veteri Marchia. Quicquid è contrà remanet in terra de spermate excreato istius Galli, pluuia non superueniente aut rore (non) coincidente, mutatur, & coagulatur quasi in vesicam translucidam & candidissimam, & veluti lapidescit, & fit gemma, quæ à pastoribus, & venatoribus colligitur: & reperitur in locis, vbi tali modo Galli isti coeunt, auff dem paltz platze, tempore verno, vuan yhr paltz zeit ist. Hæc illa ipsa gemma facta & coagulata ex spermate Galli excreato, mirum in modum facit ad conceptum datum (data) mulieribus sterilibus. Incitat ad Venerem, & auget appetitum prolis. Gemmæ tales magnitudine, & forma, & candore margaritarum apparent. Nonnunquam grana arenæ vna coagulata in his reperiuntur, aut pulueres. Hæc omnia Encelius. Ego cum Ornithologo huic serpentium & gemmarum è genitura Galli generationi non facilè crediderim. Nam si huiusmodi res alienæ prorsus naturæ ex auis semine nasci possent, ex aliorum quoque animalium semine, quod proculdubiò sæpè in terram delabi contingit, multa & varia, cur minus, quàm è Galli semine nascerentur? Sed quis amabò hoc auium genus ore coire credat? Scribere tamen non veretur ipse Encelius ferè omnes Gallinas syluestres, ore coire, sed modo diuerso. Et paulò antè, Multæ aues ore, inquit, concipiunt, & coeunt, vt sunt Corui, exosculatione facta, vt fit in Columbis: licet hoc neget Aristoteles; nec ego admodum affirmo; quia non vidi coeuntes. At si hoc non credit, cur omnes syluestres Gallinas ita coire credit? Equidem mirum est, quomodo vir alias doctissimus & philosophus non aspernandus illud sibi persuadere potuerit, cùm ne pueri id coacti etiam admitterent. Attamen per totam fortè Germaniam mostrosè concipere hasce volucres fama percrebuit. Nam & Ornithologus refert aucupes quosdã Vrogallos coituros aream dicere aliquam puram & planam in terra parare, in qua coeant: fæminam à coitu maris genituram, quæcunque effluxerit, deuorare, atq; ita concipere. Quibus qui uolet fidem adhibeat; mihi id nunquam persuaserint.

[a] L. 3. de lapidib. c. 54.

Vrhãschlägen. Birgschlangen.

VSVS

VSVS IN CIBO.

QVOD ad carnem huius auis attinet, eam aiunt tam grati saporis esse, vt ne Phasianæ quidem cedat; adeo ut Principum mensis tantummodò nata videatur. Hanc auem etiam sceleratissimus Caligula sibi immolari voluit in templo suo numini propio, vt [a] Suetonius tradit.

Carnis bonitas.

[a] In Caligula cap. 22.

10

DE VROGALLO MINORE; Cap. VII.

SYNONYMA.

AVEM hanc Vrogallum minorem, uel Tetraonem minorem appello, vulgus Germanicum secutus, quod eandem in alpibus Germanicè sic appellat Kleiner Orhaen. Nonnulli Laubhaen appellant, à frondibus siue folijs arborum & fruticum, quibus uescitur: alij Birgfasan, hoc est, Phasianum montanum: alij Grijgelhaen, quasi Grygallum dicas à uoce: sed alius est Grygallus, cuius historiam iam dabimus; alius etiam Spilhaen Grygallo minor, nec aliter ferè differens. Imperiti quidam & uulgus hominum hæc nomina confundunt: sunt qui sexu tantùm differre putent, sed falluntur, ut Ornithologus ait, qui seipsum singula hæc genera diligenter inspexisse; & à uiris harum rerum peritissimis, præcipuè clarissimo uiro Aegidio Scudo Claronensi, differentias eorum didicisse tradit. Italicè nominatur Fasan negro, uel Fasiano alpestre, à montium incolis, & uicinis. Stumpfius nominat Phasianos quosdam montanos, nigros & fuscos, ueris Phasianis maiores, qui non in summis montium altissimorum, ut Vrogalli maiores, sed medijs plerunq; syluis reperiantur: de his ipsis, ut uideo, Vrogallis minoribus loquens.

Vrogallus, seu Tetrao minor. Kleiner Orhaen. Laubhaen. Birgfasan Grygelhaë. Fasan negro.

20 30

GENVS. DIFFERENTIAE.

EX Gallinaceo haud dubio genere est, multaq; cum Vrogallo maiore communia habet, & post ipsum inter syluestres Gallinas maximus est. Ornithologus, a quo istæc omnia mutuati sumus, ita magnitudine à maiori, & utroque Grygallo distinguit, comparatis figulis ad Attagenē (sic uoco Francolinum) ut Grygallus minor (Spilhan) sesquialter sit; Vrogallus minor, de quo nunc sermo est, duplus; Grygallus maior omnium maximus, qui etiam Anserem quandoq; excedat.

40

FORMA. DESCRIPTIO.

IDEM Ornithologus hunc Tetraonem minorem sic describit: Vrogallus minor à me, inquit, conspectus multò maiora supercilia è pellicula rubente, (Cærulea quandoque ni fallor) quàm Vrogallus magnus habebat; plumas in uertice nigras. Rostrum nigrum, breue, longitudine tantùm transuersi pollicis. Collum quinque aut sex digitorum longitudine, cæruleis uel Indicis plumis uestitum. Infra collum in medio dorso, & alis plumæ nigricant. Alarum tamen mediæ partes candidæ sunt, item interiores. Venter quoque nigris plumis integitur. Post medium dorsi, quod nigricare diximus, iterum caudam uersum plumæ sunt Indicæ, ut in collo: utrobique tamen non totæ plumæ huius coloris sunt, sed margines tantùm earum & extremitates, ferè ut in Pauonibus. Cauda pennis suis nigricat, quæ in medio multæ curtæq; sunt, ita ut latè extendi possint: utrinque uerò tres longiores

Supercilia. Rostrum. Collum. Alæ. Venter. Cauda.

50

Vrogallus, ſeu Tetrao minor cum glauce vulgari.

giores extrorsum reflexæ, ita ut lilij figuram, qualis dipingi solet, cauda extensa quodammodo referat. Circa vropygium & poplites plumæ densissimæ, quæ ad digitos vsq; pedum extenduntur, quasi natura ipsos munire voluerit, ne frigoris iniuria læderentur, vt & Grygallum maiorem (nam minorem non vidi) & Vrogallum maiorem, & maximè Lagopodes. Digitis pedum squamatim compactis, vtrinq; squamosæ quædam, vel corticeæ appendices eminent, vt in caudis cancrorum ferè, sicut in alijs etiam Gallorum montanorum generibus. Magnitudo totius alitis, instar Gallinæ villaticæ, vel paulò maior, & oblongior. Plumæ pedũ nigricant, sed maculis albis distinguuntur: & tibiæ anterius tantùm, nõ etiam posterius, plumis induũtur. Fæmina in hoc genere mari similis est, sed minus nigra, & magis fusca, ut in Vrogallo maiore. Hæc omnia Ornithologus, quibus exactè respondet auis quam ante aliquot annos Illustris uir, cuius nomen nunc mihi nõ occurrit, Prętorianorum militũ alæ tunc in hac vrbe præfectus ex Helvetia mihi dono transmisit, vir humanus, & mearum rerũ studiosissimus. Aiunt rarò viuam capi. Capitur enim laqueo, ita ut collo astricto suffocetur, & instar furis pendeat. [a] Olaus Magnus in Septentrione (in Noruegia & finitimis regionibus) Vrogallos minores tradit sub niue duobus aut tribus mensibus sine cibo latitare; interim tamen à venatoribus capi. Verùm nunquid id nostris Vrogallis minoribus competat, mihi minimè constat: Ornithologus similes aues illis putat, de quibus alibi [b] Aristoteles, aut eius simius, mirabilium scilicet author, ita scribit: *In Ponto, aiunt, per hyemem aues quasdam reperiri, quæ neq; excernant, neq; cùm pennæ eis auelluntur, sentiant, neque cum veru transfiguntur, sed tum demum cùm ab igne incaluerint.* At quis amabo ita mentis inops, qui istęc credat? horrere membra frigore ita concesserim, ut nihil sentiant, id similiter in gliribus expertus; veru verò transfigi sine læsione nec Cicero, eloquentissimusuè alius mihi vnquam persuaserit.

Pedes.

Magnitudo.

Plumæ pedum.

Natura & capiendi ratio.

[a] *L. 19. Epit. hist. de gent. Septent.*

[b] *In mirabilib.*

DE TETRACE NEMESIANI Poetæ, seu Grygallo maiore. Cap. VIII.

DE Tetrace suo, quem perperam Longolium, & Ornithologum cum Otide confundere diximus, Nemesianus ita scribit:

Et Tetracem Romæ, quem nunc vocitare Taracem
Cœperunt, Auium est multò stultissima, nunquam (namq; fortè)
Cùm pedicas necti sibi contemplauerit adstans,
Immemor ipse sui, tamen in dispendia currit:
Tu verò adiutos laquei cùm senseris orbes,
Appropera, & prædam pennis crepitantibus aufer,
Nam celer oppressi fallacia vincula colli
Excutit, & rauca subsannat voce magistri
Consilium, & læta fruitur iam pace solutus.
Hic prope Pentinum radices Apennini
Nedificat, patulis quà se sol obijcit ægris.
Persimilis cineri dorsum, maculosaq; terga
Inficiunt pullæ (nigrę, vt in Perdice) *cacabantis imagine notæ.*
Tarpeiæ est custos arcis non corpore maior:
Nec qui te volucres docuit Palamede figuras.
Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi
Mazonoim (Mazonomi lego) *puerum, portat cùm prandia, cirro*
Quæ consul prætorue nouus construxit ouanti.

Hæc Nemesianus, quibus an hæc nostra auis, quam mox exhibebimus, exactè respondeat, iam videndum est. Stultitia in primis, quam Tetraci tribuit, huic potiùs, quàm Otidi, competere videtur; etenim ea Phasiani naturam sapit: at fortassis surditas auis alios impo-fuerit; vt cum Vrogallis ideo eandem crederent; quòd his, vt aiunt, dum Gallinas voce alliciunt, & inuitant, visus & auditus intercipiatur, atque interim opus esse maxima celeritate

Stultitia.

tate aucupis, vt bombardæ globo feriat; aliàs auditum eorum acutissimum esse. Verùm & surditas talis huic nostræ aui magis congruit, vtpote quam clarissimus Martinus Foxius Cracouiensis medicus, cui hanc alitem & præclara alia multa accepta refero, mihi scripserit adeo surdam esse, vt ne bombardæ sono abigi queat. Quod cùm ita sit, facili modo ab aucupantibus decipietur, atq; ita stultam fortè poëta dixerit. Secunda nota, quod scilicet in radicibus Apennini nidificet, huic nihil aduersatur, si Apennini nomine alios etiam montes intellexeris. Tertia nota, dorsum nempe cinereum, etsi exactè non competat, ita tamen poëtæ mens intelligi potest, vt cinereus color in dorso magis, quàm alibi sit conspicuus; alioquin enim toto corpore maculata est, more Perdicum, vt poëta etiam testatur. Denique ascripta magnitudo, Anserina nempe, optimè quadrat. Est itaque istæc pulcherrima volucris iam dictæ magnitudinis, rostro quodammodo adunco, gibboso, colore ferè nigro: capite plano, à rostro ad aurium foramina vsq; cinereo, nigris maculis consperso; quod reliquum est, item & collum, pectus, venter, & coxæ, coloris russi, modò nigris, modo albis maculis respersi; in colli inferioris extremitate nullæ maculæ existunt. Dorsum & Alæ cinerea, maculis eiusdem coloris, sed longè maioribus insigniuntur, quarum partium etiam quædam pennæ in extremitatibus candicant. Remiges pennæ nigræ sunt, circumcirca cinereæ. Cauda russa, sed magis quàm reliquo corpore ad castaneum accedit, & maculis nigris maximis conspergitur. Tibiæ cinereis plumis & tabellis nigris ornatæ. Digiti cinerei, nudi, quatuor. Oculorum cilia coccineus color ambit, vt in alio Tetraone. Tota auis, si rostrum haberet more rapacium aduncum, & aduncos vngues, & paruo corpore foret, vel Lithofalcus, vel Accipiter Fringillarius videretur. Sed videamus, num hisce Ornithologi descriptio de Grygallo (Dixi enim easdem aues esse) quadret. Sic itaq; ferè scribit: Auis hæc ad viuum depicta, in Helueticis alpibus, circa Claronam præcipuè vocatur ein Grygelhan per onomatopœiam, quam ego secutus, Latinè etiam Grygallum dicere malui. Græcè etiam γρυκόκκυξ nominari poterit. A particula gry ad vocis imitationem facta & verbo κοκκύζειν, quod voci Gallinaceorum peculiariter tribuitur: vnde & Orthriococcyx pro Gallinaceo legitur. Quod si quis propter mirificam colorum varietatem, qua Attaginem & Gallinaginem etiam superat, Attaginem alpinum nominare voluerit, præsertim cùm delicatissimam esse in cibo existimem, non ineptè is mihi facere videbitur, etsi magnitudine Attagenes doctis plerisq; existimatos (Francolinos) vt præcedente capite docui, triplo ferè excedat. A capite ad pedes extensa auis, quam vnicam in hoc genere vidi, longa erat tres dodrantes & palmum, rostro vt Vrogallus maior, sed minore ac nigriore. Toto corpore Perdicis ferè, præsertim rusticæ, uel Gallinaginis instar colorato, & punctis distincto vbiq;, maculisq; nigricantibus: reliquus color ruffus est, vel ad castaneę colorem vergens. Est & cinerei aliquid in collo præcipuè. Sunt & albæ quędam alicubi maculæ. Iris oculorum rubicunda. Colore circa oculos, retrò præsertim, rubente, angustius tamen, quàm in alijs Gallis syluestribus, nisi fæmina fortè hæc fuit, quam vidi. Ima colli pars prona rubet, intercedentibus lineis ex cæruleo uirentibus. In uentre plurimum albi est. Crura pedesq; & digiti similiter, ut in Vrogallis. Varietas quidem colorum tam multiplex est, ut uarietatem decoremq; eius uerbis exprimere nequeam. Hæc ille, utinam in hac opinione constans, nam in appendice operis sui de auibus, quam pòst edidit, eandem prorsus, aut cognatam sibi uideri cum Bellonij Attagine scribit, quod profectò nullo argumento nixus facere uidetur. Cùm enim [a] Bellonius Attaginem in foro Venetorum, Bononiensium consimiliumq; populorum, qui montibus uicini sunt, quadoq; præstare tradat, ibiq; Grygalli prorsus incogniti sint, non uideo qua ratione opinioni eius subscribere debeam. Scio tamen & Attagines in agro Bononiensi, uel non esse, uel saltem à me hîc nunquam hactenus obseruatas. Semel uerò mihi Attagen ab Illustrissimo Cardinale Paleoto missa Tridento, aliàs Siciliã Perdicibus erat paulò maior. Præterea cum [b] Bellonius suam Attagenem Gallorum Canne petiere siue Anate campestri, quam Tetracem esse alibi contendit, multo minorem, Tetracem uerò Phasiani corpulentia esse scribat, quomodo obsecro Grygallus iste esse poterit, cuius magnitudinem ipsemet Ornithologus inter Tetraonem utrumq; mediam costituit?

Marginalia: Dorsum. — Magnitudo. — Caput. — Color. — Dorsum. — Alę. — Cauda. — Tibiæ. — Grygelhan — Γρυκόκκυξ — Orthriococcyx. — Grygalli descriptio. — Magnitudo. — Rostrum. — Color. — Collum. — Venter. — Crura. — Pedes. — [a] L. 5. de Auib. c. 6. — [b] L. 45. c. 4.

DE

Grygallus maior, siue Tetrix Nemesiani, cum betula.

DE GRYGALLO MINORE. Cap. IX.

Grygallus minor. Spilhan. Birkhoun. Gallina Betulę.

LIAM auem superiori per omnia similem, sed dimidio minorem Ornithologus Grygallum minorem vocat, & vulgò in Helueticis mõtibus, Claronæ præsertim Spilhan, vel Sphillhan nominari ait, sed causã se nominis ignorare: vti etiam an eadem auis sit, quæ circa Coloniá, & alibi Birkhoun id est, Betulę gallina nominatur, quàm Gybertus Longolius Attaginem esse putat. *Perdici, inquit, persimilis est, sed maior. Nomen Germanicum habet, non à montibus, sed ab arbore Betula. Densa enim loca, & opaca, ut venatoris insidias, maximè bombardarum minas fugiant, petunt. quamobrem sæpe in betuleto latent: de quo subinde, si diligenter adsis in fœnilia, & sata callidissimè excurrere uideas. At quod nunc non eadem natalia obseruant, in causa est bombardorum frequens usus. qui multis præclaris auibus Germaniam spoliauit. Alioquin ego non tam à montibus, quàm à Betulæ colore auem nuncupatam reor. Nam supremum à Betula, corticem si detrahas, qui albo subest, in nigroq́; ruffescit, præcipuum huius alitis colorem imitatur. Perdice enim paulo magis ruffescit ut de Attagene Alexander Myndius tradidit. Dorsum quoque instar Perdicis maculosum habet.* Hactenus Longolius. Quærit Ornithologus an hæc vel eadem sit cùm Grygallo minore: vel fortè fęmina in eodem genere, quod Morhennam appellant. Talem enim, inquit, omnino describit Turnerus, & dubitat an sit Attagen, vel Gallina rustica. Marem verò in eo genere totum nigrum facit. Fieri autem potest, ut vel Turnerus deceptus sit (quòd magis puto) talem huius Galli fęminam existimando, vt vtrunque genus diuersum sit, vel Longolius talem huius fæminę marem esse ignorauerit. Ego quidem in nullo animalium genere, fœminam mari colorum uarietate, & pulchritudine anteire puto. Hæc Ornithologus, cuius super hac aue opinionem amplecti malui, quàm de re nunquam mihi visa diuersum quid astruere. Quòd verò in nullo animalium genere fœminas maribus formosiores esse dicat, id profectò non usquequaq; verum est. Secus enim in rapacium auium genere, maximè Accipitrum, & Falconum euenire videmus, in quibus non modò speciosiores fœminę, sed masculis etiam sæpè duplo maiores sunt, & robore etiam superant.

Morhenna. Ornithologi error. Fœminæ rapacium formosiores maribus.

DE ATTAGENE. Cap. X.

NSTITVTVM à nobis ordinem neutiquam (nisi fallimur) inuertemus, si modò de Attagene agamus. Nam spermologus est, pulueratrix, & gratissimi saporis. Ad hęc Longolius cùm Gallina Betulæ, ut paulò antè diximus, eundem facit. Quæ itaq; sententia nunquid erronea sit, ut mihi videtur, alijs uiris doctis ex subsequentibus, quæ dicturus sum, dijudicandum relinquo.

AEQVIVOCA.

Attaginus vir. Attagenus piscis. ἀτταγηνὸς. Francolinus. Gallina Attagen dicta. Attagena herba. [a] Lib. 4. Phytogn. c. 24.

TTAGINVS Herodoto nomen proprium viri est Attagenus (Ἀτταγηνὸς) non Atagenus per T. simplex, ut Hermolaus scribit, Athenæo è genere piscium est, qui & Scepinos dicitur. Attagenem Itali Francolinum, ut dicemus, uocant, sed & id nomen æquiuocum est. Ita enim Zacharias Lilius Lagopen (Lagopodem intelligere puto) in agro Vicentino vocari scribit, & Francolinus Nicolao Massę Columbarum syluestrium genus est, nisi fortè, ut Ornithologus vult, Gallinarum potiùs quàm Columbarum genus esse dicere voluerit. Gallina quędam syluestris, cuius mas niger est, fæmina magnitudine Perdicis, Polonis Attagen dicitur. Attagena item herba est, ex qua fomites ignis laudantur, ut scribit doctissimus Io. Baptista Porta.

SYNO-

SYNONYMA.

ALDVRAGI, inquit [a] Bellunensis, *sunt aues, quæ dicuntur Francolini Latinè*, vbi Auicennæ vetus translatio habet Durax. Apud Syluaticum etiam eiusmodi barbaræ voces leguntur, ab Attagene, vt videtur, corruptæ; Actago, Attago, Atage, Atehemigi & Atacuigi. [b] Aristoleles, qui bis tantùm huius auis mentionem facit, vtrobiq; Ἀτταγῆνα nominat: Atticè apud [c] Aristophanem Ἀτταγᾶς legitur, teste Varino, vltima circumflexa; at non rectè ita scribi Athenæus & Eustathius volunt, quoniam quæ in ᾶς desinunt plusquam dissyllaba barytona sint, vt ἀδάμας: dicendum igitur, inquiunt, ἀτταγαι & non ἀτταγῆνες, atqui ἀτταγαι quoq; à Polluce nominantur. Legitur item ἀτταγᾶς neutro genere apud Hesychium & Varinum hoc modo: ἀτταβυγᾶς εἶδος καὶ τὸ ἀτταγᾶς: quo loco Ornithologus mauult legendum ὁ καὶ ἀτταγας. Conijcio enim, inquit, eandem auem esse. Inuenio etiam ἀταγᾶς per τ simplex scriptum; & Galenus aliquoties ἀταγὴν appellat. Apud Suidam ταγην legitur auis nomen, quæ sanè non alia quàm Attagen esse videtur; nam & ipse ταγωναρίον vocari aliàs scripsit; quod postremum nomen Bizantij, teste [d] Bellonio, retinuit. Latinis dicitur Attagen fæminino. Plinius & Horatius Attagenem Ionicum dixerunt, Varro, Gellius, & Martialis Attagenam, vt Gaza etiam apud Aristotelem transtulit. Italis dicitur Francolino, cuius vocis etymum idem Ornithologus à Franco voce diminutiua, id est, nobili deriuare putat, quòd hęc auis in cibo nobilissima, delicatissimaq; sit. Quod si verum est, exteram vocem necesse est esse, vt ipse etiam admittit, cùm tamen in Germania nullam auem eo nomine insignitam reperiri scribat. Francos autem Germaniæ populos esse omnibus notum est. Cùm verò Germanis, vt ille credit, Haselhun dicatur, mirum videtur, cur Itali, dum Germanicam vocem ei indere voluerunt, non hanc potiùs imitarentur, quàm nouam fingerent. Quare meo iudicio Francolini vox non tantùm Germanica est, sed & Itala. Vtraq; enim lingua Franci liberi dicuntur, seu immunes: quod etymum Attagenis præstantiæ competere videtur, quòd nempe vulgaribus eas venari interdictum, & libertas viuendi à principibus concessa sit. Idem Ornithologus Attagenem Bononiæ Franguellum dici scribit, sed maximo errore, cùm Franguellus Bononiæ sit Fringilla, auicula vel decuplo minor. Vocatur item nonnullis, quemadmodum in scedulis meis annotatum reperi, Perdix Asclepica.

[a] *L. 2. c. 22.* Actago. Atage. Atehemigi. Atacuigi. [b] *L. 9. Hist. c. 26. & 49.* [c] *In Auib.* Ἀτταγᾶς. Ἀταγὴ. Ταγὴ. Ταγωναρίον. [d] *L. 5. de Auib. c. 6.* Francolinus vnde dicatur. Haselhun. Franguellus Bononiæ quid. Perdix Asclepica.

GENVS. DIFFERENTIAE.
Descriptio.

ASTRVERE modò, & certò iudicare, quæ veterum Attagen sit, admodum arduum est: siquidem [a] Aristophanes Attagenem subitò post palustres aues, & quæ locis riguis & Marathonijs pratis gaudent, nominans, multis viris doctis occasionem dedit, vt palustrem putarent, quemadmodum apertè eius Scholiastes, eumq; vt apparet, secutus adagiorum author fecerunt. Contrà philosophorum princeps, & semper veridicus [b] Aristoteles pulueratricem esse scribit: vnde cùm idem philosophus alibi doceat, palustres minimè pulueratrices, sed lotrices esse: itaq; Ornithologus haud ineptè dubitat, an Attagen palustris sit dicendus, licet & ipse interim nihil certi concludat. Ego Aristotelem malui sequi: & reuera Aristophanes Attagenem non inter palustres & campestres, sicuti multi putârunt, at post illas nominat. Nam subinde in singulari addit, *Auisq; variè pennata Attagas Attagas*, & fortassis synechdochicῶs speciem pro genere accipiens, auem nempe monticulam pro monticulis omnibus. Etenim paulò pòst eandem auem simul cum Perdice nominat, quam sanè nemo palustrem dixerit: vel dicamus, vt doctissimus [c] Bellonius ad eiuscemodi difficultatem respondet, fieri posse, vt ex montibus ad loca vicina descendat, per aliquod tempus ibi degens, & deinceps inde ad montes iterum reuertatur, vt Gallinago (Beccasse) etiam facere obseruatur: an ne ideo palustris erit dicenda? Ad alium [d] Comici locum, vbi sic habet τὸν πηλὸν ὥσπερ Ἀτταγᾶς τυρβάζεις βαδίζων, id est, vt communis interpretatio habet; *cœnum tanquam Attagen turbabis iens*, dici possit, pro τὸν πηλὸν, pul-

[a] *In Auibus & in Vespis* [b] *9. Hist. c. 49.* Aristophanes explicatus. [c] *L. 5. de Auib. c. 6.* Gallinago. Beccasse. [d] *In Vespis.*

uerem traduci posse, etsi propriè ea dictio cęnum significet. Quomodo enim per cœnum iens, illum excitare possit? Solent autē aues puluerat rices, ubi puluerulenta loca frequentāt, puluere sese purgare, quo tempore ceu nubem ex eo faciunt, quòd fortè Comicus dixisse voluit: suum tamen interim cuiq; iudicium relinquo. Quòd si verò quispiam pertinaciùs asseueret, palustrem esse Aristophanis Attagenem, ego cùm illo, utporè nihil certi habens, nō contenderim, sed diuersam ergò ab Aristotelis Attagene esse concedere cogetur. Cùm itaq; inter viros doctos nondum constet, quæ auis Attagen esse possit, itaq; aliorum opinionem prius examinabo, deinde quid in tam obscura re sentiam, adferam, vt qui istæc lecturi sint, quam malint, opinionem amplectantur. Turnerus subolens minimè palustrem esse, & alterius iudicio se subijciens, fortè quòd nullam auem uidisset, quæ exactè ad Attagenis descriptionem accederet: si Attagenem, inquit, auē palustrem, & varijs maculis distinctam esse ab adagiorum authore verè scribitur, Anglorum Goduuittam, siue Feduam Attagenem esse, indubitanter affirmare auderem. Est autem ipsa Gallinagini ita similis (huic etiam Aristoteles Attaginem assimilat) ut nisi paulò maior esset, & pectoris color magis ad cinereum verteret, altera ab altera difficulter possit distingui. Viuit in locis palustribus, & ad ripas fluminum: rostrum habet longum: sed capta triticum, non secus atq; Columbi, comedit. Triplo pluris quàm Gallinago apud nos venditur; tantoperè eius caro magnatum palatis arridet. Gallinaginem intelligit, auem illam palustrem, & maculis distinctam, quàm Belgæ Sneppā vocant, Galli Beccassam, Angli Vuodcoccum: de quo idem rursus: Falluntur, inquit, Britannici ludimagistri, qui suum Vuodcoccum Attaginem faciunt, qui solis vescitur uermibus, & grana nunquam attingit, quasi verò Goduuitta sua Attagen foret: unde etiam Hadrianum Iunium Gallucinari cōstat, qui Attagenem etiam Scolopacem uocari asserit, cum Scolopax Gallinago sit. Ornithologus Germanorum Haselhun, idest, corylorum Gallinā sic dictam, quòd inter corylos versari soleat, Attagenem esse putat, hoc præcipuè argumento fretus, quòd id in Italia audiuerit, & ex icone Francolini Veneti, s dicti, & à doctissimo medico Antonio Mūdella sibi missi, citra ullam, ut credit, hæsitationem, cognouerit. Verùm id meo iudicio admodum leue argumentum est. Quamuis enim pleriq; viri docti in Italia hanc auem Francolinum uocent ut fecit etiam, doctissimus Melchior Guilandinus, qui mihi eam sub eodem nomine aliquando dono Patauio transmisit: haud tamen inde sequi puto Attagenem esse, siquidē istæc auis, cuius hîc subinde iconem exhibebo, Siculis, apud quos abūdat, etiam Francolinus dicta descriptioni Attagenis meliùs respōdet. Qualem etiam apud Leonardum Cognosciutum nobilem Ferrariensem inter multa alia volucrum genera, quæ in Ornithone suo animi causa alebat, mihi videre contigit, unâ cùm Gallina Germanica, illi admodum simili, quę alia non erat, quā Gallina corylorum. Videamus itaq; num nostra auis cùm veterum Attagene conueniat. [e] Aristoteles Gallinaginem (Scolopacem) Attagenis colore describit, Color Gallinaginis magis ad meam auem, quàm ad Gallinam corylorum accedit: nam hæc minus, quàm nostra auis maculata est. Alexander Myndius apud [f] Athenæū Attagenem *Perdice paulò maiorem esse* ait, *totum circa dorsum κατάγραφον*, id est, uersicoloribus pictum maculis, *figulinæ testa colore, sed magis rufum corpore graui, alis breuibus.* Quæ omnia in meo Attagene exactè reperiūtur: magnitudo in primis, dein dorsi color: & corpus certè ualde graue est, & ad uolandū ineptū: alæ deniq; multò quàm in Gallina Corylorū breuiores, vt expressa etiā icon demōstrat. Syluaticus nostræ descriptioni nihil aut saltem admodum parum aduersatur, cùm ait: *Attagen auis optima carnis inuenitur abundè in Rhodo: de qua [g] Hieronymus ait: Tu Attagenem cructas, & de comesto Ansere gloriaris. Aliqui Phasianum, alij Perdicem interpretantur, sed neutri benè, cùm Galenus ab vtrisq; distinguat. Reuera autem est auis, quæ ab aliquibus vocatur Francolino, magnitudine Phasiani* (Ornithologus Gallinam corylorum ad Gallinam accedere scribit) *sed cauda dissimilis* (breuior nempe: in nostra aue cauda multò prolixior est, quàm in Gallina corylorum) *pennis uario modo coloratis, sicut Gallina Indica, interdum tamen colore uiridi, & cælesti conspicitur: sapore quidem delicato.* Hæc ille, an verò nostra auis alibi uiridis, & cærulea reperiatur, planè ignoro. [h] Bellonij descriptio, quantum ex uerborum penuria colligere possum, nostro Attageni potiùs quàm Gallinæ corylorum respondet, si per Coturnicem, cuius colore Tetricem suam (Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem) esse ait, marem intelligamus. Etenim Attagenem suum, quoad colorem, Anati campestri similē esse scribit: Anatem campestrem verò Coturnicibus bene maculatis: Eodem modò Syluaticus etiam alibi ait Attagena esse Coturnicem: *Sunt autem quædam*, inquit alibi, *Coturnices magnæ similes Columbis, & hæ sunt Attagenes: alia verò parua, quæ vulgò dicuntur Qualeæ.* Sed hîc per Columbas, maiores fortè intelligendæ veniunt: siquidem aliàs Phasianorum magnitudine esse dixerat. Porrò quamuis

Goduuitta Anglorum Fedua.

Gallinago. Sneppa Belgarum. Beccassa. Vuodcoccus.

Scolopax.

[e] 9. Hist. c. 49.

[f] Lib. 9.

[g] Epist. 15. de fict. amic.

[h] Lib. 5. ca. 6. de Auib.

Attagen cum tritico multiplici ſpica.

Porrò quamuis Bellonij Attagenis descriptio quodammodo cùm nostra aue conueniat, reuera tamen, vel diuersa est, vel fœminam (modò fæmina à mare in hoc genere discrepet, quòd ignoro) descripsit. Etenim nostra velut cristam in capite gerit, qua Bellonij auis, quemadmodum ex pictura agnoscitur, destituta est. Vel aliquot species fuerint: nam Florentiæ apud Serenissimum magnum ducem binas diuersas obseruaui, unam nostræ similem, alteram quam marem credebat, rostro nigro, sed in extremo rubescente, oculi pupilla nigra, iride cinerea, maculis albis per uentrem, dorso ferrugineo nigris maculis insignito, pedibus etiam ferrugineis. Præterea [i] Iulius Alexandrinus diuersum Attagenum genus sese uidisse tradit, magna diligentia ex Hispania allatum, paulò nostrate maius, longiore collo, & cruribus, plumis non eisdem macularum notis distinctis, quòd, ut nostrum nos, sic Francolinum uocant Hispani suum. Quæ notæ equidem nostræ aui omnino competunt, quæ talis est. Magnitudine, & toto habitu ad Phasianum accedit. Rostrum habet breue, nigrum & in extremo recuruum. Color toto ferè corpore uariat; Caput in primis aspectus pulcherrimi cristam in medio uertice erectam habet subluteam nigris & albis maculis uariegatam. Pupilla oculorum nigra est: iris lutea: supercilia ut in Tetraone ex pellicula coccineo colore rubente. Sub rostro, & gulæ principio ceu barba ex tenuissimis plumis dependet. Collum longiusculum, & ad corporis habitum assimilatum, tenue & exile, cinereum, item maculis nigris & albis conspersum: quæ in eo differunt, quòd hîc albæ in capite nigræ sint intensiores. Pectoris maculæ eiusdem coloris, easq; ferrugineæ etiam aliæ percurrunt. Venter cauda, coxæ, & tibiæ, quæ plumis vestiuntur, subcinerea, seu plumbea, & nigris item maculis respersa. Pedum digiti anteriores longi, posterior breuis, singuli adunco hamo armati.

Attagenum genera.
[i] Lib. 13. salub. cap. 5.
Attagenis nostratis descriptio. Color. Caput. Collum. Pedum digiti.

LOCVS.

ATTAGEN montium incola est [a]. Bellonius ad plana descendere negat, atq; hinc rarò in Gallia conspici; nisi aliundè inferatur: prostare tamen nonnunquam in foro urbium, quæ montibus adiacent, vt Venetijs, Bononiæ, Romæ: relatum etiam sibi esse à quibusdam fide dignis ex Pyrinæis & Auerniensibus montibus allatos Francisco Christianissimo Gallorum Regi in cibum cessisse: quòd postremum, quòd nempe in Pyrineis montibus Attagenes degant, etiam [b] Iulius Scaliger hisce uersibus attestatur.

Et delicatiore qua valens succo
Maiore corpulentia Attagen præsto est
Oris prouincialibus Pyrinæis
Nomen minutiore deferens flexu,
Nam Francolium turba nuncupat uulgi.

Idem fortassis quoq; [c] Plinius dixit, cùm ait: *Capitur & in Gallia, Hispaniaq; & per alpes etiã.* Verùm qui in Hispania nascitur, ut ex Iulio Alexandrino diximus, omnino noster uidetur. Quòd verò Bellonius ait nunquam ad plana descendere, in eo sibi ipsi contrarius est, nam paulò pòst Aristophanem interpretans id non tantùm fieri posse admittit, sed etiam ut aliquo tempore ibi moram trahat; neq; id etiam uerum est, quòd in Bononiensi foro Attagen prostet; quinimo nostris aucupibus planè ignotus est. Auis, cuius nos iconem dedimus, in Siciliæ montibus, ut dixi, satis abundè reperitur. Ex Ionia allatus olim in magno pretio erat, unde Plinius ait, *Attagen maximè Ionicus celebratur, quondam existimatus inter raras aues*. Ionicum etiam nominat [d] Martialis, Clemens uerò Aegyptias à gulosis commendari scripsit. Frequentes quoq; in Rhodo insula sunt teste Syluatico. In Cypro Insula etiamnum domi ali Alexander Benedictus refert, sed cùm ueteres Attagenes captos à cibo abstinere dicant, dubitandum uidetur, num alias aues Attagenes uocet: nisi forsitan ibi alantur, dum pulli adhuc accipiuntur: nam & [e] Varro docet, qua ratione educentur. Mirum verò videtur, quòd à [f] Plinio proditum memoriæ est in Creta ceruos non esse præterquam in Cydoniatarum regione, item apros & Attagenes. [g] Ambrosius Leo Nolanus nullos etiam in Campania reperiri scribit, quemadmodum neq; Perdices, cùm inquit, alioqui in ea abundent Phasiani, & Coturnices, quas Qualeas, & Coturnices magnæ, quas Starnas illi nuncupant. Cuius rei causam rationemq; inquirens, aconitum negat ea in regione nasci, quo cùm se aues istæ purgent, ut ille tradit, itaq; mirum non esse, si ibi non degant. Sed

ipsum

[a] Lib. de Auib. c. 6.
[b] In Ata.
[c] Lib. 10. c. 48.
Bellonij error.
Attagen Ionicus.
[d] Lib. 3. Epigram.
[e] In Gioponicis Græcis.
[f] Lib. 8. cap.
[g] Probl. 343

ipſum audiamus: Cur in Cāpania, inquit, nullæ cōperiuntur Perdices, neq; Francolini: cùm in ea abundent & Phaſiani & Coturnices magnæ, quas Starnas uocant Campani, Contra in Sicilia ſunt Perdices & Francolini innumeri: uacatq; ea inſula tū Phaſianis, tū m Starnis? An quia Perdices & Francolini maximè purgantur Aconito, aut alia uenenoſa herba; quæ in Cāpania aut non eſt, aut uix, ineptaue naſci creditur: quod phamacum abundè uenit in Sicilia? Eadem ratione non ſunt in Sicilia Phaſiani, neq; Starnæ, quòd illic purgationem nullam repeciunt, quæ in Cāpania uulgò optimaq; reperitur. Siquidē quæ cibatu harum auium omnium apta ſunt, hæc ipſa in ſingulis memora is regionibus & abundè oriuntur & comperiuntur. Neq; Campanus ager, qui Siculo eſt paruo Septentrionalior, diuerſus eſt à Siculo cælo, ita earum auium aliquas minus alere & tolerare poſſit. Qua pro re ſi quæ ad alendum & nidificandum omnia in ſingulis apta habentur, ea deficere intelligendum eſt, quæ ad purgationem faciunt. Aues enim illæ non ſolùm alimenta, ut nutriantur, ſed etiam medicamenta, ut purgentur, diſquirere dicuntur. Habent enim ſuas medicinas animalia cætera: quippe cùm animalia præter ſtirpes; etiam proprias ægritudines ſentiunt. Hæc itaq; Nolanus. Verùm aconito purgari Attagenes ſiue Francolinos & Perdices, an alicuius authoritate ſcribat, an ex propria experientia planè ignoro, nam nunquam mihi id ab aliquo exaratum uidere contigit: hoc ſaltem ei uix credo, Campanis maiores Coturnices uulgò Starnas nuncupari: nam in tota, niſi ego turpiter fallor, Itala Starnæ, minores Perdices dicuntur, maiores ſiue ruffæ Coturnices. Mirum etiam cur & alij non ſcripſerint Francolinos & Perdices in Campania non prouenire.

Siculi cur Perdicibus, & Francolinis abūdēt, & careant Phaſianis, & Starnis. Campania cur quibuſdā auibus deſtituatur. Aues eas regiones ī primis colunt, vbi alimenta, & medicamēta habeant. Coturnices maiores apud Cāpanos Starnæ nuncupantur. Perdices maiores vulgò Italis dicuntur Coturnices.

VOX. EDVCATIO. VICTVS.

RAPHAEL Volaterranus Ἀτταγᾶν tanquam ex Ariſtophane dulce canere interpretatur: atqui apud Comicum, vel vllum alium authorem nunquam huius auis cantum memoratum noui, & planè id ſomniare videtur Volaterranus: Vereor autem veluti memoria lapſum, quod Aeliano debebat, id [a] Ariſtophani aſcripſiſſe. Ille enim ita ſcribit: *Attagenæ auis meminit etiam Ariſtophanes Comicus in ſuis auibus. Loquitur hæc nomen ſuum, quà poteſt voce & decantat.* [b] Plinius alias uocalem, captum obmuteſcere author eſt. Nutritur & educatur eodem modo, quo ex [c] Varrone diximus in Phaſiano; ad quem locum lectorem remitto, ne uelut bis coctam crambem eadem obtrudam. Spermologus eſt teſte Alexandro Myndio apud [d] Athenæum, id eſt, frugibus & granis ueſcitur, ſicut Gallinacei, ut Gillius & Leonicus de ſuo addiderunt. Nonnulli dubitant an dictio iſta σπερμολόγος uertenda ſit frugibus uictitans: an potiùs ſeminibus frug buſue erutis atq; effoſſis, ut Spermologus auis dicta, quam ex Athenæo ſcribunt ab eruendis ſeminibus nomen habere. Sed quis non uidet, parum referre, ſiue effoſſis in agro antequam prouenerint, ſiue aliter repertis ueſcatur, modò illa in cibum recipiat.

Ἀτταγᾶν, quid Ariſtophani ſignificet. Volaterrani error.

[a] *L. 4. de Anim. c. 42.*
[b] *L. 10. c. 48*
[c] *In Geopon. Græcis.*
[d] *L. 9. Deip.*

Spermologus auis vnde dicta.

NATVRA. SYMPATHIA.
Antipathia.

ATTAGEN, inquit [a] Ariſtoteles, pulueratrix eſt, ut reliquæ aues non altiuolæ, ſed terræ propinquæ. Idem Alexander Myndius teſtatur, item captos non ſolùm non manſueſcere, ſed ne uocem quidem amplius edere, niſi denuò liberi dimittantur; Et hoc pariter Gillius repetit: qui præterea ab Attagene ceruos amari ex Oppiano ſcribit, & eorum dorſo inſilire. Contrà [b] Aelianus has aues & Gallinaceos inimicos eſſe aſſerit.

Attagē pulueratrix auis eſt.

[a] *L. 9. Hiſt. cap. 49.*

Ceruos Attagē amat, & Gallinaceos odit.

[b] *L. 6. Hiſt. animal. c. 45*

PROVERBIA.

Attagenes qui dicatur

ATTAGEN, Ἀτταγᾶς: Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis distinctas. Atq; ita sanè Aristophanes eandem uocem accipit, inquiens:

> Ε'ι δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐςὶ μένος
> Ἀτταγᾶς ὗτος περ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται.
> *Si quis è vobis erit fugitiuus atq; vstus notis*
> *Attagen is sanè apud nos varius appellabitur.*

Pauones q.

Ad eundem modum ταὼς, id est, Pauones appellant Græci nitidiùs cultos, & uersicoloribus amictos.

Aliud adagium est apud eundem Suidam, Ἀτταγᾶς νεμενία, ἐπὶ τῶν, nec plura: apparet autem locum esse mutilum. Adagiorum author traduxit. *Attagenæ nouilunium, & refertur* inquit, *hoc adagium à Suida, nec explicatur, nisi quòd è diuersis locis haud difficilè coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidem Attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta, vnde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, varijs punctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (sic enim Græci vocant initium mensis, cùm calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur, vt Suidas scribit in voce* Νεμηνία. Hæc ille. Sed ignorabat Numenium auem esse Attageni similem, de qua plura Deo uolente in propria eius historia dicam: Itaq; quadrabit prouerbium, si duo inter se similiter improbi, & uarijs dolis referti, (ut aues istæ maculis) conuenerint. Nesciebat etiam idem planè prouerbium esse, quod alibi retulit, *Conuenerunt Attabas & Numenius,* Συνῆλθον Ἀτταβάς τε (legendum Ἀτταγᾶς τε) καὶ Νυμηνιος. *Quidam,* inquit, *legunt Attagas.* (& reuera ita omnino legendum est) *Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, cùm ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, cum Bitho Bacchius.* Hæc idem ille, deceptus, ut apparet, à Diogeniano, qui auium nomina, hominum nomina fuisse putauit. Attagenæ macularum uarietate similis est etiam Ardea stellaris, quam ex seruo (nimirum stigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem scilicet ratione, qua seruus improbus, uibicibus & liuoribus, aut etiam cauterijs notatus, Attagen dicitur.

Serui cur Attagenes vocati.

Mensis initiú vt Greci vocant.

Numenius auis similis Attageni.

Ardea in auem.

Hanc item parœmiam; τρὶς τοῖς κακέργοις κακὰ, id est, *malis ter mala,* hoc est, digna dignis eueniunt, aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagenes aues, cùm primùm è Lydia in Aegyptum essent deportatę, atq; in syluas dimissæ, Coturnicis uocem edidisse: deinde euenisse, ut exiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Aegyptiorum infestaret, magnamq; hominum uim absumeret: Interea Attagenes uocem edere cœpisse humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc uerba: τοῖς κακοις τρὶς κακὰ, id est, *malis ter mala.* [a] Athenæus huius fabulæ authorem citat Socratem in libro de terminis ac locis, tum de igne ac lapidibus, sic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακέργοις κακὰ:

L. 9. c. 22.

Circumfertur inter Græcas sententias & hic uersus:

> Ε'σθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ διδοῖ θέος: id est:
> *Viro bono bona largiuntur cœlites.*

Referuntur & hi senarij ex poëta quopiam in commentarijs de audiendis poëtis:

> Εἰ μαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βυλευμάτων
> Κακας ἀμοιβὰς ἐςὶ καρπῦσθαι βροτοῖς, id est
> *Consilia si quis destinârit improba,*
> *Huic necesse est præmium ferre improbum.*

VSVS IN CIBIS.

APlerisq; medicis, maximè *Galeno* & *Oribasio* in ratione alimenti Attagenes cum Perdicibus ferè coniunguntur. Caro earum facillimè excoquitur, & probum succum generat. In hanc, inquit [a] Iulius Alexandrinus, non immeritò omnes congeras alimenti probi laudes; siue laudatus succus sit ex sanguinis optimi generatione, vnde clari maximè illustresq; spiritus gignantur: seu spectanda copia, quæ, vt in auibus expectari hinc potest, idq; paucissimo excremento, multa: seu concoctionis facilitatem sequamur, cum alimenti, vt diximus, non exigua copia coniunctam. Indicio horum omnium fuerit carnis in primis candor totius, & teneritudo, fibris prorsus nullis, quæ manifestò bonitatem nobis alimenti hanc præstent, quam experimur. Hæc ille; & Galenus reuera *succum ex Attagenum carne laudabilem, neq; tenuem, neq; crassum* gigni ait. *Duraz auis*, inquit [b] Auicenna, vt Bellunensis emendat, *præfertur carni Cubigi* (Coturnicem interpretatur Bellunensis, Venetijs dictam hoc est, Perdicem, cuius rostrum & pedes rubent) *& Alfuachat* (hoc genus Turturum est, vel Palumbium colore camelino, aut cinereo, Bellunensis) *eadem temperantior, teneriorq; ac siccior est carne Altedarugi* (hoc est, vt idem Bellunensis vertit, Phasiani, vel Perdicis, vel auis Coturnici similis) *Et minus calida*. Et alibi rursus: *Inter aues melior est caro Alduragi, & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi, & Altedarigi* (qui locus est obscurus & haud scio an deprauatus.) Attagênis esus non aliter ac cæterarum præstantissimarum auium semper in maximo honore habitus fuit. Phœnicides apud [c] Athenæum, dum varias se delicias degustasse refert, vtpote myrta, vel propylea (quam vocem pro cibo nusquam inuenio) ischadas, nihil horum cum hocce volucrum genere conferri posse testatur: & Galli, teste [d] Bellonio cibum al quem à saporis excellentia & maximè pisces commendare volentes, Perdici marino comparant, ita, (inquit) antiqui Attagenem Perdici præferentes, huiusmodi delicatos cibos Attagenes marinos nuncupabant. Non mirum itaq; si [e] D. Hieronymus in luxuriosum & gulæ delicijs deditum inuectus, Attagenem eructare, & de comesto Ansere gloriari obijciat. Veteres ac in primis [f] Plinius Ionicum tanquam ijs, qui & alijs regionibus afferretur, delicatiorem celebrabant. Hinc legimus etiam apud [g] Flaccum:

> *Non Afra auis descendat in ventrem meum*
> *Non Attagen Ionicus:*
> *Iucundior quàm lecta de pinguissimis*
> *Oliua ramis arborum.*

Laudat eosdem [h] Martialis:

> *Inter sapores fertur alitum primus*
> *Ionicarum gustus Attagenarum.*

[i] Aulus Gellius verò Attagenam Phrygiam ex Satyra Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, id est, de peregrinis ciborum generibus, nominat inter genera & nomina edulium & domicilia omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies vestigauit. Scaliger Hibericum celebrat, inquiens:

> *Turgensq; nostro sanguine eructet Pagrum*
> *Aut Attagena Hibericum.*

Condituram harum auium leges apud [k] Apitium, *In Perdice*, inquit, *Attagena, & in Turture* (scilicet condimentum) *piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies*.

Caro Attagenum qualis.
[a] L. 13. Salub. c. 5.
[b] L. 2. c. 221
Luxus in esu Attagenum.
[c] L. 14. Deipn.
[d] L. 5. de Auib. cap. 6.
Perdix marinus.
[e] Epist. 14. ad Asellam de fict. amicis.
[f] L. 10. c. 48.
[g] In Epod.
[h] Lib. 3 Epigram.
[i] L. 7. Noct. Attic. c. 16.
Attagena Phrygia.
[k] Lib. 6. c. 3.

MEDICA.

GALENVS alibi[a], quibus Attagenum carnes conueniant, docet, & stomachicis prodesse alias etiam dixit. In libro de renum affectibus, qui eidem Galeno ascribitur, pro nephriticis etiam laudantur. Hinc Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens: Laudatissimus, inquit, in cibo est Attagen, si domi non educatus fuerit. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, teste Auicenna, libidinemq; promouet. Trallianus Attagenes etiam perulentis in cibo concedit.

[a] L. 6. de sanit. tuen. l. 8. de cōp. med.

DE

DE GALLINA CORYLORVM. Cap. XI.

QVAMVIS istæc etiam auis, quam nunc in manibus assumpsimus, fortassis cuipiam huc non pertinere videri queat: nobis nihilominus visum est, antequam ad alias sermonem nostrum conuertamus, de ea prius aliquid dicere, vel hoc potissimùm argumento adductis, quòd pleriq; viri docti veterum Attagenem esse credant, præter vnum Gyb. Longolium, sed qui turpiter cum Otide, aue decuplo fermè maiore, & tridactylo, vt mox patebit, confundit, nominis fortè vicinitate deceptus. Orix enim Alberto & authori de rerum natura, Gallina corylorum dicitur: quam barbaram vocem fortassis cum Græca Otis eandem esse iudicans, eandem quoque auem esse coniecit: & forsan pariter ex Lagodiæ nomine, quo Alexander Myndius apud Athenæum Otidem, hanc scilicet cum Oto aue nocturna implicans, dici scribit, ad eandem sententiam impulsus est. Mihi Lagodiæ nomen à lepore factum, & non Otidi, sed Oto Noctuæ simili conuenire videtur, eò quòd pedes plumis villosos & leporis fermè similes habeat: qua ratione etiam Lagopodi, quam Perdicem albam, vel montanam appellant, inditum nomen.

Longolij error. Orix quid Alberto. Lagódia q & vnde dicta. Lagop⁹ vnde dicta. Perdix alba, vel mõtana.

SYNONYMA.

GERMANIS, apud quos hæc auis Alberto teste, abundat, dicitur ein haselhun, id est, Gallina corylorũ, vel vt [a] Christophorus Encelius ait, Raebhuner. hoc est, Gallina vitium, quòd sub eiusmodi arboribus degat. A Græcis & Latinis Attagênem appellari pleriq; docti arbitrantur; quibus & Ornithologus astipulatur. Ego quid de Attagene sentiam præcedenti capite exposui. Albertus & author de natura rerum hanc auem vocant Bonasam, at qua ratione, ignoro. Ornithologus originem Gallicam esse suspicatur, vt scilicet Bonasa dicatur, quasi auis bona, quòd in cibo laudatissima sit. Idem Albertus etiam Oricem appellat, Longolius Otidem, falsus, vt diximus, nominis vicinitate. Petrus Bellonius Gallinam rusticam M. Varronis. Et [b] alibi vt Ornithologus annotat, Perdicem montanam, & syluaticam dici posse scribit. Italis pro locorum diuersitate, diuersis etiam venit nominibus. In locis non longè ab alpibus dissitis & circa lacum Verbanum Pernis alpedica, id est, Perdix alpina; ab alijs, vt Bellinzonæ Fasanella; alijs deniq; Francolino, vt probat Ornithologus ex doctissimi medici Aloysij Mundellæ epistola ex Italia ad eum missa vnà cum auis icone, quæ omnino cum Gallina Corylorum eadem erat. Galli vocant Gelinotte, vel gelinette sauuage, id est, Gallinam syluestrem, vt in Burgũdia & Lothoringia, Perdris de montagne, id est, Perdicem montanam: item Geline, vel Gelinote de boys. Angli Morehen, vt quendam sibi interpretatum fuisse Ornithologus memorat; sed hoc nomine potiùs quædam syluestris Gallina significari videtur. Vngari Tschasarmadar, id est, Cæsaris auem, fortè ob carnis præstantiam, quasi Cæsare digna sit. Illyrij Gerzabek, vel Rzierziabek: Turcæ Iabantau.

Haselhen. [a] *In opere de re metall. l. 3 cap. 54.* Gallina vitium. Bonasa & eius etymõ. Auis bona. [b] *L. 5. de Auib. c. 11.* Otis Lõgolij, sed perperam. Perdix rustica, vel montana. Bellonij. Gelinotte sauuage. Gallina syluestris. Perdris de montagne. Geline de boys. Tschasarmadar. Cæsaris auis. Rzierziabek. Iabantau. Pernis alpedica. Fasanella. Frãcolino. Gelinette. Morehen.

GENVS. DIFFERENTIAE.

GALLINA Corylorum prorsus ex Perdicum genere videretur, nisi maior esset; vnde dicebat Longolius: Otis (intelligit autem Gallinam coryli) Perdici adeo similis est, vt præter hoc inditum (nimirum quòd plumas circa aures non erigit, vt Otus, sed demittit, vt palearum quandam speciem repræsentet potiùs, quàm auricularum) & quòd rostro paulò longiore est, ab illa parum distet: corpulentior tamen & cruribus plumosioribus currit, ut fortassis ob hoc ab Alexandro Myndio Lagodias dicta sit, ob id quòd tanquam villis leporinis hirta uideatur. Hæc ille. Cùm itaq; Perdicibus multò maior sit, & ad Gallinam propè accedat; itaq; ad Gallinarum fortè genus potiùs referenda uidetur: suum tamen interim cuiq; iudicium relinquo

Gallinæ corylorum cũ Perdice similitudo.

relinquo. Quod verò Longolius palearum quandam speciem representare dicat; id in Gallina corylorum minimè videtur habere locum.

FORMA. DESCRIPTIO.

GALLVS Coryli, inquit Ornithologus, quem ipse consideraui, talis erat: paulò minor Gallina, rostro breui, nigro. Palpebra superior croceo aut ferè cocci colore splendebat: puto autem in maribus hunc colorem intensiorem esse, in fæminis remissum. (vnde mea, quam mihi doctissimus Melchior Guilandinus pro Attagene aliquando Patauio dono misit, fęmina fuerit; nam in ea talis color admodum remissus erat.) Pennæ vndiq; variæ, sic vt color glaucus siue cinereus, niger, castaneus & albus in eis spectarentur. Deniq; tota erat varia & elegans auis. Cauda quàm Perdici longior: in extremitate coloris glauci; paulò interius verò linea latiuscula erat nigra. In supina etiam capitis parte plumæ nigrę. Pedes omnino hirsuti plumis ad principium vsq; digitorum pertinentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. Digiti pedum corticosi, squamosi, glauci, multis lineis articulati, vt in Gallo syluestri illo, quem Gallum frondium (Laubhan) nostri vocant. Hactenus Ornithologus. Mirum videtur, cur fuscam eam maculam tacuerit, è qua eiusdem coloris tenues quædam pennæ ceu villi dependentes tanquam barbam efficiunt. Quam verò lineam nigram in cauda vocat, ea profectò maxima potiùs macula dicenda est: in qua etiam aduertendum est, quòd superiores pennæ, quæ cæteras tegunt, ea careant. Verùm sicuti mutila quodammodo hęc Ornithologi descriptio est, ita contrà exactiorem ex doctissimo [a] Petro Bellonio præterire nolo. Auis, inquit, quam syluaticam Gallinam vocant, Lutetiam Parisiorum quandoq; ex Hercinia sylua defertur media potissimùm hyeme. Arbitramur autem hanc eam esse, quam veteres Romani Gallinam rusticam dicebant. Qui has volucres ad nos deferunt, ex Lothoringiæ oris veniunt, & cùm Phasianis delicatiores esse sciant, duobus etiam aureis nonnunquam easdem vendunt: nam Principum œconomi emptas ab ipsis portatoribus ad aulas deducunt, vel priuatis etiam magnatum epulis nuptijsq; ceu aptissimas volucres reseruant. Ratio cur eiusmodi alites, ueterum Gallinas rusticas esse suspicati sumus, haud deest: siquidem quæ M. Varro (ubi ait: *Gallinæ rusticæ sunt in vrbe raræ, nec ferè mansuetæ sine cauea Romæ, similes faciè non his villaticis Gallinis nostris, sed Africanis aspectu, & facie incontaminata: in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis: item alijs id genus rebus inusitatis: neq; ferè in villis oua, aut pullos faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis.*) Rusticæ Gallinæ tribuit, ea omnia egregiè admodum huic Gallinæ syluestri conueniunt. Nomen fecit hæc auis insulæ maris Ligustici, Gallinariæ inde dictæ, quòd hæc eiusmodi etiam aues copiosè subministraret. Hinc quoq; factum est, ut nonnulli existimauerint Perdices, quas incolæ insulæ Ieræ pingues uocant, esse has nostras Gallinas syluaticas. Pennæ superioris dorsi similes sunt Ascolopacis, (Beccasse,) quæ uerò sub uentre è regione uentriculi sunt, albescunt, nigro maculatæ, & quæ in collo sunt, ut Phasiani. Caput & rostrum instar Perdicis; rubedinem habet in supercilijs, ut Perdix. Cauda etiam, ut in Perdice minore, fulua (grisea) in extremitate alba, & deinde nigra ad pollicis magnitudinem, cætera colore colli Tetraonis. Pennæ, quæ sunt supra ossa sacra longæ ac duplices, colore, ut in dicta Perdice. Remiges alarum adinstar Aluconis maculatæ sunt. Tibiæ plumis ad digitos ferè usq; tectæ. Pedes habet, ut Perdix, quam diximus: qua nota ab Attagene distinguuntur, sicuti etiam corpulentia, quæ Gallinâ minor est. Rostrum obtinet breue, rotundum & nigrum. Habet pariter pennas phœniceas, hoc est, colore dactylorum in utroq; latere stomachi sub alis. In summa quicunq; imaginatur sese Perdicis conspicere speciem colore inter rubrum & cinereum medio, quæ præterea aliquid de Phasiani plumis participet, hic Gallinam hanc syluaticam conspexerit. Hactenus Bellonius.

Color. Cauda. Pedes. Laubhan. [a] L. 5. de auib. c. 11. Gallina syluatica. Gallina rustica. Gallinaria insula. Descriptio. Dorsum. Caput. Alæ. Tibiæ.

Gallina Corylorum cum Aegylope, siue festuca.

LOCVS. VICTVS.

HOCCE auium genus Alberto teste frequenter corylis insidet, & iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescitur. Sed cùm eiusmodi iuli toto anni tempore non dentur, itaq; pronunciandum videtur, eos tantùm alijs cibis præferre: Alioqui, vt * Georgius Agricola tradit, in condensis & opacis syluis degere solet. Idem ait plurimas in montanis syluis circa radices alpium reperiri, præsertim vbi coryli & rubi abundant, nimirum vt alantur ijs in locis, & ab auium rapacium insidijs tutiores sint, hyeme itidem in syluis manere, at corylis vesci, minimè. Idem ferè Aloysius Mundella in epistola ad Ornithologum scripta asserit: In nostris regionibus, inquiens, (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licet auceps quidam mihi proculdubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse, easq; per montes tantùm arboribus consitos, & per syluas videri, nō per campestria, vt quę rapacium volucrū insidias magis timeant, quàm hominum astus: ac quandoq; in arborū ramis humilioribus insidere, & velociter, vt Coturnices quoq; assolent, currere. Hæc ille. Sed quo victu vtantur, nemo explicat: vnde omnino crediderim spermologas esse. Pullos vbi educauerunt, vt iam volari possint, aliò abducunt extra locum educationis ipsorum: illi verò bini, mas & fæmina alij aliorsum se conferunt, quod indubitanter ob alimenti inopiam facere coguntur. Ornithologus aucupem narrasse sibi tradit, se captę cuiusdam ingluuiem & ventriculum rescidisse, & cibo, quo aleretur, in eis animaduerso, aliam quandam deinde multo tempore pauisse: sed & is cibum non nominat, cùm alioqui nominare sanè debebat.

** L. de subterraneis.*

Cur in syluis agat.

COITVS.

NEGANT, inquit author de natura rerum, Gallinas coryli more aliorum animantium coire, sed libidinis tempore marem hiante ore discurrere, donec spuat, seu spumam eijciat, quam fæmina mox deuorat, & concipit. Sed hoc falsum esse Albertus hac ratione affirmat. quod ore, inquit, accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est, aluo redditur. Vnde meritò omnibus sese ridiculum proponit * Christophorus Encelius vir aliàs undiquaq; doctissimus, omnes fermè Gallinas syluestres ore, sed diuerso modo coire pronuncians. Hæ species, inquit, Gallinarum syluestrium, quæ à corylis & uitibus nomen habent; item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenêre in Marchia, coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi, coeunt ore circa æquinoctium uernum, osculatione facta, ut solent Columbæ. Gallus enim istarum specierum rostrum inserit in os fęmellæ, & ita sperma infundit, more uiperarum, in fęmellam. Hinc credibile est, quod ferunt aucupes & uenatores, Gallos de syluestribus Gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (quas aliàs, nescio an bene, Bonasas uocant) senio cōfectos oua more fæmellæ ponere, quæ excludāt buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres; sicut ex ouo Galli, Gallinacei domestici post nouem annos excluditur Basiliscus per rubetam domesticus: id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpentes uerè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscum syluestrem describit. Neq; est genus per se & rarissimè reperitur. In Marchia & in ditione Abbatis Zinnenzis, prope urbem Luckenuualdam contigit mihi uidere talem serpentem interfectum à pastore, & profectò magna in syluis ibi est copia talium Gallinarum. Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos & ultrà, immensæ crassitudinis, cauda turbinata in latus, multis notulis candidis aluo insignitus, tergore tendente ad colorem cyaneum, oris immensi pro portione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum uesci ranis, serpentibus & omnium generum animantibus, præter Bonosis, ut de quarum prosapia sit genitus. Habitationem eius esse ad paludes, præcipuè ubi coryli sint, mirum in modum delectari lacte, propterea interficere eam uaccas uenenato ictu & propterea ipsum quoq; eò magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius uocem esse ueluti Anseris defendentis pullos, & hanc uocem Nicander uocat iygen. Hæc omnia itaq; ille, quæ qui uolet, credet, ego penes ipsum fidem manere uolo, & profectò nemo unquam etsi disertissimus

** In opere de re metall. l. 3 cap. 54.*

Encelij ineptiæ.

Basilisci fabulosa generatio.

Tygē quid.

mus mihi perſuaſerit animalia ulla ore coire aut concipere, aut ex auium ouis ſerpentes generari. Refert porrò ſimilem ſubinde fabulam de Vrogallorum conceptione, & ſerpentium quorundam ex ſpermate eorum in terram effuſo generatione, ut ſuo loco etiam diximus. Baſiliſcos etiam aliquos ſyluestres, alios domeſticos eſſe, & illos à Nicandro deſcribi nullo authore aut teſte, ne ipſo quidem, quo nititur, Nicandro defenderit. Quamobrem ad accuratiorem de hiſce ſerpentibus inquiſitionem, hoc ſcripto noſtro, ſi forte inciderit, excitari ipſum velim, aut nimis credulos alios homunciones eius aſſeclas, ita quidem ne vulgo, & paſtoribus temerè fidem adhibeant.

Baſilici ſylueſtres, & domeſtici.

CAPIENDI RATIO.

STVMPFIVS Gallinas corylorum bis quotannis capi aſſerit, menſe nimirum Martio, & Autumno. Capturus eas auceps, inquit, uocem earum diligenter obſeruatam fiſtulâ imitatur in ſylua: illę ſi præſentes fuerint, reſpondent. Tum auceps in Tugurio aliquo humili ſe abſcondit, & rete erectum aliquot paſſuum longitudine ante tigurium extendit. Tum autem fiſtula uocat: aduolat illa, & per terram iuxta tugurium huc illuc diſcurrens reti implicatur & capitur. Et rurſus: Si gallus, inquit, tantùm huius generis capiatur, Gallina relicta, Gallum alterum adducet, ita ut plures Galli unam ſemper fæminam ſequentes deinceps aliquando capiantur. Gallina verò capta, Gallus alteram ſequitur Gallinam, nec amplius ad priſtinę habitationis locum reuertitur.

SYMPATHIA.

GYBERTVS Longolius, qui ut aliquoties diximus, coryli Gallinam Otidem veterum facit, illã quoq; equis (quod veteres de Otide ſcribunt) gaudere tradit, neſcio ex proprianè experientia, an inde tantùm, quòd autem eandem eſſe perſuaſum habebat. Verba eius in dialogo hęc ſunt. LONG. En tibi Otin (Otidem potiùs) ut equo delectatur, caudam illius, ut uellicat, ut aſſilit ſternutanti. PAMPH. Nidum parat, quamobrem ſetas equinas colligit. LONG. Nihil minus, naturalis eſt amoris: quamobrem ij qui uel uiſco, vel retibus, vel arcu illam fallunt, equum adducunt, ſed eum aucuparium, qui bombardæ, uel ſcorpionis fragorem non exhorreſcit. Nam fictis equis, quibus Perdices illaqueant, rarò prehenditur.

Otis equũ amat.

VSVS IN CIBIS.

NOSTRI, inquit Ornithologus, cibum prorſus nobilem & ferarum auiũ omnium laudatiſſimam hanc auem prędicant: ita ut principibus etiam interdum poſtridie quàm cocta eſt, apponatur ſola auium, aut omnino animalium fortaſſis. Sunt qui colores quatuor diuerſos in eius carne inueniri dicant. Hæc ille, ſed quales non addit. Albertus carnem foris nigram intus albam eſſe ſcribit, teneram verò & gratiſſimi ſaporis. Author de natura rerum, & Aloyſius Mundella in probitate ſucci Perdici eam comparant, Mundella etiam præfert. Capta, ut Stumpfius ait, per excrementi locum exenterari, ſaliri, condiriq; poteſt, ut cum plumis etiam diu ſeruari aut procul deferri poſſit.

Carnis qualitas.

Cibi nobilitas.

VSVS IN MEDICINA.

IDEM Stumpfius Bonaſam epilepticis ſalubrem ex alijs tradit, ſed quorum authoritate nitatur, non nominat. Mulieres audio, inquit Ornithologus, harum auium pennis certo tempore decerptis aduerſus uteri ſuffocationem uti: neſcio ſuffitunè, ut Perdicum Pauonumuè pennis, an aliter: ſed tale remedium, ut illę etiam fatetur, ſuperſtitione non caret. Eodem referente Hippiatri quidam recentiores, Bonaſarum tres quatuoruè uentriculos unà cum cibo in eis cõtento equis aſthmaticis deuorandos dari præcipiunt.

Bonaſæ facultas.

DE

DE OTIDE SEV TARDA AVE.
Cap. XII.

OTIS ſiue Tarda auis, quamuis toto genere à præcedentibus auibus differat, nimirum tridactylos à tetradactylis, antequam è manibus excidat, nō ab re fuerit hoc loco de ea pertractare, cùm quòd cum proximè præcedentibus pleriſq; ferè confunditur, quemadmodum ſatis ſuperq; demonſtrauimus, tùm etiam quòd pulueratrix eſt, & frugibus ueſcitur: ſiquidem de pulueratricibus & frugiuoris hactenus egimus, agemuſq; donec auium natura patietur. Vt uerò quàm breuiſſimè repetamus, cum quibus auibus Otis implicita ſit, dicimus Hermolaum & Longolium perperam exiſtimaſſe Otidem Tetraonem eſſe: rurſus eundem Longolium & Ornithologum lapſos, dum credunt hanc auem eandem eſſe cum Tetrice Nemeſiani poëtæ. Idem Longolius Gallinam corylorum, de qua proximè egimus, auem, inquam, Otide noſtra uel quaſi decuplo minorem cum Otide eandem eſſe aſſerit, errore tam manifeſto, ut uel cæcus de eo iudicet, quod ceu in Vrogalli hiſtoria omiſſum hic addimus. Adhæc Turnerus ſcribit aliquot Germanorum litteratores, ut Murmellium Pygargum Aquilæ genus interpretari Trappum turpi errore: Siquidē Trappus Germanorum, ut ſubinde patebit, Otis eſt, ſeu Tarda. Poſtremò [a] Syneſius ſcribit Otidem ab imperito aliquo Pauonem exiſtimari poſſe. Sed ne diutiùs in recenſendis Neotericorum erroribus tempus teramus, amâbo examinemus ueterum monumēta, uideamuſq; nunquid & ipſi ſibi conſtent. Equidem Athenæum qui legat, & parum etiam attentè legat, niſi prorſus ἄμυσος ſit, indubitanter iudicaturus eſt omnia, quæ de Otide prodidit, cum Oto aue toto genere diuerſa, utpote nocturna, peſſimè confudiſſe. Ridiculosè item Oppianus pro Otis Otides inducit, hiſq; cornua affingit. Sed quid & hoc miramur, cùm nec Plinius, immo uerò (ſi Deo placet) nec ipſemet Ariſtoteles ſibi conſtare uideantur. Apud [c] illum enim, ubi hunc Ariſtotelis locum traducit, Lingulaca, Otus, Cenchramus cum Coturnicibus auolant, Otis legitur: ſed cùm paulò pòſt ipſemet dicat: *Otus Bubone minor eſt*, citra controuerſiam utrāq; auem ſimul confundit. At fortaſſis primo loco typographi mendum quiſpiam ſuſpicari queat, atq; ita Plinium excuſari, defendiq; poſſe, is ſanè Ariſtotelem, qui pariter in ſimilem errorem impegit, nempe ubi rationem adfert, cur Otus commodiùs ſaltationem (quæ & ipſa Otus dicta eſt, quemadmodum in huius auis hiſtoria ſcripſimus) perficiat, (nam hoc in loco Otum eſſe ait planipedem) tueri non poterit, nam nec Otus, nec Otis, cum qua confundit, planipes eſt: quare ſuſpicandum eſt neutram agnouiſſe: atq; iccirco [d] vbi Otum cum Coturnicibus migrare ait, ſuſpecta pariter mihi eſt lectio, eamq; parum circūſpectè Plinius in ſuam hiſtoriam trāſtulit. Etenim nocturnas aues migrare mihi nouum atq; prorſus inſolens eſt audire, neq; vnquam aliàs ab ipſo Ariſtotele proditum: neq; etiam Otis migrat, quod ut credam multorum virorum fide dignorum experientia didici: quapropter omnino cōcludo Otum Coturnicibus concomitantē hactenus incognitum eſſe, eiuſq; deſcriptionem apud authores nondum extare. Veruntamen quamuis omnia tam implicitè de Otide cùm à priſcis, tùm à recentioribus ſcriptoribus ſint exarata, nihilominus nos exactiſſimam hic, dilucidiſſimamq; de ea hiſtoriam pollicemur, ſed proſequamur.

Ordinis ratio.

Otis cū quibus auibus implicita.

Pygargus.

[a] *In Epiſt.*

[b] *Lib. 9.* Athenęi error.

Oppiani nugæ.

Plinij & Ariſtotelis lapſus.

[c] *L. 10. c. 23.*

[d] *8. Hiſt. c. 10.*

SYNONYMA.

VETERES Hebræi אנפה Anapha exponunt, vt Paulus Fagius ſcribit, genus Milui, Iudæi Heluetiam incolentes Trappum, hoc eſt, Otidem. Interpres Auicennæ pro Alhabari Tardam vertit, & fortaſſis non ineptè: nam & Andreas Bellunenſis, Alhabari, inquit, eſt auis ſicut Anſer, non multùm volans, nota apud venatores Damaſci. [a] Galenus Ὀτίδα per omicron legi teſtatur apud [b] Xenophontem, apud Ariſtotelem Ὠτίδα per omega; quod & Varinus repetijt. Apud Xenophontem nihilominus per ω legitur, nempe hoc modo, Ἐνῆσαν δὲ καὶ Ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ego per omega legerim, vt ſcilicet Otis dicatur, quia inſignes & memorandos aurium meatus anfractuſq; habeat. Otum vel Otidem

Anapha.

Alhabari.

[a] *In Gloſſis.*

[b] *L. 1. Anabas.*

[b] *Lib. 9.* Lagôdia

[b] Alexander Myndius referente Atheneo omnia confundente, uel aliorum potiùs confundentium verba citante, quoq; Λαγωδίαν uocari tradit. Mihi Ornithologus Lagodiæ nomen rectè à lepore deriuare videtur, conuenireq; Oto, non autem Otidi, de qua nunc agitur: nam Otus pedes habet uillosos, & quodammodo leporinis non absimiles, qua nimirum ratione Lagopus, id est, Perdix alba nomen meruit, ut antè dictum est, & pòst rursus suo loco dicetur. Romani proprium nomen olim habuiſse non uidentur: ſiquidem [c] Plinius, *Hiſpania*, inquit, *aues Tardas appellat, quas Graci Otidas*. Huc pertinet ridiculum prorsus, exibilandumq; Augustini Niphi etymum, Otidem uidelicet Tardam dictam fuiſſe existimantis, quia tardè Romę conſpecta ſit. Quis vel mediocriter tantùm in litteris verſatus non uideat amabo ita à corporis tarditate appellatam? Nam & [d] Isidorus Iſpalenſis Hiſpanus, *Tarda, inquit, auis apud nos dicitur, eò quòd tardo, & graui uolatu detenta, nequaquam, ut catera uolucres velocitate pennarum attollitur. Gracè autem Gradipes appellatur*. Quam postremam vocem, quemadmodũ neq; aliam ſimilis ſignificationis reperiri de hac vel aue alia apud Gręcos nõ arbitror. Sed fortaſſe hocce etymum quibuſdam magis adhuc ridiculoſum uideatur, vtpote quod linguam Hiſpanicam cùm Romana confundat: debebat enim, inquiant, ex Hiſpanico idiomate Hiſpanicę dictionis etymum peti. Sed his ego unà cum doctiſſimo [e] Ioanne Goropio reſponderim Latinorum tardus, & Hiſpanorum tarda ab Anglorum tar dimanaſſe: apud quos, ut in tractatu pòst patebit, hæc auis abundat, & patria voce à Buſtard, vel à Biſtard appellatur, unde etiam recentiorum Biſtarda, & Starda. His autem populis tar idem eſt, quòd moror, aut pigrè procedo, quòd Otidi proprium eſt. Trappus verò recentiorum à Trapp Germanorum promanauit, ſed hæc per metateſin ſiue litterarum transpoſitionem à Tar Anglorum: Ad hæc Trapp ijs idem eſt, quòd gradus, nobis eodem ſenſu ſcalino, quòd pedetentim, hoc eſt, tardè & paulatim conſcendatur. Belgæ addunt gans dicentes Trapgans, hoc eſt, prorſus, ſeu omnino Trap ſiue piger aut tardus. Non enim hîc gans Anſerem ſignificat, ut hactenus totius Germaniæ litteratores credidêre, ſed omnino, quòd ueluti ſubodoratus Gyb. Longolius, non uideo, inquit, cur vulgò Anſeris nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica ſit, quæ Anſeris ſpeciem præbeat, niſi quia Anſerum modò gregatim uolat. Eodem prorſus ſenſu Scoti Guſtardes appellant, licet Ornithologus Gulz Anſerem Britannis dici ſcribat, cùm alioqui in Anſeris hiſtoria inter ſynonyma Anglica eius mentionem nullam faciat. Neq; etiam aliter Oſtarde, Ouſtarde, vel Outarde, Biſtarde Galli, quàm à tarditate uocant. Sed ne ego Italus Germanici ſermonis imperitus, tanquam cæcus de colore iudicaſſe uidear, itaq; fateor me ingenioſam hancce etymologiam Ioanni Cornelio VVteruuerio Batauo, Med. doctori, quemadmodum & alia longè præſtantiora debere [f]. Sigiſmundus Galenius Trap auem Illyrycè Droſa vocari ſcribit, & eam eſſe conijcit, quæ in Lexicis Græcorum Ῥάφος appellatur, nempe Heſychij & Varini: ſed cùm nulla præterea Raphi auis mentio aut deſcriptio extet, nos eandem auem eſſe non aſſeremus. Pelecanus quidem Kiranidi alio nomine etiam Ramphos dicitur, à roſtro videlicet, quòd inſigne, & omnium latiſſimum habet. Nos Picam Breſilicam pariter propter miram roſtri magnitudinem Ramphaſton appellauimus. Petrus Apponenſis Patauinus, aliàs Conciliator dictus, ut citat Antonius Gazius Patauinus, nominis uicinitate, uti apparet, deceptus, Starnam cum Starda confundit, inquiens: *Starna à recentioribus dicta, vel eſt Perdix minor, vel eſt auis magna, ut Anſer, griſea*, cinerea, *cuius caro laudatur, maximè cùm iuuenis fuerit*. Hæc enim auis magnitudine Anſeris Starda ſeu Tarda eſt, non Starna, quæ Perdix minor eſt, auis externa Plinio dicta, uti ſuo loco manifeſtabitur. Neq; etiam Perdices Anſerũ magnitudine, quas in India Oneſicritus apud Aelianum reperiri ait, meo iudicio Stardæ ſeu Tardæ ſunt, quamuis id Ornithologus ob conſimilem colorem, & parem magnitudinem exiſtimet. At ut de colore nihil dicamus, qui & ipſe ſcilicet parum reſpondet, nam Perdix ueterum ruffa eſt: pedum diſpoſitio ſaltem Tardas à Perdicum genere diſcernit: illæ namq; tribus duntaxat, hi quatuor digitis pedes instructos habent.

Marginal notes: Lagopus. [c] *Lib. 10. c. 22.* Niphi nugę. Etymum. [d] *Lib. 12. c. 7.* Gradipes. [e] *Lib. 6. Hermoth.* Buſtard. Biſtard. Tar quid Anglis. Trappus, & eius etymum. Guſtardes. [f] *In Lexico Simphono.* Ῥάφος. Pelecanus cur Ramphos dicatur. Pica ramphaſtos. Conciliatoris lapſus. Starna quę auis. Perdices Anſerum magnitudine.

GENVS.

GENVS.

QVAE eadem pedum constitutio tantum apud me ponderis obtinet, vt quod alibi à [a] me scriptum est, nunc tanquam exibilandum & spongia dignum iudicem: id autem est, quod neotericos secutus, atq; inter hos maximè Ornithologum, Otidem rectè in Gallinaceo genere recenseri, pronunciauerim: neq; iam ampliùs probare possum cùm eundem [b] Ornithologum, tùm item [c] Petrum Bellonium, quorum ille sese astipulari ait, qui Vrogallum Otidi congenerem faciunt: hic verò apertissimis verbis Tetraonis siue Vrogalli aliud genus nuncupat, vterq; Plinium secutus, sed quantum ego iudico, perperam intellectum. Commodè, inquit Bellonius hoc loco post Struthiocamelum de Otide agemus, quam [d] Plinius alterum Tetraonem vocauit, & quemadmodum eiusdem authoritate nixi Erithrotaonem Tetraonem vocauimus, cùm duas species faciat, ita hîc agere oportet de secunda Tetraonis specie, quam esse arbitramur Otidem. Nam cùm scribat alteram Tetraonis speciem Vulturum colorem referre, & prima specie corpulentiorem esse, nullumq; aliud auium genus, si vnum excipias Struthionem, maius existere; cumq; nulli aliaui hæ notæ conuenire magis videntur, quàm Otidi: quare facilè mihi persuadeo ipsum Otidem intelligere, siquidem præcitato loco ait: *Alterum eorum genus Vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit*: nam exposuerat colorem Vulturum, & pòst subiungit: *nec vlla est auis excepto Struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoq; immobilis prehendatur*. Et quoniam non capiuntur in campestribus Italiæ, iccirco subiungit: *gignunt eas alpes & Septentrionalis regio*. Et ne ijs similes videamur; qui, vt nihil ignorare videantur, etiam peruersè de rebus iudicant, demonstrare volumus hæc non ab re ab illo conscripta: nam subinde ibidem addit: *Proximæ eis sunt, quas Hispania aues Tardas appellat, Græcia Otidas. damnatas in cibis: emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplò sequitur*: Intelligit de Oto, id est, Asione; nam inuenimus & Otum Asionem significare. Hæc omnia ille, Plinium, sicuti dixi, malè intellectum secutus: tametsi Plinins proximas Tetraoni Otides faciat, non video tamen, quomodo inde colligat Bellonius, alterum eius genus esse, quare ego arbitror Plinium de magnitudine & pondere loqui, vt videlicet Otides proximè accedant ad magnitudinem atq; pondus alterius Tetraonis, quo ille nullam auem excepto Struthiocamelo maius corpore implere pondus dixit: Otidem autem corpulentam esse, carnosam, ponderosam experientiâ didici, vti postmodum in descriptione patebit, pręterea à tarditate motus nomen obtinere iam antè probauimus. Quod si verò quispiam pertinaciùs potiùs, quam iustè mecum contendat Plinium ex mente Bellonij intelligendum, adhuc errabit Bellonius, eritq; Otis tertium, non alterum, vt ille ait, Tetraonis genus. Verùm nunquam mihi aliquis persuaserit Plinium auem tridactylon cum tetradactylis congerem fecisse: docti iudicent, indocti non intelligunt. Adhæc si eiusdem generis esse credidit Plinius, cur hac voce (*proximæ*) vsus est, cur non potiùs tertium eorum genus dixit, quemadmodum paulò antè alterum eorum genus dixerat? Possent tamen ita congeneres simul hæ volucres dici, quia omnes pulueratrices sunt & frugiuorę: aliàs profectò nequaquam. Separata itaq; hoc modo aue tridactilo à tetradactylis, antequam ad alias tetradactylos nos accingamus, duas alias aues tridactylos Otidis historiæ, Bellonium imitati subnectemus.

[a] To. 1. c. de Oto. lib. 8.

[b] Cap. de Vrogallo.

[c] Lib. 5. c. 3

[d] L. 10. c. 22

Plinius explicatus.

Otis est ponderosa auis.

DESCRIPTIO.

ELEGANTISSIMAM hanc auem primùm ab Illustrissimo piæ memoriæ Card. Palæoto, cui eo tempore de illa historiam dedicaui, dono datam, deinde rursus visam apud germanum illustris ac excellentissimi D. Aeneæ Vizanij publici in hoc almo gymnasio professoris, & viri ob multiiugam eruditionem longè celeberrimi, & mei amantissimi, non descripsi, quòd ab Ornithologo & Bellonio exactè descriptam reperirem. Ego, inquit Ornithologus, duos ex eis ponderare volui: quorum alter libras nouem, duodecim vnciarum appendebat, alter libras tredecim cum dimidia. Eosdem cùm diligentiùs inspicerem, cõscriptionem feci huiusmodi, Trappi color parte prona (id est, dorso & alis, collo excepto, quod cinereum est) talis est, qualis Grygalli, vel Perdicis rusticæ, id est, Beccassę, præsertim minoris, vel etiam Ardeæ Stellaris, sed magis ruffus, nigris maculis

Aeneas Vizanius.

Pondus.

Color.

Otis Ornitholigi cum farre Cluſiuo Dalechampij.

Otis mea cum cicere arietino.

Roſtrum. Caput. Pectus. Venter. Cauda. Collum. Alæ. Crura.

vndantibus ferè eleganter diſtinctus. Roſtrum Gallinæ: Caput, & collum cinereum: ſed ſupina colli pars ad album vergit: pectus quoq; & venter, & crura quatenus plumis veſtiuntur, ad media uſq; femora, alba ſunt. Cauda digitos quindecim longa, hoc eſt, palmos ferè quatuor: pennis pulchris, ruffis, cùm tænijs quibuſdam & maculis nigris ſuperiore interioreq; parte albis, ut etiam in extremitate, ornata. Collum dodrantale: reliquum corpus à collo ad uropygium, circiter quinq; palmos longum; cauda tres palmos. Alarum pennæ maiores candidæ, circa finem nigræ. Crura fuſca paulò breuiora duobus dodrantibus. Digiti pedum & ungues, ut in Gallina: ſed digiti terni tantùm antrorſum tendunt, nullus retrò. Vola vel pars interior retrò denſa toroſaq; eſt. Hucuſq; Ornithologus.

Bellonius ſibi non cōſtat.

Sed qui auem collo depingit nimis longo, quare miſſam mihi Tridento & hîc uiſam exactiùs delineaui, cùm prius iconem ab eo mutuatus eſſem, quare, & utramq; depictam exhibeo: prior Ornithologi eſt, altera mea. Bellonius verò hanc auem ita deſcribebat.

Magnitudo.

Otides terreſtrium auiū maximæ ſunt exceptis Struthiocamelis. (Sed hîc Bellonius ſibijpſi contradicit, ut potè qui paulò pòſt ex Plinio probare nititur, Otidem alterum Tetraōnis genus eſſe, quòd [a] Plinius Vulturum magnitudinē excedere ait, ipſe verò Vulturē Aquila ſoſquialtera proportione maiorē. Atqui Aquila Otide, niſi maior, ſaltē par dici poteſt. Adhęc ego primum Tetraonis genus, quòd Plinius altero minus eſſe innuit, aliquādo mihi ab illuſtriſſimo Cardin. Palæoto Tridento miſſum ponderaui, inueniq; uiginti duas libras appendere, cùm Otis tantū tredecim pendeat, ſicuti ex Ornithologo diximus: quot nunc alterum illud genus appendeat? quare vel ſola magnitudo Bellonium erraſſe indicat, Otidemq; cum altero Tetraone cōfudiſſe.) Tetraci (Cāne petiere, hoc eſt, Anati terreſtri) adeo ſimiles, ut pręter magnitudinem nulla obſeruetur differentia. Otis multò craſſior eſt et ualidior Grue, & corpulentię Cygni comparari poteſt.

[a] L. 2. c. 1. de auib.

Caput. Roſtrum. Collum. Alæ. Tibiæ. Dorſum.

Caput, ſi id ſolum inſpicias, diceres eſſe Vulturis, tam eſt craſſum, atq; inconcinnum. Roſtrum habet robuſtum ualdè, Gallinacei haud diſſimile. Caput & collum coloris ſunt cinerei ad uentriculum uſq; procedentis. Alæ inferius candicant, qua ſola nota à Tetrace (Canne petiere) differt, ſi magnitudinem excipias. Tibię quia longæ ſunt, collum quoq; longum fuiſſe oportuit. Totum dorſum caſtaneis ac ſubnigris maculis reſperſum eſt: cætera candida, exceptis pennis alarum longioribus, quarum extremitates nigræ ſunt.

Meatus auditorij.

Meatus auditorij in hac aue, quàm in vlla alia terreſtrium auium euidentiores, adeoq; patuli, ut extremitatem digiti imponas. Si introſpicias, duo apparent anfractus, unus roſtrum uerſus, alter rectà ad cerebrum uergens. Latent ſub plumis, quas niſi auferas, meatus non uidebis. Pennarum Otidis radices rubræ ſunt, quemadmodum & in Canne petiere.

Femora. Tibiæ. Pedes. Vngues. Cauda. Pectus.

Femora albicant, Tibię craſſæ pollicem, medium pedem longæ, ſquamoſæ ſeu corticoſæ. Crura pennis nuda. Pedes admodum craſſi, ſub quibus callus conſpicitur magnus inſtar muſculi: ungues breues: digiti pedis utriuſq; contra reliquarum auium morem terni tantùm. Cauda inferius, quà podicem ſpectat, alba, ſuperius caſtanei coloris nigris maculis reſperſi. Pectus craſſum eſt, ac rotundum: lingua ſerrata, utrimq; acuta, & in extremo dura. Hactenus Bellonius.

Lib. 9.

Ex ueteribus, qui Otidem deſcripſêre, neminem, quod memini, habemus. Athenæus quidem Otidi colorem Coturnicis tribuit tanquam ex Ariſtotele: ex quo hæc etiam citat. *Otis auis fidipes eſt, tribus inſiſtens digitis, magnitudine Gallinacei maioris, capite oblongo, oculis amplis, roſtro acuto, lingua oſſea, gracili collo.* Nos horum in ijs, quæ extant, [b] Ariſtotelis nihil legimus, ſed de internis partibus quædam, item Otidis magnitudine Scythicam quandam auem eſſe: quod pariter Plinius ex eo repetijt.

[b] 9. hiſt. c. 39

Alberti error.

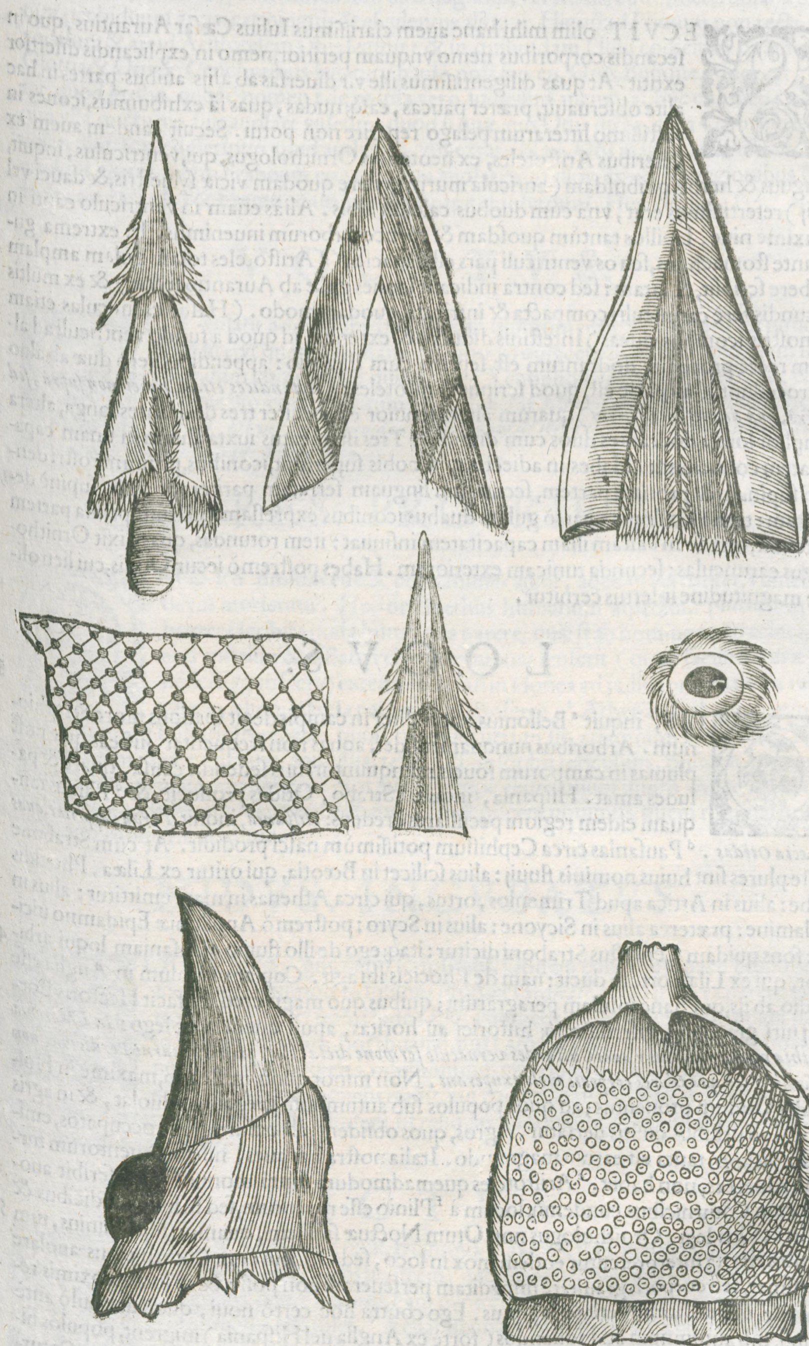
Quę poſteriora Alberto fortaſſis occaſionem præbuerint, ut ex Otide auem rapacem fabricare conatus ſit, hoc modo ſcribens: *Biſtarda auis eſt bis vel ter ſaltum dans, priuſquam de humo eleuetur, vnde & ei nomen factum. Magnitudine & ſpecie Aquilam refert: roſtro eſt curuo, vnguibus adultis, alis & cauda alba, reliquo corpore varia. Carnibus veſcitur vt Aquila: volucres tamen non prædatur, ſed cadauera fortè inuenta comedit; vel animal innocens, aut agnum vel lepuſculum occidit: quod quidem ſola facere non audet, ſed à pluribus ſui generis auibus adiuta. Herbis etiam in fame veſcitur: ciceris, piſi & leguminum herbis præcipuè delectatur: quod rarum eſt in auibus carniuoris. Nidificat non in ſublimi propter tarditatem: ſed in terra parit, cùm matura ſeges eſt.* Hæc ille, quorum quidem quæ de herbis, quibus ueſcitur, & de nidificatione dixit, Otidi noſtræ congruunt, cætera ſpongia digna, exibilationeq; ſcholaſtica.

Niphi nugæ.

Quæ tamen illuſtris ille Ariſtotelis commentator Sueſſanus authoritate ſua confirmare nititur, cùm ſe dubitare dicat, an auis illa Scythica, cuius [c] Ariſtoteles, uti dixi, meminit, quæ oua in leporina aut uulpina pelle deponit, Otidis genus ſit, ſed ab Otide nobis nota diuerſum.

[c] 9. hiſt. c. 33

Otidis quædam partes internæ.

ANATOMICA.

Iulius Cæſar Aurãti*.

ECVIT olim mihi hanc auem clariſſimus Iulius Cæſar Aurantius, quo in ſecandis corporibus nemo vnquam peritior, nemo in explicandis diſertior extitit. At quas diligentiſſimus ille vir diuerſas ab alijs auibus partes in hac alite obſeruauit, præter paucas, eaſq; nudas, quas iã exhibuimus, icones in vaſtiſſimo litterarum pelago reperire non potui. Secuit eandem auem ex veteribus Ariſtoteles, ex neotericis Ornithologus, qui, ventriculus, inquit, magnus & herbis quibuſdam (auricula muris, genere quodam viciæ ſylueſtris, & dauci vel apij) refertiſſimus erat, vnà cum duobus calculis albis. Aliàs etiam in ventriculo capti in maximè niue, lapillos tantùm quoſdam & cortices arborum inuenimus. In extrema gula ante ſtomachum, ſeu os ventriculi pars eſt capacior ([a] Ariſtoteles totam gulam amplam habere ſcripſit, & latam: ſed contrà indicant icones gulæ ab Aurantio ſectæ) & ex multis rotundis ferè carunculis compacta & intricata quodammodo. (Haſce carunculas etiam in noſtris iconibus videas) Inteſtinis diductis & extenſis, id quod à fundo ventriculi ad aluum rectà procedit, dodrantum eſt ſeptem cum dimidio: appendices verò duæ ab aluo retrocedunt, (atq; hoc eſt, quod ſcripſit Ariſtoteles: *Appendices etiam habet non ſuprà, ſed infrà, quà deſinit inteſtinum*) quarum altera tenuior eſt, circiter tres dodrantes longa, altera amplior longa dodrantes duos cum dimidio. Tres iſti meatus iuxta aluum in unam capacitatem conueniunt. Habes in adiectis, quæ nobis ſuperſunt, iconibus, primùm roſtri dentati ſupinam & pronam partem, ſecuudùm linguam ſerratam pariter pronè & ſupinè depictam: tertiò oculum: quartò gulam duabus iconibus expreſſam, quarum prima partem oſtendit, quà ſe in uaſtam illam capacitatem inſinuat: item rotundas, quas dixit Ornithologus carunculas: ſecunda tunicam exteriorem. Habes poſtremò iecur Otidis, cui lien oliuæ magnitudine inſertus cernitur.

Vẽtriculus. Gula. [a] 2. Hiſt. c. 2. Inteſtina. Roſtium. Lingua ſerrata. Oculus. Gula. Caruncula.

LOCVS.

TIS, inquit [a] Bellonius, naturaliter in campis degit ſpatioſis more Struthionum. Arboribus nunquam inſidet, aquas non frequentat, niſi eas quæ poſt pluuias in camporum foueis relinquuntur, ſitis ſedendæ cauſa, quare & paludes amat. Hiſpania, inquit [b] Strabo, Otides producit, & [c] Plinius tanquam eidem regioni peculiares credens: *Hiſpania*, inquit, *Tardas appellat, quas Græcia Otidas*. [d] Pauſanias circa Cephiſſum potiſſimùm naſci prodidit. At cùm Strabone teſte plures ſint huius nominis fluuij: alius ſcilicet in Bœotia, qui oritur ex Lilæa, Phocidis urbe: alius in Attica apud Trimenios, ortus, qui circa Athenas in mare emittitur: alius in Salamine: præterea alius in Sicyone: alius in Scyro; poſtremò Apolloniæ Epidamno uicinæ fons quidam Cephiſſus Straboni dicitur: itaq; ego de illo fluuio Pauſaniam loqui arbitror, qui ex Lilæa ortum ducit: nam de Phocicis ibi agit. Copiam Otidum in Anglia eſſe audio ab iis, qui hanc inſulam peragrãrunt; quibus quo magis credam, facit Hectoris Boethij uiri grauiſſimi diſertiſſimiq; hiſtorici authoritas, apud quem iſtæc lego: *In Merchia Scothiæ regione naſcũtur aues Guſtardes vernaculo ſermone dictæ colore plumæ ac carne Perdicibus non diſſimiles, ſed quæ Olores corporis mole exuperant*. Non minor quoq; in Belgio, maximè in Hollandia Otidum prouentus; ad quos populos ſub autumnum gregatim aduolat, & in agris procul ab urbibus diſſitis uerſatur. Agros, quos obſident, ab ouium grege occupatos, eminus iudicares, tanta eſt earum magnitudo. Italia noſtra has aues, niſi fortè uentorum turbine aduectas, non habet. [e] Ariſtoteles quemadmodum ſuprà monui Otum ſcribit auolare cum Coturnicibus, eundemq; locum à [f] Plinio eſſe repetitum, ſed in huius codicibus & Otus & Otis legi. Ornithologus non Otum Noctuæ ſimilem, quamuis tum Plinius, tum Ariſtoteles ita interpretentur eodem mox in loco, ſed Otidem cum Coturnicibus auolare exiſtimat, ſed corporis grauitate impeditam perſeuerare non poſſe, & in locis proximis remanere, ut de Glottide etiam legimus. Ego contrà hoc certò noui, quod ut paulò antè ſcripſi, ſub autumnum ad Hollandos (fortè ex Anglia uel Hiſpania) migrent, populos nimirum Septentrionales & frigidiſſimam inſulam incolentes, tantum abeſt, ut cum Coturnicibus auolare credam: illas enim ab eo tẽpore noſtras oras deſeruiſſe conſtat. Adhęc aiunt

[a] L. 5. de Auib. c. 3. [b] L. 3. Geog. [c] L. 10. c. 22. [d] In Phocicis. Cephiſſi fluuij plures. Angliã Otides habere. [d] 8. hiſt. c. 10. [f] L. 10. c. 23. Otis an migret.

aiunt Batavi in media ferè hyeme etiam ibi quandoq; sclopetis peti. Sed hæc Ornithologus ceu sui oblitus scripsit: siquidem ipsemet alibi ita scribit. Est Otus, qui cum Coturnicibus auolat, idem Scops Aristoteli non satis cognitus, vt fatetur, cùm præteruolando tantùm per biduum appareat: pinguis & esculentus alioqui. Hic apud Plinium non rectè Otis vocatur: & apud Aristotelem Otus legitur: & in quibusdam Plinij codicibus quamquam Glottis & Otis & Cenchramus legatur, paulò pòst tamen, Otus Bubone minor est, legitur, quod probo, quoad nomen: de re ipsa verò iudicium meum adhuc cohibeo: neq; enim vlla nocturna auis auolare videtur: quod si quæ auis Otus dicta, cum Coturnicibus auolat, illius fortè descriptio apud authores non extat. Nam Otis magna, si ea est, vt docti credunt, quam vulgò Trappum vocant, non auolat, nisi fallor, ex nostris regionibus (etsi Heluetiæ rara est) & hyeme etiam apud nos capitur interdum. Huc vsq; ille.

Ornithologi error & cõtradictio

VOLATVS.

OTIS volatu admodum breui vtitur, nimirum propter corporis sui pondus: vnde fit, vt quandoq; manu capiatur, si quis celerius instet, antequam se ad volandum componere queat, vti [a] Xenophon memoriæ prodidit, & est à Plutarcho comprobatum. Huc spectat Alberti etymum; *Bistarda*, inquit, *auis est, bis vel ter saltum dans, priusquam de terra eleuetur, vnde & nomen ei factum, nempe quasi bis tardans saltum.*

[a] *Lib. 1. Exped. Cyri.*

MORES. PROPRIETAS.

OTIDES timidas esse & pusillanimes aiunt, adeo vt vel leuiter vulneratæ ocyus moriantur. Hector Boethus humanum aspectum plurimùm abhorrere scribit: nuda humo oua parere, quæ si ab homine contrectata, aut eius anhelitu & afflatu vel leuiter imbuta senserit (quod facilè naturæ beneficio agnoscere) extemplò veluti in idonea ad pullos procreandos relinquere, alioq; ad oua parienda se conferre. [a] Athenæus cibum ruminare prodidit, atq; id Eustathius repetit, quod nunquid uerum sit, etiamnum subdubito. Non me latet enim, quæ ruminant, animalia, teste [b] Philosopho reticulum, omasum, abomasum & ventrem maiorem habere. Nos gulam prope ventriculum multò capaciorem obseruauimus, an verò ruminet, nequaquam. Esse & piscem nouimus, quem ruminalem dicunt, quia ruminare creditur.

[a] *Lib. 9.*

An Otis ruminet.

[b] *2. Hist. ca. vlt.*

Ruminalis piscis.

NIDVS. INCVBATVS.

ALBERTVS, qui, sicuti scripsimus, Otidem cum aue rapace confundit, nidificare dixit, non in sublimi propter tarditatem, sed in terra parere, cùm matura seges est: quòd sanè Otidi competit, quemadmodum etiam paulò antè ex Hectore Boetho diximus: atq; quamuis id de hac aue priuatim non dixerit Aristoteles, nihilhominus eius doctrinæ minimè repugnat. [a] Is enim de Perdice loquens tradit, cui volandi facultas deest, huic nidum non prodesse. Cæterùm [b] idem alibi Otidem ut reliquas aues magnas tricenis diebus incubatum absoluere prodidit.

[a] *9. Hist. c. 8*

[b] *6. Hist. c. 6*

VICTVS.

TARDA auis granis uiuit, frugumq; maximè, si ad manū sunt, herbis alioqui famelicum explens uentrem, nec ullam pestem magis, inquit, [a] Gyb. Longolius, odere olitores, nam uentrem rapis fulcit, & non mediocri præda contentus esse solet. [b] Aelianus unam ex Aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes non attingere prodidit, sed ad uictum ei herbam satis esse: cùm contrà Aquila Iouis, quam Chrysaeton siue Aquilam regalem esse suo loco indicaui, carnibus iisq; uiuis tantùm pascatur. Quapropter aliquando dubitaui,

[a] *In Dial. de Auib.*

[b] *L. 9. de Animal. c. 10.*

Aquila Iouis quæ.

tauſ, nunquid Aelianus, cui aliàs fabuloſa falſaq; ſæpe veris immiſcere ſolenne eſt, Otidem Aquilæ nomine dignetur, nimirum propter magnitudinem, viri docti iudicent. Albertum ſcribere Biſtardam carnibus veſci more Aquilæ, ſuprà, ſi benè memini, ſcriptum eſt, eumq; hanc auem cum rapace, & fortaſsis Vulture confundere.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

QVEMADMODVM vulpeculę cum paucis admodum auibus amicitia intercedit, ita pariter eius cum Otide cómunis diſſentio eſt: at ſummo aſtu in huius venatione vtitur, ſi [a] Aeliano credimus, ita tradenti: *Vulpes ſic Otidas venatur, vt & ſeſe auertens, & in terram abijciens, tanquam auis collum, ſic caudam extendat: ea autem hac inſidiarum inſtructione ſeductæ, ad illam, tanquam ad ſuam gregalem accedunt: illa verò ſe vertens nullo negotio capit*. Idem [b] Aelianus, quomodo Otides ſibi à canibus metuant, in hæc verba ſcriptum reliquit: *Canem nulla non auis parui facit: vnam Otidem excipio, quæ propter corporis ſui grauitatem & tarditatem, canem perhorreſcit. Eam enim ponderoſa corporis mole conſtructam alæ non facilè alleuant; idcircoq; demiſſo atq; humili volatu vtitur, quia pondere deprimitur. Ex eo fit, vt nonnunquam à canibus capiatur; itaq; conſcientia ſuæ humilitatis perculſa, ſimul ac canes latrantes audierit, in dumeta aut paludes excurſione ſe impellit, quibus & protegatur, & ab inſtanti periculo ſeruetur*. Otidem verò à cane ſibi metuere, etiam Philes teſtatur. Contrà verò equum amat: nam hoc modo Gillius habet ex Oppiano: *Attagen ceruum amat, Perdix damam, Otis equum*. Et rurſus: *Otides circum pedes equorum concurſant*: idem teſtatur [c] Athenæus, necnon [d] Aelianus inquiens: *Equum vbi aſpexerit, ſtatim gaudio ad ipſum aduolat*. Meminit præterea eiuſdem amicitiæ doctiſsimus [e] Plutarchus, qui, vbi oſtendiſſet, cur hegemon, hoc eſt, dux ſiue ductor cetorum ſemper magno alicui ceto adſit, prænatanſq; eius curſum dirigat; *dignum verò eſt*, inquit, *his ſocietatibus & conſenſui eas amicitias componere, quas Ariſtoteles narrat, vulpium & ſerpentium, quia communem inimicum habeant Aquilam? aut Otidibus cum equis, quibus appropinquare & fimum deijcere gaudent?*

[a] 6. de Animal. c. 24. Vulpis aſtu in capiẽdis Tardis.
[b] L. 5. c. 24. Otis cur canem metuat.
Attagẽ ceruum amat, Perdix damam. Otis amat equum.
[c] Lib. 9.
[d] 2. de Ani. c. 28.
[e] L. de ſoler. animal. Hegemon dux cetorũ

CAPIENDI RATIO.

IAM diximus Otides Equorum præſentia delectari; qui ſanè amor ipſis vitæ pernitiem adfert, quando ita eorum opera in retia illiciantur, quemadmodum ſcripſit [a] Oppianus his verbis: *Qui Perdicum in ceruos, idem in equos Otidum amor eſt, quamobrem huiuſmodi induſtria falluntur. Retia aliquis prope fluuium aut ſtagnum idoneo loco erigit, anguſtoq; per medium tranſitu relicto, quo eques vnus tranſire poſſit, equum auibus oſtendit: ſequuntur illæ ſtatim pennis omnibus expanſis, donec equus ex loco illo anguſto recedat, ipſæ verò incluſæ omnes irretiantur*. Capiuntur præterea manibus, antequam ſe ad volandum componere queant, teſte [b] Xenophonte, qui ſic ſcribit: Otides, ſi quis celeriter inſtet, capere poteſt; breui enim volatu vtuntur, ſicut Perdices, & mox fatigantur. Quam Xenophontis ſententiam Plutarchus aſtruit, qui multas huius generis aues in Alexandriam ex adiacente Lybia volare tradit. Intelligit autem meo iudicio Xenophon, ſi corpus maioribus, vt quandoq; fit, pluuijs madeſcat, vt ſcilicet præter natiuam tarditatem pluuiâ quoq; iam degrauante madidæ inſequentes haud longis ſpatijs effugiant, donec breui defatigatione laſſatæ, dum nec prouolare, nec procurrere iam vlterius poſſunt, vltrò ſe capiendas præbeant. Tempus verò capiendi Otides eſt magis opportunum, cùm ventus ceſſauit. Capiunt eaſdem Falcones & Accipitres.

[a] L. 3. de Aucup.
[b] L. 1. Expedit. Cyri.
Capiendi tempus.

HIEROGLYPHICA.

AEGYPTIORVM ſapientes hominem viribus imbecillem ſignificaturi, qui fortiorem inſequentem fugiat, Otidem auem & equum pingebant teſte Oro Apolline. *Volat enim*, inquit, *illa viſa equo*. Sed Otis equum ſubinde viſum ſequitur, tantum abeſt, vt auolet: quare huiuſmodi hieroglyphicum ſignificare mihi videtur hominem, qui ad patronum ſuum fugiens, damnum potiùs quam auxilium inde reportet. Ad quem ſenſum etiam Paſſerem & Noctuam pingebant.

A ſperato auxilio damnum. Paſſeris & Noctuę hieroglyphicũ

gebant. Ille enim ad hanc tanquam ad tutricem confugiens, peiùs ab ea tractatur, quàm erat ab illo tractandus, quem fugit, quemadmodum in Noctuæ historia luculenter scriptum est. [a] Pierius Valerianus idem hieroglyphicum repetit sub lemmate IMBECILLVS FORTIORI ASSVRGENS, & contrario etiam quàm Orus, modo interpretatur, inquiens: Aegyptij sacerdotes hanc (Otidem nempe) quoq; hieroglyphicis annumerarunt. Quippe si hominem imbecillum, qui ferociori potentioriq; assurgeret, ac in rebus gerendis, sententijsq; dicendis primas illi partes cederet, significare vellent, aut ita faciendum admonere, Otidem auem & equum adpingebant: illa siquidem simul ac equum aliquem in conspectu habuerit, nihil quicquam cunctata, illum quadā veluti venerationis ostentatione excipit, circumq; volitando & subsequendo deducendoq; officium facere quodammodo videtur. Hæc ille, & quidem optimè; sed in hoc hallucinatus, quòd in pictura sui hieroglyphici Otum nobis pro Otide obtrudat.

[a] L. 5. Hierogl.

VSVS IN CIBO.

GALENVS, cui subscripsit Simeon Sethi, Otidum carnem mediam esse ait inter Gruum carnem & Anserum; nimirum minus duram, quàm sit Gruina, duriorem verò Anserina, esseq; excrementitiam, ac proinde ijs vitandam, qui salubri, id est, tenui victus ratione vti volunt. Atqui Xenophon citante Athenæo, Otidum carnes suaues esse scribit, & Demetrius Constantinopolitanus Accipitribus escas præscribens (quibus nisi lautas epulas concedit) Mergorum & Otidis carnes ad saturitatem vsq; præbendas consulit, quia scilicet suauissimas. Quis modò hinc non videat [b] Plinium Otidas scribentem in cibis damnatas, quòd emissa ossibus medulla, odoris tœdium extemplò sequatur, Otidem cum Oto, cuius carnem esui ineptam [c] Aristoteles damnat, confudisse ex malè intellecto philosopho? [d] Bellonius etiam Otidem auem esse ait delicatam & in conuiuijs cæteris auibus præferri. [e] Iulius pariter Alexandrinus appositam potentiorum mensis lautioribus. Otidis carnem sæpe sese degustasse memorat, gustu, vt in aue magna, non pessimo, sed nigram & duriorem, ita vt concoctu peruicax existimari facilè possit, & excrementis redundans, & melancolico humore procreando apta: valenter tamen alere, si rectam atq; exquisitam in ventriculo concoctionem adepta fuerit. Quod vt melius fiat, non statim, vt aut capta, aut iugulata fuerit, culinæ mandandam esse, sed vt prædurae carnis auibus quęrendam rationem, qua durities dometur. Id temporis in primis moram efficere, ne nisi veluti marcescentes dierum plusculorum spacio, hyeme, æstate nunquam, pridianas minus in mensas venire finant.

[a] L. 3. de facult. aliment. cap. 20.

Otidis caro quibus vitanda.

[b] L. 10. c. 20

Plinij error

[c] 9. hist. c. 28

[d] L. 5. de Auib. cap. 3.

[e] L. 13. de salub. c. 5.

VSVS IN MEDICINA.

QVI morbo caduco olim laborabant, Otide aue abstinere iubebantur; teste Medicorum principe [a] Hippocrate. Plinius de adipe Otidis ita scriptum reliquit: *Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis, inuenere Otidum adipem vtilem esse.* Auicenna fimi vsum prædicat contra impetiginem.

[a] L. de morb. sac.

Adipis vsus Fimi.

VSVS IN EXTERNIS.

PENNAS Otidum audio à piscatoribus requiri, vt repræsentatas ex eis muscas pro inescandis piscibus, hamis suis annectant. Eædem vsum scribendi præbent, ut Anserinæ. Alharbari, id est, auis tardæ siue Otidis oua teste [a] Auicenna, sunt tinctura bona capillorum, ut fertur: quod quidem, inquit, experimento apparere aiunt, & laneo eis inserto, & donec nigrescat, relicto. Kiranides Ciconiæ oua, referente Ornithologo, cum vino soluta capillos denigrare scribit, & nos alibi oua Corui canos nigredine occultare [b] diximus; nec de aliarum auium ouis tale quid proditum inuenimus.

Pennarū vsus.

Oua.

[a] L. 2. cap. de Ouis.

[b] In hist. de Coruo.

DE

DE ANATE CAMPESTRI, Canne Petiere Gallorum, seu Tetrace Bellonij Cap. XIII.

a L. 3. de Auib. c. 4.

BELLONIVS Otidis historiæ propter consimilem digitorum numerum, auem, quam Galli Canne petiere dicunt, necnon Oedicnemum subiungit: quod & nos illum secuti fecimus, quamuis interim an pulueratrices sint, nec ne, ignoremus. Cùm verò auis Cãne petiere vocata mihi nunquam visa sit, nisi fortè ea sit, cuius subinde iconem dabo, nam saltem Tetrax Athenæi non est, vt vel mediocriter versatus in rerum naturæ diuersitatibus facilè colligat, si Athenæum cum [b] Bellonio conferat: itaq; Bellonium audite. La Canne petiere, inquit, id est, Anas terrestris, nobis auis videtur Galliæ peculiaris; vbi vel quilibet rusticus nomine tenus eam nouit; sed pro locorum diuersitate nomen etiam immutat: Sunt quibus Oliua dicitur: & quantum ego iudicare possum, Italia rariùs eam vidit. Nam cùm aliquando Ferrariæ eam Legatis Venetorum & Summi Pontificis monstrarem, nemo omnium agnoscebat: & quia nonnihil Phasianũ referat, nonnulli Phasianum esse audacter etiam contendebant: sed longè aliter se res habet: atq; quantumuis multum elaborauerimus, nullam tamen ab antiquis petitam nomenclaturam accommodare potuimus; suspicamur tamen Tetracem esse: siquidem *Tetrax* (inquit [c] Alexander Myndius) *auis est magnitudine Spermologi, colore figlino, sordidis quibusdam maculis, lineisq; magnis variegato. Frugibus vescitur, & quando peperit, quadruplicem emittit vocem*. Pro Spermologo intelligas Cornicem crassam, quam Galli dicunt vn Freux. Vocatur autem Anas terrestris, non quia auis aquatica sit, sed quòd Anatum Aquaticarum more terræ insideat: quin nullam habet cum auibus aquaticis similitudinem; est enim campestris, Phasiani corpulentia, capite, si crassitiem demas, Coturnicem; rostro pullum Gallinaceum referens: Auis nomine tenus magis quàm formâ nota est: habemus enim vernaculum nobis prouerbium in suspitiosos, dum eos Anatem terrestrem agere dicimus (faire de la Canne petiere) Capitur in campestribus more Perdicum laqueis aut retibus, & à la forme, necnon & Accipitribus: sed summo astu sese nouit defendere, propter humum volatum ducentos aut trecentos passus protrahens, at impetuosum exercens, & cùm in terram dilapsa fuerit, tam velociter currens, vt ne homo quidem valeat insequi. Tres dumtaxat in pedibus digiti sunt vt in Otide & Pluuiali. Radices omnium plumarum rubræ, ac quasi sanguineæ, ita cuti annexæ, ut in Otide; unde & Otidis speciem esse arbitramur: utraq; enim ad instar Cycni, maximè uerò Tetrax sub uentre candicat: dorsum uerò tribus aut quatuor coloribus, nimirum flauo tendente ad rubrum, subcinereo, & rubro intermixto uariegatur. Quatuor pennæ alarum in superiori parte in extremitatibus suis nigrescunt: sub rostro ad pectus usq; candicat; pectus alba torquis iuxta ingluuiem, ut in Merulis Sabaudiẽsibus, circundat (sed hæc torquis in adiecta icone non conspicitur.) Color capitis & colli superni, sicuti in dorso & alis supernis. Rostrum nigrum, minus quàm in Attagene Ionico. Tibiæ ad cinericium uergunt. Qui exactam auis descriptionem desiderat, is imaginetur sibi Coturnicem Phasiani magnitudine, at ualdè maculatam: nam talis omnino Anas campestris est. Omnia intus cum graníuoris auibus communia. Numeratur inter aues delicatas, nec Phasiano deterior iudicatur. Vescitur granis absq; discrimine omnibus, necnon formicis, scarabeis, & muscis, item frumento, cùm etiamnum herba est. Et quamuis color colli & capitis semper idem non sit, & in hoc maris à fæmina differentia consistat, dorsum tamen & alæ nunquam colorem immutant. Hactenus Bellonius.

b Lib. 9. Descriptio. Oliua. De Canne petiere aliorũ iudiciũ. Tetrax. c L. 9. apud Athen. Spermologus. Freux. Anas terrestris & cur sic dictus. Descriptio. Caput. Rostrum. Prouerbiũ. Capiẽdi ratio. Pedes. Venter. Dorsum. Alæ. Pectus. Caput. Collum. Rostrum. Tibiæ. Carnis bonitas. Victus. Maris à fæmina discrimen.

Stella auis Romæ dicta, cum ranunculo aquatico & gammaro.

DE STELLA AVE DICTA. Cap. XIIII.

OSTREMO' depictam auem tribus etiam digitis incedentem piſcatores Romani, neſcio qua de cauſa Stellam nnncupant. Arbitrabar cùm Belloniano Canne petiere eandem eſſe, ſed ex collata utriuſq; diſcriptione diuerſam eſſe iudicaui. Toto corpore, ſi uentrẽ, & caudam & alias maiores, excipias ex albo, luteo et nigro ita variegata eſt, ut qui color ſuperet, difficile ſit iudicare. Venter autẽ atq; coxæ candicant, ita pariter & cauda, maculis nigris plurimis, quarum binæ tranſuerſales inſigni ſunt magnitudine, conſperſa. Alæ item quà uentrem tangunt, albæ ſunt, remiges verò nigræ extrà intus cinereæ. Pedes ſublutei, digiti tres, craſſiuſculi, ungues nigri, breuiſſimi: Roſtrum longiuſculum, in extremitate parum recuruum, nigricans; ſub roſtro albicat.

Color. Pedes Roſtrum. 10

DE OEDICNEMO BELLONII. Cap. XV.

20

VEM, quam [a] Bellonius Oedicnemum interpretatur, cùm ex intuitu appoſitæ iconis, tùm ex collata deſcriptione hactenus ab ea, quam perperam Ornithologus Charadrium appellat, nihil omnino differre animaduerti. Placuit autem utriuſq; dare iconem, ne quis nos temerè iudicaſſe putet: prior icon ex Bellonio excerpta eſt, altera ex Ornithologo, quæ magis placet, ille enim roſtrum nimis breue depingit, & caudam nimis craſſam Attamen de utraq; hîc, tanquam de eadem aue agemus: & ne temerè Ornithologum reprehendiſſe videamur, quàm breuiſſimè quæ auis Ariſtoteli Charadrius appellatur, aperiemus, ſed prius Bellonium audite. Aues, inquit, quarum icones exhibuimus, omnes in poteſtate noſtra fuerunt, & manibus pertractauimus, ut diuerſa naturæ indigaremus myſteria, quis eſt, qui ignoret me plurimas Græciæ Arabięq; oras peragraſſe? Beneficentiæ D. Danielis Barbari patritij Veneti, Patriarchæ Aquilienſis ita deuinctus ſum, ut ingenue fateri cogar, multas me ab ipſo, cùm Venetorum nomine legatus eſſet, picturas accepiſſe. Ille etenim, ut eſt vir prudentiſſimus ac diligentiſſimus myſteriorum diuinorum, operum, inquam, naturæ perſcrutator, ne quid intactum relinquat, pictorem ſecum duxit, vt ſi quæ pictu exiſtant digna, quàm ocyus depingat. Cùm primò verſarer in Anglia, auem obſeruaui Otidi, quoad pennas pedeſq; perſimilem; quare etiam Otidis genus paruum eſſe credebam: at cùm poſtmodum in noſtris etiam regionibus eam reperiſſem, nonnulliſq; monſtraſſem, à quibus & propriam nomenclaturam expectabam, reſpondebant, ſe quidem quàm ſæpiſſimè contrectaſſe, ac in conuiuijs adhibuiſſe, ſed nomen proprium ignorare. Tardè parit hæc auis: repertæ enim ſunt à nobis ſub finem menſis Octobris, etiamnum ad uolandum ineptæ. Magnitudo ad Elorium accedit. Peculiarem notam, qua uel ſola agnoſci queat, obtinet, quæ talis eſt: Tibiæ infra genu admodum craſſæ ſunt, nimirum propter os, quod ualdè craſſum eſt: ut itaq; notiorem redderem, eam appellaui Oedicnemum. Digitos habet in pedibus ternos tantùm, ut Anas campeſtris, Pluuialis, & Otis. Roſtrum longiuſculum, in extremo nigrum, & flauum quà capiti iungitur, prohibet, cur non paruam Otidem eſſe iudicem. Nã reuera alis intus albis, extra nigris Otidẽ refert, dorſo uerò Attagẽnem; eſt enim coloris fumoſi maculis nigris per longitudinem ductis uariegati, qualis uidelicet in multis auibus campeſtribus conſpicitur. Propter tibiarum longitudinem, & maximè femora nuda penè adducebar, ut in aquaticis reponerem: at digitorum breuitas me ab ea opinione abſtraxit, coegitq; campeſtribus annumerare. Hæc itaq; Bellonius, quibus planè atq; exactè deſcriptio Ornithologi, quam ſuo Charadrio applicat, reſpondet: Charadrium, inquit conijcio eam eſſe auem, cuius imaginem appoſui: (Ponit autem eandem, quam nos.) Ea Germanicè, ni fallor, Triel vel Griel nominatur, Italis Coruz. Hanc aliquando aqud ciuẽ meũ, qui uno aut altero anno domi aluerat, conſideraui. Videtur non nihil ad Accipitris ſpeciem accedere, niſi quòd roſtrũ nec pedes uncos habet, ſed pennis vr. Accipiter aut

[a] Lib. 5. de Auib. c. 5. Charadri' Ornithologi. — Danielis Barbari laus. — Oedicnemus Otidi ſimilis. — Deſcriptio. Tibiæ. Pedes Roſtrum Color. Tibiæ. — Charadrij Ornirologi deſcriptio. Triel. Griel Coruz. — 30 40 50

Oedienus cum pseudocypera.

Charadrios Ornithologi, cùm ſagittaria minore.

ter aut Tinnunculus subruffus est, collo, capite, pectore, & uentre maculosis, iisdemq; partibus ex luteo subruffis, nisi quòd colli pars posterior magis ad fuscum tendit. In dorso & alis maculas quasdam ruffas habet, cæterò color fuscus his partibus. Cauda breuis & angusta. Magnitudo ei quæ Gallinæ paruæ aut Columbę. Crura oblonga duos palmos excedunt, colore tota subluteo: in quibus digiti terni breuibus interiore parte membranis iuncti. (Quare non rectè Bellonius campestribus annumerat, nam in hoc potissimùm aquaticæ à cæteris differunt, quòd membranam inter digitos obtineant.) Digito posteriore caret, ut Tarda & Struthio. Vngues breuissimi, mutili. Pupillam circulus flauus uel aureus ambit. Rostrum longiusculum anterius nigricat, posterius flauet, extremis partibus, inferiore scilicet, superioreq; leuiter decussatis, quod in pictura non satis apparet. Auis est stolida & stupida, unde homines etiam stolidos nostri uocant Triellappen. Domi inclusa subinde ambulat, aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quippiam: aliquando recto tramite, & si quid impedimento fuerit, transilit potiùs, quàm à uia recta declinet. Oculos etiamsi digitos admoueas, non claudit. Facilè mansuescit: nam etiamnum libera ruri parum sibi timet ab homine. Aquatica est & in pratis palustribus, uel circa paludes degit. Audiui aliquando in lacu nostro glacie astricto, manibus sese capi permisisse. Noctu etiam in domibus mures captat. In Germania inferiore abundare audio, noctu uagari, & uocem tanquam fistulæ edere. Videtur sanè & morbus arquatus siue icterus ei conuenire, cùm crura tota, rostrum & iris oculorum flauo luteoué colore in ea spectentur, & tota pars corporis supina ex ruffo colore pallescat. Hic igitur, ni fallor, Charadrius Aristotelis fuerit. Hactenus Ornithologus, deceptus, ut apparet, auis colore: nam cùm uideret nonnullos esse, qui pronunciarent ex Charadrij aspectu icterum sanari, auem hanc ex maiori sui parte luteam Charadrium esse coniecit, sed hi, ut ipsemet fatetur, Charadrium cum Ictero confundunt. Mihi longè alia auis Charadrios uidetur, quemadmodum quoq; longè alia, quàm quæ à [b] Bellonio describitur, Gallis Delphinatibus Harpens dicta, quam & [c] alibi palmipedē esse dicit. Et quo minus auem ab Ornithologo descriptam Charadrium esse credam, facit quòd in palustribus degat: nam vbi ibi hiatus, quos subeat? Attamen si uerum est noctu mures uenari, possit fortè ea ratione Charadrios dici. Charadrios enim noctu apparet, diu aufugit teste Aristotele: quare unicuiq; suum relinquens iudicium, auem quam nos Charadrium putamus, in alium locum ablegamus. Nunc uerò hîc aliam auem colore potissimùm à superiori Oedicnemo diuersam & depingere & describere operæpretium apparet. Quā itaq; statim dilineatā dabimus, si agnouisset Bellonius, rectiùs paruam Otidem, quàm suam Oedicnemum appellare potuisset: siquidem quantum ex nuda icone (auem enim uidere nunquam mihi contigit) conijcere licitum est, Oedicnemo multò corpulentior est, tridactylos item, sed absq; membranis inter digitos, & femora pennis uestita: quæ duæ posteriores notæ campestribus auibus annumerandam esse indicant, quemadmodum contrà Oedicnemum Bellonij aquaticis. Auis itaq; crassitie corporis Otidem refert, necnon pedum constitutione: cauda tamen huic, quàm Otidi longè breuior est, & rostrum contrà multò longius, si magnitudinis proportio habeatur. Color capitis, ceruicis, dorsi, caudæ, alarumq; ex flauo & castaneo elegantissimè dilutus, maculatusq;. Gula atq; pectus albicantia intercurrentibus, maximè in pectore, ubi maiores sunt, maculis ceu squamulis, deorsum descendentibus, subluteis. Venter totus, femora, cauda & alę intus candida: rostrum pedesq; rutuli: ungues breues, crassi, parum hamati, nigerrimi. Rostrum duorum & amplius digitorum inferius superiusq; ęquè longum, ut in Otide, rictu amplissimo, naribs ualdè patulis, ut in Ansere. Tibiæ si digitos pedum compares, longissimę, & digitos nulla membrana intercurrit.

Cauda. Magnitudo Crura. Pedes. Vngues. Rostrum. Mores. Triellappē quid Germanis. Vox. Charadrij aspectus icterū sanat. Charadrius Arist. [b] L.2.c.37. [c] L.3.c.27. Oedicnemo cōgeneris forma. Cauda. Rostrum. Color. Gula. Pectus. Venter. Femora. Rostrum. Pedes. Tibiæ.

Oedicnemo congener cum anagallide aquatica.

DE PERDICIBVS IN GENERE. Cap. XVII.

IAM ad Gallinaceum genus nostra conuersa foret oratio, nisi nobilissimæ alitum Perdices illatam sibi à nobis iniuriam caccabante sua uoce quererentur, quòd quæ in principum epulis principem etiam locum obtinent, hucusq; intactæ relictæ fuerint. Et reuera generosissimæ hæ aues, splendidissimæ ubiq; terrarum in magnatum potentiumq; mensis deliciæ, utpote sine quibus ignobiles habentur, uulgares & nullius existimationis, carnis suæ prerogatiuâ, à qua multæ quoq; aliæ aues lautissimæ, ut Attagen, Gallina Africana, Gallina corylorum, Lagopodes, similesq; aliæ Perdicis nomenclaturâ gaudere uidentur, superioribus uolucribus haudquaquam cedunt. Veruntamen quoniam series ordinis nostri (ut quiuis, qui superiora iam legerit, uidere potuerit) ita expostulet, haud ab re, quin necessariò in huncusq; locum à nobis reseruatæ sunt, alioqui cum [a] Iulio Cæsare Scaligero Attageni etiam præposituris, nisi Attagen (ordinis seriem iam obiter in memoriam reuocamus) à Gyb. Longolio, ut dictum est, cum Gallina betulæ, de qua omnino nobis erat loquendũ perperam confusus, ut sui diuersitatem ab ea Gallina ostenderet, sese nobis prius obtulisset. Sed Scaligerum audiamus.

Ordinis ratio.

[a] In Att.

Iam caccabantes gaudio intimo ludunt
Quæ lautiores etiam expetuntur ad lances,
Rubella Perdix delicata & astuta,
Et nigripes, quam Hetruscus autumat Starnam,
Et quas niuales candidas alunt alpes
Et quam sapore præditam minus firmo
Taurina gens Gallinam vocare iussit.
Et delicatiore quæ valens succo
Maiore corpulentia Attagen præsto est
Oris prouincialibus Pyrenæis
Nomen minutiore deferens flexu:
Nam Francolinum turba nuncupat vulgi.
Et quæ fluentis Histricis Saua & Draua
Deponit astum. Pannones feri quondam
Dicunt Coturnum. Sola verò Perdicum
Abit, reditq; & mansuescit in tectis,
Ritu Columbi pluma cui pedes vestit:
Scolopaxq; quam Franciloqua lingua Beccadam
Appellat: nam rostra nominat beccos
Et comitiali obnoxia Coturnici.

Maximam equidem clarissimi huius uiri uerba lucem in refutandis multorum super quæstione, quæ ueterum Perdix sit, sententijs, nobis attulere. Sed cur & ipse inter enumeratas aues Beccadam Scolopacem, auem nimirum prope aquas degentem nominet, quispiam admiretur: at idcirco id fecerit fortè, quoniam & [b] Martialis hanc auem Perdicis nomine celebret, inquiens

[b] In xenijs. Perdix rustica.

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem?

Adhæc pulueratrix est, sicuti suo loco fusiùs demonstraturi sumus, ubi simul etiam docturi Pet. Bellonium diuersam nobis à Scolopace auem pro Perdice rustica depinxisse. Nos interim nunc, quæ ueteribus, maximè Aristoteli & Plinio Perdix sit, diligenter inquiramus. Ardua sanè ea res est, ac propter uarias uariorum scriptorum sententias intricata. Quam difficultatem uidens Marcellus Vergilius Florentinus uir aliàs doctissimus, dicere solebat: *De Perdice non satis compertum est, quo nomine indicetur nostra ætate hæc auis: tam multiplex est diuersis locis earum auium genus & semineum.* Qui Perdicẽ minorem uulgarẽ, ueterum esse contendunt, quorũ ceu dux est Gulielmus Turnerus, his potissimùm & sanè non exigui momenti argumentis nituntur. Quæ Aristoteles, inquiunt, & Ouidius de Perdice scribunt, omnia nostræ Perdici uulgari conueniunt, nempe uolandi nidulandiq; ratio, astutia, circa prolem solicitudo, corporis grauitas, & uocis stridor, à quo etiam nomen accepisse uidetur. Veruntamen

Perdix veterum quę. Marcelli dictũ de Perdice.

Perdicem vulgarẽ q & quare ueterum Perdicem esse credunt.

rutamen quamuis hæc ita ſe habere uerum ſit, nondum tamen uideo, cur ideo concludendum ſit, uulgarem hanc Perdicem eſſe eam, de qua nobis Ariſtoteles ſcripſit. ſiquidem cum [c] Athenæus Perdici roſtrum tribuit cinnabarino colore, huicq; omnia, quæ Ariſtoteles ſuæ, atq; ex ipſomet Ariſtotele aſcribat, Turneri ſententiam amplecti non poſſum, nec debeo, at contrà ſtatuere eam auem ueterum Perdicem eſſe, quam ineptum uulgus perperam in Italia ac Sicilia uulgò Coturnicem nuncupat, etſi interim huius aſſertionis protectorem, patronumuè neminem, quod ſciam, qui ex profeſſo affirmet, habeam. Neq; me à propoſita ſententia mouet [d] Hermolaus Barbarus, qui Perdices roſtro purpureo præſtantiſſimas eſſe inquiens, at tales Italiam non habere ſcribens, manifeſtiſſimè prodit ſeſe Coturnices noſtras uulgò appellatas uel non agnouiſſe, uel nominis amphibologia deceptum cum Coturnicibus Latinorum eandem eſſe exiſtimaſſe. Neq; audiendus Aloyſius Mundella, dum hanc nobis uocatam Coturnicem, uel Gallinaginis, uel auis Numidicæ ſpeciem eſſe credit, quam, inquit, quidam deſerti Gallinam nuncupant. Nos (ut id interim obiter dicamus) quid de Gallina deſerti ſentiamus, ueluti etiam de aue Numidica ſuprà uidere eſt. Grapaldum, quandoquidem neq; Porphirionem, neq; hanc noſtram Coturnicem planè agnouit, ſimul utramq; turpiſſimè confundens, pueris explodendum tradimus. Sed audi amâbo hominis ineptientis planè inepta uerba: *Porphyrionem, inquit, crediderim eam auem, quam Siculi & Romani vernacula lingua Coturnicem appellant. Nam aliam eſſe à Phœnicoptero ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius eſt.* Hæc ille. Porphirio autem, ut Deo fauente aliquando oſtendemus, præterquam quòd quadruplo fortaſſis maior eſt, nihil planè cum hac noſtra Perdice, quam Coturnicem dicimus, ſimilitudinis gerit. Contrà doctiſſimus [e] Gybertus Longolius duplex Perdicum genus delineans, eamq; cui roſtrum colore cinnabarino rubet, ijs annumerans, [f] Athenæi nimirum autoritate fultus, hanc noſtram (ni fallimur) Coturnicem intelligit, ſed verba eius maioris dilucidationis gratia adſcribamus. PAM. Quas nos Perdices vocamus, tu fortaſſis alio nomine cum iſtis ſciolis, quibus nihil vulgò acceptum, nominabis. Nam in Agrippina Colonia ante annos aliquot vir magni nominis, cùm Plinij caput de Perdice interpretaretur, Germaniæ ignotam auem non dubitauit aſſerere, videbaturq; in eam ſententiam propenſus, vt ex Otide Perdicem faceret. LONG. Certè nimia diligentia, vt dici ſolet in hiſce ſignis & inditijs ignotarum exquirendis, vt moleſta, ita ſæpe inutilis, cùm pro regionum varietate, & differentes quoq; non forma modò, verùm etiam ſono & moribus aues eiuſdem generis videantur, id ipſum ſanè in Perdicibus animaduertere maximè licet. Athenæus miratur in Italia Perdices roſtris non eſſe cinnabarinis, cùm in Græcia eo colore, quotquot ſunt, ſpectabiles ſint. Germania noſtra vtrumq; genus habet. Nam & vulgares iſtas, nemo eſt qui ignorat, & qui roſtro cinnabari colorato ſunt, ſæpè te vidiſſe in hac vrbe arbitror. PAM. Nunquam ego has Perdices vidi, niſi tibi ſpecioſæ illæ auiculæ, quas illuſtriſſimus ab Eppeſtein Comes in delicijs habet, Perdices ſint. LONG. iſtas ipſas dico, quanquã neq; ego credidiſſem Perdicum genere contineri, donec Athenęus delitiæ meę me id docuiſſet. PAM. vnde aduehuntur? LONG. An tu ignoras me paulò antè dixiſſe Germaniam nobis etiam ſecundas iſtas ſuppeditare. In vinetis ferè victitant, ſed ijs, quæ in montibus ſita ſunt, & arbuſtum aliquod denſum ſibi vicinum habent. Ego illos primùm prope arcem nobilem, quam a ſpecioſitate ſitus Choroſtephanum vocant, haud ita multum à Regiomago diſtantem conſpexi. Nulla dies erat, qua non ad excelſiſſima vſq; mœnia gregatim ſcandebant. Gaudebant enim elutabulo, quo ſordes culinariæ profluebant. Hucuſq; Longolius, at in eo nimis liber, quod Athenæum Perdices in Italia mirari ait, quibus roſtra colore cinnabarino non rubent; nam diſertiſſimis verbis, vt ſuo loco dicemus, duplex in Italia Perdicum genus agnoſcit. Sed in hoc ſaltem Longolius noſtræ opinioni aſtipulatur, dum auem illam roſtro cinnabarino, nimirum noſtratem Coturnicem, Perdicem, eſſe aſſerit. Idem facit Ornithologus, uocans eam Perdicem maiorem: Syluaticus Perdices (ſimpliciter ſcilicet ita dictas) magnas etiam Perdices eſſe ait: ſed hic parum ſibi conſtat, dum alibi Attagenem interpretatur Coturnicem uulgò dictam, quæ nimirum Perdix eſt roſtro, pedibuſq; rubris. Bellonius alibi, Coturnix, inquit Italis dicta, in Creta etiam Coturno uocatur, craſſitiæ Gallinæ, nam Perdices noſtræ Gallis uulgò griſes, uel goaches cognominatæ, ibi non reperiuntur: Hæc ille: ſed quas Italia Coturnices uulgò dicit, non ſunt diuerſæ à Perdice maiore ruffa, quam pariter in Gallia reperiri aſſeuerat. Quapropter uel ex una alite duas fecerit, cùm duobus ſeparatim de eâ agat capitibus, uel quòd potiùs credendum eſt, Coturnus Græcorum à Coturnice Italorum diuerſus fuerit, ſtatuendumq; Italos id nominis à Græcis potiùs, quàm Græcos ab Italis, ut

ille

Confutatio

[c] L. 9. c. 13.

Perdix ueterum quæ ex opinione authoris

[d] In Corall. ad Dioſ.

Hermolai error.

Aloyſij Mũdellę error.

Grapaldi turpis error.

Porphirio.

[e] In dialogo de Auib.

Lõgolij de Perdicibus opinio.

[f] Lib. 9.

Germanus quidã Otidem cũ Perdicib. confundit.

Athenæi laus.

Locus vbi degunt.

Lõgolij audacia.

Longolius qua parte nobis aſtipuletur.

Perdix maior Ornithologi.

Syluatici inconſtantia.

Coturno.

Bellonij error.

10

20

30

40

50

ille putat, mutuatos. Iulius Cæſar Scaliger Coturnum à Perdice ruffa (nam hanc eum in-
telligere in antè allatis uerſibus per rubellam Perdicem arbitramur) diuerſam facit: & re-
uera noſtra Coturnix tam magna non eſt, ut ad Gallinæ craſſitiem accedat, niſi id de mino-
ribus Gallinis ſiue pullaſtris intelligamus. Interim haud credendum eſt, ſi magnitudinis
differentiam magni faciamus, Coturnum cum Coturnice noſtra eundum eſſe, quando te-
ſte eodem Bellonio Coturnus triplo maior eſt. Ex hiſce, ni fallimur, ſatis conſtat noſtram
Coturnicem Perdicis nomine ab alijs etiam celebrari, & ſola magnitudine à Coturno Græ-
corum differre: At iudicare modò num noſtra Coturnix, an uerò Coturnus ſit ueterum
Perdix, hoc opus, hic labor eſt. Qua in difficultate, quamuis nihil certi affirmemus, cona-
bimur tamen in tam tenebroſa luce è re dubia ac incerta ueritatem elicere.[g] Bellonius ex
hoc quòd [h] Ariſtoteles Perdicem ait cum alijs auibus, modò magnitudo par ſit, coire, Co-
turnum Græcorum illius Perdicem eſſe iudicat, quoniam is cum Gallinis rem habere ſit
uiſus, nimirum propter ſimilem magnitudinem; reliqua uerò omnia Perdici ruffæ, quæ eſt
noſtra Coturnix, communia eſſe ait: uerùm & coitus ille non Coturnici modò noſtrati,
ſed minoribus etiam Perdicibus promiſcuè, ut in hiſtoria apparebit, communis eſt: qua-
propter cùm præter ſolam magnitudinem Coturnix & Coturnus non differant, ideoq; no-
ſtra auis, ut diuinamus, uulgò Coturniſe, quaſi Coturnulus ſiue Coturnus minor appelle-
tur, utriq; ceu uni ſpeciei ſoli omnia conuenire arbitramur, quæ ſuæ Perdici ueteres tribue-
runt. Neq; abſurdum eſt ſtatuere in Græcia, quam in Italia maiores eſſe: nam & id in ho-
minibus (ne longiùs abeamus) obſeruamus. quæ res etiam à [i] Columella quondam con-
ſiderata eſt. *Si rerum naturam*, inquit, *velut acrioribus mentis oculis intueri velimus, reperiemus
parem legem fœcunditatis eam dixiſſe uirentibus, atq; hominibus, cæteriſq; animalibus, nec ſic alijs na-
tionibus, regionibuſuè proprias tribuiſſe dotes, vt alijs in totum ſimilia munera denegaret: quibuſdam
gentibus generoſam prolem dedit, vt Aegyptijs & Afris, quibus gemini partus familiares, ac penè ſolen
nes ſunt. ſed & Italici generis eſſe voluit eximiæ fœcunditatis Albanas Curiatiæ familiæ trigeminorũ
matres. Germaniam decorauit altiſſimorum hominum exercitibus, ſed & alias gentes non in totum
fraudauit præcipuæ ſtaturæ uiris*. Sic [k] Iulius Scaliger in Allobrogibus Perdices eſſe ait, quas
Gallicas vocant, mediocri pullo non minores. Idem de Coturno tradit, quod abeat, re-
deat, & manſueſcat in tectis. Et [m] Hieron. Cardanus Perdicem omnino cicurem, & man-
ſuetum eſſe iudicandum ſcribens de Coturno fortè intelligendus fuerit, *quia*, inquit *in Cy-
pro manſueſcens in caueis etiam parit*. Ad eundem quoq; ſenſum Alexander Benedictus, *in
Hydrope aſcite*; inquit, *conueniunt Turtures, Perdices, & quæ roſtro pedibuſq; rubris, phæniceis alis, fre
quenti in Creta & Cypro inſula ſobole, domeſtica etiamnum manſuefactis fœtura Perdices ab incolis uo
cantur*. Eiuſmodi ingenium cicur, mite, manſuetum, atq; domeſticum in noſtra Coturnice
dicta etiam obſeruatur, quemadmodum fuſiùs & adducendis quoq; exemplis pòſt in hiſto
ricis demonſtrabimus. Et [n] Bellonius vbi de Perdice ruffa agit, quę, ut diximus, noſtra Cotur
nix eſt, quid nobis inquit, dicendum de Perdicibus ſupereſt, quando de ijs copioſè ſatis ve-
teres ſcripſere? quaſi nimirum ad hanc ea optimè referri queant. Adhæc præter tam par-
ui momenti diſcrimen, unicam nobis eamq; ruffam depictam exhibuit, & ſequenti ſubin-
de capite de Perdice cinerea aſſerere non eſt ueritus, hanc veteribus incognitam fuiſſe cùm
Græcis, tùm Latinis, quando, inquit, nihil nobis de ea prodiderint. Auguſtinus Niphus
Sueſſanus Perdices propriè dictas maiores vulgaribus eſſe rectè quidem cẽſet, at quàm be
nè, & quo iure minores vulgares Plinij Ruſticulas eſſe inde concludat, ipſe viderit. Nos
interim quando iam dilucidè ſatis conſtare arbitramur, noſtratibus Coturnicem nuncupa
tam Perdicibus antiquorum potiùs, quàm vulgares illas minores reſpondere, & [o] Plinio
quidem cognitas haſce poſteriores fuiſſe, ſed ab [p] Athenęo Perdices minores appellatas,
iam probare aggrediemur. Hieronymus Accorombonus haud uulgaris medicus, alijq; nõ-
nulli viri docti, fortè cùm propter carnis præſtantiam, tùm uerò maximè, quia tota deſcri
ptio Pliniana, ut ſubinde patebit, hiſce minoribus Perdicibus quadrare uiderent, unas eaſ-
demq; cùm externis auibus (puto autem ita olim vulgò uocatas eſſe, Plinium verò nouas
nominaſſe, ut plerumq; viri docti facere ſolent, ne ijſdem, quibus plebs, uocibus utãtur.)
eſſe affirmant: quorum opinionem non poſſum non ſatis approbare; neq; interim mihi
ipſi repugnare, uel, ut dici ſolet, me meo gladio iugulare credo, quòd ex ueteribus Athe-
nęum Perdicibus annumerare, taliq; nomine appellare, Plinio verò nouas ſiue externas in-
definitè vocari ſcribam. Siquidem Athenæus ſub Antonino, Plinius ſub Veſpeſiano uixit
inter quos Imperatores anni interceſſerunt ſexaginta & plures. Sed Plinium audiamus
loquentem, ut uel ex illius ſolis verbis opinionem noſtram ſtabiliamus. *Aduenerunt*, inquit,
bellis Bebriacenſibus ciuilibus in Italiam aues nouæ, quæ adhuc nomen retinent, paulò infra Colum-

bas ma-

Perdix rubella quæ Scaligero. Coturnix Italorũ, ut à Coturno Cretẽtium differat.

[g] *L. 5. de Auib. cap. 13*

[h] *L. 3. de gener. cap. 5.*

Omnes Perdices tã magnæ quàm paruæ cum alijs auib. coeunt.

Coturniſe.

Homines magnitudine uariant ꝑ regionis uarietate.

[i] *L. 3. de re ruſt. c. 6.*

[k] *Exerc. 236. 3.*

[l] *In Ata* Coturnus auis eſt mãſueta.

[m] *Lib. de Var. rer.*

Coturnix Italorum manſueta eſt.

[n] *Lib. 3. ca. 14.*

Niphi error.

[o] *Lib. 10. c. 49.*

[p] *Lib. 9.*

Aues externæ ſeu nouę.

Athenæus, & Plinius quo tempore uixerint.

Perdices minores dici Plinio nouas ſeu externas aues.

bas magnitudine, Turdorum ſpecie, ſapore grata. Hæc ille. Si autem vel nomenclaturam examines, uel magnitudinem, uel ſpeciem, uel deniq; ſaporem, ne tantillum quidem ex traditis notis, Perdicibus minoribus deeſſe uidebis. Nomen in primis (loquimur autem de nomine, quo olim à vulgo nuncupatas fuiſſe uerisimile eſt) in toties à barbaris, qui barbarum ſuũ idioma cum veteri Latino confundentes, multa nomina corruperunt, multa etiam penitus ac radicitus extirparunt, deuaſtata Italia, quamuis non integrum, ſaltem haud ita corruptum obtinent, quin uel idiota quiuis aut duræ ceruicis homo id etiamnum cum Pliniano congruere optimè iudicet, nam Starnas tanquam externas etiamnum uocitant. De magnitudine Lectoris oculos velim iudicare; adhæc maculatæ ſunt, ut quædam Turdorum ſpecies; poſtremò vtinam de ſapore perſæpe mihi cùm lectore diiudicare detur: haud enim dubito, quin abſq; vlla hæſitatione, principe, rege, Imperatore dignis ſeſe epulis frui ſit pronunciaturus. Quod ſi verò ſciolus quiſpiam ac naſutus aut ardelio Athenæum tam delicati ſaporis in minori ſua Perdice non meminiſſe, ideoq; diuerſam ab externis auibus Plinij obijciat, is attributas cæteras ab eodem Athenæo notas examinet, nam velit nolit, eas Perdici minori, ac per conſequentiam externis Plinij exactè congruere, admittere cogetur, ſed audi, quid dicat [q] Athenæus: *Perdicum in Italia alterum genus eſt, corpore minus, colore obſcurius, roſtro non cinnabarino*. Hæc ille. Vulgares equidem Perdices ruffis minores ſunt, vtpotè paulò infra Columbas magnitudine, uti paulò antè ex Plinio diximus: color obſcurior etiam eſt, unde griſeæ in Gallia teſte [r] Bellonio nuncupantur, hoc eſt, ut ipſe vertit, fuluæ, malim cinereæ, quemadmodum quoq; alibi apud eundem tranſtulit doctiſſimus, mihiq; chariſſimus [s] Carolus Cluſius Atrebas. roſtrum inſuper non eſt cinnabarino colore rubrum. De ſapore verò tacuerit fortaſſis Athenæus, Perdices vocaſſe ſufficere ſibi exiſtimans, ita & nos de cuiuſcunq; carnis bonitate ac præſtantia iudicaturi, Perdici eam aſſimilamus. At rurſus aliquis à me petat, Tu pro Perdicibus nobis Starnas obtrudis, quas nonnulli, ut Ant. Gazius etiam annotat, Anſere maiores aues eſſe ſcribunt? pudet ſanè me horum imperitiæ, qui nimirum nulla in tam clara luce magnitudinis habita ratione Starnam cùm Starda ſiue Tarda, quæ Otis eſt, nominis uicinitate decepti quàm turpiter confundunt, quemadmodum quoq; illi Gallucinantur, ſed minus fœdè, qui Starnas cùm Attagenis eaſdem credunt, quos quidem Volaterranus reprehendit, noſtræ opinioni aſtipulans, nam Starnæ, inquit, aues externę uocantur. Idem facit Syluaticus, & cuius ubiq; maximi facio [t] Iulius Scaliger, canens.

Starna. Athænei Perdices minores ſunt aues nouæ Plinij.

[q] *Lib. 9.*

Perdicis maioris, & minoris diſcrimen.

[r] *Lib. 5. de auib. c. 19.*

[s] *Lib. 1. obſer. cap. 10.*

Starna cũ Starda cõfunditur, & cum Attagene.

[t] *In Ata.*

Et nigripas, quam Hetruſcus autumat Starnam.

[u] Iulius pariter Alexandrinus ad eandem ſententiam inclinat, ſed nihil certò audet affirmare, cuius tamen doctiſſimi uiri uerba tanquam plurimum lucis huic opinioni allatura, hîc tranſcribere non piguit. Non admodum, inquit, ceſſerit de alimenti bonitate Perdix huic, (Attageni) ſed maior illa. Rubro roſtro pedibuſq; maior & carnoſior: Cothurnos uocat Italia tota. Nec ualdè hoc loco contenderim, ſitne hæc meliorum authorum Ariſtotelis Plinijque vera Perdix quandò ambigi poſſe video, quæq; ab his Perdicum generi tribuuntur, uulgato frequentiq; magis (Starnas Italiæ magna pars uocat, Perdices multi) conuenire potiùs videntur, nidificandi ratio, ouorum pullorumq; numerus, educatio, atq; etiam eductio (fouent enim, ſecumq; educunt Gallinarum more) illarum captura, ſalacitas, malitia, pullus color, quo ſæpe inter non diſſimilis coloris terræ glebas occultatæ fallunt, à ſuperuenientibus non animaduerſæ, quædamq; præterea cum Coturnicibus communia, tradita ab authoribus de his, & nunc quoq; obſeruata. Eodem namq; modo nidulantur, incubant, excludunt, fœtus ſuos alunt, numeroſiores ſemper, quàm alterius generis, quòd prius diximus, roſtri purpureo colore inſignis, cuius raritas longè maior, nec is unquam pullorum numerus, qui Perdicum minorum. Aucupes ſæpiſſimè audimus, nidum ſe conſectari Perdicum, dicentes decem, duodecim, aut his etiam interdum plurium ſimul uolantium: quòd in maiori illo genere nunquam uiſum, infrequenti ualdè, nec paulò rigidioris cæli patiente. Importatas fuiſſe nouimus Germaniæ ac Bohemiæ, nec adhibitis licet blandimentis omnibus, ferre tamen diu alieni cœli plagam potuiſſe, iiſdem locis, quibus in media Germania introducti Phaſiani iam feliciter prolem ſuam propagent. Perdicum verò minorum, quas Starnas uocari diximus, ubiq; locorum uberrima copia uiſitur, ut vel hoc unum, peculiare genus quoddam facere Cothurnorum videatur, cùm vnicum tantùm prodiderint authores hi, non taciturі alterum vſq; adeò diuerſum, ut eadem comprehendi ſpecie haud poſſint, ſi quidem duo nouiſſent illarum genera. Quumq; hæc ab eruditis pro maiore Perdicum genere conſtitui animaduerterem, legiſſeq; apud Plinium aliquando meminiſſem, veniſſe in Italiam Bebriacenſibus,

[u] *Lib. 13. de ſalub. c. 6.*

bus,

bus bellis ciuilibus nouas aues, easq; etiamnum tum id nominis retinere, ut nouæ uocarentur, Turdorum specie, paulùm infra Columbas magnitudine, sapore gratas: suspicabar corrupta voce vernacula Italiæ lingua, sed significato eodem, Starnas dictas, quasi externas aues, pro nouis, aues magnitudine Columbas inter & Turdorum genus maius: quum aliam non haberem Italiæ nunc familiarem, quæ rectè reddi Plinianis nouis auibus illis, referriq; ad eas posset, auem: viderentur autem præterea macularum punctis quibusdam, vt Turdi, distinctæ, & sapore acceptissimæ Starnæ. Quod si reciperetur, iam esse nobis pro ueterum Perdicibus, pedibus rostroq; purpureo insignes illæ possent: & quas nunc Starnas uocamus, pro externis Plinij auibus deputaremus: uel si hoc non placet, sint sanè hæ, primùmq; illud rostri pedumq; rubedine notandum genus, Perdices, itaq; uocentur, quando nihil hîc aliud quærimus, quàm ut alendi ex his uires, potestatemq; tradamus. Hæc omnia itaq; Iulius Alexandrinus, nihil certi affirmare ausus, & in eo, quòd Perdicem ruffam Germaniç Bohemiçq; loca ferre non posse asserit, Gyb. Longolio contrarius, ex quo suprà circa Coloniam Agrippinam utrumq; Perdicum genus reperiri diximus: neque etiam uerum est Perdices ruffas hîc rariores esse, quin contrà abundantiores, & quò ad pretium, etsi corpore maiores, attamen uiliores. Nobis interim unus Scaliger patronus nostrę opinionis sufficere debeat. Sed quid rursus Iacobo Dalechampio atq; Augustino Nipho Suessano respondebimus? quorum hic [x] Aristotelem, ille Plinium commentans Rusticulas Plinio dictas minores Perdices esse putat, quamuis tamen quibus id faciant, rationes non adferant: Ego Plinij Rusticulam potiùs Gallinaginem illam esse existimo, nimirum Ascolopa siue Scolapacem Aristotelis. Præterea sunt qui adeo insaniant, vt Perdices cum Gallina rustica confundant. Nec denique Pierius Valerianus utrunq; Perdicum genus se satis calluisse paullò infrà ascribendis uerbis demonstrauit, quando quas omnes minores uocant, ille maiores esse affirmet, nobisq; pro minoribus Coturnices Latinorum obtrudat. *Sunt verò*, inquit, *Perdices aliæ nobiles, aliæ rusticæ. Nobiles longè grandiores sunt, syluasq; & saltus plurimùm incolunt: rusticæ arua & segetes peruagantur. Grandiores illæ sunt etiam picturatiores, & plerisq; Italiæ locis nomen retinent incolume: Romæ tamen Starnas vocant, de quibus fortè Plinius dixit: Misit Hispania externas aues. Rusticæ longè minores, fusciore pluma & quodammodo cineritia. Idem vtrisq; ingenium, sed dolosiores pugnacioresq; rusticæ, quas nunc Italia à sono vocis Qualeas ferè vbiq; vocat.* Hæc ille. Verùm postquam iam satis, ni fallimur, probauimus Perdices ruffas siue Coturnices vulgò nobis dictas, veterum Perdices, Perdicesq; minores, nouas siue externas aues esse, omnes uerò cùm animi, tùm corporis actiones, quas ueteres Perdicibus generatim tribuerunt, utrisq; communes esse, superest modò, ut consueto nobis ordine historiam aggrediamur, quæ utrumq; genus simul complectatur.

Iulius Alexādrin⁹ Lōgolio cōtra dicit.

[x] *In cōment. lib. 10. c. 38.*

Rusticula Plinij quæ.

AEQVIVOCA.

QVOT aues Perdicum nomine celebrentur, cùm ex superioribus satis innotescat, itaq; ea repetere superuacaneum duco. Sunt qui buglossum piscem Perdicem marinam uocent: & [a] Gulielmus Rondoletius inter synonyma mulli piscis, hunc quoq; piscem quibusdam Gallis Moil, id est, maris Perdicem uocari scribit. Perdix ab [b] Ouidio fingitur Dædali fuisse ex sorore nepos, & serræ usum inuenisse. Hunc Perdicem Fenestella Martialis tradit initio fuisse uenatorem, cui cùm cruentum institutum & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simulq; quòd intueretur eiusdem studiosos Aethona, Adonim, Hippolitum pessimo interijsse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atq; eo studio desito agriculturæ totum se mancipasse, quo nomine terram quasi matrem omnium generatricem dici adamasse. Eo labore consumptum ad maciem prolapsum: quod uerò cunctis uenatoribus detraheret, serram ueluti linguæ uirulentiam finxi inuenisse. Attamen secundum [c] Diodorum Talaus, non Perdix, adolescens filius sororis Dædali, qui ab eo erudiebatur, reperta serpētis maxilla, paruulum cùm secuisset lignum, imitatus postea dentium serpentis spissitudinem serram ferream primus omnium fecisse perhibetur. Perdix item Aristophani aliquot in locis cuiuspiam claudicantis cauponis nomen est, de quo item prouerbium legitur, Περδίκος σκέλος, id est, Perdicis tibia; item Περδίκος πῦς, id est, Perdicis pes.

Aues Perdices dictæ.

Buglossum piscis.

Mullus piscis.

[a] *Lib. 10. de piscib. c. 3.*

[b] *Metam. 8.*

Perdix uiri nomē & eius historia.

Serrę vsum quid inuenerit.

[c] *Lib. 5.*

Talaus Dædali nepos.

Caupo claudus Perdix dictus.

SYNO-

SYNONYMA.

PERDIX auis Hebraicè vocatur קורא, id eſt, Kore. Santes Pagninus ita dici putat à vocando: addit tamen rationem ſibi eſſe ignotam. [a] Ioſephus verò Scaliger pro Kore, Quore ſcribit, id eſt, inquit κλητὴς, quod vocet pullos. [b] Kimhi referente Ornithologo פירדיי Gallica voce, id eſt, Perdicem pro Kore exponit. Chaldæus etiam [c] alibi Korea קיריא habet, & [d] alibi etiam Koriath קיריאת. Rabbi Salamon aliàs Perdicem interpretatur, aliàs vulgari lingua Gallica קוקו גלרעגט: coquu autem Gallicè Cuculum nuncupant. Nicolaus Lyranus auem vulgò dictam Coquin, quæ inſequatur muſcas, & alias res viles. [e] Septuaginta quodam loco, quo Hieronymus Perdicem tranſtulit, Nycticoracem habent, [f] alibi tamen Perdicem; vbi quoq; D. Hieronymus Perdicem vertit, Scriptores Arabici vel eorum interpretes ea de aue Cubeth ſcribunt, quæ Græci de Perdice. Ornithologus id nominis Perdicibus minoribus competere ait, maioremq; dici Cubigi, uel Cubegi, Cabegi, vel Cabagi, aliquosq; primæ litteræ C aſpirare, plerumq; etiam articulum al preponi: ſed nos eiuſcemodi ſynonyma maiori Perdici conuenire etiam credimus. Nam *Alchabegi*, inquit Bellunenſis, *ſunt Coturnices, quarum roſtra & pedes rubent, magnitudo par eſt Perdici, & vulgò à Venetis Perdices appellantur*. Vetus Auicennæ gloſſographus perperam pro Alcubigi interpretatur Alaudam campeſtrem. Apud Bellunenſem Theiugi quoq; vel Teyuz Perdices ſunt, item Altaiugi vel Alteiugi, pro qua voce, alij Phaſianum, ut in eius hiſtoria, niſi nos memoria fallit, docuimus, transferunt; alij, ut Ebenbitar aſſerunt auem eſſe, quæ Coturnici in omnibus ſit ſimilis, niſi quòd ſub alis habet quaſdã pennas nigras & albas. Cubigi, inquit Auicẽna (Bellunenſis Cabegi legit) eſt, cui Attuiugi cõmunicat in formis ſuis. Agens de ouis oua Alchabegi & Altheiugi, id eſt, vtriuſq; Perdicis, comparat ouis Gallinæ. Et alibi, *Inter aues*, inquit, *præſtat caro Alduragi* (Attaginis) *& Gallinarum eſt ſubtilior ea, & non ſunt cum nutrimento carnium Alchabagi & Atheiz* (Bellunenſis pro Atheiz legit Altaiugi.) Altei, uel Alteiem, uel Alteiei, eſt Perdix maſculus, ut Syluaticus & uetus Auicennæ gloſſographus uolunt. Altereze apud eundem Syluaticum, eſt Perdix mas, & Alcubi Perdix ſimpliciter, uel Phaſianus. Diuerſas item barbaras uoces Aduranti, Altinagi, Roſelhageli, Bonion, omnes pro Perdice exponi reperio, ſed Politicum ipſi priuatim eſt parua Starna. Perdix eodem nomine Latinis nominatur ac Græcis: recentioribus uerò περδίκη, uel πέρδικα. Vtriſq; etiam & maſculino, & fæmineo genere effertur. Apud Græcos οἱ πέρδικες paſſim legitur; & αἱ πέρδικες apud [g] Ariſtotelem, ubi de fæmineo ſexu loquitur. Apud Latinos, ut annotat Nonius, Varro Admirandis, Perdices Bœotios dixit. Nonnulli teſte [h] Athenæo nominis ipſius mediam ſyllabam contrahunt, vt Archilochus: at frequenter apud Atticos producitur, vt Dalechampius transfert, A πέρδιξ fit περδίκιον diminutiuum, id eſt, paruus Perdix. Vtitur hac dictione [i] Athenæus, inquiens, περὶ ἐφέρετο περδικία καὶ κιχλία ὀπτά. Item rurſus [k] alibi ex Philippo Comico: Αλεκτρυόνιον, φαττίον, περδίκιον. Aliàs περδίκιον herbæ nomen eſt, ut in denominatis dicetur. περδικιδεὺς verò eſt pullus Perdicis. Reperiuntur etiam alia ſynonyma apud Grammaticos Græcos ſignificantia Perdices, vt apud Heſychium & Varinum Πῆριξ, quo nomine Cretenſibus vocari ſcribit. [l] Bellonius tamen illis populis Coturnum dici ſcribit, & minores Perdices, ad quos fortè quis id transferre velit, in ea inſula non naſci. Σισίλαρος, vt ijdem aiunt, Perdix dicitur Pergæis: apud quos deniq; legitur Κηπιδος σκιλὸς, τὸ περδίκος. Κακκάβα Heſychio Perdix eſt; vox nimirum ab auis ſono conficta, qua ante Heſychium [m] Athenæus Alcmanem quendam vſum fuiſſe ſcribit, & à nonnullis etiam dici κακκαβίδας. Apud authorem lexici medici pro κακκάβα Caccabi legitur: ſed κακκάβα vel κακκάβη, uel κακκάβος apud eundem Athenæum cacabus eſt, ſiue olla teſtacea; & Carthago pariter, vt ait Euſtathius, κακκάβα dicta eſt. κακάβος verò etiam [n] Dioſcoridi linguâ Pœnorum ſolanum ſomniferum eſt. Quod modò ad Perdicis Etymologiam pertinet, ea non vna tantùm ſtatuitur. πέρδιξ, inquiunt Etymologus & Varinus, παρὰ τὸ περιασῶς ἄδειν, ἢ παρὰ τὸ πηδᾷν ἀπὸ τό πυ εἰς τόπον ἢ ὁ περιασῶς διωκόμενος καὶ φεύγων. ἢ παρα τὸ πέδον, ὃ σημαίνει τὸ χαμαὶ, τὴν γὴν. Χαμαιπετὲς γαρ τὸ ζῶόν, καὶ μὴ σφοδρα εἰς ὕψος αἰρόμενον μηδὲ περιδινεῖσθαι ἐν ἀέρι δυναμένον. [o] Iacobus Dalechampius ἀπὸ τὸ πέρδειν Perdicem dici aſſerit, quoniam eum ſonum edat, aut volando imitetur. Recentiorum nonnulli, ignari, ut apparet, Perdicis nomen Græcum eſſe, ridiculam nobis etymologiam è latio petitam adferunt, dicentes, Perdices à perdendo

[a] In verbis etymol.
[b] Hier. 17. et
[c] 1. Reg. 26.
[d] Hier. 17.
Coquu, Coquin.
[e] 1. Reg. 26.
[f] Hier. 17.
Cubeth.
Alchaberi.
Teiugi.
Cubigi. Cabegi.
Altei. Altereze. Alcubi.
Politicum.
[g] 6. hiſt. c. 1.
[h] Lib. 9. c. 13.
περδίκιον.
[i] Lib. 14.
[k] Lib. 8.
Περδίκιον herba.
Πῆριξ.
[l] L. 5. de Auib. cap. 13.
Σισίλαρος.
Κακκάβα.
[m] L. 9. c. 13.
Caccabi.
[n] L. 4. c. 72.
Perdicis etymum.
[o] In cõment. ad Plin. cap. lib. 10.

dendo oua esse dictas. Verum quidem est Perdices mares, ut pòst fusiùs patebit, quando nimia libidine turgent, oua fœmellarum suarum perdere, rumpereq́;, sed quàm eleganter Perdicem inde nomen meruisse concludant, ipsi uiderint. Nos interim reliquarum nationum synonyma prosequamur. Circa alpes & in Longobardia Perdix ruffa teste Ornithologo, Perniso uel Pernisa appellatur: at non verum est Pernise Italis dici ad differentiam Perdicis minoris, ut ille putat, nam ubiq; Coturnise dicunt: quare Codornix Lusitanica uox ad maiorem potiùs, quàm minorem pertinere uidetur; Sabaudis hæc Coturnix Perdris gaue, uel gaille uocatur, uel ut aliqui scribunt, gaule, id est, diuersorum colorum. Quidam circumloquuntur, Perdris aux pieds rouges. Pernise apud Sedunos, tum illos, qui Sabaudicè, tùm qui Germanicè loquuntur. Gallicè Perdris Franche teste Bellonio, uel Perdris rouge. Perdiz uocabulum Hispanicum, ni fallor, tam maiori, quàm minori attribui potest. Maior Germanicè ein Pernysen aut Pernijsse, aut VVeltsch raphun, ein Rothun: circa Coloniam Ein rot raphun. [p] Castor Durantes Italicè ita circũscribit, Perdice & Starna montana, c'hà il becco rosso. Minor Perdix Gallis simplicer Perdris vel Perdris gringette aut griesche, vel Perdris des Champs, vel Perdris grise (à colore) vel Perdris goache teste Bellonio. Circa Montempessulum Rasele per onomathopœiam. Nobis Italis Perdice, vel Pernice; circa lacum Verbanum Pernigona: Starna item, quasi externa, sicuti diximus. Germanicè Raphun, Valdhun: Belgicè Perdijs, non autem Pertrijs, vt Ornithologus ait, Anglicè à Pertrise: Illyricè Kuroptvva: Polonicè Koropathvva; quæ uoces aliquo pacto ad Hebræorum Kore accedunt: Turcicè Zil.

Perniso. Coturnise. Codornix. Perdris gaye. Perdris Frãche. Perdiz. [p] In thes. san. Perdicis minoris synonyma. Rascle.

GENERA. DIFFERENTIAE.

PERDICES [a] Aristoteli pulueratrices appellantur: idem ait [b] Aelianus, sed periphrasticè, inquiens: Non se quidem lauant, sed puluere respergentes nitidos efficiunt. Aristoteles, Pliniusq́; quorum hic vtrumq́; Perdicum, vt ostendimus, ille vnicum duntaxat genus recenset, non videntur Indicos illos agnouisse, quos Vulture & Ansere maiores esse [c] Strabo tradit, nisi ea differentia in sola consistat magnitudine, ut quispiam suspicetur, maximè cùm Strabo nullam aliam differẽtem notam Indicis istis attribuat. [d] Bellonius quinq; aues totidem diuersis capitibus sub nomine Perdicum describit, nimirum Perdicem Græcam, Perdicem maiorem ruffam, Perdicem griseam, id est, cineream, quamuis ipse fuluam vertat, Syroperdicem, siue Perdicem Damascenam & Perdicem albam siue Lagopodem. Nos quid de Perdice Græca & ruffa sentiamus, suprà indicauimus, ubi diximus sola magnitudine differre. At quam pro Syroperdice nobis depingit, pedibus penna vestitis, ea meo iudicio aut Lagopus altera [e] Plinij est, de qua hic ita scribit: *Est & alia eodem nomine* (Lagopus nimirum dicta) *à Coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu, cibis gratissima*: aut saltem Lagopodi potiùs quàm Perdicum generi ascribenda. Hanc eandem auem [f] Iacobus Dalechampius Alpinis Gelabre vocari scribit. [g] Aelianus uerò Syroperdicem uocat auem, quæ circa Antiochiam Pisidiæ lapidem exest, & conficit. *Perdice*, inquit, *minor est, & niger, excepto rostro, quod ruffum est. Non mansuescit vt alius Perdix, sed semper perseuerat ferus esse. Eius carnes, & densiores sunt, quàm cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstant.* Hæc ille; quæ sanè cum Bellonij Syroperdice, in qua rostrum non rubet, cuiq; pedes pennis uestitos tribuit, mihi conuenire non uidentur. Idem [h] Pelianus quosdam Perdices Cyrrhæos uocat, qui neq; ad certamina ualent, neq; pulchrè cantare sciunt, de quibus item prodidit, & est ab [i] Athenæo quoq; attestatum, allio uesci, ut eius odore infectæ carnes esui ineptæ reddantur, atq; ita ab aucupibus contemni tanquam ad mensam inhabiles: uerùm an eiuscemodi ab alijs diuersi sint, non addunt, & ego id ignoro. Qui de recens inuentis regionibus scripsere, præter iam dictos Perdices, longè alios dari testantur. Pndreas Theuetus in Pmerica nostratibus maiores reperiri ait, quos uernacula sibi uoce Macouacana appellant. [k] Iulius Cæsar Scaliger apud Troglodytas Perdices dari tradit, Gallinacei magnitudine, quorum quibusdam rostrum, & crura lutea sint, quibusdam fusca; sapor uerò qui nostratibus. Mirum quidem, quod Gonzalus Ouiedus scribit, in ea orbis parte, quam continentem appellant, Perdices nasci gratissimi saporis, magnitudine Hispanicarũ Gallinarum, duplici pulpa, alia nimirum alteri substrata, adeo ut duo carnis discrimina habeant, eamq́; tãtę molis, ut ne insignis etiã helluo unicã auem una mensa

[a] *9. hist. c. 49.* [b] *L. 3. de Animal. c. 16.* Perdices Indici. [c] *L. 17. Geog.* [d] *L. 5. de Auib.* [e] *L. 10. c. 48.* Lagopus altera. Gelabre. [f] *In com. ad locum Plinij* [g] *L. 17. de Anim. cap. 7.* Syroperdix Aeliani. [h] *L. 4. c. 13.* Perdices Cyrrhæi. [i] *L. 9. cap. 13* Macouacana. [k] *Exerc. 236 3.* Perdicũ mirum genus duplici carnis pulpa.

 absumat.

abſumat. Colore ait eſſe in pectore, alis, atq; collo, cinereo: cætera noſtratibus ſimiles. Oua magnitudine ouorum noſtratium Gallinarum, colore lapidem cæruleum æmulante. Teſtatur etiam, idem ſolum alias dare volucres, Perdices ab incolis vocatas propter ſaporis gratiam, ſuperioribus minores, coloris quoq; cinerei, & cætera noſtratibus Perdicibus haud diſſimiles. His auibus ſaporem minus, quàm ſuperioribus gratum tribuit, ſed ægris ſalubriorem, vtpote concoctu faciliorem. Cinereas Perdices mihi aliquando Alexandria Aegypti miſſurum ſeſe pollicitus eſt Io: Paulus Oliua Genuenſis. In Chio Inſula, vt narrat [l] Nicolaus à Nicolais Perdices naſcuntur rubræ, Gallinæ magnitudine, de quarum admiranda natura pòſt dicemus, hoc tantùm hîc obiter admonentes, has forſan eaſdem eſſe cum ruffis Græcorum. Hiſpaniola inſula, referente And. Theueto, exiguas Perdices, diuerſicolores, ſuauiſſimi ſaporis profert, quas ruricolæ domi alunt Gallinarum more. [m] Iohannes verò Boterus Benenſis in hac inſula varia Perdicum genera procreari atteſtatur. Gonzalus Ouiedus in inſula Cuba Perdices inueniri ait exiguas, at colore voceq; Turtures referentes, ſed gratiore ſapore, capi maxima copia, & incolas viuas domum ferre, facileq; trium quatuorue dierum interuallo cicurari, habereq; torquem in collo: ſed fortè Turturum ſpecies fuerint, quarũ item grata palato caro eſt. In Aethiopia in diœceſi Baruæ, quæ ciuitas regni Barnagaſſi emporium eſt, tria aiunt reperiri Perdicum genera noſtratibus haud multum abſimilia, ſed magnitudine, & colore roſtri pedumq; inter ſe diuerſa: alias nimirum magnitudine Caporum, pedibus, & roſtro luteis, cætera noſtratibus ſimiles, alias non maiores Gallinis, pedibus, roſtroq; purpureis, alias deniq; roſtro & pedibus cinereis. [n] Ariſtoteles quoq; albas Perdices dari nobis author eſt: ſed has ita ab inſigni loci vel temporis frigore euadere, alibi à nobis ſcriptum eſt, ubi multas alias aues candeſcere etiam diximus, quæ in alijs locis ita non ſunt.

[l] L. 2. Itin. Orient. c. 8.
Perdices rubræ.
Perdices paruæ.
[m] In Relat.
Perdices Turturum uoces edẽtes.
Perdices magnitudine Caporũ
[n] L. de color.
Perdices albæ.

LOCVS.

NON hîc, quo loco, montano ne, an campeſtri gaudeant Perdices, dicere inſtitui, ſed apud quos populos abundantiùs reperiantur. Terra ſancta referente [a] Brocardo Monacho Perdicibus & Coturnicibus abundat. Hegeſander teſte [b] Athenæo, tradit Samios, cùm Sibarin nauigarent, & ad regionẽ Siritin (Siris & Aciris fontes duo ſunt, inter quos ſita eſt Heraclea, olim etiam dicta Siris Sibari vicina teſte [c] Plinio) appuliſſent, euolaſſe Perdices magno ſtrepitu, qui perterriti, & in fugam verſi, naues conſcenderint, ac inde ſoluerint. Quiſpiam autem non abſurdè ſuſpicetur eiuſmodi populos, quorum portentoſa laſciuia prouerbio locum fecit, lautiſſimas has aues ad luxum ſuum enutrijſſe, & ex alijs etiam regionibus aduexiſſe. Apud Tarnaſſaros miram quoq; Perdicum fœcunditatem eſſe narrant, necnon & leporum. Abaſſienſes Perdicibus, Anſeribus, Gallinis, Leporibus, & eiuſmodi animalibus alijs teſte [d] Botero eapropter abundant, quòd venari ea nondum ſint edocti. Cyprus & Creta Perdices copioſè gignunt: in Creta tamen minores nullas teſte [e] Bellonio reperire eſt. Io: Rauiſius Textor ex malè intellecto [f] Plinio, qui alibi Perdices ſcribit non tranſuolare Bœotiæ fines in Atticam (ſic enim ex Athenæo corrigendus videtur ille locus; nam in vulgaribus exẽplaribus legitur in Attica) Perdices in Bœotia reperiri negat. [g] Athenæus hoc addit miraculum, ſcilicet, ſi quæ fortè illuc migrauerit, voce ab indigenis (Atticæ) dignoſci. Hiſpania noua Perdices, uti diximus, profert plurimas, & diuerſorum colorum. Qui de Sicilia ſcripſere, aiunt in monte Peloro Perdicum Leporumq; magnum prouentum eſſe. In Procyta regni Neapolitani quadam inſula Perdicum ac Phaſianorum copia eſt, inſulamq; propter aucupium reddunt celeberrimam. [h] Leander Albertus Perdices maiores Coturniceſq; cùm à nobis abeunt, ad Capren inſulam ſe conferre ait, adeoq; ibi pingueſcere, ut adipem eximant incolæ, & in futura conuiuia reſeruent. Perdicũ utrumq; genus noſtri quoq; montes alunt, ſed maius in Sedunorum, Rhœtorum, & uerſus Longobardiam & Sabaudorum alpibus magis capitur, non tam altis, nec tam ſylueſtribus locis, vt Lagopôdes. Gallia, Luſitania, Hiſpania Perdicibus minimè carent. Audio in Belgio ruffas vel non eſſe, vel ſaltem admodum raras. Boterus quoq; Hiberniam Perdicibus & Phaſianis carere prodidit. Et [i] Antoninus Liberalis in Lemniorum inſulis, quæ Neæ ſeu Nouæ uocantur, non naſci Perdices dumtaxat negat, ſed illatas etiã mori aſſeuerat, & alij affirmant emori, ſi uel à longè eam terram conſpexerint. Contrà [k] Athenæus author eſt, à duabus Perdicibus in Anaphen inſulam immiſſis tantam vim eſſe procreatam, ut iam incolæ de loco deſerendo cogitarent.

[a] In deſcrip. terræ ſanctę
[b] Lib. 14.
[c] L. 3. c. 11.
Sibaritarũ laſciuia.
[d] In relat.
[f] L. 10. c. 29
Plinius correctus.
[g] L. 9. c. 13.
[h] In hiſt. Ita.
Perdices ruffæ vbi raræ.
[i] In cõg. narrat. mirab.
[k] L. 9. c. 13.

ANATO-

ANATOMICA.

HEOPHRASTVS peritissimus philosophorum, ut referunt [b] Plinius, [c] Aelianus, & Aulus Gellius, Perdices omnes in Paphlagonia bina obtinere corda prodidit; quod tamen mihi nunquam persuaserit; è contrario facillimè [d] Aristoteles, qui Perdicibus uentriculo ingluuiem propositam esse scripsit, habereq; appendices non suprà, sed infrà, quà desinit intestinum. Idem [e] alibi inquit earum testes, cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine augeri; hybernis verò mensibus nullos quidem in ijs, prout nonnulli credebant, haberi.

[a] L. 11. c. 37
[b] L. 10. c. 35
[c] L. 16. c. 35
[d] 2. hist. c. vl.
[e] 3. Hist. c. 1.

SENSVS.

IDEM [a] Aristoteles olfactum credi Perdicibus exquisitum esse prodidit.

[a] L. 6. Hist. cap. 2.

ASTVS, DOCILITAS.
Ingenium.

AVD mirabitur aliquis, cur Perdicis astus in prouerbium abierit, ubi, quę hîc tradentur, perlegerit. [a] Aristoteles in primis hanc auem malitiosam uocat, & astutam. *Callida*, inquit D. [b] Basilius Magnus, *volucris, astuta, ac zelotypa Perdix est, malitiosèq; cum venatoribus in præda agit*. Quem astum malitiosum [c] alibi, quamuis Perdicem non nominet, ita prosequitur: *Vidi ego iam auis astutæ naturam, cùm pullos suos videat adhuc ob debilitatem prædæ periculo expositos, sese aucupi ante illos vt prædam paratam offerre, ita sese vertentem ac gestus dispensantem, vt nec periculo penitus, aut manibus se præbeat, neq; item insidianti spem omnino eripiat. Sic itaq; illum inter vtrumq; versando, occupando, in se retinendo, spatium dat natis ociosè fugiendi, ipsa ad extremum euolat.* Hæc ille: sed astus iste, quem malitiosum uocat, laudabilis potiùs existit, hominibusq; imitandus, vtpote cum fœtus ardenti amore coniunctus. *Cùm ad nidum quis accesserit*, inquit [d] Aristoteles, *prouoluit sese ante pedes venantis, quasi iam possit capi, atq; ita allicit ad se capiendum hominem eousq;, donec pulli effugiant: tum ipsa auolat, & reuocat prolem*. Idem astus, à Plinio, Aeliano, Plutarcho, & Athenæo repetitur, quos lector per se adire poterit. [e] Aelianus addit, pullos, ubi à matre appellantur iam è uenatoris faucibus elapsa, maternam uocem agnoscere, atq; ocyus ad illam aduolare. Nolim interim Plinij super hac uersutia, uerba præterire, quia non dilucidiùs solùm eandem repetit, uerùm maiorem etiam adiungit. [f] Ait autem: *Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta prægrauem, aut prælumbem sese simulans, subitoq; in procursu, aut breui aliquo volatu cadit fracta aut ala, aut pedibus: procurrit iterum iam iam prehensurum effugiens, spemq; frustrans, donec in diuersum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna vacans cura, in sulco resupina gleba se terræ pedibus apprehensa operit*. Nota quęso ingenij uim, aciemq; in hac alite, quę cùm aliàs pro pullis sese capiendam ante pedes aucupis prouoluit, ut illi, donec ad eam capiendam intentus est auceps, pręsenti periculo sese eripiant, nunc cùm nulla prolis cura est, haud opus esse callet, ut se uenatori obijciat, & maiorem pro salute artem excogitans, terræ gleba pedibus prehensa corpus côperit, idq; in sulco facit, ut ille terræ glebam esse ratus ab insequendo desistat. [g] Cęlius Rhodiginus in simili periculo expositam, nimirum si ad hoc fuerit, ut capiatur, lapidem ait sibi colore correspondentem quærere, & inibi supinam se componere. Verùm quomodo corpus suum eiuscemodi lapidi, subijciant, non ita uideo: quare festucis, alijsq; quisquilijs potiùs tunc se coperire uerisimilius est, ut Scholiastes Aristophanis, necnon Plutarchus tradunt, quin etiam frondibus, ac simili alia in pratis passim obuia materia. Porro fortassis iam enarrata auis astutia minus admiranda uideatur, nisi & eam

[a] 9. hist. c. 8.
[b] Homil. 8. in Hex.
[c] Homil. 13 Exhort. ad baptism.
[d] 9. Hist. c. 8
[e] L. 10. c. 33
Nota astû.
[g] Lib. 29. Ant. lect. c. 26.

[h] Lib. de Solert. animal.

Perdices pullos quid doceant.

[i] In Gryllo.

fœtus suos docere nosceret: nosse autem nobis author est [h] Plutarchus haud uulgaris scriptor, inquiens: *Alium astum cum fœtus amore coniunctum Perdices vsurpant. Adsuefaciunt enim pullos suos, qui nondum volare possunt, vrgente aucupe supinos iacere, & glebam aliquam, aut quisquilias corpori inijcere, ac prætendere, tanquam vmbraculum, aut tegumentum quoddam. Ipsæ persequentem aliorsum abducunt, atq; circumagunt hinc inde volitantes, paulatimq; loco cedentes, donec lactatum spe capiendi longè à pullis auellant.* Et [i] alibi rursum: *Quodsi negas*, inquit, *disci à nobis artes, etiam doceri eas à nobis audi. Perdices suos pullos docent inter fugiendum occultare sese, & glebam pro se obtendere, postquam supini corruerunt.* Hactenus Plutarchus. Nonnulli pullos in pascua educturas, si fortè hominem uiderint, sibilo id illis significare asserunt: hos uerò confestim supinos se collocare, terraq; aut quisquilijs adeo artificiosè corpus tegere, ut ne, si palpitando pericliteris, aduertere quidem queas: mox rursus, ubi uenator quadamtenus est progressus, patrem sibilare, hosq; protinus euolare. Eodem planè astu fæmella teste [k] Aristotele utitur in ouorum conseruatione. Sed hęc hactenus de hoc astu, quo nimirum uenatoribus sese eripiunt, dicta sunto: nunc declaremus, ostendamusq; Perdices animantia esse docilia, uenationisq; artem perquam miro modo addiscere, ac tanto artificio alias sui generis in retia pellicere, ut homines potiùs, quàm aues esse iudices: & quamuis huius loci non sit de aucupio loqui, tamen propter singularem ac penè admirandam ingenij aciem, quam in eo exercent, quæ in hæc uerba scripta sunt ab Aeliano, pręterire minimè possum: *Vtitur verò Perdix*, inquit, *venator illecebris quibusdam ad alliciendos feros; ante retia enim propositus cantum edit eos lacescentem ad pugnam, eosdemq; vt ex insidijs in laqueos inserat, incitantem. Syluestrium dux contrà cantat, & suum gregem præcurrens obuiam procedit cum hoc luctaturus: cicur autem per malitiam semper insidias instruens, pedem refert, se timere simulans: alter verò spe, atq; animo inflatus simul & sibi victoriam iam despondens impetum facit, sed mox captiuus compage tenetur.* Fortassis quispiam ex eiusmodi lucta ingenij hebetudinem potiùs quàm astum colligat, cùm feros ab aucupium edoctis tam facilè falli dicamus: is si aduertat animum, omnino opinionem immutabit: nam ideo Perdices Perdicibus decipere homines sciet, quòd hi ab istis auibus decepti, dum uenarentur, nihil proficerent, ideoque nouam capiendi rationem inuestigare coactos fuisse, nimirum Perdices Perdicibus tanquam animalibus plus astu & ingenio pollentibus aucupari. Fęmella Perdix, nisi & ipsa mari suo imponere calleret, actum iam conclamatumq; de toto Perdicum genere foret. Etenim cùm quolibet loco, etiam in præsentia maris teste [m] Aristotele parere cogatur, quoniam hic oua, ne illa incubatu ouorum detenta ad coitum non sit parata, frangat, itaq; ut oua seruentur, nouit tantisper ibi remanendum esse sibi, quousq; ille decesserit: tunc enim aliò, inquit [n] Solinus, ea transuehit, neq; in hoc diù perseuerat loco, sed ne quis locum percipiat, longioris temporis mora, vt ait Aristoteles, immutat, necnon teste Solino clanculò reuertitur, ne indicium loci conuersatio frequens faciat; in eo etiam Caco, qui boues Herculis auersos per caudam in antrum suum pertraxisse dicitur, astutior: illum enim auersa uestigia prodiderunt, hęc ne sese prodat, nulla facere nititur, ne quandoq; detrimento esse queant. En pręterea quo ingenio sobolis propagationi studeat, non marem dumtaxat suis amplexibus fraudans, sed homini etiam nullam inueniendi oua occasionem præbens. Sed audi quæso qua in nido fabricando versutia vtantur hæ volucres, spinis & fruticibus sic illum munientes, vt contra feras dicente [o] Plinio, abundè vallentur, uel vt ait Solinus, vt animalia, quæ infestant, arceantur à spinis surculorum. Insuper aciem ingenij, qua vigent, prosequi volentibus longè maiora forsitan supersint diceda, adeo vt Statius [p] Papinianus grauissimus poëta dociles intellexisse videatur, aptasq; humano sermoni enunciando, cùm syluula quadam de Psittaco Melioris ita canat:

[k] 9. hist. c. 8.

Perdices esse dociles.

Quo astu utantur in capiẽdis alijs.

[l] L. 4. de Anim. c. 16.

Cur homo Perdicibus Perdices capiat.

Perdix fæmella cur marē fallat

[m] 9. hist. c. 8.

[n] Cap. 12.

Caci astus.

Nidi fabrica.

[o] L. 10. c. 23.

[p] L. 2. Syl.

Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Scio tamen a nonnullis hunc uersum non ad docilitatem, sed uocem κακκαβίζειν referri: quorum homunciorum assertiones tanquam nugales, & (vt ait ille) Crysippi syllogismis & Platonis legibus frigidiores [q] Cælius aspernatur; & reuera ad hoc confirmandum, quod dociles sunt, nullis vineis aut arietibus opus est, nam id ex verbis poëtæ nullo negocio coarguitur: quod quò manifestius pateat, Poëtæ ipsius carmina, quæ ante id, quod iam iam citaui, leguntur, operæpretium est hîc subijcere, quibus nimirum eas tantũmodò aues enumerat, quæ humani sermonis enunciationi sufficiunt: ait autem:

[q] L. 29. Ant. lect. cap. 29.

Aues humanum sermonem addiscentes.

Plangat Phœbeius ales
Auditasq; memor penitus dimittere voces
Sturnus, & Aonio versæ certamine Picæ,
Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Et quæ

Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili
Ferre simul gemitus.

Quod si quis penultimo inductus carmine in diuersam sententiam abripiatur, quoniam & Hirundinem poëta ibi nominet, quam humanum sermonem addiscere nemo dixerit: respondeo de Prognes in Hirundinem transformatione expositionem esse quidem à Varrone confirmatam, & à nostris ferè omnibus; cæterùm Græcorum nonnullos, à quibus eiuscemodi fabulę confictæ sunt, in Lusciniam malle: quod inter Latinos [r] Probus non ignorauit, & videtur [s] Ouidius secutus, cùm ita canat

Sola virum non vlta prius mœstissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Ityn. Et rursus [t] alibi:
Deflet Trebitium Delias ales Ityn.

Hirũdo sermonem humanũ non discit.

Progne an in Hirundinem, an in Lusciniam muta[illegible].

[r] *In Bucol. Virgil.*
[s] *In Epist.*
[t] *Ad Liuiã.*

Philomelæ porro docilitatem siue Lusciniæ quis ignorat? Drusus nonne & Britannicus Claudij filij Luscinias habuere Græco & Latino sermone loquentes? Quod si feras rursus & monticolas, ideoq; ab humano consortio penitus abhorrescere quispiam dicat, atq; ita, quæ diximus, parum vero similia esse, is profectò non satis harum auium naturam perspectam sibi habet. nam facili modo captæ cicurantur; quin immo Aloysius Mundella cum in Burmijs Rhœtorum medicum ageret, refert nostratium se Coturnicum marem & fæmellam habuisse altiles in domo sua, quæ adeo cicures & mansuetæ redditæ sint, ut postmodum cum domesticarum Gallinarum cohorte promiscuè habitarẽt, simulq; sine pauore cibum caperent. Stumpfius etiam scribit, si à prima ætate ab homine alantur, planè cicures & amabiles reddi. Mirum prorsus, quod de Perdicum in Chio insula mansuetudine ac docilitate prodidit [u] Nicolaus à Nicolais hunc ferè in modum: Agricolæ, inquit, huius insulæ maximos Perdicum greges alunt: interdiù adhibitis custodibus ad uicinos montes ad inquirendum sibi uictum dimittunt: custodes eas sub uesperam edito sibilo reuocantes simul omnes domum reducunt: & illæ alias sibilo custodum nondum assuefactas & etiamnum feras comites sibi asciscunt. Similis historia narratur ab Odorico de Foro Iulij his uerbis: In regionibus circa Trapezuntem, quæ Pontus olim dicebatur, uidi hominem ducentem secum supra quatuor millia Perdicum. Is iter faciebat per terram: Perdices per aërem uolabant, quas ducebat ad quoddam castrum nomine Thanega, quòd a Trepezunte distat trium dierum itinere. Hæ Perdices cùm duci ipsarũ homini quiescere aut dormire libebat, omnes quiescebant circa eũ tanquam pulli Gallinarũ; & sic ducebat eas Trapezuntẽ usq; ad palatium Imperatoris. Cùm uerò sic quiescebant circa eũ, capiebat de ipsis quantũ uolebat numerũ, reliquas ad locũ, in quo prius erant, reducebat. His, si placet, adde quod ex [x] Baside quodam recenset [y] Athenęus, nempe pygmæos, qui aduersus Grues bellum gerunt, uti Perdicibus ad bellum iunctis, uel ut Ornithologus legit annotante Dalechampio, Perdicibus inequitare. Quæ res, tametsi planè fabulosa appareat, attamen Perdicũ interim docilitatẽ maximã demonstrat. Eiuscemodi itaq; mansuetudinẽ & ingenij acumẽ si in Perdicibus agnouisset Domitius Papinij interpres, humani sermonis enunciandi rationẽ poëtæ fortassis haud reliquisset excutiendã. Quò minus uerò absurdũ uideatur Perdices humano assuescere posse sermoni, Plinij authoritatẽ adduco, qui & ipse eam à cõmuni præceptore Aristotele mutuò accepit: *Linguam,* inquit, *omnibus ijs in suo cuiq; genere, quæ humanũ imitantur sermonem, esse latiorem, quanquam id penè in omnibus contingit:* Perdicibus autum linguam latiusculã esse ex sectione didici. Quod si adhuc quispiam non acquiescat, [z] Plutarchum adeat, qui disertissimis uerbis Perdicis loquacitatem nominat, uocalemq; esse ac discere etiam alibi asseuerat. [a] Porphyrius insuper refert se Carthagine Perdicem ita cicurem aluisse, ut non tantùm uocata aduolaret, at temporis progressu adeo familiarem euasisse ut & adulari, colere se & colludere uideretur, suæq; etiam uoci occurrere, & quantum fieri poterat, respondere alio quodam tenore, quàm quo se inuicem Perdices uocare solent. Quibus uerbis quamuis Porphyrius humana uoce usam fuisse non dicat, insignem saltem nobis aptitudinem ad discendum eam ingerit, quando ex familiaritate, qua secum utebatur, ferinam immutasset, imitatura indubitanter humanam, si is uel docuisset, uel docere calluisset. In Lycaonia Perdices pariter uocales haberi ostendere uidetur doctissimus [b] Athenæus, cùm Aristomonem Atheniensem Adriani libertum scribit à patrono solitum dici Atticoperdica, quòd esset comediæ ueteris histrio. Ita quoq; [c] Plutarchus alibi quendam proscindens ipsum ἀφωνότερον Περδίκος, id est, Perdice magis mutum dicit. Ex quibus omnibus iam satis liquidò constare arbitramur, Perdices ad humanæ loquelæ imitationem non esse ineptas. Verùm in alijs quoque ingenij sui indolem ostendunt, quemadmodum in primis in eo, quòd proprios parentes à falsis, quorum incubatione

Lusciniæ Græcè & Latinè loquentes.

Perdix facile cicuratur.

Mira Perdicum docilitas.

[u] *L. 2. nauig. Orient. c. 8.*

Alia mirabilis historia de Perdicũ mansuefactione.

[x] *Lib. 2. rer. Ind.*
[y] *L. 9. c. 13.*
[z] *In Symposiacis.*
[a] *Lib. 3. de abst. à carne.*
[b] *Lib. 3.*
[c] *L. cõtra vsuram.*

Perdicum pulli parentes proprios agnoscũt.

[d] L. 2. Varia.

Perdix aliena oua furto ablata cubat.

exclusi sunt, dignoscere norint, quos ne homo ipse, quem Deus omnium animantium perfectissimum procreauit, si à parentibus in infantia, quod proh dolor nimis sæpe contingere videmus, deseratur, ex alijs discernere callet. Tradit hoc de Perdicibus Theodoricus Gotthorum rex referente [d] Cassiodoro, ad Symmachum scribens, Perdicibus nempe hunc esse morem, oua perdita per alterius matris damna resarcire, ut adoptione alienæ sobolis incommoda suæ reparent orbitatis: verùm natos mox, vbi fiduciam habere cœperint ambulandi, in câpos exeuntes cũ matre, ut fuerint materna voce cõmoniti, ouorum suorum genetricem potiùs petere, quamuis ab alia furtiuis fœtibus educentur. Atq; hoc est, quod à veridico propheta [e] Hieremia scriptum est: *Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias absq; iudicio: eum media relinquens ætate, & tandem erit insipiens*. Et D. [f] Hieronimus in commento: *Aiunt*, inquit, *scriptores naturalis historiæ tam bestiarum & volucrum, quàm arborum herbarumq;, quorum principes sunt apud Græcos Aristoteles & Theophrastus, apud nos Plinius Secundus, hanc esse Perdicis naturam, vt oua alterius Perdicis, id est, aliena furetur, & eis incubet, foueatq; cũ q; fœtus adoleuerit, auolare ab eo, & alienum parentem relinquere*. Illud præterea in hoc auium genere admirandum, at cum generoso quouis ac magnanimo viro commune quodammodò esse videtur, quod in pugna succumbentes sese alijs risui ac ostentui fore non ignorent tantùm, sed ne in conspectum amatæ suæ, cuius causa pugnam cum aduersario instituerant, pudore nimio suffusi denuò venire audeãt, & in latibula sese abdãt. At ne id cõminisci videamur velut nimis Perdicũ naturæ studiosi, itaq; facundissimi [g] Aeliani, qui eiuscemodi uerecundiam ceu singulare naturæ donum brutis hisce inesse ait, amplissimum testimonium, transcribere nobis, minimè piguit. *Ex auibus*, inquit, *Perdices, quòd ad libidinem Veneris inflammatissimi sint, idcirco cum fœminis assiduè versantur. Homines autem, qui Perdices ad certamen alunt, cùm eos ad pugnam inter se incitare volunt, suam cuiq; vxorem præsentem esse curant. Hac enim machinationis commentatione Perdicum timiditas repellitur, & ignauia vitatur. Nam malè pugnando victus nunquam in conspectum, nec ad amatam, nec ad coniugem audet venire: ac potiùs morte occumbit, quàm pugna turpiter deserta, ab hoste suo auersus eam, cui probari tantoperè cupit, intueri sustineat. Tale quiddam Cretenses etiam de duobus amantibus prædicant. Sic enim audio, amatorem cùm alijs rebus præstantem, tum bellicis strennuum habuisse in amore puerum adolescentem summa indole virtutis, liberali forma, virili animo, & summo ad optimas disciplinas ingenio, sed ætate nondum militiæ apta. Nomen quidem vtriusq; alio loco me dixisse memini. Et hunc ipsum aliquando in pugna strennuè versantem, hostium frequenti cohorte toto impetu in eum irruente, ad humi strati cadaueris offensionem collapsum fuisse. Iacenti cùm hostium proximus quispiam gladio stricto plagam ei auersam illaturus esset; retrò ad hostem versus intuens, nequaquam, inquit, turpe & imbelle vulnus tergo inferas, sed aduerso potiùs pectori infligas, cùm vt ne timiditatis me meus amator condemnet, tum ne me turpitudinis notis inustum aspiciat. Atqui hominem rationis participem ad timiditatis & ignauiæ crimen pudore affici, non admodum mirabile videri debet: at Perdicem rationis expertem huiusmodi verecundiam retinere, singulare donum naturæ videtur*. Hactenus itaq; Aelianus, cui subscribens [h] Galenus, Perdices velle vincere dixit. Sed quid si Perdicibus nostris præsagiendi quoq; scientiam tribuamus, eamq; cum summa generis humani vtilitate coniunctam? siquidem apud [i] Aetium ita scriptum leges: *Piso Perdicem, quæ domi nostræ alitur, vociferari ac clamare, atq; lacerare ipsam cortem, in qua Perdices nutriuntur, vbi senserit medicamentum quippiam lethale, aut aliud venenum intra ædes parari*. Alant itaq; Principes Perdicum greges, nam & bonis & malis sæpè eiuscemodi insidiæ struuntur. Admirandum etiam ac uix uerisimile est, quod de Cirrhæorum Perdicum ingenio priuatim prodidit [k] Aelianus, quòd nempe seipsos emacient, quia ita se ab aucupantibus spretos iri præsagiant: *Ex Perdicibus*, inquit, *qui vocis contentione & cantu valent, & linguæ facultati confidunt; quiq; pugnaces & ad certamina habiles sunt, se minimè dignos credunt, qui ad extruendas mensas capiantur: vnde fit quod parum contra venatores de sua libertate depugnent, quo minus comprehendantur, sibi præsidentes, quod à cæde studiosè ad cantus & certamina seruabuntur. Reliqui autem Perdices & potissimùm qui nuncupantur Cirrhæi, sibi conscij, quòd nec ad certamina valent, neq; pulchrè cantare sciunt, & si capiantur, futuros se prandium his, qui ceperint; naturali quadam machinationis commentatione seipsos macie conficiunt, nimirum cùm ab omni alia esca, quæ ad pinguedinem eos perducere queat, se sua sponte abstinent, tum vt ne idonei sint ad hominum mensas, cupidè allijs vescuntur, cuius rei experientes, his præteritis, aliò venationem conuertunt. Qui verò hoc ipsum ignorant, eos, si facultas sit, capiunt: quicunq; autem ipsos captos decoxerit, eorumq; insuaues carnes expertus fuerit, se iam & tempus & operam cognoscit in his venandis perdidisse*. Hucusq; ille. Eodem modo, nimirum ab eiuscemodi auium astu, sumpto exemplo, multi quibus peregrè eundum est, latronum in longis itineribus sæpe obuiorum insidias veriti, tenuiter sese vestiunt, fœtoremq; uestibus conciliant, ut tanquam in tabidos ac mendicos latrones incidentes, & pecunijs destitutos, quarum causa

alios

[e] Cap. 17.

[f] In cõm. ad Hier. locũ citatum.

Perdicis uicti pudor.

[g] L. 4. de Anim. cap. 1.

Cretẽsis militis verecũdia ex auerso vulnere.

[h] L. 5. de placit. Hipp. & Plat.

[i] Lib. 13.

Perdices venenũ agnoscunt.

[k] L. 4. de Anim. c. 13.

Perdicum Cirrhæorũ uafritia.

alios petunt, non attingant. Ouidius item longè adhuc maiorem, quàm qualem hactenus recensuimus; ingenij uim celebrare uidetur (quod tamen ut poetæ dictum proponimus) siquidem & condolere amici casum & lætari inimici ac hostis infortunio, desumpto ab Icario filio Dædali, à quò è turri præcipitatus Perdix etiamnum homo dicitur, exemplo scribat his uersibus.

Perdix amici, & inimici casum agnoscit.

Hunc miseri tumulo ponentem corpore nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.

Postremò, ut huic rubricę tandem finem imponamus, Perdix ijs iure merito annumerari debet animalibus, à quibus res salutares discere homines possunt. Quod fortassis [l] Aristoteles nõ inficiatur, porri facultatem ad sonoram uocem indicans Perdicum exemplo, quòd eo in tali casu utantur pro remedio. *Cur porrum*, inquit, *prodest ad vocem sonoram? nam & Perdici commodum eadem in re nouimus. An quod allium quoq; eltxum delinit, & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, quæ fauces detergere posset.* Nouit & in alijs affectibus sua sibi inuenire remedia, homine & felicior & ingeniosior: Si quæ acceperit uulnera, origanum herbam mansam vulneri imponit, & absq; humana ope sanatur, si [m] Aeliano credimus: qui [n] pariter fascinationem oculorum arcana & mirabili quadam natura cauere Perdicem tradit, arundinis lecta coma, & in nidum imposita, uel ut Philes ait, comesa. Lauri folijs teste Plinio annuum fastidium purgat, quòd his versibus Ioan. Khuenius expressit.

Quib' animalibus annumerãda.
[l] 11. Probl. 39.
Perdix sua remedia agnoscit.
[m] Lib. 5. de Anim. c. 46.
[n] L. 1. c. 35.

Graeculus, & Merulæ, Perdices atq; Palumbes
Annua deturbant folijs fastidia Lauri.

[o] Ruellius arundinem nido ingerere putat, ut noxias bestiolas fuget. Vt ut est, in eo saltem Perdicis ingenium admirandum est, quòd & hanc herbam inter alias non dignoscere tantùm, sed in suum, qualiscunq; autem ille sit, usum conuertere noscat. Perdicium etiam herbam ab ipsa denominatam [p] Theophrastus, atq; ex eo [q] Plinius erui tradunt, quod haud dubio ideo fecerit, quia in ea aliquam sibi salutem latere non ignoret. Sed istæc de ingenio huius auis dicta sufficiant, à quo haud temerè Dedala poetis dicitur, hoc est, ingeniosa.

[o] Lib. 1. de stirp. c. 22.
[p] L. 2. Hist. Plant. c. 3.
[q] Lib. 21. c. 17.
Perdix Dedala dicta.

VOLATVS.

A [a] RISTOTELES causam inquirẽs, cur Perdices more cæterarũ auium nidum non extruant, eam reijcit in uolandi impotentiam. Parum autem uolare præter quotidianam experientiam [b] Xenophon quoq; innuit, si uerè eius uerba citat [c] Athenæus, quæ hæc sunt; *Otidas si quis repentè ac celeriter in fugam uertat, capere licet; parum enim uolant, ut & Perdices, & citò fatiscunt.* Haud tamen inde statuendum prorsus non uolare Perdices ab illis dici, sed propter corporis grauitatem, in altum aërem, ut aliæ alites pleræq; solent, non eleuari: unde & [d] Ouidius de Talo seu Perdice in auem immutato sic canit.

[a] 9. Hist. c. 8
[b] Lib. 1. Exped. Cyri.
[c] L. 9. c. 13.
[d] 8. Metã.

Auemq;
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis,
Sed uigor ingenij quondam uelocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remansit.
Non tamen hæc altè uolucris sua corpora tollit
Prater humum uolitat, ponitq; in sepibus oua.

Sic [e] Plinius quoq; currere Perdices & Rusticulas scribens, volatum demere ipsis putandus non est, sed hoc dicere uoluisse, quòd cursu plus quàm uolatu ualeant, & pedum uelocitate magis, quàm pennarum auxilio ab aucupibus se defendant. Certùm interim est, quando se ad uolandum componunt, etsi humilem, uelocem tamen etiam & impetuosum uolatum exercere; atq; hoc modo Ouidij paulò antè citatus versus intelligendus venit.

[e] L. 10. c. 38.
Perdices cursu ualẽt.
Ouidi' explicatus.

Sed uigor ingenij quondam uelocis in alas
Inq; pedes abijt.

Aiunt qui eorum naturam perspectam habent, hyberno tempore gregatim, verno verò cùm proli student, binas tantùm uolare. In Bœotia, nisi fabulam pro uero nobis obtrudat [f] Solinus, præscriptas aeris metas habent; quas uolatu præterire non audeant. *Perdices*, inquit, *cùm ubiq; liberæ sint, ut aues uniuersæ, in Bœotia non sunt: nec cùm uolant, sui sunt iuris, sed in ipso aere, quas transire non audeant, metas habent. Inde ultra notatos iam terminos nusquam exeunt, nec in Atticum solum transmeant. Hoc Bœotys proprium.* [g] Plinius sanè, ex quo pleraq; sua

[f] Cap. 12. Polyhist.
[g] L. 10. c. 25

ſua Solinus transſcripſit, Bœotiæ fines in Atticam tranſuolare negat, cæterùm id tantum miraculum non eſt, ut fabuloſum iudicemus.

VOX.

LBERTVS Perdices à ſono uocis appellari tradit, cui aſtipulans [a] Iacobus Dalechampius, addit dici ἀπὸ τȣ̃ πέρδειν. Sed [b] Ariſtoteles non omnibus eandem uocem aſſignat, alios caccabare, alios ſtridere ſcribens, & [c] alibi non modò canere, ſed ſtridere etiam, & quaſdam alias voces emittere. Quæ omnia aſtruens [d] Aelianus maiorem etiam uocum varietatem adiungit, inquiens: *Perdicum non eadem uox eſt, ſed varia & multiplex alia Athenis, alia alibi. Tam uariarum vocum, quæ ſint nomina Theophraſtus explicat: In Bœotia & Eubœa idem ſonant, ac (ut ſic dicam) eiuſdem ſunt linguæ.* Citat eundem Theophraſti locum [e] Athenæus, ſed longè aliter, ac maius addit miraculum. *Perdices*, inquiens, *non omnes caccabant* [f]: *Theophraſtus ſcribit Athenis Perdices citra Corydalum pagum, oppidum uerſus caccabare, ultra uerò τιττυβίζειν*: pro qua uoce Natalis de Comitibus Venetus uertit garrire, & Ouidius Serenusq; Perdicem garrulam dixerunt. Dalechampius ad marginem Athenæi eiuſcemodi addit ſcholiolum: nomen illud, inquit, nempe τιττυβίζειν, ſtridulam magis uocem oſtendit, quàm caccabum & velut τὸ τρισμὸν. Sunt præterea qui referente [g] Antigono Liberali ferunt Atticas Perdices uocales eſſe, Bœetas verò admodum exili uoce uti. Ex his itaq; haud abſurdè quiſpiam ſtatuat non bene dici à ſono uocis nuncupatam, niſi dicamus talem ſonum, qualem dicit Dalechampius, maxima ex parte edere, cùm verò ad Venerem incitatur, κακκαβίζειν, uti opinatur idem Dalechampius. Sed aues tempore coitus loquaciores eſſe ſolent: κακκαβίζειν uerò veteribus non garrulitatem aut loquacitatem, quàm per τιττυβίζειν & τρίζειν indicarunt, ſed contrà concentum quendam quodammodo ſignificat, unde Caccabas à quibuſdam, ut ab Alcmane dici his verbis prodidit [h] Athenæus: *Inuexit & Aleman cantus, inuentamq; à ſe & compoſitam cantionem Caccabidum, uulgari lingua dedit, apertè ſignificans Perdices canendi magiſtras ſibi fuiſſe. Quamobrem & Chameleon Ponticus ait, priſcis hominibus repertam ac excogitatam muſicam ab ijs auibus, quæ in ſolitudinibus canunt, ad earumq; imitationem inſtitutam fuiſſe muſicis diſcliplinam.* Ad quem fortè ſenſum dicebat alibi [i] Aelianus Perdices quaſdam uocis contentione & cãtu valere. Atq; fortaſſis etiam hinc quidam Grammatici Perdicem dictam putant παρὰ τὸ περιοσῶς ᾄδειν. Quapropter cùm pro tẽporis locorũq; diuerſitate uocem mutent, à ſolo πέρδειν, ueluti Dalechampius ſtatuit, etymum deduci nequit, ſed quàm diuerſimodum hoc ſit ſuprà oſtendimus. Pro κακκαβίζειν apud Euſtathium legitur κικκαβάζειν, unde, inquit, apud Comicum aduerbium κικκαβαῦ habetur: atqui apud [k] Ariſtophanem (nam hunc intelligit) κικκαβαῦ de voce Noctuę legitur, quare & Euſtathij lectionem probare non poſſum [l]: Cælius tamen apud eundem Comicum κικκαβᾶν de voce Perdicis legi ſcribit, ego reuera eum locum diu quæſitum reperire non potui, & Latini Alemanes ante citatam uocem caccabas, non κικκαβᾶν ſequuntur, nam

Caccabat hinc Perdix, hinc gratitat improbus Anſer,

vt ait author Philomelæ, eumq; ſecutus Thomas Radiuus inquiens: *Sturnus pinſitans, Perdix caccabans.* Hiſychius κακκάζειν quoq; habet de ſono Perdicum. Scribit enim κακκάζειν ab Atticis dici τὰς ὄρνις πρὸς τὸ τικτεῖν φθεγγομένας, ſicuti Gallinæ etiã faciunt. Pollux verò τὸ κακκάζειν Meleagridum eſſe uult, Perdicum verò τὸ κακκαβίζειν & τιττυβίζειν: quã poſteriorem uocem Varinus etiam de Hirundinis uoce uſurpari docet. [m] Petrus Bellonius ex Perdicum cantu certiſſimum iam appropinquantis diei ſignum colligi aſſerit, quaſi verò non alio tempore, quàm in aurora pulchellam illam ſuam cantilenam occinant.

[a] In comm. ad Plinium. [b] L. 4. Hiſt. cap. 9. [c] 9. Hiſt. c. 8 [d] 3. Hiſt. anim. c. 35. [e] L. 9. c. 13. [f] Lib. de varia voce anim. [g] In cõgerie mirab. Aues tempore coitus magis garriunt. Caccabas cur dicant Perdices. [h] l. 9. c. 13. Perdices canendi magiſtræ. Muſicæ inuentio. [i] Lib. 4. de Anim. c. 13. [k] In Auib. [l] L. 9. c. 10. Ant. lect. κακκάζειν [m] Lib. 5. de Auib. c. 14. Diei aduenientis ſignum.

AETAS.

RISTOTELES Perdicibus quodam in loco ſuę hiſtoriæ uitam extendit ad quintum & vigeſimum annum, ſed cùm [b] Athenæus annos quindecim tantummodò uiuere eas dicat, eiusq; ſententiæ authorem citet Ariſtotelem, multi viri docti haud temere in libro Ariſtotelico mendum eſſe à typographo commiſſum ſuſpicantur, maximè cùm & [c] Plinius ſcribat harum auium uitam ad ſexdecim annos durare exiſtimari, quin & ipſemet [d] Ariſtoteles alibi de Palumbis ſcri-

[a] 9. Hiſt. c. 7 [b] L. 9. c. 13. [c] L. 10. c. 33 [d] 6. Hiſt. c. 4

bis scribens: *Vita*, inquit, *Palumbium vel ad quadraginta annos durare existimatur: Perdicum amplius quàm sexdecim*. At rursus hoc loco, quo philosophus de Columbaceo genere agit, Ornithologus uocem περδίκες suspectam esse ait, aliiq; ut Niphus, tradunt in quibusdam codicibus legi πελειαι, hoc est, Columbæ Liuiæ: quòd si verum est, & Athenæo credimus, Perdicum ætas ex Aristotele colligi non poterit, & Athenæus peculiarem, quo nos caremus, librum habuerit, ex quo & hoc fortassis etiam transcripserit, nempè quod fæminę diutius quàm quindecim annis uiuant, longiorq; vita sit fæminis auium, quàm maribus.

SALACITAS. COITVS.

SALACISSIMIS profectò animalibus etiam Perdices debent annumerari, si quæ de procacitate earum in libidinem cùm [a] Aristoteles ac [b] Plinius, tùm cæteri quoq; authores periti tantoperè celebrant, rata faciamus. Cur verò salacitatis libidinisq; symbolum à Perdicibus potiùs, quàm à Gallis Gallinaceis detorserint antiqui, (Perdices salacitatis symbolum fuisse testatur Athenæus) non satis capio. Neq; enim id ideo fecisse mihi persuadere possum, quoniam fæminæ in hoc auium genere absq; ullo cum maribus congressu, at sola illorum aura siue afflatu concipiant, nam hoc peculiaris cuiusdam fœcunditatis potiùs, quàm nimiæ libidinis argumentum est. Neq; hactenus suffecerit mihi quamuis longè grauior ratio, uidelicet furor ille, quo in coitu feruntur, dum non hiantes tantùm coeant, ut Aristoteles, & Plinius inquiunt, verùm etiam toto coitus tempore lingua exerta volent, ut ex Alexandro Myndio prodidit Athenæus: nam & hoc noster Gallinaceus quotidiani sui coitus frequentia, qua unus reliquas, quotquot sunt, uolucres vincit, sicuti suo loco fusiùs ostendemus, diluere potest, sibiq; idem symbolum vendicare. Sed iam quæ de Perdicum libidine ueteres scripsere, uideamus. Clearchus teste [c] Athenæo Perdices scribit, Passeres, Coturnices & Gallos Gallinaceos non modò cùm uidēt fęminas, semen emittere, sed etiam cùm eorum vocem audiunt: causam esse in animo impressionem, quod ipsum tempore coitus cognosci, si contra eos speculum posuerimus, & ante hoc ipsum tendicularum insidias, nam ad imaginem, inquit, suam accurrentes, capiuntur, & semen emittunt, Gallinaceis exceptis, quos imago conspecta ad pugnam tantùm excitat [d]. Aelianus hasce uolucres intemperantes esse prodidit, & nata iam oua disperdere, ne circa pullitiem educandam occupatæ fæminæ, marium congressionem negligant. Oua uerò frangi à maribus ob allatam ab Aeliano causam, fidus testis est philosophorum princeps [e] Aristoteles, qui etiam addit, fæminam omnibus neruis elaborare, ne id fiat, diffugientemq; clanculum parere, fieriq; sæpius, ut præ turgore parturiendi quolibet loco edat oua, & in maris quoq; præsentia. Quare cùm alibi [f] Aelianus scribat Perdices, quia ad libidinem Veneris inflammatissimi sint, idcirco cum fæminis semper obseruari, id ita accipere debemus, quousq; nondū fæminæ pepererint, nam tunc uel illę eorum atrocitatem, quam diximus, ueritæ, clam parituræ secedunt, uel amore futuræ prolis etiam incensi mares, relicta libidine simul incubant, quamuis diuerso loco, quemadmodum disertissimè [g] Aristoteles docuit. Idem [h] Aelianus alibi Perdicem intemperantem, & in adulteria pronum esse tradit, itaq; clam ad fæminas, & minimo etiam strepitu accedere. Item [i] Aristoteles, necnon Plinius adeo salaces esse Perdices inquiunt, ut in aucupantes corruant, & capitibus eorum insideant, & facilè capiantur. Quin tanta libidinis titillatione sępe pruriunt, ut cùm fæmellæ desunt nempe quando ad incubandum sese seduxerint, inter se nō uocibus tantùm, & pugna procacitatē testentur, sed promiscuo inter se coitu illo nefario, hominibusq; cum internecionis pœna interdicto conspurcent: De qua turpitudine ita [k] Aristoteles scriptum reliquit: *Sed cùm diffugerit fæmina, ut incubet, mares tumultuantur, clamitant, pugnamq; inter se conserunt, quos cælibes vocant, qui autem victus in pugna fuerit, sequitur victoris Venerem patiens, nec ab alio quàm à suo victore subigitur, sed si à comite principis, aut quouis uulgari vincatur, clam à principe, ac furto subigitur: verùm hoc non ita fieri semper, sed certo anni tempore, planum est. Perdices mansuefacti iam & domestici subigunt feros, & spernunt, contumelioseq; tractant*. Hæc ille, quę sic à [l] Plinio repetuntur: *Illæ quidem & maritos suos fallunt, quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter se dimicant mares desiderio fæminarum. Victum aiunt Venerem pati. Id quidem, & Coturnices Trogus & Gallinaceos aliquando, Perdices uerò à domitis feros & nouos & uictos iniri promiscuè*. [m] Aelianus, qui & istæc omnia repetit, addit præterea uictum uictoris Venerem, fæminarum uice tam diu pati, quousq; & ipse alterius etiam uictor

factus

[a] L. 9. Hist. cap. 8.
[b] Lib. 10. c. 33.
Salacitatis symbolum.
Perdices absq; coitu cōcipiunt.
Quo ardore coeant.
Gallinaceus cur salacitatis symbolum esse queat.
[c] L. 9. c. 13.
[d] L. 2. c. 5. de Animal.
Perdix mas cur oua frāgat.
[e] 9. Hi. c. 8.
[f] L. 4. c. 1. de Animal.
Aelianus explicatus.
Mas & fœmella incubant.
[g] 6. Hist. cap. 8.
[h] 7. de animal. cap. 19.
[i] 9. Hist. c. 8.
[k] 9. Hist. c. 8.
[l] L. 10. c. 33.
[m] 3. de Animal. c. 16.

Phocilidis, & Grylli sophistę error.
Animali a sodomiam exercētia.
[n] 10. de Anim. c. 47
[o] In Pantopolio.

factus flagitiosissimam illam libidinem exerceat in uictum. Phocilides itaq; animalium naturam haud exactè calluisse uidetur, quando in brutorum genere masculam Venerem reperiri negat, uti Gryllus sophista quoq; apud Plutarchum à Circe in brutum deformatus. nam præter Perdices, Ichneumon quoq; eadem turpitudine sese maculat teste[n] Aeliano. & nos Gallos quoq; idem facere, necnon etiam Columbas quandoq;, suo pòst loco dicemus. Perdices à nonnullis ob eiuscemodi crimen Sodomiticæ dicuntur: quo epitheto pariter usus est[o] Georgius Pictorius hoc disticho.

Huc etiam numeranda uenit Sodomitica Perdix
Quæ uolucris fertur luxuriosa nimis.

Et ad hoc fortassis respiciens Baptista Fiera Perdicem uocat, turpē hoc est, turpiter salacem hoc uersu.

Turpe salax Perdix caucis occluditur arctis.

Perdices cū proprijs pullis coeunt.

Perdix cur masculini generis putata.
Pullus qui Romanis dictus.
Q. Fabius Eburno cur pullus Iouis dict*
[p] 2. de generat. cap. 2.
[q] Exerc. 402. I.

Quemadmodum verò huiusmodi, quam diximus, libido detestabilis, & execranda, grauissimaq; qualibet pœna digna: ita iam multò grauius, ac intolerabilius, quin Romanorum culeum, ac taurum Phalaridis & millies sæuiorem pœnam meretur peccatum, quod in proprios pullos cōmittunt, & hos nempe simul fermè ac exclusi sunt, subagitantes: quod præterea eò minus ferendum est, quandoquidem cùm non semper uictos, ueluti ex Aristotele diximus, pullos verò semper ineant: quapropter mirum adeo uideri non debet, si Marcellus Perdicem ex auibus uirili genere appellandam ex Varronis authoritate contendat. Romani quidem pro turpissimæ huius notæ puero pullum dicere solent: quapropter Q. Fabium, cui Eburno propter candorem nomen fuit, pullum Iouis appellàrunt, quòd natis eius fulmine icta fuerit, quasi eam Iupiter appetisset, cùm potiùs interpretari debuerint, & eius amatores omnes igne perdendos esse: qua pœna eò dignior Perdix est, quòd non cum victo à se, & cum proprijs liberis rem habuisse contenta, etiam alijs auibus, quæ sui generis non sunt, sese permisceat. Cuius criminis testis nobis est[p] Aristoteles, alibi cum alijs auibus generatim, alibi præsertim cum Gallinaceo genere coire, ac quid tertium procreare scribens. [q] Iulius Cęsar Scaliger huiusmodi congressum sympathię, siue mutuæ inter se amicitiæ ascribendum esse existimans, quęrit, nunquid etiam ex Turture & Psitacco, quarum auium arcta ad inuicem est necessitudo, quippiam generari queat: sed ut verum fatear, hanc illius viri opinionem astruere nequeo; nam & [r] ipse velut sui oblitus, Perdicis cum Gallina copulam inter aliorum animalium congressus recenset, quæ ob similitudinem unà se permiscent, dum canit.

Scaligeri incostātia.
[r] In Farrag.
[s] Lib. 5. de Auib. c. 13.

Tygris item, vulpesq; cani, pardusq; Leænæ,
Perdicem patitur, quæ parit oua domi.

Nec[s] Bellonius quoq; rem acu tetigit, dum Aristotelem priuatim de Gręca Perdice intelexisse affirmet, ut scilicet consimilis magnitudo aues ad coitum inuitet, nam ut hoc quidem vero simillimum est, haud tamen inde concluserim; id nostratibus, in quibus omnes illæ libidinis notæ à ueteribus attributæ, pariter obseruantur, nequaquam competere. Atq; istæc hactenus de marium salacitate dicta sunto. De fæmellis nunc dicendum restat, quarum sanè non minus coeundi desiderium, in hoc tamen temperantiores, quòd incubationem inuitis etiam sæpe masculis exerceant. Si aduersæ maribus steterint, uentusq; inde afflet,[t] Aristoteles, [x] Plinius, [u] Aelianus, alijq; omnes, quotquot de Perdicibus scripsere, mirabili quadam naturæ ui concipere testantur, pleruną; etiam uoce marium utero ingrauescere, ac libidine turgere; uolatu quoq; supernè marium effici idem posse, uidelicet dum mas ipse in fæminam fœtificum spiritum demittit. Ephesius fœtificum illum spiritum interpræatur uaporem, qui defert calorem eleuatum à genitali semine maris: quiq; susceptus per meatus Perdicis penetrat ad menstrua illius, & sic conceptio fit, ut recitat Niphus, cuius uerba paulò pòst citabimus, postquam Alberti contrariam opinionem refellerimus, qui super hac re sic scripsit. *Quod Auicenna dicit Perdicem fæminam concipere ex uento flante à mare, & voce maris, & commisceri eos per linguas in coitu nec Aristoteles dixit, nec verum est, sed potius hæc tria (uentus à mare, vox, & lingua exerta) libidinem ante coitum excitant, & postea coeunt, sicut Gallus & Gallina, ut sæpissimè, in Germania uisum, est & nos etiam in domesticis Perdicibus obseruauimus.* Et rursus: *Perdices & alias quasdam aues quidam falsò concipere autumant sine coitu. Libidinem quidem sentientes ad se inuicem conuertuntur, & confricando mares ad coeundum excitant, sicut & Columba: coeunt enim, & semen inferius, sicut aliæ aues, recipiunt, & coitus tempore fœtant.* Hæc ille, à quo illud in primis, quod Aristotelem id dicere neget, nimis præcipitanter scriptum est, nam & ex eodem ueluti ueritati consonum [y] Aelianus & [z] Athenæus repetunt. An modò verum sit, quod ita concipiant, aliorum esto iudicium, ego Aristoteli, maximè cùm

Femellarū Perdicū salacitas.
[t] 5. Hist. c. 5
[u] L. 10. c. 33
[x] L. 17. de Anim. c. 15.
Fœtificus spirit[9] quis
Alberti opinio de cōceptu Perdicū absq; mare refellitur.
[y] 17. de Anim. c. 15
[z] L. 9. c. 13.

cùm veteres omnes id ceu rem miram ex eo repetant, potiùs adhærere malim, quàm cum Alberto idipsum inficiari. Veritatem autem huius rei Augustinus Niphus ita astruere conatus est. Videtur, inquit, Ephesius hoc quod Aristoteles dicit de conceptione facta ex aura flante à mare, intelligere de ouis subuentaneis, quibus impleri ait præ nimia libidine. Quam expositionem Albertus probauit, asserens se non credere eam conceptionem posse esse fœcundam, nisi fortasse ad ouum, non ad pullum, quoniam, ut inquit ad pullum, necessaria est receptio seminis corporea. Præterea se obseruasse ait domesticas Perdices coire, ut cæteræ aues faciunt. Insuper euaporatio seminis non habet præfinitum motum, in vuluam fæminæ, cùm multiplicetur circulo ab mare Perdice, qui est ueluti centrum circularis euaporationis. Sed Alberti, & Ephesij sententiæ aduersantur uerba Aristotelis (illa nimirum quæ nos suprà citauimus) ubi apertissimè Aristoteles exposuit, Perdices non solùm ad oua, sed ad pullos concipere per contrapositionem maris. Si enim Aristoteles intelligeret de conceptione ad ouũ, & non ad pullũ, non solùm Perdix conciperet in contrapositione maris, sed etiam nullo mare inspecto, nec audito. Quare cùm hæc expresse asserat in Perdice, & in nulla aliarum auium, fit ut Perdix sola, ea ratione concipiat, & ad ouum, & ad pullum. Et quanquam Albertus dicat ad conceptionem, quæ est ad pullum necessarium esse corpoream seminis receptionem: negaret tamen hoc Aristoteles, quoniã in solius Perdicis conceptione aliquando præ nimia libidine sufficit spiritalis genituræ receptio. Quin nos etiam obseruauimus Perdicem bifariam cõcipere posse, aliquando receptione seminis corporea, cùm non nimia libidine agitur, aliquando sola spiritali seminis conceptione, cùm furit præ nimio amore: nec obstat, quòd affert de circulari euaporatione, tum quia spirante uento à mare diffunditur uapor seminalis per sphęram cõuersam in rectum, tum etiam quoniam Perdix fæmina tunc concipit spiritalis receptione seminis, cùm nimio amore exardet, & inuenitur intra circulum euaporationis. Huc usq; Niphus, pluribus etiam in libris de generatione se hac de re dicturum pollicitus. Et reuera Aristoteles nihil miri erat dicturus, nisi ita pullifera oua concipere intellexisset, nam & multę domesticarum auium absente, & nunquam etiam uiso vel audito mare hypenemia, siue subuentanea concipiunt: præterea non eadem uidetur ratio in domesticis Perdicibus, ac in feris: illæ namq; propter continuam præsentiam, tanta, ut hę, libidine non accenduntur: quemadmodum etiam in nobismetipsis euenire uidemus, qui propter diuturnam carentiam amatarum, vel in somnijs, uel etiam ob repręsentationem earundem imaginis semen effundimus nonnunquam etiam tanta abundantia, ut ne tantum in uero coitu eiaculemur, Vel m interim id a grauioribus philosophis examinari. Modò filum orationis nostræ recipientes dicimus huiusmodi conceptionem prolificam, aut non prolificam, non nisi à summa fœcunditate, necnon salacitate oriri [a]. Varro autem, ut id obiter tanquam prætermissum adijciamus, eiuscemodi conceptionis Archelaum quendam, nõ Aristotelem authorem citat. Cęterùm libidinis intemperantia in fæminis ex hoc potissimùm elucescit, quòd ne incubantes quidem, contra aliarum auium morem, à coitu sibi temperare queant. Nam etsi id [b] Plutarchus inficiari ausus sit, id tamen [c] Aristoteles, [d] Plinius, [e] Athenæus, atq; Oppianus attestantur: quin posterior hic scriptor non reijciendus, nonnumquam eò libidinis progredi ait, ut totam pullitiẽ negligant, nimirum ne incubatione detentæ, aut educatione pullorum, quoties lubet, à maribus iniri nequeant. Idem ferè habes in Plinio dicente: *Neq; in alio animali par opus libidinis. Si contra mares steterint fæminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantùm audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam fœtus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cùm sensit fæminam aucupis accedentem ad marem recanat, reuocetq; & ultrò se præbeat libidini.* Quam Perdicis fœminæ incubantis zelotypiam Plinius ex [f] Aristotele transcripsit, qui sic habet. *Si verò Perdix fæmella sit* (suprà diximus propter libidinem capi, & quomodo id fiat, pòst dicemus) *& dux syluestriũ ad eius vocem accurrerit, tum vniuersæ eum inuadunt, feriant, fugantq, ab ea fæmina, inuidentes quod non sibi, sed illi accesserit. Vnde hic tacitus sæpe accedit, ne uoce percepta oppugnetur. Nonnunquã marẽ adeuntẽ efficere, ut fæmina obmutescat, ne re cognita pugnare cum cæteris maribus cogatur, periti referunt. Sæpe & fæmina incubans exurgit, cùm marem fæminæ uenatrici attendere senserit, occurrensq; seipsam præbet libidini maris, ut satiatus negligat uenatricem.* Ex his itaq; quæ hactenus diximus, satis superq; liquere existimamus, libidinem Perdicũ ad utrumq; sexum æquè extendi. Nam quamuis mares promiscua se Venere contaminent, crimen hoc quadamtenus eluere student, cùm in fæminis adulteria castigent [g]. Aelianus author est Perdicem captam, si fæmella est, ab omnibus percuti, ut quæ libidine accensa in seruitutem inciderit, si verò mas, cæteros captiuos opem ferre conari. Vt uerò salacitati huic finem imponamus

credimus

Niphi opinio de cõceptu Perdicũ absq; coitu.

Authoris opinio.

Homo cur sæpe in sõno semen emittat.

[a] *L. 3. de re rust. c. 2.*

Perdices fęminæ dum incubant, etiam coeunt.

[b] *Lib. de solertia animal.*

[c] *9. Hist. c. 8*

[d] *L. 10. c. 33*

[e] *L. 9. c. 13.*

[f] *9. Hist. c. 8*

Perdices masculi, adulteras fęminas castigant.

[g] *L. 4. c. 16. de Anim.*

Heliogabalus cur in stratis ex Perdicum pennis cubaret.

credimus Heliogabalum non deliciarum tantùm causa Perdicum plumulis in stratis, in puluinaribus, necnon etiam accubitis passim vsum, quantum naturæ similitudine, cùm portento sus ille Imperator, ne dicam bellua aut brutum potiùs, nullum nequitiæ genus, pudore prorsus omni perdito ac profligato, intactum reliquerit.

GENERATIO. PARTVS.

ISI tam effrenæ libidini, qualem recensuimus, aliquando modum adhiberent Perdices, iam diu totum earum genus foret extinctum. At diuina prouidentia, quæ omnia cùm uniuersalia, cùm particularia regit, animantia cuncta uelut stimulo quodam excitata generis sui propagatione, quin & ęternitatem quærere uoluit. Vnde neq; semper aues hæ adeo in libidinem efferascunt, ut non quandoq; ardor ille deferueat, & unanimi concordia mas & fęmina rem familiarem curent: qua in re multis viris prudentiores sapientioresq; sunt, qui adeo ad libidinem procliues sunt, ut vel uxores ducere nolint, uel si duxerint, ijs contenti viuere non possint, de quibus iure illud [a] Claudiani dici potest.

[a] Lib. 2. in Eutrop.

Sed quia cæcus inest uitijs amor, omne futurum
Despicitur, suadentq; breuem præsentia fructum,
Et ruit in vetitum damni secura libido.

Rei familiaris concordiæ Hieroglypicũ.

Perdix alijs sublata oua incubat.

[b] Hierẽ.c.8.

Quoties pariant.

[c] Lib. 10. de Anim. c.35

[d] 9. Hist. c.8

[e] L.9.c.13.

Albert⁹ cũ veteribus conciliatur.

[f] Lib. 9.

Perdicum in Anaphe fertilitas.

Perdicum oua.

[g] 6. Hist. c.2

Quę res sacerdotibus Aegyptiacis ansam prębuit, ut rei familiaris concordiam in consortibus per duas Perdices incubantes exprimerent. Præterea tanto eas desiderio incubandi flagrare aiunt, ut cùm propria desint, aliena oua furto sublata incubent. Atq; hoc est (ni fallor) quod dicebat [b] Propheta. *Perdix incubauit oua, quæ non peperit &c.* de qua re suprà abundè diximus. Quòd modo ad partum, & numerum ouorum attinet, Albertus hoc auium genus bis quotãnis oua quatuordecim, aut quindecim, uno partu octona, & altero totidem aut paulò pauciora parere scribit; è contrario [c] Aelianus ad quindecim, [d] Aristoteles non pauciora quàm decem, sed sæpius sexdecim edere prodiderunt: quę controuersia ab aucupibus decidenda videretur, nisi suspicarer ueteres illos de Perdice russa, Albertum de minore loqui, nam hanc circiter decem parere suprà annotauimus, attamen nunquid hoc bis quotannis faciat, rursus ab aucupibus erit petẽdum. Vt ut est, utrumq; genus fœcundissimũ est, cuius rei cùm earum copia testis est, tum verò maximè, quod narrat de Anaphe insula [f] Athenæus miraculis penè annumerandum, uel saltem in tantæ salacitatis auibus, ouaq; præ nimia libidinis titillatione plerunq; rumpentibus prorsum memorandum, nempè cùm quis duas ibi Perdices intulisset, tantam post exortam fuisse harum auium uim, ut incolæ de relinquenda insula sæpe consultarent. Oua Perdicum [g] Aristoteles alba esse dixit, & quidam ex neotericis Columbæ ouis similia.

NIDVS. INCVBATVS. EXCLVSIO.

[a] 9. Hist. c.8

Perdices nidum nõ faciũt & cur.

DEM [a] Aristoteles alites, quarum corpus graue est, ac ponderosum, nidũ sibi facere negat, hisq; Perdices quoq; & Coturnices accenset: rationem eius rei adiungit huiusmodi, quia scilicet ipsis uolandi potestas desit. Quãobrem loca amant, sepibus, & arbustis consita, montana nimirum, quæ dum deserunt, faciliùs capiuntur, quemadmodum ex adiectis Hetruscorum poëtarum principis uersibus est videre, quibus binę ex hoc auium genere captæ, illustrissimo Cardinali Columnensi, cui eas poëta dono miserat, casum suum hoc modo deplorant.

A pie de colli, oue la bella uesta
Prese de la terrene membra pria
La donna, che colui c'ha te n'inuia
Spesso dal sonno lacrimando desta.
Libere in pace passauan per questa
Vita mortal, ch'ogni animal desia
Senza suspetto di trouar fra uia
Cosa ch'al nostro andar fosse molesta.
Ma dal misero stato, oue noi semo

Condut-

Condutte da la vita altra serena
Vn sol conforto de la morte hauemo
Che vendetta è di lui, ch'à ciò ne mena.

Ad eundem sensum Gyb. Longolius circa Coloniam Agrippinam in uinetis montanis versari Perdices dixit. Cur verò Ouidius ilici insidere Perdicem faciat, alia ratio est, nam è terra casum Icari longè prospicere nequibat, quem itaq; vt videret

Garrula ramosa prospexit ab ilice.

Vt verò modò ad nidum reuertatur oratio, dicimus Perdices, quamuis nidum non extruant more cæterarum auium volatu præstantium, nihilominus in aprico, vt [b] Aristotelis à Gaza trãslati verbis vtar, aream facere, eamq; materia quadam, sicuti vepribus aliquibus congestis præmunire. Eiusmodi areã [c] Plinius appellat receptaculum, cùm ait: *Perdices spina, & frutice sic muniunt receptaculum, vt contra feras abundè vallentur. Ouis stragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere, incubant.* Quibus verbis apertè indicare videtur Perdices, easq; tantùm fœmellas quę oua pariunt, incubare; cùm è cõtrario [d] Aristoteles disertissimis verbis bina ouorum receptacula facere, & in altero fœminam, in altero marẽ incubare, quin etiam sua vtrumq; excludere atq; educare attestetur. Cur verò nidum siue receptaculũ suum muniant, [e] alibi etiam docuit, nimirum vt Aquilarum, Accipitrumq; iniuriam, ac rapinam euitare possint. [f] Aelianus qui & hoc ex philosopho repetit, aliam insuper causam [g] alibi recenset, nẽpe ne oua à rore decidente imbribus, omni deniq; aërea humiditate afficiantur. Nam si fortè, inquit, humectentur, nisi mater statim incubitu suo ea denuò concalfaciat, irrita, & infœcunda redduntur. Fuit certè Aelianus apprimè diligens in tota Perdicum historia, maximè in ijs, quæ ad generationem spectant, de qua ita scribentis verba hic præterire nolui. *Perdices*, inquit, *cùm sint vicinæ ad partum, aream, vt vocant, è festucis sibi substernunt. Contextus is cauus est, & ad incubandum accommodatus. Cùm enim puluerem infuderunt, & molle quippiam velut cubile effecerunt, in idipsum ingrediuntur. Post sese desuper fruticũ inuolucris occultantes, contra autum rapacitatem, hominumq; insidias in multa pace incubant. Non vni loco oua committunt, sed quasi migrantes ea in aliũ locum important. In magno enim timore sunt, ne quando deprehendantur, si in eodem diu commorentur. Itaq; alio loco nidificantes, rursus pullos, etiamnum teneros inuehunt, fouentq;.* Hęc ille, qui pariter [h] alibi Perdicem septem diebus nidum contexere, septẽ consumere in pariendo, septenis deinde pullos enutrire dixit, adeo vt vnius & viginti dierũ spacio omne generationis tempus absoluat: Quæ res, si modò vera est, paucis admodum sanguineis competit. [i] Ouidius simpliciter oua in sepibus ponere dixit. Vt modò ad Aristotelẽ regrediamur, qui vtramq; Perdicem incubare scripsit, eius rei veritas profectò ab aucupibus esset petẽda, nam aliàs parum verisimilis apparet, si enim uerum est, quod multi testantur, fæminas victori in posterum adhærescere, non video quomodo hic tot nidis sit suffecturus, maximè cùm & victi victores postmodum sequantur, tanquam essent fæminæ, vt Beritius tradit: Adhæc si vterq; incubet, cur [k] Aristoteles mares χῆρας (Gaza cælibes transtulit) appellat, quòd fœminis incubationi intentis quasi uidui existant? Quod modò ad exclusionem ouorum pertinet, pullos aiunt tanquam moræ impatientes minimè expectare, vt oua ad tempus incubatione aperiantur, sed occupatis spatijs sponte erumpere, pertusisq; ouis, ubi primùm caput exeruerint, pedesq; protulerint, reliquo verò adhuc adhærescẽte corpore procurrere, sibiq; cibum inquirere, vt facundè admodum docet [l] Aelianus, qui etiam [m] alibi scribit pullos, simul ac pedes exeruerunt de tegumento, velocissimos esse ad cursum.

[b] 9. hist. c. 8.
Perdicũ nidus.
[c] L. 10. c. 33.
[d] 6. hist. c. 8.
[e] 9. hist. c. 8.
[f] L. 3. de Anim. c. 16.
[g] L. 10. c. 35
Aeliani la[...]
[h] L. 17. c. 15
[i] 8. Metã.
[k] 9. hist. c. 8.
Exclusio.
[l] L. 4. de Anim. c. 12.
[m] L. 10 var. hist. c. 3.

EDVCATIO.

QVAMVIS iam Perdicum pullos ex Aeliano dixerimus, subinde ac nati sunt, cibum sibi inuestigare, non tamen id per se facere pronunciauimus: nam parens eos more Gallinarum in agros educit. *Mox cùm excluserit*, inquit, [a] Aristoteles, *protinus pullos educit, propterea quòd nequit suo volatu ijs cibum administrare.* Educit autem per agros, vbi messis stetit; ad quod alludens [b] Baptista Mantuanus canebat:

Cum sobolis paruæ longo grege Dædala Perdix
Deciduam frugem legit, & matertera Phœbi
Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix.

Et [c] alibi rursus:

Sedula per stipulas tenera cum prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

[a] 9. hist. c. 8.
[b] L. 5. Alph.
[c] In Villa Refrig.

Hoc verò maximè Perdicum pulli cum pullis Gallinarum commune habent, vt mox nati gradiantur, & plumis obueſtiti ſint, & cibum capiant: Matres etiam pullos fouent, vt Gallinæ, ſuis ſcilicet ſub alis tepefacientes, penniſq; tanquam faſciolis, ſicut ait diſertiſſimus [d] Aelianus, quibuſdam inuoluentes.

[d] 3. de Ani. cap. 16.

CIBVS. SAGINATIO.

PRAETER grana, frugeſq; & ſemina alijs etiam rebus hoc uolucrum genus veſcitur. [a] Ariſtoteles author eſt, vbi Perdices ſunt, nõ reperiri limaces, quoniam omnes ab ijs abſumantur: & [b] Athenæus ſcribit haſce eaſdem aues in inſula Sciatho cochleis ueſci. Vnde quiſpiã pamphagas eſſe, nõ ineptè ſuſpicetur, niſi eiuſmodi animalibus, vel propter occultam aliquam antipathiam, vel pro remedio ueſci dicamus; nam & [c] Plinius helxinem herbam quibuſdam perdicium uocari dixit, quoniã Perdices ea præcipuè ueſcantur. Arbitror autem huiuſmodi plantam, non ut famem expleât, depaſcere, ſed quia aliquam in ea ſibi ſalutẽ latere agnoſcât. Huc pertinet etiã quod de Cirrhæis Perdicibus allio ueſcentibus [d] Aelianus prodidit, ex eius eſu fœtidam, & abominandam carnẽ facturas ſe non ignorantibus. Nec ob aliam pariter cauſam ſabulum comederint: quo ueſci eas ex proprio periculo tradit [e] Iulius Cæſar Scaliger his uerbis: *Nonnulla vorant ſabulum. Qua in natura vobis mirum narrare poſsum. Perdices in ea parte Vaſconiæ, cuius ager ſabuloſus eſt, eſitaui. Offenſi ſunt dentes inter mandendum, lapillorum duritia. Primùm ibi cum miſero coquo putata eſt ratio eius operæ, non ſine iurgio. Ille negare. Atq; vt innocentiam ſecuriorem fecerat ſui conſcia ſedulitas, popoſcit alam, ac momordit. Illico tantundem cauſatus, ſectam intus oſtendit lucidiſſimis arenæ granulis differtam. Poſtridie narraui ordine, quaſi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidam aucupij ſtudioſus. Quid mirum, inquit, ſi in ſabuletis victitans auis, ſui ſibi refert primordia? Vbi factæ ſementes ſunt, inops pabuli aliò ſe confert Perdix.* Ad ſaginationem modò quod attinet, M. Varro has volucres neq; propter fœcunditatem, neq; propter ſuauitatem ſaginari dixit, ſed ſic paſcendo pingues fieri. Et [f] Plinius eas enumerat inter ea animalia, quæ non pingueſcunt. Quomodo uerò educentur in Phaſiano ex Varrone, alijſq; docuimus. Qui vult, inquit [g] Petrus Creſcentienſis, Perdices, Turdos, Merulas, uel alias, quæ pingues carè ueneunt, habere; locum faciat clauſum, & tegulis, uel rete magno coopertum, magnum ſecundum quantitatem auium, quas includere uolet. In hoc tectum aquam uenire oportet per fiſtulam, & eam per canales anguſtos ſerpere, qui facilè extergi poſſint: nã ſi lata diffuſa eſt aqua, inquinaretur faciliùs & biberetur inutiliùs, & quæ ſuperat, ad potũ auium per fiſtulã exeat, ne luto aues laborent, oſtiũ habere oportet humile & anguſtũ, quo cuſtos uix intrare queat, feneſtras raras, per quas non videantur extrinſecæ arbores aut aues, eò quòd earũ aſpectus deſiderium macreſcere facit uolucres incluſas, tantum luminis locũ habere oportet, ut aues uidere poſſint, vbi aſſidant, ubi cibus, ubi aqua ſit: circa oſtia ac feneſtras talis ſit munitio, ne mus uel muſtela, uel alia beſtia intrare poſſit. Circa huius ędificij parietes intrinſecus multi ſint pali, ubi aues aſſidere poſſint, & etiam perticę inclinatę ex humo ad parietes, quibus multæ perticę adnectantur ex trãſuerſo modicis interuallis ad ſpeciem cancellorum, cibatui Turdorum ponantur offę glomeratę ex ficis & farre mixto, cęteris tribuantur grana, quibus uti conſueuerunt, & ea præcipuè auidè ſumunt, diebus viginti antequam tollere vult Turdos, largiùs det cibũ, & farre ſubtiliore incipiat alere. Cum opus eſt vt hoc ſumantur armario, excludantur idoneę in minuſculũ armariũ, quod eſt cũ maiore coniunctũ: oſtium lumine illuſtriore ibi ſit, cùm numerum habet excluſum, quę ſumere uult, omnes occidit: hoc ideo in ſecluſo iã debet facere, ne reliqui ſi uideant, terreantur, & ante tẽpus venditionis vendantur. Vtilitas & delectatio in his eſt, quia multi parui pretij includuntur, & impinguati carè ueneũt, & dominorũ eſui ſatisfaciunt ad uotũ per ſe, & quibuſcunq; uoluerint, quotieſcunq; fuerit opportunũ. Hactenus Creſcentienſis, qui nobis plurima certè agriculturę & ſaginationis animaliũ pręſcripſit pręcepta, at utinã ſtylo paulò latiniore. A noſtri æui ornithotrophis raro admodũ hoc auiũ genus ſaginatur, quin mortuę potiſſimùm & recens captę fermè ſemper uendũtur. In Perù tamen oppidũ quoddam eſt Gliachu nomine, cuius incolas tantum Perdicum numerũ alere domi ſuę tradunt neoterici, ut nauigantes ab eiuſcemodi auibus oppido nomen impoſuerint. Et [h] Paulus Venetus affirmat ingentẽ earundẽ abundantiam in quibuſdam caſis iuxta ciuitatẽ Cianiganiorum ali, eaſq; pro Tartarorũ rege illuc diuertente reſeruati: quod ſanè non fecerint, ſi ex ſaginatione deteriores aues euaderent. Locus ubi aluntur, Polluci περδικοτρόφειον appellatur.

[a] 9. hiſt. c. 37.
[b] L. 9. c. 13.
[c] L. 21. c. 17.
[d] L. 4. de Anim. c. 13.
[e] Cõment. in p. l. Ariſt. de plant.
Saginatio.
[f] L. 11. c. 37.
Educatio.
[g] L. 9. c. 93.
Locus ſaginæ aptus.
[h] Cap. 64.

PVGNA

PVGNA.

HOC auium genus pugnax est, atque in obtinenda victoria pertinacissimum, adeo ut [a] Galenus Perdices velle uincere dixerit. Pugnant autem non solùm sibi inuicem, verùm etiam cum alijs animalibus. Pugna inter se, nisi ex libidinis nimia turgescentia oritur, ad quam uerno tẽpore præcipuè mouentur, & cùm gregatim per nemora pascentibus fœmina sese ceu futuri certaminis spectatrix offert, & nisi uictori copiam sui faciens; cui ubi ea 10 cesserit, ille protinus tanquam præclarus aliquis bellator auro aut puella, aut alio honorario munere donatus exclamãs teste [b] Oppiano (Plinius ante inceptam pugnam canere ait) voce uictoriam testatur, in hoc (modò verum sit id facere) Gallo Gallinaceo similis. Verùm melius profectò cum ipsis ageretur, si nunquam inuicẽ pugnarent. Etenim pernitiosa ipsis ea pugna est, cuius nimirum causa in manus aucupum incidunt: nam captis ad pugnam institutis feras capere docent hoc modo, referente [c] Aristotele his uerbis: *Perdicem venatorem dux syluestrium primus inuadit, pugnamq́; obuiam conserit, quo capto compage, alter occurrit, tum alius atq; ita singulis dimicatur, si mas sit, qui venatur, sed si fæmina est, vbi dux ad eius vocem accurrerit, cæteræ vniuersæ eum inuadunt, feriunt, fugantq́;.* Hinc nimirũ homines, qui has aues ad certamen alunt, quando eas inter se ad prælium incitare uolunt, suam cuiq; uxorem presentem esse cu 20 rant. Hac enim machinationis commentatione earum timiditas repellitur, & ignauia uitatur: nam malè pugnando uictus, nunquam in conspectum, nec ad amatam, nec ad coniugem, ueluti ex [d] Aeliano antè diximus, redire audet, quin moritur potiùs, quàm pugna turpiter deserta, ab hoste suo aduersus eam, cui probari tantummodò cupit, intueri sustineat. Cyprij referente F. [e] Stephano Lusignano Perdices etiamnũ ad eiuscemodi certamina enutriunt, idq; tam frequens ipsis existit, ut ne rustici & rudis plebecula ab eo usu abstineant. Olim uerò cum alijs quoq; animalibus pugnare Perdices instituebant. [f] Aelius Lampridius Alex. Seuerum Imp. tradit per dies festos Perdicũ & Catulorum certamine sese oblectasse, ideoq; id sæpius instituisse. Et reuera tam pugnax animal Perdix est, ut sponte sua absq; ullo magisterio cũ diuersis animalibus dimicet. Refert Ornithologus se Perdicẽ aluisse ol m è Sedunis allatam, quæ præsente etiam aliquo felem mordere auderet, tantum abest, ut eam 30 expauesceret. Hoc uerò lõgè maiori admiratione dignum est; quod [g] Antigonus Liberalis scribit, & cuius authorem facit Aristotelem, nimirum pullos harum auium, cùm primùm educuntur ad coitum, pugnare sua cute armatas, quam asperam reddant, affricando ad arbores, cœnoq; contaminando & reliccando. Cæterùm creduntur quidem pugnaciores euadere, si trichomanes & polítricum eis in cibo offerantur.

[a] L. de decre. Hipp.

Cũ quibus pugnent & quare.

Quomodo Venerẽ sentiant.

[b] L. 11. c. 51.

[c] 9. hist. c. 8.

Perdicis uicti uerecundia.

[d] L. 4. de Anim. c. 1.

[e] In Hist. de Cypro.

[f] In Alex. Seuero.

Perdicũ & catulorum certamen.

[g] In cõg. nar. mirab.

ANTIPATHIA. SYMPATHIA.

PERDICES inimicos paucos, amicos uerò aliquot habent. Aelianus atq; 40 Philes testudines ipsis hostes esse aiunt: & Meneclas referente [a] Aethenæo Perdicibus pugnam esse ait cum Pygmæis, quamuis Basilis, sicuti diximus, Pygmęos dicat Perdicibus inequitare, atq; ita aduersus Grues in bellum exire. Amat hoc auium genus quęcunq; fermè maiora quadrupeda, utpote equos, boues, uaccas, ceruos, dorcadas: Verùm eiusmodi amor sæpè ipsis pernitiem adfert, quemadmodum postea patebit. Amicitiæ, quam cum dorcadibus exercent, meminit [b] Oppianus, inquiens:

Perdices flamma collo rutilante decori
Fœdus amicitiasq́; colunt cum dorcade dulces
Floribus assuescunt iisdem, stabulantur eôdem,
Atq; vnà virides sumunt alimenta per herbas. Et rursus alibi:
50 *An non prodigium est Atagenas terga salire*
Cornigeri ceruí, & Perdices verbere leui
Dorcas mulcentes alis haurire vaporem?

Hæc profectò mutua amicitia est, cùm & à Dorcadibus Perdices amentur: Ceruos uerò, eodem Oppiano teste tam mirificè amant, ut non solùm, cùm unà pascuntur, discedere ab ipsis nolint, uerùm etiam dorso ipsorum insidentes, pilos uellicent.

[a] L. 9. c. 13.

Amor pernitiosus.

[b] L. 2. de venat.

CAPIENDI RATIO.

ERDICVM, ac Phaſianorum non cuiuis ubiq; terrarum conceſſa uenatio eſt, at pleriſq; in locis tantùm nobilioribus, tanquam horum menſis natarum auium. Carolus eius nominis quartus Gallorum rex non ab alijs, quam à nobilibus, hiſq; merum habentibus imperium, uel eorum permiſſu, ac tum niſi intra ſua pomeria Perdicibus retia tendi uoluit. Prohibuit etiam nobilibus omnibus, niſi barones eſſent, uiuas capere, uel alio modo quàm prædatorio auium aucupio: immo uerò quod amplius eſt, tanti ſemper harũ auium aucupium Principes feciſſe legimus, vt facinoroſos aliquando & ob alia ſcelera morte plectendos homines, propter huiuſcemodi volucrum aucupium ſe ſuſpendere finxerint, penniſq; earum circumdari iuſſerint, nimirum vt ita ruſticos ab earum venatione deterrerent. Quod pertinet autẽ ad capiendi rationem, mille equidem hodiè inſidię Perdicibus ſtruuntur: ſed verò præcipuè cùm propter nimiam ſuam libidinem, tùm propter ſtolidam illam ſympathiam, qua quadrupedes proſequuntur, capiuntur. Etenim cùm viderent homines, quod inuicem propter fęmellas pugnarent, feras poſtmodum ad huiuſmodi certamina inſtituerunt, atq; ita harum opera alias capere docuerunt: quæ venatio antiquiſſima eſt, ipſiq; etiam [a] Ariſtoteli nota, qui ſcilicet nobis eam primùm his uerbis depinxit: *Perdices manſueti iam & domeſtici ſubigunt feros, & ſpernunt, contumelioſeq́ tractant. Perdicem venatorem dux ſylueſtrium primus inuadit, pugnamq́ obuiam conſerit, quo capto compage* (ita vertit Gaza inſtrumentum aucupatorium, quod Ariſtoteles πηκτὰς nominat, alias πηκτίδας; videtur laqueorum vel tendicularum genus eſſe, nam [b] Aelianus πάγῳ dixit) *alter occurrit, tum alius, atq; ita ſingulis dimicatur, ſi mas ſit, qui venatur; ſed ſi fœmina eſt, vbi dux ad eius vocem occurrerit, cæteræ vniuerſæ eum inuadunt* &c. Quapropter quamuis fœmellarum, vt dictum eſt, deſiderio potiſſimùm pugnam committant, allectrix fœmina improbatur: nam & [c] Aelianus ait fœminas, quæ extra ſunt, marem ex caſu in laqueum propinquo ſeruare ſuo cantu tanquam amatorio retractum; *nam vbi*, inquit, *plures & ſibi conſuetas viderit fœminas, ad illas libentius relicta allectatrice accedit*: vnde etiã hodie marem cicuratum caueæ includunt aucupes, quamuis è contrario [d] Xenophon fœminarum aucupium præferre uideatur. Cæterùm ſiue mas ſit, ſiue fœmina, cantu ſuo alios alliciunt, ad quem uelut preces delinientis proci, procæuè geſtientes conuolant: atq; ideo ſaltem mares venatores præferri debeant, nimirum propter maius emolumentum: ſi enim fœminæ ad illum acceſſerint allectæ, has ſubinde matres omnes (niſi ſint qui aucupij fraudem ſubolent) ne cum eo rem habentes, ſuos amplexus Veneremq; ſpernant, ilicò ſubſequuntur, ſimulq; omnes ſuæ libidinis, ſalicitatiſq; pœnas dantes, à uenatore retibus inuoluũtur: Sin uenator tuus fœmina eſt, necdum deſperandum eſt; nam & hæc caueæ incluſa ſi teneatur, cui ſit introitus, exitus uerò nullus, ad conſpectam eminus feri aduolabunt, ſuaq; ſeſe ſponte caueæ includent, ducem ſuum plerumq; cæteri ſubſequentes. Venator omnis è multis eligendus; nam non æquè omnes ad capiendum apti ſunt. [e] Aelianus eligendos arbitratur, qui uocis contentione & cantu valent & linguæ facultati confidunt, quiq; pugnaces & ad certamen habiles ſunt, quoniam tales miro naturæ ductu ſponte ſua ſe in retia præcipitent, quòd non ignorent ſe à cæde ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruandas iri. Capiuntur præterea propter eandem libidinem maximè coitus tempore, ſi contra eas ſpeculum poſueris, & ante hoc ipſum tendicularũ inſidias, nam ad imaginem ſuam, quæ in ſpeculo repręſentatur, accurrentes, ſeſe in retia præcipitant. Alter modus, ut diximus, capiendi eſt cum quadrupedibus, quæ naturaliter amant; ſiquidem horum pellibus decipiuntur, nimirũ ſi quis cerui pelle indutus, cornua capiti imponat & furtim accedat; illæ uerum ceruum eſſe ratæ, ſuſcipiunt, coluntq; eũ, & accedente gaudet adeo, ut diſcedere ab eo nolint, ac ſi familiarem aliquem & coætaneum adoleſcentem à longa peregrinatione reuerſum cernerent, cùm alioqui miſerrimę nihil aliud quàm retia aut laqueos hac beneuolentia ſibi lucrentur. Eodem modo fictis equis nonnulli eas illaqueant. [f] Robertus Stephanus bouis etiam imaginem ex linteis fieri ſcribit, quæ ab aucupe geſtetur, ita ut poſt illam lateat, & ſic decipi Perdices. Et rurſus: Quidam, inquit, ad aucupium Perdicum (à la tonnelle, ou tomberel Galli uocant) utuntur uaccæ effigie è ligno, aut equi, coloribus additis & ſic effigiem ceu animal uiuum paulatim admouent, donec Perdices tendiculis ante effigiem diſpoſitis implicentur. De Dorcadibus & Perdicibus, quarum ut dictum eſt, reciproca, at utriſq; pernitioſa eſt amicitia, ſic canebat [g] Oppianus:

Caroli IV. edictum.

Perdicũ uenationis nobilitas.

Capiẽdi ratio.

Perdicibus Perdices capere.

[a] 9. hiſt. c. 8.

[b] L. 4. de Anim. c. 16.

Mas uenator fœminæ uenatrici p̃ſtat.

[c] L. 4. cap. 16

[d] In Apomneno.

Quæ propter uenatorẽ eligẽdæ.

[e] L. 4. c. 1.

Quomodo ſpeculo capiantur.

Quomodo per quadrupeda capiãtur.

[f] In append. dict. Gallico latin.

[g] L. 2. de Ve

10 20 30 40 50

Nonnunquam

Nonnunquam verò conuictus amarus vtrisq;
Extitit, insuaues & amicitia, quibus ingens
Fraus hominum insidias occultis comparat armis.
Dorcadibus siquidem tendunt Perdicis amicis
Illecebras dulces, itidem Perdicibus astu
Dorcadas obijciunt, vt pelliciantur vtriq;
Fraudibus infestis venantûm in retia dira.

Indi quomodo Perdices venẽtur.

Fila hebequen.

Cabuya.

Indorum aliqui suas Perdices, quas scripsimus nostratibus longè maiores esse, fistula allectas irretiunt; quod quomodo faciant, operæpretium est indicare: E cæsarie sua, quam in superiori fronte longiusculam nutriunt, miro modo fistulam conficiunt, qua sonum edunt Perdicũ voci simillimum, ad quem dum accurrunt, in laqueos, quos ex filis hebequen dictis ad hoc institutum præparatos reseruant, incidunt. Eiusmodi autem fila ex quadam herba gladiolo non multum absimili, quã Cabuyam vernacula voce dicunt, conficiuntur, queadmodũ qui de India scribunt, testantur. [h] Petrus Crescentiensis Perdices irretiẽdi binos modos prescribit; In ripis, inquit, fluuiorũ ab vtraq; parte figitur arbor altissima, vel duę simul iũctę, vt longior sit arbor, habetq; per totum cuniculos ad ascẽsum, in summitate tirellã, in qua ponitur funis retis, cuius lõgitudo est secundũ fluminis latitudinẽ & arborum distantiã, & eius latitudo est, vt superius eleuata vsq; ad medias dependeat arbores, deinde homines vsq; à remotis veniãt per glareã fluminis, omnes volucres, quas inuenerint expellentes, quę volantes à splẽdore aquę non discedent, donec in retia inciderint; & tunc declinetur rete cũ finibus suis, & volucres capiantur. Et modus iste locũ habet, nisi cùm tẽpus fuerit nubilosum, & aër obscurus, alioquin aues eleuatę facilè à flumine deuiarent. Et aliàs: Sũt & alia, inquit, retia, quibus capiũtur Perdices, quæ sunt longa & stricta; in medio quandã caudã ad modum sacculi longã habentia. Hoc modo aucupator, qui die venatur, pannũ rubeum cum virgulis ad clypei modũ formatum ante se portat per agrum, pergens foraminibus duobus inspicit, & Perdices inquirit, cùm eas viderit, circa ipsas retia tendit, quibusdã palis affixis ad finem retium annexis, & caudam circulis apertam extendit, semper ante se retinens clypeum versus Perdices, quibus extensis, se Perdicibus appropinquat, & in caudam retium paulatim impellit, non solùm timore, sed etiam pedibus, si opus erit. Qui autẽ nocte venatur, in sero locum inquirit, vbi nocte morantur, & cùm aëris integra obscuritas superuenerit, ad eundẽ locum cum igne reuertitur: est autẽ ignis cum vase sic formato, quod nec ipse videtur, & apertè videt spatia vniuersa prope se, & per vnũ agri sulcum accedit, & per alium reuertitur circa locum, in quo Perdices reliquit, vt cùm eas viderit, ipsas operit cum reti, quod habet apertum in capite perticę formatæ ad modum huic negocio opportunum, vel si habet rete suprà dictũ, potest id extendere circa ipsas & impellere & capere vniuersas. Est & aliud paruum rete in capite perticæ præparatũ, vt apertũ existat, quo vnus solus vtitur aucupator, & ad Qualeas solus cũ quasi latorio, cuius sonus est per omnia similis voce Qualeę generis fęmineæ, ad quẽ ardenter accedũt masculi prope ipsum, quas tunc operit atq; capit. Hęc omnia Crescentiensis. Cęterùm quotquot hactenus capiendi modos recẽsuimus, ij, nisi ubi certò Perdices esse nouimus, exerceri nequeunt; nã si quęrere hasce aues opus est, tũc canibus, ijsq; sagacissimis, & ad hoc aucupiũ edoctis opus est. [i] Petrus Bellonius Perdices tãto in conseruandis pullis astu vti testatur, ut uenator sine canis opera eos capere nõ possit. Eiuscemodi enim canes, nõ Perdices dũtaxat ac alias aues, uerùm Lepores etiã, in summa omnes feras, quas venari solemus, aduerso uẽto uagantes odoris sagacitate inquirũt, & tã egregiè nonnunquam ad uenationẽ instituuntur, ut in ea nõ tantùm intellectu uti uideantur, sed ipsos etiã homines ea in parte superare. Sunt qui has aues proprio marte uiuas capiunt, dominisq; suis, qui sępe nihil tale suspicantur, deferũt; alij quàm primùm eas conspexêre, tanquã attoniti subsistunt, & tanquam digito heris suis monstrantes, fulminalibus siue scopletis, uel alijs instrumentis occidẽdas tradunt, quin immo sępius Accipitribus eripiunt, queadmodum luculenter, doctèq; ut omnia ostẽdit [k] Ludouicus Ariostus Ferrariensis, Hetruscus Homerus, ubi de auaro illo medico loquitur, qui, quòd Philandro Gabrinę perfidissimæ mulieris præcepto, machinauerat uenenum, ab eadem ipsus haurire cogebatur. Versus poëtæ adscribere non piguit, qui sic habent:

Alias.

Aucupium Perdicũ cũ canibus.

Canũ sagacitas.

[h] *L.10.c.19. & 24. & 25*

[i] *L.5.de Auib.c.15.*

[k] *Cant. 23. Stanz. 63.*

Come Sparuier che nel piede grifagno
Tenga la Starna, e sia per trarne pasto,
Dal can, *che si tenea fido compagno*
Ingordamente è sopragiunto e guasto
Così il medico intento al rio guadagno

Donde ſperaua aiuto, hebbe contraſto.

Quomodo canis opera retibus capiantur, etiam docet Creſcentienſis, inquiens: Eſt & aliud rete, quòd expegatorium vulgò vocatur, ſatis magnum, quo capiuntur Perdices, & Qualeæ, & Phaſiani, & quædam aliæ aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm viderit, ſtat, nec ad eas progreditur, vt expellat, ſed aucupatorem dominum ſuum retrò reſpicit, & caudam mouet taliter, quòd ipſe cognoſcit aues eſſe pabulum, ante tamen, & tunc ipſe & ſocius rete trahunt, & aues & catulum operiunt, & ſic eas accipiunt. Hæc ille. Atq; hoc ferè pacto canes, altores ſuos remunerant. [a] Bellonius Turcas ſcribit Hiſpanicos canes ad Perdices odoratu perſequendas alere, tanquam cæteris præſtantiores. Quomodo Accipitribus capiantur, ſatis ſuperq; in eorum hiſtoria ſcripſimus, vbi quoq; diximus aliquos Perdicotheras vel Perdicarios vocari, quòd ſua ſponte natureq; ductu Perdices venari oblectentur. Atq; iſtac de capiendi ratione dicta ſunto. Sponte enim tanquam ſuperuacaneum & nullius momenti præceptum Beritij de capiendis Perdicibus præterijſſemus, niſi nobis omnia exactè, quoad fieri licet, ſcribere animus eſſet. *Perdices,* inquit, *facilè venaberis, ſi farinam vino madefactam obieceris. Omnis enim auicula facilè corripitur, ſi vinum aqua dilutum, vinoſius tamen in vaſculis appoſueris. Vnde enim vel parum inde ebiberint, ſoporantur & obſtupeſcunt.* Sed quis in libero aëre degentibus eiuſcemodi potum exhibeat, vbiuis obuia exiſtente aqua?

[a] *Lib.3.Obſ. cap.3.*

Accipitres Perdicarij.

Beritij nugæ.

PRODIGIVM. AVGVRIVM.

ICEPHORVS [a] Calliſtus inter alia prodigia, quæ Theodoſij Imp. temporibus euenerunt, hoc etiam ceu memorandum recenſet; duo nimirum hominum corpora tunc quoq; viſa fuiſſe, alterum quidem in Syria ſupra humanam naturam magnitudine excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens: Syrum in longitudinem cubitorum quinq; & vnius palmi excreuiſſe, quamuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent, introrſum nempe intorti & vari: Homini nomen fuiſſe Antonio. Talem pariter ſua ætate ſeſe vidiſſe, & pro monſtro habitum eſſe, quem breuis admodum ſtaturæ mulier in lucem protulerat. Aegyptium verò tam breuem fuiſſe narrat, vt Perdici perſimilis eſſet: neq; ingratum ſpectaculum extitiſſe, ſi cum illo in globo (hominum ſcilicet) conuerſaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu eſt, prudentiam in eo fuiſſe, qualis homini formoſo competit; quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademiſſet; vocem à muſis non abhorruiſſe: ſermonem mentis generoſitatem ſpectandam exhibuiſſe: vtrumq; eodem illo tempore viguiſſe, nec ſtatim vitam finijſſe: maximum enim vigintiquinq; expleuiſſe annos, minimum non multum ab eis abfuiſſe.

[a] *L.12.Hiſt. Eccl.c.37.* Duo hominum corpora prodigioſa, vnũ maximũ, alterũ minimũ.

Homũcio Perdicis ſtatura.

Perdices è veteribus nec inter oſcines, nec inter præpetes, uel quaſuis alias augurium facientes aues recenſitas fuiſſe reperio. Preclarus quidam hiſtoriographus Germanus ſcribit referente [b] Scipione Mazzala Neapolitano quendam ex antiquiſſima atq; illuſtriſſima Columnenſium familia, dum olim Gothi in Italia tyrannidem exercerent, ne in eam incideret, cum toto ſuo grege ſeſe in Germaniam contuliſſe, ibiq; in Franconia ſyluam emiſſe vagam & amœnam, ac prope eam ædificaſſe caſtrum, quod à conſpecta ibi Perdice Hennenberg appellauerit. Verùm hæc uox, ſicuti à Germanis audiui, illis montem Gallinarum, non Perdicum ſonat: quare ſuſpicor ſylueſtrem Gallinam illi heroi viſam, locoq; nomen feciſſe, quam nimirum indoctiores cum Perdice facilè confundunt, omnes delicati ſaporis aues Perdices nuncupantes.

[b] *L.de nob. fam. Neap.*

Hénenberg caſtrũ unde dictum.

VSVS IN SACRIS.

ERDICES cuidã Deo à Gentilibus dicatas fuiſſe nunquã, quod memini, hactenus legi. [a] Aelianus tamẽ authores ſe habere ſcribit, qui dicant Iouem & Latonam his auibus delectari. Americani vel idolis ſuis Perdices conſecrant, vel ſaltem admodum religioſè eas colere veriſimile eſt, quando earum pennis tam ſuperſtitioſam vim tribuunt, referente And. Theueto, vt procelloſum mare, ac maximè intempeſtum ſedandum iri credant, ſi in id eas iniecerint.

[a] *L.10.c.35.* Americanorum ſuperſtitio.

DENO-

DENOMINATA.

VERBVM ἐκπερδικίσαι metaphora à Perdicum ingenio ſumpta, Græcis dolo & aſtu effugere ſignificat. Vtitur eo [a] Ariſtophanes his verſibus.

Πέρδιξ γενέσθω τῷ πατρὸς νεόττιον,
Ὡς παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστιν ἐκπερδικίσαι.
Perdix & verſutus ſimiliter, ut pater fiat,
Decipere enim apud nos nihil turpe eſt.

[a] *In Auib.*

Loquitur autem de Piſiæ filio portas infantibus prodere volente, unde Scholiaſtes id verbum pro fugere & exulare accipi poſſe putat, ut Piſiæ filius tanquam exilio mulctatus traducatur. *nam Perdices*, inquit, *ſua vafritie facilè ab aucupibus euadunt, ſæpe ſe reſupinantes, & feſtucis integentes.* Autor adagiorum idem verbum ad omnes aues extendit, quæ nonnunquam è laqueis ſeu retibus elabuntur. Pro ἐκπερδικίσαι apud Varinum & Heſichium legitur quoq; in eodem ſignificato διαπερδικίσαι.

Perdiccas Macedo à Perdicibus nomen obtinuerit, neq; id Sophocles videtur inficiari, ita alibi Latinus factus inquiens:

Perdiccas.

Venit in celebres Athenienſium vicos
Qui cum aue Perdice nominis ſocietatem habebat.

Fuit autem iſte Perdiccas inter comites Alexandri Magni, & in regni etiam partem ſucceſſit, tantæ uir audaciæ, ſimul & fortitudinis, ut in Leænæ latibulum ingredi auſus, eaq; non reperta catulos eius per vim auferret, cuius rei teſtis eſt [b] Aelianus. Hic etiam Hippocratem ad ſe vocaſſe legitur in illius vita.

Perdiccæ fortitudo.
[b] *L. 12. Var. Hiſt. c. 39.*

A Perdicum venatione quoddam Accipitris Genus Græcis περδικοθήρας, Latinis Perdicarium appellatur, quòd naturali quodam inſtinctu haſce alites inſectetur.

Perdicari Accipiter.

Pruna quædam nigra, duriore carne, ſed gratiſſimo ſapore, vulgò Pernicona cognominant, ut ſcribit doctiſſimus [c] Andreas Ciſalpinus; de quibus pariter, ni fallimur, ſed paulò fuſiùs Ioan. Bapt. Porta loquens. Neapoli, inquit, uocantur prune pernigone, à Perdice deductũ nomen, ut credo: quemadmodum.n. inter aues ipſa carnis ſuauitate excellit; ſic hęc inter prunorum genera, à citerioris Hiſpanię regione nobis allata, ob id nobis etiam pruna Catalonica dicta ſunt, ſed quibuſdam in hortis aſſeruantur, dulci ſucco prędita, carne duriore, guſtu ſuaui purpureoq; ſplendet colore, parte qua ſolem ſpectant, ex aduerſa candicāt, preſſum digitis os internum dimittũt, oblonga, exili nucleo ac longo. Sed ego exiſtimarem Iberica pruna eſſe, quæ nobis de Frate dicuntur, nam inter cætera facilè principatum obtinent, innoxiè præbentur ægris, ac minus ſtipticitatis, quàm Damaſcena obtinent, colore gramineo, ingrato, ſucco melleo prædita, calloſa, oblonga, os intus oblongum compreſſum, acutumq;. Sunt alba nigraq;, ſed nigra dulciora, maiora, oui magnitudine, ac magis ſerotina. Hæc ille.

Pruna pernicona.
[c] *Lib. 2. de plant. c. 15.*
Pruna Catalonica.
Prunę de frati.

Perdicium Theophraſti, à perdicio Latinorum nimirum Cornelij Celſi ac Plinij longè diuerſum exiſtit. [d] Plinius binas herbas eo nomine, ac utraſq; à Theophraſti perdicio quod tamen etiam illi cognitum fuit, ut mox apparebit, complectitur. [e] Theophraſtus de ſuo perdicio ſcribebat interprete doctiſſimo [f] Iacobo Dalechampio: *Et perdicium appellatum. Etenim id craſſas & multas habet radices aut folia: vocatur autem perdicium, quòd Perdices ad id ſe volutent, & id effodiant.* Idem [g] Dalechampius Plinium alibi de hoc Theophraſti perdicio loqui exiſtimat, his verbis ſtatim poſt cichorium vulgare: *Cichorium, & ſimilia circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt Vergilias. Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij edunt: nomen dedit auis, id maximè eruens.* Quæ ſanè ex Theopraſto Plinium conuertiſſe perſpicuum eſt, niſi quod ab Aegyptijs, aut ab alijs gentibus edi Theophraſtus non ſcripſit. Nonnulli hocce perdicium eam plantam eſſe credunt, quam Dalechampius cichoriũ bulboſum appellat, & Romæ hodie herba hæmorrhoidalis dicitur, atq; ipſe etiam Dalechampius pedibus ire in eam ſententiam videtur, quoniam huiuſmodi cichorium craſſas habeat radices, nempe bulboſas, & non ſolùm plurimas, ut ait Plinius, ſed & folia, ut ſcribit Theophraſtus, ſi quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat. Nonnulli rurſus bulboſam aliam plantam, quam [h] Ruellius primus bulbum ſyluestrē nuncupauit, Theophraſti perdicium eſſe crediderunt, quod & hæc radices craſſas habeat, & plures radices, quàm folia, multis in unam aceruatis. Cornelij Celſi uerò perdicium doctiſſimorum herbariorum conſenſu eſt Helxine, officinis parietaria dicta & muralis, quod

Herbę perdicium dictę.
[d] *L. 2. c. 17.*
[e] *L. 1. Hiſt. c. 11.*
[f] *L. 12. Hiſt. plant. c. 28.*
[g] *L. 21. c. 17*
Perdicium Theoph.
Cichorium Bulboſum.
[h] *Lib. 2. de ſtirp. c. 100*
Bulbus ſylueſtris.
Perdicium Celſi.
Helxine.

[i] L.2.c.33. Parthenium. Plinij error. [k] L.21.c.30

quòd muros ac parietes natales locos ſibi elegerit[i]. Celſus eandem herbam parthenium dici teſtatur. Hinc Plinius homonymia deceptus, duas herbas diuerſiſſimas in unam confudit, nimirum parthenium Dioſcoridis, & helxinem ſiue parietariam. Sic enim ille [k] Celſum citans: *Parthenium, alij Leucanthemum, alij amaracum vocant. Celſus apud nos Perdicium & muralium &c.* quæ de parthenio Dioſcoridis intelligēda; nam herba muralis ſiue perdicium à Celſo quidem parthenium dicitur, ſed non hoc, de quo hîc Plinius & [l] Dioſcorides tractant; uerùm id, de quo infrà [m] Dioſcorides & [n] Plinius ipſe his uerbis: *Helxinem aliqui perdicium uocant, quoniam Perdices ea præcipuè veſcantur, alij ſyderitim, nonnulli parthenium &c.* Et mox de ſecundo perdicio; *Perdicium*, inquit, *ſiue parthenium (nam ſideritis alia eſt) à noſtris herba vrceolaris vocatur, ab alijs aſteriſcum, folijs ſimilis ocimo, nigrior tantum.* &c. [o] Dalechampius hanc plantam eam eſſe ſuſpicatur, quæ ocimoides minus ſiue album herbarijs dicitur: ſed cùm Plinius hanc urceolarem uocari ſcribat, ac ipſe uerò [p] Dalechampius alibi id nominis parietariæ competere dicat, uel Plinius uel ipſe has herbas ſimul confundunt, quod de Plinio potiùs eſt dicendum; nam parietaria detergendis urceolis aptiſſima eſt. Antequam uerò perdicium è manibus excidat, obiter admonemus, ubi alibi apud [q] Plinium legitur; *Palumbes, Gracculi, Merulæ, Perdices lauri folio annuum faſtidium purgant, Columbæ, Turtures & Gallinacei herba, quæ vocatur helxine:* Iacobum Dalechampium rectè uerba hæc tranſponenda cenſere, legendumq́; eſſe; Palumbes, Gracculi, Merulæ lauri folio annuum faſtidium purgant, Perdices, Columbæ &c, herba quæ uocatur helxine.

[l] L.3.c.38. [m] L.4.c.81. [n] L.22.c.17. [o] L.5.hiſt.pl. cap.52. Ocimoides minus, Vrceolaris. [p] L.11.c.14. Plinij alius error. Plinij locus correctus. [q] L.8.c.27.

Perdicitis lapis. [r] Lib.7. [s] L.5. de foſ.

Perdicitim ſiue perdiciatim lapidem ad omnes duritias pollentem requiri inuenio in cōpoſitionem illam, quę à Paulo [r] Aegineta pamplethes & diacinnabareos appellatur, ſed ut ingenuè loquar, necdum noui, quis lapis ille eſſe queat: Inquirendum eſſet, num ille ſit, quē doctiſſimus [s] Georgius Agricola in tractu Hildesheimio, quà itur uerſus occaſum à foſſa mœniorum urbis Septentrionem ſpectante, ſcribit reperiri, & ſtrijs & colore Perdicum pennas, quas in pectore habent, exprimere.

Templum Perdicis.

Templum quoddam Athenis iuxta Acropolim Perdicis dictum fuit, at à Perdice Eupolami filio, non ab aue, ita vocatum, de quo Perdice agemus in fabulis.

MYSTICA.

[a] Cap.17.

SANCTAE Rom. Eccleſ. Theologi per Perdicem (quam diuinus vates [a] Hieremias uociferantem, pulloſq́; non quos pepererat, ſed alienos congregantem, atque eo modo familiam ſuam imprudenter augentem, dicebat à pullis ad matris uocem accurrentibus derelictam inſipientiæ ſuæ admoneri) eos interpretantur, qui ex alienis per fas nefaſq́; ereptis diteſcentes, illud duntaxat Horatianum in ore habent:

Iniuſtè diteſcentiū typus. Dæmones & hæretici deſignati. Hæretici quales.

Vnde habeas quærit nemo, ſed oportet habere,

uel generis humani hoſtes, dæmones nimirum, eorumq́; ſequaces hæreticos: illos, quia Dei fœtus in nido prauitatis ſibi enutrire adulterina ſtudent educatione: hos uerò, genus ſcilicet hominum Perdicis inſtar malignum, fraudulētum, callidum, quodque decipiendis alijs plurimum operæ inſumit. Sed age, ipſa Theologorum uerba quouis nectare ſuauiora ſeruato quem ubiq́; inſtituimus, ordine aſcribamus, *Huiuſmodi Perdices*, inquit D. [b] Hieronymus, *ditesſunt, qui aliena diripiunt, & abſque cogitatione iudicij Dei faciunt diuitias non cum iudicio, quas in medio tempore relinquunt, ſubita morte ſubtracti, quando* [c] *dicitur eis: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem præparaſti, cuius erunt? Nihilq́; inſipientius quàm non prouidere nouiſſima, & breuia putare perpetua.* Hucuſq́; de falsè turpiterq́; diteſcentibus: procedit deinde, docetq́; quomodo Dæmonis typus Perdix eſſe dicatur. *Alij verò*, inquit, *& propter ſuperiorem hiſtoriam & propter alteram, qua dicunt Perdicem eſſe pugnaciſſimum & immūdum, ita vt victum polluat: diabolum ſub eius nomine interpretantur, quòd alienas ſibi diuitias congregārit*, [e] *dicens ad Dominum: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Quem relinquent diuitiæ ſuæ, quæ malè ab eo fuerunt congregatæ; & per Apoſtolos conuertentur ad dominum, & qui ſibi videbatur prudentiſſimus, erit omnium iudicio inſipiens.* Ad eundem penè ſenſum D. [f] Auguſtinus de uero Paſtore loquens: *Paſcit ille cum iudicio*, inquit, *diſpertiens propria proprijs; hæc iſtis, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. In propheta enim Hieremia clamauit quidem, Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Contra iſtum Perdicem facientem diuitias ſuas non cum iudicio, paſcit iſte Paſtor cum iudicio. Quare ille ſine iudicio? quia congregauit, quæ non peperit. Quare iſte cum iudicio? quia fouet, quod peperit: de Paſtore tamen bono loquitur. Paſtores boni autem non ſunt, aut latent.*

[b] L.4.comm. in Hier.c.17 [c] Luc.11. Perdix quo modo dæmonem notet. [e] Math.4. [f] In ſerm. de paſtorib.

aut latent. Si non ſunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur? Perdix quidem ille à quibuſdam maioribus, & ante nos ſcripturas tractatoribus diabolus intellectus eſt, congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, ſed deceptor eſt, faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Non enim ad eum pertinet, quis iſto aut illo modo erret: omnes errantes vult quibuſlibet erroribus. Quàm diuerſæ ſunt hæreſes &c. Diuus pariter [g] Ambroſius mellifluam hanc ſuper eodem myſterio protulit ſententiam. Perdicem aſtutam nouimus, quæ aliena oua diripiat, hoc eſt, Perdicis alterius, & corpore foueat ſuo, ſed fraudis ſuæ fructum habere non poſſe, quia cum eduxerit pullos ſuos, amittit eos: quia vbi vocem eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam ſe naturali quodam munere & amore conferunt, quam veram ſibi matrem ouorum generatione cognouerint, ſignificantes hanc nutricis fungi offitio, illam parientis. Itaque incaſſùm proprios fundit labores, ac fraudis ſuæ pretio mulctatur: vnde Hieremias ait: *Clamauit Perdix & congregauit, quæ non peperit*; id eſt, oua congregauit, & clamauit, quaſi ouans ſuæ fraudis effectu: ſed ludit operam, quia in impenſo labore alij educat, quos ipſa diuturnæ fotu ſedulitatis animauerit. Huius imitator eſt diabolus, qui generationes creatoris æterni rapere contendit, & ſi quos inſipientes, & ſenſus proprij carentes vigore potuerit congregare, fouens eos illecebris corporalibus, vbi primùm vox Chriſti paruulis fuerit infuſa diſcedunt, ad eam ſe conferunt matrem, quæ pullos ſuos ſicut auis materno amore complectitur. Congregauit enim diabolus gentiles, quos non creauerat: ſed vbi in Euangelio ſuam vocem Chriſtus emiſit, ad eùm ſe potiſſimùm contulerunt, quos ſub vmbra alarum ſuarum ipſe ſuſcepit, & matri dedit Eccleſiæ nutriendos. Hæc ille: Et rurſus [h] alibi in eodem fermè ſenſu totam auis naturam detorquet in hæc verba: Dicitur itaq; auis, inquit, iſta plena fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atque artes nouerit, vt eum à pullis auertat ſuis, omniaq; tentamenta verſutiæ non prætermittere, quo poſſet venantem abducere à nido & cubilibus ſuis. Certè ſi inſiſtere aduerterit, tam diù ſoboli fugiendi ſignum tribuat, & poteſtatem: Quam vbi euaſiſſe ſenſerit, tunc ſe & ipſa ſubtrahit, & lubrica arte deceptũ inſidiantem relinquit. Fertur etiam promiſcuæ eſſe permixtionis, vt in fæminas cum ſummo certamine mares irruant, & vaga caleſcant libidine. Vnde impurum, & maleuolum, & fraudolentum animal aduerſario, & circumſcriptori generis humani, fallaciſſimoq; & impuritatis authori conferendum putatur. Clamauit ergò Perdix, qui à perdendo nomen accepit, Satanas ille, qui Latinè contrarius dicitur. Clamauit in Eua primùm, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Datam, Abiron, Core. Clamauit in Iudæis, quando petierunt fieri ſibi Deos, cum Moyſes legem acciperet. Clamauit iterum, quando de Saluatore dixerunt; crucifigatur, crucifigatur, &c. Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Clamauit, quando ſibi regem fieri poſtulauerunt, vt recederent à Domino Deo rege. Clamauit in omni vano & perfido. His vocibus congregauit ſibi populos, quos nõ creauerat. Deus enim hominem ad imaginem fecit, & diabolus ſibi hominem vocis ſuæ fraude ſociauerat. Congregauit ſibi nationum populos, faciens diuitias non cum iudicio. At verò Ieſus quaſi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui uenit, ſicut ſcriptum eſt, [i] dicens: *Ego loquor iuſtitiam & iudicium ſalutaris*. Ea igitur gratia deprædatus eſt Perdicem illum diabolum, abſtulit ei male congregatas diuitias, reuocauit ab errore animas gentium, menteſq; nationum deuiantium, Et quia diaboli voce deceptos ſciebat, & ipſe, vt vincula nexuſq; veteris erroris ſolueret, &c. Videamus modò, quomodo eiuſmodi Perdix eiſdem Theologis hæreticos ſignificet aduerſarij miniſtros. Docet id in primis D. [k] Auguſtinus his verbis: Perdix nimis contentioſum animal, notum eſt quanta auiditate ipſius contentionis currat in laqueum. Non enim diſputare audent hæretici, ſed quoquo modo ſuperare impudentiſſima peruicacia, vt congregent, ſicut hic dixit, quæ non pepererunt. Chriſtianos enim quos maximè Chriſti nomine ſeducunt, iam per ipſius Chriſti Euangelium natos inueniunt, & faciunt illos diuitias ſuas, non ſanè cum iudicio, ſed cum temeritate inconſiderata, &c. Item in hoc ſenſu D. [l] Hieronymus: Leones, inquit, intelligamus aduerſarias poteſtates, aut hæreticorum principes, qui terram eccleſiæ deſolantes, omnes illius vrbes hæretico incendio vaſtauerunt, & illo igne, de quo ſcriptum eſt; *Omnes adulterantes quaſi clibanus corda eorum*. Illi enim verè dant vocem ſuam, & in hoc eodem propheta ſub Perdicis perſonæ clamãt. Cõgregant quę non pepererunt, faciuntq; diuitias nõ cum iudicio, &c. Et [m] rurſus. Quodq; à Septuaginta dicitur: *Clamauit Perdix*; ad hæreticorum perſonam referendum videtur: quòd Perdix iſte diabolus clamauerit per principia hæreticorum, & congregauit quæ non peperit, & deceptorum ſibi multitudinem congrègârit, quæ poſtea dimittat eum, & omnium iudicio ſtultiſſimus comprobetur. Eſt poſtremò peſſimum ac deteſtabile, pernitioſumq; prauorum aliud hominum genus, hypocritæ, quos Perdix etiam deſignare poteſt, atque

Diabolus cur Perdix.

[g] *Lib. 6. Hexam. cap. 3*

[h] *Enarrat. in c. 17. Hier.*

Perdicis natura.

Satanas cõtrarius, & Perdix à pdẽdo dicti.

[i] *Eſaiæ 63.*

Perdix vt ſignet hæreticos.

[k] *L. 3. contra Fauſt. Manich.*

[l] *L. 1. Comment. Hier. cap. 1.*

[m] *L. 3. Com. Hier. c. 17.*

Hypocritas Perdix ſignat.

atq; huius potiùs, quàm alterius alitis typo eos exprimens S. Antoninus Patauinus ita ſcribit: *Perdix eſt auis doloſa, & immunda, & hypocritas habentes, vt dicit Petrus, oculos plenos adulterij & inceſſabilis delicti ſignat.*

MORALIA.

[a] *Homil.* 13.

Exẽplũ ab aucupe Perdices inſequente.

MAGNVS ille cognomento [a] Baſilius ab aucupe Perdicis pullos habentis venationi, vt apparet, intento, & ambiguo vtrum vel ſolos pullos, uel ipſam ſimul matrem, quæ ſeſe pro fœtibus ei ſponte offert, inſequi debeat, & omnes ſimul è manibus abire ſinat, deſumpto argumento, nos pariter cauere admonet, ne ſimilia patiamur, certa pro incertis relinquẽtes, aut ſpem firmam vana commutantes. Sed quid ſi per hunc eundem aucupem Chriſti ſequaces intelligamus, quem Perdix, hoc eſt, huius mundi illecebræ fallacijs ſuis remorans, ab inſtituta venatione, hoc eſt, à bonis operibus facilè auertit, & ad uanitates ſuas allicit, vt relicta priori bona vita, planè ſe irretiendum illis præbeat. Theodoricus verò rex apud [b] Caſſiodorum falſam Perdicis adoptionem deteſtans, & pietatem pullorum adoptatorum erga veros, legitimoſq; parentes ſuos collaudans, exaltanſq;, nos ad ſimilem pietatem adhortatur inquiens: *Perdicibus etiam mos eſt oua perdita per alterius matris damna ſarcire, vt adoptione alienæ ſobolis incommoda ſuæ reparent orbitatis. Sed mox vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice, aut vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorum potiùs genitricem petunt, quamuis ab alijs furtiuis fotibus educentur. Quid ergò homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaq; qui facti ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium, & ſi eum patri ſuo Martino manus ſuas iniecisse conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt in illos diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.* Hactenus ille.

[b] *Lib.* 2. *Var. Epiſt.* 14.

Exẽplũ falſæ adoptionis.

Pullorũ Perdicis erga matrẽ pietas.

Romuli crudelitas.

HIEROGLYPHICA.

[a] *L.* 4. *Hierogl.*

Hominis in euitãdis periculis cauti typus.

Pędicationis ſymbolum.

[b] *L.* 2. *Hierogl.*

Perdicis nimia libido.

PIERIVS [a] Valerianus, vt ab aſtutia Perdicum hieroglyphica exordiamur, hominem in euitandis periculis uaferrimum, aſtuq; maximo pollentem ſignificantes, Perdicem & venatorem depingere ait: Sin impudentiſſimum, ac effrenatæ libidinis virum, qui nec ſexus diſcrimine habito, maſculis, vbi fæminæ deſunt, ſeſe permiſcet, quod peſſimum, ac nequiſſimum genus hominum pædicatores uocant, denotare uellẽt ſacerdotes illi Aegyptiaci, tum geminos Perdices teſte [b] Oro Apolline cælare ſolebant. Hi enim amiſſis fæminis inuicem coeunt, uti ſatis ſuperq; oſtendimus. Addit præterea Valerianus nihil ad eneruatiſſimam libidinem & impotentiſſimam ſalacitatem exprimendam Perdice commodius eſſe, quoniam hęc auis tanta plerunq; de coitu efferatur rabie, tantoq; æſtu, & libidinis intemperantia, vt oua fæminæ frangat, ne incubando detineatur. Quia verò hæc eadem auis uelut moræ impatiens neutiquam expectat, vt ouum incubatione ad tempus, quod alioqui breuiſſimum eſt, nempe quod [c] Aelianus ſeptem dierum interuallo abſolui ſcribit, aperiatur, ſed occupatis ſpacijs ſponte erumpat, pertuſoq; ouo, vbi primum caput exeruerit, ac pedes protulerit, reliquo adhuc adhæreſcente cortice procurrat, itaq; idem ille celerem profectum ex eiuſcemodi pullo, quem eo, vt dictum eſt modo, ex ouo erumpentem addita etiam icone depingit, ſignificari poſſe arbitratur. Item aberrantem aliquandiù hominem, falſaq; opinione ductum, ſed uiæ demum redditum, & recta ſentientem oſtendere, inquit, qui uolunt, Perdices duas grandiores faciunt, pullis aliquot inter utramq; pictis. Sed huiuſmodi hieroglyphicum DD. Hieronymi & Ambroſij authoritate nititur, quos Perdicem cùm oua ſua fracta compererit, tanto incubationis ſtudio affici ſcribere diximus, vt aliena ſurripiat & nido refoueat ſuo, quam opinionem, quamuis aliqui refutent, nos aſſeruimus. Aegyptij item per haſce eaſdem volucres contumelioſos intellexerunt, quoniam inquit [d] Cælius iſtiuſmodi aues ſenio confectæ inuicem contumelia afficiant: Verùm an hoc ſit uerum, necdum habeo compertum, & à nemine præterquam ab ipſo Cælio exaratum uideo, quare lubens Valeriano aſſentior, qui ideo ſignificari contumelioſos per has alites credidit, quòd in ſuo genere maximè tumultuari, diſſidere & altercari inuicem aſſiduè conſueuerint, quod ſanè veriſſimum eſſe ex ſuperioribus clarum eſt.

[c] *L.* 2. *de Anim. c.* 7.

Celeris profectus typ[9].

Homo aberrans, in uiã reuertens.

Cõtumelioſorũ typus.

[d] *Lib.* 29. *Ant. lect. c.* 26.

APO-

APOPHTHEGMATA.

RISTIPPVS, quem Diogenes canem regium appellabat, quòd Dionysio ac diuitibus ventris gratia adularetur, lautiorem victum nemini ad bene viuendum impedimento esse dicebat, voluptatem bonorum, dolorem malorum finem constituens. Is fertur, vt scribit [a] Diogenes Laërtius iussisse aliquando Perdicem vnam quinquaginta dragmis emi, & tantam luxuriam grauiter ferenti cuidam respondisse: Tu istam obulo non emeres? & cùm annuisset ille; dixisse, mihi quinquaginta dragmæ tantum ualent: significans luxum non ex pretio, sed ex uoluntate existimari.

[a] In Aristippo: Aristippi dictum.

Fulgosus de B. Ioanne Euangelista elegantissimum recitat apophthegma, quo viuentem hominem innuit in negocijs perpetuò versari non posse, ita ne aliquando ocium attingat. Cùm enim sæpè animi recreandi causa sanctissimus ille vir cum Perdice luderet, eamq; ob rem ab adolescente quodam amatore irrideretur, arbitrante parum conuenire seni homini, qui sanctimoniæ exemplum atq; specimen esset, ut ociosus cum aue animi laxamentum quæreret. Iohannes pendere arcum ab eius humero conspicatus, petijt vt arcum tenderet. Quòd cùm egisset adolescens, sæpiusq; sagittasset, demum à Iohanne dimissus, arcũ remisit. Tum Ioannes remittendi causam quæsiuit. Respondente autem adolescente, arcui funem se detraxisse, ne cùm uti eo necesse fuerit, sagittationi inutile non inueniat. Tunc Iohannes, & ego & cæteri honesto ocio interdum relaxamur, vt maioribus viribus orationi atq; ieiunio sufficiere possimus. Quod fieri non posset, si semper eodem tenore viueremus. Idem de Amasi rege Aegyptio narrat [b] Herodianus.

Aliquando ociandum esse.

D. Ioannis dictum.

[b] Lib. 2.

EPIGRAMMA.

E Perdice venatore Simmiæ antiqui poëtę epigrãma legere est hoc modo.

Οὐκ ἔτ' ἀν' ὑλῆθεν δρυὸς εὔσχιον ἀγρόπα Πέρδιξ,
Ἠχήσεις ἐνθεὶς γῆρυν ἀπὸ σόματος
Θηρεύων ἀγρίας συνομήλικας ἐννομῷ ὕλης.
Ὤχεο γὰρ πυματαν εἰς ἀκερόντος ὁδὸν.

Non amplius in umbrosa sylua ò uenatrix Perdix
Canis vocem edens ab ore
Captans feras (Perdices) æquales tuas in syluæ pascuis
Namq; postremum ad Acherontem peregisti.

EMBLEMA.

E Perdicibus emblema habet Nicolaus Reusnerus sub lemmate, χρῆσις πλέτυ μαρτυς.

Surripit oua salax Perdix aliena; fouensq;
In nido pullos educat, inde nouos.
Pullus at eductus nutricem deserit ultrò.
Cantantis pendens matris ab ore suæ.
Condit auarus opes, defessoq; incubat auro,
Per fas atq; nefas condit auarus opes.
Vnde habeat, nihil is curat: sed oportet habere,
Et citò vult fieri diues, inopsq; manet.
Nam mors aut vilem redigit communis ad assem
Eripit aut partes turpe tribunal opes.
Magnis parta malis, pereunt maiore dolore
Quod dat cuiq; deus, sorsq; benigna, sat est.

VSVS

VSVS IN CIBO.

Aristippi luxus.

[a] In xenijs.
[b] L. 1. Epist.

PERDICVM esum nobilissimum apud priscos fuisse inter alios quamplurimos unus testis sufficiat Aristippus, qui unam Perdicem quinquaginta aliquando dragmis uelut auem Principe digná, ac palato maximopere arridentem emere non est ueritus. Quare nunquam laudare potui [a] Martialem primam gloriam in tota auium familia Turdo dantem. Et [b] Horatius planè diuersum ab alijs palatum habuisse uidetur, aut nunquam Perdices degustasse cùm ait: *Cum sit obeso*
Nil melius Turdo, nil uulua pulchrius ampla.

Iecinorum esus æstimatio.

[c] In xenijs.

Neq; Cyro deniq; satis notæ hæ extiterunt uolucres, quando Anserina iecora (quæ regijs olim mensis fercula erant longè lautissima) amicis suis integerrimis è mensa sua mitteret, ut simul secum tantæ uoluptatis, quam ex eorum esu percipiebat, participes essent. Nobis pariter Anserina iecora, necnon Gallinacea in delicijs habentur, sed Perdicum caro longè, ac omnibus, quod aiunt, parasangis præfertur, quemadmodum quoq; apud ueteres factum esse arbitramur; nam & ipse [c] Martialis multis in locis non tantùm celebrat Perdices, sed & rarissimas, hoc est, ut nos exponimus, pretiosissimas propter carnis præstantiam, appellat, inquiens:

Ponitur Ausonijs auis hæc rarissima mensis
Hanc in lautorum mandere sæpe soles.

Iulius Cæsar Scaliger doctissimus ac nobilissimus heros princepsq; elegantissimè inter uolucres Perdicem, inter pisces saperdam principem nobilitatis locum (quo ad saporem) obtinere tacitè subinnuit, quando eiusmodi muneribus seu strenis causidicorũ (nos id hominum genus procuratores, Galli & Belgæ aduocatos nominant) animos conciliari scribat his uersibus:

Placida Libonis puteal, toral, matella
Ardenti cadi fulgure, Perdice, saperda.

Caro Perdicis quibus exhibenda.

Idem Scaliger Picatum quendam quomodo porcinam carnem Perdicibus, Phasiani atq; Attageni præferentem uocet porcum, in Phasiano (ni fallimur) diximus. Vt uerò medici cognoscant, quibus ejusmodi caro exhiberi queat: non enim omnis caro lauta, atq; delicata ægris apta est, itaq; uidendum quid Galenus alijq; medici de Perdicibus memoriæ prodiderunt: quæ quamuis non usq; adeo utriq; cùm maiori, tùm minori generi conueniant, hîc tamen recensere placuit. Elluchasim Starnas, id est, Perdices minores ait esse naturæ temperatæ, sed ad caliditatem declinare, pinguesq; ex ijs humidas fieri. Et rursus: Starnæ, inquit, Phasianis natura proximæ sunt: quod ad temperamentum & subtilitatem primo loco Starnæ habentur, deinde Phasiani, tertio Perdices (maiores, scilicet nostrates Coturnices. Ecce vt id obiter dicamus, quomodo minores Perdices Starnas, maiores simpliciter Perdices nominat) propter vim exiccandi earum. Vnde de priori etiam locutus mihi uidetur Rasis, inquiens: *Caro Perdicis maris calida est & humida, inflat, Venerem promouet, obesat, calfacit, & sanguinem multum auget.* Nam uterq; conualescentibus conuenire etiam dixerunt, quorum corpus, ut ait Rasis, refrigeratum & imminutum fuerit: Ventriculo enim frigido, ut Elluchasim habet, nocent: Quæ noxa emendatur, si præparentur cum fermento. De maiori verò intellexit Auerrois, cùm auium laudatissimas Perdices esse dixit, sed declinare parum ad frigiditatem, & siccitatem. Rasis easdem frigidas, & siccas esse alicubi scribit, nimirum maiores, nam alibi ut paulò antè annotauimus, Perdicem marem calidum, & humidum facit, de minori scilicet loquens. Sunt qui Phasiani carnes magis nutrire dicant, quàm Perdicis, sed minus imbecillas particulas roborare: aiuntq; carnes Phasiani medias esse inter Perdicem, & pullum Gallinaceum. [d] Galenus Perdices cibarijs laudatis, & neq; tenuem, neq; crassum succũ gignentibus annumerat: & [e] alibi concoctu faciles esse, & sanguinem gignere laudatissimum scribit. [f] Alibi rursus boni succi esse, præsertim iuuenes, sicuti item [g] aliâs montanas edendas in uictu attenuante: [h] præterea conuenire stomachicis. Quibuscunq; uerò istæc à nobis dicta haud satis distincta uidentur, ij quę forsan distinctiùs scripsit [i] Iulius Alexandrinus legant, perlegant, sunt autem istæc. Maioris generis caro, diuersa solidior, durior, neque dura tamen. Duriorem diximus minoris generis carnis respectu. Tenerior enim omnino hæc, proinde, & tenuioris alimenti, & resolubilis, difflabilisq; citiùs, simul, & concoctionis facilioris: qua gratia prærubidæ Gallinis,

[d] Lib. de cib. bon. & mal. suc.
[e] L. 3. de alim. fac.
[f] De rem. fa. par.
[g] De vict. atten.
[h] Lib. 8. de comp. med. sec. loc.
[i] L. 13. salub. cap. 6.

Iulij Alexãdrini opinio de Perdicis carnis facultate.

Gallinis,& Phasianis,Perdices Galenum legimus eò loci, quo ephemera febre correptorũ victus rationem instituit, minoris huiusce generis teneritate commodè ad rei, quam tunc tractaret,vsum captata. Cęterùm non ęquè candida hęc caro, vt hac parte, neque absolutam quidē ideo ex toto succi bonitatem,aut certè non qualem quantamq; genus alterum spondeat;nobis promittere possimus, maiorum corpus vt carne plenius solidiore ac desiore: sic vberioris quoque nutrimenti in eo copia maior, eadem ac diuturnior, neque tamen ea in concoquendo carnis peruicatia,ut ventriculo aduersetur nimium,acceptę statim,atq; attractę, arctoq; contentricis undique facultatis amplexu,quo iuuari maximè atque in primis concoctrix facultas solet,fotę,ac mox exquisitè cōcoquendę. Color niuei prorsus candoris irreprehensus optimi laudatissimiq; omni ex parte sanguinis, succiq; spem facit simul, & præstat. Hæc utriusq; generis priuata. Communia illa excrementis multis vacare,pinguescentiam facere, Venereis operatos iuuisse, colorem corporis bonum addidisse. super fluas ventriculi humiditates exuxisse,restitisse putredini,solutiorem aluum cohibuisse, præsertim verò adultas,aut senescentes iam; hoc facere,frigiditatis, ac siccitatis excessu,quanuis paruo,idq; ętate tantùm accersito. Nam adolescentium adhuc, ac nouellarum temperamentum mirum, calorq; potiùs cum humore, sed modici ambo ac frigiditatis tantum, & siccitatis, quę senescentibus insunt, respectu. Vnde recolligentibus se ex morbis ad uirium refectionem præstabilius nihil,ut hoc quoque obiter tollantur Arabum discordia de his dicta,modò frigiditatem,& siccitatem his,calorem modò,atq; humorem tribuentium, ętatum diuersitate considerata. Temperamento namque cùm sint ętatis tempore potiore ęquo,labente ea inclinanteq; se, facilis in frigidum siccumq; excessus, atque is non magnus. Quod si quis tamen est temperamenti in Perdicibus iusti, ętate quoque meliori,lapsus: is sanè minoris solummodò generis fuerit per siccitatis exiguum aliquid, cui tenuitatem simul substantiæ maiorem ascripsimus: unde minus etiam permanens,quàm in maiore alimentum,& ex siccitate suppressio alui,humiditatumq; exuctio,& putredinis resistentia.Hucusque Alexandrinus Iulius. Aloisius Mundella de nostra Coturnice scribens, boni, & laudabilis nutrimenti esse, vtile ducit, si postquam interempta fuerit sub dio per aliquot dies ad gelu relinquatur,priusquam eam elixes,aut asses,ut magis tenera, & friabilis reddatur eius caro: quæ paulum quidem,inquit, solida est: accidet enim ut faciliùs deinde à ventriculo concoquatur. Item Simeon Sethi Perdices recentes non esse edendas monet, sed post vnum diem aut alterum, ut amittant,quod est durum. Galenus verò id faciendum scribit in multis volucribus,quæ alas fibrosas,& vniuersam carnem huiusmodi habent,quales sanè Perdices nemo dixerit,si quis tamen eas ultra diem unam, aut alteram mortuas reseruet aëri expositas,haud dubiò teneriores sunt euasurę:uti quoque verissimum est ab Accipitribus captas suauiores,ac delicatiores esse. Sunt qui pullos veteribus præferant,ex quibus forsan etiam Scaliger est,qui nimirum [k] alibi scriptos reliquit hos versiculos.

Iam fumat hædus musteusq; pinguisq;
Matrisq; proles iusta cura Perdicis.

Qui verò circa gulam exercitati sunt homines,ij in Perdicibus alas potissimùm prędicant. Isidorus Perdicis pectus cum superioribus perquam sapidum esse ait, inferiorem partem non æquè,sed obseruandũ etiam est Perdices circa Cirrham,propter pabulum carnem minimè esculentam habere. Eiuscemodi enim Perdices sibi quodammodo conscij, ut [l] Aelianus refert,nulli virtuti se esse idoneos,degustatis allijs de industria marcescunt. Quod modò ad coctionis modũ attinet: elixantur Perdices, vel assantur: nostrates plerunq; assant. Ex recentioribus Antonius Gazius,pręstare mihi,inquit,uidetur,Perdices vt elixentur,potiùs quàm, vt cōmuniter fit, assentur, vt ex humiditate aquæ siccitas earũ nonnihil temperetur,nisi corpora sumentium humida sint [m]. Platina quoque assari quidem iubet,sed elixā etiam cum pipere, & saluia non insuauem videri asserit. Nicophon apud Athenæum Perdices elixas etiam celebrat in Cheirogastoribus,aut manuarijs artificibus, qui totius operæ quæstum ventri impendunt,aut quibus venter improbior est. In Perdice,Attagena,& Turture ex Apicio, in elixis: *Piper, ligusticum, Apij semen, mentham, myrrham, & baccas, vel uuam passam, mel, vinum, acetum, liquamen, & oleum: vteris frigido. Perdicem cùm pluma sua elixabis, & coctura madefactam depilabis. Concisa Perdix potest ex iure coqui, dum indurescat, si iterum ferbuerit, elixa, condiri debet.* Aliter in Perdice, Attagena, & Turture. *Piper ligusticum,mentham, ruthæ semen,merum, & oleum calefacies.* Hæc Apicius. In omni assatione (ut modò de hac aliquid dicamus) maximè uerò Perdicis Arnoldus obseruandum esse asserit, ne nimium siccentur, & torreantur. Patina Catellonica in Perdices ex Platina. *Perdices assæ ac propè* (Ornitholog. legit probè) *coctæ alas, & pulpam circunquaque abscindes, indesq; in locum*

Aloisij Mũdellæ opinio de Coturnicis nostratis carnis vtilitate.

Perdicis caro quando sit esui apta.

[k] *In Hippon.in Nat. P.*

Alarũ laus.

[l] *Lib. 4. de An.c. 13.*

[m] *L.9.Deip. c. 13.*

Patina Catellonica.

in locum modicum ſalis, aromatum caryophillorum contuſorum, ſuccus citri, aut melarantij, quò melius ſimul hæreant, miſceri his debet. Inuoluatur tamen citò neceſſe eſt, ac calida deuoretur oportet. Edulium cum pectore Perdicis ab eodem [n] alibi deſcribitur. Item quomodo ex Perdice ius conſumptum paretur, leges in Capo. Artocreas de Perdice ex quodam coquo Gallo. Impone Perdici lardum minutatim inciſum, & inſperge zinziber tritum cum caryophillis. Atque iſtæc hactenus de carne Perdicis dicta ſunto. Fuerunt etiam exta earum, præterea & oua veteribus in delicijs, nam Heliogabalus perditiſſimus princeps, qui in eo totus erat, vt parta omnia dilapidaret, Palatinis, teſte Lampridio, ingentes dapes exhibuit extis illarum refertas, & Perdicum ouis. [o] Auicenna oua Perdicum inter ea recenſet, quæ cor roborant, aitq; naturæ eſſe temperatæ, & velociter in ſanguinem cõuerti, parũ excrementi relinquere, clarum, & ſubtilem ſanguinem generare, hoc eſt, conformẽ ſanguini, quo nutritur cor. Alibi etiam eadem oua ouis Gallinaceis comparat. Elluchaſim verò putat his eſſe ſubtiliora, & minoris etiam nutrimenti. Probè autẽ apparabuntur eiuſcemodi oua, ſi elixentur in aqua bullente cum ſale, & aceto, ita vt ſuperficies aquæ æquetur extremæ ſuperficiei ouorum. Nec minus laudatur modus præparationis cum oleo, garo, & modico vino in uaſe operto, & ſuſpenſo in caldario continẽte aquam calidam. Frixa in oleo mala ſunt; gignunt enim calculos, & faſtidium mouent, & colicam; in aqua verò cocta meliora ſunt.

VSVS IN MEDICINA.

INTER cibos elephantiacorum Aretæus Perdices omnes laudat. [a] Hieronymus Cardanus ſcribit, non malè illum conſuluiſſe, qui morbum Indicum ſolum Perdicibus aſſatis curauit. Sunt qui Perdicem coctam cum malis cydonijs, & eſitatam, iuſq; potum cum vino ſtyptico cœliacos, & ſtomachicos ſanare tradunt: Sed caro Perdicis per ſe ſola ventrem ſiſtit, & ventriculi humiditatem exiccat, putredinem aufert. [b] Hippocrates Perdicum carnibus aſſis vtendum iubet citra condimenta in alui fluxu. Medici quidam pulpas Caporum aut Perdicum medicamentis quibuſdam miſcent ad reſtaurandas vires ægrorum deiectas; ſed id nullus ferè Medicorum eruditorum probat. Iure verò teſte Plinio ſtomachus recreatur; idem ad iecoris dolorem Serenus ſumi tradit, & Plinius ileo reſiſtere, necnon regio morbo, vt quidam citant ex eodem. Sed Simeon Sethi non ius, ſed medullam Perdicis ictericos, ait ſanare, ſi cum vino hauriatur: & Plinius cerebrum Perdicis è vini cyathis tribus potum, eidem morbo ſcribit reſiſtere; cui [c] Sextus, & Conſtantinus ſubſcribunt. Idem [d] Plinius ventriculum Perdicum per ſe contritum atque ex vino nigro potum ad ileum commendat. Iecur item aridum tritumq; potum comitiali morbo laborantibus confert, ſi Haly, & Simeoni Sethi credimus. Sanguis teſte [e] Plinio oculis ſuffuſis eximiè prodeſt: alibi etiam Nyctalopas ſanare dixit. Fellis verò vſus apud medicos maximè celebris, adeo vt id ceu præſtantiſſimum [f] Dioſcorides celebret inquiens: *fel inter aues præſtantiſſimũ Perdicis, Aquilæ, & Gallinæ albæ.* Laudat id pariter [g] Galenus ad medicinę uſum pręſtare aſſerens, pręcipuè ad remedia aduerſus hebetudinem uiſus, & incipientes ſuffuſiones. Recipitur in compoſitiones quaſdam ad omnem viſus hebetudinẽ, & cicatrices & incipiẽtes ſuffuſiones apud [h] eundẽ, & [i] Aetiũ. Compoſitioni cuidam Antonij Muſę ex acuenti viſum & ad glaucedinẽ, ut idem [k] Galenus refert, miſcetur fel Perdicis ſylueſtris, id eſt, non altilis, ſed aliàs legitur ſucci herbæ perdicij: Ad quem locum commentans Cornarius; de hac lectionis, inquit, diuerſitate commonefecit rectè vel Antonius Muſa, cui pharmacum inſcribitur, vel ipſe Galenus, cùm valdè diuerſæ res ſint ſuccus herbæ perdicij, & fel Perdicis ſylueſtris, & ad præſentem vſum fel longè accommodatius ſit, ac efficacius, (velut etiam alia fellis genera, quorum ſuprà ad ſuffuſos Galenus mẽtionem fecit,) quàm Perdicij ſuccus. Apud Græcos autem facilis fuit occaſio ſubſtituẽdi Περδικίου βοτάνου χυλῶ, pro περδίκος ἀγρίου χολῆς ob ſimilitudinem ſcripturę vocum. Apud nos verò etiamſi perdiciũ latinè dicamus cum Celſo, ut Plinius teſtatur, quam Græci Parthenium vocant, tamen fellis, & ſucci non eſt ea ſimilitudo, quæ eſt apud Græcos χολῆς & χυλῶ. Hæc ille. [l] Trallianus Alexander citante Donato Antonio ab Altomari, ex felle Perdicis cum melle, & ſucco fœniculi illinitionem faciendam eſſe pręcipit in ſuffuſione oculorum. Idem Donatus Antonius in cura nyctalopis ait Aetium cõmendare fel Perdicis, capræ aut hirci ex interuallis. Fel Perdicis cum mellis ęquo pondere ad claritatem oculorum laudatur à [m] Plinio, vt quidam citãt, & placet, quanquam apud hunc ita refertur, ac ſi contuſis oculis medeatur. *Ad caliginem, incipientem ſuffuſionem, & laucomata* (glaucoma habet Marcellus) *hæc eſt*, inquit [n] Sextus,

compoſitio

Marginal notes: [n] L. 7. 43. — Artocreas de Perdice. — Exta. — [o] L. de Med. cordi. — Oua. — Ouorũ præparatio. — [a] In com. x. Aph. — Carnis us. — [b] L. 3. de diæta. — Medulla. — [c] Cap. 3. — Vẽtriculus. — [d] L. 30. c. 6. — Iecur. — Sanguis. — [e] L. 16. c. 8. — Fel. — [f] L. 2. c. 72. — [g] Lib. 10. de ſimp. — [h] De comp. med. ſec. loc. lib. 4. c. 4. — [i] L. 7. c. 111. — [k] Lib. 4. de comp. med. ſec. loc. c. 6. — Galenus correctus. — [l] Cap. de ſuf. — [m] L. 29. c. 6. — [n] Cap. 9.

compositio vera, vehemens, quod ipsi experti sumus. Perdicis fellis vesicula quicquid habuerit, ad hæc commiscens opobalsamum cyatho uno, cyprum sydoniæ (Cyperi sydonij Marcellus) *cyatho dimidio in se commixtum contere diligenter* (ad summam læuitatem Marcellus) *& repone in pyxide stannea siue argentea* (plumbea Marcellus) *& inde inunges, miraberis. Et licet quod prorsus non videat, sed tamen si pupillam integram habet, sine difficultate curabitur. Hoc non ipsi frequenter tentauimus.* Eadem descriptio apud Constantinum Africanum legitur, sed deprauatior. Ad albugines sæpe comprobatum remedium. Perdicis masculi felle ex melle illinito: ex [p] Galeno. [p 3. Eupor. 14] Fel Perdicis cum melle, & opobalsamo, & succo Marathri visum acuit: ex Kiranide. Idem fel temporibus illitum ut penetret, semel in mense plurimum aiunt ad memoriam confirmandam prodesse: auctor est Simeon Sethi. Nicolaus Myrepsus fel Perdicis ad difficilem auditum & surditatem calidum instillari iubet. Pennæ etiam harum auium in medicorum usum cedunt, quas nimirum nonnulli aduersus vteri strangulationes crematas in linteolo ad olfaciendum porrigant. [Pennarũ usus.] Ornithologus ex libro quodam manuscripto Germanico ad Apoplexiæ periculum præcauendum, huiusmodi sese remedium reperisse scribit, nempe si fiat suffitus è cumini syluestris genere, quod consolidam regiam uocant, pennis Perdicis, & thure albo. Oua quoque suas uires habent, easq; celeberrimas, atque utinam multis mulieribus cognitas. [Oua.] Si sorbeantur fæcunditatem facere putantur, & lactis copiam teste [q] Plinio Kiranides soluta cum adipe anserino, mammisq; nutricum inuncta copiam lactis educere ait. [q L. 30. c. 14.] Alibi etiam partum accelerare scribit, soluta cum melle, & uisum acuere. Quemadmodum etiam alicubi in cibo sumpta dixit Venerem stimulare, amatoriumq; potum esse. Aetius etiam eis, qui re venerea uti non possunt, inter cætera, ut Perdicum ouis uescantur, consulit, adeo ut oua auium salacitate plurimùm pollentium ad excitandam libidinem in hominibus etiam iuuent, stimulosq; addant. [r] Plinius eorundem ouorum putaminum cinerem cadmiæ mixtum, & ceræ stantes mammas seruare, ne scilicet corrugentur, & flaccescant, putareq; nonnullos scribit, ter circumductas ouo Perdicis mammas non inclinari. [r Loco citato.]

PROVERBIA.

PERDICIS libidinem, inquit Celius, usurpari adagio posse scimus, pro efferata, turpi, atq; infami, demumq; perniciosa: & paulò infrà post recitatam Perdicis in auem sui nominis figurati fabulam, cæterùm, inquit, vt à fabulis ad historicam demigremus ueritatem, uidetur auis quoque adagio gradum fecisse, nec enim, ut rerum periti tradunt, in animali alio par opus libidinis. [a] Hadrianus Iunius quoque Pherecratis siue eius, qui Chironem composuit, uersiculum ab [b] Atheneo repetitum prouerbialiter prolatum esse scribit, qui talis est. [a Cent. 3. adagio. 13.] [b L. 9. c. 3.]

Huc inuitus egreditur Perdicis modo.

hoc est uel libidine incitatus, uel astutia subdola.

Περδίκος ποῦς, siue Περδίκος σκέλος *Perdicis pes, aut Perdicis tibia*, Prouerbium quod à Suida refertur. Adagiorum author in loripedes quadrare asserit, ac à Perdice caupone claudo ortum esse, conuenireq; in crura gracilia atq; distorta. [Perdicis pes.] Sed esto aliquid in significatione claudicationis, natura tamen Perdicis efficit, ut ad dolos, & uafritiem spectare adagium arbitremur, cùm scilicet subdolo quempiam ingenio hac progressum speras, ille tamen è uestigio illac se proripit, atq; ita uacillatione spectantium spem eludit, ut iter eius, aut rerum progressus, euentumq; nunquam possis certa coniectura comprehendere. Nam qui apud Athenæum citatur uersus:

Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ περδίκος σκέλος,

ad huiusmodi pedum inconstantiam, titubationemq; eam, quę oritur ex nimio potu, facere uidetur. Pedes enim tentat uinum luctator dolosus, ut apud Comicum est; Nullum autem inter aues animal Perdice dolosius, neque astutius: unde illud eiusdem Comici ἐκπερδικίσαι, quippe Perdicis more periculum euadere. [Vinum pedes tentat.]

Perdix congregat, quæ non peperit, ut est apud Hieremiam, prouerbialiter etiam dici potest in eos, qui hoc unum agunt, & student, ut aliena corradant, & in re augenda cum aliorum dispendio laborant: siue in eos qui opibus malè partis, incubant inhiantq; Tale est. *Tollis quod non posuisti*. Item *metis vbi non seminasti*.

ICONES.

Perdix vbi pictus.
[a] L.14. Geog.

IN Rhodo erat pulcher ille Perdix, celebre illud Protogenis parergon, de quo in hunc modum [a] Strabo. *In Rhodo Iouis Colossus vnum ex septem miraculis fuit. Iuxta columnam Protogenis picturæ erant Ialysus, & satyrus: super columna Perdix, ad quam ita homines hiabant, cùm nuper tabula esset posita, vt illam solam admirarentur, satyrum verò cōtemnerent, quanquam perfectissimum opus. Augebant admirationem Perdices mansuetæ, quæ à nutritoribus allatæ, & contra pictam appositæ canebant ad picturam, & congredi gestiebant. Protogenes videns rem præter opinionem euenisse, ædituos rogat, vt se delere permittant, quod & ita factum est.* 10

FABVLOSA.

Perdicis fabula.
[a] Lib. 5.

PERDIX Dædali nepos fuit, nempe sororis filius, aliàs Talus dictus. Hic reperta serpentis maxilla paruulum cùm secuisset lignum, imitatus postea dentium serpentis spissitudinem ferream serram, teste [a] Diodoro, primus omnium fecit. Reperit etiam tornum, & rotam figuli. Ita cum pluribus rebus profuisset, magna laude celebratus est. Hunc igitur puerum Dædalus inuidia motus, existimans turpe magistrum ab adolescente gloria vinci, dolo interfecit. Alij Perdicem non Dædali nepotem faciunt, sed sororem, & ambos Eupalami filios. Perdicis verò filium nomine Talum à Dædalo propter inuidiam artis occisum, atque propterea Perdicem se ipsam suspendisse. Athenienses verò ei honores decreuisse. Cæterùm [b] Sophocles Perdicem, non Talum, illum quem Dædalus occidit, vocatum esse scribit. [c] Ouidius à Dæd. lo ab excelsa turri præcipitatum fabulatur, Deorumq; misericordia in auem sui nominis transformatum: quæ etiam nunc ruinæ illius memor excelsa vitet, humi nidum construens: At audiamus canentem Ouidium: cuius versus quod ad Perdicis naturam maximè spectent, eamq; explicent, ascribere non piguit. 30

[b] In comicis.
[c] Met. 8.
Perdix in auem.

Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoso prospexit ab ilice Perdix:
Et plausit pennis: testataq; gaudia cantu est
Vnica tum volucris, nec visa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum: ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & serræ repperit vsum 40
Primus, & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, & æquali spatio distantibus illis
Altera pars staret: pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, sacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem misit, lapsum mētitus: at illum
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio velauit in aëre pennis.
Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remansit. 50
Non tamen hæc altè volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos:
Præter humum volitat, ponitq; in sepibus oua,
Antiquiq; memor metuit sublimia casus.

Huius

Huius figmenti (vtor Pierij Valeriani uerbis) talis fertur interpretatio. Impuri homines cùm à sapientiæ arce deciderint, à rectis, honestisq; studijs alieni facti, tametsi astutia freti aliqua suis in rebus excellere videantur, hisq; tractandis super alias attolli, sordidis tamen, & improbis negociationibus impliciti, sublime nihil sapiunt; sed humi uolitantes, dolisq; & fraudibus omnibus freti, rem quocunque modo facere tantùm student, libidinum, & cupiditatum suarum laqueis, & retibus impliciti obuolutiq; eò Perdice deteriores, quòd illis vaferrima est ars ad elabendum, capturamq; declinandū quod Græci dicunt ἐκπερδίζειν, hi neque capti fugam moliuntur, neque si euadere possint, studium adhibent ullum, ut salui fiant. Astutiæ huiusmodi causa factum puto, ut Eucherius cacodæmonem ex Perdicis imagine significari dixerit eo loco (*Clamauit Perdix, congregauit quæ non peperit.*) In fabulis quoque fertur à quibusdam Perdicem venatorem matris amore deflagrasse, vt antè in æquiuocis annotauimus. Sed & hæc fabula ab aue Perdice orta uidetur, ut scilicet eadem improbitas sit filiorum in matres, quæ in hoc auium genere parentis in filios. Sunt qui eodem figmento historiam, sunt qui Philosophicum sensum explicent: At ipsa auis impudica procacitas argumentum fabulæ suppeditauit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis uberibus in os eius manasset, ea nocte nouem uoces diuersas ædidisse, Hirundinis Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis &c. uti in Columbę historia à nobis fusiùs recitabitur. Nunc ad particularium auium descriptionem properamus.

Dæmonem per Perdicē significari.

DE PERDICIBVS IN SPECIE & primum de Perdice Græca Bellonij. Cap. XVII.

A Gręca Bellonij Perdice cęterarum particularium descriptiones auspicandas esse, uel ea saltem ratione operępretium fore arbitramur, ut nimirum ex à [a] Bellonio attributis similitudinem lector perspiciat, quę ei cum nostrate Coturnice, siue Perdice ruffa intercedit, quam fortè idem uidens Bellonius Gręcę Perdicis nullam nobis iconem exhibuit, exhibiturus proculdubio si peculiaribus notis ab hac differret. [b] Ille uerò à nobis Latinus factus hunc ferè in modum de Perdice Gręca scripsit. Perdix crassa quam Gręci ad imitationem nominis Italici uulgò Coturnum dicunt, nobis cùm à Gallię, tùm à Gothię Perdicibus diuersa esse uidetur: nostratibus enim duplo crassior est: rostro, pedibusq; rubris, maculis ad anteriorem uentriculi partem, eisdem quibus nostra respersa, mediocris Gallinę magnitudine. Hocce Perdicis genus in rupibus Colmensibus (Colme) insulisq; Cycladibus, ac maximè in Crętę maritimis ita frequens est, vt cęteras aues sua frequentia superet. Vocem earum quis à nostratum Perdicum uoce distingui existimet: magna siquidem hęc est, sonitumq; faciens, maximè partus tempore, & cùm ad coitum incitatur, hanc uocem (cacabis) exprimit, sępiusq; reiterat. Prosequuntur se inuicem in rupibus. Hinc fit, ut Gręci Latinos docuerint, caccabare esse more Perdicum canere. Hoc Perdicis nomen accepimus ab earum uoce, nam uulgò Perdris dicuntur, aut alio nomine Cacabis. De hoc genere, quantum ego iudico, intelligendus Aristoteles est, cùm ait. *Gallinæ si cum Perdicibus coeant speciem quandam generant diuersam.* Nidificant sub Dio, tempore Maij, in quibusdam herbis quo tempore ex rupibus descēdunt, loca quęrentes, in quibus commodè pullos possint educare: oua edunt in terra sub aliquo magno lapide, quandoque octodecim, quandoque sexdecim, plus, minus, ouis Gallinę similia, minora, & alba, & maculis subrubris, frequentibus exiguis respersa, esui, uti Gallinacea, peridonea, sed quorum uitellus non congeletur. Posteaquam pullos exclusere, eos foras educunt in campestria ad pabulum inquirendum. Quapropter hoc Perdicum genus diuersum omnino esse arbitramur à nostra: nam in quibusdam Italię locis vtraque reperitur, & diuersis nominibus indigitatur, hac nimirum adhibita distinctione, ut una Coturno uulgò uocetur, altera Perdicis nomen referuet. Hucusque Bellonius.

[a] L.5.c.13.

[b] L.5. de Auib. c.13.

Coturni descriptio. Magnitudo. Locus. Vox. Caccabare quid. Nidulatio. Oua. Educatio.

DE PERDICE RVFFA siue de Perdice maiori. Cap. XVIII.

NECESSARIVM profectò fuerit ob allatam superiori capite rationem, hic quoq; inserere, quæ de hac aue idem [a] Bellonius prodidit. Cùm, inquit, iam in Perdicis Græcæ mentionem inciderimus, placuit etiam de nostratibus iam nunc verba facere; nam & moribus, & natura cum illis conueniunt; cumq; Aristoteles in multis locis, maximè libro quinto capite quinto abundè de Perdicibus scripserit, & Plinius ea ad uerbum in suam historiam transtulerit, itaque pauca nobis dicenda supersunt, nisi etiam eadem repetere uellimus, Perdices omnes præter humum uolant, & impetuosè, neque arboribus insident, neque in eisdem nidulantur, at propè terram uersantur, quemadmodum & cæteræ aues corpulentiores. Hyberno tempore gregatim uolant, sunt enim istiusmodi naturæ, ut quindecim, aut sexdecim pullos unico incubatu exclusos educent, hiq; tota hyeme inuicem degant. Sed vêre, cùm mas fæmellæ se adiungit, bimatim uolant, nam tunc uolatus earũ inuicem separatur. Fæmellam ferunt duobus in locis parere, hanc in vno, in altero masculum incubare, Mas siquidem, vt fæmina incubat, & educat. Vterque suos educit in agros. Victitant granis. Vbi opus est pullos suos sub alis Gallinarum more fouent: quod si quis fortè fortuna ipsam cum pullis reperiat, non auolat, sed huc atque illuc currens pullos conuocat, quibus natura prospexit, ut optimè currant, & sese abscondant, ita ut ex receptis illis in locum munitum, vnum eorum capere arduissimum sit. Quod ad hoc uerò attinet, quod aiunt matrem seipsam pro iisdem uenatori ceu capiendam sponte offerre, uel alam, uel tibiam læsam habere fingere, ut scilicet interea temporis illi effugiendi tempus habeant, id & verisimillimum est, & cùm in Perdice Græca, tùm in nostrate obseruari potest. Etenim inuentos pullos si quis prosequatur, capteturue, illa continuò modò huc, modò illuc uolitat, atque importunam aucupanti sese præbet, quinimo, nisi etiam ualde sagax catulus sit ad manum, nulla amplius capiendi illã spes superest. Ex cantu Perdicum iam matutinum crepusculum appropinquare signum est longè certissimum. Noctu simul degunt, at suboriente luce inuicem secedunt, hæc huc, illa illuc uictum quæsitura. Voce enim inuicem edita congregare nouerunt. Perdices, & Coturnices teste [b] Aristotele admodum salaces sunt; idem ait [c] alibi mares, dum fæminæ incubant, cœlibes uocari, atque tunc pugnam inter se conserere, victum uictorem sequi, ab eoq; solo subigi, nisi à comite Principis, aut quouis uulgari uincatur, nam tunc clam à principe, ac furtim iniri. Verùm hoc fieri, nisi certo anni tempore planum est mansuetorum exemplo: nam, ut ait Aristoteles: Perdices mansueti, & domestici subigunt feros, & spernunt, contumelioseq; tractant. Perdices semper in delicijs habitos vero simillimum est. Carne enim sunt valdè firma, & quæ saporis prærogatiua cæterarum uolucrum carnem facilè superat, quamuis apud antiquos non tanti, uti nostro æuo æstimata fuerit, Martialis sic canit;

Carior est Perdix, sic sapit illa magis.

Cumq; Perdicis caro delicata admodum sit, palatoq; gratissima, ita pariter maximoperè laudatur, quòd multum nutriat, faciliq; ualdè negocio digeratur, atq; optimum in corpore sanguinem generet: gratior est, si aliquantulum mortua reseruetur. Hippocrates fel Perdicis in argenteo uase seruatum laudauit aduersus affectus oculorum, & ad clariorem uisum. Sanguis Perdicum etiam prodest in recentioribus oculorum ulceribus, ruboresq; aliquoties eorundem curauit. Hæc omnia Bellonius, nullam nobis auis, cuius alioqui iconem exhibet, descriptionem afferens. Quod autem Hippocratem scribat, Perdicis felle uti aduersus oculorum mala; id quidem lapsus memoria fecisse videri potest, quando nihil tale in Hippocratis operibus legitur, cuius ego sparsas sententias, quæ de medicamentis agunt à rebus naturalibus acceptis in ordinem alphabeticum redegi, & fauente Deo aliquando in lucem edere constitui; opus me Hercule medicis omnibus perquàm utile, & necessarium: ex cuius enim lectione facilè agnoscant, nullum ferè morbi genus dari, cui suum remedium apud illum uirum non sit assignatum, quando iam à barbaris ferè solis, & ipsi fortassis barbari sua præsidia hauriunt; sed stylum orationis institutæ recipientes, Coturnix nostratibus

Marginalia: [a] L. 5. de Auib. c. 34. — Volatus. — Partus. — Cursus. — Astus. — Auroræ signum. — [b] L. 1. de hist. cap. 1. — [c] 9. Hist. c. 8. — Perdices cœlibes quę. — Caro. — Fellis usus. — Sanguis. — Bellonius memoria lapsus.

Line numbers: 10, 20, 30, 40, 50

Perdix ruffa cum gramine ſpicato facie panici.

Coturnicis Italorũ Descriptio. stratibus appellata siue Perdix ruffa, siue maior (his enim potissimùm nominibus indigitatur) describenda restat. Descriptionem autem acuratissimam nobis dedit Ornithologus quam, ne quid actum agamus, eamq; aspernari videamur, libentissimè in nostra istæc commentaria transtulimus. Rostrum. Rostrum, inquit, in hac aue, (vt ipse manibus tractans obseruaui) Pedes. cocci colore; pedes minus rubent. Color. Color cinereus per dorsum, pectus, & caput. Oculi. Ab oculis linea nigra retrò per collum tendit; inde reflexa per pectoris partem supremam semicirculum facit; quod intra eam est, albicat. Oculorum quoque palpebræ marginibus rubent. Venter. Venter subruffus est. Vtrinque ad latera pennæ uarijs coloribus distinguuntur, albo, subruffo, & nigro splendente. Magnitudo, & rostri figura, quæ Columbæ. Hęc ille: & reuera tota auis Columbam ita exprimit, ut nisi caudæ breuitas obstaret, qui alias eam non vidit, ex Columbarum genere iudicaturus fuerit.

DE PERDICE MINORE, siue Cinerea. Cap. XIX.

*L. 5. de Anib. c. 15. DE hoc Perdicum genere ita scribebat *Bellonius. Minorem hanc Perdicem cineream (ita enim grise transfero, licet ipse Gallus fuluam uertat) Græcis ignotam fuisse præsupponendum est, quando eius gentis authorum nemo illius meminerit, quemadmodum quoque nemo latinorum, Magnitudo nisi auis sub primæ nomine illam quoque comprehensam ab ipsis statuat. Minor est ruffa, neque eam præ se fert excellentiam quam ruffa, sed in omnibus maculis inferior est, hoc est minus colorata: quare etiam minoris venditur. Color. Vocata est cinerea à pennarum colore, ad quem rostrum quoque, tibię, pedesq; vergunt: habet item rubri aliquid in temporibus uti rubra, & Græca, quo pulli nisi iam trimestre excesserint, carent. Volatus. Gregatim volat, vt aliç antè dictæ, vêre verò bimatim: summa summarum eiusdem naturæ est, ijsdem moribus prædita, cæterùm vbiuis frequens. Mores. Hucusq; Bellonius haud satis perfectè, notam alitem describens: si qui accuratiorem descriptionem desiderent, Ornithologi, qui in delineandis animalibus, maximè uerò auibus diligentissimus fuit, descriptionem legant: quam hoc loco qui nihil in hoc opere quãtum fieri potest, prætermittere volo, ponere non piguit. Est autem huiusmodi. Perdici nostrati color omnino varius, nec facilis descriptu. Rostrum. Rostrum subfuscum est. Crura. Crura è fusco albicant. Sinciput, partes circa oculos, & prora capitis cum initio colli inferioris ruffo colore simplici insigniuntur. Caput. Reliquum caput superius è ruffo fuscum est. Singulæ autem plumæ per medium maculis distinguuntur ruffi coloris diluti. Collum. Pectus. Collum, & pectus cinerea sunt, exiguis maculis nigris quasi per versus crispos, & undantes interstincta, qualis in sciuris Ponticis color apparet. Venter. In medio ventre vtrinq; pennæ quædam ruffi coloris ad fuscum tendentis sunt. Inferiora ventris, & crura modicæ supra genu plumæ albicantes subfuscæ vestiunt. Dorsum. Cauda. Alæ. Dorsum, cauda, & alæ varios alternis colores indicant. Nam in dorso, caudæq; nigricantem, subflauum, & ruffum saturum colores videas per transuersum alternatim dispositos: minimum autem nigri est, & quasi per puncta uersuum undantium. In alis pennæ maiores fuscæ sunt maculis ruffis maiusculis per transuersum aspersæ. In ijsdem minores, superioresq; pennæ magis variæ, & splendidæ sunt, eodem ferè quo per dorsum colore, sed singulas linea media albicans, elegantissimè distinguit latera etiam cinereo colore sunt, vt in collo, & pectore, sed maculæ aliquot latiusculæ ruffæ per transuersum intercipiunt. Longitudo caudæ digiti quatuor, & colli similiter, uel paulò minus. Et talis quidem mas erat, ni fallor, mihi hæc condenti inspectus: fœmina fortè nonnihil differt. Pondus. Vncias appendebat duodecim cum dimidia.

Perdix cinerea, siue Starna cum Origano Heracleotico.

Perdix Damaſcena, cum perdicio, ſiue parietaria.

DE PERDICE DAMASCENA.
Cap. XX.

AVIS, cuius hîc modò iconem delineatam exhibui, tota ſpecie, breuitate corporis, craſſitieq; ad Perdices accedit, color verò adeo minoribus ſimilis, vt vix ex primo intuitu diſtinguas: pedes tamen in hac quodammodo lutei ſunt: roſtrum itē prolixius, cùm alioqui auis multò ſit minor, quamuis contrà expreſſa hîc icon oſtendat: etenim pictor nimis magnam reddidit. Hanc neſcio quis mihi tranſmiſit ſub titulo Perdicis Damaſcenæ: verùm nunquid Damaſco deportata ſit, me etiamnum latet. Syroperdix [a] Aeliani non eſt, etſi magnitudo reſpondeat: non enim nigra eſt noſtra auis, neque roſtrum habet ruffum, ut de Syroperdice ille tradit, quam pariter in Antiochia Piſidiæ lapides exeſſe & conficere memorat, necnon & nunquam manſueſcere, & ſemper in feritate perſeuerare: carnes item denſiores eſſe, quàm cæterorum, & ſuauiorem cibi vſum præſtare. [b] Bellonius, uti antea quoq; annotauimus, Lagopodis quandam ſpeciem pro Perdice Damaſcena tradit. Quare operæpretium fuerit deinceps de Lagopodibus agere, tum ob hanc, tum ob aliam rationem, nimirum quia propter carnis quoque præſtantiam Perdices albæ hodie communiter appellantur.

Color. Pedes. Roſtrum. Magnitudo. Syroperdix Aeliani. [a] *Lib. 16. de Anim. c. 7.* [b] *L. 5. c. 16.*

DE PERDICE ALBA, ſiue de Lagopode.
Cap. XXI.

AEQVIVOCA.

AVEM, quam [a] Plinius Lagopodem vocauit, [b] Bellonius, nonnulliq; alij Neoterici Perdicem albam nuncupant: at hæc vox vulgaribus Perdicibus albis etiam competit. Albas autem has reperiri, inter alios fidiſſimus teſtis eſt [c] Iulius Cæſar Scaliger, qui eas, uti etiam albos Lepores in Allobrogum alpibus, ſeſe eſitaſſe ſcribit. Prætere a ciuis quidam Curiæ Rhætorum, referente Ornithologo, vir non indoctus Perdices albas in montibus Rhætorum inueniri ei affirmauit, nihil à vulgaribus noſtris differentes, niſi quòd colorem, quem æſtate fuſcum, & noſtris ſimilem habent, hyeme in candidum mutent, quemadmodum & Lepores in iiſdem montibus, quorum pedes etiam villoſos Perdices illæ repræſentent. Aiebat autem totas eſſe candidas, præter minimas quaſdam notas, quæ circa aures nigricent: Lagopodes verò, quamuis eadem magnitudine ſint, non tamen eſſe Perdicum generis: & in frigidiſſimis montium iugis, vel cacuminibus morari: vbi ne frutices quidem vlli præ frigore nimio creſcere poſſunt: Perdices locis non adeo frigidis reperiri, & maximè inter iuniperos: Hæc ille vir: at non ſatis diſtinctè, ſiquidem albæ Perdices non habent villoſos pedes, à quibus nimirum Lagopus, teſte [d] Plinio, (de Auibus ſermo eſt) nomen meruit. Verùm Lagopoda eſſe, hoc eſt, leporinis pedibus, nocturnis quibuſdam auibus quodammodo competit, licet alioqui inferius ſeu ſub pedibus villos non habeant, vt Pliniana Lagopus: vnde in hoc parum circumſpectus Albertus, alioqui Philoſophus eximius, atque utinam Latiniori æuo natus, Lagopoda Plinianam cum nocturna aue confundens hunc in modum ſcribit. *Lagopus pedes habet leporinos, & villum pro plumis, & malè volat: & ideo in ſpecubus ſubterra viuit: quod ſi ad prædam aliquando proſilit, mox ea capta ad antrum redit, & comedit:* & mox hoc ex Plinio addit, *non manſueſcere, captam mori & citiſſimè putreſcere.* [e] Martialis carmen (vt vulgaria exemplaria habent) Lagopoda auritam nominans:

Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus,

mea quidem ſententia de nocturna aue intelligendum, quando Lagopus Pliniana neutiquam aurita eſt: ad hæc Martiali non de lautis auibus ſermo eſt, at de quodammodo portentoſis, quales nocturnæ ſunt. Quare ſatis mirari nequeo, neque Ornithologum, neque

Bellonium

[a] *L. 10. c. 48* [b] *Lib. 6. de Auib. c. 16.* [c] *Exer. 59 1.* Perdices albæ. Lepores albi ubi. Lagopodes ubi degāt. [d] *L. 10. c. 48* Lagopodes quæ feræ. Alberti error. [e] *li. 7. Epig.* Lagopus aurita. Martialis explicatus.

[f] *Lib. 4. in comm.*

Bellonium hæc vidiſſe,quę videns doctiſſimus, & Cęſarę Scaligero patre dignus [f] Ioſephus Scaliger in expoſitione huius Propertiani verſus, *Graucidos & catulæ uox eſt mihi grata querentis*, pro Lagopode apud Martialem legendum ſcribit Glaucopide, aue ſcilicet nocturna, ſed verba clariſſimi illius viri aſcribere clarioris doctrinę cauſa non debeat pigere. Graucidos,& catulæ lege, inquit, Glaucidos, ita vocat ab oculis. Glaucos oculos intelligit, quos Galli vulgò vocant Veronos: quales ſunt in pleriſq; catellis. Quin & multos catellos vidimus, qui altero rauo, altero glauco erant. Glaucopides, qui vtroque glauco ſunt, Gręci vocant. Tales aues nocturnę; omnęs enim vna appellatione γλαυκωπίδων comprehenduntur. Martialis,

Catula glaucis oculis quæ. Glaucopides qui. Martialis correctus.

Si meus aurita gaudet Glaucopide Flaccus.

In qua lectione etiam in manu ſcriptis exemplaribus menda inoleuit, ut pro Glaucopide Lagopode legatur. Atqui tria abſurda ſequantur neceſſe eſt. Primum Lagopodem non eſſe auritam. Eſt enim Lagopus, quam Perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima ſyllaba corripitur. Poſtremò auis illa pulcherrima eſt: ideoq; non videtur inter monſtra, & deformia portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, ut oſtendat, monſtra placuiſſe illis viris, quos ordine recenſet. At contrà Glaucopis ſeu Bubo,& aurita, & ſanè non inter illa venuſta animalia numeranda. Hæc omnia Scaliger filius: è quibus facillimè conſtare arbitror ignaros rerum naturalium Grammaticos nobis pro Glaucopide aue Lagopodē toto genere, & natura diuerſam obtruſiſſe: quorum quoque alij eò inſcitię deuenere, ut Lagopice legerint, & quam vocem quidam omnium ineptiſſimè ancillę nomen interpretantur. Rurſus diuerſa à Lagopode noſtra Lagodia eſt. Nam Alexander Myndius, referente [g] Athenęo,& Otidem cum Oto, qui Lagodia dici poteſt, confundente, Otidem λαγωδίαν cognominari ait. Quidam viri docti Germani Lagopodem croceam Germanicè interpretantur Emmerling, Goldammer, quod eſt genus Paſſerum, Ornithologo teſte. Lagopus autem crocea apud Plinium ſecunda ſpecies eſt, ſola magnitudine à Coturnicibus differens: quæ mihi longè alia auis eſt, ut ſuo poſtmodum patebit loco. Poſtremò Lagopus Dioſcoridi plantæ genus eſt, at quod tam paucis perſtrinxit, ut ex eius uerbis, quiſnam verus ſit Lagopus veterum, intelligere vix quiſpiam poſſit; ſed de hoc nos ſuo aliquando volente Deo, agemus loco.

Lagopice. Lagodia. [g] *L.9.c.13.* Emmerlig. Goldāmer. Lagopus crocea.

SYNONYMA.

AGOPVS nomen Græcum eſt, vel ipſomet [a] Plinio teſte, qui & id in latium tranſtulit, inquiens, *pedes leporino villo ei nomen dedēre*. λάγος enim lepus eſt. Hæc auis Heſychio, & Varino λαγωΐνης meo iudicio dicitur: neque alia fuerit Lagois [b] Horatio, etſi multi interpretes piſcem transferant quemadmodum etiam Calepinus facit, qui tamen aliâs auis genus eſſe cōcedit, quę leporinas habet carnes: quod ex Acrone Horatij ſcholiaſte trāſcripſit, apud quem ſic legitur. *Aut Lagois eſt auis, quæ carnem leporis habere perhibetur aut genus piſcis, quod in mari Italo non reperitur*: ignarus ſcilicet & ipſe, quid Lagois Horatio ſignificet piſcemne, an auē, in eo à Plinio diſſentiens quòd carnes leporis habere dicat, quando hic à pedum leporis ſimilitudine nomen, ut dixi, deducat. Verùm videbat Acron Poetam à delicato ad delicatiorem uictum progredi, itaque ceu leporinis carnibus ſimilem carnem celebrare Horatium cogitabat, nam

[a] *li.10.c.38* λαγωΐνης Lagois Horatij. [b] *li.2.ſer.2.* Calepini, & Acronis error. Leporinæ carnis la°. Horatius explicatus.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Vt inquit ille: neque ita longè à ſcopo aberrauit, ſiquidem Poëta poſtquam nobiliores piſces, vti exempli gratia ſcaurum, & oſtrea nominaſſet, ab his ad maiora oblectamenta, quæ ex delicatioribus carnibus percipiuntur, tranſit, quod vel ex ſubſequenti ſaltem verſu manifeſtò ſatis conſtare cuiquam poteſt, ſed Poëtam audiamus canentem, quò melius intelligamur.

Sperne cibum vilem: niſi Hymettia mella Falerno
Ne bibitis diluta, foris eſt promus: & atrum
Defendens piſceis hiemat mare, cum ſale panis
Latrantem ſtomacum benè leniet. Vnde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore uoluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. Tu pulmentaria quære
Sudando: pinguem vitijs, albumq; nec oſtrea,

Nec

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.
Vix tamen eripiam, posito Pauone, velis quin
Hoc potius, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum: quia vaneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda.

Veruntamen dictio peregrina morosioribus quibusdam Grammaticorum ingenijs fastidium mouerit, qua Poëta ceu epitheto Lagois vtitur, cùm interim ea nostram opinionem non parum astruat, ac confirmet: nam hæc nostra, aut potiùs Pliniana Lagopus raró, vel nunquam in Italia, nisi in Tridentinis quandoque montibus Germaniæ conterminis delata capitur. Sed mirum cuipiam videatur, quomodo etymum suum hæc auis Lagópus, vt dixi, vel Lagois dicta è Græcia agnoscat, cùm alioqui [c] Aristoteli planè fuerit incognita: qui nempè alibi nobis scriptum reliquit: nullum animal præter vnum leporem pedes villosos habere. Quapropter Aristoteli existimem hocce auium genus prorsus fuisse incognitum, & Plinium ex alio Græco id nominis descripsisse. Sed iam cætera synonyma, si quæ supersunt, prosequamur. [d] Bellonius Gallicè uocat Perdix blanche de Sauoie, id est, Perdicem albam Sabaudicam. Ornithologus in Sabaudia Vallesijs finitima Arbenne vocari sese accepisse scribit: cui inquit proximum nomen est Vrblan, Italis in Lombardia usitatum: sed eiusmodi vox mihi, & Italo, & Lombardo quodammodo, planè inaudita est, neque Italica uidetur: Burmij in Rhætis Italicè loquentes appellant Rhoucas, teste eodem Ornithologo, & alibi Herbei: alibi Perdice alpestre: qui circa Tridentum habitant, Pernise bianche della Montaigne, id est, Perdicem albam montanam. In quibusdam Italiæ locis audio uocari Perdices petrosas. Ab Heluetijs montium incolis Germanicè nominatur Schneehun, Schneeuogel, ein VVyld Rabhun, ein Vuild VVyszhun steinhun, circa Lucernam schrathun: Quæ uocabula partim à colore candido facta sunt, partim à locis ubi degunt, niuibus scilicet, & scopulis circa montium uertices. Postremæ uocis significationẽ Ornithologus Heluetius ipse se non assequi scribit, tantùm abest, ut ego eius rationẽ assignare valeam.

Lagois cur Horatio Peregrina dicatur.
Lagopus Aristoteli incognita.
[c] L. 3. hist. c. 12.
[d] L. 5. de Auib. c. 17.
Perdrix blãche.
Arbenne.
Vrblan.
Rhouca.
Herbey.
Perdix petrosa.

GENERA. DIFFERENTIAE

BINA Lagopodis genera [a] Plinius describit his uerbis: *Alpium peculiaris auis est Lagopus, præcipuo sapore: pedes leporino villo insignes ei nomen hoc dedêre, cæterò candida, Columbarum magnitudine. Non extra terram, in qua nascitur, ea vesci facilè: quando nec viua mansuescit, & corpus occisæ statim marcescit. Est & alia nomine eodem à Coturnicibus magnitudine tantùm differens croceo tinctu, cibis gratissima.* Prima itaq; Pliniana Lagopus ea fuerit quam [b] Iulius Cæsar Scaliger depingit, inquiens, *Est in Pyrenæis Perdicis facie, cuius rubra crura tegit pluma Columbarum more: ipsa tota candida. Hanc equidem puto Lagopoda Plinianam. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & soli auersa loca persequuntur: in quibus nix perennat. Idcirco raró capitur in campis. Tanti candoris est, vt à venatoribus hoc solo, quod niues superat, visu deprahendatur. Latet enim homine conspecto: eoq; dissimulato, sese motu prodere cauet. Tanta ei fallendi fiducia niuis similitudine: & quæ sequuntur.* Quæ profectò descriptio quoad auis colorem, magnitudinem, & locum, in quo degit, absque ulla controuersia Plinianæ ex æquo respondet. Quam enim Ornithologus depingit (binas autem easq; diuersas depingit, uniusq; nobis iconem exhibet, alterius quoque in appendice operis iconem daturum pollicitus, sed in fine operis eandem nobis pro diuersa obtrudit, estq; ea, quam & nos depictam damus) & quæ ex Heluetia mihi & ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Cardinale Paleoto tunc temporis auditore Rotæ ad sacratissimam Tridentinam synodum à Paulo Quarto Pontifice Optimo Maximo propter multiiugam eius eruditionem misso mihi transmissa fuit, propter aliquot nigras potissimum pennas, quas, ut mox in descriptione patebit, habebat, neutra Plinianæ ex æquo respondet; quemadmodum neq; illa quam aliquando apud serenissimum magnum Hetruriæ Ducem obseruaui, cui prope rostrum, & uropygium macula erat nigra. [c] Olaus magnus in septentrione genus auium niualium esse attestatur, quę in sæuissima hyeme tantùm, & magnis niuibus prodeant, Turdi magnitudine, & sapore, toteq; candidę. Has aues Ornithologus Lagopodes esse iudicat, uel eis congeneres: at magnitudo à Plinio Lagopodi albę ascripta non respondet. Quod modò ad secundum Plinianum genus attinet, inter omnes, quotquot hactenus scripserunt, & quotquot rerũ naturalium peritiam profitentur, nemo præter unum Ornithologum, qui suspicatur illud genus

[a] L. 10. c. 48.
[b] Exer. 59.
Lagop' Pliniana.
Ornithologi Lagopoda non esse ueram Plinianam.
[c] L. 19. rer. septent. c. 19.
Aues albæ Lagopodes creditę.

Authoris humilitas.

esse, quod primo loco nos exhibebimus, nemo inquam hactenus de eo iudicauit. Quapropter oratos, & exoratos quosdam homines velim, qui in iudicando nimis sæpè superstitiosi tacere omnino malunt, quàm propriam opinionem super aliqua re ambigua in medium afferre, vt si ipsis noua istæc mea super hac alite minus arrideat, saltem æqui boniq; consulant. Opinor itaque sicuti quoque in Perdicum historia annotaui, hoc secundum Lagopodis genus eam auem esse, quam [d] Petrus Bellonius nobis descripsit, depinxitq; sub titulo Perdicis Damascenæ, vel Syriacę. Conferte obsecro Plinianis verbis Belloniana, & vos etiam, qui nimis scrupulosa cura paruula quæque momenta examinatis, non dubito, non hæsito, quin opinionis meæ ocyus & accessores, & patronos habuero. [e] Plinius sola magnitudine hanc Lagopodem à Coturnicibus differre dixit, innuẽs interim colore quodammodo similes esse, sed croceo tinctu: circum oculos nimirum, quod Perdicibus omnibus commune est, imo & Lagopodi tum nostræ, tum Ornithologi, & (vt opinor) Plinianæ, & Scaligeranæ. Nam & apud Alphonsum eius nominis secundum serenissimum Ferrariensium Ducem, Lagopodem obseruaui eiusmodi oculis, cætera candidam. Bellonij Damascena Perdix Coturnicis instar diuersicolor est, dorso, & collo Gallinaginem, seu Rusticulam æmulans: Accedit par vtrique magnitudo: est enim rubris, & cinereis Perdicibus minor, hoc est media inter Coturnices, & Perdices minores magnitudine: Attamen hoc vnicum duntaxat signum obstat, quod Bellonius Perdici suæ torquem in pectore tribuat, cuius sanè, & Plinius erat facturus mentionem, si eo sua auis decorata fuisset. Sed cùm & id in icone, quam Bellonius exhibet, & quam mox ex eo nos quoque dabimus, non conspiciatur, itaque id ceu parui, aut nullius fortassis momenti, & tanquam parum conspicuum à Plinio fuisse omissum arbitror. Erant enim veteres in descriptionibus suis vel admodum negligentes, vel saltem parũ circumspecti, quẽadmodum & nos sępe in rebus tritis delineãdis.

Lagopus altera Plinij quæ sit.
d L.2. obseruat cap.93. & 5.de Auib.c.14.
e L.10.c.38.
Plinius expositus.
Lagopus croceis oculis cætera candida.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo Color.
Pedes. Rostrum. Cilia.

LAGOPODA mihi missam ita descripsi: magnitudo alitis à rostro ad caudæ vsque extremitatem commensuratæ respondebat magnitudini Columbæ, duos nimirum fermè dodrantes explens. Tota erat candida, si caudæ pennas excipias, quarum pleræq; nigræ erant. Pedes, & digiti pẽnis vestiebantur. Rostrum nigricabat. Supercilia in mare magis quàm in fœmina rubebant: nam in hac erant pallidiora. Aurium foramen satis patulum. Mas habebat in collo maculas quasdam nigricantes, quę in fœmina non erant. Plumarum radices in vtraque erant nigræ. Ex hisce, nisi turpiter labimur, vel cœco clarum arbitramur hanc eam Lagopoda esse, quam Ornithologus variam appellans, ita delineauit. Alterum etiam Lagopodis genus in Heluetiæ montibus reperitur. Auis huius generis, quam descripsi, mas erat, ventre candido, & alis quoque albissimis. A posteriore parte tamen pennæ aliquæ partim fuscæ, partim variæ (ϛικταὶ) erant. Caput, collum, & dorsum plumis fuscis, & maculosis distinguebantur. Collum supina parte plurimum albi, nigri parum habebat: prona partim varias, partim albas plumas. Pellicula supra oculos vtrinque semicirculi figurâ rutila eminebat. Rostrum perbreue, nigrum: cuius pars superior incuruata, inferiorem canaliculatam in se recipiebat. Cauda digitos quinque, longa duodecim pennis nigris constabat, & duabus in medio candidis, & tribus, aut quatuor varijs. Circa coxas densæ, & multæ erant albæ plumæ, ad imos vsque digitorum vngues adnatæ, ita vt nihil planè nudum apparet exceptis vnguiculis nigris. Vola pedis tantùm, & interna digitorum pars sine plumis erant: digiti tamen vndiquaque coeuntibus plumis tanquam pilis integi poterant. Magnitudo Columbæ, aut paulò maior. Longitudo totius circiter palmos quinque. Hanc auem circa Tridentum Italicè puto dici Otorno: circa Verbanum Lacum Colmestre. Nostri priuatim Steinhun, id est saxatilem Gallinam appellant, vt & præcedẽtem (quam mox describemus, & depingemus) aliqui. Sunt qui, distinguendi gratia, magnitudinis differentiam adijciant. Conijcio autem secundum hoc genus paulò maius esse. De priore quidem genere dubium mihi non est, quin sit Lagopus prima Plinij, candida, &c. Hoc secundum verò, etsi dubitari fortè potest, an secunda Plinij Lagopus sit, quam à Coturnicibus magnitudine tantùm differre scribit: omnino tamen ad idẽ genus cũ prima referri debet. Hæc omnia Ornithologus. Mihi neutra Plinianis Lagopodibus respondere ex æquo videtur. De Lagopode verò, quã Plinij primam esse affirmat, hunc in modũ scribit addita icone.

Lagopus varia Ornithologi Color. Collum. Cilia. Rostrum.
Cauda. Coxæ.
Pedes.
Magnitudo Longitudo. Otorno. Colmestre. Steinhun.
Lagopodis Plinianæ descriptio.

Allata

Lagopus auis, oum lagopode herba.

Allata eſt mihi aliquando Lagopus, initio Maij capta magnitudine Columbæ, tota candida, niſi quòd pennæ in cauda vtrinque nigræ erant. (Plinius totam candidam eſſe ait) Pedes,& digiti undiquaque hirſuti, vt in lepore, Roſtrum quale Galli Corylorum dicti, quem Attaginem interpretor, Auriculæ nullæ, nec aliquid aurium inſtar eminens, vt mireris, cur Lagopodem auritam Martialis dixerit. Amplius corpus mari, & à roſtro oculos verſus linea nigra, qua fæmina caret. Supercilia etiam, ideſt, ſemicirculi ſupra oculos in mare magis rubent, in fœmina pallent. Aeſtate fuſcam eſſe aiunt, non albam: eas verò, quæ non aſcēdant in montes, ne hyeme quidem albeſcere. (Vel hinc ſaltem quis Plinianam Lagopoda non eſſe non videat?) Eadem in ijs quæ in Perdicibus, obſeruari, quòd oua humi pariant, & quòd gregatim volent, nec in ſublime. Vocem edere non diſſimilem ceruinæ. Propè niuem,& glaciem degere in Alpium verticibus tota hyeme. Cauis equorum ueſtigijs per niuem aliquando inſidere, unde, ſi quis fortè accedat, ſubitò euolent. Viatores propè admittere, minimè ſuſpicaces. Capi interdum pane tantùm obiecto, alio accedente à tergo Hactenus ille. Supereſt Belloniana Perdix Damaſcena, ſeu Syroperdix, de qua his verbis [a] latinus factus loquitur. Quamuis reperiantur authores, qui Perdicis mentionem faciunt, quæ latinis Syroperdix appellatur, tota nigra præter roſtrum, quod rubrum eſt, nulla ratione manſueſcens, frequens verò in Antiochia,& Piſidia. Veruntamen Damaſci morantes, aliam auis ſpeciem obſeruauimus, quam, cùm nullum, quod antiquitatem ſaperet, nomen ei accomodare ſciremus, Perdicem Damaſcenam appellauimus. At ne eadem, quę de ea ſcripſimus, diuerſimodè repetamus, itaque iſtæc ex capite nonageſimo tertio libri ſecundi noſtrarum obſeruationum excerpſimus, ubi ita ſcripſeramus. Nullæ ſunt Damaſci

Auricula. Supercilia. Vox. Locus. Capiendi ratio. Perdicis Damaſcenę deſcriptio. [a] *L.6. Hiſt. auium c.16.* Color. Roſtrum. Nomenclatura.

Lagopus altera, Perdix Damaſcena Bellonij cum gramine phalaroide.

(vtimur nunc interpretatione doctiſſimi Caroli Cluſij Atrebatenſis, qui Bellonij obſeruationes ex Gallia in latium tranſtulit) ſylueſtres aues magis inſignes, quàm eius regionis Perdices: minores eæ ſunt rubris,& cinereis. Dorſi,& colli colore Gallinaginem ſiue Ruſticulam ęmulantur: alis verò alius ineſt color, nam quæ corpori iunguntur, albis, fuſcis,& fuluis pen-

Magnitudo. Color.

pennis teguntur: decem verò remiges pennæ cinereę ſunt, alarum pars interior, & venter albent, torquē habet in pectore, vt Merula torquata, vel Tetrax, rubro, & fuluo flauoq; coloribus conſtantem: alioqui capitis, & colli inferiore parte, roſtro, & oculis Perdici ſimiles, breuiſq; cauda. Eam inter alterius Ortygometræ, ſeu Perdicis Ruſticulæ, aut Pluuier Gallorum genera repoſuiſſemus, niſi crura haberet pennis ueſtita, ut Allobrogica Perdix alba, quæ Lagopus eſt, uel Columba plumatis pedibus. Iconem in noſtris obſeruationibus non expreſſimus, at ſpontè in hunc locum exprimendam reſeruauimus. Hæc ille.

NATVRA. MORES.

Agopodes non extra terram, teſte [a] Plinio, in qua naſcuntur, facilè ueſcuntur, tantæ nimirum feritatis, atque indomitæ naturæ, ut uiuæ nunquam manſueſcāt, & corpus occiſarum ſtatim marceſcat. Atque hæc tantummodò de natura Lagopodum apud ueteres exarata inuenias. Recentiores autem in eius inueſtigatione longè diligentiores extiterunt, ſed ex quorum relationibus tamen nihil certi colligas, Perdicumnè naturam ſapiant, ut affirmat [b] Bellonius, an contrà animalia ſint ſimplicia, ac penitus ſtolida, ut [c] Scaliger ſignificare uidetur, tantam ſimplicitatem eis tribuens, ut à uenatoribus diſpoſitam lapidum ſeriem tranſilire non audeant, ſed ſecundum illam, quaſi ſecus murum inſuperabilem decurrentes in decipulas incidant. Sed Bellonium hoc latuerit, & quod idem Scaliger ſubdit, tantummodò examinauerit, idq; uafritiei, calliditatiq; aſcripſerit, potius quàm ingenij ſtoliditati, uidelicet, quòd conſpecto homine lateant, corporis candori, quem cum niue, in qua perpetuùm degit, ſimilitudinem gerere nouit, confiſę. Sed & hoc tanti momenti non eſt, ut Perdicum naturam ſapere dici mereant. Præterea ſubinde patebit, quàm facilè ſeſe capi auis iſta ſinat.

[a] l. 10. c. 38.
[b] l. 6. de Auib. cap. 17.
[c] Exerc. 59.
Lagop⁹ an ſtolida auis an callida.
Lagop⁹ cōſpecto homine ut lateat.

LOCVS. NIDVS.

Agopus, inquit [a] Plinius, *Alpium peculiaris eſt*, ſed nunquid in Italiæ Alpibus reperiatur, adhuc dubito. Necdum enim hactenus obſeruaui. Solus tamen Zaccharias Lilius, Lagopis, inquit, quos Francolinos appellant, ager Vicentinus abundat, qui optimi ſaporis bonitate Phaſianos, & Perdices ſuperant. Sed uerendum eſt, ne uir iſte Francolinos Attagénes (quas ibi reperiri proprio loco diximus) cum Lagopodibus confuderit, falſus ſcilicet nominis homonymia. Et reuera Horatio Lagois (ſupra diximus eandem eſſe forſan auem cum Lagopode) peregrina dicitur. Vera Pliniana prima Lagopus teſte [b] Scaligero in Pyrenæis montibus reperitur, & in ſummis iugis eminentibus (utimur interim eius uerbis) ei ualli, cui Arbuſti cognomen eſt, qua fauces aperiunt iter, inter Tarroconenſem frequentiſſima. Scribit ibidem idem Scaliger, ubi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & Soli auerſa loca proſequi, in quibus nimirum nix perennat: atque idcirco raro capi in campis. Ea item auis, quam pro Lagopode ex Ornithologo dedimus depictam, in alpium uerticibus propè niuem, & glaciem tota hyeme degere dicitur. Ex quibus Lagopodem non tantùm frigore gaudere uidemus, ſed calorem, quin teporem Solis tanquam naturæ ſuę hoſtem aſpernari. Sed non ſemper id facere putandum eſt. Nam ubi nidulentur? Vbi incubent? Vbi pabula quærant? Ornithologi Lagopodem humi parere inquiunt, addo ego, Perdicum more. Cui enim uolandi facultas deeſt. (Nam neque in ſublime uolare aiunt, & gregatim) huic, teſte [c] Ariſtotele, nidus non prodeſt.

[a] li. 10. c. 38.
[b] Exerc. 59.
Nidus.
[c] l. 9. H. c. 8.

VOX.

LAgopus depicta ab Ornithologo uocem dicitur ædere non diſſimilem ceruinæ. [a] Bellonius uerò, eadem, qua Perdices uti ſcribit, quare rei ueritas aperienda foret. Ego quid de uoce dicam non habeo.

[a] lib. de Auib. c. 17.

CAPIENDI RATIO.

ERDICVM genus quàm difficulter capiatur, ſuprà videre eſt. Contrà hîc euenit in capienda Lagopode propter auis ſimplicitatem, adeo ut interdum pane tantùm obiecto capiatur alio accedente à tergo. Lagopus, inquit Stumpfius, non procul uolat, & facilè capitur, tanquam ſimplex, & ſtolida auis, hoc ferè modo. Lapides oblongo ductu diſponuntur, tanquã ad muri extruendi initium. Eò cùm peruenerint Lagopodes, non tranſiliunt, ſed iuxta illum ſubinde aſcendunt, deſcenduntq́; : tum auceps funem longum laqueis inſtructum iuxta eundem extendit, & cùm illic viderit aues, funem tam diu huc illuc trahit, donec illæ collo illaqueantur. Quin & ſimpliciùs ac minori opera interdum alij capi aſſerunt, nimirum hoc pacto, Aucupum alter pileum manu rotat, quem dum admiratur auis, alter cum longa arundine, & laqueo accedit.

Lagopus facilè capitur

VSVS IN CIBO.

LINIVS [a] Lagopoda præcipuo ſapore eſſe dixit. Et quantum eam prædicet [b] Horatius, habes in ſuperioribus. Ornithologus ſe aſſatę Lagopodis carne guſtata, ſubamaram reperiſſe ait, at guſtu non ingrato, & delicijs quæſitam. Mihi miſſam guſtare propter marcorem, quem ex itinere conceperat, non licuit. Aiunt Norici atteſtante [c] Scaligero, earum carnes eſſe ſaluberrimas; quarum eſu naturalis calor mirificè roboretur. Addit idem, omnium carnes celerrimè corrumpi.

[a] li. 10. c. 38.
[b] 2. ſer. 2.
[c] Exerc. 59.

DE COTVRNICE LATINORVM. Cap. XXII.

RAETER anni tempus, quod vel ſolum me ad conſcribendam huius auis hiſtoriam inuitare debebat, (nunc enim egregiam illam ſuam cantilenam paſſim in agris, & in caueis etiam incluſa occinit,) natura eius etiam hunc ſibi locum vendicat. Quid enim Coturnix cum Perdicibus præter nimiam illam his attributam verſutiam, non habet commune? Cuncta equidem, ſi [a] Ariſtoteli credimus. Par ei libido, par in libidine improbitas, uictus, volatus, nidus, incubatus idem, eadem pullorum educatio: necnon pugnacitas eadem, ac fortaſſis etiam maior. Huius item pugnam multi celebrârunt, qui tamen Perdicis non meminerunt. Quo in ludo illa (vt id obiter dicamus) præcipuè celebratur, quam omnium victricem mirata eſt Alexandria, Vrbs quippe tota in huius alitis præconijs occupata. Hanc tanti fecit Cæſar, qui primus Auguſti cognomine vſus eſt, vt Erotem Aegypti præſidem, cùm neſcio qua moroſitate hanc in ludibrium emiſſet, aſſamq́; deuoraſſet, inquiſitum ſuper hac re, ceu peſſimo, ac deteſtando ſcelere faſſumq́; malo nauis iuſſerit affigi, ac tam abominando mortis genere ducem illum tanquam hominẽ peſſimæ indolis affeciſſe, quo mortem tam celebris in pugna auis cohoneſtaret, aliosq́; poſtmodum à ſimili audacia deterreret. Meminit huiuſce tam atrocis mulctæ [b] Plutarchus. Refert pariter [c] Fabius Quintil. eloquentiſſimus ſcriptor iudicium Areopagitarum, quo damnatus ſit puer, quòd inuentus eſſet Coturnicibus oculos omnibus, quas poſſet comprehendere, oculos eruere. Hinc nanque euidentiſſimum ſibi capiebant argumentum pernitioſiſſimæ mentis, multisq́; malo futuræ, ſi adoleuiſſet. Ex quibus exemplis quanti olim ab omnibus, maximè principibus Coturnix æſtimata fuerit, quis non videat? At contrà fortè Plinij aſſecla quiſpiam, & Coturnicum oſor mihi obiecerit dicens, neutiquam Coturnici inter haſce hactenus recenſitas lautiſſimas volucres locum eſſe aſſignandum, poſtquam veratri ſemine veſcatur, & iccircò veterum menſas eã damnaſſe: ſimulq́; Comitialem propter morbum deſpuetam, vt [d] ille memoriæ prodidit, Galenusq́; atque Princeps Arabicæ ſcholæ Auicenna repetunt. Cui, vt modò reſpondeam, loci iſtius conditio prohibet, quare deferam reſponſum ad rubricam de vſu in cibis, vbi dilucidè firmiſq́; ac validiſſimis argumentis eiuſcemodi opinio-

Ordinis ratio.

[a] 9. Hiſ. c. 8.

Coturnicẽ pugnacem quãti fecerit Auguſt°. Erotes Ægypti præfectus cur ſuſpenſus.

[b] In Apophtegm.

[c] L. 5. Inſtit. Orat. c. 9.

Puer Coturnicibus oculos eruens, vt punitus.

Coturnicis æſtimatio.

[d] li. 10. c. 23

di opinionem multis hactenus hominum mentibus radicitùs infixam pessundabo. Illud tamen vtpotè ad hunc locum spectans silentio inuoluere nec possum, nec debeo, eò insaniæ nonnullos deuenisse, vt Coturnicem Italis vulgò dictam, quæ absque omni controuersia Perdix ruffa est, vti abundè scriptum est à nobis superiùs, veterum Coturnicem esse contendere non vereantur. Quorum me Hercule error crassior est, quàm vt nos in eo refellendo, vel tantillum temporis conterere dignemur, eoq; maximè cùm à doctissimo viro [a] Aloisio Mundella satis superq; sit reprehensus. Quicquid autem de Coturnice sua Veteres scripsêre, ea ad unguem in nostra Qualea (eo enim nomine nostris aucupibus venit Latinorũ Coturnix) obseruare licet: quinimò sola vox nobis sufficere deberet, à qua nimirum plerisque volatilibus nomina indita sunt. Nam si quis iteratim sonet Co tur nix, ita ut singulas syllabas toni tractu pronunciet, auis uocem liquidè, ac exactè imitatum se agnoscet. Quare non est, ut in profligandis hisce anilibus deliramentis diutius immoremur.

Coturnicẽ Italorũ cũ Coturnice Latinorum aliqui confundunt.
[a] lib. Epist. Med. Ep. 6.

AEQVIVOCA.

Χεννιὸν, id est, ut uertunt, Coturnix parua, de qua sic [a] Athenæus, *Auium, quas Chennia nominant. Sunt autem pusillæ Coturnices: meminit Cleomenes sua ad Alexandrum epistola sic. Phaleridas sale conditas decies mille: Tyladum quinque millia: Chennia salsa decies mille. Hipparchus in Iliade Aegyptia: Non mihi vita placuit quam degunt Aegytij Chennia uellentes, & salpas comedentes.* Eiusmodi animalia quæ sint, hactenus, ut ingenuè fatear, me latuit: Coturnices tamen esse non credo, nam hæ diminutiua uoce, idem Athenæus ibidem ex Eupoli Ὀρτύγια uocat. [b] Iacobus Dalechampius uir undequaque doctissimus χέννια interpretatur aues Alaudis similes, maiores, corpulentiores, rostro latiore, quas Galli Calendre dicunt. Verùm quo argumento id faciat, omnino non uideo. Suspicari quispiam posset Chennia pisciculorum quoddam genus potiùs esse, quàm auium. Vnde enim tanta auium copia, ut decies mille sale condirent? Ad hæc pisces sale condire usitatissimum, non item aues. Hæc subolentes Hesychius, & Varinus, uterq; nimirum dubius auibusne, an piscibus potius χέννια ascriberet, χέννιον, inquiunt, auicula quędam est apud Aegyptios sale asseruari solita, & genus piscis. Hanc meam coniecturam doctis uiris discutiendam relinquo, futurus in hac opinione audacior, & pertinacior, nisi Athenæũ eo loco scirem de auibus agere. Stelephuron herbam nulli non notam [c] Plinius quibusdã Ortyga, id est Coturnicem, & plantaginem uocari etiam scribit. Sed Theophrastus, ex quo id in suam historiam ille transtulit, Plantaginem quibusdam Ὀρτύγα dici ait, non autem Stelephurum, sed utramque herbam dicit esse spicosam: *Spicosa.* igitur [d] inquit, *oculus caninus, & cauda vulpina, & Plantago quæ Agnina lingua à quibusdam vocata est & ab alijs* Ὄρτυξ, (Gaza uertit Coturnix) *huic quodammodo similis bibinella est.* Nec alia fortè quàm Plantago fuerit illa herba, quæ Hesychio, & Varino Ὀρτύξις appellatur.

Chennion.
[a] lib. 9.
Chennia qualia animalia.
[b] In marg. Athenæi.
Calendre Gallorum.
[c] li. 21. c. 17.
Plantago.
Stelephuros.
Plin. error.
[d] 7. Hi. Plãt. cap. 10.
Ὀρτύξις.

SYNONYMA.

COTVRNIX Hebræis appellatur שלו Schelau, & שלוים Schaluim Coturnices: licet [a] septuaginta alibi Ortygometram, id est, matrem Coturnicum uerterint. Dauid Kimhi autem interpretatur auem præpinguem, quæ dicatur uulgò קוליא Qualea. Idem facit Rabbi Salamon. Iosephus, & D. Hieronymus astipulantur. Miratur Sanctes Pagninus esse, qui ac si per Scin dextrum scribatur, huius etymum afferunt, quòd in abundantia frumenti iuxta apologum ociosa, & secura desideat, pinguedine ingrandescens. Est enim auis præpinguis. Chaldæus interpres סליו Selau habet. In dictionario Syrochaldaico legitur שליא Scilua. Arabs סלוי Salui. Persa מורג צה Moreg Zag, & [b] alibi Arabs, similiter & Chaldæus שליו Shaliu. Persa מורג צהא Moreg Zeha. [c] Alibi ubi Chaldæus פסגני Phasiani, Arabs habet אלשלוי Elschalui cum articulo el. In dictionario trilingui pro Coturnice legitur שלו Schalau, סלוא Salua, & כבלי Kakli, quæ postrema uox etiã in Syrochaldaico dictionario reperitur, quemadmodũ & סלוין Saluain. Dorache Auicennæ interpres exponit ex [d] Aristotele Coturnices. Bellunensis apud eundem Auicennam Seman interpretatur Coturnicem, uel Qualeam: Altedarugi uerò (aliàs Altaiugi) Phasianum uel Perdicem, uel auem Coturnici similem. Græcis Ὄρτυξ appellatur, hodie uerò uulgò Ὀρτύκη, uel Ὄρτικι. Eupolis teste

Schelau.
[a] Exod. 16.
Selau.
Scilua.
[b] Num. 11.
[c] Psal. 105.
Scalau.
Dorache.
[d] 8. H. c. 12.
Ὄρτυξ.
Ορτυκι.

Lib. 9.

teſte [e] Athenæo imminuente vocis ſignificato, in Vrbibus Ὀρτύγια tanquam Coturniculas, dixit his verbis: *Aliquando Coturnices nonnullas tu aluiſti: Ego verò poſtea μικρὰ ὀρτύγια, id eſt, exiguas Coturniculas: quid inde? Antiphanes in Ruſtico ſic ὀρτύγιον dixit: Et quid nam facere potes Coturniculæ cùm animum habeas?* Porrò idem Athenæus ibi ſcriptum reliquit dictionis ὄρτυγος mediam ſyllabam ab Atticis produci, teſtemq; citat Demetrium Ixionem, qui id ſcribat in libro de conſuetudine loquendi. [f] Ariſtophanes verò verſus ſeu metri cauſa corripuit. Docet item quomodo ὄρτυξ declinandus ſit, inquiens: ὄρτυξ, κόκκυξ declinantur per υγος: nā nomina in υξ maſculina biſſyllaba, ſi conſonantem aliquam immutabilem initio ſecundæ ſyllabæ habent, declinantur per κος, ut κήρυξ, excipe ὄνυξ: reliqua per γος, ut ὄρτυξ. Pro Coturnice Albertus deprauatas quaſdam voces habet, vt Antogos pro ὄρτυγος, Hakalokirim, & Harcoyz. Alij inquit ipſe, Guagias (forte Qualeas) vocant. Multi, quos inter etiam [g] Beda eſt, perperam Coturnicem Græcis Ortygometram eſſe dixére, de qua nos ſeparatim agemus. κοντιλὸς Heſychio, & Varino auis genus eſt, aut Coturnix, item ſerpens, iaculus nimirum, qui ἀκοντίας aliàs dicitur, quaſi acontilus. Pro ὄρτυξ apud Varinum τόρτυξ quoque legitur. Longolius Coturnices exiſtimat Teophraſto dici Perdices nanas. Quod ad etymum attinet Græcę vocis ὄρτυξ, [h] Iſidorus ait ita vocari, quia in Ortygia inſula priùs viſa ſit hęc volucris: mihi contrà inſula, quę aliàs dicitur Delos, ut ſuo loco dicetur, ab aue potiùs nomē obtinuiſſe videtur, quàm auis ab inſula. Latini nulla vtūtur ſynonymia. Comeſtor tamen vulgò Currelium dici vult à currendo: at id nominis Perdicibus, ſimilibusq; alijs auibus, qui plus pedibus quàm alis ferè valent, attribui poteſt. Italis nobis Quaglia dicitur, quam uocem nonnulli parum Latini in Latium trāſtulēre, Qualeam dicentes: Plautus alibi ... Coturnix dixit in fœminino genere, & nos hac in re ipſum ſequi volumus. Prima ſyllaba corripitur, legitur tamen producta apud Lucretium hoc verſu.

At capris adipes, & Coturnicibus auget.

Hac poëtica licentia vſus etiam eſt doctiſſimus [i] Hieronimus Fracaſtorius canens.

Victuráq, graui Coturnix tarda ſagina.

Periti etymum à ſono vocis deducunt, ſonat enim iteratim Co tur nix, uti ſuprà diximus. Blondus Qualeam quoque hinc dictam ſcribit: Antonius Gaſius Quaquilas ſcribit communiter appellari. Apud Arnoldum Villanouanum Quiſquila in eodem ſignificato legere eſt, uti pariter apud Albertum, Coturnicem Galli Caille vocant: Hiſpani Cuaderuiz. Germani ſuperiores Vuachtel: Belgæ Quartel, non autem Quackel, ut habet Ornithologus: Angli Quayll. Illirij Krziepelka, uel Krzepelka.

[f] In pace. ὄρτυξ, ut declinetur. Antogos. Hakalokirim. Harcoyz. Guagias. Bedę error. [g] In expoſ. c.16. exodi. κοντιλὸς ἀκοντίας ſerpens. τόρτυξ Perdices nanæ. [h] L.12.c.7. Ortygię inſulę etymū. Currelius. Quaglia. Qualean. [i] Lib. 2. de morbo Gall. Etymum. Quaquila. Quiſquila.

GENVS. DIFFERENTIAE.

VNVM duntaxat hactenus à me Coturnicum genus obſeruatum eſt, neq; aliquem video aliud obſeruaſſe. Nam quamuis [a] Ariſtoteles ſcribat uiſam quandoque Coturnicem albam, ea diuerſam ſpeciem minimè conſtituit. Cur uerò quibuſdam in locis aliquando albeſcant aues, & ipſemet ibi Philoſophus diſputat, & eſt à nobis ſæpiùs indicatum. Veruntamem iam in mentem mihi uenit legiſſe me aliquando apud [b] Martinum Cromerum in campis Ruſſicis, & Podolocis (an forte Polonicis legendum?) reperiri Coturnices uirentibus pedibus, quarum vſus etiam ſpaſmum indicat. Noſtrates pedes virides non habent & nunquid ſpaſmum, & conuulſionem comeſę inducant, alio loco à nobis diſputabitur.

[a] L. de colorib. [b] L.1. de Polonia. Coturnices uirentibus pedibus.

FORMA. DESCRIPTIO.

NOTAE quotquot ſuæ Coturnici ueteres aſcripſerunt, ad unguem omnes in noſtris reperiuntur. [a] Plinius paruam auem vocauit: & noſtra parua eſt. [b] Atheneus pedes fiſſos tribuit, eiusq; teſtem adducit Ariſtotelem, & noſtræ eiuſcemodi pedum conſtitutio conuenit. Rurſus [c] Ariſtoteles, ſi modò uerus Ariſtoteles, Coturnicibus, & Gallinaceis pinnas duras eſſe inquit, quod pariter ſignū noſtrę Coturnici commune eſt. Verùm huiuſmodi notę omnes multis alijs competunt. Longolius arbitratur Theophraſto fortè Perdices nanas dici, quoniam ita per omnia Perdicem imitantur, ut præter exiguitatem, & preſſitudinem corporis planè nihil diſtent. Cui verò doctiſſimo viro cur hac in re repugnem non video Picta

[a] L.10.c.23. [b] Lib. 9. [c] In Phiſio. Coturnix cur Perdix nana credita.

Perdi-

Coturnix mas cum adianto.

Coturnix fæmina cum elleboro nigro adulterino.

Perdicem vocabat Martialis, quod epithetum Beroaldus Coturnici attribuit inquiens.

& picta Coturnix

Preſſa ſub Accipitre fata cruenta gemens.

[c] Lib. 9.

Fæminæ, et Maris differentiæ.

Fæmina Coturnix, inquit Alexander Myndius apud [c] Athenæum, quam mas collo eſt graciliore, parte mento ſubiecta minimè nigra. Sed & alijs notis diſtinguuntur. Totus fæminæ color quodammodo teſtaceus eſt ſuperius ad ceruicem, dorſum, caudam, & alas, ad mentum, & pectus ſubluteus, ad ventrē ferè albus. Mas longè mai r; caput, ceruicem, dorſum, caudam, & alas fermè nigra albis, oblongis deorſum tendentibus lineis, obtinet. A roſtro ſupra oculos, & aures linea inſignis longitudinis ad ceruicem uſque excurrit. Quod Alexander Myndius ſub mento nigrum vocabat: id ad colli inferioris initium deſinit, ſed ſupra oculos, ſub nempe paulò antè nominata oblonga alba linea circulares aliquot maculas habet, ſeu mauis appellare lineas, albas nimirum binas, tres nigras alternatim poſitas: quę res non parum decoris aui conciliat. Roſtrum in mare etiam magis quàm in fæmina nigricat. Mas ſupra roſtrum ceu capillos quoſdam habet, qui in fæmina deſunt. Collum planè ruffum albis intercurrentibus lineolis. Pectus, & venter, ut fæmina, quaſi alba, ſed huic ruffæ uerſus alas maculæ ſunt. Cauda fęminę pro portione maior. Pedes in mare minus quàm in fæmina luteſcunt: quorum digiti ita conſtituti ſunt, ut medius primum, & tertio (qui ferè æquè longi ſunt) longè maior ſit: poſterior, nempe quem pro calce habent, admodum exiguus.

ANATOME.

Oſſa.

Gula.

[a] 2. Hiſt. vlt.

[b] Lib. 9.

Cor.

Iecur.

Fel.

[c] 2. Hiſt. c. vlt.

Teſtes.

COTVRNIX internas quaſdam partes obtinet, diuerſæ ac in multis alijs auibus conſtitutionis. Oſſa in primis, teſte Oro Apolline, dura, & ſolida, vt pote quæ difficulter afficiantur, qualia nimirum auem pugnacem decebant. [a] Ariſtoteles gulam infrà ampliorem eſſe dixit, & paulò pòſt, *Coturnici, inquit, præ cæteris hæc propria habentur, ut & ingluuiem, & gulam propè ventriculum amplam, & latam habeat.* Alexander verò Myndius apud [b] Athenæum in fæmina Coturnice diſſecta ingluuiem ait amplam non videri: magnum verò cor habere, atque id τρίβολον, (triſulcum uertit Dalechampius) muricis modo, in tres velut cuſpides diuiſum. Iecur, & fellis conceptaculum inteſtinis agglutinata: ([c] Ariſtoteles ſimpliciter fel inteſtinis iungi dixit) fellis ad inteſtina labentis canalem paruum, & vix aſpectabilem: teſtes iecori ſubditos, ut Gallus.

LOCVS.

Coturnix migrat, & quomodo.

[a] 8. Hiſt. c. 12

Diſcedere volentes, ut noſcat auceps.

[b] L. 10. c. 23.

Migratio Coturnicū deſcripta.

OCA amat campeſtria, in ſegetibus viridibus primùm, mox maturis, deniqueque in earum ſtipulis latitans, nulli non genti nota auis, at migratoria, & quæ quotannis ad nos vère aduolat, & nedum elapſa penè æſtate diſcedit. [a] Ariſtoteles author eſt hoc auium genus, cùm hæc loca adeunt ſine ducibus pergere, ac cùm hinc abeunt, ducibus Lingulaca, Oto, & Matrice (Ortygometra) proficiſci, atque etiam Cynchramo, à quo noctū etiam reuocentur. Cuius uocem cùm ſenſerint aucupes intelligere parari diſceſſum. Dixit inſuper diſcedere antequam Grues: alteram enim Auguſto, alteram Septembri menſe incipere. Sed [b] Plinius quod hîc Ariſtoteles de diſceſſu ſcribit, id ad aduentū tranſtulit, inquiens. *Coturnices antè, & ſemper adueniunt quàm Grues.* Fuit tamen Plinius in deſcribendo earum diſceſſu, & aduentu diligentior, quàm Ariſtoteles. Quare neque verba illius aſcribere clarioris doctorinæ cauſa piguit. *Aduolant & hæ,* inquit, *ſimili modo non ſine periculo nauigantium, cùm appropinquauere terris. Quippe velis ſæpe inſidunt & hoc ſemper noctu, merguntq́, nauigia. Iter eſt his per hoſpitia certa. Auſtro non volant, humido ſcilicet, & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt propter pondus corporum, vireſq́, paruas. Hinc uolantium illa conqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergo maximè volant Ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem Accipiter rapit, ſemper hinc remeantes comitatum ſolicitant, abeuntq́, vnà perſuaſæ Glottis, & Otus* (ita legendum, non autem Otis, vt vulgaria exemplaria habent) *& Cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auidè profectam, pœnitentia in volatu cum labore ſcilicet ſubit. Reuerti incomitatam piget, & ſequi, nec vnquam plus uno die pergit. In proximo hoſpitio deſerit. Verùm inuenitur alia antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies: Cychramus perſeuerantior*

uerantior festinat etiam peruenire ad expetitas sibi terras. Itaque nocte is eas excitat, admonetq́; itineris. Hęc omnia Plinius.[c] Blondus verò vbi ille velis insidunt habet, incidunt legit, & hanc lectionem Solinus Plinij expilator aliàs, & simia, quoque secutus est, & ex Oppiano eadem asseri potest.[e] Bellonius tamen priorem lectionem approbare videtur scribens se in itinere obseruasse, cùm ex insula Rhodo Alexandriam peteret, quæ magna numero fessæ quiescendi gratia malis, & velis insiderent. Marcus[f] Varro verò in Pontijs insulis (quæ duę sunt non longè a Palmaria regione Formiarum) Coturnices cùm ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morari testatur. Vt ut est, Plinio nō facilè crediderim tanto numero nauibus insidere, vt nauigantibus periculum naufragij adferant. Neque etiã verum est, vel saltem Aristoteles non dicit, Coturnices, vt ille habet, comitatum abituras quærere. Nam hoc modo statuendum esset, Coturnicem potiùs quàm Otum, Ortygometram, Glottida, & Cychramum, vt Aristoteles vult, ducem itineris esse. Quanuis id à[g] Solino repetitum sit, qui eam etiam rem latiùs explicat: cuius verba itaque non omittam, ne quid vnquam desiderari hoc in opere possit. *Adueniendi,* inquit, *habent tempora æstate depulsa. Cùm maria tranant, impetus differunt, & metu spatij longioris uires suas nutriunt tarditate. Vbi terram persentiscunt, coëunt cateruatim, deinde globatæ vehementius properant, quæ festinatio plerunque exitium portat nauigantibus. Accidit enim plerunque noctibus, vt vela incidant, & præponderatis sinibus alueos inuertant. Austro nunquam exeunt, nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum se Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuscula atque eò tarda faciliùs prouehat siccior, & uehementior spiritus. Ortygometra dicitur quæ gregem ductitat. Eandem terræ proximantem speculatus Accipiter rapit.* (Plinius primam Coturnicem, non Ortygometram ab Accipiter ita rapi dixit. Quę res ab experientia dependet: mihi quanuis nihil habeam certi, Solini lectio probatur: hæc enim ceu dux cæteris præuolat, Coturnices, sequentes cateruatim volitant) *ac propterea opera est uniuersis, vt solicitent ducem generis externi, per quem frustrentur prima discrimina.* Hactenus Solinus.[h] Oppianus verò longè aliam rationem assignat, quare nauibus incidant, nimirum propter aquarum timorem. *Timidæ interim,* inquit, *vt maris aspectum ex horeant, & oculis conniueant, vnde aliquando velis illisæ nauium à nautis capiuntur.* Quod verò volatu ceu auium celerrimas non intermisso mare superare dicat, id non vsque adeo verùm est, uti Bellonius obseruauit, & Marco Varroni aduersatur, quemadmodum ex superioribus videre est: ad hæc sunt qui in Delum etiam insulam è mari deferri scribant, vt non vno continuo volatu mare traijciant. Illud postremò quòd Solinus dicit, quod adueniendi tempora habent æstatę depulsa, id cùm experientiæ, tùm Aristotelis authoritati repugnat.[i] Hic autem discedere eo tempore non aduentare scribit inquiens. *Discedunt antequam Grues, altera enim Augusto, altera Septembri mense incipiunt.* Quod modò ad Aquilonem ventum attinet, quo flante has aues mare tranare Plinius, & Solinus dicunt, id verissimum est, etiamsi sacræ paginæ repugnare videatur, cui explosis illis profanis ethnicis credendum est.[k] Hæc enim populo Israëlitico in deserto carnes poscenti Deum arreptas trans mare Coturnices immissurum, Austrum abstulisse de Cęlo tradit, & in virtute sua introduxisse Aphricum, ventum scilicet vehementem, & procellosum, de quo dicebat[l] Virgilius:

> *Vnà Eurus, Notusq́; ruunt, creberq́; procellis*
> *Aphricus.*

Sed facilè Plinius & Solinus cum sacra pagina conciliantur. Nam quanuis Aphricus vehemẽtia, vt dixi Aquiloni proximus sit, situ tamen proximus Austro est, nimirũ inter hunc & Zephirum spirans. Accedit situs regionum, nam si Aphricus, qui transuersim flat iuxta Austrum, Coturnices in castra Israelitarum impulit, ut[m] Psalmographus dixit: Boreas qui est è regione oppositus eas expulisset, tantum abest, vt induxisset: atque ita nulla vis naturæ illata est, sed secundum eius ordinem omnia disposita. Cæterùm ex hisce, quæ hactenus dicta sunt, nemo non videat, Coturnices aues esse migratorias: ausus est tamen Albertus id negare, inquiens: *Coturnicem multi credunt trans mare auolare, quod falsum esse conuincitur: quoniam trans mare per hyemem non inuenitur. Latet ergò sicut aues cæteræ quibus superflui, lentiq́; humores concoquendi sunt.* Debebat saltem Albertus hîc mare nominare, trans quod per hyemem Coturnices reperiri inficiatur. Quasdam maria non transuolare verissimum est, quæ nempè ad loca tepidiora, ut nonnullæ quoque aliæ, quæ frigidioris auræ nostrarum regionum sint impatientes, sese recipiunt: at nullas migrare, ut ille contendit, falsissimum est. Cùm è Rhodo Alexandriam Aegypti, inquit,[n] Bellonius, nauigaremus, plurimæ Coturnices à Septentrione meridiem versus volantes, in naui nostra captæ sunt: vnde certò persuasus sum cælum mutare. Nam prius etiã cùm è Zacyntho insula in Moream seu Nigropontum nauigarem verno tempore, Coturnices contraria profectione à

Meridie

[c] In latinis.
[d] Cap. 18. Polyhist.
[e] L. 5. c. 20. de Auib.
[f] l. 3. de re rust. cap. 5.
[g] Cap. 18.
Coturnicẽ an Ortygometrã primã rapiat Accipiter.
[h] In Exeuticis.
[i] 8. Hist. c. 12
[k] Psal. 74.
[l] Aenid. 1.
Cum sacra scriptura Aristoteles, & Plinius Conciliati.
[m] Psalm. 77
Aues quæ latent.
[n] Lib. 5. de Auib. c. 17.

Meridie ad Septentrionem volantes obſeruâram, vt illic per totam æſtatem degerent: quo tempore etiam permultæ in naui noſtra captæ ſunt cum diuerſis alijs migrantium auium generibus. Obſeruo ego hîc volandi modum: ſiquidem ſi Aquilone ſpirante volantes vtuntur, Auſtroq; à volatu ſeſe contineant, ſicuti ex Plinio, ac Ariſtotele diximus, contrario vento volare dum accedunt ad nos pronunciandum eſt: quod ſanè rationi, ſenſuiq; noſtro repugnare apparet. Aquilo enim à celerrimo Aquilę volatu nomen habens velociſſimus ventus, item valde impetuoſus: contrà Coturnices volatum exercent admodum debilem, propter nimiam corporis grauitatem, debilitatem verò, vt Plinius atq; ipſemet, ſi Deo placet, Ariſtoteles teſtantur, querula voce ſignificant. Quomodo itaque hoc flante vento ad nos venerint, planè mihi perſuadere nequeo, nemoq; aliûs facilè perſuaſerit. Quapropter arbitror ego abeuntes à nobis huius venti opera uti, adeuntes nequaquam: quinimo niſi ad diſceſſum Aquilo detur difficulter ad optata loca peruenire: multasq; nimia pinguedine (Autumno nempe quàm vêre ſunt pinguiores, ut dicebat [o] Ariſtoteles) graues niſi ob hanc cauſam apud nos hybernare, ac pro hybernis, hîc loca tepidiora inquirere. Neque hanc meam opinionem Ariſtotelicis dogmatibus prorſus refragari reor. Is enim de migratione harum auium agens; *Hybernare*, inquit, Gaza vertente, *apud nos non patiuntur: niſi paucæ locis apricis remanſerint: nimirum grauitate, ponderéq; corporis, & uento apto non aſpirante impeditæ. Cùm ceciderint, ſi ſerenum ſit, aut Aquilonium tempus ſociantur, & proſperè degunt: ſed ſi Auſtrinum, moleſtè: propterea quòd parùm volant. Humidus enim grauisq; Auſter eſt, quamobrem qui aucupantur, Auſtrum, non Aquilonem obſeruant.* Non negat itaque hîc Ariſtoteles Auſtrino tempore volare Coturnices, vt facit Plinius: ſed moleſtè tunc agere aſſeuerat, ſed quòd moleſtè fit, tamen fit aliquando. Ab hac migratione Coturnix peregrina à poëtis dici meruit, ut ab Angelo Politiano canente:

Flet viduus Perdix queritur peregrina Coturnix
Incluſi caueis.

Vſus eſt eodem epitheto Antonius cognomento Gigas olim integerrimus noſter amicus hoc verſu.

Non ibi vel Perdix deeſt vel Peregrina Coturnix.

Atque iſtæc de Coturnicum migratione ſeu mutatione cæli dicta ſufficiant. Nam quod nonnulli, qui ſe theologos, & morales iactant, ſcribunt has aues, dum mare tranant, laſſas vna ala volatum promouere, altera verò natare, id fabulis fabuloſius eſt, & omni mendacio falſius & quòd ne pueris quidem in ſcholis perſuadeant. Videamus modò quibus in regionibus magis abundent. Quas inter Delus inſula primam mihi ſeſe obtulit, quam olim Ortygiam fuiſſe dictam tradit [p] Strabo, etſi cauſam eius non aſſignans, ſed Phanodemus apud [q] Athenæum, nec non Aelianus ita nuncupatam volunt, quòd eiuſcemodi volucres gregatim mare tranantes, illic ob acceſſus, & tanquam portus commoditatem ſubſiſtant: [r] Solinus contrà quòd in ea Coturnices primùm viſæ ſint, ſecutus vt videtur fabulam, vel illam, quæ Latonam ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe, eosq; in Delo peperiſſe narratur, uel aliam illam, quæ Aſteriam Iouis concubitum fugientem ſe ipſam in Coturnicem immutaſſe, & in mare proſilientem factam eſſe inſulam fingit, vnde hęc eadem inſula alio nomine etiam Aſteria appellatur. Neque aliunde Lycophron ſanè inſulam ὄρτυγα πτερυμένῳ, ideſt, Coturnicē alatam appellauerit. At ego vel à copia Coturnicum ita dictam putauerim, vel quia in ea ſicut, antea annotauimus, ad nos accedentes laſſæ quieſcendi cauſa aliquandiu remorentur. Arabicus ſinus, teſte [ſ] Flauio Ioſepho, Coturnicibus plurimùm abundant: quæ fortaſſis earum reliquiæ fuerint, quibus Deus Iſraelitas in deſerto cibauit, de quibus nimirum ille ibidem loquitur. Superior Aethiopia abundè Coturnices alit, multaq; alia auium genera: item terra ſancta, nec non Madera inſula, vt Cadamuſtus ſcribit, & plurimæ noui orbis regiones. Circa Tænarion, quę nunc Cereapolis, teſte [t] Procopio, dicitur, tantus Coturnicum numerus eſt, ut hodie mutato ab eis nomine, Porto de Qualeis, vel, ut alius quidam, Porto delle Quaglie nuncupari meruerit. Tanta copia in agrum Neapolitanum ex Africa propelli Coturnices, nonnulli referunt, ut glomeratim ſępè in ædes maritimas incidant, & ſine ulla difficultate capi queant. Ad Capreas Tyrrheni maris inſulam ſub hyemem imminentem ſeſe multæ Coturnices conferunt: neque mirum, ſi id faciunt, nam inſula tantæ amœnitatis eſt, ut Auguſtus, & Tyberius imperatores eam quoque ſæpe animi refocillandi cauſa peterent, quod Tyberij arx, qua [u] Plinius eam fuiſſe nobilem ſcribit, & cuius etiamnum veſtigia extant, locupletiſſimè atteſtatur. Idem etiam contingere [x] Aloiſius Mundella ait ad maritimam circa Piſaurum regionem. Belgas ferunt hoc auium genere plurimum abundare, præci-

Volãdi modus dũ migrant.
Aquilo uentus qualis & unde dictus.
Quando Aquilone uento utuntur, authoris opinio.
[o] 8. Hiſt. c. 11
Coturnices ubi abũdẽt
[p] Lib. 10. Georg.
[q] Lib. 9.
Delus inſula cur Ortygia dicta.
[r] C. 18. Polyhiſt.
[ſ] L. 13. c. 1.
[t] Lib. 13. de bell. Vuand.
Coturnicũ portus.
Caprearũ inſulę amœnitas.
[u] L. 3. c. 6.
[x] In Epiſt. Med.

præcipuè qui Oceano adiacent, vt Hollandi, Zelandi, Flandri, quos aiunt quotannis maximam earum capturam facere, nauibusq; in Angliam deuehere. Narbonensis item Gallia vim ingentem Coturnicum habet, ideoq; in vnoquoque fermè diuersorio loca instituta sunt, in quibus saginentur. Mediterranei Galliarum verò tractus alunt quidem Coturnices, sed raras admodum. Auerroes, referente [y] Galeoto Martio, author est, Coturnices, & Alaudas in Andalusia insula non reperiri. In conuallibus Alpium Heluetiearum apud Rhætos, Sedunos, & Leopontios non pauciores, quàm alibi capiuntur.

[y] L. de promiscua doct.

Coturnices & Alaudæ vbi reperiantur.

10

INGENIVM.

X superioribus Coturnices temporis qualitates nosse palam est, quibus tutiùs abituræ, & venturæ mare traijciant. Sed nec ita id tranare tentant, nisi receptis primùm viribus. Moderandam nempe ipsam in rebus omnibus actionem secundum virium suppetentiam non ignorantes. Atq; ita ab his, vt à plerisq; alijs brutis docetur ignauus homo vires suas metiri. Cùm mare transuolant, inquit [a] Oppianus, vt intelligant, superatumne iam ipsis mare sit, nec ne, singulæ ternos ore lapillos ferunt, quorum singulos per interualla demittunt, & diligenter obseruant, vtrum in mare lapillus quisque deciderit, ulteriusq; volandum sit, an in terram, & tempus iam sit quiescendi. Quæ res, nisi veritatis terminos 20 excedat, non mediocrem quidem in hoc auium genere prudentiam indicat. Oppianus id fortè ex [b] Plinio transcripserit, sed qui non semper ipsas id facere videtur innuere, at cùm ventus, (vt ipsius uerbis utar,) agmen, (traijcientium scilicet mare) aduerso flatu cœperit inhibere, Nam tunc pondusculis lapidum appensis, aut gutture arena repleto, stabilitas volare eas attestatur. Idem Grues factitare nonnulli prodiderunt. Sed cùm [c] Aristoteles hoc falsum esse scribat: itaque & Coturnicē hoc facere nō facilè Plinius, uel Oppianus mihi persuaserit. Alij id diligentius inquirere poterunt. Petrus Bellonius vir cùm doctissimus, tum fide dignissimus, uiuas in medio mari in naues incidentes aperuit, milium & hoc fermè recens in ingluuie reperit; lapidum eorum, aut arenæ, si inuenisset, haud dubio mentionem facturus. Seneca referente [d] Andrea Theueto, memorat, Coturnices, & alias aues, 30 necnon quadrupedia aliquādo terręmotu interijsse. Hinc, inquit Theuetus edoctæ hæ alites in posterum circa flumina uersantur, gnaræ scilicet loca fluminibus proxima, & paludosa minus quàm alia terręmotui esse obnoxia. Verùm nunquid & hoc uerum sit Theuetus uiderit. Coturnices inter segetes, & earum stipulas, quæ saltem in paludosis locis pauciores sunt, habitant, quandiu apud nos agunt: adhæc locum illum in Senecæ operibus diu quæsitum reperire non potui. Attamen illud Theueto concedēdum, paludosa loca minus quàm alia terręmotu concuti: exemplo sit celeberrimum illud Dianæ Ephesię templum quod ducentis, & amplius annis integrum perseuerasse dicitur, adhuc diutius ita durandum, nisi Heluidius quidam, ut memorandum de se posteris famam, & celebre nomen relinqueret, ut scribit Herostratus, id incendisset. Ob eandem pariter rationem Romę ad Tyberim Herculi templum ędificarunt.

Vires in omni re examinandæ.

[a] In ῾ξευτ.

Cur lapillos ore ferant.

[b] L.10.c.23

[c] 8.hist.c.12

[d] Lib. 2.hist. Ind.

Terræmotu animalia intereūt

Loca terręmotui minus obnoxia.

Dianę Ephesiæ templū cur à terræmotu tutū.

Heluidij faciunt.

40

VOLATVS.

OTVRNICIBVS, Perdicibusq; uolandi facultatem deesse docuit communis pręceptor [a] Aristoteles, ubi rationem reddit, cur nidum sibi non faciant. Eandem uolandi imbecillitatem innuebat [b] Plinius, inquiens. *Parua auis, & cùm ad nos venit, terrestris potiùs quàm sublimis.* Aquilonio tempore meliùs degunt, contrà Austrino ægrè uolant, quòd huius uenti humiditas corporis grauitatem per se alioqui ad volatum parum idoneam augeat, ueluti ex [c] Aristotele diximus, cùm de migratione ageremus. Hinc est, quod Hieronymus Fracastorius Ve- 50 ronensis, medicorum, ac Poëtarum nostri temporis coryhęus apposito admodum corporis grauitati epitheto tardam uocet, inquiens:

Viteturq́, graui Coturnix tarda sagina.

Verùm prudentissima Natura, quę nullibi deficit, volatus debilitatem pedum uelocitate recompensauit. Currunt enim satis velociter. Coturnicem, inquit Comestor, Currelium vulgò dicimus à currendo.

[a] 9.Hist.c.8

[b] L.10.c.23.

Quo tēpore velociores.

[c] 8.hist.c.12

Coturn. velociter currunt.

VOX. CANTVS.

IN nonnullis,inquit, [a] Ariſtoteles, auium generibus cantus maribus tantùm datus eſt, vt Gallinaceis,& Coturnicibus. Albertus verò fæminæ non tantū vocem attribuit, verumetiam,vt apparet, maiorem,dum ait: *Coturnix mas vocem edit exilem ferè ſicut Grllus, fæmina craſſam.* Vtraſque canere facilè crediderim. Sed nunquid fæminę vox grauior ſit,ignoro. Vere canere incipiunt, præſertim Aprilis menſis initio: at nunquid ſubitò ac ad nos venerint, ſubdubito: nam ſi verum eſt vt [b] Blondus ex Plinio tradit eas in Campania eo tempore magno numero videri, priuſquam veniſſe credantur(veniſſe autem ſeſe voce maximè produnt) itaque fuerint iam aliquo tempore, antequam aduenisse ſeſe voce ſignificent ſua. Eadem vox pugnam huius auis,& Perdicis diſtinguit. Nam Perdix antequam dimicare incipit, illa verò, teſte [c] Philoſopho in media dimicatione canit. Qualem autem vocem edant, prçter quam quòd iam antè diximus, nemini non notum eſt: propter quam, licet omnino abſona ſit,& audientium aures offendat potiùs,quàm oblectet, multi tamen non infimæ ſortis homines,quin, & viri ſepę patritij eas domi caueis incluſas enutriunt, & pulchellum illud ſuum Co tur nix quò pluries reiterant, eò nobiliores cenſent. Hanc tamen diſſonam vocem aliò torquere, ac laudare, quemadmodum contrà alij vituperare volenti,neutri ſua ſibi defutura argumenta crediderim. Laudare eam Pratinas in primis apud [d] Athenęum videtur, dum Coturnicem ἀδύφωνον, ideſt, ſuauiſſimam, ſeu iucundiſſimam vocem edentem appellat Ex eadem voce antiqui illi Reges ſeu ſapientes(nam non niſi tales in reges eligi ſolitos tum temporis ſatis conſtat) non contemnendam hauriebant utilitatem,nam cognita Coturnicis natura, quæ ceù verum cantu ſuo ſignat horoſcopi emerſum, animalis huius opera tanquam gnomone quodam utebantur, & non ocioſè in id intenti certum exortus ipſius punctum deprehendebant. Seruat enim in uoce iſtęc auis certum numerum. Verùm quemadmodum ea ratione laudem meretur iſta vox: ita contrà, quia, vt dixi prorſus inconcinna eſt, & quam non aliter ac ipſe Cuculus ſemper eandem, & uix abſono huius cantu ſuauiorem reiterat. Vnde ab hoc tam ἀμέτρῳ cantu elegantiſſimum, quod nunc in omnium ore obuerſatur, ſcomma detorſit facetiſſimus [e] Martialis, quo lepidè admodum clancularium quendam Poëtam, hominem ſcilicet illiberalis ingenij, & qui Corniculam Aeſopicam referens ſuos ineptos verſiculos nomine Martialis in vulgus ſpargebat,ratus futurum,ut titulo decepti lectores, Martialis eſſe crederent, Coturnicem appellauit,ſe uerò Pſittacum, quaſi diceret præter Coturnicis morem, & naturam fore, ut cōcinna,atque articulata uoce quali Pſittacus ſolet humanum ſermonem edoctus vteretur; atque ita ut Coturnix ſe ſua uoce prodit, Pſeudopoëta ille ſe ſuis ineptis verſibus. Alij ſcomma hoc ad auis ingenium referunt. Deſtituitur enim Coturnix eo diſcendi ingenio, & aptitudine, quæ in Pſittaco maxima eſt, ut in Pſitacco ſcripſimus. Dicebat autem Martialis.

Credis hoc Priſce
Voce vt loquatur Pſittacus Coturnicis?

[a] 9.Hiſt.c.9

Quãdo canere incipiunt.

[b] In latinis.

[c] 4.Hiſt.c.9

Coturnicis uox an laudanda, aut an vituprãda.

[d] Lib. 9.

Coturnicis uox quare laudabilis.

Coturnix pro gnomone.

Coturnicis uocis deteſtatio.

[e] Lib. 9.

Poeta ineptus cur Coturnix dictus, & cur Martialis Pſittacus.

SALACITAS, SEV LIBIDO.

ARISTOTELES [a] cùm Perdicum pugnam quam pro fæminis ſuſtinent, deſcripſiſſet, & marium in hoc genere ſalacitatem, dixiſſetq; fæminas ad incubandum aliò diffugientes, clam parere, ne oua à maribus propter ſalacitatem frangantur, & mares interim cælibes inter ſe pugnare, uictumq; victoris Venerem pati, nec ab alio, niſi ſuo victore ſubigi idque non ſemper, ſed certo tempore anni fieri: demum ſubdit: Hoc idem à Coturnicibus quoque agi animaduertimus. Idem ferè Plinius ſcribit ex eo, vt apparet, mutuatus. In ſumma eadem planè Coturnicibus, quæ Perdicibus libidinis procliuitas. Vſque adeo verò vtræque, teſte [b] eodem, copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & ſæpenumerò capitibus eorum reſidant: quā poſtremā ſententiā [c] Athenęus repe it ex Alexandro Myndio, ſed apud hunc pro καθίζοντας ἐπὶ τῶν κεφάλων legendū ex Ariſtotele καθίζειν

[a] 9.Hiſt.c.8

[b] 9.Hiſt.c.8

[c] Lib. 9.

Athenæus correctus.

ζάνιν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς. Apud eundem Athenæum Clearchus Coturnices etiam inter illas aues recenset, quæ & quando fæminas vident, & cùm earum vocem audiunt, semen emittunt, vti quoque in Perdice scripsimus. Salacitas autem in duobus consistit, nempe ut vnus mas multis fæminis, vt Gallus, sufficiat, vel coitum sæpius reiteret, vt Passeres aliæque quàm plurimæ, quibus ego Perdices, & Coturnices annumero. Nam Coturnicum generi, teste Alberto, proprium est, vt rara inter eas fæmina sit, maresq; multi vnam fæminam quærant. Quare mirum non est, si coitum sæpius repetant, nam semen, vt in homine etiam contingit diu retentum acredinem quandam acquirit, cuius causa, vel sponte, vel coitu excernitur impetuq; erumpit. Vnde etiam Galli, vt scribit [d] Io. Bruyerus Gallus, libidinosum hominem significaturi Qualea, seu Coturnice salaciorem dicunt.

Salacitas in quo consistat. Coturnix quibus salacibus ascribenda. [d] L. 5. c. 33. de re cibar. Salacis hominis typus.

NIDVS.

ARISTOTELES [a] Coturnices nunquam in arbore, sed humi semper consistere nidulariq; tradit: nidum verò non facere, vti neque grauiores aues alias, sed facta in aprico area (alibi enim nunquam, inquit, pariunt) atque materia, ut vepribus quibusdam congestis, quoad Accipitrum, & Aquilarum iniuriam deuitare possint, oua ædere, & incubare: sicuti in Perdice quoque scriptum est.

[a] 9. Hist. c. 8. Nidi qualitas.

INCVBATVS. PARTVS. EDVCATIO.

QVO loco pariunt, non incubant, teste [a] eodem philosopho, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Pariunt autem oua numero sexdecim Coruinis ouis similia, si [b] Bartholomeo Anglico credimus, sunt qui quotannis quater prolem edere velint, bis nempe in illis regionibus, ad quas à nobis abeuntes migrant, item bis hîc apud nos, & quæ priùs ædita proles est, hanc quoque, antequam discedant, soboli studere, argumento quòd innumerabilis harum auium numerus, licet quotannis infinita earum millia cùm in aduētu, tùm discessu varijs capiantur modis, tamen semper abire conspiciatur, atque redire. Aucupes tantam earum copiam admirantes dicere consueuerunt, incubāti Maio mense Coturnici mortem inferentem, spem centum, & amplius Coturnicum perdere. Neque id à veritate alienum videtur. Illa enim sedecim ouis incubans totidem pullos excludit, ex his verò quæ fæminæ sunt, rursus Augusto mense pariunt ad minus decem: quem numerum si supputemus, non mirabimur, cur tanta Coturnicum copia vbique capiatur. Cum Perdicibus commune habent, quòd pullos alis suis more Gallinarum fouent, eodemq; modo per agros ad pabula educunt, quòd [c] Baptista Mantuanus sic expressit.

Sedula per stipulas tenera cùm prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

[a] 9. Hist. c. 8. [b] l. 9. c. 105. Quoties prolē edāt. Aucupum de Coturnicum fęcunditate dictum. [c] In villa Refrig.

CIBVS.

ALOISIVS [a] Mundella Coturnicem, quòd milio potiùs quā alijs granis vescatur, Miliarem auem esse arbitratur, imo contendit. At nos hoc nomē minori aui suo loco attribuemus. Vescitur porrò præter milium Coturnix, & alijs granis, maximè post demessas segetes, inter quarum stipulas plerunque versatur. Cùm verò omni tempore grana ad manum non sint, quare & alia in cibum ipsis cedere credendum est, nempe dum segetes adhuc virent. In Capreis certè insulis, ubi maximoperè abundare diximus, & multas illuc sub hyemem seu ad hyberna sese conferre, cùm grana nulla producant, vt qui de ea scribunt, attestantur, alio victu vti coguntur. Acinos herbarum comedere certo certius est. Hinc & apud Hollandos Brioniæ acini Quartelsbeyen, idest, Coturnicū acini dicuntur teste [b] Hadriano Iunio Hollando. Ioan. Bapt. Porta sparteis restibus arborem claudi tradit ab alijs scribi, ne Coturnicibus aut Coruis, alijsue auibus malum Punicum laceretur, ac si Coturnices eo etiam vescantur, quod nullibi lego. Spermophagę seu seminiuorę etiam sunt, atque inter alia

[a] In epist. med. Miliaria auis. Quartelsbeyen vnde Hollandis dicātur. [b] In Nomēclat.

semina peculiari quadam naturæ suæ prærogatiua ellebori seminibus, quæ nobis uenenum sunt, innoxiè vescuntur. Testatur hoc [c] Lucretius, inquiens.

Præterea nobis veratrum est acre venenum
Et capris adipes, & Coturnicibus auget.

Idem legere est in libro illo de plantis, qui falsò Aristoteli ascribitur, nimirum hoc modo. *Hyoscyamus, & elleborus noxius homini est, cibus Coturnici.* [d] Plinius procul omni dubio de hoc ellebori semine intelligendus est, quando inquit: *Veneni semen gratissimus cibus, quam ob causam eas damnauêre mensæ.* Scio multos esse, qui pro dictione veneni legant veratri, atque ego etiam ita eram lecturus, nisi primùm [e] Solinus Plinij expilator, seu potiùs simia veneni legeret, eandemq; lectionem Iulius [f] Cæsar Scaliger confirmaret commentans paulò antè allatum Pseudoaristotelis locum: *Meministis*, inquit, è Galeno, *quid reprehendant in Auicennæ codicibus. Plinius in decimo veneni appetentem Coturnicem prodit, neque nominat.* Sed & ipse Plinius [g] alibi eodem libro interpositis aliquot capitibus. *Venenis*, inquit, *capreæ* (Lucretius de capris hoc dicit) *& Coturnices, vt diximus, pinguescunt, placidissima animalia.* Galenus verò, & Auicenna elleborum nominant. *Cicutâ*, inquit, [h] Galenus, *Sturnos nutrit, nos verò interimit, & elleborus Coturnici pro cibo est, homini venenum.* Recentiorum nonnulli, inter quos est Stephanus Aquæus Bituricensis Plinij scholiastes, Coturnicem arbitrantur non cibi causâ elleborum comedere, sed recuperandæ salutis. Etenim Plinius, & Galenus tradunt Coturnices Epilepsia tentari, quam elleborus vel ipso [i] Dioscoride teste sanat. Verùm etiamsi id non inficier, eiusmodi tamen opinio, cui aliàs libenter assentior, Lucretio, Plinio, Galenoq; repugnat, qui vno ore Coturnices ex eius usu pinguescere dixerût. Estq; eiuscemodi esus, vti paulò superiùs diximus, ipsis peculiaris. Fit enim concoctio non modò vi, & ardore caloris, sed tota etiam ventriculi substantia, atq; quadam proprietate. Eodem modò fruges aridas, & pręduras minutissimę auiculæ conficiunt, ac in substantiam sui conuertunt, quæ uix homo audeat attingere. Hanc proprietatē concoctionis in Coturnice agnouit [k] Alexãder Aphrodisæus illustris ille Peripatheticus inquiēs. *Quid est quod Gallina edito ouo festuca aliqua se, & ouũ lustrat, quare Coturnices veratro, cicuta Sturni vescantur, quæ toxica esse hominibus certum est, &c.* Quæstionum ratio partim ex se certa, manifestaq; est, partim inexplicabilis, modumq; penitus humani ingenij excedens, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerũ omnium parens, & author est. Operis quidem solertissimi cuiuspiam rationem artifex, qui extruxit integrè tenet: cęteri verò, qui artis illius sunt ignari, rationem nullam reddere queunt, sed tantummodò rem inspectant, & demirantur. Ita pariter nobis Coturnix, qua ratione semen istud in naturam suam conuertat, miraculo potiùs habetur, quàm veram eius concoctionis rationem assignare queamus, nisi, uti diximus, ad occultam eius naturam confugiamus. In quo sensu D. [l] Ambrosius, *Elleborum*, inquit, *periti loquũtur escam esse, et alimoniam Coturnicũ, eò quod naturali quodam temperamento sui corporis uim pabuli nocentis euitent. Etenim, si ratione medicinæ plerunque ad salubritatem humani quoque corporis temperatur, cui videtur esse contrarium: quantò magis proprietati naturæ ad cibum proficit, quod medicinali manu conuertitur ad salutem?* Magnus etiam ille Basilius herbarum eiusmodi venenatarum exemplo probans nullas à Deo frustra generatas esse, ita in eodem sensu scribebat. *Illarum autem rerum nullam prorsus existimare oportet, aut ociosè, aut frustrà creatam esse. Aut enim nonnullis animalibus expertibus rationis sunt pabulum aut & nobis ipsis ex his in nonnullis morbis depellendis ab arte medendi remedia comperta præstantur. Nam cicuta quidem Sturni vescuntur, & tamen propter corporis constitutionem à veneno non occupantur. Cùm enim pertenues habeant ad corda penetrantes meatus: fit, ut antea deuoratam cicutam concoquant, quàm inde letale gelu ad præcordia peruenerit. Elleborus Coturnicibus est cibus, nec ab eo peculiari quadam temperatione detrimenti quicquam percipiunt. Sunt hæc ipsa nonnunquam tempore opportune etiam utilia nobis, &c.* Multi eam D. Basilij opinionem approbant, nempe ideo ellebori esum Coturnicibus, cicutæ Sturnis innoxium esse, quòd propter venarum arteriarumq; angustiam ad cor penetrare nequeat: sed eiusmodi sententiam minores aliæ Coturnicibus aues, quæ eius herbæ esu intereunt, pessundant velut falsam. Arabum nonnulli Napello pasci Coturnices scripserunt, sed hi Napellum cum elleboro turpiter confuderunt. Atq; hinc est, quod Antonius Gainerius aduersus Napellum puluerem Coturnicis, vel Turdi utiliter dari posse suspicatur, deceptus scilicet hac Arabum confusione. Sed & Turdum perperam pro Sturno hîc nominarunt, qui & ipse non elleboro, sed cicuta vescitur: adeo ut eiuscemodi Barbari cùm in auium, tùm in veneni nominibus intoleranter hallucinati sint. Atque hinc etiam [m] Arnoldo Villanouano Orobus Coturnicum Auicennæ Napellus est.

[c] Lib. 4 de nat. rer.
[d] L. 10. c. 23
[e] Cap. 18. Polyhist.
[f] In cõment. ad l. Arist. de Plant.
[g] Cap. 72.
[h] Ad Pisonem.
Stephani Aquæi opinio de Veratri esu in Coturnice refellitur.
[i] l. 4. c. 146.
Quomodo innoxie elleborum edant.
Concoctionis proprietas.
[k] in Proœmio probl.
[l] Hexam. lib. 3. cap. 9.
Nullas herbas à Deo frustra creatas esse.
Sturni cur cicuta non afficiãtur.
Arabes Napellum cũ elleboro cõfundunt.
[m] In lib. de venenis.

SAGI-

SAGINATIO.

NVLLA quispiam apud priscos Coturnicum auiaria fuisse arbitretur, quoniam à cibo teste[a] Plinio damnatæ erant. Veruntamen[b] Marcus Varro Plinio longè antiquior, quosdam in Ornithone præter Turdos, & Merulas, aliasq; quæ pingues veneunt carè, vt Miliariæ, ac Coturnices, adiecisse tradit. Quod ad saginam spectat, milio, & tritico, & lolio, præterea pura aqua nutriendę sunt: ita enim[c] Dydimus pinguescere prodidit.[d] Pet. Crescentiensis docet, quomodo Coturnices, & aliæ aues inclusæ pinguescant: uti in Perdice à nobis scriptum est, ad quem locum lectorem remittimus, ne sæpius illi eadem ceu Cramben bis coctam obtrudamus. Locus vbi nutriuntur ὀρτυγοτροφεῖον dici potest, siue cohors sit, siue cauea, quemadmodum ὀρτυγοφόρος, qui eas gestat: Cupedinarij, qui eas in caueis saginant, altum locum eis minimè permittunt, quòd salientes caput offendant, atque ita minus pinguescant, quare caueas vetant cubiti altitudinem excedere, at longitudinem non prohibent. Caueas vidi aliquando, quæ trecentas, & plures caperent aues, adeo verò humiles, vt vix Coturnicum altitudinem superarent. Loca in quibus saginantur, tepo-rem desiderant. Cibaria ad satietatem offerre oportet[e]. Io. Bruyerus præter fruges, seminibus cannabis maximè, opimari scribit. Opimantur autem ocyssimè, & tantam sæpe adipis copiam corpori adijciunt, ut adiposa illa mole mortuas esse quamplurimas exploratissimum habeamus.

[a] L.10.c.23
[b] L.3. de re rust. cap. 5.
[c] In Geoponicis.
[d] L.9.c.95.
ὀρτυγοτροφεῖον.
ὀρτυγοφόρος.
Cauea qualis debeat esse.
[e] l. de re cib. cap. 33.
Quantùm pinguescãt.

PVGNA.

PERDICES pugnaces esse diximus, & id fortassis Coturnicibus potiùs competere dicendum est, nam Aristoteles, vel saltem quisquis ille fuit Physiognomicorum author, aues, ait quibus duræ sunt pennæ, fortes esse, & pugnaces, quas inter Coturnices, & Gallinaceos nominat. Pugnant autem, vel legitimo[a] Aristotele teste, pro fæminis, & inter cęlibes etiam mas victus victoris venerem patitur mansuetęq; inter se spectaculi gratia certaturæ committuntur, vt referemus[b]. Plinius Pergami certamen Gallinaceorum quotannis publicè edi solere prodidit. Id & Athenis factitari cæptum, author est[c] Aelianus, à Temistocle superatis Persis. Lucianus adijcit & Coturnicum certamina, eaq; ibidem spectari consueuisse tanti decoris, ut ad illa tanquam ad gladiatorum munus effusissimo studio omnes conuenirent. Quinimo Solonem narrantem inducit legem Atheniensibus fuisse, ut iuuenes Coturnicibus, & Gallis pugnantibus spectandis tempus impenderent, ut eiuscemodi auium rostris ad extremam vsque virium defectionem pugnantium certamina, intuentes ad fortiter subeunda pericula, & contemnenda vulnera, ne auibus ingenerosiores haberentur, inflammarentur. Ita Herodianus Seueri filios scribit, dissidere solitos puerili primùm certamine, edendis Coturnicum pugnis, Gallinaceorumq; conflictibus. Eiuscemodi enim aues in tali ludrico certamine productę, vel etiam sua sponte inuicem dimicant, mutuisq; ictibus collidunt, caput, & ceruicem erigentes. In nonnullis Italiæ vrbibus maximè Neapoli pugnaces etiàmnum alunt, & ex earum certaminibus maximam voluptatem, & etiam lucrum sæpè percipiunt: certaturis primò milium ad satietatem offerunt, dein super oblongam aliquam mensam ab vtraque scilicet parte vnam collocant: illę more Gallinaceorum inuicem toruè aspicientes, quasi minarentur, quid audacter præstituras, tacitæ subsistũt, at mox non aliter ac si duo fortissimi equites in vallo concurrerent, ubi ad aliud milium, quod in media mensa ponitur peruenêre, tanto ardore, tantaq; velocitate inuicem aggrediuntur, manusq; conferunt, ut nisi euulsis sibi pennis, ac sanguine ex acceptis vulneribus effluente à pugna discedant, atq; tam diu dubio marte dimicant, donec alterutra, tanquã se victam fassa, victori locum cedat, ac pudibunda aufugiat. Tunc verò victoris dominus præmio, de quo certatum est, potitur, victricemq; suã magni ęstimat, adeo vt si ita aliquoties acie uincat, decem, & duodecim sępè aureis uendat. Quanti uerò apud priscos fieret eiuscemodi certamen, cùm ex paulò antè dictis, tum uerò exemplo potissimum Augusti Cæsaris innotuit, qui Erotem Aegypti præfectum, quòd uictricem per cõtumeliã edisset, morte, eaq; infami multauit. Et longè ante tempora Cæsaris diuinus[d] Plato eos redarguens, qui nimis illis tribuerent,

Aues quæ fortiores.
[a] L.9. Hist. cap.8.
[b] L.10.c.21
[c] L.2. Var. c. 28. in Anachaside.
Atheniẽsiũ lex in desidiosos iuuenes.
Seueri Imp. filiorũ pugna.
Coturnicũ certamen apud Neapolitanos.
Coturnicis victricis pretium.
[d] In lyside.

buerent, quanto in pretio haberentur, innuit, *Potiùs*, inquiens, *ego mihi amicum probum optauerim, quàm optimam* (ſtrenuiſſimam ſcilicet) *inter homines Coturnicem, aut Gallinaceum*. Sed an ſemper ita inuicem diſſideant, ut [e] Ouid. mihi in ſequenti diſticho innuere videtur, dum ſcribit inde facilè ſeneſcere, me latet, quamuis id facilè credam.

[e] *In epitaphio Pſittaci.*

Ecce Coturnices inter ſua prælia viuunt,
Forſitan & fiunt inde frequenter anus.

Sed nonnulli viri docti pro prelia prandia legũt, vt ſcilicet ad elleborum, quo Coturnices paſci ſcripſimus, referatur, at qui elleboro veſci dixerunt, non ex huiuſmodi eſu ſeneſcere uoluerunt, ut hîc Ouidius: at contrà pingueſcere; quare non malè meo iudicio prelia legendum, quemadmodum etiam, quotquot ego vidi exemplaria habent. Porro Ariſtides ſophiſta apud Philoſtratum hanc pugnacitatem innuens cuidam deprecanti, ne Sparta muris cingeretur, reſpondiſſe fertur, *ne capita illi damus mœnibus Coturnicum aſſumpto ingenio*. Huc pariter ſpectat, quòd [f] Ariſtophanes Carcini poëtæ filios ὀρτυγας οἰκογενεῖς, ideſt, domeſticas Coturnices, aut potiùs domi genitas vocauerit, quòd uidelicet domi continuè inter ſe contenderent: quare ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχειν, hoc eſt *Coturniculæ animum habere*, parum rectè, utpotè contrà auis naturam, prouerbialiter de formidoloſo, & puſillanimo homine Antiphanes comicus apud Athenæum hoc uerſu protulit.

[f] *In pace.* Carcini Poetę filij Coturnices dicti. Coturniculæ animũ habere. Meticuloſorum pugna.

Σὺ τί ποιῶν δύνασαι ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων.

Tu quid facere vales, Coturniculæ animum habens.

Meticuloſi enim homines non pugnant, uel ſi cogantur pugnare, terga, vbi poſſunt, uertunt: è contrario Coturnix ſponte dimicat, & niſi victa, ac plerunque niſi vulneribus acceptis pugnam deſerit. Haud ab re fuerit hîc docere, quomodo Coturnices per ſe alias pugnaces, pugnaciores reddantur [g]. Dioſcorides author eſt Adianti herbæ eſu ad pugnam accendi. Quod ſi itaque pugnantium domini milij uice pugnaturis exhibuerint præliabuntur audaciùs, aduerſariaſq; facilè ſuperabunt. Id verò inter Coturnicum, Perdicum & Gallorum prælium differentię eſt, quod illæ in pugna cantent, Perdix ante aggreſſam dimicationem, Gallus poſt debellatum hoſtem.

Vt pugnaciores reddantur. [g] *L.4.c.131.*

CORPORIS AFFECTVS.

EPILEPSIA, ſiue Comitiali morbo Coturnices tentari, author eſt [a] Plinius: idq; non pauci, referente Aloiſio Mundella, noſtro tempore obſeruârunt. [b] Ariſtoteles tamen inueſtigans cur ſolis hominibus oculi peruertantur, ſolos eos inter omnia animalia epilepticos eſſe aſſeuerat. Sed Ariſtotelem hallucinatum eſſe non ſola Coturnix teſtatur, ſed multa etiam alia animalia. [c] Hippocrates in primis Capras, & oues eo morbo uexari tradit. De Capra idem profitetur Plutarchus, atque propterea veteres ſacerdotes ea vehementer, ut morbida abſtinuiſſe, quamuis contrà Varro neget eam epilepticam fieri. [d] Iulius Cæſar Scaliger, canes ea lue interijſſe ex ipſa experientia teſtatur, quemadmodum & [e] Cęlius, qui præter canes Feles addit, & arietem; Abſyrtus equos: Brodæus Accipitres, & Gracculos. [f] Aloiſius Mundella ſe ab alijs accepiſſe refert, Capos Gallinaceos, Alaudas, Picas epilepſia torqueri. Ex quibus conſtare arbitror lapſum Ariſtotelis, nec non ipſius Plinij, qui præter homines ſolas Coturnices hoc morbo laborare ſcripſit. Dici tamen poteſt ad defendendum Plinium, non ſolas quidem Coturnices poſt hominem, ſed illas potiſſimum huic morbo obnoxias eſſe. Baptiſta verò Mantuanus id in Coturnice negare non veretur, uti ex hoc uerſu videre eſt.

[a] *L.10.c.23.* [b] *Sect. 10. Probl. 49.* Ariſtotelis error. [c] *Lib. περὶ τῆς ἱερῆς νόσου.* Animalia epileptica. [d] *In Comm. Ariſto. de Plant.* [e] *l.6. antiq. lect. cap.7.* [f] *L.3.c.23.*

Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix.

Sed huius auctoritas apud me tanti non ſit, ut circa eam me exerceam. Nondum tamen vidi aliquem, qui rationem afferat, cur eo morbo Coturnix laboret, præter unũ [g] Galenum qui multos propter Coturnicum eſum in muſculorum diſtentiones incurriſſe ſcribit, quoniam veratrum illæ comedant. Sed niſi aliquis aliã rationem aſſignet, nondum Galeno acquieſcam, quia Veratrum, quemadmodũ paulò antè ex Dioſcoride dixi, epilepticos curat, ſed tantum abeſt, vt Epilepſiam inducat: neque etiam homines crediderim ex harum auium eſu diſtentionibus corripi. Nam has aduerſus morbum illum valere ſuo loco dicam: præterea omnia illa, quę recenſuimus animantia epilepſia afficiuntur, quæ tamen veratro paſci nemo dixerit.

[g] *In comm. lib.6. Hipp. de morbis cõm. sex.36* Galeni opinio cur Coturnix epilepſiam patiatur, exploſa.

SYM-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OTVRNICEM tradunt reperto aquæ etiamsi lympidissimæ fonte simul ac biberit, reliquam aquam rostro pedibusq. corrumpere, lutosumq; reddere, puluere etiam in eo ingesto: quod facere eã hactenus multi credidere, ne quodpiam aliud animal eius potu fruatur: à qua nimirum auis natura tanquam inuida, improba, ac maligna Aegyptij etiam argumento sumpto malignum hominẽ per eius hyeroglyphicum significârunt. Verùm cùm nonnulla animalia suapte natura puram in potu aspernentur, turbulentamq; & crassam præferant, ut exempli causa Cameli, quos aiunt, qui eorum naturam perspectam habent, non è fluuio prius bibere, antequam pedibus protrita terra aquam eius spissiorem red diderint. Nec alio Elephanti quoque potu gaudent, quos autem ideo turbidam reddere volunt, ne imaginis suæ toruitate terreantur. Itaque non absurdè, meo iudicio quispiam dixerit, & nostram Coturnicem id ob occultam aliquam cum horum aliquo, vel forsan vtroque amicitiam, vel quia ipsa fortassis tali potu delectetur, non malignitate, aut inuidia aquæ, postquam potauit, puluerem ingerere, si modò verum est quod hoc faciat: nemo enim grauissimorum tradidit. Grauissimos voco Aristotelem, Plinium similesq; alios, qui de animalium natura scripsêre: apud quos illud quoque non reperias, quod de eadem aue, & Luna Orus Apollo referente Pierio Valeriano prodidit, atque hoc docti videant, nunquid sympathiæ an antipathiæ, quam hæc auis cum Luna habet, adscribendum sit. Est autem hoc, atque his verbis à Valeriano traditum. Quotiescunque Luna oritur, Coturnix inauspicatos clamores excitat aduersus eam, non quæ Deam saluere iubeat, aut laudatione prosequatur, ut solem Gallinacei, sed manifestissima det indignationis aduersus eam signa, quod apud ipsos (Aegyptios) magna dabatur impietati: cùm summo Lunam cultu prosequerentur. Antè omnia autem terram fodicat (ita intelligendum τοῖς γὰρ ἐμπροσθίοις αὐτοῦ. σκέλισι ἀναρύσσων τὴν γῆν) pupillasq; identidem sibi conscribillat, utpote quæ indignè ferat Lunam apparere, quam neque quidem intueri patitur: atque eadem facit in ipsius Solis tam diuini astri exortu: qui mos nonnullis Aethiopum nationibus in Solis ortu, quem velut hostem maximè reformidant, & ne spectent in loca palustria fugientes, vbi non alia fruticum, aut syluarum copia fuerit, ibi delitescunt, Deum omni execratione prosequentes. Hæc ille, ubi etiam annotat, in uulgato codice Græco mendum animaduerti, in quo nimirum Oryx quadrupes animal pro Coturnice positum & ita traductum: neque enim, inquit, hîc quicquam de Oryge apud Orum, apud quem in uetustis codicibus manuscriptis Ὄρτυγα, non Ὄρυγα legas. Et eodem capite vulgati etiam codices habent τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν, quod satis manifestum facit de aue, non de quadrupede hæc dici. Pelicanum, & Coturnicem sibi inuicem dissentire uolunt. *De Coturnicis exitio*, inquit [a] Aelianus, *Pelecanus acerbè, & crudeliter cogitat: rursus Coturnix ab eo vehementer dissentit.*

Coturnix bibẽs cur aquã turbet. Maligni hominis hieroglyphicũ. Cameli tur bidã bibũt. Elephanti cur bibituri aquam tur bent. Coturnix cur puluerẽ in aquã purã ingerat, opinio authoris. Grauissimi authores q̃. Coturnix an cũ Luna sympathiã habeat. Aegyptij Lunam honorant. Coturnix Lunã nõ intuetur. Aethiopib[us] Sol hostis est. Pelicanus & Coturnix hostes. [a] *L.6. de Animal. c.49.*

CAPIENDI RATIO.

ATIO capiendi Coturnices diuersimoda admodum est, prout nimirum anni tempus expostulat. Siquidem vbi primùm ad nos accedunt, segetesq; etiamnum virescunt, masculi fæminas propter libidinem prosequuntur, atque ita fæminâ inclusâ caueæ, uel etiam fistulâ ex osse, & corio confictâ (nostri Quagliarolo, Piceni Truffello, Galli teste [a] Bellonio Cursalet uocant,) illectæ retibus ab Aucupibus irretiuntur: atque hoc de maribus dixi, quia paucæ admodum fæminæ eo modo capiuntur. Sed elaborandum est, ut fęmellæ uenatrices egregiè canant: canere uerò hoc pacto eas docent: inclusas caueis cystæ includunt, ut planè in tenebris habeantur, mane uerò, & uesperi alternatim apposita candela, aut lucerna milium in cibum exhibent, idq; tandiu continuant, donec iam egregiè pulchrum illud suum Coturnix didicerint: ad hanc siquidem uocẽ allecti mares, ceu ad coenandum inuitati ocyssimè accurrunt, & seipsos in extensa retia pręcipitant: tantoq; nonnunquam impetu id facere uisi sunt, ut antequam auceps extendere retia posset, caueam perforare uoluerint, eorum præsentiam minimè expauescentes: quin imo quod amplius est, retia ipsa fregerint. Sed hoc modo paucæ capiuntur; plurimæ uerò, quin innumeræ cùm primum

Mares ut capiantur. [a] *L.5. de Auib. c.17.* Quomodo doceantur canere. Quando multæ capiantur.

cùm primùm mare tranſuolant, feſſæ ſcilicet, ut Baptiſta Mantuanus hiſce uerſibus expreſſit.

Altilia in cœnas ueniunt, uenit aſſa Coturnix,
Nam genus hoc auium dum ſe ſuper aequora magnis
Vere refert turmis volitans in retia feſſum
Viſa cadit, capiturq́ manu peregrina volucris.

[b] *In Latinis*

Circa Neptunium Italiæ oppidum (inquit [b] Blondus) aucupium eſt Coturnicum. Nam cùm ad prima Vêris ſigna Hirundines, & ſimul cum ipſis Coturnices tranſmiſſo mari Infero in Italiam redeunt, omnia Antiatum quondam littorum ſupercilia paſſus quinque millia Neptunienſes contiguis retibus complent, ſedenſq; vnuſquiſque in fundi proprij, & magno pretio comparati loco ad particulam propriam retium venientes noctu Coturnices fiſtula illectat: & cùm turmatim illæ retibus intricentur, ſi aliqua de longiſſimo volatu feſſa extra rete in ſabulum ceciderit, eam auceps manu percipit, fuiſſeq; audiuimus intra menſem vnum, quo id continuatur aucupium, dies aliquot, in quorum ſingulo centies huiuſmodi auicularum mille ſit captum. Hactenus Blondus. Ad cuius narrationis confirmationem placuit referre hoc loco, quæ antè aliquot annos D. Franciſcus Arriuabenus Mantuanus à cubiculo illuſtriſſimi, ac reuerendiſſimi Cardinalis Paleoti ſuper eiuſdem loci aucupio ad illuſtrem D. Camillum noſtræ Vrbis quondam Senatorem ampliſſimum dictiq; Cardinalis germanum ſcripſit in hæc verba. Quid Neptunij, vbi triduum pernoctauimus, viderim tibi ſignificare non grauabor. Cùm hinc illuſtriſſimus Cardinalis germanus tuus diſcederet, Aſturam (alterius, ni fallor, oppidi nomen eſt) viſitaturus, vix oppido egreſſi incidimus in Coturnicum aucupium. Retia quatuor millia paſſuum explebant, & maximus auium numerus capiebatur. Dicebant aucupes eò ferri ex Barbaria, vnicoq; volatu mare tranare, ſub veſperam diſcedere illinc, huc verò ſummo manè appellere, ſeſe quandoq; ſemen baſilici auium ingluuie exemptum terræ commiſiſſe, feliciterq; germinaſſe, quod certè celerrimi itineris inditium eſt. Præfectus loci interrogatus, quot hoc manè captæ eſſent, ex aucupum relata fide decem, & amplius millia reſpondit. Quod veriſſimum fuiſſe ſequenti die comperi, quin imo multò plures capi, cùm interim aucupes uenti inculparent iniuriam, vtpote qui aliò eas defferret: & reuera ventus flabat vehementior, adeo ut appellens quædam nauis, dum pranderemus, vix portûm tenere poſſet. Aucupes captas Neptunium ferunt, & Ὀρτυγόπωλοις Romanis harum duntaxat auium gratia huc migrantibus vendunt, centurias ſingulas quindecim Iulijs, hoc eſt, aureo cum dimidio. Hactenus ille. Iam verò dicendum reſtat, quomodo capiantur, cùm libido ceſſerit, & nullam iam amplius vocem edunt. Tunc ſagaci, venandiq; artem edocto cane opus eſt, qui eas ceu digito monſtret, ſimulq; in unum locum coire cogat, ut ita ab aucupibus rete ab vtraque agri parte ferentibus, duobus nempe, cooperiantur. Galli, teſte Bellonio, id genus retis tiraz uocant, noſtri tragino. Depingit eleganter admodum hunc cum cane aucupandi Coturnices, & Perdices modum Angelius Bargęus hiſce carminibus:

Neptunienſes vt Coturnices capiant.

Franciſcus Arriuabenus.

Aſtura.

Retia maxima.

Quomodo capiãtur cũ nó turgent libidine.

Tiraz apud Gallos q.d.

Præterea latos quoties contendis in agros
Prædaturus aues, quarum Latona tuetur
Alma genus: ſeu ſit Regum gratiſſima menſis
Coturnix magno quondam dilecta Tonanti:
Siue ſit inuentæ primum cui lamina ſerræ
Attulit exitium miſeræ malè prouida Perdix:
Ipſe tibi aucupij catulus dux, ipſe magiſter
Anteferat celeres greſſus, paſſimq́ pererret.
Cùmq́ adeò ſteterit campis immotus, & ore
Deſpiciens crebro caudam vibrârit: inanes
Rumpe moras omnes ſubito, & caua retia pande:
Quæ tecum ſublata manu comes vnus, & alter
Subſtollant, raptimq́ tegant volucreſq́ canemq́.

Auguſtinus Gallus inter alios Geoponicos recentiores facilè princeps maximum numerum ſimul capi ſcribit Auguſto menſe cùm iam abitum parant, ſi Coturnix quæ ab Aprilis initio uſque ad Iulij menſis exitum in tenebris reſeruata fuit, tribus horis ànte exortum ſolem in medio agro milio conſito collocetur. Ad hanc enim, inquit, cantillantem non ſolùm illæ accurrent, quæ in eodem agro exiſtunt, verùm etiam omnes aliæ, quotquot cantillantis uocem audierint. Hanc capiendi rationem [c] Oppianus non uidetur ignoraſſe, inquiens. *Coturnices noctu retibus, quas nubes vocant capiuntur, clamantibus alijs natu maioribus* (παλαιοτέρων,

[c] *In Ixeut. lib. 3.*

Retia nubes dicta.

(παρχιοτέρων, iam olim captis, vnde forsan verbum παλώειν factum, de quo nos fusiùs in Columbarum tractatu agemus:) *ad quarum vocem dum accurrunt, in sagenas incidunt. Interdiu etiam in terra hoc modo capiuntur: Reti extenso aliquis tunicam supra caput erectam calamis vtrinque sustinens mouet paulatim progrediens: metuunt illæ sibi, & dum vestis huc illuc nutantis vmbram fugiunt retium laqueis inuoluuntur.* Docet idem Gallus, quomodo alio genere retis, quod strusam vocari ait, item alio, quod piombinã, magna multitudine simul capiantur, quæ omnia lector ipse per se legere poterit. Crescentiensis etiam describit aliqua, quibus capiuntur, retia, de quibus in Perdice egimus. Vbi ex Clearcho quoque descripsimus, quomodo speculo eis insidiemur. Qua ratione verò ab Accipitre capiantur, in huius etiam tractatu luculenter ostendimus.

Strusa. Piombina. [a] *In Auib.* Midias Ortux dictus.

COGNOMINATA, & Denominata.

APVD [a] Aristophanem Midias quidam Ὄρτυξ cognominatur his verbis Καὶ γάρ ἤκειν (ἤκει pro ἐώκει, vt Suidas interpretatur) Ὄρτυγι ὑπὸ συφοκόμπυ τὴν κεφαλὴν πεπληγμένω, quo loco Scholiastes, *Ammonius*, inquit: *Midiam putauit* Ὄρτυγα cognominatum esse διὰ τὸ κυβευτὴν εἶναι, καὶ ἐν πυρῷ (fortè γυρῷ) τὰς Ὄρτυγας κόπτειν. *Nam & alibi* μειδίαν Ὀρτυγοκόπον *appellat: & alibi rursum Gallinaceorum studiosum eum fuisse scribit. Traducitur alioqui tanquam vir improbus, & fur publicæ pecuniæ,* πτοχαλαζών. *Habent autem plerique codices* συφοκόπυ *dictione obscura; quam aliqui interpretantur Coturnicem pugnacem* παρὰ τὸ στερεῶς κόπτειν: *ficto nomine auis* παρὰ τὸ καλάπτειν τὴν κεφαλὴν, ὃ συμβαίνει τοῖς Ὄρτυξι. *Dionysius Zopyrus* ὀρτυγόπομπυ *legit, &* μ *litteram, (propter carmen, aut forte de industria, vt simul* κόμπον, *id est, factum hominis notaret) insertam ait.* Hæc ille. Mihi quidem, inquit Ornithologus, in mentem venit posse etiam τυφοκόμπυ legi apta significatione & hominis, qui notatur, moribus conueniente: sunt enim τύφος, & κόμπος vocabula synonyma, quibus factum, & superbiam Græci appellant. Erat autem Midias homo fastuosus, & inde πτωχαλαζὼν etiam cognominatus. Vt sensus sit Midia vocabatur Ὄρτυξ, eò quòd præ nimio fastu Coturnicem capite ictam referret. Videntur enim Coturnices in ludo ab hominibus, vel ipsæ inter se certantes percussæ, præsertim pugnaciores, vt & Gallinacei, caput, & ceruicem magis erigere. Sed vide, nunquid etiam ita cognominatus Midias fuerit propter contentionem, seu contentiosam naturam. Nam eidem [b] Aristophani alibi Carcini Poëtæ Tragici filij, quos tres fuisse Scholiastes eius memorat. Ὄρτυγες etiam dicti sunt ab eadem indole, vti suprà annotauimus, quamuis [c] Cælius arbitretur ita cognominatos à paruitate corporis, *nam,* inquit, *Corpore minutili, perbreuesq́; Ortyges dicuntur.* At hoc nostræ opinioni non repugnat. Solent enim eiuscemodi homunciones admodum contentiosi esse: cuius rei mihi exemplum esto famulus meus monstrosæ (si paruitatem spectes) propemodum staturæ, vix pygmæo maior, tam verò superbus, vt nihil præter rixas, iurgia, blasphemias, & contentionem in ore habeat, etiamsi nemo ei occasionis tantillum præbeat, adeo vt ne mei sæpe rationem habeat. Iam prosequamur. Apud [d] Athenæum etiam vir quidam Ὀρτύγης nominatur. De Ortygia insula suprà diximus, hoc modo hîc addentes aliquos esse, inter quos etiam Nicander est, qui ita dictam volunt ab Ortygia oppido. Quod fortè dicere voluit [e] Vergilius, inquiens:

Linquimus Ortygiæ portum.

Fuit & Ortygia alia circa Siciliam ex opposito Plemmyrij Siciliæ amnis, quæ ponte iungitur Syracusis, & fontem habet Arethusam, cuius pariter meminit Vergilius canens.

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum: nomen dixere priores
Ortygiam, &c.

Ephesus etiam Ioniæ vrbs olim, ut scribunt Eustathius, & Stephanus Ortygia dicta est. Augustinus Niphus Accipitrem Qualearium appellat, qui Qualeas, hoc est Coturnices capiat. Sed vide nunquid is idem sit cum Perdicario, vel hunc dicere voluerit. Corqualeatum Galli nonnulli mensem Aprilem nominant, eò quòd tunc fermè cantillare Coturnices occipiant. Hollandi, quemadmodum suprà diximus, Brioniæ acinos Quartelbeyen dicunt, quòd his Coturnices vescantur.

[a] *In Auib.* Midias Ortus dictus.
Στυφοκόπος.
Midias cur Coturnix dictus.
[b] *In pace.* Carcini Poëtæ filij, Coturnic. cur vocati.
[c] *L. 26. Ant. lect. c. 25.*
Paruuli sũt cõtentiosi.
[d] *Lib. 6.*
Ortyges uir.
Ortygia insula.
[e] *L. 3. Aen.*
Ephesus.
Accipiter Qualeari'.
Aprilis cur Corqualeatus dictus.
Quartelbeijen.

HISTORICA.

Populum Iſraelitic⁹ Coturnicib⁹ ſaturatus.

[a] Cap. 6.

ISRAELITICVM populum, dum Moyſe duce in deſerto degeret, & terram à Deo promiſſam peteret, in itinere ei obmurmuraſſe teſtantur ſacra Biblia, & carnes quibus veſcerentur non ſine alterationibus à Moyſe expoſtulaſſe: Deum verò obmurmurantibus Coturnices immenſa ac innumerabili copia, necnon & Mannam, quibus ceu delicatis cupedijs gulam explerent, immiſiſſe. Legitur hæc ſacra hiſtoria in [a] Exodo his verbis ex traductione, quam ſemper ante oculos quiſque uir Chriſtianus habere debet, vulgata: *& murmurauit omnis congregatio filiorum Iſrael contra Moyſem, & Aaron in ſolitudine: dixeruntq́, vtinam mortui eſſemus per manum Domini in terra Aegypti, quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate, &c. Locutus eſt Deus ad Moyſen dicens, Audiui murmurationes filiorum Iſrael, loquere ad eos, veſpere comedetis carnes, & manè ſaturabimini panibus: ſcietiſq́; quod ego ſum dominus Deus veſter. Factum eſt ergo veſpere & aſcendens Coturnix cooperuit caſtra, manè quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum.* [b] Flauius Ioſephus etiam hanc hiſtoriam in ſuos libros tranſtulit velut ſacræ paginæ calcar addens, atque in hæc verba, Sigiſmundo Gelenio interprete, ſcribens. His auditis Moyſes deſcendit ad multitudinem: illi verò animaduertentes promiſſionibus diuinis lætum, & ipſi poſito mœrore vultus hilares ſumpſerunt. Tum ille ſtãs in medio concionis ait ſe præſenti neceſſitati à Deo remediũ afferre, nec ita multò pòſt magna uis Coturnicum, quod genus auium præ cæteris Arabicus ſinus alit, ſuperato interiacente mari, longo uolatu feſſarum, qui alioquin etiam non eſt ſublimis, in Hæbreos defertur. Illi verò cibos diuinitùs oblatos certatim comprehendentes, remedium inopiæ quærebant: & Moyſes rurſum ad ſupplicationes vertitur ob auxilium à Deo promiſſum ſimulatq́; exhibitum: qui ad hunc modum paſtis, alia mox alimenta demiſit. Nam interim, dum Moyſes palmas deprecabundus attollit, ros de cælo dilabitur: qui cùm manibus eius hærens concreuiſſet, ſuſpicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, deguſtat: lætuſq́; re comperta, turbam ignaram, & putantem hyberba tempeſtate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo deſcendere, ſed alimoniam, quæ ope alia deſtitutos periculo famis eximeret, ac mox prægustatum offert, &c. Meminit eiuſdem Dei erga Iſraelitas amoris [c] Pſalmographus inquiens. *Petierunt, & venit Coturnix: & pane cæli ſaturauit eos. Dirupit petram & fluxerunt aquæ* &c. Dirupit petram, nempe Moyſes, à quo rurſum murmurantes potum extorquebant. In hac enim ciborum copia interuenit magna potus inopia, ut interim [d] Philonis Iudæi verbis vtar ex interpretatione eiuſdem Sigiſmundi Gelenij, iamq́; deplorata erat ſalus omnium, cùm Moyſes ſumpta illa ſacra uirga, per quam in Aegypto prodigia patrauerat, numine correptus rupem percutit, quæ ceu vena opportuno ictu aperta ſeu aquis tum primùm eò corriuatis per occultos cuniculos erumpentibuſq́; præ impetu more fontis tantum profudit, quantum ad ſitis remedium, & ad diuturnam aquationem ſufficeret tot millibus. Vt verò ad Coturnices regrediamur, dubitare quiſpiam poſſit, vnde tanta Coturnicum copia à Deo accerſita ac in tot millia hominum, eorumq́; ſtolida carnium fame laborantium immiſſa? Cui vſus eiuſdem Philonis verbis reſponderim, illum non nouiſſe ſcilicet Deum, nec quærere vt agnoſcat: alioqui certo certius ſciret miracula iſta eſſe Dei ludrica collata cum ſerijs operibus, quale eſt creatio cæli cum fixis, erraticiſq́; ſideribus, lucis, diei, Soliſq́; productio, itidemq́; nocturni Lunaris luminis, terræ fundatio in rerum meditullio, inſularum, & continentis immenſa magnitudo, animalium, ſtirpiumq́; in tot ſpecies diuerſa uarietas: ad hæc maris æſtuaria, fluuiorum curſus, prȩterea tot mutationes aëris, tempora diſcreta annuis horarum uicibus, aliæq́; pulcherrimȩ res innumerȩ, quibus recenſendis vix tota hominis vita ſufficiat, quȩ nec ad vnius cuiuſpiam mundi partis miracula ſingulatim excutienda ſatis ſit, etiamſi contingeret longiſſima. Verùm iſta cùm digna ſint admiratione maxima contemnuntur propter conſuetudinem: quæ autem inuſitata ſunt, quamuis minora miramur, indulgentes nouis imaginationibus. At redeamus in uiam, & ne uideamur fruſtrâ, aut impiè de hac dubitatione locuti, addemus quȩ ſuper eodem miraculo ſacra pagina habet, nam & ibi ipſemet uidetur Moſes vix potuiſſe adduci, vt crederet, quomodo Deus tanquam gentem ad nauſeam uſq́; ac per multos dies carnium eſu exaturaret, ſed [e] ſacra uerba adducamus, quȩ ſic habent: *Vnde mihi carnes vt dem tantæ multitudini? Flent contra me,* (inquit Moyſes) *dicentes: Da nobis carnes, vt comedamus. Non poſſum ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis eſt &c. Populo quoque dices,*

[b] L. 3. Ant. Hebr. c. 1.

Mannȩ deſcriptio.

[c] Pſal. 104.

[d] L. 1. de vita Moyſ.

Moſes aquá dat miro modo Iſraelitis.

Dei omnipotentis opera.

Moſis dubitatio.

[e] Num. c. 11

quoque dices (verba Dei ſunt ad Moyſen) *Cras ſanctificamini, & comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere. Quis dabit nobis eſcas carnium? Bene erat nobis in Aegypto, Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: non vno die, vel duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem, ſed ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam,* &c. *Et ait Moyſes ad Dominum, ſexcenta millia peditum huius populi ſunt: & tu dicis, dabo eis eſum carnium menſe integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cædetur, vt poſſit ſufficere ad cibum? Vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient? Cui reſpondit Dominus. Nunquid manus Domini inualida eſt? &c. Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare Coturnices detulit, ac demiſit in caſtra itinere quantum vno die confici poteſt ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantq́; in aëre duobus cubitis altitudine ſuper terram. Surgens autem populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauit Coturnicum multitudinem,*, Quam multitudinem exprimere cupientes [f] Pſalmographus, & [g] Philo Iudæus, ille eas pulueri, & maris arenis, hic nubibus aſſimilabat. *Nubes*, inquit hic, *Coturnicum aduolabat à mari tota caſtra inumbrans, terræ tam propinqua, vt facilè præberet aucupium.* Ille verò ſic habet. *Tranſtulit auſtrum de cælo, & induxit in virtute ſua Africum. Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum circa tabernacula eorum, & manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis &c.* Meminit ex Chriſtianis doctiſſimus inter alios Poëtarum [h] Prudentius ſub rubrica, Manna in deſerto datum, canens:

[f] *Pſal.* 76.
[g] *L.* 1. *de vita Moyſis.*
[h] *In Dittochæo.*

Panibus Angelicis albent tentoria Patrum
Certa fides facti tenet vrceus aureus exin
Seruatum Manna, ingratis venit altera nubes
Atque auidos carnis ſaturat congeſta Coturnix.

MYSTICA.

VIDEAMVS modò quod nobis ſacra illa, quam iam recenſuimus, hiſtoria myſterium doceat. In cuius traditione nihil à nobis afferetur, niſi quæ S. R. E. Doctores, atque Antiſtites ſcriptis mandauêre. Attingit in primis hunc locum Diuus [a] Cyrillus Archiepiſcopus Alexandrinus explicans illa Saluatoris verba. *Sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum: panis enim verus eſt*, &c. Atque Coturnices illas legem quodam modo denotare hoc pacto docet. Nunquam enim, inquit, auis hæc volatu effertur, ſed propè terram ſemper volat. Nam & diſciplina legis, terreſtris quodammodo eſt, animalium oblationes, & purificationes continens Iudaicas, quibus illi non multum è terra leuabantur. Veſpere autem traditur, vel quia magna obſcuritate figuræ legis inuoluuntur, vel quia mundus tenebrarum offuſione tenebatur, luce vera carens, quæ eſt Chriſtus. *Ego*, [b] inquit, *lux in hunc mundum veni*. Cognituros autem ait, quod Dominus eduxit eos ab Aegypto: quia vniuerſalis quædam ac confuſior in Moſaicis libris ſalutis cognitio ſolummodo eſt. Nondum enim aderat gratia, quod ipſe ſignificauit dicens: *Manè videbitis gloriam Domini, dum det vobis panes in ſaturitate*. Solutis enim nocturnis legis iam tenebris, & Sole nobis intelligibili orto, præſentis Domini gloriam intuentes, copioſiſſimè panem cæleſtem, ipſum rurſus Chriſtum aſſequimur. Factum eſt ergò veſpere, & aſcendens Coturnix operuit caſtra: manè quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum; quumq; operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine album, & minutum quaſi coriandrum. Conſidera rurſum ſpiritalium ordinem ſenſuum. Nam de Coturnice quidem dicitur, quòd caſtra operuit: de manna verò quia ceſſante rore manè de cælo deſcendit per circuitum caſtrorum in facie deſerti. Legalis enim diſciplina, quam per Coturnicem intelleximus, figuris, atque umbris Iudæorum populum contegit. *Latet* enim (ut ait [c] Paulus) *velum in corde ipſorum, & cæcitas ex parte*: ſed poſteaquam manè factum eſt, oriente iam ſole uero, Euangelica doctrina fulgente, quum etiam ros, id eſt rudis, & pruinoſa legis obſeruatio iaceat, atque deſinat (finis enim legis, & Prophetarum Chriſtus) tunc uerum de cælo deſcendit manna, tunc Euangelica doctrina rutilauit non in Hæbreorum congregatione, atque Synagoga, ſed per circuitum caſtrorum in facie deſerti, & ſolitudinis, in omnibus uidelicet gentibus, in eccleſia gentium. Hęc, & quæ ſubſequuntur D. Cyrillus. Cui aſtipulatur [d] Beda in hunc modum. Poteſt quidem & uolucrum eſca ueteris legis ſignificare eloquia, quæ populum carnalem, tanquam carnalem eleuat, per uerba diuinitùs miſſa. Per uolatilia, unde & ueſpere dantur, finem habent. A manifeſto lumine fidei datur manna populo Dei, id eſt Chriſtus, qui eſt panis uiuus. Hoc

[a] *L.* 3. *Euãg. Ioan. c.* 34.
Lex per Coturnices denotata.
Cur ueſpere immiſſæ dicantur.
[b] *Ioan.* 12.
[c] 2. *Cor.* 5.
[d] *Expoſ. in Exod. c.* 19.
Manna eſt Chriſtus.

uus. Hoc autem volucrum genus apud Hebræos vocatur Coturnix, apud Græcos Ortygometra, auis marina in Latina: (quod poſtremùm apud neminem legas, præterea Ortygometra Græcis longè alia auis eſt, quàm Coturnix.) Alij dicunt per Coturnicem humanitatem Chriſti poſſe intelligi; per mannā ipſius diuinitatem. Veſpere enim Coturnix percutitur, quando carnis Chriſti occiſionem ſignificat. Manè manna diuinitatem, corpori præcellentiam, nobis myſterium ſapientiæ, & corporis Chriſti notantur (ita habet exemplar Baſilieæ impreſſum.) Alibi rurſus idem [e] Beda, poſtquam per has volucres, & eſcas niſi prædicationes diuinitùs miſſas intelligi dixiſſet (quæ tranſcurrunt per verba ſonantia, quaſi per aëra volatilia pennata, quibus per fidem paſcantur hi, qui ad patriam regni cæleſtis peruenire contendunt.) ſubiungit: Poteſt quidem & volucrum eſca ſignificare legis eloquia, quæ plebem carnalem tanquam carne alebat, per verba diuinitùs miſſa quaſi per volatilia. Vnde & veſpere dantur, quia cuncta, quæ carnaliter illis conceſſa ſunt, finem habitura erant: manifeſtato autem lumine fidei datur manna populo &c. Vt modò de ethnicis aliquid dicamus, habebat & hoc auium genus ſua apud illos myſteria. Namque teſte Solino in Latonæ tutela exiſtimabantur conſtitutæ: quoniam hæc Dea, ut inter fabuloſas transformationes latiùs dicetur, ex Ioue in Coturnicem transformato Dianam, & Apollinem concepiſſe crederetur, eoſq; in Delo inſula, quæ poſt Ortygia dicta eſt peperiſſe, licet alij aliter hanc fabulam recenſeant. A Phœnicibus verò Herculi Coturnices immolari ſolitas Eudoxus Cnidius in libro primo circuitus terrę ſcribit referente [f] Athenæo, quia Hercules Iouis, & Aſteriæ filius in Lybiam proficiſcens, & interfectus à Typhone, Iolao Coturnicem ei admouente, & præbente olfaciendam, reuixerit. Illum enim cùm orbem terrarum ambiret, & peragraret, hoc animali, inquit Athenæus delectatum fuiſſe. Iacob. Dalechampius hoc addit ſcholiolum, vel eius eſu aut ſpecie. Sed quid ſi ob epilepſiam, qua Hercules laborabat, eiq; nomen fecit? vt ſcilicet hanc auem ſecum ferret, vt quotieſcunque hoc caduco morbo torqueretur, eius opera ceu reuiuiſcens acceſſionem breuiorem redderet. Coturnicem huic morbo opitulari ſuo loco dicemus. Heliodorus Pertinacem refert boum, & Coturnicum greges præmiſiſſe partim, ut ex vnoquoque genere ſacrificaret hecatomben, partim populo inde pararentur epulæ: verùm non addit, cui hecatomben illam ſacrificaret, putarem tamen Herculi. Iuuenalis traducens eos, qui cùm pro amicorum, uel Parentum ægrotantium ſalute ne minimum quidem ſumptum facerent, pro diuitibus orbis, quorum hæreditatem expectabant, magnificè impendebant, canebat,

Coturnix

Nulla vnquam pro patre cadet.

Meſſicani Peruenſes, ac multi alij noui orbis incolæ ſuis idolis etiam Coturnices immolant, idoliq; caput, quod ſiccitatibus, pluuijs, & ſterilitati præerat, Coturnicum pennis exornant.

Christi humanitatem Coturnix ſignat.

[e] 40. 8. in Quæſt. ſup. Exod. c. 23.

Coturnices cur Latonæ ſacræ.

Herculi cur ſacra Coturnix.

[f] Lib. 9.

Authoris opinio.

Pertinacis hecatōbe.

Meſſicani Coturnices immolant.

MORALIA.

COTVRNICVM ex noſtris hiſce ad alienas terras migratio, eorum adunguem conditionem uitæ exprimit, qui proceſſoſum huius mundi pelagus nauigantes toto corde cæleſtes ſedes affectant. Illæ enim gregatim uolant, & ducem eligunt itineris, hi ſimul degere gaudent, & ducem unum ſequuntur: illæ Auſtrum uitant, & Aquilonem quærunt: hi carnales huius mundi proſperitates fugiunt, pœnitentię ſe, ſuaq; committentes per hanc ad littora cæli faciliùs pertingunt, nam, ut ait D. Gregorius, *mala, quæ hîc nos premunt, citius ad Deum venire compellunt.* Quemadmodum uerò illæ longitudine itineris defeſſæ, quo quieſcant, locum quærunt, ita pariter eiuſmodi bonorum genus hominum durioris iſtius uitæ quam agunt, ſpatia trutinant, & ne longitudine eius deficiant, uires ſuas examinantes, paulatim hunc Oceanum penetrant. Quod contra nonnullos dictum eſto, qui à principio uitam aſperitatibus, ac omni moleſtiarum genere plenam inſtituunt, ac ſi primo impetu ad ſuperos iretur; at uix in medio itinere conſtituti, turpiter deficiunt, tantum abeſt, ut id continuent, aut perficiant. In quos illud D. [a] Pauli optimè quadrat: *Currebatis bene, quiſquis nos impediuit?* Sed proſequamur. Coturnices occiſo, qui comitabatur, & duxerat gregis, ab Accipitre, alieni generis alium ſibi in ducem adoptant: ita hi mortuo ſuo Paſtore, alterius Principis auxilium implorant, ne in Accipitres, hoc eſt ſæuos, rapaceſq; prædones, bonorum expilatores incidant: Principum enim eſt probos iuſtoſq; contra eiuſcemodi nequam homines, uindicare, tueriq;, maloſq; punire. Vel dic Coturnices ſignificare genus

Migratio Coturnicū quid ſignet.

[a] 5. ad Gal.

Principum munus.

Chriſtus bonorū dux.

genus humanum, & patres veteris testamenti, quibus (quia statim ac mare huius mundi nauigauerant, ab Accipitre Diabolo in infernum præcipitabantur) opus erat duce alterius generis, & naturæ videlicet Christo, qui opus ceu Dux præcederet, iuuaret, & ex vnguibus eius eriperet.

SOMNIVM.

COTVRNICES, inquit[a] Artemidorus, his, qui eas libenter alunt, nuncios significant per mare affuturos iniucundos & malos; & per mare quidem: quantum etiamsi ipsæ quidem vernaculæ regionis incolæ sint, tamen per mare accedunt. Iniucundos verò, quòd pugnaces sint, & breuis vitæ, & in sodalitatibus, & amicitijs, & nuptijs, & vitæ commertijs, seditionum, & contentionum significationem habent: & ægrotis, siquidem traijciant, mortem significant propter vitæ breuitatem, non traijcientes, minus periculum. Sed & ad peregrinationem malæ sunt: dolos enim, & insidias, & deprædationem significant. Nam & ipsæ è domibus discedentes, in manus incidunt eorum, qui ipsis insidias struunt.

[a] *L. 3. de som. inter. cap. 5.*

Cur malos nuncios significent.

HIEROGLYPHICA.

ORVS Apollo Niliacus narrat, eam fuisse Aegyptijs de Coturnicibus opinionem, vt in hieroglyphicis omnis immunditiei, & nequitiæ signum esse facerent. [a] Valerianus Pierius addit, sacerdotes illos sola hæc animalia ex volatilibus, quæ ciborum vsum præbent, nullo tamen mactationis honore illis habito, comedisse, vt pote quæ contentionem quandam habere viderentur aduersum præcipuum Deum illorum, Lunam videlicet, in cuius exortu Coturnices, aiebant, inauspicatos clangores excitare, quemadmodum sub rubrica de Antipathia, & Sympathia scripsimus. Perditissimæ item malignitatis hieroglyphicum Pierio recensentur Coturnices, quòd postquam bibère reliquam aquam, puluere etiam ingesto, lutosam reddant: sed hoc ad Sympathiam cum quibusdam alijs animalibus non refragante Pierio transtulimus. Orus Apollo item Coturnicis osse pecto stabile, ac tutum quippiam eisdem Aegyptijs significatum fuisse ait, quoniam difficulter admodum huiusce animalis os afficiatur, aut quicquam patiatur.

Nequitiæ signum.

[a] *Lib. 24.*

Aegyp. quo modo Coturnices ederent.

Perditissima malignitas.

Stabilitatis typus.

VSVS IN LVDIS.

COTVRNICVM veteres quàm studiosi fuerint, iam suprà ostendimus, & vel inde constat, quòd eas etiam in ludicris, tùm in serijs ludis alerent. Hinc (nisi fortè propter pugnæ voluptatem) Ὀρτυγομανία [a] Athenæo dicitur, hoc est, insanus Coturnicum amor. Pueros in primis Coturnicibus collusisse ex [b] Plauto habemus, eosq; patritios. *Nam vbi eò adueni*, inquit, *quasi patritijs pueris aut Monedulæ, aut Anates, aut Coturnices dantur quibuscum lusitent.* Et [c] rursus: *Dic igitur me tuum passerculum, Gallinam, Coturnicem, Agnellam, hædilum.* [d] Plutarchus de Alcibiade scribit, sub veste Coturnicem gestasse, cumq; aliquando plaudente populo in Senatum Atheniensem cooptaretur, præ lætitia auis oblitum fuisse, eaq; territa, & fuga se proripiente, maiorem ab Athenientibus plausum sublatum, multosq; ad capiendam auem accurrisse: captam ab Antiocho gubernatore, & redditam, ideoq; hunc summoperè adamatum Alcibiadi. At is adolescens sanè, non puer erat, neq; est quod cum aue collusisse putemus. Cur igitur heros ille fortissimus aue ea delectatus? Pierius Valerianus magistram ei extitisse arbitratur, qui scilicet dato Pericli consilio de ratione potiùs non reddenda, tranquillam ciuium suorum quietem perturbaturus esset. Sed huiusmodi ratio nescio num admittenda fuerit. Quid si dicamus ideo Alcibiadem Coturnicem secum portasse, quia auis est libidini plurimùm indulgens, vt scilicet ille, qui ad luxum, & cæteras voluptates procliuis esset, auem quoque salacem, & voluptatibus deditam amaret. Nam & Aristophanes amatores pueris, quos deperibant, alios Coturnices, alios Pophyriones, alios Anseres donare solitos scribit. Atque huc spectare videtur, quod M. [e] Antonius scribit, nempe se à

Ὀρτυγομανία.

[a] *Lib. 11.*

Pueri Coturnicib[us] ludunt.

[b] *In Capt.*

[c] *In Asin.*

[d] *In Alcib.*

Alcibiadis Coturnix.

Alcibiades cur Coturnicem sub veste ferret

Coturnices amatis donatæ.

[e] *In sua vita*

Diogneto didiciſſe, ne animi cauſa Coturnices aleret, aut ſimilium rerum (impudicarum) ſtudio, & cupiditate teneretur. Vt verò de alijs ludis, quos Coturnices exhibebant, aliquid dicamus, Iulium Pollucem adeamus: ex quo Cælius Calcagninus tradit his verbis: *In præſcripto circulo Coturnicem ſtatuebant, tum alter eam digito percutiebat: alter in aduerſum nitebatur illam intra circulum continere: quod ni feciſſet, Coturnicis dominus ſuccumbebat.* Hæc ille. Sed Pollux ſimpliciùs ſic ſcribit, vt vertit doctiſſimus Ornithologus: *Coturnicem in circulo circumſcripto poſitam aliquis digito feriebat: quod ſi illa ictui cedens extra circulum ſe reciperet* (ἀνεχαιτίζεν ἔξω τῦ κύκλυ) *iam victus erat Coturnicis dominus,* Hucuſq; Pollux, [d] qui etiam hæc Eupolidis verba citat, Οὐκ ἂν περιγράψης ὅζον εἰς ἄριςον κύκλον ἀποκρίνεται. Τί ἐςιν εἰς ἅμιλλαν: ἀριςήσομαι ἢ κοψόμαι τὴν μάζαν, ὥσπερ ὄρτυγα. Vbi pariter paulò pòſt vocabula aliquot ad hoc certamen pertinentia recenſet, vt ſunt Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοκοπία, Ὀρτυγοκόποι, qui & συμφοκόποι dicebantur, καὶ τὸ κόπτειν τὰς ὄρτυγας, καὶ ἀνερεθίζειν, πειοξύνειν. *Et, hæc,* inquit, *vocabula ſunt* Ὀρτυγοκοπικά. Et rurſus ibidem: *Circulum,* inquit, *deſcribebant in area aliqua* (τηλία) *qualis piſtorum eſt, vel eorum, qui panes vendunt, in quo Coturnices* (duas nimirum pariter) *ſiſtebant inter ſe certaturas: quod ſi altera è circo excederet retrò conuerſa, vincebatur & ipſa, & dominus ipſius: præmium victori erat, pro quo certabant, aliàs ipſa Coturnix, aliàs argentum. Interdum verò alter* (hominum ſcilicet ſic certantium) *Coturnicem ſiſtebat: alter digito indice feriebat, & plumas è capite vellebat; quod ſi Coturnix ſuſtineret, victoria penes illum ſtabat, cuius erat alumna: ſin cederet, & refugeret, penes ferientem, & vellentem. Sic victis Coturnicibus remedium adhibebant, inclamando in aurem, quod* Τρυλλίζειν, uel Ἐντρυλλίζειν *nominabant, vt Coturnicis, quæ victrix extiterat, vox quàm citiſſimè è memoria eius tolleretur.* Hæc omnia Pollux, interprete Ornithologo: vnde apparet non rectè ſcripſiſſe Calcagninum, alterum ex ijs, qui concertabāt percuſſiſſe Coturnicem, alterum verò in aduerſum intra circulum eam continere conatum, neque enim alter alterius conatus impediebat: ſed Coturnix icta ſibi permittebatur, vt vel maneret intra circulum, vel excederet. At eiuſcemodi luſum parum decuiſſe viros graues, & cordatos colligitur ex [e] Plutarcho, apud quem ſic ſcriptum reperire eſt: Et quibus verbis Achillem in Scyro inter Virgines ſedentem Vlyſſes increpat.

Generis illuſtre lumen extinguis tui,
Proles parentis Graiûm præſtantiſſimi,
Lanificium tractas?
Poſſe & prodigo dici, & turpi quæſtui dedito, &
Soccordi, & erudito.
Potas parente natus Graiorum optimo,

aut teſſeris ludis, aut Coturnices cædis, aut cauponaris, aut fænebrem exerces rem, nihil magnum, aut genere dignum cogitans? &c. Alium ludum recenſet idem Pollux, in quo Coturnices in gyrum (γῦρον ſimpliciter κύκλον περιγραπτὸν dicit: alioqui γύρος Græcis ſcrobem ſignificat.) collocant, quas feriunt in capite, & is qui Coturnicem in gyro comprehenderit, lucratur ſibi deinceps quotquot poteſt: ſin fruſtretur, alteri Coturnices ferire permittit, idq; alternis fit. Huiuſcemodi ludus eodem Polluce teſte vocabatur Ὀρτυγοκοπία, quemadmodum, qui ludebant Ὀρτυγοκόποι, ad quem ludum etiam alluſit Eupolis in ταξιαρχοῖς dicens, κόψομαι τὴν μάζαν ὥσπερ ὄρτυγα. Meminit, & [f] Plato: *Non,* inquit, *cum hominibus abiectæ ſortis nobis certandum eſt, ſed cum præſtantiſſimis: quare non negligenda nobis res eſt, neque tanquam feriendis Coturnicibus ludamus, agendum.*

Pugnæ in præſcripto circulo.

[d] Lib. 9. c. de ludis.

Ὀρτυγοκόποι.

[e] L. de Audiend. Poet.

Alius ludus

Ὀρτυγοκοπία.

Ὀρτυγοκόποι

[f] In Alcibiade & Phet.

PROVERBIA.

ΟΡΤΥΓΩΝ ἀναπτέσθαι φύσιν, id eſt, *Coturnicum induere ingenium,* prouerbium deſumptum ab earum pugnaci, atque contentioſa natura: quadratq; in pugnaces, & ferocis ingenij homines, quiq; uelut re præclara victa criſtas attollunt: quemadmodum Coturnices facere ſcripſimus: vbi etiam oſtendimus perperam ab Antiphane comico puſillanimes dici, & formiduloſos Ὀρτυγος ψυχὴν ἔχειν, id eſt, *Coturniculæ animum habere.* Neque pariter rectè meo iudicio adagiorum author Κιχλίζειν tanquam prouerbiale verbum Coturniſſare tranſtulit: nam κίχλη Græcis Turdum, non Coturnicem ſignificat.

Coturnicū ingeniū induere.

Κιχλίζειν. Coturniſſare.

Ὄρτυξ ἐσώσεν Ἡρακλῆα τὸν καρτερὸν idest. *Seruauit Herculem Coturnix strenuum.* Senarius est Græcis prouerbij uice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud ullum ueterũ scriptorum inueniri. Cęterùm dici solitum, inquit adagiorum author, de his, qui periculo seruati essent ab his, quibus minimè sperarent. Sed ego Herculem agnouisse crediderim eam in Coturnice virtutem, atque ideò in longis itineribus semper ad manum habuisse, ut quotiescunque Epilepsia corriperetur, ea vteretur ceu remedio pręstantissimo. Nam quod à Tiphone fingunt interfectum Coturnice ab Iolao naribus eius admota reuixisse, id fabulam sapit, sub cuius cortice illud latere arbitror, quod iam pronunciaui. At ne noua, atque insolens, veteribusq; hęc opinio videatur repugnare, operæpretium fuerit de vsu Coturnicis subinde agere, quem ęgris cùm in cibo data, tum pro remedio præstet.

Sanauit Herculem Coturnix ostrenuum, Hercules Coturnicũ virtutem gnoscit.

VSVS IN CIBIS.

COTVRNICES, quę inter primas nobis fermè epulas habentur, apud veteres à mensis amouebantur. Plinius causam assignat, quòd ueneno alantur, & comitiali morbo laborent. Vnde veritos eos fuisse putandum est, ab auibus venena edentibus, ac eo morbo laborantibus, si ederent, veneno inficiendos iri, atque in Epilepsiam incursuros. Quinimo [b] Galenus in Doride, Bæotia, & Thessalia plurimos se obseruasse affirmat, qui ex Coturnicum esu musculorum distentionibus corriperentur, quoniam veratro, inquit, vescuntur aues istæ. Huic falsissimæ Galeni, ac Plinij doctrinę, Arabicæ scholæ Princeps Auicenna, nonnulliq; Arabes alij, necnon et aliqui Græci subscripsêre. *Ex Coturnicum cibo*, inquit Princeps Mauritanus, , *timetur tetanus, & spasmus: non quia comedant elleborum tantùm, sed quia in substantia earum hosce producendi affectus facultas inest*, quasi diceret cæca quadam, ac abdita causa Coturnices eiuscemodi affectus parere, quemadmodum etiam nonnulli peruicaces homines asserere non verentur. Et tam altas radices egit falsissima hæc opinio, ut [c] Dydimus remedium Coturnices edentibus præscripserit his verbis. *Quandoquidem Coturnices, quæ pascuntur elleboro, eos à quibus comestæ fuerint, in tantum vitæ discrimen agunt, vt distendantur, conuellanturq́, ceu correpti vertigine, cum illis milium certè elixandum est. Quod si aliquis priusquam sic prospexerit sibi, ex eis comedens tali corripiatur affectu, is milium decoctum hauriat. Idem etiam faciunt myrti baccæ. Milium quidem naturali quadam facultate venenis resistit. Nam si ex milio panem confectum comederit quispiam à nullo deleterio læditur.* Hæc ille. Galeno in primis, ac Plinio quædam alia animalia repugnant, quæ licet venenis vescantur, bonum tamen, & innocuũ succum generant. Exempli gratia Sturnicicuta, vt idemmet Galenus author est, aluntur, quibus quis non impunè vescitur? Si ideo à veterum mensis Coturnices reiectę sunt, vt Plinius quoque asserit, quia Epilepsia afficiantur: boues etiam, capræ, arietes, necnon capones erunt reijciendi: quoniam & hæc animalia cuncta eodem morbo laborasse obseruata sunt. Sed fortè argutus, vel nasutus potiùs quispiam, mihi sacrum illum de Coturnicibus locum à Deo opt. Max. populo Israelitico immissis obtruserit, inquiens populum hunc in varios morbos ex earum esu postmodum incidisse. Cui responderim hunc eundem locum nostræ sententiæ non parùm patrocinari, tantùm abest, ut repugnet. Deus enim, vt murmurantes, & incredulos debita mulctaret pœna, eisdem quibus tantoperè inhiauerant, & quibus ad nauseam vsque iam diu se impleuerant, cupedijs punire voluit. Coturnices enim sępius, & largiori manu comesæ humores generant crassos, & pituitosos, viscidosq;, aptos nimirùm Epilepsiam, tetanum, similesq; morbos alios procreare: quæ etiam causa fuit, cur Hebręi, ut interim pœnas, quas morte luebant (nam Deus adeo se Coturnicibus ingurgitaturos dixerat vt nauseam facturæ essent, & per nares exituræ, & paulo post. *Adhuc carnes*, (inquit sacra pagina) *erant in dentibus, & ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis, vocatusq́ est ille locus sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum, qui desiderauerat,*) diuersis morbis corriperentur. Nimis enim se his ingurgitauerant. Quod modò ad Auicennam, eiusq; asseclas attinet, dicentium scilicet Coturnices propria substantia spasmum, tetanum gignere, vix dignor respondere. Quis enim non dicam in hac urbe, non dicam in tota Italia, sed tota Europa est, (loquor cum diuitioribus, nam à pauperum mensis, ut qui minoris impensæ cibis vesci consueuerunt, & carne bouilla, & pecorina famelicum ventrem exsaturare, ablegatę sunt) qui eas non semel, non bis aut ter, quater'uæ, imo centies, & amplius intermisso tempore, (nam alioqui pituitosos morbos,

[a] L. 10. c. 23

Cur veteres a Coturnicum esu abstinuerint.

[b] L. 6. Epid. comm. 5.

[c] In Geoponicis.

Milij uis contra venenum.

Refutatio.

Animalia Epilepsiam patientia innoxiè edi

Israelitæ cur ex Coturnicum esu in varios morbos inciderint.

Coturnices quando noxiæ.

bos, vt dixi, gignere idoneæ ſunt) impunè edit? Si itaque Coturnicum eſus tam creber eſt, imo omnimodus, pullorum, adoleſcentium, adultarum, cur non conuellimur? aut ſi conuellimur, cur tam rarenter? Aut cur tenſiones illas non experimur? Nonne magnes ferrum, cùm appropinquauerit, rapiet? Aut purgatorium Pharmacum nonne ad quem factum eſt, humorem trahet? Quæ ſi cuncta rerum proprietate fient, abditaq́; euenire ſemper, aut perquam rarò ceſſare oportet: cùm videlicet vel agentis efficacia quoquomodo euanuerit; vel quod perpeti debet, longius quàm par ſit, abfuerit; vel impedimenti tandem aliquid medium ſeſe interpoſuerit. Quorum cùm nullum in Coturnicum eſu contingat, parata enim promptaq́; omnia; profectò, ſi peculiaris proprietas aliqua cauſam præberet conuulſionibus, aut muſculorum tenſionibus, non tam id rarò videremus contingere. Quapropter opinionibus cùm Galeni, tùm Auicennæ eorumq́; aſſeclarum valere iuſſis, ex modico Coturnicum eſu vobis polliceor ſanguinis optimam qualitatem, quemadmodum contrà ex immodico, maximè quando pinguiores ſunt, ſanguinem omnino putredinalem. Quas quoque damnat Hieronymus [d] Fracaſtorius hoc verſu:

Coturnicū eſus modici laus.

Viteturq́; graui Coturnix tarda ſagina.

[d] Lib. 2. de morbo Gal.

Sunt autem, teſte [e] Ariſtotele, autumno, quàm vere pinguiores, & vere cùm redeunt ad nos, inſipidæ: quare nec nimium pingues, nec macilentas probauerim, maximè à morbis conualeſcentibus, quibus noſtri medici impunè, imo cum ſummo iuuamine præſcribunt, & vix Perdicibus poſthabent. Quanti verò Proceribus æſtimetur harum auium eſus, eleganter, vt omnia, [f] Hetruſcus Satyricus his verſibus indicat, in animalia iſtæc propter conuiuia nata inuectus:

[e] 8 hiſt. c. 12

[f] Satyr. 5.

Diuenta giotto, & hoggi, Tordi, e Quaglie
Diman Fagiani, vn'altro dì vuol Starne.

Et rurſus [g] non Satyricus, ſed Vergilius Hetruriæ, vbi nimirum Adonium omnia bona ſua propter Anſelmi vxoris amorem dilapidaſſe ſcribit, haſce eaſdem aues Perdicibus, & Phaſianis annumerat, inquiens:

[g] Cant. 43. oct. 76.

Sola reſtò, toſto, che fù priuata
Di Starne, di Fagian, di Coturnici.

Baptiſta Fiera veteres ſequutus de Coturnicum eſu ita ſcribebat, & ipſe explodendus.

Sint autumnales croceo tibi pabula lumbo
Siue Coturnices, ſiue voces Qualeas.
Senſibus hæc mala ſunt, tenebriſq́; replentia fuſcis,
Ventri inuiſa, malis febribus exitium.
Si tamen vlla tuos circumuolitauerit orbes,
Cœna tibi non ſit, ſed leue prandiolum.

Rectiùs Grapaldus

In pretio nunc ſum, olim damnata Cotornix.
Vox nomen, pretium dat ſapor ipſe mihi.

Eduntur plerunque aſſæ, atque ita etiam magis probantur, cùm, quòd ſapidiores ſunt, tùm quia ſalubriores. Gallorum nonnulli, vt audio Coturnices findunt à ſuperiori parte, reliquum corpus ſale condiunt, adipem verò liquant, ſeruantq́; in alabaſtris, condiendis epulis iucundiſſimum, quod genus geneæ cùm maiores noſtri ignorârunt, tùm etiamnum tota Italia ignorat; aliàs eiuſcemodi gulæ illecebrarum nimium ſtudioſa.

Galli Coturnices ſale condūt.

VSVS IN MEDICINA.

PLANTAE noctu lucentes, vel ad Lunæ motum ſe mouentes, & nonnulla animantia quandam cum hoc nobiliſſimo ſidere occultam amicitiam habere doctiſſimus [a] Ioannes Baptiſta Porta Neapolitanus amicus noſter quamplurimis adductis exemplis ad morbum Comitialem, & ad cerebri vitia valere audet affirmare: cuius viri ſententiam non poſſum non amplecti, maximè cùm ea opinionem noſtram non parum roboret, qua pronunciauimus celeberrimum illum monſtrorum domitorem Herculem Coturnices ſecum vexiſſe, quocunque iter faceret, vt & earum remedio epilepſiæ ſuæ mederetur. Sed ad corroborandam magis hanc noſtram

Plantę, & animalia cū Luna cō ſenſum habentia.

[a] L. 8. Phyſogn. c. 10. 11. 12.

Hercules cur Coturnices ſecū ferret.

Portæq́;

Portæq; opinionem, non piguit aliquot exempla, quibus nempe studentium vulgus magis, quam rationibus credit, adducere. Pæoniam dicit Apuleius, noctu lucere tanquam lucernam, ob id noctu à Pastoribus inueniri, & alio nomine Aglaophotim dici. Quis est amabò tam parum in medicinæ studio progressus, qui huiusce herbæ frequentissimum in Epilepsia vsum ignorat? Si epileptico iacenti imposita fuerit, periodum morbi breuiorem reddit: & si eam secum tulerit, raro eo afficietur. Simias Luna caua tristes esse, nouam exultatione adorare [b] Plinius & [c] Solinus scribunt Aegyptij pro Luna Cynocephalum pingunt, propterea quod animal hoc consensum quendam, quo ad Lunæ cum Sole coitum afficitur, habet; vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum mas quidem Cynocephalus, nec quoquam intuetur, nec vescitur quicquam, sed demisso in terram vultu, Lunæ tanquam raptæ vicem dolere, & indignè ferre videtur: fæmina verò præterquam quod nunsquam oculos contorquet, eademq; cum mare patitur, insuper è genitali vase sanguinem emittit, idemq; ad hæc usque tempora in sacris ipsis Cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Lunam orientem indicare volentes, Cynocephalum pingunt stantem, manusq; in cælum attollentem, quia hoc habitu videatur Cynocephalus Lunæ congratulari, vt prodidit Orus Apollo. Cor simiæ assum, & aridum potum drachmæ pondere cum mellicrato uetere, ualet, teste Rase, cui plurimum fido, quòd centum annis medicinam fecisse, multaq; propria experientia didicisse dicitur, contra comitialem morbum. Nota est Elephantis religio, & veneratio siderum, & Solis quoque, & Lunæ, ab interlunio crescente Luna. Elephantos intelligo quadam naturæ recondita ratione ex sylua primùm, vbi nascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes ferre, tum verò illos ad Lunam suspicere, ac leniter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes. Ebur exhibetur cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. [d] Plinius in eisdem morbis Elephantis iecur commendat. Ex auibus Gallinaceum exoriente Luna quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atq; exultare memorant: huiusce auis testes ex aqua cælesti bibendos dant, antecedente quinque dierum abstinentia ad Comitiales, ex [e] Plinio, & [f] Sexto. Nos cùm de Sympathia, & Antipathia ageremus, uiris doctis iudicandum reliquimus, nunquid Coturnices vel Sympathia, vel Antipathia, quam cum Luna habeant, clangores, quos, quotiescunque hoc sidus exoritur, edant, & terram fodicent: nam hoc de illis Orus Apollo scribit. Cæterùm vt ut est, Coturnicem animal Lunare esse nemo negauerit, si modò verum est, quod id faciat. Sin lector hoc non accipiat, alia ratio est, quæ Lunarem esse hanc auem demonstrat: nimirum capitis, cerebri potissimùm humiditas, quæ lunari potestate augetur, & minuitur: atque hæc potissima causa est, cur hæc auis Epilepsia corripiatur: vnde dicebat Plinius, citante eodem Io: Baptistam Porta: *Caput Coturnicis apertum humidum est, & fœtidum, ob id epilepsiæ obnoxium*. In hoc enim morbo cerebrum nimis humidum est: Cognouerit hoc autem quis maximè ex ouibus præsertim, & capris. Hæc enim animalia frequētissimè eiuscemodi morbo corripiuntur. Quod si caput autem horum secueris, reperies absque ulla controuersia cerebrum humidum, sudore refertum, & malè olens. Hinc Plutarchus ueteres sacerdotes à capra refert, ut morbida uehementer abstinuisse. Lunari uerò potestate corpora augeri, & minui Horatius meminit Conchiliorum exemplo.

Lubrica nascentes implent conchilia Lunæ.

Sed, vt rem propositam agamus, dicimus capræ carnes comitialibus prodesse, maximè si in rogo hominis tostæ fuerint. Plinius author est cerebrum capræ traiectum, priusquam lac detur infantibus, distillari contra comitiales morbos: Galenus verò iecur propinat. Dioscorides lac. Ouibus etiam semper humidum cerebrum eidem affectui, vel [h] Galeno teste opitulatur. Ad morbum comitialem, inquit, remedium valde efficax: *Coturnicum cerebrum ex vnguento myrteo tritum stanneo vase reponito: & eùm quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito. Admiraberis enim huiusce naturalis auxilij efficaciam. Nam statim ægrotus exurget*. Bartholomæus cognomento Anglicus, oua pariter Coturnicum epilepticis ex [i] Plinio valere scribit: sed hoc, quod nouerim Plinius non habet. Kiranides de ouis scribit, si testibus inungantur, voluptatem inducere, & pota libidinem augere, ut scilicet auis libidinosæ oua, libidinem pariter in hominibus excitandi vim habeant. Quidam etiam Ioannes Kuefnerus referente Ornithologo, medicus adipem Coturnicis cum pauco elleboro ad uim ueneris excitandam membro pudendo inungit. Apud [k] Aetium ad promouendum conceptum, eiusmodi pessus describitur. Radicis Alteæ expurgatæ & lotæ ℥ iij. diligenter contusas in olei sextario torrefaci-

P 3 to: deinde

Pæonia noctu lucens ad epilepsiam valet.

Simiæ cum Luna amicitia.

[b] *Cap. 40. Polyhist.*

[c] *L. 8. c. 14.*

Cynocephali Lunā adorant.

Cōiunctio Solis, & Lunæ à Cynocephalo significata.

Cordis simiæ facultas cōtra epilepsiam.

Elephantis religio in Lunam.

Eboris vis.

[d] L. 28. c. 8.

[e] *L. 30. c. 3.*

[f] *Lib. 2. c. 8.*

Coturnicē animal Lunare esse.

Coturnicis cerebrum.

Cur epilepsiā patiatur Coturnix.

Ouiū, & caprarū cerebrum.

[g] *In quæst. rer. Rom.*

Cerebrū capræ, & ouis

[h] *L. de rem. facilè para. 155.*

[i] *L. 19. c. 10.*

Ouorū Coturnicū uis

[k] *L. 16. c. 3.*

to: deinde abiectis radicibus, adipis Coturnicis vncias ſex, cæræ vncias duas admiſceto, ego verò ℥ iij admiſceo. Vnguentum præclarum ad tunicas, vel cicatrices, vngues, & diuerſa vitia oculorum ex libro manuſcripto apud Ornithologum, mellis vnciam, adipis Coturnicis ſemunciam, Myrrhæ, calchanti (albi) vtriuſq; drachmam, miſce, cola, fiat vnguentum: quo dormiturus bis ſingulo menſe oculos illinat, & nunquam opus habebit alio remedio aduerſus varios oculorum affectus. Sunt qui equorum oculis, cùm eiſdem vitijs laborant zinziber tritum cum adipe Coturnicis ſubactum inungant, vel adipe per ſe inuncto oculos incolumes ſeruari promittant. Tarentinus Coturnicum carnem inueteratam miſcet ad eſcam porcorum piſcium. De oculis Coturnicum Kiranides tradit, ſi cum radice ænotheræ (aliàs alteæ) ſuſpendantur, ophtalmiam ſanare, & tertianam, & quartanam.

Aduerſus oculos mirũ remedium.

Carnis vſ. [a] In Geoponicis.

Quorum.

FABVLOSA.

[a] SCHOLIASTES Pindari Latonam ait ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe: quos peperit in Delo, quæ prius inde Ortygia vocata ſit. Sed hanc fabulam aliter recenſet Perottus. Iupiter, inquit, cùm Latonam compreſſiſſet, ſororem quoque eius nomine Aſterien vitiare conatus eſt, quæ Deorum miſeratione in auem conuerſa eſt, quam nos Coturnicem vocamus: at Iupiter ſeſe in Aquilam, vt eam raperet, vertit. Illa verò rurſus Deorum miſeratione in lapidem tranſmutata eſt, qui diu ſub aquis latuit. Tandem verò precibus Latonæ à Ioue in ſummas aquas deductus eſt.

[a] In argumẽto Pythiorũ.

Aſteria in Coturnicẽ.

DE ORTYGOMETRA. Cap. XXIII.

DE Ortygometra, quamuis propter eius in hiſce agris raritatem ignoremus, nunquid præcedentium auium more pulueratrix ſit (quod aliàs facilè nobis perſuademus) vel ideo ſaltem hîc nobis agendum eſt, quòd diſcedentibus hinc Coturnicibus vnà cum Glottide, & Cenchramo ſeu Cynchramo duces exercitus ſeſe præbeant, quemadmodum ex Ariſtotele ſcripſimus, capite antecedenti.

NOMENCLATVRA.

HEBRAICAM vocem Schelau nõnulli Ortygometram interpretantur: ſed magis nos probamus, qui Coturnicem ſimpliciter hac voce ſignificari ſcribunt. Ὀρτυγομήτρα dicitur Ariſtoteli, non quòd Coturnices comitetur abeuntes, vt [a] Iſidorus, aliiq; multi credunt, ſed quia maior ſit, & quodammodo earum mater, ſiue matrix. Nam μήτρα vox Græca in compoſitione magnitudinem, & in ſuo genere principatum ſignificat. Ad quem ſenſum Heſychius Ὀρτυγομήτραν prægrandem Coturnicem exponit. Plinius eadem voce Latinè vtitur. Contrà Theodorus Gaza, [b] Plinij aliàs aſſecla, ne dicam ſimia, Matricem tranſtulit. Perottus verò in Ortygometræ aſſignando etymo turpiſſimè hallucinatus eſt, ab Ὄρτυξ & μέτρον id eſt, menſurâ id detorquens. Producit enim penultimam hæc uox, & Græcè vt diximus per η ſcribitur, non per ε, vt ille exiſtimat. Varinus inſuper, & Etymologus rem acu, quod aiunt, neutiquam tetigerunt, dum Ὀρτυγομήτραν παρὰ τὸ ὄρω τὸ διεγείρω deriuant, niſi dicamus locum hunc eſſe corruptum. Alioqui Ὄρτυξ dictio eſt ſimplex, & à verbo ὄρω, quod eſt excito, deriuari poterat: fortè quod facilè ad pugnam animo concitetur; quamuis magis placet per onomatopœiam dici. Albertus Ortygometram, & Ortygem confundit. Facit item alibi Ortygometram Galli ſylueſtris genus maximum, quod vulgò Germanis dicatur Orhan: quam eius interpretationem Auguſtinus Niphus repetens non improbat. Plerique populi proprium ignorantes nomen, id circumſcribunt. Atque ita Itali il Rè delle Quaglie, Galli le roy e mere de Cailles, Germani quidam Der

Schelau.

Etymologia. [a] L. 10. c. 7.

[b] L. 10. c. 23. Matrix. Perotti error.

Alberti error. Lib. 23. Orhan. Rè delle Quaglie.

VVachteln Kijnig, id est, Coturnicum Regem nuncupant. Alijs Germanis dicitur Scrica ein Schrecke, teste Gyb. Longolio, qui solus omnium recentiorum hanc auem agnouit, sed & ipse maximo errori sese inuoluens, dum Ortygometram seu Scricam cum Cenchramo confundit, ex duabus auibus, quas disertissimè communis Præceptor Aristoteles distinxit, unam faciens.

Coturnicũ Rex. Scrica. Longolij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

De forma Ortygometræ pauca admodum maiores nostri, easq; multis alijs auibus communia prodidere. Quæ sanè causa fuit, cur tot præstantissimi viri alij alias pro hac aue depinxerunt. [a] Petrus Bellonius videns fortassis [b] Aristotelem Ortygometræ formam auium lacustrium attribuere, cùm in obseruationibus, tùm in ipsa auium historia imprudẽter admodum auem, quam Galli Rasle vocant, circa aquas versantem pro legitima Ortygometra Aristotelis nobis obtrudit: quamuis interim, & veram agnouerit, Ortygometram alteram in genistis degentem appellans. Sunt qui eisdem Aristotelis verbis decepti Ortygometram interpretati sunt Germanicè ein Schnepff, quæ est Rusticula: in qua sententia video fuisse Arnoldum Villonouanum, qui pro Ortygometra Ethigometram scribit, & auem interpretatur lautam, Perdici similem, longo rostro. Alij rursus Ortygometram cum Crece, quam Herodotus Ibidis magnitudine esse scripsit, eandem esse credunt, alij cum Cynchramo, uel Cenchramo confundunt. Verùm si ad trutinam (quod aiunt) Aristotelis verba examines, Ortygometram quidem auibus aquaticis forma, id est, corporis specie similem esse dixit, sed non colore, aut aquæ frequentatione. Aquaticarum autem hæc ferè species est, ut crura oblonga habeant, digitum, qui pro calce est, perbreuem, corpus gracile, & plumas plerunque varias, ventrem albicantem, caudam breuem, rostrum longiusculum, modicè flexum. E quibus nobis cùm plurimæ Ortygometræ competant, iure Aristoteles, aquaticarum forma esse dixit. Ortygometra enim, vel saltem quam ego Ortygometram existimo, nam & aucupes nostri, qui ecce hæc scribenti mihi ceu rarius hîc apparentem auem adducentes Rè delle Quaglie vocant, licet rostrum quàm aquaticę minus, longè tamen quam Coturnices maius obtinet, & caudam perquam exiguam ac penè nullam, crura pedesq; pro corporis portione longos, colore inter croceum, & uiridem medio. Totus ferè capitis, colli, dorsiq; necnon maior alarum pars, quà dorsum spectant testaceus, in summa Coturnici potissimùm fæminæ perquam similis, quare rectè Rex Coturnicum, quasi magna Coturnix appellabitur. Alæ, quà uentrem contingunt, ruffescunt. Collum anterius, & pectoris initium prorsus testacea. Venter, & coxę ut in Accipitre stellari. In femina omnia pallescunt. Hanc eandem auem alibi Illustrissimus, ac Reuerendissimus Cardinalis Paleotus Tridento, cùm ibi synodus haberetur, mihi dono misit. Sed quam nunc viuam emi, caueę inclusa milio, & frumento adeo se replet, ut Gallinam uoracitate superet. Huic nostræ aui, omnia, quę [c] Bellonius de Ortygometra altera in genistis degente prodidit, exactè respondere uidentur: quapropter ascribere hîc illa non piguit, ne quid in hoc auium Oceano quis desiderare amplius possit. Quę uerò de Gallorum Rallo scribit, ut hîc impertinentia sponte pręterimus, & meliori loco reseruamus. Ortygometra, inquit, in genistis degens, Ortygometram nigram, (Rallum nempe) corpulentia aliquantulum excedit. Non omnino rubra est, sed ad ruffum uergit, qualem colorem conspicimus in pennis Vulturis. Pennę, ut in nigra, sed alterius coloris. Differunt & magnitudine cùm corporis tùm etiam rostri. Tibię, pedesq; pro portione similes. Caput Perdicis cinereę simile, aut parui pulli. Color pręcipuus ruffus, aut subrubens in alarum costis: femora castanei coloris, maculæ albę intercurrunt. Pascitur in nemoribus, ut Rallus, prope riuos aquarum. Vescitur genistrarum seminibus. Romani, meo iudicio, uocant Perdicem Rusticulam. Nam, si uideas, iurares, Perdicem campestrem esse, unde facile credimus, Martialem, cùm ait:

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem.
Gratior est Perdix, & sapit illa magis.

de hac Ortygometra in genistis degente intellexisse: quę altera (Rallo) paulò rarior est, & delicatior, ita pariter magis laudatur, quia maior sit. Sed hîc rursus Bellonius in alium errorem incidit, dum hanc Ortygometram cum Perdice Rustica, quę est Scolopax Aristotelis, simul implicat.

[a] L.4. de Auib. c.19. [b] Lib.8. hist. cap.2. Bellonij error. Rasle Gallorũ nõ est Ortygometra. Ortygometra in genistis degẽs. Arnoldi error. Ethigometra. Aquaticarũ auium forma. Ortygometrę descriptio. Rostrum. Crura. Color. Alę. Collum. Venter. [c] L.4. de Auib. c.20. Ortygometra in genistis degens. Magnitudo. Color. Crura. Victus. Perdix rusticula. Bellonij alius error. Perdix rustica est Scolopax.

Ortygometra cum genista.

DE CYNCHRAMO.
Cap. XXIV.

QVAMVIS reuera certò affirmare non ausim, quæ auis Aristoteli Cynchramus sit, aut Cychramus, aut Cenchramus, vt alij legunt, & meo iudicio rectè; attamen de hac nobis vel ideo saltem aliquid hîc dicendum est, quòd non solùm hinc abeuntes Coturnices comitatur, quemadmodum de Ortygometra proximè præcedenti capite diximus: verumetiam voce eius audita, aucupes Coturnicum discessum intelligant: Quin imo [a] Plinius author est, perseuerantiorem esse quàm sit Glottis, (quæ nunquam plus vno die cum eis pergit, & in proximo hospitio eas deserit,) festinareq; etiam, vt cum eis ad expetitas terras perueniat: itaque eum noctu illas excitare, atque itineris admonere. Sed verò neque ego, vt dixi, quæ auis Cenchramus sit necdum certò noui, neque alium recentiorum video, qui se agnouisse eam asseueret, præter Gyb. Longolium, & Bellonium, quorum ille Cenchramum cum Ortygometra, quas vtrasq;, [b] Aristoteles, vt diximus, apertissimè distinguit, confundit: [c] hic auiculam quandam Gallis Preier dictam, quòd in campis abundet rostro breui, tuberosoq; pro Cenchramo Aristotelis, & Miliaria Marci Varronis obtrudit, nulla alia ratione nixus, quàm quòd milio vescatur. Ornithologus verò ambiguus, cui aui hoc nomen tribueret: Heluetij, inquit, auem quandam Brachuolgel appellant, à mense Iunio, quo capitur, vel in quasdam regiones aduentat: alij Brachammsel, quòd magnitudine corporis Merulam referat (fortè & colore partis pronæ) Reperiri eam audio in pratis palustribus, plerunque rostro oblongo, cruribus longis, auolare Autumno, deinde verno tempore cum Coturnicibus redire. Hæc quidem Ortygometra, an Cenchramus sit (alterutram enim esse suspicor) nondum mihi constat. Sed Cenchramum potiùs esse conijcio, quòd differat ab ea, quam ex Italia accepi (dixerat paulò antè Ortygometram sibi missam fuisse à clarissimo medico Aloysio Mundella, & ego existimo, eandem fuisse, quam ego depinxi, quia ait fuscam fuisse) Ortygometræ effigie. Figuram eius infrà dabimus inter Gallinagines aquaticas. Et rursus vbi de Cenchramo ex professo scribit: Est apud nos, inquit, auis, Brachuolgel dicta, cruribus proceris, & rostro quoque, eodemq; inflexo modicè; altera maior, quàm Latinè Arquata nominaui: altera minor inter Gallinulas aquaticas descripta: quarum alterutra, an Cenchramus esse possit, inquirendum: Hęc itaque ille. Cùm vero peritiores apud Aristotelem Cenchramum legant, uti etiam in Plinio manuscripto legitur, non uideo, si Bellonio licuit suam auem Cenchramum appellare, cur non potiùs id nominis nostris Hortulanis tribuere possim, iudicareq; Miliarias Varronis cum Cenchramis easdem esse, esse uerò nostros Hortulanos, Hæ enim auiculæ mirum quantum pinguedinis ex milij, seu Κεγχρίδης esu corpori adijciant: & quàm grati delicatiq; saporis sint, quorum causa carè vænisse Miliarias [d] Varro prodidit. Principes, patritijq; norunt, quibus solis eas edere propter ingentem caritatem concessum est, Etenim Perdicibus, omnibusq; magni pretij, boniq; saporis auibus alijs præferuntur, & apud nobiles magno in pretio habentur; suauissimi quidem saporis sunt, boni succi, facillimæ concoctionis, & valdè salubres, atque hyeme altiles fiunt. Has aues ager Bononiensis ac Florentinus alit, patritijq; nostri, necnon & aucupes ipsi eas magno numero Romam depilatas ac in farina asseruatas in scattulis recentes & intactas transmittunt; illi vt proceribus gratificentur, hi, vt carè vendant. Ornithologus quidem admittit Hortulanos cum Miliarijs easdem esse aues, sed Cenchramos diuersas ab his existimat, nulla alia ratione ductus, quàm quòd Gręcè etiam Cynchramus legatur. Sed textum corruptum esse facilè apparet, nam quàm facilè fuit pro Cenchramo Cynchramum, uel alio, ut dicemus, modo, legi ab hominibus, qui de rebus ignotis scribentes, nomina plerunque vel corrumpunt, uel aliter scribunt, uel cum similibus confundunt. Nam præter quam quod in quibusdam exemplaribus Κυγχράμος legitur, quam lectionem sequuti sunt Theodorus Gaza, & Hesychius, in alijs etiam Κυχράμος absq; γ habetur, quam lectionem Varinus sectatur, in alijs Κεγχράμος reperitur, quam postremam dictionem in manuscripta Plinij historia legere est, quamuis nunc multi corrupto Aristotelis textu decepti Cynchramus sequnt, vel Cychramus. Inuenio & Κυγχράμος, apud Hesychium, & Varinum. Errat præterea, vt opinor, Ornithologus, dum hanc vocem per onomatopoeiam factam videri putat. Nam à milio, quod Græcis Κέγχρις

est, mea

Ordo.

[a] L. 10. c. 23.

Cenchramus quæ auis.

[b] 8. hist. c. 12.

[c] L. 5. de Auib. c. 20.

Preier Gallorum.

Brachuolgel.

Brachmmsel.

Brachuolgel forma.

Arqaata.

Hortulanos Cēchramos dici posse.

Hortulani vnde pinguescant.

[d] L. 3. de re rust. c. 5.

Locus.

Κυχράμος.

Κεγχράμος.

Κέγχρις.

eſt, mea quidem ſententia deriuari videtur, miliariamq; Latinè traduci poſſe, non adiectiuè, in quo fortè ſenſu doctiſſimus Aloyſius Mundella Coturnicem auem miliarem vocauit, hoc eſt, milio vt plurimùm veſcentem: ſed ſubſtantiuè, vt ſcilicet eadem ſit cum Miliaria [e] Varronis: ſiquidem *Miliaria*, inquit, *à cibo dicuntur, quòd milio fiant pingues*. [f] Alibi verò, *in Ornithone præter alias aues quidam alunt Miliarias, quæ pingues veneunt carè*. Quæ, ſicuti paulò antè dixi, mirum quàm Hortulanis noſtris competant. Nec alia Cenchris Aretæo, cæteriſq; Græcis fuerit, quam ægris præſcribunt. Perperam etiam Ruellius auiculam quandam vulgò dictam linariam Miliariam facit: de qua nos ſuo loco. Diuerſæ item ſunt Miliariæ ſeu Cenchrami à Cenchritis auibus, etſi à milio nomen pariter obtinentibus, quòd & eo pariter pingueſcunt. Cenchritæ enim aues aquaticæ ſunt ex Anſerum genere. Poſtremò alia à miliaribus auis eſt Cenchris, nimirùm a varietate punctorum milij inſtar dicta. Hæc autem Tinnunculus eſt ex Accipitrum genere, de quo nos in primo tomo abundè, & exactè egimus. Supereſt modò vt Hortulanum noſtrum, quem Cenchramum, ſeu

Coturnix miliaris uocata.
[e] *L. 4. de lin. lat.*
[f] *Lib. 3. de re ruſt.*
Cenchris.
Ruelli error.
Linaria.
Cenchritæ aues quæ.
Cenchris Tinnunculus eſt.
Hortulani deſcriptio.
Magnitudo.
Color.

Hortulanus mas cum panico ſpica foliata.

Hortulanus fæmina cum panico maiori ſpica herbacea.

Miliariam

Miliariam arbitramur, & deſcribamus, & depictam exhibeamus. Auis eſt Alaudæ ferè magnitudine, at paulò minor. Roſtrum, crura tota, pedumq́; digiti rubeſcunt. Caput, collum, & pectus in mare flaua intercurrentibus punctis croceis: in fœmina hæ partes coloris ſunt partim flaui, partim viridis, diſcreti ſcilicet vtriuſq́;. Mas ſub oculis ad latera maculam habet rotundam, intensè luteam, quæ in fœmina non eſt. Alarum pennæ intercoſtales in vtraq́; ex flauo, & nigro colore conſtant: remiges verò, item & cauda vtriq́; nigrę, in extremitatibus, & ad latera flauæ. Venter croceus cinereis quibuſdam maculis diſtinctis. Hæc itaq́; cùm maris Hortulani, cùm fœminæ deſcriptio eſt. Iconum prior maris eſt, ſecunda fœmellę. Verùm cùm in hoc genere alias ab his diuerſas obſeruârim, ne quid in hiſce noſtris commentarijs deſiderari poſſit, itaque & has delineatas exhibere non piguit. Quæ auis primo poſt nunc deſcriptas, delineataſq́; loco ponetur, tota flaueſcebat colore propemodum paleari, exceptis alarum coſtis, & remigum pennarum extremitatibus, quæ erant albæ. Crura item & roſtrum erant rubicunda. Altero loco pingenda, tota erat candida, quin ipſo fermè Cygno candidior. Tertio loco ponendã Aucupes etiam Hortulanum nuncupant, & reuera auis eſt tota Hortulani forma, ſed colore non nihil differens. Caput ex ſubcinereo ad flauum vergit. Collum cinereum nigris maculis punctatim diſtinctum; Venter, & crura, pedeſq́; toti, crocea. Coſtæ alarum, & remiges albæ, cætera partim cinereæ, partim nigræ. Cauda tota fuſca, ad latera luteſcens. Quarto loco collocanda capite, collo erat viridi: roſtro rubicundo, cruribus cinereis, cætera nigricans. Habet tamen in vertice capitis, necnon in duabus tantùm remigibus maculam albam oblongam. Quinto loco ponendã Albicillam vocare licet: cauda enim erat alba: cętera vulgaribus Hortulanis ſimilis, ſed in omnibus pallidior. Quam poſtremo loco dabimus, Aucupum alij Spipolæ, alij Hortulano congenerem faciebant, & reuera ego Spipolæ potius quàm Hortulani ſpeciem fecerim: roſtrum enim longiuſculum eſt & tibiæ pedeſq́; fuſcæ, qui in Hortulanis luteſcere ſolent. Toto corpore item fuſceſcit, pectore & alarum extremitatibus albis. Modò videamus, quid de ſuo Cenchramo ſcribat [g] Bellonius. Le Pruyer, aut Preyer, inquit, auis eſt, quo ad pennarum colorem, Alaudæ aut Linariæ ſimilis, quamuis tanta in alis albedo illi non ſit. Arbitramur eſſe migratoriam, atq́; Ariſtoteli Cenchramum dici, fieriq́; poteſt

Sex' diſtinctio. Alæ. Cauda. Venter.

Horulanus flauus. Hortulan' albus. Hortulano congener, & eius deſcriptio. Caput. Color. Albicilla.

[g] L. 4. c. 20. de Auib. Cenchrami Belloniani deſcriptio.

Hortulanus flauus cum malo Punica.

Aretæum

Aretæum, cæteroſq; Græcos de Cenchride loquentes, quod ægrotis in cibo conueniat, de hac aue intellexiſſe. Veruntamen cum Ariſtotele tantùm conuenire volumus: ſunt qui Tinnunculum cum hac Cenchramo confudêre: quod prohibere nequimus. Cenchramus maior eſt Alauda criſtata. Roſtri qualitas tanquam præcipua nobis nota facilè oſtendit, de qua aue loquamur: eſt enim breue, craſſum, tuberculo conſpicuum, necnon & adinſtar oſſis durum, adhæc inferius cum ſuperiori coniunctum, foueam quandam in medio efformat. Nec aliam cum ſimili roſtri diſpoſitione auem uſquam inuenias. Venter pallet, ſed quibuſdam nigris maculis diſtinctus eſt. Crura pedeſq; inter rubrum, & caſtaneum media,

Magnitudo. Roſtrum. Venter. Crura.

Hortulanus albus, cum malo Aſsyria.

Hortulano congener cum Iaſmino albo.

formà

Hortulanus collo viridi, cum meſpilo.

HORTVLANVS CAVDA ALBA, CVM PINO.

formâ verò cruribus pedibuſq; ſimili: poſticum item digitum longum habet, argumento, quòd auis ſit terreſtris, & rarò quidem arborum ramis inſidet. In quibuſdam etiam ita Linarię ſimilis eſt, vt niſi ob ſolam magnitudinem diſtinguas: Verſatur in pratis, vnde Gallicè Preyer dici meruit: proſequitur tamen etiam aquas more Gallinaginis, quamuis contrà facere ex roſtri, & pedum conſtitutione iudicares. Mirum eſt quantum hordeo, milioq́;

Digitus poſticus.

Locus.

 delectetur.

HORTVLANVS SIMILIS SPIPOLAE CONGENER CVM ILICE.

CENCHRAMVS BELLONII CVM MILIO.

delectetur. Reperitur nonnunquam ſepibus inſidere; ſæpius tamen in terra degere: & quia terreſtris auis eſt, idcirco etiam in altis locis non nidulatur, ſed vbi Anates, quæ quandoque in truncis ſalicum nidificant: itaq; plerunque iſtæ aues nidos extruunt in agris auena, hordeo, & milio conſitis, vel in nudis pratis, quinque aut ſex pullos excludentes. Non omnes vbique idem nomen ſortiuntur, ſed pro diuerſitate locorum, diuerſum: ita quoque hæ alibi Teriz appellantur, quòd interdiu palo, aut ſtipiti inſidentes hanc vocem cantillando edant Tirtertirterijz, eamq; ſæpius reiterent. Cùm volant, crura ad ſe, vt cæteræ aues non retrahunt, ſed pendere ſinunt. Frequenter alas motitant, ſeruato tamen quodam ordine. [h] Ariſtoteles auem quandam Cenchramum vocat, aut Cynchramum, vbi ſcribit, *Coturnices ducibus Oto, & Linguacula, & Ortygometra proficiſcuntur, atque etiam Cenchramo, à quo etiam reuocantur noctu: cuius vocem cùm ſenſerint aucupes intelligunt parari diſceſſum*. Dictio Cenchramus, ſi latinè traduceretur, ſonaret miliaris: quare eam eſſe arbitramur, cuius mentio fit apud Varronem. Nam ſi Romæ alerentur vnà cum Coturnicibus, milioq; ſaginarentur pro futuris epulis, veriſimile eſt auem extitiſſe corpulentam: quapropter ferendi non ſunt, qui Miliariam cum Linaria confundunt, ſtatuendumq; Cenchramum eſſe.

Victus. Nidulatio. Teriz. [h] *Lib. 8. hiſt. cap. 12.*

Finis Libri Decimitertij.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimusquartus.

QVI EST

DE PVLVERATRICIBVS DOMESTICIS.

DE GALLO GALLINACEO & Gallina. Cap. I.

LARAS, ni fallimur, easq; satis efficaces rationes in primordio huiusce operis adduximus, cur à Pauone potiùs, quàm à Gallinaceo genere exorsi fuerimus, tametsi hoc in omni auium familia, quæ ad mensæ vsum requiruntur, apud omnes fermè authores, quotquot hactenus scripserunt, primas obtinere videatur. Placuit autem, vt id obiter dicamus, Plinium hac in re, tanquam ducem, authoremq; sectari. Hic enim subinde à Pauonibus ad Gallinaceos sermonem conuertit, dum ait: *Proximè gloriam sentiunt, & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit: nouit sidera &c.* Haud me fugit interim, non defutura cuipiam sua argumenta, quibus Gallinaceum hocce genus in multis, præcedentibus auibus præferat. Veruntamen cùm hæ volucres prorsus domesticæ sint, illæ verò syluestres, quæ domesticis meo iudicio sunt præstantiores, vel saltem ita vulgò habentur, itaq; Gallinaceam hanc familiam in hunc librum, qui priuatim de ea tantùm aget, reiecimus. Plurimi sanè has alites veteres fecisse, maximè Gallos, vel ex hoc [a] Ciceronis constat, qui *non minus delinquere eum* dixit, *qui Gallum Gallinaceum, cùm non opus fuerit, occiderit, quàm eum, qui patrem suffocauerit.* Nec ab re ita scripsit Tullius, cùm præcipuè hac aue prisci Græci, & Romani in bello vterentur, & sacris suis adhiberent. Non minorem laudem meretur eius animositas, splendorq; & amor erga suos, cæteræq; eius dotes, quibus sese verum nobis egregij, laudabilisq; patrisfamilias exemplar præbet. Quantum verò ex hoc Gallo, eiusq; coniugibus, ac liberis emolumenti humano generi, cùm ad uictum tam sanis, quàm ægrotis suppeditandum, tum etiam ad quoscunque fermè morbos propulsandos cedat, id tam clarum cuiuis esse arbitramur, ut demonstratione prorsus non egeat. Quis etenim tam internus, quàm externus corporis affectus, qui non hinc sua hauriat remedia? Sed de hisce pòst suo loco: iam ad historiam more nostro accedamus: in qua tradenda illud ferè in singulis rubricis obseruabimus: quæ utrique sexui communia sunt, præferemus: hinc quæ mari, ultimò quæ fæminę soli conueniunt adducemus, omnem ubique quoad licuerit, confusionem euitaturi. De Capo uerò separatim agere uisum est, cùm quòd is, etsi ex Gallo factus ueluti utriusque sexum complexus, & ceu hermophroditus factus, medius scilicet inter Gallum, & Gallinam videatur, tum quia ad mensæ uel sanorum, uel ægrorum usum duntaxat natus sit: Gallus uerò, & Gallina soboli studentes genus suum natura duce æternum reddant.

Ordinis ratio.

Gallinacei generis dignitas.

Plinij ordo

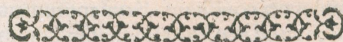
[a] Orat. pro L. Murena.

Galli dignitas, & honor.

Animositas

Vtilitas.

Capi historia cur hinc excludatur

AE Q V I V O C A.

Alector Epei.
Alector Argeæ.
Alectryon Perſarũ rex
Gallus auis Perſica dictus, & cur.
Alectryon Philip. dux.
Charetis arrogantia.
Prouerbiũ.
Alectryon.
[a] In Aſpide.
Minerua innupta.
[b] L. 5. Deip.
Tibia alector dicta.
Sol alector dictus.
[c] L. 37. c. 10.
Gallus vox ambigua.
[d] L. 7. inſtit. orat. c. 9.
Galli ſacerdotes Cybelis.
Archigalli.

Ἀλέκτωρ, Ἀλέκτρυων Græcis, uti etiam Latinis Gallus, vox eſt æquiuoca, & multa ſignificat. Alector, teſte Euthatio filius fuit Epei Regis Elidis. Eiuſdem nominis filium dicitur habuiſſe Argea Pelopis filius, & Hegeſandræ filiæ Amiclæ, cuius filia Iphiloche, vel Echemelus Megapenthi filio Meneleai nupta fuit, vt idem Euſtathius tradit. Quidam Alectryon nomine tyrannidem quondam geſſit, & Perſis primus imperaſſe dicitur, etiam antequam vel Darius, vel Megabyzus: vnde etiam Gallus, vt pòſt dicemus, ales Perſica appellatur. Alectryon item nomen ducis eſt Philippi Regis, qui à Chare Athenienſi interemptus fuiſſe fertur: at num cum ſuperiori idem fuerit, vel, quod magis credo, diuerſus, non auſim affirmare: docet autem hiſtoria, hunc Charetem ſæpius, & nimis arroganter iſtius facti verba apud populum Athenienſem feciſſe, adeo vt hinc pòſtmodum natum ſit prouerbium Φιλίππȣ ἀλέκτρυων, id eſt *Philippi Callus*: vbi quis de leui quopiam facinore perinde vt maximo ſe iactaret. Alectryon quoque dicebatur Amphitrionis pater, filius verò Alcei, cuius meminit [a] Heſiodus. Ἀλέκτωρ Euſtathio coniugem ſignificat pro ὁμόλεκτρος, quaſi ὁμόλεκτορ, litera alpha ſignificante ὁμȣ̃. Eadem vox alpha priuandi vim habens innuptam ſignificat, quare Mineruam ἀλέκτορα dictam legimus apud [b] Atheneum, vbi Pompeianus ſophiſta cum Panathenæa feſta celebrarentur, in quibus iudicia ceſſant dicebat: γενέθλιος ἐςι της ἀλέκτορος Ἀθηνας & ἄδικος, ἡ τῆτες ἡμέρα. Apud Ionem αὐλὸς, hoc eſt, tibia, ἀλέκτορ vocatur, quòd propter ſoni dulcedinem auditores à cubili reuocet, vel dormire non ſinat. Vnde etiã ſol Homero ἠλέκτωρ nuncupatur, quia homines ἀλέκτρȣς facit, ſiue à lecto diſcedere, vel potiùs quòd ipſe ἀλέκτρως, id eſt, peruigil ſit, hoc eſt, nunquam cubet, ac quieſcat. Ἀλέκτωρ denique [c] Plinio gemma eſt, de qua pòſt in denominatis: nam alij codices Pliniani legunt ἀλέκτωρας; alij ἀλεκτωρίας. Gallus, vt ſcriptum reliquit [d] Quintilianus, vox pariter ambigua eſt, *Vtrum enim*, inquit, *auem, an gentem, an nomen, an fortunam corporis ſignificet incertum eſt*. Galli in primis vocabantur decantati illi ſacerdotes, qui præſto erant ſacris Cybeleis. Hos archigallos Iulius Firmicus vocabat teſte Brodæo. Romæ epitaphium videre eſt in Diuo Martino, vbi quoque archigalli dicuntur. Id autem eſt huiuſmodi: D. M. C. CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS MARTIS DEVM MAGNAE IDEAE, ET ATTIS PORO. &c. Meminit huius epitaphij Gryſaldus, qui Tertulliani etiam verba de quodam Archigallo repetit: Cæterùm Galli ſacerdotes ita dictos volunt à flumine eiuſdem nominis, cuius tam admirandam vim eſſe commenti ſunt priſci, nimirum quòd parcè potus & cerebrum purget, & inſaniam tollat: contrà largiori manu hauſtus lymphaticos, & inſanos reddat. [e] Plinius quidem hos ſacerdotes ab hoc fluuio nomen traxiſſe ſcribit: ſed tam admirandæ facultatis minimè meminit. Alij ſacerdotes illos mox à potu eiuſmodi aquæ furore correptos fuiſſe memorant, atque ſe ipſos caſtrauiſſe, id uerò citra vitæ diſpendium facere non potuiſſe, niſi Samia teſta vterentur Meminit [f] Ouidius:

Gallus fluuius, eiuſq; mira uis.
[e] L. 6. c. vlt.
[f] L. 4. faſtor.

Cur igitur Gallos, qui ſe excidere vocamus?
Cum tantùm à Phrigia Gallica diſtet humus?
Inter ait viridem Cybelen, altaſq; Selenas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.

Quidam Gallum puerum putauerunt, qui contracta offenſa Deæ ſe execuerit, & ſimul fluuio nomen fecerit. Fluuium illum in Sangarium euolui neſcius non ſum: at minimè credam tam noxiam fluminis vim fuiſſe, vt homines, uel furibundos redderet, vel enecaret. Quantum verò uirium ſemper habuerint ad homines dementandos uanæ ſuperſtitiones qui neſcit, is alienus non modò ab omni hiſtoriarum lectione, ſed uitę etiam communis uſu. Vnde etiam prouerbialiter dicimus γαλλȣς τιτέμνεις, id eſt, Gallos quid execas, pro quid actum agis. A quibus ſacerdotibus quàm benè Baptiſta Pius, ut id obiter dicamus, Gallos populos per conuitium Romanorum nomen fuiſſe adeptos colligat, ipſe uiderit: quaſi ſcilicet, quòd exectorũ hominum nomina haberẽt. Quis obſecro tam uecors,

Baptiſtę Pij error.

tam vecors, tam communis ſenſus expers, vt ſic cogitet Gallos perpetuò Romani nominis hoſtes nomen ſibi, vel accipere, vel retinere voluiſſe, quod hoſtium contumelia impoſuiſſet? Quod ſi tamen quis ita ſentiat, ego eum non teſticulis profectò, ſed cerebro carere dixerim. Neminem interim latere exiſtimo, Gallos Europæ populos à candore dictos à Γάλα, quæ vox lac Latinis dicitur. Nam montes, & rigor Cæli ab ea parte Solis ardorem excludunt, vt eorum corpora non colerentur. Perſarum milites Cares Gallos nuncupabant, ob conos, quibus galeas ornatas habebant, eaq; de cauſa Artoxerſes hominem è Caria, qui Cirum iaculo vulneraſſe creditus eſt, eo cohoneſtauit præmio, vt Gallũ aureum in lancea præfixum ante aciem ferret. Verùm Athenæus Gallos ſcribit in Perſide primùm ortos, ideoq; fortaſſe cognomentum id Perſæ acceperint, vel ab Alectryone, quem eis primùm imperaſſe paulò antè diximus: Vnde & Ariſtophanes, ut eius eſt mos omnes illudere, Gallum ait Perſis olim præfuiſſe, atq; hinc criſtatos adhuc gerere caſſides: verba Ariſtophanis aliàs citabo. Gallus item quidam Centaurus fuit, à quo ſecundum Pincernam regiũ eximiè amatum fuiſſe author eſt Nicander. Nunquid autem Centaurus idem fuerit cum Centoarato, de quo ſic meminit [g] Aelianus: Antiochi equus, vt dominum ſuum vlciſceretur, Gallo nomine Centoarati, qui Antiochum in pugna interfecerat, necem intulit, difficile eſt iudicare. Eſt etiam Gallus Imperatoris nomen, cui Conſtantius magni Conſtantini filius Cæſaris dignitatem conceſſit. Sed cũ comperiſſet, hunc regnũ adfectare, ad tyrannidem proruere, nihil non moliri, quo voti compos fieret, omni conatu eius anteuerſo, caput ei præcidi curauit: deinde Galli fratrẽ, porcum illum fœtidũ, Iulianum corona Cæſarea cohoneſtauit, ut narrat [h] Conſtantius Manaſſes. Alij uerò Gallum illũ longè antiquiorem faciunt, & ſimul cum Voluſiano Decio in imperio ſucceſſiſſe ſcribunt, imperioq; bienniũ & menſes octo potitum fuiſſe. Quidam cognomento Milo Gallus dicebatur, qui Caroli Calui temporibus floruit, & ad eum ipſum quæ de ſobrietate carmina conſcripſit, miſit. Condidit & Sancti Amandis uitam, cuius cænobij ipſe Antiſtes fuit anno poſt partum ſalutiferum 880. Eſt & Gallus ſancti Confeſſoris nomen, ut refert [i] Beda, cuius uita plena uirtutibus conſcripta habeatur. Erat autem beati martyris Ignatij diaconus, qui epiſcopus factus uiam magiſtri pius imitator ſequutus, pro commendato grege, Chriſti amato occubuit. Fuit & Gallus alius Columbani abbatis diſcipulus. Hic & Hildeboldus diaconus piſciculos, quos de flumine reticulo traxerant in ſolitudine aſſaturi, ignem concinnabant, cùm interim urſus mirę magnitudinis propius accedens diaconum quidem terruiſſet, iubente Gallo, ut ligna igni inferret, obediuit, vt [k] Marcus Marulus Spalatenſis memorię prodidit. Quod ſanè hîc referendum duximus, ut qui præpoſitis ſuis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quando, & ſyluestres feræ iuſſa ſanctorum reuereantur, & obſeruent. Hermolaus iubas, & capillos Græcis alectoridas dici aſſerit. Et mola matricis Syluatico Gallus matricis dicitur, fortè ob ſimilitudinem. Nam & [l] Amatus Luſitanus meminit cuiuſdam mulieris, quę geminos utero geſtans quinto menſe abortiuit, & tertia à primo abortu die fruſtum quoddam carnis emiſit, Galli criſtę cum roſtro Gallinaceo ſimile. Piſcis quidam ad oceanum Germanicum Gobijs congener, Germanis vt audio Seehan, id eſt, Gallus marinus dicitur. Verùm & bina alia aquatilia animantia eiuſdem nominis reperio, piſcem nempe alium, & quoddam genus è cruſtaceis. Piſcis enim [m] Plinio Zeus dictus, & Faber, Hiſpanis, & Monſpelienſibus, teſte doctiſſimo Rondoletio, Gal appellatur, Santonibus, & Baionenſibus Iau, id eſt, Gallus à dorſi pennis ſurrectis, quemadmodum Gallorum Gallinaceorum criſtæ erigi ſolent. Romani hodie citulam dicunt & piſcem Sancti Petri, quia iubente Chriſto D. Petrus hunc piſcem ceperit, & in eius ore numiſma pro tributo repeterit: vnde digitorum impreſſorum ueſtigia in medio corpore relicta fuerint. Recentioribus item Gręcis χριςοφάρος dicitur, aiuntq; D. Chriſtophorum, dum Chriſtum humeris geſtans mare traijceret, piſcem hunc apprehendiſſe & impreſſa digitorum ueſtigia reliquiſſe. Eſt autem piſcis iſte ex ſententia Rondoletij χαλκεύς Athenęi à Chalcide diſſidens, vt Deo dante ſuo loco aliquando docebimus. Donauit mihi nuperrimè hunc piſcem exiccatum admodum Reuer. P. Ambr. Morandus Bonon. ſacrę Theol. doctor eximius, Congreg. S. Saluatoris Gener. mihiq; amiciſſimus. Pręterea Gallum marinum idem Rondoletius, & Petrus Bellonius uocari aſſerunt illud animal cruſtaceum, quod Ariſtoteles ἄρκτον, Latini ſimiliter urſum ab actionibus, & moribus, quos exercet, appellant: vt nonnulli exiſtimant: alij uerò à figura ita dici volunt, nimirum, quòd exterior forficis pars Galli Gallinacei figuram referat. Heſychius, & Varinus Vpupã ἀλεκτρύονα uocarunt, haud dubio ob criſtam, quam in capite gerit, ob quam etiam à Liguribus Gallus Martij dicitur, eò quòd illo menſe apud ipſos primùm appareat.

Galli unde dicti.

Perſarũ milites Galli vocati, & quare.

Gallus centaurus.

[g] L. 6. de Anim. cap. 44.

Centoarat°

Gallus Imperator.

[h] In annalib.

Gallus Milo, eiuſq; opera.

Gallus confeſſor.

[i] In Marty.

Gallus Columbani diſcipulus.

[k] L. 4. de ſeruanda obed.

Tubæ Alectoridæ dictæ.

Gallus matricis.

[l] L. 1. curat. med.

Gallus piſcis Seehan

[m] L. 9. c. 19.

Gal.

Iau.

Citula.

Piſcis S. Petri.

χριςοφάρος

χαλκεύς.

Cruſtaceũ Gall° dictũ.

Ἄρκτος.

Vrſus.

Vpupa.

Gallus Martij.

Corui Alectoridæ. Galli Coraxi. Artificialia Gallus dicta. Nauis Gallus. Gallus libri nomen.

Et Persæ, ut Hermolaus nescio quo authore scribit, Coruos Alectoridas dicunt. Ornithologus mendum subesse existimat. Sed fortè Hermolaus ex Pausania id decerpserit, qui Gallos quidem Gallinaceos quosdam Coraxos, id est atro Coruorum colore in Bœotia esse dixit. Significat denique Gallus quædam artificialia, ac in primis nauem quandam prætoriam, de qua eiusmodi ad Misenū epitaphium legitur. D.M.C. IVLIO QVARTO VET. EX. PR. N. GALLO, M. CECILIVS. FELIX. S. INONIA HERACLIA S. ET. S. Gallus & somnium inscribitur quidam Luciani luculentissimi authoris dialogus, quo diuitiarum, atque potentiæ incommoda, molestiasq; prosequitur, ostendens, quàm contrà tranquilla res paupertas sit, si modò sua sorte sit contenta. In posteriore autem parte Gallus, qui ex Pythagora in auem transformatus cum hero suo Micyllo colloquens introducitur, diuitum cùm priuatorum, ac ciuium, tùm regum, ac potentum molestias, curas, & pericula recenset, quæ illis & belli, & pacis temporibus, præterea etiam circa ualetudinem, quam luxus istæ & crapulæ labefactant, accidere solent. Postremò, ut & de Gallinis aliquid dicamus, rustici Pleiades stellas Græcis dictas, & Atlantides, Latinis Vergilias, Gallinas uocant, & pleriq; Butrionem, Angli nempe, id est, Gallinam habentem pullos uulgò Bruothenn. Hanc constellationem Hebræi Zaghta uocant, & Galli la Poussiniere. In dictionario trilingui עיש aysch, uel עש pro eodem sidere legitur. Gallina nigra apud chimicos est argentum uiuum.

Gallinę stellæ. Butrio. Bruothenn. Argentum uiuum. Gallina nigra.

SYNONYMA.

VARIAS quidem nomenclaturas, quibus apud Græcos potissimùm, ac Hebræos Gallus Gallinaceus uenit, est reperire. שכוי Secheui in primis legitur apud D.[a] Iob. ubi dicitur: *Quis dedit Secheui intelligentiam?* Sanctes Pagninus in biblijs maioribus Ven. anni 1515. לשכוי Lasecheui legi scribit, & in nostris alijs exemplaribus Michel esse. Sonat imaginationem in mente cælatum, cogitationem, intellectum. Plerique interpretes traducunt cordi.[b] Rabbi Dauid ab aspiciendo, & uidendo deriuari asserit; & alibi, *Doctores*, inquit, *Hebræorum exponunt etiam Gallo*: quod etiam Rabbi Simeon filius Lakisch tradidit, teste Ioanne Reuclino; atque ita D. Hieronymus uertit. Septuaginta uerò, *Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, aut variegatam scientiam?* Targhum, *Quis dedit cordi intelligentiam?* Alterum Targhum, *Quis dedit Gallo syluestri intelligentiam, vt laudet dominum suum?* Rab. Abraham, *Cordi?* Rab Leui, *intellectui?* Rab Mosech, *quis dedit Gallo intelligentiam, vt media nocte surgere doceret hominem ad laudandum Deum?* Ita quidem ille hæc profert ex quodam Targhum Ierosolimitano in hunc locum, atque suis Rabbinis, sed de corde eos magis congruere asseuerat. Sunt, inquit, Ornithologus ex quodam alio, apud Hebræos, qui uocem Sekui Tarnegul (hanc uocem Chaldaicam esse conijcit) cuius ultima syllaba Germanicè Galli nomenclaturę, nempe Gul congruit, id est, Gallum interpretantur. Fortè uerò ita Gallus dictus fuerit uel ab animositate, quæ in corde sedem suam potissimùm habet, uel à uisu, quem semper simul sursum Miluorum, & aliarum auium rapacium euitandarum causa, & deorsum ad uictum intentum habet. In lexico trilingui pro Gallo etiam legitur סכוי Sikui, & pro Gallina סכויא Sakuia, quę postrema uox in Syrochaldaico dictionario Gallus exponitur, ex Vaic. rab. cap. 26. Pro ברבור barbur in [c] libro Regum, ubi legitur. *Excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum*, & ברבורים אבוסים barburim auusim, id est, *altilium saginatorum in stabulis*, hoc est, *stabulantium*. Dauid Kimhi ex magistrorum sententia, transfert aues, quę afferuntur ex Barbaria. Rab Salamon Gallos pingues, Kimhi addit castratos, Iosephus uolatilia, D. Hieronymus aues altiles, septuaginta ἐκλεκτός, id est, electus, quasi legerint barur, Chaldęus auem saginatam uel altilem. זרזיר Prouerbiorum 30. uariè exponunt: quidam, ut Dauid Kimhi docet, canem leporarium cursu uelocem: alij nemer, id est, pardum, alij speciem auis immundę, D. Hieronymus Gallum, septuaginta interpretes secutus, qui ἀλέκτορα reddiderunt. Nam R. Ioseph dicit nomen animantis esse, quod inter Gallinas ambulet. גבר gaber apud Esaiam D. Hieronymus uertit Gallus Gallinaceus:[d] Septuaginta, & plerique Hebręorum uir, uti & Chaldęus pro גברא Gabera.[e] I. Drusius ita uertendum esse & non aliter omnino contendit, hunc in modum scribens. Verba sunt Isaię ex uersu septimo, & decimo capitis 22. *Ecce Dominus transportabit te Taltela Gaber*, quę uerba D. Hieronymus edoctus ita, ut ipsemet testatur, ab Hebręo pręceptore suo, alia ratione quàm interpretes, qui ante ipsum, exposuit. Cùm enim

[a] Cap. 38.
[b] In libro radicum.
Barbur.
[c] 3. cap. 4.
Sarsir.
Gaber.
[d] Cap. 22.
[e] L. 10. obser. cap. 8.

enim alij omnes Gaber virum exposuissent: ipse vnus Gallum interpretatus est, hac sententia: *sicut Gallus Gallinaceus humero portatoris de alio loco tuo leuiter asportabit*. Ego autem idem verbum eodem modo expositum, pòst offendi à Salamone Iario: neque sanè Camius eam expositionem silentio præterit, quam citat inter alias ex Dras. Ac ne illud quidem pigebit admonere, apud [f] Salomonem, vbi in vulgata lectione latina legitur, *viam viri in adolescentula*, expositum similiter legi in Medras Misle de Gallo Gallinaceo: idq; mihi mirum in primis esse visum. Nam quod sequitur in adolescentula, eam expositionem, nisi animi fallor, planè conuellit. Ego sanè, quòd bona eorum interpretum veniâ dictum sit, id verbum nusquam eam vim habere arbitror: præsertim cùm præcedat verbum Taltela, quod formam habet nominis, vt grammatici loquuntur, absoluti. Iam illud quoque nonnihil est, quod Hebræos peritiores aliter accipere eum locum constat. Dauid certè Camius, qui, quę lingua aliarum linguarum princeps est, eius ipse linguæ princeps inter suos interpretes censetur, in commentarijs ad eum locum, Meo animo, inquit, Gaber est positum in casu uocatiuo, & est ordo, ac sensus: ò vir ecce Dominus transportabit te transportatione. Vocat autem eum virum propter superbiam ac fastum. Hactenus I. Drusius. Verùm præterquam quod ipse fatetur, Salomonem Iarium ita uertisse, & Camium eandem expositionem ex Dras citare, quidam etiam alij תרנגולא tarnegula, id est, Gallum Gallinaceum exponunt, teste Dauid Kimhi, Thargùm Ierosolimitanum pro ויסען מעציון גבר Vaishu mhesion gaber, id est, *Et profecti sunt de Etzion gaber*, quod legitur Numer. 33. habet ונטלו מכרך תרנגולא Vunetalu micherach tarnegola, id est, *profecti sunt autem ab arce Galli*, ut legere est in dictionario Syrochaldaico Guidonis Fabricij Boderiani: Itaque meo iudicio & Gallus, & vir traduci possit, cùm uir à virtute, seu robore dicatur, & animi uigore, quo Gallus inter sui generis volucres egregiè prçditus est. Pro Gallo item in dictionario trilingui legitur חבור habur, & נרגל nergal, quarum uocum prior ad Gaber accedit, posterior ad Tarnegul תרנגול, pro qua voce Syrè legitur תרנגולא Tarnagola Gallus auis: Iob 3. Matth. 26. Marc. 14. & Ioan. 18. & תרנגלא דדהבא Tarnagela dedaua, Gallus aureus, Ester. 1. in Thar. Ierosol. & תרנגולד Tarnegoled Gallina, & תרנגולא ברא Tarnegola bara, Gallus syluestris idem תרנגול ברא tarnegol bara, Iob. 38. & Psal. 50. & תרנגלת תיבר tarnegoled thibur, Gallus Gallinaceus in plurali תרנגלין מקרכרין tarnegolin mecharcherin, Galli crocitantes. דוכיפת duchifad vox Hebraica in dictionario Syrochaldaico, ex quo pleraq; nomina istæc excerpsimus, Gallus syluestris exponitur. אכבא acaua idem est, quod tarnegul, id est Gallus, aut secundum alios est זקן כלב, id est, vetulus canis, siue lelaps canis uenaticus Prouerb. 30 Compluten. אורא aura, quod Aruc דס das exponit bestiæ nomen. נגר תורא nagar tura Gallus syluestris vertitur, uel, ut R. Serra Ghaon ait, Gallus montanus, uel ut alij, Vpupa. Saracenis, Gallum, quidam hodie Dic appellari literis prodidit, Gallinam uerò eisdem Tefese dici alicubi legimus. Auicennæ caput 296. lib. 2. inscribitur Giaziudiuch, ubi interpres uertit de Gallinis, & Gallo. Aducasugeg Syluatico, uel, ut uetus Auicennæ Glossographus habet, Aduzaruzegi, vel ut [g] Gentiles legit, Aducarucegi (hinc uel inde enim eam uocem hausisse uidetur) Gallus, vel Gallina est. Furogi uerò, uel Furogigi Gallus tantùm. Sed fortè ea uox mustelæ syluestri, quam Galli furo dicunt potiùs conueniet, quasi furo gigeg (ad quam uocem, quæ eidem Syluatico Gallum, uel Gallinam significat posteriores duæ syllabæ gigi nempe non malè accedunt) id est furans siue insidians Galinis quod & animali quasi proprium est. Alibi etiã apud eundem legitur Digegi, vt apud Serapionis interpretẽ Digedi. Alfrach Arabicè non est commune ad omnes pullos, & quandoque dicitur de Gallina iuuene, quę nondum oua peperit, teste Andrea Bellunensi, sed absolutè prolatum significat pullum Columbinum, qui nondum uolare potest. Et alibi scribit Alpheti Gallinas esse secundum expositores Arabes, esseq; eas, quę nondum pepererũt oua. Quod ad Grçcam nomenclaturam attinet, ea, vt subinde patebit, varia admodum est, etsi apud vetustissimos Græcos nomen nullum peculiare inueniamus, sed communi ὄρνιθος vocabulo hanc speciem significasse, vnde etiam Myrtilus apud Athenęum solas Gallinas ὄρνιθας, & ὀρνίθια appellat. Quia tamen apud recentiores, qui post Aristotelem floruerunt, multa, ut dixi, synonyma reperiãtur, uisum est ea ordine alphabetico prosequi, ut omnis uitetur confusio. Aristoteles, eumq; secuti alij ὄρνιν, uel ὄρνιθα communiter de quauis uolucre dicunt: nonnulli uerò recentiores Grçci priuatim de Gallo, Gallinaq;. Aristoteles Gallum ἀλεκτρυόνα, vel ἀλέκτορα uocat, Gallinam ἀλεκτορίδα. Aristophanes ἀλεκτόρας, qui mares sint, ἀλεκτρύαινας, quæ fęminę, ἀλεκτρυόνας vtrumque continere ludens in comedia monstrauit. [h] Socrates sanè apud eundem Aristophanem, Strepsiadem reprehendere uidetur

[f] L. Prouerb. cap. 30.
Taltela.
Tarnegula.
Habur.
Nergal.
Tarnegoled.
Duchifad.
Acaua.
Lepaps.
Aura.
Nagar tura
Dic.
Giaziudiuch.
Aducasugeg.
[g] In exposit. verb.
Furogi.
Digegi.
Digedi.
Alfrach.
Synonyma Græca.
ὀρνίθια.
ὄρνις.
Ἀλέκτρυον
Ἀλέκτωρ.
[h] In nebulis.

detur, quòd ἀλεκτρύονα in vtroque sexu proferat, itaque iubet, eum fæminam ἀλεκτρύαιναν vocare ficto vocabulo, & poëtico, vt à λέων fit λέαινα, marem verò ἀλέκτορα. Videtur autem, inquit Scholiastes, vulgaris hæc consuetudo tum fuisse, fæminam quoque ἀλεκτρυόνα nominandi, vt patet ex hisce [l] Aristophanis verbis:

Γύναι τί τὸ ψοφῆσαν ἐστιν; ἡ ἀλεκτρυὼν

Τὴν κύλικα καταβέβληκεν. Οἰμώξεσθ' ἄγε.

Et in Platonis Dedalo: ἐνίοτε πολλαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ὑπηνέμια βίᾳ τίκτουσιν ᾠὰ πολλάκις Ο'δὲ παῖς ἔνδον τὰς ἀλεκτρυόνας σοβεῖ. Attici quidem etiã Gallinas sic vocabant, Et Theopompus: Vocant verò Gallinam etiam ἀλεκτρύαιναν. Hæc Scholiastes: sed locus quo ad autorum citationes non rectè distinctus emendari potest ex Athenæo, apud quem ita legitur. *Cratinus*, inquit, ἀλεκτρυόνα *in fæminino genere dixit. Item Strattis* Αἱ δ' ἀλεκτρυόνες ἅπασαι, καὶ τὰ κορίδια τεθνήκει. Et *Anaxandrides Rhodius Comicus* Ο'χευομένας τὰς ἀλεκτρυόνας θεωροῦσιν ἄσμενοι. *Et Theopompus:* Ἄχθομαι δ' ἀπολωλεκὼς ἀλεκτρυόνα τίκτουσαν ᾠὰ πάγκαλα. *Et* [k] *Aristophanes* Ω'σ' μέγιστον τέτοκεν, ὡς ἀλεκτρυών. Thomas magister quoque annotat, uocem ἀλεκτρυὼν significare marem, & fæminam, & Hesychius veteres ἀλεκτρυόνας Gallinas vocare scribit. Gallus etiam dicitur ἀλέκτωρ, à quo fit, ἀλεκτορὶς, Gallina, quam posteriorem vocem Varinus, & Thomas Magister poëticam esse dicunt. ἀλέκτωρ verò vocabulum esse ἀδόκιμον. Verùm cùm [l] Aristoteles ἀλεκτορίδα etiam nominet, ac [m] Galenus ἀλεκτρυόνος καὶ ἀλεκτορίδος αἷμα dicat: itaque ego uocem ἀλεκτρύαινα prorsus ἀδόκιμον, ἀλέκτωρ verò poëticam tantùm contra illos esse dixerim; qui cùm ἀλέκτορις poëticum faciant, poëtæ nullius testimonium adducunt, & ego quoque nullum ex poëtis hac voce vsum memini, ἀλέκτορα verò in prosa nemo dixit, sed poëtæ aliquot, Aristophanes, Theocritus, Cratinus, alijq;. Ἀλεκτορὶς uerò Athenæo non Gallina est, sed Gallus. *Vsus*, inquit, *nostro tempore obtinuit, ut Gallinæ* Ο'ρνιθες, & Ο'ρνιθια *dicantur, Galli verò* ἀλεκτρυόνες, & ἀλεκτορίδες. Apud Varinũ ἀλεκτρὶς pro Gallina legitur, sed fortè impressoris culpa pro ἀλεκτορὶς, ut uidetur. Reperitur & ἀλεκτόριος pro ἀλεκτορεὺς. Ἀλέκτωρ uerò Gallus dicitur, quòd nos, ut apud Athenæum est, ἐκ τοῦ λέκτρου, id est è cubili excitet. Ille, ut uidetur, intelligit esse ex alpha priuatiuo, & λέκτρον, quod nos ἀλέκτρους faciat. Eustathius uult esse ex alpha priuatiuo, & uerbo λέγω, id est cubo, ut uidelicet fit λέκτωρ, deinde præfixo alpha priuatiuo ἀλέκτωρ: vnde ἀλεκτορίσκος. Cæterùm etiamsi ἀλέκτωρ ex α priuatiuo, & λέγω deducamus, ἀλεκτρυὼν, quod idem est, quod ἀλέκτωρ, Gallus nempe, & interdum etiam Gallina, ut mox ex Aristophane diximus, & Athenæo, ex α priuatiuo, & λέκτρον potius fieri dicendum est. Hanc uocem nempe ἀλεκτρυὼν Homeri sæculum, teste Varino non agnouit. Vtebantur nimirum antiquitus, vt diximus paulò antè, tantùm uoce ὄρνις de Gallo in genere masculino, de Gallina in fæminino. Cùm uerò ἀλεκτρυὼν nomen uiri est, cuius [n] Homerus meminit, seruat ο magnum in genitiuo, secundum Varinum, secundum uerò Eustathium mutat. Βοσκὰς ὀρταλὶς Nicandro gallina est domestica, siue altilis. Βριτὸς apud Hesychium, & Varinum gallus anniculus. Ἠϊκανὸς, gallinaceus, ut ijdem interpretantur. Ἱππαλέκτρυων dicitur magnus gallus apud Aristophanem. Κίρκος iisdem Hesychio, & Varino scilicet, vel Accipiter est, uel Gallinaceus, sed Accipiter potiùs meo iudicio, isq; Circus: uti etiam Κῆρυξ, quæ uox Suidę pariter, & Varino Accipitris genus est, & Gallinaceus. Κικιῤῥὸς Gallinaceus, Hesychius, & Varinus. Κικκὸς oxytonum, Gallinaceus, paroxytonum uerò parua cicada, & Κίκκα paroxytonum, Gallina, Iidem. Videtur autem uox per onomatopoeiam facta. Κοκκοβόας ὄρνις de Gallinaceo accipiendum uidetur apud Sophoclem, ut uult Eustathius, nimirum quoque à uoce, de qua uerbum κοκκύζειν Græci usurpant: uidetur itaq; epitheton esse. Κόρκορα, ὄρνις, Pergeis Hesychius, & Varinus. Κορυθὼν ἀλεκτρυὼν, αἱ νασίδες. Iidem. Fortè autem sic nominatus fuerit Gallus, quòd κόρυθα, id est, cristam gerat: & eadem ratione fortassis etiam κορυνθεὺς apud eosdem, sed quæ uox eis etiam cophinum & calathum significat. Κόσκικοι, οἰκατοικίδιοι ὄρνιθες. Iidem. Apparet autem priorem uocem à κικκὸς formari. Κοττοὶ, Gallinacei à crista capitis sic dicti apud eosdem in Προκόττα, quod est, κεφαλῆς τρίχωμα. Κόττος ὄρνις, sed equũ quoque aliqui sic uocabant. Iidem. Et rursus Κοττοβολῶν, τὸ παρατηρεῖν τινα ὄρνιν. Κοττολωοὶ κατοικίδιοι ὄρνεις: sed Varinus legit κοττολιοὶ per iota in penultima. Hesychius vocem κόττος alibi in dictione κόττη generaliter pro qualibet aue accipi scribit, propriè uerò esse Gallinaceum. Κοτίκας Gallus. Iidem. Κρωξίας apud [o] Plutarchum Gallus est, quem Hermanubidi immolari solere tradit. Κύμβαι ὄρνιθες. Iidem. Videntur autem aues simpliciter intelligendæ, quoniam cymbateutæ etiam Varino sunt aucupes. Κώκαλον genus quoddam

Ἀλεκτρύαινα.

[l] In Amphiarao.

[k] In pace.

Ἀλέκτωρ.

[l] lib. 6. Hist.

[m] l. de simp. med.

Ἀλέκτωρ Poëticum esse.

Ἀλεκτορὶς.

Ἀλεκτρὶς.

Ἀλεκτόριος.

Nominis ratio.

Ἀλεκτορισμός.

[n] Iliad. ρ.

Βοσκὰς ὀρταλὶς.

Βριτὸς.

Ἠϊκανὸς.

Ἱππαλέκτρυων.

Κίρκος.

Κῆρυξ.

Κικιῤῥὸς.

Κοκκοβόας ὄρνις.

Κοκκύζειν.

Κορυθὼν.

Κοττοί.

Κόττος.

Κοτίκας.

[o] lib. de Osir.

Κύμβαι.

quoddam Gallinacei. Iidem. & Κώκαλος Varino quoque proprium nomen est. Μηδικοὶ, aues Medicę, Gallinacei. Iidem. Aristophanes μῆδον auem facere uidetur. Scholiastes Gallinaceum accipiendum suspicatur. Alibi quidem dubitat, an ulla auis rectè μῆδος appelletur. [o] Cælius à Medis dici asserens, *etiamsi*, inquit, *in latinis literis Medicum de procuratore pronunciari animaduertimus à verbo μήδομαι*, idest *curo*. Sed cùm Gallinaceus ab eodem comico etiam Persica auis dicatur, Medum quoque, vel Medicam auem pro Gallinaceo accipi ab eo verisimile est. Ο᾽λόφωνος Hesychio Gallinaceus est, sic dictus uel a lopho, id est crista, vel ab eo quòd inter canendum in sublime se erigat, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ᾄδειν ὅλον αἴρεσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι. Ο᾽ρταλις Nicandro Gallinam significat. Ο᾽ρνιθα casu recto Græcis hodiè vulgò Gallina est. Ο᾽ρθοβόαν Gallum dicebat Alexarchus Cassandri Macedonum Regis frater, qui Vranopolim ædificauit, quiq; peculiares dicendi formas inuexit, nimirum quòd inter canendum se erigat, unde & ὁλόφωνον, dictum quidam conijciunt, ut diximus: nisi quasi ὀρθροβόαν potiùs à matutino cantu, sic appellatum placeat. Ο᾽ρθάλιχος vox poëtica tum Gallum ipsum, tum pullum Gallinaceum significat, sed pullum frequentiùs, ut pòst dicemus. Bœoticè tamen ipsi Gallinacei etiam sic dicuntur apud [p] Aristophanem, ut referunt Scholiastes, & Varinus. ὀρθριοκόκκυγα Sophocles habet pro Gallina, ni fallor. Περσικὸς ὄρνις Persica auis Gallinaceus dicitur propter cristam. Vnde Aristophanes. *Multos pueros deceperunt amatores, alius Coturnice, alius Persica aue, alia'ue donata*: Vbi Scholiastes *Pretiosa*, inquit, *omnia quibus solus Persarum rex utebatur, Persica uocabātur*, & hoc in loco auis Persica non certam aliquam auem designat. Sunt tamen, qui Gallinaceum, & qui Pauonem interpretantur. [q] Pistetherus Gallum auem Persicam dici tradit ab Alectryone olim, ut diximus apud Persas imperante. Vbi etiam Scholiastes, *forte*, inquit, *Alectryona uocat Medum auem*. Nam Persas Medos quoque appellabant. Σέρκος Hesychio, & Varino Gallinaceus est, & Σέλκος Gallina. χηλῶνες Gallinacei quidam. Iidem. Ψήληκις, τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ νοθαγένναι, Suidas, & Hesychius. Ωἶδος ὄρνις, pro Gallinaceo legitur apud Pollucem. Cæterùm cùm pullus adhuc est, seu recenter natum, hoc Gallinaceum genus, Græcis, uti etiam latinis, aliter dicitur. Νέοσσος nimirum illis, his pullus: at Nicander ea voce pro Gallinaceo adulto usus est hoc versu. ὀρταλις αἰχμητῆσιν ὑπευνηθεῖσα νεοσσοῖς. Νέκρακες Hesych. & Varinus pullos Gallinaceos appellant. Ab [r] Athenæo νεοσσοὶ ὄρνιθες, & ἵπποι dicuntur, id est, quasi quuli. *Credo*, inquit Hermolaus, *quia pulli propriè sunt equorum*. Νεοττίδες ἀλεκτορίδων καὶ χηνῶν Aristoteli dicuntur fæmellæ iuuencę è Gallinaceo genere, vel Anserino, quæ nuper scilicet parere cœperũt: possunt & sic dici antequam pepererint. Ο᾽ρταλιχοὺς Etymologus, & Varinus pullos vocant, qui nondum uolare possunt. Hinc ὀρταλίζειν, uerbum de auibus uolare incipientibus, uel de ijs, qui pueros in sublime efferunt, citato motu, & impropriè deinde de alijs motibus: [f] Aristophani verò superbire, & efferri significat, haud dubio propter naturam Galli, qui, ut diximus, etiam ὀρταλιχος dicitur. Quemadmodum uerò ὄρνις apud Græcos, ut dictum est, eodem pariter modò apud latinos auis aliquando pro Gallo, Gallinauè absolutè ponitur. Ita Rhodias aues pro Rhodijs Gallinis Columella dixit, & Græcè ταναγραίους ὄρνιθας, genere masculino pro Gallinaceis Tanagræis legimus. Apud probatissimos authores latinos Gallus dicitur, & cum adiectione Gallinaceus, & simpliciter quoque Gallinaceus. Vnde Albertum, aliosq; latini sermonis imperitiores hallucinari constat, cùm Gallum Gallinaceum, Capum, hoc est Gallum castratum interpretentur. In quem errorem ipsemet Isidorus etiam impegit, Gallum simpliciter Capum appellans, eo, ut videtur, argumento nixus, quòd ueteres Gallos castratos vocarent: cùm tamen contrà ueteres classici quiq; Gallos mares in hoc auium genere nuncupent. Haud me latet interim Martialem alibi apertè scribere, Gallum à castratione dici, sed is eo loco iocatur, non seriò agit. Ait autem.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

Gallinæ, inquit M. Varro, *trium sunt Generum, Villaticæ, rusticæ, & Africanæ. Equibus tribus generibus proprio nomine vocantur fæminæ, quæ sunt villaticæ gallinæ, mares Galli, Capi seminares, quòd sint castrati*. Hinc Gyb. Longolius totũ hoc auiũ genus, q͛ de Gallinario deuolat, Gallinaceos vocari scribẽs, id quoq; nullo probato authore fretus fecisse videri potest: Cũ Gallinarũ sæpius q̃ Gallinaceorũ nomen uniuersaliter pro toto genere ab authoribus usurpetur, qm̃ nimirũ pluries vt videmus in hoc genere, quàm mares pp utilitatẽ, alantur Fæminæ. n. vt pòst suo loco patebit, maximã propter partũ prębent utilitatẽ, & unus mas multis sufficit. Gallinaceus à Gallina fieri uidetur, & vel simpliciter pro Gallo ponitur, vel tanquã epitheton ei adiungitur, differentiæ fortassis gratia, ut nimirũ amphibologia euitetur. Nam & Galli, vt diximus

populi

Μηδικος.
Μῆδος.
[o] L.10.c.13
Persica auis.
Ο᾽λόφωνος
Ο᾽ρταλις.
Ο᾽ρνιθα.
Ο᾽ρθοβόας
Ο᾽ρταλιχος.
[p] In Acharnensib.
Ο᾽ρθριοκοκκυξ.
Περσικὸς ὄρνις.
[q] In Auib. Aristoph.
Σερκος.
Σέλκο
χειλῶνες.
Ψήληκις.
Ωἶδος ὄρνις.
Νέοσσος.
Νέκρακες.
Ι᾽πποι.
[r] Lib.9.
Νεοτίδες.
Ο᾽ρταλιχος.
Ο᾽ρταλίζειν.
[f] In Equitib.
Auis pro Gallinaceo genere.
Rhodiæ aues.
Alberti error.
Longolij error.
Gallinaceus.

populi ſunt, & Cybeles ſacerdotes ſic vocabantur, & alijs quibuſdam idem nomen conuenit. Varro pleraſq; volucrum à vocibus ſuis dictas tradit, atq; inter eas Gallinam, & Anſerem in primis nominat. Ego Gallinam eiuſmodi uocem edere nunquam audiui, nec apud alium legi: quod ſi verò conſimilem vocem ederet hoc auium genus, cur non & ita Græcis dicitur? Quare ſatis non laudare nequeo [t] Ioſephum Scaligerum, qui dictionem Gallus παρὰ τὸ κάλλος deriuat. κάλλος autem palea eſt, quę hiſce auibus quaſi ſolis conuenit. Ornithologus Pumiliones ſimpliciter Gallinas alibi interpretatur: mihi contrà illæ diuerſum, ac peculiare genus eſſe videntur, vt pòſt dicam, ſimpliciter verò Gallinas exiſtimo quas Varro villaticas, Plinius uillares, & altiles, Columella cohortales aues appellat. Gallus periphraſticè varijs modis à Poëtis vocatur, vt ales excubitor [u] Virgilio.

Excubitorq́; diem cantu patefecerat ales,

Auis lucis Martiali.

Cristataq́; ſonant vndique lucis aues.

Ales criſtati oris [x] Ouidio.

Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris, &c.

Eodem modo de Gallinis periphraſticè loquuntur, vnde Ouidio, & Martiali Cortis, ſiue cohortis aues dicuntur: Ouidius,

Abſtulerat multas ille cohortis aues. [y] Martialis

Si Lybicæ volucres nobis, & Phaſides eſſent,

Acciperes, at nunc accipe cortis aues.

Comici, teſte Hermolao Gallinas quandoque Mylacridas vocant: quanquam Ariſtophanes ita appellet beſtiolam, quæ inter molas naſcitur. Pullus generale nomen eſt omnium alitum, & quadrupedum etiam quorundam fœtus, pulli dicuntut, ut equi, & aſini, ſed præcipuè auium, & inter eas Gallinarum maximè per excellentiam. Inuenimus verò pullos pro Gallinaceis abſolutè poni apud Vegetium, alioſq;. Plinius etiam arborum atque plantarum pullos dixit, unde verba, pullulare, pulleſcere, pullulaſcere, & pullatio pro fœtura pullorum apud Columellam. Quidam etiam ex recentioribus fæminino genere pullas efferunt. Pullaſter, uel pullaſtra ſignificat Gallum, uel Gallinam adoleſcentes. Ita & a [z] Varrone Pullaſtrę dicuntur Gallinæ iuuencæ, dum ait: *Ea quæ ſubijcias potiùs è uetulis, quàm è Pullaſtris.* Quare Grapaldum ſatis mirari nequeo, qui Pullaſtrum, & Pullaſtram neotericè (ut eius dictione vtar) vocari ſcribit. Hermolaus verò, Sipontinus, & Platina, pullaſtræ uocabulo pro parua Gallina utuntur. Auguſtus, ut Tranquillus memorat, Pulleiacium pro Pullo dicere ſolebat. [a] Lampridius Pullicenos appellat paruos pullos, quaſi pullicenus diminutiuum ſit à pullo. Eius verba ſunt. *Seruos habuit uectigales, qui eos ex ouis, & pullicenis & Pipionibus alerent.* Sed fortè potiùs legas pullicinis. Hæc enim vox ad Italorum pulcino, vel pullicino propius accedit, quos eam à veteribus Romanis retinuiſſe probabile eſt. Gallum Itali Gallo dicunt, Gallinam, Gallina: Galli, Gallum un coq Gau, Gaeu, Gal, Coq, quarum vocum prima, & ultima à Græco κοττὸς deriuatæ videri poſſunt. Gallinam uerò Geline, uel Poule, Sebaudi eiſdem vocibus vtuntur, ſed Gallinam etiam Genilette uocant. Hiſpanis etiam Gallus Gallo appellatur, & Gallina, Gallina. Hun dictio Germanica tam Gallo, quàm Gallinæ quadrat, Gallum verò Han, Hanſshan, Gul, & Guggel, & Gallinam Hen. Angli Gallum Cok, Gallinam Hen. Aegyptij Gallinas pingues appellant Maluph, ut ſcribit [b] Proſper Alpinus præſtantiſſimus medicus, & in celeberrimo Patauino gymnaſio ſimplicium medicamentorum profeſſor. Pullus Italis Pollo uocatur, Pollaſtro, & Pulcino, ſed hic tener adhuc, & implumis, Pollaſtro maiuſculus, & iam menſis aptus. Gallis poulſin, pol, pollet, Cochet, & pollaille, de pullaſtra adultiore. Germanis Huonle, Hunckel: Anglis chijk, Flandris kijcken, Hollandis Kuijcken. Cùm verò pleraque, quæ de ouis ſcribuntur paſſim ab authoribus, de Gallinarum intelligantur, non ab re, quin operæ pretium, ac omnino neceſſarium iudico, non tantùm hîc eorum ſynonyma, uerùm etiam quomodo ſingulæ partes appellentur, recenſere. Oua itaque Hebraicè bezah dici inuenio. In lexico trilingui ביזא & ביא beza, & beia ſcribitur. Arabes beid, uel baid uocant, ut apud Auicennam videre eſt. Apud Serapionem naid legitur, quod non probo, Syluaticus baadh ſcribit pro Arabica voce, & alibi barch, & elbair, neſcio cuius linguę uocabula oua interpretatur, ſed fortè etiam Arabica fuerint, & corrupta. Latini ouum à Grecorum ᾠὸν deriuaſſe uidentur, interpoſita litera u euphoniæ gratia. Græci verò ᾠὸν, teſte Etymologo, dixerunt, quaſi οἶον, hoc eſt ſolitarium, quia ſingula pariantur, Poëtarum aliqui ouum ὤϊον uocant, uel ὠϊὸν, ſi rectè ſcribitur, Euſtathius hoc omittit, ὤεον, & ὠϊὸν tantùm habet. Apud Athenæum etiam ὤεον legitur. Alij ὠάριον, dicunt forma diminutiua. Hodie vulgo

ὠυγὸ

Etymum
[t] In Verbor. etymol.
Ornitologi error.
[u] In Moreto
[x] Met. 11.
[y] L. 13. Epigram.
Mylacridę.
Pulli quid.
Pulla.
Pullaſter.
[z] L. 3. de re ruſt.
Pulleiacius
[a] In Alex. Seuero
Pullicenus.
Cocq.
Geline.
Poule.
Genilette.
Hun.
Maluph.
[b] Lib. 3. de med. Aeg. c. 26.
Pollo.
Pulcino.
Pollaſtro.
Ouorũ ſynonyma
beza.
Beia.
Beid.
Baid.
Naid.
Baadh.
Barch.
Elbair.
Ὠὸν, & eius etymũ.
Ὠϊὸν.
Ὤϊον.
Ὤεον.
Ὠάριον.

ἀυγὸ nominant. Itali ouo, & vouo, Galli oeuf, Germani ey, Angli an egge. Partium oui quę primùm oculis sese offert, aliqui putamen vocāt, Serenus testam, Plinius calicem quādoque. Græcis κέλυφος dicitur, quod Suidas interpretatur τὸ λεπυρον τȣ ὠȣ̃ : item λέπος, ut Anatolio, & λέμμα Aristophani, [c] Lycophroni celyphanon, quanquam eo nomine quilibet cortex censeri ualeat. [d] Hippocrati λεπύρια, Aristoteli ὄςρακον. A qua postrema dictione Nicandri Scholiastes ἀνός τρακα oua nominat, quę sine putamine redduntur. Et ostracoderma dicuntur quæ testaceo putamine obducuntur testea, oua Macrobio dicta: malacoderma verò quæ molli cute teguntur. λέκυθος ab Artemidoro etiam pro putamine accipi uidetur, nisi fortè, lectio, corrupta sit: alij ea voce vitellum significari volunt. Annara, & Amiantus apud Syluaticum pro ouorum testa accipiuntur. Quod autem rupto iam ouo apparet, id Aristoteles τὸ λευκον τȣ ὠȣ̃, Cornelius Celsus oui album, oui candidum Plinius, & albumen, vt quidam citant, (ego plerunque semper oui candidum ab eo nominari inuenio) album liquorem Columella, Palladius alborem oui, Apicius albamentum oui vocabant: candidam vndam Martialis per periphrasin hoc versu.

Candida si croceos circumfluit vnda uitellos.

Recentiores quidam ex Græcis transferentes oui aquatum, & tenuem oui liquorem, indoctiores albuginem, cùm tamen albugo propriè sit in oculo macula, siue cicatrix altiuscula, sicut vtique in summo nubecula, ut probi authores docent. Legimus & oui album succum apud Plinium in ramicosi infantis remedio: ut apud Serenum quoque candidum oui succum. Itali la chiara dell'ouo, Galli de Blanc d'ung Oeuf, aut aubun d'œuf, Germani superiores das Klar oder vvyss im ey, inferiores dat vvit vant ey. Interior oui liquor, qui lutei coloris est, Plinio vitellus, & luteum oui uocatur. Recentiores quidam etiam vitellum genere neutro efferunt, uti & Gaza quoque contra ueterum authoritatem. Vitellus à vita dictus est quòd ex eo viuat pullus, Gręci modò Lecython appellāt, modò χρύσον, Hippocrates etiam τὸ χλωρὸν, Aristoteles ὠχρὸν, & alibi λέκυθον fæminino genere, uti & Dioscorides των ὠῶν τὰ χρυσᾶ inuenio apud Athenæum, & ὠȣ̃ τὸ πύῤῥὸν apud Suidam. Veteres quandoque etiā oui luteum νεοττὸν vocabant, id est, pullum, nimirum quòd pullum ex eo nasci, formariq; existimarent, Itali torlo dell'ouo vocant, Galli le moyen d'un oeuf, le iaulne, Germani todter, uel tutter, forte, ut ait Ornithologus, quia mamillam tutten nuncupant. Alitur autem pullus vitello intra ouum, succo eius attracto, vt infans in lucem editus lacte mamillæ. Belgæ dat geel vant ey. Ozonab Syluaticus exponit pro uitello oui.

Αʼυγὸ. Putamen. Testa. Calix. Κέλυφος. λέπος. λέμμα. [c] In Alexandra Celiphanon. λεπύρια. [d] L. de nat. pueri. ὄςρακον. Αʼνὸ ςρακα oua. Ostracoderma. Oua testea. Malacoderma. λέκυθος. Annara. Amiantus. Albuminis nomina. Vnda candida. Albugo. Vitellus, & eius nomina. Lecython. Νεοττος. Ozonab.

GENVS DIFFERENTIAE.

ORNITHOLOGVS Gallorum, ac Gallinarum differentias à regionibus, ac locis quibus degunt potissimùm desumi, atq; ita non aliter quā magnitudine, aut etiā pugnacitate vult differre. Differūt tamen & in alijs, ut ex subsequentibus patebit. Inter eas, quę à ueteribus celebrantur, Gallinas, Hadrianę, siue, ut vocauit Aristoteles Αʼδριανικαὶ, primo loco occurrūt. At quę sint, alios aliter sentire video, & reuera neminem hactenus videre mihi cōtigit, qui exactè hac in parte doctis ingenijs satisfacere potuerit. Albertus magnus Philosophus sui temporis celeberrimus, dum quasdam Gallinas Hadriani Regis vocari dicit, quæ suis magnæ dicantur, apertè Aristoteli refragatur: si modò verum est, quod de Hadrianis Aristotelis intelligat, ut Augustinus Niphus affirmat, in Albertum inuectus, cùm ait: *Gallinæ Hadrianæ non sunt magno corpore, & oblongo, ut somniauit Albertus, sed contrà ut Aristoteles, & Ephesius tradiderunt*, Hæc ille. At quàm bene ex hoc colligat Hadrianas Gallinas ab Hadriano Imperarore nomen inuenisse, ipse viderit. Equidem Aristotelem longè ante Hadrianum Imperatore uixisse historia docet. Hadrianas verò à loco nomen accepisse, nimirum ab Hadria ciuitate nihilum dubito. Turnerus Africanas ab Hadrianis nihil differre existimans eas triplo, & amplius maiores facit, in tam fœdum errorem impingens, ut redargutione planè non egeat. Nos de Africanis suprà diximus. Qui uerò è contrario id genus Gallinarum nanas interpretantur, siue pumiliones, ab eorum opinione recedere minimè possum, cuius sententiæ fuisse Hispanum quendam amicum suum Ornithologus tradit, ac Hispanicè Gallina enana interpretari asserit, nimirum, quòd corpore nana, & pumila sit, eo, ut uidetur, argumento nixus, quoniam Aristoteles Hadrianas paruo corpore esse scribat. Veruntamen ego nanas hîc minimè claudicantes illas, ut Longolius uocat, quæ pariter nanæ sunt, interpretor, sed genus quoddam cæteris minus:

Hadrianæ Gallinæ, & quæ sint. Alberti error. Niphi error. Turneri error. Gallinæ nanæ. Pumiliones

claudi-

claudicantes enim illæ licet cæteris fœcundiores sint, in omnibus passim locis reperiuntur, & genus suum non seruant, aut propagant, sed ita nanæ nescio quo casu nascuntur. Præterea verisimile mihi non videtur, quomodo, & cur Aristoteles, qui omnes animalium differentias diligentissimè obseruauit, literisq; mandauit, & hanc non annotauerit. [a] Plinius Hadrianas à nanis etiam distinguere non videtur, quamuis diuersis de his agat capitibus. Sed nanas non vocat, verùm modò Hadrianas, modò pumiliones. Postquam enim Hadrianis maximam laudem circa fœcunditatem attribuisset, mox sententiam fusiùs explicans, de eisdem ita infit. *Est & pumilionum genus non sterile in ijs* (nimirum optimis) *quod non alio in genere alitum, sed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia*: quasi dicat: oua illis non supponenda esse, quoniam pullos suos sint interempturæ, ut dixit Aristoteles, qui colorem quoque addidit, varium nempè, quem omisit Plinius, fortè quasi superfluum fuerit eum addere: quod vix crediderim. Philosophus enim nihil frustra dicere solet. Gybertus Longolius quasdam Gallinas Germanicè Leihennen, quasi Gallinas parturientes dicas, appellari ait, & Hadrianas esse coniјcit, colore verò varias esse, & rostro longiusculo, pullos uerò columbarum pipiones referre. Quod uerò Aristoteles Hadrianas ferocire dicat, factum esse putat ob patriæ mutationem, cùm in calidiores regiones deuectæ, & ferocioris ingenij redditæ sunt. Has ego (si modò tales ibi dentur) Hadrianas esse prius planè credebam. At cùm ferocire eas neget, id verò Aristoteles apertè tradat, nimirum in proprios pullos, quos, vt inquit, sæpè interimunt: & Plinius, ut ostendi, eandem ob causam tanquam incubationi ineptas, reijciat: immutata opinione omnino censeo, nec tales Hadrianas esse. Verùm cùm & ipse interim, quæ certò Hadrianæ dici possint nunquam viderim, itaque suum cuique liberum iudicium relinquo, aliorum opinionem tantùm examinasse contentus. Video tamen plerosq; viros doctos, fortè quia & ipsi alias non haberent, quas Hadrianas dicere possent, Gyberti Longolij sententiam amplecti. Columella etiam quasdam Gallinas pumiliones vocat, quæ nunquid eædem sint cum pumilionibus Plinij, rursus subdubito. Etenim Columella nec propter fœcunditatem, nec propter aliud emolumentum eas nimium probat: hic, vti diximus pro fœcundissimis habet: & inter nostri sæculi scriptores Conradus Heresbachius pumiliones, etsi vetustas cùm ob infœcunditatem, tùm ob alias causas improbat: tamen pluribus locis fœcundas reperiri, otiaq; plurima edere asserens, & in Britannia hoc tempore ad cibos delicatos expeti. Quas verò Longolius pumilas vocat, & Germanicè Kriel interpretatur, eæ, vt paulò antè dixi, passim extant, per terram reptant, claudicando potiùs, quàm incedendo, nos etiam nainas appellamus. Flandri, vt audio gekrielde hennens. Aristoteles de suis Hadrianis loquens, cur multa admodum pariant, hanc rationem reddit, *quòd propter corporis exiguitatem, alimentum ad partitionem sumptiterur*. *Has*, vt inquit, Chrysippus apud [b] Athenęū, *Athenienses alere studebant, quanquam nostris inutiliores: Adriatici verò contrà nostras accersire solebant*. Sunt & præterea alia Gallinarum genera ab antiquis magno honore habita: quæ itidem ferè nobis incognitæ sunt. Tales sunt Tanagrææ, Lydæ, Rhodiæ, Chalcidicæ, Medicæ, & Alexandrinæ. Ex Tanagræis Gallos potius, quàm Gallinas probabant, eorumq; bina erant genera. Alij enim μάχιμοι, id est, pugnaces vel præliares erant, vt Hermolaus vertit: alij Cossiphi, qui Lydas magnitudine æquabant, quorum [c] Pausanias meminit, & Coruis colore similes esse tradit (hinc nimirum Cossiphi dicti, quòd Merularum instar atri coloris sint) & barbam, & cristam habuisse instar anemones (quo loco Hermolaus habet calcaria, & apex anemone floris macula modo rubent, quod non placet; siquidem in nulla Gallina calcar vnquam rubere visum est.) Candida item signa exigua in rostro supremo, & caudæ extremitate. Mihi eiusmodi Gallorum genus prorsus ignotum est. Veruntamen cùm Græci Tanagricas è Bœotia, item Athenæus, Rhodias Columella, & Martialis, nec minus Chalcidicas, & Medicas, & nonnulli Alexandrinas Aegyptias ad pugillatum, & prælia commendāt: itaque quispiam easdem esse suspicari possit, etsi à doctissimo M. Varrone, & Columella, necnon à Plinio apertissimè distingui uideantut. Nam si diligenter, & ad trutinam, quod aiunt, grauissimorum horum authorum verba examines, nullam fermè inter omnes notabilem differentiam reperies, & alios alijs pugnaciores tantùm dicere videbis. Ita eodem prorsus modo in Europa nostra cernimus aliam gentem alia pugnaciorem esse, cùm tamen interim nulla alia corporis nota discrepent. *Tanagrici, Medici, & Chalcidici*, inquit Varro, *sine dubio sunt pulchri, & ad præliandum inter se maximè idonei, sed ad partus sunt steriliores*. Columella verò nulla pugnacitatis facta mentione, *Tanagrici*, inquit, *plerunque Rhodijs, & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis distant, sicut & Chalcidici*: cùm paulò antè dixisset: *Rhodij generis, aut Medici propter grauitatem, neq; Gallos nimis salaces*,

[a] C. 53. C. 56. lib. 10

Leihennen quæ Lógolio dicātur.

Pumiliones Columellæ

Pumilæ Lógolij.

Hadrianæ cur multa pariant.

[b] *Lib. 7.*

Tanagræi Galli.

[c] *In Bæoticis*

laces, neque fœcundas esse Gallinas. Quibus verbis dum non multùm moribus à vernaculis differre tradit, à Varrone, & Plinio dissentire videri possit, nisi aliàs ita scriberet: *Deliaci*, nempè scriptores, *quia procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipuè Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur*. Et alibi etiam Rhodias aues (intelligit autem Gallinas) fœtus suos non commodè nutrire scripsit. Ita & Plinius, *Ex Gallinaceis*, inquit, *quidam ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum, & Tanagram*. Quos itaque sagacissima parens rerum natura, maiores ac pugnaciores alijs fecit, eosdem contrà steriliores cæteris esse voluit. Albertus quasdam Gallinas Hadriani Regis appellat, & apud suos magnas vocari ait, magni scilicet, & oblongi corporis. *Abundant*, inquit, *apud Hollandos, & Zelandos, & vbiq. in Germania superiore*. Harum Galli fortè cum iam dictis similes fuerint.

Gallinæ Hadriani Regis quæ.

Etsi verò Varro Tanagricos Gallos, Medicos, & Chalcidicos ad partus steriliores, Albertus contrà eas Gallinas quotidie parere dicat, non tamen ideo omnino diuersum genus esse crediderim. Fieri enim potest, vt apud Hollandos, & Zelandos, quorum regio ferè in extrema septentrione sita est, fœcundi sint, & apud Græcos steriles in regionibus videlicet calidissimis: vel potiùs Varro ad partus steriles dixit, quoniam in pullos sæuiant, nam & Albertus de Hollandicis Gallinis prodidit, minimè in suas benignas esse, eosq; sępe interimere; & Columella Rhodias aues fœtus suos non commodè nutrire tradit. Hermolaus Barbarus, & Longolius, viri alioqui doctissimi, Medicas eas Gallinas esse credunt, quæ vulgò Patauinæ, & Longobardicę vocantur. Quorum ego opinioni neutiquam subscribere nec possum, nec volo.

Patauinæ, & Longobardicæ.

Siquidem tam manifestam differentiam, qua à cæteris omnibus distinguuntur, nempè quòd cauda destitutæ sint, profectò veteres nequaquam erant præterituri. Fuerint itaque genus diuersum, neque etiam credibile est veteres eas, uel Medicas, vel Tanagricas, vel alio quouis peregrino nomine compellaturos fuisse, si Patauij in medio ferè Italiæ sinu eas habebant. Cæterùm Patauinas pulueraria à vico cognominari Hermolaus testis est, grandissimas & spectabiles maximè: Puluerarias autem dici intellexi ab Excellentissimo M. Antonio Vlmo Patauino à vico quodam, vbi abundant, & cuius Cælo miro modo gaudent, adeo vt ibi fertilitatis miraculum adæquent, & cùm ad alia loca etiam vicina importantur, nisi sterilescant, saltem maximoperè degenerent.

Puluerarię.

Has quidam Germanicè circumscribentes interpretantur grosś vvelsch hennen, id est, grandes Italicas Gallinas.

Grosś vuelsch hennen

Nos, inquit Longolius tales habemus Gallinaceos, altis cruribus, absque cauda. Grande Genus Gallinaceorum, quod pedibus vsque sublatis incedit, plumis ex auro fuluis, patrum memoria in Germaniam ex proximis prouincijs aduectum est. Videntur autem Medici, quanquam non Media modò, verùm Bœotiæ ciuitas Tanagra, & Rhodus, Chalcisq; insulæ insignes corpore suffecerunt. Vnde istos vel Medicos, vel Tanagricos, uel Rhodios, vel Chalcidicos appellare licebit. Vulgus Longobardicos nuncupat. Pauci à villaticis educantur, quòd parum fœcundi sint. Hæc ille. Nauigationum in Indiam authores in regno Senegæ Gallinas esse referunt, quę Gallinæ Pharaonis dicantur; deferri autem ex Oriente: item apud Tarnasaros Indiæ populos alios Gallos, & Gallinas reperiri nostratibus triplo maiores. Postremò Petrus Martyr in Imaica insula Gallinas reperiri, author est, quæ Pauonibus nec magnitudine, nec sapore cedant.

Gallinę pharaonis.

Atque hactenus magnitudine discrepârunt. Iam reliquas, si quæ sint, differentias prosequamur. [d] Aelianus mutos Gallos dari astruere videtur, cùm ait. *Nibas locus est, Thessalonicæ ciuitati Macedoniæ vicinus, in quo Gallinaceorum genus perpetuo mutum silentio nunquam familiari his alitibus cantu vocale auditur: inde adeo natum est prouerbium, & cùm futurum aliquid dicitur, cùm Nibas cecinerit, res impossibilis intelligatur*.

Galli muti.

[d] L.15.c.20.

Prouerbiũ.

Verùm nunquid istęc manifesta differentia sit, an potiùs à proprietate aliqua illius loci occulta procedat, quòd Gallinaceus ibi non canat, alijs inquirendum relinquo. Ego autem id mihi facilè persuadeo. Quod uerò [e] Theophrastus, eodem Aeliano referente, negat in regionibus frigidis, & ubi Cæli constitutio nimium humida est, Gallinaceos canere, id planè credere non possum, secus enim Hollandia, Frisia, Nouergia, & remotiores septentrionis regiones demonstrant, in quibus etsi frigidæ sint, & humidæ, Galli nihilo remissiùs quàm in quauis calida regione canunt, tantum abest, ut prorsus obmutescant.

[e] L.3. de Animal. c. 20.

Manifestam porrò corporis tegumento differentiam constituunt. Non enim omnes pennis teguntur, sed nonnullæ, licet raræ, ceu lanis vestiuntur, unde lanigeræ dictę sunt, nonnullæ pilis, quales in ciuitate Quelim in regno Mangi reperiuntur, pilis more felis nigris uestitę, nostratum more parientes, & bonam edentibus carnem pręstantes. Lanigeras Fuch urbs maxima uersus Orientem, ut Odoricus ex foro Iulij testatur, producit, tanti candoris, ut uix niui cedant. Pennatarum rursus aliæ pedibus sunt nudis, alię hir-

Differentię à tegumentis.

Lanigeræ Gallinæ.

Piligeræ.

sutis, quas posteriores Germani Gehoslehennen dicunt, quasi caligis indutas. Rursus aliæ cristam habent simplicem, aliæ duplicem, caudam aliæ, & aliæ minimè. In partu præterea maximum discrimen est. Iuuencæ enim, vt Plinius, & Aristoteles scribunt primæ pariunt statim vêre ineunte, & plura quàm veteres, at minora: & in eodem fœtu prima, & nouissima (scilicet minora pariunt) vt Plinius ex semetipso addidit. Contrà verò Albertus Gallinas iuuenes æstate parere, veteres principio vêris asserit, & hanc rationem addit, quòd æstate superfluus humor, uti, & autumno in iuuenibus excitetur; veterum verò frigiditas caliditate, & humiditate verni temporis temperetur; quæ sanè ratio omnino philosophica est, & veritati consona. Rursus alias bis in die, alias semel tantùm oua edere cùm ipsum Aristotelem, tùm Plinium authores habemus. *Nonnullæ etiam è cortalibus*, inquit ille, *bis pariunt. Iam aliquæ in tantum copiæ prouenerunt, vt effœtæ breui morerentur.* Quam sententiam indubitanter hunc in modum Plinius ab illo transtulit. *Est autem*, inquit, *tanta fœcunditas vt aliquæ, & sexagena pariant, aliquo quotidie, aliquæ bis, aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur.* [f] Aristoteles etiam alibi, si modò genuinus Aristoteles, author est ex aliorum relatione Gallinas in Illyria, non ut alibi semel parere, sed bis, aut ter in die. Item alibi disertissimis verbis tradit, in genere Gallinarum esse, quæ pariant oua omnia gemina; in quibus animaduersum sit, quod de vitello exposuit, (dixerat autem oua gemina binis constare vitellis, qui ne inuicem confundantur, facere in nonnullis quoddam prætenue septum albuminis mediũ: alijs verò, vitellos contactu mutuo sine vllo discrimine coniungi). Ait autem quasdam duodeuiginti peperisse gemina, eaque exclusisse, præterquam si quæ essent, vt fit, irrita: Cæteris fœtus prodijsse, sed ita geminos exclusos, vt alter esset maior: alter minor; & tandem in monstrum degenerasse, qui minor nouissimè prouenisset. Verùm eiusmodi partus præter potiùs quàm secundum naturam fieri videri possit. Nam & Plinius etiam tradit Cornelij Celsi authoritate nixus Gallinas *quasdam omnia gemina parere, & geminos interdum excludere, atque alterum pullorum maiorem esse, alioquin negare omnino geminos excludi.* Vetus item quidam Aristotelis interpres, vt ex recentiori quodam citat Ornithologus, ad eundem sensum vertit ex Arabico hoc pacto: *Et in quolibet inueniuntur gemelli, & vnus gemellorum paruus est, & alter magnus: & multoties est paruus monstrosus.* Sed Græca Aristotelis exemplaria, nisi mendum subesse iudicemus, ita habent. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες: hoc est, vt ego arbitror: *cæteris itaque gemina fœcunda sunt, nisi quibus hoc contingit, vt alter maior fuerit, alter minor. In ijs enim tandem in monstrum degenerat, qui minor nouissimè prouenit.* Quibus verbis apertè habemus, eiusmodi geminorum ouorum partum minimè ex Aristotelis sententia monstrosum esse, sed ex minoribus, qui nouissimè generatur in monstrum tantummodò abire. Et videtur certè Plinius vel ex professo cum Aristotele, quem alioqui aliàs vbique sequi solet, hac in re minimè conuenire, quando Cornelium Celsum authorem, non Aristotelem citet. Vtra autem sententia fuerit verior monstrabit experientia. Mihi quidem Aristoteli adhærere multorum fide dignorum relationes, & experientia ipsa cogunt, atque eo magis, cùm in quibusdam Plinianis exemplaribus habeatur, vti rectè annotauit Claymundus, non alioqui, sed aliqui negant omnino geminos excludi. Ornithologus quærit, an legendum in Aristotelis verbis non πλὴν ὅσα, sed πλὴν ὅτι: & γίνεται præsens loco præteriti ἐγίνετο accipiendum sit, vt non simpliciter hîc de ouis geminis scribat Aristoteles, sed de illius tantùm Gallinę geminis, quorum historiam hoc in loco recitat hoc sensu: Ex ouis octodecim Gallinę cuiusdam omnibus geminis, pauca quędam irrita fuerunt: cętera uerò omnia ritè fœcunda: nisi quod è geminis pullus alter semper minor fuit, & ultimus (alter scilicet minor de ouo postremo excluso vel parto) monstrosus. Vt vt est, eiusmodi partum minimè monstrosum esse cõcludendum est: nam & [g] Pierius Valerianus apud Macedones Gallinam repertam asserit ex aliorum relatu, quę oua duodeuiginti semel ediderit, & incubitu binos pullos ex ouis singulis excluserit. Quod uerò gemina quędam singulis diebus edant id Patauij sese obseruasse testatur tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, Excellentissimus M. Antonius Vlmus, cuius paulò antè mentionem feci, experentia monitus Pierium vera narrasse asseuerat, sed quam ipse gemina peperisse vidit, eam id bis in hebdomada tantùm pręstitisse aiebat, idq; horis matutinis, & vespertinis, Gallinamq; tandem ob vteri decidentiam obijsse, fuisse autem Gallinam Patauinam. Verè itaque monstrificos pullos dicemus, qui gemini ex uno ouo proueniunt simul coniuncti. Fit enim sæpè, vt pullus sit bicorporeus, vnde apud Albertum legimus. *In ouis quibusdam gemelli sunt, sed alter gemellorum comprimit alium, & aliquando ruptis telis* (tunicis) *bicorporeus generatur.*

A partu.

[f] In mirabilibus.

[g] L. 24. Hierogl.

Pulli monstrifici qui dicendi.

Ab incu-

Ab incubatione etiam differentiæ capi queunt: siquidem aliæ semel, aliæ bis terue, aliæ multoties incubant. Florentinus author est in Alexandria illa, quæ ad Aægyptum spectat Gallinas quasdam Monosiras dici, ex quibus pugnaces oriantur Galli, quæ bis, aut ter incubent, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq; enutritis. Ita contingit, ut vna Gallina quadraginta aut etiam sexaginta, & plures vnico incubantu excludat. Differunt denique moribus & ingenio: nam præter quam quòd aliæ domesticæ, aliæ syluestres vocantur, inter ipsas etiam domesticas quædam suapte natura adeo mites, & cicures sunt, vt sine humano consortio vitam transigere quodammodo nequeant: cuius rei oculatus testis sum. Siquidem ante aliquot annos in suburbano meo Gallinam alebam, quæ præterquam quòd tota die sola per domum absque cæterarum comitatu vagaretur, vesperi ad quietem sese receptura nullibi nisi propè me inter libros, eosq; maiores, etsi aliquoties abacta, recubare vellet. Aliæ contrà adeo feræ sunt, vt homines prorsus fugiant, tantum abest, vt earum familiaritate gaudeant. *Aliæ in propriam sobolem sæuiunt; aliæ oua, postquam edidere, absumunt.*

[Differentiæ ab incubatione. Monosiræ Gallinæ. A Moribus]

FORMA, ET DESCRIPTIO
Galli, & Gallinæ in genere.

[a] ARISTOTELES, interprete Gaza *Gallum Gallinaceum Alucone minorem* esse prodidit: sed id olim doctissimi Petri Bellonij authoritate de maiori Alucone intelligendum esse monstrauimus: alioqui reuera Gallus Alucone multò maior est. Quod ad colorem attinet, is in toto Gallinaceo genere ascribi non potest. Huic enim soli fidipedum altilium colores diuersi sunt. Nam alijs huiusce generis altilibus alius, atque alius color est, & in singulis vel color vnus per totum corpus, vel varij: unde Solon à Cresso exquisitissimè omnium ornamentorum genere splendente, sublimique in solio residente interrogatus, an pulchrius vnquam spectaculum uidisset, respondisse fertur, teste Laërtio, Gallos Gallinaceos naturali nitore, & incredibili speciositate vestiri. Et Aelianus in rationis expertibus naturam mari prærogatiuum honorem, atque prestantiam elargitam esse tradit: *serpens*, inquit, *cristatus est: Gallus item formæ excellentia illustratur*. Verùm etsi eiusmodi propositio ut plurrimùm uera sit, & in Gallo nostro etiam locum habeat, uniuersaliter tamen uera non est, siquidem, ut multis in locis in primo opere ostendimus in rapacium genere fœminæ maribus, & præstantiores sunt, & pulchriores. Gallus cristam in capite gerit, eamque semper exertam, atque rubentem, dummodo integra sanitate fruatur, quare Theocritus eum Φοινικολόφον vocabat per periphrasim. Talem cristam solus, teste [b] Aristotele, sibi peculiarem sortitus est: sic autem institutam, vt nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. *Spectatissimum insigne*, inquit [c] Plinius elegantissimè hanc cristam depingens, Aristotelemque periphrasticωs explicans, *Gallinaceis corporeum, serratum, nec carnem id esse nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verùm peculiare*. Vnde apud Aristophanem κυρβασίαν cristam peculiarem potiùs quàm cassidem solus rectam, ut uulgaris interpretatio habet in uersu.

[a L. 9. Hist. cap. 8. Magnitudo. Color. Crista. b Lib. 2. hist. cap. 8. c L. 10. c. 17 Κυρβασία.]

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κυρβασίαν τῶν ὀρνίθων μόνος ὀρθὴν

debemus interpretari: quoniam Vpupa, Alauda cristata, similesque cristatæ uolucres alioqui cristam etiam erectam gerunt: quare rectè Hesychius in hoc certè prudens κυρβαβίαν cristam Gallinaceam trastulit: puto autem κυρβατίαν legendum, typographique mendum esse. Facilè enim fuit pro κυρβατίαν κυρβαβίαν legere. [d] Politianus cristam in Gallinaceo genere apicem uocauit. Aliqui barbarè ruffas appellant, & Syluaticus nescio qua lingua ascilli: Græci plerique λόφον; Aristophanes, ut dixi, κυρβασίαν, quanquam Varinus Cyrbasiam, quoque caput Gallinacei interpretetur. Hesychius κορυφὴν ἀλέκτρος, id est uerticem, uel cristam Galli. Hippocrates Cyrbasiam uocat pileum acutum, ut uidetur, alij tiaram erectam, qua soli Persarum Reges utebantur: unde alibi Suidas: Ὁ Περσικὸς ὄρνις, ὁ ἀλέκτωρ λέγεται διὰ τὴν λοφίαν.

[d In Rustico. Apex. Ascilli. Λόφος. Tiara Persarum Regum.]

hoc eſt, Perſica auis, Gallinaceus dicitur à criſta, in dictionario Syrochaldaico כרבלתא caruelada legitur pro criſta Galli, & metaphoricè in Arue pro veſte rubea inſtar criſtæ Galli. Hinc כרבלנ Curbalin Cuculli, capitis inuolucra inſtar galearum, vel iuxta alios pallia. Ab hac nota Galli Theocrito alibi O'ρνιτες φοινικολόφοι, hoc eſt, aues rubricriſtatæ, Latinis criſtatæ volucres appellari meruerunt, & Martialis Gallos criſtatos dixit eo verſu.

Volucres criſtatæ.

Nondum criſtati rupêre ſilentia Galli.

Longolij error.

Gallum nó mori ex ſputata criſta.

Gallus frigore torpés abſciſſa criſta ad cantum incitatur.

Vt verò Galli criſtam erectam, ita Gallinæ plicabilem obtinuêre, & per medium caput deorſum dependentem: quare neſcio, quid in mentem uenerit Gyberto Longolio illas ferè diſertiſſimis verbis carere profitenti. Hac abſciſſa animal non moritur; nam parum ſanguinis ex inflicto vulnere effluit. Super qua re mira apud Sigiſmundum liberum baronem hiſtoria legitur in deſcriptione itineris ſui per Moſcouiam, quę talis eſt: Gallum, inquit, Moſcouiticum more Germanorum ſuper currum ſedentem, frigoreque iam iam morientem, famulus criſta, quæ gelu concreta erat, ſubitò abſciſſa non ſolùm hoc modo ſeruauit, verùm etiam ut erecto ſtatim collo cantaret, nobis admirantibus effecit. Sed iam ad alia tranſeamus. Oculi harum auium ſplendidi ſunt, & limpidi. Aiunt quibus tales natura largita eſt, vulgò ſalaces, & libidinoſos haberi. Membranoſa illa cutis, quæ ſub mento, & collo vtrinque dependet, palea dicitur: ſic apud Columellam legimus; *Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut incanæ barbæ dependent*. Similiter & in bobus palearia dicimus, quæ à pectore, & collo dependent. Hanc membranam, ſi ita appellare placet, Ariſtoteles, κάλλαιον vocat: in cuius voce traductione Gaza maximoperè hallucinatus eſt, criſtam uertens. Hæc enim in uertice erecta eſt: κάλλαια ſiue paleæ vtrinque à malis dependent. Videntur autem κάλλαια dicta ob purpureum, floridumque colorem. Nam κάλλη Græci floridos colores dicunt, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, vt Ammonius de differentijs uocum interpretatur, & ibidem κάλλαια, τὰς τῶν ἀλεκτρύνων πώγωνας. Ornithologus Latinam vocem paleæ à Græcis deductam eſſe conijcit, κ nempe in π mutato, & λ vno exempto. Pro κάλλαια apud Varinum κάλλαιοι legitur pro Gallinacei barba, & omni colore purpureo, uel ſecundum alios uario: & [e] alibi κάλεα habet pro eadem barba, & ſecundum Aelium Dionyſium ea vox eodem authore pennas in cauda earum ſignificat. Roſtrum omnium auium vulgus Italicum becco vocat vocabulo Toloſano antiquo, quanquam priuatim Gallinacei roſtrum, [f] Suetonio teſte, ſignificaret: eſt autem utrique ſexui robuſtum, & in ſuperiori parte aduncum, coloris plerunque cornei. Heſychio, & Varino κόραξ modò Coruum, & omnibus Græcis, ſignificat, modò ſumma Gallinaceorum roſtra, nimirum à nigro colore quem Græci κορὸν uocant: at noſtris Gallis utraque roſtri pars eiuſdem ferè ſemper coloris eſt: quare fortè extremitates intellexerint, quæ quandoque ad nigredinem uergunt. Carnem illam, quæ roſtrum vndique cingit, nonnulli mentum uocant, Columella uerò etiam genam. Longiores cæteris plumæ aliæ collum in Gallo, & ceruicem undique ambiunt. Has Columella appoſito quidem vocabulo iubas appellabat. Sunt enim iubæ crines animalium à collo dependentes, in quibus uidentur aliquod robur corporis ſui agnoſcere: vnde [g] Plinius *tunc præcipuam Leonis generoſitatem ſpectari* tradit, *quum colla, armoſque veſtiunt iubæ*. Atque ita eodem modo pugnaturi, & irati etiam explicant Gallinacei, quaſi & in ſuis aliquid ſit, quod iracundiam, & animoſitatem eorum demonſtret. [h] Apicius in pullo quandam corporis partem nauim uocat, *pullum à naui aperiri* iubens: putauerim autem omnino pectus ita appellare, ſed nullo interim firmo argumento nixus, niſi quia mox pullum farſilem à pectore aperire iubeat. Scio tamen Humelbergium partem uentris poſteriorem interpretari, quòd ut nauis cauus, & figura eius non diſſimilis ſit. Cauda in hoc auium genere maribus maior eſt quàm fæminis: prçterea binç illis ſunt pennç longiſſimç propter teneritudinem incurui arcus imaginem prç ſe ferentes, quç in fçminis non ſunt: atq; illud eſt, quod Albertus dicere uoluit hiſce uerbis: *Gallus pennas in cauda inſtar ſemicirculi curuat, & ſimiliter in collo, & dorſo, videlicet cùm iraſcitur, aut ad pugnam ſeſe parat*. Plinius etiam caudam falcatam in ſublime erigere Gallum dixit. O'τραν Heſychius, & Varinus peculialiter Gallinacei caudã uocant. Pennas illas, quas Gallinis, & Capis ſaginãdis ſub cauda euellimus, quidã Germani, teſte Ornithologo, à tali actione Maſtfaedere, hoc eſt pẽnas pinguefactorias priuatim nominarũt. Armantur calcari mares potiſſimũ, ut ſcripſit Ariſtoteles, & fçminç magna ex parte ea nõ habent. In maribus in magnã molẽ quandoq; excreſcunt, quales illi ſunt, quos pòſt depingeremus.

Oculi.
Salacitatis nota.
Palea quid.
Palearia.
Κάλλαιον.
Gazę error.
Κάλλη.
Κάλλαιος.
[e] In voce Ορνα.
Roſtrum.
[f] In Vitellio.
Κόραξ.
Mentum.
Gena.
Iubæ.
[g] L. 8. c. 16.
[h] L. 6. c. vlt.
Nauis in pullo quid.
Cauda.
O'τρα.
Maſtfaederen.
Calcar.

Obſcurus

Obscurus quidã de natura rerum huiusmodi spicula, seu calcaria in Gallinis errore potiùs, quàm opere naturæ quandoq; dari tradit: verùm quamuis mihi raro Gallinas calcaribus præditas videri contigerit, tamen Aristoteles id affirmat ita scribens: *Gallinæ cùm mares vicerint, cucuriunt: cristaq; etiam, caudaque erigitur, ita ne facilè præterea sit, an fœminæ sint, cognoscere: nonnunquam etiam calcaria parua ijs enascuntur.* Et [i] Iulius Alexandrinus, nescio nunquid ex propria obseruatione, an potiùs Aristotelis authoritate super hac re ita scribit: Quid? an non Aristotelem authorem habemus, vidimusq; partim aliquando ipsi idem nos, Gallinas, quæ maris animum induissent, experta semel de Gallis victoria, superuenire mares coitu solitas, irrito quidem conatu, sed solitas tamen: & quod dicta in primis nostra confirmat, atque author idem est, crista, caudaque Gallorum in morem erecta visas, tanta marium similitudine, ut discernere non facilè fuerit. Ijsdem obseruatum parua quoq; nata calcaria quędã locis suis. Hęc ille. Aristoteles *naturam* arbitratur *calcaria addidisse in auium generi ijs, quæ ob corporis molem sunt ad volandum minus idoneæ.* Sed hæc propositio, quod pace tanti viri dixerim, quò minus vera sit, Gallopauo, Otis, ac id genus aues aliæ ostendunt, quæ licet ad volandum æquè ineptæ sint, calcaribus nihilominus carent. Calcaria cùm ab alijs Atticis, tùm potissimùm ab Aristotele πλῆκτρα appellantur: Doricè πλᾶκτρα, communiter κέντρα. Cæteras partes cum alijs plerisque auibus communes habent: Siquidem quod [k] Plinius Gallinas probet imparibus digitis, id non de numero dicere voluisse videri posset, sed quòd non debeant æquè longi esse, nisi etiam pòst subiungeret, *aliquando & super quatuor digitos transuerso vno:* nam inde quinque digitos intellexisse, non autem calcar illud quod aliquando eis adnasci ex Aristotele diximus, apertè videmus: & Columella etiam Gallinas probat, quæ quinque digitos habent, ita tamen ne cruribus emineant transuersa calcaria. Quare quid de eiusmodi digitis dicam, planè ignoro: cùm alioqui pedes pentadactili neque in auium hoc genere, nec in alio obseruari, nisi in monstris ex abundantia materiæ videamus: qualis ille pes penctadatilos est, quem mihi olim nescio à quo donatum in musæo meo reseruo. Vt verò modò quoad fieri licet breuiter Gallum nostrum describamus, itaque doctissimi [l] Angeli Politiani elegantissimos hosce versus priùs citabimus.

[i] L.22. de sa lub. c.7.

Calcaria quib⁹ data. Aristotelis error.

πλῆκτρα.

κέντρα.

[k] L.10.c.56

Pes Galli quinq; digitis.

[l] In Rustico.

Comes it meritò plebs cætera Regi

Formoso regi, cui vertice purpurat alto
Fastigiatus apex, dulciq; errore coruscæ
Splendescunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos, palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atque torosa in pectora pendet
Barbarum in morem: stat adunca cuspide rostrum,
Exiguum spatij rostrum. Flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueasq; caput latè explicat aureis.
Crura pilis hirsuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix distante sedet, durus vestigia mucro
Armat: in immensum, pinnæq;, hirtique lacerti
Protenti excurrunt, dupliciq; horrentia vallo
Falcatæ ad Cælum tolluntur acumina caudæ.

Hactenus ille. Probus verò, & laudabilis Gallus esto eiusmodi. Corpore sit ptocero, & elato, quales in primis Varro laudat, in certamine sit pertinax, quin imo qui pugnam ipse non prius auspicetur tantùm, si pugnadum est, & aggredientibus alijs fortiter repugnet, verumetiam acriter sese de illis vlciscatur, & animalia, quæ nocent Gallinis, non modò non pertimescat, sed pro eisdem illa oppugnet: alioqui Columella pugnaces, & rixosæ libidinis Gallos improbat, quòd plerunque cæteros infestent, & non patiantur inire fæminas, cùm ipsi interim pluribus sufficere nequeant. Vnde & alibi dicebat. *Mores autem, quamuis non ad pugnam, neque ad victoriæ laudem præparentur: maximè tamen generosi probantur, vt sint elati, alacres, vigilaces, & ad sæpius canendum prompti, nec qui facilè terreantur. Nam interdum resistere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas serpentem vel aliud noxium animal interficere.* Florentinus pugnacissimos eligi vult, eosq; cùm usu, atq; experientia, tùm signis quibusdam internosci ait: sed tales ob allatam à Columella rationem potiùs improbantur. Deliaci, qui Gallorum educationem præcipuè celebrauere, Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Calcidicum, & Medicum (quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur) quoniam procera corpora, & animos ad pręlia pertinaces requirebant; author est idem [m] Columella.

Delectus Gallorum.

Tanagrici, Medici, & Chalcidici cur lauden tur, & vituperentur.

[m] L.3.c.9. de re rust.

Hos item M. Varro laudat, quòd pulchri ſint, & ad præliandum inter ſe idonei, ſed ad partus damnat, ceu alijs ſteriliores. Rationem Columella reijcit in corporis grauitatem, additq;, inertes eſſe ad incubandum, multoq; magis ad excludendum, & rarò fœtus ſuos educare, nimirum eorum Gallinas. Et [n] Plinius eoſdem ad bella tantùm, & prælia aſſidua naſci tradit, ijſq; etiam patriam nobilitaſſe Rhodum, ac Tanagram: ſecundum eſſe honorem habitum Medicis, ac Chalcidicis. *Quibus itaque cordi eſt ea genera,* inquit Columella, *propter corporum ſpeciem poſſidere: cùm exceperunt oua generoſarum, vulgaribus Gallinis ſubijciunt, & ab his excluſi pulli nutriuntur.* Et mox omnium horum nothos pullos optimos eſſe ait, quoniam paternam ſpetiem gerant, & ſalacitatem, fœcunditatemq; vernaculam retineant.

[n] *L. 5. c. 9. de re ruſt.*

Pulli optimi qui.

Sed vt ad vernaculum genus reuertamur, & ut omiſſo illo Græcorum ſtudio, qui ferociſſimum quemque alitem certaminibus, & pugnæ pręparabant, induſtrium patremfamilias doceamus, quì ex eo vectigal ſuum adaugeat: taq; ex eiuſdē Columellæ & Varronis potiſſimùm præſcripto illi omnino authores ſumus, vt niſi ſalaciſſimos Gallinaceos alat, atque in his quoque, uti etiam in fæminis, quibus idem color, idemq; unguium numerus eſt, & ſtatus altior. Criſtas habeant ſublimes, ſanguineas, nec oblongas: oculos rauos ſiue nigros: roſtrum breue, & aduncum, non autem acutum, ut Varro præcipit: paleas ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ barbæ dependent: aures maximas, candidiſſimaſq;: collum uarium, & aureolum: iubas uarias, uel ex auro flauas, per colla, ceruicemq; in humeros diffuſas; pectus latum, muſculoſum, ac lacertoſum: alas proceriſſimas: caudam duplici ordine ſingulis utrinq; prominentibus pinnis inflexam: crura robuſta, breuiuſcula, ſed ſolidis ſpiculis egregiè armata: ungues longos. Qui eiuſmodi Gallum natus fuerit, haud dubio genus ſuum cohortale inſigniter promouebit, eoq; magis, ſi Gallinas etiam ad fœturam fœcundiſſimas ſibi comparet. Tales autem ferè ſunt fuſcis, aut rubicundis, flauis, aureiſq;, aut etiam nigris plumis. Sint, ſi fieri poteſt, omnes eiuſmodi, ſin minus, ab his proximè colores eligantur. Improbantur albæ, & damnantur, quod plerunque molles ſint, ac minus uiuaces, tùm ne fœcundæ quidem tales facilè reperiuntur. Sunt præterea quia candore ſuo conſpicuæ auium rapacium, Aquilarum, Accipitrum, Miluorumq; prædis magis, quàm aliæ expoſitæ. Sint igitur matrices coloris probati, robuſto corpore, ac pectore, magnis capitibus, rectis rutiliſq; criſtis, & interdum geminis, auribus albis, & ſub hac ſpecie quàm ampliſſimæ, unguibus imparibus. *Generoſiſſimæ,* inquit Columella, *habentur, quæ quinos habent digitos, ſed ita, ne cruribus emineant tranſuerſa calcaria:* quod Plinius etiam teſtatur, cuius uerba paulò antè citauimus, ubi noſtro æuo eiuſmodi Gallinas haud dari diximus: cur uerò tales Gallinæ, quibus nempe calcaria tranſuerſa eminent, uitentur, Columella rationem hanc adiungit, quòd id uirile ſignum ſit, illæ uerò ad concubitum contumaces, dedignentur admittere marem, raroq; etiam fœcundæ ſint, denique cùm incubant, calcis aculeis oua perfrigant.

Galli ſalaciſſimi alendi.

Criſtę laudabiliū Gallorum.

Roſtrum.

Paleæ.

Collum.

Pectus.

Alæ.

Cauda.

Crura.

Vngues.

Gallinæ fœcūdæ quæ.

Gallinæ q̄ improbantur.

Ariſtoteles, Pliniuſq; Hadrianas in primis celebrant, quòd multa admodum pariant: qua de re ſuprà ſatis ſuperq; diſputatum eſt. Idem [o] Ariſtoteles uulgares Gallinas generoſis fœcundiores eſſe ſcribit: corpora nēpe illis humidiora, his ſicciora haberi, in quibus animus generoſus potiùs conſiſtit. Pumiliones Gallinas etſi uetuſtas cùm propter alias cauſas improbat Columella, Plinius eas laudat, ſed de hac re etiam antè diximus. Si uerò cibi futuri cauſa eligendæ ſint: ſunt qui illas ſuauioris carnis eſſe exiſtimant, quæ cibo non abundè eis appoſito, ſed quem ipſę pedibus fodientes eruant, non abſque labore, paſtæ fuerint. Alij ad ſaginam aptas potiſſimùm autumant, quæ in ceruice pingui cute ſunt. Vt autem in cæteris animalibus ruſticis, ita in hoc auium genere, optimæ ſeruandæ, & deteriores vendendæ, aut menſę deſtinandę ſunt: quod per autumni tempus quotannis, cùm fructus earum ceſſat, commodè fiet. Noſtrę etiam muliercule eo tempore numerum minuunt. Antiqui tunc etiam omnes, quę trimatum excedunt, uendi iubent. Addo ego nunquam habendas, quę aut parum fœcunde, aut non bonæ nutrices ſunt: atque in primis quę oua uel ſua, uel aliena exorbent, neque minus, quę, ut Gallus, cantare, atque calcare incipiunt. Galli uerò quandiu fœminas implent, retineri poſſunt, Rarior enim in hiſce auibus mariti pręſtantia eſt: probantur tamen iuniores: nam & hoc experientia didici, cùm trimatum excedunt, implere quidem Gallinas, ſed ad Venerem impotentiores euadere. Sed iſtęc de externa Gallinacei generis delineatione dicta ſufficiant: iam uidendum uidetur, an ne internas aliquas partes peculiares pręcęteris uolucribus obtineat.

Hadrianarum laus.

[o] *L. 3. de gē. cap. 1.*

Pumiliones improbatę, & laudatæ.

Quę ad cibum probētur.

ANATO-

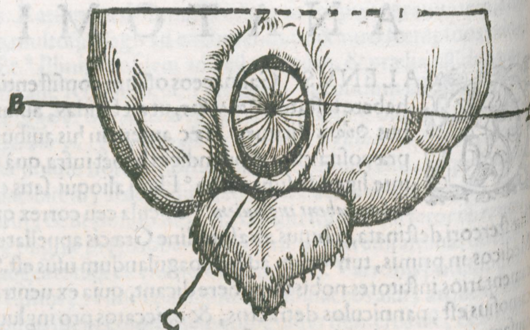
ANATOMICA.

GALENVS[a] Galinaceos ossium consistentiam, laxam, cauam, & leuem habere testatur. Πρόλοβος, ut ait Suidas, auium ingluuies est, quæ ab aliquibus Φύσσα dicitur. Hæc autem in his auibus, teste[b] Aristotele ventriculo præposita est. Appendices habet infra, quà desinunt intestina. Atque ita inte ligenda sunt verba[c] Plinij alioqui satis obscura. *Gallinæ vltra ventriculum habent ingluuiem.* Pellicula ceu cortex quidam intra ventriculum Gallinæ stercori destinata, echinus ab aspredine Græcis appellatur. Huius pelliculæ, cùm apud Medicos in primis, tum etiam ad lac coagulandum usus est. Sunt qui magna fraude medicamentarios institores nobis imponere dicant, quia ex uentriculo, quo nihil in alitibus istis carnosius est, panniculos detractos, & exiccatos pro ingluuie vendant: hanc autem esse causam, cur nemo hodie cognoscatur, qui se feliciter in ventriculo roborando pelliculis istis usum profiteatur: inter quos Gyb. Longolius, non ex ventriculo, sed ex primo cibi in Gallinis receptaculo, quòd stomacum, & ingluuiem uocat, hanc membranam decerpendam sentit. Atqui veteres hanc uim non ingluuiei, aut stomacho, id est, ori ventriculi quem κοιλίαν propriè vocant, interiori membranæ tribuerunt. Nam &[d] Dioscorides κοιλίαν nominat de hac membrana agens, &[e] Galenus post κοιλίαν, id est, ventriculum Mergi, statim huius membranæ meminit, intus aduerbium ponens, pro eo, quòd est in ventriculo. Vno tantùm in loco Galli gulam (scribitur autem Grecè etiam γέλαν) vnà cum laryngeijs auxiliari, qui strata permingunt, legimus, tertio nempe parabilium libro, sed qui falsò illi ascribitur. Plinius etiam uentris membranam vocauit. Gallicum vulgus, quòd tanquam parergon interiectum esto, inquit[f] Laurentius Ioubertus, Gallinarum ventriculum, si benè memini, periè uocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt: quoniam rarò absq; lapillis reperitur. Alexander Myndius apud Athenæum Gallinaceis testes sub iecore esse dixit, & reuera mulierculæ nostræ eos castraturæ digitos admodum profundè in inflicto propè anum vulnere infigunt. Albertus fæminis supra caudam esse tradit, & exteriori parte corporis: maribus verò interius, ubi alijs animalibus renes siti sunt. Plinius alibi calculi remedia recensens, inter alia lapillorum quorundam meminit, qui in Gallorũ uesica reperiuntur: quasi uerò aues vesicam habeant. Recentiores quidam teste Ornithologo, non ex Gallo mare, sed castrato (quem Gallinacei nomine imperitè intelligunt) hunc lapidem haberi putant, & Germanicè interpretantur, kapunenstein, hoc est, Capi lapidem, sed qua in parte reperiatur, minimè addũt. Fortè tales lapillos Plinius intellexerit, quos semper in harum auium ventriculo reperiri paulò antè diximus. Nos in communem virorum studiosorum, atque maximè eorum, qui naturæ arcana perscrutantur, aliquot Gallinas Excellentiss. M. Antonio Vlmò secandas exhibuimus, ut admirabile naturæ in generandis ouis artificium indagaremus. Is itaque vir præstantissimus diligentissima sectione naturales partes examinans, nouẽ iconibus omnia in ijs obseruatione digna complexus est: quarum tres subsequenti paginâ pictæ ad uteri conformationem quodammodo, reliquæ ad ouorum generationem pertinent: quas pòst suo etiam loco daturi sumus. Quòd ergo ad vterum spectat, forma eius plurimum à uiuiparorum animalium vtero differt, cùm hic unum duntaxat foramen habeat extrinsecus respiciens, alter verò ouiparorum duplex obtineat foramen, infernum, per quod ouum ad externa respiciens egreditur iam perfectum: alterum internum, & supernum, per quod ouum ingreditur iam sub septo transuerso inchoatum seu conceptum ad formam perfectam suscipiendam: cuius positum, substantiam, figuram, consensum, nunc declarabimus. Vteri itaque totius (intelligimus nunc uterum propriè dictum, & eius extensionem) positus est in parte sinistra ad spinam, cùm intestina ipsa obtineant dextram abdominis regionem, & centrum. Exitus verò est in superna parte ad spinam desinente, cùm inferiorem partem teneat podex ad uentrem positus. Vtraque verò foramina cùm intestinorum tùm uteri adeo in proximo sitam membraneam substantiam obtinentia coniunguntur, ut arctissimè conniuentia sensum ipsum fallere quandoque possent, ut ex subiecta icone uidere licet. Quam rem pariter adiunctæ binæ aliæ non parum etiam explicant, ut ex adiectis literis est videre. Podicis itaque atque uteri foramina inuicem ita, ut dictum, est, proxima cute, ac musculo subiecto communiter obteguntur: quod præputium nymphas ex similitudine dicere possumus. Correspondet enim cutis hæc Gallinæ podicem, ac uteri os obtegens, cuti glandem penis uirilis cooperienti,

[a] L.11. de usu part.
Prolobus.
[b] L.3. Hist. c. vlt.
[c] L.11. c.37
Plinij explicatio.
Echinus, & eius usus.
[d] L.2. c. 43.
[e] Lib.11. de simpl.
[f] In Apolog. pro paradox. 7.
Perie quid Gallis.
Testium locus in Gallinaceo genere.
Lapilli in Gallorum uesica.
Kapunenstein.
Caponis lapis.
Ouiparorũ & uiuiparorum uteri differentia.
Vteri positus.
Podicis, & uteri foramina.

A. Cutis rugoſa circularis extrema.
B. Cutis lęuis, tenuis deſinens in foramen.
C. Foramen.

AAAA. Podicis Gallinę & uteri commune tegumentũ pręputium referens circulare.
BB. Extremitas colli uterini.

D. Rima oblonga exitus communis.

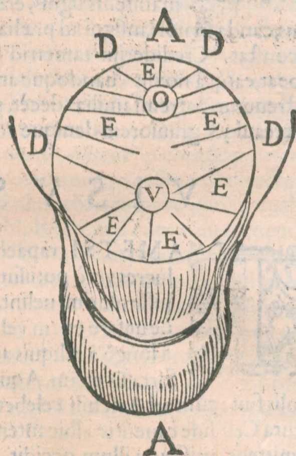

rienti & cutaneis fœminarum. Huius cutis, vel præputij foramen unicum existit, quod vulgares podicem Gallinarum credunt. Præputium hoc formam habet sphericam, & musculum subiectum figura etiam sphærica. Nam obtinet maiorem capacitatem, & cùm utrumque foramen cooperiri debeat, cutis etiam maximè erat dilatanda, cui maximè extensioni sphærica figura est accōmoda: prominet cutis hæc præputium referens, uel ipsius proportionale, turgidum, globosum, instar papillarum apicis. Musculus cutem præputij subuestiens, sphericam, ut diximus, etiam figuram habet, cuius latitudo pollicis existit. Fibras autem obtinuit non parerellas, uel æquè distantes, quemadmodum sphincter intestini humani, sed à circumferentia ad centrum conuersas, & diametrales: quemadmodum ex subiecta figura demonstrabitur. Cur verò os uteri ad spinam, uel supernam partem, ponatur, coi-

Preputium in Gallinis

Os Vteri in auibus cur ad spinam.

AA. Gallinæ pudenda.
O. Os uteri ad spinam supernè.
DDDD. circumferentia musculi præputium constringentis.
V. Exitus intestinorum, uel podex ad uentrē infernè.
EEEEE. Fibræ à circumferentia ad centrum pertinentes.

tum ipsum causam esse opinamur. Nam supergressu hæc animalia coeuntia, instrumenta in proximo habere oportebat, quò faciliùs, & promptiùs inuicem coniungerentur. Exitus præterea intestinorum deorsum uersus meritò vergit. Nam infra etiam illius est officium, quemadmodum scripsit Aristoteles, quod intelligere debemus ratione ipsorum excrementorum ex elementati portione terrestri ad inferiora tendentium. Substantia uteri membranea, & crassa est (uterum nunc propriè dictum intelligo.) Hoc enim corpus maximè omnium dilatatur, ac extenditur, & in ipsum recipitur ouum iam auctum, ac propemodum absolutum. Figura est concaua, oblonga, latior quà ad exitū pertinet, in longitudinem trium digitorum, cæterùm angusta, rotundiorq; intestini tenuis formam repræsentans. Porrigitur enim ab infimo abdomine iuxta exitum ipsorum intestinorum usque ad locum conceptionis ouorum sub septo transuerso, estq; cùm extenditur, longitudine dodrantali, cuius longitudinis ratione membranam obtinuit à spina dorsi proportionalem omnino, ac persimilem intestinorum mesenterio, quam & venæ frequētes percurrunt cùm ad nutritionem ipsius uteri, tùm ad oui intrinsecus contenti, dum pertransit à loco sub septo transuerso ad ipsius uteri exitum, alitionem. Mambrana autē spinæ colligans, & connectens eadem prorsus existit ipsi mesenterio intestinorum, quinimo eadem est, & substantia, & origine: quapropter consensum habet uterus præsertim cum ipsis intestinis. Figura uteri inęqualis, alibi angusta, oblonga, alibi lata, breuis: iuxta hanc uarietatem uaria quoque sortiri nomina debet. Nam uteri latitudo, infimo abdomini proxima, & in qua ouum iam absolutum continetur; est ipsemet uterus, reliquum uerò corpus angustum, oblongum, rotundum, quod ad septum transuersum extenditur, uel uteri stomachus, uel uterus productus, extensiuè, uel uterigula nuncupari posset. Est autem membranea, & tenuis, admodum diuersa à reliquo utero protenso, & à substantia ipsius uteri, qui ad exitum iacet. Nam finis hic membraneus subtilis, & pellucidus existit, ac exanguis. Intestinum quoque vteri ratione figuræ, & quantitatis cum longitudine rotunditatem cauernosam habeat, meritò diceretur, cui accedit membranæ occasio hanc vteri extensionem, vel productionem spinæ colligantis, quod mesenterium vterinum appellamus. Intermedia pars uteri, quæ est illius portio ab vtero propriè dicto, finem interiacens crassam obtinet substantiam, albam, lacti similem, & in seme-

Vteri substantia.

Intestinum uteri.

Mesenteriū uterinum.

in semetipsam confidentem, cuius mesereon multiplices venas habet. Huius substantia co-cta oui albuminis gustu saporem exhibet.

SEXVS.

SEXV tam manifestè hocce Gallinaceum genus natura distinxit, ut prorsus superuacaneum iudicauerim, suo loco eiusmodi differentiam ponere, Quare & Grammatici marem Gallum, fœminam Gallinam nominarunt, & nomen quod sciam nullum habent, quod vtrumque genus complecti simul queat. Cur verò sagacissima, ac prudentissima in omnibus natura tam manifestis signis, erecta utpote crista, iubis à ceruice per collum dependentibus, cauda maiori, insigni ad præliandum calcari à Gallina separare voluerit, haud satis mihi constat. Crediderim tamen id ideo factum esse, quòd unus multis fæmellis sufficere debeat, easq; à noxijs quandoque animātibus tueri Nam eiuscemodi partes insignem, qualis strenuum patremfamilias decet, grauitatem præ se ferunt: quare etiam maiorem Gallinis creauit, & grauiorem denique vocem dedit. Sed istęc alij altiùs perscrutari poterunt.

Sexus differentia.

VISVS. GVSTVS.

TAMETSI rapacium genus, & in ijs maximè Aquila cætera animantia, volucres verò potissimùm visus acie præcellat, adeo ut nomen inde sibi accepisse plurimi uelint, Gallum quidem nostrum nó parum oculorum acumine uigere etiam vel inde habemus, quòd rapaces aues, & Miluos maximè à longè à reliquis auibus interstinguere egregiè cognoscat. Qua in parte fortassis etiam Aquilæ præferri debeat: quę sanè in hoc parum Aquilinis oculis fuit, cùm ad Aeschili celeberrimi poëtæ: eius diei ruinam, ut ferunt, fatis prædictam secura Cęli fide cauentis albicantem caluariam saxum esse rata, testudinem deuorandam demittens, miserum illum occidit, ut vel ob hanc unam causam Aquilæ uisus hebetari aliquando videri possit: Gallum verò nostrum eò magis uisu valere constat, quòd unico tantùm oculo sursum eleuato semper rapaces aues infestissimos hostes suos obseruet, ne ex improuiso, vel pullum aliquem, uel fæmellam, aut ipsummet eripiant è corte, altero diligentissimè minutissima quæque in locis etiam parum lucidis disquirat. Gustum item exquisitissimum Gallinaceus habet, qua in re simiæ, cui alioqui omnes uno ore palmam attribuunt, nihil mihi cedere videtur. Illi enim, ut de rebus iudicet, necessarium est, ut dentibus suis escas prius confringat: noster verò Gallinaceus Gallus aridissimum quodque, modò id ore recipere queat, ilico dijudicat, ut [a] Iulius Cęsar Scaliger docet.

Aquila unde dicta.

Aquilę hebetudo.

Galli acies

Galli gust[a] Simię gustus.

[a] Excr. 266

VOX. CANTVS.

GALLINACEVS Gallus eandem ferè semper nobis uocem occinit, sed qui animosiores sunt, grauiorem edunt, teste [a] Aristotele, incipiunt autem cantum, quum insilere Gallinas incipiunt. Gallina verò pro uarijs actionibus uocem immutat. Aliam enim iens, aliam parturiens, aliam pullos enutriens edit: alioqui & illa gracillare dicitur: Gallus cucurire, unde Philomelæ author.

Cucurire solet Gallus, Gallina gracillat.

[a] In Physiog.

Gaza, quoque apud Aristotelem pro κοκκούζειν, qua uoce Demosth. pro Galli uoce etiam usus est, cucurire uertit. Pollux, & Scholiastes Aristophanis Cuculo propriam eam uocem esse asserunt. Vnde coccyssare, inquit Cælius, id est κοκκύζειν uerbum habent Græci fictitium ex Gallinacei voce, & Coccygis. Alibi tamen Scholiastes, cùm Aristophanes de Gallo dixisset ὁπόταν μόνον ὄρθριον ᾄσῃ, addit, *κοκκύζειν enim tum propriè dicitur Gallus, cùm partam uictoria canit*. & Varinus κοκκύζω vertit, *instar Gallinacei clamo*. In qua item significatione Theocritus usus, est dum canit: ὁ δ' ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων νάρκασιν &c. Item Cratinus apud Eustathium κοκκύζειν, inquit, τὸν ἀλεκτρυόνα οὐκ ἀνέχονται: qui & hoc Platonis Comici citat Σὺ δὲ κοκκύζειν ἀλέκτωρ προκαλεῖται. Denique in hoc vulgato prouerbio

κοκκύζειν.

Cocyssare.

Prouerbiū.

ὅταν κ...

Ὅταν Νίβας κοκκύσῃ, hoc eſt, cùm Nibas cocyſſauerit: id uerbum de Galli uoce, non autem de Cuculi dicitur. Tradunt enim in Theſſalonica Macedoniæ ciuitate, ut ſuprà etiam annotauimus, uicum eſſe, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam uocem edant. Hinc meritò κοκκοβόας ὄρνις, & ὀρθριοκόκκυξ Gallus Heſychio, & Varino dicitur. Haud tamen interim nego Cuculo eam uocem conuenire: ſiquidem ſuo loco id aliàs oſtendi. Ἄδειν uerbum de Gallinaceorum uoce priuatim vſurpari ſcribunt Pollux, & Euſtathius. Gallinas gracillare diximus, alij pipare dicunt, Nonius pipare illis proprium eſſe, Varro Aboriginibus, ut idem Nonius citat, *Bos*, inquit *mugit*, *Gallina pipat*: & rurſus: *Varro*, inquit, *pullos pipare dixit*. Sed pullos Gallinaceos, & eiuſmodi alios propriè pipire Columella ait, ſed pipare fortè priſci dixerint. Nam apud Feſtum legimus pipationem Oſeorum lingua clamorem plorantis uocari. Dum incubant Gallinæ, uocem mutant propter affectum pullorum, Tunc enim acutior euadit. Eas ruſtici, teſte Columella glocientes appellant: Longolius crocitantes, Feſtus etiam glocire, & glocidare proprium Gallinis eſſe ait, quæ incubaturæ ſunt. Hebręi, ut in ſyrochaldaieo dictionario legere eſt גלוג ghelogh dicunt. Κακκάζειν uerò dicuntur circa partum teſte Heſychio, & Varino, & verbum eſt Atticum, cui ſimile eſt Germanorum gaggſen. Has Politianus, & Longolius ſingultire aiunt. Pollux uerò hoc uerbũ de Meleagridum uoce in uſu eſſe ſcribit. Qua de cauſa quęrit Pamphilus in dialogo Gyb. Longolij, cur Gallina canturit, officinam cortalem petens. LONG. Non canturit, ſed ſingultit. Hoc enim uerbo Varro uocem Gallinarum fractum, & intra roſtra formatam imitatur. Ruſticórum gens Columellæ tempore glocire maluit dicere. PAMP. Gallus etiam ſubinde ſubgultit. LON. Rectè, ſed cùm cantat cucurire dicitur Latinè, Græcè autẽ κοκκύζειν. Hęc Lõgolius; ſed Columella, ut diximus, ruſticos ſuo tempore glocientes uocaſſe ſcribit, quæ incubant, quas, ſeruato ad huc nomine, ruſtici Itali Chioccias uocant, nimirũ à uoce, & Belgę, & audio Klok hennen. Rectè uerò Gallũ, cũ canit, cucurrire dixit. Gallina etiam, cùm eã eſt initurus Gallus, uocem format exilẽ, atq; mancã. Hoc ſuadet experientia, ſi quis animaduertat, Gallinã à Gallo ſubſidere ad coitũ patiendũ, tunc enim eam is roſtro ferit, quà deſinit collum, ſed leuiter nonnunquã, quòd mordere uocabat [a] Iuuenalis, qui ſimul eiuſmodi Gallinæ uocem anguſtam appallat, dum inquit.

Miratur uocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, qua mordetur Gallina marito.

Arbitror ego id generis uocem conformari ab ea Gallina, quotieſcunque coitum aut inuita patitur, aut Gallum non æquè redamat: nam hoc exemplo Satyricus maſculorum illorum uocem, qui Venerem damnatam patiuntur, de quibus loquitur in 4 ſuperiore oratione. Licet uerò Gallinæ ita pro uarijs actionibus, ut dixi uocem immutent, nulla tamen cantus nomine digna uidetur. Siquidem [b] Ariſtoteles in hoc auium genere cantum maribus tantùm datum eſſe teſtatur, *auditur tamen*, inquit, *aliquando fœminæ cantus, & à fœminarũ vulgò pro malo omine accipitur, adeo ut canentem iugulari uelint*. & [c] Terentius pro oſtento duci teſtis eſt, ſi Gallina cecinerit: inter monſtra enim & hoc memorat, *Gallina cecinit, interdixit ariolus*. Quo loco Donatus exponit obſtetricum eſſe obſeruationem, in qua domo Gallina canat. Galli uerò cantus ἀλεκτοροφωνία Græcis dicitur, uti & tempus, quo canere incipit. Diſputant nonnulli, an eiuſmodi cantus inter euphonos, an potiùs inter dyſphonos ſit enumerãdus. Angelus Politianus refert Picum Baptiſtæ Guarini nomine quęſiuiſſe, cùm Gallus intenpeſtiuùm caneret, quo pacto illud uocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè, inquit, mi Baptiſta, non aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἄπῳδον, quanquam mihi authores iam non ſuccurrunt. Eſt uerò ἀπῳδὸς ea uox etiam, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Hęc ille: quibus innuere uidetur, eiuſmodi cantum harmoniæ omnis prorſus expertem eſſe: & reuera cucuritus ille nihil præter moleſtum ſtrepitum, inſuauemq; ſonum præ ſe fert, & uix cantus nomine dignus eſt. Vnde Tragædi etiam κήρυκας ἀλεκτρύονας tanquam uocales, & clamoſos præcones appellant, teſte Euſtathio ἀπὸ τοῦ γαρύειν, id eſt, à uociferando. Nam dum cucurit, altùm admodum exclamat, idque non ſolùm interdiu, ſed & noctù, ac tum ſtatutis fermè horis. Vt uerò maiorem, ut apparet, ſtrepitum clamoſa ſua uoce excitet, itaq; iã iam cucuriturus, alis ad latera colliſis, ingentẽ ita ſonitũ edit, ſeipſumq; ferit: quod ideo facere ipſum [d] D. Gregorius ſcribit, ut ſe uigilantẽ reddat. Sunt qui profunda nocte ualidiùs, matutino uerò tẽpore remiſſiùs cantare putent, eius rei hanc rationẽ aſſignãtes, quòd cantus uẽto feratur, uentus autẽ noctù, quàm ſub crepuſculum matutinũ magis ſpiret, cuius beneficio lõgiùs audiatur. Vt ut eſt, media ferè noctè canere, rurſumq; ſummo manè, tam clarũ, ac notum eſt, ut ſuperuacaneum ſit ſuper tali re authotitates ueterũ citare. Vt modò de utilitate

huiuſ-

Κοκκόβοας
Ὀρθριοκόκκυξ.
Ἄδειν.
Ghelog.
Κακκάζειν.
Canturire.
Singultire.
Chioccia.
Klok hẽne.
Mordere Gallinam quid Iuuenali.
[a] *Satyr.3.*
[b] *Lib.8.hiſt. c.3.*
[c] *In Phormione.*
Ἀλεκτωροφωνία.
Ἀπῳδὸς quæ uox.
Præcones uocales.
Gallus cur alas canturus quatias.
[d] *Lib.10. cap.21.*

hujuſmodi ſiue cantus, ſiue cucuritus, quam hominibus præſtat, dicamus, ſcire licet, veteres in primis gnomonibus horarijs nondum repertis noctis deliquium, & acceſſum diei eo metitos eſſe: etenim initium à prima mediæ noctis inclinatione ordiebatur, proximumque tempus Gallicinium vocabant, quòd eo tempore lucem multò antè præſentiens incipiat canere. Tertium conticinium, cùm & auis conticeſcat, & homines vnà conquieſcant. Quartum diluculum manè, cùm clarus iam dies eſſet ab exorto Sole. Itaque ſecundus Galli cantus multò Solis exortum anteuenit, uti Iuuenalis quoque meminit inquiens:

Galli cãtus diẽ, & noctem diſtinguit. Gallicíniũ. Conticiniũ. Diluculum Mane.

Quod tamen ad Galli cantum facit ille ſecundi
Poximus ante diem Caupo ſciet & [e] Horatius
Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.

[e] *L.1. ſer.1.*

Ab hac veterum conſuetudine, quod ſcilicet noctis deliquium, & acceſſum diei Galli cantũ iudicarent, ſumptum eſt hoc vulgatum prouerbium: *Priuſquàm Gallus iterum cantet*, id eſt, admodum manè, & antelucanò. Videtur autem deſumptum ex [f] Ariſtophane

Prouerbiũ. [f] *In concion.*

πόθων
Οὐ δ' ἠμὰ διὰ τοτ' ἦλθες, ὅτε τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο id eſt:
minimè gentium
Ne ſi quidem te illo appuliſſes tempore,
Cùm Gallus iterum caneret.

Quia verò ita diem aduentantem hominibus inclamet, ἡμερυφωνος Græcis vocari meruit, quaſi diem canens. Qua in re equidem maximam mortalibus vtilitatem præſtat: quod tunc ſibi relinquendum lectum ſciant, cùm eos Gallus à profundo ſæpe ſomno excitat, unde ἀλέκτορα, & ἀλεκτρύονα dictum eſſe antè etiam diximus. Hinc apud [g] Theocritum duodecim puellæ Thebanæ Helenæ pollicentur ſe manè reuerſuras & nouum epithalamion, ſeu carmen nuptiale cantaturas, vbi πρᾶτος ἀοιδὸς, id eſt, primus cantor, nimirum Gallus Gallinaceus è cubili ſuo inſonuerit.

Gallus curημερσφωνος dictus. [g] *Eidyl.* 18.

Νεύμεθα κἄμμες ἐς ὄρθρον, ἐπεικὰ πρᾶτος ἀοιδὸς
Ἐξ εὐνᾶς κελαδήσῃ ἀνασχον εὔ τριχα δειρὼ
Redibimus & nos manè, vbi primus cantor
E cubili ſuo inſonuerit ſuſtollens pulchrè pennatam ceruicem.

Ouidius eleganter ab eiuſmodi officio, nempe quod nos è ſummo excitet, Gallum lucis prænuncium appellat, inquiens.

Iam dederit cantus lucis prænuncius ales.

Sed hoc [h] alibi clariùs indicat, dum ait.

[h] *L.1. amor.*

Iamq́ pruinoſos molitur lucifer axes,
Inq́ ſuum miſeros excitat ales opus.

Et Martialis pueros, qui frugi eſſent, eo tempore olim ſurrexiſſe innuere videtur, dum alios qui tardiùs ſolito adhuc in lecto deſidiosè recubabant, ſic hortatur.

Pueri frugi ſummo mane ſurgunt.

Surgite, nam pueri vendit ientacula pictor
Criſtatæq́ ſonant vndique lucis aues.

Eodem modo ſomniculoſum Pſecam è ſomno excitans Aelius Iulius Crottus, inquit:

Exurgit alma de rutilo mari dies,
Et nox gelatis cedit irrepens equis
Criſtata cecinit pluries Pſecas auis,
Suſtolle tandem ſomno oculos pigro graues.

Huc ſpectat Galli encomium, quod nobis Plinius his verbis exaratum reliquit: *Proximè gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq́ ſomno natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu; cum ſole eunt cubitum, quartaq́ caſtrenſi vigilia ad curas laboremq́ reuocant, nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq́ venientem nunciant cantu, ipſum verò cantum plauſu laterum.* Quæ ſanè omnia cantus eius potiùs, quam ingenio accepta referre debet humanum genus. Amant hunc cantorem milites, quia in caſtris illo vice pariter horarij gnomonici vtuntur. Nam cùm ſtatis horis vigilias mutare coguntur hoc indice noctis interualla diſcriminant: quare bellicis curribus aliquando ſingulis ſingulos Gallos alligant. Priſci itaque excubiarum, & vigiliarum ſignum indicaturi Gallum potiùs, quàm ullum aliud animal depingebat. Diſputant multi, cur non multùm ante ſolis ortum cantum illum ſuum repetat: ſunt qui cauſam eius ad auis naturam referant, ſunt qui ad ſympathiam eius cum illo ſidere. Qui naturam eius ſeu cauſam effectricem conſtituunt, aiunt, animal hoc à natura calidiſſimum, & in appetendo in

Cur milites Galli cantũ ament. Vigiliarum hieroglyphicum, & excubiarũ. Cur manè cantet.

do in primis & nutriendo auidum ob calorem quidem insitum cibum acceptum citiùs concoquere: itaq; ob auiditatem, naturæ appetitum suum significare, quasi pascentem se inuitet, & excitet. Alij, qui rem quamlibet alicui certo sideri dicatam esse uolunt, non aliter ac lotum herbam, solarem esse existimant, indeq; fieri, ut Gallus, sub solis exortum canat, eodem modo, quo lotus, eo exoriente, folia sua pandit, & occidente, contrahit, quasi occulta quadam, & naturali ratione, redeunte ad ortum duce suo, uterq; gaudeat: atq; hęc quidem eorū est sententia, cuius opinionis etiam Cardanus fuit, quod scilicet Solis robur sequatur. Albertus verò eius fuit sententię, vt Gallum ideo horas cantu suo distinguere crediderit, quòd auræ mutationes ex motibus Solis contingentes facilè sentiat. Alij rursus ad naturam auis referunt, & salacitati eius eiusmodi euentum ascribi oportere contendunt: cantu nempe veneris appetentiam significari: idq; inde probare nitūtur, quòd antequam vsui venereo sufficiat, cōticescat, peracto subinde cucuriat, tùm eò magis opinionem suā astruunt, quòd etiam nonnullæ alię aues procliuitatē, ac lubentiā ad initum quolibet præeant cantu, quemadmodum alibi attestatur etiam Plinius, tùm verò, vbi ait, *Perdices fæminas concipere superuolantium afflatu sæpe voce tantum audita masculi*. Contingere autē Gallinaceis autumant, quod ferè cæteris usu uenire compertum est, ut peracto cibo, refecto per quietē corpore, ac inde maximè vegeto libidinis titillentur pruritu: interuulsus autē somnus, ac identidē repetitus cantus frequentię causam facilè suggerat. Huius opinionis adagiorū author ab amico suo Leone acceptā adducit pro miraculo, ut ait [i] Scaliger. Leo uerò ille, quē adagiorū author citat, causam in tria hæc reijcit, quòd scilicet per noctem cibum depellens, eumq; in omne corpus diuidens modificetur, quieteq; plurima satietur, ut Democrito apud Ciceronem uisum esse ait: secundò quòd auis sit salacissima, & intercepti, & frequentis somni: tertiò ut Gallinarum fœtificatio sit plenior & fœcundior. Mihi eorū sententia plurimū arridet, qui ad occultā cum Sole amicitiā confugiunt: siquidē alimenti desiderio non canere docemur, quod (vt Scaligeri verbis utar) etiā satur canat: nec Gallinę, quoniā canit à coitu: deinde canit pręsente illa, quā tunc non init, nec noctu, cùm alioqui multas secum cōfertas habeat iacentes, & immotas, quibuscū tamen non coit. Rursus non desunt, qui nisi statutis horis canere Gallū dicant: quinimo [k] Cardanus totū naturalē diem in octo partes diuidere illum, author est, non tamen oriente sole canere, sed cùm accedit ad aurorę terminos, sic & ante meridiē. Verū eiusmodi opinionē prorsus erroneā esse Iulius Scaliger tā in excubijs, quàm in lucubrationibus suis expertus testatur: & reuera alios etiā alijs frequentiùs interdiu potissimùm canere obseruamus, nullo seruato tēpore. Etsi verò veteres eorū cantu tempora sua diuiderent, haud tamē ideo credendū est, ea tam exactè, & minutim distinxisse, vt horarum pulsus facit, sed circiter idem tēpus ferè auē occinisse. Cùm itaq; ex nocturno Galli cantu tanta hominibus utilitas, qualē diximus cedat, haud desunt tamen, qui ob uocē eam quoties audiant, Gallo malā crucem imprecentur, pigri nēmpe, & desidiosi homines, qui somno tantùm, & ventri student: quales olim Sybaritę fuere, qui Gallos, ut [l] Athenęus refert, in ciuitate haberi non permittebant. Erant autem gens mollissima, effæminata, ac adeo delicata, vt non solùm hanc alitē in urbe nutriri prohiberent, sed omnes etiā artes quę strepitum faciunt, ueluti fabrorū omnium, reijcerent. Vt uerò & delicatis huiusmodi homuncionibus consulamus, ut Gallū domi alere possint, qui neq; cantet, neq; strepitū edat, inquimus, duobus id modis pręstari posse, nulla tamen illi illata noxa. [m] Plinius enim circulo è sarmentis addito collo nō cantaturū promittit: Albertus capite, & fronte oleo inunctis. Hęc experti, si uera eorū authorū pręcepta inuenerint, Gallū ob futuram prolem nutrire poterunt, ut ea sæpius saturi somno commodiùs indulgere queant. Præterea castratus cātare desinit: idem uictus facit tanquam pudibundus; deniq; cùm ouis incubat, ut Aelianus testatur, quasi eiusmodi officium uirum dedecere non ignoret.

Lotus herba solaris.

[i] Exerc. 239 Problem. 16

Propria sententia.

[k] Lib. 10. de subtil.

Cardani error.

Gallos non exactè horas distinguere.

[l] Lib. 2. c. 6.

Sybaritæ cur Gallū in urbe nō admittebāt

[m] L. 29. c. 4.

SALACITAS. COITVS. PARTVS. Incubatus. Generatio. Exclusio.

SAlacissimum animal Gallum esse quamuis ut Albertus scribit, ad unum ouum fœcundandum multoties cū eadē Gallina coeat, [a] Oppianus prodidit. Quod sanè, etsi alię item dentur uolucres, quarum libido apud authores magis celebratur, ut in Aquilæ historia diximus, cuius congressu Martis & Veneris adulterium indicabant, & Passer etiam strenuissimus in hac uenerea palestra habeatur athleta, uerum esse uidebimus, si Galli libidinem cum earum libidine conferamus.

[a] In Ixeutic.

Gallū esse omnium auiū salacissimum.

Aquila enim, & Paſſer, ſimileſq; ſalaciores alites aliæ ſalacitatẽ ſuam toto anni tempore minimè exercent, vt facit Gallus noſter, qui ſingulis diebus quinquageſies, & amplius vxores ſuas, quas plurimas habet, init, cùm contra vnica illi contenti ſint. Teſtantur verò eius libidinem, non ſolùm Gallinarum maxima turba, ſed acerrimæ etiam pugnæ, quas non ob liberos cibumue committit, ſed ut fæminis potiatur ſolùm, quales etiam canes conſerere ſolent, at hi quòd ſimul vnam inire non detur, ille quòd vllam ex ſuis ab aliquo contaminari nolit, qua in re ſapientis patrisfamilias munere fungitur, ac non aliter ac hic honori ſuo conſulere uidetur: quinimo tanto amore ſuas proſequitur, ut ſi mori contingat eas, ipſe contabeſcat mœrore animi. Inſuper non hinc tantùm Galli ſalacitas cognoſcitur, quòd tanta frequentia cum proprijs vxoribus coeat, ſed in eo magis, quòd vt [b] Aelianus etiã refert, ſi illæ deſint, à maſculino genere minimè ſibi temperet, ſed in media etiam corte, qui recentior aduenerit, eum ineat. Etſi apud Plutarchum Grillus Sophiſta apud Circem deformatus in brutum neget ex brutis vllum maſculam venerem affectare. Nam & Ariſtoteles apud [c] Athenæum ſcribit, ex ijs Gallis, quos Dijs conſecrant, qui prius dicatus eſt, ſubigi à nouitijs, donec offeratur alius, quod ſi nullus donetur, inter ſe præliari, & à victore ſemper iniri victum. Sed locus ille apud [d] Ariſtotelem ſic legitur. *Vbi ſine fæminis munerarij, dicatiq; verſantur Gallinacei, non temerè eum qui nuper dicatus acceſſerit, omnes ſubigunt*: vbi nihil de pugna meminit, quod Athenæus ex ſe addidit. Ob tam fœdum, & horrendum Galli facinus olim, teſte [e] Plutarcho lex erat, vt Gallus ſi Gallum iniſſet, quamuis etiam Gallina abeſſet, viuus combureretur. Vnde videre licet, qua mulcta eiuſmodi nefarium ſcelus priſci punirent in hominibus, ſi id in brutis faciebant: nec ſanè immeritò, cùm eiuſmodi flagitioſi, & nequam homines, qui tale peccatũ committunt, humanæ naturæ vim inferant, & interitum humano generi procurent, in ſterili ſolo ſemine effuſo, quod in Ona filio Iudæ ſeuerè admodum vindicauit Deus. Quare lege pontificia tales à cœtu hominum arcentur, turpiuſq; adulterio viſum eſt ſtuprum virile. Sed vt vnde digreſſa eſt oratio reuertatur, Gallus noſter in maiorem adhuc longeq; deteſtabiliorẽ libidinis notam incurrit, dum cum alijs etiam volucribus, quæ ſui generis non ſunt, vt cum Phaſianis, & Perdicibus, vt poſtea dicemus, coeat, quod teſtatum etiam reliquit [f] Ariſtoteles. Sed fortè Gallinis magis adhuc vitio vertendum eſt, quod & illæ ab ijſdem volucribus ſeſe iniri permittant, adeo vt multi diuerſas ex ijs cum alijs coeuntibus fœtus excludi promittant. Non parum etiam Gallorum ſalacitatem arguit, quod Mnaſeas apud [g] Aelianum memorat, nimirum nunquam ad Gallinas, quæ in æde Hebæ, ipſi verò in Herculis paſcerentur, interfluẽte vtramq; ædem riuo perenni, & lympidæ aquæ nunquam tranſuolent, niſi cùm libidine ſtimulentur. Tantæ in his volucribus libidinis ſalacitatiſq; cauſa eſt genitale ſemẽ, in ijs maximoperè redundans, cuius irritationem perferre nequeuntes, in libidinem proruunt. Tanta uerò ſeminis copia abundant, ut Clearchus apud Atheneum author ſit, eos non ſolùm cùm vident fæminas id emittere, verumetiam cùm uocem earum exaudiunt. Quare quid ſibi velint illa Ariſtotelis uerba: *Gallorum teſtes tempore coitus magis conſpicui ſunt*, à multis non puto intelligi. Nam cùm ſingulis ferè, vt ita dicam, momentis coeat, ſingulis item momentis teſtes conſpectiores euadere oportere, quis inde colligat, quod alioqui abſurdum eſſet aſtruere. Ego uerò hanc philoſophi ſententiam dupliciter exponi poſſe exiſtimo, primo nempe ipſum comparare Gallorum ætatem perfectam ætati imperfectæ, ac iuxta earum differentias magnitudinem, atque paruitatem teſtium æſtimare. Certiſſimum enim eſt his auibus utcunque ſalaciſſimis uel à primo ortu non adeſſe facultatem generatricem. Exemplo ſit ætas puerilis humana, cæterarumque ſpecierum tenella, quæ ad coitum eſt inepta: atque hac ratione Ariſtoteles dixit Gallorum teſtes tempore coitus eſſe magis conſpicuos, ac ſi diceret, ubi ætatem ualidam obtinuerint, & uſui ueneris aptam obtinent, pariter teſtes grandiores, quam habebant in ætate adhuc imperfecta. Secundò liceret forſan eadem uerba hoc modo interpretari ſenſu ipſo duce, & aſſertore, Gallis etſi coeant ſingulis anni temporibus, ſinguliſq; horis, attamen peculiare coeundi tempus eſſe uernum: nam tunc calor innatus uiget in pluribus ſpeciebus uegetalium, & animalium. Itaque ſi Gallorum teſtes conſiderentur, & tempore uerno, autumnali, hyemali, & æſtiuo, & inuicem comparentur, ſenſus docebit ipſos teſtes ineſſe grandiores tempore uerno, minores uerò autumnali, hyemali, & æſtiuo. Vt modò ad ſalacitatis cauſam regrediamur, [h] Scaliger in aſſignanda ea non ſatis ſibi conſtare uidetur. Cùm enim [i] priùs à nimia ſeminis redundantia fieri dixiſſet, mox ceu ſui oblitus pauco humore abundare dicit, omnem uerò in coitu impendere. Quærit autẽ in hunc modũ: *At Capi, qui caſtrati ſunt, quare podagra miris modis afficiuntur: Galli non? Quia Capis puſillus calor, edacitas multa. In Gallo calor multus, cibi abſtinẽtia non minor. Cæterorum Gallinis*

[b] Lib. 4.
Gallũ cum Gallo coire
[c] Lib. 9.
[d] Lib. 9. hiſt. cap. 8.
[e] In lib. num bruta ratione vtantur.
Lex de Gallo.
Onas cur à Deo punitus.
[f] 2. de Gener. cap. 4.
[g] L. 7. c. 46.
Salacitatis Galli cauſa Seminis copia.
Ariſtoteles explicatus.
[h] Exerc. 231
[i] Exerc. 272 2.
Capi cur podagra afficiãtur, & non Galli.

tot Gallinis vnus sufficit, si nõ multo humore præditus est? Propterea quòd quantũ succi habet eò impẽdit. Hæc ille. Quantum verò ad auis petulantiam attinet, crediderim etiam pullum illum Gallinaceum, quem Liuiam Tyberiũ adhuc in utero gestantem, exclusisse aiunt in manu, cùm exploratura an marem esset partura, ouum incubãdi Gallinæ subduxisset, idq; nunc sua, nunc ministrarum manu adeo fouisset ut pullus excluderetur, nõ tantùm sexũ in Tyberio portendisse, ut multi volũt, sed salacitatẽ etiam & procacitatẽ eam, qua ille mox famosissimus fuit. Quinimo quicunq; nasum concauũ, & frontẽ habẽt rotundã, & caput sursum eminens rotundũ, ut Galli, luxuriosi vulgò putantur. Verũ haud omnes Gallos ęquè salaces esse cõstat, nam quidam eorum à primo naturę ortu ita, teste [k] Aristotele effæminati nascuntur, vt neq; cucuriant, neque fæminas ineant. Sed venerem eorum, qui tentent superuenire, sponte patiantur. Et Theophrastus author est, referente [l] Athenæo, agrestes cortalibus ad uenerẽ procliuiores esse. At cùm nos agrestibus careamus, interest nostra etiã noscere, qui salaciores in ijs sint. Siquidem tales ad partus promouendos in primis agricola sibi comparare debet. Eos autem ita internosces. Sunt, teste Varrone, lacertosi, rubenti, erectaque crista, rostro breui, pleno, acuto, oculis rauis, aut nigris, palea rubra, collo vario, feminibus pilosis, unguibus longis, cauda magna, frequentibus pinnis. Gallinæ etiam non æquè libidinosæ sunt. [m] Iulius Cæsar Scaliger Gallum salacem maritum, Gallinam salacem matricem vocabat. Quæ autem veneris appetentior est, eam noctu iuxta Gallũ proximam sedere Albertus tradit, sed hoc inter utriusq; libidinẽ Theophrastus interesse autumat, citante Athanæo, quod mas statim ac à cubili surgit ad venerem concitetur: fœminæ verò magis progresso iã die. Coeundi modus est, ut [n] Aristoteles annotat, Gallina considente humi, Gallo verò superueniente. Inhorrescunt autem, teste eodem, Gallinæ à coitu: & sæpe etiam festuca aliqua se se lustrant, quod idem & edito ouo sæpe faciunt. Plinius auibus omnibus duobus tantùm modis coitum esse ait, fæmina ita, ut dixi, cõsidente humi, aut stãte, ut in Gruibus. Post coitum Gallina sese excutit, ut idem Aristoteles tradit, quod ideo facit, docẽte Alberto, quòd per libidinem incitetur in ea vapor, qui membra illius extendit, eodem modo, ut pandiculatione homines corripi videmus, quando coeundi desiderio languent. Quæ ratio naturalis, ac philosophica est, maximè in ijs, quæ sponte marem admittunt. Cùm verò nimia salacitas Galli, quæ simul cum nimia rixosa libidine coniuncta à Columella vitio uertatur, quoniam pullificationi noxia est, itaq; eiusmodi procacitas potiùs quàm salacitas corrigẽda est, corrigitur autem ampullaceo corio, cuius in orbiculum formati media pars rescinditur, & per excisam partem Galli pes inseritur, quo ve uti compede cohibentur feri mores. Si omnino à coitu abstinere uelis, poteris uerbena uti, quam nõnulli quo quo modo Gallo applicatam efficere tradunt, ut Gallinas superuenire nequeant. Kiranides eandem herbam ad eundem effectum dari ei præcipit in pastum unà cum furfure, & polenta. Idem promittit, si Cinædus lapis cum polẽta exhibeatur, qui ederit, Cinædum futurum, sed penes Kiranidem eius rei fides esto. Videamus modò, quid commodi nobis Gallorum coitus præstet, quod sanè exiguum cuiquam uideri posset, quando Gallinę absque eorum opere pariant oua, sed cùm istæc generationi inepta sint, totam pullificationem Gallis acceptã referre debemus. Concipiunt itaque Gallinæ duobus modis, vel ex congressu cum Gallo, vel per sese; Quæ posteriori modo generantur oua, irrita, subuentanea, & hypenemia dicuntur, quoniã è uento concepta credantur. Hoc enim ex veteribus nõ Varro tantùm, sed ipsemet Aristoteles, & inter recentiores Albertus memoriæ prodiderunt. *In Lusitania*, inquit Varro, *ad Oceanum monte Tagro quædam è vento certo tempore concipiunt equæ, vt hîc Gallinæ quoque solent, quarum oua hypenemia appellant.* Aristoteles, & Albertus ea ex peculiari uento, Zephyro nempe, concipi velle videntur. *Sunt qui hypenemia*, inquit ille, *hoc est, subuentaneos illos partus Zephyria nominent, eò quòd verno tempore flatus illos fœcundos ex Fauonio recipere videantur. Zephyria oua concipiunt autumno*, inquit hic, *flante Austrino vento. Hic enim auium corpora aperit, & humectat, & fœcundat. Autumno autem abundat in eis sicca ventositas. Aliæ verò oua uenti concipiunt vere, receptione uenti Austrini.* Hæc Albertus, & alibi, nulla nec tẽporis peculiaris, nec Zephyri mentione facta, causam adducens, cur ita conciperent, hunc ferè in modum ait. *Oua venti in auibus concipiuntur ex vento maximè. Rara enim corpora habent, & aerea, & locum ani, per quem concipiunt, vento expositum, itaque vento ad libidinem mouentur, sicut etiam mulieres Austro matricem aperientes delectantur, vnde menstruus sanguis attrahitur. Fit autem hoc frequenter in auibus propter volatum, & continuum caudæ motum, propter quem attrahitur semen ad matricem earum.* Hactenus Albertus. Quibus certè vento quidem, sed cuicunque eiusmodi oua accepta ferenda esse innuit, Zephyrum tamen id potius præstare minimè negat. Eum enim præ cæteris poros aperire constat, idque alibi ostenderat. Nec illi aduersatur Aristoteles, eiusmodi conceptum

Liuia ouũ exclusit, & quid portendat.

Tyberius fuit salax.

Luxuriosi q putentur.

Galli salaciores qui.

[k] *L. 9. c. 49.*

[l] *Lib. 9.*

Salacis Galli signa.

Gallinę salaces.

[m] *In Ata.*

Coeundi modus.

[n] *Lib. 5. hist. c. 2.*

Cur se Gallina post coitum excuciat.

Salacitas nimia ut corrigatur.

Remediũ contra coitum.

Galline quot modis pariant.

Oua subuentanea quæ.

Equę ex vento concipiunt.

Oua Zephyria.

Zephyrus ad ouorum conceptionem facit.

nulla facta uenti mentione materiæ excrementitiæ acceptum referens, ubi cauſam reddit, quòd uncæ ſubuentanea non pariant: *ſubuentanei*, inquiens, *conceptus in ijs fiunt auibus, quæ non volaces ſunt, vt vncæ, ſed multiparæ* (tales autē Gallinę ſunt) *quòd excremento ipſæ abundant: vncis in alas, & pennas id vertitur, corpuſq; exiguum calidum, & ſiccum habetur. Deceſſus autem menſtruorum, & genitura excrementum ſunt.* Et paulò pòſt, *Fiunt ſubuentanea oua, quoniam materia ſeminalis in fæmina eſt, nec menſtruorum diſceſſio fit auibus, vt viuiparis ſanguine præditis. Volacibus autem non gignuntur, ſcilicet eadem cauſa, qua neque multa ab ijs ipſis generantur. Vncunguibus enim parum excrementi ineſt, & marem deſiderant ad excrementi commotionem.* Etenim cùm ex materiæ abundantia hypenemia oua generari etiam ex propria ſententia hîc dicat, nō eſt quòd priùs allata eius uerba nobis negocium faceſſant. Ea enim nominis etymum tantùm teſtantur. Itaque illic cauſam efficientem, hîc materialem aſſignat. Haud improbo etiam Plinij ſententiā, qui mutua inter ſe libidinis imaginatione oua talia concipere dixit. Omnino etenim uerisimile eſt, ſeminalis materiæ redundantiam ingentem pruritum, ac titillationem in partibus genitalibus excitare, unde poſtmodum ſeſe concepiſſe imaginentur, maximè ſi altera fæmella, ut quandoq; fit, alteram ineat. Quod uerò Plinius addit & puluere concipere: id, ut uidetur, ex Græco aliquo authore mutuatus eſt. Græci quidem ἀφλῶ tùm puluerem uocant, tùm tactum, tùm contrectationem. Cùm uerò & Gallinę eiuſmodi oua manu contrectatę, teſte Ariſtotele & [o] Oppiano pariant, dubitandum uideretur, nūquid Plinius in tranſlatione illius dictionis hallucinatus fuerit. Attamen cùm cōtra afferri poteſt, ἀφλῶ non ſimpliciter puluerem, ſed illum præcipuè, quo paleſtritę poſt unctionem inſpergebantur, ſignificare, ut Budæus annotauit: & cùm pulueratrices ſint Gallinę, & pulueratio quoq; contrectatio quædam, & affricatio ſit: hoc quoq; modo ſterilia huiuſmodi oua ab eis concipi poſſe fit uerisimile. Erant Ariſtotelis æuo, qui eiuſmodi oua reliquias partus eſſe crederent, quas coitus fecerit; ſed hos ille hallucinari ex eo oſtendit, quod multæ Gallinæ iuuēcę nunquam Gallum expertæ oua pariant. Eiuſmodi oua, etſi alioqui omnes partes uideantur habere, inanimata eſſe, & ad generationem inepta, & dicit [p] Ariſtoteles, & experientia quotidiana obſeruamus, quoniam principio carent, quod à maris ſemine affertur. Reddi tamen fœcunda poſſe alibi docet, ſi Gallina, quæ ea iam concepit, coeat nondum mutato ouo ex luteo in album. At ſi iam candidum acceperunt humorem, fieri non poſſe, ut in fœcunda mutentur. Verùm eiuſcemodi doctrina ipſi Ariſtoteli uidetur aduerſari: quoniam ſi ex albumine, ut ipſe alibi docet, & experientia comprobat, pullus generetur, cur non pòſt ſuperueniens Gallus id uiuificum reddat, quando ipſum luteum ambit? Faciliùs enim albumini quàm luteo commiſceri poſſe quis non uidet? Quod ſi iam membranam utrumq; ambiſſe, ſemenq; iniectum per eam excludi obijcias, id nihil obeſſe ex eodem Ariſtotele rurſus probo, qui oua piſcium iam excluſa etiam, poſt à mare iniecto ſuper ea ſemine fœcunda reddi aſſerit: &, ut de Gallina dicamus, Albertus author eſt, ſemen Galli, quando in matrice ouum uenti reperit, aliqua ex parte, aut etiam omnino præter teſtam, & pellem completum, huic non coniungi tantùm, ſed totum ouum etiam fœcundum reddere. Quod fortè pòſt uidens longe aliter docet [q] Ariſtoteles, dū auem, quę ouū coitu conceptum gerit, ſi cū alio mare coierit, ſimile eius, quocū poſtea coiuit, omne pullorum genus excludere ſtatuit, ideoq; nonnullos, qui, ut Gallinę generoſę procreentur, operā dant, ita mutatis admiſſarijs facere, *tanquam maris ſemen*, inquit, *ſua facultate materiam contentam in fæmina qualitate tantùm afficiat, non etiam miſceatur, conſtitutionemq; ſubeat.* Quibus uerbis apertè concludit, ex ouis conceptis poſterioris coitus ſpecimen præ ſe ferre, ſed de luteo nō meminit. Nam ſi ſemen uitæ primordia albumini ſubminiſtrare debebat, neceſſariò etiam ei commiſceri neceſſe erat, quod Albertus ſeminę ſperma ui matricis, ac teſtium ad oui ſubſtantiam attractum uocare non eſt ueritus. Cęterùm, quę coiuit Gallina, uel alia quęuis uolucris ouum concipit ſuperiùs ad ſeptum tranſuerſum: ubi primo minutum, & candidum cernitur, ut Ariſtoteles alibi tradit, mox rubrum cruentumq;, deinde increſcens luteum, & flauum efficitur totum: iam amplius auctum diſcernitur, ita ut intus pars lutea ſit, foris candida ambiat: ubi perfectum eſt, abſoluitur, atq; exit putamine, dum paritur, molli, ſed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi uitio uuluæ defecerit. Atq; iſtæc eſt doctrina Ariſtotelica, ſed mirum quod uteri non meminerit, in quo tamen ouum perficitur, etſi extra eum primò proprię ſubſtantię habeat rudimenta, ſed formam abſolutiſſimam in eo recipit. Locus itaque inchoationis, quæ ab Ariſtotelis interprete conceptio dicitur, eſt uentris inferioris ſuperior, ac media pars ad ſeptum tranſuerſum. Dixit enim, *fæminæ concipiunt oua ad ſeptum tranſuerſum.* Hoc autem addimus nos ex anatomica inſpectione eſſe ſupra ipſam ſpinam ad diuaricationem uaſorum, quæ in crura deſcendunt. Locus uerò perfe-

Plinij opinio de ouis ſubuentaneis.

A'φη Gręcis quid.

[o] In Ixeutic.

Oua ſubuētanea inepta generationi.

[p] L. 2. de Generat. c. 3.

Oua ſubuētanea quomodo fœcunda reddantur.

[q] L. 1. de Generat. c. 20.

Ouum vbi cōcipiatur.

Conceptio quid Gazæ

verò perfectionis est ipse vterus, cuius forma, vt diximus, plurimùm differt ab vtero viuiparorum. Seminis situm in albumine potiùs, quã in vitello esse, ex [e] Philosopho etiam manifestò colligitur, cùm principium genitale maris in ouo ea parte secerni scribat, qua ouum vtero adhæret. Nemo enim vitellum vtero adhærere dicat, cùm id ab albumine ambiatur, vt paulò antè ex ipso Aristotele diximus. Cùm verò eiusmodi ouorum conceptio admirandum sanè naturæ artificium demonstret, adeo vt nisi quis ipse speculetur, vix mente id concipere queat, quomodo oua, vt diximus sub septo concepta extra vterum in hunc decidant, augeantur, ac perfecta euadant: itaq; communis studiosorum vtilitatis causa aliquot Gallinas Excellentissimo D. M. Antonio Vlmo secandas exhibui, qui quinq; hisce iconibus totum eiusmodi negocium clarissimè speculandum omnibus proposuit. Prior icon

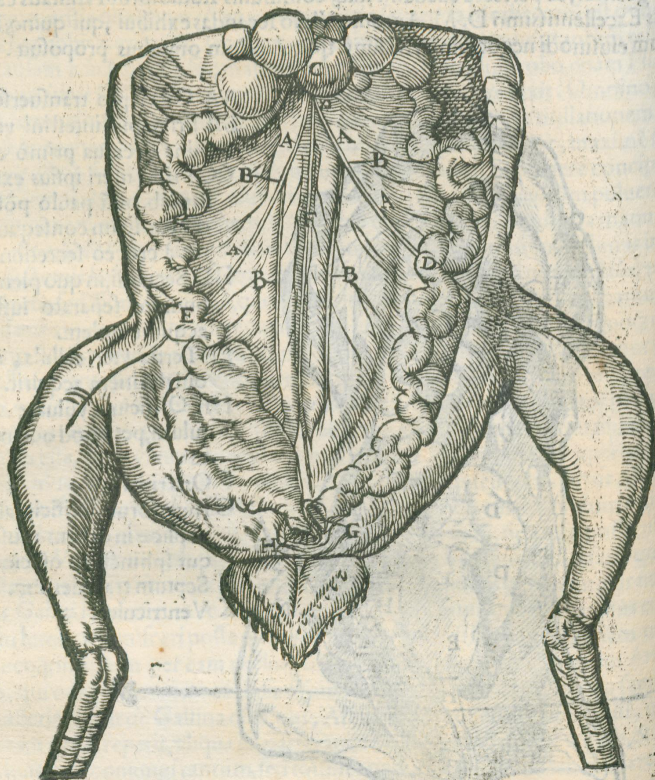
[e] L. 3. de Generat.

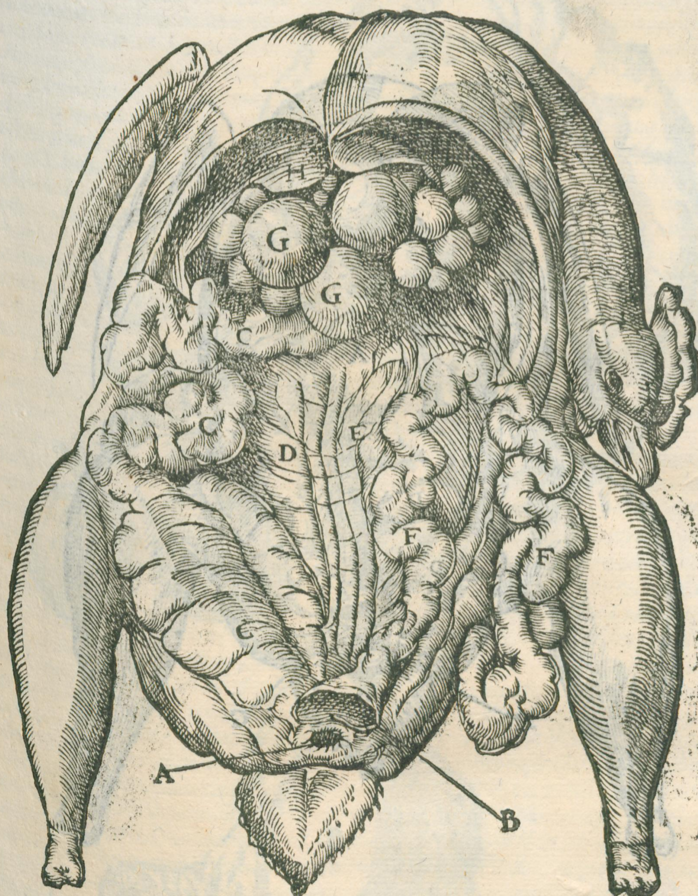
AA Oua septo transuerso subnexa.
BB Principiũ intestini vterini oua à spina decidua primò excipiens.
CC Primi uteri ipsius extensi loculi, in quib. ouũ paulò pòst magnitudinem suam consequuturũ albuginis à croceo secretionem subit.
DD Secundi, in quo plenè à luteo albumine separato iustam ouum acquirit molem.
EE Tertia vteri cellula, in qua testa oui duritiem acquirit.
HH Orificium vuluæ extremum patulum, per quod ouo perfecto exitus.
F Oris rima.
G Inuersorum orificij labrorũ rugæ ac plicæ in orbem musculi ductæ, qui sphincteris officio fungitur.
II Septum transuersum.
K Ventriculus.

ouorum sub septo conceptorum magnitudinem, & locum, per quem in vterum descendunt, item in quo luteum ab albumine ambitur, necnon etiam vbi testæ duritiem acquirunt, aliosq; demonstrat locos generationi destinatos, quos simul omnes ex appositis literis disces. Alteræ tres subsequentes istæc ferè omnia, sed dilucidiùs ostendunt, nẽpe qua magnitudine oua à septo in matricem descendant, necnõ & vteri protensionem. Vltima solius vteri figura est, demonstratq; vtrunque eius orificium, per quod scilicet oua sub septo contenta recipiat, item per quod ea postremò excludat. Sed vt ad semen Galli reuertamur, principium nempe ouorum generationis, id nostræ mulierculæ gallaturam dicunt, Aristoteles sperma, non autem χάλαξαν, seu χαλόξιον, quasi aquæ guttam dicas in aqua congelatam, pro qua voce Theodorus Gaza grandinem vertit: est autem duplex secundum Aristotelem, vna, quæ parti inferiori oui est iniecta, maior & ad solem obtegente manu apparet extra putamen: altera quæ parte superiori hæret, non cernitur nisi fracto putamine, & iniecta parte lutei infrà. Hanc autem Aristoteles nihil conferre putat ad generationem: quæ res veritati refragari videtur, cùm oua quæ ea carent, omnia infœcunda sint, quare ego eam cum spermate eandem esse credo. Pro cuius conseruatione natura admodum solicita fuit, oui testam ab ea parte, vbi id continetur duriorem generans: ea autem acuta est, & postremò etiam exit. Quod enim adhæret id postremò exire conuenit, vt citato paulò antè Aristoteles loco docet, cùm & alibi monstrasset, luteum mediam oui partem occupasse, *Si quis*, inquiens, *rupto putamine oua plura in patinam excreta excoquit igne molli, & continente,*

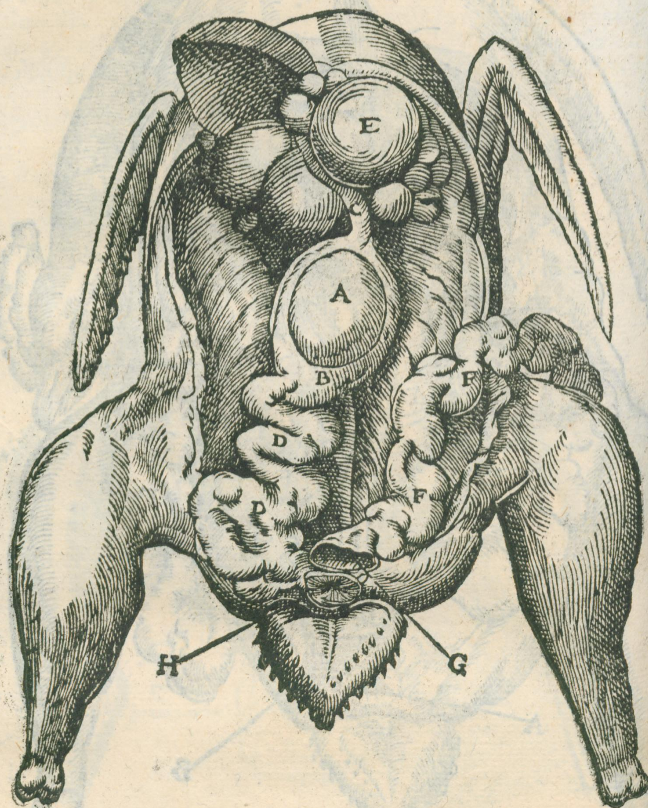
Gallatura. Sperma. Grando.

α Initium diuaricatę magnæ venæ, super quam oua concipiuntur ipsa nutrientem.
AA Rami venæ cauæ vtrinque ad crura distributæ.
BB Rami delapsi ad reliquum ventrem inferiorem.
D Intestina.
E Vterus protensus.
F Spina dorsi.
G Exitus intestini.
H Vteri os externum.

A Vuluæ os.
B Exitus inteſtini.
CCC Vteri capacitas, idemque protenſus.
D Meſareon uteri.
E Meſenterium inteſtini.
FF Inteſtina.
GG Oua ſub ſepto tranſuerſo concepta.
H Septum tranſuerſum.

A Ouum ad primedium vteri albumine & vitello diſtinctum cortice necdum indurato.
FF Inteſtinum.
DDD Vterus protenſus.
E Ouum extra uterum ſub ſepto tranſuerſo hærens.
C Vtere ſuprema pars quo hiat in oua ſepto tranſuerſo adhærentia.
G Vteri orificium.
H Anus.

A Os uteri.
B Vteri corpus ouum duro putamine tectum habens.
C Vteri protensi pars capacitati eiusdem proxima, substantia albicante, paucioribus uenis referta.
D Vteri pars tertia crassior, rubicundior, uenis plurimis intertexta.
EEE Mæsareon Vteri.
F Pars suprema uteri protensi prætenuis, hians ad loca ouorum sub septo transuerso.
GG Oua sub septo transuerso concepta.
δδ Oua tenella uenulis distincta.
AA Pedunculus, quo ouum spinæ hæret.

nente, vitelli omnes in medium coeunt : albumina autem circundant, & ſe in oras constituunt.

Vitellus propria tunica ambitur.

Albertus, atque ipſemet Ariſtoteles ſanè noſtram opinionem nō parū tueri uidentur, cùm uitellum ab albumine tunica propria ſeparari tradāt, & uerſus partes naturales pulli ſitum, & à ſpiritualibus eius remotum. Spiritualia autem ex maris ſemine ſunt. Si ergo à ſpiritualibus uitellus ſeparatus eſt, ſemine expertem eſſe neceſſe eſt.

Vitellus ſemine caret.

Oui tunicę quot, & earum officium.

Sunt autem oui tunicæ tres, eiſdem authoribus, una uitellum continēs, ſecunda albumen, quæ eſt tanquā pia mater: tertia teſtæ adhærens, tanquam dura meninx. Prima tunica intra teſtam oui ſubſtantiam à teſta defendit: ſecunda, quæ mollior eſt, & albumen continet in pulli generatione ſecundarum loco eſt, & pullum complectitur: tertia uitellum ambit. Inter primam & ſecūdam humor quidam crudus naſcitur, qui excernitur, dum formatur pullus: Alibi etiā Albertus apertiſſimis uerbis, ſeminis ſitum pertingere ſcribit per totū albumē, uſq; ad uitellum, huicq; uerſus partem acutiorē oui infigi, idq; ego in ſectione oui unum diem incubati obſeruaui. Deniq; ipſemet iterum Ariſtoteles incœpta oua, ſi adhuc paruis coitus deſierit, nō accreſcere teſtatur, ſed ſi continuetur, cætera incremento augeri, iuſtāq; magnitudinē implere. Oua autem dum adhuc parua ſint, lutea eſſe ex eodem diximus, & in ſectione etiā uidemus.

Oua quomodo nutriantur.

Sed quæret forſan aliquis, quomodo cùm cætera animalia per umbilicū cibū capiant, oua nutriantur; non enim uermium modo per ſe incrementum recipere ueriſimile eſt. Id apertè docet Ariſtoteles fieri per membranam mollē, quæ poſtea teſta efficitur: perfecto enim ouo, durum ac rigidū euadit ita modicè, ut exeat adhuc molle, ſiquidem dolorem moueret, ſi ita exiret.

Ouum molle cur exit.

Egreſſū ſtatim refrigeratū duratur, euaporato humore quàm primùm, qui exiguus eſt, relictaq; portione terrena. Huius itaque membranæ particula quadam umbilicaris, parte acuta principium continetur, tenditque paruis adhuc uelut fiſtula: quod in eiectitijs inchoatis ouis patet. Nam ſi auis madefacta, aut alia cauſa inalgeſcens eiecit, cruentus adhuc cernitur conceptus, habenſque ſibi annexam appendiculam umbilicarē, quæ ouo amplius increſcente obtenditur latius, atque minuitur, perfectoque mucro exitum complet, membrana interior ſub hoc umbilico eſt, quæ uitellum, albumenq; ab eo diſterminet. Vbi iam ad conſummationem uentum eſt, ouum abſoluitur totum, & umbilicus ratione nō inſuper apparet: extremū enim ultimū eius eſt.

Partus ouorum qualis.

Partus ouorum contra atque animal euenit. Animal enim uerſū in caput, ſuumq; principiū naſcitur; at ouū quaſi in pedes conuerſum exit. Cuius rei cauſa, ut diximus, eſt, quòd ouū ea parte, qua principiū cōtinetur, adhęret.

Ouū quot diebus perficiatur.

Ex quibus habemus, quomodo ouū incremētū ſumit, ac perfectū excluditur: at quod diebus perficiatur, nondum diximus: hoc alibi etiam Philoſophus docet, & Plinius confirmat, decima nempe à coitu die magna ex parte.

Quāto tempore ouum ſubuentaneum matureſcat.

Sed quęrendum eſt quāto tempore ſubuentaneum ouum matureſcat. Hoc enim, quod ſciam, ueterum nemo tradidit. Videtur autem tardius debere perfici propter caloris penuriam, qui in ſpermate eſt.

Spermatis qualitates.

Sperma autem perficit ouum uſque ad exitum, quod inde patet, ſi frangatur ouum perfectum: inuenitur id triplici differentia diſtinctum. Colore enim albius eſt, utpote purioris ſubſtantiæ, & ſubſtantia denſius quàm reliquum albumen, ut firmius retineat calorem formantem, ne facilè exhalet. Cæterùm, ut ueriſimile eſt ouum ſubuētaneum tardiùs quàm ex coitu factum perfici, ita me neſcire fateor temporis quantitatem, ac differentiam, quam alius quiſpiam obſeruare poterit, mihi id quæſiuiſſe tantùm ſufficiat.

Pullus ex quo generetur.

Iam uerò circa pulli generationis principium Ariſtoteles à priſcorum Græcorum opinione prorſus recedit. Exiſtimabant autem illi, ut Almæonis Crotoniatis, quem citat ipſe Ariſtoteles, & Hippocratis medicorum principis exemplo probari poteſt, pullum ex uitello conſtare, nutriri uerò ex albumine.

[f] *Lib. de Natura pueri.*

Hippocratis opinio de auis generatione.

In ouo, inquit [f] Hippocrates, *pelliculæ ex umbilico tentæ ſunt, & reliqua, quæ de puero dicta ſunt, ſic ſe habere in ouo uolucris reperies ab initio ad finem.* Et rurſus: *Volucris in ouis luteo naſcitur, hoc modo. Incubante matre ouum caleſcit, & quod in ouo ineſt, à matre mouetur: Caleſcens autem id quod in ouo eſt, ſpiritum habet, & alterum frigidum ab aëre per ouum attrahit. Ouum enim adeo rarum eſt: vt ſpiritum, qui attrahitur ſufficientem ei quod intus eſt, tranſmittat, & augeſcit volucris in ouo, & coarticulatur modo eodem, ac conſimili, uelut puer. Naſcitur autem ex luteo oui volucris: alimentum verò & augmentum habet ex albo, quod in ouo eſt. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, non habens id ſufficiens vnde viuat, fortiter mouetur in ouo, vberius alimentum quærens, & pelliculæ circùm dirumpuntur, & ubi mater ſentit pullum uehementer motum, putamen excalpens ipſum excludit, atque fieri ſolet in uiginti diebus. Vbi ſi enim excuſſa eſt volucris, nullus humor in oui teſtis ineſt, qui ſanè memorabilis exiſtat. Expreſſus eſt enim in pullum.*

Hippocratis opinio de generatione auis exploſa.

Hæc omnia Hippocrates, quibus ſanè generationis modum egregiè, ut tantum uirum, quem omnes mirantur, decebat, depingit: uerùm, quod ex albumine nutriri, & ex uitello conſtare dicat, id oſſitanter fortaſſis fecerit: nam alioqui id contra omnium ſententiam, ac quotidianā experientiam ſcripſit. Quòd uerò contrà ex uitello nutrimentum

capiat,

capiat,& ex albumine generetur,præterquã quod experientia id docet,luculenter demonstrat[t] Aristoteles,atq; ex hoc potissimùm,quòd luteum calore humascat, gelu cõtrà coeat, & indurescat. Etenim si ex eo pullus generari debebat,incubatione indurari oportebat. Incubatio autem calefactio est,sed ne per ignis violentiam durescit,eodem teste, tantum abest,ut id incubatio prçstet quapropter cùm uel in terra,uel per incubitũ concoquitur,liquescit.Contrà candidum calore induratur,frigore uerò magis,magisque humescit. Quamobrem, cùm ad generationem concoquitur, crassescit. Quare minimè etiam audiendus est Cardanus,qui alas, & crura ex luteo constare affirmat,eo argumento nixus, quòd pulli,ut putat,qui ex ouo,cuius lutea duo sunt,absque sepiente membrana quatuor alis, & totidem pedibus nascantur: quasi in eiusmodi ouis etiam candidum copia non peccet. Cæterùm 10 oui naturalis generatio,authore Philosopho hoc modo euenit,ut incubante,& cõcoquente aue, animal ex parte oui secernatur: natura enim simul & materiam animalis in ouo reponit, & satis sibi ad incrementum. Cùm enim auis intra se perficere nequeat,cibum unà parit in ouo. Nam ijs quæ forma animalis nascuntur, cibus in alia corporis parte paratur, quod lac uocatur. Sed quis mihi obijciat, ipsummet[u] Aristotelẽ in assignanda generationis in Gallo materia sibi contradicere, quando alibi ita scribit. *Iam quale certo tempore, tale aliquando prodijt luteum totum, qualis postea pullus est*. Si enim totum luteum est, ex luteo pullus constet necesse est. Verùm, ut addit, tale ouum monstrificum est, & pro ostento ab auguribus habetur: innuit tamen interim, meo iudicio, quod idquod album esse debebat,& pulli nascituri materia, à uitello ita tinctum sit,vt non videatur album ouo inesse.

Ex uitello nutriri, & ex albumine constare pullos probatur.

[t] *Lib. 3. de generat.c.2.*

Luteũ oui à calore liquescere, & albumẽ indurari.

Naturalis pulli generatio.

Lacquid.

[u] *6.Hist.c.2*

20 Quomodo verò,& quando singulæ partes in ouo generentur,& quomodo nutrimentum pullus factus assumat diligentissimè etiam duobus potissimùm locis docet. Primus locus est eodem capite, quem iam postremùm citauimus, ubi ita scribit: Principio corde constituto, & vena maiore ab eo distincta,umbilici duo de vena eadem pertendunt, alter ad membranam, quæ luteum continet: alter ad membranam, cui secundarum species est, qua animal obuolutum continetur, quæ circa testæ membranam est. Altero igitur umbilico cibum ex luteo assumit. Efficitur luteum copiosius: quippe quod calescens reddatur humidius. Cibum enim, quoniam corpulentus est humidum esse oportet, qualis plantæ suppeditatur. Viuunt autem principiò, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur, vita plantæ. Adhærendo enim capiunt primum & incrementum, & alimentum. Alter umbilicus ad secundas tendit. Ita enim in ijs, quæ ouo nascuntur, animalibus,pullum uti 30 luteo existimandum, uti fœtus uiuiparus sua parente utitur, quandiu intra parentem continetur. Cùm enim non intra parentem nutriantur,quæ ouo proueniunt, partem eius acipiunt aliquam,habentque secum in cibo. Membrana verò exteriore nouissima sanguinolenta hæc perinde ut illa utuntur. Simul autem & luteum,& secundas testa oui complectitur uteri proportione,perinde quasi quid unum obductum amplectatur, fœtum, parentemque totum. Quod ita est, quoniam fœtum in utero esse & cum parente necesse est. Itaque uterus in uiuiparis in parente est,in ouiparis è diuerso fit, quasi dixeris parentem esse in utero. Luteum enim est cibus,qui à parente præstatur. Causa est, quòd fœtus nutricatio non intra parentẽ est. Crescentibus umbilicus primùm considet,qui secundis adiungitur. Hac enim pullum excludi conuenit. Reliquum lutei, & umbilicus ad luteum pertinens pòst collabitur. Cibũ enim habeat statim oportet,quod exclusum est. Nec enim à parente 40 nutritur, & per se ipsum statim capere cibum non potest: quapropter luteum subit cum umbilico,& caro adnascitur. Talis ortus eorum est,quæ ex ouis perfectis foris generantur. Hæc ille eo loco, quæ omnia ferè peculiariter in Gallina ut uidetur, facto experimento hunc in modum[x] alibi repetit: Gallinis porrò tertia die, ac nocte postquam cœpere incubare, indicium præstare incipiunt. At maiorum auium generi plus prætereat temporis, necesse est: minori autem minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, quà principium oui est: atqui ouum detegitur ea parte, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit: quod punctum salit iam, & mouetur, ut animal. Tendunt ex eo meatus uenales sanguiferi duo tortuosi ad tunicam ambientem utramquedum augetur. Membrana etiam fibris distincta sanguineis, iam album liquorem per id 50 tempus circundat, à meatibus illis venarum oriens. Paulò autem pòst, & corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primùm, & candidum, conspicuum capite, & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diu: serò enim decrescunt oculi,& se ad ratã contrahunt proportionem. Pars autem inferior corporis,nullo membro à superiore distingui inter initia cernitur. Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur,alter ad luteum velut vmbilicus. Origo itaque pulli in albumine est,

Quomodo, & quando singulę partes in ouo generẽtur.

Cibus cur prius humidus esse debeat.

[x] *Lib.6.hist. c. 3.*

Cordis generatio.

Oculi.

cibus

cibus per vmbilicum ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perſpicuus eſt,& mem-
Pullum decima die perfectum eſſe. Caput. Oculi. Viſcera.
bra omnia patent. Caput grandius toto corpore eſt. Oculi capite grandiores hærent; qui
fabis maiores per id tempus eminent nigri, nondum cum pupilla. Quibus ſi cutem detra-
has, nihil ſolidi videris, ſed humorem candidum rigidumq; admodum refulgentem ad lu-
cem, nec quicquam aliud, ita oculi, & caput. Iam verò, & viſcera eo tempore patent, &
alui, inteſtinorumq; natura perſpicua eſt. Venæ etiam illæ à corde proficiſcentes iam ſeſe
iuxta vmbilicum conſtituunt. Ab ipſo autem vmbilico vena oritur duplex; altera tendens
ad membranam, ambientem eam, qua pullus operitur, & eam, quæ vitellum, humoremq;
interiectum continet. Dum enim pullus paulatim increſcit, vitellus ſeorſum in duas partes
ſecatur, quarum altera locum tenet ſuperiorem, altera inferiorem; & medius humor can-
didus continetur. Nec partem inferiorem à vitello liquor deſerit albus, qualis antè habeba-
tur. Decimo die albumen exiguum iam, & lentum, craſſum, pallidulum nouiſſimè ineſt.
Sunt enim locata quæque hoc ordine. Prima, poſtremaq; ad teſtam oui membrana poſita
eſt, non teſtæ ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta. Liquor in ea. Deinde pullus continetur
obuolutus membrana, ne in humore maneat. Mox pullo vitellus ſubiacet, in quem alte-
ram ex venis prorepere dictum eſt, cùm altera albumen ambiens petat. Cuncta autem
ambit membrana cum humore ſpecie ſaniei. Tum verò membrana alia circa ipſum fœ-
tum, vt dictum eſt, ducitur arcens humorem: ſub qua vitellus alia obuolutus membrana,
in quem vmbelicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet, atque ita efficitur, ne fœtus al-
terutro humore attingatur. Viceſimo die iam pullus, ſi quis putamine ſecto ſolicitet, mo-
uet ſeſe, pipitq; aliquantulum, & iam ab eo die plumeſcit, quoties vltra viceſimum excluſio
proferatur. Ita poſitus eſt, vt caput ſupra crus dextrum admotum ilibus, alam ſupra caput
poſitam habeat. Quin etiam membrana, quæ pro ſecundis habetur, pòſt vltimam teſtæ
Pulli i ouo poſitus.
membranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus eſt, pulluſq; in ea-
dem iam totus locatur. Et altera quoque membrana, quæ & ipſa uicem ſecundarum præ-
ſtat, uitellumq; ambit, ad quem alter vmbilicus procedit, latius patet. Oritur vmbilicus
Vmbelici ortus.
vterque à corde, & vena maiore, vt dictum eſt. Fit autem per id tempus, vt vmbilicus alter,
qui in ſecundas exteriores fertur, compreſſo iam animante abſoluatur; alter, qui adit vitel-
lum, ad pulli tenue inteſtinum annectatur. Iam & pullum ipſum multum humoris lutei
ſubit; atque in eius aluo fæcis aliquid ſubſidit luteum. Excrementum etiam album eodem
tempore pullus emittit, & in aluo quiddam album conſiſtit. Demum vitellus paulatim ab-
ſumitur totus membrorum hauſtu, ita ut ſi pullo decimo die pòſt excluſo reſcindas aluum,
nonnihil adhuc vitelli comperias. Vmbilico verò abſoluitur pullus, ne quicquam præterea
haurit. Totus enim humor, qui in medio continebatur, abſumptus iam eſt. Tempore au-
tem ſuprà dicto pullus dormit quidem, ſed non perpetuò, quippe qui excitetur interdum,
& mouens ſe reſpiciat, atque pipiat. Cor etiam eius cum vmbilico, vt ſpirantis reſflat, &
palpitat. Sed auium ortus ad hunc modum ex ouis agitur. Huc uſque ille. Quæ quidem
Plinij error
Plinius malè intellixiſſe videri poteſt, dum ſanguineam illam guttam, quam cor eſſe dixit
Ariſtoteles, & in albumine conſiſtere, medio vitelli ineſſe ſcribat: Contradicit autem in eo
nõ Ariſtoteli tantùm ac quotidianæ experientiæ, ſed ſibi ipſi, dum animal ex albumine cor-
porari dicat, principium uerò vitę, nempe cor, in vitello ineſſe ſibi perſuadeat: ſcribit ue-
rò in hunc modum: *Omnibus ouis medio vitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta, quod eſſe cor a-
uium exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certè gutta ſalit, palpitatq;. Ipſum
animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore:
oculi compreſſi capite maiores. Increſcente pullo candor in medium vertitur, luteum circumfunditur.
Viceſimo die, ſi moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plume-
ſcit, ita poſitus, vt caput ſupra dextrum pedem habeat, dexteram uerò alam ſupra caput. Vitellus pau-
latim deficit.* Hactenus Plinius Ariſtoteli in plurimis conſentiens.[y] Contrà Galenus id quod
[y] L. de Ana. uiuor.
in ouo primum apparet, caput pulli eſſe exiſtimat. Si igitur pueri generatio in utero eodem
modo ſeſe habeat, ut in ouo, quod doctiſſimis uerbis docere Hippocratem medicorum
coriphæum ſuprà oſtendimus, & ex ſanguinea illa gutta cor generetur, quod ex palpita-
tione, quæ ſolius cordis paſſio eſt, Ariſtoteles, Pliniuſq; probant, & ego meis oculis vidi,
non video, quomodo Galeni doctrina defendi queat, dum iecur primum naſci putat.
Galeni doctrina de iecoris principio exploſa
Quominus enim huius partes agam, mihi obſtat propria obſeruatio. Vt enim triuialis hu-
ius controuerſiæ inter medicos, ac philoſophos veritatem indagarem, ex ouis duobus, &
viginti, quæ Gallina incubabat, quotidiè vnum cum maxima diligentia, ac curioſitate ſecui,
& Ariſtotelis doctrinam veriſſimam eſſe reperi; ſed quia iſtæc obſeruatio, præterquam
quod ſcitu digniſſima eſt, & ad præteritorum explicationem apprimè idonea, & volup-
tatem

tatem in se non mediocrem habeat, placuit eam hoc loco, quo breuius fieri possit, inserere. Secundo itaque ab incubatu die, luteum obseruaui deferri ad cacumen, aliquo pacto alteratum, & in medio quasi subalbidum: cuius rei in primis Aristoteles non meminit. In aliqua verò parte albuminis, quæ pariter erat alterata, semen Galli apparebat, quod tres illas videbatur obtinere qualitates, quales iam antè diximus. Tertia die ablato putamine in parte oui obtusa, uidi albumen, & reliquam substantiæ oui partem in superiori putamine separatam. Recesserat autem albumen aliquantulum à putamine, quemadmodum fieri uidemus in ouis omnibus, quæ minus recentia sunt. Hinc Plinius oua schistà appellat tota lutea, quę triduo incubatu tolluntur. Vocat autem schista, teste Hermolao, quia diuidantur, & discedat vitellus à candido. Videbam item manifestè admodum membranas illas tres, quas ouis inesse ex Alberto dixi, & ex Aristotele etiam colligitur: neque uerum est, quod secunda earum sit recenter genita. Si enim illud ita esset, minimè in ouis nondum incubatis conspiceretur. Inest autem & his, ut etiam uidi, sed albior in incubatis caloris causa. Eadem die uitellus uidebatur uersus oui partem acutam: atque hoc est, quod dicebat Philosophus. *Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, vbi est oui principium*, nam ibi est maior calor, & uis spermatis. Apparebat etiam in albumine exiguum uelut punctum saliens, estque illud quod Philosophus cor statuit. Ex eo uerò euidenter admodum uidebam enasci venæ trunculum, & ab hoc duos alios ramulos proficisci, qui meatus illi fuerint sanguiferi, quos ad utranque tunicam ambientem uitellum, & albumen protendi ille dixerat. Sum autem omnino eius sententiæ, ut eiusmodi uias credam esse uenosas, ac pulsatiles, sanguinemque in ijs contineri puriorem, principalium membrorum generationi, iecoris nempe, & pulmonis, similiumque idoneum: adeo ut rectè dixerit Philosophus, *tertia die signa apparere, an oua fœcunda sint futura*: licet eiusmodi obseruatio in maiorum auium, utpote Cycnorum, Anserum, ac id genus aliarum ouis locum minimè habeat. In eiusmodi enim, ut idem Philosophus testis est, paulò tardiùs ea signa apparent. Quarta die bina uidebantur puncta, & quodlibet eorum sese mouebat: quæ haud dubio cor, & iecur fuerint, quæ uiscera in ouis triduo incubatis [a] idem dixit. Apparebant item duo alia puncta nigricantia, nempe oculi: & iam luteum manifestè ad acutam oui partem, ubi maior calor est, & spermatis uis sese receperat. Trahitur autem à spermate illud pro carnis generatione, ut in omnibus animantibus fit, quæ sibi simile generant. Quinta die non ampliùs punctum illud, quod cor esse diximus, extra uidebatur moueri, sed obtegi, ac cooperiri, & duo illi meatus uenosi euidentiores conspiciebantur, alter uerò maior altero: nec uerum est, quod Albertus scripsit, apparere in tunica illa, quæ albumen includit: nisi fortè id de tertia tunica, seu secundina dixerit, cui euidenter uenę insunt, nam alioqui in illa nullius uenæ uestigium inerat. Harum uenarum insita ui reliqua albuminis portio quasi in palearem colorem immutatur. Videbantur etiam ramuli ad locum tendere, in quo caput formatur, eo scilicet puriorem materiam, à qua caput, ac in eo cerebrum fiat, unà cum uirtute formatrice deferentes. Erat autem capitis fabrica ualde rudis adhuc ac informis: oculi uerò conspectiores, atque erui quasi magnitudine. Sequenti dein die ablato superiori partis obtusæ putamine, eiectisq; duabus prioribus tunicis, tertia euidenter cernebatur uenulis referta: de hac locutum fuisse Philosophum arbitror cùm inquit: *Membrana etiam fibris distincta sanguineis*: atque hæc meo iudicio secundina dici potest. Dein inter hanc, & quartam membranam, quę fœtum inuoluebat, humor erat aquosus: quem autumo serosam albuminis partem esse, quæ post natum fœtum superest, tanquam ad generationem inepta. Eam uerò membranam innuere videtur Aristoteles à meatibus illis uenarum ortum ducere, quatenus scilicet ui fibrarum à uenoso illo meatu ortarum in palearem, uel sanguineum colorem immutatur. Cernebatur deinde totus fœtus moueri, & oculi iam maiores erant, quàm in præterita die: at partes inferiores, thorax nempe, uenter, & pedes, erant ualdè imperfectę, nec discerni adhuc poterant, & rostrum erat muccosum: ut rectè dixerit Aristoteles: *pars inferior corporis nullo membro, à superiori distingui inter initia cernitur*. Caput denique tota inferiori corporis parte maius erat. Septima die aperta quarta tunica fœtum conspeximus paruum adhuc, ac indistinctum cum oculis tamē magnis, tripliciq; in illis humore, crystallino nempe, uitreo, & aqueo. Aperto capite iam cerebrum apertè cernebatur, minus uerò reliquæ partes. Vnde dicebat Philosophus. *Paulò pòst* (intelligit meo iudicio diem quintam vsq; ad nonam inclusiuè) *& corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primum, & cādidum, conspicuū capite, & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diù, uti nos cōspeximus: & serò*, inquit, *decrescunt*,

Oua schista quæ.

Qua die fœcunditatis signa appareant.

[a] *L. 3. de Generat. c. 4.*

Secundina quæ in ouis dicatur.

decreſcunt oculi, & ſe ad ratam proportionem contrahunt; quod quidem veriſſimum eſt: ſiquidem in quartadecima, aut quintadecima die aliquantum reſident diminuti propter caloris digeſtionem. Octaua rurſus die oculi maiores adhuc videbantur, vtpote ciceris fermè magnitudine. Totùm corpus tunc ſeſe velociter mouebat, & iam crura, & alæ diſtinctè cerni incipiebant. Roſtrum tamen interim muccoſum adhuc erat. Sed fortè quiſpiam quærat, cur priùs ſuperiores, quàm inferiores partes in eiuſmodi formatione appareant: cui reſpōſum velim, virtutem, ſeu facultatem formatricem in ſuperioribus magis quàm in inferioribus vigere, quòd ſpiritales ſint, & per conſequens plus caloris obtineant. Cæterùm iſtæc omnia, quæ hac die videbam, ſequenti manifeſtiora apparebant. Decima die non ampliùs caput toto corpore maius erat, magnum tamen, ut in infantibus etiam uidemus: magnitudinis autem cauſa eſt humidiſſima cerebri conſtitutio.

Caput cur in infantibus magnũ

Quod uerò Ariſtoteles dicit *oculos tunc fabis maiores eſſe*, id profectò minimè verum eſt, ſi de vulgaribus noſtris fabis locutus fuerit, cùm alioqui erui, vel ciceris albi magnitudinem non excederent: atque hinc etiam non abſurdè quiſpiam colligat fabas antiquorum fuiſſe rotundas, quales araci ſunt, quem ideo fabam veterum quidam exiſtimant. Neque etiam uerum eſt quod tradit, *tunc* ſcilicet *oculos pupillis adhuc carere*. Etenim hæ non tantùm hac die apparebant, ſed duabus etiam præcedentibus, unà cum omnibus partibus, ac humoribus. Quod uerò ait *detracta cute nihil ſolidi videri, ſed humorem tantùm candidum, rigidum, & refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud*, id de cryſtallino humore mihi dixiſſe uidetur, qui tamen haud ſolus apparebat, ſed uitreus quoque & albugineus, unde non parum hallucinatus uideri poteſt Philoſophus, vti etiam Albertus, qui eo tempore nihil duri, & glanduloſi in ijs reperiri exiſtimat, cùm cryſtallinus humor ſolidus ſit, ac quàm maximè conſpicuus. Eadem item die vidi omnia viſcera, nempe cor, iecur, pulmonem. Cor autem, & iecur erant albicantis coloris: & cordis motus non ſolùm apparebat, antequam fœtum aperirem, ſed iam ſecto etiam thorace moueri videbatur. Erat autem pullus inuolutus quartæ illi membranæ plurimis uenis refertæ, ne in humore iaceret. Cernebam etiam vaſa umbilicalia propè anum ad umbilicum deferri, ibique inſeri, vt cibum per illum petat fœtus.

Pennarum ortus.

Vidi denique, quod Ariſtoteles non aduertit, in dorſo propè vropygium pennarum principia nigricantia menti humani cuti non abſimilia, cui pili abraſi ſint. Die ſubſequenti hæc omnia erant manifeſtiora, & in ſuperioris roſtelli extremitate erat quid albidi, cartilagineum, & ſubduriuſculum, quod rurſus die decimatertia magis erat conſpicuum. Erat autem rotundum milij grano haud abſimile. Sagaciſſima rerum parens natura id ibi fabricaſſe uidetur, ut impediat, ne roſtello ſuo uel uenulas, uel membranulas, uel alias quaſcunque tenerrimas particulas pertundat. Aiunt mulierculæ, pullos iam natos cibum capere non poſſe niſi priùs id auferatur. Decimaquarta die pullus iam totus plumeſcebat. Decimaquinta in digitis vngues albicantes apparebant. Die uerò decimaſexta ouum aperire placuit in oppoſita parte, ubi natiua tunica, ſed unica tantummodo apparebat, eaque alba. Alteram enim quam in altera parte ſemper uideram, hîc obſeruare minimè datum eſt. Itaque dubitabam an ea tantùm pro albuminis tutela nata ſit, cùm ſcilicet ouum non ſit recens, vel ad pulli defenſionem in ouo incubato. Nam indies illa magis magiſque decidere uidetur, & fœtum ſequi, qui ſui grauitate deorſum decidit. Ariſtoteles etiam unicam tantùm eſſe eiuſmodi tunicam his uerbis uidetur innuere. *Sunt*, inquit, *quandoque ipſius locata oua hoc ordine, prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſtæ natiua, ſed altera illi ſubiecta: liquor in ea candidus eſt*, quaſi diceret, omnes partes in ouo locatæ ſunt hoc ordine: nempe prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt. Intelligit meo iudicio per primam, & poſtremam membranam, eas membras recens in incubato ouo genitas, eas uidelicet, quas aliquoties appellaui tertiam ſecundinã, & quartam, quam inuoluentem fœtum dixi. Nam cùm dicit teſtæ natiuam non eſſe, oſtendit nec hanc primam, nec ſecundam eſſe, quę ab altera oui parte reperitur. Videtur igitur excludere natiuam ſiue primam, uel ſecundam, & intelligere tertiam, quam ſecundinam ſæpè uocaui. Cùm uerò dicit, *ſed altera illi ſubiecta*, intelligit eandem, ſecundinam nempe teſtę ſubiectam, quod uel ex hoc maximè liquet, quòd candidum in ea liquorem ineſſe dicat. Is enim, ut ſuprà oſtendi, inter tertiam, & quartam continetur. Hinc manifeſto errore Sueſſanus conuincitur, qui ex Epheſio per primã interpretatur eã, quæ teſtæ adhæret, per poſtremã uerò, quę albumini. Quę omnia à nobis obſeruata quotidie in ſequentibus diebus euidentiora, utpote in perfectiſſimo pullo apparebãt. Die uerò uigeſima pullus putamine à parẽte Gallina abla to hora uigeſimaſecunda ſua ſpõte exiuit. Sequens icon oſtẽdit ſitũ perfecti iã pulli in vtero.

Poſt

ro. Poſt excluſionẽ reperi in putamine tunicas duas albas natiuas vnà cum duabus alijs in incubatu genitis, ſecundina nempe, & quæ fœtum ipſum inuoluerat, in qua excrementum adhuc inerat ſubalbidum. Euidenter adhuc apparebant in pullo tria illa vaſa vmbilicalia, duæ ſcilicet arterię, & uena una, & orificium umbilici valdè erat contractum. Vena uerò iecori per alium ramum, qui rectà ad illud tendebat, inſeri uidebatur. Mirum autem erat, quod extra id nihil lutei appareret, cũ tamen in cauitate abdominis, ubi inteſtina ſunt, propè anũ pullus per umbilicum totum ferè id abſorbuerat, ſimul cum quinta tunica, quę id inuoluerat. Tanta autem ibi lutei inerat copia, ut uixduplo plus ſit in ouo nondum incubato. Ariſtoteles etiam ſcripſit, *decima ab ortu die, ſi aluus abſcindatur aliquid adhuc lutei in ea conſpici*. Sed conſideratione in primis dignum eſt, quomodo eiuſmodi membrana, quam unà cum uitello à pullo abſumi diximus, pòſt eijciatur. Videtur autem dicendum, quod per eandem uiam, umbelicum uidelicet, regredi debeat, uel per anum, quod potiùs credo. Tunicę huic duo uaſa implantantur, quorum unum arteriã eſſe, & à corde proficiſci pulſus indicat: alterum uena eſt, deferturq; ad inteſtina, lutei uidelicet uehiculum: Hepar erat coloris admodũ lutei, fortè quod ex luteo per uenas attracto nutriatur. Prętereo modo tritam illam, ideoq; otioſam potiùs, quàm curioſam quęſtionem, num Gallina prior ouo ſit, an contrà. Conſtat enim Gallinam fuiſſe priùs ex ſacris biblijs, quæ docent animalia ab initio mundi fuiſſe creata: non igitur ex ouo Gallina, ſed ex nihilo. Quod ſi uerò quis obſtinatiùs dicat, omnia, quæ ſunt aliquando cœpiſſe, ideoq; ouũ à natura iure priùs factum uideri, quoniam quod incipit, imperfectũ adhuc, & informe ſit, & ad perfectionem ſui per procedentis artis, & temporis additamẽta formetur. Ille facilè acquieturus eſt, dum ouum, cuius eſt, nec initium, nec finem eſſe ſciat. Nam initium ſemen eſt, finis auis ipſa formata, ouum uerò ſeminis digeſtio. Cùm igitur ſemen animalis ſit, & ouũ ſeminis: ouum ſanè ante animal eſſe nõ potuit. Quod ſi rurſus oua auium ſeminaria eſſe dicat, ipſum quid ſemen ſit ignorare dicam. Semen autem ex Philoſophorum ſententia, generatio eſt ad eius, ex quo eſt, ſimilitudinem pergens. Quomodo itaq; queat ad ſimilitudinem rei pergi, quę necdum eſt? Sic etiam neque ſemen ex eo, quod nondum ſubſiſtit, emanat. Verùm de hac quæſtione [a] Plutarchum, [b] Macrobium lector conſulere poterit, qui exactè eam tractant. Nobis enim diutius ei immorari & locus, & tempus prohibent. Pariunt Gallinæ, Perdiceſq; oua complura, ut Ariſtoteles tradidit, & Plinius ex eo repetijt, & quotidiana experientia docet: aliæ tamen alijs plura pro ætatis ratione: iuuencæ enim, teſte [c] Plinio plura, quàm ueteres, ſed minora, & in eodẽ fœtu prima ac nouiſſima pariũt. Quare Varro anniculas ad partum, aut bimas appoſitiſſimas dicebat. Confecta uerò bruma parere ferè incipiunt, atq; earum, quæ ſunt fœcundiſſimæ locis tepidioribus circa calendas Ianuarias, frigidis eodem menſe poſt idus. Coeunt autem, & pariũt omnibus anni temporibus, exceptis brumalibus diebus, teſte Ariſtotele, qui tamen alibi binos brumales menſes excipit, quam poſtremam ſententiam Plinius ſequutus eſt, & experientia comprobat. Pariunt tamen nonnullæ & his diebus ſed raró. Sunt quæ tam multa pariant, ut id bis etiam die faciant. Sed tales, teſte Ariſtotele, citò pereunt. Hyperinę enim, id eſt, exhauſtę, effœtęq; & aues, & plantæ fiunt. Optima fœtura eſt, quæ ante uernũ æquinoctiũ ęditur. Poſt ſolſtitiũ nata non implent magnitudinem iuſtã, tantoq; minùs quantò ſeriùs prouenêre. Vnde dicebat M. Varro: Aiunt optimum eſſe partum æquinoctio uerno, aut autumnali. Itaque quę antè, aut poſtea nata ſunt, & etiam prima eo tempore non ſupponenda. Sed de differentijs partus ſuprà diximus. Parituram ſeſe Gallina clamore prodit, eodemq; peperiſſe ſe teſtatur, quod ſi impediatur, mox tamen ſibi relicta cantum abſoluit: eiuſmodi cantum Columella ſingultum appellaſſe uideri poteſt, dum ait: *Parituras ſe Gallinæ teſtantur crebris ſingultibus interiecta voce acuta*. Sunt qui dolere eas, cùm pariunt, arbitrantur. Ambroſius Nolanus quærens cur ſolæ Gallinæ parto ouo gracillẽt, ſiue cãtent: An quia, inquit, tũ maximè dolẽt, nõ eò quòd exiens ouum læſit, ſed quoniã locus uacuus factus aẽrem ſuſcepit frigidum, quo pacto & lotiũ faciẽtibus, dũ ueſica inanita eſt, aẽrẽ capiens dolorẽ mouet quendã. Verũ nunquid ob ingreſſũ in uluã aẽrem doleant, ſi modò uerũ eſt, quod doleant, alijs diiudicandũ reliquo. Profectò parere eas ſine dolore ex Ariſtotele colligitur, dũ, ut antea quoq; diximus, teſtã mẽbranã mollẽ

An Gallina prior, uel poſterior.

Ouum non eſſe ſemen. Semẽ quid.

[a] *Sympoſ. 2.*
[b] *Saturnal. 7*

Quot oua pariãt Gallinæ, & quę plura.

[c] *L. 20. c. 33*

Optima fœtura.

Parituram quomodo cognoſcatur.

Singultus Gallinę q̃d

An cũ dolore pariant.

fuiſſe ſcribat ante partum. *Teſta*, inquit, *membrana mollis fuit. Id enim quod teſta futurum eſt; perfecto ouo, durum ac rigidum ita modicè euadit, vt exeat adhuc molle. Dolorem enim moueret, niſi ita exiret. Egreſſum ſtatim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimùm, qui exiguus ineſt, relictaq; portione terrena.*

[Oua cruore ſuffuſa quare.]

Nec obſtat, quod aliquando viſa fuerint oua cruore ſuffuſa, quale mihi allatum fuit ad XVI. Kal. Maij, domi meæ natum, cuius putamen totum erat punctis, & maculis, & lineolis ſanguineis cruentarum, non enim id ex vteri læſione fieri putârim, ſed potiùs ob diapedeſim, ſeu tranſudationem copioſioris ſanguinis, quo venas vteri plus æquo aliquando turgere contingit.

[Vt facilius pariant.]
[d *In Ixeutic.*]

[d] Oppianus ſcribit faciliùs parere, ſi feſtucam è terra ore apprehenſam dorſo impoſuerint: ſed credere illi ſine ſuperſtitione hac in re non poſſum: ſcio tamen Gallinas parientes eiuſmodi feſtucas ſæpè ore contrectare, pericarphiſmumq; Plutarcho dici, cùm Gallinæ, ut ſcribit Theophraſtus, quod Ariſtoteles etiam poſuit, & eſt à Plinio repetitum, ędito ouo, ceu religione quadam ſeſe, & oua luſtrant;

[Pericarphiſmus quid.]
[Cur noctu tenera pariant.]

Illud etiam admirandum videtur, cur noctu tenera pariant, eademq; niſi ad magnam vſque diei partem completa, ac dura. Sed hoc rurſus admirabilius, quod quæ aliàs tenera erant editure, dura parturiant, ſi aliquas horas antelucanas viderint lucernæ lumen, ita vt ſub ortum Solis cogantur ea parere pauculo ſale ſuppoſito, quo ingenio vtuntur gulæ magiſtri, dũ oua recentiſſima ſorbenda parant.

[e *Embl.* 160.]

Cauſam huius rei reddere conatur [e] Ambroſius Nolanus hoc modo: quòd ſcilicet lumen ignis viſum, ſenſumq; Gallinarum obtenebret, ac perturbet, quamobrem velut ſtupidæ, & ebrię nihil cogitant de cibo parando, quærendoq;, ſed potiùs ſileant, cubentq; ac facillimè ſe & capi, & tractari ſinant. Quod ſi verò eo tempore lumen abſit, tũ antelucanis horis ſurgant, ſedeſq; deſerant, cibum ſibi quæſituræ, vnde veluti relicto officio cõcoquendi ouũ niſi poſt Solis ortũ dureſcere queat. Concoquere verò tũ maximè, cũ nihil uident, aut viſu turbantur, ſignũ eſt, quòd obcæcatę acu Gallinæ, Capiq;, cęteræque volucres mirificè pingueſcant.

[Cur alueoli in Gallinarijs ponãtur.]
[Vaſcula uiminea.]
[Gallinarũ cubilia.]
[Calatha.]
[Lecticulæ.]

Solẽt in Gallinarijs alueoli lignei, ſiue ciſtulæ viminęę diſponi, in quibus Gallinę ſine ouorum detrimento faciliùs parturiant. Eiuſmodi ciſtulas etiã vaſcula viminea appellant, Varro, & Columella Gallinarũ cubilia, Apuleius calatha, & lecticulas, cùm ait: *Heus puer calathũ fœtui Gallinaceo deſtinatum angulo ſolito collocato, ita vti fuerit iuſſum puero procurante Gallinæ conſuetæ lecticulæ, ſpreto cubili*, &c. Quibus uerbis etiã indicat, ſuo æuo eiuſmodi lectos in angulis Gallinariorũ ſolere locari, vt noſtri agricolæ hodierno tempore adhuc etiam faciunt. Quod uerò apud ueteres etiam ſtramen uaſculis illis imponerent, colligo quoque ex [f] Iuuenale.

[f *Satyr.* 11.]

Grandia prætereà tortoq; calentia fœno
Oua adſunt ipſis cum matribus.

[Ouũ cur in nido relinquitur.]

Libentiùs verò, & commodiùs pariunt, cùm iam priùs ouũ in nido conſpiciunt: quãobrem cũ aliqua oua tã propria quàm aliena exorbent, aliqui marmor, uel ſimilẽ lapidẽ candidum ad oui ſimilitudinẽ efformatũ nido imponunt.

[Ouũ perfectũ quod]
[Monſtra in quibus animalib' maximè naſcãtur.]
[g *L.* 4. *de gener. at.*]
[Monſtrorũ cauſa.]
[Cur Gallinę ſæpè mõſtra pariãt.]
[Gemini pulli ut naſcantur.]

Ouũ autẽ cùm perfectum eſt, & monſtroſitatis expers, bicolor eſt, forma tereti, & penè ſphęrali. Sed cùm in his animalibus, quorum partus numeroſus eſt, monſtra ſæpe naſcantur, & præcipuè in auiũ genere, earumq; potiſſimùm in Gallinis, vt [g] Ariſtoteles docet, itaq; quã breuiter fieri poterit, de mõſtroſis partubus aliquid dicamus. Eorũ cauſam in materia eſſe, & putat, & probat iã citato loco Philoſophus eã autẽ in Gallinis magis, quàm Colũbis, quarũ partus tamen etiã numeroſus eſt, abundare, nõ modò, quod ſępe pariãt, ut illę, verumetiã quòd multos ſimul conceptus intra ſe contineant, & omnibus tẽporibus coeant. Hinc etiã gemina parere plura. Cohęrere enim cõceptus, quoniã in propinquo alter alteri ſit, quomodo interdũ fructus arborũ cõplures. Quod ſi uitelli diſtinguãtur mẽbrana, geminos pullos diſcretos ſinę vlla ſuperuacua parte generari. Sin vitelli cõtinuentur, nec vlla interiecta mẽbrana diſterminẽtur, pullos ex his mõſtrificos prodire corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alis totidẽ, quoniã ſuperiora ex albumine generẽtur, & priùs, (vitellus enim eis cibus eſt) pars autem inferior poſtea inſtituatur, quanquã cibus idẽ, indiſcretuſq; ſuppeditetur. Albertus etiã propter corruptionẽ uitelli, unde alimentũ ſuppeditandũ erat, pullũ vult imperfectè formari, & quaſdã partes in ipſo nõ abſolutas inueniri, aut ſimul cõiunctas, ut in abortu animalis viuipari ante perfectionẽ lineamentorũ fœtus.

[Pullus Gallinaceus quadrupes.]

Non debebant itaq; antiqui eiuſmodi monſtra prodigij loco habere, ſi ex nimia materię abũdatia naſci certũ eſt. Iulius Obſequẽs author eſt, C. Claudio, M. Perpẽna Coſs. pullum Gallinaceum quadrupedem natum eſſe, & prodigij loco habitũ. Ego aliquot mõſtrorũ icones ſuo loco exhibiturus ſum.

[Oua mollia, & ſine teſta unde.]
[Ouũ ſphæricũ duplici teſta.]

Cæterùm Gallinæ nonnullę, ut idẽ Ariſtoteles alibi author eſt, oua mollia, hoc eſt, ſine teſta pariũt vitio, quę Albertus inter ſubuẽtanea annumerat. Nicander exiſtimat eiuſmodi oua parere propter ictũ, vel propter multitudinẽ ouorũ ſe inuicẽ cõprimentiũ. Pręterea Albertus ouũ ſe obſeruaſſe tradit prorſus ſphęricum duabus

duabus testis intectum, vna intra alteram, cum albumine aquoso tenui inter vtranque abs-
que vllo vitello, & altero etiam albumine intra interiorem testam. Idem refert, hypene-
mia dari exteriori testa carentia, sed membranam tantùm habentia, quę testæ subijci solet.
Putat autem hoc inde fieri, quoniam talia oua humida sunt, & aquosa, & exiguo calore
prædita, maximè si cibo humido Gallinæ nutriantur. Sunt qui trilecitha, id est, triplicis
vitelli oua reperiri dicunt, eaq; in medio testę plerunq; cauitatē habere, ut Elluchasim sese in-
tellexisse scribit. Ornithologus enarrat, se aliquando ouum uidisse, cuius putamen ab altera
parte extrema in angustum velut collum instar cucurbitę se colligebat. Mihi multa omni-
no sphęrica visa, & admodum exigua, quæ ad Columbarum oua vix accederent: vnū etiam
quod adhuc in Musęo reseruo, Anserino haud minus, plicis, rugisq; insigne, quod illustris Io.
Baptista Barbazza Bononiensis mihi olim donauit. Sed videamus modo, an Gallus etiam
ouum pariat. Etsi enim Aristoteles, aliiq; ueteres, quod sciā, nullam huius rei mētionem fa-
ciant, idq; ex recētioribus Albertus falsum esse scribat, tamen id alios viros doctissimos non
credere tantùm, sed ex experientia propria id scribere video: ędere autem id inquiunt, cùm
iam decrepitus esse incipit, ac senectute confici, idq; nonnullis septimo, nono, aut ad sum-
mū decimoquarto ætatis anno euenire pro virium vel robore, vel imbecillitate, aut etiā con-
cumbendi consuetudine, qua nulli non animantiū naturæ uis deijcitur, atq; eneruatur: tunc
scilicet ex putrefacto intus seminis excremento aut humorum colluuie conflari ouū existi-
mant, ędiq; sub Caniculę exortu, quòd tunc maximè ab ambientis calore expultrix lāguida
in alite decrepita iuuetur. Taceo modò mihi bis, terue à viris etiam non plebeis, sed fide di-
gnissimis ouum allatum, quod è Gallo natum affirmabant. Sunt qui eiusmodi oua semper
rotunda, ac orbiculata esse tradunt. Mihi tamen relatum est apud Ferrantem Imperatum
Pharmacopæum Neapolitanum in celeberrimo eius Musæo oblongum uideri. Ea uerò
quæ mihi uisa sunt, erant rotunda, colore modò luteo, buxeo, flauescente, lurido. Item
uix ante octiduum nescio quis ruptum ad me attulit, quod uitello omnino carere dixisses.
Erat enim totum fermè album: inerat tamen quod media parte aliquo pacto flauesceret:
habebat etiam quod iam quasi ad generationem uergeret. Quod uerò nonnulli dicant te-
sta carere, sed adeo duræ pellis esse, ut fortissimis ictibus resistat, id planè fabulosum esse
existimo, uti etiam quod uulgus in tota Europa existimat, ex eo basiliscum generari, ma-
ximè si à rubeta, uel bufone excludatur. Leuinus Lemnius medicus præstantissimus
propria sese experientia comprobatum habere tradit, Gallum non ędere tantùm o-
uum, sed incubare etiam. Scribit autem in ciuitate Zirizaa, atque insulæ huius am-
bitu duos annosos Gallos non tantùm ouis suis incubasse, uerùm etiam fustibus ægrè
ab illo opere abigi potuisse, atque ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent
ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum contrisse, & Gallum strangulasse. Ve-
rùm quicquid hic, aliiq; dicant, ego ne iurantibus quidem crediderim, tantùm abest,
ut Gallum id in fimo ponere, ut eius calore fœcundetur, aut ab incubantibus id ru-
betis basiliscum generari credam, ut nonnulli etiam nugati sunt. Haud interim nega-
rim Gallum quid ouo simile ex conglobata intus putri concretione, maximè in ultimo
eius senio, cùm non amplius coit, concipere, ouum integrum unà cum testa excludere
minimè credam. Hoc enim in matrice perfici ratio dictat. Vt autem à uiro totum fœ-
tum excludi nemo dixerit, ita neque à Gallo, qui cùm Philosophorum, tùm medicorum
dogmatibus edoctus loquitur. Vnde relictis eiusmodi nugis, cætera, quæ ad huiusce a-
uium generis procreationem spectant, prosequamur. Supersunt modò, quæ ad incuba-
tum, & exclusionem pertinent. In incubatione tria maximè obseruanda sunt, Gallinarum,
ouorumq; qualitas, tempus supponendi, & Gallinarij cura. Quod ad Gallinas attinet, Colu-
mella non omnibus incubationem permittendā esse asserit, quoniā nouellæ magis ędēdis,
quā excubandis ouis idoneę sunt. Et alibi ueteranas ad huiusmodi incubationis munus o-
beundū eligendas pręcipit, easq; maximè, quę iam sępius id fecerint, conandumq;, ut mores
earū maximè pernoscamus, quòd alię meliùs excubant, alię ęditos pullos commodiùs edu-
cant. Sunt è contrario nonnullę, quę & sua, & aliena oua frāgunt, ac sępè etiā exsorbēt, quas
uelut omnino ineptas quāprimū ab ouis submouere cōuenit. Varro etiā illas improbat, quę
rostra, & ungues acutas habēt, & tales ad cōcipiendū potiùs, quā ad incubandū cōmendat.
Florentinus illas omnino aspernatur, quę spiculatis calcaribus non secus quā Gallinacei ar-
mantur. Itē ijs oua subijci uetat, quę iam ętate florent, quòd tales plerunq; plura, quàm aliæ
pariāt, quales maximè bimę sunt. Est tamē & ijs supponēdū, cū ab incubādi cupiditate, quę,
teste Columella, ferè, cū primū partū cōsummauerint, ab idibus Ian. incipere solet, prohibe-
ri nequeāt. Nā multa pariens, & non incubās frequēter ęgrotat, & moritur. Inhibetur uerò

Oua sine testa.

Oua trilecitha.

Ouū figurę cucurbitæ.

Oua rotunda.

Gallus an pariat.

Gallus quādo pariat.

Gallorū senium.

Basiliscum nō generari ex ouo Galli.

In incubatione quid obseruādū.

Gallinæ incubationi ineptæ, & quando tamē eis oua supponēda.

Incubandi cupid. quomodo prohibeatur.

Quid circa oua cõsiderandum.

illa cupiditas pinnula per nares traiecta, & frigidæ aspersione. Circa oua, quæ supponenda sunt, duo maximè considerare oportet, qualitatem nempe, & numerum. Ne sint itaque subuentanea, seu hypenemia, sed Gallum expertarum Gallinarum, atque hæc recentia, plena, quæ aquæ dulci iniecta submerguntur, in quibus soli obtentis semen Galli apparet, nihil autem vacui, & si fieri potest, vetularum potiùs quàm pullastrarũ. Sed in eiusmodi ouorum electione inter Plinium, & Columellam insignis est contradictio, cùm ille intra decem dies edita laudet, vetustiora, aut recentiora infœcunda existimans; hic verò, etsi quæ decem dierum sunt, infœcunda non putet, aptissima tamen ad excludendum recentissima quæq; iudicet. Sed malim ego hac in re Columellæ assentiri, eoq; magis cùm hunc sequi Albertum videam, qui etiam illud addit, oua quatriduana optima esse, minus verò probari infra aut supra hoc tempus nata; sed hæc Alberti determinatio quodam modo Columellæ aduersatur, qui dum recentissima, ut dixi, laudat, eò oua incubationi aptiora innuere videtur, quo ortui suo proximiora existunt: quin imo obseruari uult, dum eduntur, ac signo aliquo notari, ut, quantò priùs fieri possit, glocientibus supponantur, cæteraq; uel reponantur, vel ære permutentur. Super qua re inquisitæ à me nostræ mulierculæ, Alberti potiùs, quàm Columellæ præceptum sequendum prædicant, quia inquiunt recentia vnius diei, vel etiam duorum supposita irrita, & putrida fiunt. Verùm etsi quandoque oua omnibus iam dictis bonitatis signis prædita sint, fit tamen vt nonnunquam minimè fœtum excludant, idque vel incubantis, vel quæ ea ædidit Gallinæ culpa, Eorum enim quæ pariunt nonnulla quandoque infœcunda sunt, quamuis ex coitu conceperint, quod inde colligimus, quia nullus ex ijs prouenit fœtus, licet diligentissimè incubatu foueantur. Sunt uerò potissimùm sterilia, uel quia subuentanea sunt, vel alias ob causas, quas ad quatuor hasce Albertus redigit. Primò propter corruptum albumen, ex quo partes pulli formari debebant. Secundò propter vitelli corruptionem, vnde suppeditandum erat alimentum, nam sic pullus imperfectè formatur, & partes quædam in ipso absolutæ non inueniuntur, & non coniunctæ, sicut in abortu animalis viuipari ante perfectionem lineamentorum fœtus. Albumine verò corrupto, nihil omninò per totam incubationem formatur, sed ouum totum marcidum euadit, & fœtidum, vti sanies corrumpitur in apostemate. Tertiò contingit ouum vitiari membranarum, & fibrarum, quæ per albumen tendunt, culpa: Nam corrupta tunica, quæ continet vitellum, humor vitellinus effluit, & confunditur cum albumine; itaque impeditur oui fœcunditas. Corruptis uerò fibris, corrumpuntur, & uenæ, & nerui pulli, impeditur eius nutritio, compago destructis ligamentis dissoluitur, & læsis neruis sensus amittitur. Quartò propter uetustatem, exhalante spiritu, in quo est uirtus formatiua: unde uitellus pondere suo penetrat albumen, & ad testam fertur in eam partem, cui incumbit ouum. Hisce igitur quatuor modis oua infœcunda fieri contingit. In secundo quidem modo, ut hoc iterum repetamus, aliquando accidit, quod humoribus corruptis partes igneæ combustæ ferantur ad putamen, unde ouum in tenebris lucet, quemadmodum truncus arboris putrefactæ, cuiusmodi ouum sibi uisum in regione Corascena Auicenna testatur. Sunt & alij fortè corruptionis ouorum modi, sed qui sub iam dictis facilè comprehendi possunt.

Oua fœcũda cur aliquãdo pullos non ædant.

Oua cur sterilia.

Oua vrina quæ.

[h] *Lib. 3. de Gen. c. 2.*

Vinũ ut corrumpatur.

Deprauantur, inquit [h] Aristoteles, *oua, & fiunt, quæ vrina appellantur, tempore potius calido, idque ratione. Vt enim vina temporibus calidis coalescunt fæce subuersa: hoc enim causæ est, quòd deprauentur: sic oua pereunt vitello corrupto. Id enim in vtrisq; terrena portio est. Quamobrem & uinum obturbatur fæce permista, & ouum vitello diffuso. Multiparis igitur hoc accidit meritò, cùm non facilè omnibus calor conueniens reddi possit, sed alijs deficiat, alijs superet, & quasi putrefaciendo obturbet.* Hæc ille: quæ verò urina uocat, Plinius alijs cynosura uocari scribit, fortè quòd æstate, ut diximus, & sub cane magis urina fiant: quia etiam canicularia dicuntur. Cælius οὔρια oua (modò οὔρια eadem sint, ut uidetur, cum urinis) quasi fluctuosa dici putat: nam οὖρον, inquit, uentum dicunt: quo argumento etiam ab Homero multos dici οὔρηας coniectant periti, & recenset Eustathius διὰ τὸ ἄγονον, id est, ob insitam non gignendi proprietatem, quòd eorũ semen sit ἀνεμαῖον, id est spiritosum, & proinde fœcunditatis nesciũ: & rursus, ubi quæris, unde eiusmodi oua fluitent? Ratio, inquit, erui illinc potest, quòd aquescant, ac spiritus contabescentia concipiant plurimũ: qua ratione colligitur & illud, cur in aqua pereuntes, primò quidem ima petere: mox ubi cõputrescere cœperint, emergere, ac fluitare soleant. Etsi tamen spiritu ita intus concepto aquę innatantia putredinẽ suam testẽtur eiuscemodi oua, ac proinde infœcunditatẽ, non ergo subuentanea seu hypenemia sunt, ut Calepinus perperam exponit, nam hypenemia sine Galli congressu Gallinæ pariunt, sed ita fiunt iam dictas ob causas, quibus demum addere potes, quando ab incubante Gallina relinquuntur, atque hinc fortè Florentinus, qua die subditurus es oua, non unam tantùm Gallinam, sed tres, quatuorue

Cynosura oua quę.

Οὔρια.

Canicularia oua.

Οὖρος qd.

Submersi primò fundum petũt, ac postea natant, & cur.

Calepini error.

quatuorue ſuperponi pracipit. Sed quærat modò hîc quiſpiam, qua ratione cognoſcatur, ſi quid ex illis naſciturum ſit. Certa quidem illius indicia ſtatuere difficillimum eſſe puto. Tradit tamen Albertus oua incubationi idonea quarto die ſanguineas habere uenas: eo itaque tempore ad ſolis radios examinari poſſunt, & in quibus uenæ apparent, rurſus supponi, alia minimè. Videat autem, quiſquis introſpexerit, ſi eadem die in acutiore parte clara appareant, hoc eſt, ut Plinius loquitur, *cùm purus, & uniuſmodi pelluceat color*; nam talia ad generationem inepta ſunt; item in quibus Galli ſemen tunc non apparet, teſte Varrone. Albertus ſeptimo rurſus die inſpici iubet, & ſi quid eſt, quod Soli obtentum non uideatur alteratum, abijci, ceu ſubuentaneum, & inutile. Sed in eiuſmodi exploratione ouorum obſeruandum maximè eſt, ut caueat inſpector ſummoperè, ne concutiantur. *Concuti enim*, ut Plinij uerbis utar, *experimento vetant, quoniam non gignant confuſis vitalibus venis*. Sciendũ etiam tot denuò ſubſtitui poſſe, quot pro infœcundis reiecta fuerint. Reijciantur denique omnino hypenemia, nam quanuis partes uideantur habere omnes, tamen principio carent, quod à maris ſemine affertur: quapropter animata non ſunt, ut dilucidè [i] Ariſtoteles docet: qui etiam tria potiſſimùm aliàs indicia adducit, quibus huiuſmodi oua ex alijs diſtinguas. Ait enim alijs minora eſſe, & plura numero gigni, ob unam eandemque cauſam. Ratio eſt, quia cùm imperfecta ſint, minus augentur, & quia minus augentur; plura numero exiſtunt. Denique minus eſſe ſuauia, quia minus concocta. Nam concoctum in quouis genere ſuauius eſt. Ne itaque qui oua ſuppoſiturus, à uenditoribus decipiatur, qui ſæpe ſubuentanea pro fœcundis ignaræ plebeculæ uenditant, fugiat parua, & quorum magnam haberi copiam videt, eligat maiora, eorumque aliquo primò ueſcatur, ut ex dulci ſapore cętera ſeminis participia diuinet. Collectis modò ouis fœcundis, eorum numeri etiam ratio habenda eſt, ſi ueteribus credimus. Quotquot enim de agricultura ſcripſerunt, ferè omnes impari numero ſubijci iubent, idque hodie neſcio quàm uerè mulierculæ noſtræ obſeruant. Nam reuera res non uidetur ſuperſtitione carere, niſi Pythagoræ fortè dogmata ſapere dicamus, qui ſummum bonum in numero impari ponebat. Variant uerò eiuſmodi numerum cùm pro uniuſcuiuſque Gallinæ natura, tum etiam pro diuerſitate temporis anni. Si Gallina fœcunda eſt, Florentinus non plura, quàm uiginti tria ſupponi iubet, pauciora uerò, cùm talis non eſt. Varro, & Plinius negant, plus uiginti, quinque oportere incubare, quanuis, etiam propter fœcunditatem plura pepererit. Columella primo tempore, id quod eſt menſe Ianuario, non plura quàm quindecim ſubijci vult, Martio nouemdecim, nec pauciora, unum, & uiginti Aprili, & tota æſtate uſque ad calendas Octobris. Sed noſtræ mulieres ſemper ferè non ultra ſeptemdecim, uel nouemdecim glocientibus incubanda exhibent. Eligendum etiam tempus eſt incubationi maximè idoneum: ſiquidem totum anni tempus tale non eſt. Præfertur autem uelut præſtantiſſimum æquinoctium uernum, hoc eſt, à vigeſima quarta die Martij uſque ad nonas Maias: nam quæ poſt illud tempus incubantur, pullos edunt, qui plerunque, quia tardiùs nati, nullam aliam eo anno utilitatem hero, quàm ad menſæ uſum, apportant. Quinimo Columella author eſt, ab æſtiuo ſolſtitio bonam pullationem non haberi, quòd ab eo tempore, etſi facilem educationem habeant, iuſtum tamen non capiant incrementum, probandam itaque æſtiuam educationem. Et Longolius pullos maturos dici poſſe putat primo uere excluſos: ſerotinos uerò qui ſeriùs ęduntur, quos patria lingua autumnales uocari aſſerit, eos ait ſub ueris initio necdũ parere, quemadmodum quos maturos uocat; quamobrem, inquit; non ad pullationem, ſed ad ueru aluntur. Alibi etiam Columella poſt Octobrem ſuperuacuam incubationis curam eſſe ſcribit, quoniam frigoribus excluſi pulli plerunque intereant. [k] Plinius tamen ad Calendas Nouembris uſq; tempus extendit, & terna dena etiam ſupponi iubet, ſed ab eo die uetat, donec bruma conficiatur: admittit denique hyemalem incubationem, ſed pauciora tunc incubari cupit, non tamen infra nouena. Incubent itaque Gallinæ quoties glociunt, & Gallinarij ſit excluſos frigore pullos loco calidiori enutrire. Porrò & Lunæ ratio habenda eſt in ſuppoſitione. Nam in defectu illius prohibetur; & dum noua eſt, ut Plinius monet, uel ſaltem dum creſcit, hoc eſt, à nouilunio uſque ad decimam quartam diem, laudatur. Oua enim ante nouilunium ſubiecta, Varro, & Plinius non ſuccedere inquiunt, hoc eſt non producere pullos, Florentinus tabeſcere, & corrumpi, eò quòd à plenilunio uſq; ad nouilunium euaneſcant, ut in conchilijs etiam obſeruamus, & è contrario omnia à nouilunio uſque ad plenilunium repleantur, & humectentur. Columella ſemper quidem conſiderari vult, ut luna creſcente ſupponantur, uerùm niſi à decima, poſtquam creuerit, die uſque ad quintamdecimam: idque Palladius comprobat, & Tragus à mulierculis in Germania etiamnum obſeruari ſcribit. Ex huiuſmodi autem ſuppoſitione eam utilitatem dimanare inquit, quòd pulli in creſcente

An fœcunda futura.

Oua quæ abijcienda.

Oua incubata non concutienda, & cur.

[i] *Lib. 2. de generat. c. 3.*

Oua hypenemia ut noſcantur.

Quo numero oua ſupponenda.

Pythagoræ dogma.

Numerus ouorũ cur uarietur.

Tempus incubationi idoneum.

Pulli autũnales quos Germani dicant.

[k] *L. 18. c. 26*

Luna creſcente oua ſupponuntur.

Suppoſitionis modus optimus.

ſcente iterum luna excludantur: & reuera hic incubādi modus ſatis laudari nequit, dignus ut ab omnibus inſtituatur. Hiſce itaque omnibus ſedulò obſeruatis, Gallinas includere oportet, ut tam interdiù quàm noctù, ac in ſumma ſemper incubent, niſi dum cibus potuſq; exhibendus eſt. Id autem fiat manè, & veſperi. *Cùm volumus*, inquit Florentinus, *vt ouis Gallinæ incubent, ſtramen nitidum eſt ſubſternendum, & in eo imponendus ferreus clauus: quòd is videatur uim habere quoduis uitium propulſandi.* Erant autem ueteres in ſupponēdis ouis admodum diligentes, ne dicam ſuperſtitioſi, vt ex hoc Columellę cuiuis, ni fallor, conſtet. *Supponendi conſuetudo*, inquit, *tradita eſt ab ijs, qui religioſius hæc adminiſtrant, huiuſmodi. Primùm quam ſecretiſſima cubilia eligunt, ne incubantes matrices ab alijs auibus inquietentur: deinde antequàm conſternant ea, diligenter emundāt, paleasq́; quas ſubſtraturi ſunt, ſulphure, & bitumine, atque ardente teda perluſtrant, & expiatas cubilibus inijciunt, ita factis concauatis nidis, ne ab aduolantibus, aut etiam deſilientibus euoluta decidant oua.* Caueat Gallinarius, ne oua multùm manibus moueat. Nam venæ, & humores, dum uertuntur facillimè uitiantur, quod vel inde conſtat, quia cùm Gallina in occulto incubat, oua omnia fœcunda fiant: manibus verò hominum tractata plurimùm corrumpantur. [l] Conradus Heresbachius ſibi compertum eſſe tradit, quaſſata claudos produxiſſe pullos. Quare curator, dùm ea uertit, cum ſumma dexteritate id facere debet. Debet autem ea neceſſariò uertere ex Varronis, & Columellę præcepto, ut ęqualiter concalefiant. Subſtramen ſæpius tollat, & recens aliud ſubijciat, alioqui ex acere ueteri pulices oriuntur, & cętera huiuſmodi animalcula, quę Gallinam conquieſcere non patiuntur: ob quam rem oua aut inęqualiter matureſcunt, aut conſeneſcunt. Columella monet, ut cibus iuxta ponatur, ut ſaturę ſtudioſiùs nidis immorentur, ne'ue longiùs euagātes oua refrigerent: quare commodè ſeorſim ab alijs recludentur. Curabit etiam omnino, ſi aliquę nolint aſcendere ultrò, ut ad incubandi munus redeant, coactæ etiam, ſi neceſſitas urgebit, item ſi quę unguibus earum læſa, uel pacta ſunt, oua remoueat. Die vndeuigeſimo animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultet, an pipiant. Nam ſæpè propter craſſitiem putaminum erumpere nequeunt. Itaque hærentes pullos manu eximito, & matri fouendos ſubijcito, idq; non amplius triduo. Nam quæ poſt illum diem ſilent oua animalibus carent, quare & remouenda ſunt, ne Gallina diutius incubans inani ſpe pullorum detenta, effœta reddatur. Mirabile magnum, quia non planè comprehenditur, inquit, Petrus Gregorius uirtus, & omnipotentia Dei, quia pullus intra oui corticem concluſus, antequam putamen effringat, pipiat ales factus intra concluſus poſt undeuigeſimum diem ab incubitu Gallinæ in oua. Porrò ſupponere etiam Gallinis diuerſi generis uolucrū oua non tam noſtro æuo, quàm apud veteres vſitatum fuit. Nam præterquam quòd Plinius id, alijq; Geoponici tradunt, etiam apud Ciceronem legimus: *Anatum*, inquit, *oua Gallinis ſæpe ſupponimus.* Quomodo verò ea, nec non Anſerina ſubijciantur, ſuo aliquando loco, Deo uolente, docebimus, uti etiam abundè de Phaſiano diximus. Quod ſi verò quis, vel mares, ſiue Gallos, ſine fæmellis, & è contrà fæmellas ſine maribus naſci uelit, id ita preſtabit. Oua eliget oblonga, & faſtigio acuminata, ſi mares volet: ſin fæminas, quæ rotundiora, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habent. Ita enim legendum eſt apud Ariſtotelem, ubi ex correctione Alberti contrà ex rotundioribus mares, ex acuminatis fœminas prodire legitur. Et multi ſanè Ariſtotelis veterem textum, ita verè legi ſolere putant, quòd poſteriores Geoponicos in hac determinatione ab illo nihil recedere uideant. Nam Marcellus Virgilius cùm Columellæ, & Ariſtotelis de ſexu ouorum diſcernendo ſententias cōtrarias, ut credebat, recitaſſet: *Eſt ſanè*, inquit, *in natura grauis author Ariſtoteles. Collumella tamen villaticam paſtionem ex quotidiana obſeruatione, & experientia docebat: nec noſtrum eſt inter tam graues authores tantas componere lites.* Quaſi verò Columella ab Ariſtotelis ſententia recedat, quod ſanè nequaquam facere quiuis dicturus ſit, qui hæc uerba eius leget. *Cùm quis volet*, inquit, *plurimos mares excludere, longiſſima quæque, & acutiſſima oua ſubijciet, & rurſum cùm fæminas, quàm rotundiſſima.* Sed pręter Columellam ipſemet Plinius ubique ferè, in animalium natura Ariſtotelis interpres ita ſentit, dum ait. *Fæminas edunt quæ rotunda gignuntur, reliqua marem.* Hoc idem ſentire videtur [m] Horatius, ubi oua oblonga gratioris ſaporis eſſe ſcribit, inquiens.

Longa quibus facies ouis erit, illa memento
Vt ſucci melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere, namq; marem cohibent calloſa vitellum.

Contrà Albertus, cùm Auicennam ſcribere aliter uideret, propriam nobis experientiam obtrudere non eſt veritus, ueteremq; Ariſtotelis textum immutauit, uitiumq; non ex dictis Philoſophi, ſed ex peruerſa ſcriptura fuiſſe arguit. Verùm quicquid ille dicat, vetus il-

la lectio

Incubandi leges.

Claui ferrei uis.

Oua quomodo tractanda.

[l] L. 4. de re ruſt.

Curatoris Gallinarij munus.

Subſtramē cur mutandum.

Quomodo cibandę incubantes.

Quando pulli pipiāt.

Oua aliarū uolucrum Gallinis ſupponi.

Vt Galli ſoli, uel ſolæ Gallinæ naſcantur.

[m] L. 2 ſerm.

la lectio uera est, & genuina Aristotelis, quàm scilicet Horatius, Plinius, & Columella, qui, vt dixi, ex proprio periculo tradebat scriptis, comprobarunt. Nec tanti apud me ponderis Auicennæ patrocinium est, vt non potiùs Aristoteli grauissimo in naturæ arcanis authori adhærere velim: nec denique me mouet ratio illa, quam, citante Cælio Albertus adducit, nimirum virtutis perfectionem in masculinis ouis ęqualiter ambire, extremaq; continere, in fæmininis verò à centro, in quo sit uitalis calor, materiam longiùs abire. Quinimo contrà euenire arbitror. Quis enim non videat in rotundis calorem magis diffundi, in oblõgis ab vna potioriq; parte conglobari? Nec est, quòd experientiam eius magni faciamus, eam enim in multis alijs obtrudit, quæ æquè falsa sunt, & miuus uerisimilia. Igitur, ut parerga istæc concludamus, sensit Aristoteles, & scripsit ex rotundis progenerari fæminas, ex acuminatis mares. Nunc verò in textu Aristotelis tam Græco, quàm Latino legitur, prout Albertus correxit, vel potiùs corrupit. Vetus verò Aristotelica lectio est illa, quàm uitiatam ille dicit. Cæterùm nunquid modò, ex oblongis mares, ut uetus lectio habet, & ex rotundis fæminæ, vel contrà procreentur, Gallinarius super hoc esset consulendus. Ego priorem lectionem, ut dixi, libenter amplector, gaudeoq; me cùm Aristotele in ea hæresi esse, ut ex acutis ouis mares gigni credam, eòq; magis cùm Plinium Aristotelicum, & Columellam omnis villicationis consultissimum comites erroris, si error fuerit, habeam. Mulieres medius fidius nostræ ex acutis mares, & è contrà ex rotundis fæminas procreari asserunt. Ornithologus ex suorum relatione tradit, oua, ut ex eorum singulis omnibus fæminę generentur subijci oportere, dum Luna plena est, eaq; ad hoc præferri, quæ in plenilunio etiam nata sunt, item ita obseruandam temporis rationem, ut in plenilunio etiam excludantur. Verùm arduum fuerit oua in plenilunio nata, in plenilunio rursus excludere. Nam si illa aliquot diebus reserues, antequam supponas facilè euanescunt, ut in his, & conchilijs etiam fieri paulò antè diximus: sin mox supponas, in plenilunio non excludes. Solent enim uiginti plerunque diebus incubationis tempus absoluere. Excludunt tamen celeriùs, teste Aristotele, æstate, quàm hyeme: æstate nempe duodeuigesimo, (vndeuigesimo habet Plinius) hyeme aliquando vigesimo quinto die. Sed fortè id de locis calidioribus intelligendum est. Nam Albertus hyeme vigesimonono die exire pullos dixit. Discrimen tamen etiam auium est, ut idem Aristoteles author est, quòd aliæ magis fungi officio incubaudi possunt. Sunt qui asserant, idq; in libello quodam Germanico manuscripto se legisse Ornithologus prodidit, pullos eo colore nasci, quo oua incubanda tincta fuerint. Alij iubent, vt auiaria, seu caueæ, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubant, & excludunt, susq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendantur, ut in Phasiani historia etiam diximus. Si quis verò pullos cupiat excludere uisu iucundissimos, Palumbum marem cùm Gallina coire curabit, aut Perdicem, uel Phasianum. Cuius coitus modum in Phasiano diximus, & hîc sponte omittimus. Perdices copia libidinis gaudent, & cùm diuersis salacioris generis auibus commiscentur, coeuntq; inter se, & sobolem suscipiunt, vt in Gallinis, unde ex Gallina, & Perdice, & primi fœtus communi generis vtriusq; specie generantur, sed tempore procedente, diuersi ex diuersis prouenientes, demum forma fęminæ instituti euadunt. Hæc ex Aristotele scribit [n] Io. Baptista Porta. Quo loco etiam dicit ex Gallina, & Columbo, si misceantur, pullum procreari commistum ex vtroque. Sit, inquit Columbus iuuenis, Tunc enim temporis feruet in eo ardor coeundi, & seminis superfluitas. Senex enim coire non potest. Omni enim tempore coeunt Columbæ, & fœtant æstate, & hyeme. Erant nobis domi Columbus cælebs, & Gallina uidua: Columbus satis amplo corpore, & salax: Gallina parua, sine nana: unà versabantur, unde tempore veris Columbus Gallinam superuenit, quæ suo tempore oua dedit ab ea incubata exclusa sunt, pullosq; ex vtroque mistos nobis protulit ab vtroque genitore retinentes effigiem. Magnitudo corporis, capitis forma, & rostri erat Columbi, pedes Gallinæ, pluma quã albissima, & crispa, pedes pennis operti, atq; vt Columbus pipiebat, qui maximi nobis fuit oblectamenti, & iucunditatis quiq; non alibi quàm in cubili, aut mulierum sinu quiescebat. Docet item alibi ex Aristotele, quonam modo pullus Gallinaceus quaternis alis nascatur, quaternisq; pedibus. Oua illi, inquit, seligito, quę bina comperies habere boleta, pellicula quadam nõ tenui intercursante, sed albumina continentia, quæ fœcundiores ferè Gallinæ assolent parere: ex magnitudine cognosces: patetq; iutuentibus Soli exponẽdo, exuperante etiam materia productum, & plurium seminum commixtu, semenq; habeat pullorum glocienti Gallinæ iam supponas excubanda, ut suo insessu foueat ea: elapso iam debito tempore tales excludet fœtus, pedibus, alisq; quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & ani-

Vt omnes pulli fæminę nascãtur

Quãdo pulli citius excludantur.

Vt pulli versicolores nascantur.

Vt pulchri gignantur.

[n] L. 2. Mag. cap. 14.

Ex Colũbo & Gallina pullus cõmixtus.

Pullus Gallinaceus vt quaternis alis proueniat, & totidẽ pedibus

pens. & animal omne, quod ouo excluditur: si tale euenerit, non mediocris erit admirationis. sæpius enim monstra in prolificis animalibus, & multiparis, quàm in minus fœcundis, & imperfectioribus animalibus nascuntur: in alijs verò facilitas generationis præualet: unde in vilioribus animalibus faciliùs monstra proueniunt, quàm in nobilibus. Hæc itaque omnia Porta,[h] qui etiā docet, quomodo Gallus, vel capus in mortuę, vel educere pullos Gallinę nolentis locū succedat. Iubet autem illi ostendi pullos, & blandè manibus dorsum pertractādo præberi cibum, ut manibus edere assuescat, & cicur fiat. Mox pectus deplumando urticis perfricari; atq; ita paucis interiectis horis adeo optimè pullos recepturum promittit, & cibū eis exhibiturum, vt vix vnquam mater Gallina tale fecerit. Verùm ipsemet[i] Aristoteles Gallos nōnullos visos esse testatur, qui cū fortè fæmina interijsset, ipsi officio matris fungerentur, pullos ductando, fouendo, educando, ita ne de cætero, uel cucurire, vel coire appeterent. Et[k] Aelianus Galli laudes prosequens; *Matrice Gallina*, inquit, *extincta, ipse incubat, & pullos ex ouis excludit, ac tum silentio utitur.* Idem etiam testatur[l] Plinius, *Narrantur*, inquiens, *& mortua Gallina mariti earum uisi succedentes inuicem, & reliqua fœtæ more facientes, abstinentesq́; se à cantu.* Quæ cùm ita sint, Gallos aliquando absque hominum opera, Gallinarū officio functos fuisse manifestò constat. Quod si verò nec Gallina nec Gallus excubare oua uelint, nondum desperandū est: nam pręterquā quod uterque immutari possit: possunt etiam in primis ab homine perfici, teste Plinio, qui Liuiam Augustā ait ouum in sinu fouendo exclusisse, ut posteà dicemus, & antè etiam diximus, indeque fortasse nuper inuentum esse, ut oua in calido loco imposita paleis igne modico fouerentur, homine uersante pariter, ut stato tempore illinc erumperet fœtus. Sed uetus Aristotelis præceptum est, si aut tempus sit bene temperatum, aut locus in quo oua manent, tepidus, non auium tantùm oua concoqui sine parentis incubitu, sed quadrupedum ouiparorum etiam. Et alibi ita scribit: *Incubitu auium oua excludi naturæ ratio est: non tamen ita solùm oua aperiuntur, sed etiam spontè in terra, vt in Aegypto obruta fimo pullitiem procreant.* Cuius rei Diodorus Siculus etiam meminit his uerbis: *Quædam suo studio adinuenta sunt, vt qui* (loquitur autem de Aegyptijs) *aues, aut Anseres nutriunt, præter earum, quæ apud alios homines habentur procreandi nomina, vt in numerum dictu mirabilem auium euadant: non enim oua incubant aues, sed ipsi ingenio, & naturali arte educant fœtus.* De eisdem populis ita[m] Paulus Iouius: *Apud Aegyptios magna copia est pullorum Gallinaceorum. Nam apud illos Gallinæ sua oua non incubant: sed ea in clibanis, tepore sensim adhibito, ita fouentur, vt mirabili arte compendioq́; pulli intra paucos dies progignantur, simul & educantur, quos illi non numero, sed mensura venales habent. Modiolum statuunt sine fundo, quem ut compleuerint, tollunt.* Et Tragus denique, *In Aegypto*, inquit, *circa Alcairum oua arte excluduntur: clibanum parant cum multis foraminibus, quibus oua diuersa, Gallinarum, Anserum & aliarum auium imponunt, tum fimo calido integunt clibanum, & si opus fuerit, ignem circumque faciunt, sic ouo sua quæque tempore maturescunt.* Verùm in eo Iouius, & Tragus à Diodoro, & Aristotele discrepant, quòd hi nulla clibani facta mentione, oua tantùm fimo obruta pullitiem procreare dicant: quare dicendum esset Aegyptios nunc diuerso modo, quàm solebant olim, pullos excludere, cùm tamen talis exclusio celeriter absolueretur, ut uel ex hoc colligo, quòd, ut Aristoteles pariter testis est, quidam potator Syracusis, ouis sub storea in terra positis, tamdiu potaret, donec oua fœtum ederent. Iam uerò, & cùm in uasis quibusdam tepidis essent coniecta spōte sua pullos edidisse, idem[n] Aristoteles author est. *Si Gallina non incubet*, inquit Democritus, *hac industria complures habebis pullos. Qua die incubanti Gallinæ oua subijcis, eadem stercus Gallinaceum accipiens, idipsum contere, cribraq́;, ac denique in vasa inijce ventricosa, pennas illis Gallinarum circumpone. Post hæc autem figura recta imponito oua, sic ut pars mucronata supernè tendat, ac dein rursus ex eodem fimo tandiu illis inspergito, donec vndique inducta videantur. At vbi duos, aut tres dies primos sic intacta esse oua permiseris, singulis postea diebus illa conuertito, cauens ne contingantur mutuò, vt videlicet ex æquo incalescant. Post vigesimam autem diem, dum sub Gallina oua excludi incipiunt, inuenies ea, quæ in alueis sunt, circumfracta. Ob quam nimirum causam etiam inscribunt diem, qua supponuntur, ne dierum numerus ignoretur. Vigesima itaque die putamen extrahens, pullos in cophinum conijcito, eos alens delicatissimè. Ascisce etiam Gallinam, quæ moderabitur omnia.* Hæc Democritus, Andrea à Lucana interprete, qui Græcam uocem γάςρας uasa uentricosa interpretatur: Cornarius uentriculos; Hieronymus Cardanus, qui hunc locū in libros suos de subtilitate transcripsit, puluinaria, his uerbis: Puluinaria duo reple stercore Gallinarum tenuissimè trito: inde plumas Gallinarum annecte cōsuendo utrique molles, ac densas. Oua uerò capite tenuiore suprà extante, colloca super alterum puluinar. Deinde reliquum superpone in loco calido, permitteq́; immota duobus diebus: pòst uerò ad uigesimam usque diem, illa sic uerte, ut undique æqualiter foueantur: inde stata die quæ

[h] *L. 4. Mag. Nat. c. 26.*

Vt Gallus, aut capus Gallinę munere fungatur.

[i] *L. 9. Hist. cap. 49.*

[k] *L. 4. c. 29.*

[l] *L. 10. c. 11*

Incubatio absq; Gallina, aut Gallo.

Liuia Augusta ouū fouens, & excludens.

Oua calore loci excludi.

[m] *L. 18. hist.*

Potator tādiu potat, donec oua excludātur

[n] *In Geonomicis.*

die, quæ iuxta uigeſimam primam eſt, pipillantes iam ex ouo ſenſim educito. Ego etſi hoc etiam modo oua excludi poſſe ratio loqui uidetur: uideo tamen aliud ſenſiſſe Democritum, uerbis eius Græcis diligentiùs examinatis, & placet gaſtran uas uentricoſum uertere, ut priùs in tale uas intelligamus fimum inijciendum, tum ſuper fimo imponendas plumas (ut ἐπιβάλλε potiùs quàm περιβάλλε legatur) in plumis oua: poſtremò rurſus fimum addendum donec cõtegantur oua. Sed ut ut eſt, [o] Porta hoc à ſe diligentiſſimè expertum non ſucceſſiſſe ſcribit, nec quomodo ſuccedere poſſit, ſeſe conijcere poſſe. Hoc etiam addens quod qui clibanum laudant, modum non oſtendant, quo id fieri poſſit. Vnde quæ ipſemet fecit, & ab alijs factitata uidit minutiſſimè demonſtrat. Vt paruo labore, & ſine Gallinis quiuis oua clibano calido excludere poſſit, uas fieri uult ligneum, ualde ſimile dolio, rotundum, cuius diameter tantæ ſit longitudinis, quantum capiat brachium intromittendum, ut oua componere, & conuertere poſſit: altitudo quatuor pedum. Hoc tribus tabulatis intus, in quatuor partes diuidemus. Sit primum ſexquipedale, ſecundum paulò maius pede, tertium pedale, quartum omnium minimum. Habeat unaquęque cellula tabulatis diuiſa ſuum oſtiolum latitudine quantum brachium immitti poſſit, ſuaq; opercula, ut aptè claudi, & reſerari poſſint. Primum, & ſecundum tabulatum ex tenuibus tabellulis, vel uiminibus contexta ſint: tertium ſit æneum, fornicatum, poſtremum ligneum, ſolidumq;. Primùm, & ſecundùm tabulatum in centro foramen habeat, latitudinis trium digitorum, per quod æneus canalis, vel ferreus, ſtanno ſublitus. Is ſupra ſecundum tabulatum ad medium pedem ſemper emineat, ſic & in inferiori, ſed in imo patentioris fiat oris ad modum pyramidis, vel infundibuli, ut concinnè calorem, & flammam ſuppoſitæ lucernæ excipere poſſit. In ſecundo tabulato canalis circa ſupremum locum perforatus ſit, ut inde exhalans calor, locum tepidè foueat, & oua ex ſuperiori parte caleſcant, ut Gallinæ faciunt. Super hæc tria tabulata ſpargatur ſcobs lignea, quæ tibi aptiſſimo operi videbitur. Scobs circa dolij latera erectior, in medio minus: in imo, ubi canalis, depreſſior, ut oua ſupra eam incubantia calorem undique à canali prouenientem excipiant. In tertio tabulato, vbi canalis terminatur, ſit circa latera depreſſa, in medio circa canalem altior: ſupra ſcobem linteus extendatur ſubtilis, ſi deturpatur, vt denuo lauari poſſit, & excluſi pulli ſupra illum ambulare poſſint. Singulis tabulatis centena oua accommodentur, plus, minus. Retuſa oui pars infrà, acuta ſurſum vergat. Parietes dolij ſupra ſcobem extantes intra cellulas, & ſuperna pars tabulati, ouillis pellibus contegantur, vt ſuo tepore calorem retineant. Inferiori cellulla ſub infundibulo lucerna accommodetur accenſa, in initio binis ellichnijs, in fine tribus æſtatis tempore, ſed hyeme initio tribus, poſtremò quatuor, aut quinque. Feriat lumen in medio infundibuli, vt per canalem aſcendens calor, æquè cellulas concalfaciat. Locus in quo hoc uas ſteterit, ſit tepidus, & ſolitarius. In inferiori parte, vbi accenſa lucerna non oportet oua accomodare, quia calorem non habet ad oua excludenda aptum. Sed ubi pulli madidi, quàm primùm ouis excluduntur, hîc claudantur, ut tepido flammæ calore madorem exiccent: bis, teruè ſingulis diebus animaduertendo, ſi calor remiſſus, tepens, aut intenſus ſit. Quod ita cognoſcemus: ouum è cellula extrahemus, & ſupra oculum ponendo optimè experiemur. Nam ſi offendit, intenſus eſt: ſi inſenſibilis, remiſſus. Intenſus calor excoquit oua, remiſſus irrita facit. Ob id lucerna lumen addendo, & minuendo exæquatum reddes. Poſt quartum diem, à quo oua fieri cœperint, extrahito è cella, & nulla facta commotione vehementi, ſenſim contra ſplendorem Solis, vel candelæ quiſpiam ſpeculabitur, ſi prolificum ſit ouum, nec ne. Nam ſi fibrarum aliquot, cruentumq; diſcurrere videtur, prolificum eſt, ſi contrà perſpicuum erit, ceu infœcundum reijciendum: irriti loco ſubſtituatur aliud. Fœcunda oportet quotidie ad calorem luminis uertere, atq; circumcirca mouere, vt Gallina ſolet. Nec verendum nobis ne corrumpantur oua, vel ſi ab aliquo ſenſim, & commodè pertractentur. Poſt decimum nonum, vel uigeſimum diem æſtatis tempore, aut vigeſimum quintum, aut vigeſimum octauum hyemis, oua manu capies, ac Soli obuerſa inſpice, vbi pulli roſtrum ſteterit, ibi cruſtam rumpito, & per oui foramen manibus roſtellum capiendo pulli caput foras extrahe, ac ſuo loco repone. Nam ex ſe ipſo foras progreditur, & ouo egreſſum in inferiori cellula, vt diximus, pone, ſed à pauimento lucerna aliquantulum abſit, ne pulli lucis ſplendore allecti, lumen roſtellis feriant, & comburantur. At ſi quæ diximus diligenter operatus fueris, ex trecentis ouis vix decem, aut viginti perdes. Hactenus itaque Io. Bap. Porta. Petrus Creſcentienſis denique ſcribit, in quadam regione homines reperiri, qui furnos ita temperatè calefaciant, ut eorum calor par ſit Gallinæ incubantis, & in furno, ſeu clibamo ponere quamplurimos plumas, & mille Gallinacea oua quæ poſt viginti dies naſcantur, ac erumpant. Atq; iſtæc de ijs, quæ ad huiuſce auium generis

[o] L.4. Mag. cap.26.

Vas ad excludẽda oua ſine Gallinæ opera.

Fęcundi, & infœcundi oui ſigna.

Pullos in furno excludi.

neris procreationem ſpectabant dicta ſint. Antequam tamen ad reliqua me conferam, paucolos hoſce Politiani verſus ceu epilogi loco, nempe de eiſdem agentes adijciam. Ait autē.

Vocibus interea crebrùm ſingultit acutis
Parturiens coniux, quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq; dies, uigilemq; lucernam
Conſulit: & Lunæ creſcentis tempora ſeruans
Vt primum Gallina glocit, numero impare ſubdit
Verſatiſq; diu, ſolers auſcultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq; putamen
Pertuderit molli roſtro, atque erumpere tentet.

EDVCATIO, VICTVS.

QVAMVIS nulla non mulier Gallinaceum genus ſciat educare: ſunt tamen nonnulla præcepta à diligentiſſimis antiquis Geoponicis præſcripta, quæ illas non tantùm, ſed fortè eruditos etiam latent. Qui itaque fructum ex his auibus percipere volet, fidum in primis aliquem eligat oportet. Niſi enim, qui curam habet Gallinarum, fidem domino ſeruet, nullus ornithonis quæſtus vincet impenſas. Eiuſmodi altor, qui nempè in Gallinarium ſcandit, & oua colligit, & quæ incubantur, manibus uerſat, Gallinarius curator, vel cuſtos rectè dicetur. Cùm verò pulli maiorem quàm adultiores curam requirant, itaque de his prius dicemus: qui iam excluſi ſingulis Gallinarum ſtatim ſubtrahendi ſunt, ſubijciendiq; alij, quę paucioribus incubat, ſed & huius rurſus quæ fouet, oua vel nondum concreta, & formata, alijs quarum oua eiuſdem temporis ſunt, ſupponi debent, vt unà cùm illis calefacta animentur. Columella ea, qua excluduntur die, ſingulos tollere prohibet, ſed vna die in cubili ſinere iubet cum matre, & aqua ciboq; abſtinere, donec cæteri excludantur, & poſtera die, cùm iam grex fuerit effœtus, hoc modò deponere: Cribro uitiario, vel etiam loliario, quod iam fuerit in vſu, pullos ſuperponi, deinde pulegij ſurculis fumigari, quoniam ea res, pituitam quæ celerrimè teneros interficit, prohibere videatur. Poſthac caueę iuxta eundem cum matre includendi ſunt, & farre hordaceo cum incocto, uel adoreo farre vino reſperſo modicè alendi. Nam maximè cruditas vitanda eſt, & obhoc tertia die cauea cum matre retinendi ſunt, priuſq; quàm emittantur, ad recentem cibum ſinguli tentandi, ne quid habeant in gutture, nam ſi uacua non eſt ingluuies, cruditatem ſignificat; abſtinerięq; debent, donec concoquant. Dum adhuc teneri ſunt, non eſt permittendum longiùs euagari, ſed circa caueam continendi ſunt, & farina hordacea paſcendi, donec iam robuſtiores euaſerint. Varro quindecim primis diebus mane ſubiecto puluere, ne ſcilicet tenellis roſtris noceat terra dura exhibet polentam, cùm naſturtij ſemine, & aquam prohibet, ne tum deinde in eorum corpore turgeſcat. Dydimus porri folia tenerrima cum caſeo muſteo contuſa illis exhibet. Hordeum verò exactis duobus (ſex vt habet codex Gręcus, ſed interpres mendum ſuſpicatur) menſibus offerri iubet. Democritus uermes laudat ex ſtercore aſinino, vel bouino genitos: quare id in capacia vaſa colligi, inijcique vult. Nam decem diebus exactis naſcuntur pullorum nutricationi percommodi. Sunt qui, vt multùm, & citò creſcant, teſtas, è quibus emerſerunt, tunica interiore dempta, contritas, cùm ſale, & ouo cocto duro immiſceant, & pullis primi alimenti loco apponant. Verùm noſtræ mulieres tanta diligentia non vtuntur, & ſimul atque omnes excluſi ſunt, mox vel ſaltem poſt biduum ſimul cum matre euagari ſinūt, obuiumq; quiduis exhibent. Audio tamen apud Belgas primis octo, aut decem diebus caueæ matrem includi, ne pulli longiùs abeant, & ſimul cùm illa cibum ſub cauea capiant, habereq; ligneum quoddam uas vix palmum altum, in quo multa, plerunque verò duodecim caua ſunt, & in his aquam pro potu imponi, ne ſi in ea incidant pulli, ſubmergantur. Quot verò pullos vna Gallina educare debeat, cuiuis notum eſt, dum quæque ſuos tantùm conuocet. Quod ſi autem inter incubantes aliæ plura alijs incubent, pulli aliquot ei ſubijci poterunt, quæ pauciores habet, idq; maximè faciendum, dum quæ futura erat nutrix, nota eſt non benè educare. Columella id omnino faciendum eſſe monet, dum mater ſuos, & alienos propter ſimilitudinē dignoſcere non poteſt, nempe prima die. Cauendum item ne plures quàm triginta uni nutrici committantur. Negant enim omnes ferè Geoponici hoc numero ampliorem gregem poſſe ab una nutriri. Sin autem Gallinarum aliqua ſuos deſerat, timeaſq; ne ita deſerti

Custos Gallinarū curſidus eſſe debeat.

Gallinari' curator ſeu Cuſtos qui dicendus.

Pulegij uſus.

Cibus. Cruditas vitanda.

Polenta.

Porri folia.

Vermes è ſtercore Aſini, vel Bouis.

Vt citò, & multū creſcant.

Belgę quomodo pullos nutriāt.

Quot pullos vna Gallina educare debeat.

Si Gallina pullos deſerat, quid agendum.

ſerti intereāt,cura,ut Gallus,vel Capus nutricis munere fungatur. Quod quomodo præſtare poſſis,ſuperiori capite ex Io.Baptiſta Porta oſtendi. Gallinam pullos deſerere volentem agnoſces inde,quòd non iam amplius hiſpida ſit,nec alas demittat, glocire deſinat, & cum ijs euagari nolit. Atque hęc de pullorum cura dicta ſint. Iam de parentū educatione aliquid dicendum ſupereſt. Eæ ſi incubent,bis,manè ſcilicet & veſperi cibus offerendus eſt. Vagantium verò non alius cultus eſt,quàm clauſarum,niſi quòd hæ non emittantur, ſed intra ornithonem ter die maiori menſura paſcantur. Nam ſingulis capitibus,Columella teſte,quaterni cyathi diurna cibaria ſunt,cùm terni,vel bini vagis prębeantur. Quid verò exhibendū paulò pòſt dicemus. Locus,quo conuerſantur,Gallinarium dicitur: Gyb. Longolius officinam cohortalem appellari ait,quòd,vt in noſtris officinis cuncta parantur,quæ in uſum humanum veniunt,ita iſtic oua,& pulli,quæ in cibum. Auiaria verò nominantur, vbi cicures atque omnium auiū genera ſeparata farciuntur. Hæc auiaria ὀρνιθοβοσκεῖα Varroni dicūtur. Vnde fortè haud rectè Calepinus ὀρνιθῶνα Gallinariū interpretatur. Nam pręterquā quòd ea vox,teſte Varrone,in villa paſtionis genus, quale pariter περιστερῶνας dicunt auiariū propriè ſignificat: etſi interim minimè negarim,& pro gallinario accipi. Nam Græci cùm omnem auem,vt diximus,tum Gallū Gallinamuè per excellentiā ὄρνιν & ὄρνιθα nomināt. Grapaldus πέταυρον interpretatur ex Polluce caueam,in qua ſeſe cortis alites cubitum ituræ recipiunt. Ariſtophanes,inquit Pollux, πέταυρον, nominat ἐπὶ τοὺς ἑσπερίδας ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκε. Verùm vt Ornithol. conijcit,non Gallinarium totum πέταυρον nominari poteſt, ſed tabula,uel aſſer,qui Varino dicitur σανὶς,quaſi πετευδον παρὰ τὸ εὕδειν ἐν αὐτῷ τὰ πετεινά. Sunt verò noſtra gallinaria longè diuerſa ab illis,quæ Columella,Varroq; commendant. Noſtra enim admodum exigua ſunt, & uix quandoq; gregem capiētia, cum maximo ſæpe eius detrimento,nam cùm bona pars ſæpe noctu excludatur,animaliū noxiorum relinquuntur furumq; rapinis. Non mirum itaq; ſi tanta gallinariorum cura veteres inceſſerit, ut illa nobis exactè depinxerint. Iubent itaque,ut,ea parte villę,quæ orientē ſpectat, conſtituantur,iuncta ſint fumo,vel Culinæ,ut ad aues perueniat fumus,qui huic generi præcipuè ſalutaris eſt,adeo ut Palladius ſufficere dixerit,ut fumo puluere,& cinere utantur. Vnde etiamnum noſtro ęuo ſuper furno,vel propè caminū ſaltem ædificantur. Totius autem officinæ, inquit Columella,tres cōtinuæ extruuntur cellę (ſed fortè pro plurimo gregis numero. Nā Varro pro ducentis duas caueas coniunctas conſtituendas monet) quarum perpetua frons orienti ſit obuerſa. In ea deinde fronte exiguus detur omnino aditus mediæ cellæ, quæ ipſa tribus minima eſſe debet in altitudinem,& quoq; verſus pedes ſeptem: in ea ſinguli dextro, læuoq; pariete aditus ad utramq; cellā faciendi ſunt, iuncti parieti,qui eſt intrantibus aduerſus. Huic autem focus applicetur tam longus,ut nec impediat prædictos aditus, & ab eo fumus perueniat ad vtramq; cellam,eæq; lōgitudinis, & altitudinis duodenos pedes habeant, nec plus latitudinis quàm media ſublimitas: diuidantur tabulatis quę ſupra ſe quaternos,& infra ſeptenos liberos pedes habeant, quoniam ipſa ſingulos occupant. Vtraque tabulata Gallinis ſeruire debent,& ea paruis ab oriente ſingulis illuminari feneſtellis, quæ & ipſæ matutinum præbeant exitum auibus ad cohortem, nec minus ad veſpertinum introitum, ſed curandum erit,vt ſemper noctibus claudantur, quò tutiùs aues maneant. Intra tabulata maiores feneſtræ aperiantur, & eæ clatris muniantur, ne poſſint noxia irrepere animalia. Sic tamen ut illuſtria ſint loca, quo commodiùs habitent, auiariuſq; ſubinde debet ſpeculari, aut incubantis, aut parturientis fœtus. Nam etiam in ijs locis ita craſſos parietes ædificare conuenit, ut exciſa per ordinem Gallinarum cubilia recipiant: in quibus aut oua edantur, aut excludantur pulli. Hoc enim & ſalubrius, & elegantius eſt, quàm illud quod faciūt,ut palis in parietes vehementer actis,vimineos qualos ſuper imponant. Sic autem parietibus,ita,ut diximus cauatis,aut qualis uimineis præponēda erūt veſtibula,per quæ matrices ad cubilia vel pariendi,vel incubandi cauſa perueniunt. Neq; enim debent ipſis nidis inuolare,ne dū aſſiliunt,pedibus oua cōfringāt,aſcenſus deinde auibus ad tabulata per vtrāq; datur iūctis parieti modicis aſſerculis, qui paulum formatis gradibus aſperantur,ne ſint aduolantibus lubrici. Sed ab hac cohorte forienſecus prędictis feneſtellis ſcandulæ ſimiliter inungantur, quibus irrepant aues ad requiem nocturnam. Maximè autem curabimus,ut & hæc auiaria, & cætera, de quibus mox dicturi ſumus intrinſecus, & extrinſecus poliantur opere tectorio,ne ad aues feles habeant; aut coluber acceſſum, & æquè noxiæ prohibeantur peſtes. Tabulatis inſiſtere dormiētem auem non expedit, ne ſuo lædatur ſtercore,quòd cùm pedibus uncis adhæſit, podagram creat. Ea pernicies vt euitetur,perticę dolantur in quadrum, ne teres lęuitas earum ſuperſilientem volucrem non recipiat: conquadratæ

V deinde

Gallinę pullos deſerere uolentis ſigna.

Incubantiū victꝰ & vagantium.

Quantum cuiq; offerendum.

Locus.

Gallinariū.

Officina cohortalis.

Auiaria.

Ορνιθοβοσκεῖον.

Calepini error.

πέταυρον quid.

Noſtra Gallinaria diuerſa eſſe a Gallinarijs veterum.

Fumus Gallinaceo generi amicꝰ.

Gallinarij deſcriptio.

deinde foratis duobus aduerſis parietibus induuntur, ita vt à tabulato pedalis altitudinis, & inter ſe bipedalis latitudinis ſpatio diſtent. Hæc erit cohortalis officinæ diſpoſitio, quam Columellę acceptam ferre debemus, à qua nonnihil diuerſa eſt, quam ponit Varro. Si ducẽtas, inquit, alere velis, locus ſeptus attribuendus, in quo duę caueę coniunctę magnę cõſtituẽdæ, quæ ſpectent ad orientem verſus, vtræq; in longitudine circa decem pedes, latitudine dimidio minores, & altitudine paulò humiliores. Vtriuſq; feneſtræ latitudine bipedali, & vno pede altiores, à viminibus factæ raris, ita vt lumen præbeant multum, neq; per eas quicquã ire intrò poſſit, quod nocere poſſit Gallinis. Inter duas oſtium ſit, quà Gallinarius curator earum ire poſſit. In caueis crebrę perticę traiectę ſint, vt omnes ſuſtinere poſſint Gallinas. Cõtra ſingulas perticas in pariete exculpta ſint cubilia earũ. Ante ſit, ut dixi, veſtibulum ſeptum, in quo diurno tempore eſſe poſſint, atq; in puluere volutari. Pręterea ſit cella grãdis in qua curator habitet, ita vt in parietibus circum omnia poſita ſint cubilia Gallinarum aut exculpta, aut affixa firmiter, motus enim, cùm incubant, nocet. Hęc ille, quanuis Florẽtinus non plures, quam quinquaginta in vno auiario nutriri prohibeat, quòd in anguſto arctatæ labefactentur. Quapropter auiariũ magnum ſit, neceſſe eſt. Columella ducenta capita vnius cuſtodis curam requirere etiam ſcripſit, eamq; ſedulam, ne vel ab hominibus, aut inſidioſis animalibus aliqua diripiantur.

Quot capita uni Gallinario cõmittenda.

Quod verò ad cortem attinet, ea ad meridiem pateat, & ſoli obiecta ſit, quò faciliùs hyeme aliquem tepore concipiat. Porticus furcis, aſſeribus, & frondeformandi, quæ vel ſcandulis, vel ſi copia ſuppetit, tegulis, vel, ſi facilius, & ſine impenſa placuerit, caricibus, aut geniſtis tegendi, ut æſtate caloris ſæuitia temperetur, animaliaq; ceu in vmbra degant.

Cohors qualis aſſe debeat.

Columella monet, ut puluis ſiccus, & cinis, ubicunq; cohortem porticus, vel intectum protegit, iuxta parietes reponatur, ut ſit, quo aues ſe perfundant. Nam his rebus, inquit plumas, pennaſq; emundant, ſi modò credimus Epheſio Heracleto, qui ait, ſues cœno, aues cohortales puluere, uel cinere lauari. Qui itaq; emolumẽti cauſa hocce auiũ genus educare volunt, ædiculam qualem ex Columella, vel ex Varrone deſcripſimus, ædificare poterunt, & quę ſequentur, diligenter obſeruare. Nonnulli, teſte Leõtino, domunculos, & nidos purgant, ipſaſq; aues ſulphure, aſphalto, picea luſtrant, ſed & ferri laminam, ac clauorum capita, atq; lauri ſurculos imponunt nidis, ut quæ ad arcenda prodigia (textus Græcus habet διοσημείας tempeſtates) omnia magnam uim habere videntur. Sed eiuſmodi remedia, ut diximus nimiam ſedulitatem veterum declarant.

Puluis, et cinis cur in corte habẽdi.

Gallorum etiam ratio habenda eſt ut totius Gallinarum numeri ſexta pars mares ſint, ſed id minimè obſeruatur à noſtris Gallinarijs, cùm alioqui haud ab re ab antiquis Geoponicis ea norma tradita ſit. Quoniam ſi plures Gallinæ fuerint, Gallum nimio coitu eneruant.

Cur plures Galli habẽdi.

Si ergo fortè euenerit, quod Gallum uel nouiter emeris, vel dono acceperis, eumq; in corte tua eum reliquo grege educare volueris, nõ temerè ſtatim, ac fortuitò ſolutũ dimittes. Sed curabis, ſi alij Galli ibi ſint, ne ab eis fugetur. [a] Aelianus eiuſcemodi Gallum recentem ſpõte fugitiuum ad ſuos familiares, & compaſcales, utcunque procul allatus fuerit, ſe recipere tradit, ideoq; cuſtodia ipſum muniendum, & vinculis occultioribus, quàm quibus apud Homerum Vulcanus irretitur, coercendum, idq; hunc in modum effici, ſi ei fidem adhibes, (nam reuera fabulam ſapit) menſam ſuper qua cibum capere ſoles, in medium cortis ſiſte, & Gallum ter circa ipſam circumferto, atque ita cùm cęteris auibus domeſticis liberum dimittito. Sic enim tanquam vinctus nuſquam aufugiet. Sed Gallus ad ſuos non reuertetur, vt ille ait, niſi à vicinis tuis illum emas, nam tunc propter veterem pellicum amorem facilè domum repetit.

Gallus nouitius quo modo tractandus.

[a] L.2.c.10.

Quod verò ad reliquam Ὀρνιθοτροφείαν, ſeu, vt Columella vertit, rationem cohortalem attinet, ea iam in ſolo uictu, & potu conſiſtere uidetur. Victus autem ratio ob duas potiſſimùm cauſas inſtituitur, ut ſcilicet vel oua pariant, & proli incũbant, vel pro hominum futuro paſtu ſaginentur. Sed cùm animantia ſint pamphaga, nihilq; non deuorent, abſumantq; naturæ ſuæ caliditate adiuti, adeo vt non ſolũ pręter omnia ferè granorũ genera, omnium animantium cùm terreſtriũ, tũ aquatiliũ carnibus oblectentur verumetiam nec humanis ſtercoribus, nec ſerpentibus, ſcorpionibus, eiuſmodiq; animalibus, venenatis ſibi temperẽt, quinimo conficiãt ac nonnũquã arenas, lapilloſq; ingluuie ſua deuoratos, teſte Dioſcoride, diſſoluant: nã cum hos in vẽtriculo aperto tantũ reperire ſit, (vnde & Gallicum vulgus, ut ſcribit [b] Laurẽtius Iobertus Gallus, earũ auiũ uentriculũ perie vocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt) nunquã verò in inteſtinis, itaq; non diſſolui tantũ, ſed confici etiã ab illis quiſpiã non ineptè iudicet, quia non priùs deſcendit concluſa ventriculo materia, quã ſit emollita, & in chilũ conuerſa. Quinimo auiũ genus, maximè earũ, quæ non ſunt carniuorę, & ſeminibus paſcũtur potiſſimũ, vt Gallinę, uentriculi mẽbranã habet denſiſſimã, in eaq; natiuũ calorẽ valde acrẽ, vt eſt in calybe ignito ob ſubiecti ſoliditatẽ. Atq; vt is calor cõſeruetur, eſt tunicę illi circũdicta ca-

ro

Victus ratio.

[b] In Apol. pro parad. 7. dec. 2.

ro multa, densaq; ac crassa: ut non sit mirum aues solidissima quæq; posse conficere. Cùm itaque iam ita omnia deuorent, naturaq; ventriculum largita sit tam mirificè calidum, iure merito de edacibus, helluonibusq; hominibus ac omnia sua ligurientibus natũ est adagiũ *Gallorum incusato ventrem*, quod ex Aristophane desumptum videtur: ait enim:

Prouerbiũ. [c] *In Vespis.*

Mihi dixerat uentrem esse Gallinacei
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Vt modò partum Gallinarum promoueamus, commodumq; ex ijs nobis percipiamus, cibos conuenientes exhibebimus, cauebimusq; ne deuorent, quæ sterilitatem inducant. Columella pro optimis cibarijs præberi scribit hordeum pinsitum, & uiciam, nec non cicerculam, tum etiam milium, aut panicum: sed hæc vbi utilitas annonę permittit: ubi uerò ea est carior, excreta tritici minutè commodè dari: quòd per se id frumentum, etiam quibus locis vilissimum est, nõ utiliter prębeatur. Posse etiam lolium decoctum offerri, nec minus furfures modicè à farina excretos: hos verò si nihil habeant farris, non esse idoneos, nec tantũ appeti. Palladius oua maiora parere tradidit, & sæpius, si hordeum semicoctum exhibeatur. Rasis idem facturas promittit Nasturtij seminibus tritis, cum furfure, & cum vino subactas, ac in cibum oblatis. Item magna oua tibi parient Gallinæ, si testam Laconicam tusam furfuribus, & vino admiscueris, & subactam Gallinis obieceris: item ad eundem effectum rubricam dissolutam cibo earum admiscebis. Sunt qui parere nequeuntibus Gallinis Melanthij semen, quod vulgò gith vocatur, exhibeant. [d] Matthiolus experientia sese compertum habere asserit Gallinas, quę hyeme, quo tempore propter algoris sęuitiam raro oua parere solent, cannabis semine uescuntur, numerosiore ouorum partu gaudere, & Brasauola per totã hyemem oua ędere testatur. Quod certè insigni priuilegio fecerint, cùm alioqui, teste Simeone Sethi, cannabis semen in homine genituram instar caphuræ exiccet. Sunt qui furfuribus coctis tanta crassitie, quanta sumi à Gallina poterunt matura Vrticæ semina immiscent, & sic per hyemem incalescere, & fœcundiores fieri promittunt: aliqui etiam urticas exiccant, manibus atterunt, in futuram hyemem seruant, & in aqua pro illarum cibo decoquunt ob eandem scilicet causam. Sed Brasauola ex semine vrticæ idem promittit, quod alij ex cannabis semine. Aliqui item uiscum decoquunt: cuius quidem pabulo fœcunditatem dari cuicunque animali, Plinius alibi author est. Crescentiensis gralegæ, siue rutæ caprarię semen dicere quosdam asseuerat, mirabiliter fœcunditatem Gallinarum augere. Contrà uinacea sterilitatem inducunt. Quę res nostras mulieres minimè latet, quando prorsus cauent ne toto eo tempore, quo pariunt, ea degustent. Vnde Andreas à Lacuna non parum hallucinatus uideri potest, γόνιμα quod ex vinaceis acinis cohiberi Florentinus scribit, firmitudinem vertens, cùm fęcunditatem transferre debebat: sed, ut uidetur nominis vicinitate falsus μόνιμα legit. Vetus item hactenus opinio inoleuit fabarum esum Gallinis sterilitatem conciliare: inde, vt apparet, nata, quòd [e] Theophrastus earum putamina radicibus arborum apposita uitam penitus tollere scripserit: etsi interim nullam Gallinarum mentionem faciat, tantum abest, vt earum esum illis interdicat, vt postmodum [f] Clemens [g] Apollonius, Auicenna, multiq; recentiores fecerunt. Cùm verò fabas inflare nulli non notum sit, & inflantia omnia venerem ciere, planè videre nequeo, cur ob dictam causam Gallinæ earum esu abstinere debeãt. Quare etiam eorum sententiam probare minimè possum qui Pythagoreos tradũt fabarum esum vetasse, quoniam comesæ mulieres infœcundas reddant. Quinimo contra [h] Plutarchus aliam causam affert, cur Pythagoras à fabis abstineri uoluerit, nempe quòd omnia legumina spiritũ, & humorem impurũ ingenerẽt in corporibus atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia [i] Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum. *Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq́, adferat. Ex quo etiam Pythagoræis interdictum putatur, ne faba vescerentur, quòd habeat inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis querenti vera contrariam.* [k] Hieronymus Mercurialis deniq; medicus nostri æui longè celeberrimus, mihiq; amicissimus non tantùm in eadem mecum opinione est, sed de Theophrasti verbis etiam dubitare videtur, & reuera nostri agricolæ, ut vberiorem segetem faciant, fabam priùs seminant, quòd pinguedinem quandam in terra relinquere noscant, unde subsequenti anno frumenti copiam maiorem colligant, tantum abest, vt sterilitatem agris inferre existiment. An verò earũ cortices, ut vult Theophrastus, arbores extinguant, an nõ, compertũ minimè habeo, & penes illum fidem eius relinquo. Esset verò super hac re diligẽs, prudẽsq; agricola consulendus. Ego itaq; fabas Gallinis minimè interdixerim, sed potiùs laudauerim. Nam & Bauatos audio apud quos fabæ uilis annona est, Columbis dare, ut ad venerem alacriores reddantur, & per consequens citiùs pariant. Vinaceis verò omnino abstinere iusserim,

Quis cibus pręscribendus cõmodi causa.

Vt oua maiora, & sępius pariãt.

[d] *In com. l. 3. cap. 148. Diosc.*

Cannabini seminis uis.

Sterilitatẽ cibi inducẽtes.

Andreę à Lacuna error.

An fabę sterilitatem inducant.

[e] *Lib. 5. de caus. Plant. cap. 21.*

[f] *Strom. 3.*

[g] *In Mirab. Hist.*

Pythagoras cur a fabis abstinuerit.

[h] *In Problematib.*

[i] *L. 1. de diuinat.*

[k] *L. 4. Var. lect. cap. 5.*

Fabę cur Columbis dentur.

quòd quanuis tolerabiliter paſcant, ex eorum tamen vſu, raro pariant, & oua exigua faciant. Sint igitur ipſis cibus poſt autumnum, cùm à partu ceſſant. Quod etiam Columellę preceptum eſt. Eo tempore, inquit, quo parere deſinent aues, id eſt, ab idibus Nouembris pretioſores cibi ſubtrahendi ſunt, & vinacea præbenda, quæ ſatis commodè paſcunt adiectis interdum tritici excrementis. Vitentur herbæ amarę, maximè abſynthium, ſiquidem ex eius eſu oua amariſſima pariunt. Sunt qui ex impura cibaria paſcentibus Gallinis putrida plerunque venenataq; oua naſci velint, & excrementoſa, ſi humanas fęces comederint. Lupinis etiam abſtinere debent ob eandem cauſam, tùm verò quòd ſub oculis grana gignant, ut Creſcentienſis obſeruauit, quæ niſi acu, teſte Palladio, leuiter apertis pelliculis auferantur, oculos extinguunt. Vuæ, quarum alioqui ſapore maximè afficiuntur, propter vinacea prohibentur, quæ ſteriles reddunt, tum etiam, quòd pituitam generent communem huius auium generis peſtem, maximè ſi immaturæ fuerint. Idem incommodum ficus adferunt, quorum eſu non minus gaudent, & perperam Ornithologus aut lectum ab Hermolao, aut malè intellectum hoc Græcum carmen ſuſpicatur,

Herbę amarę uitandę, & cur.
Lupini cur interdicti.
Vuę cur prohibitæ.
Ficus incōmoda.
Ornithologi error.
[l] Coroll. 194

Σῦκα φιλ' ὀρνιθεσι φυτευειν δ' οὐκ ἐθεχουσιν, id eſt

Ficus amant aues, plantare verò nolunt.

Cùm ceu prouerbialiter recenſeat Gallinaceos amantibus ficus ne ſerito: quaſi verò Barbarus Gallinaceos neget ficus amare. Sed hoc voluit indicare, vt qui eiuſmodi aues lucri cauſa educant, ficus non offerant, quòd, ut dixi, pituitam generent. Vt igitur huic malo obuiam eas, caprificum unà cùm cibo decoctam offeres, atque ita, teſte Columella, ficus faſtidire facies. Item vuarum faſtidium inducit vua labruſca de vepribus immatura lecta. Plinius alibi ſimpliciter cibo incoctam dari iubet, alibi cum farre miſtam. Columella cum farre triticeo minuto coctam eſurientibus obijci vult, polliceturq; eius ſapore offendi ita aues, ut omnem aſpernentur vuam. Sed videndum eſt, num eandem plantam intellexerit, quam Plinius. Hic enim alibi etiam vuę florem id præſtare ſcripſit his uerbis: *Vuæ florem in cibis ſi edêre Gallinacei, vuas non attingunt.* Fortaſſis œnantem è Græco vuæ florem tranſtulit. A Dioſcoride quidem memoratur genus uitis ſylueſtris ſterile, quod fructum non profert, ſed florem tantùm, quen œnanthen vocant. Sed Labruſca alioqui fructum fert, at exiguum eumq; prius admodum auſterum, pòſt mellitum, atque dulciſſimum. Cæterùm quæcunq; dabitur eſca per cohortem vagantibus, monet Columella, ut die incipiente, & iam in ueſperam inclinante bis diuidatur, ne ſcilicet mane à cubili latiùs euagentur, & ante crepuſculum veſpertinum propter cibi ſpem tempeſtiuiùs ad officinam redeant, poſſitq; numerus capitum ſæpius recognoſci. Nam omne volatile pecus paſtoris cuſtodiam facilè decipit. Quantum autem cuique aui exhibēdum eſt difficulter exprimi poſſe putem. Palladius tamen duobus hordei cyathis, unam, quæ uaga eſt, Gallinam benè paſci dixit. Qui verò ſaginare eas, & ad menſæ luxum educare volunt, diligentiùs, & maiori impenſa eas nutriunt, ut ea dignam mercedem conſequantur. Quæ res antiquiſſima certè eſt, & quam Deliaci primi exercuiſſe perhibentur, de quibus ita Plinius: *Gallinas ſaginare Deliaci cœpêre: unde peſtis exorta optimas aues, & ſuopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij Cos. XI. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur præter unam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit.* Meminit eorundem Cicero: *Vides ne inquiens, ut in pronerbio ſit, ouorum inter ſe ſimilitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuiſſe complures ſaluis rebus illis, qui Gallinas alere permultas quæſtus cauſa ſolerent, Hi cùm ouum inſpexerant, quæ id Gallina peperiſſet: dicere ſolebāt Petronio Arbitro Deliaci, Gallinarū curatores. Molles veteres Deliaci manu reciſi,* id eſt caſtrati, ut Scaliger exponit. Saginantur autem hyeme meliùs, quàm æſtate. Sunt tamen qui aſſerunt Gallinas potiſſimū pingueſcere, quo tempore arbores florent: maximè, ſi flores depaſcantur: oua verò tunc etiam citò corrumpi ac putreſcere. Locus ad ſaginandum calidiſſimus deligendus, & modici luminis, quòd motus earum, & lux pinguedini inimica ſit, ut Varro tradit, & experientia ſuffragatur: unde & [m] Martialis ganeæ nō imperitus fuiſſe videri poteſt, cùm non tantùm nobis tradiderit, quo loco ſaginentur, verùm etiam, quo cibo maximè. Ait autem.

Ne ficus, & uuas comedant.
Oenanthe quid.
Cibus quādo dādus.
Quantum offerendū.
Saginatio.
Quo tempore meli' pingueſcāt.
Locus ad ſaginandū.
[m] Lib. 3.

Paſcitur & dulci facili Gallina farina,
Paſcitur & tenebris, ingenios agula eſt.

Vocat autem dulcem farinam, quæ ex milio fit mulſo lacteue elotam, unde etiam [n] Plinius dicebat: *Inuentumq; diuerticulum eſt in fraude earum Gallinaceos quoque paſcendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbantur.* Pingueſcunt ferè viginti quinque diebus, ſingulæ caueis incluſæ, quæ ab vtraque parte foramina habeant, unum, quo caput alterum, quo caudam exerant, vt ſcilicet cibum capere, & excrementa deponere queant.

Farina dulcis.
[n] L. 10. c. 50
Quot diebus pingueſcant.

Pluma

Pluma omnis in capite, sub alis, atque clunibus detergatur, illic ne pediculos creet, hîc ne stercore naturalia lædantur. Varro ex alis, & cauda pennas euelli iubet. Florentinus extremas, quare & hæc eximi poterunt. Substernatur mundissima palea, vel molle fœnum. Nam si durè cubent, non facilè pinguescunt. At non obesas tantùm, sed in cibo etiam longè suauiores fore promittunt omnes fermè rei rusticæ scriptores, si farina hordeacea recenti aqua mulsa consperſa exhibeatur. Vnde Columella, postquã, vt videtur, ex Varrone, apud quem eadem leges, nisi quòd simplicem eam aquam dulcẽ uocet, simplici eam aqua conspergit, & ita offas ex eadem fieri iussit, primisq; diebus dari parciùs, donec plus cõcoquere consuescant: quòd cruditas uitanda sit maximè, tantumq; præbendum, quantum digerere possint: neq; antè recens exhibenda, quàm tentato gutture apparuerit nihil veteris escę remansisse. *Nam illi*, inquit, *qui volunt non solùm opimas, sed etiam teneras aues efficere, mulsa recente aqua prædicti generis farinam conspergunt, atque infarciunt.* Nonnulli, teste Varrone, pane triticeo, uino optimo ac odorato madefacto, & aqua prędicta opimant, ita vt viginti diebus pingues reddant, & teneras, Alij, inquit Columella, tribus aquę partibus vnam boni vini miscent, madefactoq; eodẽ pane obesant: & hoc modò farctam auem, quę prima Luna (quoniam id quoque custodiendũ est) saginari cępta, vigesima perglíscere tradit. Varro turundis hordeaceis partim admistis ex farina hordeacea, aut semine lini ex aqua dulci farciri scribit, idq; facere iubet usque ad dies vigintiquinq; tum deniq; pingues fieri. Laudatur à Florentino etiam milium. Et panicum ad Gallinarum Columbarumq; saginam potiùs datur, quàm ad hominum alimentum. Cardanus author est, Gallinas si pingui lacertæ, salnitro, cyminoq; farinam tritici miscueris, & hoc cibo eas saginaueris, adeo pinguescere hominesq; qui eis aluntur, ita pinguefieri, vt disrumpantur.[o] Io. Iacobus Vveckerus eiusmodi sese secretum ab Hollando quodam accepisse tradit ut Gallinæ pinguescant. In culina, inquit, facias tibi capsam, pluribus interstinctam capsulis, singulis cum suis foraminibus, per quæ capita extrudere foras possint Gallinę, cibumq; capere. His itaque capsulis, Gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, singulę singulis: cibusq; singulis horis offeratur, parum pro uice potu interdicto Cibus autem sit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capsulas inferius esse peruias, vt excrementa permeare possint singulis diebus diligenter auferenda. Cæterùm ultra duas hebdómadas inclusas Gallinas esse non oportet: prę nimia enim pinguedine interirẽt. Hęc ille. Audio etiam apud eosdem populos insigniter pinguescere, & citò, si ceruisia eis in potu apponatur pro aqua, item si reliquijs eiusdem ceruisiæ pascantur, sed & oua ita plura, maioraq; parere. Columella, Plinius, & Florentinus, cùm ad partum promouendum, tùm ad saginandum, Cytisum miro modo cõmedant, eamq; propterea in agro haberi plurimùm referre. Paucę enim regiones sunt, è quibus non possit eiusmodi arbuscula haberi. Columella eius folia ieiuni, seminaq; maximè probari ait: & alibi etiam non Gallinis tantùm, sed omni pecudum generi utilissimum prædicat, quòd ex eo citò pinguescat. Plinius Aristomachũ viridem cytisum Gallinis dari iubere scribit, aut si aruerit, madefactum. Denique Florentinus eius semina, & folia arida aqua perfusa offerri præcipit, quippe quæ non minus quàm viridia eas nutriant. Eiusmodi Gallinas, quæ hoc modo saginabantur, altiles, & farctas vocant, earumque nutritionem saginationem. Iam uerò non omnes aptas censebant teste[p] Plinio, sed eas tantùm, quæ pinguem in ceruice cutem haberent. Sed quia nostra ætas Capos potius, quàm Gallinas saginet, itaq; eiusmodi uictus Capis etiam præscribi poterit, de quibus suo loco pòst fusiùs dicemus. Quod si cibum respuant, fastidiantue, totidem diebus, inquit Varro, minuere oportebit quot iam farturæ processerint: ita tamen ne tempus omne opimandi quintam, & uigesimam lunam superueniat. Idem Columella, Cato, & reliqui Geoponici bis die cibum offerunt. Parum tamen refert, si pluries dederis: modò id obserues, ut cruditatem uites, quod præstabis, si cùm iterum cibum oblaturus, gutture examines: si enim prior descendit, iterum dandus alius, si non, nequaquam. Qui itaque sæpe offerre uolunt, ut Hollandus ille, de quo diximus, faciebat, parum exhibeant, idq; facilis digestionis. Quòd verò ad potum attinet: si farciantur, Cato meridie tantùm dari præcipit, aquamq; non plus, quàm vnam horam ante finendam. Quæ pariunt, & in corte diuagantur, potum tota die postulant, isq; nequaquam negandus, maximè, si æstus fuerit: sitis enim non aliter ac nobis hisce auibus nocet. Aqua autem mundissima sit. Nam stercorosa pituitam concitat: quare cohors per quàm vagantur, non tam stercore, quàm uligine careat: quę res cùm diligentissimum etiam custodem nimia assiduitate stercus colligendi torqueret, aquam tamen interim mundissimam esse oporteat, vasa in hunc usum fabricata clausa habere debebit. Ea autem talia sint, qualia his uerbis Columella describit. *Sint*, inquit, *qui aut aqua replentur, aut cibo, plumbei canales, quos magis utiles esse, quam ligneos, aut fi-*

Vt cibo gratiores fiant

[o] *L. 8. de secretis.*

Secretũ ad pinguefaciẽdas Gallinas.

Citisus cur commendetur.

Gallinę altiles, et farctę.

[p] *L. 10. c. 50.*

Gallinę saginationi aptæ.

Si cibum fastidiãt quid agendum.

Quoties dãdus cibus.

Potus.

Sitis auib[us] nocet.

Aqua qualis esse debeat.

Vasa aquã continentia qualia esse debeãt

aut fictiles compertum eſt. Hi ſuperpoſitis operculis clauduntur, & à lateribus ſuper mediam partem altitudinis per ſpatia palmaria modicis forantur cauis, ita vt auium capita puſſint admittere. Nam niſi operculis muniantur, quantulumcunque aquæ, uel ciborum ineſt, pedibus euertitur. Sunt qui à ſuperiore parte foramina ipſis opertulis imponant, quod fieri non oportet, nam ſuperſiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam conſpurcat. Eiuſmodi uaſa in Hollandia, ſed fictilia, propter minorem impenſam paſſim, cùm in agris ab agricolis, tum in urbibus fiũt, vt audio, ſed aquam tantùm, non autem cibum imponunt, uaſaq; ſingulis hebdõmatibus ad minus ſemel ſetaceo quodam inſtrumento, quod indigete ſermone ab officio de vuaſſer appellant, quaſi lauatorem dicas, abſtergunt, ne aqua intus fundo, marginibusq; adhærens putreſcat; verùm non in Gallinaceo genere tantùm, ſed in Columbaceo etiam, atque ab hoc nomen obtinere, dici autem Duuepotten, id eſt, uaſa Columbacea. Cæterùm cùm uino aſpergi cibum ante ex veteribus ruſticæ artis ſcriptores dixerint, agricolas in primis monitos uelim, ut à vino, aut eius fæcum vapore collecto ui ignis liquore abſtineant. Is enim Gallinis peſtifer, lethaliſq; exiſtimatur, uti etiam ius è carne ſalſa.

Duuepotten.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

GALLINAE teſte[a] Ariſtotele, ut reliquæ aues non altiuolæ, puluerat rices ſunt. Impendiò autem puluere gaudent. Vnde dicebat Epheſius Heraclitus cœno ſues lętari, velut cohortales aues puluere, aut cinere. Id uerò triplicem maximè ob cauſam faciunt, ut ſcilicet ita ſeſe volutando uelut quodammodo ſcabant, plumas, pinnasque emendent, & pulices excutiant. Quæ omnia alio modo ſe præſtare non poſſe optimè norunt natura docente. Cuius ductu etiam quietum ad pariendum requirunt locum, & cubilia ſibi nidoſq; conſtruunt, eoſq; quàm poſſunt molliſſimè ſubſternunt, quaſi non ignorent oua aliàs facilè collidenda iri, ſi ea in duriori loco ponerent. Sed in eo non tam ingenij ſui acumen produnt, quàm cùm iam pullos excluſerunt, quos ita tueri norunt, ut & pennis foueant, ne ab ambiente frigore, vel calore lędantur. Hos tanto proſequuntur amore, ut ſi noxium quodpiam animal, vt pote vel Miluum, vel muſtelam, uel maius etiam aliud eis inſidiari viderint, uel aliquatenus cognouerint, receptis eis primùm ſub alarum umbra, ſeu tegumento ſeſe acerrimas tutrices opponant cum maximo clamore hoſtibus pauorem incutientes, roſtroq; alis ſeſe defendentes, adeo ut propriam mortem potiùs obire in pullorum tutelam, quàm illis hoſtibus relictis fuga ſalutem quærere malint. Qua in re egregium nobis ſpecimen exemplarq; filios amandi præbent, tum etiam quando dum illos paſcunt, & cibos ſubinde collectos ore porrigunt ſe ſuamq; famem negligant. Quem amorem [b] Homerus ſub Achillis perſona olim deſcripiſit. Hic enim ſuos, quos pro Græcis ſubierat labores, & pericula prę nimia in eos beneuolentia conferens matricis auis (Gallinæ nimirum per excellentiam) in pullos affectui, ita apud illum loquitur.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 49.

Cur ſeſe puluerent.

Gallinarũ erga pullos amor.

[b] Iliad. 1.

Achilles Gallinis cõparatus.

Ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρῃσι
Μάσακ' ἐπεὶ κε λάβῃσι. κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ.
Sicut autem auis implumibus pullis affert
Eſcam poſtquam acquiſiuerit, malè autem eſt ei ipſi.

Citat hæc verba alibi [c] Plutarchus, vbi hæc eius verba leguntur Ὅτι ἡ Ὁμηρικὴ ὄρνις τῇ ἑαυτῆς τρέφει λιμῷ τὰ ἔγγονα καὶ τὴν τροφὴν τῆς γαστρὸς ἀπτομένην, ἀπωκρατεῖ καὶ πιέζει τῷ στόματι μὴ λάθῃ καταπιοῦσα. Gybertus Longolius ſic uertit. Homerica auis ſua fame paruulos natos paſcit, & nutrimentum quod ventri ſuo deſtinauerat, ore retinet, ne eo in ventrem delapſo in obliuionem ipſa adducatur. Sed lector, inquit Ornithologus, conſiderabit, an ſic potiùs reddi debeant verba poſteriora. Ventris ſui alimentum ore tenens, abſtinet tamen, & ne fortè nolens etiam diglutiat mordicùs premit. Vt vt eſt, uerba illa flagrantiſſimum Gallinæ erga pignora amorem teſtantur: de quo alibi idem [d] Plutarchus: *Quid verò Gallinæ,* inquit, *quas obſeruari noſtris oculis quotidie domi conſpicamur, quanta cura, & ſedulitate pullos cuſtodiunt, & gubernant? Alijs alas, quas ſubeant, remittunt; alijs dorſum, vt ſcandant, reclinant: neque vlla pars corporis eſt, qua non fouere illos, ſi poſſent, cupiant: neque id ſine gaudio, & alacritate, quod & vocis ſono teſtari videntur. Canes, & angues* (Ornithologus κίρκους, & δράκοντας pro κύνας, & δρακοντίας; vt vulgaris lectio habet fortè legendum, ſummo iudicio conijcit. Canes enim parum expaueſcunt Gallinæ: Circos reliquoſq; Accipitres maximè)

[c] L. de amor parent. erga liberos.

[d] Eodem lib. paulò pòſt.

ximè) *cùm de se agitur, solisq; sibi metuunt, fugiunt, tum quidem. Si verò pullorum agmini ab his periculum verentur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & suprà quàm vires patiuntur, sæpè dimicant. Enim verò huiusmodi affectiones opinabimur istis animalibus ingenerasse naturam, de Gallinarum, Canum, Vrsarum propagatione solicitam, non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? Nimirum reputantes ista naturam sequentibus exemplorum loco esse, duris autem suam exprobare inhumanitatem, propter quos sola hominis incusatur natura, quod amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit.* Haud minor etiam profectò Galli erga totam Gallinaceam familiam amor est, ipseq; nobis ueri, optimiq; patrisfamilias exemplar est. Is enim non vigilem tantùm sese suorum in primis præbet custodem, & manè, dum tempus est, ad quotidianum inuitat laborem, sed ipse primus exilit non tam voce, quàm reapse quid faciendum sit ostendens, ipse omnia verrit, omnia explorat, omnia dispicit, & simulatq; aliquid escæ nactus est, Gallinas, & pullos ad pascendum conuocat, interim ceu pater quidam, & symposiarchus excelsus adstat, & ad epulandum inuitat, hoc vnum semper curæ habens, ut suis sit, quod edant. Interea ipse disquirit, ecquid in proximo reperiat, quo reperto, rursus suam familiam citat alta voce. Accurrunt ilico. Ille sublimen se gerens, & vndique circumspiciens, ecquid hostile vsquam appareat, totam cohortem circumit, & obiter granum aliquando vnum sibi sumit, non citra inuitationem, vt se sui sequantur. Vnde apud Ausonium prouerbialiter legitur, *Gallinaceus Eucleonis*, in eum, qui omnia solet diligentissimè perscrutari, & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit, quod exquisita cura conquisiuerat. Gallus verò tum ideo quoque amorem, beniuolentiamque suam illam manifestat, dum se doloris, quo coniuges suas affici credit, consortem cantu longè alio, quàm cucuritu, sed Gallinarum cantui simillimo attestatur. Meminit eius [e] Oppianus his verbis: *Galli partus Gallinarum leuare, & doloris participatione solari videntur, dum placida, & exili voce eis accinunt*: dissentiens in eo ab Aristotele, quem Gallinas absque dolore parere, authorem esse suprà diximus. Vnde item [f] Porphyrium falsum ita scripsisse dicendum est: *Maritus etiam inter bruta partus dolores intelligit, & plurimi ex eis, parientibus fœminis condolent, ut Gallinacei: quidam etiam excubando iuuant, vt Columbi.* Verùm visus est aliquando Gallus, teste Aristotele, mortua Gallina, eius munus obire, hoc est, vel incubare oua, vel iam natos pullos educare, insigni sanè beneuolentiæ signo. Quid verò de ingenio eius dicemus, quo certè plurimùm valere quiuis meritò dixerit, qui perspectam huius auis naturam habuerit. *Proximè gloriam sentiunt*, inquit [g] Plinius, *& hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum quartaq; castrensi vigilia ad curas laboremue reuocant. Nec Solis ortum incautis sinunt obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunque sunt domo, exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes.* [h] Aelianus etiam non Solis tantùm, sed Lunæ etiam ortu lætari Gallinaceos scribit, vbi ait: *Gallinaceum exoriente Luna, quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atque exultare ferunt. Oriens autem Sol nunquam ipsum fallit, tum vehementissima voce contendens, se met magis, magisq; cantando vincere conatur.* Res item summa admiratione digna est, Gallum tum silentio uti, & pulchellam illam suam uocem, cucuritum inquam, celare nosse, cùm mortua Gallina coniuge sua, ipse eius officio fungens oua incubat, quòd id mulierem decere, & parum virile esse non ignoret, ut idem Aelianus memoriæ prodidit. Illud præterea ingenio harum auium ascribendum est, quòd cùm sese copia sanguinis immoderati aggrauari sentiunt, vnguibus cristas tam diu scalpant, donec illato vulnere sanguinis fluxum proliciant, atque ita ab imminentibus malis sibi ipsis medici liberent. [i] Plinius similiter herbam, quæ vocatur helxine agnoscere eos tradit, eaque sese dũ indigent remedio, purgare. Haud ab re igitur D. Iob quærebat; *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Verùm istæc intelligentia non rerum diuinarum cognitio est, vt quispiam ex Plinij uerbis, quæ paulò antè adduximus, qui nimirum sidera nosse, &c. dixit, arguere possit, sed naturalis, quæ tamen nec ipsa cum deliberatione constet. Quomodo etiam cum summa industria terram unguibus scalpendo uictum quærit. Hoc scalpurire Plautus dixit de sepulta olla loquens: *Vbi erat hæc* (olla) *defossa cœpit ibi scalpurire vngulis circumcirca*: veteres etiam ruspari, atque hinc eo verbo pro sedulò perscrutari vtuntur: unde alibi idem ait: *Corruspare tua consilia in pectore.* [k] Alibi denique facetissimè eiusmodi ruspationi scriptionem amasiæ Callidori comparauit, quia nimirum difficulter ob malè formatas literas legi poterat: ait autem.

An obsecro Hercle habent quoque Gallinæ manus è
Nam has quidem Gallina scripsit.

Galli amor erga familiam.

Diligentia.

[e] *In Ixeutic.*

[f] *L.3. de abstinent. ab anim.*

Gallus pullos educare visus.

Ingenium Galli.

[g] L.10. c.21

[h] *L.4. de Animal. c.29.*

Luna etiã exoriente lætari Gallos.

Gallinaceũ genus quo modo sese à pletora liberet.

[i] *L.8. c.27.*

Helxine herba Gallinaceis nota.

[k] *In Psed.*

Quorum uerborum ſenſum, atque uim, nemo, quod ſciam, omnium quotquot in Plautum commentati ſunt, hactenus aſſequutus eſt. Audio autem apud Hollandos eiuſmodi loquendi modum frequentiſſimum eſſe, ut uidelicet ſcriptionem parum legibilem Hennescrapſel, hoc eſt, Gallinarum ruſpationem vocent. Hetruſci pro ruſpare dicunt ſparnazzare, & metaphoricè vtuntur in prodigos ſua abijcientes inutiliter.

Hennescrapſel. Gallinarũ ruſpatio.

MAGNANIMITAS. PVGNA.

LAVS item Gallo maxima in animo pluſquam regio, adeo ut [a] Oppianus auium omnium pugnaciſſimum uocare non ſit ueritus: cuius nimirum tam excelſus animus eſt, tanta animi conſtantia, vt non uitæ, quæ omnibus animalibus cariſſima eſt, pericula tantùm ſubire, ſed perdere etiam eam malit, quàm alterius imperium, iugumque uel ad unicum tantummodò temporis momentum pati. Sciuit hoc Themiſtocles, ſciuerũt maiores noſtri, qui anniuerſarijs ſolennibusq; Gallorum pugnis ſolenni ritu inſtitutis perpetuos nos eſſe uoluerunt Gallorum imitatores. Aiunt uerò non Leonem modò ad eorum cantum, ſed baſiliſcum etiam expaueſcere: quod an uerum ſit, ut parui refert, ita certum eſt nullum animal maiori animo, & excelſiori vel caput criſtatum, & caudam erectam falcatamq; gerere, uel certamen inire, in quo frequenter antè moritur, quàm aduerſario cedat. Quare iure merito Marti bellorum, pugnarumque Deo ſacer habitus fuerit, & prouerbialiter Ἄρεως νεόττος, hoc eſt, *Martis pullus* uocatur: quaſi ad bella, pugnaſq; magnoperè propenſus. Verùm non in pugna tantùm animoſitas maxima eius eluceſcit, ſed in coitu etiam: à quo (tanceo modò, quòd ſalaciſſimus ſit, & unus multis uxoribus ſatisfaciens) cùm omne animal triſtari ſoleat, ſolus ipſe exhilareſcit, & cantu alacritatem ſpiritus atteſtatur: & Plato author eſt, Gallum degenerem ignauumq; antequam uicerit, canere. Nec ferè ob aliam cauſam, quàm propter uxorem pugnam init, ueritus ne alius amplexus earum illi clam ſuffuretur: unde ſcribit Athenæus Gallinaceum alteri mari cum Gallina coitum abſque pugna non permittere: quare Alberto neutiquam crediderim, Gallos ſcribenti, ſi multi ſint, nimio coitu Gallinas enecare. Haud tamen interim inficias iuerim eas à diuerſis Gallis iniri: nam id furtim fieri putauerim: ſimul uerò degere, uel ſaltem ſimul cum Gallinis coire, quod ille ſupponit, nunquàm crediderim: quinimo illud ego ex inſpectione didici Gallum unicum ſemper in uno loco imperium habere, & in alios, ſi fortè clam, ut dixi, cum uxorum ſuarum aliqua coierint, uel coire tentauerint, acriter animaduertere: unde item adagium extat ſatis triuiale, *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimùm poteſt*, quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ: uidetur autem innuere quemlibet in alieno ſolo timidiorem eſſe, & in ſuo regno ferociorem, & animoſiorem. In quo pariter ſenſu & illud notum eſt: *Domi pugnans more Galli* in illos, qui domi rixantur, quum foris ſint placidiſſimis moribus: unde dicebat [b] Plinius: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque domo ſunt, exercent. Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos velut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpe niſi morientibus.* Quod uerò ait ſapientiſſimus uirorũ Salamon: *Gallus ambulans inter Gallinas lætus*: id pariter Eucherius imperij ſignificationem eſſe dicit. Hoc item ceu magnificentiam, animiq; celſitudinem arguit, quod nunquam ſui ineundi copiam faciat abſque atrociſſimo certamine, ut [c] Athenæus author eſt. Denique & illud quod idem author ibidem teſtatum reliquit, & quotidiana experientia comprobat, quod ſcilicet quaſcunque ædium fores ingreſſurus, criſtam ſubmittat. Quod ab Aeliano fortaſſis mutuatus [d] Athenæus fuerit, quia ita ſcribit: Illud item in eo mirificum, cùm limen intrat, tametſi ſuperum altiſſimum exiſtit, is tamen ſeſe inclinat: quod quidem ipſum ſuperbia inductus facere uidetur, ne ſcilicet criſta uſpiam offendatur. His, ſi placet, adde, quòd pro caris uxoribus, pignoribuſq; ſuis aduerſus ſerpentes, Miluos, muſtelas, & eiuſcemodi feras alias, uiriliter decertet, & nos ad ſimile certamen, ubi ſeſe occaſio offerat, inuitet. Hieronymus [e] Cardanus Gallum ideo decantatiſſimo illi parricidarum culeo, unà cum ſerpente, cane, & ſimia inſeri à Romanis exiſtimabat, quòd ſuperbiſſimus ſit, uel ob gentis ſimilitudinem: quod ipſum [f] Scaliger ex inſcitia hiſtoriarum crediſiſſe tradit, quoniam Gallis nondum notis illa lex ſcripta fuiſſet: ſed nec hic rem acu tetigit. Quomodo enim Gallum includere potuêre Romani nondum notum? Quare ego pòſt ſuo loco ueram, ni fallor, eius rationem aſſignabo. Quod uerò ad pugnam Gallorum attinet, ad quam uel imago eorum in ſpeculo tantùm conſpecta eos inuitat, teſte Athenæo, ea ſingulari non caret artificio. Dum enim pugnant, naturæ ductu terram feriunt, & plumas circum

[a] *In Ixeut.*

Solennes Gallorũ pugnæ cur inſtitutæ.

Leo, & Baſiliſcus Gallum expaueſcunt.

Gallus cur Marti dicatus.

Gallꝰ à coitu cantat.

Quare pro Gallinis pugnet.

Gallꝰ adulterũ punit.

[b] *L.10.c.21*

Gallus ſtuprũ ſui non admittit.

[c] *Lib. 9.*

Gallus domũ intrans criſtam ſubmittit.

[d] *L. 4. c.29. de Animal.*

[e] *Lib. 19. de ſubtil.*

[f] *Exerc.240*

Gallorũ pugna deſcripta.

mas circum collum erigunt, pennasq; caudæ, quantum possunt, sursum, atque dorsum uibrant, assilientes interim, quò magis calcaribus suis, quæ ob id ceu tela in cruribus agnata, teste Plinio, agnoscunt, hostem feriant; unde legas apud antiquissimum Lucilium hos uel uersus, uel uersuum fragmenta.

Gallinaceus cùm victor se Gallus honestè
Sustulit in digitos, primoresq; erigit vngues.

Vbi, teste Nonio, primores ungues pro anterioribus dixit: quod non putem, cùm non ijs unguibus, sed calcaribus dimicent, quæ etsi in posterioribus tibiarum partibus ferè sita sint, inter insiliendum tamen, cùm scilicet aduersarios feriunt, ijs ita uti norunt, ac si ad anteriora locata forent. Ab eiusmodi certamine uulgare extat adagium: *Gallus insilit*, in eum, qui semel uictus redintegrat certamen: quod sanè sæuissimum conspicitur: unde dicebat [g] D. Augustinus: *Cùm ecce ante fores aduertimus Gallos Gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem.* Et paulò pòst pugnam ita describit: *Vt in eiusdem ipsis Gallis erat videre intenta proiectius capita, inflatas comas, vehementes ictus, cautissimas euitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum: quippe alia ratione desuper omnia moderante: postremò legem ipsam victoris, superbum cantum, & membra in vnum quasi orbem collecta, velut in fastum dominationis.* Sed doctissimè idem certamen hisce uersibus quàm breuiter Angelus [h] Politianus complexus est:

[g] *To. 1. lib. 1. de ordine.*

[h] *In rustica.*

Et regnum sibi Marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq; acuunt assaltibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans, cantu palmam testatur, & hosti
Insultans victo, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit: comes it merito plebs cætera regi.

Quanquam etenim Gallus animal natura pugnax est, ac magnanimum, ut diximus, ubi tamen se sentit imparem in conflictu, mirè deiectus, ac supplex profugit, seseq; occultat pudore suffusus, risum spectatoribus mouens. Ita apud Theocritum Amyntas Pollucem ad certamen prouocans. Tuus, inquit, ego, tu meus (nimirum uictus) uocabere, quia φοινικολόφων, id est, alitum rubricristatarũ talia sunt certamina. *Signum autem victi*, inquit D. [i] Augustinus, *elatas à ceruice pennulas, & in voce, atque motu deforme, totum & eo ipso naturæ legibus, nescio quo concinnum, & pulchrum.* Idem scribunt [k] Plinius, & [l] Aelianus: quorum hic: *Quod si*, inquit, *palma contingit, statim in victoria canunt, seq; ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægrèq; seruitium patitur, & plebs tamen æquè superba graditur, ardua ceruice, cristis celsa. Cælumq; sola volucrum aspicit, crebrò in sublime caudam quoque falcatam erigens.* Ille uerò clariùs: *Quod si*, inquit, *cum altero pugnans vincatur, idcirco non canit, quòd ex illa mala pugna spiritus fracti illi vocem supprimant. Cuius offensionis verecundia confusus in primam quamque latebram sese occultat. Sed si ex certamine victoriam reportârit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul, & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est.* Hallucinatur igitur alibi Aristophanis interpres, quando à Gallo uicto uictorem insectari scribit. Fugere autem uictum ipsum Aristophanem minimè latuisse, ex prouerbiali istoc, quod [m] alibi protulit, dicto, est manifestum Πτήσς ι φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ, id est, *horret Phrynichus, sicut Gallus.* Fuit autem hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniẽsis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Meminit eiusdem adagij [n] Plutarchus, qui cùm antea fuisset ferox, & insolens ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è quopiam poëta.

[i] *Loco citato*

[k] *L. 10. c. 20*

[l] *L. 4. c. 29.*

[m] *In Vespis.* Phrynicus quis.

[n] *In Alcib.*

Ε'πτηξ' ἀλέκτωρ ὥς, κλίνας πτέρον, id est,
Pauidus refugit more Gallinacei
Cùm victus alas ille submittit suas.

Vsurpatur verò id adagium in male affectum, & commotum, aut etiam pauitantem. πτήσσων enim Græcis fugitare significat, atque expauescere. Peculialiter autem de auibus dicitur. Similiter *superatus es à Gallo quopiam:* iocus prouerbialis dicitur in seruos, qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet, & abiecti, cuiusmodi nimirum solent esse Galli superati in pugna. Non tamen animositate vincuntur hæ alites, sed viribus, & eleganter antiquissimus Ion poëta Tragicus his versibus ostendit.

Nec iam corpore, vtroque, & ocello
Ictibus obtuso ille fatiscit,

Robore ſed labente gemiſcit
Et viuus ſeruire recuſat.

Quod poſtremum, etſi non vſque adeo ſemper verum ſit, niſi viribus tamen uictum cedere certum eſt: contrà fit in pleriſque alijs animalibus, quorum ferè ſemper alia alijs ante initam pugnam ſua ſponte cedunt. Quod intelligens Miltiades Athenienſium imperator, cùm Rex Perſarum excito Aſiæ robore tam multa millia traieciſſet in Europam, quaſi ad primum clamorem oppreſſurus Græciam, conuocatis in Panatheniacum conuentum ſocijs pugnantes oſtendit has alites, vt Philo Iudæus ſcriptum reliquit, ratus hoc ſpectaculum maiorem vim habiturum, ad promouendum eorum animos, quàm orationem. Nec eum fefellit ſua opinio. Spectata enim, inquit Philo, in brutis patientia, pertinaciaq; contentione uſque ad necem pugnantibus inuicto pectore, correptis armis eam expeditionem ſuſceperunt, quaſi bellaturi cum ingenti ſtrage hoſtium, contemptis mortibus, & vulneribus, vt ſaltem inſepelirentur libero ſolo patriæ. Nihil enim ad rem gnauiter gerendam excitat, ac deteriorum victoria maior, quàm ſperari poterat. Tradit item Diogenes Laërtius, Socratem Iphicrati duci animos adiecisſe, cùm ei oſtendiſſet Gallos Gallinaceos tonſoris Midæ aduerſus eos, qui erant Calliæ, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam utilitatem agnouit & [o] Chryſippus, dum Gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinem ſtimulos, & ſubijci calcaria prodidit. Quinimo fuiſſe apud antiquos hiſtoria docet, qui Gallos ad certamen inſtituerent, quos Columella auium laniſtas vocauit. [p] Plinius author eſt Pergami Gallorum ſpectaculum velut gladiatorum quotannis ędi. Apud Tarnaſaros Indiæ populos, nobiliores pugna eorum, ad quam tantummodo eos nutriunt, non oblectantur tantùm, ſed centum etiam aureos deponũt, quos ille, cuius Gallus in certamine ſuperior euaſit, domum victor reportat. Aiũt uerò qui eas regiones peragrârunt, Gallorum eorum certamen quinque quandoque horas durare, & victum victori niſi morte cedere quàm ſæpiſſimè. Idem certamen colunt Iauæ inſulæ incolæ, necnon qui Pulaoan inſulam habitant. Verùm nunquid id longo tempore fecerint, ut ſaltem veriſimile eſt, mihi nondum cognitum eſt: Græcos id olim obſeruaſſe tum ex allata Plinij authoritate, tum ex Aeliano etiam clarum eſt, qui Themiſtoclem contra barbaros exercitum ducentem duos in itinere Gallos fortè pugnantes vidiſſe prodit, ac imperaſſe, vt miles deſiſteret, acceptaq; de hac pugna occaſione, docuiſſe bonis, & ſtrenuis ciuibus, pluris patriam, liberos, uxores, parentes, Deoſq; penates æſtimandos, quam Gallis ſolam victoriæ opinionem. Qua de re conſule [q] Cælium. Cùm igitur uictor rediſſet, inſtituiſſe, ut quotannis Gallinaceorum pugna Athenis publicè exhiberetur. Quem morem etiamnum apud Bohemos in hunc diem durare audio, ubi primores pręparare Gallos aiunt pugnæ, quaſi gladiatoriæ, fieriq; ſponſiones pretij non parui, dum vnuſquiſque pecuniæ ſummam largam deponit, quam dominus victoris Gallinacei aufert. Et [r] Io. Goropius id Ambiuaritis populis, teſte Cæſare, Galliæ Belgicæ in vſu fuiſſe refert, magna ambitione duabus inter ſe certantibus factionibus, atque id cùm in pagis, tùm maximè in ipſa vrbe, cui à Ducis ſylua nomen eſt, (vulgò Tshertighen bos: eſt autem Brabantiæ nobilis vrbs, & regi catholico aduerſus Hollandos ſemper maximis in belli periculis fidem ſeruans) per octo integros dies in ipſa curia Gallos ad pugnam committi, ingenti partium ſtudio, & ſolicita victoriæ expectatione: in hac verò tantùm exardeſcere, vt ipſe uiderit ex Gallinaceorum certamine ad equeſtre duellum aliquem alium prouocaſſe, in eoque alterum uirum in primis ſtrenuum, & ueteranum equitem lancea in fronte ictum occubuiſſe eodem ferè modo, quo Henricus Rex Franciæ, cui per oculi alterius cauitatem pars fractæ lanceæ in cerebri ſedem eſt adacta. Legimus denique apud Gallos eiuſmodi Gallinaceorum pugnantium ſpectacula in ſcholis edi: quod fortè & ipſi fecerint, ut non alacriores tantùm iuuenum ſuorum ad pugnam animos reddãt, ſed etiam ſperatæ, ac optatæ victoriæ cupidos. Veteres, ut Gallinacei in pugna faciliùs aduerſus hoſtes ſuos tutarentur, ſtimulis ferreis æneiſq;, quos Sipontinus plectra dici aſſerit, illos armabant: unde etiamnum extat adagium αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id eſt, *tolle calcar vltorium:* in eum nimirum, qui iam ultionem parat: ſumptum autem eſt adagium ex [s] Ariſtophane, cum ait: αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ, hoc eſt, *tolle calcar, ſi pugnas.* Iucundum uerò, inquit [t] Cęlius, quod obſeruatum hac parte non reticebimus, Gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijci ſolitum, quò acriùs decertarent, ex quo facetiſſimè in ueteri comediæ ἐσκοροδισμένος, id eſt, allio paſtus, quod ſcorodon uocant, pro uehementi, ac nimis in pugnam procliui quandoque dicitur. Eodem modo proficiſcentes, ijq; qui bella, & caſtra ſequuntur, allium guſtant, quòd eos agiles reddat, uires addat, & animum acuat. Exhibetur etiam equis unà cum pane, & uino, ut ad prælium euntes faciliùs labores futuros ſuſtineant, ferocioreſq;

Miltiades Athenienſium Imperator Gallorũ pugnãtiũ exẽplo ſuos hortatur.

Socrates Iphicrati animũ addit Galli exemplo.

[o] *L. de Iuſti.*

Gallorũ certamẽ inſtitutum.

Auiũ laniſtæ qui.

[p] *L. 10. c. 21*

Themiſtocles cur Gallorũ pugnã inſtituerit.

[q] *L. 17. lect. antiq. c. 32.*

[r] *In Gotodanicis lib. 7.*

Hẽric⁹ Galliæ Rex quo modo mortuus.

Ferrea calcaria cur Gallis adhibita.

[s] *In auibus.*

[t] *L. 16. c. 13. Ant. lect.*

Allium cur Gallis exhibeatur.

Milites, & proficiſcentes cur allio utãtur.

cioresq; fiant. [u] Plinius item Gallinaceos pugnaciores reddi author est, si in cibum eorum politricum, & trichomanes addantur. Idem præstare aiunt adiantum: quod Io. Baptista Porta ideo fieri putat, quia hæc herba Galli cristam quodammodo æmuletur. Cæterùm inter Gallos alij alijs præferebantur. Laudabantur autem in primis, teste Plinio Rhodij, & Tanagræi: secundò Melici (Lego Medici) & Chalcidici. *Iam ex his*, inquit, *ad bella tantùm; & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitârunt Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, vt planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.* Hinc facilè hunc Suidæ locum restituas: ἀλεκτρύονα ἀθλητὴν ταναγραῖον, hoc est *Gallinaceum athletam Tanagræum*. Deest enim copulatiua cõiunctio, quæ & alibi apud eundem habetur: Ἀλεκτρύονα καὶ ἀθλητὴν ταναγραῖον, ubi eã prouerbialiter hoc accipi scribit: & siue Gallinaceum Tanagræum, siue athlætam Tanagræum dicas, animosum & strenuum intelligas: elegantius uerò fuerit, si hominem, & athlætam pugnacem, ac fortem Gallinaceum Tanagræum cognomines: quàm si athletam Tanagræum simpliciter. Non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed Gallos tantùm. Iam uerò ex his, quæ dicta sunt, cuiuis satis liquidò constare arbitror, Gallinaceos Gallos non solùm pugnacissimas alites esse, & à seruitio, iugoque abhorrere, sed ab antiquis, & à multis nostro æuo ob id in summo honore habitos; adeo ut olim [x] Plato illorum stoliditatem ridens, sese amicum bonum potiùs, quàm Gallum ἄριστον, id est optimum, seu pugnacissimum malle dixerit. Contrà Pallas huiusce bellicosissimi alitis imaginem, ut testatur Pausanias, in casside suo pictam tulit, & Mars sibi sacrum voluit, adeo vt vtrimq; bellorum Deo gratum fuisse videamus, atque hinc fortè Aristophanes aues hominibus, Persis uerò in primis imperasse per iocum scripsit: ait autem.

[u] L.22.c.21

Galli qui p̄ ferãtur ad prælia.

Suidas correctus.

Gallinaceus Tanagreus. Athleta Tanagræus.

[x] In Lyride.

Palladis cassis Galli imagine ornata.

> *Quod autem non Dei igitur hominibus imperarunt antiquitùs,*
> *Sed aues & regnabant: multa sunt signa horum:*
> *Statim autem vobis primum ostendam Gallum quod regnabat*
> *Imperabatq; Persis primùm omnibus, Dario, & Megabizo:*
> *Quare vocatur Persicus auis à dominatione adhuc illa.*

Sed uerisimilius fuerit primum Persarum regem Gallum fuisse dictum, vt in æquiuocis diximus. [y] Aristoteles fortitudinis huius uolucris causam in duras eius pennas reijcit: quasi uerò non aliæ darentur aues durioribus pennis, quæ tamen haud æquè fortes sint. Rases, penes quem eius rei fides esto, vinciturum pollicetur causam contra aduersarium, si calcar Galli de crure dextro tecum feras: & Kiranides fabulosissimus scriptor cristam capitis Galli cum grano thuris, & pauco cornu cerui timorem omnem nocturnum, si gestatur, omnemq; occursum malum auferre: hominemq; gestantem intrepidum reddere: quasi eiusmodi arma, quibus Gallus maximè superbit, crista nempe, & calcar ad hominibus animum addendum polleant: quod cùm non negauerim, minimè tamen affirmauerim, nihil scilicet certi inde habens. Atque hæc de Galli pugnacitate dicta sufficiant.

[y] In Physio.

Fortitudinis Galli causa.

Calcaris dextri Galli virtus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VIDETVR quidem occulta quædam sympathiæ, seu amicitiæ uis, potentiaq; subesse, quod aues cicures, & domesticæ tam audacter equos, asinos, boues, atque id genus iumenta alia contemnant, ac si cum mansuefactis elephantis simul alantur, non modò eos non pertimescant, uerùm per eos etiam ipsos gradiantur, & Gallinacei eorumdem dorso insidere audeant.

Domesticarũ auiũ cũ iumentis amicitia.

Cauendum tamen Gallinas alentibus, ne ad boum præsepia perrepant, maximè Gallinacei. Nam hoc quod decidit immistum pabulo, teste Columella, necem bubus affert. Gallinis item cum Pauonibus, Anatibus, Anseribus, & Columbis mutua intercedit beneuolentia: maior uerò Gallo cum Porphyrione, si Aeliano credimus, qui Gallum in eodem cum Porphyrione uersantem domicilio, tam insolenti miroq; amore illi coniunctum fuisse ex inspectione testatur, adeo ut tandem Gallo propter epulas occiso, Porphyrio conuictore suo priuatus, tantum doloris animo conceperit, ut postmodum nõ amplius cibum ceperit, sed inedia potiùs sibi mortem accelerare, quàm pòst superuiuere maluerit. Sed huius quoque abstrusa uidetur, ac occulta ratio, cur deficiente apibus cibo, si ad fores earum crudas Gallinarum carnes, & uuas passas posueris, inedia non sint perituræ: quod in scedulis meis notatum reperio, sed ex quo authore non memini: & an verum sit, haud scio: curiosus quispiam experiri poterit. Vt verò illud incertum est, ita hoc cùm pueris, tùm senibus

Gallinacei quomodo bub' mortẽ afferãt.

Galli cum Porphyrione mira amicitia.

Ne apes inedia pereãt

Galli cum Sole ſympathia.

nibus, & vt dici ſolet, lippis, & tonſoribus notum, & quotidie obſeruatum, nimirum Gallinaceum Gallum cum Sole habere ſympathiam. Hunc enim ad omnes mundi angulos, feſtinantem, exortiuum, occiduum, & meridianum voce admodum uocali, & alarum applauſu congratulantis in morem, ſæpenumerò ſalutat, & reſalutat. Adducant modò alij quas velint manifeſtas rationes. Ego hinc ſolare animal Gallum uocauerim, uti alij etiam Leonem ferarum generoſiſſimum, qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoque viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit: at contra, illi & uiſus, imo auditus tantummodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. [a] Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum item Diuus [b] Ambroſius tradidit: *Leo*, inquiens, *Gallum, & maximè album vertetur*. Cùm uerò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant; itaque, quod cum uenia huius ſanctiſſimi patris dixerim, omnes Gallos à Leone timeri crediderim, ſi modò uerum eſt, quod inter vtroſq; hæc antipathia intercedat. Id enim à me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum uideo. Sed ſi Plinio, Aeliano, Solino, Lucretio, Proclo, alijſq; credimus, quemuis Gallum à Leone timeri conſtabit. At hi rurſus cauſam huius odij non uno modo tradunt. [c] Plinius bis diſertiſſimis uerbis eius mentionem faciens, primò criſtam, & cantum, ſecundò criſtam, & falcatam caudam timeri à Leone aſſerit: cuius uerba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atque hoc tam ſæuum animal* (Leonem) *rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & Gallinaceorum criſta, cantuſq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes*: hîc uerò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægrèq; ſeruitium patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur, ardua ceruice, criſtis celſa: itaq; terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis*. Vides igitur hîc cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantummodo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Denique [d] Aelianus, Lucretius, & Proclus, alijque Gallinaceum ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum, ſtatuendumq;? Ego ſum eius prorſus opinionis ut (ſi uerum eſt, ut dixi, huiuſmodi innatum odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde id odium naſci credam, quòd utrumque animal ſolare eſt, ut [e] Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo quo Leonem fuget. Atque hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum uirorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet [f] Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui iure Galli peruncti fuerint, maximè, ſi ei allium admiſceatur*. Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc forte ſemina illa uocauit [g] Lucretius, quæ Leonum oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereq; faciant: hic autem ita canit:

Gallus animal ſolare.

Gallus Leoni terrori eſt.

[a] L. 22. 23. de animal.

[b] L. 6. Hex.

An album Gallũ ſolũmodo Leo timeat.

[c] L. 8. c. 16. & l. 10. c. 21.

[d] L. 6. de animal. c. 22.

Gallũ cur timeat Leo.

[e] L. de ſacrif. & mag.

[f] L. 29. c. 4.

[g] Lib. 4. de nat. rer.

Quin etiam Gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones
Inq; tueri: ita continuò meminêre fugai.
Nimirum quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cùm ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere non poſſunt ex vlla lumina parte.

Quod ſi uerò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatq; Leones criſta maximè perterreri, idq; inde conſtare, quòd Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atque euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, uti etiam cucuritus, dum longiùs abeſt. Vnde is ſolam criſtam, uel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu non tetigerimus. Etenim ipſemet [h] Aelianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & baſiliſcus Gallinaceum timeant, utpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumunt, non tamen optatum aſſequuntur. Angui quoque Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, ut nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atque ita uiuus

Leo Capũ non timet.

[h] L. 8. c. 28 de animal.

Angui terrori eſt Gallus.

Simia Gallum odit.

Culeus Romanorum.

ita uiuus parricida, viua sepultura fieret: proinde hoc significans Iuuenalis alibi canit.

Clauditur aduersis contraria simia fatis

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Verùm illud parum Gallo honoris conciliare videri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi etiam basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectū nempe semper spiritu pestilenti: quin etiam cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cùm Gallum uidere fortè contingit, animo tremere, & cùm cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rem non ignorantes qui per immensas Cyrenensium solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciunt, Gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiam longè abigat: author est huius historiæ[i] Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cùm apertis, tum occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapacium duntaxat hostilitatem, rapinamq; metuit, sed cùm Attagene, teste Aeliano grauiter etiam dissidet. At maior ab vncunguibus tāquam generis sui prædonibus expauescentia: ideoq; cùm acutissima acie præditus est, oculo vno cibum inquirit, altero sursum ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus a longè conspectis, alta uoce exclamitat, Gallinas suas conuocans, ut si per temporis angustiam liceat, simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisiùs adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis uxoribus, liberisq; ad necem sæpè usque cum eisdem dimicat, unde dicebat[k] Politianus.

Basiliscus Gallum timet.

Basilisci pestilens uir^9.

Gallus quibus itineris comes.

[i] L. 3. c. 31.

Galli hostes aperti, et occulti.

Gallus Attagenē odit

Gallus rapaces timet

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

[k] In rustico.

Gallus cur Miluū metuat.

Hunc etenim etsi in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quòd præ cæteris alijs incautiorem aliquam è suis è media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus, *Quæ leones exterret ales & basiliscos metu exanimat, Miluos expauescit*. Verùm ut hoc mirum videtur, quod Gallus tam timidam volucrem horreat, cùm alias si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus uel pullum, uel Gallinam è corte uisus antè rapinam suam non impunè sæpè fert. Quin imo ipsa Gallina ubi vel audierit tantùm, aut à longè uiderit huuc pullorum prædonem, eos ocyus sub umbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, ut id Gallus præstare non possit vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, ut si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant; imo quod amplius est, & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant: qui tanto Gallinis præcipuè terrori esse dicitur, ut audita tantummodò, dū incubant, eius uoce, oua vitiari credantur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non uerentur, quod hisce uersibus[l] Oppianus ostendit.

Gallina se, & pullos cōtra Miluū defendit.

Vt Gallus non ampli^9 canat.

Accipiter Gallinis timori est.

[l] L. 3. de venat.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fœtus lasciua tenellos.
Quæ si labentem videat pernicibus alis
Accipitrem à tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles pipiens se mœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis.
Sic profligat aues audaces sedula mater,
Et caros pullos ex alitis ore rapacis
Liberat, implumesq; fouet, simulatque relinquunt
Festos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs. Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis à rapiendis pullos Kuijckendief dici, unde eidem aui, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, idest Gallinarum occisorem, appellari cernerem. Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Hunerdieb

Kuijckendief.

Harroer.

cinerei. Humi ſedentes aues in agris & Gallinas in oppidis,& pagis repentè adoritur. Prę-
da fruſtratus tacitè diſcedit, nec unquam ſecundum facit inſultum. Hic per humum Ac-
cipitrum omnium uolat maximè. Quapropter habere oportet, inquit Columella, clauſum
amplum veſtibulum, idq; retibus munitum, ne Aquila, uel Accipiter inuolet: & has impen
ſas, & curas niſi locis, quibus harum rerum uigent pretia, non expedit exhibere. Si itaque
tantum emolumentum non præbeat Gallinacea tua familia, ut totam cortem retibus mu-
nire propter impenſas nequeas, poteris longè cùm minori ſumptu eiuſmodi vncungues fu-
gare. Plinius uolucres vite nigra (Petrus Creſcentienſis id de uite alba intelligit, quæ paſſim
per Italiam obuia eſt, nimirum cauſtica illa) id præſtari ex aliorum tamen relatu his uerbis
memoriæ prodidit: *Vite nigra*, inquiens, *aiunt ſi quis uillam cinxerit, fugere Accipitres, tutasq;*
fieri uillaticas alites. Et ſi verò eo modo rapacium auium impetus effugere poſſit Gallina-
ceum genus, ita contra difficiliùs à noxijs quadrupedibus ſeſe tueri poteſt, propter locorũ,
quibus ſeſe abdunt, commoditatem. Ex his aſtutiſſimam animalium vulpeculam in primis
non oderunt modò, ſed adeo uerò etiam pertimeſcunt, ut cum ſubdola Gallinaceos
quantumcunque in alto remoto loco intuetur, uel ſaltem oculos lucentes tanquam facu-
las eis oſtendit, caudaque quaſi baculo quodam minatur, præ metu ſeſe deorſum præcipi-
tent, fugereque conantes opprimantur. Rapit autem vulpes ex eis plurimas, adeo ut vna
nocte quadraginta, & amplius pullos ſimul cum matribus partim abſtuliſſe, partim ſemie-
ſos reliquiſſe meo cum malo obſeruauerim. Cùm autem nuſquam non domeſticis hiſce
alitibus infeſtæ ſint vulpes, tum verò id maximè faciunt in locis montanis, non ignaræ nimi-
rum, quòd ibi faciliùs latere queant in ſyluis, difficiliusq; capiantur. Vt itaque noxia iſtæc
animalia fuges, Gallinariumq; & cortem tuta reddas, placuit hîc etiam remedia docere, qui-
bus id præſtare queas. Tradit [m] Hector Boëtus, Scotos maximè monticolas tali conſilio il-
larum belluarum pernitiem anteuertere conſueuiſſe: *Vicis frequentioribus*, inquit, *ſingulæ*
ædes ſingulas Vulpeculas nutriunt, easq; earum carnibus contuſis, coctisq; animalium cibis miſcere ſo-
lent. Quæ autem pecudes, & volucres domeſticæ eas deguſtaſſent, duos propè menſes innoxiæ, ſecu-
ræq; paſcentes oberrant, vulpibus à ſui generis eſca tam anxiè abſtinentibus: quod ita eſſe comprobant.
Nam ſi qua non deguſtârit, peruagantibus inter Gallinas, *Anates, Anſeres, cæterasq; aues innoxijs vul-*
pibus ea ſola illis præda eſt, quam à genere ſuo abſtinuiſſe ſentiunt, ut appareat inferendis iniurijs nõnun-
quã iniurias propelli. Hęc ille: quod ſecretũ Plinius ignoraſſe minimè videtur. Nã & hic [n] alibi
ſcripſit, *Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint, vel ſi pellicula ex*
ea collo inducta, Galli inierint. Rutam ſyluestrem etiam aduerſus vulpes, & alia animantia
Gallinis infeſta valere legimus, & multò efficaciore fore, ſi vulpis fel cibo admiſtum adhibue-
ris, ut Democritus affirmat. Idem de cato ſcribunt [o] Dioſcorides, & Afranius, ſed diuerſi-
modè. *Tradunt rutæ montanæ*, inquit ille, *ſuccum Gallinaceis pullis inſperſum feles arcere. Catus*
ait hic, *non inuadet Gallinam, ſi ruta ſylueſtris ſub eius ala appendatur.* Cum muſtelis magis,
quàm cùm felibus inſitam inimicitiam exercent, nam has non prætereuntes duntaxat hor-
rent, ſed uoce etiam tantùm audita, teſte Aeliano, ferè exanimantur, cùm alioqui mugitus
boum, rugitusq; aſinorum pręclarè contemnant: Ab his quoque Plinius tutos Gallinaceos
pullos fore prodidit, ſi earum cinis in offa iſtis exhibeantur. Salamandræ pariter neſcio
quid ineſſe neceſſe eſt, quod occultè Gallinis noceat, nam & hanc referunt in aceruo tritici
repertam totum id inficere, Gallinaſque inde uiſcentes emori, cùm aliàs noxias quaſque
ſerpentes impunè ſępius uiſæ ſint deuoraſſe. At Gallinæ eo die, quo ouum pepererint, à
ſerpente non lęduntur, quin & caro earum tum à ſerpente morſis remedio eſt. Item ſer-
pentes quoſuis abſque noxa depaſcuntur, cùm alioqui, quod mirum videtur, ab ipſis mor-
ſæ moriantur, ſed magis adhuc admirandum eſt, quod tradit Plinius, nimirum superuentu
eorum, qui ſerpentium caniſue rapidi dente aliquando lęſi fuerint, Gallinarum incubitus,
& pecorum fœtus abortu vitiari. Vt ergò non mordeant Gallinas, ſic prouideto: Circa
caueas incendito cornu, cuius odere non fugari tantùm, uerumetiam eos interimi refe-
runt. Cum plantis quibuſdam hæ uolucres antipathiam habere uidentur, ac in primis
cum nobiliſſima arbore, quæ nobis eximium illud Bacchi donum ſubminiſtrat, cum uite
inquam, cuius florem ipſis in cibo exhibitum efficere ferunt, vt poſtmodum matureſcen-
tium vuarum eſu abſtineant. Sunt qui id, ut antea etiam obiter diximus, œnanthi ſyl-
ueſtri aſcribant; eamque cibo incoctam, & illis proiectam faſtidium gignere uuas ap-
petendi: uerùm Plinius id de vuæ flore ſimpliciter protulit. Vt ut eſt, utriuſque curio-
ſus quiſpiam poterit cum paruo ſumptu, at cum maximo lucro periculum facere. Nam
vuarum eſus, ut oſtendimus Gallinis admodum damnoſus eſt. Sed fortè cum omni ui-
te antipathiam habuerint, nam idem [p] Plinius, *Gallinaceis ipſis circulis è ſarmentis collo additis*
non

Vt rapaces aues fugentur.
Vitis nigra Accipites fugat.
Odium in uulpes.
[m] *In deſcrip. regni Scot.*
Vulpes quo modo fugẽtur.
Vulpes ſui generis carnibus abſtinent.
[n] *L.28. c.vltimo.*
Rutam fugare vulpes
Ne catus pullos rapiat.
[o] *L.3. c.45.*
Vt à muſtelis tuti ſint Gallinacei.
Salamãdra Gallinas enecat.
Serpẽs quãdo Gallinas lædere nequeat.
A ſerpentibus occidi Gallinas.
Gallinaceorum antipathia.
Vt uuis abſtineant Gallinæ.
[p] *L.29. c.4.*

non canere tradit, quod si verum est, insigne sanè, & occultum odium demonstrat. Audio denique & aquam vitæ, vt vocant, eis lethalem esse. Ex Sambuco magis canoram buccinam, tubamq; eodem referente, fieri credit pastor, si ibi cædatur, vbi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Quæ res ad quandam pariter antipathiam referri potest: sunt tamen qui physicam illius rationem talem assignent. Materies, inquiunt, sambuci mirè firma traditur: constat enim ex cute, & ossibus: quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quondam verò loca syluestria, qualia sunt, in quibus Gallorum cantus non auditur, sicciora sunt, ligna etiam illic sicciora, solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari credibile est, cùm vnumquodque corpus eò magis sonorum sit, quò siccius, simulq; solidius. Eandem etiam rationem [q] Cælius Calcagninus, quosdam assignauisse, scribit, postquam aliorum sententiam examinasset, suamq; diuersimodam attulisset, his verbis. Cur id fiat: (si modò verùm est,) nemo facilè dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed συμβολικῶς traditum putent, more Pythagorico, ut multum diuersum, quàm dicitur, intelligatur, sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo, ac religioso colendum esse. Sic non vulgari sed remotiori musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaque Sambuco tibiam, sambucamq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire ut remotiora petantur, atque inde decerpatur, ubi Galli cantus non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum, ad quem nemo adeat significantes, dicunt in eo, ne Gallum quidem unquam exauditum. Aut certè stridula illa, atque admodũ obstrepera vox Galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere, & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem, ut pote qua leo etiam tantæ animal constantiæ consternetur. Alij sunt, qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuę multò esse pręferendam; quòd ea procul, locisque abditis, hæc propè intra nostra septa adolescat. Quæ postrema sententia cum priori conformis est, quam à viris doctis examinari ventilariq; velim. Insigne contra immunitatis priuilegium Gallinis (sic enim apud [r] Dioscoridē ὄρνιθας trāsfero) accessit, cũ impunè baccis taxi, quę alioqui reliquis animalibus pestiferę sunt, vescantur. Quæ itaque uenena, non uenena in illis esse voluit prudentissima natura, eadem contrà quæ non venena sunt, pestifera illis esse voluit, sparti semine depasto eas emori cupiens, item hominis excremento, qui Helleborum biberit, ut Auicenna testatur. Albertus quædam vrticarum genera pullis mortifera esse scribit, Gallinamq; earum malignitatis consciam eas euellere conari, Verùm quæ hæ urticæ sint, non explicat. Tradunt item Gallum contra orobanchen herbam circumferri, uel semina terræ mãdanda Gallinaceo sanguine rigari, tanquam & herba leo (nam ita etiam vocatur) non minus, quàm animal à Gallo abhorreat. Oderunt quidem meritò hanc herbam agricolæ, quoniam cannabi, in quam spem omnem lucri ponunt, nutrimentum eripit, & quo minus ad optatam altitudinem excrescat, impedit, ad radices eius enascens. Poterunt ergo eiusmodi remedium experiri. Præterea Gallinæ metallorum regi auro venenum sunt, si [s] Plinio credimus, qui alibi ita scribit. *Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc venenum auri est.* Quod si verum est, inquit [t] Scaliger sanè sic præsęntius, & commodius adipiscemur aurum esculentum, quàm ex inani Cardani indicatione, aurum potabile. Falsum verò vanumq; esse medicina posterior innumeris experimentis comperit. Etenim ad deploratos morbos Gallinaceas carnes incoquunt, aurumq; adijciunt, quod tamen absumi non videtur. Sed videndum foret, num periclitantes aurum prius liquidum reddere deberent, quando id de liquescenti auro Plinius prodidit: quinimo sunt, qui eam dictionem (liquescenti) exponunt in oleo per artem chymicam redactum, quasi Plinius huius artis nõ fuerit ignarus: quod alioqui mihi nunquam lectum. Vt ut est, inde saltem excogitata medicis ratio est parandi iuscula ἀναληπτικὰ cum carne Gallinæ, & auri folijs. Postremò cum tonitru Gallinæ dissident. Quandoquidem si cùm incubant, tonuerit, non modò oua pereũt, ut Aristoteles, & Plinius tradunt: uerumetiam, teste Columella, semiformes pulli interimuntur, antequam toti partibus suis consũmentur. Ne itaque tanto detrimento afficiantur agricolę, malo huic obuiam ire debent. Remedium autem contra tonitru, teste Plinio, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Plurimos etiam scribit Columella intra cubilium stramēta, graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita unà cum clauis ferreis subijcere: quod hęc cuncta remedia credantut esse aduersus eadem tonitrua.

Ex Sambuco ubi buccina magis canora.

[q] *L.2. Epist. quæst.*

[r] *L.4. c.75.* Baccis taxi vescuntur impunè Gallinæ.

Sparti semen, & hominis excrementũ, qui Helleborum biberit, Gallinas occidit.

Vrticæ Gallinis infestę

Gallus contra orobanchen circũfertur.

[s] *L.29.c.5.* Gallinæ auro venenũ sunt.

[t] *Exerc. 88.* Aurum nõ consumi à membris Gallinarũ.

Iuscula ἀναληπτικὰ.

Gallinæ tonitru inimicum.

Ne tonitru noceat.

DE AFFECTIBVS CORPORIS Gallinaceorum.

Pituita Gallinarum quid. Alba pellicula quid.

INTER affectus corporis quibus Gallinaceũ genus infeſtatur, pituita, ſiue coryza, quæ ipſis peculiaris, ac inimiciſſima eſt, & ptiriaſis ſeu pedicularis morbus, peculiares ſunt. De quibus itaque priùs dicendum videtur. Pituita eſt humor è cerebro in nares, nec non in fauces deſtillans, edendi, bibendiq́; cupidinem eis auferens, linguæq́; officiẽs. Palladius albam pelliculam vocat extremam linguam veſtientem; adeo ut ſæpè periculo non careat id malum, ſed interimat etiam. Signa euidentia admodum ſunt, nam lingua indureſcit, ut pipire, glocire, glacillare, cucurireq́;, in ſumma vocem emittere nequeant: marceſcunt etiam & cibum capere nolunt. Eſt autem affectus iſte, quem nos vulgò la piuida dicimus, ſuperiores Germani das pfippe, inferiores de pippe. Quę nomina, vt videtur, per onomatopœiam ficta ſunt, quoniam hoc auium genus ita affectum conſimilem uocem edat. Oritur a ſordido potu plerunque.

Piuida. Pfippe. Pippe

Quo tempore pituita laborẽt.

In aſſignando tempore, quo maximè hoc malo torquetur, à Plinio Columella diſſentit. Plinius enim inimiciſſimam eſſe illi teſtatur, *maximè inter meſſis & vindemiæ tempus*. Contrà Columella, *cùm frigore, & cibi penuria laborant*. Quis autem inter meſſis, & vindemiæ tempus frigore torqueri dicat? ut interim de cibo nihil dicam? Nã & cibum in agris, ubi meſſis fuit, copioſorem habent. Quare fortè dicendum eſt, tam ob exuberantem calorem, qualis inter meſſem, & vindemiam eſſe ſolet, quàm ex immodico frigore in id malum incurrere.

Fic, & vua immatura Gallinaceis inimica.*

Addidit porrò, & aliam cauſam Columella, cùm ſcilicet ficus, aut vua immatura ad ſatietatem permiſſa eſt. Ita enim textus legi debet, ut Ornithologus etiam exiſtimat, non autem cùm ficus, & vua immatura nec ad ſatietatem uſque permiſſa eſt, vt vulgati codices habent. Nam eo modo ſenſus verborum non cohæreret. Cęterùm vt & alteram cauſam examinemus, quòd ſcilicet ex cibi penuria pituita oriatur, ut ille tradit, iterum Plinio diſſentit, qui alibi diſertiſſimis uerbis eius remedium in fame ponit. Quid igitur dicendum? Putârim ego Columellam de penuria cibi præſtantioris loqui, vt nempe quid præter naturam deuorare coactæ eo malo afficiantur. Plinium verò ex cibi melioris copia, pleoricum habitum nactas ita affici credere, itaque inediam præſcribere.

Pręſeruatio à pituita.

Vt præſeruentur ab eiuſmodi malo, Columella præcipit, ut puriſſimam illis aquam potandam demus. Id autem præſtare non poterimus, niſi cùm aquæ, tùm vaſorum etiam curam habeamus, hoc eſt, niſi aquam purã limpidamq́; ſemper demus, ſępiusq́; ne marceſcat, immutemus, vaſaq; aliquoties intus, & extra abluamus, & immũditijs detergamus.

Origani vſus.

Leõtinus origanũ in aqua macerat, eamq́; ita bibendam offert, præſeruareq́; à pituita Gallinas arbitratur. Eodem modo alias herbas ita aquę imponere poterimus, ac ſimiliter à tali affectu Gallinas prę ſeruare. Vult item Columella Gallinaria fumigari, & ab excrementis aliquoties repurgari.

Cura pituitæ.

Si uerò iam in morbum inciderint, ad alia remedia confugiendum eſt, idq́; non ſolummodo, ut vulgus facit, penna per tranſuerſas nares inſerta, ac quotidiè mota; quandoquidem quæ ita curantur, multas ſępius interijſſe compertum eſt: Verùm alia etiam tentanda medicamina: quorum magna copia cùm apud authores, recentiores maximè extet, itaque & nos aliquot abducemus, vt doctiſſimus lector ex ijs ſeligat, quod ſibi accomodatius videbitur.[a] Plinius alibi miſtum far in cibo prodeſſe tradidit &[b] alibi acinos liguſtri,[c] alibi denique fumum herbæ ſabinæ eiuſmodi morbum ſanare.[d] Galenus idem pollicetur ex allijs, & cæpis.

[a] L. 19. c. 6.
[b] L. 24. c. 10
[c] L. 21. c. 11
[d] L. 2. Meth

Allij uſus ad pituitã.

Allia etiam multi alij commendant, ſed diuerſimodè exhibent. Etenim quidã, teſte Columella, ſpicas eorum tepido madefactas oleo inſerunt: quod pariter Palladius repetijt, ſed pro ſpica mica habet, corrupto, ut videtur, textu. Paxamus eiſdem minutim conſciſis, & in calidum oleum iniectis, vbi refrixerint, ora Gallinarum colluere iubet, ac, ſi illa vorauerint, efficaciùs reſtitui ait. Nonnulli, eodem referente allia in humano lotio elixant, roſtrumq́; Gallinę illis fouent, cauendo quàm maximè, ne portio aliqua in oculos influat. Leontinus pariter allio roſtri foramina inungit, aut in aquam conijcit, & potandã exhibet.

Scilla pituitę Gallinaceorum remedium.

Scilla munda in aqua macerata, & exhibita cum farina idem præſtat. Sunt qui ad idem malum origani, hyſſopi, & thymi ſuffitu caput Gallinę fumigent, & mox allio roſtrum eius perfricent. Quidam etiam urina tepida rigant ora, & tam diu teſte Columella comprimunt, donec eas amaritudo per nares emoliri pituitæ nauſeam cogat.

Staphiſagriæ uſus.

Vua quoque quam Græci ſtaphiſagriam vocant, cùm cibo miſta prodeſt, vel eadem cum aqua trita potui data.

Leonti-

Leontinus vrina quoque rostra abluere iubet, quasi ea per se sola pituitam curare apta sit.
Verùm & membrana ipsa leuiter vnguibus auellitur, ac post allio trito plaga mundata con
spergitur. Eiusmodi verò omnia remedia mediocriter laborantibus Gallinis adhibentur.
Nam si pituita circumnenit oculos, & iam cibos auis respuit, ad ferrum deueniendum est.
Columella genas rescindi iubet, Paxamus partes aperiri, quæ sub gena consistunt, & coa-
ctam sub oculis saniem omnem exprimi, atque ita paulum triti salis uulneri infricari. Quo
tempore ad vmbram ducendas esse admonet. Quod ad potum attinet, is talis sit, quem di-
ximus, aqua munda nempe, vel in aqua allium, vel eiusmodi remedia, qualia recitauimus,
macerata sint. Andræas Cęsalpinus corticē fraxini internū, aquam in qua maduerit, cæruleā
reddere, & Gallinis, cùm morbis laborant, apponi scribit, sed ad quos morbos, & cuius au-
thoritate id faciat, non addit. Fas est credere de pituita loqui Nam etiam antea eius ligni
decocto fælici successu Guaiaci loco usurpari dixerat. Secundus morbus, quo Galli, Gal-
linęque laborant, ptiriasis est, cùm scilicet pediculis, atque pulicibus infestantur, maximè
cùm incubant. Hic autem affectus faciliùs, quàm pituita tollitur: quinimo sæpenumero
sibi ipsis magistrę eo sese puluerando liberant. Cæterùm & hoc malo affectis ueteres cùm
Latini, tùm Græci Geoponici remedia præscripsere. Multi illitu olei è lino facilimè curari
tradunt, staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa Palla-
dius, Paxamusque laudant, si malum leue est, sin pennarum penetrârit secreta, decoctum lu-
pinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut, quod præstan-
tius esse aiunt, cineribus saponariorum à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes,
istoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eisdem animalculis præseruandas iri tradit, si
in cubilibus, cùm peperunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Aloisius Mun-
della Capos epilepsię obnoxios esse prodidit. An verò Gallus, & Gallina eodem morbo
laborent, ignoro. Ex oculis autem laborare, utrumque certè scio, nam & eorum acie pa-
rum valere author est Aristoteles. Si itaque ij malè habeant, mulieris lacte, aut portulacæ
succo, vel sale ammoniaco, & cumino, & melle, æquis portionibus contusis illinito. Ipsas
verò sub umbras deducito. Crescentiensis hęc remedia ita recitat, ac si prodessent etiam
ad grana illa, quę sub oculis prouenire solent ex esu Lupinorum amarorum, quod minimè
probo, quandoquidem ea, nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, visum extinguūt, tan
tùm abest, ut tam leuibus medicamentis cedant. Deprauatur item huic auium generi ap-
petentia, ac potissimùm Gallinis, hisq; nisi cùm pariunt. Etenim tum quandoque cùm
propria, tùm aliena oua depascuntur. Si ergo ita laborent, ut à tam prauo more desuescant
ex ouo albumen effundes, & in luteo ipso humidum gypsum inijcies, ut testæ duritiem con-
trahat. Volentes quippe in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid
succi, ouorum aliorum fastidio capiuntur, atque ita tandem appetentia illa deprauata cor-
rigitur. Si diarrhœa infestat illas, ut fit quandoque, farinæ tantum, quantum manu appre-
hendi possit, tantumdemq; ceræ uino leuigabis, & pastam conficies, atque ante alium cibū
deuorandum offeres: aut pomorum, Cydoniorumue decoctum bibendum dabis. Quæ
mala sub cineribus cocta in eodem casu auxiliantur. Aegrotant præterea Gallinæ, teste
Alberto, cùm multa pariunt, & non incubant, eò quòd non abstrahuntur à partu: quoniā
ipsis omnis potentia, ac virtus ob nimium partum exhauritur. Quod, ut uidetur, Alber-
tus ab Aristotele mutuatus est, sed qui id vniuersaliter de omnibus auibus prodidit. Rursus,
quæ incubant ægrotare quibusdam dicuntur, sed tunc animo potiùs, quàm corpore lan-
guent. Nam nimius erga pignora sua amoris affectus, quem immutata uox acutior nem-
pe facta indicat, morbi istius, si ita appellare placet, causa existit. Eodem tempore furere Ari
stoteles eas dixit propter inediam. Cum mulieribus verò commune habent, quòd abortiāt.
Qui sanè affectus heris maximo detrimento est, quòd oua imperfecta, ac non debito sæpè
pè tempore pariant. His ita medentur: oui candidum assatum, & uuas passas tostas æquo
pondere terunt, & ante alium cibum offerunt. Atque hi fermè Gallorum, Gallinarumq;
affectus sunt. Quod modo ad pullos spectat, ij quasi primis infantiæ diebus persedulò tra-
ctandi sunt, plumulæq; sub cauda clunibus subtrahendæ, ne stercore coinquinatæ dure-
scant, & naturalia præcludant. Sed quanuis id caueatur, sæpè tamen euenit, ut aluus exitū
non habeat: itaque pinna pertunditur, & iter digestis cibis præbetur. Cauendum pariter, ne
stercus etiam pedibus eorum adhæreat; Nam podagram creat, sed qua Capi magis quàm
Galli afficiantur, quin imo Capi miris modis, Galli nō, si Scaligero credimus, qui huius quę-
siti etiam hanc rationem assignat: Quia Capis pusillus calor, edacitas multa: in Gallo calor
multus, cibi abstinentia non minor.

Quādo ferro medēdū pituitæ.

Gallinarū pituita laborantium potus.

[e] Lib. 3. de Plant. c. 13.

Ptiriasis, & eius cura.

Epilepsia capos torqueri.

[f] L. 2. Hist. c. 2.

Oculorum morbi in Gallinis ut curentur.

Ad deprauatam appetentiam.

Ad diarrhęam.

Gallinæ nimis copiosè parturiētes ægræ fiunt.

Gallinę incubantes cur ægrotent.

[g] 10. Probl. 73.

Gallinæ abortiunt.

Ad abortū Gallinarū remedia.

Pulli.

[h] Exerc. 277 2.

CAPIENDI RATIO.

QVANVIS eiuſmodi volucres ab aucupibus nec retibus capiantur, nec fallantur laqueis, nec viſco deniq; decipiantur, quoniam eas vel in cortibus vagãtes vel gallinarijs incluſas habemus, attamen ut vagantes, quæ nobis ſæpe huc & illuc fugiendo negociũ faceſſunt, abſq; moleſtia ocyus, vbi neceſſitas vrget, allectæ è media corte vel ex agris etiã ad præſentẽ vſum nobis cedant eiuſmodi aſtus poſſunt excogitari. Berytius frumentũ laſere, & melle mixtis maceratum, & Gallinis obiectum eas quaſi vertigine affici ſcribit. Quod ſi verum eſt, ut multi affirmant, id allectis Gallinis in paſtũ exhibere poſſemus, & ceu temulentas capere. Solus Andreas à Lacuna laſeri cõtrariam facultatem tribuit, quod, vt pace eius dixerim, neutiquã approbare poſſum: cũ nec verba Græca ſic habeant: neq; talis aliqua laſeris vis legatur apud alios ſcriptores, ſed potius pleriſque animalibus venenoſa. Tradunt enim pecora eo aſſumpto, cùm ægrè habent, aut ſubinde priſtinam ſanitatem recuperare, ut plerunque contingit, aut emori. Eodem modo ſi hyoſciami ſuffitum percipiant, corripiuntur amentia quadam adeo, vt non de ſedibus ſuis duntaxat abire obliuiſcantur, ſed decidant etiam, & capiendi ſui copiam faciant. Quo aſtu vtuntur illi nebulones Aegyptij, quos vulgò Cinganos appellant. Nec verendum eſt ab eiuſmodi Gallinarum eſu noxam proficiſci. Nam & reliquę, quę eodem cibo (loquor autem de frumento, de quo paulò antè) paſtæ ſunt, mox conualeſcunt. Si aſſam fœtidam exhibueris in victu, pennæ omnes decident, & uelut mortuæ ſeſe capiendas tradent. Cardanus eoſdem ſcurras Gallinas, Anates, Anſeres, cuniculoſq; ſuffurari ſcribit, ita autem citò hamo affixos auferre, ut neq; motu alarum, neque voce furtum prodant. Sed huiuſmodi furtum neſcio quomodo, ut ille putat, bene cedat furi. Etenim eſto, quòd hamo in gulam iniecto vocem illis adimant, non uideo, quomodo alarum concuſſionem impedire queant, & ſi hoc etiam concedamus, vt nimirum duobus hamis utramque illam actionem, vocem ſcilicet, & commotionem impediant, ſociæ vel Gallinæ, uel Gallus maximè vel Anſeres elato clamore, vt in conſimili caſu facere ſolent, Gallinarios excitabunt, furtumq; prodent.

Laceris uis venenoſam eſſe.

Pecora laſeris eſu moriuntur.

Hyoſciam° Gallinas dementat.

HISTORICA.

POLYARCHVM referente Aeliano, ferunt, eò mollitiei perueniſſe, vt canes etiam, & Gallos, ſi quibus delectatus fuiſſet, mortuos efferret publicè, & amicos ſuos ad funus conuocaret, ſplendideq; ſepeliret, atque, quod maius eſt, in monumentis eorum columnas erigeret, quibus eorum epitaphia inſcriberet. Qui ſanè Gallo amoris illius in hominem iuſtam reddidit talionem. Sed vt ad ueriora ſermonem noſtrum conuertamus, Laurentius Surius ſanctum Germanum Epiſcopum Antiſiodorenſem prodidit, cùm in itinere noctis cæcitate compulſus mediocris hominum ſtatus ſucceſſiſſet hoſpitio (nam id maximè ambitum fugiens requirebat) & in diuino opere ſolito pernoctaſſet officio, lucem ortam eſſe nullis Gallorum cantibus nunciatam, cùm earum auium copia in eiſdem domibus nõ deeſſet. Cauſam nouitatis exploraſſe, audiſſe multum iam tempus eſſe, quo triſtis taciturnitas naturale Gallicinium damnauiſſet: ab omnibus verò exoratum mercedem manſionis exoluiſſe. Acceptum namque triticum benedictione condiuiſſe, aueſq; eo paſtas auditus habitantium vſque ad moleſtiam frequentatis cantibus fatigaſſe. Ferunt, & maiorum noſtrorum æuo in Hiſpaniæ nobili quodam oppido, & ob miraculum iam per totum Europam celeberrimo, vulgò S. Domenico della Calzada dicto, Gallum mortuum, coctumque cantu ſuo illuſtre quoddam, at potiſſimum cauponis filiæ facinus prodidiſſe. Etenim uirũ quendam vnà cum vxore, & filio haud deformi iuuene Compoſtellam, ubi D. Iacobi corpus conſeruatur, cuius videndi, & adorandi gratia eò ſe conferebat, vt plurimos quotidie facere videmus, & ego in iuuentute mea eadem etiam pietate ductus feci, iter feciſſe, caſuque in iam dicto oppido in diuerſorio pernoctaſſe, filiam verò hoſpitis amore ſpecioſi illius iuuenis captam, ei corpus ſuum obtuliſſe: Cùm verò ille copiam ſui negaret, ſeq; iam altiora cogitare diceret, cæleſtibuſq; tantùm unà cum patre, & matre incumbere, ac in ſanctiſſimo itinere eſſe, in ſumma nec poſſe, nec velle illicitę illius libidini obtemperare, illam, quo maximoſta-

Polyarchi hiſtoria.

To.4. in ei° vita l.1.c.8.

Galli canũt per miraculum.

Galli miraculũ in Hiſpania.

ximo flagrabat amore in summum conuerso odium, in abeuntis sarcina clam argenteam
patinam celauisse, & cùm iam ille aliquot passus ab urbe discessisset, altum exclamauisse, pa-
tinam illam furto ab eo iuuene ablatam fuisse: cauponemq; eius patrem conuocatis lictori-
bus illum persequentem ab incœpto itinere redire coegisse, & reperta in sarcina patina, ma-
nifesti furti illum apud senatum accusauisse, & ad furibus peculiarem mortem, furcam,
nempe condemnatum fuisse. Parentes uerò quamuis tam inopinatam, tamq; infamem ca-
rissimi filij sui necem maximoperè flerent, ab incœpto tamē itinere non destitisse, sed Com-
postellam appulsos D. Iacobum tam obnixè rogauisse, vt dolorum eorum misereretur,
quod se fecisse sanctus post edito euidentissimo miraculo declarauit. Nam cùm domum
reuertentes per eandem viam iter haberent, filium suum uiuum lætumq; reperisse in eodem
loco, ubi mortem tam turpem subierat. Vnde persolutis primum D. Iacobo gratijs mira-
culum publicasse, reuixisse filium suum læta uoce proclamantes, etsi tamen id illius loci præ-
fecto persuadere non possent, sed nunciantibus miraculum nihil respondisse aliud, quàm
ita uiuere filium eorum, atque Gallus ille, quem iam assum in mensa positum habebat. Quo
tempore coctam alitem non cucurisse duntaxat, sed ex patina resumptis pennis etiam exi-
lijsse. Tum tam insolenti spectaculo perculsum incredulum illum loci præfectum corre-
ctam hospitis filiam, & infandum scelus suum confitentem, qua priùs innocentem iuue-
uenem affecerat, pœna mulctauisse. Gallum autem tanti miraculi testem in eo loco conser-
uari, & à peregrinātibus, qui illius in memoriā plumulam è corpore eius euulsam cum ma-
gna pietate domum reportant, piè ibi colitur. Simile propemodum de Gallo cocto, & in
frustra conciso, mensæq; ad mandendum imposito miraculum doctissimus mihiq; amicissi-
mus [a] Carolus Sigonius è S. Petro Damiani recenset his uerbis: Verùm me religio aliqua te-
net, quæ aut sancti, aut pij homines posteritati pro re magna consecranda putârunt, ea dum
se occasio præbet, quasi contemnenda silentio præterire. Quare cum per hos annos, au-
thore S. Petro Damiani huius ætatis (circiter annum 1014.) æquali portentum ingens à
S. Petro Apostolo Bononiensi in ecclesia editum sit, mihi reticendum esse non duxi. Pru-
dentis, inquit, & honorati cuiusdam apud sæculum diaconi didici narratione, quod refe-
ro. In Bononiæ partibus duo quidam uiri, qui & amicitiæ fœdere, & compaternitatis, si
dignè recolo, necessitudine tenebantur, in conuiuio discūbebant: quibus in mensam allatus
est Gallus. Quod uidelicet pulmentū unus illorū arrepto cultello, ut mos est, in frusta disse-
cuit, tritū quoq; piper cum liquamine superfudit: Quo pacto, alter protinus ait: Profectò
compater, sic explicuisti Gallum, ut ipse S. Petrus, etiamsi velit, redintegrare non possit. Cui
mox intulit ille; Planè non modo D. Petrus, sed etsi ipse Christus imperet, hic perpetuo nō
resurget. Ad hanc vocem repentè Gallus viuus, & plumis coopertus exiluit, alas percussit,
& cecinit, totum & liquamen super eos, qui conuescebantur, aspersit. Ilico sacrilegium bla
sphemæ temeritatis digna pœna sequitur ultionis: nam & in aspersione piperis lepra per-
cussi sunt, quam videlicet plagam non modò ipsi usque ad obitum pertulerunt, sed & poste-
ris suis in omnes generationes velut quoddam hęreditarium reliquerunt. Vnde factum est,
vt in famulatum redacti sint sanctæ Bononiensis Ecclesiæ, quæ uidelicet B. Petri Apostoli
est insignita vocabulo. Quorum progenies, ut relator asseruit, hucusque leprosa duræ illa-
tionis canone censita est, ut ex operibus manuum suarum inferant Ecclesiæ capisteria. Sic
nimirum duplici pœnæ, lepræ simul, & seruitutis addicti supplicijs, instruunt alios, ut iam
temerè de diuina potentia non loquantur. Et Gallus, qui dudum arguerat Petrum in ter-
ra negantem, tunc probauit Petrum cum eo, quem negauerat, in cælo regnantem. Lau-
rentius Surius diuersam à superioribus historiam de S. Pachomio à cacodæmone in ma-
gnum Gallinaceum immutato, uexato, ac tentato refert his uerbis: Cumq; domum ap-
prehendissent (dæmones) speciem præbuerunt, quod eam concuterent, adeo ut existima
ret Sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse verò minimè conturbatus, rursus chor-
dam pulsauit spiritalem, & cum uoce cecinit, dicens, Deus refugium nostrum, & uirtus,
adiutor ualde in afflictionibus, propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Hæc au-
tem cùm is dixisset, repentè fuit quies maxima. Ipsi uerò tanquam fumus defecerunt, &
paulò pòst tanquam canes, qui ambiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic
etiam post preces beato illo ad opus sedenti, malignus, suscepta figura maximi Galli, ualde
ante ipsum clamabat, continuas, sæuasq; uoces ędens, & simul etiam in eum inuolans, &
acerbè eum feriens unguibus. Is autem cùm rursus in eum sufflasset, & signum crucis in
fronte fecisset, effecit, ut is statim euanesceret &c.

Miraculū à D. Iacobo editum.

Gallus coctus, & in mensa ad manducandū positus miraculosè canit.

[a] *L. 2. de Episc. Bon. in vita Clemētis.*

Gallus mortuus reuiuiscit, & comedētes iure aspergit.

Blasphemi lepra afficiūtur, eáq; hæredibus suis tradūt.

S. Pachonius à Dæmone i Gallum mutato tentatur.

COGNO-

COGNOMINATA.

Comerus Gallus.

ANTIQVISSIMVS ille Italiæ princeps, conditorq; Comerus Galli cognomentum obtinuit. Regnauit hic, teſte Beroſo, & colonias ſuas poſuit in regno, quod pòſt Italia dicta eſt anno Saturni decimo, & regionē ſuam à ſuo nomine cognominauit, docuitq; illos legem, & iuſtitiam. Fuit iſte Comerus primogenitus Iapeti poſt diluuium, & Gallus paterno epitheto dictus Arameæ, & Hebręæ originis quaſi inundatus: Vnde Ianigenas, qui Vmbros uetuſtiſſimos Italiæ genuerũt, Gallos ueteres progenitores Vmbrorum vocat [a] Cato, & [b] Solinus. *Veterum*, inquit, *Gallorum prolem Vmbros eſſe M. Antonius aſseuerat*. Hos eoſdem, quia in clade aquoſa imbribus ſuperſtites fuerunt, Græcè ὄμβρυς dictos, ſcilicet epitheto paterno veterum Gallorũ Ianigenarum. Comerus locos, ſcilicet ubi Ianus auus antè colonias poſuerat, à ſe cognominauit. Nam in Vetulonienſi agro eſt vallis Comera, & Ry Comerius in Phaliſcis eſt regio Comerſan, à qua oppidum iſola Comerſana. Eluſium quoque antea Comer ſolum dicebatur, ut author eſt [c] Liuius. Docuit autem Tuſcos legem, atq; iura, quæ ſcilicet ante viginti annos, & amplius auus eius Ianus in ſcriptis illis mandauerat, licet breuibus abſoluta. Adæus quidam è Philippi Macedonum regis militibus ἀλεκτρυὼν, id eſt, Gallus cognominabatur. Cuius Heraclides Comicus apud [d] Athenæum his uerſibus meminit.

Ianigenæ Galli dicti.
[a] In fragmẽ. 2. orig.
[b] In collect.
[c] Lib. 10.
Adæus Alectryon.
[d] Lib. 12.

> Ἀλεκτρυόνα τὸν τοῦ φιλίππου παραλαβὼν
> Ἀωρὶ κοκκύζοντα, καὶ πλανωμένον
> Κατέκοψεν. οὐ γὰρ εἶχεν οὐδέπω λόφον
> Ἕνα κατακόψας μάλα συχνοὺς ἐδείπνισε
> Χαρὴς Αθηναίους,

Nam hic Chares, inquit Euſtathius, Athenienſes in foro epulis excepit, cùm ſacrificaret epicenia propter pugnam proſperè contra Philippi peregrinos milites geſtam. Dicit autem intempeſtiuè illum cecinisse, eò quòd pugnam intempeſtiuè aggreſſus ſit, & nondum criſtam habuiſſe, hoc eſt, inermem ſeſe periculo expoſuiſſe. Super qua re vulgata ſatis parœmia circumfertur, φιλίππου ἀλεκτρυών, in eum, qui de leui, & nullius fermè momenti facinore quopiam, perinde ut maximo, laudandoq; ab omnibus ſeſe iactat. Apparet enim Charetem eius facti etiam nimium crebrò, nimiſq; inſolenter apud populum Athenienſem verba feciſſe, quòd Alectryonem Philippi cõfodiſſet. Sulpitius Gallus cognominatus conſul Romanus cum M. Marcello inſignis commemoratur fuiſſe aſtrologus, ut qui in exercitu P. Aemilij contra Perſeum noctu ecclypſim Lunæ mirantibus militibus enarrauit. De eo ita ſcribit Valerius [e] Maximus: *Sulpitij Galli maximum in omni genere literarum recipiẽdo ſtudium plurimum reip. profuit. Nam cùm L. Pauli bellum aduerſum regem Perſen gerentis legatus eſſet, ac ſerena nocte ſubito Luna defeciſſet: eò quòd veluti duro quodam monſtro perterritus exercitus noſter manus cum hoſte conſerendi fiduciam amiſiſſet, de Cæli ratione, & ſiderum natura peritiſſimè diſputando, alacrem eum in aciem miſit. Itaque illi inclitæ Paulianæ victoriæ liberales artes Galli aditum dederunt: quia niſi ille metum noſtrorum militum viciſſet, imperator Romanus vincere hoſtes non potuiſſet.* Meminit eiuſdem [f] Plinius his verbis: *Et rationem quidem defectus vtriuſq;* (Solis, & Lunæ) *primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Gallus, qui Conſul cum M. Marcello fuit: ſed tum tribunus militum, ſolicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perſeus Rex ſuperatus à Paulo eſt, in concionem ab Imperatore productus ad prædicandam ecclypſim, mox & compoſito volumine.* Galli cognomine gauiſus eſt Cornelius poëtarum laudatiſſimorũ haud infimus, nemini nõ notus, quem adeo adamauit Virgilius, vt quartum Georgicorum librum à medio in finem vſque in illius honorem conſcripſerit, quem poſtea, iubente Auguſto in Ariſtæi fabulam commutauit. Hunc Gallum tantæ procacitatis fuiſſe ferunt, ut Dion hiſtoricus tradat, Proculeũ cùm illi aliquando occurreret, naſum & os manu compreſſiſſe, id ſcilicet ſignificantem, non alicui tutum eſſe, illo præſente, nec loqui, nec reſpirare, tam petulantis, & parùm modeſtæ linguæ erat: quare procaciſſimum eum appellauit Ouidius, & vulgò etiam Anſer dicebatur. Hunc & Virgilius intellexit, dum ait: *Inter ſtrepere Anſer Olores*. Quod mox prouerbij loco vſurpatum eſt, cùm indoctus inter doctos diſputat. De hoc anſere ita etiam Propertius.

Philip. Gallus: prouerbium.
Sulpitius Gallus Conſul & Aſtrologus.
[e] L. 8. c. 13.
Romani cũ Perſeo pugnãt ſuadẽte Sulpitio Gallo.
[f] L. 2. c. 12.
Cornelius Gallus Poëta.
Cor. Gallus cur Anſer dictus.

> *Nec minor his animis, aut ſi minor ore canorus*
> *Anſeris indocto carminis eſſet Olor.*

DENO-

DENOMINATA.

A GALLO fit Gallina; à Gallina Gallinaceus: quæ postrema vox vel Gallo additur ad differentiam, vt alibi diximus, uel pro eo dicitur, quod ex Gallis, & Gallinis est, ut pullus Gallinaceus, oua Gallinacea Varroni, ὠὰ ἀλεκτόρεια [a] Synesio, Fel Gallinaceum [b] Ciceroni, & Ὀρνίθεια κρέα, Gallinaceę carnes [c] Xenophonti. A Gallo etiam Gallulo verbum est, pro pubem emitto, vnde rursus Gallulasco Næuio pro pubesco, quòd pubescentes vocem grandiorem ad Galli Gallinacei similitudinem faciant: *Puerum mulieri præstare,* inquit Nonius, *nemo scit, quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius ramus iam roborascit.* Aristoteles id τραγᾶν appellabat, simili nempe metaphora ab hirco, qui τράγος Græcis dicitur. Gallare item verbum, quod, Nonio teste, Varroni Eudęmonibus insanire est: *Deam Gallantes,* inquit, *vario retinebant studio, eodem namque vetustas hic est Gallantibus.* An uerò eiusmodi verbum à Gallo deriuetur, Nonius non addidit. Cæterùm à Gallina fit Gallinarius, qua uoce Plinius, & [d] Cicero pro Gallinarum custode vtuntur, qui aliàs Varroni, & Columellæ Gallinarius curator dicitur: cui etiam Gallinarium locus uocatur, in quo nutriuntur. Idem pro Gallinario officinam dixit. Gyb. Longolius vulgò cohortem dici putat, ut uidetur, ex Varrone, qui ita scribit: *In Vrbana quoque domo cortem facere poterimus, in qua pascere Ciconias, Grues, Pauones, Gallinas, Anseres, & similia dabitur ad vsus quotidianos,* Sed si Italorum Corte à Latinore corte, seu cohorte dimanet, locus erit diuersus, attamen Gallinis destinatus. Hi enim la corte dicunt locum, eum nempe, quem aream Latini nuncupant, & in quo frumenta secta teruntur. Quare mea sententia Gallinarium à cohorte plurimùm differt. Etenim Gallinarium vulgus à pullis Gallinaceis, qui simul cum matribus suis noctu illi à Gallinario custode includuntur, pullarium semper vocauit, Italiq; seruato etiamnum eo nomine, pullaro uocant, & Hispani el gallinero donde duormen las Gallinas, hoc est, Gallinarium, ubi Gallinæ dormiunt. In corte uerò dormire nemo dixerit. Quod uerò eiusmodi ædiculam, vbi nempe noctu potissimùm habitant, & quò interdiu parituræ reuertuntur, ouaque incubant officinam cohortalem siue cortalem ob id appellari inquiat, non possum non laudare. Nam ut omnia in nostris officinis parantur, quæ in usum humanum cedunt, ita ibi oua, & pulli, quæ in cibum. Ἀλεκτρυονοπώλις dicitur Polluci, qui eiusmodi aues uendit, quemq; nos uulgò pollarolum, quasi pullos uenditantem appellamus. Putat autem usurpari posse tale uocabulum, cùm [e] Phrynichus vsus sit uoce ἀλεκτρυοπωλητήριον, affertq; simul ἀλεκτρυοφωρεῖ ex Aeschinis Acciocho, quos annumerari posse ait τοῖς Ὀρνιθευταῖς, seu ὀρνιθοθήραις. Notanda porrò diuersa scriptura in his tribus compositis, & primum syllaba νο excedere cætera procul dubio, vitio typographi, qui parum fuit attentus. Cæterùm, ut ἀλεκτρυοπώλις, siue ἀλεκτρυονοπώλις is est, qui uenditat Gallinaceos seu Gallinas, ita ἀλεκτρυοπωλήθιριον, siue ἀλεκτρυονοπωληθήριον est ipse locus, seu forum, vbi venditantur, & ἀλεκτρυονοφόρος, siue ἀλεκτρύοφόρος is qui baiulat Gallinas, seu Gallinaceos emptos, & uendendos portat. Vnde nos etiã fortè ὀρτυγοφόρον dicere poterimus. Nam ὀρτυγοκόπος non est in usu, teste Polluce. Videtur autẽ significare eos, qui has aues uenales gestant, uel ad ludos potiùs. Nam ὀρτυγοκόπος dicitur, qui in ludo Coturnicem digito ferit. Porrò Gallicinium ea pars noctis appellatur, in qua Galli cantant, ut scribit [f] Macrobius. Primum diei tempus dicitur, mediæ noctis inclinatio: deinde Gallicinium: inde conticinium, cùm & Galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Id temporis spatium ἀλεκτρυοφωνία Græcis dicitur, ut quidam in lexecon uulgare Græcolatinum retulit, sed apud D. Marcum ἀλεκτοροφωνία scribitur, ubi Saluator noster discipulos admonet sæpiùs, ut uigilarent. Ait autem. *Vigilate ergo (nescitis enim quomodo Dominus domus veniat, serò in media nocte, an Galli cantu, an mane.) Ne cùm venerit repente inueniat nos dormientes.* Danos populos doctissimus Ioannes Goropius à Gallo Gallinaceo ideo sese denominari ait uoluisse, quòd cùm belli studijs potissimùm oblectarentur, atque in ijs non tàm auaritia, quàm generoso animo ducti, uictoriam, & laudes potiùs quàm diuitias quærerent, Gallinaceus Gallus inter omnia animalia naturæ dotes ad hunc scopum necessarias habere uideretur. Ab hoc igitur, tum bellicæ laudis, & generosissimi animi, tum indolis regalis, & strenui militis, & ad omnia momenta uigilis optimo exemplari nomen non solum mutuari voluisse, uerùm pro symbolo, & synthemate quodam sibi accipere. Vocasse enim se De hanęn, & compositè per concisionem Danen, aspiratione in media litera de

more

[a] *In epistolis.*
[b] *L. 2. de Diuinat.*
[c] *L. 4. Anab.*
Gallulo.
Gallulasco.
Exod.
Τραγᾶν.
[d] *L. 4. Quæst. Acad.*
Pullarium.
Pollaro.
Officinina.
cortalis.
Ἀλεκτρυονοπώλις.
[e] *In κρονῳ.*
Ἀλεκτρυοπωληθήριον
Ἀλεκτρυονοφόρος.
Ορτυγοφόρος.
Ὀρτυγοκόπος.
[f] *L. 1. Satur. cap. 3.*
Ἀλεκτροφωνία.
[g] *L. 7. Gotodanicor.*
Dani à Gallo nomen habent.
Danorum symbolum.

more eorum deliteſcente. Ingentes ergo animos, & vigiles cuſtodias, necnon ſummum erga ſuos amorem Dani, qui ſe hoc nomine nuncuparunt, pollicebantur, unde hactenus in uſu ipſis fuiſſe conſtat, Gallos ſemper in militia habere binas maximè ob cauſas, nimirum, vt tum uirtutem eorum imitarentur, tùm ut pro horologijs cantus eorum haberetur. Subiungit autem idem Goropius Gallorum mox nomen alios imitatos eſſe, ſed qui à Danis illis fortaſſe Cimmeriorum ſobole, genus ducerent: illos, ut nonnihil à parentibus diſtinguerentur, Alanen ſe nominaſſe, quaſi dicerent, ſe omnes aut omnino Gallos eſſe. Al enim omnem, Han Gallinaceum notare: hinc Alani appellationem, quæ gens Ptolomęo ſuprema ferè ad ſeptentrionem ponitur, à Suobenis non longè remota, & rurſus in Sarmatia Europæa ſub eiuſdem nominis montibus. Ait denique, & probat ex eodem Galli etymo Albanos, Alonorſos, Roſolanos eiuſdem cum Alanis originis, & linguæ fuiſſe; Albanos verò dictos fuiſſe quaſi montanos Gallos, ex Alb, quo montes ſignificant, & Han, quo Gallinaceus dicitur, Alonorſon, quaſi Alanos degeneres, & ſpurios ab Horſon filium meretricis ſignificante; Roſolanos quaſi equeſtres Alanos, à Ros, quod equum denotat. Et quemadmodum Sacæ Alpini Sacalpini, ita Alanos, ſiue Danos montanos, Albanos eſſe nominatos, atque hinc fieri potuiſſe, ut pòſt omnes ſe Alanos dixerint, eò quòd omnes Gallinacei nomen haberent, & id præſertim, cùm iam Dani è Sarmatia in Cherroneſum Cymbricam, & Noryvegiam, & inſulas vicinas commigraſſent, adeo ut tota ferè Sarmatia & Aſiatica, & Europæa poſterioribus temporibus Alania cœperit dici. Quem Procopius Honoricum uocat (qui Gizerici filius & Vãdalorum imperij hæres, tyrannicè atq; immani ſæuitia per ignes atq; alia ſuppliciorum tormenta ad Arrianam ſectam compuliſſe legitur) alij Hunericum, nonnulli Heinricum, uel potiore ſcriptura Henricum appellant. Hunericus autem teſte [h] Hadriano Iunio Gallinaceorum, Gizericus Anſerum copijs affluentem ſignificat: Heinricus uerò domicilijs diuitem, aut laris & ſanguinis paterni magna progenie clarum. Galeazius apud Italos maximè nomen proprium eſt: ſed haud ſcio, an à Gallo: certè tamen noui Mathiæ Vicecomitis cognomento magni (nobiliſſima hæc Mediolanenſium familia eſt) primogenitum à Gallo Galeazium, ſeu potiùs Galliatium nomen accepiſſe, quòd hæc ales tota nocte, cùm naſceretur, cantaret, quaſi pater ſub felicibus huius uolucris auſpicijs natum ſignificare uellet. Galliciorum familia nunc extincta, olim in hac urbe generis claritate floruit, & turris ab eis fabricata etiamnum nobilitatis eorum extat teſtimonium, hãc autem à Gallis auibus nomẽ habere nonnulli uolunt. Ἱππολεκτρυὼν [i] Ariſtophani nominatur, id eſt, Equorum Gallus hoc uerſu.

[Margin: Dani cur Gallos in militia ſecũ ferant. — Alanen. — Albani. Roſolani. Alonorſi. — [h] In Batau. — Alania regio. — Galeazius. — Galliatium Vicecomitẽ Mediolan. à Gallo nomẽ habere. — Ἱππολεκτρύων. — [i] In auibus.]

Μεγαλα πραττει κ᾽ ἀςι νυνι ξεθος ἱππολεκτρυων.

Magna facit, & eſt nunc Gallorum equus.

Iam uerò præter plantas, quæ mox ſequuntur, & ab harum auium partium potiſſimùm ſimilitudine nomen habent, etiam proceſſus unus oſſis λιθοειδοῦς, ab inferiori eius parte exoriens, ſolidus, oblongus, & ſubtilis inſtar ſtyli, uel acus πλῆκτρον, id eſt calcar dicitur. [k] Plinius Alectorolophon uocat herbam, & Romanis criſtam uocari aſſerit, & folia habere ſimilia Gallinaceæ criſtæ, caulem tenuem, ſemen in ſiliquis. Quibus uerbis multi herbarij noſtri plantam quandam, quam [l] Dodonæus depingit ob florum congeriem, multiplici, & denſæ Gallinacei criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis criſtæ figuram accedentia Alectorolophon, ſiue criſtam Gallinaceam, ſiue criſtam Galli appellârunt. Naſcitur paſſim in pratis, & aruis utrobique otioſa, & inutilis. [m] Io. Baptiſta Porta uenerem ciere ea ratione ſcribit, quòd criſtæ Gallinaceæ imaginem repræſentet, eoq; magis cùm & Gallus ſalaciſſima auis ad uenerem inutilis reddatur dempta criſta. Verum quòd folia aſpera ferre dicat, hirta, uerrucis, & rugis nonnihil aſpera, uerbaſci pube, & aliquibus ſclaream dici, in eo non parùm mihi hallucinari uidetur. Siquidem id Gallitrico, non alectrorolopho Plinij conuenit. Haud me latet tamen recentiores herbarios aliam berbam alectorolophon uocare, ſed quæ nec ipſa Gallitricum ſit, at fiſtularia alijs dicta, quòd ad fiſtulas, & ſinuoſa ulcera proſit, alijs item pthirion, ſiue pedicularis ab effectu, quia in pratis ubi prouenit depaſcentibus iumentis, pecoriq; pediculorum copiam gignit. Flores edit criſtæ Gallinaceæ ſimiles, ſed minores & rubeſcentes. Prouenit in uliginoſis locis ipſis infeſta. Gallitricum uerò longè diuerſa herba eſt, & Horminis haud dubio congener, eſtq; nulli non nota ſub Sclareæ nomine: alij centrum Galli uocant, alij matriſaluiam. Horminum tamen non eſt, quo nomine deſcripſit, & pinxit Fuchſius. Nam folia habet multò maiora, nempe uerbaſci, admodum hirta. Tota planta odorem ſpirat non ingratum, ſed tam uehementem, ut capitis grauitatem faciat. Syluaticus hanc herbam cum Sideritide Heraclea, quam hodie eruditi quidam herbam Iudaicam, uel tethrait Arabicè & uulgò herbariorum eſſe

[Margin: πλῆκτρος. — [k] L. 17. c. 5. — Alectorolophos. — [l] Lib. 4. c. 57. — [m] L. 4. Phit. cap. 12. — Criſta Galli herba curvenerem ciеat. — Portę error. — Sclarea. — Gallitricũ. — Fiſtularia. — Pthirion. — Gallitricũ. — Centrũ Galli. — Matriſaluia — Herba Iudaica.]

rum esse putant, confundit. Nam cùm alibi sclaream dici dixisset, quòd visus claritatem remoueat, cuius ratione Germanis Scharlach quoque dicitur, mox, *Heraclea*, inquit, *est quæ latinè ferraria nigra vocatur, quam recentiores centrum Galli, & Gallitricum syluestre vocant.* Videndum etiam num Τζεντογάλη, quæ vox apud Nic. Myrepsum nominatur unguento 62, sit Gallitricum: item num & hoc à Galli crista nomen habeat. Videtur siquidem vocabulum Græcolatinum, qualia barbari multoties efformant. Capillum enim Græci τριχὰ appellant. Capilli capitis verticem occupant, uti etiam cristæ. Cùm verò Horminis herba similis sit, Gallinaceæque cristæ, Porta, ut dixi, Galli vires referre, venerique prodesse plurimùm ait; ὁρμᾶν enim est impetu, instinctuque, ac ingēti libidine in venerem ferri. Galli crus Apuleio herba dicitur, cuius cacumem instar pedis Galli diuiditur. Herbarij graminis speciem faciunt. Plinius Ischæmū vocat à sistendo sanguine. Nascitur ubiuis, præsertim in hortorum areis cum alijs inutilibus herbis. Radices habet multas, tenues, candicantes, folia milij, ut scripsit Plinius, aspera, & lanuginosa: caules multos, rotundos, geniculatos, florem in spicis, colore herbaceis plerunque quinis, aut septenis. Herba trita, & admota efficacissimè fluentem sanguinem sistit. Pueri floris asperis spicis sanguinem è naribus eliciunt, adeo ut pro diuerso utendi modo hæc herba sanguinem cohibeat, & euocet. Exiguum est gramen apud nos, inquit[n] Porta, surgens calamulis geniculatis, surrectis, singulis in quinas, ternasuè exiles florum spicatas caudas, digitatim sparsis, sapore astringēti, & exiccante, unde non vana coniectura Plinianum Ischœmonem possumus existimare, vulgò Galli pes dicitur, quòd in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habeat: ius Gallinaceis dysentericis medetur, sed ueteris uehementius, ex Plinio: ad membranarum cerebri sanguinis profluuium prodesse dicunt sanguinem Galli ex Galeno: ad sanguinis reiectiones ore, & naribus ualere oua assa suadent Medici. Hæc ille. Sed sciendum est hanc herbam Syluatico perperam Gallitricum vocari, vel per errorem tri Syllabam antepenultimam à typographo additam, & ex duabus vocibus unam factam. Ait autem: *Gallitricus* (lego Galli crus) *id est sanguinaria, eò quod naribus imposita sanguinem suauiter fluere facit. Nascitur circa vias, & saxosis locis. Habet in summitate veluti pedes Galli.* Pes Gallinaceus[o] Plinio prima Capni species est, vt hisce uerbis apertissimè docet: *Capnos prima, quam pedes Gallinaceos vocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis sparsisque flore purpureo viridis.* Dodonæus hanc herbam putat eam esse, quæ multis ramulis fruticat teneris, in quibus folia numerosa incisa, colore, sapore, & quadamtenus forma alteri fumariæ similia, prætenera viticulis, & capreolis: herba ipsa in sepibus prouenit: flosculi eius candidi, cæruleo colore nōnihil distincti, in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digitali, uere primo, vt & nostra vulgaris, prodit. Maio, & Iunio utraque floret, & carpitur. Hæc Capnos, inquit, Plinij imitatione pied de Geline dici potest. Verùm cùm Plinius Capni primam speciem purpureo flore esse dicat, Dodonæus suæ candidos tribuat, forsan eadem non fuerit; suum tamen interim cuique liberum esto iudicium. Capnos, siue Capnion, inquit[p] Hermolaus, hoc est, fumus, duplex. Alia Dioscoridi descripta nascens in hortis, & segetibus hordeaceis: alia & nomine, & effectu similis, quam pedes Gallinaceos vocant, teste Plinio, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisque flore purpureo, ut inquit Plinius, quam nonnulli modò Cymbellarem vulgò dictam, nescio quam rectè interpretantur, folio hederæ prætenui, ut in Cotyledone etiā commonuimus: & mox crassissimum illorum errorem reprehēdit, qui ex eo quòd Plinius Capnon latinè pedes Gallinaceos uocari scribit, Capnon à Dioscoride monstratum, non aliud genus esse putant, quàm quæ vulgò sanguinaria, & Galli crus, ut antè diximus, appellatur, quæ gramini, inquit, tam similis est, ut ab eo fortè non admodum seiungi possit: nisi quòd folio minore cernitur, & fibris potiùs quàm radici innititur. Id autem quod in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habet, candidius in hac quàm in gramine conspicitur. Et alibi: Cotyledon non est, ut quidam rentur, quæ vulgò Cymbalaris appellatur, etiamsi Cymbalion à Dioscoride uocetur. Est autem Cymbalaris herba folio tenus angulo so, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam quidem nonnulli genus alterum capni dictæ faciunt. Hæc ille. Vulgaris quidem apud nos hæc herba est, & lactis etiam nonnihil habet, flosculo calathiformi ex purpureo ad cæruleum inclinante, radice alba, dulci, ut rapulo syluestri congener uideatur. Oculis à quibusdam utilis creditur, nimirum ut Capnos quoque, ut ab eodem effectu nomen idem contigerit. Foliorum species per ætatem mutatur, ex rotundiori in longam. Quæ uerò eius pars pedes Gallinaceos referat, non facilè dixerim, nisi fortè mucrones illi, in quos diuiditur calyx, qui florem sustinet, eos repræsentare dicantur, præsertim cùm flos deciderit, aut aruerit. Tunc enim in diuersa tendentes rigentesque apparēt.[q] Baptista Porta Gallinacei pedis similitudinem capnon habere tradit, ide-

Scharlach. Heraclea.

Τζεντογάλη.

Galli crus quæ herba Apuleio. Ischæmum.

[n] L.4. Phytogn. c.23.

Galli pes.

Syluatici error.

[o] L.25. c.23

Pes Gallinaceus.

[p] Corol. 724

Cymbellaris.

Sāguinaria. Galli crus.

Cotyledon.

Cymbaliō.

[q] L.4. Phytogn. cap.2

dit, ideoque eius succum oculis claritatem facere, & aluum soluere autumat, sed qua parte non addit. Caucalis quoque Græcis, & Latinis nominatur herba, quā inter oleracea Theophrastus, Plinius inter herbas uulgares, & in cibis usitatas meminêre. Gaza in Theophrasto pedem Gallinaceum conuertit, quo nomine Romani, ut [r] Ruellius scribit, appellant, quòd extremum folium in Galli, aut Gallinæ pedem conformetur. Ait item apud Dioscoridem tum eodem nomine, tum etiam pedem pulli ob eandem similitudinem uocari: sed id mihi nondum lectum est, scio tamē, hunc inter thlaspios nomenclaturas pedis Gallinacei meminisse, & Syluaticus portulacam, Macro pedem pulli nuncupari asserit. Ornithopodion similiter a Gallinæ pede denominatum uideri cuipiam possit, quoniam Ὄρνις, & ὄρνιθις Græcis Gallina est. Attamen hîc ὄρνιθις in genere sumitur, atque herba ita uocatur à similitudine paruæ auiculæ. Denique aduertendum est apud [s] Suetonium, quosdam Gallipedem ineptè pro Callipede legere. Cunila Gallinacea non alia herba est, quàm quæ Origanum Heracleoticum Græcis vocatur, teste [t] Plinio. Ruellius sic dictam putat, quòd eam Gallinæ pascantur. Meminit eius plantæ Plautus his verbis.

Caucalis pes Gallinaceus dicta. [r] L.2.de nat. stirp.c.62. Pes pulli. Ornithopodion. [s] In Tiberio. Suetonius correctus. Cunila Gallinacea. Origanum Heracleoticum. [t] L.2.c.17.

In Ponto absinthium fit, & cunila Gallinacea.

Cur verò cunilam Gallinaceam uocent, à nemine adhuc traditum reperio. Ego ab effectu ita fortè appellari existimem, uidelicet quia insigniter uenerem stimulat. Puto enim hoc origanum eisdem ferè facultatibus præditum, quibus cunila simpliciter dicta, quæ satureia, seu thymbra aliâs nominatur. Vnde satureiæ nonnulli à satyris nomē impositum uolunt, quòd ut hi salacissimi, libidinosique passim à poëtis depinguatur, ita & hęc herba homines ad satyriasim impelleret, ut eleganter his verbis demonstrat Martialis.

Cunila Gallinacea cur ita dicta. Saturegia. Tymbra.

Improba nec prosunt iam satureia tibi.

Dodonæus duo elatines genera describit, depingitque. Vnum, quod à quibusdam morsus Gallinæ nuncupatur, & à Germanis Hunerbisz, à Belgis Hoēderbeet, hoc est, Gallinæ morsus. Alterum quod ab eisdem Germanis Hunerserb, à Belgis Hoenderserue appelletur, hoc est, Gallinæ hæreditas. Prior elatine multis cauliculis fruticat, hirsutis, auriculæ muris modo: folijs subrotundis, asperis, & hirsutis, sæpius parùm incisis: cætera alsinæ non multum dissimilis: flores purpureos, & cęruleos edit: deinde parua capitula, in quibus semen includitur. Hanc Fuchsius nomine Alsines medię depinxit. Morsum Gallinę folio hederulę vocat Lobelius. Altera similes priori cauliculos profert, sed longiora folia, augustiora, toto ambitu crenata: flores cęruleos, semen in binis folliculis iunctis, radicem fibratam. Vtraque locis umbrosis, incultis, secus uias, & in agrorum marginibus frequens. Maio mense, & Iunio florent. Hippiam recentiorum quidā vocant herbam vulgatissimam, quam Andreas Matthiolus pro alsine depinxit. Hęc quoque vulgò morsus Gallinę dicitur, & Gallis morgeline, quod Gallinis, & auiculis grata sit, eæque caueis inclusę, & cibum fastidientes herba ista recreentur, ut helxine etiam, qua Plinius *Gallinaceos scribit annuum fastidium purgare*; vnde non ineptè quispiam dubitet, errore aliquo factum esse, ut uel typographus, uel Plinius helxine pro alsine scripserint. Germanis dicitur vogelkraut, id est, herba auium. Italis centone, Pizzagallina, grassagalline, Pauarina, quòd iunioribus Anseribus, quos Pauaros vocant, gratum sit pabulum. Anagallis Matthiolo etiam grassagallina dicitur, sed quem ob id Dalechampius reprehendat, qui id nominis soli alsinę conuenire putat. Ruellius tamen & ipse pariter Gallus anagallidem Gallicè morgelinam, siue Gallinę morsum nuncupat, ubi etiam hallucinari eos scribit, qui mouronem uulgò ductum, aut papauerinam florem candidam ferentem, huic anagallidum connubio retulerunt, (diuiserat autem in marem, & fęminam, hunc flore puniceo, illam cęruleo) illius uirilis, fęmineique sexus deuortium facientes. Ornithogalum a lacteo Gallinarum colore, ut uult idem Ruellius, nomen accepisse uidetur, quòd flores intus lacteo colore niteant, nisi quis sentiat, inquit Dalechampius, ab oui candidi figura, quam radix prę se fert, dictum: nam auicularum oua imitatur, intus albissima. Arbitratur autem eiusmodi candorem in alis Gallinarum renitere: quod sanè non intelligo, quoniam plurimę atrę sunt totę, multę alterius coloris, in quibus profectò nihil candoris reperias: si uerò de candidis loquitur, cur in alis potius, quàm in alijs partibus candor ille magis reniteat. Videndum an à candore albuminis oui cocti, pręsertim cùm id lac Gallinę à quibusdam peritis putetur, Anaxagorę, Alcmęoni Crotoniati, ut Aristoteles citat, atque magno Hippocrati: etsi eiusmodi alioquin opinionem ceu erroneam antea refellerim ex Aristotele dum ait: *Animalibus uiuiparis cibus, qui lac vocatur, in mammis parentis paratus est. Sed contrà quàm homines putant, & Alcmæon Crotoniates ait. Non enim albumen oui lac est, sed vitellus. Hic enim pullis pro cibo est: illi albumen pro cibo esse existimant propter coloris affinitatem.* Ornithologus herbam illam testatur, quam pro aristolochia rotunda pharmacopolę Germani falso accepe-

Elatines genera. Morsus Gallinæ. Alsine media. Hippia. Anagallis Grassagallina. L.2.c.109. Ornithogalum. L.1.c.20. Aristolochia rotūda

acceperunt, à quibuſdam Germanicè Hanen ſporn, id eſt, calcar Gallinacei à floris figura nominari. Quod nomen pariter alſinæ corniculatæ Cluſij conuenire poſſet, vtpote quàm cornicula ferre ſcribit, Gallinaceorum calcarium forma. Alectorias gemma à Gallo Gallinaceo nomen habet, quòd in eius corpore reperiatur. Plinius in ventriculo generari putauit, Agricola non in eo duntaxat, ſed & in iecore, & in hoc maiores. *Alectorias*, inquit [y] ille, *vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotonienſem vſum in certaminibus inuictum fuiſſe videri volunt*. Vicit tamen eum Tritormas bubulcus, vt ex Rhodigino citat [z] Dalechampius. *Alectoriæ*, inquit Agricola, *quanquam raro in Gallorum Gallinaceorum, & Caporum etiam ventriculo, & iecore gignuntur. Sed in iecore plerunque maiores. Nam nuper in Capo inuentus eſt longus vnciam, latus digitum, altus ſeſcunciam: inferior pars, quæ latior, humiles habet cauernas; ſuperior, quæ ſtrictior, ad dextram extuberat: ad læuam humilis eſt, & fuſca, cùm reliquum eius corpus in fuſco candidum ſit. At in ventriculo reperti non raro ferè figura ſunt lupini, magnitudine eiuſdem, aut fabæ, modò in cinereo candidi: modò fuſci coloris, ſed diluti: nunc verò cryſtallina ſpecie, ſed coloris obſcuri, quæ fibras interdum habent ſubrubras. Cryſtalli ſimilis, ſi politus inter oculum, & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte ad alteram transfertur, oculum non lædit. Quod idem facit Saphirus, vel onyx, vel alia gemma polita interpoſita, modò parua ſit*. His, quæ de hoc lapide ab Agricola tradita fuerunt, ſtatim ſubijcere libuit deſcriptionem alterius, cuius nimirum, dum hæc ſcriberem, mihi copiam fecit perilluſtris Eques Hercules Butrigarius, vir medius fidius multæ eruditionis, antiquitatiſq;, & rerum naturalium ſtudioſiſſimus, quemq; ſe in Capi trimi ventriculo adinueniſſe affirmabat. Eſtq; mea quidem ſententia, uerus, & genuinus alectrias lapis, cryſtallina uidelicet ſpecie, licet colore ſubobſcuro, figura ſphęrica lęuiter vtrinque compreſſa, & vndique læui, niſi quòd in ſuperiori parte, qua ſtrictiuſculus cernebatur, aliquantulum extuberaret. Nullæ in eo cauernulæ, quod de ſuo ſcribit Agricola: quin ex denſa materia compactus, & grauis. Nam cùm ceraſi fructu aliquantò minor eſſet, pendebat octo & uiginti ceratia, quæ caratos vulgò dicimus. Quod autem in Capi ventriculo repertus fuerit, uidetur confirmare recentiorum quorundam ſententiam, qui non ex Gallo mare, uti iam ex Plinio, & Agricola diximus, ſed caſtrato, quem Gallinacei nomine imperitè, ut anteà etiam docuimus, intelligunt, hunc lapidem haberi putant: & quidā, teſte Ornithologo, Germanicè Kapunenſtein interpretantur, id eſt, Caponis lapidem. Albertus, & author de natura rerum quinto uel ſexto à caſtratione anno in iecore alitis inueniri tradunt, quod Syluaticus ex Alberto, quem citat, aliter tranſcripſit, videlicet extrahi dicens ex uentriculo, poſtquā caſtratur ſupra quartum annum: addit inſuper, aliquos poſt nonum extrahi dicere, meliorem eſſe de Gallo decrepito, maximum in hoc genere fabam ęquare. Citat denique Dioſcoridem teſtem, quòd in uentribus Gallorum Gallinaceorum cryſtallo ſimilis, uel aquę limpidę reperiatur, cùm alioqui nihil huiuſmodi in noſtris exemplaribus Dioſcoridis reperiatur. [a] Albertus radaim, ſeu donatidem lapidem nominat, qui niger ſit & luceat. *Ferunt autem*, inquit, *cùm capita Gallorum formicis permittuntur, aliquando poſt multa tempora in capite maris Galli hunc lapidem inueniri. Conferre pollicentur ad rem quamuis impetrandam*: Qui lapis nunquid idem fuerit cum alectoria difficilè eſt iudicare. Video tamen utrique eandem virtutem aſcribi, quę ſuperſtitionis expers non eſt. Vt enim Albertus ad omnia impetranda radaim lapidem probari tradit, ita etiam alectorias, ut author obſcurus quidam de lapidibus ait.

Hic oratorem verbis facit eſſe diſertum,
Conſtantem reddens, cunctiſq; per omnia gratum.
Hic circa veneris facit incentiua vigentes;
Commodus vxori, quæ vult fore grata marito.
Vt bona tot præſtet, clauſus portetur in orbe.

Syluaticus etiam reges alectoriam gemmam geſtantes, & gladiatores inuictos reddere ſcribit, ſitimq; tollere, & mulieres viris conciliare. Cardanus huiuſmodi lapidem ſarda, uel achate fingi putat, in quo flammea macula appareat. Ad Gallinam villa Cæſarum fuit ad Tyberim, uia Flaminea, quæ ab eo dicta eſt, quòd Liuiæ Auguſtę ex alto abiecit in gremiū Aquila conſpicui candoris Gallinam, lauri ramum ſuis baccis fœtum roſtro tenētem, quam ſeruari iuſſerant aruſpices, ramum uerò inſeri diligenter: quod ad uillam factum eſt, quæ, vt dixi hac de cauſa ad Gallinam dicta fuit. Gallinaria à Gallinarū copia, ut Calepinus vult, uel ut alij à Gallinis feris ſic dicta, inſula eſt in mare Thuſco, contra montes Liguſticos, ut eā [b] Varro deſcribit, & [c] Sozomenus. Meminit eiuſdē [d] Sulpitius. Ortelius hodie iſola de

Hanen ſporn.

Alectorias gemma.

[y] L.37.c.10.

Milo Crotonienſis in bello inuictus, & cur.

[z] In Comēt.

Hercules Butrigarius

Caponis lapis.

[a] L.2. de metall.c.17.

Ad Gallinā locus.

[b] Lib.3. de re ruſt.c.9.

[c] L.3. Hiſt. eccl. c.9.

[d] In vita D. Martini.

[a] Ad 6. Aen. Arbēga dici putat. Gallinaria sylua Straboni, & Ciceroni in Cãpania. [a] Pompeio uerò Sabino in Cumano. Sanfelicius dicit hodiè la peneta de patria uocari. Alectoriæ quædam pillulæ aluum purgantes à Nicolao Myrepso describuntur, quas sic dictas apparet, eò quòd vi sua purgandi eos, qui sumpserint, à lecto excitent: quo modo Gallum ἀλέκτορα etiam dici antea scripsimus.

PRAESAGIA.

Pluuiæ, & tempestatis præsagium.

EMMINENTES pluuias ab his auibus potiùs, quoniam nobiscum degunt, quàm ab alijs cognoscimus. Eas autem in primis Gallus præsagit, cùm paulò post solis occasum, vel primis noctis horis statim à uespertino crepusculo insolens in raucisonum cucurritum non sine alarum motu indefessus prorumpit. *Gallinacei*, inquit [a] Aelianus, *cæteræq; domesticæ aues alarum percussione concrepantes, & cucurientes, & sua quadam voce obstrepentes tempestatem nunciant.* Rationem eius aliàs assignauimus, quòd scilicet Auster vnà cum vaporoso aëre uocalia instrumenta ut sensim replet, ita multa pituita infarcit: cuius motum sentientes Galli per eum cæli, & corporis statum facilè raucescunt. Cæterùm ut grauante hac sarcinula uocis, & motus præsidio sese exonerent, ad cantum modo insolito stimulantur. Adde, si uidebitur, laryngis per humidum aëris statum dilatationem, quæ ut uocem grauiorem, ita raucam, & clangosam solet reddere. Hinc Germani, teste Ornithologo, Gallum tempestatis ein vvetterhan appellant, quasi cantu suo peculiari quadam facultate ad indicandas mutationes præditus uideatur. Aëris etiam mutationem, & uentum prænunciant, si noctu, quàm solent, citiùs canant. Item si Gallinæ cum pullis suis in principio pluuiæ domum se recipiant, aut manè exire recusent, pluuiarum copiam indicant futuram. Pediculos quærentes, aut paludes, uel mare alis more Anatis uerberantes, teste Theophrasto, easdem pertendunt. Auienus Arati interpres Latinus etiam inter pluuiæ signa ponit.

[a] L. 7. de Anim. c. 7.

Galli cur raucescant.

Vox Galli, vnde rauca.

Pectora cùm curuo purgat Gallinula rostro.

Si denique vltra solitum sese in arena concutiant, uel segregentur plures earum in uno loco simul, & in pluuiæ principio quærant locum opertum, ubi à pluuia protegantur, signum est maximorum imminentium imbrium. Contrà Gallum tempore pluuiæ canentem, serenitatem instantem polliceri plerique credunt. Gallinæ in mutatione pennarum, quando ante hyemem decidunt, si a capite incipiunt deplumari, tempestiuè serendum, serotinè uerò si à posterioribus, significant.

Serenitatē quãdo Gallus pertendat.

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

NON parum profectò gloriari debet hoc uolucrum genus, quòd tam uarijs dijs quondam sacratum fuerit, atque etiamnum apud quosdam diuino afficiatur honore, ut postea probabimus. Suidas ex animatis olim sacrificia in usu fuisse testatur, de oue, sue, boue, capra, Gallina, & Ansere. Sed Gallinæ nomine Gallum etiam intellexisse verisimillimum est. Nam ueteres Gallinaceum Gallum Marti in primis, uti etiam antea, ubi de auis huius pugnacitate, & animositate agebamus, ostendimus, consecrârunt. Causam in eiusmodi fabulam reijciunt. Alectryonem illius Dei, quem ceu bellorum, militiæq; præsidem colebant, comitem, ac satellitem fuisse comminiscuntur, eique tam familiarem, ut dum cum Venere adulterium committeret, foribus eum custodiendis adhibuerit. Sed quia somni uiolentia oppressus obdormijsset, in auem sui nominis fuisse immutatum, quæ hactenus ueteris negligentiæ memor sedulò Solis aduentum prænunciat, ut [b] Lucianus copiosius demonstrat. Ausonius ad hoc illudens cecinit.

Gallus cur Marti sacer

Alectryon Martis comes, & eius fabula.

[b] In Gallo.

Ter clara instantis Eoi
Signa canit serus deprenso Marte satelles.

Mihi è contrario Gallus eam ob causam illi Deo sacer habitus uidetur, uel quòd pugnans summo studio uictor è prælio discedere conetur, alteriusq; seruitium omni conamine patî nolit.

Authoris opinio cur Gall9 Marti sit dictus sacer.

nolit, & ad necem uſque pro eò dimicet, auis ſcilicet ad dimicandum nata, & à natura ad id inſtrumentis aptis, roſtro nempe robuſtiſſimo, calcaribuſque inſtructa, ut rhetor quidam, teſte Euſtathio ſcriptum reliquit his verbis ἀλλὰ τοῦτο τις ὕϛερον μυθοποιτικῆς ἄσεμνον ἐϛι λάλημα, vel quòd Gallos, id eſt, milites, ac bellatores homines in vrbibus habendos eſſe ſignificarent, & in contubernio retinendos, non tamen rei ſacræ cauſa, ſeu urbis vigiles, & cuſtodes intelligas, quando ij per Gallos ſignificari videntur. Hinc Romanos, ut milites ſuos vigilantiæ admonerent, Marti Gallum appinxiſſe hiſtoria docet, & apud Plutarchum traditum eſt, Lacedemonios, cùm hoſtes aperto Marte profligaſſent, Gallum Marti ſolitos ſacrificare, ſin aliquo ſtratagemate uictoria potiti eſſent, bouem: id quod ab eis non ſine ratione fiebat, quòd pluris æſtimabant incruentam victoriam, quàm cruentam. Soli, & Lunæ dicatum fuiſſe id indicat, quòd tempori hoc auium genus inſeruit, quod per Lunam, & Solem intelligitur, uel quòd nos Gallus cantu ſuo admoneat, quare magi cognatum Soli faciunt, ac inde fieri, ut eius curſus inflexiones ſentiat, & cantu mortalibus annunciet. Inſitum autem eſt Gallis, inquit Proclus, numen Apollinis uelut proprijs canticis aduocare. Nos uerò ſacris hymnis canimus Gallicinio Luciferum uenturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cælum aperiri, dari copiam, ut patefacta iam uia errores ambageſque omnes declinemus, canente Gallo ualetudinarijs, aliquam ſalutis, aut ſaltem alleuationis ſpem affulgere, meticuloſos trepidatione liberari, & multa, quæ per inſidias parabantur, diſſipari, quæ omnia aduenientis lucis beneficia ſunt. [c] Aelianus, Gallum Latonæ quoque ſacrum fuiſſe his uerbis docet: *Latonæ in amore eſſe aiunt, & quòd ei adfuerit parienti, & quòd etiam nunc parientibus adſit, & felices partus efficiat*; eò quòd Solis ad hæmiſpherium noſtrum regreſſu, calor naturalis augeatur, partum ui ſua promouens: quem quia nunciat Gallus Latonæ meritò gratus eſt. Maiæ, quam & Proſerpinam, & Cererem uocant, etiam Gallinaceum conſecrarunt, [d] Porphyrio teſte, quamobrem initiati huic Deæ auibus cortalibus abſtinebant. Nam & Eleuſine abſtinentia ex his alitibus, & piſcibus fabiſque præcipitur. Romanos quoque nocti Gallos mactaſſe [e] Ouidius docet, quia cantu ſuo diem nocti contrarium prænunciat, atque, ut inquit Plinius, *Solis ortum non patitur incautis obrepere.*

Gallus ſoli, & lunæ ſacer.

[c] *L. 4. c. 29.*

Maiæ ſacer Gallus.

[d] *Lib. 4. de abſt. ab animat.*

[e] *L. 1. Faſt.*

Nocti ſacer.

Nocte Deæ noctis criſtatus cæditur ales
Quòd tepidum vigili prouocet ore diem.

Mercurio item datus eſt ob diligentiam nunciationis, & uigilem eius curam, uel ob ipſammet mercatorum uigilantiam, quòd omnis negociator lucro ſemper diligentiſſimè inuigilet, ſiue quòd ab eius cantu ſurgant ad peragenda negocia. Erat autem Mercurij forma homo ſedens in throno galeratus, criſtatuſque & pedibus Aquilinis, ſiniſtra Gallum tenens, aut ignem. Erat item Gallus Aeſculapio dicatus, haud aliam ob cauſam, quam quòd medico uigilantiam, ſedulamque curam neceſſariam eſſe indicarent. Adde, ſi placet, quòd ab hoc auium genere (nam, ut dicemus, Gallinas illi etiam uouebant) cùm alimenta, tum medicamenta omnibus fermè corporis affectibus conuenientia depromi queant, etſi interim minimè inſcius ſim [f] Plutarchum alibi ſolius uigilantiæ ſignificandæ cauſa id factum eſſe innuere, ubi ait: *Sicut autem qui Gallum ſuper manu Aeſculapij pinxit, matutinum tempus uoluit ſignificare, & Solis ortum appetentem.* Socratem Tertullianus, & Lactantius Firmianus ceu nimis ſuperſtitioſum redarguunt, quòd moriens Phædonem admonuiſſet, ut uoto ſe liberans Aeſculapio Gallum perſolueret. *Sanè*, inquit Tertullianus, *Socrates faciliùs diuerſo ſpiritu agebatur. Siquidem aiunt dæmonium illi a puero adhæſiſſe, peſſimum reuera pædagogum, etſi poſt Deos, & cum Deis dæmonia deputantur penes poetas, & philoſophos. Nondum enim Chriſtianæ poteſtatis documenta præceſſerant, quæ uim iſtam pernitioſiſſimam, nec unquam bonam, antiqui erroris artificem, omnis veritatis auocatricem ſola traducit. Quòd ſi idcirco ſapientiſſimus Socrates ſecundum Pythij quoque dæmonis ſuffragium, ſcilicet negocium nauantis ſocio ſuo quanto dignior conſtantiæ Chriſtianæ, atque ſapientiæ aſſertio, cuius afflatui tota uis dæmonum cedit? Hæc ſapientia de ſchola cæli Deos quidem ſæculi negare liberior, quæ nullum Aeſculapio Gallinaceum reddi iubens præuaricetur, nec noua inferens dæmonia, ſed uetera depellens, nec adoleſcentiam uitians, ſed omni bono pudoris informans, ideoq; non unius verbis, ſed uniuerſi orbis iniquam ſententiam ſuſtinens pro nomine ueritatis, tantò ſcilicet peroſioris, quantò plenioris, ut & mortem non de poculo per habitum iucunditatis abſorbeat, ſed de patibulo, & uiuicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat, interea in iſto tenebroſiore carcere ſæculi inter ſuos Cebetas, & ſuos Phædonas, ſi quid de anima examinandum eſt, ad Dei regulas*

Mercurio ſacer.

Mercurij forma.

Gallus Aeſculapio dicatus.

[f] *L. de Pyth. orat.*

Socrates ſuperſtitionis arguitur, & cur.

[g] *L.3. de falsa sap. c.20.*

est, diriget, &c. [g] Lactantius in eundem Socratem ob id inuectus ita infit: *Quis iam superstitiones Aegyptiorum audeat reprehendere, quas Socrates Athenis authoritate confirmauit sua? Illud verò nonne summæ vanitatis, quod ante mortem familiares suos rogauit, vt Aesculapio Gallum, quem vouerat, pro se sacrarent? Timuit videlicet, ne apud Rhadamanthum recuperatorem voti reus fieret ab Aesculapio. Dementissimum hominem putarem, si morbo perijsset. Cùm verò hoc sanus fecerit, & ipse insanus, qui eum putet sapientem.* Defendit Socratem [h] Cælius Rhodiginus his ferè verbis: Oblitus est, inquit, Lactantius sententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè non putet Platonem intelligendum. Quid verò illis inuolucris sibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorum sententia promere adoriar. Prisci Aesculapio medico, Phœbi filio Gallum sacrificabant, diei, solisque nuncium, id est, diuinæ beneficentiæ morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, id est, vitæ lumen, se debere fatebantur. Eiusmodi medicum Socrates in superioribus perquiri iusserat morborum animi curatorem. Præterea priscorum oracula tradunt, animas remeantes in cælum pæana, id est, triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergò Deo uotum, vt alacer pæana canens cælestem repetat patriam. Hactenus Rhodiginus. Postremò alios etiam morientes eidem Aesculapio Gallum uouisse legimus. [i] Artemidorum enim, referente Paulo Gyraldo, alterius cuiusdam somnium enarrat, qui Gallum Aesculapio vouit, si sanus foret. Cæterùm Gallinas etiam eidem Deo vouebant, teste Festo, vnde dicebat [k] Iuuenalis.

[h] *L.16. c.12 lect. ant.*

Diuina beneficentia diuinæ prouidentiæ filia.

[i] *L. Onirocriticon.*

Gallinæ Aesculapio sacræ.

[k] *Satyra 2.*

[l] *In Apot.*

> *libet expectare quis ægram*
> *Et claudentem oculos Gallinam impendat amico.*

Tam sterili, id est pauperi. & [l] Prudentius:

> *Quanuis promittere & ipsi*
> *Gallinam soleant, aut Gallum clinicus, vt sic*
> *Dignetur præstare Deus morientibus æquum.*

Gallina qualis in sacris adhibeatur.

Non admittebantur verò Gallinæ ad eiusmodi sacra, nisi, ut Alexander ab Alexandro scribit, quæ rostro essent nigro, nigrisque pedibus, & digitis imparibus. Si enim rostrum pedesque lutea habuissent, velut impuræ ab aruspicibus credebantur. Plinius huius rei quidem mentionem facit, sed de imparitate non: inquiens: *Gallinæ luteo rostro pedibusque ad rem diuinam puræ non videntur: ad opertanea sacra nigræ.* Sed num istæc sacra ad Aesculapium pertineant videndum foret. Ea autem seclusa uocabantur Græcis μυςήρια. Hoc idem auium genus Herculi, eiusque vxori [m] Mnesias, referente [n] Aeliano, miro modo sacras fuisse prodidit. Fuisse nempe templum quoddam Herculis, & vxoris eius, hanc ceu Iouis filiam in huius templi ambitu cicures aues multas nutrisse, nempe Gallos, & Gallinas, compauisse autem, & gregatim pro sui generis sexu degisse, & sumptu alites publico, dijs, quos diximus, consecratos, Gallinas in æde Hebæ, Gallinaceos in Herculis pastos. Fluxisse autem in medio riuum perennem, & lympidæ aquæ. Gallinarum nullam ad Herculis templum accessisse, nec vllum Gallorum ad Hebæ: at suo tempore mares stimulatos libidine riuum transuolasse, & postquam impleuerant fæminas, ad Deum suum, & suas redisse sedes lustratos, purgatosque interfluenti riuo, quo sexus vterque dispesceretur. Natis deinde tempestiuè ouis, & exclusis incubitu pullis, fæminas nouellas matribus, mares genitoribus accessisse, & altos. Hæc ille. Quæ nunquid uera sint, alij iudicent. Mihi sanè vel fabulam sapere videntur, vel dæmonis arte facta. [o] Plutarchus, Aegyptios scribit, Osiridi Gallum immolare solitos, aliàs album, aliàs nigrum: supera syncera, & manifesta, infera mixta, & uaria innuentes. Alibi etiam Hermanubidi immolasse tradit, & Anubidi. Est autem hoc uocabulum, ut uidetur, Græcæ originis, ὁ ἀναφάινων τὰ ὀυράνια καὶ τῶν ἄνω λόγος, hoc est, ratio superiorum, & cælestia declarans, uti Hermanubis inferiora, sacrificabant autem utrique Gallum, illi album, quòd ut diximus, cælestia pura, & lucida sint, huic κροκίαν, hoc est, pennis, & iubis croceis præditum, Gyraldus etiam croceum transtulit. Sed uidendum nunquid pro κροκίαν, κορακίαν legendum sit, hoc est nigrum, quem etiam Osiridi diximus sacrificasse. Albos immolare apud Epirotas ex usu fuisse uel inde constat, quòd Pyrrhus rex, ut idem Gyraldus testatur, splene laborantibus medens, albo Gallo sacrum perageret. Author est quoque in citato paulò antè libro Plutarchus Magos Zoroastris exemplo Gallinas, & terrestres echinos Bono Deo attribuisse, aquaticos autem Malo. [p] Iuuenalis Gallos Gallinaceos Laribus etiam sacros habitos esse his

Gallinacei Herculi sacri.

[m] *In lib. de amor. Iouis.*

[n] *L.17. c.46*

[o] *L. de Iside & Osiride.*

Aegyptij Osiridi Gallũ immolant.

Hermanubis, & Anubis.

Albi Galli immolati à Pyrrho.

Bono Deo, & malo qui Galli immolati.

[p] *Satyra 13.*

esse his uersibus nos admonet.

Et laribus cristam promittere Galli
Non audent

De Termini sacrificio [q] Prudentius ita canit.

Et lapis illic
Si stetit antiquus, quem cingere sueuerit error
Fasceolis, vel Gallinæ pulmone rogare,
Frangitur, & nullis violatur terminus extis.

[q] *Cōtra Symmacum.*

Methonæ vrbis in Trœzeniorum agro incolas legimus Gallum pro vinearum incolumitate mactare solitos, ut Africi uenti, qui eos plurimùm infestat, incursionem uel auerterent, uel saltem emollirent: Cùm enim flare institerit, uitium oculos exuri, spemq; vindemiæ falli. Moniti igitur ab aruspicibus, sacri genus hoc instituêre, ut uiri duo Gallum unum, eumq; album, manibus apprehenderent, & in diuersa abeuntes trahendo discerperent, partemq; vterque suam manu præferentes uineta loci omnia perlustrarent, donec ita omnibus expiatis, in eundem conuenirent locum, ubi Gallum dissecuissent, ibique partibus utriusque humi defossis, nullum eius anni incommodum se passuros persuasum habeant: iuuitque sors, ut quandiu sacrum hoc celebrauêre, res illis ex uoto succederet. Vetus etiam Pithagoræ symbolum Gallo albo abstinendum esse admonet. [r] Diogenes Laërtius ideo eum interdixisse scribit, quòd mensi sacer sit, & supplex. Quòd autem mensi sacer haberetur etiam Aelianus meminit, inquiens: *Gallum album mensi sacrum, vtpote horarum nuncium credidit Pythagoras.* Iamblicus tamen Pythagoram sectatoribus suis, qui ciuiles, id est, politici dicti sunt, permisisse author est, vt Gallum, agnum, & alia quędam antè nata præter vitulum ritè sacrificarent. Et [s] Plutarchus discipulorum nonnullos eum accusare memorat, ut qui in commentario de iustitia scripsisset de Gallis Gallinaceis utiliter eos esitasse, quòd & somno nos excitent, & scorpios conquirant, & in pugna nobis studium, æmulationemque fortitudinis quandam ingenerent. Vnde non sacrificasse tantùm Gallos solitum, sed esum eorum permisisse videmus. Quod ad sacrificia attinet, Suidas etiam sacrificasse illum Gallos testis est, quin uerò & ipse Diogenes *sacrificijs*, inquit, *vtebatur Pythagoras inanimis; sunt qui dicunt. Gallis Gallinaceis, & hædis, etiam lecteolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè.* Quod uerò ad eorum esum, Aristoxenus apud Gellium cuncta illum animata in cibum permisisse ait, boue aratore, & ariete exceptis. Alij contra Pythagoram, licet præter sua instituta, immolasse tamen quandoque Musis bouem, Ioui uerò Gallum album. Alij tradunt Gallum album adeo ab eo amatum, ut si quando uideret, fratris Germani loco salutaret, & apud se haberet. Vnde apertè constare arbitror Pythagoræ præcepta uel perperam posteritati tradita, uel ipsum in determinatione illorum inconstantem extitisse. Nihil aliud hoc loco quidam Pythagoram intellexisse uolunt, quàm Gallum ipsum. Si quis tamen altiùs hoc considerare uoluerit, ad reliquorum symbolorum rationem, modumque interpretari poterit, ut scilicet nos philosophus moneat Gallos nutrire, ut diuinam animæ nostræ partem diuinarum rerum cognitione quasi solido cibo, & cælesti ambrosia pascamus. Verùm ut ad recentiorum superstitionem, seu idolatriam potiùs sermonem nostrum diuertamus. [t] Petrus Bellonius, interprete Carolo Clusio, amœnam nefarij illius Mahumetis, Turcarum pseudoprophetæ in paradisum profectionem, quam nocturno tempore hic se confecisse splendidissimè mentitur, describens insignes de Turcarum paradiso nugas recenset, inter alias uerò, illum comminisci, se in cœlo uariæ formæ angelos uidisse, ut boum, hominum, equorum, auium, inter quas Gallus fuerit, pedibus primum cœlum premens, & capite secundum attingens: interrogantique Mahumeto, quid ista sibi uellent, angelum, à quo se eò conductum finxerat, respondisse, angelos esse, qui pro ijs, qui in mundo sunt, Deum orent, humanæque formæ angelos pro hominibus orare, bubulæ pro bubus, equinæ pro equis, Gallinaceæ pro Gallis, atque cùm ingens ille Gallus caneret, reliquos Gallos cùm cælestes, tùm terrestres canere. Author est Ludouicus Romanus Calecuttenses cacodæmonis sacerdotes sanguine Gallinacei cultello argenteo iugulati carbonibus ignitis aspersi, ei sacrum peragere. Abaculum, inquit, habent uice altaris, quem uarijs floribus, ac flagrantibus puluisculis sternunt. Tunc sanguinem Galli in uas argenteum ignitis carbonibus oppletum, imponunt, additis uarijs suffumentis. Gallum dein mactant cultro argenteo, cruentunque cultellum nonnunquam igni admouere solent. Sanguis Galli totus accensis funalibus crematur circa altare. Quem sacerdos immola-

Methonæ incolę cur Gallum immolant.

[r] *L.8.de vit. philosoph.in vita Pythagoræ.*

[s] *L.de stoico. repugnat.*

Pythagorā Gallos sacrificasse.

Gallum albū vt amarit Pythagoras.

[t] *L.3.obs.c.7*

Mahumetis profectio in paradisum.

Calecutenses quomodo Gallum immolant.

Indi Gallũ adorant. [u] *In libro de Syria Dea.* Ouorũ uſus in ſacrificijs. Ooſcopica. Oua cur ſacrificata. Animaliũ genera quę oua gignãt.

turus lacertos & pedes exornat argento. Verùm quod maius eſt Indos Gallum adoraſſe Ioſephus Acoſta ſcribit,& [u] Lucianus pro Deo olim cultum fuiſſe. Porrò cùm ouorum etiam olim purgandis piaculis,luſtrationibuſque adeo quotidianus uſus fuerit, ut Orpheus, teſte Suida, Ooſcopica,id eſt,de diuinatione ex ouis ſcripſerit,eaque meo iudicio in Gallina magis conſpicua ſint, familiari nobis præ cæteris alite, itaque paucula iſtæc hîc referre libuit. Adhibebantur autem oua in Bacchi orgijs, aliorumque Deorum ſacrificijs, ubi pro homine aliquid Deo ſoluendum eſſet. Omittimus interim quæ in Orphicis, & Bacchi Orgijs, in hac ipſa re obſeruata ab antiquis traduntur. Id ſolum ex eis repetemus, ideo religioni oua inſeruiſſe, & in tanto honore gentibus fuiſſe, quòd capiente omni mundo tot animalium naturas, & genera, nullum ferè eſt, in quo non ex ouo ſpecies aliqua naſcatur. Volucres paſſim ouum gignunt: aquatilia in mari penè infinita. In terreſtribus lucertæ: in ambiguis, & quibus in terra æquè, quàm in aqua victus eſt,crocodili: in bipedibus aues; in carentibus pedibus angues: in multipedibus attelabi; & ne longiores ſimus in pluribus generibus alijs plura alia. Ob quæ totam referre naturam credita fuerunt, & in religione ad placanda,exorandaque numina gratiorem habere poteſtatem. Oua expiationibus apta monſtrat illud Iuuenalis.

Niſi ſe centum luſtrauerit ouis

[x] *In arte.*

Sed & [x] Ouidius oua hęc luſtralia indicat his verſibus:

Et veniat, quæ luſtret anus, lectumque locumque,
Præferat & tremula ſulphur, & oua manu.

Oui, quod in Cereali pompa ſolitum fuerit eſſe primum, meminit Varro his verbis: *Nam non modo illud ouum ſublatum eſt, quod ludis Circenſibus nouiſſimi curriculi finem facit quadrigis, ſed ne illud quidem ouum vidimus, quod in Cereali pompa ſolet eſſe primum.* Ouorum hecatombe ab Ephippo nominatur per iocum apud Athenæum.

Ouorũ Hecatombe.

AVGVRIA.

Prodigia.

QVOD ad auguria in primis ſpectat, in his hoc auium genus tantum prærogatiuæ obtinuit priuilegium, ut publicè ad ea aleretur. Tantum uerò apud Romanos in nefarijs eiuſmodi ſignificationibus momenti habere credebatur, vt quæ indicaret ueriſſima, & ſacroſancta haberentur. Quod [a] Plinius Galli laudes commemorans eleganter demonſtrat: *Vt plane digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura. Horum ſunt tripudia ſoliſtima* (quæ læta erant cùm prodeuntes è cauea cibum oblatum capere non recuſabant, & inter edendum nihil non in terram ex ore decidebat: quorum alterutrum ſi accideret, triſte, ac pernitioſum cenſebatur, uti alibi abundè docuimus.) *Hi magiſtratus noſtros quotidie regunt, domoſque ipſis ſuas claudunt, ac retinent, iubent acies, aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auſpices: hi maximè terrarum imperio imperitant, extis etiam fibriſque haud aliter, quàm optimæ victoriæ Dijs grati.* Varro uerò non ſolùm augures Romanos ex his auibus auguria captaſſe memorat, ſed etiam patresfamiliæ rure. Quadrupliciter uerò maximè auguria faciebant, videlicet per ſoliſtima tripudia, per præpoſteros eorum, veſpertinoſque cantus, ut Plinius tradit, & cùm cibo ſpreto etiam, è caueis auolabant, quod maximi infortunij ſignum habebatur: & per eorum pugnam. Erant pręterea, eodem Plinio teſte, & exta Dijs grata. Qui pullorum curam habet, & qui è paſtu pullorum captat auſpicia, [b] Ciceroni, & [c] Liuio pullarius dicitur: *Attulit è cauea pullos*, inquit alibi [d] Cicero, *is qui ex eo nominatur pullarius*. Erat autem moris Romanis ducibus pugnam inituris aduocare eiuſmodi pullarium, ut offam hiſce uolueribus obijceret ad augurium captandum. Pultem verò ijs dabant potiſſimùm, quia ex ea neceſſe erat decidere, quod trepudium, hoc eſt terripuuium faceret. Puuire enim ferire eſt. Bonum enim, ut diximus, augurium eſſe putabant, ſi pulli per quos auſpicabantur comediſſent: præſertim ſi eis edentibus aliquid ab ore decidiſſet. Sin autem omnino non ediſſent, periculum imminere, ut Flaminij exemplo docemur, qui cum terripudio auſpicaretur, pullarius, teſte [e] Cicerone, diem prælij committendi differebat. [f] Valerius etiam, atque [g] Liuius authores ſunt Hoſtilio Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hoc accidiſſe prodigium, cùm ſacrificium facere

[a] *L.10.c.21.* Tripudia ſoliſtima fauſta & infauſta. Quot modis auguria faciebant. Pullarius qui dictus. [b] *Lib.10.ad Planc.* [c] *Lib.8.* [d] *Lib. 2. de diuinat.* Tripudium quid. Augurium bonum. [e] *L.1 de diu.* [f] *Lib.1.* [g] *Lib.45.*

facere uellet, pullos cauea emissos in proximam syluam deuolâsse, & summa cura requisitos reperiri nequiuisse. Tradunt verò eiusmodi auspicia tristia fuisse idq; exitu probatũ. Victum.n. fuisse Hostiliũ à Numantinis, & castris exutum, moxq; cũ nulla superesset seruandi exercitus spes, pacẽ cum his fecisse, eamq; adeo ignominiosam, ut ratam eam esse Senatus vetuerit. Contrà Themistocli Atheniensiũ clarissimo duci, quem adolescentiam suam in omni luxus, lasciuięq; genere peregrisse, tandẽ verò cũ vir euasisset, iuuẽtę suę maculas pręclarissimis gestis deleuisse, historia testis est, priusquã in Xerxem, ad quẽ postmodũ ab ingrata patria pulsus confugit, exercitũ duceret, pridie auditus Gallorũ cantus uictoriã promisit. Ex huiusmodi cantu felix augurium cepisse [h] Iustinũ Sophiamq; Corippus testatur his versibus.

Themistoclis contra Xerxem victoria.

[h] L. 1. de Iustini laud.

Limen ut augustæ sacro pede contingit aulæ,
Omnia Gallorum strepuerunt culmina cantu.
Exactam noctem primi sensêre volucres,
Et lætum cecinere diem, alarumq; dedere
Plausibus assiduis, & acuta voce fauorem

Insuper Gallos omnes, Paulus Morigia, anno millesimo ducẽtesimo septuagesimo septimo ea nocte, qua Otto Archiepiscopus, & Mediolanensium exercitus prefectus uictoria aduersus Turrianos potiebatur continuò cecinisse, eademq; nocte Galeatium in Vicecomitum item familia eius nominis primum natum esse, & ab eiusmodi felici Gallorum augurio nomen accepisse. Cantum verò auium harum victoriæ signum habitum: ideo [k] Plinius docet, & [l] Cicero ridet, quòd victæ silere soleant, canere victrices. Vterque verò celebris illius Bœotiorum contrà Lacedęmones uictoriæ exemplo comprobat Totis noctibus, inquit ille *canendo Boeotijs nobilem illam aduersus Lacedemonios præsagiuêre victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victa ales illa non caneret.* [m] Cicero verò paulò aliter fusiusq; *Lacedamonijs*, ait, *paulò ante Leutricam calamitatem quæ significata est, cùm in Herculis fano arma sonuerunt, Herculisq; simulacrum multo sudore manauit: At eodem tempore Thebis, ut ait Callisthenes in templo Herculis valuæ clausæ repagulis, subitò se ipsæ aperuerunt armaq; quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi sunt inuenta: cùmq; eodem tempore apud Lebadiam Throphonio res diuina fieret Gallos Gallinaceos in eo loco sic assidue canere cœpisse, ut nihil intermitterent, tùm augures dixisse Bœotios, Thebanorum esse uictoriã, propterea quòd auis illa victa silere soleret, canere si uicisset.* [n] Alibi verò ita eiusmodi vanitates ridet. *Quas autem res tum natura, tum casus affert, in quibus nonnunquam etiam errorem creat similitudo, magna stultia est earum rerum Deos facere effectores, causas rerum non quærere. Tu uates Bœotios credis Lebadiæ uidisse ex Gallorum Gallinaceorum cantu victoriam esse Thebanorum, quia Galli uicti silere solent canere uictores. Hoc igitur per Gallinas Iuppiter tantæ ciuitati signum dabat? An illæ aues, nisi cùm vicerint, canere non solent? At tum canebant, nec vicerant. Id enim, inquies ostentum, magnum verò, quasi pisces, non Galli cecinerint. Quod autem est tempus, quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum? Quod si uictores alacritate, & quasi lætitia ad canendum excitantur: potuit accidisse alia quoque lætitia, qua ad cantum mouerentur. Democritus quidem optimis verbis causam explicat, cur ante lucem Galli canant: depulso enim de pectore & in omne corpus diffuso, & modifica to cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, fauent faucibus, rursus cantu plausuq; premunt alas.* Hæc omnia Cicero, quibus superstitiosas illas Romanorum augurum vanitates & vera dęmonis præstigia apertissimè superstitiosus alioqui & ipse, reijcit, & parui etiam eiusmodi auguria fecisse Publius Claudius videri potest, qui, ut Valerius annotauit, bello Punico primo cùm pralium nauale committere vellet, auspiciaq; more maiorum petijsset. & pullarius vix exire cauea pullos nunciauisset, abijci in mare eos iussit, dicens, si esse nolunt, bibant. Quemadmodum uerò vana antiquitas Galli cantum pro bono augurio habebant, ita contra Gallinarum cantus diri aliquid imminere, aut futurum incommodum ipsis significabat. Sergio Galbæ item auspicanti, teste [o] Tranquillo, pullos euolasse futurę eius cędis signum fuit. Antonius ex pugna Gallorum, & Cornicum; ut [p] Plutarchus meminit, tale hausit augurium ut se Cæsare inferiorem, ac impotentiorem agnosceret, cùm penes Cæsarianas aues victoriam esse videret. Inde enim Ariolo Aegyptio eorum uni, qui natalitias prædictiones exercent, ei, inquam, qui liberè aliquando ei dixerat, fortunam eius splendidissimam alioquin, & maximam à Cęsaris fortuna obscurari fidem adhibere cœpit, atque ita rebus suis Cæsari commissis Italia excessit. Triste sanè quoque Vitellio principi Gallinaceus augurium attulit, cui Viennæ referente [q] Suetonio, pro tribunali iura reddenti supra humerum, ac deinde in capite astitit. Quo ostento significabatur imperium per se retinere non posse, imo verò exitium eius, & clades, quam mox passus est. Gallinaceus enim ille significabat, venturum imperatorem in alicuius Gallicani hominis potestatẽ, uti res ipsa postmodũ sucessit. Nam ab Antonio primo aduersarũ partium duce oppressus

[l] De nobil. Mediolan.

[k] L. 10. c. 21

[l] L. 2. de dinat.

Bœotiorũ nobilis victoria.

[m] L. 1. de diuinat.

[n] L. 2. de diuinat.

Cicero Galli auguria ridet.

Publius Claudius auguria ridet.

Gallinæ cãtus inauspicatus.

Sergij Galbę auguriũ triste.

[o] In Galba.

Antonius ex Galli, & Cornicum pugna augurium pe tijt.

[p] In Antonio.

Vitellij Augurium.

[q] In Vitellio cap. 9.

Vitelli[9] occisus à Becco.

preſſus eſt, qui Tholoſę natus cognominatus fuit Beceus, quod valet, ut diximus, Gallinaceũ roſtrũ.[r] Pierius hanc locutionẽ a Scythis omnium antiquiſſimis emanaſſe ait quod illi cibũ bech dicāt uocabulo genuino. Sed cur quæſo eam uocẽ potiùs à Belgis, quos Gallos eſſe nemo neſcit, non petijt, qui roſtrum omnium auiũ bec uocāt? Huc quoq; pertinet decantatum illud Liuiæ Auguſtę augurium, quam referunt prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauidã, cùm parere uirilem ſexum admodum cuperet, tali uſam fuiſſe pullari augurio, ouum in ſinu fouendo; atque dum deponendum haberet, nutrici per ſinum tradendo, ne intermitteretur tepor. Eidem Liuiæ tale eueniſſe quoque prodigium [s] Dion, [t] Suetonius, ac [u] Plinius tradunt, quòd ei voluptatem, alijs metum attulit; eſt autem tale: Aquila Gallinam albam in gremium eius abiecit, quæ ramum lauri fructum ſuum gerentis geſtabat. Liuia (uerba Dionis ſunt) quòd id oſtentum haud exiguum duceret, Gallinam adſeruauit diligenter: laureum autem ramum ſeuit, atque is radicibus actis adoluit, itaut poſtea temporis frondes triumphantibus diu admodum ſuppeditaue it: ac futurum erat, ut Liuia ſuo in ſinu potentiam Cæſaris, ipſumque omnibus in rebus parentem ſibi haberet. Verba Plinij, & [x] Suetonij, hîc lubens prætereo, quòd ea alibi citauerim. [y] Apuleius prodigio recitat mirabili, quod Gallina cùm ouum parere ſoleat, eius uice uiuum edidiſſet pullum: Scribit uerò hunc ferè in modum: *Iam his poculis mutuis altercantibus mirabile prorſus euenit oſtentum. Vna de cætera cohorte Gallina per mediam curſitans aream, clamore gemino uelut ouum parere geſtiens perſonabat. Eam ſuus dominus intuens, ô bona*, inquit, *ancilla, & ſatis fœcunda, quæ multo iam tempore nos quotidianis partubus ſaginaſti, nunc etiam cogitas, vt video, guſtulum præparare, & heus inquit, puer calathum fœtui deſtinatum angulo ſolito collocato, ita vti fuerat iuſſum, procurante puero, Gallina, conſuetæ lecticulæ ſpreto cubili, ante ipſos pedes domini præmaturum, ſed magno prorſus futurum ſcrupolo prodidit partum, non enim ouum, quod ſcimus illud, ſed pinnis, & vnguibus, & oculis, & voce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem ſuam continuo cœpit comitari*. Illud etiam prodigioſum eſt, quod in annalibus [z] Plinius inueniri teſtatur, nempe: M. Lepido, Q. Catulo Coſs. in agro Arminenſi, in uilla Gallerij locutum Gallinaceum. Quam autem rem ſemel duntaxat eueniſſe credit. Augures etiam, ut ait [a] Ariſtoteles, pro oſtento habebant, quando oua tota lutea naſcuntur, uel cùm diſciſſa Gallina talia oua ſub ſepto tranſuerſo, quo loco fœminis oua adhærent, inuenta ſunt magnitudine oui perfecti. E quibus diſcimus, ad Iamblichi uſque ætatem inter ſapientię profeſſores, eam fuiſſe opinionem, maximam Apollinaris naturæ facultatem in Gallo Gallinaceo uigere. Sed tempeſtiuum eſt, ut relictis hiſce ſuperſtitioſis gentilitatis uanitatibus, ad alia, eaque ueriora ſermonem noſtrum dirigamus.

[r] L. 24. Hierogl. Pierij Valeriani error. Liuiæ Augurium. [s] Lib. 48. [t] In Galba cap. 1. [u] L. 5. c. vlt. [x] To. 1. l. 2. cap. 1. [y] L. 9. de aſino. Gallina uiuum partũ edens. [z] L. 10. c. 21 Gallus quãdo locutus. [a] L. 6. Hiſt. cap. 2.

MYSTICA.

QVID Gallus miſticè ſignificet, D. [a] Gregorius exponens illud D. Iobi, *Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam?* hunc fermè in modum exponit: Qui hoc loco alij Galli nomine deſignantur, niſi modo aliò repetiti ijdem prædicatores ſancti, qui inter tenebras uitæ præſentis ſtudent uenturam lucem prædicando, quaſi cantando nunciare. [b] Dicit enim: Nox præceſſit, dies appropinquauit. Qui uocibus ſuis ſomnum noſtri temporis excutiunt, clamantes: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere*. Et rurſum: *Euigilate iuſti, & nolite peccare*. De hoc Gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt, quæ bene gradiuntur, & quartum, quod feliciter incedit. Leo fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei. Ipſe qui hoc loco Leo ponitur, de quo ſcriptum eſt: *Vicit Leo de tribu Iuda*: qui fortiſſimus beſtiarum dicitur, quia in illo hoc quòd infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Qui ad nullius pauet occurſum. Dicit enim: *Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quicquam*. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prædicatores, inter huius noctis tenebras uerum mane nunciantes. Qui ſuccincti lumbos ſunt, quia à mẽbris ſuis luxuriæ fluxa reſtinguunt. In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem à Domino dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti*. Et aries nec rex eſt, qui reſiſtat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus niſi primum intra eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt: Afferte Domino filios arietum, qui per exempla ſua gradientem populum, quaſi ſubſequentem ouium gregem trahunt. Quibus ſpiritualiter, rectèq; uiuentibus, nullus rex ſufficit omnino reſiſtere, quia quilibet perſequutor obuiet, intentionem eorum non ualet præpedire. Sciunt enim ad eum,

[a] L. Moral. 30. c. 4. & 5 c. 38. d. Prædicatores ſãcti p Gallum ſignati? Leo Chriſtus. Gallus prædicator. In lumbis luxuria. Aries ſacerdotum primus ordo.

eum, quem desiderant, & anxiè currere, & anxiè peruenire. Ponitur ergo primus Leo, secundus Gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prędicatores Apostoli, & tunc demum spiritales pates, ecclesiarum præpositi, uidelicet duces gregum, quia doctores sequentiũ. Sed hæc adhuc melius affirmamus. Nã quia post hæc & Antichristus apparebit, hoc illic quartũ subdidit dicens. Et qui stultus apparuit, postea quã eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manũ. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cũ Deũ sese esse mẽtietur eleuatus in sublime, stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduẽtũ ueri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum, id est, si suppliciũ suum, quum superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus in tantæ iactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moueat, quod superiùs dictum est. Quartum, quod incedit feliciter. Tria quippe bene incedere dixit, & quartum feliciter. Non enim omne, quod feliciter, bene, neque in hac vita, omne, quod bene, feliciter. Nam Leo, Gallus, & aries bene incedunt, sed non hic feliciter, quia persecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed iuxta breue tempus vitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dictum est. Robur datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Quod Salomon ait. Incedit feliciter; hoc Daniel dicit, prosperabitur. Iuxta hoc igitur testimonium, quod per Salomonem dicitur, Gallus succinctus lumbos, aptè etiam hoc loco Gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus, dicit: Quis posuit in uisceribus hominis sapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac si diceret, In cor hominis humana sapientis supernæ sapientiæ gratiam quis infudit, uel ipsis sanctis prædicatoribus quis, nisi ego, intelligentiam dedit, ut sciant quando, uel quibus debeant futurum mane nunciare? Idcirco enim quando, & quid agunt, sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum uerò est, quod sapientia diuinitus inspirata in uisceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis uocibus, sed etiam in sensibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, uiuat conscientia, ut lux eius tanto clariùs respondeat in superficie, quantò veriùs inardescit in corde. Hæc omnia D. Gregorius. Magni uerò laboris est hoc, quod additur: *Vel quis Gallo dedit intelligentiam?* Subtiliore adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe Doctorum tantò subtilior esse debet, quantò se ad penetranda inuisibilia exercet, quantò nil materiale discutit, quantò & per uocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam Gallo, id est prædicanti Doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque Gallus accepit, ut priùs nocturni temporis horas discutiat, & tunc demum voces excitationis emittat, quia uidelicet sanctus quisque prædicator in auditoribus suis priùs qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendũ congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est prædicantium merita diiudicare. Quasi horas noctis discernere est aptionum tenebras acta increpationis uoce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur, quia doctori ueritatis virtus discretionis, vt nouerit quibus, quid, quando, uel quomodo inferat, diuinitùs ministratur. Non enim vna eademq; exhortatio cunctis conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit, ut inquit Eucherius. Sępè enim alijs officiunt, quæ alijs prosunt. Nam & plerunque herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires addit, & panis, qui uitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte, nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes audientium, nisi quasi quędam in cithara tensiones stratę chordarum? Quas tangendi artifex, ut nõ sibimetipsis dissimilem cantum faciãt, dissimiliter pulsat. Idcirco chordę consonam modulationem reddunt, quia vno quidẽ plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde, & doctor quisq; vt in una cunctos uirtute charitatis ędificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientiũ debet. Aliter namq; uiri, aliter admonendæ sunt fæminæ, aliter iuuenes, aliter senes, aliter inopes, aliter locupletes, aliter lęti, aliter tristes, &c. Habemus uerò aliud, quod de Galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis ualẽtiores, ac productiores ędere cãtus solet, quũ uerò matutinũ iam tẽpus appropinquat, leniores, & minutiores omnimodo uoces format. In quibus Galli huius intelligentia quid nobis innuat, considerata prædicatorũ discretio demonstrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prædicant, altis, & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet, quasi in profundæ noctis

Antichrist'

Gallus prædicator.

Doctorum intelligentia qualis.

Doctorum sermo pro qualitate audiẽtium formandus est.

fundę noctistenebris clamant. Quum verò eam auditorũ ſuorum cordibus veritatis lucem adeſſe cognoſcunt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, & non tam illa, quæ ſunt de pęnis terribilia, quàm ea, quæ ſunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane ſubtilia quæque de myſterijs prędicant, 'vt ſequaces ſui eò minutiora quæque de cæleſtibus audiant, quò luci ueritatis magis appropinquant, & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, ſuccisor uigilantes delectet. Quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, qui prius aduerſa iudicij formidabat. Eſt adhuc aliud in Gallo ſolerter intuendum, quia cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens uigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorum vitam intuemur. Ipſi quippe, cùm verbum prædicationis monent, priùs ſe in ſanctis actionibus exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce, ſed antè ſe per ſublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios ſolicitos reddunt. Priùs cogitationum alis ſemet ipſos feriunt, quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendunt, diſtincta animaduerſione corrigunt. Prius ſua putrire fletibus curant, & tunc quæ aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quàm cantus emittant, quia antequam verba exhortationum proferant, omne, quod lecuturi ſunt, operibus clamant, & quum perfectè in ſemetipſis vigilant, tunc dormientes alios ad uigilias uocãt. Sed unde tanta doctori hæc intelligentia, vt & ſibi perfectè vigilet, & dormientes ad uigiliam ſub quibuſdam clamoris profectibus vocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè diſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prædicationis oſtendat, ut ſingulis iuxta modum, & tempora congruat, & ſimul omnibus, quæ illos ſequantur, oſtendat? Vnde ad tanta, & tam ſubtiliter tenditur, niſi interinſecus ab eo, à quo eſt conditus, doceatur? Qu a ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus eſt, ſed authoris, rectè per eundem authorem dicitur. Vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac ſi diceret, niſi ego, qui doctorum mentes, quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda, quæ occulta ſunt, mirabiliùs inſtruxi. Et tertia parte Paſtoralis. Ad beatum (inquit) Iob dicitur: Quis dedit Gallo intelligentiam? Prædicator etenim ſanctus, dum calignoſo hoc clamat in tempore, quaſi Gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum. Euigilate, iuſti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ędere cãtus ſolet: quum verò matutinum iam tempus in proximo eſt, minutas, ac tenues voces format, quia nimirum qui rectè prædicat, obſcuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis myſterijs indicat, ut tunc ſubtiliora quæque iam de cæleſtibus audiant, quum luci veritatis appropinquant. Sed inter hæc ad ea, quæ iam ſuperius diximus, charitatis ſtudia, retorquemur, vt prædicator quiſque plus actibus, quàm vocibus inſonet, & bene viuendo veſtigia ſequacibus imprimat, ut potius agendo, quàm loquendo, quò gradiatur, oſtendat, quia & Gallus ipſe, quem pro exprimenda boni prædicatoris ſpecie in locutione ſua Dominus aſſumit, cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit, quia nimirum neceſſe eſt, vt hi, qui uerba ſanctæ prædicationis monent, prius ſtudio bonæ actionis euigilent, ne ſemetipſi torpentes opere, alios excitent uoce. Prius ſe per ſublimia facta excutiant, & tunc ad bene viuendum alios ſolicitos reddant. Prius cogitationum alis ſemet ipſos feriant, & quicquid inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendãt, diſtricta animaduerſione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componãt. Prius punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda ſunt denuncient, & antequam verba exhortationis inſonent, omne, quod locuturi ſunt, operibus clament. Vnde rectè dicebat uenerabilis [b] Beda. *Gallum puto eſſe unumquemque ſanctorum, qui in nocte, & tenebris huius mundi accipiunt per fidem intelligentiam, & uirtutis conſtantiam clamandi ad Deum, ut aſpiceret iam dies permanens, & amouentur vmbræ vitæ præſentis, qui urgent etiam ſequenti clamore precum ſuarum, dicentes. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: Quod de Prophetis intelligere poſſumus, qui certatim annunciauerunt diei & Solis aduentum.* Chriſtus ſaluator noſter, quia peccata populi tulit, Gallus ut exponit Iacobus de Vitriaco Cardinalis, etiam dicitur dormientes excitans, & quaſi calcaribus cominationum, ut eis verbis utar, pungens, & ſtimulans. Cùm verò de Galli cantu inter Euangeliſtas, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum iam ad ſalutiferam mortem rapiendum D. Petro dixiſſe tradunt eum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret, quædam uideatur controuerſia, itaque conciliare eos placuit, priuſquam mysticum eius cantus ſenſum explicemus. Cùm enim tres Euangeliſtæ aſſerant, Dominum dixiſſe, Petrum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret: non autem omnes dicant quoties Gallus cantaret, quod Marcus hoc ſolus narrauit expreſſiùs, inquiens: *Antequam Gallus bis vocem dederit,* quomodo

[b] L. 9. In Expoſ. Tob. c. 7

Gall' Chriſtus dicitur

Controuerſia Euangeliſtarum de Gallicãtu.

quomodo postea sit impletum in sequentibus distinctè enarrauit, ex quo consequitur, Petrum non ter Galli cantu Dominum negasse, ut dicunt tamen tres Euangelistæ. Mattheus enim dixit: *Amen dico tibi quia in hac nocte antequam Gallus cantet, ter me negabis*. Lucas autem, *dico tibi, Petre, non cantabit hodie Gallus, donec ter abneges, nosse me:* Ioannes autem: *Amen, amen dico tibi, non cantabit Gallus donec ter me neges*. Diuus [e] Augustinus hanc tractans difficultatem, sic eam putat dissoluendam, ut dicantur tres Euangelistæ dixisse trinam Petri negationem futuram ante Galli cantum, quia ante illam cœpta fuit, & in ipso etiam animo consummata, ut sic sit dictum: Ter me negabis, quomodo si alicui diceretur; Antequam cantet Gallus ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuitiaberis. Id enim verè quis dixerit, etiamsi epistola non fuerit absoluenda ante omnem cantum Galli, sed antè cantum Galli incœpta. Quò verò dilucidiora hæc uideātur D. Augustini verba ascribere non grauabor, quæ talia sunt. *Diuersis verbis, & verborum ordine eandem explicauerunt sententiam dixisse Dominum, quod antequam Gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem antè peregisset, quàm cantare Gallus inciperet superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini. Amen dico tibi quia tu hodie in nocte hac prius quàm Gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es. Quid enim attinebat dicere prius quàm bis, quando si ante primùm Galli cantum tota illa trina negatio compleretur simul, & ante secundum, & ante tertium, & ante omnes Galli cantus eiusdem noctis completa inueniretur, quæ ante ipsum primum impleta probaretur. Sed quia ante primum Galli cantum cœpta est illa trina negatio, attenderunt illi tres, non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, & quando cœptura, id est, quia trina, & quia ante Galli cantum, quamquam in animo eius, & ante primum Galli cantum, peracta sit tota illa trina negatio: tamen affectione animi, & timore Petri ante primum tota cœpta est. Nec interest quantis morarum interuallis trina voce enunciata sit, cùm cor eius etiam ante primum Galli cantum tota possederit: tam magna scilicet formidine imbibita vt posset Dominum non solùm semel, sed & iterum, & tertiò interrogatus negare. Et rectius diligentiusq́; attendentibus, quomodo iam mœchatus est mulierem in corde suo, qui eam viderit ad concupiscendum: sic Petrus quandocunque verbis aderet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, vt perdurare posset usque ad tertiā Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est quando eum trinæ negationi sufficiens timor inuasit. Ex quo etiam, si post primum Galli cantum inciperet pulsatio interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec si absurdè, atque mendaciter ante Galli cantum ter negasse diceretur, quando, & ante Galli cantus timor obsederat mentem, qui eam posset vsque ad tertiam negationem perducere. Multò minus igitur mouere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis uocibus ante Galli cantum cœpta, etsi non ante primum Galli cantum peracta est. Tanquam si alicui diceretur, hac nocte antequam Gallus cantet, ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuiciaberis: non utique si eam ante omnem Galli cantum finiret, ideo dicendum erat, falsum fuisse prædictum. Marcus ergò de ipsarum uocum interuallis planius elocutus est, qui dixit ex persona Domini. Priusquam bis Gallus uocem dederit, ter me negaturus es. Ita gestum esse apparebit, cùm ad eundem locum narrationis Euangelicæ venerimus, ut etiam illic ostendatur Euangelistas sibi congruere. Si autem quæruntur ipsa omnino verba, quæ Petro Dominus dixerit, neque inuenire possunt, & superfluo quæruntur, cùm sententia eius, propter quam cognoscendam verba proferuntur, etiam in diuersis Euangelistarum verbis possit esse nouissima. Siue ergo diuersis sermonum Domini locis commotus Petrus singillatim ter enunciauerit præsumptionem suam, & ter ei Dominus suam negatiouem prædixerint, sicut probabilius indicatur: siue aliqno narrandi ordine possint omnium Euangelistarum commemorationes in vnum redigi, quibus demonstretur semel Dominum prædixiße Petro præsumenti, quod eum negaturus esset, nulla hîc Euangelistarum repugnantia deprehendi poterit, sicut nulla est.* Hactenus D. Augustinus. Verùm eiusmodi eius solutionem non esse conuenientē ex eo patere vult [d] Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis, quòd tres illi Euangelistæ, qui dicunt Dominum dixisse, Petrum negaturum se ter, antequam Gallus cantaret, postea ostensuri impletam fuisse Domini prædictionem, omnes tres Petri negationes narrent ipso opere impletas prius quàm tradant Gallum cecinisse. Vnde, inquit, patet eos non illo sensu accepisse, quod nunc dicunt, Dominum dixisse Petrum se negaturum ante Galli cantum: quia ante eum trina negatio erat incipienda, sed quia ante eum erat consummanda. Proinde omissis alijs rationibus, quibus quidam student conciliare Euangelistas, dicendum est tres Euangelistas de illo loqui cantu Galli, qui ab hominibus maximè solet obseruari, à quo scilicet ultima noctis pars, quæ quarta olim dicebatur vigilia, dicitur Gallicinium. Duabus enim potissimum uicibus Galli in nocte canere consueuernnt: semel non diu post medium noctis, & secundò, cùm iam adhuc duo, aut tres, uel circiter noctis horæ supersunt: quoniam in cantu perseuerant usque ad tempus, quod conticinium dicitur, à quo secundo cantu quarta noctis uigilia dicitur

[e] *L. 3. de cō sens. Euang. cap. 2.*

[d] *Commēt. in concor. Euāg. c. 133*

Euangelistę conciliātur.

Galli bis noctu canunt.

citur

citur Gallicinium. Marcus itaque rei in Petro geſtæ, ut ab ipſo Petro audierat, accuratam præſcribens hiſtoriam, utriuſque Galli cantus meminit, cuius mentionem facit & [e] Iuuenalis dicens.

[e] Satyr. 9.

Quod tamen ad cantum Galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet.

Per cantum Galli ſecundi intelligens ſecundum cantum Galli, & per hoc deſcribere uolens tempus illud, quod Gallicinium dicitur. Reliqui uerò tres Euangeliſtæ poſteriores tantùm Galli cantus meminerunt, ut qui ſit præcipuus, & à quo pars noctis dicatur Gallicinium: proinde idem ab omnibus eſt ſignificatum, nempe ter Petrum negaturum ante tempus illud noctis, quod Gallicinium dicitur, quod tempus ſecundum communem quidem loquendi modum ſimpliciter notatur per Galli cantum: ſecundum accuratiorem uerò loquendi rationem, notatur per ſecundum Galli cantum. Ex prædictis, & ſequenti Marci narratione patet, quod cùm hîc dicitur apud eum, Priuſquam Gallus bis vocem dederit, illud bis accipiendum eſſe pro duabus diuerſis uicibus, & temporibus, non autem ſimpliciter, ut duplicatum ſignificet ſonum. Cum emphaſi autem apud Marcum dicit Dominus Petro: Tu hodie, tu, inquit, ſingulariter, qui præ alijs te ſingulariter putas conſtantiorem, non quidem poſt aliquot dies, ſed hodie, imo in nocte hac præſenti, idque diu ante finem eius, nimirum ante Gallicinium, præterquam quod cum alijs, me derelicto, fugies, etiam negabis, idque non ſemel tantùm, ſed ter in tam breui temporis ſpatio. Quomodo autem Petrus erat Dominum negaturus, explicatur à Luca, cùm dicit: Donec ter abneges, noſſe me, id eſt, donec abneges, quod noueris me. Hæc itaque ille de eiuſmodi Euangeliſtarum diſcrepantia. Ad eiuſmodi negationis myſticum ſenſum explicandum [f] Iacobus Vitriacenſis Cardinalis ſic ſcribit. Permiſſus eſt Petrus negare, ut in Eccleſiæ principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de ſua virtute confidere. Poſt reſurrectionem ſatisfecit, cùm ipſum ſe amare confeſſus eſt. Ante Galli cantum, dum adhuc tenebræ ſunt, in aſcenſu negat Petrus, poſtquam Gallus cantauit, cùm iam tenebrę ſunt, Petrus pœnituit. Gallus, id eſt, prædicator ſomnolentos increpat, dicens. *Euigilate, iuſti, & nolite peccare.* Poſt eius uocem multi prius factis Chriſtum negantes pœnitent, & flent amarè. Quam noxia prauorum colloquia, quæ Petrum negare cogunt, qui inter diſcipulos Chriſtum confeſſus eſt Dei filium, intus autem in ſocietate impiorum pœnitet. Ter autem Chriſtum negauit, & primùm ad vocem ancillæ, & cantauit Gallus, ſecundò negat ad uocem alterius ancillæ, & ad uocem calefacientium ſe ad prunas: tertiò ad vocem ſerui principis ſacerdotum, qui erat cognatus Malchi, & tunc Gallus iterum cantauit. Tertia igitur negatio eſt inchoata ante Galli cantum & conſummata eſt, antequam Gallus bis cantaret; primo ſimpliciter negat Petrus, dicens: Non noui hominem, & non ſum diſcipulus eius. Non ſolùm enim negat Chriſtum, ſed ſe negat eſſe Chriſtianum, uel diſcipulum eius: ſecundò cum iuramento negauit: tertiò cœpit anatematizare, quia perſeuerare in peccato dat incrementum ſcelerum, & qui modica ſpernit, cadit in maiora. Spiritualiter autem prima ancilla titubatio eſt: ſecunda conſentio, tertius vir, id eſt, operatio, ſic perficitur trina negatio. Ad uocem ancillæ negat, qui carnis delectatione mortaliter peccat. Ad uocem calefacientium ſe ad prunas negat, qui per auaritiam peccat, qui ſe turpi quęſtu calefieri deſiderat, uel qui exemplo cupiditatis alienæ à uia ueritatis deuiat. Ad uocem cognati Malchi negat, qui uitio elationis contra Deum peccat. Malchus enim rex interpretatur. Potentum enim cognatum eſt uitium elationis. Hucuſque ille. Eundem ſenſum ita Ianſenius interpretatur, & ut uidetur, dilucidiùs. Vt bene, inquit, nocti tribuit ſcandalum diſcipulorum, & Petri negationem, quòd nocti conueniant peccata, & errores, ita bene finem negationum imponit in cantu Galli, quòd per hunc lux annuncietur inſtare, & homines à ſomno excitentur, ut quo ſigno monentur homines ſurgere à ſomno, eodem & Petrus moneretur agnoſcere ſuum errorem. Petrum autem præ alijs Dei prouidentia cadere grauiùs erat permiſſura, iuſto quidem iudicio, nimirum quia de ſe nimis præſumendo alijs prætulerat, ſed tamen propter bonum aliquod, nempe ut diſcerat Petrus, & nos in illo, quantæ ſit temeritatis hominem confidere in ſe ipſo, quamque neceſſarium ſit Dei implorare gratiam, ſine qua noſtra dilectio, & propoſitum non poſſit, uel ad breue tempus perſeuerare, &c. In eandem ferè ſententiam ita quærit Franciſcus Georgius Venetus: Cur datus fuit Galli cantus in ſignum negationis Petri? An, ut Chriſtus uaticinaretur tanquam uerus Propheta negotium hoc, ſicut & multa alia, quæ ipſi ſuperuentura erant? Nam mortem, & reſurrectionem ſuam antè prædixerat. An cùm omnia acta, & geſta Chriſti ſint plena ſacramentis, hoc ſignum tradidit, ut indicaret Galli cantum, qui ſit in mente omnium peccantium, per ſynderesim, & portionem ſuperio-

[f] Fer. 6. Paras.

Gallus eſt prędicator.

Malchus Regem ſignificat.

ſuperiorem remurmurantem? Quam portionem Gallũ uocant ſapiẽtes: qui interpretantur dictũ Socratis, quod moriens, teſte Platone dixit, Gallũ Aeſculapio debeo, reddite. Et benè Gallus uocatur lumen illud, quod a ſupramũdano ſole procedit: cùm inter ſolares aues Gallus primũ locũ tenet. Hinc pręco eſt lucis, quæ inde uenit: de qua luce Ioannes ait: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Quæ ſanè doctrina congruit omnino, ut uidetur, D.[g] Ambroſio, ita ſcribenti: Eſt etiã Galli cantus ſuauis in noctibus, nec ſolùm ſuauis, ſed etiã utilis, qui quaſi bonus cohabitator & dormientẽ excitat, & ſolicitum admonet, & viantẽ ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. Hoc canente, latro ſuas relinquit inſidias, hoc ipſe Lucifer excitatus oritur, cælũq; illuminat, hoc canente mœſtitiã trepidus nauta deponit, omniſq; crebrò veſpertinis flatibus excitata tempeſtas, & procella miteſcit, hoc canente deuotus affectu exilit ad precandum, legendi quoq; munus inſtaurat, hoc poſtremò canente, ipſa eccleſiæ petra culpã ſuã diluit, quã priuſquam Gallus cantaret ter negando contraxerat. Iſtius cantu ſpes omnibus redit, ægris leuatur incómodũ, minuitur dolor vulnerũ, febriũ flagrantia mitigatur, reuertitur fides lapſis, Ieſus titubantes reſpicit, errantes corrigit. Denique reſpexit Petrũ, & ſtatim error abſceſſit. Quod non fortuitò accidiſſe, ſed ex ſententia Domini, lectio docet. Sic enim ſcriptũ eſt, quia dixit Ieſus ad Simonem: Non cantabit Gallus priùſquã me ter abneges. Bene fortis in die Petrus, nocte turbatur, & ante Galli cantũ labitur, etiã tertiò: vt ſcias non inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mentis quoq; mutatione turbatũ. Idem tamen poſt Galli cantũ fit fortior, & iã dignus, quẽ Chriſtus aſpiciat. Oculi Domini ſuper iuſtos. Agnouit ueniſſe remediũ, poſt quod iam errare non poſſet: & in virtutẽ ab errore mutatus amariſſimè fleuit, vt lachrymis ſuis deleret peccatũ. Ad Galli eiuſmodi cantũ hymnus[h] Prudentij legitur elegantiſſimus, quẽ eò maximè adijcere placuit, quòd totam myſticam hiſtoriam proximè ſuperioribus accommodatam, ac conſentientem complectatur.

[g] L.5. Hex.

[h] In Cath.

Ales diei nuncius
Lucem propinquam cecinit.
Nos excitator mentium
Iam Chriſtus ad uitam uocat.
Auferte clamat lectulos
Aegros, ſopores, deſides,
Caſtiq; recti, ac ſobrij
Vigilate iam ſum proximus.
Poſt Solis ortum fulgidi
Serum eſt cubile ſpernere,
Ne parte noctis addita
Tempus labori adieceris.
Vox iſta, qua ſtrepunt aues
Stantes ſub ipſo culmine
Paulò antè quàm lux emicet
Noſtri figura eſt iudicis.
Tectos tenebris horridis
Stratiſq; opertos ſegnibus
Suadet quietem linquere
Iam iamq; venturo die.
Vt cum coruſcis flatibus
Aurora cælum ſparſerit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad ſpem luminis.
Hic ſomnus ad tempus datus
Eſt forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida
Cogunt iacere, ac ſtertere.
Sed vox ab alto culmine
Chriſti docentis præmonet
Adeſſe iam lucem propè
Ne mens ſopori ſeruiat.
Ne ſomnus uſq; ad terminos
Vitæ ſocordis opprimat,
Pectus ſepultum crimine,
Et lucis oblitum ſuæ.
Ferunt vagantes dæmones
Lætos tenebris noctium
Gallo canente exterritos
Sparſim timere, & cedere.
Inuiſa nam vicinitas
Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu,
Noctis fugat ſatellites
Hoc eſſe ſignum præſcij
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Quæ uis ſit huius alitis,
Saluator oſtendit Petro,
Ter antequam Gallus canat
Seſe negandum prædicans.
Fit nanque peccator priùs,
Quàm pręco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus,
Finemque precandi ferat.
Fleuit negator denique
Ex ore prolapſum nefas
Cùm mẽs maneret innocens
Animuſq; ſeruaret fidem.
Nec tale quicquam poſtea
Linguæ locutus lubrico eſt
Cantuque Galli cognito
Peccare iuſtus deſtitit.
Inde eſt, quod omnes credimus
Illo quietis tempore
Quo Gallus exultans canit
Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus uigor,
Tunc lex ſubacta eſt Tartari.

Tunc uis diei fortior
Noctem coegit cedere.
Iam iam quiescant improba,
Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis suum
Perpessa somnum marceat.
Vigil vicissim spiritus
Quodcunque restat temporis
Dum meta noctis clauditur,
Stans, ac laborans excubet.
Iesum ciamus uocibus
Flentes, precantes, sobrij.
Intenta supplicatio
Dormire cor mundum uetat.
Stat conuolutis artubus
Sensum profunda obliuio
Pressit, grauauit, obruit
Vanis uagantem somnijs.
Sunt nempe falsa, & friuola
Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus,
Vigilemus, hic est ueritas.
Aurum, uoluptas, gaudium,
Opes, honores, prospera
Quæcunque nos inflant mala
Fit mane, nil sunt omnia.
Tu Christe somnum disijce.
Tu rumpe noctis uincula
Tu solue peccatum vetus,
Nouumq; lumen ingere.

Sed hactenus Gallus in bonam partem acceptus est, possit etiam in malam accipi, & significare, ut auis est libidini dicata maximè, qui muliebria sectatur, & uoluptatum magis amator est, quàm Dei, unde apud Esaiam dicitur: *Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur Gallus Gallinaceus*. Superest modò, ut de Gallina etiam dicamus: de qua D.[i] Augustinus in expositione huius versus Psalmistæ: *Exurge in occursum mihi, & vide: Aliquid; inquit, me dicere admonet in hoc loco capitis ipsius nostri sublimitas, quoniam infirmatus est vsq; ad mortem, & assumpsit infirmitatis carnem, vt pullos Hierusalem colligeret sub alas suas, tanquam Gallina infirmata cum paruulis. Non enim in aliqua aue hoc aliquando conspeximus, earum etiam, quæ nidificant ante oculos nostros, sicut parietum Passeres, sicut Hirundines, tanquam annuæ nostræ hospites, sicut Ciconiæ, sicut aliæ aues, quæ ante oculos nostros nidificant, & ouis insidunt, pullos alunt, sicut ipsæ Columbæ, quas cotidie videmus, aliquando auem firmari cum paruulis non agnouimus, non vidimus. Gallina quomodo hoc habet? Certè notam rem dico, quæ in conspectu nostro quotidie versatur, quomodo raucescit vox, quomodo fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ, & vides circa pullos nescio quid ægrotum, & ea est materna charitas, quæ inuenitur infirmitas. Quare ergo Dominus nisi propter hoc Gallina esse voluit in sancta scriptura, dicemus. Hierusalem, Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, tanquam Gallina filios suos sub alas, & noluisti? Congregauit autem omnes gentes tanquam Gallina pullos suos, qui infirmatus est propter nos, accipiens carnem à nobis, id est, à genere humano, crucifixus, cōtemptus, alapis cæsus, flagellatus, ligno suspensus, lancea vulneratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis est, non amissæ maiestatis. Quum ergò talis esset Christus, & ideo lapis offensionis, & petra scandali, ideo multi offenderunt in eum. Cum talis esset Christus, & tamen carnē sine peccato suscepisset, factus particeps nostræ infirmitatis, non iniquitatis, vt ex eo quod nobiscum communicauit, infirmitatem solueret nostram iniquitatem.* Et[k] rursus exponens illud Psalmographi; *Et sub alis eius sperabis: Si Gallina,* inquit, *protegit pullos suos sub alis, quāto magis tu sub alis Dei tutus eris, & aduersus diabolum, & angelos eius, quæ aëreæ potestates, tanquā Accipitres circumuolitant, vt infirmū pullū auferant? Neque enim sine causa comparata est Gallina ipsi sapientiæ Dei. Nam ipse Christus dominus noster, & saluator tanquam Gallinam se dixit: Hierusalem, Hierusalē, &c. Noluit illa Hierusalē, velimus nos, illa rapta ab aeris potestatibus fugiens alas Gallinæ, præsumens de viribus suis quum esset infirma, nos cōfitentes infirmitatē nostrā, sub alas Dei fugiamus. Erit enim nobis tanquam Gallina protegens pullos suos. Non enim iniuriosum nomen Gallinæ. Attendite cæteras aues. Multæ aues ante nos fœtant, calefaciunt pullos suos, nulla sic auis infirmatur cum pullis suis, quomodo Gallina. Attendat charitas vestra, Hirundines, Passeres, & Ciconias videmus extra nidos suos, nec cognoscimus vtrū fœtus habeāt: at Gallinā cognoscimus in infirmitate vocis, & in relaxatione plumarū, tota mutatur à fœtu pullorū, quia illi infirmi sunt, infirmam sese facit. Quia ergò & nos infirmi eramus, infirmam se fecit sapientia Dei, quia verbum caro factum est, & habitauit in nobis, vt sub alis eius speremus.* Et rursus[l] alibi: *Hoc,* inquit, *genus animantis magnum affectum in filios habet, ita vt eorum infirmitate & ipsa infirmitate, & quod difficilius in cæteris animalibus inuenies, alis suis filios suos protegens contra Miluum pugnat: sic etiam mater nostra sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata quodammodo, dicente Apostolo: Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quod illa aduersus Miluum conatur affectu, hæc aduersus diabolum perficit potestate.* Item[m] rursus in hæc verba: *Nos ouum nostrum sub alis illius Gallinæ ponamus,* inquit, *Euangelicæ Gallinæ, quæ clamat Hierusalem Hierusalem illi falsæ, & perditæ, quoties volui, & lui congregare filios, tanquam Gallina pullos, & noluisti? Non nobis dicatur, quoties volui, & noluisti. Illa enim Gallina diuina sapientia est, sed assumpsit carnem, vt pullis congrueret. Videte Gallinam hispidam plumis, demissis alis, voce fracta, & quassa, & lassa, & languida congruere paruulis*

Gallus pro libidinoso.

[i] In enarrat. Psal. 58.

Gallinę charitas erga pullos.

Christ⁹ Gallinæ comparatus.

[k] In enarrat. Psal. 90.

[l] L. 1. quæst. Euāg. quæst. 36.

[m] L. de verb. Dom. in Euāg. sec. Luc. serm. 29.

paruulis suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius Gallinæ ponamus. Et alibi [n] ite-
rum: Nutrit ergo ipse infirmus infirmos, tanquam Gallina pullos suos. Huic enim se similem fecit. Quo-
ties volui, inquit ad Hierusalem, congregare filios tuos sub alas tanquam Gallina pullos suos, & noluisti?
Videtis autem, patres, quemadmodum Gallina infirmetur cum pullis suis; Nulla enim alia auis, quod sit
mater agnoscitur. Videmus nidificare Passeres quoslibet ante oculos nostros, Hirundines, Ciconias: Co-
lumbas quotidie videmus nidificare, quas nisi quando in nidis uidemus parentes esse non agnoscimus. Gal
lina uerò sic infirmatur in pullis suis, ut etiam si pulli ipsi non sequantur, filios, non videas, matrem tamen
intelligas, ita fit alis demissis, plumis hispida, uoce rauca, omnibus membris demissa, & abiecta, ut quē ad-
modum dixi etiamsi filios non uideas, matrem tamen intelligas. Postremò illum etiã Psalmistæ lo-
cum exponens, ubi Propheta ait: Si me non protegas, quia pullus sum, Miluus me rapiet. Dicit enim,
ait, quodam loco Dominus noster ad Hierusalem quandã ciuitatem illam, ubi crucifixus est. Hierusalem,
Hierusalem, quoties uolui filios tuos congregare, tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Paruuli sumus;
ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Hæc omnia D. Augustinus. Alloquebatur
autē Dominus procul dubio sub ciuitatis nomine ipsos ciues (dixerat enim Hierusalē, Hie-
rusalē, quę occidis Prophetas, &c.) unde postea facta mutatione dicit: Relinquetur domus
uestra deserta: sequitur quod insigne est charitatis diuinæ iudicium. Quoties volui congre
gare filios tuos, quemadmodum auis nidũ suum sub alis, & noluisti? Magnę charitatis fuit,
quod non semel tantùm, sed multoties adeo cupiuerit eius filios, hoc est, inhabitatores, om-
nesq; Iudæos, qui ad eam tanquam matrem confluebant, ad se cõgregare, idq; ea semper re-
luctante, sed id adhuc magis Dei charitatem argui, quòd non simpliciter filios eius congre
gare uoluerit, sed eo modo, quo auis nidum suum, id est, ut interpretes omnes ferè uertunt,
pullos suos sub alas, hoc est summo cum desiderio, & solicitudine. Est autem Græcis pro di-
ctione auis, ὄρνις, quam dictionem ancipitem esse diximus ad auem, & Gallinã. Et quidē uti
paulò antè D. Augustinus dicebat, mirus est amor omnibus ferè auibus, ad confouendos, & protegen
dos pullos, sed præcipuè Gallinis: vnde magis conueniebat uertere Gallinã, quemadmodum D.
Matthęi interpres optimè fecit. Porrò quàm aptè Dominus se Gallinę cõparârit, ex eodem
D. Augustino partim demonstrauimus, & Hylarius, & D. Chrysostomus etiam innuunt. Il-
le enim enarrans illum uersum: Semitam meam, &c. Quod autem, inquit, per tritam prædicatio-
nis semitam ambulauerit, audiamus ipsum dicentem: Hierusalem Hierusalem, &c. quoties volui cõgre-
gare, &c. frequētiam numerosæ significationis ostendit. Nihil ergò noui & egit, & passus est, cùm per no-
lentem congregari filios suos Hierusalem, toties & auditus, & inhonoratus est in Prophetis. D. verò
[p] Chrysostomus ad illa D. Matthæi uerba: Quoties volui congregare, &c. Hinc patet, inquit, quod
semper se ipsos peccando disseminabant, amorem autem suum ab imagine significauit. Feruenti nempe
amore aues pullos diligunt suos. Crebrò autem hæc imago auis, & alarum apud Prophetas inuenitur, &
in cantico, & in Psalmis mirabilem prouidentiam, & eximiam protectionem denotans, sed noluistis ait.
Et [q] rursus secundũ alteram expositionem in Mattheũ: Quoties, inquit, volui congregare, &c.
Quum te in Aegypto quasi sanguinarius Accipiter persequabatur Pharao, nisi super te Mosen, & Aaron,
quasi duas mollissimas pennas misericordiæ meæ, & liberatos uos de unguibus eius rapui in desertum, &
noluistis sequi me, facientes uobis uitulum in Horeb ut seruiretis potius idolo mortuo, quàm Deo viuenti.
Quoties volui congregare, &c. Percurre, si uis Iudicũ librum quoties peccauerunt, & tradidit illos Deus,
& iterum liberauit. Gallinam posuit ecclesiæ similitudinē. Sicut enim pulli Gallinarũ pastum suum quæ-
rentes, per diuersa uagantur, & maternis uocibus congregantur, sic & populus Dei per malam voluptatē
& mundialem concupiscentiã sequentes, per diuersos uagantur errores, quos Ecclesia mater per sacerdotes
modò increpationibus, modò blandimentis, quasi quibusdã uocibus cõgregare & allectare festinat. Et quē
admodũ Gallina habens pullos uocando illos non cessat, ut assidua uoce uagositatē corrigat pullorum suorũ:
Sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio, & assiduitate doctrinarũ suarum negligentiam
populi errantis emendent. Et quemadmodum Gallina habens pullos non solùm suos calefacit, sed etiam
cuiusque uolatilis filios exclusos à se, diligit, quasi suos. ita & Ecclesia non solùm Christianos suos studet
vocare, sed siue Gentiles, siue Iudæi si suppositi illi fuerint, omnes fidei suæ calore uiuificat, & in baptismo
regenerat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate, & paulò pòst. Quotiescunque enim, ut
diximus inter hæreticos, & fideles fidei mouetur certamen, euidenter vult illos Dominus congregare sub
veritate alarum suarum, id est, sub duorum testamentorum, quotiescunq; leguntur apud eos uerba prophe-
tarum & Apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli Gallinæ, quæ est Ecclesia, sed quasi syluestres
pulli sanguinarij Vulturis, aut Accipitris, non solùm ad veritatem duorum testamentorum uenire non
acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam Gallinam, id est, Ecclesiam, & diripiunt, & dispergunt pul-
los eius, & euellicant eam: toties vult illos congregare, illi autem nolunt. Hucusque ille. Prouerbia-
lis igitur istęc allegoria facilè nobis malum diligendi, iuuandique nostros ante alios, præscri-
bit. Debemus parentibus in primis, ut pietate illis respondeamus: quod bruta animalia

[n] In Euang. Ioan. tract. 15. cap. 4.

[p] Homil. 7. in Matth.

[q] Homil. 46.

Gallina Ecclesia.

præſtare minimè norunt, præter Ciconias, quæ authore Aeliano parentum ſenectutem nutriunt. Summa hæc eſt, allegoria faciet ad oſtendendam vim pietatis, ac beneuolentiæ cuiuſquã erga ſuos. Nullum enim animal, teſte D. [r] Bernardo, circa pullos ſuos tanta compaſſione mouetur, ſicut Gallina, Fit enim non ſolùm, ut diximus, toto corpore hiſpida, uoce rauca, ſed toto etiam feruens animo, & omnibus membris infirma, & uſque ad ſupremum defectum perueniens. *Si ergo*, inquit D. Bernardus, *in tantum pullis ſuis Gallina animal irrationale compatitur, quanto putas optimum Ieſum humano generi fuiſſe compaſſum? Ad quantam putas eum debilitatem, & infirmitatem perueniſſe? Quanta putas ipſum macie confectum fuiſſe, qui pro omnibus cognoſcitur doluiſſe?* Vnde Eſaias: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit.*

[r] *Tract. de paſſione Domini c. 5.*

MORALIA.

Gallus patrēfamilias denotat, q frugi eſt.

Pythagoras cur nutriendũ Gallum cenſeret, & non immolandum.

OMNES in primis Galli Gallinacei vitæ actiones veri patrisfamilias, & qui in eo omnem ſuam curã ponit, & ſtudiũ, ut familiæ ſuæ de omnibus neceſſarijs proſpiciat, ſignificare poteſt. Hæc enim ales tota die quicquid virium habet, id totum ad ſuorum confert ſalutem, & nullius rei minus, quàm ſui ipſius ſolicita eſt. Vnde ſapientiſſimus Pythagoras tam prouidam animalis, & erga ſuos promptã naturã conſiderans, dixit, nutriendum quidẽ Gallum eſſe: at non immolandum, quod ut alij aliter interpretantur, ita ego inter cætera hoc dico denotare, homini hanc Galli ſolicitudinem ad res corporis curandas eſſe quidẽ neceſſariam verùm non ſic eſſe neceſſariam, ut eã etiam ad ſacrificium, & cultũ diuinũ ferre debeamus ut quẽ omnes ęternę curæ liberũ eſſe decet, nec ulla terreni pabuli ſolicitudine deſtineri. Abſit ergo Gallinaceus à ſacrificijs hac, quam dico ratione. Iã & illud moneri uidetur cætera quidẽ animalia immolari poſſe, Gallũ citra piaculũ non poſſe, eò quòd is qui optimum totius uitę exemplar occidit, uideatur indicare ſibi nihil amplius opus eſſe laudatiſſimis huiuſce animalis dotibus, citra quas tamen probo, ſapientiq; uiro nõ fuerit uiuendũ. Alendus igitur Gallus, & perpetuò, dũ viuimus, imitandus, tũ in familia alẽda, & propugnanda, tum in uitę officijs per oportunas tẽporum uices diſtribuendis. Eodẽ pariter modo nobis liberalitatis, ac benignitatis exemplar eſt. Quẽadmodum enim omnia, quę habet, Gallus ſuis impartit, ita uir quiſpiã pius ac liberalis ſua, quę corraſit, non ſibi ſoli ſeruare debet, ſed pauperibus etiã benigniter aliquid erogare, iuxta illud Iob: *Non comedi ex eis ſolus*, &c. Principẽ item eccleſiaſticũ eleganter Gallo cõparaueris, etenim uti hic oculo uno grana, ut diximus familiæ ſuę diuidit: altero Accipitrẽ obſeruat, & contra irruentẽ in eã ſeſe alacris opponit. Ita ille duo ob oculos potiſſimùm ponere debet, curã nẽpe humanarũ mortaliumq;, ac cæleſtium, æternarumq; rerũ. Illas bene adminiſtrare cognoſcitur, ſi alienus ab omni auaritiæ macula pauperibus, ſubditiſq; de neceſſarijs proſpiciat, uel ſaltẽ quæ ſibi ſuperſunt, eis cõmunicet, nihilq; ſibi præter neceſſaria reſeruet. Harũ uerò curã gerere dicetur, ſi contrà omnẽ diaboli vim ſeſe ſubditoſq; Gallũ imitans defendat. Diabolus autẽ uerus Accipiter eſt, qui nobis futurã æternitatẽ inuidet, noſq; ſuæ pœnæ ſocios perpetuos aſciſcere conatur. Grana uerò, quorũ eſu quotidie fruimur, egregiè neceſſaria nobis deſignant. Pręterea tã feruens Galli erga ſuos amor nos etiã admonet, ut uxores noſtras, abiectis omnibus ſcortis, quæ mera maritorũ peſtis ſunt, ac pernities, amemus. Quare ueteres inſignis, legitimiq; matrimonij cõiunctionẽ ſignificaturi, mortuorũ ſepulchris Gallũ, & Gallinã inſculpebant, ſe inuicẽ deoſculantes. Satis ſuperq; ſuprà oſtendimus à nonnullis Theologis Chriſtianis concionatores, & diuinos homines intelligi, qui nobis uerba ſalutis enunciant, quiq; iacentibus in tenebris, & umbra mortis, lucẽ, quę Deus eſt, pręnunciant, & à nobis mentis noſtrę ueternũ, ac torporem ſuo cantu excutiunt. Alius aliã comminiſci poterit expoſitionẽ. Poſſunt autẽ & Thraſones, glorioſiq; ac ſtolidi homines, nimium ſibi arrogantes per Gallos notari. Nam uti hos habendos eſſe quidem Pythagoras dicebat, & non penitus abijciendos, non autem ad ſacra admittendos, ita illi ab arcanis, & ſerijs grauibuſq; ſermonibus reijciendi ſunt. Quod ſecus tamẽ hodie (proh dolor) à Regibus pleriſq; & Principibus fieri uidemus. Alius amantes, & qui continuè amore depereunt, interpretari per Gallum poterit, quo pacto uidentur Athenienſes ſignificaſſe, cùm Anterotis aram conſtituerunt, in qua pueri nudi & formoſiſſimi ſignum inerat, in ulnis geminos ſuſtinentis generoſos Gallos, & ſe in caput impellẽtis, quibus Timagoram, & Meletam, ſeu Melitũ (utrunq; enim legimus) qui amore perierũt, ſignificabant. Hiſtoria notiſſima eſt apud [a] Pauſaniã, & [b] Suidã, quanquã nonnihil inte ſe euarient. Tota

Gallus liberalitatis exemplar.

Princeps eccleſiaſticus Gallo comparatus.

Diabolus Accipiter eſt.

Gallus, & Gallina ſepulchris inſculpti.

Glorioſi p Gallos deſignati.

Libidinoſi per Gallum deſignati.

[a] *In Attica.*

[b] *In dict. Mileto.*

Tota denique castrensis disciplina Galli imagine denotari potest. Cristam enim pro galea, calcaria pro ense gerit, excubias cantu testatur, pugnat acie aperta, absque insidijs hostem inuadit, caudæ erectione uexilla imitatur, victoriam cantu, triumphumque ostendit.

HIEROGLYPHICA.

VICTORIAE hieroglyficum erat Gallinaceus Gallus. Hinc Lacedæmonij, ut apud Plutarchum est, cùm hostem uiribus profligassent, Gallum immolabant. [c] Alibi etiam idem Spartanos scribit ante Leutricam cladẽ Gallum immolasse. Sed quid illud sibi vult, quod Harpocratem silentij Deum Galli Gallinacei vocalissimæ alioquin alitis guttur sinistro cubito prementem depingerent? Id sanè mysterio carere minimè putandum est. Cùm enim Gallus maximum sui usum hominibus præstet, cantu suo quotidianas docens oportunitates, & ea ratione is habeatur veluti magister quidam operum omnium per horas distribuendorum; sic Harpocrates otium quærere dicebatur, & omnium operum externorum vacationem, itaque non permittit Gallo, vt hoc excitandi ad labores munere fungatur, & ideo quemadmodum digito sua labia compescit, ita huic cubito guttur coercet. Sed interroget quis, si nulla huius auis utilitas sit ad ea uel præstanda, uel iuuanda, quæ Harpocratis symbolo denotantur, cur ad partes vocetur? Cur non potiùs, ut nihil ad rem faciens omittatur, perinde ac Picæ, Corniculæ, Gracculi, Philomelæ, & cætera id genus auiculæ, aut garrulæ, aut canoræ? Et certè si nocturnum quæratur silentium, Luscinia potiùs quàm Gallus compesci debuisset, quòd ea sola totas ferè noctes canendo ducat insomnes; hic vix ter stridulam, & minimè durantem uocem exhalet. Est quidem hoc, verùm ut ante ostendimus, Gallus animal solare est, & inter omnia solaria tenet principatum, adeo ut non frustra videatur erigere cristas. Igitur diligenter diurni temporis uices obseruans, atq; homines ad agendum incitans, non potuit apud Harpocratem asymbolus manere. Cùm enim maxima cupiditate id quod quiescens agit, agere videatur, ut Cupidinis arma declarant, quid gratius habere potuisset, quàm animal sub cubito tenere, in cuius gutture iam vocem moliente sentiretur tacitum, & internum incitamentum? Quanuis enim vocem ædere nequiret, urgebatur tamen ad uocem: & quod exterius prẹstare non posset, id musculis, & uocalibus instrumentis moliebatur: quod facilè erat ei sentire, qui cubito guttur pressum teneret. Gallus igitur hic sic positus est, ut non cantet ille quidem, nec silentium rumpat, sed usum tamen illũ præstet, ut tacita corporis molitione solaris cursus det significationẽ. Quia uerò Gallus, inquit [d] Pierius Valerianus, à prima mediæ noctis inclinatione explãdentibus, ut Lucretius ait, alis

Auroram clara consuetus voce vocare

matutino crepusculo, matutinis astris Deum item laudantibus quotidie commodulatur, excubiarum, & uigiliarum signum apud antiquos fuit, eaque de causa Mercurio dicatus ferebatur. Et rursus: Neque prætereundum est illud, quòd ex imagine Gallinacei impietas ipsa hieroglyphicè figuratur. Is enim matrem salit, ut Hippopotamus: & patrem etiam immaniter incessit: eaque de causa sapientissimi legum latores Gallum vnà cum uipera, simia, & cane in parricidæ culeum includendum censuerunt, ut qui eius criminis rei sunt eodem supplicio simul afficerentur, & pœnas pares luerent. Notum illud apud Aristophanem, quod Philippides, qui patrem uerberauerat, exemplo Galli factum tuetur suụm: patrem enim ille malè mulctat. Mulierem tribadem, uel quæ maris officium aggredi nõ erubescit, uel etiam, quæ uiro dominari affectat, per Gallinam, quæ cristam, caudamq; erigit, cuiq; etiam parua calcaria prominent, intelligi ueteres tradiderunt. Ea siquidem ubi marem, quod nonnullæ faciunt, pugnãdo uicerit, cucurire incipit, & exemplo marium tentat coitu superuenire, Gallinasq; reliquas perinde ac si rem peragere possit, solicitat, at saliendo fatigat, cristã caudamque tollit, ac ea incedit specie, ut non facilè inde sit, utrum mas, an fæmina sit, internoscere. Virũ verò, qui opulentissimas diuitias dilapidauit, &, ut apud Horatiũ est, res maternas, atq; paternas fortiter absumpsit, significare volẽtes, Gallinã aureos nummos depascentẽ pingũt: de qua miraculũ illud proditur, quòd si auro liquescẽti eius membra misceantur, illud in carnes eius consumi deprehendatur, atq; ita fit, ut Gallina sit auri uenenum. Cóiectores autẽ augurantur eum, qui per somnium Gallinarũ gregẽ ad se uenientẽ, & domũ ingredientẽ inspexerit, & diuitijs, & honoribus auctũ iri: quin etiã addũt, si per quietem ita uisę Gallinę pusillæ admodũ apparuerint, earundẽ rerũ tenuitatẽ præsagiri. Qui fabulas delectabili philosophã di genere commenti sunt, Sirenas confinxere blanditijs amatorijs, & uoluptuosa nequitia

Victoriæ hieroglyphicum.

[c] In Agesilao.

Harpocrates cur sinistro cubito guttur Galli premat.

[d] Lib. 24. Hierogl.

Vigiliarum signum.

Impietatis typus.

Gallus cur in culeo inclusus.

Mulieris quæ maris munus obit typus.

Prodigi typus.

Diuitiarum augurium.

Sirenũ forma, & significatio.

homines ad se trahere, illecebrisq; irretire, ita ut apud eas mollitudinis omnifariæ luto inhæsitantes fœde computrescerent. Harum pedes Gallinaceos fuisse tradunt, intellectu à superiore non dissimili. Scribunt enim eiusmodi fabularum interpretes, significari ex hoc hominem libidinibus deditum, fortunas suas perseueranti studio dispergere, inutiliterque prodigere, cuiusmodi esse Gallinarum morem, cùm pleno aceruo pascuntur, aspicimus. Sunt qui ratione habita quotidiani fœtus, & geminorum aliquando pullorum, qui ouo ex vnico excluduntur: ouorum etiã, quæ nonnullæ gemina singulis diebus ędunt, tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, sola quippe cartilagine conspicuo, fœcũditatem per Gallinam, & ouum significari velint. Hæc omnia Pierius, qui hoc etiam ex propria sententia addit inquiens: Atqui ueluti per lauri surculum in ore Columbæ, & per platani folium in Ciconiæ nido securitatem significari prodidimus, cur non etiam per Gallinam, ad alam cuius ramusculus rutæ applicitus sit, securitatẽ eodem modo pingi, hieroglyphicumq; sapere fateamur? Siquidem Afranius in ijs, quæ de re agraria Constantinus Cæsar colligi mandauit, ait Gallinas à fele tutas fore, si rutæ syluestris ramusculus sub eius alam applicetur. Quin Democritus etiam tradit, eo præsidio munitas, neque à uulpibus, neque ab infesto quopiam alio animali contingi.

Fœcunditatis significatio. Securitatis hieroglyphicum.

SOMNIVM.

GALLI pugnaces in somnijs seditionum, & contentionum tantummudo significatiui sunt. Verùm non alia in similem cum Coturnicibus euentum habent. Nos de ijs suo loco egimus ex Artemidoro, quem locum lector adire poterit.

EMBLEMATA.

EMBLEMA est Andreæ Alciati sub lemmate VIGILANTIA ET CVSTODIA, quod tale est.

Instantis quod signa canens dat Gallus Eoi,
Et reuocet famulas ad noua pensa manus.
Turribus in sacris effingitur: ærea mentem
Ad superos peluis quòd reuocet vigilem.
Est Leo: sed custos oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.

Ex Oro Apolline, inquit Franciscus Sanctius Alciati commentator, ut mox ostendemus. Addit tamen Alciatus cãpanam, & Gallũ ex communi usu. Obscurũ est emblema, & male dispunctum in codicibus, quos mihi hactenus contigit uidere. Dicam tamen quod sentio, liberum cuiq; interpretandi campum relinquens. Titulus igitur huius epigrãmatis est, VIGILANTIA & CVSTODIA. Videamus ergo, quo pacto hæc ex epigrammate eliciantur. Ac primùm duplicem hîc depingit Alciatus uigilantiam, alteram corporis, mentis alteram. Corporis uigilantiam Gallus referat, qui homines ad labores solet excitare. Campana uerò quia mentẽ ad Deum excitat, symbolum interioris uigilantię contineat. Hactenus de uigilantia. Custodiam autem repræsentet Leo, qui apertis oculis solet dormire, tunc sic structuram ordino: Gallus effingitur in sacris turribus, quòd det signa instantis Eoi, & quòd reuocet famulas manus ad noua pensa. Aerea peluis scilicet effingitur in sacris turribus, quod reuocet mentem uigilem ad superos. Sed Leo custos est, quia dormit oculis apertis. Hoc totum sumpsit Alciatus ex Oro Apolline Niliaco, qui libellũ de hieroglyphicis notis Gręcè composuit, cuius uerba subijciam. Vigilantem, uel custodem cùm uoluissent significare, Leonis caput pingebant. Solet enim, cùm uigilat, oculos habere clausos Leo, cùm uerò domit, apertos, quod quidem custodiæ signum est. Hinc symbolicè Leones templorum claustris solent opponi, ueluti custodes. Hæc Orus. Gallus ita depictus, ut sub pedibus tubam teneat, cum lemmate, PACIS, ET ARMORVM VIGILES, significabit, quantum intersit inter belli, & pacis conditiones. Author est Claudius Paradinus. Gallum uerò audacter inuadere, & terrere Leonem, indicat, synderesim præualere contra diabolum, qui dicitur leo, si non sit nimio peccatorum pondere prægrauata. Tale Emblema depinxi in suburbano meo cũ titulo: CEDITE FATIS. Gallus, & Cycnus simul capientes cibum in uase alabastrino, in quod descendat è cælo manna, nix, & lac: cum uerbis, SIC ANIMVS significat hominem, qui

Vigilantia duplex. Vigilantia corporis. Vigilantia mentis. Leo custodiæ hieroglyphicum. Gallus in sacris turribus effingitur. Vigilantis, vel custodis significatio. Leones ad templorum claustra. Cãdoris animi signũ.

rē, qui oſtendat candorē animi ſui, non poſſe à quauis externa iniuria turbari, nec offendi. Habet id Emblema Io. Baptiſta Pittonus. Aeſopicus Gallus, qui gemmam inuentam ſpernit, & uiliorem cibum quærit, cùm verbis, PAR IGNORANZE, ſignificat hominem, qui inſcius virtutis dulciſſimos fructus ſpernit, vitijs ſeſe immergens, & nutriens. Huius emblematis [b] idem author eſt. Eadem denique ales cum lauri ramo in roſtro, & cum verbo VIGILANDO, hominem denotat, qui in vigilijs, non autem in ſomno, & otio vitam degat, ut benè operando æternam adipiſcatur gloriam. [c] Idem porrò de Gallina ex Alpheo in epigrammatibus Græcis εἰς φιλοστοργίαν hexaſticon legitur.

Aeſopicus Gallus.
[b] In inſigni Frid. Sigiſ. Fuccari.
[c] In inſign. Petri Mal uetij.

10

> Χειμερίας νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις,
> Τέκνοις εὐναίας ἀμφέχεε πτέρυγας,
> Μέσφα μιν οὐράνιον κρύος ὤλεσεν, ἦ γὰρ ἔμεινεν
> Αἰθέρος οὐρανίων ἀντίπαλος νεφέων.
> Πρόκνη καὶ Μήδεια κατ' ἄϊδος αἰδέσθητε
> Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι.

Quos verſus [d] Franciſcus Sanctius à quodam Alphonſo Nunio Metylenenſi egregia indole iuuene, ſibiq; amico ita redditum tradit.

[d] In comm. embl. Alciati.

> *Gallina hybernis niuibus cooperta, cubili*
> *Compacto ex plumis pignora cara fouet.*
> *Donec eam ſæuum frigus male perdidit, atque*
> *Aethereis manſit nuda parens niuibus.*
> *Sit pudor, o Medea ferox, atque improba Progne,*
> *Et matres uolucrum diſcite nunc opera.*

20

Vetiſſe etiā eadem carmina Fernandū Sanctiū patrem ſuum ait, ſed velut periphraſticè ſic.

> *Canus December, brumaq; ſæuiens*
> *Montes & agros texuerat niue.*
> *Gallina pullos, mitis ales*
> *Frigore non poterat tueri*
> *Nec fata caris filiolis ualet*
> *Auferre, verùm nidificat ſuis*
> *Plumis, & alas ponit, & quam*
> *Perdiderant, reparant ſalutem.*
> *At ipſa vitam perdidit, & tulit*
> *Mortem libenter. Procnem aliter tamen*
> *Cholchiſq; fœdare vtra audax*
> *Paſſa manus proprio cruore*

30

Eiuſdem aliter.

> *Bruma fremebat atrox, pennas Gallina reliquit,*
> *Frigus vt à natis pelleret, atque obijt.*
> *Hinc Medæa ferox, hinc Procne diſcite: namque hæc*
> *Bis uitam pullis prabuit, ac moritur.*

Andreas Alciatus uerò longè aliter uertit in emblemate nonageſimo tertio, cui titulus eſt, AMOR FILIORVM.

40

> *Ante diem vernam boreali cana Palumbes*
> *Frigore nidificat, præcoca, & oua fouet.*
> *Mollius & pulli ut iaceant, ibi vellicat alas,*
> *Queis nuda hyberno deficit ipſa gelu*
> *Ecquid Cholchi pudet, vel te Procne improba? mortem*
> *Cùm volucris propriæ prolis amore ſubit.*

Super eodem erga pullos amore Gallinæ eiuſmodi emblema habet [a] Nicolaus Reuſnerus ſub lemmate, NIL CHRISTO TRISTE RECEPTO.

[a] L. 2. Embl.

> *Prædatur pullos, pedibusq; euiſcerat uncis*
> *Miluus edax, ſi quod deuius error agit.*
> *Colligit, & fidis tegit hos Gallina ſub alis*
> *Glocitu matrem teſtificata piam.*
> *Terribilis Sathanas ſanctos affligit, & angit,*
> *Et quacunque poteſt arte nocere, nocet.*
> *Protegis alarum quos Chriſte potente ſub umbra,*
> *Et ſæuo tutos ſolus ab hoſte facis.*

50

AENIG-

AENIGMATA.

OETARVM noſtri æui coryphæus Scaliger de Gallina bina hæc condidit ænigmata: quorum primum tale eſt.

Cui lux ante diem, tenebræ ſunt ante tenebras,
Sic vtrunque ſimul ſedula ſegnis erit.
Quærere poſteriùs, natone, priuſue parente
Poſſumus, hoc quod nunc eſt quod & ante fuit.
Fit melior peior, generiq́, tuoq́, ſuoq́,:
Sed peior melior pòſt modò vita tibi eſt.

Etſi in primis Gallo iſtæc omnia, ac ea in primis, quæ priori diſticho dicuntur, competant, maluit tamen poëta id de Gallina dixiſſe, quòd ea, non autem Gallus ad menſas lautiores ſaginetur. Eſt uerò primi diſtichi ſenſus: Cùm hoc animal lucem ante diem, & noctem ante noctem agnouit, non tamen ante lucem ad paſtum, nec ante noctem ad quietem ſeſe recipit; ad utrumque opus meritò deſes dicitur: etſi alias naturaliter ſedula, quò enim noctu in tenebris ſeſe recipiat? Cur longè antè noctem ueſperi cubitum eat? Secundum ad communem eam tritamq́; quæſtionem, quam nos etiam antea obiter attigimus, alludit, nempe num Gallina priùs, an ouum extiterit. Tertium mea quidem ſententia ita intelligendum: Quæ Gallina pinguior, & eſui aptior eſt, ea tuo, ſuoq́; generi, hoc eſt, ſoboli naſciture, quæ tam tua eſt, quàm eius, peior eſt alijs, quia ſcilicet Gallinam occidendo ſpem futuræ prolis auferas: atque ita hæc ſuæ, tuæq́; proli peior eſt, & tibi melior poſtea uita, quoniam ſcilicet tam lauto cibo nutritus vitæ tuæ incolumitati conſulas.

Explicatio.

ALIVD

Magnanimam gentem imbelli de pectore promet,
Tantum poſteriora piger tibi textor habeto
Quæ tamen vt ſapido lucro tibi prima putabit.

Magnanimam ℥ Galli. Poſteriora ℥ Lina. Prima ℥ poſteriora Gallinę.

EPITAPHIVM.

[a] L.3 ſect.24

N Gallinaceum [a] Anytes epitaphium in epigrammatibus Græcis.

Ο᾽υκ ἔτι μ᾽ ὡς τὸ πάρος πυκιναῖς πτερυγεσσιν ἐρέσσων
Ορσεις ἐξ Ε᾽υνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος.
Η γὰρ σ᾽ ὑπνώοντα σινις λάθρηδὸν ἐπελθὼν
Ε᾽κτεινεν λαιμᾷ ριμφα καθ᾽ ἰς ὄνυκα

APOPHTHEGMATA.

Plato à Diogene cur irridetur.

LATONEM legimus hominem definiuiſſe animal biceps ſine plumis: Diogenem uerò Cynicum irridendi gratia in academiam eius Gallinaceum deplumatum immiſiſſe, hunc hominem Platonis eſſe inclamitando, quare poſtea Platonem πλατύονυχον, id eſt latis unguibus præditum, differentiæ cauſa addidiſſe.

Diogenes Cynicus citharędum, qui quoties canebat, ab auditoribus deſerebatur, obuium ita ſalutabat; Salue Galle. Quum ille offenſus ſalutationis nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Iocum captauit ex ambiguitate uerbi Græci. ἀγείρειν enim dicitur, & qui excitat dormientem, quod ſolent Galli Gallinacei malè canentes, & qui ſedentem excitat, ut ſurgat, ut ille ſolet.

C. Iulius Helio (alij apophthegma hoc Craſſo aſcribunt) mancipi ſæpius obſtrepenti ſibi dixit, etiam oſtendam qualis ſis: & Helio inſtanti, ut oſtenderet, qualis eſſet, Iulius digito demonſtrauit Gallum in Mariano ſcuto Cimbrico depictum, nodis diſtortum, erecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tunc ſimillimus eſt uiſus. Taberna autem erat apud forum, ac ſcutum illud ſigni gratia poſitum. Ingens omnium riſus conſequutus eſt.

[a] Chryſippus ſcribit, quendam ſomnium ſuum, quò oua à lecto ſuo pendentia viderat; ad

[a] In lib. de Orac.

diuina-

diuinatorem retulisse: audijsseq; ex illo, inuenturum se ubi foderet, thesaurum. Et cùm, uase, in quo aurum, argentumq; erat inuento ad vatem argenti nonnihil attulisset, dixisse illũ, τῦ δὲ νεοττῦ ὀδὲν μοι δίδως hoc est, *de uitello verò nihil ne mihi dabis?* Author est Suidas. Lusit autem is pulchrè circa somnium ouorum, in quibus candidum, & luteum continentur, illud ad argentum, hoc ad aurum referens, cùm in somnij interpretatione, tùm magis argenti parte muneri oblata.

In νεοττόν.

[b] Cleomenes Cleombroti, ut refert Plutarchus, cùm quidam ei Gallinaceos pugnaces offerret, quos pugnando etiam pro victoria emori dicebat: quin tu de illis potiùs, dixit mihi dato, à quibus occiduntur. Illi enim præstabunt. Ab Alcibiade Socratem interrogatum, cur tam iurgiosam vxorem domo non exigeret, ferunt respondisse, cur tu Gallinas clamosas alis? Cumq; Alcibiades respondisset, quia sibi oua parerent, dixisse, & uxorem sibi liberos parere.

[b] *In Laconicis.*
Alcibiadis, & Socratis apophthegma.

PROVERBIA.

ALIQVOT prouerbiorum in superioribus rubricis, maximè capite de magnanimitate meminimus, qualia in primis sunt, *Gallus insilit.* Ἀλεκτρύων ἐπιπηδᾷ. Egregiè, apteq; quadrat, ubi quis vel in acie, pugnaue succumbens vel in disputatione resumptis viribus prælium redintegrat. Similis parœmia est, αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, *tolle calcar vltorium*: cuius etiam mentionem fecimus. Rectè autem dicitur, cùm quis sese ad vindictam preparat. Exstat adagium apud [a] Aristophanem, Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ, id est, *tolle calcar si pugnas*. Metaphora vt videtur sumpta est à ferreis illis stimulis, qui Gallis pugnaturis à dominis alligantur, quò se in pugna tueantur. Prouerbiali etiam ioco dici diximus ἡττήθης τινὸς ἀλεκτρυόνος in famulos, qui dominos suos à tergo sequuntur, supplices videlicet, & abiecti, quales scilicet Galli esse solent in pugna superati, quia uicti silere solent, canere victores. Cui finitimum est ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ, id est, *domi pugnas ad instar Galli*. Item & illud: *Gallus in suo sterquilinio plurimùm potest*. Nam dicuntur eiuscemodi prouerbia in eos, qui domi viribus præstant, in bello verò, vel alibi cuiuis virtute cedunt, pugnacitateque. Αὐτὸς αὐτὸν αὐλεῖ, idest, *ipsemet canit seu ipse sibimet tibicen*. Prouerbium hoc à Gallis desumptum apparet: nam his præcipuè mos est, cùm se è pugna prorumpunt, canere si victores sint, quasi victorię suæ tibicines, quare prouerbium conuenit, cùm aliàs, tum in illos, qui semetipsos laudant, Thrasones, nasutulosq;, de quibus [b] Plato fortè dicebat: *Videmur mihi Galli in morem, quum ante uictoriam à sermone resilierimus, canere* [c]. Cicero quoque prouerbialiter scribit, ut in inuidiam adducat hoc modo. *Iste qui diuitias suas iactat, sicut Gallus è Phrygia, aut ariolus quispiam depressus, & oneratus auro clamat, & delirat.* Ὅτ' ἂν Νίβας κοκκύσῃ, id est, *cùm Nibas coccyssauerit*. Simillimum est adagium illi ad Græcas Kalendas. Tradunt enim, ut annotauimus, in Thessalonica Macedonię ciuitate vicum esse, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam vocem ędant. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, ut ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est Gallinaceorum. *Socratis Gallus*. Hoc adagij uice Nonius Marcellus è Varrone citat in significacionem caluitiei, apud quem se inuenisse quispiam ait, cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socratis Gallus, esse factum ericium cum pilis, & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se cùm iret cubitum, fuisse leui corpore, nec ullos habuisse pilos toto corpore, in somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio, inquit author adagiorum, locum esse mendosum, & Aldina editio pro Gallo legit caluum: & fortassis non male: nam nostra editio Varronis verba ita recitat. Inuenisse cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis: Conueniet adagium in nudos, & inopes. *Vesparum examen metuit Phrynichus, uelut Gallinaceus:* Hic Phrynichus Tragicus Mileti captiuitatem agebat: Athenienses verò metuentem, perrhorrescentemq; lachrymantes eum eiecerunt: Author est Aelianus: sed alij aliter. Quadrat in damnum passos. *Indecens est, ut Gallina ante Gallum cantet*: hoc est, non decet, ut mulier pro uiro gubernacula teneat, quod neque animi magnitudo, qua potissimum ciuitatis salus nititur, neque consiliũ, quod ad vrbanarum rerum temperationes maximam vim habet, satis præsidij ad constituendam remp. in ea vigeat. Feliciter natum, *Albæ Gallinæ filium* dicunt, ut [d] Iuuenalis. *quia tu Gallinæ filius albæ*: Vel quòd læta, & auspicata latini alba uocant, vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam Gallinam, de qua antea cùm de augurijs ageremus, ex Suetonio locuti fuimus. Lac

Gallus insilit.
Tolle calcar Vltoriũ
[a] *In auibus.*
Domi pugnas instar Galli.
In Thrasones nasutosq;.
[b] *In Theæteto.*
[c] *L.4. ad Herenn.*
Cũ Nybas coccyssauerit.
Galli ubi nunquam uocẽ ędant
Socratis Gallus.
Ex Gallo ericius factus quid significet.
Ericij forma.
Mulieres rerum gubernaculis haud idoneæ sunt.
Albæ Gallinæ filius.
[d] *Satyr. 13.*
Lac Gallinaceum.

mus. Lac Gallinaceum ὀρνίθων γάλα, dicitur in opulentos, & quibus quiduis rerum ſuppeditat, vt copiæ cornu, aut dicitur de raris inuentu, atque ob id pretioſis, vt ſit hyperbole ſignificans nihil omnino deeſſe. Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi, irridens Græcorum delicioſas quaſdam, & magnificas inſcriptiones. *Cerion*, inquit, *inſcripſerunt*, *quod volebant intelligi fauum*: alij κέρας ἀμαλτείας, quod copiæ cornu, velut lactis Gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. Meminit eiuſdem [e] Ariſtophanes.

[e] *In Veſpis.*

Εγὼ γαρ ἐδ' ἀν ὀρνίθων γάλα
Ἀντι τε βίε λάβοιμ' ἄν οὗ με νῦν ἀποςερῆς, id eſt.
Non lac Hercule Gallinaceum
Hacce pro uita capiam, quam mi adimis in præſentia.

[f] Euſtathius citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus Ω'α. Legitur & aliud apud eundem [g] Ariſtophanem hoc modo:

[f] *In Odyſſ. q*
[g] *In Auibus*

Δώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισι, παίδων παισὶν
Πλεθυγί αν, εὐδαιμονίαν,
βίον εἰρηνίω, νεότητα, γέλωτα
χορὸς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων.
Ὥστε παρέςαι ὑμιν κοπιᾶν
Ὑπὸ τῶν ἀγαθων. id eſt.
Dabimus vobis ipſis filijs, filiorum filijs
Opulentiam bonæ ualetudinis
Felicitatem, facultates, pacem,
Iuuentam, riſum, choros,
Feſta, Lac Gallinarum,
Vt ſitis præ bonorum copia laboraturi.

[h] Strabo Samiorum agros, quòd omnium rerum ampliter feraces eſſent, extollens, illud vulgò de illis iactatum eſſe addit, quod lac etiam ferrent Gallinaceum, teſtaturq; hoc adagium apud [i] Menandrum Comicum inueniri. Athenæus ex mediæ comœdiæ ſcriptore quodam Mneſimacho Senarios hos adducit.

[h] *Lib. 14.*
[i] *L. 9. Deipnoſoph.*

Και τὸ λεγόμενον
Σπανιωτέρον παρέςιν ὀρνίθων γάλα!
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id eſt.
Lac ſuppetit res rara Gallinaceum, ac
Plumis reuulſis Phaſianus adprobè.

Et rurſum eodem libro adducit ex Numenio.
Ἠδ' ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα, id eſt.
Atque quod Gallinæ dicitur Lac.

Alibi etiam [k] Ariſtophanes Piſthetærum Herculi loquentem inducit ita.

[k] *In Auib.*

Καταςήσω σ' ἐγὼ τύραννον, ὀρνίθων παρέξω σοι γάλα.

Vbi Scholiaſtes hoc prouerbium locum habere ait in ijs, qui admodum fortunati ſunt, & nihil non poſſident, ita vt etiam circa res impoſſibiles aliquid lucrentur. Etenim nequit fieri, ut vnquam lac è Gallinis habeatur. At fortunati homines id quoque, ſi voluerint, comparare ſibi poſſunt. Meminit & Suidas βέλοιντο μὲν ἂν τῶν ὀρνίθων γάλα παρασχεῖν.

Cùm verò in harum alitũ ouis magis, quàm in alijs eluceant, quæ paſſim de ouis ab authoribus tradita ſunt, itaque & prouerbia, quæ ab ouis proferuntur, hoc loco ſubijcere placuit, ne lector ſtudioſiſſimus ulla re, quæ auium hiſtoriam illuſtrare, amplificare, ac explicare poſſit, defraudetur. Ω'ὸν κολλήεις (ſi rectè legitur, malim κολλᾷς) id eſt, *ouum glutino compingis*. Refertur à Diogeniano. Ridiculè laborat, qui fractum oui putamen glutino ſarcire, & coagmentare conetur. Dicetur in eos, qui fruſtra ex impoſſibilibus poſſibilia reddere conantur, quales ſunt, quos vulgus alchymiſtas appellat, qui nimirum ex ijs, quæ aurum non ſunt, aurum facere elaborantes, aurum, quòd ante poſſidebant, & oleum, & operam perdunt. Ab ouo uſque ad mala prouerbiali figura dixit [l] Horatius, pro eo, quod eſt, ab initio conuiuij uſque ad finem. Ait autem.

Ouum glutino compingis.

Ab ouo uſque ad mala.

[l] Serm. Sat. 3

Si collibuiſſet ab ouo
Vſque ad mala citaret, Io Bacche modò ſumma
Voce, modò hac reſonat quæ chordis quatuor ima.

Cæna veterũ ab ouis inceœpta.

Antiquitùs etenim cænam ab ouis auſpicabantur, malis finiebant. Nos ab acetarijs ordimur, at ſaltem in eo cum illis conuenimus, quòd malis, aut pyris eam finiamus. Erit uenuſtius, ſi longius trahatur, ab ouo uſque ad mala: id eſt, toto colloquio, tota nauigatione, aut toto

aut toto opere. Qui rem altiùs repetunt, quàm oportet, notantur hoc versu Horatiano. *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo*. Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν, *ex ouo prodidit*: aiunt dici solitum de magnoperè formosis, ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo more Castoris, & Pollucis. Siquidem est in poëtarum fabulis, Ledam Tyndaris filiam ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiêre gemini Castor, & Pollux insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius species literis omnium est nobilitata. *Ouo prognatus eodem*: hoc fortassis simpliciter dictum ab Horatio. Quandoquidem ad fabulam quoque respicit Ledæ, quę grauida ex Ioue in Cycnum conuersum ouum peperit, unde gemini prognati Castor, & Pollux, vt diximus. Hoc verò ouum [m] Pausanias refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verùm si quis hoc dictum deflectat ad iisdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore aut ita consimilibus ingeniis, ut eodem ouo nati videri possint, ęquè fuerit prouerbiale, ueluti, si dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, ut iures eodem prognatos ouo. Aristoteles quidem ostendit iuxta naturam fieri posse, ut ex eodem ouo duo pulli nascantur. Extant apud authores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est. *Non tam ouum ouo simile* de rebus indiscretæ similitudinis. Hinc dicebat [n] Tullius: *Vides ne ut in prouerbio sit ouorum inter se similitudo?* Tamen hoc accepimus Deli fuisse complures, qui Gallinas alere quæstus causa solerent: ouum cùm inspexerant, quæ id Gallina peperisset, discernere nouisse. Idem prouerbium refertur à F. Quintiliano. Vsurpatur & a Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorem lusit. Ouorum verò inter se miram, ac prope indiscretam similitudinem sæpenumero apud animum meum non sine stupore perpendi. Alium enim alij si compares, fallitur examen, hebescitque intuentis obtutus: tanta prorsus parilitas est, tantaq; geminitudo. Ὠῶν πολὺ λευκότερον, id est, *ouo multò candidius*, Sappho dixit Apud Athenæum.

Ex ouo prodidit.

Ledę partis

Ouo prognatus eodem.

[m] *In Laconicis.*

Pullos duos ex vno ouo posse generari.

Non tã ouũ ouo simile.

[n] *L. 2. Acad.*

Ouo candidus.

FABVLA.

LVCIANVS, & ex eo Cælius Rhodoginus, iuuenem quendam nomine Alectryonem uocatum, hoc est, Gallum, Marti adeo familiarem factum fuisse fabulantur, ut cum eo subinde commessaretur, foretq; amorũ illius conscius. Sicubi ergo ad Venerem itaret Mars, adfuisse comitem Alectryonem. Quia verò suspectum præcipuè habebat solem, ne rem conspicatus Vulcano renunciaret, pro foribus excubare adolescentem iussisse, vt vbi comparuisset sol, indicaret. Fortè autem euenisse, ut cùm sopitus excubias proderet adolescens, fieretq; speculatio cæca, ac superueniente clam Sole, Mars Venusque complexi deprehenderentur, in vtramq; quòd dicitur, aurem Alectryonis fiducia decumbentes. Factum itaque certiorem Vulcanum catenis pręteneuibus vtrumq; mox illaqueasse, irretisseq;, quas ad eum usum diu antea erat commolitus: sed emissum denique è uinculis eiusmodi Martem, in Alectryonem prorsus factum commotiorem, nec prius irã deferbuisse, quàm in eius nominis auem deformasset male fidum custodem, atque ita ut crista videretur celsus, sicuti cùm hominem ageret galeam gestaret. Atque hinc Gallos ex antiqui admissi memoria, ut se Deo expurgent, illatiq; damni formula satisfaciant, morem perpetuo seruare diu antè ut præcinant, vbi mox oriturum præsenserint solem: vnde Ausonius

Ter clara instantis Eoi
Signa canit serus, deprenso Marte, satelles.

Alectryonis fabula.

Martis, & Veneris adulteriũ.

Alectryon in Gallum.

APOLOGI.

CANIS, & Gallus inita societate iter faciebant, vespere autem superueniẽte, Gallus conscensa arbore dormiebat, at canis ad radicem arboris excubaret. Cùm Gallus, ut assolet, noctu cantasset, vulpes, ut audiuit, accurrit, & stans inferius, ut ad se descenderet rogabat, quod cuperet, commendabili adeo cantu animal complecti. Cùm autem is dixisset, ut ianitorem potius excitaret ad radicem dormientem, ut cùm ille aperuisset, descenderet. Et illa quærente, ut ipsum uocaret, canis statim prosiliens, eam dilacerauit. Fabula significat prudentes homines inimico insultantes ad fortiores astu mittere.

Canis, & Gallus.

Felis, & Gallus.

Felis, comprehenſo Gallo, cùm rationabili ipſum cauſa deuorare uellet; accuſabat ipſum, dicendo moleſtum eſſe hominibus, quoniam nocte clamaret, neque ſomno frui permitteret. Eo verò reſpondente ad illorum utilitatem id ſe facere, ut ad conſueta opera excitarentur. Rurſus felis cauſam afferebat, quod impius eſſet erga naturam, cum matre, ac ſororibus coeundo. Eo autem & hoc ad utilitatem dominorum facere dicente, cùm multa hinc ipſis oua pariantur, felis præfatus, ſed ſi tu multis abundas euidentibus reſponſionibus, ego tamen ieiunus non perſtabo, ipſum deuorauit. Affabulatio ſignificat prauam naturam peccare volentem, ſi non veriſimili cum prætextu facere id poſſit, apertè tamen malignari.

Gallus, & Perdix.

Gallos quidam habens domi, emptam & Perdicem cum illis paſci dimiſit, qui cum illam uerberarent, ac expellerent, illa triſtabatur ualde exiſtimas ut alienigenam hæc ſe pati à Gallis. Cùm verò paulò pòſt & illos uideret pugnare, & ſeipſos cædere, mœrore ſoluta, ait: ſed ego poſthac non triſtabor. Apologus ſignificat, prudentes facilè ferre ab alienis iniurias, cùm ipſos uideant nec à ſuis abſtinere.

Galli duo pugnantes.

Duobus Gallis pugnantibus de Gallinis fæminis, alter alterum in fugam uertit, ac victus in locum obſcurum profectus delituit: ſed qui vicit, in altum eleuatus, ſtanſque ſuper alto pariete magna uoce clamauit, & ſtatim aduolans Aquila eum rapuit. At qui in tenebris deliteſcebat, ex illo intrepidè Gallinas conſcendit. Fabula docet, dominum ſuperbis opponi, dare autem humilibus gratiam.

Gallus uerrens ſtercorarium offendit gemmam, cuius cùm uſum ignoraret, ſecum loquebatur, ſi hanc gemmam aurifex quiſpiam reperiſſet, nihil ei gratius accidere potuiſſet. Ego granum hordei pluris facio. Morale ſignificat multos, dum de magnis iudicant, uelut minima, & inutilia ſpernunt. Apologum eundem leges hoc tetraſticho comprehenſum.

Dum rigido fodit ore fimum, dum quæritat eſcam,
Dum ſtupet inuenta iaſpide Gallus, ait:
Res uili pretioſa loco, nitidique decoris
Hac in ſorde manens, nil mihi meſſis habet.

Gallina, & Hirundo.

Gallina ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excludit. Hirundo autem cum eam vidiſſet, ait, ô demens, quid hæc nutris? Quæ cùm excreuerint, à te prima iniuriam auſpicabuntur. Significat apologus implacabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Gallina aurea oua pariens.

Gallinam quis habẽs oua aurea parientem, ratus intra ipſam auri maſſam ineſſe, occiſam alijs Gallinis ſimilem reperit. Hic multum ſperans inuenire diuitiarum, & exiguis illis priuatus eſt. Monet apologus, oportere contentum eſſe præſentibus, & fugere inexplebilitatem. De hac fabula tale carmen Gabriæ exſtat authoris Græci.

Ἔτικτε χρυσοῦν ὠὸν ὄρνις εἰσάπαξ,
Καί τις πλανηθεὶς χρυσεραστὴς τὴν φρένα,
Ἔκτεινε ταύτην, χρυσὸν ὡς λαβεῖν θέλων.
Ἐλπὶς δὲ μεῖζον δῶρον ὤλεσε τύχης. id eſt.

Ouum aureum Gallina ſemel peperit,
Quidamque auarus deceptus animo
Eam occidit aurum accepturus.
Sed ſpes perdidit maius fortunæ donum.

Mulier quædam Gallinam habebat, ſingulis diebus ouum ſibi pariẽtẽ, rata verò ſi plus Gallinæ hordei proijceret, bis parituram die, hoc fecit. Sed Gallina pinguefacta ne ſemel quidem die parere potuit. Fabula innuit eos, qui ob auaritiam plurium ſunt appetentes, & quæ adſunt, amittere.

VSVS IN MEDICINA.

TANTAM equidem hoc Gallinaceum genus ad medicinæ uſum hominibus utilitatem præbet, ut nullus propemodum corporis cùm internus, tum externus ſit affectus, qui præterquam quod, teſte Raſe, (qui centum annos medicinam fecit, omniaque ex diuturna experientia nobis ſcripta prodidit) nullus alius cibus eſt, qui in ægritudine alat, & non oneret, excepto eo, qui ab his auibus petitur, hinc ſua non hauriat remedia. Vnde nimirum

Gallinæ cur Aeſculapio immolatæ.

ſapienter, etſi alioqui ſuperſtitioſè ueteres Aeſculapio ſuo Gallinas immolabant tanquam ſalubritatis indicium. Ferunt enim id ſacrificij genus ideo inſtitutum, quòd earum caro ſit leuiſſimæ

leuissimæ digestionis, ac perinde languentibus commoda, tùm verò eò maximè, quoniam nulla ferè in ijs particula sit, (nec excrementa excipio) ex qua suam medicus non agnoscat vtilitatem. Quod iam astruere aggredior, à morbis uniuersalibus exorsus. Plurima prętereaa remedia ab ouis accipiuntur, quę, quòd de Gallinaceis tantùm intelliguntur, non ab re, imo necessarium fuit hîc pertractare. [a] Hippocrates medicorũ omnium coryphęus febrientem ouorum trium, aut quatuor cãdidum, id est, albumẽ bibere iubet in aquę congio cõcussum: idq́; ualdè frigefacere, atq́; ęgrũ ad aluum exonerandam conturbare pollicetur. Quod si verum est, ut certè credendum est, ut pote ab Hippocratico oraculo prefectum, & à Brasauolo ante aliquot annos expertum, qui reperisse se ait, qui ex sorbili ouo ter, quaterue excernerent, frustrà tã pretiosis remedijs medici nostri temporis vtentur. Quod si uerò victum conuenientem præscribere medicus velit, vnde quæso meliorem utilioremque hausturus? [b] Galenus in febri, quæ sincopem coniunctam habet, oua (ouorum uitellos) ante quartam diem exhibuit, & post ea etiam carnem. Sed hæc sit Gallinarum castratarum, etsi Galenus, cæterique ueteres earum non meminerint. Harum enim caro candidior, melior, & friabilior est, & facilè, & citò coquitur, teneraque est, ac grata palato. Sed hîc minimè præterire volo, nec debeo Gelu illud præstantissimum cum expresso Gallinacei pulli succo in Gallia usitatissimum, ut audio, pro febrientibus, & alijs ad uires restaurandas. Carnem pulli, & pedes vituli, aut ueruecis discoques, donec caro incipiat dissolui, tũ percolabis, & exprimes succum, cui adijcies bonam partem sacchari, ac pollinis cinamomi: purificabis cum albuminibus, & testis ouorum, colabis denuo, addesq́; crocum, aut aliud quippiam pro colore, quem desideras, viride, rubrum, &c. Si acidum placuerit aceti aliquid, uel rob, id est, defrutum aliquod eius saporis, ut de ribes, aut berberis addi potest. Perpetuò omnibus hectica febre laborantibus, inquit [c] Trallianus, Gallorum testes commodi sunt, cùm abundè nutrire, & uires augere possint, ubi probè cõcocti fuerint. Quapropter id alimẽtum semper exhibẽdum est, ubi uires non ad extremũ collapsę fuerint. In Epiala febri, in qua exteriora calent, frigẽt interiora, ijs cibis cõmodè uteris, qui hęmitritęo phlegmaticę conueniunt. Gallus antiquus post longã cum altero demicationẽ occidatur, coquaturq́; cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & violis, tempereturque cũ oxymelite acri. Propinato quantũ uno haustu sorbere potest ęger. Vel pro eadẽ febri, cùm à simplici pituita depẽdet presertim in homine frigidę naturę, senescentẽ Gallum predicto modo defatigatũ parato ad hunc modum. Chamomeli sesqui manipulum, ficuum aridarũ, passularum enucleatarũ, singulorum manipulũ, hordei ab uno cortice exuti pugillos tres, coquito sufficienter, & colato. Cum libra huius iuris misceto adipis Anatis recentis uncias tres, aceti albi è pulegio unciã, salis parum. Bulliant iterũ donec permisceantur. Dato calidum quantũ uno haustu sorberi possit. Efficacissimũ est ad crassos humores, & lentos febrem generãtes. Idem cum Capo, & pullo efficere possis, sed inefficatiùs. Eiusmodi sorbitio ex adipe Anatis dici potest. Brudus Lusitanus in opere suo de victu febricitantium hęc recenset remedia, multaque alia cum pullis, & Gallinis coquenda pręcipit febribus diuersis salubria, ut cucurbitam, pruna, uuam acerbam, quę breuitatis gratia hîc spontè pręterimus. Sed postquam in iuris Gallinacei, cuius tam frequens apud nostrates medicos usus est, mentionem incidimus, in iuniorum gratiam paulò altiùs, fusiùsque de eo dicendum nobis videtur. Sciant itaque tyronum ingenia ius Galli iunioris, & Gallinæ, diuersa omnino, ac plenè contraria à iure Galli ueteris ui pollere. Iunioris enim Galli, Gallinæue ius, maximè si & ipsa iuuenis fuerit, vitiosos humores temperat quidem, at non educit, & in ardoribus stomachi, authore Dioscoride, etsi ea verba Ruellius uel neglexit, uel illegitima iudicauit (leguntur enim in antiquissimo codice, teste Marcello, & à Serapione etiam referuntur) simpliciter paratum datur: atque ita Plinius intelligendus est, dum Gallinaceorum decoctum acria mollire, id est, mordaces humores temperare dixit. Nam, ut diximus id Gallinarum, earumque iuniorum iuri magis conuenit, Gallinaceorum, nisi planè iuuenes fuerint, minus, & minimè quidem ueterum. Nam & Auerroes ait. *Ius Gallinæ iuuenis, & pinguis temperat complexiones, & est optima medicina leprosis.* Porrò, si * Galeno credimus, ius Galli ueteris aluum ducit, Gallinarum astringit, & quod magis admirandum videtur, caro Gallinæ veteris. Ius verò Galli veteris ad multa in actu practico commendatur. Lauat enim, abstergit, aperit, flatus dissipat, prouocat, aluum soluit, atque melancholiam purgat, ut Serapio testatur, sed Antonius Musa Brasauolus, cùm id experiretur uerum esse non reperisse se scribit. Lenit enim, inquit, & ea educit, quæ in uentriculo, & intestinis continentur. Senam etiam quandoque se miscuisse ait, atque ita atram bilem eduxisse: aliâs denique turbit pro pituita detrahenda, aliâs mirabolanos citrinos pro bile

[a] *Lib. 3. de morb.*

Ad febres.

[b] *Lib. 12. Method.*

Gallinarũ castratarũ carnis laus.

Gelu laudabile.

[c] *L. 12 c. 5*

Ad epialã febrem.

Sorbitio ex adipe Anatis.

Ius Galli iunioris & Gallinæ nõ laxat.

* *Ad Pisonẽ, & de simpl.*

Ius Galli.

[d] *L. de ſimpl. c. 23.*

flaua: quod penultimum authoritate [d] Meſues feciſſe videri poteſt, qui non turbit tantùm pro educenda pituita, ſed enicum Gallinaceo iuri miſcet, ac ob id arthriticis doloribus ex hac natis conferre ſcribit: melancoliam verò eum epithymo, & polypodio, & cum iiſdem, atque thymo hyſſopo, anetho, & ſale gemmæ arthriticos iuuare. Serenus febribus chronicis prodeſſe dixit hoc verſu.

Febribus aut longis Galli noua iura vetuſti
Subueniunt etiam tremulis medicantia membris.

[e] *L. 29. c. 4.*

Iuris Gallinacei præparatio.

Sed [e] Plinius, ex quo Serenus videtur mutuatus fuiſſe, præ cæteris iuris Gallinacei encomia ita egregiè proſequitur ſtatim ubi pennas, & cerebrum aduerſus ſerpentium uenena valere dixiſſet: *Ius quoque ex his potum*, inquit, *præclarè medetur & in multis alijs uſibus mirabile. Pantheræ, leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipuè ſi allium fuerit incoctum: aluum ſoluit, ualidius è veteri Gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris* (ſtupori, tremori, quoniam pituitam educit) *tremuliſque & articularijs morbis & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipienti teneſmo, iocinori, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficatius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho. Vtiliſſima autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari tempeſtiuis antecedente uomitione.* Hactenus Plinius. Quæ eius iuris parandi præcepta ex Dioſcoride tranſcripſiſſe videtur, vti etiam Auicenna, & Meſues, ſicuti doctiſſimus [f] Io. Coſtæus Laudenſis in hoc almo noſtro archigymnaſio Bononienſi medicinæ theoricæ profeſſor primarius, mihique amiciſſimus luculenter quoque demonſtrat, licet interim vterque Galenum citet, quando tamen in Galeni, quæ extant monumentis, de hac re nihil legere liceat. [g] Dioſcorides uerò ius Gallinaceum huncin modum præparat. *Abiectis*, inquit, *interaneis, ſalem conijci oportet, & conſuto ventre decoqui in viginti ſextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigatur, totum id refrigeratum ſub dio datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum, aut filiculam.* At circa hanc præparationem, illud in primis ſcitu dignum eſt, an integro Galli corpore, ut iam ex Dioſcoride diximus, an, ut alij volunt, decerptas in fruſta carnes præſtet uſurpare: tum etiam ſi integrum illud ſumendum ſit, qualenam ſal inijciendum, craſſumne, an tenue: an item ſtatim ubi repletum eſt ſale, igni committi debeat, an potius tantiſper deſiſtendum, ut in intimas carnes ſal penetret. Et rurſum an ea aquæ menſura, quam præſcribit Dioſcorides oportuna ſit, an uerò potiùs cotilæ viginti ſatisfaciant, ut iubet ſecundo loco Auicenna, uel non tam certo ſeruato pondere, ut ait Meſue: tandemque quis coctioni præſcribendus ſit modus, an ut ad tres cotilas aqua abſumatur, quod illi præcipiunt, an ut ad tertias, quod Meſue, an quid aliud. Itaque cùm luculenter, & doctè admodum præfatus Io. Coſtæus ſuper eiuſcemodi quæſtionibus diſputet, beneuolum lectorem ad doctiſſima eius in Meſuem commentaria remitto. Illud interim obnixè precabor, ut omnino ea legant: quia egregiè eiuſmodi controuerſias conciliat: Illud etiam obiter admonens, Marcellum Virgilium ad Dioſcoridis uerba de iure ſuſpicari ſextariorum, & heminarum numeros, pro rei neceſſitate maiores, uitiumque in eorum notis fortaſſis eſſe. Meſue ad eiuſmodi ius purgatorium pręparandum Gallos eligit ruffos potiſſimum, qui ad motum ſint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, inter obeſos, & macilentes medios, & quò vetuſtiores, eò magis eſſe medicamentoſos aſſerit. Quantum autem ad ſoluendam aluum ex hoc iure exhibendum ſit, ex proprio periculo ita docet Antonius Muſa Braſauolus: Veteris Galli iure uſi ſunt frequenter priſci pro medicamento aluum mollientes, & ad ichores educendos. Aluum mirè proritat, ſi ſatis copioſè ſumatur, hoc eſt ad tres, vel quatuor communes pateras (nam una patera nihil efficit, alibi etiam à libra una ad duas bibi iubet) in qua copia potum etiam Capi ius ventrem emollit. Gallinacei verò pulli ius, etiamſi multò copioſius hauriatur, nihil omninò educet. Sed tempeſtiuum eſt, ut reliqua, quæ medico præſtat hoc Gallinaceum genus, remedia proſequamur.

[f] *In cõment. ad Meſuẽ.*

[g] *L. 2. c. 43.*

Qui Galli ad iuris pręparationẽ pręferendi.

Ad tremorem.

Ad epilepſiam.

[h] *Cap. 8.*

Raſis cerebrum Gallinarum aduerſus cerebri tremorem commendauit. Idem ingeniũ, memoriamque iuuat adeo, ut nonnullos, qui iam delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Epilepſiam ex uenenati animalis morſu contingere pręclariſſimi quiq; medicorũ unanimiter tradunt. In quo caſu quamcunq; auem, ſed Gallinam maximè, pullũ, aut Pipionem, Columbamue per dorſum ſcindes, & loco morſus calidã impones. Nã ſua caliditate uenenũ ad ſe trahit, vel ſic Gallus Gallinaue deplumetur circa anũ, & imponatur anus loco morſus, & attrahet ad ſe, ægerque ſanabitur. [h] Sextus Philoſophus Platonicus epilepticis eiuſmodi quoque remedium præſcribit: *Galli*, inquit, *teſticulos contritos cum aqua ieiuno dabis potandos: abſtineant autem à uino diebus decẽ: debebunt autẽ teſticuli ſicci ſeruari, & cùm fuerint neceſſarij, cõtinuò ſumantur.*

De eiſ-

De eiſdem teſticulis, quòd nempe comitialibus, & caducis remedio ſint [i], Plinius ſic refert *Quidam bibendos cenſet teſtes Gallinacei ex aqua, & lacte antecedente quinque dierum abſtinentia vini ob id inueteratos*. Diſſentiunt nimirum parum Sextus, & Plinius, quòd ille ex aqua tantùm potandos teſticulos velit, & decem dierum à vino abſtinentiam laudet, hic cum aqua & lacte exhibeat bibendos, & quinque dierum abſtinentiæ vini meminit. Serapio etiam pro epilepticis medicamentum probat è teſtibus Galli Gallinacei confectum: Cælius Aurelianus ut videtur, improbat. Ornithologus in manuſcripto quodam Germanico libro remedium tale ad epilepſiam inueniſſe aſſerit. Fel Gallinacei æger cum aqua mixtum bibat, & diebus decem abſtemius eſto. Amatus Luſitanus catulum, vel Columbum viuum diſſectum per ſpinam ſupra caput mulieris melancolicæ, vel deſipientis imponi conſulit. Simili-10 ter Ornithologus quoſdam Gallinam nigram diſſectam in eodem caſu audiſſe ſe refert admouere. Quod ſi vel capitis, vel alterius cuiuſq; membri dolorẽ ſedare velis, noli ab oui Gallinacei albumine recedere. Plinius Gallinaceum capitis dolori remedio eſſe ait, ſi incluſus abſtineat die ac nocte pari inedia eius, qui doleat, euulſis collo plumis circumligatiſq; uel criſtis. Idem ſed paulò aliter Marcellus atteſtatur. Albumen enim, teſte principe Auicenna, dolores, etſi acres magis, quàm vlla alia res eiuſdem etiam facultatis compeſcit, quoniã ſuo glutine dolentibus partibus adhæret, nec facilè recedit, vt lac. Et Kiranides omnes dolores ouum crudum ſanare dixit: vnde etiam ouo (albumine potiſſimum) tanquam ſine morſu exiccante ad anacollemata, quæ fronti imponuntur, vtimur. Maximoperè ſanè ſemper ſtudent medici, ut moderato ſomno vtantur ægri: id quoq; oui albumen fronti cum linteolo 20 applicatum luculenter præſtat. Pedes etiam Gallinaceos comeſos vulgus ſomnum conciliare exiſtimat. Sunt qui Gallinæ pennam intinctam in aceto ad ſomni profunditatem conferre tradant: quod ſi verum eſt in immoderatis vigilijs, quibus in ardentibus febribus ægri frequẽter contorquentur, eiuſmodi viliſſimi pretij remedium laudatiſſimumq; erit. Deſtillationibus, & rheumatiſmis ouum acrochliaron, id eſt, leuiter calefactum ſorptumq; remedio eſſe Dioſcorides ſcripſit, tanquam de albumine priuatim atq; ita Auicenna debet intelligi vbi oua coryzæ conferre prodidit. Albumen enim fronti applicatum fluxiones à capite deſcendere prohibet. Eſt enim inſigni aſtrigendi facultate prȩditum adeo, ut Plinius dicat: *Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta*: vis verò tanta eſt (oui candido nẽpe, ut Hermolaus exponit) ut lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. Vnde nõ mirum eſt, ſi Galenus, Auicenna, & Serapio oui albumen medica-30 mentis ſanguinis profluuium ex cerebri inuolueris, ſupprimentibus, quæ citra morſum obſtruere, & aſtringere poſſunt, vtiliter miſceant. Laudat & Auicenna contra ſanguinis fluxũ eiuſdemq; mictũ, ſi ſorbeatur, ouum crudum: quod ob albuminis uim aſtringentẽ infarcientemq; ſolam dixiſſe videri poſſet, niſi Plinium authorem haberemus, cruenta excreantibus luteum oui prodeſſe. Gallinarum item cerebrum comeſtum cõferre ijs, qui ex percuſſione fluxum ſanguinis nariũ patiuntur, legimus, ſed diuerſimodè: *Cerebellum Gallinarum*, inquit Marcellus, *naribus ſanguine fluentibus prodeſt*. Dioſcorides, & Plinius ſic: *Cerebellum Gallinarum ſanguinem à cerebri membrana profluentem ſiſtit*. Auicenna per nares à cerebri velaminibus, Raſis contra fluxus ſanguinis à cerebro. Idem etiam præſtare ſanguinem Gallinæ nonnulli voluerunt, & apud Serenum habemus.

40 *Aut Galli cerebro, vel ſanguine tinge Columbæ*
Quod niſi ſupprimitur ſauguis potandus & ipſe eſt.

Sed [k] Galenus eiuſmodi facultatem non agnouit, quando diſſertiſſimis verbis eos reprehendit, qui id aſſerant, inquiens. *Sunt qui ſcribant, ſanguinem Galli, & Gallinæ ad meningum, id eſt, membranarum cerebri ſanguinis profluuium prodeſſe. Quem ego cùm nihil egregium præſtiturum ſperarẽ, experimentum de eo ſumere nolui, ne vel curioſus, vel ſtolidus eſſe iudicarer, ſi multis probatiſque remedijs ad hunc uſum neglectis, maiorem è ſanguine iſtarum alitum non cõpertam hactenus vtilitatem expectarem, præſertim cùm ſanguinis ab hac parte profluuium valdè periculoſum ſit. Eſt enim omnino experientia huiuſmodi periculoſa, & à ſolis regibus circa facinoroſos homines vſurpanda*. Alibi verò idem [l] Galenus ex Aſclepiade, ad ſanguinis narium eruptionẽ tale medicamentum prȩſcribit. Putaminis oui partem vnam, gallæ omphacitidis partem unam, trita linamento torto aqua, aut aceto madefacto excipito, & indito: frontem verò, aut naſum gypſo aut luto figu-50 lino integito: aures autem obturare iubeto. Sunt qui ad hoc remedium putamine uſto vti malint. [m] Alibi rurſus ad eandẽ profuſionem hoc medicamentum recenſet: Oui putamen integrum cumburito, & liquorem ex eo extractũ cum fiſſili arſenico permiſceto, in nareſq; patientis immittito: ſi arſenicum præſto non fuerit, ſolus oui liquor ſufficiet. *Putaminis cinis* inquit Plinius, *in vino potus ſanguinis eruptioni medetur*; quod Kiranides etiam repetijt: alij tamen etiam non vſto utuntur. Rurſus Plinius, ſi bene memini, ad ſanguinem fluentem

[i] Lib. 30. c. 3.

Ad melancoliam.

Ad dolores

Ad ſomnũ conciliãdũ.

Albuminis vis.

Ad ſanguinis fluxum.

[k] L. 10. de ſimplicib.

[l] De comp. med. ſec. loc.

[m] Euporiſt. 3. 77.

è naribus,aliqui,ait,thuris farinam cum calicis oui cinere,& vermiculato gummi ex oui cādido linamento in mares conijciunt. Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto ad ſanguinē ſiſtendum tale medicamentū recenſet: Cortices ouorū in aceto acri, donec molliātur, maceratos, in ſole ſiccabis,conteres,& inſperges,ubicunq; ſanguis fluit: vel puluerem ex ouorū corticibus cum fuligine piſtoria mixtum inſperge,& mox ſiſtetur. Si verò ſanguis immodicè ex inflicto vulnere fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mirè ſiſtit,teſte Plinio,& Sereno,dum ait.

Ad ſanguinis fluxum.

Si verò infrenus manat de vulnere ſanguis
Fimus equi rectè cum teſtis uritur oui.

Sunt qui fimi Gallinæ parte alba dūtaxat intus ſumpta ſanguinē concretum reijci tradant. Raucedini uocis à cauſa calida acrochilaron ouum prodeſſe aſſerit Auicenna,quod ex Dioſcoridis libris tranſcripſiſſe videri poteſt,qui tale ouum ad gutturis ſcabritiem commendat. Plinius verò luteū duntaxat inquiens fauciū ſcabritiæ illinitur luteum oui. Celſus albumen, Galenus Dioſcoridi ſubſcribit: Oua ſorbilia,ait,in quibus liquidum,id eſt,albumen,coactū adhuc,denſatumq; non eſt, ad leniendas gutturis aſperitates idonea ſunt: & [m] alibi in inflāmationum arteriæ principijs leniſſima remedia ſunt oua ſorbilia. Et rurſum: Ouū ſorbile,[n] inquit,miſcetur jis,quæ contētos in thorace,& pulmone humores inſcidunt,& vſurpatur in illis,quorum guttur exaſperatum eſt clamore, vel acrimonia humoris. Tenacitate enim ſua partibus affectis adhęret,& immoratur inſtar cataplaſmatis.& pariter ſubſtātię ſuę lenitate omnis morſus experti eaſdē mitigat,curatq; qua ratione aſperitates etiā circa ſtomachū, ventrem,inteſtina,& veſicam obortas curat. Elluchaſem oua ſorbilia vocem clarificare dixit, & Marcellus,ſi raucus,inquit,oua incocta recentia per triduum ieiunus hauſerit, ſtatim remediabitur: quod pariter in nothis Galeno attributis reperitur. Sed fortè Marcell. incocta oua ad exaſperatam vocem commendat,ut iam ſubitò à partu,dum adhuc naturali calore intus,ac extra calent, ſorbeātur. [*] Hippocr. ei,cui pulmonis arteria exulcerata eſt Galli carnem aſſam cōferre ſcripſit: & Auicennæ caro Gallinæ vocis claritatem efficit. Ad occultas anginas Nicolaus Myrepſus Galli ſtercus album, & ceruſſam colore referens exiccatum reſeruari iubet,& vſu poſtulante cū aqua,aut mellicrato ſubigi,coclearq; propinari,& deſperatos ſanare pollicetur: quòd ſi verò ęgri nequeant bibere,præcipit vt cum melle ſubactum intimis partibus illinatur. Plinius thoracis deſtillationibus illiniri oui luteum teſtatur. Ius Galli veteris aſthmati prodeſt; & defectum cordis patientibus. Et Auicenna ouū acrochilaron ad dypſnæam laudat. Edulium in aſthmate, & alijs pectoris affectionibus, cùm ægri ſ admodum infirmi ſunt,tale præſcribit [o] Arnoldus: pullum,vel Gallinam iuuenem pinguē cum hordeo puro diſcoquito,donec liquefiat. Tum tere pullum cum pulpa, & oſſibus, & parum ptiſanæ infunde,exprime,cola. Præſtabit quidem pullo, dum teritur, aquam roſaceam affundere,& diligenter miſcere. Idem [p] alibi album ferculū,inquit, de pullis Gallinarū frequenter ſumi poterit,modò ne fiat de pulpis effilatis (ſic loquitur) ſed ex tranſuerſo ſubtiliter inſciſis,& poſtea contritis, ac ligatis cum lacte amygdalarum,paucoue amylo,uel polline oryzæ. Pleuritidi,teſte Auicenna ouū acrochilaron confert, & id Laurentius Ioubertus Medicus præſtantiſsimus ſtatim à Gallina depoſitum, & exhibitum magis conuenire ait,quàm igne calens: ſangninem verò iam ſpuentibus ægris, idem ouum,ut Dioſcorides, & Auicenna aſſeuerant, leuiter calefactum, vel materno tepore calens proderit, ſed id valentius fortè præſtabit, ſi quid amyli adijciatur. Plinius enim alibi amylon cum ouo his dari refert, qui ſanguinem reiecerint. Si autem exaſperata pectoris loca,vnde ſanguinem plerunque excreamus,læuigare duntaxat velimus, ſola id oua meo iudicio præſtare poterunt: quare alibi dicebat Auicenna: Oua ſorbilia proſunt tuſſi, & pleuritidi, phthiſi,& raucedini vocis ex caliditate,& ſtricturæ anhelitus,& ſputo ſanguinis,præſertim cum ſorbetur vitellus eorum tepidus. Et Conſtantinus, ac Aeſculapius vitellus ouorum quinque crudos cum vini cyathis tribus hæmoptoicis prodeſſe tradunt. Denique Marcellus vitellos totidem cum vini ueteris aut mulſi cyathis tribus permixtos, & calidè per triduū potos excreationes cruentas emendare dixit. Sunt qui etiā ad ſanguinis è pectore reiectionem ouorum cinere teſtāte Sereno, prodeſſe putent. Si verò malum iam inueteratum eſt, ac ſimul cū ſanguine pus expuatur: valētioribus remedijs opus fuerit,quę,tamē & ipſa ab his auibus peti poſſunt. Marcellus in tali caſu ad ſanguinis ſcilicet, atq; puris excreationē ouū crudū cum pari menſura ſucci de porro ſectiuo expreſſi,tantūdemq; optimi (Gręci,Plinius) mellis permixtū, calefactū ęgros ieiunos bibere iubet. [q] Hippocr. Galli carnes ad pectus, & dorsū dirupta commendat,ſed cū hac cautela,ut probè cū iuſculo pręparētur,& ęger iuſculū abſorbeat,& ſorbitionibus priuſquā cibo utatur. Caſtor referente Plin. uomicas rūpere,purgare, perſanare promittens,

Ad raucedinem.

[m] De alimē. bon.& mal. ſucci.

[n] L.7.de cōpoſ.med.ſec. Loc.

[*] De affect. inter.

Ad occultas Anginas.

Ad aſthma

[o] L.de aquis

[p] L.de ſanit. conſ.

Ad Pleuritidem.

Ad ſanguinis ſputum.

Ad puris ſputum.

[q] L.de inter affect.

Ad uomicas.

promittens, marrubij ſuccum in ouum inane conijcit, ipſumque ouum infundit melle ęquis portionibus tepefactam. Idem remedium Serenus repetijt, inquiens:

Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij ſucco implebis, poſt melle liquenti
Omnia conſociata tepenti proſpera potu
Sumantur, reſerantque malum, purgantque, leuantque.

Sed clariùs idem medicamentum à Marcello traditur his verbis: *Ouum incoctum, hoc eſt, crudum in calicem effunditur, & teſta eius ſucco marrubij impletur, & in ipſum* (eundẽ ſcilicet, in quem ouum depletum eſt) *calicem defunditur, & mellis optimi deſpumati tantundem.* Omnia hæc in ſe permiſcentur, ac tepefacta hauriuntur, miro modo vomicas rumpunt, & ad ſanitatem laborantem ſtomachum perducunt. Verùm huiuſmodi remedium ad hanc hiſtoriam minimè pertinet: ſiquidem oui teſta præter menſuram nullum alium hîc uſum præſtat. Gallinaceum adipem intra corpus empyicis tantùm dari legimus apud eundem Marcellum Empiricum: cuius hæc ſunt verba: *Anethi ſicci veteris puluerem, & reſinæ pityinæ puluerem cum adipe veteri Anſerino aut Gallinaceo edendum mane ieiuno empyico cochlearia tria, & veſpere tantundem dabis, mirè ſubuenies.* Ad phthiſim iam ægro vergenti ſorbilia oua Auicennæ laudantur maximè. Marcellus ad phthiſicos *oua cruda,* inquit, *duo in calicem verguntur, eò adijciuntur olei optimi, gari floris, paſſi Cretici ſingulorum unciæ quinque: cùmque hæc in calicem conieceris axungiæ vetuſtiſſimæ tantundem in vaſe igne diſſolues, eundemque liquorum calidum cæteris rebus adijcies: omniaque pariter ſuper aquam feruentem remittes, & calida pthiſicis bibenda præbebis.* Pro hecticis albos pullos Marſilius præfert, tanquam minus calidos: ſed Gilbertus Anglicus vulgò experimento cognitum eſſe dicit albos pullos in uentriculo nõ facilè coqui. Cum verò in iam dictis pectoris affectibus ægri tuſſiant, itaque videndum nunquid & tuſſis hinc ſua remedia promere queat. Auicenna in primis ouum ſorbile tuſſi prodeſſe ſcribit, ſed Plinius ſolo luteo liquido deuorato, ita ut dentibus non attingatur, eam uim attribuit. Idem etiam alibi tuſſientibus oua cruda cum paſſo, oleique pari modo dari aſſerit. Datur item ouo mel permixtum, aut oua trita cum melle, ut Plinij verbis utar, vnde & Serenus ait

Ad phthiſim.

Ad hecticos.

Ad tuſſim.

Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Et ſumes.

Sed ſi ita non cedat tuſſis, in ouum ſorbile ex Marcelli pręcepto maſtichę puluerem immittes: at opus eſſe ait, ut mox coagitatum ſtatim ſorbeas, ne delatione fiat cruſta: quo exhauſto tuſſim facilè ſedandã iri pollicetur, modò id ſæpè reiteraueris. Alibi etiã omnem tuſſim, etſi grauem maiorum natu intra quinq; dies, paruulorum intra triduum ſanare dixit, qui ſulphuris triti quantum tribus digitis prehendere poteſt, in ouo ſemicocto ſorbili per triduum ieiuno, aut per quinq; dies dederit. Plinius verò medicos, refert, propter tuſſim reſina in ouo ferè in larice uti. Marcellus ad humidã tuſſim, uentriculi Gallinacei membranã, qua ſordes aquaticuli continentur, arefactam diligenterq; tritam, & cum uino potui datam plurimum conferre, quin imo ſanare promittit. Si ſyncope ab humoribus tenuioribus dependeat, uitelli ouorum dandi erunt, iubente Galeno, quòd, cùm facillimè coquantur ſubitò, & multùm, & probè nutriant. Sũt qui Gallinę plumã intinctam in aceto, & naribus inditam, ac illitam ſtatim ſyncopem curare referant. Qui pręcordiorũ ardore vexantur, etſi febriant, & lumbricis infeſtentur, hoc remedio, teſte Marcello ſanabuntur: *Ouum crudum, inquit, ſummiter apertum, idq; implebis oleo viridi, & defundes, & lotio virginis pueri implebis, & defundes: tum adijcies parum mellis, & in unum cum oui ipſius interioribus permiſcebis, & potandum ieiuno dabis. hoc ſtercus vetuſtiſſimum & lumbricos noxios pellit, & febrem acutiſſimam releuat.* Stomachicis Dioſcorides tradit ſubditam uentriculo Galli membranam cornu non abſimilem, cuius pellis in decoctionibus detrahi ſolet, ſiccari, terique & in uino utiliſſimè dari in potu ſcripſit: Sed [r]Galenus id eſſe penitus falſum experimento comprobaſſe ſe ait. Vnde ſubit admirari, inquit Syluius, nimium Galeno addictus in ea hęreſi falſa medicos omnes etiam hodie permanere. Putant, opinor, eam uim illi eſſe, quòd ea ſimilis ſit tunicæ internæ uentriculi noſtri, ſed vi tanta coquendi prædita, ut lapillos conficiat. Sed æquius fuerit eam tunicam ex Struthiocamelo ſumere, quippe cui mira ſit natura coquendi, quæ ſine delectu deuorârit, vt refert [s]Plinius, ut ferrum, & oſſa ueruecum integra. Vnde & pelles eorum cum plumis mollioribus concinnatas ſtomachicis applicant. Et rurſus: An non vident, inquit, harum pelliculorum temperamentum uitiari ſiccatione, & uim illam coquendi uiuis inesse, non ſupereſſe mortuis: nec fortaſſe pellibus illis inſitam, ſed potius à carne multa craſſa denſaque pelliculam hanc ambiente? Verùm, quòd pace cùm Galeni, tum

Ad ſyncopem.

Ad pręcordiorum ardores.

Ad ſtomachicos.

[r] Lib. 11. de ſimpl.

[s] L. 10. c. 1.

ſequentis Syluij dixerim, recentior medicina ad hos vſus mirè hanc membranam celebrat. Antonius Guainerius præparatam miſcet medicamento ad confortandum ventriculum: item Leonellus medicamento ad eiuſdem dolorem. Præparatur verò, ut Syluius ex Bartolomæo annotat, hoc modo: lixiuio calido hora vna maceratur, ter lauatur, deinde vino ter maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, poſt vino, & ſiccatur clibano, ex quo panis extractus eſt. Porrò Plinius diſſolutum ſtomachum pullos ouorum cum gallæ dimidio confirmare ait, ita vt ne ante duas horas cibus ſumatur. Sed ſtomachum in primis roborant, & vires reſtaurant oua ſemicocta, ut alibi legimus inter notha Galeno adſcripta, ubi pariter ouum crudum ſitim prohibere dicitur. Marcellus verò ſitire ęgrum deſinere tradit, ſi ſorbeat oui vitellum ſemicoctum, oleoq; permixtum. Ad vomitum nimium reprimendum ſulphuris uiui puſillum, & ramenti cornu cerui tantumdem in ouo ſorbili tritum, & permixtū bili vtile eſt, authore Marcello, qui hoc etiam ſæpe expertum eſſe aſſeuerat, non uomiturum amplius, qui in ouo ſorbili cimicem unum contritum ieiunus ignorans biberit. Ouorum uitelli cum uino, & oleo cocti, adiecta polenta mane ſumpti medentur his, ſi Conſtantino credimus, qui cibos non continent. Quod ſi autem vomitum promouere medicus velit, ſtercus Gallinaceum certò vomitum educit: vnde etiam contra venena propinatur: quod Guainerius quoque teſtatur, ſed miſceri iubet cum lini vrticæue ſemine cum aqua decocto, aut aqua, & butyro: & Villanouanus ſtercoris Gallinacei pulli drachmas duas diſſolutas in multa aqua calida, & petas uomitum proritare memorat. Dolores ſtomachi lenit oui vitellus toſtus, & in farina comminutus, & cum polenta potus: author eſt Archigenes apud [t] Galenū. Inter neotericos medicos nunquam ſatis laudandus [u] Guilhelmus Rondoletius cinerem inteſtinorum Gallinæ ad dolorem, & humectationem ventriculi dari ſcribit. Amatus Luſitanus pro muliere quadragenaria, quæ maximo dolore ab ore ſtomachi ad imum pectinē cruciabatur, febricitabat, vomebat, nec quicquam aluo reddebat, poſt cætera remedia ius Galli præſcripſit hoc modo. Gallum veterem quatuor ad minimum annorum defatigatū interfice, & exenterato immitte ſalis gemmæ drachmas tres, ſeminis cnici, polypodij de quercu recentis, & contuſi ana unciam unam, ſeminis Dauci, anethi, ameos ana ſemunciam turbith drachmas tres, miſce & in libris duodecim aquę fiat decoctio ad media. Huius decoctionis, inquit, vncias ſex ieiuna bibebat, & ex eadem interdum clyſter parabatur, quibus aluus ſeceſſit, ac dolor, ex toto leuatus eſt. Trallianus etiam caua iecoris Galli veteris iure purgat. Dolore hepatis propter flatus contracto, per diem ſanat ęgrum, & ſi uehementer affectum oleum ouorum. In icteris ſulphur cum ouo ſumptum, expurgat, vt legitur in libello de cura icteri, qui Galeno tribuitur. Gallina ſi ſit luteis pedibus, prius aqua purificatis, dein collutis vino quòd bibatur, morbo regio, teſte Plinio reſiſtit. At in eodem libello Galeno aſcripto Galli à cibo ictericorum, niſi moderatè carnoſi fuerint, excipiuntur. Ornithologus tamen pelliculam interiorem ventriculi Gallinæ nigræ quoſdam aſſerit è vulgo aduerſus eundem morbum bis, aut ter edendam ſuadere. Ad hydropem, ſi hepatis cauſa ortum habeat; [x] Hippocrates Galli carnem hoc modo præſcribit: *Quum autē decem dies præterierint cibos accipiat paucos, & obſonium habeat Galli carnem aſſatam calidam.* Cæliacis oua decoquuntur in aceto, donec dureſcant, & uitelli eorum toſti cum pipere eſui dantur, quod remedium Marcellus plurimùm probat. Serenus eoſdem recreari putat pane, inquiens.

Membranę uentriculi Gallinacei præparatio

Ad Sitim.

Ad uomitū ſiſtendum.

Ad uomitū promouendum.

Ad dolores ſtomachi.

[t] *De comp. med. ſec. loc. & Eup. 1. 97.*

[u] *L. de pōd. c. 18.*

Ad dolorē hepatis

Ad icterū.

Ad hydropem.

[x] *L. de intern. affect.*

Ad cęliacos.

> *Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis.*
> *Quorum teſta fero prius emolleſcat aceto.*

Sed Marcellus, & Serenus fortè id remedij ex Plinio tranſcripſerint, qui ſic habet. *Oua in aceto macerata, ut emolliatur putamen, cum farina in pane ſubigunt, quibus cæliaci recreantur.* Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Aliàs verò Marcellus membranam, quæ eſt in ventriculo Gallinæ ſiccatam, tritam, & cum vino auſtero potui ieiuno datam cæliaco mederi teſtatur, ita ut ipſa Gallina prius biduo abſtineat cibo, & qui potionem accepturus eſt, ante diē frugi ſit, & non cænet. Sed & hoc remediū Plinius habet. *Membrana Gallinarū,* inquit, *toſta & data in oleo, ac ſale cæliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem frugibus ante et Gallinā & hominem oportet.* Et Conſtantinus: *Pellis* interior, inquit, *de ventriculo Galli, & cum vino pota ventrem abſtringit.* Sed Dioſcorides totam eam vim ventriculo tribuere videtur, dum ait: *Gallorum ventriculus* (Marcellus Virgilius interpres addit in ſenectute, quoniam proximè de veterum Gallinaceorum iure dixerat author) inueteratus, & in umbra ſiccatus pondere trium vnciarum (ὄσουγ , ſic habet codex noſter impreſſus, corrupta, ut apparet, ponderis nota, drachmæ fortaſſis, quæ deſignatur alibi in Dioſcoride inſtar maiuſculi lambda iacentis, hoc modo <) *ſumptus præſenti remedio eſt contra nimias purgationas, quæ à deijcientibus alvum medicamentis fiunt. Quamprimùm enim purgationes eas ſiſtit. In quem vſum terendus eſt, & cum aqua*

cum aqua bibendus. Ventris fluxiones etiam exiccat ouum, si aceto coctum comedatur: authores sunt Galenus, & Simeon Sethi. Constantinus albumen vel etiã totum ouum combustum, & cum uino, uel aceto potum, uel impositum, omnes fluxiones sistere memorat. Serenus eandem facultatem putamini torrefacto assignat hoc uersu.

Torridus ex vino cortex potabitur oui.

γHippocrates alibi carnibus Gallinaceis assatis citra condimẽta in alui fluxu utendum pręcipit. Ius Gallinaceorum, referẽte Auicenna, coquitur aliquando cum remedijs astringẽtibus ad dysenteriam, & cum lacte ad ulcera vesicæ. Aetius oua lacti commixta dysentericis prodesse monet. Talia autem oua oogala nuncupant. Dysentericorum, qui ardorem sentiunt, clysteribus oua cruda adduntur eodem tradente, cum modico, ac largo rosaceo conquassata. Plinius quinque ouorum lutea in vini hemina cruda sorberi dysentericis ait cum iure putaminis sui, & papaueris succo, & vino. Alibi etiam fieri dysentericis remedium prodit singulare ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, confusis, crebroq; permixtis. Quò fuerint ea præstantiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo, & aceto resinam adijciunt rubentem, vinumq; & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorum, vnà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur. Hæc ille. Celsus oua dura aluum astringere scribit, magis uerò si assa sunt: ita Galenus (legitur autem in nothis ei ascriptis) oua assata in cinere sine fumo, mederi ait solutioni ventris, & dysenteriæ, cùm sumuntur cum quibusdam astringentibus, & aqua agrestę: item, vt Auicenna addidit, asperitati (vlcerationi) intestinorum, & uesicæ: quod Galenus scribit de ouis in aceto coctis, vt paulò antè diximus, maximè uerò ita ægros iuueris, quod si etiam admiscueris aliquid eorum, quæ dysentericis, & cœliacis prosunt, deinde super igni mediocri, & minimè fumoso, qualis carbonum est, frixeris, & exhibueris ægris. Conuenienter autem addetur huic remedio omphacium, & rhus, tum ruber dictus, qui obsonijs aspergitur, tum succus ipsius, & galla, & sidia, & cinis cochlearum, quæ integræ tostæ fuerint: necnon uinacea, & fructus myrti, mespili, corni. His medicatiora sunt balaustia, cytini, & hypocisthis. Nicolaus Myrepsicus dysentericam quandam potionem laudatam describit, in qua membrana ventriculi Gallinacei cum cæteris miscetur. Marcellus uerò uestem, id est, tunicam oui delicatam interiorem siccatam conterit, vino miscet, & colat, & ex aqua dysenterico bibendam exhibet. Et Plinius esse ait, qui dysentericis pullos dent in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;, sed nescio num pro remedio, an pro cibo: qui certè ab hoc auium genere, si ab ullo alio, maximè in hoc affectu petitur. Alibi etiam ius è Gallinaceo dysentericis mederi asserit, sed ueteris Gallinacei uehementiùs. Verùm ut iunioris Galli ius in hoc affectu conferre facilè dixerim, ut pote quod astringere ex Galeno dixi, ita an ueteris Gallinacei ius dysentericos iuuet, maximè addubito: & verbum uehementiùs ita interpretari uelim, quasi hoc ius vehementius, magisq; medicamentosum sit, quàm ut dysentericos iuuet: non autem quasi vehementius, aut efficacius illis medeatur. Itaq; Galli iunioris ius dysentericis utile dixerim, ueteris inutile, salsum, insuper noxium. Quare si torminosi, uel cœliaci propter frequentes desurrectiones uiribus deficiant, Marcellus prudenter eis Gallinæ pinguis in butyro excoctæ ius exhibendum esse admonet. Laudatur item inter cibos dysentericorum ab Aetio edulium quoddam spongiosum ex ouis confectum, quod suo loco describetur. Si iam grauis dysenteria fuerit, intestinaq; ulcera, & putrefactionem senserint, Auicenna clysterem ex oui albumine cum meliloto inijci iubet. Ad dolorem uentris ab oui testa tale medicamen ponit Serenus:

Præterea niuei sterilis testa vritur oui
Quæ postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
Et calidis potatur aquis, & pota medetur.

Ileo resistit Gallinaceorum iecur assatum cum uentriculi membrana, quæ abijci solet, inueterata, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Secus Aretæus Iulio Paulo Crasso Patauino interprete, uidetur sentire, qui in iliaco affectu alimenta aluum ducentia exhiberi iubet, & reuera, meo iudicio rectè: at quod iuscula Gallinarum ille præscribit, ego minus ob iam dictas causas probauerim. Vlcera renum, & uesicæ mirificè tollere tradunt oua ex aceto decocta. Alex. Trallianus oua cruda in inflammatione renum sorberi consulit: & Plinius in eorundem rosionibus prodesse oui luteum prodidit. Idem Dioscorides de ouo sorbili. Fimum Gallinaceum album, & frictum aduersus colicam in potu confidenter exhibet Aetius. Clysteris ad omnẽ colicam apud Ornithologum descriptio

γL.3. de diæ.

Ad dysenteriam.

Oua oogala

Ius Galli ueteris an Dysentericos iuuet.

Ad dolorẽ ventris.

Ad ileum.

Ad ulcera renum, & vesicæ.

Ad colicam

deſcriptio ex Ioanne Goueroto Galliarum regis medico talis legitur: Gallus, quem uetu-
ſtiſſimum inueneris, virgis verberatus decolletur, & in ſitulam aquæ injciatur: deplumati,
exenteratiq; ventri immittantur hæc medicamenta: aniſi, fęniculi, cumini, polypodij, ſemi-
nis cnici, ſingulorum ſemuncia, turpeti, ſenæ, agarici in ſubtili linteo ligati de ſingulis drach-
mæ binæ. Florum chamæmeli manipulus. Decoquantur vſque ad oſſium ſaparationem.
Huius decocti libra cũ oleis de anetho, & de chamęmelo (duabus, uel tribus vncijs vtriuſq;)
& duobus oui uitellis miſceatur, fiatq; clyſter, qui tepidus uentriculo vacuo exhibeatur. Ius
Galli ueteris cum polypodio, & anetho in colico affectu, teſte Auicenna, ſaluberrimum
eſt. Fimus item Gallinaceus aduerſus eiuſdem affectus cruciatus ex aceto, aut vino iuxta
Dioſcoridem, cum aqua calida, & molle iuxta Raſem bibitur. Medicus quidam Myſus, ut

[z] L. 10. de ſimpl.

ſcribit [z] Galenus, hunc fimum potandum exhibebat ijs, qui diutius coli dolore fuiſſent

[a] De comp. ſec. loc.

uexati ex oximellite, uel ſi id non aderat, ex aceto, aut uino aqua diluto. Et rurſus [a] alibi ex
Aſclepiade. Gallinarum interanea omnia, inquit, exempta, & in uas fictile coniecta aſſa-
to, ac trita reponito: uſus verò tempore cochlearium unum, & dimidium, & ſeminis dau-
ci Cretici tuſi, & cribrati tantundem ex aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus exhibeto. Orni-
thologus in libro quodam manuſcripto Germanico albam tantùm huius fimi partem ad-
uerſum eundem dolorem ſalubriter bibi legiſſe ſeſe ait: ex vini cochleario. Gallinæ tibiæ
cum pedibus coctæ, & cum ſale, oleo, acetoq; comeſtæ coli ſanant dolorem: ex Conſtan-
tino, & Aeſculapio: at quidam pro coli hîc colli legunt: ego coli legendum arbitror. Mar-
cellus enim Empiricus ſimile habet medicamentum pro eodem dolore. *Gallinam, inquit,
per totum diem à cibo abſtineto: dein poſtero die, cùm eam occideris, crura eius cum ſale, & oleo inaſſa-
to, & ieiuno colico, qui ſe pridie cibo abſtinuerit, manducandum dato, mirificè profueris.* Idẽ Mar-
cellus præſentaneum remedium colicis parat ſic: Oua putidiſſima in Sole poni iubet, ut
perſiccentur: cùm aruerint, conteri, & minutiſſimè percribrari, & ad præſidium in dolio-
lo uitreo condi: cùmq; in aliquo auſpicabitur coli dolor, in hemina aquæ calidæ dari biben-

[b] To. 2. de vet. & no. med. dial. 7.

da cochlearia tria. [b] Ioannes Guinterius Andernacus clariſſimus medicus potionem ex
decocto Gallinacei ueteris, quę ad colicum dolorem, tàm ex pituita, quàm ex flatibus con-
tractum efficax eſt, præſcribit, quæ talis eſt: Hyſſopi, calaminthæ ſinguli manipuli, uua-
rum paſſarum purgatarum ſeſcuncia: aniſi, fæniculi, carui, ſingulorum drachmæ ſex: ſe-
minis cnici unciæ duæ, polypodij quercini recentis ſeſcuncia: trium florum cordi familia-
rium ſinguli pugilli, florum chamęmeli pugillus dimidius. Omnia Gallinacei curſu agitati,
defatigatiq;, & præparati, uti decet, uentri impoſita, ex aquæ ſextarijs quinque ad tertias de-
coquito. In fine dum adhuc feruent adijcito foliorum ſenæ purgatorum uncias duas, & di-
midiam, agarici recenter in paſtillos redacti drachmas decem, finito per noctem macera-
ri, deinde ius colo traijciatur, ſerueturq; uſui. Cùm neceſſitas poſtulat, quatuor uncias ſumi-
to additoq; ſyrupi uiolacei unciam, ac potui exhibeto. Si parum proficere medicina uide-
bitur, quòd æger fortè aluum habeat difficilem, electuarij diaphœnicon, aut benedictæ ſeſ-
quidrachmæ, aut duarum drachmarum inſtar adijcito. Hæc potio ad morbos tum ex atra
bile, tum ex pituita ortos plurimùm ualet. Verùm præcipuus eius uſus eſt ad colicos do-

Agaricus quare in doloribus inteſtinorum omittatur.

lores partim ex flatuoſa materia, partim ex pituita creatos. Sed in huiuſmodi potionibus
obſeruandum eſſe admonet, quòd quanquam agaricus hiſce addi ſoleat, tamen conſultius
in doloribus inteſtinorum omitti: primùm quòd clyſteribus iniectum eſſentiæ ſuæ leuitate
adhærens, interanea pungat, ſtimulet, defluxionemq; ad ipſa prouocet, ac frequentiſſimam
deſidendi cupiditatem pariat: deinde, quòd uim humoris à longinquis partibus attrahen-
di obtineat. Chamæmelum autem rectè hiſce decoctis imponi aſſerit, quanquam aliàs me-
dici hoc in illis uti non ſoleant. Conſtare autem ipſa experientia huius ſolius decoctum
omnibus internis doloribus præſertim colicis, & nephriticis præſentiſſimũ eſſe remedium,
ut permulti magno ſalutis ſuæ commodo comprobârunt. Aqua ſtilliticia chamæmeli idem
ferè præſtat, ſed decoctum efficaciùs. Sin autem delicatiores hoc propter amarorem aſſu-
mere recuſent, zaccharo gratius reddere poterunt. Rurſus aliam ex Gallinacei iure potio-
nem ad colicos pariter dolores præſtantiſſimam hanc præſcribit. Gallinaceum ueterem
quatuor nimirum annorum curſu defatigatum interficito, exinanitoq; & repleto ſalis foſſi-
tij drachmis tribus, ſeminis cnici, polypodij quercini recentis, & contuſi, hyſſopi, ſingulo-
rum uncia, ſeminis dauci, anethi, ameos, ſingulorum ſemuncia, turpeti drachmis tribus.
Deinde reſarto uentre in duodecim aquæ libris ad dimidias coquito: iuris decocti uncias

Ad nephriticos dolores.

quatuor, aut ſex potui exhibeto: nonnunquam etiam libram ab inferioribus per clyſterem
infundito. Kiranides contra eoſdem, & nephriticos cruciatus oua Gallinarum imparia ex
urina aſini elixata, & eſa mirificè laudat: & pelliculam aliàs interiorem de uentriculo Gal-

li in uino

li in uino mixtam ſiccatam, ac tritam cum ſale potam cum uino, uel condito niphritim ſanare perfectè pollicetur. Calculos terit, teſte Auicenna, cinis putaminum ouorum, à quibus excluſi ſunt pulli. Conſtantinus membranam interiorem nimirum uentriculi cum uino potã non frangere ſolùm lapides ſcribit, ſed per urinam etiã eijcere. Nam nonnulli etiã, vt refet Alexander Benedictus inter calculi remedia eam membranam celebrant. Sed & ante Plinij tempora hac facultate pollere credebatur, vt diſertè ipſe teſtatur, inquiens. *Membrana è ventriculo Gallinacei aridam, vel, ſi recens ſit, toſtam vtiliter contra calculos bibi traditur.* Fieri quidem poteſt, ut aliqui huic membranæ vim calculos diſſoluendi ineſſe ſibi perſuaſerint ex eo quòd Gallinæ etiam lapillos concoquere vulgò credantur, vt Dioſcorides etiam credidit. Ego quia experientiam huius effectus hactenus nullam audiui, nec rationem aliquam, qua id effici poſſit uideo, aſſertionem meam adhuc cohibeo. Alex. Benedictus inter calculorum remedia à recentioribus authoribus ouorum teſtas celebrari ſcribit: & Plinius ex aliorum relatu calculos oui candido pelli prodidit. Qui in ueſicæ dolore ſemunciam amyli cum ouo, & paſſis tribus ouis (ea nimirum paſſi menſura, quantã tres ouorum teſtæ caperent) ſufferuefacta à balneo probat. Sed Dioſcorides in ueſicæ roſionibus ouum acrochilaron, hoc eſt, leuiter calefactum, ſorptumq; prodeſſe tradidit, & renum exulcerationibus, tanquam priuatim de albumine: uidetur tamen de toto ouo ſorbili rectè eadem uis prædicari poſſe. Sunt qui guttur Gallinæ combuſtum ieiuno in tepida potum incontinentiæ urinę mederi affirmant. [c] Galenus uerò ad ſiſtendam exuperantiam mictionis hoc recenſet remedium. Accipe pelliculas, quæ ſunt in uentre Gallinarum, ex quibus in Sole ſiccatis drachmam miſcebis cum thure maſculo, glande ſicca, balauſtijs, galla ana ʒ iij. trita omnia melle roſato excipies, & ex frigida propinabis ieiuno. Et [d] rurſum ad inuoluntarium mictum in ſtratis: Galli guttur uſtum ligulæ menſura ieiuno ex aqua propinato. Et [e] rurſus: Gallinæ gulam pariter cum gutture ure, & tere diligentiſſimè, ac ex uino uetere propina. Idem remedium Raſis è criſta Gallinæ promittit, inquiens: *Criſtam Gallinæ aridam da in cibo ei, qui mingit in lecto, neſcienti, curabitur.* [f] Galenus rurſum ad inuoluntarium urinæ exitum in ſtratis, Galli teſtem unum edendum apponi iubet. Quod ſi uerò lotium cum ardore exeat, eiuſmodi ardores oua ex aceto decocta mirificè ſanant. Sin urina elicienda eſt, ex ouo recente interiora nempe album, & uitellum effundas, & teſtam digitis in calicem uinum continentem confriato, & mox pariter ebibito, urina ſtatim ſequetur. Ornithologus ex quodam obſcuro. Sunt qui ad hoc remedium teſta oui, ex quo pullus excluſus ſit utantur. Suidas aduerſus dyſuriam eiuſmodi carmen recitat;

Ad calculos.

Ad veſicæ dolores.

Ad incontinentiã vrinæ.

[c] Eup. 2. 133

Ad ſiſtendã urinam.

Ad inuolũtarium mictum.

[d] 2. Eup. 78.

[e] 3. Eup. 238

[f] 3. Eup. 257

Ad ardorẽ vrinæ.

Ad prouocandã vrinam.

Ad dyſuriã.

Gallus bibit, & non mingit, myxus bibit, & mingit.

Sed huiuſmodi cantilenæ credere, quod nimirum contra eiuſmodi malum ualeat, ſuperſtitioſum eſt. Quare in eodem affectu Nicolaum Florentinum ſequere, qui mirificè commendat corticem oui, è quo pullus excluſus eſt, cuius à pellicula ſua repurgati drachmam propinat. Quod remedium ſummum eſſe Gattinaria proprio experimento refert; ſiquidem cùm nobili cuidam fæminæ id exhibuiſſet, duodecim uitrea (uaſa) urina plena reieciſſe aſſerit. Alij ſimpliciter teſtam oui è uino propinant. Eoſdem cortices, à quibus pullus exierit, & eodem pondere Leonellus cum aqua ſaxifragæ bibi conſulit ad prouocandam urinam. Idem remedium beſtijs etiam, & pecoribus prodeſſe reperio. Ornithologus autem in Germanico quodam codice manuſcripto inuenit uentriculi Gallinaceorum membranam utiliter bibi contra ſtranguriam. Si ramex in ſcrotum deſcenderit, ſunt qui locum cinere è teſtis ouorum fęliciter illini uelint, mixto cum uino. Sic enim inteſtina in locum ſuum redire: ex quodam obſcuro. Anum (habet autem extalem) nimis prominentem reprimit uitellus Gallinaceus, teſte Marcello, ſi integer ab ipſo ægro illic calidus contineatur. Et Plinius ad cohibẽdas aluos lutea ouorum per ſe in aceto cocta, donec indureſcant, iterumque cum trito pipere torreri tradit. Et quamuis Auicenna inter cętera oua præcipuè Paſſerum uenerem promouere dicat, Raſis tamen alijq; Gallinę, & Perdicum oua ſemen augere aiunt, & ad coitum homines ſtimulare. Gallinacei dexter teſtis, ut Plinius author eſt, arietina pelle adalligatus, uenerem concitat. Et alibi, *Magi*, inquit, *tradunt inhiberi venerem pugnatoris Galli teſticulis Anſerino adipe illitis, adalligatiſq; pelle arietina. Item cuiuſcunq; Gallinacei ſi cum ſanguine Gallinacei lecto ſubijciantur.* Sed hic locus ut ponte ſuperiori, ac ipſi uero contrarius ex Sexto ita corriges. *Galli teſticuli cum adipe Anſerino in arietis pelle brahio ſuſpenſi concubitum excitant: ſuppoſiti lecto cum ipſius ſanguine efficiunt ne concumbat, qui iacent:* At & poſtremum illud, nempe quòd ſanguis Gallinaceus concubitum inhibeat, ut Plinius, & Sextus uolunt, uel proprietati cuidam occultæ aſcribendum eſt, vel alioquin negandum. Nam ſi teſticulos Veneris ſtimulos addere uerum eſt, quid

Ad ſtranguriam.

Ad ramicẽ.

Ad procidẽtiam ani.

Ad venerẽ promouendam.

Plinius correctus.

ni &

ni & ſanguinem præſtare illud ſtatuendum eſt, quando ex eo ſemen in teſtibus generari debet? Plinius tantam ad generationem promouendam vim hiſce teſtibus tribuit, vt mulierem ſi à conceptu ſubinde eos edat, marem parituram exiſtimet. Et Aetius, qui in hac paleſtra minus ſtrenui ſunt, inter cætera Gallinaceos teſticulos eſitare præcipit. Inter recentiores Alex. Benedictus Gallinaceum pinguem verno tempore, dempta cute, & interaneis, ſale farctum in vmbra ſuſpenſum donec areſiat, mox exoſſatum, atque vnà cum ſale contritum, & in vitrea hamula ad vſum conſeruatum, ſi obolis duobus bibatur, mirè veneris certamina promouere memorat. Quemadmodum uerò quòd libidinem augeant teſticuli Gallinacei, atque ipſa oua Gallinarum, ita hæc teſticulorum humanorum vitia etiam ſanant: quod Plinius quoque his uerbis memoriæ prodidit: *Infunduntur*, inquit, *oua ad virilitatis vitia ſingula cum ternis paſſi cyathis, amylíq; ſemũcia.* [g] Galenus pariter ad dolorem, & inflammationem penis, cuminum, & ouorum putamina bene decoqui iubet, ac foueri, indeq; effectum mirabilem promittit. Recentiorũ nonnulli ad genituræ profluuium corticis oui cinerem laudant. Siſtunt non aluum tantùm, ſed & menſes fœminarum oua in aceto macerata, vt emmolliatur putamen, & in patinis toſta, aut, ſi maior ſit impetus, cruda cum farina ex aqua hauſta: ex Plinio. At Sextus ad idem malum Gallinæ ouum totum (cum teſta nimirum) comburi vult, & conteri, & in vino mixtum illini. Kiranides verò, crudum ſi ſorbeatur, eiuſmodi fluxum ſiſtere ſcripſit. Quod ſi alba profluuia fuerint, cineris corticis oui, cineris cornu cerui, farinæ ſuccini, ſeminis anethi ſingulorum drachmas duas miſce, cribra, fiat puluis, vtatur cum aqua. Cinis teſtarum oui, Plinio aſſerente, cum myrrha illitus menſes mulieris ſiſtit. Idem præſtant, eodem authore, lutea ouorum cocta, & ex vino pota. Si quæ mulier menſes ordinato tempore non habuerit, tria oua recentia ad duritiem cocta, putamine ſeparato, & minutatim conciſa lateri ignito infundat, & vaporem (quod per canalem, aut infundibulum fieri poterit,) utero concipiat: ſic fiet, ut paulatim hoc vitium emendetur: Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Videtur autem, inquit, hoc remedium non prouocandis menſibus, ſed coercendis illis, qui intempeſtiuè fluunt, deſtinatum eſſe. Si ab inflationibus tentetur uulua, cruda ouorum lutea cum oleo ac vino illita Plinius curare ait. Hippocrates nitro cum reſina cocto, & in glandem efformato, adipe Gallinaceo tincto, ac uteri collo impoſito fœtum mortuum educit. Et Kiranides cor Gallinæ adhuc palpitantis coxæ alligatum, partum optimè accelerare refert: ſed Plinio potiùs adhæſerim, partum adiuuare dicenti tota oua cum ruta, & anetho, & cumino pota ex uino. Nicolaus Myrepſus ad ſecũdas mulieris morantes hoc remedium præſcribit: Sapæ cyathos duos, ouum crudum unum, & aquæ calidæ quod ſatis eſt, ſimul mixta bibenda præbeto. Et ſi ſequitur quidem, inquit, confeſtim ipſam ſubuertet, atque ea vomente ſtatim ſecunda eijcietur. Si uerò non exciderit, fœnugræcum cum aqua coquito ad tertias, præbe bibendum. Eſt enim probatum. Si mulieri matrix prociderit, ſunt qui eam ablui cum aqua ſuadeant, & linteo abſtergi, & ungi unguento, quod Martiatum appellãt, & poſtremò inſpergi teſtas ouorũ tritas, è quibus pulli excluſi fuerint. Atque iſti omnes hactenus corporis affectus interni curam ſuam Gallinaceo generi acceptam referunt. Iam dicendum eſt de externis, qui hinc pariter ſua habent remedia. Ad ignem itaque ſacrum Plinius candido ouorum trito cum amilo quoſdam ait uti: & alibi, oua cum oleo trita ignes ſacros lenire, betæ folijs ſuperilligatis aſſerit, quòd Serenus ex eo repetijt, dum canit:

Ouaq; cum betis proſunt ſæpè illita tritis.

Raſis cruſtam ignis Perſici rumpi à ſtercore Gallinæ teſtatur, ſi ex eo cataplaſma fiat cum melle, & illinatur. Vbi feruor fuerit, inquit Sextus, corpus ouo crudo illines, & deſuper folium betę impones, & miraberis ſanitatem. Galenus ambuſtis ouum crudum mox imponit, ſiue totum vnà cum uitello agitatum, ſiue albumen tantùm. Refrigerat enim moderatè, & ſine morſu ſiccat. Quin imo Plinius ouis tantam ad ambuſta facultatem attribuit, ut ſi à feruente aqua uſtio fuerit, & ſtatim ouo ambuſta occupentur, puſtulas non ſentire dixerit: quoſdam uerò admiſcere farinam hordeaceam, & ſalis parum: quod ex Dioſcoridę tranſtulit in ſuam hiſtoriam, qui priuatim id de albumine ſcriptum reliquit: Auicenna tamen, ſi bene memini, uitellum pariter, & albumen humectantis naturę facit, at non nutrimenti magis, ut Ornithologus exiſtimat, quàm medicamenti ratione. Nam & Plinium authorem habemus, ouorum uitella durata in aqua, mox ſuper prunas putaminibus exuſtis, prodeſſe ad ambuſta, ſi tum lutea ex roſaceo illinantur: pręterea & ipſe Ornithologus neſcio quo authore, ceu ſui oblitus combuſtionis ueſtigia, & ex alijs lęſionibus relicta ſanare aqua ex uitellis, & ex albumine deſtillatis aſſerit. Et Arnoldum dolorem ambuſtorum ab oleo ouorum mitigari ſcribit. Id autem ex uitellis, non ex albuminibus fit.

Haud

Ad teſtium vitia.

[g] 3. Eup. 279

Ad penis dolorem.

Ad ſeminis profluuium

Ad ſiſtendos mẽſes.

Ad alba profluuia.

Ad inordinatos menſes.

Ad vuluæ inflationes.

Ad fœtum mortuũ educendum

Ad ſecundas.

Ad matricis procidẽtiam.

Ad ignem ſacrum.

Ad ignem Perſicum.

Ad ambuſta.

Haud interim iuerim inficias ambusta ab albuminibus citiùs tutiusq; sanari. Nam & Serenus ait:

At verò ambustum flammis, qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.

Vtéris verò ouis cum lana. Sunt qui lardum, & adipem Gallinaceum adhibitum candelæ lumini super aquam liquent, & collectum ex aquę superficie pingue inungant: Ornithologus ex innominato. Scabiem omnem cutis sanari tradunt aqua ex vitellis ouorum destillata, sed longè efficacius esse oleum eorundem. Arnoldus ad scabiem dependentem ex bile, eiuscemodi oleo parum sanguinis Gallinæ admiscet. [h] Galenus ad scabiem pruritumque eiuscemodi remedium recenset: Oua Gallinæ integra in acetum acerrimum demitte per diem, noctemq; ; quæ si tria fuerint, ipsis cum putaminibus in eodem aceto contritis adijce sulphuris ignem non experti, arsenici scissilis, uuæ taminiæ, (credo intelligere vitis nigræ fructus. Ea enim nobis hodie adhuc, etsi corruptè tannia dicitur, quasi taminia) cerussæ, spumæ argenti, nerij succi, singulorum unciam unam, olei ueteris quantum satis est, omnibus contritis obline in balneo. Sed Plinius scabiem, ac pruritum oleo, & cedria cum ouo mixtis tolli putat. Aetius ex Gallo Vulturino viuo remedium ad elephantiasim præscribit: qualis autem hic Gallus sit, non docet: idem quidem remedium ex Vulture fieri ait: quod cùm in Vulturis historia posuerimus, hîc repetere superuacaneum iudicamus. Sextus furunculos à Galli stercore ruffo imposito rumpi prodidit, & dolorem tolli. Est autem furunculus, (ut id obiter dicamus) abscessus cum tumore, quem copiosè Cornelius [i] Celsus describit, & nascitur passim, ut tradit [k] Plinius, in quacunque parte, ac maximo incommodo mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Huic eidem malo eundem fimum [l] Plinius, sed recentem, & ex aceto illitum ait mederi. Serenus fimum in hoc casu ex albo Gallo eligit:

Ad scabié.
[h] 3. Eup. 77.
Tannia.
Ad elephantiasim.
Ad furunculos.
[i] Lib. 5.
[k] L. 26. c. 13
[l] Lib. 30.

Prætereaq; fimum ex Gallo, quod legeris albo
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti

Plinius rursus alibi eisdem furunculis miricæ semen cum altilium pingui imponi tradidit. Sunt qui ad ossa fracta, sex, aut septem albumina cum thure albo permisceant, & emplastrum inde paratum eis imponant. Nicolaus Myrepsus ad eminentias expertum medicamentum eiuscemodi recitat: Ouum elixato, donec durum fiat, & repurgato, quod in eo testaceum est, abijcito: interiorem autem eius partem cum albo ipsius in carbones conijcito, & tantisper assato, donec totum albescat: dein uitellum eius conijce in mortarium plumbeum cum cerussa, & oleo rosaceo sufficienti, & omnia simul diligēter subigito, quoad glutinis crassitiem nanciscantur. Dein chamæmelum coquito in aqua ad tertias, & locum cum spongia sæpius foueto. Pòst vnctiones desuper cum penna illinito, & sic curato bis die, assiduò obseruando. Vlcera humida in capite oua cyclamino admixta, Plinio teste, tollunt. Ornithologus puluerem è testis ouorum ustis ad ulcus antiquum in crure siccandum componebat, qui talis est: Cortices ouorum, & soleas calceamentorum ueterum ure, quibus addes fimum bubulum de Maio mense arefactum, & tritum. De his mixtis puluerem insperge ulceri, & lanuginem typhæ superinsperge. Oleum ouorum Arnoldus aduersus fistulas, & ulcera melancolica plurimùm commendat. Medici, inquit Plinius, liquida resina rarò vtuntur, & in ouo ferè è larice, propter tussim, vlceraq; viscerum. Eadem ratione sunt, qui etiam catapotia ex ouo sorbili deglutiant, quod ita facilè, commodèq; deuorentur. Sed hîc ouum nihil aliud confert: ad tussim uerò ulceraq; uiscerum ipsum quoque per se nonnihil iuuat. Auicenna oua laudat ad apostemata circa anum, & pectinem, supponit autē cum licinio infuso in eis, & in oleo rosarū: Et aliàs emplastris apostemata prohibentibus oua miscet: item clysteribus propter ulcera, & apostemata, & erysipelata eisdem utiliter illinuntur cum oleo. Cur uerò oua eiusmodi remedijs permisceantur docet [m] Petrus Aponensis dum ait: Oua confracta contusa super tumores apostematum, prohibent ea augeri, & oleum rosarum cum eis mixtum. Rasis uerò stercus Galli citrinum cataplasmatis instar impositum cum oūi uitello, & exiguo croco quemuis abscessum purulentum author est aperire. In libro quodam manuscripto Ornithologus reperisse sese memorat pelliculam è uentriculo Capi tritam fistulis priùs mortificatis utiliter inspergi. Albuminis oui in uulneribus glutinandis vsum esse cùm nemo non nesciat, itaque nec ego hîc repetere uelim, illud tantummodo obiter addens, albumen ad purganda uulnera, & constringenda quæ laxa sunt prodesse. In omnibus quoque sanguinis eruptionibus cinis putaminis oui in uino potus, tradente Plinio, confert. Cicatrices fœdas à uulneribus relictas, aliarumq; noxarum cutis uestigia emendat frequenti illitu liquor chymicis instrumentis ab albumine

Ad ossa fracta
Ad eminentias.
Ad ulcera humida in capite.
Ad fistulas.
Ad apostemata ani.
[m] In proble. Arist.
Ad vulnera glutinanda
Ad sanguinis eruptiones.

ouorum deſtillatus. In eodem ferè caſu ouorum oleum commendatur quibuſdam.

Ad lendes.

Si lendes caput infeſtent, tum ouo Gallinaceo caput illinito, poſtea aqua, vel ſucco herbæ cyclaminis lauato: hoc pacto lendes necati vltra non renaſcentur.

Ad alopeciam.

Plinius fimum Gallinarum recens illitum alopecias celeriter curare ſcribit. Marcellus id cum utroq; oleo (non explicat quibuſnam) ob eandem cauſam permiſcet. Kiranides, & Raſes cum aceto imponunt: hic uerò locum priùs fricari uult cum panno, & cępe, donec rubeat.

Ad capillorum generationem.

Capillos regignere oleum ex ouis experientia plurima comprobatum eſt.

Ad oculorum debilitatem.

Ex felle Gallinaceo optimum fit collyrium contra oculorum debilitatẽ. Acuit enim uiſum, & ualet ad maculas eorundẽ. Valentiùs id præſtabit, ſi cum ſucco chelidoniæ herbæ, & melle oculis illinatur.

Ad dolores oculorum.
[n] 3. Eup. 18.

Ad dolores oculorum, & uigilias, quibus febricitantes frequenter torquentur, [n] Galenus mulſam inſtillat, & ouum præmaceratum (nimirum in mulſa) ac putamine mundatum, in duas portiones ſecat, & ſuper oculum deligat, ægrumq; ſomno fruiturum pollicetur. Et Sextus notiſſimum eſſe ait, Gallinarum oua ad dolorem oculorum vim habere, album infuſum in oculum punctiones ſedare, omneſq; feruores & prurigines, ut addit Conſtantinus.

[o] De comp. ſec. loc.
Ad fluxiones oculorum.

Archigenes apud [o] Galenum agglutinatorium ad fluxionem oculorum præſcribens oui tenuis vitellum cum thure fronti imponi iubet, aut cochleam cum teſta ſua, & oui candido ad ſtrigmentitiam formam redactam in ſplenio altero ad alterum extendendo imponi, ita ſua ſponte decidere, vbi reſtiterit fluxus. Sed idem ferè remedium Dioſcorides habet, dum ait; *Candidum oui fronti impoſitum cum thure fluxiones arcet, auertitq́.* Pro cuius verbis Græcis Ἀνακόλλημά ἐςὶ ῥευματιζομένων σὺν λιβανωτῷ κατὰ τοῦ μετώπου ἐπιτιθέμενον Barbari tranſlationem cum thuris polline, frontibus perunctis, rheumatiſmos reclinat, Marcellus Vergilius reprehendit. Ex Plinio enim, inquit, accepto reclinandi verbo voluiſſe videtur eundem Plinio, non Dioſcoridi hoc loco docere: & de reclinandis palpebrarum pilis in hoc ſcriptore præcipere, cùm non de palpebris reclinandis, compeſcendis, firmandiſue Dioſcorides hîc præcipiat, niſi nos fallimur: ſed de compeſcenda omni à ſuperiori parte in oculos deſtillatione, ſeu rheumatiſmo: quam ob cauſam iubet fronti imponi. Verbum quidem anacollema manifeſtè indicat vim remedij lentore ſuo glutinantis, aut naturæ ſuæ vi fluentia firmantis, ac retinentis. Verùm non eam ob cauſam, vt videtur, ex ouorum candido fieri anacollema Dioſcorides ait: ſed quoniam glutinoſo lentore fronti adhæreat. Hęc ille. Et ipſius tranſlationem hoc in loco nos etiam potiùs, quam Hermolai probamus. Sed reclinandi uerbum cùm de palpebris ſermo eſt, compeſcere, aut firmare, ut ipſe iterpretatur, non ſignificat. Neque enim veteres Græci medici ἀνακολλᾶσθαι dicunt palpebras (nam de his quoque hoc uerbo utuntur æquè, quàm de fluxione retinenda) quæ effluant, ſed quæ retortæ in oculum pungendo moleſtæ ſunt, cùm ad ſitum, & rigorem naturalem illitis quibuſdam (glutinantibus, & rigorem, cùm aruerint præſtantibus) reducuntur: quos pilos aliqui forcipe euellunt. Hæc quod ad propriam vocum ſignificationem: quod uerò ad rem ipſam, ipſaq; remedia, pleraq; quæ pilos reclinare poſſunt glutinoſo humore ſuo, eadem, ſi fronti illinantur, catharrum etiam ad oculos ſiſtere poſſe uidentur. Porrò ad oculorum fluxiones Plinius lac muliebre commendat mixto ouorum candido liquore, madidaq; lana fronti impoſitum.

Ad epiphoras.

Marcellus uerò ad oculorum epiphoras limaces complures in mortario nouo vel nitido teri vult, ouumq; Gallinaceum crudum adijci, & cum lana ſuccida fronti imponi. Idem quoque apud Plinium legas, qui ita habet: *Lanæ habent & cum ouis ſocietatem ſimul fronti impoſitæ contra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas, nec aliud quàm candidum ex ouo infundi, ac pollinem thuris.* Et rurſus: *Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, vrenteſq́, refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs.* Eodem pariter modo inflammationes oculorum oui candidum infuſum curat, Dioſcoride teſte.

Ad phegmones palpebrarum.
[p] Lib. 10.

Galenus ad inflammationes circa palpebras, aures, & mamillas, quæ ex ictu iſtarum partium, vel aliter oboriuntur, toto ouo crudo vtitur: item circa corpora neruoſa, ut cubitum, tendines digitorum, uel articulos in manibus, pedibuſq;. [p] Alibi uerò priuatim contra oculorum phlegmonas lac cum ouo, & roſaceo approbat.

Ad phegmonas oculorum.

Verùm oculos in primis refrigerat, & confortat liquor ex ouorum albumine chymicis inſtrumentis deſtillatus, & utiliter miſcetur collyrijs aliiſq; oculorum remedijs.

Ad lippitudines.

Galenus ad lippitudines etiam candido oui utitur, & ante ipſum Plinius: *Contra lippitudines*, inquit, *vix aliud remedium eſt infantibus, candido ſcilicet per ſe infuſo oculis, butyro admixto recenti.*

Ad ſuffuſiones.
[q] L. 4. de cõp. ſec. loc.
[r] 3. Eup. 16.

Suffuſionibus oculorum fel Gallinaceum mederi cùm antiqui tùm recentiores affirmant: at alij id cum melle, & ſucco fœniculi commendant: alij loco fœniculi ſucco rutæ, uel eufragiæ, uel chelidonij, uel uerbenæ utuntur: & [q] Galenus medicamento cuidam liquido ad oculos ſuffuſos, alios Galli fel, alios aliud adiecisse ſcribit. Et [r] alibi ad ſuffuſionem hoc admirabile eſſe ait, &

illico

ilicò viſum reſtituere. Muris ſanguinem, & Galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus miſce, & bene ſubactis vtere. Probatũ eſt enim & magnificè profuit. Luſcioſis, [f] Plinio teſte, fimum quoq; Gallinaceorũ rubrũ duntaxat illinendũ monſtrant. Alij ſtercus albi Galli cum melle, & aceto oculis iniectũ eorum lachrimas ſiſtere volunt. Archigenes, referente [t] Galeno, ad cruentos, & ſugillatos oculos candidũ oui inſtillatum prodeſſe aſſerit, atq; amplius pura lana exceptũ & ſupernè impoſitũ. Et [u] rurſus, eodẽ teſte, ſugillata in oculis oui uitellus impoſitus diſcutit. Sunt qui mel miſceant. Et rurſus: ad hęmalopes, & hypoſphagmata, id eſt, cruẽtos, & ſugilatos oculos, ſtatim à principio tũ ad inflãmationẽ, tum ad dolorem compeſcendum prodeſt oui aſſi luteum cũ vino impoſitum. Marcellus fellis Gallinacei, uel Vulturini, quod longè magis prodeſſe putat, ſcrupulum, & mellis optimi unciã benè trita coniungi iubet, atq; in pyxide cuprea haberi, & opportunè ad inungendum vti: hoc nihil potentiùs caliginem releuare. Serenus verò in ſimplici lympha macerat: ait enim:

Fel quoque de Gallo mollitum ſimplice lympha
Exacuit puros dempta caligine viſus.

In eodẽ felle, ſi [x] Plinio fidem adhibemus, alligato vis eſt ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorum, maximè candidi Gallinacei: item alibi fimo ſimilem ferè uim aſcribit, dum ait: *Fimum Gallinaceum duntaxat candidum oleo in vetere, corneiſq; pyxidibus adſeruant ad pupillarum albugines.* Sanguinis Galli præterea ad oculorũ vitia vſus eſt, quando, teſte Conſtantino, eorum leucomata, & cicatrices cum aqua inunctus ſanat. Sed Marcellus ad leucomata, & hypophyſes Galli Gallinacei fel maximè albi ex aqua dilutum, & in unctione adhibitum laudat, & aciem oculorum confirmare teſtatur. Et alibi fimum Gallinaceum cum oleo ueteri tenuiſſimè tritum, & adpoſitum leucomata, & hypophyſes curare. Et [y] Galenus oculorum ulcera, & albugines felle Galli inungi iubet. Sanguinem tamen contra oculorum uitia inſigni ui pollere docemur Valerij Apri exemplo, cui ſanguinis Gallinacei beneficio viſus quondam reſtitutus dicitur: uti prę cęteris ex tabella marmorea Romæ in Aeſculapij templo in inſula Tiberina inuẽta, & vſq; ad hanc diem referente Hieronymo Mercuriali medicorum noſtri æui celeberrimo, apud Maphęos conſeruata intelligere licet, in qua inter alia Græcè leguntur, quæ latina facta ſic ſonant: Valerio Apro, militi cæco oraculum reddidit Deus, veniret, & acciperet ſanguinem ex Gallo albo admiſcens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur ſopra oculos: & uidit, & uenit, & gratias egit publicè Deo. Plinius cùm fimum ruffum Gallinaceum luſcioſis illini dixiſſet, mox etiam ſubdit. *Laudant & Gallinæ fel, ſed præcipuè adipem contra puſtulas in pupillis.* Verùm haud minorem nobis hæ alites in aurium affectibus utilitatem præſtant, idq; adipe ſuo potiſſimùm, ſi, teſte [a] Galeno, ex aqua recipiatur in uſum. Quin imo Marcellus liquefactum, & tepidè inſtillatum quodlibet aurium uitium ſanare teſtatur. Alibi etiam Galenus adipem Gallinaceum item & Anſerinum plurimùm prodeſſe ait, ſi aqua auditorium meatũ intrauerit, mediocriter calidum infuſum. Si purulentæ fuerint aures Plinius Gallinæ adipem calidum infundi utiliter exiſtimat. Sunt qui eundem adipem inſtillatum tepidum aduerſus difficultatem auditus laudent. Apollonius apud [b] Galenũ (uti etiã Raſis) dolentibus auribus inſtillari liquefactũ iubet. Quo loco Galenus: *Gallinaceus*, inquit, *& Anſerinus adeps, ſiquidẽ euacuatũ corpus inuenerint & humorẽ qui inflãmatam affectionem excitat non amplius influentẽ, duabus rationibus tum mitigandi, tum curandi profuerint. Si verò influente adhuc cauſa adhibeantur, affectioni quidem nihil auxiliantur, leniunt tamen doloris acceſſionẽ ſiue ſymptoma quemadmodũ etiã, ſi ob humorũ acredinem mordacitas contingat.* Kiranides adipem Galli liquefactum cum nardo ad dolores aurium etiam commendat, & contra neruorum paſſiones. Sed ut obiter aliquid de huius adipis qualitate dicamus: ſcire licet medium eſſe inter Anſerinum, & ſuillum, ut ſcriptum reliquit [c] Galenus: ait autem Anſerinum ex his valentiorem eſſe, ſed ſubſtitui aliquando Gallinaceum, Anſerinum, ſuillum, caprinum adipem, quemuis in alterius abſentis uicem: Gallinaceum tamen calidiorem, & ſicciorem, quàm ſuum, & teneriorem, & minimùm terreſtrem, idq; magis etiam ſi è Gallinis ſyueſtribus fuerit, & tenuitatis ratione profundiùs penetrare. Eiuſmodi adipes quomodo debeant curari, & reponi, docetur in uulgatis Nicolai Præpoſiti codicibus, his ferè uerbis: Animalium recens mactatorum adipes diligenter purga à pelliculis, & ollæ nouæ figulinæ impone, quę non ſupra dimidium impleatur: hanc opertam in aliud uas calidiſſimum (vel aqua feruida plenum, ſecundum alios) impone, & ſubinde quod liquatum fuerit, in aliud uas infunde, donec nihil amplius liquetur, & colatũ in loco frigido repone. Sunt qui repoſituri modicũ ſalis adijciant. Pręter uerò adipẽ, Gallinaceus alia quoq; ſubminiſtrat, quibus auribus medearis. Nã Auicenna apoſtema in aure calidum oui uitellum curare refert: ſin abſceſſus dolorem vehementem efficiant,

Ad luſcioſos.
[f] L.29.c.6.
Ad lachrymas ſiſtendas
[t] De comp. med. ſec. loc.
[u] Lib.5. de comp. med. ſec. loc. c. 1.
Ad caliginem.
[x] L. 29. c.6.
Ad albugines.
Ad cicatrices.
[y] 2. Eup. 49.
Valerio Apro ut uiſus reſtitutus.
[z] L.7. Gymnaſt. c.1.
Ad aurium uitia.
[a] 1. Eup. c. 6.
Ad purulẽtas aures.
[b] De comp. ſec. loc.
Adipis Gallinacei temperies, & vis.
[c] 11. de ſimp. & de comp. med. ſec. loc. & 14. Met.
Adipes ut ſeruentur.
Ad apoſtemata in aure.

oleum ouorum statim sedabit, eorumq; concoctionem promouebit, eosq; aperiet. Atq; [d] Galenus aurium dolores oui candido leniri asserit: & rursus: ad dolorem auris ex inflãmatione obortum, misceri ait opium muliebri lacti, & oui candido, quæ ipsa etiam per se aurium inflãmationibus profuisse testatur. Et rursus: *Ad aurium nocumenta ex aqua*, inquit, *oui aquato, modo eodem, quo in oculorum inflammationibus vti ipso consueuimus, præparato vtitor.* Item pellis interior è ventriculo Galli Gallinacei arefacta, tritaq; ex vino, adiecto paululo opij, medicamen auribus vtilissimum facit, quod calefactum infusum suppurationem earum expurgat, & sanat. Idem [e] Plinius attestatur, inquiens: Ventris Gallinaceorum membrana, quæ abijci solet, inueterata, & in vino trita, auribus purulentis calida infunditur. Si lingua asperior reddita fuerit, adipe Gallinę inungere poteris, nam is asperitatibus egregiè medetur. Dentium dolores mitigat oleum ex ouis illitum cum pinguedine Anseris. [f] Galenus verò ad eundem dolorem ouorum putamina, sepiam, & oleum iubet misceri, & coqui, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineri. Mirum quod tradit Plinius de sedando dentium dolore: *Officulis*, inquit, *Gallinarum in pariete seruatis, fistula salua, adacto dente, vel gingiua scarificata, proiectoq; officulo statim dolorem abire tradunt.* Alibi etiã ubi cinerem putaminis in vino potum sanguinis eruptionibus mederi dixisset, mox addit sic fieri & dentifricum: *Dentifricium*, inquit, *præstat cinis ex ouis, sed non sine vino.* Atqui Plinius in uerbis iam recitatis scribens, *sic fit & dentifricium*, intelligere videtur, non quasi id quoq; cum vino fiat, ut medicamentum proximè ab eo memoratum in vino bibendum contra sanguinis eruptiones, sed usto similiter putamine, & absq; membrana, ut de proximo remedio dixerat. Si dentientium puerorum gingiuę doleant, Aegineta adipe Gallinaceorum molliendas consulit. Kiranides cerebro Gallinarum puerorum gingiuas perfricari uult, ut dentes eorum absq; dolore nascantur. Labiorũ rimas, si Marcello, & Plinio credimus, adeps Gallinaceus, uel Anserinus impositus egregiè curat. Alias verò vterq; membranam putaminis detractã ouo siue crudo, siue decocto ad eadem mala prædicant. Et Nicolaus Myrepsus mirabilem inde curam promittit. Tumorem mamillæ repelles agitato ouo cum vino quinquies copiosiore, eo liquore madefactum linteum imponens: Ornithologus ex libro Germanico manuscripto. Ad tonsillarum inflammationes, & anginas [g] Galenus iusculo Gallinæ hœdiue vtitur. Et rursus [h] alibi ex Archigene describens fomentum, cuius vapor intra os recipiendus est, ad gurguliones inflammatos, & tonsillas: *Origanum*, inquit, *& hyssopum, cum sufficienti aceto diligenter in olla feruefacito obturata: operculum autem circa medium habeat foramen. Deinde arundinem ad foramen operculi, ac os ægri adaptato, ac fomentum admittito. Si verò os à feruore arũdinis comburatur, ouum vacuũ vtrinq; perforatum ægri in ore contineant, & per ipsum arundo inferatur.* Kiranides ouum crudum ad ani rupturas adhibet ad inflammationes eiusdem commendat, sed Dioscorides, & Plinius, etsi diuersimodè, ouorum luteis vtuntur. Ille enim ad inflammationem, & condylomata sedis vitellum oui cum meliloto vtile esse ait: hic verò generatim loquens: *Sedis etiam vitijs*, inquit, *vtilia sunt ouorum lutea indurata igni, vt calore quoq; prosint.* Adeps Gallinaceus recens laudatur à Rase, & Dioscoride ad dolorem matricis, & in eiusdem apostemate instar emplastri imponitur. Vult autẽ Dioscorides, vt recens sit, & sine sale cõditus. *Nã sale*, inquit, *inueteratus, & qui tẽporis spatio acrimoniã concepit, vuluæ inimicus est.* Auicẽna ad vlcera vuluę salubre pessariũ ait fieri ex albumine cum oleo ex alcanna. Mirabile remedium in arthritideà muliere quadam, & adhibetur in quouis loco, vbi iuncturæ exeunt (fortè existunt) Gallina bene habita quadrima, absinthio referta coquatur in tribus situlis aquæ ad duarũ partiũ consumptionem. Hinc ęger foueatur, (vaporetur, fiat stuffa) bis quotidie donec liberetur, fricãdo semper ad inferiora. Legitur in additionibus ad practicam Varignanæ. Podagras plurimum iuuare fimum recens appositũ Marcellus, & Plinius volunt. Kiranides hepar *Gallinæ tritum* & cum hordei farina, & aqua emplastri modo impositũ eisdẽ prodesse scribit. Aëtius oua Gallinę quatuor cęrato cuidã adijcit podagrico. Pedũ ulcera Gallinacei, vel Columbini fimi cinis ex oleo impositus sanat, teste Marcello, sed Plinius paulò aliter. *Fimi Gallinacei*, inquit, *cinis pedum exulcerationes sanat: Colũbini fimi einis ex oleo.* Alibi etiã fimum Gallinaceum cũ oleo, & nitro clauos pedũ sanare dixit. Atq; istęc tã de internorũ, quàm externorum corporis humani affectuũ, qui ab harum auiũ partibus, excretis, & ouis remedia habent, curatione dicta sunto; videamus modò an nihil aliud præter iam dicta medicis Gallinacea istæc familia præstet, quod facere eam videbimus, si diligentiùs cùm veterum, tùm recentiorum scripta reuoluamus. Illis itaque in primis Aëtius pulli Gallinacei pinguis ius absorbendum dari iubet postquam vomuerint, qui toxicum bibére. Quinimo obscurus quidã hoc annotatum sese reperisse ait in margine codicis cuiusdam Serapionis iuxta caput de vrina, si oui albumẽ cum uitello ponatur in matula alicuius, quem veneno infectũ esse suspicio

[d] De cõp. sec. loc.
[e] L. 29. c. 6.
Ad linguæ asperitatẽ.
Ad dolores dentium.
[f] 3. Eup. 187
Ad dolores gingiuarũ.
Ad labiorũ rimas.
Ad tumorẽ mamillarũ.
Ad tonsillarum inflãmationes.
[g] 2. Eup. 15
[h] De comp. sec. loc.
Ad ani rupturas.
Ad dolorẽ matricis.
Ad vlcera vuluæ.
Ad arthritidem.
Ad podagram.
Ad vlcera pedum.
Ad clauos pedum.
Ad potum veneni.

ſuſpicio eſt, intra aliquot horas locus ueneni in hepate demonſtrabitur. Nã ſi id in uenis fuerit vltra gibba hepatis, aut in vijs vrinalibus, ouum nigreſcet, & fœtebit: ſin citra concaua hepatis, ut in orbo (colo, vel alterius inteſtini nomen legendum apparet) ouum rugas, & colorem citrinum contrahet abq; fœtore. Dioſcorides inter aconiti remedia enumerat oua in oleũ euacuata, ita ut totũ hoc cum muria miſceatur, & ſorbeatur tepidum. Idem etiã uti & Nicander Gallinæ pinguis carnẽ è pectore coctã, uel iuſculũ inde potũ contra dorycnium remedio eſſe ſcribunt. Lathyridis grana ſtomacũ ledunt, itaq; teſte Plinio, inuentum eſt, ut cum piſce, aut iure Gallinacei ſumerentur. Fungorũ eſus hominibus ſępè peſtilens uiſus eſt, & lethalis. Aduerſus hoc ſtercus Gallinaceũ tàm internè, quàm externè utiliter in uſum ad mittitur. Vnde dicebat Dioſcorides, Gallinaceũ fimũ priuatim contra fungorũ venena bibi ex aceto, aut uino. Raſis ex oximellite nimirũ ut uomitus ſubſequatur: quod Raſis à [i] Galeno mutuatus uideri poteſt; Cùm medicũ quendã, inquit, in Myſia Gallinaceo vtentẽ ſtercore conſpexiſſem in eis, qui ab eſu fungorum ſuffocabantur, & ipſe quoq; ſum uſus in quibuſdã urbem inhabitantibus, qui & ipſi fungos eſitauerãt, ipſum uidelicet ad lęuorẽ contritum tribus, quatuorue oxycrati aut oximellitis inſpargens cyathis, & palã adiuti ſunt, idq; celeriter. Nã qui pręfocabantur paulò pòſt uomebant pituitoſum humorẽ omnino craſſiſſimum, & exinde planè liberati ſunt ſymptomate. Aëtius verò aduerſus eoſdẽ noxios fungos, *Philagrius*, inquit, *Gallinaceũ ſtercus album exhibet, ex poſca, aut aceto mulſo. Huius enim manifeſtum habemus experimentũ, quod ad fungorũ ſtrangulationes auxilietur.* Sed longè ante Aëtiũ Plinius, candidũ fimum in hyſſopo decoctum, aut mulſo fungorum, boletorumq; venena aſtringere dixit itẽ inflãmationes, ac ſtrangulationes, quod miremur (inquit) cũ ſi aliud animal guſtauerit, id fimũ, torminibus, & inflãmationibus afficiatur. Qua uerò quantitate eiuſmodi ſtercus in tali caſu exhiberi debeat, docet obiter doctiſſimus [k] Guilielmus Rondoletius, dum ait. Stercus Gallinarũ aduerſus fungos pręſcribitur à drachma una ad drachmas duas. Dioſcorides item contra fungos Gallinarũ oua cum poſca pota conferre ait, addita ariſtolochiæ drachma. Si quis à cane rabido morſus ſit, ſtercora Gallinarũ cibo permixta rabiẽ imminentem prohibere creduntur, quod ex Plinio tranſcriptum eſt, qui alibi ita ſcribit: *Rabies canum Sirio ardente homini peſtifera, quapropter obuiã itur per triginta eos dies Gallinaceo maximè fimo mixto cibis, aut ſi præuenerit morbus, veratro.* Idẽ etiam, uti & Kiranides criſtã Galli contritam efficaciter imponi aiunt. Aëtius uerò ad felis morſum Galli ſtercus liquidum cum adipe Gallinaceo ſubigi iubet, atq; imponi. Ad ſerpentium, aliorumq; uirulentorũ animantium morſus non ipſæ aues tantùm per ſe calidæ ad affectum locũ impoſitę proſunt, ſed partes etiam aliquot. Aëtius ad uiperę morſum primò affectã partem ſcarificat, aut Gallinã diſſecat, & internè adhuc calentem morſui imponit, atq; illud frequenter repetit. Paulus Gallinarũ pullos eodem modo diſſecat: ſed uterq;, ut uidetur, id à uetuſtioribus medicis, ac in primis Dioſcoride mutuatus eſt, qui ita habet: *Diſſectæ Gallinæ, & adhuc calentes appoſitæ ſerpentium morſibus auxiliãtur, ſed identidem alias ſufficere oportet.* Et alibi: *Diſſecti Gallinarum pulli, cùm maximè tepent percuſſo loco applicentur.* Mirum uerò quod ſcribit Galenus, Gallinæ carnes nouiter occiſas ita, ut diximus, morſibus impoſitas omnibus uenenoſis obſiſtere, atque curare pręter unius aſpidis morſum. Contrà ſentire videtur Plinius, inquiens: *Cimicum natura contra ſerpentium morſus, & præcipuè aſpidum valere dicitur; itẽ contra venena omnia, argumentũ, quod dicunt Gallinas, quo die cimices ederint, non interfici aſpide, carnes quoq; earũ percuſſis plurimũ prodeſſe.* Nec deſunt, qui hiſce tanquã diſcordia naturali quadã pugnantibus utãtur. Verùm huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinę enim calida natura prædítę ſunt; argumento, quòd deuoratum inſigne virus conficiunt, & aridiſſima quęq; ſemina conſumunt, item nonnunquã arenas, lapilloſq; ingluuie ſua deuoratos abſoluunt. Itaq; animantis calore adiutus ſpiritus, ab iſta parte impetum capeſſens, exilienſq; ſecum uenenum exigit. Obſcurus quidã ita ad huiuſmodi virulentos morſus, in uiro Gallum, Gallinã uerò in fæmina imponi iubet, & ſtatim cor è uino bibi. Verùm pręterquã, quod eiuſmodi opinio anilis eſt, ita etiam doctiores alij cerebrum, non cor bibendum exhibent: ac in primis [l] Plinius: *Cerebellum*, inquit, *Gallinaceum recentibus plagis prodeſt:* id eſt, morſibus ſerpentium: & alibi: *Venena ſerpentium domantur Gallinaceorum cerebro in vino poto. Parthi Gallinæ malunt cerebrum plagis imponere, quaſi præſtantius.* Sed alibi etiam non uno, ſed uarijs modis adminiſtratum cerebrum harum auium ſerpentium morſibus prodeſſe tradit, & docet idem [m] Plinius: *Prodeſt item*, inquit, *Gallinaceum cerebrum recentibus plagis ſale viperino in cibo ſumptum. Tradunt & vlcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius.* Item [n] rurſus: *Contra omnium morſum remedium eſt Gallinaceũ cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca.* Et Sextus id uidetur repetere, dum ait: Galli cerebrum cum poſca adiecto pipere his, qui à vipera percuſſi ſunt, uel morſi potui dabis, auxilium maximum experieris.

Contra aconitum.

Contra dorycnium.

Contra lathyridem.

Cõtra fungorũ venenoſitatem.

[i] *Eup.* 131. & 10. *de ſimpl.*

[k] *L. de pond. cap.* 10.

Ad morsũ canis rabidi.

Ad felis morſum.

Ad uiperę morſum.

[l] *L.* 29. *c.* 4.

[m] *L.* 30. *c.* 3

[n] *L.* 29. *c.* 4.

Alij autem authores bibi,non lini uolunt.Kiranides ſanguinē Galli eryſipelata,& chimetla
ſanari ait,& ijs qui marinū leporem comederint, auxiliari. Item ſi quis alliū contriuerit,&
biberit calidū ſanguinem cū uino,nullū reptile ei nociturū. Oua quoque,teſte Plinio cocta,
tritaq; adiecto naſturtio aduerſus ſerpentiū ictus illinuntur:& alibi etiā priuatim contra hę
morrhoidū morſum illiniri ait luteū oui,& ſorberi. Contra omniū phalangiorū, (uel ut ait
Raſis, aranearū) morſus remediū eſt quoq; Gallinarū cerebrū cum piperis exiguo potū in
poſca:ex Plinio,qui alibi etiā fimum Gallinarū ad ictus ſcorpionum prodeſſe ait. Kiranides
idē aduerſus ſcorpionū ictus cōmendat.Fel pręterea efficaciſſimū creditur ſcorpij,& callio-
nimi piſciū,marinęq; teſtudinis,& hyenę vulneribus,maximè uerò Perdicis,Aquilę,& albę
Gallinę. Elephantiaſi deploratę Gallinę viperis ſaginatę medētur. Si bubo ortus ſit in peſte,
Gallus depiletur circa anum, & apponatur loco per horam, & in alia hora apponatur al-
ter,& ſic fiat per totum diem. Sic uenenum attrahitur à corde Galli,& Gallus ſubitò mo-
ritur. Serenus inter carbunculi remedia inquit:

Ad leporē marinum.
Ad morſū phalangiorum.
Ad elephantiaſin.
Ad bubones peſtiferos.

Eſt qui Gallinæ perducat ſtercore corpus

Quaſi etiā ſtercus id ad carbones ualeat. Ornithologus neſcio quo authore eiuſmodi reme-
diū ad morbos deſperatos recitat,blandū alioqui,& ad experiendū facillimū: nempè ęgros
intra duos ignes ouorū albuminibus cōquaſſatis perfricatos diebus aliquot, ſemel quotidie
reſtitutos iri. Non caret quoq; admiratione quod Marcellus empiricus memoriæ prodidit,
Oſſiculū extremū ex ala Gallinacea cochleario terebratū,nodiſq; ſeptē licio ligatū, atq; ita
brachio, uel cruri eius partis, quæ inguina habet ſuſpenſum, ijs mirabile remediū exhiberi.
Præterea ſunt qui ad phreneſim Gallū per mediū fiſſum adhibeant,& tale leuamentū inde
promittant,ut niſi ita alleuietur æger,de eo prorſus actū ſit. Lucianus poſtremò author eſt,
etſi nimirū fabulas ſapiat,& anilia deliramenta,lōgiſſimarū caudę Gallinaceorū pennarum
quę duæ ſunt,ſi quis dextrā euulſam ſecū ferat,tū à nemine conſpectū iri,tū quod ianuis re-
ſeratis,& foribus quamuis diligenter ſignatis omnia domus penetralia pateſcant. Cæterùm,
ut ueterinarij, ſiue ἱπποατρίκοι hinc etiā aliquod percipiāt emolumentū, placuit hîc tāquam
pro epilogo adiungere aliquot remedia iumentorū quorundā morbis conuenientia. Equo
itaq; ex pituita per nares laboranti,fimū Gallinaceū per nares inflabis. Anatolius ſtrophoſo
equo oua quatuor in os confringit, curatq;, ut cū putaminibus ſimul deglutiat. Tuſſis in e-
quo,inquit ° Theomneſtus,quā ęſtus,aut puluis excitauit his remedijs abigitur. Oua quinq;
cū ſuis putaminibus in aceto acri,cùm aduesperaſcere cœperit, macerabis. Diluculo depre-
hendes exteriorē callū intabuiſſe,ſic ut ea prorſus emolleſcant: qualia uideri ſolent, quę in-
tēpeſtiuè ponuntur, & pręcoci partu Gallinarū ęduntur: quorū folliculus tactui non reni-
tens,in ueſicę morē liquoris capax remanet. Vbi os diduxeris,linguā educens,integra ſigilla-
tim faucibus impelles;ſingula auri pigmento conuolues. Sed caput ſublime teneatur,dū ſin-
gula deuorârit. Sub hæc autē fœnugræci,aut ptiſanę cremor melle dilūtus infunditur;ea tri-
duo data uitiū extenuabunt. Hæc ille. Afficiuntur quandoq; etiā equi inflatione iliū,& uen-
tris:in quo caſu Abſyrtus,& Hierocles fimū Gallinaceū, aut Colūbinum,quantū manus ca-
pit,in uino diſſoluunt cū nitro,& inde clyſterē inijciunt. Si equus,vt fit aliduando pennā de-
uorârit,primo vratur in umbilico, deinde in os eius ſtercus bouis tepidū inſeratur, tum fiat
phlebotomia. Demū omnia interiora Gallinę ſanę in os eius immittes,etſi ne ita quidē libe-
ratur,minue diligenter ipſum:ex Ruſio. Vt uerò ferocitatē deponat, pennā Gallinę,quo uo-
lueris modo ei deglutiendā prębe:Eumelus. Equa ſi marē non patitur,Gallinaceo fimo cum
reſina teribinthina trito naturalia eius liniri iubet Anatolius,eamq; rē libidinē in ea accende-
re pollicetur. Boū languor, & nauſea ſæpè diſcutitur, ſi integrū ouū Gallinaceū crudū ie-
iunis faucibus inſeras,ac poſtero die ſpicas ulpici,uel allij cū uino conteras, & in naribus in-
fundas:Columella. Attactio,teſte Ruſio,dicitur,cū neruus pedis anterioris in iumento,à po-
ſteriore crure (ut fit aliquando prę feſtinatione)lęditur. Hoc malū ſi recens ſit,prima uel ſe-
canda die iūctura,& locus ſcarificetur,ut per ſcarificationē ſanguis exeat,poſtea Gallus per
medium ſciſſus ſuperponatur calidus cū omnibus inteſtinis. Pelagonius aduerſus tuſſim iu-
mēti è faucibus, uel gutture prouenientē mactatę recēs Gallinæ uentrē unà cū ſtercore in-
uolui iubet melle, & iumēto in fauces immitti adhuc calentē. Sunt qui ad ulcera iumento-
rū utātur fimo Gallinaceo arido trito cribratoq; inſpergentes manè, & ueſperi ſuccū ſam-
buci immittentes per dies aliquot,ubi ulcera primū abluerint uino,in quo ſambuci folia de-
cocta ſint cū modico ſale. Si hordeo malo,aut nimio iumentū lęditur,remediū eſt pellicula
è vētre Galli ſiccatā fumo,deterere,additiſq; octo ſcrupulis piperis,& quatuor cochlearibus
mellis,& uncia pollinis ex thure,cū ſextario uini ueteris tepefacto per os dare Vegetius. Chi-
rō Cētaurus pro remedio malidis,ſiue peſtilētię iumētorū pręcipit catulū lactāte uiuum in
aqua

Ad morbos deſperatos.
Ad phreneſin.
Remedia pro iumentis.
Ad equum pituita laborantem.
° In Hippi. Græ.
Ad iliū, & vētris inflationem.
Vt equus ferocitatē deponat.
Ad boum nauſeam.
Attactio.
Contra tuſſim in iumētis.
Ad ulcera iumentorū.
Ad peſtilentiā iumentorum.

aqua feruenti missum, ac depilatum, ita decoqui, vt ossa separentur à carne, quibus diligenter ablatis, eius caro cum aqua, in qua decocta fuerit, liquamine optimo, uino ueteri, & oleo, & pipere, cum melle condita vsq; ad sextarium debere seruari, ac singulis animalibus binas cotylas tepefactas, donec ad sanitatem perueniant, & diebus singulis dari per fauces. Vegetius quoque de Gallo Gallinaceo albo eadem, quæ de catulo obseruanda demonstrat.

NOCVMENTA.

CAELIVS Aurelianus author est, quendam à Gallo pugnante leuiter læsum in rabiē venisse: tanquā pugnans Gallus, dū ira percitus est, etiā furiat. Sunt qui putēt, oua diutissimè elixa, & indurata immodicè homini uenenū fieri. Multis tamen ea placere video. Nū autē venenū fiant, ignoro: bene tamen noui plurimum negocij stomacho facessere. A præsepibus equorū remoue buntur aues domesticæ, atq; altiles, quæ eas propter reliquias pabuli sectari solent, & in his non solū pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atq; illæ cū gutturis, hæc cū alui periculo ab equis deglutiuntur. De fimo Gallinaceo à bobus, aut equis deuorato, & remedijs contra eum, plura in quadrupedū istarum historijs, Deo dante, scribemus. Illud tantūmodo iam dicentes, Hieroclem equo aduersus huc fimū deuoratum docere auxiliari ipsum fimum Gallinæ album, & solidum, quem conteri iubet cum drachma seui, & cum duobus polentæ chœnicibus, vinoq; nigro austero in massas redigi, & equo edēdas dari. Cæterùm paulò antè etiam ex Plinio diximus aduersus fungorum, boletorumq; venena dari item ad inflationes, & strangulationes, cùm si id animal aliud gustauerit, torminibus, & inflationibus afficiatur: quomodo itaq; equum iuuabit, si priùs noxam induxit?

Galli pugnantis rabies.

Ouorū duriorū malitia.

Gallinæ cur à præsepibus pellendæ.

Contra fimum deuoratum.

VSVS IN CIBO.

GAllinaceum genus in cibi usum cedere quis ignorat? Hoc penè vno in repentino, ac inopinato amicorū hospitumue aduentu iuuamur, huic omnē mensæ lautę, mediocris, tenuisq; splendorē acceptum referre debemus. Si lautam necessitas postulat, carnes hinc habetis laudatissimas, easq; cùm elixas, tùm assas, pręterea oua reliquarū auium ouis prestātiora, quę uaria etiā tibi præstabunt fercula: Si mediocrem, ut in diebus, quibus carnium esus lege sacra est interdictus, sola oua tibi suffecerint: sin tenuem, & ægris conuenientem, vnde quæso tutior, iucundiorq; victus queat, quàm hinc peti? Quare meritò iure apud Columellam, & alios, qui de auibus ex professo scripserunt, Gallinaceum genus principem semper locum obtinet. Vnde etiam [a] Horatij commentatores, ubi ita canit:

Accipe, qua ratione queas ditescere, Turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi

priuum exponunt non solùm priuatū quid, & propriū, sed peculiare, & rarū quid ex auium genere, quales, inquiunt, apud ueteres erant Gallinæ, & Turdi, quibus, (turdis) alibi etiā nil melius esse dixit idem poëta. Lampridius in Alexandri Seueri conuiuijs tradit fuisse Gallinas, & oua, sed festis diebus adhibuisse etiā Anserē: maioribus uerò festis Phasianū, ita ut aliquando & duo ponerentur, additis Gallinaceis duobus: Et alibi etiā Heliogabalum vna die non nisi de Phasianis tantùm edisse refert, alia die de pullis. Hinc iā clarum est & perditissimos Imperatores harū auium esu delectatos, sed Gallinas tantùm, aut pullos esitasse: Galli enim, & maximè qui admodum salaces sunt, proli magis, quàm gulę reseruantur. Sin uerò Galli tenelli adhuc sunt, nempe pullastri, eorum caro inter volucrum carnes, quæ mediam quandā extenuandi, & crassefaciendi naturā præstant, connumeranda est, à Galeno tantopere prædicatas. Facilè enim concoquitur, laudabilē sanguinem generat, appetentiam conciliat, quibuscunque tēperamentis conuenit, præcipuè si moderatè pingues fuerint, & nōdum coierint, aut cucurierint. Coeuntes enim, & canentes iam siccescere incipiūt, exacuiturq; siccitate ea calor, ac fit illorum quamprimum dura fibrosaq; caro, vsq; eò ut salsugineum saporem elixatione reddant pro uetustate maiorem semper, etiam leniendæ aluo efficacem. Quare ante id tempus ad castrationem deueniendum erit: alioqui procul dubio præferendæ pullastræ, ut pote frigidioris temperamenti: ac idcirco pullastris maribus in febricitantibus prælatæ: in reliquis alimentum idem boni, laudatique succi non excrementij, non morantis diu in progressu, descensuque in intestina: alimentum tamen exhibent, nec

Quā vtilitatem Gallinaceum genus in cibis præstet.

[a] 2. Sat. egl. 5

Alexandri Seueri conuiuia.

Gallotum esus qs laudetur.

Galli quando castrantur.

Pullastrarū laus.

multum, nec duraturum multùm quippe ex tenui ſanguine conſtat, ac fluxili, labiliq́; vt & citò inde abire poſſit, damneturq́; præterea podagricis, vt alia, quæ fluxilis ſanguinis generatione facilè affectis, ideoq́; imbecillioribus partibus incurrunt, uel mixta, vel attracta. Sunt qui ad menſæ uſum, & pro febricitantibus Gallinas caſtratas pullaſtris cùm maribus tùm fęminis præferant. Apud nos Gallinas caſtrare inſolens eſt. Gallo ueſci, maximè prouectæ ætatis dedecus, etſi ruſticis uſurpatum, ut pote ingrato nobilium palatis; nam, vt ait Baptiſta Fiera medicus, ac Poëta.

Prandia ſi dederit, Veneris documenta proteruus
Neſciat: hinc ſicca eſt, & malè grata caro.
Sit puer, aut Cybeli pœnas pro nomine falſo
Pendat, & execto ſit tibi teſte Capus.
Sic præpinguis erit, ſic iam dormire licebit,
Et pariet raucæ fercula larga gulæ.
Sic humens Gallina vices huic cedet honoras
Vel nigra, vel partus ſit licet indocilis.
Sic cerebrum, Veneremq́; fouet: minus ignea pullo
Vis eſt: ſub ſicco hic ſit mihi cœna canc.
Maxima, teſticulis poſitis tibi gloria, Galle,
Somno, aluo, Veneri gratus es, & Cybeli.

Apud veteres inter cæteras, quas ſaginabant, ſaginatas Gallinas magni faciebant, ut C. Fannius legem ferre coactus fuerit, qua volucres menſis apponere prohiberet, præter unã Gallinam, eamq́; quæ non eſſet altilis. Si autem altiles apponebantur, ars culinarum erat, vt ab vno pede laceratæ tota repoſitoria occuparent: inde illud Satyricum:

Quo geſtu Lepores, vel quo Gallina ſecetur

ᵇ c. 50

Lex verò de altili Gallina ante tertium bellũ Punicum vndecim annis lata fuit, teſte ᵇ Plinio: *Hoc primum*, inquit, *antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fannij vndecim annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput tranſlatum per omnes leges ambulauit. Inuentumq́; diuerticulum eſt in fraudem earum, Gallinaceos quoq́; paſcendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbãtur.* Hæc ille. Erant autem communia præcepta, & adhuc quotidie traduntur, qua ratione tenereſcant, ut proprio à nobis allato capite de ſaginatione monſtratum eſt. Abſque verò longa ſaginatione tenereſcet, ſi Horatio credimus.

Vt tenereſcant.

Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes
Ne Gallina malum reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam muſto merſare falerno
Hoc teneram facies.

Multos vnĩ partem in Gallinis celebrare.

Idem pręſtabis impoſita in anum ficu, unde Gallum immolatum Herculi recentẽ tenerum & penè friabilẽ cùm quã inter obſonia obtuliſſet, tã citis teneritudinẽ ficui acceptã retuliſſe legitur. Etſi tamẽ ita tenerę factę ſint Gallinæ, nonnulli eò libidinis deuenerunt, vt uel unam tantummodo partem auis ad eſum admitterẽt: unde quoq́; apud Pliniũ legimus, mox cùm de ſaginatione harũ auium locutus eſſet, *nec tamen in hoc mangonio quicquam totũ placet, hîc clune, alibi pectore tantũ laudatis.* Haud iuſtè itaq́; Pertinacem Imp. Capitolinus nimium illiberalem fortè vocauerit, quòd amicis aliquando lumbos Gallinaceos miſerit: crediderim enim ipſa, id gulæ cauſa factum. Etſi autem in dorſo carnis parum ſit admodum, pellicula tamen ipſa, maximè in altili Gallina, pinguis eſt, & apprimè delicata: ita & Matron apud ᶜ Athenęum.

Pertinax Imp. cur lũbos Gallinaceos amicis miſerit.

ᶜ Lib. 14.

Sic factus eſt, rident alij, moxq́; afferunt
Gallinas altiles in argenteis patinis
Deplumes, ætate pares, dorſo laganis ſimiles,

hoc eſt, vt ego expono, dorſo gratas, non autem ruffeſcente dorſo, ut alij exponunt: ſiquidẽ lagana non ruffeſcunt, ſed albeſcunt. Criſtæ etiã, & palearia priuatim à quibuſdam eduntur ex iure, uel aſſę ſuper prunas, & dein addito pipere, & ſucco aurãtij: nos teſtes etiam adiungimus, maximè die ſancto Pellegrino ſacro, ideſt, calẽdis Auguſti, quo tẽpore Bononienſibus Galli caſtrantur. Sũt qui difficulter coqui aſſerant, parũq́; nutrire, ut pote ſiccę naturę: attamen ᵈ Galenus criſtas Gallinaceorũ, & paleas medio loco habet, non probandas nimirum, nec improbandas. In maximis etiã apud Romanos delitijs criſtas fuiſſe hiſtoria traditum inuenimus, viri alioqui grauis inuento. Eas Meſſalinus Cotta Meſſalæ oratoris filius cum palmis pedum & Anſeribus torrere, atque patinis condire reperit. Et Heliogabalus, ut cui nulla fuit vita niſi in uoluptatis nouæ exquiſita ratione, ſæpius ex Apitij æmulatione,

Criſtarũ coctio, & eſus. Teſtes.

ᵈ L. 3. de aliment.

Spartanus prodit, cristas Gallinaceis viuentibus uorauit, item camelorum calcanea, Pauonũ linguas, & Lusciniarum. Cerebrum etiam coquitur, editurq; maximè leuiter assum cum pauco sale. Acuit autem priuatim intellectũ. Laudat eiusmodi cerebella Baptista Fiera medicus, ac poëta, sed adiecto pipere humiditatem obtundendam: ait autem:

Heliogabalus cristas Galli uorauit.

Cerebri esus, & coctio.

Quadrupedum præstant oculi, cerebella volucrum:
Vda tamen nimium, ni piper addis erunt.

Iecinora harum auium inter omnia edulia Cardanus celebrat. Rasis verò ex [e] Galeno inter hepata primatum Anserino tribuit, idq; quia humidius, & tenerius, ita etiam sapore suauius esse ait, secundam verò laudem Gallinaceo ascribit. Est tamen, & hoc humidum quòd idem Fiera hoc carmine docet, inquiens.

Iecinora.

[e] *2. Aph. 37*

Colla iecurq; calent, sed colla fluentibus hument,
Gallina, Anser, Anas mollius hepar habent.

Id super prunas assatum labentes vires breui reparat, superbibito pauco vino albo. Ventriculus si concoquatur vberrimè nutrit, teste [f] Galeno, ac inter omnes Gallinæ, & Anseris præstantissimus ei censetur: & alibi, si bene memini, ita habet: *Ventriculi in cibo laudantur, præ intestinis, præsertim altilium Gallinarum, magisq; etiam Anserum: sunt enim perquam suaues cæterùm crassi, duriq; eòq; ad concoquendum difficiles, sed quibus semel coctis multum alimenti insit.* Et Villanouanus nullos animalium ventriculos in cibo laudari asserit, præter ventriculos Gallinarum, Anserum, & Gruis. Intestina etiam priuatim cum alijs quibusdam rebus incocta edebant, ea gigleria, teste Hermolao, vocant, alij gigeria legunt. Inter reliquas partes testes maximè commendãtur, Galeno maximè, ac omnibus medicis, potissimum si Galli lacte nutriti essent. Hi enim concoctu facillimi sunt, & amplissimi. Cuius rei mentionem facit [g] Alexander Aphrodisiensis. Vropygium Gallorum, Gallinarum, & Caponum cibum militarem esse Galli existimant. Veteranos enim milites vropygiorum voratores appellant: Certum autem est altilium, & præpinguium gulæ mirificè placere: & luxuriosis vulgò exhiberi per iocum solet. Sanguis item Gallinarum non est inferior sanguine suum, sed multò peior leporino. Erant [h] Galeni tempore, qui eum ederent. Nostri dum Gallinas occidunt, eas ex pedibus suspendunt, vt simul collectus ad locum affectum sanguis conglobetur, & postea in cibum cedat. Ex capitibus, & interraneis Caponum, & Gallinarum Platina eiusmodi describit patinam. Gallinarum, atque auium iecuscula, pulmones, pedes, capita, & colla bene lauabis. Lota, & elixa in patinam sine iure transferes. Indes anethum, mentham, petroselinum, inspergesq; piper, aut cinnamomum, ac statim conuiuis appones. Iuscula denique harum auium non ingrata sunt. Quinimo apud Aegyptias mulieres ius pinguium Gallinarum nigrarum arte pinguefactarum in familiarissimo vsu esse legimus in balneis, ut se pinguefaciant. Etenim ipsum totum ex vnica Gallina confectum vnaquæque mulier potat, totamq; Gallinam in balneo deuorat. Aliàs accipiunt Gallinam nigram probè pinguem, ac carnosam, in cuius ventrem inijciunt auellanarum contusarum, amygdalarum dulcium, pistachiorum, pinearum, pisorum ana drachmas tres: quam hoc pacto paratam in aqua decoquunt, ipsamq; percoctam unica die in balneo mulier vnica totam depascitur, eiusq; ius, in quo etiam Sarcocolla ebulliuit, absorbet, pluribusq; diebus hoc mulier pinguefacienda continuat. Eodem ferè modo aliam Gallinam decoctam comedunt, & ius eius bibunt: sed prius tritici mundi in aqua decocti librã vnam comedendã exhibent: quod cùm ipsa comederit, Gallinam decapitat, coquit, totamq; in balneo comedit, & totum insuper ius ebibit. Idem quoque factitant aliæ, sed alio modo Gallinam coquendam præparant. Nam pisa, & triticum ad libram semis in aqua decoctum Gallinæ comedendum exhibent, quod vbi totum comederit, decapitatam decoquunt, solamq; comedunt, eiusq; ius potant illa die, quinquiesq; hoc illæ factitare solent. Author horum omnium est [i] Prosper Alpinus. Insuper Antagoras poëta tanti Gallinaceum ius fecit, vt Athenæus scribat, ire noluisse in balneum, cùm aliquando Gallinam elixaret, ne pueri, absente eo, absorberent iusculum. Vt modò de apparatu harum auium cum alijs rebus aliquid dicamus. Apicium in primis, & Platinã sequi placuit. Sunt certè apparatus varij. [k] Apicius cùm conchiclas quasdam (sic dicta edulia à faba conchide, vt puto,) cum faba, & cum pisa descripsisset: aliter, inquit, conchiclam sic facies: *Pullum leuas, exossas, concidis minuatim cepam, coriandrum, cerebella eneruata, mittis in eundem pullum, liquamine, oleo, & vino ferueat: cùm coctus fuerit, concidis minutatim cepam, & coriandrum, colas ibi pisam coctam non conditam, accipies conchiclam pro modo, componis variè: deinde teres piper, cuminum: suffundis ius de suo sibi. Item in mortario oua duo dissolues, temperas, ius de suo sibi suffundis pisæ integræ elixæ, uel nucleis adornabis, & lento igni feruere facies, & inferes.* Aliter conchicla farsilis, siue conchiclatus pullus, vel porcellus: *Ex ossas pullum*

Ventriculus.

[f] *L. de cib. bon. & mal. succi.*

Intestina.

Gigleria quid.

Testes.

[g] *2. Prob. 73*

Vropygiũ.

Sanguis.

[h] *Lib. 3. de Aliment.*

Patina ex capitibus, & interraneis.

Iura.

Aegyptiæ mulieres quomodo in balneis se pinguefaciant.

[i] *Lib. 3. de Med. Aeg. cap. 16.*

[k] *L. 5. artis coquin.*

Conchicla farsilis.

*pullum à pectore, femora eius iunges in porrectum, ſurculo alligas, & impenſam paras, & facies alter-
nis piſam lotam, cerebella, lucanicas, & cætera: teres piper, liguſticum, origanum, & Zinziber. Liqua-
men ſuffundis, paſſo, & vino temperabis. Facies vt ferueat, & cùm ferbuerit, mittis modicè, & pi-
ſam cùm condieris, alternis in pullo componis, omento tegis, & in operculo deponis, & in furnum mit-*

[l] L.6.c.9

tis, vt coquantur paulatim, & inferes. Apud eundem item [l] alibi iſtos leges apparatus. *In pullo
elixo ius crudum. Adijcies in mortarium anethi ſemen, mentham ſiccam, laſeris radicem, ſuffundis
acetum, adijcies caryotam: refundis liquamen, ſinapis modicum, & oleum: defruto temperas, & ſic mit-
tis in pullum anethatum.* Aliter pullus. *Mellis modicè liquamine temperabis. Lauas pullum co-*

Pullus Parthicus.

ctum, & ſabano mundo ſiccas, charaxas. piper aſperges, & inferes. Pullus Parthicus. *Pullum aperies
à naui* (de hac parte alibi noſtram aperuimus ſententiam) *& in quadrato ornas: teres piper, li-
guſticum, carei modicum, ſuffundis liquamen, vino temperas, componis in cumana pullum, & conditu-
ram ſuper pullum facies: laſer, & vinum inter illas diſſoluis, & in pullum mittis ſimul, & coques, piper*

Pullus oxyzomus.

aſperges, & inferes. Pullus oxyzomus: *Olei acetabulum maiorem ſatis modicè, liquaminis acetabulum
minorem, aceti acetabulum perquam minorem, piperis ſcrupulos ſex petroſelinum, porri faſciculum.*

Pullus laſeratus.

Pullus laſeratus. *Aperies à naui, lauabis, ornabis, & in cumana ponis: teres piper, liguſticum, la-
ſer, vinum, ſuffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & mittis pullum: coctus ſi fuerit pipe-*

Pullus elixus cum cucurbitis.

re aſperſum inferes. Pullus elixus cum cucurbitis elixis. *Iure ſupraſcripto addito ſinapi perfundis,
& inferes.* Pullus elixus cum colocaſijs elixis: *Supraſcripto iure perfundis, & inferes.* Facit &

Cum colocaſijs.

in elixum cum oliuis colymbadibus non valde (impletum) ita vt laxamentum habeat, nec
diſſiliat dum coquitur in olla: ſubmiſſum in ſportellam cùm bullierit, frequenter lauas, &

Pullus Varianus.

ponis, ne diſſiliat. Pullus Varianus (à Vario Heliogabalo fortaſſis, aliàs Vardanus) *Pullum
coques iure hoc: liquamine, oleo, vino, faſciculum porri, coriandri, ſatureiæ, cùm concoctus fuerit, te-
res piper, nucleos cyathios duos, & ius de ſuo ſibi ſuffundis, & faſciculos proijcies, lacte temperas, & re-
exinanies in mortarium ſupra pullum, ut ferueat: obligas cum albamentis ouorum tritis, ponis in lance,*

Ius candidum.

& iure ſupradicto perfundis. Hoc ius candidum appellatur. Pullus Frontonianus. *Pullum præ-*

Pullus Frõtonianus.

*dura condies liquamine oleo mixto, cui mittis faſciculum anethi, porri, ſatureiæ, & coriandri
viridis, & coques, vbi coctus fuerit, leuabis eum in lance, de fruto perfundes, piper aſperges,*

Pullus tractogalatus.

& inferes. Pullus tractogalatus (à tracte, & lacte, quibus condiebatur, ut Humelbergius ex-
ponit). *Pullum coques liquamine, oleo, vino cui mittis faſciſculum coriandri, cæpam: deinde cùm co-
ctus fuerit, leuabis eum de iure ſuo, & mittis in cacabum nouum lac, & ſalem modicum: mel, & aquæ
minimum, id eſt tertiam partem, ponis ad ignem lentum, vt tepeſcat: tractum confringis, & mittis
paulatim, aſſiduè agitas, ne uratur, pullum illic mittis integrum, vel carptum, verſabis in lance, quem
perfundes iure tali: piper, liguſticum, origanum: ſuffundis mel, & defrutum modicum, & ius de ſuo ſibi*

Pullus farſilis.

temperas in cacabulo: facies, vt bulliat: cùm bullierit, amylo obligas, & inferes. Pullus farſilis. *Pul-
lum ſic, ne aliquid in eo remaneat, à ceruice expedies, teres piper, liguſticum, Zinziber, pulpam caſam, ali-
cam elixam, teres cerebellum ex iure coctum: oua confringis, & commiſces, vt vnum corpus efficias, li-
quamine temperas, & oleum modicè mittis, piper integrum, nucleos abundantes, fac impenſam, ac im-
ples pullum, vel procellum ita vt laxamentum habeat. Similiter & in Capo facies. Accipies pullum, &*

Pullus leucozomus.

ornas, vt ſuprà: aperis illum à pectore, & omnibus eiectis coques. Pullus Leucozomus. *Accipias aquam,
& oleum Hiſpanum abundans, agitatur, vt ex ſe ambulet, & humorem conſumat; poſtea cùm coctus fue-
rit, quodcunque olei remanſerit, inde leuas, piper aſperges, & inferes.* Hæc omnia Apicius, qui etiã
quod omiſeram, primùm hęc ſcripſerat. *In Iſicia de pullo. Olei floris libra vna, liquaminis quar-
tarium, piperis ſemuncia.* Aliter de pullo. *Piperis grana triginta, & vnum conteres, mittis liqua-
minis optimi calicem, carœni tantundem, aquæ XI. mittes, & ad vaporem ignis pones: Iſicia de Pauo pri-
mum locum habent, ita ſi fricta fuerint, vt callum vincant: ſecundum Iſicia de Phaſianis, tertium de*

Iſiciũ amilatum.

cuniculis, quartum de pullis. Aliter (Iſicium amylatum). *Oſſicula de pullis expromas, deinde
mittis in cacabum porros, anethum, ſalem, cùm cocta fuerint, addes piper, apij ſemen, deinde orindam*
(fortè oryzam cuius, & paulò antè meminerat in ſimili Iſicio amylato. Sed Humelber-
gius ex Heſychio orindam interpretatur ſemen ſimile ſeſamæ, &c.) *infuſam teres: addes li-*

[m] L.8.

quamen, & paſſum, vel defrutum, omnia miſces, & cum iſicijs inferes. Dipnoſophiſtis apud [m] Athe-
nęum Gallus cum oxyliparo apponitur. γαλεὼς καὶ βατίδας ὅσα τε τῶν γένων ἐν ὀξυλιπα-
ρῳ τρίμματι σκευάζεται, inquit ibi Timocles comicus: Eſt autem fortè oxyliparum trimma

Oxyliparũ quid.

ſeu condimentum idem, aut ſimile quale ſuprà in pullo oryzomo Apicius deſcripſit, quod
conficitur aceto, liquamine, & oleo, quæ lipara, id eſt, pinguia ſunt. Sed Hermolaus, ſe re-
ſe inueniſſe ait, oxyliparon genus eſſe iuris, in quo raiæ, & cæteri eius naturæ piſces inandi
ſoleant. Egregia quædam condimenta pro pullis coctis deſcribit Antonius Gainerius ca-
pite de reſtaurando appetitu. Pullus in agreſta. Pullum cum ſalita carne decoquito: vbi ſe-
mi coctus fuerit grana vuæ, ſublatis è medio uinaceis, in cacabum feruentem indito: pe-
troſelinum,

troſelinum, & mentham minutatim concidito, piper, & crocum in puluerem conterito. Hęc omnia in cacabum, ubi pullaſtra cocta fuerit, conijcito, & patinam ſtatim facito. Hoc obſonio nihil ſalubrius. Admodum, enim alit facilè concoquitur, ſtomacho, cordi, hepati, renibus conuenit, ac bilem reprimit, ex [n] Platina. Et [o] mox: Pullus aſſus: Pullum bene depilatum, exinanitum, & lotum aſſabis. Aſſo, atque in patinam impoſito, antequam refrigeat, aut ſuccum mali medici, aut agreſtam cum aqua roſacea, ſaccaro, ac cinnamomo bene trito infundes conuiuisq; appones. Hoc Bucino non diſplicet, qui acria (acida) ſimul ac dulcia appetit, vt bilem reprimat, & corpus obeſet. Idem [p] alibi pręſcribit quomodo paretur paſtillus ex quauis carne animantis cicuris, vt uituli, Capi, Gallinæ, & ſimilium. E pul-
10 laſtris paſtilli ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij, vt citat Ornithologus: Paſtillo confecto pullaſtras ritè paratas membris confractis impone: & pro magnitudine paſtilli tria, aut quatuor oua, addito ſalem, & Zinziber ſatis abundè. Per æſtatem conuenit etiam vuas paſſas corinthiacas addi, ut Caponibus quoque, & aliquid butyri recentis. Operculum etiam facies quale pro paſtillo è Capo pręſcribitur, & ouis illines: horis duabus coques. Quod ſi frigidum habere malis, ius per foramen ſuperius effundes, & pingui ſeparato flatu, idem rurſus affundito. Cùm pulli in olla operti coquuntur, uel aſſantur potius in butyro, affuſo etiam vino modico cum ſemiaſſi ſunt, noſtri hoc genus cocturæ ſtoffare vocant, Germani verdempffen, latinè forſan ſuffocare dixeris, quemadmodum oua pnicta, id eſt, ſuffocata Græci efferunt. Sunt qui vuarum acinos cùm pullo in olla operta coquant: deinde conterũt exprimunt, & rurſus ad pullum affundũt cum butyro: Et rurſus: Pullos ritè paratos in ollam
20 inde: vinum, & ius carnium affunde, cum modico ſale, & aromatici pollinis crocei: quod ſi iuſculum craſſius deſideras, ſegmenta duo panis albi toſta bullienti iuri inijcito, cùm ferbuerint, extractis unà cum iecore tritis exprimito ſuccum colando per aromaticum pollinem, & rurſus affundito, & perfectè coqui ſinito. Sunt qui limonum ſegmenta cum pullis elixãt, quæ deinde ijs, cùm inferuntur, imponunt. Cibarium contuſum: Gallinam, vel Caponem percoquito, donec carnes bene molleſcant, & in pila pulpam vnà cum oſſibus contunde: quod ſi parum carnis fuerit, licebit etiam ſegmenta albiſſimi panis ſimul conterere. Tum unà cùm iure omnia per æneum uas colatorium exprimes, modicum generoſi vini, & croci, aromatumq; quantum ſatis videbitur, adijcies, & coques aliquandiu, cùm inferre volueris panẽ toſtum ſubijcies, interdum oua extra teſtã in aqua cocta impones. Reliquias etiã Gal-
30 linarum, & Caponum à menſa, carnes ſcilicet cum oſſibus aliqui contundunt, & ferculum parant: cui nonnulli elixum hepar agninum contuſum adijciunt. Hic cibus puerperis, & ijs qui venam ſecuerint, conuenit, ex ante dicto Stendelio. In paſtillum Gallinaceum ex [q] Platina: Criſtas pullorum trifariam, iecuſcula quadrifariam diuidito: teſticulos integros relinquito, laridum teſſelatim concidito, nec tundito: duas aut tres vncias uitulini adipis, medullam bubulam, aut vitulinam addito. Zinziberis, cinnami, ſacchari, quantum ſatis erit ſumito. Hæcq; omnia cum ceraſis acribus (acidis) ac ſiccis ad quadraginta miſceto, inditoq; in paſtillum ad id aptè ex farina ſubacta factum. In furno, aut in foco decoqui poteſt. Semicoctum ubi fuerit, duo vitellos ouorum disfractos, modicum croci, & agreſtæ ſuperinfundes. Ius Gallinaceum cũ amygdalis: Cape tibi ſelibram amygdalarũ, tres ouorum vitel-
40 los exiguos, iecuſcula Gallinarum, panis è ſimila ad modum duorum ouorum, cremæ lactis, quantum ſemiobolo emitur, ius Gallinæ veteris perfectè coctum. Tum amygdalas contuſas cum iure percolando exprime, & da. Vel pone prius in iure ſic parato pullũ prius coctum, & modicè ſimul efferuere ſinito, vt denſiuſculum fiat, & modicum cinnamomi cariophyllorum, ſalisq; addito. Baltaſar Stendelius. Ex eodem ius viride pro Gallina, aut pullo. Pyretro, ſamſucho, petroſelino minutatim diſſectis vinum affunde, ſimul agita, ſaccarum, & aromatis aliquid adde, & affunde iuri, in quo Gallina cocta eſt, nec amplius coquito, ne color uiridis euaneſcat. Conditura pro Gallinis elixis: Gallinam elixam integram, vel in partes diuiſam, bene purgatam in ollam inde, permodicum aquæ affunde cum pauco vino dulci, & butyri modicum adde, & pollinis aromatici nonnihil de macere, cinnamomo, cariophyllis. Cura diligenter ne diutius ad ignem maneat hoc ferculum, fit enim prorſus inutile. Tolles cùm ad ruffum colorem Gallina vergit, & ius mediocre habet. Si dul-
50 ce placuerit, ſaccarum per ſe, vel cum aromatibus adijcies. Aliud edulium de pullis vel Capis cum pane toſto &c. ex eodem. Ipſe Germanicè vocat Plutzte huner. Pullos, aut Capos aſſos fruſtatim diſſectos ſaccharo cum aromatibus condies, ac vino dulci perfundes, imponesq; ſegmentis è pane albo toſtis eodem vino dulci madentibus: frigidum impones. Condimentum, quo Gallina, vel pullus farcitur. Iecur, & ventriculum è Gallina manu diligenter eximes, ita ne quid frangas. Hæc minutatim conciſa cum ouo permiſce, & cro-

ceum co-

[n] L.6.c.16.
[o] Cap. 17.
Pullus aſſus.
[p] L.6.c.9.
Paſtilli ex carne,
Paſtillus è pullaſtris.
Oua pnicta.
Cibarium contuſum
Paſtil. Gallinaceus.
[q] L.6.c.38.
Ius Gallinaceum cum amygdalis.
Ius viride.
Conditura pro Gallinis elixis.
Plutzte huner.

ceum colorem adde, ſi placet : addes & olus viride contuſum, vel vuas paſſas minores, his immiſſis pollinem aromaticum affundes, & ventre Gallinæ religabis, eamq; in olla coques eo genere, quod ſuffocationem vocant. Cæterùm pro Gallina aſſanda, condimentum hoc in patella mixtum cum ouo ſubiges, & in ventrem immittes, Idem. Aliqui Gallinam pullam in optimo vino albo deſcoquunt, & diſſolutam coctione diutina exprimunt, colantq; ius, & cum oui vitello ad ignem miſcent. Hac ſorbitione proſtratas ægrorum vires mirificè reſtaurari aiunt. [r] Athenæus meminit porcelli dimidia parte aſſi, & dimidia elixi, fartiq; Turdis, ac uentriculis Gallinaceis. Prandia apud Gallos elixas Gallinas accipiunt, cœnę aſſatas. Proceres ganeę brumalibus diebus edendas iubent. Vulgus à menſe Februario appellat Februarinas, quibus nullam aliam eſcam anteponit. Alij toto anno in cibatu eas apponunt. Verùm & in his, vt in cæteris animantibus ratio temporis eſt habenda. Franciſcus Aluarez à Presbitero Iano narrat appoſitas Gallinas, quarum caro ſimul cum oſſibus pelle exuta erat, & varijs delicatis aromatibus impleta, & tanto artificio iterum concinnatas, vt nullibi rupturæ locus, aut veſtigium appareret. Admonet Nicolaus Maſſa, vt in omnibus Gallinarũ apparatibus modicum quid ſalis adhibeatur, quoniam ita ſapidiores ſint, & citiùs in ventriculum deſcendant. Illud etiam obiter admonitum velim nucem pullo incluſam illũ longè celeriùs coqui facere, vt Corn. Agrippa memoriæ prodidit: quod ſi verum eſt, (poſſit autem quiſpiam abſque noxa vlla experiri) egregiam ſæpe in inopinato amicorũ aduentu vtilitatem præſtaret. Si vis, ut pullus ſaltet in diſco: Accipe, inquit Albertus Magnus, argentum viuum, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incaleſcit, mouet ſe, & faciet ipſum ſaltare. Hodie apud Indos quoſdam in Socotera inſula religio eſt Gallinam, aut quamlibet auẽ contingere, ne dum guſtare: & Britannis olim [s] Iulius Cæſar teſtatur, nefas fuiſſe leporem, & Gallinam, & Anſerem guſtare : hæc tamen âlere animi voluptatiſq; cauſa. [t] Alex. ab Alexandro verò & dijs ea offerre lege vetitum ipſis fuiſſe ſcribit. Et [u] Hippocrates eos olim, qui morbo ſacro laborabant, *Galli carnibus abſtinere iuſſos memorat*. *Sed tempeſtiuum modò* eſt etiam aliquid de ouis dicere, quæ quot modis cibos iuuent, nemini nõ notum eſt, adeo vt alibi *Plinius dicat nullum alium cibum eſſe, qui in ægritudine alat*, neque oneret, ſimulq; vim potus (alij legunt vini vſum) & cibi habeat. Eligimus autem ad cibum oua Gallinarum potiſſimùm. *Hæc enim quicquid dicant alij, cæteris omnibus præferuntur*, maximè ſi ea ex Gallo Gallinæ conceperint. Nam Zephyria, teſte Ariſtotele, minus ſapiunt minora ſunt, ac magis humida. *Recentia veteribus plurimùm præſtant, quippe optima ſũt* recentiſſima, vetuſtiſſima autem peſsima: quæ verò in horum medio ſunt, proportione *receſſus ab extremis bonitate, uel prauitate inter ſe differunt. Recentia à veteribus* dignoſcuntur facillimè. Recentia plena ſunt, uetuſta vt plurimùm circa partem latiorem inania. Vetuſtatis inſuper ſignum eſt manifeſtiſſimum, ſi dum aperiuntur, uel refringuntur diffluant, præſertim vitello: contrà bonitatis, ſi aperto ouo vitellus integer manſerit, & in medio eius gutta rubicunda, velut ſanguinea apparuerit. Platina ſapidiora putat oua, quæ ex Gallinis pinguibus, non macilentis ſunt nata, & ex depaſtis triticum, hordeum, milium, panicum, potiùs, quàm herbas. Arabes præferunt oblonga, parua, tenuia, ut Tragus citat. Idẽ oua recentia in plenilunio excluſa tanquam præſtantiora, cùm ad cibum ceu durabiliora, tum vt Gallinis ſupponantur, colligi iubet. Elluchaſim oua probat, quæ duos vitellos habent tanquam maiora, & ſubtiliora. Oua recentia nomen ſeruant, uetuſta verò antiquis requieta dicta ſunt, nobis uulgò ſtantia, fortè quoniam leuitate ſua aquis ſupernatent. Hac enim ratione tutò experiere, ſi plena ſunt, & recentia, an è contrario. Inſuper ne ad cibum inepta reddantur oua, ſiue ne requieta fiant, vbi eorum copia eſt, *quæ in futurum vſum reſeruare velis*, in lomento repones. In eo enim ſeruare oua vtiliſsimum Plinius iudicat, uel vt alibi ait, *hyeme in paleis, æſtate in furfuribus*. Qui oua, inquit Varro, diutius ſeruare volunt, perfricant ſale minuto, aut muria: atque ita ſinunt per tres, aut quatuor horas, eaq; abluta condunt in furfures, & acus. Columella refert, quoſdam trito ſale ſex horis adoperire, deinde eluere, atque ita paleis, aut furfuribus obruere: nonnullos ſolida, multos etiam freſa faba coaggerare, alios ſalibus integris adoperire, alios muria tepefacta durare. Sed ſal omnis quemadmodum non patitur putreſcere, ita oua minuit, nec ſinit plena permanere, quæ res ementem deterret: itaq; ne in muriã quidem qui dimittunt, integritatem ouorum conſeruant: quare Plinij placita ſuper iſtac conſeruatione ſequi placet. Sunt qui, Ornithologo teſte oua recẽtiora ſeruari velint frumenti genere quod ſecale vocãt, noſtri ſegala, Germani roggen, vel cinere, ita ut acutior pars oui inferior ſit, tum rurſus ſecale, aut cinerẽ ſuper infundũt. Tradito conſeruationis modo, coctionis ratio explicanda ſeſe nobis offert. Oua autem diuerſis

Marginal notes:
[r] Lib. 9.
Salis uſus.
Coctio celerrima.
Vt pullus ſaltet in menſa.
Qui Gallinæ eſu abſtineant.
[s] L. 5. de bell Gall.
[t] L. 3. c. 12.
[u] L. de mor. ſac.
Ouorũ electio.
Zephyri oua improbantur.
Recentiorum, & uetuſtorũ dignotio.
Oua quæ bona, & quæ mala.
Requieta oua quæ.
Vt ſeruanda oua, ne requieta fiant.
Oua quomodo coquentur.

diuersis modis coqui, & ad cibum parari solent, aut simpliciter, aut cum alijs admistis. Ordo autem expostulare videtur de ijs primùm dicere, quæ parantur simpliciter. Coquuntur autem hæc vel in aqua, vel sub cineribus calidis, vel in sartagine. Et quanquam quouis horum modo magis, minusue liquida, & dura fiant pro coctionis modo; de ijs tamen, quæ in aqua elixantur maximè sentiunt authores, cùm sorbilia, mollia, duraue, aut similibus oua nominibus appellant. Licebit autem horum proportione comparationeque de ijs etiam, quæ alio coquendi modo magis, minusue cocta fuerint, quid sentiendum sit iudicare. Coctura ouorum, quæ in aqua fit, melior est cæteris, & quæ in calidis cineribus, melior, quàm quæ in sartagine, nempe si eiusdem generis semper inter se conferas, dura duris, mollia mollibus. Nam mollia in cineribus, duris in aqua coctis oportet præferre. Cur uerò in aqua cocta oua meliora sint ijs, quæ in igne, non leues sunt rationes. Tostum enim ouum, vt Cælij verbis vtar, dissilit facilè, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem vi, quodam ferrumine copulatur, quod inest, humectum, ampliusq; calefactum, exustumq; plures parit spiritus: qui loco nati perangusto, exitum molientes testam rumpunt, demumq; euaporant. Præterea flammę vis tunicam circumsiliens putaminosam amburendo diffringit, quod & fictilibus euenire, dum torrentur, euidens est. Quemadmodum perfundi frigida prius solent oua: calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat, quibus adde, si placet, quod oua vel sub cineribus calidis, vel super carbones ignotos cocta tetrum odorem spirant, malæ contractæ qualitatis euidentissimo signo. Rursus oua elixa in aqua cum testis suis peiora sunt, quàm fracta in aqua, siquidem crassos, & fumosos halitus testa cohibet: vnde ex frequenti eorum esu inflatio oritur, & stomachi, ventrisq; grauatio. Sine testa verò cocta, naturalem suam humiditatem seruant, & odoris sui grauitatem deponunt, exuuntque; sunt tamen qui magis appetunt in testa sua cocta, quàm effusa, ex quorum numero se etiam fuisse scribit Antonius Gazius. Verùm quicquid isti dicant, mihi effusa magis probantur, quæ proprio, eoque cotidiano fermè usu sana, & ad gustum delicata offendi, maximè si quid recentis butyri super affundatur. Ita cocta oua nostræ mulierculæ, & coqui oua disperdute nuncupant, Græci, ut rectè Ornithologus conijcit, ἐξαφητὰ, etsi alioqui doctissimum Hermolaum exapheta cum pnictis eadem facere nouerim, & Brasauolus quandoque absque testa, quandoque cum testa in aqua coqui dicat. Nam reuera Ornithologi coniectura solidis, firmisq; nititur rationibus. Ego inquit, apud Græcos scriptores, reperiri hoc nomen non puto. *Lexicorum quidem scriptores, qui vocabula, vel Græcè, uel Latinè exposuerunt, non ponunt.* Videntur autem ἐξαφητὰ, syllaba ultima acuta, oua appellari, quæ è testis suis effusa coquuntur integra, *siue in aquam calidam, ut sorbilia, vel mollia coquenda, siue aliter,* ut pnictà, ut quidam putant. Nam si non integra, sed fracta, ruptaq; liquoribus addendis coquuntur pnictà, non putarim exaphetà vocanda. Quod ad vocabuli originem, certi nihil habeo. His scriptis locum Simeonis Sethi inueni, quem alijs errandi occasionem dedisse video. Sunt autem verba hæc: Ἐπαινῦνται δὲ τὰ πνικτὰ, ὥσπερ γε καὶ τὰ ὀνομαζόμενα ἐξαφετὰ (Gyraldus legit ἐξεφθα, quasi ἐξω τῦ ἰδίυ κελύφος ἐξομένα insinuans. Sed hoc nomen apud alios authores non extat. Malim ego ἐξαφετὰ legere, hoc est, emissa, & effusa à verbo ἀφίημι. Talia autem vocabula non vsitata veteribus Græcis, nec analogicè composita non pauca recentiores habent à uulgo sumpta) τὰ ἐπὶ θερμῦ ὕδατος σκευαζόμενα, hoc est, laudantur, quæ pnictà dicuntur, & exaphetà, quę in aqua calida coquuntur. Quod autẽ intelligat de ijs, *quæ in aquam calidã è testa sua effunduntur, vel hinc patet,* quoniam de alijs iam suprà egerat, & quod hæc oua ab alijs etiam, præsertim Arabibus, quos Simeon in multis sequi solet, probantur, & quod Galenus quoque meminit post pnictà, periphrasticè nominans τὰ ἐπιχεόμενα ἄνωθεν ταῖς λοπάσιν, hoc est, patellis (calidam scilicet continentibus) infundi solita. Infundi autem nisi fracta non possunt. [x] Symeon autem cùm cætera ex Galeno mutuatus sit, hanc etiam partem non omissam ab eo credendum est. Nostri hæc uocant in vuasser gefelt, in vvasser geslagen, (hoc est in aquam infusa) & vel per se edenda ægris præsertim afferre solent, vel coctis panis segmentis imposita. In his parandis, inquit Galenus, similiter vt in pnictis curandum est, ne supra mediocrem substantiam incrassentur: sed cùm adhuc succum suum retinent, vas ab igne submouendum. Hactenus ille. Pnicta autem parantur adhunc modum consperis, oleo, & garo, & pauco vini ouis (ita vulgaris translatio apud [y] Galenum habet) uas, quo continentur, cacabo aquam calidam habenti inditur, dein ignis substernitur, donec mediocrem nanciscantur substantiam. Quæ enim supra modum crassescunt, elixis, & assis fiunt similia: mediocrem verò crassitiem adepta, & melius, quàm dura concoquuntur, & alimentum corpori dant præstantius, sed uerbum

Ouorum coctura quæ melior.

Oua in aqua cocta optima sūt.

Ouorum in igne coctorum qualitas mala.

Oua disperdute.

Ἐξαφητὰ Oua.

[x] L. de alim. c. de ouis.

Oua pnicta quomodo cōquantur, & quæ meliora.

[y] L. de aliment. facultatib.

ἀναδεύσαντες

ἀναδεύσαντες, quo [a] Galenus, & Aegineta vtuntur, non conſpergere, ſed ſubigere, & permiſcere ſignificat: quod miror, nec Hermolaum, nec alios (quod ſciam) præter unum Cornarium animaduertiſſe. [a] Hermolaus enim hæc Aeginetæ uerba ſuper his ouis ἀναδευθέντα ὠμὰ μετὰ γαροῦ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου, καὶ ἐν διπλώμασι συμμετρέως πηγνύμενα: Sic uertit: *cruda cum garo, vinoq́; ac oleo ſubacta*. (Albanus irrigata vertit, & diplomata ineptè vaſa ęnea, teſtaceauè) *in duplici vaſe coquuntur, donec mediocriter condenſentur*. Ἀναδεύειν verò verbum compoſitum permixtionem, quæ per totum fiat, præſertim in humido, uel liquido ſignificare uidetur. Hanc enim vim præpoſitio ἀνὰ in compoſitione quandoque habet, nam & extra compoſitionem ultro citroque ſignificat. Itaque oua cum oleo, & vino ἀναδεδευμένα permixta, & agitata vertere licebit: ita vt tale ferè hoc ferculum fuiſſe uideatur, quale apud Germanos Ornithologus ius quoddam eſſe tradit, cui uulgò à vinocalido nomen: ait tamen denſius eſſe, neque oua integra permanere, ſed frangi, & agitari. Qui itaque exaphetà, & pnicta eadem putant, toto errant cælo, inter quos Hermolaus eſt, vir alioquin nullis non præferendus, qui deinde dum pnicta interpretatur, quæ in aquam calidam mittuntur, immerguntur que cũ garo, &c. hoc quoque perperam ſcripſit, ut ex Galeni, & Aeginetæ verbis iam recitatis facilè percipitur. Nec Cælius quoque rem acu tetigit, pnicta Galeno uocari exiſtimans, quòd præfocari videantur, dum certo genere coquuntur, &c. Nam & hic verbi ἀναδεύειν vim non animaduertit. Germani, teſte Ornithologo, huiuſmodi genus cocturæ appellant Verdempffen, hoc eſt, ut Germanus quidam mihi expoſuit, ſuffocare, quoniam vaſe operto, & incluſo intus vapore veluti ſuffocari videatur, quod intus coquitur: unde etiam inquit, non ineptè oua pnicta Germanicè dixeris Verdempfftè eyer, hoc eſt, oua ſuffocata. Nobis, ut opinor, rectè affogata dici queant. Quod ad bonitatem ouorum pnictorum attinet, [b] Galenus ea elixis (hephthis, id eſt duris) & aſſis meliora eſſe ſcripſit. Equidem uidentur pnicta tanquam in diplomate cocta, cùm ſapidiora eſſe, idque condimentorum quoque ratione, tùm magis lenire, ac mitigare, quàm quæ in vaſe ſtatim igni impoſito parantur: nam hæc faciliùs empyreuma aliquod trahunt. Sorbilia oua ῥόφητα Græci dicunt: at quæ & hæc ſint, non ſatis inter authores conuenit, vel ob ſynonymorum copiam non conuenire apparet. [c] Galenus quem ſequi placet, oua ῥόφητα uocari aſſerit, quæ dum coquuntur, excalfiunt tantummodò. Hęc aliàs quoque liquida appellantur: non enim, ut Cælius, & Hermolaus putant liquida cum tremulis, & mollibus eadem ſunt. Mollibus enim panis intingi ſolet, liquida, hoc eſt, ex calfacta per ſe tantùm ebibuntur, unde nobis vulgò oua da bere dicuntur, ſolentq́; paulò ante prandium ditioribus exhiberi cum modico ſalis. Ita & Braſauolus rectè ſorbilia interpretatur, quæ coctura ſuâ vix cœpere condenſari. His, inquit, non utimur, niſi cùm oua ſint recentiſſima, ut naturalem adhuc Gallinæ calorem ſeruent: & reuera niſi unius diei oua ſint, ſequenti die eiuſmodi coctionem vix admittunt. Cùm itaque paulò magis coquuntur, ut è putamine educta tremere videantur, Græcis τρομητὰ, id eſt, tremula, Dioſcoridi aliquando ἁπαλὰ dicuntur, Corn. Celſo mollia, nonnullis recentioribus etiam tenera, & tenella. Sin duritiem aliquam acceperint ἑφθὰ, & ἑψηθέντα abſolutè Galeno, & Simeoni Sethi non ſimpliciter elixa vocantur, quemadmodum quæ omnino induruerint σκληρὰ, hoc eſt, dura, etiamſi Galenus quãdoq; ephta, & dura pro eiſdem ſumere uideatur. Hęc nos oua paſchalia vulgò dicimus, quod in die paſchatis in tẽplũ ſacerdoti benedicẽda offeratur. Atque hi ferè ſunt elixorum ouorum coctionis modi, quæ omnia generaliter ἀυγοκέλυφα Symeon Sethi nominauit, ea inquam omnia, ſiue parum ſiue multùm, modò in aqua cocta forent. De quorum omnium, antequam ad alias coctiones procedamus, ſalubritate parum dicendum eſt. *Ouum ſorbile*, inquit [d] Galenus, *cibus eſt leuiſſimus*. Et [e] rurſus, *boni ſucci eſt, non calefacit, vires poteſt reficere aceruatim: antiquitus ſumebatur cum garo, lenit gutturis aſperitates*: Et Celſus, *Ouum ſorbile*, inquit, *boni ſucci eſt, pituitam craſſiorem facit, imbecillimæ materiæ eſt* (id eſt minimùm alit, ut durum validiſſimè) *ouum molle, uel ſorbile: eadem minimè inflant*. & Braſauolus tradit multos ſeſe uidiſſe, qui ex ſorbilius ouis molliorem ventrem habuere, & nonnullos, qui uno etiam exhauſto, quinquies, vel ſexies deijcerent. Hæc olim pro matutino erant ientaculo, & guſtula uocabantur, ut ex [f] Apuleio colligere eſt, dum ait. *Nunc etiam cogitas* (alloquitur Gallinam), *vt uideo, guſtulum præparare*, quo guſtulo nihil, me iudice, eſt iucundius, & nullus alius cibus, qui alat, neque oneret, ſimulque uini uſum, & cibi præbeat. Mollia ſorbilibus plus nutriunt, dura plus mollibus, Dioſcoride, Galenoque teſtibus. Hæc idem Galenus, & Symeon Sethi ad nutriendum omnium præſtantiſſima eſſe uolunt, & Celſus tanquam ſtomacho apta commendat. Dura ad coquendum ſunt difficilia, tardè deſcendunt, craſſiuſque alimentum corpori tribuunt, quinimo & uiſcoſum

[a] *Lib. 3. de aliment facult.*
[a] *In annot. in l. Gal. de comp. med. ſec. loc.*
Oua pnicta quale ferculum.
Hermolai error.
Cælij error
Oua ſuffocare quale cocturæ genus.
Oua ſuffocata quæ dicantur.
[b] *Lib. 3. de aliment.*
Pnictorum ouorũ qualitas.
Sorbilia oua.
[c] *Lib. 3. de Aliment.*
Oua liquida quæ dicenda.
Mollia quę Oua da bere.
Sorbilia oua debẽt eſſe recentiſſima.
Tremula.
Tenera.
Ephta.
Dura.
Oua paſchalia.
Ἀυγοκέλυφα oua quę.
Sorbilis oui ſalubritas.
[d] *L. de Dynamidijs.*
[e] *Lib. de comp. ſec. loc.*
Guſtulum quid ueteribus.
[f] *Lib. 9. de Aſin. aur.*
Mollia, & earũ laus.
Dura, & eorum prauitas.

viſcoſum: aluum conſtipant, adeo vt Braſauolus referat, monachum quendam Franciſcanum, cùm in feſto Paſchatis collecta à ſe eiuſcemodi oua alba, & rubra ad ſaturitatem ediſſet, aſtricto ventre, vt neq; clyſteribus, neq; medicamentis cederet, obijſſe. Noſtri eiuſmodi oua teſtis ſuis exuũt, & in partes aliquot ſecant, vt alterius vitelli, ac albuminis ſegmentis lances acetariorũ coronent. Idem Germanos tàm ſuperiores, quàm inferiores factitare audio.

Monachus comeſis ouis mortuus

Oua aſſa, vel toſta, quę nempe in calidis cineribus coquuntur, vel potiùs aſſantur, Galeno, & alijs ὀπτὰ ἢ ὀπτηθέντα nuncupantur. Cauendũ dũ aſſantur, ne diſſiliant, quãobrem perfundi frigida ſolent. Ita cocta parũ laudantur: colorẽ enim ab igne acquirunt, & grauem odorem itaq; magis ſiccant, minuſq; refrigerant, & ingratioris lõgè ſaporis ſunt, quam elixa in aqua. Sed cũ duobus modis aſſentur, in cineribus nẽpe, & inter carbones, Iſaac ea quę in cineribus aſſantur, deteriora eſſe ſcribit: quoniã cùm calor ignis circũeat ipſa, fumoſos eorũ halitus exire prohibet, quod ſuper carbones nõ contingit. Poſtremò τηγανιϛὰ dicuntur oua in ſartagine ſpiſſata, oleo ſcilicet, vel butyro fricta: nã teganon Græcis patellã, vel ſartaginẽ ſignificat. Noſtri vulgò vocant oua nella teglia. Germani, teſte Ornithologo eyer in ancken. Hęc peſſimũ omnibus modis nutrimentũ habere Galenus, & Symeon Sethi volunt, quoniã dum concoquuntur in nidorẽ, hoc eſt, ructus fumoſos conuertantur, ideoq; non modò craſſum, ſed etiã prauũ ſuccũ gignere, atq; excrementiũ: Et rurſus alibi Galenus, *Oua frixa*, inquit, *tardè deſcendunt, mali ſucci ſunt, & corrũpunt etiã ſecũ admixtos cibos & inter deterrima earũ rerũ habentur, quæ concoqui nequeunt.* Iſaac inſuper mox in nidorẽ, & cholericos, ſeu bilioſos humores, ac putredinẽ verti tradit, ideoq; faſtidium, & nauſeã parere. Eiuſmodi ouis vulgus plerunq; veſcitur, neq; etiã nobiliores ab ijs abſtinent, ſed in purũ vas, idq; ſtanneũ, plerumq; euacuãt, diſſoluto in eo priùs butyro, ne fundo adhęreãt, coquũt autẽ, donec albũ deſari ſupra uitellos, & albeſcere cœperit. Hæc meo iudicio Braſauolus perperã oua pnicta vocauit, inquiẽs: Ad oua pnictà coquẽda Galenus oleo utitur, nos butyro; nã hæc pnictà nõ eſſe ex prædictis patere arbitror. Sed antequã ad apponenda ea in menſa tẽpus, ac rationẽ accedã, ſuperioribus velut pro epilogo hocce Baptiſtæ Fieræ epigramma adijcere viſum eſt: eſt autem tale.

Aſſa vel toſta.

Aſſatorum quæ meliora.

Tiganiſta.

Oua nella teglia.

Oua tiganiſta vt coquantur.

Braſauoli error.

Flent leue cocta, tremuntq;, & vix coeuntia mandi
Nollent, nata modò, ſi ſapis, oua bibe.
Vuida ſunt, celeriſq; cibi, flammæq; tepentis,
Sed durata time, nec requieta uelis.
Pectus alunt, tuſſimq; leuant, ſunt prandia raucis.
Inſanoq; thoro prandia grata parant.
Demulcent renes, ſtomachumq; aluumq; dolentem,
Veſicam mira ſedulitate fouent.
Sed moneo: hæc marcent facilè, & tot commoda perdunt,
Vt nihil ex omni parte beare ſolet.

Pręter iã dictos ſimplicis coctionis modos, unus ſupereſt, quo Babylonios venatores uſos Cęlius teſtatur: is autẽ eſt talis: Oua cruda fundę imponebant, & tã diu rotabant, donec ex eiuſmodi motu coquerentur. Quod modò ad apponendi oua tẽpus, ac rationẽ attinet. Athenęus ſcribit, bina ſecundæ mẽſæ apud priores ſolita inferri cũ Turdis, &c. Apud Romanos verò, atteſtãte Porphyrio, cœnę initia habeant oua: vnde [f] Horatius: *Ab ouo vſq; ad mala citarei.* Et in eodẽ ſenſu [g] Tullius, *Integrã famẽ*, inquit, *ad ouũ affero: itaq; vſq; ad aſſum vitulinũ* (aliàs vitellinũ) *opera iſta perducitur.* Vbi integrã famẽ ad ouũ afferre iuxta Cæliũ non aliud eſſe uidetur, quã ad ſecundã vſq; cibi appetentiã producere. Si itaq; ueteres acetaria in prima menſæ apponebant, oua nondũ locũ mutauerunt, præſertim mollia, & in ſartagine cocta, itẽ dura, & aſſa. Sorbilia, vt diximus, pro ientaculo erant, & noſtri paulò antè prandiũ ea accipiũt. Quod ſi ſanitatis rationẽ ſpectes, oua quoquo modo parata, tũ à ſanis, tũ ab ægris priori loco ſumi debẽt. A duris quidẽ ſanos, & ægros, & hos quoq; magis abſtinere prorſus cõuenit, niſi cũ aluus ſolutior eſt, quã ſi duriùs coctis ouis cohibere libuerit, ea quoq; ante alios cibos eſitari oportet: ut contrà etiã ſi mollire aluũ ſorbilibus exhariendis ſtatueris, id quoq; initio menſæ faciendũ. Quẽadmodũ autẽ apponendi, ita etiã oua aperiendi modus diuerſus eſt. Iudæi enim ea aperiunt parte acutiore, ut ſi qua illic gutta ſanguinis apparuerit, abſtineant; nos obtuſiore plerunq;, Germani in latere. Hęc itaq; de diuerſis ouorũ cocturis, in aqua, ſub cineribus, in ſartagine, deq; ouis pnictis dicta breuiter nobis ſufficiant: ſupereſt modò, ut de varijs eorũ apparatibus aliquid, maximè ex Apicio, & Platina dicamus: *Oua frixa œnogarata obelixa liquamine &c.* [h] Apicius: ubi Hemelbergius ſic legit: Oua frixa œnegaro (ſcilicet affuſo inferũtur.) Oua elixa liquamine, oleo, mero: vel ex liquamine pipere, laſere; *In ouis hapalis nucleos infuſos: ſuffundes mel, acetũ, tẽporibus liquamine.* Oua hapalà, inquit Humelbergius vocat Apicius tenera, & mollia, quæque ſine cortice, & putamine cocta ſunt in aqua: qualia, &

Apponendi oua ratio.

[f] Serm. 1.
[g] In epiſt. ad Pæt.

Famẽ integrã ad ouũ afferre qd.

Oua ſanitatis ergò quo modo accipienda.

Aperiendi modus.

Iudęi vt ouo aperiunt.

Oua frixa.

[h] L. 7. c. 17.

[i] Cõp. Med. 104.
ſtomachum confortant, authore [i] Sribonio Largo. Sed Scribonius loco iam citato ſimpli-
citer oua hapalà commendat, nec dicit ea ſine putamine in aqua coqui: & Dioſcorides ha-
palòn ouum molle appellat, hoc eſt medium inter ſorbile, & durum, vt ipſe interpretatur,
Oua Tyropatina.
& nos ſupra quoq; retulimus. Tyropatina: Accipies lac, aduerſus quod patinam æſtimabis: tem-
perabis lac cum melle quaſi ad lactantia, id eſt, lactaria, vt Humelbergius exponit, oua quinque ad
ſextarium mittis, ſed ad heminam oua tria in lacte diſſoluis, ita vt vnum corpus facias: in cumana colas,
Oua ſphongia.
& igni lento coques: cùm duxerit ad ſe, piper aſpergis & inferes. Oua ſphongia ex lacte: Oua quatuor,
lactis heminã, olei vnciã in ſe diſſoluis, ita vt vnũ corpus facias: in pateliã ſubtilẽ adijcies olei modicũ, fa-
cies, vt bulliat, & adijcies (oleo bullienti) impenſam (mixtionem iam dictam ex ouis, lacte, &
oleo) quam paraſti. Vna parte cùm fuerit coctum, in diſco vertes, melle perfundis, piper aſpergis, & in-
feres. Hæc omnia Apicius. Humelbergius oua ſphongia interpretatur cibum, qui ouorum
formã præ ſe ferat, & ſpongioſum, id eſt, ad modũ ſpongiæ rarũ, tenerum, & inflatũ. Germa-
ni, teſte Ornithologo, hoc, vel ſimile eduliũ vocât ein bratne milch, quaſi dicas, lac aſſatum,
Coppo. Oogala.
condenſatum, vulgus noſtras vn coppo: Græcè, & Latinè oogala dici poteſt, quanquã Cæ-
lius pultẽ ex ouis, & lacte cõcinnatũ oogala dici medicæ rei ſtudioſis ſcribat. Laudatur hoc
Ouorum albor.
inter cibos dyſentericorũ ab Aëtio, ſi bene memini. Ouorũ albore, inquit [k] Platina, vtimur in con-
dituris quorundã eduliorũ, ac bellariorũ. Iuſculum ceoceũ è vitellis ouorũ cum agreſta, iura vi-
[k] L.6.c.44.
tuli, aut Capi, pauco croci deſcribitur ab eodẽ: itẽ [l] alibi, quomodo frictella fiat ex albamen-
[l] L.9.cap.3.
to ouorũ, polline, & caſeo recenti. De ouis agitatis, & confractis ex eodẽ. Oua cũ modico aqua,
Oua agitata & fracta
& lactis bene agitata, & confracta aut tudicula, aut cochleari caſeo trito commiſcebis. Mixta ex butyro,
& oleo coques. Suauiora erunt, ſi & parum cocta, & dum coquuntur, nunquã voluta fuerint. Herbacei co-
loris ſi volueris, his betæ, aut petroſelini pluſculum, ſucci bugloſſi, menthæ, amaraci, ſaluiæ parum addes.
Aliter. Eaſdem herbas conciſas, & frictas modicum in butyro, aut oleo, ſuperiori impenſæ admiſcebis, &
coques. Nutriunt hæc, tardè concoquuntur, hepar iuuant, obſtructiones, & calculum generant. Oua fri-
Oua frictellata.
ctellata: In patellam feruentem oleo, aut butyro recẽtia, & integra, abiecto putamine, indes, lentoq́ igne
decoques, oleo ſemper, præſertim cochleari, aut tudicula ſuffundendo. Vbi alba eſſe cœperint, cocta ſcito.
Durioris concoctionis propter fricturam, hæc putant medici. Hæc autẽ eadem ſunt cum ijs, quæ nos
Oua elixa.
cotte nella teglia vulgò appellari diximus, Græcis tiganiſta. Oua elixa: In feruẽtem aquam oua
recentia, abiecto folliculo, indes: concreta vbi erunt, ſtatim eximes. Tenella eſſe debent, ac ſaccharo, aqua
roſacea, aromatibus dulcibus, agreſta, aut ſucco mali aurãcij ſuffundes. Sunt qui & tritũ caſeũ inſpergãt,
quod nec mihi nec Porphoro placet, qui tali edulio perſæpè veſcimur. Sine caſeo enim optimũ, & ſuauiſſi-
mũ eſt. Aliter: Oua in lacte, aut vino dulci coques eo modo, quo antè. Verùm de caſeo nulla fiat mentio:
Oua fricta.
plus alit hoc: etſi ad plegmonem ſanguinem ducit. Oua fricta. Oua recẽtia diu coquẽdo dura facies. Abla-
tis putaminibus, oua ipſa ita per medium ſcindes, vt nullibi albamentum cõminuatur. Exemptos vitellos
partim cum bono caſeo tum veteri, tum recenti & vua paſſa contundes, partim reſeruabis ad pulmentum
colorandum. Parum item petroſelini, amaraci, menthæ minutatim cõciſæ addes. Sunt qui & duos albores
ouorũ, aut plures cum aromatibus indant. Hac impenſa albamenta ouorũ repleta, & contuſa lento igne in
oleo friges. Frictis, moretũ ex reliquis vitellis, & vua paſſa ſimul tunſis, ac ex agreſta, & ſapa diſſolutis, ad-
dito zinzibere, caryophillo, cinnamo, infundes: efferueantq́ paululũ cũ ipſis ouis, facies. Hoc plus mali in ſe
Oua in craticula.
habet, quàm boni. Oua in craticula. Oua tunſa in patellã extẽdes, & coques, donec cõcreta plicari quadri-
fariã poſſint. Hæc in quadræ modũ redacta, in craticulã ad focũ poſitam extendes. Oua deinde recentia,
ablatis putaminibus, huic indes ſaccharũq́, & cinnamũ, dum coquitur, inſperges. Cocta conuiuis appone.
Oua in veru.
Oua in ueru: Veru bene calefacto, oua per longũ trãsfiges, & ad ignẽ, ac ſi caro eſſet, torrebis. Calida ſunt
edenda. Stolidũ inuentũ, & coquorũ ineptiæ, ac ludi: Aliter: Oua recẽtia in cinere calido diligenter ad
ignẽ volues, vt æqualiter coquantur. Exudare vbi cœperint, recẽtia, & cocta putato, ac conuiuis apponito.
Optima hæc ſunt, & cuiuis apponi percommodè poſſunt. Aliter: Oua recentia in ollam cum recenti aqua
Oua fricta.
impoſita vbi parum ebullierint, eximito, & edito. Optima enim ſunt, & bene alunt. Oua fricta Flo-
rentinorum more: In feruentem ex oleo patellam, oua recentia, ablatis putaminibus, ſingillatim, in-
des, tudiculaq́, aut cochleari circunquaq́ reſtringes, in rotundum redigens. Coloratiora vbi eſſe cœperint,
cocta ſcito. Tenella intus ſint neceſſe eſt. Coqui difficiliùs hæc, quàm quæ ſuprà conſueuerunt. Aliter: Oua
integra in carbones ardentes conijcito, ac calida donec frangantur, fuſte percutito. Cocta, & exẽpta pe-
Oua fricta
troſelino, & aceto ſuffundito. Oua fricta: Caſeũ pinguẽ, & tritum, parũ menthæ, & petroſelini conciſi,
vuæ paſſæ minimũ, modicũ piperis tunſi, duos vitellos ouorũ cruda ſimul miſcebis: mixta, in oua more Flo-
rentino fricta, vbi inde per tenue foramen vitellum exemeris, indito, ac iterum frigito, donec farcimen
coquatur. Conuoluenda ſæpius ſunt, & cocta agreſta, aut ſucco mali aurancij cum zenzibere ſuffundenda
Oua in paſtilli morẽ.
ſunt. Oua in paſtilli morem: Farinam ſubactam tenuem admodum facies, extenſæ per tabulam, oua
[m] L.7.c.29.
recentia diſtincta ſpatijs addes; inſpergendo ſemper vnicuiq́ parum ſacchari, aromatum, minimum
Iuſculum verzuzum.
ſalis. Inuoluta deinde, vt paſtillos ſolemus, aut elixabis, aut friges. Fricta tamen laudabiliora ſunt.
Dura fiant, caueto. Hucuſq; Platina. Idem [m] alibi iuſculum verzuzum deſcribit, quod recipit
ouorum

ouorum vitellos quatuor, sacchari vncias quatuor, succi mali arãcij tantũdem, semunciam cinnami, aquę rosaceæ vncias duas. Iubet autem eo modo coqui, quo iusculũ croceũ coquitur, & quò magis placeat, etiã crocũ addere. Hoc genus cibarij, inquit, æstate pręcipuè salubre habetur. Multũ enim, ac bene alit: parũ refrigerat, & bilẽ reprimit. Λεκιθίτης placẽta dicebatur, cui vt scribit Eustathius, oui vitellus erat admixtus. Alhagie Andreę Bellunensi cibus est ex vitellis ouorũ factus in sartagine ex ouis conquassatis, quẽ Veneti fritaleam appellant. Sed quẽ Veneti, & nos etiã fritaleã vocamus, simul cum vitellis albumina conquassata recipit: tardi, & nidorosi nutrimenti causa est. Mutagenat, inquit Syluaticus, id est, cibus, qui fit in aliquo uase cũ lacte seminũ communiũ, & iure Gallinæ, & vitellis ouorũ, cum saccharo, & miscella aromatica è cinamomo, spica, cubebis, calamo aromatico, & cari semine. Coquitur autẽ in igne, & apposita supra uas testa calida. Sed alia quoq; innumera panũ, placentarũ, laganorũ, eduliorũq; diuersorũ genera ex ouis, aut ei admixtis fiunt, vulgò cognita, quę omnia persequi infinitũ foret. Sat fuerit ea quę authores de his tradiderũt, collegisse.

Lecithites placenta. Alhagie. Fritalea.

Mutagenat

VSVS IN VARIIS.

GERMANI milites ad prælium proficiscentes Gallinaceis Gallis vtuntur vigilantię causa, quod alias etiã nationes factitasse antea retulimus.[a] Tarentinus escam ad capiendos pisces magnos, marinaq; omnia velut glaucos, orphos, & quęcunq; sunt eiusmodi ex Gallorum testiculis cum nucibus pineis torrefactis, ac tritis ita committit, vt sint testiculorũ drachmæ octo, nucum pinearum drachmæ sedecim: iubet autem omnia teri in farinæ speciem, fieriq; collyria: & eiusmodi esca illectari pisces pollicetur. Ventriculi Gallinaceorum pelliculę coagulandi vim attribuũt: unde legimus apud Palladium: *Maio mense lac coagulabimus syncero lacte, coagulis vel agni, vel hædi, vel pellicula, quæ solet pullorum (Gallinacoorum scilicet) ventribus adhærere.* Alij eandẽ coagulandi vim gutturi Gallinæ attribuunt. Sunt qui fabas Gallorũ sanguine maceratas, antequã serantur, ab aduersantibus herbis nõ infestari promittunt. Sãguis nigrarũ Gallinarũ, attestante Rase, aufert maculas fœtidas, & lentigines a facie, & huiusmodi, maximè, si misceatur ei lapis vaccinus tritus cũ baurach rubeo. Et reddit faciẽ formosam abstergit, & bonũ colorẽ facit.[b] Ant. Mizaldus verò albæ Gallinę sanguinẽ in faciẽ lentiginosam effusum, ibiq; resiccatum, & detersum omnes eius maculas obliterare scribit ex quodã Italo. Fimus hîc quoq; à nonnullis cõmendatur, maximè candidus seruatus in oleo ueteri cornea pyxide, ut Plinij uerbis utar: qui alibi adipẽ etiã uel Gallinę, vel Anseris cutẽ in facie dixit custodire: quod ex Dioscoride videri potest descripsisse, qui ita habet: *Adeps Anseris, & Gallinaceus vtilis est* εἰς προσώπων ἐπὶ μελανιαν, id est, ad nitorẽ vultus, ut Marcellus Vergilius vertit, ad *magonizandum faciẽ*, vt Ruellius: etsi Ornithologus cũ Plinio potiùs malit vertere, *Ad faciei custodiã*, scilicet, aduersus ventos, frigora, & solẽ. Sunt qui ad carnis pulchritudinem, ac iuuentæ florẽ conseruãdos aquã è Gallina arte chymica eliciant hoc modo: Gallinã accipiunt candidã, eã strangulant, vnaq; cũ plumis, & ossibus cõtundunt, omnia in aqua fluuiatili decoquunt vnà cũ hordei cortice nudi manipulo vno, & dimidio, decoctã catino satis amplo imponunt, oua recentissima vnius nẽpe diei simul cũ testis suis rupta cũ Gallina permiscent, & terebinthinę abietinę parũ, ac pulueris Myrrhę mediã unciã adijciunt, omniaq; per mista destillãt in alẽbico, ac dein nouẽ continuis diebus soli exponũt, postremò boracis, & sacchari parũ adijciunt, ac vtuntur. Aliter ad faciẽ mangonizandã: Accipe Gallinã pinguẽ, à pennis mundã, contunde vbi interanea exemeris, sanguinem absterseris, ac in frusta parua consciderις: dein simul cum pulueris gummi eleni, carabes, armoniaci, myrrhæ, bdellij, uernicis, thuris, boracis ana uncia vna in alẽbico destilla: destillationi moschi grana duo, aut tria adde, & cãphorę octauã: hac aqua mulier faciem abluat, postquã priùs aqua pluuiali usa fuerit. Porrò ad agros lętificandos Gallinacei fimi maximus usus est, præcipuè apud nostros agricolas: etsi enim Varro Turdorũ fimo principatũ tribuat, non est quod idcirco hũc spreuisse arbitremur. Quinimo Columella primis partibus Colũbario datis (id enim nostro ęuo præstantissimũ est, ac pretiosissimũ) secundas mox Gallinaceo concedit. Eiusmodi stercus nos vulgò pulinam dicimus, eoq; non utimur duntaxat, sed pro Columbino nobis etiam ab adulterantibus id sæpè obtruditur, tanquam eos non lateat fælices quoque, atque uberes segetes facere: licet alioquin id vitij in se habeat, vt multas, ac inutiles herbas procreet. Mulieres Germanæ, ut Ornithologus refert, stercus hocce commendant pro betonica altili, quæ colitur in uasis, at non ad alia ob dictam causam. Albuminis ouorum singularis vbique ferè terrarum usus est ad agglutinandum, quemadmodum item apud ueteres,

[a] In Geop. Græc.

Esca ad capiendos pisces.

Ad lac coagulandum.

Fabæ vt ab alijs herbis liberentur.

Ad lentigines faciei.

[b] Cent. 3. 23

Ad pulchritudinẽ conseruãdam.

Ad faciem mãgonizãdam.

Ad agros pinguefaciendos.

Pulina.

Albuminis vsus ad agglutinandũ

vti ex Plinio in primis habemus: *Aurum*, inquit, *marmori, & ijs quæ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur*: Et alibi. *Candidum ex ouis admixtum calci viuæ glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta eſt, vt lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur.* Et rurſus: *Aurum ouatum ex Grammaticis quidam dictum volunt, quoniam oui albo antea illito, æra, ac marmora auri, & argenti laminis decorarētur.* Quinimo Cardanus tradit ad lithoſtrata conficiēda (qualia vulgò muſaica vocant opera) ex fruſtulis lapidum diuerſorum colorum glutino tenaci inuicem iunctis, fieri maltham (glutinum) perpetuam ex calce, & ſuillo adipe, uel pice, aut oui candido. Pharmacopolæ longè ad alium vſum albuminibus ouorum vtuntur, vt ſcilicet ſerapia, & alias potiones clariores reddāt: quod ita præſtant; albumina ex aqua frigida agitant ſcopulis, donec in ſpumam abeant, quam particulatim ſyrupo, vel alteri decocto feruenti inſpergunt, & vbi ferbuerit, cochleari foraminolento deradunt, nouam inſpergunt, id faciunt, donec ſit ſyrupus clarior. Alij vbi ex bullis clarius decoctum vi ignis factum animaduertunt, in id tepidū (nam calidius decoctū albumina coqueret, in frigidiore minus promptè, & parcior ſpuma elicitur) albumina ſingulis libris ſingula, ſed etiam pluribus pauciora iniiciunt, ſcopulis agitant, vt ſpumeſcant, ſaccharum in particulas confractū conijciunt, recoquunt: vbi ſpuma ſubſidit, igni aufertur, per manicā Hippocratis, melius autē per pannū clauis quatuor, angulis quatuor firmatū. Colatur autē ter, quater ſi non ſatis claruerit: ſi ne ſic quidē; albumē ſeparatū in aqua agitatum ſcopulis inſpergitur decocto igni reddito, ſi ſpuma illa uſta, alia inijcitur, idq; toties donec bullę clarū ſatis prodūt. Tunc colatur quoties eſt neceſſe. Antiquitus etiā vina ſua albuminibus ouorū clarificabāt: Hinc apud Horatiū legimus:

Muſaica opera.

Decocta quomodo clarificentur.

Surrentina vafer, qui miſcet fæce falerna
Vina, Columbino limum bene colligit ouo,
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.

Vinū, inquit Nicolaus Myrepſus, vt pellucidū confeſtim fiat: Alba ouorum conijce in vas, quotquot ſuffecerint, & albumē quoad ſpumat, cōcutiatur cū vino, & modicū ſalis albi, tenuis, & fit albū. Cuius rei [c] Albertus hanc rationē aſſignat, nēpe *quoniam vitellus oui naturā habet cognatā cum fæce vini, & albugo eū vino, ideo fit*, inquit, *quòd cùm oua immittuntur vino* (turbato per æſtatem propter calorē auſtrinū) *cum arena, & calce clarificatur vinum: nā arena, & calx perforant* (penetrant) *vini ſubſtantiā, & vitellus attrahit fæcem.* Vtrū verò vitello ea vis ſit, ſubdubito, etſi id Ornithologus alioqui etiā affirmet, ac Albertus rurſum alibi vitellū panni ſordes abſtergere ſcribat, ſed niſi in plenilunio excluſi oui, & non aliter, ſi dijs placet: at quid obſit, quæſo, quod vel in creſcente Luna, vel in decreſcente nati oui vitellum præſtare prohibeat? Nunquam enim mihi perſuaſerim veram eſſe rationē, quā ex alijs idem Albertus adducit; nēpe quia media ſaginata (ſic habet codex impreſſus, fortè ſanguinea) gutta in vitello, prima quidē generatione exiſtens, calorē penetrantē, & diuidentem maculas ex multo lumine Lunę humidū mouente tunc cōcipit, quod alio tēpore facere nequit. Qui colore picturam illuſtrāt, oui candidū ſpongia frangūt, donec prorſus tenue, & aqueū fiat: quod ita fractum coloribus ſuis admiſcent, vt vulgares etiā pictores. Olim ad ornandos, criſpandoſq; capillos albi liquoris oui vſus erat etiam pro iuuenibus, qui nunc puellis tantùm relinquitur.

[c] In comm. 3 de gen. animal. c. 2.

An uitellus oui fęces attrahat.

Ad illuſtrādū colores.

Ad criſpandos capillos

INSIGNIA. ICONES. NVMISMATA.

PAuſanias [a] prodidit in arce Elidis Mineruę fanū fuiſſe, ſignumq; auro, & ebore fabricatum, idq; Phidię opus extitiſſe: Deę verò caſſidi Gallinaceum Gallum inſiſtere: quod, vt opinor, hęc auis omniū uolucrum pugnaciſſima ſit, vel quòd Mineruę cognomento Erganę ſacra habeatur. Tradit item aliter, Idomeneum Minois nepotem à Paſiphaë Solis filia oriundum in ſcuto Gallum Gallinaceum pro inſigni vſum fuiſſe. Et quamuis Pauſanias eum id factitaſſe credat, vt originem iactitaret ſuam à Deo Apolline nimirum, cui Gallus quoq;, vt docuimus, erat cōſacratus, quòd cantu ſuo Solis ortū annunciet, quis tamen haud ineptè coniecerit, alitis pugnacitatis, & magnanimitatis imitandę cauſa ducē illum, cuius præſtantiā in bello decantat Homerus, eiuſmodi inſigne in ſcuto tuliſſe: quod Danos, Alanoſq; non factitaſſe dūtaxat diximus, ſed ſibi nomen etiā ab ipſo Gallo deſumpſiſſe. Cyrū inſuper narrat [b] Alex. ab Alexādro aureū Gallū lanceę affixū militi in acie pro vexillo exibuiſſe, haud dubio, vt alitē ſequeretur, cui vnicus ſcopus eſt in prælio victoria potiri, & pro libertate dimicare. Sed [c] Plutarchus Artaxerxē Perſarū regē atteſtatur Cyri Iunioris percuſſori ex Caria virtutis tale cōtuliſſe premium, ut in prima acie Gallum aureum in haſtę geſtaret apice. Vnde factum eſt, ut Cares omnes

[a] In Eliacis.

Gallus in caſſide Mineruæ.

Idomenei ſcutum.

Danorū inſignia.

Cyri lācea.

[b] L. 4. Genia. dier. c. 2.

[c] In Artax.

Cares Gallos habent pro conis.

omnes Gallos pro conis haberent, ut idem Plutarchus ibidem ſcribit. [d] Herodotus verò eos ait primos galeis criſtas impoſuiſſe, & clypeis ſigna adiunxiſſe, & lora ſcutorum excogitaſſe. Hinc præterea factum eſt, ut Perſæ Caras omnes ἀλεκτρύονας dicerent, id eſt, Gallos, διὰ τῆς λόφους, id eſt, à conis, quos in galeis portabant, ad quod lepidiſſimus fortaſſe [e] Ariſtophanes alluſit, dum Gallos quandoque imperitaſſe Perſarum gentibus dicat: quo argumento etiã Perſica appelletur auis Gallus, atq; eo itẽ nomine cyrbaſiam, & tiarã geſtat, quod regibus tãtùm licebat, tradente [f] Clitarcho. In Apollinis Delphici celeberrimo tẽplo, ut Plutarchus author eſt, eius Dei imago erat, quæ manu Gallinaceũ tenebat, vt horam matutinã, & tempus inſtantis ortus deſignaret. Gallũ in foro Romano depictũ fuiſſe ex [g] Plinio habemus: *deinde video*, inquit, *& in foro poſitus vulgò. Hinc enim ille Craſſi oratoris lepos agentis ſub veteribus, cùm teſtis* (aliàs reus) *compellatus inſtaret: Dic ergo, Craſſe, qualem me reris? Talem*, inquit, *oſtendens in tabula pictum inficetiſſimè* (aliàs infacetiſſimè) *Gallũ exerentem linguã.* Quod fortè [h] Plinius ex Cicerone tranſcripſit. Quintilianus tamen id factũ à C. Iulio narrat. Illum enim obſtrepenti Heluio, ac ſæpius inſtanti qualẽ ſe tandẽ oſtenſurus eſſet, digito monſtraſſe imaginẽ Galli pictam in ſcuto Mariani Cimbrici, cui tunc Heluius ſimillimus videbatur. Notiſsima inſuper hiſtoria eſt apud [i] Pauſaniã, & [k] Suidã (variant tamen nonnihil inter ſe) Athenienſes Anterotis arã conſtituiſſe, in qua pueri nudi, & formoſi ſignũ erat, in vlnis geminos ſuſtinentis generoſos Gallos, & ſe in caput impellentes, quibus Timagorã, & Meletũ, qui amore perierunt, ſignificabant. Geſtat autẽ puer Gallinaceos: quòd vnà cũ duobus Gallis, quos à Meleto ſibi dono datos vlnis geſtabat, ex arce Athenis ſe pręcipitaſſet. Gallinacei icon in excelſarũ turriũ ex apicibus ex orichalco cõflata, & inaurata plerunq; imponi ſolet, lamina ad ventũ verſatili. Monzę in Gallia Transpadana Gallina videtur vnà cũ pullis ex auro à Theodorico rege, ibi facta. Paulus Morigia hanc aureã Gallinã cũ duodecim pullis pariter aureis Theogillæ reginę Chriſtianarũ rerũ ſtudioſiſſimę iuſſu confectam teſtatur, eamq; ab illa in tẽplo, quod Monzę D. Io. Baptiſtę vouerat, inter alia regia dona memoriæ cõſecraſſe. Mirũ, quod ſcribit Georgius Agricola, lapidẽ Eiſlebanũ aliquãdo Galli effigiem referre. Quod modò ad numiſmata attinet, in quibus imago Galli Gallinacei conſpicitur, ſtatuendũ eſt ea vel in Galli, uel in Deorũ, quibus is conſecratus erat, honorẽ, cuſa fuiſſe. In Mamertinorũ in primis numiſmatibus Gallus figura erecta, ita ut velut cucurrire velle videatur, apparet cũ aſtro propè eius collũ: inſcriptio eſt talis. ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΑ ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Ex altera nũmi parte eſt figura erecta, pectus, ventrẽq; duntaxat uelata, dextra baculũ cũ flagello, ſiniſtra haſtã tenens: humi prope eã à dextra thorax, à ſiniſtra parma iacet. Aſis (regio puto ſic dicta. Nã & [m] Ouidius, teſte Abrahamo Ortelio, ita Aſiã uocat) puerũ delphino inſidentẽ numis inſculpebant: Dardani Gallorũ pugnam: author eſt [n] Pollux, quod ideo feciſſe eos Pierius Valerianus rectè exiſtimat, *quoniã magnum pugnacitatis decus ſibi antiquitus vſurparent.* Hinc honoratum ſemper apud Maronẽ Dardaniæ nomen, cùm ſecus Phryges ferè ſemper ceu imbelles notentur. Hubertus Golzius Selenontinorum numiſmata, in quibus icon Galli conſpicitur, depicta exhibet: in quorum primo uiri nudi in aduerſa parte imago eſt, pateram dextra, ſiniſtra lauri, uel oliuæ ramum tenentis: à dextra eius ara eſt, ſupra quam ignis, & ante eam Gallus tanquam feſtinanter currens, à ſiniſtra cippus, cui inſiſtit taurus, ſeu bos caput declinans, & cornibus ſuis incurſum minitans: ſupra tauri tergus folium ſelini herbæ (quam Latini apium nuncupant) à qua Selinontis urbs nomen obtinuit, item Selinus fluuius, qui haud procul ab eius urbis mœnibus præterlabebatur. Inſcriptio numi eſt ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. Ab altera numi parte biga eſt, cui duo inſiſtunt viri nudi, quorum alter qui eſt à dextra, lora equorum ſiniſtra tenet, dextra ſagittam tenſi arcus: qui uerò à ſiniſtra ſtat arcum iam dictum dextra retinet, ſiniſtra baculum, quo equos regat, & in hac parte nulla erat inſcriptio, contrà ac in altero eorundẽ Selenontinorum numo, in quo prædicta inſcriptio eſt à parte bigæ, in aduerſa uerò iſtæc ΣΑΨΤΗ, cætera eodem ferè ſe habebant modo, niſi quod hîc in ara focus non adſit, & taurus in cippo elaborato conſiſtat. Tertium à primo differebat, quod ab vtraque parte numi eadem inſcriptio eſt ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ, item in eo quod ab utraque cippi parte lauri ramus dependet. Quartum numiſma ab omnibus diuerſum eſt. Hîc enim nuda illa imago, quam Herculis eſſe remur, dextra pateram, ut in ſuperioribus, ſed ſiniſtra clauam geſtat aculeis armatam, & à parte dextra altare quidem aſtat, ſed ſine foco, ac magis quàm in illis elaboratum, præterea ante id ſerpens eſt capite erecto: à ſiniſtra parte Gallus, atque demum ſupra eum Selini folium cum inſcriptione ut in ſecundo, ſed tranſpoſitis literis, nempe hoc modo ΗΥΨΑΣ. In auerſa numi parte eadem imago taurum cornu prehenſum retinens, ſiniſtra erecta claua minitans: fuerit autem haud dubio taurus Erictonius, quem Hercules

[d] *Lib. 1.*
[e] *In Auibus*
Perſia auis Gallus.
[f] *L. cur Pythia non amplius carmine reſpondeat.*
Gallus in foro Romano depict⁹.
[g] *L. 35. c. 4.*
Gallus in ſcuto pict⁹.
[h] *L. 2. de Or.*
[i] *In Atticis.*
[k] *In dict. Miletus.*
Puer geminos Gallos in vlnis tenens.
Gallus in turriũ apicibus.
Gallina aurea.
[l] *Lib. 1. c. 8. hiſt. Medio.*
Lapis Galli effigie.
Numiſmata in quib⁹ Galli icon.
Mamertinorum numiſma.
[m] *Met. 1.*
Dardanorũ numus.
[n] *Lib. 9.*
Selinõtinorum numiſmata.
Selinontis vrbs vnde dicta.
Numiſma cum Gallo depictus.

ſuperaſſe dicitur: inſcriptio ΣΙΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. In prioribus tribus Vrſinus Herculem Aeſculapio ad aram ſacrificare putat, dum dextra pateram libatoriam exhibeat: ſed fortè eiuſmodi iudicium ex quarto numo deſumit, in quo, ut diximus, apertiſſima Herculis imago eſt, cum tauro dimicantis. Nam ubi ex profeſſo de populorum iſtorum colonia, & rebus geſtis ſcribit, ſecus ſentire uidetur, dum ab altera numiſmatum parte in bigis Apollini ſagittario Galeoten filium, aut Empedoclem, aut Herculem latus exiſtimat claudere: Scribit autem in hęc uerba: Vrbi ſtagnum, ſiue ęſtuarium imminebat, quod æſtate quum peſtilentem ob Solis ardorem aërem exhalaret, ciuitati pernitioſiſſimum erat, cùmq; peſtilitas ob eam cauſam craſſando euulgaretur, Empedocles Agrigentinus ſapientia clarus, ut Selinotinis remedium afferret, deriuata ex Selinonte, & Hypſa fluminibus, foſſa, & unico alueo, ac maximo impetu vtriuſq; fluuij aquis in ſtagnum irrumpētibus quum pigras priùs, limo torpeſcentes, ſalſas ſtagni aquas motu copiaq; dulcium aquarum diluiſſet, ciuitatem ſuo ingenio, & ſumptibus ab ea lue liberauit; quo beneficio meritus eſt, ut Selinontini tanquam ciuium liberatori, alteriq; uelut Aeſculapio diuinos honores tribuerent. Hinc forſitan in Selinontinorum numiſmatibus ſacra faciente aut Empedocle, aut Hercule Alexicaco Gallus, & Parias ſerpens ad aras Aeſculapij adſculpitur: ad hæc num in altera numiſmatum parte in curribus Apollini Sagittario, Galeotes filius, aut Empedocles, an denique Hercules latus claudat, liberam cuiq; coniecturam, & opinionem relinquo. Hæc itaque Vrſinus opinionis ſuæ, ut uides, incertus, Quod ſi mihi meum interponere liceat iudicium, putarim Empedoclis imaginem eſſe, & Aeſculapij uice cultum illum fuiſſe ob allatam cauſam. In Tianenſium quodam numo etiam Gallus conſpicitur erectæ figuræ ceu cucuritum edens, cui ſupra criſtam granum tritici, & à tergo aſtrum: ante talis inſcriptio. ΤΙΑΝΟ. Ab altera parte Martis caput galeratum. Credendum ergo Gallum in tali numo expreſſiſſe, quoniam Martis ales eſt, & granum tritici fertilitatis ex agricultura ſymbolum eſſe. Quod ad ſtellam attinet, quæ pariter in aliquot alijs vicinorum populorum numis conſpicitur, nonnulli eò referendum putant, quòd magna Græcia priùs Heſperia dicta ſit: Heſperum itaque ſiue ueſperuginem (quam Venerem non ſine ratione quidam opinati ſunt) his nummis exprimi. Calenorum item duo viſuntur numiſmata Galli imaginem ferentia, quorum primum, quod æreum eſt, ab uno latere ſex pilas habet ſinę inſcriptione, ab altero Gallum erectum cum inſcriptione ΚΑΛΕΝΩ. Alterum pariter æreum ab una parte caput galeratæ Mineruæ, ab altera Gallum cum aſtro à tergo, & inſcriptione ante pectus CΑΛΕΝΩ. Reperitur quoddam Antonini pij Auguſti numiſma, in quo tribus Gallis totidem ſimulacra velut abblandiri uidentur, quod ad manſuetiſſimum Antonini ingenium ſpectare crediderim, ut qui pugnacitatem commitigare procuraret, omnemq; belli ferociam, quanto poſſet ſtudio emolliret, ut pote qui mallet viuum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes interficere, ſoluſq; omnium principum ſine ciuili ſanguine, & hoſtili etiam, quantum ad ſe pertineret, uiueret. Denique in Sueſſanorum numo, ut inſcriptio indicat, Gallus eſt erectæ ſtaturæ cum Phoſphoro à tergo ſtella addita. Sed quiſpiam fortaſſis breuitatis ſtudioſus orationem noſtram nimis creuiſſe accuſet, ac nonnulla ſuperfluè à nobis allata hiſtoriæ amplificandæ gratia effudiſſe dicat: cui equidem reſponſum velim, nihil, quod ſcimus hîc allatum eſſe, quod terminos noſtros egrediatur, hoc eſt, quod vel ad Galli, uel Gallinæ hiſtoriam non pertineat. Etſi enim nonnulla de ouis dicantur, quę quiſpiam nimium ſuperſtitioſus, aut ardelio non in Gallinæ tantùm, ſed in aliarum etiam auium ouis locum habere obijciat, is ſcito Gallinæ oua in omnibus orbis partibus vt principem locum obtinentia, quotidie in manibus omnium verſari, & in uſum cedere, non item ita alia. Cùm itaque ab ouis plurimi, ac diuerſi cùm ad eſum, tùm ad medicinam uſus percipiantur, cur non hîc potiùs, quàm alibi nobis erat dicendum? Ne tamen poſthac legentium beneuolentia, atque humanitate abutamur, itaque hîc nunc vela contrahimus, & ad deſcribendas Gallorum Gallinarumuè diuerſas aliquot ſpecies nos accingimus. Cùm verò multæ uolucres eæq; exoticę Gallinaceo generi non annumerentur duntaxat, ſed eodem etiam nomine fruantur, adiecto ſolummodo diſtinctionis gratia patriæ cognomine, itaque in deſcriptione earum ordinem hunc nobis ſeruare placuit, ut de eis, quæ cum vulgaribus noſtris villaticis maiorem gerunt ſimilitudinem exordiremur, pòſt uerò ſubnecteremus eas, quæ magis ab illis diſcreparent, ne quid intactum à nobis relinquatur. Maiorem autem ſimilitudinem cum noſtratibus habent, quæ calcaribus armantur, quibus exoticarum maior pars caret. Quapropter Turcicas vix in peregrinis habeo. Etenim parum à noſtris differunt. Perſicæ quoque calcaria habent, ſed cauda carent.

Empedocles Agrigẽtinus vt Selinontinos peſte liberauit.

Tianenſiũ numus.

Stellæ cur in numis multorum populorum magnę Gręciæ.

Calenorũ numi.

Antonini pij numus.

Sueſſanorũ numus.

Author excuſat hiſtoriæ longitudinem.

DIVERSARVM GALLINARVM & Gallorum descriptiones, & primò de alba cristata & alia fermè in lapidem conuersa. Cap. II.

Villaticarum nostrarum Gallinarum, ut pote nulli non cognitarum duas tantum icones damus, quarum una tota candida est, & instar Alaudæ cristata, altera intra duos parietes reperta fame extincta, atque eo modo, quo uides, in lapi-

deam fermè substantiam conuersa, cauliculis suis absq; pennis histricis instar horrida, intra arcis vetustissimæ parietes reperta. Eam illustrissimus comes, ac senator nostræ urbis amplissimus D. Io. Pepulus olim mihi tanquam rem miram donauit. Huius iconem sequens pagina dabit. Gallinæ cristatæ appictum est Lolium.

DE PV-

Gallina ferè petrificata.

DE PVMILIONE Cap. III.

QVamuis communium Gallinarum aliã nos iconem exhibituros negauerimus, Pumilionis tamen, siue nanæ, quam perperam multos pro Hadrianis habere diximus, etsi ex earum genere, exhibere placuit, quòd minus frequentes sint. Erat autem hæc

Gallina tota nigra prȩter alarum maiores pennas, quæ in extremitatibus candicabãt. Hebebat pariter maculas in collo circumcirca candidas mediam lunam ȩmulantes, atq; oculos deniq; macula sublutescẽtis coloris rotũda ambiebat. Caput erat cirratũ. Paleȩ, & crista quæ admodum erat exigua, intesiùs rubebant: pedes flauescebant: ungues parui, coloris impensè candidi. Sed quid describere exactiùs prodest, si plerunq;, imò ferè semper color in his, ut alijs variet?

DE GALLINIS Patauinis. Cap. IV.

NOſtratibus Gallinaceis plerunque maiores exiſtunt, quos vulgus Patauinos appellat, quemadmodũ etiã tales Gallinæ noſtratibus Gallinis. Maris fœminæq; iconẽ exhibemus. Mas erat aſpectu pulcherrimus, quinque tamẽ

coloribus tantummodò exornatos, nigro ſcilicet, albo, viridi, rubro, & luteo. Totũ enim corpus erat atrum. Ceruix candidiſſimis pennis erat cooperta. Alæ uerò, atque dorſum, partim quoq; nigro, partim uiridi conſtabant. Cauda pariter eiuſdem erat coloris, ſed pennarum radices albicabant. Albę erant inſuper quædam ex remigibus. Caput habebat pulcherrimo cirro exornatum: cirri autem radices erãt albæ. Oculos macula ambiebat rubra. Criſta erat exigua, roſtrum, & pedes lutei. In tota uerò Gallina præter albam illam pelliculam, quam prope aurium foramina obtinent, nihil prorſus erat albi, ſed tota ex nigro uireſcebat. Pedes erant ſubflaui; criſta admodum exigua, coloris etiam vix rubri. Gallo appicta eſt auena nuda, Gallinæ *Phalaris*.

DE GALLO

DE GALLO, ET GALLINA PEDIBVS PENNATIS. Cap. V.

SVNT quoque in hoc auium genere pedibus quandoque hirsutis, quales sunt, quos nunc damus, Gallus, & Gallina, Gallus collo, & dorso erat castanei coloris. Alæ primùm nigræ albicātibus maculis decoratę, dein nigræ erant, remiges candidæ extra, intus nigræ. Mentum, pectus, venter coxæ, tibiæ nigra, albicantibus

maculis insignita. Pędes lutei, crista duplex non admodum magna rostrum luteum: paleæ magnæ; cauda partim albis, partim nigris pennis cōstabat. Gallina tota flauescebat, sed atris vbiq; si solum collum demas, maculis, modò paruis, modò magnis, at ubique oblongis conspersa; cristam habebat omnium minimam & paleas admodum breues, rostrum, & pedes luteos.

DE GALLO, ET DVABVS Gallinis Turcicis. Cap. VI.

Gallus Turcicus cum Aegylope bromoide. Belgarum.

CVIVS modo damus iconem, Gallum Trucicum dicunt. Totum corpus quodammodo candicabat. Alarum tamen pennæ partim etiam erant nigræ, & nigra quoq; aluus: cauda partim viridibus, partim nigris, necnon pennis semiuiridibus, & seminigris constabat, toto corpore modò argenteis, modo aureis lineis erat perornatus, quæ res mirum, quantùm in eo pulchritudinis conciliabat. Tibiæ, & pedes erant subcærulei. Gallina hæc, quam pariter Turcicam vocant, tota erat alba, maculis vbique conspersa nigris, pe-

Gallina Turcica pedibus subcæruleis cum pseudo melanthio.

dibus ſubcæruleis : paleis, ſi maris paleis compares, longè minoribus, eadem iſtæc videretur, niſi ceruix luteſceret, & apicem in vertice gereret, & pedes omnino haberet cæruleos, & caudam immaculatam.

Aliam in hoc genere obſeruaui, cui pedes prorſus erant cærulei, eodem modò, vt prædicta, ex albo & nigro maculata, ſed poſt carneam criſtam, aliam habet ex pennis albis inſtar Alaudæ, & ceruicem ex cinereo luteſcentem quæ in præcedenti nigra eſt. Iconem ſequenti pagina dabimus.

Gallina Turcica pedibus cæruleis cum vſtilagine auenæ.

DE GAL-

DE GALLO, ET GALLINA ex Persia. Cap. VII.

VEM verò Perſicum Gallum appellant,& quem hîc depinximus, à noſtratib
in eo potiſſimùm differt, quòd cauda careat, cætera ſimillimus exiſtit. Cri
tamen ueluti caudam obtinet. Erat autem totus niger lineis luteis conſperſ
Alarum remiges principio albæ erant,cætera atræ: pedes cinerei: Gallina quo
formam habitumue noſtratibus erat ſimilis: colore à mare diuerſiſſimo, unde tam in h
quàm in illis coloris diuerſitatem uilipendendam arbitror. Erat autem tota coloris ferr
ginei, tribus pennis remigum exceptis, quæ nigræ erant. Criſta, ſi criſtæ maris compa
longè erat quàm in illo minor. Gallo appinximus phalaridem, Gallinę calamogroſtim.

DE MONSTRIS Cap. VIII.

CVM in hac Gallinacea familia, si in vllo alio animalium genere, monstra generentur, itaque aliquot etiam monstrorum icones, quorum pleraque ipsimet obseruauimus, hoc loco, ne quid in hac auium historia deesse videatur, naturæ miracula admirantibus lectoribus visum est exhibere.

Prior itaque hic Gallus tripes cum multis alijs pullis in Brutijs olim natus dicitur, anno nempe mundi 3767. ante uerò natum Christum 196.

Subsequentem Gallum, qui pariter tribus instructus est pedibus, vulgò Gallo Grotesco dicunt. Erat autem à collo ad anum usque coloris aterrimi, sed maculis candidissimis conspersus, toto uerò dorso ad uropygium usque ferruginei. Alarum maxima pars item ferruginea. Sui tamen principio, & quà uentrem spectant, subfusci, sed albicantibus maculis conspersi oblongis. Remiges pennæ omnes albæ. Cauda semiuiridis, ac semiatra. Oculos macula rubra ambiebat. Icon sequenti pagina exprimetur.

Gallus tripes alius, Grotesco vulgò, cum gramine alopecuroide minore.

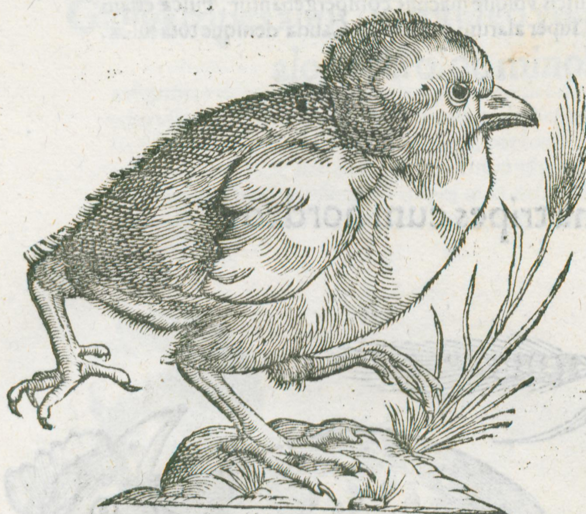

Tres quoque pedes, sed tertium prope anum enascentem habebat hæc Gallina toto ferè corpore flaua. Alæ eius, & dorsum fuscis vbique maculis conspergebantur. Fuscæ etiam à collo quædam pennæ dependebant super alarum principia. Cauda denique tota fusca. Cætera lutea.

Gallina tripes cum hordeo.

Pullus iſte tribus pedibus natus tertium habebat, uelut ex uropygio enatum.

Sceleton hoc pulli monſtrifici eſt, & ſuperiori pullo ferè ſimilis, niſi quod pes è podice natus quinq; digitis ſit inſtructus.

Gallus

Gallus hic quadrupes pronè erat ad uentrem usque castanei coloris, supinè ad uropygium usq; lutei intercurrentibus pennis castaneis. Alæ albæ, remigibus uiridibus, à tergore propè caudam pennæ dependebant longę admodum, castaneæ; cauda uiridis & nigra, crista duplex, minimè crenata: pedes quatuor, quorum anteriores perfecti erant & lutei, anteriores impefecti & pallidi.

Gallus monstrificus quadrupes cum Aegylope.

Quatuor

Quatuor quoque pedibus erat nata hæc Gallina vnicolor, toto nempe corpore colore quodammodo ferruginei. Pedes autem habebat luteos.

Gallina quadrupes cum Siligine ſpica mutica.

Anno insuper 1551. in Gallia duplices ex Gallina pulli inuenti sunt, quatuor videlicet alis, vt icon ostendit, totidemq; pedibus, sed unico duntaxat capite.

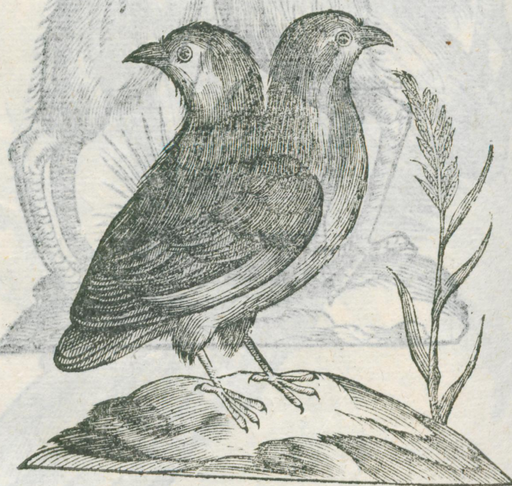
Pulli gemini vnico capite.

Hic verò Gallus quinquepes anno mundi 3838. ante natiuitatem Christi 125. Cerę natus memoratur.

Pullis capite gemino cum Lolio rubro.

Pullus iſte capite gemino, alis, pedibuſq; binis duntaxat, dorſo erat coloris fuſci, temporibus, & collo luteſcentibus, pectore, & ventre albis, pedibus, & tibijs caſtaneis.

Vnicum item caput hi pulli pariter gemini, & parum à superioribus differentes habebant, sed corpora magis quam in illis coniungebantur.

Pulli gemini vnico capite.

Si verò auis vlla monstrifica appellanda est, ea erit Gallus iste, quem viuum ante aliquot annos in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruaui: uiris etiam magnanimis aspectu suo terrifico pauorem incutiebat. Caput non crista carnea, ut in vulgaribus Gallis ornabatur, nec paleæ quoque erant carneæ, sed vtræque ex plumis constabant militum conos, quibus galeas exornant, æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potiùs pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, ceu duo cornua; item binos alios ab vtraque rostri prope nares parte, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ad instar setarum ęderent, necnon & alium in ceruice, qui à principio ferè eiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas toto corpore æmularentur. Prope vropygium, qua cauda exit, tuberculum habebat rotundum, subalbidum. Cauda non auium more ex plumis, sed carnosa ad instar quadrupedum, pilis nuda, sed in extremitate tamen floccum, qualis in illis conspici solet, obtinebat. Flocci color erat candicans. Cauda subcærulea. Tibię velut ocreis indutæ erant. Iconem proxima pagina dabit.

Gall° miro modo monstrificus.

Caput.

Color.

Cauda.

Tibiæ.

Gallus cauda quadrupedis cum criſta Gallinacea.

De hoc Gallo ad me scripsit Pompilius Tagliaferrus Parmensis inter præclaros medicos haud infimus his uerbis: Ad te mitto Galli monstrosi effigiem, etsi tamen in illo delineando pictor haud mihi satisfecerit. Sed scias uelim, duo potissimùm in hoc Gallo reperiri admiratione digna, quæ in Gallinaceis, & Gallinis nostris visuntur minimè, Primum, & precipuum est, quòd alarum pennæ contrario, quàm in alijs modo situantur, nam pars illarum prona, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius uergit, in hoc exterior conspicitur, ita ut tota ala, penitus inuersa uideatur. Alterum notatu dignum existimo, quòd ceruicis plumulæ caput uersus cirri instar eriguntur; quorsum etiam tota cauda attolli conspicitur. Hæc ille. Quæ tamen de hoc Gallo commemorat, nec eius imago ad me missa, nec nostra icon satis exprimunt: quod pictoris imperitia factum fuisse eius uerba ostendunt.

DE PEREGRINIS QVIBVSDAM Gallinaceis dictis, & primò de Gallo Indico aurito tridactilo. Cap. IX.

QVAE modò ſubſequuntur, aues ſunt peregrinę, & Gallinaceo nomine gaudẽt. Cuius primo loco iconem damus Cæſar Facchinettus Marchio & Senator olim Bononienſis, mihi copiam fecit, eum Gallum ego ita deſcripſi. Etſi aures in Gallo fictitias quiſpiam iudicet eaſq; ſolis quibuſdam nocturnis volucribus attribuendas, is in Ardeæ cuiuſdam genere, quod quandoq; in Flandria apparet mira ſpecie, de quo nos aliquando Deo dante ſuo loco agemus, eaſdem contemplatus minimè monſtroſas, nedum dicam fictitias in pulcherrimo iſtoc Gallo iudicaturus eſt. Mira quidẽ huius Galli ſpecies eſt, & nulli volucrum generi pulchritudine inferior, vt nunc ex tradenda deſcriptione cuiuis patebit.

Roſtrum. Caput. Venter. Roſtrum reliquorum Gallorum diſſimillimum, ſed Pſittacorum omnino reſpondens. Eſt enim aduncum in ſuperiori parte, totum uerò rubrum, Caput totum pectus & venter integer colore roſeo diluto, qui in pectore maculis ſubroſeis dilutioribus exiguis, in ventre longè maioribus; quas alba linea tranſcurrit, inſignitur.

Oculi. Criſtis inſignitur duabus, primùm carnea more noſtrorum, quæ propè roſtrum eſt, inter quam & roſtrum ſuperiùs macula oblonga cærulea eſt. Criſta uerò alia pennis conſtat luteis propè primam criſtam paruis, mox longè maioribus ſurſum primùm aſcendentibus, mox deorſum per collum deſcendentibus. Oculorum capacitatis forma diuerſa admodum non tantùm à noſtratibus Gallis, verùm etiam à reliquo volucrum genere: præ ſe fert enim eundem ferè ſitum, qualis in homine eſt, oblongum ſcilicet, in cuius medio oculi ſiti ſunt, quorum pupilla nigra eſt, iris lutea, cilia nigra.

Aures. Collum. Alæ. Aures magnæ, & erectæ aſininis non abſimiles: ſub mento pennę quędam dependent virides in marginibus nigræ, veluti barbæ figuram præ ſe ferentes, quas palearum, quæ in Gallo noſtro dependent, vicem obtinere arbitror. Collo ſuperiori & uropygio quæ viridia ſunt, pennæ cæruleæ, albis calamis ornatæ deorſim dependent. Alæ admodum diuerſi coloris ſunt. Primæ enim earum pennæ obſcuræ virent, ſed ita diſpoſitæ ſunt, ut veluti ſquamulas efficere videantur, harum medium linea alba percurrit. Quæ ſequuntur intensè admodum virent, ſed in extremitate albę ſunt; harum tamen tres inferiores cæruleæ ſunt circumcirca tamen etiam ſubuirides: Hunc ordinem pulcherrimus alius excipit cæruleus, nempè cuius pennæ in fine inſigniter admodum rubent. Extremæ denique remiges luteæ ſunt, omnium coſtæ albæ. Inferior verò alarum pars colore eſt ſubcæruleo ad uiridem tendens; ſuperior uerò roſeo, & coſtæ omnes itidem albæ.

Cauda. Cauda duplex, prior exigua, & quinque tantùm pennis conſtans, iiſq; ruberrimis, & admodum breuibus, ſi ſecundæ caudæ comparentur. Secunda cauda nouem longiſſimis pennis conſtat, quarum aliæ alijs longiores ſunt, & diuerſum colorem obtinent. Maiores ferrugineæ ſunt, pennulis tenuiſſimis oblongis fuſcis, hinc inde dependentibus conſtantes, In extremitate ceu oculos ouales rubicundos & circumcirca cæruleos obtinent. Virides uerò eiuſdem coloris pennulis conſtant, & in fine oculos albos circumcirca cæruleos obtinent; cæruleæ quæ ſequuntur eodem modo ſeſe habent.

Pedes. Dorſum. Pedes rubei maculis ſubfuſcis diſtincti. Digiti terni. Vngues & calcaneus albi. Dorſum uerò totum ſubrubrum maculis nigris ſemilunaribus diſtinctum, quæ in medio linea alba inſigniuntur.

Gallus Indicus cum panico cæruleo Indico.

DE GALLO alio Indico.
Cap. X.

QVem modò depingimus, simpliciter Gallum Indicum dicunt. Eum magno Hetruriæ Duci Ferdinando acceptum refero, qui pręeximia sua liberalitate, ut est virorum doctorum studiosissimus, depictũ mihi aliquando dono transmisit. Auis toto corpore coloris erat aterrimi, calcaribus, & cauda carebat, uti etiã crista, cuius loco cirros gerebat. Rostrum erat bicolor, partim enim luteum, nempe caput versus, cætera atrum. Superius rostrum aduncum. Quo loco in alijs Gallis narium foramina sunt, ibi hæc auis rotundum quid magnitudine cerasi luteum habebat. Tibiæ, pedesq; tabellis albicantibus præditi. Pennæ etiam quædam prope anum exiguæ albescebant.

Gallus Indicus alius cũ frumento Turcico.

DE GALLINA INDICA Cap. XI.

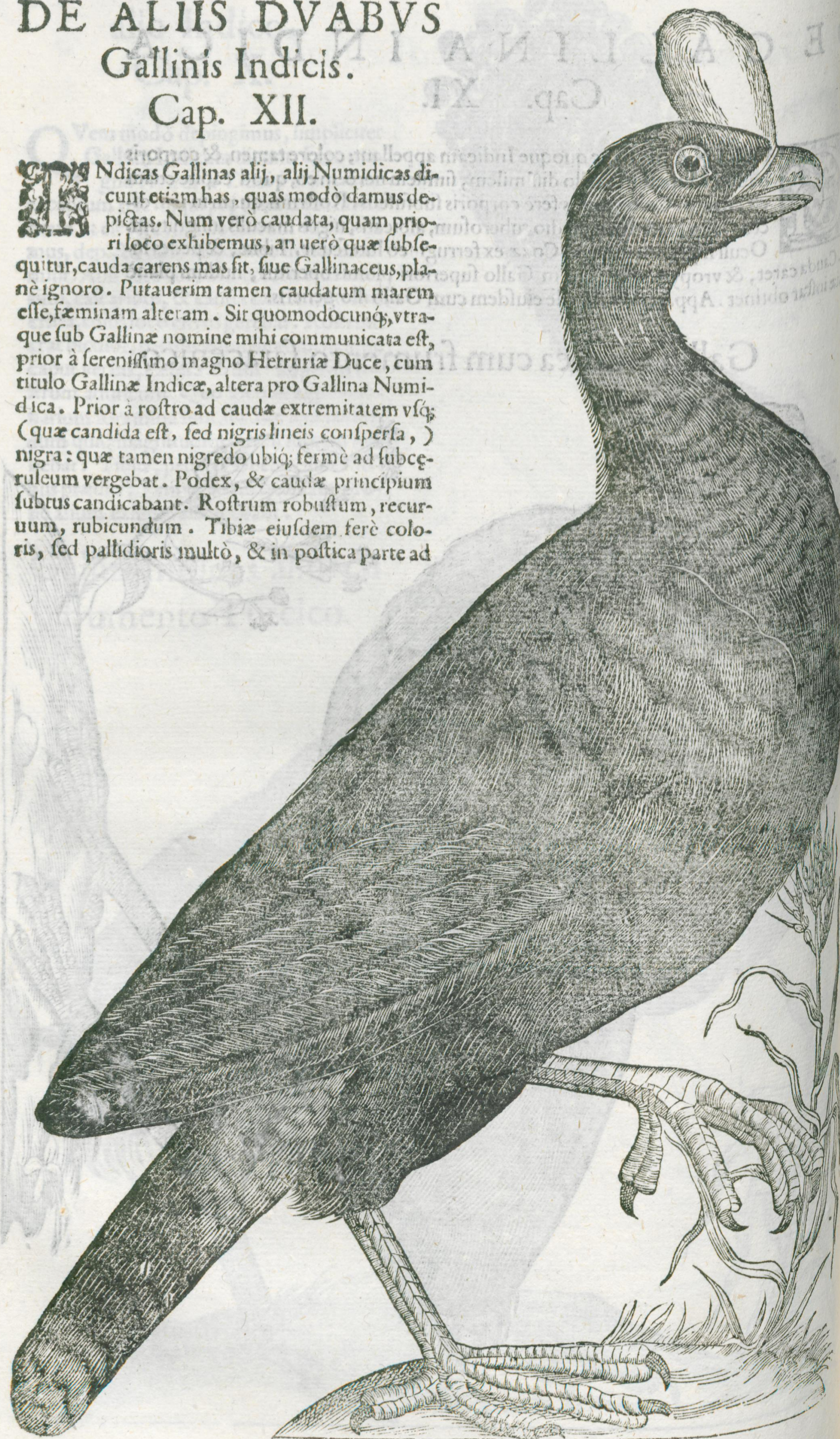
GALLINAM hanc quoque Indicam appellant; colore tamen, & corporis habitu à superiori Gallo dissimilem, similem uerò in eo, quòd capite etiam est cirrato. Color totius ferè corporis subfuscus. Rostrum, quam in iam dicto Gallo crassius, in medio tuberosum, albicans, nigris maculis insignitum. Oculi nigri, iris crocea. Coxæ ex ferrugineo lutescunt. Tibiæ, & pedes lutei. Cauda caret, & vropygium, quod in Gallo superiori plumis operitur, nudum planè simiæ instar obtinet. Apparet autem esse eiusdem cum Gallo illo generis.

Gallina Indica cum frumento saracenico.

DE ALIIS DVABVS Gallinis Indicis. Cap. XII.

INdicas Gallinas alij, alij Numidicas dicunt etiam has, quas modò damus depictas. Num verò caudata, quam priori loco exhibemus, an uerò quæ subsequitur, cauda carens mas sit, siue Gallinaceus, planè ignoro. Putauerim tamen caudatum marem esse, fæminam alteram. Sit quomodocunq; vtraque sub Gallinæ nomine mihi communicata est, prior à serenissimo magno Hetruriæ Duce, cum titulo Gallinæ Indicæ, altera pro Gallina Numidica. Prior à rostro ad caudæ extremitatem vsq; (quæ candida est, sed nigris lineis conspersa,) nigra: quæ tamen nigredo ubiq; fermè ad subcæruleum vergebat. Podex, & caudæ principium subtus candicabant. Rostrum robustum, recuruum, rubicundum. Tibiæ eiusdem ferè coloris, sed pallidioris multò, & in postica parte ad

cæruleum vergebant. Vngues erant atri. Tuberculum in fronte gerebat magnum, figura ficus, coloris ferè cærulei. Cauda longa, minimè vt in nostratibus Gallis surrecta, sed vt in Pica extensa. Altera non ita erat atra, sed coloris fusci tantummodo, quique in collo, & alis ad cinereum vergeret. Tuberculum in fronte alterius iam dictæ simillimum. Rostrum eiusdem coloris, sed minimè aduncum. Cætera etiam similia, sed cauda carebat. Planta adiecta est hordeum distichon.

DE GALLINIS GVINEIS.
Cap. XIII.

Guineæ Gallinæ ex Gallinaceo genere sút. Galli Mauritani Ornithologi descriptio.

ALLINACEO generi fortaßis rectiùs quàm superiores peregrinæ altes istæ, quas Guinea regio nobis subministrat, annumerandæ sunt, quòd in omnibus fermè exceptis crista, & calcaribus cum illo conueniant. Cùm verò Ornithologus eas exactißimè nobis describat, descriptioni illius lubenter acquiescemus. Gallus Mauritanus, inquit, pulcherrima auis est, magnitudine corporis, figura, rostro, & pede Phasiano similis, uertice corneo in apicẽ corneũ à posteriori parte præcipitẽ, in anteriori leniter accliuem eleuato, armatus. Eum natura voluisse videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs se promittentibus committere, atque deligare: inter oculũ, & aurem utrinque vna, & in frõte media item una omnibus in eiusdem cum uertice coloris: ita ut insideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illustrissimo Duci Veneto, si quod iam aduersum est auersum fieret. Rugosus is est inferius per circuitum: qua se attollit in directum in summo collo ad occipitium, nascuntur erecti quidam, atque nigri pili (non plumæ) in contrarium versi.

Oculi.

Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ, atque cilia. Si maculam in summa, & posteriori parte supercilij vtriusque demas. Imum caput per longitudinem vtrinque caro quædam calosa colore sanguineo occupat, quæ ne propendeat veluti palea, ut replicaretur, natura voluit, & auerso ductu in duos processus acutos à capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt se utrinque carunculæ, quibus nares in ambitu vestiuntur, & caput in anteriori parte à cætero rostro pallido separatur. Harum ad rostrum margines inferiores, replicantur etiam leuiter sub vtraque nare. Quod inter verticem, & carnem est à dextra, & sinistra parte, squamosa incisura duplici notatæ: in posteriori nulla, sed læues, & ueluti punctis quibusdam sui coloris respersæ:

Color corporis.

Color illi sub faucibus exquisitè est purpureus: in collo obscurè purpureus: in cætero corporr per summa contuenti qualis consurgit, si album, & nigrum pollinem utcunque tenuiter tritum colori fusco rarius aspergas, nec tamen commisceas. Tali colori maculæ albæ ouales, aut rotundæ per totum corpus inesse visuntur, per summa minores, per ima maiores comprehensæ interuallis linearum, ut apparet in plumarum compositione naturali, qua se mutuò intersecant obliquo hinc inde ductu per summa tantùm corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore solùm deprehendes, sed ex singulis auium pennis. Superiores enim, obliquis lineis se mutuò intersecantibus, aut si mauis orbiculis, quibusdam ex albo, & nigro ut dixi, polline confectis, & per extremitatem coniunctis, ut in fauis, aut retibus, maculas ouales, aut rotundas in spatijs fuscis comprehendunt: inferiores non item. Vtræque tamen simili lege positæ sunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ sunt, ut ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt oualem figuram repræsentent. Huius generis ordines tres, aut quatuor in singulis plumis sunt, ita ut minores in maiorum complexu reponantur. In extremis alis, & in cauda rectis lineis æquidistantibus procedunt per longitudinem maculæ.

Maris à fœmina distinctio. Ornithologus, vt Guineas Gallinas vocet.

Inter Gallum, & Gallinam vix discernes, tanta, & similitudo, nisi quod Gallinæ caput totum nigrum est. Vox illi est diuisus sibilus, non sonorior, non maior uoce Coturnicis, sed similior voci Perdicis nisi quod sublimior ea est, nec ita clara. Hęc omnia Caius. Ego omnino Meleagridem hanc auem, vel Numidicam Gallinam appellarim, de qua suo loco inter Gallinas scripsimus. Eadem nimirum fuerit Afra auis in versu Horatiano. *Non Afra auis descendat in ventrem meum &c.* Hactenus Ornithologus. Sed eiusmodi opinionem suo loco satis, superq; ni fallimur, redarguimus. Insuper uerum non est Gallinam totum caput nigrum habere, ut Caius ille scripsit, sed quo ad colorem maris capiti simillimum: at obtusius multò est tuberculum. Describit easdem Gallinas [a] Bellonius hunc ferè in modum ex Gallico Latinus factus: Quemadmodum multæ merces, quas è Guinea regione ad nos (Gallos) aduehunt mercatores nobis primùm erant incognitæ, ita pariter hæ Gallinæ ante horum ad eam regionem nauigationem nemini nostrum erant notæ: sed nunc in aulis magnatum satis obuiæ, atque uulgares sunt. Aues sunt uisu pulcherrimæ pennis infinitis maculis cãdidis in spatijs nigris præditæ. Corpulentia vix nostrates Gallinas superant: tibiæ tamen longiores sunt, quare etiam maiores apparent. Ex solo capitis gibbo quiuis eam internoscat, quem supra frontem habet camelopardalis instar, calli naturam obtinentem, duritie ferè cornu. Eiusmodi Gallinæ perquam fœcundæ sunt, & multiparę. Veteres uidentur eas agnouisse, & [b] Varro earum meminit his uerbis. *Gallinæ Africanæ*

[a] L. 5. de Anib. c. 9.

[b] L. 3. de re rust.

Gallina Guinea cum panico cæruleo Indico.

Africana, vel Numidica varia eſt, quemadmodum quas Romani Gibberas appellant, quas interpretati ſumus Gallos Indicos: Columella, & Plinius Numidicam dicunt. Omnium domeſticarum, ſeu cicuratarum volucrum formoſiſſimæ ſunt, quamuis aliàs nulla in pennis alia, quàm nigri, & albi coloris ſit diuerſitas: ſed hi ita mixti ſunt, ut albæ maculæ per nigra ſpatia ſparſæ elegantiſſimè, ac ineffabiliter ſuos ordines ſeruent. Aues ſunt quo ad mores cum villaticis Gallinis noſtris ſimiles: terram eodem modo pedibus verrunt. Tibiæ pedes, atque vngues item ſimiles, ſed tibias habent longiores. Hæc verò inter eas, & noſtrates differentia eſt, quòd cùm tam Gallis noſtris, quàm Gallinis cauda ſit ſurrecta, hæ ſemper demiſſam habeant, ut Perdices, ac Coturnices: quare etiam quibuſdam Perdices terræ nouæ vocitantur. Loco eodem manere neſciunt: in quærendo ſibi victu admodum ſolicitæ ac induſtriæ, qua in re noſtratum etiam naturam ſapiunt, vnde huc illuc perpetuò diuagantur. Nulla euidens nota eſt, qua marem à fæmina diſtinguas. Vtrique enim eædem maculæ ſunt, & albedo eadem circa oculos, ac denique eadem ſupra eoſdem rubedo. Criſta carent, ſed eius vice calloſitatem in vertice quandam habent coloris cærei, qua parte camelopardalim referre ex primo intuitu videntur, qui ſcilicet dum currit, caput tenet erectum, & eundem ferè cum ijs colorum varietatem habet. Habent verò inſuper peculiarem ſibi, ac propriam quandam notam. Nam quemadmodum Galli Indici pilorum quendam aceruum ante ventriculum, ita illæ ſupra caput ſimilem obtinent, ſed qui in anteriori parte reflectuntur à prima vertebra, aut oſſe colli procedendo per poſteriorem capitis partem. Cum Pauonibus etiam hoc illis commune eſt, ut colli principium ſit gracile. Plumæ colli, maximè inferiores relucent, ut Palumbi torquis. Vox ſimilis eſt Gallinis communibus: nam clamant acriter voce alta, quemadmodum pulli recens excluſi. Perticis inſident, vt noſtrates: caro delicata eſt, oua eſui apta. Iam videmus, huius alitis cognitionem vulgò Guineam Gallinam vocanti acceptam ferre deberi. Nam ſi conſideremus Africam, videbimus appellationem quadrare. Numidia enim, & Guinea Africæ regiones ſunt: prior in littoribus Oceani, altera maris mediterranei. Antiquiſſimi Romani Mare mediterraneum potiùs præternauigabant, quàm Gaditano egrederentur, nonnunquam tamen, ſed rarius transfretabant. Contra Luſitani, & Normandi, aut alij maris mediterranei incolæ Africæ oras, quæ Guineæ ſunt magis frequentant, quàm fretum Gaditanum. Quapropter mirandum non eſt, ſi eiuſmodi Gallinæ in Gallia, quàm in Italia frequentiores reperiantur. Ad nos enim frequentiùs, quàm in Italia naues ex his regionibus appellunt. Tales Gallinæ apprimè fæcundæ ſunt, & in nutriendis pullis admodum ſedulæ, vnde etiam facilè multiplicantur, ſed frequentiores euaderent, niſi frigus, ut pote ex calidiſſima regione venientes, perhorreſcerent. Hæc itaque omnia Bellonius: at non video quo argumento Gallinam Africanam aut Numidicam faciat. Varronis enim uerba, quæ adducit, ipſe inuertit. Varro enim Gibberas à Meleagride, aut Africana minimè diſtinguit, ſed ita habet. *Gallinæ Africanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagrides appellant Græci*, &c. Plinius ita: *ſimili modo pugnant Meleagrides, Africæ, hoc eſt Gallinarum genus, Gibberum, varijs ſparſum plumis.* Varro in primis Gallinas Africanas grandes vocat. Guineæ, vel ipſo etiam Bellonio teſte, villaticas magnitudine non vincerent, niſi tibias haberent longiores: quare meo iudicio grandes Africanas Varro dixit, ut à Villaticis diſtingueret. Magnitudo itaque Gallo, Galliniſque Indicis, quos idem etiam Bellonius Meleagrides eſſe contendit, rectiùs conueniet. Sed ſuper hac re aliàs fuſiùs diſputauimus.

Perdices terræ nouæ.

Calloſitas.

Peculiaris

Collum.

Caro.

Oua.

DE GALLINA LANIGERA Cap. XIV.

GALLINAE huius lanigeræ icon desumpta est ex carta quadam cosmographica. Fuch ciuitas est maxima versus Orientem, in qua maximi Galli nascuntur. Gallinæ sunt albæ instar niuis, non pennis, sed lanis, ut testatur Odoricus è Foro Iulij, tectæ, ut pecus. Item M. Paulus Venetus scribit in ciuitate Quelinfu in regno Mangi nomine, Gallinas inueniri, quæ loco pennarum pilos habeant, vt cati, nigri scilicet coloris, & oua optima pariant.

Gallina lanigera cum crista Galli Herbariorum.

DE GALLO SCOTICO syluestri, & de Morenna Anglorum. Cap. XV.

EPERITVR in Scotia, tradente [a] Hectore Boëtho quoddam syluestris Galli genus, Phasiano carne, ac magnitudine simillimum: sed nigra pluma, rubentibus admodum palpebris, frumento uictitans. Huius alitis effigiem Ornithologus Henricum à S. Claro clarissimum uirum è Scotia sibi transmittendam curauisse scribit. Scoti in hoc genere marem vocant Ane blak cock, id est, Gallum nigrum: fæminam, quæ magnitudine inferior, & colore dilutior est, ane grey hen, id est, Gallinam fuscam. Mas collo, pectore, alis, coxisq; punctis rubicundis aspersus est, fæminam leucophæam maculæ nigræ variant. Supercilia, & barbulas in vtroq; sexu membrana rubra insignit. Anglus quidam hac icone ulla, in Anglia etiam capi retulit locis erica plenis. Eandem auem Guil. Turnerus intelligere videretur in descriptione, quam statim subdemus, nisi fæminæ alium colorem tribueret, quam ait magis ruffam esse Perdice, cùm fæmina Galli nigri Scotici fusca sit, ut diximus. Gallinaceum syluestre genus apud nos est (inquit Turnerus Anglus, Morhennam vulgò vocant, ni fallor, fortè propter colorem maris nigrum, ut in mauris: alij, puto Hethcok, id est, Gallum ericarum) in quo fæmina ita à mare differt, vt duorum generum istiusmodi rerum imperito uideri possint. Mas Gallo domestico paulò minor, totus niger est, excepta ea parte caudæ, quæ podicem tegit. Ea enim alba est. Cæterùm nigredo huius nonnihil splendescit, ad eum ferè modum, quo Columborum nigrorum torques circa colla splendescunt. Ad uiriditatem igitur proximè accedit, In capite rubrum quendam habet, sed carneum cirrum, & circa genas duos habet veluti lobos rubros, & eos carneos. Fæmina tota maculis distincta est, & à Perdice, nisi maior esset, & ruffa magis, ægrè dignosci posset. In desertis locis, & planis, erica potissimùm consitis, ambo degunt. Grano uescuntur, & summis ericæ germinibus. Breues habent alas, & breues faciunt uolatus. Hanc auem Attagenem esse conijcerem, sed qui Attagenem describunt, marem à fœmina non separant. Vnde colligo eundem fuisse colorem, & eandem figuram maris, & fæminæ. Quod si Attagen non sit, Gallina esse uidetur Varronis rustica. Hæc ille. Verùm hanc auem non esse Attagenem, ex eius historia apparebit: præsertim cùm Attagen sit palustris, hæc non item. Vide an eadem auis sit, quam Longolius Attagenem putauit, cuius uerba recitauimus in Grygallo. Hæc omnia Ornithologus, qui sanè & dum Attagenem palustrem uocat, Attagenem nouisse minimè uidetur, est enim montium incola, ut suo loco scripsimus.

[a] In descrip. Regni Scotiæ

Galli Scotorum forma.

Morhenna Anglorum. Gallus ericarum.

Gallus palustris cum gramine cyperoide.

DE GALLO PALVSTRI
Cap. XVI.

E Gallo paluſtri Ornithologus ſic ſcribit: & hanc exhibet iconem: Auis, quam Scoti, (& Angli quoque, ut conijcio) vocant Gallum paluſtrem, ane mvvyrcok, Germanicè ſcripſerim ein Murhan, Attagenis hiſtoriæ ſubijcienda videtur. Nam & in ſummis delicijs habetur, & in locis paluſtribus (vnde nomen) paſcitur, & corpus ei ſubruffum, aut ſubflauum, undiq; punctis nigricantibus diſtinguitur. Supercilia, & barbulæ è membrana rubente, ut in reliquis ferè Gallis ſylueſtribus nulla. Effigiem eius ad nos è Scotia mitti doctiſſimus vir Io. Ferrerius Pedemontanus curauit. Haud ſcio, an eædem ſint aues, de quibus Hector Boethius in Scotiæ deſcriptione ſic prodidit: Sunt in Scotia Galli, Gallinæq; Sylueſtres vocati, qui frumento abſtinent, & enaſcentibus tantùm minutiſq; cytiſi folijs veſcuntur, humanæ gulæ perquam ſuaues. Gybertus Longolius Gallinæ ſylueſtris quoddam genus uocat Kurbenn, quaſi Murhenn: quam Meleagridem, ſeu Africanam Gallinam interpretatur: quæ itidem in paluſtribus locis verſatur. Sed Athenæi deſcriptio Meleagridum, Scoticis paluſtribus iam dictis non conuenit. In epitome dubitat, an ſit Lõgolij Gallina paluſtris.

DE CAPO
Cap. XVII.

HAVD immeritò fortassis separatim de Capo scribemus, quod propter corporis immutatam temperiem, testiculis nempe priuatus nomen immutauerit, pullorum propagationi prorsus inidoneus factus, & ad mensæ vsum duntaxat propter carnis præstantiam seruiat. *Ordo.*

SYNONYMA.

SVNT qui Barbur Hebraicā vocem Capum interpretentur: sed hi Capum cum Gallo confuderint, ut alij etiam nonnulli parum Latini fecerunt, ut suo loco admonuimus, cùm tamen, teste M. Varrone in Gallinaceo genere villatico Capi semimares dicantur, quòd sint castrati. Quare ineptè ab Isidoro scriptum est, Gallum à castratione vocari. Nititur autem eo solùm argumento, quod ueteres absciſſos vocarent Gallos, uel ex malè intellecto [a] Martiale, qui alibi ait, sub lemmate Capo: *Barbur.* *[a] Lib. 13.*

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus.
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

hoc est, castratus, ut erant Cybeles sacerdotes, Galli appellati, unde idem rursus.

Succumbit sterili frustra Gallina marito,
Hanc matris Cybeles esse decebat auem.

hoc est, hanc potiùs Cybelę dicare debebant, nempe castratum, cuius castrati etiam essent sacerdotes, quàm Gallum: non autem, ut Ornithologus exponit, hæc potiùs, & propriè debebat vocari Gallus. Haud me tamen latet, Capum à Petronio Arbitro Poëta antiquissimo Gallum dici, sed cum additione spadonis. Quod modo ad nomenclaturam Græcam attinet, nullam prorsus reperio. Latini Capum dicunt, aut Caponem. Longolius Capum rectiùs dici asserit: En tibi, inquit in dialogo eius Pamphilus interlocutor, Capones, ut euirati neque vocem edunt, neque Gallinis molesti sunt: vbi mox ipse Longolius: Ego illos non Capones, sed cum Varrone, & Columella libentiùs Capos vocauerim. Ex recentioribus quidam Capum Gallinaceum dixit; at per pleonasmum. Sat est enim Capum dixisse. Apud T. Vespasianum Strozzam eiusmodi periphrasis de Capo legitur. *Martialis explicatus.* *Gallus spado.*

Tum Gallinarum pulli, quos villica lapso
Reddidit eunuchos anno, cristasq; recidit

Quod verò Albertus Gallinaceum (intelligit autem Capum) veteribus Paponem dici scribit, id somniasse videri potest, quando apud nullum classicum scriptorem tale reperire fit. Italicè nominatur Cappon, seu Cappone: Gallicè Chappon, Germanicè Kappun, Kapaun, Kaphan; Anglicè Capon: lingua Abissina Capi dicuntur Aroazes. *Papo.*

GENVS. DIFFERENTIAE.

QVOT Gallorum genera sunt, totidem etiam Caponum esse possunt. Etenim omnes castrari queunt. Sola etiam castratione Capi à Gallinaceis differunt. Capis tamen iuba est maior, quàm Gallis, & caudæ pennæ longiores. Vox demiſſior, & rauca. [b] Scaliger testatur, sese Capum habuisse insigni magnitudine, ac propterea certum conuiuam, qui cùm ater fuisset totus, anno quarto factus fuit candidus, quanquam erant alij, quibus nulla pluma nigra fuerat, An uerò Capis pennarum colores immutari quid peculiare sit, an uerò id, quod Scaliger scribit de suo Capo, fortuitò euenerit, quod magis credo, quispiam dubitare possit. *Capi ut à Gallis differat.* *[b] In cōment. l. 5. Theoph. de Plant. caus.*

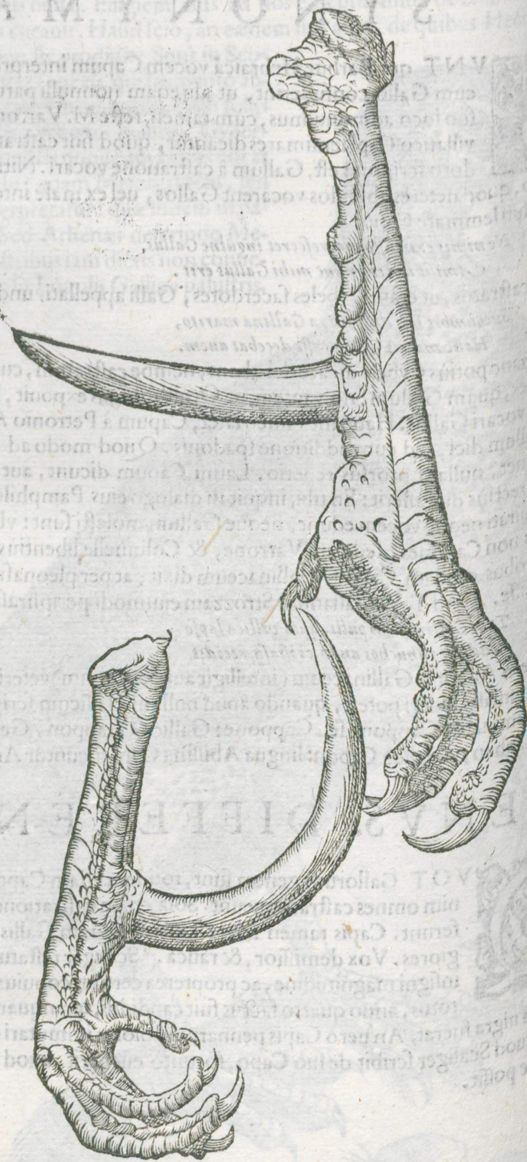
FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

Orma Capis cum Gallis eadem, niſi quòd illis iubæ, & caudæ pennæ maiores ſint, & criſta careant, & calcaria in maiorem molem excreſcant vt in adiectis duabus carcarium iconibus eſt uidere. Quem hîc primo loco depictū dabimus, capite, collo, dorſo toto, pectore, & ventre coloris erat caſtanei, iubæ pennæ erant nigræ, nigra item cauda, & alæ, ſed quarum remiges erant ſubluteæ: pedes cinerei. Altera pictura Capi monſtrifici eſt, tribus pedibus inſtructi, qui tamen pes tertius duos tantummodo digitos habebat, at longiores multò quàm in alijs. Color ſuperiori ferè contrarius. Huic enim color erat totus niger, ſed iubæ pennæ duplicis coloris, nam maiores pennæ ferrugineæ, minores erant aureæ. Remiges alarum candidæ. Cauda nigra. pedes lutei. Adijcie mus etiam inteſtinum cum duabus ſuis appendicibus, nempe inteſtinis cæcis, quæ Anatibus & Anſeribus, ſimilibuſque alijs etiam ſunt cōmunia, item miſenterium ſeu lactes Columbi Cyprij.

Capi monſtrifici deſcriptio.

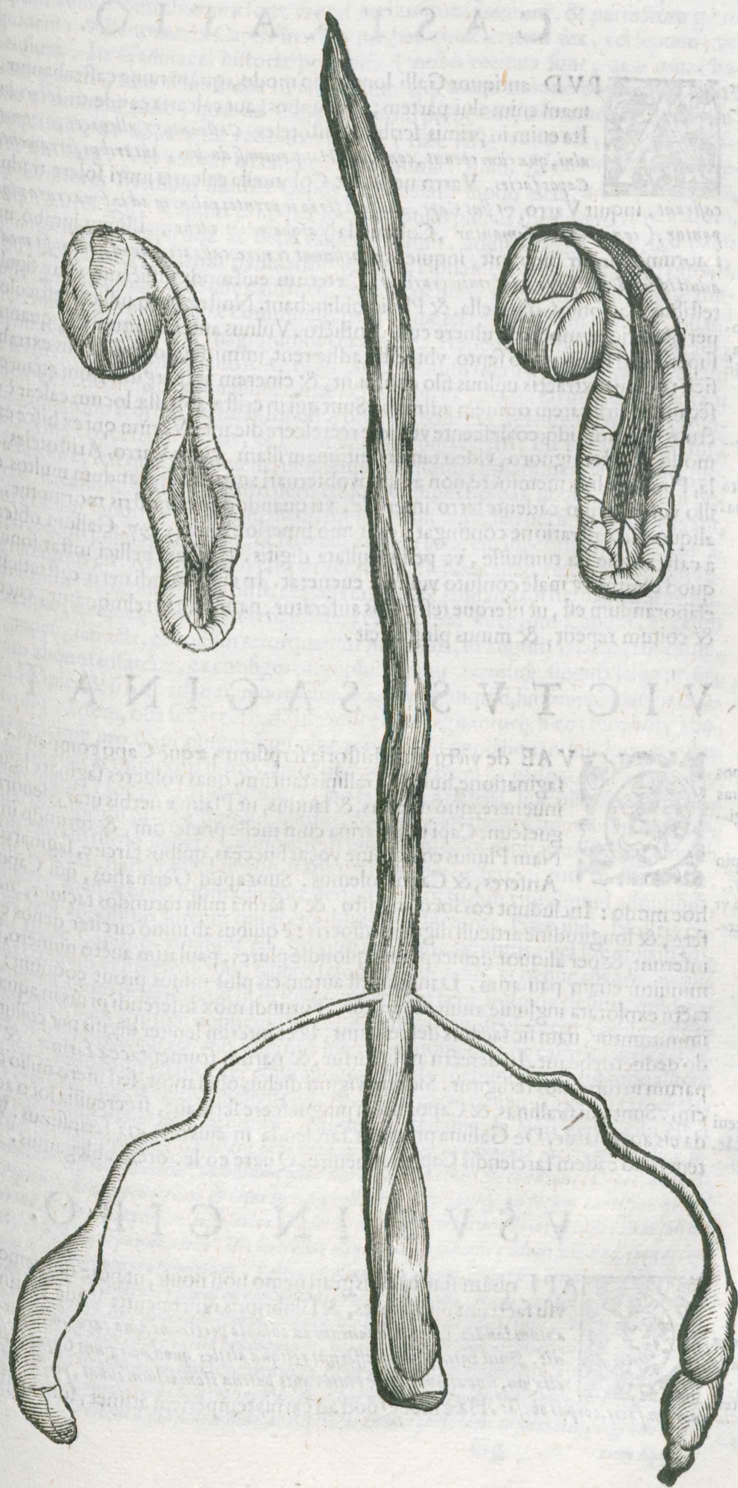

Capus cum gramine alopecuroide.

Capus tripes cum bromo sterili.

CASTRATIO.

Veteres vt Capos castrarent.

APVD antiquos Galli longè alio modo, quàm nunc castrabantur. Nouissimam enim alui partem, aut lumbos, aut calcaria candenti ferro inurebant. Ita enim in primis scribit Aristoteles. *Castrantur Gallinacei parte nouissima suæ alui, quæ cùm coeunt, concidit. Hanc enim si duobus, aut tribus ferramentis adusseris Capos facies*. Varro uerò, & Columella calcaria inuri solere tradunt. *Gallos castrant*, inquit Varro, *vt sint Capi, cadenti ferro inurentes calcaria ad infima crura vsq; dum rumpantur*, (*ignea vi consumantur*, Columella) *atque extet vlcus*. Plinius lumborum, atque imorum crurum meminit, inquiens: *Desinunt canere castrati, quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus*. Cæterùm eiusmodi inflictum vlcus figulina creta, testibus Varrone, Columella, & Plinio oblinebant.

Villicæ nostræ ut Capos castrẽt.

Nostræ uerò uillicæ testiculos euellunt per posteriora, modico vulnere cultro inflicto. Vulnus autem tantum fit, quantum digito superius ad lumbos sub septo, vbi testes adhærent, immittendo, & singulis extrahendis sufficit: quibus extractis uulnus filo consuunt, & cinerem inspergunt, tum etiam cristam resecant, ut uirilitatem omnem adimant.

Calcar recrescit.

Sunt qui in cristæ abscissæ locum calcar è crure exectum inserant, idq; coalescente vulnere recrescere dicant:

Quæ castratio optima.

Verùm qui ex hisce castrationis modis præstet, ignoro, video tamen antiquam illam, cuius Varro, Aristoteles, Columella, Plinius, alijq; meminêre, non amplius obseruari: quare suspicandum multos ex inflicto illo vulnere cum cadente ferro interijsse, vti quandoque ex nostris moriuntur, si erratum aliquod in castratione contingat: quinimo superiori anno 1597. Gallum obseruaui mox à castratione ita tumuisse, vt pellis pulsata digitis, tympani bellici instar sonum ægerent: quod erratum à malè consuto vulnere euenerat. In eiuscemodi uerò castratione omnino elaborandum est, ut uterque testiculus auferatur, nam si alter relinquatur, cucurit, canit, & coitum repetit, & minus pinguescit.

VICTVS. SAGINATIO.

Qui Capos & Gallinas prius saginarint.

QVAE de victu Galli historia scrpsimus, æquè Capo competunt, at quę de saginatione, huic, & Gallinis tantùm, quas volucres saginare liguritores ipsi inuenere, quò unctiùs, & lautiùs, ut Platinæ uerbis utar, deuorarent.

Capi ut pinguescant.

Pinguescunt Capi milij farina cum melle præsertim, & turundis in cibo datis. Nam Plinius eo nomine vocat bucceas, quibus farcire, saginareq; Gallinas, Anseres, & Capos solemus.

Germani vt Capos farciant.

Sunt apud Germanos, qui Capos saginant hoc modo: Includunt eos loco angusto, & è farina milij turundos faciunt, magnitudine ferè, & longitudine articuli digiti mediocris: è quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt, & per aliquot deinceps dies quotidie plures, paulatim aucto numero, qui postea minuitur etiam paulatim. Dandum est autem eis plus minus prout coquunt: concoctio tactu explorata ingluuie animaduertitur. Turundi mox inserendi priùs in aquam, aut lac immittuntur, nam sic faciliùs descendunt, licet interim leniter digitis per collum premendo deduci debeant. In defectu milij furfur, & parum frumentaceæ farinæ, & milij etiam parum in turundos redigitur. Sic ferè viginti diebus obesantur, sed mero milio quatuordecim.

Vt breui pinguescãt.

Sunt qui Gallinas, & Capos breui pinguescere scribant, si cereuisia loco aquæ bibenda eis apponatur. De Gallina priuatim farcienda in eius historia scripsimus. Videtur autem ratio eadem farciendis Capis conuenire. Quare eò lectorem ablegamus.

VSVS IN CIBO.

Gallinaceæ carnis laus.

CAPI quàm sint in cibis grati nemo non nouit, ut pote qui remoto Veneris vsu facti sint pinguiores, & salubrioris nutrimenti: Vnde Platina: *Omnium fo auium laudes*, inquit, *quantum ad obsonia pertinent, vna caro Gallinacea comprehendit. Quid enim popinis afferunt reliquæ altiles quod non vnus Capus in se habeat, siue elixum, siue assum velis? Huius auis patina stomachum iuuat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat*. Hæc ille:

Carnis temperies.

Quod ad carnis temperiem attinet, sunt in quatuor qualitatibus

litatibus temperati, quare multùm alunt, & venerem augent, teste Isaac, qui alibi etiam Capum auibus omnibus præfert, vt qui melius nutrimentum, & perfectum generet sanguinem. Villanouanus Capos in cibo probat circa ætatem sex, vel septem, vel octo mensium. In Gallinacei historia permulta à nobis recitata sunt, quæ omni harum auium generi, tum salubritatis in cibo, tum apparatus ratione communia sunt: itaque hîc ea tantummodo, quæ ad Capos priuatim pertinent, afferemus. Quod modò ad coquendi, ac apparandi rationem attinet, hæc sanè varia est, & pro cuiusque libitu instituta. Vel autem elixantur, vel assantur. Iulius Alexandrinus inter recentiores scriptores Medicos illustris Capos subsequenti modo elixans medici potiùs, quàm coqui partes agit. Capum priùs per se elixat, huius pulpas, præcipuè verò alarum, ac pectunculorum cum apij unà ac betæ radicibus sumit. addit caseum, & friati panis parum, oua sex circiter, vuarum passularum aliquid, cinnamomum, zinziberis, piperis, caryophillorum quantum satis esse existimat, butyri cochlear magnum: componit omnia simul, comminutis priùs, quæ comminui, tritis, quæ teri debeant, in massam, quam deinde in offas diuidit figura, & magnitudine ouali ferè. Rapeolos, inquit, multi uocant, quòd ex friatis priùs id epuli genus fortè rapis concinnatum fuerit, dein minutim etiam concisis herbulis, demum & animalium carne. Has tenui ex subacta farina, quam pastam vocat aliquoties, folio seorsim singulas inuoluit offulas, eodem Capi iure recoquit: exemptis, patinæq; iniectis caseum infriat, & calidi affundit butyri satis. Est verò talis mixtura plurimæ alimoniæ, sed quæ sanguinem, ut ipsemet attestatur, inflammet, vitiosumq; succum generet, meatusq; obstruat. Nostri uerò coqui eiusmodi herbas, ut quæ ingratum potiùs, quàm gratum saporem carni concilient, minimè adijciunt, sed uel simpliciter elixant, vel ex caseo recenti pillulas adijciunt, & friatum caseum veterem superinspergunt: qui sanè cibus gratissimus est. Molesta uerò etsi pariter, multiq; laboris assatio est, quam idem Iulius Alexandrinus præscribit paulò pòst, elegans tamen, & laudanda, si herbas eas antè nominatas excipias. Coques, inquit, eadem materia conclusum integrum Capum, excepto quod alæ, pedesq; iefracti, & collum retorquentur in corpus, ut angustiùs iaceat: ouorum luteis duratis aliquot infarcies, ea configes caryophillis binis, ternisuè, singula salita priùs, tum pruna accipies, & si hæc ad manus non sunt, uuæ passæ, aliquid, limonijuè tenuius concisi, aut utriusq; partem, oua sex ferè: tudicula miscentur, agitanturq; hæc: tum butyri bene recentis adijcitur pro Capi pinguedine plus minus, sed quod liquaminis tamen instar efficiat, hoc madescet immersus intus Capus: postremo factum ex eadem farina imponetur vasi operculum. Hoc modo immittitur furno farinacea patella, siue olla, siue testa, siue escarium uas id, ouorum priùs albumine illitum. *Si anniculus fuerit Capus*, non ante tertiam horam extrahi furno debet. Cautio erit, si quid furni calore agitatius factum effundi visum fuerit, vulgata charta nostra texisse, statim id reprimere efferuescentiam illam solet. Calidum inferre mensæ uult. Nonnulli ante perfectam cocturam vini aliquid affundunt, conuiuisque iam apposituri luteum oui aceto dilutum adijciunt. Hæc ille. Nostris coquis in ueru assare Capones vsitatum est, & cum uel malis aurantijs, uel limonijs in frusta conscissis conuiuis exhibere. Quod si uerò sese offerat occasio, vt neque elixare, neque assare ad ignem Capum queamus, uti fit in longo itinere, vbi sæpè hospitia desunt, tunc domo abeuntes chalybem ignitum nobiscum feremus, eumque in deplumem Capum, ac exenteratum inijciemus, accuratè vno, alteroue mantili obuoluentes, ne calor euanescat: sic enim esui aptum reddemus etiam inter equitandum, modò meminerimus subinde alitem uersare. Verumenimuero tetro inficietur odore, sed ferendo tamen, ac grato famelicis. Iam de præparationis varietate dicendum. Mirause Catellanicum lauti genus cibi est à Platina his uerbis descriptum: *Catellani gens quidem lauta, & quæ ingenio, ac corpore Italicæ solertiæ haud multum dissimili habetur, obsonium, quod mirause illi vocant, sic condiunt: Capos, aut pullastras, aut Pipiones, bene exenteratos & lotos in veru collocant, voluuntq; ad focum tantisper quoad semicocti fuerint. Inde exemptos, ac tessalatim diuisos in ollam indunt: amygdalas deinde tostas sub cinere calido, abstersasq; lineo panno, terũt. His buccellas aliquot panis subtosti addunt, mixtaq; cum aceto, & iure per cribrum setaceum transmittunt. Postea in ollam hæc omnia, inspersoq; cinnamo, zinzibere, & saccaro multo, tam diu efferuere simul in carbonibus procul à flamma, lento igne permittunt, quò ad iustam cocturam peruenerint, miscendo semper cum cochleari, ne seriæ adhæreant. Hoc nihil suauius esse memini. Multi est alimenti: tardè concoquitur, hepar, & renes concalefacit, corpus obesat, ventrem ciet.* Idē [a] alibi cibaria alba, seu leucophaga, delicatissima ex pectore Capi parare docet: *Cibarium albũ*, inquit, *quod aptius Leucophagũ dicetur, hoc modo pro duodecim conuiuis condies: Amygdalarũ libras duas per noctem aqua maceratas, ac depilatas in mortario bene tundes, inspergendo modicum aquæ,*

Rapeolus quid.

Capus assādº cur chartæ inuoluatur.

Mirause Catellanicum.

[a] L. 6. c. 41 & 42.

Cibarium album ex Capo.

eum aqua, ne oleum faciant. Deinde Capi pectus exoſſatum in eodem mortario conteres, indeſque excauatum panem, agreſta priùs, aut iure macro remollitum. Zinziberis prӕterea vnciam, ac ſaccari ſelibram addes, miſcebiſque hӕc omnia ſimul, mixtaque per excretorium farinaceum in ollam mundam tranſmittes. Efferueat deinde in carbonibus lento igne facies, cochlearique ſӕpe agitabis, ne ſeriӕ adhӕreat. Coctum vbi fuerit, aquӕ roſaceӕ vncias tres infundes. Ad menſam, aut in patinis vbi caro fuerit, aut ſeorſum, aut minoribus mittes. Quod ſi in Capos fundere inſtitueris, quò lautius videatur, mali Punici grana ſuperinſpergito. Idem ſubſequenti capite cibarium album Catellonicum ex pectore Capi deſcribit, hoc modo: *Farinam optimi riſi cum duabus metretis lactis caprini in cacabo ad ignem ponito, procul flamma, ne cibum concipiat. Pectus deinde Capi eodem die mortui, ac ſemicocti in quӕdam quaſi ſubtiliſſima fila diuidito, inditaque in mortario duobus eo amplius tribus ictibus, paſtillo contundito. Vbi lac dimidium horӕ efferbuerit, hoc idem pectus in fila redactum cum libra ſaccari indes, efferuereque horas quatuor patieris, agitando ſemper condituram cochleari, cui hӕrebit, vt terebinthina, vbi decoctum fuerit. Aquam poſtremò roſaceam, vt in ſuperiore infundes, patinaſque facies. Nec erit ab re ſi ſaccari aliquid inſpergas: nulli enim cibariorum, vt aiunt, ſaccarum aduerſatur.* Cibarium croceum ex [b] eodem: *Pro duodecim,* inquit, *conuiuis libram amygdalarum cum membranulis tundes, his Capi elixi, aut cuiuſuis bonӕ alitis pectus, ouorum vitella quatuor, ſaccari ſelibram, Cinnami, Zinziberis parum, croci pluſculum contraria addes, ac iure pingui, ac agreſta diſſolues. Diſſoluta in cacabum per ſetaceum excretorium infundes, facitoque procul flamma in carbonibus efferueant, agitando ſemper cochleari. Ad horam ebulliant neceſſe eſt. Sunt qui inter ebulliendum duas vncias liquaminis, aut butyri recentis indant. Patinis aromata inſperges. Alit hoc, etſi tardè concoquitur, obeſat, venerem ciet, hepaticis, & cardiacis prodeſt.* Eodem item libro eſitium ex carne prӕſcribens, *Sunt etiam,* inquit, *qui pectus Capi tunſi non incommodè addant.* Id verò eſitium tale eſt: *Pro decem conuiuis libram abdominis porcini, aut vitulini bene elixato, coctam, ac conciſam cum ſelibra caſei veteris, pauco etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene conciſis, pipere, zinzibere, caryophillo miſceto. Hӕc omnia farina bene ſubacta, ac in tenuiſſimum folium redacta ad caſtaneӕ magnitudinem inuoluito, inuoluta in iure pingui, ac croceo decoquito. Parum cocturӕ requirunt. In patinas traducta caſeo trito, & aromatibus dulcioribus aſpergito, Fieri, & hoc edulium ex pectore Phaſiani, Perdicis, aliarumue altilium poteſt.* Deſcribit denique eſitium ex pelle Caporum. Capum ubi elixaueris, pellem circunquaque abſcindes, & eam maximè, quà collum integitur. Conciſam, ac in fruſta diuiſam rurſum in iure pingui per ſemihoram decoques, addito croco, quo coloratius fiat: in patinam tranſlatum aromatibus, & caſeo trito conſperges. Baltaſar Stendelius ſcriptor Magiricӕ Germanicus docet, quomodo paſtillus è Capo fiat, de quo antè egimus. [c] Apicius in minutal Apicianum teſticulos Caponum adijcit, Gallis nimirum, dum caſtrantur exemptos.

Cibarium album Catellonicũ.

[b] *Lib. 7.*

Cibarium croceum.

Eſitium ex carne.

Eſitium ex pelle Caponum.

[c] *L. 4. c. 3.*

VSVS IN MEDICINA.

VNT qui tanquam ex Dioſcoride, alijſque authoribus medicas facultates Capo attribuant, quas illi Gallinaceo aſcripſerant, obſcuri nempe authores, quos per linguӕ Latinӕ imperitiam pro Gallinaceo Capum interpretari diximus. Et quamuis eiuſmodi uires Capus quodammodo ſubminiſtrare poſſit, tamen ad uictus rationem idoneam tantummodo vulgò à medicis tum caro, tum ius eius in quocunque fermè morborum genere, maximè in quibus uirium ratio habenda eſt, prӕſcribitur: medici enim quotieſcunque deiectas uires ӕgrotantium excitare volunt, medicamentum dant, quod ex carnibus Caporum, & Perdicum conficitur. Sunt qui, inter quos eſt Aloyſius Mundella doctiſſimus inter neotericos medicus facilè corrumpi dicant, ſi aliquo notabili tempore moretur, neque ita ӕgrotos alere, ſed is vel id de extremè laborantibus, qui carnem hanc maſticare nequeunt, dixerit, vel ſibi ipſi aduerſatur, ut qui ſcribat, ſe ӕgroto cuidam maligno laboranti morbo, cùm iam ſigna concoctionis apparerent, modò Turdum, modò unum, aut alterum oui uitellum, modò Caponis carnem contuſam conceſſiſſe potiùs, quàm ſecuritàs uituli. Item deſcribens hiſtoriam iuuenis cuiuſdam bilioſi febricitantis continuè à ſecurati. Victus ratio, inquit, fuit caro Caponis iuuenis per diem ante mactati cum ſeminibus melonum contuſa, necnon panis in eiuſdem iure optimè incoctus ad uirium, (quӕ debiles in eo valde erant) robur conſeruandum. Iuris Caponum in primis plurimus apud medicos vſus eſt, maximè quod conſumptum dicunt, vulgò conſumato, alij deſtillatum

Capus quõ in medicina vſum prӕſtet. Vires ӕgrotantium, vt reſtituatur.

Iuuenis febricitantis victus.

ſtillatum, alij aquam carnis. Id enim ad reſtaurandas ocyus ægrorum uires ſatis lau-
dari non poteſt. Obſcurus quidam ex Capi iure mirè uires recreari pollicetur, ſi uel
cochlearium paruum inde ægrotus ſorbeat. Capum ueterem, inquit, para, exentera,
totum cum oſſibus comminue. Tum in uaſe bene obturato vitreo, aut ſtanneo per
ſex horas bulliat, adiecto etiam auro, ut annulo, uel numiſmatibus aureis. *Fieri*, in-
quit Platina, *ius conſumptum, aut ex Phaſiano, aut ex Perdice, aut ex capreolo, aut ex Pipioni-
bus, aut ex Columbis ſyluaticis poteſt. Si ex Capo voles, cacabum ſumes, qui aquæ metretas qua-
tuor contineat. Huic Capum fractis & comminutis oſſibus indes cum vncia ſuccidiæ macræ, pi-
peris granis triginta, cinnamo pauco, nec nimium tunſo, tribus, vel quatuor caryophillis, ſaluiæ
laceræ trifariam folijs quinque, lauri duobus. Sinite hæc efferueant horis ſeptem, vel donec ad
duas ſcutulas, vel minus redigantur. Caue ſalem indas, aut ſalita, ſi ægrotantium cauſa fiat. Pa-
rum aromatum nil vetabit, quo minus ægroto etiam apponatur. Senibus hoc, & valetudinarijs
detur.* Hæc ille. Noſtræ mulierculæ Capum, uel pullaſtrum ſimul cum oſſibus con-
tundunt, ac tam diu in ſuo iure decoquunt, donec ad exiguam quantitatem ius rediga-
tur, & cremoris albi veluti ſubſtantiam acquirat, idque ægris debilioribus potandum ex-
hibent cum feliciſſimo ſucceſſu. Sed hunc coquendi modum improbat doctiſſimus, &
admodum Reuerendus F. * Euangeliſta Quatramius ſereniſſimi piæ memoriæ Herculis
Ferrarienſium Ducis horti præfectus, & in arte diſtillatoria verſatiſſimus amicus noſter
veteranus. Vult autem Capum integrum decoqui per aliquod tempus, iuſque quod ab
eo defluit, dum eximitur, colligi (id enim reliquo alio præſtantius iudicat) Capum ue-
rò fortiter comprimi, vt humiditatem omnem ędat: ſi uerò, ut fit, puluerem cordia-
lem admiſcere placeat, eum cum reliquo iure magis aqueo diſſoluere iubet. At licet
hunc coctionis modum minimè improbârim, probare tamen non poſſum. Siquidem
Caponis integri coctio multum aquæ requirit, quæ ad paruam quantitatem, quæ ægro
exiberi debet, redigi quàm citò, ac facilè nequit: neque uerum etiam eſſe exiſtimo
id ius, quod in exemptione defluit, cætero præſtare. Alij uerò Capum accipiunt, uel
Gallinaceum tenerum, vel Gallinam, decoquunt, contundunt, totum id uaſe recon-
dunt, igne ſubiecto per alembicum, uel duplici uaſe deſtillant, qui modus quàm ma-
ximè paratu facillimus. Quod ſi æger peſtilentia laboret, periti medici ſimul herbas
adijciunt Caponis coctioni inſtituto ſuo congruentes, quales ſunt meliſſa, ſcordium,
bugloſſa, borrago, carduus benedictus, cicoria, endiuia, acetoſa, ſcabioſa, tormen-
tilla, flores nympheæ, violarum, bugloſſæ, borraginis. Andreas à Lacuna circa finem
libri de peſte, Capo generoſus, inquit, in aqua pura diſcoquitur cum folijs borraginis, &
bugloſſi ana m. I. conſeruarum de violis, roſis, boragine, & bugloſſo ana ℥. ij adijcia-
tur etiam nonnihil de illis, quæ cordialia vocant, contritum. Deſtillatum inde li-
quorem in diplomate (balneo Mariæ) cum puluere diaſantalon mixto propter odo-
ris gratiam, propinabis creberrimè. Sunt qui aurum ſignatum, torques, laminas, ſi-
ue bracteas auri eiuſmodi decoctis adijciant, nec deſunt, qui abſoluta ſublimatione
candens ferrum aliquoties extinguant. E quibus quid coctura decerpi poſſit præter
ſordes, aut hydrargyrium, non video: ſcitèque dixit Trincauella olim præceptor meus,
aurum exhilarare ſpiritus omnes, cùm quis in crumena eo abundauerit. Paradigma
hoc Florentinis medicis fuit uſitatum in eodem caſu. Accipe duos pingues Capos, &
bene ſaginatos. Vnum coquito ad diſſolutionem propemodum, contunde, & expri-
me vehementer, expreſſum ius conſerua: poſt accipe ſecundum Capum, hic unica
tantùm ebullitione bulliat, vt paulum molleſcat, in partes diſſeca, & contundito. Fun-
do uaſis inijce borraginis manipulos duos, quibus inſterne panis ſimilacei albiſſimi, & le-
uiſſimi medullam, quæ totum Capi primi ius abſorpſerit antè aſſeruatum. Pani ſuperpo-
ne ſecundum Caponem in fruſtula diſſectum, & ſic deſtillationi committe. Attamen ſa-
tius fuerit cucurbitam vaſe uitreo figulino conflari, ne aduratur ob liquoris penuriam, gu-
ſtuiq; minus voluptatis creet. Cauendum quoque, ne extrema deſtillationis cum priori-
bus confundantur, cùm ingratiſſimi ſaporis ſic permixta ſint euaſura: ſed ſeorſim colligan-
tur. Paradigmata huiuſmodi aquarum paſſim varia apud practicos extant: collecti ſimul re-
peries parte ſecunda Euonymi Philiatri à Vvolfio publicata, quo lectorem ablegamus. Hac
ratione euocatus ſuccus ignea ui concoctionem ſubit haud ita multo magnoque negotio
ob partium tenuitatem, qua facilè ita carnibus detractæ per ſe concoquantur: Simul ipſe
ventriculi calore euictus breui iecoris quoque ſanguificam facultatem promptè ſuſcipit
ſuccus, ac per quàm citò alens ſuſtentat labentes ſæpè iam vires, idcirco inſigniter debili-
bus datur in morbis magno plerunque uſu. Nonnulli præterea quibuſuis morbis, capitis

Ius conſumpti ex quibus auibus fiat.

Iuris cõſumpti coctio.

* In proœm. lib. de Theriaca.

Ius conſumptum cõtra peſtem.

Aurum vt ſpiritus recreet.

Paradigma Florentinorum.

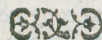
præſertim, & frigidis, & cum uirium imbecillitate, deſtillatas eiuſmodi Caporum aquas laudant. Ornithologus ſe colicis affectibus prodeſſe expertum aliquando tradit, ijs maximè, qui flatuoſi ſunt. Aqua enim deſtillata aphyſos redditur, ut non amplius inflet, ſi rectè parata fuerit. Adijcientur autem medicamenta alia, atque alia à perito medico pro affectuum varietate. Sed iſtæc de carnis, iuriſq; uſu dicta ſufficiant. Adipis peculiaris quædam in colico affectu uis eſt, ſi Ornithologo credimus, qui ex libro manuſcripto virum quendam nobilem in hoc malo poſt multa remedia fruſtra tentata, liberatum tandem atteſtatur epoto cyatho (duarum, aut trium vnciarum) pinguedinis Capi pinguis decocti in aqua, (ut fit ad cibum) abſque ſale: oportet autem, inquit, pinguedinem iuri innatantem ſeparatam bibere quàm calidiſſimam. Marcellus uerò ei, qui patitur uarices, ſeui hircini ſelibram, & adipis è Capo libram ſimul permiſcet, & in linteo die Iouis cæroti more apponi iubet, & potenter ſubuenire pollicetur. Sed tale medicamentum non caret ſuperſtitione: cur enim die Iouis potiùs, quam alio exhibet? Obſcurus quidam ad fiſtulam, cùm emortua eſt (*ſic loquitur, hoc eſt, ut mihi uidetur*, cùm nullus in ea dolor perſentitur) pelliculam interiorem ventriculi Capi, quæ abijci ſolet, in ſole torrefactam terit, & inſpergit. *Sunt qui oſſa crurum compoſitis ad alba mulierum* profluuia medicamentis admiſceant. Græci aſſerunt fabæ ſemina Caporum ſanguine macerata ab aduerſantibus herbis immunia fore, & ſi pridie quàm ſeruntur aquæ ſimplici infuſa fuerint, citiùs naſcituras: ſin nitratæ aquæ, difficilem coctionem non habituras. Sed hæc ad agricolas, non ad medicos pertinent.

Adipis Capi facultas, & uſus.

Pellicula interior ventriculi Capi

Sanguinis mira uis.

Finis Libri Decimiquarti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimusquintus.

QVI EST DE AVIBVS, QVAE SIMVL SE PVLVERANT, ET LAVANT.

DE COLVMBIS IN GENERE. Cap. I.

RAECLARISSIMVM, vtilissimum, decantatissimumq; genus Columbaceum illatam sibi à nobis iniuriam lamentabili suo murmure conqueritur, quòd qui dignitatis ordinē ubiq; fermè sequentes, Gallinaceis postposuerimus, cùm alioqui veteres omnes cùm sacros, tum profanos Columbas non minoris, quàm Gallinaceos æstimasse abundè constet: sanè & nos quoque priorem illis locum eramus assignaturi, nisi Columbæ præter quam quòd sese puluerent, quemadmodum & Gallinæ, etiam sese, teste Philosopho lauarent. Adhæc, ut cætera prætereamus, quædam quoque sunt, præcipuè ad oua spectantia, quæ licet vtrique generi communia existant, tamen in Gallinarum ouis, quæ semper in hominum manibus uersantur, magis conspicua sunt. Quod autem ad Columbarum encomia pertinet, ea non à corporis duntaxat, sed ab animi dotibus quoque proficiscuntur, undiquaque nobilissima: unde fortassis diuinus propheta [a] Esdras, *ex omnibus creatis volatilibus Deum sibi Columbam vnam nominasse* dixit. Et reuera Spiritus Dei baptizato Saluatori nostro apparere cupiens Columbæ potiùs quàm alteriùs volucris figuram induit. Quanti verò gentiles, ac in primis antiquissimi Romani has volucres fecerint, soluta pro eis vix credenda pretia attestantur. Varronis ætate singula paria ducentis nummis, & cùm eximia essent, singulis millibus sestertiorum vendebantur: quemadmodum & Columellæ temporibus sunt inuenti, qui quaternis millibus nummûm binas Columbas mercarentur. [b] Plinius etiam L. Axium equitem Romanum ante bellum ciuile Pompeianum denarijs quadringentis singula paria venditasse tradit, licet in omnibus exemplaribus, *& L. Axius vendicauit*, legatur, tamen & L. Axius venditauit rectè meo iudicio legit doctissimus [c] Budæus. Nam Varro de pullis earum agens, ita scribit: *Romæ, si sunt formosi, bono colore, integri, boni seminis, paria singula vulgò veneunt ducentis nummis, necnon eximia singulis millibus nummûm, quas nuper cùm mercator tanti emere vellet à L. Axio equite Romano, minoris quadringentis denarijs daturum negauit.* Si ergo singula Columbarum paria non semel mille sestertijs nummis vendita sint, & aliquando etiam mille, & sexcentis, id est, quadringentis denarijs, quis Gallinaceo generi eas non præferendas iudicet, cùm id nullibi, quod noui, ad tale pretium euectum fuerit? Quinimo Co-

Cur Gallinaceem genus Columbaceo author prætulerit.

Columbarum laus.

[a] *Lib. 4. c. 5.*

Romanorũ luxus in emendis Columbis.

[b] *L. 10. c. 37*

Axi⁹ eques quanti Columbas vendiderit.

Plinins correctus.

[c] *In pandect.*

RomaniColūbarum amore insanierunt.

lumbas ita celebrauit Romanorum luxus, ut Plinius ibidem multos earum amore insanijsse tradat, nobilitatemque singularum, & originem enarrasse. Quid? Harum causa Aelianus Carnos, & Illyricos bellum commisisse recitat. Nonne & apud nos nobiles familiæ ferè omnes Columbaria habent, in quibus habitant, educantur, ac nidulantur? Sed etsi nos emolumenti causa eas alamus, Gallos tamen, maximè autem Belgas, ac inter hos Batauos ferunt adeo Columbarum studiosos esse, ut uel quarta saltem eorum pars eas ad animum duntaxat explendum enutriat. Aiunt insuper eosdem, quotquot reperiri queunt Columbarum genera, diligenter inuestigare, magno semper mercari pretio, laudes singularum in publico, priuatoque conuentu, in quo patritios etiam viros pauperioribus sese immiscere minimè pudeat, modò de Columbis sermo sit, enarrare, adeo ut quod Plinius olim de Romanis, id nos etiamnum de Batauis dicere queamus, Columbarum scilicet amore insanire.

Batauorum erga Colūbas studiū.

Quæstus è Colūbis vnde petatur.

Quod si modò quæstum, quod iam plerique faciunt, consideremus, profectò Columbarum possessio vndiquaque utilissima est, cùm propter fimi, cuius ad cannabi conciliandum decorem, ac per consequens ingens pretium, apud Bononiensium agricolas magnus usus est, commoditatem, tum maximè propter pullos ijs potissimùm necessarios, qui iam uires à morbo recolligunt. Quamuis verò Columbarum fœcunditas, de qua abundè pòst suo loco agetur, longè minor sit, quàm Gallinarum est, maiorem tamen, teste Columella, quæstum dominis suis referunt: neque magna opus est cura, aut sumptu ad earum nutritionem, quippe quæ per hyemem tantùm, ac tunc per paucos menses (loquor modo de saxatilibus, quas pullorum causa duntaxat alimus) videlicet cùm diutinę niues agros cooperiunt, impendio domini alantur, cæteris anni temporibus victum ex agris quæritent.

Colūbæ maior quęstus quàm Gallinæ.

Quod modò ad dotes earum cùm corporis, tùm animi attinet, eæ profectò tantæ sunt, ut dicturo de eis calamus potiùs, atque carta, quàm verba sint defutura, quare sponte, ne in longum nimis abeat oratio, eas prætereo, solius tantùm castitatis earum mentione facta, quòd hæc prę alijs in hoc auium genere tàm à sacris, quàm profanis passim concelebretur, sic enim [d] sapiens: *Vna est Columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genitrici suæ.* Talis autem in ijs castitas cospicitur, vt coniugij fidem nunquam, nisi alterius morte violent. *Communem*, inquit [e] Plinius, *domum seruant, nisi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperiosos mares, subinde etiam iniquos ferunt, quippe suspicio est adulterij, cùm natura non sit.*

Columbarū castitas.
[d] Cant. c. 1.
[e] L. 10. et 34.

Columbarū mundities.

Munditiei corporis quoque maximam curam gerunt, quibus scilicet immunda omnia, ac maculata displicent: vnde pariter apud sapientissimum Regum legimus: *Aperi mihi soror mea, immaculata mea.* Idem etiam nobis fortassis tacitè innuit Ouidius, inquiens:

> *Aspicis, vt veniunt ad candida tecta Columbæ,*
> *Accipiat nullas sordida turris aues.*

Spiritus Sāctus Columbæ specie cur apparuerit.

Adeo ut, cùm animi, tùm corporis mundities in hisce auibus magis, quàm in alijs resplendeat: quare & Spiritus Sanctus in sacro Saluatoris nostri baptismo Columbæ specie apparuit. Quamuis uerò insuper simplicissimum vulgò animal Columba habeatur, ingenio tamen minimè caret, ut suo postmodum loco fusius apparebit. Illud modò prætérire non possum, quod [f] Plinius de ijsdem prodidit, nempe *inesse quendam eis gloriæ intellectum. Nosse credas*, inquit, *suos colores, varietatemq́; dispositam.*

Columbarum ingenium.
[f] L. 10. c. 36.
Columbini colli decus.

Hanc autem tanquā rem pulcherrimam, ac inspectu admirabilem complures celebrauêre. Conspicitur verò in collo earum potissimùm: de quo in primis Nero Cæsar disertissimè lusit hoc uersu:

Colla Tyberiacæ (Rodoginus legit Cytheriacæ) *splendent agitata Columbæ.* Videmus enim in eo colorem vnum, omnium colorum vniformitatem præ se ferentem, neque tamen oculus indagare potest, quis nam præcipuè sit ille color, an cæruleus, an luteus, an niger, an hyginus, an fuluus. Varietatis huiusce venustatem visui nostro iucundissimum [g] Apuleius flosculum appellat, inquiens: *Nunc Coruina nigredine cæruleus Columbarum colli flosculus æmulatur, vel cum guttis Arabicis obunctus, & pectinis arguti dente tenui discriminatur.* De eiusdem coloris diuersitate ita cecinit [h] Lucretius:

[g] L. 2. de Asin aureo.
[h] L. 2. de nat. rer.

> *Qualis enim cæci poterit color esse tenebris*
> *Lumina qui mutatur in ipso? propterea quòd*
> *Recta, aut obliqua percussus luce refulget.*
> *Pluma Columbarum quo pacto in luce videtur*
> *Quæ sita ceruices circum collumq́; coronat.*
> *Namque aliàs fit, vti claro sit rubra pyropo:*
> *Interdum quadam sensu fit, vt videatur*
> *Inter cæruleum virides miscere smaragdos.*

Et Lucre-

Et Lucretium imitatus Homerus Italus[i] Torquatus Tassus, puellam illam in omnes sese colores ad instar polypi conuertentem, quam magus Carolo, & Vbaldo itineris ducem promiserat, ut Rinaldum è faucibus Armidæ eriperent, depingens, à Columbino collo similitudinem eleganter admodum deprompsit, canens.

Crinita fronte essa dimostra, e ciglia
Cortesi, e fauoreuoli, e tranquille,
E nel sembiante à gli angioli somiglia,
Tanta luce iui par, ch'arda, e sfauille
La sua gonna hor'azura, & hor uermiglia
Diresti, e si colora in guise mille,
Si c'huom sempre diuersa à se la uede
Quantunque volte à riguardarla riede.

Così piuma talhor, che di gentile
Amorosa Colomba il collo cinge,
Mai non si scorge à se stessa simile,
Ma in diuersi colori al sol si tinge.
Hor d'accesi rubin sembra vn monile,
Hor di verdi smeraldi il lume finge,
Hor'insieme gli mesce, e uaria, e uaga
In cento modi i riguardanti appaga.

[k]Plinius item *Smeragdos Carchedonios ad inclinationem magis, & minus lucidos Columbarum plumis comparat*:[l] Aristoteles uerò Columbarum ceruices ad lucem refractam χρυσοειδεῖς, hoc est, auricolores sese offerre tradit, vt nimirum coloris splendorem, qui in auro pariter ad eandem lucem admodum varius est, nobis indicaret. Meminit quoque eiusdem rei D. Hieronymus: *Columbarum*, inquit, *colla ad singulas conuersiones colorem mutant*. Diuinus uerò [m]Psaltes, quod alij de collo dixêre, id de tergore quoque, & cauda prodidit, cùm ea *adinstar auri rutilare* dixerit. Iucundissima autem hæc colorum varietas tam incertos aspicientes reddit, ut[n] Seneca, *falsi coloris speciem, & ponere & sumere* scripserit. Sed &[o] Martianus, *Arcesilas*, inquit, *collum intuens Columbinum dubitabat, siquidem hac permotus varietatis incertitudine amplius astruere ἀκαταληψίαν* cœpit, id est, *incomprehensibilitatem*. Proinde etiam M.[p] Tullius contrariæ scilicet sectæ, inquit ad Hortensium: *Neque verò hoc loco expectandum, vt de remo inflexo, aut de collo Columbæ respondeam. Non enim is sum, qui quicquid videtur, tale dicam esse quale videatur*; & rursus. *Nam & in remo sentio non esse id, quod videtur, & in Columba plures videre colores, nec esse plus vno*. Quæ sanè colorum ficta uarietas maximam Columbis pulchritudinem conciliat, quamuis tamen nisi illustrante sole vix uideatur, in cuius uidelicet deliquio colorata omnia sua priuantur uenustate. Sunt tamen qui existiment diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasq; superficies ex diuersarum pennularum portionibus radiantes. Plurimi uerò unius coloris esse illam uarietatem, sed uarijs aspectibus variè illustratam sub differenti specie oculis sese exhibere: rationem eius esse quòd mouendi vim à luce suscipiat, quod uerò amplius ab illa moueatur, amplius & ipse sese moueat. Vt ut est eiusmodi pennarum decor efficit, vt inter pulchellas aues connumerari Columbæ queant, &[q] Cicero plumas versicolores Culumbis à natura ad ornatum datas perhibet, & in sacris[r] literis, ut sponsæ pulchritudo denotetur, oculi eius Columbarum oculis comparantur. *Ecce*, inquit sapiens, *tu pulchra es, amica mea, oculi tui Columbarum*. Et[s] mox infrà enarrans sponsa sponsi sui pulchritudinem, similiter eius oculos Columbarum oculis comparat: *Oculi eius*, inquit, *sicut Columbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima*: Et aliàs dixerat idem sapientissimus Rex: *Propera, amica mea, Columba mea, formosa mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, ostende mihi faciem tuam*. Cæterùm si cuncta, quæ de Columbarum laudibus dici possent, hîc adduceremus, in immensam nimis molem nostra abiret oratio, quare hîc uela contrahimus, illud interim admonentes, sub Columbaceo genere, quod[t] Philosophus περιστεροειδεῖς appellat, & domesticas, siue celares, ut uocat Columella, & feras, ut sunt Palumbes, Oenades, Liuiæ, & Turtures comprehendi, de quibus sigillatim postea agemus, à communioribus exorsi, quòd ad has omnia fermè, quæ omni Columbaceo generi in uniuersum communia sunt, referri optimè queant.

AEQVI-

[i] *Canto 15. Gierus. liber.*
[k] *L. 37. c. 5.*
[l] *L. de color.*
[m] *Psalm. 77.*
[n] *Lib. 5. nat. quæst. c. 5.*
[o] *De nupt. Philolog.*
[p] *Acade. 2.*
Colorata tãtùm in Sole splendent.
[q] *L. de finib.*
[r] *Cant. 1. & 4. c.*
[s] *Cap. 5.*
[t] *L. 5. Hist. cap. 13.*

AE QVIVOCA.

[a] *In Calig.*
Columbus gladiator.
Venenum Columbinum.
Columba martyr.
Columbæ sanctæ alterius nomen & miracula.
Monasteriũ Columbinum.
Lithospermon Colũba dictum.
Balearis insula maior Colũba dicta.
[b] *In Thes. Geogr.*
Colũba oppidum.
Liber Columba inscriptus.
[c] *Lib.1.*
[d] *Lib. 1.*

SVETONIVS[a] Tranquillus gladiatoris meminit, cui nomen erat Columbus, *cui C. Caligula*, vt eiusdem Suetonij verbis utar, *victori leuiter tamen saucio venenum in plagam addidit. quod ex eo Columbinum appellauit*. Columba Senonensis martyris nomen est, quæ ad prostibulum damnata, sed Dei ope defensa supplicium capitis subijt pridie Calendas Ianuarij anno 275. Fuit eiusdem nominis alia etiam virgo sanctitatis plena Reatina ex ordine Sancti Dominici, admirabili innocentia, cunctisq; uirtutum operibus ornatissima, quæ spiritu prophetiæ insignis innumeris ægrotis sanitatem restituit. Panem suis deficientem sępè multiplicauit. Puerum quendam desperatæ valetudinis, & iam semimortuum precibus suis ad uitam, sanitatemq; simul confestim reuocauit. Defixa in cælestium contemplatione sæpius extra omnes sensus rapiebatur. Cùm moraretur in monasterio, quod vocatur de nomine eius, nihil aliud unquam comedit, nisi herbas, nihil nisi aquam bibit: pane, vino, carne, piscibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouisq; abstinuit. Diuinitùs educta è cubiculo, in quo morabatur, undique obstructo, Perusiam peruenit. Obijt anno 1501. mutis multis vsum linguę, cæcis oculorum reddidit. Eius vitam Leander Albertus Bononiensis descripsit. Lithospermon à Romanis Columbam appellari inter nomenclaturas Dioscoridi adiectas legitur. Baleares, ut Mela habet, vel Balearides, ut Ptolomęus mediterranei maris insulæ sunt iuxta Hispaniam, hodie Mallorca, & Menorca Hispanis, teste[b] Abrahamo Ortelio indigitantur, quasi latinè diceres maior, & minor, quemadmodum eas Pomponius, & Procopius quoque nominant. Sic etiam distinguit eas Antoninus, qui maiorem Columbam, & minorem Nuram vocat. Columba Hyberniæ oppidum est, teste Beda, & S. Columbani patria. Columba inscriptus erat pro titulo liber cuiusdam Stellæ poëtæ dicti Patauini, qui Violantellam Neapolitanam amauit, quæ cùm amisisset Columbam, quam habebat in delicijs, & fleret, prębuit argumentum Stellę conficiendi operis de morte Columbæ. Testatur hoc Venus, cui Columba, ut dicemus sacra est, apud[c] Papinium de Stella loquentem.

Hic nostræ defleuit fata Columbæ,

Meminit quoque[d] Martialis.

Stellæ delicium mea Columba
Verona licet audiente dicam,
Vicit Maxime Passerem Catulli,
Tantum Stella meus tuo Catullo,
Quanto Passere maior est Columba.

[e] *Lib.7.*

Et rursus[e] alibi.

Vel Stella cantata meo, quam fleuit, Hiantis
Cuius in Elysio nigra Columba volat.

Et ex recentioribus Io. Baptista Fiera Mantuanus poëta; & medicus de Perhillę suę morte scribens ad Ianum quendam huius Stellę pariter meminit his versibus.

Heus Iane, num licentiam hanc temerè tentem,
Si meo Catullo confero, nec veneror Stellam?
Catullus olim Passerem obrutum fleuit:
Et Stella Columbam: utrumque riseris sæpè,
Non ipse Turturem fleo perditum dudum:
Nunc nunc ademptam epistatam domus fidam
Fleo Perhillam, &c.

Columba pars nauis.

Columba pariter nauis pars est. Audiui, inquit, Lazarus Baysius de uiro docto, cùm diceret carinam propriè esse id, quod vulgò Venetijs dicitur la Columba: sed eam Columbam puto esse quod δρύοχων à Polybio dicitur. Latinum nomen, quod sciam, non habet. Verba Polybij sunt. Αὖθις ἔγνωσαν ἐκ δρύοχων ἤκοσι, καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαί σκάφη, id est, *rursus decreuerunt à fundamentis ducentas, & uiginti ædificare naues*, quod enim est fundamentum in domo, id est δρυόχον in naui, sic dictum opinor, quòd omnem δρῦν, id est materiam nauis contineat. Columbulam Hollandi quandam nauem, unam nimirum ex ijs, quibuscum nuperrimè in Indias nouas nauigarunt, uocauerunt. Columbar, ut docet[f] Priscianus, vinculi genus est, quò collum nectitur, ad quod per iocum alludens[g] Plautus Columbum ita vocat, dum ait:

Columbar quid.
[f] *Lib.5.*
[g] *In Ruden.*

Illic in Columbum credo leno vortitur
Nam in Columbari collum haud multò pòst erit

Sed fortè per duplex l scribendum est.

SYNONYMA.

COLVMBVM Hebręis Ion יון significat, in plurali Ionin, uti apud [a] Ezechielem: Ionah יונה uerò Columbam, uti in [b] Genesi in primis videre est. Contrà Sanctes Pagninus in singulari masculeum reperiri negat in S. Scriptura, sed fœmininum tantùm: addit tamen apud Doctores Hebræos inueniri, & antè ita scripserat: Ion cum uau in pronunciatione occultato est Columbus. Quidam reducunt ad ינה oppressit, quòd omnium præda pateat, & plurale Ionim Columbi, Columbæ. Nomina enim specierum sub quocunque genere venerint, utrumque sexum comprehendunt. Hæc ille: qui etiam aliquot S. scripturę loca adducit, in quibus tamen in nostra translatione semper Columba legitur. Cæterùm apud [c] Ieremiam, ubi translatio nostra habet Columba, Hebræi legunt, ut docti quidam scribunt, mœror, vel tristitia, ut scilicet sit deriuatum à uerbo Ianah ינה, quod est mœrore affecit, afflixit. Ion quidem pro Columbo in scriptis Rabinorum frequentius est. Chaldæus interpres in citato Geneseos capite Hebraicam vocem Ionah omisit. Arabs habet אטלקהא atlekeha, & Gamamah, vel chamamah חמאמה. Persa Kaphtar כפתר. Rursus [d] ubi Chaldæus habet Ionetah יונתא, Arabs legit dazamach. Gozal גוזל Hebræis pullus auis est, maximè Columbæ: Dauid Kimhi Gozal auiculam paruam interpretatur. Chaldæus in vetere testamento habet Bar Ionah, idest, pullum Columbæ, Arabs Pherak hamas פור המס; sed melius haman legendum, nam & Auicennæ haman Columba est, pro qua voce Syluaticus hamen habet, ut Hara Hamen, stercus Columbinum, pro quo etiam alibi apud eundem Laaman, & caficium legitur. Alibi quoque Demen Chame habet pro sanguine Columbæ, uti denique pro eodem Dem Alcamar apud veterem Auicennæ glossographum legitur. Quidam Hemam Saracenis Columbam esse scripsit. In dictionario Auicennæ alia etiam nomina pro Colũba leguntur, ut Guarisdem, Alguariscin (Serapio habet Guarzen, Algurissen) Alursan, Alchata, Knakendin. Kebuhar (forte Kaphtar legendum, ut supra) bezar כבוהר בצר Persę pullus Columbinus est. Alfrac, ut ait And. Bellunensis, est nomen commune ad omnes pullos, & aliquando usurpatur pro Gallina iuuene, quę nondum oua peperit, absolutè verò pro pullo Colũbino, imperfectis adhuc pennis necdũ volante. Alnuaheb, ut scribunt Arabes, significat Columbos, qui iam perfectis pennis volare incipiunt. Inter synonyma Græca vsitatiora in primis est περιστερὰ, Attici verò περιστερὸς genere masculino efferunt, ut Alexis, & Pherecrates, citante Atheneo. Meminit & Eustathius. Hodie etiam ita vulgò dicitur, vel περιστέρι. A περιστερὰ fit περιστερίδιον, & περιστέριον diminutiuum, hoc est Columba parua, seu Columbulus. περιστεριδεῖς Aristophani sunt pulli Columbi, ut annotant Scholiastes, Suidas, & Eustathius. Περιστεριδεὺς etiam, vel περιστεροίδης patronymica forma de Pipione dici potest. περιστερὰ autem, ut Etymologus, & Varinus volunt apud Græcos dicta videtur à duro, & laborioso volatu, παρὰ τὸ πέτεσθαι στερρῶς, vel à nimio amoris affectu, παρὰ τὸ περισσῶς στέργειν. Quæ posterior etymologia placet, altera minimè; velocissimo enim, ac leuissimo volatu utitur, tantum abest, ut laborioso, est enim feruidissima ad Venerem. Cæterùm περιστερὰ versibus hexametris haud commodè admittitur. Quamobrem poëtæ Græcè πέλειαν, & πελειάδα, quod genus peculiare, & ferum esse dicemus, simpliciter pro Columba ponunt: & τρήρωνα aliquando per Antonomasiam, quod nomen Eustathius omnis Columbacei generis propriũ epitheton esse dicit. Inuenies tamen pauidis alijs auibus etiam attributum, sed rarissimè. Apud [e] Aristophanem hoc versu: Καὶ κέμφοι τρήρωνες ἀλωπεκίδευσι πεποιθέ. Scholiastes eam vocem non Cepphis attribuendam, sed per se accipiendam docet, ac si dicat poëta: Vos Cepphi, (id est stolidi, ac leues) & timidi fidem habetis hominibus astutis. Circus Accipiter apud [f] Homerum τρήρωνα πέλειαν prosequitur, id est, *pauidam Columbam.* Τρήρων simpliciter etiam aliquando pro Columba ponitur: vnde apud eundem [g] Homerum dictio composita πολυτρήρωνα. Sic autem Thisben Bœoticam cognominat, ut pòst dicemus, à copia Columbarum, ut Grammatici interpretantur. πελειὰς ἄδος verò uox deriuata à primitiuo πέλεια non simpliciter, ut diximus, Columbam, sed genus Columbæ nigrioris significat, vt dictio ipsa indicat. Πελὸν enim vel πελιὸν oxytona nigrum sonant, quanuis aliquan-

Ion.
[a] Cap. 7
[b] Cap. 8.
[c] Cap. 26. et 46.
[d] Psal. 55.
Gozal.
Bar Ionah.
Haman.
Hara hamẽ
Demen chame.
Hemame.
Alfrach.
Alnuheb.
περιστερὰ
περιστερίδιον.
περιστεριδεύς.
περιστερὰ unde dicatur.
πέλειας pro περιστερὰ.
τρήρων pro Columba.
[e] In pace.
[f] Iliad. 10.
[g] Iliad B.
Thisbe. Πολυτρήρων.

aliquantum ab hoc colore diſcrepent. Si quidem liuidum potiùs dicunt. Liuidus autem color cæruleo quodammodo dilui apparet. Quamobrem Theodorus hoc Columbarum genus traducēs apud Ariſtotelem vbique Liuias vertit. Dores verò, vt Sophron apud Athenæum πελειάδα ſimpliciter pro Columba accipiunt, Scholiaſtes [h] Homeri in hoc verſu,

Δακρύοεσσα δ᾽ ἔπιτα θεὰ φύγεν ὥστε πέλεια,

pro πελειᾶ etiam ſimpliciter Columbam tranſtulit, & ſic quoque Andræas Diuus Iuſtinopolitanus, & Io. Spondanus, alijq; interpretes ubique apud eundem Homerum transferunt ut ſæpè in hac hiſtoria patebit. Πέλειρ, περιςερας (Ornithologus legit περιςερα) Heſychio, & Varino etiam Columba eſt, uti ἔυριπος Gloſſario Columbus. Παλευτρια Columba illex eſt, quæ exæcata, deinde reti impoſita ſubinde ſubſultans cæteras allicit, unde παλεύειν verbum, pro quo Budæus uertit allicere, fallere per allectores. Apud latinos Columbus maſculino, & Columba fœminino genere legitur: in plurali numero tamen fæminino magis utuntur, ut Grammatici obſeruant. Columbulus diminutiuum, cuius rarior uſus eſt: vtitur eo [i] Plinius: *Tu Paſſerculis, & Columbulis noſtris inter Aquilas veſtras dabis pennas.* Et Catullus de Cæſare, cuius molliciem notat: *Vt albulus Columbulus Dionæus.* De etymo Columbarum alij aliter ſcribunt. [l] Varro à columinibus, (lego autem culminibus) uillæ in quibus degere ſolent, appellatas tradidit. Ex recentioribus Hermolaus Barbarus inſolentis doctrinę uir à Grȩco uerbo κολυμβᾶν, quod urinare ſignificat, dictas exiſtimat, inde forſan quòd bibentes roſtrum aquæ diutius immergant. Nonnulli, teſte Grapaldo, à uoce primis ſyllabis correſpondente dictas putant, & [m] Varronem, ni fallor, notat, qui alibi ſic habet: *Volucres pleræque à ſuis uocibus nominantur, ut Gallina, Columba.* Quod ſi verò per onomatopœiam ita uocentur, Palumborum quoque nominis rationem eandem eſſe diuinare poſſumus. Albertus cognomento magnus homo me Hercule eruditior, quàm eloquentior, *Columbi*, inquit, *ab eo appellantur, quòd lumbos frequenter colant, contrà Palumbi, quòd lumbis parcant.* Quæ etymologia mihi minimè improbatur, quanuis interim cuique uiro docto ſuum relinquam iudicium: reijciendam uerò & pueris etiam explodendam iudicas, quam [n] Iſidorus adfert, quòd earum colla ad ſingulas conuerſiones colores mutent. [o] Seruius Columbos ludicro Titos dici ſcribit, non quidem latinè, ſed multorum authoritate tanquam Latinè. Quem locum Cælius attingens cum Columbis Palumbes confundit, cùm Palumbes Titos dici arbitratur à Paſſerum ſalacitate, qui ſolent τιτίζειν, id eſt, titillare: ſiquidem Palumbes longè minus ſalaces ſunt, quàm Columbæ, & paulo antè ex Alberto diximus, ita dici quòd lumbis parcant. In eundem lapſum alij viri docti impegêre; ſunt Cornutus [q] Perſij interpres, qui Titos Columbos agreſtes interpretatur, atque ita Seruium intelligendum eſſe Georgius Fabritius Ornithologum admonuit. Errat item Aſcenſius in eundem Perſij locum, Titos, inquiens, eſſe pullos Columbinos, congruereq; vulgari Flandrico, quo ſic pulli Gallinacei uocentur, & de iuuenibus ignauis per irriſionem dici, quòd ſint pulchri Titi. Ego Titos apud Perſium Tatios, ſeu Titios interpretor, vel ſi aues malis, aues Titias, id eſt, Vultures, ut etiam [r] Turnebus conijcit. Pipio quoque Columbarũ pullus eſt apud [ſ] Lampridium, ut annotat doctiſſimus [t] Barbarus. Videtur autem per onomatopȩiam ſic dictus. Italorum Piccione ad hanc uocem quodammodo accedere uidetur quo vocabulo cùm maximè pro pullis Columbinis utuntur, tum quandoque pro Columbis ipſis, quas in villis plerumque alimus. Gallis Pipio appellatur Pigeon. Germani circũſcribunt ein iunge Tub, id eſt, iuuenis Columba: vel utuntur diminutiuo Tuble, id eſt, Columbulus. Poëtis Columbȩ quandoque dicuntur Chaonis alites, Idaliæ, & Gnydiæ uolucres, & aues Dionȩȩ à Dione nympha Oceani, & Tethyos filia, matre Veneris. Italicè Columba, Columbo, Colomba, Puniono, & Palombo etiam apud Scoppam Grammaticum. Sed Hiſpani quoque Columbam Paloma appellant: quæ tamen nomina à Palumbo, id eſt Columbo ſylueſtri facta conſtat. Gallicè Coulon, Columbe, Columbe priuee. Germanicè Tub, Taube. Saxonicè, & Belgice Duue. Germani Columbum id eſt, marem priuatim appellant ein Kunter per onomatopœian, & apud quoſdam Taub epicœni generis nomen eſt, Tauber maſculini: uti quoque apud Belgas fæmella dicitur een Duue, ſiue Duyf; maſculus verò een Duffer, ſiue Doffer, Turcis Columba uocatur *Iuga*, & ygen.

GENE-

Liuidus color.
Liuias Columbas cur Gaza appellet.
[h] *Iliad.* φ
πέλειρ.
ἔυριπος.
παλευτρια
Latina ſynonyma.
[i] *Epiſt.* 202.
[k] *Epig.* 27.
Columbarum etymũ
[l] *L.* 3. *de re Ruſt.*
[m] *Lib.* 4. *de ling. lat.*
[n] *L.* 12. *c.* 7.
[o] *In Bucol.*
Colũbi cur. Titi dicti.
[p] *L* 9. *c.* 10.
Paſſerũ ſalacitas.
[q] *Satyr.* 1.
Iuuennes qui pulchri Titi dicti.
Pipio.
[r] *L.* 3. *c.* 11.
[ſ] *In uita Alexandri.*
[t] *In Coroll. in Plin.*
Piccione Italis quid.
Kunter.
Tauber.
Duue.
Doffer.
Iuga.

GENERA.

ARISTOTELES[a] teste[b] Atheneo, tradit vnum Columbarum genus esse, quinq; verò species, quas sic, inquit enumerat, Περιστερὰ, Οἰνὰς, Φάψ, Φάσσα, τρύγων, id est, Colũba, Oenas, Phabs, Phassa, Turtur, Libro verò quinto de Animal. Phaba is non recenset, quamuis [c] Aeschilus sic meminerit,

Cibum quærentem infelicem, & miseram Phaba
Medijs lateribus irretitum obuoluas.

[d] Idem genitiuo casu, Φαβῶν dixit. Oenas Columbâ maior est, inquit Aristoteles, atque Φάβος, Phassa verò magnitudine Gallinæ, colore cinereo. Turtur omnium minima cineris colore, æstate conspicitur. Hactenus Athenæus. Et reuera in Græco textu Phabs etiam legitur, etsi Gaza eam in sua translatione omiserit. Qua in re non exiguas lectori tenebras offuderit, cùm Philosophus apertissimè Phattam à Phabe distinguat. Ait autem Philosophus: Alia frugibus uiuunt, ut Phabs, (ita autem loquor, ne latinè simpliciter Palumbem traducens simul cum Phassa unâ cum Gaza confundam, qui pro vtraq; uoce, ut mox videbis, Palumbes transtulit) Phassa, Columba, Oenas, & Turtur. Phassa, & Columba semper uisuntur, Turtur æstate tantùm, Oenas autumno potissimum apparet, cui magnitudo maior Columba, minor, quàm Phabis est. Gaza hæc sic uertit. Alia frugibus uiuunt, vt Palumbes, Columbus, Vinago (ita optimè pro Oenas transfert) Turtur. Visuntur semper Columbi, atque Palumbes, sed Turtur æstate tantùm, Vinago Autumno potissimum conspicitur, cui magnitudo maior Columbo, minor quàm Palumbi est. Verùm si Phaps rectè (uti experientia docet legi debere) legatur, ipse quoque Athenæus species omnes ita non recenserat, quare pòst addit: Eodẽ opere Aristoteles Columbam à Peleiade differe monet. Peleiadem enim minorem esse: magis Columbam mansuescere: nigram esse Peleiadem, paruam, rubris pedibus, & asperis, ideoq; cellarem neminem domi alere. Verùm & eiusmodi diuisio diuersa longè est ab ea, quam nobis reliquit doctissimus [e] M. Varro, qui duo duntaxat Columbarum genera statuit, atque ex his duobus, si misceantur, natum tertiũ aliud, quod miscellũ nuncupat; sed ascribam ipsa Varronis verba: *In villa*, inquit, *intro inuolant Columbæ, de quibus Merula: Axi, si unquam περιστεροτροφεῖον constituisses, has tuas putares, quamuis feræ essent. Duo enim genera earum in περιστεροτροφείῳ esse solent. Vnum agreste, ut alij dicunt saxatile, quod habetur in turribus, ac columinibus uillæ, à quo appellata Columbæ, quæ propter timorem naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit, ut maximè agrestes sequantur turres, in quas ex agris euolant suaptè sponte, ac remeant. Alterum genus Columbarum est clementius, quod cibo domestico contentum intra limina ianuæ solet pasci. Hoc genus maximè est colore albo. Illud alterum agreste sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus causa atque incedunt in locum unum, quod alij vocant περιστερεῶνα, vel περιστεροτροφεῖον.* Hæc ille. Putandumne igitur Varroni Peleiades, Phattas, Phabes, Oenades, & Turtures, quas Aristoteles, & Athenæus in Columbarum genere recensent, in Columbaceo genere non fuisse habitas? Id sanè ego nunquam mihi persuaserim, sed ideo duo tantùm genera posuisse crediderim, quòd ea ceu magis domestica, vulgatiora essent, magis cognita, & ad alendum utiliora, ideoque alia tacuisse, quod cicurari ea minimè queant, & reuera si penitius, & ad trutinam Aristotelis verba examines, videbis tantùm de syluestribus loqui, atq; ex omnibus Columbarum syluestrium speciebus quas enumerat, indicare id genus faciliùs domari, quod Varro agreste vocabat, idq; ideo Columbæ nomine dignatum, quòd proprius ad domesticarum naturam accedat, domesticasq; tanquam notissimas præterijsse, de earum natura scripsisse contentum. Qui igitur Columbas in domesticas, & syluestres diuiserit, haud malè, ni fallor, fecerit. Nam & [f] Galenus non parui ponderis author genus unum κατοικίδιον, id est domesticum, alterum νομαδικὸν, id est, pascuum, & syluestre appellat. Omnes verò seu placidas, seu agrestes sub uno ferarum nomine in iure comprehendere oportuit, quod, quamuis in turribus peristerotrophij, intraq; domesticos parietes eas habeamus, tamen sępe aufugere soleant apum more, nouasq; sedes, & loca alia quęrere, unde lites poterant sub oriri, quibus sanctione obuiam ire necessum fuit. Quanquam & huic determinationi negocium aliquatenus facessit, quod alibi scribitur § Gallinarum. Inquit enim Imperator, Gallinarum, Anserumq; feram esse naturam, neutiquam censeri, nosq; id ex eo posse intelligere, quia aliæ sunt Gallinæ, alijq; Anseres, quos feros appellamus. Ad quam normam si rem exigamus, uides admitti dissidium, Columbasq; ipsas, quas domi, aut etiam in peri-

sterionibus

[a] L. 8. Hist.
[b] L. 9. Deipnos.
[c] In Prometheo.
[d] In Philoct.

Gazæ error.

[e] L. 3. de re rust. c. 7.

Columbarum genera secundũ Varronem.

Miscellæ Columbæ quæ.

Varro cur tantùm duplex Colũbarũ genus posuerit.

Columbarũ diuisio.

[f] Lib. 10. de comp. simp. med.

Cur Iurisperiti omnes Columbas feras vocẽt.

ſtereonibus alimus, pro feris non eſſe habendas, eò quòd aliæ ſunt Columbæ, quas feras vocamus. Verùm dicendum eſt Iuſtiananum, iuriſq; conſultos ſequutos eſſe Varronem. Nam licet Peleias, Phatta, Phabs, Oenas, & Turtur reperiantur, apud latinos tamen Columbæ nomine neutiquam veniunt, ideoq; nulla de ipſis ratio habita eſt. Vnde etiam dicendum eſt rationem illam in prenotato § Gallinarum, poſitam non pro ſolida, perpetuaq; quaſi eâ ita animantum placida natura deprehendatur, ſed ſimul Gallinarum, Anſerumque domeſticorum placidam naturam, quæ in fera nunquam, ut omnibus in confeſſo eſt, degenerat, adeo, vt ipſas feras non eſſe, nec pro feris unquam habendas exiſtimarent. Quæ ratio in Columbis apibuſq; minimè uiget. Cùm quanuis ferę Columbæ feræq; apes, præter eas, quæ in hominum dominio ſunt, reperiantur, tamen quæ placidæ habentur, maxima impermutabiliq; placiditate, qualem, quantamq; in Gallinis, Anſeribuſq; quotidie ſpectamus, pręditæ non ſint, ſed hac de re ſatis ſuperq;. Iam videndum, nunquid tales, quales Ariſtoteles, ac Varro nominant, noſtro ęuo adhuc dentur. Quod ad Varronem attinet, nulli dubium eſſe exiſtimo, quin iamnum reperiantur.

Saxatiles Columbæ. Varroni quæ.

Primùm enim, quas ſaxatiles, & agreſtes uocat, haud dubio illę ſunt, quas nos, noſtriq; agricolæ in turribus, uel in eminentiori domus parte alimus, nam & ille non in turribus tantùm, & culminibus haberi tradidit: verùm etiã inde etymum Columbarum in uniuerſum, uti diximus, deduxit: ex quo facilè, ni fallimur, intelligitur aliud Varroni ſaxatile genus Columbarum eſſe ab eo,

Columba ſaſſarolo vulgò Bononiæ.

quod in agro Bononienſi capitur quandoque, vulgò ſaſſarolo, id eſt, ſaxatile dictum, Columbis ſaxatilibus Varronis maius, & coloris liuidi, roſtro rubicundo, prorſus ferum.

Steintube.

An verò idem fuerit cum eo, quod Rhęti, teſte Ornithologo, vulgò Steintube, id eſt, Columbam ſaxatilem appellant, quam pariter prorſus feram refert eſſe? Cum Varronis ue-

Columba nomas, & boſcas Galeno quæ.

rò ſaxatili eadem eſt, ut idem Ornithologus quoque iudicat, quæ Galeno νομὰς, & βοσκὰς dicitur, quoniam liberius in agris, & campis paſcatur (ſic enim & equas νομάδας quidam dicunt, quæ in armento liberè paſcuntur, tanquam paſcuas, & paſcales) & πυργῖτις qui-

Purgitis Columba.

buſdam, ut eruditus quidam docet.

Creſcetienſis error.

Petrus Creſcentienſis nominis ſimilitudine deceptus ſaxarolos vulgò dictos cum ſaxatilibus Varronis confundit, cùm ait: *Columbi quidam vulgò ſaxaroli dicuntur, hi in Columbarijs melius durant, quàm cæteri, &c.* Quos enim vulgus Bononienſe (& ille Bononienſis erat) ſaxarolos uocat, prorſus ferę, & indomitę naturæ exiſtunt.

Perotti grauis error.

Grauior ſanè, ac minus tolerabilis Perotti error eſt, qui Varronis ſaxatiles cum πελειάδαις eaſdem facit, ſed uerba eius clarioris doctrinæ cauſa aſcribam. *Columbæ agreſtes* inquit, *quæ & ſaxatiles Varroni dicuntur, maximè ſequuntur turres, in quas ex agro euolant ſuaptę ſponte, ac remeant. Hoc genus Græci πελιάδας nominant à liuore. Varij enim ſunt coloris ac liuidi, propter quod è noſtris quidã* (Gazã videtur intelligere) *eas Liuias appellauêre. Pauca inter eas alba ſunt colore improbato. Pedes plumis nudos habent, rubidos, & ſcabroſos.* Hæc ille, nos πελειάδας ſylueſtres omnino eſſe diximus, & dicemus rurſus ex eodem Ariſtotele, & unius omnes coloris

Colũbarũ Varronis ſecundum genus.

eſſe, nec ali ſolere. Secundũ illud genus, quod Varro domeſtico cibo contentum intra limina paſci tradit, & plerunque cum Gallinis, coloris uarij, & maioris amplitudinis, quàm eæ quæ turres incolunt, id meo iudicio illud eſt, quod nos communiter, Colombe ſotto

Columbe ſotto banche.

banche, id eſt Columbas ſub ſcamnis, ſeu ſedibus, ita à loco appellamus. Hoc enim genus præfatas omnes qualitates obtinet. Verùm nunquid M. Varro, Ariſtoteles, alijq; ueteres domeſticarum Columbarum ſpecies, quas noſtra tempora modò ſuppeditant, agnouerint, non dubito duntaxat, ſed non adducor etiam, ut id credam, etſi antiquos Romanos Columbarum amore inſanijſſe probè norim, & ex Plinio antè retulerim.

An ueteres omnes Columbas domeſticas agnorint.

Tanta enim iamnum in Europa Columbarum reperitur diuerſitas, maximè, ut audio, apud Belgas, hoſq; inter apud Batauos, ut narranti mihi uiro alioqui fide digniſſimo uix fidem adhibere potuerim. Hos populos ſi quę ulla alia gens, Columbis impenſè delectari, ideoq; quàm plurima earum genera alere ſupra quoque memini.

Bataui Columbarum multa habent genera.

Dicebat autem uir ille præter communes domeſticas, & ſaxatiles, quarum inſuper immenſam habeant copiam, genus quoddam eſſe domeſticis vulgaribus duplo ferè maius, pedibus hirſutis, hoc eſt pennatis, quod inter volandum, & dum murmurat, id eſt uocem ſuam ędit, fauces in tumorem ingentem adducit, quem quo maiorem, maximè in uolatu oſtendunt, eò nobiliores cenſeri, dici uerò id genus Kroppers Duue, hoc eſt Colũbas gutturoſas, quo nomine pariter nobis ueniũt,

Kroppers duue.

nam quandoque etiam ad nos afferuntur. Ornithologus ſe Venetijs Columbas obſeruaſſe tradit, quę Gallinaceos ferè magnitudine ęquarent. Verùm quod eas è Palumbarum

Columbæ Campaniæ

maximarum cicuratarum genere eſſe credit, prorſus meo iudicio fallitur; Palumbes enim nunquam cicurantur. Cęterùm num illę, quas in Batauia haberi uir ille narrabat, eędem ſint cum Campanis Plinij, qui in Campania maximas naſci ſcribit, non auſim affirmare,

quanuis

quanuis interim id minimè negárim. Bellonius certè eius planè sententiæ est, & hallucinari eos asserit, qui Plinium, aliosque ueteres eas non agnouisse putant. Christophoro Columbo Indi quoque Columbas obtulerunt inter alia munera nostratibus multò maiores, & gustu pariter suauiores, sed gustus itaque iudicaret, si cùm superioribus eædem sint, an diuersæ. Affirmabat uir ille, reperiri aliud genus hirsutis pariter pedibus, ac magnum, si communibus domesticis compares, paruas uerò, si illis, id nostrates uulgò Tronfo uocant. Alere quoque Cyprias, seu, ut Ornithologus nominat, Russicas, & Anglicas, & Monachicas, Ferrarienses Sorellas, has appellare Kappers, hoc est, cucullatas, a crista nimirum, quæ cucullum, quem Kappam uocant, propemodum æmulari videtur, & harum duo habere genera, unum pedibus pennis ornatis, alterum nudis: rursus omnes hasce diuersorum colorum esse. Dari & aliud genus Cyprijs simillimum, sed crista carens, & pedibus semper nudis, rostro nempe admodum exiguo: hoc dicere Cortbecke, id est, breuis rostri: esse ibi & aliud genus, quod indigete uoce à gestu Ouerslagers nuncupent, quoniam in honorem fæmellæ uel suæ, uel aliarum post longa murmura à terra sese eleuet, & ultra illas uolando alas quatiat. Quas verò ut nobilissimas colunt, eas appellare Draijers, quæ non eodem, ut illæ, modo, inter uolandum duntaxat alas quatiant, verùm etiam in orbem circum uolitent, idque maximè supra fæmellas tam fortiter alas quatiendo, ut duorum asserum simul collisorum sonitum superent, unde remiges earum pennæ semper fermè fractę conspiciantur, ac quandoque etiam volare inde nequeant. Hoc genus aiebat in Venerem admodum pronum esse, fæmellas, cùm partui uicinę sunt, alijs etiam sui copiam dare, incolis autem in maximo pretio haberi, utpote quarum unum sæpè par quatuor uendatur aureis; pedibus esse nudis, coloris uarij, hoc est, dari cuiuscunque coloris, capite quandoque exigua crista plumea ornato, quandoque plano, has bollen, id est, planas vocare, illas gecopte, id est, capitatas. Haberi item ibi aliud genus aspectu elegantissimum, quod Helme dicunt, quasi galeatas. Harum enim alias capite, cauda, & alarum remigibus coloris esse albi, cęteras alterius coloris, puta nigri, rubri, lutei, cęrulei: alias uerò ex horum colorum aliquo caput, caudam, & remiges habere, cætera uel ex albo, uel ex alio quouis diuerso, adeo, ut caput, cauda, remiges semper alius coloris sint, quam reliquum corpus. Quod modò ad tertium genus spectat, quod M. Varro miscellum uocat, id non solùm ex Columbo domestico, & agresti fæmina, uel contrà, ut ille innuere uidetur, generatur, sed ex domesticis ipsis diuersę speciei procreari potest, atque id etiam quotidie conspicimus. Sed hęc de domesticis dicta sufficiant. Iam uidendum, quæ Aristoteli Peleias, quæ Phatta, quæ Phabs, quæ Oenas sit, & quæ Trygon; Gaza pro Peleias traduxit Liuia: pro Phatta, & Phabs, ut diximus, Palumbes, pro Oenas Vinago, pro Trigon Turtur. Sed Iacobus Dalechampius eum reprehendit, quòd pro Oenade Vinago transtulerit. Ait autem Oenadem dici à fibrosa carne, & Gallis appellari un Tarragon: sed quærendum esset, quæ auis sit Tarragon: nam Bellonius pariter Gallus eius non meminit. Prȩterea Oenas, ut Ornithologus quoque existimat uel à tempore uindemiæ, quo apparet, uel à colore corporis, qui uino nigro, uel uuis maturis similis, nomen obtinet, quare Gaza meo iudicio Vinago uertere potuit. [g] Aristoteles cęteras species magnitudine distinxit: alibi enim Liuiam, siue Peleiadem Columba minorem dixit, maximam esse in hoc genere Phassam, Oenadem Columba maiorem, nempe secundum magnitudinis locum obtinentem, Turturem omnium minimam. Sed Philosophus (miror id hactenus à nemine animaduersum) in octauo, ut suprà citauimus, Oenadem Phabe minorem dixit: cur itaque hîc Oenadi secundum magnitudinis locum attribuit? Putauerim ego, qui semper me saniori uirorum doctorum iudicio subijcio, Aristotelem hoc loco Phassam generaliter etiam pro Phabe accipere, vt scilicet in toto Columbaceo genere Phassa maior, & minor primum locum, secundum Oenas obtineat. Neque tantum apud me ualet Eustathij Homeri interpretis, necnon Athenæi testimonium, ut secus quàm feci, sentiam, quorũ ille Phabem media magnitudine esse ait inter Oenadem, & Columbam Phattam verò magnitudine Gallinacei, colore cinereo, hic uerò idem repetit tanquã ex Aristotele, quem citat, quãdo tamen nihil tale apud hunc reperire sit. Hinc itaq; collectus magnitudinis ordo talis sit necesse est, ut Phassa primũ, Phabs secundum, Oenas seu Vinago tertiũ magnitudinis locũ obtineat, quartum Colũba, quintũ Liuia, seu Peleias, sextum, & postremũ Turtur, omniũ scilicet minimus. Notiores ex his sunt Colũba, & Turtur. Mihi Phabs, & Peleias nũquã uisę, quare & suo loco Peleiadis iconẽ ab Ornithol. mutuatã exhibiturus sũ. Oenas siue Vinago ea fortè fuerit, quã Sassarolo vulgo dici nostris agricolis scripsi. Maior

Tronfo.
Kappers.
CortbecKe
Ouerslagers.
Draijers.
Helme.
Columbæ miscellæ.
Dalechampij error.
Tarragon auis.
Oenas Columba vnde dicta.
[g] *L. 5. Hist c. 13.*
Columbarum distinctio Aristotelica.
Oenas siue Vinago quæ.

enim est Columba agresti, coloris uino nigro nam absimilis,¦& Autumno potissimũ conspicitur Nam iconē quam pro Oenade Ornithologo Rondoletius transmisit, aut Alchati Arabũ est, aut Perdicis potiùs species, ut suo loco pòst dicemus. Oenas, inquit Turnerus Anglus, mihi nunquam hactenus visa est, nec quid habeat nominis apud nostros, aut apud Germanos compertum habeo. Vidi tamen Venetijs Columbos his nostratibus sexquilatera proportione maiores. Sed hos non Vinagines fuisse credo, sed Columbos è Campania ad Venetos aduectos, ubi Plinius Columbos scribit esse grandissimos. [h] Niphus dubitat an Vinago sit genus illud, quod in Italia habeatur ex Columbo cellari, & Palumbo nascens, & quoniam Aristoteles hoc in loco Columbarum genera numerans Peleiadem omittit, ut libro quinto Oenadem, dubitat an Oenas, & Peleias eadem auis sit, sed Aristoteles in quinto etiã Oenadem nominat, & Columbã maiorem facit, Peleiadem minorem. Ex recentioribus quidam uiri docti Phassam, & Phabem sexu tantùm differre existimant, ut Phassa fœmina, sit Phabs verò mas, sed eiusmodi determinationis authorem veterem nullum, quod sciã, habent. Aquitani Galli, ut in libello de nomenclaturis animalium, & stirpium Latinis, Græcis, ac Gallicis innominati authoris legitur, Phaba Græci sermonis uestigium seruantes Phauier appellant: cæteri verò Galli nescio an ipsi quoque Phassam Ramier dicunt. Sed quærendum diligentiùs diuersam ne auem Aquitani Phauier appellent, an verò eandem, quam ceteri Galli Ramier: in quam sententiam inclinat Ornithologus hoc ductus argumento, quòd Itali quoque Palumbem communem, siue Phattam Fabariam, uulgò nempè Fauaro uocitent. Verùm is sibi contradicit, primùm enim Phauier ad Grecorum Phabs accedere etiam dicit, mox verò ad Italorum Fauaro, cùm alioqui & Latinorum Faba, & Gallorum Fabue equè ad eandem uocem accedant [i] Iacobus Dalechampius pro Phabs quidem Palumbes minor interpretatur, & bene. at quod Gallis vulgò Biset dici ait, in eo non parum hallucinatur, si quidem Palumbes minor, ut ipse etiam scribit, coloris est cærulei, Biset verò, ut [k] Pet. Bellon. pariter Gallus testatuiur, liuidum colorem, vel plumbeũ sonat, quare, & idem Bellonius ita Peleiadem, siue Liuiam interpretatur. Quanquam autem Phabs, & Phassa, ut scripsi, differant; idem tamen Accipiter à priore uoce φαβοτύπος appellatur, & φασσοκτόνος, quasi Palumbicida: à posteriore φασσοφόνος: Latinè Palumbarium reddunt: unde ubi apud Varinum, & Hesychium legitur φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος καὶ περιστερᾶς ἀγρίας σπερμοφάγου, ita corrigendus locus, φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος, καὶ φαψ εἶδος περιστερᾶς &c. & rursus vbi habent, φασσοφόνω, τῶ τὰς φάσσας φονεύοντι. Ε᾽στι δὲ εἶδος, περιστερᾶς ὑπὸ τὴν τρυγόνα, lege ἔστι δὲ ἡ φάσσα εἶδος &c. id est, *Phassa autem species est Columbæ sub Turture*, cùm contrà Turtur veriùs sub Columba sit: quærendum an rectiùs legatur κατὰ τὴν τρυγόνα. Sed quid Callimacho respondebimus, qui, ut testatur [l] Aelianus, Palumbum, Pyrallidem, Columbam, & Turturem dicebat nihil inter se habere similitudinis? Nam si Palumbus, & Turtur, ut Aristoteles scripsit, Columbæ species sunt haud dubio statuendum est præter similitudinem corporis alia etiam gerere, quæ simul ipsis communia sint, ut apertè in singularum historia apparebit. Pyrallim verò à Columbaceo genere diuersam esse facilè est colligere ex eo, quòd [m] Aristoteles eam cum Turture pugnare scripserit. Sed qua ratione Palumbum, Columbam, & Turturem nihil inter se similitudinis habere dixerit, ipse vel alij uiderint, mihi quidem id oscitanter scriptum uidetur, quare, & ipse Aelianus addidit. Si *Challimacho fides est habenda*, quasi in re friuola, ac incogitata. Atque hæc de Columbacei generis diuersitate dicta sufficiant. De syluestribus singulis priuatim agetur; quæ enim hîc afferam domesticis maximè quadrant, aut ea docent, quibus à syluestribus distinguantur.

[h] In Arist. 8. Hist. 3.

Phassa, & Phabs quo modo differant.

Phauier Gallis quæ auis.

Ramier.

Ornithologi error.

Fauaro.

Dalechampii error.

[i] In annotat ad Athen. lib. 9.

Biset Gallis quę auis

[k] L 6. c. 21.

Palumbarius Accipiter.

Varinus, & Hesychius correcti.

[l] L. 1. Var. Hist. c. 15.

Pyrallis.

[m] L 9. Hist cap. 1.

DIFFERENTIAE.

TOTVM Columbaceum genus, ut diximus, vel domesticum, est, uel Syluestre, sed in utroque genere aliquot constitui possunt differentiæ. Syluestres enim Columbę in insula vulgò Capo uerde, & Madera adeo mites sunt, ut nostrarum domesticarum more se manibus capi sinant, Et Aloysius Cadamustus nouas insulas binas sese inuenisse memorat, in quibus item Columbæ ita placidæ essent, ut ab hominibus prætereuntibus caperentur, cùm alias tamen in his insulis nullum fuisset uisum hominis uestigium. Sylue-

Syluestres Columbæ mites ubi.

Syluestres partu differunt.

ſyluestres præter poſitum ante magnitudinis diſcrimen partus ratione, quoque differunt.[a] Ariſtoteles enim quæ Columbacea ſpecie continentur omnia bina oua parere prodidit, in quibus Palumbem etiam, & Turturem annumerat, quas tamen complurimùm ternas teſtatur parere. Præterea[b] idem author eſt Columbas uel decies anno generare, Palumbem verò, Turturem, & Vinaginem ſemel tantummodò, & parciùs. Syluaticus Alguesim nominat genus Columbarum, quæ ſemel anno pariunt. Sed & domeſticis, ſi Ariſtoteli credimus, uti debemus, non eſt certus pariendi terminus. Nonnullas enim ait decies anno parere, nonnullas undecies, Aegyptias verò duodecies. De magnitudine ſingularum diximus, & Plinium in Campania grandiſſimas prouenire aſſerere: cui adde, ſi placet & Columellam eaſdem, & Alexandrinas tanquam peculiare quoddam genus habeat, nominare. De Campanis Perottus etiam repetijt, & in Therapne maximas etiam naſci ait, cùm alioquin, inquit, Spoleti ſint perexiguæ. Mirum quidem inter duodecim millia paſſuum tantam eſſe differentiam. Marcus[c] Varro Columbarum diſcrimina ponit à loco habitationis, colore, & coitu. Quod verò agreſte genus ſine albo uarium eſſe dicat, non uſque adeo verum eſſe cuiquam uideri poſſit, niſi id dicamus verum eſſe, ut in pluribus, nam aliàs quoque albo maculantur, uerùm an eiuſcemodi ſpuriæ ſint, & ut ipſe vocat, miſcellę?[d] Athenęus auctor eſt, Columbas candidas eo tempore in Gręcia primùm fuiſſe viſas, quo exercitus Perſicus circa Athon montem interijt, ignotas aliàs prius. Idem[e] Aelianus Charontem Lampſacenum affirmaſſe prodidit, quem pariter Athenęus nominat. Longolio teſte, Columbæ in Noruegia totæ albæ habentur, quod ſi de omnibus dicat, frigiditati religionis aſcribendum, vti aliquoties diximus ſuis locis, ſin de aliquibus ridiculum ſeſe præbuit, cùm & Varro ex domeſticis plurimas eſſe albas dixerit, & vbique terrarum vulgatiſſimę ſint, unde[f] Ouidius Columbas albas uocat ſine labe, qualem olim Coruum fuiſſe memorat his uerſibus:

Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales ut æquaret totas ſine labe Columbas.

[g] Aelianus in Erice Siciliæ ingentem Columbarum numerum haberi tradit, at ex his omnibus unam rubram, quam (putabat autem ſuperſtitioſa antiquitas eam Venerem eſſe, uti poſtea dicetur) reliquæ tanquam ducem ſequantur: quod ſanè mirum eſſet, ex tot Columbis unam tantummodò rubram uideri, niſi fortè dęmonem ita ſuperſtitioſos illos homines ſub eiuſmodi Columbæ forma deluſiſſe veriſimile foret. Nobis interim rubras Columbas videre minimè inſolens eſt, uti neque luteas, quas ille[h] alibi apud Indos reperiri ex aliorum relatu narrat.[i] Athenęus huius rei authorem adducit Damachum quendam, ſed & omnium ferè colorum diuerſitas in Columbis hodie conſpicitur quare cum Ariſtotele dicimus colorem non immutare ſpeciem. Differunt etiam partium figura.[k] Scaliger in Perſia Columbos raros eſſe ſcribit, ſed quos habent, oblongo collo eſſe, & Anſerino: cętera naturâ nihil differre a noſtratibus. Mihi pariter uix ante quinquennium Columbæ icon ab excellentiſſimo Hieronymo Paduano Praga, nempe ex aula C.M. tranſmiſſa eſt, cui caput planè Anſerinũ eſt, quod genus peregrè ad nos transferri teſtabatur. Noſtratibus quoq; nõ omnibus eadem figura: aliæ enim capite plano ſunt, criſtatæ aliæ, & harum rurſus criſtam craſſam, ut Cypriæ quæ inde. Monachinæ dicuntur, quod monachorum cucullum ęmulentur, aliæ tenuem, quales Batauis Gecopte dici antè memini. Roſtrum item alijs exiguum, alijs oblongum. Sunt, quarum etiam ante mentionem fecimus, quæ fauces in tumorem ampliſſimum attollunt. Andreas Bellunenſis Alchata nominat, & pedes eis tribuit nigros, & breues: ſed nos pòſt, quid de hac aue ſentiamus, aperięmus. Pedes alijs nudi, alijs pennæ adnatæ. Poſtremò coitus ipſe etiam differentiam ponit. Iuniores enim nunquam coeunt cum fęmella, niſi prius eam exoſculentur, idq; quoties coitum exercent, ſeniores uerò prima uice tantum oſcula prębent, ſecunda ſine oſculo coeunt.

[a] L.6. Hiſt. cap.4.
[b] Ibidem, et cap.1.
Alguesim.
Domeſticarum differẽtiæ à partu.
A magnitudine.
Columbæ Campanę, & Alexandrinæ.
[c] L.3. de re ruſt. c.7.
[d] L.9.c.16.
Columbæ albæ.
[e] L. 1. var. hiſt. c.15.
[f] Metam.2.
[g] L.4. de animal. c.2.
Columba rubra reliquarũ dux.
[h] L. 1. Var. hiſt. c. 15.
[i] L.9.c.16.
Differentię à partibus.
[k] Exercit. 231. 7.
Noſtratũ Columbarum diuerſitas.
A coitu.

DESCRIPTIO COLVMBARVM in genere.

Columbas deſcribi in genere arduum eſt.
[a] L.5. de gē. c.6.
Cuculus Columbis ſimilis.
[b] Lib. 2. de part. c. 13.
[c] 6. Hiſt. c. 7.
Albæ Columbę dānatę.

IN genere deſcribi poſſe quàm arduum ſit, ex differentijs paulò antè poſitis, maximè quę ad partium diuerſitatem ſpectant, ſatis ſuperq; cuiuis conſtare arbitramur, Magnitudo etiam cùm ſylueſtribus, tùm domeſticis non eadem. Quæ omnia ſecum perpendens prudentiſſimus [a] Philoſophus nihil aliud de Columbarum cognitione memorię prodidit, quàm quod uarijs coloris eſſe dixerit. Habent tamen ſimul omnes aliquid proprium, nempe quòd utraque palpebra conniueant: & [b] alibi Philoſophus Columbas pedibus, & unguibus Cuculum repræſentare dixit: Et reuera Cuculus Columba prorſus appareret, niſi Accipitris pennis veſtiretur, auis aliàs ab Accipitribus planè differens, & innoxia. Quod ad electionem pertinet, albas omnino [c] damnat, quòd ab Accipitre longiùs conſpiciantur: quare color albus, ut inquit Perottus, in domeſticarum genere non improbatur, quod hę Accipitrum iniurijs minus obnoxiæ ſint: nam intra limina ianuę ſolent paſci.

ANATOMICA.

[a] 3. Hiſt. c. ult.
Ventricul⁹ Columb.
[b] 3. de part. c.7.
Lien.
Fel.
[c] In Hierogl.
[d] 2. Hiſt. c.
[e] L.8. c. 8.
[f] L. de atra bile.

COLVMBO, inquit [a] Ariſtoteles, *ingluuis præpoſita uentriculo, ut Gallinaceo eſt.* Plinius ita habet, *Columbæ ultra uentriculum habent ingluuiem:* quod alibi ita exponit: *Aues quoque geminos ſinus habent: quædam unum, in quo merguntur recentia ut guttur: alterum, in quem ex eo demittunt, concoctione maturata, ut Gallinæ, Palumbes, Columbæ.*. Albertus eiuſmodi ingluuiem paruam eſſe ait, & fermè rotundam: Ventriculum feruentiorem eſſe teſtatur idem [b] Ariſtoteles: Lienem uerò eius magnitudine deficere, hoc eſt, ut aliàs etiam ait, tam exiguum eſſe, ut uiſum fugiat. De felle in primis uarię authorum ſententię. Alij prorſus carere, alij habere exiſtimant, ſed & hi de loco diſſentiunt. Qui carere negant, ſunt Theologorum non pauci, atque inter hos in primis Beda: negat quoque Orus Apollo. Qui verò fel Columbis tribuunt, ſunt Ariſtoteles, Plinius, Atheneus, & ipſemet, ceu ſui oblitus, Orus Apollo. [d] Ariſtoteles fel habere Columbas diſſertiſſimè ſcripſit, ſed non eo loco, quo cętera animantia: verùm & non omnes Columbas eodem loco, alijs enim uentri, alijs inteſtino iungi: quod poſtremum [e] Plinius repetijt, uti præcedens [e] Athenæus. Fuêre qui fel in uropygio eſſe tradidêre. Orus alibi in dorſo eſſe ſcripſit: Mihi nec in dorſo, nec in uropygio fel reperiri quiſpiam perſuaſerit; uti neque alij Columbas eo carere. [f] Galenus quidem ridiculos eos uocat, qui id aſſerere audeant, tamen & ipſe interim ueſicam habere negat, qua fel contineatur: quod quomodo defendi poſſit, ipſe uiderit.

SEXVS.

[a] 9. Hiſt. c. 7.
Mas quomodo à fęmina diſtinguatur.
Columbas diſtingui.

HAVD facile eſt, inquit [a] Ariſtoteles, Columbarum ſexum dignoſci, niſi interiorum aſpectu: cùm alioqui ex uoce maximè domeſticarum facillimè mas à fęmella diſtinguatur. Fæmellæ admodum exigua eſt, maris longè grauior. Taceo interim multas alias actiones, quibus eas uel quiuis etiam dignoſcat.

SENSVS.

Columbas perſpicaces eſſe, & cur.
Accipitres quomodo Columbas uenentur.

HAE aues quantum forſitan ullum animans aliud cunctis ſenſibus valent, ſed uiſu potiſſimùm, & auditu, guſtuque, ſi non cętera uincant, ſaltem nulli cedunt. Perſpicaciſſimas eſſe uel inde in primis conſtat, quòd à lōgè quodlibet Accipitrum genus agnoſcant. Cùm enim horum alij Columbas humi ſedentes rapiant, uolantes non appetant: alij ſuper arborē, aut tale quid conſcendentes uenentur, ſin humi conſideant, aut uolent, non inuadant: alij rurſus neque humi, neque in ſublimi manentes aggrediantur, ſed uolantes tantummodo capere

capere conentur: itaque sagacissima rerum parens natura Columbis sese nouercam, atque iniquam exhibuisset, nisi & ipsis, utpote animalibus imbellibus, innocentissimis, & quæ nulla ratione sese tutari aduersus tam sæuos hostes possent, uidendi aciem ingeniumq; elargita fuisset, quibus singula Accipitrum genera distinguere rectè potuissent. Alioqui enim Accipitrum iniurijs expositæ continuè extitissent. Itaque cùm Accipitrem prouolantem uideant, si sublimipeta est, manent quo constiterint loco, tanquam non nociturum agnoscentes, sin humipeta est, quem prouolantem cernunt, non manent, sed continuò auolant, & fuga saluti suæ consulunt. Author est [a] Aristoteles; Quæ sanè oculorum acies insignis est: siquidem communem hostem à longè uidere paucis datum, uti nullis, quod sciam inter tot Accipitrum genera speciem distinguere. Si authori, quisquis ille fuerit, de natura rerum credimus, nam reuera anile deliramentum sapit, Columba nouies visum recuperat. Idem discernendi iudicium Columbis in auditus sensorio, ac ob eandem rationem, ut scilicet hostes suos agnoscant, natura concessit. Cùm enim omnes Accipitres, ut diximus horreant, nempe suos prædones, Circi tamen, & Aquilæ marinæ rapacitatem magis quàm cæterarum rapacium pertimescere uidentur: vnde alibi dixit [b] Aelianus: *Aquilas marinas, & Circos horrent Columbæ*: itaque voces eorum inter alias discernere à longè norunt, ut si clamantes audiant, ocyus aufugiant. Meminit idem Aelianus: *Clangorem*, inquit, *quidem Aquilarum, & Vulturum Columbæ spernunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ*. In gustu quoque non minus iudicium. Amant quidem, ac edunt omnia ferè granorum genera: sed ex his quibusdam ita afficiuntur, ut donec is suppetit, nunquam, quem incolunt, locum deserant, quod alioqui meliorem alibi uictū quærentes sæpius solent facere: sed de hac re fusiùs, ubi de victu earum agemus.

Columbæ Accipitres agnoscunt. [a] L. 9. Hi. 36.

Columbarum auditus.

Columbæ Circum, & Aquilam marinam agnoscunt. [b] L. 3. de animal. c. 45.

Gustus.

LOCA COLVMBIS Abundantia.

APVD Assyrios Columba sacra habebatur, & nefas erat eam occidere, vnde tam immensa ibi creuit harum uolucrum copia, ut accedentium mercatorum ora peruolarent: unde apud [a] Oseam legitur: *Et auolabunt quasi aues ex Aegypto, & quasi Columba de terra Assyriorum*, Hinc pariter [b] Tibullus scripsit.

Quid referam, ut uolucris crebras intacta per urbes
Alba Palæstino sancta Columba Vtro

[c] Eusebius Pamphilus author est Syriæ maritimam quandam ciuitatem esse, quę Ascalon dicatur, ei cùm applicuisset, (ait autem applicuisse, quando oraturus, atque sacrificaturus Hierosolyma ad patrium templum missus fuisset) magnam sese Columbarum multitunem admiratum fuisse, interrogantiq; ipsi quamobrem aues illæ omnia penè loca illa occupassent, responsum fuisse lege apud eos Columbarum usum esse prohibitum; [d] Homerus Thisben πολυτρήρωνα vocat, teste [e] Strabone, à copia scilicet Columbarum, vt Grammatici exponūt Erat autem Thisbe Bœotię ubrs celeberrima: sed Stephanus portum, & nauale Thisbęorum Columbis plenum fuisse tradit: ut ut est, Colūbas poëtæ hinc Thisbęas appellant. [f] Ouidius de Dędaliono mutato in auem rapacem, hoc est, Accipitrem secundum Grammaticos.

Quæ nunc Tisbæas agitat mutata Columbas.

Meminit etiam [g] Statius.

Dioneisq; auibus circumsona Thisbe.

[h] Homerus alibi Spartem Nessem pariter uocat multarum Columbarum. Has Chaonias itē poëtę dicunt ab Epiri parte, pro Epiroticas. *Nam*, inquit Seruius Vergilii Scholiastes, *olim in Dodona silua Epiri oracula reddebant*: Sed malim cum [i] Io. Rauisio Textore dicere ideo Chaonias appellatas, quòd ea Epiri pars Columbis plurimùm abundaret. [k] Vergilius.

Chaonias dicunt Aquila veniente Columbas, &c.

Propertius [l]

Non me Chaoniæ uincant in amore Columbæ.

[m] Ouidius.

Quasq; colat turres Chaonis ales habet.

Pontanus.

Assyrij cur Columbis abundent. [a] Cap. 11. [b] L. 1. [c] L. 8. de pręparat. Euāg. cap. 5.

Ascalon urbs Syriæ Columbis abundans. [d] Iliad. B.

Thysbe polytriron. [e] L. 7. Geog.

Columbæ Thysbeæ cur dictæ. [f] L. 11. metam. [g] L. 7. Theb.

Sparte Nesse. [h] Iliad. B.

Chaoniæ cur dictæ. [i] In cornucopia. [k] Eglog. 9. [l] Lib. 1. [m] L. 2. de arte am.

Chaonis & qualis oſcula iungit auis.

Inſulæ Veneri ſacræ. [n] L.14.c.15 Columbę cypriæ. Currus Veneris a quibus Columbis ductus. [o] Lib.14.de animal.c. 2. & 1.Var.c. 15. Dies profectorij Siculis cur dicti [p] L.14.c.30 Cnidos Veneris ſimulacro nobilis. Gnydię volucres. [q] In cornucopia.

Inſulæ veneri, cui Columba etiam ſacræ putabantur, antiquitùs conſecratæ, ut Cyprus, Paphos, Cythera, & Sicilia præcipuè Columbis ſcatebant. Antiphanes apud [n] Atheneum Cyprias Columbas plurimum commendat inquiens. Ἡ Κύπρος ἔχει πελείας διαφόρους, id eſt, *Cyprus habet Columbas præſtantiſſimas*. Celebrantur ſanè etiam hodiè ab omnibus Cyprię Columbæ propter criſtæ uenuſtatem. Lycophronis interpres, ibidem, & in Papho infinitam tradit eſſe copiam Columbarum, ideoq; currum Veneris ab ijs duci putare. In Sicilia etiam abundare Columbas [o] Aelianus prodidit, maximè circa Erycem, ubi ipſis feſti dies aguntur, quos Erycini, & Siculi omnes eodem authore, profectorios appellant: cur autem ſic appellentur cauſam aliàs [p] ex eodem adferemus. Cæterùm Columbas Siculas egregias eſſe ſcribit Philemon apud Athenæũ, qui pariter eaſdem olim laudatas fuiſſe etiam alias refert, ubi hęc Alexidis uerba citat. περιστερὰς ἔνδον τρέφοντων Σικελικῶν τούτων πάνυ κομψάς. Nicander denique Siculas Columbas ali iubet. Cnidos, ſeu Gnidos vrbs inſignis in extremo cornu peniuſulæ Cariæ adhærentis, Veneris quoque cultrix, cuius imagine à Praxitele facta in primis nobilis celebratur, Columbas habuit plurimas, quæ inde poëtis Gnydię uolucres appellantur: ut Pontano, cùm ait:

Atque hæc Gnydiæ loca læta Volucres,

Peruolitant.

Leucaiæ inſulæ Colũbas habent Madera inſula. Mirus modus capiendi Columbas. [r] C.9.Polyh. Inſula Columbarum. [s] L.3.c.6. Pelias inſula. [t] In Theſaur Geogr. Columbaria urbs. [u] In Tab. Geogr. Aſiæ Feſſa urbs Africæ.

Cur Plinius Campanas laudet antè diximus, item cur Collumella Alexandrinas. Tanta verò eſt apud Pœonios, & Illyricos Columbarum multitudo, ut cõtra eas ordine militari in bellum exeant, quemadmodum Magneſi, & Ephesij contra locuſtas. Author eſt [q] Io. Rauiſius Textor, neſcio ex quo. Nos ſuprà ex Aeliano Illyricos Columbas in bello cõmouiſſe diximus. Franciſcus Lopez Hiſpanus de Leucaię inſulis prodidit, tam abundè ibi Columbas, aliaſq; uolucres diuagari, vt circumuicinarum inſularum incolæ eò aucupatum venientes, nauibus quandoque onuſtis domum reuertantur. Aloiſius Cadamuſtis in Madera inſula olim ignota, quã Luſitani nunc obtinent, maximã copiã Columbarũ fuiſſe memorat, eiſq; capiendis non alia arte vſos aucupes, quàm alligato perticę uncino ex arboribus, quibus inſidebant, aues admirabundas (ut quæ inſula deſerta hominem prius non uidiſſent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam inſula noui orbis Columbas hominũ præſentiam nihil pauentes ſcipionibus cæſas refert. [r] Solinus inſulam quandam appellat Columbariam, auium huius nominis matrem, quæ procul dubio eadem fuerit cum ea, quam Græci πελειόθρεμμόναν vocant, id eſt, Columbarum altricem: nam πελείας, ut antè oſtendimus ſępius pro Columba in genere ponitur. Hæc autem inſula, Plinio teſte, in Tyrrheno mari eſt. Pelias Zonaræ item inſula eſt prope Drepanum Siciliæ. VVolfius, teſte [t] Ortelio Columbariam uertit, haud dubio ab auium harum copia. VVitichindus, ut idem refert, Colmar Germaniæ urbem vocat Columbariam. In Regno Pegù, Columbæ pariter abundant, ut Cornelius Iudæus Antuerpianus teſtatur. Feſſa Aphricæ urbs, ut author eſt [u] Io. Leo Aphricanus immenſum harum auium numerum ſuppeditat. Batauia quantum fortaſſis quæuis alia etiam decuplo maior regio Columbas numeroſas enutrit, eaſque diuerſorum generum, quoniam, ut narrauimus, plurimi incolarum cuiuſcunque ferè gradus, ac conditionis earum aſpectu plurimùm oblectentur. Mirum quod Theopraſtus ſcripſit, referente Plinio, inuectitias eſſe in Aſia Columbas.

VOLATVS.

Volatu pręſtare Colũbas.

VOLATVS pernicitate Colũbæ uel cum quauis penè alite poſſunt decertare. Domeſticarum auium ſanè nullam conſtat neq; longius domo, neq; diutiùs abuolare, quàm Columbę faciant, quæ tectorum tamen lariumq; ſuorum mox memores ſumma illa fide repetunt, & manſuetiſſima nobiſcum conſuetudine diuerſantur. Sed non domeſticas aues tantùm uolatus celeritate ſuperant, verũetiam eadem rapacibus ſępe imponũt, quando ita fuga arrepta, ſaluti ſuę conſulunt, cuius in ea ſola ſępè ſpes eſt, cùm alioquin rapaces plurimùm uelocitate valeant. Sunt qui eas ceu honoris ambitione tactas altiſſimum quandoque uolatum exercere exiſtiment, uti neque deſunt, qui opinentur tantam eis cum aere familiaritatem intercedere, ut tutiùs ſeſe ibi, quàm humi degere exiſtiment. [a] D. Ambroſius dum cauſam aſſignat, cur celeriùs, quàm cæterę alites uolent, myſticum potiùs, quàm natura-

Volatu ſe rapacibus eripiunt. [a] to. is ſerm. de s. Euſeb.

naturalem rationem videtur adducere: *Vnde*, inquit, *puto etiam in ipsis auibus ideo velocius Columbam penè præ manibus volitare, quòd alacritatem, & innocentiam comitetur.* Etenim & aliæ dari possunt aues innocentes, quæ tamen minimè volaces sint, vt Gallinæ. Tanta autem volatus Columbarum est facilitas, vt [b] Maro dicat:

Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Petrus [c] Bellonius narrat, sese obseruasse, dum in Paphlagonia ageret, Columbas per aëra tam altè volitare, vt conspectum eius effugerent, quæ mox vnà omnes absq; vlla separatione ad Columbaria sua reuerterentur. Etsi verò semper perniciter volitent, celeritatem tamen penè duplicant, cùm ab aue rapace aliqua insectari sese norint, ut eleganter [d] Baptista Fiera ex recentiorum poëtarum numero non contemnendus eleganter his uersibus demonstrat:

Non tam pernici, & rapido effugêre volatu
Præpetibus pennis, actaq; pauore Columbæ
Vnca pedes volucris si quando incessit anhelas.

Vtitur eadem comparatione [e] Petrus Angelius Bargæus poëtarum nostri æui decus eximium:

Non aliter, quàm si sublimi è turre Columbæ
Conspexere procul passis Haliæeton alis
Irruere infestum, & prædam captare volentem,
Densantur, coeuntq; omnes, rapidoq; volatu
Præcipites quacunque viam secat ille, feruntur.
Sic globus Abdaridum furialibus ocyor auris
Infertur &c.

Hunc tam velocem volatum omnes passim poëtæ celebrant. [f] Virgilius in primis Columbas inde volucres appellabat inquiens:

Et volucrem traiecto in fune Columbam

Et hunc imitatus Petrarcha:

Purpureis ornata rosis, volucresq; Columbas.

Hinc pariter [g] Ouidio aërię dicuntur:

Qualis in aëriæ tergo solet esse Columbæ.

Sed & sacræ literę Columbę uolatũ ceu rem miram celebrant: *Qui sunt isti*, inquit [h] Esaias, *qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Diuinus [i] Psaltes non alterius animantis, quàm Columbæ alas sibi exoptat, ut sese manibus hostium eripiat: *Vt volem*, inquit, *in tutum, & procul ab hostibus meis: & dixi: quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Quam Dauidis sententiam Petrarcha hisce versibus heroicis Hetruscis ita eleganter expressit.

Qual gratia, qual'amor', ò qual destino
Mi darà penne à guisa di Colomba,
Ch'io mi riposi, e leuimi da terra?

Chorus quoque apud Sophoclem non aliam ob causam in Columbam immutari desiderat. Ait autem ad hunc modum, interprete Georgio Ratellero in supremo apud Belgas regio senatu Melchliniæ consiliario:

O vtinam celerem mutatus
Nunc in Columbam præpete
Scindam æthereas penna nubes
Vt quæ futuri præscia
Præsagit mens, coram medijs
Aspiciam conflictibus.

Apud [k] Pontanum Lepidina idem sibi precatur, inquiens:

Dum siccas simul ad Solem, pectisq; capillum
Tunc ego, tunc niuea pennas imitata Columbæ
Sim volucris.

Apud [l] Homerum legitur supra Planctas petras marinas nullas aues transire posse, sed ne Peleiades, id est, Columbas quidem, quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine scilicet maior reuerentia ijs deberetur. Quo loco, *non modo*, inquit Eustathius enarrator, *poëta ne Peleias quidem supra Planctas transire posse canit, propter pernicitatem harum auium in volatu: sed etiam, vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcerent, quæ Ioui patri Ambrosiam afferant.* Idem Homerus passus Iunonis, & Mineruæ ad bellum ocyssimè proficiscentium, vt uelocissi-

[b] *L. 5. Aene.*
[c] *L. 6. de Auib. c. 23.*
[d] *In syluis.*
[e] *L. 9. Syria.*
[f] *Aeneid. 5.*
[g] *Lib. 3. de Ponto.*
[h] *Cap. 60.*
[i] *Psalm. 54.*
[k] *Pomp. 2.*
[l] *Odyss. 12.*
Iuno, & Minerua cur Colũbis assimilatæ.

vt velocissimè iuisse innueret ad opem Græcis tunc laborantibus ferendam (iam enim malè tractabantur à Troianis) pauentium Columbarum volatui assimilat. Ait autem.

Αἱ δὲ βάδην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι.

Hæ autem iuerunt timidis Columbis passus similes.

[m] *Aeneid.* 5.

Mnesteus Colũbis cõparatus.

Pereleganter similiter [m] Vergilius Mnesteum infelici Sergesti casu commotum, repentè excitatum, & summo impetu mare sulcantem Columbæ comparat exterritæ, & ad uolandum incitatæ: loquitur autem hunc in modum:

Qualis speluncâ subitò commota Columba,
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi
Fertur in arua volans, plausumq́ exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aëre lapsa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.
Sic Mnesteus, sic ipsa fuga secat vltima Pristis
Aequora, &c.

[n] *Satyr.* 1.

Fama laudum Colũbarum volatui comparata.

[n] Ludouicus Ariostus comparatione etiam ab harum alitum pernicissimo, ac altissimo volatu accepta, sese promittit ita amici laudes, & encomia decantaturum, ut earum fama Columbarum volatum sit superatura:

Io stando, *inquit*, qui farò con chiara tromba
Il suo nome sonar forsi tant'alto,
Che tanto mai non si leuò Colomba.

Columbæ nunciæ.

Iam uerò si exercitum, aut ab hoc vrbem aliquam obsideri tam arctè contingat, adeo ut nihil inde efferri ad alias urbes possit ad implorandum opem, non ne Columbarum ope in hoc casu usos cùm ueteres, tùm recentiores bellorum duces historia docet? Cur uerò hisce alitibus potiùs epistolas collò annexas, vel earũ pedibus deferendas, quàm alijs committebant, quàm ob uolatus celeritatem? Hoc militari astu [o] Plinius Hircium, & Brutum in Mutinensi obsidione vsos narrat: Hircio Consule ad Decium Brutum, & Decio Bruto rursus ad Hircium Columbam mittente, ubi disposito cibo, quibusdam eminentissimis locis, Columbas tenebris priùs inclusas, & fame plurima affectas illinc inde volare instituerant. *Quid itaque vallum*, ut Plinij uerbis utar, *& vigil obsidio, atque etiam retia amne pratenta profuere Antonio, per cælum eunte nuncio?* Quæ uerba Io. Dousa nobilis Batauus, apud quos Columbas simili officio functas in obsidione Leidensi Lipsius tradit, ita carmine vertit.

[o] *L.* 10. *c.* 37

Hircius, & Brutus literas suas Columbis cõmittunt.

Quid vigil obsidio, quid arces,
Aut valla prosunt, per spatia inuij
Eunte Cæli nuncio?

[p] *L.* 9. *varia.*

Mirum, sed ad rem propositam sanè accommodatum, quod [p] Aelianus tradit his uerbis: *Vno, eodemq́ die victoria Taurosthenis ex Olympia Aeginam nunciata est ipsius parenti, vt alij affirmant, per specturum. Alij verò dicunt Taurosthenem Columbam à suis pullis madidis adhuc, & inuolucribus abstractam secum deportasse: cùmque vicisset, purpura amictam eam remisisse, eamque cum summa festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Aeginam aduolasse:* quod si verum est, nam fidem apud authorem esse uolo, quamuis alioqui credi possit, velocitatem alarum Columbæ maximam denotat: Et forsan hanc per Columbas missionem Iuuenalis innuit, cùm scribit:

Tanquam à diuersis partibus orbis
Anxia pracipiti venisset epistola penna.

Vnde uerò eiuscemodi vsus, literas scilicet ita per Columbas mittendi, & remittendi ortum habeat, præter unum Iustum Lipsium, nemo, quod nouimus, prodidit. Hic autem vir doctissimus eius opinionis est, ut à theatro illo Brutiæ militiæ exemplum credat. *Olim enim in re ludicra, & in spectaculis Saturnalibus vsus*, inquit, *similis fuit Columbarum.* Nam patresfamilias, qui in Theatrum, uel Circum ibant, unde non pro arbitrio reditus erat, Columbas secũ in sinu ferebant, easq; immittebant cum tabellis nuncias domum, quid uellent. Huius uerò rei authorem adducit M. [q] Varronem, qui sic scribit: *Columbas redire solere ad locum licet animaduertere, quod multi è theatro è sinu missas faciunt, atque ad locum redeunt, qua nisi reuerterentur, non emitterentur.* Sed fortè aduersus nos, qui ad hoc officium Columbas potiùs, quàm alias aues propter uolatus celeritatem electas fuisse statuimus, insurgat inquiens, ideo accipi hasce uolucres tantùm, quia fideliter suas sedes repetant, quemadmodum etiam Hirundines internuncias in rebus magnis fuisse quandoque historia testatur, & [r] Aelianus prodidit Marrhem Aegyptiorum regem Cornicem habuisse, quæ postquam audiuisset, quò uolatus dirigendus, & quænam regio transeunda, & vbi terrarum requiescendum

Vsus Colũbarum in spectaculis.

[q] *L.* 3. *de re rust.* *c.* 7.

Hirũdines nunciæ.

[r] *L.* 6. *de animal.* *c.* 7.

Cornix literas portat & quomodo.

ſcendum eſſet, eò literas ocyùs quàm quiuis nuncius perferret. Quam tamen alitem Columbis in volatus celeritate longè inferiorem eſſe conſtat. Verùm huic reſponſum eſto, Cornicem illam niſi temporis diuturnitate ab hominibus inſtructam eo munere functam idem Aelianus innuit, dum ualde cicurem extitiſſe tradat. Hirundinis uerò volatus noſtram opinionem confirmat, tantum abeſt, vt eam diminuat. Hanc enim alitem trans mare etiam aliquando migrare conſtat, moxq; ad domeſticam ſedem reuerti. Sed de uolatu eius proprio loco. Aſtipulatur in primis nobis Pet. Bellonius, qui Aegyptios nautas, Cyprios, atque Cretenſes Columbas in nauibus ſuis alere tradit, non aliam ob cauſam, quàm ut ad terram appropinquantes eas emittant domum lætum allaturas nuncium, aduentare to dominum. Inſuper [t] Io. Boterus Benenſis Cattiæ urbis, quæ inter Gazam antiquiſſimam ciuitatem, & Cairum interiacet, incolas teſtatur Columbis ideo pro nuncijs uti, ligatis pariter ſub alis literis, quòd hæ velociſſimè ad Columbaria reuerti ſciant, etſi ſex etiam dierum interuallum vtraque vrbs diſtet. Eundem uſum, necnon celeritatem eiuſcemodi nunciorum eleganter docet Ludouicus Arioſtus de morte Orrili ita canens:

> Toſto che il caſtellan di Damiata
> Certificoſſi, ch'era morto Orrilo,
> La Colomba laſciò, ch'haueua legata
> Sotto l'ala la lettera col filo.
> Quella andò al Cairo, & indi fù laſciata
> Vn'altra altroue, come quiui è ſtilo:
> Si che in pochiſſime hore andò l'auiſo
> Per tutto Egitto, ch'era Orrilo ucciſo.

Sed hæc de celeritate dicta ſint. In uolatu quandoque ſtrepitum ędunt, ut innuit quoque Vergilius [u] inquiens:

> *Fertur in arua volans, plauſumq́; exterrita pennis*
> *Dat tecto ingentem* &c.

Quo tempore ſanè minus celeriter volant, atque hoc idem quoque inſinuat, dum addit:

> *Mox aëre lapſa quieto*
> *Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.*

Eiuſmodi uerò alarum plauſus pro diuerſis Columbarum ſpeciebus etiam variat: aliæ enim in aëre ſublimi, ut agreſtes, quæ niſi dum ſeſe à tectis præcipites dant, vt iam ex Varrone diximus, & genus illud gutturoſum, quod iteratis vicibus plaudit magna cum ambitione: aliæ in aëre quidem, ſed ultra fæmellas volando tantùm, quales ſunt illæ, quas Bataui Overſlarges, & Draeijers vocare priùs diximus. [x] Plinius de tempore agens, quo Accipiter Columbas inuadit, hoc tanquam præcipuum nominat: *Qua oſtentatione*, inquiens, *vt vinctæ prabentur Accipitri, implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum numeris eliditur, alioquin ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Hæc ille: ex quibus duo potiſſimùm intelligimus, ſtrepitum ſcilicet pennarum cum oſtentatione ędere, & eo tempore tardiori volatu uti, ſed de qua ſpecie agat, arduum eſt iudicare. Qui de maximis illis, ſeu gutturoſis dixiſſe id ipſum exiſtimet, haud ita toto cælo meo iudicio aberrauerit, ſi modò uerum eſt, quod tales Campanæ illæ fuerint, ut nonnullos arbitrari diximus: nam de his ita [y] Plinius ſcribit: *Harum volatus in reputationem cæterarum quoq; volucrum nos impellit*: Sed quò minus id credamus, obſtat, quod Accipitrem inuadentem fronde latere ſcribat: nam Accipiter niſi in agris fronde latere non poteſt, cùm hominum conſortia maximè fugiat. An Plinij temporibus magis erant ſylueſtres, & uictum ex agris comparabant? Nam & nunc quoque apud Batauos id quandoq; facere audio.

Hirundini cur litteræ cõmittãtur. [s] L.6. de ani. cap. 23. Nautæ Aegyptij, & Creten. cur Colũbas in nauib[9] habeant. [t] L. de relat. [u] Aeneid. 5. Alarũ plauſus uariat. [x] L.10.c.36. Plinius explicatus. [y] L.10.c.37

AE T A S.

COLVMBAS, & Turtures octonis annis viuere Plinius ſcripſit, mutuatus, ut uidetur, ab [a] Ariſtotele, ex quo tamen nihil certi concludas. Ait enim ad hunc modum: *Columba, & Turtur viuunt vel ad annum octauum, ſcilicet quæ exæcatæ allectrices aluntur.* Si enim hæ exæcatæ, & tam ingentes dolores paſſæ id tempus attingunt, quid vetat quod aliæ liberæ id ſuperare nequeant? Neque etiam [b] Pet. Creſcentienſis authoritas contrarium aſtruit, qui in Columbarijs non inueniri tradit, quæ octauum annum ſupergrediantur. Eiuſcemodi enim Columbæ vel in agris intercipiuntur, cùm ab hominibus, tùm ab Accipitribus, ali jſq;

[a] Lib.9.de hiſt.c.7. [b] L. 10.c.91 Colũbæ ſaxatiles curcitiùs, quã aliæ moriãtur.

alijſq; rapacibus, quorum gratiſſima eſca ſunt, vel aliò auolant, veteres ſedes aut ob pabuli inopiam, aut ob aliam quamuis cauſam peroſæ. Quod verò ad domeſticas attinet, retulit mihi vir quidam fide dignus, & rerum naturalium non imperitus, ſe à patre ſuo, qui Columbacei generis, aliarumq; auium ſtudioſiſſimus eſſet, audiuiſſe Columbum habuiſſe viginti, & duobus annis, & ſemper generaſſe, excepto vltimo ſemeſtri, quo cælibem vitam, relicta coniuge, elegerat. Fidem huius rei mihi facit Albertus, qui in indagandis eiuſcemodi naturæ arcanis diligentiſſimus fuit. *Compertum eſt*, inquit, *apud nos Columbam viuere per viginti annos, & rarò ſuprà*: quaſi vigeſimum annum Columbinæ vitæ terminum conſtituat. Quin & [c] Athenæus poſt enumeratas omnes Columbarum ſpecies, ex ijs diutiùs vitam Columbas prorogare ait, ut quæ ad annos triginta quatuor viuant. Verùm [d] Ariſtoteles vitæ terminum Palumbis tribuit quadraginta annorum, pro quibus fortè is memoria lapſus Columbas poſuerit. Veriſimile enim eſt Palumbes diutiùs ſuperuiuere, vt potè in venere temperantiores, adeo fructuoſum eſt venerem detrectare.

Columbus duorũ, & viginti annorum.
Columbinæ vitę terminus.
[c] *L. 9. c. 16.*
[d] *6. Hiſt. c. 4*
Palumborum ætas.
Venus minuit vitam hominum.

V O X.

M[a] Varro Columbas inter eas aues annumerat, quæ à ſono uocis nomen habent. Verùm Græcorum, aliorumq; Latinorum, ni fallor, præter ipſum, neminem aſtruere videas, quando ſanè longè aliam vocem edant. Itaque Γογγίζειν per iota in penultima, vel γογγύζειν per ypſilon de voce Columbæ dicitur, authore Polluce. Γονγρύζειν γογγρῦσαι de uoce porcorum apud Heſychium legitur. τονθορίζειν Græcis murmurare eſt, quod uerbum Varinus de Columbarum voce dixit; dicuntur & τοττίζειν. Eſt autem uox, ut Theodoreti verbis utar, ſuſpirantibus ſimilis. Latini gemere dicunt, murmurare, & meditari. Prius uerbum magis eſt vſitatum. Author Philomelæ:

[a] *Li. 4. de ling. lat.*
Γογγίζειν.
Γογγύζειν.
Τονθορίζειν
Τοττίζειν.

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Gemitus.

Pontanus.

Quid Acti
Proſunt, aut gemitus tibi Columbæ?

Albertus omnia Columbarum genera eiuſmodi gemitu pro cantu vti ſcribit. De earum murmure in elegantiſſimo legitur epithalamio Gallieni Imperatoris:

Murmur.

Non murmura veſtra Columbæ
Brachia non hederæ, non vincant oſcula conchæ.

Et apud Politianum in ruſtico:

Murmure apricantes niuei de turre Columbi.

Quod uerò meditari dicantur Columbæ, legimus in ſacris biblijs: *Sicut pullus Hirundinis*, inquit [b] Ezechias Rex à morbo diuinitùs liberatus, *ſic clamabo, meditabor vt Columba*. Et [c] rurſus: *Rugiemus quaſi vrſi omnes, & quaſi Columbæ meditantes gememus*. Item rurſus: *Et miles captiuus abductus eſt, & ancillæ eius minabantur, gementes ut Columbæ* &c. Eiuſcemodi ſuſpirioſam vocem cantus nomine inſigniuit [d] Plinius, inquiens: *Cantus omnibus ſimilis, atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu, hyeme mutis, vêre vocalibus*. Ornithologus hæc verba ad omne Columbarum genus extendi exiſtimans meo iudicio fallitur. Poſtremum enim illud, quod hyeme obmuteſcere & vêre uocales eſſe tradit, Columbis minimè competit, quæ hyeme non minus, quàm quouis alio anni tempore lamentantur potiùs, quàm canunt. Vnde Hebræorum Ionah, pro qua voce noſtra tranſlatio, ut diximus, Columba hebet ab alijs Hebræis mœror vertitur, aut triſtitia, vt ſit deriuatum à verbo Ianah, quod eſt mœrore affecit.

Meditari.
[b] *Iſaia 38.*
[c] *Cap. 59.*
Nahun. c. 2
[d] *L. 10. c. 31*
Ornithologi error.
Ionah Hebręis quid.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

ARISTOTELES [a] proprium Columbis, Palumbis, ac Turturibus eſſe videri ſcribit, ne collum, cùm bibunt, reſupinent (eleuent legitur apud ueterem interpretem) niſi ſatis hauſerint. Videtur uerò locus ille quibuſdam uiris doctis ſuſpectus, fortaſſis quòd apud [b] Athenæum aliter legatur, hoc modo Ὁ δὲ Μύνδιος Ἀλέξανδρος οὐ πίνειν φησὶ τὰς φάσσας ἀνακύπτουσας, ὥσπερ τὴν τρυγόνα, id eſt, *Alexander Myndius ait Columbas, cùm bibunt, collum non reſupinare, quemadmodum*

[a] L. 9. *Hiſt. cap. 7.*
Bibẽdi modus.
[b] *L. 9. c. 16.*

dum nec Turturem. Verùm ego vnà cum Ornithologo locum Athenæi corruptum esse arbitror, Aristotelis verò integrum, legendumq́; apud illum ex Aristotele ἀνακύπτουσαν, ὥσπερ δὲ τὴν τρυγόνα. Nam & [c] Plinius quoque sic legit: *Proprium generis eius*, inquit, *& Turturum, cùm bibant, collum non resupinare, largè bibere iumentorum modo*. Albertus non ita quoque tantummodo legit, verumetiam cur ita bibant, rationem assignare conatur, inquiens: *Omnes vno tractu bibunt demisso capite, & non erigunt in potu sæpe capita, sicut aliæ aues: nam collum earum breue, & amplum est, & multæ aquæ capax, in alijs auibus non item.* Germani, referente Ornithologo, similitudine ab eiusmodi Columbarum potandi more accepta, hominem qui affatim vno haustu bibat, haustum Columbinum trahare dicunt, Græci ἀμυστὶ πίνειν. Aues sunt gregales, teste [d] Aristotele, conspiciuntur tamen & solæ volare. Quod si uerò ignota quædam volantibus sese immisceat, primùm ueluti eam odissent, verberant, & quandoq; etiam erectis pennis horrent, quod [e] Statius ita pereleganter demonstrat.

[c] *L.10.c.34*

Haustũ Colũbinũ trahere qui dicantur.

[d] *L.1.hist.c.1*

[e] *Li1. Achilleos.*

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila, iam longum cæloq́; domoq́; gregatæ,
Si iunxit pennas, diuersoq́; hospita tractu
Venit auis, cunctæ primùm mirantur, & horrent,
Mox propiusq́; volant, sociam iamq́; aëre in ipso
Paulatim fecere suam, plausuq́; secundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.

Plinius Columbam uocat auem multiuagam, quoniam, vt ego conijcio, sæpius volatum ad agros, maximè si pulli alendi sunt, reiteret. [f] Varro propter innatam timiditatem altiora loca amare tradidit, quare & à nobis in eiusmodi domus partibus (loquor modò de agrestibus) enutriuntur. Arbores tamen rariùs petunt, quare minimè laudare [g] Pontanum queo, qui pro re noua, & insolenti scribit Columbas nuces deseruisse. Neque Virgilius obstat, inquiens:

Columba cur Plinio multiuaga dicta.

[f] *Lib.3.de re rust.*

[g] *In Acons.*

Tollunt se celeres, liquidumq́; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Nam cùm eiuscemodi Columbæ aureum ramum Aeneæ indicare debebant, illeq; in arbore esset, arbori etiam insidentes facere poëta debebat. Adde quod eiuscemodi Columbas Veneris nempe nuncias Accipitris insidias non fuisse veritas tacitè subinnuere voluerit poëta, quas alioquin cæteræ naturaliter exhorrescunt: ille verò sub frondibus latere solet, vt inopinantes inuadat, euasuras facilè, si aperto campo, cùm quòd volatus celeritate unguibus illius sese eripiant. Nam, ut inquit [h] Seneca, *fuga Columbas iuuat*. Terram etiam nisi pabulum quæsituræ fugiunt. Quare [i] Vergilius aliàs eas in solo sedere facit, inquiens:

Colũba cur Vergilio insidere arbori dicta.

[h] *L. de ira.*

[i] *L.6. Aen.*

Geminæ cùm fortè Columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes,
Et viridi sedêre solo.

Gaudent pluuijs, quibus sese abluunt à collectis sordibus. Sed & puluerare solent. Vtrumque etiam [k] Aristoteles eis ascribit. Longolius tamen Columbas inter aues pulueratrices rectè numerari non putat. Sed quid si nec inter lotrices simpliciter reponamus? Lauant enim simul, & puluerant quod hoc modo præstant. Corpus primùm humectant, dein puluere sese conspergunt, atque ita corpora sua à pulicibus, ac omni labe mundant: quam nempe impensè oderunt, vt innuit [l] Ouidius hoc disticho.

[k] *9.hist.c.49*

Quomodo se lauent.

Mundities Columbarum.

[l] *L.2.Met.*

Aspicis vt veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Alibi etiam Columella *sine labe* dixit, & D. Basilius *omnem fætorem expellere*. Sed hæc ad mores earum quoque referri queat, cùm aues sint, ut paulò pòst dicemus, castæ, & pudicæ, quæ nunquam connubia semel incœpta violent. Celebratur Gallinacei generis amor erga sobolem, sed his cum Columbarum amore neutiquam comparari potest. Illic enim à sola matre procedit, hîc utrique parenti æqualis, ut [m] Plinius testatur, atque experientia comprobat: quinimo [n] Aristoteles, & ex hoc [o] Aelianus, & ipse [p] Plinius referunt fœminas uagantes, & errantes à maribus compelli ad nidum, & cùm peperint oua, cogi ut incubent dein & ipsos uicissim cum ipsis incubare, pullos fouere, & alere: hæc omnia alternis vicibus præstare: illas noctu, hos interdiu incubare. *Sepè etiam ex hac causa*, inquit, Plinius, *castigatio pigriùs intrante fæmina ad pullos*. Et [q] Aristoteles etiam alibi *fæminam in opere sobolis mare acerbiorem esse* testatur: sed & mares, si Porphyrio credimus, exclusis pullis primi cibum in os ingerunt. Haud tamen inde statuendum est fæminas parum de sobole sua solicitas esse, sed in nutritione paulò maribus negligentiores, siquidem aliàs & ipsæ incubantes, uel fouentes eam non deserunt, nisi iam mares eodem officio functuri sponte uicem suam subeant.

Amor erga prolem.

[m] *L.10. c.34*

[n] *9. Hist. 7.*

[o] *3. de anim. 45.*

[p] 10. c.34.

Mas erga prolem studiosior.

[q] *6. Hist. 4.*

[r] Cant. 5. de infer.

beant. Ab hoc amore ſimilitudinem ſumpſit [r] Dantes, Columbis duas comparans animas, quas, ut ipſum alloquerentur, tam citato curſu vſas ait, quali Columbæ ſolent ad nidos reuerſuræ, Ait autem:

Quali Colombe dal deſio chiamate
Con l'ali alzate, e ferme al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate
Cotali uſcir de le ſchiera. &c.

Colũbæ ſe inuicem amant.

[s] 9. Hiſt. 7.

Continentia libidinis in Colũba.

Porrò non ſobolem ſuam duntaxat amant Columbæ, verùm etiam ſe inuicem. *Ita magna ex parte*, inquit [s] Philoſophus, *Columbæ mutuo degunt amore*. Gregatim enim, ut diximus, volant, ſimul pabula quærunt, & paſtæ ſimul reuertuntur. Maior uerò amor maris erga fæmellam, & huius erga marem exiſtit, eoq; humanum genus longè ſuperant. Etſi enim plures in eodem loco mixtim degant, mutuoque ſe omnes amore proſequantur, atque alioqui ſalaciſſimæ procacitatis, laſciuiæq; notam apud omnes gentes contraxerint, incomparabile tamen continentiæ, ſummæq;, & incredibilis pudicitiæ exemplum de ſe nobis exhibent, quando neque quis alterius connubia violent, maſculo nempe non quęrente nouas nuptias, fæminaq; illi, cui ſemel nupſit, fidem ſemper ſeruante inuiolatam; cuius ſanè talis amor eſt, ut non tantùm moroſiorem maritum patiatur, nunquam ab ipſo deficiens, uerùm etiam officioſa charitate illum ſibi reconciliatum in oſcula cogit redire: quod eleganter [t] Plinius

[t] L. 10. c. 34.

qui in celebranda iſtac pudicitia multus fuit, his uerbis ſcriptum reliquit: *A Perdicibus* (de quarum ſalacitate memorabili egerat) *Columbarum geſta ſpectantur maximè ſimili ratione, mores ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemq; ſeruant domum. Niſi cœlebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur, ſæuique roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.* Hæc ille: cui multi recentiorum ceu calculum adijciunt, quorum uerba breuitatis cauſa ſponte prætereo. Sunt qui nigris Columbis hanc miram naturam tribuant, ut ſcilicet uita functis maribus fæminæ nullis illecebris adduci queant ad ſecundas nuptias, quodq; eadem ſit maribus erga defunctas fæminas beneuolentia, quaſi uerò ea nigrarum Columbarum prærogatiua ſit, ut aliorum quorumcunque colorum Columbas caſtitate præeant: quod ſanè, præterquam quod quotidiano experimento repugnat, fabulas ſapit, & anilia deliramenta, dignum vt à pueris explodatur. Conſtat enim Columbas cuiuſcunque etiam coloris, ſi mares defuncti ſint, nouas nuptias appetere, quinimo ſi earum dominus coniugia earum permutet, poſteaq; rurſus ſimul ad conſuetas habitationes perducat, quibus ſecundò coniunctæ ſunt, poſthac ſemper adhæreſcere, & cum prioribus maritis, tanquam cum ignotis vitam degere. Sed anilis ea opinio inde fortaſſis enata uideri poſſit, quòd Aegyptij ſapientes mulierem volentes ſignificare teſte Oro Apolline, quæ ad mortem uſque in eo ſtatu permaneret, nigram Columbam pingerent. Verùm hi nigram faciebant, non quod cæteris pudicitior ſit, ſed vt id ſcilicet indicarent, quod ad ſecundas nuptias non tranſiſſet, ſed atrata uiri prioris deſiderium præ ſe ferret. Ex quo in primis, ut id obiter annotem, docemur antiquiſſimos illos Aegyptios in luctu pullo etiam colore vſos, uti etiamnum mos ille plurimarum gentium communis eſt, quamuis apud Romanos in Imperatorum funeribus veſtibus albis vtebantur, ut Plutarchus, & Herodianus aſſerunt. Sed ut ad Columbarum pudicitiam reuertamur, Tertullianus in ſua Monogamia Columbam in exemplum trahit, & nos ad ſimplicitatem eius prouocatos ea de cauſa diſſerens, quòd hęc auis non innocua tantùm ſit, uerumetiam pudica, quam vnam unus tantùm maſculus nouit. Idem facit [u] Propertius, inquiens:

Nigras Columbas perperam quidam dicũt alijs pudiciores eſſe.

Viduæ pudicæ hieroglyphicum

Aegyptij in luctu pulla veſte vſi.

[u] Lib. 2.

Exemplum iunctæ tibi ſint in amore Columbæ
Maſculus & totum fæmina coniugium.

Dantes ab hoc mutuo maris, & fæminæ amore eiuſmodi metaphoram collegit:

Si come quando'l Colombo ſi pone
Preſſo al compagno, l'uno, e l'altro pande
Girando, e mormorando l'affettione.
Così uid'io l'uno da l'altro grande
Prencipe glorioſo eſſer'accolto
Laudando il cibo, che la ſù ſi prende.

Huc ſpectat quod Iuuencus poeta Chriſtianus Columbas proprio, ac peculiari epitheto puras, quaſi immaculatas, & ut Ouidij uerbis utar, totas ſine labe appellet.

Simplicitate tamen puras ſuperate Columbas.

Sed &

Sed & [x] Martialis de Publij catella eodem epitheto vſus uidetur, inquiens: *Iſſa eſt purior oſculo Columbæ*: [y] Pontanus quoque fidem Columbis matrimonij tribuit immaculatam, dum ait:

Turturibus, ſi certa fides, certuſq; Columbis
Eſt amor, & thalami, ſunt vincula certa mariti

Et [z] antè dixerat:

Viximus ex illo gemini ſine lite Columbi
Nox ſocios vidit, ſocios lux, oſcala iunge
Mutua, ſic gemini ſeruant in amore Columbi.

[x] *Lib.3.* [y] *Lepid.põp. 7.* [z] *Pomp.1.*

Quapropter mirum apparet, quod ab [a] Artemidoro Daldiano ſcriptum eſt, Palumbes, & Columbas in ſomnis mulieres ſcortatrices ſignificare, cùm aliàs pudicas potiùs notare deberent. Columbarum autem oblationem in ſacris, de qua poſt fuſiùs agemus, Theologi ita accipiunt, vt coniugij tam firmi ratione habita, nos quoque mentem ſtabili firmitate perſeuerantem, Deo ut uerò coniugi, ſociemus. Offerebatur autem à muliere poſt partum par Columbarum pro peccato, ueluti piaculum amiſſæ virginitatis. Mirum fortaſſis cuipiam videri poterit, quod cùm ut omnium fermè uolucrum caſtiſſimas celebrauerimus Columbas, eaſdem ſalaces, & in Venerea paleſtra non alacres duntaxat appellemus, ſed laſciuas etiam ac petulantes. Nam ſi caſtitas temperantiæ ſpecies eſt, ut uult D. [b] Thomas, equidem Columbæ caſtæ ideo dici non poterunt, quod temperantiæ leges, terminoſq; non obſeruent. Verùm eò inſignis temperantiæ exemplar ſeſe nobis offerunt, cùm ut aues ſalaciſſimæ, & ad coitum ſemper pronæ ſeſe ab alienis temperent, & niſi cum proprijs uxoribus coëant, nec alios cum ijs coire patiantur, neque denique coniugium iam inde à primo ortu deſerant, niſi cælebs, aut uidua, ut Plinius, Aelianus, multique alij atteſtantur, vti latiùs demonſtrauimus. Contrà rurſus Ariſtoteles diſertiſſimis verbis interdum nonnullas ex maritatis cum alijs coire dixit, & apud Aegyptios impij, ac ingrati hieroglyphicum ſint, quia maſculus valiđior factus patrem roſtro impetit, & à matris conſortio tentat abigere. Illud uerò maximè improbam, ac illicitam earum libidinem indicat, quod [c] Ariſtoteles ibidem tradit, & experientia comprobat, quod ſcilicet mas adultos pullos, cùm tempus prodeundi ex nido eſt, ſubigat, dignus profectò culeo, & duplo maiori ſupplicio: quæ ſanè culpa elui nulla ratione poteſt. Porrò notiſſima omnibus earum eſt ſalacitas, quam nempe non illi ſolummodo celebrent, qui de auium natura ſcripſêre, ſed quicunque ferè etiam poëtæ hinc in laſciuis amoribus ſuas deprompſêre ſimilitudines, & Veneri ſacras facêre. D. [d] Baſilius etiam Columbas copia libidinis gaudere dixit, & non immeritò Albertus Columbarum etymologiam à plurimo earum coitu deducit, ita dictas tradens, quòd lumbos colant, id eſt, quod Veneri indulgeant. Catullus Columbulum albulum, aut Dionæum tanquam ſummæ ſalacitatis volucrem nominat, ubi C. Cæſaris libidinem deſcribens, eam huic aui comparat. Vocat autem Columbulum Dionæum à Dione Veneris matre. Idem facit [e] Pontanus Catullum ut uidetur, imitatus:

[a] *De ſomn. interp. c.20.*
columbarũ laſciuia.
caſtitas q.d.
[b] *3. Ethic.*
[c] *9. Hiſ. c.7.*
colũbæ cur Veneri ſacræ.
[d] *In Hexa. hom.8.*
columbarũ etymum.
colũbulus albul⁹ Dionæus.
cæſaris libido colũbæ cõparata.

Mox vbi iuuenis decens, valenſq;
Qui ſit, ſubſtituam, ſalacior q;
Verno Paſſere, & albulis Columbis.

[f] Homerus, ut annotat alibi [g] Varinus, Turdis, & Columbis comparat ancillas Penelopes, Turdis fortè à cichliſmo, id eſt, inconcinno, & laſciuo riſu, quo vtebantur, ut ſe mutuò exhilararent: Columbis uerò propter libidinem, ad quam hæ aues, inquit, procliues ſunt. Ob hanc itaque nimiam ſalacitatem, licet aliàs quidem Spiritus Sanctus ſoleat deſignari per eam non decuiſſe uolunt Theologi, teſte D. [h] Bernardo, Columbam in ſacrificio Domini de quo pòſt ſuo loco, aſſumi, niſi ea ætate, qua neſciret libidinem. Turturis uerò non deſignari ætatem, quoniam in quacunque ætate agnoſcatur eius caſtitas. Vnde ſunt, qui non omnibus Columbis hanc caſtitatem attribuant, at eis tantùm, quæ φάτται dicuntur, quarum cęlibatum, quem alterutro eorum extincto, coniux alter fideliter ſeruat, & Coruis, & Cornicibus, & Gracculis communem eſſe perhibent. Sacrę ſanè litterę, ut paulò antè ex D. Bernardo diximus, Turtures maximè celebrant. [i] Aelianus à Palumbis Turtures caſtitate, ab his rurſus Columbas ſuperari innuens, quamuis interim quod tradit, fabulã ſapere uidetur, hunc in modum alibi ſcribit: *Ex auibus caſtiſſimi (Palumbi) ſunt ab omni ſtupro. Mas enim, & fœmina in hoc genere tanquam nuptijs alligati mutua conſenſione adeo ad ſtabile, & certum connubiũ, per ſummã caſtimoniam adhæreſcunt, vt neuter alienũ cubile attingat. Si autem impudico amore capti, ad alienam Venerem libidinis oculos adiecerint, eos reliqui circumſedens mares quidem marem diſcerpunt, fœminas verò fœminæ diſperdunt. Huiuſce*

[e] *Lib.1. Baiarum.*
[f] *Odyſs. X.*
[g] *In voce Κίχλαις.*
Penelopes ancillę Turdis, & columbis aſſimilatæ.
[h] *Serm. 59. ſuper cant.*
colũbę quę caſtitatem ſeruent.
[i] *L.3. c.44.*

etiam modi lex ad Turtures pertinet, ſanctaq́, & ſyncera permanet: tum etiam ad Columbas albas manat, præterquam quod non vtranq́, occidunt: nam marem duntaxat perimunt, fœminam verò illius misericordia permoti, impunitam, atq́, inultam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt. Hęc ille. Cur verò huiuſcemodi caſtitatis decus priuatim ad albas Columbas peruenire dicat, planè non video, niſi albas, ut frigidiori temperie præditas, etiam minus libidinoſas innuere voluerit. Sed quò minus id credam, obſtat eiuſdem authoritas, omnes vniuerſaliter caſtiſſimas nominantis. Sunt præterea Columbæ, ſi quæ animantia alia, innocentia, imbellia, placida, ac mitia, timida, trepidaq; atque ſimpliciſſima. Innocentia earum in primis iam diu in prouerbium abijt, qua alibi vtitur Iuuenalis hoc uerſu.

Columba animal innocens.

Dat veniam Coruis, vexat cenſura Columbas.

Agnoſcitur autem ex armis ſuis, quæ neq; ad nocendum, neque ad iniurias propellendas idonea gerunt: quare rectè Horatius imbelles appellat, inquiens:

Nec imbellem feroces
Progenerent Aquilæ Columbam.

Colũbæ timiditas.

Varro quoque *nihil timidius Columba* dixit, & Græcis τρήγον, & τρήρον ob eandem cauſam dicitur. Etymologi enim τρήγων paronymum non epitheton ponunt. Deducitur autẽ à τρέω, quod eſt trepido, & poetæ cùm Græci, tum Latini, necnon & Hetruſci paſſim in pauidis hanc uſurpant comparationem: ut Homerus de Pallade, & Iunone ad bellum euntibus:

Αἳ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι:
Hæ pauidæ greſſu ſimiles abiere Columbis.

[k] Iliad. 21. Diana Colũbæ comparata.

[k] Alibi etiam Dianam præ timore arma ſua de manibus cadere ſinentem pauidæ Columbæ comparat.

Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit, velut Columba.

[l] L. 2. Aenei.

Ita [l] Vergilius Hecubam ad aram capto Ilio profugientem, Columbæ aſſimilat, quæ imminentem tempeſtatem ſubterfugere conatur:

Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum
Præcipites atræ ſeu tempeſtate Columbæ
Condenſæ, & diuum amplexæ ſimulacra tenebunt.

[m] Cant. 20. ſt. 92. Marphiſa, Guido, & alij Columbis comparati.

Eodem modo Ludouicus [m] Arioſtus Marphiſam, & Guidonem, alioſq; heroes alioqui inſuperabiles, & fugere neſcientes, timidos Columbas nuncupat, quod Aſtulphi cornu ſonum ferre nequirent.

Mà che direte del già tanto fiero
Cor di Marfiſa, e di Guidon Seluaggio?
De i duo giouani figli d'Oliuiero,
Che già tanto honoraro il lor lignaggio?
Già cento mila hauean ſtimati un zero,
E in fuga hor ſe ne uan ſenza coraggio
Come Conigli, ò timidi Colombi,
A cui uicino alto rumor rimbombi.

[n] Stan. 103.

Et [n] paulò pòſt, ut oſtenderet timidorum eſſe gregatim ire, eandem Marphiſam fortiſſimis quibuſdam ac magnanimis heroibus inducit loquentem:

Dicendo, che lodeuole non era,
Ch'andaſſer tanti Caualieri inſieme,
Che gli Storni, e i Colombi vanno in ſchiera
I dami, e i cerui, e ogn'animal, che teme.
Mà l'audace Falcon, l'Aquila altiera,
Che nel'aiuto altrui non mette ſpeme,
Orſi, Tigri, Leon, ſoli ne vanno
Che di più forza alcun timor non hanno.

[o] In Auibus [p] Chilid. 12. 433. Orthos qd. Taurus qd Nates in timore contremiſcunt. [q] Cap. 7.

Homerus, teſte [o] Ariſtophane, Iridem timidis Columbis ſimilem eſſe dixit. [p] Ioannes Tzetza in enodatione dictionis ὀῤῥωδεῖν, quæ ſignificat timere, ſcribit, Columbis, cùm pauore afficiuntur, medias natium partes tremere, atq; hinc eiuſdẽ dictionis eymologiam deducit, vel inde quod orrhos pars corporis, quam & taurum dici ait ijs, qui metuunt, ſudare conſueta ſit, atq; madeſcere, vel deniq; à timore brutorum, quæ in eo caudam in femora ſolent contrahere, quod ſanè uerum eſſe domeſtici canes docẽt, & veriſimile eſt Columbarũ horrentiũ nates tremere, nã & nobis, ubi quid inſolens accidit, quod pauorẽ inducat, ſimiliter nates cõtremiſcunt. Cęterũ Colũbarũ timoris ſacrę literę quoq; meminerũt, ut apud [q] Ezechielẽ:

Saluabuntur

Saluabuntur, qui fugerint ex eis, & erunt in montibus, quasi Columbæ conuallium omnes trepidi. Quapropter rectè trepidas dixit [e] Ouidius;

Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

[e] Meta. 5.

Et timidas Marullus:

Nec Leporem canis æmathius, timidamue Columbam.

Porrò clementia earum, & mansuetudo tam nota omnibus est, ut comprobationibus opus esse non putem. Communis enim id parœmia satis manifestat: *Columba mitior.* Et cùm Græci aliquam mansuetudinem significare volebant ἡμένη πελειας, id est, quieta Columba dicere consueuerunt, & πραότερος περιστερᾶς eodem significato. Chalinus etiam apud [f] Plautum cuidam abblandiens ita loquitur: *Sine amabo te amari meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi Lepus:* [g] Alibi etiam Agyrippus adolescens apud illum dolet sese non amplius à lena ad amasiam admitti, quia iam nummis esset spoliatus: *Sed vbi*, inquit, *quid dederam quasi Columba pulli in ore ambæ* (lena, & amasia) *meo:* hoc est blandientes Columbarum more. Hinc blandæ poëtis dici merentur. Petrarcha:

Clement. Columbæ.

[f] In Chasina

[g] In Asinaria.

Ante Aquilam blandæ vincent feritate Columbæ.

Propter innatam itaq; hanc mansuetudinem fortè humana hospitia diligunt. Hominum autem consuetudine gaudere uel inde clarum est, quòd in medijs vrbibus, imò domi sub mensis vnà cum Gallinis conuersentur. *In vrbibus*, inquit Aelianus, *Columbæ cum hominibus frequentes habitant, seque ad pedes horum huc, & illuc magna consuetudine ac familiaritate versant. In locis autem vbi ab hominum frequentia solitudo est, propinquitatem hominum minimè expectantes aufugiunt. In multitudine enim hominum confidentiores fiunt, seque nihil ibi graue passuras planè sciunt.* Sed quod illas hominum præsentiam expauescere dicat, quæ nunquam eos viderunt, non rationi tantùm, sed experimento etiam repugnat. Si enim paucos metuunt, cur non & multos? Quod si ideo metuere dicas, quòd nunquam homines viderint, pullos omnes, qui in Columbarijs nascuntur, procul aufugere semper ob eandem causam constituendum foret, qui tamen & in medijs vrbibus in eisdem Columbarijs cum parentibus suis, modò non dominis ad mensam cedant, postmodum quietè viuunt. Quinimo & illæ, quibus nunquam antè uisi homines, non amant illos duntaxat, sed sponte ad ora etiam eorum aduolant, tanquam innatam cum illis amicitiam significaturæ: quod multorum populorum, incolarum Checcæ, & aliorum quorum suprà meminimus, Columbas fecisse constat. Celebris deniq; in ipsis simplicitas est, ut quibus, teste D. [h] Chrysostomo *proprium sit vsque ad mortem in simplicitate perseuerare.* Sed laudine, an potiùs vitio ea ipsis vertenda sit, dubium cuiquàm videri possit, cùm ea modò in sacris literis damnetur, modò commendetur. Ephraim apud [i] Oseam similitudine à Columba accepta stultitiæ ita accusatur, vbi dicitur: *Et factus est Ephraim quasi Columba seducta, non habens cor*, id est, intelligentiam, quę suos fœtus non potest defendere. Contrà verò saluatur noster [k] Iesus Christus disertissimis verbis Apostolos suos monuit, ut simplices essent, ut Columbę, prudentes uerò vt serpentes. Quid itaque dicendum? mihi ea ubiq; damnata videtur. Iesus enim ita eam commendat, vt simul serpentium prudentia adiungatur socia, ut scilicet prudentes essent, ne aliorum insidijs caperentur, simplices, ne alijs nocerent. Prudentia autem sine simplicitate calliditas est; simplicitas sine prudentia stultitia. Ita [l] Prudentius Euam, cùm à peccatis adhuc immaculata esset, Columbam uocat, candidā, cuius simplicitati serpens facilè imponere potuerit.

Simplicitas

[h] Homil. 24 in cap. 10. Matth.

[i] Cap. 6.

[k] Matt. 10

Simplicitas an vitio vertenda.

[l] In Dittoch.

Eua Colūba dicta.

Eua Columba fuit tum candida, nigra deinde
Facta per anguinum malesuada fraude uenenum.

Suidæ extat adagium, cuius etiam antè meminimus, ab harum auium simplicitate, nempe ἡμένη πελήας, Columba quieta; quod dici solitum indicat de supra modum simplicibus, ac mansuetis. Columbæ enim cùm volant, volatus pernicitate cæteras fallunt, cùm sedent, nihil ipsis mitius, ac quietius. Hinc simulatores, qui simplices apparent, Columbarum vultus gerere dicere possumus: ita Faustus ait:

Columbarū vultum gerere.

Exteriora gerit qui simplicis ora Columbæ.

Licet uerò tantæ simplicitatis animalia sint, qualem diximus, suo tamen interim ingenio carere natura noluit, quo in primis simplicitatem, ac inermia sua corpora defendere possent. Loca in primis elegunt eminentia, ut à nocentibus bestijs tutæ sint; nā pręter rapaces aues alios quàm plurimos hostes habent. Quid aduersus Accipitres, qui ipsis ceu gratissimæ escę ubiq; & semper insidias struunt, eas tutatur aliud, quàm singularum specierum eorum exacta cognitio? *Contra quos quo astu vtantur audire operæpretium fuerit*, inquit [m] Aelianus, *cùm eas Accipiter, qui natura sua in sublime ferri potest, persequitur, eæ deorsum versus elabuntur. Cùm ille in inferiori sede aëris volat, illæ contrà sublimè feruntur, & supra Accipitrem, in sublime ineptum facere*

Ingenium Colūbarū.

Loca alta cur habitēt

[m] L. 3. c. 45.

non valentem, volantes bene ſperare incipiunt, fiduciaque implentur. Hæc ille. Sed nos antea iſtæc ex [n] Ariſtotele clariùs ſcripſimus, qui talem ait Accipitrum naturam eſſe, ut alij Columbam niſi ſedentem, alij niſi uolantem rapiant: Columbas verò ſingulos horum etiam dignoſcere, ſuperuolare, ſi humipetæ ſint Accipitres, in terram ſe proijcere, ſi ſublimipetæ. Sed quod amplius eſt, cùm bibendi cauſa flumina petunt, ubi eos ſub frondibus latentes latrones infeſtare ſolent, ad aquas ſæpius oculos conijcere, ut præuiſa in ea illorum aduentãtium vmbra (nam eminus etiam eos agnoſcunt) fuga ſaluti ſuæ, quæ in ea ſola repoſita eſt, conſulant. Inſuper multis alijs auibus ſi non ſapientiores, cautiores ſaltem exiſtunt. Multæ in caſſides aucupum nullo planè negotio incautæ, ſtolidæq; ſeſe inſinuant, & ſi fortè ſemel euaſerint, in eaſdem rurſus tanquam mala ſua à bonis diſcernere neſcientes, impingunt. Columbæ uerò non duntaxat aucupum fraudes ignorare minimè videntur, uerùm ſi ſemel fortaſſis in eas incidere illas contigerit, vel ſedes illas mutant, uel ſaltem ſummo cum timore poſtmodum vitam ibi traducunt: quod [o] Aelianus quoque alibi ſcriptum reliquit his uerbis: *In multitudine hominum confidentiores fiunt, ſeq; nihil ibi graue paſſuras planè ſciunt. Vbi verò aucupes, venatoriaq; inſtrumenta verſari vident, non amplius ſine ſumma ibi formidine habitant, vt ita de eis loquar, quemadmodum ante me Euripides*. Haud exiguam etiam prærogatiuam à natura obtinent, dum & corporis dotes cognoſcunt, inter quas pulchritudo, qua homines, qui animi gratia eas enutriunt, afficiuntur, primum locum ſibi uendicat: hanc inquam non agnoſcunt tantùm, ſed Narciſſi inſtar, eius etiam ſpecie capiuntur, unde ſeſe ſæpè ſoli, ad cuius radios pulchellum illud ſuum collum maiorem, & venuſtiorem colorem ęditurum ſcientes, exponunt. Id ſanè Plinius quoq; intellectui earum aſcribit, inquiens: *Columbis ineſt quidam & gloriæ intellectus. Noſſe credas ſuos colores, varietatemq; diſpoſitam*. Sed hæc omnia noſcere eas, lectori minus mirum fortè videbitur, ſi memoria pollere etiam dixerimus. Themiſtius autem eximius ſui æui philoſophus, & affirmat illud, & cauſam quoq; aſſignat purgatiorem in illis imaginem: quod [p] Cælius quoq; repetijt. Exempla aliquot, quæ memoriæ Columbarum firmitudinem teſtentur afferre poſſem, ſed cum eadem, & ingenio earum aſcribi poſſint, quod ſequitur inſtar omnium vnum eſto. Temporis ſui mas, quando fæminæ in incubatu ſuccedendum eſt, nunquam obliuiſcitur, vti neq; fæmina ſub noctem ad nidum reuerti, & hæc nimirum incubationis ſuæ temporis optimè memor. Quæ ſubſequuntur; non tantummodo Columbarum ingenij acumen, ſed amorem etiam erga ſuam ſpeciem oſtendunt. Parturientem fæmellam dolere, auxilioq; egere noſſe mas videtur, dum ſua ſponte ſolatia, & miniſteria adferat, tanquam obſtetricis vicem obiens: quin & ad pullos pigriùs intrantem caſtigat, teſte [q] Plinio, illius pigritiæ in alendis pullis conſcius. Sed Ariſtoteles ad nidum ſimpliciter cogere eam tradit, atque ita Plinij verba quoque intelligenda ſunt, nam alioqui ſibi ipſi contrarius eſſet, qui nempe ante dixerat, *amorem erga pullos ipſis æqualem eſſe*. Tunc enim ad nidum fæmina intrare tardat, cùm iam partus labores inſtant. Sed ut de maris ingenio proſequamur, is pullis ſuis recens natis, ſi Aeliano credimus, neſcio quid in os inſpuit, quod omnem ab ipſis faſcinationis iniuriam repellat, ne ſi id non faciat, aliunde faſcinentur. [r] Athenæus etiam marem innatis pullis inſpuere ait, ne faſcinentur, ſed quid inſpuat, non addit. Verùm vt id incertum eſt, ita hoc in primis ueriſſimùm, quod ueridicus Philoſophus, & rurſus [s] Athenæus ex eo de mare, nempe quod excluſis iam iam pullis terram ſalſuginoſam potiſſimùm præmanducatam in os inſerentes ſuum ingerant, atque ita præparent, ut poſthac commodè cibum recipere poſſint. [t] Bernardinus Gomeſius, non ſolùm ſalſuginoſam, ut Ariſtoteles dixit, terram, ſed & integra ſalis grana colligere aſſerit, idq; facere, non ad præparationem recipiendi poſtmodum cibi tantùm, ut ille uoluit, uerùm ut eis tam fœcunditatem, & propagandi vim, quàm cibi etiam appetentiam ingerant. Quæ ſanè doctiſſimi uiri illius ſententia ceu ueriſſima ſummoperè mihi placet, cùm in ſale tales, quales prædicat uirtutes omnibus eluceant, ut in tractatu, quem ſuo tempore edendum conſcripſi, plurimis argumentis comprobaui. Ornithologus, ut id obiter annotemus, Plinij locum ſuſpectum habet, & pro inſpuunt, inſpuit in ſingulari ex Ariſtotele legendum arbitratur. Sed non uideo quomodo fæmina pullis id prę̨ſtare non poſſit, uel ſi poſſit non uelit. Si enim uerum eſt, quod ęqualiter ſobolem ament, uti ex [u] Plinio diximus paulò antè, dicẽdum eſſe exiſtimo & ipſam illis eiuſmodi beneficium, à quo totius fermè uitæ ſalus dependet, nunquam negaturam. Poſſe uerò id ipſis præſtare nulli dubitandum eſt, cùm longè diutius incubet, ac foueat, quàm mas, & nocte tota, qua ſanè ille nihil ſalſuginoſi reperire, uel ſi iam pręparatum habeat (ut [x] Plinius de vtroque innuere videtur, *gutture collectum gerere* inquiens) ſaltem in ore illorum inſpuere non poterit, quare meo iudi-

[n] 9. hiſt. c. 36

Colũba in aqua Accipitris vmbram agnoſcit.

[o] L. 3. c. 15.

[p] L. 20. c. 10

[q] L. 10. c. 34 lib. 9. Hiſt.

Plinius explicatus.

[r] L. 9. c. 16.

Columbæ cur terram ſalſuginoſã pullis in os ingerant.

[s] 9. hiſt. c. 24.

[t] L. 1. comm. de ſale.

Plinij locus Ornithologo ſuſpect[us]

Fæmellã etiam ſalem in os pullis ingerere.

[u] L. 10. c. 34

[x] Ibidem.

meo iudicio Plinij lectio integra remanere potest, eoque magis, cùm & [y] Aelianus ita legat, Aristotelem citans: *Aristoteles*, inquit, *parentes exclusis iam pullis, ait, primum nutrimentum, ne à cibis abhorreant, terram salsuginosam in os indere: quum id gustauerint, inde facillimè reliquis cibis vesci queant*. Putârim tamen Aristotelem id mari peculiariter tribuisse, quòd hic vel sæpius, vel securiùs id faciat. Vtut est, insignis, & acuti id in primis ingenij aciem in tam simplicibus animantibus demonstrat, quemadmodum & hoc quod sa- lis grana non reperientes, terram salsam quærant, eamque in locis lotio conspergi consuetis, quasi apertè norint lotio salsam inesse acredinem. Corporis mundities impensiùs, vt diximus, ipsis placet, eò quòd ex spurcitie pulices, pediculos, atque execranda id genus insecta alia, quibus infestari, torquerique sua corpora possent, procreari sciant, itaque & ipsę à fimo nidos suos repurgare non ignorant, & pullos etiam, quàm primùm id pręstare posse vident, id edocent, ut postmodum & illi à similibus noxijs animalculis sese tueri queant. Verùm in eo maximè vel hominibus ipsis quamuis ratione vtentibus irrationales ipsæ sapientiores videntur, quod vbi ipsis ægrè est, sibi ipsis medicæ decerptis lauri folijs medeantur. Laurinos etiam ramulos, si Aeliano fidem habemus, tenues primùm pro fascinationis amuleto colligunt, ac deinde ad custodiam pullorum in nidos imponunt, & [z] Zoroastres author est, Palumbes, quæ & ipsæ Columbarum species sunt, nidis suis laurum imponere, sed etsi causam non addat, cur id faciant, facilè tamen contra blattas id eas facere conijcere possumus, quoniam proximè ab Hirundinibus eam ob causam apium nidis imponi dixerat. Helxinen herbam quoque inter alias agnoscunt, eaque, teste [a] Plinio, ægrę sese purgant. Sed quid istæc memoro, quæ naturæ instinctu faciunt, quin potius de ijs loquor, quæ proprio marte præstant. Possunt enim non solùm institui, ut ad locum, quem ab eis habitari volumus redeant, verumetiam, quod amplius est, fideliter ad notos aduolent: quare fortassis & literæ ipsis perferendæ ad amicos committi queant, non autem eo modo, quo in obsidionibus fieri diximus, nam tum nesciæ se eas ferre, domum liberæ ad carissima sua pignora reuolabant, sed gnaræ se eas ferre ad antea visum domini amicum. Quid enim Anacreon nobis aliud suo de Columba carmine indicare voluit, quam scribit ita cicuratam fuisse, ut, præterquam quòd literas perferret, panem etiam è manu sumeret, uinumque biberet. Quod si uerò poëticè id ab eo, non historicè scriptum dixerit quispiam, viri mihi familiarissimi, & fide dignissimi experimentum, cui magis, quàm scriptorum authoritatibus credendum est, illi obiecero: narrabat autem uir ille, pullum se Columbinum vix ante octiduum natum, postquam vtrumque eius parentem vendidisset, educasse, atque ita instituisse, ut postmodum è manibus eius cibum caperet, sed nonne impium illum, nefariumq; Mahumetem Columbam habuisse constat, quæ quoties uolebat, ex aure eius cibum capere docta erat? at cur id nequam ille fecerit, suo loco dicetur. Si itaque talia illæ edoceri possunt, cur non & literas perferre, maximè si is cui portantur, gratiorem aliquem cibum offerre consueuerit, ut aliàs libentiùs reuertantur. Sed videamus Anacreontis carmen, quod è Græco Clemens quidam Anglus Thomę Moro & literis, & mortis genere nobilissimo quondam affinis, latinè uertit hoc modo, ut refert [b] Io. Goropius Becanus.

[y] L. 3. de animal. c. 45.

Columbæ quo in loco terrã salsã agnoscant.

Cur fimum eijciant.

Colũbæ sibi ipsis medentur.

Lauri ramulos cur quærant.

[z] In Geopon.

Helxinem agnoscunt Columbæ.

[a] L. 8. c. 27.

Columbarum docilitas.

Anacreontis Colũba.

Columba cicurata cibum è manu capiens.

Mahumetis Colũba.

Amabilis Columba	Vnde, unde ades uolando?
Quid est rei, quod altum	Cælum citò secando,
Tam copia benigna	Spires linquentem odorem?
Tam copia benigna	Vnguenta grata stilles?
Quis est? tuane refert?	Hæc te ne cura tangit?
Me misit ad puellum	Anacreon Bathyllum:
Me misit, inquam ad illum	Qui nunc recens potitus
Potentia impotenti	Tyrannus est in omnes.
Huic cantione parua	Laudem in suam recepta
Me uendidit Cythera.	Hinc nunc Anacreonti
In talibus ministro,	Tantisque prompta rebus
O qualibus tabellis	Nunc seruio ferendis
Mox ilicò futuram	Me liberam recepit.
At ego, licet manu me	Mittat, tamen manebo
In seruitute eadem,	Apud hunc meum patronum.
Nam quid necesse montes	Agrosq; peruolare,
Ramis quid insidentem,	Agreste quid comesse,
Cum pane delicato	Nunc pascar otiosa

Rapto ex Anacreontis	Manu, rapi finentis.
Iam quid quod illud offert	Vinum mihi bibendum
Quod ipſemet propinat?	Et ſi deinde pota
Ducam leues choreas	Patronum Anacreontem
Alis meis obumbro.	Si deinde preſſa ſomno
Dormire cogar, ipſa	Eſt barbitus cubile.
Nunc cuncta habes, abito	Tu, qui morare curſum,
Et me loquaciorem	Cornice reddidiſti.

Habes etiam ex eodem carmine dulciſſimum poëtam ad amores ſuos magis deuinciendos eam miſiſſe autem, quam ab ipſa Venere, cui ſacra eſt, ſe fingit emiſſe: quod dum facit, omnes amabilitatis numeros comprehendiſſe uidetur.

LOCVS HABITATIONIS, Nidus.

Colũbaria cur in altiorib⁹ extruãtur.

[a] Aeneid. 5.

Colũbæ in petris nidificant.

[b] Cant. 2.

[c] Cap. 48.

An in arboribus nidificent.

[d] Lib. 1. car. ode. 2.

Olumbaceum genus omne propter innatum pauorem loca eminentiora amat: quare & homines docuerunt Columbaria in altioribus ædium partibus extruere. Naturaliter autem ſpecus, & latebras quærunt, ut [a] Vergilius in primis innuit comparatione ab hiſce auibus accepta, cùm ait:

Qualis ſpelunca ſubitò commota Columba
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi.

Idem colligitur ex [b] Sacris litteris: *Columbas meas*, inquit Sapiẽs, *in foraminibus petræ, in cauerna maceriéq; oſtende mihi faciem tuam.* [c] Hieremias etiam alibi ait. *Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & eſtote quaſi Columba nidificans in ſummo ore foraminis.* In arboribus nidificare etiam Columbas [d] Horatius tradere videtur, ubi prodigia enumerat omnia, quæ futuram uindictam poſt mortem Cæſaris à coniuratis in curia viginti tribus vulneribus interempti facta ſunt, inter quæ tantam Tyberis fuiſſe ait inundationem, ut diluuij ſpeciem repræſentaret, atque poſt eius ceſſionem piſces in arboribus relictos fuiſſe, in quibus antea Columbæ nidos extruxerant: ait autem:

Piſcium & ſumma genus hæſit vlmo,
Nota quæ ſedes fuerat Columbis,
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

[e] Aeneid. 5.

[e] Vergilius etiam in arboribus, ceu gratiſſimis locis ſedere facit, inquiens:

Tollunt ſe celeres, liquidumq; per aëra lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

[f] In Aug. c. 94.

Palmæ arbor omen victoriæ.

Palũbi arbores habitant.

Idem diſertiſſimis uerbis ſcribit [f] Suetonius, ubi Cæſarem narrat, cùm apud Mundam Hiſpaniæ oppidum caſtris locum caperet, & ſyluam cæderet, arborem palmæ repertam conſeruari, ut omen uictoriæ, iuſſiſſe. *Ex ea*, inquit, *continuò nata ſoboles adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquaret modò matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq; Columbarum nidis, quamuis id auium genus duram, & aſperam frondem maximè vitet.* Sed eiuſmodi Columbæ Palumbi meo iudicio fuerint, quorum in arboribus nidulari proprium eſt, cum quibus Columbæ ſæpius ab authoribus, maximè à poëtis confunduntur. Si enim in arboribus nidularentur, faciliùs, & cum longè minori ſumptu homines nidis duntaxat ex illis ſuſpenſis, vt pro Palumbis faciunt, Columbas alere poſſent. Sed Columbaria antiquiſſima ſunt, & quorum extruendorum rationem [g] Varro, ut pòſt oſtendemus, etiam docet. Fiebant autem & tunc in eiſdem locis, quibus etiam nunc hodie, in eminentiori nempe domus parte, quod euidentiſſimis uerbis [h] Plinius atteſtatur, inquiens: *Et harum amore inſaniunt multi, ſupra tecta exædificant turres ijs, nobilitatemq; ſingularum, & origines narrant, vetere iam exemplo.* Herodes, referente [i] Flauio Ioſepho hortum habuit, viridarijs ſyluiſq; amœniſſimis, ac altis euripis, ciſternis, & aquis irriguis, vbi uarias feras, piſces, & aues continebat, & prolixas habebat ambulationes, ac circum latices multas turres domeſticarum Columbarum. In agro pariter Hieroſolymitano [k] Chriſtianus Adrichomius ad meridiem mõtis Oliueti, turrem extitiſſe narrat ſaxeam, rotundam, ſublimem, & concameratam, extrinſecus dealbatam, atque anguſto vno oſtiolo in ſummitate patentem, in qua pariter domeſticæ ſeruabantur Columbæ, incolis autem petram Columbarum nuncupatam fuiſſe. Vnde & Iudæos

Columbariorũ antiquitas, & extructio.

[g] L. 3. de re ruſt. c. 7.

[h] L. 10. c. 37

Herodis hortus.

[i] L. 6. Anti. cap. 6.

[k] In Theat. terræ sãctæ.

deæos Columbarum studiosissimos fuisse constat, sed mirum est in eiusmodi turri sæpè quinque Columbarum millia contineri solita. Quod M. Varro de Romanorum Columbarijs quoque attestatur. Quod modò ad loci constitutionem attinet, sunt multa poëtarũ monumenta, ex quibus pro Columbis turres, uel saltem habitacula in altioribus ædium locis facta fuisse comprobari potest. [k] Ouidius in primis de re incredibili loquens dixit.

Columbarum 5000 in uno Columbario.

[k] Lib. 1. de Ponto.

Non prius incipient turres habitare Columbæ.

[l] Alibi rursus Accipitres, & lupos hominibus exosos esse scribit, quòd illi semper in armis vitam ducant, hi in persequendo innocenti pecore sint indefessi, Hirundines uerò, & Colũbas gratas, quia suapte natura mites sunt, & clementes.

[l] L. 2. de Arte amandi.

Odimus Accipitrem, quia uiuit semper in armis,
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidijs hominum, quia mitis Hirundo est,
Quasq́; colat turres Chaonis ales habet.

Meminit earundem turrium [m] Martialis animaliũ genera recẽsens, quæ in uilla Faustini memoranda colebantur. Et [n] Iuuenalis docens, quomodo diuites inferiora, & latiora ædium loca habitantes ab incendijs tutiores sint, quàm pauperes, qui in summitatibus ædium sub ipsis tegulis habitare coguntur, si quidem illi bona sua, urgente incendio, auferre queunt his antequam auferant, incendium uiam intercludat, omnia absumens, eleganter pauperes, uel cum Columbis degere, ut quæ hæc loca habitare solent, illos nunc habitare inquit.

[m] L. 3. de uilla Faustini.

[n] Satyr. 3.

Diuites, & pauperes quas ędiũ partes habitent.

Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant,
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles ubi reddunt oua Columbæ.

Eiusmodi turres, in quibus has alites enutrimus, Italorum vulgus la Colombaia appellat, nomine, ut apparet, vel ab ipsis auibus, uel à Latinorum Columbarium desumpto: quanuis hæc uox Latinis, atque in primis Varroni, & Columellæ propriè loculamentum sit singulis Columbarum paribus destinatum, id scilicet, quod nostri agricolæ appellant un burgotto: Palladio tamen, cęterisq́; eius sectatoribus pro toto loco, quem Varro uocabulo Græco usus περιστερέωνα, & περιστεροτροφεῖον uocat, in quo degunt, extenditur, & à nobis in eadem significatione usurpatur. Perottus Columbarium esse putat, in quo agrestes, peristereôna, in quo domesticæ Columbę habitant. Ego nihil interesse existimem, & omnino idem Columbarium Latinis significare, quod peristereon Gręcis. Vitruuio Columbaria sunt, per quę aqua tympano excepta effluit. Sed hęc huc non pertinent. Columbariorum siue peristerionum fabricam ueterum non pauci scriptis traditam reliquerunt, ex quibus scilicet plurima hominibus cederet utilitas. Περιστερέων, in quit [o] Varro, *ut testudo, magna camera tectus, uno ostio angusto, fenestris punicanis, aut latioribus, reticulatis utrinque, ut locus omnis sit illustris, neue serpens aliudue animal maleficum, introire queat, intrinsecus quàm læuissimo marmorato toti parietes, ac cameræ oblinuntur, & extrinsecus circum fenestras, ne mus aut lacerta quà adrepere ad Columbaria possit. Nihil enim timidius Columba, singulis paribus fiunt Columbaria rotunda in ordine crebra. Ordines quamplurimi possunt à terra usque ad cameram. Columbaria singula esse oportet, ut os habeant, quo introire, & exire possint. Intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabulæ factæ, ut sint bipalmes, quo utantur uestibulo, ac prodeant.* Hactenus illę. Cui consentit prorsus [p] Columella, sed paulò diligentiùs singula recitat hunc in modum: *Nec in plano uillæ loco, nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hybernum meridiem. Eiusque parietes, ut in ornithone præcepimus, continuis cubilibus excauentur, vel si ita non competit, paxillis adactis tabulæ superponantur, quæ uel loculamenta, quibus nidificent aues uel fictilia Columbaria recipiant, præpositis uestibulis, per quæ ad cubilia perueniant. Totus autem locus, & ipsæ Columbarum cellæ poliri debent albo tectorio, quoniam eo colore præcipuè delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus læuigare parietes maximè circa fenestram, & ea ita sit posita, ut maiore parte hyberni diei solem admittat, habeatq́; appositam satis amplam caueam retibus emunitam, quæ excludat Accipitres, & recipiat egredientes ad apricationem Columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis, uel incubant, ne quasi graui perpetuæ custodiæ seruitio contristatæ senescant. Nam cùm paulum circa ædificia volitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad fœtus suos uegetiores redeunt, propterea ne longiùs euagari quidem, aut fugere conantur.* Hactenus ille. Veterum quidam quoque alij, ut Palladius, Quintilius, aliiq́; de eadem re scripsêre, sed quia cùm Varrone, ac Columella planè fermè conueniunt, itaque uerba eorum, ne lectorem in re satis obuia diutiùs detineam,

Colõbaia.

Columbarium quid Latinis.

Burgotto.

Columbarium quid Vitruuio.

Colũbarij descriptio ex Varrone

[o] L. 2. de re rust.

[p] Ex Columella l. 8. c. 8.

Columbæ albo colore delectatur.

[q] L. 10. c. 87

Columbarij descriptio ex Crescentiensi.

neam, nunc sponte prętereo, solummodo illa allaturus, quæ pro maiori parte [q] Petrus Crescentiensis ex propria experientia prodidit: Columbaria duobus potissimùm possunt fieri modis, aut super columnis, & parietibus ligneis muro circumdatis lapideo, aut super turri è crassis muris constructa, & utrumque nidos, seu nidorum foramina potest habere.

Turris cur lapidea esse debeat.

Sed præstat in turri lapidea, quàm lignea fieri, & nidos interius construi, qui si exterius sint, fimus perditur, qui maximè utilis est, & pulli faciliùs à rapacibus auibus capiuntur.

Turris qualitas.

Excitetur ergo turris lapidea ampla, angustaue pro domini arbitrio, non admodum alta parietibus leuigatis, & dealbaris cæmento albo, habens à singulis quatuor partibus breuissimas fenestellas seu foramina, quæ Columbis solùm ad introitum, exitumque sufficiant, sub quibus quàm proximè circumitus lapideus emineat circumquaque, quo mustelę, alięq; nocentes ferę ascendere prohibeantur.

Fenestra super tectum.

Super tectum etiam fenestra sit, per quam ingrediantur, & exeant Columbi, qui ad solem super tectum apricari gaudent. Sit autem cancellata lapidibus, aut lignis, ne per ipsam rapaces volucres alis apertis ingrediantur.

Nidorum qualitas.

Nidi formantur interius, quos quidam faciunt rectos, & mediocriter angustos, alij obliquos, quibus incubantes Columbæ se contineant. Quidam præterea prouidè faciunt fenestellas latas, & modicè concauas, seu longas. Sunt qui cistellos paruos circa parietes, & tectum affigunt, asserentes, in his Columbas libentiùs incubare.

Columbarum in nidificando diuersitas.

Sed ego experimento didici Columbas quasdam in muro libentius, quàm cistellis nidificare, quasdam è diuerso: & rursus alias esse in aperto, & super quacunque re cum nido, uel sine nido incubare, alias gaudere occultari.

Nidorũ diuersitas cur in Columbario esse debeat.

Quamobrem non inutile puto in Columbario cuiuscunque generis nidos habere, ut diuersis Columbarum affectibus satisfiat. Qui in muro sunt, à fimo, & pediculis purgantur faciliùs, idq; crebrò fieri expedit: nam ab illis cùm augentur, plurimùm incubantes Columbæ læduntur. Expedit etiam trabes passim per Columbarium ponere, & præcipuè in circuitu, necnon & asseres, quibus cùm vel pluuiæ, uel niues, uel nimij ęstus infestant, Columbæ, maximè si magna earum multitudo est, insidere, ac quiescere possint. Sic enim loci amore capientur, & non facilè recedent. Purgetur crebrò etiam ipsarum locus, & undique fit decorus. Nam & ipsæ mundam domum non minus ac homines, amant. Animaduertendum in primis est, unumquodq; par tres, vel saltem duos nidos requirere, licet aliquando augeantur in tantum, ut nidos omnes, & solarium atque trabes, & cætera loca omnia repleant. Atque fermè hoc modo Columbaria extrui iubet Pet. Crescentiensis, cuius pręcepta, si Columbarium ædificaturus obseruauerit, indubitanter id omnibus numeris absolutum perficiet.

Cur fenestra supra tectum improbetur.

Verùm quod in tecti summitate fenestras laudet binas, ut per alteram pariter Columbæ, quæ ad solem ibi gaudent apricari, exire, atque ingredi queant, ego cùm propter Accipitrum, tum uerò maximè mustelarum, atque id genus aliarum nocentium bestiarum metum suadere, & laudare nequeo.

Batauorũ rusticorum Colũbaria.

Apud Batauos nonnulli tenuioris fortunæ rustici exigua in medijs sępè areis faciũt Columbaria, at in quibus non pęnitendum numerũ Columbarum enutriunt, hoc mòdo fabricant. Columnam ligneam quindecim circiter pedes altam erigunt, huic rotam imponunt, ac super hanc tria, aut quatuor tabulata (quot nempe rotam ferre posse cenijciunt) ex asseribus conficiunt, atque ita concinnant, ut horum singula uiginti, & amplius nidulamenta capere possint: sed hęc etsi à mustelis tuta sint, Accipitribus tamen maximè exposita.

Columbaria in medio aquarũ

Nonnulli item Columbaria Columnis rotundis, leuigatisq; super piscinas mediasq; aquas collocant, quo simul & à noxijs animalibus sint tutiores, & quia aquis limpidis contemplari gaudent, quoties lubet lauari possint, id quod incubantes facere expedit. Et sane multi uolunt, præcipiuntq;, ut aquam habeant è regione; sed alij uicinam, alij remotam: qui remotam laudant, collecta grana longinquitate itineris quodammodo inter uolandum alterari existimant, atque ita pullis tradere, qui eò faciliùs illa digerant, & in nutrimentum suum conuertant: præterea & hoc etiam commodi inde emanare, quòd redeuntes à potu pedibus siccis oua contingant, cùm aliàs humiditate aquæ refrigerantes spem prolis sæpè fallant. Qui uerò uicinam probant, antequam securè domum redeant, sæpius uel à rapacibus, vel ab insidiantibus hominibus intercipi, atque ita oua, si incubent, irrita fieri, pullosq; teneriores adhuc emori altoribus suis priuatos.

Locus Columbarijs aptissimus.

Quapropter, ut omnibus satisfiat, ego locum eligerem, qui neque ab aqua remotus sit, neque etiam nimis uicinus.

Altitudo Columbariorũ apta.

Porrò multi Columbaria uel nimis alta, vel nimis humilia improbant, laudantq; quæ mediocrem habent altitudinem, quoniam ad ea defessę uolucres sine ulla molestia redeant: & Varro quoque altiora improbare uidetur, sed ob aliud incommodum, quia scilicet deuolantes ad conspecta per fenestras aliorum grana capiantur. Hoc enim innuere mihi videtur his uerbis: *Sed id genus minore tutela pascitur longinquis regionibus, ubi liber egressus auibus permittitur, quoniam uel summis turribus, uel æditissimis ædificijs assignatas sedes frequentat,*

quentant, patentibus fenestris, per quas ad requirendos cibos euolitant. Obseruandum etiam est, ut Columbarium intus, ac foris maximè dealbetur. Nam præterquam quòd Columbæ hoc colore delectantur (nam hanc causam tantùm ueteres assignant, ut ex superioribus est conspicere) id eminus faciliùs uidere poterunt. Antiquos verò Columbaria sua dealbasse ex Ouidio in primis habemus dicente.

Columbarium quare dealbetur.

Aspicis ut veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Et ex hoc [r] Martialis.

Quæq; gerit similes candida turris aues.

[r] *Lib. 12. de hortis Marcellę uxoris.*

Quo loco Dominicus Chalderinus poëtę interpres, & Scholiastes turrem candidam illum dixisse ait propter calcem, qua ex præcepto Columellæ Columbaria obstruebantur, ne feles possent irrepere; sed Columella, ut diximus, ideo candida fieri præcipit, quoniam Columbæ hoc colore gaudent. Sed eiusmodi Columbaria, de quibus hactenus diximus, agrestibus competunt. Nam domesticis, & cicuribus, quæ intra tecta aluntur, nisi ipsis locum in ędibus priuatum assignes, (nam sic feliciùs soboli incumbunt) sibi ipsis in angulis sub trabibus, alijsq; locis nidos construunt. Has ueteres, ut ex Iuuenale paulò antè probauimus, in eminentiori domus parte habebant, uti quoque & iam mos est, maximè apud Batauos, qui eiusmodi Columbaria voce indigete appellant een tille, een duueslach, quæ postrema uox eam partem significat, quę extra fenestram prominet, quibus aduenas Colũbas fallere solent. Quod modò ad nidos, seu Columbaria, ut Varro, & Columella uocant seu loculamenta attinet, & hæc uarijs modis fieri possunt. Apud nos ex uiminibus fiunt: Grapaldus ita fictilia Columellę exponit, oualia, atque cooperta: atque his utimur in Columbarijs agrestium. Horum Calphurnius meminisse uidetur inquiens:

Domesticarum Colũbarum nidi

Tille. Duueslach

Nidi unde fiant.

Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

Bataui, ut audio, fiscellas faciunt è stramine rotundas, non coopertas, quò faciliùs stercus cùm matrices, tùm pulli egerant, sed has loco alligare, aut ita collocare oportet, ne laxatæ, quando insiliunt aues, moueantur, nam sic oua eliduntur, & confringuntur. Domesticæ Columbæ sibi ipsis nidos parant ex collecto stramine: aut stipulis, quod & agrestes facerent, nisi nidi a dominis darentur, aut locus in Colũbario sufficeret Etenim debili nido contentæ sunt, teste Alberto, eò quòd calida earum sint corpora, & non multùm indigeant calore nidi.

Bataui ut nidos columbarum faciant.

columbæ debili nido sunt contétæ.

PASTORIS COLVMBARVM Officium.

EXtructo itaque Columbario, & nidis suis instructo, Columbæ imponendæ sunt. At quales, & quot, & quando, & quàm diù includi, & emitti debeãt, dein quis cibus exhibendus, postremò quantum diligentiæ custos, uel pastor earum, qui Columbarius Varroni dicitur, eis debeat tribuere, nunc dicendum est. Empturus igitur Columbas pro nouo Columbario, coloris in primis corporis, & ætatis rationem habeat. Albus color in uagis ideo improbatur, quòd eum facillimè speculetur Accipiter, in domesticis, ut alibi etiam diximus non omnino damnandus. Qui uerò in uagis color alijs prętantior sit, Columella non facile dictu iudicat. Crescentiensis laudat, quæ vulgò turgni uocantur, quod prę reliquis maximè durent; at quales illæ sint, uix dum noui, nisi turchinas, hoc est cæruleas dicere uoluerit. Columella uult, ut sint maximi corporis, hoc est, quæ alias paris ætatis magnitudine uincant: Crescentiensis in assignanda illis ętate à ueteribus Varrone nempe, Columella, & Quintilio dissentit. Quintilius eligi pręcipit, quę iam pullos ædere cœperunt, Columella neque veteres, neque nimium nouellas, Varro ætate bona, Crescentiensis uerò pullos tantùm; eosq; dum uix pennas habent perfectas. Sed cùm eiusmodi pulli antequam maritentur, multo adhuc tempore opus habeant, etsi post quindecim dies (illum autem inclusionis terminum ipse constituit) emittantur, ingens periculum est, ne sedium suarum immemores ad alia uicina Columbaria simul cum alijs auolent. Quare si fieri posset, pullos laudauerim semestres, tunc enim Veneris tentigine prurire incipiunt: uerbi causa accipiantur Martio mense editi, & Iulio in Columbarium recipiantur, & non emittantur, nisi iam maritatę pullos habeant, vel saltem incubent. De numero verò imponendarum nihil dico, is

columbæ quę in columbario imponi debent, quales esse debeant.

Albę colũbæ quare improbentur, & quę laudentur.

Turgni dicti.

Qua ætate imponendi in columbarijs pulli.

Quando emittendi.

Quot debeãt imponi.

co: is enim ad domini arbitrium relinquitur. Sit tamen ad minus ſex, aut octo parium: gau-
dent enim gregatim uolare, & ſimul pabula quærere. Quantò plures, inquit Creſcentien-

Vt citò multiplicentur.

ſis, initio ponentur, tantò ocyus locus implebitur. Quintilius citò multiplicaturas polli-

Quādiu includi debeant.

cetur, ſi decem paria imponantur. Quando verò, & quandiu Columbario incluſæ ſerua-
ri debeant, ex ueteribus, quod ſciam nemo meminit: Creſcentienſis, ut diximus, quinde-
cim ad minus diebus includi præcipit, quòd ſic pingueſcant, & ad reuertendum peritiores
euadant. Ego integro menſe, & amplius ob paulò antè allatam rationem includi laudaue-

Tempus emiſſioni aptum.

rim, ut interea temporis uel pullos educent, uel ſaltem incubent. Non omne quoque tem-
pus emiſſioni aptum eſt, ut eleganter etiam Creſcentienſis demonſtrat, iubens, id præci-
puè Auguſto fieri, & Septembri menſe, uel etiam Iulio; quoniam tunc faciliùs cibum in
agris vicinis inueniant, vnde nec longiùs à Columbario recedant, nec perdantur, uultque
& tunc obſeruandum eſſe, vt emittantur, niſi tempore pluuioſo, uel ſaltem nubiloſo: nam
& ſic ad remotiora loca non euolant. Addit etiam menſe Martio, Aprili, & Maio ob con-

Veterũ negligentia.

trariam rationem ab intromiſſione, ac emiſſione abſtinendum eſſe. Sed quid vetat intro-
mitti, ſi cibus ſuppetit? Ac reuera mirum videtur; quod hæc à veteribus omiſſa ſint, cùm

Vt plures educent.

alioqui tota hinc Columbarij concepta utilitatis ſpes dependeat. Curandum inſuper Co-
lumellæ præcepto, ne pulli, ut excluſi ſunt, unquam, ſi fieri poteſt, ſeparentur. Nam fe-
rè, inquit, ſi ſic maritatæ ſint, plures educant fœtus. Sin id fieri nequit, uetat certè, alieni

Vt ſyluestris natura dometur.

generis ſimul coniungi, vt Alexandrinas, & Campanas. Quoniam ita maritatæ prolem
ſuam minus diligunt, & maſculi fæmellas non multum ineunt, nec ſępius fœtant. Verun-
tamen agreſtes cùm ſuapte natura ſint feræ, & ſæpius domari nequeant, ita ut impoſitæ in

[a] Lib. 3. de re ruſt. c. 7.

nouum Columbarium nullis blanditijs retineri poſſint, multi, ut pòſt faciliùs, & ſecuriùs
domi ſuæ aſſueſcant, hoc modo naturam earum temperant: agreſtibus domeſticas matri-

Domeſticæ Columbæ quomodo alendæ.

monio iungunt, ſed ex his illas tantùm, quæ aliquo tempore in Columbario degerunt; atq;
poſtquam ita agreſtes exire, redire didicerunt, domeſticas eis auferunt, atque inter ſeſe
ſua coniugia celebrare permittunt. Hoc uerò aſtu vti Batauos audio. Sed idem nobis for-
taſsis [a] Varro ſignificat olim etiam in periſteriône domeſticas cum agreſtibus ali ſolitas, his

Columbæ quare citiꝰ reuertãtur.

verbis ſcribens. *Aluntur in periſteriône Columbarum clementiores, tum agreſtes, tum ſaxatiles, ex
quibus fit miſcellum tertium genus fructus cauſa*. Domeſticarum ſanè etſi longè mitior ſit natu-

Cibus Columbarum

ra, & faciliùs Columbarijs aſſuefiant, quia tamen & ipſæ quandoque ſuas ſedes deſerere
ſoleant, itaque earum quoque cura Columbario minimè negligenda eſt. Hæc in debita

[b] 2. hiſt. c. 5.

maximè uictus ratione conſiſtit: primùm offerat, quę gratiora ipſis ſunt, & pleniori manu,

Frugum diuiſio.

& non prius emittat, niſi pullos iam ediderint. Nam aliàs emiſſæ cum vicini tui Columbis
ſeſe permiſcent, & quàm facillimè ſeducuntur. Sunt enim Columbæ animalia ſimpliciſſi-

Victus quo plus delectantur.

ma. Si verò alant pullos, tum non longè à Columbario auolant, ſed ſemper eorum recor-
dantur, quorum nempe incredibili amore afficiuntur. Quod modò ad cibum pertinet,

Frumẽtum.

fruges offerendę ſunt. Frugilegæ enim [b] Ariſtoteli dicuntur, & Albertus granis tantùm,

Frumẽti excreta.

vel quę ex his conficiuntur, ueſci ſcribit: Cùm autem fruges diuidantur vel in triticea, vel
in legumina, triticea verò vel in ſpicata, vel in panniculata, ſtatuendum eſt, his omnibus

[c] L. 8. c. 8.

illas veſci: alias tamen alijs præferunt, & aliæ alijs magis, prout anni tempus poſtulat, con-

Auena.

Hordeum.

ueniunt. Ex triticeis frumentum amant, & ſemper exhiberi poteſt, niſi id hominibus po-

[d] 3. de re ruſt. c. 7.

tiùs natum videretur, ac propter annonam ſibi ſeruarent. [c] Columella excreta tritici etiam
exhibet, ſed quę Gallinaceo generi magis conueniunt. Auena Columbę veſcuntur qui-

[e] L. 1. c. 24.

dem, ſed & hęc, maximè vbi pullos habent, propter grani longitudinem, atque extremi-

Marzuola.

Lolium.

tatum ſpicula, quibus teneros lædere viſę ſunt, improbatur. Similiter de hordeo (quo ta-

Milium.

men [d] Varro delectari ait, & [e] Palladius, ſi torreatur, fœtus frequentare) atque de frumen-

Milium Indicum.

to illo bimeſtri, quod à tempore, quo ſeminatur, Marzola appellatur, dicendum: paulò
tamen ſecuriùs exhiberi poſſunt. Lolium ſommopere laudantur, cùm quòd eo delectan-

Melega.

tur, ut Florentinus teſtatur, tùm quia viliori pretio venditur, & homines ab illa peſte libe-

[f] L. 18. c. 16.

rent. Ex panniculatis milium panico carius eſt, ſed illo libentiùs Varrone, & Columella te-

Gracca.

Vicia, Eruũ

ſtibus, ueſcuntur: utrumq; dari poteſt, maximè ubi pulli recens nati ſunt. Milium Indicum,

[g] Lib. 8. c. 8.

quod noſtri melegam uocant, proprius Columbarum uictus videtur: & ſanè pro eis ferè

Lenticula.

ſolis in Italia noſtra ſeritur. Inter legumina [f] Plinius gratiſſimam ipſis craccam nominat,

Piſa.

de qua ſic alibi ſcriptum reliquit: *Cracca ex leguminibus degenerat, in tantum Columbis grata, ut*

[h] 3. de re ruſt. 7.

paſtas ea negent fugitiuas illius loci fieri. [g] Columella commodiſſima cibaria putari tradit, vi-
ciam, uel eruum, tum etiam lenticulam, & ſi qua ſunt alia legumina, quibus etiam Galli-

Faſeoli.

næ aluntur. [h] Varro piſis, & faſeolis delectari etiam aſſerit. Sunt qui & orobum exhibeant,

Orobus.

Fabæ.

porcis, quod mirum eſt, ſi paſcantur, exitialem. Fabæ, quanuis antiqui, quod ſummoperè
admiror,

admiror, earum non meminerint, non improbatur, ſed ut à viro quodam Columbarum altore intellexi, cum maxima vtilitate afferuntur. Nam etſi annona quodam modo offerre eas prohibeat, ſumptum tamen frequententia pullorum compenſant. Præter fruges ſemina, nucleos, & fructus etiam quærunt. Cannabis ſemen in primis tam impensè amant, vt ſint, qui affirment, quoties id ederint, non fugituras aliò, aliaſq; id utilitates præſtare, nempe eo paſtas citiùs ſoboli incumbere. [i] Andreas Ciſalpinus tradit pinaſtri, ſeu ſylueſtris pini nucleis aliàs inutilibus vberiùs fœtificare & Creſcentienſis glandem fagi non conuenire tantùm illis, ſed carnes illarum, ſi ea paſcantur, concoctu faciliores reddi. Item noſtri agricolæ & glandes quercinas in fruſta contuſas hyemalibus menſibus, quibus nix terram cooperit, eis exhibent, necnon & acinos vuarum, qui ſanè omnium ciborum viliſſimus exiſtit, gratus tamen in fame. In omnis cibi oblatione obſeruari maximè Varro monuit, vt apponatur circa parietes in canalibus, quæ extrinſecus per fiſtulas ſupplentur. Verùm ſi Columbarium eiuſmodi canalibus careat, vt ſæpe vſu venit, tunc circum parietes ſpargendus eſt, quoniam ea Columbarij loca carent ſtercore, quo inquinatum aliàs, ſi vbiq; ſparſeris, tangere recuſant. Quantitatem offerendi cibi habemus ex [k] Palladio triginta Columbis ſex ſextarios dicente ſufficere. Creſcentienſis quoque pro centum paribus dari vult granorum partem corbis octauam ſingulis diebus, & duplum cùm nihil per ſe inueniunt. Quod ad potum attinet, Varro præcipit aquam puram dari, quæ influat, vnde & bibere, & ſe lauare poſſint: *Permundæ enim*, inquit, *hæ volucres ſunt*, quapropter maximè laudauerim, vt quotidie aqua permutetur, & vas lauetur, ne intus ad parietes putreſcat. Sunt qui tradant, ex oblato pro potu melicrato prolem non derelicturas. Iam verò ſi eiuſmodi, quem narrauimus, cibo, potuq; paſtas retinere non poſſis, quin ad vicina Columbaria ſeſe recipiant, tunc ad aſtum veniendum eſt. Cumino quidem quod medici, & pharmacopolæ Romanum vulgò nuncupant, mirificè Columbas delectari conſtat: vnde ſunt, qui hæc ſemina leguminibus, vel frugibus offerendis miſcent. Alij linteola quibus incluſum eſt cuminum ſub alis Columbarum alligant, vt allectæ odore alienæ Columbæ eas ſequantur. Rem aiunt certam eſſe. Ornithologus ſcribit in quibuſdam Italiæ locis aſtum iſtum legibus eſſe prohibitum, adeo vt ſacerdotes etiam dum confitentes audiunt, inter genera furti ſuper hoc inquirant. Quod etſi mihi nunquam aliàs auditum, aut lectum ſit, tamen admodum veriſimile eſt, nam reuera furti genus eſt. Ex antiquis [l] Palladius Columbas ait cumino paſtas ſecum alias ducere. Alij non fugituras pollicentur, ſi cuminum, & lens melicrato infuſa offerantur, aut paſſo cocta. Præparant alij Columbis retinendis pharmacum amatorium, quod tale eſt: Teſtulam (oſtracum) cribratam, & coſtum cum ueteri, odoratoq; vino miſcent ſimul, eiſq; porrigunt exeuntibus ad paſturam. Sunt qui hordeaceam farinam unà cum caricis coquentes, & læuigantes mellis aliqua portione adiecta, Columbis offerant. Periſtereon herba Columbis, teſte [m] Plinio, admodum grata, vnde, & nomen. Nonnulli hanc in Columbario ſpargi, & circa nidos ſuſpendi iubent. Salſa quoque tam auidè dicuntur appetere, vt nec hoſpitia commutent, ſi argillam parietum ſale condias; & iure caſeorum delectari, quod à ſalſis dimanat caſeis. Nonnulli milium Indicum ex aqua coquunt, & rurſus exiccatum in aëre decoquunt in melle, calidum etiamnum inſpargentes Columbarijs, eorumq; foraminibus, vt euolantes Columbæ alis pedibuſq; etiam odorem ſuſcipiant, quo non allici duntaxat alienas promittunt, ſed allectas etiam nunquam domum ſuam repetituras: rem, aiunt, eſſe experientia comprobatam. Columbas quoque Columbarium nunquam deſerere [n] Fallopius affirmat, ſi paſcantur frumento, quod fuerit tribus continuis diebus maceratum aqua, in qua ſemina aniſi ebullierint, donec crepuerint. Idem tradit, allaturas ſecum alienas, ſi faſeoli, qui priùs in aqua ebullierint, ac dein melle macerati, demũ puluere cumini inſperſi ipſis offerantur. Columbæ, inquit, [o] Gaudentius Merula, & ex hoc Cardanus, alliciuntur hoc paſtillo: Maizi, ſeu ſorgi lib. 60. cumini lib. v i. mellis x. coſti lib. I. ſeminis vrticæ lib. v. coquantur omnia in aqua ad illius conſumptionem: inde additur vini odorati optimi quantum ſufficit cum libris quindecim cæmenti uetuſti: & fit tumulus in Columbarij medio. Columbæ aliæ cùm odorẽ ſentiunt, ad locum ueniunt. Sentiunt autem, cùm ipſis commiſcentur indigenis Columbis, & cùm ſemel adierint locum, relinquere nequeunt, ſuauitate cibi allectæ. Pharmacopæus quidam Colmarienſis Dauid Vezelius nomine eiuſmodi eſcam ad alliciendas alienas Columbas componebat referente [p] Io. Iacobo Vveekero: Recipe argillæ antiquiſſimæ, & in furno piſtoris vſque ad rubedinem combuſtæ, uel luti antiqui ex furno unciam unam, uerbenæ fæminæ drachmas quatuor, tritici in uino ſublimato macerati, & triti drachmas quatuor, cardopatiæ drachmas ſex, caphuræ ſemidrachmam, cymini drachmas tres, vini ſublimati ſeſquiunciam,

mellis

Cannabis.

[i] *L. 3. de plãtis c. 52.*

Pinaſtri nuclei.

Glans fagi.

Acini vuarum.

Victus exhibendus.

Quantitas cibi.

[k] *L. 1. c. 24. lib. 10. c. 89.*

Potus.

Aqua cur ſæpe mutãda.

Melicratũ cur dandũ.

Cuminum.

Cumino nutrire Columbas cur prohibitũ.

[l] *L. 1. c. 24.*

Pharmacũ ad retinendas Columbas.

Hordei farina.

Periſtereon herba.

[m] *L. 25. c. 10*

Salſis gaudent Colũbæ.

[n] *Lib ſecret. cap. 208.*

[o] *L. 3. memorab. c. 48.*

[p] *L. 8. de ſecret. c. 4.*

mellis quantum ſatis ad formandas pilulas ad magnitudinem piſorum, quæ inter Columbarum edulia ponantur. Quidam addunt vrinam, & ſanguinem humanum: deinde recipe herbæ uerbenæ quantum uolueris, & impendatur in domicilio Columbino. Hæc ille. Plura eiuſmodi ſecreta adducemus, vbi de ſympathia ſermo habebitur, ſiquidem multa ſunt quæ Columbas alliciunt, quæ tamen ad victum inepta ſunt, quod ſanè ſine quadam occulta, & nos latente facultate facere minimè uidentur.

Obſeruatio in cibis.

Verùm in eiuſmodi, quos poſuimus, cibis, etiam obſeruandum mihi uidetur, ne exhibeantur, ijs maximè, quæ ex agris viuunt, dum pullos habent, nam eiuſmodi philtris allectæ ad agros euolare deſueſcerent, vnde cibum etiam ipſis offerre cogereris.

Sagina Columbarum.

Saginare Columbas rariùs conſueuimus, neque etiam veteribus adeo ex uſu fuit, quod in his farciendis tantus reditus non ſit, ut Columella loquitur, quantus in educandis: dixerat tamen eadem ratione, qua Gallinas Palumbos etiam Columboſq; cellares pinguiſſimos fieri, ac mox ſubinde addit poſſe in hoc etiam auiario ſaginam exerceri. *Nam ſi quæ*, vt eius verbis vtar, *ſteriles, aut ſordidi coloris interueniunt, ſimiliter vt Gallinæ farciuntur*. Sed præter album nullum colorem alium improbare uidetur, dum qui eo excepto ex alijs optimus ſit, non facilè dicta ſcribat: quare Columbarius albos, ne ab Accipitribus intercipiantur, ſaginare poterit. Sed ſciendum eſt, quæ domicilia ſua habent in turribus, carcere contabeſcere, uolatuq; at exercitio exhilarari, atq; ita opimari. Quæ verò domi educantur, ſi claudantur, præpingues fieri.

Pullorum ſaginatio.

[q] 3. de re ruſt. c. 7.

Pullorum ſaginandorum maior cura habenda eſt. *Qui eos*, inquit[q] Varro, *ſaginare ſolent, quo pluris vendant, ſecludunt eos, cùm iam pluma ſunt tecti. Deinde manducato* (mollificato, & maſticato, uel molli, vt Creſcentienſis habet) *candido farciunt pane: hyeme hoc bis, æſtate ter, mane meridie, & veſperi. Hyeme demunt cibum medium. Qui iam pinnas* (Creſcentienſis *magnas* addit, fortè quod niſi iam magnas pinnas habentes impares ad ſufferendum hunc dolorem exiſtimet.) *habere incipiunt in nido relinquunt illis is cruribus, & matribus, vberius vt cibo vti poſſint, obijciunt. Eo enim totum diem ſe, & pullos paſcunt. Qui ita educantur celeriùs, quàm alij pinguiores fiunt, & candidiores.*

[r] Lib. 8. c. 8.

Eadem ferè leguntur apud[r] Columellam: *Pulli verò faciliùs ſub matricibus pingueſcunt, ſi iam firmis, priuſquàm ſubuolent, paucas ſubtrahas pinnas, & obteras crura, & vno loco quieſcant, præbeaſq; copioſum cibum parientibus, quo & ſe, & eos abundantius alant. Quidam leuiter obligant crura, quoniam ſi frangantur dolorem, & ex eo maciem fieri putent. Sed nihil iſta res pinguedinis efficit. Nam cùm vincula exercere* (exerere fortè, hoc eſt excutere) *conantur, non conquieſcunt, & hac quaſi exercitatione corpori nihil adijciunt. Fracta crura non plus, quam bidui, aut ſummum tridui dolorem afferunt, & ſpem tollunt euagandi.* Hactenus itaq; Columella. Nonnulli cibo earum ſalſa immiſcent, at inde pinguiores euaſuras affirmant. Cùm iam itaq; Columbarius periſtereonem Columbis inſtructam habet, & quo cibo paſcere, quanto, & quando nouit, alia præterea exteriora nonnulla callere debet, quæ pariter ad propagationem harum auium plurimum faciunt.

Quid in Columbarijs obſeruādum.

[s] 3. de re ruſt. c. 7.

Curet ante alia, & vt mundum ſit Columbarium, & à ſtercore purgatum: quanto enim id cultius, & mundius eſt, tanto etiam & aues lætiores, & meliores exiſtunt. Sunt enim Columbæ, teſte[s] Varrone, uolucres permundæ, quare & quibuſcunque menſibus à cuſtode crebrò id euerri præcipit. Monet etiam, ſi quid Columbam offenderit, vt medeatur, ſi qua perierit, ut efferat pullos idoneos aduendendum promat, fœtas recte ab alijs ſe parcet, ac loco certo diſcludat (cùm ſcilicet reliquæ ob neceſſariam cauſam domi retinentur) quo transferantur, è quo foras euocare poſſunt matres.

Loc⁹ diſcluſus ab alio cur eſſe debeat.

Quod quidem, inquit, faciunt duabus de cauſis, vna ſi faſtidiunt, aut incluſæ conſerceſcunt, quò libero aëre, cùm exierint in agros redintegrentur: Altera de cauſa propter illicium. Ipſæ enim propter pullos, quos habent, utique redeunt, niſi à Coruo occiſæ, aut ab Accipitre interceptæ. Creſcentienſis etiam Columbos nimis feros, & pugnaces, alijſq; moleſtos remoueri, & aliò ſe poni uult, monetq; cuſtodem, ut quoties ad Columbas accedit, in Columbarium, mediocrem ſecum ſemper eſſe quantitatem ferat, eaſq; ſolita uoce conuocet, quoniam eo modo faciliùs manſueſcant.

Vas quale eſſe debeat Quæ lauare, & quæ nō debeāt.

Vas in quo aquam ſemper puram haberi oportet, ſæpius lauet, & tale ſit, quale in Gallinarum hiſtoria deſcripſimus, quod ſcilicet colla bibentium ſolummodo admittat, vt cupientes lauare propter foraminum anguſtias, corpus immergere prohibeat. Quare cum eiuſcemodi lotio ipſis ſalubris ſit, laudauerim & aliud vas humile, nempe quale nos vulgò tegliam vocamus, cuſtos habeat, ſed nunquam niſi ubi lauare ſeſe velle videt, apponat. Obſeruet item lauantes: nam quæ incubant, vel quæ pullos educant id facere minimè expedit.

Animalia noxia Colūbis.

[t] In Geopon. Græcis.

Columbarij à noxijs animalib⁹ īmunis deſcriptio.

Animalia, quæ hiſce auibus noxia ſunt; non cognoſcere tantum, uerùm & fugare ea ſcire debet.[t] Quintilius docet, quomodo Columbarium fieri queat ab eiuſmodi animantibus immune, quod cum è re ſit omnium Columbas habere volentium, itaque quæ de eo ſcribit communis utilitatis cauſa hîc aſcribere non piguit.

Ego quidem

Ego quidem, inquit, *expertus sum accessui reptilium volens obsistere, vbi elegi locum selectum, remotumque à contubernio domorum, columnas transtuli illuc pro ratione magnitudinis operis fabricandi. Quibus quidem minimè ad rectam lineam, sed ordine circulari dispositis, imponens capita, ac in ipsis postea capitibus dictis columnis admodum generosas trabes* (ἐπίςυλα habet Græcus codex) *confirmans tandem supra columnas in formam orbis domunculas duas extruxi altitudine cubitorum septem. In earum autem parietibus ab occasu quidem gratia splendoris fenestram vnam aperiens, ab ortu verò aliam in hac, per quam sunt egressuræ ad pasturam, posui dictum cathecten* (nempe quod retinendi Columbas vim possidet) *vnde Columbas ad pascua exire oportet. Cæterùm à latere meridionali ianuam constitui, vt per eam pateat ingressus ei, qui curandarum auium prouinciam subijt. Hoc enim modo ipsas volucres hactenus illæsas seruaui. Siquidem nec reptilia possunt ascendere per columnas, vt pote bitumine accuratè inductas, & læuigatas, neque item catus, neque aliud animal in eas grassari poterit, cùm domus haud quidem consistant propè, è quibus insidiari queant.* [u] Varro etiam, ne mus, aut lacerta adrepat, partes Columbarij circa fenestras læuissimo marmorato oblini scribit, ac similiter totos parietes, ac cameras intrinsecus, ne serpens, aliudue quoduis animal maleficum introire queat: malim extrinsecus dixisset hinc enim magis ab huiusmodi noxijs animalibus periculum imminet. Quod si Columbarij, siue Columbarum custodis Columbarium tale non fuerit, vel ita oblinat, vel ad alia remedia recurrat. Rutam in primis semper in promptu habeat. Huius enim ramulos [x] Palladius contra noxia animalia in Columbarijs pluribus locis suspendi præcipit. Auicenna quidam mustelas etiam hac herba tradit fugari, id quod quis haud temerè miretur, cùm eandem impugnaturæ serpentes gustare dicantur. Didymus ad feles etiam abigendas rutam poni, suspendiq; iubet passim per Columbarium præcipuè circa fenestras, atq; omnes aditus. *Ruta enim*, inquit, *vim possidet feris aduersantem*. A mustelis, teste Palladio, Columbæ tutæ erunt, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur. Sed si mustelam semel ceperit Columbarius, cinerem pullis Columbarum exhibeat. Hic enim, teste [y] Plinio in offa eis exhibitus à mustelis defendit. Nos simile quid de vulpeculis in Gallinarum historia scripsimus. Rasis, & Albertus aiunt caput lupi in Colũbario suspensum cati, vel furonis, vel alterius animalis accessum ad Columbas prohibere. At fortè & Columbæ tam truculenti animalis capitis aspectum non ferent, Democritus, & Florentinus serpentes abigi volunt suffimento ex peucedano parato, fenestræq; si illam habeant. Quod deniq; ad aues rapaces attinet, quæ sæpissimè [z] Columbas persequi solent, Columellæ, vt diximus, præceptum est, ut Columbarium habeat appositam satis amplam caueã retibus emunitam, quæ rapacium genus excludant. Sed cùm earum aliæ diurnæ sint, aliæ nocturnæ, contra has custos fenestram noctù teneat diligenter clausam, vel si eâ apertâ intrauerit rapax auis, ac ipse strepitum Columbarum audierit, audacter cum limine intret, auemq; captam occidat, nec curet de exitu Columbarum. Aues verò diurnas visco, vel paruo reticulo capiat, & occidat: fenestrã claudat ita, vt Columbæ ingredi valeant, & exire, non autem auis rapax, quæ non nisi alis apertis intrat. Has diurnas rapaces ita visco capi solitas [a] Varro disertissimis his verbis ostendens, *Coruos*, inquit, *aut Accipitres, qui Columbas interficiunt, Columbarij interficere solent duabus virgis viscatis defixis in terram, inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod intercipere solent Accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se oblcuerint visco*. Sed istæc de Columbarum custodis cura dicta sunto; nunc ad auium naturam reuertamur, ab incubatione exorsi, omnibusq; quæ ad generationem spectant.

Colũbarij à noxijs animalibus immunis descriptio.

[u] 3. de re rust. c. 7.

Rutæ usus.

[x] L. 1. c. 24.

Mustelæ qũo sese cõtra serpentes muniãt.

Aduers[9] mustelas remedia.

[y] L. 21. c. 15.

Caput lupi catos fugat.

Suffimentũ ex peucedano.

[z] Lib. 8. c. 8.

Vt tutæ sint Colũbæ cõtra rapaces.

Rapaces aues si intrauerint Colũbarium qd faciendum.

[a] 3. de re rust. c. 7.

COITVS. PARTVS.

Incubatus.

QVOD ad coitus modum attinet, is in hoc cum humano conuenit, quod plerunque antequam mas fæminam ineat, sese mutuò exosculentur. Sunt qui id ipsis solis ascribant, sed falsò, cùm & Coruum id facere constet, qui etiam fellator quibusdam inde dictus, quoniam ita ex osculis concipere illum putabant, & non alio coitu vti: cuius [a] Martialis meminit, inquiens:

Corue salutator, quare fellator haberis?
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Oscitanter etiam ab [b] Aeliano & [c] Athenæo scriptũ, quamuis ille, si dijs placet, Aristotelem citet, *masculum non priùs in fæminam ascendere, quàm osculum ei dederit: nec fæminas recipere*

Coeũdi modus.

Colũbæ nõ solæ sese mutuò exosculantur.

Coruus cur fellator dictus.

[a] In Apoph.

[b] L. 1. de var. hist. c. 15.

[c] L. 9. c. 16.

[d] *L. hiſt. c. 2.*

marium commercium, ſi vacuum ſit oſculo. [d] Ariſtoteles enim *peculiare eſſe* prodidit *Columbis, ut in coitu, niſi antea ſeſe mutuò exoſculentur, marem non aſcendere, ſed intereſſe* etiam dixit, *iunior is ſit, an ſenior: ſi quidem, ſi ſenior,* inquit, *eſt,* primum coitum *ab oſculo exorditur, ſequentem ſine oſculo celebrat. Sed iunior, quoties libet coire, toties oſculatur.* Sed & hoc quod pace Philoſophi ſit dictum, non uſque adeo perpetuò uerum eſt. Talem enim in Columbis ſalacitatem agnoſcit experientia, ut fæmina marem ſæpè ſine oſculo admittat: quod ſi quis uidere uelit, marem fæmellæ eripiat, ac per triduum, aut quatriduum ei reſtituat, & videbit illam recognito ocyiùs mari ſe ſubmittere oſculorum planè immemorem, licet interim credendum ſit ex his uoluptatem percipere. Quod mirum eſt Ariſtotelem, uel Plinium, uel alium quemuis eorum, qui de animalium natura ſcripsêre, non annotaſſe, cùm alioqui ueterum plerique id apertè tradant, cùm in illos, qui ſatis inter ſe iuuenantur, ac laſciuiunt, atque itidem in oſcula, & amplexus proruunt, Columbari uerbum prouerbialiter ſoleat iactari, atque Columbatim ſe inire, atque amplecti, quod Belgis, ut audio duuebecken appellatur, hoc eſt, Columbarum more uoluptati indulgere. Hoc uerbo uſus eſt [e] Gallus in Iambico carmine, & Seneca in uerſibus Mæcenatis: *Quod ſi quis fæmina circo criſpata labris Columbatur?* Columbatim uerò aduerbium à Muſæo factum eſt:

Oſculationis Columborum diuerſitas.

Fæminam ſine oſculo marem admittere cōtra Ariſtotelem.

Voluptas in oſculis.

Columbari de quib[9] dicatur.

Duuebecken.

[e] *Epiſt. 115.*

Sinuq́, amicam recipio frigidam caldo,
Columbatimq́, labra conſerens labris.

Quibus uerſibus utitur [f] Martius. (Mæcenatis etiam pruriginis plena uerba hæc ſunt:

[f] *In mimiāb.*

Quid ſalubrius amne, ſyluiſq; ripa comantibus?
Viden, ut alueum lyntriculus aret, verſoſq; vado remittat hortos?
Quid ſi quis fæminæ cirros criſpat, & labris Columbatim?

Et in eiuſmodi oſculis Columbas uoluptatem agnoſcere poëtæ ferè omnes tradidêre, qui de amore agunt, ac in primis Catullus carmine ad Nallium conſcripto:

Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla Columbo
Compar, ſeu quicquam dicitur improbius.
Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro,
Quantum præcipuè multiuola eſt mulier.

[g] Ouidius paulò dilucidiùs:

[g] *Amor 2. Eleg. 6.*

Oſcula dat cupido blanda Columba viro.

Idem Martialis innuit, dum baſia Phyllidis meretricis Columbarum nuptijs comparat, inquiens:

Amplexa collum, baſioq́, tam longo
Blandita, quàm ſunt nuptiæ Columbarum.

Idem [h] alibi, ubi cum uxore diuortium faciens iuſtiſſimi diſſidij cauſas recenſet, inter alias, hoc quoque affert:

[h] *Lib. 11.*

Baſia me capiunt blandas imitata Columbas.
Tu mihi das auiæ qualia manè ſoles.

Vtitur hac ſimilitudine etiam Pontanus aliquoties, ut

Meoq́, collo
Pendens in numerum, & modum Columbæ

Et aliàs

Oſcula mox iunges cupidas imitata Columbas.

Item [i] Politianus

[i] *In Ruſtico.*

Et amicam blanda rogantes
Oſcula circumeunt, inſertantq́, oribus ora.

Et Ricciardettus apud [k] Ludouicum Arioſtum delicias, & voluptates enumerans, quas ex concubitu Floriſpinæ perceperat, oſcula ſua Columbinis comparat, cùm ait:

[k] *Cant. 25. ſt. 68.*

Non rumor di tamburi, ò ſuon di trombe
Furon principio à l'amoroſo aſſalto,
Mà baci ch'imitauan le Colombe
Dauan ſegno hor di giù, hor di far'alto.

Horum oſculorum etiam Torquatus Taſſus meminit, ubi Pſittacum introducit de amore loquentem: ait autem.

Radoppian le Colombe i baci loro
Ogn'animal d'amarsi riconsiglia.

Cùm uerò humana oscula sonitum, Columbarum murmur quoddam tantùm ædunt: quod eleganter [l] Ouidius his versibus innuit:

Quæ modò pugnarunt, iungunt sua rostra Columbæ,
Quarum blanditias verbaq; murmur habent.

Et hunc imitatus [m] Strozius pater:

Turba Columbarum modò prouolat, & modò miscet
Certatim rauco mutua rostra sono.

Super hac re elegantissimum [n] Gallieni nubentium manus tenentis carmen extat tale:

Ite, ait, ò pueri, pariter sudate medullas
Omnibus inter vos, non murmura vestra Columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Idem quoque venustè ait [o] Pontanus:

Sic hederæ serpunt, sic iungunt rostra Columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

Et Sannazarius de plenis prurigine, & tentigine amantum osculis:

Sed totam cupio tenere linguam
Insertam humidulis meis labellis,
Hanc & sugere, morsiunculasq;
Molles adijcere, & Columbulorum
In morem teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur.

[l] 2. de arte.
[m] Acolos. l. 4
[n] In epithal.
[o] 3. Amor.

Verùm cùm in Venerem ruunt, antequam ad oscula proueniant, mares fœminis primùm adulantur, quamuis [p] Plinius, vbi marem de fœminę adulterio quandoq; suspicari scribit, hoc postponat: *mox*, inquit, *in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio*. Præterea nisi & sic marem fæmella non admittit, tum ille magis ad libidinem accensus caudam flectit, & per terram non sine strepitu protrahit, ac tandem illam primùm ad oscula, ab his ad coitum compellit: quæ fortassis ideo coitum tardat, vt ita mas inflammatior alacriùs eam ineat. Sæpè enim mutuò sese exosculari visæ sunt, cùm tamen mas non ascendat. Libido aliàs, & salacitas vtrique, ni fallor, par est: quinimo Aristoteles tradit, & Aelianus id ex eo repetit, fæminas, si mares desunt, in mutuos amplexus ruere, & supergressu mutuo agere, idque cum osculis, ut mares solent, & quamuis altera nihil emittat in alteram, tamen plura sic oua, quàm ex maris coitu parere. Sunt qui dicunt rem experti, ita singulis ferè diebus ouum parere, idque ad octiduum, & amplius quandoque continuare. Verùm nullus, teste Philosopho, ex his pullus nascitur, sed sunt omnia irrita. De hypenemijs ouis abundè scripsimus in tractatu de Gallinis, ad quæ lectorem remittimus, ut pote cum his communia. Ouum Columbæ coeuntis cùm mare citiùs perficitur, quàm Gallinæ. Huius enim ouum decem à coitu diebus perfici supra ex [q] Aristotele diximus, cùm Columbæ eodem testante, paucioribus consistat; sed quota die perficiatur, non addit. Albertus Philosophi scholiastes id septem in utero diebus fieri dicit, à Plinio, vt uideri cuipiam posset, discrepans, ac dissentiens, qui quinta à coitu die Columbas parere prodidit. Sed [r] Athenæus, & Eustathius fœminam, cùm peperit, postridie marem repetere, & concipere aiunt. Si ergo quinta à coitu die, ut Plinius supponit, oua pariant, in medio ferè incubationis tempore eas quoque parere dicendum erit: quod cùm nunquam obseruetur, itaque aut falsum id esse, aut saltem oscitanter à Plinio proditum pronunciandum, nisi potius à veritate alienum esse dicamus, concipere fæminas ex eo coitu, quem postridie à partu repetunt. Hæc cùm aliquando mihi scrupulum facerent, & mox rei veritatem indagarem, ad experientiam confugiendum ratus incidi in virum fide dignum, ac eruditum, qui se ex antiquo Columbario percepisse affirmabat, Columbas non solùm postridiè à partu, ut Athenæus, & Eustathius inquiunt, marem repetere, sed prima quoque, atque adeo ipsamet die, qua prius ouum ędiderunt, idq; Columbarium ideo eas facere existimare, ut ad partum alterius oui (nam ut [s] Philosophus etiam testatur, cùm pepererint primum ouum, interposito die, secundum pariunt) alacriores accederent, quod ut crederet, rationem hanc adduxisse, quia tum illæ mares ad coitum inuitent, cùm aliàs mares illas prouocare soleant. Atque ita Plinius defendi posset, nisi rursus ceu sui oblitus, & propriæ opinionis impugnator aliàs decima die ouum Colum-

[p] L. 10. c. 34
Fæmella cur coitum tardet.
Ouum columbæ quãto tempore perficiatur.
[q] 6. hist. c. 2.
[r] L. 9. c. 16.
Plinius defensus.
Fæmina nõ concipit à partu.
Fęmina cur à partu coeat.
[s] 6. Hist. c. 4
Plinij incõstantia & lapsus.

binum in utero perfici scriberet, in eo etiam [t] Philosopho dissentiens, quem paucioribus diebus ouum Columbinum cõsistere scripsisse diximus, & decem dies Gallinæ ouo tribuere: at uerba [u] Plinij ascribere placet. *A coitu*, inquit, *decem diebus oua maturescunt in vtero: vexatæ autem Gallinæ, & Columbæ, penna euulsa, aliaue simili iniuria, diutius*, id est, tardiùs sed hæc longè aliter ex ipso Aristotele transtulit: Apud hunc enim istæc hoc modo legũtur. *Facultas Columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi est. Nam si ab aliquo vexetur, aut penna in nido euulsa vel quauis alia simili re infestetur, aut etiã sponte morosiùs habeat, ouum per tristitiam retinet, partumq; differt*. Parit autem fæmina oua candida, ut idem [x] Aristoteles tradit, & Plinius repetit, *eaque ferè bina*, ut [y] Plinij uerbis utar, *ita natura moderante, vt alijs crebrior sit fœtus, alijs numerosior*. Hæc paulò obscuriùs ab Aristotele scripta uideri possint, vbi ait. *Columbarum genus, vt Palumbes, & Turtur pariunt magna ex parte bina oua, sed complurimũ terna Palumbes, & Turtur*. Nam si magna ex parte Columbaceum genus bina parere dicat, & Palumbẽ, & Turturem ei annumeret, dicendum apparet, & has magna ex parte duo ędere: cùm cõtrà ille pòst subiungat *complurimum ædere terna*. Ego, ni fallor, semper enim me sanioribus iudicijs subijcio, ita accipiendam illam sententiam putem, ut dixisse uoluerit, totum Columbaceum genus bina parere, Turturem uerò, & Palumbem terna, licet quandoque reliquarum more duo parturiant. Parere tamen & totum genus terna oua uisum est, licet rarò, ut author est Albertus, qui quoque tertium semper corrumpi addit. Sed Aristoteles hæc de Palumbis, & Turturibus scripsit.

[u] L. 10. c. 53.
Colũbę uexatę ouum retinent.
[x] 6. hist. c. 2.
[y] L. 10. c. 52.
Oua candida colũbæ, & quot pariant.
Aristoteles explicatus.

Cur uerò tam pauca oua pariant Columbæ, aues alioqui, ut superiùs scripsimus, adeo libidinosæ, ut salacitatis ergò Veneri sacræ putatę sint, causam nobis talẽ [z] Aristoteles assignat, qualẽ alibi in aduncis auibus ex eodem attulimus. *Crlumba, inquit, pauca parit, vt pote volax, sicut & aues vncæ: materia enim volatu consumitur, & in alas pennasq; conuertitur*. Mirum uerò uidetur, at ab [a] Aristotele traditum, & à [b] Plinio, ac [c] Aeliano repetitum Columbas, cùm duo, uti dictũ est, ędant oua, ex priori marẽ, Fæminã uerò ex posteriori ędi. Visę tamen sunt aliquando binas fæmellas, uti rursus binos mares vnico partu exclusisse. Quod uerò prior mas exeat Paulus à Castro, multiq; philosophi uirtuti caloris tribuendũ esse existimant, quanquã in hominibus contrariũ uoluerit Bartolus. Nec huic sententię desunt scriptores Theologi, inter quos [d] Alexander Ales tradit congruisse mulierẽ fieri corpore infirmiorẽ, uirũ autẽ fortiorem, idq; quatuor potissimùm rationibus: primò ex parte actionis, & passionis, deinde ex regimine, & subiectione, pręterea ex parte nutriẽdę prolis: postremò ex parte spiritalis significationis, quę omnia mẽbratim, & articulatim prosequitur, & longè, lateq; declarat, quẽ lector plura desiderans adire poterit.

Cur pauca oua pariãt.
[z] L. 3 de gen. anim. c. 1.
[a] 6. hist. c. 4.
[b] L. 10. c. 48
[c] 1. hist. Var. cap. 1.
Cur ex uno ouo mas, ex altero fæmina generetur.
[d] In 2. part. hum. quæst. 88. memb. 4

Cęterùm quanuis duo plerunq; pariant, uti diximus: non ideo tamen statuendum est infœcunda esse animalia: quin contrà fœcundissima, quippe quę singulis *quadragenis* ut [e] Varro ait, & Florentinus confirmat, *tricenis*, ut [f] Aristoteles, diebus concipiant, pariant, incubent, ac pullos enutriant: sed & hæc, etsi in nullis alijs auibus fœcundis obseruentur, pauca uiderentur, nisi tantã fœcunditatẽ toto ferè anno continuarent. Quod quanuis [g] Aristoteli aduersari appareat, qui alibi tradat, *tota æstate fœtificare Columbas*, ipse tamen aliàs decies anno, & omni fermè tẽpore parere dixit, & alibi [h] rursus, nõnullas undecies, Aegyptias uerò, quod [i] Plinius ex eo repetit, etiã duodecies; à loco, ac cibo, ut apparet, fœcunditatis laudẽ in ipsis dimetiens. Vnde [k] alibi etiã sic habet: *Pariunt Columbæ omnibus anni temporibus, pullosq; educant, si locum apricum habeant, & cibum: sin minus æstate tantũmodò fœtant*. [l] M. Varro ad cibũ tantùm respiciens à bruma ad æquinoctium vernum, quo scilicet tempore non sęuiunt solùm frigora, sed agri ferè uel niue, uel pluuijs infestantur, interuallum facere, & non alijs anni temporibus dixit: quod Florentinus quoq; ex eo repetijt. Cùm itaque temporis, lociq; conditio postulat, & uictus suppetit, quibuscunque etiam mensibus fœtare possunt, atque ita [m] Aelianus intelligendus, qui alibi *omnibus anni partibus parere Columbas* dixit, & rursus alibi ex Aristotele, quem alioqui, ut uidetur, minimè est assecutus: *Pariunt*, inquit, *omnibus anni temporibus, vnde per annum decies fœtum ædunt*. Quid obstat autem, si duodecies pariant, cur non toties etiam pullos ędant, cùm authore [n] Aristotele citra dies triginta, prole expedita superiori pariant, & ut [o] Plinius testatur, diebus octodecim, uel saltem uiginti totus absoluatur incubatus? Sed apud illũ, ut apparet manifestò, parere, & fœtũ ędere non differunt, quando subinde pro miraculo subiungit de Columbis Aegyptijs, *quas*, inquit, *in ea regione ferunt duodecies parere*. At hoc fortè dicere voluit Aelianus, aliàs scriptor disertissimus communiter Columbas duodecies quidem anno parere, sed decies solummodo fœtum ædere, Aegyptias uerò Columbas utrumque facere, toto anni cursu, nempe propter regionis caliditatem. Sed & hoc rursus [p] Aristoteli refragratur, qui, ut diximus, cùm loci commoditas est, & cibus abundè suppetit, nostrates toto anno fœtificare etiam dixit. Qui uerò defendere omnino

Colũbas fœcũdas esse.
[e] 3. de re rust. c. 7.
[f] 6. hist. c. 4.
Quoties pariant.
[g] 5. hist. c. 13
[h] 6. hist. c. 4.
[i] L. 10. c. 53.
[k] 5. hist. c. 13
[l] 3. de re rust. c. 7.
[m] L. 1. Var. cap. 15.
[n] 1. hist. c. 1.
[o] L. 10. c. 58
Aelian⁹ explicatus.
[p] 5. hist. c. 13.

Aelianum velit, dicat Ariſtotelem de domeſticis loqui, *illum de agreſtibus*, quæ etſi abundantiùs etiam cibum offeras, nunquam, vel rarò brumali tempore pullos ędere ſolent. De domeſticis verò id conſtat abundè. Longè maior Varini lapſus eſt Columbam δίγονον, id eſt, bis parientē vocantis. *Homo*, inquit doctiſſimus Scaliger pater, *ſemper generat. Etiam de lepore idem produnt. De Columbis domeſticis non eſt dubium. Singulis menſibus nouos creant, atq; educant fœtus.* Sed quæ hactenus diximus, etſi alioqui incredibilem propemodum, ſi ad alias volucres conferas, fœcunditatem demonſtrent, duodecim ad ſummum pullorum paria ex eis haberi ſignificant. Si autem [r] Plinio credimus, vt certè experientia edocti credere hac in re debemus, quatuordecim, vel ſaltem tredecim paria ſubminiſtrare eas videbimus. Siquidem interdum æſtate binis menſibus terna ędunt paria. Nam ſæpè, vt idem tradit, inter pullos oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Hos rurſus [ſ] M. Varro *ſimul ac creuerunt, & robur habent, cum matribus parere* dixit. Quinimo Florentinus non eſt ueritus dicere, *id facere illos, cùm primùm abſoluti ſunt*. Sed quamuis [t] Ariſtoteles longè aliter ſenſiſſe videatur, intra annum coire eos ſcribens, ſemeſtreſq; agnoſcere incipere Venerem; Nihilominus contrà Plinius quinquemeſtres fœtificare ſcribit: eiq; Albertus non ſolùm ſubſcribit, vêre tempeſtiuè natos ante hyemem eiuſdem anni pullos habituros aſſerens, ſed experientia quoque idem approbat. Vt ut eſt, inter omnes uolucres Columbarum collegium fœcundiſſimum eſſe concludendum eſt. Neque mirum amplius mihi uidetur, quod M. Varronis temporibus quinque millia Columbarum quandoque in uno periſterotrephio colerentur, cùm vel decem paria paucis annis *in talem numerum excreſcere queant*. Quapropter [u] Columella rectè dixit Columbarum fœcunditatem, quamuis longè minor ſit, quàm Gallinarum, quæ ſcilicet quotidiè pariunt, maiorem tamen quæſtum referre. Tantæ fœcunditatis cauſam Ariſtoteles hanc rationem aſſignat, quòd magno ventris, corporiſq; calore, & facultate concoquendi maxima præditæ ſint, & quòd cibum facilè ſibi acquirant. Quod poſtremò pertinet ad incubationem: hæc cùm fœminæ, tùm maris opera perficitur. [x] Atheneus ita omne Columbarum genus facere ait, teſtemq; citat Ariſtotelem. Operam uerò hanc ita partiuntur, ut illa noctù, hic interdiù incubet. [y] Plinius uerò eiuſmodi incubatum Palumbi alibi priuatim attribuens: *Palumbes*, inquit, *incubat poſt meridiana in matutinum, cæterò mas*. De tempore perfectionis pullorum in ouis Plinius, Ariſtoteles, ac Albertus diſſentire videntur: ſed Plinius & Ariſtoteles facilè conciliantur, non item Albertus. *Concoquunt*, inquit [z] Ariſtoteles, *atque aperiunt Columbæ citra diem viceſimum ouum, quod prius ædiderint* (maſculum ſcilicet, quod ferè die uno prius, quàm fœmineum ędunt) *perforant*, (vt Gaza vertit, ſed textus Græcus τιτρώσκει habet in ſingulari. Ornithologus, de fœmina intelligendum id priuatim putat, ego uerò & marem idem facere exiſtimo) *ouum pridie eius diei quo pullum excludunt. Græcè legitur* τιτρώσκει δὲ τὸ ὠὸν τῇ περιςέρα (ſcilicet ἡμέρα) ᾗ ἐκλέπει. Vbi Alberti tranſlatio ſic habet: *In fiſſura oui primò Columba paruula in eo exiſtens penetrat teſtam anteriore parte roſtri ſui, ita vt teſta eleuetur ad magnitudinem grani tritici, & poſtea diuidit eam in duas partes, & exit pullus.* Plinius primùm [a] Ariſtoteli ſubſcribens, & ipſe uiceſimo die Columbas excludere dixit, mox uerò ſubiungit; *Aeſtate interdum binis menſibus terna ædunt paria, namque octauodecimo die excludunt*. Quibus uerbis ab Ariſtotele recedere apparet, qui ſolùm uigeſimum diem in genere nominat. Vnde uериſimile eſt hunc interim non negare id octodecim diebus abſolui poſſe, ut Plinius uult, æſtate nimirum celeriorem excluſionem fieri indicans. Albertus uerò dum harum auium oua propter caliditatem quindecim diebus foueri, & excludi, alijs uerò diebus quindecim compleri ad uolandum, ſcribit, quod [b] Ariſtoteles alibi priuatim Palumbis, & Turturibus aſcribit, id ad Columbas generatim extendit. Idem Albertus alibi etiam, *Ouum*, inquit, *Columbæ in vtero completur ſeptem diebus, deinde fouetur per quatuordecim, poſtea fiſſo ouo exit pullus*. Sed Ariſtoteles, ut dixi de Palumbis, & Turturibus hoc ſcribit, nempe *oua harum auium diebus quatuordecim* non quindecim *in vtero geſtari, totidem incubari, totidem denique excluſa perfici ad volatum*. Mirum ſanè eſt Albertum id ſcripſiſſe, qui aliàs ad experientiam confugere ſolet, quæ uigeſimo plerunque die incubatum Columbarum abſolui docet. Cæterùm quamuis ambo, ut diximus, uiciſſim incubent, *prolem tamen niſi ad certum tempus* teſte [c] Ariſtotele *fouent eodem modo. Fœmina* enim inquit, *in opere ſobolis acerbior mare eſt*, ut cæteris quoque à partu animalibus euenit. [d] Idem author eſt, cæcos parere pullos, & imperfectos, & cauſam cæcitatis, & imperfectionis aſſignat, quòd quia pauciparæ ſunt, copiam alimenti parere unà cum prole ſoleant. [e] Oppianus Columbas ab ortu uerſicolores ſeu depictas fore tradit, ſi cùm Veneris deſiderio mouentur, & oſcula iam maritis miſcent, Columbarius ueſtes uarietate colorum decoratas, præſertim uerò purpureas conſpiciendas exhibeat:

Varini error.

[q] In l. 1. Theoph. de cauſ. plant.

[r] L. 10. c. 58.

Colubæ etiam tredecim aut quatuodecim pullorum paria annuatim edunt.

[ſ] 3. de re ruſt. cap. 7.

Pulli quando incipiât oua edere.

[t] 6. Hiſt. c. 4.

Columbas fœcundiſſimas eſſe omniũ auiũ

[u] Lib. 8. c. 8.

Incubatio.

[x] L. 9. c. 16.

[y] L. 10. c. 48

Pulli quando perfecti in ouis.

[z] 6. Hiſt. c. 4

[a] L. 10. c. 58.

[b] 6. Hiſt. c. 4.

Quãdiu incubent.

[c] 6. Hiſt. c. 4.

[d] 4. de gener. cap. 6.

Pulli Colũbarũ cur cæci, & imperfecti.

[e] L. 1. de uen.

Pulli ut uerſicolores naſcantur.

Hæc eadem peragit, nouitq́; callidus auceps,
Cui volucres curæ sunt, & lætalis arundo
Atque Columbarum pullis hac arte figurant.
Stragula flammeolis oculis, rubrosq́; tapetos,
Et vestes ostro perfusas obijcit auceps.
Sicq́; oculos pascens, animos eludit amantes,
Et pullos ædit rubeo discrimine misto.

PVGNA.

[f] *9. hist. c. 7.*
Pugna Columbarum vnde.

QVAMVIS Columbæ suaptæ natura nullum animal infestent, sed contrà quia timidissimæ, semper vel minimum quippiã perhorrescunt, has tamen [f] Aristoteles pugnacia animalia nuncupat. Verùm pugna non cũ alijs animalibus est, sed inter se maximè propter fæmellas: quãuis & fæmellæ sæpè inter se dimicare visæ sint ob marium pariter cõmercium. *Alter,* inquit Aristoteles *alterũ infestat, nidumq́; alter alterius subit, sed raro. Nam etsi ex longinquo minus, tamen apud ipsum nidum summo certamine dimicatur.* Albertus pugnare quoque scribit, quando nidos habent inuicem nimis vicinos, additq; id pro vxoribus facere. Alibi quoq; marem, & fęminam, postquã semel coiuerunt, non facilè coniuges suas deserere prodidit: sed antequam coiuerint, mares, qui carent coniugibus, suas alijs subtrahere conari, indeq; acerrimam dimicationem oriri. Mirum, quod ab Auicenna, eodem referente, scriptum est, nimirum se vidisse duos Columbos pró fæmina pugnantes, accessisse autem fæminam ad victorem: deinde pugna repetita cùm vinceret, qui antea victus erat, ad eundem, relicto altero, redijsse. Hic sanè, inquit Idem Albertus, Columborum mos est, ut si mas sine vxore fæminam marito carentem viderit, mox cum ea coeat: hæc statim à coitu illum sequatur, & obediat. Inter filios præterea, & patrem quandoque pugna nascitur propter matris concubitum. Mas enim pullus, vbi robustior euaserit, vt [g] Orus, & Aelianus testantur, ex consortio matrem expellit, eique coniugio iungitur, dignus, si id verum est, culeo Romanorum, aut æneo Phalaridis tauro. Aegyptij sanè sapientes ob hanc impietatem Columbam pingebant, quando hominem ingratum, ac infestum ijs, à quibus beneficio affectus est, significare vellent.

Mares alijs fæmellas eripere.

Fæmina ad victorem accedit.

[g] *In Hierog.*

Pulli patribus suis matres eripiũt.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Sympathia cũ homine.
[h] *1. hist. c. 7.*
[i] *3. his. anim. cap. 45.*

COLVMBIS in primis cum humano genere occulta quædam videtur amicitia intercedere, quanuis [k] Aristoteles illas *cum hominibus degere simpliciter* scripserit. [i] Aelianus non in vrbibus duntaxat frequentes cum hominibus habitare dixit, sed sese quoque ad pedes horũ huc, & illuc magna mansuetudine, & facilitate versare, & in multitudine hominum confidentiores fieri, & nihil se ibi graue passuras nosse. At quod aufugere illas, & propinquitatem hominem non expectare subiungit, vbi ab horum frequentia solitudo existit, id posi vel non verum est, vel ita intelligendum, quòd horum insidias metuant, vt & ipsemet postloquitur: *vbi aucupes, venatoriaq́; instrumenta versari vident, non amplius sine summa ibi formidine habitant.* Nam aliàs consortio hominum gaudent, tantum abest, quod eos metuant. [k] Aloysius Cadamustus in historia suorum nauigationum scribit, se in Oceani quadam insula innominata, & incognita priùs dierum aliquot vltra Canarias nauigatione, incolas nullos, sed Columbas duntaxat, & varia aliarum genera auium inuenisse. *Columbæ,* inquit, *sibi hactenus capiebantur pro libito manu hominis. Non enim pauebant, ad viri conspectum, vt pote ad rem sibi hactenus inuisam.* Nisi itaque malè cederet ipsis hic erga homines amor, quibus ceu esca gratissima in cibum cedunt, indubitanter & apud nos sese manibus capi sinerent, sed ut piscatores icti sapiunt, seq; medijs insidijs, si possunt, eripiunt. Occultam uerò hanc cum hominibus amicitiam hoc in primis attestatur, si modò uerum est, quod ab alio quodam de sanguine humano sese audiuisse Ornithologus narrat: Nonnulli, inquit, humanum sanguinem cum pisis integris in vase figulino per quartam horæ partem circumagunt, deinde sanguine Columbas illinunt, & pisa edenda obijciunt, ut hoc remedio adhibito tum ipsæ in Columbario maneant, tum alias etiam alliciant. Præterea Albertus eandem ferè vim

Aelian⁹ explicatus.
[k] *Cap. 40.*

Columbæ manib⁹ capi sese patiuntur.

Cur nos fugiant Colũbæ.

Secretum, quo aliqui Columbas seruant, & alliciunt.

Sanguinis humani uis Cũ cranio.

cranio

cranio humano tribuit: *Si, inquit, cranium hominis seris in Columbario suspendatur, multiplicabuntur ibi Columbæ, ac quietè viuent.* Verùm longè admirabilius est, quod [l] Palladius scribit de loro, quo homo strangulatus est, non abire uidelicet Columbas, neq; locum deserere, si per omnes fenestras aliquid de tali loro suspensum fuerit. Idem facturum lac mulieris puellam à bimatu lactantis Albertus pollicetur, si in vitreo vase ibidē suspendatur. Ornithologus hoc idem remedium ex libro Germanico manuscripto accepisse se tradit, & sic, inquit, augebuntur, & aliæ allicientur, eruntq. mansuetiores. Idem Ornithologus de capite capræ sic scribit: Columbæ amabunt locum, & alias etiam adducent, vt quidam mihi asseruit, si caput capræ excoriatum in aqua coquatur cum copioso (libræ pondere fortassis) cumino Romano, & multo sale (quatuor vnciarum fortasse) quod deinde in Columbario ponatur. Vulgò notum est, Columbas, Gallinas, Anseres, Anates, & Pauones quadam inter se mutua beneuolentia conuenire. [m] Plinius alibi *Columbas, & Pauones amicas* esse scribit, & Aelianus eis cum Turture amicitiam intercedere: quod sanè & si mirum esse non videatur, cùm Turtur ex Columbarum genere sit, vt suprà ex Aristotele ostendimus. Vir quidam tamen fide dignissimus mihi affirmauit, a Columbis immissum in Columbarium Turturem Indicum candidum fęminam penè interemptam, & nisi eam abstulisset haud dubio omnino occidendam. Ornithologus etiam Gallinas Columbis infestas esse ex aliorum relatu refert: & reuera cùm simul pascuntur, Gallinæ illis cibum eripiunt & corpore, & viribus validiores. Cum Tinnunculo, quam auem ex [n] Aristotele in Accipitrum genere reposuimus, non solùm amicitiam colunt apertam, sed occultam etiam, & cum maxima vtilitate coniunctam. Eiuscemodi enim auis naturali potentia Accipitres terret, licet viribus impar, atque Columbas contra capitales illos earum inimicos defendit, dum viuit, mortua verò in Columbario in olla sepulta, & in quatuor angulis suspensa facit, vt loci amore capiantur, & nunquam deinceps sedem mutent, adeo amicam etiam post mortem amant. Meminit huius amicitiæ [o] Plinius, vbi Columbas colores suos nosse scribit, & in cęlo ex volatu plaudere. *Quæ, inquit, in ostentatione prębentur Accipitri implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioquin soluto volatu in multùm velociores: Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda est auis, quæ Tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretq. Accipitres naturali potentia, in tantum, vt visum, vocemq. eius fugiant. Hac de causa præcipuus Columbis amor eorum. Feruntq. si in quatuor angulis defodiatur in ollis nouis oblitis, non mutare sedem Columbas.* Idem ferè legere est apud [p] Columellam, vbi de Columbis loquitur, quare Columbaria sua deserant. *Id, inquit, ne fiat vetus Democriti præceptum. Genus Accipitris Tinnunculum vocant rustici, qui ferè in ædificijs nidum facit. Eius pulli singuli fictilibus ollis conduntur, stipatisq. operculis supponuntur, & gypso lita vasa in angulis Columbarij suspenduntur, quæ res auibus amorem loci sic conciliat, vt nunquā deserant.* Cum vespertilionibus quoque tacitam quandam intercedere necessitudinem uel inde patet, quòd Columbaria sua, si modò Dydimo credimus, nunquam mutent, si caput Vespertilionis è fastigio Columbarij suspenderimus. Sed fortè Vespertiliones Columbas eodem amore prosequuntur, cùm & ipsi sub Columbariorum tegulis habitent, atque ita simul degere gaudeant. Illud quoque sympathiæ videtur ascribendum, quod idem author de testula (ostraco nempe) cribrata scribit, nimirum si cum costo, ac veteri, odoratoq. vino misceamus, ac Columbis ad pasturam exeuntibus porrigamus, ijs retinendis pharmacum amatorium fore. Huius enim meo iudicio ratio naturalis assignari nequit, ut neque illius, quod idem quoque Didymus alibi tradit, mansuras nempe, si quis vitis agrestis ramum, quo florescit tempore decerptum in Columbario reposuerit. Peristerionem herbam Columbis admodum familiarem esse, indeq. nomen habere suprà ex [q] Plinio dixi, eamq. nonnullos in Columbario spargi, ac nidos suspendi suadere, vt Columbæ eius innata vi detineantur in amore loci. Eadem elelisphaco siue saluię facultas inesse putatur. Nam Didymus scribit, si ramum cum thure in Colūbario comburatur, Colūbas, quæ iam id deseruerint, eò reuocari. Herba item carlina vulgò dicta, quę quibusdā chamęleontis albi species est, Colūbis obijcitur alijs quibusdā mixta, ut euolantes alia secum adducant. Tragus escam Columbarum, qua multas alias uenentur, è radice carlinæ à quibusdam confici narrat hoc modo: radici adiungunt lutum adustum è clibano, mel, urinam, muriamq;, qua haleces conditæ fuerint, & massam inde formatam Columbarijs imponunt. Alij eiusdem herbæ radicem in aqua coquunt, lutumq; rursum è furno in urina remollitum simul cum salis pugillo in eadem dissolui, & modicum mellis adijciunt. Alij carlinam cum pisis albis melle excipiunt, & ad huius massæ odorem Columbas allici inquiunt. Sunt qui simul subigant carlinam, cannabis semina, coriandrum, & lutum fornacis ueteris cum urina. De Lygi, hoc est, viticis semine

Cranij humani vis ad retinendas Columbas.
Cum loro strangulati hominis.
[l] L. 3. c. 44.
Cum lacte mulieris.
Cum capite capræ.
Cū domesticis auib.
[m] L. 11. c. 74.
Cum Pauonibus.
Cum Turture.
Cum Tinnunculo.
[n] 9. hist. c. 36
Tinnunculus ut Colūbas amet.
[o] L. 10. c. 37.
[p] Lib. 8. c. 8.
Cū Vespertilionibus.
Cū ostraco.
Cum uite agresti.
Cū Peristerione herba.
[q] L. 25. c. 10.
Cū saluia.
Cum carlina herba.
Esca Colūbas alliciēs.
Cum semine uiticis.

mine tradit Dydimus, ſi triduo in uetere uino maceretur, ac poſtea orobi eodem uino madefacti Columbis offerantur, & mox abigantur, ut primum halitum ſenſerint, extemplò omnes ad Columbarium aduolaturas, idemq; externas etiam facturas. Serapio inquit ab antiquis memoriæ proditum eſſe, Columbas citò, & libenter ad Columbarium ſeſe recipere, ſi earum alæ aureo annulo argenteovè inurantur. [r] Plinius ſanè huius ſympathiæ meminit, quæ illis cum auro intercedit, cùm inquit: *Quod auro inſectis alarum articulis quæſiere aliqui, non aliter innoxijs vulneribus, multiuaga alioquin aue*. Cum odoribus etiam permulcentur, tanquam re grata. [s] Palladius alienas ad Columbarium ſecum conducturas promittit, ſi alas tuarum ſetoſi hirci alarum balſami liquore (ſic loquitur, ladanum autem uidetur intelligere) tetigeris. Et Didymus ianuas, atque feneſtras, necnon angulos Columbarij oleo opibalſami inungi iubet, atque ſic non abituras pollicetur. Hanc ſympathiam Columbarum cum delicatis odoribus agnoſcebat quidã Rex Cypri, qui in Papho, referente Athenæo, inter cænandum Columbarum circumuolitantium alis, nec alio flabro ventilabatur. Vngebatur enim vnguento quodam Syriaco, cui fructus quidam cuius cibo Columbæ delectabantur copioſè erat admixtus, cuius odore allectæ tanquam in caput regis erant inceſſuræ, ſed cùm proximè erant, à pueris repellebantur: vnde parum auolantes mox reuolabant, regemque ita mediocri, & commodo flatu, quem modò auolando, modò reuolando excitabant, refrigerabant. Verùm vt occultæ Columbarum cum his omnibus, quæ recenſuimus, amicitiæ naturalis ratio aſſignari non poteſt, ita nec è contrà inimicitiæ, quæ ipſis cum ſubſequentibus animalibus intercedit, niſi ideo hæc infeſtare eas dicamus, vt in cibum ſibi cedant. Nam Accipitres, vt ab his exordiamur, Columbas magis, quàm alias aues, quia nimirum gratiſſima ſibi eſca ſunt, perſequuntur. Quin ipſæ *flatum à ſuo ortu*, teſte [t] D. Ambroſio, *eos timent, omnibuſq; animantibus inſitum eſt, vt etiam quæ nondum nocere ſibi experta ſunt, quaſi noxia reformident.* Sed num omnes Accipitres, an potiùs peculiares aliquas ſpecies tantùm Columbæ oderint, quis dubitare poſſit, cùm eorum vnus duntaxat Palumbarius, & Palumbicida, Græcis φαβοτύπος, φαβοκτόνος, & φασσοφόνος dici meruerit; * Gyllius Columbarium Accipitrem uocat, & Mercurio ſacrum fuiſſe aſſerit. Præterea Aelianus alibi ſcripſit, *Columbas clangorem Aquilarum, aut Vulturum facile ſpernere, non autem Circi & marinæ Aquilæ.* Circus autem Accipitris ſpecies eſt, non genus. Contrà uerò poëtæ cùm ueteres tùm recentiores, tum ipſe * Ariſtoteles, qui etiam à Columbis omne Accipitrum genus cognoſci ait, ſcireq; eas, qui ſe uel in ſublime uolando, uel ad terram declinando eripere queant; eiuſmodi odium Accipitribus ſimpliciter attribuunt: quapropter Palumbarium dici autumauerim, quòd is uel alias aues, præter Columbas non capiat, uel ſi capit, id inuitus faciat ad explendam famem, non autem propter odium: ſed eo Columbas ſolas proſequi, nam & cæteri idem odium in quaſcunque obuias exercent. Circi uerò, atque Haliæti uocem timere putauerim, quòd hæ uolucres, dum clangunt, Columbas inuadant, ut paulò infra ex Homero probabimus: reliquas uerò Aquilas, & Accipitres ex inſidijs, uocemq; cùm uicinæ ſunt cohibere, ne ſe prodant, quamuis interim non me lateat Aquilas, Vultureſq; niſi admodum famelicas clangere. Columbæ tamen meo iudicio ideo clangorem eorum ſpernunt, quòd à clangentibus, ut pote etiamnum remotis nondum uiſas eſſe ſeſe cognoſcunt. Sed ut ad Accipitres reuertamur, ab eorum cum Columbis antipathia, inter poëtas in primis [u] Homerus ſæpè ſimilitudines haurit, maximè ubi à Iunone Dianam ad ſingulare certamen uocatam fuiſſe memorat, hanc more Columbæ fugiſſe inquiens, quæ ab Accipitre fugata ſe in cauam petram abſcondit.

Δακρυόεσσα δ' ἔπειτα θεὰ φύγεν, ὥςε πέλεια,
Ἥ ῥα θ' ὑπ' ἴρηκος κοίλην εἰσέπτατο πέτρην: id eſt:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit velut Columba
Quæ quidem ab Accipitre in cauam volauit petram,

Idem innuit [x] Vergilius Camillæ uictoriam aduerſus Auni filium fugientem hac comparatione amplificans:

Quam facilè Accipiter ſaxo ſacer ales aperto
Conſequitur primis ſublimem in nube Columbam.
Comprenſamq; tenet, pedibuſq; euiſcerat vncis,
Tunc cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.

Eodem modo Q. Calaber Pantaſilæam ab Achille conficiendam Columbæ æquiparat, illum autem Accipitri, quòd in hunc Columba incidens euadere non poſſit. Hoc ſenſu [y] Ouidius loquentem introducit Aretuſam uirginem, enarrantemq; quomodo ab Alpheo fuerit compreſſa:

Cum annulo aureo, & argenteo.
[r] Lib 10.37.
Cum odoribus.
[s] L. 1. c. 24.
Cũ ladano.
Cum opobalſamo.
Rex Cypri Columbarũ alis ventilatur.
Antipathia cum animalibus.
[t] L. de para. cap. 5.
Cum Accipitribus.
An cũ omnibus Accipitribus.
Palumbarius Accipiter.
*L. 4. de animal. c. 14.
Columbarius Accipiter.
Circũ odiſſe colũbas.
*9. hiſt. c. 36
Palumbarius cur ita dictus.
Circos, & Haliæt. cur magis horreant.
Ex clãgore agnoſcunt colũbæ ſe nõdũ Aquilis uiſas.
[u] Iliad. φ
Diana colũbæ comparata.
[x] Aen. XI.
Pantaſilea colũbę aſſimilata.
[y] Metam. 5
Aretuſa ab Alpheo cõpreſſa.

Sic ego

Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere Accipitrem penna trepidante Columbæ,
Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

Idem [a] poëta sæpissimè internecini harum auium inter se odij mentionem facit, nempe primùm vbi Dedalionem ab Apolline in Accipitrem conuersum fabulatur:

Quæ nunc Thisbæas agitat mutata Columbas.

Et rursus [a] alibi:

Terretur minimo pennæ stridore Columba,
Vnguibus Accipiter saucia facta tuis.

10 Item [b] alibi denuò, vbi de uitiata à Thereo Philomela agit, elegantissimè à Columba, quæ Accipitrinos vngues euasit, similitudinem deprompsit hoc modo:

Illa tremit, velut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur.
Vtq; Columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidosq; timet, quibus hæserat, vngues.

Alibi denique Arionem sonum edidisse scribit tam suauem, vt animantia inter se irreconciliabili odio dissidentia redderet sibi mutuò amica, adeo ut Accipiter etiam à Columbarum raptu sibi temperaret.

Sedet, & Accipitri iuncta Columba fuit.

Pariter [c] Horatius Augusti contra Cleopatram, & Antonium victoriæ lætitiam describens, 20 Cleopatram fugere facit træpidæ Columbæ more, & Augustum vt Accipitrem illam insequi.

Redegit in veros timores
Cæsar ab Italia volantem
Remis adurgens, Accipiter velut
Molles Columbas, aut leporem citus
Venator in campis, &c.

Hieronymus [d] Vida Saluatoris nostri discipulos adhuc propter Iudæorum timorem, quoniam nondum à virtute Spiritus sancti erant confirmati, prædicare non audentes, sed sese huc illuc illatebrantes, Columbis comparat, quæ Accipitris vim, atque iniuriam fugientes 30 subinde in domicilia sua recondunt.

Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animi firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras, cauaq; antra petebant.
Sicut vbi Accipiter celsa de sede Columbam
Sustulit apprensam, quam rostro euiscerat vnco,
Diffugiunt aliæ huc illuc; mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant &c.

[e] Pontanus verò, vt auiditatem Colæ significaret, in efferenda ex profundo maris patera, 40 Accipitris Columbam insequentis celeritate vsum fuisse fingit, quasi dicere velit, non tam auidè simul, ac velociter Accipiter Columbam insequitur, quàm Colan pateram, ait autem

se seq; sub vndas
Demisit, quantunq; acer per inane Columbam
Delapsus cælo Accipiter sequiturq; feritq;
Iamq; alis, iamq; vngue petens: tantum ille rotatam
Per fluctus, per saxa secans, imum vsque profundum
Sectatur pateram.

Eleganter etiam [f] Hercules Strozza Titi filius ceruum persequentem Strozziam Accipitri, 50 timidum natura ceruum Columbæ assimilat, inquiens:

Deinde per obliquum campo insectatur aperto.
Qualis Hyperboreus celerem de nube Columbam
Accipiter super instat agens, propiorq; fugaci
Fit magis, atq; magis: iamque huc, iamq; exigit illuc.
Alarum ad sonitum trepidantem, & sæua pauentem
Consequitur fugientem, &c.

Ab eadem antipathia carmen Beroaldi tale est.

[a] *Met. 1.* Dedaliõ in Accipitrem

[a] *L. 1. trist.*

[b] *Met. 6.* Philomela à Thereo vitiata Columbæ cõparata.

Arionis sonus. *Fast. 2.*

[c] *Lib. 1. car. ode. 37.* Cleopatra fugit more colũbæ Accipitrẽ fugientis.

[d] *L. 6. Christiad.* Discipuli Domini columbis cõparati.

[e] *L. 4. de stellis de Cola pisce.*

[f] *L. de venat.* Ceruus columbę assimilatus.

Quantum cerua pauet fuluum, trepidatq́ leonem;
Accipitrem quantum blanda Columba timet.

Quàm uerò Columbæ eſca afficiatur Accipiter, Lodouicus Arioſtus luculenter admodum oſtendit:

Qual buon'Aſtor, che l'Anitra, ò l'Accheggia
Starna ò Colombo, ò ſimil'altro augello
Venirſi in contro di lontano veggia
Leua la teſta, e ſi fà lieto, e bello.

[g] 9. hiſt. c. 36

Accipitrum aſtus in columbarum venatu.

[h] L. 10. c. 36.

Cæterùm ut eiuſmodi ſuum odium aduerſum timidiſſimum hoc volucrum genus exerceant implacabiles Accipitres; equidem uiribus illos ſuis ſæpè fruſtrarent Columbæ, ut poté quæ naturam eorum, modumq; uenandi, teſte [g] Ariſtotele, cuius ſuo loco ſuper hoc uerba citauimus, callent, gnaræ ſcilicet num aduentante aliquo uel ſubuolandum, uel humi ſedendum ſibi ſit, niſi & ipſi ad aſtum deuenirent; unde plerunque frondibus latentes Columbas intentas aliò improuidaſq; adoriuntur, ac quandoque ſpeciem ſuarum pennarum, pulchritudinemque admirantes, ut doctiſſimè [h] Plinius his uerbis tradidit: *Columbas noſſe credas ſuos colores, varietatemq́ diſpoſitam, qui etiam ex volatu creduntur plaudere in cælo, uarieq́ ſulcare. Qua in oſtentatione ut vinctæ præbentur Accipitri implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioqui ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Quamuis uerò Palumbarius, ſeu Columbarius Accipiter, uti dixi, à laniandis uel Palumbis, uel Columbis nomen meruerit, ueterum tamen nemo, quod hucuſque nouerim, ab eo priuatim ſimilitudinem accepit, quod tamen de Circo fecit [i] Homerus, ubi Hectori imminentes ſibi miſerias præuidenti, ac ſecum expendenti Achillem ſuperuentu ſuo pauorem incutere faciens, hunc Accipitri Circo, illum Columbæ aſſimilat his uerbis:

[i] Iliad. x.

Circo Accipitri Achilles: Hector columbę ſimilis.

Πηλείδης δ᾽ ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς.
Ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν.
Ἡ δέ θ᾽ ὕπαιθα φοβεῖται· ὁ δ᾽ ἐγγύθεν
ὀξὺ λεληκὼς
Ταρφέ᾽ ἐπαΐσσει, ἑλέειν τέ ἑ θυμὸς ἀνώγει. id eſt:

Pelides verò irruit pedibus celeribus fretus
Veluti Accipiter Circus in montibus leuiſſimus volucrum
Facilè ruit in timidam Columbam
Hæc autem obliquè fugit: ille verò propè acutè ſtrepens
Crebrò irruit, capereq́ ipſam animus iubet.

Circus vt colũbas capiat.

Circi Accipitris etymum.

Ex quibus Homeri uerbis non antipathia duntaxat Circi cum Columbis annotanda eſt, ſed uenandi etiam modus, qualem hanc auem exercere nuperrimè oſtendimus, vbi rationem aſſignabamus, cur eius uocem magis, quàm aliorum Accipitrum Columbę perhorreſcerent, quæ ea erat, quòd Circus uociferans eas inuaderet, cæteri tacitè. Hoc enim acutè ſtrepens Homero ſignificat. Circus autem, ut in illius hiſtoria abundè diſſeruimus, à uocis aſperitate, quæ uelut acutum ſtrepitum ędere uidetur, nomen apud Græcos obtinuit. Porrò ſimili à Circo, & Columbis comparatione vſus eſt Apollonius:

Οἱ δ᾽ ἄλλοι ἀΐξαντες ὑπέτρεσαν, ἠΰτε κίρκους
Ὠκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποτρέσσωσι πέλειαι.

Alij verò edentes trepidabant, quemadmodum Circos
Celeriuolos gregatim pertimeſcunt Columbæ

Et alibi rurſus. Ἠΰτε κίρκοι
Φῦλα πελειάων κλονέουσιν.

vt Circi
Genera Columbarum concutiunt.

Cum Miluis antipathia eſt Columbis.

Miluus cur colũbas capiat.

[k] In epod. l. ode 16.

Cum Miluis etiam Columbis haud bene conuenit; nam & hi non minus, quàm Accipitres eas infeſtant. Verùm nũ id ex occulto, inſitoq; ipſi odio faciant, an potiùs quia imbelles, & ab Accipitrina indole degeneres, imbelles etiam, & timidiſſimas aues, quales ſanè Columbæ ſunt, proſequuntur, curioſus quiſpiam inquirat. Cui ſi mihi reſpondendum foret, ſic dicerem id ab innata quadam cum illis antipathia facere, cùm uel à longè minore ipſis auium quocunque genere, ſi tenerrimos Gallinæ pullos excipias, fugentur. Diſcordiam hanc perquam doctè [k] Horatius, noſtræ, aut apparet, opinionis patronus, & aſſertor his uerſibus detexit:

Mirus amor iuuet, vt tigres subsidere ceruis
Adulteretur & Columba Miluio: hoc est per adulterium à Miluio ineatur. Parœmia est ex impossibili desumpta, qua scilicet summam discordiam, & naturalem impotentiam docere intendit, quod aduersum animal, ac inimicissimum Columbæ sit Miluus, adeo ut impossibile sit eos unquam reconciliari, tantum abest, ut mutuo amori indulgeant. & Columba Miluo succumbat, priori odio deposito. Voluit item aliud nobis his uersibus impossibile denotare poëta, quod cùm Columba nulli succumbere soleat, nisi cui semel sese iunxit, nunquam contingere possit, ut à Miluo, quem capitaliter aliàs odit, sese iniri patiatur. Ad eundem sensum Cassandra uirgo cum Palladis exemplo perpetuam virginitatem uouisset, nunc uel ab hoc, nunc ab illo Græcorum duce ad coactas, & violentas nuptias raperetur, apud Lycophronem sic plorabunda loquitur.

Cassandra cur columbæ comparata.

Τῆμος βιαίως πρὸς τόργυ λέχος
Γαμφαῖσιν ἅρπης οἰνὰς ἑλκυσθήσομαι, id est:
Tum violenter Palumba ad Accipitris lectum
Faucibus Harpes Columba raptabor.

Quibus versibus duo potissimùm innuit, Harpes nimirum, quæ, ut suo loco docuimus Milui species est, in Columbas sæuitiam, ac discordiam, tum etiam eiusdem ignauiam, ut potè, quæ captam prædam è faucibus sibi eripi sinat ab Accipitre. Notandum interim interpretem pro τόργυ transferre Accipitris, cùm potius τόργος Vulturem Lycophroni significet, vt Suidas, & Hesychius annotant. Sed interpres meo iudicio Accipitris uoce ita vsus est, ut quamcunque volucrem rapacem significet, quæ Harpen uiribus superet. Accipiter enim ab accipiendo dictus est, hoc est à rapiendo, quod omnibus rapacibus conuenit. Iosephus Scaliger, qui Iambico carmine Cassandram Lycophronis transtulit, Vulturem quidem vertit, sed cùm Harpes non meminerit, sensum authoris vel non assecutus est, vel metri causa omisit, sic autem habet:

Harpes q̃ auis.

Τόργος quã auem Lycophroni significet

Accipiter vnde dict⁹.

At Voltoris Columba tunc raptim torum
Exanguis ales vngue picato trahat.

Denique & hoc etiam in Lycophrone notandum, quod οἰνὰς simpliciter pro quauis Columba accipiat, cùm alioqui Columbæ syluestris species sit, vt suprà ostendimus, & infrà etiam proprio de eo facto capite demonstrabimus. Postremò obseruandum est Scaligerum totum hunc uersum omisisse, cùm sanè sine eo mens Lycophronis exprimi nequeat. Habet præterea misellum hoc, ac tenellum auium genus Accipitribus ipsis longè validiores, ac sæuiores hostes, & de quibus prius, tanquam maioribus, ac nobilioribus erat dicendum, nimirum Aquilas auium omnium reginas. Neque enim verum est, quod [l] Aelianus prodidit, *cum rapacibus cæteris fœdere deuincti, pacemq́ gerere*, quando etiam (Aquilas nunc etiam excipio) à multis nocturnis, & Coruini generis auibus infestentur, ut mox patebit. Inimicitiam uerò Columbarum cum Aquilis, uel potiùs Aquilarum cum Columbis luculenter detegit [m] Ouidius, quando modum describit, quo Romulus utebatur in diripiendis Sabinorum uirginibus. Has enim ait, ita exhorruisse præsentiam Romuli, quemadmodum Columbæ superuenientem Aquilam pertimescunt: ita uerò canit:

Antipathia cũ Aquilis.

[l] *L. 3. de animal. c. 45.*

[m] *L. 1. de arte.*

Protinus exiliunt animum clamore fatentes
Virginibus cupidas inijciuntq́ manus.
Vt fugiunt Aquilas timidissima turba Columbæ
Vtq́ fugit visos agna nouella lupos.
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes.

Simili etiam comparatione vsus est alibi:

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ

Idem fecit Martialis, qui ut neget se Carmenionis fratrem esse, his uersiculis vtriusq; naturæ disparitatem, ac discordiam aperit, inquiens:

Tam dispar Aquilæ Columba non est
Nec dorcas rigido fugax leoni,
Quare desine me vocare fratrem.

Meminit eiusdem dissidij Prudentius similitudine à contrario sensu accepta:

Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat
Exagitansq́ truces Aquilas
Per vaga nubila, perq́ notos
Sidere lapsa Columba fugat.

Et Baptista

Inachi Tendilię comes.

Et Baptiſta Mantuanus Inachi Tendiliæ comitis, Oratoris Hiſpaniarum regis ad Innocentium Octauum Pont. Max. encomia recenſens, cui, inquit:

Cùm vehit Hiſpanas animoſa in bella phalanges
Territus incurſu tanti ducis, ora fugaci
Vertit equo, refugitq́; ſuam Saracenus in arcem:
Sicut præcipiti fugiunt ſtridore volantes
Inſtantem quoties Aquilam vidêre Columbæ.

[o] L.1. Part.2

Et rurſum [o] alibi hac ſimilitudine vſus egregiè Columbarum ingentem pauorem explicat, inquiens:

Sicut vbi mites Aquilam vidêre Columbæ
Nare per aëreos tractus: nec pinguia rura
Nec placidæ retinent epulæ: timor omnia vincit.
Pars latet vmbroſo ſaltu, pars alta volatu
Tecta petit, pars montanis caua ſaxa latebris
Et pennis percuſſa ſonat pernicibus alis.

Exprimit pariter hanc Columbarum formidinem Franciſcus Modeſtus eo in loco, vbi illis comparat virgines in nauali certamine curſu contendentes ob propoſita præmia, ſic canens:

Seu quibus (ſcilicet Columbis) *inſtrepuit cælo Iouis ales aperto*
Et ſuper infrendens roſtrum exertauit, & vngues,
Cùm per inane fugæ ſeſe facto agmine tradunt,
Certatim cuncta ſocias anteire laborant.
Penna ſtrepit: nebulæ excedunt, adſibilat aura.

Bradamantis imago columbę ſimilata.

Ludouicus Arioſtus eandem ſimilitudinem in vſum ſuum conuertit, vbi Bradamantis imaginem ab Atlante è Carena Magico, vt Ruggerio cauſam apud ſe morandi innecteret, abreptam ſcribit:

E ſe l'arreca in ſpalla, e via la porta,
Come lupo talhor pauido agnello,
O' l'Aquila portar ne l'vnghia torta
Suole ò Colombo, ò ſimil'altro augello.

[p] L.3. de animal.c.45.
Aquilas marinas plus quã alias timent.
Aquila marina eſt Haliæetos.
[q] 9.hiſt.c.32
[r] L.9. Syria.

Verùm quamuis ex æquo Aquilas omnes metuant Columbæ, priuatim tamen marinas maiori odio proſequuntur: quare alibi [p] Aelianus, *Aquilas marinas*, inquit, *& Circos horrent:* & alibi etiam dixit: *Vulturum quidem, & Aquilarum vocem facilè Columbæ ferunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ.* Hanc Aquilam [q] Ariſtoteli Haliæeton dici proprio de ipſo capite oſtendimus. Meminit huiuſce diſſidij Petrus Angelius Bargæus:

Non aliter, quàm cùm ſublimi è turre Columbæ
Conſpexêre procul paſſis Haliæeton alis
Irruere infeſtum, & prædam captare volentem,
Denſantur, coeuntq́; omnes, rapidoq́; volatu
Præcipites quacunque viam ſecat ille feruntur.

Cum rapacibus nocturnis.
Cum Bubone.
Cum Noctua.
[s] Lib.4. de re ruſt.
Noctua idẽ foramẽ intrat quod columba.
[t] L.9.c.90.
Cum coruino genere.
[u] 3. de re ruſt.c.7.
Cum terreſtribus.
Cum vulpe
Cum catis & muſtelis
Cum ſerpẽtib9 & quomodo Colũbæ ſe cõtra eos defendant.
[x] Cant. 10. Hieroſ.lib.

Rapaces nocturnæ noctu maximè Columbas exagitant. Author de natura rerum priuatim id de Bubone ſcribit, quem tradit illarum oua exorbere. Noctuam teſtatur [s] Conradus Heresbachius ſeſe in Columbario ſuo deprehendiſſe inter medios Columbarum nidos ouis ſuis incubantem: item in propinqua excauata arbore plurimorum pullorum reliquias à Noctuis congeſtorum, quibus pullos nutrierant illæ. Etſi enim, inquit, Noctua maior appareat Columbâ, plumarum videlicet denſitate freta, tamen eodem penetrat, quo Columba, quòd corpore exili ſit, licet plumoſiore. [t] Creſcentienſis contra Nocturnas rapaces Columbis inſidiantes feneſtram de nocte claudi iubet, ut ſuprà diximus. Poſtremò ex auibus totum ferè Coruinum genus, vt ſunt Corui, Cornices, & Picæ, videmus Columbarum pullos primùm euolantes opprimere. [u] Varro verò & matrices etiam ab illis intercipi ſcribit, præcipitq́;, vt cùm fœtæ ſint, certum locum diſcluſum ab alijs rete habeant. Docet etiam quomodo à Columbarijs duabus virgis viſcatis humi inter ſe curuatis capti interimantur. Ex terreſtribus in primis vulpes communis hoſtis eſt Pauonum, Columbarum, ac omnium ferè auium. Cati inſuper, & omnia muſtelarum genera Columbas non ſolùm, vt gratum pabulum comedunt, ſed continuè etiam eis inſidias ſtruunt; vnde peculiariter, ſi fieri poteſt, propè Columbaria habitant. Quomodo verò Columbæ ab his defendantur, antè docuimus, vbi quoque ſcripſimus, ut à ſerpentibus infeſtentur, qui & ipſi aliàs ijs iniurij eſſe ſolent. Hinc Paganorum Imperator apud [x] Torquatum Taſſum pacem Chriſtianorum

norum aspernatus ait agnos priùs cum lupis familiariter in eodem ouili vnà victituros, & cum serpentibus Columbas simul nidificaturas, antequam ille pacis conditiones accipiat. Ait autem.

Gli agni, e i lupi fian giunti in vn'ouile
E le Colombe, e i serpi in vn sol nido,
Prima che mai di non discorde voglia
Noi co' Francesi alcuna Terra accoglia.

Sed ipsemet etiam Columbæ contra serpentes sese tutari noscunt, idq; miro modo, si Kiranidi, & Alberto credimus. *Peridexion*, inquiunt (Albertus hyperdexin habet, Ornithologus fortè peristereon putat legendum esse, verùm meo iudicio perperam, nam peristereon Plinio herba est, peridexion, seu hyperdexion illis arbos) *arbor est in India, cuius fructus dulcis est, & gratus Columbis, cuius gratia in hac arbore diuersari solent. Hanc serpentes timent, adeo etiam vt vmbram eius fugiant. Nam si vmbra arboris ad orientem vertatur, serpentes ad Occidentem recedunt, & è diuerso. Itaque vi huius arboris serpentes Columbis nocere non possunt. Si quæ autem fortè aberrauerit serpentis flatu attracta deuoratur. Nam si gregatim degant, aut volitent, nec serpens, nec Ocypteros*, id est, *Sparuerius, eas lædere potest vel audet. Huius arboris folia, aut cortex suffitu omne malum* (bestias venenatas) *auertunt*. Vt verò illa arbor Colubis salutifera, ita, teste [y] Serapione lethalis helleborus albus (de nigro autem id non scribit, fortè quia minus validum sit) Antiquitas verò solo fermè ad expurganda hominum corpora vtebatur helleboro, vnde quoque a [z] Persio pro tota medicina sumitur hoc versu:

Helleborum frustrà, cùm iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Idem enim poëta dixisse videtur de solo helleboro, quod sic Ouidius de vniuersa medicina.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas inualuere moras.

Serapio itaque scribit *ex Mesarugie Columbas perimi deuoratis frugibus, aut fabis madefactis aqua, in qua helleborus albus fuerit maceratus*. Sed ut illud minimè mirum est, cùm & debitam quantitatem excedens præsens etiam hominibus venenum sit, ita verò huius potissimùm naturalis ratio dari non potest, quod [a] Plinius memoriæ prodidit, hominum nimirum dentibus quoddam uirus inesse, quod & Columbarum fœtus implumes necat, cùm alioqui homines, & Columbę mutuam ferè amicitiam colant. Ornithologus [b] Martialem eiusdem antipathiæ meminisse autumat, ubi ita ille canit:

Nec violes teneras præduro dente Columbas
Tradita sic Gnydiæ sint tibi sacra Deæ.

Peridixion. Hyperdixion. Ornithologi error.

[y] Lib. 4. de med. c. 114. Helleborus albus Colũbis lethalis.

[z] Satyr. 3.

[a] L. 11. c. 37. Dentib' humanis virus inest colũbas necans.

[b] In xenijs.

CORPORIS AFFECTVS.

MOLESTATVR genus Columbarum, maximè verò pulli pulicibus, & pediculis, quibus nisi à Columbario mundentur, macilenti fiunt, & sæpè ad debitam magnitudinem non excrescunt. Continuò enim infestati corpori nihil adijciunt, quare sæpè nidos ille debet mutare, vel saltem ab animalculis illis expurgare. [a] Crescentiensis diligentissimus geoponicus Columbis nonnunquam variolos circa oculos nasci tradit, præcipuè mense Augusto. Sed quod amplius est, ob vitiliginem, & lepram albas Columbas à Persis expulsas legimus apud Herodotum: *Si quis*, inquit, *apud Persas è ciuibus lepra, aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quod in Solem peccauerint. Aeternùm verò qui ijsdem correptus fuerit, è regione sua exigunt, atque ob eandem causam albas Columbas expellunt*. Hucusque ille, interprete doctissimo Henrico Stephano, ubi communis interpretatio sic legit, *eandem ob causam Columbas in ciuitatem afferunt*. Vtra verò lectio sincerior sit, ab experientia esset probandum. Mihi Columbas hoc morbo tentari nouum quidem, nihilominus verisimile.

Pulicũ nocumenta.

[a] L. 9. c. 90. Varioli. Lepra. In Elio. li. 1. Persarum lex.

Persæ cur colũbas expellant.

LI CAPIEN-

CAPIENDI MODVS.

Colũbaria qui habere posint.

LICITVM est quidem cuique etiam in fundo beneficiario qui censualis est alicui domino etiam iuridico Columbarium habere tot Columbarum capax, quot in confinio possessiones habuerit, vt eis cibaria suppeditet, ut placuit iudicio contradictorio Parisiensi senatui xv. Cal. Iunij anno Domini 1549. & vj. Idus Decembris 1565. nec potest superior dominus prohibere, cùm Columbaria non sint inter insignia superioris iuris, nisi contrarium suaderet loci consuetudo, vel prædij clientelaris lex in emphyteusi. Sunt enim consuetudines locorum, quæ ex clientibus prohibebnt, & solis permittant dominijs, vt Burgundiæ, Armorecæ, Niuernensis. Alioquin ius est cuique liberè habendi, nec vicinus quoq; prohibere potest, cùm victus harum auium sit innocens; nec rerum possessoribus noceat, damno depastionis cum stercore fundis vtilissimo, compensato. Sed vti iura gentium Columbaria habere Columbis instructa permittunt, ita contrà aucupatum earum prohibent: *Columbæ*, inquit [b] Iurisconsultus, *ex alieno Columbario acceptæ furti actionem pariunt*. Quamuis tamen etiam eas capere lex vetet, multi tamen clam eis insidiantur. Capiuntur autem illæ varijs modis: inter quos rete principatum obtinere videtur, quod eo maximè loco extendi debet, quem victum quęsiturę sæpè frequentare solent, potissimùm uerò niuis tempore, postquã ibi gratum ipsis aliquod edulium proieceris. Petrus [c] Crescentiensis rete describit, quod ad has uolucres capiendas aptissimũ sit, quem lector adire poterit. Retibus uerò eas capere vsus est antiquissimus, & ante Homeri sæcula etiã cognitus, & à magnatibus cultus, vt apparet ex hoc, quod scribit Athenæus: Heroes, inquit, apud Homerum, ne aërem quidem volucribus liberum permittebant, sed laqueos, & retia Turdis, & Columbis tendebant. Meminit & [d] Aristophanes facetissimus Comicus:

Columbarum aucupium prohibitum.

[b] Lib. si quis de arb.

Colũbę quo modo capiantur.

[c] L.10.c.21.

[d] In auib.

> Τὰς περιστερὰς θ᾽ ὁμοίως ξυλλαβὼν εἵρξας, ἔχει
> Κἀπαναγκάζει παλεύειν, δεδεμένας ἐν δικτύῳ, id est,

vt Andreas Diuus Iustinopolitanus interpretatur,

> *Columbasq́, similiter colligens impediens habet*
> *Et cogit aucupari ligatas in rete.*

Sed adagiorum author παλεύειν transfert seducere, siue in laqueum deducere, indeq; Græcis πάλευτριαν dici ait, moremq; esse aucupibus exosculatam Columbam in rete ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Alibi item Aristophanes habet ad eundem sensum δεδεμένοι παλεύσετε, vbi Scholiastes, *Aues*, inquit, *excæcatæ præsertim Columbæ, & Palumbi in retibus locantur, vt voce alliciant alias sui generis*, quod Glossomatici παλεύειν dicunt. Verùm quæcunque Columbæ alias fallunt, & seducunt, paleutriæ dici possunt: in quo sensu Suidas, *Columbæ*, inquit, *quæ euolant, fallunt cæteras paleutriæ dictæ à verbo* παλεύειν, *quod est fallere*. Euolantes uerò Columbas arte blandiri alijs, easque corrumpere, furtoq; comitatores reuerti author est [e] Plinius. [f] Aristoteles, cæterique ferè alij paleutrias eas vocant, quæ excæcatæ in retibus positæ alias alliciebant: Gaza allectatrices uertit apud Aristotelem, ubi sic habet. *Turtures, & Columbæ vel ad annum octauum viuunt, scilicet, quæ excæcatæ allectatrices aluntur*. Et [g] rursus de Palumbis: *Palumbum allectricum priùs mas, quàm fæmina moritur*. Quo loco Augustinus Niphus Italus, *Apud nos etiam*, inquit, *allectatrix, siue hallucinatrix* (hoc fortè dixit, quoniam plerunque, ut diximus, exosculari solent, Attamen aliud est cæcum esse, aliud hallucinari) *fit Palumbes è syluestribus*. Germani, teste Ornithologo Liuias allectatrices faciunt, & vulgò vocant Locktuben, ut sui generis aues in rete pelliciant. Fuerint autem paleutriæ, ut rectè quidem Oppiani paraphrastes existimat, fortan dictæ, quasi veteranæ quędam. Sunt enim ueteres, hoc est, olim captæ. Sic meo iudicio Eubulus apud [h] Athenæum meretrices appellat paleutrias, quæ iuuenes suis blanditijs alliciunt: quod etsi iuuenes etiam faciei suæ decore faciant, veteranæ tamen magis id uerborum lenocinijs præstant, quas nos ab officio roffianas, id est, lenas dicimus. Cæterùm excęcatarum loco, vbi desunt, Columbarum imagines subrogari possunt. Simplices enim sunt, atque ceu ad viuas aduolant. Imo verò [i] Athenæus alibi author est Palumbis Columbam pictam conscendere ob similitudinem. [k] Oppianus autem de Palumbis capiendis loquens docet, quomodo eiusmodi excęcatæ alias alliciant; in summa quomodo retibus capiendæ, quibus & Colũbas decipi posse adiungit, ut in Palumborũ historia ostendemus. [l] Petrus Crescentiensis quoque ostendit, quomodo laqueis è caudæ equinæ pilis capiantur, & alijs

Παλευτρια vnde.

Paleutriæ q̃ dicantur.

Colũbæ alias seducunt.

[e] L.10.c.37.

[f] 9.Hist.c.7.

Allectatrices.

[g] 9.hist.c.ult.

Allectatrices ex quibus fiant.

Paleutriæ quare dictæ.

[h] L.1.deipn.

Meretrices, paleutriæ dictæ.

[i] L.13.c.29.

[k] L.3.Ixeut.

Laquei è caada equina.

[l] Lib.10.c.1. 26.28.

& alijs quibusdam: & deinde quomodo feriantur sagittarum illo genere, quod caput crassum habet, pulzones vocat. Columbas agrestes & αὐτονόμους, à quibus capi scribit B. [m] Basilius allectas per mansuetam, quam aliquandiu domi aluerint. Hanc alis unguento suauiter fragrante inunctis emitti ad externas, quæ postea ipsam domum reuolantem suauitate odoris inuitatæ comitentur. *Ars quædam est*, inquit, *aucupandi Columbas videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, sinuntq́ue coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam agrestem illum, ac liberi passus gregem ad possessionem transfert eius, cuius ipsa est domestica. Bene olentes autem sequuntur & reliqua, atque ita in potestatem Columbarij veniunt*. Aloysius Cadamustus in Madera insula olim ignota, quam Lusitani nunc obtinent, tradit maximam fuisse Columbarum copiam, ijsque capiendis aucupes non alia arte usos, quàm alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus insidebant, aues admirabundas (ut quæ in insula deserta hominem priùs non uidissent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam insula noui orbis Columbos ab hominibus nihil pauentes, scipionibus cæsos refert. Hollandi, apud quos, ut audio Columbis aliorum insidiari lex minimè prohibet, habent tanquam reticulum quoddam, quo caueas, quas extra Columbaria eminentes habent, claudunt, & aduolantes ad eas uicinorum Columbas intercipiunt. [n] Prudentius quàm luculenter omnes modos enumerans, quibus ab aucupibus Columbæ decipiuntur, ostendit totidem ferè illusionibus hominum animas à dæmone in obscura Tartara detrudi:

Pulzones.

[m] *Epist. 175 ad Iulittam.*

Vnguēto capi columbas.

Vncino perticæ alligato.

Columbæ scipionibus cæsæ ubi.

Hollandi quomodo columbas capiant.

[n] *In Amartigenio.*

Haud secus, aut si olim per sudum lactea forma
Lapsa Columbarum nubes descendit in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentoq́ue inleuit vimina visco,
Sparsit & insidias siliquis, vel farre doloso
Inliciunt alias fallentia grana, gulamq́ue
Innectunt auidam tortæ retinacula setæ.
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Ast aliæ quas nullus amor prolectat edendi,
Gressibus innocuis sterili spatiantur in herba,
Suspectamq́ue cauent oculos conuertere ad escam.
Mox vbi iam cælo reuolandum, pars petit æthram
Libera sideream plaudens super aëra pennis:
Pars captiua iacet laceris, & saucia plumis
Pugnat humi, & volucres ne quicquam suspicit auras.
Sic animas cæli de fontibus vnicolores
Infundit natura solo, sed suauibus istic
Deuinctæ illecebris retinentur, & æthera paucæ
Conscendunt reduces, multas viscosus inescat
Pastus, & ad superas percurrere non sinit auras.

HISTORICA.

NOTISSIMA in primis est sacra historia de Columba à Noe ex arca in famigerato illo cataclismate emissa, quæ primùm uacua reuersa est: iterum uerò post septem dies emissa redijt cum oliuæ ramo, & rursus post totidem dies non redijt. Hæc autem ita leguntur in [a] biblijs: *Cùmque transissent quadraginta dies aperiens Noe fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec siccarentur aquæ super terram. Emisit quoque Columbam post eum, vt iam videret, si cessassent aquæ super faciem terræ. Quæ cùm non inuenisset vbi requiesceret pes eius, reuersa est ad eum in arcam. Aquæ enim erant super vniuersam terram: extenditque manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem vltra septem diebus alijs rursum dimisit Columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore suo. Intellexit ergo Noe, quòd cessassent aquæ super terram, Expectauitque nihilominus septem alios dies, & emisit Columbam, quæ non est reuersa vltra ad eum*. Nonnulli existimant hîc sacram scripturam sibi non

Columbę à Noè emissę historia.

[a] *Gen. 8.*

Scriptura sacra conciliata.

parum aduersari existimant, quoniam, si prima die mensis decimi post diluuium tali-ter diminutæ fuerant aquæ, vt, teste Moyse, apparerent cacumina montium, & adhuc post quadraginta dies Noe aperiens fenestram arcæ emiserat Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, cur Columba, quæ post Coruum ex arca emissa fuerat, dicitur idcirco reuersa ad Noe in arcam, quia non inuenerat vbi pes eius quiesceret? Si enim, inquiunt, Coruus priùs emissus remanserat, certum est, quòd locum inuenerit, vbi pes eius quiesceret. Et reuera ex dictis colligi uidetur terram nudatam fuisse, & non nudatam, per Coruum nudatam, non nudatam adhuc per Columbam. Quapropter alij qui credunt sacram hanc historiam accipiendam esse, vt ea posterius intelligantur, quæ priùs facta sunt, vt scilicet Columba primùm, vltimùm Coruus dimissus sit. Quam opinionem veram esse tradit [b] Seraphinus Cumiranus Feltrensis, qui totius sacræ scripturæ loca, quæ inter se pugnare videntur, conciliare enititur. Verùm cùm naturales rationes, eæque satis euidentes assignari queant, meo iudicio ad loquendi ordinis inuersionem confugere non est necessarium. Coruus enim supernatantibus aquæ cadaueribus insistere, & quiescere potuit, eorum pastura ceu gratissimo cibo gaudens, à quibus interim carpophagæ Columbæ summoperè abhorrent. Vel fieri etiam potuit terram aliquo pacto sic ab aquis nudatam fuisse, vt requiescere in ea Coruus potuerit, non autem Columba. Ille enim ceu auis immunda immunditijs, & spurcitijs delectatur, hæc etiam supra terram non descendit, nisi ab aquis nudata fuerit. Cùm diluuij aqua, inquit Ioannes Tzetzes nostræ sententiæ astipulans paulum cessasset, Noë ex arca Coruum priùs emisit, qui quidem non est reuersus iterum, cadaueribus se pascens multorum, quæ interierant. Deinde Columbam emisit, quæ arrepto ramo oliuæ reuersa est, id quod indicium erat manifestum, aquas subsidisse.

[b] *To. 1. Con-rap. 359.*

Coruus vbi quiescebat.

Colũbę nũciæ.

[c] *L. 9. Hist. cap. 2.*

Victoria Taurosthenis.

Columbas olim grauioribus rebus nunciorum munere functas fuisse, literis uel pedibus, vel collo, uel sub alis alligatis suprà diximus; ubi etiam ostendimus has uolucres ad id electas fuisse propter uolatus pernicitatẽ, quod ex hac [c] Aeliani historia probauimus, quam hîc repetere placuit: *Vno, eodemq; die victoria Taurosthenis*, inquit, *ex Olympia Aeginam nunciata est ipsius parenti, vt alij affirmant, perspecturum. Alij verò dicunt Taurosthenem Columbam à suis pullis madidis adhuc, & implumibus abstractam secum deportasse, cumq; vicisset, purpura alligata cum remisisse: eamq; summa cum festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Aeginam aduolasse.*

Ptolæmais à Christianis obsessa, & columbę litteras portantis opera capta.

[d] *Ennead. 9. lib. 9.*

Oppugnante ante multos annos Christiano exercitu Ptolæmaidem, cùm in hunc modum nunciam Columbam Saladinus destinasset obsessis, hortatus vt firmo animo essent, sperati sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est miro modo, contrario alligato nuncio demissa, unde euenit, ut desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent. Quam historiam ita narrat [d] Sabellicus. Tenebat adhuc obsidio, cùm ex speculis datum est signũ tabellariã Columbam aduentare, illi qui moris erant huius gnari, totis castris iubẽt milites, vbi auis castrorum spacia superuolare cœpisset, clamorẽ quàm maximè possent, extollere: quo factum est, ut Columba uelut telo quodam icta, subitò ad terram decideret: literæ quę volucri erant lino alligatę, signâbant ijs, qui obsidione tenebantur, ut bono animo essent, fore ut intra paucos dies Dachin Rex cum ingentibus copijs auxilio adesset, forẽq; vt ante ipsorum oculos hostes ad unum cęderentur, ipsi terra, mariq; leuarẽtur obsidione. Mouit ea res Christianorum animos, apparebatq; eo nuncio accepto, Tyrios spe auxilij confirmatos, multò obstinatiùs obsidionem laturos, & quod magis formidolosum erat, metus incessit, ne cum potentissimo hoste inuiti certare cogerentur: commenti itaque dicuntur rem minimè ineptam, ut subdititiæ literę pro Damascenis eius alitis pedibus obligarentur, quibus Tyrij docebantur, non esse cur à Dachine auxilium ullum expectarent, consulerent ipsi rebus suis, quando fortuna belli eò loci uenisset, ut aut ultrò seditio facienda foret, aut si caperentur, omnia extrema ferenda. His literis (quia ubi primùm Columba dimissa est, in urbem abijt) publicè recitatis uicta Tyriorum pertinacia, quinto mense, quam obsideri cœperant, deditionem fecere. Nunc quia hęc, quę de tabellaria aue à nobis sunt prodita, non multum à fabula distare uidentur, grauissimos authores habeo ex Romanis ducibus quosdam huiusmodi uolucribus vsos esse. [e] Plinius Mutinensi obsidione Columbam literas in castra attulisse. Fabius Romanorum annalium scriptor, & Cecinna Volaterranus Hirundinibus vsos ad hoc ipsum dicunt. Sed confesso usu illud in dubium uenire potest, quæ causa sit, ut superuolantes aues, uelut ictę uocibus concidant, quod cùm sæpè aliàs, tum in Isthmiorum conuentu accidisse proditum est memoriæ, cùm Grę-cię urbibus libertas restituta est. Plutarchus Chæroneus causam depressionis in auibus arbitratur collisum uocibus aërem, qui, cùm uox permagna editur, ui discissus nullam uolucribus relinquat uolandi facultatem, sed cùm lubricus sit factus, superuolantis auis

[e] *L. 10. c. 37.*

Quomodo clamore aues ex alto decidant.

auis, tanquam ad inane peruenerit, ad terram defluat, aut certè vehementi clamore, tanquam telo icta concidit. Potest præterea & aëris velut aquarum esse uortex quidam, qui aues uiolento quodam turbine ad ima deprimat. Hucusque Sabellicus, apud quem eadem aliàs repetuntur. [f] Martinus Polonus similiter in expeditione illa sanctissima Hierosolymitana Godefredi Lothoringiæ ducis, antequam nimirum adhuc Hierosolymam obsideret, Cæsaream nempe vsque profecto, author est Columbam nunciam mirè in manus Christianorum incidisse, videlicet quam desuper eorum exercitum volantem fortè insequens Accipiter grauiter uulneratam in terram deiecerit. Litteræ hæ talem habebant sententiam. Rex Acheron duci Cæsareæ salutem: generatio canina uenit, gens contentiosa: contra quos per te, & alios legem tuam defendas. Idem annuncia alijs ciuitatibus. Asseuerat huiusce historiæ miraculum Hetruscus Homerus [h] Torquatus Tassus, cuius doctissimos uersus non tam doctrinæ causa, quàm quòd dilucidiùs id enarrent, ascribere non piguit. Canit autem hunc in modum.

[f] *Dec. 1. l. 6. In supputationibus.*

Accipiter columbam litteras ferentem in aëre occidit.

[h] *Cant. 18. Hierof. libe.*

Mentre il campo à l'assalto, e la cittade
S'apparecchia in tal modo à le difese
Vna Colomba per l'aeree strade
Vista è passar soura lo stuol francese:
Che non dimena i presti uanni, e rade
Quelle liquide uie con l'ali tese:
E già la messaggiera peregrina
Da l'alte nubi à la città s'inchina.

Quando, di non sò donde esce un Falcone
D'adunco rostro armato, e di grand'ugna
Che fra'l campo, e le mura à lei s'oppone,
Non aspett'ella del crudel la pugna.
Quegli d'alto uolando, al padiglione
Maggior l'incalza, e par ch'omai l'aggiugna,
Et al tenero capo il piede hà soura,
Essa nel grembo al pio Buglion ricoura.

La raccoglie Goffredo, e la difende:
Poi scorge in lei guardando estrania cosa:
Che dal collo ad un filo auinta pende
Rinchiusa carta, e sotto un'ala ascosa:
La disserra, e dispiega, e bene intende
Quella, ch'in se contien non lunga prosa:
Al Signor di Giudea, (dice lo scritto,)
Inuia salute il capitan d'Egitto.

Non sbigottir, Signor, resisti, e dura
Insino al quarto, ò insino al giorno quinto:
Ch'io uengo à liberar coteste mura,
E uedrai tosto il tuo nemico uinto.
Questo il secreto fù, che la scrittura
In barbariche note hauea distinto,
Dato in custodia al portator uolante,
Che tai messi in quei tempi usò il Leuante.

Libera il Prence la Colomba, e quella,
Che de'secreti fù reuelatrice,
Com'esser creda al suo signor rubella,
Non ardì più tornar nuncia infelice.
Mà il sopran Duce i minor Duci appella,
E lor mostra la carta, e così dice:
Vedete come il tutto à noi reueli
La prouidenza de'Signor de Cieli.

[i] *In cõment. rerum Moſcouitic.*

Olhæ hiſtoria.

Colũbæ caſtra incendunt.

Igor occiditur.

Olha legatos occidit.

Già più di ritardar tempo non parmi, & quæ ſequuntur. Aliam hiſtoriam [i] Sigiſmundus liber baro narrat de Olha Rutenorum principe Igoris vxore, qui mortuo Olech in eo regno ſucceſſerat. Hanc autem non Columbas litterarum allatrices habuiſſe memorat, ſed quæ hoſtium ad quos eas remittebat, caſtra cum annexis ſub alis igneis inſtrumentis incenderent. Mortuo Olech, inquit, Igor ducta ex Pleſcouia vxore Olha imperare cœpit: qui cum exercitu ſuo longiùs progrediens, Heracleam, & Nicomediam vſque perueniſſet, tandem bello ſuperatus aufugit. Poſt à Malditto Drevulianorum principe in quodam loco Coreſte nomine, vbi etiam ſepultus eſt, occiditur. Filius autem Suuatoſlaus, quem infantem reliquit, cùm per ætatem imperare non poſſet, interim mater Olha regno præfuit, ad quam cùm Drevuliani viginti internuncios miſiſſent, cum mandatis, ut eorum principi nuberet, Olha nuncios Drevulianorum uiuos obrui iuſſit, ſuoſq; interim legatos ad eos miſit, nimirum ſi ſe principem, & dominam expeterent, vt plures, atque præſtantiores procos mitterent. Mox alios ſelectos quinquaginta viros ad ſe miſſos in balneo combuſſit: alioſque legatos iterum miſit, qui aduentum ſuum nunciarent, iuberentque apparare aquam mulſam, aliaque ex more ad parentandum marito defuncto neceſſaria. Porrò ad Drevulianos cùm veniſſet, maritum deplanxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia eorum occidit, Mox Chiovuiam reuerſa, exercitum conſcripſit: contra Dreveulianos progreſſa victoriam reportauit, fugientes in caſtrum proſequuta, obſidione ad integrum annum preſſit: pòſt interpoſitis conditionibus tributum illis de quolibet domo, tres videlicet Columbas, totidemque Paſſeres imperat: acceptaſque in tributum aues, continuò alligatis ſub alis igneis quibuſdam inſtrumentis dimittit. Auolantes Columbæ ad ædes conſuetas redeunt, reuolantque, caſtrum incendunt. Inflammato iam caſtro diffugientes aut occiduntur, aut capti uendutur. Hactenus ille.

Argonautæ Colũbã ſequũtur volantem.

Argonautis, vt id obiter dicamus, quamuis alioqui poëtarum figmentum eſt, Columba data fuit itineris dux, præcipiente Phineo. Apollonius id Phineum quidem præcepiſſe refert, ſed addit etiam ab Euphemo eam Columbam fuiſſe nutritam, emiſſam autem, ubi Argonautæ ad Cyaneas perueniſſent, hoſq; eam ſequutos ſine periculo tranſiuiſſe. Meminit eius apud Latinos in primis [k] Ouidius eo uerſu:

[k] *In ibim.*

Qualis & ipſa fuit, quoque præcipiente Columba,
Et data Palladiæ præuia, duxq; rati.

[l] *Lib.2.*

Item [l] Propertius, dum ait:

Et quæ mouiſti duo littora, cùm rudis Argus
Dux erat ignoto miſſa Columba mari.

Columba Saluatori baptizato apparuit.

[m] *Cap. 3. in fine.*

Notior uerò, & certiſſima ſacra hiſtoria eſt de Spiritu ſancto Columbæ forma baptizato à D. Io. Baptiſta in Iordane Saluatore noſtro Ieſu Chriſto apparente vt euangeliſtæ omnes vnanimiter tradunt, quorum ſacra uerba aſcribere non piguit: *Tunc venit Ieſus*, inquit S. [m] Matthæus, *ex Galilæa in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Io. autem prohibebat eum dicens, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei, ſine modo: ſic enim decet, nos implere omnem iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua, & ecce aperti ei ſunt cæli, & vidit ſpiritum Dei deſcendentem ſicut Columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Eadem ſcribit D. Marcus, ſed vt uidetur paulò diligentiùs, etſi paucioribus uerbis. Hic enim & ciuitatem nominat, qua baptizandus Saluator noſter ueniebat, nimirum Naſareth, cùm S. Matthæus totam tantùm regionem, nempe Galilæam. Ait itaque D. [n] Marcus. *In diebus illis venit Ieſus à Nazareth Galileæ, & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane. Et ſtatim deſcendens de aqua vidit Cælos aperto, & Spiritum ſanctum, tanquam Columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de Cælis, tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Sed D. Matthæus D. Io. iſtæc dicere facit, & Spiritum etiam ſuperfuſum, non in ipſo manſiſſe refert, uti D. Marcus ait, cui D. [o] Lucas tamen aſtipulatur. *Factum eſt autem*, inquit, *cùm baptizaretur omnis populus, & Ieſu baptizato, & orante, apertum eſt Cælum, & deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut Columba in ipſum, & vox de Cælo facta eſt: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.* Hæc ille. In eo autem cæteris clarior, & dilucidior, quòd Spiritum ſanctum corporali ſpecie deſcendiſſe dicat. Diuus uerò [p] Ioannes, qui & ipſe Apoſtolus fuit in eo cum S. Matthæo conſentit, quòd Spiritum ſuper ipſum manſiſſe ſcribat; *Altera die*, inquit, *vidit Io. Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt de quo dixi, Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum: ſed vt manifeſtetur Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimoniũ perhibuit Io. dicens, Quia vidi Spiritũ deſcendentẽ, quaſi Colũbã de Cælo, & manſit ſuper eũ. Et ego neſciebam eum: ſed*

[n] *Cap. 1.*

[o] *Cap. 3.*

[p] *Cap. 1.*

eū: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quē videris Spiritū descendentē, & manentē super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Hactenus itaque D. Io. Discordiam verborum in sacra istac historia nullam esse luculenter demonstrat [q] Cornelius Iansemius Gandauensis Episcopus, ad cuius commentaria lectorem allegamus, maximè cùm huc non pertineant. Vnum verò ex eodem hîc ascribere placuit, num scilicet Columba, in cuius specie descendens Spiritus sanctus apparuit, verum fuerit animal, an non. D. enim [r] Augustinus omninò vult fuisse verum animal, non quidem ex communi Columbarum grege acceptum, sed recens à Deo creatum, & post officium suum esse desinens. *Neque hoc ita dicimus*, inquit, *vt Dominum Iesum Christum dicamus solùm verum corpus habuisse, Spiritum autem sanctum fallaciter apparuisse in oculis hominum, sed ambo illa corpora, vera esse credimus. Sicut enim non oportebat, vt homines falleret filius Dei, sic etiam non oportebat vt falleret Spiritus sanctus: sed omnipotenti Deo, qui vniuersam creaturam ex nihilo creauit, non erat difficile verum corpus Columbæ sine aliorum Columborum ministerio figurare. Sicut etiam non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine fabricare cùm creatura corporea, & in visceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipso mundo ad formandum Columbam imperio Domini, voluntatiq; seruiret.* Verùm sicut argumentum S. Augustini efficaciter non concludit, inquit Iansemius, ita quoque, & scripturæ, & ipsi rei magis congruit intelligere non fuisse veram Columbam, sed tantùm similitudinem eius, ad hoc factam, vt per proprietates Columbæ Spiritum sanctum designaret. Scripturæ quidem, eò quòd dicatur Spiritus descendisse in corporali specie, hoc est, similitudine. Deinde, quod tanquam, vel sicut Columba dicitur descendisse, vbi similitudo potiùs designatur Columbę, quàm Columbæ veritas. Rei verò, quia cùm hoc ipsum fieri potuerit per Columbæ similitudinem, quod per veram Columbam, nec Deus quicquam faciat frustra, sicut nec Natura, frustrà fuisset hîc de nouo creata vera Columba. Columba enim hæc non aduenit, nisi vt signaret, & mox præteriret, vt etiam [s] S. Augustinus testatur: neque argumenta Augustini concludunt. Nam primùm non est simile de corpore, in quo Christus apparuit, vt verè dicatur, & sit homo. Spiritus verò non dictus est, nec fuit Columba. Neque per hoc Spiritus veritatis aliquem fefellit, quòd in apparenti, & non in vera Columba apparuit, quæ tamen à plerisque vera Columba sit putata. Non enim fallit, qui sine intentione fallendi aliquid dicit, aut facit, ad quod aliquis sequitur in alio error non perniciosus. Iam Columbæ huius apparitio non ad hoc inducta est, quo homines crederent esse veram Columbam, sed quo per eam Spiritus præsentiam, & proprietates cognoscerent. Sicut ergò in die Pentecostes Spiritus sanctus dicitur descendisse super Apostolos tanquam ignis, cùm tamen secundum omnes non esset verus ignis, sed ignis similitudo, nec ob id fallacia, aut fictione aliqua vsus est spiritus Dei: ita & nunc veluti Columba descendisse dicitur, quòd non in vera Columba, sed in similitudine eius apparuit, nullam tamen falsitatem admittens. Est enim vtrobique similis loquendi modus ὡσεὶ tanquam, vel veluti. Certè [t] Augustinus in hanc magis inclinat sententiam, docens, non necesse esse, vt Columba hæc dicatur habuisse animam, à qua moueretur, imo nec verum fuisse corpus, quod apparuit. Dicitur autem Spiritus super Christum descendisse corporali specie, sicut Columba, non quòd reuera descenderit, qui vbique existens moueri non potest, neque rursum, quod per descensum speciei Columbæ cœperit Christum per gratiam inhabitare, qui ab initio semper fuit plenus Spiritu sancto, vt in quo inhabitabat diuinitas corporaliter, sed quia per descensum illius Columbæ manentis super Christum, & spiritum repræsentantis, declarata est pręsentia Spiritus in eo, in quo prius non declarabatur. Hactenus ergò Iansemius, qui etiam rationes assignat, cur Spiritus sanctus in Columbæ similitudine apparuit: de quibus & nos agemus, vbi de mysticis sermo erit. Hîc veritatem historiæ annotasse sufficiat. Compendiosè tamen antequam reliquas Columbę historias prosequamur rationes nonnullas adferemus, cur Columbæ potius, quàm ignis specie Spiritus sanctus apparuerit, super qua re [u] Alphonsus Tostatus disputans, id propter multa, quæ Columbæ conueniunt factum esse hoc ferè modo demonstrat: primò propter dispositionem, quę requiritur in baptizando, vt non fictus accedat. Columba enim est animal simplex, astus, doliq; expers. Secundò propter septem Spiritus sancti dona per septem Columbarum proprietates, quas, quia nos alibi recensemus, nunc præterimus, designata, quæ baptizandis dantur. Tertiò proper proprium baptismi effectum, qui est remissio peccatorum, & reconciliatio ad Deum. Hoc autem in Columbà propriè signatur, quia animal est cicur, domesticum & mansuetum, & maximè quoniam ipsa denotauit reconciliationem Dei cum homine, & tranquillitatem sęculo redditā: nam in diluuio, per quod sęculum delebatur, per Columbam pax, & misericordia significabatur, videlicet, quod Deus misereretur sæculo, & cessaret diluuium. Quartò ad designandum communem baptismi effectum, qui est confirmatio Ecclesiasticæ

[q] *Cap. 14. comment. in concord. euāge.*

Columba, quæ apparuit Christo an fuerit verum animal.

[r] *Lib. de agone Christi Cap. 22*

Columba, quæ apparuit non fuit vera.

Columba cur apparuerit.

[s] *Lib. 2. de Trinit.*

Spiritus sāctus tāquā ignis.

[t] *Epist. 102.*

Spiritus cur super Christum descēderit.

[u] *Cap. 83. comment. in cap. 3. Matth.*

Cur Spiritus sanctus Columbę potius, quā ignis specie apparuit.

ſiaſticæ vnitatis: quintò propter charitatem, vnicam nimirum virtutem, quæ priuatim bapti zandis apparere debet. Quanuis etenim in baptiſmo omnes virtutes, & dona infundantur, charitas tamen omnium eſt excellentior. Eius autem præ omnibus animalibus cultrix eſt Columba. Angelos nec non & Sanctos huius auis figura quandoque hominibus apparuiſſe teſtatur hiſtoria*. Laurentius Surius, ex quo pleraque iſta in noſtram hiſtoriam tranſtulimus Angelum Columbæ ſpecie moribundo iam glorioſo Dei athletæ Allouuino cognomento Bauoni, non tantùm apparuiſſe, verùm etiam ceu ſuper notæ ſimplicitatis filium tam familiariter requieuiſſe ſcribit, vt videretur dicere: *Super quem requieſcam, niſi ſuper humilem, & trementem ſermones Dei?* Addit etiam totam cellulam tam miri odoris fragrantia repleſſe, vt raptum ſe Allouuinus exiſtimans paradiſi delicijs intereſſe cogitaret, & quaſi iam laborum ſecurus diceret: *Ecce hæreditas Domini.* Cùm verò aliò ſpectet per ſcripturæ prata riuulos ingenij ducere quid innocentiæ, quid ſimplicitatis Columba videatur habere: itaque ad alia feſtinanti hoc ſolum ſufficiat dixiſſe, meritò ſuper eum in Columbam Angelum veniſſe, qui Columbina plenus erat ſimplicitate: meritò illum diuinum odorẽ hauſiſſe, qui ſecura conſcientia poterat dicere. *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Idem Surius S. Radegundim reginam Columbæ figura in mari periclitantes ab imminenti naufragio liberaſſe ita enarrat. *Porrò clariſsimis regibus, & ſereniſsimæ reginæ Brunechildi, quos haud vulgariter dilexit, atque etiam ſacroſanctis eccleſijs, & earum Epiſcopis cum diuina obteſtatione ſuum commendauit monaſterium. Pro cæleſti autem hoc munere miſit ſupradictum preſbyterum cum alijs, gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ita vt multis illi obiecti periculis, eiuſmodi procellas, & tempeſtates nunquam ſe vidiſſe faterentur. Quadraginta diebus, & noctibus in medio mari in ſummum vitæ diſcrimen coniecti, cùm vitam planè deſperarent, & mors eis ob oculos verſaretur, inter ſe mutuò concitati pelago illos iam iamque abſorbere cupiente, voces in Cælum dabant, ita dicentes: Domina Radegundis ſubueni ſeruis tuis, vt qui tibi obediuimus, ſine ſubſidio non pereamus. Libera nos de præſentiſsimo ſubmerſionis periculo. Vbicunque ex fide inuocaris, miſereri ſoles adiuua ergo etiã nos, ne pereamus. Ad has voces in medio mari Columba ad hos veniens nauem ter circumuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine Sanctæ Trinitatis, quam B. Radegundis ſemper in ſuo habuit pectore, famulus eius Beneſarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas, quas mari intingens tempeſtatem ſedauit. Ita ad ſui nominis inuocationem B. Radegundis in Columbæ ſpecie apparens, ſuos ex ipſis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergo tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Adueniſti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, ne fluctibus abſorberentur. Nec illi ſoli liberati ſunt, ſed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas attulere ij ipſi à tanto periculo educti, & per loca ſancta piè diſtribuerunt.* Idem Surius tradit S. Leonardum cuidam captiuo in ſubterraneũ ſpecum coniecto Columbæ figura apparuiſſe, eumq; inde eduxiſſe, & cùm atra nox homini viam, qua iret prorſus abſconderet, Columbam ob oculos eius volitantem eum anteceſsiſſe, atque ad locum optatum perduxiſſe. Verùm quemadmodum hi Sancti Columbæ ſpecie alios ab imminenti mortis periculo liberarunt, ita pariter ipſa Columba mirabiliter alijs ſanctis apparens ſanctitatis illorum publicè teſtimonium præbuit. Ea in primis D. Io. Chryſoſtomi in archiepiſcopum initiandi capiti inſedit, quod idem quoque Surius recenſet hoc ferè modo. *Cùm autem cum ordinaturi eſſent, vt Deus iuſſerat, & dies adeſſet præſtitutus, aderat quidem omnis cœtus fidelium & ſimul etiam aderat vniuerſus chorus pontificum. Cum ad aram verò ſacram acceſsiſſet, & ipſe quidem, vt fas exigit, caput pontifici ſubmiſiſſet, ipſi autem eius manus fuiſſent impoſitæ, miraculum quoddam hic quoque facit Deus, & oſtendit eum, qui initiabatur, eſſe dignum, & ex ſua ſententia illum dignatum fuiſſe ſacerdotio. Columba enim & colore alba, & ſpecie valdè pulchra templum ſuperius conuolans, ilicò deſcendit, & inſidet capiti eius, qui ordinabatur. Superuacaneum eſſet omnino immorari in interpretandis ijs, quæ ſunt manifeſta. Cui enim non eſt manifeſtum hoc eſſe ſignum Sancti Spiritus?* Columba, referente eodem authore, ſimiliter S. Gregorij Agrigentini in inauguratione eius in paſtorem populi ab altari aduolans capiti inſedit: quamobrem vniuerſus populus ſtupore, vt par erat affectus, gaudio, & admiratione plenus, non amplius orabat exploratum ſibi fieri, vtrum qui deſignatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaque craſtino die pontifex creatur, traditurq; Agrigentinis: immo verò huic iſti, vt probo paſtori rationales oues à pontifice maximo creduntur. Hæc dum Gregorius Romæ moraretur, contigere. Eidem ſimilem Columbam, poſt quam Agrigentum venerat, & templum ingreſſus myſteria peregiſſet, rurſus è cælo deuolantem eum adumbrare conſpexerunt. Idem quoque de S. Fabiano Pontifice maximo memorant, S. Anti, vel vt alij vocant, Anterotis ſucceſſore. Hoc enim poſt menſem vnum in Epiſcopali munere mortuo diuinitus ſacra adminiſtratio ad Fabianũ eſt delata. Aiunt autem poſt Anterotis mortem ex agro Romam veniſſe, atque ibi cum alijs verſatum eſſe. Quum verò Romæ Epiſcopi, & fratres omnes in Eccleſiam ad Epiſcopum creandum conue-

Marginal notes:

* *To 5 in vita Bauon.*

Angelus Columbæ figura apparet S. Allouuiuo.

S. Radegundis Columbæ figura periclitantes in mari liberat.

Periclitantes S. Rhadegundis auxilium implorant.

Columba ter nauem circũuolat.

Beneſarus maris tempeſtatem ſedat.

S. Leonardus captiuũ liberat columbæ ſpecie.

Columba apparens ſanctitatis eorum, quibus apparet indiciũ.

Chryſoſtomi capiti columba inſidet.

Columba S. ſpiritus ſignum.

S. Gregorij Agrigẽtini capiti Columba bis inſidet.

S. Gregorius cur in epiſcopum electus.

S. Fabiani capiti Columba inſidet.

conuenissent, atq; suffragia deligentium de multis præclaris, & illustr. viris, quibus eã dignitatem collatam iri hominum opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli episcoporum in mentem veniret, derepentè tamen aliundè aduolans Columba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritum in eo acquiescere significauit, in Columbæ specie apparere solitum: qua re tam admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem simul ore omnes dignum eum esse, & idoneum acclamarunt & continuò in episcopali throno collocarunt. Authores sunt [y] Nicephorus, Calistus, & [z] Eusebius, qui Columbam illam, illius figuram gessisse etiam addit, quæ in Sancti spiritus imagine descenderat super Iesum apud Iordanem. Scribitq; id alios tradere quoque S. Zepherino euenisse, non Fabiano. Sed Platina ad priorem opinionem inclinat. Aliud miraculum de Columba recenset Laurentius Surius, ampullam sancto crismate plenam B. Remigio Remorum archiepiscopo Francorum regem Clodoueum baptizaturo adferente. *Interea eundi*, inquit, *via ad baptisterium à domo regia præparatur, velis, & cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & desuper adumbratur, plateæ sternuntur, ecclesiæ componitur baptisterium, balsamo, & cæteris odoramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, vt æstimarent, se paradisi odoribus refoueri. Sicque præcedentibus sacrosanctis euangelijs, & crucibus cum hymnis, & canticis spiritualibus, atque litanijs, sanctorumq; nominibus acclamatis, sanctus pontifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente regina, & populo. Dum autem simul pergerent, rex interrogauit episcopum, dicens: Patrone est hoc regnum Dei, quod mihi promittis? Cui episcopus,* Non est hoc, inquit, *illud regnum, sed initium viæ, per quam venitur ad illud. Cùm verò venissent ad baptisterium, clericus, qui crisma deferebat, à populo est interceptus, vt ad fontem venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressuram vlli non patebat egressus ecclesiæ, vel ingressus, sanctus pontifex oculis, ac manibus protensis in Cælum cœpit tacitè orare cum lachrymis. Et eece subitò Columba niue candidior attulit in rostro ampullam, chrismate sancto repletam, cuius odore mirifico super omnes odores, quos antè in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inæstimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto pontifice ipsam ampullam species Columbæ disparuit. De quo chrismate fudit venerandus episcopus in fontem sacratum. Viso autem Rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis, & operibus eius petijt à sancto pontifice baptizari.* S. Maria Oegniacensis, eodem referente Surio, vidit quandoque sacerdotem quendem cum lachrymis deuotè sacrificantem & Columbam quandam in eius humerum descendentem ex eoque humero fontem purissimum scaturientem. Non minori miraculo plena est illa historia, quam idem author de Columba refert, quæ sanctæ Marinæ virgini, ac martyri incarceratæ specie S. Trinitatis apparens, non tantùm hunc in sanctissimo suo proposito constantem ad tolerandas futuras pœnas adhortata est, sed iam morienti etiam iterum præsens facta multa hominum millia tanto miraculo stupentium ad fidem Christi conuertit. *Præter opinionem ergo*, inquit ille, *quæ nulli culpæ erat affinis, Martyr Christi Marina à sæuo illo, & pernitioso serpente (cuius specie dæmom paulò antè illam tentauerat) liberata videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in Cælum vsque peruadens ostendebatur, tanquam fons illius luminis. Supra crucem verò conspecta fuit alba Columba, & pura tota, lucidos emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium aperte ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: per crucem crucifixum significari vnigentum: per Columbam verò conspiciebatur sancti Spiritus diuinitas, quæ & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicens: Aue Marina ratione prædita Dei Columba, quod vicisti malignum, & bono adhæsisti. Aue, & lætare, & delectare ex toto corde tuo filia superna sion: Quoniam venit dies in qua pro tuis meritis ornata victoria coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa apud sponsum, & regem tuum habitabis.* Et paucis interiectis: *Tunc præses iubet, vt ei nudatæ lampadibus pectus vratur, & latera. Cùm diu ergò vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aquæ iniecta exclamauit magna voce. Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui soluisti vincula mortis, & inferorum, & eos, qui habitabant in sepulchris, excitasti tua potestatis nutu omnipotenti: Tu Domine altissime aspice ad ancilllam tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hæc aqua in vitam æternam, & in supplementum babtismatis à me desiderati ad depositionem quidem veteris hominis, & qui corrumpitur secundum desideria deceptionis: indumentum verò, & amictum noui, qui secundum Deum creatur in veritate, & iustitia. Sic orans iniecta est sancta illa adolesceutula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm*

autem

S. Fabianus ad sũmi põtificatus apicẽ euehitur.

[y] *L. 5. Hist. eccl. c. 26.*
[z] *L. 6. Hist. eccl. c. 21.*

Columba ampullam chrismate sancto plenam B. Remigio portat.

Clodoueus Rex baptizatur.

S. Marinæ apparet columba in carcere.

Colũba supra crucem apparet.

Trinitas significata.

Spiritus sanctus S. Marinam consolatur.

S. Marinæ tormenta.

autem ingreſſa fuit lebetem, ecce fit magnus terræmotus: & rurſus prima Columba coronam ore tenens volauit ipſa hora ſuper aquam, & ingens ignis columna, & crux ſuper eam eadem, qua priùs figura apparuit beatæ: & Columba quidem cùm tetigiſſet ſacrum caput martyris, & repentè ſurſum volaſſet, ſedit ſuper ipſam crucem. Quæ etiam athletam placida voce eſt alloquuta, Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide cæleſtem accipiens coronam à manu altiſſimi. Simul autem atque hoc dixiſſet, ipſa quoque ſoluta à vinculis, & ex aqua emergens, cùm, quæ explicari non poteſt, exultatione ſpiritus diuiniſſimi magnificans laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum illuminata. Illic dicitur factum fuiſſe miraculum valde admirabile, nempe alas quidem ſuas expandiſſe, tanquam ijs, quæ fiebant, exultantem diuinam illam Columbam, conſpectam ſuper illam lucidam, quæ apparebat, crucem. Cùm in voce autem erupiſſet apud ſanctam martyrem audientibus omnibus, ſic fuiſſe locutam. Hùc adſis nunc, ò ſponſa Chriſti Marina in ſupernis manſionibus: & accepta corona incorruptionis in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens, & latens requieſce in ſæculum. Hanc tanquam Dei vocem, cùm totus populus exaudijſſet, & obſtupuiſſet, ſtatim Chriſto crediderunt, viri ſimul, & mulieres in magna multitudine, & ſeipſos quoque eſſe Chriſtianos magna voce exclamauerunt, paratos verò ſe quoque mortem ſubire pro Chriſto. Erant autem virorum quidem, vt aiunt, ad quindecim millia, & multæ mulieres, in quos Olybrius totum exercitum immittens crudeliſſimè animaduertit. Illud præterea miraculo adſcribendum eſt, quod [a] idem ille de moribundo iam iam S. Amatore ſcribit, nempe quod Columba huius ſancti viri animam in cælum efferret: *Hoc*, inquit, *dicens præcepit, ſe ad ſanctam eccleſiam prouehi, vt ibi ſpiritum datori redderet, vbi die, ac nocte eidem conſueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra, leuaq; frequens populi multitudo. Præcedit Clericorum chorus, matronarum caterua ſubſequitur. At vbi eccleſiam eſt ingreſſus, pontificalem thronum aſcendens, ferè hora diei tertia emiſit ſpiritum. Et continuò chorus ſanctorum, quod eſt ad dicendum admirabile, ſucceſſit,* & *ſpiritum eius cum hymnis, & laudibus ſpecie Columbæ vehebat ad Cælum, hoc multis cernentibus, & narrantibus eſt confirmatum.* Verùm num ad imminentis mortis augurium, an potiùs ad præcedentis vitæ beatæ, ſimpliciterq; tranſactæ ſpecimen demonſtrandum ſit referendum, quod [b] Bernardus Scardionius canonicus Patauinus memoriæ prodidit de B. Beatrice Atheſtina Accij Eſtenſis ex ſecunda vxore filia, alijs iudicandum propono, mihi verba authoris deſcripſiſſe ſufficit. *De ſignis autem*, inquit, *& prodigijs, ac vitæ, & mortis eius præter cætera, quæ de ea referuntur, hoc omnino reticendum non cenſui, quod paulò ante mortem, dum inter reliquas virgines menſæ accumberet, ut cibum caperet, Columba candidiſſima nunquam illic amplius viſa iuxta manens: vbi quaſi admirans eam aliquandiu fixo oculo fuiſſet intuita, vltrò euolauit, nec amplius vnquam viſa eſt. Hoc paulò ante obitum.* Quomodo S. Niuardus, felicibus Columbæ auſpicijs cænobium ædificarit, ita ferè enarrat [c] Surius. *S. Niuardus cùm in quodam præſidio ſuo cænobium ædificare vellet cum S. Berchario vicum quendam Spernacum, quem B. Remigius eccleſiæ Remenſi pretio acquiſierat, expetens in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ita vt eundi facultate remota omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare præciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur ſub cuius tegmine recubans, Berchari decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interim eo quieſcente S. Bercharius in Cælum defixis luminibus aſpicit ſubitò niueam Columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Quæ repentè ab arbore proſiliens, & rumpens aëra vacuum futuræ fabricæ ſpacium circumuolans, locum, quo cænobium conſtrui debebat, gyro deſignat, præſentia ſanctificat. Cùmq; eoſdem ſui ambitus circulos tertiò repetiſſet, aperto Cælo reconditur.* Simile prorſus miraculum in principio ædificationis templi D. Mariæ in monte extra vrbem noſtram Victoris Epiſcopi temporibus eueniſſe Carolus Sigonius, F. Leander Albertus, Pompeius Vizanius, & quotquot alij memorabilia huius vrbis poſteris conſecrarunt, referunt. Sed Sigonij teſtimonium duntaxat hîc adducemus. *Quin etiam*, inquit, *vicinis adhibitis epiſcopis oratorium in monte Vrbi imminente paulò antè conditum Victor conſecrauit, idq; Aſſumptioni B. Mariæ Virginis dedicauit. Id autem hac occaſione fuerat factum. Cùm Picciola Alberti Gallutij filia, Octauiani Plateſij vxor ſacellum in hoc colle Virgini Dei matri vouiſſet, ac fabri iuſſu eius terram ad fundamenta egerere inſtituiſſent, Columbam de induſtria locum quendam circumuolantem, ac ligneis fruſtulis collectis, orbem ſatis amplum conficientem, vno, atque altero die notârunt. Ac mirati rem religionis pleni ad Victorem Epiſcopum retulerunt. Ille multis comitantibus clericis in collem prouectus, cùm Columbam perinde vt acceperat, nouo adhuc intentam operi reperiſſet, cæleſtem eo ſigno ſine dubio portendi voluntatem aſſeruit, atque vt ædem eo in loco, & quidem rotundam faceret, matronam admonuit. Ita ex pia optimi præſulis interpretatione conſtructa ædicula poſt paucos menſes ab eodem ante diem nonum decimum Cal. Septembris eſt dedicata. Miraculis inde plurimis æditis, clarus locus, ac magna conuenarum dona piè deferentium celeber ſatis docuit verè ſedem illam à B. Virgine ſibi delectam, ac tacito Columbæ officio, atque labore ſignificatam.* S. Ephren Syrus, (tradente Cæſare [d] Baronio S. R. E. Cardinale) cuius ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem

Hieronymus

Colũbæ S. Marinæ coronam imponit.

[a] *To. 4. In vita S. Germani c. 5.*

Colũba S. Amatoris animã in cælum efferet.

[b] *L. 11. claſſ. 6. de ſact. & præcl. inſig. Pat.*

B. Beatrici Eſtenſi Columba apparet.

[c] *To. 5. in vita S. Berchari.*

S. Niuard⁹ colũbæ augurio templum cõdidit.

Tẽplum D. Mariæ in monte Colũbæ auſpicijs conditum.

[d] *Serm. de paſſ. domini.*

[e] *De ſcr. ecc.*

[e] Hieronymus tradit, tunc cùm velum scissum est, nempe cùm iam moribundus Dominus noster Iesus Christus acetum accepisset, dixissetq; *Consummatum est*, Columbam etiam è templo egredi visam esse. Rursus B. Catherina totis illis duodecim diebus, quibus à Maxentio tyranno carceribus inclusa detinebatur, per Columbam, tradente Surio, alimentum accipiebat à Superis. Quemadmodum S. Auxentius Abbas cubiculo totius hebdomadis spacio inclusus à monachis eius monasterij, in quo sanctus ille vir habitabat. Tale etiam est, etsi fabulosum mihi videatur, quod narrat [f] Diodorus Siculus de Semiramide à matre sua in loca saxosa, & deserta, in quibus aues erant plurimæ, exposita. *Tradunt*, inquit, *rem mirandam, aues infantem alis confouentes nutrisse coagulato lacte ex proximis pastorum mappalibus rapto. Acto anno, cùm firmiore egeret alimento, aues caseum eodem ex loco raptum ori infantis admouisse. Quare à Pastoribus ex corrosione casei animaduersa infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamq; apud se, dono postea datam præsidi pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, vt filiam magna cura nutritam Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra vocantur) appellauit: quas postmodum Syri omnes, vt Deas honorant.* Hæc ille, qui Semiramidem Decretus Deæ Syræ filiam fuisse tradit, atque hoc modo genitam; Venerem nempe aliquando obuiam factam fuisse Dercetô, amorem cuiusdam adolescentis sibi sacrificantis iniecisse, ex quo cùm filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore affectam, adolescentem ab se amouisse, & filiam in deserta, & saxosa loca, vbi Columbarum erant ingentes turmæ, exposuisse: Columbas verò, ut diximus, infantem enutriuisse. Tradit hæc quoque [g] Ioannes Tzetzes, quem lector plura uidere desiderans adire poterit. Verosimilior historia est, quam de Aspasia Hermotimi Phocensis viri pauperis filia, per mulierem in Columbam mutatam in somnio visam à turpi labiorum tumore liberata, at dæmonis astu, ac impostura illusa, vt credendum est, fusè [h] Aelianus posteritati consecrauit; quæ in compendium redacta sic habent. Aspasia Hermotimi Phocensis tenuuioris fortunæ viri filia, cùm mentum ei maximo formæ detrimento intumuisset, nec haberet vnde sumptum in medicos faceret, in somno Columbam uidit, quæ in mulierem mutata bono animo ipsam esse iussit, & rosea serta Veneris iam arida contrita tuberi imponeret: quod cùm fecisset, tumor euanuit, ipsaq; rursus inter formosissimas puellas numerata est, aut potiùs omnibus prælata. Tandem inuita relicto patre ad Cyrum Darij filium adducta, una omnium concubinarum carissima illi fuit. Vnde Aspasia insomnij memor, Veneri sacrificia gratificatoria peregit, & ingens idolum in honore eius faciendum curauit, iuxta quod gemmis picturatam Columbam statuit. Deinde Cyro in prælio contra fratrem occiso, ab Artaxerce quoque similiter amata, & in honore fuit, ut multis ibi scribit Aelianus. Vide obsecro, pie lector, quomodo & dæmon sub Veneris nomine à superstitiosa vanaq; gentilitate cultus, Columbæ figura, qua & Spiritum sanctum in Iordane, multosq; sanctos, vt ex superioribus est uidere, delectatos, non sine grandi mysterio constat, induere non est veritus, & sibi eam sacram nuncupare, ut ita facilius deceptos in laqueos suos irretitos in ima ac obscura Tartara detruderet. Alia est apud eundem [i] Aelianum historia, quæ eundem humani generis hostem sub eiusdem innocentissimæ volucris specie delusisse homines testatur, quamuis interim fabulam quodammodo sapere videatur. Est autem talis: *In Erice Siciliæ festi dies aguntur, quos Ericini, & Siculi omnes profectorios appellant. Cur autem sic appellentur, causam afferunt, quod id temporis Venerem inde in Lybiam proficisci dicunt: nam cùm longè maximè Columbarum in ijs locis numerus esse soleat, nulla autem tum temporis appareat, conijciunt ipsam abeuntem venerantes Deam cum illa peregrè profectas esse. Nam Veneri sacrum esse genus Columbarum omnes existimant. Nouem diebus lapsis vnam forma insignem ex pelago Lybico spectari euolantem, quæ non sit quemadmodum reliquæ gregales Columbæ, sed rubra, qualem nobis Anacreon canit esse Venerem, cùm eam quodam loco purpuream, & auro similem canit, imitatione nimirum Homeri, qui eandem nobis auream celebrat. Hunc cæterarum Columbarum greges sequuntur, & rursus ex earum reditu Ericini reuersionis dies celebrant.* Et alibi rursus. *In Erice*, inquit idem [k] Aelianus, *Siciliæ, vbi templum Veneris est venerandum, & sanctum, cum certo tempore offerunt Anagogia sacrificia Ericini, & Venerem è Sicilia discedere in Lybiam affirmant, euanescunt ex eo loco Columbæ, quasi comitantes Venerem. Reliquo verò tempore ingentem earundem auium copiā circa Deæ templum abundare constat.* Hactenus ille. Et Athenæus scriptor aliàs clarissimus, referente Nicolao Leoniceno, non solùm hęc omnia repetit, sed ueluti etiam calcar historiæ addens, specioso nimirum satis per se mendacio, longè maius adducens, ait *eo die, quo redeunt è Lybia, vniuersum regionis illius tractum butyrum olere, idq; aduentantis Deæ certissimum indicium perhiberi.*

S. Catherina in carcere à columba enutrita

[f] Lib.3.c.2.

Semiramis à Columbis nutrita.

Semiramis Dercetùs filia, & quomodo nata.

[g] Chil.hist.9 275.

[h] Lib.2.Var. Hist.à principi.

Aspasia quomodo à fœdo tumore liberata.

Aspasia Veneri dedicat tēplum.

Dæmon Veneris specie incautos decipit.

[i] L.4.de ani. cap.2.

Profectorij dies qui Siculis dicti.

Columbarum in Sicilia maximus numerus.

Colūbæ Venerē abeuntem comitātur.

Rubra Columba reliquarū dux.

Ven⁹ rubra.

Ven⁹ aurea.

[k] Li. 1.Var. hist.c.15.

Anagogia sacrificia.

Butyri odor Veneris aduentū indicat.

COGNOMINATA.

SEMIRAMIDEM, quam quarto loco Babyloniæ annis quadraginta regnasse historiæ tradunt, militia verò triumphis, diuitijs, victorijs, & imperio omnes mortales superasse, atque ipsam Babyloniam ex oppido maximam fecisse, vt magis dici possit illam ædificasse, quàm ampliasse, Assyrijs Columbam ex Diodoro Siculo nuncupatam fuisse, quòd ab his auibus mirabiliter in desertis, & saxosis locis educata crederetur, paulò suprà diximus, dicemusq; postea, cùm expiraret, in Columbam mutatam ab eis creditam, ideoq; ab esu Columbarum eos abstinere, denique & vexilla sua Columbę imagine exornasse solitos: quod, teste D. Thoma Aquinate, Hieremias Propheta exhortans Hierosolymitanos, vt fugerent à facie iræ Columbæ, id est, inquit, Babyloniorum, quo- Columba, id est, Semiramis armorum ferocia magis, quàm Ninus instruxerat, indicauit. Ter autem Propheta eius meminit. Primo autem [a] loco sic habet. *Dereliquit quasi Leo vmbraculum suum, quia facta est terra eorum in desolationem à facie iræ Columbæ, & à facie iræ furoris Domini.* [b] Secundo loco ait: *Reuertamur ad populum nostrum, & ad terram natiuitatis à facie gladij Columbæ.* Postremò, *Disperdite,* inquit *satorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore messis: à facie gladij Columbæ vnusquisque ad populum suum conuertetur.* Quo loco glossa ordinaria per Columbam exponit Nabuchodonosor Babylonis regem, & optimè, vti etiam in antè allatis duobus prophetæ locis uidere est. Sed quod regem illum Columbam interpretari à Propheta existimat, quasi stultum, leui admodum argumento nititur, quod tale est, *Colũba,* inquit, stulta dicitur, quia pullos nutrit alienos, ita Nabuchodonosor, non pro simplicitate Columbã vocat, sed pro stultitia superbiæ. Si enim ab amore Columbæ erga alienos pullos propheta similitudinem assumeret, vti glossa supponit, Nabuchodonosoris benignitatem, ac beneuolentiam erga Hierosolymitanos etiam inde concludere debebat, quod tamen sacræ literæ, ac ipsamet glossa negant, quin contrà ceu flagellum eorum constituunt. Taceo modo eiuscemodi Columbarum amorem admodum insolentem esse, vt inde similitudo accipi posset, vt ab Ossifraga alij peritiores faciunt. Quare verosimilior D. Thomæ opinio habẽda est, nimirum, quòd Columba Semiramidis, omniumq; eius successorũ insigne esset. Sanctus [c] Matthæus Euangelista Christi Saluatoris nostri genealogiam recẽsens, in ea etiam Naason nominat, quem à Columbina simplicitate, & à requie ita dictum Theologi interpretantur, vt disertissimis verbis facundissimus D. [d] Chrysostomus ostendit, inquiens. *Aminadab autem, qui erat voluntarius populus, vel gens desiderata, genuit Naason, qui interpretatur refectio,* id est, *requies. Verè enim quicunque est voluntarius Deo, & præbet se desiderabilem apud Deum, generat sibi refectionem, & requiem. Congruè autem Naason, in cuius tempore filij Israël de Aegypto exierunt, qui & princeps factus est super tribum Iudæ, refectio, & requies est nominatus, quoniam in tempore illius de seruitute Aegyptiorum violentorum, & de laboriosis operibus luteis liberati requieuerunt, & refectionem consequuti sunt in deserto, & corporis, & animæ: corporis quidem: quia ad libertatem venerunt corporalem: animæ autem, quia post immundas culturas Aegytiorum ad notitiam perducti sunt Dei uiuentis. Sed & Columbinus, & serpentinus interpretatur Naason, forsitan quia prudens erat in bono, sicut serpens: simplex autem in malo, sicut Columba.* Hactenus D. Chrysost. Hoc sensu, vt opinor, Saluator noster Iesus Christus, Sanctum Petrum carissimum suum discipulum apud D. [e] Matthæum Simonem Bariona, id est, vt Zacharias Episcopus Chrysopolitanus exponit, filium Columbæ, qui tristitiam ponat, ac mœrorem audiat, appellauit. Hoc enim Simon illud Bar---Iona significat. Verba Saluatoris nostri sunt: *Beatus es tu, Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cælis est. Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & super hanc Petram, &c.* Porrò apud Genuenses originem habuit celeberrima iam familia Columba cognominata, quam scilicet Christophorus Columbus toto orbe nominatissimus iam ante multos annos maximè illustrauit noui orbis inuentione, quare & admirans mare dictus est: Cremonæ pariter alia familia est, Columba appellata, ex qua Realdus Columbus magnus ille Anatomicus egressus maxima sui laude, ac summo audientium commodo, ac progressu in almo Romano Gymnasio rem anatomicam professus est, ac de eo doctissimos quindecim libros posteritati distinctè sanè, atque accuratè conscriptos reliquit, quos postmodum Lazarus, & Phœbus Columbi Pio Quarto Pontif Max. nuncupatos in lucem ediderunt.

Semiramidis encomium.

Semiramis Columba dicta.

Babylonij vexilla sua Columbæ imagine insigniunt.

[a] Cap. 25.

[b] Cap. 46.

Nabuchodonosor Columba dictus.

Glossæ ordinariæ error.

D. Thomæ opinio probata.

[c] Cap. 1.

Naason à Colũbina simplicitate dictus.

[d] Hom. 1. in c. 1. Matth.

S. Petrus filius Columbæ dictus.

[e] Cap. 16.

Colũba familia apud Genuẽses.

Christophorus Columbus admiraus mare dictus.

Colũba familia Cremonensis.

Reald⁹ Columbus.

Lazarus, & Phœb⁹ Columbi.

DENO-

DENOMINATA.

A COLVMBA fit Columbinus, vel Columbaris. Columbinus quod ad Columbas pertinet, Columbaris quod est Columbæ, vel idem significat. [a] Columella *Columbare stercus* dixit: *Pulli Columbini* Varro, & Cicero. [b] Aristoteles aues omnes, quæ sub Columbario genere continentur Περιστεροειδὲς appellat. Columbina apud aucupes dicta est Merula Torquata fæmina, item & Turdus visciuorus, ob magnitudinem. [c] Plinius alibi uuas Columbinas acinosissimas appellat, cui [d] item, vt suprà etiam diximus, planta quædam peristeros vocatur caule alto, foliato cacumine in alios ramos se spargens, Columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habenti negant oblatrare canes. Herbarij recentiores omnes hanc plantam Verbenam, siue verbenacam esse existimant. Sed cùm verbenaca Plinio peristereon, non autem peristereos vocetur (vt duobus in locis apud illum videmus, primùm vbi honores verbenacæ enumerat, quos illi olim Romani detulerunt, [e] vbi verbi gratia, *aliqui*, inquit, *peristereon, nostri verbenacam vocant*, & [f] aliàs *alcea*, inquit, *folia habet verbenacæ, quæ & peristereon cognominatur*: quispiam dubitare posset, vtrum diuersæ plantæ sint, an verò eadem; & certè id doctorum virorum animos quandoque, uti uideo, torsit, quin etiam quidam Veronensis nomine Io. [g] Antonius Pantheus prorsus concludit, diuersas esse. Verùm cùm ipsemet Dioscorides peristeriona siue uerbenacam ex eo nominatam videri scribat, quòd Columbæ circa eam perquam libenter uersari soleant, cogor in omnium doctissimorum botanicorum sententiam venire. At cùm rursus Dioscorides duas herbas diuersis capitibus verbenacam nimirum, & hierabotanem peristereona dici tradat, & de verbenaca tantùm dicat, quod à Columbis nomen obtineat, quis denuo putare posset verbenacam ergo [h] Plinij peristereona esse, cùm contrà hic hierabotanem peristerona esse, appellari dicat. Vnde meo iudicio vtraque hac herba Columbas delectari statuendum est, ideoque illud nomen accepisse, etsi id de verbenaca priuatim Dioscorides scripserit. Latinis peristereon itaque verbenam, vel verbenacam significat, quibusdam herba segminalis, alijs Columbaria, seu Columbina dicitur, nonnullis etiam ferraria, à ferri duritie. [i] Nicander περιστερεῶντα πέτηλα vocat verbenæ folia. Scholiastes longè nobis aliud, quam Plinius, & Dioscorides faciunt, peristereonis etymum adduxit ex Crateia nimirum dictam scribens, quòd folia diuisa habeat, & pedibus Columbinis similia. [k] Ioannes item Goropius prorsus à Plinio & Dioscoride apertè dissentit, cùm peristereonem dictam putet, quòd ad eos amores conciliandos, ligandosque, in quibus Columbæ omnium gentium iudicio habent principatum. Cuius equidem doctissimi viri sententiam eò libentiùs amplector, quod in hac herba, nisi ad occultam sympathiam recurramus nihil agnoscam, in quo tantùm auibus consistere posit oblectamentum, tum maximè uerò etiam, quòd non alia de re, quàm ob conciliandum amorem dicta est Philtrodotes: quod Vergilius sciens loco philtrorum, quæ [l] Theocritus lauris adiunxit, uerbenas carmini suo intexuit, arte ut eximia, ita à nemine, quem legerim, præter vnum hunc virum animaduersa. Porrò inter nomenclaturas fumariæ apud Dioscoridem etiam peristereon legitur, à florum uidelicet specie, quæ Columborum ingluuiem quodammodo repræsentat, vnde à Germanis quoque nominatur Tuben kropfle: vel ad differentiam generis cuiusdam loti syluestris inodori, cui similes, sed lutei flores, quæ similiter eisdem Tuben kropfle vocatur, rote tuben kropfle, hoc est, rubra Columbarum ingluuies. Audio, & chamæbatum rusticis Germanorum alicubi Tuben Kropfle appellari, uel ipsum, vel fructum eius. Pedis Columbini nomine duæ herbæ ueniunt, una nota, & satis vulgaris ex geraniorum genere, altera rara admodum, amomum nempe, de quo [m] Iacobus Dalechampius sic scribit. Garzias aromatum Indicorum author de amomo scribens narrat se percõtatum aliquando à quodam pharmacopœo Hispano, sed religione Iudæo, qui Hierosolymis habitabat, quid esset amomum. Eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari, quod pedem Columbinum significat, stirpem hanc nouisse, quam tamen apud Indos non uidisset. Postea se euocatum à Nizamoxa rege in Decam potentissimo, medicos eruditos tum Persas, tum Turcas, quos semper magnis stipendijs domi alebat, interrogasse num amomum

Mm haberent,

Columbinus. Colũbaris. [a] Lib. 8. c. 8. [b] 5. hist. c. 13. Merula torquata colũbina dicta. Turdus visciuorus. [c] L. 14. c. 3. Vua columbina. [d] L. 25. c. 10. Peristeros. Verbena seu verbenaca. [e] L. 25. c. 9. [f] Lib. 27. [g] In discept. 2. diei lib. 4. cap. 55. Peristereon duabus herbis cõuenit. [h] L. 25. c. 9. Segminalis herba. Colũbaria. Ferraria. [i] In theriacis. Etymum. [k] L. 6. in Saxonicis. Goropij sẽtentia probata. Philtrodotes. [l] Eglog. 8. Fumaria peristereon dicta, & cur. Tubẽ kropfle. Chamebatos. Pes Columbinus. [m] L. 8. Hist. plant. c. 40. Quid sit amomum. Hamama.

haberent, dixiſſe illos, iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata, quæ ad regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehi: eiuſque ramulis ſe ab eis donatum, id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe, & venuſtiſſimè quadraſſe, ac licet iam ſiccum, pedem Columbinum repræſentaſſe. Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garzias expreſſit. Eius verò Scholiaſtes nobis iconem exhibuit, amomi, & amomidis nomine. Neutram tamen cum Plinij, & Dioſcoridis conuenire ille putat, niſi id fortè ſit, quo ſe Garzias donatum, quodque pedem Columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeo frequentibus onuſti, vt ex ſolis folijs conſtare videantur (velut in tithymalo paralio uidere licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum, aut roſam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem Columbinum (qualis Columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore, aut ſapore prædi i ſunt. Cæterùm cùm auctor hic pedem Columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id geranij genus, quod herbarij pedem Columbinum vocant, ſed amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſſimè faciunt, qui pedem Columbinum vulgarem herbariorum amomo ſubſtituunt. Hucuſque Dalechampius. Quod modò ad geranij genus attinet, pes Columbinus herbarijs dictum, id, teſte Ruellio illud eſt, cui folia maluæ ſunt, rotunda, ſed multipliciter diſſecta. Videtur autem de illo geranio loqui, quod Andreas Matthiolus ſecundo loco depinxit, cùm cæteri omnes herbarij illud, quod apud eundem tertio loco depictum eſt, pedem Columbinum nuncupent: quamuis tamen in Italia vtrumque eo nomine celebretur. Quod itaque omnes pedem Columbinum vocant, aiunt ſecundum genus eſſe Dioſcoridi, dicique etiam geranium Columbinum, Gallis pied de pigeon, Germanis Tauber fuſz. Cæterùm apud veterem Auicennæ gloſſophagum Seukar pedem Columbinum ſignificat, quo authore, eodem tingitur oculus vel cera. Aquilegiam [n] Dalechampius ait Columbinam dici, quoniam corniculis ſuis ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem, & roſtella Columbarum referat. Vult autem id de ſimplicibus aquilegijs intelligi, quòd in hortis culta hæc ſtirps multo pluribus denſioribus, & nitidioribus corniculis prædita ſit. Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter adiectas Dioſcoridi nomenclaturas legitur. Adamus Leonicerus ſcribit, in quibuſdam Germaniæ locis dici tubenrock, nimirum à Columbis. Theophraſtus, & Dioſcorides ciceris genus Columbinum vocant, quod [o] Plinius alijs etiam Venereum dici tradit, eſſeque candidum, rotundum, læue, & arietino minus. Hoc fortè fuerit, quod vulgò piſum album nominatur, interius flaueſcens, foris læue, rotundum, quod & piſis alijs in cibis ferè præfertur: de quo plura leges apud [p] Ruellium, qui id orobiæum, & orobiam Græcis vocari docet, ſub quo genere etiam ſylueſtre contineatur eruo ſimile, ſubamarum, ſecundum alios dulciſſimum. Rhai alhamam, hoc eſt, paſtus Columbarum (aliàs additur & camelorum vt ſcribit [q] Auicenna) eſt herba, quæ fert granum ſimile grano myrti, ſed magis cinereum, cuius medulla colore, & guſtu refert lentem excorticatam cum exigua dulcedine. Apparet autem leguminis quoddam genus eſſe. Matthias Lobelius, atque Pæna ſcabioſam minorem etiam Columbariam nuncupant. Eſt autem etiam Columbaria inſula in mari Thuſco, à qua, ni fallor, à [r] Io. Baptiſta Egnatio Columbarienſes nominantur: verùm [ſ] Plinio Periſterides inſulæ etiam iuxta Smyrnam dicuntur, quas ſic dictas arbitrandum eſt, quòd Columbarum agminibus abundarent. Periſtere Stephano vrbs Phœnicum eſt: gentile Periſterites. Eniſipia maris Lybici inſula Aegypto adiacens, Gerar. Mercatori iſola de' Columbi, hoc eſt Columborum inſula dicitur. Duuelandia Zelandiæ pars eſt frugibus abundantiſſima, ita dicta, quòd totius ferè inſulæ Columbæ eò, etiam trans mare ad paſtum quærendum euolitent. Porrò argillam, vel margam quandam [t] Plinius Columbinam nominat, *& Galliam ſuo nomine eglocopalam* (quidam legunt Aeglepeliam, id eſt ſplendidam, & liuidam: ἀιγλήεις lucidus: πελιὸς liuidus: ſed hoc modo ea vox Græca fuerit, non Gallica, ut Plinius vult. In vetuſto legitur ſuo nomine à Græco (legit Dalechampius, ſed & Græco) Pelian appellat *appellare ait, & glebis excitari lapidum modo: ſole, & gelatione ita ſolui, vt tenuiſſimas bracteas faciat.* Eadem, inquit Ornithologus, aut ſimilis fuerit argilla nigricans, qua agros alicubi ſtercorari audio: ex qua etiam optima uaſa figlina, & ignis tolerantiſſima fieri puto, qualibus aurifabri utuntur. Et ex eadem nimirum materia, ſed magis indurata, etiam lapis ille niger in tenuiſſimas laminas ſciſſilis, quo ad pugillarem, & ædium tecta utuntur, Ioannes Auguſtinus Pantheus alchymiſta lapidem lebetum uocat fuſcum illum,

Amomum vnde aduehatur.

Amomis.

Amomi delineatio.

Columbin[9] pes vulgaris non eſt amomum.

Geraniũ ꝙ pes columbinus dicatur.

Seukar qd Auicennæ.

[n] *L. 7. Hiſt. plant. c. 14.*

Aquilegia columbina dicta, & cur.

Lithoſpermon columba dictum.

Tuberock.

Cicer colũbinum.

[o] *L. 18. c. 12*

Cicer Venereum.

Piſum albũ

[p] *L. 2. c. 36*

Rhai alhamam quæ herba.

[q] 2. 565.

Scabioſa minor.

Columbaria inſula.

[r] *In Hiſtor. princ. Rom.*

[ſ] *L. 5. c. 31.*

Periſterides inſulæ.

Periſtere Vrbs.

Eniſipa.

Iſola de'colombi.

Duneládia.

Argilla columbina.

[t] *L. 17. c. 8.*

Eglocopola

Vaſa ignis tolerantiſſima vnde fiant.

Lapis ſciſſilis.

illum, qui Plurij prope Clauennam in Rhætia non procul à Lario lacu ex montibus deportatur, & ferro tornatur in vasa ignis apprimè patientia. videtur autem eundem appellare petram Columbinam. [u] Isidorus verò Columbinum lapidem *ab auis colore nuncupari* scribit, *& naturâ gypso vicinum esse, & mollitie simillimum*. Venenum Columbinum Caligula apud Suetonium appellat ex eo, quod Columbo cuidam victori at leuiter saucio in plagam abdidit. [x] Paulus Iouius Antracium quendam refert Pisanis duo inusitatæ magnitudinis vendidisse tormenta rudi ueterum sæculo fabrefacta, quorum vnum ab insculpta aue Columbinum, alterum à terribili ictus violentia Desperatum uocabatur. Plauto Columbare, exponente Festo, locum quendam significat in naui. Verba sunt Plauti in scribam naualem;

Petra Colũbina. [u] *L.19.c.10.* Venenum Colũbinũ. [x] *L.3. Hist.* Colũbinũ tormẽtum. Desperatũ. Columbar Plauto qd.

Non ego te vidi, naualis scriba Columbari impudens?

Et subdit Festus: Siue quod Columbariorum quæstus temerarius, incertusq; est. Ornithologus hîc fortè etiam Columbar legendum putat, genus nimirum vinculi, quod à collo denominatum aliquis coniecerit, & cuius idem [y] Plautus alibi meminit, inquiens: *Illic in Columbar credo, leno vortitur. Nam in Columbari collum haud multò post erit.* Vitruuio verò Columbaria duo significant, vtraque à Plautino Columbari diuersa, vt ex hisce [z] eius uerbis manifestè apparet: Ὀπὰς, inquit, *Græci tignorum cubilia, & asserum appellant, uti nostræ ea Columbaria*: Et [a] alibi ita vocat *foramina, siue canales, secundum singulos axis oclantes, per quæ aqua in tympano haustorio organo concepta effluit.* Quo loco Guil. Philander dicta esse annotat Columbaria ἀπὸ τοῦ κολυμβᾶν, id est, vrinando, quasi Colymbaria, quòd aquæ innatent, immerganturué, à quo, inquit, κολυμβιστὰς Græci vocant, quos Latini vrinatores, quales sunt Anates. Quæ, ut videtur, ab Hermolao mutuatus est, qui alibi sic habet: Cionion, siue cion vasculi genus est, quo nomine in hodiernum vsque diem vtuntur cauponæ. Hoc Columnas à nostris ex interpretatione Græca vocitatum putes: vnde apud iurisconsultos Columnarium: quanquam non Columnarium, sed Columbarium fortasse pronunciandum sit. Instrumenti genus ita nominatur Vitruuio ad aquam hauriendam per tympana, etiamsi à colluuie colluuiarium sunt qui legant. In quo illud mihi occurruit, Columbarium non à Columbis, sed à Græco uerbo, quasi colymbarium venisse, quando Græci κολυμβᾶν, & Colymbistas vocant, quod nos vrinare, & vrinatores dicimus. Vrinatorium ergò uas, quo uidelicet, aut vinum promitur, aut aqua, Columbarium à veteribus dictum existimare possumus: alioqui & Columbæ ab hoc ipso verbi Græci significatu appellantur. Quid si columnarium apud iurisperitos pro mensa lapidea, quæ cartibum, & cartibulum quoque dicebatur, accipias? De qua M. Varro, *Altera*, inquit, *vinaria mensa erat lapidea, quadrata, oblonga vna columella, & vocabatur cartibulum, in qua ponerentur ænea.* Hæc omnia [b] Hermolaus. Ornithologus verò, cui libenter hac in re assentior, Columbaria in tympanis, siue rotis haustorijs vasa eadem esse credit, quæ & haustra dicuntur ab usu: & Columbaria à figura dicta, qua referant loculamenta, seu nidos, quæ pro Columbis in cellis Columbarijs fiunt: nisi hoc interest, vt uidetur, quòd haustra illa, quæ Columbaria propriè dicuntur, caua sunt, & in ipso tympano: alia uerò ut modioli quadrati foras prominentia, vti etiam figuræ Vitruuio adiectæ declarant. Eodem modo [c] Isidorus Columbaria putat esse loca concaua in summis nauium lateribus, per quæ eminent remi, ita autem dicta, quòd sint similia latibulis Columbarum, in quibus nidificant. S. Columbanus, cuius vitam plenam maximis, & memorandis miraculis Beda fusè admodum describit, à Columba quidem nomen meruit, non autem ab aue, at à ciuitate Hyberniæ Columba nuncupata.

[y] *In Rudẽte.* Columbar quid Vitruuio. [z] *Lib. 4.c.2.* [a] *L.10.c.9.* Colymbistæ. Vrinatores. Cionion vasculi genus. Columnas. Columnarium. Vrinatoriũ vas columbarium dictum. Mensa lapidea. Cartibum. Cartibulũ. [b] *In Corall.* Haustra q̃ vasa dicta. Columbaria vnde dicta. [c] *L. 19.c.2.* S. Columbanus vnde dictus.

PRAESAGIA.

COLVMBAS aiunt tardiùs solito ad suum περιστερεῶνα redeuntes mox imminentium pluuiarum signa repræsentare, quoniam percepto in pluuias aëris motu, in crastinum prouidè expleri satagunt. [a] Hieronymus Vida ab hoc Columbarum præsagio facta eleganti quadam similitudine innuit Columbas sæpè non prius arua, camposque relinquere, quàm vel tonitru audierint, uel ex nebuloso aëre certò affuturas pluuias diuinauerint: canit autem:

Pluuię presagium. [a] *L. 5. Christiad.*

Ac velut in paſtus celſa quæ ſede Columbæ
Exierant varios, cùm tempeſtate repentè
Vrgenti æco miſceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuò linquunt arua vndique, & ardua pinnis
Tecta petunt, celereſq; cauis ſe turribus abdunt.

Serenitatis ſignum.

E contrario verò ſi inſolenter cantillauerint, ſerenitatis ſigna ædere vulgò creduntur.

AVGVRIA.

DVPLEX ex Columbis erat augurium, lætum ſcilicet, ac inſelix: quamuis nõnulli proſperos ſucceſſus tantùm prædicere velint: alijq; nullius prorſus auſpicij creditas eſſe, niſi comitatas ab alijs, quod [a] Alexander ab Alexandro quoque ceu ratum repetijt. Homerus felicis (hoc enim inter meas ſcedulas annotatum reperio) Columbæ augurij meminit: neque etiam ſemper fauſtum fuit comitatas videre, quemadmodum vel hoc ſenario habemus ex Suida:

[a] L.5. Genia. dier. c. 13.

Περιςερὰς βλέπειν τε πρὸξενεῖ βλάβην.
Columbas videre malum aliquod præſagit.

Magnæ alites paruarũ auguria turbant.

Verùm vt aſtruamus modò felix, modò infelix augurium feciſſe; ſcire licet, antequam felicia enumeremus, Columbarum, vti etiam reliquarum minorum volucrum auguria à maioribus ſuperuenientibus extingui credita, quod alibi [b] Vergilius ab Aquila ſumpto exemplo etiam innuit, dicens:

[b] Aeglog. 9.

Sed carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, tela inter Martia quantum
Chaonias dicunt, Aquila veniente Columbas.

Seruius hallucinatur.

Quo loco eius Scholiaſtes Seruius, *minora enim*, inquit, *auguria maioribus cedunt, nec vllarum ſunt, virium licet priora ſint*. Idem Seruius Columbarum auguria ad reges pertinere dixit, quia nunquam ſolæ ſunt, ſicut neque reges: quod poſtremum falſum eſſe ſubſequentia docebunt. Adnumerari verò Columbas inter eas alites, quæ regibus auſpicia faciebant veriſſimum quidem eſt. Hinc in primis (proſequor autem felicia auſpicia) [c] Vergilius Aeneæ Veneris filio, & regi Columbas geminas in auſpicium miſſas narrat, duces nimirum ad inueniendum aureum ramum. Optauerat enim Aeneas in nemore arborem auriferam videre, ut inde ramum refringeret, & ſtatim illi apparent geminæ Columbæ uolantes, quas quia matri Veneri dicatas nouerat, lætus precatur, ut curſum ſuum dirigant, ubi ramus exiſtit aureus, obſeruatoq; earum volatu ſuper arbore conſidiſſe animaduertit, quo gradiens, cùm perueniſſet, auri fulgorem vidit in arbore, indeq; ilico ramum excerpens, eum Sybillę detulit. Quę omnia poëta ſic proſequitur:

[c] Aeneid. 6. Colũbę geminæ Aeneæ apparent.

Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtendat nemore in tanto, &c.
Vix ea fatus erat, geminæ cùm forte Columbæ
Ipſa ſub ora viri Cælo venere volantes,
Et viridi ſedere ſolo, tum maximos heros
Maternas agnoſcit aues, lætuſq; precatur:
Eſte duces, ò ſi qua via eſt, curſumq; per auras
Dirigite in lucos, ubi piuguem diues opacat
Ramus humum: tuq; ò dubijs ne deſice rebus,
Diua parens, ſic effatus veſtigia preſſit,
Obſeruans, quæ ſigna ferant, quo tendere pergant
Paſcentes: illæ tantum prodire volando
Quantum acie poſſent oculi ſeruare ſequentum.
Inde vbi venère ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt ſe ſceleres, liquidumq; per aëra lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt.

Diſcolor

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit:
Quale solet Syluis, &c.
Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic leni crepitabant bractea vento.
Corripit extemplò Aeneas, manibusq́; refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sybillæ

C. Iulio Cæsari originē ab Aenea trahenti, vel saltem trahere sese iactitāti Columbę prospero fuerunt ostento, cùm palmam eam nidis frequentare cœpissent, quam ipse castris locum capiens inter Syluas, quas cædebat, repertam conseruari vt omnem victoriæ iusserat. Ea enim de causa mirum, & inusitatum videbatur, quòd id auium genus duram, & asperam frondem studiosè soleat euitare. Meminit huius augurij his verbis [d] Suetonius: *Apud Mundam, inquit, D. Iulius castris locum capiens, arborem palmæ repertam conseruari, vt omem victoriæ iussit. Ex ea continuò nata soboles, adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modò matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq́; Columbarum nidis: quamuis id auium genus duram, & asperam frondem maximè euitet. Illo præcipuè ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere, quàm sororis nepotem vellet.* [e] Apollonius quoque canit aspectu Columbæ iussos ab augure Mopso heroas illos benè sperare: demonstratumq́; illis esse respondere id signum prædictioni Phinei, qui affirmârat reditum eorum è periculosa illa expeditione, positum esse in Veneris voluntate, ipsius namque Deæ eas sacras esse aues. Idem alibi * Phineum fingit Argonautis suadere, ne per Symphlegades petras nauigent, nisi prius eminus emissa Columba, vt si illam viderint incolumem euadere per ipsas, sequantur: sin minus, retrorsum nauigent, tanquam prohibentibus Dijs. Neapolim celeberrimam Italiæ vrbem tali felicissimo auspicio conditam referunt, ut nimirum Parthenope virgo Eumeli filia Columbę augurium secuta post lunga itineris interualla agrum Neapolitanum, tanquam ad tantę futuræ vrbis decus elegerit. Meminit eius [f] Velleius Paterculus: *Huius classis*, inquit, *cursum esse directum alij Columbæ antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet.*

C. Cæsaris augurium.

[d] In Augusto Cęsare cap. 94.

[e] Argona. 3.

Argonautarum augurium.

* Lib. 2.

Neapolis colūbæ auspicijs condita à Parthenope.

[f] Li. 1 Hist. Rom.

Item [g] Statius:

Tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans æquora vectæ
Ipse Dioneæ monstrauit Apollo Columbæ.

[g] L. 4. Sylu.

Hinc quoque Neapolitani, referente Alexandro Neapolitano, statuam erexêre Apollini, cuius humero Columba insidebat, & mulierculam quandam (quæ Parthenope fuerit) genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret. Idem quoque Statius attestatur dicens:

Statuæ Apollinis columba insidet.

Dij patrij, quos augurijs super æquora magnis
Littus ad Ausonium deuexit Abantia classis:
Tu ductor populi longè emigrantis Apollo.
Cuius adhuc volucrem leua ceruice sedentem
Respiciens blandè felix Eumelis adorat.

Lætum etiam Alexandro Seuero, ac imperium portendens augurium fuisse legimus, quod anicula quædam eo, quo natus est die, matri eius Columbas obtulisset. De Diadumeno tradunt Macrini filio eiusmodi portentum: Aquila, qua natus est die Palumbum ei regium paruulum attulit, & in cunis posuit dormienti, recessitq́; sine noxa: quod dubio procul eum ab ineunte ætate Imperatorem aliquando futurum indicauit. Præterea etiam de Aretulla scribitur, quod cùm sæpius Domitium pro fratre suo, quem in Sardiniam exulatum miserat, frustrà rogasset, ut ab exilio illum reuocaret, in eius gremium Columba, quæ cum cęteris auibus in Theatro (nam id spectaculi genus edidit Domitianus, quod [h] Papinius testatur, & olim ediderat Nero) deciderit, neque inde voluerit euolare. Hanc [i] Martialis fratris reuersuri ab exilio nunciam fuisse credidit, cùm canit:

Seueri augurium.

Diadumeni auguriū.

Aretullę augurium.

[h] In Saturn.

[i] L. 8. Epig.

Aëra per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretulla blanda Columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret
Permissaq́; sibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominum mundi flectere vota valent,
Hæc à Sardois tibi forsitan exulis oris
Fratre reuersuro nuncia venit auis.

[k] *L. 22. Hieroglyph.* Hebræi columbarum alas tectis affigunt. Auguria infelicia. Priami augurium. [l] *Lib. 1.*

Pierius [k] Valerianus ex Euthymio apud Hebræos ait prædiuitum, ac potentiorum hominum morem fuiſſe, Columbarum alas gypſo illitas in ſummæ felicitatis ſignum ſummis tectis affigere. Hæc itaque felicia hactenus extiterunt auguria, ſuperſunt modò infelicia, quale in primis illud eſt, quod Priamus Iouem orans ſumit ab Aquila *Columbam etiam reſpirantem* vnguibus tenente. Inde enim Penthaſileam haud reuerſuram incolumen ex prælio augurabatur. Meminit Q. [l] Calaber.

Αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς
Ἤδη ἀποπνείουσαν ἔχων ὀνύχεσσι πέλειαν
Ἐσσυμένως οἴμησεν ἀριστερός, id eſt:

Aquila acutum clangens
Iam efflantem animam tenens vnguibus Columbam
Concitatè ruit dextera

[m] *In Ione.* Ionis augurium.

Ion quoque apud [m] Euripidem, dum venenum, quod Creuſa ei machinauerat, à ſene rege acceptum biberet, turmam Columbarum in tentoria irruiſſe ait, vnam verò etiam ex ipſis pro eodem vino mortem obijſſe. Euripides Latinus factus ſic ait.

Atque dum hæc fierent, ſubitò irruit in tentora
Turma Columbarum, (nam in delubris Apollinis
Tutò habitant) illicq́, vbi vinum effuderant,
Simul roſtra, bibendi ſcilicet cupidæ
Dimiſerunt, hauſeruntq́, in plumigera guttura
Laticem: ac cæteris quidem innoxia Dei libatio
Fuit: quæ autem conſedit, vbi nouus puer libauerat,
Potumq́, guſtauit, ea mox corpore volucri,
Concuſſo bacchatur, ſimulq́, ſtridula
Vocem adit confuſam: vnde omnis obſtupuit
Conuiuarum corona labores alitis.
Tandem autem palpitans moritur, purpureos
Et ſubmittit pedes. At fatidicus puer
Nuda è veſtibus ſupra menſam membra explicuit,
Exclamans, quis hominum mihi machinatus eſt necem?

[n] *In Perſicis.* Perſici exercitus augurium. [o] *Li. 1. Var. cap. 15.*

Charon [n] Lampaſcenus apud Athenæum de Mardonio ſcribens, & exercitus Perſici interitu circa Athon montem, *tum*, inquit, *primùm Columbæ albæ in Græcia viſæ ſunt, cùm prius non fuiſſent*. Idem [o] Aelianus narrat, ſed tum primùm viſas alites, cùm triremes Perſarum prærerlegentes Athon perirent. Hannibalem ſedecim continuis annis Italiam vexaturum, multosq; in ea occiſurum, ſed tandem & ipſum à Scipione ſuperandum, ac omnem victoriarum gloriam perditurum, hoc, quod Silius Italicus memoriæ prodidit, augurium ſignificabat:

Cùm ſubitum liquida non vllis nubibus æthra
Augurium mentes, oculoſq́, ad ſidera vertit:
Accipiter medio tendens à limite ſolis
Dilectas Veneri, notaſq́, ab honore Diones
Turbabat violentus aues, atque vnguibus idem
Idem nunc roſtro, duris nunc ictibus alæ:
Ter quinas dederat ſæua inter vulnera letho:
Nec finis, ſatieſue, noui, ſed ſanguinis ardor
Gliſcere, & vrgebat trepidam iam cæde priorum,
Incertamq́, fuga pluma labente Columbam;
Donec Phœbeo veniens Iouis ales ab ortu
In tenues tandem nubes dare terga coegit:
Iam victrix lætos ſigna ad Romana volatus
Conuertit, proleſq́, ducis qua parte decora
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis, terq́, dedit, roſtroq́, coruſcæ
Perſtringens conum galeæ, ſe reddidit aſtris.
Exclamat Liger, huic ſuperos ſentire monentes
Ars fuit: ac penna monſtrare futura magiſtra.
Pœne bis octonos Italis in finibus annos
Audaci ſimilis volucri ſectabere pubem
Auſoniam, multamq́, feres cum ſanguine prædam.

Sed compoſite

Sed compesce minas, renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Iouis: nosco te summe Deorum.
Adsis ô firmesq́; tua pater alitis omen,
Nam tibi seruantur: ni vano cassa volatu
Mentitur, superos præpes postrema subactæ
Fata puer Libyæ, & maius Carthagine nomen.
Contrà læta Bogus Tyrio canit omina regi
Et faustum Accipitrem, cæsasq́; in nube volucres
Aeneadis cladem, & Veneris portendere genti.

Macrinus item Romanorum imperator regno exutus legitur Columbæ augurio. [p] Xiphilinus author est, cùm primùm litteræ eius de imperio legerentur, Columbam ad statuam illius, quæ posita erat in curia, circumuolasse, idque futuræ eius timiditatis, propter quam à Pseudoantonino puero adhuc superatus est, superior aliàs viribus, augurium fuisse. Diogenem orientis Cæsarem antequam imperio caderet, hæc signa præcessisse memorant. Nigra Columba circa triremem volitans, manu comprehensa est, & imperatrici tradita: medium illius tabernaculum confractum, ac ignis, nescitur vnde, lapsus, qui equos imperatorios, & vehicula combussit. Hæc & id genus auguria, felicia, aut infelicia, qualia posteriora fuêre diuina putauit antiquitas. *Viri autem vita, & doctrina sanctissimi, si aliqua essent, quæ diuina auguria fas esset dicere, ea signa diuina auguria assererent, quæcunque diuinam causam habere possint, qualia sunt, quæ de Columba diximus, quæ discipulis Domini, quæ in multorum Pontificum electione, ac in templorum ædificatione apparuit, nimirum ad futurum bonum: cui etiam felix illud Mediolanensium augurium ascribito.* Die vno de tricesimo mensis Maij, anno à salutifero partu 1176. Sisino, Martino, ac Alexandro martyribus sacro tres Columbę candoris niuei, ex horum sanctorum sacello euolasse visæ sunt ad castra Mediolanensium, ac tam diu aureæ cruci rhedæ, qua totus senatorius ordo vehebatur (vulgò carrotium vocant) insedisse, neque equorum fremitu, armorum strepitu, tubarum, ac tympanorum rumoribus ad volatũ compelli potuisse, donec fugato hoste, qui Fridericus erat imperator cognomento Barbarossa, victoria potiti, victoriam alto clamore nominarent. Author est [q] Paulus Morigia.

Macrini augurium. [p] *In Macrino.* Diogenis Cæsaris augurium. Auguria diuina quę dici possint. Mediolanẽsiũ felix augurium. Fridericus Barbarossa victus. [q] *In Histor. Mediol.*

VSVS IN VANIS ETHNICORVM Sacris.

SYRI, teste Beroso, Columbis religiosè abstinent. Meminit huius superstitionis Tibullus, inquiens:

Alba Palestino sancta Columba viro.

Et [a] Lucianus, dum ait: *Columba ex auibus Syris videtur res sanctissima esse, & ne tangere quidem ipsam fas habent: quod si quando inuiti etiam attingunt, scelerati, & execrabiles illo tum die habentur: ideo compascuæ ipsis sunt, & ad domos ipsorum veniunt, & in terra pascuntur in sacra vrbe.* Vnde apud Hessenos Palestinæ populos tantam earum copiam factam fuisse legimus, vt aduenas, velut cicures peterent. Eiuscemodi populis ideo sacras has alites fuisse Diodorus Siculus tradit, quòd Semiramidem Dercetûs Syriæ Deæ filiam ab illis in deserto educatam crederent. Sed [c] Lucianus aliter sentit, nimirum, quòd cùm expirasset in Columbam conuersa putaretur: quod [d] D. Iustinus martyr, & historicus astruere videtur hinc similitudine sumpta multos tyrãnos pro Dijs cultos asserens: *Quod si,* inquit, *quidam execrandi, & Deo inuisi opinionem, quod Dij essent, obtinuêre: & Dercetûs filia Semiramis, mulier petulans, & cædibus contaminata Dea Syria existimata est, & ipsius Dercetûs causa, Columbas quoque, & Semiramidem Syri colunt. Nam quod impossibile est fæminam in Columbam mutatam esse, apud Ctesiam fabula est. Quid mirum est, &c.* Alij propter castitatem cultas ab eis Columbas existimant, atque hoc etiam [e] Lucianus alibi retulit. Cur verò Meccæ Mahumeti sepulchro illustris vrbis incolis religio sit has aues occidere, longè alia ratio est, nam pseudopropheta, ac nefarium illud scelus ei persuaserat sibi cum Spiritusancto Columbæ specie sæpius de rebus serijs interloquia intercedere. Assuefecerat enim Columbam, vt ad aurem suam sæpius aduolaret; atque hinc tanto in ea etiam vrbe harum auium copia facta est, vt Ludouicus Barthema quindecim, & viginti etiam millia ibi simul sese conspexisse memoret: quas omnes miseri illius vrbis ciues sobolem, inquit, illius Columbæ existimant,

Syris Colũba sacra. [a] *Lib. de Syria Dea.* Hesseni Columbis abstinent. [b] *Lib. 3.* [c] *Lib. de Syria Dea.* [d] *In Ora. Athenag. pro Christian.* [e] *In Ioue Tragœdo.* Meccæ incolæ Colũbas nõ tangunt.

ſtimant, cum ſceleſto illo colloqui videbatur. *Volabant*, inquit, *vbique per domus, vbi granorum omnis generis erat abundantia, neque erat, qui eàs abigeret*. Lugdunenſibus Batauorum, ſiue Hollandorum Columbas [f] Iuſtus Lypſius etiam ſacras eſſe tradit, ſed cauſam cur eas colant habere legitimam, quòd ſcilicet eis fideliſſimis nuncijs in urbis ſuæ æternùm memoranda, ac annua obſidione vſi fueriut. Sed verba Lypſij adſcribam. *Douſa*, inquit, (Ianus poëta celebris, & eques auratus) *Columbas toto vultu renuit. Cùm verò Lernutius conuiuij præſes diceret, Quid ita? Fortaſſe te Columbis non amicum? Amiciſſimus ſum*, inquit Douſa. *Quian igitur Syrus es? Minimè ait: tamen & nobis Batauis hæ ſacræ. Eæ enim nobis obſeſſis arcanorum apud ſocios interpretes, eæ litterarum fidæ admiratæ, eæ rebus iam deploratis, & tantùm non funere noſtro conclamato ſolæ indices auxilij ſalutaris*. Iam verò Columbas Veneri dicatas eſſe, ac ſacrificari ſolitas nemo neſcit, qui vel prioribus tantùm labris poëtarum ſcripta guſtârit. [g] Ouidius autem id in primis, vt cæteris ferè fabuloſior iunuit inquiens;

[f] L.2. Satur. ſerm.c.6.

Lugdunenſes Batavi colũbas honorant.

Columbæ Veneri ſacræ.

[g] L. 1. Faſt.

Tuta diu volucrum proles tum denique cæſa eſt,
Iuueruntq́; Deos indicis exta ſui.
Ergo ſæpè ſuo coniunx abducta marito
Vritur in calidis alba Columba focis.

Et [h] Propertius:

[h] Lib. 4.

Sed cape torquatæ genus ò regina Columbæ
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.

Et [i] Martialis:

[i] Lib. 14.

Ne violes teneras præduro dente Columbas,
Tradita ſi Gnidiæ ſint tibi ſacra Deæ.

Lactantius grammaticus cauſam, cur Veneri immolentur, in hanc fabulam reiecit: Cùm Venus, & Cupido laſciua contentione certarent, vter plures ſibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem ſuperaret, Periſtera Nympha accurrit, & adiuuando Venerem ſuperiorem effecit, indignatus Cupido nympham in auem ſui nominis immutauit, Venus verò ut honore pœnam minueret, Columbam ſuam in tutelam eſſe mandauit. Verùm quod veriſimilius eſt, has aues Veneri ideo ſacras exiſtimatas fuiſſe putanerim, quòd laſciuiarum, ac cuiuſuis amoris Deam aues etiam decerent, quæ ſimul in oſculis, ac complexibus laſciuæ eſſent, & in incœpto amore perſeuerarent, ac continuè proli incumberent. Has etiam in uehendo Deæ curru, quem magna arte Vulcanus ei fabricauerat equorum officio functas fabulati ſunt. Meminit in primis [k] Ouidius, vbi Venerem cum Cupidine filio ſuo loquentem ita ferè inducit:

Cur Veneri ſacræ.

Veneris, & Cupidinis fabula.

Periſtera in Colũbam.

[k] L.1. amor. eleg. 2.

Necte comam myrto, maternas iunge Columbas
Qui deceant currus vitricus ipſe dabit.
Inque dato curru, populo clamante triumphum,
Stabis & adiunctas arte mouebis aues.

[l] Apuleius verò currus illius fabricæ artificium proſequens, à quatuur vectum Columbis iiſque candidis ait his uerbis: *At venus terrenis remedijs inquiſitionibus abnuens, cælum petit, iubet conſtrui currum, quem ei Vulcanus ſubtili fabrica ſtudioſè poliuerat, & ante thalami rudumentum nuptiale munus obtulerat, Lunæ tenuantis detrimento conſpicuum, & ipſius auri damno pretioſum: de multis, quæ circa cubiculum dominæ ſtabulant, procedunt quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus inceſſibus picta colla torquentes, iugum gemmeum ſubeunt, ſuſceptaq́; domina lætæ ſubuolant, currum Deæ proſequentes, gannitu conſtrepenti laſciuiunt Paſſeres, &c.* Columbas uerò Veneris currum vexiſſe alibi etiam [m] Ouidius ait:

[l] In Aſi.aur.

[m] Lib. 14. Metam.

Gaudet, grateſq́; ait illa parenti,
Perq́; leues auras iunctis inuecta Columbis
Littus adit &c. Meminit item [n] Claudianus
Venus hìc inuecta Columbis
Tertia regali iungit connubia nexu.

[n] L.6. de laudib. ſtilp.

Quia itaque huic Deæ conſecratæ erant Columbæ, Poëtis Cytheriades, Cytheriacæ, Dioneæ, Cypriæ, Idaliæ, Paphiæ, & Gnydiæ nuncupantur. Dioneæ autem à Dione Veneris matre: reliqua uerò nomina, ſiue epitheta à locis, in quibus hæc Dea colebatur, deſumpta ſunt, Catullus albulum Columbulum Dioneum dixit Cæſaris mollitiem notans, ita alibi [o] Silius Italicus:

Dionææ vnde dictæ columbæ.

[o] Lib.4.

Dilectus Veneri, notaſq́; in amore Dionis.

[p] Statius aues Dioneas vocitat, inquiens:

[p] L.6.Theb.

Dioneiſq́; auibus circumſona Thybe.

Aeneas

Aeneas verò apud [q] Virgilium aues maternas, Veneris nempe filius:

Tum maximus heros
Maternas agnoscit aues, &c.

Paphias Columbas [r] Martialis dixit hoc versu:

Spartanus tibi cedet Olor, Paphiaq; Columbæ.

Idalias volucres [s] Statius.

Cæston, & Idalias procul ablegasse volucres
Fertur.

Item rursus.

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila.

Cythereias [u] Sylius:

Hanc sedem primò Cythereia condidit ales.

Gnydias Pontanus:

Atque hæc Gnydiæ loca læta volucres
Peruolitant.

Item Cyprias:

Vincant murmura Cyprias Columbas.

Præter Venerem Iouem etiam delectatum fuisse Columbis innuere videtur [x] Homerus, cùm has ambrosiam illi subministrasse canat his versibus:

Τῇ μὲν τ᾽ οὐδὲ ποτητὰ παρέρχεται, οὐδὲ πέλειαι
Τρήρωνες, ταί τ᾽ ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν,
Hac neque volucres præteruolant, neque Columbæ
Timidæ, quæ ambrosiam Ioui patri ferunt.

[y] Athenæus tamen multis astruit hîc Pleiades stellas intelligi, non Columbas aues, idque auctoritate Mœrus, vel Myrus Bizantiæ in poëmate, quod inscribebatur Mnemosyne, quæ prima hunc locum ita sit interpretata, quam inuentionem Crates Criticus sibi arrogauerit. Sed nos, quia reuera Homero de volatu, vt videtur, sermo est, communem interpretationem sequamur. Monet autem ibi Circe Vlyssem, vt Planctas marinas petras vitet, adeo nauigantibus periculosas, vt ne aues quidem tutò præteruolare possent, imo nec Columbæ, quarũ celerrimus volatus sit, & quę Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine saltem maior reuerentia eis deberetur. *Non modò*, inquit Eustathius enarrator, *poëta ne Columbas quidem supra planctas transire posse canit, propter pernicitatem harum auium in volatu, sed etiam vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcant, quæ Ioui ambrosiam adferunt.* Docet idem Eustathius quæ illæ Peleiades fuerint, & cur Ioui ambrosiam subministrare Homerus finxerit. Refert enim Alexandrum Paphium tradere Homerum Aegyptijs parẽtibus Dmasagora patre & Aethra matre natum, nutricem habuisse Prophetin quandam filiam Ori Sacerdotis Isidis: ex huius mamillis mel aliquando in os infantis manasse, vnde is noctu voces nouem diuersas ędiderit, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphyrionis, Sturni, Lusciniæ, & Merulæ, & puerum inuentum esse cum nouem Columbis colludentem in lecto, & aliquando Sybillam in conuiuio pueri insania captam carmen effudisse, cuius initium Δμασαγόρα πολυνίκε, in quo Dmasagoram etiam μεγακλῆ, & στεφανίτην appellarit, & templum nouem Pegridarum, hoc est, Musarum condere iussserit. Hoc illum fecisse, & puero iam adulto rem omnem aperuisse. Itaque poëta in honorẽ auium, quibuscum infans collusisset, finxisse eas ipsas Ioui ambrosiam adferre. Athenæus verò, quem ex Mœro Bizantia Pleiades, non Peleiades (ita enim stellas illas per epentesim poëtis dici ex Eustathio suo loco dicemus) ambrosiam Ioui ferre dicere scripsimus, id ita non ab re fingi à poëtis ait: quoniam ab hominibus quoque ortu, occasuq; partium anni discrimina, & arationes, messisq; tempora (idest, generationis frugum, & perfectionis) significant. Cęterùm figmentum Mœrus, cuius etiam carmina recitat, huiusmodi est: Cùm Iuppiter in specu quodam Cretæ nutriretur, Peleiades τρήρωνες ambrosiam ei ex Oceano afferebant, nectar verò è saxo quodam hauriens Aquila. Has aues postea Iuppiter, victo patre Saturno, vt gratiam referret, inter sydera collocauit, quæ Aquilam vocant, & Pleiades. Quod sanè figmentum ab auibus, non autem à stellis ambrosiam Ioui subministratam fuisse ostendit, cùm ob beneficium stellas ex Columbis factas à Ioue dicat.

[q] Lib. 5. Aeneid.
[r] Lib. 8. Epig.
[s] Lib. 5. Theb.
[t] In Achill.
[u] Lib. 3.

Iuppiter Columbis delectatus.
[x] Odyss. 12.
Columbæ Ioui ambrosiam ministrant.
[y] Lib. 11.

Circe Vlyssem monet, vt Planctas fugiat.

Columbæ quæ Ioui ambrosiam ferunt.
Homeri ortus.
Homerus nouẽ auiũ voces edidit.

Pleiades arationis, & messis tẽpora significant.

HIERO-

HIEROGLYPHICA.

Trepidatio nis Symbolum.
[a] *In Hierogly.*

IN primis vulgatissimum, Columbam pro trepidatione poni. Si quidem quàm trepidum animal sit, ex superioribus habes [a] Orus author est Aegyptios hominem notare volentes natura ipsa nequaquam iracundum, hoc est, qui suapte natura bile careat, sed eam ab altero suscipiat, Columbam pinxisse erecto dorso, quasi hæc auis ibi bilem habeat, sed nos id negauimus, nouumq; nobis esse diximus ibi aui bilem esse. Indicabant autem eo modo auis mansuetudinem, quam pariter volentes Græci exprimere ἠμένη πέλειας, hoc est, quieta Columba dicere consueuêre, & πραότερος περιςερᾶς eodem significatu. Cùm verò hæc auis sit gregalium omnium mansuetissima, etiam, teste Philone, à Mose purissima iudicata est: atque illud in primis apud Aegyptios, etsi aliàs, non tam eis, quàm alijs quibuscunq; nationibus plurima alia Columbæ significata essent, miraculi loco habebatur, quod, cùm ineffabilis lasciuiæ, ac procacissimæ salacitatis notam vbique ferè sibi contraxerit, marito suo tamen fidem perpetuò seruet inuiolatam, nobisq; tam memorandæ suæ continentiæ, summæq; ac incomparabilis pudicitiæ specimen edat. Itaque, testante Oro, Sacerdotes illi Columbæ nigræ typo mulierem significabant, quæ post mariti obitum ad vltimam vitæ horam vidua perstaret. Depingebant autem nigram, vt indicarent, spretis etiam secundis nuptijs priorem maritum velut deplorare, quemadmodum viduæ facere solent, quibus etiamnum atris vestibus vti moris est, quoniam huiusmodi color firmitatis, & perseuerantiæ signum est. Alij enim colores quot quot sunt, ex vno in alium transeunt, obscuriorisq; corporis admistione densiores fiunt, at vbi ad nigrorem est peruentum, ibi tunc consistitur. Quod verò, inquit [b] Pierius Valerianus, ijdem Sacerdotes Aegyptij per volucris huius simulacrum illecebras amatorias significarent, duabus vtriusq; sexus Columbis se inuicem exosculantibus adpictis, id ea de causa factum, quòd illæ nunquam ad Veneris copulam, nisi prius ad osculationem deueniant. Idem paulò post, sanè, inquit, quod mutuis se osculis Columbæ sua utentur, ansam dedit, vt charitatem, amoris quippe pij virtutem hieroglyphicè per Columbam nonnulli interpretarentur. Aëris item indicium, quod vnum quodque volatile animal significat, Columbæ potiùs, quàm alterius auis pictura veteres denotarunt, quod domesticis alitibus nulla neque longiùs domo, neque diutius abuolet, tecti tamen lariumq; semper memor, summa fide reuertatur, & mansuetissima nobiscum consuetudine diuersetur. Vnde Hesychius Columbam, neque non Turturem hieroglyphica ponit hominis, qui mente sublimia quæque facillimè penetret, & contemplationi sit egregiè deditus. Aliquem verò remedio quodam conualuisse à morbo significare cupientes Aegyptij, quod Deorum aliquis præmonstrasset, tunc quoque hanc alitem ita exprimebant, vt lauri ramulum, in quo medicinam suam, ac per consequens salutem agnoscit, ore gestaret. Idem impium, ac ingratum hominem indicaturi, eumq; qui in eos, qui de se bene meriti sunt, etiam perduellis est, Columbam, testante Oro, aut eius pullum, qui matrem solicitaret, facere consueuerunt. Columbis enim, vt suprà scripsimus, hæc pessima nota inusta est, quod earum mas iam validor factus patrem rostro impetit, & à matris consortio tentat abigere, eiusq; coniugij locum occupare.

Hominis non suapte natura iracũdi hieroglyphicũ. Quieta Columba.

Viduæ ad vitæ extrẽ typus. Color niger quid indicet.
[b] *Lib. 22. Hierogl.*

Charitatis symbolum.

Aëris indicium, cur Columba potius, quã alia auis. Sublimia penetrãtis hieroglyphicum. A Deo mõstrato remedio conualescentis typus. Impij, & ingrati symbolum.

VSVS IN SACRIFICIIS Hebræorum.

Hebræi cur Columbas sacrificarent.
[a] *Genes. 15.*
Abraham Columbas sacrificare iussus est, & cur.
[b] *Quæst. 65. in Genes.*

PLVRIES à Deo Columbarum sacrificium institutum fuisse sacræ litteræ testantur, at non semper ob eandem causam, quamuis præcipua fit ad eluendum peccatum. [a] Abrahamo autem primùm sacrificare sibi has aues iussit, vt nouas terras eum possessurum significaret. Ita enim ex Deo quæsierit Abraham. *Domine Deus, vnde scire possum, quod possessurus sum eam: Respondens Dominus, inquit Sume mihi vaccam triẽnem, & capram trimam & arietem annorum trium, Turturem quoque, & Columbam. Qui tollens vniuersa hæc, diuisit ea per medium, & vtrasq; partes contra se altrinsecus posuit: aues autem non diuisit. Descenderuntq; volucres super cadauera, & abigebat eas Abraham.* Quo loco beatus [b] Theodoretus quærens, quare Deus præcepit

cepit ſacrificari ſibi vaccam,&c. Hęc erant,inquit illorum ænigmata,quæ familiæ erant obuentura. Siquidem ſacrificio peracto ſubiunxit: *Cognoſcens cognoſces quod ſemen tuum peregrinari debeat in terra non ſua*, & addidit. *Quarta verò generatione reuertentur huc*. Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & vnumquodque eorum ſacrificari præcepit, ad ſignificandas tres generationes, quæ in incolatu permanſuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Aegypto egreſſa, velut auolauit, & habitauit in deſerto. Huiuſmodi enim auis eſt amans deſerti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ terram promiſſam accepit. Manſuetum enim eſt hoc animal, & domeſticum. Quamobrem hæc minimè diuiſit, vt liberationem à ſeruitute ſignificantia. Quadrupedes autem partitus eſt, eò quòd indicarent, quàm malè tractandi erant in Aegypto. Aues autem illæ, quæ ſupra portiones diuiſas volitabant, quas quidem Patriarcha à ſacrificijs abigebat, ſententiam Aegytiorum ſignificabant, qua omnes cædere decreuerant: quam tamen irritam Deus reddidit, volens ea firma, rataq; eſſe, quæ Abrahæ promiſerat. Sicut enim in figura aues illas prædatrices expellebat Abraham: ſic Abrahæ honor repreſſit Aegyptios. Hęc ille. Beda verò Columbam ab Abraha oblatam ſignificare ait, aliquos inter Iudæos ſpirituales futuros. Explicat obiter eundem locum S. Auguſtinus, probans, cur volucres ſpiritales ſignificent: Non fruſtrà, inquit, dictum eſt de Abraham, Aues autem non diuiſit. Abraham in illo ſacrificio ſatis myſtico accepit tria animalia, arietem trimum, vaccam trimam, capram trimam, ac Turturem, & Columbam. Diuiſus eſt aries, & aduerſus ſe inuicem partes conſtitutę. Diuiſa vacca, ſic etiam de ipſius carne factum eſt, & ſubiecit ſcriptura: *Aues autem non diuiſit:* deinde dicitur, *trimus aries, trima vacca, trima capra:* de auium ętate tacetur. Vnde rogo vos, niſi quia ſignificantur in auibus quidam ſpiritales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, quia ęterna meditantur, & tranſgrediuntur, deſiderio, & intellectu omnia temporalia? Spiritales viri qui de omnibus iudicant, & à nemine iudicantur, itaque ipſi ſoli non diuiduntur in hęreſes, & ſchiſmata. In ariete intelliguntur præpoſiti: ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Iudęorum, habuit enim iugum legis, ſub quo laborabat. In capra intelligitur Eccleſia de gentibus: in quibuſdã enim liberis ſaltibus inſultabat, & amaro paſcebatur oleaſtro. Trima ſunt dicta animalia, quoniã tertio tẽpore gratia reuelata eſt. Nã primum fuit ante legem, ſecundũ ex quo lex data eſt, tertiũ, quod nunc eſt, ex quo regnum cęlorum prędicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non diuidatur? Nonne Epiſcopi fuerunt authores ſchiſmatum, & hæreſum? Porrò autem ſi plebs ipſa non diuideretur, erubuiſſent fortaſſis illi in diuiſionibus ſuis, & ad compagem remeaſſent, Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, vt cęcus cęcum ſequatur, & ſimul in foueam cadant. Ponuntur aduerſus ſe inuicem. Aues autem non diuiſit. Spiritales non habent diuiſiones, non cogitant ſchiſmata. Pax eſt in eis, cuſtodiunt eam in cæteris, quantum poſſunt, vbi in alijs deficiunt, in ſe tenent, &c. Et [d] alibi rurſus. Quid ergo, inquit, ſignificent iſta, fratres, breuiter, quantum Dominus dederit charitatis auribus veſtrę cupimus intimare. Beatus Abraham pater multarum gentium à Domino dictus eſt: Omnes enim gentes, quę in Chriſtum credunt, & crediturę ſunt, filij ſunt Abrahę imitando fidem non naſcendo per carnem. Nam ſicut Iudæi per infidelitatem degeneres facti ex filijs Abrahæ filij diaboli, & progenies viperarum ſunt in euangelijs appellati, ita è contrario omnes gentes, quę in Chriſtum fideliter credunt, Abrahę filij effici meruerunt. Vacca ergo triennis, & aries annorum trium, & capra triennis, & Turtur, vel Columba figuram omnium gentium prætulerunt. Dicta ſunt autem trium annorum, quia omnes gentes in trinitatis erant myſterium crediturę. Et quia tota Eccleſia catholica non ſolùm habet ſpiritales, ſed habet etiam & carnales, quanuis nonnulli in Trinitatem ſe credere dicant, carnales tamen ſunt, quia crimina, & peccata vitare diſſimulant. Quia ergo cum carnalibus ſunt, etiam ſpiritales, ideo Turtur, & Columba ſunt additę. In Turture, & Columba ſpiritales poſſunt ſignificari, vt in illis tribus animalibus carnales intelligi. Ergo diligenter attendite, quia illa tria animalia diuiſiſſe in duas partes dicitur Abraham, & contra ſe inuicem poſuiſſe *Aues*, ſcriptura inquit, *non diuiſit*. Quare hoc patres? Quia in Eccleſia catholica carnales diuiduntur: ſpiritales omnino non diuiduntur, & ſicut dicit ſcriptura, contra ſe prępara ntur, quare carnales & diuiſi & contra ſe poſiti ſunt? Quia omnes luxurioſi, & amatores mundi contra ſe inuicem diuiſiones, & ſchandala habere non deſinunt. Iſti ergo diuiduntur, quia ſibi inuicem aduerſantur: Aues autẽ, id eſt, ſpiritales non diuiduntur. Quare ſpiritales non diuiduntur? Quia eſt illis cor vnum, & anima vna in Deum. Eſt in illis vnum velle, ac nolle. Illis enim quas ſuprà diximus auibus ſimiles ſunt, Turturi ſcilicet, & Columbę. In Turture caſtitas, in Columba ſimplicitas deſignatur. Omnes enim in Eccleſia catholica Deum

timentes

Turtur quã generationem denotet, & cur.

Columba quam generationẽ denotet, & cur.

Quare Abraham quadrupedes diuiſit, & non item aues.

[c] *In Enarrat. in Pſal.* 103.

Spiritales per Columbam ſignificati.

Aries quos notet.

Vacca.

Capra.

Cur trima dicta animalia.

Aries cur diuiſus.

Aues cur non diuiſę.

[d] *De tem. in domen. quin ſer.* 2.

Abraham pater multarum gentiũ dictus.

Iudæi degeneres vt appellati.

Cur animalia trima dicta.

Cur Colũba, & Turtur in ſacrificio Abrahę additæ.

Aues cur Abraham non diuiſerit.

Spiritales cur non diuidantur.

Turtur, & Columba quid ſignificent.

[d] *Psal.* 54.
[e] *Psal.* 83.

Sacrificiũ Columbarũ, ac Turturum Deo gratum. Holocaustũ ad placandum Deum.

[f] *Leuit. Cap.* 1.

Sacrificandi Columbas, & Turturẽ ritus. Si peccator tandẽ peccati recordaretur quid agendum.

timentes, & casti, simplicesq; esse signantur, & cum [d] Psalmista dicere possunt: *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Et [e] iterum. *Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos suos, &c.* Hęc itaque omnia D. Augustinus. Alia pręterea scripturæ loca sunt, quę Deo Columbarum, ac Turturum sacrificium gratum fuisse ostendunt, maximè vbi sedulò Moysen admonet, vt id vniuersum populum Israel doceat. At non semper eodem modo celebrari voluit, sed pro occasionis diuersitate, vt iam patebit. Nam cùm placari vellet, holocaustum fiebat, vel è pecoribus, vel ex auibus, & si ex his, tum hoc modo institui iubebat. *Si autem*, inquit [f] Deus ad Mosem, *de auibus holocausti oblatio fuerit Domino, de Turturibus, & pullis Columbæ, offert eam Sacerdos ad Altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem Altaris: vesiculam verò gutturis, & plumas proijciet prope altare ad orientem plagam, in loco, in quo cineres infundi solent, confringetq; ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito.* Cùm quis peccauerat, peccatiq; aliquandiu non meminisset veruntamen eius tandem recordaretur, tum Deus agnam, aut capram immolare præcipiebat, sin autem non posset pecus offerre, vt offerret duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum pro peccato, alterum in holocaustum, daretq; eos Sacerdoti: qui primum offerens pro peccato retorquebat caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreret, & non penitus abrumperetur, & aspergebat sanguine eius parietem altaris: quod autem erat reliquum, faciebat destillare ad fundamentum eius. Alterum verò in holocaustum adolebat, rogabatque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittebatur ei. Voluit item à muliere post menstruam purgationem pro filio, vel filia nata deferri agnum anniculum in holocaustum, & pullum Columbæ, siue Turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, tradique Sacerdoti, qui offerebat illa coram Domino, & orabat pro ea, & sic mundabatur à profluuio sanguinis sui. Cùm verò non posset agnum offerre, sumere licebat ei duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum in holocaustum, alterum pro peccato. Antequam verò ad cætera sacrificia, in quibus hæ alites celebrabantur ab Hebræis, me conferam, placuit huius de menstruatis mulieribus sacrificij mysteria præuertere. Qui sit itaque mysticus huius diuinæ legis sensus egregiè sic [g] Rodulphus Flauiacensis ordinis S. Benedicti, uir incomparabilis doctrinę, eruditorumq; sui temporis omnium sine controuersia princeps exponit. Dies purgationis mulieris, inquit, huius tunc explentur, cùm præsentis uitæ cursus consummatur. Hęc est enim quadragesima illa, in qua sanctum non tangere iubetur, & à sanctuarij foribus eliminatur. Nam & illa quæ fœminam peperit, etiamsi post mortem carnis secundam prius quam purgetur, sustineat quadragesimam, eiusdem tamen purgationis, quæ mortem sequitur, modus ante mortem quodammodo completus est: quia pondus sequentis animaduersionis ex merito pendet præcedentis actionis. Neque enim post obitum tempus erit bene operandi, sed quod egeris, recipiendi. Sciendum est, ait B. Gregorius, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat, promereatur: Purgatio igitur etiam sequens ante mortem quodammodo expletur, dum mensura illius ex præcedentis actionis merito terminatur. Expletis itaque diebus purgationis, die scilicet ultimo iam instante, mulier ista, quæ aut masculum, aut fœminam peperit, quæ in uia Domini, aut uiriliter, aut remissius egit, iubetur offerre agnum anniculum in holocaustum. In agno intelligitur innocentia, in spacio temporis, quod annum scilicet explesse iubetur, eiusdem innocentiæ consummatio designatur. Porrò holocaustum totum incendebatur. Iubetur itaque mulier ista completis diebus purgationis suæ agnum anniculum offerre in holocaustum: ut unusquisque qui purgare mores suos, actusque sanctificare aggreditur, magnopere contendat, ut saltem in uitæ extremitate ad iustitiæ ipsius perfectionem pentingat, sicut [h] scriptum: *Iustorum semita, quasi lux splendens præcedit, & crescit usquequaque ad perfectum diem.* Sed quoniam nec ipsa perfectio humana irreprehensibilis usquequaque fieri potest, cum agni oblatione iungendus est Columbæ pullus, siue Turtur pro peccato. Hę namque aues gemere, non cantare solent. Nullum ergo ex nobis quamlibet perfectum sine gemitu exire oportet: etsi enim non sunt præsentia peccata, quę plangat, sed sunt præterita: pręsentia si non sunt magna, sunt tamen nonnulla: nam & beatus [i] Apostolus pro ijs etiam, quæ non intelligebat, timębat: *Nihil*, inquit, *mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem me iudicat, Dominus est.* Et [k] Psalmista: *Si iniquitates obseruaueris Domine, quis sustinebit?* Si enim absque misericordia operum nostrorum discussio fiat, nullus erit, qui sustinere queat. Quis namque gloriabitur, castum se habere cor? Vel quis dicere poterit, purus sum à peccato? Mulier ergo ista cum agno suo pullum Columbinum, aut Turturem offerat, ut unusquisque quanuis Sanctus, quanuis perfectus, magis studeat in

Mulieris post menstruę purgationis tempus sacrificium.

[g] *Lib.* 8. *in Leuit.*

Dies purgationis est quadragesima.

Agnus anniculus significat innocentiam. Cur mulier purificanda agnum offerret.

[h] *Prouerb.* 4.

Cur Colũbæ pullus, & Turtur sacrificio addantur.

[i] 1. *Coryn*th. 4.

[k] *Psal.* 123.

illa

illa hora tremenda, ea in quibus vt homo errauit, cum cordis contritione recolere, quàm merita sua stulta præsumptione iactare. Hæc autem omnia ad ostium tabernaculi deferri præcipiuntur, quia uidelicet iam tempus imminet, ut anima, quæ perfectionis culmen attigit, post longi peregrinationem exilij domum cælestis ingrediatur tabernaculi. *Et tradet*, inquit, *sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & rogabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui*. Docemur per præpositorum nostrorum orationem, seu per summum omnium pontificem Christum, si illi defuerint: quicquid boni agimus, uel certè ipsam peccatorum confessionem fieri posse acceptabilem, & paulò pòst. Simile quid in his, quæ pro peccato offeruntur, iam exposuimus. Agnum quippe manus illius non inuenit, quia ad extrema ueniens, dum vitam suam recolit, uerā se custodisse innocentiam non agnoscit. Offerat ergo duos Turtures, uel duos pullos Columbæ, vt duplicem gemitum assumat, siue quia malum egit, quod iam non potest digna satisfactione abluere: uel quia bonum, quod proposuerat, non vacat explere. Inde est, quod de duobus Turturibus, seu pullis Columbinis dicitur, vnum pro peccato, & alium pro holocausto. Turtur quippe, seu pullus Columbę pro peccato offertur, cùm graui cordis contritione criminum reatus defletur. In holocaustum uerò alter cedit, cùm mens, quæ à bonis operibus vacasse se plangit, eorum desiderio, si tempus detur, & spacium, tota se accendit. Hactenus ille. Ad eundem planè sensum [l] Beda ad subsequentia D. Lucæ uerba: *Et vt darent hostiam secundum &c.* Moraliter autem, inquit, siue fortia quis opera, seu creauerit infirma, quæ masculi, ac fæminę vocabulo distinguuntur, ut hæc legitimæ Domino ualeant consecrari, ouem necesse est innocentiæ, & Turturem pariter, siue Columbam compunctionis offerat. Quia enim uolucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia etsi bona esse, quę agimus nouerimus, qua tamen distinctione à Domino examinanda, qua à nobis perseuerantia sint consummanda, nescimus. Qui uerò diuitias virtutum non habendo, de quibus ad Corynthios Apostolus ait: *Quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & omni scientia*, agnum uitæ innocuę in actuum suorum grege non inuenerit, duos saltē Turtures, aut duos Columbæ pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum flagitanda suspiria confugiat. Et bene duos, unum pro peccato, & alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur, quia duo sunt nimirum genera compunctionis. Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At uerò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione venię securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum inflammatur. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas bonorum spirituum, quæ maiestas æternę uisionis Dei, & amplius plangit, quia à bonis perennibus deest, quam flebat prius, cùm mala æterna metuebat. Qui ergò prius flendo non duceretur ad supplicium, Turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cùm postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lauat per singulas noctes lectum suum, hoc est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescere debeat, lachrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cælestis absentiam flentes aiunt: *super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion*. Sunt qui binos illos Columbę pullos, qui in templo pro pueris offerebātur, duo etiam Spiritus sancti opera significari uelint, incarnationem uidelicet, & effusionem charitatis, ut unus indicet sponsum ecclesię, qui est Christus, alter ecclesiam, sponsam eius. Eadem lex à Beata Virgine obseruata est, ut testatur D. Lucas, *Et postquam*, inquiens, *impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysis, tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, & vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columbarum*. Verùm lex Domini, ut diximus, erat, ut qui diuites essent, agnum offerrent. Cur ergo Dominus Iesus Christus omnium ditissimus, utpote Rex regum par Turturum, & duos pullos Columbarum offerri pro se passus est. Respondēs [m] Beda, Dominus ergò Iesus Christus, inquit, cùm diues esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari, ut uidelicet una sua paupertate nos & hîc diuites in fide, & illic faceret hæredes regni, quod Deus diligentibus se repromisit. Quæ ferè hisita uersibus reddidit [n] Baptista Mantuanus:

Regia post partum Virgo, quæ limina nunquam
Liquerat, & breuibus tectis abscondita, nondum
Venerat ad Solymas arces, altamq́ Sionem.

Cur ad ostium tabernaculi deferrentur sacrificanda.

Cur qui agnū non haberet Colūbas, vel Turtures offerret.

Cur vnus pullus offeretur ꝓ peccato, alter ꝓ holocausto.

[l] *Lib. 2. in euāg. Luc. c. 2*

Cōpunctio duplex.

Duo pulli oblati duo S. spirit° dona significant.

B. Virginis sacrificium.

[m] *L. 1. in euāg. Luc. c. 4*

[n] *L. 4. Parth.*

Peruigil ante diem petijt cum prole, viroq́,
Et cum pauperibus donis Salmonia templa.
Munus erat veteris gentis de more, pudicæ
Turturis, aut Paphiæ duo pignora parua Columbæ.
Iſta ſacerdoti ſolymæ paupercula matres
Munera pro natis deferre in templa ſolebant,
Luce quater decima, minor hoc tamen hoſtia, maior
Agnus erat, lex ipſa noui poſt tempora partus
Ante maritales thalamos intrare negabat.

Quamuis verò Deus hanc legem, vti diximus, ad abluendum peccatum inſtituerit, haud tamen idcirco concludendum eſt B. Virginem Deo hoſtiam hanc pro peccato obtuliſſe, ſed, ut Dn Bernardi verbis utar, hæc omnia non ex neceſſitate, at ex humilitate impleuiſſe. Abſtinuiſſe ab introitu templi quadraginta diebus, non quia neceſſe habeat purgari, quæ ſine omni delectatione, ſaluo virginitatis ſigillo, de Spiritu ſancto concepit. Obtuliſſe hoſtiam non pro peccato, ſed pro humilitate, ut nimirum oſtenderet etiam in hoc filium Dei Ieſum Chriſtum non ſoluere veniſſe legem, ſed adimplere. [o] Alibi etiam vbi caſtitatem, & viduitatem commendat, Turturem, ait caſtitatis merito dignam fuiſſe dari hoſtiam pro virgineo partu, & licet aliàs quidem per Columbam Spiritus ſanctus ſoleat deſignari: tamen quia libidinoſa auis eſt, non decuiſſe offerri eam in ſacrificium Domini, niſi ea ſanè ætate, qua neſciret libidinem. At Turturis non deſignari ætatem, quoniam caſtitas in quacunque ætate agnoſcitur. D.[p] Ambroſius pudicitiam referri ad Turturem ait, facta prius eiuſdem hoſtiæ mentione, gratiam verò ad Columbam. [q] Alibi quoque: Qua de cauſa, inquit, cùm dies quadraginta complerentur ex Mariæ Virginis partu, tulerunt Dominum noſtrum in Hieruſalem, ut offerrent Domino ſecundum legem, & ut darent hoſtiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum, eò quòd in Columbis ſpiritalis gratia ſit, in Turture incorruptæ generationis natura, vel immaculati corporis caſtimonia. Meritò ergo ad ſacrificium iubentur poſt arietem Turtur, & Columba ſumi, ut uerbo adhærere intelligas incorruptam caſtimoniam, & ſpiritalem gratiam. Quamuis uerò ſanctiſſimi iſti caſtitatis indicium ad ſolam Turturem referant, [r] Adamantius tamen Origenes ad utramq; illam extendit: Non ſine cauſa, inquiens in ſacrificio aſſumitur par Turturum, aut duo pulli Columbarum. Nam idem ualent, & nunquam dictum eſt ſeparatim, par tantummodò Columbarum, ſed par Turturum, & duos pullos Columbarum. Columba Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis, & occultioribus ſacramentis, & quę multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appellatione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montibus, & in arborum verticibus uerſatur. In uallibns autem, & his, quę ad homines vſque perueniunt, Columba aſſumitur. Denique Saluator, quia hominem eſt dignatus aſſumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem uertitur. Inter nos propter hominum multitudinem auis manſuetior conuerſatur, Turtur autem non uidetur. Et exponens illud [r] Canticorum: *Oculi tui Columbæ.* Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet Columbæ, &c. [ſ] Philo uerò diſertiſſimus Iudęorum Moſen ad auium naturam latiſſimè reſpexiſſe innuit, & non ad mores, dum ait: Volucrium cùm ſint innumerę ſpecies, duas tātùm legit Moſes legifer, quoniam Columba inter natura manſuetas, & gregatim uolitantes eſt mitiſſima. Turtur verò inter ſolitarias cicuratu facillima. Et rurſus, ubi eius myſterium explicat: Præterea Turturem, & Columbam, diuinam, & humanam ſapiētiam ambas quidem uolucres, & in altū extolli exercitatas, differentes tamen à ſe inuicem, quatenus differt genus à ſpecie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina ſapientia ſolitudinem, propter ſolum Deum, cuius ipſa eſt poſſeſſio, & Turtur figura vocatur. Altera uerò manſueta, cicur, & gregatim uolitans ciuitates hominum libenter incolit, gaudens conſuetudine mortalium, & ideo repræſentata per Columbæ ſimilitudinem. Ita pariter [t] Beda: Hoc ſanè, inquit, inter Columbæ ſignificantiam diſtat, quòd Columba, quæ gregatim conuerſari, volare, & gemere conſueuit, actiuæ uitæ frequentiam demonſtrat: de qua dicitur. Multitudinis autem credentiū erat cor, & anima una, nec quiſquam eorum, quę poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis communia omnia. Turtur verò, qui ſingularitate gaudet, adeo ut ſi coniugem caſu perdiderit, ſolus ex inde permaneat, ſpeculatiuæ uitæ culmina denunciat, quia & paucorum eſt iſta virtus, & his ſigillatim attributa, &c. Eodem modo [u] Heſychius perfectiorem, & maiorem

[n] Serm. in die purific.

B. Virgo cur Colūbas, & Turtures ſacrificare voluerit.

[o] Serm. 59. ſuper Cant.

Columba qua ætate i ſacrificijs adhibeatur.

[p] L. 5. Hex. c. 19.

[q] L. 2. de Abrahā c. 8

Caſtitas nō ſolū Turturi tribuitur.

[r] Homil. in Cant.

Spiritus ſāctus cur potius in Colūbæ ſpecie quā Turturis apparuit

[r] Cant. 1.

[ſ] In lib. de uictimis.

[t] Lib. 1. in euāg. Luc. c. 2

[u] L. 1. in Leu.

maiorem volatilium oblationem eſſe docens: Volatilia enim, inquit, homines ſunt contemplationi vacantes, terrenis omnino non ſe miſcentes negocijs, &c. Et paulò poſt. Contemplationi ergò uacans, & in ſuperiorum conſiderationem perfectus homo, ſi conuerſionem, ſiue uitam ſuam oblationem offeret, de Turturibus, aut de Columbis offerat munus ſuum, id eſt, in ſcientia, & manſuetudine ſpiritali, &c. Non fruſtra autem Turturem, & Columbam: Turtur ſiquidem, quia cognitionem habet, ita ut eius exemplo Iudæorum exprobaretur populus. [x] Hieremias probat: ait enim: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Columba autem munda, & ſimplex, adnunciatrixq; præſentiæ S. ſpiritus eſt, quales oportet eſſe eos, qui circa contemplandas ſcripturas habent ſtudium. Propter quod & Apoſtolos ſimplices vult eſſe Dominus, ut Columbam &c. Sed & ad meditandum vacare debent, unde Ezechias ait: *Meditabor, vt Columba, &c.* [y] Alphonſus Toſtatus duas præcipuas cauſas eſſe docet, cur eiuſcemodi, & non alias aues Deus ſibi offerri uoluerit, primò quia cùm in ſacrificijs deuotionem omnium populorum tàm diuitum, quàm pauperum excitare vellet, non debuit, inquit, conſtituere oblationem in rebus magni ualoris, nam eo modo pauperes excluderentur, & Deum non colerent: ſecundò, quia ſacrificia, quæ fiebant in teſtamento ueteri, erant tanquam ſigna eorum, quę futura erant in nouo, & potiſſimùm Chriſti in cruce immolandi: cuius Columba, ut pote ſine felle, manſuetudinem, Turtur, quia ſemper gemit, gemitum in cruce ſignificat. Ex Neotericis Franciſcus Ribera Societatis Ieſu, uir ſanè doctiſſimus Turtures putat poſci ad holocauſtum, & pullos Columbarum non autem pullos Turturum, & Columbas, quoniam in Turturibus plures fiant, & aptiores ad cibos iudicantur grandiores, quàm pulli. Contrà in Columbis meliores, ac ſuauiores ſunt pulli. Quod ita, inquit, præcipiendum fuit, ut rudis, ac carnalis populus ubique doceretur, meliora Deo eſſe offerenda. Ex his itaque ſatis conſtare arbitror ex omnibus auibus Columbas duntaxat, & Turtures aptas fuiſſe ſacrificijs, prætérquam tamen in leproſorum purificatione, in qua inſtitui poterat ſacrificium de qualibet auium mundarum, ſeorſum uerò Paſſerum ſpecie. In quo ſacrificio, ſi offerens erat pauper, eiuſmodi fiebant ceremoniæ: pro delicto aſſumebat ad oblationem agnum, ut rogaret pro eo ſacerdos, decimamque partem ſimilæ conſperſæ oleo ſacrificium, & olei ſextarium, duoſque Turtures, & duos pullos Columbarum, quorum unus erat pro peccato, & alter in holocauſtum, offerebatque ea die octauo purificationis ſuæ ſacerdoti ad oſtium trbernaculi teſtimonij coram Domino: qui ſuſcipiens agnum pro delicto, & ſextarium olei, leuabat ſimul, immolatoque agno, de ſanguine eius ponebat ſuper extremum auriculæ dextræ illius, qui mundabatur, & ſuper pollices manus eius, ac pedis dextri: olei uerò partem mittebat in manum ſuam ſiniſtram, in quo tingens digitum dextræ manus aſpergebat ſepties coram Domino: tangebatque extremum dextræ auriculæ illius, qui mundabatur, & pollices manus, ac pedis dextri in loco ſanguinis, qui effuſus eſt pro delicto: reliquam autem partem olei, quæ erat in ſiniſtra manu, mittebat ſupra caput purificati, ut placaret pro eo Dominum, & Turturem ſiue pullum Columbæ offerebat, unum pro delicto, & alterum in holocauſtum pro libamentis ſuis. Atque hoc erat ſacrificium leproſi pauperis. Habebant etiam Hebręi legem pro immoderato ſeminis in uiris, ſanguinis in mulieribus profluuio, pro cuius purgatione duos Turtures tantummodo, aut duos pullos Columbarum, unum ſcilicet pro peccato, alterum in holocauſtum offerebant. Vt uerò nemo neſciat, quantum referat hæc quæ de ſacrificijs iſtis dicuntur, myſticè exponere, itaque breuiter, at paulò altiùs quædam adferam, eorum myſterium perquam aptè explicantia. Triplex autem erat hoſtia, vitulus nimirum, agnus, Turtur, aut pullus Columbinus. Vitulus optima omnium uictimarum erat, quæ in holocauſtum offerri poterant, & Deo gratiſſima. Qui enim uitulum habere non poterat, agnum, aut hœdum offerebat, ſicut & hæc qui non habebat, offerebat Turturem, aut pullum Columbæ. Vitulus ergo, ut exponunt Catholicæ Eccleſiæ Doctores, Chriſti caro eſt, in ara crucis pro humano genere oblata. Homo qui uitulum offert, ipſe Chriſtus eſt, quia, ut ait [z] Apoſtolus *tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*: quæ uictima omnium pręſtantiſſima, & Deo gratiſſima fuit. Maſculus uerò eſt uitulus, ut ait [a] Origenes, quia peccatum, quod eſt fæmineę fragilitatis, ignorat. Solus ergo ille maſculus, ſolus ſine macula eſt, qui peccatum nõ fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Secundum dignitate holocauſtum erat ex pecoribus, quod offerebant, qui uitulum non habebant. Hoc ergo holocauſtum ſanctorum martyrum eſt, qui Chriſtum imitantes ſemetipſos obtulerunt. Hoc holocauſtum agni erat, aut hœdi, maſculi, & immaculati. Agnus martyr

[x] *Cap. 8.*

[y] *In comm. in capite 1. Leuit.*

Leproſorũ ſacrificium

Ceremonię in ſacrificio leproſi.

Sacrificium pro ſeminis profluuio.

Hoſtia triplex.

Vitulus prima hoſtia, & quid denotet.

Chriſti holocauſtum.

[z] *Ephes. 1.*

Vitulus cur maſcul⁹ in ſacrificijs.

[a] *Hom. 1. in Leuit.*

Secundum holocauſtũ ſanctorum martyrum.

Agn⁹ martyrẽ denotat.

eſt propter innocentiam, & manſuetudinem, qua inimicis minimè reſiſtit, ſicut ait [b] Hieremias: *Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam*. Maſculus propter fortitudinem, immaculatus propter ſanctitatem. Idem in hœdo intelligitur, quia natura filius iræ erat, & ad vitia procliuis, vt virtutes, quibus anima ornatur, & vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati, ſed gratiæ Dei tribuat. Natura enim non agnus erat, ſed hœdus. Tertium holocauſtum erat eorum, qui cùm ſanguinem pro Chriſto fundere non poſſunt, quia deeſt tyrannus, qui fundat, vltro ſe ipſos per aſſiduam carnis macerationem, & volutatis ſuæ abnegationem, quaſi viuas hoſtias Deo mactant, totoſq; ſe illi dedunt: de his D. [c] Paulus ait: *Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationale obſequium veſtrum, &c.* Hoc holocauſtum de auibus erat: magnum enim eſt homines uerſantes inter cæteros, qui in terra ſunt, & terrena ſapiunt, & corpori indulgent, & voluptates amant, & ſuo more viuere volunt, terram relinquere, & quaſi volucres grauia corpora pennis charitatis Dei, & ſanctarum orationum in altum tollere, & volucres cæli appellari. Nec de omnibus auibus holocauſtum fiebat, ſed de Columbis, & Turturibus. Columba velocis, ac diuturnioris volatus eſt, ideoque [d] Dauid, omnes huius ſæculi curas effugere cupiens, & ab illis quàm longiſſimè recedere: *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas ſicut Columbæ, & volabo, & requieſcam?* Fœcunda etiam auis eſt, & manſueta. Turtur caſtitatem amat, ſolitudinem appetit: atque vtraque auis aſſiduè gemit, ſicut eſt apud [e] poetam.

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aërea ceſſabit Turtur ab vlmo.

Sic iuſti uolant celeriter, nec labore defatigantur, & fœcunditatem bonorum operum habent, manſueti ſunt, felle carent, vicem in iniurijs referre neſciunt, caſtitatis ſtudioſi ſunt, ſolicitudinem ad orationem, & ad vacandum Deo quærunt, pro cantu gemitum ędunt, quia dum alij lætantur uoluptatibus, ipſi pœnitentiæ gemitibus ſua, atque aliorum peccata deſlent; de quibus dictum eſſe docet D. [f] Hieronymus illud: *Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*. Pulli Columbarum, & Turtures grandiores, qui meliores, ac ſuauiores putantur, hoc indicant, eos, qui in hoc hominum genere præſtantiores ſunt, eligi à Deo in holocauſtum, id eſt illos eſſe, qui verè holocauſtum offerunt Domino, cui totos ſe tradunt, omnia relinquentes, ut nudi nudum Chriſtum ſequantur.

[b] Cap. 11.
Hœdus filius iræ.
Holocauſtum cõfeſſorum.
[c] Rom. 12.
Quæ aues ad ſacrificia aptæ.
[d] Pſal. 54.
[e] Verg. eglo. 1
Iuſtorũ typus.
[f] Matt. 5. & Hier. in eadem verba.

MYSTICORVM ALIORVM
Sacræ Scripturæ explicatio.

SVNT præter iſtæc ſacrificiorum myſteria, multa præterea alia ſacrarum literarum loca de Columba, quę pariter ſua habent myſteria: in quibus explanandis ego, qui philoſophum, non myſten ago, ne falcem in meſſem alienam inferre uidear, nil allaturus ſum aliud, quàm quæ à ſanctis patribus, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ doctoribus conſcripta ſunt. Primus itaque [g] locus eſt de Noe, qui quadrageſimo vniuerſalis diluuij die, emiſſo Coruo, vt uideret, num ceſſaſſet aqua, atque non reuerſo emiſit Columbam, quæ non inuenta requie pedibus ſuis redijt ad ipſum in arcam; quę, cùm eam rurſus poſt ſeptem dies emiſiſſet, redijt ad ipſum ſub ueſperam oliuę ramulum ſecum ore adferens. D. [h] Io. Chryſoſtomus non abſque ratione, neque temerè adiunctum eſſe ait, ad ueſperam, ſed ut diſcamus, quòd tota die fuerit paſta, & inuento ſibi conuenienti cibo ad ueſperam redierit, portans ſecum folium, uel ramulum oliuæ. Animal, inquit, mite eſt, & noſtra familiaritate gaudens, & idcirco redijt, & ſicco oliuę folio multum ſolatij iuſto attulit. Sed dixerit fortaſſe aliquis. Et ubi inuenit folium oliuę? Totum hoc factum eſt diſpenſatione diuina, & quod Columba inuenit, & quod ore receptum ad iuſtum attulit. Alioquin & arbor ſemper virens eſt, & ueriſimile eſt, quod cùm aquę redierint, arbor hęc habuerit adhuc foliorũ comam. Myſticum eorundẽ ſenſum facundus pariter S. [i] Ambroſius, qui de Noe, & arca integrũ conſcripſit librũ, eleganter ita proſequitur. Noe illud, inquit, uacuũ (myſterio ſcilicet) quod poſtea Colũba dimittitur. Malitiã enim ſimplicitas, & culpã uirtus reſolutione. Malitia igitur amat diluuiũ, conſortiũ iuſtę mẽtis refugit, & quaſi deſolata, & ſine aliqua ſta-

[g] Gen. 8. c. 8.
[h] Homil. 26. in c. 8. Gen.
Colũba cur ad ueſperã dicatur rediſſe in arcam.
Colũba vbi inuenerit oliuę folium
Oliua arbor perpetuo virens.
[i] L. de Noe. cap. 18.
Corui typ[9].

tione remanet, nullam habens cum virtute communionem. Virtus autẽ redit, amans iuſtorum conſortia, & largiendæ familiarior vtilitati, quæ conferat ſalutaria, & cauenda ea, quæ ſunt nocitura, commoneat. Sicut Columba dimiſſa, cùm videret ceſſaſſe aquam, reuerſa eſt, tanquam plena iuſtitiæ, ut ei, à quo miſſa erat, nunciaret, quid adhuc cauere deberet, atque expectando fructu meliore poſtea potiretur. Quod autem Columba non inueniens requiem ſuam non regreditur ad eum, manifeſtum indicium dedit per huiuſmodi aues, quantum interſit inter malitiam, & virtutem exprimi. Siquidem Coruus antè dimiſſus, cùm aliquantò videretur amplius exundare diluuium, viſus eſt locum inueniſſe reſidendi. Et certè non eſt huiuſmodi Coruus, vt aliæ aues, quæ in aquis conuerſationem habere conſueuerunt. Cùm ergo Coruus, vbi remaneret, inueniſſe videatur: Columba autem non inuenerit, euidens ratio eſt, altiore interpretatione ſignari, quia malitia inquietis paſſionibus, & cupiditatibus, quibus corrumpitur anima, ſe miſcere conſueuit, & quaſi cognatis, & domeſticis delectatur, ibique commorationem ſuam locat: virtus autem prima ſtatim ſpecie viſionis offenſa, regredi feſtinauit ad mentem animamque iuſti, quòd illic diuerſorium ſibi tutiſſimum ſit locatum: eò quòd alibi tanquam Columba, ita huiuſmodi virtus ſtationem tutiſſimam inuenire non poſſit. Tardè enim inter aſtutias iſtius mundi, & ſæcularium fluctus cupiditatum portum ſolet inuenire ſimplicitas. Itaque ſicut iuſtitia ueluti viſendi gratia progreſſa pauliſper ad mentem optimam redire feſtinat, nec longiùs diſcedit à iuſto: ita etiam iuſtus, & ſtudioſus virtutis, vbi virtutem appropinquare cognouerit, gremium ſuæ mentis expandit. Quid enim ſibi vult, quod vir ſtudioſus virtutis Noë extendens manum ſuam ſuſcepit eam, & introduxit ad ſe? Quod etſi ſecundum literam planum videtur: non tamen facilè colligas, niſi uiri ſapientis tibi nota ſit conſuetudo, qui uelut ſpeculatrice virtute vtitur, & ei explorandorum negociorum, gerendorumque prærogatiuam quandam videtur committere. Ea ergo uirtus expendit naturas, vt ſi qua earum ſibi uidetur committere profectum, ei poſſit adiungere. Communis enim quædam eſt bonitas ſapientiæ, & liberalis, & largæ utilitatis: ita ut quas morigeras ſui cernet, aſſociet: ubi autem propoſito ſuo uiderit aliquorum recalcitrare naturam, uelut ad hoſpitium familiare ſibi reuolat, & recurrit: quam ſapiens, & induſtrius tanquam manu quadam mentis feſtinat excipere, omne cor aperiens ſuum, quo etiam eam abſentem tenebat. Nunquam enim poteſt ſapiens exors eſſe propriæ virtutis. Quid præterea ſibi uelit, quòd tenuit ſeptem diebus alijs Columbam, & iterum emiſit eam, niſi ut aduertas, quòd bonum ſapientis, optimumque propoſitum ſemper ſibi etiam alios adiungere ſtudet, errantes emendare, corrigere uagantes? Si quem in principio reſilire conſpexit, tamen commutandi eius, & corrigendi non deſperet profectum. Sicut enim bonus medicus, etſi tempus medicinæ non ſit, tamen viſitationis ſpeculam antè præmittit, deinde non negligit iuſtæ expectationis excubias, & pauliſper paſſionibus cedens, operitur facultatem medendi, quæ cùm fuerit oblata, ſuum non intermittit officium, ita ergo & ſapiens verbis, ac diſputationibus, tanquam medicus medicamentis contrarias curare deſiderat paſſiones: & quia in omnibus remedio diuini fauoris vtendum eſt, ideo ſeptem expectauit dies, quibus mundus omnis deſcribitur abſolutus, & operatori requies miniſtrata, ut ex illo authore omnium ſumeretur diſciplina operationis humanæ. Cur modò uerò Columba dicatur ad ueſperam reuerſa cum ramo oliuæ in ore: & vnde cognouerit Noë aquas deceſiſſe: & cur Columba tertiò poſt dies ſeptem emiſſa non rediret, fuſiùs etiam exponit hoc pacto: Non ocioſè, inquit, poſuit & ueſperam, & regreſſam, & habentem folium oleę & ramum in ore ſuo, vt non fugitantem virtutem arbitreris profectus futuri, ſi quos poſſit acquirere, neque rurſus tanquam ſine lumine eam fuiſſe cognoſcas, & quibuſdam tenebris occultatam, ſed diurno candore fulgentem expectaſſe ad occaſum diei, & ſic ad eum regreſſam, apud quem etiam veſperi tenebras habere non poſſet. Folium quoque quod ſecum detulit, etſi breue illud folium detuliſſe videretur, ſpem eorum, quos ſui pœnitere erroris, etſi non magnam, aliquam tamen ſignificauit. Folium enim ſine virgulto eſſe non potuit. Ergo quaſi germinantis corruptionis, licet non magnum aliquod, tamen uexit inſigne, & folium oleę, in qua arbore oliua generatur, ex qua oleum conficitur, quo materiale hoc lumen fouetur, & tenebrarum fugatur obſcuritas. Quid autem magis, quàm lumen familiare virtuti eſt? Folium ergo, & ramulus inſigne eſt corruptionis. Corruptio autem quaſi radicem ſui pœnitentiam habet, quæ pœnitentia non poteſt in turbidis ſed in ijs, qui ſpiritalem iam ſermonem acceperint, germinare. In ore quoq; non fruſtrà ramulus oleę uidetur eſſe delatus, eò quòd uirtus, & ſapiẽtia in ſermone ſui habeat claritatem,

Colũbæ typus.

Colũba nõ inueniẽs requiẽ quid denotat.

Coruu⁹ nõ reuertẽs q̄d ſignet.

Noe Colũbã recipiẽs quid ſignificet.

Noe ſeptẽ alijs dieb⁹ colũbã tenens quid ſibi uelit.

Medici boni opus.

Colũba cur ad ueſperã reuerſa ad arcam.

Colũba cur foliũ oliuæ ſecum tulit ad arcam.

Lumẽ familiare virtuti

Oliuæ ramul⁹ cur in ore dicatur allatus.

& ipſa ſtatim ſpecie lumen eius effulgeat, maximè cùm pacifica loquitur: quoniam hunc quoq; pacem petentes præferre ſolebant. Tulit ramulum eò quòd ſimplicitas puritate, & ſinceritate ſemina quædam auribus noſtris infundit, & bonæ doctrinam virtutis, aut ad iuſtitiam prouocat, & inuitat ad præmium bonæ ſibi commiſſum diſciplinæ, aut gerendæ pœnitentiæ, & ſequendæ conuerſationis cupiditatem inijcit peccatori. Vnde & prætere

Noe vnde cognouerit aquam defeciſſe.

rea cognouerit Sanctus Noë, quia defecerit aqua à terra, ſicut ſcriptum eſt, conſiderandum videtur. Primò omnium ſecundum literam, quia potuit intelligere, vtrum ſiccum, aut humidum folium eſſet allatum. Deinde quia non eſt huiuſmodi Columba, ut poſſit fructus latentes ſub aqua eruere. Sed utrum illud folium ante diluuium fuerit exortum, an tempore diluuij contuendum eſt tibi. Si ante diluuium uir iuſtus gauiſus eſt fructum de ueteri ſemine aliquem reſeruatum, & inde collegit miſericordiæ inſigne diuinæ, quod iam diluuium remouiſſet, quæ fructum demonſtraret, cui non potuiſſent nocere diluuia. Si diluuij tempore natum eſt folium, aduertit utique iuſtus noua ſemina miſericordiæ fructificaſſe cæleſtis, vt radices arborum viuerent, & quaſi reſumpta anima fœtus germinarent vetuſtos, atque in aſſuetos partus redirent, quorum indicium præmiſſa folia demonſtrarent. Sed hoc alta potiùs interpretatione collegit, quia Dominus Deus noſter, quamuis acerbis iniquitatis noſtræ offenſus ſit erroribus, tamen antiquæ nobis proſapiæ, patriæque virtutis ſemen aliquod vel exiguum reſeruaret, ne penitus operis, & creaturæ ſuæ omne circa humanum genus amputaretur inſigne.

Oleæ ram⁹ allatus à columba quo tẽpore natus.

Tertiò dimittitur Columba poſt ſeptem dies, atque eadem non regreditur. Vnde conſideremus ne id quod ſuprà diximus, inueniatur eſſe contrarium. Si verbo quidem Columba, opere autem virtus non reuertitur ad iuſtum, ergò deſtitutus eſt iuſtus, & defraudatus munere ſuo? Nequaquam. Nunquam enim vir huiuſmodi à virtute diſiungitur, nec cùm ex ore emittit iuſtitiam, diſputationemque alterius virtutis inducit, virtute ſe exuit, & imitanda alijs æquitate deſpoliat, ſed uice ſolis alios illuminat, cùm radios ſuæ lucis emittit. Ignis nempe calefacit appropinquantes, ita vt calorem naturæ ſuæ ipſe poſſideat. Nunquid deficit lux diei, cùm totum mundum illuminat claritate? Habet inoffenſum curſum ſuum, illibatamque naturam, ſic & iſta & Columbæ ſpecie virtus, cùm adhuc ferueret diluuium, ſecundum auem tamen in terris, ſecundum uirtutem in hominum paſſionibus: reuertitur ad iuſtum, quia in iniquorum pectoribus virtus, ut poſſet hærere, non potuerat inuenire. Et ideo in illo ſecundo diuerſorio ſui regrediens hæret, atque requieſcit. At uerò vbi deferbuerint diluuia paſſionum, & auditiuel bi, comperteq; doctrinę plurimi ſtuduerint eſſe conſortes, iam non unius patrimonium, ſed commune bonum eſſe incipit diſciplina virtutis, & tanquam ſapientiæ poculum hauritura plurimis qui antè ſitientes bibere noluerunt: ſicut nunc feruent diluuia in pectoribus Iudæorum, & cùm aqua cæleſtis doctrinæ exundet, potuſq; exuberet, non putant eſſe potandum. Euangelium legitur, uirtus exit de ſermone cæleſti, tractat ſacerdos in eccleſia. Sed ne fortè intra arcam ſolus poſitus non poſſit audiri, interdum & egreſſus eccleſiam, ubi Iudæus occurrerit, monet, exemplum adfert cæleſtium ſcripturarum. Claudunt aures, ne uel inuitos fons abluat, & uerbi dominici humor aſpergat. Si qui uerò crediderint, currunt ad fontem, doctrinam expetunt, inſinuari ſibi euangelium concupiſcunt, nec ſatiantur auiditate potandi. Ita fonte ſapientiæ certatim repleri deſiderant, quem antè fugere geſtiebant. Quem fontem? Audi dicentem: [k] *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ.

[k] *Tom.7.*

Rurſus [l] alibi trinam Columbæ emiſſionem, & binam reuerſionem hoc modo exponit: Tres, inquit, emiſſiones tria tempora ſignificant. Primum ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia. In hoc uerò loco Noë Deum, arca autem cæleſtem Dei habitationem deſignat. Noë primò Columbam ex arca emiſit, quia Deus omnipotens ſanctis uiris, qui ante legem fuerunt, gratiam Spiritus ſancti dedit, & qui legem non habebant diuina præcepta, quæ poſtea data ſunt, per donum Spiritus ſancti impleuerunt. Sed Columba non inuenit, ubi pes eius requieſceret, quia non ſolùm cæterę gentes, ſed & ipſi Iudæi in Aegypto poſiti in tantum culturam Dei reliquerunt, ut eo tempore, quo Moſes natus eſt, penè nullus inueniretur, in quo Spiritus ſanctus habitare dignaretur. Et quodammodo gratia Spiritus ſancti ad eum rediјt, à quo miſſa eſt, cùm homines iniquos deſeruit. Secundò emiſit Noë Columbam ex arca, quia Deus gratia Spiritus ſancti hominibus legem puro corde ſeruantibus dedit. Veſpere autem, qua Columba ad Noë redijt, tempus, quo Chriſtus natus eſt, deſignat. De hoc tempore Dominus dicit in [m] Euangelio: *Lex, & Prophetæ vſque ad Ioannem:* quia poſtquam euangelium cœpit prædicari, circumciſio, & multę obſeruationes legales nihil profuerunt. Quandiu legis obſeruatio Deo placuit, tandiu homines legem ſeruantes Spiritus ſancti

[l] *Comm. in 6 cap. Apoc.*

Tres emiſſiones, & binæ reuerſiones colũbæ ad arcã quid notẽt.

Cur veſpere reuerſa.

[m] *Matt. 11*

ſancti gratia comitauit. Et ſicut Columba ad ueſperam ad Noë redijt, ita & Spiritus ſancti gratia Iudæos infideles deſerens, quodammodo ad eum, à quo fuerat miſſa, reuerſa eſt. Per ramum verò oliuæ legem poſſumus intelligere, uel accipere: per folia autem virentia, eos qui per legem ſalui facti ſunt. Columba igitur ramum oliuæ cum uirentibus folijs in ore ſuo detulit, cùm Spiritus ſancti gratia eos, quos per legem ſaluauerat, quodammodo obtulit. Tertiò Noë Columbam ex arca emiſit, quando fidem euangelij ſeruantibus gratiam Spiritus ſancti dedit. Quæ non eſt reuerſa vltrò ad eum, quia fides euangelij tamdiu cum electis manebit, vſque dū veniente Domino ad iudicium, electi, qui in hoc mundo inuenientur, rapientur coram Domino in aëra, & ſic ſemper cum Domino erunt. Ad eundem ferè ſenſum D. [n] Chryſoſtomus: Dimiſſa eſt autem in figuram Dei à Noé & Columba, ut uideret, ſi ceſſaſſet diluuium, quæ cùm nondum inueniret requiem pedibus, poſt tempus iterum dimiſſa eſt, & redijt ſiccum ramum oliuæ in ore ferens, & poſt dies ſeptem dimiſſa, inuentaq; ſibi requie, confidens, ceſſaſſet diluuium, nidificauit. Columba figura eſt aduentus Spiritus ſancti, quæ ante legem inuiſens creaturam, non inuenit, quomodo ſuper ea requieſceret, ſicut neque Ieſus, ubi inclinaret caput ſuum, ita impietas omnia occuparat. Deinde poſt tempus quoddam iterum Columba dimiſſa eſt, redijt ferens ramulum oliuæ in ore: forte ſignans in lege, ac in ore prophetarum paruum quendam fructum miſericordiæ Spiritum ſanctum ferre. At poſt ſeptem dies omnis cultus ſabbatorum legis emiſit Deus Noë Columbam ſpiritus filij ſui, & inuenta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatè deambulauit, nidificauit, & manſionem apud nos fecit. Columba enim animal eſt, quod præ omnibus uolatilibus cæli homines amat, & contubernale eſt, & manſuetum, innocenſq; & fœcundum, & domeſticum, quod quieſcit, verſatur, & habitat in domibus noſtris. Sicut & Spiritus ſanctus dicit de nobis: *quia habitabo, & conuerſabor cum eis*. Atq; idcirco in ſpecie Columbæ in Iordanem de Cælo deſcendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim, & nigræ cohabitare, & conuerſari non amant, ſed immaculatæ, & fulgidæ, ut & hoc manifeſtè, & ſignanter deſcribant in ſeipſis, in nobis habitationem immaculati, puriſſimiq; Spiritus ſancti. S. uerò [o] Cyrillus ad eundem modum commentans, Mittuntur, inquit, quippe à Chriſto viri ſanctiſſimi, qui mundum eoſq;, qui eum incolunt, fermè explorarent, qui redeunt, quaſi pacem loquentes. Hoc enim ramus ille oleæ, quem Columba in ore ſuo portabat, ut puto, ſignificat. Argumentum enim pacis hanc plantam eſſe accepimus. Igitur qui in fide purgati ſunt, Deum magnoperè diligunt, & ueluti quadam euangelicæ inſtitutionis manſuetudine eruditi, Deo mirificè placent. Quod autem ex ipſis quoque defecturi eſſent, hinc latiſſimè patet. Nam tertia Columba, & ultima emittitur, quæ ad Noë reuertatur, haudquaquam curauit. Sed cùm aquæ ceſſaſſent, *ſedit*, inquit, *arca ſuper montes Ararat*, quod deſcenſus teſtimonium interpretari poſſumus. Nam qui in Chriſtū crediderint, ſublimes quidem ob euangelicæ diſciplinę celſitudinem ſunt, & tanquam in altiſſimis montibus ſedentes, unigenitum Dei filium, qui è cęlo deſcenderit, vbiq; orbis terrarum alta efferunt prędicatione. [p] Beda quoque Columbam, quæ oliuę ramum attulit, Chriſtum ſignificare dixit, qui pacem mundo attulit, ut ipſa eſt pax noſtra. Pacis nunciam etiam eſſe ex [q] Prudentio habemus canente:

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcem
Ore Columba refert ramum viridantis oliuæ.
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera raptus
Hæſerat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.

Quærens quidam, cur emiſſa ſecundò Columba reuerſa eſt cum ramo oliuę: Nonne cognoſcens pater ille ſapientiſſimus, inquit, ſęuientem adhuc iuſtitię diuinę ſeueritatem per reuerſionem Corui, emiſit Columbam pacis, & clementię nunciam, ut exploraret, an eſſet adhuc terris reſtituta pax? Sed quia pax nondum erat reddita, ſed currebat tempus medium inter bellum, & pacem, hinc dicitur, quod non inueniebat locum, ubi requieſceret planta pedis eius, & ideo reuerſa eſt in arcam. Propterea Noë arcanorum peritiſſimus, expectatis adhuc ſeptem diebus, numero quidem remiſſionis, & placationis, iterum emiſit ipſam Columbam. Quæ cognoſcens remiſſum, & placatum eſſe furorem diuinum in ſignum redditę pacis, tulit ramum oliuæ uirentibus folijs. Quo facto, expectauit nihilominus pater ille prudentiſſimus adhuc ſeptem alios dies, ut alio ſubſequente ſeptenarij curriculo plenius ſubſequeretur, & firmaretur pax. D. uerò Cyprianus emiſſam à Noë Columbam lapſorum imaginem prę ſe ferre commentatur. Et [r] Pierius Valerianus Columbam hanc, nempe quæ ad Noë oleę uirentis ramum attulit, fuſcam poni à prophetis ait, eſſeque indicium perhiberi mentis, quę à perperam factis iam abſtineat, ſeq; quieti det, hoc eſt tranquillitati,

Lex per ramum oliuę ſignificata.

[n] *Homil. de Spir. ſanct.*

Columba, quale animal.

[o] *L. 3. in Ge.*

Ram. oleę quid notet.

Olea pacis planta.

Ararat q.d.

[p] *In Gen. 8.*

Colūba ramum ferēs Chriſtū notat.

[q] *In Dittoch.*

Lapſorum imago.

[r] *L. 22. Hic.*

Columba fuſca mētis indicium.

quillitati, quæ non nisi in depurgato à vitijs animo locum habet. Sub uesperam autem hanç reuerti, deficiente quippe luce, quod tantundem sit, ac si momentaneæ, ac breui temporis curriculo duraturæ felicitatis diceremus. Sub uesperam, inquit, aduolat, ne occupetur à nocte, quippe ne intercipiatur à morte, priusquam infectum eluerit scelus, atque ita perpetui carceris supplicio afficiatur. [s] Iudocus Clichtoueus per hanc eandem Columbam beatissimam virginem Mariam interpretatur elegantissimè hoc modo scribens: Secundum gaudium habuit uirgo sanctissima hodierno die in oblatione, qua genuflexo filium offerebat Deo patri pro totius mundi pace, & pacatione. Quod significatum est in Genesi per Columbam reuersam in arcam ad Noë ad uesperam, quæ portauit ramum oliuæ virentibus folijs: intellexitq; Noë, quòd Deus pacem dedisset in terra, & quòd cessassent aquæ. Ista Columba est beata Virgo, felle amaritudinis carens, quæ hodiè ramum oliuæ, scilicet Christum pacificum, & pacem populi uirentem gratia, & uirtute obtulit Deo patri. Insuper intellexit beata Virgo, quod hęc oblatio in tēplo esset quædam repræsentatio oblationis futuræ, qua seipsum esset oblaturus in cruce pro mundi redemptione, vbi etiam ipsa mater præsens esset futura, & in huius mysterij contemplatione gaudebat. Secundus sacræ paginæ locus est apud diuinum [t] Psalten: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri*. Vbi [u] Gilb. Genebrardus notandam monet Hebraicam ecclipsin: quasi propheta dicat, si uersemini in præsentissimis, & certissimis periculis, ut quando de captiuorum vita, libertate, fortunis, victores sortem mittunt, tum in illa rerum disparatione eritis tutissimi, serenissimi, lætissimi, vultu & colore tam pulchro, sereno, ac uegeto, quàm Columba, cuius pennæ sunt veluti deargentatæ instar argenti pellucentis, & dorsum, vel cauda dorsi splendet, ac rutilat instar fului, siue pallentis auri, Tam præsens uobis erit numen, ut illic sitis in tuto, & animi securitate, neque quicquam perdatis de uultus specie, & habitu. Columbæ similitudinem apposuit, quòd in hac aue pennarum elegantia, & morum forma excellant, quin & capta nitet, eodem est colore, specie, statu. Non omittam tamen alios ita uertere, si tam sordidi, & atri sitis, quàm ij, qui iacent inter nigras ollas, eritis posthac tam candidi, quam alæ Columbę argenteæ, & instar auri fulgentes: deposito scilicet mœrore posthac læti eritis, & fortunati. [x] Iacobus Vitriacensis S. R. E. Cardinalis ex his hunc mysticum sensum elicit, argentatæ Columbę sanctos assimilans: Hi sunt, inquit, velut pennæ Columbę deargentatæ inter medios cleros dormientes, quia duplicem gratiam, scilicet actionis, & contemplationis à Deo sunt sortiti. Ipsi enim pennati per uolatum contemplationis, Columbini per studium simplicitatis, deargentati per puritatem locutionis inter medios cleros dormiunt, dum à mundana cupiditate oculos claudunt. Columba igitur deargentata, id est, anima sancta & pura, duas habet alas, actiuam scilicet, & contemplatiuam. Ala autem actiua septem habet pennas, quæ sunt septem opera misericordię. Similiter & contemplatiua septem, quę docentur in euangelio, scilicet paupertas spiritualis, luctus, & alia, quæ sequuntur. Vnde etiam Iacobus septem annis seruiuit pro Lia, & totidem pro Rachele. Hę pennę debent esse deargentatę, ut ad imitationem Christi informentur, cuius humanitas argento comparatur. Vel argentatæ dicuntur, dum operibus actiuę, & contemplatiuę vtimur secundum scripturas diuinas. Columba item in sacris literis pro sponsa, uel coniuge charissima accipitur: quòd in Columbaceo genere pręcipuè coniugij lex firmissima, & minus inter coniuges amor spectetur. Sic autem regum [y] sapientissimus: *Columba mea, formosa mea*: & paulò pòst: *Columba mea vna, perfecta mea*. Et [z] rursus: *Aperi mihi soror mea, amica mea, Columba mea, integra mea*. Et [a] alibi: *Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui Columbarum*. Et infra [b] rursus enarrans sponsa pulchritudinem sponsi sui eius oculos comparat oculis Columbarum. Sed uim, & sententiam talem habet ista similitudo: nimirum significantur oculi simplices, sine fuco, & dolo: Nam Christus Dominus excellentiam simplicitatis præcipuè tribuit Columbis, cùm [c] dixit; *Estote simplices sicut Columbæ*. An potius oculi Columbini significant oculos minimè uagos, & lasciuos, sed pudicos, & castos? Nam & [d] Adamantius Origenes hæc exponens uerba: Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo, oculos non habet Columbæ. Si quis autem oculos Columbæ non habet, domum fratris sui ingreditur infelix, non seruans illud, quod in [e] prouerbijs est pręceptum: *Domum fratris tui ne intres infelix*. Qui autem habet oculos Columbę uidet rectà, & misericordiam promeretur: uidens quippe rectà misericordiam consequetur. Porrò quis uidet rectà, nisi qui casto conspectu, & puris intuetur oculis? Noli igitur mihi de his tantùm carnis oculis intelligere, quæ dicta sunt, licet & de his intellexisse, sed ingrediens ad interiora & ante oculos mente perquirens, qui & à [f] Dei mandato illuminantur, (mandatum quippe Dei illuminans

[s] In fest. 3. purif. Mariæ.

Maria virgo per Colũbã significata.

Christũ ramus oliuæ significat.

[t] Psal. 77.

[u] In comm.

In Colũba pennarũ elegantia.

[x] D. 7. post. oct. Pent.

Sancti Colũbę argentatæ similati.

Duę animę sanctæ alæ.

Colũba pro spõsa accepta.

[y] Cant. 2.

[z] Cap. 5.

[a] Cap. 1.

[b] Cap. 5.

Oculi simplices sine dolo.

[c] Matt. 10.

Oculi Colũbini significant minimè vagos.

[d] Homil. 3.

[e] Prouer. 27.

[f] Psal. 18.

illuminans oculos) illud enitere, labora, contende, vt ſanctè intelligas vniuerſa, quæ dicta ſunt, & ſimilis ſpiritui, qui in ſpecie deſcendit Columbæ, audias, quia oculi tui Columbæ ſunt. Si intelligis legem ſpiritualiter, oculi tui Columbæ ſunt. Si intelligis Euangelium, vt ſe vult intelligi Euangelium, & prædicari, vides Ieſum omnem languorem, & infirmitatem, non ſolùm eo tempore, quo carnaliter facta ſunt, fuiſſe medicatum, ſed hodieque me dicantem, & non tantùm tunc ad homines deſcendiſſe, ſed hodieque deſcendere. *Ecce enim*[g], inquit, *ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſaeculi*. Oculi tui Columbæ ſunt. Sunt qui per illa[h] verba, *Vna eſt Columba mea, perfecta mea*, B. Virginem Mariam intelligant, vt perquam etiam eleganter oſtendit[i] Rupertus Abbas monaſterij Tuitienſis ord. Benedicti, vir & vitæ ſanctimonia, & ſacrarum literarum peritia præclarus, exponens hæc verba: *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui Columbarum*: Ecce, inquit, tu pulchra es, & iterum dico, ecce tu pulchra es, pulchra decore Virgineo, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata nullius vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. Adhuc addo iſtud pulcherrimum: *Oculi tui Columbarum*. Quinam ſunt oculi Columbarum, niſi dona ſeptem gratiarum, ideſt ſeptem ſpirituum ſuper Chriſtum requieſcentium? Septem namque oculi, qui iuxta Zachariam prophetam in vno lapide ſunt, ſeptem ſunt ſpiritus Dei, qui iuxta Eſaiam prophetam ſuper florem Ieſſe requieſcunt: Iſti oculi mei (Chriſti verba ſunt, quem loquentem facit) ſunt oculi tui, oculi Columbarum, oculi omnium gratiarum. Omnium quippe gratiarum, vel ſpirituum tu effecta es particeps, ex quo me caſtis viſceribus ſuſcepiſti, ſuper quem requieſcit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et[k] rurſus in hęc verba (*oculi tui Columbarum abſque eo, quod intrinſecus latet*) commentans: Oculi Columbarum, inquit, & oculi Coruorum hoc differunt: quo dulcedo ſimpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. Simplicitas Columbarum ſeptem habet inſignia virtutum naturalium: hęc namque auicula primùm ſine felle eſt, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana ſemper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluenta reſidet, vt venientem Accipitrem ex vmbra pręcognitum effugiat perniciter. Tu maximè, ò miſericordiæ mater, ſine felle es: nihil enim vnquam habuiſti inuidiæ, nihil odij, quòd familiare eſt rapacibus Coruis. Nihil viuum Columba comedit, & tu longè ab illis es, de quibus ſcriptum eſt, *Qui deuorant plebem meam, ſicut eſcam panis*. Pullos alienos Columba nutrit, & nos qui eramus alieni ſecundum carnem à genere tuo, ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora Columba colligit, & tu conferens in corde tuo teſtimonia de ſcripturis, creditum tibi conſeruabas ſecretum Dei. Columba in petris nidificat: & tu in ſolitudine fidei permanens, euaſiſti ſerpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eò quòd pręcunctis mortalibus mente vulnerata eſſes. Columba iuxta fluenta reſidet: tibi autem vel tuo pectori omne fluentum ſcripturarum quàm contiguum eſt? Nunquam aduentus ſpiritalis Accipitris tibi eſſe improuiſus, aut te conſequi, imo nec tibi appropinquare potuit. Igitur oculi tui Columbarum, & hęc vera pulchritudo eſt, abſque eo quod intrinſecus latet, quod ſolus in te Deus videt: nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, imo & incogitabile eſt &c. Diuus verò[l] Hieronymus per ſpecioſam iſtam ſponſam intelligi vult Chriſtum, vel eius Eccleſiam. Grandis, inquit, in hoc profectus eius oſtenditur, vt quæ prius tantùm ſpecioſa in mulieribus dicta eſt, nunc vt proxima ſpecioſa dicatur, ex ipſo ſine dubio ſponſo ſplendorem decoris accipiens, vt ſemel ab ipſa ſumpta pulchritudine, etiam ſi accidat ei paululum ſponſi abſentiam pati, nihil minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur Columbis, ob hoc profectò contingit, quia diuinas ſcripturas non iam ſecundum literam, ſed ſecundum ſpiritum intelligat, & aſpiciat in eis ſpiritualia myſteria. Columba enim indicium eſt ſpiritus ſancti. Spirituali ergò ſenſu intelligere legem, & prophetas, hoc eſt oculos Columbæ habere. Et hîc quidem Columbæ oculi eius appellantur. In[m] pſalmis verò huiuſmodi anima pennas ſibi dari Columbæ deſiderat, vt volare poſſit in intellectum ſpiritalium myſteriorum, & requieſcere in atrijs ſapientiæ. Sed etſi dormire quis poſſit, hoc eſt collocari, & requieſcere in medio ſortium, atque intelligere ſortium rationem, & cognoſcere diuini iudicij cauſas, non ſolùm pennæ Columbæ, quibus in ſpiritualibus intellectibus volet, promittuntur ei, ſed deargentatæ pennæ, id eſt, verbi, & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in ſpecie auri fieri dicuntur, vbi conſtantia fidei, & dogmatum ſtabilitas indicatur perfectorum. Ergo ſi caput eſſe Chriſtus dicitur, nihil puto abſurdum videri, ſi & oculi eorum, qui ſecundum interiorem hominem ſpiritualiter intelligunt, & ſpiritualiter dijudicant, ſpiritus ſancti eſſe dicantur. Et ob hoc fortaſſis in lege, ſicut agnus poſitus eſt, per cuius hoſtiam populus purificaretur in Paſcha: ita &

[g] *Matth.* 28.
[h] *Cant.* 6. B. Maria ſignificata.
[i] *Comm. in Cant. C.* 1.
Dona ſeptem gratiarum oculi Columbarum.
[k] *Comm. l.* 3. *in c.* 3. *cant.* Oculi Corui, & Columbæ quomodo differant.
[l] *Homil.* 3. *in cant.* Chriſtus vel eius Eccleſia ſignificata.
Oculos Columbæ habere quid.
[m] *Pſalm.* 54. & *Pſalm.* 67.

Columbæ poſitæ ſunt, quibus purificatur homo, ingreſſus hunc mundum. Sed & de eo nunc dicere, & hoſtiarum qualitates diſcutere, longior videtur exceſſus, & propoſito operi minimè conueniens. Poteſt adhuc profundiore fortaſſis ſacramento, quod dixit: *Ecce es ſpecioſa proxima mea*, intelligi de præſenti ſæculo dictum: quia ſpecioſa quidem ſit & hîc eccleſia, cùm proxima eſt Chriſto, & cùm imitatur Chriſtum. Quod verò iterauit, & dixit, *Ecce es ſpecioſa*, poteſt ad futurum ſæculum pertinere: vbi iam non ſolùm imitatione, ſed ipſa ſui perfectione formoſa eſt, & ſpecioſa, & ibi dicat eſſe oculos eius Columbas, vt duorum oculorum Columbæ duæ intelligantur eſſe filius Dei, & Spiritus ſanctus. Et ne mireris, ſi Columba ſimul dicatur, cùm vterq; ſimiliter aduocatus dicatur, ſicut [n] Ioannes Euangeliſta declarat, ſpiritum quidem ſanctum dicens paracletum, quod eſt aduocatus. Et de Ieſu Chriſto nihilominus in Epiſtola ſua dicit, *quia ipſe ſit aduocatus apud patrem pro peccatis noſtris*. Sed apud Zachariam Prophetam duæ oliuæ ad dextram, & ad ſiniſtram candelabri poſitæ, vnigenitum nihilominus, & Spiritum ſanctum deſignare dicuntur. Inſuper [o] Diuus Gregorius eadem ſapientiſſimi regis verba enarrans, per eandem ſponſam eccleſiam intelligit hoc pacto ſcribens: Pulchram narrat, & pulchram replicat, quia alia eſt pulchritudo morum, in qua nunc cernitur, & alia pulchritudo præmiorũ, in qua tunc per conditoris ſui ſpeciem, videlicet omnes dilecti, qui ad cuncta ſimpliciter incedũt, eius oculi columbarum vocantur, qui magna luce irradiant, quia & ſignorum miraculis coruſcant. Sed quantũ eſt omne hoc miraculum, quod videri poteſt, illud de internis miraculum eſt mirabilius, quod videri non poteſt. De quo illuc apertè ſubditur: Abſque eo quod intrinſecus latet. Magna quippe eſt gloria aperti operis, ſed longè incomparabilis occultæ remunerationis.

Filius Dei, & Spiritus ſanctus Colũba dicti.
[n] Cap. 14. 15.16.
Oliuæ duæ ad cãdelabrũ poſitæ quid ſignẽt
[o] L.1.moral.

Item D. Auguſtinus, per Columbam quoque, inquit, vnitas eccleſiæ ſignificatur, de qua [p] dictum eſt, *Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ*. Vnde debuit humilitas niſi per auem ſimplicem, & gementem, non per auem ſuperbam & exultãtem, ſicut Coruus ſignificari? Abbas quoque Ioachim, teſte [q] Theloſphoro ad hæc D. Cyrilli verba, Columba ſuo volatu volatum Aquilæ, vel Accipitris non formidat: Hæc eſt, inquit, Romana Eccleſia, quæ ſi curſu celeri in ſuis aduerſantibus, & preſſuris iniquè illatis fideliter, & deuotè ad Chriſtum Dominum recurreret, raptoris inſultum minimè formidaret. [r] Thomas vero Bozius Eugubinus congregationis oratorij pręsbyter ob hanc cauſam eccleſiæ in canticis nomen Columbæ aſcribi ait, quòd hic ſit mos Columbis, vt ante cõiunctionem mutuò ſe ſe oſculentur. Ore namque nos Euchariſtiam percipimus, ex illa perceptione connectimur in vnum cum Chriſto, & inter nos corpus. Et antiquitùs communicaturi per oſculum ſanctum labia labijs iungebant, vt alterius in alterum ſpiritus ipſe corporeus intimè infunderetur. Hinc olim multis in locis Euchariſtia ſeruabatur ſuper altari intra auream, vel argenteam Columbam, vt eſt in geſtis S. Baſilij, quæ nomine Amphilochij ſcripta circumferuntur, & in libello ſupplici, quem quintæ ſynodo aduerſus hæreſiarcham Seuerum clerus & monachi Antiocheni obtulerunt.

Eccleſiæ vnitas.
[p] Cant. 6.
[q] Cap.1.
[r] to.2.de ſig. Eccl.lib.14. de coniunct. Corp. Eccl. & Chriſti.
Veterũ in Cõmunione ceremoniæ.

Tertius locus [s] ſcripturæ eſt: *Et quaſi Columbæ meditantes gememus*: quæ verba explicans D. [t] Hieronymus, ſubaudiendum monet, abſque ſenſu, & intelligẽtia ſcripturarum, Columbæ, tanquam verba meditantes, quæ decantant memoriter. Sed quomodo, inquit, Columbæ de quibus ſcriptum eſt: [u] *Ephraim quaſi Columba non habens ſenſum*. Et quomodo in [x] Euangelio contra ſerpentium malitiam, ſimplicitas ponitur Columbarum: Sic in præſenti loco ſimplicitas abſque prudentia, quæ vicina ſtultitiæ eſt, in ſola verborum meditatione monſtratur. Quartus locus eſt apud [y] Hierem. Proph. quem Nabuchod. Columbam vocare, quod hæc auis Babylonis inſigne olim erat antè dixi. Ad quem locum commentans idem D. [z] Hieronymus, Non mirabitur, inquit, Columbam Domini intelligi Nabuchodonoſor, qui ſupra eum uocari ſeruum Domini legerit: pro quo ſeptuaginta tranſtulerunt gladium magnum. Licet Columbam & in perſona Hieruſalem poſſimus accipere: quòd iraſcatur & triſtis ſit ſe leonis ſui perdidiſſe cuſtodiam, & terram ſuã veniſſe in deſolationem. Quintus locus eſt [a] Ezechielis: *Eruntq; in montibus quaſi Columbæ conuallium omnes trepidi, &c.* Theodotio tranſtulit: *ſicut Columbæ meditantes omnino tacuerunt*. In quorum verborum explicatione noli quoque ab eodem D. Hieronymo recedere, qui ſub metaphora, inquit, Columbarum meditantium ſignificat vnumquenque de populo ſuum flere peccatum, & intelligere, atque ſentire, cur iſta patiatur. Tropologicè verò ſic accipiendum, Columbæ quandiu in vallibus ſunt, trepidant, & ſingula reformidant, quarum imitari [b] præcipitur innocentiam. Et de quibus in [c] Pſalmo dictum eſt: *Si dormiatis inter medios cleros, &c.* In cuius ſpecie [d] deſcendit Spiritus ſanctus, & manſit ſuper Dominum Saluatorem. Pulchreq; iuxta Theodotionem vocabimus Columbam meditantem eum, qui in lege Domini die, ac nocte meditatur, & de quo [e] ſcriptum eſt: Os iuſti meditabitur ſapientiam. Sextus locus eſt [f] Oſeæ: *Factus eſt*

[s] Eſaiæ.59.
[t] Cõm.l. 16.
[u] Oſeæ.7.
[x] Matt.10
[y] Cap.25.
Columba Nabuchodonoſor ſignificat.
[z] Li.5.Cõm. n Hier.
Columba Hieruſalẽ ſignificat.
[a] Cap.7.
Columba gemens q̃d notet.
[b] Matt.10.
[c] Pſal.67.
[d] Matth.3.
[e] Pſal.36.
[f] Oſeæ 7.

Factus est Ephraim quaſi Columba ſeducta, non habens cor. [g] Rupertus Abbas ad hunc locum commentans, in eo, inquit, quod non abſolutè ait: Factus eſt quaſi Columba, ſed addidit ſeducta, bonam Columbæ ſignificationem præſenti loco penitus exterminat. Amplius autem cùm apponit adhuc, non habens cor, ſeductionem eiuſdem, & uacuitatem omnis boni miro exprimit modo. Siquidem aduerſus id, quod de Columba pro bona ſimilitudine dici, vel ſcribi ſolet, non habens fel, hîc dicitur, non habens cor. Quanta putas diſtantia eſt inter non habentem cor? Quanta, inquam, differentia Columba habens fel, & non habens cor à Columba non habente fel, & habente cor ſeiuncta eſt? Magna profectò, & omnino contraria. Sic planè & tanta diſſimilitudine ſeiunctus eſt carnalis Iſrael à ſpirituali, qualis tunc erat ille Ephraim, qui ſeductus eſt, vt recederet à domo Dauid, & nunc eſt iſte Iudas, qui negauit Chriſtum filium Dei. Columba eſſe debuit manendo in ſimplicitate, atque vnitate paternæ fidei, ſed & tunc, & nunc ſeducente diabolo receſſit in felle amaritudinis, in inopia cordis. Hæc ille. Et D. [h] Hieronymus eadem prophetæ uerba declarans, ſignificare illa innuit, Ephraim non dolere, quòd ipſius populus non ſeduceretur in partes, & perderetur: quoniam aues omnes dolent, ſi ab eis eripiantur pulli, & pro uiribus eos tuentur, ſola Columba non dolet ablatos pullos, neque requirit. Sed uerba eius aſcribamus. Præcepit, inquit, Dominus in [i] Euangelio, ut ſimus ſimplices ſicut Columbæ, & aſtuti quaſi ſerpentes, ut imitantes ſimplicitatem Columbarum, & ſerpentis aſtutiam, nec alijs nocere poſſimus, nec ab alijs patiamur inſidias, ſed ſimplicitate, & prudentia exhibeamus hominem temperatum, quia prudentia abſque bonitate malitia eſt, & ſimplicitas abſque ratione ſtultitia nominatur. Et pulchrè Columba ſeducta, ſiue inſipiens appellatur, quia eſt Columba, & ſapiens, quæ dicit in [k] Pſalmis. *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ &c. Cuius pennæ deargentatæ ſunt &c.* Ephraim autem Columba inſipiens, & non habens cor in tantum brutæ mentis oſtenditur, vt Aegyptum inuocans ad Aſſyrios perrexerit. Quæritur cur Ephraim non alijs auibus, ſed Columbæ comparatus ſit. Aues cæteræ pullos ſuos, etiam cum periculo uitæ ſuæ protegere feſtinant, & cùm ad nidum ſuum, Accipitrem, colubrem, Coruum, ſiue Cornicem accedere uiderint, huc, illucq; volitant, & immittunt ſe morſu, & unguibus lacerant, & dolorem parentis querula voce teſtantur: ſola Columba ablatos pullos non dolet, & ideo rectè comparatur Ephraim, quòd uaſtatum per partes populum non ſentiat, ſed negligens ſit ſalutis. Magiſtros contrariorum dogmatum, qui Chriſtum reliquere ſapientiam, & de eccleſia ſunt egreſſi, rectè inſipientem, & excordem Columbam poſſumus dicere, qui terrena deſiderantes, Aſſyrijs traditi ſunt. Septimus locus habetur apud eumdem [l] prophetam: *Et auolabant quaſi aues ex Aegypto, quaſi Columba de terra Aſſyriorum.* Hæc Columba, teſte eodem D. Hieronymo, hominem ſignat, qui fugit hæreticos. Aegyptus, inquit [m] Rupertus Abbas, ſiue terra Aſſyriorum, mundus iſte eſt omnibus errantibus, & principem huius mundi ſectantibus, qui intelligitur per Aſſur. Pulchrè namque quaſi auis auolare dicuntur, qui terrenas cupiditates relinquendo cæleſtem gratiam ſequuntur, & ſic euadunt, vt ueſtigia culpæ nulla in eis inueniat inſecutor diabolus, ſicut auolatus auium nulla ueſtigia ſuperſunt, dum liberis per aëra pennis feruntur. Nec uerò contentus dixiſſe nomine generali, & auolabunt quaſi auis, ſed continuò ſpecialiter exprimit eius auis ſimilitudinem, cui competenter aſſimilatur gratia cæleſtis, dicendo: *Et quaſi Columba de terra Aſſyriorum.* Columba namque maximè pro eo, qui in hac ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Dominum noſtrum cùm baptizaretur, apparuit, regenerantem eiuſdem Spiritus ſancti gratiam ſignificat, cuius itaque ſacramentis viuificati, auolauimus ex Aegypto, & de terra Aſſyriorum, id eſt, de ignorantiæ tenebris, & de terrenarum affectibus cupiditatum, &c. Octauus locus legitur apud [n] Naum prophetam: *Et ancillæ eius mirabuntur, gementes vt Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis.* [o] Rupertus hunc locum ſic explicat: Quod protinus, inquit, ſubiungit, gementes ut Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis tàm de milite, quàm de ancilla, id eſt, tàm de nobilibus, quàm ignobilibus debet intelligi. Quid autem gementes, unde murmurantes? Non utique quòd captiui abducti ſunt, vel quòd minentur ante currum triumphatoris huiuſmodi, ſed inde gementes, quòd ab iſto domino ſibi incogniti, liberi, & Niniue, hoc eſt, mundi huius, ſerui fuerunt, & ſuper hoc murmurantes in cordibus ſuis, id eſt, ſcriptores reprehendentes in conſcientijs ſuis. Murmurare namque interdum in bono accipitur. Itaque & hîc cùm dicitur: *gementes ſicut Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis,* ſic rectè intelligitur, ac ſi diceret, conquerentes, ac dolentes de peccatis præteritis, & ſemetipſos reprehendentes in conſcientijs ſuis. Nam licet gratia uictoris, & triumphatoris ducentis eos, non ignorent ſe eſſe ſaluatos, non tamen obliuiſcuntur, quales fuerint, & ſuper hoc dolere, & conqueri non deſinunt

[g] *L. 3. comm. in Oſeā c. 7.*

Ephraim qualis.

Iudas Colū ba ſeducta.

[h] *In comm.*

[i] *Matt. 10.*

[k] *Pſ. 54. 67.*

Colūba inſipiēs, & excors qs dicendus.

[l] *Oſeæ 11.*

Homo hæreticos fugiens Colū bæ aſſimilatus.

[m] *L. comm. in Oſ.*

Aegyptus quid.

[n] *Cap. 2.*

[o] *L. 2. comm. in Naū c. 2.*

Murmurare.

ſinunt in cordibus ſuis. Pro huiuſmodi rectè dicuntur gementes, non vtcunque, ſed gementes, vt Columbæ. Columba namque gemitum pro cantu habet, & iſtis ita gemere valde dulce eſt, ita vt quando canunt quippiam in laudem captiuatoris ſui &c. Nonus locus eſt [p] Sophoniæ: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas Columba: non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam*. Vbi D. Hieronymus commentans: Multi putant, inquit, propter conſequentiam dici aduerſus Niniuen, de qua [q] ſuprà. *Et ponet Aſſyrium, & ponet Niniuen in ſolitudinem.* Sed nunquam ſcriptura Niniuen Columbam vocaret, licet in [r] Hieremia à facie gladij Columbæ de Nabuchodonoſor dictum putent. Sed ſciendum, quod alij è contrario aſſerat, pro Columba ibi poſſe intelligi ἑλλάδα, id eſt, Græciam, vt ſit ſenſus, à facie gladij Iona, id eſt, à facie gladij Græciæ. Iona enim tam Columbam, quàm Græciam ſignificat. Vnde & vſque hodie Græci Iones, mare appellatur Ionium, & apud Hebræos permanet eorum vetus vocabulum. Omnis itaque contra Hieruſalem ſermo eſt: Væ ciuitas quondam Columba, ſemper peccans, & captiuitatibus tradita, & rurſum redempta à Domino. Væ ciuitas prouocatrix, quod ſignificantiùs Hebraicè dicitur מראה, id eſt, παραπιραινουσα, quod poſſumus dicere Deum amarum faciens, id eſt, tuo vitio dulcem Dominum, atque clemẽtem vertens in amaritudinem, vt qui miſereri vult, punire cogatur, &c. Et [s] Rupertus, Super quam, inquit, cœpit intentio iudicij dicendo, & extendam manum meam ſuper Iudam, & ſuper omnes habitatores Hieruſalem, ſuper eandem ciuitatem, & conſummatur dicendo: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas*. Quæ enim alia ciuitas à Deo prouocatrix, quam paſſim, & ferè vbique ſancta ſcriptura Dominũ prouocaſſe arguit? Ipſa prouocatrix, ipſa redempta, & tantò damnabilior prouocatrix, quantò pluribus redempta beneficijs. Prouocationes eius magna cum admiratione hîc denarrantur, cùm in primis Columba ipſa nominatur, & deinde leonum ſæuitiam, luporum ferocitatem vel habuiſſe, vel habere declamatur. *Columba*, inquit, *non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam*, hoc dicere eſt, mãſueta quondam ciuitas, vel gens rebellis facta eſt, incorrigibilis perſeuerat. Quid enim manſuetius Abraham, Iſaac, Iacob, cæteriſq; patribus, Moyſe, & Dauid, cæteriſq; ſanctis, & prophetis, vel iuſtis hominibus. Si illos, & vniuerſam illius gentis, vel ciuitatis electionem conſideres, rectè nimirum ciuitas Columba dicta eſt. E contrà, ſi illos attendas, qui prophetas, & iuſtos homines occiderunt, qui Dominum dereliquerunt, & Baal, cæteraq; portenta coluerunt, & alia ſacrilegia commiſerunt, veraciter dicas, quia non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam, in Domino non eſt confiſa, &c. Decimus locus de Columba in ſacris literis eſt de Spiritu ſancto, quem omnium Euangeliſtarũ teſtimonio huius auis ſpecie in Saluatoris noſtri baptiſmo apparuiſſe ſcripſimus, & [t] Prudentius innuit:

[q] Cap. 2.
[r] Cap. 25.
Græcia per Colũbam intelligitur
[s] In Cõmen.
Hieruſalẽ prouocatrix dicta.
Spirit⁹ ſanctus Colũbæ ſpecie.
[t] In Proſpero

Apertis poli perilluſtribus iugis
Diſcipulus videt à patre venientem,
Manentemq́; ſpiritum in perpuro verbo,
Profectum vt Columbam indicibili modo
Populiſq; oſtendit occurrentem Domino.

Quærens quidam recentior, cur Columba tanti habita ſit, vt aliquando Spiritum ſanctum deſignauerit? An quia, inquit, pacem, & remiſſionem, effectum quippe Spiritus ſancti nunciauit? An quia eſt animal ſimpliciſſimum, carens omni fraude, & dolo? Iuxta illud [u] Saluatoris: *Eſtote ſimplices vt Columbæ*. Hinc & in [x] Canticis dicitur: *Oculi tui Columbarum*. An quia rectè volat, ſicut Spiritus ſanctus, qui ad nos demiſſus præbet, vt eodem tramite conuolemus ad ſuperos? Hinc [y] propheta canit. *Quis mihi dabit pennas vt Columbæ, & volabo?* An quia hęc ſola inter aues habet pennatos pedes, in hoc ſignificans Spiritum ſanctum, qui tãquam interpres patris, & filij volat ad nos affectu, & amore, per pedes denotato? Sicut de Mercurio dicitur, quem interpretẽ dicunt eſſe Deorũ. Eſt enim Spiritus ſanctus velut interpres docens, & illuminãs, & prophetas, & amicos Dei cõſtituens, vt ſapiens ait. [z] Adamantius Origenes cauſam reddens, cur Spiritus ſanctus Columbæ, non autem Turturis ſpecie apparuit, Columba, inquit, Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis, & occultioribus ſacramentis, & quæ multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appellatione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montium iugis, & in arborum verticibus commoratur. In vallibus autem, & his, quæ ad homines vſque perueniunt, Columba aſſumitur. Denique Saluator, quia hominem dignatus eſt aſſumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem vertitur. Inter nos propter hominum multitudinem, auis manſuetior conuerſatur: Turtur autem non videatur. Et Suidas πτέρυγες περιστερᾶς exponit alæ Columbæ, dona Spiritus ſancti. Eius autem alæ, inquit, argento ſunt inductæ, tergum verò auro eſt ornatum. Nam ſimpliciora,

[u] Matt. 10
[x] Cant. 1.
[y] Pſal. 54.
Mercurij officium.
[z] Homil. 2. in Cantic.
Cur in Columbæ ſpecie, nõ Turturis apparuit Spirit⁹ ſanctus.

pliciora, & candidiora simplicioribus, altiora perfectioribus conueniunt. Item D. Cyprianus ideo in Columba venisse Spiritum sanctum scribit, quoniam simplex sit animal, & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non vnguium laceratione violentum, cuius ingenium est hospitia humana diligere, vnius domus consortium nosse, cùm generant simul filios educare, communi conuersatione vitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, circa omnia demum humanitatis omnem implere legem. Diuus uerò [a] Chrysostomus Columbam tunc ideo apparuisse tradit, ut extenti quodammodo digiti uice, Dei filium Ioanni monstraret, atque ut etiam disceres, quoniam super te quoque, cùm sacro fonte dilueris, Sanctus spiritus veniat: iam uerò non uisibili specie, qua vtique non egemus, cùm nobis pro cunctis sola fides sufficiat. Nam signa, inquit, non credentibus, sed incredulis dantur. Quærit deinde cur in specie venit Columbæ? Mansuetum, respondet, hoc animal, & mundum est. Quia igitur ipse spiritus mansuetudinis est spiritus propterea in eius specie apparuit. Simul etiam ueteris videtur nos admonere historiæ. Nam cùm uniuersum aliquando orbem naufragium commune mersisset, & omne prorsus hominum genus periclitaretur, istud interim certè animal apparuit, finemq; illius tempestatis ostendit, atque ore ramum portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erant futurorum signa. Tunc enim multò erat hominum uita deterior, multoq; maiori digna supplicio. Ne igitur ipse desperes, illius te historiæ confirmat admonitu. Nam tum quoque desperatis iam omnino rebus, liberatio facta est, atque correctio: sed tunc utique per pœnam, modò uerò per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & Columba cernitur, nequaquam oliuæ ramum ferens, sed omnium malorum liberatorem nobis euidenter ostendens, spemq; suggerens prosperorum. Non enim ex arca vnum educit hominem; sed postquam apparuit, uniuersum prorsus orbem attollit in cælum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Considerans igitur tanti amplitudinem muneris, nequaquam illius inferiorem existimes dignitatem, qui se in huiusmodi specie demonstrauit. Audio quippe dicentes aliquos, quantum inter hominem Columbamq; discrimen est, tantam Christi, & Spiritus sancti esse distantiam: quia ille quidem in nostra utique natura, hic verò in specie sit uisus Columbæ. Quid igitur ad talia responderi potest? Nisi quod filius quidem Dei naturam hominis profectò susceperit, Spiritus uerò sanctus non assumpserit naturam Columbæ. Idcirco Euangelista non in natura, sed in specie Columbæ dixit: nec unquam omnino postea, sed tunc certè solùm in hac uisus est figura, &c. Et rursus exponens hæc uerba Diui [b] Matthæi, *Et vidit Spiritum descendentem sicut Columbam, & venientem super se*; In quo, inquit, mysterio natus est Christus, in hoc mysterium, & Spiritum sanctum accepit. Etenim filio Dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, unus in forma stabat humana, alter in specie descendebat Columbæ, tertius nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat Columbæ, sed in uoce tantùm audiebatur, de sursum descendente. Et in hæc uerba: *sicut Columbam*, Ideo, inquit, Spiritus sanctus speciem Columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Omnes enim species iustitiæ, quas habent serui Dei in veritate, possunt habere & serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos, & humiles, habet castos, & elemosinarios, & ieiunos, & omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introduxit ad seductionem, & inter bonum uerum, & bonum simulatum confusio fiat, ut simplices homines, qui boni ueri, & boni simulati differentiam intelligere cautè non possunt, dum quærunt bonos Dei uiros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem Sancti spirtus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiæ de impostoribus inuenitur, sola autem gratia veræ charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis Dei. Ideo ergo hanc priuatam speciem charitatis sibi soli seruauit Spiritus sanctus, ut per nullius iustitiam, & testimonium sic cognoscatur, ubi est Spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Diuus autem [c] Hieronymus D. Matthæum commentans, triplicem ob causam Saluatorem ait à Ioanne baptismum accepisse. Primùm ut quia homo natus omnem iustitiam, & humilitatem legis impleret, secundò ut baptismate suo Ioannis baptisma comprobaret. Tertiò ut Iordanis aquas, per descensionem Columbæ Spiritus sancti in lauacro credentium monstraret aduentum. Et paulò pòst ad hæc uerba: *Et ecce aperti sunt ei Cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam & venientem super se &c.* Mysterium, inquit, Trinitatis in baptismate demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie Columbæ; patris vox testimonium filio perhibentis auditur. Aperiuntur autem Cæli non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus & Ezechiel in principio voluminis sui apertos eos esse

Columbarũ benigna natura.

[a] *Homil. 13. in 3. Matt.*

Cur Sãctus Spiritus nõ videatur super nos cũ baptizamur.

Cur in specie Colũbæ dixerit Euãgelista.

[b] *Homil. 4. in idẽ caput Matth.*

Diabolus imitatur bona bonorũ opera, Spiritus sancti charitatem non.

[c] *Comm. l. 1.*

Christus triplicem ob causam à Io. baptizatus.

Trinitatis mysterium.

commemorat. Sedit quoq; Columba ſuper caput Ieſu: ne quis putaret vocem patris ad [d] Io.
factam, non ad Dominum. Et D. Auguſtinus, quod didicit, inquit, Ioannes per Columbam,
diſcamus & nos. Non enim Columba Ioannem docuit, & Eccleſiam non docuit, cui Eccle-
ſiæ dictũ eſt: *Vna eſt Columba mea.* Columba doceat Columbam, nouerit Colũba quid Ioan-
nes didicerit per Columbam. Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ deſcendit. Hoc autem
quod dicebat Io. per Colũbã, quare in Colũba didicit? Oportebat enim, vt diſceret, ne hoc
fortè oportebat, niſi vt per Columbã diſceret. Quid dicã de Colũba fratres mei? Aut quan-
do mihi ſufficit facultas, vel cor, vel lingua, dicere quomodo volo, & fortè non dignè volo
quomodo dicendũ eſt, nec ſic tamen poſſum dicere quomodo volo, quanto minus quomo
do dicendũ eſt? Ergò à meliore hoc audire vellẽ, non vobis dicere. Diſcit Ioannes eũ, quem
nouerat, ſed in eo diſcit, in quo eũ non nouerat, in quo nouerat, non diſcit. Et quid nouerat?
Poteſtatẽ dominici baptiſmi in nullũ hominẽ a Domino tranſiturã: ſed miniſteriũ planè
tranſiturũ, poteſtatẽ à domino in neminẽ miniſtrorũ, miniſteriũ & in bonos & in malos.
Non exhoreat Colũba miniſteriũ malorũ, reſpiciat Domini poteſtatẽ. Quid tibi faciat mi
niſter, ubi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus prǣco, vbi beneuolus eſt iudex?
Ioannes didicit per Columbã hoc: Quid eſt quod didicit? Ipſe repetat: *Ipſe mihi dixit, inquit,
ſuper quẽ videris Spiritũ deſcendentẽ ſicut Columbã, & manentẽ ſuper eũ, hic eſt, qui baptizat in Spiritu
ſancto.* Non ergò te decipiat, ô Colũba, ſeductores, qui dicunt. Nos baptizamus. Columba
agnoſce, quid docuit Colũba, Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Per Colũbam dicitur,
quia hic eſt, & tu eius poteſtate putas te baptizari, cuius miniſterio baptizaris? Si tu hoc pu-
tas, nondũ eſſe in corpore Colũbę, non mirandũ, quia ſimplicitatẽ non habes. Simplicitas e-

Simplicitas notata.

nim maximè per Columbã denotatur. Quare per ſimplicitatẽ Colũbę dicit Io. Quia hic eſt
qui baptizat in Spiritu ſancto, niſi quia Colũbę nõ erãt, qui eccleſiã diſſipauerũt? Accipitres
erant, Milui erãt. Non laniat Colũba, & vides illos inuidiã nobis facere, quaſi de perſecutio-
nibus, quas paſſi ſunt. Corporales quidẽ paſſi quaſi perſecutiones, cùm eſſent flagella Do-
mini, &c. Et pòſt rurſus idẽ S. [e] Auguſtinus exponens, quomodo Colũba ſuper Dominum

[e] Tract. Sex.

deſcendit: Gemitus, inquit, Colũbæ eſt, gemunt enim Columbę in amore. Audite, quid di-
cat Apoſtolus, *Nolite mirari, quia in Columbæ ſpecie voluit demonſtrari Spiritus ſanctus.* Quid e-
nim oremus, ſicut oportet, (inquit) neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemiti-
bus inenarrabilibus. Non in ſemetipſo gemit, ſed in nobis gemit, quia gemere nos facit, inſi-
nuans nobis, quia peregrinamur, & docens nos in patriã ſuſpirare. Præterea Colũba ſine fel-
le ſęuit. De arca miſſus eſt Coruus, & nõ eſt reuerſus. Et ſi arca figurabat Eccleſiã, videtis vti-
que quia neceſſe eſt, vt in iſto diluuio ſęculi vtrũq; genus cõtineat Eccleſia, & Coruũ, id eſt

Coru[9] quos ſignet.

eos, qui quę ſua ſunt, quęrunt, & Columbã, id eſt, eos, qui ea, quę Chriſti ſunt, quęrunt. Pro-
pterea ergò cũ mitteret Spiritum ſanctũ, duobus modis eũ oſtendit viſibiliter. Per Colum-
bã ſuper Dominũ baptizatũ, & per ignẽ ſuper diſcipulos congregatos. Ibi ſimplicitas, hic
feruor oſtenditur. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolũ habeant, in Colũba demonſtratũ eſt, ne
ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratũ eſt. Sic ſic oportebat demonſtrari Spiri-
tũ ſanctum uenientẽ ſuper Dominũ, vt intelligat vnuſquiſq;, ſi habeat Spiritũ ſanctũ, ſimpli-
cẽ ſe eſſe debere, ſicut Colũba, habere cũ fratribus verã pacẽ, quã ſignificant oſcula Colum
barũ. Colũba de fructibus terrę uiuit, innocens eius uictus eſt, quod verè mirandũ eſt in Co
lumba. Sunt Paſſeres breuiſſimi, qui vel muſcas occidunt, nihil horũ Colũba. Non enim de
morte paſcitur. Qui laniauerunt Eccleſiã, de mortibus paſcuntur. Per Columbã quoq; vni-
tas Eccleſię ſignificatur, de qua dictũ eſt, *Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ.* Vnde debuit

Vnitas Eccleſię ſignificata.

humilitas, niſi per auẽ ſimplicẽ, & gementem, & non per auem ſuperbã, & exultatem ſicut
Coruus ſignificari? Et infra: Si Colũba eſt ſimplex, innocens, ſine felle, pacata in oſculis, nõ ſę
ua in vnguibus, quæro vtrum ad huius Columbæ membra pertineant auari, raptores, ſub-
doli, ebrioſi, flagitioſi. Membra ſunt Columbæ Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ, &
maneret ſuper eum, cùm in aduentu Columbæ, hoc cognoſceret Ioannes, propriam
quandam poteſtatem in Domino ad baptizandum, quia per propriam hanc poteſtatem
pax Eccleſiæ firmata eſt. Et infrà: Columbam vnam uidens ſupra caput Chriſti, linguas
vides in toto orbe terrarum. Idem Spiritus per Columbam, idem & per linguas. Si per
Columbam idem ſpiritus, & per linguas idem Spiritus ſanctus per totum orbem datus eſt, ſo
à quo te præſcidiſti, vt clames cum Coruo, non ut gemas cum Columba. Et infrà, Miſſa
eſt, inquit, Columba, & primò non inuenit requiem pedibus ſuis, rediijt in arcam. Ple-
na enim erant aquis omnia, & maluit redire, quàm rebaptizari. Coruus autem ille e-
miſſus eſt, antequam ſiccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mortuus eſt in his a-
quis. Auertat Deus Corui illius mortem. Nam quare non eſt reuerſus, niſi quia aquis
interceptus eſt? At verò Columba non inueniens requiem pedibus ſuis, cum ei vndique
clamaret

[d] Expoſ. in Euang. Io. tract. 2. dec. 1.

clamaret aqua, Veni, Veni, hîc tingere, quomodo clamant isti hęretici Veni, Veni, hîc habes, nõ inueniens illa requiem pedibus suis, reuersa est ad arcam. Emisit illam Noë iterum, sicut vos mittit arca, id est, Ecclesia, vt loquamini illis. Et quid fecit postea Columba? Quia erant ligna foris baptizata, reportauit ad arcã ramũ de oliua. Ramus ille & folia, & fructum habebat. Non sint in te sola verba, non sint in te sola folia, sit fructus, & redis ad arcam, non per te ipsum, Colũba te reuocat. *Oliuæ fructus charitatẽ significat.* Quomodo enim oleum nullo humore premitur, sed diruptis omnibus exilit, & supereminet: sic & charitas, quia non potest premi in ima, necesse est, vt ad superna emineat. Et rursus [f] alibi, vbi manifestã Trinitatis ostensionẽ factã esse in hoc Domini baptismo demonstrat. Cùm ergò, inquit, baptizatus esset, aperti sunt Cęli, & descendit super eũ Spiritus sanctus in specie Columbę. Deinde vox desuper consecuta est, Hic est filius meus, in quo bene sensi. Habemus ergo distinctam quodammodo Trinitatem: in voce patrẽ, in homine filiũ, in Colũba Spiritum sanctũ. Hoc quidem cõmemorare opus erat. Nã videre facillimum est. Euidenter enim, nec vllo dubitationis scrupulo cõmendatur hæc Trinitas, cùm ipse Dominus Christus in forma serui veniens ad Ioannem, vtiq; filius est. Non enim dici potest, quod pater sit, aut dici potest, quod Spiritus sanctus, Venit, inquit, Iesus vtiq; filius Dei. De Colũba quis dubitet? Aut quis dicat, Quid est Columba? Cùm ipsum Euangelium testetur apertissimè; *Descendit super eum Spiritus sanctus in specie Columbæ.* De voce autem illa similiter nulla dubitatio, quod patris sit, cùm dicit; Tu es filius meus. Habemus ergo distinctã Trinitatẽ, &c. Et [g] rursus alibi ad eundem sensum: Vt autem Ioannis testatio, inquit, etiã cęlesti testimonio cõfirmetur, vidit Spiritum sanctum corporali specie, quasi Columbã descendentem, & manentem super Iesum. Audiuit & Patrem dicentem, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui bene.* Aduertite dilectissimi fratres, quanta nobis in baptismate Domini nostri Iesu Christi patefacta sit gratia, quã subtili sacramento Trinitas se homini reuelauit. Pater enim auditur in voce, filius manifestatur in homine, Spiritus sanctus dignoscitur in Columba &c. Et D. [h] Ambrosius Columbã illã, quam Noë iustus ex arca misit, istius Colũbę speciẽ fuisse ait, quæ super Dominũ descendit, vt typus agnosceretur sacramenti. Et fortasse, inquit, dicas, Cùm illa vera Columba fuerit, quę emissa est, hîc quasi Colũba descenderit: quomodo illic speciem esse dicimus, hîc veritatem, cùm secundũ Græcos in specie Colũbę spiritum descendisse sit scriptũ. Sed quid tàm verum quàm diuinitas, quę manet semper? Creaturæ autem non potest ueritas esse, sed species, quæ facilè soluitur, atq; mutatur. Simul quia eorũ, qui baptizantur, non in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Vnde & Dominus ait. *Estote astuti sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ.* Meritò ergo sicut Columba descendit, ut admoneret nos simplicitatem Colũbæ habere debere. Speciem autem pro veritate accipiendã legimus & de Christo: *Et specie inuentus vt homo.* Et paulò antè dixerat de eodem baptismatis mysterio loquens: Volens Deus reparare, quod deerat, diluuium fecit, & iustum Noë in arcam iussit ascendere. Qui iam decedente diluuio Coruũ dimisit prius, qui non reuertit: dimisit Columbã, quæ cũ ramo oleæ legitur reuertisse. Vides aquã? Vides lignum? Columbam aspicis, & dubitas de mysterio? Aqua est ergo, qua caro mergitur, vt omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum est, in quo suffixus est Dominus Iesus, cùm pateretur pro nobis. Columba est, in cuius specie descendit Spiritus sanctus, sicuti didicisti in nouo testamento, qui tibi pacem animę, tranquillitatemq; mẽtis inspirat. Coruus est figura peccati, quod exit, & non reuertitur, si in te quoq; iusti custodia, & forma seruetur. Et [i] rursus explicans illud: *Super quẽ videris Spiritũ descendentẽ de cælo, & manentẽ super eũ, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.* Dixit, inquit, hoc Deus pater Ioanni: Ioannes & audiuit, & vidit, & credidit. Audiuit à Deo, vidit à Domino, credidit, quia spiritus erat, qui descendebat de cęlo. Non enim Columba, sed sicut Columba descendit. Sic enim scriptum est, *Et vidit spiritũ descendentẽ de Cælo, sicut Colũbam.* Sicut Ioannes vidisse se dicit, ita scripsit & Marcus. Lucas autẽ addidit, quod corporali specie descendit Spiritussanctus, sicut Columba, ne incarnationẽ illam putes fuisse, sed speciẽ. Ideo autem speciem prętendit, vt per speciem crederet, qui spiritum non uidebat &c. Sed hac de re nos suprà fusiùs egimus. Idem rursus [k] alibi ad eadem verba cõmentas, Nunc, inquit, consideremus mysterium Trinitatis. Vnum Deum dicimus, sed patrem confitemur, & filium confitemur. Nam cùm scriptum sit: *Diliges Dominum Deum tuum, & ipsi soli seruies.* Negauit filius esse se solum, dicens: *Sed non sum solus, pater enim mecum est.* Nec nunc solus est: Pater enim se adesse testatur. Adest & Spiritus sanctus. Nunquã enim potest à se Trinitas separari. Deniq; apertum est Cælũ & descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut Colũba. Quomodo autẽ hęretici dicũt, quia solus in cęlo est, qui nõ est solus in terris? Aduertamus mysterium. Quare sicut Colũba. Simplicitatẽ enim lauacri requirit gratia, vt simus simplices sicut Columbæ.

Oliuæ ramus charitatem significat.

[f] *Serm. 58. in Euang. sec. Ioan.*

[g] *Serm. 51. de tẽp. dom. intra oct. Epiph.*

[h] *L. de imit. cap. 4.*

[i] *L. 3. de Sp. sancto c. 1.*

[k] *Comm. in Luc. Euang. cap. 3.*

lumbę. Pacem lauacri requirit gratia, quam in typo oliuę Colũba quõdam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluuij immunis, aduexit. Docuit me cuius typus Colũba illa fuerit, qui nũc deſcendere dignatus eſt in ſpecie Columbę. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ, quòd inter ipſa mundi diluuia Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam Dauid, qui prophetico ſpiritu cernens baptiſmatis ſacramentum ait: *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ?* Ad eundem pariter ſenſum doctiſſimus [k] Tertullianus, Tunc ille ſanctiſſimus ſpiritus, inquit, ſuperemundata, & benedicta corpora libans à patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas tanquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit Columbę figura delapſus in Dominũ, vt natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis, & innocentię; quod etiam corporaliter ipſo felle careat Columba. Ideoq; *Eſtote* (inquit) *ſimplices ſicut Columbæ.* Ne hoc quidẽ ſine argumento præcedentis figurę. Quemadmodum enim poſt aquas diluuij, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum, vt ita dixerim, mundi pacem cęleſtis irę pręco Columba terris adnunciauit dimiſſa ex arca, & cum olea reuerſa; quod ſignum apud omnes etiam nationes prætenditur. Eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, id eſt, carni noſtræ emergendi de lauacro poſt vetera delicta Columba ſancti Spiritus aduolans, pacem Dei adferens, emiſſa de cælis, ubi eccleſia eſt arca figurata. Et ex recentioribus Theologis [l] Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis: In Columbæ ſpecie, inquit, apparuit Spiritus ſanctus, primùm quidem ad deſignandũ in Chriſto Columbinã non ſolùm innocentiã, mundiciã, & ſimplicitatẽ, ſed ſummã etiã erga ſuos manſuetudinẽ, ſolicitudinẽ, & curam. Manſuetiſſimũ enim animal eſt Columba, vtpote felle carens; flagrantiſſimę quoq; erga pullos ſuos affectionis, quos omnibus rebus poſthabitis ſummo ſtudio fouet. Ita & Chriſtus tanta manſuetudine pręditus, vt vnicè à ſe diſcere nos velit, quòd mitis ſit, & humilis corde, in omni vita ardentiſſimũ erga nos amorẽ exhibẽs, & mortẽ pro nobis obierit. Deinde & ideo factũ eſt, vt veritas figurę reſpõderet. Quoniam enim in diluuio hoc animal apparuit, ramũ ferens oliuę, & communẽ orbis terrarum tranquillitatẽ annuncians: ideo & nunc etiam Columbam apparere conueniebat, quę liberationem, & liberatorem nobis in ſalutari baptiſmatis diluuio demonſtraret, & gratiam patris per Chriſtum orbi oblatam annunciaret. Ipſe enim Chriſtus ille erat, de quo Eſaias: *Spiritus Domini ſuper me eò quòd vnxerit me &c. vt prædicarem annum placabilem Domino.* Vtrobiq; autem ad annũciandum orbis tranquillitatem, Columba aſſumpta eſt, propter illius animalis manſuetudinem, & charitatem: quę animalis proprietates ſimul cum alijs quoniam optimè exprimunt nobis proprietates Spiritus ſancti, ob id etiam tertiò conueniebat ipſum in huius animalis ſpecie apparere. Idem legere eſt apud [m] Iacobũ de Vitriaco cardinalem, qui ita ſcribit: In ſpecie autẽ Columbę ſuper Chriſtũ Spiritus ſanctus deſcendit, vt ipſius oſtenderet ſimplicitatem, & manifeſtaret eius manſuetudinẽ, & innocentiã. In ſpecie uerò ignis deſcendit ſuper Apoſtolos, ut peccatorũ in eis rubiginẽ conſumeret, & ipſos calefaceret ad feruorẽ, & illuminaret ad cognitionem. His autẽ omnibus non indiget Chriſtus. Vnde non in ſpecie ignis, ſed in ſpecie Colũbę ſuper eũ Spiritus ſanctus ſe oſtendere uoluit, vt per eam inſtruerentur homines de baptizandi poteſtate, & per Colũbæ proprietates varia chariſmatũ dona in Chriſto eſſe monſtrarentur. Colũba enim felle caret. Et Chriſtus omni malitia, & felle peccati caruit. Nullũ roſtro, vel vnguibus lędit. Et Chriſtus per omnia innocens fuit. Nec minimas auiculas inuadit, quia Chriſtus nulli vnquã iniuriã fecit, ſed omnibus beneuolus fuit. Puro grano, & nõ cadaueribus paſcitur. Et Chriſtus iuſtis, & nõ peccatoribus delectatur. Alienos pullos nutrit. In quo Chriſti charitas deſignatur, qui nõ quę ſua ſunt ſed quę patris erant, quæſiuit, & gẽtes alienas vocauit ad ſe. Gemitũ habet pro cãtu. Et Chriſtus pro nobis legitur fleuiſſe, nunquã autẽ in hac miſeria legitur riſiſſe. Gregatim volãt Colũbę. Et Chriſtus ſibi multos cõgregauit, pacẽ, & concordiã, quantũ in ipſo fuit, cũ omnibus habuit. Iuxta aquã ſedẽt, vt pręuiſa vmbra Accipitrẽ declinẽt. Et Chriſtus tanquã lignũ, quod plantatũ ſecus decurſus aquarũ, id eſt, ſecus fluẽta gratiarũ, ita à diabolo ſibi cauit, quod princeps huius mũdi in ipſo nõ habuit quidquam, nec aliquid quod ſuũ eſſet, in ipſo reperire potuit, &c. Et [n] rurſus, Et Spiritus ſanctus, inquit, plura gratiarũ dona in ſe continet, & cõprehẽdit. Vnde ad eius mãſuetudinẽ oſtendendã in ſpecie Columbę, Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum apparuit: ſuper Apoſtolos autem in ſpecie ignis. In Chriſto enim manſuetudinem oſtendit, in Apoſtolis peccatorum rubiginem conſumpſit, &c. Super Chriſtum etiam in Columba ſpiritus apparuit, quia homo pro hominibus factus mitem ſe hominibus præbuit. Quis enim iuſtitiã iudicis ferret, ſi priuſquã nos per manſuetudinẽ corrigeret, culpas noſtras per zelũ rectitudinis examinare voluiſſet? Noluit prius peccatores ferire, ſed colligere. In Colũba igitur ſupra illũ apparere voluit Spiritus ſanctus, qui nõ veniebat, vt peccata per zelum

iam

[k] *L. de bapt.*

[l] *In comm in cõcor. euãg.*

[m] *In oct. Ep.*

[n] *In die ſãct. poſt. Pent.*

Cur Spiritꝰ ſanctus ſpecie Colũbæ & ignis apparuit.

iam percuteret, ſed adhuc per maſuetudinem toleraret, &c. Et mox, In igne autem, & Columba, potiùſquàm in alia ſpecie Spiritus ſanctus monſtratur, quia ſimplices facit, & ardentes. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Non enim placet Deo ſimplicitas ſine zelo, vel zelus ſine ſimplicitate. Vnde de B. Iob dicitur, quod erat ſimplex, & rectus. Cor enim, quod Spiritu ſancto tangitur, & manſuetudinis lenitate fit tranquillum, & zelo rectitudinis, & iuſtitię accenſum. Sancti enim prudentes ſunt ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut Columbæ. Vnde Apoſtolus dicit: *Nolite pueri effici ſenſibus:* Ecce prudentia ſerpentis. *Sed malitia paruuli eſtote:* Ecce ſimplicitas Columbæ. Habet autem ſpiritualis Columba ſeptem oculos, qui ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti, de quibus in Canticis: *Oculi tui Columbarum.* Hi autem oculi per ſeptem proprietates, quæ materiali Columbę conueniunt, deſignantur. Columba enim gemitum habet pro cantu, ecce ſpiritus timoris: felle caret, & pullos alienos nutrit, ecce ſpiritus pietatis: ſuper aquas reſidet, vt percipiat vmbram Accipitris, ecce ſpiritus ſcientiæ. Gregatim volat: Ecce ſpiritus fortitudinis. Scriptum eſt enim: [o] *Væ ſoli, quoniam ſi ceciderit, non habebit ſubleuantem.* Meliora grana eligit, & cadaueribus non paſcitur, ecce ſpiritus conſilij. Non requieſcit in palude, ſed in altum ponit nidum ſuum, nidificans in ſummo ore foraminis, ſicut [p] Ieremias ait: ecce ſpiritus intellectus: puro grano veſcitur, & per ſpiritum ſapientiæ delectatur homo in grano puro, quod cadens in terram multum attulit fructum. Non ſolùm autem in ſpecie Columbæ apparuit Spiritus ſanctus in baptiſmo, & in ſpecie ignis in die pentecoſtes, ſed & in ſpecie flatus datus eſt &c. Septem autem haſce Columbæ proprietatum etiam [q] Thomas de Vio meminit, & ſeptem Spiritus ſancti dona ſignificare ſcribit: Et [r] Rupertus Abbas de eiſdem, quomodo per ſingulas illarum ſingulæ virtutes, vel gratiæ ſignificentur, & quibus modis eaſdem Columbæ virtutes ſpiritualiter in ſuis actibus Chriſtus habeat, hoc pacto demonſtrat. Igitur totus, inquit, ſuper illum requieuit ſeptiformis gratiæ ſpiritus, ſecundum ſignum, quo idipſum manifeſtaretur, id eſt, ſecundum Columbæ integrum corpus. Quapropter nec illud prætereundum, quia volucris huiuſce, ſcilicet Columbæ natura fungitur ſeptem ſuis virtutibus quadam ſimilitudine congruentibus ſeptem huius Spiritus ſancti gratijs, quas diximus. Primò, ſedet enim ſuper riuos aquarum, vt Accipitrem (conſpecta eius vmbra) velociter effugiat. Secundò nihil viuum comedit. Tertiò pullos alienos nutrit. Quartò in foraminibus petrę nidificat. Quintò grana candidiora colligit. Sextò felle caret. Septimò gemitum pro cantu habet. Deinde in eo, quòd iuxta fluenta reſidens Accipitrem pręcauet, ſapientię: in eo, quòd pullos alienos educat conſilij: in eo, quòd in foraminibus petræ nidificat, fortitudinis: in eo, quòd grana cãdidiora colligit, ſciẽtię: in eo, quòd felle caret, pietatis: in eo, quòd gemitum pro cantu habet, timoris quædam imago eſt. Sedet enim iſte Spiritus ſanctus, imo is, in quo eſt Spiritus ſanctus, maximè hic totius plenitudinis eius poſſeſſor Dominus noſter iuxta pleniſſima ſedit fluenta ſcripturarum, cunctas antiqui hoſtis præuidens, & potenter præcauens tentationes, quod ſapientię eſt. Nihil viuum comedit, id eſt, neminem unquam iuſtum condemnauit, aut certè neminem malè viuũ, id eſt, concupiſcentijs, & vitijs militantem ſibimet per acceptionem perſonarũ concorporauit, quod intellectus eſt. Alienos pullos nutrit, id eſt, gentes, abactis Iudęis nutriendas recipit, qui eramus alieni à teſtamento Dei, quod incõprehenſibilis, & inueſtigabilis conſilij eſt. In petra nidificat, quò ſerpens accedere non poſſit, id eſt, in vulneribus paſſionis ſuæ ſpẽ ſuorũ collocat. Vnde diabolus rapere non poſſit, quod fortitudinis eſt. Grana candidiora, id eſt, lucidiores, de aceruo ſcripturarum, in omni ſermone ſuo ſententias congerit, quod ſcientię eſt. Felle caruit, id eſt, mala pro bonis, vel maledictum pro maledicto non reddidit, quin etiam pro interfectoribus ſuis exorauit, [s] dicendo, *Pater dimitte illis, neſciunt enim quid faciunt*, quod pietatis eſt, gemitum pro cantu habuit, id eſt, gemitus inenarrabilibus, vt ait [t] Apoſtolus, cum clamore valido, & multis lachrymis pro nobis exorans, obediens fuit uſque ad mortem, quod timoris eſt. [u] Federicus Nauſea Epiſcopus Viennenſis in ipſa quinquageſima poſt paſcha die Chriſtifideles ſcribit vt plurimùm ad horam diei tertiam vel circiter in templo proinde proceſſionaliter, & vnanimiter conuenire, & in eo loco, vbi nuper ceremonialis habita eſt aſcenſio Domini, coram, & ſuper ipſis aliquot in locis demitti imaginem Columbinam, cùmq; ea ſtatim ignem, & aquam cũ ſonitu nonnunquã bombardico, vel alterius rei crepitu, canẽtibus interim Chriſti fidelibus ipſis reſponſoriũ, cuius initiũ eſt: *Apparuerunt Apoſtolis &c.* Et verba quę Chriſtus dicit poſt reſurrectionẽ ad diſcipulos: *Accipite Spiritum ſanctũ, quorum &c.* Hunc verò actũ, & ritũ ceremonialẽ omnino credi repręſentare, quicquid verè geſtũ traditur in ipſa Spiritus ſancti miſſione, quã quinquageſima die poſt paſcha factã Lucas atteſtatur. Deniq; impium quoddã Mahumeti ſceleratiſſimi, ac nequã hominis ſcelus inſerere placuit, nõ incõgruum aliàs huic loco. Aiũt autẽ Colũbã ipſum adeo circurẽ aluiſſe, vt cibũ ex aure eius ſumere per

Septẽ oculi ſpirit. Colũbæ.

[o] *Eccl. 4.*

[p] *Cap. 48.*

[q] *In ſumm. D. Thomæ.*

[r] *L. 1. de ope. Sp. ſan. c. 22.*

[s] *Luc. 23.*

[t] *Hebr. 5.*

[u] *L. 6. catec. cat. c. 37.*

Mahumet Colũbę opera ſibi cum Spiritu ſancto ſermones eſſe fingit.

didicerit, quod nefarius ille ideo factitabat, ut ſibi cum Spiritu ſancto in Columbæ ſpecie ſecretos in aure ſermones eſſe, qui ad religionis ſuæ amplificationem pertinerent, ignaro vulgo falsò perſuadens faciliùs in caſſes ſuos ſeduceret. Penultimus ſacræ paginæ de Columba eſt locus iſte: *Estote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut Columbæ*. Sunt autem verba Saluatoris noſtri ad diſcipulos. Quæri hîc iure merito queat, cur ſimplices iubeat eſſe Apoſtolos, ſicut Columbæ: cùm alioqui ſimplicitas tam pro ignorantia, quàm ruſticitate accipi ſoleat, & ſimplices vulgò inſcij, & imperiti vocentur, quales ſanè diſcipulos ſuos Saluator eſſe non voluerit: dixerat enim, ut eſſent prudentes, ut ſerpentes: præterea, ſi in ea ſignificatione ſimplicitatem accepiſſet, Columbas non nominaſſet, nam ita innueret has aues inter omnia bruta poſtremum ſimplicitatis gradum obtinere, id eſt, inſipientiæ: ſed aſinum, & inter aues Struthionem, qui pullos ſuos enutrire ignorat, ut ait D. [x] Iob, quoniam Deus eum priuauit ſapientia. Columbæ uerò alijs brutis imperitiores non ſunt, quia nihil omittunt, quod ad ſolicitam ſui conſeruationem pertinet: quare de eiuſcemodi ſimplicitate intelligere non potuit. Verùm aliter ſimplicitas etiam accipitur, nimirum ſine dolo, nam ſimplex dicitur ſine plica, id eſt, non ambulans duplici corde, ita ut aliud oſtendat foris, quàm intus mente recluſum gerat, de quo dicebat Perſius:

Simplicitas pro qua re accipi ſoleat.

[x] *Cap. 39.*

Astutam vapido ſeruat ſub pectore vulpem.

Simplices autem ſunt, qui quamuis ſint prudentes, non diſſimulant tamen, nec decipiunt, ſed quod mente gerunt, hoc uerbo, & geſtu exprimunt, quales ſanè debebant eſſe Apoſtoli, nam Columbæ dolum neſciunt. Quare eiuſcemodi ſimplicitas mentis, animique quendam candorem ſonat, in quo ſenſu hunc eundem Saluatoris locum tranſtulit [y] Io. Baptiſta Fiera, dum canit:

[y] *L. 3. de Deo homine.*

Vos modò non vincant mentis candore Columbæ,
Quas odium nullum, nec felleus inquinat ardor.
Non aſtu ſuperet ſerpens, quem fallere durum eſt.

Quoniam itaque prudentes, id eſt, habentes aſtutiam ſolent plerunque ea abuti (tunc autem, teſte [z] Ariſtotele, aſtutia, non prudentia appellatur) Apoſtolos ſimplices iuſſit eſſe, ut ſunt Columbæ, quod ſanè neceſſarium fuit addere; nam cùm dixiſſet, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, qui non ſolùm à malo ſibi cauent, ſed alijs etiam inferunt, Columbarum ſimplicitate, quæ nemini nocere nouerunt, prudentiam eorum temperare debebat. Atque hoc modo uerba Saluatoris noſtri intelligenda ſunt, ut anteà etiam oſtendi, & ſubſequentes doctiſſimorum uirorum expoſitiones etiam docent. [a] Io. Tzetzes hoc ſenſu à Domino prolata ait, ſeruate capita ueſtra, quemadmodum ſerpens, qui inſidijs petitus, vapulanſque ad mortem, omni modo caput ſuum abſcondit: ſic vos à tyrannis, & impijs cruciati caput ſeruate mihi, fidem ueſtram, & ne Deum negetis vſque ad ipſam mortem. Simplices autem ſitis, ſicut Columbæ, ac prudentes pariter, ſicut Columbæ Noë, quæ diluuij tempore dimiſſa ad arcam reuerſa eſt. Omnis ſanè Columba, ſi nata fuerit domi, non recedit indè, niſi fuerit ſpuria, & non genita ibi, ſed aliunde adducta. Poterit prætereà aliquis Rethoricè hoc dictum illuſtrando ſeruanda iubere capita, hoc eſt, authores, & dominos noſtros, nec illos decipere, aut fallere dolis ſacrilegis. Et D. Hieronymus ad eadem uerba, Vt per prudentiam, inquit, deuitent inſidias, per ſimplicitatem non faciant malum. Serpentis aſtutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo uita eſt, protegit, ita & nos toto periculo corporis caput noſtrum, qui Chriſtus eſt, cuſtodiamus. Simplicitas Columbarum ex Spiritus ſancti ſpecie demonſtratur: Vnde dicit [b] Apoſtolus: *Malitia paruuli eſtote*. Eſtote, inquit D. [c] Io. Chryſoſtomus, ergo prudentes, ſicut ſerpentes ad intelligendas fraudes. Eſtote ſimplices, ſicut Columbæ, ad ignoſcendas iniurias. Nolo uos eſſe ſemper ſicut Columbas, ne propter ſimplicitatem nimiam per ſeductionem laqueum incurratis. Nolo uos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem uenena fundatis, ſed ſecundum tempus, & perſonas mutetis & mores. Eſtote ſerpentes, ne comprehendamini. Si enim comprehenſi fueritis, eſtote Columbæ, ut ne mordeatis. Quandiu enim homo gentilis eſt, ſerpens in illo eſt, quoniam indignatio illius, ſecundum ſimilitudinem eſt illius ſerpentis, qui in paradiſo hominem à Deo ſeparauit, cùm uerò conuertitur ad fidem, recedente ſerpente, ingreditur in illum ſpiritus, qui in ſpecie Columbæ deſcendit de cælo, & fit Columba. Ergo contra infideles eſtote ſerpentes, quia ſerpens ſerpenti non nocet: cum fidelibus autem eſtote Columbæ, Columbis charitatis oſcula porrigatis. Et ut breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ut malum intelligatis, & caueatis. Et eſtote ſimplices ſicut Columbæ, ut non faciatis ullum malum. Quia intelligere malum, laudabile eſt, facere autem vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipſe facit malum, ſed qui facit malum. Et in ſequentia verba Domini: *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos in concilijs*

[z] *Ethic. c. 16*

[a] *Chil. 9. c. 163.*

[b] *1. Cor.*

[c] *Homil. 24. in Matt. 10.*

in concilijs. Quoniam, inquit, superius dixit: *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ:* nunc ad vtrumque causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in concilijs. Proprium enim est serpentis ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde [d] Apostolus admonet: *In sapientia ambulate, quoniam tempus malignum est.* Quare autem vult eos esse simplices? Vt non aduersus proditores suos malitiæ memores sint, sed diligant inimicos suos, & benefaciant persequentibus se, secundum Dei Christi præceptum: quia non tantùm lædimur ab inimicis iniquis, quando nocemur ab ipsis: sed etiam proficimus, cùm per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ à suo proposito victa non recesserit. Quoniam proprium est Columbę vsque ad mortem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia [e] Iob dictum est: *Et adhuc perseuerat in simplicitate.* Elegans pariter, ac docta epistola super hac materia extat S. [f] Isidori Pelusiotæ ad Martinum prosbyterum: Prudentia, inquit, simplicitate temperata, diuinam quandam rem, hoc est, numeris omnibus absolutam virtutem parit. At si altera ab altera seiungatur, illa in peruersitatem incidit, hęc in stultitiam desinit. Etenim illa ad malum aliquod patrandum apta est: hæc fraudi, & deceptioni patet. Ac propterea diuinum oraculum per vnam imaginem hoc minimè declarauit (neque enim in ijs animantibus, quæ ratione carent, prudentia cum simplicitate coniuncta est: verùm alia improbitatem, alia simplicitatem consectantur) verùm his verbis est vsus. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ.* Hoc autem non eò spectat, vt serpentis venenum percutiendi libidinem imitemur (vituperantur enim Iudæi, vt serpentes, & genimina viperarum) nec rursus vt versutiam, ac fraudem (neque enim istud exemplum iuxta omnem rationem accipitur, sed ex aliqua duntaxat parte, alioqui exemplum non esset, sed res omnino eadem) verùm vt veterem hominem, hoc est, vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem quidem, vt ille caput, custodiamus; corporis autem exiguam curam geramus: cætera verò missa faciamus, atquè his Columbæ simplicitatẽ admisceamus: non vt ipsius stoliditatem exprimamus (traditur enim Ephraim vt stulta Columba, non habens cor) verùm vt ipsius simplicitatem ab omni improbitate remotam imitemur. Hæc ille. Vltimus de Columba in Euangelio locus est: *Et cathedras vendentium Columbas euertit.* Ad hæc D. Hieronymus commentans, qui, inquit, vendunt gratiam spiritus sancti, & omnia faciunt, vt subiectos populos deuorent, de quibus dicitur. *Qui deuorant plebem meam, populum meum sicut escam panis.* Et Origenes, sunt & alij, inquit, in templo vendentes Christi Columbas, & tradentes simplices sicut Columbas, & dicentes: *Quis dabit mihi pennas, sicut Columbæ, & volabo, & requiescam*, tradentes eas principibus, quibus non oportebat. Et arbitror conuenire verbum de venditoribus Columbarum, eis, quibus tradunt Ecclesias, auaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellauit Euangelista euersas esse à Iesu. Et utinam audirent hæc cum decenti admonitione scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in quibus sedent, & uendunt omnes Ecclesias Columbarum, & tradunt eas talibus prępositis, ad quos rectè dicatur à Domino per [g] Hieremiam prophetam: *Principes populi mei me non cognouerunt.* Filij enim sunt insipientes, & non intelligentes. Sapientes sunt ad malè faciendum, bene autem facere nesciunt. Et apud [h] Michæam similiter: *Principes populi mei expellentur de domo epulationis suæ.* Si autem audirent, nunquam uenderent Christi Columbas, sed constituerunt principes eorum parentes Columbis, & prouidentes saluti earum, & non despicientes, nec occidentes pingues Columbas. Vnusquisque ergo sedentium super cathedram Ecclesiasticam, & amantium primas cathedras in synagogis, uideant ne fortè sic sedeant in eis, ut ueniens Dominus eas auertat, quasi dignas euersione. Super hac sententia elegantissima legitur epistola S. [i] Isidori Pelusiotæ ad Lucium Pelusij Archidiaconum, hominem auarum, & titulo tenus tantùm Deo addictum: Si uenerandi altaris diaconi, Episcopi oculi sunt, profectò cùm tu Dei permissu ipsis presis, totus oculus esse debes, quemadmodum animalia illa plurimis oculis prędita (quoniam etiam propinquitatis ad Deum ratione, ea imitaris, non uita, ut audio, sed sola muneris sacri functione) ac non improbis studijs, atque consilijs, & honorandum illum chorum ac sodalitium, & Episcopum tibi temerè, ac sine iudicio morem gerentem obscurare, diuinumque sacrarium per auaritiam contaminare, dùm opes tibi ipsi per nummariam manuum impositionem aggeris. Dominus enim eos, qui Columbas uendebant flagris à templis expulit. Quamobrem ne tu quoque eodem modo submouearis, desine opes ita augere, ac materiam futuro igni parare. D. uerò Ambrosius, cathedras uendentium Columbas, inquit, cur euerterit, secundam scripturam non intelligo. Neque enim

[d] Colos. 4.
[e] Cap. 2.
[f] Epist. 175.
[g] Cap. 4.
[h] Cap. 2.
[i] Epist. 29.

enim uerò nundinatores auium uendicare sibi poterant honorati alicuius in nundinis solij dignitatem. Nam quę prerogatiua est in Columbis? Admonet tamen dominici forma baptismatis, quando descendit spiritus sanctus in Columbæ typo, eiectorum de templo eiusmodi mercatorum, in Ecclasia Dei consortium eos habere non posse, qui sancti spiritus gratiam nundinentur. *Gratis*, [k] inquit, *accepistis, gratis date*. Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putauit posse conferri, respondit Petrus: *Pecunia* inquit, *tua tecum sit in interitum, quoniam gratiam Dei putas te pecunia consequi posse: non est tibi pars, neque sors in hac fide.* Venditores quoque ouium, & boum eos puto, qui de labore alieno uel simplicitate, fœdi auctionares quasdam nundinas aucupantur: aut quia oues eijciuntur, & boues, Columbæ iubentur auferri, populus uidetur Iudæus excludi. Ephraim enim sicut Columba, quòd eorum Dominus, & successiones oderit, & labores, &c. Item [l] alibi, Templum suum, ait, Christus ingreditur, & flagellum prehendit, & eijcit de templo nummularios. Non patitur enim in suo templo pecunię esse uernaculos: non patitur in suo templo esse eos, qui uendant cathedras. Quid sunt cathedræ, nisi honores? Quid sunt Columbę, nisi simplices mentes, uel animę fidem candidam, & puram sequentes? Ego ergò inducam in templum, quem Christus excludit? Iubetur enim exire, qui dignitates uendit, & honores. Iubetur enim exire, qui uendere uult simplices mentes fidelium. Item [m] Larentius Surius eleganter in quadam D. Gregorij Papæ epistola demonstrat sacerdotes non esse, qui pretio fieri conantur: quia graue facinus sit Dei donum uel pretio comparare, uel uendere, Euangelica, inquit, authoritas testis est. Templum enim Dominus, & redemptor noster ingressus cathedras uendentium Columbas euertit. Quid aliud est Columbas uendere, nisi pretium de manus impositione percipere, & sanctum spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit uenundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos, cathedrarum utique patenter euersione signatum est &c. Atque hactenus exposita sint sacrę paginæ loca omnia de hac aue. Cæterùm Columba cùm sit auis, uti dictum est, simplex, beneuola, multisque ac bonis proprietatibus insignita, misticè nobis etiam signat quemlibet uirum iustum, simplicem, ac timentem Deum, qui super cęteros homines, mitis, benignus, ac humilis esse dicitur, tanquam Columba. Ipsa enim auis non tantùm munda dicitur uictu, sed insuper fructu fœcunda, & gemebunda cantu. Quibus pariter & uir iustus ornatus esse debet, ut sit uita, & conuersatione mundus, ac fœcundus operibus bonis, & gemebundus pariter, dum tanquam incolam hunc mundum se inhabitare recolit. Et sicut Columba non comedit de cadaueribus, sicut Coruus, sed grana pura, & munda sibi eligit, in signum cuius emissa ex arca, & non inueniens situm mundum, & siccum, ubi pes eius quiesceret, reuertebatur in arcam, ne super huiusmodi immunditia descendens inficeretur. Sic uiri perfecti non debent quiescere suis affectibus, qui hoc in loco per pedes Columbæ figurantur, nisi in bonis operationibus, & in societatibus honestis, ac sanctis, & à cadaueribus putridis, ac fœtidis, id est, à uitijs, & à caducis delicijs, quę animam maculant, se studiosè cohibere debent. Quibus carnales homines, ut Corui delectantur. D. [n] Basilius sanctos quoque Columbas dici scripsit propter innocentiam. Et D. Chrysostomus Iob uirum iustum Columbam uocat in medio Accipitrum, ouem in medio luporum, stellam in medio nubium, Lilium in medio spinarum, & iustitiæ germen in oppido iniquitatis. Porrò Columbam secus fluenta residere, ut Accipitre uiso fugiat, significat, sanctos secus diuinæ scripturæ fluenta residere, ut diaboli incursum euadant, uel sanctos eligere sanas sententias, & non hæreticas. Quod Columba meliora grana eligit, significat etiam sanctos bona doctrina, & exemplo pascere eos, qui diaboli fuerunt imitatores. Quod ipsa nutriat pullos alienos, significat etiam, sanctos carere ira irreuocabili, & refugium suum, & spem in uulneribus Christi Domini ponere, & gemitum, & non cantum de peccatis suis edere, quòd ipsa careat felle. Thomas Bozius Eugubinus elegantissimè catholicos Columbas uocat, probans illud [o] Esaiæ. *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Horum Synceram, & immaculatam religionem remotissimis orbis insulis notam futuram: Hæc ubi, inquit, percunctatus est Christum, qui conuersus ad Ecclesiam respondeat, inducit: *Me enim*, subijcit, *insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè, argentum, & aurum eorum, cum eis nomini Domini tui, & sancto Israel, qui glorificauit te.* Hucusque oraculum Esaiæ, in quo aduertendum, quod ait: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant.* Signat enim uelificationem celerrimam, quam uenti uehementes moderentur: & quod adijcit. *Quasi Columbæ ad fenestras suas:* ostendit eorum, qui uolant, & nauigant partus. Columbæ nãque sicut fœcundissimæ, sic in fenestris foraminum, cubiliumque suorũ pullos habere solent, eodem modo, qui properant ad Indias, siue occiduas

[k] Mat. 10.

[l] Canc. de basil. non tradbaret.

[m] In vita D. Grego. Papæ

Iustum Columba notat.

[n] Hom. in Psal. 28.

[o] Cap. 60.

Catholici Columbę dicti.

occiduas, siue Eoas, ut Christi doctrinã disseminent, filios sibi innumeros, ac Christo longè se dare plures, quàm prisci gignunt. Et quemadmodũ Columbæ, vbi alas explicant, in præceps videntur, sic qui Antipodas petunt, cùm sint illi subter pedum nostrorũ vestigia, inspicientibus infera loca, in præceps se dare videntur, veluti aërem secantes. Quod subdit: *Adducam filios tuos de longè*, innuit eorum, quos Ecclesia Christi suscipit, ad nostram religionem aduentum. Atque vt aliquam insignem notam proponat, meminit de argento, & auro, quod plurimum ab Indijs aduehitur ad nostras oras. Quod si velis Esaiam prophetam vocabulo illo Columbæ voluisse quodammodo alludere, ad quæ frequens est allusio Hebræis, ad Christophorum Columbum, qui nobis iter primus ad oras illas aperuit, & hoc 10 dici potest. Hæc ille.

MORALIA.

ARS quædam est aucupandi, inquit D.[a] Basilius Magnus, Columbas, videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde unguento alas illius perungunt: sinuntq; coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam, agrestem illum, & liberi passus gregem ad possessionẽ transfert eius, cuius ipsa est domestica. Benè olentes namque sequuntur & reli-
30 quæ, atque ita in potestatem Columbarij veniunt. Quamobrem autem literarum istarum istud exordium esse volui? Quoniam Dionysium filium, aliquando Diomedem, nactus, diuino vnguento animæ illius alas perunxi, & ad honestatis tuæ grauitatem misi, vt & te ipsam illi iungeres, & ad nidum acciperes, quem ipse apud nos cõpegit & c. Quemadmodum etiã Columbæ Accipitrem cognoscentes, qui in aëre genus earum diripere solet, ei sese eripiunt terram petendo, ita etiam illum, qui eas in terra inuadere solet, illudunt, æthera petendo: ita pariter qui nimia sui confidentia tentantur, timere debent, & ad humilitatis asylum perfugere: ut contrà qui de salute sua diffidunt, ac veluti oppressi iacent, caput extollere, & ad charitatis misericordiæq; diuinæ spem confugere, credereq; non tanti fieri pudorem lapsus humani apud Deum, quanti emendatio prioris uitæ, humanumq;
30 esse labi, angelorum vitia commissa corrigere. Hæretici præterea, ut exponit[b] glossa ordinaria, qui ab Ecclesia recedunt, excordi Columbæ comparantur, qui terrena desiderantes Assyrijs traduntur, & cùm profecti fuerint de Ecclesia, extendet Deus super eos rete, & testimonijs scripturarum, & artifici sermone sapientiæ contextum, vt eleuantes se contra Domini sapientiam ad humilia detrahat, comminando de pœna, vt sic correcti non peccent in æternum.

[a] *Epist.* 171. Exẽplũ à capiẽdi ratione.

[b] *In Os. c.* 6. Hęretici colũbæ comparati.

ALLEGORIA.

40 SVNT qui per geminas illas Columbas, quas Venus Aeneæ apud Maronem duces ad inueniendum aureum illum ramum cælo dimisit, duas mysticè animæ alas Platonicè designari putent, hoc est, contemplatiuam, moralemq; Esse autem volucres Veneris, quia oportet illas esse ab ardenti amore, neque iniuria matrem inuocare, quoniam tantam difficultatem, nisi rapiat amor, facilè homines fugiant. Columbas verò non semel, aut vno impetu, sed paulatim volando, ad locum vbi aureus ille ramus erat, ducere: quia hominis non sit omnia momento videre, sed ratiocinando gradatim à cognitis ad incognita: sed vide quid sequatur.

Inde vbi venêre ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt se celeres, liquidumq; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

50 Nam quæ ad tantarum rerum cognitionem duces se præbẽt, eas rerum terrenarum contagionem (id enim est Auerni teter odor) celerrimo volatu fugere oportet. Aureus autem ramus sapientiam nobis indicat, sine qua non est speculatio eligendarum, agendarumque rerum iudex. Neque mireris aurum sapientiæ symbolum apud hunc poëtam obtinere, cùm plerique idem scriptores fecerint. Vnde illud sapientis: *Aurum, & multitudo gemmarum, & vas pretiosum labia sapientiæ*. Aurum enim est sapientiæ vigor, atque fulgor. Nullum ex

Duę animę alę p duas Colũbas designatæ.

Aureus ramꝰ quid notet.

lum ex metallis auro pretioſius eſt. Nihil in rebus ſapientia pluris faciendum. Fulget maximè aurum. Nihil ſapientia eſt ſplendidius. Nulla ærugine exeditur aurum. Nulla res imminuit ſapientiam. Nullis ſordibus coinquinatur aurum. Nullis maculis ſapientia deturpatur. Sed latet arbore opaca, multis enim, & uarijs inſcitiæ tenebris ita obruitur: verùm & luco (ea enim corporis, vt ita loquor hebetudo eſt) ita tegitur, ut difficilè omnino ſit illud eruere. Scitè enim & à Democrito vſurpabatur naturam in profundo veritatem demerſiſſe. Non tamen prius in hanc contemplationem deſcendere valemus, quàm aureum ramum decerpſerimus.

Veritas in profundo.

Sagittariorum illud certamen, quod Homerus Achillem in Patrochi obitus honorem, Virgilium Aeneam in mortem patris inſtituiſſe ſcribunt, ſignificat non omnibus contingere, vt Corinthum adeant, hoc eſt, vt ad culmen virtutum aſcendant. Sic enim & illud tacundiſſimus [a] Lucianus explicat, inquiens: *Neque enim rectè, aut probabiliter fortunam incuſaremus, ſi ſagittando, & iaculando non prorſus aſſecuta ſit veram illam viam, unam nimirum inter tot infinitas falſas, & erroneas exiſtentes: quod nec Homerico quidem ſagittario conceſſum fuit, qui cùm debuiſſet Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit. Opinor autem fuiſſe Teucrum.*

[a] L. de ſectis.

EMBLEMATA.

SACRVM emblema Iacobi Billij S. Michaelis in Eremo cænobiarchæ de hominis peruerſitate inſcriptum tale eſt:

Serpentum nobis dens eſt, mens leua Columba,
Stultitia & pueros, & ſuperamus oues.
Et canis eſt morſus nobis, & equina libido:
Vt Leo nos furimus ſemper, & inſtar apis.
Formica ventris non cura eſt maior alendi,
Fermenti & veteris nos comitatur acor.
Sic innata feris mala nobis cuncta ſuperſunt:
Cùm bona deficiant inſita cuncta feris.

Aliud emblema eſt apud Lucam Contilem nobilis cuiuſdam Hieronymi Torti Papienſis, qui binas candidas Columbas ceu duces ſibi ad ſyluam, in qua arbor illa erat cum ramo aureo, vt ſuprà ex Vergilio diximus, præuolantes depingens cum uerbis: VNDE PER RAMOS AVRA REFVLSIT, Aeneæ exemplo, cum ſumma gloria ad ſcientiam, quam per ramum aureum intelligi diximus, pertingere ſignificat.

AENIGMA.

DE Columbo ænigma tale habet Iulius Cæſar Scaliger:

As, aſſuſq; atque elixus præponitur vnctis.
Pars duo ſunt aſſis, non contemnenda trientes.
Namque hac poſterior, meliorq; priore ſuperbit.

As, aſſuſq; ʒ totus Colmnbus. Pars duo &c. ʒ duo trientes, duæ ſyllabæ lumbus. Namq; hæc ʒ lumbus, quàm collum.

PROVERBIA.

CORVVS nuncius, veluti ſuo loco ſcripſimus, de eo dicitur, qui aliquò terrarum miſſus non reuertitur. Eodem modo Columba nuncia prouerbialiter æquè dici poteſt, qui celeriter reuertitur, vnde miſſus fuerat, prout ea fecit Columba, quæ poſt Coruum de arca exierat. Poteſt item ille vocari Columba nuncia, qui felicem adfert nuncium, facta nempe alluſione ad id, quod ſoleat hoc innoxium animal Spiritus ſancti ſpeciem repræſentare. Vel poteſt denique nuncia Columba dici, qui futuram iam nunc pacem annunciat: ad quem ſenſum [a] Prudentius ait:

Coruus nũcius. Colũba nũcia. Qui Colũba nuncia dicatur.

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcam
Ore Columba refert ramum viridantis oliuæ.

[a] In Dittochæo.

Coruus

Coruus enim ingluuie per fœda cadauera captus
Hæserat, illa datæ reuehit noua gaudia pacis.

Ἡμένη πελειὰς à Suida prouerbij titulo commemoratur, id est, *Columba sedens*. Ait autem id dici solitum de supra modum mansuetis, ac simplicibus. *Nam Columbæ*, inquit, *cùm auolant, fallunt cæteras pernicitate volatus, cùm sedent, nihil mitius, ac simplius: neque quicquam habent, quo se tueantur aduersus Miluios, & Accipitres præter alarum velocitatem*. Author uerò adagiorum, Mihi, inquit, videtur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant: propterea quòd mos sit aucupibus exoculatam Columbam in reti ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Sed apud Suidam ἡμμένη per duplex μ legi non posse antè diximus, vti etiam quod Suidas non eandem faciat τὴν ἡμένην & τὴν παλεύτριαν, id est, exoculatam, vt adagiorum author: sed illam sedentem, & simplicem, hanc astutam, non autem euolantem, ut Ornithologus exponit. [b] Aristoteles enim παλεύτριαν exoculatam vocat. Exoculatas quis euolare dicat? Ad hunc sensum alia adhuc similis parœmia est apud Diogenianum. Πραότερος περιστερᾶς, id est, *mansuetior Columba*. Quo loco Columbina simplicitas, inquit adagiorum author, & mansuetudo laudatur, etiam in diuinis literis. Nam hoc est Columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliude præsidium habet aduersus Miluios, quàm à celeritate volandi.

Culũba sedens.

[b] 9. hist. c. 7.

Colũba mãsuetior.

Non ouum ouo tam simile, quàm illud prouerbij speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem, nempe hoc:

Dat veniam Coruis, vexat censura Columbas:

Hoc est, vt idem author interpretatur, pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumpta est parœmia ab apophthegmate illo satis triuiali Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert [c] Plutarchus his verbis: *leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quòd in illas, si quid leuius, aut imbecillius incurrit, hæret: si maius aliquid, dissecat, ac fugit*. Huc etiam pertinet hoc [d] Terentij:

[c] In Solone.

[d] In Phorm.

Quia non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Quod subsequitur à Lyrico poëta etiam prouerbialiter scriptum est, & à nobis in Aquilæ historia explicatum.

Non imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Simili planè forma id Horatius dixit, ac illud Theognis:

Οὔδε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὐθ' ὑάκινθος,
Οὔδε ποκ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευτέριον, id est,
Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus,
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet autem adagium è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Venustius erit, si ad indocti Doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem. *Mali corui malum ouum, & prolem probam haud pater progignet improbus*. [e] Plato præterea hoc prouerbij loco vtitur. *Si velit, accipiat Palumbem pro Columba*. Legitur & in Mormiæ cuiusdam Græci scriptoris epistola ad hunc modum. *Redemptam tibicinam, quam fortè amabat, sponsæq; stola amictam mihi induxit Columbæ loco Palumbem, vt aiunt, meretricem pro sponsa*. Conuenit vbi quod deterius est, & adulterinum pro eo, quod est præstantius, ac legitimum supponitur: vt videlicet error sit in re, non in ipsa scientia. Palumbes enim Columbis sunt adsimiles. De re incredibili *Columbæ prius vitabunt turres* dixit [f] Ouidius:

[e] In Theatro.

[f] L. 1. de Ponto.

Nam prius incipient turres vitare Columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, Mergus aquas,
Quàm malè se præstet veteri Græcinus amico.

Et nobis Italis commune de Columbis adagium est tale: Tirano alle Colombe delle lor Colombaie, hoc est, proprij sui Columbarij Columbas iaculantur. Idem est, quod sibi ipsi damnum inferre. Etenim tales Columbæ maiorem longè utilitatem erant allaturæ fœtus frequentia, quàm ipsæ semel mansæ. Germani quos de re leui, & vili contendere significant, eos, teste Ornithologo de fimo Columbino certare inquiunt: Nobis uerò fimus iste vilis adeo non est, sed in magno pretio, ut postea ostendemus.

De fimo colũbino certare.

APOLOGI

APOLOGI.

Colũba & cornix.

OLVMBA ſiti correpta, vt vidit quodam in loco poculum aquæ depictum, verum rata, atque multo elata impetu, inſcia in tabulam offendit, vt & pennis ipſius perfractis in terram decideret, atque à quodam occurrentium caperetur. Apologus ſignificat nonnullos homines ob vehementes alacritates inconſultò res aggredientes, inijcere ſeſe in perniciem. Columba in Columbario quodam nutrita, fœcunditate ſuperbiebat. Cornix verò eâ auditâ, ait: ſed, heus tu, deſine hac re gloriari: nam quò plures paris, eò plus mœroris accumulas. Signat ex captiuis eos quoque eſſe infeliciſſimos, qui in ſeruitute multos filios procreant: Formica ſitiens deſcendit in fontem, ac tracta à fluxu ſuffocabatur. Columba verò hoc viſo, ramum arboris acceptum in fontem proiecit, ſuper quo ſedendo formica euaſit. Auceps autem quidam poſt hoc calamis compoſitis ad Columbam comprehendendam ibat. Hoc autem viſo formica aucupis pedem momordit: qui dolens & calamos abiecit, & vt Columba fugeret, author fuit. Indicat fabula, oportere benefactoribus gratiam referre. Monedula uidens Columbas in quodam Columbario lautè, ac abundè enutriri, dealbauit ſeſe, atque ad eas acceſſit, vt & ipſa eodem pabulo frueretur. Hæ verò albedine deceptæ, ratęq; Columbam eſſe, donec taceret, admiſerunt in ſocietatem. Sed cùm aliquando ceu oblita emiſiſſet vocem, tunc detecta fallacia, ac perſpecta eius natura, expulerunt percutiendo: eaq; priuata eo cibo redijt ad Monedulas: quæ ob colorem, cùm eam non noſſent, à ſuo paſtu abegerunt, vt duorum illa appetens, iam neutro potiri poſſet. Morale docet oportere, vt quiſque noſtrum propria, & quam Deus dedit, ſorte contentus viuat, ſimulq; perpendat auaritiam, præterquam quòd nihil prodeſt, ſæpè & quæ adſunt, bona auferre.

Formica, & Columba.

Monedula, & Colũba.

FABVLAE.

De Dodonęo oraculo.

NTEQVAM de fabuloſis poëtarum mutationibus agamus, aliquid prius quid de Dodonæi Iouis oraculo commenti ſunt, in medium adducemus. Nam & hoc fabuloſum eſſe, [a] Dionyſius Halicarnaſſæus, necnon Herodotus [b] in hiſtoria tradenda aliàs & ipſe poëta atteſtantur, vt mox patebit. Proximum hoc Delphico oraculo fuiſſe fertur. Dodonam enim Chaoniæ regionis, quæ Epiri pars eſt, ciuitatem fuiſſe memorant amplam, ſatiſq; florentem, notam Iouis oraculo, quod Dodonęum appellatum eſt: in quo duas Columbas fuiſſe fabulantur totidem quercubus inſidentes, & reſponſa dediſſe, exprimentia in mutis animalibus, quid homo adorare uellet: & poſtea vnam earum tranſuolaſſe Delphos, quæ ciuitas fuit Bœotiæ iuxta Parnaſſum montem eiuſdem regionis, ibiq; Delphici Apollinis oracula edidiſſe: alteram uerò Hammonis Iouis templum tenuiſſe in Africa. At Aegyptij ſacerdotes, authore Herodoto oraculum Dodonæum ſic conſtitutum fuiſſe aſſerebant: binas nimirum Columbas nigras ex Thebis Aegyptijs aduolaſſe, alteram in Moloſſis ex fago monuiſſe voce humana illic habendum eſſe oraculum Iouis, alteram idem feciſſe, ſed in Lybia, vbi eſſet Hammonis templum ſacratum. Templum id iuxta nemus Ioui ſacrum, in quo arbores, quercus nempe vocales reſponſa dare dicebantur, omnibus circâ populis ſanctum erat, à Pelaſgis conſtructum, & paludibus circumfuſum, quo capti ſuperſtitione homines, vt in dubijs rebus reſponſa acciperent, religioſè accendebant. Qui arboribus hiſce famulabantur, ij quoque diuinandi facultatem habebant, ſoliſq; Bœotijs, ſi quando conſultò opus foret, reſponſa dabant. Hæc, & alia prodigioſiora de hoc oraculo nugata eſt antiquitas, quæ cùm ad rem noſtram non pertineant, lubens prætereo, hoc tantùm repetens, primam fagum, aut quercum (nam has arbores poetæ confundunt) & Columbam Dodonę vaticinatas fingi, Dodonęaſq; Columbas à nonnullis, teſte [c] Gyraldo, oracula ſua dici carmine heroico conſcripſiſſe. Cæterùm quia poëtarum figmenta ſunt, non piguit [d] Silij Italici elegantiſſimi poëtæ verſus ea egregiè explicantes apponere; ait autem:

Has vmbras nemorum, & connexa cacumina cælo,
Calcatoſq; Ioui lucos prece Boſtar adora:

[a] *Lib. 1. ant. Rom.*
[b] *Lib. 2.*

Dodona vrbs.

Hammonis templũ vbi.

Querc⁹ Dodonęa & eius oraculum.

[c] *Dialogo 2. de Poetis.*
[d] *L. 3. circa finem.*

Nam

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse Columbas?
Quarum Chaonias pennis quæ contigit oras,
Implet fatidico Dodonia munere quercum.
At quæ Carpathium super æquor vecta per auras,
In Lybien niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem primo Cythereia condidit ales.
Hîc vbi nunc aras, lucosq; videtis opacos,
Ductore electo gregis, mirabile dictu,
Lanigeri capitis media instar cornua perstans,
Marmaricis ales populi responsa canebat

Meminit eius etiam inter recentiores [e] Baptista Mantuanus, quando inquit:

Nec tua quercus erat laus vltima. Tu Iouis arbor
Conscia fatorum: Graijs oracula nanque
Ipsa dabas: meminit veteres Dodona Columbas
Entheaq; illapsu superûm querceta Deorum

[e] *Lib. 3. in quercu.*

Item [f] alibi

Aspice sacræ
Quod tibi in Epiro dudum cecinere Columbæ.

[f] *L. 3. Agel.*

Et [g] Sannazarius ait ad hunc sensum:

Nec mihi Chaonias spes est audire Columbas.

[g] *L. 2. Eleg.*

Alludere videtur ad id, quod [h] Solinus scribit, nempe eiuscemodi oraculum desijsse reperiri. Sed & Columbas hinc Chaonias dici Seruius scribit, explicans illud Vergilij.

[h] *L. 7. circa finem.*

Chaonias dicunt, Aquila veniente, Columbas &c.

Colūbę cur Chaonię dictæ.

Verùm non ineptè quispiam, ni fallor, Columbis id epitheton attribui dicat, quoniam in Chaonia plurimùm abūdauerit hoc auium genus: ideoq; nonnullos finxisse Theben, quam quoque suprà Homeri testimonio Columbarum cultricem nominauimus, virginem fuisse è cuius gremio geminæ illæ Columbæ oracula reddentes euolauerint, altera nimirum ad Hammonis fontem, altera ad Dodonæ syluam. Ad hæc poëtæ sæpius Columbas Chaonias appellant, cùm nihilominus oraculi illius prorsus non meminerint, verbi causa [i] Ouidius:

Thebe Columbarum cultrix dicta.

Quasque colat turres Chaonis ales habet.

[i] *L. 3 de arte*

Item [k] Propertius:

[k] *Lib. 2.*

Non me Chaoniæ vincant in amore Columbæ.

Et ex recentioribus Pontanus

Chaonis & qualis oscula iungit auis.

OraculiDodonæi mysterij explicatio.

Vt verò ad oraculum Columbarum redeamus, fabula quidem suo non caret mysterio. Seruius Grammaticus id fingi credidit, quia linguâ Thessalâ Peleiades Columbæ & vaticinatrices appellarentur. Alij Columbas illas duas puellas fuisse putant, quæ ob sermonis sui barbariem Columbæ dicerentur, & cùm aliorum more loqui didicissent, deposita barbarie, ita tum lingua humana vsas fuisse, atque eleganter respondisse fingi, quibus astipulari Herodotus videtur, inquiens: *Mulieres Dodonæi oraculi, antistites aiunt geminas ex Aegypto Columbas aduolauisse, vtramque nigram, vnam quidem in Africam, alteram verò in Dodonam, quæ fago insidens humana voce elocata sit, eo loci Iouis araculum condi debere, & se interpretes esse. Eam verò, quæ ad Afros abijsset, Columbam, iussisse Afros, vt Ammonis oraculum conderent, quod oroculum & ipsum Iouis est. Sic illa referebat, quarum antiquissimæ nomen erat Promeneæ, proximæ Timaretæ, minimæ natu Nicandræ. De quibus ita mea fert opinio. Si reuera Phœnices ablegauerunt fæminas sacerdotes, & earum alteram in Africa, alteram in Græcia vendiderunt: hanc quæ in Græcia, illa quæ Pelasgia vocabatur, vænijt, illam esse, quæ apud Thespotos vænijt, atque deinde ancillantem ibidem condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Et postea quam illa linguam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) venundatam. Quod autem mulieres à Dodonæis Columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum, quòd barbaræ essent; quòd videlicet simile quid auibus sonarent. Interiecto deinde tempore Columbam humana voce locutam aiunt, postquam more ipsorum Columba locuta est, tandiu volucris more sonare visa, quandiu barbarè loquebatur. Nam Columba quodammodo humanam vocem sonat. Nigram autem Columbam esse dicentes Aegyptiam fæminam significant. Sunt itaque simillima inter se oracula, & illud apud Thebas Aegyptias, & hoc apud Dodonam &c.* Hæc omnia Herodotus. Verùm Ioannes Goropius Becanus vir me Hercule vndiquaque longè doctissimus multò altiùs eiusmodi oraculi mysterium explicare nititur in

Mulieres Dodonęi oraculi.

Sacerdotes fæminæ.

Colūbæ, & humanę vocis similitudo.

Alia mystica oraculi Dodon. explicatio.

hæc verba. Aueo, inquit, videre antiquissimum illud Dodonæum quercetum, & sciscitari, quæ in illo oraculo reddi consueuerunt, quæque fuerint Chaoniæ glandes, quibus homines primùm victitarunt. De Dodonæo Ioue, deque eius vaticiniorum antiquitate, & fabuloso exordio, cùm alij, tùm Herodotus, & Strabo consulendus. Nos in Gallicis docemus, Chaoniam ab Hercule Chaone, id est, à Nocho nomen accepisse. Quo fit, vt illi optimè senserint, qui Dodonem à Deucalione conditam scribunt, quandoquidem is idem sit cum Nocho, vt in Chronijs ostendi. Oraculum autem ex Phœnicia venisse, vti Herodotus prodit, ex eo liquet, quòd Nochus, quem vel Chaonem Herculem, vel Deucalionem voces, è Phœnicia in illam Græciæ partem prius appulerit, quàm in Italiam nauigârit. Hyginus à Thessalo, quo nomine Deucalionem vocare videtur, Dodonam conditam dicit. Quia igitur extra omnem controuersiam est, lucum hunc omnium esse antiquissimum, probabile est multò Pelasgis esse vetustiorem, & tanto quidem, quantò Gallos veteres Pelasgis fuisse priores ex ijs, quæ de lapigia, & Epiro tradidi, quiuis colligere potest. Quando igitur omnis Ogeniorum hominum religio ad uitæ lignum referebatur, non potest esse obscurum, cur Nochus, siue Chaon, siue Deucalion, siue Thessalus quercetum Ioui consecrârit. Cùm enim totius orbis Pontifex maximus esset, diligenti studio vbique terrarum curabat, ut uetusta Sethinorum de religione instituta, & sacri ritus diuinitùs accepti docerentur: atque ad eam rem collegia, & diatribas pluribis locis erigebat: quarum nulli Dodonæa, aut venerationis nomine cessisse videntur, aut antiquitatis opinione. Quod autem de Columbis fabulati sunt, quò sit referendum, vt coniectare possum, ita asserere nolim. Appulit tortassis Nochus in Epirum duabus nauibus, quas bono omine Columbas potuit nominare, tùm ob uolatus celeritatem, tùm quò memoriam refricaret eius, quod in magna illa naue acciderat in gemina Columbæ emissione. Ex uera enim historia inanes frequenter fabulæ apud Græcos natæ sunt de rebus uetustis non bene cognitis, vnoquoque sibi somnia comminiscente. Nec aliter hîc accidisse reor, dum Columbæ è Phœnicia dicuntur emissæ: è quibus alij, quod visum fuerit, sibi fingant, mihi certè naues lubet suspicari, idque eo magis, quod hæc auis Veneri dedicetur, ad quam terris omnibus inducendam Nochus potissimùm nauigabat. Holcadi maximę, qua generosissimæ quęque Reginæ Hungariæ ancillæ, & pedissequæ vnà cum Oeconomo, & alijs, inter quos & ego fui, in Hispaniam è Belgio vehebantur, nomen erat Mons Veneris, ut & ingens moles, & formosarum mulierum vectura notaretur: cui ego potiùs Columbæ nomen dedissem, maiorem eorum, quorum Columba tesseram habet, quàm molis rationem habiturus: tametsi sciam eum, qui nomenclaturam dederat, ab fabulosum Veneris in Apennino montem allusisse. Non fuit itaque falsum Columbas olim oracula reddidisse, si naues pro uectoribus capiatur, eò quòd ij, qui cum Deucalione ex Phœnicum littore appulissent, primi sacrorum doctrinam in Epiro plantassent: & quorsum ea tenderet, nobili querceto solertibus ingenijs intelligendum dedissent. Atque hoc quidem primum Dodonæ fuisse videtur institutum, à quo posteri immanibus spatijs digressi, vanissimum aperuerunt mercatum mendaciorum, quæ perceu vera vaticinia protrusa, ingentem quæstum fallacibus sacrificulis attulerunt: qui, vt perpetuus esset, omnem non veritatem modò, sed veritatis etiam memoriam frigidissimis, & execrandis idolomaniæ portentis obruerūt. Hoc est illud præsens omnis pietatis venenum, hoc vsitatum religionis exitium, cùm quæ diligens patrum cura ad frigidos hominum animos accendendos comparauit, ea ad sordidum lucrum detrahuntur. Hoc est illud præcipitium, quo quæ Deo sunt consecrata, & pietatis studijs promouendis inuenta, ea ad mammonam rectissimo lapsu deuoluuntur, ruina sua non rarò totam secum trahentia religionem: quod utinam nunquam cogeremur videre. Vt vt res nunc habeant, id saltem vnum est de certissimis omnem priscam sacrorum disciplinam hac via sic corruptam quondam fuisse, ut tandem Deus non abusum modò, sed res etiam ipsas ad pium vsum olim institutas, tolli mandauerit. Hactenus itaque Goropius. Sed tempestiuum modò est fabulosas quasdam metamorphoses, quæ & ipsæ poëtarum commenta sunt, describere, inter quas fabulas Semiramidis celeberrimæ mulierum primò succurrit. Hanc enim in solitario, ac inusitato loco ab adultera matre expositam non tantùm à Columbis eo modo, ut antè diximus, enutritam fingunt, sed morientem etiam in Columbam commutatam fuisse, ac cum multis huius generis alitibus, quæ in morientis domo conuenerant, auolauisse: ideoq; à Syris Colūbas, vt Deas coli, immortalē Reginā arbitrantes. Alij post maxima bella confecta; Babylonēq; ædificatā, cùm insidias sibi à filio strui cōperisset, omni imperia illi remissa, præfectis omnibus iussisse ferunt, vt illi, tanquam Regi parerent: è vestigioque eua-

Chaonia vnde dicta.
Deucalion idem qui Noë.
Dodona à quo cōdita
Ioui cur qrcetum consecratum.
Noë instituit homines ad cultum diuinū
Columbas naues Noe nominat.
Mons Veneris nauis dicta.
Idolomania vnde ortum ducat.
Semiramidis fabula.
Semiramis in Columbam.
Syri cur columbas colant.

que euanuisse ad Deos translatam. Sed [l] Diodorus Siculus à Nino per eunuchum, non à filio instructas insidias ait. Vt ut est, hoc saltem fabulosum ad Deos translatam, & in Columbam mutatam, vt [m] Ouidius quoque canit his versibus:

[l] *Lib. 3. c. 5*

[m] *L. 4. Met.*

At magis vt sumptis illius (Dercetûs) *filia pennis*
Extremos altis in turribus (alias montibus, quod magis placet) *egerit annos.*

Idem [n] Ouidius Alcidamantis filiæ meminit, quam & ipsam in Columbam transfiguratam sic inquit:

[n] *7. Metã.* Alcidamantis filia in Columbã.

Transit, & antiquæ Carthæia mœnia Cææ.
Quam pater Alcidamas placidam de corpore natæ
Miraturus erat nasci potuisse Columbam.

Anij Apollinis Delphici filias ideo in Columbas pariter conuersas fabulatur, quòd quæcunque manibus attingerent, in segetem, vinum & oleum Bacchi beneficio conuerterentes Agamemnon abducere conaretur, vt illarum opera exercitum alere faciliùs posset: sed cùm illæ se ituras negarent, ille uerò iam vi cogeret, implorata Bacchi ope in Columbas abière. Anius hæc hoc modo apud Quidium narrat:

Anij filiç in Columbas. Agamemnon cur Anij filias in exercitu suo esse voluerit.

Dedit altera Liber
Fœmineæ stirpi voto maiora, fideq;
Munera. Nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemq; meri, baccamq; Mineruæ
Transformabantur, diuesq; erat vsus in illis.
Hæc vbi cognouit Troiæ populator Atrides,
Abstulit inuitas gremio genitoris: alantq;
Imperat Argolicam cælesti munere gentem.
Effugiunt quò quaque potest &c. & mox
Iamq; parabantur captiuis vincla lacertis,
Illæ attollentes etiam nunc libera cælo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitq;
Muneris author opem (si miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire, aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: pennas sumpsère, tuæq;
Coniugis in volucres niueas abière Columbas.

Nonnulli allegoricôs fabulam explicantes, Anij filias, aiunt, apprimè fuisse auaras, atque omne studium in mercatura exercuisse, frugumque, vini, ac olei in primis fecisse monopolium, Bacchum verò eo illas donauisse munere dici à Poëta, quoniam ille Deus cornucopiæ, atque abundantiæ præesse antiquitùs crederetur. Cur modò in Columbas potiùs, quàm alias volucres immutatas dicat, significare, vel celerrimè eas aufugisse, vel potiùs ab Agamemnone opibus exutas postmodum meretriciam vitam agere coactas fuisse. Columbæ enim amodum libidinosæ sunt. Peristeram puellam in Columbam quoque conuersam Lactantius Grammaticus refert, teste Gyraldo: sed alij aliter Lactantij verba citant: Etenim Antonius Constantius Fanens in illud [o] Ouidij:

Anij filiarũ fabula explicata.

Anij filiæ cur in Colũbas mutatę

Peristera in Columbã.

[o] *L. 1. Fast.*

Vritur in calidis alba Columba focis.

Delectatur, inquit, Venus huius auis holocausto, ut Lactantius Grammaticus tradit hac de causa: Cùm Venus, & Cupido lasciua contentione certarent, vter plures sibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem superaret, Peristera nympha accurrit, & adiuuando Venerem superiorem effecit: indignatusque Cupido mutauit eam in auem, quam Græci περιςερὰν appellant: Venus autem, vt honor pœnam minueret, Columbam in tutelam suam esse mandauit: Hæc ille. Ioanes Baptista Pius verò explicans hoc Plauti: *Meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi lepus*, lepidam, inquit, Lactantij interpretis Papiniani fabellam recensere non inserium, nec illepidum fuerit. Venus cùm fortè fortuna in pratum admodum versicolorem incidisset, quodam veluti cupidinis floreæ stimulo succensa legere comantes florulentè mox herbas occœpit: quas dum tenui vngue succisas in surpiculum reponit, videt suam sibi cosmetam segniter cessare. Eia age, inquit Dea, quam Paphos, & fluctu pulsa Cythera colit, & tu in Venereã æmulationem sedes? Surgit ilicò Peristera diuali se rapinę procingens: dein tũ sedulitate, tũ studio Deã Venerem in floreo certamine relinquit: quod ægrè ferens

Veneris & Cupidinis contentio.

Venus Peristeram mutauit in Columbam: quæ pristini obsequij, & in noua fortuna non immemor, currui Venereo subiuga fidissima triumphat. Hactenus Pius. Quæ quantum à supradictis differant quisque videt. Iouem quoque Achiui, referente [p] Aeliano commemorant (Athenæus id Autocratem scribere tradit) cum Pthiam virginem in Aegio habitantem amaret, in Columbæ figuram conuersum esse. Huc insuper pertinet, quod de Homero Alexander Paphius scribit, & est à nobis etiam antea ex eo annotatum, quod scilicet cum nouem Columbis puer etiamnum in lecto colluserit, ac adultus in earum honorem finxerit eas ipsas Ioui ambrosiam afferentes. Postremò illud etiam ceu fabulosum explodimus, quod ex Aeliano de Columbis Erycinis suprà etiam scripsimus.

Iuppiter in Columbã. [p] Li. 1. Var. cap. 15. Homer[o] cũ nouem Columbis collusit.

VSVS IN CELEBRATIONE Funeris.

HOMERVS [a] celebrationem funeris Patrocli describens inter reliqua aliorum certamina etiam sagittarios facit Columbam funiculo à malo suspensam nauis eminus eam impetentes. Scribit autem & huius certaminis authorem fuisse Achillem, præmiaq; sagittarijs proposuisse huiusmodi, ut qui Columbam ipsam percussisset, decem pro præmio bipennes acciperet, qui verò ab illa aberrans rupisset funiculum, totidem securiculas. Primus itaque iaculator Teucer funiculum, quòd Apollini nihil vouisset, rupit; Meriones verò, facto prius voto, aufugientem Columbam in sublimi percussit. Versus Homeri Latinè facti sic sonant, quorum plerosque interpres à Vergilio mutuatus est.

[a] Iliad. ψ. Patrocli funus. Columba è malo suspẽsa. Præmia pro iaculatione Columbæ. Teucer iaculator.

Protinus Aeacides celeri certare sagitta
Inuitat, qui fortè volent, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue refixum
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferro malo suspendit ab alto.
Qui primus volucrem ferro contingat acuto,
Is ferat appositum munus, bis quinque secures:
Totq; securiculas, qui funem ruperit ictu.
Prodijt his dictis rex Teucer, eumq; secutus
Fortis Meriones, magni comes Idomenei:
Aerata inde datas miscent in casside fortes.
Teucro prima loco sors contigit: ille reductum
Fortiter emittens telum, nec munera nouit
Debita, primicias agrorum, aut sacra daturum
Vlla sagittifero regi. Quo crimine Phœbo
Irato, volucrem non attigit: indita tantum
Vincula diffregit, quæ cùm stridente sagitta
Lapsa solo iacuére, Columba per aëra purum
Tollitur; acclamant totis spectacula castris.
Meriones properè arrepto fidentior arcu,
Vouit primitias agrorum, & munera Phœbo,
Et vacuo lætam cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigram figit sub nube Columbam,
Transmittens alæ medium, reuoluta sagitta
Figitur in terram mali, ipsa in culmine sidens
Protecto demum collo, & stridentibus alis
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris.
Spectantes Danai miracula tanta stupebant.
Atque ita Meriones retulit bis quinque secures,
Ipse securiculas Teucer.

Hactenus Homerus. Meminit huius certaminis [b] Lucianus. *Neque enim rectè aut probabiliter fortunam incusaremus, si sagittando, & iaculando non prorsus assecutus sit veram illam viam, vnam nimirum inter tot infinitas, falsas, & erroneas existentem, quod nec Homerico quidem sagittario concessum fuit, qui cùm debuisset Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit opinor*

[b] L. de sect. Via vna bona inter multas malas.

opinor autem fuisse Teucrum. [c] Athenæus etiam alibi scripsit heroës Homericos se ad aucupia exercuisse, Columbâ è malo nauis suspensâ funiculo. Aenēas apud [d] Vergilium, qui ferè totam hanc historiam ab Homero accepit, quamuis hic duos duntaxat, ille quatuor sagittarios faciat, simile planè sagittariorum certamen instituit, & ex multis quatuor sorte eligit, Hippocoontem nimirum primum, secundum Mnestheum, Eurytionem tertium, quartum Acestem. Hippocoon autem primus telum mittit, & malum figit: Mnestheus funem, quo nexa detinebatur auis ictu sagittæ disrumpit: quam fugientem, ac per aëra uolantem promptus Eurytion, uocato in uota Pandaro fratre transfigit. Acestes etsi nullus superat palmæ locus, tamen sagittam emittere vult, quę in aëre accensa, tota igne consumitur. Inquit ergò Vergilius:

Protinus Aeneas celeri certare sagitta
Inuitat, qui fortè velint, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue Seresti
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quo tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Conuenēre viri, deiectamq; ærea sortem
Accepit galea: & primus clamore secundo
Hyrtacidæ ante omnes exit locus Hippocoontis.
Quem modò nauali Mnestheus certamine victor
Consequitur, viridi Mnestheus euinctus oliua.
Tertius Eurytion, tuus ò clarissime frater
Pandare, qui quondam iussus confundere fœdus,
In medios telum torsisti primus Achiuos.
Extremus, galeaq; ima subsedit Acestes,
Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
Tum validis flexos incuruant viribus arcus
Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris.
Primaq; per cælum neruo stridente sagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat aura,
Et venit, aduersiq; infigitur arbore mali.
Intremuit malus, timuitq; exterrita pennis
Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
Post acer Mnesteus, adducto constitit arcu
Alta petens pariterq; oculos, telumq; tetendit.
Ast ipsam miserandus auem contingere ferro
Non valuit, nodos, & vincula linea rupit,
Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos, atque atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocauit.
Iam vacuo lætam cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube Columbam.
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris
Aëreis, fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Acestes,
Qui tamen Aethereas telum contorsit in auras

Ad horum veterum exemplum Bataui fictitios è ligno Psittacos, vt audio ex altissimis malis deijciunt, sed id non sagittis tantùm faciunt, sed sclopetis etiam.

VSVS IN MEDICINA:

TEMPERIEM Columbis calidissimam attribuunt.[a] Aristoteles quidem ventriculo feruentiore esse dixit, neque id [b] Iuuenalem latuit dicentem:

Calidæ pulmone Columbæ

Tractato Author, quisquis ille sit, de natura rerum, propter huiusmodi ventriculi temperiē comesos

[c] *L.1. Deip.*
[d] *Aeneid.5*
Temperies
[a] *3. de part. cap.7.*
[b] *Sat.6.*

[c] L. de varic.

Margaritæ quomodo adulterantur.

lapillos conficere ait, & [c] Cardanus ita margaritas eis datas breui in ventriculo relictas poliri prodidit. Aliqui verò, referente Ornithologo, eas ſic mentiuntur: Conchas paluſtres in forti lixiuio coquunt, donec cortices nigri ſeparari poſſint, reliquum album contundunt, & rore inter pentecoſten, & Auguſtum collecto, deſtillatoque excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, quos acicula pertuſos, filoque inſertos ad ſolem indurant: tum Columbis deuorandos obijciunt, ita ut cibi aliud nihil præbeant, in loco puro, & per aluum redditos ſeligunt in cribro, abluunt, & aliquandiu coquunt in aqua calcis clara, & forti: demum ſoli per dies octo exponunt, ut perfectè dealbentur. Alij conchas in forti aceto ad ſolem, vel iuxta fornacem macerant, vt à cruſta nigra purgari poſſint. Ve-

Colũbæ in cibis nõ improbandæ.

rùm tanta harum auium caliditas non eſt, vt Mauritani in cibis eas damnare potuerint. Nam & eſum earum Galenus, maximè, quæ in turribus degunt, non tantùm concedit, ſed etiam commendat. Quamobrem qui ſinceras litteras ſequuntur, non dubitant pullos cùm ſanis, tùm etiam ægris ſalubres iudicare: quamuis continuus earum vſus im-

Curtius cõtinuo Colũbarũ eſu vitam reddidit breuiorem.

probetur. Nam Curtium aiunt, quòd quotidiè Columbas eſitaſſet, vitam breuiorem reddidiſſe. Et reuera longè duriores ſunt ad concoquendum pullis Gallinaceis, & melancolicum generant ſuccum, ſuntque excrementij, maximè ſi à ſenibus edantur, qualis Curtius erat, iam propemodum ſeptuageſimum annum agens, & multis grauibus curis afflictus, ac inter reliquas filij maximè cæde, necnon multis ſtudijs maceratus, demum quòd omnibus maius fuit, uix quinque horas dormiens. Ex arcanis Aegyptiorum accepimus

Peſte qui nõ corripiãtur.

Aegyptiorũ regũ cibus.

[d] In comm. 1. Aph. x.

eos, qui Columbis aſſiduè in cibo vtuntur, peſtiferis morbis haud corripi: quare ſi peſtis unquam debacchari cœpiſſet, nihil aliud in obſonium regibus comparari ſolitum, quàm ex Columba: quamuis Diodorus Siculus vitulum alioqui, & Anſerem ſimplicem tantùm eorum regum cibum fuiſſe contendat. Quamobrem [d] Cardanus laudat in peſte cibum, qui ex Columborum iure, & carne conficitur. Villanouanus antiquis Columbis mirabilem tribuit in epilepſia, & paralyſi proprietatem, & ſylueſtres Columbos mares comeſtos membrorum tremori, paralyſi, & amiſſioni loquelę prodeſſe ait. Sed per ſylueſtres, ut conijcio, Columbos turrium intelligit. Nam & filius Zor apud R. Moſen his eandem ferè facultatem aſcribit, additq; etiam odorem Columbarum in aërem reſolutum ab affectibus iam dictis præſeruare, & Nicolaus Maſſa, Pulli Columbini, inquit, in cibo ſumpti membra reſoluta roborant, & tremorem vniuerſi corporis ſanant, relaxata crura, & minimè incedere potentia, ac ſenſu, motuq; ferè priuata reparant. Et [e] Cardanus dari præ-

[e] In comm. 5 Aph. 22.

[f] Curat. 34.

[g] L. 28. c. 4.

cipit ius Columbinum ijs, qui frigore laborant. Sunt qui Columbum viuum diſſectum per ſpinam, melancolicorum, aut deſipientium capiti affecto admoueant, quod faciendum etiam conſulit [f] Amatus Luſitanus. Sextus Empyricus Columbam inciſam (peruentrem, ut Villanouanus habet) calidamque morſui ſerpentium impoſitam credi ait uenena omnia rapere, & ſanare. Idem fermè [g] Plinius ſcribit, inquiens: *Columbarum caro recens concerpta contra ſerpentes auxiliatur*. Præterea pullos Columbinos, necnon & Gallinas ijs, qui ob paucitatem ſpirituum uiſiuorum, imbecillitate viſus laborant, utiliſſimos eſſe Auenzoar ſcriptum reliquit, ſed capita abſcindi iubet, quia eorum cerebella cæcitatem inducen-

Capitũ Columbarum noxa.

di proprietatem habeant. Iidem, ut Raſis atteſtatur occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant. Sed & ipſe capita truncari prius præcipit. Eodemque authore eorundem carnes teneſmum ſanant, quem, inquit, cucurbita frequenter comeſa generare ſolet. Aliqui ſylueſtres Columbos etiam in arthritide commendant. Florentinus pullos ijs neceſſarios eſſe dicit, qui iam uires à morbo recolligunt. Præter car-

Cerebelli vſus in medicina.

nem multa alia Columbæ ſuggerunt ad uſum medicum. Etenim cerebella in primis nonnulli recentiores medicamentis uenerem promouentibus miſcent, ſed Ornithologus id oſtentatione magis, quàm utiliter facere eos aſſerit: quoniam cibi ratione, & copioſius ſumpta magis ad hanc rem conferri queant, quàm medicamentis parcè admixta. Ego uerò eiuſcemodi cerebella cùm in eiuſmodi medicamentis, tùm in cibo omnino prohiberim, ſi modò uerum eſt, quod ex Raſe, & Auenzoare diximus, nimirum cæcitatem inducere. Nam & in multo coitu ſpiritus viſorij plurimùm reſoluuntur: ne ſcilicet

Cordis facultas uana.

Teſticulorum uſus.

Sanguinis facultas, & vſus.

noxa duplicetur. Fabulam ſapere uidetur, mulierem, ut Albertus ſcribit, perditè eum amaturam, à quò Columbini cordis puluerem in potu, uel cibo acceperit. A ratione pariter alienum eſt, uerrucas aboleri, & euaneſcere, ſi quis cor Columbinum ſepeliat. Teſticuli uenerem ciere creduntur: quinimo Kiranides in pluribus plus quàm poëta fabuloſus, ac nugax author eos mulieri à viro exhibitos, amoris poculum fore aſſerit: ſicuti etiam Columbæ matricem viro à muliere prębitam. Sanguinis vis notior, ac celebrior. Peculiariter autem, teſte Dioſcoride, cruorem membranis cerebri emanantem cohibet.

Galenus

[h] Galenus tradit Pergamenos, atque adeo per totam ferè Aſiam, qui capitis oſſa confracta perforant, Columbę ſanguinem in craſſum cerebri inuolucrum aſſolere effundere: poſtea verò quendam cùm haberet Palumbem, nec adeſſet ad manum Columba, Palumbis ſanguine vſum eſſe, & tamen ſeruatum eſſe hominem illum. Aliumque rurſus Turturem ad eundem vſum applicantem, nihil hominem læſiſſe. *Quippe ſimilia*, inquit, *ſimilia efficere poſſe conſtat*: ſe verò ait, ſexcentos nouiſſe eorum, quibus Romæ perforata fuere oſſa, nec quicquam ab vſu roſacei citra Columbi ſanguinem offenſos. Verùm id calidum ſit æquè, inquit, atque Columbę ſanguinis neceſſe eſt: ac fortaſſis ipſa tantum caliditas in contactus moderatione eſt vtilis, haud quaquam eximia, & incognita facultatę. Adeſt illi quoque bona facultatis temperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc roſaceo ineſt, præter quam quòd leuiter aſtringat. Itaque melius inuenire nihil poſſis in capite perforato, quàm vt roſaceo probo vtaris. Hæc ille, ex quo Aetius, & Anicenna eadem repetunt. Eodem ſanguine, inquit [i] Galenus, ad hypoſphagmata, id eſt, ſugillata in oculis conſiſtentia, quidem vtuntur, protinus videlicet ſumentes, qui ex animante mactata effluit. Hunc calidum in hypoſphagmata affundebat quidam venis ad alarum exortus inciſis, quo videlicet ad multos vſus idem animal ſufficeret, (vt iterum ſcilicet, & ſępius ex eadem Columba ſanguinem oculo ſugillato infundere poſſet, nam ex mactata ſemel tantùm vti licet). Alter pullorum tenerorum extractis pennis (ſunt autem illæ molles, & fiſtulas humore plenas obtinent) eum ipſum humorem exprimebat, oculis inſtillans. At alijs medicis controuerſia fuit, pullinè ſanguinem, an Columbę adultę meningi affundere oporteat. Sed collyria ſunt plurima, quę medeantur hypoſphagmatis. & maximè quod plurimam recipit myrrham, quale eſt, quod à Democrate compoſitum diaſmyrnon vocant. Secundò ſunt, quę habent multum thuris: poſt quę ſunt, quæ ex croco conſtant. Quin & fœnugręci ſuccus ſanguini Columbino in hoc vtique prȩſtat. Quid ergò moramur aut Columbos, aut Palumbos, aut Turtures, cùm omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnugræcum? Tum memorata collyria in promptu ſeruemus? [k] Idem alibi Archigenis hęc verba recitat: Ad hæmalopas, & hypoſphagmata, id eſt, ad cruentatos oculos, & ſugillatos: Cùm plagę oculis illatę ſunt, & oboriuntur ex eis cruentę ſuffuſiones, ſtatim in principio tùm ad inflammationem, tùm ad dolorem compeſcendum facit Colũbinus ſanguis inſtillatus, & prȩſertim is, qui ex teneris pennis exprimitur. Qui locus mihi ſuſpectus eſt: neque enim ſanguis ex pennis exprimitur, ſed humor quidam, vt paulò antè ex eodẽ Galeno recitatum eſt, & ex ſubſequentibus patebit. Quocunque ictu lęſus oculus, inquit Marcellus, ſi ſanguinolentus videbitur, Palumbinus ei, vel Perdicis, vel Turturis ſanguis: aut ſi hęc animalia non erunt, Columbinus de pinna ſublatus ſtatim, id eſt, adhuc calens infundatur. At Marcellus, ac eiuſdem ſententiæ Cornelius Celſus aliâs grauiſſimus author in eo ab alijs diſcrepare videntur, quòd Columbinum ſanguinem, ceu minus efficacem poſtponant. *Si ictus oculum lædit*, inquit Celſus, *vt ſanguis in eo ſuffundatur, nihil commodius eſt, quàm ſanguine vel Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere: neque id ſine cauſa, ſit, cùm horum acies extrinſecus læſa interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celeberrimèque* (fortè celerrimè) *Hirundinis*. Eorum ergò ſanguis noſtros quoque oculos ab externo caſu commodiſſimè tuetur, hoc ordine, vt ſit Hirundinis optimus, deinde Palumbi, minimè i efficax Columbę & illi ipſi, & nobis. Verùm reliqui veteres omnes vel Columbinũ ſanguinem ad eiuſmodi mala ſolum prædicant, vel ſaltem aliarũ auium ſanguini præferunt. Dioſcorides ſolius Columbini mentionẽ faciens. *Columbæ ſanguis*, inquit, *in oculis cruore ſuffuſis & recentibus eorum vulneribus illinitur*. Sic Sextus ad ſanguinẽ in oculis ex ictu, Columbę ſanguinẽ reciſum, vt illius quoque verbis vtar, deinde infuſum, optimè facere aſſerit. Sic & ipſe Marcellus ſolùm Columbæ ſanguinẽ alibi ceu ſui oblitus, nominans, eum de loco pinnarum (ſic habet) eo momento, quo pinna auellitur, oculis, dum adhuc tepet, infundi prȩcipit, qui ictu aliquo vulnerati, aut ſanguine ſuffuſi fuerint. Plinius quidẽ Turturum, Palumbiũ, Perdicumque ſanguinem ad eundẽ affectum celebrat, ſed Columbinum prius nominans, ſic infit. *Columbarum, Turturum, Palumbium, Perdicum ſanguis oculis cruore ſuffuſis, eximiè prodeſt*. In Columbis maſculi efficaciorẽ putant. Vena autem ſub ala (quæ in aſcilla eius eſt, Sextus) ad hunc vſum inciditur, quoniã ſuo calore vtilior eſt. Superimponi oportet ſplenium è melle decoctum, lanamque ſuccidam ex oleo, aut vino. Porrò idem Plinius ex Dioſcoride, vt videtur, apud quem idem eſt legere, Columbę ſanguinem luſcioſis illini aſſeuerat, vt Turturum etiam, & Palumbium: & [l] Galenus inſtillatum nyctalopa, id eſt, nocturnam oculorum cæcitatem iuuare author eſt. E naribus fluentem ſanguinem à Columbino ſanguine ad id ſeruato, concretoque ſiſti, Plinius, Marcellus,

Seuerus,

[h] *Lib. 10. de ſimpl.*

Similia ſimilia efficiunt.

[i] *Lib. de ſimpl. 10. 3.*

Diaſmyrnon.

[k] *Lib. 4. c. 8. de com med. ſec. loc.*

[l] *Eup. 1. 46.*

Seuerus, atque ex his Auicenna ſcripsêre. Idem Auicenna podagræ prodeſſe teſtatur. Hierocles verò medicamento cuidam ad ſtranguriam equi ſanguinem Columbæ admiſcet, ac denique in alijs Hippiatricis Græcis medicamento miſcetur ad leucoma equi cópoſito.

Adipis vſus

Adipem harum volucrum Alexander Benedictus ad dyſſuriam commendat, inunctum ſcilicet.

Pennarum vſus.

Pinnæ Columbinæ, vt Marcellus eſt author, maximè quæ primùm naſcuntur, vſtæ cum vrtica, atquæ impoſitæ podagræ dolores leuant.

Ouorum vſus.

Ouis etiam veteres Medici vſi ſunt. Cornelius Celſus *ad rhagadia, Columbina*, inquit, *oua coquenda ſunt, & vbi induruerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, ſic vt inuicem vtroque aliquis vtatur*. Et mox de condylomate tuberculo, *Iiſdem etiam ouis rectè tuberculum*, inquit, *id fouetur: ſed deſidere antè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus*. Et rurſus paulò pòſt etiam hæmorroidum vitium ouis foueri iubet, ſed ſimpliciter, vt Gallinacea intelligamus. Dioſcorides verò Columbinis ouis longè diuerſam facultatem tribuit, nimirum contra ceruſſæ venenum, ſi cum thure, & hordei decocto præbeantur ijs, qui eiuſcemodi venenum hauſere. Aliam rurſus Plinius, ſed luteis eorum duntaxat vim commemorat, inquiens: *Venerem concitant lutea ex ouis quinque Columbarum, ſi adiecto mixto adipis ſuilli denarij pondere ſumantur*.

Fimi vſus maximus.

Iam verò fimi, ſeu ſtercoris Columbini, cùm ita ſimpliciter ſumpti, tum etiam vſti, & cum alijs admixti maximus in medicina vſus exiſtit. Quod ad temperiem attinet, ſanè medicamentum eſt calidiſſimum, adeo vt [m] Galenus alibi tradat, ſi manus huic fimo inferatur, manifeſtam perſentiri caliditatem. Profectò & Palladius author eſt, in agro etiam eiuſcemodi ſtercus feruidiſſimum eſſe. Inſolens profectò etiam eſt, quod de ſumma eius caliditate [n] Galenus alibi prodidit, nimirum, quod in ea Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, domus hac ratione aliquando conflagrauit.

[m] *Li. 3. de med. ſimpl.*

[n] *Li. 3. de temp.*

Domus propter fimum conflagrat.

Erat protectum, inquit, *Columbinum ſtercus, cui iam putri, & excalfacto, ac vaporem edenti, & tangentibus admodum calido, in propinquo feneſtra fuerat, ita vt contingeret eius ligna, quæ largè nuper illita reſina fuerant. Media igitur æſtate cùm ſol plurimus incidiſſet, accendit tum reſinam, tum ligna. Hinc autem & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & feneſtræ nuper etiam reſina illitæ facilè ignem conceperant, atque ad tectum vſque ſummiſerant*. Hæc ille, qui item multis alijs in locis Columbarum agreſtium ſtercus maiori tempore perfectè accendi aſſerit. [o] Alibi rurſus, vbi ex profeſſo de eo ſcribit, *Fimo Nomadum*, inquit, *hoc eſt Columbarum agreſtium perſæpe vtor ad multa ceu calfaciente pharmaco, & cum Naſturtij ſemine tuſum, incretumq́; aridum pro ſinapi in ijs, quæ phœnigmo, ſeu rubrificatione indigent, adhibeo, vt ſunt inueterati affectus, hemicraneæ, coxendix, ſcotomata, vertigines, & cephalæa; & in lateribus, ſcapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati: item nephritides, & affectus cœliaci, & podagrici, arthritides, quando videlicet in articulis eorum nondum conſtiterint tophi, ſiue pori. Atque hoc ſtercus planè fœtidum non eſt, maximè arefactum; quocirca & in vrbibus & variè vtimur, aliàs alijs miſcentes medicamentis*. Demum rurſus [p] alibi, *Columbarum*, inquit, *in turribus ruſticorum agentium ſtercus acre eſt, quo interim ruri vſus ſum in adoleſcente nerui vulnere affecto: atque hoc agricola loco illi præfectus cùm vidiſſet (erat enim non imprudens) imitatus ſemper vſurpat, & neruis vulneratis medetur. Porrò compoſitio & vſus ſimiliter ſe habet, vt in medicamine ex euphorbio, ſic vt cætera nihil diſcrepent, ſed euphorbij loco ſtercus indatur. Verùm ſtercus hoc ſubtilitate euphorbio cedit, eoq́; duris corporibus ruri ex vſu eſt. Temperaui idem aliquando cum metallicis experiundi gratia, ſtatim à principio cum eis terens ex aceto ad Solem, ſicut ſuprà docui, multoq́; acrius medicamentum euaſit, quemadmodum & cum æruginem non vſtam acceperit*.

[o] *Li. 10. de ſimpl.*

[p] *Lib. 3. de comp. med. ſec. genera.*

Hæc omnia de ſtercoris Columbini ardore Galenus: quibus uelut in compendium contractis Fernelius doctiſſimus ex recentioribus medicus, Columbinus, inquit, fimus, (cùm eum antea in attrahentibus medicamentis celebraſſet) admodum calfacit, attrahit, & rubificat cum hordeacea farina, & aceto mixtus ſtrumas diſcutit; arefactus, tritusq́; cum naſturtij ſemine inueteratos coxendicis, ceruicis, & lumborum dolores, podagras, & arthritides omnes extirpat. Celſus quoque euocare, & educere dixit. Inſignem ſanè prærogatiuam hoc Columbinum ſtercus obtinet, ſi vt Aeſculapius teſtatur, dolores omnes vniuerſaliter ſoluat, & humores deſiccet. Et reuera ex Galeno iam diximus huius fimi vſum ad inueteratos capitis dolores, nimirum hemicraneam, & cephalæam commendari. Apollonius apud eundem Galenum idem ſtercus fomentis ad aurium dolores adhibendis commiſcendum eſſe aliquando ſcribit. Marcellus etiam tritum id cum hordeacea farina, & adipe ſuilla, & ouorum albo permixtum, & coctum, emplaſtri more renibus dolentibus ait imponi. Aliqui cataplaſma ex eo cum farina hordei, & aceto ad omnem tumorem commendant. Aduerſus carbunculos maximoperè celebratur à Dioſcoride, Plinio, alijſque: *Carbunculos emarginat*, inquit Dioſcorides, *tritum cum melle, lini ſemine, & oleo*. Plinius verò ſic habet: *Carbunculus fimo Columbino aboletur per ſe illito, vel cum lini ſemine ex aceto mulſo*.

Idem

Idem legere est apud Serenum:

Carbone medendo
Dulcacidum, laticemque cumini semine iunge,
Atque fimum pariter Paphiæ compone Columbæ.
Hinc line diruptas partes, & clausa venena.

Verùm Orinthologus rectè quidem priorem versum ex Dioscoride, & Plinio sic restituit. *Dulcacidum laticem cum lini semine iunge.* Parotidas tumores etiam sæpius periculosos Plinius hunc fimum vel per se, vel cum farina hordeacea, aut auenacea comprimere testatur. idque Marcellus repetit, sed paulò aliter. *Tritum*, inquit, *cum farina hordeacea, & melle subactũ, calidumque appositum nascentes parotides comprimit.* Idem tradunt, si eo quo postremò dictum est, modo vsurpetur, panos aperire, & aduersus strumas prodesse. Ad nigras cicatrices inalbandas Oribasius apud [q] Aetium idem stercus ex aqua illini iubet, at citò ablui, ne exulceret: aut alijs medicamentis misceri, vt thuri, saponi, cimoliæ, cum aceto. Plinius verò ex melle illitum cicatrices ad colorem reducere ait, vitiligines item albas ex vino. Marcellus tritum cum aceto omnes cicatrices sanare. Clauos pedum sanat, Plinio attestante, si ex aceto coctum applicetur. [r] Andreas Furnerius liquorem quendam stillatitium, qui faciem nitidam, & teneram reddat, præscribit, cui inter cætera (oua recentia, caseum musteum pinguissimum, vinum Maluaticum, poma arantia, oleum tartari, & cerussam, diuersis ponderibus mixta) Pipionem adijcit. Verùm fortassis rectiùs fimum eius adijcere debebat, vt pote quod, teste Aesculapio vtile est ad impetigines, aduersus quas apud Aetium etiã medicamentis admiscetur: nec non stigmata faciei delet, vt Marcellus scribit, ex aceto, ita vt assiduè medicamen superducatur. Si caluescat mulier ex defluuio capillorũ, Hippocrates stercus Columbinũ imponi præcipit: Marcellus cum aceto tritum capiti impositum alopecias ait, & cicatrices omnes sanare. Medicamentũ ad alopeciam Archigenis probatum, etiam Nicol. Myrepsus refert. Fimũ Columbinum bene tritum cum aceto irrigato, & nitro prius fricato loco illine: postea subtile linteum imponito: quod vbi abstuleris, locum prius irrigato. Mirum videtur, quod Dioscorides stercus hoc, quod alioqui vrere per se dixit, simpliciter igni ambustis mederi asserat: Plinius autem eandem facultatem cineri eius ascribit, si ex oleo illinatur. Quod sanè quæsitum doctissimis medicis discutiendum relinquo. Magis verisimile est omnes durities discutere, ad quas Plinius cum hordeo commendari prodidit: Sextus qui eiusdẽ facultatis testem etiam se præbet, humores excicare ait com oleo, aut melle calefacto distemperatum, & super duritias ligatum. Miscetur insuper medicamento oculari non in iumentis solùm, vti apud [s] Vegetium, qui id ad cicatrices eorum videtur vsurpare, sed in humanis etiam corporibus: Plinius enim ex aceto (Marcellus addit, si coquatur, & illinatur) ad ęgilopas, hoc est, fistulas oculorum, similiter ad albugines, & cicatrices, nimirũ vt addit Marcellus, qui plerunque sua ex Plinio transcribit, oculorum, laudari prodidit: & Archigenes apud Galenũ thus cum eodem stercore probè facere. Alibi quoque [t] Galenus, ad æ͡gilopas inquit, fimi Colũbini aridi drachmas quatuor cum masculo thure tere, & insperge, certũ est: & in libro de oculis, qui eidem Galeno attribuitur, fimũ Columbinum ad pilorum in oculis ablationẽ etiam adhibetur. Idem denique [u] Galenus ad discutiendas genuum defluxiones, salem & stercus Columbinum teri iubet, atque ex oleo inungi. Morsibus venenatis, si Villanouano credimus, vtiliter imponitur. Tarentinus quidẽ ad pastinacas marinas, quarum ictus etiã exitialis habetur, Columbinum fimum aqua perfundi iubet, & ex similagine leuigari, & imponi. Sed vt ad internos affectus redeamus, pręter diurnos capitis dolores, multis etiam alijs morbis medetur. Quidam in apoplexia Columbum dissectum sincipti admouent. Si epilepsia fit ex atra bile, stercus Columbinum tritum cum ouis Coruorum nonnulli miscent, & ceu cataplasma spleni imponunt, appositis prius sanguisugis. Hoc enim cataplasma materiã aiunt trahere à capite ad splenem, & febrem inducere, & sic epilepticum liberari, maximè si id per autumnũ fiat. Author additionum breuiarij Villanouani antidoto cuidam contra epilepsiam etiam stercus Columbinum admiscet. Inflammatas tonsillas Nicolaus Myrepsus Columbino stercore illini consulit, Plinij nimirum authoritate vsus, qui id cum passo gargarizatum tonsillas, & fauces iuuare scripsit etiam cum fico arido, ac nitro impositum extra: quod posterius remedium Marcellus Pliniomastix asperitatem faucium mollire, destillationemque castigare ait. Sed hæc verba apud Plinium mox subiecta ad sequens ex cochleis remedium pertinent. Ad mouendum pus in angina [x] Aretæus clarissimus medicus Columbinum fimũ tenuiter per criseram, id est linteum sacculum instar pulueris transmissum, ac insuper insperium efficacissimum e[ss]e scribit: & [y] Galenus duobus in locis ad anginam,

[q] Lib. 13.c. 129.
[r] In Lib. de decorat.
[s] 2.Veter.c. 22.
[t] 3.Eup. 41.
[u] 3. Eupor. 131.
[x] Lib.5.c.7.
[y] 3. Eupor. 265.et 266

anginam, & colli dolorem fimum Columbinum ex melle inſtar cataplaſmatis imponi pręcipit, & Plinius vino, & oleo permixtum, anginis illitum remedio eſſe tradi docet. Ad uomicam, inquit Serenus:

Simplice reſina miſcebimus hordea tuſa,
Et mulſos amnes, & purgamenta Columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.

Commendatur item Galeno eiuſcemodi fimus ad cœliacos affectus veteres foris illitus. Plinius verò toſtum, potumque eorundem affectuum dolores mulcere aſſerit, ſed videntũ potiùs ad colicos dolores dicere voluerit. Nam & Auicenna dolorem colicæ in clyſtere curare aſſerit. Et, vt dictum eſt, Galenus id foris in cœliacis illinit, & Marcellus tritum, & ex melle illitum, alui incontinentiam ſtringere teſtatur. Nec non Hippiatri equi ſtrophoſi collyrijs in anum indendis cùm alia, tùm ſtercus Columbinum miſcent. Abſyrtus, ac Hierocles ad inflammationem ilium & ventris equi, fimum Columbinũ, aut Gallinaceum, quantum manus capit, in vino cum nitro diſſoluunt, & inde clyſterem inijciunt. Plinius cum melle illitum ileo reſiſtere quoque ſcribit. Galenus laudat ad veteres lumborum dolores, item ad nephritides. Ad hydropicos Archigenis remedium apud Galenum tale legitur. Aeris vſti, ſtercoris Columbini ana drachmã vnam, rutæ ramulos tres, ſalis communis parum, cum vino Epheſio, & aqua, ita vt tota mixtura heminæ dimidiæ ſit, præbeto. Apud Nicolaum Myrepſum Columbinum ſtercus adijcitur quoque emplaſtro cuidã ad lienoſos, hydropicos, & cachecticos. Si vrina retineatur propter calculum à renibus delapſum, & in lotij meatu hærentẽ noſtrum electuarium, vel puluerem eius dabis, inquit Marianus Sanctus Barolitanus, cuius eſt hæc deſcriptio: Stercoris murium, Columborũ (ſcilicet ſtercoris) porcellionum (id eſt, aſellorum integrorum) ſingulorum vnciam miſcebis, cum ſeſquilibra mellis deſpumata, & facies electuarium, de quo exhibebis ſemunciã cum iure, vel vino. Vel loco mellis accipe tantundem ſacchari optimi, & morſellos inde parabis, de quibus itidem ſemunciam præbeas cum iure Gallinaceo, vel vino. Hoc remediũ ſi exhibere pergas, intra triduum vrinam promouebit, quanuis etiã prima ſtatim die vtilitas eius ſentiatur: nam lapidem renum comminuet. Quod ſi puluere vti malis, dentur inde ſcrupuli duo cum iure, vel vino. Conſtat aquam fieri poſſe, quæ lapidẽ ueſicæ per catheterem immiſſa illico confringat. Ad quod duo ſunt neceſſaria, ut & lapidẽ atterat, & ueſicæ ſit neceſſaria. Primum pręſtabit modus, & materia. Nam extremos uapores è ſcorpionũ cinere, uel Macedonici petroſelini, uel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiã porphyriten comminuat. Porrò innocentiã præſtat, ſi materia, ex qua aqua excipitur, omnis ſalſedinis expers fuerit; non igitur è ſalis genere aliquo, aut alumine, aut calcantho, aut uini fęce: ſed ex aliquo eorum, quę nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Equidem ſcio ſtercus Columbinum, ac parietariã, hoc, uel illud hac arte in aquam deductum, lapides ueſicæ duriſſimos frangere poſſe. Quod nã autem illud ſit, quod id facturum ſit, & abſque noxa, experientia declarari oportet. Hæc ille. Ornithologus ex libro manuſcripto, Fimum Columbinũ, inquit, in aceto per diem, ac noctem macerabis, & colando ſeparabis acetum, propinabiſque calculoſo. In hoc aceto iniectum lapidẽ frangi aiunt. Aliqui ſeptem diebus in uaſe uitreato macerari in aceto iubent, uolunt, deinde acetum colatum bibi. Alij fimũ Columbinum purgari diligenter iubent, & poſtquam in aceti modo, qui ſufficere uideatur (ſextarijs tribus, aut amplius) diebus ſeptem maceratus fuerit, deſtillant in alembico inſtar aquæ roſaceæ: hoc liquore poto calculũ ueſicæ, & renum pelli aiunt, idque experimentis conſtare.[z] Galenus quoque Turturis ſtercus calculoſis uſtum ex mulſo propinat, ut lapides per urinam exturbentur. Et Serenus eandem aduerſus lapidem ueſicę in hoc fimo facultatẽ agnoſcit, inquiens.

[z] 3. Eupor. 273.

Siue Palumborum capitur fimum acre ferorum
Dulcacidis ſparſum ſuccis, trituque ſolutum.

Ad urinę difficultatem in equo[a] Theomneſtus quoſdã Columbinum ſtercus cum uini duabus heminis refert infundere. Si mulier ſecundinas retineat, ſtercus Columbinũ ſuffitum per infundibulũ, eas educet. Symphorianus Champegius radicẽ ariſtolochiæ rotundę addit. Sunt qui fœtum uiuum, aut mortuũ, & molam quoque expelli dicunt, ſi fimum Columbinũ per ſe, uel cum alijs, ut caſtoreo, opoponace, myrtha, felle uaccino exceptum ſuffiatur. Et reuera Aſpaſius apud Aëtium eandẽ uim huic fimo aſcribit. Porrò Marcellus ſtercus Columbinũ, uel ſolum, uel cum ouo tritum dolentibus articulis illitũ prodeſſe tradidit, & eſt ab Auicenna repetitũ: & nos quoque coxendicẽ, & podagrã, in qua tophi nondũ conſtiterint, hoc fimo iuuari ſuprà ex Galeno retulimus. Sed Plinius ſimile quid de cinere

[a] In Geoponicis.

cinere eiusdem fimi prædicare videtur, dum ait: *Incussi articuli fimi Columbini cinere cum polenta, & vino albo curantur*. Alibi tradit eundem cinerem cum arsenico, & melle, ea quæ erodenda sunt, nimirum in vlceribus, auferre: Nam & alibi omnia pedum vlcera sanare prodidit. Emplastrum de fimo Columbarum vsto, vti legimus in additionibus breuiarij Villanouani, cum aceto forti imponitur super ficus ani, vel hæmorrhoides. Cæterùm notandum erit, quod etiam Galenus sese obseruasse testatur, in Columbis, quarum stercoris tam creber nobis vsus est, multò semper inferius, & imbecillius earum stercus fore, quæ in domibus degunt, quàm earum quæ in montibus. Sed & hoc annota, quod Gallinaceum stercus, vt Dioscorides scribit, omnia quidem quæ Columbinum præstet, sed inefficaciùs. Item pro fimo Palumbi, fimum Columbæ ad remedia adhiberi posse, & rursus pro Gruis fimo Columbinum, vt in Antiballomenis, quæ Galeni, & Pauli libris adijci solent, legitur. Atque hæc de fimo Columbino, & de toto, qui à Columbis petitur, medico vsu dicta sunto.

Fimus quis eligendus.

VSVS IN CIBO.

COLVMBARVM genus omne in cibum cedere extra omnem controuersiam est. Veteres quoque earum esu delectatos fuisse cùm magna pro eis soluta pretia, tùm celebrati ab ipsis peristeriones testantur. [a] Ouidius delicias, quas ex Columbarum esu percipiebant, exemplo innuit Polyphemi, quem Galateæ, vt in amorem sui pelliceret, par Columbarum inter alia eiuscemodi gulæ illecebras offerentem introducit. Solent enim amantes amasijs suis ad conciliandum amorem eiusmodi conferre munuscula: ait autem:

[a] Metam. 13
Polyphem. Galat. par Columbarum donat.

Nec tibi deliciæ faciles, vulgataq; tantùm
Munera contingent, damæ, leporesq; capræq;
Parq; Columbarum &c.

Qui de nouo orbe scripsêre, Pegù incolas adeo harum auium esu affici aiunt, vt appellentibus eò nostratibus vendere nolint, tanquam cibum sibi gratissimum alijs inuidentes. Sed videamus, quibus, & quæ conueniant, & quantum corpus humanum nutrire natæ sint. Eiuscemodi autem differentiæ maximè ab earum ætate, nascendi loco, & tempore accipiuntur, Syluestres domesticis prçferuntur, pulli veteribus, & ex ijs vêre quàm autumno nati, teste [b] Aristotele, æstiui improbantur. Albertus autem autumnales etiam laudat, nec immeritò, nam eo tempore melioribus granis uescuntur. Veteres durioris alimenti sunt, & propter nimiam caliditatem, & siccitatem improbandi. Ex pullis optimi, qui euolarunt: si tamen has aues quamplurimis alijs assimiles, optimi succi dici possunt: nam generatim de his loquens [c] Galenus eas auibus annumerat, quç facilè concoquuntur, & inter laudata alimenta, & quæ neque tenuem, neque crassum succum generant. [d] Alibi priuatim de pullis loquens, eos boni chimi, & subtilis esse scripsit. Et Ruffus pullos secundo ordine auium laudabilium recenset, quare laudare minimè possum, quod à Simeone Sethi scriptum est, nimirum eorum carnem multæ superfluitatis excrementitiæ esse; nam quamuis id priuatim de domesticis intelligit, vt subinde facit, etiam minimè uerum erit, nisi facta ad syluestres comparatione: nã hoc modo etiam [e] Galenus turriculas domesticis ad attenuantem victum præfert. Et alibi syluestres nimirum sanguinem calidiorem, & crassiorem temperamento gignere dixit. Psellus easdem inter attenuantia quidem etiam recenset, sed [f] alibi ceu sui oblitus inter ea, quç humores excremẽtitios pariunt. Languentibus hoc auium genus, teste Galeno, exhibebatur. Sed ut ad pullos reuertamur, eos generatim acceptos Auerroes calidos esse iudicat, & humidos, crassiq; succi, idq; animaduerti ex grauitate motus eorum, & quoniam calidi actu sunt, & cibos celeriter percoquant. Quod modo ad nocumenta, & iuuamenta ex eorum esu attinet; *Ex volucrum genere*, inquit [g] Aetius in cura colici affectus frigidi, & phlegmatici, *Gallinæ altiles omnibus præstant, deinde Perdices, & Palumbi debilis nutrimenti gratia exhibendi, Turturesq; altiles, atque Columbæ*. Aretæus & ipse illustris medicus in cura cephaleæ inter aues laudat Palumbum, & Columbum, aliasq; quæcunque haud ita pingues sunt. Et [h] Hippocrates dįetam prçscribens in morbo epatico quodam Columbas edi iubet. Florentinus pullos Columbarum admodum necessarios ait aijs, qui iam à morbo conualescunt. Iam uerò contrà quia multum alimenti, & plus sanguinis generent, inflammationes, & febres etiam procreari apti sunt. Simeon Sethi caput, & oculos lædere ait, & si nimium eorum esus usurpetur, lepram dici gignere. Cynanchen eandem ob

Incolæ Pegù Columbarũ esu delectantur.
[b] 5. hist. c. 13
[c] Lib. 3. de alim. & lib. de cib. bo. & ma. suc.
[d] Lib. de diss. cont.
Simeonis Sethi lapsus
[e] L. de vict. atten. lib. de oss. cont.
[f] L. de. vict. rat. in morb. acut.
[g] L. 9. c. 30.
Columbarũ vsus in quibus morbis utilis.
[h] L. de inter. affect.
Nocumenex esu Colũbarum.

dem ob

[i] Metam. 8.
Quibus dãdæ in cibo.
Quomodo parentur.

dem ob cauſam, teſtante Raſi, inducunt, & quendam Caſſifam nomine, qui ter vno die ex aſſa Columba comederat, periјſſe memorant. Quapropter quamuis alibi [i] Galenus Columbarum pullos pro calidis,& ſiccis laudet,ego potiùs Auicennæ, & Raſis exemplo phlegmaticis hoc eſt frigidis, & humidis tutiùs exhibuerim. Raſis *his rite paratis medici*, inquit, *veſci conſulunt ijs, qui parum ſanguinis habent, & quos calor innatus, ac vires deſtituunt, præſertim ex longo morbo.* Quomodo autem parentur, idem docet, inquiens: *Veteres cum frigidis ſumi præcipiunt, vt cum liquore vuæ acerbæ, citrij pomi, portulaca, lactuca, ſcariola, coriandro, & ſimilibus.* Baptiſta Fiera in magno calore labruſca condiri iubet, & acribus pomis:

Sint mihi cellaris conuiuia prima Columbæ,
Cùm patrios primùm liquerit alta ſinus.
Tunc calidi, humentiſq; cibi eſt, faciliſq; culinæ,
Obtuſi, atque grauis antè cruoris erat.
Condiat hanc labruſca tamen, cùm Syrius ardet,
Aut repleant calidos acria poma vteros.

Quomodo occidantur.
Quę aſſandæ, quę elixandæ.
[k] Aph. 4.
[l] In Theſ. 9.

Nicolaus Maſſa Columbas aliquando elixari, at plerunque aſſas, aut in ſartagine coctas comedi ſcribit. Sunt qui ſub alis digitis compreſſas circa cor ſuffocent. Alij in collo ſuperius venam incidunt, vt ſanguis omnis effluat, qui ſalubriùs facere perhibentur: mulierculæ noſtrates eodem modo, quo Gallinas occidunt, rumpendo ſcilicet colli uertebras. Antonius Gazius vir ſanè illuſtris, aut relinquendas eſſe ait, nimirum quæ domi aluntur, aut aſſandas, deſiccandaſq; cum frigidis, & ſiccis condimentis: Syluestres uerò, uel eas, quæ in turribus degunt, vtpote non admodum pingues, meliùs elixari. [k] Raſis, & [l] Auenzoar capita earum truncari volunt, cùm præparantur: quoniam naturali potentia morbos capitis chronicos generent. Ancillæ noſtrates, coquique præceptum illud minimè obſeruant, quin ſi fortè caput auferri ab eis contingat, nobiles è menſa quaſi indignabundi reijciunt ceu cæteris capi a ſua habentibus ignobiliores.

Meſſos q.d. Almoſos quid.

Apud veterem Auicennæ gloſſographum meſſos cibarij genus eſt (Syluatico Almoſos dicitur, ni fallor) cum Columba in aceto, uel rhu, vel omphacio, uel ſucco limonum, aut granatorum acidorum coquitur, cuius uentri imponitur menta, vel gelatina. Apicius ſic præparat. *In Palumbis, & Columbis*, inquit, *piper, liguſticum, coriandrum, careum, cepam ſiccam, mentham, oui vitellum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum, & vinum.* Aliter in elixis: *Piper, careum, apij ſemen, petroſelinum, condimenta moretaria, caryotam, mel, acetum, vinum, oleum, & ſinapi.* Aliter: *Piper, liguſticum, petroſelinum, apij ſemen, rutam, nucleos, caryotam, mel, acetum, liquamen, ſinapi, & oleum modicè.* Aliter: *piper, liguſticum, laſer, vinum, ſuffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & fundis ſuper Columbum, vel Palumbum, pipere aſperſum inferes.* Hæc ille.

Colũbę pullus quomodo in paſtillo paretur.
Ius conſumptũ ex Columbis quomodo fiat.
[m] L. 6. c. 10.
Cruſta ex Pipionibus

Columbæ pullus quomodo in paſtillo ad cibum paretur, docuimus in Gallina, uti quoque in Capo ex Platina, quomodo ius conſumptum ex Pipionibus fiat. Innominatus qui Gallicè Magirica ſcripſit, in paſtillum è Pipionibus addi iubet laridum minutatim conciſum, & zinziberis aliquid. *Si cruſtam voles*, inquit [m] Platina, *ex Pipionibus, aut quauis aue, primùm facito ebulliant, vbi ad cocturam ferè ventum erit, ex lebete eximito, exemptaq; in fruſta conciſa, in ſartagine cum abundanti larido frigito. Inde in patellam, vel teſtam bene unctam, cruſtaq; inſtratam deuoluito. Huic pulmento non iniuria pruna, & ceraſa, vel auſtera addes. Agreſtam deinde, & oua octo, ſi plures conuiuas habebis, vel pauciora ſi paucos, cum modico iure tudicula agitato. Huic petroſelinum, amaracum, mentham, gladio minutatim, quoad fieri poteſt, conciſam admiſceto, ad ignemq; ponito, longè tamen à flamma. Lentè enim ebulliat necesse eſt. Cochleari interim tam diu miſceri debet, donec cochleare ob craſſitudinem integat. Fundito poſtremò hoc iuſculum in cruſtam, ad ignemq; ac ſi artocrea eſſet, ponito: coctam conuiuis apponito. Multum alet, tardè concoquetur, pauca recrementa relinquet, bilem reprimet, corpus exaſperabit.*

[n] Cap. 13.
Miraufe Catellonicum
[o] Cap. 40.
[p] Cap. 40.
Vt ex vno Pipione duo fiant.
Iudebot quis cibus.
Rui quis cibus.
[q] Lib. 3. de alim. facul.

[n] Idem mox Mirauſe Catellonicum ex Capis, aut Pipionibus parare docet, ut in Capo diximus. [o] Idem in Pipionem exoſſatum: *Pipionem exinanitum*, inquit, *& bene lotum per diem, aut ac noctem in aceto acri ſines: lotum deinde, ac repletum aromatibus, & herbis, elixum pro libidine, aut aſſum facies. Vtrouis modo ſine oſſibus inuenies.* Et [p] mox quomodo ex uno Pipione duo fiant docens, *Pipionem*, inquit, *ſine aqua ita appoſitè deplumato, ne pellem frangas: Exenterato deinde cutem integram, auertes, ac diriges: directam optimo farcimine replebis: integer tum omnino videbitur. Verùm Pipionem hoc modo aſſum, frictum, elixum facies. Aſſum ſemicoctum, ſale, ac trito pane aſperges, inungeſq; leniter vitello oui, vt cruſtam pro cute faciat. Vbi incoctus omnino fuerit, vehementi igne ſtatim torreto, quo coloratior fiat: inde conuiuis appones.* Syluaticus Iudebot cibum eſſe ait, Pordiciq; Rui, eſſe autem micas panis, quibus pingue de pullis Columbinis ſuperfunditur. Porrò ſanguine Columbino quoſdam uesci, nec eſſe illum ſuillo inferiorem [q] Galenus ait, ſed leporino multò peiorem. Elluchaſim verò facilè corrumpi, & morbos ſanguineos producere

ducere dicitur. Oua quoque, teste Auicenna, percalida habentur, & malis saporis. Albertus haud facilè ait indurari; quod quidem verum esse alius etiam mihi retulit, sed prauum in ijs saporem reperisse negabat.

Oua Colũbarum.

VSVS IN EXTERNIS.

IMPOSTORES quidam aromatibus sanguine Columbino exceptis, & ad solem exiccatis, rursusq; tritis, & aqua rosacea moschata aliquoties rigatis, iterumq; exiccatis, tertiam, uel quartam partem moschi ueri admiscent, atque eo modo moschum adulterant. Ouorum Gallinaceorum ad potiones crassas, & turbidas purificandum pharmacopolis hodie usus est, vt in Gallina latiùs exposuimus. Horatius eundem usum in Columbinis ouis celebrat his uersibus:

Moschi adulteratio.

Ouorũ vsus.

Surrentina vafer qui miscet fæce falerna
Vina Columbino bene limum colligit ouo,
Quatenus ima petit, voluens aliena vitellus.

Frequentissimus uerò fimi usus apud agricolas. Varro non duntaxat ad agriculturam appositum esse tradit, verumetiam aliquot scripsisse optimum haberi, & rursus, *Cassius*, inquit, *stercus optimum esse scribit volucrum, præter palustrium, & nantium: de hisce præstare Columbinum, quòd sit calidissimum, ac fermentare possit terram. Ego arbitror præstare ex auiarijs Turdorum, ac Merularum.* Palladius quoque calidissimum esse dixit Columbinum, & Columella Varroni astipulans proximo Turdorum fimo Columbinum constituit. Nonnulli cinerem tenuissimum ut optimum stercus prædicant oleribus, quoniam naturali calore non solùm terram recreet, sed & omnia pulicum, uermiumq; genera, ac eiusmodi bestiolas enecet: ijdem ei cinerem, si desit, Columbinum fimum surrogant, quoniam & hoc eadem præstare possit. Porrò Cassius apud Varronem, necnon Columella spargi id per agros, ut semen precipiunt, & non ut de pecore aceruatim poni. Crescentiensis ex recentioribus, *Fimus Columbinus*, inquit, *optimus est plantis, & seminibus, & potest spargi quocunque tempore anni, quoties aliquid seritur cum ipso semine, ac etiam postea quandocunque, & vnaquaq; corbis huius fimi æquiualet fimi ouium quadrupedum plaustro. Nam ex viginti corbibus satis commodè, ex vigintiquinque bene, ex triginta optimè impinguatur iugerum frumenti, si manibus spargatur per agrum æqualiter, & cum ipso grano tunc sato vertatur. Tria quidem paria Columbarum in anno faciunt corbem fimi, si Columbaria nidos intrinsecos habeant, & quo magis cibantur in Columbario, tantò plus fimi recipietur ab eis. Sic enim diutius in eo morantur, nec semper coguntur extrà quarere victum.* Verùm nostri rustici Columbino fimo tantùm ad cannabem vtuntur, quam ex nullo alio stercore maius incrementum sumere obseruarunt; quare etiam carè admodum venditur, sed longè minori quantitate quàm scripsit Crescentiensis, agris inspergunt, & lætum cannabis tamen prouentum faciunt, & quatuor, vel quinque corbes sufficere cuiq; iugero existimant. Democritus stercus Columbinũ cum pipere, & oleo ficubus adhibitum præcoces producere fructus tradidit: & Io. Baptista Porta si eo radices arborum oblinantur, fructus copiosiores producturas pollicetur, arboresq; à vermibus non infestari. Plinius denique quosdam scribit Columbino ac suillo fimo plagis arborum mederi.[r] Alibi etiam Indicum eo adulterari ait. Verùm veteres Israelitę, ut apparet, longè pręstantiorem in hoc fimo usum agnouisse uidentur: nam in magna illa Samariæ obsidione, ac celeberrima fame, ut sacra [s] biblia testantur, caput asini octo argenteis, & quarta cabi stercoris Columbarum quinque argenteis venundabatur: quare non immeritò quis miretur in quem vsum tanti fęx illa Columbina emeretur. Nonnulli pro construendo igne tam carè venditam existimant: sed id à peritis non admittitur, quando huiuscemodi materia nec ignem foueat, nec tam abundans esse potuerit, vt ciuitati satis esse posset. Alij vt Diodorus Siculus recondita in ea granula nondum digesta à famem perpetientibus empta fuisse credunt, vt in cibum cederent. Sed horum alij aliter stercus illud considerant. Etenim [t] Nicolaus à Lyra, referente Alphonso Tostato non comedisse existimat ex fimo iam excreto de uentre Columbarum, quoniam id esui non est, neque alit, sed quòd etiamnum in œsophago esset, nimirum grana tritici aliarumque segetum, necdum à ventriculo concocta, ac in intestina protrusa, quæ, ait, stercus quodammodo appellari possunt, quoniam iam in corpore auium existunt mox in excrementum tale abitura. Contra uerò Andreas antiquissimus bibliorum postillator, homines tradit in magna illa fame industrios factos, excrementaq; Columbarum inquisiuisse, in ijs

Fimi vsus apud agricolas.

Fimus quarum auium ad agriculturam præstet.

Cineris vsus in terrę cultura.

Fimi vtilitas.

Fimi quantitas agris inspergẽda.

Cãnabis seritur cũ fimo columbino.

Vt fic[us] præcoces fructus producat.

[r] *L. 35. c. 6.*

[s] *4. Reg. 6.*

Samariæ obsessio, & fames.

Columbinũ fimũ carè venditu, & cur.

[t] *Cap. 29. in 4. l. Reg. c. 5.*

humores quoſdam relictos eſſe exiſtimantes, ex quibus quoniam ex granis optimis conſtabant, pulmentum, ſiue ſorbitiuncula alicuius nutritionis parari poſſet. Quam poſteriorem opinionem & ipſe Toſtatus aſtruit, veriſimilius eſſe ſcribens de ſtercore dici propriè ſumpto, quàm de granis, quæ reperiuntur in œſophago. Hæc enim in primis ſtercus nondum appellantur, & nomen ſeruant: præterea ſi de his intelligeretur, non tantùm de Columbarum fimo, ſed de Gallinarum, aliarumque auium dici poſſe; verùm cùm Columbinum tantummodò nominet ſacra pagina, de ſtercore, non de granis locum illum accipiendum eſſe. Cur uerò ſtercus hoc potiùs, quàm aliarum auium in cibi uſum cederet; hanc rationem exiſtere, quia Columbæ mundis ſolummodo granis ueſcantur, nam tantò ſtercus minus malum eſt, quantò de rebus fit ſimplicioribus: unde humanum omnium eſt peſſimum, & fœtidiſſimum, nimirum ex multa ciborum varietate conſtans: quare & Ezechiel panem ſuum à Deo eo operire iuſſus, hoc magis, quàm quoduis aliud horruit. Verùm nemo clariſſimorum horum virorum (quod pace eorum dictum ſit) rem acu (quod aiunt) tetigit. Nam vnde Samaritanis tanta copia, vt Columbas alerent, cùm vix tres, quatuorue equos nutrire poſſent? Rectius meo iudicio, Flauius Ioſephus obſeſſis ſalis vicem præbuiſſe iudicat: quæ ſanè miſera conditio ſummæ calamitatis ſpecimen dedit.

Stercus q melius, & quod peius

ICONES. NVMISMATA.

CCVRRIT hoc loco primum Archytæ Columba volatilis, de qua ſic ſcribit [a] Aulus Gellius: *Quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum æquè videri debet. Nam plerique nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulacrum Columbæ è ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaque mechanica factum volaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitatum.* Hæc ille, qui pariter Fauorini verba fidei conciliandæ cauſa etiam ponit, At [b] Cælius Calcagninus Columbam illam Archytæ, inquit, ligneam certis machinis, ac ponduſculis instructam fuiſſe legimus, vt cùm moueri ſemel cœpiſſet, ſemper moueretur, neque deſineret: vi illa ſcilicet priſtina, quæ motus principium dederat, nunquam deſerente impulſam, ſtructura præterea, & artificio adiuuante. Eiuſcemodi ligneæ Columbæ fabricandæ rationem [c] Cardanus his verbis præſcribit: Quæri ſolet, an Columbam ligneam, qualem Archytam Tarentinum ex Gellio alibi annotauimus fabricaſſe, facere liceat, ſcilicet, quæ ſponte uolet, ubi tamen quieuerit, immota maneat? Nam imagines, ſtatuaſque ambulantes ſuper menſam rotarum abditarum vi aliquoties vidimus. Volantem etiam auem, ſed funi inſitam, perſe, nondum: Ergo quæ ſe ſponte eleuet, uix fieri poteſt: quoniam firma oportet eſſe vincula, quæ moueant: atque ideo grauiora, quam ut agi proprijs poſſint viribus: mota verò ab initio, & impulſa, & maximè vento flante ſecundo, ob alarum magnitudinem, & vim rotarum, quæ illas agat, nihil prohibet. Conueniat igitur leuitas corporis, alarum magnitudo, & robur rotarum, atque venti auxilium, quod & Anſeres, & grauiores aues non negligunt, vt Columba euolet certo ordine, incerto autem ignis ui, quemadmodum, & lampades. Sic enim & ſpontè eleuabit, & alas mouebit, quoniam ignis non manet: & materiam citra pondus ſuppeditare non licet. Hactenus ille. At [d] Iulius Cæſar Scaliger, pariter volantis machinam, cuius authorem Archytam tradunt, ſe uel facillime profiteri audere ſcribens longè alium, quàm Cardanus, parandi modum, innuit: Nauiculam, inquit, ſponte mobilem, ac ſui remigij authorem faciam nullo negocio. Eadem ratio cum volante auicula. Materia ex iunci medulla parabilis, veſiculis amicta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) vtuntur, neruulis obuoluta; vbi ſemicirculus rotam vnam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. Vt ad Archytam reuertamur, eum [e] Diogenes Laërtius primum mechanica mechanicis principijs expoſuiſſe tradit, primumq; organicum motum deſcriptioni geometricę admouiſſe. Nō diſſimilē huic artificē [f] Caſſiodorus Boëthiū prędicat. Ad quem enim ſcribens, ut recitat [g] Pet. Crinitus, Tibi, inquit, ardua cognoſſe, & miracula mōſtrare propoſitū eſt. Tuę artis ingenio metalla mugiūt, Diomedes in ęre grauius buccinatur, ęneus anguis inſibilat: aues ſimulatę ſunt, & quę uocē propriā neſciūt habere, dulcedinē cātilenę probātur emit-

[a] L. 10. c. 12. Noct. Att.

Colūba Archytæ lignea volatilis.

[b] Lib. de perpetu. mot. ter.

[c] L. 12. Var. cap. 58.

Colūbę ligneæ volatilis fabrica

[d] Exer. 326.

Nauicula mobilis ſine remigio.

[e] Lib. 8.

Boëthij artificium.

[f] In Varijs.

[g] L. 17. c. 12

emittere. Parua de illo referimus, cui cęlum imitari fas est. Iam verò notum est, & à nobis sępius repetitum Columbam Semiramidis insigne fuisse, ac ideo Babylonię uexillis appingebatur. Hinc etiam in sacra urbe, ut Lucianus memorat, in Syria, Dea colebatur, cui aurea insidebat Columba, quę Semiramis credebatur. Scribit [h] Athenęus circa Pyrenem Columbam tanto artificio fuisse depictam, vt ad illius imaginem ceu ad uiuam Columbam viua Columba aduolaret. ingens idolum Aspasiam Hermotimi Phocensis viri pauperis filiam in honorem Veneris fecisse, ac iuxta id gemmis picturatam Columbam statuisse, ex [i] Aeliano scripsimus, quod conspecta in insomnijs Venere in Columbam conuersa, & bono animo esse iubente, didicisset quomodo à fœdo faciei tumore, quo laborabat, sanaretur. In ęde Transtyberina magnæ matri dicata, vrna cinerum custos conspicitur, in qua eiusmodi caracteres leguntur antiquitatem redolentes: HOSTIAE C. F. PROPINQVAE. VIXIT, AN. VII. M. IX. Huic virguncule conditorio subscripta est Columbula passis alis velut euolatura, angue mordicus latus dextrum appetente. Columbę icon tenerrimę ętatulę uirginis dulcissimam puritatem denotat: cuius ętas uiolenter moritur vel Vergilio sic adstipulante:

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub vmbras

Anguis nimirum vim, ac uenenum indicat mortis. Subest quoque semilacer canis ceruum modicus arreptum sistens. Canem furiam, ac parcam, id est, mortem dici ex hoc Lucani habemus.

Stygiasq; canes in luce superna

Destituam

Ceruum symbolum ætatis, ac temporis esse nemo ignorat. Neapolitanos statuam Apollini erexisse, cuius humero Columba insidebat, & mulierculam, nimirum Parthenopen genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret, collocasse ex Alexandro Neapolitano, item Statio in augurijs recitauimus. Cur uerò Phigalenses in antro quodam Cereris simulacrum, quod manu altera delphinum, altera Columbam sustinebat, consecrârint, [k] Cęlius eiusmodi fabulam recenset: Propè Phigaliam Arcadię urbem, stadijs plus minus triginta mons fuit Elainon nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, quam μελαίνην cognominant, id est, nigram, pullatamue. Deę cum Neptuno congressum sub equina specie celebrant Thelepusęi. Verùm non inde natum Phigalenses equum volunt, sed quam dicunt Arcades δέσποιναν. Quinimo indignatione in Neptunum concepta, pręterea que Proserpinę raptu consternatam, sibi pullam induxisse uestem, ac in speluncam sese insinuantem diu postea non esse uisam. Verùm corruptis frugum pluribus, ac grassante latiùs in homines pęstilentię ui tabida, Deorum quidem nulli supererat coniectatio, ubi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum uenando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specum Deam ibi esse conspicatum, qui & mox Ioui insusurrârit: à quo μοῖραι, hoc est, Parcæ illuc è vestigio missę. Ab eis uero demulctam Cererem iram desisse, ac tristitiam valere iussisse. Causis quidem hisce astruunt Phigalenses antrum illud videri sacrum Cereri, atque simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cętera muliebri persimile, pręter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, ac ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Delphis manu sustinebatur. Columba uerò altera. Cur autem sic effigiem simulacri censuerint efformandam, facilè (opinor) sagax vir, nec imperitus rerum bonusque disseruerit, coniectâritue. Hęc autem hactenus ille. Celebre etiam apud [l] Homerum est prudentissimi Nestoris poculum Columbarum imaginibus decoratum, quod nimirum antiqui enarrationibus suis uariè illustrârunt, ut modò patebit. Homerus uerò sic habet:

Πὰρ δὲ δέπας περικαλλὲς, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιὸς,
Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον, οὔατα δ' αὐτοῦ
Τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
Χρύσειαι νεμέθοντο, δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.
Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης,
Πλεῖον ἐόν· Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν. id est.

Iuxta etiam poculum perpulchrum, quod domo tulerat senex
Aureis clauis transfixum: ansæ autem ipsius
Quatuor erant, binæ autem Columbæ circum quamlibet
Aureæ pascebant: duo autem subtus pedes erant
Alius quidem laborans submouisset à mensa
Plenum existens: Nestor autem senex sine labore tollebat.

Colũba Semiramidis insigne.

Deæ Syriæ aurea insidebat Colũba.

[h] *Lib. 3.*

Colũbę elegans pictura.

[i] *L. 12. in Var. c. 1.*

Aspasiæ simulacrum.

Colũbula alis passis ĩ virginis sepulchro depicta, quid notet.

Furia canis dicitur.

Ceruus ętatis symbolum.

Statuæ Apollinis humeris Colũba insidẽs.

Cereris simulacrum.

[k] *L. 15. c. 3*

Cereris fabula.

Cereris, & Neptuni cõgressus.

Ceres latitans pestilẽtiam immittit, & fruges corrumpit.

[l] Iliad. Λ.

Nestoris poculum.

Peleiades i poculo Neſtoris an Homero aues, an ſtellæ.

Peleiades hic non ſignificant aues ſecundum aliquos, idq́; fuſiùs probat doctiſſimus Athenæus. Nam cùm poculum illud aures, ſiue anſas geminas haberet, vtraque ſcilicet in binas partes verſus poculum rurſus coeuntes diuiſa, ut cùm binæ eſſent aures, & circa vtranque (περὶ ἑκάτερον) binæ Peleiades ſpectarentur, & rurſum aliæ duæ ſub fundo poculo, in vniuerſum ſex haberentur, quot ſcilicet in cælo etiam conſpiciuntur, itaque ſtellas, non aues ſignificare Homero exiſtimat. Sed cùm & Martialis Columbas verterit, haud ineptè quis Homerum aues intellexiſſe putet:

Hic duo longæuo cenſentur Neſtore fundi
Pollice de Pylio trita Columba nitet.

[m] *In comm.*

Quo loco [m] Domitius Calderinus pro Columba turpiſſimè legit columna, ſenſum authoris planè inuertens. Extat ſuper eodem poculo elegans Alciati emblema SCYPHVS NESTORIS inſcriptum, quod tale eſt.

Neſtoreum geminis cratêra hunc accipe fundis,
Quod grauis argenti maſſa profudit opus.
Clauiculi ex auro: ſtant circum quattuor anſæ:
Vnamquamque ſuper fulua Columba ſedet.
Solus cum potuit longæuus tollere Neſtor,
Mæonidæ doceas quid ſibi muſa velit?
Eſt cælum ſcyphus ipſe: color argenteus illi eſt:
Aurea ſunt cæli ſydera clauiculi.
Pleiades eſſe putant, quas dixerit ille Columbas
Vmbilici gemini magna, minorq́; fera eſt.
Hæc Neſtor longo ſapiens intelligit vſu.
Bella gerunt fortes, callidus aſtra tenet.

Allegoria de Neſtoris poculo.

Quam allegoriam Alciatus ex Athenæo tranſtulit, cuius longiſſima diſputatio ſuper ea ceu in compendium redacta ad hunc ferè modum habet: Neſtoris poculum quatuor aures, vt Homerus teſtatur, habebat: quod ita Poëta deſcripſit, vt cæli faciem repræſentaret. Argentum enim, quo tantum poculum conflatum erat, cæli colorem indicat: claui aurei ſtellas: Peliades, quæ circa aures erant, Pleiades referebant, (Peliadas ſiquidem ſæpe Poëtæ pro Pleiades poſuerunt, ut Simonides, & Pindarus teſtantur per tranſmutationem literæ.) Et quando Homerus Peleiadas, id eſt, Columbas inducit Ioui ferentes ambroſiam, de Peleiadibus, non de Columbis eſt intelligendum. Verùm & per has aues intelligi ſuprà ſcripſimus.

[o] *L. 3. Hiſt.* Tormẽtum bellicũ cũ Colũbæ imagine.

[o] Paulus Iouius Antracium quendam Piſanis duo inuſitatæ magnitudinis tormenta rudi veterum ſæculo fabrefacta vendidiſſe narrat, quorum alterum ab inſculpta aue Columbina, alterum à terribili ictus violentia Deſperata vocarentur.

Colũba aurea in qua ſacta Euchariſt. ſeruabatur. [p] *Annal. t. 1.*

Laurentius Surius, aliíq; permulti ſcribunt Diuum Baſilium Columbam ex puro auro confeciſſe, in qua ſacratiſſimam cuſtodiebat Euchariſtiam; ſuſpendebat autem eam ſupra ſacram menſam in ſpecie S. Columbæ illius, quæ in Iordano Saluatori noſtro baptizando apparuit. Hinc [p] Baronius S. R. E. Card. In altari, inquit, item intra Columbam auream reponi ſolitam legitur in actis D. Baſilij, quæ Amphilochij nomine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſupra altare Columbas aureas, & alias argenteas ſuper baptiſteria ſuſpenſas Seuerus impius hæreticus ſuſtulit, ut quæſti ſunt Clerus, & monachi Antiocheni libello ſupplici, quem quintæ ſynodo obtulerunt. Hęc ille.

Colũba aurea oblata ab Hilario Pontifice.

Et Platina author eſt, Hilarium Pontificem in tẽplo trium ſanctorũ Columbã auream duarum librarum pondere inter alia aurea munera obtuliſſe. Item Conſtantinũ Imp. in tẽplo D. Petri auream patinam cum thure, Columbamq́; hyacinthinis ornatam gẽmis, ac margaritis conſtituiſſe.

Pont. max. cur enſem conſecret nocte natalis Domini.

Romani Pontifices ſingulis annis in pręclara natalis D. N. Ieſu Chriſti nocte, priuſquam exordiantur ſacrificia, thure, & aqua luſtrali conſecrant, & ſanctis precibus inaugurant enſem affabrè factum, aurea uagina, baltheo, capuloque aureo inſtructum, & eius mucroni impoſitum galerum ex holoſerico molli ianthino conſutum, duplicatumque exuuijs muſtelarum, vel ut quidam vocant, inalpinorum murium candidiſſimis, faſcia, vel diademate aureo circumdatum, & margaritis plurimis circumtextum, exornatumque. Quamuis autem nobilis, & optima hæc ſtrena, quam parat ea nocte ſolam Pontifex ſummus magno cuipiam Principi donandam, qui bene de Republica Chriſtiana meritus eſt, vel bene mereri adhuc poteſt, huc pertinere minimè videatur tamen eius obiter mentionem fieri oportuit, quoniam in eo galero candida Columba, & ſolis globus cęlari ſoleant. illa Spiritũ ſanctũ, hic ſummũ omniũ conditorẽ Deum ſignificans. De cęterorum myſterijs aptiſſimis, quorum meminiſſe, & exequi ſignificata Chriſtiani,

stiani, ac pij principis interest, qui plura desiderat, is Stephanum Vinandum Pigium adeat, qui fusè, ac doctè ea singulatim in suo Hercule Prodicio omnia prosequitur. Quod modò ad numismata spectat, pauca equidem, imo bina tantùm obseruaui, in quibus Columbæ imago repræsentatur. In nummo sanè Cybaritico Columba cusa est. Horatius eius vrbis, & fortassis numi meminit, inquiens:

Numismata cum Columbæ imagine.

Ne Cybaritica, ne Bithinna negocia perdas.

In Cilicia ea est vrbs, quamuis & alia sit minoris Phrygiæ. In nummo autem inscriptio est ΚΥΒΙΡΑ. Signum Columba volans. Pierius Valerianus loci religionem indicare existimat, nimirum vt in ea urbe, quemadmodum in Syria sacra Columba colatur. Aliud numisma argenteum est Iuliæ Piæ, quod in auersa parte Iuliæ Pię in habitu viduali effigiem cum inscriptione IVLIA PIA FELIX AVG. ab aduersa verò Pudicitiæ Deę eundem vestitum indutæ, sed sedentis, & ab vtroque sedis latere Columbam, manu verò sceptrum habentis imaginem repręsentat, cum literis PVDICITIA.

Iulię Pię numisma.

EPIGRAMMA PONTANI INSCRIPTVM: CVI DONATVRVS SIT SVAM COLVMBAM.

Cui vestrûm niueam meam Columbam
Donabo, ò pueri, tibine Iuli?
An Celsi tibi? An tibi Nearche?
Non vobis dabimus mali cinædi.
Non vos munere tam elegante digni.
Quin ite in miseram crucem, diuq;
Concisis maceremini mariscis.
Insulsi, illepidi, & parum venusti.
Sed cuinam cupis, ò Columba, munus
Deferri? scio, nam meam puellam
Amas plusquam oculos tuos, nec vlla
Viuit mundior, elegantiorq;.
Hæc te in delicijs habebit, hæc te
Præponet nitidis suis ocellis,
Nec tanti faciet suam sororem.
Huius tu in gremio beata ludes.
Et circumsiliens manus, sinusq;
Interdum aureolas voles papillas.
Verùm tunc caueas proterua ne sis.
Nam pœnas dabis, & quidem seueras.
Tantillum modo tam venusta poma
Seces unguibus. Est enim Dionis
Tutelæ hortulus ille dedicatus.
Numen lędere tu tuum caueto.
Impunè hoc facies volente Diua,
Vt dum te roseo ore suauiatur,
Roseum luteolis premens labellis,
Mellitam rapias iocosa linguam,
Et tot basia, totq; basiabis
Donec nectarei fluant liquores.

DOMESTICARVM ALIQVOT Columbarum deſcriptiones, & primum earum, quibus pedes nudi ſunt. Cap. II.

DOmeſticas Columbas appellamus, vti ſuprà quoque innuimus, quæ intra limina nobiſcum ferè degunt. Harum alias noſtrates, alias peregrinas, ſiue exoticas nominare poſſimus. Noſtratium alię pedes hirſutos habent, alię nudos: rurſus aliæ criſtatę ſunt, alię vertice plano, quę vulgatiſſimę ſunt. In peregrinis non eędem tantùm

Columba domeſtica varij coloris cum piſo.

Colũbę maioris nudis pedib⁹ imago.
Tronso.
Asturnellato.
Color.
Colũbę varię pedibus nudis descriptio.
Magnitudo.
Rostrum.
Guttur.
Collum.
Dorsum.
Alæ.
Pectus.
Venter.
Coxæ.
Cauda.
Colũbarũ monstrificarũ pedibus nudis imagines.

differentię reperiuntur, sed rostri insuper quantitate discrepant. De colore omnium nihil dico: quod si enim & is diuersitatem speciei in eis constitueret, potuissem quasuis vbiq; obuias describere, lectoremq; in re trita, ceu seria diutiùs remorari: at cùm idem etiamnum mihi sit, qui semper fuit, docendi animus, itaque posthabita coloris ratione, diuersissimorum generum saltem vnam delineabo, vel plures si necessarium fore existimauero.

Inter notiores, quibus pedes nudi sunt, cũ duplex genus sit, maius nimirũ, & minus duas etiam icones exhibere placuit. Prior effigies maioris est. Vulgus huiusmodi Colũbas Tronsos, & Asturnellatos appellat. Maiore sui parte nigricabat. Caput maculis albis, quas uirides pennæ percurrebant, erat variegatum. Mentum pariter insignem maculam albam habebat, sub qua pennæ prorsus erãt amethistinæ. Alæ insuper albis maculis respergebantur: remiges uerò totæ candidę: pedes rubri, albis tabellis distincti: cætera, ut dixi, auis erat nigra.

Quam nunc damus potiùs, quàm aliam in hoc genere depinximus, quia videlicet inter alias ob colorum diuersitatem longè pulcherrima existit. Quare variam appellare libuit. Magnitudo, si à rostri extremitate ad caudę finem vsq; demetiaris dodrantem æquat, & palmum. Rostrum crassiunculum est, quà capiti coniungitur, album: nares patulę, & nigrę: cętera coloris cornei. Caput superiùs modò albis, modò amethistinis plumis uariegatur. Guttur propè rostrum, atque oculos primùm liuescebat, mox prorsus candicabat. Collum coloris castanei, sed in summitate pennarum fermè sanguinei, & propè dorsum virescit. Dorsum ipsum, ac vropygium candida, vti etiam costę, & alarum remiges, nam cętera omnino sunt ferruginea. Pectus, uenterq; plumbi colorem æmulantur, quemadmodum item coxę: nihilominus plumulę omnium subtilissimę ad castaneum inclinant. Cauda ex albo cinerea est. Tibię digitiq; nudi, coloris sanguinei, albis tabellis insignes: Vngues breues, nigri, ac minimè recurui.

Verùm antequam ad Columbarum domesticarum, quibus pedes hirsuti, hoc est, pennulis obuestiti sunt, descriptiones me accingam: monstrificarum harum Columbarum imagines pręponere libuit, quarum prior in Germania propè pagum Rikenschouen, non procul à Landauia oppido anno 1550. capta est, non tantùm quatuor pedes, sed duplicem

etiam naturæ ad eijcienda excrementa aluum habens, quæ Augustam (ubi tunc temporis Romani imperij comitia habebantur) missa, primum à Carolo Cęsare, & principibus imperij, ac à reliqua hominum multitudine miraculi loco conspecta est. Hec altera Boloniæ nata est, duplici aluo, item quadrupes colore tota cinereo ad amethistinum tendente.

Columba monstrifica alia quadrupes cum cannabe.

DE COLVMBIS PEDIBVS hirſutis ſiue pennatis. Cap. III.

Columba hirſutis pedibus maior, cum cirere arietino.

NOstratium domesticarum, quæ pedibus sunt hirsutis, aliæ maiores quoque aliæ minores dici queunt, & harum rursus alię capite sunt plano, cristato aliæ. Quam pro maiori exhibuimus, auis erat aspectu quidem iucundissima, maxima tamen sui parte albicans. Rostrum habebat ferè luteum, ceruicem viridem, pectoris initium amethistinum, vertex capitis, dorsum, aleq; superius quodammodo liuescebant. Cauda, alarumq; superiorum extremitates prorsus erant nigrę, digiti pedum rubei, cætera candida. Aracum quia quoq; vescatur eo, appinximus.

Ex minoribus, quæ crista carent, hæc est, quam modò delineatam tradimus, omnino candida, sed rostrum luteum, pedum digiti rubri, ac inter eos pennæ, eæq; satis longæ, & candidæ.

Si Picam Plinius, quod nimirum albo, nigroq; variaret, uariam appellare potuit, & nos hanc ex poſteriorum etiam genere hîc iam depictam Columbam ua riam dicere poterimus. Nam & hæc ſi ſanguineos pedes excipias, duobus eiſdem tantummodo coloribus conſtat. Caput enim guttur, pectus, venter, coxæ, & alæ inferius candida: Dorſum totum nigrum. Ceruix, collum, atque alæ ſuperius, necnon podex, & cauda ex albo, nigroq; uaria. Appicta eſt melica.

Columbra nostras cristata.

Inter cristatas nostrates huius auis icon etiam suffecerit. Auis erat tota subcęruleo, nigro, ac candido uariegata. Caput, ubi rostro annectitur, subcæruleum, mox album: in ceruice rursus subcæruleum. Gula, pectus, uenter omnino alba: alæ albo, subcæruleo, & nigro uariæ. Cauda tota subcęrulea, pedes rubri: atque hę icones pro domesticis nostratibus positę sufficiant.

DE COLVMBIS PEREGRINIS

Cap. IV.

Columba criſpis pennis cum cicere ſylueſtri.

PEREGRINARVM quia maior diuersitas, plures etiam icones postulare videbantur. Differunt autem non pedum duntaxat ratione, sed rostri quoque quantitate, & capitis crista. Has inter tanquam mirabilior, omnium conspectum in se rapit, præcedenti pagina depicta quam vulgò Colomba Riccia, id est, cristam uestitam pennis crispis habentem, appellant. Auis autem prorsus erat candida: præter pedum digitos, qui rubebant.

Columba Cypria cucullata cum orobo.

Superiorem pulcherrimæ excipient Cypriæ, quarum duplex genus est; cristatum vnum, alterum plano capite. Cristatarum, quas cucullatas, seu monachinas, Ferrariæ Sorellas uocant, aliæ pedes nudos, aliæ plumis rectos habent, qualis hæc est, quam hîc ponimus, Columbam galeatam quibusdam appellatam, quod nimirum cristam gerat admodum surrectam, magnamq́;.

Plurimæ ex hoc genere pedes nudos habent. Sed quoniam eiuſcemodi aues ſpecie ſua dum viuunt, plurimos oblectent, non ab re futurum arbitror, ſi etiam aliquas delineatas exhibuero. Quæ primo loco datur auis eſt ex albo, nigroq; varia, pedibus ruberrimis.

Columba Cypria alia cum lente.

Sunt

Sunt qui ob pectoris amplitudinem, hanc, quam nunc depictam tradimus, vulgò etiam Tronfo nuncupent, & gutturosam. Auis est satis speciosa capite ex albo, & cinereo variante, crista omnino cinerea. Rostrum vbi capiti coniungitur, superius album, cætera cinereum. Pectus ab initio, totusq; venter alba. Collum elegantissimo colore puniceo nitet, intercursantibus pennulis viridibus. Alarũ vestitricum quatuor primi ordines albi, quintus castaneus, sextus, ac postremus ater: remiges rursus omnino candidæ. Cauda, ac uropygium ex albo ad cinereum vergentes. Pedes rubri: vngues nigri, exigui, minimè unci.

Columba Cypria alia, cum fumaria lutea.

Hæc quoque Cypria quibuſdam dicitur, & criſta decoratur ſatis venuſta: ſed haud ita cucullata: quare ad communes noſtrates domeſticas potius, quam ad Cyprias meo iudicio referenda eſt, maximè cùm & roſtrum ſit longiuſculum, quod Cyprijs breue eſſe ſolet. Cæterùm auis tota coloris erat caſtanei, ſi candidas quaſdam maculas, quæ in collo, ac propè remiges, necnon ad uentrem conſpiciuntur, excipias. Remiges tamen etiam caudaq; intus candidæ ſunt: pedes rubri: ungues nigri, roſtrum luteum.

Columba Cypria alia cum verbenaca.

Posteriores hæ duæ vbique fermè similes. Priorem tamen alba macula, quam retrò oculos, ante cristam habet, facilè ab altera distinguit. Vtraque colore cinereo est ad subcæruleum declinante. Collum etiam vtrique elegantissimo ceu torque pollicem lato uiridi ornatur. Priori remiges candidæ, alteri nigræ, quibus tamen binæ etiam candidæ immixtæ sunt. Caudæ extremum utrique nigrum, rubri pedes.

Columba Cypria alia cum araco.

Columba Cypria alia cum lente minore.

Eiuſcemodi Columbarum genus nonnulli Indicas appellant, cùm Cyprijs annumerari optimè, ni fallor, queant. Nanque ſi criſtam, ſiue cucullam addas, planè tales euadent. Quæ priori loco poſita eſt, Columba tota erat nigra præter croceos oculos, & rubros pedes, necnon poſteriorem roſtri partem, quæ lutea eſt.

Columba vulgo Indica dicta cum pede Columbino.

Sunt qui hanc Cretenſem appellant, quando alioqui roſtri breuitas ſuperiori congenerem eſſe demonſtret. Auis eſt capite, dorſo, pectore, ventre, cauda,& coxis cinereis. Roſtrum luteſcit, ſuperiuſq; qua capiti nectitur, album habet tuberculum. Supra oculos retrò prope uerticem, oblonga macula candida erat: ſimiliſq; alia mentum conſtituebat. Collum ad latera uiride, cætera cinereum, pennis intercurrentibus puniceis: prope pectus verò omnino puniceum. Alæ erant verſicolores. Octo enim priores ordines prorſus erant cinerei, dein alius ordo coloris cerei, quem rurſus albus, album rurſus ordo cereus excipiebat. Remigum minores ab initio albæ, à medio ad extremitates vſq; cerei coloris erant, maiores totæ candidæ. Pedes rubri, ungues nigri.

Columba vulgò Cretenſis dicta cum vite vuam ferente.

Huius generis Columbam quidam gutturoſam vocant, ſed id nominis meo iudicio, magis illis, quæ in ipſo uolatu guttur aëre inflantes, tanquam in amplum tumorem adducunt, potius competit. Color huic aui penè unus, nimirum caſtaneus ad rubedinem uergens. Roſtrum breue, craſſum, tuberoſum, totum album. Macula item alba ſupra oculos à roſtro per frontem aſcendit. Oculi rubeſcunt. Pennę colli ad latera, & in extremitatibus in uiridem colorem deſinunt. Alarum remiges, caudaq; extrà candicant, intus ſunt caſtanei coloris: pedes rubri, ungues nigri.

Columba perperam gutturoſa dicta, Cretenſis vel Cypria potius, cum cicere ſylueſtri.

Ex eodem genere eſt, quam nunc exhibeo, etſi monſtrifica. Color ei ex amethiſtino candicans. Auis erat quodammodo bicorpor, ex vno nimirum corpore, alterum par pedum emittens, cùm reliqui duo alteri corpori perfecto ineſſent. Capitis colori amethiſtino puniceus alius erat immixtus: pedes pallidè rubeſcebant, ungues nigricabant.

Columba Cypria quadrupes cum araco.

Eiusmodi Columbas Persicas & Turcicas appellant, colore toto pullo siue betico, præter oculos, qui miniaceo colore, & pedes, qui pallidè rubent, necnon rostrum, quod lutescit. Nunquid uerò eiusmodi color huic generi proprius sit, planè ignoro.

Colũba Indica roſtro Anatis.

Hanc iconem, quam modò dabimus Hieronimus Patauinus medicus clariſſimus Viennæ mihi ex aula ſacræ Cæſareæ Maieſtatis ante aliquot annos tranſmiſit ſub titulo Columbæ Indicæ roſtro Anatis, cùm interim præter pedes, & magnitudinem nihil cum Columbis commune habeat. Roſtrum enim, remigum, caudæq; breuitas Anatem potius, quàm Columbam conſtituunt. Quid uerò de natura eiuſcemodi auis dicam, præter nudam, eamq; propè mutilam deſcriptionem nihil habeo. Columbis tamen adijcere eius iconem propter ita inditum nomen liceat. Lector interim curioſus, ſi dabitur occaſio, reliqua quæ ad naturam eius ſpectant, inquirere poterit, & defectum noſtrum in re tam ſeria ſupplere. Roſtrum primùm albicat, dein circa nares rubeſcit, poſtremò ſerpentium inſtar ſubcæruleis, & nigris maculis, quæ per totum fermè verticem producuntur, uariegatum eſt. Sub oculis macula longa alba totum caput tanquam torquis ambit. Collum interius vireſcit,

retrò ſubferrugineum eſt, ſicuti etiam potior pars alarum. Pedes tenuiter admodum rubent. In pectore pennæ quinque, aut ſex in uertice albę totidem eiuſdem coloris maculas conſtituunt; cætera fuſca ſunt.

Antequam

Columba Saxatilis M. Varronis cum cannabe.

Antequam verò ad ferarum Columbarum priuatas historias me accingam, agrestis siue saxatilis, vt Varro nominat, Columbæ imaginem prius exhibere necesse esse iudico, eoque maximè cùm agrestium, nimirum, quæ in Columbarijs nostris degunt, natura planè in omnibus eadem sit, si tantùm habitationis locum excipias cuius gratia minus humanam consuetudinem ferunt.

Quia verò & in hoc genere etiam variat color, itaque hæc, cuius iconem expreſſimus, non ideo depicta eſt, tanquam eo colore omnes ſint, ſed quia plerunq; ſaltem tales. Color capitis ſupini, colli prope dorſum, & alarum ex cinereo fuſcus. Remiges omnes pennæ cinereæ. Dorſum ex cinereo albicat. Vropygium & cauda cinereæ, hæc uerò in extremo nigra. Pectus ad caſtaneum uergit. Venter totus leucopheus. Pedes rubicundi, tabellis albis ornati. Vngues nigri.

DE PALVMBO maiori ſiue Torquato. Cap. V.

AEQVIVOCA.

ENARRATIS iam ſatis ſuperq; quæ ad Columbarum generatim conſideratarum hiſtoriam pertinere videbantur, deſcriptiſq; aliquot domeſticis; ſylueſtres ſequuntur, in quibus Palumbus Torquatus, nimirum omnium maximus primum locum iure merito obtinet. De quo antequam agamus more noſtro quædam recenſebimus, quæ eodē nomine inſigniuntur. Gladiator quidam magnæ famæ Palumbus dictus eſt, de quo lepidiſſimum apud Tranquillum apophthegma legitur Claudij principis: nam cùm populus Romanus aliquando obnixè Palumbum illum exhiberi peteret, Claudius alludens ad nominis amphibologiam, daturus ſeſe Palumbum pollicitus eſt, vbi captus foret. [a] Athenæus piſces quoſdam Palumbos nominat ex Epicharmo his uerbis: *Mane ab aurora apuas ex igne comedimus rotūdas, ac porcellos, carnes aſſatas, polypos, quibuſcum vinum dulce bibimus, heu me miſerum adſepulchrum me vocans, mala dicit, præter triglas: tum duæ amiæ mediæ appoſitæ, Palumbiq́;* (Φάσσαι) *tanti aderant, & ſcorpij.* Paſtinaca marina, cuius radij, ſiue caudæ ictus lætalis eſt, Venetijs vernaculè Peſce Palombo appellatur, quæ nunquid Φάσσα ſit Athenęi, peritiores inquirant: nam quamuis adeo veneno ſo armata ſit radio, non ob id tamen à ciborum cenſu prorſus ſubmouetur, abſciſſa ſiquidem cauda vbiq; fermè venalis habetur, & in cibos admittitur, verùm vilis, & plebeia æſtimatur: nobilis tamen, ac delicata, ſi muſtelæ læui comparetur, quæ & ipſa tamen Romæ neſcio quam ob cauſam Peſce Palumbo vulgò dicitur. Caniculam muſtelarum pariter generis in quibuſdam Galliæ locis Palumbum uocari audio.

Palūb⁹ gladiator.

[a] Lib. 7. c. 3. Palūbus piſcis.

Paſtinaca marina.

Muſtela læuis Peſce Palōbo dicta.

SYNONYMA.

QVAE Græci Phattis, id eſt, Palumbis, ea aui Guareſcen dictæ aſcribunt Arabes, pro qua voce Bellunenſis habet Aluřſan, ſeu Aluraſen, ni fallor, nam Columborum ſylueſtrium cæteris maiorum, notorumq; in Syria ſpeciem eſſe aſſerit; & alibi Aluers Columbos ſylueſtres magnos exponit. Apud veterem Auicennæ gloſſophagum etiā Algauariſcen legitur. Apud Hebręos hoc nomen non reperitur. Albertus vbi Gaza Ariſtotelem traducens habet, *Oenas maior eſt Columba, minor Palumbe*, legit minor eſt, quam Kyloz, vel Kaloz. A phatta Græca uoce Feita, & vehica etiam detorſit, Auicennæ interpretes, vt apparet, ſecutus. Græci hanc auem, vt ſæpe diximus Φάσσαν, Attici Φάτταν, moderni Φάσσα dicunt. Gaza Latinè traduxit Palumbes, & rectè quidem, ſed perperam eo nomine Phattam, & Phabē tanquam eaſdem aues comprehendit, Pliniū, ni fallor, ſecutus, qui nuſquam Phabes nominat, ſed Palumbes tantùm ſimpliciter, atq; eā vocē ad omnes forſan ſylueſtres Colūbas extendit. Exempli cauſa, ubi Ariſtoteles ſcribit, *Cuculū in Phabū nido parere*, ille Palūbis habet. Alibi uerò uiſcū naſci negat, niſi per aluū auiū redditum, maxime Palūbis & Turdi, quod Athenæus de Oenade atteſtatur: vnde ſatis liquet, Plinium, ſi non omnes, ſaltem pleraſq; Columbas ſylueſtres, Palumbes vocaſſe. Quamuis tamen eodem in capite modò Palumbū ſimpliciter, modò Palūbū ferū nominet: quare hîc ferū fortè dixit nō ſaginatū. Ex recentioribus doctiſſimus Hermolaus, & Perottus Palūbi ſignificationē etiā ad omnes Colūbas ſylueſtres extēderunt,

Guareſcen. Aluřſan. Aluers. Algauariſcen.

Kyloz. Kaloz.

Gazę error Plinij error

Viſci generatio.

Hermolai, & Perotti error.

runt, Palumborum genus vnum cuius fimo viſcum naſcatur, Athenæum Oenadem appellare ſcribentes. Veterum enim nemo Oenadem Phattis, aut Phabis annumerauit, ſed Columbaceo generi ſimpliciter, cuius & Phatta ſiue Palumbes ſpecies exiſtit. Nonnunquam etiam Palumbus cum Columbo apud authores confunditur: vnde nonnulli, dũ intelligunt Palumbos, maioris diſtinctionis cauſa, feros dicunt. Ego, ut omnis uitetur confuſio, Phattam transfero Palumbem, ſiue Palumbum torquatum, vel maiorem, Phabem verò Palumbem minorem: quemadmodum etiam Iulius Cęſar Scaliger [a] alibi fecit: quamuis aliàs Phabem nunquam videre mihi contigerit, nec ab ullo recentiorum deſcriptum cernam. Sed & ipſe Aelianus, quoties Palumborum meminit, Palũbos ſemper Φάττας nominat, nunquam Φάβεις. Martialis, qui & ipſe tamen Φάβεις (ni fallor) uel nunquam agnouit, uel ſaltem de eis non meminit, Palumbos torquatos elegantiſſima diſtinctione appellat: idem faciunt ex recentioribus Niphus, & Perottus. Quod uero Phabes Palumbs minor uerti queat, vel inde ſaltem conſtare poteſt, quia idem Accipiter, quem Latini Palumbarium, vel potius Palumbicidam nuncupant, Græcis modò Φασσοφόνος, modò Φαβοτύπος, ſiue Φαβοκτόνος indifferenter vocetur, tanquam vtrunque hoc genus peculiari odio indifferentur rapiens. Quæ cum ita ſint, ſupereſt, ut reliqua ſynonyma proſequamur Palumbo torquato competentia, in quibus, ſi quæ ſint, quę & Phabi attribui queant, ea utrique accommodabimus. Palumbus in maſculino genere paſſim apud authores legitur: Palumba in fæminino apud Propertium. [b] Vergilius, ut nonnulli putant, Palumbos dixit in fæminino, hoc uerſu:

Palũbus cũ Colũbo cõfunditur.
Translatio propria.
[a] Li. 1 c. 27. in Theoph. de plant.
Accipiter Palumbarius.

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbi,

Sed fortè hîc Palumbes legendum, nam hęc uox vſitatior eſt apud omnes Latinos ſcriptores, quamuis & ipſa non ſemper in fęminino genere, cùm apud poëtas, tũ apud proſin ſcribentes. [c] Plautus in maſculino genere dixit, inquiens: *Qui enim intelligo duæ vnum expetitis Palumbem*. Quem locum Nonius quoque adducit. Lucilius pariter, *Palumbes macros* vocaſſe legitur. *Palumbium ferorum* legimus in Plinio, & alia lectio habet *ferarum*. *Quo Palumbem vnum*, inquit Pomponius de uite, vt citat Nonius, *ex ore tollit*. Palumbulus, uti Columbulus diminutiuè etiam dicitur. Palumbula quoque legitur in Cornucopia Perotti, authore non citato. Nobis Italis Palombella dicitur, ut audio, Palumbi genus alterum, & minus, quod Liuiam Niphus, neſcio num bene interpretatur: Quapropter ego Palumbulum potiùs Phabem dixerim, quaſi Palumbum minorem, niſi Palumborum pullos alij Palumbulos etiam uocarent, quod non ueto. In Marchia Anconitana duo Palumbi genera reperiri intelligo magnitudine differentia maius appellari. Palombono, minus ſimpliciter Palombo: quæ fortè Phatta, & Phabs fuerint. Iſidorus Palumbes dictas putat à pabulo, eo quòd ſint farctę: addit tamen ex moribus appellari, quòd comes ſit caſtitatis, quod poſtremum magis placet; nam & Albertus, uti ſcripſimus Palumbem dictam ait, quòd parcat lumbis, ſicuti Columbam contrà quòd lumbos colat. Hallucinatur Adrianus Iunius, Palumbem Martiali ſimpliciter Torquatum dici exiſtimans: nam Martiali hęc uox epitheton, ſicuti ex hoc uerſu, uel mediocriter doctus uideat: & ex quo etymum Alberti egregiè eluceſcit.

[b] In Buccol.
[c] In Bacch.
Palumbul[a]
Palõbella, quæ auis Italis.
Palumborum genus maius, & minus vbi.
Palõbono.
Palombo.
Etymologia.
Adriani Iunij lapſus.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi.

Rectius dixiſſet Iunius quotieſcunque Palumbes ſimpliciter nominatur, de Torquata intelligendum eſſe. Seruius Palumbes uulgò Titos vocari ſcribit, idq; Iſidorus reperit: quinimo idem Seruius dicere non ueretur, Palumbes non dici Latinè, ſed multorum authoritatem Latinum feciſſe, ut Ciceronis in elegia, quę Thalemaſtis inſcribitur, vt Vergilius in Bucolicis. Cęlius Palumbes Titos dici arbitratur ex Paſſerum ſalacitate, qui ſolent, inquit, τιτίζειν, id eſt, titiſſare: quanquam, & στρουθίζειν de uoce eorum uſurpatur: hinc forte Titis deriuatur, ut ſcribit Dionyſius, auiculę ſpecies, aut etiam auis quędam minutior. Hæc ille: Et Cornutus in illum Perſij locum *Ingentes trepidare Titos*, Columbos agreſtes interpretatur: Aſcenſius uerò qui & ipſe Perſium commentatus eſt, pullos Columbinos congruere inquiens vulgari Flandrico, quo ſic pulli Gallinacei uocentur, & de iuuenibus ignauis per irriſionem, quod ſint pulchri Titi. Ego Perſium per Titos ingentes, aues intelligere nõ puto, ſed uti uetus interpres interpretatur Titios principes Romanos, alias Tatios dictos, uel ſi omnino Titos uelit quis aues eſſe, ego Titias aues interpretabor, id eſt, Vultures: etſi ſimilem vocem, nimirum τιθασῶν reperio apud [d] Ariſtotelem, vbi etiam Gaza Palumbium tranſtulit, quam pariter lectionẽ ſecutus videtur doctiſſimus Turnebus, qui ad hęc Varronis uerba: ſodales Titij &c. ſic ſcribit: *Tatij à Tacito vocantur lib. p. à Lucano Titij. Vtrunq; verũ puto, cum & Titienſis tribus à prænomine Tatij dicta ſit, & Titia curia ab eodem. Titij tamen ſodales à Varrone dicuntur non Tatij, argumento Titiarum auium. De his ita ſcribit Tacitus.*

palũbes ſimpliciter de Torquata intelligenda.
Titi quæ.
Palumbes cur Titi dicantur.
Titi q Perſio vocẽtur
[d] 8. hiſt. c. 16
Titiẽſis tribus.
Titia curia

Titus Tatius. ᵃL. de ſanit. tuend. Cadones q̃ aues. Palumbo. Paloma torcaz. Colombo fauaro. Phauier. Semiramis quæ auis. Grand Ramier. Petit Ramier. Coulon ou Pigon, Ramier oug Manzart. Manſau. Ringeltub.

Tacitus. Vt quondam Titus Tatius retinendis Sabinorum ſacris ſodales Tatios inſtituerat. Varro autem à Titijs auibus appellatos putat. Vetus interpres, Ingentes trepidare Titos, cùm Poëta ait, à Titijs Titos vocatos dicit. Seruius Palumbes dicit vulgò appellarri Tetas. An ſint hæ Titiæ aues lectori conijciendum relinquo. Hæc ille. ᵃ Arnoldus Villanouanus ſubinde poſt Turtures Cadones nominans, non alias aues, quàm Palumbes videtur intelligere. Palumbes teſte Auguſtino Nipho vulgò Torquati appellantur, nonnulli Latinum nomen quodammodo ſeruantes Palumbo appellant, aliqui rurſus Colombo Torquato, quemadmodum & Hiſpani Paloma torcaz, circa Ferrariam, & Bononiæ Colombo Fauaro nomine non ad Phaps Græcorum accedente, ut Ornithologus exiſtimat, ſed quod fabis veſcatur: ſed Gallorum Phauier fortè Phabs fuerit, quo nimirum nomine Aquitani genus à Phatta diuerſum appellant: aliàs Phattas Ramier dicunt, quod in ramis arborum nidificet. Ornithologus dubitat nunquid Græcorum Semiramis à Ramier Græcorum deriuetur, quod etſi propter Gallorum vetuſtatem negare prorſus non auſim, magis tamen placet, Semiramidem eam ſtatui, quæ nobis vulgò Saſſarolo vocatur. Nam Diodorus Semiramidem in loco ſaxoſo, & deſerto nutritam a Columbis tradidit. Nonnulli Galli vt Phattam à Phabe diſtinguant, illam grand Ramier, id eſt, Palumbum magnum, hanc petit Ramier, id eſt, paruam Palumbem nuncupant. Robertus Stephanus Palumbem interpretatur etiam Coulon, ou Pigeon Ramier, oug Manſart: quæ poſterior vox, aut ſaltem conſimilis, nimirum Manſau Brabandis, vt audio, vſitata eſt. Germanicè vocatur Ringeltub, nempe à circulo, ſiue torque circa collum. Alijs, vt in Heluetia, teſte Ornithologo, Schlagtub, Groſz Holtztub. Alijs Plochtub, nomine forſan à Palumbe facto: Flandris Kriesduue, Hollandis Ringduue: Anglicè à Couſhot, à Ringgeddoue, ut Gul. Turnerus interpretatur: uel vt Eliota à Vvood Culuer, id eſt, Columba ſylueſtris: vel vt alij, à Blokdoue, à Stokdoue. Illyricè Divvoky.

GENVS.

ᵃL. 5. Hiſt. cap. 13. Palũbᵒ cur ferus à Plinio dictus. Ornithologi error. Zã Schlagtuben. Vvelſchtuben. Tronſo. Ruſsicę columbæ. Palũbes cellares. An in Palũbium genere diuerſitas. ᵇL. 10. dec. 1. Occa. Palũbes noſtratibᵒ maiores.

PHASSAM è Columbarum genere eſſe antea ex ᵃ Ariſtotele oſtendimus, & maximam in hoc genere. Plinius Palumbum ferum dixit, non quia & domeſtici dentur, ut Ornithologus putat: nam quos hic domeſticos interpretatur, nimirum Palumbos pedibus pennatis ſuis Zam Schlagtuben, hoc eſt, Columbas Italicas appellatas, illi ſunt, qui vulgò tronſo vocantur, quod ipſemet mihi indicare videtur, nam ubi locum Euſtathij, & Athenæi ſcribentium, Palumbos magnitudine Gallinacei eſſe interpretatur, tantas ferè Columbas ſe Venetijs vidiſſe aduectas profitetur, & fortè, inquit, huius generis Palumbes cicuratæ fuerint: alibi item vbi vocem illam Vvelſchtuben exponit, Columbas pedes plumis indutos habentes eſſe ait, alijſq; Ruſſicas appellari. Huiuſmodi autem aues ex Columbarum, meo iudicio, non ex Palumbium genere ſunt; nec obſtare arbitror, quominus id ſic credam, quod antiqui Palumbes cellares habuerint, nam has propterea pennatis pedibus fuiſſe nemo dixerit. Niphus ex Columba cellari, & Palumbo, quoddam Columbæ genus diuerſum enaſci tradit, quod quamuis nunquam obſeruauerim, inficiari tamen noluerim, maximè ſi Columba mas fuerit, Palumbes fæmina. Nam quàm ſalax Columbus ſit, ſatis à me demonſtratum. Sed an ſylueſtrium Palumbium, hoc eſt, Palumbium per ſe conſideratarum genus diuerſitatem admittat nondum mihi conſtat: nam & in communi prouerbio eſt Columbo Palumbus ſemper adſimilis. Lego tamen apud Pet. ᵇ Martyrem Hiſpanos in quadam inſula noui orbis inueniſſe Palumbos noſtris grandiores, ſapore, & guſtu Perdicibus noſtris meliores, aromaticum quendam odorem ſpirantes, eorumq; ingluuies, cum diſſecuiſſet, odoratis floribus plenas deprehendiſſe.

FORMA DESCRIPTIO.

Palũbes colũbis adſimiles. Magnitudo. Color.

ALVMBES Columbis adſimiles eſſe vel ex communi habemus adagio. Euſtathius, & Athenæus Ariſtotelem citans, apud quem hoc non inuenias, *Phaſſam aiunt magnitudine eſſe Gallinacei, colore cinereo.* Quem locum conſiderans ceu parum veriſimilem Nicolaus Leonicenus, *haud*, inquit, *multò minor eſt paruis Gallinaceis:* alius item quidam vir doctus, cuius nomen modeſtiæ cauſa ſileo, eundem examinans locum, nonnullis in regionibus Gallinaceos æquare exiſtimat, &

Palumbus Torquatus cum piso.

Athenæus explicatus. mat, & nos iam paulò antè ex Pet. Martyre in quadam noui orbis insula nostratibus maiores reperiri diximus. Sed Athenæus vniuersaliter de Phaſsis loquitur: quare uel non agnouit, vel fortaſsis de corporis craſsitie intellexit, nam eo modo ad Gallinas propemodum accedere dici poterit: aliàs reuera tam magnæ non sunt. [a] Aristoteles quidem Phassam in Columborum genere maximam nominat, sed Gallinacei magnitudine esse, vt ille citat, nusquam in iis, quæ extant eius scriptis, legitur. Colore cinereo esse uerissimum est, si ad alia Columbarum genera comparetur. Phassam quàm breuissimè ita Bellonius describebat: Palumbes coloris est cinereo, capite ex rubro, & cæruleo mixtis, alis in lateribus maculis albis insignitis, torque coloris à capitis, dorsiq; colore diuersi, a qua Palumbos torquatos dixit Martialis, canens.

[a] L. 5. Hist. cap. 13.

Palũbis maioris descriptio ex Bellonio.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem qui cupit esse salax.

Descriptio ex Ornithologo. Hæc ille. Apud Ornithologum verò exactiſsima Palumbi Torquati descriptio legitur, quæ talis est: Palumbus Torquatus, quem manibus tractaui, dum hæc scriberem, longus erat circiter duos dodrantes à rostro ad pedes retrò extensos: pondere vnciarum sedecim cum dimidia. Circulus albus in collo imperfectus, supina colli parte desinens, duorum digitorum interuallo. Is in minoribus ętate non percipitur. Candidæ aliquot pennæ in mediis alis apparent, in Liuiis non item, ut neque circulus colli. Externa pars alarum, quæ longioribus pennis constat, colore nigricat, interior magna ex parte fusca est, vt etiam dorsi superior pars: reliquum dorsum, & cauda cinerei planè coloris sunt. In collo præcipuè prono, & ad latera pennæ (præter albas) uariæ, & pro alio, atque alio ad lucem situ positæ purpureę, uirides, cæruleæ, cinereæ. Collum pronum cum aliqua parte pectoris purpurei coloris plumas habet, cui cinerei etiam nonnihil confusum est. Cauda extrema nigra, pedes rubicundi, rostrum subflauum, cute vtrinque purpurea inductum. Ventris plumæ partim albæ, partim cinereæ. Aliàs etiam mihi inspicienti Torquati venter magis rufus visus est, quàm Liuiæ.

Longitudo. Pondus. Collum. Vtrà Liuiis differat. Alæ. Dorsum. Cauda. Collum. Cauda. Pedes. Venter.

ANATOMICA.

HVIC auium generi [a] Aristoteles ingluuiem ventriculo præpositam haberi memoriæ prodidit. Atque ita istęc [b] Plinii verba, *Palumbes vltra ventriculum habet ingluuiem* intelligere oportet, nam & alibi ita scribit: *Aues quædam sinum vnum habent, quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt Gallinæ, Palumbes, Columbæ.* Eisdem auibus cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine testes augentur, teste [c] Philosopho, *hybernisq; mensibus*, inquit, *ne vllos quidem in iis haberi nonnulli arbitrantur.*

[a] 2. hist. c. ult. [b] L. 11. c. 37 [c] 3. Hist. c. 1

LOCVS.

TORQVATI Palumbi nullibi non noti sunt. Miratur [a] Ioannes Bruyerinus, unde tantus eorum, cùm apud Delphinates, tùm apud Vesates Aquitanos prouentus existat: quibus ex verbis facilè colligo in illis Gallię partibus copiosiores longè, quàm apud nos haberi, ubi iam mense Maio cùm hæc scriberem bis in foro apud aucupes quęsitum Torquatum reperire non licuit. Sed quid [b] Aristoteli respondebimus, qui Phattas campestres vocat, cùm contrà in arboribus degere nemo ignoret? Is meo iudicio hîc per campestria loca intelligit, quę in arboribus consita sunt, non autem planos campos, quos campestres aues incolunt in terrę areis nidos construentes, nam Palumbes nunquam, uel admodum rarò humi insidere uisę sunt, sed arboribus, vel saltem locis editioribus semper. Elegantiſsima desumpta parœmia dicebat [c] Iouianus Pontanus de re insolenti:

[a] L. 15. c. 37 Palumbarum mira copia ubi. [b] L. 1. Hist. cap. 1. Palũbes vt campestria loca habitare dicatur. Palũbes nõ insident humi. [c] In Acone.

Liquêre Palumbes

Quercus: id est, arbores. Ita Vergilius ab ulmo gemitum earum audiri dixit:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes,
Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Habitant autem plerunque syluas, teste Aristotele, quapropter facetè admodum Nemesianus Poëta has aues syluarum dona nuncupat, inquiens:

Palũbes syluarum dona dictæ.

Geminasq;

Geminasque Palumbes
Nuper quæ potui Syluarum præmia misi.

[d] Plinius Palumbes migrare scribit, sed quonam eant, incertum esse, idque cùm experientiam, tum recentiorum multorum, quinimo ipsius [e] Philosophi testimonio de Torquatis comprobatur. Hic autem non discedere solùm Phattas, sed quod maius est, ne hybernare quidem apud nos sese pati asseuerat: attamen cùm Plinio Palumbis nomine etiam Phabs comprehendatur, & si Deo placet, ipsemet [f] Aristoteles alibi scripserit *Semper apparere Phattas*, siue Palumbes apertissimè sibi ipsi repugnans, itaque quispiam dubitare possit, nunquid vel Palumbes, siue Phassæ, vel Phabes migrent. Difficultatem hanc soluit doctissimus Athenæus, qui posteriorem Aristotelis locum in suos libros transcripsit, & pro Phattis Phabes habet, quare Phassas migrare, Phabes semper apud nos haberi constituendum est, & meo iudicio in modernis Gręcis [g] Aristotelis codicibus perperam φάτται pro φάβες legitur. Alibi idem Aristoteles Τιθασων aliquas latere scribit, aliquas non, sed cum Hirundinibus abire: quo loco *Gaza* nescio, an bene pro Τιθασων Palumbium vertit, alludens, vt videtur, ad nomen Seruij Titi: quod Palumbem significare tradit: at docti inquirant, quæ aues illę Aristoteli fuerint, quarum neminem adhuc meminisse video, sed ne vocem à Lexicographis acceptam. Agricola Palumbes eis auibus connumerat, quę in loca vicina tepidiora secedunt, & si ea defuerint, se in angustis montium iugis recondunt: atque ea de causa verno tempore deplumes solere conspici: quod si verum est, Gazę interpretationem aliquo modo defendit, at non arguit non decedere, nam hoc certissimum est, mirumque quot è mari quotannis in agrum Volaterranum, item Delphinatem aduolent.

[d] *Lib. 10. cap. 24.*
An migrēt.
[e] *L. 8. Hist. cap. 12.*
[f] *Lib. eodem cap. 3.*
[g] *Lib. 8. cap. 16. Hist.*
Palumbes se cōdunt.

INGENIVM MORES

MIRA de Palumbium castitate recitauimus ex Aeliano in Columbæ tractatu, quę hîc repetere nolumus. [h] Aristoteles tradit, mare vno contentam viuere Palumbem, nec alterum recipere. Vnde Isidorus de etymo huius auis loquens, *Comes* [h] *est*, inquit, *castitatis, cùm amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem vltra copulam requirat.* Quapropter meo iudicio, quæ de Columbarum in genere castitate referuntur, ad Palumbium genus, Turtures, cæterasque syluestres potius, quàm domesticas referenda sunt. De hac admiranda Palumbium castitate loquens [i] Porphyrius: *Mira est*, inquit *Palumbium in coniugio castitas, quæ etiam adulterio corruptæ interimunt corruptorem, si assequi possint.* Atque hęc de castitate harum auium breuiter dicta sufficiant. Sed vt ea virtute Columbas domesticas vincere videntur, ita par vtrisque est ingenium, nempe simplex, ad hęc hebes, ac obtusum, vt pote quod non hominibus tantùm, sed ipsis brutis etiam, ijsque stupidissimis nimirum Cuculis perspectum est. Hi enim cùm in quarundam stolidarum auium nidis oua pariant, tum id in Palumbium teste [k] Aristotele, maximè nidis faciunt, suosque liberos educandos eis committunt. Ad quam ingenij hebetudinem alludens facetissimus Plautus, hominem solivagum, ac aliorum consortia fugientem, ideoque bardum, atque stupidum elegantissima similitudine Palumbem nuncupat, aduocatosque homines scilicet vafros improbo Lenoni eum spoliandum tradentes introducit tanquam hominem peregrinum facillimè in aliena vrbe decipiendum: Ait autem.

Nos tibi Palumbem ad aream vsque adduximus,
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

Verùm quid si hinc astutiam auis, vafritiamque quis potiùs colligat, quàm stoliditatem, & Plautum dicere voluisse asseueret, aduocatos illos gloriari se hominem, qui alioqui deceptu difficilis esset, Palumbi assimilasse, aui scilicet, quę difficulter capiatur, quod acumen potiùs, quàm stoliditatem denotat? Quid si præterea ideo Cuculum in eius nido oua sua deponere dicat, quia, teste Oppiano, visis Accipitribus procul aufugiat? Verisimile enim est, & eo viso, qui veteribus propter magnam similitudinem *Accipiter creditus est*, aufugere, atque ita Cuculum impunè, ac sine vllo obstaculo earum nido parere. Amplius alienum à veritate minime videtur oua Cuculi Palūbinis ita dissimilia nō esse, vt ea à suis distinguere Palumbes queant. Quid igitur concludendum, stolidis ne an potiùs astutis auibus sunt accensendæ Palumbes? Ego stolidis annumerem, nec obstat, quod difficulter capiantur, nam & Cuculus brutorum ferè omnium stupidissimus parata sibi retia vitare nouit. Altera ratio negari non possit, si Cuculus præsentibus illis ad nidum earum accederet, verùm is ex-

[h] *7. Hist. c. 6.*
Castitas Columbis ascripta cui generi conueniat.
[i] *Lib. 3. de abstinent. ab animatis*
Ingenium.
Cuculus in Palumbiū nido parit.
[k] *Lib. 10. cap. 7.*
Homo stolidus Palumbus dictus.
Palumbes difficulter capitur.
Cuculus olim Accipiter creditus.

pectat

pectat, dum longè abſint. Dicamus itaque ingenio eſſe præditas hebeti, nam & idem Comicus in hoc eodem ſenſu Palumbis nomine amatorem uix mentis compotem perſtringit, inquiens: *Qui enim intelligo, duæ vnum expetitis Palumbem*. Quamuis verò ita vituperemus harum auium ingenium: attamen non ideo ſtatuimus ita ſtolidas, & ſtupidas exiſtere, vt omnino eo ſint deſtitutæ, quin contrà in quibuſdam ſapientiores hominibus nonnullis eſſe existimamus, nam exempli cauſa inter arbores laurum, origanum inter herbas non tantummodò agnoſcunt, ſed in vſum ſuum, vbi opus eſt, conuertunt. Plinius Lauri folio annuum faſtidium purgare eas atteſtatur: Philes contra faſcinationem edere: Apollo Orus in nidum inferre, ubi ægrè habent, atque ita conualeſcere, Gaudentius Merula, ut blattas ex nido extrudant, uel, ut noxias beſtiolas fugent, ut habet [i] Ruellius. De origano uerò ita ſcriptum reliquit Aelianus: *Perdices, aiunt, & Ciconias, & Palumbes vulnere accepto origanum imponere, & ad ſanitatem redire*, idem reperies ab Antonino Liberali repeti.

[i] Lib. 1. de ſtirp. c. 22.

VOLATVS.

AVES huiuſmodi, cùm è Columbarum genere ſint, ſimilem etiam quem illæ volatum exercere credibile eſt. [a] Philoſophus cùm ad nos accedunt, & cùm ſuo tempore ſecedunt, gregatim uolare eas teſtatur. Vergilius aërias appellat, uidendum nunquid à uolatus pernicitate, uel fortaſſis à loco, nam in aëre habitant; dicebat autem:

Nanque notaui
Ipſe locum aëriæ quò congeſsêre Palumbes.

[a] L. 8. Hiſt. cap. 12.

VOX.

EIDEM Vergilius Palumbium vocem raucam nuncupat hoc uerſu:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes.

Sed qualis iſtæc uox ſit alij aliter ſcribunt. Proprium uerò earum eſt plauſitare, ut monſtrat author Philomelæ hoc uerſu:

Plauſitat arborea clamans de fronde Palumbes.

Aelius Spartianus verò minurire Palumbos dixit. Multis etiam vt Columbæ gemere dicuntur, hinc [b] Martialis:

Gemit hinc Palumbus, inde cereus Turtur.

Eiuſmodi uocem, ſiue gemitum [c] Plinius cantus nomine non dedignatur, eumq; ſecutus [d] Angelus Politianus; dum canit:

Dum ſua torquati recinunt dictata Palumbes.

Plinius hyeme tacere ſcribit, & nullam uocem emittere, ubi ait: *Cantus omnibus ſimilis atque idem trino conſicitur verſu, præterquam in clauſula gemitu: hyeme mutis, vêre vocalibus*. Atqui [e] Ariſtoteles hyeme quidem mutas eſſe tradit, ſed ſi aliquando ex aſperrima hyeme placidum tempus ſucceſſerit, gemitum earum audiri apertiſſimè ſcribit, idq;, inquit, apud peritos in admirationem habitum eſſe. Et Alexander Myndius apud Athenęum ab eis uocem edi negat, niſi ſerenitas fuerit. Quinimo Auguſtinus Niphus ſeſe hyeme tranquilla, & ſerena multis diebus gemitum earum audiuiſſe profitetur, quæ mox aduenientibus imbribus, ſtatim ſilerent. Sed quarum dicet quiſpiam, gemitum, vocemue audire potuit, ſi hinc migrent, ut ex Ariſtotele diximus? Præterea authore eodem [f] Philoſopho, gemere incipiunt vêre incipiente; & niſi confecto, peractoq; ſolſtitio, vt habet [g] Plinius, qui ſolſtitij tempus antea uix indubitatis notis ſignaſſe naturam aſſerit, cùm Palumbium utiq; exauditur gemitus. Quamobrem ſi Niphus gemitum earum in hyeme audiuit, id in loco tepidiſſimo (nam & condere ſeſe ſuprà ex Agricola ſcripſimus) contigiſſe rationi conſentaneum eſt, ſed cùm & ipſe eiuſcemodi vocem auditam ruſticis præſentis ueris ſignum haberi, inquiat, principium vêris pro hyeme accipere abundè conſtat.

Plauſitare. Minurire.
[b] Lib. 3.
[c] L. 10. c. 30.
[d] In Ruſtico.
[e] 9. hiſt. c. 49. Palumbes hyeme aliquando gemunt.
[f] 4. hiſt. c. 49.
[g] L. 18. c. 28. Solſtitij indubitatæ notæ.

AETAS

AE T A S.

OLVMBAE, vt in earum historia traditum est, vitæ sunt breuioris, quàm Palumbes, quòd Venerem sæpius quàm hę exerceant, adeo vtile est, uenerem moderatè colere, ad quam sententiam respicit illud [a] Theocriti:

Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι:

id est, vt hoc uersu transtulit adagiorum author:

Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Huc spectat aurea illa D. Chrysostomi sententia, quam (nisi me fallit memoria) in ea legi homilia, cui titulus est: Quod nemo lęditur, nisi à se ipso: *Qui*, inquit, *in libidine vitam ducunt resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta: quibusq; ad cumulum malorum, podagræ tremor, & immatura senectus succedit: & est eis vita semper cum medicis, & medicamentis:* Atque hęc quidem mala omnibus commnnia sunt animantibus. Vt uerò de Palumbis loquámur, his sanè uita longa, teste [b] Philosopho, *nam ad vigesimum quintum*, inquit, *& ad trigesimum annum pretrahitur: nonnullas quadraginta etiam annos compleuisse exploratum habetur.* Idem [c] Plinius repetit, & Aristotelem citat. Veruntamen, quamuis hîc Palumbium ætatem propter infrequentiorem Veneris vsum, quàm Columbarum longiorem esse scribamus, non ideo innuimus omnino à coitu abstinere; nam reuera & ipsę salaces sunt, sed hoc dicimus, quia Columbis multò minus, ac rariùs lumbos colant, ideoq; diutius superuiuere. Palumbes autem salaces esse uel inde constat, quod mares in hoc genere, tradente [d] Aristotele, prius mori credantur, quemadmodum in Passeribus salacissimo pariter auium genere contingere uolunt, cùm contra in omnibus auibus cæteris fęminę prius, ut ibidem testatur Philosophus, è vita discedant. Quod uerò Palumbium mares fęminas morte præuertant, cognoscitur, inquit, documento earum, quę domi allectrices aluntur.

Colúbę cur breuioris vitæ quà Palumbes.
[a] *In Aita.*
Amor uitæ spacium minuit.
Chrysostomi de libidine sentētia.
Libidinis mala.
[b] *9. hist. c. 7.*
Palumbes quot annos viuant.
[c] *L. 10. c. 35*
Palumborū salacitas.
[d] *Loco cit.*
Cur Palumbes mas citiùs, quàm fæmina moriatur.

COITVS.

ALVMBIVM libidini, si lubet, ascribe, quod trimestres factę coire, fœtificareq;, ut nonnulli, referente [a] Aristotele, tradunt, argumento, quod larga ubique earum copia conspiciatur: hoc uerò continentiæ, quod proditum est à Martiale canente:

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Ex quo disticho quispiam has alites non solùm non salaces esse statuat, uerumetiam frequentiùs aut largiori manu comesas salacitatem, libidinemque extinguere: Verùm poëta meo iudicio, salacitatem ita ipsis non aufert, sed hoc dicere uoluit, ut ijs, qui salaciores euadere cupiunt, Columbas potiùs, quàm Palumbes edant; nam Columbas Veneri sacras prius dixerat, cùm contra Palumbes Proserpinæ sacrę haberentur. Vêre in uenerem accenduntur, seseq; Columbarum more ante initium exosculantur; vnde [b] Oppianus:

Oscula blanda vibrant plaudentes vêre Palumbi.

Et [c] Baptista Mantuanus, sed qui Palumbes cum Columbis confundat:

Geminæq; in fronde Columbæ
Mutua porrecto collibant oscula rostro.

Et [d] rursus:

Iam redijt Progne, iam sunt de prole Palumbes.
Solicitæ: Venerem iam meditantur aues.

Mirum quod Alciatus, nescio nunquid ex inspectione an alicuius scriptoris authoritate scribit, nempe Palumbes ante uêris ingressum, magno adhuc frigore existente, nidificare, plumasque sibi euellere, ut pulli calidiori nido fruantur, ipsasq; plumis nudatas frigore aliquando perire.

Palumbes trimestres coeunt.
[a] *6. hist. c. 4.*
Palumbes cur comesas libidinem extinguere Martialis dicat.
Palumbes Proserpinæ sacræ.
[b] *L. de ven.*
[c] *L. 1. de cal. temp.*
[d] *L. 4. Sylu.*
Palumbes quomodo pullos foueant.

NIDVS

NIDVS. PARTVS.
Incubatus.

IN arboribus degit hoc auium genus, uti dictum est, in ijsq; nidulatur: sed nunquid alias alijs præferat, uidendum foret: nam [a] Theocritus disertissimus poëta, quem vnum à Vergilio ne adęquatum quidem fuisse volunt, Palumbum iunipero incubare inducit, sed carmina maioris, dilucidiorisq; doctrinæ gratia non piguit adijcere: Ait autem:

[a] Eidil. 5.

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν,
Ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών. τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.

Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbum
Ex iunipero abreptum: ibi enim incubat.

Virgilius pariter priuatim ab ulmo Palumbes, & Turtures gemere facit, canens:

Nec tamen intereà raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aëria cessabit Turtur ab vlmo.

Hollādi ut nidos ꝑ Palūbibus parent.

In Hollandia, ut audio, nidos oblongos inter maiores arborum ramos, ut faciliùs ab auibus conspiciantur, collocant, sed qui mihi id narrauit, dicebat se ignorare Palumbinè torquati essent, an Phabes, quòd magis credebat, veruntamē certò sese nouisse aues esse ex Columbaceo genere, & in turribus etiam nidulari. Quod pertinet ad partum, & incubatum, [b] Plinius hasce aues, necnon Turtures quotannis bis parere tradidit: [c] Aristoteles verò semel tantùm, ouaq; bina: sed [d] Plinius alium Philosophi locum transcripsisse videtur, vbi ille, *Compluribus terna, & bis, at non pluries parere* testatur, atque ita, si prior fœtus corruptus fuerit. Vbi & [e] Plinius hoc addidit, & quamuis tria pepererit, nunquam plus duobus educare, tertiumq; irritum esse, uocariq; vrinum. Incubatum citiùs, quàm Columbæ absoluunt, nam, teste [f] Philosopho decem, & quatuor diebus vterum ferunt, totidem alijs incubant, & totidem rursus alijs fœtus inuolucris euadit, atque perficitur, ut uix possit apprehendi, cùm contrà Columbarum incubatus rarò ante uigesimum diem absoluatur. Seruant eundem, quem Columbæ incubationis uicissitudinem: nam & in hoc genere fæmina à meridie incipiens, totaq; nocte, & usque ad ientaculi tempus perseuerans incubat: reliquo verò tempore munus idem mas subit. Pullos etiam ut Columbæ cæcos, & imperfectos, teste [g] Aristotele, pariunt. Quomodo pullos edant rubeos docet Oppianus, ita scribens.

Partus.
[b] L.10.c.13.
[c] 6.hist.c.1.
[d] 6.hist.c.4.
Quoties, & quot pariāt.
[e] L.10.c.58.
Ouum urinum.
Incubatus.
[f] 6.Hist.c.4.
Incubandi modus.
[g] Lib.4.de Gen.c.7.

Dum celeres blando capiuntur amore Palumbes
Oscula dum rostris gemebundis dulcia figunt
Stragula flammeolis oculis, rubeosq; tapetas,
Et vestes ostro perfusas obijcit auceps,
Sicq; oculos pascens, animos eludit amantis,
Vt pullos edat rubeo discrimine tinctos.

VICTVS. SAGINA.

INTER alia grana, & legumina fabas pręferunt, quare nonnulli Italorum, maximè circa Ferrariam fabarias nuncupant. Bellonius in Gallia stomachum earum glandibus sępiùs cùm ilicis coccifere, tum suberis, & ilicum uiridium, necnon & fagorum repletum reperiri tradit, quapropter Columbæ Alberto cauernales dictę non alię, quàm Palumbes fuerint, nam & has glandes, & grana comedere scribit, & monachi, qui annotationes in Mesuem dederunt, Palumbes aiunt domesticis maiores à nonnullis glandiphagas nominari à glandibus, quibus libenter vescantur. A nonnullis Torquatas supra à ueteribus diximus cellares altas fuisse, quod nunc asseuerandum occurrit. Varro Palumbes eodem modo farciri, inpinguariq; scripsit, quo Gallinę, sed eius de Gallinis saginandis uerba retulimus suo loco, quæ lector per se uidere poterit. Columella (cuius etiam uerba, quomodo pinguissimi reddantur Palumbi, in Columba recitaui) offis ex pane in uino madefactis, hyeme Turtures, sicut etiam Palumbos, cælerius opimari, quàm cęteris cibis scribit. M. Cato priuatim de Palumbo saginando

Palumbes cur fabarię dicantur.
Columbæ cauernales sunt Palūbes.
Palumbes glandiphagæ.
Palumbes cellares altæ.
Quomodo farciantur.

ſaginando hæc ſcripta reliquit: *Palumbem recentem ſic farcito. Vti prehenſus erit, ei fabam coctam toſtam primùm dato: ex ore in eius os inflato item aquam. Hoc dies ſeptem facito. Poſtea fabam freſam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars vt inferueſcat. Cùm feruere incipiet, puriter fatito, & coquito bene: id vbi excoxeris, deponito. Bene oleo manum vngito, depoſitoq; primum puſillum, poſtea magis depſes, oleo tangito, depoſitoq;, dum poteris facere turundas & eas ex aqua dato, & eſcam temperato.* Hæc ille. Alica ad hoc negocium plurimum præſtat, quod Martialis pariter atteſtatur, taleſq; in primis delicijs habitas fuiſſe innuit: inuehitur autem Poëta in Cæcilianum, qui inuitatus præ auaritia, & ingluuie delicatiora, ac pretioſiora è menſa ſurrepta domum mittebat:

Alicæ vſus ad impinguãdas Palumbes.

Cæciliani auaritia, & ſordities.

Quicquid ponitur, hinc, & inde verris
Mammas ſuminis, imbricemq; porci,
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, lupumq; totum,
Murenæq; latus, femurq; pulli,
Stillantemq; alica ſua Palumbum.
Hæc cùm condita ſunt, madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.

CAPIENDI RATIO.

QVEMADMODVM antiqui, ſicuti diximus, Palumbos cellares habebant, quas paſcendo ſaginabant, ita etiam alias, vt noſtra etiam ætate fit, aucupij duntaxat gratia alebant. Quæ ita habentur, a veteribus (vide in Columba) exæcatæ allectatrices, ſiue illices vocabantur, quam poſtremam vocem Palumbo priuatim attribuit [a] Scaliger, inquiens:

Palũbes aluntur vt alias capiãt.

Allectatrices, ſiue illices.

[a] *In Anacr.*

Fert illicem Palumbem
Hic humeris rete habile
Reuocanit à tergo prorſum,
Et plagulis faciem texit
Fratribus mormolyſſans, &c.

Palumbi, inquit Oppianus, difficillimè capiuntur: ſtatim enim, viſis aucupibus, procul auolant: Vincuntur tamen & ipſi dolo. Nam auceps inſidentes arbori conſpicatus, rete in ſolo extendit, ac tenues paleas inſpergit, ut lateat: & Palumbos etiam captos, atque exæcatos imponit, & pedibus funiculos alligat, quo commoto ſeſe concutere, & ſtrepitum ædere cogit: eo percepto, cæteri paſcuis, & arbuſtis relictis, aduolant. Auceps in attegia conditus, quantum poteſt, retium funem attrahit, & perticis ſimul omnibus euerſis, Palumbos retium ſinibus intricatos capit. Eiuſmodi retibus Columbæ etiam comprehenduntur, ſed multò faciliùs laqueis. Gallorum nonnulli, maximè uerò Delphinates, in quorum agros quotannis plurimo grege aduolant, Palumbos plerunque noctu ignibus accenſis capiunt. Aues dum ſplendorem eorum admirantur, à ſagittario telis agitatæ configuntur, nec tamen una, aut altera pluribuſq; ex arbore deturbatis, ſociæ deuolant, aut mouentur, ſed ſilentio opus eſt. Alij verò ſagittarij, teſte Bellonio, pelues ſecum ferunt, earumq; crepitu aues terrent, tantum abeſt, vt ſilentio vtantur. Hunc capiendi modum vernaculo illis vocabulo Chariuari appellant. Et [b] Conſtantius Robertus molarum ſonitu, aut tympanorum maximo ſtrepitu ex arboribus decidere ait, neque ſagittariorum meminit. In Antiate, inquit Blondus, agro Italiæ Palumbium aucupium eſt per autumnum, Palumbi cùm mari tranſuolato, Italiam relicturi ſunt, aliquandiu in nemoribus Antiatum commorantur: quare peritiſſimi Neptunienſes retia quàm maxima in id aucupij magno parata impendio ſuſpendunt. Exinde Palumbes quaſcunque longo tractu viderint congregatas in arboribus conſidere, iactu lapidis, & clamore territas in aëra volare cõpellunt: dumq; aues in magnum coactas numerum aduolando, tenſis retium inſidijs viderint ſupereminere, contorta funda paruum lapidem vel naturaliter album, uel gypſo delinitum maximo emittunt crepitu: quo territæ bombo Palumbes, vt Accipitres Chiluones à Plinio appellatos, quibus nunc Falchonibus eſt nomen, quos in lapide, bomboq; fundæ timent, declinando ſeruentur, terræ, quàm poſſunt volatu rapidiùs appropinquant: ſicq; amentes in retia ſe præcipitant. Hæc ille.

Difficillimè capiuntur. Quomodo capiantur.

Polũbi facilè laqueis capiuntur. Galli vt Palumbos capiant.

Chariuari quid Gallis.

[b] *In ſupple. ling lat.*

Neptunienſes ut Palũbes capiãt.

Accipitres Chiluones nunc Falcones uocãtur.

CORPORIS AFFECTVS.

VLLVM in hiſce auibus affectum hactenus obſeruaui, vno, eoq́; exigui admodum momenti excepto, nempe nimio vnguium incremento, eoq́; in ſenectute tantummodò. Meminit huius affectus Ariſtoteles, ex quo Plinius eundem repetit. *Aetate prouectis*, inquit ille, *vngues accreſcunt, quos recidere ſolent, qui eas alunt. Nil, quo lædantur apertè, alius his ſeneſcentibus accidit*: inſigni ſanè priuilegio, cùm nobis ſeneſcentibus nullum non morbi genus inſidietur, ſed & ipſa ſenectus nobis per ſe morbus eſt.

Palũbis vngues accreſcũt nimiũ.

Senectutis mala.

SYMPATHIA.

CVM Perdicibus, teſte Aeliano, his auibus benè conuenit.

DENOMINATA.

ΑΣΣΟΦΟ'ΝΟΝ, hoc eſt, Palumbicidam, ſiue Palumbarium Accipitrem eundem eſſe cum φαβοτύπῳ, ſiue φαβοκτόνῳ antè diximus, de quo Accipitre vide, quæ inſtituto de eo capite ſcripſimus. Proſerpinam multi ex Græcis Theologis Pherephattan dictam exiſtimant παρὰ τὸ φέρβειν τὴν φάτταν, id eſt, à paſcenda Palumbe. Et antiqui huic Deæ Palumbem ſacram fecerunt. Quamobrem etiam mulieres Maiæ ſacerdotes eam ipſi immolant. Maia uerò eadem eſt, quæ Proſerpina, tanquam mæa quædam, id eſt, obſtetrix, & nutrix. Eſt enim Dea terreſtris, & eadem Ceres. Author eſt [a] Porphyrius.

Accipiter Palumbarius.

Proſerpina cur Pherephatta dicta.

[a] *Lib. 4. de abſtinent. ab animat.*

Palumbarij oppidi in Samnio olim à Caruilio capti meminit [b] Liuius. Illud, ni fallor, fuerit, quod Lanciano dextrorſum ad Maiellæ radices procul abeſſe ſcribit [c] Blondus, & Pennam caſtellum in montibus ei ſupereminere.

[b] *Lib. 10.*

Palũbariũ oppidum.

[c] *In Abrutio*

Penna caſtellum.

Apud eundem [d] Blondum Palumbaria oppida nominantur Sabellæ familiarum vrbis Romæ & in regione opulentiſsima in Cruſtumerijs annumerantur.

[d] *In Vmbria.*

Palumbaria crypta à Palumborum nidis dicta eſt. Huius cryptæ aqua caput, & renes ſanat, urinæ meatus aperit, nebulas ab oculis, & ventos ab auribus fugat, paſſiones ſtomachi etiam quæ ad cor tendunt, expellit, & arthriticis confert, ſed ea vtens à ſalſis, & frigidis caueat; quæ omnia hoc hexaſtico expreſſit Alcadinus Siculus:

Palũbaria crypta, & ei' aquæ facultas.

Crypta Palumbaria eſt, fuerit quia grata Palumbis,
Vel quoniam lumbis fertur obeſſe parum.
Vnde ſuo hæc læſos feruens medicamine renes
Sanat, & vrinæ ſumpta recludit iter.
Auxilium nuſquam inuenies præſentius vllum,
Perpetuus capitis, ſi tibi fortè dolor.
Ex oculis nebulas, & ab auribus excutit euros,
Cardiacam tollit, artheticumq́; fugat.
Et maiora facit, ſi ſcis ſeruare diætam,
A ſalſis caueas, frigida quaq́; fuge.
Algentis vitalis aquæ conſueſcere potu:
Vtere lymphato, quod parit vua, mero.

Phaſſachaten gemmam ex achatis genere nominatam à Plinio, Georgius Agricola ita dictam ſcribit, quòd aliquando venarum & macularum diſcurſu exprimat Palumbem.

Phaſſachates gẽma.

AVGVRIA.

AVGVSTINVS Niphus de Gallinis, & Palumbibus negat auguria accipi, præterquam ex ouis.

EMBLEMA.

DE Palumbis emblema est apud Alciatum cum lemmate AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoqua & oua fouet.
Mollius & pulli vt iaceant, sibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Colchi pudet, vel te Progne improba? Mortem
Cum volucris propriæ prolis amore subit?

Sed vereor Alciatum hæc perperam Palumbi tribuere: quia præter ipsum nemo id tradit alius.

VSVS IN CIBIS.

PALVMBES tanquam aues humano palato arridentes, ac delicatas, cùm maiores nostri, tùm coætanei passim nominant. Has [a] Athenæus in Carani Macedonis nuptijs fuisse memorat, easdem vnà cum Turturibus, Turdis, Merulis, Anseribus, Leporibus, agnis, hœdis, similibusq; gulæ illecebris in Laconicis conuiuijs celebrat, quemadmodum & sexcentis alijs in locis. Pistoclerus adolescens apud Plautum Bacchides meretrices duas vnum Palumbem expetere, ceu rem acceptissimam, asserit: intelligit autem amantem. Et [b] Theocritus pastorem inducit, qui puellæ suæ Palumbem promittit sese dono daturum, inquit enim:

> Κ'ηγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ ἀυτικα φάσσαν
> Ε'κ τᾶς ἀρκένθω καθελών. τηνᾷ γὰρ ἐφίσδει.
> *Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbem*
> *Ex iunipero abreptum. Ibi enim incubat.*

Alibi item Lacon apud eundem conqueritur puellam suam basium recusasse, quamuis ei Palumbem donauisset:

> Ο'υκ ἐραμ' Α'λκίππας ὅτι με πρανὲν ἐφλασε
> Τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.
> *Non amo Alcippen, quia me nuper non osculata est,*
> *Auribus ad se attrahens, cùm ipsi Palumbem donarem.*

Quas Theocriti sententias Nemesianum, & Calphurnium elegantissimos poëtas, qui pariter eglogas scripsêre imitatos fuisse, non est dubitandum. Alcon enim pastor apud Nemesianum Donacen puellam, quam ardebat, sic alloquitur:

> *Præterea teneram leporem, geminasq; Palumbes*
> *Nuper quæ potui syluarum præmia misi.*

Sic quoque [c] Calphunij Lycidas sese sæpè Phyllidi suæ Palumbes donauisse iactitat, inquiens:

> *Accipe, ne dubita, meruit manus vtraque pœnas;*
> *Hi tamen, his inquam manibus tibi sæpè Palumbes*
> *Sæpe etiam Leporem decepta matre pauentem*
> *Misimus.*

Horatius verò Nasidieni diuitis cuiusdam cęnam ordine totam describens inter alios cibos Palumbes etiam nominat, easq; sine clune ceu ita lautiores: sed hanc cœnam per totam satyram ridet, eamq; partem, ut Acron uetus Horatij Scholiastes exponit, putrem fuisse indicat, uti quoque alias, quæ cæteris animalibus, quarum meminit, deerant. Innuit tamen interim veteres in aliquibus tantùm partibus animalium priuatim delicias agnouisse, ut [d] Plinius disertissimis hisce uerbis testatur: *Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ, repositoria occupent. Dedere & Parthi coquis suos mores, nec tamen in hoc magonio quicquam totum placet: hîc clune, alibi pectore tantum laudatis.* Audiamus nunc [e] Horatium, qui sic canit:

> *Et Leporem auulsos, vt multò suauius, armos,*

[a] Lib. 4. c. 1. & 4.
Carani Macedonis nuptiæ.
Bacchides meretrices Palũbẽ petere quid significet.
[b] Edil. 5.
Pastor puellæ Palũbẽ promittit.
Lacon pastor puellæ Palũbẽ donat.
Alcon pastor puellæ Palumbes mittit.
[c] Egl. 3.
Lycidas pastor puellæ Palũbes donat.
Nasidieni cæna.
[d] L. 10. c. 50
[e] Sat. 8. l. 2.

Quàm si eum lumbis quis edat: tum pectore adusto
Vidimus & Merulas poni, & sine clune Palumbes,
Suauis res, si non causas narraret earum,

Hoc est, causas naturales, cur partes essent totis sæpè, & integris corporibus, aut aliæ alijs præferendæ. Romanus nostri temporis populus, teste Blondo, ex Palumbium aucupio nuptias, & conuiuia maiori ex parte parat. Apud Gallos quoque eas inter elegantiores epulas hybernis mensibus collocari nouimus. Aliqui eorum cum brassica elixant, parum tamen antè inassatas. Alij uero (quorum maior est numerus) semitostas mandunt, hoc est adhuc cruore perfusas, quod quidem nec salutare est, nec humanum: quippe cocturam genus omne carnium moderatam postulat, siquidem hominum vitam alere debeant, & sustinere. Iulius Scaliger & ipse Gallus tamen semicoctam laudare uidetur Machomæ cænam damnans, & sua edulia recitans.

Palũbis nuptias parat Popul' Romanus.
Galli ut Palũbos edãt.
Cocturam qualẽ quęque carnes expostulẽt.
Machomæ cæna.

Quæris meæ quid esitem domi? dicam. Et mox:
Bis terq́, lota dextera, è veru tracta
Fumat Palumbes semicocta: porcellus
Nitore grandis: paruus hædus ætate,
Veruexq́, petricorijs tener mandris
De corte Capo captus, & saginatus, &c.

Et [f] rursus vbi Rufo Natali, & affini suo conuiuium parat, ait:
Exin Palumbes semicocta fumabit.

Item [g] alibi de Palumbe canebat:
Is, quem scis lauti nomen captare, Palumbum
Integrum vbi posuit, non coctum clamat: & esse
Esse reponendum: Miser ille effertur inanis,
Inde sine exequijs in condum: vt crastinus extet,
Quem tostum apposuit, sed non semel.

Atque [h] rursus:
Iussum cœnare Palumbes
Men' saturas porris prius hinc discedere certum est
Quàm me plebeiæ cupiant fastidia cænæ.

[f] In Hipp.
[g] In Tresis.
[h] In Apic.

Apitij uerba de condimento in coctura Palumbi altilis, recitauimus in Columba. Coquus quidam Gallicus, referente Ornithologo, ad pastillos è Palumbis parandos, Vteris salsa (inquit, calida, ut pro bubula carne, & speciebus aromaticis, nisi quod cepa requiritur in liquamine suillo frixa.

Condimentũ Palũbi. Pastilli è Palumbis.

VSVS IN MEDICINA.

QVOD modò ad qualitatem carnis Palumbium spectat, perperam nonnulli, meo iudicio, sicuti Psellus inter excrementosas numerant. Nam Hippocrates mulieri, cui menses peruitiosi fluebant, Palumbis, & similibus, vesci consuluit: alibi etiam in cibo exiccare, & uentrem astringere dicit: quod postremum à Celso, & Auicenna repetitum est: sed magis astringunt, teste Celso, si in posca decoquantur. [b] Galenus pariter Palumbium carnem non improbat, sed Columbina tantùm duriorem esse dicit: *Auium caro minus nutrit, quàm quadrupedum, sed facilius concoquitur, præcipuè Perdicis, Attagenis, Columbæ, Gallinæ, & Galli. His verò durior est caro Turturis, Palumbis, & Anatis.* Et [c] Paulus primum locum inter aues Perdici, pullo Columbino, Attagenæ, Gallinæ, Phasiano tribuit, secundum Turdis, Merulis, & Passeribus, tertium Palumbis, & Anati: quartum Pauoni, vltimum Anseri, & Struthioni. Ruffus pariter, referente Elluchasim tres auium ordines statuit, & præfert ex auibus syluestribus Alaudas non cristatas, & sathur (fortè Turdos) deinde Sturnos, Phasianos, Perdices, Turtures, Pipiones, Palumbes syluestres, & Filacotanas. M. Cato Censorius ægrotis ieiunium imperari vetabat, sed saltem oleribus, & modica carne Anatis, aut Palumbis, aut Leporis ali volebat. Libidinem dicuntur inhibere, nam & Martialis ait:

Inguina torquati tardant, hebetantq́, Palumbes
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Venerem autẽ extinguere nonnulli uolunt propter glandiũ esum. Archigenes apud [d] Galenũ Palũbes pro stomachicis cõmendat. Trallianus pro tympanicis: & elephãtico Aretæus victum

Palumbiũ carnis qualitas.
[a] Lib. 1. de morb. mulic.
[b] Lib. 2. de alim.
[c] Lib. 1.
[d] L. de comp. med. sec. loc.

victũ pręscribens, Perdices, Colũbas, & Palũbes celebrat: & rursus priuatim torquatas cõmendat in cibo cephalæam patientis. Il colico affectu, inquit Aetius, frigido, & plegmatico Gallinæ altiles ad cibũ pręferuntur: deinde Perdices, & Palũbi debilis nutrimẽti gratia, sunt exhibendi, Turturesq; altiles, & Columbæ. Ab Alexãdro Benedicto Turtures, & Palumbes tempore pestilentiæ in cibo probantur. [e] Hippocrates Palumbis carnes his, quæ iam conceperunt, dari iubet, item, si uterus laxus fuerit, diæta, inquit, fiat ex alica, carne suilla, aut Palumbis. Alibi etiam in lienteria vtendum esse monet carnibus sale, & aceto inueteratis, caninis assatis, & de Palumbis, ac reliquis huiuscemodi uolucribus. Nonnulli ad corrigendam fortè intemperiem siccam, priusquã coquant Palumbem in aquam frigidam aliquandiu relinquunt. Mirum, quod scribit. [f] Io. Baptista Porta oculos Palumborum confossos renasci, ideoq; nullum remedium ad cicatrices, & vulnera oculorum præstantius reperiri. Hoc uerò omnem admirationem superat, quomodo, referente Plinio, iumentorum verminatio finiatur, ter circumlato verendis Palumbo, & quomodo Palumbus emissus moriatur, iumentumq; liberetur confestim. Idem Plinius carnem Palumbi in aceto decoctam, dysentericis, & cœliacis mederi dixit, item Palumbum ferum ex posca decoctum tormina sanare, necnon in contractione neruorum in cibis prodesse etiamsi inueterata. De sanguinis Columbini, Palumbiniue vsu ad oculos sanguinolentos, uel sanguine suffusos, & sistendum sanguinem multa diximus in generali Columbarum historia. Celsus huiusmodi sanguinem vulnera purgare scribit; Marcellus pedes illitos sanari eo efficaciter, si cum Miluino permixto vrtica intingantur, ad podagram, ni fallor. Fimus Columbinus, teste Celso, adurit. Vires quas Dioscorides Columbarum fimo adscripsit, recentiores quidam indocti Palumbino attribuerunt. Etsi autem Palumbium fimus eadẽ possit, quæ Columbinus, efficaciorq; etiam sit, conseruanda tamen sunt bona fide authorum verba. De huius item usu in calculo multa diximus in Columba. Celebratur in tali affectu à Sereno canente:

Siue Palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis, tritumq; solutum.

Plinius item in faba sumi aduersus calculos, & alias difficultates vesicæ prodidit, necnon & lapillos in harum auium ventriculo inuentos contritos potioni inspergi contra eosdem: Idem fimus vrinam prouocat, & alijs uesicæ affectibus opitulatur.

[e] *L. de morb. mul.*
[f] *L. 1. Phys. cap. 14.*
Palũborum oculi cõfossi renascuntur.
Iumentorũ verminatio ut finiatur.
Sãguinis usus.
Fimi usus.
Lapidũ in uentriculo Palũbiũ inuentorũ facultas.

DE PHABE, SEV PALVMBE Minori. Cap. VI.

PHABEM, vt diximus, Palumbem minorem interpretamur, sed cùm hæc uolucris, nec mihi unquam obseruata sit, nec alijs notam fuisse videam, itaque relicta eius delineatione ad Oenada, siue Vinaginem, quæ proximè, teste [a] Philosopho ad Phabis magnitudinem accedit, sermonem conuertimus.

Phabs est Palũbes minor.
[a] *8. hist. c. 3.*

DE OENADE, SEV VINAGINE Cap. VII.

AEQVIVOCA.

OENAS, inquit [a] Aelianus, auem significat, non ut quidam putant, uitem: ex quibus uerbis facilè est colligere, quod Oenas ueteribus etiã uitem significauerit. Sed & nonnulli Oenada interpretantur locum uitibus consitum. Οἰνάδες, inquit Hesychius, ἀμπελώδεις τόποι. Huic præterea, & Varino Οἴνας genus Corui, aut Columba fera est: & alibi οἰνιὰξ habent pro specie Corui. Mihi Οἴνας pro Columbæ specie tantummodò nota, & ab Aristotele nominata: scio uerò aliam auiculam Oenanthen Aristoteli, & Plinio dici: sed de hac agam proprio loco. Est postremò Oenas canis nomen, si bene memini apud Xenophontem.

[a] *L. 4. de ani. cap. 58.*
Oenas antiquis etiam uitẽ denotabat.
Οἰνιὰξ.
Oenanthe.
Oenas canis.

·SYNONYMA·

[a] *In Caſsandra.*

Vinago, cur ſic dicta.
Color Oenadis.
Rondoletij error.
Ι'νας auis, & cur ſic dicta.
Inadis caro
Inas Rondoletij non eſt Oenas Ariſtotelis.
Alchata, & Filacotana quæ auis Arabibus.
Perdix Damaſcena.
[b] *Comm. in Theoph lib. 1. cap. 27.*
Rupicola.
Turricola.
Saxatilis Columba Rhætiæ.
Semiramis quæ auis.
Columba montana.

HANC alitem Tzetzes Οὐνὼ Hebraicè, & Syriacè dici tradit. [a] Lycophroni, ni fallor, οἰνοτροπος φάψ dicitur: interpres uertit, vinifera auis, Ioſephus Scaliger Vinitorcula, Gaza pro Οἰνας apud Ariſtotelem tranſtulit, quemadmodum ſuprà diximus, Vinago, quaſi fortaſſe cum vino ago. Nam præterquam quod, teſte Philoſopho, *autumno*, (quo videlicet tempore vindemiæ celebrantur maximè) *& conſpiciatur, & capiatur*. Euſtathius etiam colore addit eſſe, quem Græci ὀινωπὸν appellant, qualis nimirum in vuis nigris maturis apparet: adeo vt ab eonè colore, an vindemiæ tempore dicta ſit, meritò quiſpiam dubitet. Qui ſanè color in aue, quam ego Oenadem eſſe puto, optimè reperitur, vt ſubinde in deſcriptione eius patebit. Quapropter Gulielmus Rondoletius vir alias longè doctiſſimus, rerumque naturalium, maximè piſcium, de quibus luculentiſſi nos edidit commentarios, peritiſſimus, non rectè ἰνας per iota tantùm in prima legendum cenſet, ita auem dici credens ἀπὸ τῶν ἰνῶν, hoc eſt, à fibris carnis: ita enim inquit in Epiſtola ad Ornithologum ſcripta, fibroſa, & dura eſt, vt neque edi, neque ad cibum parari, niſi detracto tergore commodè poſſit. Sed auem, quam Rondoletius Ornithologo miſit ab Oenade Ariſtotelis diuerſiſſima exiſtit: eſt enim vel Alchata, vel Filacotana Arabum, vel ſaltem congener, non autem Damaſcena Perdix Bellonij, quemadmodum arbitratur Ornithologus: nam pedes huic ſunt pennis obueſtiti, manifeſtiſſimo diuerſitatis inditio. [b] Iulius Cæſar Scaliger alibi pro Oenade interpretatur Rupicola, & pro Peleiade, hoc eſt, Liuia, Turricola: ex qua interpretatione auem, quam depingemus, veram Oenadem eſſe inde colligimus, quoniam montium rupes duntaxat habitat, ideoque Bononienſibus aucupibus Saſſarolo nuncupatur, hoc eſt, ſaxatilis, quanuis M. Varroni Columba ſaxatilis inter altiles vocetur. Præterea diuerſa eſt à ſaxatili Rhætiæ, quæ meo iudicio Peleias, ſiue Liuia eſt: nam & hæc aliquando in parietibus templorum, vnde Turricola Scaligero dicitur, & in montium rupibus nidificat, at non ſemper, vt noſtra ſaxatilis, cui etiam magnitudo Oenadi ab Ariſtotele aſcripta optimè reſpondet. Neque alia fortè Semiramis fuerit Heſychio, & Varino pro hac voce Columbam montanam interpretantibus. Robertus Stephanus quoſdam ait Oenadem Gallicè vertere grand Colomb, vel Biſet: ſed Biſet, teſte Bellonio, Liuia eſt, Oenade multa minor, & diuerſa, vt inſtituto ſuper hac capite Bellonius diſputat.

DESCRIPTIO.

[a] *8. Hiſt. c. 3*
Magnitudo.
Aeliani error.
Phattæ magnitudo.
Quomodo Ariſtotiles Oenadem Columba maiorẽ eſſe dixit.
Oenadis authoris magnitudo
Color.
[b] *8. Hiſt. cap. 3.*

ARISTOTELES [a] Oenadi in Columbaceo genere tertium magnitudinis locum attribuit, inquiens: *Oenas maior quàm Columba, minor quàm Phabs.* Quem locum repetens Aelianus, non ſolùm non aſſequutus eſt Ariſtotelem, ſed planè contextum eius vitiauit, quando ſcribit. *Hanc Ariſtoteles Palumbo* (φαττᾶς habet) *maiorem, Columba minorem facit.* Ariſtoteles enim Phattam, vt iam ſæpius diximus, in toto Columbaceo genere maiorem, imò maximam appellat, tantum abeſt, vt minorem dixerit. Rectius, opinor, Euſtathius Columba maiorem eſſe dixit Oenadem, & colore, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nempe vini nigri eſt, vel qualis in vuis nigris maturis apparet; quod ſi pro Columba, qua Oenadem maiorem eſſe dixit Ariſtoteles, eumque ſequutus Euſtathius, Saxatilem Varronis, hoc eſt, in Columbarijs noſtris agentem intelligas, *vt ego intelligendam arbitror*: certè auis hæc, quam ego pro Oenade depingã, egregiè reſpondebit. *eſt etenim* domeſticis Columbis nihilo minor. Color quem Oenadi tribuit *Euſtathius planè etiam in ea* conſpicitur, maximè propè pectoris initium, nam quodammodo ex ferrugineo *ad fumatum* accedit, qualis in vuis nigris, ac illis potiſsimum, quas maiolas apud nos vulgus nuncupat. Præterea *Oenas*, teſte [b] Philoſopho, *autumno potiſsimùm conſpicitur, & capitur: & hoc quoque meæ aui competit*: quapropter vbi Ariſtoteles addit, *ad nos venire, cùm iam prolem fecère*, quis non malè interpretetur, ad plana deſcendere. Aucupes interrogati, quoties anno pariat noſtra auis, reſpondebant, ſe neſcire. Scio in Latinis à *Gaza* factis Ariſtotelis libris, legi ſemel anno tantùm parere, quod ſanè in Grȩco textu non habetur: at bonus ipſe Gaza, illud addidit, neſcio quàm bene; falſum verò eſt, & experientiæ, & Ariſtotelis authoritati

Oenas mas cum vicia.

Oenas fæmina cum orobo.

authoritati repugnans Turturem ſemel tantùm parere, ut ille adiungere auſus eſt. Cæterùm Oenadem Philoſophus dixit citato loco, bina parere. [c] Athenæus de Oenade miraculum recitat huiuſmodi, Arbores non producturas ixiam, hoc eſt, viſcum, quod aliàs ἰξὸς, nempe Ariſtoteli dicitur, niſi ſuper quas auis uentrem deponens deuoratum eius ſemen excreuerit. Idem in Palumbe de Palumbe ſcribere Plinium diximus. De Turdo idem communi adagio vulgatiſſimum, *Turdus malum ſibi cacat*. Sed ut fabulam hanc anilem prætereamus, quam ſola uiſci natiuitas per ſe iugulat, nam uiſcum ἀυτομάτως in arboribus ſine ſemine oritur, lubet huc inſignem Plinij errorem annotare, qui cùm Dioſcoridi ixiam videret (huic enim alia planta, quàm Theophraſto ixia uocatur, nempe Cameleon niger) in uenenatis radicibus recenſeri, ac quodammodo, ab ἰξῷ, id eſt, viſco appellari, vbique pro ixia uenenata radice viſcum reddidit intolerabili ſanè errore. Reſtat modo vt auem noſtram deſcribamus. De magnitudine eius paulò antè memini, & de colore pectoris, Roſtrum planè eſt cinnabarinum, longum ut in Columba domeſtica, in extremo acutum. Caput totum, uenter & alarum pennæ ſunt cinerea, exceptis remigibus, quæ nigricant, & notabilis ſunt magnitudinis, quare etiam uolatu plurimum ualere veriſimile eſt. Ceruix viridis eſt, intercurrentibus nigris plumis. Cauda uerſus vropygium cinerea, cætera nigra, Pedes rubri, ungues nigri. In fæmina, cuius etiam iconem ponimus roſtrum minus rubet, & pedes etiam pallidiores.

Gazę audacia.
[c] *L. 9. c. 16.*
Ixia, ſiue viſcum vt naſcatur.
ἰξὸς.
Turdus malum ſibi cacat.
Plinij maxim[9] error.
Ixia Dioſcoridis quæ Chamæleõ niger.

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES priuatim de Oenade ſcripſit, ut Gazæ interpretis verbis utar, modum maximè capiendi eam eſſe, dum ſe in aquam bibendo propendit.

DE ALCHATA SIVE Filacotona Arabum. Cap. VIII.

ANTEQVAM ad Liuię Columbæ hiſtoriam, quemadmodum inſtitutus ordo, magnitudinis nempe, expoſtulabat, orationem conuertam, operæpretium planè mihi viſum eſt de Alchata, ſiue Filacotona Arabum prius verba facere, cùm quia Arabes è ſylueſtrium Columbarum genere eam nominent, tum uerò etiam, ut relicto interim vnicuiq; ſuo iudicio appareat noſtram, quam pro Oenade dedimus auęm, potius quàm hanc Oenadi reſpondere. *Alchata*, inquit Bellunenſis, *eſt genus Columbarum ſylueſtrium, quorum alæ oblongæ ſunt, pennæ, & plumæ coloris Coturnicum, & cutis extrema prædura, quamobrem medici in regionibus ad Orientem præcipiunt huiuſmodi Columbos excoriari, vt cutis remoueatur. Vulgò viſi ſunt in Syria pedibus nigris, & valdè breuibus*. Hęc ille. Ecce quam exactè huic aui conueniant quę de ſua Oenadę Rondoletius ad Ornithologum ſcripſit. Vt enim eam cum Oenade veterum faceret ἰνὰς per iota, uti diximus, non οἰνὰς ſcribendum eſſe exiſtimat, ut nimirum ἀπὸ τῶν ἰνῶν, id eſt, à fibris denominata dicatur: Ita enim, inquit, fibroſa, & dura eſt, ut neque edi, neque ad cibum niſi detracto tergore parari commodè poſſit. Auis eſt gregalis, & circa Monſpeſſulum vulgò Angelus (vn Angel) uocatur: ſimillima Perdici, ſed roſtro, & pedibus nigris: plumis ex fuſco colore in nigrum uergentibus, & luteis in ruffum. Cætera, magnitudine pręſertim, Perdici perſimilis. Sed quis hanc auem ab Alchata diuerſam eſſe non dicat, quoniam Bellunenſis pedes perbreues Alchatę tribuit, cùm contrà quam ille Inadem vocat, cruribus ſit ſatis proceris, ſed non impedit, quin ſaltem (utor modò Ornithologi verbis) eiuſdem generis proximi ſpecies ſint diuerſę: & ſanè Angelo etiam Monſpeſſuli dicto, ut pictura oſtendit pes propriè dictus, hoc eſt inferior, & digitatus breuis eſt proportione, & poſtremus digitus minimus. Alchatę carnem Auicenna etiam duram eſſe dixit, ijs tamen ſalubrem, quorum iecur obſtructum eſt, & infirmum, & quorum corruptum eſt temperamentum, hoc eſt, cachecticis, & hydropicis. Filacotonę apud Elluchaſem,

Ordinis ratio.
Alchata Arabũ ſiue Filacotona
Rondoletij Inadẽ eſſe Alchatam Arabum.
Angel[9] quę auis dicta.
Pedum cõſtitutio.
CaroAlchatæ quibus proſit.
Filacotonæ caro.

Alfuachat.

Iuchaſem, qui Tacuinos Arabicè ſcripſit, cum Columbis, & Turturibus numerantur: unde Ornithologus Palumbium generis eſſe conijcit, & eaſdem fortè, quas Auicenna Alfuachat nominat. Ego cum Alchata potiùs eaſdem crediderim, maximè cùm idem Elluchaſem paulò antè Palumbos ſylueſtres, & Filacotonas ſimul numeret tanquam diuerſas: cuiq; tamen in re parum nota ſuum permitto iudicium.

Alchata ſiue Filacotona Arabum cum ſecuridica.

DE COLVMBA LIVIA. Cap. IX.

SYNONYMA.

OLVMBA Πέλειας Aristoteli dicta, à Theodoro Gaza, vt iam sæpe diximus, Liuia traducitur, & apparet sanè πελειάδα, siue ut efferunt poëtæ πέλειαν à colore ita appellatam. Nam πελὸν, & πελιὸν Græci liuidum dicunt. Vnde Eustathius πέλεια, inquit, *non simpliciter Columba est, sed species Columbæ nigrioris, vt vox, seu dictio ipsa subindicat*. Idem Eustathius alibi πέλειαν ait esse genus Columbæ timidum, ideoq; etiam aliàs τρήρωνα vocari. Contrà rursus alibi docet πελειάδα Doribus Columbam simpliciter sonare, & τρήρωνα commune omnium Columbarum epitheton esse, necnon etiam quandoque per antonomasiam simpliciter pro Columba vsurpari, quemadmodum, (ni fallor) in Columba diximus. Augustinus Niphus Columbas Liuias (vtor enim communi Gazæ interpretatione, atque vtinam is ita vbique virum se præbuisset) scribit Italis vulgò Palumbellas dici. Quod nomen Ornithologus Latinè quoque eis rectè tribui posse existimat; Nam, inquit, maior est, qui simpliciter Palumbus dicitur, uel, ad minoris differentiam, torquatus. Veruntamen eo modo Liuiæ cum Phabe, quæ Palumbus minor est, seu Palumbella confundentur. Albertus Magnus aliàs Columbas cauernales, aliàs corrupta, ut apparet, à Peleia uoce Belez nuncupat: Scaliger aptissima dictione Turriculas: Germani Lochtuben, Kleine Vuilde tuben, Holtztuben.

Etymum.
Πελὸν qd.
Τρήρον.
Palūbella.
Colūbę cauernales.
Belez.

GENVS.

RISTOTELES Columbarum genera enumerans πελειάδα penultimum magnitudinis locum tribuit, sicut alibi fusiùs à nobis disputatum est. Nunquid in hoc genere diuersitas reperiatur, planè ignoro; lego tamen apud Aelianum in India Liuias Columbas virides pennas habere, adeo vt primo aspectu, si quis in auium cognitione rudis sit, Psittacum, non Columbam dicat: rostrum illi, & crura Græciæ Perdici esse similia: quas sanè notas in nostratibus Liuijs non reperias.

Liuiæ Colūbæ virides.

DESCRIPTIO.

ELEIAS, inquit [a] Aristoteles, *quàm Columba minor, nigra est*, (Gaza vertit, Liuet etiam plumis, & penè nigricat) *& pedibus rubidus, scabrosisq́*. Idem Athenæus, & Aelianus repetunt. Quare parum rectè Varinus *Peleian* esse ait *Columbæ genus simile Palumbi*, nam neque color, neque magnitudo respondet. Hinc etiam, ubi Albertus habet, Columbæ Belez similes sunt domesticis griseis, lege fuscis, nam alioqui color griseus incanus, seu cineritius est, & ipsemet alibi nigras esse dixit. Hesychius ob allatam rationem non parum hallucinatur, dum Peleiades Columbas nigras interpretatur Φράσας, lego φάσσας. Mihi Peleias, siue Liuia nunquam conspecta, quare descriptionem, atque iconem ab Ornithologo mutuatus sum. Descriptio autem talis est. Vidi ego, inquit, apud nos Liuias captas cùm aliàs, tùm Februario etiam, & Augusto mensibus. Auis ea Columbæ domesticæ specie persimilis est, paulò minor; pedibus rubet: rostrum albicat: circa nares tamen purpurei parum habet. Plumæ ubique cinereæ, sed in cauda extrema pennæ nigrescunt, mediæ subruffum aliquid habent. Collum pronum & ad latera partim purpureas, partim subuirides plumas habet pro diuerso ad lucem positu hoc, vel illo colore splendentes. Collum supinum ex cinereo purpureum est. Alarum pennæ quatuor longiores nigricant

[a] 5. hist. c. 13.
Varini error.
Griseus color qualis.
Colūbæ Liuiæ descriptio.
Rostrum.
Color.
Collum.
Alæ.

nigricant cum aliquo subruffo colore: minimę cinereæ sunt: medię partim cinereæ, partim ad extrema nigricant, & earundem vltimæ dorsum uersus subrustæ sunt. Longitudo à rostro ad extremam caudam dodrans, & digiti quinque ferè. Differt à Palumbe, quòd & multò minor est, & maculas albas circa collum, & in alis, ut illa non habet.

Liuia vt à Palūbe differat.

Columba Liuia cum cumino.

LOCVS. NIDVS.

MONACHI, qui in Mesuem commentarios promulgarunt, *Columbæ*, inquiunt, *sylvestres in turribus, & montium rupibus nidificant, domesticis minores, & à nonnullis Liuiæ, quasi liuida dictæ*. Sed dubito ego num in montium rupibus nidulentur. Nam & Scaliger Turriculas, Oenades verò, hoc est, nostros Sassarolos rupicolas dixit quàm aptissimè. Turnerus in cauis arborum, & templorum muris nidificare ait, item Albertus, sed hic cauernas arborum, aut ipsas arbores præferre existimat. Aues sunt migratoriæ, [a] Aristoteles enim discedere eas, neque hybernare apud nos testatur, prețerea minus patientes esse, eamq; ob rem à nullo cellares ali. Albertus aliam causam cur non alantur adducit, quod scilicet quamuis retineantur, non pullificent. Volant gregatim, ut idem Albertus testatur.

An in rupibus nidulétur.

[a] 8. hist. c. 12

Cur non alantur.

AETAS.

ARISTOTELES [a] Perdicum ætatem non amplius, quàm ad sedecim annos extendi prodidit, si communi textu standum. Sed cùm eo in loco de Columbaceo genere agat, dictio περδίκες multis uiris doctis suspecta est, & Niphus annotauit multos in verioribus codicibus πέλειαι legi asseuerare. Quod si πέλειαι legendum, hæ sanè è Palumbium genere non fuerint, quarum videlicet ætas ad quadragesimum vsque annum extenditur.

[a] 6. hist. c. 4.

Perdicum ætas.

Palũbiũ ætas.

VICTVS.

ORnithologus Columbis Liuijs eadem ferè exhiberi posse credit, quæ Palumbi, & Albertus glandibus, & granis Columbas cauernales, quæ Liuiæ sunt, uesci scribit.

VSVS.

LIVIAE, inquit Ornithologus, apud nos, ut audio, Palumbis, tanquam teneriores in cibo præferuntur; Quod etiam Bap. Fiera dixit canens:

Aridior si te delectat fortè Columba
Liuia, turrita quæ tibi ab arce cadit.
Non sapiat torquata minus mihi cara Palumbes,
Si modo fert molles non diuturna dapes,

Hoc est non annosa. Liuiarum fimus, ut tradunt monachi Mesues commentatores, ad sinapismum requiritur.

Liuiarum carnis præstantia.

Fimi vsus.

DE TVRTVRE. Cap. IX.

AEQVIVOCA.

ΤΡΥΓΩ'Ν, vti dicemus Græcis Turtur est; Huius nominis mulier quædam fuisse legitur, eaq; Aesculapij nutrix, cuius monimentum [a] Pausanias in templo eius Dei prope Ladonem [a] Arcadæ fluuium, cuius aqua omnibus Græciæ fluminibus pulchritudine antecellebat, extare memorat. Hesychio quoque τρυγὼν est ἡ τῶν γυναικῶν μιξις, & σύντροφος, quæ verba doctissimus Henricus Stephanus mendo non carere existimat. Eidem Hesychio τρυγὼν est piscis marinus centro deleterio, ille nempe quem Latinè pastinacam marinam dicimus. Hunc piscem Vlyssi necem intulisse tradunt, ideoq; à Nicandro ὀλοοεργὸν τρυγόνα nuncupari.

Trygon.

Aesculapij nutrix.

[a] In Arcadicis.

Trygon piscis.

Pastinaca marina.

[b] *In Hexa.* D. Ambrosij error. Turtur qui piscis. Truta. Trocta. Piscis q turtur Iuuenali dictus. [c] *Lib. de reb. Hisp.*

Recentiorum nonnulli, ut D.[b] Ambrosius, vocis amphibologia decepti pro hoc pisce Turturem verterunt, quod multi non probant, quoniam Τρύγων non à voce dicatur, sed παρὰ τὸ τρύειν ἢ τρύχειν, id est, βλάπτειν καὶ κακοῦν, hoc est, nocere, & affligere. Turtur tamen etiam piscis nomen est: hunc Robertus Stephanus vocat Trutam, Ornithologus Troctam legit, & authorem habere illum negat. Sed Turtur duos fortè diuersi generis pisces significat. Nam qui à Iuuenale Turtur appellatur, eum nonnulli Trucham, seu Troctam esse uolunt, quemadmodum [c] Lucius Marineus Siculus historiographus regius, cuius super hac re uerba adijcere minimè piguit. *Capitur*, inquit, *multis Hispaniæ amnibus piscis aureis maculis insignitus, qui etsi notissimus est vbique, quo tamen nomine vocetur ambigitur. Ego verò eum esse arbitror, quem Turturem Iuuenalis appellat, quo cariturum dicebat Vrsidium: quandoquidem nomen hoc Turturis multarum gentium vulgari sermoni maximè conuenit. Nam & Hispani Trucham, & Itali, Siculiq́ Troctam vocant. Piscis est autem non modo iucundissimi saporis, sed optimi quoque nutrimenti, quem medici senibus, & etiam ægrotis libentissimè concedunt: cuius in Hispania magna est multitudo, & magnitudo ingens. His namque prælarga captura non diuites modo sed etiam pauperes vescuntur vilius emptis. Qui etsi in multis Hispaniæ fluminibus capiuntur, illi tamen, qui apud legionem fluminis Orbigonis, Benauentum, Burgos, Molenam, Nelam, Mansiliam, Barchum Abulæ, & in amne quamuis paruo, cui nomen est corpus hominis, multo meliores habentur, quàm cæteri. Turturem captum vidimus in ripa Thormis apud Salamanticam librarum viginti.* Hæc itaq; ille. Truttam, vt apparet, intelligens, quam Itali Trottam, non Troctam nuncupant. Trocta autem piscis quidem nomen est, at Græcum, & communi doctorum virorum sententia Amia Aristotelis, de qua suo loco, Deo dante, agemus. Vt verò ad Truttam reuertamur: hunc piscem nunquid Iuuenalis Turturem uocaue it viri docti iudicent. Græci veteres, quod nouerim, Truttam non agnouêre; Latini alij aliter appellant, at nemo Turturem. Ausonio Gallo haud dubio silar nescio quare appellatur, dum ait:

Trucha, siue Trocta qui piscis. Turtur piscis librarũ viginti. Amia Aristotelis. Silar piscis.

Purpureisq́, Silar stellatus tergora guttis.

Turtur q̃d Iuuenali. Romanorũ gula.

Inter Iuuenalis commentatores Georgius Valla poëtam existimat non de aue, at de pisce loqui, verùm quem piscem ita vocet, non addit: & reuera Iuuenalis, dicant alij quid uelint, lautissimum cibum nominare uolens, quo Vrsidium cariturum gloriatur, auem satis obuiam, quamuis gratissimi saporis intelligere mihi non uidetur, maximè cùm sequenti subinde versu mullos recenseat. Romani, ut historia testis est, pisces maximè exoticos semper cùm in summo honore, tùm in præcipuis habebant delicijs: sed hęc sunt alterius loci, & negocij. Addemus Iuuenalis uersus, ut quisque, quam lubet, amplectatur opinionem:

Sed placet Vrsidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus Turture magno,
Mullorum iubis, & captatore Macello.

De Pastinaca pisce miraculum. Turtur locus.

Quę si ita sint, τρυγὼν, siue Turtur duos pisces significauerit, Truttam nimirum, & Pastinacam marinam, de qua, vt id obiter sit dictum, eiuscemodi tradunt miraculum, nempe si quis ictus ab ea caudam ex arbore quapiam, & præcipuè quercu suspendat, arborem arescere, ipsum liberum euadere. Quod per antipathiæ rationem contingere tradit Aetius. Porrò Turtur vulgò loci nomen est in Calabria multis arundinibus saccariferis abundantis.

SYNONYMA.

Thor. Saphina, Schuphina, Schephenina. Tetaru. Zuziltha. Alfafanin. Guarescen. Duram. Duraz. Antonij Gazij error.

HOR תור Hebræis Turturem sonat, & Thorem תורים Turtures in plurali. Thor tempus quoque significat, & Thorem in Canticis gemmas, aut margaritas coniunctas, uel ordinatas secundum ordinem dispositionis, uel lineamenta, aut genus ornamenti, ut sunt torques, uel monilia. Rabbi Dauid exponit figuras depictas instar Turturis. Chaldęus pro Thor habet שפנינא Saphnina. In dictionario Syrochaldaico apud Plantinum impresso Schuphnina שופנינא legitur, atque Schephenina שפנינא & in plurali שפנין Schaphnina. Legitur in eodem dictionario דילפי species auis, vel Turturis. Persa pro Turture habet Tetaru תתרו. Inuenitur item pro hac aue in lexico trilingui zuziltha צוצלתא nescio cuius linguæ. Turtur Auicennæ, ut Bellunensis interpretatur, præposito articulo appellatur Alfafanin. Guarescen, inquit Syluaticus, Turtur est, uel Palumbus syluestris: quæ posterior significatio verior est. Neque etiam Duram, ut ille uult, Turtur est, modò Duram illi eadem auis, quę Duraz Auicennę, ut ego conijcio: nam hæc, uti Bellunensis quoque interpretatur, Attagen, siue Francolinus est: quare & Antonius Gazius

in eundem

in eundem errorem incidiſſe uidetur, cùm nixus authoritate Auerrois, qui Turturibus admirandam ad acuendum ingenium facultatem tribuit, Duragi, cui hanc uim aſcribit Auicenna, Turtures uertit. Apud Albertum, vbi Gæcè Ariſtoteles habet τρυγὼν, ſemel, atque iterum Targula legitur, quam nonnullis Sturnum eſſe aſſerit, ſed omnino Turtur eſt. Alibi quoque Thagore habet pro Turture. Τρυγὼν Gręcis recentioribus Τριγονι, uel Τριγονα appellatur, Latinis Turtur. Vtriſque, tàm Græcis nempe, quàm Latinis à ſono uocis, nimirum à Τρύζειν, non Τριζειν, nam hęc poſterior uox Veſpertilionum eſt, quod etymum in Gręca dictione dilucidè, minus in Latina apparet, niſi dicamus id per methateſin, ſiue literarum tranſpoſitionem, ut Goropius uult, factum, ut Turtur dicatur, quaſi Trutru. Alij uerò ab Hebręorum Tor Turturis nomen deriuant. Legitur & Turturis in nominatiuo, ut Vulturis apud Auſonium. Plerunque Turtur in maſculino genere, raro in fæminino ſumitur. [a] Martialis cæreum, & aureum Turturem dixit, [b] Iuuenalis magnum, ſed hic ſubinde à Turture Mullos nominat, unde fortè, uti antè diximus, piſcem Turturem nominat. Turtur auis Italis Tortore, Tortora, Tortole, & Turtura, & Tortorella dicitur, Hiſpanis Tortola, & Tortolilla, Gallis Tourterelle, Tortorelle, Germanis Turteltub, Turtel, Saxonibus, Anglis, & Belgis communi uocabulo Turtelduue: Vſurpatur & Turtell in Anglia: Illyricè Hrdlicze. [c] Io. Goropius Becanus, qui omnia ſuæ linguæ origini vocabula accepta ferenda eſſe contendit, Belgis Turturem non Turtelduue, vti diximus, ſed Trouteldulue dici ſcribit, ſed vulgus, vt multa plerunque corrumpit Turtelduue nuncupare: dici uerò Trouteldulue à verbo troutelen, quod, inquit, idem eſt, quod blandiri, & omnibus modis, & geſtibus conari cuipiam placere, & propriè id facere ſuauijs, & amplexibus, quod à Turturibus docemur. Et mirum eſt in hac uoce, & ſonum quodammodo ipſius auis exprimi, & præterea ſignificari fidei excellentiam, quæ in Turturum coniugio tanta eſt, ut meritò princeps fidei dici poſſit. Trou fidem notare ait, & Trout idem eſſe, quod coniugio copulat. El, ſiue cum aſpiratione Hel excellentiam denotare. Hinc troutel de ijs dici fæminis, quæ blanditijs Columbinis amorem ſibi conciliare ſtudent: & in maſculis Troutelaer eodem modo uſurpari.

Duragi. Targula. Thagore. Τριγόνι. Τριγόνα. Etymologia. [a] L.3. Epig. [b] Sat. 6. [c] In Saxon. Troutelduue. Troutelen qd Belgis. Turturum mira fides in matrimonio. Troutel de quib. feminis dicatur. Troutelaer de quibus maſculis dicatur.

GENVS.

ARISTOTELES Columbacei generis volucres ordine recenſens, Turturem vltimo loco nominat, & minimam in eo genere exiſtere ſcribit, & ſanè noſtrates Turtures tales omnino exiſtunt. Cæterùm Philoſophus vnicum duntaxat, ut apparet, Turturum genus agnouit, quod licet in locis frigidioribus, ac niuoſis candidum aliquando reperiatur ([a] Scaliger in Vaſcouia duos eiuſmodi ſeſe vidiſſe narrat & in Polonia eoſdem inueniri mihi per literas narrauit Martinus Foxius medicus Cracouienſis) noſtro tamen æuo aliud genus obſeruatur, cuius fęmella naturaliter candicat, mas uerò coloris eſt cinerei ad ſubruffum vergentis, habetque torquem nigram. Eiuſcemodi par Turturum mihi miſit Io. Michael Rinellus nobilis Placentinus; hoc genus Indicum appellant. [b] Aelianus Turtures ſæpe apparere ſcribens, de poſterioribus intelligere mihi non uidetur, at de illis, quas in niuoſis locis quandoque conſpici diximus. Inſula illa, quam Hiſpaniolam nuncupant, tria, aut quatuor diuerſa Turturum genera producere tradunt. Henrico Galliarum regi, teſte Ornithelogo, coronando Turcarum Imperator inter alia munera par Turturum rari cuiuſdam, & peculiaris generis tranſmiſit, & mihi Io. Paulus Oliua Genuenſis aliquando alterius, & diuerſi, quàm ſunt noſtrates, coloris promiſit, quas ex Alexandria Aegypti deferri referebat.

Magnitudo. Turtures cādidi. [a] Exerc. 19. Turtures Indici. [b] L. 10. c. 33. Hērico Galliarum regi Turcarū imp. Turtures miſit.

FORMA DESCRIPTIO.

VRTVR, quemadmodum ex[a] Ariſtotele diximus, in toto Columbaçeo genere minimus eſt: [b] alibi quoque Chloreum, pro qua uoce Gaza non rectè Virionem vertit; nam hanc Turture triplo minorem, Turturis magnitudine eſſe dixit, quemadmodum & Alexander Myndius Ortygometram: ſed Ortygometra Turture noſtrate breuior, & altior, & ut apparet, corpulentior eſt, modo quam pro Ortygometra pinximus noſtris Rè delle Quaglie, hoc eſt Coturnicum Rex uocata veterum Ortygometra ſit, ut opinor. Athenæus ait, Turturem eſſe colore cinereo, eius authorem citat Ariſtotelem; quod etſi quodammodo verum ſit, tamen in Ariſtotelis codicibus non reperitur; dorſo, ut inquit Albertus, color ruffus in ſuperficie pennarum inſpergitur. Turturem itaque cur nigrum vocent [c] Ouidius, & Pontanus, haud facilè intelligo, cùm præter maiores, ſeu remiges alarum pennas, nihil, uel ſaltem parum nigredinis poſſideat. Orus uerò Apollo ridiculosè admodum Turturi (τρύγονι) ſoli inter omnes uolucres dentes, & mammas tribuit. Ornithologus rectè hunc locum Ori mendo non carere ſuſpicatur, ſed quod pro τρύγων, νύκτερις, id eſt, Veſpertilio, Quia, inquit, hic dentes, & mammas habet, legendum arbitretur, mihi vix arridet, quia ea vocabula nihil ſimilitudinis inter ſe obtinent, & fortè vox conſimilis Oro impoſuerit, nam Veſpertilionis vox Grecis τρίζειν dicitur, Turtur verò τρύζειν: atque eo modo Turturem cum Veſpertilione imprudenter confuderit. Neque minus abſurdè Athenæus cuipiam ſcripſiſſe videatur, Turturem Cercopi ſimilem eſſe, cùm Cercope cicada ſit, uel ſaltem ei congener: uerùm hoc dicere uoluit Atheneus, quòd Turtur nimia, & obſtrepera garrulitate Cercopi ſimilis ſit. Turturem uerò, quem ante aliquot annos ad uiuum depingi curaui, ita deſcripſi: Capite eſt pro corporis portione exiguo, coloris, qui ex cinereo ad ſubruffum uergit. Oculi pupilla nigra, iris lutea. Roſtrum longè quàm in ulla alia Columba minus, & tenuius, eiuſdem, cuius caput, coloris. Collum torquis ambit retrò aterrimus, viridibus maculis conſperſus, ante vix conſpicuus: Dorſum, & pectus fermè ferruginea, dilutiùs tamen pectus, dorſum intenſiùs. Pars prona ſitu uentris candicat. Femora, tibię, pedeſq; ferruginea. Vngues breuiuſculi, nigri parumper adunci. Alę prorſus verſicolores. Primùm etenim qua dorſo, & pectori vicinæ ſunt, elegantiſſimo colore ruffeſcunt, intercurrentibus pennis nigris, quarum extrema viridia ſunt, dein ſubuirides ſequuntur, quarum margines ruffi aliquid obtinent, immiſcenturq; his pennæ nonnullę nigrę: ultimę tandem, nempe maiores, ſiue remiges prorſus atræ, at in extremitatibus aliquid albi habentes. Vropygium fuſcum, uel colore, quem fumatum vulgus nuncupat. Cauda ſupina eiuſdem coloris eſt, at prona, & in extremitate candicat. Fæmina teſte [d] Ariſtotele, niſi interiorum aſpectu, difficulter dignoſcitur. Contrà in Turturibus Indicis ſe res habet. Fæmina enim exceptis pedibus, qui rubri ſunt, & pręter roſtrum, quod nigricat, vt in mare, cætera candida eſt. Mas uerò capite, collo, pectore, alis ad remiges uſque, & dorſo vſque ad vropygium ruffeſcit, ſed color longè, quàm in noſtrate dilutior eſt, neque ulla macula reſpergitur. Magnitudo fermè eadem, vox eadem. Roſtrum quoque ſimile, at nigricans. In oculis diuerſitas euidentiſſima. Huic iris planè croceo, aut potius miniaceo elegantiſſimè reſplendet, quę in noſtrate luteſcit tantùm. Torquis etiã diuerſa figura eſt, nam Indicis tenuis, & nigra eſt, & circumcirca collum ambit, cum in noſtrate digitum, & amplius lata ſit, nec vnicolor, ut diximus. Pennę alarum longiores, uropygium, cauda tota propè afuſceſcunt, calamos habentes atros, & in marginibus albicant. Venter maximè propè vergentes. num luteſcit, pedes rubei tabellis albicantibus ornati, ungues fuſci ad luteum vergentes. Alui marem, & fęminam domi meæ caueę incluſos, ac milio eos paui. Sępius oua ediderunt, ſed propter caueę motum (erat enim è trabe ſuſpenſa) excludere non poterant. Incubabant autem uiciſſim, donec oua rumperentur: quibus ruptis iterum coibant, & nouiter oua hina ſemper edebant, donec tandem gemebunda earum uoce, maris potiſſimùm, nam fęmina exilem admodum ędit, defeſſus, eas neptibus meis donarem. *Nunc noſtratium hiſtoriam proſequamur.*

LOCVS

[a] 5. hiſt. c. 13
[b] 9. hiſt. c. 22
Chloreus. Gazę error. Virio.
Ortygometræ magnitudo.
Color.
Dorſum.
[c] In Epiſt.
Turtur cur niger vocatus.
Ori Apollinis nugæ.
Turtur Cercopi ſimilis ut dicatur.
Cercope quale animal.
Turturis deſcriptio.
Caput.
Oculi.
Roſtrum.
Collum.
Dorſum.
Pectus.
Venter.
Pedes.
Alæ.
Vropygiũ.
Cauda.
[d] 9. hiſt. c. 7.
Turturum Indicorum deſcriptio.
Quomodo à noſtratibus differant.
Hiſtoria.
Incubatas.

Turtur mas cum ornithopodio.

Turtur Indicus cum latyro altero.

LOCVS. HABITATIO.

TVRTVRES notissimæ quidem in nostro orbe aues sunt, & passim habitant. Nihilominus rarò admodum quibusdam in locis visuntur: quibusdam verò crebrius apparent. Commorantur ferè semper in montium iugis, & arborum verticibus: quamobrem, teste Origene Turturis appellatione S. Spiritus appellatur, vbi de magnis, & occultioribus mysterijs agitur, quæ multos latere solent. Hinc quoque [a] Cælius arbitratur Turturem Vergilio aëream nuncupari hoc versu.

Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Sed poëta eo innuere voluit, non solùm in montibus agere plerunque Turturem, sed in vlmo, hoc est, arboribus nidulari, tum quoque rariùs terram, nisi victus quærendi causa contingere, nam ad agros etiam & hortos propter id descendit. Vnde rectè dicebat doctissimus Aloysius Mundella, Turturem tùm monticolam, tùm campestrem esse. Platina scribit loca sabulosa libenter ab eo frequentari; in summa loca solitaria, & ab humano consortio remota. Contrà verò Psalmographus innuere videtur, dum sese deterioris conditionis esse ait, quàm est Passer, & Turtur, quia his aditus ad altaria Dei pateat, adeo vt apud illa nidulentur. Sed Hebraici sermonis periti Hebraicè Hirundinem significari volunt, quę sanè in Ecclesijs, & domibus nidos construit. Gilbertus Genebrardus ad hunc Prophetæ locum commentans, existimat esse synedochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt. Imo, inquit, citra synedochen R. Mose Nahmanides eodem loco arbitratur Deror nomen esse commune omnibus auiculis liberè per domos, vrbes, & agros volitantibus, & vagantibus. Nam Deror libertatem significat. Auis nempe libera, non inclusa caueæ, vel domibus. Septuaginta propter mysterium Turturem potuerunt eligere. Amat itaque Turtur loca raro frequentata, sed quæ & ipsa immutat. Migrat enim, vel si locum tepidum repererit, in eo per hyemem latet. Latere Turturem præter alios testatur sæpius in primis ipse [b] Aristoteles. *Turtur*, inquit [c] alibi *æstate tantùm apparet, hyeme se condit. Latitat enim suo tempore.* Et rursus alibi: *Turturem hyeme latere maximè omnium constat: nemo enim propè dixerim vidisse per hyemem vspiam Turturem dicitur.* Latere autem incipit præpinguis, & quanquam pennas in latebris demittit, tamen pinguedinem seruat. Alibi quoque vbi de toto Columbaceo genere generatim agit, scribit *ad nostra loca venire, cùm iam prolem fecerint*, sed id de Turture, & Oenade solùm mihi dicere videtur. Nam & Plinius *trimestres* vocat Turtures, hoc est tribus mensibus nobiscum agentes, *Columbas perennes.* Et rursus idem [d] Aristotiles, *Degunt*, inquit, *æstate Turtures locis frigidis, hyeme tepidis.* Ex recentioribus qui idem scribunt, sunt Albertus Magnus, & Georgius Agricola, quorum hic, *Turtures*, inquit, *aliquando in angustis montium locis latere consueuerunt, qua de causa verno tempore deplumes conspiciuntur.* Ille verò *sæpè*, inquit, *manent, cùm montem habuerint contra Boream, & ab altera parte locum liberum, & patentem, in quo se soli exponant, & regio temperata fuerit.* Atque ita satis probasse me existimo Turtures hyberno tempore in nostris regionibus quoque latere: quare dicendum, asseuerandumque superest hinc migrare, quod superius pronunciauimus. Tradit id etiam [e] Aristoteles, inquiens. *Turtures non patiuntur apud nos hybernare, sed discedunt, nisi paucæ locis apricis remanserint.* Et rursus ibidem: *Volant gregatim tum Palumbes, tum Turtures, cùm adueniunt, & cùm suo tempore abeunt.* Idem M. [f] Varro refert, dum ait: *Turtures, & Coturnices immani numero suo tempore in Italiam aduolant, & alio tempore reuolant.* Et iterum: *Pontiæ insulæ*, inquit, *non longè à Palmaria è regione Formiarum, in quibus Turtures, & Coturnices, cùm ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morantur.* Addit Ornithologus Turtures in genere Columbaceo apud suos primas aduolare, deinde Liuias, postremò Palumbos torquatos. [g] Cicero quoque Turtures cursu, & peregrinatione gaudere dixit. Quapropter Plinium haud verè dixisse putauerim, quem aliâs tamẽ Platina sequitur, vêre occultari Turturẽ, & pennas amittere. Nam si verum est, quod ex Aristotele diximus, ad nos venire, cùm iam prolem fecerit, vt certè constat, dicendum est, dum occultatur proli incumbere, quod mihi absurdum omnino videtur. Præterea Turtur ex ijs auibus est, quę sua præsentia ver nunciant. Hinc in sacris [h] Canticis Sponsus sponsæ suæ signa recensens, quibus aduenisse iam ver cognoscitur, vocem Turturis quoque nominat; *Surge*, inquit, *propera, amica mea, Columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra nostra:*

[a] *L. 26. Antiq lect. c. 5.*

Turtur cur aërea vocata.

Dauidis locus explicatus.

Hirundo vbi nidificet.

Deror quæ aues Hebræis.

[b] *8. Hist. c. 3.*

Quando lateat.

[c] *8. Hist cap. 16.*

Cur trimestres dicantur.

[d] *8. Hist. c. 12.*

Turtures migrare.

[e] *8. Hist. c 12.*

[f] *L. 3. de re rust. cap. 5.*

[g] *L. 2. de fin. bonor. & malor.*

Turtur uer nunciat.

[h] *Cap. 2.*

Signa aduentus ueris.

nostra: tempus putationis aduenit: Vox Turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: vineæ florentes dederunt odorem suum. Meminit pariter[i] Ieremias propheta disertissimus, dum ait: *Miluus in cælo cognouit tempus suum: Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Quamuis in nulla non regione Turtures inueniantur, alia tamen alijs locis præferre videntur. Nam in Aethiopia tantam harum auium copiam per aëra volare tradunt, vt cælo velut nebulas offundere uideantur, & solis radios impediant. Apud Tartaros abundare minus mirum est, quia eas nō capiant, esumq; abominentur. Perù dicta regio numerosè eas alit. In Germania, teste Turnero, multò frequentiores sunt, quàm in Anglia.

Turturum copia ubi. Tartari cur Turturibus abūdent.

MORES. INGENIVM.

N Columbaceo genere castissimas esse Palumbes, secundum castitatis locum obtinere Turtures, tertium, ac postremum Columbas albas ex [a] Aeliano in Columbæ historia generali tradidimus. Alij in Turturibus hanc continentiæ laudem magis celebrant. [b] Aristoteles Turturem, & Palumbem vno mare contentos viuere, nec alterum recipere inquiens, neutram præferre videtur, sed Turtur, si mori alterutrum contingat, à secundis nuptijs abstinet, & quod reliquum est vitæ sine coniuge perpetuò agit, soluſq; volat, & quàm plurima etiam mœroris plena propter coniugem vita functum exempla edit, omniaque facit, quę ad luctum spectare, & ad viduitatem, ac solitudinem exprimendam aptissima videantur, atque ideo frondenti ramo non amplius insidere tradunt, nec ex lympido fonte bibere, ne conspecta in aqua imagine sua coniugis esse ratus eius recordetur, & nouos dolores inde percipiat, sed siccos truncos eligere, & aquam turbare, quod Vergilianus & patria, & cantu [c] Baptista ille hisce versibus sic expressit:

Turturum castitas. [a] *Li. 3. de anim. c. 44.* [b] *9. hist. c. 7.* Turtur à secundis nuptijs abstinet. Quare viduus factꝰ non bibat aquâ fontis lympidi. [c] *L. 2. Part. Mariæ.*

Sicut vbi amisso thalami consorte per agros
Sola volat Turtur, nitidis nec potat in vndis
Ne comitis prisci tristetur imagine visa,
Nec viridi posthac fertur considere trunco.

[d] Alibi quoque matrem D. Virginis propter sterilitatem ceu viro, qui rus ierat, orbam, Turturi ita assimilat:

[d] *Li. 9. de sacr. dieb.* Mater Virginis Turturi cur assimilata.

Rus ierat, mater tanquam sine compare Turtur
Desolata domi viduas imitata sedebat.

Ob huiusmodi igitur pudicitiam Turtur poëtis castus nuncupatur, ac in primis Ouidio, si is Philomelæ author est, dicenti:

Et castus Turtur, atque Columba gemunt.

Et Baptistæ Mantuano pudicus, dum ait:

Munus erat veteri genti de more pudicus
Turtur, &c.

Passim verò per hanc historiam pudicitiam huius auis celebrauimus. Hîc tamen de inuiolabili earum amore ita sciscitari vnà cum Iouiniano Pontano lubet, cuius hi mellitissimi sunt versus hendecasyllabi:

Quæ ramo gemino sedetis vnà,
Atque vnà canitis vagæ volucres,
Vnà & gutture canitis canoro:
Cùm vobis amor vnus: vna cura,
Vnum sit studium, & fidele amoris,
(Nostri nam variant subinde amores)
Vos blandæ volucres, amoris instar
Exemplum fidei iugalis vnum.
Quæ vis, obsecro, dicite, est amoris?
Tam constans male, dissidensq; secum?
Nam si pascitur è calore, & igni,
Cur ò miseri subinde amantes
Frigescunt simul, & tremunt? geluq;
Toto pectore sanguis obrigescit?
Sin est frigida vis, geluq; ab ipso

Horrescit

Horrescit simul omnibus medullis:
Cur ô cur miseri subinde amantes
Vruntur tacito colore, & igni,
Toto & pectore sanguis vstulatur?
Quenam hæc tam varians subinde vis, vt
Alternis calor imperet, geluq́?
Vos ô dicite blandulæ volucres,
Exemplum fidei, atque amoris vnum,

Ingenium Turturis Iudæorum sapientiæ præfert [e] Hieremias, dum ait: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Celebrat idem D. [f] Ambrosius, at nescio, an verè; sed audiamus quid dicat: *Vides*, inquit, *quan tam Dominus etiam minusculis infundit prudentiam? Turtur nido suo, ne pullos suos incurset lupus, squillæ folia superiacit. Nouit enim, quod huiusmodi folia lupi fugere consueuerint: nouit anicula, quomodo posteritatem foueat suam: & tu ignoras, & tu negligis, quomodo aduersum lupum nequitiæ spiritalis posteritatem vitæ huius habeas tutiorem?* Hæc ille. Sed quid Turtur à lupo sibi, pullisq; metuat in arboribus nidulans? Gladiolum, uel ut alij legunt, iridem nidis imponere tradit Aelianus, Philes verò comedere eandem, tanquam fascinationis amuletum, & ad pullorum custodiam. Aristoteles, si modò verus Aristoteles, author nimirum mirabilium, qui sub Aristotelis nomine venditur, tradit Cuculum in Helice pariturum non construere nidum, sed in Palumbium, & Turturum nidis parere.

Ingenium Turturis. [e] Cap. 8. [f] 6. Hex. 4. Turtur vt nidũ suum tueatur cõtra Lupũ. Cuculus in Turturũ nidis parit.

PROPRIETAS.

TVRTVRI, & alijs quibusdam auibus, inquit [a] Philosophus proprium est crepitus uentris. Pars etiam nouissima alui earundem vehementer citatur, cùm vocem edunt.

[a] 9. hist. c. 39

VOX.

TVRTVR, inquit [a] Isidorus, de voce vocatur auis: de qua supra quoque quædam scripsimus. Dicitur autem Græcè τρύζειν, hoc est, vt Cælius uertit, tryssare: quod verbum de inani obstreperaq; verborum multitudine vsurpatur, ob quam Turtur etiam male audit, ut in prouerbijs dicetur. Aliqui Græcorum uerò Turtures στένειν, hoc est, gemere dicunt. Latinam vocem Latini vsurpant. Author philomelæ.

Et castus Turtur, atque Columba gemunt.

[b] Martialis.

Gemit hinc Palumbus, inde carcus Turtur.

Item Vergilius.

Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Huiusmodi gemitum cantus nomine dignatus est Suidas, inquiens: *Cùm maximè esurit, canet maximè*,

[a] L. 12. c. 7. Etymologia. Tryssare quid. [b] L. 3. Epig. Gemitus Turturis cãtus dictus.

AETAS.

COLVMBAE, & Turtur, teste Plinio, octonis annis viuunt, nimirum quæ excæcatæ allectrices aluntur, vt habet Aristoteles, ex quo hoc transcripsisse videri potest. Ego enim aliàs diutius viuere arbitror. [a] Bartholomæus Anglicus nescio an propria obseruatione, an uerò ex alio quopiam scriptore tradit Turtures quindecim annos viuere, iisdemq; cubare.

[a] Li. 3. de prop. anim. cap. 34.

VOLATVS.

Turtures pedum uelocitate ualent.

ALBERTVS priuatim Turtures cùm volatu, tùm etiam pedibus plurimum valere prodidit. Columbarum ſanè volatus velociſſimus eſt, greſſus non item: hoc itaque Turturi priuatim in Columbaceo genere competet, modò verum ſit pedibus valere, vt ille teſtatur.

NIDVS COITVS Incubatus. Partus.

Vbi nidulentur. Coeun di modus. Oppianus correctus. An mares cum maribus coeāt. [a] 6. Hiſt. c. 2 [b] In Bacch. act. 1. Pro Machera Turturem captare quid ſit. [c] 6. Hiſt. cap. 1. [d] 6. Hiſt. cap. 4. [e] 9. Hiſt. cap. 7.

NIDVLANTVR Turtures iiſdem ferè in locis, quibus Palumbes, nempe in arboribus: montana tamen alijs præferunt. Nidum inter denſos arborum ramos ex lignis duris, & nodoſis conſtruunt. De coitu, vterige ſtatione, fœturaque, nonnulla ſcripſimus in Palumbe, quæ & Turturi communia ſunt. Oſcula quoque Columbarum more ante initum permiſcent, idque inter eas, quæ prouectiores ętate ſunt, perpetuum eſt. Iuniores verò non raro abſque oſculis coire viſæ ſunt. In vulgaribus Oppiani exemplaribus legitur, mares ſi fæmina deſit, pręter communem auium legem ſe inuicem conſcendere, & oua, ſed infœcunda generare: ſed legendum potius fœminas ſe inuicem conſcendere, ſi mas deſit: nam [a] Ariſtoteles hoc Columbis quoque attribuit, vt in Columba diximus. Ad eiuſmodi oſcula, quibus Turturem ante coitum vti diximus, alluſit fortaſsis [b] Plautus, Piſtoclerum adoleſcentem loquentem iuducens, ſe pro machera Turturem capturum, hoc eſt, pro meretrice, quę baſijs, & ſuauijs adoleſcentes decipiat, amante. Gaza in textu [c] Ariſtotelico addidit, *Turturem ſemel tantùm anno parere*: nam bis parere conſtat, ſicuti idem ipſe alium interpretans Ariſtotelis locum, ſcribit. Turtures quidem animalia fuiſſent infœcunda, niſi benigna parens rerum natura trimeſtres iam factos generationi idoneos fœtificareque feciſſet, vt nonnulli, referente [d] Ariſtotele prodiderunt, eo argumento nixi, quòd larga eorum vbique reperiatur copia. Turtures illi Indici, quorum ſuprà meminimus pluries pariebant, quotieſcunque nempe oua rumperentur, non parituri fortaſſis & ipſi, niſi bis, ſi oua excluſiſſent. Incubant autem, teſte [e] Ariſtotele, mas, & fœmina viciſſim, quod in omni Columbaceo genere commune eſſe arbitror.

VICTVS. SAGINA

[a] 8. Hiſt. cap. 3. [b] Lib. 3. de agricul. ca. 35. Turtures oliuis ueſcuntur. Sagina. Turdorū copia. Turturum pretiū minuit. Turtur quo cibo pinguescat Receptacula Turturum. Aqua qualis danda. Stercoris uſus. Turturis ætas ad ſaginā apta.

FRVGIBVS viuere Turturem præter communem experientiam teſtis eſt [a] Ariſtoteles. Albertus præter grana etiam glandibus veſci aſſerit: quin & [b] Carolus Stephanus oliuarum cultores hortatur, ne Turturibus, Turdis, ac Sturnis acceſſum ad eas permittant, tanquam ſumma auiditate eas depaſcentibus. De ſagina Turturum abundè Columella ſcribit in hanc ſententiam. *Turturum educatio ſuperuacua eſt, quoniam id genus in Ornithone nec parit, nec excludit. A uolatura vt capitur, farcturæ deſtinatur: eaque leuiore cura, quàm cæteræ aues ſaginatur. Verùm non omnibus temporibus. Per hyemen, quanuis adhibeatur opera, difficulter gliſcit. Et tamen quia maior eſt Turdi copia, pretium Turturum minuitur. Rurſus æſtate vel ſua ſponte, dummodo ſit facultas cibi, pingueſcit: nihil enim aliud quàm obijcitur eſca, ſed præcipuè milium: nec quia tritico, vel alijs frumentis minus craſſeſcant, verùm quod ſemine huius maximè delectentur. Hyeme tamen offæ panis vino madefactæ, ſicut etiam Palumbos celerius opimant, quàm cæteri cibi: Receptacula non tanquam Columbis, loculamenta, vel cellulæ cauatæ efficiuntur, ſed ad lineam mutuli per parietes defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt, prætentis retibus, quibus prohibeantur volare, quoniam, ſi id faciant, corpori detrahunt. In his autem aſsiduè paſcuntur milio, aut tritico: ſed ea ſemina dari niſi ſicca non oportet. Satiatque ſemodius cibi in diebus ſingulis vicenos, & centenos Turtures. Aqua ſemper recens, & quàm mundiſſima vaſculis, qualibus Columbis, atque Gallinis præbetur. Tegeticulæque mundentur, ne ſtercus vrat pedes, quod tamen & idipſum reponi debet ad cultus agrorum, arborumque, ſicut & omnium auium, præterquam nantium.* Huius auis ætas ad ſaginam non tam vetus eſt idonea, quam

quàm nouella. Itaque circa messem, cùm iam confirmata est pullities, eligitur. Varro pariter de Turturum sagina loquens: *In septis*, inquit, *villæ affixis nutriri possunt Turtures*. Et [c] rursus Merula apud eundem, *Turturibus*, inquit, *locus constituendus proinde magnus ac multitudinem alere velis*. Item iubet, vt habeat hostium, ac fenestras, & aquam puram, & parietes, ac cameras munitas tectorio: Sed pro Columbarijs in pariete mutulos poni, aut palos in ordine, supra quos tegeticulæ cannabinæ sint impositæ. Infimum ordinem oportere abesse à terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, à summo ad cameram ad semipedem, ęquè latè mutulos à pariete extare posse, in quibus dies, noctesq; pascuntur. Cibatui quod sit obijci triticum siccum in vicenos, & centenos Turtures ferè semodium, quotidie euerri eorum stabula, à stercore ne offendantur. Sic ferè ille. Palladius verò præcipit, ut Columbarij cellæ duo subiecta cubicula fiant: vnum breue, & propè obscurũ, quo Turtures claudi possint: quos, inquit, nutrire facillimum est: nam nihil expetunt, nisi ut æstate, qua sola maximè pinguescunt, triticum, & milium mulsa maceratum semper accipiant. Panico etiam impinguari author est Dydimus, & potu largiore delectari. Aucupes Lombardiæ, tradente Crescentiensi, præcipuè Cremonæ, tota æstate Turtures ferè retibus capiunt, & domunculæ illuminatæ includunt: aquam continuè puram, & milij quantum lubet exhibentes, & usque ad exactum ferè autumnum seruant quingentas, & mille quandoque eo modo congregatos, atque admodum carè vendunt. Tam mirum uerò in modum Turtures pinguescunt, ut, teste [d] Scaligero, pinguedine suffocati intereant, tanquam nimio infarctu elisis faucibus. Ob hunc itaque bonum pinguescendi habitum Turtur fortassis Martiali cæreus appellatur, atque aureus hoc uersu:

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

[c] *L.3.c.8.de re rust.*

Locus in quo nutriẽdus est Turtur.

Vt maximè pinguescãt.

Aucupes Galliæ Cisalpinæ vt Turtures saginent.

[d] *Lib. 5 in Theoph. c. 20.*

Turtures pinguedine suffocãtur.

SYMPATHIA.

Antipathia.

QVAMVIS Turtur nullam auium suapte natura infestet, ut scribit Albertus, & author de natura rerum, & aliarum iniurias, seu infestationes patientissimè ferat, non caret tamen & ipse suis amicis, quibuscum tacita ei intercedit amicitia, eaq; reciproca, & cum integerrima fide culta, qualis in primis illa est, quam cum Psittaco exercet. Agnouit quidem hanc sympathiam Plinius, dum ait: *Turtures, & Psittaci amici sunt*. Sed quantopere inuiolabilem vterque inuicem fidem seruet, si nouisset, pluribus eam verbis erat celebraturus, quemadmodum nobis præstitit [a] Ouidius poëtarum facundissimus, qui reciprocum harum auium amorem talem fuisse canit, qualis olim inter Orestem, & Pyladem (hunc enim per Phocæum intelligit) intercessisse legimus. Quatuor autem amicitiarum mutuarum (vt id obiter dicamus) teste Lactantio Firmiano, exempla celebrantur, Thesei nempe, & Pirithoi; Achillis, & Patrocli: Tydæi, & Polynicis: Orestis, & Pyladis: quos postremos, vt dixi nominat Ouidius. Addita postea sunt à quibusdam & illa duo amicorum paria, Scipionis, & Lælij: Damonis, & Pythiæ, de quibus [b] Cicero: sed Ouidium audiamus, qui ita inquit:

Omnes quæ liquido libratis in aëre pennas,
Tu tamen ante alias, Turtur amice dole. (scilicet ob mortem Psittaci)
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa, tenaxq; fides.
Quod fuit Argolico iuuenis Phocæus Oresti,
Hoc tibi dum licuit, Psittace Turtur erat.

Turtur nullam auem infestat.

Turtur cũ Psittaco amicitiã exercet.

[a] *L. 2. amor.*

Orestis, & Pyladis amicitia.

Quatuor amicitiæ mutuæ celebratæ.

[b] *L. 3. de off.*

Hanc eandem Psittaci cum Turture sympathiam, amoremue comprobat apud eundem Ouidium Sappho puella Phaoni persuadere contendens, se quamuis candida non sit, at nigra, posse tamen ab eo adamari, quoniam & aues diuersi coloris, diuersiq; generis naturali quadam iungantur amicitia; inquit autem;

Candida si non sum, placuit Cepheia Perseo
Andromade patriæ fusca colore suæ.
Et varijs albæ iunguntur sæpe Columbæ
Et niger à viridi Turtur amatur aue.

Quem locum interpretatus Domitius Scholiastes omnibus neruis contendit lectoribus

Sappho vt Phaoni persuadeat, vt se amet.

Aues diuersi coloris sępe se inuicẽ amant. Ouidi⁹ explicatus.

persuadere

perſuadere, poëtam pro uarijs Pauones intelligere, aues nempe diuerſi à Columbis generis, eo ſolo argumento nixus, quod ſequens verſus duas diuerſi generis aues nominet, Turturem nempe, & auem viridem, id eſt Pſittacum. Sed quamuis Pauones, & Columbæ, vt nos ex Plinio ſcripſimus, amici ſint, poſſint tamen ita uerſus meo iudicio exponi, vt non ſolùm Columbæ candidæ ſeſe cum uarijs, hoc eſt, maculatis, nempe deformibus copulent, matrimoniumq́; contrahant, ſed quod magis eſt, ut aues etiam diuerſæ ſpeciei ſeſe mutuò ament; Sed proſequamur. Idem Domitius arbitratur Plinium pro Merula, cum qua Ariſtoteles Turturi bene conuenire teſtatur; Pſittacum vertiſſe, quod ſanè etiam probare non poſſum, cùm ob allatam [c] Ouidij, qui ipſo Plinio antiquior eſt, teſtimonium, tum ob quorundam experimentum. Magna eſt, inquit, Antonius Mizaldus ſcriptor non infimæ claſſis, naturarum familiaritas inter Pſittacum, & Turturem: nam hunc de omnibus amat ille, & contra: quod mihi, & multis exploratum fuit. Aſſeuerat eandem harum auium neceſſitudinem, cui vel ſoli adhæſerim, Iulius [d] Cæſar Scaliger. Quapropter & ego auſim aſtruere Turturi præter Pſittacum, Merulam quoque amicam exiſtere. Aelianus, quemadmodum in Columba dictum eſt, Columbæ cum Turture amicitiam intercedere ait: ſed hoc etſi mirum non videatur, quoniam Turtur è Columbarum genere ſit, dixi tamen ex viri fide digni relatione, Columbas immiſſam in Columbarium Turturem penitus occidiſſe, Sed hunc Turturem Indicum fuiſſe, quare fortaſſis id ob coloris diuerſitatem feciſſe videri poſſunt. Hoc uerò etiam ſympathiæ tribuendum uidetur, quod cùm Columbæ hellebori eſu interimantur, Turtures eo impunè ueſcantur, nihilq́; inde detrimenti patiantur; autor eſt [e] Glyca, id propter peculiare ipſis temperamentum accidere tradens. Contra uerò malo punico trito pereunt, ſi [f] Aeliano credimus, qui pariter eorum hoſtes recenſet occultos Coruum, & Circum, aues certè aduerſus quas ſeſe defendere non poſſunt: eſt tamen id odium reciprocum. Occiduntur pariter, teſte [g] Philoſopho à Chloreo, quocum pugnāt: quo loco [h] Gaza pro Chloreo Luteū vertit, quod placet. Plinius ex Ariſtotele cum Pyrallide pugnare ſcribit, & rationem odij reddit, quòd eodem victu paſcantur, & eodem loco degant. Hîc Gaza pro Pyrallide Ignariam tranſtulit. Repetit hanc eandem inimicitiam Philes. Sed quod apud eundem proximè antè legitur, Turtur odit Pyrram, id deprauatè legi apparet: fortè Pyrallidem dicere voluerit. Oderunt & Phralim uolucrem, teſte Rauiſio Textore. Diximus antè ex D. [i] Ambroſio Turturem aduerſus Luporum ad nidum acceſſum ſquillæ folia inducere. Sed hoc Zoroaſtres vulpem, non Turturem facere ſcribit, pro qua fortè D. Ambroſius memoria lapſus Turturem ſubſtituerit.

Pauones Colūbas amant. Variæ aues quæ Ouidio. Auis viridis. Merula, & Turtur amici. [c] 9. Hiſt. c. 1. [d] In comm. in l. 3. Theo. de plāt. c. 16. Colūba, & Turtur amici. Turtures impunè helleboro veſcuntur. [e] Ann. part. 1. [f] 6. de anim. cap. 46. Turturis hoſtes Coruus & Circus. [g] Cap. 45. Cum Chloreo pugnat. [h] 9. Hiſt. c. 1. Cum Pyrallide: Ignaria. [i] 6. Hex. c. 4. Vulpes cur ſquillæ folia nido imponat. D. Ambroſij error.

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES [a] de Columbis ſcribens Turtures etiam exæcatas allectatrices ali ſolere prodidit. Capiuntur autem diuerſimodè: Viſco in primis, teſte [b] Oppiano, & ſub arbore, cuius ramis Turtur alter videlicet allectrix imponitur. Qui capiendi modus longè antiquiſſimus uidetur, utpote cuius Plautus quoque meminit, ubi Anthemonidem glorioſum militem facit iactare ſeſe ſexaginta hominum millia occidiſſe proprijs manibus, dum ait:

Viſcum legioni dedi
Fundaſq́;, eo præſternebam folia farfari.
Lycus reſpondet.
Cui rei? ANTH. Ne ad fundas viſcus adhæreſceret
In fundas infundebam grandiuſculos globos
Eos volantes iuſſi fundarier.
Quid multa verba? Quemquem viſco offenderant,
Tam crebri ad terram decidebant, quàm pyra.
Vt quiſque ceciderat, necabant cum ilicò
Per cerebrum pinna ſua ſibi quaſi Turturem.

Quomodo intricentur Turtures laqueis è pilis caudæ equinæ, & alijs quibuſdam: item quomodo retibus capiantur docet multis Pet. Creſcentienſis, & ante ipſum Aelianus, dum ait: *Ad hanc rationem aucupantur Turtures, qui abſolutè, perfectèq́, earum aucupium tenent, nec longiſſimè ab experimento aberrant, vt ſaltent, valdèq́; ſuauiter, præclarèq́; canant: quorum auditu, & pedibus delectantur, ſaltationiſq́; conſpectu permulcentur, acceduntq́; propius. Aucupes ſenſim,* detentim

[a] 9. Hiſt. c. 7. [b] Lib. 3. de aucup. Anthemonidis glorioſi militis iactatio. Vt retibus capiantur.

detentim eò secedunt, vbi retium explicatorum positæ sunt insidiæ, in quas incidentes, capiuntur; capi. præprimum saltatione, & cantiunculis. Orus quoque testatur Turtures tibia, & saltatione capi. Intercipiuntur insuper, teste Oppiano, cùm siticulosè ad fontem accedunt: venator prope eum arundinem erigit, pennis ad summum alligatis: quarum, inquit, motus Turtures admodum terret, fugatque. Sed aliàs Turtur iam pridem captus in propinquo ponitur, quo conspecto, cæteri aduolitant, & retis tractu obteguntur. Aliquando etiam contingit Turtures ita viribus labascere, vt manu sese capiendas præbeant, vt author de natura rerum prodidit.

Turtures saltatione gaudent. Vt prope fōtes capiantur.

Turtures manu capiuntur.

DENOMINATA.

VERBENACA Græcis trygonium appellatur, quòd Turtures ea delectentur, seu potiùs, vt doctissimè disputat Io. Goropius Becanus, quod ad eos amore conciliandos ligandosq; valere credatur, in quibus cùm Columbæ, tùm Turtures omnium gentium iudicio habent principatum.

Trygoniū.

AVGVRIA.

Vsus in Sacris.

VETERES, vti historia testatur, quicquid agebant, nisi auspicatò agebant, maximè in rebus serijs. Ita quoque in primo die, vbi desponsatio futura esset, nobiliores familiæ non nisi auspicatò conueniebant. Optima autem istiusmodi auguria capiebantur à Turture, & Cornice: atque ita si par integrum apparuisset, boni ominis erat, si alter tantùm, pessimi, quemadmodum in Cornice fusiùs docuimus. In Columba verò Columbam diximus propter salacitatem potissimum Veneri ab antiquis sacram habitam fuisse: Contrà uerò [a] Aelianus albas Turtures cùm Veneri & Cereri, tùm etiam Parcis sacras esse se intellexisse scribit. Belgæ, referente [b] Becano, Turturem Columbarum minimam his amoris, & fidei dotibus excellentissimam arbitrati, non nomen tantum ab ijs fecère, sed eam præ cæteris Veneri consacrârunt, adeo ut apud eos, qui externis moribus necdum corrupti, patrios ritus conseruant, nefas habeatur, Turturem occidisse: & ne honos nobili auiculæ à maioribus tributus ob Veneris cultum abolitum periret, dicunt eam D. Virgini sacram esse, attexta etiam nescio qua fabula ad opinionem apud uulgus confirmandam. Tartaros pariter ferunt Turturum esum abominari, eosque minimè capere, nescio an ob similem causam. De usu uerò Turturum in sacrificio Hebræorum abundè cùm in Columbæ tractatu egerimus, superuacaneum est hîc repetere.

Familiæ nobiles antiquorum auspicatò conueniebant. Duos Turtures vidisse bonum, vnū malè. Columba cur Veneri sacra.

[a] L. 10. c. 33
[b] L. 6. Saxo.

Belgæ Turtures Veneri consecrarunt.

Turtures occidere vbi nefas sit. Turtur D. Virgini sacer dictus.

MYSTICA.

CASTITATI huiusce auis, qualem prædicauimus, multa sacrosancta mysteria innituntur, adeò vt Adamantius Origenes scripserit: *Castitatis sermo Turtur est in ecclesiæ conuiuio*. Et alibi [a] D. Hieronymus, *Turtur*, inquit, *auis pudicissima semper habitans in sublimibus, typus est Saluatoris*. Cui eandem hanc auem ita comparat S. Antonius Patauinus: *Christus*, inquit, *facit sicut Turtur auis, quæ hyemis tempore ad valles descendit, & in truncis concauis arborum habitat deplumis. In æstate verò ad montana reuertitur. Sic Christus in hyeme infidelitatis, & frigore demoniacæ persequutionis descendit in vterum humillimæ Virginis, & habitauit in hoc mundo pauper, & abiectus, tanquam plumis potentiæ nudatus. De hac Turture dicitur in Cantico: Vox Turturis audita est in terra nostra: Vox Turturis est gemitus, & luctus. Christus descendit gemere, & plangere, quem nunquam legimus risisse, vt nos doceret gemere, & plangere. Audita est autem vox Turturis in terra nostra, scilicet, Agite pœnitentiam. Cùm verò appropinquauerit æstas, & feruere cœperit Iudaica persequutionis, & exarserit calor passionis, tunc* redijt

[a] L. 1. aduers. Iouinianum

Saluatoris typus.

Vox Turturis. Christ⁹ nunquā risit, & quare.

Turtur ſignificat ſapientiā patris.

rediȷt ad montem, id eſt ad Patrem &c. Eadem ratione, vt ait Ambroſius Heremita Turtur dicitur ſapientia Patris, quoniam imperfectis abſconditur, & inter perfectos eam verbi diſpenſator loquitur. Nam Turtur, vt dictum eſt, vitam in ſecretioribus, & à multitudine remotis vitam tranſigit. Turtur, inquit diſertiſſimus Iacobus de Vitriaco Sanctę Romanę Eccleſię Card. ſanctos viros ſignificare poteſt, quorum exemplo reprobi Iudæi tempus viſitationis ſuæ debueruut agnoſcere, & dicere cum Nicodemo: *Nemo poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis: niſi fuerit Deus cum illo*. Turtur quandiu maritus eius viuit, nunquam recedit ab eo, quo mortuo nulli aliȷ copulatur, ſed ſolitaria incedens, ſiccis arborum ramis inſidet, gemens, & triſtis. Per Turturem igitur ſancti, caſti, & iuſti deſignantur, qui ſolitarȷ incedunt à tumultu mundi remoti, gementes, & dolentes pro morte Chriſti, & pro peccatis ſuis, & aliorum, ſuper ſiccum paupertatis ramum inſidentes: abſconduntur autem in hyeme: in præſenti enim ſæculo propter vanitatem, in æſtate autem futura in cælum volabunt. Significat etiam Turtur ſoliuaga prædicationes, & ſecretas orationum lachrymas, quemadmodum contrà Columba gregalis vitam actiuam, & orationes eccleſiæ publicas, vt ſcribit Thomas de Vio in ſumma D. Thomæ Doctoris angelici. Apud Pſalmographum [b] locus eſt huiuſmodi: *Na tradas Chaiah* (beſtijs, vt D. Hieronimus tranſtulit) *animam eruditam in lege tua*. Vbi ſeptuaginta habent: *Ne tradas beſtȷs animam confitentem tibi*. F. [c] Hector Pintius Luſitanus Hieronymianus Hebraiciſmi peritiſſimus idem vocabulum feram, & beſtiam ſignificans, ſignificare etiam congregationem, & vocabulum, pro quo ſeptuaginta verterunt confitentes, ſignificare ait Turturem, & legem. Vnde Paġninus traduxit: Ne tradas congregationi inimicorum animam Turturis tuæ. Ac ſi dicat. Ne tradas, Domine, vitam gentis Hebręæ exercitui hoſtium ſuorum. Gentem illam appellat Turturem ob imbecillitatem, & mœſtitiam, qua opprimebatur, quòd ſe cinctam ab inimicis intueretur. Et quia populus ille Deum laudibus efferebat, appellant illum ſeptuaginta confitentem Deo, idem eſt confiteri, quod laudare, & Hieronymus eruditum in lege Dei. Poteſt verti: Ne tradas cœtui hominum animam Turturis tuæ: vt ſit ſenſus; Cupio, Domine ab hominum cœtu, & frequentia diſcedere, meque in ſolitudinem recipere inſtar Turturis, loca ſolitaria quærentis, vt aptiùs poſſim in diuinam philoſophiam incumbere, & cæleſtia myſteria contemplari. Quapropter te obſecro, & obteſtor, ne me Turturi ſimilem tradas turbulentis negotijs, & hominum congregationi, ac frequentiæ. Alius eſt eiuſdem Pſalmographi locus, quo antea diximus D. Hieronymum propter myſterium Turturem vertiſſe. Ait autem [d] Pſalmographus: *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos*. Quem locum commentans D. Hieronymus, Simpliciter, inquit, interpretemur: videte quid dicat (Dauid) Deſidero Domine æterna tabernacula tua: concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere deſidero. Aues, quæ liberè huc illuc vagantur: tamen poſtquam volauerint, habent locos, & nidulos, vbi requieſcant: Quantó magis anima mea, & caro mea debet ſibi locum præparare, vbi poſſit requieſcere? Non altiùs aſcendamus. In Domino confido: Quomodo dicitis animæ meæ, niſi tranſmigra in montes ſicut Paſſer? Videte ergo, quia nemo tranſmigrat in montes, niſi qui Paſſer eſt. *Et Turtur nidum ſibi*. Iſte eſt Turtur, de quo dicit in Cantico Canticorum. *Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Turtur nidum ſibi*: Turtur eſt animal caſtitatis. Sicut Turtur non habitat in humilibus, ſed ſemper facit nidos ſibi in excelſis arboribus. Sic ergo Paſſer, & Turtur aues caſtiſſimæ nidos ſibi in ſublimioribus faciunt: ſic ergo tabernacula, & atria, & domus non ſunt in humili iſta terra, ſed in excelſis, hoc eſt in regno cælorum. Exponit eundem textum D. [e] Gregorius, per Paſſerem intelligendo Chriſtum, qui ſibi domum inuenit, quando aſcendit in cælum, ſed per Turturem fideles accipit, qui ipſum imitantur: Vnde explicans illud [f] Iob: *In nidulo modo morior*: ait: Quid per nidum exprimitur, niſi tranquilla quies fidei, puta, qua vnuſquiſque infirmus nutritur? Nam ſi eccleſia ſancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Pſalmographus non diceret: *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, &c.* Iam quippe domum Paſſer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Chriſtus intrauit. Et Turtur inuenit nidum, quia ſancta eccleſia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidū ſibi, id eſt, pacatiſſimā fidei quietem conſtruit, in qua creſcentes filios quaſi plumeſcentes pullos, quouſq; ad ſuperiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. D. verò Auguſtinus in enarratione eiuſdem pſalmi per Paſſerem intelligi ait prophetę cor, & per Turturem eiuſdem carnem. Nam duo, inquit, dixerat, & duo reddidit in ſimilitudem auium.

Dixerat

Marginal notes:

Turtur ſanctos viros notat.

Sancti ſolitarii incedunt.

Prædicationis, & ſecretarū orationum typus.

[b] *Pſal.* 73.

Caiah quid Hebræis.

[c] *Com. in Daniel. c.* 2.

Hebraica gens Turtur appellata, & cur.

Idem ſunt confiteri, & laudare.

[d] *Pſal.* 63.

Turtur animal caſtitatis.

[e] *L.* 19. *mor. cap.* 24.

Chriſtus Paſſer dictus.

Fideles per Turtures deſignati.

[f] *Cap.* 29.

Quies per nidum expreſſa.

Dauidis cor Paſſer ſignificat, & Turtur eius carnem.

Dixerat exultaſſe cor ſuum, & carnem ſuam, & his duobus reddidit Paſſerem, & Turturem. Cor tanquam Paſſer, caro tanquam Turtur: inuenit ſibi domum Paſſer, inuenit ſibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis in ipſa fide, ſpe & charitate, quibus volet in domum ſuam, & cùm venerit, permanebit, etiam querula vox Paſſeris, quæ hîc eſt, non erit ibi. Nam ipſe eſt querulus Paſſer, de quo alio [g] Pſalmo: *Sicut Paſſer Solitarius in tecto, de tecto volat ad domum*. Iam ſic ſit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cæleſtem locum, perpetuam domum. Paſſer iſte finiet querelas ſuas. Turturi autem dedit & pullos, id eſt, carni, inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos ſuos. Paſſer domum, Turtur nidum: & nidum vtique vbi ponat pullos ſuos, Domus tanquam ad ſempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum, tanquam uolantem Paſſerem ad ſuam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem ſanctorum quanta bona fiant: per hanc enim operamur, quæ iuſſi ſumus operari, quibus adiuuamur in hac vita. Frange eſurienti panem tuum, & egenum ſine tecto induc in domum tuam: ſi videris nudum, veſti, & cætera talia, quæ nobis præcepta ſunt, non operamur niſi per carnem. Paſſer ergo ille, qui cogitando domum ſuam, non recedit à Turture querente ſibi nidum, vbi eos ponat, &c. Idem [h] alibi, Videamus, inquit, quomodo in Deum & cor ſimul, & caro hominis exultat. Quomodo niſi vt homo & carne, & corde ſeruiat. Cor enim exultat in Deum, quando honeſta, & ſancta cogitat, quando religioſa opera, & Deo placita concupiſcit. Caro autem exultat, quando pudica eſt, quando ſobria, quando nulla impuritate polluitur, quando nullis immundis actibus ſordidatur. Videte enim è diuerſo, & agnoſcite, quàm vera ſint, quæ dico: ſi viderit aliquis veſtrum hominem iniuſta dicentem, nunquid dicere poteſt, quod cor illius exultet in Deum viuum? Aut ſi quis alium viderit ebrioſum, impudicum, fornicatorem, nunquid dicere poteſt, quod caro eius exultet in Deum viuum? Nulla enim caro exultat in Deum, quæ viuit in vitio. Ideo ergo propheta dicebat: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quia & corde retinebat plenam religionis fidem, & carne ſeruabat deuotam corporis ſanctitatem. Nec ſine cauſa in conſequentibus ſtatim Pſalmiſta ſubdidit dicens: *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos*. In Turture, & Paſſere Saluator noſter ſignificatur. Paſſer enim, vt ſcitis, perparua auis eſt: Turtur enim, vt legimus, pudiciſſima. Et ideo Saluator noſter Paſſer dicitur, quia docuit primus humilitatem. Turtur dictus eſt, quia docuit primus caſtitatem. Vnde etiam in Canticis Canticorum dixit: *Vox Turturis audita eſt in terra noſtra*. Vox Turturis doctrina intelligitur Saluatoris. Audire cœpit, puritatem caſtitatis adamauit. Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos. Quæ eſt enim domus Chriſti, niſi eccleſia. Hanc ergo domum Saluator cùm ingenti pietate quæſiuit, &c. D. verò [i] Bernardus in hanc Prophetæ pſalmographi ſententiam incidens longè aliter eam interpretatur, dum ait: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, in quibus Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos*. Paſſer, inquam, naturaliter animal vitioſum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinẽ. Et Turtur luctus amica, opacæ ſolitudinis familiaris incola, forma ſimplicitatis, exemplum caſtitatis. Ille ſibi inuenit domum quietis, & ſecuritatis. Illa nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos. Quæ ſunt hæc, niſi iuuenum naturaliter calidus ſanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curioſitas inquieta, & virilis maturitas, ſeruus animus, caſtus, ſobrius, pertæſus exteriorum quantum poteſt, & intra ſemetipſum. Quorum alterum in tabernaculis Domini virtutum, in diſciplina cellarum inuenit ſibi ab omnibus vitijs quietem, firmamentum ſtabilitatis, & manſionem ſecuritatis. Alterum uerò in ſecreto cellæ ſecretiorem receſſum conſcientiæ, vbi reponat, & nutriat ſanctarum affectionum ſuarum fructus, & ſpiritualis ſenſus contemplationis. Paſſer ſolitarius in tecto, hoc eſt, in altitudine contemplationis calcare amat habitationem carnalis conuerſationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique, & ſpirituales, qui Turturis nomine deſignantur, cùm ad firmamentum, & robur virtutis ſuæ per virtutem obedientiæ, & ſubiectionis perueniunt, premunt ſe ſemper, & deijciunt in id quod inſipientium eſt: & vnde infra ſe deſcendunt, inde aſcendunt ſupra ſe: & humiliando ſe magis proficiunt propter fructus ſolitudinis, qui ſunt frequẽtes, & ſublimes exceſſus contemplationis, non arbitrantes eſſe negligendum conſcientiam voluntariæ ſubiectionis, vſum ſocialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis, &c. Diſertiſſimus D. [k] Chryſoſtomus à propheta Paſſerem appellari ait, deſignarique hominem, quia anima noſtra,

[g] *Pſal. 101.*

[h] *Homil. 3.*

Homo vt Deo corde, & carne ſeruiat.

Saluator in Paſſere & Turture notatur.

Dom. Chriſti eccleſia.

[i] *Epiſtol. ad frat. de monte Dei.*

Paſſer animal vitioſum.

Turtur amica luctus.

Iuuẽtus Paſſeri comparata.

Paſſer Solitarius in tecto.

Perfecti, & ſpirituales Turturis nomine deſignantur.

[k] *Homil. de virt.*

Homo cur per Passerē designatus.
[l] Matth. 15
Ecclesia casta Turturi comparatur.
[m] Psal. 44.
[n] Cap. 8.
Ioānes Hirundo dictus; Paul⁹ Cicada.
[o] Genes. 15.
[p] Cap. 2.

ma nostra, sicut Passer erepta est de laqueo venantium. Quod & Dominus idipsum volens ostendere discipulis suis, quantum alios sanctitate præcellerent, dicit [l] eis: *Nolite timere: multis Passeribus meliores estis vos*. Propterea, & Salamon proclamat, dicens; *Vt euadas, sicut damula ex cassibus, & sicut auis à laqueo*. Turturi verò ait comparasse omnem castam ecclesiam propter multiplicem sapientiæ gratiam. Et quia, inquit, verum est, quod dicimus, audi [m] Dauid loquentem: *Omnis gloria filia regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietate. Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos*. Hoc in confessione trophæi crucis enutriens illuminatos filios suos. Huius Turturis [n] Hieremias mentionem facit dicens: *Turtur, & Hirundo, & Cicada agri, Passeres cognouerunt tempus aduentus sui*. Turturem dicit omnem castam ecclesiam: Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem: Cicadam verò eloquentissimum Paulum, ecclesiæ organum. De ista namque Turture præcepit Abrahæ Deus dicens: [o] *Accipe mihi vaccam trimam, & arietem trimum, & capram trimam, Turturem, & Columbam*. Huius Turturis meminit scriptura in Cantico [p] Canticorum, dicens: *Vox Turturis audita est in terra nostra. Vox Turturis huius cælestem Christi nobis verni temporis significat aduentum: Vox Turturis audita est in terra nostra. Audiamus igitur huius Turturis vocem melleam decantantem: Nigra sum, & speciosa filia Hierusalem* &c.

[q] In comm. ad Psal.
Passer cur animā designet.

Venerabilis [q] Beda, quomodo per Passerem animam, per Turturem carnem intelligendam esse scribit, nunc audiamus. Duobus, inquit, præmissis, duo alia reddit (nempe diuinus Psalmista) in similitudinem auium. Et animam dicit Passerem, propterea quia Passer querula auis est, & cauta à laqueis, & exercet se in pennis. Et anima, quæ hîc ingemiscit attendendo tristitiam, & laborem peregrinationis, & cauet sibi à deceptionibus diaboli, non acquiescendo concupiscentijs carnis. Et quæ exercet se in pennis, quibus ad alta tollatur, id est, in virtutibus huius uitæ, scilicet in fide, spe, charitate, Huiusmodi, inquam, anima auolando de terra, & cælestibus conuersando, inuenit sibi ibi domum, in qua semper maneat, & omnem miseriam suam finiat.

Turtur carni comparatus.

Turturem verò comparat carni: quia sicut Turtur pro cantu gemitum habet: ita ad carnem propter multiplicem & infinitum defectum suum pertinet semper ingemiscere. Cui Turturi dat pullos suos: quia carnis est opera misericordiæ facere: vt nudum vestire, esurientem pascere, infirmum visitare, & cætera talia facere. Isti autem pulli non vsquequaque sunt ponendi, ne conculcentur, & pereant: sed in nido, id est, in fide, & societate catholicæ ecclesiæ, extra quam veri sacrificij locus non est, quia & pagani sæpè faciunt opera misericordiæ: sed quia non habent nidum; ideo conculcantur, & pereunt opera eorum.

Extra ecclesiam catholicam non est locus sacrificii.

Et notandum, quod animæ propter manentem mansionem in cælo domum dat, carni verò dat nidum, qui ad tempus tamen inhabitatur, deinde deseritur: quia & fides, & opera misericordiæ, quæ caro facit, temporalia sunt. Cùm enim venerit species, peribit fides, nec opus erit misericordia, vbi nulla erit miseria. Litera autem sic legitur, quasi dicat: Verè anima mea, & caro exultauerunt in Deum viuum, quia anima mea existens Passer inuenit sibi domum: & caro mea existens Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat sibi pullos suos. Sed istæc pro huius loci explicatione sufficiant.

[q] Cap. 1.
Anima Turturi assimilata.

Alius est scripturæ locus in [q] Cantico Canticorum: *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut Turturis*. Quam sententiam explicans D. Gregorius, Turtur, inquit, postquam parem suum perdiderit semel, nunquam alteri se iungit, sed semper solitariè habitans, in gemitu perseuerat, quia quem diligebat, non inueniens, quærit. Sic anima quæque dum à sponso suo absens est, ab eius amore non recedit, sed in eius desiderium semper anhelat, & gemit, & dum illum, quem ualde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum verecundia castitatem cordis ipso habitu, & actu exteriori ostendit.

[r] Serm. 4. super Cant.

Et D. [r] Bernardus antedicta uerba exponens, hoc pacto ferè scribit: Tenera est sponsę verecundia, & per increpationem sponsi facies eius rubore suffusa est, pulchriorque ex eo apparens, ilicò audit, pulchræ sunt genæ tuæ sicut Turturis. Duo quædam in intentione, quàm faciem animę esse dicimus, necessariò requiruntur, res, & causa: id est, quid intendas, & propter quid. Ex his sanè duobus animæ uel decor, vel deformitas iudicatur, vt (verbi causa) anima, quæ ambo ista recta, atque pudica habuerit, illi meritò, veraciterque dicatur: *Pulchræ sunt genæ tuæ, sicut Turturis*. Quæ uerò altero eorum caruerit, non poterit audire, *Pulchræ sunt genæ tuæ, &c.* propter eam, quæ adhuc ex parte erit, deformitatem. Si (verbi gratia) intendat quis animum inquirendæ veritatis, atque id solo veritatis amore, nonne is tibi videtur, & rem, & causam

habere

habere honeſtam, meritoque ſibi vendicare, quod dicitur, *Pulchræ ſunt*, &c. Quippe cui in neutra generum nęuus reprehenſionis appareat. Quod ſi minimè quidem veritatis deſiderio, ſed aut inanis gloriæ, aut commodi temporalis obtentu in veritatem obtenderit, iam etſi vnam genarum videatur habere formoſam, non dubitabis ex parte deformem, cuius alteram faciem cauſæ turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honeſtis ſtudijs intendentem, ſed carnis illecebris irretitum, ventri, & luxuriæ deditum, quales ſunt illi, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt, nonne iſtum ex vtraque parte fœdiſſimum iudicabis, in cuius vtique intentione res, & cauſa reproba inuenitur? Ergo ſolum inquire Deum propter ipſum ſolum. Hoc placitè eſt, vtranque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id proprium, ac ſpeciale ſponſæ, cui merito ſingulari prærogatiua audire conueniat: *Pulchræ ſunt*, &c. Turtur pudica auicula eſt, & conuerſatio eius non cum multis, ſed ſolo degere fertur contenta compare: ita vt, ſi illum amiſerit, alterum non requirat, ſed ſola de inceps conuerſatur. Tu ergo ſtude ambas ſpecioſas habere has genas tuæ intentionis, vt imitator caſtiſſimæ volucris ſed eas ſecundum prophetam ſolitarius, quoniam leuaſti te ſuper te. Omnino ſupra te eſt angelorum Domino deſponſari, adhærere Deo, atque vnum ſpiritum eſſe. Sede itaque ſolitarius, ſicut Turtur, nil tibi, & turbis, nil cum multitudine cæterorum, etiamque ipſum obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum. Secede ergo mente, oſtio, ora patrem tuum. [s] Idem præcipiens, ne virgo coniungatur malis hominibus, Sanctimonialis, inquit, fæmina, quæ Chriſtum perfectè diligit, delectabilia, & ſuperflua dona ab omnibus non recipit, quia Chriſtum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Canticorum eccleſiæ dicitur, *Pulchræ ſunt genæ tuæ, ſicut Turturis*. Turturi aſſimilatur eccleſia, vel quælibet ſancta anima, quia Chriſtum perfectè diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occaſionem coniugem ſuum prodidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterinum amorem non recipit, ſic ſanctimonialis fæmina, quæ Chriſtum perfectè diligit, amplius adulterinum amorem non recipit, id eſt, amplius in malo homines non diligit. Religioſa fæmina, quæ plus diligit hominem, quàm Chriſtum non eſt caſta, ſed adultera, quia Chriſtum contemnit, cui fuerat deſponſata, &c. Antea item eodem in [t] libro dixerat ad eundem fermè ſenſum: Soror in Chriſto amabilis mihi, audi uocem Ieſu Chriſti ſponſi tui dicentis: Surge amica mea, & veni per dilectionem: iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita eſt in terra noſtra, hoc eſt vox prædicantium apoſtolorum in eccleſia. Turtur eſt auis caſtiſſima, quæ in excelſis, & arboribus ſemper nidificare, & morari ſolet: Apoſtolos, vel cæteros doctores ſignificat, qui poſſunt dicere: Noſtra conuerſatio in cælis eſt, quæ & gemitum habet pro cantu, & ſignificat ploratum ſanctorum, qui ſuos ad lamentum, & fletum hortantur, dicentes: Miſeri eſtote, & lugete. Igitur honeſta uirgo, accipe exemplum huius Turturis, & luge propter amorem Ieſu Chriſti ſponſi tui, quouſque eum videre poſſis regnantem in ſolio regni ſui. Melius eſt tibi lugere cum amore Ieſu Chriſti, quàm cum timore inferni. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. Natura Turturis eſt, vt ſi per occaſionem perdiderit alterum amplius non quærit. O ſponſa Chriſti aſſimilare & tu huic Turturi, & præter Ieſum Chriſtum ſponſum tuum, amatorem non quæras alterum. O ſponſa Chriſti, eſto ſimilis Turturi, & luge die, ac nocte cum deſiderio Ieſu Chriſti ſponſi tui: quia iam aſcendit ad cælos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextera patris. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. In genis ſolet eſſe verecundia. Soror venerabilis genas habes Turturis, ſi præ verecundia Ieſu Chriſti ſponſi tui: nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes Turturis, ſi cum amore, & reuerentia Chriſti ea, quæ nihil diſplicent poſtponis. Genas habes Turturis, ſi præter Chriſtum alterum amicum non diligis, &c. Explicat pariter eiuſdem ſententiæ myſterium D. Hieronymus poſtquam diſertiſſimè demonſtraſſet eccleſiam Chriſti ſponſam eſſe, quæ tanquam pro epilogo repetens, Per hæc, inquit, edocemur, quomodo ſponſa Chriſti, quę eſt eccleſia, etiam ſit corpus eius, & membra. Si ergo audias ſponſi membra nominari, eccleſiæ membra dici intellige: in quibus ſicut ſunt aliqui, qui dicuntur oculi, pro intelligentiæ ſine dubio, ac ſcientiæ lumine: & alij aures pro audiendo verbo doctrinæ: alij manus pro bonis operibus religioſiſque miniſterijs: ita ſunt alij & qui genæ eius appellentur. Genæ autem partes vultus

Turtur pudica auis.

[s] *Serm. 60. de modo bene viuendi.*

Eccleſia Turturi aſſimilatur.

Sanctimonialis fæmina Turturi comparata.

[t] *Serm. 10.*

Vox prædicantiũ vox Turturis eſt

Genas Turturis quę habent.

Eccleſia Chriſti ſpõſa.

dicuntur, in quibus honestas, & verecundia animæ agnoscitur: per quod sine dubio illi in membris ecclesiæ declarantur, qui castitatis, & pudicitiæ excolunt honestatem. Pro his ergo ad omne corpus sponsæ dicitur: Quàm speciosæ factæ sunt genæ tuę? Et obserua, quia non dixit, quàm speciosæ sunt genæ tuæ, sed, quàm speciosæ factæ sunt, vt ostendat prius quidem non eas ita fuisse speciosas, sed postea quàm suscepit oscula sponsi, & ipse qui loquebatur per prophetas, prius affuit, & mūdauit sibi ipsi ecclesiam suam lauacro aquę, & fecit eam non habere maculam, aut rugam, & agnitionem sui prętitit ei: tunc factæ sunt speciosæ genæ eius. Tunc enim castitas, & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per ecclesiæ genas speciosa decore diffusa est. Quæ tamen genarum species, id est, pudicitię, & castitatis Turturibus comparatur. Turturum ferunt huiusmodi naturam esse, vt neque masculus præter vnam fæminam adeat aliam: nec fæmina plusquàm vnum patiatur marem: ita vt si accidat altero intercepto superesse alterum, pariter cum coniuge extinctus sit ei concubitus amor. Conuenienter ergò similitudo Turturis aptatur ecclesię, quòd vel alterius viri post Christum coniugium nesciat, vel quòd continentiæ, & pudicitiæ in ea tanquam Turturum volitet multitudo. Restat & alius Canticorum locus de voce Turturis enodandus, qui talis est; *Surge, veni, proxima mea, sponsa mea, quoniam ecce hyems transiit, pluuia abyt, flores visi sunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita est in terra nostra, &c.* Hæc declarans idem qui suprà D. Hieronymus; Quod sit autem, inquit, tempus oportunum, quo de terrenis, & corporeis locis euolent ad cęlestia, pennis Sancti Spiritus subleuati, consequenter inseruit. Quia, ecce hyems perturbationum, ac vitiorum procella discesserit, & vltra iam non fluctuet, & circunferatur omni vento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cuncta discesserint, desideriorumq; ab eadem tempestas effugerit, tunc incipient in ea flores vernare virtutum: tunc eius meriti, & tempus putationis adueniet, & si quid superfluum, & minus vtile fuerit in eius sensibus, vel intellectibus, resecabitur, & ad gemmas spirituales intelligentiæ reuocabitur. Tunc etiam vocem Turturis audiet, illius sine dubio sapientiæ, quam dispensator verbi loquitur inter perfectos sapientiæ Dei altioris; quæ abscondita est in mysterio. Hæc namque indicat appellatio Turturis. Hæc namque auis in secretioribus, & remotis à multitudine locis, vitam transigit aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum, procul semper à multitudine posita & à turbis aliena. Quid autem est aliud, quod opportunitati temporis huius, amœnitatiq; conueniat. Et D. Gregorius per vocem huius Turturis veris principio canentis nisi ecclesiam, per terram sponsi, nisi vitam illam beatam designari asserit. Vocemq; Turturis in terra sponsi auditam esse dici, quia dum pro desiderio suo sancta ecclesia deprecatur, à Christo in cælo clementissimè exauditur. [u] D. Bernardus pariter ad eundem locum commentans, hunc in modum scripsit: *Vox Turturis, &c.* Hoc inditium est transactæ hyemis, tempus nihilominus putationis adesse denuncians. Id iuxta literam, inquit. Aliàs Turturis vox non dulce admodum sonat, sed signat dulcia. Ipsa auicula si emis, non magni, si discutis, non parui pretij est. Et vox quidem gementi, quàm canenti similior, peregrinationis nostræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Verè Turturem exhibes, si gemere doceas, etsi persuadere vis, gemendo id magis, quàm declamando, studeas, oportebit. Exemplum sanctum in alijs multis, tum vel maximè hoc in negocio verbo efficacius est: dabis [x] voci tuæ vocē virtutis, si quod suades, prius tibi illud cognoueris persuasisse. Validior operis, quàm oris vox. Vox Turturis, &c. Vbi regni cælorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines, se non habere hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primum manifestè sonuit in terra vox Turturis. Nam dum sancta quæque iam anima Christi pręsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret, desideratam patriam gemitibus, & suspirijs à longè salutaret, nonne tibi videtur, vice fungi gemebundæ, ac castissimæ Turturis quæcunque anima in terra ita fecisset? Hoc quippe est, quod ipse agebat. Nunquid [y] possunt, inquit, filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus, venient autem dies, cùm auferetur ab ijs sponsus, & tunc lugebunt. Ac si diceret: Et tunc vox Turturis audietur. Ita est Iesu bone. Venerunt illi dies. Nam & ipsa creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc, reuelationem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. Hoc scientes, quod quandiu sumus in corpore hoc, peregrinamur à Domino. Nec vacui gemitus, quibus è cælo tam misericorditer respondetur. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Et infra: Deniq; compare vno Turtur contenta est, quo amisso, alterum iam non admittit, numerositatem in hominibus redarguens. Nam etsi forsitan culpa propter innocentiam venalis est, ipsa tamen incontinentia turpis est. Pudet ad

Turturum natura.

Tēpus oportunum quo de terrenis ad cælestia euolatur.

Turtur abscōditā Dei sapientiam denotat.

Ecclesia voce Turturis canentis ueris principio significatur.

[u] Serm. 59.

Hyemis trāsactæ indicium.

[x] Psal. 67.

Anima sancta Turturi comparata.

[y] Matth. 9.

det ad hoc negotium honestatis rationem non posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est Turturem tempore suæ viduitatis sanctæ viduitatis opus strenuè, atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquam in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulenta vitare. Adde, quòd in iugis montium, & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est, vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos, terrena despicere, & amare cęlestia. Ex quibus colligitur, quod vox Turturis sit etiam pręđicatio castitatis. Neque enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa,[z] Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Incassum profectò vox illa pudicitiæ sonuisset, necdum prolata resurgentium patria, in qua longè feliciùs homines neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cælis. Tunc voci illi tempus fuisse dicas, cùm maledicto omnis subiacebat sterilis in Israel, cùm patriarchæ ipsi plures simul haberent vxores, cùm frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At ubi insonuit ex ore cælestis Turturis commendatio illa spadonum, qui se castrauerunt propter regnum Dei, & item alterius cuiusdam castissimæ Turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primi dici veraciter potuit, quia vox Turturis audita est in terra nostra. Eucherius verò hoc eodem loco, Turtur, ait, intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significari, neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum Sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioq́; profertur, ea manifesta est, & adaperta. Tunc verò è Turture, cùm res altis, obscurisq́; mysterijs agitatur. Franciscus[a] Georgius Venetus Minoritanus quid altius ex hoc mysterio eluere conatur, quærens hoc pacto. Quid significat illud à Salamone decantatum, *Vox Turturis audita est in terra nostra*? An fortè quia incipiebat tempus vernale, quando Turtur incipit canere? An (si theologizari velimus per numeros, & arithmeticam, quam Hebræi ghematriah vocant; quæ est pars secretioris theologiæ) vox Turturis est vox Iesu, & Marię simul? ישו Iesu enim reddit per numeros trecenta, & sexdecim: מרים Miriam verò ducenta, & nonaginta. Qui numeri simul iuncti reddunt sexcenta, & sex. Quo numero gaudet nomen Turturis apud[b] Hebræos, quæ dicitur תור Tur. Alibi verò ita respondet. An Turtur (præter ea quæ suprà diximus) est illa gratia, vel diuinitas, quam Hebræi Sachinam vocant? Quæ quidem gratia sacrificia aspiciens, ea inflammabat, orationesq́; pariter in Deum ascendere faciebat. Turtur autem dicitur ob fidelitatem, quam exhibet consorti, scilicet filio, qui ait de hac Sachina, quę est Spiritus sanctus. *Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Et iterum: *ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*. Omnimoda enim fidelitas, connexio, & vnio Spiritus sancti, est cum Filio: adeo vt alter nunquam ab altero differentiat. An Turtur est beata Virgo: cuius vox audita fuit in terra nostra, quando dixit: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum*? Ad quod verbum statim facta est vnio ęterni verbi cum carne humana. Vnde salus, ac redemptio nostra. Iacobus Vitriacensis in explicatione huiusce sententiæ: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi*, hunc eundem Salamonis locum adducit, atque hoc modo declarat, dicens: post tristia sabbata felix irradiat dies, qui primatum in diebus tenet. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. Vineæ florentes dederunt odorem suum. Hyems transijt, id est, persecutio, quam pro nobis à Iudeis Christus sustinuit. Frigus etiam infidelitatis, & corporis recessit à cordibus Apostolorum: Imber abijt, & recessit, id est, amaræ lachrimæ ab oculis discipulorum. Flores immortalitatis, & impassibilitatis Christi apparuerunt in terra nostra, id est, in humana natura, vel flores, quos produxit æstiua pluuia, id est dulces lachrymæ charitatis, bona, scilicet operum initia, apparuerunt in primitiua ecclesia. Tempus putationis, id est amputationis immortalitatis à Christo aduenit, vel amputationis vineæ Domini, vt sacramenta sterilia amputentur. Vox Turturis, id est, Mariæ Magdalenæ, prius plangentis, & gementis audita est in terra nostra, quæ gaudium nouæ resurrectionis discipulis nunciauit. Vox etiam Turturis, id est, Christi, & sanctorum prædicatorum audita est in vniuersa ecclesia. Ficus protulit grossos suos, id est, sinagoga fructus primitiuos, scilicet Apostolos, qui dulcem cibum credentibus ministrarunt.

Turtur viduitatē seruat.

[z] Genes. 1.

Intelligentiam, quę à diuino Spiritu est Turtur significat.

Columba quādo Spiritū sanctū significet, & quando Turtur.

[a] To. 4. sect. 9. de beat. Virg. quest. 457.

[b] To. 5. sect. 1. quest. 52.

Sachina quid Hebræis.

Beata Virgo Turtur est.

Vox Turturis est Mariæ Magdalenæ.

MORA-

MORALIA.

Ab insigni, qualem hactenus prædicauimus, castitate, sancti patres, aliique passim quædam moraliter scripsêre. *Audiant*, inquit D. & magnus Basilius, *ipsæ mulieres, vt etiam apud animalia ratione non prædita viduitatis honestas iterati connubij anteponatur.* Et [a] rursus alibi, vbi de temperantia, & incontinentia scribit: *Audiant idcirco*, inquit, *viri, audiant mulieres castimoniam viduitatis etiam apud ea animalia quæ ratione non vtuntur, maiore esse pretio, & honore, quàm sit multarum nuptiarum deformitas. Inimici cum ijs, qui animam agunt, in gratiam redeunt, ac nouercæ mortem demum incipiunt odio habere. Turturem aiunt, si quando à coniuge disiunctus fuerit, nunquam in posterum cum alio inire societatem, sed cælibem sine coniugio manere, alterius coniunctionem respuendo, coniugis superioris nimirum recordatione. Quid igitur nobis miserius esse potest? Qui non solùm non eundem coniugibus nostris ostendimus amorem, quem animantia rationis expertia, sed etiam contra quàm est præceptum Domini, incedimus collo erecto, oculis micantibus, coloreq; adulterato, qui vulgò castitatem prodere, atque eripere solet.* Hanc autem lex Dei, inquit facundissimus, & sanctissimus [b] Ambrosius, *velut castæ hostiæ munus elegit. Quæ cum Dominus circumcideretur oblata est, quia scriptum est in lege Domini, vt darent hostiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum. Hoc est enim verum Christi sacrificium, pudicitia corporalis, & gratia spiritalis. Pudicitia ad Turturem refertur, ad Columbam gratia. Etenim Turtur, vbi iugalis proprij fuerit amissione viduata, pertæsum thalamos, & nomen habet coniugij, eò quòd primus amor fefellerit eam dilecti morte deceptam, quoniam & infidelis ad perpetuitatem fuit, & amarus ad gratiam: qui plus doloris ex morte, quàm suauitatis ex charitate generauerit. Itaque iterare coniunctionem recusat, nec pudoris iura, aut complaciti viri resoluit fœdera: illi soli suam charitatem reseruat, illi custodit nomen vxoris. Discite mulieres, quanta sit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Quis igitur has leges Turturi dedit? Si hominem quæro, non inuenio. Homo enim nullus est ausus, quando nec [c] Paulus ausus est leges tenendæ viduitatis præscribere. Nam ipse ait: Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario.* Et [d] alibi: *Bonum est illis si sic permaneant, quod si se non continent, nubant: melius enim est nubere, quàm vri. Optat Paulus in mulieribus, quod in Turturibus perseuerat. Et iuniores hortatur, vt nubant, quia mulieres nostræ Turturum pudicitiam implere vix possunt. Ergo Turturibus Deus infudit hunc affectum, hanc virtutem continentiæ dedit, qui solus potest præscribere, quod omnes sequentur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non tentatur occasionis illecebra: Turtur nescit primam fidem irritam facere, quia nouit castimoniam seruare prima connubij sorte promissam.* Super eadem Turturis continentia elegans extat Theodorici regis ad Vviltanchum ducem scripta epistola, quam [e] Cassiod. varijs suis inseruit, posteritatiq; reliquit. Est autē talis: *Grauis est Patzenis clementiæ nostræ sensibus intimata conquestio: qui se in expeditione Gallica constituto, in eū Brandilā prosiluisse testatur excessum, vt vxorem eius reginam, proprio sociandam duceret esse coniugio, & in iniuriam nostrorum temporum adulterij simulata matrimonij lege commissum fuit. Hæc nos, si vera sunt, transire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, si sic sceleri subiacebit, cum pro omnium salute pugnauerit? Respicite impudicæ, gementium Turturum castissimum genus: quod si à copula sua fuerit casu intercedente diuisum, perpetua se abstinentiæ lege constringit: gratiam coniunctionis non repetit. quam reliquit: fidem seruat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus studere deprehenditur, quod nulla viduitatis conuersatione gloriatur. Mulierum se, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus castitatem ratio persuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profectò mores, si nec illis comparari possunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo sublimitas tua imperitos ad suum faciat examen occurrere: & rerum veritate discussa, sicut iura nostra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore resecetur. Quia defensorem Reip. redire noluerunt, qui scelerata præsumptione coniuncti sunt. Confundi sine dubio desiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius est paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod absit, incertum relinquitur, si in tanta reuerentia sine aliquo terrore peccetur.* D. [f] Augustinus verò iubet, vt velut castissimi Turtures diuina verba S. spiritus feruore in nidum cordis nostri fouere contendamus, neue permittamus, vt in nobis semen verbi Dei peccatorum frigore congelascat: propter illud, quod scriptum est: *Abundauit iniquitas, refrigescit charitas.* Simus magis, sicut dicit Apostolus: spiritu feruentes. Quomodo enim Columbæ, uel Turtures, postquam genuerint oua, si illa permiserint refrigerari, perdent fructum illorum: ita & nos si cōceptum verbum Dei per obliuionem refrigerari permittimus, desiderabilem fructum

habere

- [a] *Orat. 8.*
- Castimonia uiduitatis laudata.
- [b] *Lib. 5. Hexam. c. 19.*
- Turtur pro castæ hostiæ munere electa.
- [c] *1. Tim. 5.*
- [d] *1. Cor. 7.*
- Turtur continētia mulieres uincit.
- Theodorici regis epistola de cōtinētia Turturis.
- [e] *Lib. 5. Var. 33.*
- Brandila adulterii accusatus.
- [f] *Serm. de tem.*

habere non possumus. Præstamus itaque in nobis nidum sermonibus sanctis, secundum quod scriptum, *Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat pullos suos.*

HIEROGLYPHICA.

VAMVIS paucissima, imò penitus nulla apud Orum legantur Turturis hieroglyphica ab Aegyptijs sacerdotibus prodita, verisimile tamen est, & alia præter vnicum, quod ille ponit, idq; falsissimum, ab illis posteritati relicta fuisse. Illud autem tale est: Mulierem lactantem, ac bene nutrientem picturâ expressuri Aegyptij Turturem pingebant, quod sola inter omnes volucres hęc dentes habeat, & mammas. Sed hoc nos Vespertilioni conuenire, non Turturi, suprà diximus. Pierius Valerianus aliquot alia addit, quorum primum est continentissimæ viduitatis, quam illi exprimere volentes, plerosque ait Turturem in aliquo ramo insidentem pingere, nimirum quia hæc auis coniuge vita functo non amplius nubat. Alterum pudicitiæ est, quoniam apud Hebræos reperiatur, per Turturem pudicitiam significare, siquidem, inquit, apud D. Basilium habetur in circuncisione par Turturum, aut duos pullos Columbarum offerre mos erat, quod indicium esset pudicitię, & vitæ continentis exemplum. Pudicitia à Romanis velata facie pingi, sculpiq; solebat, & apud alios testudini æquiparata fuit, quod pudicarum sit sese domi continere, & frequentia loca omnia declinare. Atqui Turtur in secretioribus, & remotis à multitudine locis vitam transigit, aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum à frequentiore auium aliarum cœtu sequestrata. Tertium, quod ponit, Hieroglyphicum est prouidentia, quoniam oblatio Turturis, & Columbæ in sacris literis significat, vt Hesychius exponit, hominem contemplationi deditum, qui munus offerat suum in scientia, & mansuetudine spiritali: hîc enim opus est prudentia, non vt excedat legis consideratio circa res vanas occupata. Turturem quidem ponit, quia cognitionem, atque prudentiam habet rerum, quas sibi necessarias fore viderit, ita vt eius exemplo exprobaretur populus Iudæorum, Hieremia dicente: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Apud Philippum, inquit idem Pierius loquens de quarto huiusce auis hieroglyphico, nimirum saltationis, illum, qui sacerdotum Aegyptiorum lemmata quædam Græcè scripta posteritati tradidit, saltatorem hominem, & tibijs deditum, per Turturem significari comperio, neque quicquam aliud: nam eam omnino tibijs mirum in modum affici compertum est, quarum etiam audita æmulatione, dare motus incompositos, & saltationem imitari dicunt: quin etiam eo cantu in insidias allici, atque capi. Ad huiusmodi saltationem addemus, quod Theocritus Idilio, cui Συρακούσιαι titulus est, loquaciores quasdam fæminas Turtures vocat: illæ enim non ore tantùm garrulitatem ostentant, uerumetiam caudæ motu, qua propemodum obstrepere videntur. Hæc ille. Sed eo modo Turtur garrulitatis potiùs, quàm saltationis fuerit symbolum hieroglyphicum, nam & [a] Aelianus si bene memini, *homines*, ait, *Turture loquaciores dici solere. Si quidem Turtur*, inquit, *& ore semper garrula est, & postica etiam parte plurimùm (vt ferunt) obstrepit. Et hanc quidem parœmiam idem poëta* (Menander nempe) *vsurpat & Detrius in Sicilia fabula.* Quintum hieroglyphicum est, quòd Turtur in sacris literis intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significet, vt, inquit, Eucherius ait eo Cantici Canticorum loco: *Vox Turturis audita est in terra nostra:* neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentarioq; profertur, ea manifesta est, & adaperta: tunc verò ex Turture, cùm res altis obscurisque mysterijs agitur.

Mulieris lactantis Hieroglyphicū.

Viduitatis continētissimæ typus.

Pudicitiæ typus.

Pudicitia quomodo à Rom. depicta.

Prouidētiæ hieroglyphicum.

Homo cōtemplationi deditus vt designetur.

Saltationis hieroglyphicum.

Turtur tibiarū cātu, & saltatione gaudet.

Fæminæ loquaces Turtures dictę.

Garrulitatis typus.

[a] L. 12. c. 10.

AENIGMA.

IVLIVS Cæsar Scaliger de Turture eiuscemodi habet ænigma:

Quod nomen signare potest, sub tegmine falso
Non colo, quas trepidi fratres, trepidæq; sorores.
Sum minor, at triplex culmen pro corpore porto.

Quod nomen } à turribus. Quas trepidi } Columbi turres. At triplex } Tur apex est turris.

EMBLE-

EMBLEMA.

APVD Iacobum Billium de Columba sacrum legitur emblema sub lemmate PIORVM IN CALAMITATIBVS CONSOLATIO. Ego istud emblema Turturi potius, quàm Columbæ ascripserim, nam & ipse in scholijs de Turture, non de Columba explicat. Canit autem:

Iræ progenies iram non sentit acerbam:
Ridet at in grauibus perfida turba malis
In lachrymis contrà sunt semper corda piorum:
Crescereq́, vt virtus, sic dolor ipse solet.
At quid ait mæstæ Christi vox blanda Columbæ
Quæ cupit amisso coniuge morte, necem?
Chara cohors animo ne concide: summa voluptas
Excipiet luctus tempus in omne tuos.

VSVS IN CIBIS.

Carnis la[a]. [a] In mostell. act. 1. Grũnio seruus à Tranione seruo derisus.

TVRTVRVM caro tam veteribus, quàm nostri æui hominibus grata in mensis fuit. [a] Plautus sanè Turtures inter lautiores cibos enumerat. Nam Grunnio seruus alibi apud illum à seruo Tranione derisus, quòd allia, cibum nempe agricolarum, & vilem oleret. *Quid tu*, inquit, *vis fieri?*

Non omnes possunt olere vnguenta exotica.
Si tu oles: neque sapidior, quàm herus accumbere,
Neque tam facetis, quàm tu viuis victibus
Tu tibi istos habeas Turtures, pisces, aues.
Sine me alliatum fungi fortunas meas.

Sed & Epigrammatarius Romanos scribit olim Turturibus mensas suas exornasse, dum ait:

Dum pinguis mihi Turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Clunes turturis laudati in cibo.

Alibi pariter clunes priuatim laudat huius auis, quòd ea pars præ cæteris magis pinguescat.

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

Et rursus alibi

Et concubino Turturum nates donat.

[b] Lib. 7. Turturibus caput amputabatur.

Antiquiùs, seu potius suo æuo idem [b] Martialis Turturibus capita amputari solita innuere mihi videtur, vbi Sanctræ gulositatem improbat, & exprobrat; nam hunc Turturis caput trunci, & alia canum etiam analecta deuorasse dicit, inquiens:

Sed mappa, cum iam mille rumpitur furtis
Rosos tepenti spondilos sinu condit,
Et deuorato capite Turturem truncum
Colligere longa turpe nec putat dextra
Analecta, & quicquid canes reliquerunt.

[c] In Satyr.

Inter recentiores, qui Turturis esum celebrant est in primis, quem libenter propter immensam eius doctrinam, etsi Italicè scribentem nomino, est, inquam [c] Ludouicus Ariostus, in principum aulicos inuectus, quorum plerunque venter Deus est:

Hor' vuol Fagiani, hor Tortorelle, hor Starne

[d] L. 4. serm.

Item [d] Strozius pater amico suo epulas ruri parans, inter primas volucres Turtures nominat, dum canit:

Turturibus verò, quas cepimus alite Martis
Ortygias iungemus aues, foliataq́, necdum
Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

[e] Lib. 4. de abst. ab ani.

Antiquissimos verò Aegyptios, qui plurima curiosè admodum obseruabant, tradit [e] Porphyrius inter cætera Turturibus etiam abstinuisse, non quòd vel noxias, vel praui saporis eas existimarent, sed quia Accipitrum vngues aliquando euaderent. Itaque ne in talem,

nempe

nempe ab Accipitre ſacro ſibi alite dimiſſum Turturem inciderent, vniuerſum eorum genus in cibo vetuiſſe. At relicta modò hac Aegyptiorum ſuperſtitione, videamus, num, quos vulgus laudat, nos pariter laudare oporteat. Vulgus autem, quò pinguiores ſunt, eò meliores, ſalubrioreſq; exiſtimat. Idem enim in hac aue, quod in Coturnicibus euenit, nimirum, vt pinguedinis infarctu nimio ſtrangulentur. Nec tamen idcirco edendo non eſſe puto, quippe qui more, vt diximus Coturnicum ſuffocati tantùm pereant, intercluſo tantùm ſpiritu, non autem tabifico morbo aliquo, aut ſenecta confecti. Cauendum tamen edentibus iudico, ne præpingues nimis in menſa veniant: nam ſi natiuæ eorum humiditati, pinguedinis addatur humor noxius, laxanſq;, damnoſi procul omni dubio euadent, humiditatis ſcilicet improba nimietate. Et quamuis Turtures innocentiùs, quàm Coturnices pingueſcentiam illam ferre poſſint, ſunt enim Coturnicibus ſicciores, & calidiores, & quanuis etiam eiuſcemodi pinguedine ſiccitas, qua cum calore bene ſatis à temperamenti iuſti mediocritate recedunt, temperatior fiat, quæ duram alioqui reddat eorum carnem, præſertim adultorum, longèq; magis ſeneſcentium, tamen quia difficulter concoquatur, concoctaq; craſſum, & atrabiliarium alimentum præbeat; Itaque ſalubriter ijs veſci cupientibus omnino author ſum, vt nouellos tantùm vſui adhibeant, non maiores anniculis, nec nuper iugulatos, aut pridianis recentiores. Etenim hac quoque temporis mora, præter ętatis tenerioris delectum, veluti marceſcens tenereſcet inſita illis durities, ſiccitaſq;; tum & promptiùs parebunt ventriculi officio, & ſanguificationi meliori commodabunt, alimentumq; largientur corpori pro rara parte non exiguum, nec paruum, craſſumq; inter, & tenue, exuta partim, partim remanente natiua adhuc duritie, quæ diuturnitatis aliquid nutrimento addat. Idem ſiccitatis, humiditatiſq; in medio conſtituet: nam calore exuperabit aliquantum alimentum id, idcirco generando, augendoq; ſanguini laudatum calore, atque humore, vel certè non multa ſiccitate gigni, perficique multus ſolet. Iam quoque ex ſanguine multo, præſertim cum humore iuſto ſuo calido, ſeminis ſæpe ſperari multum ad obeunda fortiùs Veneris munia, poterit, & ex non valde craſſo, quin modicè potiùs tenui, ſpiritus animales, peragendis ratiocinationis, & intellectus cogitationibus aptiſſimi, ſolidè potiùs, ac firmiter, quàm euanidè, & inaniter perſpicacibus expectari: quare rectè dicebat Nicolaus Maſſa Turturum carnes cibum eſſe ſapientum.

Vulgus quos Turtures laudet.

Qui uitandi.

Temperamentum.

Qui edédi.

Vt durities Turturũ tenereſcat.

Turturũ caro cibus ſapientum.

VSVS IN MEDICINA.

TVRTVRVM, & Palumbium eſus cùm graſſatur peſtilentia, à nonnullis laudatur. Archigenes apud [a] Galenum has volucres inter cibos ſtomacho vtiles enumerat. Tralliano tympanicis permittuntur, & colicis; nonnulli etiam nephriticis conuenire tradunt. Dyſentericis in cibo mirè prodeſſe dicuntur, vtpote ventrem ſiſtentes: ſed efficacior ad hoc ipſarum ſanguis habetur: qui item, teſte Plinio, oculis cruore ſuffuſis eximiè prodeſt, de qua re plura in Columba à nobis ſcripta ſunt, tum etiam quomodo ad ſiſtendum ſanguinem, qui ex cerebri membranis erumpit, ſit utilis. Auicenna calidum iſtiuſmodi ſanguinem vtiliter ſuper aurem contritam, & dolentem diſtillari author eſt. Fimum, teſte Plinio, albugines extenuat. Kiranides cum melle ait albulam curare. *Ad ſummam leuitatem tritum*, inquit Marcellus, *& cum melle Attico, aut etiam alterius generis, dummodò optimo, & deſumpto inunctus leucomata oculorum potenter extenuat.* Alibi rurſus ex mulſo coctum, & ceroti modo ventri, ac renibus laborantis impoſitum, efficaciter prodeſſe ait. Nicolaus Myrepſus difficulter mingentibus auxilium, quod ſequitur, admodum probatum eſſe ſcribit, nempe, ſi æger ſtercoris Turturis drachmam tritam cum melle bibat per triduum. Alibi [b] Galenus fimum hoc vſtum ex mulſa præberi iubet calculoſis. Lapidem enim, inquit, per vrinam exturbat; qui pariter vſus ex Columbino ſtercore à quibuſdam mirè prædicatur. Plinius pariter eundem fimum in mulſo decoctum, vel ipſius Turturis decoctæ ius prodeſſe contra calculos, & alias difficultates veſicæ teſtatur. Turturum, quæ domi aluntur ſaginanturq; ſtercus, teſte Varrone, ad agrum colendum ſeruatur: ſed hoc ad agricolas, non ad medicos ſpectat. Ex noſtri ęui medicis [c] Caſtor Durantes ad facilitandum partum eiuſcemodi recenſet remedium: Si tres, inquit, Iuniperi baccæ, & ſeptem lauri, cum drachma cinnamomi, & drachma vna, & ſemis corticis caſiæ Turturi indantur, & deinde aſſetur, & illinatur ad ignem pinguedine Gallinæ, & Turtur comedatur veſperi bis in hebdómada à muliere partui vicina, facilè & ſine

[a] *De cõpoſ. ſec. loc.*

Sanguinis vſus.

Ad dolorẽ auris.

Fimi Turturis facultas.

[b] 3. *Eupor.* 273.

[c] *Cap. de Iunipero.*

le, & sine fastidio pariet. Idem Durantes hæc Baptistę Fierę carmina de Turturum salubritate citat.

Nos rapit in Venerem Turtur, licet ipse Mineruæ
Casta dicata, fugit vidua hæc consortia cuncta;
Perpetuo gemit, arentiq; immurmurat vlmo
Non mandenda recens. sistit, ventremq; fluentem
Comprimit, astringit, dysentericisq; medetur:
Postremus, meliorq; cibus, stomacoq; salubris.

Georgius Pictorius etiam ad fluxum ventris commendat Turturum carnem, sed assam.

Si fluxus ventrem nimium infestauerit ingens
Turtur combustus, terq; quaterq; iuuat.

Quod Pictorius ex Clemente transcripsit. Mirum verò quod Mizaldus ait, si in corio lupi deferatur cor Turturis, gestantem non capi illecebroso rerum venerearum appetitu.

PROVERBIA.

Turture loquacior.

ΡΥΓΟΝΟΣ λαλίςερος, hoc est, *Turture loquacior*, prouerbium, inquit adagiorum author, in garrulos, & impendiò loquaces homines dici solitum, vel, vt Varinus ait, scomma est in loquaces. Causam adagij in hieroglyphicis addidimus, nempe quia non ore tantùm, sed & posterioribus partibus obstrepera sit. Τρυγονοψαλλον Hesychius prouerbialiter scribi ait ἐπὶ τῶν φαῦλως πραττόντων, (fortè ψαλλοντων) nimirum à verbo τρύζω, quod de Turturum voce in usu est, & ad indecoram, aut nimiam in homine loquacitatem transfertur, vt in illo, μή μοι τρύζητε. Author adagiorum huius prouerbij non meminit.

ICONES. NVMISMATA.

Metapontinorũ numismata cum Turture.

NTER varia Metapontinorum numismata à doctissimo Huberto Golzio delineata vnum est æreum, in cuius latere aduerso Martis barbati, & galeati caput conspicitur, & suprà id hæc inscriptio ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ. ab altera uerò frumenti aristata spica, cuius folio Turtur insidet, & sub eo uidetur syllaba istæc AN, à dextro spicæ latere scriptum est META.

Heliogabali imp. numus cum Turture.

In Heliogabali perditissimi imperatoris quodam numo in vna parte mulieris sedentis imago conspicitur, & Turturem vna manu gestantis, altera militum quoddam insigne, quale ab altera numi parte pariter expressum est, cum inscriptione FIDES MILITVM. Arbitror ego ideo hîc Turturem fuisse depictam, quod quemadmodum istæc auis coniugi fidem seruat inuiolatam, ita pariter ad eandem imperatori præstandam miles per auem admoneatur.

DE PASSERE IN GENERE. Cap. X.

ORDINIS RATIO.

Author cur post Colũbas de Passerib⁹ agat.

IRABITVR fortassis lector, cur subinde à Columbaceo genere de Passeribus, utpote auibus quadruplò etiam minoribus, & quarum nomen quibusuis minutioribus auiculis adaptari potest, agere instituerim. Id uerò non faciam, nisi methodicè. Nam Columbæ, quarum nomine Palumbes, Oenades, Turturesque etiam intelligo, cùm sese & lauent, & puluerent, necessarium erat, & alias inuestigare uolucres, quæ id quoque facerent. Tales autem sunt Passeres, & præter eos, quod sciam, aliæ nullæ. Hos communis præceptor [a] Aristoteles vnà cum Columbis etiam nominat. *Mos auium est*, inquit, interprete Gaza, *vt aliæ sese in puluere volutent, aliæ sese lauent, aliæ nec*

[a] 9. Hist. 49.

alia nec puluere, nec balneo vtantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ, sed terræ propinquæ: Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana. Lotrices, nonnullæ rectungues, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrumque tum lauare, tum puluerare solent: vt Columba, vt Passer. Hæc ille: Verùm cùm [b] idem præceptor disertissimis verbis, eodem vertente Gaza, *vermiculis pasci* Passeres testetur, nec alterius cibi meminerit, itaque rursus quis vermiuoras aues cum graniuoris, quales reuera Columbæ sunt, me confudisse arguat. At verò non ita meo iudicio sunt accipienda Aristotelis uerba, ut Passeres prorsus vermiuoros esse dicere uoluerit, sed quod præter grana etiam insectis uescantur absque discrimine, quemadmodum Gallinas facere quoque obseruamus, quas tamen nemo simpliciter vermiuoras ideo dixerit. Quare age seruato hactenus ordine historiam prosequamur.

Pulueratrices quæ. Lotrices q. [b] 8. *hist. c.* 7. Aristoteles explicatus.

AEQVIVOCA.

PASSERIS nomen, vt ab auibus æquiuocationem auspicemur, Latinum, ut Græcum etiam στρουθὸς cuilibet auiculæ, maximè autem paruæ, competit, priuatim tamen utroque auiculam turrium, domorumq; caua nidis suis occupantem significamus, vocamusq;, de qua præcipuè hîc scribimus. Sed non ab re fuerit confusionis omnis euitandæ causa alias hac rubrica nominare auiculas, quæ Passeris nomine apud multos audiunt, ac rationem obiter assignare, cur à Passeris priuatim uocati capite excludantur. Passer itaque solitarius dictus, & à multis celebratus Passere (ita nunc semper simpliciter vocabo, de quo institutum est caput) longè maior, colore diuersus, utpote Merularum species inter Merulas describetur. Passer rubi, Prunella quibusdam, & βάτις Aristoteli, pro qua voce Gaza transtulit Rubetra, auicula est vermiculis victitans. Passerem gramineum Germanis Currucam appellari Turnerus tradit, sed cur id faciant, non addit. Curruca autem & ipsa vermiuora est, ut patebit. Passer aquaticus, seu arundinarius an huc pertineat planè ignoro propter diuersas super eo doctorum virorum sententias. Turnerus Anglorum Passerem arundinarium (Anglicè à Rede Sparrovv) quandam auiculam vocat, Parum palustrem, ut conijcio, nam ait esse auem paruam, Passere parum minorem, cauda longiuscula, & capite nigro, cætera fuscam. Hanc inter Parorum genera recensebimus. Eberus uerò, & Peucerus Passerem aquaticum in arundinetis nidificantem domestico in omnibus similem esse inquiunt, nisi quòd collum albus ambiat torquis: qualis sanè auis ad hanc nostram historiam pertinere uidetur, nidulationis loco tantummodo à Passere diuersa. Sed Gybertus Longolius & ipse Germanus suis quoddam Passeris genus Ringelspatz, id est, torquatum dici asserit, eiusq; collum pennis albis tanquam torque aliqua circundari scribit, & in arborum truncis, qui longo situ foraminosi sunt, nidificare, corporeq; multò minorem esse, & uitæ, quam domestici diuturnioris. Atque de hoc fortassis genere intelligendus est Turnerus, dum ait: Passer torquatus non solùm torque albo à communi Passere differt, sed & uoce, & modo nidificandi. Hoc genus in Germania freqnens est, sed apud Anglos rarum. Hæc ille. Iam vidisti, lector, duo Passeris genera prorsus diuersissima Germanis torquata nuncupari. Bellonius uerò Passerem torquatum non à torque ambiente collum appellat, sed à macula alba, quæ oculos circundat: & Ornithologus Passeris quoddam genus describit circa Argentoratum Rorgytz, uel Rorgeutz uocatum, cui retro oculos, & in parte colli albus est color. Sed ut ad Passerem arundinarium reuertatur oratio, cum eo eadem auis fuerit Calamodytes Aeliano nuncupata, quam cedri folio perire author est. Apparet enim ex etymologia hoc quòque nomen Passeris esse, uel alterius inter arundines degentis auis. Quemadmodum uerò ignorare me dixi, vtrum eiuscemodi Passer arundinarius dicta auis huc sit referenda, ita certò scio Passerem aquaticum Bononiæ appellatum ex hoc genere non esse, rostro nimirum longiusculo, corpore maiorem, pectore albo, cætera fuscum. Passer Troglodytes nuncupatus omnium auium excepto Regulo minimus est, in sepibus potissimùm uiuens, insectis victitat. Græcorum Anthus, siue Florus Latinorum, vt Gaza interpretatur, in Creta, teste [a] Bellonio, Passer Sporguitis dicitur. Passeres simplices quasdam aues Indi dicunt pedibus Anserinis aquaticas. Quos ijdem,

Passer quã priuatim auem significet. Pesser solitarius quæ auis. Passer rubi. Rubetra. Passer gramineus. Curruca. Passer arũdinarius. Parus palustris. Passer torquatus. Calamodytes Passer. Aquaticus Passer Bononiensiũ. Passer Troglodytes. Anthus, siue Florus. [a] *L. 1. obser. cap.* 11. Passer simplex, aut stultus.

aut qui de iisdem scribunt, stultos à contrario effectu, quasi sagacissimos appellant, nostratibus, imo Turdis maiores esse inquiunt, & ferè nigros, pennis quibusdam albis in collo, de quibus inter ignotas aliquando, si Deo placuerit, agam. Bononiæ verò longè aliam auiculam Passere matto, hoc est, Passerem stultum dicunt, nimirum motacillæ quandam speciem, nonnullis etiam aucupibus Magnaninam vulgò appellatam. Item aliam auiculam, quam inter Passeres describemus. India mittit & aliam auiculam, quam qui de ea scribunt, Passerem muscatum vocant, aiuntq; qui eam uolantem viderit, tum ob celeritatem, tum ob paruitatem, crabronem, aut uespam esse iudicare. Agam uerò & de hac inter incognitas. Passer marinus Plauto, alijsq; Struthiocamelus est, quem Athenæus στρῦθον μεγάλην vocat: sed Struthio simpliciter acceptus à Suida Passer dicitur; nam ubi apud D. [b] Iob legitur, *Frater fui Draconum, & socius Struthionum*, ille ita habet, Frater factus sum sirenum, & sodalis Passerum. Græcorum στρουθός, ut suprà dixi, etiam generaliter pro quauis aue accipitur: in quo, inquit [c] Ludouicus Cælius Rhodoginus, animaduersione dignum est, vbi Theophrastus στρουθῶν πτέρα dixit, ac Theodorus *Struthorum alas* reddidit, *auium* transferre maluit Plinius: tanquam Struthos Græcis quandoque de auitio dicatur, sicuti Latinè Passer: unde Cicero omnibus Passeribus insitam ait à natura uoluptatem. Hæc ille. Nicander inter remedia contra aconitum στρουθὸν & ὄρνις pro Gallina, & contra fungos πάτον στρουτοιο κατοικάδος pro fimo Gallinæ: nam & ὄρνις per excellentiam pro Gallina ponitur. Vocatur & στρουθὸς à [d] Theophrasto herba, de pauere Herculeo loquente, quæ alijs Græcis, ut [e] Dioscoridi στρούθιον appellatur, Plinius radicula transtulit, inquiens: *Tingentibus & radicula lanas præparat, quam Struthion à Græcis appellari diximus*. Strutheum uerò per e in penultima non herbam notat, sed membrum virile, teste Festo, à salacitate uidelicet Passeris. Psittas Greci uocant pisces planos, Latini Passeres, quales sunt rombi, & Passeres priuatim etiam dicti, de quibus consule doctissimum [g] Rondoletium, nam de his agere & locus, & tempus prohibent. Antequam tamen cætera prosequar, lectorem monitum velim alium piscem [h] Aristoteli στρουθὸν, id est Passerem dici videri, cùm de felle piscium loquitur: *In alijs, inquit, fel intestinis hæret, his propiùs, illis remotiùs à iecore: vt in rana, ellope, Synagride, murena, gladio, hirundine, Passere*. Rondoletius eo loco Hirundinem, & Passerem expungi oportere censet, tum quia Gaza eos pisces tanquam ad eum locum non pertinentes omisit, tum uerò maximè ex sententia, quæ proximè sequitur. Cur uerò pisces latos Passeres dicant, [i] Petrus Bellonius à fuluo per dorsum colore, qualem in Passerculo pullato, dum volando alas extendit cernere est, factum esse tradit. Passeris fluctus nomen cuiusdam loci, cuius meminit Epigrammatarius, dum ait:

> *Non mollis Sinuessa, feruidiq;*
> *Fluctus Passeris, aut superbus Axur.*

Locus est non procul à Terracina inter blandissimas Italiæ aquas. Insulę quædam à Columbo repertę, insulę Passerum appellantur. Passer Belgis Circinum significat, instrumentum nempe, quod ad res accomodandas est aptissimum, nos id appellamus vn compasso.

Passer stultus Bononiensium. Magnanina. Passer muschatus. Passer marinus. [b] Cap. 30. Στρουθὸς pro quauis aue. [c] L. 14. Ant. lect. c. 6. [d] L. 9. Hist. plant. c. 13. Στρουθὸς herba. [e] L. 2. c. 193 [f] L. 24. c. 11. Strutheum quid. Passeres pisces. [g] L. 11. de Piscib. c. 7. [h] 2. hist. c. 15 Pisces cur Passeres dicti. [i] L. 7. de Auibus c. 19. Passeris fluctus. Insulę Passerum. Passer Belgis quid.

SYNONYMA.

HEBRAEI pariter nomen non habent, quod priuatim duntaxat Passerem significat. Zipor צפר, vel cum vau צפור, commune numen est omnibus auibus: capitur tamen interdum pro specie speciali, nimirum pro Passere: ut colligitur potissimùm ex psalmo octuagesimo tertio ex Hirundinis nomine, quod subijcitur. *Passer, & Hirundo inuenerunt nidum suum* &c. Periti huius sermonis nomen id deriuant à צפר, quod est mane surgere, quod auibus, Passeribusq; priuatim competit: alij nominis aliud afferũt etymum, nẽpe quod statim ex ouo exclusa (auis) plumas secũ & ungues producat: sed eo modo neutiquã Passerem significare possit, utpote qui, teste communi pręceptore [a] Aristotele, *cæcos, & imperfectos pullos pariat*. Pluralis numerus est Ziparim. In decimoquarto Deuteronomij accipitur pro omni-

Zipor. [a] 4. de gener. cap 6.

pro omnibus auibus mundis: quo loco Chaldęus habet Zipar, Arabs Taër טאיר, Persa Gongescheck גינגשך. Leuitici decimoquarto, vbi de mundatione agitur, Chaldęus pro Passere habet Zepara צפרא, Arabs Abur צצבור. Persa retinet generale nomen Gongescheck, Septuaginta ὄρνιθα, id est, auem, D. Hieronymus Passerem. Pro Agur Hebraica voce nonnulli interpretantur Passerem. D. Hieronymus apud Hieremiam Ciconiam. Doctus quidam Germanus apud Esaiam, vbi D. Hieronymi translatio habet, *sicut pullus Hirundinis sic clamabo, meditabor vt Columba*, pro Agur vertit Hirundinem. Hoc autem ex locis iam citatis saltem constare potest, Agur auem esse aduenam, & voce vtentem lugubri. Dauid Kimhi eandem vocem Chaldaicè vertit Senukita, quam dictionem à Thalmudicis vsurpatam R. Hai Arabicè exponit כמאף catuph, vulgò ארונדינא, Arundina, id est Hirundinem. Sunt qui auem credant humana utentem voce, nimirum גאפה gazah vulgò dictam, id est, Picam. Alhassefir Bellunensis Passerem traducit. Ita Lesan alhassafir, aliàs alasafir, id est, lingua Passerum, legitur de fructu fraxini, vel orneoglossi arboris apud Arabicos medicos. Ophim, Azbar, fortè Azbur, vt supra. Celegua, Cassarengua, nomina omnia barbara de Passere leguntur, & Passara à Latinorum Passer detortum vocabulum, & Struthion à Græcorum ϛρουθός, pro Struthion Syluaticus stupion habet. Babebot, inquit idem, est auis quædam omnium calidissima, Venerem stimulans, mihi ignota: videtur autem Passer esse. Στρουθός oxytonon est, secundum canonem Eustathio relatum, Atticè verò penanflectitur Herodiano, vt scribit Aristophanis Scholiastes in aues. Eustathius ait esse communis generis, & commune alijs auibus vocabulum, magis verò sibi placere, ut ita vocentur aues Homericæ Strutho (quarum scilicet ille meminit Iliados secundo) congeneres. Ex Philosophi descriptione idem, ni fallor, Eustathius, ϛρουθὸν arbitratur illam auem videri, quæ vulgò τρωγλίτης appellatur, alioqui generale nomen esse. Varino Στρουθία omnes auiculæ sunt, sed Στρουθὸς propriè, qui τρωγλίθις nominatur. Sed quid si per Στρουθία etiam priuatim Passerculos diminutiuè intelligamus, nam Στρουθάριον Passerculum significat. [b] Galeno Στρουθοὶ πυργῖται, id est, Passeres turriculæ uocantur, quæ in turribus, quæ in loco sunt excelso, nidulantur: ac si, vt existimo, sine adiectione dictionis πυργῖται, uel alterius, pro quibusuis auibus Στρουθὸς accipiatur: nam aliàs etiam hoc apertiùs innuere videtur, vbi ait: *Alaudæ cristatæ aues sunt similes Passerculis, qui pyrgitæ, & troglytæ nominantur in oppidorum muris, ac turribus frequentes, extra quam galero, quo illi carent*. Ita pariter Kiranides, Xuthros, inquit, alijs Struthos, vel pyrgites, alij trogliten uocant. Dilucidiùs iterum [c] Galenus seipsum alibi declarat, inquens: *In paruorum Passerum* (ad differentiam nimirum τῶν μεγάλων Στρουθῶν, hoc est, Struthiocamelorum) *numero* πυργῖται *etiam sunt*. Bellonius tradit in Creta Passerculum etiamnunc Sporguitim appellari. Et Ornithologus σπουργητας, vel ἀσπουργίτις adhuc Gręcorum vulgo dici sibi relatum esse asserit. Troglitæ, siue Pyrgitæ mihi dicti videntur Passeres hi domestici, quia in ædium troglis, id est, cauis uersari, nidulariq; soleant, adhibita tamen leui distinctiuncula, quod Pyrgitæ nullibi nisi circa turres, & excelsiora degant, ideoq; salubriores habeantur. Vt modo ad simplicem uocem Στρουθὸς reuertamur, pro ea Hesychius etiam Στροῦς, nescio quam benè, dixit: nam Struys Belgis, ut audio, Struthiocamelus est. Dicitur autem Στρουθὸς secundum Eustathium, quòd cum furore quodam in libidinem feratur, παρὰ τὸ μετὰ οἴστρου θεῖν. [d] Io. Goropius, vt est vir in fingendis etymologijs, ijsq; ex sua lingua, quod sanè mirum est, Στρουθὸς deriuat à Belgarum Strous doot, id est, morte connubij: & reuera etymum satis laudare nequeo, eiusq; verba propter argutiam, ad subtilitatem adscribere, lectoriq; trutinanda proponere uisum est. Si quis, inquit, diceret à Græcorum uoce Στρουθὸς Struthion (nimirum pomum, de quo & eius etymo doctissimè, ac ingeniosissimè erat locutus, quæ & nos suo pòst loco recensebimus) deriuari, eum ego interrogabo, unde Struthos nomen acceperit? Ad quam quæstionem scio æquè mutum fore, atque is est, qui Græcis etymologicon scripsit. Nos ex perpetua vocum, rerumq; cognitione cernimus, ex eadem causa, & malo, & Passerculo nomen datum esse. Sicut enim pomum, ita & Passer Veneris iugalis symbolum gerit: atque idcirco Strous doot, id est, mors connubij uocatur: tum quia vulgus nostras dicit, mortis quoddam genus suauissimum contingere finem Venereæ palestræ, quę Passere ob immensam salacitatem notatur: tùm quo moneamur, nos è connubio celerrimam mortem reportaturos, si auiculã hanc imitemur: quoniã mas in eo genere sic sese frequẽti Veneris vsu exhauriat, vt nunquã ad bienniũ perduret. Hinc ϛροῦθοι etiã illi vocati sunt, qui huius auiculę naturã sequũtur. Sed illud animaduertendũ ϛρουθίον diminuentiũ formula factum, aliud esse, &

Zipar. Taër. Gongescheck. Zepara. Azbur. Agur. Senukita. Catuph. Alhassefir. Babebot. Στρουθὸς quæ auis. [b] 6. de sanit. tuend. Passeres turriculę. Xuthros. [c] L. 3. de ali. Troglitæ, siue Pyrgitæ Passeres. Στροῦς. [d] In Vertum. Struthi etymum. Passer Veneris iugalis symbolũ. Passeris salacitas non imitanda. Στρουθοι qui dicti.

Lanaria herba cur Strutium dicta.

alio tempore pronunciandum, quàm στρούθιον pro malo: cùm hoc aliunde ſit compoſitum, quàm illud, quod mortis vnà adducit mentionem. Herba autem lanaria duplici ratione poteſt videri nomen Struthij accepiſſe, ſemel, vt moneamur, coniugij caſtimoniam tam puram, ſynceramq; eſſe debere, quàm eſt lana, radicula fullonia emundata: rurſus, quòd eadem radicula libidinem etiam excitet, vehementi ſuo calore plurimum humoris ad vaſa ſpermatica mandans, præſertim ſi cum flatulentis, & craſſis cibis edatur. Hæc & alia circa Struthi etymologiam Goropius, quæ breuitatis cauſa ſponte prætereo: nunc ad reliqua Synonyma tranſeo.

Ψάρις. Δίγηρες. Δρῆες.

Ψάρις inter Martini Rolandi ſynonyma pro Paſſere etiam legitur. Heſychius pro Δίγηρες exponit Paſſeres, ita etiam Varinus facit, ſed dictionem illam penanflectit. Reperitur pariter apud eoſdem Δίγηρες, Δηγῆρες, & Δηρηγες pro Paſſeribus: item Δρῆες lingua Macedonum. Elei, teſte [i] Athenæo haſce auiculas uocant Δειρίτας. Quem locum [k] Cælius, quamuis Athenæum non citet, annotans, Δειριᾶν apud Spartanos conuitiari ſignificare aſſerit, & δειριᾶς vocari conuitiatores, δειρὸν verò tumulum eſſe, & locum accliuem.

[i] *Lib. 3.*
[k] *L. 14. anti. lect. c. 6.*
[l] *Li. de vict. rat.*

Cypſelus. Apodes. Ornithologus hallucinatus. Apodes Hirundines in deliciis eſſe.

Cypſelos [l] Pſellus Trogletas nuncupat, quia in foraminibus, & cauis ferè latitent: ſed cypſeli, meo iudicio Græcis illæ aues ſunt, Hirundinibus ſimiles, quas Apodes vocat Ariſtoteles. Ornithologus cùm Pſellum eiuſcemodi aues in cibum commendare videret, arbitratur eum de Paſſeribus troglitis, & pyrgitis ſenſiſſe, deceptus quòd Hirundines illas nullis niſi fame coactis in cibum admitti crederet, tum etiam quoniam aliàs Pſellus inter attenuantes cibos vnà com Perdicibus, & auiculis montanis Trogletas, nominet. Sed nobis Bononienſibus Apodes illæ in delicijs ſunt, tantùm abeſt, vt à menſæ vſu reijciamus. Ego non trogletam, neque troglatam (vt Georgius Valla Pſellum interpretans habet) ſed troglitam per iota in penultima ſcribendum cenſeo. Ἐλλόποδες, & ἐλλοὶ (Heſychius habet ἐλλόπιδας) Varinus, & Heſychius vertunt Paſſeres, & hinnulos ἀπὸ τοῦ ἀλλεσθαι, & catulos ſerpentis.

Σμάρδικον. Κιλίας.

Iiſdem Σμάρδικον, στρούθιον eſt, id eſt, Paſſerculus; vnde σμαρδικοπῶλαι: item Κιλίας Paſſer mas. Atque iſtæc ſunt ſynonyma Græca omnia, quæ hactenus legere, ac notare datum eſt: Latini, quod nouerim, ſynonymia non utuntur, ſed ubique Paſſeres, & diminutiuè Paſſerculi audiunt, à paruitate, vt volunt Grammatici plerique, à patiendo vt nonnulli alij, quòd morbum comitialem ſæpe patiantur.

Paſſeris etymum.
[m] *In Vert.*

[m] Io. Goropius hoc etymum quoque ſuo ex Idiomate eruere conatur, & hunc in modum ſuper eo nobis ſcribit: Et hæc quidem de Græco Paſſeris nomine, cum ſtrutheo pomo partim conuenienti, partim aliò declinanti: cui ſi uelitis, hoc addam corollarium, quo intelligatis, quàm eadem auicula apud Latinos habeat nominis ſui rationem: quam non minus, quam ea, quæ modò de Græca uoce dixi, pariter omnes, ni fallor, ignorant. Iap & Pai ſic inter ſe ſunt connexa, ut nemo prius præſtare poſſit, quin alterum conſequatur: cùm illud idem ſit, quod βινῶ, hoc uerò non aliud, quàm ſatisfacio. Quandoquidem igitur eer honor eſt, & decus: Pais-eer decus erit illius ſatisfactionis, ſiue ſolutionis, qua id datur, quod coniugi debetur. Qua in uoce non mirum eſt litteram S duplicatam, loco I vocalis, quæ dphtongum in priore compoſiti parte faciebat, ita ut ex Pais-eer fiat Paſſer. Nam ſi in hac arena certamen inter omnia animalia iniretur, nemini dubium eſt, quin huic auiculę ſummum uictoriæ decus à iuſto iudice decernendum eſſet. Hactenus ille.

Celega.

Itali Paſſerem vocant Paſſere, in quibuſdam locis, vt audio, Celega, alibi etiam Paſſere caſaringo, nimirum ab ædibus noſtris, in quibus nidulatur, quas caſas appellamus. Celegam uerò uocant, ut Hermolaus, & ex eo Cælius, exiſtimant, quaſi ſpicilegam. Hiſpanicè dicitur Paxaro, Pardal, Gorrion, Gorrion pequeno, & Gorrioncello pullus Paſſerinus. Gallicè Paſſe, Paſſereau, Paſſera, Paſſetaeu, Moineau, Moucet. Germanis Spar, Spatz, Huſzſpar, Saxonibus Sperck, Sperlinckg, nonnullis alijs Luningk, Belgis Muſche: Anglicè Sparrou. Illyricè vvrabecz.

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.

PYRGITIM, & Troglitim dictum Passerem præcedenti rubrica Passerem nostrum domesticum esse asseruimus. Nunc videndum num alia dentur genera Passerum, quemadmodum ex antiquorum quorundam, & recentiorum monumentis colligitur. Omnia quæ generatim communis præceptor Aristoteles de Passere scripta reliquit, nostro Passeri domestico optimè, atque exactè conueniunt, quare alios nouisse non est verisimile. Nam albos, quos aliquando repertos esse scribit, referente [a] Cælio, non pro diuersis habuisse existimo, cùm alibi tradat, colore non variari speciem. Albas se vidisse narrat [b] Scaliger pater, sed pro diuersis non habet, atque ego à me obseruatum album pòst depictum dabo, non quasi diuersum, sed quia rarum. Huiusmodi coloris Passeres, aut etiam Hirundines, si quando apparuissent, [c] Aristoteles, nisi fortasse pseudo Aristoteles ille fuerit, futuræ tempestatis signa esse, author est. Sunt tamen alia Passerum genera. Sunt qui alios foramina parietum frequentare asseuerent, alios roscidas valles quærere, nonnullos montes appetere squalentes. [d] Alexander Myndius apud Athenæum bina tantummodò genera recenset, alterum syluestre, domesticum alterum. Agrestium fœminas & reliquo corpore esse debiliores, & rostri colore magis testaceo, facie, (hoc est, vt exponit Iacobus Dalecampius, anteriore parte) nec nigra, nec valde alba. Quod postremum genus fortassis illud fuerit, quod ab Hollandis patria voce Houtmusche, id est, Passerem lignipetam, quòd in lignorum cauis niduletur, vocari audio. Nam & Albertus duorum generum meminit, quorum alterum in vertice rubeum esse ait, & in cauis arborum nidulari. Præter albos Passeres, & vulgares domesticos, ego mox multos depingam, in quibus alij alio colore sunt. [e] Scaliger in insula D. Thomæ Passeres refert esse virides canoros, qui nunquid ex hoc genere sint, me latet. Verendum autem est Passeris voce pro alia parua auicula vti: nam & [f] Auicenna Passeris meminit, qui quindecim diebus continuis in principio veris suauissimè cantillet, & pòst colorem immutet, mutescat, & sese abscondat. Indi præterea aliquot habent auiculas Passeris nomine celebratas à Neotericis: quas quia an huc pertineant, ignoremus, hîc recensere visum est. Quasdam itaque nocturnos Passeres nuncupant, noctu volantes, interdiu quiescentes, odioque plus quàm Vatiniano Noctuam prosequentes. Has aiunt Hirundinibus volatu, & alis esse similes, ex cinereo nigras, nisi quod in medijs alis fasciam habeant albam. Quærendum nunquid hæ eædem cum illis sint auibus, quæ etiam Passeres vocatur, & apud eosdem celebratur, Turdo minores sunt, tantæ velocitatis in volatu, vt velocissimarum auium nomen obtinuerint. Aiunt autem qui de ijs scribunt, aquas sequi, ac quasi natare videri, etenim eleuantibus sese, & rursus descendentibus fluctibus, & eas sese eleuare & descendere. Quærendum item num Passeres syluestres sint, quorum meminit [g] Actuarius, quos à Noctua maximè capi scribit: sed verba eius ascribamus, vt coniectandi cuilibet latior pateat campus. Scribit itaque hunc in modum, vt citat Gyb. Longolius, enumeratis etiam verbis Græcis: *Passeris syluestris* (Ornithologus addit magni ad differentiam alterius syluestris, qui paruus est,) *caro neque redundans, neque concoctu difficilis est, sed si quæ alia boni succi. Testatur autem Tragon medicus cerebellum eius proprietate quadam comitialibus auxiliari. Est autem Passer magnus terrestris: neque in arboribus, neque domibus habitat: verùm in summis fruticum surculis desidet, voce nimis quàm garriens: pascitur autem in triticum, hordeumque ferentibus agris, & nidum in terra collocat: colore, & magnitudine Alaudæ similis: hyeme non visitur, capitur verò maximè Noctua.* Hæc ille. Turnerus hunc magnum Actuarij Passerem suspicatur esse auiculam quandam, quam Angli Butingam, Germani Gersthammer appellant, & in margine etiam adijcit huic Passeri Mollicipitis apud Aristotelem descriptionem magna ex parte conuenire. Ego in ea coniectura nihil certi statuere nec possum, nec debeo, cùm in multis differre eiuscemodi aues videam: addam tamen & aliam coniecturam, nam nunc mihi in mentem venit alia auis, [h] Aristoteles Colarem vocat, & ab Vlula, cæterisque aduncis rapi scribit, indeque his bellum oriri. Etenim Albertus licet indocto tempore natus, Colarem Passeris speciem interpretatur. Idem Niphus affirmat. Solus Ornithologus suspicatur esse Collurionem & pro tali voce typographi lapsu Colarem scribi. Passeris magni etiam meminit Aristophanes, sed hic Struthios sine controuersia ita appellat. Nunc ad notiora reuertamur, quos tamen & ipsos nobis India mittit, sed diuerso à nostratibus

Passeres albi.

[a] L.27.c.11.

[b] Exerc. 59.

[c] In secr. secr.

[d] Lib. 9.

Houtmusche.

[e] Exer. 236. 2.

[f] L. 8. de animal. c. 7.

Passer nocturnus.

Aues velocissimæ vocatæ.

Passer syluestris Actuarii.

[g] L. 2. regal. serm.

Butinga Anglorum.

Gersthammer.

Passer Molliceps.

[h] 9. Hist. c. 1

Colaris auis.

Passeres Indici caudati, & sine cauda.

Paſſer Illyricus.

colore, utpote atros, eorumq; alios longiſſima cauda ornatos, alios ea deſtitutos, de quibus pòſt priuatim agemus. Habeo & aliud Paſſeris genus depictum, quod Illyricum dicunt, pronè album, cætera noſtris ſimilem, at maiorem, & bifurcata cauda præditum.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] L. 4. c. 75.

PASSEREM, cui hæc generalia exactè competunt, deſcribere ſuperuacaneum eſt, ſingulis nimirum horæ momentis cuilibet conſpicuum: iconem tamen exhibemus cum adiecto taxi arboris ramulo. [a] Dioſcorides auiculas tradit, quæ Italici taxi baccas deuorant, denigrari. Vt tamen eiuſcemodi domeſticam, vel potius in tectis noſtris habitantem auiculam, alios etiam viros doctos Paſſerem generali nomine appellaſſe oſtendamus, non ab re fortaſſis fuerit, quæ circa formam eius prodiderunt, obiter adiungere: *Paſſeris pennæ*, inquit Ariſtoteles, *quoties frigora vrgeant acriora, interdum in albas abeunt*; quod noſtro Paſſeri competit. Alexander Myndius, teſte doctiſſimo Athenæo, *fæmellas roſtro* ait eſſe *colore magis* (quàm in maribus) *carneo, facie verò nec admodum alba, neque nigra*. Sed non ita duntaxat fæmella noſtra à mare diſcernitur, verùm menti potiſſimùm colore, qui in mare niger eſt, in fæmina albus, quamuis, ut teſtatum reliquit Ariſtoteles, is in mare in hyeme immutetur, & æſtate tantùm conſpiciatur: præterea mares, tradente Alberto, guttulis nigris, & albis diſtinguuntur. Idem ait, Paſſerem eſſe auem paruam, cineream: item fæminas vbique eſſe coloris cinerei: quæ nunquid Paſſeri noſtro quadrent, cuilibet iudicandum relinquo: quid enim in re tam liquida dubitandum? huiuſmodi color κεραμινος Græcis dicitur, Gybertus Longolius teſtaceum transfert, Paſſeriq; ait, & pleriſque pulueratricibus conuenire. Iacobus Dalechampius Paſſeres ſcribit carere ingluuie, ſed ventrem habere proximum: quod dum legerem, vix percipiebam, nam Ariſtoteles ita ait: *Paſſeri, vt auiculis omnibus non eſt gula, nec ingluuies, ſed ventriculus longior eſt.* Item Ibidem ad imum inteſtinum paucas appendices habere prodidit, ſed perexiguè. alijs ventri, alijs inteſtinis fel iungi.

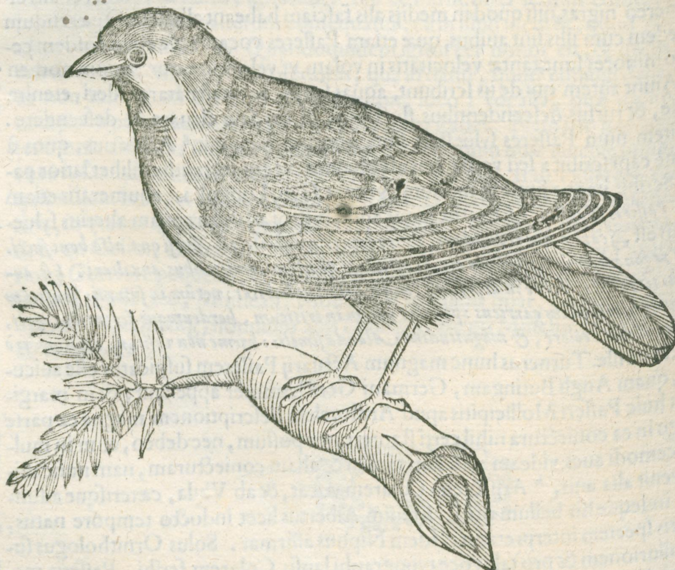
Fęmina vt à mare differat.

Color Paſſerum.

[b] *In cõm. in Plin. lib. 11. cap. 37.*

[c] *2. hiſt. c. ult.*

Paſſer domeſticus mas cum taxo.

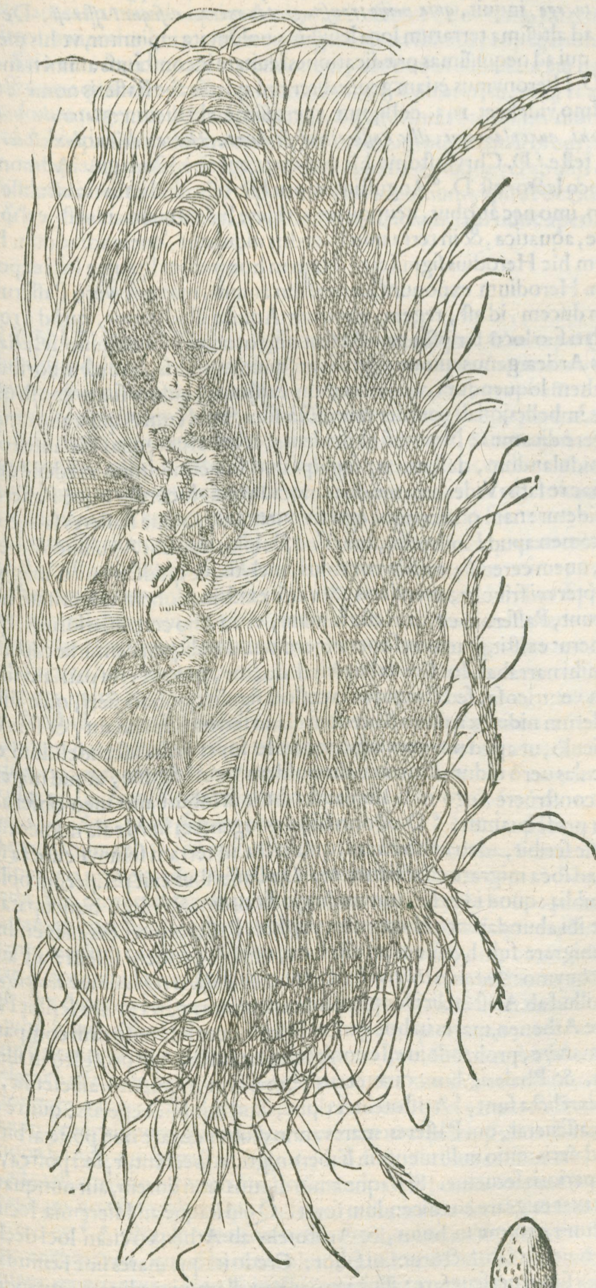
LOCVS

LOCVS. NIDVS.

AELIANVS [a] author est Passeres conscientia vel suæ infirmitati, vel sui corpusculi exiguitatis in ramorum cacuminibus, modò ab ijs sustineri queant, nidos contexere, & sæpenumerò ea machinatione factas à venatoribus insidias declinare, quoniam hi propter rami tenuitatem ascēdere nequeāt. Verùm hoc loco Aelianus Passerum nomen absque vlla hæsitatione pro alijs quibusdam paruis auiculis accepit, quemadmodum etiam [b] Homerus draconē scribens Passeris octo filios in extremis platani ramis nidulantis à dracone deuoratos. Nā Passeres Pyrgitæ, & troglitæ inde dicti, tum circa turres, tum in tectis nostris versari, nidulariq; solent: quare prudenter admodum à D. Hieronymo in psalmo 83. vbi diuinus Psaltes ita habet: *Zippor inuenit sibi domum*, &c. Passer traduxit: nam etiā auicula hæc quandoque templa tum intus (modo minus sint frequentata) tum extrà nidis suis frequētat. Cassiodorus eundem Psalmistæ locum declarans; *Passer, inquit, est nimia velocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi in parietum foraminibus desideranter exquirit, quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere non credit insidijs*. Hîc itaque

[a] L. 4. de ani. cap. 48.

[b] Iliad. β.

Paſſeris nomen pro Paſſere ſimpliciter dicto accipitur à D. Hieronymo, atque, vt dixi, prudenter: at non vbique id ab eo factum eſt: nam in pſalmo decimo in contrarium legitur, nempe, *Transmigra in montes ſicut Paſſer*. Hoc enim in loco Paſſerem montes colere, habitareq; innuere apparet, quare uel Paſſeres monticolas intelligit, uel quaſcunque aues in montibus uerſantes, & propter myſterium Paſſer tranſtulit: nam ubi priorem Pſaltis locum (*& Paſſer inuenit ſibi domum*) explicat, hunc poſtremò citatum etiam adducit, & *videto ergo*, inquit, *quia nemo transmigrat in montes niſi qui Paſſer eſt*. De illis autem loquitur, qui ad altiſſima terrarum loca leuiſſima uoluntate rapiuntur, vt his meritò ſimiles eſtimentur, qui ad nequiſſimas prædicationes leuitate inconſtantis animi transferuntur. Quod verò D. Hieronymus etiam generaliter pro quauis aue Paſſeris nomine ſit vſus, ex alio etiam pſalmo videlicet 103. colligitur apertiſſimè vbi dicitur: *Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic Paſſeres nidificabunt. Herodij domus dux eſt eorum, &c.* Nam Aquilas, teſte [c] D. Chryſoſtomo hîc quoque genericè aues legit. Admonendus præterea hoc in loco lector eſt D. [d] Auguſtinum pro Herodio Fulicam tranſtuliſſe: quod reuera palato meo, imo nec auribus, neutiquam arridet: Fulica enim auis eſt, vel ipſomet D. Auguſtino teſte, aquatica, & in terra non in cedris nidulatur, quemadmodum Herodius. Sed quam auem hîc Herodius ſignificat? Nam in hoc multos huiuſce loci expoſitores lapſos cerno, dum Herodium exponunt cæterarum auium, maximè verò Paſſerum, hoc eſt, minutularum ducem, id eſt, regem, nimirum Aquilæ illud genus, quòd à robore Herodium appellari ſuo loco ſcripſimus. At ſecus meo iudicio res omnino ſeſe habet, quando Herodius Ardeæ genus quoque ſignificat, quod in cedris, hoc eſt arboribus (ita enim per ſynechdochem loquendum, ac uertendum exiſtimo) nidum ſuum conſtruit. Quomodo enim aues imbelles, quales omnes minutulæ ſunt, ſimul cum Aquila aue rapace earumq; tyranno degere dicamus? Nonne ſi ea ueniente, & arborem, quas illæ antea occupaſſent, eligente ad nidulandum, deſerturas, fugaq; ſaluti ſuæ conſulturas credendum potius exiſtit? Sed de hac re ſatis.

[c] In comment.

[d] To. 8. in comment.

D. Auguſtini error.

Herodius quæ auis Pſalmiſtæ.

Aquila Herodius.

Hollãdi Paſſeribus affluunt.

Videamus modo nunquid vbiuis locorum æquè Paſſerculi noſtri abundent, vt videtur: nam quæcunque ego frequentaui, vbique Paſſeres ſatis copioſè conſpexi. Audio tamen apud Hollandos, maximè Delphis non illis Apollineo oraculo ſed Cerealis potus, quem cereuiſiam aliàs vocamus, inclytis, & quidem tanto magis inclytis, quantò illi propter rei friuolæ, mendacis, & vanæ exiſtimationem celebritate hominum magna floruerunt, Paſſerum copiam eſſe tantam, vt in uno cereuiſiariorum, quorum ibi maximus numerus exiſtit, granario, ſæpenumero vna die aliquot centuriæ capiantur. Addebat, qui id mihi narrabat, Io. Cornelius Med. doctor, quiq; ei vrbi patriam ſuam debet, uaſa quædam ventricoſa, ſed longiuſculo collo à figulis quotidie fieri, quæ incolæ emant, & pro Paſſerum nidis ex ædium parietibus clauo ferreo ſuſpendant, & ſine vlla moleſtia, & vitæ periculo, ut apud nos contingit, quando ſuper tecta aſcendendum eſt, pullos eximere: auiculas uerò nidum intus in uaſis eiuſdem fermè figuræ, atque materiæ, atque hîc in tectis conſtruere: ego nidi aliquando à me in ſuburbano meo obſeruati iconem exhibui.

Hollãdi vaſa fictilia pro Paſſerũ nidis faciũt.

[e] Lib. 4. c. 3.

Medi cur loca mutarint.

Iam proſequamur. [e] Diodorus Siculus ingentem in Media numerum harum auium inoleuiſſe ſcribit, adeo ut homines, quia iacta in terram ſemina cuncta ferè illę abſumerent, alia ad loca migrare coacti fuerint. De Paſſeribus erat pauperum oblatio, ut teſtatur ſacra biblia: quod ideo factum tradit gloſſa ordinaria vulgò nuncupata, quoniam magnopere ibi abundarent. Hieremias propheta Paſſeres inter eas aues enumerare uidetur, quæ uel migrare ſub hyemem ad alia loca, uel ſeſe condere ſolent: ait autem, interprete D. Hieronymo: *Turtures, Hirundo, Ciconia, & Paſſeres cognouerunt tempus aduentus ſui &c.* Neque illud ab Ariſtotelicis dogmatibus alienum apparet: nam ſcribit Philoſophus ipſe, citante Atheneo, mares in hoc genere hyeme occultos nuſquam comparere, fæminas autem permanere, probabile id eſſe coniectans ex colore, qui profectò in illis mutatur, vt in Merulis, & Phaleridibus, quæ certis temporum momentis albeſcunt. Verùm in ijs, quæ nobis relicta ſunt, [f] Ariſtotelis ſcriptis, illud minimè reperias: quin è contrario eſſe quoſdam aſſeuerat, qui Paſſeres mares anno diutius durare non poſſe arbitrentur, argumento, quòd ueris initio nulli mentum habere nigrum ſpectentur, ſed poſtea, tanquam nullus anni ſuperioris ſeruetur. Si itaque anno diutius non durent, aut nunquam, aut ſaltem ſemel duntaxat migrare eos dicendum foret. Quid itaque ad Hieremiæ locum reſpondendum? vel Exiſtimo ego me in huius, & Ariſtotelis ab Athenæo citati loci declaratione lectori paucis verbis ſatisfacturum, ni fallor. Credo itaque mares ſine fæminis neutiquam migrare, ſed ſimul perſeuerare: illos verò menti illam nigredinem, quando iam libidine non amplius pruriunt, ſed frigore horrent, deponere: atque id dicere voluit ipſe [g] Philoſophus vbi habet:

[f] 3. Hiſt. c. 7.

[g] 3. hiſt. c. 12

vbi habet: *Paſſeris* (maris nimirum, & fæminæ) *pennæ, quoties frigora vrgent acriora, interdum in albas tranſeunt*, ac ſi diceret, nihil in ipſis nigredinis relinquitur. Præterea remanere vtrunq; imò verò quod amplius eſt, ſimul plerunque, vt per æſtatem connubio iuncti ſolent, agere, vaſa illa, quæ pro nidis ab Hollandis ex ædibus ſuſpendi ſuprà retuli, teſtificari queunt, in quibus noctu ſæpe par harum auium, & non plures, nec pauciores, ſi diligens cura adhibeatur, excipitur. Quapropter D. Hieremias ita enodari poterit, vt Paſſeres interlatentes, vel migrantes nominarit, quia vêre iam accreſcente calore cùm interno, tùm externo, quando iterum menti color accreſcit coniuges ſuas ad ſobolis propagationem adhortari incipiant. Scio verò hanc meam expoſitionem, aut potius coniecturam non omnibus fortè ſatisfacturam: quoniam Paſſeri minimum vitæ eſſe dicatur, mareſq; vt ait [b] Plinius, diutiùs anno durare negentur. Nam, inquiant, ſi mares intra biennium moriantur, reperirentur procul dubio paſſim cadauera eorum per urbes, agroſq; extinctorum, ſed qui ſponte moriantur, nunquam, aut ſaltem fortuitò obſeruati ſunt; itaque vel ab alijs occidi, vel in alijs regionibus mori credendum eſt. Ego ante vitæ terminum capi, ac occidi, mihi certò perſuadeo, & quid de vitæ eorum ſpatio, ſiue ætate cenſeam, iam nunc aperiam.

[b] L. 10. c. 38

AE T A S.

ENQVIT igitur [a] Plinius: *Paſſerum minimum vitæ, cui ſalacitas par* (vt Columbis videlicet, & Turturibus) *mares negantur anno diutiùs durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in roſtro, quæ ab æſtate incipit, fæminis longiuſculum ſpatium*. Sed Plinius roſtri nigredini quod aſcribit, id [b] Ariſtoteles ex aliorum relatu, ſed nihil affirmans, de mento ſcribit, uti præcedenti rubrica oſtendimus adductis etiam illius verbis. Cæteri authores, qui breuiſſimi huius æui mentionem faciunt, cùm ueteres, tùm recentiores, Ariſtotelem, non Plinium citant: & reuera mas menti colore à fæmella diſcernitur, non roſtri. Quod uerò ad vitæ ſpacium attinet, alij aliter Philoſophum interpretari conantur. Albertus referente Auguſtino Nipho Sueſſano id computat à tempore coitus, inquiens nullum Paſſerem (marem) à tempore coitus plus vno anno viuere. Niphus Epheſium exiſtimat fortaſſe magis verba examinare, quia annum illum à tempore natiuitatis computet, aſſerens nullum viuere à tempore ſuæ natiuitatis plus vno anno. Cæterùm eiuſcemodi opinio, nimirum quòd in hoc auium genere, non plus uno anno uiuant, ita inoleuit, ac radices egit, vt etiamnum mentibus hominum quorumcunque infixa hęreat, quamuis meo iudicio falſiſſima ſit, & fabulas, & anilia deliramenta ſapiat. Breuis vitæ lubens eſſe concedo, moltoſq; intra annum naturaliter mori, at neminem plus anno viuere nemo hominum perſuaſerit. Fæminas quàm mares diutiùs viuere certiſſimum eſt, nempe propter venerem, quæ maribus plus quàm fæminis nocet: vnde dicebat [c] alibi Philoſophus: *Mares ſi ſalaces fuerint, breuioris vitæ ſunt, quàm fæminæ, vt in genere Paſſerum*. Hic ſanè locus veriſſimus eſt, alter uerò ex aliorum relatu, in quo nihil prorſus Philoſophus affirmat. Sed ſi mares omnes anni ſpatium non excedunt, unde paſſim tanta Paſſerum copia? Noui animalcula eſſe fœcunda, bis, terue quotannis parere, quatuor, quinque, ac ſex quandoque pullos excludere: attamen cum hi antequam auolare poſſint, tectorum dominis plerunque in cibum cedant, tanta marium copia in ſubſequenti anno supereſſe non poterit, vt omnibus fæmellis ſatisfiat. Vnus enim in hoc genere mas vni fæminę ſeſe connubio iungit. Quęrat itaque à me quiſpiam dicendo: Quod ergo tu vitæ ſpatium his auibus tribuis? Cui quid reſpondeam, certi nihil habeo: facilè tamen mihi perſuadeo, quartum annum nonnunquam excedere: nam ſi verum eſt quod Plinius ſcribit parem ipſis, & Columbis ſalacitatem (quæ mortem accelerat) eſſe, inde colligi poſſe exiſtimo, terminum à me conſtitutum breuem potiùs quàm longum exiſtere: ſiquidem Columbæ multæ, ut in earum tractatu diximus, decimum ſextum, ac vigeſimum quandoque vitæ annum explent. Iulius Cæſar Scaliger in determinatione harum auium æui ambiguus, niſi ſibi ipſi contradictor eſt. Nam libros de plantis Ariſtoteli attributos exponens, in ſecundo de arborum fœcunditate loquens, eorum ſententiam non improbat, qui Paſſerem nullum excedere bimatum exiſtimant: Cardanum uerò ex [d] Ariſtotele repetentem ſalacioribus animalibus vitam eſſe breuiorem, reprehendit, argumento, quòd harum auium, quæ hac de cauſa infames habentur, cadauera nuſquam reperiantur. Nec profectò priori eius opinioni prorſus ſubſcribere poſſum. Sed videamus quid dicat: *Gallinæ*, inquit, *minuſculæ quoque* (vt plantæ minuſculæ)

[a] Loco citato

[b] 9. Hiſt. c. 7

[c] In lib. de long. vitæ.

Authoris opinio de Paſserum vita.

[d] Excr. 269.

ſculæ) ſunt fœcundiores. Et in ſecundo de cauſis Theophraſtus excelſas arbores puſillum fructum ferre prodidit. Multò ſcilicet opus habere alimento. Infœcundas viuere diutius ob eandem rationem. Quare putârunt quidam, Paſſerum nullum excedere bimatum: ſanè haud contemnenda opinione. Ex illis parum captatur, minimum capitur: fœcundiſſimi ſunt: frequentia non magna. Eſt & proportio quædam ſecundum quaſi gradus, ſanitatis, roboris, vitæ. Igitur ſi ſalaces, morboſi, etiam breuioris vitæ. Hæc ille colligens, ut apparet breuitatem ætatis harũ auium ex earum paucitate, cùm alioqui fæcundiſſimæ ſint; at ſi ea de cauſa bimatum non excedant, cur & Gallinæ quotidie parientes, Columbæq; quæ toto fermè anni tempore ſoboli incumbunt, non æquè moriuntur? Harum profectò auium longè minor, quàm Paſſerum numerus foret, niſi humana in nutriendis ipſis adeſſet cura, atque cuſtodia: quapropter omnino concludo Paſſeribus vitam quidem eſſe breuem, ſed intra annum mori, ne iuranti id credo: adeo fructuoſum eſt venere moderata vti: vnde canebat Baptiſta Fiera poëta pariter, & medicus:

Ardet & in tenera Paſſer durabitur aluo:
Si vis eſſe ſalax, det cerebella tibi.
Heu miſerum: qui præcipiti ſic labitur æuo,
I, Venus, hinc, ſolas ni modò perdis aues.

Idem hoc tetraſticon in libros ſuos tranſtulit Caſtor Durantes, ſed ut ſuum uideretur, parumper immutauit: quæ res ipſi minimè noua eſt. Aetas Paſſerum cognoſcitur ex roſtro, quia iuuenibus adhuc cinereum eſt, & circa fauces croceum, ſenibus nigrum, ac durum. Alexander Myndius, referente Athenæo, ait fæminas maribus eſſe infirmiores: quam ſententiam, ſi etiam ad coitum extendamus, Ariſtoteli, cæteriſq; quos nominauimus, refragabitur: nam is maribus propter vitam, quàm fæminis breuiorem tribuit: & Scaliger, ſanitatis, roboris, vitæq; gradus ex ſalacitate metitur quàm elegantiſſimè: Quare Myndius de coitu minimæ intellexiſſe mihi videtur, ſed de cæteris uitæ munijs obeundis, in quibus ſemper mares fæminis præualent, quæ etiam propter nimium motum vitam eorum abbreuiant: quod innuere etiam uidetur Albertus, dum ait: *Mares parum viuunt propter coitum, & nimium motum, quæ exiccant in eis humidum vitale.*

Aetas Paſſerum vt cognoſcatur.

VOX.

QVI ſtridunt, inquit Cælius, potiùs, quàm canant, (hoc eſt, ut habet Euſtathius, ex quo Cælius id mutuauit, cantum uilem ædunt.) στρουθίζειν Græcè dicuntur, quod Latinè enunciare licet Struthiſſare, ex Paſſerum uoce, qui Struthi uocantur, uerbo deflexo. Suidas στρουθίζειν exponit τρίζειν, id eſt, ſtridere: quare στρουθίζω fuerit Paſſeris in modum ſtrido. Apud [a] Eſaiam dicitur de auium pullis, qui ore hiante, & ſtridente, ſeu uociferante eſcam à matre petunt. Vbi Hebraico textui adiuncta verſio habet: *Qui aperiret os, & ganniret.* Fortaſſis autem omnibus in genere pullis tribuit, quod Paſſerum pullis peculiare, ſtridore nimirum eſcam petere. Τρίζειν [b] Homerus etiam de Paſſerculis dixit τετριγῶτας eos nominans: alioqui verbum proprium eſt de voce Veſpertilionum, vt ibi ſcripſimus. Cælium, alioſq; hallucinari in Columbis diximus, quòd Titos Palumbes interpretentur ex Paſſerum ſalacitate, qui ſolent τιτίζειν. Verbum hoc de Paſſerum uoce dici poſſe minimè nego, nam idem ferè ſonus eſt τρίζειν, στρουθίζειν τιτίζειν. Euſtathius dici ait de uoce, quam ędunt pulli auium. Paſſer, inquit, obſcurus quidam Ariſtotelem citans, apud quem tamen nihil eiuſmodi extare exiſtimo, uocem ſibi peculiarem habet, ſicut & Turtur. Author Philomelæ pipere Paſſeres dixit hoc uerſu.

Struthiſſare.
[a] Cap. 10.
[b] Iliad. β.

Peſſimus at Paſſer triſtia flendo pipit.

Pipere.

Quam uocem Columella Gallinaceis pullis attribuit, ſed Paſeri potiùs conuenire putem, nam præterquam quod M. Varro Gallinas pipare ſcribat, Catullus Paſerem de Lesbię ſuę Paſere loquens pipilare dixit, canens:

Sed circumſiliens modò huc, modò illuc
Ad ſolam dominam vſque pipilabat.

Et Catullum imitatus Pontanus dum ait:

Pippilat & Paſſer, & dulce canit Philomele.

At non opus erat p duplicare, quando & Catullus primam ſyllabam producat. Suidas, & Varinus πιππίζειν verbum fictum eſſe ſcribunt ad imitationem vocis auium. Videtur autem Paſeribus præcipuè conuenire, quinimo à Latinorum pipere detortum. [c] Martialis abſonam

πιππίζειν
[c] Lib. 9.

lis absonam harum auium vocem nonnihil dulcedinis in se habere videtur innuere, cùm argutas eas appellat hoc dysticho canens:

Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumq́; querelas
Audit, & arguto Passere vernat ager.

Et Thomas Rhadiuus cantillare dixit Passerculum.

INGENIVM.

IN quadrupedibus hinnulos, capreas, damas, & pygargos, item lepores, quos Græci poetæ à pauendo πτῶκας appellant, in auium generibus Passeres, in aquatilibus mugiles suapte natura timidos esse tradit [a] Aelianus: & reuera quod ad Passeres nostros attinet, nam de cæteris animalibus hîc nobis agendum non est, auiculæ sunt timidissimæ, adeo ut propter continuam formidinem sæpissimè inter quiescendum excitentur à somno: quare sunt qui dicant ideo à Psalmographo scriptum: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto:* sed mirum non est, si natura timeant; siquidem corpore sunt exigui, nullisq́; armis à natura armati, quibus sese aduersus Accipitres tueri queant: at sagacissima illa omnium parens, quæ nullibi deficit, ingenij sagacitate corporis imbecillitatem compensauit: quam suspiciens Cassiodorus, *Passer*, inquit, *est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuoretur insidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, vt à suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia.* Hæc ille. Cæterùm ob aliam fortassis causam in domorum fastigijs etiam in media urbe nidulantur, nimirum propter amorem, quo homines prosequuntur, vel potiùs propter spem futuri auxilij contra suos prædones, uidelicet Accipitres, nam & in [b] Aeliani uaria historia legimus Passerculum ab Accipitre vehementiùs impetitum in Xenocratis sinum deuolasse, & in eo tuendi sui causa hæsisse, quasi non esset ignarus Accipitrem conspecto homine regressurum. Qua quidem in re non canes duntaxat imitabatur, qui dum suis viribus diffidunt, sese inter hominum pedes conijciunt, eisq́; se quàm possunt arctissimè iungunt, quo præsens periculum euadant, sed ipsos etiam homines, maximè pueros, qui formidine correpti suos arctissimè parentes, uel eum in quem primùm incidunt, apprehendunt, & quantò ei strictiùs hærent, tantò se existimant tutiores. Et reuera cùm hæc ipsius naturę sit instructio, & institutio, in ipsis etiam brutis vim suam clarissimè demonstrans, vt imbecilliora, dum in periculo versantur, ad fortiora confugiant; turpissimus, & pudendus prorsus hominis error esset, ac fœda degeneris animi nota, si in discrimine magno, vnde se liberare nequeat, constitutus, non è uestigio ad eum properet, à quo solo seruari possit. Nunc ad Passerem reuertamur, quem alij stolidum potiùs, ac nullo planè ingenio præditum esse dixerint, argumento quòd aucupis infestas artes declinare omni conatu studens, ad Noctuam, teste [c] Oro Apolline, ut eius patrocinio periculum euitet, confugiat, & ab ea longè infestiùs excipiatur. Sed quomodo, & vbi Passer auicula noctu quiescens, interdiu uitę munia obiens, Noctuam, quæ nocturna auis est, reperiat, vt ad eam se recipiat? item aucceps interdiù potiùs quàm noctu Passeres captat. Quare quantum ego comprehendere possum, Passer hoc argumento frustra, atque inculpanter stultitiæ ab Oro accusatur. Neque etiam ualidum, efficaxue Origenis argumentum est ab Homerico illo Passere desumptum, quo aues, utpote animalia ratione carentia, diuinitatis, sensusq́; nihil obtinere, nec futurum præsagire probare conatur, quòd is eo in loco non esset nidulatus, vbi futurum erat, vt draco cùm se, tùm pullos disperderet. Nam & homines, qui sola ratione potissimùm alijs animalibus præstant, quàm sæpissime à quibus auxilium potiùs, quàm damnum sperant, occiduntur, cùm alioqui aduersus intestinos hostes sibi egregiè prospexerant. Prętereà hoc exemplum ad Passerem non spectat, qui in ramis non nidificat, sed ad alias auiculas. At si eo modo defendantur à nobis, Strabonis geographi luculentissimi, & fide digni scribentis se Passeres vidisse in tetrum illum puteum circa Hierapolim sese immisisse, & statim mortuos concidisse, testimonio, imprudentes iterum nonnulli dixerint, siquidem nemo sapiens sponte, ac sine urgenti aliqua causa se ipsum occidisse visus est; at nec id ne tantillum quidem sagacitati eorum detrahit, minuitue: nam tam uirulentum, noxiumq́; halitum puteus ille pestilentissimus exhalabat, ut superuolantes fortuitò aues enecaret. Quid si itaque maiorem etiam ingenij laudem hisce auiculis tribuentes, dociles esse dicamus, disciplinæq́;

Animalia timida.

[a] *L. 7. Hist. cap. 19.*

Passerum timiditas.

Ingenii sagacitas.

Cur in urbibus nidificent.

[b] *L. 13. c. 31*

Passere in sinu suo seruat Xenocrates contra Accipitrem.

Imbecilla animalia ad fortiora confugiũt.

[c] *L. 2. Hier.*

Putei circa Hierapolim virus, ac pnicies.

Passer animal docile.

[d] *L. 1. Hist. Indiæ.*

Passeres nautis viā monstrant.

sciplinæq; capaces. [d] Iosephus Acosta vir fide dignissimus è societate Iesu, qui multorum populorum nuperrimè repertorum historiam conscripsit, Taprobanenses nautas, quòd vsum magnetis ignorent, in alto mari versantes, cùm terram petituri sunt, Passeres, quos ad id secum ferunt, nauibus emittere attestatur, vt eorum volatum insequentes, tutò ad optata loca pertingant. Certè nidis exempti quàm facilè, citoq; cicurantur. Vidi sæpe ita domesticos, ut ad puerorum manus aduolarent vocati, & cibum ex eis acciperent. Nouerunt inuicem inuitare se ad epulas, significareq; suo garritu, ubi gregatim simul omnes abundè epulari queant; quod constat illius exemplo Passeris, qui ad alios in arbore considentes aduolans nunciabat se frumentum sparsum inuenisse, inuitareque ad id comedendum, quemadmodum fusiùs recitabimus in historicis ex Philostrato. Sunt item munditiæ studiosæ hæ uolucres, lauantes sese, & puluerantes, nel uel pulices, vel aliud insectum noxium infestet: stercora pullorum non solùm ipsæ egerunt, uerùm etiam pullos id facere docent; ipsæ aut nidos nunquam conspurcant.

Passeres se inuicem inuitant.

Munditia.

LIBIDO. SALACITAS.

Coitus.

VAM salax aninal sit Passer noster domesticus neminem latere arbitror. Adeo verò libidinis titilatione prurit, vt non solummodo homines salaces, & ad Venerem nimium proni metaphoricè, teste Hesychio στρουθοὶ, id est, Passeres dicantur, verumetiam Strutheum, siue Passer, illud membrum, vt scriptum reliquit Festus, quo coniugium maximè promouetur, & debitis augetur incrementis. Quam salacitatem considerans, [e] Iulius Cæsar Scaliger, Passeres hac de causa infames haberi, dicebat: cùm tamen nen Gallum Gallinaceum hac infamia, (ut ad Scaligeri dictionem alludamus) cætera uolatilia superare scripserimus: quod quomodo defendamus, hîc non repetimus, sed hoc vnum addimus ad opinionis nostræ corroborationem, quod & Plinius Passerum, & Columbarum salacitatem comparem esse tradat. Clearchus, quemadmodum multoties diximus, aliquot aues ait emittere semen, non tantùm si uiderint fæminas, uerùmetiam si uocem solummodo earum audierint, inter quas Passeres etiam recenset. Orus ait sepius in hora fæminam inire, & abundanter semen emittere: ego, qui omnia uidere, notareque semper studui plusquàm vigesies longè minori temporis interuallo fæminam compressisse conspexi, & plures coitum adhuc repetiturum, nisi illa locum mutasset: quod ne alicui incredibile appareat, clarissimi etiam [f] Scaligeri obseruationem hîc adijciam. *Passerculum, inquit, vidi in cauum quoddam plus decies ad famellam, quam iniret, ex aduerso muro, pusillis interpositis momentis aduolasse.*

στρουθοὶ qui homines dicantur.

[e] *Exer. 269.*

Passer non solùm uisa fęmina semē emittit sed etiam tātùm eius audita uoce.

[f] *Exerc. 269.*

NIDVS. PARTVS.

VEM locum pro nidi extructione quærant Passeres, suprà nonnulla scripsimus. Nidulantur autem in fæno, & plumis: quod eo faciunt consilio, ut liberi molliùs cubent. Occupant nonnunquam nidos Hirundinum, easq; rostro, quo plus ualent, abigunt. Quod cùm uiderent nonnulli, credentes à Passeribus eiuscemodi nidos factos, apud Aegyptios ob limum, quem inuehit Nilus, eos simul cum Hirundinibus, artem è luto parietum construendorum monstrauisse scribunt, & ad hoc respexisse [a] Aristophanem, ubi quærenti alicui, qui composuisset equum Durium in arce Palladis respondet;

[a] *In Auibus* Equus Durius.

Ὄρνιθες, οὐδ᾽ εἷς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός. id est:
Aues, nec alius vllus, haud Aegyptius
Laterifer, aut faber lapidarius.

Sed Passeres nisi Hirundinum nidos occupent, luto in suis nidis non utuntur. Hirundines itaque non Passeres intellexit Aristophanes. Illas artem fabricandi parietes docuisse [b] alibi docuimus, & fusiùs postea in hoc opere docebimus. Isidorus Cuculos scribit oua Passeris in nido reperta deuorare, & sua subijcere: hunc post illa suscepta fouere, & nutrire. Quod

[b] *In prolegomenis Ornithol. nostræ.*

Cuculi an in Passerū nidis pariāt

Quod quomodo fieri possit non video. Etenim Passeres vel sub tegulis tectorum, vel in foraminibus parietum, vel, vt iam postremò diximus, in nidis Hirundinum oua ędunt: quæ deuorare quidem queat Cuculus, sed sua supponere corporis mole prohibetur. Nisi ergo Isidorus Passeris voce abusus sit, defendi in eo minimè potest. Cæterùm parit Passerculus noster, teste philosopho, & communi præceptore [c] Aristotele cœcos, & imperfectos pullos, quia nimirum paruus corpore multos ędat. Sunt autem ij, eodem authore, si modò verè, vt credere fas est, eum citet Athenæus, (nam in ijs, quæ nobis relicta sunt, eius monimentis, non est id reperire) ad summum octo: Albertus vt plurimum septem, vt minimum, quatuor parere, eosq; bis vel ter quotannis, tradit.

Isidori error.

[c] 4. de Gene. cap. 6.

10

VOLATVS. GRESSVS.

PASSER ita volatum exercet, vt neque tardus, neque etiam velox dici queat. Cùm graditur, sæpiùs salit; ad quod respiciens Aristophanes famulum inducit, qui senem, quod saltitaret Passerem appellat, cùm ait:

Ὤ μοι κακόδαιμον, στρουθὸς ἀνὴρ γίνεται,

VICTVS.

20

COMMVNIS præceptor [a] Aristoteles *Passerem vermiculis victitare* testatur: quæ verba suprà declarauimus. Est autem Passer non aliter ac Gallina pamphagus, & nihil non in cibo perplacet, maximè pullos nutrienti, tunc enim magis in quærendo cibo solicitus, atque intentus est. Muscas, papiliones, apes, vespas, crabrones, araneas, formicas, grillos, scarabeos, in summa quodcunque ferè insectum venatur. Attamen graniuora alias auicula est, granarijsq; & agris granis prægnantibus plurimum infesta: quare passim, ubi milium consitum est, laruas, personasq; (vulgus hîc sporracchios, quasi pauorem auibus incutientes appellitat) positas cernere est, vt nimirum ijs conspectis Passeres, homines esse rati, fugiant, nec damnum inferant: vnde etiam rura (Italiæ) teste Hermolao, Passerculum vocant spicilegam detrita modo priori syllaba: verùm non spicis tantùm, sed iactis in terram seminibus, siue granis non minus quàm Gracculi, spermologiq; (Cornicis nimirum, de qua nos abundè suo loco egimus) nocent: adeo vt Diodorus Siculus ita ea in Media absumpsisse testetur, ut incolæ ad alias terras nauigare cogerentur. Hordeum, ut ait Albertus, præ cæteris in cibo amant, & corticem celeriter à grano separant: etsi quando nimium auidè paleam cum grano deuorauerint, suffocantur. Tragus, & acinorum quibusdam granis, & sambuci eos uesci scribit: quod sanè mirum non est: nam nec venenosis seminibus abstinent, sed citra ullum corporis detrimentum hyoscyami semina deuorant: cuius rei rationem reddentes nonnulli ad uenarum exilitatem confugiunt: ego quid in hoc sentiam in Coturnice declaraui.

[a] 8. Hist. c. 3.

30

Passer curspicilega dictus.

40

Passer impunè hyoscyamo vescitur.

MORBVS.

IACOBVS [a] Oliuarius, & Batholomæus cognomento Anglicus morbo comitiali, & lepra affici tradunt, sed absque authoritate, nisi ego fallor: quanquam author de natura in quibusdam regionibus comitialem morbum pati hanc auem scribat: nam & hic, cùm Aristotelem credere ait id accidere, quia hyoscyami semine pascitur, fidem non meretur, quando nihil huiusmodi apud Philosophum legitur: [b] Plinius uerò de Coturnice, elleboro eam uesci, & solam præter hominem comitiali obnoxiam esse tradit. Quare si Plinio standum esset, de Passere id neutiquam foret dicendum. Sed Plinio hac in re nos suprà contradiximus multorum cùm ueterum, tùm nuperorum authoritate: & Passerem huic malo obnoxium esse facilè credimus, non solùm quia eo semine vescatur, verumetiam propter frequentem coitum: nam & [c] Galenus morbos omnes increscentes; inter quos comitialem etiam recenset, coitu exacerbari scribit.

[a] L. 12. c. 32.

50

[b] L. 10. c. 23

[c] In l. Hipp. de morb. vulg. comm. v. aph. 26.

COGNOMINATA.

Denominata.

[a] *Lib. 2. de re rust.* Struthas. [b] *Lib. 4. rer. Græcar.* Struthium herba.

M. Petronius Passer cognominatur apud [a] Varronem, quemadmodum alatis etiam Varronis verbis in Pauone recitauimus. Στρέθας Satrapæ regij nomen est [b] Xenophonti, vel forsitan cognomen à salacitate. Nam, vt diximus, homo salax σρεθὸς Græcis appellatur.

Στρέθιον, inquit Hesychius, radix herbæ lanis eluendis apta: quasi verò radicis, non herbæ integræ nomen esset, quemadmodum nos suprà ex Theophrasto, Plinioq; scripsimus. A nostris, nimirum à Plinio radicula appellatur: herba spinosa, teste Hermolao, non tamen acanacea: flos eius spectabilis æstatibus, sine odore, caule lanuginoso, semen nullum, radix magna, quæ conciditur purgandis lanis, mirum quantum conferens candore, mollitiaq;. Smyrnæa mulier Galena florem hunc non Struthium, sed Strythion vocauit. Hæc ille. [c] Iacobus Dalechampius quandam herbam pro polemonio depingit, nimirum, quam Pena, & Lobelius Ocymastrum Valerianthes, alij valerianam rubram vocant. Eandem scribit me saponariam alteram, & Struthium appellare: quod sanè à me scriptum est nullibi, nec me vnquam ita nominasse memini: nam etiamnum saponariam Valerianthes eam voco: possit nihilominus ideo Struthium dici, quatenus radix eius abluendi facultatem habet: nam & ἐσρεθισμένα vocantur, quæ eiuscemodi herbis repurgantur. Dioscorides lanas ἀσρεθίσυς, hoc est, illotas, siue radicula non curatas laudat ad oesypum. Cæterùm Struthium, inquit Ornithologus, medicis hodie, & orbi nostro; in quo prouenire etiam non puto, ignoratur. Serebatur olim passim. Sponte verò nascitur in Asia, Syriaq;, & trans Euphratem. Hippocrates commendat nascens in Andri insulæ littoribus. Arabes quandam herbam condes, condisum, & aslengi nominant. Hanc Bellunensis radicem esse scribit folijs plantæ spinosæ carduorum more, intus subflauam, nigram foris, eius decocto lanas, laneosq; pannos sordidos abstergi. Damascenos seplasiarios eius decoctum immiscere confectionibus ex melle, ac sapa paratis, idq; tantum candoris conciliare, vt ex amylo, & saccharo purissimo constare videantur: quin etiam sic durare, vt tenaciores sint, & vix morsu diuellantur. Quantumuis igitur ab hoc struthio, siue Arabum condiso saponaria tum facultatibus, tum notis multis differat, nihilominus Leonardus Fuchsius eam nobis pro Struthio depinxit. Alij peregrinam quandam plantam è Lychnidis generibus longè pulcherrimam (quare etiam passim in hortis seritur florum voluptate arridens,) nimirum Chalcedonicam miniatam, siue Constantinopolitanam, quam alij florem Constantinopolitanum, alij Hierosolymitanum, alij Creticum appellant, Struthium, siue Lanariam esse crediderunt, Arabumq; condisum, sed qui hanc herbam norunt, si cùm superiùs à nobis exaratis conferant, neutiquam respondere videbunt. Herba autem lanaria (quæcunque autem illa sit) duplici ratione videri potest nomen Struthij accepisse: semel, vt moneamur coniugij castimoniam tam puram, sinceramque esse, quàm est lana radiculâ fulloniâ emundata: rursus, quòd eadem radicula non aliter ac σρεθὸς, siue Passerculus libidinem etiam excitet vehementi suo calore plurimum humoris ad uasa spermatica mandans, præsertim, si cum flatulentis, & crassis cibis edatur.

Strython. [c] *L. 10. Hist. plant. c. 58.* Ocymastrū Valerianthes.

Condes, siue cōdisum

Lychnis Calcedonica. Flos Constātinopolitanus.

Lanaria herba cur Struthiū dicta.

Μῆλα σρέθια, siue σρεθιόμηλα, siue mala Struthia è cotoneorum genere ab omnibus censentur. Ornithologus minori amplitudine, odoratioraq; esse ait, at serò prouenire, sed [d] Galenus, eumq; sequutus Aëtius maiora, dulciora, & minus acerba esse scribunt. Alio in loco [e] Galenus Cydonia à Struthijs, quæ etiam Struthiocamela nuncupat, apertè distinguens, Cydoniorum succum minus esse suauem asserit, & maximè astringere. Nominat Struthium quoque [f] Macrobius inter malorum genera. [g] Ioannes Goropius postquam optimè, vt solet, Cotoneorum malorum (sic enim Cydonia vulgò audiunt) etymologiam è Cymbrico suo sermone deriuasset, & à facultate Venerem stimulāte denominari demonstrasset, itē Struthiorū (vox autem hæc Græca est) etymū luculenter admodum, & clarè inde eruit, his fermè verbis: Struthia linguę nostrę peritis indicant, sese ad connubia promouenda, lętoq; successu augenda pertinere: quod si verum est, vt est verissimum, quid vltra impedimenti adferetur, ut non constanter afferamus in legitimo matrimonio ambiendo

Struthia mala quæ. [d] *L. 6. de san. tuend.* [e] *L. 2. de aliment.* [f] *Lib. 3. c. 19.* [g] *In Vert.*

Struthiorū malorū etymologia.

ambiendo, hoc malorum genus tesserę loco fuisse? Trou idem est quod connubio iungo: Dien est augeri, promoueri, & ad bonam frugem peruenire. Hinc Strousdien quid aliud erit, quam ipsius matrimonij felix auctio, & promotio? Nolo uos monere à Trou in genitiuo fieri Strous, articulo per syncopen adiecto, loco des trous, formula vt satis nobis vsitatissima, propterea quòd sit aptissima ad sermonis breuitatem, quam perpetuò affectamus, ita ut nihil aliud sit Strousdien, quàm ipsius coniugij ad bonam frugem incrementum. Iam ex sibilo, & littera media in compositione concurrentibus, quid mirum si facta sit litera aspirata, qua posita cum terminatione Græca ex Strousdien fit Struthion penultima longa, vt eam Arabius in epigrammate modò recitato dimensus est. Hactenus ille. Epigramma uerò id minimè mihi prætereundum esse arbitror, imò necessarium hîc inserere, nimirum quòd eiuscemodi mala in matrimonijs quondam loco tesserę fuisse demonstret, vt iam Goropius dixit. Est autem hoc.

Trou quid Belgis.
Dien quid.
Strousdien.

Ἔδνα γάμων ἔρριπτες ἢ ἀμβολίην ταχύτητος
 Τοῦτο γέρας κούρη χρύσεον ἱππόμενες;
Ἄμφω μῆλον ἄνυσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμῆ
 Εἶργεν, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν παφίης.

Aurea dona iacis, quo sint sponsalia, an vt sint
 Pernicis remora Virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt, prohibens hinc impetum, & inde
 Se monstrans Veneris tesserulam esse iugæ,

Sed istæc de hisce malis dicta sufficiant: sunt enim & aliæ plantæ, quæ à Passeribus nostris denominantur, de quibus modo dicendum etiam est aliquid. In auibus Aristophanis, ni fallor, Cleocritus quidam traducitur ὡς στρουθόπους, τετίσι μεγαλόπους: Scholiastes eum locum explicans, à Struthiocameli pedibus, inquit, fortassis, vel à Passerinis per antiphrasim: ἢ ὡς τὴν ὄψιν στρουθώδης. Ego Struthopoda eum nominauerim, qui pedes, cruraq; habet exigua. Nam & Plinius Eudoxum tradit scripsisse in meridianis Indiæ viris plantas esse cubitales: fæminis uerò adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Et Plautus, citante Festo, cruscula todila dixit. Festo verò Todus est genus auis paruæ. Στρουθοκέφαλα authori definitionũ medicinalium, quæ Galeno attribuuntur, partus monstrosi sunt, quibus caput pro corporis portione nimis est exiguum. Quod si verò à Struthiocamelo eam uocem potiùs quàm à Passere placeat deriuare, susq; deq; feram, nam & Struthiocamelus caput, si corpori compares, paruum obtinet. Papaueris alterum genus syluestre [h] Theophrasto Heracleum vocatur, alijs Aphron, teste Plinio, Dioscoridi ἀφρῶδες. Hanc herbam [i] Plinius perperam intellecto Theophrasto *folijs esse* ait *speciem Passerum præsentantibus*, cùm hic folia Struthi, quod Struthium Dioscorides appellat, habere scribat, hoc est, vt vertit Gaza radiculæ: sed non in hoc solummodo lapsus est Plinius, verùm etiam papaueri vim abstergendi tribuit, lauandiq; lanas, quam ille Struto. Passerina nomen herbæ est, at alij alijs id plantis attribuunt. Errant, inquit, Hermolaus, qui Passerinam vulgò dictam florem candidum ferentem anagallida existiment: & ego pariter lithosperma illud minus potiùs, uel ut alij centumnodiam ita appellauerim. Matthias Lobelius aliam herbam eo nomine dignatur Linariæ folio, quam ob similitudinem linarijs etiam annumerat. Lingua Passerina, inquit [k] Io. Baptista Porta, oblongis folijs, & teretibus à Passeris lingua, quam imitatur, omnium hominum consensu inditum est nomen στρουθιόγλωσσον dici potest, Dioscorides Passerum linguas maximè imitari dixit: alij polygonum vocant, uel polycarpum ex seminis abundantia: nam ad Venerem, & conceptionem ualere diximus. Passerina inter Leucoij nomenclaturas apud [l] Dioscoridem quoque legitur. Syluaticus vsnem herbam interpretatur stercus Passerum, uel herbam Kali, &c. albam esse aiunt, & pannos ea lauari, ac dealbari: quærent diligentiores Struthio ne an papaueri spumoso descriptio eius conueniat; mihi ad struthium potiùs accedere uidetur. Poculum quoddam Persicum στρούθιον dictum Athenæo, Eustathius an à quibusdam Struthis (Passeribus) denominatum sit, non constare asserit: sed Hermolaus Struthio herbæ folia oleæ esse ait, & à medicis aureum poculum nominari, & ab hac similitudine vasculum illud potorium Struthion appellari conijcit.

στρουθόπους.
Struthopodes qui.
Cruscula todila.
Todus auis
Papauer heracleum.
[h] *9. hist. c. 13*
Aphron.
Plinij error
[i] *L. 20. c. 19.*
Passerina herba.
[k] *L. 4. Phyt. cap. 16.*
Palygonon
[l] *Cap. 703.*
Vsne herba
Poculum Struthium.

CAPIENDI RATIO.

X hoc auium genere syluestres faciliùs capiuntur, difficulter verò domestici. Decipiuntur autem vel reti, vel visco potissimùm. Petrus Crescentiensis, capiuntur, inquit, Passeres, & cæteræ aues paruæ vel magnæ, si virgulæ inuiscatæ ponantur in locis; vbi pasci, vel morari consueuerunt: sed de multis magnis id uerum non est: nam Coruos visco non capimus. [a] Oppianus etiam Struthos, hoc est, auiculas in genere visco capi scribit, item ramis duobus myrti colligatis annexo funiculo. Pãtheron retis est genus, ex eo nomen habens, quòd aues omnes includat: hoc reti Galli utuntur ad Passeres, & Sturnos capiendos, uocantq; teste [b] Budæo, saltabundum: cùm humi exporrectum est, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quisquilijs, ne ab auibus prouideri possit. Deinde cùm opus est, adducto magna vi fune, repente expanditur, inescatasq; aliquot diebus auiculas vno ictu vniuersas contegit. Aliam in prædictis diuersissimam capiendi rationem ita memorat Pet. Crescentiensis, dum ait: *Capiuntur Passeres præcipuè iuuenes minus fugaces cum saxa, seu brecho̊ello, quæ est quædam cauea ex iuncis constructa, de qua exire non possunt, cum ad Passeres pullos impositos ingressi fuerint.* Ego Passeres iuuenes ad pullos alios caueç inclusos accedere non puto, sed parentes tantùm, & nutritionis socios, ut escam eis offerant, ita verò capi posse non inficior, quin in Batauia dixi cauea quadam ex uiminibus facta, & fenestræ imposita, capi, dum clausis cæteris ad eam confugiant, & magno impetu sese in illam præcipitent. Coturnices, Perdices, & Passeres, quàm sint libidinosæ aues, & quomodo libidinis tempore speculo præposito capiantur, iam antè multoties recitaui. Ornithologus ait è nidis, quos in parietibus habent, mustelis, & viuerris cicuribus immissis extrahi, item aues, quas ego Lanios appellaui, à pueris cicures ali, ut Passeres è nidis captent. Multi qui eos reti capiunt, mares habent caueis inclusos, quo præteruolantes alliciant. Qui eos captat, Græcis στρουθοπίαστης appellatur.

[a] L. 3. de venat. 4.

Pantheron retis genus.

[b] In annotat. in Pandect.

Quomodo in Hollandia capiantur.

SYMPATHIA.

Antipathia.

ASSERES suum genus impensiùs amant, quod vel inde constat, quòd pullos alienos vicinos non solùm, quando etiamnum ad volandum inepti sunt in præbendo cibo iuuent, verumetiam post euolantes vnà cum parentibus concomitentur, auxilium si opus fuerit, in uolatu allaturi. Milij esu, quia maximopere delectantur, itaque etiam agris eo consitis maximum inferunt damnum, quod ne contingat multi laruis aruo impositis, eos, vt diximus, fugant, sed Plinius, *Pestem,* inquit, *à milio, atque panico Sturnorum, Passerumue agmina scio abigi herba, cuius nomen est ignotum in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omnino nulla auis intret.* Multi, [a] eodem referente ad remedia eiusdem segetis *rubetam noctu aruo circunferri iubent, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec Passerem, nec vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri.* Veritatem rei alij experiri poterunt, mihi retulisse sufficit, quia nimirum insignis antipathiæ auis cum ea planta, (quæcunque tandem illa sit) & rubeta indicium existit, cuius profectò ratio assignari ab homine non potest: quemadmodum facilè illius odij, quod cum Hirundinibus, teste Auicenna, cùm in vna domo conueniunt, exercent: solent enim earum nidos libenter occupare, vnde meo iudicio rixæ, & pugnæ oriuntur, cædes, atque interneciones. Quod uerò Vultures timeant, ut Philes scribit, & mustelam, vt ex nuperis [b] Bartholomæus cognomento Anglicus, adeo mirum non est, quando non solùm eiuscemodi auium genus, sed plereq; etiam alias aues rapaces, & mustelas expauescant, nimirum implacabiles hostes, & quorum viribus longè impares existunt. Aelianus, ut scripsi antè, Calamodyten, quam auiculam ex Passerum genere uideri ibi tradidi, folio cedri perire prodidit: quærendum, aut potiùs experiendum esset, nunquid & alij Passeres idcirco moriantur.

Amor in alienos pullos.

Ne milium depopulentur.

[a] L. 18. c. 17

Passeribus inimicitia est cum Hirundinibus

Vultures cur metuát.

[b] L. 12. c. 3

HISTORICA.

APOLLONIVS [a] Tyanæus referente Philoſtrato, cùm Epheſios doceret, oportere ſeſe mutuò nutrire, atque nutriri, Paſſeres fortè in arbore quadam taciti conſidebant: vnus autem ex ipſis tanquam alicuius rei nuncius vocem emiſit, qua viſus eſt aliquid cæteris prædicere. Eo audito cæteri clamorem tollentes poſt ipſum volarunt. Tunc aliquandiù tacuit Apollonius, ſciens quidem quàm ob cauſam Paſſeres volitaſſent, nondum tamen auditoribus id enarrans. Vbi verò omnes in ſe conuerſos, & quaſi portentum aliquod admirantes aſpexit, tunc rupto ſilentio, ſic eſt loquutus. Puer quidam effuſum frumentum in arcam manibus demittens, cùm negligenter illud collegiſſet, abjt, multa grana paſſim in angiporto ſparſa relinquens: quæ cùm Paſſer ille inueniſſet, cæteris, (vt audiſtis) nuncians, inuentum cibum communicauit. His verbis permulti commoti, ad hoc viſendum cucurrere. Ipſe uerò his, qui manſerunt, cœptum ſermonem de communi ſocietate ſeruanda proſequutus eſt. Poſtquam verò qui viſum ierant cum clamore, atque admiratione ſumma reuerſi ſunt. Videtis, inquit Apollonius, quo pacto Paſſeres mutuam de ſe curam habeant, quantumque communi gaudeant ſocietate, nos autem homines eam colere dedignamur. Hæc ille, interprete Beroaldo. Ariſtodicus Heraclidis filius vir inter cæteros Cumæos clarus, quomodo ſurreptis in templo nidulantibus Paſſeribus Deorum gentilium ſocordiam, atque impotentiam deriſerit, narrat [b] Herodotus hunc ferè in modum: Pactyam cùm Cyrus à Cumæis, ad quos confugerat, repoſceret, hi verò Cyri potentiam metuerent, conſilio inito ſtatuerunt ad Deum apud Branchidas referendum, quid facto opus eſſet. Erat enim illic oraculum peruetuſtum, quo Aeoles, Ioneſque communiter vti conſueuerunt. Conſulentibus cùm reſponderetur, Perſis Pactyam eſſe permittendum, Cumæiq; oraculo acquieſcendum fore dicerent, Ariſtodicus ſeu oraculo parum fidens, ſiue ipſos conſultores oraculi reſponſum non rectè perferre exiſtimans, conſtanter obſtabat, quo minus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum eſt, *ut iterum de Pactya interrogaturi alij mitterentur ſacerdotes conſultores, inter* quos ipſe quoque Ariſtodicus erat. Hi cùm ad Branchidas perueniſſent, vnus ex omnibus Ariſtodicus conſulebat oraculum ſciſcitans in hæc uerba. O Rex, venit ad nos ſupplex Pactyas Lydus mortem fugiens violentam: Perſæ eundem repoſcentes iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Perſarum potentiam formidantes, tamen ſupplicem nondum reddere auſi ſumus, donec intelligeremus ex te indubitatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum ſciſcitanti Ariſtodico, idem rurſus reſpondebatur, quod priores tulerant, nempe Pactyam Perſis permittendum. Poſt hæc Ariſtodicus tale quippiam de induſtria aggreditur: Templum circumiens, Paſſeres, aliaſq; auiculas, quæ fortè in templo illic nidulabantur, è nidis eximit. Quæ cùm ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam, quæ ad Ariſtodicum ferreretur, atque huiuſmodi quædam ſonaret: Hominum ſceleſtiſſime, quæ nam libido te inceſſit, ut auderes meos ſupplices diripere? Ariſtodicum nihil dubitaſſe ad hunc modum reſpondere, Tu nè rex, ſic auxilium fers ſupplicibus, & Cumæos iubes ſupplicem Pactyam tradere Perſis?

[a] *L. 2. de vita Apoll.*

Mutuæ nutritionis adhortatio.

Apollonius Paſſerũ uoces iterpretatur.

Paſſerum mutua cura.

Ariſtodicus ut furatis è tẽplo Paſſeribus Deos irriſerit.

[b] *Lib. 1.*

Oraculum Aeoliũ & Ionium.

Ariſtodicus oracula cõtemnit.

Ariſtodicus Paſſeres è tẽplo Deorũ abripit.

PRAESAGIA.

Auguria.

SI prę̨ter modum pipillauerint Paſſeres, uentos iam affuturos pręſagire nonnulli inquiunt. [a] Theophraſtus author eſt, *matutino cantu imbrem adferre, aut tempeſtatem, veſpertino verò pluuiam tantummodo*. Cui loco Federicus Bonauentura Vrbinas, qui nuperrimè librum Theophraſti commentatus eſt, hoc addidit ſcholiolum: Si enim Paſſer manè canat, conſtitutionem prima luce parari monſtrat, iamq; vigere, vnde meritò non ſolum pluuiam, ſed etiam tempeſtatem poteſt nunciare. A validiore enim conſtitutione maiorem afferri mutationem neceſſe eſt. Contraria de cauſa veſpertino cantu imbres tantùm portendit. Imbecillior enim conſtitutio minorem iniuriam affert. Multi præterea tradunt

Ventorum præſagium

[a] *L. de ſignis pluuiæ.*

Quãdo pluuiã & tempeſtatẽ, & quãdo pluuiã tantum denotet, & cur.

vnum ex hoc auium genere manè ſolitariè pipillantem pluuiæ uel tempeſtatis veſtigia in aëre impreſſa ſignificare. Cùm oua, nidoſq; deſerunt peſtis futuræ ſigna produnt.

Prioris belli ciuilis augurium.

Prioris belli ciuilis, quod nimirum Marius, & Sylla cum maximo urbis detrimento contra ſe mutuò geſſerunt, augurium Paſſerem feciſſe aiunt, cùm cicadam diſcripſiſſet, atque partem in æde Bellonæ reliquiſſet, alteramque partem abſtuliſſet. Meminit eius augurij [b] Plutarchus his uerbis: *Cùm ſenatus ariolis hac de re vacaret, inq; æde Bellonæ conſediſſet, omnibus inſpicientibus Paſſer cicadem ore gerens intrò aduolauit, partemq; cicadæ ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque coniectores ſeditionem inter agrorum poſſeſſores & vrbanam, forenſemq; turbam portendi videri reſponderunt: hanc enim vocalem eſſe inſtar cicadæ, ruſticam verò forenſem, &c.* Homerus tradit Agamenone poſt abreptam Helenam Aulide, quæ urbs eſt Bœotiæ exercitum colligente, ac ſacrificante, draconem in vicinam arborem aſcendiſſe, octoque pullos Paſſeris, nonamq; quæ ijs accubabat matrem perdidiſſe, eoq; oſtento Calchantem indicaſſe, Græcos nouem annis ad Ilium bello geſto, decimo urbem capturos. Homeri carmina conuertit [c] Cicero ſub perſona Agamennonis, cùm debeant citari ſub perſona Vlyſſis, ut annotauit [d] Politianus: Carmina Ciceronis non adſcribam, ſed alterius poetæ, qui perquam doctè Homerum tranſtulit. Canit autem:

[b] In Sylla.

Græci unde cognouerint decimo anno ſe Troiam capturos.

[c] L. 2. de diuinitat.

[d] In miſcell.

Meminiſſe poteſtis tempore ab illo,
Quo nos ad poſitam Dÿs immortalibus aram
Sacra parabamus, denſis quà plurima ramis
Vmbrabat platanus, ſubterquam frigida puro
Vnda reſultabat riuo, quo tempore viſum
Eſt ingens nobis monſtrum, draco terga cruentis
Diſtinctus maculis, aræ ſublapſus ab imo
Proſiluit pede (ſic Saturnius ipſe volebat)
Ipſe vago lapſu ramos amplexus, in altum
Euaſit platanum, tetigitq; cacumina: quorum
Nidus in arce fuit, numero bis quatuor intus
Paſſeris includens pullos: qui frondibus altis
Hærentes exultabant implumibus alis.
Quos omnes matrem vano ſtridore vocantes
Cùm draco peſtifero depaſtus dente fuiſſet,
Ipſam etiam matrem circum ſua pignora fruſtra
Sollicitas querulis quatientem vocibus alas.
Corripuit, nonamq; auidam demiſit in aluum:
Protinus in ſixum mutatum Iupiter ipſum
Conſpicuum poſuit, ſed nos horrenda Deorum
Conſtitimus ſtupido mirantes omina viſu.
Præcipuè qua nam ratione ad ſacra Deorum
Tam dirum veniſſet opus, monſtrumq; nefandum.
Tum Calchas diuina tenens miracula fatur.
Cur vos tanta noui ſubit admiratio monſtri,
Crine graues Danai? Prudens nam Iupiter iſtud
Prodigium immiſit, venit qua gloria nobis
Sera, & tarda quidem, ſed fama, & laude perenni.
Sicut enim ſerpens auido crudelis hiatu
Octonos pullos nona cum matre vorauit:
Sic nos fata nouem mittunt in bella per annos
Sæua, gerenda manu ſpacioſa ante inclyta Troiæ
Mœnia, quæ decimo tandem capiemus in anno.

Meminit eiuſdem augurij [e] Ouidius, qui ſuperiores Homeri verſus velut in compendium contraxit, inquiens:

[e] L. 12. Met.

Hic patrio de more Ioui, cùm ſacra paraſſent,
Vt vetus accenſis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre draconem
In platanum, cœptis qui ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore ſumma,
Quas ſimul & matrem, & circum ſua damna volãtem
Corripuit ſerpens, auidaq; recondidit aluo
Obſtupuere omnes: at veri prouidus augur

Thestorides, Vincemus, ait: gaudete Palasgi:
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.

Scio, imo antea annotaui, Paſseres, de quibus hîc agitur, non nidulari in arboribus, ideoq; eiuſcemodi augurium huc non uideri pertinere: ſed quia priuatim nulli alteri aui id attribuere noui, itaque hîc potius, quàm alibi id recenſendum eſse apparebat.

VSVS IN SACRIS Hebræorum.

QVEMADMODVM pro mundatione ſanguinis menſtrui Turtures, aut Columbarum pulli Deus ſibi immolari ab Hebræis voluit, ita pariter pro purificatione lepræ duos Paſseres poſtulauit, ut legitur in ſacris biblijs, quorum uerba neutiquam nobis prætereunda exiſtunt, quoniam ſacrificij ritum optimè explicant. *Hic eſt ritus leproſi* (verba ſunt Dei ad Moyſen ex interpretatione D. Hieronymi) *quando mundandus eſt: adducetur ad ſacerdotem: qui egreſſus de caſtris, cùm inuenerit lepram eſſe mundatam, præcipit ei, qui purificatur, vt offerat duos Paſſeres viuos pro ſe, quos veſci licitum eſt, & lignum cedrinum, vermiculumq́; & hyſſopum, & vnum ex Paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco & hyſſopo tinget in ſanguine Paſſeris immolati, quo aſperget illum, qui mundandus eſt, ſepties, vt iure purgetur, & dimittet Paſſerem viuum, vt in agrum auolet*, &c. Neque ab re fore iudico huius ſacrificij myſterium, antequam ad cætera myſtica accedamus, enodare: Paſseres illi duo viui Chriſtum denotant, nempe diuinitatem ipſius, & humanitatem, quia munda eius etiam humanitas, & uiuens eſt. Munda quidem, vtpote quæ peccatum non habuit: viua autem, vt quæ genita non eſt ex viri immunditia, & ideo non fuit maledictioni obnoxia. De Paſseribus ergo, quos diximus eſse Chriſtum, hunc præcepit immolari, uel occidi, & occidi in uaſe fictili, ſuper aquas uiuentes in nobis, id eſt pro nobis, ſiquidem ſumus uas fictile, de luto uidelicet facti. Vnigenitus occiditur ſecundum carnem ſuper aquas viuas, id eſt, baptiſmatis. Mors eius quippe noſtrum figurat baptiſma, quod oſtendit [a] Paulus dicens: *Quicunque in Chriſto baptizati ſumus, in morte eius baptizati ſumus.* In hoc uiuus Paſser, & lignum cedrinum, & coccinum tortum, & hyſsopus tingitur: omnia enim hæc comprehenduntur in virtute baptiſmatis. Sed uiuus Paſser, quem in unigeniti neceſsariò diuinitatem accipimus, in ſanguine hîc occiſi Paſseris, & aqua tingitur, id eſt, in gratia baptiſmatis, quia non in hominis paſſione baptizamur. Deinde poſt hoc uiuens Paſser in agrum, ut auolet, dimittitur. Ergò impaſſibilis diuinitas, & inſeparabilis in ſanguine baptizatur, ut impaſſibilis uiua in agrum auolet. Atque iſtæc eſt doctrina Iſychij presbyteri Hieroſolymorum, qui Leuiticum commentatus eſt. Theodoretus admodum compendioſè in eodem planè ſenſu. *Legiſlator*, ait, *duas puras auiculas prædicat offerri ſolitas, & alteram ſacrificari, & in ſacrificatæ ſanguine tinctam alteram demittit. Vbi diuinitatis, & humanitatis cernimus typum, dum hæc quidem ſacrificatur, illa autem paſſionem ſibi ipſi propriè accommodat.*

Lepræ mũdatio.

Sacrificiĩ leproſorũ explicatio.

[a] Rom. 6.

VSVS IN VANIS Ethnicorum ſacris.

TAMETSI apud [a] Vergilium Aeneas Columbas maternas agnoſcat aues, ac ſi illæ tantummodo matri ſuæ, nimirum Veneri ſacræ eſsent, nihilominus Sappho nobiliſſima poëtria, & decima à Græcis Muſa appellata, cuius verſus ſupra recenſui, Deam illam Paſseribus vehi ſolitam finxit. [b] Apuleius verò Columbas Venerem vexiſse ait, Paſseres uerò eam comitatas fuiſse: *Procedunt*, inquit, *quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus inceſſibus picta colla torquentes, iugum gemmeum ſubeunt, ſuſceptaq; domina letæ ſubuolant, currum Deæ proſequentes*

[a] Aeneid. 6.

Paſſer Veneri conſecratus.

[b] Li. 6. de Aſino aureo.

quentes, gannitu constrepenti lasciuiunt Passeras, & cætera, quæ dulce cantitant aues melleis modulis resonantes, aduentum Deæ pronunciant, cedunt nubes, & cælum filiæ panditur, & summus æther cum gaudio suspicit Deam; nec obuias Aquilas, vel Accipitres rapaces pertimescit magna Veneris canora familia. Sic ille, & non immeritò equidem Passeres in famulitio Veneris habiti dicuntur, quia ipsos constat esse libidinosissimos: atque idcirco etiam harum auium cerebellis præesse putabatur, quoniam hæc præcipuè Venerem stimulent. Cur uerò Aesculapio sacrum hoc auicularum genus fuerit, nunquam, quod memini, legi. Sacrum fuisse disertissimè tradit in hæc verba [c] Aelianus: *Tantam superstitionem Athenienses animis conceperant, vt si quis vel paruam ilicem excidisset è luco Heroum, eum morte mulctarent: sed & Aterben, quoniam Aesculapij sacrum Passerem vsque ad necem verberasset, non impunè ferre sinerunt, sed morti adiudicarunt: neque imprudentiæ neque insaniæ rationem ducentes, sed vtrisque his antiquiora habentes sacra Dei.* Dicebatur enim inuitus id factum designasse. Alij uerò cum furore percitum fecisse commemorant.

Cur Veneri sacri sint. Passeres Aesculapio cõsecrati.

[c] *Lib.5.c.17*

Aterbes cur morte mulctatus.

MYSTICA.

D. [a] Cyrillus archiepiscopus Alexandrinus, scriptor disertissimus in Satanę superbiam, & cogitationes stultas inuectus, luculenter admodum, atque disertè demonstrat, communem illum humanæ societatis hostem uniuersaliter omnes opprimere, ac destruere non posse, etiamsi ad instar draconis illius Homerici Passeris pullos in platano extinguentis, nonnunquam, permittente Deo, aliquem priuatim opprimat; sed verba Cyrilli adijciam: *Iactat enim*, inquit, (nimirum diabolus) *se vniuersum orbem terrarum expugnaturum, idque facillimè, & promptè, & citra pugnam se facturum decernit, ac constituit, quicquid tandem ipsi in mentem venerit. Comprehendam enim totam continentem velut nidum, & velut derelicta oua tollam, & non erit, qui diffugiet, vel qui restiterit mihi. O insignem superbiam, o cogitationes stultas: quasi vnius Passerculi nidus esset vniuersa hæc machina, ita eam considerat: ouis relictis ab altrice aue, totius terræ incolas confert, vt quasi draco inuadat, & absorbeat, oditque contradicentes* &c. [a] Sanctes Pagninus se nunquam asserit legisse, quod Passer in malam partem accipiatur: idem D. Hieronymus apertè docet explicans illud [b] Ecclesiastis: *Et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentis, & consurget ad vocem volucris, & obmutescent omnes filiæ carminis.* Nec mirandum, inquit, si angeli tubam Passeri comparemus, cùm omnis uox ad Christum comparata sit tenuis. Et quantum ego possum animo recordari, nunquam Passerem in malam partem me legisse noui: attamen Cassiodorus in declaratione istius [c] Dauidici dicti: *Transmigra in montes sicut Passer*; per Passeres interpretatur homines leues, & inconstantes, qui ad nequissimas prædicationes hæreticorum leuitate inconstantis animi transferuntur. Cùm itaque hic loca sacra, quæ sunt de Passere, enodare ex sacris scriptoribus soleam, ab hoc Psaltis loco exordium sumam. Cassiodorus ergo in expositione eiusdem sic scribit: ad persuasores hæreticos hic sermo dirigitur, qui volunt loqui, quod impium est, vt contentionibus prauis seducant animas innocentes. Hic ergo uir fidelis dicit. Dum ego sum in religionis fixo cacumine constitutus, quemadmodum mihi suadetis: Transmigra in montem, id est, ad hæreticam prauitatem, mentientes ibi esse Christum, vbi ueritas nullum probetur habere uestigium? Mons enim in diuinis scripturis æquiuocus est, quod dissimilibus rebus pro aliqua comparatione deputetur. Frequenter enim & in bono, & in malo ponitur. Nam cùm in bono mons dicitur, firmitas eius consideratur, & honorabilis altitudo, cùm uerò in malo stupor mentis, & eleuata superbia. Passerum quoque plura sunt genera. Alij gaudent ad foramina parietum, alij valles roscidas requirunt, nonnulli montes appetunt squallentes. Sed nunc de illis dicit, qui ad altissima loca terrarum leuissima voluntate rapiuntur, vt his meritò similes æstimentur, qui ad nequissimas prædicationes leuitate inconstantis animi transferuntur. Hæc ille. At D. [d] Augustinus hoc pacto declarat: Vnum montem teneo, in quo confido, quomodo dicitis, vt ad uos transeam, tanquam multi sint Christi? Aut si uos montes esse dicitis per superbiam oportet quidem esse Passerem pennatum virtutibus, & præceptis Dei. Sed ea ipsa prohibent uolare in istos montes, & in superbis hominibus spem collocare. Habeo domum, vbi requiescam, quia in Domino confido, Nam & Passer inuenit sibi domum. Alius est [e] Psaltis locus, quo gratulatur sibi ob domum, quam præparatam sibi nouit in cęlis: *Etenim*, inquit, *Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos*. Hic ostendit, quod gloriæ consideratio hominem exaltat.

[a] *Lib.1.in Esaiam.*

Diabolum oẽs opprimere non posse.

[a] *In Isagoge.*

Passerã in malã partẽ accipiatur.

[b] *Cap.12.*

[c] *Psal.10*

Hæretici persuasores.

Mons in bonã, & in malã partẽ accipitur.

Passerũ differentiæ penes loci habitationẽ.

[d] *In comm.*

[e] *Psal.83.*

nem exultat. Iſtum textum exponit D. [f] Gregorius, per Paſſerem intelligens Chriſtum, qui ſibi domum inuenit, quando aſcendit in cælum, ſed per Turturem fideles accipit, qui ipſum imitantur. Vnde exponens illud [g] Iob: *in nidulo modò moriar*, ait. Quid per nidum exprimitur, niſi tranquilla fidei quies? Nam ſi Eccleſia ſancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Pſalmiſta non diceret: *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum* &c. Iam quippe domum Paſſer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Chriſtus intrauit. *Et Turtur inuenit nidum*, quia ſancta Eccleſia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum ſibi, id eſt, pacatiſſimam fidei quietem conſtruit, in qua creſcentes filios, quaſi plumeſcentes pullos, quouſque ad ſuperiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Et Caſſiodorus, cùm ſuperiùs, inquit, animam, corpuſq; dixerit in Domini exultatione gaudere, hic auium iſta duo genera ad quãdam ſimilitudinem commendandam poſuiſſe dignoſcitur. Paſſer eſt nimia uelocitate celerrimus, qui in ſyluis habitare non patitur: ſed domum ſibi deſideranter in parietum foraminibus exquirit: quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia ſe diuerſarum aduerſitatum vlterius patere non credit inſidijs: ſic anima iocundatur, dum in cælorum regna manſionem ſuam ſenſerit, eſſe præparatam, &c. Diuus item Auguſtinus luculenter hunc locũ declarat, inquiens; Duo dixerat, & duo reddidit, in ſimilitudinem auium. Dixerat, exultaſſe cor ſuum, & carnem ſuam, & his duobus reddidit Paſſerem, & Turturem, cor tanquam Paſſer, caro tanquam Turtur. Inuenit ſibi domum Paſſer, inuenit ſibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis, in ipſa fide, & ſpe, & charitate, quibus volet in domum ſuam, & cùm venerit, permanebit etiam querula vox Paſſeris, quæ hîc eſt, non erit ibi. Nam ipſe eſt querulus Paſſer, de quo in alio [h] pſalmo dicit. *Sicut Paſſer ſolitarius in tecto*, de tecto volat ad domum. Iam ſic fit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cæleſtem locum perpetuam domum. Paſſer iſte finiet querelas ſuas. Turturi autem dedit pullos, id eſt, carni. *Inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos ſuos*. Domus tanquam ad ſempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum tanquam volantem Paſſerem ad ſuam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem ſanctorum, quanta bona fiant. Per hanc enim operamur, quæ iuſſi ſumus operari, quibus adiuuamur in hac uita. Paſſer ergò ille, qui cogitat domum ſuam, non recedit à Turture quęrente ſibi nidum, vt ponat pullos ſuos, &c. Et D. [i] Hieronymus ad eundem locum commentans, Videte, inquit, quid dicat. Deſidero, Domine, æterna tabernacula tua, concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere deſidero. Aues quæ liberè huc, atque illuc vagantur tamen poſtquam uolauerint, habent locos, & nidulos, ubi requieſcant. Quantò magis anima mea, & caro mea debet ſibi locum præparare, vbi poſſit requieſcere. Nunc altiùs aliquid aſcendamus. In Domino, inquit, confido, quomodo dicitis animæ meæ tranſmigra in montem, ſicut Paſſer. Videte ergo, quia nemo tranſmigrat in montes, niſi qui Paſſer eſt. Sæpè Paſſerem loco prudentiæ poni legimus. Ideo iſti dicunt hæretici, Tranſi ad nos ſicut prudens, cùm eorum prudentia ſit ſtulta, &c. Aliter verò per Paſſerem, & Turturem accipitur quilibet iuſtus, qui virtutum pennis fultus per contemplationem ad cæleſtia uolat. *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum*, id eſt, ratio, vel quilibet iuſtus inuenit ſibi domum non manu actam in terris, ſed in cæleſtibus. Vnde & tunc pennas virtutum aſſumit, ſcilicet ſpem, fidem, & charitatem, ut volet Paſſer in domum, in qua permaneat ſine fine. *Et Turtur nidum*, ſcilicet corporis caſti. Et rationabiliter Paſſer ſignificat iuſtos propter multa: primò propter prudentiam quo ad partem rationalem. Paſſer enim nidificat in tectis domorum & non in imo, ne fœtus eius rapiantur à ſerpentibus: unde alibi dicitur à [k] Pſalmiſta: *Cedri libani quas plantauit*, quæ ſcilicet ſunt altæ, *illic Paſſeres nidificabunt*. Quantum uerò ad domos habes hîc: *Etenim Paſſer inuenit ſibi domum*. Sic & iuſti ſciunt, quod in terra multi ſunt ſerpentes. Fœtus autem iuſti eſt opus ſuum. Si igitur in terra pullificaret, à ſerpentibus deuoraretur. Et ideo Paſſeres prudenter nolunt habitare in terra, id eſt, iuſti, ſed in alto. Secundò iuſtus Paſſer dicitur propter temperantiam, quo ad concupiſcibilem. Paſſer enim non facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem ventris eſcarum ambitione decipitur. Sic iuſti uitant hos laqueos, qui cibis ſuperfluis, & eſcis non indulgent. Tertiò propter patientiam, quo ad iraſcibilem: ait enim Philoſophus rariùs inueniri Paſſerem album, quoniam ei albeſcere non conueniat, niſi propter infirmitatem. Sic & iuſti in ſuis infirmitatibus patienter albeſcunt, quia fortitudo patientiæ in hoc magis relucet, ſecundum illud D. [l] Pauli: *Virtus infirmitate perficitur & quando infirmor, tunc fortior ſum, & potens*. Tertius, Dauidis locus eſt. *Vigilaui, & factus ſum ſicut Paſſer ſolitarius in tecto*. Theodoretus, Multis inquit,

[f] L.19. mor. cap.24.

Paſſer Chriſtum denotat.

[g] Cap.29.

Paſſeris natura.

Paſſer anima.

Paſſer cor.

[h] Pſal. 101.

Domus, & nidi, differẽtia.

[i] In commẽ. dicti Pſalmi.

Paſſer pro prudentia.

Iuſtus per Paſſerẽ, & Turturem.

Paſſer cur iuſtos ſignificet.

[k] Pſal. 103.

[l] 2. Cor. 12.

Paſſer pro timore.

inquit, vtitur comparationibus, volens dignè ob oculos ponere calamitates. Per quaslibet autem harum auium, timorem demonſtrat, gubernatoriſq; deſtitutionem. Quandoquidem Paſſer ob ægritudinem ſomnum abigit, & Nycticorax habitatas domos fugiens, deſertas, derelictaſq; præteruolat. Domicilia enim parietinas Symmachus dixit. Sic etiam alia auis in ſolitudinibus verſatur. Et Caſſiodorus ait ad hunc eundem locum, Venit ad tertium genus auis, quod idem ſimilitudine Paſſeris indicatur, vt qni mundi crimina lugebat, per omnium ſatisfactionum modos diſcurrere videretur. Paſſer eſt auis parua, ſed nimia ſagacitate ſolicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris eſcarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem ſuam, ne aut ipſa à prædatore capiatur, aut fœtus eius ſerpentinis deuoretur inſidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum faſtigia excelſa concurrit, ut à ſuſpectis caſibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia. Huic meritò comparatur, qui diaboli inſidioſa formidans, ſpecialiter ad eccleſiæ ſepta ſe conferens, in eius faſtigio vigilans tutiſſimè perſeuerat. Vnicum dicit Paſſerem propter charitatem, quæ ex multis vnum facit. In ædificio, ſiue in tecto propter altitudinem fidei, & fortitudinem mentis. Sic ille. At D. Auguſtinus, Ergo dormieras, inquit, in parietinis, & dixeras: Ego dormiui, quia volui, dormiui, noctem amando dormiui; ſed vigilaui, id eſt, exurrexi, & aſcendi in cælum, factus ſum ſicut Paſſer uolando, id eſt, aſcendendo ſingularis in tecto, id eſt, in cælo. Ergo Pelicanus fui naſcendo, Nycticorax moriendo, Paſſer reſurgendo. Ibi in ſolitudine velut ſolus, hîc in parietinis velut ab eis occiſus, qui ſtare non potuerunt in ædificio, hîc verò iam vigilans, & uolans ſingularis in tecto, ibi interpellat pro nobis. Et Turtur nidum ſibi, id eſt, eccleſiam Dei, nidum de ligno crucis ipſius, vbi ponat pullos ſuos, id eſt, paruulos ſuos, &c. Ponit verò hîc diuinus Pſaltes quintum malum, quod erat diuinæ laudis conculcatio. Quia enim in illa perſecutione (de qua loquitur) Iudæi publicè vniti ſtare non poterant, ſed diſperſi erant: ideo laudibus diuinis ſecundum legis præceptum non poterant intendere. Atque hoc inſinuans Pſaltes in perſona illius populi dicit; Vigilaui, ſcilicet mente: ſed non potui voce publica Dei laudes exoluere, *quia factus ſum ſicut Paſſer ſolitarius in tecto*. Paſſer ſolitarius in campis eantat, ſed in tecto ſilet: quo demonſtrare intendit, Chriſtum, quamuis ad modum Pelicani ſanguine ſuo filios mortuos ipſe moriens viuificauerit: tamen à morte reſurgentem, cælos glorioſè aſcendiſſe. Vnde etiam ad hunc ipſum locum gloſſa ait: Chriſtus vigilans factus eſt Paſſer ſolitarius in tecto. Nam Chriſtus, qui in paſſione dormierat, vigilauit in reſurrectione, & uolando in cælum factus eſt ſicut Paſſer ſolitarius in tecto, id eſt, in cælo, vbi interpellat pro nobis. Poteſt & hunc in modum locus iſte explicari, nimirum quia pœnitentia de peccatoribus iuſtos efficit: idcirco poſtquam oſtendit ſtatum pœnitentiæ dicens, *Similis factus ſum Pelicano ſolitudinis, factus ſum ſicut Nicticorax in domicilio*: nunc oſtendit ſtatum iuſtitiæ acquiſitum per pœnitentiam, dicens: *Vigilaui, & factus ſum ſicut Paſſer ſolitarius in tecto*. Paſſer enim ſignificat iuſtos, quemadmodum ſuprà oſtendimus. Vel dicamus etiam in duobus hiſce textibus, ſiue verſiculis tria auium genera poni, & tria loca, quibus diuerſi ſtatus prædicatorum intelligantur. Atque hoc modo etiam declarat Gloſſarius, Tres, inquiens, aues, & tria loca hîc diſtinguuntur. Aues, Pelicanus, Nycticorax, & Paſſer. Loca, ſolitudo, parietina, & tectum. Et dicitur Pelicanus in ſolitudine: Nycticorax in parietinis: Paſſer in tecto. Nycticorax eſt auis vigil, & teter Coruus noctis, habitat in parietinis, quas vulgò dicimus ruinas, nimirum ædificia rupta, & deſerta, Paſſer uerò tecta amat. Vnus autem homo, vel plures poſſunt habere perſonam trium auium. Tria uerò loca tria genera hominum. Eſt enim ſolitudo, vbi Chriſtiani non ſunt, neque fuerunt. Parietinæ vbi fuerunt, ſed corruerunt. Tecta uerò, vbi fuerunt, necdum ceciderunt manentes in domo. Verus ergò prædicator, ſi venit inter eos, qui Chriſtiani non ſunt, ſimilis eſt Pelicano ſolitudinis: ſi autem venit ad eos, qui Chriſtiani fuerunt, ſed non ſunt, eſt ſicut Nycticorax in domicilio, vel in parietinis: quia nec tenebras eorum deſerit, ſed ad meliora reducere contendit. Poſtremò ſi venit ad eos, qui crediderunt, & etiamnum perſeuerant in fide, ſed tepidè, ac frigidiuſculè agunt, tunc eſt velut Paſſer in tecto, exhortans eos, qui ſub tecto, id eſt, ſub carne torpent, cùm ipſe ſit ſupra carnem. Atque hæc eſt explicatio D.[m] Auguſtini: Vigilare eſt hîc Hebræis intentè quippiam obſeruare. Felix tamen exercitatus ſum uertit. Paraphraſtes verò cum noſtro ſic reddit verſum: Præ ſolitudine ſomnum non indulſi oculis meis, & ſimilis mihi videbar Paſſeri mœſto, qui ſolus in foramine deſidet ſub tecto. Vulgo enim auem quandam Merulæ ſimilem, ſolitarium Paſſerem appellant, eò quòd ſola ferè ſemper ſit, & in tectis reſidens meticuloſa garrit: auis alioqui ſuauiſſimo concentu, & raro: nihil ſuauius audiri poteſt. Verùm de Paſſere noſtro uulgatiſſimo hîc dici arbitror, qui uagus, &

Chriſt⁹ quando Paſſer ſolitari⁹ in tecto.

Nycticorax quæ auis.

Pelicano quis prædicator ſimilis.

[m] *In enarr. Pſal.* 101.

Paſſer ſolitarius quæ auis.

impudens

impudens omnibus penè infenſus eſt, & odioſus. Is quidem è paleis, ac ſtipulis ſuum componens nidum, ſub tectis emittit fœtus: animal tamen eſt ſtridulum, atque uſque ad faſtidium loquax, quod prudentiæ imaginem, vti ex D. Hieronymo diximus, ſecum habeat. Excuſſo igitur penitus à calamitoſi viri oculis ſomno, ſimilem ſe facit Paſſerculo mœrenti, ſuamq́; deploranti ærumnam in tecto, cui nihil gratum eſſe poteſt, præterquam luctu paſci, & nutriri. Quartus Dauidis locus: *Saturabuntur ligna campi, & cedri libani, quas plantauit: illic Paſſeres nidificabunt. Herodij domus dux eſt eorum.* Quamuis verò Paſſeres, ut plerique ex Hebræo transferunt, quaslibet volucres denotent, nihilominus propter uocis myſterium hîc hunc locum, ne quid in hoc noſtro opere deſiderari vnquam poſſit, explicare viſum eſt. Cæterùm antequam ad loci myſterium accedamus, lectores admonitos velim, vltimam uerſus partem non tantùm ſuboſcuram videri, ſed multos, ut ſupra pariter innui, in eius declaratione labi. Io. Baptiſta Folengius Mantuanus monachus Caſinas ordinis S. Benedicti, qui in omnes Dauidicos pſalmos doctiſſima, ac planè diuina commentaria edidit, eam partem ex Hebræo dilucidiorem eſſe ait: *Sic illi*, inquit, *Ciconiæ domus abietes*. Solet enim id genus volucrum in æditioribus locis nidum ſtruere, vt ſunt abietes, orni, cupreſſus, fagi, cedriq́; immenſæ proceritatis arbores. Verùm quid ſibi velit, Dux eſt eorum, vix auguror, uel eo maximè, quod nullus ex Hebræo, quod ſciam legit dux, ſed abies: ac ſi dicat: Ciconiæ domicilium abies præbeat. Quod autem pro Herodio, ſeu Ardea Ciconiam vertunt, non multum intereſt, quam uocem approbes, modo id non ignores, vtramque auem ædita, ubi nidificet, loca diligere: quanquam haud ſcio an rupes magis, & ſaxa eligat, quàm arbores Ardea, genus nimirum Accipitris, velociſſimi volatus, ac prædæ infeſtiſſimi. Putant quidem auem illam eſſe, quam vulgò Falconem appellant. Hæc itaque ille. Sed Ciconia rarò admodum in arboribus nidificare eſt viſa, plerunque verò in excelſiori ædium parte, unde Philomelæ author:

Dauid curſe Paſſeri aſsimilet.

Ardea, & Ciconia alta loca amant.

Gloterat immenſa de turre Ciconia roſtro.

Quemadmodum verò ea in parte quodammodo excuſari poſſit ille monachus, ita contra falſiſſimum eſt Ardeam, Accipitris genus eſſe: præterea nemo mortalium vnquam Ardeam in rupibus nidulari obſeruauit. Pſalmiſta verò, vt ad myſterium tranſeamus, demonſtrat ex fructibus terræ, hoc eſt prædicatorum, qui fructus ſunt verbi Dei, omnes homines cuiuſcunque conditionis, magnos, paruos, nobiles, plebeios ſaturari. Vnde per ligna campi intelligit ſubditos, & humiles: per cedros Libani potentes, atque principes: quibus omnibus ad ſaturitatem panis diuini verbi per ſanctos Apoſtolos datus eſt. Atque hæc ferè eſt declaratio gloſſæ, dum ait: *Saturabuntur ligna campi*, id eſt, plebs humilis prius: *& cedri Libani*, id eſt, potentes poſtea: nam prius electi ſunt contempti, & ignobiles, quàm ſapientes, & nobiles. Vel in cedris Paſſeres nidificabunt, quia pauperes, qui per Paſſeres, nimirum minuta animalia intelliguntur, nidificant in cedris: nam pauperes, qui ſua relinquunt, vt nudi ſequantur Ieſum, quemadmodum Apoſtoli, qui non ſolùm dimiſerunt quicquid poſſidebant, verumetiam quicquid poſſidere, atque optare poterant: *In cedris nidificant*, nempe ex bonis, & facultatibus magnatum, & principum uiuunt. Ad quem prorſus ſenſum Caſſiodorus ſcribit, inquiens: Paſſer minuta, & cautiſſima nimis auis monachorum ſignificat paruitatem, qui in cedris Libani, id eſt, in patrimonijs potentium Chriſtianorum, velut in quibuſdam ramis monaſteria ſibi quaſi nidos aliquos ędificare monſtrantur, eorumq́; robore ſuſtentati velut Paſſeres, laudes Domini aſſidua uoce præcinunt. Beda pariter, Paſſeres, inquit, vocat humiles, qui huic ſæculo abrenunciarunt, & ad communem vitam ſe transferentes, habitant in cænobijs, quæ cedri conſtruxerunt, cauti, & de peccatis ſemper queruli. Et quamuis ſpem habeant in cedris illis propter neceſſitatem temporalem, tamen in domo Herodij eſt principalis ſpes eorum. D. * verò Chryſoſtomus per Paſſeres animas eas intelligi ait, quæ pietatis cauſa à Diabolo, ijſq́; qui ipſius partibus fauent, exagitantur, ipſiuſq́; laqueos effugiunt; de quibus, inquit, [n] Dauid dicebat: *Anima noſtra ſicut Paſſer erepta eſt de laqueo venantium.* Atque hic eſt quintus Dauidis locus. Eſt autem anima noſtra Paſſeri admodum ſimilis, dum in ijs, quę agit vtitur exemplo calliditatis. Dum enim anima ſe ipſam conſiderat, contingit quandoque, vt ex vſu continuæ conſiderationis animus callidior fiat: vt in via poſitus inter laqueos, liber euadat. Sunt autem tres laquei. Primus laqueus venantium eſt fallax ſuggeſtio dæmonum: ſecundus ſubtilis ſuggeſtio hæreticorum: tertius dulcedo huiuſce uitæ. Hi laquei ponuntur in ſemita, in via, & in campo. Semita eſt arctior vita, via lata, campus ſpacioſus. Per arctam, & arduam ſemitam incedunt religioſi: per viam latam, & rectam coniugati; per ſpacioſam, & deuiam voluptati dediti gradiuntur. Laqueus Paſſerem captum retinet, dum diabolus mentem poſſidet vel

Ardea non eſt Accipiter.

Prædicatores fructus terræ.

Paſſeres denotant pauperes.

* *In comm.*

Paſſer pro anima.

[n] *Pſal.* 124.

Anima Paſſeri ſimilis.

Laquei dæmonis quot & qui.

det vel dum dulcedo vitæ præsentis placet: seu dum hæreticus blanditijs deceptum fouet. Sed laqueus rumpitur, & Passer liberatur, si abiectis, spretisq; voluptatibus, ad Deum anima conuertitur: quod fit non per nos, nostramq; potentiam, sed per singularem Dei gratiam. Adiutorium enim nostrum in nomine Domini. Per Passerem hîc martyres intelligi possunt, qui nimirum postquã animam suam pro Christo obtulerunt, atq; eo modo laqueos euaserunt, quos hîc parat diabolus, securè Deo habentes gratiam, exclamant: *Anima nostra erepta est sicut Passer* &c. Passer enim quamuis auicula sit cauta, & difficulter, vt dixi capiatur, paratas tamen vbique insidias, quæ obiecto cibo parantur, vitare, effugereq; nequit, nisi audito prius aliquo strepitu. Eodem modo sancti martyres prius etiam ad vitę huius delicias, quas quilibet naturaliter amat, alliciebantur, donec audientes strepitum, quem excitat Deus, dum æternas inferni pœnas inculcat, ad modum Passeris laqueos effugêre. In quo planè sensu scribit D. Augustinus, dum ait: *Anima nostra sicut Passer* &c. Quare sicut Passer? Quia anima incauta ceciderat, sicut Passer: Quomodo si videas auem iam cadere in muscipulam, facis strepitum, vt euolet de muscipula. Sic & martyrum iam fortè aliqui tendebant collum in dulcedinem vitæ huius. Sed Dominus, qui erat in illis, fecit strepitum, scilicet ostendens eis pœnam gehennarum, quam mererentur: gloriam Dei quam perderent, si ad escam delectationis vitæ præsentis intenderent. Et sic isto strepitu ereptus est Passer à laqueo venantium. Et quid semper erit illa muscipula. Muscipula erat delectatio vitæ præsentis. Sed illis occisis, muscipula fracta est. Iam non remansit dulcedo vitæ præsentis, per quam possent iterum capi. Sic illa contrita est, nunquid Passer contritus est, & nos erepti sumus. Ex quibus apparet, quod martyres per mortem de laqueo venantium persequutorum liberantur, quia mortuo corpore, in quo potestatem habent, solùm remanet anima, quam violare non possunt. Vnde etsi corpus capi potest laqueo venantium, anima tamen libera effugit. Et postremo alius in biblijs de Passere locus apud D. Matthæum, necnon etiam apud D. Lucam parum, aut nihil discrepans. Matthæus habet sic: *Nonne duo Passeres asse væneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre uestro? Vestri autem & capilli capitis numerati sunt. Nolite ergò timere: multis Passeribus meliores estis vos.* Lucas uerò sic: *Nonne quinque Passeres væneunt dipundio, & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis Passeribus pluris estis vos.* Quasi dicat; Nolite timere mortem, quia mori non potestis sine nutu, & voluntate Dei patris, quod liquet in minoribus. Si enim Passeres qui parui, & viles sunt in auibus, & minimi pretij sine diuina permissione non possunt mori, quantò magis vos, qui pluris estis, hoc est, apud Deum maioris dignitatis, & pretij: quia rationales, ac empti pretio magno, & redempti sanguine Christi, non moriemini sine voluntate Dei. Non est enim proportio comparatione bonitatis multorum Passerũ ad vnicum spiritum, animamue. Si ergo Passeres, inquit D. [o] Chrysostomus in voluntate Dei positi sunt non in potestate hominis, quos Deus ad vsum hominum fecit, quantò magis uos non estis in potestate hominum, sed in voluntate Dei, quos Deus ad suam gloriam fecit. Si Passer euentu non moritur, nec cadit propter hoc ipsum, quia opus Dei est, quanto magis iustus homo non est in euentu positus, quia imago Dei est, sed aut à Deo traditus, aut à Deo liberatus euadit. Si in Passeribus nihil sine ratione agitur, quorum duorum pretium vnus est assis: quantò magis in nobis sine Deo nihil agitur, quorum pretium est sanguis meus. Si sic habentur Passeres, quomodo habendi sunt filij? Ideoq; non debetis timere homines, quia non est in uobis illorum potestas, sed Dei. Non enim quando uolunt impij, tunc possunt nocere sanctis: sed quando illis nocendi tempus concesserit, ut prouideat sanctis suis coronam. Quæ est ergo sapientia illum non timere, quia accipit? Si ergo non es traditus, sine causa times, & si traditus es, pariter sine causa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non potest; Deo autem tradente, homo tibi parcere non potest, etsi vult. Nesciis, quomodo Pilatus volebat dimittere Christum, sed non potuit, quia Deus eum tradebat. Hæc Chrysostomus. Vnde legimus etiam apud Senecam: *vir bonus quicquid illi accidit, æquo animo sustinebit: scit enim id accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt.* Hunc eundem locum ita Hilarius mysticè interpretatur: Duo Passeres, scilicet corpus, & anima minimo pretio venduntur, cùm pro minima delectatione diabolo traduntur. Et bene Matthæus, inquit D. [p] Ambrosius, duos Passeres posuit corpus, animamq; significans, quoniam caro quoque, si consentiens Dei legi, & exuens se lege peccati, in naturam animæ sensuum puritate transierit, alis ad cælum spiritualibus eleuatur. Itaque docemur, quia volandi nobis gratiam natura dedit, voluptas abstulit, quæ, malorum escis grauat animam, atque in naturam corporeæ molis inclinat. Meritòq; posuit, quia nemo eorum cadit sine voluntate

Martyres dicti Passeres.

[o] Homil. 25. op. imp.

[p] In comm. c. 10. Lucæ.

voluntate Dei. Iam illud dubium non est, animæ Passerem comparari, cùm legeris: [q] *Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium*. Et [r] alibi: *Quomodo dicitis animæ meæ, trasmigra in montem sicut Passer*. Ipsum quoque hominem legimus comparari Passeri, quia scriptum est: *Ego autem quasi Passer solitarius in tecto*, scilicet ex duobus Passeribus in vnum Passerem, hoc est, spiritalis substantiæ subtilitatem concordans, utriusque alæ compage formatus. Ergo Passer bonus est, cui volandi natura suppeditat. Est etiam malus Passer qui volandi vsum terrenæ vitio labis aboleuerit: quales sunt isti Passeres, qui dupondio vęneunt. [s] Alibi asse væneunt, alibi dupondio. Quanta vtilitas delictorum? Mors enim vilis, sed pretiosa virtus: Etenim aduersarius tanquam captiua mancipia vilioris pretio æstimationis addicit. At verò Dominus tanquam speciosa seruitia, quæ ad imaginem, & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno pretio nos redemit, nimirum pretioso suo sanguine. In summa igitur texti sensus est, Si Dominus vilibus auibus, & infidelibus hominibus prospexit, haud esse dubitandum contemplationem apud illud fidelium valituram esse meritorum: quemadmodum his etiam versibus innuit Prudentius canens:

[q] Psal. 123.
[r] Psal. 10.
[s] Matt. 10.

Ne te solicitet res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt escæ cum sole diurnæ.
Nonne vides vt nulla auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo non anxia credat?
Confidunt volucres victum non defore viles,
Passeribusq; subest modico vænalibus asse
Indubitata fides Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei, facies quoque Christi
An dubitas, ne te tuus vnquam deserat author?

HIEROGLYPHICA.

FILIVM, inquit [a] Cælius Calcagninus, quem pater insectetur, Passer, & Noctua significant. Hieroglyphicum non explicat. Verisimile est autem ex [b] Oro Apolline desumpsisse, qui hominem ad proprium patronum confugientem, neque adiutum Aegyptios tradit significare volentes, Passerem, & Noctuam depinxisse: quoniam Passer, ut arbitratur, aucupem fugiens, ad Noctuam velut suppetias ab illa implorans se conferat, & opprimatur. Sed Aegyptij, quantum ego videre possum, eiusmodi icone (modò verum sit Passerem, & Noctuam hieroglyphicè delineasse, ut Orus testatur) aliud hieroglyphicum denotare videntur. Quomodo enim Passer, dum aucupum venatione petitur, ad Noctuam accurrat? Quomodo auis diurna nocturnam reperiat? Quare vide nunquid Passer ita depictus cum Noctua nos ad vigilias, laboremq; continuum adhortetur. Passer enim interdiù quemadmodum & noctù Noctua aues sunt in opere admodum solicitæ. Idem Orus Aegyptios author est, quotiescunque vellent hominem denotare libidine nimia prurientem, & semine abundantem, Passerculum Pyrgiten pinxisse: quoniam abundantia spermatis septies in hora coiens, abundanter sperma emittat. [c] Pierius Valerianus in manuscriptis Ori exemplaribus πυρρὸν, id est, fuluum, ut interpretatur, & ęris instar rubicundum, non pyrgiten legi contendit: quasi verò id genus pyrgites salacitate vincat, quod non puto. Ijdem Aegyptij, referente Pierio, & alio quoque nationes, tempus annuum per Passeris hieroglyphicum intellexere. Nam & Calchas, inquit, in artificioso augurandi genere celeberrimus, ex Passerum numero, quot serpens deuorasset, belli Troiani tempus auguratus est, qui pro Passeribus annos, pro angue tempus intelligeret, vt in serpente Saturnum significari ex huius animalis gestamine demonstratum. Solum enim:

[a] L. 2. Epist. quæst.
[b] L. 2 Hierogl.
Passeris, & Noctuæ hieroglyphicū quid denotet.
Passer ad Noctuā se nō cōfert.
Libidinosi hieroglyphicum.
[c] L. 21. Hierogl.
Tēporis annui hieroglyphicum.

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis

Quare iam taceat Epicurus, neque amplius portenta derideat, neque vlterius asseueret, Passerem nihil simile habere cum annis, cùm & Græcorum disciplinæ, & hæc Aegyptiorum oracula testatissimum relinquant, tempus annuum ex figura Passeris non temerè ab Homero, & alijs positum. Hæc ille, qui pariter diuinas literas alitis huius

Animę hieroglyphicum.

Voluptatis hieroglyphicum.

Sirenæ cur Paſſeris ſpecie pingerentur.

Veneris illicij ſignificatio.

hieroglyphicum nonnunquam pro anima ponere aſſerit, quæ uoluptatibus, & ſenſui dedita facilè ſeducatur, nequitiæq; laqueis identidem irretiatur. Vnde, inquit, Pſalmographus ille fatidicus plurimùm exultat animam ſuam ereptam eſſe, velut Paſſer de venantium laqueis. Et alibi: Inuenit ſibi Paſſer domum, qui ſcilicet prius erat erraticus, & uagabundus modò his, modò illis illecebris auocatus. At ubi ſacras cœpit ædes frequentare, incolereq́;, domum eſt ſibi uiſus inueniſſe. Quin & Sirenas, quæ ſuauitate cantus & mollibus quibuſdam illecebris illectos homines apud ſe ad mortem vſque feruntur detinuiſſe, Paſſeris effigiem à pectore ſuprà, fœmineam verò infrà habuiſſe tradunt quædam Græcorum fabulæ, vt in Suidæ collectaneis habetur: quamuis alij aues eas fæminea tantùm facie fuiſſe prodiderint. Has verò ueneris illitium ſignificare vſitatiſſimo hieroglyphico negat nemo.

EMBLEMA.

[a] Embl. 131

NDREAE [a] Alciati emblema cum lemmate EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN.

Crediderat platani ramis ſua pignora Paſſer
Et bene; ni ſæuo viſa dracone forent.
Glutijt hic pullos omnes, miſeramq́; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hac, niſi mentitur Calchas, monumenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis eat.

PROVERBIA.

Prandium Paſſerinũ quid.

Deſinar Spagnuoleſco.

Homo Paſſerini roboris.

[a] In Adag.

[b] Matth. 10

Paſſer uet⁹ nõ illaqueatur.

ASSERINVM prandium dici videtur ſcitiſſimè pro minutis fruſtulis, quare cibus, qui fruſtillatim, & minutatim diſſipatur, veluti Paſſeribus obijciendus ſit, Paſſerinum Prandium dici poteſt, vt à Pomponio, *Et te obiectes fruſtatim Paſſerinum prandium*, quantum ſcilicet Paſſer abſumat. Eiuſcemodi prandium vulgus hîc nuncupat, il deſinar Spagnuoleſco, id eſt, more Hiſpanorum veſci. Germani etiam hominem exigui cibi aiunt comedere inſtar Paſſeris. Belgæ uerò hominem languidum, & imbecillum notaturi robore Paſſeris eſſe dicunt. [a] Polydorus Vergilius illud [b] Apoſtoli, *Vnus Paſſer non cadet ſuper terram ſine patre veſtro*, prouerbialem figuram eſſe ſcribit, ac prouidentiam Dei ſignificare, cum tam puſilla auis abſque eius nutu non poſſit perire. Quam rem inculcauit Chriſtus diſcipulorum auribus, quo probè ſcirent, ſoli Deo cuncta eſſe curæ, cui omnia ſua demandare deberent. Apud Italos quoddam prouerbium celebratur, Paſſerem veterem non illaqueari, ut apud Latinos: *Annoſa vulpes non capitur laqueo*, & *Simia non capitur laqueo*, in eum qui, longa ætate, multaq́; rerum experientia eſt callidior, quàm ut dolis capi poſſit.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 5.

Carnis temperies.

[b] 3 de facul. alim. c. 19.

[c] L. de ſucc. boni. & vit.

[d] Cõm. 4. de vict. rat. tex. 101.

BSIT à patinis noſtris, inquit [a] Platina, Paſſer, qui eſui ſumptus ob nimiam caliditatem malè alit, difficulter concoquitur, & libidinem excitat. Carnem huius auiculæ calidam eſſe aſſerunt vſque ad tertium gradum, & ſiccam vſque ad eundem. Galenus [b] alibi duriorem eſſe ſcribit, quàm eſt caro Perdicum: [c] alibi Paſſeres enumerat vnà cum Columbis, Perdicibus Phaſianis inter cibos inter attenuantes, & incraſſantes medios: [d] alibi etiã edi iubet pro uictu attenuante: alibi autumno maximè laudabilem carnem habere teſtatur, quòd tunc optimo cibo utantur. Elluchaſen verò longè ob aliã cauſam Paſſerũ eſum damnat, nimirũ propter oſſicula, quæ deglutita œſophagum, atq; inteſtina perforare poſſint. Ait tamen ſi de pullis harum

harum auium edulium fiat cum ouis, & cepis, coitum promouere: iura earum ventrem soluere, carnes astringere, maximè, si macræ sint: deteriores esse, quæ domi saginantur. Quamuis verò Passerum esus à medicis damnetur, vtpote temperatis corporibus insalubris, nihilominus cùm nostro æuo, tum quondam etiam non omnino suo honore destitutus fuit: quinimo Suidas Passeres, & Turdos in delicijs præ cæteris cibis haberi testatur; & Ephippus apud [e] Athenæum ait:

Passer in delicijs.
[e] Lib. 9. c. 2.

Cur postea
Corona nulla est ante ianuam sita,
Naresue nidor nullus altus verberat
Amphidromia cùm sint, quibus mos omnibus
Assare frusta casei fit Isthmij,
Vlnisq; latas brassicas lixare oleo:
Præpinguium agnorum ferire pectora
Turdos, Palumbos, vellicare Passeres
Mollire mox cum sepijs loligines

Pastillus ex Passerculis ex Gallico coquo: Cape bubulam, aut vitulinam, & adipem vituli incisum minutatim, & caseum optimum, aromata, & crocum.

Pastillus.

V S V S I N
Medicina.

PASSERES à medicis ob allatam paulò antè rationem in febribus prohibentur: in quartana tamen ex melancolia naturali præberi possunt. Pinguiusculos commanducare à salacioribus inuentum est: siquidem hoc auicularum genus salacissimum est, & vescentes in Venerem procliuiores reddit, vt etiam Tersicles apud Athenæum prodidit. Idem testatur [a] Plinius, & Marcellinus: & in libro secretorum, qui Galeno attribuitur, compositio quædam præscribitur ad promouendum coitum: quacum, inquit author, Passeres quandoque decoquuntur. Cerebella uerò, atque oua id præcipuè præstant: vnde Rabbi Mose, vt citat [b] Io. Baptista Porta, cibarium ex capitibus Passerum, & maximè masculorum ad coitum iuuare scribit. Oua idem posse ex Latinis Plinius citato loco, Marcellus, alijq; ex Arabibus, Princeps Auicenna, Hali, & pleriq; alij attestantur: quin imò ea facultas excrementis etiam harum auicularum infusa est, vt paulo pòst apparebit, vbi docuerimus quomodo cerebella istæc in annos pro vsu futuro conseruentur. Cerebella animalium quomodo reponi debeant, docetur ex [c] Bulcasi in vulgari, & barbara æditione Nic. Præpositi, peculiariter verò cerebella auium. *Peculiater verò cerebella auium* (inquit Bulcasis) *quorum ad remedia vsus est, accipi debent de auiculis, quæ nidificant in domibus tempore autumni, aut vêris, quibus decollatis exempta cerebella ponantur in vase mundo, & purgentur à ventriculis (membranis) ambientibus: pro singulis verò cerebellis decem, vitellum oui recentis nati ex Gallina à Gallo compressa addes, & mixta siccabis in patella super cinere calido: deinde insolabis, vt amplius desiccentur, aut iterum ad ignem pones. Sunt qui sine vitellis hoc medicamen faciunt: alij qui cerebellis mox recentibus, vtuntur. Alij cerebellis, & ouis parum mellis admiscent, & ad ignem coagulata reponunt.* Syluius pariter: *Cerebella Passerum*, inquit, *vere occisorum lauantur, purgantur. Ex his decem cum vitello oui subacta, parum igni friguntur, deinde sole, vel igne siccantur, adiecto, si libet, pauco melle ad venerem incitandum parantur: alij vt adipes, & medullas parant.* Vt modò ad Passeres redeamus: ij epilepticis ritè præscribuntur: etenim caliditate, & siccitate sua humores consumunt, à quibus epilepsia dependet. Trallianus tympanicis [d] concedit ex minutis Passerculis illos, qui pingues non fuerint. Laudat eorundem esum Galenus, maximè turricolarum in ijs, qui uel renum calculo, vel articulorum vitio laborare solent. [e] Alibi vbi ex professo super hoc affectu scribit, hos ait in hoc casu naturalem efficaciam obtinere. Passerum adeps ponitur in emplastro [f] Nicolai Myrepsi ad tofos, seu poros. *Fel*, inquit Rasis, *pondere dauic in Zambacelæo pondere aurei virgæ testibus, & inguinibus inungitur, vt vim ad venerem confirmet.* Fimo harum auium, teste [g] Plinio, dolorem dentium abire tradunt cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuso: sed pruritum intolerabilem facere. Archigenes apud [h] Galenum stomacho

Passeres edere à quibus inuentum.
[a] L. 30. c. 15.
Cerebella.
Oua.
[b] L. 6. Phys. cap. 5.
Cerebella vt seruētur.
[c] L. 1. c. 13.
Cur epilepticis dentur.
[d] L. 6. de san. tuen. c. 2.
[e] Lib. de ren. affect.
Adeps.
[f] Num. 70.
Fel.
Fimus.
[g] L. 30. c. 3.
[h] Lib. 8. sec. loc. c. 4.

exoluto, & nauſeabundo Paſſerum ſtercus aridum, velut polentam, ſiue aquam biberint, ſiue vinum, inſpergi iubet. Kiranides verò idem ſtercus cum vino potum ad virgæ erectionem facere aſſerit: cum adipe verò porcino inunctum alopeciam ſanare, & carbunculos frangere. Remedijs contra Accipitrum, & Falconum lumbricos aliqui Paſſeris Indici, vel ſolitarij, vel ſi is deſit, communis ſtercus admiſcent. Troglitæ fimum, vel carnem cum uino, aut melle Accipitri contra morbum quendam dari iubet incertus author Græcus recentior: εἰς συγχαινόμενον ἱέρακα. Idem fimus faciem à lentigine purgat, quam facultatem [i] Io. Baptiſta Porta ex maribus agnoſci ait, quod guttatim albis, & nigris punctulis diſtinguantur. Extirpat denique varices, ſi cum ſputo hominis illinatur. Cinis Paſſerum, ut habet [k] Plinius, fermentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa (potus) morbo regio reſiſtit. Similiter crematorum Paſſeris pullorum cinerem [l] eodem citante, ex aceto aduerſus dentium dolorem vtiliter infricari tradunt.

[i] L. 5. Phyt. cap. 16.

[k] L. 30. c. 3

[l] L. 30. c. 3.

DE PASSERIBVS IN ſpecie, & primum de Paſſere Albo. Cap. XI.

ASSERIS albi iconem ſuprà pollicitus ſum: qualem bis mihi videre contigit, ſemel ante aliquot annos, ſecundùm ſuperiori anno 1598. die vero Septembris decimo, in quibus profectò nullus præter candidum, color reperitur, ſi roſtrum, pedeſq; excipias, quæ partes flauæ ſunt. Oculorum præterea nigram pupillam lutea iris ambit. Planta adiecta groſſularia rubra eſt, cuius nimirum grana Paſſeres quandoque depaſcuntur.

Paſſerculus totus albus cum groſſularia rubra.

DE PASSERE FLAVO.
Cap. XII.

AVICVLAM hanc aliquando nouitatis causa ad me delatam, cuius iconem depictam exhibeo, ex toto corporis habitu, maximè rostro ex Passerum domesticorũ genere esse iudicaui, licet colore prorsus esset diuersa: nam & aucupes, qui eam ceperant, Passerem uocabant. Erat autem tota flaua præter oculos, qui erant nigri. Suprà per dorsum, caput, alas, & caudam ad castaneum color vergebat. Rostrum verò pectus, mentum, venter, atque cauda infra lutei prorsus erant coloris: femora, tibiæ, pedes castanei, vngues longiusculi nigri. Viburno frequenter insidet, & seminibus granisue eius etiam nonnunquam vescitur: vnde plantam appinximus. Alium obseruaui Passerem flauum, sed coloris longè pallidioris, quare fæminam fuisse suspicor.

Passeris flaui descriptio.

Color.

Passer flauus cum Viburno.

DE PASSERE MACVLATO, ſiue tricolore. Cap. XIII.

Paſſeris maculati deſcriptio. Nominis ratio. Caput. Alæ. Roſtrum. Oculi.

IVSCEMODI auiculam aucupes noſtri etiam Paſſerem nuncupat: atque ideo hîc eam depingere viſum eſt, tum etiam quia reuera toto habitu Paſſeres repræſentet. Maculatum autem, ſiue tricolorem uocaui, quia cùm tribus tantummodo coloribus, albo nimirum, nigro, & ſubflauo conſtet, nullus eorum potior in eo dici poteſt. Caput totum, ac collum alba, intercurrentibus maculis ſubluteis. Alæ tribus nominatis coloribus ornantur, albus tamen, & niger in ijs prædominantur. Roſtrum quale Paſſeribus craſſiuſculum, in extremitate acutum, flaueſcens in ſuperiori parte, in inferiori omnino flauum. Oculorum iris candida, pupilla nigra. Mentum, pectus, & venter, femora, tibiæ, pedeſq; & cauda ſubtus ex albo flaueſcunt; alioqui cauda penè flaua eſt. Planta appicta Thuia eſt Maſſilienſium, quam cedrum lyciam eſſe Bellonius exiſtimauit, Lobelius cedrum Phœnicam alteram Plinij, & Theophraſti. Huius plantæ baccæ amaræ ſunt, & ſubodoratæ, Turdis, & Merulis gratiſſimus cibus, necnon huic noſtro Paſſeri.

Paſſer maculatus cum Thuia Maſsilenſium.

DE PASSERE ALBICILLA. Cap. XIV.

ARISTOTELES Aquilæ quoddam genus, à caudæ albedine Pygargum, id est, vt interpretatur Varinus & Theodorus Gaza Albicillam nominauit, adeo nos pariter hunc Passerem albicillam dicere poterimus: nam cauda eius, quamuis planè candida non sit, ex cinereo candicat, cùm alioqui cætera colore domestico Passeri ferè similis sit: maculam verò illam nigram sub mento non habet. Rostrum, vt in illo candicat. Oculi nigri sunt. Caput, & omnes inferiores partes ex albo lutescunt. Dorsum uerò maculæ coloris penè ferruginei, satis amplæ percurrunt lineolis admodum exiguis candidissimis decoratæ. Pennę alarum omnes castaneæ, circumcirca luteæ: tibiæ, pedesq; fuscæ. Appictum est acer montanum, non quia eo delectetur eiuscemodi volucris, verùm quia fructus eius auicularum plumas, aut grandium muscarum alas imitetur.

Passeris albicillæ descriptio. Nominis ratio. Color. Rostrum. Oculi. Caput. Dorsum. Alæ. Pedes.

Passer albicilla cum acere montano.

DE PASSERE MONTANO
Cap. XV.

Passere mõtanino.
Passeris mõtani maris forma.
Caput.
Dorsum.
Alæ.
Cauda.
Pedes.
Passer montanus fæmina, vt à mare differat.

QVALE nunc damns Passeris genus, aucupes nostri, & Genuæ pariter, vt audio, vulgò appellant Passere montanino hoc est, Passerem Montanum, aiuntq; in montibus degere. Passerum nostratum omnium longè pulcherrimus est. Magnitudo cum vulgaribus planè eadem, vel fortè paulò minor. Rostrum habet acutum, breuiusculum, oculos nigros; capitis verticem coloris, fermè punicei, vel potius castanei, mentum vt vulgares atrum, inter quod & verticem color albus est, eaq; albedo deorsum descendens totum ventrem occupat: ad oculorum latera maculæ sunt binæ, quarum vna alterá maior est, vtraque verò nigra. Dorsum, atque alæ totæ partim flauæ, partim nigræ: Alæ verò quà ventrem contingunt, modò ferrugineæ, modò atræ, modò albæ. Cauda tota ex luteo fuscescit. Tibiæ, & pedes subflaui sunt. Atque hæc est maris in hoc genere descriptio. In fæmina enim omnia pallidiora, & mentum nigram eam maculam non habet: habetq; prope oculos vnicam tantummodo, sed maiorem, & rotundiorem maculam, ac aliam denique sub pectoris initium, quæ in mare non est. Mari appictum est panicum sylvestre arista aspera, fæminæ panicum maius, spica bifida, quod mammosum [a] Plinio dicitur.

[a] L. 18. c. 7.

DE

DE PASSERE SYLVESTRI. Cap. XVI.

EIVSCEMODI auem, cùm aliud nomen non haberem, & aucupes ita pariter appellarent, Passerem syluestrem vocaui. Magnitudo Passeribus communibus optimè respondet. Rostrum ex flauo candicat, & prorsus, vt ita dicam, Passerinum est. Vertex capitis, vt in montano præcedenti ferrugineus, ad cinnabarinum vergens: oculorum ambitus albus est, iris subflaua, pupilla nigra. A mento ad podicem vsque cinereus est, sed plumarum extremitates ad subruffum inclinant. Mentum, & collum inferius lineæ admodum continuæ, transuersales, nigriusculæ percurrunt, cùm aliàs in omnibus Passeribus maribus totum atrum esse suspicandum, imo statuendum est. Dorsum, cauda, atque pedes ex ferrugineo fuscescunt, nisi quod pennæ in extremitatibus suis omnino luteæ sunt. Alæ eiusdem sunt coloris, sed pennæ primæ, quæ earum costas obtegunt, in notabilem candorem desinunt, quem tamen expressa icon iniuria pictoris non expressit. Staphylodendri ramulum appinximus, licet hunc quoque admodum difficulter pictura expresserit. Eiuscemodi autem arbor è ramis folliculos demittit, quales halicacabus, in quibus fructus conduntur bini terniue esculenti, natura, colore, & sapore pistaciorum. Passerum etenim genus præter grana, baccas, fructusq; etiam depascuntur.

Passeris syluestris descriptio. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Color. Staphylodendrion.

Passer syluestris cum staphylodendro.

DE PASSERIBVS Congenere. Cap. XVII.

Paſſeribus congeneris deſcriptio. Roſtrum. Color.

HAEC auicula, quamuis mentum nigrum non habeat, neque vlla alia eius veſtigia, quemadmodum in nonnullis fæmellis obſeruamus, ex Paſſerum genere ſeſe eſſe reliquo nihilominus corporis habitu atteſtatur. Roſtrum ſicut in domeſticis candicat. Toto corpore maculis ſubruffis oblongis, deorſum deſcendentibus tingitur: ſed quæ in collo infe iori pectoreq; manifeſtiores exiſtunt, quòd eæ partes candidę ſint, cùm ſuperiores, dorſum nimirum, collum ſuperius, & capitis vertex ruffeſcant, quemadmodum tota pariter cauda, atque alæ, ſed harum pleręque pennæ in finibus ſuis candidæ ſunt. Venter etiam, ac femora albeſcunt. Tibiæ, pedeſq; ſubflaui: ungues longiuſculi nigri. Adiecta eſt amygdalus, non quòd amygdalis auicula hæc ueſcatur, quod ignoro, ſed quod formicas in ea venetur, quæ ſub ueris initio floret, ideoq; magis, quàm aliæ arbores, quòd tunc non floreant, ab ijs inſectis infeſtatur. Paſſerum genus etenim, teſte [a] Ariſtotele, etiam vermiuorum eſt.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 7.

Paſſeris ſpecies cum amigdalo.

DE

DE PASSERE TORQVATO. Cap. XVIII.

DE Paſſeribus, qui cæteris neotericis torquati appellantur, præcedenti capite in rubrica de Aequiuocis nonnulla ſcripſimus, vbi pariter diximus Bellonium à macula candida oculos ambiente ſuum Paſſerem torquatum uocare: de quo hunc in modom ferè [a] Latinus factus loquitur: Clarum eſt Paſſerem torquatum à ſuperiori (communi nimirum Paſſere) diuerſum eſſe, cùm quia diuerſi coloris eſt, tùm uerò etiam, quia ubi ſuperiori macula nigra eſt, ea huic ſit lutea. Iure autem optimo torquatum dicimus, nam oculos ſub ſupercilio alba torquis circumambit. Nonnulli, ut legere eſt, eiuſcemodi Paſſeris ſpeciei meminere, atque, ut conijcimus, etiam torquatum appellauere. Quia uerò non cicuratur, ita etiam in ſyluis habitat in cauis arborum nidificans, & quia vocem habet diſſimilem & diuerſum nidificandi modum, aliterq; ſe, & pullos alit, quàm is, qui urbes incolit, ideo peculiari de eo capite egimus. Veruntamen niſi magis quam in illo cinereus hîc color eſſet, & uocem ederet maiorem, magnitudineq; vinceret corporis, & roſtri, necnon maculam, quæ in illo nigra eſt, obtineret luteam, nullam eius iconem exhibuiſſemus: ſed hæc nos monuerunt, ut exculpi iuberemus, demonſtrantes potiſſimum eius guttur. Hæc ille. Eiuſcemodi Paſſeris genus, ni fallor, in libris meis ſeruo ad uiuum depictum, ſed aucupes noſtri non ſylueſtrem, ſed marinum Paſſerem nuncupant, præterea torquis, quam dicit Bellonius oculos non ambit, neque id eius icon demonſtrat, ſed tantum ſupra oculos, eſt velut oblonga macula. Auicula eſt ſatis ſpecioſa, Fringillæ ſpeciem potiùs quàm Paſſeris diceres: quod uerò Paſſere domeſtico magis cinereum eſſe dicat, id adeo uerum non eſt, niſi id de dorſo, & alis intelligamus, quæ tamen partes & ipſæ magis fuſceſcunt: nam à macula illa flaua, quæ mentum conſtituit, in hoc totus uenter ad flauedinem uergit.

[a] L. 7. de Auib. c. 20.

Deſcriptio.

Nominis ratio.

Paſſer marinus.

DE PASSERE PVSILLO in iuglandibus degente. Cap. XIX.

GALLI, tradente eodem [b] Bellonio, tria Paſſerum genera diuerſa habentes, utpote pennarum colore, & corporis magnitudine differentia, diuerſa etiam impoſuerunt nomina, uolueruntq;, ut omnium minimus diceretur Friguet, id eſt, Paſſer puſillus: & reuera ſigna in eo ſunt planè diſcrepantia: Habet enim maculas omnes, quæ reperiuntur in Celuy de muraille, id eſt, ni fallor, in Pico murali. Agricolæ pariter uocant Moinieau de noyer, id eſt, Paſſerem nucum, ſeu in nucibus degentem. Sicut enim Paſſer uulgaris urbes, & pagos incolit, & torquatus ſyluas, ita pariter puſillus iſte nidum non niſi in quadam arbore conſtruit. Roſtro eſt breui admodum, nigro, craſſo: pedibus, cruribus, capite, atque alis vt Moinieau de muraille, id eſt, Paſſer muralis.

[b] L. 7. c. 21.

Friguet.

Moinieau de noyer.

EE PASSERE STVLTO Bononienſium. Cap. XX.

BONONIENSES Aucupes quandam auiculam, quæ corporis habitu Paſſeribus ſimilis eſt licet colore diuerſiſſima, Paſſere matto, ſiue Paſſere ingannolo, hoc eſt, Paſſerem ſtultum nuncupant, quæ deſcripta talis eſt. Magnitudine Paſſeri par eſt, color totius flaueſcens, macul s ubique ferrugineis, aut potius ruffis, oblongis, ſed per dorſum multò longioribus, ac craſſioribus, ubique deorſum deſcendentibus conſperſus. Roſtrum ruffum eſt, craſſum, atque curtum. Oculi maiuſculi, quorum pupillam lutea iris ambit.

Paſſeris ſtulti forma.

Paſſere matto, ſiue ingannolo.

Magnitudo.

Color.

Roſtrum.

Oculi.

Cauda,

Cauda.

Cauda, atque alæ ad nigrum vergunt, extremitates verò pennarum minorum in alis candidæ ſunt; pedes toti ex luteo ruffeſcunt.

DE PASSERE ILLYRICO.
Cap. XXI.

Paſſeris Illyrici deſcriptio.

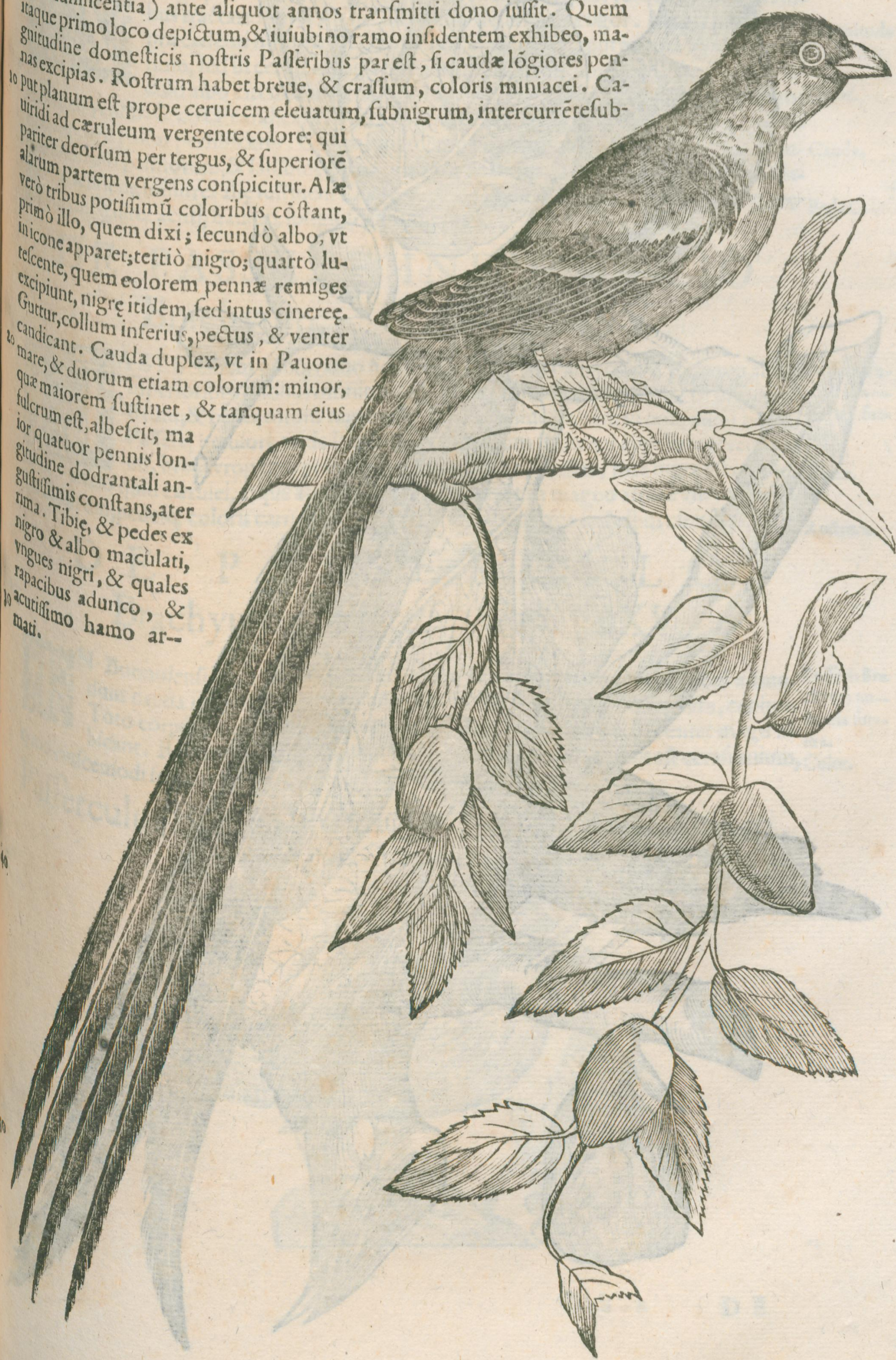
VIVSMODI magnitudinis auem, cum ante aliquot annos eſſem Venetijs, Tartaglinus eius ciuitatis ciuis, apud quem plurimas aues exoticas inter alia pulcherrima depicta obſeruaui, depingendi mihi copiam fecit, vulgòq; Paſſere Schiauo, id eſt, Paſſerem Illyricum appellari aſſerebat. Noſtratibus maior eſt, colore verò fermè ſimilis. Pronè enim planè candicat: ſupinè pallidè ruffeſcit, nullo intercurrente alio colore. Oculi, & roſtrum pro corporis portione magni, hoc verò candicat: cauda bifurcata eſt, pedes lutei, tabellis aut potius lineis tranſuerſalibus colore penè carneo ornati: ungues nigri, ſatis longi, & acuti.

Color.

DE PASSERE INDICO MACROVRO Roſtro miniaceo. Cap. XXII.

SErenißimus Princeps Ferdinandus Medices Magnus Hetruſcorum Dux eiuſcemodi Indicos Paſſeres, quales hîc depictos videbis, elegantiſſimè ab eximio illo ſuo pictore Iacobo Ligocio depictos ſuis ſumptibus (quæ eius erga bonas litteras, earumq; ſtudioſos, in me verò in primis perpetua, & inſignis eſt liberalitas, & tanto Principe digna munificentia) ante aliquot annos tranſmitti dono iuſſit. Quem itaque primo loco depictum, & iuiubino ramo inſidentem exhibeo, magnitudine domeſticis noſtris Paſſeribus par eſt, ſi caudæ lõgiores pennas excipias. Roſtrum habet breue, & craſſum, coloris miniacei. Caput planum eſt prope ceruicem eleuatum, ſubnigrum, intercurrẽte ſubuiridi ad cæruleum vergente colore: qui pariter deorſum per tergus, & ſuperiorẽ alarum partem vergens conſpicitur. Alæ verò tribus potiſſimũ coloribus cõſtant, primò illo, quem dixi; ſecundò albo, vt in icone apparet; tertiò nigro; quartò luteſcente, quem colorem pennæ remiges excipiunt, nigrę itidem, ſed intus cinereę. Guttur, collum inferius, pectus, & venter candicant. Cauda duplex, vt in Pauone mare, & duorum etiam colorum: minor, quæ maiorem ſuſtinet, & tanquam eius fulcrum eſt, albeſcit, maior quatuor pennis longitudine dodrantali anguſtiſſimis conſtans, ater rima. Tibię, & pedes ex nigro & albo maculati, vngues nigri, & quales rapacibus adunco, & acutiſſimo hamo armati.

DE PASSERE INDICO Macrouro alio. Cap. XXIII.

AVIS ficulneo ramo insidens Passeris Indici nomine celebris, profectò longè pulcherrima est, & superiori etiam pulchrior, atque vtinam manibus tractare liceret, nam depictam describere cogor. Magnitudo cum præcedenti huic par est. Rostrum cæruleum. Caput etiam, vt in illo planum, sed in ceruice magis eleuatum, totum nigrum; oculi etiam nigri circulo albo circundante, & iride lutescente. Collum, & pectus coloris sunt coccinei; venter, & coxæ candicant. Alæ, tergus, & cauda nigræ: remigibus tamen alarum quidam pallor permiscetur. Caudæ longiores pennas, quæ sunt binę longissimę, quinque nimirum palmorum, & latissimę, tertia primùm etiam lata, sed in exilia admodum filamenta desinens, minores alię sustinent. Tibię, pedesq; albescunt: vngues nigri, & ut in prę cedenti insigniter acuti, hamoq; longiusculo insigniti.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Color. Cauda. Pedes.

DE PASSERE INDICO ALIO Brachyuro. Cap. XXIV.

HABES eidem quoq; ramo ficulneo insidentem Passerculum Indicum alium superioribus duobus omnino dissimilem, minorem nimirum, & pręter rostrum, & pedes totum nigrum, & cauda denique, quam in communi nostro Passere, breuiori, vnde Passerem brachyurum Indicum appellare placuit, id est, breui vropygio præditum. Auicula hæc, ut dixi, tota nigra est. Color tamen nescio quid cærulei, atque amethistini præ se fert, vt in magno atrore vsu venire solet. Rostrum, pedesq; coloris carnei, vngues nigri. Oculos nigros etiã albus circulus cingit.

Passeris Indici brachyuri forma. Color. Rostrum.

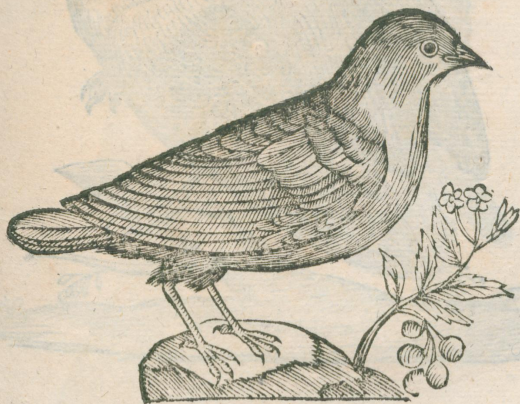
DE PASSERCVLO Brachyuro nostrate. Cap. XXV.

IN Bononiensi agro nonnunquam, quam hîc delineatam cernis, breui admodum cauda instructa auicula, Passerino, id est, Passerculus nuncupata, capitur. Toto corpore vnicolor est, nempe flauescens: pectus tamen, & venter magis albicant. Rostrum intensius luteum est. Planta adiecta ramulus est cerasi auium, quod eiuscemodi fructus auibus grata esca esse soleat.

Passeris Brachyuri nostratis forma. Color.

Passerculus Brachyuros nostras cum ceraso auium.

DE PASSERE ERYTROMELANO Indico ſine Vropygio. Cap. XXVI.

Paſſeris erythromelani Indici ſine cauda, forma.
Nominis ratio.
Color.

NTONIVS Gigas Foroſempronienſis, vir me Hercule pius, doctus, & mei amantiſſimus picturæ huiuſce auiculæ Indicæ, quam inter alia exotica, quibus Muſæum eius admodum abũdè instructum erat, copiam mihi fecit. Paſſerem autem erytromelanum vel Porphyromelanum eam nuncupaui, quod præter rubrum, aut potius coccineum, ſeu purpureũ, & nigrum colorem nullus alius præterquam in roſtro, quà capiti iungitur, conſpiciatur. Totum etenim corpus pronè, & ſupinè, item alarum principia elegantiſſimo illo coccineo colore ſplendent; reliquum alarum atrum eſt; ſi tamen pennæ earum expandantur ad latera, aliquid candoris præ ſe ferunt. Pedes item nigri ſunt. Habet duas etiam per tergus nigras oblongas, quarum altera longior eſt, maculas admodum contiguas. Roſtrum pro corporis portione (eſt enim auicula pro paruitate craſſiuſcula) exiguum, & minus etiam, quàm in Paſſere vulgari, colore quà capiti iungitur, vt dixi, albo, cætera nigro, acutum, & exile. Vropygio prorſus caret. Indi ex huiuſmodi auis, & quæ ſubſequitur, pennis opera plumaria conficiunt, de quibus nonnulla ſcripſimus in Pſittacorum hiſtoria, quæ beneuolus lector, ſi lubet, adire poterit.

Pedes.
Roſtrum.
Opera plumaria.

10

20

30

40

50

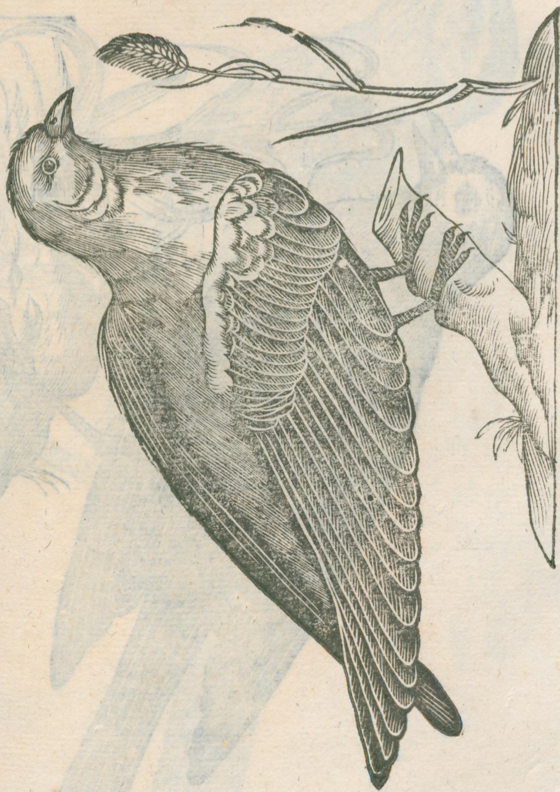
DE

DE PASSERE INDICO SINE vropygio alio cyanerythromelano. Cap. XXVII.

HVIVSCE pariter auis picturam eidem D. Antonio Giganti acceptam refero. Auis est superiori longior, at minus corpulenta, & tribus potissimùm coloribus, rubro nimirum, cyaneo, seu cæruleo, & nigro, quare κυανερυθρομέλανον appellare visum est. Caput, collum, atque pectus, atque inferiora omnia coloris sunt rubri saturati. Ad colli latera maculæ sunt binæ, contiguæ, semilunares magnæ, cæruleæ. Alæ admodum longæ, nigræ ad latera cæruleæ. Pedes breues, nigri. Rostrum, parum recuruum, nigrum, prope frontem album. Ex huius auis pennis Indi etiam opera sua plumatilia conficiunt.

Passeris cyanerythromelani sine cauda descriptio.
Color.
Alæ.
Pedes.

DE PASSERE INDICO ALIO Porphyromelano caudato.
Cap. XXVIII.

SVPERIORIBVS ſimilis eſt, cuius nunc imago repræſentatur. Caudam verò habet longam quinquedigitos, & decem pennis conſtantem nigerrimis. Remiges alarum etiam ſunt nigerrimæ. Caput, dorſum, vropygium coloris ſunt purpurei ſaturati; radices tamen plumarum luteſcunt. Roſtrum craſſiuſculum eſt, aliquantulum aduncum, acutum, Collurionis quodam modo æmulans, ſuperiùs nigrum, infrà quo capiti hæret, album. Pedum colorem ignoro, deerant enim communicato mihi exuuio; veriſimile eſt autem nigros habere.

Paſſer Indic. caudatus ſimilis Paſſeri ſine vropygio erithromelano dicto cum panico cæruleo Indico.

DE

DE EMBERIZA ALBA Ornithologi. Cap. XXIX.

ORNITHOLOGVS Passerum historiæ quatuor auiculas tanquam Passerini generis applicat, omnesq; Emberizas nuncupat. Sed quia tres earum mihi huc pertinere non uideantur: de alba, quam vocat, utpote de qua quærendum putat, an sit Passer ille magnus, de quo suprà scripsimus, tantummodo agemus. Eam Italis Ciam montaninam vocari arbitratur, quod ego ignoro, imo auem nunquam obseruaui: Ille verò ita scribit: Emberiza alba, quæ mihi demonstrata est media hyeme apud nos capta (ein Vvijsse Emberitz) maior est superiore (flaua nempe, de qua nos inter canoras) rostro breui latiusculo, flaui nihil habet, colore similis Alaudæ, alioqui dissimilis, ventre albicante, à quo etiam albam cognominauimus. In superiori rostri parte retrò mucronem, tuberculum intus conspicitur. Digiti fusci sunt, crura album, & puniceum colores mixtos præ se ferunt. Hæc ille.

Emberizæ albæ descriptio.

Cia montanina.

DE

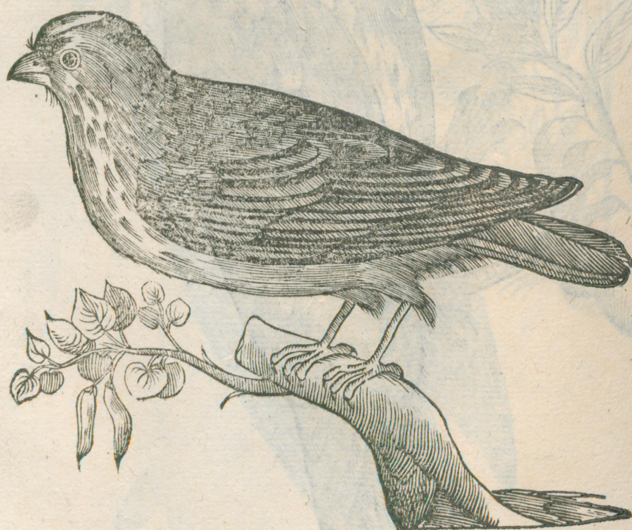
DE EMBERIZA PRATENSI. Cap. XXX.

Emberiza pratensis. Color.

IDEM Ornithologus de alia quadam auicula scribens subinde à præcedenti, Emberizam, inquit, pratensem voco, quam aucupes nostri Vuise Emmeritz à pratis, in quibus versari solet, appellant. Hæc ut pictura indicat, colore est testaceo, seu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis, & cauda media. Vtrinque enim in ea nigræ sunt pennæ. Dorsum quoque nigricat, & in alis superiùs maculæ nigræ sunt subrotundæ: in-

Emberiza pratensis mas cum arbore Iudæ.

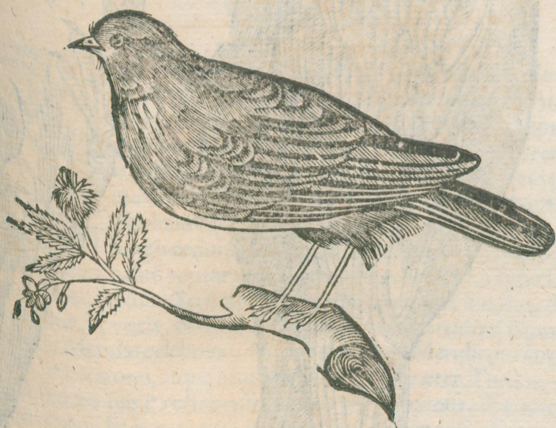

ferius

ferius verò margines pennarum secundum longitudinem nigricant. Rostrum fuscum, vertex niger, intra quem vtrinque macula albicans retrorsum tendit: tum rursum aliæ duæ nigræ & albicantes per interualla sequuntur. Hanc auem circa lacum verbanum Ceppa vocant. Hæc ille, quæ exactè his auiculis, mari nempe, & fæminæ, quas in agro nostro Bertazinas vocant, conueniunt.

Ceppa. Bertazina

Emberiza pratensis fæmina cum castanea equina.

Turtur albus cuius icon poni debebat pag. 510.

Finis Libri Decimiquinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE Liber Decimus sextus.

QVI EST

DE AVIBVS BACCIVORIS.

DE TVRDIS IN GENERE. Cap. I.

SVNT præter hactenus enumeratas aliæ auiculæ, quæ pariter se vel aquâ, vel puluere mundant, vt exempli gratiâ Alauda, quæ eodem iure, quo illæ bacciuoris hisce, de quibus nunc agere instituimus præferendæ essent, nisi earum alię simpliciter vermiuoræ essent, alię etiam propter vocis suæ, cantusue suauitatem passim ab omnibus maximè à nobilibus, proceribusq; alerentur, nam cùm ob hanc, tùm ob aliam causam, quia nimirum corporis magnitudine bacciuoris longis cedunt parasangis, priuatim binis de ijs institutis libris agere decreuimus: simpliciter autē vermouoras, (vt id obiter sit dictū,) appellamus, quæ propter cantum non vt aliæ aluntur. Scripturus itaque de bacciuoris Turdus, & Merula primùm occurrunt, vterque, & vocis, & carnis suæ bonitate celeberrimus: Cùm uerò veteres Turdos magis, quàm Merulas celebrent, Turdos etiam nos Merulis præferemus, & reuera testis est historia Imperatores, atque primates Romanos præter Turdos, & Attagenes non alias aues in conuiuijs suis ita celebrasse, vt nos nunc facimus. Ex veterum enim monumentis obseruare non licet, carnes ab illis tanti fuisse æstimatas, quàm erant pisces, quin his inferiores perpetuò habitas fuisse. Aegyptij sanè monachi toto vitæ cursu piscibus abstinuerunt, quasi inferre vellent, se eiusmodi delicijs priuatos, quemadmodum, qui apud nos carnibus abstinent. Hoc verò carnium ille contemptus, & piscium æstimatio effecit, vt veteres cùm Græci, tùm Latini auium genera minus nouerint, quàm piscium. Cùm ita que luxuria Romanorum in piscibus esset collocata potissimùm, Turdum tamē inter aues, vt dixi, plurimi fecere. C. Titius vir doctus, & qui Romanos luxus acerrima orationę lacerauit, inter alios Turdi esum etiam nominat, sicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenset. *Vix*, inquit, *præ vino sustinent palpebras, eunt in consilium, ibi hac oratio, quid mihi negocij est cum istis nugatoribus: potiùs quàm potamus mulsum mistum vino Græco, edimus Turdum pinguem, bonumq́, piscem, lupum Germanum?* Persius [a] poëta Satyricus, & in mores Romanorum illicitos inuectus, cùm alios auarè nimis cerneret viuere, alios contrà genio indulgere, bonaq; sua dilapidare, sese ait velle mediocritatem colere, negatq; se rhombos ex piscibus, ex auibus Turdos libertis appositurum, innuens ita euitandam esse auaritiam, vt in prodigalitatem non incurratur. Canit autem:

Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empta,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper: sic bona dente

Ordinis ratio.

Aues simpliciter vermiuorę quę

Turdorum prærogatiua im mensis Imperatorum.

Pisciū æstimatio apud antiquos.

Cur Greci, & Latini aues minus nouerint.

[a] Satyr. 6.

Persius cur libertis nō apposuerit Turdos.

Grandia

Grandia magnanimus peragit puer: vtar ego, vtar,
Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſolers Turdorum noſſe ſaliuam.
Meſſe tenus propria viue.

Tenuis ſaliua quid.

Tenuem ſaliuam poeta, (vt id obiter dicamus) vocat optimum ſaporem, qui in deglutienda ſaliua perſentitur. Luxurioſa enim gula, & artis coquinariæ periti, rerum ſapores cognoſcebant, diſtinguebantq́; an cellarius eſſet Turdus, an terrarius, an maſculus, an fœmina: vnde dicebat ex Catij ſententia Horatius:

Nec ſibi cœnarum quiuis temerè arroget artem,
Ni priùs exacta tenui ratione ſaporum

[b] *Epiſt.* 15. Manij voracitas, & Beſtij auaritia notatę.

Idem hic [b] Horatius pariter, vbi Manij, ſimiliumq́; nepotum, atque helluonum voracitatem, & ingluuiem, qui nempe non ſua tantùm, & aliena abligurirent, dilapidarentq́; & nemini eam ob cauſam parcerent, non probis, non improbis, non auaris, non luxu perditis, depingit, & è contrario Beſtij nimias ſordes, & auaritiam, qui eiuſcemodi, quos dixi, ventres lamina dicebat vrendos potiùs candente, quàm in vita tolerandos, taxat, Turdi obeſi eſum nominat, tanquam cibum, quo patrimonia exhauriuntur:

Scilicet vt ventres lama candente nepotum
Diceret vrendos correctus Beſtius: idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum, & cinerem: non Hercule miror
Aiebant, ſi qui comedunt bona cùm ſit obeſo
Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Romani q̃ Turdi eſu delectarentur.

Quã verò Romani Turdorũ eſu caperentur, demonſtrat Varro, inquiens. *Edones Romã, vt turba intendat annonam; ſed propter phagones Ficedulam pinguem, aut Turdum niſi volantem non video.* Quæ quidem verba, vtpote intellectu difficilia Nonius Marcellus hoc modo explicat. Edones Romani, vt turba intendat annonam. Eſt autem, inquit, Homericum hemiſtichium. Nemo neſcit, Varronem paſſim interſparſiſſe, ceu emblemata quæpiam Græca ad ornatum, ac præcipuè Homerica. Quare mirari deſino, cur haſce delicatiſſimas aues tam ſedulò ſaginarent. Sed mirabile admodum videtur, cur earum auiaria tam breui in tantam multitudinem accreuerint, vt ex eorum fimo ſtercorarentur agri, cùm alioqui Cornelius Nepos, qui Diui Auguſti temporibus obijt, paulò antè ſaginari cœptas ſcribat.

Turdi in quo numero à Romanis nutriti.

[c] *L.* 17. *c.* 9.

Quamobrem non immeritò exclamabat [c] Plinius, cùm Varronem cerneret Turdorum ſtercori ex auiarijs principatum tribuere: *Bene*, inquit, *ſperandum eſt de moribus noſtris, ſi tanta apud maiores fuere auiaria, vt ex ijs ſtercorarentur agri*: Cæterùm cui non notæ Luculli deliciæ? Hic, ut refert [d] Athenæus, cùm Romam poſt expeditionem Ponticam rediſſet, ad vitam ſumptuoſiſſimam, & elegantem ſe conuertit: tantas enim opes parauerat, vt ædibus, & prætorijs extruendis, hortis, & cœnationibus amœniſſimis, incredibiliq́; ſumptu paratis, & bibliotheca inſigni vtriuſque linguæ libris referta, atque omnibus obuia, & patenti, opes bello quęſitas conterere non potuerit, cùm interim quotidiano epularum apparatu in prouerbium penè venerit. Hic, inquam; clariſſimus, ac ſplendidiſſimus heros, quod miror Athenæum non adnotaſſe, teſte Varrone, in auiarijs ſuis, quàm ſedulò Turdos alebat: vnde de eo loquens idem [e] Varro, *Vbi delicatè*, inquit, *cœnitaret, & alios videret Turdos, in mazonomo poſitos coctos, alios volitare circa feneſtras captos.* Porrò in tanta copia pretia tam memorabilia fuiſſe harum auium quis non attonitus ſtupeat? Conſtat enim ternis denarijs, id eſt, duodenis nummis væniſſe ſingulos Turdos Romæ ad epulum adijciale, id eſt, ære noſtro, (inquit [f] Budæus) denis ſolidis Turonicis, & ſemiſſe. Ex vno autem ornithone quinque millia Turdorum eodem pretio diuendita fuiſſe, author locupletiſſimus [g] Varro atteſtatur, inquiens. *In villa materteræ meæ in Sabinis ad quartum, & vigeſimum lapidem via Salaria à Roma ornithon eſt, ex quo vno quinque millia ſcio væniſſe Turdorum denarijs ternis vt HS ſexaginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, bis tantò, quàm tuus* (Axium alloquitur) *fundus ducentorum iugerum Reate reddit.* Et rurſus ſequenti capite: *Non diſſimilabo, quod volo, de Ornithone primum, quod lucri fecerunt hoc nomen Turdi. HS enim ſexaginta millia fircillina excandere me fecerunt cupiditate*, Et mox: *Ornithonis alterum genus fructus cauſa eſt, quo genere macellarij, & in vrbe quidam habent loca clauſa, & rure maximè conducta in Sabinis, quod ibi propter agri naturam frequentes apparent Turdi.* [h] Columella pariter quo in pretio haberentur, meminit his verbis: *Impenſa, curaq́* (vt par eſt) *adhibita, M. Terentius ternis ſæpe denarijs Turdos ſingulos emptitatos eſſe ſignificat auorum temporibus; quibus qui triumphabant, populum dabant epulum. At nunc ætatis noſtræ luxuries quotidiana fecit hæc pretia, propter quæ ne ruſticis quidem contemnendus ſit hic reditus.*

Luculli ſũptus. [d] *Lib.* 4.

[e] *Lib.* 3. *de re ruſt.*

Turdorum pretia.

[f] *L. de Aſſe.*

[g] *Lib.* 3. *de re ruſt. c.* 2.

[h] *L.* 8. *c.* 10.

tus. Hæc ille. Sed hîc rursus mihi alius suboritur scrupulus, in tot Ornithonum abundantia, Pópeio aliquando ægrotante Romæ, nullibi potuisse reperiri Turdos (erat enim ęstas) quàm apud Lucullum, vt refert Plutarchus: vnde ferunt, Pompeium respondisse medico, qui eum Turdos comedere iusserat, Si Lucullus delicatus non esset, non viueret Pompeius? Quod verò [i] Plutarchus recitat de Pompeio, id Io. Tzetzes ait de Catone. De Curtio etiã equite Romano delicijs diffluente tradit [k] Macrobius, cùm macrum Turdum sumpsisset, in conuiuio Cęsaris interrogasse, nunquid mittere liceret: & cùm princeps respondisset, quid ni? statim per fenestrã misisse. Heliogabalus perditissimus principum, impurissimusq; ingentes dapes Palatinis, teste Lampridio, exhibuit extis refertos, & cerebellis Turdorum. [*] Suetonius etiã Tyberij imperatoris comessationes recensens, eũ refert, Asellio Sabino ducenta donasse sestertia pro dialogo, in quo boleti, & Ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Quare nihil mirum est, si præcipui muneris loco aues has nobiliores quiq; inuicem mitterent: quod in primis docet lepidissimus [l] Martialis, qui cùm Turdos non haberet, quos Caro cognato suo offerret, cortis suæ munera, nẽpe Gallinas, similiaq; altilia ei mittit, at ne subrusticus videatur, causas adducit, cur id faciat, hoc modo.

Pompeius æger Turdos Luculi aspernatur.
[i] L. 10. Chiliade 347.
[k] L. 2. Satur.
Heliogabali luxus.
[*] In Tiberio. cap 42.
Tyber. cur Aselbio ducenta sestẽtia donauerit.
Turdi dono missi.
[l] L. 9. Epigr.
Martialis cognato suo Gallinas mittit.

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,
Tenderet aut nostras sylua sabina plagas;
Aut crescente vadis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues,
Cara daret solemne tibi cognatio munus
Nec frater vobis, nec prior esset auus.
Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumq; querelas,
Audit, & arguto Passere vernat ager.
Inde salutatus Picæ respondet arator,
Hinc prope summa rapax Miluus in astra volat.
Mittimus ergo tibi paruæ munuscula cortis
Qualia si recipis sæpè propinquis eris.

Et rursus subsequenti ad Flaccum poëtam inscripto epigrammate, cui & Stellæ, qui & ipse erat poëta die propinquorum dum Turdos mittere statuerat, tutius, meliusq; sibi videri arbitratur ab incœpto abstinere, quàm alios multos amicos, qui eosdem petere possent, offendere, quia nimirum consultius sit omnibus placere, quàm paucis. Canit autem:

Martialis cur Flacco, & Stellæ poetis Turdos nõ mittat.

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Cùm Stellæ Turdos, cùm tibi Flacce paro.
Succurrit nobis ingens, onerosaq; turba,
In qua se primum quisque. meumq; putat.
Demeruisse duos votum est, offendere plures
Vix tutum, multis mittere dona graue est.
Qua possum sola veniam ratione merebor,
Nec Stellæ Turdos, nec tibi Flacce dabo.

Alibi etiam à Pontia venefica Turdos sibi dono missos scribit hoc tetrasticho.

Pontia venefica Martiali Turdos donat.

Cùm mittis Turdumq; mihi, quadramve placentæ,
Siue femur Leporis, siue quid his simile:
Buccellas misisse tuas te Pontia dicis,
Has ego nec mittam, Pontia: sed nec edam.

[m] Horatius pariter, senes vtili amicitia gaudere innuens, quare ad animos eorum conciliandos palmarium esse, munera ipsis grata offerre, inter huiuscemodi dona Turdum auem enumerat, inquiens:

[m] Satyr. 5.
Senes vtili amicitia gaudent.

Quando pauperiem missis ambagibus horres:
Accipe qua ratione queas ditescere, Turdus
Siue aliquid priuum dabitur tibi: deuolet illuc
Res, vbi magna nitet domino sene.

[n] Plinius Cæcilius secundus Flacco cuidam nescio an poëte, an Annio Senatori, nam eodem fere tempore vixit vterq;, gratias agit pro acceptis Turdis, facta super hoc munere epistola, cuius exordium est, Accepi pulcherrimos Turdos: cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas, ac ne illam quidem solertiã Diomedis in permutando munere imitantis: sed (quæ facilitas tua) hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Hæc ille. Apud priscos item Græcos hæ eædem volucres pro mu-

[n] L. 15. Epist.

Homero pueri Turdos donāt. nere amicis dabantur: Nam antiquissimum Homerum legimus cùm aliquando quoddam poëma recitasset, à pueris Turdos accepisse, indeq; eos versus Epiciclides dici meruisse. Alexis etiam apud dipnosophistam [o] Athenæum spõsos sponsis suis Turdos tanquam bellaria quædam misisse attestatur his verbis:

[o] L. 14.c.17

Spõsi Sponsis Turdos donant.

Bellarinm cognosco quod sponsi solent
Vbi petunt sponsam, refers molles ei
Ametas & Turdos dedisse, tum Lepores.

Quanti præterea Turdorum esum ipsi facerent Græci, docet in primis nos Aristophanes, vbi per interlocutorem iustum sermonem, quæ à priscis in cibis pueris interdicta essent, recitat: nam & Turdi esum ipsis illicitum fuisse, vtpote pretiosum nimis, ac delicatum, quo molles, & effæminati euadere possent. [p] Alibi etiam inter lautissima cibaria nominat amylos, placentas, & Turdos aues. Teleclides insuper, de veteri beata vita loquens, *Turdi, ait, assi vnà cum placentis in fauces eis inuolabant.* Romani, ni fallor, in offerendis pro munere Turdis variant à Græcis: nam in corona ferebant pendentes: hi in lance, eoq; sæpe magni pretij. [q] Athenæus Charini Macedonis conuiuium describens, non mediocres diuitias pro cœna illatas, ait, lancem scilicet argenteum non mediocriter crassum, inauratum, quantusq; Suis valde magni amplitudinem complecteretur, qui intus supinus iacebat, atque ventrem multis bonis auibus plenum superius ostendebat: Inerant autem, inquit, Turdi volua, innumeraq; Ficedularum multitudo. Romanos uerò in corona misisse docet ante alios [r] Ouidius, inquiens:

[p] In Pace.

Turdorum oblatio uaria.

[q] Lib. 4.c.1.

[r] L. 2. de arte am.

Quin etiam Turdoq; licet, missaq; corona
Te memorem dominæ, testificere tuæ.

Item Martialis, at longè dilucidiùs:

Texta rosis fortasse tibi, vel diuite nardo,
At mihi de Turdis facta corona placet.

Alibi etiam

Illic coronam pinguibus grauem Turdis
Videres.

Possim hîc præter allata hactenus Turdorum encomia, & alia veterum loca in medium afferre, magisq; præterea eos celebrare, nisi etiam nostra sæcula, quæ & ipsa perdito luxu vbique diffluunt, hoc auium genus in summo honoris vertice haberent. Vix enim conuiuia celebrantur inter proceres, in quibus non suus cuiq; Turdus in ipso mensæ auspicio apponatur. Titus Vespasianus Strozza Abbatis cuiusdam sibi ipsi indulgentis delicias recensens, inter eas Turdos tanquam præcipuas decantat:

Turdū nostra tempora celebrāt.

Ille boues macras, & Brigantinia musta
Odit, nec totos vult vigilare dies:
Illius in Turdis sermo versatur, & offis,
Gnosiaco spuman liuida labra mero

Ne verò in omni occasione sibi desint, auiaria etiam veteres imitati habent varijs auibus delicatis, ac in primis Turdis referta. Io. Bapt. Campegius, vir splendidissimus, doctorum virorum, & mei in primis amantissimus, & quem ob incredibilem ergo me liberalitatem (donauit autem mihi mille aureos) satis laudare non possum, in agro Bononiensi Tusculanum, & in ea auiarium habebat admodum superbum, atque magnificum, quod describens Antonius Gigas quocum, atque vna cum Card. Paleoto necnon D. Camillo eius fratre, alijsq; viris eruditis aliquoties animi causa me contuli depingens, auiarij eius meminit, auesq; & in his Turdos etiā nominat, inquiens:

Io. Bap. Cāpegij liberalitas.

Non ibi vel Perdix deest, vel peregrina Coturnix
Et Merulæ, Turdiq; suo stant tempore obesi.

Cæterùm vt tandem in hisce Turdorum laudibus vela contrahamus, sat fuerit vnà cū Martiale eis solis inter omnia auiū genera primatū tribuisse: hoc in primis indicat vbi Bæticum quendam ridet, qui ea deuoraret, quæ secretos olerent mulierum loculos.

Epilogus. Turdus in auibus principatum habet.

Nec mullus, nec te delectat Bætice Turdus,
Nec lepus est vnquam, nec tibi gratus aper.

Apertè, ac disertissimis uerò verbis ita canit:

Inter aues Turdus, si qui me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

In summa, vt vtar etiam disticho Andreæ Dactij patritij, & Academici Florentini:

Inter aues Turdus gustu gratissimus, olim,
Nunc etiam primos occupat ore locos.

AEQVI-

AEQVIVOCA.

KI'XAH Græcis, vt Latinis Turdus auem significat, & piscem, qui absque vlla hæsitatione à similitudine macularum auis id nominis sibi vsurpauit. Prouincialibus Gallis, teste doctissimo [a] Rondoletio, Italis, & Hispanis vulgò Tordo nuncupatur. Duodecim eius genera depingit, & solo ferè colore differre asserit, sed primi generis à pluribus dici Turdo, quòd notas etiam insigniores habeat, quibus à quouis negocio nullo discerni queat. [b] Hippolitus Saluianus præcauendum esse admonet, ne omnes picturatos pisces, quod ichthyopolæ vbique ferme faciunt, Turdos vocemus, non solùm Turdos ipsos, sed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos pisces perperam Turdos appellantes. Quem errorem, ait, facilè euitabimus, si veterum testimonio Turdi piscis aluum, Turdi auis instar varium, siue maculosum esse animaduerterimus: quamobrem qui aluum varium non habent, Turdi non sunt.

Turdus piscis cur dictus.
[a] *Lib. 6. de piscib. c. 6.*
[b] *Hist. 8. de aquat.*
Turdi pisces ut cognoscantur

Latinorum Turdus præter auem, & piscem etiam viri nomen est nequam, & infamis, cuius meminit Seneca, citante [c] Iusto Lipsio, vbi hunc Senecæ locum restituit: *Hi qui iactantur, & operosa, atque ardua sursum, deorsum eunt, fortes viri sunt, primoresq́ castrorum. Isti quos publica quies alijs laborantibus molliter habet, Turturillæ sunt, tuti contumeliæ causa.* Hærere, inquit Lipsius, in hac voce necessum est, qui nusquam hærent. Pincianus vir egregius, & doctrina minimè ventosa legebat, *Tutulinæ sunt*, allusione ad Deam priscā[,] *apud gentiles* cui nomen à tutando. Non conuenit. In vitium enim hæc Seneca dixit, non in laudem. Aptiùs fortasse ego, *Turdi illi sunt*. Turdum reperio paulò supra illam ætatem, hominem mollem, & infamis cuiusdam ignauiæ. Quid autem si nomen eius abijt in dictum vulgi? qualia quædam ex ima plebe scriptor hic aliàs vsurpat. Verba [d] Senecæ patris sunt: *Oppressi sunt in templo ab omni multitudine, quæ postulabat, vt Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Cùm Turdus promitteret iturum se, Sabinus, silentio facto ait, Ego ad Cæsarem non sum iturus cum mattea.* Ex quibus clarum de infami mollitie huius Turdi. Fortasse & tota illa cum Sabino actio causam, aut principium huic adagio dedit. Et Hercle tam magis cogito, quàm magis probo. Hæc omnia Lipsius.

Turdus viri nomen.
[c] *L. 1. Elect. cap. 16.*
Tutilinæ.
Turdus homo infamis
[d] *L. 9. Epis. 4*

SYNONYMA.

SYLVATICVS pro Alchamari exponit Turdum auem. Alibi etiam Clas habet, alibi Cicla & Clice pro Turdo: quæ uoces à Græcorum κίχλη corruptæ videntur. Interpres Auicennę Alzarazir Turdos conuertit, cùm Sturnos debuisset. Apud [a] Aristotelem alibi Cichlæ leguntur, vbi Alberti translatio habet, Triangel, & Aulones. Græcis Κίχλη Turdus est. Varinus Κίχλα aliquos, & τρίγλα efferre ait, at non rectè: quia fæminina in λα omnia debeant secundum Atticos habere λ duplex, ut κόλλα, σκίλλα, δβέλλα, &c. Quæ verò λ simplex habent per η scribi, vt πύλη, ὁμίχλη. Syracusij κίχλας, teste [b] Athenæo Κιχήλας nominant, qui Epicharmi versum hunc citat:

Quæ oleæ folia comedunt Κιχήλαας.

Alchamari.
Clas.
Cicla.
Clice.
Alzarazir.
[a] *6. hist. c. 1.*
Triangel.
Aulones.
[b] *L. 2. c. 26.*

Varinns verò Κιχήλας dici vult per pleonasmum pro κίχλας: attamen ipsimet, uti etiam Hesychio Κιχῆλαι Turdi sunt: Iisdem Ι'χλα Turdum significat. Ι'χάλη verò vel Turdum auem, vel quendam piscem: Ι'σκλαι Turdos, & melotas, hoc est, pelles caprinas. Varinus vbi Κίχλα scribi deberet, Κίλλα habet, exponitq́; animal volucre. Ornithologus esse traditi, qui Turdi nomen Græcis hodieuulgare sibi esse affirmârint Κύχλα, alios Τζίχλα, alios πίσο. Sed [c] Bellonius, qui ipse Græciā peragrauit, nūc Turdos ibi nominari ait Schynopoullos, ac si Lentiscenas aues diceres, & quia myrti baccas etiam deuorant, à nonnullis myrtopoullos. Latini Turdum nuncupant, & *cùm sint nomine mares*, inquit M. Varro, *reuera fæminæ quoque sunt*. Nonius verò masculino genere plerunque legi ait, fæmi-

Ι'χλα.
Ι'χάλη.
Κίλλα.
[c] *L. 1. obser. cap. 10.*

Turda.

nini tamen etiam Varronem Quinquatribus. In quibuſdam Perſij exemplaribus Turdarum legitur pro Turdorum. Quin imo P. Pithœus, qui antiqua ad Perſium commentaria ſuperioribus annis in lucem prodidit, abuſiuè id à poëta factum eſſe ſcribit, authoritate Horatij canentis:

Pone macros arſit, dum Turdos verſat in igni

Turdones. Turdulus. [d] *In manib. Catulli.* Turdi etymum. [e] *L.6.de auibus c.31.*

Apud Arnoldum Villanouanum Turdones legitur pro Turdi. Turdulus diminutiuum eſt à Turdo, qua voce utitur etiam alibi [d] Scaliger. Iſidorus Turdelam exponit, quaſi maiorem Turdum, cuius ſtercore viſcum generari putat. Eiuſdem opinionis aſſertor eſt Hermolaus Barbarus, Ornithologus, & monachi Meſues commentatores, Idem Iſidorus, dum à tarditate Turdos dictos arbitratur, quoniam hyemis confinio ſe ad nos referunt, Ornithologo, & Bellonio aduerſatur, ille enim per onomatopœiam dici ſibi potius uideri ſcribit: [e] Hic, Clarum eſt, inquit, Turdum à colore dici: nam & hodie quando quid cernimus è nigro ad cinereum, aut ſimilem alium colorem vergere, noſtro idiomate choſe grauilee nuncupamus. Sic Bellonius, cui an Ornithologo, an Iſidoro ſubſcribere debeam etiamnum hæſito. Turdum piſcem à colore Turdi auis appellatum probè noui, & paulò antè id ſcripſi, auem uerò à *colore dici nunquam aliàs legi: & reuera* Ornithologo me potiùs comitem adiungo; neque interim Iſidori etymum diſplicet. Nunc cæterarum gentiũ nomenclaturas aſcribamus. Italorum Tordo omnibus Turdis attribui poſſit, quamuis priuatim genus, cuius Ariſtoteles non meminit, ſignificet. *In monte Plumbitio*, ut audio, Gigenia dicitur. Alia eorum ſynonyma in particularibus Turdorum hiſtorijs trademus. Gallicè Turdus, teſte Roberto Stephano dicitur vne Griue, un Tourd, aui oiſeau de nerte. Bellonius verò Turdos *Gallicè exponit Griues*, Mauuiz, Trasles, & Touretz, ſed Turdum maiorem propriè Griue dici ait minorem Mauuis, & Pilarem media magnitudine Litorne. Hiſpani uocant Tordo, vel Zorzól. Germani, teſte Ornithologo Ziemer. Flandri priuatim een Cramer, nam alioqui commune Belgarum nomen eſt een Lijſter, ſiue Lijſteruoghel: Angli à Feldefare, vel à Feldfare, vel à Filfar: Illyrij Kuuiczicla: Poloni Gluch, Iemiolucha.

Tordo. Gigenia. Griue. Zorzol. Ziemer.

GENVS. DIFFERENTIAE.

[a] *9.hiſt.c.20* [b] *L. 2. c.26.*

ENERA Turdorum tria eſſe prodidit [a] Ariſtoteles. Primum, atque maximum *Picæ* magnitudine, quod [b] Athenæus ἰξοβόρον, id eſt, uiſciuorum, ſiue uiſcedulum appellari ait, Ariſtoteles, uertente Gaza, niſi uiſco, atque reſina non ueſci ſcribit; Alterum magnitudine Merulæ, quod ſonat acutè, hoc τριχάδα dicunt: Tertium his omnibus minus, minuſq; maculis diſtinctum Iliada, ſiue, ut Gaza vertit, Iliacum dicunt alij, ut refert Alexander Myndius: hoc Athenæus gregatim uolare ſcribit, & Hirundinũ more nidos è luto conſtruere. Recentiores alia præterea genera auium, ut mox patebit, Turdis annumerant. Ornithologus enumeratis tribus Ariſtotelicis generibus: Eſt inſuper, inquit, eiuſdem generis, quam aliqui Turdelam, tanquam Latinè nominant, Germani ein Troſtel, præ cæteris muſica. Sed pòſt, interpoſitis tribus capitibus Troſtel interpretatur Turdum minorem alterum, eum nempe, quem nos ſimpliciter Turdum nuncupamus, cùm alioqui Turdela Turdum maiorem ſignificet, ut paulò antè innui. Ita pariter [c] Bellonius quatuor eadem genera agnoſcit, & quem Ornith. minorem alterum uocat, ſecundo nominat loco, uiſciuorum nimirum minorem, & Hermolaus, Turdela, inquit, genus Turdi eſt alterum, quod in Veneta prouincia Drexanos uulgò uocant: in Liguria priſcum nomen obtinent, maiores ſunt Turdo, penna ſubtus uaria. Turnerus, eumq; ſequuti alij viri docti, Turdi genus minus, & canorum, quod Germanis Troſtel appellari dixi, Turdum pilarem eſſe putârunt. Verùm Turnerus pòſt æditum de auibus librum in ſuis ad Ornithologum literis, non hanc amplius auem, ſed Germanorum Krameruogel, mediæ magnitudinis Turdum (quem prius Collurionem eſſe putarat) Turdum pilarem ſe exiſtimare ſcripſit. Idem Turnerus auem Saxonicè dictam Brachuogel ex Turdorum genere eſſe uult, figura, & magnitudine non diſſimilem Merulæ, colore fuſco, terreo obſcuro, vt humi ſedens vix agnoſci, & à terræ colore diſcerni poſſit. Quidam Germani hanc Ariſtotelis Collurionem faciunt. Sed Ornithologus nomen Brachuogel uagum, & incertum eſſe ſcribit, quoniam & Arquatæ, & generi cuidam Gallinaginis attribuatur,

Ornithologi error. [c] *Lib.6.de auib.c.31.* Drexanos. Brachuogel Collurio Ariſtotelis ſecundũ quoſdam.

attribuatur, quòd hæ aues in noualibus, & quiescentibus agris immorari soleant. Ijdem Germani Turdorum minimum genus arbitrantur esse auem, quæ Saxonicè Ziepdruschel vocatur, figura alioqui, & colore Iliaco Turdo similis. Viuit circa rubos, & versatur, & fructibus eorum, & sambuci baccis delectatur, atque hinc conijciunt esse Batin Aristotelis, quia Βάτος Græcis sit rubus. Alibi quoque auem Merula minorem, maiorem Fringilla, rostro acuto, breuibus pedibus Germanicè Klein Zimmer, id est Turdum paruum nuncupant, & Aristotelis Cyanum, id est, Cæruleum esse arbitrantur: sed nos iudicium nostrum super hac aue hîc adhuc cohibemus, suo id tempore allaturi. Apud Heluetios, teste Ornithologo, Turdi genus exiguum, tertia ferè parte Iliacis minus Vvaldtrostel, vel Klein Trostel, hoc est, Turdum syluestrem, vel minorem vocant. Apud Carinthios auis nuncupata Leymtrostel cognatam esse audio Turdis minoribus, sed pedibus albis. Saubaudis Grive Turdus pilaris est, & alia Turdi species paulò nigrior vne Tortue, *Aduenerunt*, inquit [d] Plinius, *bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues nouæ* (aliàs externæ) *quæ adhuc nomen retinent, paulum infra Columbas magnitudine, Turdorum specie, sapore grata*. Has aues Perdices minores esse primo huius operis libro asseruimus. In regionibus ad Septentrionem remotis Turdi albi reperiuntur, vt Olaus magnus refert, Ego Turdi capite albo iconem exhibebo, non tanquam diuersus sit, sed quia mirus, & rarus.

Ziepdruschel. Batis Aristot. Turdus paruus. Cyanus Arist. Vvaldtrostel. Leymtrostel. Griue. Tortue quæ auis. [d] *L.10.c.39* Aues nouæ quæ dicantur Plinio. Turdi albi.

FORMA. DESCRIPTIO.

GENERA Turdorum, vt ex superioribus liquet, magnitudine potissimùm differunt. Sunt tamen nonnulla, quæ simul omnibus conueniunt. Color cinereus eis quodammodo peculiaris, at huic, quàm illi remissior, aut intensior. Omnes per collum inferius, pectus, & uentrem maculis consperguntur: sed non omnibus anni temporibus. Atque hoc dicere voluit [a] Aristoteles, interprete Gaza. *Mutat*, inquit, *& Turdus colorem: quippe qui æstate varius* (ποικίλος) *hyeme murino distinctus* (ψαρὸς) *spectetur*. Quam versionem Gillius in transferendo Aeliano etiam sequitur: cuius hæc sunt verba: Κίχλη χ' μῶνος ἐςὶ ψαλωτέρα ἰδεῖν, θέρους δὲ τὸν αὐχένα ποικίλον ὅπιδείκνυσι: vbi ex Aristotele pro ψαλωτέρα lego ψαρωτέρα. Sed ex Aristotele cùm dicit simpliciter colorem mutare, dubitare quispiam possit, nunquid in toto corpore, vel in aliqua parte tantummodo: nam & [b] Plinius verba Aristotelis traducens de collo priuatim scribit, inquiens. *Turdis color æstate circa collum varius, hyeme concolor*. Ego Turdum uisciuorum nescio quo anni tempore captum depinxi ad viuum, in quo totius corporis color ita plumbeus euaserat, vt quodammodo ad amethistinum accederet: & videbantur nihilominus in collo maculæ: præterea Turdum nobis vulgò dictum tribus diuersis coloribus, diuersis nimirum temporibus captum, depictum in libris meis asseruo: quare Aristotelem de toto corpore locutum esse certò mihi persuadeo, & Plinium mentem eius non esse assecutum: nunc prosequamur. Rostrum omnibus longiusculum, crassiusculum, rectum: pedes etiam similes figura, at colore non in omnibus eodem. Lingua omnibus lata est, & ad imitandum humanum sermonem non inepta, sicuti omnibus ferè auibus, quas loqui docere solemus: vnde canebat [c] Scaliger:

Turdis quæ simul cõueniant. [a] *9.hist.c.49* Vt colorem mutare dicantur. [b] *L.10.c.29* Plinij lapsus. Rostrum. Pedes. [c] *In Atis.*

Nam bruta pecora, garrulæq; aues omnes,
Quæcunque nostros æmulantur accentus,
Linguamq; lingua ductili probam fingunt,
Seu Psittacus, seu Pica, Coruus, aut Turdus,
Merulaq; nigra, quæ ore buxeo pippat,
Sturnusq; teneras streperus enecans aures.

Habent fortassis & alia etiam communia, sed hæc in priuatis eorum descriptionibus aperientur. Intestinum appendices non habet, nec gula versus stomachum dilatatur, nec superius ingluuiem habet.

Intestinum

Turdi uisciuorus cum uisco.

LOCVS.

TVRDI aues sunt notissimæ, & nullibi non obuię, Pilares tamen, & Iliaci alijs sunt rariores, vel saltem in minori copia hîc visuntur. Ornithologus pilares ait cęteris ferè in cibis præferri, & magis peregrinos esse, vultq; Varronem per Turdos aduentitios hoc maximè genus intellexisse. [a] Clemens verò Alexandrinus, Daphnios prę cęteris celebratos fuisse innuit his verbis: *Antiphanes autem Delius medicus vel vnam hanc dixit esse morborum causam, ciborum varietatem: cũ qui veritatem ægrè ferant, multiplici nescio qua vana gloria frugalem, & moderatum victum abiurent, & transmarinas escas anxiè perquirunt. Ac mihi quidem venit in mentem eorum morbi misereri: ipsos autem nan pudet suas decantare delicias, cumq; in freto sunt Siculo, murænas anxio, & solicito animo perquirant, & Mæandri anguillas & qui in Melo sunt, hædos, & qui in Sciatho mugiles, Pilori conchas, & Abidena ostrea, nec Mænas, quæ sunt in Lipara, prætermittant, nec bolum Mantinicum, nec betas, quæ sunt apud Aseræos, & pectines exquirant Mechymnæos, & psettas Atticas, & Turdos Daphnios, & caricas Chelidonias, propter quas in Græciam cum quinquies mille millibus infelix Persa profectus est: Phasides aues præterea coëmant, Attagenas Aegyptias Medicum Pauonem.* Hęc Clemens: quę vel ideo hîc citauimus, vt constaret, quo in precio Turdi Daphnij olim haberentur. Verùm quos, vel quare Turdos Daphnios uocet, etiãnum dubito, eoq; maximè cùm neminem veterum eos nominare uideo. Daphnon in primis lauretum est, locus nimirum lauris consitus, & laurorum baccis vesci Turdos verisimile est, sed inde celebrandi meo iudicio non sunt. Quare à Daphne delicioso quodam Syriæ suburbano & nemoris amœnitate, & vico aquis fontanis irriguo, inclyto, dictos esse conijcio: nam in eo nemore bacciferas arbores, & oliuas fuisse credendum est, quibus egregiè pinguescunt Turdi, vt suo loco dicetur fusiùs. Aues aduenas esse, & quotannis transmeare in Italiam scriptum reliquit [b] M. Varro, aduolare uerò circiter æquinoctium autumnale, & eodem reuolare æquinoctio verno. Atque ita meo iudicio intelligunda sunt istęc Plinij verba: *Turdi, & Turtures trimestres sunt*, hoc est, tribus duntaxat mensibus manent. Sed hęc Bononię saltem non usque adeo vera sunt, nunc enim dum hęc scribo, quarto nimirũ idus Maij Turdorum visciuororum pulli in foro prostantes inueni, & quos Turdos vulgò dicimus, Martio etiam mense copiosè satis, quoque vænales habentur. Aliàs igitur [c] Plinius abire Merulas, & Turdos in vicina censet, sed plumam non amittere, nec occultari, nisi spe cibi, quo hybernum pabulum petant: itaque in Germania hyeme maximè cerni. Ornithologus etiam in Heluetia plerunque pręsertim circa Tigurum per hyemes abundare ait. Aestate etiam visuntur, & nidificant in Gallia, & cerasorum maturitate visco capti eduntur, ut refert [d] Io. Bruynerius Gallus. Platina in nostris montanis locis, autumno in planis, & collibus ait inueniri, hyeme pręterea loca maritima, & iuniperis, & myrtis abundantia etiam apud nos frequentare tradit. [e] D. Ambrosius denique de pluribus auium differentijs differens, Turdos eis accenset, quæ sub hyemis initium ad nos accedunt. Ex quibus iam satis, superq; cõstare arbitror, Turdos toto anni tempore apud nos degere, cerniq; cùm alioqui [f] Aristoteles hyeme latere Turdos scribat, & ut diximus, Marcus Varro discedere, atque id ita fieri probet, quòd in propinquis insulis, Pontia, Palmaria, Pandataria, in prima uolatura cùm veniunt, morentur paucos dies, requiescendi causa, idemq; faciant cùm ex Italia trans mare remeant. [g] Agricola etiam author inter recentiores grauissimus, ad vicina loca, quæ tepidiora sunt, se conferre prodidit. Quapropter meo iudicio dicendum est, quosdam abire, alios non, & horum alios latere, alios semper conspici. Versantur autem, vt inquit Albertus, in glebis agrorum quiescentium.

Turdi aduẽtitij q Varroni.
[a] *In pædag. l.2.c.in prin.*
Morborum causa.
Turdi Daphnij ĩ quo pretio sint habiti.
Turdi Daphnij qui.
Daphnon quid.
Daphne Syrię suburbanum.
Turdi aues aduenę.
[b] *Lib.3.de re rust.c.5.*
[c] *L.10.c.24.*
Turdi hyeme abũdãt.
[d] *Li. 5.de re cib.c.37.*
[e] *L. 5. Hex. cap.14.*
[f] *8.Hist.c.3.*
[g] *L. de subt.*

INGENIVM. CANTVS.

TVRDIS, sicuti anteà annotauimus, lingua lata est, & ad formandum humanum sermonem idonea: Sed ea nihil prodesset, nisi etiam dociles natura effecisset. Antiquitus ab altoribus instruebantur, & cùm loqui didicerant, in magno, ut par erat, habebantur pretio. Claudij principis Agrippinam tradidit [h] Plinius Turdum habuisse, qui omnium sermones imitabatur: quod profectò insignem linguæ promptitudinem demonstrat, quare optimo etiam iure [i] Scaliger Car-

Turdi loqui discunt
[h] *L.10.c.42*
[i] *Exerc.237*

Cardan're prehenſus. Aues ad loquendum idoneæ.

ger Cardanum redarguit, quoniam Turdos, inter alias, quas recenſet, aues dociles non numeret: *Secundum Pſittaci docilitatem*, inquit, *Coruum ſtatuiſti: inde Merulam, Turdum, Sturnum, Picum, Picamq; omiſiſti. Haud tamen omnes vno loquuntur modo. Quam te decuit explicare ſubtiletatem. Coruus lingua, & gutture vtitur: itaque difficillimum elementum optimè exprimit. Illud, inquam, quod Demoſthenes ſerò protulit: mihi rarò fit, vt ſiccè annuncietur. Vnum alebant monachi vicini noſtri qui coquum Conradum nominatim in fame implorabat, adeò exquiſitè, vt ab homine vocatum arbitraremur. Ridiculum adſcribam. Inuentum librum muſicum, quaſi notas legeret, paſſim pertudit. At Merula, & Turdus tanquam è modulis ſermocinatur. Sturnus in ſibilo propius accedit ad loquutionem. Etiam elementum illud caninum vibrat optimè. Pica horum omnium tum plurima, tum creberrima, tum explicatiſſima. Picus minus aptè, & pauciora, & rarius.* Hæc ille.

Turdi ſurditas.

Verùm cùm peculiaris Turdis aſcribatur ſurditas, adeo vt in prouerbium ceſſerit, mirum 10 quidem videtur, quomodo ita loqui edoceri potuerit. Noſtra autem ætas Turdos, quod noui, loquaces non habet, vel ſaltem mos ille docendi deſijt; nam propter eorum cantum in caueis aluntur. Græci à Q. Calabro, vt id obiter dicamus, ob dirutum Ilium hilarem victoriam canentes, Turdis propter poſt magnas tempeſtates, natam ſerenitatem canora voce canentibus camparantur, dum ait: *Græci autem in cachinnum ſoluti, ſe ad naues receperunt, illuſtrem cantu victoriam celebrantes, non ſecus ac infinitus Turdorum clangor, vbi poſt exitialem tempeſtatem ſerenitas cælo eniteſcere incipit, ac æther nullo ventorum turbine exagitatur: ſic illis apud naues animus gaudio diffundebatur.* &c. Apud Iulium Scaligerum de Turdo optimè canente carmen legitur encomiaſticon, quod hîc minimè præterire volumus: eſt 20 autem tale:

Turdi propter cãtum aluntur.

Græci Turdis comparati, & cur.

Scaligeri carmẽ de Turdo optimè cãtante.

Dulci Turdule docte gutturillo
Aſperas animi leuare curas,
Cantillans modulos minutiores:
Condito mihi pectoris medullas,
Cantiuncula vt inquietiore
Oblitus veterum miſer malorum
Mentis improbus acquieſcat æſtus.
Da mi blandula murmur illa mille,
Mille anfractibus implicata: quid ſit
Pote eludere vortices Charybdis. 30
O princeps auium beatiorum,
Quot grato dominum excitant ſuſurro.
Rex noſtræ volucellæ vocis alma
Dulci Turdule docte gutturillo.

VOX.

Trutilare.

TRVTILANT Turdi, vt inquit Philomelę author:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc pinſitat ore
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

* In Arcad.

Piſces Turdi vocem edentes.

Si verò [a] Pauſaniæ, & Philoſtrato credimus, ea vox Turdis ſolis propria 40 non erit: nam & piſces quoſdam ea vti ſcribunt. *Aroanius*, inquit ille, *piſces educat cùm alios, tùm eos, qui Pœcilíæ* (credo à coloris varietate) *appellantur. Hos haud abſimilem Turdorum auium voci ſonum fundere aiunt. Vidi ego ſanè piſces tam captos, vocem verò eorum nullam audiui, cùm tamen ad ſolis vſque occaſum circa Aroanium commoratus eſſem, quod eo maximè tempore vocales eos eſſe piſces dictitant.* Philoſtratus verò Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, piſces ait eſſe, qui vocem Turdorum ſimilem edant, vocariq; varios dici. 50

Piſces varij

VICTVS

VICTVS. SAGINATIO.

QVAMVIS etiam præter baccas alia deuorent Turdi, bacciuoros tamen eos appellamus, nam his potissimùm vescuntur, & cæteris præferunt. Lentisci, & myrti baccas in primis appetunt, quare modernis Græcis Schinopoulli, & myrtopoulli, teste Bellonio, nuncupantur. Ornithologus in dissecto Turdi pilaris vētriculo se inuenisse scribit baccas iuniperi, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham interpretantur, & berberi vulgò dicti granorum semina. In sambuci fructu grana, inquit Ruellius, insunt sesemacea, non ingrata Turdis, Sturnisq;. Hederæ baccis etiam non abstinent: in vuas uerò maximè grassantur. In summa baccis mirum immodum afficiuntur omnibus, at maximè myrti, quod Baptista Fiera pariter innuit, canens:

Intra omnes Turdus primos sibi iactat honores
Nec sibi odorata gaudet discumbere bacca
Ridet & epastam ficu, & sordentibus vuis,
Sit licet illa gulæ luxu in maiore petita.

Philes myrti comam edere scribit etiam, sed contra fascinationis noxam, vel potiùs id faciunt, ut vult Zoroastres contra blattarum iniuriam. A visco vnum genus priuatim visciuorum à [a] Philosopho nominatum, quòd nimirum eo tantum, & resina vescatur: sed pilares, & iliacos idem in cibum petere constat: quin imo pilaris, non ille, quem visciuorum vocat Philosophus, in multis Italiæ locis maximè in Lombardia viscada uulgò dicitur. Prçterea uulgatissimum illud, quod quotidie in omnium ore obseruatur, *Turdus malum sibi cacat*, Turdum generatim nominat, non aliquem priuatim, hoc est, vt Plauti uerbis utar, ipsa sibi auis mortem creat, siue cacat, ut adagiorum author corrigit. Cum scilicet viscum serat, quo postmodum ab aucupibus capitur. Erant sanè in ea opinione ueteres, maximè Plinius, & Theophrastus uiscum ex semine à Turdo excreto nasci: & quamuis Theophrastus Turdos in eiuscemodi generatione non nominet, sed κίττας, id est, interprete Gaza, Picas, facilè tamen apparet corruptum esse eum textum, & pro κίχλα à typographo positum esse κίττα: nam [b] Plinius, qui eundem, ut apparet locum in suam historiam transtulit, *Viscum*, inquit, *fatum nullo modo nascitur, nisi per aluum auium redditum, maximè Palumbis.* (Athenæus habet Oenadis) *& Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non proueniat.* In eadem sententia ex recentioribus multi sunt, Ruellius nimirum, multique alij, qui de plantis nostro æuo scripsêre. Ego, ut ingenuè loquar, cùm à ueteribus, tùm à recentioribus, semper hac in parte dissensui. Quot enim in arboribus Turdus stercus excernit, & tamen uiscum non generatur? Quot in regionibus Turdi non sunt, & tamen uisci copia est? Cuscuta alienis nascitur plantis, ab auium excrementis produci quis somniet? Scio disertissimè [c] scribere Theophrastum uiscum non nasci aliqua putredine, nec prouenire nisi semine, ubi aues, quæ fructum deuorarunt. excrementum in arbore egesserunt. Scio unius plantæ ramum innasci sæpe, & succrescere alienæ arbori, & cur id fiat causam eundem afferre Theophrastum, abstrusas rerum naturas perscrutantem, quòd aues arborum fructum comedentes, posteaq; in arboribus considentes excrementa egerant, semenq; in cauernas delapsum pluuia irrigatum enascatur, & pullulet. Verùm, ut dixi [d] Theophrastus hac in parte, quod scilicet uiscum nisi ab excretis per aluum auium seminibus prouenire credat, vulgus secutus esse uidetur: mirumq; est, quomodo id credere potuerit. Ne uerò solus tantis uiris contradicere appaream, [e] Scaligeri uiri grauissimi patrocinium adijciam, qui pariter uiscum ex arborum uitali excremento, quasi ex semine, portione quadam oriri probat, sicut & gallam, non è semine deiecto ab auiculis: quasi uerò, inquit, in Palumbis, & Turdi uentriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo-uuis labruscæ, deinde uisci baccis, nullaque horum specie in auis excrementis reperta. Ad hæc extremo autumno comedunt aues acinos, summis ramis etiam surrectis quibusdam uiscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur. Non enim statim nasci est uerisimile. Quare caloris interni fotu informata uisci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Ridiculum quoque adijciam, quod prodidit Tragus, Satyria, & orchides nasci uideri

Turdos cur author bacciuoros uocet.
Schinopoulli.
Myrtopoulli.
Turdi myrti baccis gaudent.
[a] *9. hist. c. 20.*
Viscada q Turdus dictus.
Turd' malum sibi cacat.
Theophrastus correctus.
[b] *L. 16. c. 94*
Turdũ non serere uiscũ
Cuscutæ generatio.
[c] *2. de caus. plant. c. 23.*
Plantæ aliç alijs innascuntur.
[d] *Lib. 5. de hist. plant. cap. 4.*
[e] *In comm. e. suprad. & exerc. 168.*
Turdi acinos, & visci semina in ventriculo conficiunt.
Tragi opinio de satyriorũ ortu explosa.

deri ex genitura Turdorum, & Merularum. Hallucinatur item inſigniter [f] Platina, à Turdis cauendum eſſe ſcribens, vbi lapſanum, quod Græci, inquit, βράκανα noſtri napellum vocant, comedunt. Quid enim ſylueſtri huic oleri ineſt, quod comedenti noceat? nam hoc βράκανα Heſychio ſignificat, non napellum, vt ille ſomniat, nec apud alium eam vocem, quod noui, reperire eſt, neque etiam lapſanum, ſiue potiùs lampſana aliud eſt, quàm idem illud olus. Falſum autem ab Arabibus id exaraſſe ipſum apparet, qui Turdum aconito ueſci ſcripſerunt, quod napellum etiam dicimus. Sed & ipſi in duplicem errorem inciderunt: nam præterquam quod id falſiſſimum eſt, κώνειον, & ἀκόνιτον Græcis, à quibus hoc hauſerunt, idem eſſe putârunt, κώνειον uerò cicuta eſt, Sturnus etiam, non Turdus eam depaſcitur. Nunc ad Turdorum victum reuertamur. Amant præter baccas, oliuas quoque tanquam gratiſſimam eſcam, & ex qua plurimum pinguedinis corpori adijciunt: quod Calphurnius illuſtris poëta indicat, inquiens:

[f] L. 5. de tu. ſanit.
Platinæ error.
βράκανα quid.
Lapſanum. Lampſana.
Arabum error.
Turdi amãt oliuas.

Non ſic deſtructa macreſcit Turdus oliua
Vt Lycidas domina ſine Phillide turbidus erro.

Et [g] Martialis, dum canit:

[g] Lib. 9. Epi.

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,

id eſt, pinguior fieret, & præ pinguedine pallidior, id eſt, magis cæreus euaderet; hinc Turdos ἐλαιοφιλοφάγες Epicharmus dixit, vt rectè legit Varinus, & ex hoc Dalechampius, qui Monſpeſſulanis Turdos, & Sturnos oliuaiares, id eſt, oliuarios dici ideo ſcribit: nam [h] Athenæi codices impreſſi non rectè habent ἐλαιοφυλλοφάγες, id eſt, oleæ folijs veſcentes. [i] Horatius in laudibus vitæ ruſticæ Turdis retia olim ſolita tradit tendi, ne oliuas deuorarent.

Turdi cur oliuarij dicti.
[h] L. 2. c. 26.
[i] In Epod.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Fagi etiam glans, teſte Plinio ab eis expetitur. Ab inſectis etiam non abſtinent, quin inſigniter in ea ſæuiunt. [a] Plautus lumbricis inhiare eos innuens, de amatore loquens dicebat:

Turdi inſecta uorant.
[a] In bacchi.

Nunc ab tranſenna hic Turdus lumbricum petit.

[b] Ariſtophanes, quia culices deuorent, honorandos, laudandoſq́; eſſe tradit: nam ſic ficus illas non offendere, inquit autem: Si homines colant aues, inter alia ab eis commoda, hoc etiam lucrabuntur.

[b] In auibus.

Ὅτι οἱ κνῖπες καὶ ψῆνες ἀεὶ τὰς συκᾶς ὀ κατέδονται,
Ἀλλ' ἀναλέξει πάντας καταρῶς αὐτὰς ἀγέλη μία κιχλῶν.

Ficus eorum non ſemper deuorabunt culicum genera, ſed omnes illos vel vnus Turdorum grex abſumet. In ſaginandis Turdis quantam diligentiam impenderint ueteres, pretia pro ijs ſoluta indicant, de quibus ſuprà diximus, *Turdi*, inquit Palladius, *ſi alieno tempore ſaginentur*, hoc eſt eo tempore, quo non reperiuntur, vt capi poſſint, *& voluptatem cibi, & reditum maximum præſtant, parcitati beneficium miniſtrante luxuria.* Nunc quomodo ſaginentur, & de loco ad id apto diſſerendum eſt, qua in re ueteres apparet ſequendos eſſe, qui ut erant luxui magis dediti, magis in hoc elaborarunt. *Dicam*, inquit [d] Varro, *quod te malle arbitror Axi, de hoc ornithone, quod* (lego quem) *fructus cauſa faciunt, vnde nonnulli pingues ſumuntur Turdi. Igitur teſtudo* (vt peryſtilum tectum tegulis, aut rete) *fit magna, in qua millia aliquot Turdorum, ac Merularum includere poſſint. Quidam cum eo adijciunt, præter eas aues, alias quoque quæ pingues vaeneant carè, vt Miliariæ, ac Coturnices. In hoc tectum aquam venire oportet per fiſtulam, & eam potiùs per canales anguſtas ſerpere, quæ facilè extergeri poſſint. Si enim latè ibi aqua diffuſa, & inquinatur faciliùs, & bibitur inutiliùs, & ex eis caduca, quæ abundat, & exit per fiſtulam, facit, vt luto aues laborent. Oſtium habere humile, & anguſtum, & potiſſimùm eius generis, quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe in cauea, in qua tauri pugnare ſolent. Feneſtras raras per quas non videantur, extrinſecus arbores, aut aues, quod earum aſpectus ac deſiderium macreſcere facit volucres incluſas. Tantum luminis habere oportet, vt aues videre poſſint, vbi aſſidant, vbi cibus, vbi aqua ſit. Tectorio tecta eſſe leni circum oſtia, ac feneſtras, ne quà intrare mus, aliaue quæ beſtia poſſit. Circum huius ædificij parietes intrinſecus multos eſſe palos, vbi aues aſſidere poſſint. Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſas alias gradatim modicis interuallis annexas ad ſpeciem cancellorum ſcenicorum, ac theatri. Deorſum in terra eſſe aquam, quam bibere poſſint. Cibatus offas poſitas: eæ maximè glomerantur ex ficis, & farre miſto. Diebus viginti antequam quis tollere velit Turdos, largiùs dat cibum, & aquæ plus ponit, & farre ſubtiliore incipit alere. In hoc tecto, caueaque tabulata habeant aliquot ad perticæ ſupplementum. Contra hoc auiarium eſt aliud minus, in quo quæ mortuæ ibi ſunt aues, vt domino numerum reddat, curator ſeruare ſolet. Cùm opus ſunt, ex hoc auiario, vt ſumantur idoneæ, excluduntur in minuſculum auiarium, quod eſt coniunctum cum maiore oſtio, & lumine*

Veterũ diligentia in ſaginãdis Turdis.
[c] L. 1. c. 26.
[d] Lib. 3. de re ruſt. c. 3.
Turdarij deſcriptio.
Cibus.

& lumine illustriore, quod seclusorium appellant, Ibi cùm eum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in seclusorio clam, ne reliqui, si videant, despondeant animum, atque alieno tempore venditori moriantur. Non enim, vt aduenæ volucres faciunt, pullos, vt in agro Ciconie, in tecto Hirundines, sic aut hîc, aut illic Turdi. De eodem loco ita scribebat [c] Columella hunc in modum. *Turdi locum æquè munitum, & apricum, quàm Columbi desiderant, sed in eo transuersæ perticæ perforatis parietibus aduersis aptantur, quibus insidant, cùm satiati cibo requiescere volunt. Eæ perticæ non altiùs à terra debent subleuari, quàm hominis statura patiatur, vt à stante contingi possint.* [f] Palladius pariter sub Columbario iubet cubicula duo subijci, vnum, quo Turtures claudantur, aliud uerò, quod Turdos nutriat, vultq; locum esse mundum, & lucidum, & vndique læuigatum: transuersim in eo perticas figi, quibus possint post inclusum volatum sedere: ramos etiam virides sæpe mutare. Collocentur verò circa anglos surculi lauri, alteriusue cuiuspiam arboris, nam hoc iubet [g] Didymus, diligens etiam geoponicus. Præbetur verò hisce maior, quàm alijs auibus opera, & impensa: nam quamuis quidem omni rure, vt Columellæ verbis vtar, pascantur, id tamen salubrius faciunt in eo, in quo capti sunt, & difficulter in aliam regionem transferuntur, quia caueis clausę plurimę despondent: quod faciunt etiam, cùm eodem momento temporis à rete in auiaria coniecti sunt. Itaque ne id accidat, veterani debent intermisceri, qui ab aucupibus in hunc vsum nutriti, quasi allectores sint captiuorum, mœstitiamq; eorum mitigant interuolando, sic enim consuescent, & aquã, & cibos appetere feri, si mansuetos id facere viderint. Idẽ habemus apud [h] Palladium. *Claudantur*, inquit, *illæsi, & recenter capti, mistis aliquibus antè nutritis quorum societate ad capiendos cibos pauidam nouæ captiuitatis mœstitudinem consulentur.* Cauendum esse admonet [i] Bellonius, vt cùm aliquem Turdorum pro mensæ usu ex auiario accipimus, reliquos non reddamus feros, quia præter quam, quod ita non pinguescunt, sæpe etiam moriantur. Sed ut de cibis tandem, quò pinguescunt, dicamus, ij, teste Columella, ponuntur ferè partibus his ornithonis, quę super se perticas non habent, quo mundiores permaneant. Semper autem arida ficus diligenter pinsita, & permista polline, præberi debet, tam largè quidem, ut supersit. Hanc quidam mandunt, & ita obijciunt. Sed ista in maiore numero facere vix expedit: quia nec paruo conducuntur, qui mandant, & ab ijs ipsis aliquantum propter iucunditatem consumitur. Multi uarietatem ciborum, ne vnum fastidiant, præbendam putant. Ea est, cùm obijciuntur myrti, & lentisci semina, item oleastri, & hederaceæ baccæ, nec minus arbuti. Ferè enim etiam in agris ab eiusmodi uolucribus hæc appetuntur: quæ in auiarijs quoque desidentium detergent fastidia, faciuntq; auidiorem volaturam, quod maximè expedit, nam largiore cibo celerius pinguescit. Semper tamen etiam canaliculi milio repleti apponuntur, quæ est firmissima esca: nam illa, quæ suprà diximus, pulmentariorum vice dantur. [k] Didymus tamen illa ferè repetit, sed ficus, siue caricas aqua perfusas prædicat, maceratasq;, immo etiam minutim scissas, farinæq; mistas, aut etiam polentæ hederaceæ: milio uerò, & panico pinguiores reddi. Aqua sit pura, & limpidissima: uasa, quibus præbetur, non dissimilia gallinarijs. Turunda, inquit M. Antonius Flaminius esca solis cognita.

[c] *L. 8. c. 10*

[f] *Lib. 1. c. 26*

[g] *In geopon.*

Cura in enutriendis Turdis.

[h] *L. 1. c. 26.*

[i] *Lib. 6. de auib. c. 31.*

Cibus quo pinguescũt.

[k] *In geopon.*

Aqua quæ danda.

NIDVS. PARTVS.

IN fabricandis nidis Hirundinum industria potissimùm ab omnibus commendatur, cùm nihilominus Turdi eas hac in parte vincere videantur. Nam si verum est, quod scribit [a] Philosophus, ego enim nidum non vidi, nidum ex luto Hirundinum more in excelsis ædificare arboribus, ita deinceps continuato opere, vt quasi catena quædam nidorum contexta videatur, mirum omnino est, quomodo quod Hirundines ad trabes, vel similia quæque solida faciunt, illi ad arborum ramos, qui plerunq; rotundi sunt, & vento concutiuntur, nidos applicare queant. Meminit huius nidi etiam Plinius his verbis: *In cacuminibus arborum luto nidificantes, penè contextim in successu generant.* [b] Bellonius tradit, morem increbuisse (fortè apud Gallos, nam apud nos id, quod noui, non fit) vt vasa collocentur in arborum cacuminibus, in quibus Turdi nidulentur, alioqui, inquit, syluestres more Merularum nidos ex luto conficiunt. Oua decem à conceptu diebus pariunt, & fouent.

[a] *6. Hist. c. 1*

Nidi artificium.

[b] *Lib. 6. de auib. c. 31.*

SYMPA-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

[a] L.10.c.74
[b] 9.Hiſ.c.1.
Turtur à Merula amatur.
Turdi qui noctuam odere.
Accipitres Turdos capiunt.
Troiani Turdis cōparati.
Aiax Aquilæ, & Accipitri ſimilis

[a] LINIVS Turdos,& Merulas aues amicas eſſe ſcribit: ſed fortaſsis ille locus à typographis eſt corruptus: nam [b] Ariſtoteles Turturem, non Turdum à Merula amari ſcripſit. Turdus viſciuorus,necnon Iliacus,& fortaſsis etiam alij Noctuam odêre, & ea clamante aduolant quidem, vt multæ aliæ volucres,ſed non proximè illam,niſi arbor aliqua propè ſit. Petr° Creſcentienſis Accipitres tradit,neſcio an ex propria obſeruatione, an alicuius veteris ſcriptoris teſtimonio,vel authoritate, cùm alias aues, tùm maximè Turdos capere. Quintus Calaber antipathiam fortaſsis hanc eandem innuēs Troianos acriter primum circum Achillis ab Apolline occiſi corpus dimicantes,ac mox à ſuperueniente Aiace in ſubitam fugam compulſos Turdis,quos ex inepinato adoritur Accipiter, comparat his verbis; *Sic fatus in hoſtes abripiebatur,qui adhuc ob Achillis cadauer prælium inibant,quique vt vidiſſent multos validis manibus animam expirantes formidarunt,& imbecillibus Vulturibus ſimiles, gradum ſiſtere non audebant, quos in fugā egit Aquila omnium auium præſtantiſſima, cum in montibus greges à Lupis deiectos dilacerant, ſic iſtos aliunde, & ſaxis, & enſe, & ſua vi diſſipauit temerarius Aiax, qui magna percuſſi formidine bello ſe turmatim ſubduxerunt. Turdis haud diſſimiles,in quos Accipiter irruit,vt deuaſtet; hi tum turmatim alij aliò,pernici curſu feruntur,fuga magnam perniciem propulſantes, &c.* Et optimè quidem Turdis eos aſsimilat: amant enim teſte [c] Caſſiodoro, ſui generis denſitatem.

[c] Li.8.c.31.

CAPIENDI RATIO.

ODIS eiſdem, quibus apud veteres noſtro etiam æuo Turdi Merulæq; capiuntur: laqueis nimirum,& retibus. *Tempore hoc,* inquit Palladius, (nempe menſe Decembri) *per humiles ſyluas, & baccis fœcunda virgulta ad Turdos, & cæteras aues capiendos, laqueos expedire conueniet. Hoc vſque ad Martium menſem tendetur aucupium.* Arcus nunc faciunt exiguos ex vimine,vel alia re flexili,in quorum medio laqueus baccâ aliquâ prægnans depēdet, quem cùm abripere volans cupit Turdus, ſuſpenſus ex illo remanet. Quod verò apud vetere retibus caperentur, teſtis in primis eſt lepidiſſimus,& vetuſtiſſimus, [a] Plautus, dum ait:

Quomodo nunc capiantur.
[a] In Bacch.

Nunc ab tranſeana hîc Turdus lumbricum petit,
Pendebat hodiè pulchrè,ita intendi tenus,

Allegoria enim iſtæc tracta à tendicula,qua Turdi capiuntur, qua ſcilicet Chryſalus innuit ſenem iam iam ſine dubio litterarum lectione captum iri. Eſt autem tranſenna funiculus extenſus,& ex eo apta machinula,quæ adhibetur ad Turdos capiendos: tenus verò pertica,ſeu paxillus,qui tenditur. Turnebus ait, tranſennam vocari funiculum in auium pedicis, atque adeo pedicam totam: eumq; funiculum Pollucem dicere vocari Græcis σπαρτίον, neque aliud meo iudicio μακέριον fuerit Heſychio,& Varino νέφελη, vt aiunt, à quibuſdam dictum,retis nimirum genus, quo Turdi capiuntur. Meminit huius capturę cum retibus nimirum,etiam [b] Horatius, dum ait:

Tranſenna quid.
Tenus qd.
[*] Lib.5. aduerſ.c.9.
[b] In Epodo.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Et [c] Horatium,vt apparet imitatus Scaliger:

[c] In Nemeſi.

Magnum arbitratus eſſe momentum viri,
Si leporis, aut odora latrantum agmina, aut
Fallentis aſtu ſubdolam vulpis fugam
Vrbis relictis munijs ſiſtas miſer.
Gruibuſvè, edacibuſvè Turdis retia
Blandi ſoporis dulce munus auferant.

[d] Martialis ſæpius etiam retibus Turdos capi ſcripſit,ac in primis Tongilij cuiuſdam hominis,cui Deus erat venter, gulam notans,qui nimirum,vt bene epularetur,ſe ægrè habere ſimulabat: canit autem:

[d] L.2.Epigr.

Vri Tongilius male dicitur hemitrithæo,
Noui hominis fraudes eſurit, atque ſitit.

Subdola

Subdola tenduntur crassis modo retia Turdis,
Hamus & in mullum mittitur, atque lupum.

Et rursus[e] alibi:

Sed tendit auidis rete subdolum Turdis.

Item[f] alibi ita habet

Et quæ rara vagos expectant retia Turdos.

Ludouicus[g] Ariostus pariter agens de Bradamante Atlantem magum cantati annuli virtute à se ligatum dissoluente, à Turdis reti inuolutos, & inde se explicantibus comparationem elicit, inquiens:

Sbrigossi da la Donna il mago alhora
Come fa spesso il Tordo da la ragna

Rursus[h] Rugerij delicias describens, quibus apud Alcinam fruebatur, Turdos etiam ait cepisse vel laqueis, vel visco: sed ipsum audite:

Or per l'ombrose valli, e lieti colli
Vanno cacciando le paurose lepri,
Or con sagaci cani i Fagian folli
Con strepito vscir fan di stoppie, e uepri,
Or'à Tordi lacciuoli, or uischi molli
Tendon tra gli odoriferi ginepri,
Or con hami inescati, & or con reti
Turbano à pesci i grati lor secreti.

Stumphius, Heluetiorum regionem, vt circa Tigurum quibusdam annis Turdis abundare testatur: & peritos aucupes fundis in sublimi aëre longo spacio (ad iter horæ interdum, aut amplius) aues has prosequi, donec ad descensum coactas retibus, non supra hominis staturam erectis caterua tim implicent. Rustici, & multi etiam nobiles in nostro agro autumno maximè, sclopetis petunt in arboribus vuas deuorantes.

[e] *Lib.* 5.
[f] *Lib.* 10.
[g] *Cant.* 4. *st.* 39.
Bradamas Atlantē magum soluit.
[h] *Cā.* 7. *st.* 32
Rugerius Turdos capit.

DENOMINATA.

IN Heluetia alicubi, referente Ornithologo, ut circa Claronam, Steintrostlem, id est, Turdelas rupium nominant aues, quæ ab alijs, inquit, Steinrotele dicuntur, ab alijs, (ni fallor) Blauvogel, id est cæruleæ aues, de quibus copiosè in cæruleo à nobis dicetur. Ibidem circa Claronam Vvassertrostlen, id est Turdelæ aquaticæ vocantur aues quædam cruribus oblongis, breuibus rostris, fidipedes, quę iuxta aquas degunt: eædem fortè cū Merulis aquaticis. Merulam item torquatam audio in multis Germaniæ regionibus, ut Misnia Turingia, Hassia, nominari ein Meertzische druessel, id est, Turdum Martium. Menechmus in libro de artificibus author est, ut tradit[a] Atheneus opusculum versibus compositum, & attributum Homero titulo Epicichlides, nomen id sortitum fuisse, quòd cùm aliquando Homerus eos uersus caneret, à pueris munus acceperit Cichlas, id est, Turdos. Κιχλίζειν prouerbio dicebatur, qui paninguibus Coturnicibus, aut Turdis vescerentur, aut qui riderent lasciuè, parumq; decore.[b] Homerus ancillas cichlis, id est Turdis, & Columbis comparat: illud fortè propter immodestum risum, hoc uerò propter libidinem, ad quam Columbarum genus procliue est: nam & κιχλισμὸν risum mollem, & impudicum appellant. Adagiorum author pro Κιχλίζειν Coturnissare vertit, fortè quia &[b] Aristophanis interpres idem verbum traducit pro eo, quod est pingues Coturnices, & Turdos esitare, aut indecorè, & immoderatè ridere, ex quo & Varinus, & Suidas id repetunt. Verùm cùm Cichla Turdum, non Coturnicem significet, Turdari potiùs vertendum fuerat. Varinus κιχλίζειν verbum vertit pro eo, quod est moueri, & agitari: in qua significatione Ornithologus κιχλίζειν scribendum ait: id enim, inquit, Hesychio est κινεῖν, σαλεύειν, μοχλεύειν, πειράζειν: quanquam κιγκλίζειν, & κιγχλίζειν apud illum scribitur, corruptè ut arbitror. Hesychius à Cinclo aue, quę caudam subinde mouet, κιγκλίζειν verbum factum ait, pro eo quod est διασείεσθαι, concuti. Videntur & κιγκλίδες θύραι ab hoc verbo dictæ, quòd circa cardines suos moueantur. Et fortè κιγκλισμὸς, (sic enim rectiùs scribi autumo, quam κιγχλισμὸς, vel γιγγλισμὸς) risus tam vehemens fuerit, qui totum agitet, & concutiat corpus: sed Κιχλισμὸν potiùs dixerim à Turdis, quòd homines saturi cibis præsertim delicatioribus ad risus lasciuos

Steintrostlē
Steinrotele
Blauvogel.
vvassertrostlen.
Merula torquata.
Meertzischedruessel.
[a] *L.* 2. *c.* 26.
Epicichlides uersus.
Κιχλίζειν.
[b] *Hodyss.* χ.
Ancillę turdis similes.
κιχλισμὸς
Coturnissare.
[c] *In nubib.*
Turdari.
Κιγκλίδες θύραι.
Κιγκλισμός.

laſciuos diſſolutiores ſint. Ornithologus Germanos tradit verbum habere non diſſimile Græco Kitzeren nempe, eſſeq; eiuſdem ferè ſignificationis. Κιχλίζειν, quod & καχλάζειν, inquit Varinus, affatim ridere eſt, ἀθρόως γελᾶν, μειδιᾶν, ridere. In ſumma Κιχλισμὸν riſum interpretantur, at non quemuis: alij enim tenuem, id eſt, tenui uoce emiſſum, muliebrem, meretricium: alij contrà vehementem, & immoderatum. Sed quoniam alij aliter & interpretantur, & ſcribunt, ſingulorum uerba enarrabo. Κιχλισμὸς, ὁ λεπτὸς καὶ πολὺ καὶ ἀκόλαστος γέλως. Suidas. Varinus ſimiliter ſcribens exponit μικρὸν γέλωτα, ἢ πολὺν καὶ ἄκοσμον: & rurſus muliebrem riſum. Apud eundem, & Heſychium Κιχλησμὸς per η in penultima, riſus vehemens eſt. Item Κικλησμὸς, riſus ſimpliciter, iiſdem. Κιχλιασμὸς Clementi Alexandrino riſus muliebris, & meretricius, Κιγχλισμὸς Heſychio, & Varino riſus turpis, & immoderatus, vel laſciuus. Ego ex diuerſis iſtis ſcribendi modis nullum probarim præter vnum Κιχλισμὸς. Onocicle herba compoſito nomine ab aſino, & Turdo, quæ particulatim floreat, memoratur à [c] Theophraſto, & [d] Plinio. Κιχληβῶτις ab Heſychio, & Varino exponitur portulaca herba. A Latinorum Turdus Turdarium eſt, locus, in quo Turdi ſaginantur, *Verba*, inquit Varro, *ex verbis ita declinare ſcribunt, ut verba litteras alia aſſumant, alia mutent, alia commutent (fortè amittant) vt fit in Turdo, & Turdario, Turdelitio.*

Kitzeren. Κιχλίζειν. Καχλάζειν. Κιχλησμος. Κιχλιασμός. Κιγχλισμός. Onocicle. [c] 7. hiſt. plát. cap. 10. [d] L. 7. c. 16. Κιχληβῶτις. Turdariũ.

HIEROGLYPHICA.

OMINEM, inquit [a] Pierius Valerianus, qui technis, & commentis, conſilijſve, & artibus proprijs eluſus male perierit, & uti dicitur, in laqueos, quos tetenderat, inciderit, oſtendere qui uolunt, Turdum uiſcatæ implicitum virgulæ pingunt: quandoquidem, ut inquit Plautus *ipſa ſibi auis mortem cacat*: viſcum enim non prouenit, ait Plinius, niſi maturatum in uentre, ac redditum per auium aluum, maximè Palumbium & Turdorum. Apud Irenæum legas quid huic rei ſimile de ijs, qui in eligendo ſibi malo ſunt procliuiores, & aduerſa mox, quæ in ſe ipſi contrahunt, Deo imputant, cùm nihil aliud ſit, indurare cor Pharaonis, & excæcare oculos populis apud Deum, quàm gratiam ſuam, quam ſe largè volentibus infundit, à prauè, & iniquè agentibus auertere. Nam ſimulac quis Deum dereliquit, quæ bona ſunt, aſpernatus, amiſſa ſpiritus gratia, omnibus inde afficitur incommodis, viam rectam non uidet, & contumacem ſe opponit ad admonitiones, nullo pollet animi ſenſu, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. *Ita dicimus eum à Deo excæcari & obdurari, quemadmodum ſolem occidentem receſſu à nobis facere, & calor*. Hæc ille. Sed eiuſcemodi hieroglyphicum non probo, nam *Turdus, ut ſupra demonſtraui, uiſcum non ſeminat. Scribit præterea Turdum ſurditatis inditium eſſe: quia* omnium auium eo plurimùm incommodo laborare Turdum, manifeſtum habeatur.

[a] Lib. 25. in fine. Hominis pp̄ria arte pereuntis ſignum.

Surditatis hieroglyphicum.

APOPHTHEGMA.

CVm aliquando orans Plautius exclamaret in quadam controuerſia, à Ceſtio elatis petebat ſupercilijs: qua de cauſa cyathus vitreus terræ illiſus ſubitò rumpatur: non item ſpongia? Luculenter, & lepidè reſpondit Ceſtius, cur uolant Turdi, non item pepones? Refert hoc apophthegma [a] Ludouicus Guicciardinus.

Ceſtij faceta reſpõſio. [a] L. de dictis è factis.

EMBLEMA.

NDREAE [a] Alciati emblema cum lemmate: QVI ALTA CONTEMPLANTVR CADERE.

Dum Turdos viſco, pedica dum fallit Alaudas
Et iacta altiuolam figit arundo Gruem.
Dipſada non prudens auceps pede perculit: vltrix
Illa mali emiſſum virus ab ore iacit.
Sic obit extento, qui ſidera reſpicit arcu,
Securus fati, quod iacet ante pedes.

[a] Embl. 104

Verùm

Verùm eiuſcemodi epigramma vix huc pertinet, deſumptum autem eſt ex epigrammatibus Græcis, eſtq́; [b] Antipatri Sidonij, qui & ipſe argumentum ſumpſit ex fabulis Aeſopi: item Græcè ψᾶρα habet, id eſt, Sturnum, vt etiam Fernandus Sanctius Franciſci, qui ad Andreæ Alciati emblemata commentatus eſt, frater tranſtulit;

[b] *Lib.3.*

Qui prius & Sturnum matura meſſe fugabam,
Paſcentemq́ auidè ſemina noſtra Gruem,
Excutiens torto ſaxum de verbere fundæ
Arcebam innumeras Alcimenes volucres.
Cùm me lethalis talos prope dipſas amaram
Inſpirans bilem faucibus interimit.
En ego qui ſummum ſpeculatus ſum aëra cladem
Non animaduerti, quæ fuit ante pedes.

PROVERBIA.

ΚΩΦΌΤΕΡΟΣ κίχλης, hoc eſt, ſurdior Turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionyſio citat, adſcribens huic aui ſurditatem peculiarem, cùm ſit, inquit author adagiorum, loquaciſſima vel prouerbio teſte, (ego non de Turdi, ſed Trygonis id eſt Turturis loquacitate prouerbium legiſſe memini) vnde concinnè dici putat in eos, qui perpetuò blaterantes ipſi non auſcultant, quid viciſſim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere. Suidas, & Varinus apud eundem Eubulum aiunt, non ſurdior legi, ſed ἀφωνότερος κίχλης, id eſt, *magis mutus, quàm Turdus*. Aliud eſt adagium vulgatiſſimum, *Turdus ſibi malum cacat*, in eos dici ſolitum, qui ſibi ipſis miniſtrarent exitium. [c] Plautus, vt tradit [d] Polydorus Vergilius, illud etiam prouerbialiter protulit. *Nunc è tranſenna hî Turdus lumbricum petit*. Nam quia Turdus niuali præſertim tempore fame affectus è tranſenna, hoc eſt laqueo lumbricum petens facilè capitur, hinc prouerbio locum dedit in valdè auaros, qui immenſa habendi cupiditate affecti, nimiumq́; auidi omnis diſcriminis immemores, ob quamuis paruæ rei acquirendę cauſam ſeſe ita periculis temere exponunt, vt de ijs eleganter dicamus. Turdus è tranſenna lumbricum petit. Poteſt generatim ad omnes torqueri, qui quoduis negotium utile, ſed periculoſum tentant: ad quem ſenſum alibi dicebat idem [e] Plautus: *O Gryppe, Gryppe in ætate hominum plurimæ ſunt tranſennæ, vbi decipiuntur dolis, atque ædepol in eas plerunque eſca imponitur, quam ſi quis auidus poſcit eſcam, auariter decipitur in tranſenna auaritia eius.*

[c] *In Barch.*
[d] *L. Adag. 254.*
[e] *In Rudent.*

PRAESAGIA. AVGVRIA.

Turdorum greges, qui non rari, & ſparſi, ſed turmatim volitent, aliqui imminentis peſtilentiæ pręſagium faciunt.

VSVS IN EXTERNIS.

M. VARRO, inquit Plinius, principatum dat ad agros lætificandos Turdorum (& Merularum) fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boum, ſuumque magnificat, neque alio cibo celeriùs pingueſcere aſſeuerat. Varro autem ita habet. *Ad agrum ſtercorandum præſtare arbitror ſtercus ex auiarijs Turdorum, & Merularum, quod non ſolum ad agrum vtile, ſed etiam ad cibum ita bubus, & ſuibus, vt fiant pingues. Itaque qui auiaria conducunt, ſi caueat dominus ſtercus vt in fundo maneat, minoris conducunt, quàm ij, quibus id accedit.*

Stercoris Turdorum vſus.

MEDICA.

[a] *Lib.6.de auib.c.31.*
[b] *L. 30.c.7.*
[c] *L. 30.c.8.*

ORIS, inquit [a] Bellonius, eſſe cœpit Turdos myrtorum baccis farcire, aſſosq́; ita ventris profluuio laborantibus exhibere. Verùm antiquiſſimus ille uſus eſt; nam [b] Plinius etiam atteſtatur, Turdum inaſſatum cum myrti baccis dyſentericis mederi. Et [c] alibi Turdos ediſſe ſcribit cum baccis myrti prodeſſe vrinæ. Ab Alexandro Benedicto laudantur tempore peſtis in cibo macerati aceto. Antonius Gainerius Coturnicis, vel Turdi puluerem aduerſus Napellum commendat, deceptus nimirum ab interpretibus Arabum, & iis, qui Napellum, aconitum, & cicutam ferè confundunt, cùm Sturnos, non Turdos conio, id eſt, cicuta paſci ueteres teſtentur.

Antonij Gainerij error.

VSVS IN CIBIS.

[a] *Lib.3.Var. lect.c.3.*

IERONYMVS [a] Mercurialis, qui idem eſt inter doctos, quod Sol inter Sidera, multi, inquit, mirati ſunt, in eamq́; venerunt ſetentiá, vt veteres tamquam gulæ indoctos damnarent: ſed ſi rem hanc exactiùs conſiderare voluerimus, profectò apparebit haudquaquam male eos iudicaſſe. Nam quantam nutriendis, pinguefaciendisq́; Turdis maiorem operam impenderent, M. Varro, & Columella poſteris teſtatum fecerunt, vbi præter alia innumera circa Turdos ſtudia in cibum illis quotidianum offas ex ficis, & farina aliàs craſſiore, aliàs ſubtiliore confarctas, necnon milium cum aqua copioſa, & clara præbuiſſe monſtrant, vt hac ratione perſuaſum cuiq́; eſſe poſſit, aues ſimilibus cibis, aliiſq́; curis enutritas, iucundiſſimas euaſiſſe, adeo quod ſinguli Turdi ternis denariis iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore ſuo Varro, quotidie ætate ſua factum ſcribit Columella. Atq́; temporibus noſtris Turdorum ſaginandorum cùm nullus curam gerat, qualeſue capiuntur, in coquinas mittantur, neceſſum eſt eam in ipſis mãducandis ſuauitatẽ minus percipi. Illud ſanè de Turdis nõ parua admiratione me affecit, quomodo [b] Galenus eos & Paſſeculos duriores eſſe cõcoctu Perdicibus, Attagenis, Columbis, Gallis, Phaſianis, & Gallinis dicat, quem locum aliquo mendo ſcatere poſſet quis ſuſpicari, niſi eadem uerba apud Oribaſiũ, & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potiſſimùm in cauſa eſt, quod & alibi ex [c] Galeno colligitur, quęcunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis cæteris paribus) à calore naturali confici: unde ſi Turdis, & Paſſeribus magis Perdices, Gallinę, & Phaſiani nutriunt, ſuntq́; (ut loquitur [d] Celſus) materiæ firmioris, par eſt quoq́; difficiliùs concoqui: iam verò Phaſianos, quos quantum ad coctionem, ac nutriẽdi uim ſpectat, Gallinis pares, edendi uerò ſuauitate ſuperiores facit Galenus, ſolis vaporibus à culinarum magiſtris ob maiorem gulæ ſuauitatem coqui conſueuiſſe apud D. [e] Hieronymum obſeruaui. Is enim ſacerdotis munera typicè enarrans, ſic eum depingit debere eſſe domum ſuam bene regentem, non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut celatas patinas ſtruat; non ut Phaſides aues lentis laboribus coquat, qui ad oſſa perueniant, & ſuperficiem carnis non diſſoluant, ſubi artifici temperamento. Hoc etiam pacto ſolere fructus coqui pro ualetudinariis, [f] Hæc examinat ſcripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & [g] Alex. Trallianus. Hæc omnia Mercurialis deliciæ noſtræ, Turdi eſum, ut audiuiſtis, plurimum commendans, ut profectò quiſque ſani iudicij vir facere debet: nam & ipſe Galenus [h] alibi Turdos laudatis adnumerat cibariis, & quæ neque tenuem, neque craſſum ſuccum gignunt. Baptiſta Fiera pinguem Merulam Turdo præfert: ambo (inquit) ſiſtunt, ſed Turdus callidior eſt, & grauius redolet: ab aucupe tamen laqueo, vel reti captum non minus, quàm Merulam probat. Ego Turdos ſemper prætulerim. [i] Alex. ab Alex. Græcis ſcribit oua cum Turdis, & Leporinis carnibus, ac mellitis placentis ſecundæ menſæ frequentius data eſſe. Ahenæus verò dipſonophiſta Turdorum, aliarumque auium turmas, atque greges in propinationibus (uel, ut habet [k] Dalechampius, propomatibus) hoc eſt in primis cænæ ferculis fuiſſe reſtatur, citatq́; hunc Teleclidis verſiculum:

Mercurialis de Turdorum bonitate iudicium.

Cur Turdi nunc ita nõ ſint delicati, vt olim.

[b] *Lib 3.*
[c] *L. 7. Met.*
[d] *L. 2.c. 18.*
[e] *In epiſt. ad Ocean.63.*
[f] *Lib.2. de comp.med.*
[g] *L.12.c. de tertiana.*
[h] *Lib. de cib. boni, & mali ſucci.*
[i] *L.5. genial. dier.c.26.*

Qua menſa exhibiti.

[k] *In marg. Athen.*

Turdi cum ametiſcis faucibus aduolabant

id eſt, ut interpretatur idem Dalechampius, cum placentulis, quæ & ipſæ prima fercula ſunt, quemadmodum etiam oua, quibuſcum appoſitos fuiſſe ille tradit, quod uel ex communi

communi dicterio notum est, *ab ouis vsque ad mala. Turdos, Merulas, &c. assabis* inquit Platina. Hæ quoque aues, si elixantur cum pipere, & saluia non insuaues videbuntur. Et rursus in Turdo, *Vbi Turdum assaueris eo modo, quo conuenit, amygdalas bene tusas, saleq́; inspersas, cum agresta, & iusculo miscebis, modicumq́; Zinziberis, & cinnami insperges. Mixta hæc omnia per cribrum setaceum in cacabum transmittes. Vbi modicum ebullierint, in ollam, in quam Turdos assos reposueris, infundes. Sunt item, qui satius dicunt in assos Turdos, vel malarantia exprimere, vel aromata dulcia inspergere.* Pectora Turdorum in patinam Apicianam conijciuntur. De pastillis è pullastris verba [l] Baltasaris Stendelij recitauimus (nisi fallimur) in Gallo: similiter autem, inquit, pastillos è Turdis etiam fieri, quos non vltra horam coqui iubet. Apitius [m] alibi titulum habet: Iura in diuersis auibus, Turdis, Ficedulis, Pauo, Phasiano, Ansere; sed in contextu nullius harum auium priuatim mentio fit, præterquam Anseris. Porcellus dimidia parte assus, & dimidia elixus apud [n] Athenæum farctus erat Turdis, & ventriculis Gallinaceis. Item antea dixerat, porcum assum appositum fuisse Turdis, & Ficedulis farctum. Ornithologus iecur ouis integrum ab aliquibus diligenter cum medulla panis ait contundi, & per linteum, vel cilicium transmitti, deinde aromatibus ad saporem, coloremq́; commendandum inspersis modicè feruefieri, & Turdos in iure carnium elixos, ac modicè frixos imponi.

Præparat[io]. [l] *Lib. 4. c. 2.* Pastilli Turdis. [m] *L. 6. cap. 5.* Porcellus Turdis plenus. [n] *Lib. 4.*

DE TVRDIS IN SPECIE, ET primùm de Turdo Visciuoro. Cap. II.

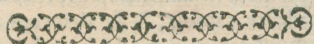
Communis præceptor [a] Aristoteles Turdorum genera recensens ἰξοβόρον, id est, visciuorum primo nominat loco: quare nos pariter eum alijs præferrimus, multaq́; quæ in genere de Turdis scripsimus, huic priuatim competunt: sed vel propter magnitudinem saltem cæteris præferendus erat. Est enim omnibus maior.

[a] *9. hist. c. 20.* Ordinis ratio.

SYNONYMA.

HOC Turdi genus, ut dixi, Aristoteles. Ἰξοβόρον, Athenæus ἰξοφάγον appellat. Arbitrabatur enim Philosophus, nam id apertè præcitato loco tradit, nisi uisco, atque resina uesci. Latini Turdum visciuorum dicunt, Græcum nimirum nomen transferentes. [b] Isidorus, nisi fallor, Turdelam; *nam Turdela, ait, quasi maior Turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur.* Monachi quoque Mesues commentatores Turdelam Turdo maiorem esse scribunt. Item [c] Hermolaus Barbarus, qui hanc dictionem per ll duplicatum scribit. *Turdela*, inquit, *Turdi genus alterum est*, (non alterum Aristotelis, sed simpliciter diuersum) *quod in Veneta prouincia Drexanos vulgò nominant: in Liguria priscum nomen retinent, maiores Turdo sunt, penna subtus varia.* Ornithologus etiam ab Italis Dresso nuncupari scribit: nobis verò Bononiensibus Columbina dicitur. Apud Gallos, teste [d] Bellonio vne Griue sed pro diuersitate regionum, & ciuitatum nomen immutat. Apud Sabaudos enim, vt sibi scriptum ab amico suo quodam refert Ornithologus, Griue Sisalle Turdus maior est, colore Columbino, rostro Merulæ, nidum faciens ex musco in pariete, oua quaterna pariens. Parisienses, cùm deberent, inquit Bellonius vocare Turdorum maximum, dicunt Calandram, sed hallucinantur. Lugdunenses dicunt Cisere, eodem teste. Ait denique à Gallis Coridalum dici. Germani à visco denominant ein Mistler, in Heluetia Mistelfinck, alibi Ziering. Carinthijs Zerrer, Bauaris Scherrer. [e] Iulius Alexandrinus Germanis, quia plerunque iuniperi baccas vorat, Cronabet appellari ait, Italis vero Gardennam. Gybertus Longolius, qui circa Coloniam in Germania vixit: Primum, inquit, Turdi genus, quod Picæ magnitudine est, nondum, quod sciam, conspexi. Anglicè dicitur à Poluer: Illyricè Prskavvecz, Turcicè Garatauk.

ἰξοβόρος. ἰξοφάγος. [b] *L. 12. c. 7.* [c] *In corallario.* Drexanos. Dresso. Colũbina. [d] *L. 6. c. 31.* Griue Sisalle. Calandra. Cisere. [e] *Lib. 13. salub. c. 8.*

DESCRIPTIO.

Magnitudo. Color. Pedes.

TVRDVS visciuorus noster, inquit Ornithologus, maior est cæteris Turdis, paulò infra Columbam; (hinc fortè Bononiensibus Aucupibus Columbina dicitur) capite, alis, & ventre fuscus, plumis tamen iuxta caudam aliquid flaui admixtum apparet. Cutim intra rostrum palladus, & subruber colores mixti tingunt. Pedes digitiq; flauescunt, præsertim posteriore neruo tibiarum. Vngues, & rostrum nigricant, Collum parte prona, venterq; totus nigris punctis in albicantibus plumis, & alicubi flauis variant. Plumæ sub alis candidæ sunt. [a] Bellonius breuiter etiam describit hoc modo; Iam signa daturi Turdi visciuori maioris, Turdo pilari maiorem esse dicimus. Aristoteles assimilat eum Picæ, & verum est, colorem non seruare, vti pariter obseruauit Aristoteles, Plerunque verò in suprema capitis parte, & colli magis plumbeo colore maculatur, quàm Turdus Pilaris. Extremitates plumarum alarum, & caudæ, quæ longiuscula est, albo colore circumducuntur. Pedes, & crura habet alba ad flauum, siue luteum vergentia. Hæc ille. Ego semel hunc Turdum obseruaui, & depingi curaui ad viuum adeo pallescentem maximè in cauda, & alarum remigibus, vt penè albesceret, capite verò, & tergore, & alis supernis esset cinereus omnino. Turdi visciuori iconem habes folio 582.

[a] Lib.6.de auib.c.31.

LOCVS. NIDVS.

VISCIVOROS Turdos etiamsi Philosophus discedere scribat, nullo nihilominus non tempore apud nos visuntur. [a] Bellonius arbores magis cauare, nidumq; maiori cum industria conficere scribit. Nidificat, inquit Ornithologus in nostris regionibus.

[a] Lib.6.de auib.c.31.

VICTVS.

ARISTOTELES nisi visco, atque resina vesci scribit: constat tamen & alias baccas arborum, fruticumq; deuorare, atque in primis Iuniperi. Bellonius præcitato loco æstate ait viscum abietis depasci, hyeme verò semina visci fructiferarum arborum. Vuis quoque, & ligustri baccis inhiat. Cicuratur etiam, & pascitur omni genere ciborum, pane, caseo, &c. Turdos huius generis singulos, singulas (quod mirum est,) visci feraces arbores occupare aiunt, & semper proximè eas versari, neque admittere alios, sed persequi & depellere: quod eorum ingenium etiam in causa est, vt facilè capiantur.

Turd' alius alium pellit.

PRAESAGIVM.

ORNITHOLOGVS se à rusticis quibusdam accepisse tradit, si Turdus visciuorus circa finem hyemis in cacumine alicuius arboris insidens, & supra arborem eminens cantillet, hyemis diutius duraturæ signum esse: si uerò in medio arboris considat, ita vt non appareat, aut ægrè, æstatem propinquam significare.

CAPIENDI RATIO.

AVCVPES caueam, cui auis vna huius generis sit inclusa, & reti obtecta, vt conspici possit è sublimi, cum decipula superstructa, ad arborem aliquam visci ferentem vnco ligneo pra lungo suspendunt, mox Turdus ferus conspecto incluso, impetu in illum delapsus, vt de arbore sua depellat, decipulæ operculo cadente capitur, & sic deinceps ad arbores multas caueam eandem suspendunt. Eiuscemodi capiendi modus in Italia, quod sciam ex vsu non est.

Vtuntur

Vtuntur etiam aucupes hoc Turdo ad capiendos Accipitres in attegia, amiti imposito. Nam cùm Accipitrem viderit, exclamat.

VSVS IN CIBIS.

Bellonius [a] hoc Turdi genus cæteros saporis gratia vincere: contrà verò Ornithologus apud suos minoris pretij esse refert, minusq; in cibis lautum haberi, quàm soleat pilaris.

[a] L. 6. c. 31.

DE TVRDO PILARI. Cap. III.

SYNONYMA.

ALTERVM Turdi genus Aristoteli, & Athenæo τριχὰς appellatur. Gaza Latinè transtulit pilaris Turdus: sed Grapaldus eiuscemodi nomen vulgare, siue à vulgo confictum existimauit, at sic non est. præfertur, inquit, Turdorum genus quoddam reliquis maiusculum, pectore albo nigricantibus maculis, quod Merulæ magnitudine per hyemem iuniperi baccis enutritum, præsertim montana mittere sub pilaris nomine consueuerunt: sic ille. Ego pilaris nomen non vulgare esse puto, sed Latinum à Gaza confictum, vt Græcum τριχὰς exprimeret. τρίχα enim Græci pilum dicunt. Scribit autem Gaza pilarem per l simplex. Cur verò à pilis hoc Turdi genus nomen habuerit, non video: suspicari autem possimus nomen hoc illi per onomatopœiam à Græcis inditum fuisse. Nunquid uerò etiam Grapaldus auem, quam nos pro Turdo pilari depingimus, pro pilari accipiat, subdubito; Turdus enim pilaris pectus album non habet: neque id de eo veteres scripserunt. Augustinus Niphus rusticè apud suos dici scribit Schironem, atque huiusce nominis etymum adducit, quia hoc auis genus corpus, & rostrum acutum habeat: sed multis hoc alijs auibus etiam conuenit, quas tamen nemo, ne ille quidem Schirones nuncupat. In alijs Italiæ locis præcipue in Lombardia Viscada nuncupatur, quod visco vescatur, quamuis reuera à Turdo visciuoro Aristotelis, nimirum de quo præcedenti egimus capite, diuersus existat: vtrumq; autem genus visco delectatur. Gallicè, teste [a] Bellonio dicitur Litorne. Germani, vt scribit Ornithologus appellant Kramervogel, vel, (vt alij scribunt) Krameszuogel, Kranvvitvogel, Heluetij, priuatim Reckolteruogel, alij Vvachholteruogel, Vvecholbterziemmer: nam Ziemer, teste Ornithologo, Turdorum commune nomen est.

Τριχὰς. Grapaldi error. Etymum. Schiron. Viscada. Litorne. [a] L. 6. c. 34.

DESCRIPTIO.

HOC Turdi genus exactissimè cùm à Bellonio, tùm ab Ornithologo descriptum est, quare & nos eorum allata descriptione, acquiescemus. Nonnulli, inquit [a] Bellonius, hoc Turdi genus confundunt cum eo, quod Calandre cognominatur. (Turdum visciuorum maiorem ita dici ibi scripserat) Turdo visciuoro maiore aliquantulum minus est, maius Iliaco, Merulę compar. Obseruaui nonnunquam pro Merula fæmina venundari: eiq; similis videretur, nisi per pectus flauesceret transcurrentibus maculis nigris, uentreq; candicaret. Crura pedesq; nigrescunt, aliter ac in Turdis maioribus & minoribus, quibus flauescunt, & albescunt. Capite, collo, & sub uropygio cinereus est, dorsum castaneum, cauda subnigra ferè ut in Merula. Sex priores alarum suarum pennæ longæ magis nigricant, quàm reliquæ subsequentes, quæ ad ruffum, aut castaneum accedunt. Rostrum habet diuisum, breuius uerò quàm in Merula, in extremitate nigricans. Minus maculatur, quàm Griue (Turdus visciuorus maior) præterquam in duabus pectoris partibus, plumisq; laterum: nam sub alis omnino candicat, & quia minor est, ideo etiam rarius venditur, quàm visciuorus maior, & minus in cibo etiam commendatur. Hucusque ille. Ornithologus verò sic describebat

[a] Lib. 6. de auib. c. 34. Magnitudo. Color. Pedes. Rostrum.

Turdum,

Roſtrum. Os. Collum. Dorſum. Cauda. Collum. Pectus. Alæ. Vngues.

Turdum, inquit, pilarem noſtrum curioſiùs olim conſpectum his verbis deſcripſi. Roſtrum ei ſubflauũ in extremo nigricat. Tota ferè magnitudine & figurâ eſt Merulæ. Os etiã intrinſecus, & linguam flauus color, ſed dilutior, quam in Merulis pingit. Collum pronum cinereum eſt, vt etiam caput, ſed nigris maculis aſperſum. Dorſum charopum, ſeu ruffum obſcurè, & per medias pennulas nigricans. Pars circa uropygium rurſus cinereis plumis obtegitur. Caudam pennæ nigræ conſtituunt. Collum ſupinum, & pectus varia ſunt: nam flaueſcentes in eas plumas nigræ diſtinguunt maculæ. Alæ interiores albæ ſunt. Latera etiam intra alas (ſub alis) in extremitate plumarum albicant, inde lineis rufis diſtinguuntur: intima parte latiùs nigreſcunt. Plumæ uentris albæ. Vngues digitiq; pedum nigricant. Pennę alarum partim nigricant, partim rufo colore, ut dorſi minores præſertim, & breuiores, apparent. Sexus in hoc genere non facilè diſtinguitur.

Turdus Pilaris cum hedera.

LOCVS. VOX. VOLATVS.

TVRNERVS Anglus apud suos Turdum pilarem nunquam, aut rarò videri scribit in æstate, hyeme verò tantam esse copiam, vt nullius auis sit maior. Apud Heluetios, vt refert Ornithologus postremò aduenit. De hoc priuatim tradit [a] Aristoteles, quod acutè sonet, ac quamuis colorem immutet, uocem non variet. Volat gregatim, & inter volandum obstreperus est.

[a] 9. hist. c. 20

VICTVS.

HOC Turdi genus baccis oblectatur, præcipuè iuniperi, unde & nominatur à Germanis, teste Ornithologo, & in vulgari apud illos ænigmate quæritur, quæ sit auis, quæ pabulo trimo pascatur. Iuniperi enim baccæ tertio demum anno maturescere creduntur. Ille in huius Turdi ventriculo dissecto sese reperisse ait iuniperi baccas, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham uocant, & berberi vulgò dicti granorum semina. Aquifoliæ arboris, sorbi minimæ, similiumq; etiam arborum baccis vescitur.

Aenygma de Turdo pilari.

DE TVRDO ILLADE, siue Tylade. Cap. IV.

SYNONYMA.

TERTIVM Turdorum genus [a] Philosophus ἰλλάδα quibusdam dici scribit. Gaza Iliacum uertit, sed ab Hermolao taxatur, quod non Illada, sed iliada legerit, quare, inquit, commodiùs Illadicum conuertisset: sed Athenæus etiam ἰλιάδα habet, & Alexandrum Myndium pro ἴλλας τυλὰς scribendum arbitrari asserit. Italicè appellatur, ut Nipho placet, Maluiccius, nempe Maluizzo, alibi, ut Ornithologus se audiuisse scribit, Cion, uel Ciper, ut circa lacum Verbanum, Gallicè, teste [b] Bellonio, un Mauuis. Apud Cenomanos verò Touret voce correspondente diminutiuè nomini d'vn Tours. Germanicè ein vvinsel, vel vvintze apud Tigurinos à uoce sua, vt scribit Ornithologus. Claronæ, quæ pariter Heluetiæ vrbs est, Bergtrostel, quasi Turdus montanus; alibi Boemerle, Bomerlin Beemerziemer, vel Behemle, quasi Bohemica auis, vel Turdulus Bohemicus, quod in Bohemia nidificare dicatur. Scribit tamen Ornithologus sese ab aucupe quodam accepisse auem Behemle aliam esse à Vvensola Heluetiorum, sed similem: alibi Vvyntrostel, id est, Turdus vinearum, fortè quòd vuis pascatur, & Rottrostel, id est, Turdus ruber, ad differentiam alterius Turdi minoris, quem illi Trostel simpliciter, alij Vvysztrostel, id est, Turdum album vocant. Circa Coloniam ein Bitter, in Saxonia Vveindruschel, Vveingartuogel, Circa Basileam per onomatopœiam Gixerle.

[a] 9. hist. c. 20

Τυλὰς. Maluizzo. Mauuis.

[b] L. 6. c. 33.

Touret. Vvinsel.

Bohemica auis.

DESCRIPTIO.

VVINSELA nostra, inquit Ornithologus, per totum dorsum fusca est. Pectus ei varij coloris: medius venter albicat: rubet utrinque, ut etiam pars sub alis. Interiora oris penitus flauescunt. Denique similis est tum specie, tum magnitudine illi, quam Trostel nominamus. Sic ille. Quę descriptio exactè meæ aui, quam depictā exhibeo, respondet: sed minus, quàm alij Turdi, ut etiam [a] Aristoteles animaduertit, maculata est, maculæq; longæ sunt minores. Depingit, describitq; eundem hunc Turdum [b] Bellonius his ferè uerbis: Turdus iliacus similis est Turdo viscivoro minori, sed tenuior, & magis flauescens,

Color.

[a] L. 9. Hist. cap. 20.

[b] Lib. 6. de auib. c. 34.

flaueſcens, & parte prona, maximè circa flexiones alarum ad colorem aurantij mali accedens, & per collum maculatus, pennæ capitis, & dorſi è caſtaneo ad cinereum accedunt: roſtrum, crura, pedesq; colore Turdi viſciuori maioris: venter, vt in Turdo pilari albus eſt, contrà ac in alijs duobus, quibus is maculis variegatus eſt. Cauda, atque alæ ſunt caſtaneæ.

Turdus minor cum olea ſyluestri.

LOCVS. NIDVS.

ORNITHOLOGVS aues esse ait peregrinas, neque apud suos nidificare, sed ut se audiuisse tradit, in Bohemia, vel Vngaria. Aduolare verò apud suos initio hyemis per quatuordecim ferè dies ante Turdos pilares: circa Pascha recedere. Racemis victitant, vineisq́; teste Bellonio, multum danni inferunt. Turdus Iliacus, inquit Gybertus Longolius, qui reliquis minor est, & gregatim plerunque victitat. in dumetis, & inter humiliores syluas, iuniperos, aquifolias degit: cui vulgus Germanicum (circa Coloniam) ab amaritudine nomen indidit ein Bitter. Ornithologus in dissecti ventriculo Nouembri mense reperit baccas spinæ albæ, quam oxyacantham dicimus.

Victus.

Bitter.

CAPIENDI RATIO.

IDEM Ornithologus laqueis capi scribit, sed difficiliùs, quàm pilares: nam si laqueus, inquit, sit albus, remouent, ut transgrediantur. Quia verò vuis inhiant, plurimi, teste [a] Bellonio, tempore vindemiarum diuersimodè capiuntur, & præcipuè instrumento, quod à suis Bret appellatur. Fit autem id in modum sibili, nam absq; Vlula, inquit, parum præstari: capi verò etiam visco in media æstate, item in ipso volatu, & multis alijs modis, sed quos breuitatis gratia subticet.

[a] L.6.c.33.

Bret, quid Gallis.

DE TVRDO SIMPLICITER dicto. Cap. V.

SYNONYMA.

ARISTOTELES eiuscemodi Turdi genus non videtur agnouisse, nam trium tantummodo meminit, quæ scilicet iam antè descripsimus. Bellonius hunc Turdum primo [a] Aristotelis Turdo annumerat, Turdum viscivorum minorem appellans, nimirum Griue petite. Nos appellamus simpliciter Tordo. Ornithologus Gallis ait dici un Trasle, Germani vocant Trostel, quod nomen ab Italico Turdela factum videri potest, quæ Turdus Visciuorus maior est, Alij aliter Germanicum illud nomen scribunt, & efferunt: Gyb. Longolius, qui Coloniæ scripsit Droссel. Turnerus, qui ibidem Drassel, vel Dursſel. Hieronymus Tragus Trostel, Murmellius Trusel: nonnulli Sangdruschel, id est, Turdum musicum, ad differentiam Turdi Iliaci superioris: alij Vvysztrostel, id est, Turdum album, quod non admodum nisi colore quarundam partium differant. Angli à Trostel, aut à Mauuis, teste Turnero; sed nos Maluiccium vocamus Turdum minorem rubrum, de quo postremo loco egimus, & Galli eundem Mauuis, alij à Thrusche, quod nomen tamen primo, & maximo Turdorum generi adscribit. Illyrij, & Poloni Drozd.

[a] L. 6.c.32.

Griue petite.

Trasle.

Trostel.

Turd[9] musicus.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES generatim Turdos considerans, eos, tradit, colorem immutare: atque hoc quoque huic Turdo conuenit. Auis est varia, & maculosa: Magnitudo, & species huic generi ex inspectione nostra, inquit Ornithologus, eadem ferè, quæ Turdo minori proximè descripto. Crura albicant, (hîc quoque color uariat, nam ex ijs, quos ego depictos habeo, vni pedes crocei sunt.) Pectus, ventrem, & latera puncta nigra insigniunt. Venter alioqui candidus est, & caudæ etiam pars supina in minoribus pennis. Pectus subflauo, & ruffo

Coloré mutat.

Magnitudo Crura.

Pectus. Venter.

ruſſo colore, in unum commixtis. Idem ſub alis color merus, & abſque maculis in minoribus pennis eſt. Tota pars prona vno ferè, & ſimplici colore, nempe fuſco. Alæ fuſco ruffum miſcuerunt, & maculas ſubflauas habent. Sexus, ut audio, non facilè diſcernitur, niſi cantu. Hucuſque ille. Huic generi proprium eſſe apparet, ut circum oculos maculetur: nam quatuor, quos ignarus priùs colorem immutare tanquam diuerſos depinxi, tres erant ita maculati: quarto enim caput totum ferè erat candidum, cuius hîc ſeparatim picturam exhibeo. Prior à me in libris meis ad viuum depictus iam allatæ ex Orni-

Alæ.

Oculi.

Turdus ſimpliciter dictus cum olea ſatiua.

thologo-

thologo descriptioni ex æquo respondet, nisi quod pedes haberet, ut dixi, penè croceos, & alis tergore, & cauda supina magis ruffesceret. Alteri pedes candicabant. rostrum erat flauum, oculos alba eaq; maximè macula, subrotunda ambiebat, cætera magis pallescebant. Tertio rostrum erat nigrum, color ex cinereo ad album uergebat, maculæ in collo, pectore, uentreq; vix erant conspicuæ. Oculos huic macula non circundabat: erant tamen in medio duarum albarum, quarum una prope rostrum erat, altera ferè in ceruice. Quarto, quem delineatum damus, vertex capitis omnino erat candidus, cætera primo simillimus, nisi quod pedes minus lutescerent.

Turdus Leucocephalos cum iunipero.

DE MERVLIS.
Cap. VI.

Ordinis ratio.

MERVLARVM genus, quia cum Turdis in omnibus fermè conuenit, ijs ſubiungendum omnino erat. In cantu Turdis nihil cedit: humanum ſermonem æquè docetur. Victu eodem ferè vtitur. Iiſdem in ſtabularijs Romæ alebatur: non minus, quàm illi in cibo commendatur: quin ſunt qui Merulas præferant, quamuis reuera præferendæ non ſint. Quæ hoc capite generatim ſcribemus, priuatim priori Ariſtotelis Merularum generi exactè conueniunt.

AE Q V I V O C A.

Brenthus. [a] 9.hiſt.c. [b] 9.hiſt.c.11 [c] In Bœoticis. Gallinacei Merulæ dictæ.

BRENTHVS perperam ab Heſychio, & Varino exponitur Coſſyphos, id eſt, Merula: nam aquaticam auem eſſe ex [a] Ariſtotele facilè colligitur, qui cum Laro, & Harpa diſſidere ſcribit, quoniam omnes è mari uictum petunt: quamuis apud eundem Ariſtotelem [b] alibi, ubi Græcè βρυνθος legitur, Gaza Brenthus verterit, quam auem Philoſophus montes, & ſyluas colere ſcribit, eſſeq; ei uictum probum, & ſonoram uocem. [c] Pauſanias Tanagræ duo Gallinaceorum genera eſſe ſcribit, vnum pugnax, alterum Merulæ nomine inſigne, magnitudine Lydas Gallinas æquans, colore Coruino, à quo nimirum, teſte Hermolao, nomen Merulæ obtinuit. Syluatico Soſofigius auis Merula eſt, verùm ea uox à Græco σισοπυγίς, quod Motacillam ſonat, corrupta eſt. Græci ut auem, & piſcem κοσσυφον appellant, ita pariter Latinis Merula auem, & piſcem ſignificat. Periores Galliæ piſcatores, teſte [d] Rondoletio, hunc piſcem Merle uocant, Romai Merlo: nonnulli perperam Turdum. Lippius, & Iſidorus Merulum, quod Merulæ auis inſtar niger appareat. Piſcis eſt ſaxatilis, & boni, laudatiq; ſucci. Merula item Plinio Liguriæ fluuius eſt, Iuſtiniano, & Leandro Meira dictus, (vnde, ut audio promontorium propè quod allabitur, vulgò Capo delle Meire à Liguribus dicitur,) Nigro Conta teſte Abrahamo Hortelio, niſi pro Centa, quod arbitror, Conta errore Typographi legatur. [e] Blondus enim Liguriam deſcribens, Centam uocari aſſerit: Ornithologus Centenam, & nominis etymum adferunt, quia centenis amnibus augeatur. *Albinga*, inquit Blondus, *abluit latus Merula fluuius Centa appellatus, quòd Centenis torrentibus augeatur.* Cur uerò eo nomine gaudeat ille amnis, nemo tradit; quid ſi ab aquæ nigredine dictum conijciamus? Nam & Meruleus, ut pòſt dicemus, Plauto color niger eſt, & alterum Tanagræorum Gallorum ab eodem Merularum colore Coſſyphos Pauſaniæ appellatur, id eſt, Merula, ſiue Meruleus. Inuenio etiam apud [f] Sigiſmundum Baronem alium eiuſdem nominis fluuium, de quo is ita meminit. Ab oriente meridiem uerſus reflectendo, circa Mœotidis paludes, & Pontum ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgaſi populi ſunt, quo loco vſque ad Merula fluuium, (ita habet) qui Pontum illabitur, montes occurrunt, quos Circaſſi, ſeu Ciki incolunt. [g] Vitruuio verò loquenti de ctesibicis machinis, quæ altiſſimè aquam extollunt, Merulæ ſunt de genere hydracularum, quibus reddebantur uoces humanarum imitatrices, & cantus auium effectrices, ſicuti exponit Gulielmus Philander Caſtilionius, Vitruuij Scholiaſtes. Nobis denique Italis Merula indigite uoce ſummitatem tectorum, ædiumue ſignificat, eamq; uocem Latinam fecit [h] Sanazarius hoc uerſu:

Quiq; rigens Merulæ nomine gaudet apex.

Merula piſcis. [d] L.6. de piſcib.c.5. Merula fluuius. Capo delle Meire unde dictus. Conta. Centa. [e] In Liguria Centena. Meruleus color. [f] In cõm. rer. Muſco. [g] L.10.c.12 Merula machina. Merula pro ſummitate. [h] Li.3. eleg.

SYNONYMA.

GRAECORVM Cossyphos corrupta videntur hæc Syluatici nomina Merulam ipsi significantia, Cosesos, Cossisos, Kepsos. Pro Archi nescio qua lingua Merulam auem etiam transfert. Hæc quoque barbara sunt, & ex qua lingua ab ipso excerpta sint, ignoro, Alfia, Merulus, Echus, idem, item Edulcus, & Ethida pro Merula; quas posteriores voces corruptas conijcio ab Aethyia Græcorum, quæ Latinè Mergum sonat, non Merulam, vt ille somniat. Apud Albertum Fastozoz, vel Farrakoz, Cokoylos, Folkynos, Chiricos, & Focoton omnia leguntur pro Merula, quæ Aristoteli, cæterisq; Græcis κόσυφος dicitur, & κόττυφος, teste Hermolao Barbaro. Κόψιχος Hesychio, & Varino, Suidæ Κόσιφος per iota in penultima, quod non probo: Alibi etiam Κόψυχος pro aue accipi ait, κόσυφος verò pro pisce, sed quemadmodum huius nullum habet authorem, ita etiam ipsemet proximè scripserat, κόψυχος pro pisce accipi, quamuis & id verum nō sit: nam ut suprà diximus Κόσυφος & piscem, & auem significat. Eustathius etiam Κόψιχος habet, sed communiùs, inquit, dicitur κόσυφος. Hodie Græcis Merula Κοττιφὸς dicitur. Latini Classici scriptores fæminino genere tantùm efferunt, recentiores, & author Philomelæ, nonnulliq; alij etiam masculino Merulum dicunt, & Itali Merlo. [a] Varro Merulam, quasi meram dici uult, id est, uti ipse exponit, solam volantem; quam tamen etymologiam, ut superstitiosam, & plus iusto curiosam ridet [b] Fabius Quintilianus, ita Varronem vellicans: *sed huic tanti fuit vertere, quia sola volat, quasi mera volans nominaretur*. Isidorus uerò etymum Varronis repetens, id non uidetur improbare, sed antiquitus Merulam Medulā dictam fuisse scribit, eò quod moduletur. Festus pariter Varroni subscribit, inquiens, *Merum solum antiquis: unde & auis Merula, quod sola uagest, & solitaria pascitur*. Merulam à nigro colore, quo prædita est, nonnulli, referente Ornithologo Nigrettum appellarunt, sed ea uox, quod sciam, Latina non est. Italis, ut dixi, Merlo dicitur, Hispanis Mierla, Lusitanis Melroa, Gallis Melre, Germanis superioribus Amsel, circa Coloniā Merl, Flandricè in nonnullis locis Merlaer, aut Meerel, Hollandis priuatim, ut ait Ornithologus, een Lyster: Anglicè à Blak osel, à Blak byrd: Illyricè kos, quæ dictio à Græcorum Cossyphos detorta uideri potest, Turcicè Ecluek.

Cosesos. Cossisos. Kepsos. Archia. Aethyia Mergus. Κόψιχος. Κόψυχος. Κοττιφὸς. Etymum. [a] Lib. 4. de ling. Lat. [b] L. 1. c. 10. Nigrettus.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ARISTOTELES [a] duo Merularum genera recenset, nigrum vnum, idq; vulgare, candidum alterum, quod circa Cyllenam Arcadię tantùm nascatur. Si itaque peculiaris illius loci natura sit, Merulas producere candidas, quod pro altero genere ponit Aristoteles, diuersum à primo non erit: color enim non uariat speciem, maximè cùm & magnitudine, & uoce simile utrunque genus esse dicat. Verùm quod nullibi aliàs candidas Merulas nasci tradit, idq; [b] Plinius ceu ratum reperit; id meo iudicio vsque adeo uerum non est. In Nouergia enim, teste Gyb. Longolio, etiam candicant, & Io. Carus, eodem referente albas Merulas in nouo orbe, in quem cum Hispanis nauigauit, se uidisse asserit: & ego pariter Merulam aliquando à Cardinale Paleoto mihi Roma missam totam candidam, exceptis rostro, & pedibus, quæ flauescebant, delineatam ob oculos ponam: Sed vt ad ueteres reuertamur, [c] M. Varro non pro diuersa specie, sed pro re quadam noua, aut rara habuisse videtur, inquiens: *Gallinæ rusticæ in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis*. Agnouit tamen Aristoteles etiam aliud Merularum genus, siquidem præcitato loco ait: *Est etiam ex hoc genere, quæ similis nigræ sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor. Versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, vt Merula habet*. Ornithologus quærit, an hoc genus sit, quod multi Passerem solitarium uocant, uel illud Merulæ genus, quod nonnulli viri docti Germanicè interpretantur, Birckamsel, id est, Merulam montanam: huius ex illo descriptionem pòst suo loco dabimus. Nauius apud Festum Merulæ meminit sandaricino colore: sed huiusmodi color rostro Merulæ tantùm competit: quare diuersa species non est. Obseruaui tamen Merulam nescio quo tempore captam, quæ tota ex flauo ad castaneū uergeret, mutato, ut puto, priore colore. Albertus alibi, ubi [d] Aristoteles Capri-

[a] 9. hist. c. 19. Merulæ candidæ ubi. [b] L. 10. c. 30. [c] L. 3. de re rust. c. 9. Passer solitarius. Birckamsel. [d] 9. hist. c. 3.

mulgum Merulæ quo ad magnitudinem confert, *est*, inquit, *Merularum genus quoddam, quod Caprimulgus vocatur*, cùm Caprimulgus alioqui auis sit nocturna, de qua scilicet in libro de nocturnis auibus priuatim egimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

ARISTOTELES, citante Athenæo, Turdum Trichada, siue pilarem Merulæ æqualem facit: verùm in codicibus, quos nunc habemus, Aristotelis, id non reperias: conuenit tamen ea magnitudo Merulæ communi, nempe nigræ, quam primo loco nominat [e] Aristoteles, & nos hîc depingimus. Quod ad colorem pertinet, is quidem niger est, quare nigrum colorem Meruleum

Magnitudo.
[e] 9 hist. c. 19

Merula mas cum myrtacantha.

dicebat

dicebat facetissimus [f] Plautus, sed hyeme, teste Aristotele, Plinioq; ruffus euadit. Quam hic depingimus, legitimam Aristotelis Merulam, primo, vt dixi, loco nominatam esse remur, nam nigra est, & vulgaris, rostrumq; habet rutilum, quemadmodum de sua prodidit ille: Albertus Merulæ rostrum & pedes coloris tribuit crocei, mea vero Merula pedes habet aterrimos; quas tamen ex hoc planè genere post fæminam depictas dabo, omnes pedes habebant luteos. Quemadmodum verò plumarum colorem mutant pro temporis diuersitate, ita pariter rostrum colorem eundem non seruat, sed eum pro auium ætate immutant: nam id anniculis, teste Plinio in ebur transfiguratur, at maribus duntaxat. Eodem modo fortè in pedibus euenit: Sexus in hoc genere manifestam differentiam constituit. Fæmina enim vt mas atra non est, sed fusca tantummodo. Rostrum etiam ut in illo rutilum non est, sed inferiùs tantùm lutescit, suprà enim planè fuscescit: præterea gula, pectusq; totum ex albicante, & fuscescente coloribus maculantur. Prior icon maris est, altera fæminæ.

[f] In penulo. l. 10. c. 29.

Colorẽ corporis, & rostri mutant.

Sexus. Fæminę forma.

Merula fæmina cum ilice aquifolia.

Merula leucocephalos eiusq; forma.

Tertio loco depicta haud dubio ex eodem genere, Merula leucocephalos dici poteſt: nam caput præter tres maculas oblongas nigras, quæ retro oculos conſpiciuntur, prorſus candidum eſt, pedes fuſceſcunt, cauda, & venter aterrimo colore, uti pariter pectus, atque alæ, ſed quæ albo maculantur, aliquot etiam ex pennis remigibus prorſus candidæ ſunt: roſtrum, & oculorum iris lutea.

Merula leucocephalos cum phylirea anguſti folca.

Quas quarto, & quinto loco depingimus, ex albo, & nigro sunt maculatæ, mas minus, fæmina magis, nigredo verò in fæmina longè minus, quam in mare intenditur.

Merula alba & nigra mas cum myrto laurea maxima.

Cauda

Cauda vtrique tota nigra: mari rostrum, & pedes rutili intensè admodum; fœminæ pallidè flauescunt.

Merula alba & nigra fæmina cum Phylirea Narbonensi.

Vltimo

Vltimo loco depicta tota candida est, excepto rostro, quod rutilum est, & pedibus, qui lutescunt.

Merula candida cum oxycedro.

LOCVS.

MERVLA, inquit Albertus, verſatur in locis denſis conſitis arboribus, & ſpinetis, & in fiſſuris lapidum. Sed [a] Ariſtoteles hæc de Trochilo tantùm, non de Merula ſcripſit. Agit certè Merula eiſdem in locis, in quibus Turdus, atque eiuſdem ferè naturæ eſt: mutat enim, vt ille, locum: *Abeunt, & Merulæ*, inquit [b] Plinius, *Turdiq; & Sturni ſimili modo in vicina, ſed hi plumam non amittunt, nec occultantur; viſi ſæpe ibi* (aliàs niſi ſpe cibi) *quo hybernum pabulū petunt:* quę apud [c] Platinam ſic leguntur. Occultantur hæc animalia ſepibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt. Ariſtoteles etiam hyeme latere ſcripſit has aues, & aliàs de eiſdem ſic habet: *Quædam cùm æſtate degant in ſyluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium receſſus ſecutæ, ſicuti Sturni, Turdi, Merulæ.* Idem ferè ait Georgius Agricola in anguſtis montium angulis quandoque latere Merulas ſcribens. Paraſitus tamen quidam in Ariſtophontis Pythagoriſta apud Athenæum inter alia de ſe iactitat, ſi algor ſubdio perpetiendum ſit, ſe Copſichon, id eſt, Merulam eſſe.

[a] 9. hiſt. c. 11
[b] L. 6. c. 24.
[c] L. 5. de ſan.
[d] 9. hiſt. c. 16

VOX. CANTVS.

IO: [a] Antonius Pantheus Veronenſis fringulicire de Merularum voce vſurpat. Apud veteres, quod ſciam nullum verbum, quod uocis earum proprium ſit, reperire eſt, nam ceu canoras tantùm eas celebrant, & etiam num cantui educantur. *Cantu*, inquit Aelianus, *Merulæ valent.* Author uerò de natura rerum non ſuauiter tantùm canere ait, ſed uocis quoque amœnitate ſe ipſas oblectare. Laudat hunc item cantum Philomelæ author:

Et Merulus modulans, tam pulchris concinit odis,
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.

[a] In confab. primæ diei. Merulæ cātu ualent.

Albertus author eſt, Merulam quandam olim adeo excelluiſſe in nouem uocum modis, quibus omnis cantilena componitur, exprimendis, ut nullus hominum perfectè illam imitari potuerit; eamq; quaſi oſtentantem ſæpe in præſentia hominum nouem ordine uoces efformaſſe. Vt uerò diutiùs, & ſuauiùs cantent, carnibus paſcendæ ſunt, nam idem Albertus teſtatur clauſas ergaſtulis propter pinguedinem diutiùs cantare, & tunc contra naturam carnibus ueſci, & propter eas libentiùs canere. Verùm non ſemper cantant, ſunt enim ex genere earum auium, quæ uocem mutant: imo muteſcere Merulas tradit [b] Ariſtoteles, ita enim in Græco contextu legitur, nempe τὴν φωνὴν ἴσχει. Gaza autem non rectè uertit, uocem reddit diuerſam. Aues quædam, inquit Philoſophus, per anni tempora tum colorem, tum uocem mutant, ut Merula, quæ ex nigra ruffeſcit, & uocem cohibet. Canit enim æſtate, per hyemem verò ſtrepitat, & tumultuantem edit uocem. Græcè legitur ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει ᾄδει, τοῦ δὲ χειμῶνος παταγεῖ καὶ φθέγγεται θορυβῶδες. Gaza iſtæc quoque parum rectè tranſtulit, ita; ſtrepitat enim per hyemem, cum per æſtatem tumultuans cantet. Verè verò cantare, ni fallor, incipiunt: nam & hoc indicare videtur Theocritus, dum canit:

Εἰαρινοὶ δὲ λιγυφθόγγοισιν ἀοιδαῖς
Κόσσυφοι ἀχεῦσιν, ποικιλότραυλα μέλη.
Vernæ autem ſtridulis cantibus
Merulæ modulantur variè ſonora carmina.

Merulæ mirus cantus.
Vt ſuauiùs cantet.
[b] 9. hiſt. c. 49

INGENIVM MORES.

MERVLAE veluti ſibi ipſis medicæ lauri folio, teſte Plinio, annum faſtidium purgant. Sed ingenij earum acumen ex hoc magis manifeſtatur, quod humanum ſermonem imitentur. [a] Philoſtratus de quodam adoleſcente prodidit, quòd Merulas docuerit humanum ſermonem imitari. In quo pariter Turdi naturam ſapit: immo [b] Iulius Scaliger author eſt Merulam, & Turdum tanquam è modulis ſermocinari. Neuter verò æquè ac Pſittacus verba format conſona

[a] L. 7. in vita Apollonij.
[b] Exer. 237.
Merula quā Pſittac⁹ imperfecti⁹ loquitur.

consona, quòd & rostrum, & linguã eis formandis minus habeant idonea. Psittaco enim rostrum aduncum, & latum, lingua latissima, & humanæ ferè similis, his rostrum rectum, & angustum, lingua stricta, quare tria hæc elementa d, t, r, rarò, aut fortè nunquam exprimunt, Psittacus optimè, neque id mirum, cùm eadem edentuli homines, nam & in his ad dentes loquelæ formatæ reflectio non fit, vt in Psittaco, cui aduncitas rostri dentium loco est, vel non, uel malè admodum exprimant. Quod ad mores, & naturam Merularum attinet, amant sese lauare, vt scribit author de natura rerum, & plumas rostro purgant. Plinius eas inter eas recenset aues, quæ saliunt. Solas uolare aiunt, unde etymum Varro, & Festus deduxerunt: quare etiam nonnulli hominem solitarium, qui aliorum aduersatur comertia, denotare volentes, Merulam depingunt.

Mores Natura.

Hominis solitarij typ°.

VICTVS. SAGINA.

TVRDOS in victu quoque Merulæ referunt. Myrtis, Lauro, & Cupresso consitis nemoribus gaudent, teste Oppiano, ut nimirum earum baccis vescantur. Caueis inclusæ, ut ex Alberto suprà diximus, contra naturam carnes comedunt. Pomis sorborum, & orni, sambuciq; acinis etiam uescuntur. In depictis à nobis Merulis aliquot plantæ, quæ ipsis in cibum cedunt adiectæ sunt, nimirum oxycedrus Dalechampij, ilex aquifolia eiusdem, myrtachãta, philirea angustifolia, myrtus laurea maxima, myrtus exotica Plinij, area Theophrasti effigie alni. Aristoteles verò Merulam scribit eisdem uesci, quibus Collurio. Quod sanè verum est, si Collurio, ut Turnerus, & Ornithologus volunt, Turdela (sic Turdum simpliciter dictum vocant, & huius non meminit Aristoteles) est: nos quid de Collurione sentiamus, libro quinto scripsimus. Edunt denique etiam Merulę vermes, & locustas. Quomodo clausæ saginentur, in Turdo fusiùs, adductis etiam veterum geoponicorum verbis, docuimus. [a] M. Varro ornitrophion accuratissimè depingens, Intra rete, inquit, aues sunt omne genus, maximè cantrices, ut Lusciniæ, ac Merulæ, quibus aqua ministratur per canaliculum, cibus obijcitur sub rete: sed hoc ad saginandi rationem nihil facit.

Collurio, q̃ auis.

[a] Lib. 3. de re rust. c. 5.

NIDVS. PARTVS.

NIDVM durum, & quasi glutino quodam firmatum construere Merulam scribit Ornithologus. Ego anno superiori, nempe 1598. sub finem Iunij allatum, & in cespitibus spinosis propè terram repertum ab aucupe mihi eiuscemodi nidum diligenter consideraui, atque hunc fermè in modum descripsi. Figura erat hemisphęrica, oblongiuscula tamen, substantia firma, solidaq; circunferentia duorum dodrantum. Cauus erat ad modum scutellæ; & cum summa arte constructus ex surculis, ramulisq; exilibus, & fibrosis radiculis inter se luto, quod glutinis loco erat, connexis. Intus materia mollior, ut nempe molliùs cubarent fœtus, luti nihil. Parit Merula, [a] Philosopho teste, bis anno; sed eius primi partus pereunt frigore hyberno: omnium namque auium prima hæc parit: posteriorem autem partum educat, & fęliciter ducit ad finem. Sic ille. Oppianus ante exactam hyemem fœtificare scribit, Ornithologus apud suos, id est, Heluetios, ferè Martio, vel Aprili. Sed quot pariat, nemo annotat. In nido mihi ab aucupe allato quinque inerant pulli, quorum alij, ut ex colore vel intenso, vel remisso iudicaui, mares, alij fæminæ erant. [b] Io. Langius Persarum magos tradit ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol, & Luna secundam Solis faciem occupant, auem Merulæ similem procreasse, cuius adustæ cinere lampade insperso domus serpentibus referta videbatur. Idem in suis mirabilibus, recenset [c] Gaudentius Merula, vbi de Leone sidere agit, & modum docet; quomodo auem ita procreemus. In facieleonis, inquit, prima luna constituta saluiam contusam si in vitreum vas indideris, & orificio Hermetis sigillo obtuso in fimo caballino sepelieris, & intra lunarem circulum enatum Merulæ simile animal reperies. Meminit huiusce Merulæ pariter Marsilius Ficinus. Ego uerò eiuscemodi generationi non credo.

Nidi descriptio.

Partus.

[a] Lib. 5. hist. cap. 13.

[b] In epistol. med. 38.

Merulæ similis auis mirus ortus

[c] L. 2. c. de Leone.

SYMPATHIA.
Antipathia.

[a] L. 10. c. 74.

PLINIVS [a] Turdos, & Merulas inuicem amicos eſſe ſcribit. Sed locum hunc in Turdo ex Ariſtotele correximus, qui Turtures cum ijs amicos eſſe aſſerit, non Turdos. Rubeculã appellant quandam auiculã à rubente pectore, de qua in hoc opere poſtea ſuo agemus loco, hãc ſe audiſſe ait Ornithologus Merulã amare, eãq; ſequi, & noctu ferè iuxta Merulã, aut in proxima arbore cõquieſcere. Verùm queadmodũ haſce binas auiculas habet amicas Merula: ita contrà inimicas binas alias, aduerſus quas illæ Merulã non defendant, Crecem nimirum, quam moribus pugnacibus eſſe [b] Philoſophus author eſt, & Noctuam. Grex, inquit ille, *Merulam impugnat, nocet enim ipſi, pulliſq́.* Noctuæ verò nonnulli ita infenſam eſſe uolunt, vt quotieſcunque clamantem audiat, extemplò ad illam velut illatam ſibi iniuriam vindicatura, aduolet. Sed fortè hoc poſtremum non ita mirum videatur, vt occulto odio aſcribamus innato. Hoc uerò omnino mirandum eſt, vel ſaltem nulla eius ratio naturalis aſſignari poteſt, ſcilicet, cur mali punici grano, ut teſtatur [c] Aelianus, pereat, quo alioqui cætera animantia impunè veſcantur, præter Circum, Larum, Turturem, Vultures, & Scopes, ut Gyllus addit. quæ aues eodem deuorato, ut idem Aelianus prodit, intereunt.

Rubecula Merulam amat.

Crex Merulam impugnat.

[b] 9. hiſt. c. 7.

Merula uolat ad clamorẽ Noctuæ.

Merula mali punici grano perit.

[c] L. 6. c. 46. de animal.

CAPIENDI RATIO.

[a] In Ixeut.

MERVLAS, inquit [a] Oppianus, & canoras Luſcinias capere licebit laqueo inter denſa fruteta collocato, quem bini orbes conſtituant ſub intortis ſinibus retis latentes, & marinis retibus, quæ ὑποχὰς vocant, ſimiles. Intenduntur etiam longiſſimi nerui bubuli poſita in medio virga, à neruis funiculus, & laqueus ſuſpenduntur. Ad hæc eſca imponitur vermiculus aliquis, aut lumbricus, qua ineſcata auis illaqueatur, & omnibus illis, quæ ad capturam deſtinata erant, circumactis detineatur. Cæterùm in Merulas alium etiam captionis modum adoleſcentes excogitarunt. Scrobem hyeme fodiunt, cùm auis maximè cibi inops eſt, & oliuæ, aut Lauri baccam inijciunt, ac propè teſtę fragmentum, vel lateris ponunt: ſcrobi item paxillum inferunt, quo teſtas binas intendunt. Apponitur & altera auis laqueo ligata. Sic omnino Merula famelica aduolabit, & ſcrobem ſubibit. Hæc ille. Retibus verò etiam olim capi ſolitas eſſe vero verius eſt, & ab eiuſcemodi capiendi modo [b] Horatius comparationem detorquet in ambitioſos poëtas, qui ſcilicet etiam (cùm errant) laudari cupiunt.

Hic dum ſublimes verſus ructatur, & errat,
Si veluti Merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueamq́.

Quaſi dicat, ſi intentus auceps Merulis capiendis ſurſum aſpicit, & foueam ſibi proximam non attendens, incidit in eam, ita malus poëta dum ſuperbit, & nimis laudari appetit, incidit in foueam reprehenſionis publicæ. Apud Normannos Galliæ populos, referente [c] Io. Bruyero, ubi frequens hæc auis eſt, in ſepibus noctu ad ignis ſplendorem retibus extenſis capitur.

[b] In arte poëtica.

Comparatio.

Malus poëta etiam errãs vult laudari.

[c] L. 5. c. 40.

COGNOMINATA.

[a] Lib. de re ruſt. c. 2.

CORNELII cognomento Merulæ memini in Pauone ex [a] M. Varrone adductis etiam eius verbis facetiſſimis. Erat autem conſulari familia ortus. Hic cùm flamen dialis eſſet, Mario, & Cinna priori bello ciuili vrbem hoſtiliter ingredientibus, & in omnes, qui à Scyllæ partibus ſtabant ſæuientibus, etiam occiſus ſciſſarum venarum cruore Iouis oculos aſperſiſſe legitur. [b] Cornelius Tacitus neminem duobus, & ſeptuaginta annis poſt huius Merulæ cædem in flaminem dialem

Cornelius Merula à quib. occiſus.

[b] L. 3. annal.

nem dialem suffectũ fuisse author est. Quem locum Taciti annotans [c] Iustus Lipsius veteris historiæ peritissimus, Constat, inquit, ratio. Nam Merula interfectus anno urbis DCLXVIII. Suffectus flamen nouus ab Augusto, anno vrbis DCCLXIIII.

[c] *In comm.*

Nostro æuo Georgius Merula floruit Alexandrinus, vir vtriusq; linguæ doctus: sed in quem Philippus Beroaldus sæpe inuehitur.

DENOMINATA.

AVIS quædam, teste Ornithologo Brachuogel, vel Brachamsel appellatur, id est, Merula noualium, quòd in nuualibus agris ferè degat, & circa loca palustria, rostro, & cruribus oblongis, corporis reliqui specie, vel magnitudine non dissimilis, ut arbitratur Merulæ. Est autem, ni fallor Gallinaginis species. Caryocatacten auem Ornithologo dictam Lacus Verbani accolæ Italico sermone Merle alpadie, id est, Merulam Alpinam nominant. Galbula, siue Icterus, siue Picus nidum suspendens, siue, ut recentiores vocant, Oriolus, Brabandis vulgò vt in eius historia scripsi, Goutmeerl, hoc est, aureæ Merulæ, vel Olimeerl, id est, oliuæ Merula appellatur.

Brachuogel Brachãsel. Caryocatacte. Merle alpadie. Goutmeerl. Olimeerl.

A Merula Plautus adiectium deduxit Meruleus, quo vtitur, ut dixi, pro colore nigro: nam Anthemonidem adolescentem ita verberaturum amicam suam inducit, vt tota fiat Merulea, nigra:

Meruleus.

Iam Pol ego illam pugnis totam faciam, vt sit Merulea,
Itaq; replebo atritate, atrior multò vt siet,
Quàm Aegyptij, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.

PROVERBIA.

MERVLA ad Merulam, vetus prouerbium, & simile ei: *Semper Gracculus assidet Gracculo.* Item ei: *Cicada Cicadæ cara, formica formicæ:* item vulgatissimo illi: *Simile gaudet simili.*

Κίχλης κωφοτέρος, id est, *Turdo surdior*, imperitiores nonnulli perperam Merula surdior verterunt.

E già di là del rio passato e'l Merlo,

id est, Merula riuum præteruolauit, prouerbialiter à Petrarcha prolatum est, pro eo, qui præsenti se periculo eripuit, & in tutum euasit. Merula enim, cui propè riuum amnemue ab aucupe tendebantur insidiæ, vbi flumen alis tranauit, extra periculum est.

Prouerbiũ Italicum.

VSVS IN CIBIS.

ROMANORVM luxuria Merulas vnà cum Turdis saginabat, ut in Turdi historia abundè videre est, & in pectore earum non paruam collocabat voluptatem, quod ex [a] Horatij doctissimis hisce versibus manifestò constat canentis:

Pectoris merulæ deliciæ. [a] *L.2. serm.*

Et leporum auulsos, & multò suauius armos
Quàm si cum lumbis quis edat, tum pectore adusto
Vidimus & Merulas poni, & sine clune Palumbes.

Inter popinæ enim professores, & ganeæ studiosos disceptabatur sæpè clunesne præferendi sint tergoribus, ut videre est apud [b] Plinium, cuius verba in Gallina citauimus, & hîc breuitatis gratia præterimus. Apud [c] Philetærum, siue Nicostratum, vt citat Athenæus interroganti cuidam, magnamne impensam facere se uelit, alter respondet, minimè, sed non sordidam, iubetq; emere cuniculos, Anaticulas, Turdos, Merulas. Quod ad carnis præstantiam attinet, Elluchasim nõ infimæ classis medicus Merulas in cibo improbat, eò quòd vermibus, & locustis pascantur: unde, inquit, carnis acrimonia in eis percipitur, & odor ingratus. [d] Platina itẽ Merulas tardè ait concoqui, parumq; alere, & augere melancholiam. Medici verò Salernitani inter aues laudatas eas enumerant: & quamuis [e] Galenus earum carnem inquiat, duriorem esse, quàm Perdicis, Columbæ, Gallinę, &c. tamen vbi de cibis boni,

[b] *L.10.c.50.* [c] *Lib.2.* Carnis bonitas. [d] *L.5. de san. tuen.* [e] *L.3. de ali.*

& mali ſucci ex profeſſo agit, eas inter cibaria laudata, & neque tenuem, neque craſſum ſuccum gignentia recenſet. Quinimo ex recentioribus nonnulli, vt Mich. Sauonarola Turdis eas præferunt, uti quoque Baptiſta Fiera hiſce verſibus, quos veluti ſuos Caſtor Durantes in ſuos libros tranſtulit;

Si mihi pinguis erit Merulus, tua gloria cedit
Turde, ſalutiferos vult mea menſa cibos
Igneus ardor ineſt maior tibi, ſiſtitis ambo,
Tu grauior redolens ni tibi bacca fauet.
Si tamen aucupijs, laqueo, vel rete latenti
Falleris, inde mihi non minus ipſe places.

Ego ſanè Turdos Merulis prætulerim, quemadmodum & Ornithologus, & Volaterranus faciunt. Turdorum, & Merularum carnes calidas eſſe aiunt,& ſiccas in fine primi gradus vſque ad principium ſecundi. Eligi debent ſecundum Baldach pingues, & laqueis, vel retibus captæ. Nonnulli præferunt captas à Noctua. De Merulæ coctura, quædam, ni fallimur, diximus in Pauone. Quomodo ſapidiores euadant, docet [f] Apicius. *Ad Merulas condiendas*, inquit, *accipies liquamen optimum, porrum conciſum, cuminum, paſſum, ſaturetam, vinum multum, facies aquatum ius, in quo Merulas coques*. Sic ille. Ad artocreas è Merulis: Accipe caſeum optimum, & indito in auem medullam bubulam, lardum minutatim inciſum, & gingiber. Ornithologus ex coquo Gallico.

Merulę quę eligendæ. Vt ſapidiores ſint.
[f] *Lib. 9. c. 9.*

MEDICA.

QVIBVS laxior aluus eſt, Merulæ, quarum carnem eam aſtringere Latinus Hippocrates Celſus atteſtatur, non inconſultè præſcribi poſſunt. Plinius inaſſatas cum myrti baccis dyſentericis mederi ſcribit. Alexander Benedictus Merularum eſum peſtilentiæ tempore laudat: Marcellus pro tormina patientibus; Raſis pro ijs, quibus melancholia generari incipit, quem locum Raſis citans [a] Io. Baptiſta Porta nos id ab auis colore nigro edoceri multorum aliorum animalium nigrorum exemplo, quæ pariter ad melancholiam proſunt, oſtendit: quemadmodum etiam [b] aliàs ſcripturus maculatas herbas,& animantia maculas noſtri corporis abſtergere, Merulæ fimum ex aceto miſtum, teſtimonio Hali lentigines extirpare tradit: ſed Hali addit, ſi orizam comedat auis. Oleum vetus, in quo Merula cocta diſſoluatur, Kiranides Opiſthotonon, & iſchiadem ſanare aſſerit. Adſcribam pro fine amuletum: Leporis pedes cum capite Merulæ ad brachium ſiniſtrum portari, homines reddere dicuntur audaces, aptoſq; multis, grauiſſimiſq; negocijs.

Caro Merularum quibus conueniat.
[a] *L. 3. Phyt. cap. 11.*
[b] *Lib. 5. c. 7.*

DE PASSERE SOLITARIO
Quem tertium Merularum genus, ſecundum Ariſtotelis eſſe remur.
Cap. VII.

PETRVS [a] Bellonius Merulam Torquatam, de qua nos poſt agemus, Tertium Merularum genus ab Ariſtotele recenſitarum eſſe arbitratur, ſed Philoſophus diſertiſſimis verbis roſtrum non luteum habere ſcripſit, & Merula minorem eſſe. Merulæ autem torquatæ roſtrum luteum eſt, & ſi non maior eſt Merula, ei ſaltem compar eſt. Paſſerem verò ſolitarium vulgò dictum tertiam Ariſtotelis Merulam eſſe etiam Niphus & Ornithologus aſſeuerant.

[a] *L. 6. c. 26.* Bellonij error. Merula torquata non eſt tertia Merula Ariſtotelis.

SYNO-

SYNONYMA.

ALEPINVS pro Passere solitario Græcè habet Στρυθίον μονάσον. Ego à recentioribus hanc auiculam Passeris solitarij nomen accepisse putem à Psalmista, apud quem Latinè legitur. *Sicut Passer solitarius in tecto* &c. Neque enim apud veteres id inuenire est. An verò eiuscemodi nomen ei rectè conueniat, multi, atque inter eos Andreas Placus Maguntini lexici biblici author, dubitant: siquidem textus Hebraicus habet Zippor, eaq; vox peritis eius linguæ generaliter Passerem, id est, quamlibet auiculam sonat. Itaque Passer solitarius prophetæ potiùs fuerit Sturnus, is enim, inquiunt, super tecta versatur maximè. Sed Aristoteles hanc quoque Merulam tectis insidere scribit. Potest præterea hæc nostra Merula Passer solitarius appellari, quia cum nullo sui generis, ut inquit Albertus, vnquam congregatur, nisi tempore generationis. Circa Tridentum Merulus solitarius dicitur. Romanis, teste Alberto Merulus stercorosus, quia habitat in latrinis antiquis, & rimosis. Ego hanc auem in huiusmodi locis habitare non puto. Placentiæ Merula saxatilis. Genuæ Merlo chiappà: Gallis, ni fallor, Merle bleu, id est, Merula cærulea. Germani, inquit Ornithologus nomen Latinum seruant Passeris solitarij, ab Italis nimirum acceptum. In Germania enim hanc auem nasci non putat, sed ex Italia tantùm mitti, vel Rhætia nobis transalpina, quæ Italiam spectat.

Passer solitarius vnde dictus.

Zippor.

Merulus solitarius.

Merul' stercorosus.

Merle bleu

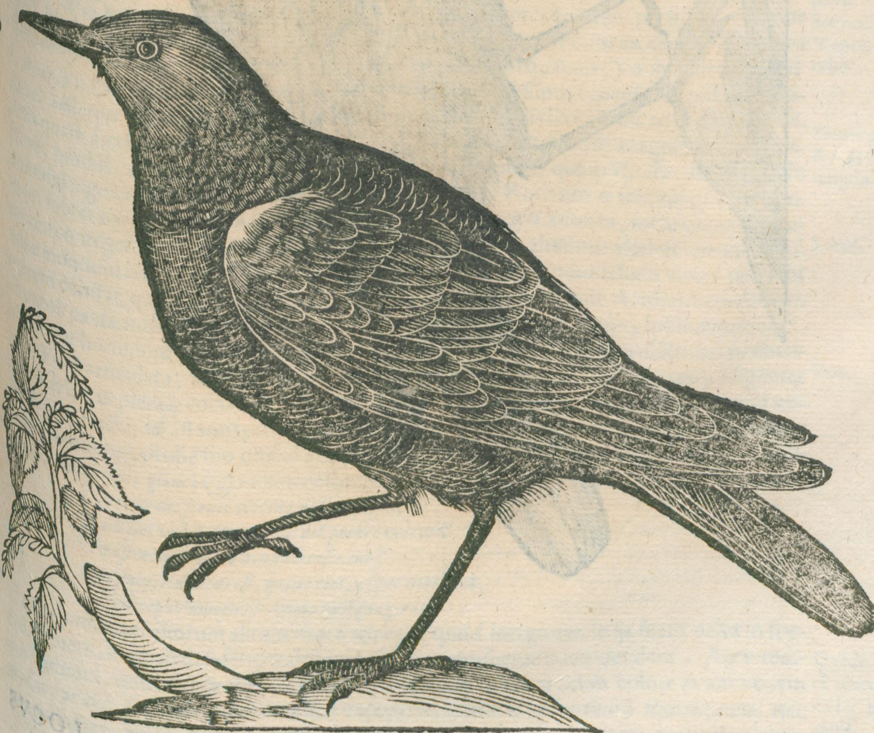
FORMA. DESCRIPTIO.

ESCRIPSIT nobis hanc auem communis præceptor [a] Aristoteles, inquiens. *Est etiam ex Merularum genere, quæ similis nigræ sit, sed fusca colore, & magnitudine paulò minor: versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, ut Merula habet.*

[a] 9. hist. c. 19

Passer solitarius mas cum populo alba.

Auguſtinus Niphus fuſcum colorem interpretatur album, & nigrum: eiq; aſtipulatur Ornithologus, cùm alioqui nihil albi auis iſta poſſideat. Cur verò fuſcam dixerit Philoſophus vix video, cùm tota nigra ſit, exceptis alis & capite, quæ cæruleo tinguntur. Depingit tamen eandem auem Ornithologus, quam ego. Auis eſt Merula paulò minor, roſtro longiuſculo, parumper arcuato: capite pro corporis portione paruo, ſuperiùs plano, nigroq; ad latera nempe circum oculos, aureſq;, & in collo inferiori cæruleo, qui pariter color in alarum principio conſpicitur: cæterò tota auis nigra eſt, at non ita intenſè, ut Merula. Fœmina in hoc genere tota fuſca eſt, & nihil cærulei habet, & pectore luteſcentibus maculis variegatur, mariq; planè diſſimilis eſt. Habes vtriuſq; iconem expreſſam, vt differentia appareat.

Forma.

Color.

Fæminę deſcriptio.

10

Paſſer ſolitarius fæmina cum hedera.

20

30

40

50

LOCVS. NIDVS.

VERSATVR, inquit Albertus, in parietibus, & cum alijs Passeribus coniungitur, & cum eis volat ad pastum, eos qui sui generis sunt, omnino contemnens. Aristoteles quoque, vt citaui suprà, in saxis, & tectis versari dixit. Item Ornithologus in dumosis rupibus nidulari circa Larium lacum testatur, & solitariam degere, neque cum alijs auibus, quod tamen testatur Albertus. Ornithologus, ut quod dixerat, astrueret, nec mirum, inquit, cùm de Merularum genere sit, quibus inde nomen, quod meræ, id est, solæ volitant.

Sola degit.

CANTVS.

Canora auis est, hinc Grapaldus admodum imperitè Carduelem putabat esse hanc auem suauiter cantillantem. Mediolani, & Geneuæ in foro has aues vendi audio magno pretio, indubitanter propter cantum. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo.

Grapaldi error.

DE PASSERI SOLITARIO Congenere. Cap. VIII.

EST & alia, inquit Ornithologus, huic (Passeri Solitario, de quò iam proximè egimus) congener auis, de Merularum & ipsa genere, in saxis habitans, vnde Petrocossyphus, id est, Merula saxatilis è Græcis vulgò dicitur, à nostris Steinrotele, similiter propter cantum pretiosa. Alibi de eadem ita disseruerat. Eadem prorsus (nempe cum ea, quam [a] Bellonius cuius verba citauerat, vocat Merulam torquatam,) mihi videtur auis illa, de qua nuper genere, & doctrina super ætatē suā ornatissimus Iuuenis Augustanus Raphael Seilerius nobilissimi medici Geryonis Seilerij filius his ferè verbis ad me perscripsit. Auis quam à colore cæruleo Germani Blauvogel nominant, Sturni magnitudine est, pectore, lumbis, & ceruice pulchrè cyanea, obscurius tamen, quàm Ispida: dorso, & alis nonnihil nigricat obscuræ interim glaucis, vel cæruleis. Rostrum ei sesquidigiti longitudine, subter nares fuscum, in imo aculeatum, superiore parte adunca, inferiorem, ut plurimum contegente: pedes fissi, ut in cæteris auibus. Degit in altissimis alpibus, neque cacumine montium contenta, in scopulis maximè, & præruptis, & niuosis locis viuit: nec alibi reperiri constat, quàm in montibus circa Athesim fluuium præcipuè Aenipontem urbem. Hanc ob causam apud ipsos inquilinos in magno pretio habetur, aliturq; quibuscunque cibis mensæ hominum familiaribus, istisq; qui Merulis, Turdisq; aucupio destinatis præbentur. Voce articulata, amœna admodum, & uaria est: ipsa tam docilis, tamq; diligenter res obseruat, ut pleraq; vocis articulo aliquo significet, & indicet. Media, & intempesta nocte expergefacta, ad astantis prouocationem, quasi iussa claro spiritu canit, imperata quæ sibi putat iniungi, probè suo officio exequutura, quod uersiculis aliquando vtcunque delineaui: *Cætera auis glaucæ* (glaucum colorem intelligit cæruleum) *verè sacrata Mineruæ:*

Præ te cui seruit Noctua nulla magis.
Quid sibi vult? Quis te docuit parere volenti?
Instinctu proprio non facis ista tuo?
Non puto, sed Deus est, qui te ciet, vsque monenti
Scilicet vt morem sic homo quisque gerat.

Oculos hominum aliorum alitum more appetit, quod imaginem in ijs suam velut in speculo intuens, cognati desiderio trahitur, ipsiusque consuetudinem desidera. Ante tempus autumni, quo cæteræ aues incubant, proliq; dant operam, cum colore et am vocem mutat, ac alijs expansis nouos cantus excogitat, secum ipsa continuò murmurans, nec veteris tamen, quem olim didicit, obliuiscitur. Color sub hyemem è cæruleo niger

Petrocossyphos.
Steinrotele
[a] Cap. de cæruleo.
Blauvogel, & eius descriptio.
Locus.
Vox.
Quādo vocē mutet.
Color mutatus.

euadit, quem mox circa veris initium in proprium rurſus commutat. Adulta, vel è nido materno ſemel egreſſa, volatuiq; paulum adſuefacta non amplius vllis (quod omnes aucupes affirmant) blandimentis, vel aſtutijs, ob innatam ſolertiam capitur. Nidum in præaltas, deuiaſq; ſolitudines deſuper in ſpecus congerit, quando locum ſecuritati idoneum nacta eſt, cui tutò ſe, fœtumq; ſuum credere auſit, eumq; ſua quoque fraude altiſſimis iugis ab hominum acceſſu non ſolum abdit, ſed à rupicapris etiam, alijſq; feris, in cauernas deorſum condit, ibiq; pullos ternos, aut quaternos vermibus nutrit, dum eos extra nidum productos exponat. Tũ priùs venatores, ſiue aucupes vel fortuitò, vel ex inſidijs loco animaduerſo, Grallo, ſeu ſparo longo, tereti, læui, cuius ſingulare, & rarum inuentu lignum eſt (qualis rupium ſcanſoribus rupicapraſq; præcipitãtibus ſæpè vitæ periculo ſemper inſcendendis ſcopulis adiumento eſſe ſolet) arrepto, ibi etiam aſcendunt, vbi vni plantæ veſtigium non crederes. Et ne quid prætercam, faciem hi non totam, ſed qua in tranſuerſum proſpiciunt, ac inde caput illis vertigine afficitur, faſciolis obtegunt, partim aduerſus ipſos pullorum parentes, partim & veriore cauſa, ne quoquam latiùs oculorum radijs, acieue pertingant, quàm quo ſolo pede innitendum, vel manus implicanda eſt. Sic illi tandem ad nidum, non abſque extremo periculo, & defatigatione permeant, quam prælonga illa, quam diximus, ſude ſurſum è profundo ad ſeſe attrahentes auferunt, domiq; fouent, & alunt, deinde vel charè vendunt, vel proceribus notis mares diſtribuunt. Hæc omnia ad nos Raphael Seilerus. Suſpicor autem eandem hanc auem, quæ Blauvogel ab ipſo nominatur, aut certè congenerem à Rhætis circa Curiam, alibiq; Steinrotele nuncupari. Hactenus ibi Ornithologus, ſed alibi rurſus: Vidi ego iuxta Larium Lacum Paſſerem ſolitarium, vel montanum, ut uocabant, fæminam, ni fallor: quæ eadem cum Merula habebat communia, quæ Cyanus auis (ein Steinrotele) nempe roſtrum, pedes, & magnitudinem: caput cinereum ferè: dorſum, ventrem, & pectus cærulea, (verſus ſolem præſertim) alæ, & cauda uno colore nigricabant. [b] Bellonius, qui hanc auem Cyanon, ſiue, vt vertit Gaza Cæruleum Ariſtotelis eſſe arbitratur, in hunc ferè modum ſcribit. Auis, quam Cyanon Ariſtoteles, Plinius Cæruleum vocat, quoniam in rupibus altorum montium verſatur, & Merulæ ſimilis eſt, nomine mutato, nunc vulgò Græcis Petrocoſſypho vocitatur, hoc eſt, Merula ſaxatilis. Eſt autem Merula minor, vndiquaque cærulea, & in magno pretio propter cantum, & caueis includitur. Vox ei eadem, quæ Merulæ, Gallicum nomen nullum, quoniam in Gallia non reperitur, vt neque in Italia, niſi in caueis apportetur: quandoque enim nido eximitur, ut ſermonem humanũ edoceatur. [c] Alibi vbi ex profeſſo de eadem hac aue agit appoſita etiam icone, Quamuis, inquit, auem Ariſtoteli Cyanon, *Gazæ Cæruleam* vocatam Gallicè Merle bleu appellemus, nihilominus hoc nõ facimus, ac ſi Galliæ nota eſſet, ſed quia ruſticorum Epidauri, qui diuerſo vtuntur idiomate, alij, qui Italicè loquuntur, Merlo biauo, alij, qui Græcè, Petrocoſſypho, alij qui ſimpliciter loquuntur, *Illyricè* Merlè tantùm appellarent. Caueæ incluſa cantillat, ſuauiùs etiam, quàm Merula: quamobrem ruſtici Illyrici in rupibus degentes nidis eximunt, & ad urbes deferunt, vt vendant. In Gallia non inuenitur, niſi aliunde inferatur. Nidificat in montium ſummitatibus, quẽadmodum in Creta, Cytharea, Corcyra, Zacintho, & Eubœa, quæ vulgò Nigroponto dicitur, obſeruauimus. Ariſtoteles eius citato loco mentionem faciens dicebat vulgò in rupibus conſpici in Scyro. Ariſtoteles ſuam Athenis condens de animalibus hiſtoriam, uiros per diuerſas mittebat regiones ad inquirenda quæcunque animalium genera, in Scyro autem montes multis rupibus ſcabroſi ſunt. Vt verò compendioſa, breuiſq; huius auis fiat deſcriptio, imaginabimur nubis exiguæ ſtaturæ Merulam, coloris cærulei, nam talis omnino hæc auis eſt. Garrula eſt, & rarò ad plana deſcendit, quinque plerunque pullos edit, plures nunquam. Idem & præſtantius etiam, ut Merula, nutrimentum præſtat, eamq; volando vincit, & eodem victu vtitur. Hęc omnia Bellonius, hallucinatus huiuſmodi auem Cyanon, ſiue Cæruleum Ariſtotelis eſſe: de quo nempe [d] hîc ita ſcribebat. Nouimus & ſaxatilem auiculam quandam, cui nomen Cæruleus (κύανος proparaxytonum, quamuis apud Heſychium oxytonum legitur) *qua maximè in Scyro colit, ſaxa amans, magnitudine minor, quàm Merula, maior paulò, quàm Fringilla, pede magno eſt, ſcanditq; ſaxa, colore tota cæruleo, roſtro tenui* (ῥύγχος χαλεπὸν Gaza vertit λεπτὸν, cui, aſtipulatur etiam Alberti tranſlatio, quæ habet gracile, vetus interpres anguſtum) *& longo, crure breui ſimiliter, vt Pipo* (ἵππος. Gaza videtur πίππα legiſſe, pro qua voce etiam alibi Pipo tranſtulit) *eſt*. Turnerus Cæruleum conijcit eſſe auem, quæ Anglicè vocetur à Clothurd, à Smatche, an Arlyng, à Steinchek, & Germanicè ein Brechuogel. Hanc, inquit, in cuniculorum foueis & ſub lapidibus in Anglia nidulari, & hyeme non apparere, Sed Brachuogel apud Germanos, teſte Ornithologo

Nidus.

Pulli ut nidis eximantur.

Steinrotele

[b] Lib. 1. obſ. cap. 11.

Forma.

Vox.

[c] Li. 6. de auib. c. 26.

Merlo biauo.

Merle.

Locus.

Deſcriptio.

Bellonij error.

[d] 9. hiſt. c. 21

Cæruleus Ariſtotelis.

Pipo.

Clothurd.

Smatche.

Arlyng.

thologo, aliarum etiam auium nomen est, vt Arquatæ, & auis cuiusdam circa aquas degentis proceris cruribus, quarum neutra Cærulæus esse potest. Ego Turneri Cæruleum non agnosco, ut neque quorundam aliorum Germanorum, qui Cæruleum Germanicè interpretantur Klein Zimmer, id est, Turdum minorem. Nullum enim Turdum cæruleum nouimus. Ornithologus, cui ego astipulor, Cæruleum de genere Picorum esse conijcit, cùm & crure similiter breui, ut Pipra sit (*Pipra autem, vel, ut Gaza vertit, Pipo Aristoteli non aliam auem esse aliàs demonstrauimus, quàm Picus est*) eoq; ad scandendum apto, & rostro etiam, ut Picorum genus oblongo. Tradit idem Ornithologus apud suos Pici genus esse Fringilla paulò maius, cæruleo dorso, & rostro tenui, longoq;, vulgò Chlaen appellatum, quod, inquit, an *Cæruleus sit inquirendum: quæ sanè coniectura mihi non displicet*. Quæ omnia ex Ornithologo dixisse uolui, ne quis sequutus Bellonium Merulæ illud genus cum Aristotelis Cyano, siue Cæruleo confundat.

Arquata. Klein Zimmer. Cærule* q auis Aristoteli. Pipra quæ auis. Pici genus Fringillæ magnitudine.

DE PASSERE SOLITARIO Bellonij. Cap. IX.

EIDEM Bellonius diuersam longè à nostra, & Ornithologi pro Passere Solitario depingit, describitq;, nimirum hanc, quam ab ipso mutuatam hîc nos exhibemus, ne quid in hac nostra Ornithologia deesse quispiam dicat. Describimus, inquit Bellonius nunc auem, quam uulgus Passerem Solitarium nuncupat, quod in rupibus solitarijs, ut similium locorum incolæ obseruarunt, nidificet, tum etiam propter locum psalmographi,[a] vbi dicitur, *Passer solitarius in tecto*. Arbitrabamur, cùm primum eam obseruaremus, indubitanter esse Charadrium, memores verò eorum, quæ cùm historia Aethiopica, tùm ab Aristophane, & Aristotele scribuntur, apertissimè differre iudicauimus. Monticolæ ubi canentes audiunt, nidos earum obseruant, vt earum pullos in proximis ciuitatibus vendant.

Nominis ratio. [a] *Psal.* 193. Charadri* Descriptio.

Passer solitarius Bellonij cum lauro tino bacca cærulea.

Nos qui nidis eas ſæpè eximi vidimus, maris, & fæmellę mores obſeruauimus. Similis eſt eiuſcemodi Paſſer ſolitarius Luſciniæ, eiſdem moribus præditus, craſſitie uerò Turdi Iliaci. Qui nomen ignorant, facillimè Turdi genus eſſe iudicarent, maximè cùm colore illi ſimillimus ſit. Mas à fæmina pulchritudine coloris diſtinguitur, pulchrior enim ille eſt. Pennæ maximè ſub pectore, & duabus coſtis colore ſunt dactilorum, ſed maculæ colore variant: dorſum cinereum eſt, fuluo maculatum, cauda, vt in Luſcinia, ruffa, quam mox, vt nido eximitur, immutat. Roſtrum rotundum acutum, & ſubalbum, in extremo nigrum, paulòq; robuſtius, quàm Turdi, aut Merulæ, quamuis nihilominus carne veſcatur, vtpote qui inſecta ſecus vias deuoret. Pedes Turdo ſimiles: cui etiam colore reſpondet, item oculis, quos albæ plumæ ambiunt. Raro in plano, aut per valles cernitur: omnibus eſt admirationi. Quodam anni tempore degit ſub regulis, quas imbrices dicunt, quales plerunque in caſtris obſeruamus, quæ in altis montibus ſita ſunt, ut fit in nonnullis Aluerniæ locis. Olim hi paſſeres in Galliæ noſtræ planis apparebant, nunc in caueis manſueti adferuntur. Franciſcus Gallorum rex curioſus, & ſimilium rerum ſtudioſus tanti huius auis cantum fecit, adeoq; eo afficiebatur, ut nullam præter hanc audire dignaretur; eſt autem ſuauiſſimus, & omnium iudicio admodum delectabilis: noctu æquè ac interdiù canit, maximè ad lumen candelæ. Hæc & quæ ſequuntur Bellonius.

Deſcriptio. Pectus. Dorſum.

10

DE MERVLA MONTANA Germanorum. Cap. X.

20

PRAETER recenſitum proximè præcedenti capite Merulæ genus, aliud in Germania eſt, à quotquot ego obſeruaui diuerſum, ut ex collata cum eo deſcriptione perſpicio, quibuſdam uiris doctis, qui ſuſpicantur tertio id ab Ariſtotelis loco deſcribi inter Merulas, Birchamſel, id eſt, Merula montana dictum. Ornithologus ſeſe Ianuario menſe, & initio Februarij hoc genus fuſcum vidiſſe tradit, in ventre ad cinereum colorem inclinans. Mas, inquit, paulò nigrior eſt, & pectore magis rufo, & maculoſiore quam fæmina; roſtro color idem in vtroque ſexu. Autumno adueniunt, & ad cibum tanquam lautæ, & optimæ probantur. Noſtri quoque uocant Birgamſzlen, vel Hagamſzlen. Hanc eſſe puto, cuius deſcriptionem olim confeci huiuſmodi. Auis eſt paulò infra Turdum maiorem. Colore nigricat in capite, dorſo, & alis, ruffo quodam modicè admiſto. Cauda eſt atra. Crura ex glauco nigricante, ruffoq; compoſitum colorem habent. Pectus obſcurè maculoſum, ex plumis partim ſubfuluis, partim nigricantibus. Os interius & lingua luteo ſeu melino colore ſunt. Roſtrum nigrum, & concolores digiti. Ventris color ex nigro, cinereoq; mixtis conſtare videtur. Hactenus ille.

Birchāſel. Birgāſzlen. Hagāſzlen. Deſcriptio. Color.

30

DE MERVLA TORQVATA. Cap. XI.

40

BELLONIVS, [a] qui, ut diximus, huiuſmodi Merulam exiſtimat tertium Merularum genus eſſe apud Ariſtotelem: Allobroges, inquit, alij montium accolæ maximè in valle Ambrunenſi, & proximè D. Io. Morienſem quoddam Merulæ genus vocitant Merle au collier: quo ijs in locis nulla alia auis eſt frequentior. Cùm verò rarum, & inſolens id genus nobis videretur, tum ob torquem coloris cinerei, ut in Perdice maiore ruffa, & Tetrace, tum quòd ruſtici nomen ignorarent, operæpretium, neceſſariumq; nobis uidebatur videre nunquid eius uſpiam meminiſſet [b] Ariſtoteles, inuenimuſq; agnouiſſe, diceréq; in Græcia reperiri: nam poſt habitum de Merula nigra & alba ſermonem, eſt alia, inquit, quædam Merula ex hoc genere, cui ſimilis eſſet, niſi roſtrum haberet rubrum, habitans in altis montibus, nec colore tam nigra eſt, ſed fuſca: quæ omnia huic Merulæ conueniunt. Roſtrum, pedes, vox, uolatus, nidulandi modus, geſtus, ut in Merula, color etiam qualem dixit Ariſtoteles: quare omnino concludimus eandem eſſe cum tertio Ariſtotelis Merularum genere. In planis nullam reperire eſt, cùm alioqui in montibus ita abundent, ut ijs tantùm,

[a] L. 6.c.24. Merle au Collier. [b] 6.hiſt.c.19. Deſcriptio & hiſtoria tota. Vſus in cibis.

50

tùm hospites à cauponibus excipiantur. Idem ijs sapor, qui Merulæ nigræ, & ijsdem vescuntur. Hæc ille. Et alibi in obseruationibus, interprete Carolo Clusio, quemadmodum, inquit, [c] Aristoteles tres Merulæ species agnouit: sic illi Merulas habent nigras, & albas, quas veteri Græcorum nomine Cossyphos appellant; tertiam præterea speciem, cuius Aristoteles meminit, quam Galli peculiari nomine Merle au Collier, id est, Merulam torquatam dicunt, quoniam torquatam lineam habet sub gutture versus pectus collum omnino cingentem, eius magna frequentia in valle Morienna, & per reliquas Allobrogum valles. Verùm, vt diximus, Merula torquata non est tertium Aristotelicum Merula-

10

Merula torquata mas cum myrto exotica Plinij.

20

30

40

50

rum genus, & diuersam omnino ab ea, quam ponit Ornithologus, iconem exhibet, in qua nimirũ nulla in collo, nescio an pictoris incuria, an alterius, torquis exprimitur. Sed & Ornithologus depingit fœminam, quæ à mare plurimùm differt. Nos vtriusq; vt differentia appareat, figuram damus. De sua verò Ornithologus hunc ferè in modum scribit: Apud nos circa montes reperitur, & vulgò nominatur Ringamsel, hoc est Merula torquata, vel Vvaltamsel, id est, Merula syluatica. Magnitudine ferè, & colore Turdi est, inter collum, & pectus parte prona habet albas duorum digitorum latitudine plumas: reliqua pars tota

Merulę torquatæ. Ornithologi descrip. Ringãsel. Vvaltamsel

Merula torquata fæmina cum Aria Theoph. effigie alni.

inferior varia, & maculosa est, nigris in medio pennis, ambitu albis: rostrum inferiùs subflauum: tota pars superior fusca, alarum pennæ margine extrinseco albicant, præsertim quæ in medio sunt. Auis barbatula est, ut Turdus. Nomina eis apud nostros diuersa: Birgamsel, Steinamsel, hoc est, Merula montana, Merula saxatilis, Roszamsel, quod in syluis vermiculos quærat in fimo equino, Kureramsel fortè quòd circa Curiam Rhætorum in montibus degat. Sed Birgamsel vocatur etiam Merula fusca non canora, de qua supra in A. Italis quibusdam Merlo alpestro. Hactenus Ornithologus. Mas in hoc genere dæscriptu longè facilior est, totus nempe colore aterrimo, exceptis rostro, quod luteum est, & torque, quæ candidissima. Fœminam ante annos aliquot ab aucupibus, qui Columbinam nominabant in foro mense Decembri emptam ita descripsi. Est hæc Merula dodrantem, & palmum à rostro ad vltimam caudam vsque longa, corpore toto subnigro, seu fusco intenso, hoc excepto, quod in ultimo gutture, seu pectore principio macula albissima pollicē lata ad humeros vtrinq; pertingēte ornatur velut torque cādida. Pēnæ quoq; remiges alarū, nec non ventris extimis oris nonnihil candicant, cætera nigricantes. Rostrum circa nares, & in apice nigrum est, ad latera flauescit: pediculi fusci, cruscula ex fusco subrubri sunt.

Birgamsel. Steinamsel Roszamsel. Kureramsel Merlo alpestro.

Merulæ torquatæ maris descriptio.

Fœminę forma.

Columbina.

DE MERVLA BICOLORE. Cap. XII.

Merula bicolor.

AVEM, cuius modò hîc icon exprimitur, Merulam bicolorem vocare placuit, quoniam duobus potiſſimum coloribus, fuſco ſcilicet, aut ſubnigro, & luteo rubeſcente, variet tantùm. Arbitrabar priùs eſſe Merulam fuſcam Ariſtotelis, ſed cum inuicem conferrem, diuerſiſſimas eſſe facilè animaduerti. Auis eſt Merula paulò minor, & exilior, capite fuſco, punctulis, ſeu potiùs lineolis candicantibus variegato: roſtro paulò quam in Merula breuiori, ex luteo rubeſcente, qui pariter color intenſior in tergore, & cauda remiſſior in pectore, & ventre conſpicitur. Cauda etiam, quàm in Merula breuior eſt: alarum remiges fuſcę in extremis oris albæ: pedes breuiuſculi, digiti verò pro portione longi, lutei, vngues rubicundi. Planta appicta eſt Phellodris albus latifolius. Habes iconē auis pagina pręcedenti.

Deſcriptio. Roſtrum. Color. Cauda. Alæ.

10

Merulæ congener cum myrtili vulgaris ramo.

20 30 40 50

DE MERVLAE CONGENERE. Cap. XIII.

ANNO à partu salutifero 1597. à fratre Christophori Coriali sculptoris mei picturam huius Merulæ mihi communicatam sic delineaui. Corporis figura, & magnitudine Merulæ similis à rostri initio ad caudæ extremum dodrantalis, rostrum nigrum, nigrum etiam caput, dorsum, & cauda, sed colore dilutiore, & ad subcastaneum vergente extremis oris albicantibus, prope rostrum erat linea rubra: pronè nempe pectore, ventreq; toto, & cauda albicat lineolis quibusdam cinereis per transuersum ductis, & Accipitrinis ferè similibus: pedes erant sublutei, vngues nigri.

Magnitudo
Color.

DE MERVLAE CONGENERE alia. Cap. XIV.

HVIVSCEMODI auis, cuius mihi copiam fecit D. Archangelus Graphius, nobilis Bononiensis, Merulis erat minor, Passeribus maior, capite cinereo, oculis nigris aureo circulo circunductis, rostro pro corporis portione robusto, luteo, crassiusculo, in extremitate nigro, & acuto, pectore, ventreq; cinereo, ventre tamen magis albicante: cauda alba duabus medijs exceptis, quæ cinereæ sunt, in extremitatibus nigricante, dorso ad caudam castaneo obscuro, pennis alarum, quà dorso iunguntur, albis, qua ventri, nigris, remigibus in extremis oris cinereis. In summa similis quodammodo erat hæc auis Collurioni cinereo.

Magnitudo
Rostrum
Color.

Merulæ congener cum Milio.

DE MERVLA ROSEA.
Cap. XV.

Sturn' marinus.

AVEM hanc aucupes nostri Sturnum marinum nuncupant; apparet quandoque in agris nostris, & in fimo versatur: mihi Merulæ potius, quàm Sturni genus esse videtur. Sturnus enim maculatus est, hæc minimè. Merula paulò minor est,

Merula Rosea mas, seu Sturnus marinus vulgò cum cicutaria latifolia fœtidissima.

tergore,

tergore, & pectore, & alis supernis roseo, seu carneo, capite cirrato, alis, & cauda nigris, remigibus ferè subcastaneis, rostro, quà capiti iungitur nigro, cætera carneo, pedibus ferè croceis. Mas in hoc genere coloris vegetioris, & pulchrioris. Fæminæ caput quo ad colorem mari simile, reliqua verò pars colli, alæ, & cauda minus, quàm in mare nigrescunt. Plurimum adipis corpori adijciunt, & in cibo commendantur.

Magnitudo
Color.

Sturnus Roseus, & niger marinus fæmina cum moly Indico vero.

DE MERVLA BRESILICA.
Cap. XVI.

a Lib.6.de auib.c.27.

DEPINGIT hanc auem [a] Bellonius inter Merulas ductus hac sola ratione quòd qui eam in nostras regiones deferunt è Bressilio, Merulam Bressilicam nuncupant: quare & ego cùm de natura auis ille nihil dicat, mihiq; pariter ignota sit, Merulis eam adiungo, quamuis alioqui rostri breuitate, vel curuitate potiùs ab illis plurimùm discrepet. Qui huiusce auis ad viuum factæ copiam mihi fecit pariter Merulam Bressilicam appellabat. Qui in nuper inuentis regionibus, inquit Bellonius, mercaturam exercent, singularia nonnulla, quæ hîc magno venire credunt, secum afferunt. Verùm quia fieri non potest, vt aues viuas in caueis portent, itaque detractam, eis quæ cæteris sunt pulchriores, qualis hæc est, pellem nobis afferunt, magnumq; inde quæstum faciunt, maximè ex hac quam Merulam Bressilicam vocitant. Magnitudine tamen à Merula differt: color totius corporis, si caudam, & alas excipias, quæ nimirum atræ sunt, adeo intensè rubent, vt omnem alium ruborem superet: neq; etiam homo colorem rubeum excogitare queat, quam ille non vincat. Cauda oblonga est,

Magnitudo
Color.
Cauda.

Merula Bresilica cum oleastro.

pedes,

pedes, & crura nigra, rostrum breue, vt in Passere. Pennæ ad radices usque rubent. Hæc ille. Quæ quidem descriptio aui, cuius imago hîc ponitur conuenit, sed quodammodo mutila est. Alæ enim totæ nigræ non sunt, vt ille videtur asserere: sed pennæ superius omnes ad scapulas intensè rubent, dein nigræ quædam succedunt, has rubræ rursus excipiunt, quæ subsequuntur, remiges nimirum omnes nigræ sunt. sicuti quoque cauda. Rostrum etiam tam breue non est, vt Passeribus, crassius item, & insigniter recuruum, coloris extra fusci, intus vt ex tinctu conijcio, lutei. Pedes item nigri non sunt, sed ex cinereo leuiter tantùm fuscescunt. Sunt autem maiusculi pro tibiarum portione, vngues breues, at recurui, eiusdem coloris. Oculi nigri sunt.

Pedes. Rostrum. Alæ. Cauda.

DE MERVLA APODE INDICA. Cap. XVII.

Iconem huiusce auiculæ R. F. F. Malocchius horti Pisani præfectus iussu Serenissimi Ferdinandi Medices magni Hetruriæ Ducis nuperrime mihi transmisit. Apos est, id est, pedibus prorsus caret, idq; naturaliter, vt ille asseuerat; quare ob reliqui corporis similitudinē, quam habet cum Merulis, maximè præcedenti proximè, Merulam apodem appellare non erit inconueniens. Num verò naturaliter, quod ille ait, pedibus careat hæc auis, nō parum addubito: siquidem cōmunis præceptor Aristoteles animalia cuncta sanguinea non minus, quàm quatuor notis moueri attestatur, quare etiā aues animalia nimirū talia totidem notis moueri statuendū erit, alis nempe binis, & totidē pedibus, aut quopiā alio, quod horū vicē gerat, vt in Manucodiatis cernere est, quibus sagacissima rerum Parens natura, quæ nunquam exuperat, nunquā deficit, neruos pro pedibus dedit, quibus arboribus, cū opus est, adhæreāt. Vnde planè affirmauerim, aut pedes aui fuisse ablatos, aut prorsus monstrosam ipsam esse: Est autem, quantum ex pictura conijcere queo dodrantem magna, lata digitos tres, binis distincta coloribus, capite, ventre, dorso coloris coccinei intensi, & vegeti; alis & cauda nigris (quare Merula Porphiromelanos dici possit, à prædominio scilicet, nam pectus, & primum dorsum maculis lunatis virescentibus variant) rostro Merulæ, in extremitate recuruo, nigro, infrà tamen, quà capiti coniungitur candicante. In oculis nihil apparebat, utpote qui in animante exanimata conniuebant.

Descriptio.

Manucodiatæ neruos habent pro pedibus.

Descriptio.

Merula Porphyromelanos.

DE MERVLA SAXATILI, SIVE Caryocatacte Ornithologi.
Cap. XVIII.

Turneri, & Ornithologi error. Merula ſaxatilis Turdilla ſaxatilis. Rubecula ſaxatilis. Nucifraga. Nuſzbrecher.

VRNERVS, & Ornithologus perperam eiuſcemodi auem ex Graculorum genere faciunt; perperam etiam nonnulli Cy. non Ariſtotelis eſſe arbitrantur. Rectiùs Merula ſaxatilis, aut Turdilla ſaxatilis dici queat. Quidam etiam Rubeculam ſaxatilem nuncupant: Itali Correſolo, circa alpes, & Lacum Verbanum Merle alapadie, id eſt, Merulam alpinam, Galli Caſſenoix, Latinè nucifrugam dicas, etſi Coccothrauſtes eiſdem eodem nomine veniat. Germani eadem ſignificatione Nuſzbrecher. Ornithologus, ut eam vo-

Caryotacte ſeu Merula ſaxatilis Ornithologi cum nuce.

cem exprimeret Caryocatacten; quanquam, inquit, non ignoro Caryocatacten apud Athenæum nominari vel instrumentum, quo nuces frangantur, vel hominem, qui nuces confringat: vt & μυκηρόβατον, τὸν ἀμυγδαλοκατάκτην, μυκήρους enim Lacones amygdalas vocitant. Dicitur eisdem Germanis Nutzbretscher, Nuszbicker, Nuszhaher, Turcis Gargà.

Caryocatacte qd Athenæo.

FORMA. DESCRIPTIO.

AVIS est Merula maior, Sturni ferè instar maculata, suprà nigricans, minus tamen in capite, & dorso, quàm in alis, maculis vbique distincta candidis semilunaribus, quæ pariter per alas, & tergus maiores sunt, quàm per caput. Pronè à rostro ad anum vsque lutea maculis ferrugineis, albisq́; quæ & ipsæ magnitudine variant, percurrentibus. Alarum pennæ maiores nigræ sunt, & in extremis oris candicant. Cauda supinè nigra, pronè ferruginea, pedes fusci. In summa auis vaga est, & propter macularum varietatem non inuenusta.

Magnitudo. Color.

DE STVRNO Cap XIX.

STurni in multis, quemadmodum ex his, quæ dicturi sumus, patebit, cum Turdis, Merulisq́; conueniunt, quare eis iuremerito locus iste assignatur, inter bacciuoras nimirum, auibus bacciuoris, inter dociles, auibus docilibus.

Ordinis ratio.

SYNONYMA.

SARSIR Hebraicam vocem nonnulli Sturnum significare volunt, fortè quia quodammodo ad Græcorum ψὰρ accedat: de eadem voce nonnulla diximus in Aquila, nisi nos fallit memoria. Alij Astorgel Latinè exponunt Sturnum, at perperam. Andreas Bellunensis Alzarazir apud Arabes aues esse ait, *quæ apud Venetos dicuntur Sturnelli. Aues*, inquit, *sunt Turdorum ferè magnitudine, sed colore diuerso: habent enim plumas, & pennas nigras aliqua insignes albedine*. Auicennas etiam alibi fimi Alzarazir meminit orizam edentium, quo loco vetus interpres non rectè Turdos transtulit. Et Serapio de remedio ex eodem fimo citans Galeni verba pro Sturno Zezir habet: & eadem ex Dioscoride vertens pro Sturno ineptè Turturem posuit. Alzeudeni Bellunensi auis nigra est, rostro luteo secundum aliquos, vt ille credit, Sturnus: verùm Merula potiùs videtur. Quibusdam alijs barbaris Targula Turtur est, alijs, teste Alberto, Sturnus: sed locus, qui ex Aristotele transfertur, Turturem esse ostendit. Græcè ψὰρ, vel ψάρος, vt bis habet Aristoteles, item Galenus, & Varinus. Syluaticus pro Psaros, alibi Paros habet, sed mutilam dictionem. In recto singulari ψάρος effertur, vt λόγος, vel ψὰρ, vt Κὰρ, inde obliqui ψαρὸς ψαρὶ, oxytoni: etsi non meminerim illos apud authores legere: pluralis quidem numerus ψάρες voce paròxytona, & ψαρῶν circumflexa non infrequens est. ψῆρες poëticum, teste Eustathio, quod cum penanflectatur, miror ψάρες etiam non penanflecti, præsertim cùm primam producat Homero, vt in hoc uersu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν.

Apud Glossarium ψὴρ, & ψεὰρ etiam Sturnum significant. ψάρες Eustathius dici ait παρὰ τὸ ψαίρειν, hoc est, ab eo, quòd terram pedibus radunt, & obuia quæque verrunt, dum alimentum sibi quærunt. Βύτθα, & Βύτθος, item γόλμις Hesychio, & Varino Sturnus dicitur. A quibusdam parum Latinè Sturnellus appellatur, vt Italis vulgò Stornello: nonnunquam Itali etiam Storno dicunt. Lusitani Stornino. Hispani Estornino, Galli Estourneau, Germani Staar, quod nomen à Latino confictum apparet, alij Stoer, Starn, nonnulli Rinderstaar, teste Ornithologo, quòd circa boum armenta versari soleat. Circa Argentoratum, & Francfordiam ein Spreche, Flandri Spraeuvve, Angli à Stare, à Starll, à Sterling. Illyrici, & Poloni Ssaczіek, vel Spatzek.

Sarsir. Astorgel. Alzarazir. Zezir. Zaratro. Alzeudeni. Targula. ψὰρ ψάρος. Paros. ψῆρες. ψὴρ ψεὰρ. Etymum. Βύτθα. Βύτθος. Γόλμις. Sturnellus. Stornello.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Descriptio.

*8. hist. c. 16

Vt à Merula differat.

Color.

RISTOTELES * præter vulgare illud Sturnorum genus, quod super tecta nostra quotidie suo cantu aures nostras fatigat, aliud agnouisse non videtur. Id verò eodem teste, Merulæ quidem est magnitudine, at quam facilè inuicem distinguuntur. Sturnum enim varium esse dixit, hoc est, vt periphasticè Gaza transtulit, albis distinctum maculis, Merulam verò nigram tantummodo. Sed Sturni non albis tantum maculis varij sunt, ut ille exponit, sed rubescunt quoque, interdum lutei sunt, neque etiam auis tota nigra est, sed multis in locis viridescit, maximè in alis suis, & propè oculos, necnon etiam in infimo ter-

Sturnus vulgaris cum cicuta.

10

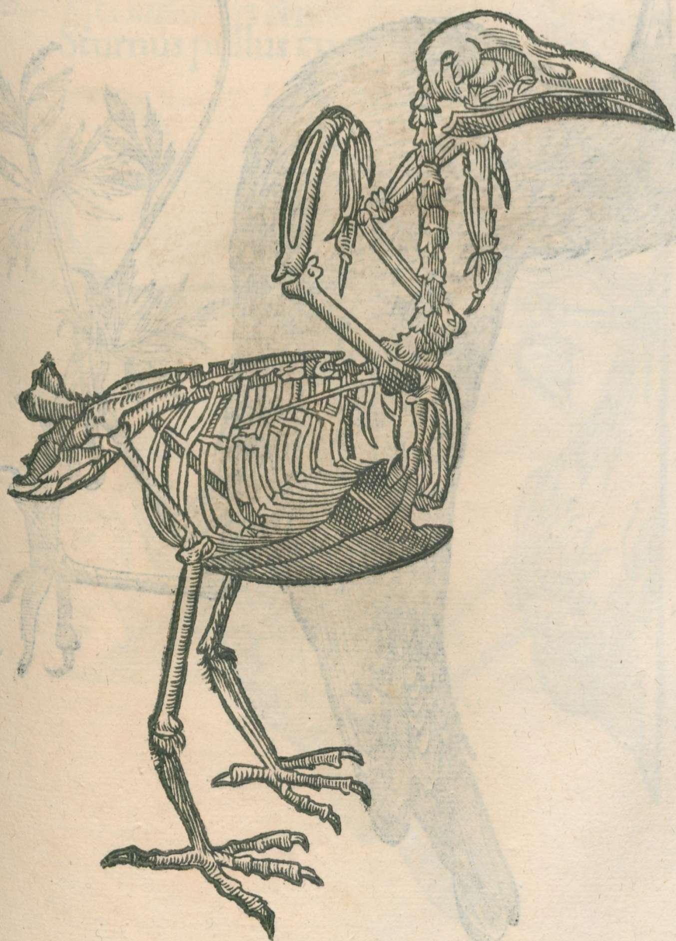
20

30

40

50

gore. Alarum pennæ in extremitatibus luteæ sunt, item caudæ, quæ breuis est. & nigra. rostrum satis robustum, Picorum non absimile, luteum, in fine fuscum, pedes ferè crocei, vngues nigri. In summa elegans aspectu auis est ob colorum uarietatem, & conspersas per

corpus maculas, quare rectè Sturnum picturatum poetæ vocarunt, vt Ruffus Festus hoc versu:

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax.

Sturnus fæmina cum cicutaria Brancionis.

10

20

30

40

50

Habes

Habes hîc eiusdem sceleton, atque insuper fœminæ iconem, quæ tam maculata non est, item Sturni etiamnum pulli, nullis prorsus maculis conspersi, fusci nempe tantummodo, collo verò, capite, & ventre toto cinereo. Præter eiuscemodi communes Sturnos tres etiam

Sturnus pullus cum cicutaria alba.

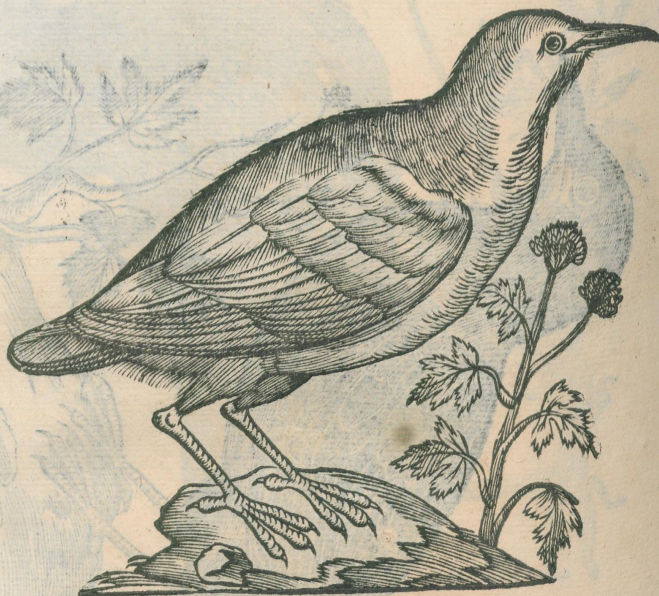

alios

alios depictos ſubinde exhibebo, quorum primum non vt diuerſum, ſed ut rariùs apparentem. Pet. Franciſcus Fabius inter alios captum donauit ante aliquot annos totum album præter roſtrum, quod ex luteo rubeſcit, & pedes, qui leuiter carnei ſunt. Alteri caput,

10

Sturnus albus cum cicutaria maxima Brancionis.

20

30

40

50

collum,

collum, rostrumq; erat album, nisi quod supra oculos proximè rostrum maculæ binæ contiguæ essent nigræ: venter candidus pariter, vti etiam alarum principia maculis subcæruleis variæ. Remiges alarum, & cauda, vt in Sturno vulgari, nisi quod binæ vltimæ earum

Sturnus capite albo cum Oenanthe cicutæ facie succo viroso.

eſſent albæ. Pedes lutei, ungues nigri. Poſtremus totus ex cinereo ruffeſcebat, vel potiùs luteſcebat, pronè tamen tendebat ad luteum. In pectore erant quædam punctula, pedes erant & roſtrum nigri coloris. Aucupes dicebant ex Sturnorum genere eſſe, mihi tamen

Sturnus cinereus cum cicuta.

alia videbatur, ſed cùm de natura, moribuſq; eius nihil haberem, itaque eos ſecutus Sturnis annumeraui.

Sturnus cinereus alter cum cicuta.

LOCVS.

IN arenis, inquit Albertus, & paludibus, hoc eſt pratis aquoſis aſſiduè verſantur, & cum armentis vaccarum etiam propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt. nam & lumbricis, vt patebit, veſcuntur. Sed non ſemper hæc loca frequentant, ſed per agros etiam graſſantur. Habitant autem plerunque turres, & altiora ædificiorum culmina: quare tectis plerunque inſident, in nulla non regione obuij. Latent hyeme, teſte [b] Philoſopho. *Abeunt*, inquit [c] Plinius, *& Merulæ, Turdiq; & Sturni ſimili modo in vicina, ſed hi plumam non amittunt, nec occultantur, niſi ſæpe ibi, quo pabulum hybernum petunt*. Platina legit alio modo: *Abeunt Merulæ*, inquit, *& Turdi ſimiliter ac Sturni: ſed in vicina loca. Occultantur hæc animulia ſepibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt*. Georgius Agricola verò Sturnos ijs accenſet, quæ cùm æſtate degant in ſyluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium receſſus ſequutæ, & rurſus: *In anguſtis*, inquit, *montium locis latere aliquando conſueuerunt*, quod poſtremum ſanè veriſſimum eſt: ſed ſyluas habitare Sturnos æſtate, ut ille tradit, mihi nouum eſt audire, aues nimirum, quæ gregatim degunt.

[b] 8. hiſt. c. 16
[c] L. 10. c. 29

INGENIVM. DOCILITAS.

ORNITHOLOGVS hoc experientia deprehenſum eſſe ſcribit, Sturnum ſibi ipſi medicinam facere. Cùm enim, inquit, quidam Luſcinias ſimul & Sturnum aleret, & huic pes luxatus eſſet, oua formicarum quibus veſcuntur Luſciniæ, Sturnus roſtro minuit, & depoſita ſub alis, atque calefacta, roſtro ad pedem attriuit: qua ratione intra paucos dies integer, ut antea inceſſit. Idem refert, apud ſuos eſſe, qui Sturnum octauo iam anno domi alit, & aucupem, qui ſeptimo: eum autem dicere, valde canorum eſſe, & aliarum quarumuis auium uoces (quas ſcilicet in eadem domo ſubinde audiebat) imitari. Sed hoc eo nobis minus mirum apparet, cum optimè etiam humanum ſermonem inſtitutus exprimat: quare non infimam etiam inter alias uolucres laudem meretur, & laudat eum etiam Plutarchus eam ob cauſam his verbis: *Sturni, Coruiq;, & Pſittaci, quoniam loqui diſcunt, & vocis ſpiritum tam ſequacem, tam æmulum, penſandum, formandumq; docentibus præbent, ea ipſa docilitate adeſſe, patrocinariq; cæteris animalibus videntur, & tantum non voce teſtari, etiam cæteris omnibus proferendi ſermonis, & vocis articulandæ vim natura conceſſam*. [a] Plinius ſanè teſtatur Cæſares iuuenes (Druſum nempe, & Britannicum Claudij filios) Sturnum habuiſſe, item Turdum imitantem ſermones hominum. In amplis Galliæ vrbibus, teſte Io. [b] Bruyero Gallo Gallicum ſermonem eximiè, atque explanatè etiam longiori contextu exprimunt. Albertus latæ linguæ eſſe dicit, & perfectiſſimè loqui. [c] Scaliger uerò inſibilo propius accedere ad loquutionem.

Sturn[o] ſibi ipſi medetur.
Sturnus voces aliarũ auium imitatur.
[a] L. 10. c. 24
[b] L. 15. de re c. b. c. 42.
[c] Exer. 237.

VOX.

Κιχλίζειν dicuntur Turdi, nonnulli id de Sturnorum uoce etiam interpretantur, at perperam. Authori Philomelæ piſitare dicuntur:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc piſitat ore,
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

F. Alunno piſiſtrare, & iſitare, neſcio quàm bene. Aues ſunt admodum obſtreperæ, maximè ſummo mane, nocte verò ſilent.

Κιχλίζειν. Piſitare.

VOLA-

VOLATVS.

PLINIVS [a] Sturnorum generi proprium esse ait, cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus, nimirum cùm abeunt è nostra regione. Albertus qui compressè, & gregatim eos volare inquit, quasi ad aciei centrum, id facere eos author est propter metum Accipitris: sed cùm Accipitrem semper metuere verò simillimum est, ita quoque semper gregatim volare statuendum esset, & non solùm, cùm hinc discedunt, vt vult Plinius: quod verò semper gregatim, siue caternatim volent, etiam testatur Dantes poëta, & philosophus grauissimus, inquiens;

E come gli Stornei ne portan l'ali
Nel freddo tempo à schiera lunga, e piena

Item Eustathius. Sturni, inquit, vt & Gracculi aues clamosæ, & gregariæ sunt. Et rursus: Sturni aues inuicem amant, & gregatim degunt, sed mutuò se iuuare (propter infirmitatem, contra aues rapaces) non facilè possunt. Idem quotidiana attestatur experientia. Vespere potissimum aggregantur, & tanta multitudine, atque impetu quandoque volant, vt nubem facere, & tempestatis modo sonare primo impetu videantur, atque hoc est, quod dicebat [b] Homerus hoc uersu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν.
Veluti Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum &c.

[a] L. 10. c. 24. Cur cateruatim volent.
[b] Iliad. p.

NIDVS PARTVS.

STVRNVS iisdem ferè locis, eodemq; penè modo, ut Passeres nidulantur, scilicet vel in laribulis tectorum, vel in domorum, turriumq; foraminibus. Hollandi, ut audio, Sturnis etiam vasa faciunt fictilia, similia iis, de quibus diximus in Passeribus, at maiora, in quibus libenter nidulantur, patria voce Spraeuvve potten dicta, id est, vasa Sturnorum. Ter anno parere dicunt, vno tempore septem, vel octo oua.

Spraeuvve potten. Partus.

VICTVS.

ANIMANTIA maximè sunt voracia, & nihil non in cibum recipiunt: bacciuoris tamen accensenda, nam baccis magis, quàm aliis rebus inhiant, atque inter eas vuis, & oliuis. *Magno*, inquit Volarerranus, *impendentis vindemiæ damno veniunt.* [a] Cardanus non modò vuas appetere testatur, sed earum etiam esu plurimùm pinguescere, & meliores, & suauiores euadere, pabuliq; optimi. [b] Ludouicus Ariostus innatum ad vuarum desiderium in Sturnis, elegantissima, ac luculentissima similitudine à Mauris Lutetiam Parisiorum oppugnantibus accepta ostendit, inquiens;

Come gli Storni à rosseggianti pali
Vanno di mature vue, così quiui
Empiendo il Ciel di grida, e di rumori
Veniano à dar'il fiero assalto i Mori.

Quod verò mirum in modum esu oliuarum afficiantur, simili fermè comparatione author est inter alios Q. [c] Calaber, Græcos scribens tanto ardore, desiderioq; Troiæ excidiũ expetiuisse, tantoq; impetu, tantaq; caterua Troiam inuasisse, quemadmodum Sturni glomerati ad oliuæ fructus, suauis edulii cupidi in olіueta grassantur. Sambuci acinis grana insunt sesemacea, quæ Turdis, Sturnisq; non ingrata esse [d] Ruellius scribit. In agros quoque milio & panico consitos, teste Plinio, inuolant, & quomodo ab harum frugum esu fugentur, ex eodem in Passere scripsimus. Sunt qui Sturnos captos oryza tantùm pascant, ut eorũ fimo Crocodileam, ut idem ille memorat, adulterent. Cicutã his auibus alimentũ esse passim ab omnibus scribitur, atq; in primis à [e] Galeno, cùm alioqui homini venenũ sit, cuius rationem alii aliã afferũt, qua de re in Coturnice nostrã scripsimus opinionẽ. Cicuta, inquit [f] Cardanus, eos non modò nõ refrigerat, & enecat, vt nos, sed alit, atq; etiã calfacit, proinde manifestè patet amicitias quasdã, pugnantiasq; qualitatũ omnibus rebus inesse, & quod familiare

[a] L. 3. de sanit. c. 21.
[b] Cant. 14. stan. 121. Mauri Parisios, vt oppugnarent
[c] L. 8. Paral. Græci Troiã inuadentes.
[d] Li. 1. de nat. stirp.
[e] L. de temp. & lib. de Theriaca.
[f] Lib. 3. de sanit. c. 21.

eſt, expeditè aſſimilari, quod verò contrarium, ad internecionem ducere, quas familiaritates à totius ſubſtantiæ proprietate oriri demonſtrauimus in decimo contradicentiũ Medicorum, vbi etiã diſputatur, an quicquid calidã ſubſtantiã alit, eius calorẽ adaugeat, ac tueatur. Arabes hæc confuderunt: Auerrois vel potiùs eius interpres, Helleborum Coturnicibus, cibum eſſe ait, & napellũ Zaratro, id eſt Sturno, vel Sturnello, vt ille habet, dupliciter hallucinatus, nã elleborus Coturnicibus cibus eſt, non venenũ, & cicuta, non napellus Sturnis in cibo quæritur. Antonius Gainerius Arabes ſequutus etiã in maiorem confuſionem impegit, dum ait: Aduerſus napelli venenũ darem puluerem muſconum (muſcarum, vel culicum) napellum depaſcentium, vel puluerem Coturnicis vel Turdi. Arabes enim Coturnices napello, ſiue aconito ali tradiderunt: cùm Sturnos, non Turdos conio, id eſt, cicuta non aconito nutriri ſcribere debuiſſent. Sed hac de re ſatis. Hollandos audio à Sturnorum eſu abſtinere, quia carnes humanas hominum ſuſpenſorum depaſcantur. Albertus etiam cum armentis vaccarum verſari ait propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt, lumbricos nempe, qui cùm maiores, tùm in maiori numero in eis procreantur. Ex quibus facilè conſtat, Sturnos animalia dici poſſe pamphaga, quibus ſcilicet nihil diſplicet.

Arabũ confuſio.

Anton. Gainerij error.

Hollandi cur Sturnos non edant.

PRAESAGIA.

GRATAROLVS, referente Ornithologo ex authore quodam barbaro Starnes, inquit, (Ornithologus Sturni conijcit legendum) ſi mane volauerint congregatæ, mane erit tempeſtas; ſi autem tardè, tardè, & multo tempore erit tempeſtas, & ſi reuertantur volantes, tempeſtatem ſignificant.

Tempeſtatis futuræ ſignum,

CAPIENDI RATIO.

PANTHERON genus retis eſt, quo Galli, teſte [a] Budæo, Sturnos, & Paſſeres capiunt. Quomodo verò viſco capiantur ſic docet [b] Creſcentienſis: *Funiculis longis inuiſcatis capiuntur Sturni, qui valde gregatim volant, cum habetur aliquis Sturnus, ad cuius pedem ligatur funiculus inuiſcatus, & manu tenetur, dimittitur autem, cùm grex Sturnorum propè videtur, tunc enim cum funiculo dimiſſus ad gregem accedit, & cum ipſo ſtrictè* (hoc eſt quàm proximè, & contiguè) *volitat, multiq́ tangentes funiculum inuiſcantur, & ad terram ſimul cum eo ruunt.* Albertus quoque quia animalia ſint, quæ gregatim degunt, faciliùs ab aucupibus decipi ſcribit: poſitis enim quibuſdam ſui generis auibus, vel earum imaginibus iuxta retia, Statim, inquit, accedunt, & capiuntur. Hyeme, teſte Ornithologo laqueis quibuſdam in pratis aquoſis facilè capiuntur.

[a] *In pandec.*
Vt viſco capiantur.
[b] *L.10.c.27*

ANTIPATHIA.

ANES animalia aliàs generoſa, & magnanima, quibus quippe contra lupos oues defendimus, Lepores, & Ceruos venamur, & pro domuum noſtrarum, immo corporum noſtrorum cuſtodia vtimur, à Sturnis, ut prodidit Blondus, abhorrere feruntur: quod ſi verum eſt, certè antipathiæ aſcribendum fuerit, quando, quod ſciam, naturalis illius ratio aſſignari non poteſt: quemadmodum fortaſſis huius, Cur Sturni ipſi tantopere odere Accipitrem, communem nempe volucrum, minorum præcipuè, quales ipſi ſunt, aduerſarium, hoſtemq́; quem quomodo metuant declarat in primis [a] Homerus, Troianos ſcribens ab Aiace in fugam conuerſos à ſubuenientibus Hectore, & Aenea animos recepiſſe, vnaq́; cum his cateruatim Græcos inuaſiſſe. Hos uerò eos tanquam Accipitrem, Sturni, viſo, fuga ſaluti ſuæ conſuluiſſe.

Canes timent Sturnos.

Sturni Accipitrem timent.
[a] *Illyad. ρ.*
Græci Sturnis comparati.

Τῶν δ᾽ ὥςε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ Κολοιῶν,
Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτε προΐδωσιν ἰόντα
Κίρκον, ὅςε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσιν.

Horum ſicut Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum,
Acutè vociferantes, quando vident accedentem

Circum (Accipitrem) *qui paruis cædem affert auibus.*

Item [b] alibi Patroclum scribit id præstitisse Gręcis in Troianos, quod Accipiter in Sturnos, & Gracculos, nimirum ita fuisse pauori Troianis, quemadmodum Gracculis, & Sturnis Accipiter, ait autem:

> Ἰθυσεν δ᾽ διὰ προμάχων, ἴρηκι ἐοικὼς
> Ὠκέϊ, ὅς τ᾽ ἐφόβησε κολοιούς τε, ψῆρας τε.
> *Iuit autem rectà per propugnatores Accipitri similis*
> *Veloci, qui terruit Gracculosq́, Sturnosq́.*

Idem docet [c] Ludouicus Ariostus Homeri priorem, vt apparet, locum imitatus sub exemplo Rolandi, qui relicto rege Manilardo cæteros paganos, ac Christiani nominis inimicos occidebat:

> Come per l'aria, ou'han si larga piazza
> Fuggon gli Storni da l'audace Smerlo,
> Cosi di quella squadra homai disfatta
> Altri cade, altri fugge, altri s'appiatta.

Eodē prorsus modo apud Q. [d] Calabrum Neoptolemus Achillis filius Græcos pugnam deserentes, Troianisq́; turpiter terga vertentes his verbis alloquitur: *Formidolosi, quo fugitis in morem imbellium Sturnorum, quos metu concitauit Accipiter obuiam factus?* Porrò etiamsi imbelles omnino Sturni sint, nonnunquam tamen Accipitri sese opponunt, vel saltem accedentem repellere student. Hunc enim supernè, vel a latere, testante Alberto, accedentem alis euentant (sic habet, id est, vento alarum repellunt) & subtus volantem stercoribus opprimunt. Et alibi rursus: Ad quemlibet impetum Accipitris, inquit, comprimuntur in aëre, & vento alarum coniunctarum repellunt Accipitrem, qui si infra eos volet, stercoribus eorum inquinatur, ita vt appropinquare non possit. Aelianus author est, [e] semen allij Sturno mortiferum esse: quod sanè mirum omnino est, quando certè alijs animantibus innoxium esse constet.

[b] *Illyad.* π. Troiani Sturnis similes.

[c] *Cant.* 12. *st.*84. Rolandus paganos fugat.

[d] *L.*11.*par.* Neoptolemus Gręcos ad pugnam hortatur.

Sturni vt se contra Accipitres defendant.

[e] *L.*6.*de animal.c.*46.

DENOMINATA.

STVRNI Sarmaticæ Europeæ populi sunt, à Sturnis auibus nomen non habent, nam [a] Ptolomæo Στύρνοι dicuntur. Plinio Sturnini Calabrię sunt populi, cur sic dicti nescio. [b] Aristophanes ἵππον, id est, equum, ψαρὸν vocauit, Scholiastes, & Suidas transferunt celerem ἀπὸ τοῦ ψαίρειν, quod est, accelerare, siue properare, vnde & ἀσψηρὸς deducatur, id est, celer, & citus, vel qui colore tali sit, quod magis placet, id est maculis varius vt Sturnus auis. Nam & Eustathius à Sturno aue varia, inquit, quæ dicitur ψάρ, in genitiuo ψαρὸς equus similiter appellatur varius ψαρός. Scribitur autem ψαρὸς adiectiuum oxitonum, pro aue verò paroxitonum. Cæterum ψαρὸν de Turdi in collo colore Gaza apud [c] Aristotelem vertit murinum, Plinius concolorem: sed neuter mentem Philosophi expressit, malim ego varium, & maculosum exponere, nã & Aetius de Passerculo Troglodyte loquens, *similis est*, inquit, *Regulo, sed iuxta summum alæ lineamentum* ψαρότερος, id est, magis varius. Similiter pisces quosdam scribit Ornithologus psaros vocari à varietate coloris, ego eiuscemodi nominis piscem non inuenio, neque etiam in libro de aquatilibus eorum meminit, possunt tamen pisces maculosi, quales Turdi sunt psari, nuncupari. [d] Plinius authoribus olim curæ fuisse scribit, lapides mortariorum, Ephesiumq́; lapidem in ijs prætulisse cęteris, secundum laudis locum dedisse Thebaico, quem sese aliàs pyrrhopœcilon vocasse ait, alios vocare psaronium. Cuius mentionem faciens [e] Bellonius, Plinium quodammodo explicans, qualitatem, eius innuit, inquiens: Lapis hic, quem ex Plinio à maculis Sturni psaronium, vel quod ex lapicidinis Thebanis excidatur, Thebaicum nomino, supra omnes lapides duriori corporis callo constat. [f] Polydorus Virgilius authores sese habere scribit, qui Henrici tertij Anglorum regis temporibus dicant percussum esse denarium argenteum, quod genus monetæ vulgò Sterlyng nuncupatur, ab effigie Sturni auis, quæ in altera parte numi esset, nam Sturnus, vt supra dixi Anglicè Sterlyng nuncupatur; sex verò, & viginti denarios fuisse ait pondere vnius vnciæ argenti, & tales ferè, quales hodie sunt: quare etiam omnis Anglica moneta etiamnum Sterlyngorum nomine putetur. Sed & cur denarius sit nota Sturni auis signatus, causam ponere, quod ea auis pars foret insignium, quibus Reges id temporis multarum possessionum, vel extramarinarum domini vti essent; quemadmo-

Sturni populi.

[a] *L.*3.*c.*11.

[b] *In nubib.* Sturnus equus qui.

ψαρὸς qd

[c] 9 *hist.c.*49 Gazæ, & Plinij error Pisces psari.

[d] *L.*36.*c.*22 Lapis psaroni[9] quis.

[e] *L. de oper. antiq.c.* 8.

[f] *L.* 6.*Hist. Angl.* Numus argenteus cũ ipresso Sturno.

Monetę Anglorũ cur Sterlyngi dicti.

Sturnus regũ Angliæ insigne.

Ster Anglis quid.

quemadmodum reges nunc ſolent in inſignibus regijs ſingula ſuorum inſignia adiungere, quò potentia exiſtat quàm maxima, vel quòd numulus in altera parte haberet notam Stellæ, quam Angli Ster vocant. Et iſtos denarios etiam hodie reperiri.

HIEROGLYPHICA.

Hominis ingrati hieroglyph.

DE Sturno apud antiquos, vti neque apud recentiores nullũ hieroglyphicum hactenus obſeruaui: poſſit nihilominus pro homine ingrato nõ incõgruè pingi. Quemadmodũ etenim hoc auium genus cateruatim volans tendit in oliueta, eorumq; fructus maxima cum auiditate depopulatur, & nonniſi depaſtis ijs diſcedit, & olіueta deſerit. Simili planè ratione homines ingrati, donec aliorum ope, fauoreq; egent, eos obſeruant, venerantúrq; vbi verò auxilio eorum vſi ſunt, vel munera, quorum cauſa eis adulabantur, acceperunt non tantùm beneficij fiunt immemores, verumetiam ſæpè contemnunt.

VSVS IN CIBIS.

[a] Lib. 2.
Sturni non habiti ſunt in delicijs.

STVRNI olim etiam hominibus in cibum ceſſere, nam & Antiphoni, teſte [a] Athenæo, inter cibos recenſentur: ſed in delicijs non habebantur, vt in primis colligo ex Martiale, qui cognato ſuo cum Turdos donare vellet, qui quibus in delicijs haberentur, ſupra abundè demonſtrauimus, cur eos non mittat, cauſam reddit, quod ager ſuos Turdos non ferat, ſed Sturnos, aues nimirum ignobiles, ac nullius ferè pretij; inquit autem:

Nunc Sturnos inopes Fringillarumq; querelas
Audit, & arguto Paſſere vernat ager.

Sturnorum caro.
[b] Li. 5. de ſanit.
[c] Li. 6. de ſanit. tuend.

Sunt qui prorſus eos à menſis abdicent, ſunt qui aliquo tempore tantùm, nimirum cicutæ tempore. Carnem aiunt duram eſſe, ventriculoq; inobedientem, viroſum quendam etiam ſpirare odorem, maximè cùm cicutam depaſcuntur. *Sturni*, inquit [b] Platina, *quos vulgò diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab obſonijs lautorum abijciantur. Hos comedat Vacerra noſter, qui marſupio magis, quàm vitæ conſultum vult.* [c] Galenus verò, cui alias, vt medicorum coryphæo ſtandum foret, inter Perdices, Turdos, Merulas, & huiuſmodi, quæ quidem boni ſucci eſſe ab omnibus putantur ψάρυς, hoc eſt Sturnos etiam accenſet. Quam controuerſiam examinans [d] Aloyſius Mundella Galenum defendere conatur, obiectioniq; aliorum ſic occurri poſſe exiſtimat; Galenum in eo libro in calculi renum vitio Sturnos, tanquam tenuis alimenti probaſſe, ſimiliter & Palumbos turritoſue Paſſerculos, vel Sturnos non ita fortaſſis improbi ſucci eſſe, præſertim iuuenculos, vt uulgus putat. Quædam namque animalia in tenella adhuc ætate boni ſucci ſunt, vt vituli, & hœdi, ſi verò annoſi fiant, praui. Hæc enim, vt ait [e] Galenus carent, & concoctionis, & boni ſucci, & nutritionis laude. Et paulò pòſt, Nec obſtiterit, inquit, quò minus boni ſucci ſint, quòd cicuta interdum paſcantur, vt neque Coturnicibus, quòd elleboro. Et rurſus [f] alibi: Galenus, inquit, Sturnos inter attenuantes, optimiq; alimenti cibos connumerat, qui tamen ab omnibus ferè, qui de illis tradidere, & praui ſucci, & ſaporis ingrati habiti ſunt. Et fieri quidem poteſt, vt vox illa pſaros, id eſt, Sturnus, alio Galeni contextu, non ab ipſo authore addita fuerit. Vel Galenum ibi de Sturnis iuuenculis locutũ fuiſſe dicimus, qui tenelli adhuc ſucci laudibilioris fuerint, quàm adulti: vel potiùs exiſtimabimus illum intellexiſſe de Sturnis, qui in montibus degunt, non autem qui circa paludes, & loca campeſtria verſantur: quos ſanè ſi comedas, cum præſertim nouellæ ſunt ætatis, adeo miram cibi illius ſuauitatem ſenties, vt vix illos à Turdis diſcernere poſſis. Hæc ille. [g] Cardanus Sturnorum eſum vindemię tempore non improbat, tunc enim ſuauiores euadere ſcribit. Idem facit [h] Iulius Alexandrinus, qui de Paſſeribus locutus, Sturnorum, inquit, conditio eadem, extraneus præterea ſapor quidam, unde deterioris inſuper ſucci alicuius ſuſpicio: ipſi ſeipſis tamen, matureſcentibus uuis, ac per vindemiam totam, pabuli melioris copia meliore, & ſapore iucundiores euadunt, vt edi non inſuauiter prorſus poſſint. Nonnulli, ut Cardanus quoque, aiunt, ſi mox, ut capti ſunt, amputetur caput, reliquum corpus ſuauius euadere. Calidi ſunt, & ſicci iuxta Auerroem.

[d] Epiſt. 6. medicinal.
Quomodo Gale. Sturnos laudarit.
[e] Li. 3. de alim. fa.
[f] Dial. 4. medicinal.
Sturnorum ſuauitas.
[g] 3. de ſanit. cap. 21.
[h] L. 13 ſalu. cap. 8.
Cur caput amputandum.

MEDICA

MEDICA.

EDICIS Sturnorum ſtercus potiſſimùm ſeruit: nec is ad medicinam, ſed ad faciem exornandum. *Ad alphos*, inquit[a] Aegineta, *crocodilea, & fimus Sturni, cum orizā comederint.* Plinius verò crocodileam adulterari ſcribit amylo, aut cymolia, ſed maximè Sturnorum fimo, qui oriza tantùm paſti ſunt. Plurima de huius fimi vſu ad alphos, pannos, impetiginem, & morpheam leges ex Galeno, Dioſcoride, & Serapione; eiuſcemodi autem vitia ſanare hunc fimū à natura docemur, quæ varijs maculis diſtinctā auem genuit, vt docet[b] Porta. Terreſtriū cocodrilorum fimū luxuria fæminarū pretioſum fecit, quæ nō contentæ tot medicamentis, quæ ſplendidā, extentamq; faciei cutē reddunt, crocodilorum, & Sturnorum etiam fimum eis adijciunt. Conſtat igitur hæc ſtercora abſtergendi, exiccandiq; vim poſſidere, vtranque mediocriter: multò moderatiùs tamen, & infirmius Sturnorum ſtercus eſt. *Stercus Zezir*, inquit Serapio citans Galenum, *oryza paſti impetigines efficaciter abſtergit*. Sed[c] Galenus fimum Crocodili terreſtris cutim abſtergere, & ſiccare ſcribit, vt & Sturnorum oryza paſtorum, qui tamen longè imbecillior ſit; crocodili verò terreſtris tam efficax, vt ephelides etiam, & alphos, & lichenes tollat, Eiuſdem Serapionis interpres ex Dioſcoride transferens pro fimo Sturni, imperitè poſuit Turturis. Sturnum in cibum ſumptum Kiranides iuuare author eſt eos, qui mortiferum aliquid biberunt, & ſi quis prægustauerit, omnino non lædi. Contra Arnoldus euitandos eſſe ait eis, quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulſantes.

Stercoris vſus.
[a] *L. 28. c. 8.*
[b] *L. 5. Phytog. c. 16.*
Fimi crocodilorū terreſtriū honor.
[c] *Lib. 10. de ſimpl.*
Interpretis Serapionis error.
Sturni eſ* cui utilis, cui noxius.

DE COCCOTHRAVSTE Ornithologi. Cap. XX.

SYNONYMA.

ESYCHIVS, & Varinus κοκκοθραύστης, inquiunt, auis quædam eſt, ſed quæ, non explicant. Ornithologus id nominis huic aui, cuius effigiem in ſequenti pagina dabimus egregie competere videns, eam eo nomine indigitauit, quòd roſtro ſuo coccos, & interiora grana, ſiue officula ceraſorum confringere ſoleat. Apud alios Græcos, imo Latinos aliud nomen non reperio, nam Pardalus Ariſtotelis non eſt, quamuis id affirmauit[a] Bellonius. Italis Friſon, Fruſone, vel Griſon etiam appellatur; circa Lacum Verbanum Franguel montagno, id eſt, Fringilla montana. Gallis, teſte Bellonio, Grosbec à roſtri nimirum craſſitie. Cenomannis priuatim Pinſon royal: nonnullis, referente Ornithologo, Chochepiere, & alibi, vt audio Caſſenoix, id eſt, nucifraga, quod nomen Caryocatactæ aui ſuprà deſcriptæ magis conuenire exiſtimo. Germani, eodem Ornithologo teſte, vocant Steinbyſſer, Heluetij Klepper, in Auſtria Kernbeiſz: circa Francfordiam Kirſzfinck, & alibi Kirſeſchneller. Audiuiſſe etiam ſeſe ait alicubi Bollebick vocari, hoc eſt, gemmiuoram, quòd gemmas arborum comedat. Turcis Giengen dicitur.

[a] *L. 7. c. 30. de auib.*

FORMA. DESCRIPTIO.

AVD inconueniens fuerit hîc, quæ Bellonius de hac aue ſcripſit, inſerere, eoq; maximè, *vt manifeſtemus, hanc auem Ariſtotelis Pardalum non eſſe.* Ille verò ſic ſcribit: Nullum autem nomen inuenimus, quod aptiùs, atque exactiùs huic aui competat Gallicè, quàm ſi dicamus Grosbec. Roſtrum enim ei *pro corporis portione inſigniter magnum. In alijs tamen Galliæ* locis aliter appellatur; nam Cenomanni dicunt Pinſon royal. Colorē, ut potior pars aliarum auium, non ſeruat. Nuper enim in Græcia vnam, cuius detractam pellem nobiſcum attulimus, obſeruaui, cuius color diuerſus eſt ab alijs, quot propter diuerſitatem ætatis contingit.

Grosbec.
Pinſon royal.
Colorē mutat.

Deſcriptio.

contingit. Sturno paulò minor eſt, roſtrum ei durum, adeo verò inſigne, vt magnitudo eius nobis ſit admirationi. Caput ſuperius eſt colore mali aurantij: cum macula ſub gutture nigra: collum cinereum, dorſum fuluum: alarum extremitates ex viridi luteſcunt, ſicuti torques Palumbis: caudæ extremitas alba, ſubtus fulua, cuius pariter coloris ſunt venter, pectus, & guttur. Quæ [a] Ariſtoteles Pardalo ſuo tribuit, huic aui competunt. *Pardalus*, inquit, *colore tota cinereo eſt*, *magnitudine proximè ſuperiori* (loquutus erat de Sturno, Collurione, Cæruleo, mollicipite, Galbula) *magna ex parte gregatim volat, nec ſingularem hanc videris; vocem frequentem, nec grauem emittit.* Quæ notæ omnes huic noſtro Grosbec conueniunt. Solam enim volare non obſeruamus, & inſuauiter canit, quare nec in caueis alitur. Hæc omuia ille. Verùm ſi Ariſtoteles hanc auem agnouiſſet, tam diuerſam ab alijs roſtri figuram, ille, qui differentias vbique notare ſolet diligentiſſimè, non erat taciturus: præterea Coccothrauſtes noſtra, ſiue vt ille vocat, Grosbec, tota cinerea non eſt, ſed in collo tantummodo: poſtremò vox non eſt inſuauis, peculiaris tamen Cymbalorum ferè æmulo: caueis tamen includi non ſolet, niſi fortè aucupij cauſa. Sed ad formam eius reuertamur, depingit, deſcribitq; eandem his verbis Ornithologus: cuius deſcriptionem ne temerè in ea elaboremus, hîc quoque inſerere viſum eſt. Magnitudo ei

[a] 9. hiſt. c. 23.

Deſcriptio ex Ornithologo.

Coccothrauſtes mas cum ceraſi ramulo.

Alaudæ, aut Loxiæ. Rostrum durum, validum, breue, latum, simile ferè rostro auis, quam Gigger vocamus, magis fuscum, (ita vocat quandam aliam auiculam, cui pariter rostrum crassum est, quam Turnerus Pyrrhulam esse conijcit.) Color capitis (in fæmina) charopus, vel ex flauo ruffus; in pectore, & ventre ex cinereo rubicundus. Pennæ alarum superius nigricant, in medio albent, in imo coloris ferè cærulei, vel Indici sunt. Pennis nigris rostrum inferiùs ambitur, & similiter oculi. Collum pronum, & vtrinque ad latera plumis vestitur cinereis. Dorsum ex ruffo nigricat. Propius caudam charopæ sunt pennæ, extremæ in cauda albicant.

Rostrum. Caput. Venter. Alæ. Collum. Dorsum. Cauda.

10

LOCVS.

ORNITHOLOGVS in syluis capi scribit, æstate fortè, hoc enim tempore apud nos in montibus agunt, & sub Octobrem ad plana descendunt. In Germania etiam æstate rariùs, hyeme frequentiùs cernitur. Nidificat, vt ille narratum sibi esse ait, in arborum cauis.

INGENIVM.

20

ITALI hominem crassi ingenij, & deceptu, persuasuq; facilē significantes Coccothraustem crassi rostri appellant, dicentes: *Tu sei vn Frison del becco grosso*, ac si eiusmodi auis hebetis, & obtusi esset ingenij, & facilè caperetur. Audio tamen non facilè sese præbere capiendam, sed fortè inde erit natum aduerbium, quod caueæ inclusa non solùm raró cantillet, sed ne institutionem admittat.

VICTVS.

30

TANTA rostro eius durities est, vt cerasorum ossa eo confringat, quorum *nucleis inhiat maximè: super qua re hoc ridiculum addit Ornithologus*, nam auceps quidam nuper, vt rem ridiculam ostentaret, Turdi genus Bohemicum (vt Germani appellant) in cauea inclusit; idq; cerasis aridis pasci assuefecit. Quæ cùm Turdus integra deuoraret officula cerasorum, quæ subinde excernebat, in subiectam caueam, cui inclusus erat Coccothraustes, delapsa illum alebant. Vescitur etiam, vt audio, oliuis, aliasq; baccas vorare credendum est. In cibo cedit, & caro eius non improbatur, & grata est, & suauis.

DE COCCOTHRAVSTE INDICA cristata. Cap. XXI.

40

HVIVSCEMODI auem ad viuum depictam F. Franciscus Malocchius horti Pisani præfectus iussu sereniss. Ferdinandi magni Hetruriæ Ducis ante aliquot dies ad me misit, affirmans in natiuo eius solo, nimirum in insula, quam vocant capitis viridis, appellari vulgò Frusonem nomine simillimo Frisoni nostro proximè præcedenti capite descripto, cui etiam rostro similis est, macula etiam rostrum nigra ambit, & magnitudine, teste Hieronymo Mercuriale, Turdi. Quare etiam Coccotrhausten Indicam appellare libuit. Auidè amygdalas, vt Malocchius mihi significauit, deuorat, in quo cum Coccothrauste etiam conuenit, qui huiusmodi fructus rostro frangit, vnde nucifraga dictus est, aliosq; coccos, siue officula: quod facere pariter hanc auem verisimile est, cum rostro valde crasso, & robusto prædita sit. Lusitanis, Mercurialis Cardinalitium vulgò appellari asserit, fortè quia purpurea est, galerumq; purpureum gestare videatur. De natura, moribusq; eius hęc referebat Malocchius: Auium voces, maximè Luscinìæ imitatur, panico inhiat, amygdalis, alsinem herbam deuorat, visa in speculo icone sua miserabilibus modis gesticulatur, sibilos edendo, cristam deponendo, caudam more Pauonum erigendo, alas motitando, in summa

50

Mores. Natura.

in ſumma ſpeculum roſtro impetit; temperies ei calidiſſima, quod inde innoteſcit, quia ſæpe ſe aquæ immergit. Ingenio eſt manſuetiſſimo, cibum è manibus oblatum accipit. Hęc ille de eius natura. Forma verò hæc eſt. Cirri in capite figura trigona coccinei, quo pariter colore collum, pectus, & venter refulgent. Alarum extremitates non tam intensè purpuraſcunt, quemadmodum neque cauda, quæ pro corporis portione longiuſcula eſt, palmum ſcilicet, aliquantulum ſurrecta, lata digitum auricularem, vt pictura oſtendit. Tibię breues, & albicantes, vngues robuſti, & nonnihil incurui. Auis tota à capite ad caudæ extremum menſurata duos palmos explet.

Deſcriptio.

Coccothrauſtes Indica cum ceraſo auium:

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimus septimus.

QVI EST

DE AVIBVS VERMIVORIS.

DE REGVLO: Cap. I.

QVEMADMODVM apud nos homines primum honoris dignitatisq; locum obtinent, quos in Reges adoptamus; eodem etiam planè modo hæc Auicula quamuis auicularum omnium, quas nostræ regiones producunt, minima, ab auibus ipsis vnanimi consensu in Regem electa, inde Regulus nuncupata, cęteris pręferenda videtur, & regius siue primus ei locus in hoc libro tribuendus. Conuenerant aliquando, sicut est in fabulis inter se aues, ut illa pro Rege haberetur, quæ sublimi uolatu cæteras superaret, cùmq; id Aquila facilè præstaret, exiliens Regulus, qui sub alis eius latebat, insedit Aquilæ capiti, inde se victricem esse asserens. Fabula inde fortè ortum habet, quia tantæ paruitatis auicula Aquilæ pugnare (quòd testatur philosophorum princeps & communis præceptor [a] Aristoteles) non perhorrescat. Quapropter de vermiuoris auibus locuturus vel solum ob nomen tanquam harum antesignatum prætulimus. Verùm antequam ad Aequiuoca me conferam, operæpretium est admonere, *Turnerum & Bellonium Passerem troglodyten nobis pro uerò Regulo obtrudere*, & quam nos Regulum putamus, illos Philosopho dici Tyrannum; quasi verò Regulus & Tyrannus non sint synonyma.

Nominis ratio.

Fabula de Reguli electione in Regem.

[a] 9. hist. c. 11

Turneri & Bellonij error.

AEQVIVOCA.

REGVLVS noster [a] *Aristoteli etiam Trochilus nominatur*, ut mox patebit. Sed [b] eidem philosopho alia præterea auis est eiusdem nominis, quam aquas adamare testatur, & [c] alibi Crocodilis hiantibus inuolantes tradit depurgare dentes. *Hæc apud illum fortè legens* [d] Plinius, Trochilum illum Niliacum cum Regulo nostro implicuit, dum ait: *Trochilos in Aegypto vocatur, rex autum in Italia, parua auis, quæ crocodili in somno hiantis os & dentes repurgat.* Sunt etiam ex amphibijs auibus Trochili dicti. Hi per littora discurrunt, tanta sæpius celeritate, ut cursus eorum uolatu etiam pernicior sit: atq; hinc nomen eis apud

[a] *9. hist. c. 11*
[b] *8. hist. c. 3.*
[c] *9. hist. c. 6.*
[d] *L. 8. c. 25.*

Plinij error Trochili aues dictæ, & earum historia.

Grecos impoſitum. Piſces magnos non aggrediuntur: cancellis & ſi quæ fluctibus ad littora propelluntur, contenti. Mares ſeorſim a fœminis, feminæ à maribus paſcuntur. Ineunte vêre, priores fœminæ ſolicitant mares ad coitum. Sequuntur enim & prope eos peculiari quodam cantu ſtrident: quo vix tandem allecti mares accedunt, mox iterum fœtu procreato ſeparantur, & ad ſua ſexus vterque paſcua ſeorſim reuertitur. Tunc mares omnem fœturæ & Veneris curam relinquunt: fœminis labor ſolis incumbit: illumque illæ inter ſe partiuntur: Iam alię oua in nidis fouent, aliæ fouentibus cibum congerunt, & ſic alternis oua ſuis plumis concalfacere pergunt. Pullos iam adultos ad littus producunt, vbi mares verſari ſolent: ibi fæmellę etiam ex pullis cum ſuo ſexu remaneiit, maſculi verò ſeparantur. Author eſt [d] Oppianus. Pompeius Feſtus Immuſculum auis genus eſſe dicit, quam alij Regulum, alij Oſſifragam dicunt. Nos plura de Immuſculo in Vulture, ni fallimur, & Aquila ſcripſimus, quæ per ſe Lector adire poterit. Græci Βασιλισκὸν ſerpentem quendam vocant, quem Latini Regulum, cuius tam multiplex, tamq; varia apud ferarum ſcriptores hiſtoria eſt, vt fabularis prorſus videatur. Sunt qui dicant tantæ perniciei animal eſſe, ut ſolo oculorum intuitu, uel vt alij volunt, ſibilo tantum, vel vt alij, morſu, humanum genus ſtatim interimat. Nec deſunt qui vulgi opinionem ſecuti ex ueteris Galli ouo hanc truculentiſſimam feram naſci putant, vt abundè in Gallo docuimus. [e] Galenus eius meminit, atq; his uerbis deſcribit: *Baſilicus bellua ſubflaua & triplici frontis apice munita tantummodò conſpectus, & quando ſibilat, auditus, videntes ſe & audientes necat, atque ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium genus cauere ne baſiliſcum vicinum habitet.* Sic ille. Apud [f] Plinium quoque & Aelianum eiuſdem ſerpentis hiſtoriam legimus: ſed Plinius non triplici frontis apice munitum eſſe tradit, vt eſſe ex Galeno diximus, uerùm candidam in capite maculam habere aſſerit, ut quodam diademate inſigni. Vulgus hanc beſtiam depingens, corönatam fingit ad nomen alludens: nam uidetur ideo baſiliſcus dici vel à candida illa macula capitis, ut Plinius habet, vel à triplici frontis apice, ut ait Galenus.

[d] *Li. 2. de aucup.*
Baſiliſcus ſerpens & ei⁹ natura.
[e] *In lib. de Theriaca.*
[f] *L. 8. c. 21.*

SYNONYMA.

PLINIVS [a] Trochilum regem auium dici ſcribit, ex [b] Ariſtotele, ut apparet, qui ſic habet. Trochilus uocatur alijs nominibus Senator & Rex. Græca nomina ſunt, Τροχίλος, Πρέσβυς, Βασιλεὺς. [c] Alibi Ariſtoteli Tyrannus dicitur: [d] Alibi etiam Orchilum nominat auem, quam Noctuæ oua exedere memorat. Ornithologus hanc quoque non aliam arbitratur, quam Trochilum, cùm utramq; inquit, legamus paruam auiculam eſſe, & foramina ſubire; vtramq; etiam Noctuæ inimicam. Facilè autem vulgus vel negligentia vel ioco (ad ὄρχεις, id eſt, teſtes alludens) Trochili nomen in Orchilum mutauit. Et reuera [e] Ariſtoteles alibi Regem auium cum Noctua diſſidere ſcripſit ibidemque Noctuæ oua excedere Orchilum, & Aratus inter ſigna tempeſtatis etiam refert cùm Orchilus & Eritheus caua terræ ſubeant, & Ariſtophanes denique de Carcini poetæ filijs dicebat: Ὅσον τὸ πλῆθος κατέπησεν τῶν Ὀρχίλων. Hos enim ceu paruos (vt Orchilus auis parua eſt) & libidinoſos (à teſtibus, quos Græci ὄρχεις nominant) traducit, vel tanquam magna habentes genitalia, vel ſaltationi deditos: nam ὀρχεῖσθαι ſaltare eſt teſte Scholiaſte. Idem [f] ſi quis, inquit, Ioui ſacrificauerit arietem, rex nunc eſt Orchilus auis, Βασιλεὺς ἐς' Ὀρχίλος ὄρνις. Solebant autem Ioui κριὸν ἔνορχιν, id eſt, arietem marem non caſtratum ſacrificare. Ioui quidem Orchilus auis facetè aſcribitur, tanquam libidinoſo & adultero, διὰ τοὺς ὄρχεις; id eſt, à teſtibus, à quibus poëta hoc nomen confinxit, vt ſcribit Scholiaſtes, & repetit ex eo Varinus. Præterea cùm Trochilus auis [g] Ariſtotele teſte, alijs nominibus Rex & Senator, vt dixi, appelletur, nimirum eandem auiculam non immeritò Orchilum Ornithologus feciſſe videri poteſt, quæ hîc Ioui Regi, tanquam & ipſa rex attribuitur. Ὀρχίλος, inquit Heſychius, auicula vilis, quæ ab aliquibus Σαλπιγτὴς dicitur. Quemadmodum uerò Regulus Βασιλεὺς primatiua, ita diminutiua uoce Βασιλισκος Baſiliſcus Aetio, Aeginetæ & Ariſtophani nuncupatur. Ῥόβιλλος Heſychio & Varino Baſiliſcus auis eſt, & Τρίκκος apud Eleos, vt ijdem habent, Auicula quędam eſt, & rex. Item Κόρτιλος ipſis auis eſt, quam ab alijs Βασιλικὸν appellari ſcribunt. In Creta teſte Bellonio Tettigon appellatur, à magnitudine fortè, qua cicadam vix excedit. Albertus

[a] *L. 8. c. 28.*
[b] *9. hiſt. c. 11*
[c] *8. hiſt. c. 3.*
[d] *9. hiſt. c. 1.*
Orchilum, & Trochilũ eandem auem eſſe.
[e] *9. hiſt. c. 1.*
In auibus.
Aries Ioui ſacrificat⁹.
[g] *9. hiſt. c. 11*
Σαλπιγτης.
Ῥόβιλλος.
Τρίκκος.
Κόρτιλος.

Albertus alibi, vbi Aristoteles Πρέσβυς habet, legit Basit voce, vt videtur, à Græca corrupta, ut pleraq; apud ipsum. Basit, inquit, Arabicè, apud nos autem Senecta uocatur; Senator fortassis dicere voluerit, ut Gaza vertit. Idem Albertus & author de natura rerum Regulum etiam Parram nominari dicunt [h] Ioan. Saresb. etiam Bitricum dici scribit refe-rente Ornithologo. Cælius Acalanthim nobilissimi canis nomen esse tradit, quosdam ta-men eo nomine aues intelligere, quas alij Basilicas nuncupant. Regaliolus item non alius quàm Regulus videtur [i] Suetonio, quamuis nonnulli pro Galgulo accipiant, quemadmo-dum in Galgulo ostendi. In Hetruria circa Florentiam hęc nobilissima auicula Fior ran-cio, id est, flos calendulæ appellatur, à rutila aureaq; capitis cristâ, Veronæ ob eandem cau-sa Capo d'oro, id est, caput aureum: ab alijs Occhio Bouino, id est, oculus bouinus, à ma-gnitudine vt conijcio, Genuæ, ut audio, Boarino della stella (ad differentiam alterius aui-culę, cuius iconem suo postmodum loco dabimus, quam simpliciter Boarino dicunt.) Bononię Papazzino, hoc est, paruus Papa, nimirum tanquam Regulus. Quidam item Italicè interpretantur Retino. Scoppa Italus pro Trochilo exponit lo Reillo, & pro Regaliolo aue alibi quoque Reillo, & Scricciola habet. Syluaticus & ipse Ita-lus, auis, inquit, regia est, quam nos uocamus Regillum. Gallicè aliqui nuncupant Rotte-let, Roytelet, petit Roy, item vn Poul uel Soucie, uel Sourcicle, à supercilijs, ut Bellonius uult, uel à colore uerticis simili floris calendulæ, quam Galli vulgò Soucie uocant, quasi sol-siam, uel solsequiam. Hinc etiam Germanicè Goldhendlin appellari dicit Ornithologus, alibi Ochseneugle, id est, oculum bouinum. *Circa Bernam in Heluetia Struszle*, alibi Than nenmeisle, id est, Parum uel Parum abietum, sed impropriè. Flandricè appellatur een Ko-nijnxken: Polonicè Krolik: Anglicè Vvren, Turcicè Serce. Aduertendum uerò est om-nia hæc nomina in diuersis linguis à rege denominata Passeri Troglodyti communiter at-tribui, quem multi cum Regulo confundunt, sicuti etiam Ornithologus annotat.

Tettigon. Basit. Senecta. Parra. [h] *In Polycr.* Bitriscus. Acalanthis Regaliolus [i] *In Cæsare.* Synonyma Italica & aliarũ na-tionum. Gallica. Germani-ca.

FORMA. DESCRIPTIO.

MINIMA auium, inquit Cardanus, apud nos est Regulus, qui per dumeta volitat, Passerculo dimidio minor: sed hęc magnitudo Passeri Troglodyti etiam conuenit. Rectiùs [a] Aëtius, Passerculus Troglodytes, inquit, auium omnium minima est Regulo excepto, quo paulò maior est & nigrior. Si-milis est autem ei in multis, præterquàm quod in fronte auricolores pennas non habet, &c. & iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris (Græcè le-

Magnitudo [a] *L.11.c.11*

Regulus mas cum iunipero maiori mon-spelliensium.

gitur ψαρότερος, id est, magis uarij) Ita & Aegineta Troglodyten Regulo paulò maiorem esse scribit, sed quod colore illi similem esse dicat inter cinereum & viridem (μεταξὺ τεφρᾶ καὶ χλωρᾶ, pro qua posteriore uoce quidam ὤχρα' legunt) id sanè uerum non est, & soli Regulo ille color cõpetit. [b] Aristoteles Tyranno corpus non multo amplius tribuit quàm locustæ, & cristam rutilam è pluma elatiuscula, & cætera elegantem auem esse prodidit. Ego Regulum aliquando in foro inuentum ita quàm breuiter descripsi: Auicula hęc à capite ad extremitatem caudæ mensurata vix palmum exuperat. Rostrum ei longiusculum, tenue, teres quodammodo, nigrum & in extremitate nonnihil curuum. Cristam gerit in fronte sursum erectam colore ferè aureo, quę in mortua aue non conspicitur. Caput, collum, dorsum, & medię alę ex uiridi lutescunt: nam remiges nigricant, & à latera flauescunt, & prope earum exortum notabilem habent maculam albam. Cauda eiusdem coloris est, quo remiges alarum pennæ. Guttur & pectus ex albo flauescunt, uenter candicat: pedes fusci sunt, & pro corporis portione robusti. Fæmellas in hoc auium genere percepi pallidioribus capitis pennis loco coloris aurei conspicuas esse, minores etiam ipsis cristæ pennulæ sunt, quarum caput linea nigra crassa satis velut corona eleganter ambit. In alis etiam duas habet maculas albas, paruam vnam, longam alteram, cùm mas hanc solam habeat.

[b] 8.hist.c.3.
Magnitudo. Rostrum. Crista. Color. Fæmellæ à mare distinctio.

LOCVS. VICTVS.

TROCHILVS siue Regulus fruteta incolit & foramina. Niphus Regulum rubrum esse scribit præparuum, & in ripis riuorum agere, quod uix credo. Inter Iuniperos plurimùm victitat. Ornithologus aueupum suorum alios dicere perennare apud suos tradit, alios dicere auolare post alias aues quæ migrire solent. Alij dicunt, cùm bruma est gelidissima in urbibus, reliquo verò tempore in syluis conspici. Vermiculos edit teste [a] Aristotele, quorum nomine muscæ, formicæ, cossi, similiaq; alia insecta intelliguntur. Sunt qui muscis adeo ingurgitari dicunt, vt aliquando de vita periclitetur.

Victus. [a] 8.hist.c.3.

VOX: MORES: Ingenium.

ALBERTVS Regulum auem musicam esse scribit, & præcipuè cantare tempore magni & sicci frigoris in hyeme. Cæsar etiam Mancinus inter auiculas etiam canoras Regulum recenset, quod non placet, cùm difficulter admodum cicuretur in caueis. Author Philomelæ Regulum zinzilulare aiens ita canit:

Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzinlulare solent.

Regulus, inquit author de rerum natura, auis minima, sed quanto minor, tanto uelocior & animosa, ut etiam contra Aquilam aliquid conari audeat. Homines etiam ludit, nam cùm se proximè quasi manu capiendam obtulerit, casso hominis conatu & labore impigra profugit. Et rursus: Trochilus auis est omnium minima, quam Regulum vocant, quæ licet paruo sit corpore, ausu tamen magno contra Aquilam pugnare conatur. Solitaria uolat: pullis fœcunda est, nam plurimos uno fœtu producit. Vno specu vel antro in hyeme multi conduntur, ut ad calorem conferente calore, qui paruus est, in tam minimis corporibus augeatur. [a] Aristoteles uerò sic habet. *Trochilus fugax atq; infirmis moribus est, sed victum probitate, & ingenij solertia præditus. Vocatur idem & Senator, & Rex. Quamobrem Aquilam cum eo pugnare asserunt.* Mirum quod se expertũ scribit Albertus, nẽpe Regulum si deplumatus in veru paruo exponatur, seipsum uoluere. Idem scribit [b] Scaliger, ubi affirmat inuersionẽ esse quasi quendã casum. Nã queadmodũ, inquit, in Regulo auicula, cũ in ueruculo igni apponitur, tametsi nemo uertat, tamen per se conuertitur; ita fit & in his: Regulus ubi ca pars

Zinzilulare. Regul[9] homines fallit. Animositas. Cur simul lateant. [a] 9.hist.c.11 Regul[9] se ipsum voluit in veru [b] In lib.2.de caus. plant. Theoph.

pars quæ igni obuersa fuit, assata est; altera quæ non est assata, quia est grauior descendit, atq; is ita conuertitur. In frondibus idem alia ratione. Nanq; exucta in parte superiore attrahunt ab inferiore, atq; ita inferior inanita leuior fit. Hactenus ille. [c] Aristoteles Regulum scribit difficulter capi.

[c] 9. hist. c. 11

PARTVS.

REGVLVS, inquit Albertus, bis anno parit, oua circiter nouem vno tempore. Videtur verò is Reguli nomine Passerem Troglodyten intelligere. Cæterùm Regulus, vbi nidificat, sex aut septem oua tam parua, quàm est pisum, ædit.

Oua Reguli.

PRAESAGIA.

REGVLVS auicula motu insolito & cantu sed tamen suaui, gestiens, quia aridulus vaporosum aërem plausibiliter excipit, & aduentantem humiditatem, qua refocilletur, implorat, pluuias affuturas denotat. Aratus verò inter futuræ tempestatis signa etiam ponit, si Orchilus & Eritheus terræ caua subeant, Auienus Latinus Arati interpres sic vertit:

Tempestatis signum.

Orchilus infestus si floricomis hymenæis
Ima petit terræ, si deniq; paruus Eritheus.

Conijcit Ornithologus Aratum non alia ratione hymenæis infestam hanc auiculam dixisse, quàm quia tempestatem indicat, cùm nuptiæ sereno tranquilloq; cælo gaudeant.

PRODIGIVM.

SVETONIVS [a] C. Iulij Cæsaris fututam cædem euidentibus prodigijs denunciatam esse attestatur, pridieq; Martias idus auem Regaliolum cum Ramulo Laureo Pompeianæ curiæ se inferentem volucres varij generis ex proximo nemore persecutas, ibidem discerpsisse.

[a] *In Cæsare.*

ANTIPATHIA.
Pugna.

TROCHILVM scribit [a] Aristoteles cum Aquila pugnare, quoniam Rex & Senator vocetur, quem locum Plinius in suam transtulit historiam: *Aquila & Trochilus*, inquit, *si credimus, dissident, quoniam Rex appellatur auium.* [b] Aristoteles Regem auium contra Noctuam etiam inimicitias gerere, atq; item Orchilum Noctuæ infensum ait; Orchilum ex Ornithologo eundem cum Trochilo esse ostendimus.

[a] 9. hist. c. 11
[b] 9. hist. c. 1.

DE REGVLO ALIO non cristato: Cap. II.

IN agro nostro Bononiensi alia quandoq; capitur auicula, quam aucupes hic vulgò Reatin nuncupant. Latinè Regulus non cristatus dici potest. Est enim Regulo superiori per omnia similis, præterquam quod crista careat. Auicularum omnium excepto Regulo minima est, Passere media magnitudine minor, si nudæ corpulentiam spectes: nullis aureis plumis in vertice coronabatur, in cęteris omnibus Regulũ a Passere Troglodyte longè diuersissimũ ad amussim representans. Rostrum ei est gracile, oblongiusculum, acutum, extremo, nonnihil aduncum, saturrimo atro colore resplendens, Interna capacitate & vtraque mandibula

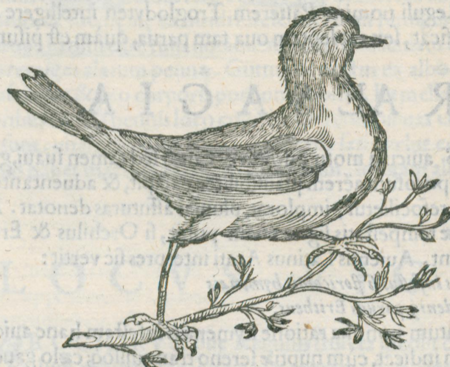
Reatin.

Rostrum. Color.

vnà cum lingula rubicundis. Vertex, collum, dorſum, colore betico ad flauum nonnihil vergente. Ocelli nigreſcunt, quos plumulæ ambiunt cinereę. Alæ & cauda exteriori ſuperna ſuperficie ex fuſco ad ſpadiceum vergunt. Pectus, alæ internæ ac ſupremæ caudæq; in-

Oculi. Alæ. Cauda.

Regulus ſeu Trochilus non criſtatus.

terioris initium ſunt flaua. Venter albicat, nonnihil tamen ſuperficietenus flaueſcens. Radices plumarum omnium ſunt plumbeæ, ſeu potiùs nigricantes. Cruſcula ſatis longa nigricant, minus tamen peticuli, quorum poſtici digiti vnguiculus omnium eſt maximus, digitusq; à medio anticorum magnitudine ſecundus. Duo cæteri antici minores & æquales ſunt inter ſe, præter id quod hæc auicula criſta caret, macula illa etiam, quam Regulus criſtatus albam media ala habet, deſtituta eſt.

Pectus. Venter. Pedes.

Vt à Regulo differat.

DE PASSERE TROGLODYTE Cap. III.

PASSERCVLVM Troglodyten quòd à neotericis pleriſq; præter vnum Ornithologum cum Regulo confundatur, Reguli hiſtoriæ neceſſarium omnino eſt ſubiungere, vt diuerſitas appareat, & ne temerè alios hallucinatos eſſe iudicare videar.

SYNONYMA.

ΤΡΩΓΛΟΔΥΤΗΝ dicunt à ſubeundis troglis, id eſt, cauernis, vti etiam populos Troglodytas. Trogites verò vulgò apud recentiores Græcos dicta auis, Paſſer communis domeſticus eſt. Quia verò huiuſmodi auicula primo aſpectu omnium auium minima videatur, multi populi Regulum nominarunt. Itali in primis Reatino & corruptè Riatino, circa Lacum Verbanum Aryotin. Perchia chagia Siculis auis eſt minor Paſſere, ſæpes perforans, vnde nomen, & non alia, vt puto, quàm Troglodytes. Gallis Roy, Roytelet, Boeuf de dieu, & Berichot, alibi Beurichon, alibi Forſonte, Nortmannis Rebetre, quaſi Roybetre, Sabaudis Roi des Ouſaeux, Roytelat, Rezeto, Redoyell, & alibi Conta faſona, quòd ſaltitando videatur numerare faſciculos. Nonnulli Germanicè Trochilum interpretantur ein Zaumkoening, Sneekoening,

Trogites Paſſer qui. Synonyma Italica. Perchia Chagia q auis Sicu-lis. Gallica. Germanica.

Sneekoening, ſed hæ voces noſtro Paſſeri Troglodyti teſte Ornithologo Germano, conueniunt. Alijs Germanis Zunſchlipfſle appellatur, in Saxonia Thurnz koening, Schnykuning, Zunkuning: circa Roſtochium Neſſelzſcuning, & Dumeling, id eſt, pollicaris, à paruitate; Flandricè Konijncxken, Anglis Vvren; Polonis Krolik: Turcis Bibil.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Roſtrum. Color.

ROCHILVS, inquit Turnerus, hunc cum Paſſerculo Troglodyte confundens, omnium auium eſt minimus, cauda longa & ſemper erecta, roſtro longiuſculo, ſed tenuiſſimo, colore ferè fuluo. Quæ omnia Paſſerculo noſtro optimè conueniunt. Quamuis ſiquidem primo intuitu Regulo multò minor appareat, duplo tamen plus carnis poſſidet: contrà Regulus pluribus pennis obueſtitur, & earum multitudine maior apparet, cùm aliàs longè ſit minor, ut teſtatur [a] Aetius, apud quem ſolum deſcriptam hanc auiculam reperias. *Paſſer Troglodytes*, inquit, *eſt Paſſerculus minimus iuxta ſepes & muros victum quæritans. Eſtq́; hoc animalculum omnium auicularum minimum, nimirum ea excepta quæ Regulus dicitur. Similis eſt autem Regulo in multis, præterquam quòd in fronte auricolores pennas non habet. Eodem paulò maior eſt & nigrior, caudamq́; ſemper ſubrectam & albo colore retrò interpunctam habet: magis item garrulus quàm Regulus eſt; & ſanè iuxta ſummum alæ lineamentum cinerei amplius coloris* (ψαρότερος, id eſt, magis uarij) ibi enim plurimis maculis ſeu punctulis nigris, albiſq; variegatur, ſicuti etiam in cauda. Circa huiuſce minimę auiculę in foro emptę deſcriptionem, ita aliquando me exercui. Auicularum omnium Regulo excepto minima eſt, roſtello longiuſculo, tenui & acuto, fuſco supernè, albido infernè, quod lingulam continet admodum exilem, bifidam. Venter, collum ac dorſum ex fuſco ad ſpadiceum inclinante colore veſtiuntur. Pectus cinereum; Venter infimus, & alarum remiges lineis viciſſim nunc nigris, nunc nonnihil albicātibus tranſuerſim interſtinguuntur; reliquæ verò minores alarum pennæ, necnon & caudæ fuſcis ac caſtaneis in latum lineis ſibi mutuò ſuccedentibus inſtar Perdicum, ſeu etiam Gallinaginum variant: quin & in ſupremis veſtientium rectrices plumulis extimo ferè latere ventri proximo notulas albidas quaternas aut quinas eſt obſeruare. Radices omnium omnino plumarum plumbeo ſunt colore. Petioli nonnihil fuſci ſunt, calcari maximo omnium vnguiculo armato, cæterùm medio digitulo antiquo æquali. Tota auicula ab extremo roſtro ad vltimam caudam palmum & digitum longa eſt.

[a] L. 11. c. 11.

Roſtrum. Lingua. Color.

Paſſer Troglodytes cum malo Armeniaca.

Pedes. Magnitudo.

MORES. NIDVS.
Partus, Victus.

Cantus.

VICVLA eſt ſoliuaga, nonnunquam tamen gregatim volat, imo quoties aliam ſui generis offendit, mox illi bellum indicit & conflictatur. Cicuratur difficulter, etiam à teneris annis: Si tamen, ut quandoq; fit, cicuretur, tunc mira in cantu eius eſt ſuauitas. Maio præcipuè cantillat, ut ferunt. [a] Bellonius etiam in hyeme cantare aſſerit. Galli fabulantur Troglodyten in feſto trium Magorum, omnes quos eo anno educauit, pullos congregare, & cum eis cantillare. Angli hanc auiculam vulgò aiunt eſſe fæminam & marem eius eſſe Rubeculam, quod falſum eſt. Nidum facit iuxta parietes domuum & ſæpes ex muſco foris, intus ex plumis. Is oui erecti & in altero ſuo fine conſiſtentis formam habet, in medio veluti latere oſtiolum eſt, per quod ingreditur & regreditur. In poſticis ędibus & ſtabulis ſtramine tectis interdum nidum conſtruit, ſed ſæpius in ſyluis. Albertus Regulum bis anno parere ſcribit circiter oua nouem vno tempore. Videtur autem Reguli nomine

[a] L. 7. c. 7. Anglorum nugæ. Nidus. Partus.

nomine Passerem hunc Troglodyten intelligere. Victitat vermiculis: & breues volatus exercet.

VSVS IN MEDICINA.

[a] L.11.c.11

Condiendi modus.

NATVRALEM, inquit[a] Aetius, vim omnino admiratione dignam habet. Itaq; sale conditus & crudus in cibo acceptus, morbum perfectè sanat, (calculum scilicet renum & vesicæ) & noui adeo quosdam ob eius vsum nunquam amplius ab affectione vexatos. Conditur autem optimè pennis euulsis, atque inde largo sale adobrutus, & postquam fuerit are factus comeditur, & affectionem perfectè sedat. Melius autem est etiam aliter ipsos edere, si plures contigerint, coctos nimirum, eius præsertim generis, quod per hyemem vbiq; apparet. Exhibetur autem & alio modo. Passerculus non deplumis in ollulam conijcitur, ac deinde operculo addito vritur, animaduersione assidua habita, ne fallaris, quum in cinerem fit redactus, & (ne) in aërem exhalans totus consumatur. Consueuit enim hoc contingere tum ipsi, tum alijs, quæ vruntur: quapropter præstat ollę operculum non oblinire, vt per interualla quædam operculo adempto vstionis modum intueamur. Exhibendus est autem semel omnis unius Passerculi vsti cinis per se, aut modico phyllo & pipere admixto, quo saporis iucunditate ori commendetur. Vstus itaq; Passerculus peregrè proficiscentibus commodus est, licetq; melle cocto exceptum in promptu habere. Melior autem mihi videtur condiendi modus, atq; adhuc dictis præstantior, si quis pręuulsis pennis viuum Passerculum sale adobruat: quod & ego facio, inquit Philagrius. Arbitror enim & sanguinis naturam quiddam in se complecti, quod minimè vulgariter prosit: cui amplius stercoris efficacia accedit, quam exustione debiliorem reddi planè credo. Procui amplius... ita ut nihil ex eis præter pennas abijderit etiam eis qui abundant, assatos edere integros. ita ut nihil ex eis præter pennas abijciant. Eadem sed breuiùs leges apud [b] Paulum Aeginetam. Antidotus ad difficultatem & stillicidium vrinæ ex Nicolao Myrepso: Passerculum, (quem troglodyten nominant, (Græcè Στιλπιπίδα scribitur, voce haud dubiè barbara: Ornithologus videndum monet, an Græcum nomen corruptum sit pro Σεισοπυγίδα, id est, Motacillam, quam recentiores ad idem remedium pro Troglodyte accipiunt,) integrum cremato & sumpto cinere ac tenuiter contrito bibendum ex mero dato, quantitate cochlearij (minoris, quod pendet drachmam unam) si autem uolueris, admisceto etiam farinæ prædictarum Cicadarum quartam cochlearij partem, & ieiuno ex vino præbeto. Aëtius cum præscripsisset remedium efficax ciendæ Veneri, nempe ut Passer Troglodytes dictus in cibo acciperetur, subdit: verùm hi qui frequentiùs & suprà quàm conuenit, inde coeant, vrinam capræ bibendam præbe. Cerebellum Passerum in Antidotum diasatyrion alteram apud Nicolaum Myrepsum recipitur, & rursus in aliam cerebellum simul & oua. Hæc quidem apud Aeginetam etiam in vnguentum Entaticon immiscetur.

Alius exhibendi modus.

Optim. condiendi modus.

[b] L.3.c.43.

Nicola. Myrepsus correctus.

Cerebelli vsus.

DE PASSERE TROGLODYTE Bellonij. Cap. IV.

[a] Lib.7.c.4.

VT nihil, quoad fieri per nos licebit, in hoc nostro opere desideretur, etiam hîc quæ de Gallorum Fauuette rouse[a] Bellonius scribit, hanc pro Troglodyte Passerculo nobis obtrudens, tradenda fuerint. La Fauuette, inquit, vna est ex minimis auiculis, cui operosum fuit nomenclaturam applicare, quam nobis reliquere ueteres. Quemadmodum uerò Septentrionalis plagæ incolæ, qui ob nimium frigus, contrà alij qui propter nimios æstus, Troglodytę nuncupantur; sic pariter exiguam hanc auiculam quæ foueas subintrat, Troglodyten nuncupamus: sunt tamen qui perperam Fauuette à colore fauue, id est fuluo deducant, cùm secus alioqui indicet Troglodytis etymum, nimirum dici oportere à foueis. Ruticillæ admodum est similis paulò verò minor, corpore oblongiusculo. Arbitramur autem eam esse, cui tantam facultatem aduersus calculum Paulus & Aëtius tribuunt. Mas in hoc genere magis quàm fœmina rubet: victitat vermiculis: rostrum est gracile, & oblongiusculum. Quæ de suo Troglodyte scripsit Aëtius ea huic nostræ aui conueniunt.

Troglodytæ vnde dicti.

Descriptio.

Maris a fœmina distinctio.

conueniunt: sed in contextu eius scrupulus est; nam cùm dicat similem esse in multis Regulo, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habeat, manifestum est, ea quæ de Regulo scribit, intelligenda esse de Tyranno, quem Galli dicunt una Soucie, de quo agemus paulò infrà: quare quoque antea credebamus Regulum esse, quam nunc appellamus Troglodyten: sed cum Troglodytes noster in sępibus & parietibus versetur, uermibusq; vescatur, sitq; excepto Tyranno, Regulo, & Asilo omnium minimus, itaq; facilè animaduertimus Paulum & Aetium pro Troglodyte hanc nostrã Fauuettã accipere. Quinq; plerunque oua ædit, eaq; cinerei coloris nigro maculati. Nidulatur inter herbas, aut dumos hortorum, ut in ramis cicutæ, similisq; alterius herbæ vel retro parietes in urbibus aut pagis: nidum intus ingeniosè ex setis equinis construit. Vix plus carnis obtinet, quàm extremum digiti. Vnus tantùm in eo color, qualis nempe in cauda Lusciniæ; quamobrem longiore descriptione non eget. Hyeme non uidetur, sicuti nec Luscinia & Curruca. Hactenus Bellonius.

Passer Troglodytes Bellunÿ.

Partus. Nidus.

Color.

DE ASILO AVE.

Cap. V.

ΟΙ΄ΣΤΡΟΣ, id est, ut transtulit Theodorus Gaza, Asilus, ab [a] Aristotele inter aues enumeratur, quæ uermiculis uictitant: quamuis Augustinus Niphus insectum esse existimet, quod uulgò à sono tabanus nuncupatur, & inter aues accenseri meretur. Mirum autem non est idem aui ac insecto nomen esse: siquidem & alia non pauca animalia in diuersis generibus vnum sæpe nomen homonymum obtinent propter communẽ aliquam in utrisq; similitudinem coloris, ingenij, uocis, magnitudinis, aut quamuis aliam. [b] Bellonius ob paruitatem ita vocari philosopho eiuscemodi auiculam profitetur, atque pro ea hanc, quam ab eo mutuati sumus, auiculam depingit, deq; ea sic fermè scribit. Nullam excepto Regulo & Tyranno (quasi uerò Tyrannus & Regulus diuersæ auiculæ sint) auiculam nouimus, quæ hac, de qua nunc dicimus, minor sit. Lotharingis Chosti dicitur, ac si Gallicè dicas un Chanteur. Ob paruitatem corporis eius arbitramur esse Oestrum Aristotelis, licet eiusdem nomine etiam insectũ uolatile sit, quod equos infestat, & uaccas in furorem agit. Quod ut credamus, duo potissimùm nos mouent: quorũ unũ est, quòd & apud Græcos id nomen ob paruitatem suam obtinuerit; alterum, quoniam ut huiusmodi insectum sonitũ seu murmur quoddam alis suis semper excitet; ita pariter hæc auicula rarò admodum non canit. Similis esset au Poul, quam nuncupauimus Tyrannum, nisi crista capitis ei esset flaua: lutescit tamen etiam

[a] 8. hist. c. 3.

Niphi error.

Taban' insectum.

[b] Lib. 7. c. 6.

Asilus quæ auis Bellonio.

Chosti.

Asilus Bellonÿ.

Color.

Roſtrum.

Piſcis Aſil. dictus.

etiam in alarum plicis, & earum extremitatibus, item caudæ & per tergus. Crura, pedes, vngues & roſtrum nigreſcunt, ſed ambæ roſtri extremitates aliquid lutei obtinent. Eſt autem longiuſculum, debile, aptum verò capiendis vermiculis. Victitat beſtiolis viuis, & grana auerſatur, degitq; in vmbroſis nemorum locis. Eſt præterea etiam piſciculus exiguus, quem Græci Oeſtrum, Aſilum quoque Latini dicunt, de quo in libro de piſcibus ſcripſimus &c.

DE HIRVNDINIBVS in genere, & de domeſtica priuatim.

Cap. VI.

Ordinis ratio.

Pythagoræ dignitas.

Ab Hirũdine quid didicere homines.

HIRVNDO meo iudicio, quamuis propter obſtreperam moleſtiſſimamque cantus ſui garrulitatem, naturæque feritatem indocilitatemq; vtpote quæ nunquam manſueſcit, aut diſciplinam admittit, necnon ingratitudinem, paſſim apud quoſuis ſcriptores malè audiat, & Samius ille Pythagoras, quem tanti fecere veteres, ut domum pro templo, ipſum pro numine haberent, in domo accipi illam vetuerit, inter vermiuoras aues, de quibus liber iſte inſtitutus eſt, iure nihilominus merito primum ſibi locum vendicare videbatur, Vpupæq; etſi maiori & formoſiori, & in quam Tereus Thraciæ rex immutatus à poëtis fingitur præferenda, at non quia notior & nobiſcum agens & ver annunciet, tædijq; hyemis ac frigoris finem eſſe cùm præſentia ſua, tum voce hilari & antelucano cantu atteſtetur, ſed ob ſingulares quaſdam animi dotes, inter quas ingenioſiſſima nidi fabricatio, à qua nimirum homines ædes ſuas conſtruere didicere, & æquiſſima cibi pullis tradendi diſtributio, cæteris prælucent: nos ſingulas proprijs locis diligenter examinabimus. Verum Regulus ſolius ob nominis prærogatiuam tanquam regiæ aliti dignũ locum illũ obtinuit.

AEQVIVOCA.

chelidonis ſignificatio

[a] *L.1.c.4.*

Equorum impetigo quid.

Pro cauitate inflexu brachij.

Pro pudendo muliebris.

Pro piſce. Peſce Rondine.

Chelidonias piſcis.

[b] *Lib.8.*

Ficus Chelidones.

[c] *Lib.3.*

[d] *In pædag.*

[e] *Lib.14.*

Nauis Chelidon dicta

GRAECORVM χελιδὼν non ſemper auem, de qua nunc agimus, ſed alia etiam multa ſignificat; vt in primis Heſychio & Suidæ & Xenophonti de re equeſtri ab initio ferè cauitatem vngulæ equorum; [a] Celſus verò Aurelianus χελιδόνας equorum vocat impetigines: Sic enim apud hunc eſt legere: ſunt autem equorum impetigines, ſquamulæ anteriorum crurum ſub armorum partibus, in ipſis animalibus natæ, has Græci λειχῆνας vocant, ſiue χελιδόνας: nos verò (vt ſuprà dictum eſt) impetigines vel Hirundines. In hippiatria in priori quoque ſignificato legitur. Appellant eadem dictione cauitatem in flexu brachij humani circa cubitum. Suidas in canibus χελιδόνα etiam vocari ſcribit, quod χελιδὼν in equo nominatur; Nuncupatur eodem Suida teſte χελιδὼν pudendum muliebre. Eſt præterea χελιδὼν Ariſtoteli piſcis marinus, quem Plinius uolare ait perquam ſimilem Hirundini volucri. Romani peſce Rondine dicunt, Maris Adriatici accolæ Rondela vel Rondola, Monſpeſſulani Arondelle; huius ætatis Grçci χελιδόνα addita uoce ψάρο, ad diſtinctionem piſcis ab aue. Eſt & alius piſcis Chelidonias dictus, cuius [b] Atheneus meminit ex Diphilo, uti etiam Hirundinis piſcis polypo ſimilis. Bellonius alterum exocœti genus circa Byzantium quoſdam tradit Chelidonium vocare. Χελιδόνες dicuntur etiam χα. ά χελιδόνειοι ἰσχάδες, id eſt Ficus Atticæ, ut uidere eſt apud Pollucem; dicuntur etiam χελιδόνια σκληρὰ Epigeni Comico ut uidere eſt apud [c] Athenæum, nam ut dixi, etiam χελιδόνες nominantur, forſan quòd Hirundines eis delectentur, vel quia tunc primùm maturantur, cùm migrant Hirundines, quod ſentit Plinius, inquiens: *Nouiſſima ſub hyeme maturatur Chalidonia ficus.* Grammatici uerò quidam à Chelidonijs populis in Britannia dictas conijciunt, neſcio quàm rectè. [d] Clemens nominat ἰσχάδας χελιδονίας. Commendantur ab [e] Athenæo, qui eas colore ἐρυθρομελαίνας, id eſt, ex rubro & nigro permixto eſſe ait. Columella verò Chelidonias purpureas inter ficus nominat; de quibus ſuo aliquando loco. Chelidonis præterea nomine fuit teſte Suida nauis ἡ τοῖς εἰς Μασσαλίαν διακομίσασα nuncupata, fortaſſis quòd eius παράσημον & inſigne eſſet Hirundo, ut aries & taurus dicta fuit

fuit arietis ac tauri capite insignita prora. Item Peleponnesiacum quoddam ex argento numisma χελιδὼν vocatum, quoniam Hirundinis figuram, vt conijcio, haberet impressam. Est tandem brachialis ornamenti nomen, de quo sic [f] Pollux, vbi nonnulla mundi muliebris nomina recenset: Ornamenta in brachijs quædam ponebantur circa carpos, ut pericarpia, echini, ὄφις, χελιδόνες (alias χλιδόνες quibus vtebantur Samij, ut scribit Athenęus) sed ἀμφιδέες & χλιδῶνες (χλιδόνες potiùs, vel χελιδόνες, vt supra: nisi vtrumq; rectè dicatur, & χελιδόνες, & per sincopen χλιδόνες) tum circa brachia, tum circa carpos nominantur. Postremò χελιδὼν Hesiodo sidus est; scribit enim, cùm sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis Arcturum oriri, post illum verò apparere Hirundinem. Piscem boreum (inter sidera) Hirundinis præferre caput, proptereaq; à Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam Theon scribit citante Cælio.

Chelidon numisma. Ornamentũ brachiale. [f] L. 5. c. 17. Chelidon sidus. Piscis boreus.

SYNONYMA.

APVD [a] Hieremiam סוס Sus vel Sis auem quandam significat, quam R. Salamon aliter Corcaia dictam, & Gallicè Gruem videtur interpretari. Sunt autem verba Prophetæ de ijs auibus, vt Ciconia, Turture, Hirundine, & Grue, quæ noscunt tempus suum migrandi, & redeundi. [b] *Sicut Grus & Hirundo, sic garriebam, meditabar sicut Columba* &c. Quo loco pro Grue Hebraice Sus legitur: Kimhi equum transtulit, sicut quoq; Ionatham in præcitato Hieremiæ loco: item Aquila: Hieronymus alibi Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmachus χελιδόνα, id est, Hirundinem. Ornithologus eos sequi videtur, qui sus equum transferunt, nam Susah equam exponi ait, Sus verò equum dici putari quasi שש à gaudio. [c] I. verò Drusius non modò Sis (idem est cum Sus, vt anteà diximus) Hirundinem dici admittit, sed Isidis etymum inde quoque deducit, cuius verba quòd ad propositam rem faciant, hîc adijcio. Fieri potest, inquit, ut fallor. (neq; enim certa scientia harum rerum sciri potest) tamen cum *Hebręis authoribus Sis Hirundo dicatur,* suspicor ab eo esse Isis, id est איסים, præposito Aleph more apud Aegyptios tralatitio. Fortè & sistrum à sono Hirundinis: quod alij appellatum censent ab Iside. Isis enim Inachi filia id genus instrumenti reperisse traditur. Minutius Fælix. Et despicis Isidis ad Hirundinem sistrum, & aspersis membris inanem Serapidis siue Osiridis tumulum: & verum est, nisi me fallit Hieronymus vndecimo commentariorum super Esaiam, ad hunc modum scribens: Pro pullo Hirundinis, siue Hirundine, vt septuaginta transtulerunt, in Hebræo scriptum est Sus agor, quod interpretatus est Aquila, equos agor: Theodotio Sis agor. Media enim vocalis littera Vau, si ponatur inter duas Samech, legitur Sus, & appellatur equus, si Ioth, legitur Sis, & Hirundo dicitur. Symmachus autem ita transtulit, sicut Hirundo inclusa. Hactenus Hieronymus. De Iside in Hirundinem, quæ Græcè χελιδὼν, conuersa, vide Plutarchum in Iside. Hæc omnia Drusius. *Turtur & Hirundo & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui* &c. inquit Hieremias interprete D. Hieronymo, qui vocabulum Sus vertit Hirundinem. עגור Agur verò Ciconiam; alij contrà pro Agur reddunt Hirundinem, pro Sus Gruem: alijs Agur Pica est, alijs Anser ferus, à stridore ut dicunt, alijs Passer, & plura de hac dictione videre est in Passere. דרור Deror Hebræis libertas est, quo nomine teste Pagnino Hirundo quoque appellatur, quod liberè nidificet in hominum habitaculis absq; timore, ac si homines fecissent eam liberam, nequis eam caperet; ex Rabbi Dauid. Talmudici rationem afferunt, quòd in domo perinde, vt in agro agat: alij quod vaga volandi libertate gaudeat, nec corte includatur. Psalmo 84. ודרור *& Hirundo nidam sibi, in quo ponat pullos suos*: Septuaginta & Turtur, Hieronymus & auis. Prouerb. 26. 2. כדרור & Passer quolibet vadens: Gilbertus Genebraldus in explicatione iam citati Psalmistæ loci pro Turture Hebraicè Hirundinem haberi ait, verùm esse synecdochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt, imo citra synecdochen R. Mose Nahmanides eodem loco putat Deror nomen esse commune cunctis auiculis liberè per domos, vrbes & agros volitantibus & uagantibus; de qua re vide in Turture. Pro Chauraf Syluaticus vertit Hirundinem, & alibi Chauraf & Algardaione habet in eodem significato. Apud Serapionem legitur Thartaph; apud [d] Auicennam Chatas vel Chataf. Græcè χελιδὼν, vt dixi, & χελιδὼ teste Eustathio, vnde vocatiuo casu ὦ χελιδοί, ô Hirundo, & χελιδονιδεῖς Hirundinum pulli: Achæus poëta pullum Hirundinis duriùs μόσχον χελιδόνος dixit, vt idem Eustathius asserit: Hodie verò Græcis Hirundo χελιδόνι, vel χελιδῶνι nuncupatur. Χελιδὸν Arato,

[a] Cap. 8. Sus. Sis. [b] Esaiæ 38. [c] L. 11. obser. cap. 13. Isidis etymum. Sistrũ vnde dictum. Isis quæ. Agur. Deror. Chauraf. Algardaione. Thartaf. [d] L. 2. c. 356

δὼν Arato, Theocrito, & Ariſtophani penultimam producit. Etymologus & Varinus dici volunt παρὰ τὸ τα χείλη δονεῖν, ἢ παρὰ τὸ τα χείλη οἰδαίνειν, ἢ παρὰ τὸ τοῖς χείλεσιν ἄδειν. In Synonymis Martini Rolandi pro Hirundine habes, κοτίλλη, χελιδὼν, κικρόπις tanquam ſynonyma: Thebani autem, qui nouis rerum nominibus gaudebant, Hirundines teste Athenæo κωτιλάδας vocabant. Κωτίλλος, inquit Varinus, auis ſic dicta, à qua etiam loquaces & adulantes, vel decipientes κωτίλοι dicuntur, emponit autem Hirundo. Apud Homerum dicitur alibi ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο, alij πανόπαια legunt, & Hirundinem interpretantur, alij aliter. Ὄρνις καὶ δῶμα συνέστιος ἀνθρώποισιν. Oppianus de Hirundine. Et in Epigrammate Græco, [c] ubi dicitur Ἀττὶ κόρα μελίθρεπτε, Brodęus Hirundinem aut Luſciniam interpretatur; ego omnino cum Ornithologo eo in loco Hirundinem. Hæc enim, ut patebit, apes capit. Κρίξ Heſychio & Varino eſt Hirundo. Ἀδωνίς, χελιδὼν, καὶ ἡ θρίδαξ, ſic habet Etymologus, ſed magis placet, ut Heſychius habet, Ἀδωνίς, ἡ χελιδὼν καὶ ἡ θριδακίνη. Ὀλολυγόνα apud Theocritum aliqui vertunt Hirundinem deflentem Itym, alij aliter: Cicero Acredulam, & eum, vt apparet, ſecutus I. Hertelius Theocriti quoque interpres. Latini ſynonymia non utuntur, uel dum utuntur, circumſcribunt, pręſertim, poëtæ, Ouidius uagam uolucrem uocauit, à uolatu, ut conijcio, quo plurimùm ualet. [f] Plutarchus Daulides aues etiamnum vocari ait, nimirum à Daulia oppido, utuntur hoc ſynonymo idem Ouidius, Vergilius, aliję; paſſim. Dicitur & ales Biſtonis Senecæ, alijs ales Pandionis, ſeu Pandione nata: ſed eiuſcemodi periphraſes Luſciniç pariter conueniunt, uti ex fabula de Thereo, Progne & Philomela poſtea patebit. Varro Hirundinem inter eas enumerat, quę à uocibus ſuis nominantur. Videri verò poſſit ab hærendo dicta, quoniam tectis ædium, vel trabibus, ubi nidificat, adhæreat. Italicè appellatur Rondine Rondena, Rondinella, alibi Ceſila, Ziſila, Hiſpanicè Gelondrina, pullus Hirundinis Gelondrino Andorinha: Gallicè Harondelle, Germanicè Schvvalbe, Schvvalb, apud Heluetios Schvvalm, Huſſvvalm, Saxonibus Svvale, Flandris Svvalvve, Brabandis Aronde à Gallica voce: Hollandis Svvalem: Anglis Svvalouvve, Illyricè Vulaſtovuige.

Etymologia. [c] L. 1. ſec. 60. [f] L. 8. ſymp. quæſt. 7. Etymologia.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ARISTOTELES, inquit Turnerus tria tantùm Hirundinum genera facit, domeſticas, Apodes, & Falculas: Plinius autem quatuor genera facere videtur, domeſticas, Ruſticas, Apodes, & Riparias. Ipſe verò Turnerus Apodes diuidit in maiores & minores, Ornithologus tria nobis genera depicta exhibet, domeſticum, ſylueſtre, & riparium: ſylueſtes autem illas eſſe credit, quas Turnerus Apodes minores vocat nullo antiquo nomine impoſito, & quas ruſticas ſiue ſylueſtres hic appellat, eas ſibi videri quæ in domibus ruſticorum ſemper nidificant, quas à reliquis generibus (inquit Turnerus) duæ ſanguinolentæ maculæ, quas vtrinq; in pectore videas, diſtinguunt; quod Ouidius his verſibus pulchrè oſtendit:

Altera tecta ſubit, nec adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignataq; ſanguine pluma eſt.

Refert autem Turnerus has Hirundines ad primum genus, hoc eſt, ad domeſticas, quas itidem ſanguinolento pectore nobiles dixerat, vt Ouidij verſus de pectore ſanguinolento ad domeſticas ſimpliciter, vel ad vtraſq; referri poſſint. Verùm quæ in noſtrorum ruſticorum caſis habitant, eas nos domeſticas vocamus, & planè ignoro, quales illæ ſint ab his diuerſę, quas ille apud ſuos ruſticos nidulari ſcribit: arbitror verò quas ille Apodes minores vocat, eas eſſe, quas [a] Plinius agreſtes & ſylueſtres: præter hunc enim ex veteribus neminem earum meminiſſe puto. *Alterum, inquit, genus Hirundinum eſt ruſticarum & agreſtium, quæ rarò in domibus diuerſos figura, ſed eadem* (qua domeſticæ) *materia confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in anguſtum, vtero capaci* &c. Hoc genus audio in Hollandia vrbibus abundare, & ad vitreas templorum feneſtras tanto nidificare numero, vt viginti ſæpe & plures nidi in vna tantùm feneſtra ſit conſpicere. Cur verò Apodes minores vocet, non video, ſiquidē Apodes hoc differunt, vt teſtatur etiam [b] Georgius Agricola, ab Hirundinibus tam agreſtibus quàm domeſticis, quòd tibias habeant hirſutas. [c] Iulius Cæſar Scaliger quinq; Hirundinum ſpecies diuerſas recenſet, licet quatuor tantùm eſſe dicat; nam alterius generis duas facit ſpecies, vnam quæ in ripis, alteram quæ ad parietes nidum applicat: ſed verba eius clarioris doctrinæ cauſa adijciamus: *Quatuor*, inquit, *Hirundinum ſumma genera ſunt nota nobis. Primum hoc vulgare nigrum. Alterum ſimili forma, ſed ſubfuluum in ripis nidificans:*

Hirũdinis quot ſunt ſpecies. Apodes minores quæ. Apodes minores Turnero quæ. [a] L. 10. c. 33. Apodes vt differãt ab Hirundinibus. [b] L. de ſubt. [c] Exerc. 228.

stantes: cuius consimilis species nidos appendit artificio mirabili parietibus. In hac vrbe quotannis operantur & generant, tecti vetustæ turris beneficio. Stridunt hæ quasi sibilo inter volandum. Godalios Vasconia vocat. Nigræ in volatu clamant aliquando breue atque abruptum quoddam. Rarò canunt. Eadem vocis præcisio, tum in metu; tum etiam cùm iratæ pellunt ex ædibus peregrinas: nec minus in ijs exhortationibus, quibus è nidis eliciunt tenellos, atque etiamnum imprudentes volandi pullos, ad aëris tentamenta, circumuolitantes: aut cùm ipsæmet in nido eos eijciunt, prolapsionis metuentes; instantéq; veluti conuitijs obiurgatorijs. Rarò aliàs, vt dicebamus, nisi stantes canunt. Canunt verò tempore coitus appetente, iam perfecto nido, quasiq; opere defunctæ exhilerantur. Plurimùm verò contentissimumq; blaterant manè, si exire nequeunt è cubiculo; aut si altera egressa, altera intus sit: altrinsecus vitreis astantes fenestris mirificas metitantur quæstiones. Tertium genus est quater tanto grandius, toto corpore atrum, fœdissima facie, cruribus breuissimis, crassissimis, hirtis. Biuit appellantur à Liguribus Taurinis, ab Adriaticis Dardanelli. In cauis lateritiorum parietum nidificant. (Apodes videtur intelligere, at nescio an quater tanto alijs grandiores sint.) *Quarti generis vnum tantùm vidi magnitudine Buteonis, sed facie ab his nullo modo dissimili. Cruribus tamen atque vnguibus ad prædam & pugnam idoneis, nec minus rostri aduncitate. Captum vocabat Rondonem Maurellus Mediolanensis, Galeacij Vicecomitis affinis, nostri aucupio præfectus. Dardanellos humi si sint, non posse sese attollere, compertum habemus experientia.* Hæc omnia ille: sed postrema illa auis meo iudicio ex Hirundinum genere non est. Albertus Apodes inter Hirundines non recenset, sicuti neque Ornithologus, qui priuato de ijs agit capite. Ait tamen Albertus quatuor dari genera, domesticas, quæ in muris exteriùs nidificant, quæ in terra (ripis scilicet) iuxta flumina, & marinas nuncupatas. Ornithologus quia Hirundines marinas nullas agnoscebat, piscem esse ait, non auem, quam Hirundinem marinam veteres appellant. Depingam ego auem toto corporis habitu Hirundinem referentem, quam quòd prope mare tantùm versetur, Hirundinem marinam dicunt; neque tamen ea est, quam alibi Meropi congenerem fecimus, Germanis vulgò Seesvvalm, id est, Hirundo marina nuncupata, neque etiam Gauia est, nobis Italis etiam dicta Hirundo marina. Putabat autem Ornithologus per marinas Hirundines intelligere fortassis Albertum Apodes, quas nimirum Plinius toto mari cerni & semper naues comitari scribit: de quo tamen dubitat, existimans aues illas non Apodes esse, sed Gauiarum generis, quod, inquit, considerabunt ij, qui propius mare versantur. Si verò id Apodes facere concedamus, necdum inde Albertus marinas Hirundines appellare debebat, quando & domesticas id facere constat, quas tamen nemo inde marinas dicit: quare fortassis Albertum de nostra Hirundine locutum esse suspicandum est. Albæ Hirundines aliquando apparent, sicut scripsit Alexander Myndius teste Aeliano. Sed [d] Aristoteles has pro diuersis non habet, uerùm pennas præ nimio frigore interdum albescere tradit; & [e] alibi etiam aliam causam adfert, cur Hirundo & alia quædam animalia ante tempus albescant, vel canescant, quæ lector per se uidere poterit. Quod si uerò albam Hirundinem in Samo visam esse verum sit, quæ non minor esset Perdice, ut Heraclides testatur; ea certè diuersi generis fuerit; neque etiam Heraclidi hac in re facilè crediderim: nam [f] Antigonus eum, qui Samios fines descripsit, ętate eorum qui Herostrati discipuli primi sunt uocati, scribere refert Hirundinem albam esse visam, nulla tantæ magnitudinis facta mentione. Ego sæpius domesticas vidi prorsus candidas. Quod si uerò quis albas desideret, oua earum, dum cubant, oliua illinat.

Godali[9] auis quæ.

Biuit auis quæ. Dardanelli.

Rondo.

Ornithologi error. Hirũdo marina.

Albę Hirũdines.

[d] 3. hist. c. 12

[e] L. de color.

Hirundo alba Perdicis magnitudine.

[f] In conger. narrat. mir.

Vt Hirundines albæ generentur.

FORMA. DESCRIPTIO.

VIRGILIVS nigram vocauit Hirundinem ad distinctionem Ripariarum, sicuti testatur [a] Scaliger. Domesticæ Hirundinis breuem, attamen sic satis exactam descriptionem nobis reliquit, author ille, quisquis tandem ille sit, de natura rerum, inquiens: Hirundo auis est leuissima, rostro paruo, forma grata, nigredine decentissima, modicam habet carnem, & nigram, plumas multas: sic ille. At mirrum est, cur de albedine nihil dixerit, quæ per totum auis conspicitur ventrem, adeo ut ποικίλη id est, varia Aristophani nuncupetur. Tacuit item colorem cæruleum, qui ad latera per caput alasq; refulget, vnde cyanea, id est, cælestis cognominatur Simonidi apud Athenæum. Tacuit præterea rubedinem, quæ

[a] L. 11. Aue.

Hirũdo cur varia dicta & cur cyanea.

Pectus. nem, quæ ſub gutture potiſſimùm & pectore emicat: quam notans Turnerus, Hirundines, inquit, domeſticæ primi Hirundinum generis ſunt, ſanguinolento pectore nobiles. Agnouit in Hirundine eandem rubedinem Ouidius, canens;

Neq; adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſaginataq; ſanguine pluma eſt.

[b] 4. Georg. Et[b] Vergilius dum ait:

Et manibus Progne pectus ſignata cruentis. Cauda. Cauda eſt longa & bifurcata: pedes nigri, breues, & debiles; de quibus dicebat[c] Ariſtoteles: *Vt pennis præualere, ſic pedibus degenerare videtur.* Oculi. Oculi teſte[d] Plinio eruti renaſcuntur. Quod aſſeuerans[e] Aelianus; *Hirundinibus,* inquit, *à natura bonum meo iudicio ſummum tributum eſt, quòd etſi acu eorum oculi puncti excæcentur viſum recipiunt. Quid igitur Tireſiam amplius miramur, tametſi non hîc, ſed apud inferos, Homeri teſtimonio, inter manes ſapientiſſimum?* Aliàs verò idem Aelianus velut ſui obli- 10

[c] 1. hiſt. c. 1.
[d] L. 12. c. 37
[e] Lib. 2. c. 3.

Hirundo domeſtica cum chelidonia maiori

20

30

Hirundo vropygio albo cum Aegylope.

40

50

tus id priuatim Hirundini albæ tribuens, *Ariſtoteles,* inquit, *in Samo ait albam naſci Hirundinem, cuius oculos ſi quis pupigerit, ſtatim quidem excæcatur; pòſt verò viſum recipit: & ſicut ille dicit,*

dicit, sic acutè, quemadmodum à principio videt. [g] Aristoteles verò de Hirundinum pullis sic scribit: *Pullorum Hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexârit, resanescunt & cernendi vim postea planè recipiunt.* Aliud profectò visum recipere est, quam erutos oculos renasci, ut Plinius scribit. Nihilominus & Aristoteles etiam laceratis eorum oculis alios subnasci à nonnullis dici prodidit. Cardanus hæc uidens & non credens, Philosophi, inquit, hos renasci tradunt, quòd imperfecti sint, medici dicerunt, quòd humidiores sint. At si hoc uerum est, cur non omnibus renascuntur, cùm natiua humiditas pullis omnibus maximè abundet? quare magis placet Aristotelis ratio, nam quod læditur antequam perfectum sit, & interim dum crescit, faciliùs resarcitur: aliorum verò pullorum oculi statim perfecti sunt. Adiecta est eiusdem Domesticæ Hirundinis alia icon, vropygium præter morem candidum habentis. Item alterius quæ tota erat candida.

[g] 6. hist. c. 5.

Hirundo alba cum apio vulgò dicto.

ANATOMICA.

ARISTOTELES, nihil in dissecta Hirundine peculiare obseruasse videtur: Quod enim [a] fel earum alijs ventri, alijs intestino adhærere dicat, quamuis id in humano corpore, si obseruaretur, quid miri foret, de alijs tamen nonnullis auibus ille idem prodidit. [b] Alibi etiam ipsis, ut omnibus auiculis, non gulam ampliorem, nec ingluuiem, sed ventriculum longiorem esse scriptum reliquit. Plinius alijq; in dissectis Hirundinum pullis lapillos reperiri tradunt. *In ventre*, inquit [c] Plinius, *Hirundinum pullis lapilli candido & rubenti colore, qui Chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur.* [d] Dioscorides eos offendi scribit luna crescente, & ventre pullorum, qui primo partu exclusi sunt, lapillorumq; aliū esse colore variū, alium paruum. [e] Alexander verò Trallianus epilepsiæ remedia enarrans, alterum eorundem lapillorum nigrum esse tradit, alterum album: additq; Hirundines dici primo pullo hos lapillos dare, nec facilè inueniri, nisi vniuersis pullis dissectis. Ego binos eiusmodi lapillos in musæo reseruo, quorum alterum ex ventre Hirundinis extractum, intus albicantem, extrà melinum mihi dono transmisit Alexander Panza Ferrariensis professor publicus: alter est subrubens: quare fortè color in ijs variauerit. Reperiuntur etiam fossiles, illis simillimi, vulgò oculi auium nuncupati. Quædam etiam de hisce lapillis dicemus pòst in denominatis.

[a] 2. hist. c. 15. Fel.
[b] 2. hist. c. ult. Ventricul[us].
[c] L. 11. c. 17. Chelidonij lapides.
[d] L. 2. c. 49.
[e] L. 1. c. 15.

LOCVS. HABITATIO.

M. Varro *Hirundines*, inquit, *aues aduenæ in tecto pullos faciunt*: rectiùs meo iudicio dixisset, sub tecto; nisi tectum accipiat pro domo, sicuti credendum est, nam in domibus nidulantur ad trabes, uel testante [a] Vergilio.

Garrula quæ tignis nidum suspendit Hirundo.

Et Vergilium imitatus Pontanus, qui loquens de sole, eum ait æstate excandescere, tepere sub Athlantidis ortum,

Quo nidum in tignis peregrina reponit Hirundo.

Idem innuit antiquissimus Homerus, ubi Mineruam, postquā ad solitū robur capescēdum

Hirūdo vbi nidificet.
[a] 4. Georg.

Vlyſſem eſſet adhortata, inducit more Hirundinis conſidere ad trabem, ut pugnam quę inter ipſum & procos vxoris ſuæ erat futura, ex alto ſpecularetur.

Α'υτὴ δ' ἀιθαλόεντος ἀνὰ μεγάροιο μέλαθρον
Ε'ζετ' ἀναΐξασα, χελιδόνι ἰκέλη ἄντην. id eſt
Ipſa autem ſplendidæ in domus trabem
Sedit ruens Hirundini ſimilis contrà.

[b] 6. Metam.

Ita pariter [b] Ouidius de Philomela in Luſciniã & Progne in Hirundinẽ mutatis canebat:

Pendebant pennis, quarum petit altera ſyluas,
Altera tecta ſubit.

Tecta addo ego, intra domus hominibus habitatas, vnde apud Anacreontem legimus: Α'δὲ δυσγάμος κατ' οἴκους Μερόπων θροεῖ χελιδών, id eſt, malenuptaq; cùm per ædes hominum ſtrepens Hirundo: quod potiſſimum ſummo mane faciunt, maximè ſi nequeant exire è cubiculo, uel ſi altera intus, altera extra ſit, tum enim plurimùm contentiſſimùmq; (vt Scaligeri uerbis vtar) blaterant, inſidentes quandoq; feſſæ domibus uel arboribus, quo tempore plerunq; canunt, atq; eo modo [c] Moſcus antiquiſſimus poëta, uel, ut alij volunt, Theocritus, paſtorem quendam Bionem deflere facit Hirundinem altis montibus inſidentem.

Quãdo ſtrepant.

[c] In Epit. Bi.

Ουδὲ τόσον θρήνησεν ἀν' ὤρεα μακρὰ χελιδών.
Nec tanto cum luctu quæſta eſt altis in montibus Hirundo.

[d] L. 10. c. 24

Cur Thebis non ſint Hirundines.

In nulla non regione Hirundinum copia eſt, negantur tamen teſte [d] Plinio Thebarum tecta ſubire, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; nec Biziæ in Thracia propter ſcelera Therei. Nos in Therei fabulæ explicatione aliam eamq; naturalem cauſam aſſignabimus. Sex potiſſimùm menſibus nobiſcum agunt, dein vel latent, uel in alias regiones migrant; quare rectè ſemeſtres eas vocabat Plinius, inquiẽs: *Auiũ quædã perennes ſunt, vt Colũbæ, aliæ ſemeſtres, vt Hirundines.* In Aegypto teſte [e] Herodoto perennant, ſcilicet illæ quæ ibi naſcuntur, nam alioqui & noſtræ eò in hyberna auolant. Hyematum, inquit Petrus [f] Martyr, Alexandriam Hirundines, Miluos, cæteraſq; uolucres è noſtris regionibus Europæis tranſuolantes tendere cognoui. Diſcedere eas etiam teſtatur [g] Ariſtoteles, ſed quò euolent, non addit, & certè id a nemine ueterum exaratum uideo. D. [h] Irenæus multa arcana recenſens, quæ Deus nos latere uoluit, uolantium etiam animalium habitationem, eorum quæ vẽris tempore ſtatim recedunt, cùm in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugere ait noſtram ſcientiam.

Cur ſemeſtres dictæ.

[f] L. 2. leg. Ba.

[g] 8. hiſt. c. 12

[h] L. 2. cõtra hæreſes c. 47

Quo uerò tempore diſcedant, licet nobis notiſſimum ſit, non rectè ex ueteribus, maximè ex Plinio colligas. Hic enim hybernis menſibus diſcedere tradit; qua in determinatione præterquam quòd experientiæ refragatur, nam Auguſto vel ſaltem initio Septembris abire eas obſeruamus, ſibi ipſi aduerſatur, ſiquidem rectè ſemeſtres eas eſſe dicit, Fauoniumq; quibuſdam, quod Martio menſe flare ſoleat, Chelidoniam uocari ab Hirundinis uiſu. Si itaq; Martio menſe Hirundo cernatur, ut certè cernitur, & ſemeſtres ſint, ut ille tradit, hybernis menſibus abire non poterunt. Sed & alibi ſignum orientis Arcturi ſeruandum monet Hirundinis abitum, deprehenſaſq; interire. Arcturus autem oritur in Autumno. Rectiùs dicebat Albertus: *Ciconiæ à nobis prius recedunt, quàm Hirundines, Hirundines quàm Coturnices.* Mirum eſt quàm diuerſimodè lateant. Nam quamuis [i] Ariſtoteles ſimpliciter eas hyeme ad loca tepidiora abire, ſi uicina ſunt, at ſi longè diſtent, non mutare ſedem, ſed ſe ibidem condere ſcribat; nihilominus id aliæ aliter faciunt, ut ſubinde oſtendemus. Scribit idem Philoſophus viſas eſſe multas in anguſtijs conuallium nudas, atq; omnino deplumes. Plinius utrumq; locum repetit, inquiens: *In vicina abeunt, apricos (aliàs Africos) ſecutæ montium receſſus, inuentæq; iam ſunt ibi nudæ atq; deplumes.* Viſum eſt etiam teſte Alberto Hirundines in arboribus quibuſdam concauis ſeſe abdidiſſe, quod, inquit, accidit in quadam ſylua ſuperioris Germaniæ, ubi inciſa quercus putrida inuẽta eſt plena Hirundinibus. Idem hoc ſibi teſtatum eſſe à Pompeio Columbo, uiro maximo, rerum naturæ rimatore ſcribit Auguſtinus Niphus. Idem obſeruauit alius quiſpiam, cuius verba recitat Gaſpar Heldelinus citante [k] Ornithologo. [l] Claudianus poëta lepidiſſimus, quàm ſit frigoris impatiens Hirundo, ita oſtendit:

Quomodo diſcedant. Plinij error

Chelidonias uentus Arcturi ortus.

Vt lateant.

[i] 8. hiſt. c. 16.

[k] In encom. Ciconiæ.

[l] L. 9. in eut.

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis Hirundo.

Mirum autem non eſt mori, ſi arbori inſideat, ut poëta ait, nam in cauis arborum ſeſe ſuo calore glomeratim inuicem adhęrentes fouent longè mirabilius apparet, quomodo ita ſub aquis idq; in plagis Septentrionalibus, ubi ſępe homines ob frigoris ſęuitiã emori cõſtat, lateãt: quod facere Hirundines teſtatur in primis Olaus Magnus Vpſalẽſis Epiſc. ita ſcribens: Etſi multarum naturalium rerum ſcriptores memoriæ prodiderunt Hirundines mutare

Hirũdines ſub glacie in aquis latere.

ſtationes,

stationes, hoc est, exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores: attamen in Septentrionalibus sæpius casu piscatoris extrahuntur Hirundines, in modum conglomeratæ massæ, quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem post principium autumni sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notatum enim est, eas eo tempore suauissimo completo cantu taliter descendere, & pacificè post principium vêris inde euolare, atque repetere uetustos nidos, uel nouos naturali solicitudine fabricare. Massa autem illa per imperitos adolescentes (nam antiqui & expertes piscatores eam remittunt) extracta, atq; in æstuaria portata, caloris accessu Hirundines resolutæ volare quidem incipiunt, sed exiguo tempore durant, quia immatura acceleratione non liberæ, sed captiuæ sunt reductæ: Accedit etiam tempore uerno, liberè reuertentes, superueniente horrida hyeme cum denso casu niuium, omnes pariter emori, ut nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, pręter paucissimas, tardiùs à profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes, quæ naturæ beneficio sobolem reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, aduolare cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis sublimiùs vel depressiùs ædificatis prognosticum capiunt, an in uallibus, an in montibus vel collibus (propter imbrium incrementum vel decrementum) sint seminaturi. Imo nec bonum omen capiunt incolæ ex tectis, vbi Hirundines habitare perhorrescunt, quia ea culmina casura creduntur. Hæc omnia Olaus. Idem facere Hirundines in Silesia, Bohemia, Polonia, Morauia & vicinis alijs terris Pet. Antonius Tolentinus nobilis Cremonensis ex multorum uirorum fide dignorum, maximè presbyterorum Societatis Iesu relatu nuper ad me scripsit, hoc uerò addens, tanquam ab Olao omissum, quod & in cisternas, puteosq; passim se præcipitent.

VOLATVS. GRESSVS.

HIRVNDINVM genus omne ad gradiendum propè ineptum est, quin rariùs propter pedum cùm debilitatem, tùm uerò maximè breuitatem incedere visum est: uel enim sedent, uel uolant. Vnde dicebat [a] Aristoteles: *Hirundinum genera vt pennis præualent, sic pedibus degenerare videntur.* Et rectè equidem pennis præualere dixit: siquidem nulli auium volandi pernicitate cedunt, quin superant potiùs, adeo vt mirum uideatur, quomodo tam exigua auicula tam diu uolatum protrahat: quamobrem quàm aptissimè [b] Ouidius uagam uolucrem uocabat, canens de diluuio:

Quæsitisq; diu terris vbi sistere possit
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.

Platina [c] tantæ celeritatis in uolatu esse ait, ut cęterarum alitum minus obnoxia sit rapinis: sed hoc ex Plinio accepit Platina, is uerò id non tam celeritati, quàm flexionibus eius attribuit, *Volucrum soli*, inquit, *Hirundini flexuosi volatus, velox celeritas, quibus ex causis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia est.* Quamobrem Hirundinibus quoque meliùs, securiùs, & commodiùs quàm Columbis pro tabellarijs in serijs rebus utemur. Hæ enim licet etiam uolent celerrimè, à rapacibus tamen nonnunquam intercipiuntur & occulta consilia produnt, quod illius Columbæ exemplo, quæ Godefridi castris à Falcone icta decidēs magno usui fuit, ut in Columbæ historicis retulimus. Hirundinum celeri uolatui poëta Latinus Iuturnæ uelocitatem, in eripiendo patris curru, ne in manus Aeneæ incideret, utebatur, comparat elegantissimè, dum canit:

Hoc concussa metu mentem Iuturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiscum
Excutit, & longè lapsum temone reliquit,
Ipsa subit, manibusq; vndantes flectit habenas
Cuncta gerens, vocemq; & corpus & arma Metisci.
Nigra velut magnas domini cùm diuitis ædes
Peruolat, & pennis alta atria lustrat Hirundo,
Pabula parua legens, nidisq; loquacibus escas
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna sonat, similis medios Iuturna per hostes
Fertur equis, &c.

Poëta pariter Hetruscus Ludouicus Ariostus nauis, qua uehi cupiebat Orlandus insaniens uelocitatem indicaturus, Hirundini uolanti eam assimilat, inquiens:

Cur non incedant.

[a] 1. Hist. c. 1

Volādi pernicitas.

[b] Metam 1.

[c] Lib. 5.

Ab Accipitribus cur liberæ sint.

Hirūdines optimi tabellarij.

Iuturna Hirundini cur similata.

Per l'aqua il legno uà con quella fretta
Che và per l'aria Irondine che varca.

INGENIVM. MORES.

Nidi fabricatio.
Doxius ędificij inuentor.
[a] L.7.c.56.
[b] 9.Hiſt.c.7.

NTER præcipua, quæ Hirundinis induſtriæ atq; ingenio attribuuntur, earum in primis nidi fabricatio à nullis non ſcriptoribus claſsicis commendatur, quam nimirum homines in fabricandis domibus ſint æmulati. Doxius cæli filius lutei ædificij inuentor exemplum teſte [a] Plinio ſumpſit ab Hirundinis nidis. Et communis præceptor [b] Ariſtoteles bruta magnam referre vitæ ſimilitudinem humanæ docēs, magis in minori, quàm in maiori teſtatur videri intelligentiæ rationem, idq; primum in auium genere oſtendere Hirundinem in effigendo conſtituendoq; nido. Confingit enim implicito luto feſtucis, hoc eſt, ut habet [c] Plinius, luto conſtruit, ſtrumento roborat, ad normam, ſcilicet lutariæ palealionis: ſin fortè luti ſit inopia, vt contingit temporibus aridioribus, tunc ingenioſè ſuo marte id facere aggreditur, nam ſeipſam madefaciens tã diu in puluere volutat, donec hoc ſibi pacto luti vſu inuento ore id vel pedibus auferat, vel ſi ita non poteſt, extremitatibus alarũ applicet: Stragulum ſibi etiam more hominum facit, duriora primùm ſubijciens, & mollicè totũ conſternens pro ſui corporis longitudine. Diſertiſſimè hanc fabricã deſcripſit his verbis Plutarchus: *Primùm feſtucis ſolidioribus*, inquit, *& fundamento iactis, molliores inſuper affigunt: luti quo cemento & veluti glutino nidum ædificandum relinunt, cùm penuria eſt, ad lacum ſinumuè proximum aduolantes ſummis alis ſic ſtringunt aquas, vt humeſcant liquore tantùm, nihil grauentur autem, mox concepto his puluere, illinunt aſpera, hiantia glutinant:* Atque hoc ferè modo Hirundo nidum ſibi facit, eumq; mollibus floccis plumiſq; ſubſternit tepefaciendis ouis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. Pulchrè enim intelligit, quòd ſi teneros, ex penniſq; nudos in duris fruticibus pullos requieſcere ſineret, nõ ferendis doloribus premerētur, quamobrem in ouium tergo conſidens, floccos lanarum teſte [d] Aeliano euellit, indeq; pullis ſuis nidum quàm molliſſimè ſubſternit. Tantam auis induſtriam in nidificando admirans magnus ille & D. [e] Baſilius, eum cui nihil de patrimonio ſuo relictum eſt, ad Hirundinis ingenioſam & ſolerte induſtriã reſpicere iubet. Sed quid dicturus erat Baſilius, ſi commodum atq; vtilitatẽ, quæ ex harum auium nidis quandoq; percipitur nouiſſet? In Heracleotico enim Aegypti oſtio, vt Plinius author eſt, manifeſtum illius induſtriæ argumentum præſtant vſq; adeo tenellæ auiculæ molem continuatione nidorum ita uaganti Nilo inexpugnabilem opponentes ſtadij vnius ſpatio, vt id humano opere perfici vix poſſe credatur. Et in ca- Aegypto iuxta oppidum Copton inſulam eſſe aiunt ſacram Iſidi, quam ne laceret amnis idem, munire opere, incipientibus vernis diebus, palea & ſtramento roſtrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Eáq; militiã illis cum anno redire ſemper. Non minorem profectò ingenij aciem in medendis pullorum oculis demonſtrat Hirundo. Hi enim cùm tardiùs viſum accipiunt, nam imperfecti & cæci teſte [g] Philoſopho & Plinio procreantur, uel ſi ęgrè habent, mater admota herba eis viſum adfert. Huius herbæ homines, quamuis ſummo ſtudio compotes fieri cupiant, nunquam in hac parte ipſis ſatisfactum eſſe Aelianus tradidit: quamuis alij plerięq; authores omnes Chelidoniam ſiue hirundinariam hanc herbam nuncupent. *Chelidonia*, inquit Plinius, *Hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt viſum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis*. Et alibi: *Chelidoniam viſui ſaluberrimam Hirundines monſtrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes*. Et Oppianus: Si quis Hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ roſtro demorſæ liquorem oculis infundunt, & noxam cæcitatis amoliuntur: quod oculare dicebat [h] Tertullianus. D. [i] Ambroſius cùm ex nidificationis induſtria, tum ex ſolertia, qua, ut poſtremò diximus, pullorum oculis medentur, maternæ ſedulitatis in filios grande documentum eliciens, Hirundo, inquit, minuſcula corpore, ſed egregie pio ſublimis affectu, quæ indiga rerum omnium, pretioſiores auro nidos ſtruit, quia ſapienter nidificat. Nidus enim ſapientiæ pretioſior eſt auro. Quid enim ſapientius, quàm vt & volandi uaga libertate potiatur, & hominum domicilijs paruulos ſuos & tecta commendet, ubi ſobolem nullus incurſet? Nam & illud eſt pulchrum, ut à primo ortu pullos ſuos humanæ vſui conuerſationis aſſueſcat, & præſtet ab inimicarum auium inſidijs tutiores. Tum illud præclarum, qua gratia domos ſibi ſine vllo adiutore tanquam artis perita componat. Legit enim feſtucas ore, eaſq; luto illinit, ut conglutinare poſſit. Sed quia lutum pe-

[c] L.10.c.33.
Luti præparatio.

Cur floccis & plumis nidum ſubſternat.

[d] L.3.c.24.

[e] In Hexam. diuini officij homil.8.
Vtilitas ex nidis Hirũdinum.
[f] L.10.c.33.

Hirũdo pullorum ſuorum oculis medetur.
[g] 4.de gen.6.

oculare q̃d
[h] L.de pęnit.
[i] L.5. Hex. cap.17.

Maternę ſedulitatis in filios documentum.

dibus non poteſt deferre, ſummitates pennarum aqua infundi , ut facilè his puluis adhæreat, & fiat limus, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhære refaciat, eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ officium prope commune multis auibus: illud verò ſingularè, in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quædam medicæ artis peritia, quòd ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi oculos, ſiue conpuncti, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto viſui reformare. Nemo igitur de inopia queratur, quòd uacuas pecuniæ proprias ædes reliquerit. Pauperior eſt Hirundo, quæ vacua æris, abundat induſtria. Aedificat, nec impendit, tecta attollit, & nihil aufert proximis: nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos verò & paupertas afficit, & inopiæ neceſſitas vexat, & pleroſq; indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoq; ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectum, atq; in grauiſſimis paſſionibus ſpem deponimus, fractiq; animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus: cùm de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit, cùm præſidia humana defecerint. Hæc omnia D. Ambroſius: totus vt auditum eſt, in Hirundinis induſtriam laudando, hominiq; maximè deſidioſo imitandam proponendo. Hirundini hoc præterea largita eſt natura, cùm blattę quę ouis pulliſq; eius pernitioſæ ſunt, nidum inuaſerint, tunc mater apij folia ante eos proijcit, atque eo modo blattas fugat, nouarumq; acceſſum prohibet, ut teſtatum reliquit Aelianus;

Vt blattas fuget.

Prolem autem non amat duntaxat, vt id obiter dicam, ſed ſummo labore atq; diligentia, licet corpore & robore abiectiſſima continuò pro ea ſolicita eſt, vnde [k] Plutarchus in deſidioſas inuectus mulieres tam ocioſè domi reſidentes, dum mariti abſunt in bello, ut ne auferentibus, quod partum eſt, ſeſe opponant. *Cùm tua vxor*, inquit, *te belligerante domi ad focum deſideat, & ne tantùm quidem, quantum Hirundines, moliatur contra eos, qui ipſam familiamq; oppreſſum eunt*. Quę magis itaque atq; maiore amore filiorum commodis ſtudet? Hęc vel peritura dum aqua perfuſa puluere, ut dictum eſt, volutata, capturæ periculum adit euidentiſſimum, nihilo ſecius ſedem filijs paratura opus perficere conatur, in qua perficienda quantum induſtriæ laboriſq; collocet, iam dictum fuit. Ne verò ſubſequentibus annis fruſtrà tantum ſubeat laborem, cum primùm ad nos vêre redit, priſtinos nidos inueſtigat, inuentiſq; cantu applaudit, ſibique congratulatur mirificè vario & quaſi articulato, ut uerbis etiam quibuſdam gaudium ſuum teſtari videantur; quod his verſibus expreſſit Statius:

[k] *In Grillo*.

Hirũdo priſtinos nidos occupat.

Sic Pandioniæ repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia, atq; larem bruma pulſante relictum
Stantq; ſuper nidos, veteriſq; exordia fati
Enarrant tectis & truncum aut flebile murmur
Verba putant, moxq; illa tamen non diſſona verbis.

Clamat ipſe dominus per Hieremiam, *Turtur & Hirundo cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non agnouit iudicium domini*. Nouit, inquit D. [l] Ambroſius, Hirundo quando veniat, quando etiam reuertatur: nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio vêris inditium. Verùm aliæ etiam aues ver annunciant aduentu ſuo, idq; induſtriæ & ingenio earum uix aſcribitur; quod ſanè aliàs in tam parua auicula admirandum prope exiſtit. Thebarum tecta teſte [m] Plinio ſubire negatur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; quòd ex eo repetens [n] Solinus, *nam inter cætera*, inquit, *habere inter illas quiddam praſcium indenoſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quoquo modo tecta*. Iam verò mirum videtur, quomodo tam induſtria volucris nullam admittat diſciplinam, imo nunquam cicurem ſeſe præbeat, cùm aliàs noſtro magis quàm ulla alia uolucris contubernio fruatur, & nobiſcum fermè conuerſetur, noſtra nempe omnium maximè familiaris, atque domeſtica. Quam ingenij morumq; ruſticitatem, & vt ita dicam, feritatem denotans [o] Plinius: *Non omittendum*, inquit, *eſt cùm de ingenijs diſſerimus, è volucribus Hirundines eſſe indociles, è terreſtribus mures; cùm elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari vituli, totq; piſcium genera miteſcant*. [p] Aelianus verò & Plutarchus muſcam cum Hirundine coniungunt: ſed & mus & muſca indociles ſunt. *Ex animalibus duo*, inquit Aelianus, *quæ hominum hoſpitio vtuntur, muſca & Hirundo nulla arte ad hominum tractationem manſueſcere poſſunt; neq; nobis quicquam officij cum quapiam animi grati vel minima ſignificatione compenſant. Nam muſca, quod ſibi timeat, negotium exhiberi, prehenſari perhorret. Hirundo verò ſic homini diffidit, vt neq; manſuefieri poſſit, neque quicquam non periculi plenum ab homine expectare*. Plutarchus paulò aliter: *de his*, inquit, *quæ nobiſcum habitant, ſola Hirundo & muſca non cicurantur homini, ne tangi ſe patiuntur, neque conſuetudinem aut ſocietatem vllius operis ludiue admittunt: quod muſca facit metu incommodi, &*

[l] *L.6.Hexa. cap.4.*

Thebarum tecta nõ ſubit.

[m] *L.10.c.23*

[n] *Cap.15.Polybiſt.*

Hirũdo nõ cicuratur.

[o] *L.10.c.15.*

[p] *8. ſympoſ. queſt.7.*

Mus & muſca ſunt indociles.

quia

quia subinde abigitur. Hirundo autem quia natura odit homines, & ob insidelitatem semper suspiciosa manet, & cicurationis fugax. [q] Ludouicus Ariostus mori scribit Hirundinem, si uel unica tantùm die in cauea inclusa teneatur:

[q] *In Satyris.*

> Mal può durar il Rossignol in gabbia
> Più ui stà il Cardolin e più il Fanetto
> La Rondine in un dì ui muor di rabbia.

An verò tam indocilis sit hæc auicula, adhuc quispiam subdubitet, quando id non de ea tantùm, sed de mure etiam verum esse neget Albertus, seseq; asseueret Hirundines sæpius vidisse mansuefactas, & ad manum, (nt interim eius verbis utar) volantes, sicut aliæ aues aduolant. Quin ipse etiam Plinius animalia quædam nec placida nec fera esse testatur, sed 10 mediæ inter vtrumq; naturæ, iisq; Hirundines & apes annumerat. Sed aliud, ni fallor, est ferum esse, aliud indocile: Albertum tamen mendacij arguere nefas sit, maximè cùm humano ingenio cuncta tandem obediant. Moschus Bionis bubulci amatoris mortem deploraturus Luscinias & Hirundines etiam, quoniam has aues pastor ille cantu oblectasset suo, & loqui docuisset, eum lugisse facit canens:

Hirundines mediæ naturæ sunt.

> *Luscinia, omnesq; Hirundines, quas olim cantu oblectauit,*
> *Quas loqui docuit, residentes in arborum ramis*
> *Ex aduerso vlularunt inter se.*

Quos quispiam versus legens, inde fortè collegerit, Hirundines non modò mansuefactas ab eo pastore fuisse, sed humanum etiam sermonem edoctas. Verùm hìc loqui (λαλεῖν) etsi ad Lusciniam referri posset, (ea enim loqui olim usa est) canere significat, non articu- 20 late sermocinari: præterea cantus iste plus garrulitatis, quàm suauitatis in se habet, imo commodi nihil, nihilq; voluptatis, tædij verò satis homini adferens. Est enim minimè canora auis, sed molesto quodam stridore obstrepit, quod in primis ostendit [r] Lucretius, dum ait:

λαλεῖν etiã canere significat.

Cantus Hirundinis quales.

[r] *L. 3. de rer. natura.*

> *Quid enim contendat Hirundo Cycnis?*

Et Aristophani χελιδόνων μουσεῖα dicitur musa inconcinna, & quæ corrigi non potest, nugatio nihili, quæ folijs leuior sit, in summa pro garrulitatis officina, unde Hesiodo, Anacreonti, Simonidi, alijsq; κωτίλας dicitur, id est, garrula; κωτίλλειν enim garrire est. Hinc χελιδόνες quoque barbari nuncupantur, quoniam sermo eorum Hirundinum cantui sit similis, hoc est, intelligi nequeat. Hesychius enim annotat τοὺς βαρβάρους χελιδόσιν ἀπεικάζεσθαι διὰ τὴν ἀσύνθετον λαλιάν: unde & χελιδονίζειν dicitur τὸ βαρβαρίζειν. Aristophanes 30 Cleophontem traducit in hoc sensu tanquam peregrinum, imperitum, loquacem, ignobilem, barbarum, & matre Thrassa natum. Videtur enim hæc omnia Hirundinis appellationis comprehendere. DD. Hieronymus & Cyrillus cum Aristotele consentientes per præceptum illud Pythagoricum ὁμορόφους χελιδόνας μὴ ἔχειν, abstinendum à commertio garrulorum & susurronum intelligunt, qua de re pluribus agemus inter prouerbia. Sunt autem qui diuos illos super hoc impugnent; atq; alias rationes tanquam grauiores adducere conentur, maximè uer[o] ex Plutarcho, quas nos quoque suo pòst loco citabimus; nunc verò ex Nicostrato garrulitatem hanc notatam his iambis demonstrabimus:

Hirundinis melos.

Barbari chelidones dicti.

Cleophon quis Aristophani.

> *Si funditare verba multa iugiter* 40
> *Et celeriter, signum putas prudentiæ?*
> *Prudentiores homine sunt Hirundines.*

Garrit verò hoc auicularum genus summo manè maximè, quare inter signa iam ortæ auroræ poëte Hirundinis cantum referunt, ut [s] Baptista ille re & nomine Mantuanus, dum canit:

Quãdo magis garriat.

[s] *L. 1. Parth. Mar.*

> *Dumq; ita multiplices dant, accipiuntq; loquelas*
> *Clara per Eoos, fluctus aurora rubebat:*
> *Flammaq; surgebat niueis argentea bigis*
> *Luciferi, gelidos spargens in gramina rores,*
> *Et cupiens prolem, dulcesq; reuisere nidos*
> *Garrula sub lucem modulos iterabat Hirundo.* 50

Et inter Hetruscos Dantes Florentinus:

> Ne l'hora che comincia i tristi lai
> La Rondinella presso la mattina
> Forse à memoria de'suoi tristi guai:

Hinc ὀρθρογόην Hesiodo, id est, antelucano tempore lamentans & queritans vocatur, & alijs ὀρθρολάλος, id est, matutino tempore, seu sub diluculum garriens; sed notandum scribi

etiam

etiam ὀρθογόη, ὀρθολαλος apud Hesychium & Suidam, id est, sublata & intenta voce flens atque garriens: quo modo etiam μερόπων [c] Luciano appellatur, id est, strepens, & Vergilio garrula.

[c] *In Tragop.* *Georg.4.*

EPITHETA.

POSTQVAM in Epithetum vnum aut alterum Hirundinis incidimus, quibus garrulitas eius denotatur, non inconueniens fortè fuerit reliqua hîc peculiari istac rubrica prosequi. Sunt autem δύσγαμος, id est malè nupta, quo vsus est Lucianus prçcitato loco, alludens videlicet ad Prognem, quæ vulgò in Hirundinem conuersa fingitur. Θρηΐκία Aristophani, id est, Thressa dicitur, idem quoque innuens, quòd in Thracia Tereo esset nupta. Κοτίλη Hesiodo, ut dixi. Oppiano Εἰαρινὴ ζεφύρȣ προταγγελος ὄρνις, sicuti nempe [a] Ouidio & Pontano veris prænuncia. Κεκροπίδες in Epigrammate, φοιβόληπτος, id est, fatidica, Lycophroni, ποίκιλα Aristophani à colore. ὑπωρόφιος, id est, sub tecto aut camera agens, hoc est, in domibus nidulans; nam Theocritus Hirundinum τέκνα ὑπωροφια dixit. Vergilio & Auieno dicitur arguta, Sereno vaga, [b] Ouidio etiam mitis, tristis, ignota, brumalis Claudiano per antiphrasim, noua Pontano, & apud Textorem peregrina, trinsans, Daulias, Lasciua, Pandione nata, uocalis: nam agrestis & rustica differentię potiùs sunt, & speciem propriam constituunt.

[a] *Fast.2.*

[b] *L.9.in Eutrop.*

VOX. CANTVS.

M. Varro Hirundines & plerasq; volucrum à suis vocibus nominari scripsit. Alibi verò vbi ita habet, *& à frendice, frunde, frutimi suauiter*, doctissimus Adrianus Turnerus verborum portenta esse ait, seq; eadem in veteribus libris reperisse, & legit hoc modo: *Eius ab Hirundine: Hirundo fritinnit suauiter.* Varro virgula diuina *Et pulles peperit fritinnientes.* Festus quoq; ait sua minurritione Hirundines fritinnire. Annotat eundē locum Scaliger filius, & legit & exponit sic. *Nefrende, fritinni suauiter (nefrende νωδὲ) sic dicitur vel puer qui per ætatem, vel senex, qui dentibus amissis cibum frangere non potest.* Sic ille. Alij cicadam fritinnire, Hirundines thrinsare, vel drinsare, vt author Philomelæ, volunt. Alias hic zinzilulare canit eas hoc disticho:

Fritinnire.

Cicadę vox

Thrinsare.

Zinzilulare

Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzilulare solent.

Apud Sidonium minurizare legitur de voce Hirundinis. *Diluculo autem*, inquit, *Philomela inter frutices silentem Prognen, inter aceres minurizantem, id est, parua voce succinentem, cantillantem, quod & Græci μινυρίζειν dicunt* [d] Homerus laxamentum nerui in arcu tenso, hoc est, sonum, quem laxatus arcus ædere solet, voci Hirundinis assimilauit, dum canit:

[d] *Odyss.φ.*

Δεξιτερῇ δ' ἄρα χειρὶ λαβὼν πειρήσατο νευρῆς
Ἡ δ' ὑπὸ καλὸν ἄεισε, χελιδόνι εἰκέλη αὐδὴν

Dextera autem igitur manu capiens tentauit neruum
Hic autem sub bene sonuit Hirundini similis voce.

Qui sonus cum thrinsare seu drinsare fermè congruit. Χελιδόνας ψιτυρίζειν apud Pollucem legimus. Τιτυβίζειν secundum alios de Hirundinibus, secundum alios de Perdicibus dicitur. Τιτυβίζει, ὡς χελιδὼν φωνῇ Hesychius & Varinus. Meminit & Suidas, Τιττυβίζεται ποιὸν ἦχον ἀπολελεῖται, καὶ Βάβριος, ἔπη χελιδόνος ταύτης ἀκȣ́σας μικρὰ τιττυβισȣ́σης. Sed Τιτυβίζειν per τ geminatum, ut ex Suida diximus, apud Athenæum dicitur de Perdicibus. Affertur & τιτύζειν in vulgari lexico tanquam idem ualens. Canunt Hirundines stantes; aliquando in uolatu clamant breue atq; abruptum quiddam. Manè & tempore coitus magis strepunt.

τιτυβίζειν.

Vt canant.

NIDVS.

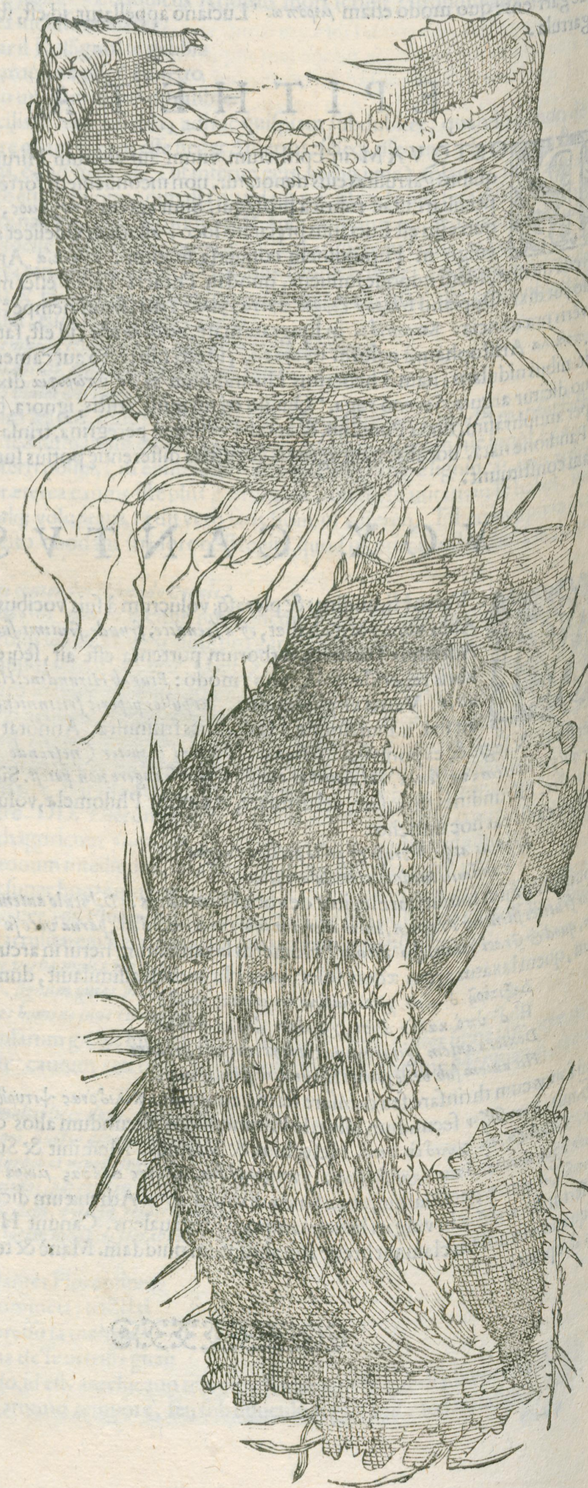
NIDVS. Partus.

DE artificioſa & ingenioſiſſima nidi Hirundinũ constructione ſuprà ſatis egimus, vbi præterea demonſtrauimus Hirundines domuum ædificandarum inuẽtrices extitiſſe: ũde quoque facetiſſimus Comicus Ariſtophanes Hirundines fingit lutũ ore conferre ad extruendam auibus ciuitatem; hoc enim faciũt, inquit Scholiaſtes, cùm nidificant. Achyroſis (ἀχύρωσις) Græcis dicitur ratio commiſcendi paleas cum argilla alioue luto, ab Hirundinibus primùm excogitata nomẽ habes ἀπὸ τῆ ἀχύρȣ, id eſt, ab acere, unde & à quibuſdam Latinis lutum aceratum dicitur. In epigrãmatibus ꝑ nido Hirundinis legitur καρφῖτις θάλαμος, & θάλαμος πιλόχυτος, id eſt, thalamus palearis & thalamus lutoſus, ſiue ex luto factus: quo modo eundem nidum, luteum opus uocabat [f] Ouidius, dum ait:

Achyroſis quid.

Lutum aceratum.

Luteũ opus [f] L. 1. Faſt.

Tunc

Tunc blandi soles, ignotaq́; prodit Hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

Luteam casam T.[g] Vespasianus Strozza:

Garrula sed quamuis nondum certarit Hirundo.
Nec luteam solita struxerit arte casam.

Limosam sedem[h] Pontanus:

Vere autem cùm priscus honos hortis venit, & cùm
Garrula limosas sedes molitur Hirundo,
Ac tenui solitum frustratur voce loborem.

Calphurnius[i] pro construere nidum, dicebat lutare,

Nidosq́; reuersa lutabat Hirundo.

Cùm verò omne Hirundinem genus ex luto & paleis nidum fabricet, alia tamen aliam ei figuram inducit. Domestica de qua hîc potissimùm agimus, nidum facit figura semicirculari; nimirum vt sit capacior, cuius iconem hîc habes expressam: agrestis ferè sphæricam sed de eo suo pòst loco. Parit Hirundo non plura quàm quinq́;, nec plura etiam utero fert, si credimus Aeliano: sunt autem eius oua, ut obseruaui, magnitudine oliuæ, maculis conspersa ferrugineis. Parit bis anno, idq́; teste[k] Aristotele sola ex ijs, quæ carne uescuntur. Physiologus referente Ornithologo primi partus oua quandoq́; tradit propter hyemem (frigus, nam omnium prima parit) corrumpi, posteriora uerò pullos proferre, sed[l] Aristoteles hoc de Merula refert: cum qua quidem etiam Hirundinem nominauerat, sed ea tantùm ratione, quod similiter bis pareret.

Lutea casa. [g] L.7.Erot. Limosa sedes. [h] L.2.Hort. Hesp. [i] Eglog.5. Lutare qd. Domesticæ Hirundinis nidus. Quot pariat. Oua Hirundinum. [k] 6.hist.c.5. [l] 5.hist.c.13

PROPRIETAS.

HESIODVS citante Aeliano testatur Lusciniam solam auium somni expertam esse, & assiduam in uigilijs: Hirundinem uerò non prorsus semperq́; vigilare, sed dimidium tantummodo somnũ perficere. Volucrum etiam soli Hirundi flexuosi sunt volatus, quemadmodum supra ex Plinij testimonio scriptum est. Coitus deniq́; huic auium generi mirus, & cum nulla alia, si Aeliamo credimus, communis: nam cùm cæteræ aues in coitu à maribus conscendantur; Hirundines non item, sed contrario quàm reliquæ miscentur, hoc est, ut exponit Ornithologus, auersæ, hoc est, ut papilionum genus. Causam cur id faciant Hirundines, Aelianus retrusam esse ait & abditam; multorum tamen sermone in uulgus peruagatum esse, eas sic coire, quoniam Thereum Regem horreant, ne quando latenter irruens nouam tragœdiam excitet. Causa sanè ex fabula dependet, uerendum prę terea ita non coire.

Luscinia somni expers. Volatus flexuosus. Coitus mirus. [a] Lib.2. de anim.c.3.

VICTVS.

INSECTIS victitat Hirundo, exigua venans animalcula, ut ex Aristotele[a] citat Plutarchus, qui etiam inter causas, cur Pythagoras in ædibus Hirundinem haberi uetabat, hanc recenset, quòd cicadas uenetur, quoniam hæ musis sint sacræ. Sunt autem ipsis faciles captu, ut scribit[b] Aelianus, qui etiam[c] alibi Hirundinem ijs animalibus annumerat, quæ hostilem in modum apibus insidias moliuntur: negat tamen eam ab apiarijs musicæ reuerentia permotis occìdi, cùm alioqui ad necandum sit facilis; satis enim esse eam prope alueos nidificare prohibere: Quod uerò apes populetur, ut ait[d] Plinius, etiam testatur Philosophus, nidos eius alueis propinquos ab apiarijs tolli eam ob causam asserens quare &[e] Virgilius monet:

Absint & picti squallentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, Meropesq́; aliæq́; volucrse
Et manibus Progne pectus signata cruentis.

Quantum uerò inhient apibus Hirundines, eleganter docteq́; ostendit[f] Ludouicus Ariostus Rugerium & Marfisam multos occidentes, Hirundinibus apum magnæ multitudini superuenientibus comparans dum canit:

[a] 8.symp.q.7 Cicadæ musis sacræ. [b] Lib.8.c.6. [c] Lib.1.c.56 [d] 9.hist.c.40 [e] Georg.4. [f] Cant. 36. st.17. Rugeri & Marfisa Hirundinibus comparan.

Come,

Come, allor che'l collegio si discorda
E vansi in aria, à far guerra le pecchie
Entri fra lor la Rondinella ingorda
E mangi e vccida e guastine parecchie
Douete imaginar che similmente
Ruggier fosse e Marfisa in quella gene &c.

Esca vilis Varroni.

Muscas & culices, papilionesq; & similia alia volucria captat, quæ omnia escam vilem vocabat Varro, hoc est, vt interpretatur Nonius, frequentem, Varro, inquam, in virgula diuina.

Ad quos tam volucres venit pusillos
Vsq; ad limina nidica esca vilis.

10

[g] L.10.c.24

Plinij, & Platinæ error.

Plinius solam Hirundinem ex his, quæ aduncos vngues non habet, carne uesci author est. Verùm si sola, ut ipse[g] alibi attestatur, non nisi in volatu edat, carnis nomine insecta intellexisse videri potest; quo modo Platina Plinium intellexit, dum ait. *Ex his auibus quæ aduncos vngues non habent, sola bestiolis quibusdam volando vescitur.* At neutrum uerum est: nam & Meropes, imo Passeres etiam insecta volantia capiunt, & paulò antè ex Virgilio vetauimus, Meropes propè aluearia haberi. Si verò Plinius carnem propriè dictam, hoc est animalium sanguineorum intellexit, adhuc sibi ipsi refragatur; eam enim in aëre habere non potest. Carnem tamen vesci facilè credo, atque id quoque attestatur communis præceptor[h] Aristoteles; sed solam id eam facere non ait; nos Lusciniam aliquot diebus carne pauimus, hæc autem vncunguis non est. sed addam uerba philosophi, ne quis me falsò Plinium reprehendisse putet. *Sunt etiam,* inquit, *in genere non adunco, quæ carne vescuntur, vt Hirundo.* Aliquis dubitare possit, num grana attingat Hirundo, nam Porphirius Apollonium[i] Tyaneum refert, cùm audisset Hirundinem vnam cum multis vociferantem, sodalibus suis, quorum non paucos secum habebat, exposuisse indicare eam cæteris, asellum onustum frumento humi fusum esse, atque ad id colligendum alios inuitare: sed Philostratus, qui exactiùs & ex professo di vita & moribus Apollonij scripsit, de Passerculo, non de Hirundine illud tradidit. Hanc tamen granis uesci etiam Martialis innuere uidetur, lupum ridens propter donatum hortum tam exiguum, ut segetem, quæ in eo erat nascitura, vel vnica Hirundo obsumere possit.

[h] 8.hist. c.3.

An granis uescatur.

[i] L.3.satif.

20

Et sublata volantis vngue Prognes
In nido seges est Hirundinino.

30

Sed ridet, luditq; poeta, non agit seriò, ego grana, si in os ingerantur, spernere puto.

EDVCATIO.

Aequitas in distribuendo cibo.

ON hîc vt educandæ à nobis sunt Hirũdines, sed qua æquitate suis illæ pullis cibum destribuant, dicemus. *In fœtu*, inquit Plinius, *summa æquitate alternant cibum:* mas nempe & fæmella, vt ait Aristoteles. Impertit uterq; singulis cibum, obseruata consuetudine quadam, ne qui acceperit, bis accipiat. Dum cibum dare incipit, ab eo incipit, qui primò natus est, vt disertissimis istis verbis docet Aelianus: *Iustitiam mater Hirundo aduersus filios suos seruat in distributione cibariorum suam cuiq; dignitatem. Non enim vnica tantum cibi vectione omnes pascit, neq; possit, cum ea quæ affert, pusilla, & paxillula sint, primum in lucem aditum primò pascit, deinde ab illo secundum, tertium tertio loco partum alit; sicq; deinceps vsq; ad quintum progreditur.* Addit Oppianus illum, qui cibo accepto locum mutauerit, nihil amplius accipere, donec in pristinum suum locum redierit. Aequalitatis huius adeo studiosus fuisse legitur Hadrianus Imperator, vt in victu familiari Homericum hoc obseruaui semper voluerit, ne quis δαιτὸς ἐΐσης indigeret, ac quo obsonatoribus nullum linqueret peccandi locum, sæpe fercula de mensis aliorum etiam infirmorum apponi sibi iusserit. Nihil enim ad conciliandum sibi populorum animos æquè principibus prodesse putabat, quàm æqualitatis distributio. Nam cùm potentia suapte natura sit odiosa, per moderationem maximè omnium euadit amabilis. Meminit autem tam iustæ distributionis Hirundinum Ouidius:

40

Hadriani Imp. æqualitas in distribuendo cibo.

Potẽtia natura odiosa

50

Iam tristis Hirundo
Argutis redit vsa cibos immittere nidis
Incipit & molli partitos ore ministrat.

Et Co-

Et [a] Corippus:

Sic bene, quæsitas vt pullis porrigat escas
Mitis Hirrndo redit, postquam sua tecta videndum,
Garrula per patulas fuerit delata fenestras,
Matris in euentum nido consurgit ab omni
Turba loquax, flagitantq; cibos, fidæq; parentis
Oribus ora petunt, & apertis faucibus adstant:
Illa sed impendens nidum circumspicit omnem,
Distribuitq; pias, vt cunctos nutriat, escas.

Non verò solùm iustissima est in distributione ciborum Hirundo, sed sedula etiam, atque assidua: quare eam maternæ sedulitatis magnum documentum accipi iubet D. Ambrosius, cuius dulciora nectare verba antea citauimus. Innuit hanc auis diligentiam [b] Theocritus, inde eiusmodi comparationem deducens:

Assiduitas in cibando pullos.

[b] *Eidyl. 14.*

Μαςρακα δ' οἷα τέκνοισιν ὑπωροφίοισι χελιδὼν
Ἄψορρον ταχινὰ πέτεται βίον ἄλλον ἀγειρεν. &c.
Quemadmodum autem Hirundo, quæ cibum pullis sub tecto fert
Mox citò reuolat, vt alium cibum adferat. &c.

Ita quoque Ludouicus Ariostus Rinaldum post diutinam absentiam domum reuertentem, tam gratum suis fuisse ait, vt est Hirundo, dum paruulis cibum adfert filiolis:

E pare quando egli arriuò tra quelli
Doppo gran fame Irondine ch'arriui
Co'l cibo in bocca a'i pergoletti augelli.

Ostendit præterea Hirundo eundem erga fœtus suos affectum, dum eos volare quodammodo docens, in medio etiam volatu, deficientes iuuet, & uelut humeris ferat. Meminit vtriusq; tum offerendi cibi, tum promouendi volatus amoris Baptista Mantuanus:

Dum parua domus, dum infirma propago
Dum nati implumes tepido fert pabula nido,
Semper & extensis docet ire per aëra pennis
Hæc est cura tenax, studiumq; immobile matri.

SYMPATHIA.

Antipathia.

De amore, quo Hirundo carissima sua pignora prosequitur, multa iam scripsimus, eum uerò tunc maximè demonstrat, cùm coluber nidum eius inuadit, ut pullos suos deuoret: nam tunc primùm auolat lugubriter canens, cùm verò eos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se uoluit, donec & ipsa ab eodem hoste conficiatur, sicuti hisce uersibus testatur [a] Oppianus ex interpretatione Laurentij Lippij Collensis:

Hirundo vna cũ pullis à colubro absorbetur.

[a] *Lib. 5. de piscibus.*

Et veluti serpens, qui tigno nactus ab alto
Altis est vernæ pullos, sub tecta sonantes
Mactat, & occisos subicit sub dentibus artus.
At mater primò grauiter tristata mouetur
Effundens tristes natorum in funera partus.
Sed postquam laceros pullos, absumptaq; membra
Spectat, non mortem vitans, subit ora draconis,
Voluitur, & dulcis comitatur funera partus.

Q. [b] Calaber Deidamiam Achillis vxorem, filiũ suum ad bellũ proficiscentẽ Hirundini assimilat, quæ pullos à colubro deuoratos deplorat. Sic certè, inquit, præclarum Achillis filium mater quidem continuit, sed pedes ad iter accendebat, at hæc quamuis magno affectu dolore, animos tamen ad suum filium sustulit, qui ubi illam sæpius amplexus esset, solam deseruit, acerbo se luctu affligentem, in chari sui patris ædibus, non secus ac Hirundo magna indignatione perculsa, in ædibus deplorat suos pullos, quos alibi admodum stridulos perniciosus deuorauit anguis, & in luctum coniecit verecundam matrem: hæc autem orba iam

[b] *L. 7. Paral.*

Deidamia cur Hirundini comparata.

circmuolat nidum, iam verò ad expolita veſtibula fertur, graues ob ſuos liberos ploratus ciens; ſic quoq; plorabat Deidamia. Sed huius amicitiæ ſeu potius amoris occulta ratio non eſt, neq; etiam aliquod animal iuuenio, quo cum occultam exerceat vel amicitiam, vel etiam inimicitiam. Nam licet hoſtilem in modum apibus inſidias moliri Aelianus ſcribat; ego id non tanquam occultos hoſtes, ſed cibi gratia tantùm facere puto. Neque occulta pugnæ earum cum Paſſeribus eſt ratio: interficiunt autem inuicem, non ut teſtatur Auicenna, cùm in vna domo conueniuut, ſed cùm Paſſeres initio vêris earum præoccupant nidos. Tum enim Hirundines totis conantur uiribus illos eijcere, quod ſi facere nequeant, tunc ad aſtum procedunt: nam Albertus atteſtatur ſæpius Coloniæ eſſe obſeruatum, Hirundinem cùm non poſſet eijcere Paſſerem, ſtridore ſuo Hirundines multas conuocaſſe, quæ ſimul cum impetu aduolantes, luto quod ore ſingulæ gerebant, nidi foramen (loquitur de ſylueſtribus Hirundinibus, quæ nidos ſphæricos conſtruunt, & vnicum tantùm pro ingreſſu foramen faciunt) obſtruxerunt, & Paſſerem ita incluſum ſuffocarunt. [c] Solinus Hirundines à diris auibus minimè impeti, nec unquam prædę eſſe tradit, quaſi eſſent ſacrę; ſed ſuprà ex Plinio ſcripſimus, rapacibus ſeſe flexuoſo ſuo uolatu eripere: Cùm verò in hominum ædibus ſine noxa nidificet, exiſtimet quiſpiam illam id ob amorem facere, quo homines proſequatur, ideoq; & hos eis nullam inferre iniuriam, & quietè tutoq; nidulari ſinere, nam ut dicebat [d] Ouidius:

Hirũdo nullos amicos & nullos hoſtes habet.

Hirũdo Paſſeri pugnat & cur.

[c] C. 15. Poly.

An homines amet Hirundo.

[d] L. 2. de ar.

[e] L. 2. c. 52.

Caret inſidijs hominum quia mitis Hirundo eſt.

Aelianus [e] ſanè planè eius ſententiæ fuiſſe videtur, dum ait: *Hirundo hominis ſtudioſa eſt, cuius contubernalem ſe eſſe gaudet, cùm ei rurſus bonum videtur, diſcedit. Cæterùm homines Homeri lege hoſpitalitatis eam tecto recipiunt: qui præcipit hoſpitem præſentem eſſe diligendum, diſcedere verò volentem dimittemdum.* Contrà [f] Plutarchus rationem reddens, cur nunquam cicuretur hæc auicula, eam ſcribit naturâ hominem odiſſe, & ob infidelitatem ſuſpitioſam manere. Ego nec homines odiſſe, crediderim, nec amare etiam, ſed ideo nobiſcum conuerſari, quoniam eas non capimus, aut inſidias ponimus; Omnia enim bruta naturali inſtinctu fugiunt loca hominum inſidijs occupata. Equidem non hominibus ſolùm, verùm brutis omnibus inſitum eſt, ut ſeſe quoad poſſint, ſalua uelint, quemadmodum luculenter [g] Euſebius docet.

[f] 8. ſym. c. 7.

[g] L. 8. de præpara. euang. cap. 5.

PRAESAGIA.

RHODII Hirundines, quia aduentu ſuo ad noſtras regiones, vêris initium annuncient, in fine hyemis teſte Athenæo inuitare ſolent, quod χελιδονίζειν nuncupabant. Nouit enim, ut inquit Dominus apud diuinum [a] Prophetam, *Hirundo tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Ab hoc præſagio vêris prenuncia poëtis dicitur: atque ad hoc alludebat Horatius, cùm ait:

Rhodij cur Hirundines inuitent.

[a] Hier. 8.

Cum Zephyris atque Hirundine prima.

Inde Hirundo apud Ariſtophanem chlænam vendere iubet, emereq; themiſtrum ſuadet, præterijſſe quippe hyemem admonens, adeſſe verò præ foribus æſtatem. Alibi quoque quendam per iocum multis Hirundinibus egere ait, ſignificans verno illum indigere tempore, quo multæ ſe proferunt Hirundines. [b] Calphurnius oues præcipit, cùm Hirundo viſa eſt, & nidulari occipit, ab hybernis ſtabulis educi:

Hirũdo iubet chlænã vendere.

[b] Eglog. 5.

Vere nouo cùm iam tinnire volucres
Incipient, nidoſq; reuerſa lutabit Hirundo,
Protinus hyberno pecus omne mouebis ouili.

Heſiodus quoque agricolas adhortatur, ut uites putare abſoluerint, antequam Hirundo appareat:

Putationis vitium exitus.

Τὸν δὲ μέτ' ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν
Ες φάος ἀνθρώποις, ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Τὴν φθάμενος, οἴνας περὶ ταμνέμεν, ὡς γὰρ ἄμεινον.
Poſt hunc malè lugens Pandionis prorumpit Hirundo
Ad lucem hominibus, vêre nuper cœpto
Hanc præuertens, vites incidito. Sic enim melius.

Inter verò vêris ſigna Hirundinis aduentus ſignum incertum eſt: ſæpe enim multæ

suborto

ſuborto pòſt nouo frigore perire viſæ ſunt, atq; hoc fortè innnuebat Ouidius, dum canebat:

Fallimur an vêris prænuncia venit Hirundo
An metuit, ne quàm verſa recurrat hyems,
Sæpe tamen Progne nimium properante quereris
Virq; tuo Thereus frigore lætus erit

Huc ſpectat pariter vulgaris illa parœmia *Vna Hirundo non facit ver*, de qua pòſt ſuo loco. Iam hîc dicendum quomodo & quando pluuiam prænunciet Hirundo. Aratus inter ſigna pluuię (licet Theon Scholiaſtes χειμῶνος ſignum faciat) ponit Hirundinem circa lacus aquæ tam proximè volitantem, ut etiam ventre contingat;

Vt pluuiam prænunciet

Ἢ λίμνη περὶ δηθὰ (συνεχὲς) χελιδόνες ἀΐσσονται
Γαστέρι τύπτουσαι αὔτως εἰλυμένον ὕδωρ.

Auienus & ex hoc Vergilius vnico verſu expreſſerunt, nimirum ſic:

Aut arguta lacus circumuolitauit Hirundo.

Plinius itaq; dum hyemem præſagiri ab hac auicula dicat, cùm iuxta aquam volitat, vt penna ſæpe percutiat, per hyemem abuſiuè tempeſtatem intellexit. Sed mirari quis poſſit iuſta de cauſa, quomodo Hirundines ſua natura pluuium cælum ac frigidum fugientes, pluuiarum aliquod ſignum afferre valeant. Cui meo iudicio reſpondi poteſt, Hirundinem quamuis naturaliter valdè ſiccum & calidum ſit animal, moderatas interdum pluuias amare: excedentes enim corporis habitus contrariæ maximè temperant qualitates; cùm ergò iam humeſcere ſentiat aërem Hirundo, humiditatis illius cupiditate excitata, lacus petit & amnes, ventreq; aquas verberat, ut pleniùs illa fruatur. Si hac & illac volitans Hîrundo, parietibus ſubinde hærebit, vel humilis vſq; adeo feretur, vt pedibus humum verrere, ſeq; puluerare videatur, idem quod antea demonſtrabit: ratio eſt, quòd aduentantem pluuiam, vel tempeſtatem præſentiens, dum ſerenum adhuc eſt, & tempeſtas percommoda, muſcas aliaq; animalcula ſibi & pullis humi & in parietibus venatur, vel quòd commotam ſurſum auram perhorreſcens (habet enim corpus imbecillum) deorſum pauitat, vel quòd per eam conſtitutionem calente inferiore aëre, perfrigerium à terra & locis vmbratilibus captat: nam retorrida bilioſaq; eſt auicula, vt dicemus ſuo loco. In ſecretis ſecretorum Ariſtoteli nuncupatis, pro tempeſtatis prænuncio habetur Hirundo alba & Paſſer albus.

Hyems p̄ tempeſtate.

Hirũdo moderatas pluuias amat.

Aliud pluuiæ præſagium.

Hirũdo alba quid p̄ſagiat.

AVGVRIA.

HIRVNDINES infauſti ominis eſſe & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. [a] Ioannes Roſinus haud vulgaris de Romanorum antiquitatibus ſcriptor, earum circumuolutiones decubituſue aut inceſſus infauſtos habitos eſſe aſſerit: infælix fuiſſe earum augurium demonſtrat Horatius, dum canit:

[a] L. 3. antiq. Rom.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens
Infælix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum approbrium, quod male barbaras
Regum eſt vlta libidines.

Cyro Regi contra Scytas bellum moliẽti Hirundinum viſio teſte [b] Xenophonte infauſtam fecit expeditionem. Hirundo quæ in Pyrrhi tabernaculo nidum poſuit, rerum quas peregrè inſtituerat, irritum euentum oſtendiſſe perhibetur, qua de re conſule Plutarchum. [c] Aelianus verò hoc augurium de Alexandro Pyrri filio refert his uerbis: *in Alexandri Pyrrhi filij tabernaculo nidificans Hirundo rerum actionem, quam ſuſciperet, parum laudabilem non bene neque feliciter euenturam ſignificauit.* De infauſto alio augurio quod per Hirundinem Alexandro Magno portendebatur, ita ferè ſcribit [d] Arrianus: *Dum Alexander Halicarnaſſum obſideret, quieſcente eo ſub meridiem, Hirundo quædam cum garritu maximo ſuper dormientis caput volitare, & modò in hanc, modo in illam lecti partem ſeſe inferre, ac turbulentiores, quàm ſit earum auium natura garritus ædere, conſpecta fuerat. Alexandrum tunc, vtpote labore fatigatum ſomnus oppreſſerat: ſed acutiſſimo auiculæ garritu tandem excitatus, eam continuò manu repulit. Tantum verò abfuit, vt vel repulſa aufugerit, vt rurſus ipſius capiti inſidens non prius deceſſerit, quàm prorſus expergefactus ſit. Eam rem Alexan-*

Cyri infauſta expeditio.
[b] L. 1. exped.
Pyrrhi augurium.
[c] L. 10. de anim. c. 34.
[d] Lib. 1. rer. geſt. Alex.
Alexã. magni auguriũ

Ariſtander Telmiſſeus vates. Darij interitus. Antiochus occiſus. Antonij clades. Antonia nauis.

der minimè negligendam arbitratus, cùm Ariſtandrum Telmiſſeum peritiſſimum vatem conſuluiſſet, parari ſibi à domeſticis inſidias, reſpondit: cæterùm fore vt inſidiæ prehenderentur. Hirundinem enim cum hominibus conſueſcere, ac cæterarum auium loquaciſſimam eſſe. Eaſdem aues Dario in Scythas proficiſcenti cum exercitu interitum portendere. Antiocho Syriæ regi referente Iulio obſequente, ingenti exercitu dimicanti Hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commiſit, & à Parthis occiſus eſt. Meminit iſtius augurij quoque Aelianus loco paulò antè citato. Naui Antonij inſidentes, ſuſcepti belli infelicitatem & funeſtas clades portenderunt. Nauis verò Antonij non erat, vt multi tradiderunt, ſed Cleopatræ, quæ illam Antoniam, in Antonij honorem factam cognominabat, vt videre eſt apud Plutarchum qui de hoc augurio ſic memorat in enarratione prodigiorum, quæ pugnam eam naualem, quæ inter Cæſarem & Antonium erat futura; *circa prætoriam etiam*, inquit, *Cleopatræ nauem, quæ Antonias appellabatur, graue oſtentum factum eſt. Hirundines enim infra puppim nidificarunt: has aliæ ſuperuenientes expulerunt, & pullos earum interfecerunt.* [e] Dion tamen Hirundines circa Antonij tentorium tradit, ac in prætoria naui ipſius nidificaſſe. Atque hactenus Hirundinum augurium infelicitatem portendit, vnicum portentum fauſtum reperio, idque in eo, qui indignus eo erat, in Dionyſio, inquam, tyranno, cui arcem relinquenti, cùm nidularentur in ea Hirundines, ei reditum portendere, author eſt [f] Aelianus.

[e] *Lib. 50.* Augurium fauſtum. Dionyſio reditus præſagitus. [f] *L. 10. c. 34.*

CAPIENDI RATIO.

[a] *In Bacch.*

OMESTICAE Hirundines, quòd ſciant ſeſe impunè victituras, in domibus noſtris habitant. Apud ueteres capi ſolitas, ex [a] Plauto colligitur dicente, *Duæ vnum expetitis Palumbem; perij, Hirundo alas verberat.* Solent enim aues uiſco implicitæ alas verberare, nimirum aufugere volentes. Lambinus Plauti Scholiaſtes non Hirundo, ſed arundo legit, Plautumq; eâ voce in allegoria perſeuerare autumat. Arundo, inquit, viſco illita alas mihi verberat; & ita fit, vt viſco contactas alas explicare non poſſim. Significat (Piſtoclerus, quem Plautus Bacchidibus meretricibus colloqui inducit) ſe prope captum eſſe, vt aues propè captæ ſunt, quæ ab arundine viſco illita contactæ aut verberatæ ſunt. Secutus autem ſum codices manuſcriptos, nam vulgati habent, *Hirundo alas verberat:* quam lectionem minus probo, quamuis ſciam quoſdam non indoctos eam ita tueri, vt dicat Piſtoclerum ſignificare ſe propemodum captum eſſe, quemadmodum parum abeſt, quin capta ſit Hirundo, quæ viſco contacta, alas verberando viſcum excutere conatur. Hactenus Lambinus. Ego communem potiùs contextum ſequi malim.

COGNOMINATA.
Denominata.

Craſſus Hirũdo dict'.

RASSVS, quòd balbutiret, & vltimas ſyllabas mutularet, Hirundo dicebatur, meminit Alciatus his verſibus:

Ad vltimas mutilans Colobotes ſyllabas
Hirundo Craſſus dicitur.
Qui ſurdus alijs, ſolus ipſe vult loqui
Vt Sturnus in prouerbio eſt.

Chelidon cynædus. Chelidoni' vates. [a] *In auibus.* Chelidon Theologus.

Χελιδὼν teſte Suida vocabatur Cleopatræ cynædus: Seneca Latinè Chelidonium uocat ſeruata vel ſaltem parum immutata Græca dictione & grande patrimonium poſſediſſe tradit. Fuit & vates eiuſdem nominis, ut idem Suidas prodidit: & Minippus quidam olim χελιδὼν cognominatus recenſetur ab [a] Ariſtophane, vbi Scholiaſtes διὰ τὸ ἱπποτρόφον εἶναι, καὶ παντηρίῳ τοῦτον (fortè καυτηρίῳ τούτῳ, ſcilicet χελιδόνι) χαραχθῆναι, οὗτος ὠνομάσθη. Chelidon itẽ theologus fuiſſe perhibetur, qui obſeruatis prodigijs collegerit rerũ exitus; de quo inter prouerbia.

prouerbia latiùs dicemus. Fuit insuper Chelidō vel Chelidone meretricis nomē, quā Varres deperibat, de quo facetissimum Ciceronis extat scōma: Ea enim cùm in vrbana, & in Siciliensi Varris prætura omnia moderaretur, transigeret, decideret, Chelidon verò etiam Hirundinem auem significet, Romani etiam omnia auspicatù & captatis augurijs agerent, auguresque & auspices publicis & priuatis rebus adhiberent, propterea ait: *Nam vt Varres prætor factus est, qui cùm auspicatò à Chelidone surrexisset, sortem nactus est vrbanæ prouinciæ:* quibus verbis alludit simul & ad auspicium & meretricis concubitum & cubile.

Chelidon meretrix.

Florentiæ teste [b] Borgæo nobilis familia quædam Rondinella ab his auibus denominatur, quæ in insignibus siue armis suis Hirundines etiam depictas vsurpat.

[b] L. de mone.

Rondinella familia.

Frisij qui maritimam Germaniæ partem habitant, auem de genere Motacillæ Svvalken Vorbott, id est, Hirundinem prænunciam nuncupant teste Ornithologo.

Hirūdo prænuncia.

Auis quæ caput caprino simile habet, vocatur Latinè apud vulgus Caper Hirundinis. Albertus.

Caper Hirundinis.

χελιδονίαι λαγωοὶ, & χελιδόνιος δασύπες leguntur apud Athenæum. Eustathius Chelidonias Lepores interpeetatur, qui superiore parte nigri sunt, inferiore subalbi instar Hirundinum.

Chelidonię Lepores.

Aspidum genus est, quas Chelidonias vocant quæ circa ripas fluuiorum, maximè Nili latibula habent.

Chelidonia herba.

Chelidonia quædam quoque herba est, quæ & Chelidonium dicitur. χελιδονία βοτάνη Oppiano; Dioscoridi & alijs medicis χελιδόνιον genere neutro profertur. Est autem duorum generum, maius & minus, vtrumque nulli non notum. Recentiores nonnulli Latinè Hirundinariam nominant. Maius inde dictum est authore Dioscoride, quòd Hirundinum aduentu ex terra prodit; discedentibus verò ijsdem marcescat, vel vt alij tradiderunt, si quis ex Hirundinis pullis in nido excæcatus fuerit, mater hanc herbam oculis admoueat, cæcitati eorum medens; vt inde potiùs quàm à tempore nominatum videatur, quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præsertim Chymistæ, non Chelidonium sed cæli donum vocauerunt, ac ea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam esse fieri prædicant, non modò ad vanas illas metallorum medicationes accommodatam, sed ad tuendam etiam hominum sanitatem morbosque plurimos profligandos vtilem. Plinius vtrumque genus aduentu Hirundinum florere scribit & discessu earum marcessere. Apud nos quidem Chelidonium minus eo tempore prodit & & statim floret, marcescitque mense Maio. Chelidonium verò maius & serius prodit, & serius etiam floret, vt id non rectè à Plinio videatur scriptum.

Hirundinaria.

Cælidonū.

Hermolaus eam capnon, quæ in sæpibus prouenit, Chelidoniam phragmitem Aetio dici tradit, ad exanitiones partium in iecore curuarum utilem; dictam, vt putat, quia succo discutit caliginem, vt Chelidonia, & ob id in medicamenta oculorum addi, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniam capnitida appellantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, vt quidam conijciunt, etiam illa similitudo, inquit, confluet, quod folium hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contegit: propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit capnos hæc cum Chelidonio minori. Hæc ille. Eruditi quidam Chelidoniam phragmitin, eam esse herbam conijciunt, qua hactenus pharmacopolæ pro Aristolochia rotunda perperam vsi sunt. Chelidonium paruum inter fumariæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem legitur, & Chelidonion simpliciter inter vitis albæ & anagallidis purpureæ nomina.

Chelidonia phragmites

Cymbalaris.

Chelidoniū paruum.

Apud Germanos testante Ornithologo aliam etiam ab Hirundinibus herba dicta est Svvalmenkraut, quam multi Asclepiadem veterum esse putent: flore lacteo, ligustri ferè odore; folijs binis per genicula, lauri ferè, sed in angustum exeuntibus, radicibus albis, multis implicatis; &c. quas aliqui ad ossa fracta consolidanda facere putant.

Svvalmenkraut.

Suprà ex Plinio, Dioscoride, & Tralliano lapillos in ventre pullorum Hirundinis reperiri diximus, eos Chelidonias (à recto Chelidonias, ut apparet, ὁ χελιδονίας λίθος) appellant, alij Chelidonios lapides, alij Chelidonias gemmas, Germani Svvalmenstein, id est, Hirundinum calculos: Plinius alibi gemmas Chelidonias, dum ait, *Chelidoniæ (gemmæ) duorum sunt generum, Hirundinum colore, & alia parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis*. Et [c] rursus *Aspidi similis est gemma, quam vocari Chelidoniam inuenio*. Nominat autem hoc loco gemmas, quæ ab animalibus denominantur: vnde hanc ut aspidi Chelidoniæ, de quo paulò antè, similem, nomē ab ea accepisse conijcit Ornithologus, & ab ea, cui Hirundines nomen fecere, diuersam. Sunt qui distinguēdi gratia malint, vt is qui nomen ab Hirundine habet, Chelidonius lapis, vel Chelidonia gemma dicatur:

Chelidonius lapis.

[c] L. 37. c. 11.

Distinctio nominis.

Chelidonij lapilli vnde extrahãtur.

catur: alter verò Chelidonias, cui aspis similiter dicta nomen dedit. Quo tempore & quibus partibus extrahantur hi lapilli, & quomodo eos habere cognoscantur Hirundines, docet Albertus & author de rerum natura. *Pulli Hirundinum*, inquiunt, *Augusto mense lapidem Chelidonium gestant aliquando in hepate, vel ventriculo, quem ego diuersorum inueni colorum. Fertur autem quod pulli gestantes lapidem hoc signo cognoscuntur; quod in nido sedent conuersis ad se inuicem vultibus. Nam cæteri, qui non habent lapidem, posteriora ad se conuertunt.* Alias etiam Albertus lapillos esse ait exiguos, & tales se vidisse à socijs suis extractos è ventriculo Hirundinum mense Augusto, tunc enim extractos efficaciores haberi, frequenter duos simul in vna Hirundine inueniri. Describit hos lapillos luculenter (luculenter dico, quia exactè illis competit, quos in musæo meo reseruo) Georgius Agricola his verbis: *Chelidonij, qui in Hirundinum ventriculis reperiuntur, figura globi ferè dimidiati, semperq; intus caui; qua de causa admodum tenues existunt. In eminentia sunt plerunque rauo, sed diluto colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interdum interpellantibus maculis, atque ob id duæ earum species videntur esse.* Reperiuntur etiam figura lentis, qui nigri & ruffi sunt, quales se Christophorus Encelius obseruasse scribit, item qui ruffi tantùm, quales Ornithologus, qui & candidissimos obseruauit, sed qui perspicui non essent, & in monte quodam Sedunorum reperiri in arena inter excelsas rupes, solidos, non cauos. Tales multi pro veris obtrudunt. Ijdem vel saltem simillimi cum his sunt, quorum meminit his verbis [d] Strabo: *Acerui quidam ex tritura lapidum ante pyramides* (in Aegypto) *iacent, in quibus lapilli & forma & magnitudine lentis inueniuntur, quidam vt hordei grana, quæ semiexpolita excurrunt. Dicunt reliquias ciborum, qui operantibus supererant, in lapidem induratas, quod quidem satis videtur verisimile, nam & apud nos collis quidam est oblongus, in campo situs, qui tofi calculis in modum lentis plenus est.*

Chelidonij lapidis descriptio. — *Chelidoniorum lapidũ diuersitas.* — *[d] L.17. Geo.*

[e] L.2.c.47. — *Chelidonias ventus qui.*

Fauonium ventum quidam teste [e] Plinio, ad vij. Cal. Martij Chelidoniam vocant ab Hirundinis visu. ijs enim diebus Hirundines primum conspici solent.

[f] In Vitru.li.2.cap.8.

Lignea Securicla Galli teste [f] Gulielmo Philandro, caudas Hirundinis vocant. Ligneis, inquit, securiclis (nostri Hirundinum caudas vocant) cæra & amurca perfusis, veteres in alligationibus (lapidum) vsos ipsa opera docent.

Chelidoni⁹ gladius.

Gladij quoddam genus à bifurcata cauda Brodæus Chelidonium appellari asserit, nimirum quia & auis Hirundinis talis cauda est.

Chelidonia collyria. — *[g] 4. de comp. sec.loc.c.7.*

Chelidonia collyria, quamuis Plinius à Chelidonia maiore dicta esse inquiat his verbis: *Vtuntur & per se succo* (Chelidoniæ maioris, etsi de vtraq; proximè locutus sit) *in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea*: etiam alia sunt, in quibus Chelidonia non recipitur, sed simpliciter ad visum prosunt; quale in primis illud est, quod reperitur alibi apud [g] Galenum ab Hirundinibus vt apparet, dictum, quasi oculis hominum claritatem ita restituere possit, vt remedio quodam pullis suis ademptum reddere creduntur Hirundines.

Chelidoniũ gens & promontorium.

Chelidonium, χελιδόνιον, Illyrica gens est Stephano, Plinio promontorium montis Tauri in Pamphilia, Cedreno & Curopalati castellum in præcipiti colle situm.

Chelidonię scopulæ. — *[h] Lib 11.* — *[i] Lib.14.* — *Chelidonię insulæ.*

Χελιδόνιαι Ptolomęo scopuli sunt in Pamphilio mari. *Chelidoniæ*, inquit [h] Strabo, *insulæ sunt in initio oræ Pamphiliæ.* Et [i] rursus. *Chelidonia insula in Pamphilia ac Lycia confinio iacent.* Et rursus in eodem libro. *Prope Hieram promontorium Lyciæ, Chelidonia insulæ tres sunt, asperæ sanè, & magnitudine æquales. ad stadia quinque inter se distantes.* Stephanus duas esse dicit, earumq; vnam Corydelam, alteram Menalippeam dici, & vtramq; contra promontorium similiter Chelidonium dictum sitam. Has easdem insulas, Chelidonias petras nuncupat. Castaldus Isole corrente, Pinettus Caprose. Plinius nauigantibus eas scribit esse pestiferas.

Enechelidõ.

Ενεχελιδών. Hippodromus Atheniensium non ab Hirundine, sed ab Echelo heroë denominatus est.

MYSTICA. MORALIA.

Peccatum recrementũ est, nid⁹ cõscientia. — *[a] Domenica 1. Aduent.*

IRVNDINIS exemplo, quæ pullos suos recrementa è nidis egerere docet, ut nitidè mundéq; degant, monemur peccata nostra per confessionem expellere; acquid enim peccatum, nisi fœtidissimum recrementum? quid nidus, nisi conscientia? quæ nisi confessis, eorum fœtore inquinata est. Totam Hirũdinis naturam mysticè interpretatur [a] Iacobus Vitriacensis S.R.E. Cardinalis his verbis: Hirundo quæ in collo & pectore rubicunda est, sanctos significat, quibus Christi passionis fides in corde est, & in ore, dum corde credunt ad iustitiam, ore autem

autem confitentur ad salutem. Cuius stercoribus cum Thobia excæcantur, id est, temporalibus quæ sancti tanquam stercora reputant, sicut Apostolus ait. Fugit autem hyemem, & ad calidas regiones transit, id est, gelicidium peccatorum & torporem ignauiæ fugiens ad austrum spiritus sancti tendit, ut habitet in feruore charitatis. In nidis construendis & pullis educandis solicita est Hirundo. In fide enim Christi spem suam vir sanctus ponit, & ibi pullos bonorum operum recondit, & proximis educandis & nutriendis intendit. Hirundo lapsura culmina deserit: & sancti præsentis sæculi ruinam fugiunt, ne cum ruente opprimantur, & ruant. Mare autem transuolat Hirundo; dum sancti mundi huius amaritudinem transeundo extra mundum deo seruiunt. Reuertitur Hirundo post frigus hyemis, ut annunciet initium veris, ita iustus post tentationes ad temperiem Domino ducente peruenit, & seipso bonæ conuersationis exemplum & vigorem virtutum alijs ostendit. Quærit autem veris initium; dum in se tenet discretionis & temperantiæ modum. Hirundo cibum residens non sumit, sed in aëre quas capit, escas edit; & vir iustus in terrenis cœlestia quærit. Hirundo nec alias infestat aues, nec ipsa ab alijs rapitur; quia viri iusti nec alios lædunt, nec unquam dæmonibus præda fiunt. Egregiè etiam Hirundo uerbi diuini præcones significare potest; ad hos enim hæc D. [a] Chrysostomi similitudo potiùs, quam ad alios referatur. *Hirundines*, inquit, *alimenta suis pullis ab ore in os tradunt: nostra autem non, sed ab ore ad aurem: illa quippe in corruptionem; nostra verò in incorruptionem procedunt. Illa corpus, animam autem nostra impinguant.* Accipitur Hirundinum volatus pro inconstantia ac leuitate, quemadmodum docet venerabilis Beda in explicatione horum sacræ paginæ verborum: *Fatigatus à sepultura Thobias, venit ad domum suam, & cùm iactasset se iuxta parietem, & obdormisset, ex nido Hirundinum calida stercora deciderunt in oculos eius, & factus est cæcus.* Ne mireris, inquit, lector, quòd aliquando bona typicè malum, aliquando bonum mala hominum facta significant. Quod si non liceret, nunquam nigro atramento, sed auro semper lucido scriberetur semper Deus, quia lux est: sed etsi nomen diaboli in calculo scribas candido, nihilominus tenebras significat profundas. Cæcatus ergò Tobias designat, quia sicut ait [b] Apostolus; *Cæcitas ex parte contingit in Israel.* Fatigatus est, in sepultura & cæcatus; quia qui infatigabilis in operibus persistit, nunquam fidei luce priuatur. Iacet spiritualiter, & dormit fatigatus, qui vigilare & stare in fide, viriliter agere, confortari negligit; cui bene congruit illud Apostolicum: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Christus.* Hirundines propter leuem uolatum, superbiam, cordisq; leuitatem figurant, quorum immundantia confestim eos, quibus dominatur, excæcat. Quasi enim nido Hirundinum suppositus dormit, qui leuitati, lasciuiæ ac superbiæ mentem incautus subijcit. Hæc autem cæcitas populo Israel, maximè immittente aduentu domini in carne præualuit, cùm & Romanæ seruitutis iugo premerentur, & legis diuinæ præcepta pessimè viuendo violarent. Hæc omnia ille. Hirundo custodiens tempus aduentus sui confundit eos, qui non cognoscunt Deum vocantem, vt pœnitentiam agant, tempore sibi ad hoc concesso. Eadem per suam diligentiam nidificans, & pullis visum reparans, designat in nulla indigentia esse desperandum neq; ab operando cessandum.

Prædicatores significat Hirúdo. [a] Cent. 1. dissim.

Volatus Hirundinum pro inconstantia.

[b] Roman. 11

Hirúdo custodiens tépus suum quid significet.

QVIBVS SACRA.

ENVS Hirundinum tradit [a] Aelianus dijs penatibus, & Veneri, quam & ipsam è numero penatium esse ait, charum esse dici apud Gentiles. Opinio inde, ut apparet, orta est, quod Hirundines absq; pauore nostras domos incolant. Similis penè persuasio in nostrarum muliercularum animis infixa est, dum auiculas hasce necari vetant; à quo vt magis terreant pueros, fingunt eas D. Virgini sacras esse. Apud Rhodios quædam fiebant sacrificia, ut [b] Theognis scribit, in quibus canebant; ἦλθε, ἦλθε χελιδών, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτούς, id est, *Venit, venit Hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros.* Meminit [c] Atheneus, qui id χελιδονίζειν vocari scribit, quod est τῇ χελιδόνι ἀγείρειν, id est, Hirundini stipem colligere, circumeundo oppidanorum ædes & canendo cantilenam, quam dixi, de aduentu Hirundinis. Similem ferè cantilenam Homerus in Samo hyemans, calendis ad ditiorum fores dicitur cantasse, quę εἰρεσιώνη dicebatur, quam & ipse sic claudit:

Νεῦμαι σοι νεῦμαι ἐνιαύσιος, ὥς τε χελιδών
Ἕστηκ' ἐν προθύροισι. Κ' εἰ μέν τοι δώσεις, εἰ δὲ μή
Οὐχ ἑστήξομεν. οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν, id est,

[a] L. 12. c. 34. de animal.

[b] L. 3. sacrif.

Gantilena de aduentu Hirundinis

[c] Lib. 8.

At ego

Aſt ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non ſecus atq; redit ſub tectum garrula Progne.
Aſſumus in porta, ſeu munera ferre placebit,
Seu nihil, eſt tamen hinc abeundi certa voluntas,
Non etenim hîc habitare diu, nec adeſſe paramus.

Chelidoniſma quid. Chelidoniſmus. [d] *L.16.c.24.* [e] *Lib.5.c.8.*

Hinc χελιδόνισμα dicebatur cantilena illa, quam canebant οἱ χελιδονίζοντες, & χελιδονισμὸς ipſa circuitio & collectio ſtipis. Apud eoſdem Rhodios certamen fuiſſe Hirundinum & Coturnicum ſcribunt [d] Cælius Rhodoginus & [e] Alexander ab Alexandro: ſed vterq; nullo laudato authore.

HIEROGLYPHICA.

Patrimonij relicti typ⁹. [a] *L.2.c.32.*

AEGYPTIORVM ſapientes, omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, Hirundinem teſte [a] Oro pingebant. *Hæc enim, inquit, iam morti proxima, luto ſeipſam volutat, & pullis latebras comparat.* Videtur autem intelligere de nido, ſed quem non moribunda, ſed quandocunq; nidificare cupit, eo modo conſtruit, aqua ſcilicet ſe aſpergens, & in puluere volutans, cùm luti inopia eſt.

Hominis ædificationis ſtudioſi hieroglyphicũ.

Eodem modo ædificationis ſtudioſum hominem, quiq; ampla ædificia, vel etiam oppida condiderit, [b] Pierius Valerianus per eandem auiculam, nidum facientem à nonnullis intelligi ſcribit, argumento videlicet ſumpto ab auis ingenio, quo in nidulatione vtitur, de quo nos ſatis ſuperq; ſuprà ſcripſimus.

Aequalitatis in diſtribuendo.

Ijdem Aegyptij filijs æquas hæreditatis portiones diſtribuentem, vel principem, qui ſe ciuibus æquaret ſuis, neque vllo vellet ornatu vel apparatu magis quam reliqui, ſumptuoſiore accipi, ſignificaturi, id per Hirundinis picturam faciebant; quæ qua æquitate pullis ſuis cibum impartiatur, habes ex ſuperioribus.

[b]

Inſtitutionis hieroglyphicum.

Plura hieroglyphica finxit Pierius Valerianus libro præcitato, quæ ne quid in hoc opere deſit, hîc inſeram. Primum itaq; inſcriptũ eſt INSTITVTIO. *Sunt qui, inquit,* calathum cum pullis Hirundineis in aliquot veterum monimentis obſeruatum, hieroglyphicum inſtitutionis eſſe contendant, argumentumq; eiuſmodi ad Oſiridis & Cereris beneficia in mortales collata referant, quòd ſcilicet ab ijs & viuendi leges & agri colendi præcepta receperimus, & æquo cum reliqnis iure vitam degere didicerimus. Legifera enim Ceres eſt, & apud Diodorum in ſacris Aegyptiorum litteris Oſiris Iupiter, iuſtus, pater, dux, & conſultor omnium habetur: quæ ſiue ad inſtitutionem, ſiue ad æquitatem accommodes, omnia quadrabunt.

Legifera Ceres. Oſiris Iupiter. Implorationis auxilij ſymbolum.

Aliud eſt inſcriptum IMPLORATIO AVXILII. de quo ſic ſcribit. Inuenias apud Xenophontem (quiſquis ille fuerit) eo libello, qui titulo de æquiuocis circumfertur, per aues has in nido ore patente pictas, populos auxilium implorantes hieroglyphicè ſignificari. Nidus enim patriam, os uerò adapertum clamorem & implorationem oſtendit. Hinc illud Ezechiæ cantico: *Sicut pullus Hirundinis, ſic clamabo.* Vnde admodum eruditè Plautus Hirundines obijcit in ſomnium Demonæ, quas ſimia ſolicitabat qui ſit filium ſtatim penes lares ſuos in phano Veneris opem implorantem inuenturus. Illa enim Hirundinũ more transfretauerat, & ad conſuetas ſibi ſedes, domum quidẽ paternam delata erat.

Demonæ ſomnium.

Amici inutilis hieroglyphicum. Adulatores notati. [c] *L. 4. Rhet.*

Nonnulli eodem referente Hirundinem ponunt pro amico inutili, ingrato & perdifficili. Ij enim moribus noſtris ac familiaritati, quamuis nobiſcum degant, adinſtar Hirundinum difficulter aſſueſcunt. Verùm non inconuenienter adulatores fictiq; amici eo modo per Hirundinem notabuntur. Sola enim Hirundo impunè in domibus noſtris agit tota æſtate, excluſiſq; & educatis pullis ſuis ante frigus abit turpiter ingrata: qua ſimilitudine ad denotandum eiuſmodi adulatorum amicitiam, [c] Cicero, vel quiſquis ille ſit author rhetoricorum ad Herennium vſus eſt, inquiens: *Ita vt Hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſæ recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulatq; hyemem fortunæ viderint, deuolant.* Hac quoque de cauſa Samius ille Pythagoras eas à tectis ablegauit, id ſcilicet innuere volens, huiuſmodi notæ homines euitandos, ac nullo pacto conſuetudinem & amicitiam cum illis habendam eſſe, ut ſuprà obiter innuimus, & pòſt inter prouerbia etiam dicetur. Idem Pierius in hieroglyphico luctus & quærimoniæ alios idem ſymbolum Pythagoricum interpretantes referre ad tragœdiam ait, quaſi triſte omen, lugubreque argumentum afferat Hirundo, de qua re fuſiùs agemus in fabulis.

Pythagoras cur Hirũdines à tectis abegerit.

Idem

Idem Pierius in coniecturis habere se Hirundinis caput imaginari, peregrinationē tradit significare, quoniam eius auis præcipuè proprium sit, ut neq; apud parentes degere soleant.

Peregrinatio significata.

Sunt qui eodem referente resipiscentiam per Hirundinem acu transfossam oculos indicent: quoniam hæc si vulneratis oculis obcæcata fuerit, oculos tamen & lucem recuperare dicitur. Lumen autem pro sapientia & cognitione poni, perinde ac pro imperitia tenebras vnicuiq; manifestum est,

Resipiscentię hieroglyphicum. Lumen pro sapientia.

Possit non incongruenter etiam Hirundo pro barbaro poni & infante, indiscretoq;, alludendo ad tritam illam fabulam, qua in auem Progne, vel, vt alij Philomela, in Thracia, quæ barbara erat regio, mutata fuisse confingitur: in quo sensu Aeschylus barbaros homines dicebat χελιδονίζειν, quoniam sermo eorum intelligi nequeat, vt neque Hirundinum garritus.

Hirundo ℘ barbaro.

HISTORICA.

BRVTA animantia sanctis quandoq; morem gerere in multis nostrę Ornithologiæ locis ostendimus, & posthac ostendemus, quoties sese nobis offeret occasio. Nunc quomodo S. Francisco, alijsq; huius sanctissimi viri nomine sibi obedire iubentibus, morem gesserint, ex [a] Laurentio Surio dicemus. Exinde prædicando, inquit, per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam nomine Aluianum, vbi congregato populo, & indicto silentio propter Hirundines nidificantes in eodem loco, magnisq; garritibus prostrepentes vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus allocutus est, dicens: Sorores meæ Hirundines iam tempus est, vt loquar & ego, quia vos vsq; modò satis dixistis: audite verbum Dei tenentes silentium, donec verbum Dei compleatur; & illæ tanquam intellectus capaces subitò tacuerunt, nec fuerunt motæ de loco, donec fuit omnis prædicatio consummata. Omnes igitur, qui viderunt stupore repleti, glorificauerūt Deum. Istius miraculi fama circunquaque diffusa multos ad Sancti reuerentiam & fidei deuotionem accendit. Hæc ille, & rursus: In ciuitate Parisiensi Scholaris quidam indolis bonæ cum socijs alijs studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur Hirundinis, dicere cœpit ad socios. Hæc Hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabant, & conuersus ad Hirundinem fiducialiter ait: in nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, ut ad me veniens conticescas. At illa Francisci audito nomine, quasi viri Dei disciplinis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commisit; Stupefactus Scolaris statim eam libertati restituit, & eius garritum amplius non audiuit.

S. Francisco Hirūdines obediunt.

[a] In vita S. Franc. c. 1.

Studioso vt obediāt Hirundines.

APOPHTHEGMA.

INTER multa, quæ de Cleomene Lacedęmoniorum duce à Plutarcho conscripta sunt, lepidissimum est illud, quo Sophistam quendam comparabat garrienti Hirundini. Illo nempe de fortitudine multa disserente risisse tradit Cleomenem. At sophistæ dicenti; quid rides Cleomenes audiens de fortitudine disserentem, præsertim cùm sis rex? Quoniam, inquit, ô amice, si Hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem, quod nunc facio, sin Aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum quendam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquam, nec aliud posset, quàm in Hirundinis morem garrire.

Cleomenis apophthegma.

APO-

APOLOGI.

Hirũdo & Cycnus.

DE Hirundinibus & Oloribus ſiue Cycnis apologus legitur in Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Seleuſium principem, quæ ex interpretatione Iacobi Mycræi ſic ſe habet. Quoniam mihi ſilentium & ruſticitatem obijcis ô vir honeſte, & vrbane, age tibi etiam fabulam nihil à muſis abhorrentem recenſebo, ſi quoquo modo hac te queam dehortari, vt in poſterum à nugis abſtineas. Hirundines conuitiabãtur Cycnis, quòd nollent cum hominibus conuerſari, neq; muſicen publicare, ſed circa paludes degerent, & fluuios, ſolitudinemq; amplecterentur: adhęc paucula quædam canerent, & ea quidem intra ſe ipſos, quaſi muſices puderet. Noſtræ autem, dixerunt vrbes homineſq; & penates; hominibus loquimur, & noſtra ipſis percenſemus. Hæc vtiq;, hæc vetera & Attica, Pandionem, Athenas, Therea, Thraciam, peregrinationem, gloriam, ignominiam, linguæ exciſionem, litteras, atque ad hæc omnia Ityn. Atque hoc pacto in hominibus factæ ſumus aues. Illi verò, Olores videlicet, vix ſermone quidem ipſas dignati, garrulitatis oſores, hunc in modum reſponderunt. Nos quidem ô Hirundines ſi quis ad ſolitudinem venerit muſices audiendæ gratia, cùm alas Zephyro permittimus dulce quid & concinnum ſpirare videmur. Quare ſi non multa, & in multis canimus, certè id ipſum pulcherrimum eſt in nobis, quòd menſura cantum moderamur, nec muſicen ſtrepitibus permiſcemus. Vos autem etiam inhabitantes homines ægrè ferunt, & canentes auerſantur, & maximè accuſant. Præterea ne priuatæ quidem lingua ſilentium agere poteſtis, ſed ipſæ taciturnitatem deploratis & affectum veſtrum. Deinde loquaciores eſtis quodam non felici lingua prædito & muſico. Intelligis quid velim, ut ait Pindarus, nempe vel optimam meam taciturnitatem tua præſtare eloquentia. Deſine igitur nugis mihi ſilentium obijcere, aut tibi adferam parœmiam veriſſimam quidem illam, ſed maximè compendioſam, nempe quod tunc Olores canant, cùm ſilent Gracculi.

Hirundo & Cornix.

Alius ſub Aeſopi nomine circumfertur apologus de Hirundine & Cornice: Hæc & Hirundo de pulchritudine contendebant, & ſuam cùm nimis efferret Hirundo, Cornix reſpondens dicebat; ſed tua pulchritudo verno tempore floret, meum verò corpus etiam hyeme perdurat. Morale ſignificat eam pulchritudinem pluris faciendam eſſe, quæ nullius temporis mutationi eſt obnoxia, quamuis adeo exquiſita non ſit.

Gallina & Hirundo.

Alius de Gallina & Hirundine. Gallina ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excudit. Hirundo autem cùm eam vidiſſet, ait ô demens, quid hæc nutris? quæ cùm excreuerint à te primùm iniuriam auſpicabuntur. Fabula indicat implacabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Hirũdo & prætorium.

Inter Gabriæ fabulas de Hirundine etiam & prætorio hic legitur apologus. Hirundo cùm in prætorio conſtruxiſſet nidum, & coluber pullos deuoraſſet, ſecum dixit, ô ingemiſcendam fortunam, vbi enim vltio eſt, ſola offenſa ſum. Fabula torquetur ad eos, qui malum à bonis patiuntur.

FABVLOSA.

NOTISSIMA fabula eſt, de Progne, & Philomela, Thereo & Ity in aues commutatis, eamq; communiores authores, eoſq; inter potiſſimùm Ouidium ſecutus in Phaſiano recitaui, atq; hîc modo repetere ſuperuacaneum duco. Verùm quia alij Prognem in Hirundinem, Philomelam in Luſciniam abijſſe velint; alij rurſus Prognen Therei vxorem, alij contrà Philomelam faciant, itaq; hoc loco indagabo, quibus potiùs ſit adhærendum, quamuis tam confusè omnia impliciteq; enarrentur, ut qui ſequendi ſint, nihil prorſus affirmare auſim: Græci tamen hac in re ſequendi videntur, quòd ab eis alij plerig; populi fabulas eiuſmodi ſint mutuati. Qui Prognen Hirundinem factam volunt, præter Ouidium, Virgilium, & Martialem ex veteribus neminem inuenio. Vergilius verò quaſi inconſtans aliàs Prognen, aliàs Philomelam Therei vxorem facit; Prognem hoc verſu:

Prognẽ qui Hirũdinem factam uelint.

Et manibus Progne pectus ſignata cruentis.

Philomelam iſtis:

Aut vt mutatos Therei mutauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

Ex Martiale quoq; certi nihil solidiq; colligas. Quodam enim disticho, cuius lemma est LVSCINIA, apertè Ouidium sequitur; ait enim:

Flet Philomela nefas incæsti Thereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Et alibi rursus:

Multisona feruet sacer Atthide lucus.

Nam Atthis ab eo Luscinia intelligitur, quasi Attica auis, quod declarat epitheton multisona, & verbum lucus. In lucis enim multis modis canit Luscinia, cùm Hirundo tecta frequentet. Atque hoc à Græcis traxisse videtur, apud quos Tragædia extabat Philochori de Philomela, quæ Atthis inscribebatur. Verùm nisi eo loco epitheton multisona adderetur, Atthis etiam Hirundo verti possit, nam non solùm Martiali Luscinia Atthis dicitur, sed Hirundo etiam, quemadmodum [a] ipse hoc tetrasticho, cuius lemma est, *de Hirundine*, demonstrat.

Atthis quasi Attica auis.

Philochori de Philomela Tragœdia.

[a] *L. 5. Epigr.*

Hybernos peterent solito cùm more recessus
Atthides, in nidis vna remansit auis.
Deprendêre nefas ad tempora verna reuersæ
Et profugam volucres diripuêre suæ.
Serò dedit pænas, discerpi noxia mater
Debuerat, sed tunc cùm lacerauit Ityn.

Quibus versibus Prognem & matrem Itys facit, & in Hirundinem mutatam fuisse innuit. In eadem opinione fuisse videtur author Philomelæ, cuius carmen, etsi Ouidium non sapiat, omnino tamen negligendum non est. Atq; hi sunt qui Prognem in Hirundinem mutatam volunt, nam Seruium his non accenseo, vtpote qui tam diuersarum sententiarum confusione intricatus, modò in Hirundinem, modò in Lusciniam abijsse scribat; sed ne lectori fucum obtrudere videar, verba adijciam. Explicans itaque, imo implicans potiùs illud [b] Vergilij: *Aut vt mutatos Therei* &c. *Thereus rex*, inquit, *Thracum Pandionis Athenarum regis filiam Prognem duxit vxorem, & Athenas profectus, vt sororem illi accerseret Philomelam, in itinere illam vitiauit, & linguam abscidit. Illa tamen rem in veste suo cruore descriptam misit sorori. Quare cognita Progne Itym filium interemit, & patri epulandum apposuit: postea omnes in aues mutati sunt; Thereus in Vpupam, Itys in Phasianum, Progne in Hirundinem, Philomela in Lusciniam.* Et mox in illud eiusdem Virgilij; *Quas illi Philomela dapes* &c. *Atqui*, inquit, *hoc Progne fecit, sed abutitur nomine, aut illi imputat, propter quam factum est.* Hucusq; sibi constat [c] Seruius, cùm verò illud explicare conatur, *Et manibus Progne pectus* &c. *Nomen*, inquit, *posuit pro nomine. Nam Philomela in Hirundinem versa est, pro qua Prognem vel quasi sororem posuit, vel quasi eam, quæ fuerat illius sceleris causa, nam ipsa miserat Thereum ad adducendam sororem.* Hæc ille, quibus posterioribus, vt vides, Philomelam in Hirundinem conuersam esse ait: adeo vt mireris tam manifestam in vno auctore diuersitatem. Qui modo Philomelam in Hirundinem, Prognē in Lusciniam mutatas volunt, alij Græci sunt, alij Latini. Ex Græcis in primis est Sophocles, qui facto de Thereo poëmate, fabulam eo prorsus modo enarrat, quo paulò antè ex Seruio & in Phasiano recitauimus: sed Philomelam Therei scelus acu, non cruore suo, ut habet Seruius, maifestasse, & in Hirundinem conuersam fabulatur. Idem facit Eustathius, qui vocem Hirundinis hanc ob causam, asperam & cantu insuauem esse tradit, utpote cui lingua mutilata fuerit, & frequenter Therei ceu balbutientis nomen efferre conari. Anacreon quoque Hirundinem accusans garrulitatis, quòd mane somni sui dulcedinem rumperet, Thereum olim linguam ei præcidisse scribit. Sed Eustathius Philomelam Therei vxorem facit, cùm Sophocles eam Prognem faciat, quem secutus fuisse videtur [d] Varinus, qui aliàs similiter, ut Eustathius eam fabulam recenset ex Scholijs Aristophanis in aues. *Progne*, inquit, *cùm sororis Philomelæ casum intellexisset, mactatum Ityn filium Thereo edendum apposuit; quo ille cognito gladio eas persecutus æst, clamans* πῦ πῦ *(vt solent quærentes) Philomela verò præ motu Therei nomen efferebat; Progne verò filium lugens Ityn miserabiliter sonabat. Ioue autem miserato Progne in Lusciniam, Philomela in Hirundinem, & Thereus in Vpupam mutati, easdem adhuc voces canunt.* Eustathij verba lector per se videre poterit. Homerum autem aliter hanc fabulam narrantem, vt in Phasiano quoque diximus, latiùs explicat. Et latinè leges apud Ornithologum & Io: Spondanum. Prognes verò & Philomelæ fabulam similiter narrat Io: Tzetzes Hesiodi Scholiastes, videlicet Prognem Therei vxorem fuisse, & in Lusciniam mutatam, Philomelam verò in Hirundinem. Thereum

Seruius cōfusè de Prognes fabula scripsit.

[b] *Egloga 6.*

[c] *Georg. 4.*

Philomelā in Hirundinem versā qui dicant.

[d] *In dict.* Ἴτυς.

reum quoque addit Philomelæ in Aulide Bœotiæ vim intuliſſe, & huius fabulæ Sophoclem meminiſſe. Apud Plutarchum quoque Gorgias Sophiſta cùm Hirundo alui onus in eum emiſiſſet, directo in eam viſu dixit, non rectè ô Philomela: & apud Ioan: Grammaticum in commentarijs in Heſiodum legimus, cùm prius Philomela Pandionis eſſet, nunc Hirundo auis, Τηρεὺς φησί με ἐβιάζετο, *Thereus*, inquit, *mihi vim intulit*. Ex Latinis in primis eſt [e] Varro, cuius hæc ſunt verba: *Luſciola* (fortè Luſciniola ὑποκοριστικῶς legendum) *quod luctuosè carere exiſtimetur, atq; eſſe ex Attica Progne facta auis*. Varronem ſecutus eſt Statius poëta, cuius etiam non parui facienda eſt authoritas. Hic enim Prognen enarrat inter aues, quæ humanum ſermonem edocentur. Hirundinis ingenium an ad id valeat, habes ex ſuperioribus. Statij verſus citauimus in Perdice. Probus etiam, non reprobus, vt [f] Erithræi verbis vtar, Vergilij interpres, prodidit Philomelam in Hirundinem, Prognen in Luſciniam conuerſam: quod mihi, inquit, veroſimilius fit, propter garrulitatem Hirundinis, quam ex amputatione linguæ Philomelæ referat, quum ipſa Luſcinia mille modis cantum variet. Ex quibus modò omnibus ſatis conſtare arbitror, confusè hanc fabulam à veteribus & recentioribus recenſeri, plurimos tamen ex Græcis, à quibus plerunque ſuas Latini fabulas mutuati ſunt, ſcribere Prognen in Luſciniam verſam eſſe. Quare apud poëtas Pandionis ales, & Daulias ales, tàm Hirundini, quàm Luſciniæ attribui poſſit, vt pro Luſcinia apud Catullum:

[e] *L.4. de ori. verb.*

Progne humanum ſermonem ad diſcit.

[f] *In Indice Virgil.*

Pandionis ales.

Qualia ſub denſis ramorum concinit vmbris
Daulias abſumpti fata gemens Ityli.

Et Ouidium:

Deflet Threïcium Daulias ales Ityn.

Hirundines verò Daulidas aues etiamnum vocari diſertiſſimè ſcriptum reliquit [g] Plutarchus. Vocantur autem Pandiones aues, quoniam Philomela & Progne Pandionis erant filiæ. Dauliæ verò à Daulia ſiue Daulide oppido Phocidis ſub ditione Therei regis Thracum. Epitheta Prognes apud Textorem omnia ferè ab hac fabula deprompta ſunt: ſunt autem, Daulias, querula, Impia, Rhodopeia, Pandionia, Getica, Sæua, dura, Attica, cruenta, Iſmaria, garrula, domeſtica, acerba, Cecropis. Eadem etiam aſcribit Philomelæ, & inſuper nonnulla alia. Iam verò alij, vt dixi, Philomelam, non Prognen Therei vxorem fuiſſe tradunt, ex quibus Ariſtophanes ipſe ſub perſona Epopis, Vergilius & Euſtathius: cæteri omnes contrarium ſcripſerunt. Atq; hæc de fabula dicta ſunto. [h] Pauſanias eas mulieres quoq; in eiuſmodi aues commutatas fingi putat, non aliam ob cauſam, quàm quòd eædem in auiculæ miſerabilem cantum ædant, & lamentis ſimilem. Plinius Hirundinem Biziam in Thracia ingredi negari ſcribit propter ſcelera Therei. Sed hoc vt ad enarratam fabulam alludit, ita quoque prorſus fabuloſum exiſtit. Crediderim ego eum Thraciæ locum Boreæ magis, quàm alios eſſe expoſitum, ideoq; eum fugere Hirundines: quod verò boreæ flatum perhorreſcant, colligo ex his Oppiani uerbis. *Hirundines in aues mutatæ ſunt, cùm vir adhuc eſſet Thracius ille Thereus; poſtquam verò & illum mutatũ viderunt in auem, relicto omnium auium conſortio, ad hominum domicilia confugerunt. Quin etiam neque Borea, neq; ventorum, qui ex Thracia ſpirant, flatus amant, & nidos inde auerſos collocant.* Quod verò de Therei ſceleribus confinxere poëtæ prorſus falſum eſſe ex antiqua hiſtoria comprobat doctiſſimus [i] Io: Goropius: puduiſſe, inquiens, Atticos impudicitiæ duarum ſororum, ideoq; crimen per calumniam impegiſſe, contra quem fuit commiſſum, atque inde fabulam contexuiſſe. Prognen in Hirundinem mutatam finxiſſe, quòd nullæ Hirundines intra Daulidis fines vel pariant, vel ex ouis pullos excludant, vel omnino nidos laquearibus affigant. Quod ſi hoc Pauſaniæ credimus, magna, inquit, fuit occaſio fingendi vxorem in Hirundinem conuerſam fuiſſe. Cauiſſet enim, poſtquam ſemel mariti manus euaſit, rurſus: Daulidem reuerti, niſi vitæ mortem prætuliſſet Deinde ingratus hoſpitæ mulieris, & vxoris animus bene potuit, & rectè Hirundini comparari: quæ aliunde uenientes, domos alienas ſubeunt, & ſummo loco nidos figunt, & ex alto corporis ſpurcitiem in pauimenta & habitatores emittunt, ac deinde dum domum fœdè conſpurcârunt, diſcedunt. Eodem modo Progne in aliena domo ad ſummum faſtigium euecta, & in regium thalamum ſublata, regẽ ipſum & regiam domum adulterio ſuo turpiſſimè fœdauit, atque deinde culpa ſpurciſſima manifeſta, ſe ſubducit citiſſimis alis. Credi etiam poteſt de fabula ſororem ſuauitate ſermonis & cantilenis Thereum in multam noctem crebrò detinuiſſe, quo interea locus adulterio daretur. Hæc ille, & rurſus paucis interiectis. Ad hunc igitur aſtum, inquit, quoniam Philomelam linguam ſuam vocemq; applicuiſſet, nihil iniuſtum Thereus feciſſet, ſi illam ſcelere deprehenſo, ut fertur, amputaſſet. Nec malè nocturna hæc Siren fingitur in auem

[g] *L.4. ſymp. quaſt. 7.*

Epitheta Hirũdinis.

Fabulæ explicatio.

[h] *In Atticis.*

Hirũdo cur Biziã non ingrediatur.

Hirũdines boream timent.

[i] *L.8. Ama.*

Progne cur Hirũdini ſimiles.

Philomela nocturna Siren.

commutata,

commutata, quæ totas noctes canendo ducit, vocis suauitate & varietate nulli musicæ conferenda: Quod verò Thereum ipsum in Vpupam transmutârint, ne illud quidem male ad suspicionem meam alludit. Nam hæc auis nidum facit è stercore humano, & pastu vtitur fœdissimo. Quid verò regia Therei aliud erat, spurcissimis his vitijs vxoris inquinata, quàm nidus humanis stercoribus, id est, fœdissimis hominum flagitijs constans? Nobis Vpupa in prouerbio est, ad eas significandas, quæ sunt omni spurcitiæ genere contaminatæ. Non tamen minus aptè Thereus Vpupa dicebatur, quòd sicut hæc auis in excrementis alui humani oua ponit, ita Thereus oua & semen suum & se denique, quoad posset, sterquilinio vxoris immergeret. Hæc & alia, quæ prætermimus, Goropius. [k] Antoninus Liberalis similem, nisi eandem, diuersimodè tamen enarrat fabulam ex Bœo: quam non fuerit inconueniens hîc apponere. Pandareus, inquit, vt est apud Bœum in Ornithogonia, in agro Ephesio habitauit, quo loco nunc iuxta vrbem est Prion. Huic Ceres ad largita est beneficij, vt venter eius cibis nunquam grauaretur, quantuncunque ingessisset. Fuit Pandareo filia Aëdon: eam duxit Polytechnus faber, Colophone Lidiæ habitans: plurimumque temporis suauiter vnà vixerunt, vnico procreato filio, cui nomen Itys. Fuerunt autem felices, quamdiu Deos debito affecêre honore. At postquam inani voce gloriati sunt, magis se inuicem amare, quàm Iupiter & Iuno mutuò diligant: Iuno offensa eo dicto Eridem ad eos misit, quæ contentionem operum inijceret ipsis. Paululum restabat Polytechno ad curulem sellam conficiendam, & Aëdoni ad pertexendam telam. Itaque hanc sponsionem coëunt, vt vter ipsorum celeriùs suum opus absoluisset, ei alter famulam daret. Citiùs telam pertexuit Aëdon, Iunone opus adiuuante. Cui inuidens victoriam Polytechnus ad socerum proficiscitur, simulans se ab vxore missum ad adducendam sororem Chelidonem: & Pandareus nihil mali suspicatus, filiam ei committit. Ei Polytechnus in sylua virginitatem eripit, tonsoque capite alijs etiam vestibus induit, mortemq; minatus, si quid horum vnquam Aëdoni indicasset, ita domum reuersus, eam vxori loco ancillæ ex pacto tradit. Aliquandiu eam soror operis exigendis attriuit, donec Chelidone cum vrna ad fontem prolixè suam deplorans calamitatem, à sorore exaudita est. Postquam se mutuò agnorunt, & consalutauerunt, malum ilicò Polytechno sunt machinatæ. Filium eius in frusta conciderunt, carnes in ollam coniectas coxerunt: cumque Aëdon vicino suo mandasset, vt Polytechnum eas iuberet edere, ipsa cum sorore ad patrem Pandareum peruenit, indicauitq; in quas deuenisset miserias. Polytechnus cognito se de filij sui carne epulatum fuisse, eas ad patrem vsque insecutus est. At famuli Pandarei eum quod tantùm Pandarei familiæ probrum intulisset, correptum insolubili vinculo constrinxere, corpusq; melle inunctum, in pascuum proiecerunt, vbi cùm muscæ adsidentes eum diuexarent, Aëdon ob pristinam miserata amicitiam eas abigebat. Quod cùm deprehendissent parentes & frater odio concitati, eam statuerunt interficere. Sed Iupiter Pandareum miseratus, eas omnes personas in aues conuertit, quæ partim ad mare vsque prouolarunt, partim in aërem subuolarunt. Pandareus mutatus est in Haliaëtum, mater Aëdonis in Alcyonem; statimque se in mare uoluere deijcere, sed Iupiter id prohibuit, atque hæ aues nauigantibus sunt secundæ. Polytechnus in Pelecanum transijt, quòd ei Vulcanus fabricanti securim dedisset; atque ea auis fabris vita fausta est. Frater Aëdonis Vpupa extitit, quæ auis terra marique est auspicata, idque magis, si coniungitur Halyaeto aut Alcyoni. Aëdon quæ est Luscinia circum fluuios & nemora filium Ityn deplorat. Chelidone Hirundo facta est, hominum contubernalis, Dianæ consilio, quòd inuita virginitatem amittens plurimùm inuocasset Dianam. Hæc omnia ille. Isis referente [l] Plutarcho in Byblo Aegypti nutrijsse fertur regium puerum (regis nomen Malcander fertur: reginam alij Astartam, alij Sosin, quidam Nemanûm quasi Mineruiam perhibent) digito ei in os pro mamilla inserto, & noctu quæ in corpore eius mortalia erant, adussisse; ipsamque Hirundinis specie circa columnam lugendo volutasse; donec regina aliquando noctu infantem amburi conspicata, clamore emisso, immortalitatem ei ademit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum etiam fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis vberibus in os eius manasset, ea nocte nouem auium voces emisisse, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphirionis, Sturni, Lusciniæ & Merulæ, vt sæpe dictum est.

There' cur dictus mutatus in Vpupam.

De Vpupa prouerbiu.

[k] *In Met.*

Politechni, & Aedonis fabula.

Chelidone à Polytechno vitiata.

Pandareus in Haliaëtũ Polytechn' in Pelecanũ Aedonis frater in Vpupam.

Aedon in in Lusciniã Chelidone in Hirundinem.

[l] *L. de Iside*

De Iside regium puerũ nutriẽte fabula.

Homer' nouem auium voces ædit.

PROVERBIA.

Vna Hirundo non facit ver.

NOTISSIMVM eſt adagium, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: *Vna Hirundo non facit ver*, hoc eſt, inquit adagiorum author, vnus dies non ſat eſt, ad parandam virtutem aut eruditionem; aut nõ vnum aliquod benefactum ſufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis, plurimis enim virtutibus ea res conſtat. Aut vt certum aliquid cognoſcas, non ſatis eſt vnica coniectura: ſiquidem fieri poteſt, vt vna quæpiam Hirundo caſu maturiùs appareat. In ſumma dicitur de iis, vt annotat [a] Polydorus Vergilius, quæ plurimorum egent teſtimonio, aut pluribus conſtant. Ille hæc addit exempla: non eſt ille doctus, quem duo treſue iudicant doctum. Item non fit tumultus in ciuitate, ſi duo duntaxat rixentur, nec duo milites exercitum faciunt, veluti vna Hirundo, quæ maturiùs appareat, non eſt certa vêris nuncia, ſed cùm plures ſimul aduenìant, tunc primùm indicant ver. Sumptum eſt adagium ab Hirundinis natura, quæ vêris eſt nuncia. Legitur apud [b] Ariſtotelem: τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα, id eſt, *Ver enim, nec vna Hirundo facit, nec vnus dies*, & beatum eodem modo, felicemue nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Adagium hoc verſu expreſſit Baptiſta Mantuanus:

Ver non vna dies, non vna reducit Hirundo.

Author adagiorum illud [c] Ariſtophanis: Δεῖσθαι δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων, id eſt, *multa videtur opus habere Hirundine*, ab interprete indicari vult alluſum eſſe ad prouerbium, quod iam retuli, eiq; affine eſſe hoc [d] Sophocleum: πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός; etenim, inquit, quemadmodum vna Hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus numus diuitem. Secundum Suidam & Heſychium parœmię ſenſus eſt, vnum diem ſapientem non perficere, nec vnum infauſtum diem eum indoctum facere.

[a] Adag. 220

[b] L. 1. Mor.

[c] In Auib.

[d] In Antig.

Noua Hirundo.

Νέα χελιδών, id eſt, *noua Hirundo*. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Ariſtophanis, fallente, vt apparet, ipſum memoria, cùm apud eundem Comicum extet in Equitibus hoc verſu:

Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα; νέα χελιδών.

Spectate pueri, non videtis ver? noua ecce Hirundo.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quaſi dicas initium vêris propterea quòd id temporis appareat hæc auis, quemadmodum & Horatius *Zephyris & Hirundine prima*. Suidas ait dici ſolere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à ioco puerili, nam hi data opera nouam Hirundinem adſimilantes videre ſeſe, oſtendunt aliis: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt, ſurripiunt. Proinde quadrabit in eos, qui falſa ſpe quapiam iniecta fallunt, ac nocent. Adagiorum author diſtinguit poſt ὥρα, & νέα χελιδών. Codex noſter ὥραν εα coniungit. Suidas pro ὥρα habet ἆρα interrogandi aduerbium. οὐχ ὁρᾶτ' ἆρα; νέα χελιδών, id quod placet.

Hirũdines ſub eodem tecto ne habeas.

Ὁμορόφιους χελιδόνας μὴ ἔχειν: *Hirundines ſub eodem tecto ne habeas*. D. Hieronymus Ariſtotelis authoritatem ſecutus interpretatur abſtinendum à commertio garrulorum & ſuſurronum. Verùm hoc interpretamentum refellitur, inquit, adagiorum author, apud [e] Plutarchum. nam haud æquum videri ait, vt auem domeſticam & humani conuictus citra noxam amantem, perinde vt ſanguinarias & rapaces (nam hoc etiam inter Pythagoræ ſymbola eſt, γαμψώνυχον ὅμοι μὴ τρέφειν) propellamus. Quod enim de garrulitate cauſantur, id eſſe friuolum, cùm Gallos, Gracculos, Perdices, Picas, cumq; his alias complures multò magis obſtreparas non arceamus à domeſtico contubernio, imo nihil penè minus in Hirundinem conuenire quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quòd quidam Pythagoricum hoc ſymbolum ad tragœdiam, quæ de Hirundine fertur, referunt, quaſi triſte omen ſecum adferat. Nam hac ratione Philomelam item eiici oportere, vt quæ ad eandem partineat tragœdiam. Itaque verò propius videtur, ob id improbatam Hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maximè vocale ac muſis ſacrum venatur; præterea humi volans minutis animalibus inſidiatur, deinde ſola auium in tectis verſatur, nullam adferens vtilitatem. Nam Ciconia cùm ne tecto quidem vtatur noſtro, tamen haudquaquam mediocrem contubernii gratiam refert, bufones, ſerpentes, hoſtes hominum è medio tollens. Contrà Hirundo poſteaquam ſub noſtro tecto

ſuos

[e] Lib. 8. ſymp. quæſt. 7.

Cicadæ muſis ſacra.

ciconię gratitudo.

Hirundinis ingratitudo.

suos educauit pullos, abit nullâ relatâ gratiâ cõmunicati hospitij: deniq; quod est omnium grauissimum, duo duntaxat animalia domestica sunt, quæ nunquam humano cõuictu mansuescunt, neq; tactum admittunt, neq; consuetudinem, neq; vllius rei aut disciplinæ communionem. Musca semper pauitat, ne quid mali patiatur, & ob hanc causam indocilis & semifera. Hirundo item natura uidetur hominem exosum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens, semperq; suspicans mali quippiã. His de rebus rectè Pythagoras conuictorem ingratum, parumq; firmum, Hirundinis symbolo monuit, ablegandum. Huiusmodi fermè Plutarchus interprete adagiorum authore. Alij sic interpretantur, ut cauendum dicant ab alijs qui infelicitatis tempore recedunt. Talis enim est Hirundinis natura, ut garrula sit, & bono tempore, hoc est, uerno & æstiuo nobiscum sit, malo uerò & turbido, hoc est, hyberno, demigret, proculq; à nobis recedat. Alexander quoq; Myndius, & Dionysius Heliopolites Hirundinem in somnis malum significare prodiderunt: contrarium tamen sentit Artemidorus, ubi de Hirundine quædam scitu digna scribit. Meminit eiusdem Pythagoræ dicti [f] Aelianus, dum ait: *Hirundo tam diu hominum hospitio vtitur, dum pullos ex se pepererit ac aluerit, deinde ingrata in desertos recessus abstrusa latet, quamobrem Pythagoras minimè tecto recipiendam censebat:*

Musca & Hirũdo nũquam mansuescit.

De Hirundinib' somnium malũ.

[f] L.2. Onioc.

Χελιδόνων μυσεῖα. Hirundinum musa. Aristophanes:

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ' ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.
Sunt ista folia & stulta blateramina
Musea Hirundinum, artis ac subuersio.

Hirundinũ musea.

Interpres admonet prouerbiũ esse in impendio loquaces & obstreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre quàm voluptatis. Aptè dicetur in poëtas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in cœtum hominum ineptè loquacium. Sic & alibi Aristophanes οὐ περὶ χείλεσι βρέμεται θρηΐκια χελιδών. Et Euripides apud Scholiasten.

Πολὺς δ' ἀνεῖρπε κισσὸς εὐφυὴς κλάδοις, Χελιδόνων μουσεῖον.

Suidas Aristophanem Tragicos poetas uocare ait Hirundinum musêa, quòd barbaro & obscuro sermone vterentur: qua de re suprà etiam quædam diximus.

Tragici poetæ Hirundines dicti.

Πρόσω τις χελιδὼν ὅλους σχοίνους παρῆται, id est, ut uertit author adagiorum, *Hirundo totos schœnos anteibit*. Paulus Manutius sic transfert. *Hirundo quæpiam totos schœnos præteribit*. Dicetur aptè, ubi quis immenso uincit interuallo. Nam σχοῖνος Græcis mensuræ genus, quæ sicut existimat Herodotus, sexaginta complectitur stadia. Quemadmodũ etiam docet Hermogenes, ostendens esse uerbum Aegyptium, quemadmodũ parasanges Persicum: quamuis alibi [h] Plinius quadraginta stadia tribuat schœno, quæ efficiunt passuum quinq; millia. Et antea scripserat schœnum patere stadia triginta, quare uarietas uidetur accidisse scribarum uitio. Adagiorum author suspicatur hoc loco Chelidonem pro uiro accipiendum, cuius alibi facta est mentio, qui haud scire sese ait, an cursu celeritateq; præcellerit.

Hirũdo totos schœnos anteibit.

Schœn' qd Græcis.

[g] Lib.2.

[h] Lib.12.

[i] Li.5.c.10.

Πύθου χελιδόνος, id est, *Audi Chelidonem*, id est, in tempore curato tua negotia. Quidam à superstitioso quodam ortum putant, cui nomen fuerit Chelidoni. Nam aiunt huic fuisse morem, obseruatis prodigijs colligere rerum exitus. Nonnulli malunt ad auem Hirundinem referri, quòd stridula sit auis ac lugubris, siue quòd ueris prænunciet aduentum. Huc & illud facere uidetur, quod annotauit Suidas, Χελιδόνιον μέλος, id est, *Hirundinum carmen*. Est autem uox Hirundinis (inquit) non luctus, sed cantus adhortans & incitans ad opera. Nam hyeme neq; uolant, neq; canunt, sed tempore uêris adueniunt, & summo diluculo ad opera mortales excitant.

Audi Chelidonem.

Hirundinũ carmen.

VSVS IN MEDICINA.

ANTEA quàm quicquam de remedijs dicam, quæ ab Hirundinibus accipiuntur, hoc prius lectorem admonitum uolo, efficaciores ad omnia secundum Plinium pullos syluestrium esse, & multò adhuc efficacissimos ripariarum. Aduersus quot uerò morbos eiusmodi auium genus remedia præstat, subinde patebit, adeo ut uel eam ob causam Pythagoræ præceptum de reijciendis è domo Hirundinibus non sit obseruandum. Plinius inter

Hirũdines quæ ad remedia meliores.

Aduerſus quartanas.

remedia à Magis prodita eſſe tradit, qui Hirundines totas eſſe cenſeant deuorandas aduerſus quartanas. Alibi verò corda earum cum melle deuorari à quartanas patientibus eos iubere ait, & alibi rurſus fimum ſcribit à nonnullis eorum drachma una in lactis caprini aut ouilli vel paſſi cyathis tribus ante acceſſiones aduerſus quartanas propinare. Hirundinis ventriculo ſciſſo lapillos inueniri diximus, hi teſte Marcello contra eaſdam febres proſunt, croceo linteo vel panno inuoluti, linoq; ad collum ſuſpenſi.

Ad dolores capitis.

Doloribus capitis caput Hirundinis matutino paſcentis præciſum, maximè luna plena nonnulli adalligant lineo panno, ſicuti habemus apud Plinium. Marcellus quos diximus lapillos, maximè albos, ſi in manu ſinguli teneātur aut circa caput lino nectātur, veterrimos & diutinos capitis dolores mulcere, niſi contactu terræ lapillorum potentia minuatur. Ad dolorem capitis & temporum ex [a] Galeno, *Hirundinis ſtercus*, inquit, *priuſquam terram attigerit, ſimul cum luto nidi, in vaſculo ligneo, aceto madefac & illine frontem*. Iacobus Oliuarius certiſſimum eſſe ait, idq; ſe ab Hireonymo Montuo medico præſtantiſſimo didiciſſe, corda Hirundinum augere memoriam, ſi cum cinnamo, amomo, & his, quas elephanginas ſpecies nominant, ſumantur. Acuunt item, ſi ita ſumantur, ingenium, quod meminit Ioan: Vrſinus:

[a] Lib. 2. Eup. 32.

Ad memoriam augēdam.

Cor mandito amomis
Commixtum, ingenij vis tibi maior erit.

Ad morbū caducum.

Frequenter comeſas Hirundines Sextus & Kiranides caducos ſanare volunt; Plinius cor earum recens deuoratum. Sanguis etiam cum thure comitialibus medetur, vt idem Plinius & Sextus tradiderunt. Nicolaus Myrepſus eundem ſanguinem quoq; miſcet ſuffimento ad epilepticos experto. Cinis ad eoſdem efficax eſt, maximè ſi cum cinere muſtelæ miſceatur, quare ad comitialem dicebat Serenus.

Aptus muſtelæ cinis eſt, & Hirundinis vnà.

Hos eoſdem cineres miſtos comitialibus in potu dari iubet Plinius. Ornithologus pariter quendam ſuum amicum refert remedium contra comitialem à medico quodam in Germania celeberrimo exhiberi his verbis ſibi deſcripſiſſe. Cineri de quatuor Hirundinum pullis combuſtis, drachmas duas caſtorei addebat, & vnciam aceti fortis. Hæc mixta linteolo exprimebat, & expreſſum inde liquorem ægro vel ante, vel poſt paroxiſmum propinabat.

Aqua Hirūdinum.

Aquam Hirundinum à ieiuno potam veram morbi caduci ex quacunque cauſa orti medicinam eſſe inquiunt, & quamuis aliquis hunc morbum quinquennio paſſus fuerit, curari, idq; perfectè, ſi per dies quatuor huius aquæ parum biberit. Aqua autem ſic fit: Hirundines iuuenes tritas miſce cum caſtoreo, & pauco bono aceto, & deſtilla. Lapillos in ventriculo Hirundinis repertos, ad brachia alligatos, caducos perfectè ſanare author eſt Sextus, ex Dioſcoride, vt videtur, qui ſic habet: *Diſſectis creſcente luna pullis Hirundinis, qui primo partu excluſi ſunt, in ventre eorùm lapillos offendes, è quibus duos, vnum colore varium, alterum purum eximes: ij priuſquam terram attigerint, in iuuencæ corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & ſæpe prorſus eos recreabunt*. Plinius longè aliter hæc refert, & non lapillis tantùm eam facultatem tribuit, ſed pullo etiam Hirundinis prius nato. *Sanant*, inquit, *vel lapilli è ventre pullorum Hirundinum ſiniſtro lacerto annexi, dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus is detur incipienti in cibo, quem primum peperit, cùm quis primùm tentatus ſit, liberatur eo malo*. Aliter rurſus Alexander [b] Trallianus; Mirificum, ait, ad comitiales remedium eſt. Duo lapilli in Hirundinum pullis diſſectis inueniuntur, quorum vnus quidem niger, alter verò albus exiſtit. Comitiali collapſo eos imponito, ac ipſum excitabis, nigrum verò cuti adalligato. Author additionum in breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepſiam lapidem Hirundinis admiſcet. Quin & è nido Hirundinum lapillum impoſitum recreare comitiales confeſtim dici, & alligatum perpetuò tueri Plinius & Serenus ſcribunt.

[b] L. 1. c. 15.

Ad pilos palpebrarū

Si pili, vt quandoque fit, in palpebris ſint incommodi, eos ſemel euulſos Plinius cinerem pullorum Hirundinum cum lacte tithymali & ſpuma cochlearum non pati vt renaſcantur prodidit. Idem alibi ſanguinem pſilothrum eſſe ſcripſit.

Ad capillos albos red-dendos.

Quod ſi capillos albos facere velis, quod non puto, omnes enim albos quia nimios teſtantur annos, fugiunt, Galenus [c] ſtercus Hirundinis tritum cum felle taurino inungere iubet. Oribaſius apud [d] Aetium idem ſtercus ex aqua illini præcipit ad nigras cicatrices inalbandas.

[c] L. 2. Eupo riſt. 82.

[d] Lib. 3. cap. 129.

Ad capillos denigrādos

Si nigros verò reddere velis, ſtercus id cum felle taurino miſcebis & inunges. Capillis nigrandis infectio optima: Hirundinum ſtercus quantum ſufficiat cum aceti ſextario, mitte in vas fictile, atque in fimo caballino per dies trigintaquinque ſuffoſſum habeto, atque ſic macerato, atque hoc medicamento raſum caput illinito in umbra per penicillum pictoris; ſed ſeuo ceruino faciem priùs inunge, ne quid inde deſtillet

de destillet & maculet, & dum ſiccatur infectio, oleum intra os teneto, ne & dentes inficiantur; ac poſtquam impoſueris medicinam, quarto die caput lauato, author eſt Marcellus. Kiranides oua Hirundinis etiam capillos & albugines denigrare ſcribit. Pulli Hirundinum vel aſſi, vel elixi, in cibo ſæpius ſumpti oculis caligantibus efficaciter proſunt, vt refert Marcellus. Plinius verò Hirundines viuas cremare, & cinere earum cum melle Cretico, inungi ad caligines vtiliſſimum eſſe ait. Sextus etiam ad oculorum dolores & lippitudines & caligines pulli Hirundinis cinerem cum melle in oculos immitti iubet. Dioſcorides tam pullorum quàm matrum in fictili olla (ἐν χύτρᾳ, Auicennæ interpres habet in vitro) crematarum cinerem cum melle oblitum oculis claritatem adferre memorat. Alibi rurſus Plinius Hirundinum pullos plena luna excæcari, reſtitutaq; eorum acie, capita comburi tradit, nonnulloſq; hoc cinere vti cum melle ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus. Idem leges apud Marcellum. Sextus ad oculorum dolores, lippitudines & caligines, Hirundinis fel & ſanguinem mirè prodeſſe refert, ſi inungantur. Eodem ſanguine recenti ac tepido inunctum oculum, qui ictu læſus eſt, & ſuffuſus cruore, Marcellus ſtatim ſanari pollicetur. *Extrinſecus interdum*, inquit Corn. Celſus, *ſi ictus oculum lædit, vt ſanguis in eo ſuffundatur, nihil commodius eſt quàm ſanguine Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere. Neq; id ſine cauſa fit, cùm horum acies extrinſecus læſa interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celeberrimeq;* (celerrimeq;) *Hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus eſt per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit. Eorum ergo ſanguis noſtros quoq; oculos ab externo caſu commodiſſimè tuetur, hoc ordine, vt ſit Hirundinis optimus, deinde Palumbi, minimè efficax Columbæ & illi ipſi & nobis:* Sic ille, quaſi non Hirundinis tantùm oculi extrinſecus læſi, ſed etiam Columbi, & Palumbi vi interni ipſorum ſanguinis per ſe ſaneſcant, ſed tardiùs quàm in Hirundine, quòd ſanguis eius ad ſanandum efficacior ſit, tum ſibi ipſi, tum nobis, in illis infirmior. Si quid in oculos inciderit, ſunt qui lapillos in ventre Hirundinum repertos imponunt; nam cùm minimi & læuiſſimi ſint, nec mole obſunt, nec figura aut angulis; & palpebrarum compreſſione id quod inciderit, emouere & elidere poſſunt, vt etiam Alectorolophi ſemen. Contra viſus oculorumque debilitatem ex felle harum auium præſtantiſſimum aiunt fieri collyrium. Cerebrum quoque ſuffuſionibus oculorum multum prodeſſe aiunt, ſi cum melle illinatur. Ad oculos ſanguine ſuffuſos & ſtaphylomata in equo Eumelus nidum Hirundinis integrum, vt nihil prorſus de eo amittatur, in vaſe cum aqua miſcet, & colat, colatumq; liquorem iumento bibendum propinat, aut etiam per cornu infundit. Kiranides Hirundinis oculos fronti alligatos ophthalmiam ſanare ait, omnemq; rigorem febrium auferre. Oculorum albugini ſtercus Hirundinum mirificè medetur, vt Albertus ſeſe expertum eſſe refert. Sed videndum eſſet, an tutò eo in oculis vti queamus, calidum enim ſi in oculos inciderit, excæcat, eodem Alberto teſte: idq; legere eſt in ſacris [e] biblijs de Tobia Nephthalienſi, cui, cùm aliquando fatigatus eſſet à ſepultura, venienti domum & obdormienti iuxta parietem, ex nido Hirundinis ſtercus calidum in oculos incidit, & eum excæcauit, cæcuſq; per quatuor annos manſit oborto argemate, ſanatus tandem felle piſcis à Raphaële angelo. Sed fortè aliud eſt iam diu excreto & frigido vti, aliud ſi id recenter ipſa Hirundo in oculos alicuius excernat. Eſt nihilominus huiuſmodi ſtercus acre, & magis, quàm omnium aliorum animalium digerit, & Celſus inter adurentia recenſet. Si os putredine & cruſtis laboret, [f] Galenus cinerem vſtarum Hirundinum ex melle illinit. Si fauces infeſtētur, earum morbos cor Hirundinis bibitum Aeſculapio teſte ſanat. Ad inflammatas tonſillas, inquit Nicolaus Myrepſus, illini debet ſtercus Columbæ, & venter (κοιλία) Hirundinis, ſed pro κοιλία, καλία, id eſt, nidus legi debet: nam & [g] Galenus ad fluxionem gutturis, nidum Hirundinis tritum ex aceto illinit, & Aſclepiades alibi apud eundem cuidam medicamento ad laxatas columellas nidum Hirundinum ſylueſtrium aridum admiſcet: quo loco Galenus: Nidus ſylueſtrium Hirundinum, inquit, multam diſcuſſoriam vim habet. Nonnulli eodem referente alibi Hirundinum cinere melle excepto vſi ſunt ad affectiones, quæcunq; circa fauces & vuam cum tumore fiunt. Hirundinum exuſtarum cinis, inquit, Marcellus, vſq; ad periculum laboranti vuę, cum melle mixtus potenter illinitur. Sic vuæ & tonſillarũ inflammationibus ſuccurri Dioſcorides & Plinius ſcripſerunt. Ad gurguliones inflammatos & tonſillas Archigenes apud Galenum, Hirundines integras vna cum pennis vſtas ac tritas cũ melle illini iubet. Kiranides verò eundem cinerem eodem modo cum melle inunctũ, vlcera in gutture & lingua, & omnia depaſcentia, & gangrænas perfectè curare author eſt. Laboranti vuę diuturno labore hęc cura teſte Marcello ſuccurrit, Hirundinem uiuã teſta Africanę cochlęę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum ſubligabis, intraq; diem nonũ omni moleſtia

Ad oculos caligantes.
Ad oculorũ dolores.
Ad claritatem oculorum.
Ad oculum ſuffuſum.
Ad oculi ictum.
Si quid in oculos inciderit.
Contra viſus debilitatem.
Ad oculos equorũ ſuffuſos.
Ad ophthalmiam.
Ad albuginem.
[e] Tob. 2. et 11
Tobias vt excæcat. & reſanatus.
Stercoris Hirundinum qualitas.
Ad oris putredinem.
[f] 1. Eup. 72.
Ad inflammatas tonſillas.
[g] 3 Eup. 183
Ad gurguliones inflãmatos.

liberaberis. Ad gurguliones inflammatos & tonſillas, aliqui vt apud Galenum Archigenes refert, aiunt ſummè facere Hirundinum pullos teneros valdè, ſiue recentes, ſiue inueteratos, aſſos & in cibo exhibitos, ſtatim enim, inquit, leuant ſuffocationem. Hirundines ipſæ & pulli exiccati, ſi drachmæ pondere ex aqua bibantur, eos iuuare ſcribit [h] Dioſcorides interprete Ruellio, qui anginæ morbo conflictantur; quo loco Marcellus vertit, ſale inueterati, Plinius in ſale ſeruati: atq; ita ex Dioſcoride id repetijt princeps Auicenna: *Salitur, inquit, & exiccatur, & bibitur aduerſus ſynanchen.* Sunt multi ſcribente Plinio, qui cuiuſcunque Hirundinis (domeſticæ, ſylueſtris aut ripariæ) pullum edendum cenſent, ne toto anno anginæ metuatur malum. Et ante Plinium Cornelius Celſus: *Vulgò, inquit, audio, ſi quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari.* Idem prætere a leges apud Marcellum, qui inſuper ad eundem morbum, ius in quo Hirundinum pulli cocti fuerint, tepens ait accipi, & intra fauces contineri, atque aliquid inde tranſmitti. Terra nidi Hirundinum cum aqua ſoluta & inducta colli & faucium tumores & ſynanchen curat, ex Kiranide. Plinius terram ſimpliciter non nominat, ſed integrum nidum: Ad anginam, inquit Leonellus Fauentinus, valet emplaſtrum maturans & reſoluens abſceſſum è nido Hirundinis, quod ab Arculano deſcribitur. Amatus Luſitanus medicos hoc tempore pro angina curãda diſcutiendaue emplaſtrũ ex nido Hirundinis collo imponere tradit, nõ ſine magno & euidenti iuuamine: quanquam non deſint alij, qui cùm nidum ex terra & paleis compoſitum animaduertant, rebus, vt apparet, ſtypticis, illius admotionem timent ac metuunt, ne forſan aſtrictione ſua materiam intrò repellat, quo fit, vt ſolo nidi decocto vtantur; in quo cæteræ res anginam diſcutientes miſcentur, ſed reuera falluntur, cùm omnia in Hirundinis nido contenta, potiùs diſcutiendi vim, quàm conſtrictoriam aliquam habeant. Hæc Amatus & [i] rurſus, vbi ex profeſſo de anginæ cura agit: nec ſunt audiendi, inquit, qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplaſtrum fieri formidant, cùm reuera terra nidi Hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, diſcutiendi vires habeat; quanquam priſci Græci nunquam, quod legerim, nido iſto in hoc affectu vſi fuerint, ſed potiùs cinere Hirundinum, vt latiùs commentarijs noſtris ad Dioſcoridem diximus. Aetius tamen inter Græcos, vbi de eryſipelate agit, Hirundinis nidum tritum & cribratum ac melle exceptum, contra eryſipelata faciei maximè commendat. Citò enim ea diſcutere tradit. Hucuſq; ille. Stomaticæ compoſitioni ex beſaſa ad anginas aliqui Hirundinum cinerem admiſcent, alij nidum vrere iubent ex ſtercoribus Hirundinum maximè compoſitum. Cinerem Hirundinum aduerſus anginam aliqui in potu propinant, alij illinunt, vel per ſe contingendo, vel cum melle, alij cum canna tenui inſpirant. *Vulgò audio,* inquit Celſus, *ſi quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari ſeruatumq; cum ex ſale cùm is morbus vrget, comburi, carbonemq;* (cinerem) *eius contritum in aquam mulſam,* (quæ potui datur) *infricari & prodeſſe. Id cùm idoneos authores ex populo habeat, neq; habere quicquam periculi poſſit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.* Ita Celſus. Anginis, inquit Plinius, ſuccurritur cinere Hirundinis ex aqua calida poto: huius medicinę author eſt Ouidius poëta; ſed efficaciores ad omnia ex Hirundinibus remedia pulli ſylueſtrium ſunt; multò tamen efficaciſſimi ripariarum. Strangulatos cum ſanguine comburunt in vaſe & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent: &c. Auicenna palatum vtiliter ſcribit tangi cinere Hirundinis aduerſus ſynanchen. Amatus Luſitanus cùm dixiſſet crematarum Hirundinum cinerem pro diſcutienda angina vtiliſſimum eſſe, quem deinceps, inquit, vtinam medici in vſum traherent: ſed an intra corpus ſumi debeat, an foris adhiberi, non exprimit. Aſclepiades & Andromachus pullorum cinerem anginis illinunt. Dioſcorides verò tàm matrum, quàm pullorum cinere vtitur, & cum melle commodè inungi ſcribit, ita quoque Marcellus Hirundinum combuſtarum cinerem cum melle Attico mixtum, faucibuſq; inditum & anginam teſtatur reprimere, & vlcera, ſi quæ arterijs inerunt contracta purgare ſanareq;. Aliàs etiam ſic habet: *Præcipuè contra ſynanchen prodeſt, ſi Hirundidinis pullos viuos in nido prehendas & viuos incendas, vt puluis ex his fiat, die Iouis, Luna vetere, ſed obſerua vt impares in nido inuenias, & quanti fuerint, exuras. Horum in calida aqua puluerem bibendum dabis, & de ipſo puluere digito locum ſynanches ab intro continges: miraberis remedium, ſed inlotis manibus remedium facies.* Idem Marcellus remedium ad anginam deſcribens compoſitum, Hirundinum pullorum exuſtorum cinerem adijcit, & rurſus alteri Hirundinum ſylueſtrium exuſtorum cinerem; quod quidem Liuiam Auguſtam ſemper compoſitum habuiſſe dicit, & reconditum in uaſculo vitreo: Facere enim mirificè ad anginam & ſynanchen. Eandem compoſitionem paululum uariantem (ubi Galenus habet ſeminis apij, Marcellus habet opij, quod

[h] *L. 2. c. 49.*

Ad anginã.

Nidi vſus contra anginam.

[i] *L. 1. medic. curat. 40.*

Vt comburantur pro angina.

quod non placet) Galenus deſcribit; vocat autem ſtomaticam illinitionem ex beſaſa, hoc eſt, ſemine rutæ ſylueſtris. Celebre eſt, inquit, & hoc pharmacum ab Andromacho deſcriptum. Id autem inter alia apud Galenum recipit cinerem Hirundinum recentem: apud Marcellum Hirundinum ſylueſtrium pullorum cinerem. Hoc ipſum pharmacum referente Galeno Heras etiam ſcripſit, ut parum abſit, quo minus penitus idem ſit. De Hirundinibus quidem ambo obſcurè tradiderunt, quanquã alij clarè ſcripſerint, niſi quod inter ipſos non conuenit. Alij enim nidum vrere iubent, ex ſtercoribus Hirundinum maximè compoſitum, alij ipſas Hirundines, alij ipſarum pullos. Hi verò obſcuriùs ſcripſerunt; & Andromachus quidem cineris Hirundinum recentis: oportebat autem ipſum apponere vſtarum: tale enim quiddam cineris uox ſignificat, niſi nidum ipſum terere ac læuigare iubet. Heras autem Hirundinum recrementi, non apponens vſtarum. Fortè igitur neuter vult comburi debere Hirundinum recrementum, quemadmodum alij. In quibuſdam tamen exemplaribus ſic ſcriptum eſt: Hirundinum tenerarum vnciam vnam, quemadmodum in alijs Hirundinum à trabibus. Palam eſt autem acre & diſcuſſorium hoc pharmacum eſſe ex Hirundinum excrementis conſtans; quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium ſtercora, aliqua magis, aliqua minus, velut etiam ipſorum animalium cinis. Hactenus Galenus. Aliud ſtomaticum, quod facit etiam ad anginas, Aſclepiadæ: Hirundinum ſylueſtrium vſtarum cineris drachmas quatuor, croci drachmam vnam, nardi Indicæ drachmam vnam, melle excipe: Mixtura fit, cùm iam ſub manibus ſint affectiones. Stomaticum ex Hirundinibus ad anginas, vt Harpocras (ſcripſit, vel uſus eſt) pullorum Hirundinum vſtorum numero xj. mellis cyathum unum, mirrę obolos tres, omnia tere & miſce. Hæc duo præſcripta pharmaca, inquit[l] Galenus, ex Hirundinibus ſunt abſq; beſaſa: alia autem duo ſtomatica hæc præcedentia ex Hirundinibus cum beſaſa conſtant. Eſt autem & tertia coniugatio pharmacorum eiuſdem generis, in qua ea quæ ex beſaſa citra Hirundines præparantur, continentur. Eandem (nunc recitatam) ad anginas illitionem Nicol. Myrepſus quoque deſcribit in capite de illitionibus, ſed variantem nonnihil, & vt iudico, ex parte deprauatam. Pullos, inquit, Hirundinum agreſtium numero xj. ſucci myrti viridis, mellis Attici, ana cyathos duos, ſeminis myrti ſucci (ſicci fortè, nam Galenus habet tantùm myrrhæ) triobolum, miſce. Electuarium diachelidonion Auicenna etiam deſcribit primo quinti, & Meſue in curatione anginæ, & Serapio inter andidota. Leonellus Fauentinus ad anginam, cinerem crematæ Hirundinis cum fimo canis oſſibus paſti miſcere iubet, huncq; puluerem inſpirari in fauces, & locum abſceſſus cum cannula ſubtili bis vel ter in die. Cataplaſma ex puluere combuſtarum Hirundinum & nidi earundem efficaciter itaq; prodeſt diſcutiendis tumoribus gutturis & curandæ anginę. Operæpretium fuerit hîc obiter addere quomodo Hirundines ad eiuſmodi remedia rectè vrantur. Bulcaſis pullos, inquit, Hirundinis implumes in olla noua pones, & modicum ſalis ſuper inijcies, & ollam luto obturatam ſuper prunas, aut in furno collocabis, donec cremati fuerint. Aſclepiades apud Galenum ſic: Hirundines ad remedium contra anginam vtuntur hoc modo: Pullos ſale conſperſos vnà cum pennis in fictile conijcimus, obturatumq; prunis imponimus. Cui Aſclepiadæ Galenus gratiam habendam eſſe ſcribit ob id quod tam diligenter deſcripſit, quomodo Hirundinum pullos vri iubeat, & quod ipſa animalia, & non eorum recrementa in pharmaci contra anginam compoſitionem præparanda cenſeat. Leonellus verò Fauentinus remedia anginæ deſcribens, Hirundines hoc modo comburi vult. Decollentur, inquit, & ſanguine euacuato deplumentur, & ſaliantur, deinde ponantur in vaſe vitreato oris anguſti, & claudatur os vaſis cum luto, & relinquatur in furno, donec præ ariditate facilè teri poſſit. Plinius ad oculorum remedia viuas Hirundines cremari iubet, alibi verò ad anginam pullos ſtrangulatos cum ſuo ſanguine comburi. Idem cinis cum melicrato, ut ait Kiranides, raucedines ſanat. Lapillos in nidis pullorum Hirundinis repertos, appenſos Galenus à tuſſi tutum reddere teſtatur. Qui verò in ventre eorum inueniuntur, ſi dextro brachio ſuſpendãtur, hepaticos perfectè ſana repromittit Kiranides. Contra calculos Plinius author eſt prodeſſe cinerẽ inteſtinorũ Palumbiũ ferorũ cochlearibus tribus è nido Hirundinũ. Stercus in cibo vel in potu ſumptum ſecundũ Marcellum tribuit colo ſanitatẽ. Idem ſtercus apud Nicolaũ Myrepſum admiſcetur medicamento ad difficultatem vrinæ, & calculum & colum. Si partus eſt accelerandus, Kiranides Hirundines edi iubet, & opem inde pollicetur. Vt modò de exterioribus affectibus aliquid dicamus, ſuprà ex[m] Aetio diximus Hirundinis nidum tritum, & cribratum & cum melle exceptum contra eryſipelata faciei commendari tanquam citò diſcutiens. Fimus potus naſcentiam (phyma, id eſt, furunculum, vel ſimilem tumorem intelligo) ſanat,

[k] *Lib. 6. de cõp. med. ſec. locos.*

Stomatica illinitio ex beſaſa.

Stercus Hirundinis diſcutit.

[l] *L. 6. de cõp. med. ſec. loc. cap. 1.*

Hirundines vt pro angina vrantur.

Ad raucedines.

Ad tuſſim.

Ad hepaticos.

Ad colum.

Ad partum accelerãdũ.

[m] *Serm. 14. cap. 49.*

Ad eryſipelata faciei.

Ad furunculum.

Ad lingua vlcera.

nat,

nat, ut scribit Kiranides. Linguæ vlcera & labrorum in mulso, ficut Plinius ait, in melle vel mulsa, vt Sextus & Constantinus, decoctæ sanant. Vlcus etiam annosum teste Sereno coalescet, si cineres Hirundinis altæ ei inducas. Sanguinem mirificè dolorem podagricum lenire scribit Trallianus. Aetius inter vnguenta podagrica hoc quoque recenset remedium. Vrticæ semen & Hirundinis nidum cum sapa terito & illinito. Si spina vel aculeus in pede aliaue parte canem læserit, extrahet illum, inquit Albertus, impositus puluis Hirundinellarũ (cinerem de pullis Hirundinum intelligere puto) in olla noua cũ partibus intestinis (cũ ipsis intestinis) combustarũ: quod medicamentum tanquam saluberrimum in pyxide reseruandũ esse monet. Ego hunc cineris Hirundinũ vsum apud veteres non reperio: cæterùm arundinis, quã phragmiten cognominat, radicẽ concisam per se, & unà cum bulbis illitam surculos & cuspides extrahere Dioscorides tradit. Ad morsum canis rabidi laudant citante Plinio Hirundinis decoctum epotum. Ad eundem morsum prodesse aliàs scribit glebulam ex Hirundinum nido illitam ex aceto, vel pulli Hirundinis combusti. Alibi etiam tradit, vt quidam citant, stercus Hirundinis decoctum & potum canis rabidi morbi sui aduersari. Aduersus verò viperarum morsus Pelagonius nidum Hirundinis cum vino vetere contritum in iumento imponi iubet: atque Eumelus in iumento ad omnem virulentum ictum pulli Hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi præcipit. Idem Pelagonius contra viperę morsus in iumentis Hirundinis pullos dissectos adhiberi consulit. Si Hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum cum vino deijciantur, toto anno valere quidam scripsere, vt Plinius & Columella citant. Si quis liberalius bibens ebrius esse nolit, Hirundinis rostri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibitur, inspersus, securum teste Plinio præstabit à temulentia. Sin iam ebrius factus est, cinerem Hirundinum adustarum quantitatem sufficientem exhibebis. Si æger nimis dormiat, vel si quenquam nolis dormire, oculus Hirundinis positus in lecto, vt ferunt, somnum adimet, donec auferatur. Sunt etiam qui nugantur omnes te amaturos, si Hirundinis cor tecum habueris.

Ad vlc' annosum. Ad podagram. Ad morsum canis rabidi. Ad viperæ morsus. Ad ebrietatem vitandam. Cõtra somnum.

VSVS IN CIBO.

Hirundines nisi à pauperculis quibusdam in cibum admitti puto. Alimentum ex eis est nocuum & feruidum; ideoq; nisi remedij causa medici edi iubent.

VSVS IN BELLO.

QVAMVIS alij Hirundines nobis prorsus inutiles esse profiteantur, historia nihilominus testatur earum in bellicis negocijs nõ vulgarem vsum fuisse. Cecinnam enim equestris ordinis virum scribit [a] Plinius comprehensas Hirundines in vrbe, secum in expeditionibus adferre solitum; & postmodum victoriæ nuncias amicis misisse in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore. Et à Fabio Pictore idem Plinius traditum ait in annalibus suis, cùm obsideretur præsidium Romanum à Ligustinis, Hirundinem à pullis ad se allatam, ut lino ad pedem eius alligato nodis significaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Haddingum Humbli primi Danorum regis à fratre expulsi filium, iniuriam patri illatam vindicare cum uellet, ferunt successorem patrui sui illius qui patrem suum interemerat, Dunæ agentem arctà strinxisse obsidione, & cùm ita adhuc nihil proficeret, igne sub Hirundinum, quæ in obsessa urbe nidulabantur, à peritis aucupibus captarum alis occultè & artificiosè ligato urbẽ incendisse, ciuesq; dum in restinguendo incendio fallaciæ ignari occuparentur, oppressisse, & regem unà cum urbe cepisse. Tradit eadem historia Fridleuum alium Daniæ regem cum numeroso exercitu cum ad opprimendam Hyberniam contenderet, nec posset uoti compos fieri, ad astum prænominati Haddingi regis confugisse, atq; eodem etiam modo Duflinam quæ terræ caput erat, occupasse. Similem ferè historiam de Olha quadam principe recitauimus in Columba. Atq; hæc de Hirundine in genere dicta sunt.

Cecinnæ astus. [a] L.10.c.24. Fabij Pictoris astus. Hadding' vt Dunam incenderit. Fridleu' vt Duflinam ceperit.

D.E

DE HIRVNDINE AGRESTI siue rustica Plinio dicta. Cap. VII.

PLINIUS [a] quoddam Hirundinum genus, quod nidos quidem figura diuersos, sed eadem (qua domesticæ) materia confingit, rusticum & agreste nuncupant, vt suprà, vbi de diuersis Hirundinum generibus egi, ostendi adductis etiam eius verbis, est id quod Bellonius nobis pro Acantylide Aristotelis perperam obtrudit, & Gazã scilicet secutus, pro Acanthylide Argathylem Latinè transfert. Caret huiusmodi Hirundine Italia, vel saltem hîc mihi nunquam obseruare licuit. Turnerus propter pedum breuitatem Apodem minorem vocat, refertq; ab Anglis dici Rok martinettes, vel Chirche martinettes, id est, Hirundines templorum, quo pariter significato Germani Kirchschvvalben dicunt, nonnulli verò etiam Murspyren, Myntersp yren, Murschvvalben (vt Georgius Agricola) Bergschvvalben, Vvyslespyren; eò quòd in templis & muris & montibus nidificent.

[a] L. 10. c. 33.

Bellonij error.

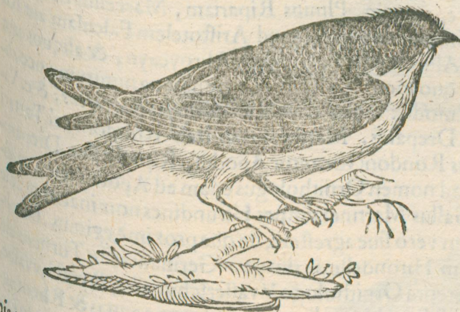
Apos minor.

Hirundines templorum

FORMA. DESCRIPTIO.

ORNITHOLOGUS quidem huiusce speciei iconem expressit, estq; ea quam nos hîc ab eo sumus mutuati, sed nullã apposuit descriptionem: ait tamen aliquos dicere imo ventre ad collum vsq; albicare, reliquo corpore esse nigram. Exactiùs eam descripsit Bellonius, sed icon quam depingit Ripariæ est siue Drepanidis, cuius dum etiam genus facere contendit, oleum & operam perdit. Eius verò descriptio talis est. Color capitis, colli & dorsi, vt in Hirundine domestica, supra & infra rostrum nihil prorsus rubedinis habet; eius enim loco sub rostro, gutture & toto ventre ad caudam vsq; candicat. Peculiari ab alijs signo dignoscitur, nempe quòd pedes habeat pennis obuestitos. (Hinc fortè Turnerus Apodes minores vocabat.) Alia est propria nota, macula videlicet prope caudam alba tantę magnitudinis, vt dum volat, nihil in ea nigredinis præterquam capite, alis & dorso & caudę extremitatibus appareant. Cauda etsi etiam bifurcata est, binis tamen illis longissimis, quas domestica habet, caret.

Hirundo agrestis siue rustica Plinij.

Bellonij alius error.

Color.

Nota propria.

Cauda.

NIDVS.

EIDEM Bellonius Hirundinis hoc genus solum nidum suum sphærica figura construere asserit, adeo ut vel hinc saltem lapsus eius manifestetur, nam [a] Plinius etiam de syluestris siue rustica Hirundine scribens dicebat: *nidos diuersos figura* (quam domesticæ) *sed materia eadem confingunt totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci: mirum qua peritia, & occultandis habiles pullis & substernendis molles*. Dein addit. *In Aegypti Heracleotico ostio molem continuatione euaganti Nilo opponunt*: quæ Bellonius de sua Argatyli Plinium intellexisse credit, cùm Plinius simpliciter deinde eodem capite dicat; *Argatylis appellatur, eadem*

[a] L. 10. c. 33.

Argathylis nidus.

Gazæ error dem figura (pilæ, nempe) ex lino intextus. Sed Bellonio imposuit translatio Gazæ, qui apud [b] Aristotelem scribentem, *Acanthilis solerti ingenio nidum construit; texit enim lino in modum pilæ, vt vix si aditus*: Plinium hoc de Argatili scribere videns, pro Acantili Argatilem posuit, & è ripariarum genere esse de suo addidit: nam id apud Aristotelem non legitur: neque etiam Argatilem Plinius in ijs enumerat. *In genere Parrarum est* inquit, *cui nidus ex musco arido ita absoluta perficitur pila, vt inueniri non possit aditus. Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intexens.* Ornithologus quòd Gazam uideret pro Parrarum legisse Ripariarum, prius Gazę lectionem approbat, cùm alioqui, vt sequenti subinde capite ostendemus, Ripariæ longè aliter nidificent, quod fortè cernens ingeniosè admodum pro Parrarum Parorum (quos sanè eo modo nidum confingere adhibenda etiam icone suo post loco indicabimus,) & pro Argatilis Aegithalus, hoc est, Parus legendum esse conijcit. Aegitalus autem & Argatilis nomina facilè permutari poterunt. Vt modo ad Hirundinem nostram reuertamur, Turnerus etiam in scopulis & templorum fenestris ædificioribus & summis turribus nidos figere scribit. *Hirundinum genus tertium*, inquit Albertus, *in parietibus murorum* (in muris) *exterius nidificat, & muscis est infestum. Idem cum Passeribus pugnat. Passer enim domicilium* (nidum) *eius præoccupat initio vèris antequam veniant Hirundines.* Et rursus: *Hirundines, quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vsq. ad arctum foramen, per quod intrant & exeunt, quòd si Passer intrauerit, & non citò exierit, Hirundinibus collectis pluribus, & luto obturantibus nidum suffocatur. Postea reparato foramine Hirundo, ad quam pertinebat nidus, Passerem mortuum eijcit*: Et rursus alibi, *Hirundines omnes, quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen, per quod intrant.* De hoc item Hirundinis genere intellexit Matthiolus inquiens: in muris veterum ædificiorum & cauernis & scopulis montium nidificant. In Hollandia ad vitreas Ecclesiarum, aliorumq; altorum ædificiorum fenestras in fornicibus earum tantummodo nidulari audio, & nidum ferè sphæricum confingere eadem prorsus, quæ domesticæ materia, vt ex Plinio dictum est.

Plinius correctus. Parorũ nidus. Hirundinis syluestris nidus.

DE DREPANIDE SIVE RIPARIA. Cap. VIII.

AVICVLAM hanc, de qua nunc agimus, & cuius subinde pictura dabitur, [a] Aristoteles Drepanidem, Plinius Ripariam, Marcellus Empiricus Ripariolam voce diminutiua, Gaza apud Aristotelem Falculam aut Ripariam nuncupat. Albertus Græcè dici ait Abroycayn, & aliquos eam vocare Daryachim, quo loco alias legitur Dryacha, qua nimirum voce alibi etiam vtitur, hoc modo: *Dryacha auis est Aristoteli pedibus carens, &c.* Videtur autem corrupta vox à Græca Drepanis. Matthiolus ab Italis Rondoni vel Tartari dici scribit: sed nobis Bononiensibus Rondoni vocantur Apodes, Ripariæ siue Drepanides Dardanelli, Gallis Martinet, quod nomen Ornithologus etiam ad Apodes seu Cypselos pertinere scribit, Sed Bellonius Gallus Martinet omnes Hirundines nominat, cum adiecto magnitudinis epitheto, Rusticam verò siue agrestem, de qua proximè egimus, simpliciter Martinet appellat, & Ripariam Hirondelle de riuage. Germani teste Turnero ein Vbersvvalbe aut Speiren; aliqui referente Ornithologo Vvasserschvvalbe, Rynschvvalbe, hoc est, Hirundinem aquaticam, & Rheni Hirundinem, quod prope aquas & Rheni aggeres niduletur: circa Argentoratum eodem significato Rhynuogele, id est, Rheni auicula diminutiua formula dicitur. Georgius Agricola & ipse Germanus summo cum & intolerabili errore Apodes cum Riparijs easdem facit, & Germanicè interpretatur Speirschvvalben. Ornithologus diuersarum Hirundinum nomina in diuersis Germaniæ locis cõfundi ait, suosq; tradit Spyren vocare Apodes; inferiores verò Germanos ita vocare Riparias: Auem cuius iconem exhibet, & in Rheni riparum cauis nidificare asserit, ab alijs Germanicè Teelschvvalben dici scribit.

[a] 1. Hist. c. 1. [b] L. 10. c. 33 Falcula. Abroycayn Daryachin. Dryacha. Dardanelli Hirondelle de riuage. Georgij Agricolæ error.

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.

PLINIVS [a] Ripariam tertium genus Hirundinum facit, inquiens: *Tertium Hirundinum genus est, quæ ripas excauant, atque ita internidificant.* [b] Aristoteles, quicquid dicant alij, manifestè distinguit, dum ait: *Drepanis vt pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt Hirundo & Apodes: nam hæc tria genera & moribus & volatu* (ὁμοιόπτερα) *& specie* (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) *proxima inter se conspiciuntur.* Et reuera illud tantùm hæc auicula cum Hirundinibus omnibus commune habet, quòd pedibus sit curtis, multùm uolet, & insecta in volatu captet. Contrà ab ijs differt nidificandi ratione, quia non semper appareat, sed cùm imber incessit tantùm, & quia caudam, vt reliquæ Hirundines non habeat bifurcatam.

[a] L. 10. c. 33.
[b] 1. Hist. c. 1.

FORMA. DESCRIPTIO.

Hirundo riparia fæmina cum chelidonio minori.

Hirundo riparia mas, siue Drepanis cum Vince'oxico.

ORNI-

RNITHOLOGVS Ripariæ fœminæ figuram depingens, Ventre, inquit, albicat, ut in collo quoque: pectore fuſca eſt. Deſcendit enim deorſum à dorſi initio ad pectus fuſcus color, ſed qui tamen totum pectus non occupet. Mirum quod rotundam illam maculam eiuſdem coloris, quæ retro oculos eſt, ad aures nimirum, non expreſſerit. Auicula tota (fœmina nempe) pronè præter pectus candicat, ſupinè fuſca eſt: mas verò magis nigricat, item collo toto, præterquam ſub roſtro, vbi macula eſt luteſcens. Alas in mare nimis breues pictor expreſſit: longitudinem earum ex femellæ icone dimetiaris, quam innuens philoſophus dicebat pennis præualere, pedibus verò degenerare, ſcilicet ob breuitatem, de qua etiam Plinius. *Qui negant*, inquit, *volucrem vllam eſſe ſine pedibus, confirmant & Apodes habere, & Drepanin in eis*: ſic ille, quibus perperam intellectis [a] Albertus, *Dryacha*, inquit, *Ariſtoteli auis eſt, pedibus carens* (κακόπυς autem, non ἄπυς Ariſtoteli eſt) *& cùm ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit ſicut Veſpertilio.*

Color.

Mas vt à fœmella differat.

[a] Lib. 23. Alberti error.

10

NIDVS.

IVERSO, vt dixi, modo quàm Hirundines aliæ nidificant. Ripas enim teſte Plinio excauant, atq; ita internidificant. Nidos enim, inquit, non faciunt. Albertus tamen nidos artificioſos ſibi conſtruere aſſerit. Ego in cauis ſimpliciter illatis tantùm plumis & ſtramentis nidulari audio.

20

PRAESAGIVM.

VM Drepanis apparet, imbrem præceſſiſſe ex [a] Ariſtotele colligitur, qui ita habet; *Aeſtate tantùm apparet Drepanis cùm imber inceſſit; tunc enim & apparet & capitur: deniq; rara hac auis eſt*: Quo loco Albertus ſic habet: *Hirundinis quædam ſpecies non apparet niſi vno tempore anni poſt pluuiam in fine æſtatis menſe Auguſto cùm Sol eſt in Leone. Eſt autem admodum rara, & per totum annum niſi ſemel apparet, menſe vno quo etiam perit: quare generatio eius obſcura eſt*. Alibi contrà ſic: *Non apparet autem niſi poſt pluuiam in principio æſtatis, & eo tempore parit, eumque pulli conualuerint, moritur*. Plinius verò migrare hanc auiculam ſcribit multis diebus antè quàm futurum eſt, vt amnis auctus attingat eius nidum. Inde nimirum cùm fugiſſe eam nouimus, amnes ſubinde iudicare prædicereq; poterimus inundationem aliquam minari.

[a] 1. Hiſt. c. 3.

30

Inundationis præſagium.

DE HIRVNDINE MARINA AVE. Cap. IX.

IVSCEMODI auem aucupes noſtri, apud quos eam deprehendi, Hirundinem marinam nuncupant ob ſimilitudinem, quam cum Hirundinum genere obtinet, licet corpore longè ſit maior, & pedes longiores poſſideat. Ventre toto ad pectus vſq; candicat. Capite, alis & dorſo fuſceſcit. Alæ & cauda, vt in Hirundinibus longiſſimæ ſunt, & colore nigricant, intus verò fuſceſcunt. Cauda bifurcata eſt, vt figura exprimit. Roſtrum eſt robuſtum, nigrum, vt in Laro, rictu, maximo, eoq; coccineo. A roſtro per oculos ad pectus ferè vſq; notabilis linea atra defertur, & velut torquem prope pectus conſtituit. Pedes ſunt aterrimi, & vt Hirundinibus, ut dixi, maiores. Quid præterea ſuper hac volucre dicam, non habeo.

40

Deſcriptio. Color. Alæ. Cauda. Roſtrum.

Pedes.

50

DE

Hirundo marina cum lenticula marina.

DE APODE.

Cap. X.

[a] *9. hiſt. c. 30*
Etymologia.
Apes ſeu depes.
Apodhia.

OMMVNIS præceptor[a] Ariſtoteles auem hanc quia Hirundini adeo ſimilē, vt niſi hirſutis pedibus, & quia paulò maior ſit, ea diſcerni nequeat, Apodem indigitauit, Gaza Latinè Apedem & Depedem reddidit, Plinius verò, quem aliàs plerunque ſequi ſolet, ſeruata voce Græca Apodem Gaza à paruitate pedum nomen deducit; Plinius quòd careat eorum vſu. Quem ſecutus Syluaticus, *Apodhia* (Apodes rectiùs) *vocantur*, inquit, *aues ſimiles Hirundinibus, maiores tamen, plurimùm volantes, ſic dictæ, quia vſu pedum carent.* Eædem ab alijs teſte[b] Plinio & Ariſtotele Cypſeli vocantur. Κύψελον etiam Heſychius & Varinus exponunt auem ſimilem Hirundini, nonnulli in hac voce l duplicant, quod non placet. Forſan autem ità dicuntur, quoniam ἐν κυψέλαις ſiue κυψελίσι pariant, ut ſubinde ex Ariſtotele dicemus. Cypſelos, inquit Cælius, Pſellus in libro de uictus ratione Trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent. Sed Cælius ex translatione Gellæ deceptus eſt, vt ni fallor, in Paſſere etiam annotaui, nam hoc interprete Pſellus commendat in cibo Paſſeres & Trogletas (lego Paſſeres Trogletas) quæ Hirundinibus ſimiles ſunt pedibus curtis (quæ poſteriora verba Valla de ſuo addidit) qui foraminibus turrium ſolùm ſe committunt: vnde nimirum pyrgitæ hi Paſſeres etiam appellantur, quorum pariter idem[c] Pſellus meminit. Vt verò ad Apodes reuertamur, quidam viri docti Germani referente Ornithologo χελιδόνας θαλασσίας, id eſt, Hirundines marinas etiam nominant, ſed cur id faciant, authorem, quod ſciam, non habent, niſi fortaſſis Plinij authoritate ita appellaſſe putemus. Hic enim Apodes toto mari cerni ſcribit Hirundinum ſpecie. Nos autem hoc nominis proximè præcedenti aui tribuimus nullam aliam ob cauſam, quàm quòd aucupes eam ita appellare videremus. Nonnulli etiam hodie Alcyonem vulgò Hirundinem marinam dicunt. & Germani, vt Ornithologus ſcribit Meropi, aut ei congeneri aui eandem nomenclaturam tribuunt. Albertus cum ſcripſiſſet de Apodibus quorum pedes ſint mali, alæ verò bonæ, pòſt ſubdit: *Dicit autem Auicenna auem minorem quàm ſit Veſpertilio* (Hirundo potiùs, inquit Ornithologus, ut uitium ſit interpretis; ſed Apus Hirundine maior eſt: Itaq; legit: Dicit Auicenna Apodem maiorem eſſe, quàm ſit Hirundo) *& eſt*, inquit, *de genere Veſpertilionis* (Hirundinis) *quæ in terram cadens ſuper alas cadit, & Arabicè vocatur Abaſic* (voce forſan corrupta ab Apode) *& vacillat in motu, ac ſi careat pedibus.* Ariſtoteles ſanè illo in loco nullam Veſpertilionis, ſed Apodis tantùm & Hirundinis mentionem facit. Auguſtinus Niphus pro Apodes Apedes habet, Gazam, vt apparet, ſecutus, & Hirundines ſaxatiles & ſpeluncarias dici ſcribit. In Venetia prouincia referante Hermolao etiamnunc Cypſeli nuncupantur. Ego id nominis vulgare Italicum eſſe non puto. Perperam etiam Scoppa etiamſi Italus Cypſelum Italicè interpretatur la Rendina, Rondina vulgò typographi lapſu: nam & uox ſimpliciter Hirundinem ſic reddidit. Perperam item Syluaticus & ipſe Italus apud plures vulgò Dardanos appellari dixit. Itali Meropem ita nuncupant, & Hirundinem ripariam Bononienſes Dardanellum, fortaſſe fortè quòd Meropis adinſtar terræ caua ſubinſtret. Apodes Bononiæ Regijq; & fortaſſis in tota Lombardia Rondoni dîcuntur, Genuæ, ut audio Barbarotti, voce planè ab Hirundinibus diuerſa, Hiſpanis Venceiò, nonnullis Arreaquo: Gallis la gran Hirondelle, grand Martinet, ſeu Martilet, Moutardier. Georg. Agricola Apodem, vt ſuperius quoq; à me eſt annotatum, eandem cum Hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spirſvvalben; Heluetij teſte Ornithologo Spyren nominant, & Murſpyren & Gerſuualm, uel Geyrſchuualemen: Hollandi, ut audio Steenſuualemen, quod in parietibus nidulentur: Angli Thegreat ſuualouues, hoc eſt, Hirundines magnas, ut refert Turnerus Anglus, qui has aues uel Hirundines ruſticas appellandas putat, uel Apodes maiores: Eliota pariter Anglus Martlettes dici ſcribit:

[b] *L. 10. c. 39*
Cypſelus.
Vallæ error
Paſſeres troglytæ.
Paſſeres pyrgitæ.
[c] *Lib. 1. de vict. rat. circa finem.*
Hirūdo marina.
Alcyon.
Meropi cōgener.
Abaſi.
Apedes.
Hirundo ſaxatilis, & ſpelūcaria.
Rendina.
Dardanus.
Dardanell⁹
Rondoni.
Barbarotti.
Synonyma aliarum nationum.

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.

APODES, tametsi vulgò vbiq; fermè terrarum Hirundinis nomenclatura celebrentur, inter Hirundines tamen à veteribus, nimirum Aristotele & Plinio non recensentur. Vterq; verò Hirundinibus similes esse prodidit: quinimo Aristoteles discerni posse ab Hirundine negat, nisi quòd tibijs sint hirsutis, quam pariter differentiam in domesticæ Hirundinis historia annotauimus. Quàm apertè verò Apodes ab Hirundinibus distinguat philosophus, ostendimus à Drepanide allatis etiam eius verbis: differunt verò etiam magnitudine, nidulandi modo, & digitorum in pede constitutione: sunt enim duo antrorsum & totidem retrorsum tendunt, quamuis id in icone, quam exhibebo, expressum [illegible] sit; eius in sequenti iam rubrica inuestigabo.

Vt ab Hirũdinibus dif fe

FORMA. DESCRIPTIO.

Apos cum tabano.

a 1. hiſt.c. 1.
Color.
Caput.
Collum.
Os.
Palpebræ.
Roſtrum.
Alæ.
Cauda.
Pedes.
Pedum vſ.

APOS toto corpore plumis egregiè munitus fultuſq; eſt, quemadmodum ſcilicet auibus multùm volacibus conueniebat, maximè verò cùm & pedum vſu careat fermè: vnde dicebat [a] Philoſophus, *Apodes vt pennis prævalent, ſic pedibus degenerant*. Natura enim pedum paruitatem, alarum velocitate compenſauit. Toto corpore vnicolor eſt, ſed qualis in murium pilis conſpicitur. Caput habet ſupra admodum latum, collum verò breuiſſimum, rinctum ampliſſimum, adeo ut integros ſcarabeos ac lucanos deglutiat; palpebras more terreſtrium ſupra & infra oculos; roſtrum exiguum, nigrum, prope extremitatem acutum, alas longas; caudam bifurcatam, crura breuiſſima ad digitos vſq; pennis obueſtita, digitos verò utrinq; binos, ut in Picis Martijs, unguibus armatos acutis, quibus quod rapuit adeo conſtringit, ut id perfodiat. Cæterùm cùm cæteris auibus pedes cruraq; ad inſiſtendum dederit natura, in hoc auium genere ad rependum potiùs facti eſſe videntur: ijs enim quando aliquod foramen ſubintrant, vltrà prorepunt, ad quod digiti ab utraq; parte bini plurimùm proſunt, ut Picorum exemplo facilè comprobatur, quibus tales ad ſcandendum arbores, rependumq; per caudices & ramos earum natura ſagax conceſſit.

LOCVS. VOLATVS.

Vt quieſcāt.
Volat. Apodum & Hirundinum vt differat.
a Li. 7. c. 33.
Delphini natatus.
Vt lateant.
Agricolę error.

EIVSCEMODI auium genus, quòd pedum uſu propemodum careant, nunquam ſtant aut ſedent, aut arboribus, ut Hirundines conſiſtunt, & ſi fortè in terram impigerint, cùm propter alarum longitudinem, tùm propter pedum breuitatem eleuare ſeſe nequeunt, quare in continuo volatu verſantur, & niſi in foramine aliquo, vel proprio nido quieſcunt; quod annotauit quoq; Plinius, dum ait: *Plurimùm volant Apodes. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur: nec vnquam tam longo naues tamq; continuo curſu recedunt à terra, vt non circumuolitent eas Apodes, Cætera genera reſidunt, & inſiſtunt; his quies niſi in nido nulla, aut pendent aut iacent*. Differt autem Apodum uolatus à uolatu Hirundinum, quòd Apodes plerunq; gregatim uolent, & altiùs etiam illis. Cùm uolant uelut arcus tenſi figuram exprimunt, & ſæpe alas non mouent. [a] Bellonius affirmat hoc auium genus reliquas aues volatus pernicitate vincere, & delphinum cæteros piſces natando, & ab hoc ſuperari Apodem, ſi volatus natatui conferatur, Apodes ſcribit Ariſtoteles omnibus anni temporibus apparere; cùm alioqui apud nos primæ auium diſcedant, & vltimæ redeant: quamobrem in Gręcia ubi degebat Ariſtoteles, ſecus quàm hìc fecerint: quod credens Bellonius Ariſtotelem ait id de ſua patria ſcribere, & reuera aliàs Apodibus id non conuenit. Georgius Agricola plures numero hybernis menſibus inter ſe nexas latere tradit in ripis fluminum, paludum & in littoribus & ſcopulis maris; indeq; accidere ut piſcatores interdum ita inter ſe iunctas ex aquis extrahant. Verùm dubium eſt, de quibus id ſcribat Agricola; nam Apodes, ut dixi, cum Riparijs confundit: unde ſubdit: *dictæ autem ſunt Riparia, quod ſoleant ripas excauare, & in eis nidos conſtruere, ac latere*: quibus ſanè uerbis ſe de Riparijs loqui atteſtatur.

NIDVS.

Nidi figura.

CIRCA turres degunt, & in foraminibus earum nidificant: Plinius in ſcopulis etiam nidulari ſcribit: quæ fortè illæ fueriut, quas toto mari conſpici ait: Ornithologus in crepidinibus fluuiorum altiſſimè, vel in terra uel in glarea, quod non puto, quamuis & Ariſtoteles intra ſpecus nidum confingere teſtetur. Fingunt autem eodem Ariſtotele teſte ſpecie ciſtellę productæ longius, fictæ ex luto (Græcus textus habet νεοττεύουσιν ἐν χυχιλίσιν ἐκ πηλοῦ) uno aditu dato arctiſſimo, idq; locis anguſtis, ut & beluas deuitare poſſint & homines.

VICTVS.

VICTITANT insectis per aëra uolitantibus, eaq; nisi uolantes capiunt, & nisi uolantes edunt. Obseruaui tamen ego aliquando adhærere parietibus, quod ideo eas facere conijcio, ut araneas muscasue, similiaque insecta præuisa capiant. Bellonius tantum oculorum acie valere scribit, vt per mille passus muscam volantem obseruent, & subitò insequantur.

Quantum visu valeat.

CAPIENDI RATIO.

QVOMODO pueri Apodes primùm redeuntes in Zacinthò insula numerosè capiant, ita ferè recenset Bellonius. Zacinthus insula castrum habet in cacumine rupis prope urbem, cuius (castri) incolæ pueri è fenestris ceu piscaturi baculum manu continent, hamoq; plumam pro esca appendunt, quam diripere & in nidum portare uolentes aues, hamo affixæ hærent. atq; ita puer unus septuaginta uno die aues capere uisus est. Idem Bellonius quomodo in Creta pueri eas cicadis captent, sic docet. Acicula instar hami curuata cicadam transfigunt; aciculam filo alligant, cuius ipsi extremitatem tenent. Cicada sic transfixa in aerem euolat; eam conspectam Apodes impetu petunt, & deuorata filo hærente capiuntur. Simili modo Regij audio laqueis capi, in quibus cicadæ, uel muscæ sint appensæ.

Pueri ut Apodes capiant in Zacintho insula.

Vt cicadis capiātur in Creta.

COGNOMINATA.

VNni populi Apodes dicti sunt, ut Suidas meminit, quòd nunquam ferè pedites, sed contrà semper equites iter facerent. Cypselus Corynthiorum tyrannus fuit, de quo consule alios.

Vnni populi Apodes dicti.

Cypselus tyrannus.

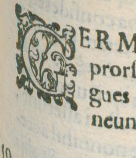
PROVERBIVM.

CYPSELVS non generat Aquilam, prouerbium citatum à G. Heldelino: quod adagiorum author non memorat. Videtur autem simile illi Horatiano, *Et imbellum feroces, Non generant Aquilæ Columbam*. Vel fortè ideo Apos Aquilam non generare dicitur, quia etsi uolandi pernicitate Aquilam nisi superet, saltem adæquet, uiribus longè sit inferior, cùm scilicet Apos insecta deuoret animalcula exigua, Aquila quodcunq; obuium etiam maximum impugnet.

Cypsel⁹ nō generat Aquilam.

VSVS IN CIBO, & Medicina.

GERMANI superiores inferioresque, ut audio, ab Apodum esu tanquam prorsus abominando abstinēt, cùm alioqui in cibo non sint ingrati, maximè pingues. Fœtus earum Bononiæ in præcipuis delicijs habentur, & magno ueneunt. Has aues testatur Plinius ex uino sumptas sanare tormina.

Germani non edunt Apodes.

DE VPVPA.

Cap. XI.

Ordo.

Auis paradiſi.

[a] L. 6. Met.

VPVPAM etſi ſpurciſſimam, vt ſubinde in hiſtoria patebit, auem, vel ob ſolam fabulam, qua Thereus Thraciæ rex in auem conuerſus fingitur, quod Philomelam, id eſt, Hirundinem, & Prognen, id eſt, Luſciniam gladio perſequeretur, Hirundinibus ſubiungimus; ſed forſan & regiam alitem præferre debebamus, regiam autem, non ob iam dictam fabulam, ſed propter inſignem ſpectabilemq; corporis decorem, quamobrem quibuſdam auis paradiſi nuncupari meruit, quam pulchritudinem notans [a] Naſo de Thereo in Vpupam conuerſo canebat:

Vertitur in volucrem, cui ſtant in vertice criſta,
Prominet immodicum pro longa cuſpide roſtrum,
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.

SYNONYMA.

Dukiphat. [a] Cap. 13.

Vpupa Gallus ſylueſtris dicitur.

[b] Cap. 14. [c] Cap. 6.

[d] In comm.

Anapha.

PRO דוכיפת Dukiphat in leuitico Rabbi [a] Salamon exponit Gallum ſylueſtrem duplici criſta, unde etiam nomen ſit, quaſi דו, id eſt, duas, כפת id eſt, criſtas habens. Eandem expoſitionem ſequitur R. Dauid, Serach Ghaon, & R. Abraham. D. Hieronymus & Septuaginta vertunt Vpupam: quam verſionem aſtruit Sanctes Pagninus, quod Vpupa auis ſit criſtis à capite exeuntibus galeata. Sed & Rabbinorum verſio non diſplicet: nam Vpupa à quibuſdam Græcè etiam ἀλεκτρύων ἄργιος, id eſt, Gallus ſylueſtris dicitur, quemadmodum à nonnullis Italis Gallus Paradiſi. Eandem Hebraicam vocem Septuaginta in [b] Deuteronomio traducunt Porphirionem. Vbi apud [c] Zachariam iuxta Hebraicum legitur: *Et habebant alas* וחסידה Chaſida, Aquila, Theodotio & Symmachus teſte D. [d] Hieronimo legunt ἐρωδιον, id eſt, Herodionem, ſoli Septuaginta ἔποπα, id eſt, Vpupā. Haſidā, inquit D. Hieron. Hebræi Miluū putant, auē rapaciſſimā, & ſemper domeſticis auibus inſidiantem. In אנפה Anapha Hebraicę vocis interpretatione variant plurimū interpretes: Hieron. Charadriū nonnulli Vpupā, quòd ad Charadriū proximè, ut aiunt, accedat, quia criſtam in fronte geſtare videtur: quidā Picā, Picū alij, alij Miluū, alij Gracculum eſſe uolunt, alij Palumbem ſylueſtrem, quidam recentiores Otum, ut in Oto dixi. Ego D. Hieronymi lectionem probauerim, quamuis plurimi Ardeam propriè ſignificare uelint. רחם Racham etiam Hebraicæ linguæ periti omnino genus aliquod Aquilæ aut Vulturis eſſe volunt, quanquā Septuaginta Vpupam tranſtulerint. עטלף item aliqui Vpupam exponunt, quod quoq; improbant eruditi. קאת Kaath quidam Germanus non indoctus Vpupam exponit, ſicuti etiam Iudæi recentiores ferè. כוס, Cos deniq; uariè interpretantur, Bubonem, Noctuam, Vpupam, ut in Bubone fuſiùs, niſi memoria fallit, ſcripſi. Alhudud Bellunenſis auem eſſe tradit, quæ uulgò apud Patauinos Gallus Paradiſi vocatur. Fitomos Syluaticus traducit Vpupam, item Gareſol. Apud Albertum pro Vpopa reperitur Hakocoz. Græcis ἔποψ, ut Latinis Vpupa dicitur, nomine pro onomatopœiam facto. Nam quamuis Iſodorus ita Græcè dictam ſcribat, eò quòd ſtercora humana conſideret, & fœtenti paſcatur fimo, mihi probabilius uidetur à uoce ſua dici, ut Varroni etiam in primis placet, ut mox patebit. Pro ἔποψ legitur apud nonnullos quandoq; etiam ἔποξις: apud Heſychium & Varinum ἔροψ auis quædam exponitur. Ornithologus conijcit uocem eſſe corruptam & legendum uel ἔποψ vel μέροψ. Ijdem etiam Σιπτω appellari aſſerunt, & ἀλεκτρύονα, & γέλασον. Aegyptij Cucufam, vel Cucupham vocant, voce nonnihil accedente ad Hebraicam Duchifat: & Kiranides Cucufam pro Vpupa interpretatur, & alijs Phylincopteron vocari ſcribit. [e] Orus Κουκουφαι parentibus ſenio confectis nidum ait extruere, pennis eorum euulſis: idem alij de Vpupa referunt, pietate eius in parentes celebrata. Sed Orus vel ſaltē interpres aliquis Græcus Cucuphā ab Vpupa auē diuerſam exiſtimaſſe videtur, cùm hic Cucupham, [f] alibi verò Epopen nominet. Nunc vulgo Græcorum appellatur ἀγριοκοκορος teſte Roberto Stephano, id eſt, Gallus ſylueſtris, & in Creta vt aiunt agriope-

Racham. Ataleph. Kaath, Cos. Alhudud. Fitomos. Gareſol. Hakocoz. Etymologia.

Ἔποξις. Ἔροψ.

Cucufa. Phylonco-pteros.

[e] Li. 1. Hierogl. 55. [f] Lib. 2.

agriopetinon dicunt. Apud Italos per onomatopœiam Buba dicitur, circa Vincentiam Vpega; alibi à crista, qua insignis spectatur, Gallo del Paradiso, vt in Venetia prouincia, apud Ligures Galletto di Marzo, nimirum ob cristam, & quòd circa Martium mensem ap parere incipiat; alibi etiam Galletto di Maggio, fortè quòd tunc numerosiùs appareat, Bel linzonæ Puppula; Siculis, ni fallor, Cristella: Hispanis Abubilla: Lusitanis Popa: Gallis Hup pe, ut nonnulli aiunt, ut Ornithologus, à fœtore, qui postremam eam dictionem per p du plicatum scribit, circa Montepessulanum Lupege; Sabaudis Etpie, ni fallor, in ualle Augusta, Putta: Germanis Vvydhopff, Vvidehupffe, Kathaan, id est, Gallus stercoris, circa Rostochium Vvedehoppe; Flandris Hupetup: Brabantis Huheron, Anglis à Houupe: Illyrijs Dedek; Polonis Dudek, Turcis Ibik. Litteratores pleriq; omnes Britannici Vpupam, inquit Turnerus, eam uocant auem, quam barbari ab alarum strepitu Vannellum, & ipsi sua lingua Lapuuingam.

Buba.

Vannellus. Lapuuinga

FORMA. DESCRIPTIO.

VPVPA inquit Pausanias, magnitudine paululum excedit Coturnicem. In capite autem pennas habet, cristarum instar in sublime elatas. Vnde τριλοφίαν eam nominat Aristophanes, quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs legitur, unde etiam μακροσίκραιος, & κορυθαιόλος à poetis cognominatur, vt Hesychius & Varinus scribunt. Cristam verò, quia dum lubet, erigit, & rursum submittit, Plinius rectè plicatilem vocauit, dum ait: *Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem.* Et alibi iterum: *Mutat & Vpupa colorem, vt tradit Aeschylus poëta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam, surrigensq; per longitudinem capitis.* Vbi apud Albertum legitur: *Vpupa galeam de pelle habet in capite, toto corpore varia & pulchra*; lege de pennis vel plumis, nam ex his crista constat, sicuti etiam ex Pausania dixi, non ex pelle, sed hoc Gallinaceo potiùs conuenit. [a] Aristoteles Vpupam, & cæterarum quoq; syluestrium plurimas tempore æstatis & hyemis mutare prodidit; & [b] alibi: *Vpupa, inquit, cum colore, tum verò specie immutatur, vt Aeschylus poëta satis carmine suo exposuit.* Citat dein eius carmen, sed quia ita deprauatum legitur, vt ne minimùm id quidem interpretari potuerit magnus vir Gaza, hîc id ego, quantum iudicare possum, correctum & emendatum à [c] Iosepho Scaligero apponam.

magnitudo Caput.

Vpupa cur τριλοφία dicta.

Crista Vpupæ plicabilis vocata.

[a] 9. hist. c. 15

[b] 9. hist. c. 39

Aeschylus correctus.

[c] In comm. Aetna Virg.

Τοῦτον δ' ἐπόπτην Ἔποπα τῶν αὐτοῦ κακῶν,
Πεποικίλωκε, κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ
Ὃς ἦρι μὲν φαιὸν τι διαπάλλει πτερὸν
Κίρκου λιπαργοῦ. δύο γὰρ οὖν μορφὰς φανεῖ
Παιδός τε τ' αὐτοῦ νηδύος μιᾶς ἄπο.
Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκ' αὐξανθῇ στάχυς,
Τίκτει νιν αὖτις. Καμφιγωμήσει πτερυξ,
Δ' ἡ δὲ μίσει τῶν δε παλλήνης τόπου
Δρυμοὺς ἐρήμους, ἢ πάγους ἀποικίσει.

Iacobus Dalechampius sic vertit, Gazam, ut apparet, secutus, nam Circi Accipitris non meminit:

Hunc calamitatis Vpupam testem suæ
Variam facit, tenetq; perculsum metu,
Ferum antea, armatum, petrarum nunc auem
Vere appetente, quæ nouo pennas quatit
Ruffas in agris. Nam est figura duplici
Vnus quidem iuueni colos est pectoris:
Autumno at illa flaua cùm peperit seges.
Mutata pennas rursus alias induit.

Citaui eosdem uersus in Cuculo ex Dalechampio, ubi pariter Aeschylum cùm Vpupa Cuculum imprudenter confudisse, ex Scaligeri authoritate scripsi, quod ut manifestiùs appareat, necessarium est clarissimi istius viri scholia ad eosdem uersus apponere. In quibus versibus, inquit, primùm allusum ad nomen Epopis, tanquam ἐπόπτης fuerit malorum suorum: deinde alium plumarum colorem illi Vere attribuit, alium æstate. Nam ἦρι φαιὸν πτερὸν illi dat Κίρκου λιπαργοῦ. Ait habere pennas Accipitris, qui est λίπαργος, hoc est ventre albo,

Aeschyli error.

Aeschyli versus de Vpupa explicati.

Vpupa cum gramine panniculato phalaroide.

tre albo, & habet φαιὸν πτερὸν, fuſcas pennas. Vbi ſanè conſiderandum eſt Aeſchylum ſine dubio Cuculum cum Epope ſiue Vpupa confudiſſe. Nam non Epops, ſed Cuculus φαιὸν διαπαλλει πτερὸν λέπαργυ κίρκυ. In qua ſanè animaduerſione mirum in modum mihi placeo; cùm & mentem Aeſchyli planè odoratus ſim, & menda ex tam deplorato loco ſuſtulerim. Fefellit Aeſchylum, quod Epops eandem ferè vocem cum Cuculo emittit. Propterea eundem Epopem cum Cuculo fecit, qui, vt nemo ignorat, tam ſimilis eſt Accipitri, vt quidam in genere. Accipitrum poſuerint, & neſcio quid tale tetigerit Ariſtoteles. Porrò ὅταν αὐξανθῇ στάχυς, hoc eſt, cùm adulta eſt æſtas, τίκτει νιν αὖτις πτέρυξ, rurſus renouat, & quaſi alium facit penna; hoc eſt, mutatus pennarum color alium videre facit. Hucuſque Scaliger. Ornithologus in corrigendis eiſdem verſibus elaborauit, at non omnino ſatisfecit. Non videntur equidem Ariſtoteles & Plinius Aſchylum attentè legiſſe & oſſitanter cum eo, quæ Cuculo debebant, Vpupæ tribuiſſe; quamuis tamen & hæc colorem mutet, nam & [d] Theophraſtus, *Quædam*, inquit, *temporis ratione mutari videntur, vt Accipiter, Vpupa, & ſimiles volucres.* Hiſce igitur perperam vel lectis vel perceptis Gaudentius Merula, vt in quibuſdam auibus per ſtata quædam anni tempora miram metamorphoſim eſſe oſtenderet, Accipitrem & Vpupam ſcribit ſtatim quibuſdam vicibus alterum alterius capere imaginem. Vt modò ad Vpupæ deſcriptionem reuertamur, auis nimirum perpulchræ, breuiter ita eam deſcripſit Ornithologus: Color, inquit, in Vpupa reperitur cinereus albus & nigricans. Roſtrum ei nigrum, oblongum: pennæ albis & nigris maculis alternatim diſtinctæ. Criſta ruffa, in ſummo tamen nigra. Paulò exactiùs Turnerus: Vpupa, inquit, eſt magnitudine Turdi, alis per interualla fuſcis albis & nigris pennis diſtinctis, criſta in capite ab ea parte roſtri, qua capiti committitur, ad extremum vſque occiput in longitudinem porrigitur, quam pro adfectibus ſuis & contrahit & dilatat, vt equus aures arrigit, aut dimittit. Tibijs eſt valdè breuibus, alis obtuſioribus. Sic ille: Ego Vpupā in foro emptam anno à partu ſalutifero 1589. ſub finem Auguſti ſic deſcripſi: Magnitudine erat Merulæ, capite acuto, quali Philoclem comicum Suidas fuiſſe ſcribit, roſtro aliquantulum falcato Certhiæ inſtar, nigricante, rotondiuſculo, parumper tamen depreſſo à lateribus, criſta admirabili, conſtante ex vigintiſex plumis, quarum aliæ alijs longiores, quarumq; extrema nigricant, deinde albicant, quod reliquum eſt coloris caſtanei ad flauum vergentis, palpebra, vt in Gallinaceo genere oculum contegebat. Hanc pro libitu nunc arrigere, nunc deprimere dicitur ſine dubio muſculorum quorundam ope. Hoſce aliquando diſſecando inueſtigatos inueni, quos tamen arduum erat videre, num duo, an vnicus potiùs eſſet. Inter verticem capitis & roſtri initium in valle quadam ſeu cauo locatus erat totus continuus, nequaquam in plures partes diuiduus, aut muſculos diuerſos ſeparabilis, vnde vnicum coniecerim, naſciq; à verticis extremo & frontis initio carnoſiore principio, deſinere verò vtrinq; ſupra nares, medio tamen paulò altiùs ad roſtri initium, qui cranium attingit, infima parte carnoſior & rubicundus, extima ac ſuprema, cui criſtæ plumulæ profundè ſatis implantantur, membranoſo magis, ac cutaneus fibroſoq; tanquam panniculus quidam carnoſus. Cùm verſus principium nempe verticis locum traheretur, criſtam ſurrigabat; eùm in contrariam partem, nempe verſus roſtrum, eandem demittebat. Collum quà capiti annexum, aliquantulum ruffeſcens, tandem in ceneritium declinat ad dorſum uſq;. A dorſo vſq; ad caudā cinereis veſtiebatur plumis, per interualla albicantibus diſtinctis maculis. Caudam habebat ſex digitos per tranſuerſum longam, in medio tranſuerſalis erat linea, alba, lata primæ quadratæ ipſius lunæ creſcentis figuram referens: cauda tota decem conſtabat pennis. Crura erant breuia colore plumbeo verſus anteriora maximè. Alas habebat nigras lineis latis albis per tranſuerſum diſtinctis. Harum pennæ aliquæ in extremo nigricant, aliàs verò albicant. Cauda alas ſuperat. Sub ventre vropygium verſus candicabat, pectus verò ruffeſcebat. Lingua erat parua, in profundo latitans; vnde nimirum inconditus & abſonus ille ſonus, trigona item, initio lata, extremo acuta inſtar perfecti & æqualium laterum trianguli. Aſpera arteria initio diuaricationū, quibus in pulmones vtroſq; finitur duo veluti oſcula extrinſecus laryngis vicem ſupplentia exhibebat, quibus pellicula tenuiſſima prætendebatur.

Annuli dimidij ſeu ſemicirculi in vtrunq; latus terminati nequaquā interna parte coibant, ſed tota interior facies hiabat, ſubtiliſſima membrana obtenta tantummodo cooperta, quę aëre ac ſpiritu copioſo vocis efformandæ ac ædendæ gratia concepto in amplum diſtendi poſſit.

Cuculus Accipitri ſimilis.

Ariſtotelis [c], & Plinij error.

[d] L. 2. Hiſt. plant. c. 6.

Gaudentij Merulæ error.

Deſcriptio. Color. Roſtrum. Criſta.

Magnitudo Criſta.

Tibiæ. Alæ.

Magnitu[do] Roſtru[m]

Criſta.

Collum. Dorſum.

Cauda.

Crura. Alæ. Venter. Pectus. Lingua. Nares.

poſſit. Habes hîc arteriæ linguæq; ei annexæ iconem. Nares erant oblongi, & in palatum deſinebant.

LOCVS.

9.hiſt.c.11.

RISTOTELES [a] Vpupam teſtatur montes & ſyluas incolere: quod quamuis non negauerim, nam fieri poteſt, quòd in iis etiam locis reperiatur Vpupa, exiſtimauerim tamen id Aeſchyli authoritate ſcripſiſſe Ariſtotelem. Is enim apud hunc Gazâ interprete ſic habet:

Vagatur hæc ſemper faſtidiens locos,
Deſerta quærens nemorum & inuias plagas.

Cucul[us] mõtes & ſyluas habitat.

At in Græco textu nullus genuinus ſenſus eſt, Aeſchyluſq; Cuculum, cui potiſſimùm hoc conuenit, cum Epope ſiue Vpupa confudit, vt paulò antè ex Scaligero oſtendimus. Iſidorus eam in ſepulchris & humano ſtercore commorari ſcribit. Procopius Gazæus citante Ornithologo, Vpupam, neſcio quàm rectè inter aues noctis & tenebrarum amicas numerat cum Erodio, Noctua & Charadrio. Rariùs aiunt inſidere arboribus, pleruñq; verò verſari in terra, maximè vbi immundities eſt, quam roſtro continuo verſat, vermem vt putò quæſitura. Latitat hæc auis plurimo anni tempore. Plinius aues quaſdam ait eſſe trimeſtres, hoc eſt, tribus menſibus nobiſcum degere, quæ cùm fœtum eduxere, abeunt, quibus quoque Vpupam accenſet. Latent autem, ut ſcribit Georg. Agricola in anguſtis montium locis & in cauis arboribus. *Siue autem in arboribus*, inquit, *ſiue in montibus latuerit, ea de cauſa verno tempore deplumis ſolet conſpici*. Albertus alibi mutam ſcribit latere, alibi dormire, ut Veſpertilio: quando ad Septentrionales campos è regionibus alienis aduenit, uêris tempus indicat, ut Olaus prodidit. Hanc auem Megaris, ubi Thereus ſibi manus attuliſſe dicitur, primùm referente Pauſania apparuiſſe ferunt. Turnerus in tota Britannia nuſquam reperiri poſſe teſtatur Vpupam, apud uerò Germanos eſſe frequentiſſimam.

Procopij Gazæi error.

Aues trimeſtres.

Vbi lateat.

Vbi pri[mum] apparuit.

NIDVS.

[a] 9.hiſt.c.15
[b] 6.Hiſt.c.1

IDVM potiſſimùm è ſtercore hominis facere teſtatur [a] Ariſtoteles eum ſcilicet hoc luti uice circumlinens, ut ait [b] Aelianus: Alibi uerò Ariſtoteles Vpupam in ſuo genere (τῶν καθ᾽ ἑαυτῶν νοττευόντων) non nidificare ſcribit, ſed ſtipites arborum ſubeuntem, parere ſine ullo ſtramento in cauis: cùm tamen *Plinius ſolum Picum Martium in cauis arborum nidificare profitieatur*. Ornithologus non in ipſis ſtipitibus, ſed ſubtus nidulari putat, atq; ita poſterior ille philoſophi locus emendari poſſit. [c] Olaus magnus in paludum tuberibus oua ponere & educare tradit addita etiam icone.

[c] L.19.c.21.

VOX.

Vox Cuculi ſimilis voci Vpupæ.

[a] L.5.c.13.

Torotinx.
[b] In auibus.

VPVPA non aliter ac ipſe Cuculus ſemper nobis eandem uocem uêre potiſſimùm occinit, eamq; vt ex Scaligero dixi, Cuculi uoci non abſimilem. Varro equidem Vpupam à voce ſua dictam eſſe teſtatur, & [a] Pollux ποπίζειν ſcribit. Poetæ præterea qui Thereum in Vpupam conuerſum fingunt, huius uocem πε πε, fuiſſe aiunt, quod Græcis ſonat, ubi ubi? Torotinx apud [b] Ariſtophanem, alij alterius cuiuſdam auis nomen, alij Vpupæ eſſe aſſerunt. Quidam, inquit Albertus, dicuut Vpupam alia uoce per æſtatem ſonare, alia per hyemem. Auicenna tamen (Ariſtoteles hoc quoque ſcribit, quare hunc potiùs quam Auicennam debebat citare Albertus) colorem potiùs quàm uocem his temporibus ab ea mutari ait.

VOLA-

VOLATVS.

VRNERVS lentè admodum volare Vpupam author est; & est sanè alis obtusioribus, Ornithologus apud Aelianum, ubi habet Οἱ ἔποπες ὄντων ὀρνίθων ἀπτῆνες ἰσχατοι, & Gillius transfert, *Vpupæ auium sunt inimicissimæ*, legit Vupupæ præ cæteris auibus plumis & pennis nudantur (quod nimirum his auibus conuenit, cùm hyeme latent) aut si quis mauult minimè uolacem. Beatus tamen Theodoretus, ubi apud Zachariam legitur. *Et ecce duæ mulieres egredientes, & spiritus in alis earum sicut alæ sunt Vpupæ*: Vpupa, inquit, maxima uelocitate auis, non corpulenta est, quin gracilis, alas corpore maiores habet. Itaq; inquit, hæ mulieres, ubi mensuram accepissent, per medium aerem ferebantur: Cæterum ego Vpupam auem uelocem esse non putò.

Cur lētè uolet.

Mulieres quare à Zacharia Vpupæ comparatæ

VICTVS.

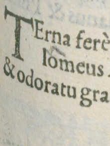

RISTOPHANES [a] Vpupam myrti baccas & serphos (Ornithologus exponit uermes quosdam uel formicis similia animalcula) deuorare facit: qui sanè cibus Vpupæ naturæ egregiè competit; sed bacciuora tamen ideo dicenda non est: nam plerunq; in locis fœculentis, ubi insecta habere possit, uersatur: Philes apiculas deuorare scribit. Audio eam formicis uesci inter cætera. [b] Olaus magnus cicuratam siue domesticatam, ut eius dictione utar, uenando muscas domum purgare tradit etiam in murium raptu. Vuis tam immodicè uescitur, ut sæpe inde ebria fuisse sit uisa.

[a] *In auibus.*

[b] *L. 19. c. 21*

Vt uuis delectetur.

PARTVS.

Erna ferè, ut audio, oua Vpupa parit, quæ ouis Perdicum similia esse scribit [a] Bartholomeus Anglicus, sed minora & duriora & aspectu deformiora, magisq; insipida, & odoratu grauiora.

Oua Vpupæ.

[a] *L. 19. c. 112*

MORES. INGENIVM.

VEM esse ferunt plenam gemitu & clamore, fortè ob ouorum aut pullorum custodiam. Ingenio tamen non caret. Vt enim homines à nidis & pullis depellat, Aelianus author est nidum suum hominis stercore, loco luti circumlinere atq; ita intolerabili odoris fœditate fugare. Albertus uerò hoc facere Vpupam scribit, quia stercus id uim quandam habere calleat aduersus uenena, ne scilicet uenenata animalia ad nidum accedant. Si ex uuarum nimio esu læsa fuerit, aut uelut ebria facta, tunc teste Oro adiantum herbam ori inserit, atque ita circumambulando sibi medetur: quam pariter herbam Aelianus contra fascinationes nido suo imponere scribit, & in Geoponicis Græcis authore Zeroastre hoc remedium ab ea contra blattas fieri dicitur; sed perperam amianton pro adianto ibi legitur. Philes uerò gramen edere scribit aduersus βασκανίαν, id est, fascinationem, vel nescio quas iniurias. Mirum uerò & fortè fabulosum, quod prodidit Aelianus, quomodo scilicet obstructum ab aliquo nidi foramen admota quadam herba aperiat. Id is sic tradit: Cùm aliquando in parietis diruti & deserti rima uetustate acta peperisset Vpupa, idipsumq; parietis curator animaduertisset, luto rimam expleuit, & obstruxit. Vpupa uerò rediens ac uidens recessum ac latebram suam clausam, herbam attulit, qua ad lutum admota, dissolutum est lutum & defluxit. Illa in cauum ad pullos suos ingressa est: & cùm postea ad inquirenda cibaria rursus proficisceretur, homo ille iterum parietis cauernam oblimens obstruxit. Auis uerò eadem ipsa herba rimam aperuit: quod ipsum tertiò factum est. Cuius factum parietis curator intelligens, herba illa è luto sublata, non quidem ad eos usus, ad quos Vpupa utebatur, sed ad resignandos thesauros ad eum nihil pertinentes. Hęc ille;

Cur nidum stercore circumlinat.

Vt ebrietatem curet.

Zeroastres correctus.

Cur gramē edat.

Vt nidū clausum aperiat.

ille; quibus qui volet, credet. Alibi idem author eſt Picum quoque herba quadam allata foramen ſuum lapide aut ligno immiſſo obturatum aperire, vti in Pico ſcripſimus.

PIETAS IN PARENTES.

Vt parenti iuuent.

Vt parentibus viſum reſtituant.

PVPAE, inquit idem Aelianus, *aduerſus parentes exiſtimantur piæ.* De qua pietate mira leguntur apud Albertum & authorem de rerum natura. *Vpupæ,* inquiunt, *ſeneſcentes inter pullos iam adultos in nido plumas exuunt, & interim à pullis paſcuntur, donec vires plumaſq; recuperent. Cùm enim ſenio viſum amiſerint, pulli notam naturaliter herbam colligunt, & excæcatis oculis illitu viſum reſtituunt.* Quæ paulò aliter apud quendam Obſcurum leguntur, nempe ſic: Vpupæ pulli, cùm parentes ſenuiſſe viderint, ita vt neq; volare, neq; uidere queant, vetuſtiſſimas eorum plumas euellunt, & oculos eorum illinunt, fouentq; ipſos ſub alis, donec pennæ eis renaſcantur, & oculorum renouetur acies; ſicq; mutuam vicem parentibus reddunt. Celebrat ex antiquis eandem pietatem Orus Apollo hieroglyphicorum Aegypriacorum interpres his verbis: *Cucupha* (ſic Vpupam uocat) *ſola ex mutis animalibus, poſtquam à parentibus educata fuerit, iiſdem ſenio confectis parem refert gratiam. Quo enim loco ab ipſis enutrita eſt, eodem nidum ipſis extruit, pennis eorum euulſis; cibumq; ſubminiſtrat, donec renatis pullis parentes ſibi ipſis opem ferre queant. Vnde & diuinorum ſceptrorum Cucupha inſigne atq; ornamentum apud Aegyptios eſſe ſolet.*

Cucupha diuinor. ſceptrorum ornamétũ.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Vpupæ Luſcinia contubernalis.

Vpupa cũ Hirundinibus pugnat

PVPA, inquit Suidas, contubernalem ſuam appellat Luſciniam, ſed contrà fabula de Thereo in Vpupam commutato innuere videtur, ea enim Thereum, Philomelam, & Prognem gladio perſequi fingit, hoc eſt, Luſciniam & Hirundinem. Nam & Olaus magnus bellum Vpupæ eſſe ſcribit cum Hirundinibus, item cum Picis & Monedulis. Aelianus & Philes Vpupam à dorcadis adipe interfici ſcribunt.

PRAESAGIA.

Vini copia & bonitatis præſagium.

RVS Apollo Vpupam dici refert, ſi canat ante vitium tempus, hoc eſt, antequam vites germinent, inſigne ſimul bonitatem & copiam vini prænunciari. Vulpes in herbis latitare importuno ſuo clamore indicare ſcribit [a] Olaus, atque ita etiam canes ac cæteras beſtias abigendas exclamat. Idem author eſt pluuiam quoque gemitu indicare.

[a] L.19.c.21

Pluuiæ præſagium.

MYSTICA.

Vpupa quos deſignet.

PVRCISSIMA Vpupa volucris, & in ſtercore humano nidificans, querula inſuper, lugubris atq; luctuoſa, eorum præfert ſpeciem, quos terrenis inhærentes, triſtitia ſæculi grauat, item meretrices & libidinoſos: vnde vrbanè lepideq; Tyndarus apud [a] Plautum Vpupam pro meretrice accipiens: *Itidem,* inquit, *huc mihi aduenienti Vpupa, quæ me delectet, data eſt.* Quo in ſenſu [b] D. Hieronymus agens de libidinoſis; *& quia,* inquit, *opulentus es paterfamilias in auiarijs tuis non Turtures, ſed Vpupæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ voluptatis luſtra circumuolent.* Et [c] aliàs explicans hæc Zachariæ verba: *Et ecce duæ mulieres egredientes & ſpiritus in alis earum ſicut alæ ſunt Vpupæ:* poſtquam vocem Haſidam alijs Erodionem, alijs Miluum, alijs Vpupam ſignificare oſtendiſſet. Quamcunq; ex tribus auibus, inquit, intelligere uolueris Haſidam, conuenit iſtis mulieribus Iudæ & Iſraeli; quæ propter peccata putentia traditæ ſunt Dæmonum poteſtati, & ab eis ductæ in captiuitatem. Pierius Valerianus Theologos per huius alitis hieroglyphicum, hominem vitijs deditum ſignificare aſſerit, propterea quod nemo magis querulus magiſq; mœſtus aſſiduè eſt, quàm vnuſquiſq; vir improbus atq; flagitioſus.

[a] In captiuis

Vpupa pro meretrice.

[b] L.2.aduer ſus Iouin.

[c] L.1.comm. in Zachar. cap.6.

Vpupa hominem vitijs deditũ ſignat.

HIE-

HIEROGLYPHICA.

VAM piæ erga parentes sint Vpupæ, paulò antè scriptum est: quare sapientes illi Aegyptiaci Sacerdotes, quotiescunq; gratum vellent indicare animum, teste Oro Apolline Cucupham, hoc est Vpupam depingebant. Iidem Aegyptij eiusdem auis icone depicta præcognitam vindemiæ feracitatem, siue lætum vindemiæ prouentum significabant, lætitiam scilicet af futuram, vt in uite latiùs explicat Pierius: apud quem aliud hieroglyphicũ habemus cum lemmate EBRIETATIS REMEDIVM. Hominem, inquit, ebrietate laborantem, ac sibi remedium comminiscentem significare cùm vellent, Vpupam & capillum Veneris herbam pingebant. Vpupa siquidem vuis vescitur immodicè, ita vt plerunq; inde ebria fiat, ac simulac se tentari sentit, capillo Veneris discerpto efficacissimè sibi medetur.

Grati animi typus.

Vindemiæ læti prouẽtus signũ.

Ebrietatis remediũ.

VSVS IN CIBIS.

PVPA, inquit author Glossæ in Leuiticum, *quocunque nomine Hebraico appelletur, auis impura haberi debet, vel eo nomine, quod in stercore moretur, & si verum scribit Isidorus, etiam in sepulchris. Procopius inter aues noctis ac tenebrarum amicas, ideoq; abdicãdas mensis eam enumerat. Auis est lugubris, & luctum amans: quamobrem in lege prohibetur; quia sæculi tristitia mentem operatur.* Sed quamuis edicto Dei vetitum sit carnes auium immundarum comedere; non tamen Christiani qui sensum præcepti cognoscimus, ab earum esu non abstinemus, nam & Sues, quas etiam inter immunda quadrupedia Hebræorum lex censebat, comedimus; sed earum tantummodo, quarum caro dura est, fibrosa & excrementitia, inter quas an Vpupa enumerari debeat, adhuc dubito. Sæpè enim in foro venalem offendi, & à multis emi obseruaui, & commendari intellexi, licet non me lateat, Rasim scribere carnem eius esse austeram.

Vpupa cur impura sit habita.

Quibus Christiani abstineãt.

MEDICA.

ARCELLVS Vpupam cum pinnis exustam & cinerem eius ex vino potui datum, colum sanare scribit. Rasis verò, *in puluere Vpupa*, inquit, *est remedium contra morsum canceri (canis) decollatur autem & scinditur, & fit cataplasma super locum.* Cor Vpupæ Plinius laudari ait in lateris doloribus. Sanguine si illinantur tempora dormituri, Cardanus tradit mirabilia in somnis visurum. Multa de hoc sanguine & corde traduntur, quæ vt nimis superstitiosa & prorsus memoratu indigna sponte prætereo. Pennarum suffitus vermes expellit, Lingua obliuioso suspensa prodest. Corium impositum dolenti caput, dolorem sedat. Oculus pro amuleto suspensus lepram sanat teste Rase. Fertur eodem referente, si suspendatur dens hominis & ala Vpupæ dextra ad caput hominis dormientis, non expergisci, donec auferatur.

Cordis vis. Sanguinis.

Pennarum suffitus.

Corij vsus.

PROVERBIA.

POPA *cum Cygnis certat*, prouerbium simile illi *Pica certat cum Luscinia*, vel *Vespa cicadæ obstrepens*: quadrat in illos, qui certant longè impares cum superioribus, desumptum est adagium ex hoc Theocriti:

Οὐ θέμι τὸν λάκον πότ' ἀιδόνα κίσσασ' ἐρίσδω,
Οὐδ' Ἔποπας κύκνοισι: id est:

Haud fas est Lacon, Philomelam vt prouocet vnquam
Pica: nec argutis Epopa obstrepat improba Cygnis.

Epopa cũ Cygnis certat.

Illud quoque meo iudicio prouerbialiter ab [a] Aristophane prolatum est: τὸν ἔποπ' ὄρνις ἐγγέννασ' ἐκ τῶν ὀρνέων, id est, *Vpupam progenuit auis ex auibus*, similisq; videtur illi: mali Corui, malum ouum, id est pessimi patris, pessimus sæpè filius.

[a] *In auibus.*

FABVLÆ.

Therei fabula.

De Vpupa Indica fabula.

DE Thereo Thracum rege, quem in Vpupam mutatum, militaremq; adhuc in capite criſtam gerere, & roſtro oblongiore enſem referre, quo habitu vxorem (vel Prognen vel Philomelam) inſequebatur, & quaſi adhuc filium quæreret, ſonare πȣ̃ πȣ̃, fabulantur, in Phaſiano & Hirundine ſcripſimus. Aliam fabulam de Indica Vpupa his verbis recitat Aelianus: Indicam Vpupam duplo maiorem noſtra, & formoſiorē Indorum rex amores & delicias ſuas circumgeſtat, & eius venuſtatem ſumma admiratione frequenter intuēs, magnam lætitiam voluptatemq; capit. Brachmânes verò fabulam huiuſmodi de ea narrant. Regi Indorum, inquiunt, olim filius fuit minimus natu, quem fratres cæteri maiores, cùm planè improbi & iniqui eſſent, propter ætatem contempſerunt. Cùm verò parentes quoque iam ſenectute graues contumelioſè ab eis tractarentur, vt improbitatem eorum declinarent; aſſumpto filio minimo diſcedunt, ac fugiunt, & propter laborem in itinere moriuntur. Defunctos filius in ſui capitis vulnere, quod enſe ſibi inflixerat, ſepelit. Inſignem hanc eius pietatem conſpicatus, admiratuſq; Sol, puerum in auem formoſam admodum & viuacem conuertit, criſta ſuper caput eius erecta, de ſepultis ab eo parentibus cadē in parte monumento. Talia quædam de Alauda etiam fabulantur Athenienſes, vt in Auibus Ariſtophanis apparet: qui fortè hanc de Vpupa Indorum fabulam, non ſatis quænam auis eſſet intelligentes, ad Alaudam (quæ & ipſa criſtata eſt) tranſtulerunt.

Indorum Regis fili⁹ minim⁹ in Vpupam. Alauda ut cum Vpupa confundatur.

DE PARIS IN GENERE. Cap. XII.

Ordo.

Parus qui in caueis teneatur.

PAROS auibus canoris accenſere quidem potuiſſem, maximè cùm prætervermes ſeminibus etiam, ac in primis cannabino veſci ſoleant; ſed quia tamen vnum tantùm eorum genus, quod cæteris maius eſt, & pulchrius, pro cantu in caueis ſeruetur, idq; potiſſimùm à pueris ferè, vt alios ſui generis alliciãt, & capiant, itaque paucula quædam, quæ vel ipſe in hiſce auibus obſeruaui, vel quæ ab alijs exarata hactenus vidi, hîc poſt Hirundines & Vpupam ſubiungam, eòq; maximè cùm harum in Hirundine riparia, niſi me fallit memoria, mentio facta ſit.

AEQVIVOCA.

Caprimulgus q̃ auis.

[a] L. 3. de aucup.

[b] L. 1. de piſcibus.

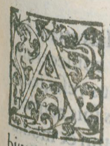

AEGITHALVS Græcis, vt dicemus, Parus eſt; apud Ariſtophanem Aegithallus legitur l duplicato: vbi Scholiaſtes *Aegithalus*, inquit, *auis eſt, de genere Accipitrum. ſic dicta quòd capram ſugat*. Verùm quæ capram ſugere, vel mulgere dicitur auis nocturna eſt αἰγοθήλας Græcis dicta, id eſt, Caprimulgus. Aegithalus verò Parus non à capra dicitur, vt ſubinde patebit. [a] Oppianus tamen Aegithalum pro Caprimulgo imprudenter accepit, fortè quòd heroicum carmen, quo vſus eſt, Aegothilæ vocabulum reſpueret. Suidas & Varinus Αἰγίθαλος exponunt nomen auis, & ſaltationis genus. Alibi apud Varinum ſic legitur Αἰγίθαλος, & αἴγιλος herbæ ſunt. Pari piſcis meminit [b] Bellonius.

SYNO-

SYNONYMA.

AEGITHALVS, inquit Hermolaus (Αἰγίθαλος) auis Aristoteli memorata, cuius tres species describit, nos plures agnoscimus, à Gaza vertitur Parus, & à recẽtioribus etiam Parix est Alberto & alijs. In Campania & alijs regi nibus Parula vocatur auicula, cuius vertex nigricat coronę specie, quæ an Pari species sit nondum perspexi: Sic ille. Mihi eandem esse dubium non est, etsi tres & fortassis plures vertice nigricent. Aegithalus autem non à capra nomen habet, quando Parum significat (nam cum Aegothela, id est, Caprimulgo, vt dixi, confunditur) sed ab impetu fortassis, quo volando vtitur: nam & αἰγίδα, qui flatus est impetuosus à verbo ἀΐσσειν deriuari conijcio. Augustinus Niphus Italus Parum vulgò Parizuolam dici scribit, & rusticè apud suos Patascium. In alijs Italiæ locis Parruza dicitur, in alijs, vt Ornithologus refert, Zinzin, & Orbesina nominatur, Parus communi pluribus speciebus vocabulo, Bononiæ Poligola; Gallicè Mesange vel Speruoczolo, vt testatur Bellonius Gallus, Iacobus Syluius etiam Mesangam nuncupat: Sabaudicè Mayenche; Germanicè eis Meyse, vel Maysz, Anglicè à Tit Mouse. Illyricè, ni fallor, Sykora.

Parix. Parula quæ auis Cãpanis. Etymologia. Parizuola. Patascius. Parruza. Poligola. Mesanga.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ARISTOTELES [a] tria tantummodo Parorum genera nominat, quorum primum appellat Fringillaginem, & ait esse maiorem, Fringillæ nẽpe parem: alterum monticolam dici, quia in montibus degat, & caudam habere longiorem: Tertium ac postremum cæteris quidem similem, sed magnitudine sui exigui corporis discrepare. Ad hæc tria Parorum genera [b] Bellonius quartum adijcit, qui Parus palustris est Ornithologi: ego quoque quatuor genera obseruaui; Ornithologus septem, ex quo tres icones mutuabimur. Differunt, ut ex Aristotele liquet, magnitudine & habitationis loco, colore item & caudę longitudine. Est præterea genus vnum à cæteris capite cristato differens. Omnibus iuxta oculos maculæ albæ sunt. Vnguibus etiam omnes reptare, & facilè, vbi volunt, adhærere po unt: ita vt ad nucem è filo eis suspensam adhærescentes comedant.

[a] 8. hist. c. 3. Fringillago Parus monticola. [b] L. 7. c. 27. Parus palustris. Vt differat. Vngues.

NATVRA. VOX. VOLATVS.

SVNT aues animosæ, potissimùm maior, & ad se defendendum strenuæ, pro suâ magnitudine; vocales clamosæq́;. De voce Pari author Philomelæ ita canebat:

Parus enim quamuis per noctem tinniat (aliàs tinniet) *omnem,*
At sua vox nulli iure placere potest.

tanquam Parus noctù canat, quod forsan Para vel Parra facit. Gregatim volant, & impetuosè.

Vox. Parra noctu canit.

LOCVS. NIDVS. PARTVS.

IN arboribus degunt, nunquam vel rarò saltem terram petunt: quandoq; verò humilibus stirpibus propius terram insidunt. Toto anni tempore in agris nostris & apparent & capiuntur. Ad Belgas, ut audio, & fortassis etiam Anglos statis temporibus accedunt quotannis sub octobris initium, nimirum maior & cæruleus, cæteri, vt aiunt, eis incogniti sunt. Albertus in cauis arborum nidificare scribit, at non omnes id factitant: quædam enim species nidum miro modo ex arbore suspendit, ut pòst patebit. Oua plurima ædere feruntur teste [a] Aristotele.

Quando apud Belgas accedant. Nidificatio. [a] 9. hist. c. 15

VICTVS.

ARVS, inquit idem [a] Aristoteles, vermibus vescitur, & [b] aliàs etiam apibus iniuriam inferre prodidit: vnde nonnulli apiastram esse coniecerunt, quæ nihilominus Merops est. Turnerus non solùm vermibus vesci, sed & cannabino semine, & nucibus delectari asserit, easq; rostris suis acutioribus perforare; seuo item duo priora genera (Parum magnum & montanum) delectari, atq; eo planè uictu ab Hollandis in caueis pasci intelligo, semen autem cannabinum pedibus contentum rostro dum perforant, sonum ędere adeo sonorum ac si fabrum agerent, qui malleum in durum aliquem asserem adigat; secum verò eis exhiberi, vt eius lentore fauces demulceantur, & suauiùs canant, cuius gratia incolas ferunt diligentissimè illis insidiari. Ornithologus muribus etiam uesci scribit, cute tantùm detracta obiectis, quod sanè mirum uidetur.

[a] 9. hist. c.3.
[b] 9. hist. c.40
Apiastra.
Vt ab Hollandis pascantur.
Cur seuum Paris detur

CAPIENDI RATIO.

AROS, inquit Ornithologus, & Luscinias audio stultas esse aues, & facilè capi, quod propter curiositatem mox ad eum locum accedant, à quo aucupes abierunt. Amant verò etiam sui generis aues, quare pueri aucupantes eos, vnum caueæ includunt, & prope eam uimen uisco illitum ponunt, ad quem cùm alij accedunt, uisco affixi remanent, & in cibum cedunt. Hollandi pariter eos caueis, vt audio, capiunt, at longè aliter: nam singulæ duas habent decipulas ingeniosè admodum fabricatas, in quibus semen cannabis imponunt; quod cum uident allecti à Paro incluso, & aucupe Pari vocem imitante, sese in decipulis pręcipitant, & carè sæpe uenæunt. Eiusce modi caueas vernacula lingua Meseslagen nuncupant. Quomodo ab apiarijs capiantur, docet his verbis Aelianus: Gustatu farinæ primum inebriati capite grauantur, deniq; cadunt, & abiecti uolare non queunt, & facilè tolluntur ab apiarijs. Nocent enim apibus.

Cur facilè capiantur.
Holládi vt Paros capiant.
Meseslagẽ.
Vt ab apiarijs capiantur.

DENOMINATA.

QVemadmodum Græcis σρυθόποδα, hominem, cuius crurum tenuitatem uotare uoluerint, eodem modo Germani à Pari crusculis Meisenbeinle referente Ornithologo nominant.

Meisẽbeinle qui Germanis dicti

VSVS IN CIBO.
in Medicina.

AROS non admodum delicatos in cibo esse scribit idem Ornithologus, apud suos tamen in cibum venire. Hic simul cum Fringillis similibusq; alijs auiculis venduntur, & nihilo alijs deteriores habentur. Sunt qui Paro eandem facultatem tribuunt, quem veteres Ictero, vel Galgulo, ut scilicet regium morbum aspectu patientis in se recipiat, ille sanetur.

DE

DE PARIS IN SPECIE & primò de Paro maiori. Cap. XIII.

ORDO. SYNONYMA.

MAIOREM Parum quia primò nominat Aristoteles, nos item primò in manibus assumpsimus. Hic [a] Philosopho Αἰγίθαλος σπιζίτης, hoc est, vt vertit Gaza, Fringillago nuncupatur, quippè quòd Fringillam æquet. Ex Aegithalis alter, inquit Athenæus (quasi verò duo tantùm sint genera) à nonnullis ἐλαίος, ab alijs πιρίας (vox videtur corrupta: quidam vir doctus legit πυριὰς,) & Sicalis, id est, Ficedula tempore quo ficus maturæ sint, aliàs Melancoryphus. Sed & alij Pari, præter Cæruleũ, omnes melancoryphi sunt. Propriè verò Melancoryphus dicta auicula est Atricapilla, tempore tantùm a Ficedula differens, à Paris plurimùm. Hanc verò Parorum speciem Itali Parisolam, vel Parussolam, vel Parisolam domesticam dicunt, item Orbesinam, quanquam hæc nomina etiam alijs Paris communia sint, circa alpes Tschirnabò, circa Bononiam Poligola, Galli Mesange, aut Nonnette, Brabãti *Gallis vicini* etiam Mesange, alij een Mese, Hollandi een Maes, aut Coelmaes, Germani superiores Spiegelmeisz, Kolmeisz; quæ postrema vox Heluetijs Parum alium minorem vertice nigrũ significat. Ornithologus Spiegelmeisz dici ait à colorum pulchritudine, quibus distinguitur: Kolmeisz verò hunc Parum interpretatur Turnerus & Longolius, quasi Parum carbonarium, ab atro colore capitis, qui vtrinq; etiam à collo descendit per pectus & ventrem medium. Nonnulli alij Germani appellant Brandtmeisz, similiter, vt vult Ornithologus, ab atro colore: aliqui grosse Meisz, id est, Parum magnum, Sabaudi Maienze, Lusitani Tintilaum, Turcæ Alà.

[a] 8. *Hist.c.*3.

Fringillago

Melãcoryphus.

Synonyma Italica & aliarũ gentium.

Parus carbonarius.

Par. magn.

DESCRIPTIO.

MAgnitudine cum Fringilla par est, vt rectè Fringillaginem vocauerit Aristoteles. Coloribus quinq; elegantissimè variat, viridi, luteo, albo, nigro, & cæruleo; quorum luteus, viridis, & cæruleus potiores corporis partes occupant. Rostrum habet acutum & inscidentibus subtilibusque lateribus, rotundum, haud ad-

Magnitudo. Color.

Rostrum.

Parus maior seu Fringillago cum cannabe.

Caput. modum longum. Quæ totum caput integit Vitta, præ intenso nigrore instar Corui resplendet, qui per latera colli descendens ad guttur protenditur, illudq; totum simili atro colore tingit. Tempora & oculorum ambitus albent. Insuper & exiguam albam maculam conspicere est verticis extremo, nempe vbi ater ille color renitens inficere desinit. Lingua. Lingua extrema in duas partes fissa est, quarum vtraq; denuo in exigua quasi capillamenta sub diuiditur. Dorsum. Venter. Alæ. Plumæ dorsi subuiridis sunt coloris; pectoris verò & ventris flaui: ventrem tamen medium linea nigra in longum ducta secat. Bellonius alarum sinus virescere scribit, quod in nostrate Fringillagine non est videre, neq; huiusce collum cinereæ tegunt plumæ, vt de sua Francica idem tradit, sed subuirides, quarum tamen radices cinereæ sunt. Dorsum extremum propter vropygium leucopheum seu cinereum est. Alarum remiges maximæ pennæ extrema extimaq;, quæ uentri obuertitur, parte cyanei sunt coloris, media subnigri, intima albidi, sed minimæ quę dorso proximæ sunt, contrà ubi maximæ cyaneæ sunt, illæ albent, reliqua totæ nigræ. Quæ rectrices cooperiunt plumulæ subcæruleæ sunt, extremæ uerò albam lineam per transuersas alas ducunt. Bellonius pallere hanc lineam ait. Verùm hanc diuersitatem, in qua ludere luxurians natura solet, inducere potest aëris ac regionum seu cæli soliq; diuersitas. Cauda. Cauda bifida partim cinerea, partim nigra; cuius extremæ vtrinq; pennæ duæ exteriori parte candent.

CANTVS.

Parus non mutescit. TVrnerus Parum maximum ineunte statim vêre cantiunculam quandam breuem, nec admodum iucundam exercere, aliàs mutum esse scribit, cùm propter cantus suauitatem ab alijs multis passim alatur, eumq; toto ferè anno continuet.

VSVS IN MEDICINA.

Motacilla ad calculũ valet. ADVERSVS calculum renum Motacilla seu Caudatremula vulgò dicta, furno siccata, efficacissima creditur. Iacobus Syluius idem præstare scribit quæ vulgo Gallorum Mesangna dicitur, id est, Parum. Ant. Mizaldus paulò aliter: Easdem, inquit, quas veteres Galeritæ auiculæ vires ad colicos & niphriticos cruciatus, easq; probatissimas, tribuunt aliqui pulueri auiculæ, Pari vis cõtra calculũ. quam vulgus Mesengam uocat.

DE PARO INDICO. Cap. XIV.

EIVSCEMODI auicula, cuius copiam mihi fecit Eccell. D. Cæsar Facchinettus Marchio, Paro maiori siue Fringillagini congener videtur, licet nigram illam maculam prorsus non habeat. Tota tribus potissimum coloribus, si oculos excipias, constat, cæruleo, albo & nigro. Vertex capitis, & collum totum sunt coloris cærulei, at diluti: Guttur, pectus, atq; totus venter candidi, Alæ principio cærulei sed admodum diluti, contrà rectrices pennæ erant valdè intensi, quemadmodum item cauda, quæ longitudine totum corpus æquat. Pedes erant nigerrimi, & exigui. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, retro quos maculam habebat nigram.

Parus Indicus cum araneo lauto.

DE PARO CAVDATO seu Monticola. Cap. XV.

PARVM monticolam cognomine, ut uertit Gaza (ὀρινὸν) appellat secundo loco Aristoteles, quoniam in montibus degat, atq; cauda ait esse longiore, quamobrē Parum caudatū vocauit eum Ornithologus, Bellonius philosophi exemplo Monticolam. Hallucinatur Turnerus, dum secundum Aristotelis Parum credit illum, qui cæteris minor est, & cæruleus, nam disertissimè hunc tertio loco nominat Philosophus. Quidam non inerudi Germani Parum ἀνώνυμον, minimū quidem in Parorum genere esse aiunt, sed longissimam habere caudam. Videntur autem de Paro hoc caudato loqui, nam & Germanicè interpretantur Zagelmeisz & Pfannen stiglitz à caudæ longitudine, sed Parus caudatus omnium Parorum minimus non est, & nescio quid in mentem ipsis venerit ἀνώνυμον uocandi, cùm Monticolam vocet Aristoteles. Itali appellant hoc etiam genus Paronzino, circa Bononiam Pulzonzino; circa Malalbergum Pendolino, quòd nidum ex arbore suspendat: Galli Mesangue à la longe queue, id est, Parum longæ caudæ, à prolixitate cu-ius pariter apud Heluetios Schvvantz meiszlin, aut Pfannestil dicitur, Berchmeiszle uerò, quòd loca montana frequentet, quasi Parus monticola.

Etymum. Turneri error. Parus anonymus. Paronzino. Pendolino.

DESCRIPTIO.

NIGER est, inquit Ornithologus parte prona, albus supina, in medijs alis rubet, vt & circa uentrem imum, sed dilutiùs. Bellonius soli huic inter Paros album esse ait verticem, quem colorem tamen expressa ab illo icon, vti neq; illa etiam quam ponit Ornithologus, exprimat. Rostrum habet fuscum, breuius quàm in vllo alio Parorum genere, acutum tamen & robustum. Oculi, vt in alijs Paris, supra quos linea seu macula oblonga ab aurium foraminibus ad rostrum vsq; procurrens conspicua est colore ferè castaneo. Collum

Color. Rostrum. Oculi. Collum.

lum ſupinam ad dorſum atrum eſt, pronè à roſtro ad ventrem vſq; candicat intercurrentibus lineolis exiguis deorſum deſcendentibus nigricantibus, venter ad caſtaneum uergit, quamuis Bellonius album eſſe ſcribat. Dorſum eiuſdem eſt coloris ſed intenſioris, ut in alis etiam, ſed quarum remiges nigræ ſunt, & in extremitatibus ſuis albæ. Cauda cum remigibus eiuſdem eſt coloris, ſed tantæ prolixitatis, ut retro per tergus ſuper caput poſita, hoc longitudine ſua vincat. Hanc Bellonius tradit eſſe, vt in Hirundine bifurcatam, quam tamen figuram in icone ab ipſo poſita non uideas, quemadmodum neq; in mea, neque in Ornithologi. Ait idem Bellonius Reguli magnitudine eſſe, quod ſanè verum non eſt, imo à longè maior: eſt nihilominus exigua auicula. In fæmina omnia ſunt pallidiora & color ille tergoris caſtaneus, in hac fermè fuſceſcit. Pedes utriq; nigri, ſed quos fortè nimis exiles pictor meus expreſſerit. Habes hîc vtriuſq; iconem.

Venter. Dorſum. Alæ. Cauda. Bellonij error. Fæminæ à mare diſcrimen. Pedes.

10

Parus caudatus ſiue monticola mas cum araneo viridi, & valeriana montana.

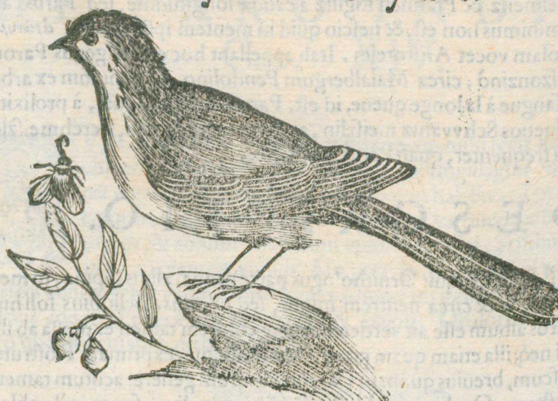

20

30

Parus caudatus ſiue monticola fæmina cum ape ſylueſtri & ſtyrace.

40

50

LOCVS.

LOCVS. MORES. VOLATVS.

MONTES incolit teste [a] Aristotele. Rarò inuenitur, nisi tempore frigido. Eisdem est moribus, quibus Fringillago seu Parus prior, sed syluas rarò deserit, neque ad hortos tempore uernali, vt aliæ duæ species, accedit. Inquieta auis ste, & certo loco residere nescit, at modò hanc, modò illam petit arborem. Volant gregatim deni & duodeni, & inuicem vocant.

[a] 7.hist.c.3

10

VOX.

ALtrùm clamant & sonorè magis quàm cætera Parorum genera. Vox verò inconcinna non est, maximè *tempore vêris*, quamuis *Ornithologus* eam *inconditam* esse scribat.

VICTVS.

20 VEscuntur vermibus, araneis, similibusq; animalculis, & fortassis etiam seminibus, nam [a] Bellonius acuto suo rostro arborum germina principio vêris amputare tradit.

[a] L.7.c.25.

NIDVS. PARTVS.

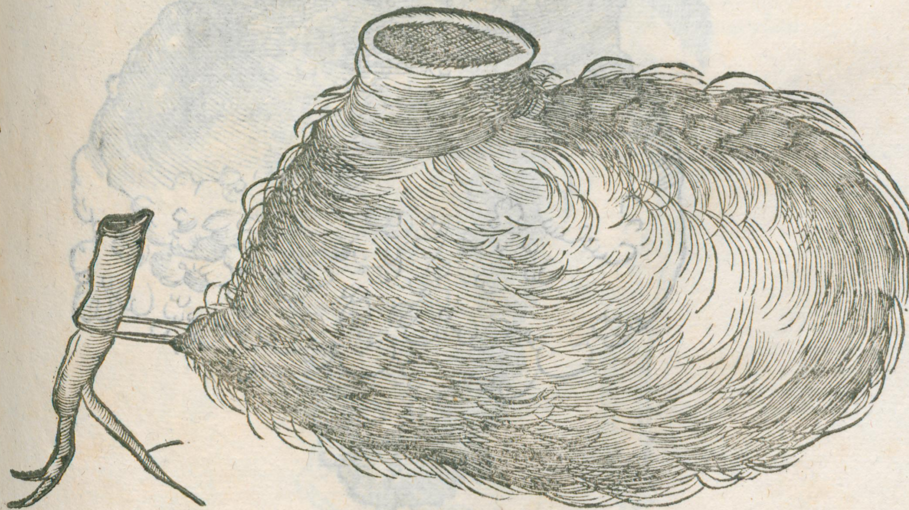
IDEM Bellonius cæterarum auium more nidificare scribit, nidumq; construere amplum ex musco & plumis. Ornithologus verò, nidum, inquit, struit duos ferè palmos cum dimidio longum ex musco & filis (araneorum, ut uidetur) compositum, aditu semper angusto, inter frutices. Facit autem oblongum propter caudæ longitudinem. In genere Ripariarum (aliâs Parrarum, ego cum Ornithologo Parornm lego) [b] Plinio auis est, quæ nidum è musco arido struit, non quidem oblongum, sed pilæ figura tam absoluta, vt

Nidi figura

30

[b] L.10.c.33

40

50

inueniri

inueniri non poſſit aditus. Ego quatuor huius auis nidos obſeruaui, earumq; icones hîc exhibeo. Conſtabant autem intus ex lanugine illa, quæ generatur in ſalice vetica & populo, extrà ex lino aut cannabe, quo etiam nidum auis ex arbore ſuſpendit. Sed figuram fortaſſis auis mutat, nam vt plerunque vnus ei ingreſſus eſt, nonnunquam tamen ſunt duo. Prior figuram calcei imitatur, alter thoracem. Audio & Mourier apud Gallos nominari quandam Pari ſpeciem, exiguam, atro capite, reliquo corpore ſubcæruleo vel cinereo, quę nidum rotundum aditu gemino ad arboris alicuius truncum ſuſpendat & multa oua pariat, quamobrem ſuſpicor ſecundum illum nidum huius auis eſſe, & non Pari caudati. Colonienſibus pariter quædam auicula Vvyntepſker dicitur, ac ſi vini promum diceres, quæ

Mourier.

Vvyntepſker.

10

Nidi duo ſimul coniuncti ad formam thoracis.

20

30

40

50

consilem pilæ modo nidum facit & ex arbore suspendit. Huiusmodi nidum Moersiæ sese aliquando reperisse mihi affirmauit D. Vvilhelmus knauffius tunc mihi familiaris, nunc vt intelligo medicus Coloniensis, uir sanè in plantarum cognitione non mediocriter versatus. Nidũ uerò quarto loco depictum detulit ad me R. Barthol. de Bassis presbyter, à se inuentum anno 1592. die vero 15. Aprilis, mirificæ sanè structuræ. Figura erat oblonga mali pinei, longus duos palmos, latus vnicum, rotundus: constructus ex varia admodum materia, nempe musco cùm arboreo, tùm terrestri, erucarum seu bombycum syluestrium folliculis, aliaq; consimili lanosa materia, & Gallinaceis plumulis, eo ordine ac arte, ut præcipua ac media operis formitudo seu parietum textura ex musco illo viridi subluteo, villoso

Nidus consimilis nido Pari.

vulgari,

vulgari, & bombycina illa materia, tenacibusq́; , qualia per aërem suspensa, & sereni cæli indicia deputantur, filamenta telis aranearum similia volitant connexis implicitisq́; sibi mutuo ita firmiter, ut uix ui diuelli possent: interiori uerò capacitate latera omnia fundumq́; plumis, ut uidebatur, erant obducta, ac suffulta, ad molliorem pullorum decubitum. Extima superficies undiquaq́; musci illius ac foliosi arboribus passim adhærentis fragmentis firmiter alligatis, erat munita ac loricata. Situs erat hic nidus inter uitem & maritam huic ulmum hædera circundante uestitam, ulmo ipso, fundo præsertim affixus. Parte anteriore quæ solem orientem spectabat, eaq́; superna, ubi fornix quæ nidum æquabili ac reliquo nido simili coagmentatione concinnata obtegebat, exiguum foramen spectabatur, per quod uix parenti Paro ingressus patebat. Nouenos in eo pullos reperimus iam penè octiduum natos, capite satis magno, alis in medio dorso pennis tenellis uestitos, reliqua implumes, cauda tamen oblongiuscula.

Nidus Pari caudati arbori affixus.

DE

DE PARO CÆRVLEO Cap. XVII.

ARISTOTELES quidem hunc Parum tertio loco nominat, sed peculiare nomen non tribuit: ex eo tamen, quod magnitudine sui exigui corporis à prioribus duobus discrepare dicat, Ornithologus, Bellonius, aliiq; pleriq; viri docti de hoc loqui asseuerant; quibus ego insuper assentior quàm lubentissimè. Solus verò Turnerus perperam Parorum secundum genus putauit. Latinè Parus cæruleus dici potest, quòd solus cæruleo capite sit insignis. Italis appellatur Parussolin, vel Parozolino, Bononiæ Rospedino & Fratino; Hispanis & Lusitanis Chamaris, vel Alionine, vel Milcheiro, Gallis Marége, vel Mesange bleue, vt Bellonius habet, Sabaudis Moyne, id est, Monialis. Germanis teste Longolio Pimpelmeisz (ita etiam Germani inferiores, vt Hollandi vocant, vt audio) aut Meelmeisz, Heluetijs Blavvmeisz, id est, Parus cæruleus: circa Norimbergam Bymeisse, quod apiculas deuoret, Anglis Theless Titmous.

a 8. Hist. c. 3

Turneri error.

DESCRIPTIO.

EXIGVA est admodum auicula, & vix Regulo maior. Rostrum ei est teres, breuiusculum, pusillum & acutum. Capitis vertex cæruleo colore, seu azureo decorus, maculatum albo interstitium oculorum, & vtrunque rostri latus. Oculus præterea vterque albo circulo circundatur. Cæruleum verticis colorem alba linea totum caput cingens claudit, ad oculorum canthum minorē seu exteriorem vtrobiq; protensa. Hanc denuò color pulchellus qui verticis, cyaneus excipit colli principio. Collum verò medium alba nota maiuscula tinctum est, Dorsum totum cinereo aduirescente ornatur colore. Pectus supremum flauescit, venter infimus albicat, radicibus plumarū nigris. Pediculi plumbei sunt coloris atque subcæruleo colore fusci. Cauda tota cærulea. Alarum remiges quæ integunt plumæ extremo albentes lineam candidam transuersim ductam constituunt. Apparet circa principium Autumni in Gallia, & tota hyeme conspicitur, nam per æstatem degit in syluis, apud nos verò etiam æstate passim apparet. Parum carnis obtinet, & vix Regulo ipso est carnosior. Oua quamplurima ædit. Turnerus Anglorum Titmoum oua parere circiter sedecim scribit, atque inde etiam paruas mulieres fœcundas eiusdem auiculæ nomine vulgò appellari.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Dorsum. Pectus. Venter. Pedes. Cauda. Alæ. Partus.

Parus cæruleus cum nuce myristica, & vespa.

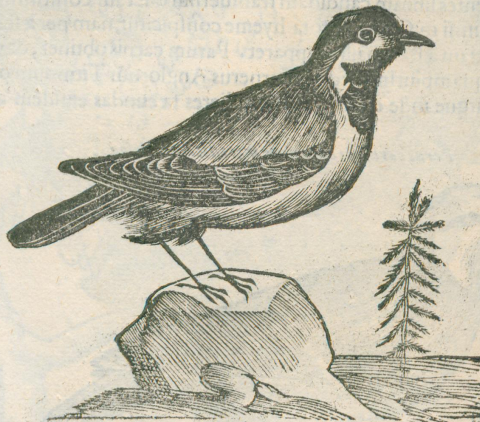
DE PARO PALVSTRI. Cap. XVII.

Paronzino. Parus Palustris.

IN vallibus prope Malalbergum in agro Bononiensi huiuscemodi Parigonus Paronzino vocant. Arbitror autem eum esse, quem Ornithologus Parum palustrem nuncupat, & Bellonius quartam Parorum speciem. Parus palustris, inquit Ornithologus, Germanicè ein Murmeisz aut Rietmeisz, nostris Kolmeisz, cum alij genus præcedens Parum atrum, de quo subindè agam, sic appellent. Capite prorsus nigro est, cùm superior in medio per occipitium maculam albam habeat. Pectus & venter albicant, crura rosea sunt, vt pictura indicat. Dorsum & cauda fusca, aut ferè cinerea; vnde etiam Aeschmeiszle à quibusdam appellatur, ab alijs Kaatmeiszle, fortè quòd circa cœnum & paludes degat. Habet etiam aliquid rufi in supremo dorso, vt pictura Argentoratensis præ se fert. Ego cùm captum nuper Parulū carbonarium, siue Atricapillum nostrum inspicerem, deprehendi illum paulò minorem esse cæruleo Parulo, corpore fusco ad cinereum vergente; macula nigra continua per totum caput medium insignem, vtrinque candicantem; ventre è cinereo albicante; cauda magis quàm vertex nigricante, crusculis ad cæruleum inclinantibus. Turnerus hanc autem Iunconem (Schœniclon) Aristotelis facere videtur, & à Passere arundinario non distinguere. Hæc omnia ille.

Caput. Color. Magnitudo. Color. Caput. Iunco auis. Passer harūdinarius.

Parus palustris cum miryophyllo aquatico.

DE PARO

DE PARO ATRO. Cap. XVIII.

PARVM atrum, inquit idem Ornithologus, appello, quem pleriq; Germani Kolmeisz, id est, Parum carbonarium nominant, quanquam etiam Parum maiorem Saxones & alij quidam similiter appellant. Alba macula ei infra oculos est, & alia in occipitio, reliquum caput atrum, venter luteus, crura fusca. Nostri non hoc, sed palustre genus Pari, de quo iam dicetur (de quo nos vltimùm diximus) carbonarium cognominant. Hæc de hac auicula ille.

Parus carbonarius. Caput.

Parus ater Ornithologi, cum nucis fructu aperto.

DE PARO CRISTATO. Cap. XX.

Parus cristatus.

Parus criſtatus.

DEPINGIT idem vir diligentiſſimus auiculam criſtatam, quam Parum criſtatum nuncupat, atq; de ea ſic ſcribit. Parus criſtatus nigro eſt capite cum paucis punctis albis, criſta retrò extenſa, corpore prono fuſco, pectore albo, cruribus cinereis. Germani à criſta vocant Kobelmeisz, Struszmeiszlin, vel Heubelmeisz, & Heidenmeisz, Galli Meſangue Hupée. Minor eſt Paro maiore, montano par magnitudine.

Kobelmeisz.

DE SYLVATICO PARO Cap. XXI.

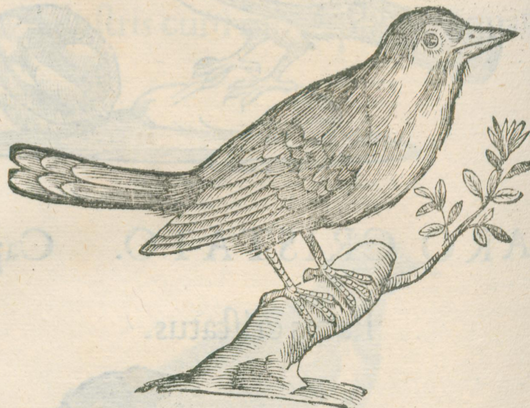

DE hoc Paro, cuius pariter iconem ab eodem Ornithologo ſumus mutuati, ſic ait: Hic quoque Parus perquam exiguus eſt, macula per medium verticem rubente conſpicuus, partibus vtrinque nigris, cruſculis fuſcis, alis nigricantibus, & cauda quoque extrema; reliquo corpore viridis, dilutiùs in ventre. Noſtri à ſyluis, in quibus degit, præſertim circa abietes & iuniperos, vocant VValdmeiszle, Thannenmeiszle, aliqui minus propriè VValdzinſzle; alij à voce Zilzelperle. Cantillat enim Zul Zil Zalp. Turcæ, vt audio, Agulgulſin. Auceps quidam apud nos aliquando aluit, ſed mutam. Hæc ille.

Caput.

Noméclatura.

Parcus ſyluaticus.

DE MOTACILLIS IN GENERE. Cap. XXII.

QVAMVIS teſte M. Varrone Motacilla dicta ſit, quòd ſemper caudam motitet; idq; pluribus etiam præter eas, de quibus hîc agemus, commune ſit (Iunconi nempe, Cinclo & Tringæ, his enim teſte [a] Philoſopho cauda motitat, & Albicillæ, vt de ſuo addidit Gaza, cùm alioqui in Græco contextu nihil ſit, quod Albicillæ reſpondeat,) itaque Motacillæ etiá dici poſſint, tamen hîc de alba & lutea priuatim, de vtraque in genere, quod vtraque in ſectis, muſcisq; victitet, agemus.

[a] 8. Hiſt. c. 3

AEQVIVOCA.

SYLVATICVS uidens Aetium laudare Passerculum Troglodyten aduersus calculum renum & uesicæ, eandemq; facultatem attribui Motacillæ, imprudenter admodum hanc cum illo confudit, dum scribit: *Tragulidun- tes Arabicè, Græcè Safurion, Latinè Caudatremula; auis est omnium minima, quæ lapidem de renibus & uesica expellit*. Corrupit bonus ille uir, ut apparet nomina, Traguliduntes scribens, cùm Troglodytes scribere debebat, (uetus Auicennæ interpres habet Adruculudidos) & Struthon, uel Struthion, id est, Passerem, in Safurion, uel Safarahun conuertit. Et cùm Aetius scribat circa sæpes & muros uersari illum Passerculum, barbari isti & imperiti Arabum sectatores, circa piscinas & parietes reddiderunt, & cùm caudam erigere dicere deberent, mouere illam dixerunt.

Syluatici error. Tragilidun tes. Safurion. Caudatremula. Adruculudidos.

SYNONYMA.

IIDEON uel Ijdeoni Rabbi Salamon diuinum intelligit, qui utitur osse animantis, quod Iadu uocatur. Ita Kimhi etiam: Sunt qui Motacillam putent. Kiranides Σεισοπυγὶς, inquit, est Passer, qui iuxta riuulos aquarum & torrentes inuenitur, cauda semper mobili. Apud Hesychium & Varinum legitur Κίλλορος, Σεισοπυγὶς. [a] Seruius cillere Latinis mouere esse ait. Quidam Cinclum & Sisopigida accipiunt pro eadē aue, ut apud Hesychium & Suidam legimus. Iyngem quoque aliqui cum Sisopygide implicant. A Syluatico imperitè Sisofigius scribitur, & multò imperitiùs Merula exponitur. In lexico Græcolatino etiam Σεισῦρα legitur, idem quod Σεισοπυγὶς. Σισορα & κολοσῦσα nomina sunt Græciæ nostro tempore usitata. Italis uulgò Codatremula dicitur, Cotremula, Cotretula, Codacinciola alibi, alibi Cogiuuanella & Titispisa, quæ synonyma leguntur apud Scoppam Italum. Inuenio etiam Couatremula, Squassacoa, Scussacoa, & Ballarina, quamuis nonnulli postremum illud ad Motacillam albam priuatim referant. Venetijs quædam auis Vcciello di neue uocatur, id est, auis niuis, Pispissa Siculis per onomatopœiam. Hanc eandem esse conijcio cum Motacilla, nam & Hispanicè Aguzza neue, hoc est, auis niuis appellatur, ni fallor, & Petzpitalo. Hyeme autem per uicos apparet, nunquam quiescit, cauda semper tremit, colore uario, æqualis Passeri, aut minor, gracilis. Eandem pariter Nicolaus Massa describere uidetur, cuius uerba mox recitabo inter remedia ex Caudatremula ad calculos. In Gallia Narbonensi Guignecue, & alibi Battemare. Apud Hollandos Quickstaert.

Ijdeon. Seisopygis. [a] *In lib. 2. Georg.* Cillere q.d. Sisofigius. Synonyma Italica & aliarum nationum. Vcciello di neue. Pispissa.

LOCVS. VICTVS.

MVscis uesci omnibus Motacillis commune est, quamobrem ubi illæ abundant, ut circa aquas & pecora uersari solent.

MEDICA.

CAVDAETREMVLAE, id est, Motacillæ cinerem in medicina administrari scribit Nicolaus. Leonellus Fauentinus lapidem educere putat, & alibi, *aduersus lithiasin*, inquit, *prodest auis, quæ Caudatremula dicitur; cuius mira vis in atterēdo calculo. Ea pennas habet circa dorsum colore auri* (imo ut Aetius refert, Passer Troglodytes Regulo similis est in multis, nisi quod in fronte auricolores pennas non habet) *& in cauda puncta alba. Et quidam putant, quod sit Parix. Sed potiùs videtur illa quæ vulgò dicitur Caudatremula; & præparatur sic. Auis hæc cum pennis suis, vel ut alij volunt, absq; pennis* (Aetius cū pēnis) *ollæ obstructæ inclusa in furno torretur. Eius pulueris drachma vna vel altera datur cum aqua saxifragiæ, aut vino albo generoso*. Nicolaus Massa [b] eandem etiam his auibus contra calculum facultatem tribuere uidetur, dum scribit:

Cineris vs[us]. [b] *In Epist.*

Ppp Inter

Inter aues, quæ eduntur, sunt etiam Caudatremula, quæ frequentissimè ad nos (Venetias) per hyemem accedunt. Non sunt autem illæ, quas lapides in renibus & vesica frangere dicunt. Hæ enim rarò ad nos aduolant. Inueniuntur tamen aliquando, nimirum hyemis tempore, cùm boreales venti vigent, & sunt paruo corpore, colore cinereo, alis rubro & nigro colore hinc inde distinctis. Quare videant, qui has aues ad frangendum lapidem venantur, & similitudine decepti in cassum laborent. Hæc ille. Ornithologus etiam ex libro Germanico manuscripto ad calculum vesicæ Motacillæ genus, quod à luteo colore denominatur Germanis Gael Bachsteltzen in olla vri refert cum plumis, tum sanguinem ceruinum similiter in olla tostum admisceri, & è vino potente propinari vtiliter. Postremò Arnoldus Villanouanus in capite de calculo renum laudat hanc auem, vt citat author Luminaris maioris & ego quoque, inquit, mirabilem eius experientiam vidi. Reperitur autem apud nos frequens æstate ac hyeme: sed æstate non versatur in ciuitatibus; hyeme verò frequentat ciuitates & piscinas: Lombardis vulgò Caudatremula, aliquibus Bouerina dicitur. Alexander verò Benedictus existimat hosce recentiores pro Caudatremula Passerem Troglodyten intelligere, quasi Motacillæ vis lapides frangendi non fit. Ornithologus parum referre putat, quænam auis comburatur, cùm cineris prope omnium uis eadem uideri possit. Prætulerim tamen, inquit, ea auium genera, quæ insectis vescuntur, ut muscis, formicis & similibus. Cinis quidem etiam ex alijs quamplurimis remedijs in animalium & stirpium genere, ad lithiasin commendatur.

Gael Bachtelzen. Quãdo ad vrbes accedat. Bouerina. Cinis auiũ omniũ ad calculũ prodest.

DE MOTACILLA COMMVNI quam vulgò albam vocant. Cap. XXVIII.

THEODORVS Gaza hanc auiculam Albiculam appellare videtur, nam vbi apud [a] Aristotelem legitur: *Cinclus, Iunco, & Tringa, quæ inter minores hasce mainscula est; Turdo enim æquiparatur*, Albiculam etiam nominat, cùm alioqui in nostris exemplaribus Græcis nullum sit nomen, quod ei voci respondeat. Bellonius non solùm Motacillam uocat, sed Cnipologon etiam Aristotelis, id est, Culicilegam cognomento cineream, ut à sequente distinguat: Addit & Susurradam uocari, sed qua dialecto non explicat. Turnerus quoque prius Cnipologon Aristotelis esse existimabat. Culicilegam, inquit, esse iudico auiculam, quam aliqui Motacillam nuncupant. Postea in epistola ad Ornithologum, Culicilegam Aristotelis, inquit, uidi in terra Bergensi. Tota cinerei coloris est, & speciem habet Pici Martij. Illa uerò, quam Culicilegam esse putabam, est Variola, nisi fallor, Decepti autem fuerunt viri isti clarissimi ex Versione Gazæ, qui alibi apud [b] Aristotelem pro Cnipologo Culicilegam vertit nimis curiosè, nam quamuis Cnips vel Snips apud Græcos quandoque culicem uel insectum uolucre significet, nihilominus certum etiam est cossos, id est, uermes, qui ligna erodunt κνιπας dici & Picos, (de quibus ibi agit Aristoteles, & minimum inter eos proprio nomine κνιπολόγον nominat, & lignipetam, ut cæteros Picos esse dicit) cossis vermiculisq; magis quàm culicibus victitare. Italicè hæc auicula, ut ad Motacillam reuertamur, Ballarina, quasi saliens dicitur, in agris nostris Codatremula, circa lacum verbanum Geron; Lusitanicè Aueloa, quamuis alij Motacillam flauam sic nominari velint. Bellonius Gallis Lauandiere dici scribit, quoniam circa aquas iuxta mulieres lotrices versetur, vel quòd similiter, ut illæ, podicem assiduè agitent. Circa Monpessulum Enguane pastre dicitur, fortè quia ad pecora, quæ pascuntur propius accedit, vt ad hominem quoque vt aiunt; Sabaudicè Colapa, Germanicè ein VVysse aut Gravve VVassersteltz, id est, alba aut cinerea Motacilla, à nonnullis Begestertz, uel VVegestertz, alibi Kloster freuvvle, id est, Monialis, ab albi & nigri colorum distinctione; Anglicè Vuagtale; Belgicè Quickstaert.

[a] 8. Hist. c. 3. Albicula. Cnipologos. Susurrada. Variola. [b] 9. Hist. c. 3. Gazæ error. Cnips vel Snips quid. Cnipolog' quæ auis. Lauãdiera. Monialis.

FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLA est oblonga, vertice, collo superiori, & pectore nigris, dorso cinereo, rostro longiusculo, tenui, nigro, gula candida, uentre toto candido. Alæ primùm cinereæ, dein ex albo & nigro uariæ, quemadmodum etiam cauda, quæ oblonga est: Tibiæ & pedes fuscescunt, & longiusculi sunt. Fæmella vertice est cinereo, gula lutescente; cætera mari similis. Figuram fæminæ habes sequenti pagina.

Color. Rostrum. Alæ. Cauda.

Motacilla mas cum alno.

LOCVS. VICTVS.

VERSATVR circa aquas, ut diximus, sicuti ad ripas fluminum, ubi muscas captat, & uermiculos; quin & aratrum uermium causa sequitur, quos uersat & exhibet cum gleba aratrum. Pecora amare quoque existimatur, quòd prope ea, fortè propter muscas circumuolitet. Albertus Cuculum scribit aliquando in huius auiculæ nido parere, & Ornithologus refert aucupes apud suos obseruasse Cuculi pullũ ab hac eadem auicula nutriri.

Mota-

Motacilla fœmina cum ramo ambaris.

DE MOTACILLA FLAVA. Cap. XXIV.

Nomina.

MOTACILLAE, inquit Ornithologus, quam flauam à colore imi uentris appellamus (collum uerò inferius insuper flauum est) nomina conueniunt quæcunque superiori, flauæ tantùm differentia adiecta. Priuatim tamē à Gallis nominatur Battequeue, nonnullis Battellessifue, Battemara. Italis Cotremula, Sabaudis Aussecue, uel Haussecue, Turcis Belbek. Hæc ille, & in Epitome rursus: Motacilla, inquit, flaua, quam aliqui Florum esse putant: huic quoq; nomina conueniunt, quæcunq; superiori, flauæ tantùm differentia adiecta, sed habet etiam peculiaria sibi nomina. Bellonius Culicilegam uocat alteram Aristotelis, superiorem distinguendi causa cineream uocans. Gallicè dicitur Bergerette uel Bergeronnette iaulne, ut scribit Bellonius, quod pastorum instar pecora frequentet, Germanicè Gelbe Vuassersteltz.

Florus.

DESCRIPTIO.

Magnitudo. Cauda.

IDEM Ornithologus hanc auiculam sic descripsit. Auis est magnitudine Pari maioris. Caudam semper mouet, quæ ei bifurcata est, (contrà tamen icon eius, & mea etiam indicant) reliquo corpore multò longior, pennis longioribus octonis condita, quarum duæ extremæ utrinq; tres discretos colores habent, plurimum albi, minus nigri, minimum lutei: interiores uerò, itidem utrinq; duæ nigricant cum paucissimo luteo: sunt & paucæ in medio breuiores. Rostrum longiusculum, rectum, gracile, nigricat. Cranium mollissimum. Venter albicat eum paucissimo luteo, qui color initio caudæ inferius intensior est, ut & superius prope orrhopygium color ex luteo & uiridi mixtus conspicitur. Caput & dorsum fusca sunt. Pennæ in alis nigricant, in medio per transuersum albicant, præter extremas, quæ totæ nigræ sunt. Alæ suut breues, caput pro portione paruum, cruscula fusca.

Rostrum. Cranium. Venter. Caput. Dorsum. Alæ.

LOCVS.

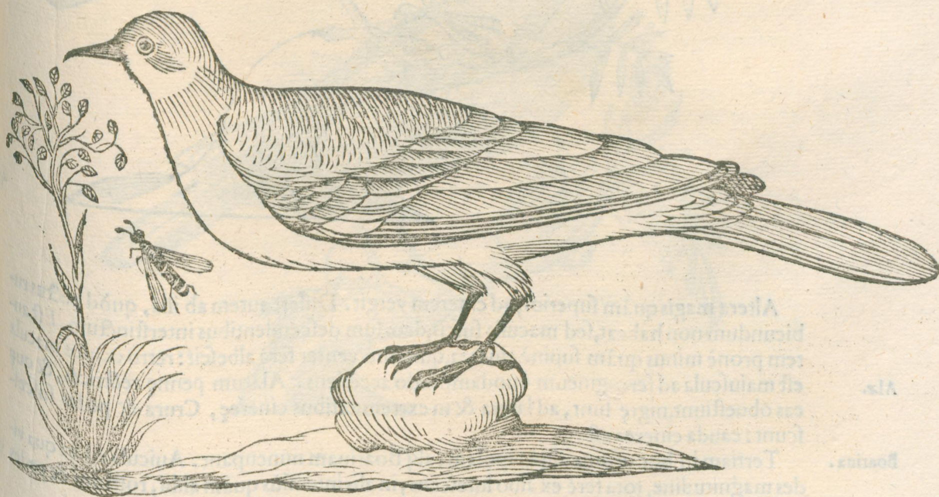
LOCVS. VICTVS.
Cantus, Vſus.

DEGIT iiſdem locis, quibus alba Motacilla, quam migrare aiunt, & hanc apud nos manere. Vtraque ſequitur armenta & pecora, nimirum propter muſcas, quibus victitant. Caueis non includuntur; licet tamen apud Germanos in hypocauſto alantur. Ab Accipitre perſequente ſi euaſerint, egregiè cantant, tanquam ſibi de ſalute gratulantes. Aduerſus calculum ad remedium torretur Motacilla ollæ incluſa in furno, vt ſuprà ſcripſimus. Sunt qui flaoam in hoc remedio præferant. Contra calculum.

DE MOTACILLA FLAVA ALIA.
Cap. XXV.

ALIA eſt Motacilla flaua, quam pariter in agro Bonon. quandoq; capiunt, infra à gula ad prodicem vſque intenſiùs, quàm præcedens flaua, capite verò, & dorſo fermè ferruginei coloris, qui color etiam principium gulæ tanquam torquis quædam ambit, ſed paulò dilutior, mentum albicans macula velut barba cana veſtit. Alæ quà dorſum tangunt, etiam ferrugineæ, coſtæ earum & plumæ, quę rectrices cooperiunt, & ipſæ inſuper rectrices nigræ ſunt, ad latera luteę. Roſtrum eſt gracile, atrum, longiuſculum, in extremo parum recuruum. Caudæ pennæ nigræ ſunt, ad latera leuiter albeſcunt, orrhopygiom flauum eſt, pedes fuſci, vngues longiuſculi, & ſatis recurui. Color. Cauda.

Motacilla flaua altera cum gramine tremulo Tabernamont, item cum muſcæ ſpecie.

DE SPIPOLIS DICTIS
Cap. XXVI.

Spipolæ.

Color.

IVSCEMODI auiculas,quas ſubinde deſcribemus, & depictas exhibobimus, aucupes noſtri Spipolas nuncupant,& caudam motitare inquiunt. Prior,quę cęteris in hoc genere maior eſt,capite eſt leucophęo ſiue cinereo. Sub roſtro tamen alba macula ceu barbam conſtituit; pectus ei rubicundum eſt; venter ex rubicundo & albo variat. Cauda ſupra nigra eſt, infra candicat; dorſum leucophęum, Alę totę ex nigro, albo & ruffo variant, crura & pedes lutei,vngues nigri,roſtrum longiuſculum,gracile,fuſcum.

Spipola maior cum vitice.

Alæ.

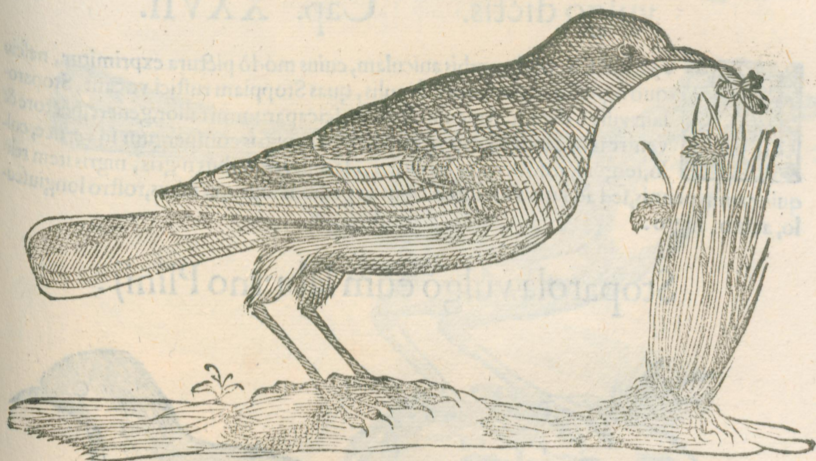
Boarina.

Altera magis quàm ſuperior, ad cinerem vergit. Differt autem ab illa, quòd pectus rubicundum non habeat,ſed maculis fuſcis,deorſum deſcendentibus interſtinctum. Eſt autem pronè minus quàm ſupinè cinerea,quinimò venter ferè albeſcit: retro oculos macula eſt maiuſcula ad ferrugineum quodammodo accedens. Alarum pennę rectrices, & quę eas obueſtiunt,nigrę ſunt, ad latera & in extremitatibus cinerec, Crura & pedes fuſceſcunt: cauda cinerea eſt.

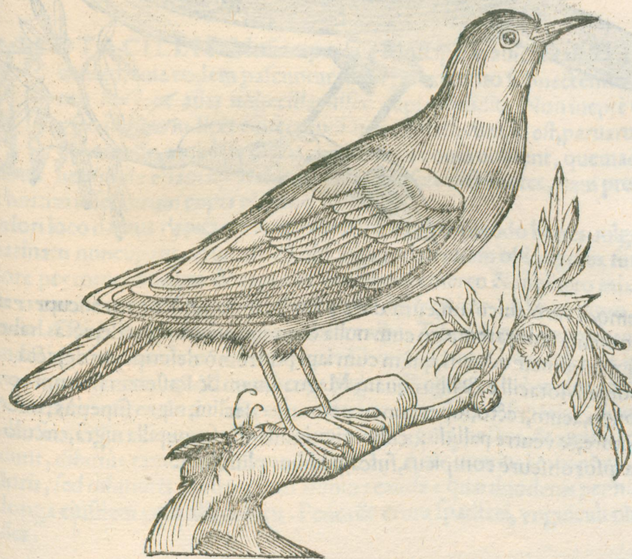
Tertiam in hoc ordine alij Spipolam, alij Boarinam nuncupant. Auicula eſt ea qua vides magnitudine, tota ferè ex albo luteſcens, in alis intenſiùs quàm alibi, roſtrum & pedes fuceſcunt.

Spipola altera cum Iunco leui, item cum musca.

Spipola alba, siue Bouarina cum cerro Rouilij, & papilione.

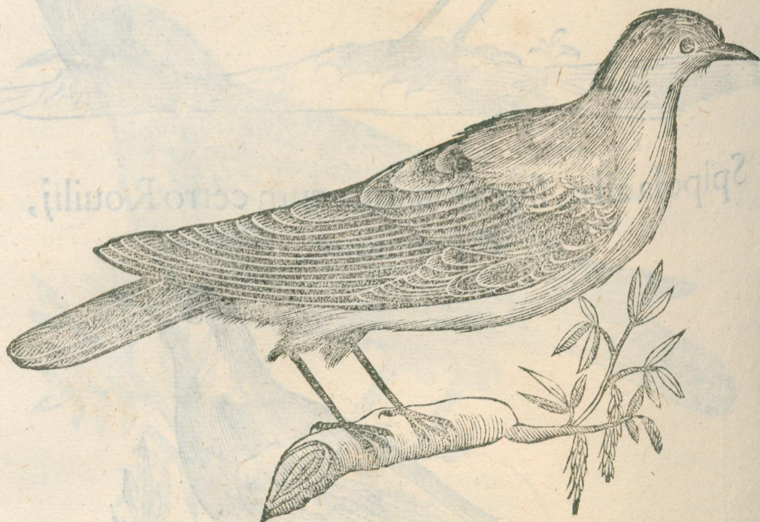

DE STOPAROLIS vulgo dictis. Cap. XXVII.

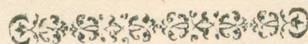
Stoparola.

VCVPES nostræ vrbis auiculam, cuius modò pictura exprimitur, nescio quo significato, nisi fortè à stipulis, quas Stoppiam rustici vocant, Stoparolam vulgò dicunt. Auicula est ex muscicaparum, ni fallor, genere, pectore & ventre ferè candido: capite, quod maculis nigris conspergitur in vertice, collo, tergore, atque cauda subfuscis, alarum remigibus nigris, nigris item reliquis earum pennis, sed ad latera subluteis, tibijs ac pedibus nigris, exilibus, rostro longiusculo, acuto, nigro.

Stoparola vulgò cum laburno Plinij.

Eiuscemodi verò auiculam, cùm die 24 Iunij, anno verò 1592. aucupes eam nostri cepissent, nomenq; ignorarent, ego cum nulla omnium auium, quas depictas habeo, maiorem habere similitudinem aduerti, quàm cum iam postremò descripta ac depicta. Auicula est magnitudine Motacillæ, & illius, quam Magnaninam & Passerem stultum vocari dixi: rostro oblongo, acuto, recto, supra tamen parumper decliui, nigro superiùs, inferius corneo, collo, pectore, & ventre pallidis: oculis exiguis, hilaribusq; pupilla nigra, circulo albo, maculaq; circa ipsos obscurè conspicua, fusca, pedibus plumbeis.

Auis consimilis Stupparolæ, & Magnaninæ.

DE MVSCICAPIS.
Cap. XXVIII.

OTACILLIS Muscicapæ siue Muscipetæ auiculæ dictæ à muscarũ uenatu, quia eodem pascuntur uictu, iure merito subnectentur. Oppianus Βυδῦτας aues imbecillas uisco capi prodidit. Non ineptè quispiam meo iudicio iudicet eiuscemodi aues de Passerum, id est, paruarum auium genere esse, atque ita dictas, quòd circa boues uolitent, quemadmodum uerisimile etiam est hasce auiculas muscis uictitantes, nam prope boues & armenta horum insectorum copia plerunq; existit.

Ordo. Buditæ aues quæ. a L. 3. ἁλιευτ.

Quam priori loco damus depictam in agro nostro à persequendo boues uulgo Boarolam siue Boarinam nuncupant. Auicula est oblonga, rostro etiam oblongo, ex fusco ruffescente; colore per totum dorsum & caput ex plumbeo, cinereo & subluteo mixto. Gula & uenter totus candicant, pectus uerò nigris maculis distinguitur. Alæ ex nigro, lutescente, alboq; uariæ. Cauda longiuscula, nigra, ad latera alba. Tibiæ & pedes nigricant.

Boarola. Boarina. Color.

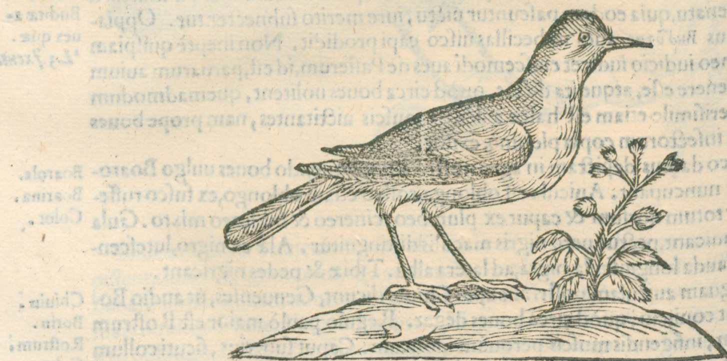
Eiuscemodi exiguam auiculam nostri aucupes Chiuin dicunt, Genuenses, ut audio Borin, quasi Boarin, ut conijcio, quòd circa boues degat. Regulo paulò maior est Rostrum ei gracile & acutum, infigendis muscis perquàm idoneum. Caput superius, sicuti collum quoque, ac dorsum colore cinereo diluto: caput inferius, gula, pectus, & uenter ex albo ad luteum tendunt, dilutiùs tamen in pectore & uentre. Alæ superius leucopheæ, inferius eiusdem coloris, sed dilutioris; uropygium album: cauda; quæ duodenis pennis constat tres digitos longa eiusdem cum alis coloris. Pedes & crura spadicei, vnguiculi oblongiusculi & graciles.

Chiuin. Borin. Rostrum. Color.

Boarina cum muſca & Carcapolide muſæ ſpecie.

Borin Genuæ cum rubo.

Tertio loco poſitam aucupes noſtri vulgò Pigliamoſche nuncupant, id eſt, muſcipetam, quòd & ipſa muſcas captet. Auicula etiam eſt parua, colore etiam à ſuperioribus diuerſa. Caput, collum ſuperius, dorſum & alæ percurrentibus lineolis, ſeu oblongis punctulis ferrugineis nigricant. In collo macula alba eſt velut torquis, item alia in medio alarum: pectus ex ferrugineo rubet, venter ex luteo albicat; roſtrum gracile, atrum; pedes item nigri; in ſumma pulchra eſt auicula. Icon ſequenti paginâ exprimitur.

Muſcipeta cum carpino albo.

Huic poſtremò præcedenti omninò congener, & fortaſsis in hoc genere mas fuerit, quã hîc quarto loco depictam cernis. Pectore enim & ventre egregiè rubet; roſtrum gracile eſt, & nigrum, nigra etiam macula mentum conſtituit. Caput, collum & dorſum ex rubro & nigro varia, ſicuti etiam alarum initium. Pinnulæ quæ rectrices cooperiunt, ad latera rubent, quemadmodum quoque & ipſæ remiges, ſed quæ in extremo candicant. Cauda breuiuſcula, nigra, neruis & lateribus albis. Crura & pedes nigri. Aucupes Montanellum, & Montanarum vocant. Arbitrabar Oenathen eſſe, ſed poſtea meliùs examinata auis natura, quia inquam muſcas venari audirem, Muſcipetis adiunxi.

Color.

Montanellus Bononienſium cum œnanthe, ſiue Labruſca.

Magnanina. Paſſer matto. Color. Magnitudo Alæ. Cauda.

Muſcipeta etiam eſt, quam quintam in hoc ordine collocamus. Aucupum alij Magnaninam quaſi fabri munus obeuntem, fortè quòd roſtro ſonorè tundat, dum muſcas capit, alij Paſſere matto, id eſt, Paſſerem ſtultum nuncupant, fortè à colore, qui ferè ad ſpadiceum accedit, vel potiùs quòd facillimè ſeſe capiendam præbeat. Auicula eſt magnitudine Paſſeris, roſtro longiuſculo, tenui, acuto, nigro: pronè ad ventrem uſque ex albo cinerea, uentre albicat: retro oculos notabilis macula eſt coloris fermè caſtanei, quo colore uertex quoque conſpicitur. Alarum pennæ maiores nigricant; cauda colore eſt minus quàm dorſum ſpadiceo. Crura & pedes flaueſcunt, unguiculi nigricant.

Magnanina vulgò dicta cum macalep, & muſca.

10

20

30

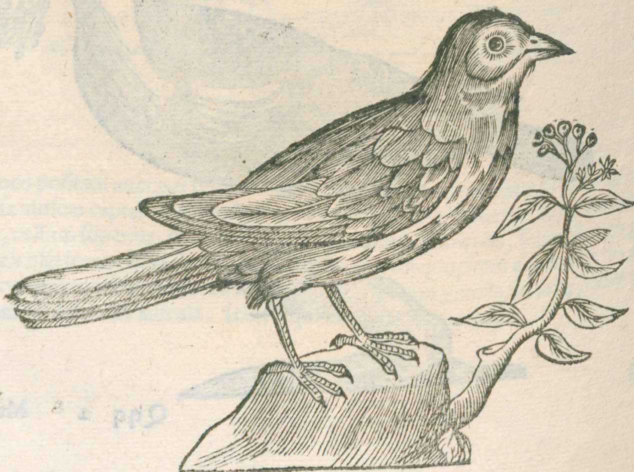
Gickerlin. Guckerlin. Grienogelin. Glareana. Color.

Ornithologus eiuſcemodi auiculam muſcis uictitantem Germanis Gickerlin, uel Guckerlin, Grien uogelin nuncupari ſcribit; & in epitome, Latinè inquit, ſi libet, Glareanam uocemus. Eſt.n. Glarea, quod Grien Germanis dicitur, hoc eſt, minutiſſimi lapilli & arenæ in ripis & littoribus. Hãc auiculã quoq; circa pecora & armenta uerſari ait, quoniã muſcarũ genus, ut ſæpe ſignificaui, circa illa abundet. Ante hyemẽ plurimas ſimul collectas uolare: colorem ei eſſe per dorſum fuſcum, partim ex fuſco ſubuiridem, ut in lateribus quoq; & parte alarum: pectus maculis nigris diſtingui in albo: uentrem ſine maculis albicare: in cauda ſuperiùs & maiores alarum pennas nigricare: crurum colorem roſeum eſſe; roſtrum rectum & reliquam ſpeciem, ut in pictura apparet; quam ſicut ipſe à pictore Argentoraten ſi accepiſſe ſe ſcribit, ego etiam hîc appoſui. Milio quoque pingueſcere ſeſe audiuiſſe teſtatur.

Roſtrum.

40

Glareana Ornithologi.

50

Idem Ornithologus de alia auicula, quæ & ipsa muscis inhiat, sic scribit: Auicula parua aliquando circa vrbem nostram capitur, rostro tenui, recto, acuto, nigricante: Paro minor, colore fusco; alis, cauda & cruribus nigricantibus; in alis tamen medijs maculæ transuersæ albæ sunt. Aucupes quidam nostrates nominant eam Todtenuogele; fortè quòd imminente pestilentia frequentiores & propius ciuitates appareant; & Flügenstecherlin, id est, muscipetam. Solis enim muscis victitat, vt Hirundines, quibus etiam rostrum simile gerit. Solitaria semper est, & alas subinde motitat, per arbores semper irrequieta volitans, &c. In Epitome arbitratur Bellonium pro Batide Aristotelis pingere, de qua nos mox, icone etiam pictâ agemus.

Rostrum. Magnitudo Color. Todteuogele. Flugenstecherlin. Mores. Batis auis.

Circa Argentoratum eodem Ornithologo referente VVydengückerlin appellatur, quã hic penultimo loco depingimus ab eo etiam mutuatam. Auicula, inquit, est minima, colore partim fusco, vt parte prona, partim subflaua, vt supina, partim albicante, vt per latera, & iuxta collum, cruscuilis subruffis, cuius figura hæc est, Argentorato ad nos missa. Capitur apud nos etiam interdum, & alijs nominibus vocatur VVyderle à salicibus, quas amat, vt ferunt, quamuis aquatica non sit, & Zilzepfle à frequenti voce Zilzel, vel Tiltapp. Muscis & araneis, alijsq; circa salices vermiculis vescitur; quibus vt fruatur, alias auiculas abigit. Vidi captam Iulio mense, rostro gracili, recto. Hucusq; ille; & rursus in epitome Salicariam dici posse putat.

VVydéguckerlin. Color. VVyderle. Zilzepfle. Tiltapp. Salicaria.

Salicaria Ornithologi.

In agro nostro alia quædam capitur auicula, quam aucupes Grisolam nuncupant, fortè à colore griseo, id est, incano, cùm tamen incana non sit, sed ex cinereo fuscescens, vel fortè quòd solitaria clamitet, nam gridare dicimus pro lamentari quandoq;. Victitat etiam muscis & similibus insectis alijs, sicuti ex rostri figura, constitutioneq; conijcio: est enim tenue, gracileq; & longiusculum. Collo & pectore maculis fuscis oblongis deorsum vergentibus interstinguitur. Venter totus candicat; caput, collum superius, dorsum & cauda fuscescunt, sicuti etiam alæ, quarum pennæ ad latera, & in extremitatibus suis albocinereæ sunt. Crura & pedes sunt quoque fusci, vel nigricantes.

Grisola vnde dicta. Rostrum. Color.

Griſola vulgò dicta cum moro candida.

Mouche-rolle. Mouchette

Galli præterea quandam auiculam à capiendis muſcis vulgò Moucherolle vocant, de qua Bellonius addita hac, quam ab eo mutuatus ſum, icone hunc ferè ſcribit in modum. Fringillarium Accipitrem marem Mouchette appellari alibi ſcripſimus: nunc verò de alia agemus auicula magnitudine Curruçę, quę in ſyluis degit,& quia muſcis potiſſimùm veſcitur, Moucherolle nuncupatur. Sunt & aliæ auiculæ, quæ muſcis victitant, vt Lauandria, quam Culicilegam appellauimus,& Apiaſtra,quæ apes capit: verùm de hac, quæ à muſcis adinuenit nomen,tanquam peculiari ſpecie,& cum iam dictis differenti, hîc ſeparatim agemus. Paſſeri adeo ſimilis eſt,vt niſi moribus,dum viuit,& roſtro cùm mortua eſt, ab eo diſtinguatur. Crura pedesq; robuſtos habet,pedes etiam nigros. Roſtrum gracile eſt, & oblongum, vt Rubeculæ, cauda etiam longiuſcula: in ſumma per omnia ſimilis eſt Paſſeri puſillo agreſti in quercubus degenti,excepto roſtro & cantu ſuauiuſculo. Cùm volat,in ſyluis & dumis latitat; quamobrem viri quidam graues & docti, qui mecum retia huic auiculæ tendebant,videntes adeò Paſſeri ſimilem eſſe,Latinè Paſſerem rubi nuncupârunt,quaſi Sæpicolam. Hæc Bellonius. Ornithologus in auium ſuarum epitome hanc auiculam conijcit eſſe eandem cum ſua Prunella, de qua hic ita. Prunellas aucupes noſtri vocant auiculas à colore,qui obſcurè ruffus eſt, vel figulinus ſaturatus. Quidam Linarijs eas comparant, alij Paſſeribus, quibus minores ſint, colore ſimili ferè. Canoras eſſe audio, & cantillare inſtar Troglodytæ Paſſerculi,nunquam auolare. Ali à quibuſdam in caueis propter cantum. Crura roſea ſunt; color circa collum & pectus ad cæruleum inclinans, in ventre dilutior; retro oculos macula figlina,roſtrum nigrum. Sic ille.

Deſcriptio. Volatus. Paſſer rubi Sæpicola. Prunella. Ornithol. Color.

30 40 50

Passer rubi.

DE RVBETRA.

Cap. XXIX.

RVBETRAM auiculam ſemel tantùm nominat [a] Ariſtoteles interprete Gazâ, vermiculis victitare ſcribens: legitur autem Græcè Βατὶς oxytonum genere fœminino. Niphus ait eſſe auem, quæ vulgò ab Italis Barada nuncupatur. Quidam Germani viri aliàs docti Rubetram minimum Turdorum genus eſſe volunt, quoniam rubi fructu & ſambuci victitet, cùm tamẽ Ariſtoteles nihil de ea prætere a ſcribat, quàm quòd vermiuora eſt. Gybertus Longolius Linariam, ſiue Miliariam eſſe putabat, quoniam rubo crebrò inſideat: ſed cùm id alijs auiculis etiam conueniat, alias etiam eo modo Rubetras dicere poſſimus; quamobrem Turnerus, quid vetat, inquit, quo minus & Buntinga Anglorum (hæc autem auis eſt, quam Alemani vocant Garſthammer, vt aliàs, ni fallor, dixi) quoque Batis dici poſſit, cùm in rubis non minus frequens ſit? Nihil itaque certi habemus, quod nomen Britannicum aut Germanicum ſit huic aui imponendum. Sed cùm auium ſuprà commemoratarum altera (Miliaria) ſeminibus herbarum veſcatur, altera (Buntinga) hordeo & tritico, & Batis Ariſtotelis vermiuora ſit, deligenda eſt auicula quæpiam, quæ ſolis vermibus paſcitur, qualis eſt auicula Anglis Stonchattera, aut Moretettera dicta, & Germanorum klein Brachuogelkein. Hæc ſi Batis non ſit, mihi prorſus ignota eſt. Hactenus Turnerus. Petr. Bellonius verò auiculam quandam Gallis Traquet à continuo motu alarum dictam Ariſtotelis Rubetram eſſe affirmat, & proprio de ea inſtituto capite ſic ferè ſcribit. Inuenitur quædam auicula ab alijs in ſuo genere diuerſa. Verſatur in dumetis, ſemper eorum culminibus inſidens, continuoq; alas motitat; vnde propter inquietudinem Gallicè dici meruit vng Traquet: aliqui vocant vng Thyon, at cauſam nominis ignoramus, alij vng Groulard, & quemadmodum tympanum molæ nunquam quieſcit, donec hæc vertitur, eodem modo hæc auicula ſine intermiſſione alas motitat. Rarò gregatim volat, ſemper ſolitaria degens, præterquam dum ſoboli intenta eſt, tunc enim mas cum femella coniungitur, nidum tanta conſtruit induſtria, vt quò intret, vel exeat, difficile ſit inuenire. Circa fœtus admodum eſt fœcunda, eoſq; paſcit animalculis viuis. Migratoria non eſt, & in nulla non regione obuia, ſed propius pagos & vrbes non accedit. In Creta & Græcia æquè, atque in Gallia, & Italia cernitur. Videntes itaque vbiq; frequenter cõſpici, iudicamus eam eſſe, quam Ariſtoteles Βατὶς appellauit, indicans congruè ac cõuenienter dici poſſe Roncette. Batis enim dem eſt Græcis, quod Latinè rubus, & Gallis vne rouce. Gaza Latinè tranſtulit Rubetrã. Conijcimus autem Rubetram circa rubos verſari, vermiculis veſci, abſtinere fructibus. Veriſimile eſt eam eſſe, cuius meminit Ariſtoteles, nihil nobis præter coniecturæ locum relinquens.

[a] 8. Hiſt. c. 3
Βατὶς.
Barada.
De Rubetra variæ opiniones.
Buntinga Anglorum Garſthammer.
Stõchettera Moretettera.
Rubecula quæ Bellonio.
Traquet.
Thyon.
Groulard.
Mores.
Nidus.
Roncette.

Deſcriptio. Melanocephali. Magnitudo Color.

quens. Vertice capitis nigricat adinſtar Ficedulæ, quamobrem ſuſpicabamur aliquando Melancoryphum eſſe, eoq; maximè, cùm & vulgò in Creta circa Idam montem vocetur Melanocephali, quare ſubinde poſt Ficedulam nobis dicendum de ea videbatur. Rubetra capite ſupremo nigro eſt, nigris alis & cauda, collo dorſoq; ferè cinereo, propter humum volitat, Fringillâ paulò minor eſt, roſtrum eius, crura, pedes & vngues nigra, ſicuti etiam caudæ extremitas & alarum. Mas à fœmina diſcrepat, quoniam ventre candicat, dorſumq; caput, & collum habet cinereum, albam deniq; per alas lineam. Hæc Bellonius appoſitâ, quam vides, icone, quę cum hæc altera à me adiecta magnam gerit ſimilitudinem. Eſt enim capite nigro, corpore ſuprà cinereo ad fuſcum vergente, infra candicante.

Rubetra Bellonij cum rubo.

Batos ſeu Rubetra authoris cum veſpa, & arbuto.

DE ERITHACO, SIVE Rubecula. Cap. XXX.

VAMVIS communis præceptor Aristoteles, eumq; secutus Plinius Erithacum & Phœnicurum eandem auem esse scribat, Erithacum scilicet esse hyeme, Phœnicurũ æstate: ego tamen separatim de singula agam, vnaq; cũ Turnero & Bellon. Philosophum ex aucupum relatibus hallucinatum arbitror. Vtraque enim auicula simul sæpè conspicitur. Erithacus altus in cauea eandem perpetuò formam seruat; quin & eodem tempore nidulantes, modis verò longè diuersis obseruantur, sicuti subindè in historia patebit.

Aristotelis, & Plinij error.

AEQVIVOCA.

RITHACVM itaque Aristoteles & Plinius cum Phœnicuro confundunt. Cæterùm hoc quoque animaduertendum est, quosdam etiam Pyrrhulam eandem credere, quæ Phœnicuros, item eandem quæ Erithacus, sed secus se res habet. Theodorus Gaza pro Erithaco Rubeculam vertit, pro Phœnicuro Ruticellam, pro Pyrrhala Rubicillam, pro Pyralide, cuius semel tantùm meminit Aristoteles, cum Turture eam pugnare scribens, eò quòd locus pascendi victusq; idem eorum sit, Ignariam, vnde à Pyrrhula diuersam esse constat.

Pyrrhula cum Phœnicuro confunditur.

Ignaria.

SYNONYMA.

RO Ἐρίταχος apud Hesychiũ & Varinum etiam legitur ἐριθεύς, quam vocem agnoscit quoq; Scholastes Aristoph. & ab alijs ἐρίθυλον vocari scribit. Thomas Magister etiam ἐριθέα dici tradit: à nonnullis item Αἴσακος appellatur, quæ dictio Hesychio etiam ramũ lauri significat, quem manu tenentes hymnos Deorum dicebant. Eidem Hesychio, quemadmodum & Varino Δάνδαλος Erithacus auis exponitur. Scribitur autem ipsis Ἐριθακὸς oxytonum, nisi typographorum error sit, Varino proparoxitonum, quod placet. Theodorus Gaza Aristotelis interpres alibi Rubeculam reddidit, nimirum à pectoris rubedine, alibi etiam Syluiam, fortè quòd in syluis degere soleat per æstatem. Italorum vulgò Petto rosso appellatur, & à quibusdam per sincopen Petusso, pro pettorusso, alibi etiam Pecietto vel Pechietto, quasi pectusculum: Gallicè, vt scribit Bellonius, la Gorge rouge, vel Rubeline, alibi Rouge gorge, vel Beree. Eadem fortè fuerit, quæ Sabaudis Rouge bourse appellatur. Germanicè Rotele, VVinterrotele, Rotbrustle, VValdrotele, Rotkropff, Rotkropfftlin; & apud Saxones Rotkelchyn: Anglicè à Robin, à Redbreste, vt Turnerus & Eliota angli scribunt, (quanquam hic alibi Fringillam interpretatur à Ruddocke, or Robin, Redbrest) alibi à Robbyn rock; Illiricè Zier VVencka.

Ἐρίθευς. Ἐρίθυλος. Αἴσακος. Δάνδαλος. Rubecula. Syluia. Petto rosso. Peccietto.

FORMA. DESCRIPTIO.

Etymum.

VBECVLA siue Erithacus à rubro pectore in plerisq; linguis nomen obtinuit, cùm tamen id ad ferrugineum ferè accedat, non ad malum aurãtium, vt ait Bellonius, idq; nominis Pyrrhulæ potiùs conueniat, licet Gaza Rubicillam verterit. Erithacum hyeme captum, quo tempore pleruñq; conspicitur & capitur, ita aliquando, vt honesto ocio indulgerem, breuiter descripsi. Rostrum ei nigrum, exiguum, gracile. Tota auicula magnitudine Carduelem non excedit. Rostri supremam partem & pectus totum pulcherrimus ornat color nõ tam ruber, quàm aurantius, sed adferrugineum accedens. Venter totus erat albus: Caput, collum, dorsum, superior alarum pars, & cauda colore sunt inter cinereum & beticũ medio. Crura aliquantulum rubescunt. Cauda duodecim est pennis instructa; eam sæpe motitat, & pleruñq; erectam habet, lingua bifida. Turnerus Phœnicuri fœminam & prolem adeo Rubeculæ pullis similes

Rostrum. Magnitudo Pectus.

Phœnicuros fæmina vt à Rubeculæ pullis distinguat.

lis ſimiles eſſe tradit, vt vix ab oculatiſſimo diſcerni poſſint, dignoſci verò caudæ motu. Rubeculas enim, *licet* caudam moueant, poſtquam ſubmiſerint, ſtatim erigere, nec tremere bis aut ter more Ruticillarum, quæ ſimul atque caudam mouere cœperint, non ceſſant, inquit, donec ter aut quater ſimul mouerint, vt alas, iuniores auiculæ cibum à matribus efflagitantes, motitant.

Erithacus ſiue rubecula cum thantharide, & ſorbo ſylueſtri.

LOCVS. VICTVS.

IDEM Turnerus, Rubeculæ, inquit, in æſtate vbi in ſyluis ſatis ſuperq; alimenti ſuppetit, nec vllo infeſtantur frigore (quæ res cogit illas in hyeme ad vrbes, oppida & pagos confugere) cum prole ad deſertiſſima quæq; loca ſecedunt. Quare minus mirandum eſt, in æſtate non paſſim occurrere Rubeculas: Ruticillas quid miri eſt in hyeme non eſſe obuias, cùm toto hoc tempore deliteſcant? Adhæc cùm Rubeculæ pulli, in fine Autumni perfectam ferè in pectoribus rubedinem nacti, ad pagos, & oppida propiùs accedunt: Ruticillæ quæ anteà per totam æſtatem cernebantur, diſparent, nec amplius in proximum vſque ver cernuntur. Quæ cùm ita ſe habeant, quid Ariſtoteli aut illi hoc referentibus errori anſam præbuerit, facilè quiuis poteſt colligere. Hæc omnia Turnerus. Ariſtoteles Erithacum vermiculis paſci ſcribit; quod noſtro Erithaco conuenit.

MORES. INGENIVM. NIDVS.

VARINVS Erithacum ſcribit eſſe ὄρνιον μονῆρος, καὶ μονότροπον, id eſt, auem ſolitariam & quæ ſola paſcitur, & nunquam ferè in eodem ſaltu, niſi vnam reperiri. Domi capta, muſcis, micis panis, & nucleis iuglandium conciſis alitur. Porphirius Coruos, Picas, & Erithacos, homines teſtatur imitari, nimirum voce, & meminiſſe eorum, quæ audiuerunt: quod ſanè mirum videtur, cùm lingua, vt dixi, bifida ſit. De nidulationis eius modo Turnerus ex inſpectione ſic prodidit. Rubecula, quæ non ſecus æſtate quàm hyeme rubrum habet pectus, quàm poſſit lōgiſſimè ab oppidis & vrbibus in denſiſſimis vepretis & fructicetis ad hunc modum nidulatur.

*L. 3. de abſtinent. ab animatis.

Lingua.

dulatur. Vbi multa querna reperit folia, nidum construit, & iam constructum, opere uelu-ti topiario folijs contegit. Nec ad nidum ubique patet aditus, sed una tantùm uia ad nidum itur. Ea quoque parte, qua nidum ingreditur, longum struit ex folijs ante ostium nidi uestibulum, cuius extremam partem pastum exiens, folijs claudit. Hæc quæ nunc scribo, admodum puer obseruaui, non tamen inficias iuerim, quin aliter nidulari possit. Si qui alium nidulandi modum obseruauerint, ædant, & huiusmodi rerum studiosis & mihi cùmprimis non parum gratificabuntur. Ego quod uidi, alijs candidè sum impertitus. Hæc ille.

Nidulatio.

PROVERBIVM.

VNICVM *arbustum non alit duos Erithacos*. Zenodotus author est hoc adagio notari illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi, inquit author adagiorum non intempestiuiter dici posse videtur in illos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autē Erithacus auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temerè nisi vnam inuenias.[a] Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium: Οὐ γὰρ ἄν ποτε τρέφειν δύναιτ' ἄν μία λόχμη κλέπτα δύο: id est, *non enim fieri potest, fures vt unquam saltus alat unus duos*. Non omninò dissimile est huic, quod dixisse fertur Alexander Magnus, mundum non capere duos soles. Eiusdem sententiæ est illud Germanis quibusdam usitatū vt Tappius scribit: Duobus Gallis in vno sterquilinio, duobus stultis in vna domo non conuenire.

[a] In Vespis.

EMBLEMA.

ALCIATI emblema cum lemmate PARVAM CVLINAM DVOBVS GANEONIBVS NON SVFFICERE.

In modicis nihil est quod quis lucretur, & unum.
Arbustum geminos non alit Erithacos.

ALIVD.

In tenui spes nulla lucri est, unoque residunt.
Arbusto geminæ non benè Ficedulæ.

Sumptum est adagium ex superius allato Zenodoti prouerbio. Hanc sententiam.[a] Lucanus diuerso quidem sensu, at fortasè multò melius protulit sic.

Nulla fides belli socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Quò etiam respexit.[b] Cicero inquiens: Quod enim est apud Ennium. *Nulla sancta societas, neque fides regni est.* Id latiùs patet. Nam quicquid eiusmodi est, in quo non possint plures excellere, in eo fit plerunq; tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem.

[a] bello ciuiu.

[b] Lib. 1. Officior.

PVGNA. ANTIPATHIA. Sympathia.

SI domi simul duo aut tres alantur Erithaci, pugnare inuicem solere aiunt: quare in syluis etiam eas pugnaces esse verisimile est, quemadmodum nimirum ex prouerbio allato innotescit. Contrà tanto amore Merulam prosequi, ut noctu ferè in proxima arbore propius eam quiescat.

Erithacus pugnax auis est.

PRÆSAGIA.

ERITHACVS imminentem pluuiam prædicit. Aratus, vt in Regulo diximus, signum futuræ tempestatis facit, si Orchilus, id est, Trochilus siue Regulus, & Eritheus, hoc est, vt ostendimus Erithacus, caua terræ subierint.

Pluuiæ præsagium.

COR-

CORPORIS AFFECTVS.

MORBO comitiali interdum hanc auiculam corripi ſunt qui volunt; qui morbus in alijs etiam auiculis incluſis quandoque obſeruatur.

DE PYRRHVLA SIVE RVBICILLA: Cap. XXXI.

Ordo. Victus.

ANTEQVAM ad Phœnicuros ſiue Ruticillas accedam, operæpretium eſſe videtur, de Pyrrhula ſeu Rubicilla prius agere: ſiquidem huic magis quàm Rubeculæ, quam tamen ita à pectoris rubedine denominauere, pectus rubet. Vermiuora inſuper auis eſt, quamuis ſecus roſtri figura indicare videatur.

SYNONYMA.

[a] 8 Hiſt. c. 3

Rubeccius

Franguello montano.

Franguel inverneng.

Stufflatto cur dicatur

Nymphocopos.

Pfafflin.

GRAECE apud [a] Ariſtotelem, qui ſemel tantùm huius auiculæ meminit, πυῤῥύλας ſcribitur, Gaza Rubicillam tranſtulit. Hæc auis, inquit Niphus, ruſticè à noſtris (Italis nimirum) Rubeccius uocatur, licet Rubicilla & Rubecula iuxta uerſionem Gazæ non ſint idem. Auicula quam nos unà cum Turnero & Ornithologo Pyrrhulam Ariſtotelis eſſe conijcimus, in multis Italiæ locis Franguello mõtano appellatur à ſimilitudine cum Fringilla, quaſi Fringilla montana. quamuis & aliæ quædam aues Fringillæ montanæ appellentur, & alibi circa alpes Franguel inuerneng, id eſt, hyberna Fringilla; alibi etiam Suffuleno, Bononienſibus aucupubus Stufflotto, quòd canendo, vt conijcio, proximè fiſtulam imitetur, nam & Turnerus huic aui ſimilem vocem tribuit. Gallicè Piuoine, quanquam & Ficedulas & Atricapillas ita vocet Bellonius; Lotharingis Pion; Germanicè Blutfinck, id eſt, Fringilla ſanguinea, à rubro colli, pectoris, & uentris ſuperioris colore; alibi Gutfinck, Brommeiſz, Bollenbyſſer, Bollebick, quaſi nymphocopos, nymphas autem uoco arborum germina, Rotuogel, Hail, Goll; Heluetijs teſte Ornithologo Gugger per onomatopœiam, in Auſtria Gympel, in Brabantia Pilart; Roſtochij Thumherr: alibi in Saxonia fortè, Lobfinck, quaſi Fringilla frondium, fortè quia frondium gemmas deuoret, itẽ Thumpfaff, quòd neſcio quomodo ſacertotis canonici habitum præ ſe ferat, & Gumpel: fœmina priuatim Quetſchfinck (Quidam Germani Fringillam ita ſimpliciter nominant) Quecker, Blutfinck; quod penultimum nomen Ornithologus Germanus ſibi ignotum eſſe profitetur, ultimum uerò aui, de qua hic ſcribimus, conuenire, & attribui ſolere. Idem eandem cum hac aue eſſe conijcit, quæ circa Francfordiam ad mœnum Pfafflin dicitur. Aiũt enim, inquit, auem eſſe fuſcam, pectore rubro, uertice nigro. Hinc nimirum etiam Thumpfaff dicitur, quòd nigrum habeat circa caput, quaſi cucullum. Illyricum ei nomen eſt Dlask; Anglicum Bulfinche.

FORMA. DESCRIPTIO.

Bulfincam Anglorum eſſe Rubicillam.

Magnitud. Roſtrum. Lingua.

Cauda. Magnitud.

RVBICILLAM, inquit Turnerus, Ariſtoteles inter eas aues connumerat, quæ vermibus ueſcuntur, ſed pluribus nobis eam non deſcribit. Ego nominis etymologiam ſecutus, Anglorum Bulfincam eſſe conijcio. Nam omnium, quas unquam uidi auium mas in hoc genere, pectore eſt longè rubidiſſimo: fæmina uerò pectore toto eſt cinereo, cætera mari ſimilis. Sed ut facilius omnes intelligant, de qua aue ſcribam. Magnitudine Paſſeris eſt, roſtro breuiſſimo, latiſſimo & nigerrimo. Lingua latiore multò, quàm pro corporis magnitudine. Pars ea linguæ, quæ cibi ſapores diiudicans, oris cælum tangit, carnea & nuda eſt, reliquæ partes cornea pellicula obducuntur. Supremam auis partem plumæ cyaneæ contegunt. Cauda nigra eſt, capite etiam nigro. Hæc ille. Ego uerò ſuperiori hyeme in foro emptam, vt me exercerem, ita deſcripſi. Paſſeris ferè magnitudine eſt. Roſtrum habet

bet admodum breue ac latum, splendens instar bituminis, trigonum fermè. Lingua corpori comparata reliquo, lata admodum & crassa est, cooperitur cornea quadam pellicula excepta parte extrema superiore, quæ palatum tangit, & sapores diiudicat: hæc enim tenera ac carnea est. Dorsum plumę coloris leucophei ad cæruleum tendentis integunt. Capite cauda & extrema remigum alarum parte atro colore tinctis. Vropygij plumulæ candent radicibus nigris. Albent item plumulæ binæ aut ternæ, quæ rectrices vestiunt extremæ. Reliqua alarum pars cum tergo in colore conuenit. Gula, pectus & venter colore pulcherrimo miniaceo seu puniceo decora sunt. Alarum pennæ, quæ ventrem spectant, albę sunt, cæteris magis quæ ventri proximiores. Crura pedesq; gracilia fusca sunt. Fæmina à mare iam descripto differt, quod pectus ei sit totum castaneo cinereo colore diluto.

Lingua.

Dorsum.

Alæ.

Sexus discrimen.

Pyrrhula siue Rubicilla cum sambuco aquatico.

LOCVS. NIDVS. VICTVS. MORES.

AESTATE vt audio, in montibus & syluis degit, sub hyemem ad plana descendit, & ad domos sæpe aduolat, & facile capitur. Nidulatur in sępibus & oua quatuor excludit, vt scribit Turnerus, & plurima quinq;. Addit hic eundem colorem per totum annum seruare, & locum non mutare. [a] Aristot. vermiculis vesci author est: libentissimè verò vescitur primis illis gemmis ex arboribus ante folia & flores erumpentibus, & semine cannabino, gemmis, inquam, pręcipuè florum mali, aut pyri, priusquam se aperiunt: ad quod aptum & benè conformatū habet rostrum, vnde & Bollenbyster apud nonnullos Germanos nuncupatur, & alibi Bollebick eodem significato. Nuces etiam edit, & acinos quorundam fruticum, rubentes pręcipuè, vt sambuci aquaticę, & solani perpetui cognominati, siue aliàs etiam, siue per hyemem tantùm, cùm cibos alios non inuenerit. Cicur admodum euadit, ita vt domi etiam pariat, & interdum etiam fœtus educet. Turnerus auem esse scribit perquàm docilem, & fistulam voce sua proximè imitari. Fæminam audio nō minus quàm marem canere, secus ac in pleroq; auiū genere. Docetur exprimere omnes cantus auiū ut aiunt, sibilando & quasi canendo, interdū etiam, sed rarò, humanum sermonē. Capitur siue ulla molestia. Ornith. se in decipula lignea aliquoties cepisse testatur sparsis in circuitu rubentibus solani perpetui acinis.

Colorē seruare.

[a] 8. Hist. c. 3.

DE PHOENICVRO, SIVE Ruticilla. Cap. XXXII.

a 9.H.c.49

DE Phœnicuro siue Ruticilla, vel ideo saltem hîc à nobis fuerit agendum, quoniā a Aristoteles, eiusq; erroris assecla Plinius cum Erithaco, id est, Rubicilla, vt dictum est, confundunt, inuicem transire scribentes; esse nimirum Erithacum hyberno tempore, Phœnicurum æstiuo.

SYNONYMA.

Phœnicurgos.

Φοινίκουρος proparoxytonum Græcè scribitur rectè, vt censet Ornitholohus linguæ Græcæ peritissimus, Latinè Phœnicûrus pananflexum. Φοινικουργὸς apud Aristotelem alibi non rectè legitur: Gaza latinè Ruticillam reddidit. Italicè Reuezôl quasi Rubicellus, vel Rubicilla appellatur, alibi Corossollo à cauda ruffa; Bononiæ Cul rosso à ruffo podice; Gallicè Roussignol de muraige, id est, Luscinia murorum; Germanicè Huszrotele, quod est, Rubecula domorum, nam circa domos & hortos volitat, vel Summerrotele, id est, Rubecula æstiua, quòd appetente hyeme auolet vel lateat; alibi Rotsvventzel à cauda rubra, ut circa Francfordiam ad Mœnum Rotzagel: nonnulli Germani interpretantur Rotstertz, ut Murmellius. Audio etiam alicubi apud Germanos VVynuogele nominari, quasi Ampelidem à vineis, cùm tamen uuis non vescatur. Anglicè à Redetale.

Ampelis.

GENVS. DIFFERENTIÆ.
Descriptio.

PLVRA fortassis Phœnicuri genera fuerint, Turnerus enim caput ei scribit esse nigrum, Ornitgologus macula alba insigne. Ego quatuor diuersas obseruaui, & binas alias ex Ornithologo depictas exhibebo, sed nullam quod sciam capite nigro. Quę priori loco picta ponitur, magnitudine est Luscinię, uel paulò minor, capite, collo, dorso coloris plumbei, uel ex cinereo fusci. Rostrum admodum gracile est, gula & pectus nigricant, uenter circa stomachum cinereus fuscus, podex & cauda ex luteo phœnicei. Crura & pedes graciles nigricant: alarum pennulæ minores etiam sunt nigræ, rectricum superiores in medio albescunt, cæterę totę nigrę.

Magnitud.
Color.
Rostrum.

Phœnicuros siue Ruticilla prior cum cerathia.

Congener

Congener superiori est, & sexu tantùm ab ea discrepans hæc secundo loco posita. Color enim in hac longè est dilutior & pallidior, magis inquam ad cinereum vergit, & vix nigredo sub rostro conspicitur, alæ etiam vix nigrescunt: pennæ, quas in præcedenti albas dixi, in hac magis conspicuæ. Podex & cauda adeo alteri similes & magnitudine & colore, vt nihil quicquam videas similius.

Color.

Tergus.

Phœnicuros fœmina cum pseudosycomoro.

Ruticilla Ornithologi cum Vitalba.

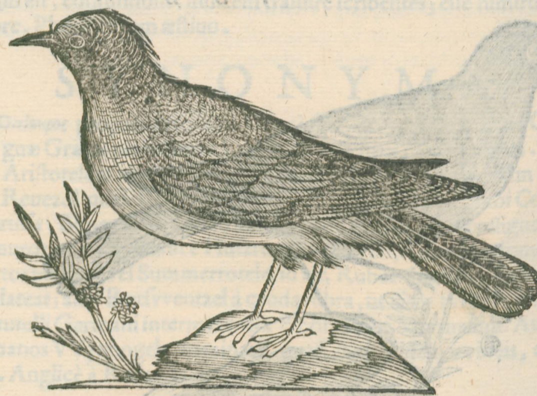
Tertio loco positam Ornithologus ita descripsit. Phœnicurus (vt aliquando consideraui captum in fine Iunij) macula alba insigne habet sinciput, pennæ sub rostro nigræ sunt, caput cum dorso cinerei vel fusci coloris. Alarum pennæ fuscæ modicè ad ruffum inclinant. Ruffus color est in pectore, ventre, & cauda: sed venter imus magis albicat: cauda pennis octonis constat. Magnitudo totius infra Parum maiorem est, Rubeculæ æqualis. Rostrum nigricat, tenue, oblongum, rectum. (Rectitudo & tenuitas in icone, quam posui, non benè expressæ sunt, optimè verò in mea) Crura nigricant.

Phœnicuri Ornithologi descrip.
Alæ.
Venter.
Cauda.
Magnitudo
Rostrum.

Huic iam ab Ornithologo deſcriptæ Phœnicûro per omnia ſimillima eſt, quam nunc quarto loco exhibemus, niſi quòd in hac alba illa ſincipitis macula in longam lineam ſit immutata. Tergus etiam magis videtur cinereum, neq; podex albus eſt, cætera ſimilis.

Tergus.

Phœnicuros alter cum lentiſco.

Circa Argentoratum aliam quandam auiculam Ornithologus Rotſchvventzel, à caudæ rubedine nominari ſcribit, appoſita hac, quam ab eo mutuatam hîc quintam delineauimus, icone. Tranſuerſa etiam, inquit, per alas macula obſcurè rubet. Fuſcus color capitis & dorſi eſt. Maiores alarum pennæ nigricant, vt in dorſo quædam, & roſtrum. Crura fuſca. Superior alarum pars ſubruffi coloris ſordidi eſt. Pectus & venter albent. Pars circa oculos in fuſco albicat, vt pictura demonſtrat, nam auem ipſam nondum vidi. Hæc de hac aue Ornithologus.

Rotſch-vventzel.
Color.

PHOENICVROS ALTER ORNITH.

Idem ſcriptor aliam auiculam, cuius pariter iconem ab eo mutuati ſumus, circa eandem vrbem VVegflecklin dictam magnitudine & ſpecie Phœnicûrum & Ruticillam referre narrat, collo & pectore coloris cærulei diluti, maculis diſtincti nigris: capite, cauda ſuperius & maioribus alarum pennis nigricare, reliquam partem pronam fuſcam eſſe, ſed circa vropygium, & in cauda ſupina & ventris ſuperiore parte colorem eſſe ruffum, reliqua parte albicare; roſtrum fuſcum, longiuſculum, crura rubicunda, vt ex pictura Argentorati expreſſa, inquit, deſcripſi, quam hîc exhibeo. Deinde ſic iterum ſcribit: Vidi & ipſe aliquãdo apud nos (raram alioqui) Septembri menſe captam hanc auem, pectore cæruleo, parte inter pectus & ventrem media ex flauo ſubruffa: qui color etiam in pennis caudæ (ſupinis) non vſque ad extremum tamen, & circa vropygium ei erat. Roſtrum paulò breuius, quàm hic exprimitur: venter cinereus, non albus, vt in Argentoratenſi pictura: crura fuſca, non ruffa, vt in eadem, & plumæ ſub roſtro ſtatim non cæruleæ, ſed fuſcæ & variæ. Quærendum autem an hæc differentia ad ſexum, aut ætatem, aut ſpeciem fortè eiuſdem generis diuerſam referenda ſit. Germanicum nomen partim à vijs ei impoſitũ eſt, nam circa vias itinera & agros verſatur; & inde vt conijcimus, vermiculos, & in alia terra obuia (ſemina) ad cibum legit; partim à cærulea pectoris macula, quantum coniectura aſſequor. Hucuſq; Ornithologus.

VVegflecklin. Color. Alia deſcriptia. Color. Roſtrum. Nominis ratio.

Phœnicuro ſimilis Ornithologi cum cupreſſo.

LOCVS. VICTVS. NIDVS.
Partus. Mores.

PHOENICVRVS tota æſtate nobiſcum degit, in fine verò autumni auolat, aut ſeſe abſcondit, & verno tempore ad nos redit: quod ſi domi alatur, per hyemem non cantillat, ſicut Erithacus, ſed vêre primùm. Difficilius etiam alitur, & ſæpius moritur. Veſcitur eiſdem, quibus Erithacus ſiue Rubecula, nempe muſcis, micis panis, & nucleis iuglandium conciſis; item ouis formicarum, & ni fallor, araneis quoque. Nidulatur in excauatis arboribus; & quod ſæpe ſe expertum eſſe Turnerus ſcribit, in rimis & fiſſuris murorum

Locus. Victus. Nidulatio.

Quot pariat. Mores. Cantus.

posticarum ædium, in medijs vrbibus, sed vbi hominum minor frequentia concursat. Bina oua aut terna parit. Nutrit & Cuculi pullum aliquando, quem in eius nido in ripa cuiusdam riui constructo quidam sibi deprehensum Ornithologo retulit. Caudam subinde motitat, sed aliter quàm Rubecula, vt suprà ex Turnero scripsi. Mas subinde cantillat, canitq; in sublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, & summis caminis. Primò diluculo præcipuè suauiter cantillat. Pullis iam exclusis, vt & Philomela, non canit, sed inter incubandum. Prætereunte aliquo clamitat.

DE ANTHO, SIVE FLORO.
Cap. XXXIII.

[a] 8. Hist. c. 3. [b] Hist. c. 1.

ANTHUS inquit [a] Aristoteles, *Auis est magnitudine Fringillæ.* [b] Alibi ei pulchrum colorem tribuit, adeò vt hinc Anthus, id est Floridus vocetur. Gaza Florum reddidit. Fissos habet pedes eodem Aristotele scribente, & vermiculis vescitur, nec ijs solùm, sed herbis quoque, vt Bellonius & nonnulli alij de suo addunt, cùm tamen id eò loci apud philosophum non reperias. Ait autem circa aquas (amnes) & paludes degere, & εὐβίοτον esse, id est, victum habere facilem; item cum Spino & Aegitho odium exercere, sanguinemq; eius cum sanguine Aegithi dici non posse permisceri, quod postremum repetijt Plinius: postremò equum odio habere. Pelli enim ab equo pabulo herbæ, qua vescitur; nubeculare, nec valere acie oculorum, vocemq; equi imitari, atque aduolantem equum fugare, sed interdum excipi, occidiq; ab equo. Plinius hæc breuiùs ex eo repetijt. *Est quæ, inquit, equorum hinnitus, Anthus nomine, herba pabulo aduentu eorum pulsa, imitatur, ad hunc modum sevlciscens.* Ineptissimè itaque Philes equum & piscem anthiam inimicos esse scribit, cum Anthum auem debuisset dicere. Circa nomen verò Suidas etiam non parum hallucinatur, inquiens: Φλόρος auis per o breue; Φλῶρος per o longum nomen proprium viri. Debet enim prima produci, cùm verbũ floreo primam semper producat. Hoc saltem inde docemur, quòd recentiores Græci Latinorũ imitatione Florũ, non Anthum dixerint, nã & Bellon. Flori nomen de hac aue Græcos hodiè retinere scribit. Albertus hanc auem, quæ vocem siue hinnitum equi imitatur, ipsumq; fugat, nostris regionibus ignotam esse putabat. Apud eundem & Auicennam corruptè Ybos, Ydos, Ibis, Hyz, Acontis, & Accurtis nominatur: quæ duo posteriora nomina ab Anthos corrupta videntur: cætera ab ἵππῳ, id est equo, cuius vocem imitatur. Alibi imperitè & perperam eandem facit cum Ciconia, vbi Ybos, vel Ibis legerat, nimirum quia Ibis Aegyptia Ciconiæ similis sit. Bellonius Anthum seu Florum Gallicè Bruant nominari vult, deq; ea aue hunc fermè in modum scripsit. le Bruant Gallicè à voce nomen habet, cùm cantat enim, vocem exprimit bruire. Est illa, quam Aristoteles nominauit, vocem equi dicens imitari. Dum volat, strepitum ædit. Aristoteli Ἄνθος dicitur, Latini Florum verterunt. recentiores Græci nescio quo antiquo nomine, etiã Florum dicunt. Fringilla paulò maior est, mares ferè lutescunt: quædam tamen alarum & caudæ pars ad cinereum vergit: maiores tamen earum pennæ elegantiùs flauent; caudæ item pennarum extremæ omnino flauæ sunt, intrinsecus tamen alterius coloris. Rostrum grande est, & acutum, coloris pallidi. Crura & pedes nonnihil rubescunt. Aluntur in caueis propter cantus suauitatem. Vescitur plerunq; cannabino semine, versaturq; circa altas & proceras arbores procul à pratis dissitas; ad minimum quinque pullos excludit. Aristoteles præcitato loco dicebat Anthum vermibus vesci, & non his tantùm, sed herbis etiam; pedes habere fissos, colorem ei pulchrum esse, victum facilem, magnitudinem Fringillæ, equum odisse, pelli ab hoc, pabulo herbæ qua vescitur; imitari equi vocem, vnde aduolans equum fuget, cæcutire, atque hinc quandoq; ab eo occidi Florum. Hæc ferè de Antho Aristot. in quibus nihil est, quod nostræ Bruant non conueniat. Hucusq; Bellon. Sed hæc auis Chloris Arist. potiùs fuerit; de qua nos suo loco. Cæterùm si ei liceat eam auẽ eandem cũ Floro iudicare, quid vetat, cur non & ego hanc auiculam, quam aucupes nostri Spipolã (licet & aliæ ita vocẽtur, quæ tamen huic similes non sunt) nuncupant, Anthũ siue Florum uocem? Huic enim si non omnia, pleraque saltem, quæ de Antho prodidit Aristoteles conueniunt, vt audio ex ijs, qui auis naturam sibi perspectam habent. De magnitudine in primis non est ambigendum, sicuti ex adiecta icone constat, quæ aui nostræ exactè respondet: vermibus victitat, vt illi aiebant, & rostri figura indicat, circa amnes & paludes, maximè in

Marginalia: Flori et Aegithi sãguis non miscet. Florũ equus pellit. Philis error. Suidę error. Φλῶρος. Flori nomine etiã Græci vtuntur. Alberti error. Ibis Ciconiæ similis. Bruant. Vox. Magnitud. Color. Rostrum. Crura. Victus. Locus. Spipola. Anthus authoris. Magnitud. Victus.

mè in pratis vliginosis degit, & si ab equis ibi pascentibus pellatur, aufugit quodam cum garritu, quo hinnitum equi quodammodo imitari uidetur. Nunquid uerò cæcutiat, ignoro, audio tamen difficulter uolare. Quod ad colorem attinet, is pulcher potiùs, quàm aliter appellādus: Supinè per collum & dorsum & alas ex fusco ruffescit, & maculis semilunaribus interstinguitur. Caput superius eiusdem est coloris, sed maculas illas non habet. Alarum remiges, & quæ eas tegunt, nigræ sunt, ad latera & in extremitatibus suis subflauæ. Rostrum vermibus capiendis aptum, nec gracile, nec crassum, coloris ex albo flauescentis, parte prona à rostro ad podicem usq; idem color est, sed maculis variegatur modò oblongis, modò rotundis, modò alterius figuræ: pedes nigrescunt. Ornithologus ve-

Locus. Vox. Color. Rostrum.

10

Spipola vulgò. Anthus seu Florus fortè Arist. cum vitice.

Anthus siue Florus Ornithologi.

Gaulammer. rò in epitome auium eiuſcemodi auiculam, quam circa Argentoratum Gaulammer vocari aſſerit, Ariſtotelis Anthum ſeu Florum eſſe conijcit. Eam autem ſcripſerat roſtro, colore ac reliqua ſpecie à ſua Emmeriza, vel Emmerlinga, nimirum noſtro Paglierizo eſſe diſſimili, natura verò, ut putat ſimili. Volat enim, inquit, cateruatim, auenæ & aliarum ſeminibus paſcitur. Nidificat inter fruteta, & terna & quaterna oua parit. Tota pars ſupina flauet, ſuperior nigricat, per alas medias & dorſum medium ruffa eſt.

Emmeriza.

DE HYPOLAIDE SEV CVRRVCA. Cap. XXXIV.

HYPOLAIDA quia [a] Ariſtoteles vermibus victitare ſcribit; itaque de ea hic pertractandum eſt. Cùm uerò Cuculum in eius nido parere teſtetur & de corporis forma nihil penitus prodiderit, itaque quæ auis ipſi Curruca ſiue Hypolais dicatur, etiamnum certant docti, & adhuc ſub iudice lis eſt. Quamobrem ego aliorum ſuper ea opiniones ab Ornithologo collectas hic adducam, vt quam lubet, quiſq; eligat. Currucam (Gaza per um ſimplex ſcribit) inquit Auguſtinus Niphus, auem paruam, in cuius nido Cuculus pariat, aliqui auiculam interpretantur, quæ imitetur cantu & magnitudine Philomelam, (huius ſententiæ etiam Bellonius videtur, qui pro Curruca auiculam depingit, Luſciniæ, vt ait, ſimilem in cantu, Gallicè dictam Fauuette brune) alij Caudatremulam, vtrumque Albertus Auicennæ authoritate probat, alij Alaudam. Sed hi conuincuntur verbo Græco quod eſt Hippolais: quoniam eſt auis fiſſipes, quæ quia nidificat in oculi concauitate, quæ eſt capitis equi mortui, dicta eſt Hippolais. Hæc ruſticè Sartagna uocatur. Sic ille. Quod verò ad etymologiam attinet, ea profectò ridicula eſt, & homine docto indigna, ex imperitia nimirum linguæ Græcæ. Non enim Hippolais Græcè ſcribitur, tanquam ab equo compoſito nomine, ſed Hypolais, à præpoſitione ὑπο. Deinde quanquam nonnulli ſcribant in Alaudæ, Chloridis, Motacillæ aliarumque auium nidis Cuculum parere; non ideo tamen huiuſmodi aues Currucas vocant, vt Niphus ſomniat. Turnerus Currucam ſiue Hypolaida Ariſtotelis eſſe ſeſe ſuſpicari ſcribit Anglorum Titlingam, quoniam nullam auem in vita ſua frequentiùs Cuculi pullum ſequentem & pro ſuo educantem obſeruauit. Ait autem eſſe Luſcinia minorem, ſed eadem corporis figura, colore ſubuiridi, culices & vermiculos in ramis arborum ſectari: raró humi conſiſtere, hyeme non cerni. Alibi eandem auiculam Lingettam vocat, & à Germanis Paſſerem gramineum vocari aſſerit, nimirum Graſmuſch, in cuius pariter nido Cuculum parere ſcribit Albertus, & ſimilem eſſe Philomelæ. Longolius Aegithum auiculam interpretatur een Graſmuſch, id eſt, Paſſerem gramineum, & alijs ita Currucam appellari dicit. Ornithologus Germanicam hanc dictionem Graſmuſch conijcit fortè à Latinorum Curruca factum eſſe per metatheſin, quaſi Paſſerem gramineum dicas. Germani enim inferiores, inquit, Paſſerem muſch appellant. Pronunciant autem noſtri (Heluetij) & ſuperiores Germani Graſmuck; inferiores & Flandri Graſmuſche. Species, inquit, huius generis plures ſunt, nempe quatuor aut quinque vt aucupes noſtri obſeruârunt. Vermiculos autem edunt omnes. Quædam enim ex eis maiores ſunt, colore fuſco, præ cæteris canoræ. Has Lucarni & circa lacum Verbanum Piccafigas, id eſt, Ficedulas nominant, quarum figura in præcedenti pagina expreſſa eſt. (Eſt autem ea, quam hic ex eo mutuatam exhibemus.) Aliæ Atricapillæ, noſtris Svvartzkopff, Italis capi neri, vel teſte nere. His audio caput in prima ætate rubere, deinde nigreſcere, maribus duntaxat: fæminis verò ſemper rubere, auolare eas hyeme. Græcè, ni fallor, hodie vulgò καζογρίτζα vocitant. Atricapillam, inquit Turnerus, in Anglia nunquam uidi, neque ſæpius in vita quàm ſemel, Ferrariæ in Italia mihi demonſtratam. Anglorum Lingettæ (ſuprà Titlingã dixit) & Germanorum Graſmuco, quod ad corporis magnitudinem attinet, ſimilis erat, ſed caput habebat atrum, & reliquum corpus colorem magis ad cinereum uergentem. Fortè hæc potiùs Ficedula dicenda erit, quam prima, cùm Atricapilla à Ficedula Ariſtoteli tempore tantùm differat, quo capitis colorem mutat. Sed de Ficedula iterum ſuo loco dicemus. Tertia ſpecies pectore albo conſpicitur, capite cinereo, eadem magnitudine, qua prima. Hanc nidum aiunt ex lino ſtruere; hinc fortè Lingetta Anglis dicta. Quarta corpore minor eſt, ventre albo, oculis etiam albicantibus, inter ſæpes ferè degit, & hyeme diſcedit, vt Luſciniæ etiam & Fringillæ, præſertim fæminæ. Nam aliquando hyeme mares tantùm complures

[a] 8. Hiſt. cap. 3.

Opiniones author de Curruca.

Fauuette brune. Hippolais. Sartagna.

Niphi error.

Titlinga Anglorum.

Lingetta.

Aegithus.

Graſmuſchi etymũ. Graſmuſchi ſpecies.

Piccafiga.

Atricapilla

Lingetta vnde dicta.

10 20 30 40 50

complures simul apparent sine ulla fæmina. Hæc omnia Ornithologus, sed quam ex ijs Currucam existimet, non addit, & dubitandum est, tot genera diuersa non dari, sed pro tempore colorem in eis mutari. Eliota Anglus Currucam, in cuius nido Cuculus parit, suspicatur esse eam auem, quæ Anglicè Passer sæpium appelletur, an Hedge Sparovve; quo nomine dictam apud Anglos auiculam Turnerus Passerem Troglodyte interpretatur; cui apud Germanos etiam nomen, vt diximus, à sæpibus Zaunschlipfle. Ex quibus omnibus satis constare arbitror, à recentioribus nullam auem pro vera Hypolaide Aristotelica agnosci: neq; ego ullam obseruaui auem, cui propriè illud nomen conuenire existimem.

Passer sæpiũ Anglorum.

Ad Hypolaidis etymum quod attinet, Ornithol. conijcit dictam, quia ὑπὸ τῆς λᾶας, id est, sub lapidibus vermes quærat: Curruccæ uerò nomen per onomatopœiam factum. Apud Hesychiũ ὑπολᾶϊς legitur penanflexum, paroxytonum apud Varinum; malim oxytonum, vt Theophrastus & Aristoteles habent. Scoppa Italus, Curruca, inquit, vulgò Italicè lo cornuto, vxoris & similium, obscuriùs certè quam oportebat. Hinc deceptus fortassis Ornithologus, Curriculæ nomen adhuc in Italia in vsu esse ait, cùm aliquis de stoliditate notatur, & nomen cornuto à Curruca detortum videri. Ego in media natus Italia neminem vnquam Curriculam nominari audiui, & cornuto à cornibus factum est, nam stolidos maritos, quos adultera vxor fallit, beccocornutos, quasi hirci cornua gestantes, vel simpliciter beccos, vel cornutos nuncupant. Solus ex latinis [b] Iuuenalis Currucam nominat, de viro stolido, fictas improbæ vxoris lachrymas miserante. Canit autem:

Hypolais vnde dicta. Curruca unde dicta.

Cornuto unde dicatur Italis.

[b] Saty. 6. Curruca q̃ dicatur. Iuuenali.

Tu tibi nunc Curruca places, fletumque labellis.
Exorbes.

Codices quidam hîc pro Curruca habent eruca; quod non placet. Videtur autem prouerbialiter à poëta prolatum. Meritò enim maritus, qui mœchæ vxoris filios pro suis & legitimis educat, vt Cuculi pullos Curruca, & aliæ quædam aues, Curruccæ nomine appellatur, quemadmodum abundè in Cuculo dictum fuit.

Curruca Ornithologi.

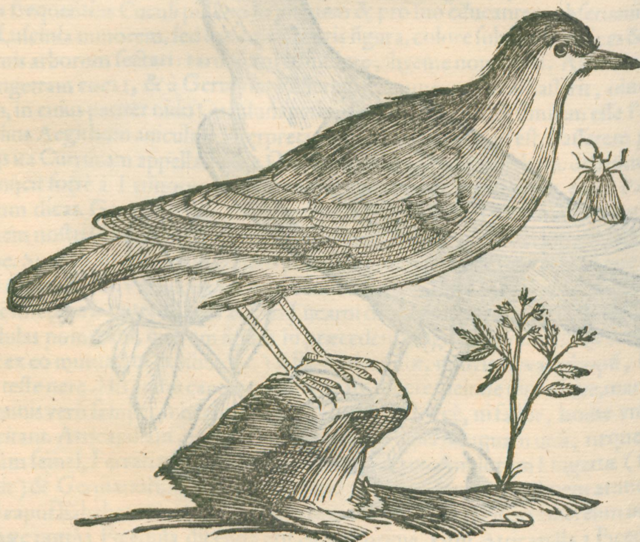

DE CANNEVAROLA Bononiensibus dicta. Cap. XXXV.

AVICVLA hæc, quam hîc depingimus, quamque in agris nostris vulgò Canneuarolam, quod in viridi crescenteq; cannabe degat, niduleturq; nuncupant, Germanorũ Grasmuscho, & Anglorũ Titlingæ per omnia similis est. Albertus enim Grasmuschũ cantu & magnitudine Lusciniã referre ait, & Turnerus Titlingã Lusciniã quidem minorẽ esse scribit, sed tota corporis figura eam referre, colore esse subuiridi. Quæ omnia nostræ Canneuarolæ tam exactè conueniunt, vt prorsus eandem, vel saltem cùm moribus, tum corpore simillimam quispiam iuret. Tota die in cannabe dulciter cantillat, modò huc, modo illuc per cannabem & per sæpes, & alias humiliores arbores volitat, vermiculos quæritans. Lusciniam tam exactè exprimit figura corporis, vt nisi paulò esset minor, & non tam ruffescerer, vt illa, prorsus eadem videretur. Tota parte prona, gula nempe, pectore & ventre ex albo flauescit; Supinè capite, collo, dorso & alis ex luteo fuscescit. Rostrum lutescens, longiusculum: caput planum est, cauda breuiuscula infrà lutescens, suprà ad ferrugineum vergit. Prope costas alarum nigricat. Pedes longiusculi, exiles, pallidè flauescunt, sicuti etiam digiti, qui & ipsi longiusculi sunt, & magnitudine ferè pares; vngues atri. Nidum struit inter cannabem, eiusq; caulibus eum ingeniosè eo quo hîc vides modo adalligat, in quo num Cuculus pariat, nondum obseruaui.

Locus.
Descriptio.
Pars prona
Pars supina.
Pedes.

Canneuarola vulgò cum cannabe syluestri, & papilione subfusco.

DE ATRI.

DE ATRICAPILLA, SEV FICEDVLA: Cap. XXXVI.

RNITHOLOGVS, quemadmodum paulò antè allatis etiam eius
verbis demonſtraui, Graſmuſchi Germanorum alteram ſpeciem fecit
Atricapillam; quamobrem & ego hîc mihi de ea agendum eſſe duxi. Cæ-
terùm cùm inter veteres communis præceptor Ariſtoteles, Zoroaſtres,&
Plinius, & inter recentiones Ornithologus, Bellonius & alij plerique Atri
capillam & Ficedulam eandem auem eſſe ſcribant, vnà hîc dicemus de
Ficedula tanquam de eadem aue. Aduertendum verò eſt, falli eos, qui Albertum Magnũ
ſecuti, Gallinaginem, id eſt, Beccaſſam Gallorum Ficedulam vocant, vt illos pariter, qui
auem rubente pectore Guger Germanis dictam, quoniam capite atro ſit, Atricapillam fa-
ciant. Hallucinantur item qui Ficedulam interpretantur auem Phœnicuro adeo ſimilem,
vt niſi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea eſt, vix poſſent dignoſci. Ego hanc Eri-
thacum potiùs quàm Ficedulam exiſtimauerim.

Atricapilla eadem eſt, quæ Ficedula.
Alberti error.
Guger.
Erithacus.

SYNONYMA.

ICEDVLAE *& Atricapillæ*, inquiunt [a] Ariſtoteles & Zoroaſtres, *vicibus
commutantur. Fit enim ineunte autumno Ficedula; ab autumno protinus Atrica-
pilla. Nec inter eos diſcrimen aliquod, niſi coloris & vocis eſt. Auem autem eſſe ean-
dem conſtat: quia dum immutaretur hoc genus, vtrumque conſpectum eſt nondum
abſolutum; nec alterutrum adhuc proprium ullum habens apppellationis:* Sic illi;
Idem ferè ſcribit Plinius, dum ait: *Alia ratio Ficedulis, quàm Luſcinijs, nam
formam* (vocem habet Ariſtoteles) *ſimul, coloremque mutant. Hoc nomen niſi autumno habent, po-
ſtea Melancoryphi.* Solus Auguſtinus Niphus ſic diſtinguere nititur. Atricapillam, inquit,
aliqui duplicem eſſe volunt, alteram paruam, quæ non mutatur in Ficedulam; nam & hæc
tempore Ficedulæ viſa eſt; alteram paululum maiorem, quæ conuertitur in Ficedulam, &
hæc nunquam apparet apparente Ficedula. Hæc ille. Aucupes noſtri diuerſas eſſe putant,
quos ego ſequi tamen non volui. Ante Ficus itaque nobis Capo nero dicitur, & alibi teſta
nera, Gallis Piuoine. Bellonius Gallus in Creta abundare ſcribit, per fruteta volitare, &
quoniam cauda, caputque & pars corporis nigricant, à multis vulgò Aſprocolon, id eſt,
albicillam per antiphraſim nominari, (Melampygus potiùs eſſet dicenda) nam alia, inquit,
quædam auis proprie leucopygos (Gallicè tamen Clu blane tantùm ſcribit) appellatur,
quæ veterum Græcorum Oenanthe eſt. Alij in Creta magis propriè Atricapillam Melano
cephalum, eadem qua Latina vox eſt, ſignificatione. Eſt autem eadem quæ Ficedula, Gal-
lis Papafigo, vel Beccafigo dicta. Hactenus Bellonius. Heluetij teſte Ornithologo appel-
lant Schvvartzkopff, id eſt, caput nigrum, & periphraſticè die Graſzmuck mit dem ſchv-
vartzkopff, id eſt, Graſmuſchum capite nigro. Quidam Saxonicè interpretantur Mun-
chlein, id eſt, paruum monachum, nimirum à macula illa capitis rotunda. Atque hæc ferè
ſunt ſinonyma Atricapillæ. Ficedula dicitur à ficu, quod eà, vt ait M. Varro, pingueſcat,
vel quòd ficuum tẽpore capiatur, vnde eadem ratione dicitur Συκαλὶς apud Gręcos. Her
molaus & Cælius etiam Ampelida uocari illis aſſeuerant. Ego quod de Ampelide ſentiam,
aliàs aperui. Alchaugi Syluaticus interpretatur Ficedulam, & alibi pro Fecetola (lego Fice
dula) auem paruam ſaporis grati, quam nominet Dioſcorides, nimirum capite de Hirun-
dinibus. Serapionis interpres eum Dioſcoridis locum transferens pro Sycalide habet So-
phlidas, & apud Syluaticum Sofadas legitur & exponitur Facetola. Italis appellatur Bec-
cafico, alibi Beccafigo, Becquefico, circa Lacum Verbanum Piccafyga, quaſi συκοκόπος, id
eſt, ficus tundens: Germanis Graſzmugg, uel Graſzmuſch, id eſt, Paſſer gramineus, ut Tur
nerus interpretatur, Ornithologus à fuſco colore nomen id deriuat, ac ſi Paſſerem fuſcum
ſonaret: ſed Atricapilla ante mutationem in alis gramineo ferè colore uireſcit; unde idem
Turnerus alibi dicebat Ficedulam Germanorum Graſmuſcho ſimilem eſſe.

[a] 9. Hiſt. c. 49.
Ficedulam & Atricapillã eſſe eaſdem aues.
Ficedula ab Atricapilla diſtincta.
Capo nero.
Piuoine.
Aſprocolos
Melampygos.
Leucopygos.
Oenanthe Græcorum quæ Bellonio.
Ficedula vnde dicta.
Ampelis
Alchaugi.
Facetola.
Sophlidas.
Sofada.
Graſmuſchus vnde dictus.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLAM, cuius primo loco ponitur imago, Itali Capo nero dicunt, id est, Atricapillam. Caput, dorsum, cauda, & alarum remiges pennę nigrę prorsus sunt. Alę superius virides, venter subflauus, podex abbidus; rostrum nigrum, mediocre, in extremitate nonnihil recuruum, crura, pedesq; & vngues atri.

Atricapillę descriptio.

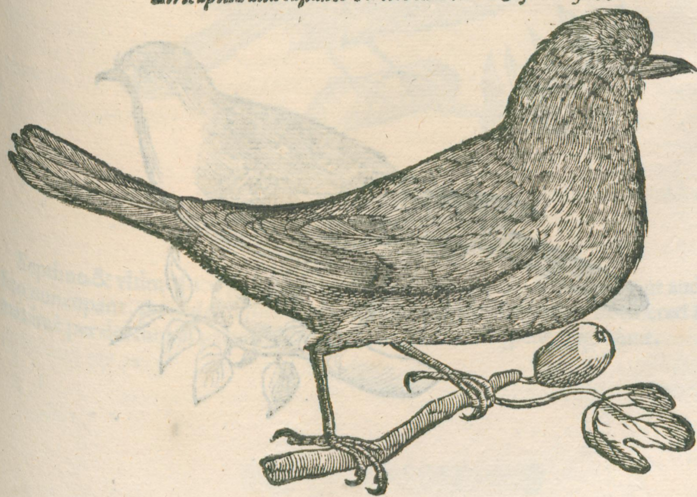
Atricapilla cum napo satiuo.

Secundo loco posita superiori erat prorsus similis, quamuis ceu longè maiorem pictura exprimat, vertex verò capitis in ea erat coloris castanei: quare vel pullum etiamnum, vel fęminam fuisse existimo: nam & Ornithologus caput eis prima ętate rubere ait, deinde nigrescere, idq; in m aribus duntaxat, fęminis verò semper rubere.

Caput.

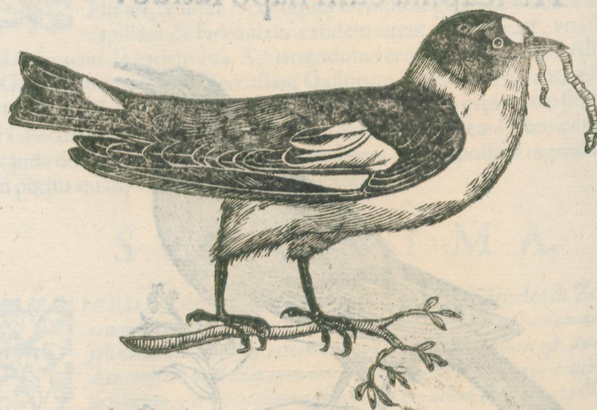
Atricapilla alia castaneo vertice cum ramo & fructu fici.

Ficedula nondũ mutata.

Quæ tertio ponitur loco, nec Atricapilla, nec Ficedula dici potest: cùm enim eam depingerem, colorem mutare nondum desierat, sed in ipsa erat mutatione, vertex tamen capitis erat niger, sed notabili alba macula supra rostrum in fronte notabatur. Pectus venterq; albicabant, vt figura demonstrat, collum velut alba torquis cingebat; in alis etiam & cauda aliquid erat albi: cætera erant nigra. Hanc auiculam tanquam obseruatu dignam mihi misit Illust. D. Ludouicus Gozzadinus patritius Bonon. & iuris vtriusq; consultissimus.

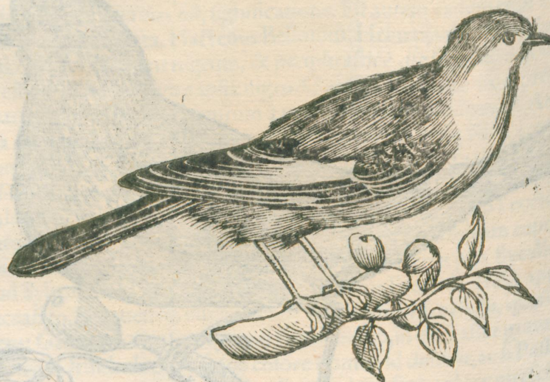
Ficedula siue Atricapilla se se mutans.

Ficedula mas & fæmina.

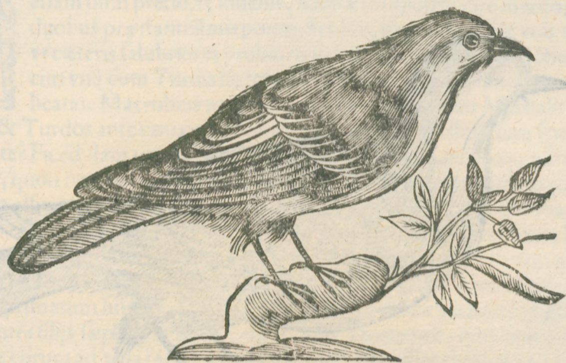
Quarto & quinto loco positæ mas & fæmina tempore ficuum captę & depictæ colore supinè per caput, dorsum, alas & caudam ex fusco ad castaneum vergente. Fæmina pronè tota albicat, mas ex albo ad cinereum vergit. Alarum remiges in mare nigræ sunt, cum quibusdam intercurrentibus albis, in fæmina ad castaneum vergunt, quemadmodum etiam cauda, quæ in mare etiam est nigra. Contrà fit in pedibus; hi namque in mare sunt subcastanei; in illa nigri.

Ficedula mas cum ficu Aegyptia.

Quam

Ficedula fæmina cum pistachio.

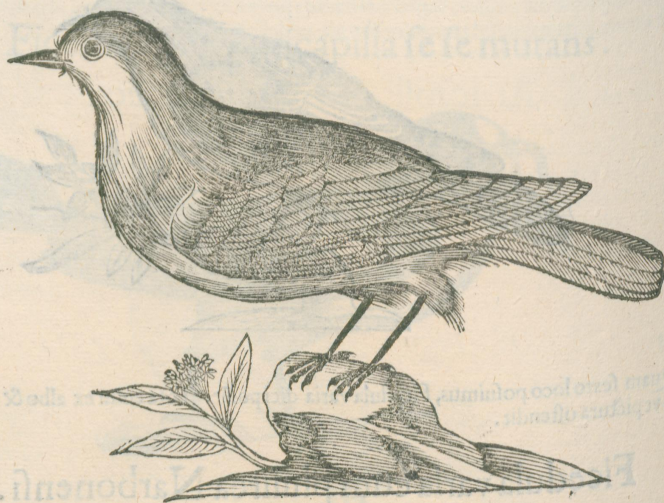
Quam sexto loco posuimus, Ficedula varia dici possit. Tota enim ex albo & nigro variat, vt pictura ostendit.

Ficedula varia cum phillirea Narbonensi.

Septimo & vltimo loco positam aucupes nostri Scatarello, Genuenses, ut audio, Beccafico nuncupant. Auicula est toto corpore Ficedulis similis, tota ferè ex cinereo fuscescens, maximè per dorsum & partes supinas, tiam pectus lutescit, pedes nigri sunt.

Scatarello vulgò cum Perſica Anglorum.

LOCVS. VICTVS. PARTVS. Educatio.

Anglia nō habet Ficedulas.
[a] 9. H. c. 15.

ANGLIA, vt ex Turnero diximus, Ficedulas non habet. Nidificat in arboribus teſte [a] Ariſtotele; in cauis nimirum vt Niphus exponit. Ariſtoteles & Plinius ſanè magnam huic auiculæ tribuunt fœcunditatem, plura quàm viginti parere ſcribentes, ſed numero ſemper impari. Atque Albertus tanta ait pullos alere ſedulitate, vt in nido etiã pinguiſsimi exiſtant, quã do verò è nido auolant, matrem turmatim ſequi, nec deſeri ab hac, donec ſeipſos nutrire valeant. Quod ad victum pertinet, Ariſtoteles Ficedulam & Atricapillam vermiculis nutriri tradidit: qui ſanè victus noſtris etiam Atricapillis conuenit. Sed autumno ficuum eſu plurimum adipem corporibus ſuis adijciunt, & tunc potiſſimùm & viſuntur & capiuntur. Vuis item mirum quàm inhient, quod hoc diſticho Martialis expreſſit.

Victus.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus vuis
Cur potius nomen non dedit vua mihi?

Hinc etiam Ampelides eaſdem à vineis nominatas Cælius conijcit.

CAPIENDI RATIO.

κυτιδία.

Κυτίδας Græci, uti ſcribunt Heſychius & Varinus quidam iFcedulas nominant, & retia, quibus capiuntur, κυτιδία. Noſtri, vt audio, retibus eas non capiunt, ſed uiſco; qui verò retibus capiunt, id noctu applicatis ad arbores, vbi quieſcunt, retibus perficiunt, in quę ędito ſtrepitu eas depellunt.

VSVS IN CIBO.

MIRVM quanti in Italia fiant Ficedulæ ob saporis gratiam. In magno etiam olim pretio, vt inuenio, habitæ sunt, idque iure merito; etenim cùm duobus præstantissimis pomis, ficubus, inquam, atque vuis vescantur, fit vt cæteris salubriores probioris succi, & facilioris concoctionis sint. Apicius vnà cum Turdis bis terue Ficedulas nominat, tanquam aues æquè delicatas. Macrobius eo die, quo Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, Ficedulas & Turdos ante cænam appositos fuisse refert.[a] Gellius dum scribit negari vllam autem præter Ficedulam totam comedi oportere, ostendere videtur, nihil olim in hac alite agnouisse, quod non esset esui.[b] Athenæus in opiparo quodam conuiuio, vt aliàs etiã scripsi, porcum assum appositum tradit Turdis & Ficedulis fartum, qualis etiam Apicij porcus hortulanus est. Platina, quem alterum seu nouum Apicium dicere soleo Ficedularum reliquarumque auium minutarum carnem, si pingues fuerint, & modò non nidificent, boni alimenti esse attestatur. Ego inter reliquas minutiores auiculas Hortulano, seu Cenchridi & Ficedulæ primatum lubens ascribo.[c] Iuuenalis non sine summa indignatione monstraturus parentes filijs sæpè ansam præbere in vitia proruendi, quia prauis suis exemplis teneræ mentes eorum ad vitia facilè formentur, inter gulæ illecebras, quas à parentibus didicere, & à quibus, cùm iam adoleuerunt, se se dissuescere non possunt, Ficedulas nominat inquiens;

Nec de se melius quicquam sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere Ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cùm septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato.
Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cænare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.

Ficedulæ ob allatam rationem autumno sunt præstantiores, vtpote pinguiores, quod etiã testatur Galenus, dum ait: *Ficedula optima est autumno, propter alimentum eis tum abundans.* Quod ad coctionis modum attinet, Ficedulas, inquit Platina, implumes & nullubi comminutos aut exenteratas, in folio vitis cum modico salis, feniculi ac laridi inuolues, inuolutaque cinere calido & carbonibus integes. Ante dimidium horæ coquentur. Assas si voles, quaternas simul deuincies circa veru capite & pedibus, ne si transfixę fuerint, nil habeas quod comedas. Sunt qui in extrema coctura laridum illis instillent. Sic ille. Apicius describit ius pro coquendis & condiendis auibus, Turdis & Ficedulis, vt in Pauone etiam diximus.[d] Martialis piper addendum iubet in coctione, dum ait.

Cærea (id est, pinguis) *quæ patulo lucet Ficedula lumbo.*
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cur verò piper addatur, causam reddit Bapt. Fiera poëta simul & medicus.

Si sapit, & calida arescit Ficedula, quæris
Cur piper? vt melius, si bibis, inde coquas?

In Cypro in sale conduntur, & in futurum vsum conseruantur. Κρηπτὶς Polluce teste placenta est ex farina & melle, in qua positæ erant aues Ampelides aut Ficedulæ assę, quibus comesis placentam quoque (crustam videtur intelligere) iuri intritam edebant.

Ficedularũ æstimatio.

[a] Lib. 19.

[b] Lib. 4.

Porcus Turdis & Ficedulis fartus

[c] Saty. 14 principio.

Parentes filiorum vitiorum sæpe causam esse.

Quando sint meliores.

Coctionis modus.

Ius pro coquẽdis auibus.

[d] Lib. 6 c. 5.

Κρηπτὶς q̃d

VSVS IN MEDICINA.

DIOSCORIDES Ficedulas in cibo (similiter nimirum paratas, vt de Hirundinibus dixerat, non quòd Ficedulę oculos iuuent) aciei visus medicamentum præbere scribit.

PROVERBIVM.

CVMMVNE illud aduerbium à Græcis usurpatum.
Σῦκα φίλ' ὀρνίτεοσι, φυτεύειν δ' ἐκ ἐθέλεσι.
Gratæ auibus ficus sunt, sed plantare recusant,
à Ficedulis auiculis præcipuè dictum apparet, quanquam & aliæ aues ficubus vescuntur.
Eiusdem penè sensus est, *Felis amat pisces, sed aquas intrare recusat.*

DE OENANTHE SIVE VITIFLORA. Cap. XXXVIII.

[a] 9. Hist. c. 49.
[b] Lib. 18. c. 30.
[c] Lib. 10. c. 29.
Parra.
Oenanthe vnde dicta, Bustner & eius descriptio.

THEODORVS Gaza pro Oenanthe aue, quam [a] Aristoteles & Plinius
exortu Caniculæ abdi scribunt, occasu verò apparere, transtulit Vitiflo-
ram. Plinius [b] alibi eadem de Parra & Virione scribit, quæ [c] antea de Oe-
nanthe & Chlorione scripserat, adeo vt Oenanthen Parram eum vertisse
appareat. Augustinus Niphus Oenanthen à colore simili vuis germinanti-
bus dictam conijcit: verùm an potiùs fortè dicta sit, quòd vini tempore ap
pareat? In occasu enim Caniculæ incipiunt vindemiæ. Vel an quòd vuis delectetur, vt conij
cit etiam Ornithologus? Qui, circa Argentoratum, inquit, auiculam quandam Ficedulæ
magnitudine, vt pictura ostendit, vulgò Bustner appellant, quam vuis pinguescere audio.
Color ei fuscus, pars supina alba, maculis aliquot aspersa cinereis, partem etiam sub cauda
albere puto. Longiores alarum pennæ nigricant; rostrum longiusculum modicè inflecti-
tur. Sed cùm de occultatione eius nihil cognouerim, Oenanthen esse non assero. Hæc ille,
adiecta etiam auis icone. Bellonius auiculam quandam quam Galli Cul blanc, Itali Culo

Culo bianco.

bianco nuncupant, pro Oenanthe descripsit, sed cur id fecerit, rationem nullam attulit. Le
Cul blanc, inquit, auis est Sittę magnitudine compar, vescitur erucis, quę per herbas degũt,
& vermibus terræ, quamobrem aratra prosequitur. Moribus est eisdem, quibus Philomela

Mores.

at non versatur circa nemora, sed in paruis dumetis, neque in volatu perseuerat. Nisi in
Creta in dumetis eam obseruassemus, non credidissemus nomen ei ab antiquis fuisse im-
positum. Equidem nomenclaturam non est reperire, quæ aptiùs & conuenientiùs huic
aui competat, quàm Oenanthe, vel ut Gaza transtulit, Vitiflora, quæ postrema uox Gallo

Vitrec.
Nidulatio.

rum Vitrec (sic hanc auem nominant) conformis est admodum. Nidulatur in foramini-
bus veteris maceriæ, quandoque etiam in terra, vbi bos uel aliud quoduis iumentum vesti-
gium impressit, nec non etiam in lapidicinis. Rostrum, alæ & crura, & caudæ extremitas

Descriptio.

nigra sunt, dorsum cinereum. Rostrum simile est eius, quam Galli dicunt vn Pluuier. Lin-
gua etiam est oblonga & plana; quinque aut sex plerunque ædit fœtus. Parui fit, quia nil
penitus canit, aut canere nouit; ideoque etiam non educatur: si quis nihilominus educare

Educatio.
Mores.

velit, eisdem alet, quæ Lusciniæ dari solent. Admodum mansueta est, si à paruo nutriatur:
celeriter cursitat per terram, sicut Bergeronetta. (Ita ni fallor, genus quoddam Motacillæ
nuncupat). Pedes habet paruos, crura tamen oblongiuscula: quicquid sub ventre est, & in
fra & supra vropygium, & anteriorem partem caudæ album est, vnde vulgò Cul blanc ap-
pellatur. Hæc ille, sed icon, quam exhibet, vix descriptioni respondet.

Hæc quam ego depingo, & vulgò etiam apud nos Culo bianco nuncupatur, prorsus
quidem descriptioni Bellonij respondet, & exactiùs expressa est, vt videre licet. Alæ verò
nigræ quidem sunt, vt ille scribit; costæ tamen cinereæ sunt, dein ex nigro & castaneo va-
riæ. Capitis vertex ex castaneo rubescit; tergus ex cinereo ad castaneum vergit.

Oenanthe siue Vitiflora cum platano, & papilione caudato.

Alia est auis in agris nostris quandoq; obuia, quam pariter à podicis albedine Culo bianco nominant. Auis est superiore paulò minor, Passere verò maior, capite, collo, dorso, alarum pennis minoribus, pectore, & ventre ex ruffo flauescens, dorso intensiùs, pectore remissiùs, oculis nigris, retro quos macula est oblonga etiam nigra, figura quodammodo semilunari, rostro longiusculo, gracili, nigro, nigris alarum remigibus, quarum extremitates lutescunt, sicut fit etiam in caudæ pennis.

Oenanthe altera cum Oenanthe herba.

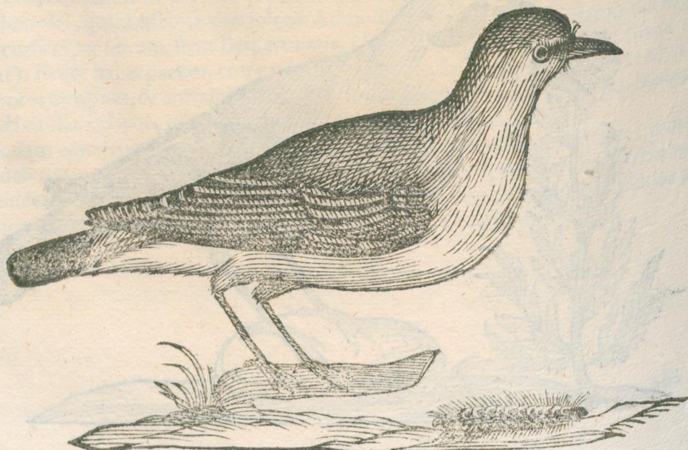
His congenerem iudicaui auiculam quandam, cuius modò hîc exprimitur species, aucupibus nostris anonymon & incognitam, mense Ianuario captam. Rostrum crassiusculum & aures habebat maiusculas, caput colore cinereo fusco, dorsum non absimile, sed nigriusculis notis variegatum. Venter maculis ferrugineis insignitur. Gula, pectus, reliquusq; venter cinerei item sed leucophei coloris instar Alaudæ. Alę item eiusdem coloris, quarum tamen pennæ extremo latere dilutiore colore pallent. Plumulæ quæ duplici ordine remiges operiunt, extremæ albo respersæ sunt colore. Cauda tres digitos longa pennarum duodecim, quæ singulę in extremitate habent notam albicantem versus partem interiorem vtrinque spectantem, vt ex opposito quodammodo, & quæ in læua & quæ in dextra senæ sunt, sibi respondeant. Plumæ vropygium constituentes, eiusdem quidem cum reliquis sunt coloris, sed extremo candicant. Vngues pro portione sic satis grandes & robustos nacta.

Est & alia auicula in agro Bononiensi, cui pariter podex & cauda ferè tota candicant, cuius hîc postremo loco exprimitur icon, capite & dorso luteo ferrugineo, ex pennis alarum seminigris, & semiluteis, rostro longiusculo fuscescente: gula, pectus & venter ex albo leuiter flauescunt. Cauda versus vropygium lutea, cætera nigricat. Aucupes Strapazino vocant.

Oenanthæ congener cum Oenanthe siue labrusca.

Strapazino vulgò cum erucæ specie.

DE LVSCINIOLA. Cap. XXXIX.

MVLTI, inquit Bellonius, le petit Mouchet, id est, Passerem rubi, perperam Roussette, id est Lusciniolam nuncupant. Siquidem ut nostrę regionis incolę Luscinias à rubicundo colore Rossignols nominant; eodem planè modo rustici hanc auiculam uoce diminutiua appellant Roussette, id est, Lusciniolam. Magnitudine est d'une Fauuette brune (sic Currucam interpretatur) Luscinià minor. Auis est grandiuscula. Nullum ei nomen siue Græcum, siue Latinum aptè accommodare potuimus, eoq; maximè cùm auis sit non ita obuia, & nisi quibusdam rusticis, qui pagos habitant procul à syluis dissitos, cognita, qui nimirum numerosè eas capiunt, quando ęstus ingrauescit, cùm potandi causa in palustria sese conferunt. Diuersa enim nemora, diuersa etiam auium genera habent propter loci situm & pabuli uarietatem. Solent plerunq; aucupes auibus omnibus, quas capiunt, suas imponere nomenclaturas; quare & hanc à maculis quas multas possidet, coloris inter phęniceum & mali aurantij circa pennarum extremitates medij, Roussette nuncupârunt. Pectore, capite, & dorso, & collo coloris est cinerei, pennę alarum & caudę fuscę: rostrum acutum, subnigrum, gracile, quale uermiuoram decet, in extremo & intus aureum: crura & pedes albescunt.

Petit Mouchet. Roussette. Locus. Nominis ratio.

Lusciniola Bellonij cum quercu.

Cum hac auicula nisi eadem, similis saltem fuerit ea quam hîc postremò depingimus quamuis tamen non omnes notas in illa expresserit Bellonius, neq; etiam omnes ab illa positę huic exactè respondeant. Pingit enim suam auem cauda oblonga, quę in nostra desideratur, digitum pręterea posticum pedis ita longum minimè expressit. Hanc die Maij ultima anni 1592. in foro nostro emi ab aucupibus, qui eam Giarolam, fortè quòd prope amnes, ubi plerumq; filicum, quas giaras Itali dicunt, copia est, uersetur, nuncupabant, quod nomen alijs quibusdam auibus aquaticis ex Gallinularum genere conuenire quoque scio. Magnitudine erat Alaudę ab extremo rostro ad unguium usq; mucrones longitudo erat duorum palmorum. Rostrum fragile, rubicundum, intus & rictus marginibus lutescens, qui rictus admodum amplus est. Color uerticis, colli, dorsi, & alarum admodum est uarius, adeo ut hoc Coturnicem exactissimè referat, Gallinaginibusq; sit simillima. Nam plumę omnes ex fusco castaneum induunt colorem, margines uerò dilutiori aut albicante nonnihil aut modicè rubescente colore cinguntur. Verticis finis colliuè initium albicantibus plumularum marginibus tanquam corona cingitur. Lingua bifida est; uenter albus; radices pennarum cinereę. Cauda breuis adeo, ut uix ulla appareat, bifida tamen & uaria. etenim extremę utrimq; seu ultimę duæ totę albę sunt, penultimę partim albę, partim castaneę. Tota cauda uix pollicari est longitudine angustissimis plumulis composita, & ipsa angusta. Crura pedesq; sat magni colore carneo ex albido nonnihil rubescente. In pedibus hoc obseruatu

Giarola. Magnitudo. Rostrum. Color. Cauda. Pedes.

Vngues. ſeruatu eſt dignum, quòd poſticus digitus admodum longus paris lõgitudinis unguem annexum habet, ita ut ambo pollicem expleant. Vnguis uerò hic minimè, ut plerunq; totus incuruus eſt, ſed primùm rectus ferè totus, extremo tantùm admodum exiguo unco modicè inflexo armatur. Vnguiculi quoque albeſcunt.

Giarola vulgò cum gramine minori Lobel.

Auiculę hic poſtremo loco depictæ aucupes noſtri, qui eam in agro noſtro ceperant, nomen ignorabant. Habebat autem caput pro corporis portione magnum, ac craſſum. Aiebant ficubus inhiare, quare etiam ſycomorum appinximus.

Anonymos capite magno cum ſycomoro.

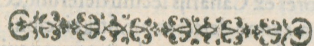
FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

VLYSSIS ALDROVANDI MEDICI, AC PHILOSOPHI BONONIENSIS

ORNITHOLOGIÆ.

Liber Decimusoctauus.

QVI EST DE AVIBVS CANORIS.

DE EISDEM IN GENERE. Cap. I.

PRÆFATIO.

CANORAS aues, quæ deliciarum tantùm causa in caueis aluntur, à reliquis omnibus alijs auibus, quarum historiam in superioribns libris longè, lateq; prosequuti sumus, non esse ita distinctas, ac si diuersum quoddam genus constituant, nos latet minimè. Quasdam enim quæ granis vescuntur graniuoris accenseri posse, alias quæ vermibus inter vermiuoras locum habere, nonnullas deniq; alijs de causis alicui alij ex iam commemoratis generibus annumerari posse ex ipsarum particularis historiæ processu patebit. Verumenimuero quia huiuscemodi argutæ auiculę hoc pręter cæteras peculiare habent, vt cantus sui tantùm gratia, quo inter reliquas volucres celebres, & insignes existunt, educari consueuerint, itaq; de ipsis separatim agere placuit. In hoc igitur libro, qui huius voluminis vltimo loco venit, de illis tantùm sermo erit, quæ ob cantus sui dulcedinem dignæ habitæ sunt, vt summa industria, & studium in ipsis enutriendis, & curandis adhibeatur: non vt nobis in cibum aliquando cedant, vel aliquid aliud eiusmodi emolumenti afferāt, sed in aulis, cubiculisq; in suspensis caueis cantillantes cùm nos domi continemus, suauissimis suis cantiunculis oblectent, & animi molestias demulceant. Sed antequam ex hisce alicuius particularē historiam aggrediamur, quædam omnibus ferè communia, cuiusmodi sunt ad cibum, educationem, corporisq; affectus & cantum, spectantia, ne eandem cantilenam sæpius canere inuiti cogamur, præmittere necessarium esse duximus.

Canoræ aues diuersum genus non constituunt.

Canoræ aues sub diuersis generibus comprehendi possunt.

Quid peculiare habeant, & cur de ipsis author agat separatim.

De quibus auib^9 in hoc libro agat.

VICTVS.

INTER illa igitur, quę vel omnibus hisce auiculis, vel earum pluribus communia sunt; primo loco victus ratio sese offert. Potus igitur frigida sit munda, & nitida, prorsusq; ab omni immunditie defæcata: Talis enim & cantus suauitati, corporisq; salubritati plurimùm conferet. Cibi autem varij pro naturæ, & palati differentia sunt offerendi. Aliæ namque seminibus aluntur, quibus natura duriusculum rostrum elargita est, cuiusmodi sunt Cardueles, Alaudæ, Linariæ, Fringillæ, & quos Passeres Canarios, seu Canarienses appellant, & id genus reliquæ. Quædam verò omni fermè insectorum genere, carnibus contusis, ouorum

Potus.

Cibus.

Quæ seminibus gaudeant.

Quæ insectis & carne. Phalaridis seminis præstantia. Phalaridis descriptio.

sis, ouorum vitellis & id genus cibis potissimùm gaudent, vt quæ rostro imbecillo, & tenui à natura donatæ sint, & ad semina frangenda minus idoneo. Primi igitur generis auiculis nullum cibum sapidiorem, iucundioremq;, & qui magis ad earum valetudinem faciat, & magis longæuas reddat, & quo pastæ magis assiduos, & suauiores modulos meditentur, phalaridis semine haud facilè reperias. Est autem Phalaris, vt describunt quidam planta, quę tres, quatuorue culmos erigit cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ, aut tritici culmis non dissimiles. Folia ex geniculis singula exeunt, acuminata, paruæ arundini, aut tritico similia: ex ijsdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in summis culmis, & ramulis illis fert rectas digitali crassitudine, teretes, in summa turbinatas, exiguis squamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli exigui è breuibus staminibus dependent: semen deinde inter squamas gignitur, milio non dissimile splendidum, candicans, aut subnigrum, oblongum, in mucronem acuminatum, gustu milio simile. Quibuscunque has aues alere est cordi, huius plantæ semen non ignorare plurimùm conducit. Peregrinum est autem pluribus in locis, & multis incognitum. In Galliam ex Hispania affertur, & Canarijs insulis. Massiliæ autem, quæ est Galliæ Narbonensis vetustissima, & præclarissima vrbs frumentum Canariense dicitur, quia eius copiam institores ex Canarijs secum deferunt, & vnà cum Passerculis Canariensibus vendunt, quòd eo maximè delectentur, sitq; eis cibus saluberrimus. Cæterùm in multis etiam alijs locis nascitur, & magna cum vbertate prouenit. Apud Melitenses namq; diligentissimè seritur, & illius insulæ incolæ patria lingua Cuneno vocant, & ad conficiendum panem (pauperes fortassis, & in annonæ caritate) cum tritico miscent. Sicilia etiam, huius seminis, vt si quę vlla regio, ferax esse perhibetur, vbi vel spontè inter segetes triticeas potissimùm frequens innascitur. Illinc magna copia tum tritico admistum, tum etiam secretum in oras Italicas nauibus onerarijs aduehitur, Genuam præcipuè. Quapropter illius vrbis & totius Liguriæ homines nullum aliud hisce auiculis cibi genus offerunt, & lingua indigete scagliuola nuncupant, quasi squamosam. Sed quia non vbique terrarum seminis huius habetur copia, in illius defectu, pro harum auicularũ cibo, milio vti poterimus, ut apud nos Bononienses usus obtinuit. Sunt qui etiam panicum, Zeam, tritici recrementa, canabis, & lini semina exhibeãt: sed minus tutò, nec sine aliqua noxa: ob id enim in quosdam corporis affectus facile incidunt, vel saltem mœstam, & ferè taciturnam uitam degũt. Non desunt etiam qui corde ueruecino, aut uitulino pascant; sed huiusmodi sanè uictus altero generi, quod molli, imbecilloq; rostro præditum est, magis conuenit: cui etiam præter id, uermes, muscas, & id genus insecta, ouorũ uitellos ad duritiem coctos, carnesq; tum crudas, tum coctas exhibere licebit. Sed pręter commemorata ex ciceris albi farina, cum nonnullis alijs admistis edulij genus quoddam parant, quod omnibus hisce auiculis apponi potest, nulli autem salubriùs, vtiliusue, quàm ijs, quę minus firmo sunt rostro. Cuius descriptionem tùm vt paratu facilem, tùm vt maximè vtilem, ne dicam necessariam hoc in loco afferre non pinguit. Duabus igitur ciceris albi farinę libris, optimè à furfuribus in cerniculo expurgatę, amygdalarum dulcium optimarum, quales sunt, quas Ambrosianas appellant, quę ab interiori etiam cortice exquisitè emundatę fuerint, & in mortario diù contusę libram unam admiscent, & in ęneum cacabum stanno illinitum simul cum butyri recentis vncijs tribus quatuorue indunt: ignem modicum postea ex lignis acapnis, ne tetrum ex fumo saporem ingesta concipiant, cacabo subdunt, & suauiter, & lentè admodum decoquunt: sed dum coquuntur, cochleari in gyrum assiduè agunt, & frequenter uersant, cùm uerò butyrum iam liquefactum fuerit, duos ouorum uitellos, & croci pusillum adijciunt: Mel pręterea despumatum, & vt dicunt, colatum ex interuallis superinfundunt, assiduè, ut dictum est, agitantes, & cochleari uersantes. Queis omnibus quantum satis est decoctis, per cribri foraminula ampliora, uel angustiora, prout auium huiusmodi edulio pascendarum, robur, & magnitudo exigunt, miscellam illam digitis subigentes exire compellunt, & buccellulas hoc pacto granorum milij magnitudine plus minus efformatas in suarum auium esum asseruant: quod cibi genus ut in longius tempus perduret, ne putrescat, melle sæpiùs aspergendum erit, & crebrò uersandum. Sic enim fiet, ut imputre, incorruptumq;, uel ad sex menses perseueret. In caueis item terrę, aut uetusti ruderis, aut pumicis frustulum habeatur; ad hoc enim rostrum acuere possint, quod alioqui ipsis aliquando obtunditur. Ex terra autem aliquid sæpe uorare consueuerunt, quò noxios humores per aluum deturbent. Id enim euacuationis genus ad ipsarum incolumitatem non parum conferens natura eas docuit. Atq; hæc de uictu earum in genere. Qui modò singulis peculiariter conueniat, in particularibus historijs edocebimus.

Phalaridis semẽ vnde afferatur. Frumẽtum Canariẽſe. Phalaris vbi nascatur. Cuneno. Sicilia Phalaridis ferax. Genuenses quo semine canoras aues alant. Scagliuola. Milium. Cor ueruecinum, & uitulinum. Vitelli ouorum.

Edulij pro auibus quę molli sunt rostro, descriptio.

CANTVS

CANTVS.

AVES vêre, & æstate frequenter canere non est nouum: ijs tamen temporibus illarum cantus hominibus minus gratus, minusque iucundus existit. Nam & caueis inclusæ & quæ liberæ per agros volitant, suo modulamine certatim aures velut offendunt. E contrario autumo & hyeme cantus gratior est, & maximi vbique fieri consueuit, tum ab alijs, tum ab aucupibus, præcipuè, earum, quas in caueis inclusas seruant, vt qui ipsis allectricibus vtuntur ad alias capiendas, quæ ex montibus à frigoribus, & niuibus depulsę ad valles, & tepidiora loca descendunt. Quapropter non ab re, imo fortè operæpretium fuerit, artem aliquam excogitare, qua vernales, æstiuosq; cantus, tanquam inutiles, & importunos, in autumnum, primamque hyemem, velint, nolint, differre cogantur. Calendis itaq; Maij, vel circiter tempore nimirum quo & homines purgare sese solent, quando iam frequentiores modulos ędere meditantur, eas, quæ in dictos vsus sunt asseruandæ, purgare oportet vt scilicet noxijs humoribus, quos hyeme coaceruare solent, penitus expulsis, naturaque indefirmata, commodius, valentiùsque futuri carceris, & tenebrarum incommoda ferant. Prima igitur huius instituti die betæ succum defæcatum cum aquę nitidæ pauculo propinabimus, quem vt exhauriant, per aliquod interuallum aquam nitidam consuetũ earum potũ auferemus, altera herbam ipsam vellendam edendamque in cauea suspendemus, indito insuper pugillo terræ, & rudere aliquo, qualia ex vetustarum domorum ruinis eruuntur. Si quid enim ex ijs deglutierint, vt tanquam à natura edoctæ factitare cõsueuerunt, non minus, quàm betæ succo, aut folijs purgabuntur. Cùm purgantur, ab intensa luce sunt arcendæ, ideoque eas domo efferre non licet: Sed vt tenebris assuefiant, in dies paulatim in obscuriora loca recondendæ, idque in decimam vsque lucem, ac dein in cubiculum penitus obscurum, & quod ne minimum quidem splendoris, nec per rimulas admittat, includendę. Sic enim importunum garritum vsque in optatum à nobis tempus different. Toto verò clausionis tempore ergastuli ostiolum à nemine aperiatur, præterquam vesperi ab eo, cui illarum cura demandata fuerit; is enim saltem tertio quoque die cum lucerna accensa ingredi debet, & aquã, quã cõspurcare solẽt, mutare, scariosque pariter alueolos mundare atque recentem simul cibum priore iam exhausto, suppeditare. Sed in primis necessum erit, vt munda semper à fæcibus, & ab omni alia immunditie cauea seruetur. Nihil enim ipsas æquè offendit, ac teter stercoris, & aliarum immundarum rerum odor. Profuerit quoque betæ folium quarto, & succum vigesimo quoque die exhibere, præsertim Fringillis, quæ nisi optimè curentur, sæpiusque purgentur, in cæcitatem non rarò incurrunt. Sed vt etiam pediculis, à quibus non parum infestatur hoc auium genus, minus obnoxiæ sint, operæpretium fuerit, illas in mundiores caueas vicesimo quoque die transferre: quò etiam fiet, vt à fœtore, qui eas aliquando interficit, vindicentur. Hac igitur ferè ratione vsque ad V. idus Augusti curandæ sunt, quo tempore eodem modo, quo superiùs præcepimus, eas denuò purgare oportet. Ab hinc studendum est, vt paulatim iterum luci assuescant: cauendum tamen interim à Sole, nunquam enim deinceps vsque ad aucupij tempus illi sunt exponendæ, ne splendor radiorum hebetantem earum visum offendat. Quæ omnia si obseruauerimus, uoti nostri abundè compotes fiemus, nimirum ex ipsarum harmonia, atque aucupio vtilitatem, voluptatemque simul percepturi.

Aues canoræ qua arte cantum in autumnum differant.

Cur purgētur.

Quomodo, & quibus purgentur.

Clausionis tempore quomodo pascendæ.

Quousque inclusas esse deceat.

CORPORIS AFFECTVS.

MVLTIS affectibus obnoxium est vniuersum hoc auicularum genus, inter quos nullus molestior, magisue perniciosus cæcitate ipsa: quam alio qui facilè incurrunt: & cùm iam radices iecerit, penitusque firmata fuerit, nullam deinde curationem admittit. Quare optimi consilij erit venienti morbo occurrere, ipsamque adorientem consentaneis propulsare remedijs. Id autem facilè præstabimus, si simulac lachrimari cœperint, quod est incipientis ægritudinis indicium, saccharum ex betæ succo alternis diebus ad quatriduũ vsque propinauerimus: statimq; virgulam aliquam ficulneam caueæ intromiserimus, vt ad illam oculos perfricent: quod à natura edoctæ factitare solent, indeq; breui admodum con

Cæcitatis curatio.

Cæcitatis incipientis indicium.

Crurum, & tibiarum fracturæ curatio.

ualeſcere. Crura inſuper nonnunquam franguntur, vel tibiæ; quæ vt coaleſcant, & in priſtinum reducantur, ſumma cura, & ſtudio enitendum erit. Quare ablatis prius virgulis, quibus, dum bene habent, inambulantes inſiſtunt, neceſſe fuerit, cibum in ima cauea apponere, ut ſcilicet in promptu ſemper ſit: neque illum quæritantes, huc & illuc volitare coactæ ægra membra non ſine magno diſpendio doloreq; trahant, vnde vel commoriantur, vel penitus claudicantes, & inutiles euadant. Porrò affectum membrum neque deligandū, neque faſciandum eſt. Ex hoc enim remedij genere, quòd ſine dolore adhiberi nequeat, periculum imminet, ne humor ad partem affectam attractus, phlegmonem excitet. Sed totum negocium, præmiſſis, quæ præcepimus, naturæ eſt committendum, quæ nullo alio artis præſidio eas intra paucos dies ſanitati reſtituet. Caueas autem, quibus incluſæ ſunt remoto procul ab hominum frequentia loco abdere oportet: ne frequenti introeuntium aſpectu territæ, huc illuc volitantes, crura, tibiaſq; clathris earum magis allidant.

Phlogmone quomodo curētur.

Phlegmone etiam non rarò huiuſcemodi auiculæ tentantur, & illę potiſſimùm, quæ calidiore ſunt intemperie, à qua eò in maiorem vitæ diſcrimen adducuntur, quò nobiliorem ea partem, caput nempe inuadit, Eſt autem eiuſcemodi inflammatio à principio cannabino ſemine vix maior, ſed temporis tractu in ciceris magnitudinem excreſcit: In qua ægritudine, quæ non ſine vitæ periculo exiſtit, eas eo quo à nobis dictum eſt modo purgare cōueniet:

Morbus ſubtilis, & eius cura. Morbi ſubtilis ſigna.

ſicuti etiā in morboſa illa conſtitutione, quam morbum ſubtilem appellant, quæ non minus periculoſa eſt, & exitialis. In hac enim totum corpus intumeſcit, vt in hydropicis, & venæ præſertim tumidæ apparent: pectus gracile, & excarne euadit: auis ipſa à pabuli loco non diſcedit: Sed cibū huc, illuc diſpergit, potiùs quàm comedat.

Podagrę ſigna. Aſthmætis ſigna.

Nec minoribus à podagra, qua cum ſæpe conflictantur, afficiuntur incommodis: nam præ doloris ſæuitia neque ſtare, neque per caueam ambulare permittunter. Hanc adeſſe, pedum, & tibiarum ſcabrities prętr iam commemorata ſymptomata in primis declarat. Aſthma autem, quo affectu etiam eas aliquando diuexari accidit, his notis ſeſe prodit. Auis rauceſcit, aut penitus obmuteſcit, vel, ſi uocem nō prorſus amittit, imperfectam ſaltem, & aſperam, gemebundamq; ędit adeo ut obſtrepere, & vociferari, lamentariq; uideatur potius, quàm canere. Sin nullam uocem emittat, digitos pectori admouere oportebit: nam ſi uehementi, inſueto motu palpitet, nullum aliud certius, & euidentius huius ægritudinis ſignum exoptare licebit.

Epilepſia, & quomodo curanda

Ab hiſce itaque iam commemoratis morbis, ſi appoſita, qualia ſunt, quæ recenſuimus, adhibeantur remedia, nonnunquam uindicari poterunt: ſecus ab epilepſia, qua non ſecus ac homines ueluti diuinitùs perculſæ concidere cernuntur. Ab hac enim uel nunquam, uel raro admodum liberantur. Si autem à primo inſultu ſaluæ euaſerint, ungues illis ſunt illicò reſcindendi, & ipſæ optimo uino multis uicibus aſpergendæ; cauendum uerò in primis, ne ſub ſole diù moram contrahant.

Oris affectus curatio.

Eſt & aliud morbi genus, aphtis ſimile, quod ipſas uehementer affligit, & inter reliquas corporis partes ori præcipuè incōmodat. Ad quod propulſandum peponis ſemina in aqua diſſolues, & in potum triduum, quatriduumue offeres. Cùm autē eas iam meliuſculas eſſe, & conualeſcere cognoueris, ſaccharum ſimili modo in aqua diſſolutum exhibebis.

Alui proflu uium, quomodo curādus.

Aluus poſtremò non minus ac hominibus plus æquo hiſce auiculis aliquando profluit, tunc igitur, ut quoad licuerit, huic malo occurratur, caudæ pennas, & quæ podici adiacent reſecabimus, aluumque oleo illinemus: & reiecto ſi fortè eo antè ueſcebantur, cannabino ſemine, eius loco peponis ſemina biduo miniſtrabimus: ſed ſi ex illarum numero fuerint, quæ ſeminibus non ueſcuntur, omnibus alijs edulijs dimiſſis, ouorum tantùm uitellos, qui ex coctione duritiem cōtraxerint, comedendos apponemus.

In plumarū defluuio quomodo ipſis opitulandum. Plumarum defluuij ſigna.

Præter commemoratos affectus, quibus omnes obnoxiæ nō ſunt alia eſt ęgritudo omnibus communis, & quam nulla earum deuitare poteſt, nempe plumarum defluuium, Nonnullis enim circiter calendas Iulij, nonnullis circa eiuſdem menſis finem plumę decidunt, & poſtea nouę renaſcuntur. Grauis eſt hęc affectio: mœſtę tunc ſunt, & omnino ſilent, parum comedunt, plumę omnes rigent; ipſę uerò immobiles perſiſtunt, & aliquando etiam uitam cum morte commutant. Quæ ita laborant, ter quaterue in hebdomada uino aſpergendæ ſunt. Sic enim morbo faciliùs reſiſtunt, & ab illa moleſtia citiùs ſeſe liberant.

Vt minus morbis obnoxiæ ſint.

Cęterùm quò rarius, hiſce, & alijs ægritudinibus tententur, uel ut, ſi quando tentari contigerit, faciliùs euadant, ſemel in menſe purgare operępretium fuerit. Hoc commodè præſtabimus peponis ſeminibus à cortice mundatis, lactuca, cichorio, beta, anagallide, & mercuriali, quę poſtrema herba linarię primatim conuenit. Proderit etiam rudus aliquod excalce, & terra in caueam inijcere. Peculiares cuiuſque affectus, & ipſorum remedia in particularibus hiſtorijs, quas iam aggredimur, recenſebimus.

DE LVSCINIA. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

INGRATI animi notam haudquaquam me effugere posse, existimem aut asini auriculas, quod de Mida dictum est, habere videar, nisi inter canoras aues, quæ caueis inclusæ à nobis deliciarum causa aluntur, Luscinię primas detulerim. Hæc enim animum nostrum molestissimis excruciatũ curis, & assiduis studijs fessum toties recreat, refocillatq́; & nunc etiam nobis hæc exarantibus aures cantus sui dulcedine, atq; harmonia, demulcet eamq́; diutiùs ferè, quàm solet, continuat, ac si deprecetur, vt quæ extra controuersiam cæteris cantu præstat, ego etiam primo honore digner. Huiusce verò auiculæ encomia prosequi, & recẽsere superuacaneum existimo: tum quòd ipsa suimet tibicen est, & cuiusmodi sit, cantu suo declarat: tum quòd eius laudes & poëtæ, & qui soluta oratione scribunt, passim vbiq; celebrent. Plinius in primis, vt tam musicę auiculę dignum se præbeat encomiastem, ipsius in canendo assiduitatem, suauitatem, varietatemq́; & studium elegantissimis verbis longè lateq; prosequitur: quæ eius in Lusciniam laudes, ab innumeris postea scriptoribus, vel eædem omninò, vel paucis tantùm immutatis repetitę fuerunt. [a] *Lusciniјs, inquit, diebus, ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primùm tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfectæ musicæ scientia modulatus æditur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, vbi visum est, vibrãs, summus, medius, imus. Breuiterq́, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq́, quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusq́, reticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quadam reprehensio.* Hucusq; Plinius, & paulò inferius. *Visum iam sæpè, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse.* Ad Plinij imitationem [b] Bellonius, ne in huius auiculę laudibus recensendis infacundior esse uideretur, quàmplurimis, ijsq; ornatissimis verbis ipsius cantum exprimere, & laudibus extollere conatus est, qui & statim in ipso proemio uocauerat eam nobilissimam, & cui meritò inter eas, quæ uersantur circa sępes, uirgultos, & dumos, primus locus sine controuersia deberetur. Hisce Plinij & Bellonij in Lusciniam præconijs, authoris Philomelæ, quisquis ille fuerit, carmina à nobis alibi, prout occasio ferebat recitata, nusquam uerò melius, decentiùsue, quàm nunc, subijcere libuit:

> *Dulcis amica veni noctis solatia præstans,*
> *Inter aues etenim nulla tibi similis.*
> *Tu Philomela potes vocum discrimina mille*
> *Mille potes varios ipsa referre sonos.*
> *Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent;*
> *Nulla potest modulis æquiualere tuis.*
> *Insuper est auium spacijs garrire diurnis;*
> *Tu cantare simul nocte, dieq́, potes.*

Non iniuria igitur auem hanc tanti fecerunt prisci illi Romani, vt quæratur [c] Plinius, *Seruorum illis pretia fuisse, & quidem ampliora, quàm quibus olim armigeri parabantur.* Ex cuius uerbis colligere licet, Lusciniarum magna fuisse pretia. Vinitor enim seruus, ut apud Columellam legere est, octo millibus æstimatus est, & pluris armiger vænire uinitore solitus erat, vt qui præsidium uitæ domino afferre posset. Ex quo satis constare arbitror, id quod statim sequitur apud Plinium deprauatè legi; nempe eam Lusciniam albam, quæ Agrippinæ dono data est, sestertijs sex uenisse, hoc est sex millibus. Cùm enim cæteras hac pręrogatiua antecelleret, quòd candida esset, quod est propè inusitatum, ut ait ibidem Plinius, pluris cõstetisse, non uerò minoris, quàm reliquas proculdubio statuendum est. Sed iam reliqua ad huius auis historiam spectantia prosequamur, adductis tamen prius [d] Iani Gruteri carminibus,

Lusciniæ laudes.

[a] L. 10. c. 29

Luscinię cãtus laudes.

Iuniores ab adultiorib° ediscunt.

[b] De Histor. auium lib. 7. cap. 1.

Luscinia auium nobilissima.

[c] L. 10. c. 29

Vinitoris serui pretiũ

Plinius deprauatus.

[d] L. 3. Eleg

nibus, ut quæ eius in canendo ſuauitatem declarent, principemq; uolucrum appellent: ut quoque hinc pateat, nos principem locum inter canoras aues Luſciniç iuremeritò aſſignaſſe. Canit igitur:

Tu quoque tu volucrum princeps Philomela, latere
Quam ſub ramo aliquo querquera cogit hyems,
Prodi age de tenebris, & ſi quid amicius olim
Innumeris numeris es meditata melos,
Id nunc ne magni graue ſit Victorij ad urnam
Gutturis omniſidis totum iterare tonis.

Luſcinia homines muſicá docuit.

Non immeritò autem à ſcriptoribus celebratur. Nam ſi quę vnquam auis fuit, ex cuius cantilenis homines muſicam excogitauerint; vt quidam arbitrati ſunt, nimirum Luſcinia eſt, quam habuiſſe magiſtram neminem pudere debeat, dummodo uim in hac re alitis non ignauiter aſſequatur.

ÆQVIVOCA.

Thachmas. Ranan.

THACHMAS Hebraicam vocem aliqui Luſciniam, alij autem auem immundam, & rapacem exponunt. Thargun vult eſſe genus Accipitris. Communis tráſlatio Larum vertit. Sic & Ranan aliqui pro Luſcinia, alij aliter accipiunt. Ἀηδόν, etſi propria, & vulgata ſignificatione Luſciniam tantùm ſignificet, ab authoribus tamen in alijs penitus diuerſis vſurpatur ſignificatis. [a] Lycophron Syrenes propter ſuauem, & demulcentem earum cantum Ἀηδόνας vocat hoc in verſiculo:

[a] In Caſſan. Syenes Aëdones dictę

Ἀρυιογάνων κλώμακάς τ' Ἀηδόνων, id eſt,
Et auiformium ſcopulos Luſciniarum.

Aëdones Libiſſæ quæ.

Ἀηδόνες Libyſſæ dicebantur etiam olim mulieres illæ, quæ Carthagine Libyæ vrbe filios ſuos, neſcio qua religione Saturno ſacrificabant, alluſione nimirum ad fabulam Aëdonis, ſiue Philomelæ, quę filiũ ſuũ mactaſſe, & Thereo pro epulo appoſuiſſe perhibetur. Aëdon prætereà epitheton eſt, quod muſicũ, & ſuauiter cantillantem ſignificat, & aliqui volũt eſſe Philomelę epitheton: Ornith. verò potiùs ad ipſius nomen pertinere putat, in cuius ſententiam libenter eo. Quidã autem in epigrammate Gręco cicadam Aëdona cognominat, hoc eſt muſicã, & ſuauiter cantillantem: ſicuti Euripides tibias Ἀηδόνας dixit; apud quem alibi Ἀηδὼν pro tibiæ lingua per metaphoram legitur, vt aſſerit Heſyc. qui addit prætereà Mineruã à Pamphilijs Ἀηδόνα appellari. Ἀηδονὶς autẽ, vt teſtatur Varinus Luſciniæ pullũ, & apud Archilochum muliebre pudendum, & locum, in quo canebant, & officinam ſignificat.

Ariſtot. correptus.

Nec illud ſilentio inuoluendum, quod vbi apud Ariſtotelem Ἀηδόνων alicubi legitur; Gaza, & Niphus Alcyonum tranſtulere, quaſi ſubolfacientes corruptum eſſe Ariſtotelis contextum, & pro Ἀηδόνων Ἀλκυόνων legẽdum eſſe. Idem autem eſt Ἀηδόν apud Græcos, quod Philomela apud latinos. Sciendum tamen, Philomelæ nomine omnes ferè Græcos, vt alibi diximus, non Luſciniam, ſed Hirundinem accipere. Etſi enim à latinis ferè omnibus receptum ſit, Prognen in Hirundinem, Philomelam verò in eius nominis auem deformatam fuiſſe: contrà tamen Græci ſcriptores hanc Hirundinis, illam verò Philomelæ, ſeu Luſciniæ formam induiſſe volunt: quod alibi fuſiùs, dilucidiuſque demonſtrauimus. Quapropter ſufficiet nunc id [a] Ariſtotelis teſtimonio fulcire, qui laudat Gorgiæ ingenium, qui cùm ambularet in aperto foro, fortèque Hirundo ſupra caput uolitans ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens illam inquit; *Turpe tibi hoc ſanè Philomela. Si enim,* inquit, *vt auem ipſam increpuiſſet, locum reprehenſio nõ habuiſſet. Neque enim aui, quanuis commiſerit turpitudinem vllam ea res affert: ſed virgini turpe id factum eſt, quo nomine illam vocauit. Fortè igitur exprobrauit Gorgias Hirundini flagitium, quod feciſſet, tanquam cum virgine, non aue, ſermonem cum ea habens. E Philomela nanq; illa auis facta fuerat.* Hæc Ariſtoteles: ex cuius verbis, quod aſſeruimus, mirificè confirmatur. Sed neque Luſciniæ nomen amphibologia caret. Narrat enim [b] Bellonius, Paſſerem rubi à quibuſdam Luſciniam vocari, ſed perperam. Eſt enim, vt ait ille Paſſer rubi auis colore quidem referens Luſciniam, vnde factum vt à ruſticis Galliæ Rouſſette appelletur; minor tamen eſt ipſa Luſcinia, quod etiam nomen diminutiuum illi a ruſticis inditum denotare videtur. Sed de hac auicula ſuo loco iam egimus. Sunt etiam, teſte Ornithologo, quædam bombardarum genera, vt vocant, quæ neſcio ob quam cauſam Luſciniæ dicũtur. Italorum Roſcignuolo, ſiue Vſignuolo quid penitus ab aue diuerſum ſignificat apud Ioan. Bocaccium, quem Hetruriæ Ciceronem appellare libet, illud nimirum in homine, quod ſine

[a] Rethor. l. 3.

[b] De auibus lib. 7. c. 1.

Rouſſette.

fine rubore ab ingenuo proferri nequit. Hic enim in lepidissima illa fabella, quam de Ricciardi nubili iam filia Lusciniam manè cantillantem audire cupiente recenset, illam in somno Lusciniam manibus habentem à patre deprehensam fuisse commemorat. Græci igitur Latiniq; & Itali eodem vocabulo & auem, de qua sermo est, & alia penitus diuersa significant sine ulla additione. Galli verò cum additione suum Rossignol in alia significatione vsurpant. Phœnicurum enim aliam prorsus auiculam, teste [c] Bellonio, Rossignol de murail le, id est, Lusciniam murorum appellant.

Phœnicur. Rossignol de Muraille Gallis dictus.

[c] De Auib. lib. 7. c. 8.

SYNONYMA.

THACHMAS & Ranan Hebraicas voces aliquos Lusciniam interpretari diximus. Arabicè dicitur Odorbrion, Enondom: & voce quasi corrupta à Græco Ἀηδών, vt asserit Syluaticus, Audon quoq; legitur apud Auicennæ interpretem. Ἀηδών Græca vox est, Lusciniam vt iam diximus, significans, & facit genitiuum Ἀηδόνος penultima breui. Reperitur & Ἀηδόος contractè, & Ἀηδοῦς poëtice, & vocatiuus Ἀηδοῖ tanquam à recto Ἀηδώ: fit autem Ἀηδών à verbo ἀείδειν mutatione Aeolica α diphthongi in η impropriam diphthongum. Recentiores quidam deriuant ab ἀεὶ, & ᾄδω, quod sine intermissione ferè canat, vbi incœperit. Legitur apud [a] Theocritum Ἀδόνες pro Ἀηδόνες. Ἀβηδόνα, Ἀηδόνα Hesychius & Varinus. Τετράδυσιν Ἀηδόνα. Iidem Ἀτθὶ κόρα μελίθρεπτε, &c. habetur in Græcis epigrammatibus: quo in loco Brodæus Atthidem, vel Hirundinem, vel Lusciniam interpretatur, Ornithologus Hirundinem. Ὀλολυγόνα quidam apud Theocritũ interpretantur Lusciniam, vel Hirundinem. Nos infra de hoc nostram aperiemus sententiam. Ἀηδώ idem est, quod Ἀηδών, sicuti & Ἀηδονιεύς, quod postremum in hoc tantùm differt, quod masculina terminatione profertur, ac si dicatur Luscinius, aut Lusciniolus; & videtur esse factum ex Ἀηδονὶς, quod præter alia Lusciniæ pullum significare diximus. Sũt tamen qui velint diminutiui formam, siue terminationem habere, non autem significationem: quibus libenter adhæreo. Daphnis enim hac voce vtens apud [b] Theocritum non paruulæ Lusciniæ, sed adultioris sibi vocem precari censendum est. Canit autem:

Thachmas. Ranam. Odorbriõ. Enondom. Audon.

[a] Iliad. 19.

Ἀηδονὶς quorũdam sentẽtia diminutiui formam, nõ significatione habet.

[b] Eidyl. 8.

> Ἄϊπερ ὁμοῖον
> Μουσίσδοι Δάφνις ταῖσιν Ἀηδονίσι id est,
> *Vtinam eodem modo*
> *Caneret Daphnis sicut Lusciniæ*

Latini quoque hoc nomen seruant. Virgilius:

> *Quodq́; leues calami, quod suauis cantat Aëdon.*

Vbi non parum hallucinatur interpres, qui pro Aëdone musici cuiusdam nomen interpretatur. Dicitur apud eosdem & Philomela, non autem Philomena, vt admonet Cælius Rhodiginus, suffragante Pausaniæ authoritate. Græci autem, vt in superioribus annotauimus, Philomelæ nomine Hirundinem plerunque accipiunt, sicut Prognes vocabulo Lusciniam, veluti cùm Epops apud [c] Aristophanem Lusciniam alloquens, *Proge*, inquit, *Exi, & te ipsam ostende hospitibus*. Latini Philomelæ, & Lusciniæ vocabulo in eadem passim significatione vtuntur. Poëtę verò videntur Philomelam libentiùs vsurpare, sicut oratores Lusciniam: de cuius posterioris vocis etymologia diuersi diuersa sentiunt. Quidam.n. quòd in lucis canat sic dictam volunt: nonnulli verò quòd canat ante lucem, uel quòd cantu suo significare soleat diei surgentis exortum. Mihi in primis arridet [d] M. Varronis sententia, qui sic dictam autumat quòd lugens canat. Inquit enim: *Lusciola* (hoc nomine ab eo appellatur, quod idem est cum Luscinia) *quod luctuosè canere existimatur, atque ex Attica Progne in luctu facta auis*. Omnes enim ferè scriptores eius cantum per hæc verba lugere, gemere, aut flere, & eiusmodi plerunque exprimunt: ut ex ipsorum authoritatibus mox post adducendis elucescet. Lusciniæ diminutiuum est Lusciniola, qua uoce utitur [e] Plautus:

[c] In Auibus.

Lusciniæ etymum.

[d] De ligu. lat. lib. 4.

Lusciola.

Lusciniola

[e] In Bacch.

> *Pol ego metuo, ne Lusciniola desuat oratio*

Quo in uersiculo uidetur locũ habere, quod de uoce Ἀηδονὶς superius dictum est, nempe diminuentem formã potiùs, quàm significationẽ obtinere. Atthis præterea, etsi, ut iam diximus, alij aliter interpretentur, à poëtis aliquãdo nuncupatur, quasi Attica, ad fabulam nimirum respicientibus, qua Philomela Pandionis Atheniensis regis filia in hanc auem dicitur esse transformata, Martialis:

> *Sic vbi multisona feruet sacer Atthide lucus*

[f] *Hiſt. lib. 9. cap. 49.*

Vniſonum.

Luſcinia nõ eſt Acanthis.

Cùm æſtate colorem, vocemque mutauit, in Italia alio nomine appellari ſcribit[f] Ariſtoteles, ſed hoc nomen à nullo fuit traditum, licet Albertus hyeme vniſonum appellari dicat. Ego nec Vniſonum appellari, nec alio quopiam diuerſo nomine apud Italos vnquam eo tempore audiui. De huius autem auiculæ hactenus commemoratis nomenclaturis ſatis apud omnes etſi non omnino conuenit. Quod verò nonnulli Acanthidis etiam ei nomen indiderint, ij me Hercule toto penitus cœlo errant. Nec illi mea ſententia ferendi ſunt, qui auiculis illis, quę menſe Auguſto, & Autumno pingueſcunt, & Ficedulæ indiſcriminatim vocantur, Luſcinas annumerant. Hi enim auiculam quandam Curucam nimirum quibuſdam putatam cum ipſa Luſcinia confundunt. Errant pariter, vt annotat[g] Bellonius, quidam authores Græci Neoterici, qui auem quandam ab ipſis Potamidam dictam inter Luſcinias recenſent. Hanc etenim ait, ſe cùm in Cretam nauigaſſet, ex ipſius nido cognouiſſe eſſe ex Curucarum genere. Nonnulli, vt[h] Iſidorus, Aredulam candem eſſe cum Luſcinia arbitrantur ex illo[i] Ciceronis.

Luſcinia non eſt Curuca.

[g] *De Auib. lib. 7 cap. 3.*

Luſcinia differt à Potamida.

[h] *Orig. lib. 12.*

[i] *Lib. 1. de diuinat.*

Acredula.

Vlula.

Et matutinis Acrebula vocibus inſtat

Sed ibi Cicero Acredulam vertit auem, quæ ab Arato Ὀλολυγὼν dicitur, quamque aliter Feſtus Vlulam vertit. Inquit enim:

Si matutinas Vlulæ dant carmine voces

Ex cuius interpretatione fortaſſe quiſpiam Acredulam, & Vlulam eandem auem eſſe conijciet. Sed Philomelæ author diſtinguit eas. De Vlula namque ſic canit.

Aſt vlulant Vlulæ lugubri voce canentes.

Et de Acredula iam dixerat:

Vere calente nouos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc mitilans

Ex quo etiam apparet, authorem illum Philomelam ab vtraque aue diuerſam ſtatuere, vt de qua ſtatim in ipſis primis carminibus dixerat.

Tu Philomela potes vocum diſcrimina mille
Mille potes varios ipſa referre modos.

Cæterùm vt ego de hac re ſententiam meam aperiam, nihil obſtare video, quin pro vtraq; voce tùm Græca, tùm Latina Luſciniam rectè interpretari poſſimus. Neque enim tanti eſt apud me Feſti, ant authoris Philomelæ aruthoritas, vt ab hac me opinione dimoueãt. Nec mihi quis Ciceronem obijciat ſcribentem:

Sæpè etiam pertriſte canit de pectore carmen,
Et matutinis Acredula vocibus inſtat

Videtur enim innuere Acredulam auem eſſe mali omninis. Luſcinia autem boni ſemper habita fuit, vt ſuo dicemus loco. Sed non rectè id ex eius verbis quis inferat; cùm ſolùm matutinum eius, nimium frequentem & peruicacem cantum, imminentem tempeſtatem præmonſtrare dicat. Vt verò nos huic magis ſententiæ firmiter inhæreamus, faciunt cùm tempus, quo canere dicitur, matutinum nimirum, Luſciniæ fere peculiare: tum quòd eius cantus querelæ dicantur, quod vocabulo, aut cõſimili & Philomelæ cantiunculæ à poëtis fere ſemper exprimi ſolent. Vtrunque autem ex illius carminibus liquidò patet:

Philomelæ cantus querelæ dicuntur.

Et matutinis Acredula vocibus inſtat,
Vocibus inſtat, & aſſiduas iacit ore querelus,
Cùm primùm gelidos rores aurora remittit.

[k] *Eid. 7.*

Accedit quod de hac eadem auė ſub Ololigonis nomine tradit[k] Theocritus, quod ſcilicet in denſis ruborum ſpinis canat. Luſciniam verò in dumetis libentiſſimè degere nemo eſt, qui ignoret, cuius rei cauſam nos aliàs aſſignabimus. Theocriti Verba ſunt hæc.

Τοὶ δὲ ποτὶ σκιεραῖς ὀροδάμνισιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον. ἁδ' Ὀλολυγων
Τηλόθεν ἐν πυκινῆσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις. i.

Ad opacos verò frutices ardenticulæ
Cicadæ gannientes garriebant & Acredula
Procul in denſis ruborum ſtridebat ſpinis.

Hæc noſtra eſt de Acredula, & Ololygone ſententia. Cęterum haud ab re hîc me facturum exiſtimo, ſi quid de his vocibus alij ſenſerint paucis referam. Quidam igitur apud eundem Aratum in recitatis carminibus Ololygona interpretãtur auis ſolitariæ genus. Author quidam innominatus libelli de animalibus, & plantis à Roberto Stephano excuſi cum nomẽclaturis Gallicis, ſcribit, Acredulam auem canoram à quibuſdam vulgò credi Rauatinum, alijs Gallorum Tarinum, alijs Luſciniam; & eſſe ex earum genere, ex quibus fututa tempeſtas,

Diuerſę de Ololygone ſententię.

Rauarinus

Tarinus.

stas, aut pluuia prædici potest. Acredulam alij interpretãtur auem Germanis (Saxonibus) dictã Grynerlin, quam hoc nomine sibi incognitam esse testatur Ornithologus. Scoppa, & Fráciscus Alumnus Calandram vulgò dictam, quæ ex genere Alaudarum est. Theocriti Scholiastes Ololygona interpretatur Hirundinem, quæ Ityn deploret, vel Lusciniam. Sed iam præstiterit, reliqua huic loco deseruientia pertractare; quod præstabimus, si quomodo ab authoribus periphrasticè circumscribatur, ostenderimus. Propertius in primis vocat illam volucrem Atticam à patria.

Grynerlin. Calandra. Hirundo. Volucris Attica.

Non tam nocturna volucris funesta querelis
Attica Cœcropijs obstrepit in folijs.

Iole apud [l] Senecam vocat alitem Dauliam:

——Qualis natum
Daulias ales solet Hismaria
Flere sub vmbra

Qua periphrasi vsus fuerat [m] Ouidius:

Talis in vmbrosis mitis nunc denique syluis
Deflet Threicium Daulias ales Itin.

Hos imitati sunt Iulius Cæsar Scaliger, & Iulius Aelius Crottus, vterq; tamen sine substantiuo alite: quorum ille sic canit:

Daulias exiguè queritur dum noctis in vmbra
Dulcibus attonitas quæstibus vrget aues.

[n] Hic verò:

Obstrepit argutis Daulias in folijs.

Est autem Daulias patronymicum à Daulide Phocidis oppido olim sub ditione Therei regis Thracum, quem Philomelæ virum fuisse perhibent. Consimili forma à Pandione eius patre Pandionia ales vel volucris dici queat, sicut etiam Hirundo: vt apud [o] Statium:

Sic Pandioniæ repetunt vbi fida volucres
Hospitia.

Et hunc sequutum [p] Politianum

Dant Pandionias volucres, ter murmure placant
Liuentes oculos, ter frontem baccare tangunt.

Aliquando per primitiuum circumscribitur, sicuti ab [q] Ouidio:

Sic nec Olorines audet Pandionis ales
Parua referre sonos, nec si velit improba possit,

Et à [r] Luciano: *Et si Pandionis natam dixeris, rudis, & inepta est, quanquam vocem multisonam adere soleat.* Ab Homero autem Pandarei filia, vt à Græcis alijs Pandaris patronymica forma. Sed fortassè idem fuerit Pandareus cum Pandione. [s] Statius eam sic descripsit:

Et quæ Bistonio queritur soror orba cubili

Vocat autem sororem nempe Hirundinis priuam cubili Bistonio, id est Thracio, quod est possessiuum à Bistonia regione Thraciæ inter Nessum, & Hebrum fluuios, ita dicta à vicino lacu, quem Bistonidem appellant: siue vt quibusdam placet à Bistone rege. Cultioris idiomatis Itali vocant Lusignuolo, Vsignuolo, Roscignuolo, & Filomena etiam legitur apud poetas, vt apud Petrarcham:

E garrir Progne, e piangier Filomena:

Galli Roscignol appellant, à quibus sic dictum Bellonius vult, quia quodammodo rubras habere pennas videatur. Ego tamen ab illis sic nuncupari arbitror à Latino Luscinia, vel potiùs à diminutiuo Lusciniola. Hoc est enim Gallis familiare, vt L litteram in R mutent. Hispanice dicitur Ruisenor, vel Ruissenol; Germanicè ein Nachtgall; Anglicè à Nyghtyngall, apud Batauos Nachtegael, Illyricis Slauuik.

[l] In Hercule Oeth. Ales Daulia. [m] Ad Liuiã. Daulias. [n] Hermione li. 1. Daulis. Ales Pandionia. [o] Thebaid. 8 [p] In Mãto. [q] Ad Pisonẽ [r] In imag. Pandionis nata. Pandarei filia. Pandaris. Hirũdinis soror. [s] Sylu. lib. 2

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LVSCINIAM inter canoras aues reponendam esse, & in ipsis primas ferre ex dictis patere arbitror. Scribit [a] Bellonius, Lusciniarum quasdam vitam agere in syluis, & appellari Roscignol ramage, id est, Luscinias ramorum; has in cãtu diutiùs perseuerare affirmat: quasdam verò sæpes colere, & esse alijs minores. Sed neque Aristoteles, neque Plinius, neq; alij, huiusmodi differentias ponunt, quod nouerim. Possint tamen afferri nonnullæ accidentariæ differentiæ. Aliæ namque Lusciniæ montanæ, aliæ

[a] De Auib. lib. 7. cap. 1.

[a] In l.9.Gal. de ſimpl. medic.c.de bile.

ne, aliæ paluſtres à locorum, vbi degunt, diuerſitate, dici queant: Alias autem montes, alias paluſtria amare ex cantus diuerſitate obſeruauit [b] Iulius Alexandrinus. *Et obſeruatum*, inquit *Luſcinias paluſtribus in locis, ac planis multò minus ſonorum ædere cantum ſolitas, quàm in montanis eandem omninò ob cauſam, vtique humiditatis nimiæ vocis inſtrumenta velut relaxantis, vt contenta, arguta, atque canora voce eſſe nequeant*. Poſſint præterea huiuſmodi differentiæ ſimiliter ſumi à colore. Nonnullæ enim ſunt viſæ candidæ, cuiuſmodi illa fuit, cuius meminit Plinius, vt à nobis eſt ſuperius annotatum. Ego huiuſcemodi Luſcinias aliquando obſeruaui, depinxi, iconem exhibiturus ſum. Reliquæ differentiæ tanti momenti non ſunt, vt in eis enarrandis diutiùs immoremur.

Luſciniæ candidæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] H.l.9.c.15
[b] L.10.c.29
[c] Comm. in Alciat.emb. 70.
Luſcinia ferè ſine lingua.

VLLA ab Ariſtotele, aut à Plinio refertur nota peculiaris, quæ Luſciniã ab alijs auibus diſcriminet, præter vnam, ab vtroq; recenſitam. [a] Ille namque id ei proprium eſſe affirmat *linguæ ſummo acumine carere.* [b] Hic verò (quod ex Ariſtotele ipſo deſumpſit) *Linguæ tenuitatem illam primam non eſſe, ei quæ cæteris auibus, atque hoc illi cum Atricapilla commune intercedere.* [c] Franciſcus Sanctius, quòd Luſciniam lingua prorſus ferè deſtitutam obſeruaſſet, vt affirmat, Luſcinias prorſus ea carere credit, cùm ſcribit: Auem porrò ipſa Philomelam lingua carere pro certo affirmare poſſum, niſi me oculi fallunt. Nam diebus ab hinc paucis, cùm hæc ſcriberem, amicus quidam meus mihi commõſtrauit Philomelã in cauea concluſam, quam cùm inde extraxiſſemus, pertenue veſtigium linguæ vix potuimus reperire: quæ res non paruam mihi præbuit admirationem, tantam ineſſe huic auiculæ ſuauitatem cantilenæ, & vocis criſpationem, nullam tamen linguam, niſi fortè eam in gutture habeat abſconditam: vnde non ab re finxerunt poëtæ, Philomelæ præciſam fuiſſe linguam, Hæc ille. Quod an verum ſit, alijs iudicandum relinquo. Ego quidem quot quot vidi (vidi autem plurimas) Linguam eamque ſatis conſpicuam habere animaduerti. Quod autem aſſerat, linguæ priuationem poëtis occaſionem præbuiſſe, vt Philomelã à Thereo elinguatam fuiſſe confingerent, alij non admitterent, nam fabulæ huic ſatis idoneum erat argumẽtum, quòd linguæ ſummo acumine careat, Cæterùm vt proſequamur, Luſcinia Paſſere paulò minor eſt, licet alioqui longior appareat. Roſtrum oblongiuſculum atque teneriuſculum, & molle, quod cùm aperit, inſignem tum oris, tum faucium hiatum præ ſe fert. Caput, collum, & dorſum ex phœniceo, ſeu ſpadiceo ad cinereum quodammodo vergente colore decorantur. In alis verò & in cauda ſpadiceus ille color vegetior eſt, & magis elucescit, quamuis tamen in hac magis, in illis minus. Gula, pectus, venter, & vropygium ſubcinerea aliquantulum albicare videntur. Crura oblonga, vngues ſubtiles, & aliquantulum incurui. Mari fæmina quo ad corporis habitum, ſimilis, licet fortaſſis illa aliquando ad cinereum magis vergit: quo diſcrimine etiam iuniores, ab adultioribus diſtinguuntur. Pulchrè noui Homerum hanc auem χλωρηΐδα vocaſſe: eamq; vocem à quibuſdam exponi luteam, ac ſi luteus torquis, vt putant, collum eius ambiat. Sed quæ torque luteo decoretur, nunquam obſeruaui. Quare viridem potiùs interpretarer: (χλωρὸς enim & viridem & luteum colorem ſignificat:) non quòd viridis ſit auicula, ſed quòd vêre maximè appareat, quando virent omnia, ipſaq; ſedens in viridantibus folijs dulce modulatur melos. Niſi fortè luteam dixerit Poëta, cùm iam colorem mutauerit, quod ſanè de ea [d] Ariſtoleles, [e] *Plinius,* [f] Aelianus, alijque ſcribunt, nimirum æſtate colorem mutare, quare fortè tunc nonnihil lutei; idq; præcipuè circa collũ acquirat. Quo ſenſu fortaſſis etiã Theocritus & Ariſtophanes Luſcinias ξουθὰς, id eſt flauas nuncupant, licet eandem dictionem Euripidis interpres verterit flauo roſtro. Quare ſuſpicari quis queat poëtas de roſtri interiori parte intelligere: os enim interius nonnihil flauet, vti in canentibus conſpicitur maximè. Alijs Poëtis etiam ποικιλόδειρος, & χλωραύχην cognominatur, ideſt, collo inſignis vario, aut viridi, aut luteo: poſtremum epitheton cum ſuperiori conuenit. Ποικιλόδειρος fortè verò ſynechdochicè dicta ſit, vt per collum vocem accipiamus, quam nimirum variam, & floridam ędit. Albas aliquando reperiri Luſcinias antè monui, vnamque olim Agrippinę dono datam fuiſſe ex [g] Plinio dixi. Ego quoque albam Luſciniam olim obſeruaui, iconemq; hîc illius exhibere non piguit.

Luſciniæ deſcriptio.
Magnitudo
Roſtrum.
Caput.
Collum.
Dorſum.
Gula
Pectus.
Venter.
Vropygiũ.
Crura.
Vngues.

[d] Hiſt.l.9.c.49.
[e] l.10.c.29.
[f] De Anim. lib.12.c.28.
[g] L.10.c.29

VOX.

Luſcinia cum Tragopogo.

Luſcinia alba cum amygdalo erythromelano.

VOX. CANTVS.

Lusciniæ nulla vox peculiaris.

[a] In Hecub. actu 2.

LVSCINIAE nulla vox ascribitur peculiaris. Ipsa enim omnia ferè vocum discrimina ędere potest: vt videtur innuere Hecuba apud [a] Euripidem, hortans Polixenam, vt emittat omnes voces, quemadmodum Luscinia. Inquit enim:

> Σὺ δ' ἔτι μείζω δύναμιν ἢ μήτηρ ἔχεις
> Σπούδαζε, πάσας ὥς τ' Ἀηδόνος στόμα
> Φθογγὰς ἱεῖσα, μὴ στερηθῆναι βίου, id est,
> *Tu verò, si quid plus, quàm mater valeas,*
> *Annitere omnes, ceu os Luscinia*
> *Voces emittens ne vita orberis tua.*

Disertè id cecinit Philomelę author:

> *Tu Philomela potes vocum discrimina mille*
> *Mille potes varios ipsa referre modos.*

Et Strozius pater.

> *Mille licet dulces variet Philomela querelas.*

[b] Aeolost. l. 1

Similiter & [b] Thomas Radinus, vbi auium voces recenset. *Philomela si quidem*, inquit, *mille vocum discrimina contexebat.* Idem subinde singularum auium voces enumerat, ac si innuere volens, cæteris vnam tantùm vocem datam, Lusciniæ innumeras. Quam in canendo vocum multiplicitatem, plurimi ijque magni nominis scriptores, ac se ipsis cum ipsamet Luscinia de cantu esset certandum, ornatissimis efferunt præconijs: sed quorum verba breuitatis causa omitto. Vnius tamen [c] Ludouici Viuis, quia mira sermonis eius elegantia est, de cantu huius auiculæ, laudes præterire non possum. *Animaduerte*, inquit, *accuratè, & annotabis varietatem omnium sonorum: nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter sine mutatione: nunc inflectitur: iam minutiùs, & concisiùs canit: nunc intorquet, & quasi crispat vocem: nunc extendit, iam reuocat: aliàs longos concinit versus quasi heroicos; aliàs breues, vt sapphicos: interdum breuissimos, vt Adonicos. Quin etiam quasi musicæ ludos, & scholas habent. Meditantur aliæ iuniores, versusque quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna: vtinam nos præceptores nostros pari; & reddit, vicibusque reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua.* Tanta verò inest in hac vocum varietate suauitas, vt cùm quis alicuius rei iucunditatem, ac dulcedinem ostendere cupit, quæ nimirum cæteras vincat, Lusciniæ eam cantui assimilet: Ita [d] Lucianus, verborum suorum vim longè inferiorem esse cognoscens, quàm vt à cãtus harmonia visus iucunditatem vinci ostendat, Pauonis pulchritudinem Lusciniæ cantui, comparat, inquiens: *At si quis iuxta illum,* (Pauonem) *vel Philomelam, vel Cygnum statuat, ac canere iubeat, inter canendum autem Pauonem iacentem commonstret: sat scio quod ad hunc flexuros sit animus, longum valere iussis illorum canticis. Adeo inexpugnabile quiddam videtur esse ea quæ per visum voluptas capitur.* Sed ut de Luscinia prosequamur. Tantùm ea adhibet in hac varia suauique voce efformanda studium, tantum sibi, & hominibus complicet, vt nihil neque illi neque illis antiquius esse videatur. Illam neque ab hominibus ediscere pudet, immò uerò eorum cantu summopere delectari scribunt Petrus Bellonius, & Petrus Apponensis: hincque forte φιλαοιδὸς .i. amatrix cantorum, vel cantus dicta fuerit. Albertus ait, se experimento cognouisse, Lusciniam ad cantantes aduolare, modò bene cantent, & dũ cantant, tacitè auscultare, & mox quasi vincere enitatur, alternatim canere. Idem ait [e] Pontanus carmine de Philomela Ariadnam imitante:

[c] Exer. ling. lat. dial. vest.

[d] De Domo.

[e] In Acon.

> *Ad corylos Ariadna canit subtegmina ducens;*
> *Dum canit, assuetas miscet Philomela querelas.*
> *Coniugis absentes hac cùm suspirat amores:*
> *Ingeminat memorem nati Philomela dolorem.*
> *Dumque viri barbam meminit, setosaque menta:*
> *Hic Philomela grauem sustollit in aëra questum.*
> *Dumq; torum queritur, fraudataque gaudia lecti;*
> *Moesta silet Philomela, facitque silentia luctus.*
> *Suspirant, redolentque simul, quo carmine captæ*
> *Formicæ tacitum dant læta per agmina plausum.*

Alibi

[f] Alibi etiam de suaui cantu Lepidinæ loquens Philomelam, quod Lepidinam vincere nesciret velut irâ percitam ac quasi inuidam illinc discessisse, vbi canebat Lepidina, ac si innuere vellet, Lusciniam quando se victam ab hominibus cantando cognoscat, inuidia contabescere. Canit ergo:

Cùm canere inciperet, atro hic dente pilaster
Latrat, & ipsa fuga sepem, insidiasq; reliqui.
Inuidia (sic Nicla refert) Philomela recessit.

[f] *In Lepid.*

Philomelæ verò nullam esse peculiarem vocem, vt ante dixi, confirmare videntur Iulius Pollux, & Aelianus. Ille enim suam cuiq; animalium assignans, Ἐυςομεῖν, id est cantillare Lusciniarum esse dicit. Hic verò Catrei auis vocem acutam, & cōcisam esse, sicut Luscinię. Quæ quidem ab vtroque assignatæ voces communes sunt, & omnibus auiculis canoris rectò accommodari possunt; nulli autem meliùs, quàm Lusciniæ, & præsertim, quam affert Pollux: qua vtitur Iulius Cæsar Scaliger in hisce lepidis verficulis:

Ἐυςομεῖν. Catrei.

Hinc guturillo Luscinilla cantillans,
Hinc murmurante ripa garriens sinu
Gratæ quietis plena dona ministrabant.

Sed & multæ aliæ communes pariter voces Lusciniæ attribuuntur. Nullæ autem frequentiùs, quàm quæ luctum significant, cuiusmodi sunt lugere, flere, plorare, & id genus similia. [g] Moschus lugere facit in syluis, inquiens:

[g] *Eidyl. 3.*

Ἀ'δόνες αἱ πυκινοῖσιν ὀδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις, id est,
Lusciniæ quæ densis lugetis in folijs,

Et quæ sequuntur. Chorus apud [h] Sophoclem de Electra loquens gemere, & lugere:

[h] *In Electrā.*

Electra prodita duris	*Luget, gemit peremptum*
Quatitur querelis sola	*Misera parentem nullo*
Semper peremptum querulæ	*Metu mortis perculsa.*
In modum Lusciniæ	

[i] Baptista etiam Mantuanus Lusciniæ cantum per hæc verba plorare, & queri exprimit:

[i] *In villa re frig.*

Philomela peremptum
Plorat Ityn

item [k] alibi

[k] *Fast. lib. 5.*

Mane sub auroram cùm ros matutinus in herbam
Ros pluit, & linguæ queritur Philomela rapinam.

Græcos, & Latinos poëtas in hoc imitati sunt Itali: & inter alios Torquatus [l] Tassus:

[l] *Hierus. liber. lib. 18.*

Et di musico Cigno il flebil canto,
E l'Vsignuol, che plora, e gli risponde.

Is tamē gemitus, & ploratus. (Quamuis verò gemere, & plorare ea dicatur,) haud insuauis est, sed suauis admodum, & auribus periucundus, vt dixi, & innuit [m] etiam Sophocles, cùm inducit chorum prædicentem Salamim ploraturam ob Aiacis dementiam non in modum Lusciniæ, hoc est non suaui fletu, & dulcibus querelis, quales sunt Lusciniæ, sed miserabili prorsus gemitu, miseroq; vlulatu. Ait autem:

[m] *In Aiace flagel.*

Quando tu iam multo confecta auo,	*Non in modum querulæ*
Canoq; obsita senio	*Lusciniæ plorabis:*
Illum mater desipientem	*Sed manifestos occines*
Miserrima audies,	*Misera eiulatus.*
Ah quàm miserabiliter	

Disertè admodum Petrarca: vbi ait:

Quel Roscignuol, che sì soaue piagne
Forse i suoi figli, ò sua cara Consorte.

Item alibi:

E'l Roscignuol, che dolcemente à l'ombra
Tutte le notti si lamenta, e piagne,
Di dolcezza empie il cielo, e le campagne,
Con tante noti sì soaui, e scorte.

Sunt qui Luscinias sibilare dixerunt, quo verbo etiam vtitur [n] Sidonius Apollinaris ruris sui delicias enarrans. Ait enim: *Hic iam quam volupe est, auribus insonare cicadas meridie concrepantes, ranas crepusculo incumbente blacterantes, Cianosq; atque Anseres connubia nocte clangentes intempesta, Gallos Gallinaceos concinentes, oscines Coruos voce triplicata puniceam surgentis auroræ facem consalutantes: diluculò autem Philomelā inter frutices sibilantem,* & quæ sequuntur. Sed & Theocritus

[n] *Epist. lib. 1.*

critus voces Lusciniarum sibilos dixit, vt in illo versiculo à nobis superiùs recitato videre est; sibila verò hæc suauissima, & iucundissima æstimari debent, non qualia ædunt dracones, quorum ferè proprium est sibilare, sed qualis est dulcis ille venti sonitus leniter flantis, & inter frondes suauiter murmurantis. Similiter Cinesias apud [o] Aristoph. fieri cupit Α'ηδὼν λιγυμύθος .i. canora Luscinia, non vt quidã exponunt stridula; nã stridor ingratus & absonus est. Quod verò [p] Dion Chrisostomus Lusciniam à poëtis tardilinguam appellari dicat, ego me nusquam id legisse, & causam, cur sic appellata fuerit, ignorare ingenuè fateor, auis scilicet tam canora, & musica, quæ omnium vocalissima à primi nominis scriptoribus dici meruit. Sed huius appellationis causam profundioris iudicij viri fortasse excogitabunt. Nos interim quæ de ipsius cantu dicenda supersunt, prosequamur. Canere solet, vt [q] Aristoteles, Plinius ac alij docent, assiduè diebus ac noctibus quindecim, cùm sylua fronde incipit opacare: deinde canit quidem, sed non assiduè. Author de natura rerum addit, tũc temporis adeò suo cantu delectari, vt rarissimè comedat, canere verò summa cum festinatione. Sed & tunc, & alijs temporibus, quo dies tranquillior, ac serenior fit, eò canit suauiùs, & incessabiliùs: vnde [r] Strozius pater, vt summam amœnitatem diei natalis Anthiæ ostenderet, sic canit:

Sibilare quibus propriũ

[o] In auib.

[p] Orat. 47.

Luscinia tardiligua.

[q] Hist. li. 9. cap. 49.

[r] Erot. lib. 1.

Garrula vicinis carmen Philomela sub vmbris
Integrat, & solito dulciùs orsa queri.

Hallucinantur ergò, qui hanc auem, cùm maiori dolore afficitur, magis canere affirmant, eosq; meritò redarguit [s] Plato. *Nec animaduertunt*, inquit, *auem nullam canere cùm esurit, aut friget, alioq́; quopiam doloris genere afficitur: non ipsam Lusciniam, non Hirundinem, non Vpupam, quas aiunt præ dolore canere*. Moschus tamen vt ostenderet [t] Bionis mortem omnes, immo ipsa etiam bruta fleuisse, nunquam ait adeo Lusciniam cecinisse in rupibus. Sed is sicuti & cæteri poëtæ ad fabulam alludunt, qua Philomela Ityn filium à se peremptum plorare dicitur: Sic & ipse etiam poëtarum princeps [u] Homerus:

[s] In Phæd.

[t] Eidyl. 3.

[u] Odyss. T.

Ω῾ς δ' ὅτε πανδαρέυ κύρη χλωρηῒς Ανδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱςαμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι
Η῞ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ι῞τυλον φίλον ὅ ποτε χαλκῷ,
Κτεῖνε δι' ἀφραδίας κῦδρο ζήθοιο ἄνακτος, id est,

Sicut autem Pandarei filia florida Luscinia
Bene canit vere recens stanti, id est, nouo
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem,
Filium autem lugens Itylum dilectum, quem quondam ferro,
Interfecit per insanias filium Zethi regis.

Idem annotare videtur [x] Dion Chrysostomus. *Itaque*, inquiens, *tempus esset iuxta poëtam nunquam cessare à luctu, multò magis, quàm Luscinias. Illæ enim vêre dicuntur lamentari Ityn: homines autem par esset lamentari vere, & hyeme*. Martialis ob illatum sibi à Thereo stuprum flere dixit hoc disticho:

[x] Epist. 23.

Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Alij queri eam volunt propter linguam sibi abscissam, sicut [y] Ianus Gruterus scribens:

[y] L. 4. Eleg. 4

Conquerturq́; iterum linguæ Philomela rapinam.

Nunc poëtarũ figmentis omissis reliqua ceu ueriora prosequamur, quæ de eius cantu ab authoribus fide dignis prodita fuere. Transactis itaque illis quindecim diebus, quibus canere dixi assiduè noctu, & interdiu, canit quidem adhuc teste [z] Aristot. sed non assiduò: mox enim adulta æstate vocem mittit diuersam, non insuper uariam, aut celerem, modulatamq́; sed simplicem. Idem tradunt [a] Plinius, & Aelianus. *Sed ea*, inquit ille, *tantæ, tam artifices argutiæ à quindecim diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere, aut satiatas. Mox æstu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia*. Hic autem, *Colorem*, inquit, *& vocem per æstatem in aliam speciem immutat. Neque enim sic cantum variat, distinguit, inflectit, acuit, quemadmodum verno tempore*. Addit [b] Iulius Cæsar Scaliger, tàm à verno suo cantu in diuersum canere sub autumnum, ut nulla ratione persuaderi possit agricolis eandem auem esse.

[z] Hist. lib. 9. cap. 49.

[a] L. 10. c. 29

[b] In Theophr. de Plãt caus l. 5. c. x.

INGENIVM. MORES.

AMBITIOSA gloriosaq; auis est Luscinia, neque tam sibi Pauo ob caudæ pulchritudinem, quàm ipsa propter cantus suauitatem sibimet applaudit. Vnde Charmides Atheniensis, referente [a] Cælio Rhodigino eam nō modò dixit φιλόμουσον, id est, musicæ studiosam esse, sed & φιλοδόξον, id est, gloriam ambitiosiùs captare. Siquidem in solitudinibus si concinat, simplicem omninò cantum ædit, apparatu nullo, veluti sibi canens tantùm: sin præsto sint auditores prædulcem in primis, variumq; multoq; apparatu compositum, quippe intellectu certo ταχέρῶς ἑλίττειν τὸ μέλος. Ipsæ autem non solùm hanc gloriam ambitiosiùs affectant, sed & pullos ad eam quodammodo adhortantur, quod meminit etiam [b] Aristoteles, vbi ait. *Iam verò suos pullos docere, versusq; quos imitarentur, tradere visa est, vtpotè cùm non perinde locutio, vt vox per naturam proueniret, sed acquiri posset per disciplinam, & studium.* Idem asserit Plinius, cuius verba aliàs attulimus, & hic non repetimus, sicuti neque Aeliani, quód nihil de suo adiungat. Præter id autem addunt quidam experientia compertum esse inconcinniùs nonnullas canere, quoniam matres ob exilitatem vocis earum docere dedignentur, doceri è contrà optimè quæ vnà cum cæteris degunt. Cæterùm parentibus, vt pulli sui ad perfectum in canendi arte gradum pertingant, adeò cordi est, vt referente Oppiano illos quorum cantus genuinos & legitimos iudicant, omni diligentia curent: mutos autem tanquam spurios & indignam Atticis Luscinijs prolem interimant. Est alioqui incredibilis earum in prolem amor, & quem celebrarunt plurimi. [c] Statius inter alios, vt declararet, quantæ curæ uxori suæ communis esset vtriusque filia iam viro matura, canebat: quod

Non sic Philomela penates
Circuit amplectens, animumq; in pignora transfert.

Si fortè fortuna implumes adhuc nido detrahantur, mirum est, quanto ipsa mœrore conficiatur, quosque gemitus, quosue eiulatus effundat. Sic poëtæ cùm quem summo dolore affectum indicare volunt, admodum concinnè apteq; comparationes hinc depromunt. [d] Virgilius in primis de Orpheo ob Euridicis occasum dolente:

Qualis populea mærens Philomela sub vmbra
Amissos queritur natos, quos durus arator
Obseruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoq; sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca quæstibus implet.

Idem pariter [e] Baptista Mantuanus alijs verbis elegantissimè expressit:

Mærebam vt pastu rediens Philomela, cibumq;
Ore ferens natis, vacuo sua pignora nido
Cùm sublata videt, rostro cadit esca remisso:
Cor stupet, & contra nidos super arboris alta
Fronde sedet plorans infelices hymeneos.

Eadem cōparatione vsus est Q. [f] Calaber Vxorem Laocoontis deflentem liberos à draconibus deuoratos, Philomelæ ob eandem causam ploranti comparans his verbis: *Mater verò vberes quæstus fundens ad inanem tumulum obstrepebat, aliud peius sibi metuens: defleuit igitur calamitatem, in quam viri sui inscitia impegerat; nam Deorum iras formidauit: vt quando circa nidum queritatur Philomela: magno enim cruciatu cor exedens in valle arboribus obsita, cuius tenelli adhuc puelli, antequam obstrepero resonarēt cantu, perierunt horrendi draconis maxillis, & matrem in luctum coniecerunt: nam immensum quanta percita indignatione plorat in vacua domo magno edito clangore: sic illa crebros ducebat gemitus ob filiorum exitium plorans ad eorum tumulum.* Sed iam reliquæ huius auis dotes enumerandæ veniunt; quas inter nulla eam magis admiratione dignam reddit, quàm summa ipsius docilitas, qua pollere eam experientia ipsa, & clarissimorum virorū authoritates testantur. Non loquor modò de canendi peritia, qua reliquas omnes aues superat, taceo item quòd aliæ alias docent, id. n. paulò antè summorum authorū testimonio cōprobaui. Neq; etiam quam promptè ac lubenti animo discat ab hominibus repeto. De his enim iam feci, & alio in loco verba iterū facturus sum. Loquor autem de tali docilitate, cuius ope Psittaco suum Chære non inuidet. Ipsa inquam vocem hominū efformare etiam docetur. Vocem humanā docuisse eam adolescentem quendam testatur [g] Philostr. & qūo doceatur, docet [h] Plinius iubens, vt *doceantur secretò, & vbi nulla alia vox misceatur, assidente, qui crebrò dicat quæ condita velit, ac cibis blandiente.* Idem author ibidem narrat,

[a] Lec. antiq. lib. 23.
[b] H. l. 4. c. 49
[c] Sylu. lib. 4
[d] Geor. lib. 4.
[e] Aeglog. 3.
[f] Paral. 12
[g] In vita Apollon.
[h] L. 10. c. 42

Cæsares iuuenes, nempè Claudij Cæsaris filios, *habuisse Luscinias Græco, atque Latino sermone dociles: præterea meditantes in diem, & assiduè noua loquentes, longiore etiam contextu*, quare non amplius posthac mirer, quę Ornithologus de tribus Luscinijs ex familiaris sui relatu memorię prodidit; etsi alioquin fidem vix admittant. Quarum historiam, quòd non iniucundam legentibus fore existimem, hîc exarare non piguit. Credat interim quisquis, quod sibi visum fuerit: His, inquit, adijcere libuit narrationem, quam amicus vir doctissimus, & fide dignus ad me perscripsit. Quoniam de auibus perscripturus es, dicam tibi de Luscinijs sermones hominum imitantium mirabile quiddam, ac propemodum incredibile: quod tamen & verissimum est, & ipse his meis auribus audiui, atque expertus sum proximis comitijs Ratisbonensibus anni 1546. cùm istic in publico diuersorio ad auream coronam agerem. Habebat hospes tres Luscinias separatim collocatas, ita vt singulæ singulis caueis opacis includerentur. Per id verò tempus vernum, quo alioqui continuè, & indefessæ cantare solent, aduersa valetudine ex calculo ita laborabam, vt quàm minimum mihi somno indulgere liceret. Tum circa, & post quidem mediam noctem, cùm nihil vsquam turbarum esset, miras altercationes, & æmulationes duarum Lusciniarum Germanico sermone inter se colloquentium audiuisses planè hominum sermones imitantium, me ob admirationem propemodum obstupescere. Promere enim, ac conferre inter sese nocte silentio hominum facto, quicquid interdiù ab hospitibus colloquentibus inaudierant, ac meditatæ fuerãt. Duæ autem inter eas erant huius artis insignes atque præcipuæ, vix decem pedum spacio disiunctæ; tertia longè remotior aberat, quam non ita lecto decumbens exaudire poteram. Sed duæ illæ mirum dictu, quàm inuicem altera alteram lacessendo, ac respondendo altera alteram inuitabant, nec voces tamen simul confundebant, sed potiùs alternatim reddebant. Præter autem quotidiana, ac recenter à conuiuis prolata, duas potissimùm historias mutuò inter sese prolixè, & à media nocte in auroram vsque, donec nullus hominum strepitus fieret, decantabant, & ea quidem modulatione sua natiua, & vario inflexu vocis, vt nisi intentus nemo hominum facilè ab illis bestiolis expectasset, vel animaduertisset. Et quærenti mihi ex hospite, num linguæ earum fortasse nouacula solutæ essent, aut aliquid eloqui edoctæ, respondebat, minimè: num ita animaduertisset, aut intelligeret, quæ noctù occinerent, similiter negabat. Idem dicebat familia tota. Ego verò qui totas noctes dormire nõ poteram, auscultabam bestiolas auidiùs, ac diligentiùs industriam earum, & certamen profectò admiratus. Altera historia, seu colloquutio erat de Pincerna, seu Oikete, eiusq; uxore, quæ postulantem maritum profecturum in bellum sequi noluerat. Conabatur enim maritus vxori, quantum ex auiculis animaduertebam, persuadere spe prædæ, ut diuersorio eo, seruitioq; relicto secum proficisceretur in bellum. Illa verò recusans sequi vel Ratisbonæ mansuram vel Norimbergam abituram se recipiebat. Fuerat vtrinque magna, & longa contentio; sed amotis (quantum intelligebam,) arbitris, atque hero inscio, hancq; totam reddebant auiculæ. Si quid enim secretiùs, tacendumq; magis inter disputandum fortè euomuerant, illæ prodebant, ceu nescientes discrimen inter honestas, & inhonestas voces. Et hanc quidem contentionem, & altercationem bestiolæ sæpè noctù repetebant, vt quæ firmissimè, vt conijciebam, hęrebat, ac probè meditata fuerat. Altera erat tunc imminentis belli Cæsaris contra protestantes historia, & ceu pręcinium quoddam. Rem enim omnem, quæ paulò pòst accidit, veluti pręsagientes, ac vaticinantes decantare uisę sunt. Tùm & immiscebant ea, quæ antea contra Ducem Brunsuicensem gesta erant, sed ut ego puto, auiculas illas habuisse omnia ex nobilium, seu capitaneorum quorundam priuato, & clandestino colloquio, quod eo loci, vbi auiculæ detinebantur, tanquam in publico diuersorio frequens esse potuit. Hęcq; nocte, vt dixi, pręsertim post mediam, cùm profundius esset silentium, faciebant: interdiù uerò magna ex parte silebant, & nihil, quàm apud se illa quę fortè in mensa conuiuę, vel deambulando conferebant; meditari uidebantur. Ego profectò nunquam Plinio nostro credidissem multa adeò miranda de auiculis illis scribenti, nisi ipse has bestiolas talia promentes, & oculis vidissem, & hisce auribus audiuissem. Neque satis ex tempore tamen iam ista ad te omnia perscribere possum, & singula comminisci. Hactenus ille. Mirum etiam est, ut herum suum agnoscant, & diligant, quare uisę sępè sunt etiam, quę è cauea dimissę ad eam spontè reuerterentur: qualem Alcon apud Nemesianum, se Donaci dono dedisse canit:

Trium Lusciniarũ admirabilis historia.

Herũ suum agnoscunt, & diligunt.

Aeglog. 2.

Cur me Donace formosa reliquit?
Munera nanque dedi, noster quæ non dedit Idas,
Vocalem, longos, quæ ducit Aëdona cantus;
Quæ licèt interdum contexto vimine clausa
Cùm paruæ patuere fores, ceu libera ferri

Nouit & agrestes interuolitare volucres,
Scit rursum remeare domum, tectumq; subire
Viminis & caueam totis præponere syluis.

Ob eiusmodi amorem in herum visæ sunt etiam aliquæ, quę vel alijs venditæ, vel dono datæ, prioris domini desiderio contabescentes, vitam cum morte commutarint. Sed antequam seruitio assuefiant, plurimum laboris est impendendum, vt mox dicemus. Nam si adultæ capiantur, iam confirmata ætate, & inclusæ asseruentur in cauea, idcircò se & cantu, & cibo abstinent, & pro seruitute venatorem teste Aeliano silentio vlciscuntur, quia prę cæteris auibus vehementissimè libertatem amant, eaq; amissa sæpè commoriuntur. Atque 10 hoc est quod dicebat [k] Ludouicus Ariostus:

[k] *Satyr. 3.*

Mal può durare il Roscignuol in gabbia.

Quare iam ætate grandes, altores non accipiunt, sed etiamnum pullos comprehendere student. Qui tamen & ipsi frustrà sæpè instituuntur, etenim matres ipsis, teste Oppiano, tantum libertatis amorem instillant, vt cantum omninò recusent, & elingues sese matrū exemplo præbeant. Vigilem porrò auem esse Lusciniam ex hoc patet, quòd non solùm interdiu, sed etiam noctù canit, vt Hesiodus testatur, referente [l] Aeliano. Scribit enim illam ex auibus omnibus somni expertem esse, seduloq; in vigilijs versari, Hirundinem verò non prorsus semper vigilare, sed dimidium tantùm somnum perficere. Has autem pœnas vtramque luere propter facinus in Thracia perpetratum in cænam illam illicitam. Postremò callidane, an stolida auis sit Luscinia in sequenti capite aperiemus.

[l] *In Varijs.*

20

CAPIENDI. RATIO.

LVSCINIA, quia stolida auis, & minimè circunspecta est: omni aucupij genere admodum facilè capitur. Sicubi aliquantulum excauatam tellurem viderit, cibi spe ocyùs accurrit, quare aucupes terram leuiter effodiunt, ibiq; decipulam collocant caueæ modo fabrefactam, sed cuius superior pars tota pateat, vt introeuntibus auiculis aditum præbeat, quæ tamen cauea etiam operculo cooperitur, cùm opus est: quod ne decidat, prohibet virgula quędam, qua in altum erectum fulcitur. Farinarios deinde vermiculos, quibus auidissimè inhiat, vel aliud edulij 30 genus intra, & extra decipulam apponunt. Accurrit illa ilico, deuorataq; iam foris posita esca, intrò deuolat, eduliumq; quod aucupes ad filum quoddam ex industria alligarunt, deglutiens filum simul trahit, quo tracto loco suo dimouetur virgula, quam diximus fulcire operculum: quo delabente, decipula clauditur, capiturque misercula, sed frequentiùs, faciliùsque visco vnde [a] Oppianus:

Luscinia auis stolida.

[a] *De Acup. lib. 1.*

Decipit & visco versutus Aëdonas auceps.

Nam si aliam auiculam, etsi protinus diuersæ speciei caueę inclusam viderit, velut curiosa & quid illic rerum agat captiua illa, scire cupiens, temerè circunuolitat, donec in virgulas visco illinitas, caueæ affixas vel alis, vel pedibus impingat. Quomodo autem hoc pacto faciliùs capiatur, docet Io: Baptista Porta, iubens, vt fæmina caueę includatur, aucupesq; vo- 40 cem Lusciniæ ementiantur, (reperiuntur enim qui illarum sonum exactissimè reddunt, sicuti ego vidi plurimos, & etiam asserit [b] Plinius docens, quomodo id fiat, *addita* scilicet *in transuersas arundines aqua, & foramen inspirando, linguæue parua opposita mora*): Nam mas audita ea voce accurrit, & conspectâ fæminâ circunuolitat, & in insidias incidit. Porta autem id tradit de retibus, sed de visco quoque idem statuendum est, immo verò minori negotio pręstabitur. Quomodo præterea aliter visco capiantur, nimirum propter musices amorem docet [c] Bellonius, eas tantopere musica delectari scribens, vt eius causa se facillimè capi sinant. Nam si quis, inquit locum adeat, ubi numerosè degant, ibiq; musicum aliquod instrumentum pulset, illę suauem sonum admiratæ, & captę dulcedine, magna frequentia aduolant, & in insidias visco in arboribus illic consitis paratas incidunt. Docet idem alium ab hoc penitus diuersum capiēdi modum. Sicuti enim harmonicum sonum amant, ita obstre- 50 perum, & ingratum prorsus abhorrent, & abominantur. Quapropter si quis felem, aut aliud obstreperum, & stridulum, aut inconcinnę vocis animal arbori alligauerit, & funiculo à longè attractum vociferari cogat; illę tanquam indignabundę, & veluti stridore illo offensæ, quasiq; increpantes tamdiù circunuolitant, donec ijsdem insidijs illaqueantur. De irretitis quibusdam auiculis, & Lusciniâ retia euadente, & in proximas syluas aufugiente, sic meminit [d] Petrus Angelius Bargæus.

[b] *L. 10. c. 29*

[c] *De Auib. lib. 7. cap. 1.*

[d] *Carm. li. 2.*

Aucupe cùm trepidæ surgunt clamante volucres
Et cacæ properant accelerare fugam:
Implicitæ laqueis omnes, & retibus hærent,
Occultosque dolos, insidiasque dolent.
Sola inter cunctas elapsa effugit, & altas
Luscinia in syluas libera facta volat.
Ecquis io vates, sacrum genus esse negabit
His auibus, cùm dent retia & ipsa viam.

MIGRATIO. LOCVS.

Lusciniæ frigoris impatientes.

QVIA Frigoris admodum impatientes sunt Lusciniæ, in caueis hyeme facilè pereunt: quæ verò eam effugiunt, postmodum maximi væneunt. Quæ sui iuris sunt, à nobis discedunt, loca calidiora quærentes. *Aestate*, inquit [a] Philosoph. *adulta non diu apparent, & sese abdunt & latent, & sub autumno vsq; ad vernos dies conduntur*. Plinius etiam *hyeme non cerni* prodidit. Aëris etiã rationem habent, nam alibi magis, alibi minus frequentes visuntur. [b] Athenis plurimam reperiri earum copiam perhibent; vnde fortassis Philomelam poëtæ Atticam fuisse confinxerint, dulciterque garrire, quæ sit Attica. Hinc apud Sophoclem Antigone sciscitanti [c] Oedipo patri cæco, quem manu ducebat, quonam terrarum peruenissent; respondet, Athenas & in nemore illo, quod vrbi proximum erat audiri Lusciniarum melos. Inquit autem.

[a] *Hist. lib. 5. cap. 9.*
[b] *l. 10. c. 29.*
[c] *In Oedip. Colon.*

Miserande genitor, arduis quantum eminus
Licet uidere, vrbs cincta turribus iacet,
Atque hic, vt ego quidem puto, quem premimus, est
Locus Dijs sacratus, id olea plurima,
Viridique densa germinans laurus coma
Vitesque consitæ arguunt, & intima
Parte nemoris suaues canoro gutture
Lusciniæ fundunt sonos.

Qui locus idem fuerit cum illo, vbi Creusa Erechthei filia ab Apolline vitiata, grauidaque facta fuit: petram [d] Euripides vocat Luscinijs celebrem, id est, à Luscinijs frequentatam. Cupienti enim Ioni filio nosse suos natales, respondet Creusa, se indulsisse Veneri furtiuæ:

[d] *In Ione. Act. 3.*

Παρ' Ἀηδόνιαν πέτραν φοίβῳ, id est,
Iuxta petram Luscinijs celebrem eum Phœbo.

Prope Ardennam Syluam, vt vocant, Luscinias abundare testatur [e] Bellonius. Contrà Hybernia, vt refert Io. Boterus, Luscinijs prorsus caret; sicuti & Batauia, vbi, vt mihi retulit Hollandus quidam fide dignis. aliunde etiam illatæ mori vulgò creduntur. Daulis pariter oppidum est, non procul à Delphis, vbi Lusciniam non parere scriptores memoriæ prodiderunt. Et Delphi Batauiæ emporium est, quasi Luscinia quæ Delphos Græcorum fugiat, prope Batauorum quoque eiusdem nominis vrbem morari nolit. Hinc autem Philomela prope Delphos à Thereo violata fingitur. Sed et in ijs regionibus, vbi frequẽs earum numerus inuisitur, passim & sine discrimine non degunt. Loca enim alia alijs præferũt. Magne nunc hìc, nunc illic volitant. A meridie ad occasum solis umbrosa quærunt ad opacum frigus canentes, prope fontes, riuulos, & sæpes: quare meritò cecinit Politianus:

[e] *De auib. l. 7. cap. 1.*

Non querulæ cessant tenerum tinnire volucres,
Fluctibus Alcyone, querula Philomela sub vmbra.

Et Bembus.

O Rosignuol, che in queste verdi frondi
Soura il fugace rio fermar ti suoli,
E forse à qualche noia hora t'inuole
Dolce cantando al suon de le roche onde.

Cur in dumis latent.

In dumis etiam, rubisque libentissimè latitant, fortè quia illic se à serpentibus tutiores fore credunt, ab ijs enim plurimùm sibi timent, vt suo dicemus loco. Vnde [f] Iulius Aelius Grottus loquens de Marone Pythagorico, qui se in diuersa corpora migrasse dicebat, scribit illum aliquando fuisse Philomelam, & cum reliquis huius generis auibus luxisse in rubis:

[f] *Strom. l. 3.*

Luxit in hamatis quà Philomela rubis.

Sub quer-

Sub quercuum pariter ramis, sub vitibus, & myrtis non inuitæ delitescunt, quod innuunt quoq; hæc elegantissima [f] Petri Angelij Bargæi carmina, adhortantia vt quercum fugiat, vites verò & myrtos sibi eligant.

Ne cantus Philomela tuos, ne proijce ad auras:
Has quercus, hæc tu robora dura fuge.
Nec te decipiat, blandis quod sæpe Napæis
Ornarit varium querna corona caput.
Hic tibi dum rami fundunt è cortice viscum,
Exitium miseræ, perniciemq; parant.
10 *Sunt virides Bacchi vites, est proxima myrtus,*
Intra quos versus dicere tuta potes,
Vitibus aurati pendent hinc inde racemi,
Myrtus odoratas spargit vbiq; comas.
Adde quod & numeros, & dulcia carmina vatum
Et Venus, & toto pectore Bacchus amant.

[f] *Carm. l. 2.*

Apud [g] Aristophanem verò Luscinia, quam excitare, & alloqui cupiebat Pisteterus, Butomo insidebat. Est autem Butomus planta, fluuios, & loca aquosa amans & in eis fructificans. Non omnibus autem in locis æquè vocales sunt. Montanæ etenim eas, quæ in vallibus, & locis palustribus victitant, harmonia vincunt, vt superiùs annotatum est. Scribit [h] Petrus Martyr in insulis Hispaniola, & Ioanna nunquam à cantu cessare, & mense No-20 uebri canere. Pausanias Luscinias, quæ circa Orphei sepulchrum nidos habent, suauiores, quàm cæteras, & vocaliores à Thracis vulgò credi, prodidit. [i] Idem confirmat [k] Philostratus ex Myrsilo, qui lesbiana composuit. Sepulchrum autem id in Antissæa regione conditum, verùm in illo non cadauer totum, sed caput tantùm conditum esse. In Scotia, vt Petrus Apponensis refert, non tam suauiter canunt quàm in Italia.

[g] *In auibus.* Butomus. quę planta.
[h] *Hist. Ind. occid. Bom. 3. in cōpond.*
[i] *In Bœot.*
[k] *In lib narrat. mirab.* Orphei sepulchr. vbi.
[l] *In problem Aristot.*

NIDVS. INCVBATVS. PARTVS.

LVSCINIA vère nidum construit mense Maio, vel etiam prima æstate. Aliquæ humi sub sępibus, & arborum truncis: nonnullæ in ipsis fruticibus 30 viridibus, & densis. Nidum autem ipsum ex folijs arborum, paleis, & musco, oblong iusculum ferè parant. Quos autem ego vidi, folijs quernis erant constructi, figura hemisphærica, quorum alterum in suburbano meo adinuentum, vna cum fœtibus hic expressum exhibere non piguit. Delitescebat sub herbis illic plurimùm luxuriantibus, quò [a] pertranseuntibus minus conspiceretur, ex folijs quernis haud inconcinnè constructus. Mirum autem quomodo folia illa sine glutino simul connecterentur. Figura erat semisphærica, cuius beneficio à pluuijs, & ab omni alia ambientis iniuria fœtus intus latitant tutiores. Ii verò quinque erant iam plumis obuestiti, præter vnum qui alijs subiacebat, prorsus glaber, & implumis. Plumarum color cinereus, obscurus: rostrum triquetrum quodammodo, & cuius pars illa mollior, & cartilagi-40 nea, seu carnea, quam oris labra non ineptè dixeris, quæ in adultis euanescit, coloris lutei albicantis. Oculi parui, nigri, pellucidi, pedes subalbidi. Magnus faucium hiatus. Ore nanque aperto, voce admodū alta, & obstrepera, quasi cibum peterent, vociferabantur. [a] Aristoteles etiam Lusciniam *æstate quinque aut sex oua parere* scripsit, Plinius *cùm plurimum sena* in hoc ab Aristotile dissentiens, quòd primum ver nidificationis tempus statuat, cùm ille æstate parere dicat. Sed facilè conciliatur: vterque præceptor. Luscinias enim vtroque tempore parere compertum est. Numerum ouorum fortè non seruant, nam Albertus, Minores aues, vt sunt Philomela, & Alauda semel anno quatuor, aut quinque oua ædere scribit. *Fæmina* teste [b] Aristotele *cessat à cantu, cùm incubat; pullosque educat.* Quod negat Albertus, aitq; se dum adhuc incubaret, canentem audiuisse. Idem Albertus Lusciniā, cū incu-50 bat, non solùm fotu corporis, sed etiam cantu oua viuificare testatur his verbis: *Philomela inter incubandum cantat: & dixerunt aliqui Platonicorum oua eius non posse sine cantu viuificari, id quod verum esse videtur. Nam spiritus lenis, & calor eleuans sanguinem in talibus animalibus mouet in eis cantus iucunditatem, & desiderium gaudij: talis verò parentum calor incubando magis vitalis est, quàm alius.* Idem legere est apud. D. Ambrosiū, si modo D. Ambrosij sunt hæc verba, vt nonnulli volunt. *Luscinia, peruigil custos, cùm oua quodam sinu corporis, & gremio fouet, insomnem longæ noctis laborem cantilenæ suauitate solatur, quo possit non minus dulcibus modulis (vt mihi*

Quo tēpor. nidificet, & vbi. Ex quibus nidum conficiant, & quomodo. Nidi cū pullis descript.

[a] *Hist. lib. 5 cap. 9.*
[b] *Hist. lib. 5. cap. 9.*

Luſciniæ nidus.

videtur) quàm fetu corporis oua animare. Sed eiuſmodi ouorum viuificatio, quanquam veriſimilem, & Philoſophiæ principijs conſentientem rationem afferat Albertus, Ariſtotelis tamen authoritati repugnat. Luſcinia etiam ex ijs auibus eſſe prædicatur, in quarum nidis Cuculus parit. Eandem cum Phœnicuro auicula illi admodum ſimili aliquando coire, ſunt qui referant.

Cum Phoenicuro aliquãdo coit.

EDVCATIO. CIBVS.

Luſciniæ ãtiquitùs ali ſolitæ. De ſtoicor repugnan.

VSCINIAS antiquiſſimis etiam temporibus ali ſolitas ex multis veterũ monumentis colligitur: ſed potiſſimùm ex Chryſippo, qui in libro de Rep. referente Plutarcho, inſectatur eos, qui Pauones alebant, Columbas, Perdices, & Luſcinias. Sed hunc Plutarchus meritò redarguit, tãquã contrarias legibus à conditore legum vniuerſi poſitis leges ſtatuentem, ac naturam ſubſannantem, quæ ad ſolatium tot malorum, quibus tam frequenter premimur, tam elegantia ac ſonora animalia tam ſtudioſè ædidit. Romanos Luſcinijs delectatos in primis fuiſſe ex Plinio apparet; non ſolùm autem viros, ſed etiam fœminas, quę illas deliciarum gratia alebant, vnde[a] Martialis:

Luſcinia tumulum ſi Theleſina dedit.

Ex hoc enim colligitur non minus hanc Luſciniam fuiſſe delicias Theleſinæ, quàm Lesbiæ decan-

[a] Lib. 7.

decantatus ille à Catullo Paſſer, vt pote quam adeo dilexerit, vt ſepulchri honore dignata fuerit. Noſtra quidem tempeſtate, quàm placeat illarũ cantus, nemo eſt, qui ignoret. Quomodo autem ſint educandæ, iam dicendum eſt. Mares ſeruandi ſunt, fœminæ reijciendæ quibus autem ſignis dignoſcantur in ſequenti capite dicetur. Nunc adultaſne, an iuniores educare expediat, conſiderandum. Scribunt enim aliqui, ut etiam ſuperiùs eſt annotatum, ſi pulli capiantur adhuc & cãtandi rudes, & inter homines alantur, peius canere, quò d ante legitimum tempus à magiſtris parẽtibus ſubducti fuerint: contrà ſi alantur unà cum parentibus, erudiri, & diſcere optimè. Ita Gryllus apud [b] Plutarchũ, *Luſciniæ quoque pullos ſuos*, inquit, *cantare docent: & capti ante tempus, enutritique inter hominum manus deteriùs canunt: quia præproperè à magiſtro ſunt remoti.* Sed iam adultos alere, ut iam dictum eſt, non parum habet difficultatis. Ob deperditam enim libertatem tanto mœrore afficiuntur, ut cibum detrectãtes contabeſcant, ac ſæpe etiam commoriantur. Quin, ut ex Aeliano diximus, adultæ ſæpe canere recuſant, ut uenatorem ſilentio ulciſcantur: Crediderim ego, tam diu eiuſcemodi auiculas uelut elingues perſeuerare, donec mœrorem depoſuerint, eoque depoſito priſtinum cantum repetere. Quare adultæ etiam ali meo iudicio poterunt. Quod cùm difficillimũ ſit, pullos è nido detractos plurimi præferunt. Hîc itaque quis labor cùm in his, tùm in illis enutriendis ſit impendendus, ut omnibus ſatisfiat, dicetur à pullis exordiendo: Sint uerno tempore nati, nam quò citiùs, & tempeſtiuiùs haberi poſſunt, eò minori negocio uoti compotes fiemus: ſed & uocaliores euadent, uitamq; in longius tempus producent, ut ambientis iniurijs minus obnoxij. Cùm enim plumarum defluuio ſtato ab ortu tempore laborent, ſicuti & aliæ aues, ſi primo uére in lucem ędití fuerint, tempeſtiuè ab illa moleſtia liberabuntur, nec eos borealia frigora, quę autumni initio aliquando vigent plumis nudos excipient: quod illis euenit, qui æſtate prognati ob ea in uitæ diſcrimen adducuntur. Sed neq; è nido ſunt eximendi implumes: ſed expectãdum dum plumis veſtiantur. Exemptos in abditam domus partem procul ab hominum frequentia ſemouendi, ibique cibus quater, aut quinquies ſingulis diebus accurata induſtria offerendus: ſit is vel oui recentis & cocti donec induruerit, vitellus, uel cor ueruecinum, aut uitulinum optimè contuſum, indeque buccellæ paruulæ tres, quatuorue ſingulis uicibus exhibeantur. Cùm uerò paulò magis adoleuerint, caueæ includendi ſunt, in quâ palea ſit aut fœnum, quo mollius cubent, Tandem cùm iam proprio marte cibum capere poterunt (id autem cognoſcitur cùm cantum emittere, & garrire incipiunt) muſcas, formicas, & harum oua, & ueruecis, vel uituli cor, & aliquando carnes crudas, vel coctas etiam, ſed ſine ſale minutim conciſa exhibere conuenit. Vermes præterea quos farinarios vocant, auidiſſimè comedunt, quos uel mortuos, vel uiuos potiùs, ut motu illorum ad cibum alliciantur, præbere licebit; neque enim illos deglutiunt, niſi prius occiderint, Horum apud piſtores magna reperitur copia; ſed maior apud textores qui pannos è lino, vel cannabe contexunt. Vtuntur enim miſcella quadam, è furfuribus, aceto, & a[illegible]ungia, qua deſtillante, putreſcenteque vermes naſcuntur & pro Luſciniarum eſca in furfuribus aſſeruantur. Suprà cùm de huius generis auium uictu generatim loqueremur, edulium deſcripſimus, quod omnibus quidem, ſed Luſcinijs præſertim ſuauiſſimum ac ſapidiſſimum eſt, & earum incolumitati plurimùm conferens: nunc aliud illi ſimile deſcribere non pigebit, quo Genuenſes Luſcinias alere conſueuerunt, vt retulit mihi Odoardus Turrianus nobiliſſimus Genuenſis ex Comitibus Lauaniæ, herbarumq; cognitionis ſtudioſiſſimus, & peritiſſimus. Sumunt ij amygdalarum ab interiori cortice expurgatarum vncias ſex, optimè contundunt, binos ouorum vitellos, qui coctione indurerint, addunt, melliſque quod ex Hiſpania eò aduehitur, vncias duas, quibus omnibus ſimul in mortario lapideo diligenter commiſtis, croci pauxillo colorem conciliant deinde paſtillos unius vnciæ ferè pondere efformant, & in furno tepido decoquunt, ſed non diù, eos poſtea extractos aqua roſcea leuiter conſpergunt, & in Luſciniarum cibum aſſeruant. Cùm vſus exigit, ferreo quodam inſtrumento. quod Tyrocneſtem uocamus, minutim cõminuũt, & epulandos non ſolum iunioribus, ſed iam ætate grandibus, offerunt: Si adultas educare libet, mox vbi ſunt captæ, alas deligare profuerit: ne ſcilicet euolare cupientes ſe ſe caueæ clathris allidant, roſtrumque proterant; eoque faciliùs manſueſcent, & cicurabuntur. Quod cùm factu difficillimum ſit; libertate enim priuari admodum moleſtè ferunt, caueam, etiam vndique carta cooperire oportet, interſepienteſque virgulas detrahere. Vt autem ad cibum accipiendum incitentur, muſcas, & vermiculos viuos in caueam inijcere proderit, vt illorum motu ad eſcam illiciantur. Deinde veruecinum cor, vel bubulum, & alia à nobis commemorata edulia obijcere expediet, quæ tamen ſi attingere recuſauerint, tam diu vermibus ſunt paſcendæ, donec cibis etiam alijs aſſueſcant. Quidam ut carnibus

aſſuefiant,

Quomodo educandæ. Mares alendi, fæminæ reijciendæ. Adultæ ne, an iuniores Luſciniç ſit alendæ.

[b] *In Gryllo.*

Quomodo pulli ſint educandi, & qui.

Qũo cognoſcãtur iam ex ſe cibũ capere.

Adultarum cura.

aſſueſiant, fruſtulum carnis & vermem farinarium ſimul vinciunt. Atq; hæc de cibis. Non minori curæ nobis eſſe debet, potus, ut mundus, defæcatuſque ſemper illis in promptu ſit, vt ſitim ſedare, & lauare etiam liceat, quoties libuerit. Hoc modo altæ Luſciniæ, aliæ tranſactis octo diebus, aliæ quindecim, nonnullæ nõniſi poſt mẽſem canere incipiũt. Quæ vltra hoc tempus non canunt, aut fœminæ ſunt, aut cantui ineptæ. Quantò autem citiùs cantillare incœperint, eò magis canoras fore arguitur & ſuauiùs cantaturas. Cùm canere incipiũt, charta illa, quæ caueam cooperiebat, paulatim detrahenda, ita ut ſingulis diebus fruſtulum aliquod abſcindatur, eiuſque loco frondes aliquot reponere conducet: donec penitus detracta carta, luci, & ſplendori aſſueſiant. Quæ cautio ſi omittatur, periculũ imminet, ne indignabundæ, aut territæ, prorſus obmuteſcant.

Potus.

Quantò citius canũt, eo magis canoræ euadent.

SEXVS.

DIVERSI diuerſas prædicant notas, quibus in hiſce auiculis ſexus cognoſcitur. Ornithologus maſculorum colorem aliquantò obſcuriorem eſſe tradit, cui ſubſcribere videtur[a] Bellonius, plurimique alij. Sunt qui dicant, marem corporis mole fœminam ſuperare, alij oculum dextrum mari eſſe maiorem, quàm fœmellæ. Multi caudam illi, quàm huic longiorem. Ego omnia hæc falſa eſſe experientia didici. Nam quæ in mare ſigna memorat, omnia in fœmina eluceſcere ſæpe animaduerti: Non iuerim tamen inficias plura ex hiſce commemoratis ſignis ad dignoſcendum ſexum plurimùm conferre, ſed ſtabilia, & perpetua eſſe nemo mihi perſuaſerit. Ex cantu vero & motu locali ipſarum certiora ſigna deſumuntur, ut ſunt huiuſmodi. Quæ frequentes, & modulatos ędit cantus, qui continuo ſpiritu trahantur in longum: quæ vnico ſæpè inſiſtàt pedi, & longum temporis ſpacium immobilis permanet, eam marem aſſerere ne dubitaueris. Fœmina etenim per caueam huc illuc curſitat, ita vt loco ſtare non poſſe videatur; cantum promit breuem, conciſum, & intermiſſum; neque enim in tam longum tempus illum producere valet, vt mas. Nec mihi quis[b] Ariſtotelem, & Plinium obijciat, quorum ille, *Luſcinias mares canere perinde vt ſuas fœminas*, hic verò *auium quarundam maribus eandem vocem eſſe* dixit, *vt Luſciniarum generi*. Non etenim dicere voluerunt hi præclariſſimi authores, vnam eandemque vocem, eodem ſono prolatã vtrique ſexui eſſe in hac auium ſpecie: Sed differentiam afferre voluerunt, quæ inter mares, & fœminas diuerſorum generum animalium intercedit. Nam in quibuſdam quidem mares tantùm canunt, vt in cicadarũ genere, in quibuſdam & mares, & fœminæ, vt in Luſcinijs, ſed diuerſimodè. Hæ igitur ſunt marium, & fœmellarum differentiæ. Cæterùm quas menſis Martius, primumque ver ſuppeditant, hoc peculiare habent, quòd mares, vt pote qui tunc in Venerem ruunt, ſexu etiam ſeſe prodant. Tunc enim temporis genitalia in illis turgent, & prominent: ſecus in fœminis.

Mas quibus notis a fœmina dignoſcatur.

[a] *De auib. l. 7. cap. 1.*

Certiſſima ſexus ſigna.

[b] *Hiſt. lib. 4. cap. 9.*

Mares adulti uere capti ſexu ſeſe produnt.

CORPORIS AFFECTVS.

CORPORIS affectus curandi methodum docuimus in huius libri principio, cùm de morbis, quæ toti harum auicularum generi accidunt, ageremus. Luſciniæ præterea peculiare hoc habent, vt facilè pingueſcant, immo ſæpe adipis mole obrutæ extinguantur, quare vt minus pingueſcant, carnes crudas ſi quando in cibum exhibere contigerit, diſſectas minutim, vel contuſas prius abluere expediet; ciboſque qui minimè pingues ſint, parumque nutriant, manducandos apponere. Ipſæ verò cum liberæ adhuc volitant, ſi ægrotare contigerit, formicarum ouis ſibi ipſis medicæ medentur, ex eorum enim eſu conualeſcere dicũtur. Quapropter illis etiam, quæ in caueis aſſeruantur huiuſcemodi medicinam facere aliquando profuerit.

Formicarũ ouis ſibi medentur.

SYMPATHIA

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VM Phœnicûro Lusciniæ amicitiam intercedere ex hoc patet, quòd cum eo coire credatur, vt dictum est: Cum reliquis etiam omnibus ferè auiculis præsertim cum ijs quæ molli sunt rostro, illi sat bene conuenit. Ad illas enim caueis inclusas, quæcunque tandem fuerint, euestigiò aduolat, Contrà cum Collurionibus ingentes inimicitias, etsi non æquo Marte exercet. Hi nanque omnes paruas auiculas persequuntur, atque occidunt, & præsertim earum cerebella deuorant, vt mihi hæc scribenti narrabat auceps quidam: addens quoque, Collurionem cùm aliquam auiculam visco implicitam viderit, illicò aduolare, & dum capere eas uult, in easdem virgulas visco illinitas sese præcipitare, atq; hoc modo non paucas capere solere. Habent preterea maiores hostes Lusciniæ, omnibus alijs auibus communes, Accipitres inquã: quod innuit & Hesiodi de Accipitre, & Luscinia apologus, mox recitandus. Aquilas verò quantum paueant, declarat inter alios [a] Bapt: Mant: D. Apolloniam ita satellites horruisse scribens, vt faciunt Lusciniæ Aquilas, capræ leones, & agnæ lupos.

Lusciniæ sympathia cum Phœnicuro.

Cum Accipitribus Antipathia.

Cũ Aquilis.

[a] *Parth. 6.*

Stat veluti tepidis errans ab ouilibus agna
Inter mille lupos, aut inter mille leones
Caprea, quæ tenera producere cornua fronte
Incipit, aut Aquilas inter Philomela rapaces.

Viperas etiam exhorrescunt ac si occulta quædam inimicitia secum ipsis esset. Neque enim potiore de causa dumeta, & rubos quærunt, quàm ut ab illis tutæ sint. Ad ea enim loca propter spinarũ aculeos non facilis est serpentibus accessus. De hac antipathia meminit [b] Gaudentius Merula, scribens, uulgò credi, Lusciniam à uiperæ suppositæ oculorum fulgore in certissimam perniciẽ trahi. Descendens enim paulatim ab arbore fit, ut in prædã ipsi cedat. Sed de hoc [c] Cardanus, etsi patris sui testimonio sit confirmatum, non parum addubitans ait: Maius est, quod de Philomela referunt, paterque meus id testabatur, quod tamen apud me supra fidem est, scilicet, Philomelam deprehensam in arbore à vipera, quæ arborem ambit, paulatim deflentem miserabili voce in illius os, vt deuoretur, descendere. Si itaque hoc contingat, metus, & antipathiæ causa, ac cuiusdam stuporis ingeniti ratione fiet. Verùm talibus non subscribam, donec uidero. Hæc Cardanus.

Cũ viperis.

[b] *In mirab.*

[c] *De uariet. rer. l. 7. c. 36.*

Lusciniæ & viperæ historia.

COGNOMINATA. DENOMINATA.

EDONES Libyssę, ut alibi annotatum est, dicebantur olim mulieres illæ quæ liberos suos nescio qua ductæ religione, Carthagine, quæ Libyæ urbs est, immolabant. Natos namque suos interficiebant, sicuti Aëdon, aut Luscinia, quæ liberorũ interfectrix, παιδολέτωρ ab [d] Euripide appellatur. Sirenes præterea Luscinias auiformes uocat [e] Lycophron, Luscinias aũt, quia suauiter canere credebantur, ut Lusciniæ, adeo ut dulci cantu sopitos nautas deuorarent: auiformes quia parte inferiori sicut aues fingerentur. Cassandra igitur prædicens varios Vlyssis, & sociorum errores, diuino afflata numine sic vaticinatur:

Aëdones Libyssæ.

Aëdon iter fectrix liberorum.

[d] *In Rhes. Act. 3.*

[e] *In Cassãd.*

Τοὺς δ' ἀμφὶ σύρτιν καὶ λιβυστικὰς πλάκας,
Στενὴν τε πορθμοῦ συνδρομὴν τυρσηνικοῦ,
Καὶ μιξόθηρος ναυτιλοφθόρους σκοπὰς,
Της πρὶν θανούσης ἐκχερῶν μηκιστέως
Τοῦ στερφοπέπλου σκαπανέως βοαγίδα,
Ἁρπυιογενῶν κλώμακας τ' Ἀηδόνων
Πλαγχθέντας, ὠμόσιτα δαιταλωμένους
Πρόπαντας ᾅδης πανδοκεὺς ἀργύσεται, id est,
Alios circa Syrtin, & Libyæ æquora,
Angustumque freti Tyrrheni concursum,
Et semiferæ naufragas speculas,
Prius interfectæ manibus Mecistei
Leoninam indui fossoris bubulci,

Et auifor-

Et auiformium scopulos Lusciniarum
Vagatos, crudeliter laceratos
Orcus omnes capax capiet.

[f] *In Cassād.* Laodice, & Polixena Lusciniæ dictæ.

Apud [f] eundem Cassandra vocat Laodicen, & Polixenam Luscinias, quarum illa, cùm capta Troia, hostium vim timeret, & alioqui ob excidium patriæ magno cruciaretur dolore, vltrò se de rupe pręcipitem dedit: hęc verò Achillis vmbris à Pyrrho sacrificata ad tumulum eius occubuit: Ait autem:

Οἴ μοι δυσαίων καὶ διπλᾶς Ἀηδόνας,
Καὶ σὸν τάλαινα πότμον αἰάζω σκύλαξ, id est,
Hei mihi miseræ duas quoque Luscinias
Et tuam, infelix canis gemo mortem.

Hecuba canis. Luscinia Musarum Palamedes dictus.

Canis dicitur Hecuba, quòd in canen deformata fuerit. Luscinia Musarum dictus fuit Palamedes ab Euripide Vlyssis dolo à Græcis interfectus.

Ἐκθανετ' ἐκθάνετε τὸν πάνσοφον ὦ Δαναοὶ,
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν Ἀηδόνα μουσῶν, id est,
Necastis, necastis omniscium o Danai
Musarum Lusciniam cunctis innoxiam.

[g] *In manib. Catul.* Catullus Philomela dictus.

Fuit quippe vir ille in Philosophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum versibus cecinisse perhibent. Pari ratione [g] Iulius Cęsar Scaliger Catullum vocat Philomelam:

Dulcis Virgilius, latina Syren,
Duplex Mæonides, triplex Apollo,
Vnus omnia, quæ ambiunt poëtæ.

[h] *Comm. in Horat. lib. Carm. od. 3.* [i] *Lib. 3.*

O Cyene, ò Philomela, & quę sequuntur. Quod dicendum restat, Romæ olim celebris erat Lusciniorum familia, quos tamen non à Luscinijs, sed fortè quòd Lusciosi essent, sic reor fuisse denominatos. Horum meminit [h] Lambinus, paupertatem, inquiens, maiori laudi, quàm delicias fuisse testimonio sunt Fabricij, Curi, Coruncani, Luscinij, Acidini, Calatini. Huius familię fortè fuerit Fabricius Luscinus (fortè Luscinius) de quo meminit [i] Ammianus Marcellinus.

PRÆSAGIA. AVGVRIA:

NOVIS nunciam à Sappho dictam fuisse Lusciniam testatur Suidas, eò quòd cantu suo ver significet. Quapropter poëtę uer descripturi Luscinias iam canere vel mox cantaturas dicunt, ut Baptista Mantuanus:

Suos cùm iam Philomela pararet
Aedere per villas, & per viridaria cantus:

[a] *L. 1. Her.*

Et [a] Iulius Aelius Grottus ver describens:

Attica Cecropijs Philomela recesserat antris
Acriter Hismarij fata gemens Ityli:

Franciscus quoque Petrarca inter alia vêris signa Philomelæ fletum commemorat:

E garrir Progne, e pianger Filomena

[b] *L. 8. epist. 7*

Sed expressius [b] alibi idem Petrarca eam veris nunciam appellat. Ego, inquit, lites, clamoresque furentium & tubas, & tympana: Tu mugitus boum, labentisque riui murmur, tu querelas volucrum audis, Philomelam primus uêris nunciam auditurus. Ineuntem quoque brumam Luscinię domesticę pręsertim mares cantu admodum uocali, & insolito nunciare solent: quod nos in una, atque altera non sine admiratione experti sumus; cùm taceant tunc omnes aliæ uolucres. Diem similiter pręnunciare nemo est qui ignoret. Diluculò nãque canentem, uernis pręcipue illis quindecim diebus, quiuis audire potest. Quod modo ad auguria attinet, ipsam efficaci haberi auspicio, & felicia decernere testatur Alexander ab Alexandro: quod prius à Plinio scriptis proditum est scribente, Suauitatē cantus ipsius pręmonstratam efficaci auspicio, cùm in ore Stesichori cecinit infantis; quod hoc carmĩne expressit [c] Baptista Fiera.

[c] *In Sylu.*

Stesichori Philomelam olim insedisse labellis
Et miro auspicio modulatam carmina, fama est.

Pari auspicio poëtarum princepem Homerum Luscinię uocem ędidisse memorant, ut alibi à nobis traditum est.

MORALIA.

VICVNQVE huius mundi illecebris allectus, cælestia obliuiscitur, vnde postea interueniente morte opprimitur, iuremerito comparatur viatori illi pigro, qui Philomelæ in arbore, aut rupe aliqua garrientis cantu detinetur, & ab incœpto itinere remoratur, superueniente nocte in tenebras, & labores conijcitur: vt eleganter his versibus Scaliger ostendit:

Qualis scatebrosa piger è rupe viator,
Viridante cui tacito blanditur in vmbra
Arguta ciens modulos Philomela canoros:
Sudore, siti perditus excipit vndam,
Oblitus iter, celeri nocte deprehensus,
Quem fugerat vltrò nouum duplicat laborem.
Cælestia sic qui recolit mente maligna
Hoc melle acido lumine delinitus atro,
Interueniente tenebra opprimetur amens.

Lusciniæ cantus alioqui laudabilis est, vt quæ Deo factori suo gratias assiduè agere videatur. Tota enim peruigil nocte paruulis ouis supersedens, decantat tanta cantilenæ suauitate vt hæc videatur summa eius intentio, quò possit non minus dulcibus modis fœtus animare, quàm fotu corporis. Hinc educta progenies vespere, & mane & meridie quodammodo narrabit, & creatoris laudem non ingrata natura enunciabit ei, qui dat escam omni carni, confitebitur, vt erubescere debeat homo rationalis, si vnquam dona creatoris in escam mutus ab eius laude perceperit. Lusciniæ autem, quæ non solùm fouendo, sed etiam canendo oua sua excludere studet, comparat D. [a] Ambrosius mulierem illam pauperculam, quæ vt natis suis victum prouideat, nocturna opera exercet, & cantu longum, & importunum laborem solatur. Quæ quanuis Lusciniæ suauitatem non possit imitari, imitatur eam sedulitate pietatis. Huius auiculæ cantum imitari oportet omnes Christicolas, sicuti scriptum est, *Cane & cane bene.* Quoscunque enim Christum colentes bene canere vt Luscinia, decet. Tunc autem bene canimus, cùm in orationibus persistimus, Deo laudes dicimus, peccata confitemur, gratias pro acceptis beneficijs Deo agimus. Quod autem Luscinia cantu diem prænunciet, in hoc non male assimilatur prophetis. Isti enim ortum solis iustitiæ Christi præsciuerunt, & eum futurum hominibus canticis prædixerunt, Quod verò tempore verno, dum assiduo cantui operam nauat, rarò comedere perhibeatur, magnum quidem omnibus Christi fidelibus, sed præcipuè ijs, qui religionem colunt, & religiosi vulgò dicuntur, pietatis documentum præbet. Homines namque Deo addictos, & sacros, dum in eius laudes incumbunt, ab ebrietatibus, & comessationibus prorsus abstinere decet. Et quemadmodum Lusciniæ de suauitate concentus certare dicuntur, ita pariter viros istos, vt alter alteri in commemoratis pijs munijs obeundis pręcellat, eniti par est. In hisce omnibus igitur Lusciniam imitari quisque debet. Quod autem vere, & æstate tantùm canere feratur, non hyeme, id illi vitio ascribendum est, sicuti & illis, qui vere, & æstate, ideſt, cùm prospera vtuntur fortuna, Deum laudibus extollunt iuxta illud, *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei:* hyeme verò, cùm infortunijs premuntur, à diuinis laudibus abstinent. Sed neque in hoc imitanda est, quod præsente maiori hominũ numero ardentiùs canat, sin auditores nõ sint vel pauci, cantum negligit. Quod tamen nonnulli faciunt concionatores, seu prædicatores; qui in magna tantùm hominum frequentia ad ostentationem nimirum orationem habere ambitiosè cupiunt; paucis auditoribus concionari recusant, cùm potius Christum imitari præstaret, quem vni tãtùm mulierculæ Chananęæ diuina patefacere mysteria nõ piguit. [b] Cælius ex hoc, quod Lusciniarum fœmellæ minus, quàm mares canoræ sint, egregium mulieribus documentum elicit. Ipsas nempe decere silentium, ipsisque præcipuè ex silentio adesse ornamentum. In mulieribus autem nostris, secus accidit, quæ (liceat mihi Andreæ Tiraquelli verba vsurpare, sicuti ipse Plautina) sunt loquaculæ, argutulæ, verbosæ, dicaculæ, linguaces, garrulæ, & arcanorum minimè tenaces. Nam vt ait Eunomia ipsa Plautina in Aulularia.

Multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam
Hodiè dicunt mulierem vllam in sæculo.

[a] *In Hexam lib. 5 c. 24.*

Christicolas lusciniæ cantũ oportet imitari.

Religiosos à crapula abstinere decet.

In quibus non imitanda.

[b] *Lect. antiqu. lib. 17. cap. 6.*

Inquam

Tres mulieres nundinas faciũt.

In quam sententiam Germanorum est prouerbium: Tres mulieres nundinas faciunt; ex loquacitate mulierum ortum, quarum garrulitas nundinis comparatur, vbi maximus est mercantium strepitus, sonitusq; Sed de hac re satis.

VSVS IN CIBIS.

TSI Luscinias in cibis ab elegantioribus asumi nostro æuo [a] Ioannes Bruyerinus neget, mihi tamen, qui eas aliquando esitaui, non insuauem, nec insalubrem, quamuis exiguum cibum præstiterunt. Cæterùm antiquitùs eas sicut & alias aues vocales in delicijs fuisse, testatur centenaria illa Aesopi Tragici patina, quæ scilicet constabat centum auiculis (inter quas Lusciniam quoque locum habuisse censendum est,) quæ cantu aliquo excellerent, vel humanam vocem imitari valerent: quarũ singulæ numis sex coemebãtur. Quare vt conijcit Budæus, patina illa quindecim millibus coronatorum stetit. Nec mirum tanti Tragœdum cænasse, quando Romani Histrionicæ artis studio admodũ capiebantur: vnde ingentis pretij munera histrionibus dedisse leguntur. Si quidem ciuem quendam Romanũ donatione vnica Aesopo decem aureorum millia dedisse legimus, & Roscium annua mercede sex, & triginta millibus aureorum meruisse. Nulla autem suauitate inductus fuit Aesopus ille, quàm vt hominis imitationem, aut potius hominum linguas cænaret. Heliogabalus verò ille imperatorum perditissimus, camelorum calcanea, cristas Gallinaceis demptas viuentibus, Pauonum linguas, & Lusciniarum esitasse perhibetur: quod se factitare affirmabat, quòd qui ijs vescerentur, epilepsiam non sentirent. Arrij etiam filios Luscinias magno coemptas cænare solitos fuisse scribit [b] Horatius ob solam dementiam, qua laborabãt.

[a] Lib. 15. de cib. cap. 48.

Aesopi Tragici cẽtenaria patina.

[b] Serm. lib. 2. satyr. 3.

Quinti progenies Arri par nobile fratrum
Nequitia, & nugis, prauorum, & amore gemellum,
Luscinias soliti impenso prandere coemptas,
Quorsum abeant sani? An creta, an carbone notandi?

Non etenim, quia suauiorem alijs auibus cibum præbeant, illis vescebantur, sed quia ob cantum pretiosæ erant; quod magnum esse insaniæ, & stultitæ genus, quis eat inficias?

VSVS IN MEDICINA.

ERUMNE scit quod de Lusciniarum linguis asserebat Heliogabalus alij dijudicent. Ego quidem præstantiora, & certiora remedia in epileptico affectu vsurspanda putarem. Cæterùm harum carnes ad uigiliam facere ex clarorũ virorum monumentis constat. Psellus in primis canes, & Coruos & Gallos, ad vigiliam conferre scribit, & Philomelam, & Vespertilionem & Noctuam, atque ex his maximè caput, cor, & oculos. Quod partim est [a] Plinij authoritate cõfirmatum, qui & vtendi modum docet; inquiens, quod *cancrorum oculi cum Lusciniæ carnibus in ceruina pelle alligati vigiliam præstant fugato somno.* [b] Aelianus quoque huic subscribit: quod tamen remedij genus, tanquam somno rerum quieti, & Deorũ placidissimo aduersum elegantissimis verbis improbat. *Luscinia,* inquit, *autum argutissima, & tranquillo præ cæteris animo, suauissima, & canora voce solitarijs in locis cantillat. Eius etiam carnes vigiliam fouere aiunt, mihi verò qui cibo vescantur huiusmodi, homines nec boni, nec sapientes videntur. Sed illius etiam Deorum atque hominum regis, vt Homero placet, nempe Somni priuatio, infelix infelicis cibi munus mihi videtur.* Licet autem Aelianus hoc remedij genus detestetur, qui tamen aut nocturnis orationibus, aut studijs inuigilant, lubentissimè amplectentur: sicuti & illi, qui soporoso aliquo affectu infestantur: quibus quomodo sit adhibendum docent quidam hoc modo: Accipe cor, vel oculos Philomelæ, & pone sub ceruicali, vel puluinari vel suspende è collo ægrotantis. & quandiù ibi fuerit, non dormiet. Io. Baptista Porta addit, omnium vigilantium, & Nocturnorum, & noctiuagorũ animalium carnes idem præstare, & quæ noctù vocalia sunt, valere, vt in uigilijs patrata in somnis narrentur, cuiusmodi esse dicit, ranam, Anserem, Lusciniam, Bubonem. Fel eius cum melle illitum visum perfectè acuit, ut uult kiranides. Postremo pro cachecticis in cibo laudari Alaudas, & Luscinias Alexander Benedictus memoriæ prodidit.

[a] Lib. 32. cap. 10.

[b] De anima lib. l. 1. c. 43.

VSVS IN DELICIIS.

CVR tam sedula cura, tantoque studio Lusciniæ à nobis educentur, nemo est qui ignoret; vt scilicet nos cantu suo oblectent, & molestissimas animi curas adimant. Licet autem omnes aliæ ferè nocturnæ aues, & præcipuè quæ flebiles voces ædunt, nobis sæpenumero ingratæ sint, non tamen, ut inquit [a] Franciscus Petrarca, Philomela, quæ apud Virgilium

Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat, & mœstis latè loca quæstibus implet.

[a] De aduers. fort. dial. 90

Dulcis enim eius fletus, & suaue carmen, & delectabiles sunt querelæ. Hinc in Elysio, vbi nihil est, quod molestiam afferre possit, sed omnia grata, & iucunda sunt, antiquitùs felices illæ animæ maximam è Luscinijs uoluptatem capere dicebantur. Sic [b] Lucianus enumerãs delicias conuiuiorum, quæ illic celebrari fingebantur, scribit, Luscinias, & cæteras canoras volucres cum cantu cõuiuas superuolare, & aspergere flores, quos è proximis pratis legũt. Et paulò pòst primas choreas à pueris, & virginibus, quibus præerant, & concinnebant Eunomus Locrus, & Stesichorus, duci fingit, secundas à Cygnis, Philomelis, & Hirundinibus. Sic quoque [c] Strozius filius canit, quòd illic

[b] Verar. hist. lib. 2.

[c] Amor. l. 1.

Semper odoratis gemitus Philomela sub vmbris
Integrat.

Aurei quoque sæculi homines voluptatibus, quæ ex Philomelæ cantu hauriuntur, non caruerunt: nam

Blandaque vicina recinens Philomela sub orno
Mollibus excierat dulcia bella modis:

Vt ait idem [d] Strozius, aurei sæculi delicias enarrans. Et nostro æuo, & in nostris regionibus quis ex huius auiculæ cantu voluptatem aliquando non percipit? Quàm dulce enim, & quàm suaue omnibus vbique est eam cantillantem audire? Illis verò potissimum, qui verno tempore ruri se continent? Hanc vocis suauitatem & dulcedinem, sæpius cùm expertus esset Vespasianus [e] Strozius, Lusciniæ sic gratias agit:

[d] ibidem.

[e] Erot. lib. 6

Aemula diuini suauissima carminis ales,
Quæ virides vmbras, & loca sacra tenes:
Mollibus, & varijs, quæ tot discrimina vocum
Flexibus humana dulcius arte refers:
Munere pro tali tibi quid Philomela rependam?
Præmia, quæ tanto digna labore putem?
Dum vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror, & artifici culta vireta manu,
Hospitis officio tu protinus usa benigno
Fingis in aduentu carmina mille meo.
Nec procul hinc densis canis abdita frondibus alta
Ilicis in ramo, populeæsuè comis.
Verùm hîc iuniperi insidis mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.
Et licet hac perstem tibi tam vicinus in vmbra,
Deque tua suaui garrulitate loquar,
Nil tamen ipsa times, nec gutturis ista canori
Sedulitas ideo dulce remittit opus.
Grata sed in longum luco resonante querela
Ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas:
Humanas auium quæ mulcent cantibus aures
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diù, similisque tui generata propago
Finiat extremum non nisi sera diem.

Profectò huic, vt eius verba indicant, opus non erat cythara, sicuti neque alijs, qui tunc temporis ruri degunt.

Nam cytharam Philomela feret: quam nulla libido
Flexit adhuc; tremulo permulcens gutture syluas.

Verba ſunt Franciſci Petrarcæ Ioannem Columnam Cardinalem, vt ſe rus conferret, hortantis. Quanuis autem Luſciniæ cantus tantam auribus humanis dulcedinem inſtillet: repertus eſt tamen aliquis, neſcio brutum nè an homo dicendus, qui vt narrat [g] idem præclariſſimus author, cùm ruri habitaret, ad fugandas nocte Luſcinias ſaxis armatus, ſudibuſq; conſurgeret: & cùm ſic parum proficeret, circunfuſas arbores detruncaret, vt vel ſic prærepto frondente domicilio, abirent: quibus manentibus cogeretur abire, quaſi importunis earum cantibus pulſus. Is tamen in proximę paludis ripa nocturnos ranarum ſtrepitus veluti modulatiſſimam fidium harmoniã gratis hauriebat auribus. O inhumanum, ferumque, & aſininis auribus hominem, qui quod cæteris maximæ voluptati eſſe ſolet, non tantùm aſpernaretur, & prorſus abhorreret, ſed à ſe propellere omnibus viribus ſtuderet: quę verò reliqui iuremerito deteſtantur, ipſi grata eſſent, & periucunda. Similis profecto is dicendus Aſino illi Aeſopico, qui Cuculi cantum Luſciniæ harmoniæ prætuliſſe dicitur.

HIEROGLYPHICA.

LVSCINIA quia nulla auis vocalior ſit, nec alia elegantiùs cantet, corporis verò pulchritudine non admodum conſpicua ſit, & præ indignatione, ac nimia excandeſcentia ſæpenumero conficiatur, viri ſtudioſi & virtute præditi, qui leui de cauſa indignatur, & ira celerrimè excandeſcit, corporiſq; cultum negligit, haud temerè hieroglyphicũ ſtatui poſſit, matrũ verò, quæ proprios liberos trucidant, quia tale facinus Philomela patrata fuiſſe confingatur. Vnde mulieres illas, quæ Carthagine liberos ſuos Saturno immolabant, ſiue turpiter etiam cremabant, Ἀηδόνας Libyſſas dictas fuiſſe ſuprà meminimus. Pierius Valerianus in ſuis hieroglyphicis diuerſas aſſignat huius auis ſignificationes: & primùm Homeri ſimulacrum eſſe dicit, quod confirmat authoritate Aeneæ philoſophi, qui ex Chaldæorũ, Aegyptiorum, & Græcorum opinione defunctorum animas euocari poſſe docens, Orphea Cygni ſpecie euocandum eſſe ait, & ſi quis Homerum euocare voluerit, oportere eum Luſcinię forma indutum apparere. Simili ratione quemlibet poëtam egregium Luſcinię ſpecie euocare poterimus, illumque ipſius hieroglyphicum ſtatuere. Erat enim Pythagoricorum perſuaſio aues canoras in poëtas, & poëtas in aues canoras renaſci. Vnde apud [a] Platonem Thamyræ animus Luſciniæ vitam deligit. Ad quod alluſiſſe videtur [b] Ianus Gruterus ſcribens ad Petrum Tiaram poëtam:

Matris filios necantis hieroglyphicum.

Poëtæ egregij cuiuslibet hieroglyphicum.

[a] Reip. l. 10.
[b] In epigrã.

Quin Heliconiadum fueris quod viuus amator
Poſt obitus melicam te Deæ auem eſſe dabunt.
Et vel Luſciniam, vel ouantem rore cicadam,
Vel Cycnum fingent, melligenam uel apem.
Mentior. Haud ſatis hoc: monſtrum nouum eris compoſtum
Ex Philomela, & Olore, exque cicada, & ape.

Non ſolùm autem optimi poëtæ, ſed perfecti oratoris hieroglyphicum dici poteſt Luſcinia: eique aſſimilantur, qui in dicendi arte primas tulere. Quapropter rectè M. Tullium illud Romanæ eloquentiæ decus eximium Luſciniæ non ſolùm ob ſummam eius in dicendo facundiam, ſed quia more eius auiculæ pullos ſuos, id eſt, rethoricæ ſtudioſos iucundiſſimis, & ſuauiſſimis cantionibus, præceptis nimirum rethoricis erudire voluerit, comparare poſſimus. Quemadmodum enim Luſciniam, vnam ex auibus maximè admiramur, quòd in tam paruo corpuſculo tam clara, tam ſuauis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quod verno tempore cùm frondeſcere arbores incipiunt, quindecim diebus, ac noctibus continuis & ſine intermiſſione canere ſoleat, ſicuti iam ſatis ſuperque demonſtrauimus: ita pariter in hoc vno viro tam perfecta, atq; abſoluta prorſus omnis dicẽdi ratio eſt, vt in ſuo genere non minori ſit admirationi, atq; haud ſcio, an etiã maiori, qui dono quodã (vt ait Fabius) prouidẽtiæ genitus eſt, in quo tota vires ſuas eloquentia experiretur, clarus, ſuauis, iucũdus, grauis, qui diuina ingenij felicitate quicquid in omnibus alijs authoribus admirabile, politũ, ingenioſum, eximiũ reperitur, id in ſuis Luculenter, ne dicam diuinè operibus totũ effinxit. Sed iam reliqua proſequamur, quorũ Pierius Luſciniam hieroglyphicum eſſe ſtatuit: inter quæ prima ſe ſe nobis offert muſica, quam quidem omnibus numeris abſolutam per hanc alitem ſignificari ab alijs traditum eſſe aſſeuerat: nec iniuria, ſiue multiplicem vocis

Perfecti oratoris hieroglyphicũ

cis varietatem, siue delectabilem suauitatem, siue pertinacem in ea continuationem admiremur. Quod autem cùm sylua incipit opacare frondibus, diebus, ac noctibus quindecim assiduè canat, lætitiam testata, quam ex verni temporis aduentu præsentit, hinc germinationis tempus nonnulli per Lusciniam significant, eodem Pierio referente: eadem que de causa, quòd scilicet vernis illis diebus per totam ferè noctem dulci eo modulamine delectetur, vigilantiam suo hieroglyphico, nocturnasque lucubrationes denotat. Namque sicut ob mirificam canendi delectationem non piget insomnes noctes ducere, ita hos summæ sapientiæ, & scientiæ desiderio affectos non tædet laboriosis vigilijs 10 insenescere, atque continua mentis agitatione consumi. Horum igitur omnium hieroglyphicum Luscinia meritò statui possit, è contra in auibus Aristophanis illa denotatur per meretriculam habitu ornatam meretricio, capite verò Lusciniam referentem, ob id fortè, quòd illæ impudicæ mulieres non minus, quàm Luscinia linguâ valeant: unde Plautus meretriculam quandam Lusciniolam uocat, vt ex illius iam antè recitato & mox iterum citando carmine apparet.

Vigilantiæ hieroglyphicum.

PROVERBIA.

20 PRO diuersis Lusciniæ proprietatibus diuersa quoque ab illa desumuntur prouerbia. Diximus autem auem esse vigilem, harmonicam, in canendo indefessam, ambitiosam, & cantu se suo delectari, ideoque sibi blandiri, & libertatis amatricem esse. Hinc prouerbia Οὐδ᾽ ὅσον Ἀηδόνες ὑπνώουσιν, id est, *nec quantum Lusciniæ dormiunt:* in eos conuenit, qui somni parcissimi sunt, Lusciniæ enim minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem sanè magis, vt arbitratur Adagiorum author. Ἀηδὼν μουσῶν, id est, *Musarum Luscinia*; conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipuè in poëtam carmine felicem, quo nomine vocatum fuisse Palamedem alibi diximus. Ἀηδόνων μουσεῖα, id est, *Lusciniarum Musea*, appellari possunt hominum disertorum, & eruditorum orationes, scripta, bibliothecæ, vel etiam ipsorum hominum doctorum conuentus. Sumitur ab ipsius cantu & hæc pro-30 uerbialis allegoria, *Luscinia deest cantio*, perinde quasi dicas, mulieri desunt verba, poëtæ versus, sophistæ cauillum, vnde [a] Plautus:

Nec quãtũ Lusciniæ dormiunt.
Luscinia Musarum.
Lusciniæ deest cãtio.
[a] In Bacch.

Ego Pol metuo ne Lusciniola defuat cantio

In eodem sensu Tappius scribit, Germanis hoc esse prouerbium, Die Nachtgall Kan nit singen, idest, Luscinia nescit canere.

Non sine prouerbiali figura loquutus videtur [b] Theocritus, cùm dixit:

[b] Eidyl. 1.

Κἠξ ὀρέων τοὶ σκῶπες Ἀηδόσι γαρύσαιντο, id est,

Ex montibus Scôpes cum Luscinijs cantu certent

Et pariter cùm idem [c] alibi cecinit:

[c] Eidyl. 5.

Οὐ θεμιτὸν λάκων ποτ᾽ Ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, id est,

Non fas ò Lacon Picas certare cum Luscinijs

40 Eadem prouerbiali figura vsus uidetur Calphurnius.

Vocalem superet si dirus Aëdona Bubo

Quæ omnia conuenire possunt in eum, qui cùm infacundus, & ineruditus sit, virum eloquẽtem, & doctũ docere conatur, vel ei se conferre. Sicut autem hoc ineruditos redarguit, ita quod sequitur peritos commonet, ne immodicè suis studijs delectentur. Est autem huiusmodi: Ἀηδόνες λέσχαις ἐγκαθήμεναι, id est, *Lusciniæ nugis insidentes*. Conuenit, vt diximus in eruditos, qui suis studijs magis, quàm par est, delectantur. Quod genus sunt poëtæ potissimùm. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. *Luscinia vocalior*, vsurpari potest in eos, qui eloquentia conspicui sunt. Ἀηδὼν ἐν οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, id est, *in cauea non canit Luscinia:* quo prouerbio significatur, ingenij libertate nihil esse præstantius ad res agendas. Hoc prouerbio vsus esse dicitur Sco-50 pelianus sophista. Hunc enim cùm obsecrarent Clazomenij, vt domi suæ profiteretur, sperantes eius doctrina celebres fore, ille os obstruxit percommodè, dictitans, inclusam caueæ Lusciniam non canere: libertas etenim res inestimabilis, & ingenia libera rebus omnibus agendis sunt accommodatiora. Simile huic est, quod dixit [d] Ludouicus Ariostus:

[d] Sat. 4.

Mal può durar' il Roscignuol in gabbia

Quod quoq;, & meliùs vsurpari potest in eum, qui seruitium alicuius molestè ferat. Postremo 10. Tzetezes cùm parœmias duas commemorasset, *Quantum Graculi de regno curant, &*

Quantum Aquilis leges Platonis curæ ſunt, ſubdit. *Hæc quoque ſimilis eſt ſuperioribus, Syllogiſmorum quæ cura eſt Luſcinijs? Siue librorum qualiumcunque Ariſtotelis?*

APOPHTHEGMATA.

NARRAT [a] Plutarchus Laconem, cùm plumis Luſciniam nudaſſet, ac parum admodum carnis reperiſſet, dixiſſe: *Vox tu es, & nihil præterea.* Simile nos Itali de Cuculo dicimus, in ſimillimo ſignificato: [b] Ageſilaus autem rogatus, vt refert idem Plutarchus, vt audiret quendam, qui vocem Luſciniæ imitabatur, renuit, quòd diceret ſe ipſammet ſæpè audiuiſſe Luſciniam, res inanes contemnendas demonſtrans.

[a] *In Apopteg. Lacon.* [b] *Ibidem.*

10

EMBLEMA.

Extat [a] Alciati de Luſcinia emblema huiuſmodi:

Quid matutinos, Progne, mihi garrula ſomnos
Rumpis, & obſtrepero Daulias ore canis?
Dignus Epops Thereus, qui maluit enſe putare,
Quam linguam immodicam ſtirpitus eruere?

[a] *Embl. 70.*

Hic autem Luſciniam intelligit, eorum ſequens opinionem, qui Prognem in Luſciniam transformatã fuiſſe volunt, vt rectè exponit Franciſcus Sanctius. Vocat autem illã garrulã.

Quod cantare ſimul nocte dieque poteſt,

Quo epitheto à Martiale etiam donata fuit, vt ex eius diſticho à nobis alibi recitato patet.

20

FABVLOSA.

PHILOMELA ne, an Progne in Luſciniam mutata fuerit, diuerſas ſuper hac re ſententias alibi recitauimus. Quapropter ne actum agamus, omiſſis, quæ à nobis ibi tractata ſunt, fabellam aliam de Luſcinia referre præſtiterit, quam recenſet Petrus Martyr in hiſtorijs Indiarum occidentalium: ex qua pateat homines illos ſuas etiam ſibi confinxiſſe fabulas, ipſorumque ſicuti noſtros poëtas de Luſcinia, quod ex humana forma in auem deformata fuerit, fabulatos eſſe, etſi diuerſimodè. Ille autem ex inſulæ Hiſpaniolæ incolarum relatu huiuſmodi narrat fabulam. Ad cuiuſdam immenſæ magnitudinis montis radices, duæ ſpeluncæ erant, quarum maior Caxibaxaqua, altera verò, quæ minor erat, Amaiuna illorum lingua dicitur. In hiſce deliteſcebant homines (neque enim adhuc terras colere cœperant) nec foras egredi audebant, Solem veriti; qui ab eis cerni nolebat: & ne quis pedem extra ferret, Machoëlem quendam nomine ad fores cuſtodem collocauerat. Is curioſus nimium, quidque proferret inſula ſciendi cupidus, ſpreto ſolis præcepto, relictaque ſpeluncarum cuſtodia, huc illuc diuagari cœpit, cùm verò iter diutius protraheret, ad com miſſas ſibi ſpeluncas tempeſtiuè non redijt: quare à ſole deprehenſus temeritatis & inobedientiæ pœnas luit, & in lapidem conuerſus illa in inſula in hunc diem ab incolis demonſtratur. Cuſtode autem abſente, qui in ſpeluncis incluſi fuerant, nocte quadam è carcere illo egreſſi cœperunt & ipſi per inſulam deambulare, ſed & hos nimiam contrahantes moram ſol ſuperueniens in arbores quaſdem deformauit, quæque etiamnum paſſim in inſula viſuntur, fructus afferentes prunis haud abſimiles. Hiſpani huiuſcemodi fructus ea pruna eſſe exiſtimãt, quos mirabolanos dicimus. Inter cæteros qui in ſpeluncis latitabant, vnus erat Vanguonione nomine vir prę cæteris conſpicuus Huic cùm multi eſſent liberi; vnum vt & ipſe inſulam perueſtigaret, foras mittere auſus eſt, quem poſtea ſol in Luſciniam conuertit. Cùm itaque illic, vt dictum eſt, Luſciniæ toto anni tempore canant, Indi aniculam ſuum infortunium, & ærumnam queri, & à parente ſuppetias inceſſabiliter implorare exiſtimant. Vides ergo & Indis ſuas eſſe etiam fabulas? Hanc tamen non pro fabula, ſed pro hiſtoria recenſent. Extat Philippi cuiuſdem de Philomela carmen inter Græca epigrammata, quæ Boream fugiens, cùm per mare volaret, delphini dorſo ſuſcepta, ue ctaque fit, & illum nantem carminibus ſuis delectarit, quæ fabula ei, quæ de Arione narratur, perquam ſimilis uideri poſſit.

Luſciniæ fabula. Caxibaxaqua. Amaiuna.

Mirabolani.

30

40

50

APOLOGI

APOLOGI.

LVSCINIAE, & Accipitris apologum narrat [a] Hesiodus, cuius hæc est breuis expositio. Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus transfixa miserè plorabat. Ad hanc raptor horrenda voce sic inquit: Quid exclamas misera, à multò quàm tu sis fortiore detenta? Huc adsis, quo ego te protraham. Suaue licet vsque canas: cœna tamen mihi futura es, vbi voluero. Apologus indicat eum desipere, qui potentioribus repugnat. Dicunt autem interpretes, ibi Hesiodum per Lusciniam semetipsum intelligere (poëtarum hieroglyphicum Lusciniam esse iam diximus) qui fuerat à iudicibus vexatus: per Accipitrem verò iudices, ob rapacitatem, qui Persæ fratris largitionibus corrupti iniquè iudicarant. Alij aliter hunc apologum narrant; & aliam quoque affabulationem afferunt. Philomela, inquiunt, super arbore sedens, de more canebat. Accipiter autem videns, ac cibi indigens volando corripuit. Quę cùm occidenda foret, orabat Accipitrem, ne deuoraretur. Neque enim satis esse ad Accipitris ventrem implendum, sed oportere ipsum ad maiores aues conuerti. At Accipiter suspiciens, ait: Sed ego certè demens essem, si qui in manibus paratus est, cibo dimisso, quæ non videntur, persequar. Fabula hæc significat, plerosq; homines eodem modo esse inconsultos, qui spe maiorum incertorum, quæ in manibus habentur, amittant. Cuculi, & Philomelæ apologum in Cuculo recitauimus soluta oratione, eundem nunc ab [b] Achille Bocchio versibus expressum reddimus cum duplici lemmate, ab vno quidem latere IVDEX INEPTVS PESTE PEIOR PESSIMA, ab altero verò cum lemmate OFFENSIO ASPERA EX INEPTO IVDICE.

[a] *Lib. 1.* Luscinię, & Accipitris apologus.

[b] *L. 3. symb. quæst. 90.*

Dic, Musa, quæso, cur diutius canit
Coràm homine, & accuratiùs Luscinia?
Illa, & Cucullus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolent, in maximam
Contentionem fortè quadam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
Lis de sono erat, asellus est aptissimus
Tum creditus iudex, quòd auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam Cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit, & diligenter cantat, vt
Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discat ergò quilibet,
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde, pœnitenda, & aspera.

Idem Bocchius alterum habet hunc de Luscinia apologum, (si ita licet appellare, quod ipse symbolum) cum lemmate LVSCINIAE HAVD DEFIT CANTIO:

Propter limpidum aquæ caput
Illimis Zephyro dum genitabili
Arridens aperit se humus,
Dum se mollia passim viridantium
Densant germina frondium,
Florenti teneræ ramulo ab arboris,
Dulci garrula murmure
Cantabat Philomela. Intereà nemus
Promptis vndiq; voculis
Argutum resonare. Inde sua nitida
Vmbra fontis in æquore
Visa, fortè timens vincier, integras

Certatim varium, nouum
Mellitum, lepidum cantum animoſior.
Porro ſuſpicioſula
Paulum conſtitit. Hinc præcipiti volans
Lapſu falſa ad imaginem
Formæ, vndam oppetijt. Naiades interim
Riſere. Illa vbi plumulas
Iam tota vuida ſe denique fallier
Senſit, mox vacuum ſecat
Euro diffugiens ocyùs aëra. 10

DE CARDVELE Cap. III.

ORDINIS RATIO.

Carduelis auis pulcherrima.

INTER pulchriores huius generis auiculas pulchra, imo verò pulcherrima ab omnibus ferè Carduelis vbique cenſetur, & non minus aſpectui iucunda, quàm cantu grata, ſuauiſq; auribus habetur, vnde meritò ſecundum à Luſcinia locum, cui nimirum ſoli cantus ſuauitate cedit, corporis verò pulchritudine longè antecellit, ſibi vindicat. Hæc & venuſtatis, & 20 cantus nomine magno procul dubio apud omnes honore haberetur, ni, quæ magna illarum vbique reperitur, copia obſtaret. Id quippe illi euenit quod pleriſque alijs rebus, quæ etſi pretioſæ alioqui, magno tamen præ numero vileſcunt, Sed ego qui res, quales ſunt, potiùs perpendo, non quales æſtimantur, ſecundum illi inter canoras aues locum omnino tribuendum eſſe exiſtimo.

SYNONYMA.

Thraupis Ariſtotelis non eſt Carduelis noſtra.

VBI inter aues, quæ ſpinas appetunt Ariſtoteles Thraupidem, Acanthida, & Chryſomitrē annumerat; Gaza pro Thraupide Carduelem interpretatur, 30 cui ſubſcribunt Hermolaus Barbarus, Ornith. & alij, nulli quod nouerim innixi argumēto. Nemo enim illorum ſuam probat ſententiam. Miror autem cur non potiùs pro Chryſomitre Carduelem intellexerint, cui multo magis id nominis conuenit. Chryſomitres enim aurea ornatum mitra, ni fallor, ſignificat: quod nulli volucrum æque ac Carדueli noſtræ competit: ipſam namque aurea faſcia ornatam eſſe luce clarius cōſpicitur. Sed erroris eorum cauſam ſubodorari mihi videor. Nam mitram, ni fallor, capitis tantùm ornamentum eſſe exiſtimauerint: & cùm Carduelis vittam illam auream in alis, non in capite habeat, Chryſomitris nomine eam non ſunt dignati. Sciát autem uelim, mitram ſignificare etiam quancunque aliam faſciam, quæ cuilibet corporis parti circunducitur: vnde faſciam quandam in loricæ modum contextam ad latera defendenda mitram appellat [a] Virgilius: 40

Mitræ ſignificationes variæ. [a] Aeneid. lib. 6. [b] Lect. ātiq. lib. 6. cap. x

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ

Similitratione mitra appellabatur zonæ quoddam genus, quam ſoluebant primum parientes, & Dianæ conſecrabant; de qua [b] Cælius Rhodiginus, *Eſt*, inquit, *eodem quoque nomine, zona, quam ſoluere narrantur primùm parientes, dicantq; Dianæ, nota inde illius cognomento, vt appelletur* λυσιζώνη, *quo nomine etiam Athenis templum viſebatur conſecratum. Mitram certè incorruptam dicit Apollonius, vbi conſtant etiamnum pudicitia, virginitaſque.* Pulchro igitur nomine pulchra donetur auis, quod à Turnero quidem iuremerito factum eſt; quem multò melius, quàm illos hæc vidiſſe ex iam dictis patet. Hic enim velut ſententiæ noſtræ aſſertor, affirmat, auem illam aureis plumis, hoc eſt, Carduelem noſtram Ariſtotelis Chryſomitren eſſe, Thraupidem verò nequaquam. Quæ verò Thraupis ſit, ſuo dicemus loco. Nunc 50 Carduelem Ariſtotelis Acanthida nō eſſe dixiſſe ſufficiat. Hæc.n. Philſopho teſte uita, & colore ignobilis eſt: Carduelis uerò, ſiue Chryſomitres, ut omnibus notum eſt, uarijs, floridiſque coloribus omnium oculos in ſui admirationem trahit. Quis color ille ſit, quem Ariſtoteles ignobilem uocitat in Ligurino referemus. Licet autem Ariſtotelis Acanthidem noſtram Carduelem eſſe nemini aſſenſerim, noui tamen recentiorum Græcorum quibuſdam

Acanthidem cum Carduele eandem uideri, ficuti Theocriti interpreti, qui ait, Acanthidẽ auem esse argutam, & à coloris uarietate ποικιλίδα dici; quo etiam nomine Carduelem nostram neoterici quidam uocari asserunt, nempe à coloris uarietate, ut testatur ille, inter quos est [c] Bellonius, qui eodem in loco asserit Acanthidem longè aliam esse auem à Gallorum Chardoneret, id est Carduele, nempe Spinum, aut Ligurinum, quem ijdẽ uocant Serin. Nos Ποικιλίδα Picam uariam significare aliàs diximus. Sed ut ad rem reuertamur, Latinorum quoque plurimi, recentiores potissimùm pro Acanthide Carduelem uulgò dictã accipiunt, ut Seruius in illo [d] Virgilij.

[c] De auib. l. 7. cap. 13.
[d] Georg. l. 3.

Littoraque Alcyonem resonant, Acanthida dumi,

Per dumos uerò, inquit, Acanthis, quam alij Lusciniam (fuere etiam huius sententiæ aliqui, qui nimirum Lusciniam, & Acanthidem easdem esse existimarunt, fortè quòd in spinis etiam degat, licet illarum seminibus non uictitet) alij uerò Carduelem, quæ spinis, & carduis pascitur. Et sic passim Virgilij interpretes ferè omnes, & sexcenti lexicorum authores pro Acanthide Carduelem interpretantur, sicuti etiam pro Acalanthide, quam nimirũ eandem esse cum Acanthide volunt: quinimo illo in Virgilij versu modò recitato Acalanthida non pauci legunt, fortassis, quòd Acanthis primam corripiat, cui tamen incongruo aliter & fortè meliùs occurri posse videtur additione nimirum & copulæ hoc pacto.

Acalanthis.

Littoraque Alcyonem resonant, & Acanthida dumi,

Baptista Pius Bononiensis ait Acalanthidem à quibusdam credi eandem esse cum ea, quæ vulgò Acalanthula dicatur, & cui vocis omnis amœnitas cum varietate tributa sit. Sed ego qui & ipse Bononiensis sum, nullam auem vulgò Acalanthulam vocari audio: suspicor tamen illum intelligere de Alaudæ quodam genere admodum canoro, quæ non Acalanthula, sed Calandra nuncupatur: de qua suo loco. Sed vt ad Latinam nomenclaturam deueniamus, non pauca etiam est de Plinij Carduele controuersia: nam non satis constat, quam ex his, quæ Carduorum seminibus vescuntur, pro Carduele intelligendam esse voluerit, Thraupidemne, Spinumne, an Chrysomitren: quæ enim de Carduele scribit, omnibus hisce auiculis vllo sine discrimine competunt; Namque omnes imperata faciunt, nec voce tantùm, sed pedibus, & ore pro maribus. Crediderim tamen hæc de Carduele nostra Plinium intellexisse, per excellentiam. Hæc enim alijs longè pulchrior est, & cæteris propter cantum antefertur, atque licet cæteræ illæ carduorum semine quoque vescantur, ab his ipsam peculiariter nomen traxisse; nam & apud Cretenses in hunc diem, vt scribit Bellonius Guardelli dicitur, & Stragalino. Quare satis admirari nequeo, quid Grapaldo in mentem venerit, vt asseueret Carduelem esse Passerem solitarium, auem toto genere diuersam, & triplo & amplius maiorem, vermibus potissimùm victitantem, quos omninò aspernatur Carduelis, vt docuit Aristoteles. Fallitur quoque Ambrosius Calepinus, dum Anthum esse Carduelem credens, *Anthos*, inquit, *vnus ex filijs Nestoris est; & Latinè flos interpretatur. Hinc Carduelis Anthus dicitur quòd flore pascatur*. Nos quæ auis Anthus sit, iam diximus. Nonnulli ad hanc eandem auem significandam quædam vocabula commemorant Latinane, an Græca, vel barbara, ignoro, sed barbara certè, vel saltem diuersè significantia. *Zena*, inquit Kiranides, *idest, auis Iouis, quam Græci vocant Astragalinum, nos verò Carduelem, in capite pennas rubeas habet, in alis aureas, & omninò varia est colore*. Corydalim, inquit Baptista Pius, nonnulli Carduelem vocitant. Matthæus verò Syluaticus pro Astrolino, & Astrogallo Cardellam, vel Carduellum interpretatur: quæ voces pro Astragalino, vel Astragallo corruptæ videri possint. Non tamen Oppiani Astragalini Cardueles sunt, vbi scribit celeres Astragalinos visco capi: Astragalini ab astragali magnitudine dictæ videntur. Solent enim authores veteres medici astragali magnitudinem nominare, quasi notam vulgò, vt nos recentiores nucis ferè pronunciare solemus: est autem astragalus os pedis in animalibus quibusdam, supra calcaneum, talus Latinis dictum, vnde astragalus ludi genus, in quo astragalis, idest talis vtebãtur. Habet item alias significationes, quæ ad rẽ nostram non faciunt. Cæterùm eiusdẽ Oppiani Asteres, quas ibidem visco capi prodidit, Cardueles forsitan fuerint. *Quibus*, inquit, *rubicundulus circulus stellæ instar in capite fulget*. De eo tamen addubitare videtur Ornithologus anceps Cardueles ne sint, an aliæ quædam auiculæ admodum canoræ, quæ & ipsæ è spinis, seu carduis victitant, rubente in vertice circulo, Scosserle ab Heluetijs appellatæ, de quibus in Linaria. Reperiuntur & quædã alia vocabula barbara prorsus, & corrupta, veluti Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina, vt videtur, corrupta ab Acanthis, uel Acalanthis: quas omnes dictiones recẽset Syluaticus, qui aliàs etiam Lisiniam habet pro Cardella, ut ipse loquitur. Albertus ex Auicenna nimirum Azamicoz habet. Apud Italos latinam ferè uocem seruat, Cardello, seu Cardellino dicta, & apud quosdam etiam, si Augustino

Acalanthula. Calandra. Plinij Carduelis est eadẽ cũ nostra. Guardelli. Stragalino. Grapaldi error. Calepini error. Zena. Auis Iouis. Corydalis. Astrolinus. Astragallus. Scosserle. Acardelentes. Acalantia. Actalantia. Lisinia. Azamicoz. Cardello.

Nipho

Chardonneret. Charderulat. Sistelfinck. Sisteluogel Stigelitz. Rotkogelken. Pietter. Truns. Steglick. Sczigil. Sirguerito.

Nipho Italo credimus, Raparino, vel Rauarino, nimirum circa Lacum Verbanum. Galli Chardonneret, vel Chardonnet dicunt, quanquam & aliæ aues, quæ spinas, & carduos appetunt, eodem nomine ipsis vocentur. Sabaudi Charderaulat: Germani Sistelfinck, vel Sisteluogel, quod carduis insideat: quidam quoque Stigelitz imitatione vocis, vt ait Albertus. Rostochij appellant Rotkogelken, Frisij ein Petter, Hollandi een Pitter, Rhæti, qui Germanicè loquuntur Truns, ni fallor, Illyrij, & Bohemi Steglick, Poloni Sczigil, Hispani Sirguerito, Sielecolore, & aliqui etiam, vt opinor, Pintacilgo.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

Zisich. Finck. Auis lini.

CARDVELIVM plura genera constituere videtur Albertus, sed tria dicit esse potiora, Carduelem propriè dictam, de qua impræsentiarum nobis sermo est, Ligurinum & Fringillam, *Carduelis*, inquit, *multorum generum est, sed tria apud nos sunt notiora. Primum genus dorso cinereo est à lateribus croceum, & ante rostrum in capite rubet minij instar, & hoc nobilius habetur. Alterum est croceum paruum, quod vulgò Zisich* (Ligurinus) *vocatur. Tertium vulgò nominatur Finck* (Fringilla) *cui pectus omninò flammeum rubet. Sunt qui quartum genus adyciant, lino insidens: quare auis lini*, (Linaria) *vocatur, in dorso ferè cinereum est, vt primum, & in pectore ad croceum colorem cinereo dilutum vergit*. Hæc ille, volucres omnes carduis insidentes sub Carduelis nomine recensens: & Cardueles propriè dictas meritò reliquis præpōnēs, Spinis, seu Ligurinis secundum locum assignans, Fringillis tertium, postremum Linarijs inter notiora. Nos de singulis, auibus nempe prorsus diuersis, seorsim agemus. Cæterùm aucupes nostri Cardueles propriè dictas sic distinguunt. Quædam inquiunt in spinis, & dumetis nascuntur, quas aliqui alijs præponunt: quòd magnitudine, firmitudine, & cantus pertinacia superent eas, quæ in arboribus nascuntur. Aliæ mali aurantij colorem referunt, quæ proximè dictis cantus suauitate, & peruicacia nil cedunt. Alij verò, quibus ipse assentior, quæ ad nigredinem magis accedunt, cæteris tanquam præstantiores præferunt, & quò atriores, eò meliores esse censent. Sed & inter illas, quæ in arboribus nidulantur, in prunis, aut malis aurantijs inuentæ, illis quas oleæ aut aliæ arbores suppeditant, vocaliores, & magis habentur harmonicæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

Cardueles vbiq; generantur.

NVLLA est regio, ni fallor, quæ hoc auicularum genus non generet: vnde apud omnes nationes passim in caueis alitur: quare in eius descriptione, vt auis notissimæ, & quæ ante oculos semper habeatur, nos nihil elaborauimus. Si tamen quispiam (quod vix mihi persuadere possum) Carduelis descriptiorem desideret, Bellonij aliorũq; descriptionibus quas hîc afferre non pigebit, ipsi satisfiet. Carduelis, inquit,[a] Bellonius, minor est Fringilla; magnitudine quodammodò Thraupidis (pro Thraupide intelligit auem eam, quæ Italis Citrinella nuncupatur, & nobis Bononiensibus Vidarino) & est pulcherrima auium, quæ in Gallia reperiuntur. Nutritur in cauea propter cantus suauitatem. Manifestissimis notis distinguitur à cæteris. Habet enim in anteriore parte capitis, & in gutture semper aliquid rubri. Capitis pars superior nigra est, tempora alba. Alas habet nigras albo distinctas; in quarum remigibus pennis vtrinque lutea fascia cernitur. Hæc Bellonius, cuius descriptione, si quis non acquiescat, quæ alij de Carduelis forma scripsere, & nos hîc repetimus, perlegat. Carduelis, inquit author de natura rerum, auis est parua, croceo in corpore (alis) rubeo in capite colore decorata. Carduelibus, inquiunt Eberus, & Peucerus, dorsum cinereum, & fuscum, alæ croceo colore, nigroq; mixtim alternatim variatæ, albisq; notatæ maculis, vertex nigricans, rostrum niger ambitus, hunc miniatus, miniatum cæsius circundat. Ex hac colorum varietate Baptista Mantuanus pictam nuncupat, dum ait:

[a] *De Auib. lib. 7. c. 13.*

Thraupis quæ auis.

Carduelis descriptio.

Miratur Acanthida pictam

Psittacus.

Hic enim cum Acanthide Carduelem implicat, quod Latinorum recentiorum plerosq; factitare suprà diximus. Quæ autem de colorum varietate tradunt citati modò authores, non in omnibus æquè conspicitur. Superiori enim anno aucupem offendi plurimas Car-

dueles

Carduelis mas cum carduo tomentoſo.

Carduelis nondum adulta cum paliuro Theoph.

dueles vænales habentem, inter quas vna erat, quam aiebat nondum eſſe adultam. Erat autem alis & cauda adultæ ferè ſimilis, ſed in capite nihil prorſus habebat rubedinis, ſed vbiq; vnicolor, nempe ex cinereo ad ruffum tendens, cuius hîc etiam icon exprimitur, vti quoq; alterius, cui niger ille ambitus circa roſtrũ, & cilia, quæ in alijs rubere ſolent, niueo candore refulgent. Reperiuntur præterea, quæ totius ferè corporis colore à reliquis varient, quales in Rhætia aliquando inueniri ſcribit Ornithologus: & in Italia etiam aliquando capi obſeruaui, depinxi, & depictas hoc in loco exhibere non piguit. Harum quidem altera aliquid tantùm in anteriori parte capitis, & in mento ſimiliter rubri obtinebat, cæteræ capitis partes, dorſum, venter, & pectus erant ſubalbida: alæ (excepta lutea illa faſcia, quæ coloris erat obſoleti) & cauda ex cinereo fuſcæ. Altera quam ex capitis conformatione conieci marẽ eſſe, tota prorſus erat alba, ſi capitis partem rubram demas, & pennas aliquot luteſcentes in alis. Cuius verò poſt has iconem damus, & quam Ferrariæ captam familiaris quidam meus caueę incluſam ad me miſit, à iam commemoratis plurimùm differt, ita vt non ex Carduelium

Carduelis cilijs albis cum berberi.

Carduelis ſubalbida cum carduo ſtellato.

Carduelis alba capite rubro cum ſpina alba.

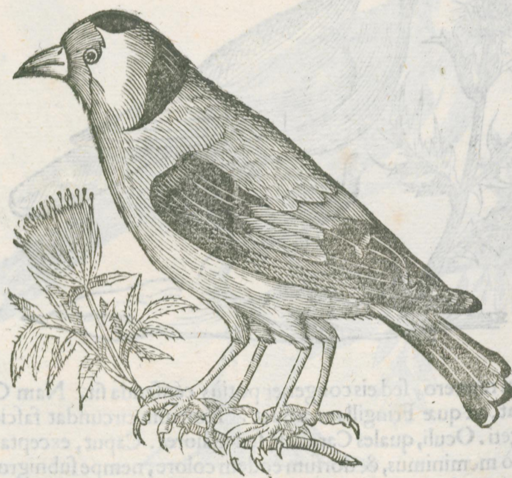
lium vulgarium numero, ſed eis congener potiùs cenſenda ſit. Nam Carduelem corporis mole ſuperat, vt quæ Fringillam æquet. Roſtrum circundat faſciola crocei coloris admodum vegeti. Oculi, quales Carclueli, ſed maiores. Caput, excepta particula illa crocea,cuius modò meminimus, & dorſum eodem colore, nempe ſubnigro. Pectus in nigro vireſcit,ſicuti etiam plumæ paruulę coſtas alarum contegentes:quarum remiges atræ colore albo multò magis, quàm in alijs euenit, interſtinguuntur: quod in reliquis Carduelibus lutei eſt,in hac ferè palleſcit. Cauda alis atritate non inferior: in duabus verò extremis pennis vtrinque albi aliquid,ſi expandebantur,cernere erat: nam alioqui ipſa contracta recondebatur,nec erat viſui ſatis obuium. Venter totus ex cinereo ad fuſcum vergebat. Nouiſſima autem hæc quadrupes erat,vt ex ſubiecta icone cernere licet.

Carclueli congener cum carduo ſtellato.

VOX.

Carduelis quadrupes monſtrifica cum carduo tomentoſo.

10

20

VOX. CANTVS. VOLATVS. Aucupium.

30

Cardueles valēt vocis amœnitate

QVANTVM Cardueles valeant amœnitate vocis, nemo eſt, qui ignoret. Omnes enim cùm quas domi alimus, tùm quæ per agros liberæ degunt, ſemper ſuauiſſimè cantillant, & non ſolùm cùm arborum ramis, & ſpinis inſident, ſed cùm volitant etiam. Quapropter qui aucupio vel animi, vel vtilitatis gratia operam nauant, duas ſibi tantùm Cardueles allectrices ſufficere exiſtimant: cùm alioqui Fringillæ, & aliæ huiuſmodi volucres plures requirantur. Cardueles enim quamuis omni quidem tempore canant, illud tunc maximè prȩſtant, cùm è ſuo genere alias aduenire cognoſcunt. Tunc enim ſuprauolantes alta voce compellant, velut opem implorantes earum, & vt ſe miſeras ergaſtulo incluſas liberent. Aduolant liberȩ, & vndiq; non minori garritu, quàm numero accurrunt. Gregatim enim volat omne Carduelium genus, & tanto quandoq; numero ſimul, vt auceps quidam narrauerit mihi, æſtate ſuperiori, cùm earum aucupio incumberet, duo millia, & plures etiam ſimul ſummo manè ad allectrices ſuas aduolaſſe, arboreſq; quas ipſe viſco illinerat, ferè cooperuiſſe, ſed quòd ros viſcum madefeciſſet, liberas ex paratis inſidijs abijſſe, paucis tantummodo captis. Narrabat præterea, eas viſco facilè capi, ſed ſi ſemel fortè ab illo ſe explicuerint, nunquam amplius in poſterum ita poſſe capi: Quandam verò affirmabat, quam uiſco captam multos annos aluerat, uiſci ita recordatam fuiſſe, ut cùm aliquando vaſculum potorium lauans, caueæ oſtiolum aperuiſſet, aufugientem uiſco capere nequiuerit, cùm tamen nō longè à domo recederet, & quotidie in vicinis arboribus cantillaret, & ad ſocias aduolaret, ſeminibuſq; quæ ex earum caueis decidebant, uictitaret, illeq; cibum, & potum ſæpè inter uirgulas uiſco illitas poſitum offeret: illam ſiquidem cùm cibum capere uiſco deuitato poſſet, auidiſſimè comediſſe: ſin minus inediâ conſumi potiùs maluiſſe. Vnde ſe, cùm uideret ſȩ oleum, & operam perdere, aliam excogitaſſe uerſutiam; Caueam cibo, potuq; iuſtructam apertam reliquiſſe, famelicam illam ſitibundamq; cùm illicò intrò ingreſſa eſſet, oſtiolo clauſo cepiſſe. Hæc ille. Cæterū Cardueles non ſolùm viſco, ſed & retibus falluntur, qua in re peculiari quodam aſtu utūtur aucupes, carduos per retis aream,

Quādo magis canant.

40

Gregatim volant.

50

Vt faciliùs retibus capiantur.

ut uocant,

ut vocant, (est autem illud spatium, quod inter utrasque *retis alas interiacet*) disponunt auiculasque quæ eorum seminibus mirum in modum inhiant, aduolitantes ad eos capiunt. Refert Albertus non solùm has, sed omnia alia Carduelium genera, ita oblectari carduis, vt cùm ijs insident, adeo stupidæ sint, vt aucupe per parietis cuiusdam, post quem latet, foramen, multas è suis, vnam nimirum post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per collum attrahi potiùs patiantur quàm aufugiant. Similiter, quando fisso ligno capiuntur, vna hærente multas iuuandi animo, accurrere.

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO.

Victus. Sexus.

NIDVM in spinis, arboribusq; construere Cardueles iam diximus. Nidificant etiam aliquando captæ apud nos, si locus in quo volitare queant, eis concedatur. Ornithologus apud Heluetios in Zetis, siue Hypocaustis, pullitiem etiam educere, licet rariusculè, scribit. De ouorum numero neque Aristoteles, neque Plinius meminerunt, quod nouerim. Ornithologus septem parere asserit, Bellonius octo. Nostri aucupes ter anno nidificare referunt, Maio, Iunio, & Augusto, quo in mense nouissimè commemorato quæ nascuntur, cæteris præstare. Quapropter si qui harum auicularum cantu & corporis specie delectantur, eo mense natas eligāt, & inter has, quæ spinis innascuntur, nam huiusmodi præ reliquis viribus, & cantu pollere dicuntur. Mares verò præstare, nemo est, qui dubitet. In omnibus quippe auium generibus masculi fœmellis loquaciores existunt, contrà quàm in hominibus euenit, in quibus fœmina *Vna laborantem possit succurrere lunam.*

Vbi nidificent.

Quot oua pariant, & quoties. Quæ educandę.

Sexum periti ita distinguunt: mari caput, guttur, dorsum nigriora esse volūt, & caput non solùm nigrius, sed longius, & compressius. Fæminam alas habre cinereas, guttur album, caput rotundum. His alij alias adijciunt coniecturas: maribus rostrum crassius, & longiusculum, alarum maculam coloris aurei, caudam pluribus maculis albis distinctam tribuunt. Sed eiusmodi signa perpetuò vera non sunt: plerunque tamen. Quæ verò à cantu, & costarum plumis desumuntur, cùm sæpius animaduertissem, perpetua, & minimè fallacia reperi. Fæminis enim uox exilior, cantusque minus diuturnus, & plumæ costas obuestientes cinereæ, aut fuscæ, cùm maribus sint aterrimæ. Mares igitur in spinis mense Augusto natos, educare oportet. si quis autem nidum ipse adinuenerit, pullos in eo relictos parentum curæ committet, donec uolare quodammodo queant: tunc enim caueæ illos includere oportebit, & ibidem ex arbore suspendere, ut sic clausi à consuetis altoribus pascantur, donec cibum, potumq; proprio marte capere nouerint. Quod si uerò à parentibus suis domi tuæ ali eos uelis, ne in agris relicti, furibus cedant in prædam, pullos præsente parentum altero, uel utroque in caueam impones & sensim in conspectu eorum deferes ad domum tuam. Parentes enim liberis se suis orbatos esse dolentes, te non minori peruicacia, quàm studio, & pietate sequentur pullos deserere nolentes, quàre cùm domum perueneris, caueā in qua pulli inclusi fuerint è clauo fenestræ infixo suspendebis; illi autem cibum, potumque liberis suis eodem quo antea amore ac pietate offerent: Quod ut commodiùs faciliusque præstent, caueæ clathros satis amplo inter se interuallo distare oportet. Cùm uerò iam adoleuerint, & alterius opera ad mandendum bibendumue non amplius indiguerint, parentes ipsos quoque uisco, aut alio decipularum genere capere poteris. Quòd si ad urbem pullos deferre cupias, in nido similiter relinquendi sunt, quò commodiùs ali queant. Cibus eorum sint amygdalæ dulces & nuces auellanæ contusæ, uel dentibus aliquantulum contritæ: & penna gallinacea in os ingerantur: cùm cibi quantum satis est, assumpserint, radio alicui ligneo gossipium inuolues, & ex eo madefacto aquam in os instillabis, tum ut bibant, tum etiam ut de faucibus detergantur cibi reliquiæ, ne scilicet illic retentæ phlegmonē, & aphtas excitent: maiores verò natu & sine alicuius adminiculo comedentes cibis à nobis aliàs proditis pascantur, si cannabis semen exhibetur, illud leuiter conteres & quotiduè mutabis. Nam sic contusum aliàs acredinem quandam, & putredinem breui contrahit, & uelut uenenū aues enecat. Cæterùm si adultas alere placuerit, minori id fiet labore. Tales etenim breui admodum tempore mansuescunt, & cicurantur, & statim comedunt, & potant; nisi fortè, cùm incubant, aut fœtus alunt, captæ fuerint. Nam tunc non propter captiuitatē, sed nidi, & liberorum desiderium mœrore confectæ, facilè moriuntur. Quod ad Carduelium victum attinet, de eo sic meminit[a] Aristoteles: *Spinum appetunt illa, Spinus, seu Ligurinus,*

Sexus quomodo dignoscēdus.

Modus educandi.

Cibus.

[a] *H. l. 8. c. 3.*

nus, Thraupis, item quæ Auriuittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis. Vermes autem, & quoduis aliud animal aſpernantur. Dormiunt, & paſcuntur eodem in loco. Sic ille: Quod autem ſcribat ſpinis victitare, id de ſeminibus eorum intelligendum: quamuis & herbam ipſam, imo etiam ſpinarũ aculeos deuorare dicat author de natura rerũ. *Mirum videtur,* inquit, *quod hæc auicula carduorum acutis, & aculeis paſcitur.* Sed id negat Albertus his verbis: *Quod Carduelis dicatur paſci acutis ſpinarum, & aculeis, experimento nouimus falſum eſſe. Paſcitur enim ſeminibus lapparum, & virgæ paſtoris* (dipſaci) *& ſimilium. Edit etiam ſemen papaueris, & rutæ, & cãnabis, & quæcunque ſemina edit, roſtro decorticat, vt pura medulla veſcatur.* Hæc Albertus, qui etiam alibi harum auium cibos hoc modo recenſet. *Genera Vinconum ex ſpinis victitant, vt auis Zeysle Germanis dicta, & Vinco cardui* (Carduelis) *& Vinco rubens pectore, & auis Gurſe dicta.* Confirmat id Creſcentienſis, *Virgæ paſtoris,* inquiens, *id eſt dipſaci ſemina, & vermiculos, qui ſunt in carduis ſuper radices ſiccatis, quærunt auiculæ, & cantant, cùm dantur eis.* Cannabis ſemen aliàs in harum auium victu improbauimus, quòd non ſolùm cantui, ſed ſanitati etiam officiat. Scribit autem [a] Ioan. Baptiſta Porta eas hoc ſemen adeo pinguefacere, vt cantillandi alacritatem adimat. Crediderim tamen ego non inde pingues fieri, ſed potiùs in malum corporis habitum, & cachexiam incurrere, ita vt pingues appareant, cùm tamen pingues non ſint.

Quibus veſcantur. Zeysle. Vinco cardui. Vinco rubẽs pectore Gurſe. [a] *De vill. l. 1*

MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

MITI, placidoq; ingenio ſunt, quòd vel ex hoc conſtat, quod ſtatim captæ, nullâ curâ adhibitâ, potum, cibumq; ſumant, neque ita hominum præſentiam exhorreſcant, vt roſtrum, alasq; caueæ clatris allidant, vti aliæ pleræq; aues facere conſueuerunt. Captiuitatem non valde ægrè ferunt. Quinimo ſi aliquandiu in cauea permanſerint, ne dimiſſæ quidem auolant, vt ipſe etiam obſeruaui, Imo verò mihi narrauit vir quidam fide dignus, cùm aliquando Carduelẽ fœminã pro mare aluiſſet, ſexu poſtea cognito, inuitam abegiſſe, quæ poſtridie reuerteretur, & velut gemens & plorabunda caueis aliarum volucrũ inſideret, & per clathrorum foramina in caueam aliquã aditum ſibi parere ſtuderet; ideoq; beſtiolæ peruicaciam, & in priſtinas ædiculas amorem miratus, caueæ è qua dimiſſa fuerat, oſtium aperiens, ingreſſum præbuit, eamq; vnà cum maribus poſt modum per multos annos pauit, donec tandem ſenio deficeret. Viuunt autem hæ aues in ſeruitute quantum quæcunque aliæ diu. Quod innuit Arioſtus his verſibus:

Carduelis mite ingenium.

> Mal può durare il Roſcignuol' in gabbia
> Più vi ſtá il Cardellino, & il Fanello

Propter enim manſuetudinem hominum ſeruitium libenter ferunt, nec ulla ob id excruciãtur cura, Qua de re ſic meminit etiã Ornithologus: Cardueles domi in caueis aluntur multis annis: donec iam ſenecta ætate deficiant: & in menſas aliquando emiſſæ cicures admodũ ſe præbent. Hæc ille. Tantæ illarum placiditati, & animi tranquillitati ſummam docilitatem natura coniunxit. Nam, vt ſcribit Plinius, *imperata faciunt, nec voce tantùm, ſed pedibus, & ore pro manibus.* Quæ autem ſint hæc imperata, ad quæ faceſſenda pedibus, & ore vtũtur pro manibus, declarat author de natura rerum, inquiens: *Carduelis ergaſtulo clauſa ſuppoſitam aquam ab imo per filum vaſculo ſuſpenſo, ad ſe roſtro trahit, pedeq; filo interdum ſuppoſito, cùm attigerit vaſculum, ſitim potu ſedat.* Quod præſtare eas ueriſſimum eſt, & omnibus notum, & paſſim reperiuntur, venduntur; quæ talia faciunt. Quare non tam mirari debuit [a] Platina illam, quæ in cubiculo Franciſci Gonziaci Cardinalis cibum ac potum duobus uaſculis æquilibribus funiculo ad ſeſe traheret & eò minus mirari debebat, cùm non ſolùm Cardueles propriè dictæ id agant, ſed & omnia alia Carduelium genera. *Carduelium genera,* inquit Albertus, *cornu* (uaſculum potorium) *à caueis, vbi includuntur dependens roſtro trahunt, vt bibant, ſed cùm biberint, temerè decidere ſinunt.* Turuerus, *Præter auiculam,* inquit, *Spiniuoram illam aurea vitta redimitam, aliam noui ſpiniuoram, colore viridem, quæ non ſecus ac Auriuittis roſtro è duabus ſitulis viciſſim aſcendentibus, & deſcendentibus cibum ex vna & potum ex altera deſumit. Quin & hoc facit Miliaria, quam Linottam noſtrates* (Angli) *appellant. Eadem quoque hominem quiduis cantãtem voce imitatur. Quare non ſola illa, quæ Græcè θραυπὶς, & Latinè Theodoro Carduelis dicitur, imperata facit, & roſtro, & pedibus pro manu vtitur.* Hactenus ille. Quæ omnia veriſſima eſſe quotidiana experientia docet. Nam & Spinum quoque id præſtare pluries obſeruaſſe meminiamus. Sunt etiam ſibi ipſis medicæ eiuſcemodi auiculæ. Etenim vbi oculos hebetare ſuos agnoſcunt, eufragiam, ſi Antonio Mizaldo credimus, deuorant, viſumque reparant.

Cur diù apud nos viuant.

[a] *De tuend. valet. lib. 5.*

Linotta.

ÆTAS.

CARDVELES in vigesimum, plus minus, vsque annum vitam producunt, prout nimirum magis, minusue firmam valetudinem nactæ fuerint, & maiori, minoriue cura educatæ. Super qua re sic à necessario suo sibi scriptum fuisse memorat Ornithologus. Carduelis auicula etiam vltra vigesimum annum viuit. Maguntiæ enim puer Carduelē vidi egressam viginti tres annos, cui singulis septimanis rostrum, ac vngues præcidebantur, vt papauer, cibum, potumque capere, & suo loco consistere posset. Cauea verò, & carceribus suis exuta, quo locabatur vel prona, vel supina iacebat immota prorsus præ ætate, & ad uolandum inepta, & iam pro pemodum pennis geminis immutatis cana effecta.

Quandiu uiuant.

CORPORIS AFFECTVS.

CAVEIS inclusæ aliquando morbo comitiali laborant, phlegmone etiam, & morbo, quem subtilem vocant, corripiuntur; præsertim si prauis pascantur cibis. Quē affectum si incurrant, eo modo sunt curandę, quo à nobis aliàs dictum est.

MORALIA.

CARDVELIS auis paruula est, ad canendum in caueis enutriri solita: quæ vt diximus mirabili modo potum funiculo ad se attrahit, vt bibat. Sic qui in cauea Christi sunt, hoc est, qui relicto hoc terreno sæculo, se in cœnobiorum claustra religionis gratia includunt vt Deo noctù, & interdiù laudes canant, vas plenum aquæ, idest, sacram paginam attrahere, id est, frequenter legere tenentur vt bibant aquam scientiæ, & sapientiæ Dei.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

NOLLEM *Cardueles deuorari*, inquit [a] Platina: *plus enim voce, quàm patina hominem delectarit.* Aliàs tamen eas non improbat, quin de eisdem sic scribit. *Ficedularum, & Carduelium, & reliquarum auium minutarū caro, si pingues sint, modò non nidificent, boni alimenti est*, Alij verò eas à cibo reijciunt, vti in primis [b] Io. Iacobus Vueckerus sic scribēs: *Carduellorum* (sic habet) *Pardellorum, Passerculorum viridium caro succum prauum generāt.* Cæterū assæ, & in cibo sumptæ iliacos, & colicos perfectè curant. Si Kiranidi fides est adhibēda.

[a] *De tuend. valet. lib. 5.*

[b] *In Syntax med.*

Carduelīū caro qualis

DE SPINO, SEV LIGVRINO. Cap. IIII.

ORDINIS RATIO.

SPINVS, seu Ligurinus in hoc Carduelium genere post Carduelem per excellentiam dictam, & colorum elegantia (licet Aristoteli sit aliter visum) & vocis amœnitate cæteris præfertur, sed quia & ipse magno capitur numero flocci etiam fere ab omnibus penditur, & vili admodum à nostris aucupibus pretio venundatur. Tantum tamen non ei ea vilitas detrahit, quominus inter canoras aues tertium ei nimirum post Carduelem, locum assignemus. Hunc autem locum quia in multis cum Carduele conueniat iuremerito sibi vendicat. Vtrique enim à spinis, siue carduis nomen est inditum; vterque eodem ciborum genere victitat, idem vtrique ingenium, ijdem mores, eadem mansuetudo, eadem docilitas. Tam illa, quàm hic imperata facit, & pedibus & ore pro manibus vtitur, Quid? Nonne vtramq; tū à Græcis, tum à Latinis Acāthides dici diximus? Visi sæpe sunt, & quotidie videntur Ligurini, qui apprimè adeo Carduelīū voces imitentur, vt si quis non videat, sed tantùm cantantes audiat, easdem prorsus aues esse iudicet. Quare profectò magna quidem reprehensione dignius videbar, si tam vniformes aues ab inuicem disiunxissem.

ÆQVIVOCA.

ACANTHIS præter auem herbæ quoque genus quoddam Callimacho significat, quæ Græcis erigeron, Latinis ſenecio dicitur, quòd uere caneſcat: vnde etiam aliqui pappum nominant. Acanthis item apud Ariſtophanem Dianæ nomen eſt.

Καὶ ἀρτέμιδι Ἀκανθίδι.
Οὐκέτι κολαινὶς, ἀλλ' Ἀκανθὶς Ἀρτέμις, id eſt,
Et Dianæ Acalanthidi
Non amplius Colanis, ſed Acanthis Diana.

ᵃ *In Pace.*

Videtur autem Ariſtophanes in auium honorem id nominis confinxiſſe. Eſt itē [a] apud eundem Poëtam Acalanthis cuiuſdam inſignis canis nomen, nam alibi obſcurum quoddam oraculum referens, ait:

Χ' ἡκώδων Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει, id eſt,
Et tintinabulum Acalanthis feſtinans cæcos parit.

Acalanthis canis nomē

Vbi Scoliaſtes de ſolo cane, inquit, memoratur in prouerbio, quòd cæcos pariat: meminit quoque Cælius, Acalāthidem nobiliſſimi canis nomen eſſe tradens παρὰ τὸ αἰκάλειν, id eſt, ab adulando, fortaſſis quòd familiaribus aduletur, peregrinis allatret. Cæterùm cùm vocabula hæc auem ſignificant, eandem ſemper non denotant. Veteres enim tum Græci, tùm Latini pro Acanthide Spinum ſeu Ligurinum accipiunt, de quo nobis modò eſt ſermo: iuniores verò vtriuſque linguæ ſcriptores Carduelem per excellentiam dictam. Acalanthides præterea dicuntur aues baſilicæ, id eſt, regiæ, vt aliàs ex Cœlio annotauimus, & Ariſtophanis quoque ſcholiaſtes memoriæ prodidit. Spinus etiam & auem, & aliud longè diuerſum ſignificat. Seruius etenim in illo [b] Virgilij:

ᵇ *Geor. l. 4.*

Eduramque pyrum, & ſpinos iam pruna ferentes,

Prunorum ſylueſtrium, inquit, *arbor ſpinus vocatur genere maſculino, nam ſentes has ſpinas dicimus.* Ex quibus verbis patet, Seruium huius eſſe ſententiæ, ſpinum, cùm eſt generis maſculini, arborem ſignificare. Quem quia multi poſtea ſecuti ſint, illi refragari non liceat. Eſt autem ſpinus frutex, non arbor, vt inquit Seruius, vix in arborem magnam adoloſcens, radice lenta, lignoſa, longè, lateque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuæ pruno ſimilia, ſed multò minora: fructus rotundus, prunis ſatiuis minor, guſtus acerbi, & plurimū adſtringentis. Ligurini nomen poſtremò & ipſum æquiuocum eſt: Nam præter auem puerum quēdam, ſeu adoleſcentulum denotat apud [c] Horatium, de quo ſi rectè memini, duobus in locis mentionem facit. Auicula quædam rubente capitis vertice inſignis ex Parorum genere, quę vulgò apud Heluetios Thanmeiſle, id eſt, Parulus abietum (uolitat enim in ſyluis circa abietes) appellata, à nonnullis apud Heluetios etiam Maldzinſle, ideſt, Acanthis Syluatica nuncupatur.

ᶜ *Carm. lib. 4. od. 1. et 10*

SYNONYMA.

ICET tum Carduelis per excellentiam dicta, tum Spinus, ſeu Ligurinus Acanthophagæ aues æquè ſint, & dici poſſint, Ariſtotilem tamen pro Acāthide Spinum, ſeu Ligurinum accipere in ſuperioribus demōſtraui. Vtrūque nomen ei à ſpinis, quarum ſeminibus veſcitur, eſt inditum. Ἀκανθὸν enim Gręci ſpinam vocāt. Non defuere qui pro Acanthide, & Spino alias aues interpretentur. Gyb. Longolius Acanthidem Chloridem eſſe putauit quam nos potiùs aliam auiculam cum Ornithologo eſſe remur, nimirum totam χλωρὰν, id eſt, viridem, vnde nomen ei apud Italos alioſq; populos eſt inditū. Turnerus tamen Anglus cum Longolio conſentiens, ſic de Spino ſcribit: Spinum Ariſtotelis Grenefincā noſtram eſſe arbitror. Nam illa inter ſpinas plurimùm degit, & ex herbarum ſeminibus victitat. Auis quam Spinum eſſe iudico, magnitudine Paſſerem æquat, tota viridis eſt, præſertim mas: in hoc genere, fœmina ferè pallida eſt. Veſcitur carduorum ſemine, & Lapparum, vt Aurituittis minorum, nidulatur in ramis ſalicum, aut prunorum ſylueſtrium; cantat amœnè, & cibum, & potum è ſitulis haurire non recuſat. Hactenus ille: Aliàs Acanthidem ſeu Spinum noſtrū imprudēter Luteolā vocat, & Ariſt. Chloridē eſſe autumat, vt ex eius verbis liquet. χλωρὶς, inquit, Luteola Anglicè Siſkin, Germanicè ein Zeyſich, quibuſdam ein Engelchē.

Spini, & Acanthidis etymum. Longolij error. Chloris quæ auis. Turneri error. Grenefinca

Siskin.

Luteola Luteo superiùs descripta multò minor est, & colore ad viriditatē tēdēte, pectore luteo est, & rostro longiusculo, tenui, & acuto, Auriuittis simili. Duas habet maculas nigras, alteram in fronte, alteram sub mento, cantillat non insuauiter. Rara apud Anglos hæc est, nec vspiam ferè alibi, quàm in caueis cernitur. Semel tamen in Cantabrigianis agris vidisse recordor. Huius generis sunt, quas Anglia Canarias vocat. Hæc ille, cuius super hisce auibus sententiam cuilibet, qui sano iudicio sit, falsam esse satis constare arbitror, nec nos cogere, vt in illa refellenda diutiùs immoremur, eoque magis, quòd alibi de hoc sermo sit habendus: quare iam reliqua prosequamur. Pro Acanthis apud nonnullos Acanthyllis legitur ego Acanthyllis per L simplex scribendum esse arbitror. Lacones, vt testantur Hesychius, & Varinus ἀκαλαισιν dicunt. Ἀκαλανθίλις apud Theocriti scholiastē legitur per iota in penultima, plerique tamen per malunt. Ab Acanthylis per metathesin, siue literarum transpositionem videtur facta Acalanthis; ab Acalanthide Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina corrupta, de quibus aliàs meminimus. Albertus quoque vbi Acanthis apud Aristotelem legitur, corruptissimas voces habet, ut Fatalyz, Asslauados, Amastorochoz. Spinus autem non solùm apud Latinos, sed Græcos etiam auem significat; nam in illo Aristophanis.

Acāthyllis. Acalanthis. Fatalyz. Asslauados Amastorochoz. Spinus.

Ὅτι σωυείρων τοῦ σπίννες πωλεῖ καθ' ἑπτάτε ὀβολῶ, id est,

Fascem è septenis spinnis contextam obolo vendit.

Interpres nihil aliud interpretatur, quàm Spinum genus auis, vt ex eo Varinus. Videtur autem Aristophanes litteram geminasse ratione metri, vt scilicet produceret penultimam: nam alioqui corripitur, sicuti apud Aratum: Καὶ σπῖνος ἠῶι σπίζωα, id est, Et *spinus in aurora sibilans*. Sed & idem Aristophanes penultima breui alibi usurpat. Eubulus etiam penultima correpta apud Athenæum in hoc senario:

Τίλλει τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνοις.

Idem σπίνια, & ἀκανθυλλίδας nominat: sed dubitant nonnulli, an Græcorum Spinus idem sit cum Acanthide, quam voce latina Gaza Spinum vertit. Plerique diuersum esse volunt, esseq; auē, quæ per onomatopœiā sic appelletur. Quippe Festus Auienus in hoc Arati versu:

Σπινθία εἶδος ὀρνιθαρίων σπῖνοι,

Fringillam vertit hoc pacto:

Si matutino Fringilla resultat ab ore.

Σπῖνος nomē lapidis.

σπῖνος verò penanflexum nomen est lapidis Aristoteli in mirabilibus. Quod ad Ligurini etymum attinet, super eo diuersæ sunt sententiæ. Quidam etenim Græcam illi originem tribuunt, διὰ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, à vocis argutie: quidam verò inter quos est Bellonius, à Gaza ex lingua vernacula suæ genti formatum esse existimant, Idem [a] Bellonius Chrysomitren Ligurinum esse, se aliquando existimasse asserit, ac super ea opinione sua sic ferè scribit. Est & alia quædam auicula Græcè Chrysomitris, quam Gaza vertit Auriuittem, qua si gestantem vittam auream, quam aliquando putauimus esse Ligurinum. Sed M. Antonius Martinellus Flander huiusmodi auiculam exiccatam, & salitam, antequam illinc discederem, mihi ostendit: quod nos in sententia nostra confirmauit: ad quod accessit etiam nomen (dixerat paulò antè, nunc in Græcia Ligurinum appellari Spinum, & Spinidiam) quo in hunc diē adhuc venit. Hæc Bellonius, qui Ligurinum quidem nō esse Chrysomitrē rectè iudicat: sed quod aui illi exiccatæ sibi à Martinello ostensæ id nominis tribuat, non satis firmis innititur argumentis. Habuerit fortassis & illa auream vittam, ut Carduelis nostra, sed id non conficit fuisse Aristotelis Chrysomitrin, nisi cætera quoquę de ea à Philosopho tradita respondeant, quæ in Carduele nostra penitus reperiuntur, ita vt hæc extra omnem controuersiam Auriuittis sit statuenda. Quod superest. Itali vulgò Lugarino, & Lugaro dicunt, quam posteriorem vocem quasi latinitate donare cupiens Augustinus Niphus, Leucarum vulgò dici scribit. Quibusdam minus culti idiomatis dicitur etiam Legorin, Luganello: Siculis Legora. Galli, vt audio, appellant Scenicle, Cinit, alibi etiam Cerisin, vel Serin. Cuius postremi vocabuli etymologiam reddere conatur [b] Bellonius his verbis: Auis vocata Gallis Serin à cantus præstantia nomē habuit. Dicitur autem Serin, quasi Syren: sicuti enim Syrenes vario cantu aerem mulcere dicuntur, vocisq; dulcedine soporem nautis inducere: sic etiam hæc auicula Regulo vix maior, quòd cantus in primis suauitate valet, meritò à Gallis hoc nomine appellata fuit; qui auem aliquā bene canere denotare volentes, Ligurini modulos ædere asserunt. Hæc Bellonius. Germanis dicitur Zinzle, vel Zeisel, vel Zizele, vel Zyschen, Louaniensibus Galuogel, Frisijs Sisgen, Belgis alijs Cijsken, geel Voghelken, Polonis Czizek, Illyrijs Czisz. Turcis Vtlugán.

[a] *De auib. l. 7. cap. 14.*

Spinidia.

Lugaro. Lugarino. Legorin Luganello. Legora. Scenicle. Cinit. Cerisin. Serini etymum.

[b] *De auib. l. 7. cap. 14.*

Zinzle. Galuogel. Sisgen. Cijsken geel boghelken. Czizek. Czisz. Vtlugan.

FORMA. DESCRIPTIO.

E Ligurini forma ex Turnero ſub Luteolę nomine ſuperiùs quædam diximus. Sed ſi quis ijs non acquieſcat, Bellonij etiam deſcriptionem adijcere non pinguit. [a] Ligurinus, inquit, multum ſimilitudinis habet cum Thraupide (Thraupis illi & nobis auis eſt, quam Citrinellam dici teſtatur Ornithologus) ſed plus lutei coloris habet, & corpore paulò minor eſt. Roſtrum illi breue, colore pallido, caput dorſumque non tam luteſcunt, vt in Floro (pro Floro Vireonem, ſeu Chloridem Ariſtotelis intelligit) Guttur & pectus lutea ſunt, ſed nonnullis maculis pullis interſtincta. Ita etiam cauda, & plumæ ſupra alas, & vropygiū ex luteo palleſcunt. Extremitates alarum nigræ ſunt. Hæc Bellonius, ſed in hoc à Turnero diſſidens, quòd hic roſtrum longum, ipſe verò breue Ligurino tribuat. Ego in omnibus quot quot hactenus vidi, roſtrum nō tam longum habere, vt in Auriuitte, quod aſtruere videtur Turnerus, nec adeo breue, vt Bellonius, obſeruaui, ſed corporis magnitudini egregiè reſpondere. Mas à fœmina in hoc auicularum genere non parum differt. Mari etenim capitis macula multò nigrior, & toto corpore multò magis luteſcit, quàm fœmina. Quæ etiam differentiæ in vtroque ſexu iuniores ab adultioribus diſcriminant. Quò etenim adultiores fuerint, eò magis luteſcunt, & capite magis ſunt atro, vt à me ſæpius fuit obſeruatum, quare neque piguit alterius, qui iam erat prouectioris ætatis, iconem hîc exprimere. Vidi præterea aliquando Ligurinum fœminam, capite prorſus albo, quam pariter depingere libuit, ne quid vnquam in hoc opere deſiderari queat.

[a] De Auib. lib. 7. c. 14.

Ligurini deſcriptio ex Bellonio. Roſtrum. Color.

Maris, & fœminæ differentiæ.

Ligurinus leucocephalos.

Ligurinus mas cum acanthio ſatiuo.

VOX.

Ligurinus mas ætate prouecta cum iuiubis.

Ligurinus fœmina leucocephalos cum acanthio Illyrico.

VOX. CANTVS.

LIGVRINI *& vita, & colore ignobiles sunt*, inquit Aristoteles, *sed valent vocis amœnitate*. Quod postremum verissimum esse aliorum scriptorum testimonio, & experientia ipsa est confirmatum. Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, secundum à Carduele per excellentiam dicto locum propter cantus suauitatem Ligurino assignat. Bellonius item, cuius verba supra attulimus, eandem cælo laudibus attollens, scribit Gallos, quando alitis alicuius cantum

*Hist. lib. 9. cap. 17.

Ligurini valent vocis amœnitate.

cantum laudare volunt, eam Ligurini instar canere dicere. Multi prætere non obscuri nominis authores huiusce auis amœnitatem summis laudibus celebrant; quorum tamen verba breuitati consulentes hic adducere superfluum existimauimus, eoque maximè cùm in caueis nostris continuò cantillãs, quid voce sua valeat, ipsa siui ipsius præco esse possit. Hoc interim à nemine, quod noui, traditum libenter adijcio; auium scilicet quarumcunque vocem imitari, & præcipuè Carduelis. Alebam ego aliquando Ligurinum qui ex longo cum Carduele conuictu, & consuetudine, proprij & natiui cantus omnino oblitus, Carduelis vocem ita exprimeret, vt quicunque eum non videret, sed cantillantem tantùm audiret, Carduelem, non Ligurinum esse iudicaret, at quod magis ad huc est mirabile ex interuallis etiam Hirundines per aulam, & thalamos volitantes, Passeres tecto insidentes, & quascun que alias ei volucres audire contingeret, adamussim imitabatur. Vnde cùm ruri me aliquando continerem, caueamque in qua inclusus erat, ab arbore suspenderem, omnis generis auiculæ, tanquam ad suæ speciei auem, vocis nimirum similitudine deceptæ, magna frequentia vndique aduolabant.

Ligurinus aliarũ auiũ voces reddit.

10

INGENIVM. VOLATVS. LOCVS. Aucupium.

IDEM ferè ingenium Ligurinis, quod Carclueli, sed mitiores, & minus sagaces eos quis fortè iudicauerit his argumentis, quòd Cardueles, si plures in eandem caueam con gerantur, non rarò inter se rixentur, Ligurini verò neque cum suo, neque cum alio quoquam genere altercari unquam vi si sint, quin alijs quibuslibet auibus, etsi imbecillioribus, si insultent, miro mansuetudinis exemplo cedant. Quod ad aucupium attinet, multò faciliùs, quàm Cardueles capiuntur, nec tam tenaciter insidiarum, quas aliquando euaserint, memores sunt; imo verò centies visco si se explicuerint, nondum tamen illud deinceps deuitant. Aduolant ocyus ad generis sui allectrices, & in quascunque insidias sese præcipites dant, nec illinc prius discedunt, quàm in manus aucupum deuenerint. Et si quis fortasse eorum volatum aliorsum dirigat, illicò vel ad vnam vocem captiui reuocantur. Vnde fit, vt totum agmen aliquando capiatur, volant etenim & ipsi gregatim, sicut cætera Carduelium genera. Tempus autem ad eos capiendos idoneum, est autumnus. Cùm enim aues migratoriæ sint, primis frigoribus, & niuibus è montibus pulsi ad nos aduolant, & hinc ante hyemis aduentum in densa nemora sese abdunt, tepidiora loca quærentes teste[a] Aeliano his verbis: *Spini aues in posterum longissimè prouidentes, hominibus ad futurarum rerum coniecturam sapientiores sunt: etenim hyemem futuram præsentiunt, & niuem prænoscunt, & multa cautione obseruant, ne ijs opprimantur. Itaque eorum acerbitates metuentes, tanquam ad perfugia, sic ad loca nemoribus frequentia confugiunt.* Hæc Aelianus. Cæterùm quod de autumnali eorum aduentu diximus, id singulis ferè annis in Italia contingit. In frigidioribus verò regionibus vel nunquam, vel raró apparent, vt in Gallia, & in Anglia, vt meminerunt Bellonius, & alij. Quin neque apud nos quotannis cernuntur. Obseruarunt namque aucupes nostri plerunque magnum eorum esse numerum: aliquando verò etiam ne vnum quidem toto anno vspiam apparere.

Ligurini mitiores, & minus sagaces Carduelibus.

Multò faciliùs, quàm Cardueles capiuntur.

Gregatim volant.

[a] *De anima lib.1. c.60.*

20

30

40

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO. CIBVS.

QVID de Spini nido dicam, non habeo, nam & aucupes nostri, quòd in regionibus hisce non nidificet, nidum nunquam sese obseruasse inquiunt. In montium verò syluis nidulari consentaneum est, vbi scilicet nidificationis tempore degit. De numero ouorum, meminit[b] Plinius, vbi omnia animalia, quò maiora sunt eò infœcundiora esse probat, ideoque elephantos, camelos, equos, singulos tantùm gignere, Eo enim in loco statim de Acanthide subijcit, quòd cùm auis minima sit, duodenos pariat: Cùm tamen, Albertus, tum de Acanthide, tum de reliquis alitibus paruulis diuersimodè tradat. *Aues,* inquit, *parua, vt Philomela, Alauda, Scoscendula* (Ligurinum intelligere videtur) *& huiusmodi semel anno pariũt quatuor, aut quinque oua.* Sic ille, cui ne, an potiùs Plinio ea in re credendum sit, illi iudicabunt, qui nidum huius auiculæ

[b] *L.10.c.36*

50

culæ reperient, aut antè reperierunt. Quod modò ad educationem attinet, ea sanè facilis est, statim enim capti cicurantur, & cibum vel è porrigentium manibus capiunt. Eisdem vescuntur, quibus Cardueles, eodemque prosus modo educandi sunt. Apud Gallos napi semine teste[a] Bellonio enutriri cõsueuerunt. Obseruarunt etiam nostri aucupes conizæ semine oblectari: & reuera huic plantæ insidere sæpius cernuntur, cùm liberæ volant, & gaudere ea planta ipse in ijs, qui in caueis aluntur, pluries sum expertus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

AEGITHI, & Flori sanguinem credi commisceri non posse à Philosopho proditum est. Idem de Spino, & Salo scribit Aelianus, *Spini*, inquiens, *& Sali sanguinem, si quis in eodem vase permisceat, coire, & permisceri negant.* Idē dissidium[a] Antigonus Apeitho ascribit. Ego quæ auis Apeithus sit, me ignorare ingenuè fateor: suspicor tamen eandem esse, quæ Aegithus, vel pro Apeitho Aegithum esse legendum. Tanti autem dissidij inter commemoratas auiculas causa ignoratur. Cur autem Corydalis, id est, Alauda Acanthidem odio habeat, vt testantur Philes, & Aelianus, causam referunt, quòd oua sibi inuicem frangant. Ligurinus asinum etiam odio prosequitur, & cur, docet[b] Aristoteles, *Spinus*, inquit, *& asinus inimici inter se sunt. Victus enim Spino à vepribus, quas asinus tenellas adhuc pascit.* Idem Plinius ex Aristotele transcripsisse uidetur. Bellonius paulùm diuersam causam comminiscitur: nam, *Spinus*, inquit, *est asino inimicus. Hic etenim teneras adhuc spinas tempore verno deuorans, nidum Spini in terram deijcit; vnde orta lites.* Hæc ille. Quod reliquum est, cum alijs omnibus auibus, & animalibus, quæ ex rapacium genere non sint, Ligurino nostro bene conuenit.

Spini, & Sali sanguis non coit.

[a] *In mirab. narrat. conger.*

Cur asinū oderit.

[b] *Hist. lib. 9. cap. 1.*

[c] *De avib. l. 7. c. 14.*

FABVLOSA.

ANTONINVS Liberalis fabellas duas de Acāthide scilicet, & de Acalanthide, tanquam de auibus diuersis recenset. Nos autem quòd eædem aues putentur, vtramque hîc referre non pigebit. Autonous, inquit, Melanei filius ex Hippodamia filios nactus est, Erodium, Anthum, Schœneum, Acanthum, & filiam Acanthidem, quam forma pulcherrimam Dij fecerunt. Habuit is Autonous equorum armenta plurima, eaque pascebantur ab Hippodamia vxore, & filijs eius. Cæterùm Autonoi plurimum agri possidenti nullus eùm fructus perciperetur, ob culturæ neglectum: sed iuncos ei solum, spinasque ferret: inde nomina filijs Acantho, & Schœneo, filiæque Acanthidi imposuit: maximumque natu Erodium appellauit, quòd ipsum destituisset terra. Is Erodius armentorum equarum studiosissimus ea pastum in prata compulerat: vnde cum ea Anthus expulisset, equæ à pabulo exclusæ in furorem versæ sunt: nactæque Anthum deuorarunt, multa Deos opem flagitantem. Et pater quidem Autonous præ dolore attonitus equas abigere cunctatus est, itemque adolescentis famulus. Mater verò cum duabus depugnans ob corporis imbecillitatem pestem filijs depellere non potuit. Cùm autem hoc modo extinctum Anthum deflerent, Iupiter, & Apollo misericordia ducti vniuersos in aues mutauerunt: Autonoum in Ocnum, quòd pater ad ferendum filio auxilium segnis fuisset; matrem in Corydum, quod se aduersus equas armasset, pro filio propugnans: ipsum autem Anthum, Erodium, Schœneum, Acanthum, & Acanthyllida in aues pristinis suis nominibus insignes, famulum Anthi comitem itidem in Erodium, sed Pello longè minorem. Atque inde Erodius nusquam Antho adsidet, neque Anthus Epipha, quòd ab equis pessimè fuisset tractatus, atque etiamnum Anthus equi vocem audiens fugit, simul eam imitans. Hactenus Liberalis, qui & de Acalāthide paulò inferius fabulatur in hunc modum. Iuppiter in Pieria cum Mnemosina congressus Musas genuit. Regnabat eo tempore in Emathia Pierius indigena, eique nouem erant filiæ, quæ chorum suum Musis opposuerant: certamenque musicum est in Helicone commissum. Quando autem filiæ Pierij canebant, omnia caligine obscurabantur, nihilque ad choream obtemperabat. At Musarum cantu sistebatur cælum, astra, mare, flumina: & Helico voluptate delinitus ad cælum usq; crescebat: donec eum consilio Neptuni Pegasus inhibuit, verticem pede percutiens. Quoniam autē certamen inierant mortales cum Deabus, Musæ eas in aues transformârunt numero nouem, quo etiamnum inter homines nominantur, Colymbax, Iynx, Cenchris, Cissa, Chloris, Acalanthis, Nessa, Pipo, Dracontis.

Acāthidis fabula.

Autonous in Ocnum Hippodamia in Corydum.

Acalāthidis fabula.

DE

DE PASSERIBVS CANARIIS.
Cap. V.

Canaria in ſula
[a] L.6.c.32.

CANARIA inſula eſt Atlantici Oceani ad læuam Mauritaniæ, vna ex his, quas veteres ob inſignem aëris temperiem Fortunatas vocauere, ſic dicta à multitudine canum ingentis magnitudinis, vt ex Iuba tradit [a] Plinius. Hodie omnes illæ inſulæ, quas veteres Fortunatas dixêre, vno nomine Canariæ appellantur. Ex his ſolent afferri noſtro æuo aues quædam ex canorarum genere, quas a loco vnde afferuntur, Paſſeres Canarienſes vocant, vel Canarios, aliqui Canarios ſimpliciter, alij quoque aues ſacchari, quòd illinc quoque optimum aduehatur ſaccharum, quod Canarium nuncupant. De hac autem aue ſubinde poſt Ligurinum agendum nobis eſſe iudicauimus, quòd Ligurini ſpeciem eſſe quidam exiſtimauerint, vt Turnerus, & reuera colore, & aſpectu ei admodum ſimilis eſt. Hanc Ornithologus ex amico ſuo ſic deſcribit. Auis eſt vulgaris Pari magnitudine, roſtro albo paruo, & in acutum tendente: alarum, & caudæ pennis totis viridi colore: exiguo ſanè diſcrimine ab auiculis illis, quas noſtri Citrinas nuncupant: aut ijs, quas Ziſelas noſtri, Itali Ligurinos, niſi quod paulò maior eſt, quàm vtraque illarum, huic aſpectu ſimilior, illa non nihil viridior. Hæc Ornithologus. Inter marem, & fœminam hoc intereſſe animaduerti, quod illi pectus, & venter, & capitis pars ſuperior quæ roſtro adiacet magis lutea ſunt, quàm fœminæ. Hoc vtrique commune eſt, vt carnoſi ſint non pingues. De eius cantu idem Ornithologus ſic meminit: Concentu valde amœno eſt, & acuto, quem ſpiritu diù non interrupto nunc in longum, nunc in altum varia vocis inflexione, & muſica propè, ſane lepida, & artificioſa melodia extendit. Sonus emiſſus omnino gracilis, tamque vibrans eſt, vt cùm paruos faucium aliquando neruos intenderit, auſcultantium aures tereti quaſi clangore percellat, & obtundat. Huiuſmodi illius cantu, qualem nobis deſcribit Ornithologus multi delectantur multi etiam offenduntur, obtundi ſe ab illo dicentes. Carè admodum vbique venditur, tum ob cãtus ſuauitatem, tum quod è remotiſſimis locis ſumma cura, & diligentia non niſi rara aſportetur, vnde à nobilibus tantùm ali conſueuit. Si quis autem harum auium modulis capitur, eas emat, quæ longiore cauda ſunt præditæ, & quæ minorem corporis magnitudinē obtinent. Nam quò minores ſunt, eò magis canoras eſſe experimento compertū eſt. Quæ verò magnæ ſunt caueis incluſæ caput circà, & retrò verſant, neque genuini Paſſeres canarij ſunt æſtimandi. Huiuſmodi ex inſula Palma, & Viridi afferuntur, & ſtultos ab eo capitis motu, qui ſtultis conuenit, vocitant. Paſcuntur vt alibi eſt à nobis traditum, Phalaridis ſemine, eoque multùm delectantur, ideoque ſimul cum illis ex eiſdem inſulis ad nos deferre ſolet, nunc verò non pauca aliunde copia ſuppeditatur. Ornithologus ex amici ſui relatu eiſdem cibis veſci ſcribit, quibus Ligurini, & aues Citrinæ nuncupatæ, Lini ſcilicet, aut papaueris ſemine, vel etiam interdum milio: priuatim verò Saccharo, eiuſque arundine ſummoperè gaudere vti etiam alſine, ſiue auricula muris quam vulgò morſum Gallinæ vocant. Hæc enim ad cantum ſtatim excitari affirmat. Eiuſcemodi aues tuberculis quibuſdam in capite infeſtari ſolent, quæ ex atheromatum genere exiſtimo: butyro, ea, aut Gallinaceo adipe ſunt inungenda donec matureſcant: deinde pus ex eis accurata dexteritate reſectis extrahendū, & poſtea iterum inungenda donec omnino ſaneſcant. Quandoq; etiam pediculis eos affici contingit: in quo caſu vino eos ſæpius aſpergere conducet. Ita.n. animalcula illa perimentur & ipſæ ad eam moleſtiam ſuperandam firmiores euadent. In reliquis affectibus eiſdē remedijs curantur, quibus reliquæ. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo, cu ius nimirum veteres nullam mentionem fecerunt: Quare reliqua iam proſequi certum eſt, recitato tamen prius periti Germani cuiuſdam in hanc auem epigrammate.

Passer Canariēſis ſeu Canarius. Ordinis ratio.

Cantus.

Pretium.

Quæ eligēdæ.

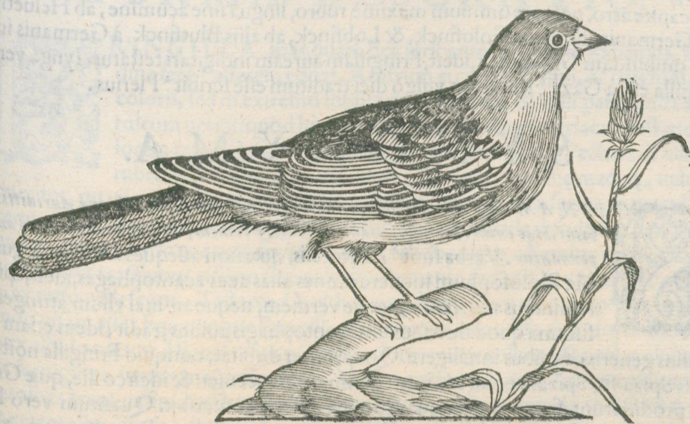
Quibus veſcantur.

Corporis affectus. Tubercula in capite Pediculi.

Quid miror digitis quando rudis organa pulſo
Suaue tot è cannis ire, redire melos?
Plures vna ſonos auis hac nil Paſſere maior
Gramineis herbis æqua colore dedit.
Illa tonos aptè medios, quos maxima moles,
Nec calami poterant mille ſonare, canit.
Ergo chelys, cytharaque fides vos, dicite noſtram
Vel mutam, ſi fas eſt, vel ἄμουσον auem.

DE FRIN-

Canaria mas cum panico foliata pannicula.

DE FRINGILLA. Cap. VI.

ORDINIS RATIO.

POST aues Canarias, quas Ligurinorum quandam speciem aliqui existimant, Fringillæ sequi videntur. His enim Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, tertium locum assignat. Et quamuis minus quàm Carduelis propriè dicta, aut Ligurinus cantum continuet, nihilominus multò æditiorem, & pleniorem, auribusq; non insuauem vocem ædit. Quare etiam eorum more in caueis passim alitur, nec infima inter cęteras canoras habetur: quin aucupes illam maioris, quàm reliquas faciunt, libėriusq; paucas ex his capiunt, quàm ex alijs multas, & maiorem semper ipsarum numerum, quàm cæterarum enutriunt: cuius rei causam aliàs, cùm locus exiget, reddemus.

Ordinis ratio.

Fringillę altior, & plenior vox, quàm Carclueli, aut Ligurino.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

PRAETER communem Fringillā aliud quoddam genus est, quod Montifringillam nominant, à montibus nimirum, in quibus degit, vulgari non dissimile, & magnitudine proximum: vt verò differant, dicemus postea. Cæterùm quemadmodum Albertus Carduelis nomen, vt diximus, tribus, aut quatuor auicularum generibus, quæ omnes canoræ sunt, & carduorum seminibus vescuntur, commune facit: ita etiam Germanicè omnes Vincones nūcupat, nimirum Carduelem vulgò dictam Vinconem Carduorum, Spinum, vel Ligurinum aliàs in Vinconum genere numerat, aliàs simpliciter Vinconem nominat, rubeum verò Vinconem à colore pectoris, Fringillam vulgarem. In Heluetia Fringillarum quoddam genus esse narrat Ornithologus, quas nescio an à communibus illius regionis differentes, aucupes Fringillas Italicas appellant.

Montifringillæ.

Vico apud Albertum, quas aues significet. Vinco cardui. Vinco simpliciter. Vinco rubeus.

AEQVIVOCA.

FRINGILLAE, & Vinconis nomen, alijs etiam auiculis, cùm in Gallia tùm potissimùm in Germania attribuitur. Ornithologus trium auicularum meminit, quarum primam ex Chloridum genere existimat, à Gallis Pinson verdier, id est, Fringillam viridem nuncupatā; alteram dicit esse Fringillā minorē, pectore luteo, cauda oblonga, iuxta aquas

ta aquas degentem à Frisijs Gielfincke, id est, Fringillam luteam cognominari. Hancque illius regionis aniculas Christo oculos in cruce eruisse nugari. Tertiam verò ab ipso descriptam, capite atro, pectore omnium maximè rubro, lingua sine acumine, ab Heluetijs Gijger, à Germanis aliquibus Golofinck, & Lobfinck, ab alijs Blutfinck, à Germanis inferioribum quibusdam Goutuinck, idest, Fringillam auream indigitari testatur. Iynga verò, quę Torquilla est, à Gaza Fringillam vulgò dici traditum esse scribit [a] Pierius.

Gielfincke. Gijger. Golofinck. Lobfinck. Blutfinck. Goutuinck. Iynx. [a] *Hierogl. lib. 25.*

SYNONYMA.

PINAM appetunt illa Spinus, siue Ligurinus, Carduelis, & quæ Auriuittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in spinis. Vermem, autẽ, & quoduis aliud animal aspernantur. Verba sunt [a] Aristotelis, quæ non assequẽs Ornithologus credit hîc Philosophum innuere omnes alias aues acantophagas, idest, spinarum seminibus victitantes, neque vermem, neque animal vllum attingere, & in summa quod de tribus illis acantophagis auibus tradit, idem etiam de reliquis illius generis omnibus intelligere. Quapropter dubitat, nunquid Fringilla nostra [b] Aristotelis Spiza sit, Spizam enim hic inter vermiuoras recenset: & idcirco ille, quæ Græci de Spiza prodiderunt, separatim tanquam de aue diuersa conscribit. Quantum verò hallucinetur, si rectè Aristotelis verba perpendantur, nemo non viderit. Putauit autem, vt suspicor, verba illa (*Hæc enim omnia victitant in spinis*) inferre, omnes aues in spinis victitantes vermes & quodlibet animal non attingere; cùm potiùs demonstrent, illas tres commemoratas auiculas ideo in spinis victitare, quia spinam appetunt; quod ex verbis etiam, quæ statim subijciuntur, satis constat. Nam, *Dormiunt*, inquit statim Philosophus, *& pascuntur codẽ in loco*. Si itaque nihil aliud obstiterit, quàm quod vult Ornithologus, Fringillam nostram esse Aristotelis Spizam, nemo dubitet. Nam licet & ipsa carduorum seminibus vescatur, vermiculos tamen, & locustas libenter deuorat: imo verò Aucupes nostri, vt ipsi mihi retulerunt, locustam aliquam, seu vermiculum cùm suauiùs illam canere volunt, mandendum apponunt. Affirmare autem auem aliquam partim ex vermibus, partim ex alijs cibis victũ sibi quærere, non est inconueniens, vt ibidem Philosophus de eadem Fringilla, Passere, Rubetra, Luteola, & alijs prodidit. Sed & ipse pòst Ornithologus, cùm meliùs rei veritatem perspexisset, palinodiam in paralipomenis canit his verbis: In capite de Fringilla, & mox in sequente de Fringillis diuersis, dixi, me dubitare an Fringilla sit eadem auis, quæ nostris vulgò Finck, Gallis Pinson dicitur: quòd Spizam Aristoteles, Gaza Fringillam vertit, inter vermiuoras aues numeret, Finca verò nostra seminibus victitet. Sed postea intellexi præter semina vermiculis quoque eam vesci: & Cuculi etiam pullum (qui vermiculis tantùm vescitur) in eius nido quandoque reperiri. Quare iam minus dubito Fincam nostram esse Fringillam, præsertim cùm Bellonio quoque, & alijs eruditis viris sic videatur. *Hæc ille.* Dicitur autem Spiza à σπίζω per onomatopœiam. Hodierni Græci, vt refert Petrus Bellonius, Fringillaro appellant, vocabulo Latinorum Fringillæ non absimili: Fringillam à frigore dictam volunt, eò quòd in frigore plures conuolantes cernantur, Alij quòd frigus prænunciet, ad quod alludit [c] Alciatus:

Aduenisse hyemem Fringilla renunciat ales.

Nonnulli etiam sic dictam volunt, quòd frigore canat, exhilareturq́;. Italis Franguello nomine, vti apparet, à Latinorum Fringilla deriuato dicitur, Gallis Pinson à pungendo, quòd rostro pungens etiam vulneret. Sabaudis Quinson: Sed dubitatur, Fringillamne, an Coccothraustem per hãc vocem intelligant, Germanicè Finck: apud Heluetios Buchfinck, Belgis, & circa Coloniam, vbi viuebat Albertus, Vinck, Anglis Schaffinche (vel Finck, vt alij) à Sheld appel, à Spinck, Eliota Anglus interpretatur Rudocke, Robin, Redbrest, sed ea nomina Turnerus & ipse Anglus Erithaco tribuit. Illyricis Pinkauua, Polonis Slouuick.

[a] *H. 8. c. 3.* [b] *Hist. lib. 8. cap. 3.* Spizæ etimum. Fringillaro. Fringillæ etymum. [c] *Embl. 100* Franguello Pinson Gallis vnde dictus. Quinson. Finck. Buchfinck. Vinche. Vinco. Schaffinche. Pinkauua. Slouuick.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

RINGILLA mas, quam hęc scribentes prę oculis habemus, magnitudine ferè Passerem ęquat. Rostrum ei crassiusculum, & ualidum, carneiq; coloris, sed in extremo subnigrum. Capitis, & colli pars prona ad subcęruleum uergit: quod hinc ad uropygium usque interiacet, castanearum colorem refert: ipsum uerò uropygium subuirescit. Pectus, & uenter inter rubrum, & spadiceum ambigunt. Alas geminę albę maculę, ueluti fasciæ intersecant, quas inter fascia alia nigri coloris intercurrit: quod à secunda macula alba ad extremum usque superest, totum nigrum est. Cauda longiuscula duodecim pennis constat, ex quibus geminę utrinque totę ferè albę sunt, reliquę nigrę. Fęmina uerò, quam etiam nunc manibus tractamus, eisdem ferè coloribus ornatur, sed minus uegetis: & pectus, uenterq; ex ruffo pallescunt. Testatur Ornithologus Fringillam toto corpore candidam aliquando uisam esse: Ego quoque Fringillam ab aucupibus nostris emi aliquando, corpore toto ex albido nonnihil flauescente, pręsertim dorso: nam collum, & pectus aliquantulum erant ferruginea, uenter magis cinereus. Alarum tegetes plumulę suis extremitatibus duas lineas albas transuersim constituebant. Remiges superficietenus nonnihil lutei ostendebant, cęterę albę, interiori latere ad cinereū accedentes. Radices omnium pennarum plumbeę erant. Pedes eodem, quo rostrum colore, nimirū carneo: Caudę plumulę bętico, extremo albę. Cuius loco postremo effigiem exhibemus, duobus ab hinc annis, si rectè memini aucupes nostri, ut inusitatum quiddam ad me attulerunt. Ei autem caput ferè totum, dorsumq; & pennę uestientes alas ex albo lutescebant: plumę circa rostrum, guttur, pectusq; & uentrem subnigrę erant. Alę uerò, caudaq; ex subnigro, & albo mixtę.

Magnitudo. Rostrum. Caput. Collum. Vropygiū. Pectus. Venter. Alæ. Cauda. Fæminę desciptio.

Fringilla mas cum rosa.

Fringilla albicans cum oxyacantha.

Fringilla ſublutea & ſubnigra, cum papauere albo ſatiuo.

VOX. CANTVS. EDVCATIO. CIBVS.

NON vno, eodemque modo Fringillæ canunt: Quædam etenim concisos tantummodo cantus ædunt, quædam trahunt in longum, nonnullæ vtrunque præstare dicuntur: à quibus cantus differentijs, diuersa quoq; nomina accipiunt, vt quisque à suæ regionis aucupibus sciscitari poterit. Maribus omnibus tamen vox alta est, & plena, fæminis aliquantò exilior, & submissior. Fringutire aliqui volunt esse Fringillarum & interpretantur adgarrire, [a] Plautum citantes. Apud hunc enim Cleostrata marito suo seni nimis obnixè contendenti, vt Cassina ancilla nuptui detur seruo, quocum de primo concubitu conuenerat, respondet: *Tu quid Fringutis?* hoc est, Quid adgarris? Alij verò frigere exponunt, & præ frigore contremiscere: quasi senex ille frigore subsilire dicatur, vt illis euenire, solet, qui spem inter metumq; alicuius rei, quæ illos solicitet, euentum expectant: verbum interim illud à Fringilla deductum non inficiantur, quòd frigore cantet, & vigeat. Ob quas diuersas sententias illud [b] Ennij pariter diuersimodè exponunt. *Hæc anus admodum fringutit, nimirum sauciauit se flore Liberi.* Quæ verba vtrique, ni fallor, sententiæ accommodari possunt. Temulenti namq; & garrire, & contremiscere aliquando consueuerunt. Porrò, vt vnde digressa erat, reuertatur oratio, Fringillæ quando concisè canunt, queri quodammodo videntur, vel rixari: vnde Martialis Fringillarum cantus quærelas vocat:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumque querelas
Audit.

Qui verò cantus ab ipsis in longum protrahitur, gratus admodum auribus est, non minus harmoniá, quàm sonora voce mirabilis: ideoque in caueis non minus ac Cardueles, & Ligurini passim enutriuntur. Quod modò ad nutritionem pertinet, eadem cura, & ijsdem ferè cibis ac præcedentes aues enutriuntur, præterquam quòd locustas etiam, & vermes deuorent. His tamen non pascuntur, nisi ad cantum excitare volumus. Quicunq; autem aucupio operã nauant, maiorẽ ex ipsis, quàm ex alijs auibus numerũ enutriunt: quòd minus garrulæ sint: & si molestia aliqua afficiantur, cantum omnino dimittant: quin imo cùm ventus spirat, plæræque obmutescere solent: Vt itaque vnam, & alteram saltem tunc cantillantes habeant, vel ut plures per interualla canentes, vnius, & alterius continuè cantantium vicem suppleant, plurimas alere illis necesse est. Huc accedit, quòd cùm aues callidæ sint, & vapidæ, nullibi consistunt, vbi paratas sibi insidias suspicentur, nisi frequentibus admodum allectricum vocibus allectæ. Vt autem crebriùs, & modulatiùs canãt autumno, & hyeme, aucupes per totam æstatem loco obscuro includunt, & sub autumnum canoras extrahunt. Canere autem incipiunt, cùm ad lucem redeunt, alioquin mutæ & ad illiciendas reliquas ineptæ. Quomodo recondendæ, & quæ reconditarum cura sit habenda tum ipsarum, tum aliarum huius generis volucrum, quæ cantus gratia aluntur, alias satis superque docuimus.

Fringillarũ vox.

Fringutire quid.

[a] In Cassin.

[b] In Alcest.

Quando non canant

Aues callidæ sunt.

Vt autũno canant.

INGENIVM. MORES. AVCVPIVM.

HOC quoque auicularum genus vt cæteri Cardueles impetata faciunt pedibus, & rostro vtentes pro manibus cùm vasculũ potorium, & escarium ad se filo trahant, vt bibant, comedantque: Quod tamen vt præstent longiore tempore opus est, quàm in alijs. Nam captæ feras admodum sese præbent, neque adeo citò cicures fiunt, aut mansuescũt: quin primis captiuitatis diebus, tanquam se eam ægrè ferre indicent, rostrum, alasque caueæ clathris continuè allidunt, & sape etiam vulnerant. Visæ sunt quæ præ mœrore cibum omnino respuerent, & mortem potiùs, quàm seruitium ferre eligerent. Visæ inquam non rarò sunt, quæ nunquam mansuescerent. Omnes autem primis suæ captiuitatis mensibus præ mœstitia obmutescũt, & nisi adhibitis blanditijs, aut tẽporis diuturnitate exhilarantur, vocemq; nullam proferunt, nisi fortè gemitum quendam, aut eiulatum, si quempiam accedentem cernunt: idq; vel timore vel indignatione facere existimo. Cùm itaq; libertatis valde studiosæ sint, insidias, quibus se illa priuãdas iri norunt; deuitare probè callent & in hoc Ligurinis & Carduelibus ipsis multò astutiores, & cautiores sese præstant: quare pariter maiori astu in ipsis capiendis aucupes vtuntur, ita enim viscum in arborum ramis disponunt,

ut à ſuperuolitantibus videri nequeat. Nam cùm illud apertè vident, non minori celeritate quàm timore aliò aufugiunt, nec ſemel digreſſæ, vllis amplius allectricum vocibus reuocantur, vt Carducles, & Ligurini ſolent, qui ad alteram tantùm reuocantium vocem reuertuntur. Quare plures allectrices canoras aucupij tempore habere conuenit, quæ ver ferè totū, & æſtatem in loco obſcuro incluſæ manſerint. Alioqui canunt quidem vère, & æſtate; ſed autumno, & hyeme, cùm illas canere magis expedit, mutæ omnino fiunt. Quomodo verò faciliùs capiantur, docent Robertus Stephanus, & Petrus Bellonius Galli, iubentq́; in loco plano procul ab omnibus alijs arboribus, & dumis, quá Fringillæ præteruolare ſolent, tres arbores reſectas erigi, parum inter ſe diſtantes, & ita diſponi, vt triangulum efforment, & illas frondibus inferius cingi præcipiunt, vt aues eis libentiùs inſideant. Per medium, inquit Stephanus, funis extenditur perticæ alligatus, ab altera parte ſuſtinetur furca, & è longinquo tenetur ab aliquo. Funi duæ, aut tres Fringillæ annexæ ſunt. Virgulæ etiam viſco illitæ per arbores diſponuntur; & non procul hinc duabus, vel tribus caueis incluſæ Fringillæ collocantur, quæ præteruolantes voce alliciant. Illectæ illæ dum curioſiùs Fringillas à fune pendentes, vel caueis incluſas inſpiciunt, viſco capiuntur. Hæc illi: Obſeruarunt præterea aucupes plures capi flante Zephiro, quam alijs ventis, & multò etiam plures ſi ventus omnino non ſpiret. Nam tunc & dimiſſiùs volant, & meliùs allectricum voces audiunt. Cæterùm non modò viſco, ſed retibus etiam, imò multò plures his, quàm illo capi ſolent.

10

NIDVS, PARTVS. VOLATVS. LOCVS.

20

Vbi nidulē tur.

Ex quibus nidum conficiant.

EQVE terram proximè, neque nimis ab ea diſtanter nidum conſtruunt. Cùm etenim in fruticibus, & in arboribus nidulentur, vt mediocritatem ſeruent, in illis ſummos ramos, in his infimos eligunt. Ipſum autem nidum intus ex lana, quam ex lanigeris arboribus excerpere crediderim, & ex aranearum telis conficiunt, foris ex muſco. Quinque, aut ſex oua parere retulerunt aucupes noſtri, qui earum nidos æſtate in noſtris regionibus reperiēre. Etſi paucæ admodum tamen apud nos nidificent. Nam aues migratoriæ ſunt, & per paucis exceptis, ſub hyemis finem recedunt, autumno turmatim reuerſuræ. In Heluetia, ſi Ornithologo credimus, per hyemem recedunt, fœminæ præſertim. Mares enim illic aliquando complures apparent ſine vlla fœmina. Videntur autem diuerſa ab alijs auibus natura donatæ; plæræque enim hyeme loca amant calida, ſeu tepida, æſtate frigida, hæ verò hyeme frigida, æſtate tepida quærunt, ſi [a] Bellonio, & [b] Ariſtoteli credimus. Ego frigus quidem diligere eas exiſtimem, ſed moderatum, ab immoderato lædi. Nam cùm magis glacie niuibuſque hyems ſæuit, adeo offenduntur, vt volare nequeant, vnde etiam in pluribus Italiæ locis tunc temporis manibus capi ſeſe permittunt.

Aues migratoriæ ſunt.

30

[a] De auib. l. 7. cap. 28.

[b] Hiſt. lib. 9 cap. 7.

PRÆSAGIVM.

THEOPHRASTVS inter reliqua tempeſtatis ſigna, duobus in locis, ſi rectè memini, Fringillam manè canentem recenſet: quod præſagium efficacius fuerit, ſi id facere ſuper tectis audietur.

40

Mane canens quid prænūciet.

CORPORIS AFFECTVS.

ISDEM affectibus obnoxia eſt Fringilla, quibus aliæ aues: tamen illi quodammomo peculiare eſſe videtur, quod facilè obcæcetur. Cui affectui medebimur eiſdem remedijs à nobis aliàs commemoratis: quæ ſi nihil profecerint: non eſt, vt in illa enutriēda, in poſterum operam perdamus.

Cui morbo magis ſit obnoxia.

50

DE MON-

DE MONTIFRINGILLA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.

TSI Montifringilla in caueis ali propter cantũ non consueuerit, quod no uerim, nisi fortè aucupij causa, ideoq; hunc locum illi non conuenire quis existimauerit: tamen quia Fringillæ species à plerisq; non temerè censetur, cuius nimirum & nomen retinet, addita tantùm loci differentia, itaq; haud incongruum fore puto, aliquid de illa post Fringillam simpliciter dictam subinde hîc subijcere.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

E quis vocabulorum æquiuocatione decipiatur, scire licet, Montifringillę nomine nonnullos Italorum nõ solùm auem hanc, de qua modò est nobis sermo, accipere, & patria lingua Frenguello Mõtanino appellare, sed Coccothrauste etiã, & Rubicillam, de quibus iam suo loco egimus. Ὀρoσπίζης, inquit Aristoteles, *nomen accepit à montibus, in quibus degit*. Oros enim Græcè montem, Spiza Fringillam significat. Cui voci omnino respondet nomen Latinum Montifringilla, item Italicum nostrum Frenguello Montanino, & Gallorũ Pinson Montain: licet ex his aliqui Pinson d'Ardaine nominent; quod fortè in illa sylua frequens admodum videatur, Heluetij pariter Maldfinck, idest, Fringillam montanam vocitant, & Thanfinck, idest, Fringillam abietum. Cæteris vel saltem plerisque Germanis dicitur ein Rouuert, vel Schneefinck, VVinterfinck, idest, Fringilla hyberna, aut niualis, à tempore scilicet, quo aduenit:

Oryspizæ etymum.

Montifringilla. Frenguello mõtanino. Pinson Mõtain. Pinsõ d'Ardaine. Maldfinck Thanfinck Rouuert. Schneefinck. VVinterfinck.

FORMA. DESCRIPTIO.

ONTIFRINGILLA mas, quam hîc describimus, & depingimus, media hyeme cùm magis frigora sæuiunt, in agro Bononiensi capta, magnitudine æmulatur Passerem simpliciter dictum. Rostrum habet crassum, & acutum, coloris lutei, nisi quòd in extremo nigricat. Linguam crassiusculam, & acutam. Vertex, & collum, dorsumq; ex nigro, & ferrugineo variegantur. In vropygio nonnihil albi conspicitur. Cauda pennis duodenis constat, quarum geminæ vtrinque albo, & nigro distinguuntur. Alas intersecant fasciolæ duæ, quas nigra alia ab inuicem separat. Illarum superior, quæ multò maior est, duplex quodammodo apparet. Nam in parte superiori ex ruffo lutescit, infrà candicat. Gutturis pars, quæ rostro subiacet, nigra est; quod ex eo superest, & pectus inter ruffum, & luteum ambigunt. Venter verò candicat. Pedes, quàm Fringillæ simpliciter dictæ paulò robustiores. Quæ omnia ab illa, quam describit Ornithologus parum discrepare videntur. Alæ, inquit, duabus transuersis lineis ex ruffo flauescentibus distinguuntur, media linea interiecta. Sunt & lineæ duæ angustiores albæ sub luteis statim. Magnitudine Fringillam excedit. Color in capite dorso, & cauda nigrior, quàm Fringillæ: supina pars albicat. Pectus cum gutture nonnihil ruboris habet. Hæc ille. Cæterùm Montifringilla mas à nobis descripta collum non habet cæruleum, quod de Montifringillis tradidit Aristoteles, nisi fortasse ad solis conuersionem color huiusmodi in ea acquiratur. Qui tamen, vt aliquories obseruaui, in vtroq; colli latere liquidò conspicitur in fæmina. Quæ præterea in alijs, quoq; à masculo differt. Nam vertex, ceruix, & dorsum plus habent ferruginei, & minus nigri, quàm in mare. Pars capitis, quæ oculis, & auribus subiacet, & guttur totum, pectusq; coloris sunt magis obsoleti. Alarum linea superior adeo angusta est, & breuis, vt ferè delitescat: nihilq; præter aliquid albidi in ea conspicitur. In reliquis nihil, aut parum admodum à mare differre conspicitur. Non ignoro quosdam diuersam à nostra de auis huius colli colore protulisse sententiam, mas, inquiunt, in collo plumas habet cæruleas, quas non æquè promptè in fæmina deprehendas. Sed quicquid dicant isti, contrario modo rem se habere conspeximus. Quæ secundo loco ponitur, colore est pallidiori, & capite prorsus albo. Tertia & postrema priori omnino similis, nisi quòd sub rostro nihil haberet nigri: præterea secunda illa fascia lutea, quàm diximus esse in alijs, in hac longè erat magis conspicua.

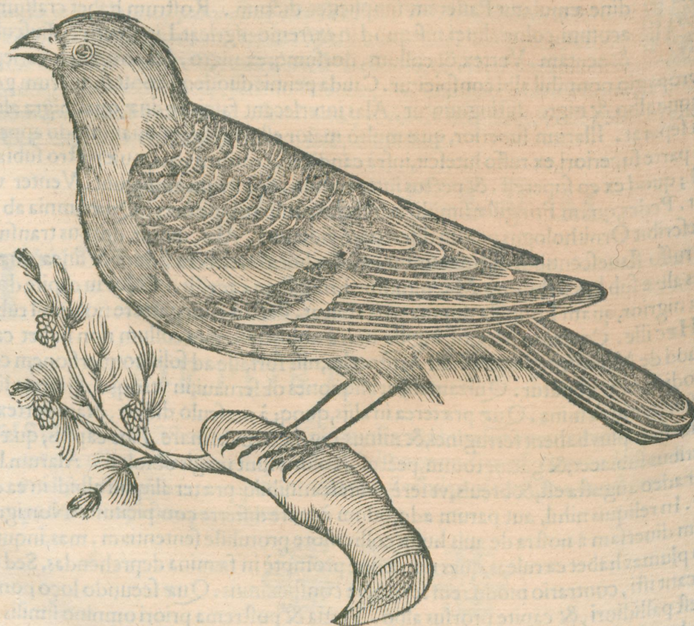
Magnitudo. Rostrum. Lingua. Color. Cauda. Alæ. Guttur. Pectus. Pedes.

Fæminę descriptio.

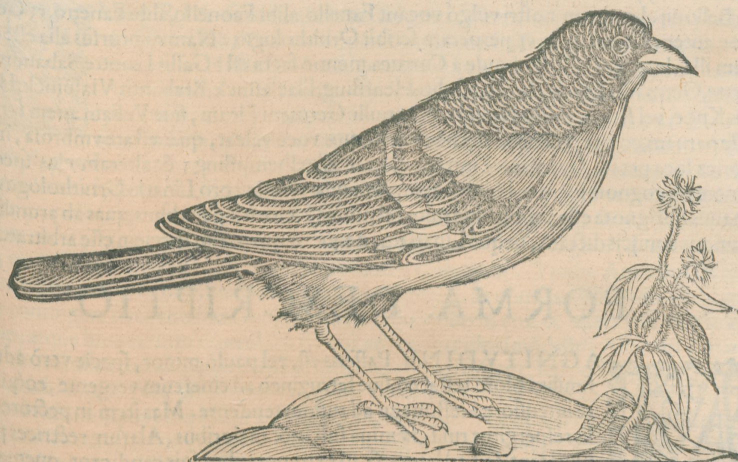
Montifringilla mas, cum rubo ideo.

Montifringilla leucocephalos cum larice cõmuni.

Montifrigillæ congener cum cannabe Spuria facie vrticæ.

VOX. INGENIVM. AVCVPIVM. Volatus.

NON adeo suauis est Montifringillarum cantus, vt Fringillarum simpliciter dictarum; ideoq; in caueis non aluntur, nisi ab aucupibus, vt eis allectricibus vtantur. Abruptam aliquãdo, aut vnicam tantùm vocẽ ex interuallis emittentes audiuntur; feles vociferantes diceres. Habent tamen & aliũ diuersum ab hoc cantum, sed insuauem quoque. Referunt aucupes, qui eas aliquandiù aluerunt, in caueis inclusas, voces aliarum alitum, quas frequenter audiuerint, imitari, præsertim Passerum, quos temporis tractu penitus imitantur. Cæterum etsi Bellonius eiusdem esse ingenij, & naturæ cum Fringillis scribat, tamen vt partim vidimus, partim ex fide dignorum aucupum relatu didicimus, multò mitiores sese præbent, multoq; faciliùs mansuescunt, & cicurantur, minusq; prouidæ, minusq; callidæ videntur. Nam facillimè tum visco, tum retibus capiuntur: pauciores tamen, quòd minori numero ad nos adueniant, licet & ipsæ gregales sint, & nonnisi multæ simul conspiciantur. Apparent autem admodum serò, & tunc præcipuè cùm agri niuibus, & glacie obsidentur. Plura quæ de hoc auium genere scribam, non habeo, nisi quod eisdem seminibus pascitur, quibus aliæ Fringillæ: Vescitur & vermibus teste [a] Aristotele.

Mõtifringillarũ cantus duplex, & vterq; insuauis.

Cur pauciores capiantur.

[a] H.l.8.c.3.

DE LINARIA. Cap. VIII.

INTER Carduelium genera aliquos Linarias etiam annumerare supeiùs ex Alberto diximus: quapropter ne ipsas ab illis disiungeremus, post Fringillas subinde de eis agere voluimus. Ornithologus eiuscemodi auicularum genus imitatione Gallorum, qui Linote vocant, quod Lini seminibus potissimùm vescatur, Linariam appellat; etsi Ruellius Miliariam interpretetur inquiens: Vulgus Gallicum Linotas, vel meliùs Linarias appellitat: quia cùm rarior apud nos milij vsus sit, ad linum, & cannabem aduolant, sicut Cardueles

Ordinis ratio.

dueles ad carduos: inde nomen adhuc vulgò remanſit. Nos quid de Miliaria cenſeamus, in Cenchramo aperuimus. Bellonius verò & ipſe Gallus Aegithum Ariſtotelis eſſe aſſeuerat, & Latinè Salum dici: ſic nempe Gaza tranſtulit, ſed Plinius ſeruata Græca dictione Aegithus habet. Vtrum verò quæ de hoc ſcribit Ariſtoteles, Linariæ noſtræ conueniant ſanè omnino addubito. Gybertus Longolius Linariam, ſiue Miliariam Rubetram, (Batin Ariſtotelis) putabat eſſe, quòd rubis crebrò inſideat. Nos de Bati ſcripſimus ſuprà ex mente Bellonij. Linariam noſtri vulgò vocant Fanello, alibi Faonello, alibi Fanetto, vt Genuæ, non autem Caneuarola, vt perperam ſcribit Ornithologus. Nam ea prorſus alia eſt: nimirum illa, de qua, ni fallor, ſubinde à Curruca mentio facta eſt: Gallis Linotte, Sabaudis Lynnette, Germanis Lynfinck, Schoſszlin, Henffling, Flacſzfinck, Brabantis Vlaſuinck, Hollandis Knoe, vel Knue, Friſijs Rubin. Nonnulli Germani Eleam, ſiue Veliam auem ſcribunt eſſe paruam, colore pulchro, infernè croceo, quæ voce valeat, quæ æſtate vmbroſa, hyeme aprica loca petat. Germanicè interpretantur Zigelhempfling; & alteram eius ſpeciem, cineream cognominantes, Heidenhempflin: quæ nomina pro Linaria Ornithologus Germanus ſibi ignota eſſe ſcribit: Eleamq́; vel potiùs Heliam à paludibus, quas ab arundinibus ſummis conijcit dictam, neque Linariam, neque aliquam eius ſpeciem eſſe arbitratur.

Fanello. Ornithologi error. Linfinck. Scoſszlin. Flachſzfinck. Vlaſuinck. Knoe. Elea. Zigelhempfling.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo Color.

MAGNITVDINE Paſſeris eſt, vel paulò minor, ſpecie verò admodū ſimilis, colore teſtaceo, ſiue ferrugineo ad cinereum vergente, eoq́; in mare intenſiore, ideſt, magis ad ruffum tendente. Mas item in pectore maculis reſpergitur ruffis, fæmina fuſcis, & maioribus. Alarum rectrices pennæ nigricant, ſed ad latera, & in extremitatibus ſuis candicant, quemadmodum etiam in cauda eſt conſpicere, quæ duodecim pennis conſtat, venter, & vropygium albeſcunt. Pediculi breues, graciles, vnguiculi etiam graciles.

Linaria mas cum lino ſylueſtri.

CANTVS.

CANTVS. VICTVS. INGENIVM. Morbus. Aucupium.

LINARIA suauissimi cantus sui gratia alitur. Cibus apponitur phalaridis semen, lini, & cannabis, panicum, auena fracta, inuicem permixta plærunque. In Hollandia semine raparum, caulium, & cannabis pasci audio. Adeo hyeme ex esu cannabini seminis pinguescere eam tradit Porta, vt præ pinguedine pereat, vel saltem ei cantandi alacritas adimatur. Dum in caueis alitur, corripitur quandoque morbo comitiali, vt scriptum reliquit Ornithologus. Laborat prætera aliquoties morbo illo, quem subtilem dicunt, qui his notis dignoscitur. Ipsa mœsta silet, pennæ obrigent, venter solito tumidior venis rubris conspergitur, pectus excarne apparet. Accidit ei id morbi genus ex cannabino seminis esu: quapropter alijs cibis esset pascenda. Asthmate etiam aliquando affligitur, & uocis raucedine; qui affectus remedijs à nobis alibi dictis sunt profligandi. Tradit Antonius Mizaldus exoriente canicula obmutescere, necnon ægrotare, ac plumas vellicando excutere: idque contingere circa medium Iulij; sicuti toto decennio in vna, & altera sese ait esse expertum, atque hinc certum canicularis syderis exortum multis indicasse. Albertus Linariã etiam eis auiculis accenset, quæ cornu suspensum rostro trahunt, sed postquam bibere, temerè delabi sinunt. Nos utrumque vasculum potorium scilicet, & escarium ad se rostro trahentẽ vidimus; quæ cùm essent æquilibria, alterum alterũ ne decideret, prohibebat. Auis admodum astuta est, vnde vulgus nostrum cùm aliquem callidum, & versutũ esse ostẽdere volunt, solent dicere egli è vn Fanello: hac de causa perpaucæ admodũ capiuntur; nam & viscum agnoscunt, & vbi retia parata sunt, facilè subolfaciunt, neque vt consistant, vllis allectricum vocibus, aut blanditijs persuaderi possunt.

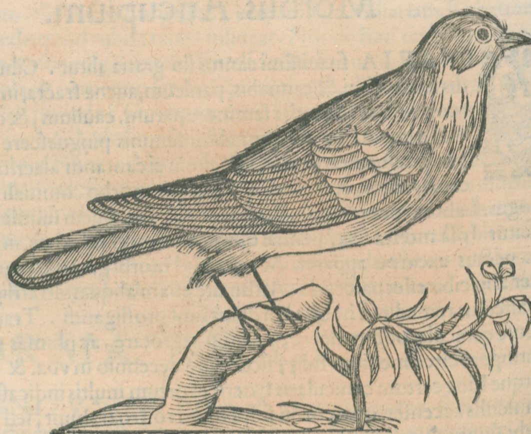
Cibus. Asthma. Vocis raucedo. Astuta est.

DE LINARIA RVBRA. Cap. IX.

ALIAM auiculam Ornithologus Linariam rubram nuncupat, à coccineo verticis colore, vt apparet. Aucupibus suis Schosserle appellari ait; aliquibus vt circa Francfordiam ad Mœnum Stockhenfling; Italis circa lacum Verbanum Finett. Considerandum an fortè sit Aster Oppiani, an potiùs Carduelis, vt in eius historia diximus. Circa Norimbergã Tschutscherle dici asserit: & aduolare aliquando turmatim, & ferè pestilentiam breui sequuturam indicare putari: cantu autem non adeo probari, vt superior. Ego pariter bina Linariæ genera obseruaui, atque hîc depicta, & descripta cuiuis ob oculos pono, quibus vertex crocei coloris est: sed in hoc ab Ornithologi aue differunt, quòd in pectore, & in gutture, & in vltimis dorsi pennis eius coloris nihil prorsus habeant; sicuti de sua ille scribit. Prior toto corporis habitu ad Carduelem accedit, per collum, & dorsum, ex luteo fusca est, sicuti quoque per initia alarum, quarum aliæ pennæ, quæ rectrices cooperiunt, nigræ sunt, & in extremitatibus albæ, sicuti icon demonstrat; rectrices etiam fuscæ, in extremo cinereæ. Cauda quoque fusca, ad latera candicans. Rostrum lutescit, infrà, & suprà macula conspicitur nigra. Vertex miniaceus. Pectus, & venter candicant. Aucupes nostri Fanello marino, idest, Linariam marinam nuncupant. Altera, cui color ille miniaceus magis splendet, per tergus, & superiora prorsus ferè leucophea est, percurrentibus strijs deorsum vergentibus, & alæ, quàm in superiori longè pallidiores, retro oculos maculam habet fuscam, rotundam, quæ in præcedenti etiã non est. Gula, & pectus leuiter lutescunt. Venter prorsus albus est. Alia est auicula, quæ circa Argentinam Gyntel nominatur, referente Ornithologo, & seminibus vescitur, vt Linaria, papaueris, alijsque. Gregatim volat. Oua terna, aut quaterna parit, eo colore, quo Linaria. Per dorsum, caput, & caudam fusca est; cruribus rubicundis: pectore ruffo, fuscis distincto maculis: ventre inferiore albicat, vt pictura præse fert.

Linaria rubra. Schosserle Stockhenfling. Finett. Fanello marino. Gyntel. Cibus. Descriptio.

Linaria rubra cum lino maximo.

Linaria marina cum linaria cærulea.

Gyntel Germanorum cum visco Indico.

DE ALAUDA Cap. X.

ORDINIS RATIO.

ALAUDAE quòd hunc locum inter canoras aues assignauerim, aliquis me fortassis redarguat. Nam quibusdam, quarum iam historiam pertractauimus haud inferior existimari possit, imo fortè superior, si suauitatem eius, & dulcedinem in canendo, si nominis celebritatem cùm apud poëtas, tùm eos, qui soluta oratione scribunt, si denique antiquitatem: vt quæ antiquorũ authoritate antiquissima esse comprobatur, vt quæ inquam ante omnes alias aues, imo ante terrã ipsam nata fuisse perhibetur, spectemus. Verùm descriptæ hactenus auiculæ inuicem aut genere consimili, aut alio quopiam nexu coniunctæ, nequaquam seiungi poterant. Quare age hîc Alaudæ historiam pertractemus.

Alaudæ antiquitas.

ÆQUIVOCA.

Κορυδαλλὸς auis, & vicus Atticæ est, Hesych. & Varino, λ duplicato licẽtiã poëtica, nam alioqui apud soluta oratione scribentes, simplici legitur, nonnunquam tamen & apud hos, vt apud Aeginetam, & alios eadem litera geminatur in eadem significatione. Corydalis etiam præter auem quoddam fumariæ genus significat, quam alijs nominibus inter nomenclaturas Dioscoridi attributas Corydalion, vel Corydalion agrion, vel Corion appellari quandoque legimus: alijs Splith Illyrica flore luteo, Chelidonium phragmites, & Fumaria lutea montana dicitur. Corydalis autem hæc herba vocatur, vel quòd vt anis ipsa doloribus coli medeatur, vel quòd florum veluti calcaria longiuscula Alaudarum digitis pedum, aut posteriori saltem comparari possint. Alauda Latinum, quo hanc auem significamus, nomen proprium viri est apud [a] Martialem, ad quem tanquam ad sordidæ libidinis hominem sic scribit;

Κορυδαλλὸς quid.

Splith Illyrica.

Ancillariolum tua te vocat vxor, & ipsa
Lecticariola est: estis Alauda pares.

[a] Epigr. l. 12.

Alauda

Alauda rurſus nomen eſt militis, Indonis Hiſpaniæ regis filij, qui ſub Godefredo duce in celeberrima illa Hieroſolymitana expeditione militans occubuit, ſi [a] Petro Angelio Bargæo credimus, qui ſic de eo meminit:

> Alauda militis nomen
> [a] Syriad.l.5.

Cumque Accone Clephis, proleſque Indonis Alauda;
Indonis, qui quondam inter regnauit Iberos.

Alauda præterea dicta Romana quædam legio, de qua [b] Suetonius, *Qua,* inquit, *ad legiones, quas à rep. acceperat, aliàs publico, aliàs priuato ſumptu addidit: vnam etiam ex Tranſalpinis vocabulo quoque Gallico: Alauda enim appellabatur, quam diſciplina, cultuque Romano inſtructam, & ornatam poſtea vniuerſam ciuitate donauit.* De hac etiam Cicero ad Atticum ſic ſcribit: *Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergere, pecuniam municipijs imperare.* Ex cuius verbis apparet non ſolùm legionem ipſam, ſed & milites Alaudas fuiſſe dictos. Alaudam verò nomen eſſe Gallicũ ex Suetonij iam recitatis, & [c] Plinij mox recitandis verbis liquidò cõſtat. Hic enim *In capite,* inquit, *paucis animalium, nec niſi volucribus apices, diuerſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie, è medio eo exeunte alio: Pauonibus crinitis arbuſculis, Stymphalidis cirro, Phaſianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo Galerita appellata quondam, poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat Alaudæ.* Ornithologus oſtendere aggrediens, cur legio illa ſic dicta fuerit, Et quoniam, inquit, Alauda vocabulum Gallicum fuiſſe perhibetur, noſtram ſuper eo coniecturam qualemcunque explicabo. Veteres Gallos magna ex parte lingua Germanica vſos eſſe conſtat, & cùm Cicero, vt modò recitaui, Alaudas, cæteroſque veteranos dicat, Alaudas quoque de veteranorum conditione fuiſſe conijcio, præſertim ex natione Germanica, ſiue Gallica oriundos. Nam veteranos, & homines quoſuis ætate progreſſos lingua noſtra vocamus die alten, vel alden. Nam inferiores Germani olden pronunciant. Hanc tamen Ornithologi cõiecturam [d] Io. Goropius Becanus, aliam ipſe afferens in multis reprehendit: vt ex eius verbis, quæ hîc ſubijcere non piguit, cuilibet palam eſſe poterit. Quibus, inquit, cùm Plinium, & Suetonium citaſſet, cùm nihil clarius eſſe poſſit ad docendum, Alaudæ nomen Gallicum eſſe, nihil amplius aliorum teſtimonia morati, exponamus, quid Alaudæ nomen ad veram rationem vocatum deſignet. Al omne eſſe, & Aut, vel Aud antiquum ne balbutientibus quidem de plebe noſtra pueris ignotum: è quibus vocibus ſi nomen componas, quid aliud dices, quàm omne antiquum, quaſi diceretur, hanc auem apud omnes in omni re habẽdam antiquiſſimam? Iam ſi Al--auden dicas, in plurium numero locutus intelligeris, nihilque aliud notaſſe, quàm omnes antiquos eſſe. Quoniam autem & auiculæ, & legioni nomen idem tributum videmus, prius id examinemus, quod faciliorem habet approbationem. Galli ergo in Romanam militiam Iulij Cæſaris adſciti, Gallicum ſibi nomen ſumpſerunt, non Romanum: infami hominum noſtratium huius temporis nota, qui quauis vel corruptiſſima lingua, quàm ſua ipſorum, quam puriſſimam hactenus habemus, vocari malunt. Quale verò nomen ſibi indiderunt? Nempe tam nobile, & honorificum, vt vix nobilius, aut honorificentius legioni dari poſſet. Quanti fuerint apud Romanos veterani qui neſcit, is in eorum hiſtoria ſe perparum, vel nihil legiſſe fateatur. Cùm igitur hos in ſummo honore cùm apud cæteras nationes, tùm apud Romanos eſſe Galli ſcirent, ſic legionem ſuam nuncuparunt, vt ſe omnes veteranos eſſe ipſo nomine iactarent. Quid enim aliud ſignificat Al--auden, quàm omnes veteranos eſſe in plurium numero voce pronũciata? Quod licet cæteri fortaſſe Latini ſermonis ſcriptores ignorarint, à Cicerone tamen diligenter obſeruatum videmus, vt legionis nomen in hoc numero ponat. Sic dixit, *Alaudas ab Antonio iudices lectos*, & iterum, *Antonium cum legione Alaudarum in vrbem pergere.* Quid? Quod idem videtur ſatis perſpexiſſe hanc vocis ſignificationem, cùm dixit: *Huc accedunt Alaudæ, cæteriq; veterani.* Sunt ergo Al--auden in lingua noſtra, qua hactenus vtimur, ijdem qui Latinis ad verbum, omnes veterani dicerentur. Ornithologus, dum Alaudas ab Alten, ſeu Alden dici ſcribit, addens veteres Gallos lingua Germanica magna ex parte uſos eſſe, nec id de Germanis inferioribus capi volens, quos dicit Olden, non Alden ſonare, tria vna in re peccat. Neque enim Alaudæ ab Alden, ſed ab Al--auden dicũtur, neque Germani inferiores Olden ſolùm, ſed Alden etiam dicunt: tametſi hæ voces ad ſuperiores potiùs ſpectent. Propria enim ipſis pronunciatio Auden habet. Neque verum eſt Gallos olim Germanica lingua ſuperiore vſos eſſe, cùm clarum ſit Cimbrorum ſobolem fuiſſe, quorum ſermo hactenus apud Brabantos Campanos integerrimus extat: quem Gallos olim loqui ſolere, ſi non ex ijs, quæ in Gallicis originibus tradidi: at certè ex hoc Alaudarum nomine clarè docetur: in quo ne vnus quidem apex eſſet immutatus, niſi Latini more ſuo ipſum terminaſſent. Porrò quo clariſſimo nomini, quo omnes ſe veteranos eſſe ſignificabant, Symbolum reſponderet, eiuſdem rei habens notationem, auiculam ſibi ſumpſerunt,

> [b] In vita Iulij Cæſaris.
> Milites Alaudę dicti.
> [c] L.11.c.37.
> [d] Hieroglyph.lib.8.
> Al, & Aut, vel Aud quid Cimbris.
> Alaudarũ militũ ſymbolum.

runt, quæ non voce tantùm, & nomenclatura conueniret, sed omnium gentis suæ hominum confessione vetustissima etiam haberetur. De signo igitur Alaudam non male dicas: sed si primum nomen spectes, Alaudas melius vocaris. Crediderim equidem, nec est etiam cur dubitem, Alaudas dum à Romanis nominis sui causam rogarentur, respondisse ab auicula sibi nomen contigisse, atque inde Plinium sic literis prodidisse. Videmus itaque nunc fabulam eam, quam antiquissimi Græci Aesopo acceptam referunt, ad vnguem quadrare cum Cimbrica Galeritæ nomenclatura. Hæc omnia Goropius: cui si credimus, omnes veterani milites Alaudę dici possunt: Quidam etiam scribunt recentiores milites qui galeis vterentur, dictos fuisse Alaudas, hac de causa nimirum, quòd aues ipsæ Alaudæ dictæ, galeatæ esse videntur. Possent etiam Alaudæ dici, vt Ornithologo placet, milites illi, qui vt excellentiores videantur, Struthionum, alijsue pennis pileos, aut galeas suas fastigiare solent. Alauda postremò apud Rondeletium nomen est piscis, sicuti etiam Galerita, quo posteriori etiam nomine auis nostra significatur: qui duo pisces sic appellati fuerunt, vt videtur, ob similitudinem quandam quam cum hac auicula gerunt: Ornithol. his tertiū addit, quem Venetijs Gutturosam, vel diminutiua voce Gutturosulam vocant, la Gottorosola, vt vulgus effert: à prominente opinor, sub faucibus tumore. Gallus quidam Gallinam maris mihi nominabat à crista nimirum. Germanicè & hunc, & priores Alaudas communi nomine seeleychen, hoc est, Galeritas marinas nuncupari posse ait. [a] Bellonius deniq; auem quandam circa aquas degentem Alaudæ colore & magnitudine similem Gallis Alaudam marinam dici testatur. Atque hæc de huius auis nominum æquiuocatione dicta sufficiunt.

Alaudę qui dici possit. Alauda piscis. Galerita piscis. Gottorosola. Gallina maris. Seelychen. [a] *De auibus lib. 4. c. 24.* Alauda marina.

SYNONYMA.

VM plures sint Alaudarum species magnitudine, forma, & alijs quoque notis ab inuicem distinctæ, illas nomenclaturas primùm afferemus, quæ omnibus simul adaptari possunt, sed quarum plæraque cristatis præcipuè conueniunt, peculiares cuique speciei, cùm de illis priuatim agemus, assignaturi. Κόρις igitur, Κορύδαλος, & Κορυδαλλὸς, & Κορυδαλλὶς apud Theocritum duplici λ, & Κορύδος propter galeam, quæ Græcis dicitur κόρις, Alaudam significare creduntur. Hermolaus Barbarus Scordalon addit; sed Ornithologus Corydalon legendum esse ducit; cui ego libenter hac in re assentior: & reuera apud neminem huiusmodi dictio legitur. Ex hisce Κόρυδος apud Galenum, Paulū Aeginetam, Theocritum, & alios proparoxitonum legitur. In auibus verò Aristophanis in textu, & in scholijs oxytonum duobus in locis, vt apud Varinum quoque. Apud Athenæum Ε'κράτις ὁ Κορύδος paroxitonum habetur, sed perperam, vt conijcit Ornithologus. Aristophanes in auibus Κορυδὸν genere fœminino protulit: Plato comicus masculino. Κορύδων apud Aristotelem alicubi legitur, vt cùm ait, ποικιλίδες, & Κορυδῶνες inter se pugnant. Quapropter dubitant Varinus, & Aristophanis scholiastes, nunquid ibi Philosophus aliam ab Alauda auem intelligat. Nos eandem intelligere credimus, licet terminatio variet. Κορύφαλος genus auis, Suidæ, & Varino, Alauda fortè, sed cùm apud authores nusquam, quod nouerim, vox hęc reperiatur, Κορύδαλος fortassis legendum fuerit; nisi quis, vt ait Ornithologus, pro eodē Κορυφλὼ, & Κόρυδα accipiat, & ab hoc Corydalon, ab illo Coryphalon deriuet. πιφιγξ Hesychio Alauda est, πίφιξ verò Varino est auis longè alia, vt quam velit sic dictam παρὰ τὸ πίω, id est, à potu: quòd aquis gaudeat. πιφαλλὶς, πιφιγξ ijdem etiam habent. Eadem autem auis fortè fuerit, de qua Aristoteles, *Piphex*, inquit, *Harpa, & Miluus amici sunt*, vbi Græcè πίφηξ scribitur. Ornithologus auem esse conijcit, quam barbari Vanellum, Heluetij Gitfitz per onomatopœiam appellant. Gaudet enim & hæc quoque aquis. Alauda à Græcis hodiè vulgò Cuzula dicitur, Hermolao Barbaro teste, & τροελίτις, vt refert Ornithologus. In Creta verò, si Bellonio credimus, Chamochilados nuncupatur. Quod modo ad Alaudæ etymologiam attinet, superiùs, rationem adferentes, cur Transalpinam illam legionem à Cæsare conscriptam Alaudā dicerent, verum, ni fallor, illius etymum ex Goropio adduximus: quapropter de reliquis eius nomenclaturis disserere expediet. Sed prius cum Ornithologo recentiores illos ridere libet, qui Alaudam à laude nominatam aiunt, quòd nimirū Deum laudare videatur cātu suo, vel quòd ipsa digna sit laude, mira alacritate pennis in aëre exertis musicā, & canorā se declarās, velut à laudato cātu sic dictā innuētes. Quomodo enim Gallicæ, & Germanicæ voci origo Latina quadraret? Quod modo ad Galeritam, & Cassitam attinet, hæc vocabula, licet Alaudæ cristatæ potissimùm conueniāt

Κόρις. κορυδαλός. κόρυδος. κόρις Græcis quid. κόρυδως. κορύφαλος. πιφιξ. Vanellus. Gitfitz. Cuzela. Τροελίτις. Chamochilados.

attribuuntur tamen abuſiuè etiam minoribus, quarũ vertex planus eſt, & non criſtatus, & à galea, quæ caſſis etiam dicitur, deducta fuiſſe quis haud ineptè exiſtimet; niſi tamen Galeritam à galero dici quis malit, cuius ſententiæ eſt omnino [b] Goropius; illud inſuper addens, ſi aliunde non conſtaret, quæ galeri quondam fuerit forma, ex hac ſola auiculæ nomenclatura depreheñderetur. Cæterùm licet apud Latinos fœminino genere plerunq; efferatur, Varro tamen Galeritum maſculina terminatione dixit. In Caſſita verò eſt annotandum, penultimam produci, cùm in Caſſide, à qua deriuatur, vt diximus, corripiatur, vt apud Propertium;

[b] *Hierogly. lib.8.*

Galeritus.

Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem. Et [c] Virgilium:

[c] *Aeneid.11.*

Aureus ex humero ſonat arcus, aurea vati
Caſſida.

Vbi Seruius, ex accuſatiuo, inquit, Græco facit nominatiuum Latinum. Sunt qui aliam Caſſitæ originem tribuant, & ab Haſſida nomen eſſe corruptum putẽt: de qua re ſic apud [d] Pierium legitur: Memini verò, & illud diſputaſſe te, Latinorum aliquot per Haſſidam Caſſitam interpretatos, fabuloſeq; Gellium fabulam commentum de nidificatione in agris, & ſegetibus, ſed eum apologum, nõ hiſtoriam ſcripſiſſe, dicebaſq; Latinos noſtros vna cum Græcis, quippè qui ſint ad diuinos ſonos ſoli barbari, cùm ſacris litteris careant, aſpirationem graue in, c literam mutare ſolitos, & pro filio Noa Ham ſcriptitare Cham; pro Ahab Achab; pro Ohozia Ochozia. Et Blondum in aſportando D. Marci corpore, Suum tergis operto exclamatum ſcribere Cancir, Cancir ab iis, qui Alexandriæ cuſtodes erant, cùm Hazir Arabum lingua enunciaſſent, quæ vox ſuem ſonat. Eſſe verò Arabum linguam Hebræorum linguæ non abſimilem, & hos, & illos æquè ſuillam abominari manifeſtum eſt. Qui quidem error à quodam noſtri temporis nouo interprete omnibus diuinarum inſtitutionum ex hiſtoriæ tam vetere, quàm nouæ libris ſupra quàm dici poſſit, auctus eſt. Hæc apud Pierium, quę omnia hîc adducere non piguit, vt modus magis dilucidè innoteſceret, quo Caſſitæ nomen ab Haſſida corruptum fuiſſe ille exiſtimet. Pro Ciri pariter viri doctiſsimi non pauci Alaudam interpretãtur, & in hanc Scyllam Niſi regis filiam, cùm patrem fatali crine ſpoliatũ Minoi prodidiſſet, mutatam fuiſſe volunt: cuius nominis etymum [e] Ouidius deducit à verbo Græco χείρω, quod eſt tondeo, alludens nimirum ad fabulam, qua Scylla purpureum Niſi patris crinem fertur totondiſſe. Sic enim ait:

[d] *Hierog.17*

Hazir quid Arabis.

Ciris an Alauda ſit.

[e] *Metamor. lib.7.*

Plumis in auem mutata vocatur Ciris, & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Apud [f] Oppianum Cirris geminato r legitur, atque ita etiam ſcribit Iulius Cæſar Scaliger, nomen hoc à cirris deductum eſſe innuens: qui tamen omnino negat Cirrim eſſe Alaudam, ſed potius Phœnicopodem, ſeu Hæmatopodem auem cruribus rubris, & cirris in capite, duobus, vt videtur, potiſſimùm fixus argumentis: Nam Alaudæ, vt ille opinatur, cirri non inſunt, ſed plumarum ſeparatarum ſeries criſtam efficiens, vbi ſuſtollitur. Cirri autem, vt ille exiſtimat, pinnulæ ſunt oblongæ pulcherrimæ, quas in Phœnicopode ſua reperiri affirmat, ſicuti etiam pedes rubros, qui in Alauda non ſunt, quod Cirim non eſſe ſatis clarè arguere videtur. Nam Virgilius Cirim, de qua opuſculum compoſuit, quod etiam Cirim nominauit, tradidit eſſe pedibus rubris. Sed [g] Scaligeri verba clarioris doctrinæ gratia hîc inſerere non pigeat. *Albo* (Ardearum generi, de quibus ſuprà egerat,) *ſimillima*, inquit, *Phœnicopus, maior, minorq; Taurini vtranque Garzam, Aremonici minores Egrettas nuncupant. Crurum tantum rubore: vnde & nomen, ab Ardea differt. Quo loco doctiſſimorum virorum lapſus notandus eſt, qui Cirrim Virgilianum putarunt eſſe Galeritam: ſolius apicis ducti ſpecie: qui utriq; quidem generi communis, haud parum tamen differt. In Alauda plumarum ſeries ſeparatarum criſtam efficit, vbi ſuſtollitur; Cirri pinnulæ oblongæ pulcherrimæ, quibus addebamus pileolis decus iuuenes, inſani, ventoſiq; ingenij teſtimonium: ſicut ederam cuppæ, atque œnopolio. Neque verò ſolus error eſt. Eſt comes alter illi. Cùm Halietum Falconem pingit Albertus: cuius pes alter vngis vnguibus armatur ad auium prædam: alter ſit Anſerino ſimilis ad natandum. Idem Falco Niſus Haliætus è Virgilij poëmate. Niſus enim in Haliætum, eo canente mutatus eſt. Falco noſter Phœnicopoda prædatur ad victum. Niſus apud Mardnem Cirrim. Tertia itaque multorum culpa, qui Niſum Sparuerium exiſtimanũt, quia Cirrim pro Alauda capiebant; ſaltem Smerilium dixiſſent. Sparuerium aliquando à Græco deduxiſſem παρὰ τὸ ϛπαρτεῖν aues: quam vocem in Italiam ſimul Hexarchatus cum Græcula ſuperbia importaſſent: niſi Germanicè ſic eum appellaremus. Ceterùm quæ de Cirri opinio ad Alaudam tranſlata eſt, cùm tam altè inſederit in animis hominum, vix vt vllo pacto auelli poſſe videatur (quippè etiam, dum hæc ſcriberemus, amicus meus ſummus, idemq; doctiſſimus, pertinacia ſua huic ſententiæ imminebat) teſtimonio doctiſſimi poëtæ labes hæc eluenda eſt. Ille in eodem poëmatio ſic:*

[f] *De aucup. lib.1.*

[g] *Exer.233.*

Phœnicopus.

Garza.

Cirri quid.

Niſus non eſt Sparuerius.

Inde alias partes, minioq; infecta rubenti
Crura.

Hæc omnia Scaliger. Quibus sanè argumentis Cirrim non esse Alaudam omnino cōficere videtur. Quod autem dicat, multos, quia Cirrim pro Alauda capiebant; Nisum Sparuerium existimasse, posset è contra dici, multos quia Nisum pro Sparuerio capiebant, Cirrim Alaudam existimasse. Nam Sparuerius Alaudis maximè insidiatur, & infensus est: quod Virgilius de Niso, seu Haliæto in Cirrim testatur. Sed iam reliqua synonyma prosequamur. *Alcanabiri*, inquit Bellunensis, (aliàs Alcanabir, Canaberi) *est auis nota Damasci, cuius meminit Auicenna in curatione colici affectus; & creditur esse auis illa, quæ Venetijs Lodola* (Alauda) *aliàs Capellata* (Alauda cristata) *dicitur*. Idem Bellunensis apud Auicennam legit Cambura, Canaberi, vel Camberi, & Lodolam interpretatur. Apud Serapionem pro Hanabroc interpres Vpupam ineptè interpretatur, quem tamen sequitur Syluaticus. Rectiùs mea sententia Aggregator ibidem Kambrah legit, & Capellutam interpretatur. *Alcubigi*, inquit vetus Auicennæ glossographus, *est auis, quæ dicitur Alauda Capellata*; sed Bellunēsis interpretatur auem Perdici similem, aut ipsam Perdicem secundum aliquos. Galeritę cristatæ, inquit Albertus nimirum ex Auicenna Græce id vocantur. Idem alibi Auicennam, & eius interpretem sequutus pro Græca voce Corydos ineptè scribit Kocoroz, & alibi Coratoz, & Forodoz. Apud Rasim Finore nominantur aues, quibus easdem vires attribuit, quas Alaudis. Quanquam autem plurima ex iam commemoratis nomenclaturis, vt diximus, Alaudæ cristatæ tantùm conuenire videantur, tamen aliquando ad omne genus Alaudarum abusiuè vsurpantur: vnde [h] Aristoteles differentiæ gratia cristatam, λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocauit. Quapropter haud rectè sensisse videtur, qui Corydalis omnibus cristam inesse affirmauit. Italicè vocatur Lodola, Allodola, Allodetta. Gallis Alouette, Hispanis Cuguiada; Germanis Lerch, Anglis Lerck, vel Larck, vel Lauerock, Illiricis Skrziuuan, Saxonibns & Flandris Leeuuerck, & inter hos Batauis Leeurick, quæ duo postrema vocabula admodum similia videntur Cimbrorum Leeuvverc: cuius nominis etymum reddere conatur [i] Goropius inquiens in illo v consonantem pro f littera duriore ad compositionis mollitudinem fuisse aduocatam. Integrè enim ait, & extra compositionem Leefuuerc diceretur: qua voce idē significatur, quod Romanus vitæ opus ad verbum verteret: siue malis Latiniùs totius vitæ officium, atque munus. Mirificum me Hercules (addit Goropius) & portentosum nomen. Quid enim vel tantum, vel tanti in hac pusilla auicula esse potest, vt in eo vitæ opus consistere meritò dici possit. Ego sanè quodnam hoc opus sit, siue munus, quod totius vitę summam ijs complecti visum est, qui hoc nomen exiguæ huic aliti dederunt, non ex libris vllis, sed ex maiorum accepi traditione, qui mihi adhuc puero frequenter narrarunt, hanc auiculam quotidie septies in altum euolare, quò hymnos cantet suo creatori: vnde factum, vt postea in adolescentia mirarer, dum viderem Psalmistam cecinisse, *Septies in die laudem dixi tibi*. Ex hac re fortè quidam arripuerunt occasionem, vt Alaudam à laudando nominari docerent, cùm tamen nihil sit putidius, quàm vocabulo Gallico Latinam ascribere significationis causam, & ipsa adeo vocum causa, tanquam ex summo tribunali sententiam ferat, cuiatis sermonis nomina statuenda sint. Quando itaque nullum aliud præcipuū Alaudæ opus commemoratur, quàm quod septies, id est perfectissimè omnibus modis, & semper Deum laudet, atque demulceat, in hanc cogimur descendere sententiam, vt hoc ipsum, Deum nimirum assiduè adorare, & laudare, dicamus ipsum ipsissimæ vitæ opus apud maiores nostros iudicatum fuisse. Hactenus Goropius de Leeuvverc etymo, quo nomine apud Cimbros Alauda appellatur. Qui item paulò inferiùs alteram affert huius nominis rationē quā cùm ex eodē de Alaudæ apice disputabimus, adducere non pigebit. Et hæc de nomenclaturis omnium Alaudarum generatim, quarū tamen pleraq; cristatis pręcipuè cōueniūt, dicta sunto. Reliqua, quæ singulis Alaudarum speciebus propria sunt, suo loco referemus.

(Margin: Alcanabiri. Canaberi. Cambura. Hanabroc. Kambrah. Alcubigi. Kocoroz. Coratoz. Forodoz. Finore. [h] *H. l. 9. c. 25.* Corydalis nō omnib. crista inest. Lodola. Alouette. Cuguiada. Lerch. Lerck. Skrzivvan. Leeuerck. Leurick. Leeuvverc etymum. [i] *Hierogl. l. 8*)

GENERA. DIFFERENTIÆ.

A*Laudarum duo genera sunt*, inquit [a] Aristoteles, *alterum nempe cristatum, quæ propriè Galerita à crista appellatur: alterum gregale, nec singulare more alterius, verùm colore simile, quanquam magnitudine minus, & crista carens, cibo verò idoneū*. Cæterùm præter hæc duo commemorata à Philosopho genera, alia etiam agnoscit nostra ætas nō parum diuersa: cuiusmodi sunt Alaudæ illæ, quę supradictis magnitudine cedunt, & crista insigniuntur; quapropter eas aliqui non ineptè cristatas minores vocitant. His admodum similes sunt, quæ syluestres appellantur, eadem nimirum magnitudine, quæ & ipsæ crista decorantur, sed albicantiores sunt, præsertim parte supina, nēpe ventre, & circa collum, & oculos. Annumerant etiā Alaudis, nec iniuria auem illā, quæ Italis Calandra dicitur, quę nō nisi magnitudine ab illis differt, vnde nos de ipsa inter Alaudas agemus. Addit postremò [b] Bellonius

(Margin: [a] *H. l. 9. c. 25.* Calandra. [b] *De Auib. lib. 5. c. 25.*)

Farlouſe, Fallope, Alouette de pre.

Ionius aliam Auiculam quandam Alaudæ valde ſimilem, ſed minorem, Gallicè Farlouſe, ſiue Fallope, ſeu Alouette de pre.i. Alaudā pratorū nominatā. De quibus ſingulis priuatim ſuo agemus loco, ſi prius quæ oībus, aut ſaltē pluribus adaptari poſſunt, prius percurrerimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] H.l.9.c.13

Laudæ magnitudine eſt lutea auis, inquit [a] Ariſtot. Galenus verò & Aëtius adſimilem eſſe dicunt Paſſerculis, qui Pyrgitæ, & Troglytæ nominantur. Paſſer qui ſylueſtris, & maior cognominatur, vt ait Actuarius, Alaudam magnitudine refert. Suidas, & Varinus eas Coturnicibus ſimiles eſſe dicunt: quod de colore accipiendum eſt. Color etenim κεραμεοῦς, id eſt, teſtaceus, teſte Gyb. Longolio, communis eſt ferè puluerātricibus, vt Alaudæ, Perdici, Coturnici. Quidam ἐπιτυμβιδίας à colore fuiſſe dictas conijciunt, à verbo nimirum τύφω, quod eſt uro; quòd ad flammeum colorem accedūt. Sed magis placet huius nominis cauſam ad fabulam referre, quæ à nobis ſuo loco explicabitur. *Alauda*, inquit Albertus, eſt *coloris cinerei* (Ornith. lectionem corruptam eſſe conijcit, & terrei legendum exiſtimat, cui libenter aſſentior; nam prætèrquam quòd author de natura rerum terrei coloris eſſe ſcribit, in Alaudis, quas quotidie ferè videmus, ille color, non cinereus cōſpicitur) *paulò maior Paſſere* (id ſolùm criſtatæ maiori conuenire videtur) *& in poſteriore digito pedis longiſſimum habet vnguem*. Scaliger vngues rectos illi aſſignat, & longiſſimos.

MORES. INGENIVM. VICTVS.

Aues ſunt pulueratrices.

[a] H.l.9.c.50

Laudæ ex illarum auium numero ſunt, quæ ſe puluerare conſueuerunt. Sic enim de eis, inquit [a] Ariſtoteles: *Sūt pulueratrices, quæ non altiuolæ, ſed terræ propinquæ: vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana*. Cæterùm quòd terræ propinquis annumeret, id ſano modo intelligendum: Non etenim ſemper id faciunt: ſed ſæpè in ſummum aërem alis ſeſe attollunt: & quoties altiùs tendunt, eò ſuauiores, frequentioreſq; cantus ædūt, ad quod Bapt. Mant. hiſce verſibus alluſit:

Prole noua exultans galeaq; inſignis Alauda
Cantat, & aſcendit, ductoq; in aëra gyro
Se leuat in nubes, & carmine ſydera mulcet.

Quod ad animi dotes attinet, illis natura ſicut permultis alijs animalibus, quandam naturalem perſpicacitatem ingenuit, qua noxia cognoſcerēt, & cognita ſubſidijs quibuſdam ſubterfugerent. Cōtra faſcinationis metum gramine (in nidū ingeſto) ſe tueri tradit Aelianus, & folia quercus comedūt, vt ait [b] Philes: qui lauri etiam folijs veſci ſcribit, ſed valetudinis, an cibi gratia, an alia de cauſa non ſatis eſt manifeſtum, alij id diligentiùs inquirant: ego interea hic aliquid de earum victu dicam. Eſt autem idem ferè, ac pleriſq; canoris commemoratis auibus, quibus durum eſt roſtrum. Vermes etiam deglutiunt, & attelaborum ex locuſtarum genere, oua diligenter perquirunt, & conficiunt. Quod poſtremū eſt a [c] Plutarcho traditum, addente, eas idcircò à Lemnijs coli: cuius rei quoq; meminit Cælius Rhodiginus his verbis: Sanè conſtat, bouem, atque ouem, & ichneumonem vtilitatis, ac beneficij gratia in cultu fuiſſe. Sicuti Lemnij colunt Corydos, ideſt, Alaudas, quod oua locuſtarum ſcrutentur, & perfringant.

[b] De Anim. lib.1.c.35.

[c] L.de Iſid.

LOCVS. MIGRATIO.

[a] Hiſt.l.9.c.8

X his (humi, ſcilicet nidulantibus) inquit [a] Philoſophus, *Alauda, & Gallinago, & Coturnix nunquam in arbore conſiſtunt*. Quod quidē vt plurimùm eſt verum. Tamen ego aliquando Alaudas, etiam criſtatas nudis arboribus inſidere obſeruaui, præſertim, quæ rugoſo, & minimè læui ſunt cortice. Quòd autem eas alibi idē [b] Ariſtot. inter aues latere ſolitas recenſeat: id non omnino verum eſt, licet illi aſtipulari uideatur [c] Georgius Agricola, qui de eis, aliiſq; auibus ita ſcribit. At Hirundines tam domeſticæ, quàm agreſtes in loca vicina, quę ſunt tepidiora ſecedunt: quę ſi defuerint eis, ſe in anguſtis montium locis condunt, in quibus aliquando etiam Sturni, Palumbes, Turtures, Merulæ, Turdi, Alaudę, Vpupę latere conſueuerunt. Siue autem in arboribus, ſiue in montibus lateuerint, eo tempore deplumes conſpici ſolent. Hæc ille, id tamen aliquando tantùm euenire pronuncians. Quippe in Italia omni tempore conſpiciuntur, ſicuti & in Gallia; quod ſcribit Bellonius, quiq; mendum in [d] Ariſtotelis cōtextu ſuſpicatur. Semper enim, vt ille inquit, & Galen. ſcripſerat, in vijs obuię nobis ſunt, prȩſertim hyeme. Et licet illi de criſtatis id pronunciaſſe videantur, tamen reliquas quoq; idē facere experientia didici: Sicut contrà, quòd Turnerus non criſtatis attribuit, quod ſcilicet ad ripas lacuum magna ex parte degant, criſtatis eſſe magis ex vſu: neq; interim, inficias iuerim id ab illis, quę criſta carent, nō eſſe alienum. Mirum Alaudas, neque Coturnices in Andaluſia non conſpici, quod [e] Auerr. tradit.

[b] H.l.8.c.16

[c] L.de Animāt. ſubter.

[d] De auibus l.5.c.22.

NIDVS.

NIDVS. PARTVS.

NIDVM Alaudæ humi construunt, ex siccarum herbarum radicibus. Sunt qui ex siccis stercoribus illum conficere dicant, Alaudam cum Vpupa turpiter confundentes, nominis æquiuocatione decepti. Nam Hanabroc aliqui Alaudam non male, licet aliter sit legendum, aliqui Vpupam perperam interpetantur. Ter anno nidificant, ut est ab aucupibus obseruatum, nempe circiter calendas Maij, & Iunij, & paulò post Idus Iulias. Sed hoc perpetuum, & stabile non est. Nam pro temporum constitutionibus id aut tardiùs, aut citiùs euenit. Oua pariunt quinque, plus, minus. Quod autem vulgò receptum est, oua illarum à bufonibus foueri, & excludi, id quidem ut ridiculum est, ita potius ab eisdem, reptilibus, & mustelis oua deuorari crediderim. Sed, (quod suspicor, huius deliramenti imperitis occasionem præbuisse,) rarò à parentibus fouentur. Nam, ut inquit Albertus, modico calore egent, ut excludantur. Quod ideo fortè euenit, quia *nidum suum auræ patere cupiunt*, teste [a] Philosopho, & superincidentes solis radij parentum defectum supplent. Etsi uerò nidum auræ patere cupiunt, eum tamen ita recondunt, ut prætereuntium, & Accipitrum oculis minus obuius sit. Quod innuit [b] Aristoteles, cùm inquit. *Quæ autem minus volant, vt Perdices, & Coturnices non nidis, sed condenso, frutice prolem muniunt: sicut Alauda, & Tetrix.* Cæterùm in segetibus quoque, & in gramine eum sæpe occulere consueuerunt: Quorũ prius innuit apologus, qui de Alauda in segetibus nidificante apud multos legitur, posterius confirmat hoc [c] Alciati distichon.

Quot oua pariant.

[a] Lib. 6. c. 1.

[b] Hist. l. 6.

[c] Embl. 26.

Occulit inflexo nidum sibi gramine Alauda,
Vulgo aiunt; pullos sic fouet illa suos.

Postquam oua exclusa sunt, matres de pullis admodum solicitæ sunt, quæ prius oua negligere putabantur, & eos ferè implumes adhuc è nido in agros ad pastum educunt, fortassis, vt eos prædantium iniurijs citò eripiant. Quæ præpropera pullorum eductio me puerum adhuc sæpius fefellit. Cùm etenim illos recens exclusos, & nudos ferè plumis obseruassem, post triduum ad nidum reuertens euolasse iam reperi. Quod in Perdicibus quoque, & Coturnicibus, alijsque id generis alitibus à me & ab alijs est obseruatum. Cuculus in huius alitis nido libenter nidificat, ut ex [d] Aristotele patet. *Cuculus*, inquit, *vt antea dictum est, non nidificat, sed in nidis parit alienis, & præcipuè in Palumbium, & Curruca, & Alaudæ humi.*

[d] Hist. lib. 9. cap. 29.

CANTVS. VOLATVS.

ALAVDIS peculiare uidetur esse, cùm uolant, dulciùs, & sine intercessione canere, quàm cum cursitant. Nam cùm humi quiescunt, aut nunquam, aut rarò cantant. Hunc canendi, & uolandi morem annotat Albertus. *Cantat*, inquit, *ascendendo per circuitum volans: & cùm descendit, primo quidem paulatim id facit, & tandem alas ad se conuertens* (contrahens) *in modum lapidis subitò decidit, & in illo casu cantum emittit.* Hæc Albertus. Quæ verò in caueis captiuæ asseruantur, hunc sibi à natura ingenitum morem, quoad licet seruare conantur. Nam quoties cantillãt alas motitantes volatum quodammodo altum exercere velle videntur. Porrò non omni tempore æquè suas cantilenas ędunt: quod alijs alibi auibus euenire diximus. Matutino nãque potissimùm audiuntur, meridiano silent. Vnde scribit [a] Theocritus messores consueta munia incipere debere, cùm Alauda excitatur, à labore cessare cùm dormit:

[a] Eidyl. 7.

Ἄρχεσθαι δ' ἀμῶντας ἐγειρομένω κορυδαλλῶ,
Καὶ λήγειν εὕδοντος, ἐλινῦσαι δὲ τὸ καῦμα, id est,
Messores incipere oportet, cùm Galerita excitatur:
Et desinere eum illa dormit, & sine sensu tolerare æstum.

Sed & cùm cælũ sudũ est, incessanter canit; pluuio, aut nubilo obmutescit. Cuius rei meminit author de natura rerũ, *Alauda*, inquit, *mira alacritate pennis exertis in aëre vocis modulatione lætæ serenitati temporis quasi applaudit. Nam nubilo, pluuioue cælo vix, aut vnquam canit, vt neque humi, sed inter ascendẽdũ. Ascẽdit autẽ paulatim; subitò verò, & instar lapidis descẽdẽs cãtillat.* Hæc ille. In cãtu autẽ quodammodo sibi applaudere videtur, vt innuit Dãtes his versibus:

Quãdo nõ canat.

Qual' Alodetta, che'n aere si spatia
Prima cantando, e poi tace contenta
De l'vltima dolcezza, che la satia

CAPIENDI RATIO

VOMODO capiantur visco Alaudæ, docet [a] Oppianus, *Auceps*, inquiens *Noctua exposita in aspide aliqua area, subinde funiculum attrahit, & virgulas vndique circumpositas visco illinit. Tum Alaudæ ad Noctuam capiendam properantes inuiscantur.* Sed hoc modo, vt referunt aucupes, nullæ, aut saltem perpaucæ prehenduntur. Non enim in ramis, sed humi quiescere ferè semper consueuerunt, vt iam annotauimus: isque modus auibus, quæ molli sunt rostro & in dumetis degunt, capiendis magis idoneus videtur. Frequentiùs autem, & maiori numero retibus capiuntur, vt innuere videtur [b] Alciatus, dum canit.

Dum Turdos visco pedica, dum fallit Alaudas

Quomodo verò ita fallantur, abundè docet [c] Crescentiensis: quem Lector per se, cùm ociũ est, adire poterit. Retis etiam genus, ad has, & reliquas aues capiendas, quo etiam nostri passim vtuntur aucupes, describit [d] Gulielmus Budæus. Genus est, inquit, retis bimembre, quod duabus alis constat, humique deuolantibus auibus, adducto fune contrahitur, expanditurque. Robertus Stephanus Gallus Alaudas noctu capi solitas esse tradit, modumque sic docet. Alaudæ, inquit, Perdices, Rusticulæ, & aues aquaticæ capiuntur noctu ad ignem tintinabulo, & retis genere quodam. Ignis hoc modo fit. Ellichnium facito ex linteis veteribus siccis in seuo liquato madefactis, eaque cõtorqueto ad crassitudinẽ brachij, & crassitudinẽ pedis. Sic ille. In quibusdam verò Italiæ locis nonnulli noctù per campos faces ex cannis aridis conficiunt: alibi, vbi resinæ pineæ adest copia, ei igni lento liquatæ pannos lineos veteres contortos intingunt, & instar candelarum efformant: quibus noctù ad aues capiendas vtantur. Sed vt ad Alaudas redeamus, hyeme maximè capiuntur, & tum præcipue, cùm nix alta iacet, gelatue.

[a] In Ixeut.
[b] Emb. 104.
[c] Lib. 20. c. 19. & 20.
[d] Annot. in Pand.

CORPORIS AFFECTVS.

ORBO comitiali laborare dicũtur, & ideo qui huic affectui obnoxij sunt, ab Alaudarum esu abstinere iubentur. *Abstineant*, inquit [a] Dominicus Leonus de epilepticis loquens, *ab auibus epilepsiam patientibus, vt sunt, secundũ aliquos Perdices, & Coturnices, & Alaudæ.* Afficiuntur & alterius oculi cæcitate, cùm diu in caueis vitã ducant, si Alberto credimus, qui addit, hoc eis nonno ferè anno accidere, vt se aliquoties expertum esse ait. Sed quæ à nobis aluntur, vix tã diu viuunt, priusque moriuntur, quàm obcæcentur. Postremò morbo illo, quem subtilem vulgò appellari diximus, sæpe etiam infestantur.

[a] Art. med. sect. 1. l. 2.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

MICI *sunt*, vt scribit [a] Aristoteles, *Iunco*, & *Alauda.* [b] Idem, *Auium*, inquit, *Varia dicta cum Alaudis dissident.* Alaudæ item cum Pella ex Ardearum genere, inimicitias exercent, & illius oua diripiunt, eodem [c] Philosopho teste. Acanthyllidem quoque odisse testantur Philes, & Aelianus. Coruos quoque eis esse infensos, arguit ille Alberti Coruus, qui eo præsente Alaudam deuorauit. Sed omnium maximè in eas sæuire dicuntur Accipitres, & illi præcipuè, qui inde Alaudarij nominantur, quos adeo expauescunt, Alberto, & Matthæolo testibus, vt in hominum potiùs sinus confugiant, vel loco manentes, vel in terra sedentes, capi se ab hominibus permittant. Sed magis est mirum, quod Antonius Mizaldus de occulta earum cum Arcturo sidere inimicitia refert, inquiens Alauda in exortu Arcturi cum sole, obmutescere incipit, nec non ægrotare, ac plumas vellicando excutere. Nã aues, & animantes suum habent quæque peculiare sidus, à quo mouentur ad cantum, taciturnitatem, mœstitiam, & hilaritatem. Postremò ipsas sinapis semen nulli non aliàs innoxium enecat: vt meminit [d] Aelianus, cùm ait: *Alaudam sinapis semen, Gruem hausta vitis lachryma conficit.*

[a] Hist. lib. 9. cap. 1.
[b] Ibidem.
[c] Ibidem.

COGNO-

COGNOMINATA. DENOMINATA.

OMINES olim, inquit[a] Aristophanes, auium cognomina vsurparunt. Vnde & Philocles Corydus nominabatur. Scholiastes causam reddit, quòd capite superius acutiore esset, καὶ Ὀρνιθώδης τὴν κεφαλήν. Deformem verò illum fuisse in Thesmophoriazusi etiam indicat Poeta. Vnde dicebant Hesychius, & Varinus Κορυδεὺς (Ornithologus legit Κορυδός) & filij eius tanquam deformes in comœdijs traducuntur: indeq; natum est prouerbium, *Corydeo deformior*. Corydones appellãtur pastores duo, alter apud Theocritum, apud Maronem alter, vterque fortè à Corydo, idest, Alauda, quæ suauiter canit, id nominis sumpserint: quòd scilicet auis amœnitatem in cantu imitarentur: ad quod etiam alludit Virgilius, cùm cecinit:

Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

Intelligens verè, Corydonem dici ex argumento dulcedinis. Cur autem apud Athenæum parasitus quidam hoc sibi nomen vindicauerit, non satis est manifestum Corydalla vrbs Rhodiorum est; & Corydela insula pestifera contra Tauri promontorium, quæ vocabula à Corydali deducta esse videntur, sicuti etiam Corydelis, qui salsamentarius piscis est, quem aliqui Cordyllam appellant, quorum nominum rationem assignare difficile est. Alaudium, inquit Budæus, appellatum esse videtur, à laudando, idest, nominando authore, & à priuatiuo, quòd qui prædia eo iure habeant, laudare authorem suum nemini teneantur, vt qui nullum soli dominum cognoscant, nec patronum. Sed forsan, vt optimè censet Ornithologus, ab Alaudis, id est, veteranis militibus dictum fuerit: quòd illis huiusmodi prædia ab initio tanquam bene meritis diuisa, & donata sint. Alaudarium Accipitrem à capiendis Alaudis quoddam Aquilæ genus quidam vocant, de quo nos sub Pygargi secundi generis nomine in primo opere egimus. Heluetij, teste Ornithologo Alaudarum flosculos appellant, qui nascũtur cærulei in pratis humidioribus, quibusdam è genere paruo herbæ arthriticæ, quam & primulam veris nominant, rari inuentu, cùm lutei passim vulgares sint. Galli Pied d'Alouette, id est, Alaudæ pedem, Germani Ritter spron, Bononienses nostri consimili nomine spron di caualiero, id est, equitis calcar appellant herbam, caule simplici ramulis, multis brachiato, tenuibus, longis, diuisis, syluestris nigellæ modo. Floribus, purpureis, nigræ violæ æmulis, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formam, aut Alaudæ pedem referre videntur. Paulum Morigiam non possum non ridere, vt qui nobilem alias Gallaratorum familiam, & Gallaratam oppidum à legione Alaudæ sic denominari existimat: cùm alioqui nemo legionem illam Galeritam appellatam fuisse inquiat.

[a] In auib.

Corydeo deformior.

Corydalla. Corydela. Corydelis.

Alaudium vnde dictũ.

Alaudarius Accipiter. Alaudarũ flosculi.

Pied d'Alouette. Ritter sprõ. Spron di caualiero.

AVGVRIVM. PRÆSAGIA.

OLAENVS quidam Colonidas vrbem colonia Athenis deducta condidit, Corydo, id est, Alauda duce vsus ex oraculo: vt ex verbis[a] Pausaniæ cognoscere licet, quæ sunt eiusmodi: *Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides. Negant verò qui illic habitant, se Messenios esse, sed ex Attica se terra huc à Celano deductos aiunt: ipsum Colænũ Galeritam ex oraculo secutum in ea loca venisse.* Hæc ille. Aduenientem diem, & ineuntem æstatem ex Alaudæ cantu præsagire licet. Mas; inquit Albertus, in hoc genere valde musicus est, & multæ modulationis. Aestatem primus inter aues prænunciat, & cantu suo diem antelucano prænunciat.

[a] In Mess.

MORALIA. ET MYSTICA.

LVRIMA ex Alauda ad mores, & mysticũ sensum facientia elicit[a] Goropius: quæ omnia si hìc insererentur, nimis in longum nostra abiret oratio: quapropter quosdam veluti flosculos, ordine quodam singula, quæ diffusè tradit, percurrentes, decerpere tentabimus. Cùm igitur Leeuvverc, quæ Cimbris est Alauda, etymum doctè admodum, & acutè enucleasset, causam affert, ob quam Alauda omnibus

[a] Hierogl. lib. 8.

Diuina adoratio terra vetuſtior.

bus terrenis, atque ipſa etiam terra antiquior perhibeatur: quòd nimirum, ſepties quotidie in alto aëre hymnos Deo canat. Diuina verò laus,& adoratio ipſâ terrâ vetuſtior inueniatur. Ideoque, quòd nimirum Alauda ſepties in die laudes Deo canere creditur, in Aegyptiaca quadam tabula eius caput non ſemel quidem, ſed ſepties pictum fuit, vt innueretur, ſepties quotidie Deo laudes canere Galeritas. Atque hoc ſolerti artificio doceremur, ſepties in ſingulos dies, id eſt, ſemper & aſſiduè Deo preces, & hymnos fundere oportere. Atq; iam ſeſe offert occaſio, vt quod alibi polliciti ſumus, alteram nominis rationem, quo apud Cimbros appellatur, ex eodem referamus. Antiquiſſimum eſt Alaudæ ſymbolum, & multis ante Crœſum, & ſeptem Græciæ ſapientes ætatibus in vſum vocatum, ad hoc denotandum, nihil eſſe precibus, & laudibus diuinis antiquius habendum. Quòd autem caput eius ad huius rei notationem potiſſimùm adhibuerint,cauſa fuit, vt ipſe cenſet, quod id, quòd in re quaque ſummum eſt, & caput totius,id concinniſſimè capite notatur. Deinde in Alaudæ capite ea cernuntur, quæ imaginem eius gerunt, quod altero Cimbrico nomine denotatur, nempe conus, ſiue apex. Conus enim, vt idem in Aleph figura declarat, verum vitæ opus deſignat, quod eſt, mentem noſtram à multis ad ipſum vnum referre. Sicut enim omnes lineæ à baſi ipſius coni ad vnum ſupremum punctum tendunt, ita omnium humanarũ actionum ratio ad eum modum inſtituenda, vt perpetuò mens noſtra ad ipſum vnum, ſũmum omnium rerum apicem rectà dirigatur. Conus igitur aptiſſimum eſt ſymbolum,quo viuere denotamur: ſed id nullo alio ſermone, quàm Cimbrico declaratur. Leef enim apud illos viuo denotans, duas habet ſignificandi cauſas, alteram quòd nihil aliud ſit Leef, quàm membra leuo, ſiue porto, altera quoniam eadem vox indicat in altum cælum id ſe leuare, quod viuit, de natura Lambda, & Hef ducta notatione. Quia verò nec vlli quæ oculis cernuntur, maior in altum tollendi vis eſt, quàm igni, nec alia ei, quàm conoides propria figura ſit, vt ignis igniſq; figura, quæ in Alaudæ cono,ſeu apice optimè cõſpicitur,apud vetuſtiſſimos vitalis teſſeræ cõſecuta ſit nobilitatem. Duabus igitur rationibus,licet eodẽ tendentibus Galerita Leeuvverc, ſiue Leeueuuerc dicitur: altera quia conum, vitæ ſignum in capite gerat: altera, quia altiſſimè ſeſe ad cælum attollat, vt Deum laudet, quod vt ipſiſſimum veræ vitæ opus eſt, ita vox Leef ex hoc ipſo rationem habet ſuæ ſignificationis. Ea eſt auiculæ natura, vt nihil magis obiter videatur agere, quàm pabulum in terra accipere:idq; ſibi primarium ſemper opus putare, vt terra, & terrenis omnibus relictis, quàm altiſſimè in cælum ſubuolet ad preces, & laudes Deo canendas. Quid quod ne altiſſima quidem arborum cacumina digna putat, vt in ijs ſedens Deum vel oret, vel hymnis extollat: propterea nimirum,quòd quantumuis eæ ſint excelſę, vitę tamen ſuę pabulum è terra capiant, & radices ſic in ea habeant fixas, vt nunquam ab ea ſe viuæ liberare poſſint. Quocirca Alaudæ omnia terrena ſpernentes, vt cæleſtibus indigna, & ſe quàm longiſſimè poſſunt ab illis dimouentes, ſurſum contendunt, quò propiùs ad patrem accedant, quem cantu ſuo demulcere moliuntur. Sic animi noſtri quicquid terreni eſt, relinquãt neceſſe eſt, ſi digni velint haberi, qui ſeſe orationibus, & laudibus diuinis dedant. Faceſſant omnes curæ, omnes libidines, omnes liuores, omnia odia, omnes ſimultates, omnis ſuperbia, omnis auaritia,omnis ambitio, omnis faſtus, omnia denique, quæ nos ad terram detrahunt, & terrenis affigunt, ſi tales euadere velimus, vt digni habeamur, quorum preces à patre cæleſti exaudiantur. Sumantur Galeritarum alæ,ſumantur,inquam,alæ illæ, quas Socrates dixit nos perdidiſſe, cùm terrenarum rerum, & caducarum cupiditate à cælo deſcenderemus. His vnà cum Alaudis ſubuolemus nullis nixi terrenorum adminiculis, aut potius retenti impedimentis, cogitemuſque tantò nos minus à patre, & vera vita abeſſe, quantò longius terrena omnia reliquerimus: atque adeo ne poſſe quidẽ nos Dei fores ita pulſare, vt audiamur, niſi prorſus à terrenis omnibus recedamus. Sed dicas, eſtne corpus alendũ? Sunt ne quærẽda quibus

Alterum Leeuvverc etymum.

Con° quid ſignificet.

Leef Cimbris quid.

Ignis præ alijs in altũ tollit.

Alas quãdo perdiderimus.

Panis ematur, olus, vini ſextarius, adde
Queis humana ſibi doleat natura negatis?

Sit ſanè hoc ita: ſed hæc ſi quærantur, tanquam aliud agas: & interim dum corpore laboras, & diſcurris, animus vel apud ſuperos verſetur, uel ſi qua mora inijciatur, ea mox reiecta, eò, vnde auocatus erat, reuertatur. Nihil in hac vita eſt tam graue, tam acerbum tam violentum, tam multis vel occupationibus, vel tormentis diſtractum, quod animum à ſuperis detrahere poſſit, modò nos nolimus. Nec Alauda corpore caret, nec vento paſcitur, nec cælibem vitam,agit, nec nunquam ſobolem cogitur educare: & hæc tamen quicquid terrenum eſt, ita obiter agere cernitur, vt hoc unum ſibi opus habere videatur, quò ſemper creatori ſuo ſuaues cantiunculas frequentet. Hanc pariter ſi omnino imitari voluerimus, ita ut nihil amplius terrenorum memores ſimul cum ipſa in cælum ſubuehamur, neceſſe fuerit,

fuerit, vt alas nobis comparemus, quibus id præstare possimus. Oportet igitur, vt cælum, eiusque pulchritudinem intueamur. Nam ex admiratione tantæ machinæ, tam splendidæ, tam ornatæ, tam denique omnibus modis admirandæ in eius cogitationem veniemus, qui eam construxit, & cuius causa construxerit, inuestigabimus. Primùm igitur ex summa pulchritudine hoc consequemur, vt hæc terrena perinde atque Alauda contemnamus: deinde vbi ratiocinando eò fuerimus deducti, vt illud tam pulchrum opus hominis causa à creatore factum intelligamus: tum verò ingenti primùm stupore corripiemur, ingenio nostro tantam bonitatem non capiente: at dum paulatim vires resumemus, & accuratiùs tantum beneficium animo reuoluemus: tum tandem tanto amore accendemur, vt hic internus ignis alas producat, & in dies magis, atque magis confirmet. Hîc itaque alatus amor nos cum Alaudis in cælum attollet, & terrenorum oblitos, & totis ijs inhiantes gaudijs, quæ ex tam mirifico spectaculo oculis nostris vltrò exhibito consequuturos nos speramus. Tum demum firma fide patrem orabimus, vt nos ad vitam illam admittat, quam apud priscos Galerita denotabat. Sed iam videamus, quid Alaudæ caput septies in Aegyptiaca Bembi tabula depictum in suprema scipionum parte denotet. Hoc nihil aliud signat, quàm caput scipionis nostri, Alaudæ caput esse debere. Sed quid est scipio? An non id, quo gressum nostrum sustinemus, atque firmamus? Sicut autem baculo hominum corpora firmantur, ita D. Paulus Colossenses hortatus est, *vt fide fundati, & stabiles essent*, & eosdem alloquens *fide firmatos* dixit, Idem ad Corinthios, *Vigilate*, inquit, *& state in fide.* Et ad eosdem epistola secunda: *Per fidem enim ambulamus.* Et prius: *Nam fide statis.* Ad Romanos dixit, *Ramos Iudæi ex oliuæ fractos esse propter incredulitatem:* & idciro Romanos monet, quorum oleaster successit in locum oliuæ, *vt dum starent fide, nollent altum sapere, sed timerent.* Ecclesiasticus vaticinatus est, *in sæculum staturam fidem:* quod si sic habet, hoc fidei scipione nos firmemus, qui vt perpetuò stabit, ita nobis quoque firmamentum præbebit æternum. Quomodo igitur scipionem eum vocabimus, cuius suprema pars in Galeritæ caput desinit? Galeritæ baculum? Bene quidem: sed cùm hoc dicis, quid aliud dicis, quàm baculum fidei. En quo venimus rerum. Fidei baculum, quo solo si charitate sit firmata, vita nostra stare potest, inuenimus in hieroglyphicis signis, quem si de sermone Cimbrico ab auicula, qua est insignitus nominaremus, Leeuvverc staf diceremus, id est, firmum viuifici operis scipionem. Nunc opus vitæ est ipsa fides: nihil vt intersit vtrius nota baculum designes. Qui Christophorum depinxerunt, diligentissimè obseruarunt, vt in periculosissimo humanæ vitæ freto, hinc Charybdi, hinc Scylla, hinc alijs monstris præsens exitium intentãtibus firmo baculo nitetur. At quo quæso baculo? Quo alio, quàm baculo fidei? Cui si toti incumbamus, nihil est tam horridum, tam efferum, tam multis mortis periculis obnoxium, quod non securi peruadere possimus. Firma enim, & inconcussa fides omnia firmat, & stabilia reddit: tametsi vel totus Oceanus quicquid habet vndarum, quicquid habet monstrorum, immittat ad ruinam. Cæterùm quia fides sine operibus mortua est, & nihil, nisi viuat per caritatem roboris suppeditat: non otiosè id in Christophori baculo considerandum eum semper à pictoribus frondentem nobis proponi: quò demonstretur in sola viua fide, & charitatis operibus animata totum scipionis Christiani consistere firmamentum. Iam quia primum, & antiquissimum viuæ fidei opus est Deum perpetuis precibus orare, & laudibus efferre, in summo virentis scipionis apice Alaudam pictam videmus, in ijs præsertim tabulis, quæ genuinam olent antiquitatem. Hîc ait Goropius meminisse se puerum frequenter parentes, quibuscum templum frequentabat, interrogasse, qui fieret, vt auicula ea quæ frondibus baculi insideret, non auolasset, dum S. Christophorus arborem, qua baculi uice utebatur, euelleret. Mirum enim id sibi videbatur, propterea quod dum studiosè Passerculos sectaretur, nullus unquam tam quietus consedisset, verùm se ad arborem, super qua sederet, propius accedentem, confestim quantum alis possint, aufugissent. Ad quam puerilem quæstionem sic respondere solebant, auiculam eam non metuere, eò quòd creatorem suum humeris S. Christophori insidentem videret, cuius præsidio freta laudes Deo suo cantillaret. Quæ si conferantur, cum uetustis, admirabilis quædam sese offert consensio sæculorũ. Ex quo hoc saltem venit in lucem S. Christophori baculum & fidei baculum esse, & in eo cum scipionibus Aegyptiacis conuenire, quòd supernè etiam Alauda sit insignitus. Cum itaque Alaudæ caput, quæ Leeuvverc, idest opus uitæ uocatur, scipioni imponitur, denotatur eum demum firmum fidei baculum esse, qui uitæ operibus coronatur. Nec rursus uitæ opus esse potest, quod fidei baculo non sustineatur: quoniam nimirum ea sola opera ad vitam conducant, quæ fidei innituntur. Quamobrem non vulgaris, aut leuis causa est, ob quam Alaudæ caput scipionibus impositum videmus. Hæc omnia ex Goropio, quibus addamus,

Scipio quid significet.

Fides omnia firmat, & stabilia reddit.

D. Christophori baculus quid denotet.

damus, Alaudas, tunc suauissimas cantiunculas modulari, cùm sudum, & serenum est: quapropter & nos tunc optimè canemus Deo laudes, cùm conscientia nostra nullis nubibus, nullis peccatorum tenebris obducetur. Nihil ergo nobis esse debet antiquius, quàm vt conscientiæ serenitatem procuremus. Nam, ut est apud Ecclesiasten: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Alauda præterea si se ab Accipitre insectari sentiat in hominis sinum refugit. Ad huius exemplum quisquis à diabolo omnium Accipitrum ferocissimo, & sæuissimo tutus euadere cupit, Christum, qui uerus homo est, & uerus Deus, omni cum fiducia adeat, & eum aduersus hostis infensissimi uires, & fraudes defensorem præsentissimum adhibeat.

VSVS IN INSIGNIBVS.

ALAVDAE tres aureæ olim insignia fuere Austriç, & serenissimç Imperialis familiç Austriacç, quas Lupoldus eiusdem familiç Marchio nonus in fasciam albam, in rubeo, ut dicunt, campo, primus commutauit. Ab Alauda legione insigne hoc originem habuisse docet* Vuolfangus Lazius, his uerbis: Quç eò prolixiùs adduximus, ut insignia uetustiora Austriç trium Alaudarum aurearum, unde, aut quo euentu picta primùm omnium extiterint, manifestum faceremus. Siquidem decimam Alaudam posteriùs abductam fuisse ab Antonino Marco in Pannoniam superiorem, ubi nunc Austria inferior excurrit, mox cùm de decima Pannonica (legione) loquemur, ostendemus. Quemadmodum enim duobus locis hæc legio Alauda statiua quondam habuerat, ad Arenatium uidelicet Rheni, & ad Vindobonam Danubij; ita vtrobique Austria fuit, cui Alaudarum insignia picta sunt à Franconibus constituta, quanquam prior illa ad Rhenum esse iam desierit, vbi hodiè Hunesruken in Bestrichem extenditur. Hæc ille: qui etsi Austriacæ familiæ non meminerit, tamen ea insignia eadem de causa vsurpare uerisimillimum est:

*Comment. Reip. Rom. lib. 5.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

PLVRA hìc de Alaudis, tum ad rem medicam, tum ad culinam attinentia, dicenda essent; sed quia non omnibus Alaudis omnia ex æquo conueniunt: aliç enim gulæ, aliæ magis medicinç deseruiunt, itaque quç unicuique generi peculiaria sunt, in proprias uniuscuiusq; historias reijcam, eaq; hìc tantùm referam, quç omnibus indifferenter attribui possunt aut saltē ab alijs indifferenter ascripta videntur: * Castor Durantes Alaudas esse ait sine excessu calidas, & humidas, & tunc præcipuè esui esse, cùm pingues sunt, quales plurimç capiuntur autumno, & hyeme: boni esse alimenti; assas appetentiam conciliare; facilè concoqui, prçsertim si cum saluia, & larido assentur, aut uarijs condimentis elixentur: Sed quç sint hçc condimenta, non explicat. Necessum uerò esse, ut pingues, & iuniores sint, & in primis optimè coquantur: autumno præsertim, & hyeme comedi ab omnibus absq; ulla noxa posse. Adultas uerò difficilè concoqui, quare non nisi recens occisas, & optimis condimentis prçparatas comedere prçcipit. Qua in re tamen non temerè quis ab illo dissentiat, nam quç duriore carne sunt animalia, ut teneriora fiant, & esui magis idonea, mortua diù solent asseruari. Asseruari autem plumis exutas diutiùs in farina testatur. Quod uerò temperatè calidas, & humidas dicat, id quoque de non cristatis tantummodo verum fuerit, nam Cristatis id conuenire non existimo, quas nempe calidiorem, & ficciorem temperiem nactas esse non dubito. Cardanus utrunque genus calidum, & siccum esse pronunciauit. Michael quoque Sauonarola secundum caliditatis, & siccitatis recessum attingere. Sed fortè de cristatis tantùm hic intellexerit, vti pariter Io: Iacobus Vveckerus, Alaudarū carnem difficilè cōcoqui, & prauum succum prçstare dicēs, quod tamen nec in cristatis hisce maioribus omnino verum est, nisi admodum senes, aut nimis macilentæ fuerint, quales sanè aliquando reperiuntur, æstate nimirum potissimùm. Nam autumno, & hyeme pinguiusculæ sunt, quod alioqui multi mirantur. Nam cùm æstate maiorem habeant nutrimenti copiam, pinguiores etiam esse debere vidētur, & tamen tunc macerrimæ sunt. Contrà hyeme, cùm nihil ferè agri suppeditant, obæsulæ euadunt: ratio est quòd rari corporis habitus sint, qui propter æstum magis rarescit, ideoque quicquid inest humidi, diffluit, & consumitur. Præterea æstate Veneri indulgent, ut quæ ter in ea pariant, vt iam à nobis est annotatum,

*De Janit. tuend.
Alaudarū temperies.
Quādo pingues sint.
Asse appetentiam cōciliant.
Quomodo assandæ.

annotatum, & de sobole valdè solicitæ sunt, & quicquid ferè nanciscuntur, illud ei sæpè A ditant. Hyeme verò sui tantùm curam gerunt. Quod ad contra colicis, & alios affectus vim attinet, in quo summam prærogatiuam habere perhibentur, quia hac vi cristatas maiores tantùm pollere credimus, nihil in præsentiarum dicemus, suo ea de re acturi loco.

PROVERBIA.

Κάσησι Κορυδαλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id est, *Omnibus Galeritis oportet cristam inesse*. Citatur ex Simonide, & vsurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis in hunc sensum: Nullum esse mortalis ingenium, cui non sit aliquod vitium admistum, perinde ac si secũdum hominis naturam sit non carere vitio, vt Galeritæ naturale est habere cristam. Plutarchi verba subscribamus. *Quoniam autem oportet, vt videtur, non solum omnibus Galeritis cristam inesse, quemadmodum dixit Simonides, verùm etiam omni democratiæ Sycophantam.* Congruit huic dictum Cratetis, quòd refertur apud Laërtium, vix esse quenquam, qui prorsus omni vitio careat; *sed omnibus malis punicis aliquod inesse granum putre.* Hæc ex Adagiorum authore. Verùm simile de Corydali prouerbium in alio sensu ab Eunapio Sardiano vsurpatum fuisse videtur, qui de [a] Oribasio loquens *Verùm*, inquit, *vt sine crista non est Alauda, ita non caruit inuidia Oribasius*: ac si diceret, quemadmodum non reperitur Alauda, quæ crista destituta sit, ita virtuti semper comes est inuidia. Cæterùm minus aptè hæc prouerbia vsurpari videntur. Nam non omnes Alaudæ cristam habent. Et Corydalis eas etiam Alaudas, quæ crista carent, significat, vt ostensum est. Credebatur Laurus aduersus venena valere, unde qui se tutum significare vellet, *Δαφνίνην* dicebat *φορῶ βακτηρίαν*, idest, *laureum gesto baculum*. Cui ferè consimile prouerbium est de Corydo, gramen nido aduersus animalia noxia ingerente. Ἐν Κορύδου καὶ τῇ καλιᾷ κέκρυπται ἄγρωστις. Refert autem hoc prouerbium Cælius ex Zoroastre: quòd hoc carmine exprimitur:

In Corydi nido intorta occultatur agrostis.

Adagij vsus est, vt inquit Alexander Brassicanus, quando nobis non deesse præsidia tacita quædam, & paucis cognita innuimus, quemadmodum Corydus auicula agrosti, id est, gramine occulto quodam aduersus ea, quæ nocere possunt, amuleto vtitur. Simillimum illi, vt ait Eberhardus Tappius, quod Germani vulgò iactitant. Er ist im Wie ein spiesz hinder der thure. *Inter indoctos* (amusos) *etiam Corydus sonat.* Ἐν ἀμούσοις καὶ Κόρυδος φθέγγεται, quadrabit in eos, qui apud idiotas se se velut eruditos venditant, inter doctos alioqui prorsus elingues: Corydum autem auem minimè canoram esse testatur & Græcum epigramma,

Licet ἄδηλον,

Εἰ Κύκνῳ δύναται Κόρυδος παραπλήσιον ᾄδειν,
Τολμῶν δ' ἐρίσαι Σκῶπες ἀηδόνισι.
Εἰ Κόκκυξ τέττιγος ἐφῆ λιγυρώτερος εἶναι,
Ἴσα ποιεῖν καὶ ἐγὼ Παλλαδίῳ δύναται.

Nos omnia Alaudarum genera vocis amœnitate valere nouimus, tertio excepto, quod absonum, & ineptæ vocis esse ostendemus. Quapropter eã prouerbia de hoc dicta fuerint. quod vt libentiùs credamus facit, quòd & ipsum etiam cristam habeat: vnde Corydis nomen ei propriè conuenit. *Aquilæ senecta, Corydi iuuenta.* Ἀετοῦ γῆρας, Κορυδοῦ νεότης de viuida, viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum iuuenta. Nam anus Aquila præstat Corydo auiculæ etiam ætate integra. Vulgò Italis dar l'Allodola est irridere, seu vt dixit Horatius naso adunco suspendere: quod ijdem aliter dicimus dar cacaboldole, moine, rosselline, la quadra, la traue, & id genus reliqua.

FABVLA, ET APOLOGI.

APVD [a] Aristophanem Pisistratus auium chorum imperitiæ taxans, hanc fabulam narrat: Galeritam omnium auium primam, antè fuisse, quàm terra esset, ac deinde patrem eius obijsse, nec terram fuisse, in qua sepeliretur. Cum igitur hîc iam quintum diem iaceret, illam consilij inopem, patris tumulũ in capite colocasse. Atque hic quidem apologus est ab Aristophane ad Aesopum relatus. Cuius fabellæ sensum antè explicuimus, ostendimusque inde ortam, quòd

Alauda

Omnibus malis punicis inest aliquod granum putre.

[a] De vit. philos. in vit. Orib.

[a] In auib.

Alauda ipsâ terrâ omnium non earum modò, quæ animalis habent naturam, sed inanimorum etiam matre, & nutrice vetustior diceretur. Quod verò ad tumulum illum attinet [b] Theocriti versus, hinc non parum lucis accipiunt, qui sic meridianum tempus describit.

[b] Eidyll. 7.

Σιμιχίδα πᾶ δὴ τυ μέσαμέριον πόδας ἕλκεις;
Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ᾽ αἱμασιαῖσι καθεύδει,
Οὐδ᾽ ἐπιτυμβίδιοι Κορυδαλλίδες ἠλαίνονται, id est,
Simichida, quò tu nunc in meridie pedes trahis?
Quum & lacertus sub sepibus dormit,
Neque cristatæ Cassitæ vagantur.

Alaudæ cur ἐπιτυμβίδιοι dicta.

Inde etenim ἐπιτυμβίδιοι dictæ putantur, quoniam in vertice suo patris tumulum gestent, erectum ea forma, qua in Aegypto pyramides videntur: ex quo, vt id obiter dicamus, quiuis intelligit, veterum tumbas in metam fuisse sublatas, vnde multis in locis tumuli ad hãc effigiem è terra aggesti etiamnum cernuntur: & à nobis non solùm quæ hanc figurã gerũt, sed omnia alia sepulchrorũ genera tõbe sæpe dicũtur, & præcipuè à poetis, vt à Petrarca:

Giunto Alessandro à la famosa tomba

Sed de hoc satis. De Alauda Aesopus lusit alterum apologum, qui à multis authoribus passim refertur: Cassita itura cibum pullis quæsitum, monet eos, vt si quid audiant, id cùm redierit sibi referant. Interim aduentat dominus segetis illius: & filio, matura, inquit, hæc operas postulant. Idcirco in crastinum amicos adibis, & roga, veniant, operam mutuam daturi, vt messis peragatur. Vbi redijt mater, renunciant omnia, & trepidi orant, vt sese auferat. Iubet illos Cassita bono animo esse: nam si dominus, ait, ad amicos messem reijcit, crastino seges non metetur. Die igitur postero Cassita ad pabula euolat, dominus frustrà amicos præstolatur. Tum ille rursum ad filium: Amici nulli veniunt: quin potiùs imus, & cognatos, affinesque nostros oramus, vt adsint diluculò ad metendum. Nunciant hoc itidem pulli pauidi Cassitæ. Ea hortatur, ne timeant futurum, vt necessarij fermè nulli obsequiales sint, aduertant modò, si quid denuo dicetur. Orta luce proxima, & auicula in pastum profecta, affines opellam non præstant. Hinc dominus filio: Valeant, inquit, beneuoli cum propinquis, nosmetipsi cras metemus. Id quod vbi à pullis mater accepit; Hora, inquit, iam est abeundi: nunc dubio procul messis peragetur: in ipso enim iam vertitur, cuius est negocium, non in alio, à quo petitur. Atque ita Cassita cum pullis secessit. Significat apologus, vt notat [c] Gellius, leuem plærumque, & inanem esse amicorum, & propinquorum fiduciam. Vnde audenter dicere possumus, ò amici, amicus nemo, ò propinqui, propinqui nulli: & illud ex oraculo quasi Delphico exijsse, Ne quid expectes amicos, ne quid cognatos, quod tu per te agere possis. Habet idẽ Aesopus aliunde Cassita, & aucupe apologũ, qui est huiusmodi: Auceps auibus struxerat laqueos. Alauda verò hunc procul vidẽs rogauit, quidnam operaretur, eo vrbem condere dicente, deinde procul regresso, & abscondito, Galerita viri verbis credendo, accessit ad cassem, & capta est. At aucupe accurrente, illa dixit, heus tu, si talem vrbem condis, non multos inuenies incolentes. Fabula significat, tunc maximè domos, & vrbes desolari, cùm præfecti molesti sunt. Non minus lepidum de has volucre [d] Iulius Cæsar Scaliger narrat apologum ex Aeno:

[c] L. 2. c. 29.

[d] Epidorp. lib. 3.

Immissulus vncis pedibus gerens Alaudam,
Arcebat. Auis fundere miserabile carmen
Orare: pius parceret odicæ volucri.
Contrà ille: Modis, & numeris satura cicada est;
Idcirco perit cum numeris suis, modisque
Ast ego Iouis ales tepida carne pascor,
Sic frendet, & euiscerat, & vorat precantem
Nil tetra calet bellua virtute Procustes

Hic Scaliger Immissulum accipit pro Aquila, cùm aliàs propriè sit Vulturis pullus, licet aliqui etiam Aquilæ pullum esse velint, antequam cauda albicet: sed de hoc alibi egimus. Cæterùm hoc apologo nihil aliud denotari arbitramur, quàm tyrannos virtutem minimi facere, & in studiosos & eos, qui virtute excellunt non minus ac in alios truculentos, & sæuos se præbere. Postremò narratur huiusmodi de Alauda apologus: Cassita laqueo capta plorans dicebat: Hei mihi miseræ, & infelici volucri; non aurum surripui alicui usquã, non argentum, non aliud quicquam preciosum. Granum autem tritici paruum mortis mihi causa fuit. Fabula in eos, qui ob vile lucrum magnum subeunt periculum.

DE ALAVDIS IN SPECIE, ET primùm de Alauda cristata, Cap. XI.

SYNONYMA.

PLVRIMAS nomenclaturas superiùs attulimus, quę etsi Alaudę cristatæ potissimùm conueniant, tamen ad alias quoque aliquoties vsurpantur. Quare hîc eas tantùm referemus, quæ propriè hanc à reliquis discriminant. Apud Græcos nomen peculiare non habet: Aristoteles λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocat: Author quidam obscurus libri de natura rerum, Gosturdum, cuius dictionis ratio obscura est, nisi à similitudine Coturnicum sic dici quis suspicetur: vel ex Arabibus eam detorsisse, nam Elluchasem, vel eius fortasse interpres Cuzardos habet. Italicè dicitur Lodola capelluta, vel Capelluta simpliciter, alicubi etiam Capellina, seu Cipperina, item Couarella. Gallis Cocheuis, quòd similitudinem quandam ob cristam cum Gallis Gallinaceis gerat, Germanis Beubellerch, Saxonibus prę-sertim, Heluetijs Maglerch, id est, Alauda viarum, sæpe enim in vijs nobis occurrit, quod de ea etiam scripsit Galenus, Anglis propriè Lerca. In libro Rasis de remedijs ex sexaginta animalibus de Alaudis fit mentio, & paulò inferiùs de Finoris, quibus ipse easdem vires attribuit, quas alij authores Alaudis cristatis.

Gosturdi. Cuzardi. Lodola capelluta. Beubellerch. Maglerch. Lerca. Finoræ.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA cristata, inquit[a] Bellonius, rostrum habet longiusculum, acutum, aliquantulum cauum, & recuruum. Crista, cuius radices inter vtrunque oculum situantur, aliquantulum nigricat: & quatuor tantùm eius plumæ aliquam magnitu-

[a] De auib. l. 5. cap. 22.

Rostrum. Crista.

Alauda cristata cum fumaria lutea montana.

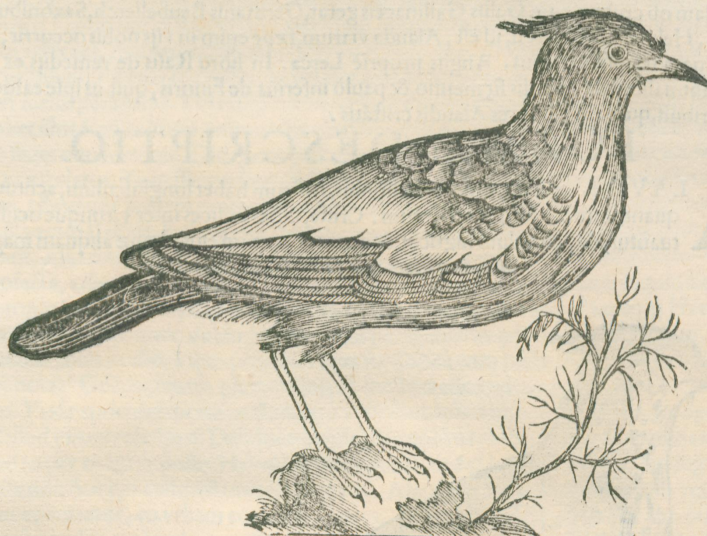

Dorſum. Cauda. Venter. Lingua. Vngues. Pectus. Color. Pedes. Magnitud. Alaudæ cristatæ ſenis deſcriptio.

dinem nactæ videntur; dorſum cinereum albo maculatur. Venter, & pars alarum interior albicant. Caudæ plumæ nigræ ſunt, ſi geminas vtrinque excipias, quæ alarum colorem referunt. Lingua exigua, ferè furcata: & quia ramis rarò inſidet, vngues habet longiuſculos. Hæc Bellonius, quibus adde, pectus cinereum pullis maculis conſpergi, in reliquo verò corpore color ferè teſtaceus. Sed non ſolùm vngues ſunt ei longi, ſed etiam pedes. Poſtremò Paſſerem aliquantò magnitudine excedit, vt prior hæc figura indicat. Poſterior icon eſt Alaudæ criſtatæ ſenis, cuius roſtrum, quà capiti coniungitur album erat, dorſum ad cinereum vergebat: pectus, venterque albicabant, ſed pectus punctulis exiguis coloris terrei diſtinguebatur. Alæ ferè totæ omnino albæ, præter paucas remiges, cauda verò nigra.

10

Alauda criſtata ſenex.

20

30

CANTVS. VOLATVS. LOCVS.

QVAECVNQVE de Alaudis generatim diximus, ea omnia ferè huic generi conueniunt: quare pauca admodum hîc dicenda ſuperſunt. Quod ad earum cantum attinet, [a] Bellonius non criſtatis meliùs, & ſuauiùs canere ait, & cùm homines accedentes videt, cantum incipere. Contrà alij non criſtatas præferunt. Sed mirum videri non debet, quibuſdam huius, alijs verò illius magis cantus arridere: nam quot capita, tot ſententiæ. Omniũ verò iudicio criſtata ſecundo generi, quod criſta caret, volatu cedit. Nam non tam frequẽter euolat, & euecta alis paucam in aëre moram trahit, & ferè ſtatim procumbit, præterea gregatim non volitat, vt illæ. De ipſarum volatu ſic ſcribit author de natura rerum: *Goſturdi non volant aliarum auium more, ſed vento cogente nunc alta, nunc ima petunt.* Nemini autem dubium ſit, quin hoc illud Alaudarũ genus ſit, de quibus dixit Albertus: *Alauda in agris habitat non in ſyluis:* de quibus item Galenus; *In vijs ſæpe obuia eſt,* & Aëtius: *circa vias hyemis præſertim tempore.* Poſtremò ad ripas lacuum, & fluminum vt ipſe obſeruaui, frequentes conſpiciuntur, licet Turnerus id non criſtatis tribuat.

[a] De auib. l. 5. cap. 20.

Volandi modus. Vbi degãt.

40

50

USUS

VSVS IN MEDICINA, ET IN CIBIS.

OLICVS affectus inter eos, qui humanum genus contorquent, haud infrequens, miseris modis excruciat, & sæuissima inducit symptomata. Nam dolor vehementissimus perforanti similis percipitur, perinde ac mucro ventri infixus inhæreat, quem præter alia sæpe frigidi sudores, creber singultus, neruorum distentio, extremorum frigus, animi deliquium, & tandē mors ipsa subsequitur. Aduersus immanem hunc tortorem nullum præstantius præsidium, quàm quod ex Alauda cristata desumitur: sed diuersimodè vsurpari consueuit. [a] Galenus alibi assam mandi vult, elixam alibi. *Galerita*, inquit, *auis illa pusilla nobis plerunque obuia in iure elixa colicos adiuuat. Verùm assidue eam edere simul cum iure necesse est*, & quæ sequuntur. De eadem verò [b] alibi sic scriptum reliquit. *Galerita postquam tosta fuerit, comesta coli dolores aufert cum omnium admiratione.* Assam pariter laudat [c] Dioscorides, inquiens, *Galerita auicula est parua apicem in vertice Pauonis modo gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta colicos iuuat*, vt restituit Marcellus Virgilius, non autem *Cæliacos*, vt Ruellius transtulit, & vulgares codices habent. Sic autem legendum esse ex pluribus authorum testimonijs, quæ subijciemus, facilè patebit. *Finoræ*, inquit Rasis, *decoctæ cum aqua soluunt ventrem, & colo medentur.* [d] Serenus pariter afferens colici affectus remedia, canit: *Cùm colus inuisum morbi genus intima carpit. Mande Galeritam volucrem, quam nomine dicunt. Quidam*, inquit Plinius secundus, *cor Alaudæ* (aduersus colicum affectum) *adalligari fæmini iubent: alij recens, tepensque deuorari: Consularis Asprenatum domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis* (fortè incluso corde) *ad formam camini, atque vt sacrum peractum erat, obstructo sacello.* Marcellus verò Virgilius de hoc sic scribit: *Hoc iam præscriptum remedium, colo, & omnibus intestinorum doloribus, & tam hominibus, quā iumentis ex hac re laborantibus efficacissimè subuenit.* Et rursus: *Alauda cum sua pluma in vase fictili gypsato in furno posito ita comburitur, vt teri possit. Contritæ autem tenuissimus puluis reponitur, & cùm opus fuerit, ex eo cochlearia duo, vel tria cum aqua calida per triduum, aut quatriduum dantur. Incredibile hoc colicis remedium. quod adeo prodest, vt omnia medicamenta meritò superare videatur.* Hæc ille. Comburendi modum docet Plinius secundus his verbis: *Porrò cinerem auium, vel aliorum animalium desideratū sic fieri oportet. In ollam nouam mittitur auis, aut quodlibet aliud animal, quod putaueris exurendum, quod addito operculo, circunlitoque argilla in furno feruenti torrebitur, spiramento permodico facto.* Postremò ad eundem affectum scribit Alexander Trallianus, Thraces, viuente adhuc Alauda, cor eximentes, alligatorium facere, & femori sinistro ipsum circundare. Neotericorum etiam sexcenta afferre possem testimonia, qui vno ore summam in colico affectu curando Alaudæ prærogatiuam prædicant: sed ex iam adductis patere arbitror, Colicis, & non cœliacis ipsius carnes conferre. Porrò vnde hæc illi vis insit, docere conatur [e] Io. Baptista Porta. Loquacia animalia, inquit, colicæ passioni non obnoxia, vt etiam loquaces homines. Nimia enim garrulitate flatus, ex quo sæpe morbus exoritur, eximitur. Nobis igitur eorum imprimentes qualitatem eiusmodi morbum tollunt, & post cō numeratas aliquot garrulas auiculas, Alauda, subdit, vocis modulatione mirificè delectat, caueis inclusa captiuitatis oblita vix diei horam sine cantu præterit. Alaudam ad colicos valere ex Dioscoride, Galeno, Aetio, & omnibus diximus. Hæc ille, qui suprà docuerat, vnde cognosceremus Corydalim herbam ad eundem affectum valere; à similitudine nimirū, quam cum Alauda gerit, quòd eius flores cristati, turbinatique Alaudæ capitis galericulatum verticem æmulentur. Sed huius rei hæc potest afferri ratio: quia nempe eius succus aluum soluit, quâ solutâ flatibus etiam via patet. Conueniunt autem colicis non vehementia, sed leuia tantùm medicamenta, quæ aluum modicè ducant. Hîc lectores monitos velim, Medicos cùm Alaudas ad colicos facere scribunt, de cristatis intelligere, quarum ius & carnes idem in hac valetudine præstare ex dictis liquidò constat. Quidam tamen ex Rasi scribunt, carnes earum ventrē constringere, ius verò soluere. Sic enim is [f] alicubi scribit: *Alaudæ cristatæ in cibo calfaciunt, & astringunt.* Huic astipulatur Elluchasem, dum scribit: *Cucardi sistunt ventrem, & ius eorum colicis salubre est.* Sed hoc Dioscoridi, Galeno, & alijs aduersatur. Miror autem Michaelem Sauonarolam, Galenum dicere, carnes earum scripsisse ventrem astringere, ius verò soluere, cùm vtrunque ius nempe, & carnem colicis conferre doceat, vt suprà citauimus. Porrò colus ventris solutione, non adstrictione curatur. Cæterùm, vt scribit Elluchasem, *Cuzardi magis conueniunt medicinæ, quàm cibo.* Nam caro earum

Colicus affectus.

[a] *De Simpl. medic facul. lib. 11.*
[b] *De Theriac. ad Pison. cap. 9.*
[c] *L. 2. c. 48.*
[d] *De Med.*
[e] *Phytogn. lib. 6. c. 31.*
[f] *L. 60. Animal.*

calida est, & sicca, adeo vt scribat Rasis, calidiores, & sicciores esse Passere domestico; Michael verò Sauonarola vltimum secundi ordinis recessum in caliditate, & siccitate attingere. Nos de hoc alibi sententiam nostram diximus. Elluchasem inter aues syluestres præfert Calandrellas, & Sachar, (aliàs Sathur) pingues. Secundum locum tribuit Sturnis, Phasianis, Perdicibus, tertium Coturnicibus, & Cuzardis. Si eis verò aliquando vesci quis velit, eligi debent iuuenes, & pingues, quibus ex Rasis præcepto conducet addere condimentũ ex aceto, coriandro, & succo sinapis. [f] Cardanus vtrunque genus saluia, laridoque inassari solere dicit, & diuersis condimentis elixari, & facilè concoqui, si iuuenes, pingues, & benè coctæ fuerint, optimumque generare succum.

[f] De tuend. valet. lib. 3. cap. 22.

DE ALAVDA NON CRISTATA. Cap. XII.

SYNONYMA.

ALTERVM Alaudarum genus gregale, nec singulare more alterius, Niphus suspicatur esse Tetricem Aristotelis, non alio argumento ductus, quàm quòd Philosophus, *Alaudam, & Tetricem condenso frutice nidũ munire* scribat: Verùm hallucinatur. Nam Aristoteles, vbi de Alaudis ex professo agit, nullam illius, quæ crista caret, peculiare nomen affert, tantum abest, vt Tetricem nominet. Cæterùm hoc secundum genus Terraneolam vocare videntur Hermolaus, Sipótinus, & Grapaldus. Dicunt enim Terraneolam esse similem Alaudæ (cristatæ) nisi quod apicem non habet: & sic dictam, quoniam in terra, non in arboribus diuersetur, nidificetque: quanquam alioqui altiùs volet, quàm cristata, quam Aristoteles terrenam esse ait. Verùm hoc nomen apud classicos nusquam legitur, quod nouerim, vnde cum Ornithologo existimo à recentioribus tantùm Italis vulgi imitatione sic dictam. Apud eosdem Italos nostros Lodola campestre appellatur, alicubi Petronella, in Gallia Cisalpina Fartagnia: apud Parmenses Regio, vt testatur Grapaldus. Quidam existimarunt in quibusdam Italiæ locis Calandrã dici, seu Calandrellam, sed ij tota aberrant via. Est quidem Calandra ex Alaudarum genere, sed ab hoc diuersa, vt quæ omnes alias magnitudine superat, vt suo ostendemus loco. Alauda non cristata, inquit Turnerus, à nostris fera Alauda à Vuilde, vel à hathlerck: à Germanis ein Bleidlerch effertur. Sunt & alia Germanica eius nomina Sanglerch, idest, Alauda canora, quòd cristatæ cantu ferè præferatur, & Himmellerch, idest, Alauda cælipeta. Volatu enim alta petit, idque sæpius, quàm cristata factitat, & longiorem moram in aere trahit, longioraq; spacia conficit. Item Boltzlerch, vt Gyb. Longolius interpretatur. Dubitat Ornithologus, nunquid eædem sint, quæ circa Basileam Lurlen dicuntur, an potius Calandræ. Sunt enim, vt ille testatur, ex Alaudarum quoque genere, & inter Alaudas volare constat. Galli tandem hoc secundum genus Alouette propriè appellant.

Lodola cãpestre. Petronella. Fartagnia. Regio. A Calandra differt. A Vilde. Bleidlerch. Sanglerch quid. Himmellerch quid. Boltzlerch. Lurlen. Alouette.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA *non cristata*, inquit [a] Aristoteles, *colore similis est cristatæ, sed magnitudine minor, & galero carens:* [b] Petrus Bellonius sic eam describit: Alauda non cristata rostrum habet breuius quàm cristata. Postici eius digiti, & vngues eadem sunt magnitudine, qua anteriores. Venter subalbidus est. Pectus pluribus maculis distinguitur, quàm cristatę. Caput nigrius habet, quàm illa, fuluo colore intermixto. In dorso color spadiceus, cinereus, & subniger permiscentur. Geminæ vtrinque in alis, & cauda pennæ in parte extrinseca diuersi sunt coloris ab eis, quæ in parte intrinseca reconduntur. Nostra, cuius iconem damus, descriptioni à Bellonio allatæ respondet, nisi quod posticos vngues multò longiores, quàm anteriores, mas nigredinis plus habet, quàm fœmina.

[a] Hist. lib. 9 cap. 25. [b] De auib. l. 5. cap. 23. Rostrum. Digiti. Vngues. Venter. Pectus. Color. Alæ. Caudæ.

CANTVS

Alauda non cristata cum capno fabacea.

CANTVS. LOCVS. VOLATVS. Aucupium.

VALET plurimùm amœnitate vocis hoc secundum Alaudarum genus, quare multi eius cantũ cristatæ præferũt: quocirca à Germanis Sanglerch, id est Alauda canora dicitur. Eadem loca amat, quæ primum genus. Turnerus in planis, & locis erica consitis magna ex parte degere prodidit. Longolius inter iuniperos, & vepres, præsertim vbi frequens myrica (fortasse erica) gregatim cursitare scripsit. Est enim gregalis vt [a] Philosophus tradit. [b] Bellonius ait, eas hyeme quidem gregatim volare, sed æstate binas tantùm. Item in Gallia plurimas capi, adeo vt nullarum maior capiatur auium copia. Idem in quibusdam Italiæ locis accidit, vt Genuæ, sicuti audio, hyeme media, cùm iam Fringillarũ aliarũq; auiũ numerus diminuitur. Capiuntur autem retibus, vt quæ humi plærunque consistant.

Vbi degat.

[a] Hist. lib. 9 cap. 25.

[b] De auib. l. 5. cap. 23.

Retibus capiuntur.

VSVS IN CIBIS.

CIBO peridoneæ sunt vel ipso [a] Philosopho teste; idq; pariter multi alij magni nominis authores affirmant. Elluchasem non solùm cristatis, sed alijs etiam syluestribus auibus præfert. Turnerus carne longè suauissima quibusdam videri dixit. De hac intellexit [b] Polydorus Virgilius, cùm inquit. Syluestrium delicatissimæ Perdices, Phasianæ, Coturnices, Merulæ, Turdi, Alaudæ. Hæc auicula hyeme minus rigida mirificè pinguescit, tumq; innumerabilis capitur numerus, ac maximè omnium mensas exornat. Quod hyeme admodũ pinguescat, testatur pariter Bellonius, illius quoque causam reddens. Nam frigus, inquit, calorem intrò cogit, ne effluat, aut dissipetur. Ait autem, Gallicum vulgus sibi persuadere hanc auem ex vno in alterum temperamentum facilè transire, & pro ventorum diuersitate, diuersimodè etiam immutari. Nam flante Austro macrescit, contrà, dum viget Aquilo, valde pinguis euadit: cuius rei quoque ipse eandem causam affert. Quomodo verò apud Gallos in cibũ concinnẽtur, docet [c] Io Bruyerynus. Alaudarũ, inquit, duo genera nouimus, vnũ gregale, nec singulare more alterius: verũ colore simile, amplitudine tamen minus, cibo

[a] Hist. lib. 9. cap. 25.

[b] Hist. Angl. lib. 1.

[c] De re cib. l. 15. c. 43.

peridoneum, & in Gallia frequentiſſimum: proinde captura fit largiſſima, hybernis menſibus potiſſimùm; quo tempore obæſæ admodum ſpectantur, niſi niues diutinæ ſedeant, & nimia frigoris ſit inclementia, quibus plærunque ob corporum imbecillitatem, & cibi penuriam tum hæ, tum aliæ huiuſmodi aues ſolent perire. Vulgatiſſimus eſt cibus Lutetiæ. Eas culinæ ſenas, aut duodenas, ligneo transfixas bacillo, ſaluia, lardoque interpoſitis inaſſant. Elixantur etiam pipere, caryophyllis, alijſq; id genus conditæ. Quin & piſtorio opere includūtur madentes cinamomite condimento: Hippocraticum vulgus nuncupat. Verùm id genus epularum locupletum eſt, & ventri obedientium: quippe Alauda ſatis ſuo corpore vngitur. Hæc ille.

DE CALANDRA, SEV ALAVDA Maxima. Cap. XIII.

SYNONYMA.

Calandra eſt ex Alaudarum genere.

CALANDRAM etiam ex Alaudarum genere eſſe vel ex hoc patet, quòd alicubi Κορύδαλος vocatur, id eſt, Alauda: ſicuti Venetijs etiā, vt aliquando ſibi ab Antonio Eparcho Corcyræo, viro erudito audiſſe, teſtatur Ornith. quin & Bellonius Corydalum Græcè appellari ſcribit. Aliàs Græcis χαλάνδραν, & χάλανδρον dici quis haud ineptè conijciat, Hæc enim nomina habet[a] Oppianus. Ne verò hanc coniecturam falſam eſſe quis exiſtimet, hic paraphraſtæ verba adſcribere non pigebit. *Chalandram, inquit, nemo facilè ceperit, niſi reti iuxta aquam extenſo ab aucupe iuxta in tugurio latitante: qui auem ad potum hauriendum accedentem funiculo retis attracto inuoluat.* Nos Alaudas verſari circa lacus, & amnes iam diximus: quapropter id quoque Calandram facere, vt quæ ex Alaudarum genere ſit, veriſimile eſt. Idem eius etymum confirmare videtur, quod fortaſſe fuerit, ni fallor ἀπὸ τοῦ καλῶς ᾄδειν, id eſt à ſuauitate cantus. Suauiſſimum autem Calandræ noſtræ cantum eſſe nemo eſt, qui ignoret. Syluaticus pro Calandra perperam Galeritam interpretatur & pro Chamæzelo Calandrum auem. Chamæzelos autem humilem, vel humi, ſoliq; amantem ſignificat. Vnde χαμαίζηλος, quod Alaudæ conuenit: nam & primam ſpeciem terrenam eſſe tradit Ariſtoteles, & alteram aliquos Terraneolam vocare diximus: & cætera quoque Alaudarum genera terrena eſſe, id eſt, humi conſidere docebimus. Hinc fortè corrupta eſt vox Chamochilados, qua Alaudam vulgò in Creta nuncupari Bellonius ſcribit. Intolerabili errore Franciſcus Alumnus, pro Calandra interpretatur Acredulam, & Aëdona. Aëdon enim procul dubio Luſcinia eſt. Sed multò magis etiam reprehendendus Aggregator, dum vocis affinitate deceptus, Chalandriam pro Charadrio accipit. Turpiter etiam errant, qui pro Gurgulione Chalandram intelligunt. Gurgulio enim Latinis nunquā auē, ſed quoddā inſecti genus ſignificat, quod in frumento in ſaccis, aut in horreis incaleſcente innaſcitur, illi valde infeſtū. Quare Albertus fortaſſis, & ipſe vbi Gurgulum auem nominat, de Calandra loquitur. Italicè dicitur Calandra, cuius nominis etymologiam deducunt aliqui à verbo Italico Calare, quod ſignificat deſcendere: quia vox eius aſcendat quidem, ſed plurimùm deſcendat. Germani Kalander proferunt, alij Galander. Hiſpani & Angli Chalandram, ſeu Chalandriam dicunt. Galli Calandre, quod nomen Bellonius à Græco Corydalo deductum fuiſſe putat, & quoſdam fuiſſe ſcribit, qui pro ipſa Turdū Viſciuorū acciperēt, quos ibidem iuremerito reprehendit.

[a] In 3 xeut. — Calandræ etymum. — Chamæzelus quid. — Chamochilados. — Alumni error. — Gurgulio quid. — Gurgulus. — kalander. — Quorundā error.

FORMA. DESCRIPTIO.

HVIVS volucris deſcriptionem, & effigiem, quòd in Bononienſi agro nō capiatur, ideoque à nobis nunquam viſa ſit vel ſi viſa, non obſeruata, à [a] Petro Bellonio mutuati ſumus. Calandra, inquit, Alaudæ ſpecies eſt. Quam ſi quis cognoſcere cupiat, Alaudam non criſtatam ſe videre fingat ad Sturni magnitudinem accedentem. Quapropter qui eam Alaudam magnam dixerit, is haud ineptè feciſſe videri poterit: nam & vox eius Alaudæ voci omnino ſimilis, licet altior, idem plumarum color, idem caput, eædem alæ, cauda eadem, ijdemque etiam mores. Pedes, tibiæ, digitique omnino ſimiles, & in hiſce poſtici, ſicuti &

[a] De auib. l. 5. cap. 24. — Cui ſimilis — Magnitudo — Vox.

Alaudis

Alaudis longiusculi. Collum gracile est quà eius iubæ capiti connectuntur, quód etiam de Pauone diximus, quodq; Coturnicibus est pariter cōmune. Quia verò nō nisi magnitudine ab Alauda non cristata differt, & hac Galeritam esse maiorem diximus, & apice insigniri, quo cristata, & Calandra carent, has alitum species Alaudas dici posse facilè concesserim & sub Alaudæ genere comprehendi. Calandta reliquas magnitudine superat, ideo crassiori rostro eguit, quo à natura donatā fuisse credimus, vt duriuscula grana, quibus victitat, com minuere poslet: etsi quæ in caueis inclusæ asseruantur, auena, & panis albi micis enutriri soleant. Hæc omnia Bellonius, ex quo etiam iconem modò expressam exhibemus. Licet for tassis nimis exiguam.

Collum. Rostrum. Cibus.

10

Calandra cum Phalaride.

20

30

CANTVS. VOLATVS.

CALANDRIS, inquit author de natura rerum, auis est parua, similis ferè Alaudæ, colore fusca, plumis despecta, sed vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes auium voces expressissimè imitatur. Quin etiam capta inclusaque captiuitatis suæ oblita vix vnam diei horam sine cā tu præterit, adeoque per diuersos auium cantus euagari gaudet, vt de cibo solicita non sit. [a] Bellonius etiam ei vocem valde harmonicam attribuit: ideoq; in Gallia, quo aliunde in caueis inclusæ afferantur, magno pretio venundari. Nos si quem rectè canere ostendere volumus, eum vt Calandra canere dicimus. Conijcit Petrus Bellonius, eam more Alaudæ non cristatæ gregatim volare. Postremò quod ad eius vsum in cibis attinet; Elluchasem interpres carnes eius inter cibos laudatissimi succi recenset.

40

[a] De auib. lib. 5. c. 24.

In Gallia carè vēdun tur.

DE ALAVDA CRISTATA MINORE, & illi congenere. Cap. XIIII.

50 SEQVITVR modò Alauda quam cristatam minorem appellant, Aristoteli planè incognita nostris Lodola campagnola vulgò dicta, Germanis teste Turnero Coper a longissima, vt arbitratur, crista: Heluetij Robellerch Steinlerch, Baumlerch appellant, Angli à Vvolderck, Idem Turnerus, cui libenter assentior, hanc recentiorum Græcorum Corydon esse credit, nimirum illam, cuius in adagio su prà citato

Robellerch Vvolderck.

prà citato fit mentio, *inter indoctos, id eſt, amuſos, etiam Corydus ſonat*: hoc autem nixus argumento, quòd Colonienſes aucupes vnanimiter nullam habere peculiarem cantiunculam affirment, ſed ineptè aliarum, quibuſcum victitat, vocem referre. Gyb. Longolius, etiam non cantillare eas expertus ait; nam cùm ſæpe in auiario carceri incluſiſſet, & educaſſet, nihil planè profecit, cùm nihil præter eam vocem, quam ſubinde itarabant, & à qua apud Germanos nomen eas habere ſcribit, loquerentur. Idem aſſerunt Heluetij aucupes, Ornithologo teſte. Item ego in aëre tantùm cantare obſeruaui, & vocem inconcinnam, & conciſam efformare. Quare etiam in caueis non aluntur; huc tamen à nobis, quòd ex Alaudarum genere ſint, de ijs eſt pertractandum, Quod autem prius Ariſtotelis genus non ſit, patet ex his Philoſophi verbis: *Alterum gregale genus criſtatâ magnitudine minus eſt*, hæc verò non ſolùm criſtatâ ipsâ, ſed non criſtatâ eiuſdem Ariſtotelis longè minor eſt. Quam poſteriorem nemo etiam ſanæ mẽtis eſſe dixerit, cùm illa criſtâ careat, hæc longiſſimam habeat. Ceterùm hæc de qua ſermo eſt, quam criſtatam minorem appellare libet, criſtatis maioribus ſimilis eſt, ſed longè minor & apicem pro corporis paruitate lougiuſculum habet, pedeſque rubros; & totius ferè corporis color ad ſubfuſcum magis, quàm in illis vergere videtur. Eam Gyb. Longolius, cùm frigus intenſum eſt, & nix agros paſſim tegit, in ſterquilinijs, & prope horrea verſari ſcribit. Ego per agros gregatim curſitare obſeruaui. Eſt enim & ipſa gregalis, In vijs quoque ſæpe mihi conſpecta. *Tradit idem Longolius, eas hyeme nobiſcum viuere, per æquinoctium auolare, nidos non conſtruere in ſegetibus, verùm in foſſis ſenticoſis, non aliter ac Paſſeres maiores.* Meminit Ornithologus alterius cuiuſdã Alaudarum generis, quod huic proximè dicto fortaſſe congener fuerit. Ait autem. *Eſt poſtremò aliud ſylueſtre genus Alaudæ criſtatum albicãtius proximè dicto (criſtato minori) præſertim parte prona, ideſt, uentre, & circa collum, & oculos, ut pictura à perito aucupe, eodemque pictore nobis communicata indicat: nam auem ipſam nondũ uidi.* Nomen ei Germanicũ Maldlerch, id eſt Alauda Syluatica; quod Angli etiam proximè dictæ tribuũt.

Deſcriptio. Apex. Color. Vbi degãt. Gregales ſunt. Vbi nidificent. Maldlerch.

Alauda criſtata minor cum mycone Rouilij, ſeu fumariæ ſpecie.

DE ALAVDA

DE ALAVDA PRATORVM. Bellonij. Cap. XV.

COGNOSCIMVS, inquit[a] Bellonius, auẽ Alaudæ non cristatæ admodum similem, nisi quòd corpore valde sit paruo, Galliæ rustici Farlouse, aut Fallope nominant. nonnulli Alaudam pratorum. Ab Alaudis magnitudine & colore aliquantulum differt. Est enim paulò subflauior: quò fit vt vulgari non sit omnino similis: quinimo specie videatur esse diuersa. Coloris subrufi, & subflaui, nigroque magis, quàm Alauda maculatur. Hæc magni vbique fit: & ob miram cantus amœnitatem in caueis alitur. Sed quia difficulter admodum educatur, paucis in locis conspicitur. Si verò eam aliquando educari contigerit, suauissimè canit. Posticos digitos habet, quantos Alaudæ reliquæ. Caudæ plumæ in extremo albicant. Rostrũ tenue, & longiusculum est, vt in Alaudis. Plumæ cutem contegentes omnino nigræ sunt. Ramis non insident, sed humi dormiunt. Quodam anni tempore pennis in aëre erectis vicina loca suauissimis & diuersis cantibus replent. Cùm Accipitrem super aduenientem conspiciunt, se se in vicinarum arborum ramis abdunt, ibique latitant: præter cæterarum Alaudarum morem. Alaudam pratorum vocitant, quòd in pratis nidificet. Omnibus Alaudis corporis magnitudine cedit. Hæc omnia Bellonius, qui solus de hoc Alaudarum genere meminit: Cum qua hîc expressam eandem esse existimamus. Alaudæ cristatæ minori est magnitudine similis, vel paulò maior: Color subflauus, vt meminit Bellonius, in ventre potissimùm Geminæ hinc, atque hinc maculæ albæ perexiguæ alæ vtrique insunt. Plura, quæ de hoc genere dicam, non habeo.

[a] *De auib lib. 5. c. 24.*

Farlouse. Alauda pratorum. Descriptio. Color. Postici digiti. Cauda. Rostrum. Magnitud.

Alauda pratorum cum bellide cærulea.

DE ALAVDÆ CONGENERE EX quorundam sententia. Cap. XVI.

ALAVDIS postremò quidam auem hanc, cuius hæc icon est, annumerant. De qua etsi alioqui ab Alaudis diuersam existimem, cùm nulla alibi de ea loquẽdi se obtulerit occasio, aliquid breuiter dicere placuit. Bononiæ Petrone dicitur; Genuæ Petronello, & Chiapparrone. Alaudæ cristatæ maioris magnitudinem æquat, vel fortè paulum superat, eidem colore ferè similis est, & eisdem maculis per caput, dorsum, & pectus conspergitur. Differt verò, quòd pectoris, & totius ventris color ad subflauum magis vergere videtur: & rostrum, & collum multò magis quàm in Alauda crassiora, & breuiora sint. Vngues etiam

Petrone. Petronello. Chiapparrone. Descriptio. Magnitud. Color.

Carnis qualis. in tantam longitudinem non excrescunt: tibiæ verò, & pedes albicantiora sunt. Caro optimum præbet alimentum, & in cibis valdè expetitur. Volatus. Turmatim volitat, & in arboribus, aut fruticibus, & humi etiam considit. Vbi considat. In arboribus, & fruticibus summa semper cacumina petit, quibus diù immobilis planè insidens, haud insuaues cantilenas modulatur. Cantus. Humi etiã sæpe quiescit, vel cursitat, & in pratis præsertim, & herbosis fluuiorũ alueis libẽtissimè versatur

Alaudæ congener cum loto Æthiopica.

DE CHLORIDE. Cap. XVIII.

MVLTI viri docti, quòd Gazam apud Aristotelem modo pro Chlori, vel Chloride Luteam, modò Luteolam, & pro Chloreo Luteum, vel Luteam vertere viderent, Chloreum cum Cloride vel confuderunt, vel non rectè distinxerunt; cùm alioqui Chloris auicula satis vulgaris sit, & à viriditate sua (nam χλωρὸς etiam viridis est, quemadmodum abundè in Chloreo ostendimus) vulgò Verdon appelletur, alibi Verderro, alibi Verdmontan. Potuit tamen Luteam Gaza vertere. Nam & [a] Aristoteles Chloridem à colore partis suæ inferioris pallido (ochros) dictam scribit. Ochros autem est luteus, ut in nostra aue conspicitur. Alicubi, vt Ornithologus tradit, dicitur Zaranto, Caranto, aut Taranto: circa Tridentum Frinson, Lusitanis Verdelham, Sabaudis Verdeyre, Gallis Verdier, in Græcia nunc vulgò Asarandos, teste Bellonio, Germanis Grunfinck, id est Fringilla viridis, Grunling, alibi Kuttuogel, & circa Francfordiam ad Mœnum Tutter: alibi Rappfinck, quia semen raporum edit, Illyrijs Zeglolka. Turnerus, vt in Acanthidæ diximus, hanc auem Acanthidem facit, & Germanicè interpretatur Kirszfincke, melius scripturus Hirszfinck, id est, Miliariam: non enim cerasis, sed milio vescitur, vnde etiam apud aliquos Hirszuogel appellatur. Idem Turnerus in epistola ad Ornithologum scripta Kirsfincam istam, id est, Chloridem nostram putat esse Thraupin.

Verdon. [a] Hist.lib.9. cap. 15. Zaranto. Frinson. Verdelhã. Verdeyre. Verdier. Asarandos. Grunfinck. Tutter. Rappfinck cur dicta. Zegolka. kirszfincke Hirszfinck. Hirszuogel.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] ARISTOTELES Chloridem magnitudine esse scripsit Alaudæ; quod nostrę Chloridi conuenit, non autem Ligurino: Color item in pectore Ochros est, sicuti de Chloride prodidit Philosophus. Turnerus Anglorũ, Grenefincam magnitudine Passerem æquare scribit, totamque viridem esse, præsertim marem, fæminam pallidam. Nostra Chloris fæmina quidem pallida est, quinimo nihil ferè in ea viride conspicitur: mas etiam totus viridis non est, quem aliquando in foro emptum sic delineaui. Paro aliquantò maior, rostrum habet breuiusculum, rotundum, extremo acutum, sed crassum, quale ferè Coccothrausti, sed minus, colore supernè corneo, infernè carneo, Ceruice, dorso, & superiore alarum parte ex cinereo superficietenus luteo diluto, qui color ad viride vergere videtur, vestitur. Verùm gula, ventre, & pectore, & caudæ principio, seu vropygio quaternis vtrinq; caudæ pennulis, alarũ suprema ora, & remigũ maximis octonis pulcherrimo, & saturo ochræ colore flauescit: Quod reliquũ est alarũ, ac bifurcatæ caudæ ex cinereo partim, partim verò castaneo nigrescit. Vltimo ventre nonnihil albescit. Pedes, & crura mollicula, carnea ferè substantia, & colore. Digitulorum maximus est medius anticus. A mare in hoc differt fæmina, quòd hæc partim spadiceo, partim cinereo vbique coloratur, minusque multò lutei coloris, imo modicum admodum habet. Marem audio aliquando totum viridem esse, aliquando valde luteum.

[a] *Hist. lib. 9. cap. 15.*
Magnitudo
Pectus.
Chloridis maris descriptio.
Magnitudo
Rostrum.
Color.

Chloris mas cum pruno syluestri.

VICTVS.

VICTVS. MORES.

* Hiſt. lib. 8. cap. 3. Quibus victitet.

ARISTOTELES[a] vermiculis victitare ſcribit: Viridiam verò ſuam, ſiue Anglorum Grenefincam Turnerus inter ſpinas degere plurimùm, & ex herbarum ſeminibus victitare, præcipuè carduorum maiorum. & Lapparum, vt Auriuittis minorum. Raporum etiam ſemina edit, vnde à Germanis quibuſdam Rappfinck appellatur. Cæterùm Phalaridis ſemine, vbi illius copia eſt, paſci conſueuit, quo non minus ac aliæ canoræ auidiſſimè, & ſaluberrimè veſcitur. Volaterranus eam præ cæteris manſueſcere ait: quod veriſſimũ eſſe ſępius ſum expertus: nam adeo aliquoties cicuratur, vt ſi quis eam altera manu teneat, altera cibum porrigat, ipſum capere non recuſet. Carduelium more uaſcula, potoria, & eſcaria roſtro ad ſe trahere docetur, immo id multò citiùs, faciliùſque quàm vlla alia auis, docetur. Sunt qui eam filo longiſſimo alligantes, digito ſuper quod conſidere volunt, oſtenſo à longè aduolare docent; vti ſæpenumero non ſine admiratione conſpeximus.

Docilitas. Situlas ad ſe trahit.

NIDVS. PARTVS.

* Hiſt. lib. 9. cap. 13. Ex quibus nidum conficiat.

CHLORIS, inquit[a] Ariſtoteles, *nidum ſibi ex ſymphyto* (quod magna difficultate reperiri, & effodi vult Aelianus) *ſtirpitus euulſo facit; ſed ſtragulum ſubijcit ex lana, & villo. Parit autem quatuor, aut quinque.* Alibi Cuculum in eius nido parere prodidit.

DE CHLORIDE INDICA. Cap. XVIII.

EIVSCEMODI auiculam ab Illuſt. Marchione Cæſare Facchinetto mihi communicatam ſi cognouiſſet Ariſtoteles, Chloridem, licet ſuprà tantùm vireat, minorque ſit ſuperiori; & roſtrum & pedes ita craſſos non habeat, erat appellaturus. Pronè ventre nimirũ & pectore eſt cãdidiſſima, roſtro ex ſubuiridi ad fuſcum vergente; capite toto, dorſo & vropygio viridibus, pennis, alarum remigibus & tota cauda cæruleis, ſcapis albis, pedibus nigris. Auiculæ huius picturam Iaponenſium reguli in Italiam ſecum detulerunt.

Virioni congener.

DE CITRI-

DE CITRINELLA ORNITHOLOGI, siue thraupide Bellonij, & alijs quibusdam luteis. Cap. XIX.

CITRINELLA, inquit Ornithologus, in quibusdam Italiæ locis, vt Tridenti, nominatur auicula Chloridi nostræ, vel Ligurino congener, pectore luteo, seu citrino, capite cinereo. In caueis alitur propter cantum, quo mirè excellit præ omnibus huius generis, Serino tantùm excepto. Papaueris nigri seminibus vescitur. Galli vocant Tarin, & alibi, vt circa Auinionem Tirin, Neapolitani Lequila, Turci Sarè. Hanc si quis Chloridem esse malit à flauo, citrinoue colore partis inferiores, concedam. Capitur in altis Heluetiæ montibus, & alpibus, vt retrò Thermas Fabarias. Hactenus Ornithologus. Bellonins verò, qui Thraupidem Aristotelis esse putat, in cuius sententiam libenter imus, breuiter etiam de ea ferè sic scribit. Tarin quandam nuncupamus auiculam per onomatopœiam, quia nimirum cantillando eiusmodi vocem efformat: inter suauissimè cantillantes secundum locum obtinet à Ligurino, cui etiam similis existit. Vescitur seminibus carduorum, & aliarum plantarum. Vermes non attingit, sicuti neque Carduelis. Græcis non ignota fuisse videtur, imo simili fermè, quo Galli nomine eam appellant, Thraupidem dicentes, cuius meminit [a] Aristoteles, & quæ de ea prodidit, nulli aui rectiùs, quàm huic conuenire nouimus. Vbiuis magis obuia est, quàm Ligurinus, quo etiam paulò maior est, suamque ob flauedinem magis fusca videtur, hoc est, color capitis, dorsi, caudæ, nonnullarumque maiorum alarum pennarum intensior est, quàm in Ligurino, itaque communiùs etiam alitur, & minoris venditur ab aucupibus. Loco seminis napi, quo Ligurinum alimus, huic libentius semen cannabis exhibemus: pauciores etiam, quàm ille procreat, siquidem rarò plures, quàm septem, aut octo vno incubitu excludit. Hæc itaque Bellonius, cuius sane descriptio auiculæ à nobis depictæ non malè congruit. Mas autem plus flaui coloris in toto corpore, & præsertim in pectore, & circa nates habet, quàm fœmina. Cæterùm quod scribat Bellonius hanc auiculam magis esse obuiam, quàm Ligurinum, & communiùs ali, id, quanuis in Gallia verum esse possit, apud nos verum non est. Illam autem eisdem cibis enutrimus, quibus alias canoras auiculas enutriri diximus, præsertim phalaride, vbi eius est copia, qua non secus ac aliæ libentissimè vescitur. Hæc auicula in quibusdam Italię locis dicitur Serino, aut Searino, vt Genuæ, Bononienses nostri Vidarino appellant.

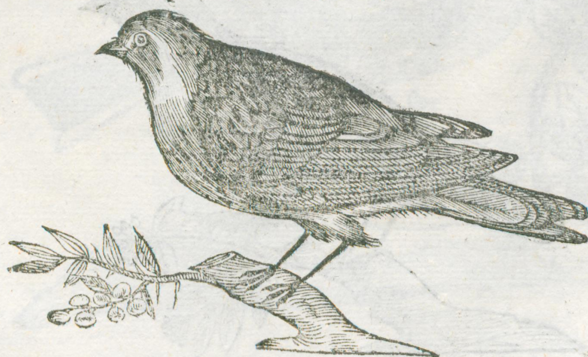
Citrinella. Cantu excellit. Tarin. Lequila. Satè. Suauiter canit. [a] 8 Hist. c. 3. Magnitudo Color. Cibus. Serino. Vidarino.

Ornithologus auiculam quandam Italis ab aureo colore pectoris vccello d'oro, id est auem auream dici tradit, auiculamq; esse paruam instar Citrinellæ, & admodum canoram, & aureolam posse dici, deniq; ex Italia ad suos deferri.

Vccello d'oro. Magnitudo Cantus.

Citrinellis etiam comparatur, vt ibidem refert Ornithologus, aut Ligurinis magnitudine, & partim colore, auicula in quibusdam Germaniæ regionibus, vt Alsatia Gyrola nomine (Gyrle) per onomatopœiam, vt conijcit, cantu laudatissima.

Citrinella siue Thraupis cum paliuro.

DE SERINO ORNITHOLOGI. Cap. XX.

ITRINELLAM de qua proximè egimus, in quibusdam Italiæ locis Serino appellari diximus. Ornithologus aliam auiculam Italis Serino dici asserit, & à Citrinella diuersam facit. Ego præter Citrinellam, aliam auem Serinum dici planè ignoro. Quare nihil de ea asserere hîc possum, nisi quod est ab Ornithologo traditum. Inquit autem; Auicula, cuius hæc icon est, 10 cantu egregiè musico omnibus huius generis (etiam Citrinellæ) prælata, Italicè, vt audio Serin uocatur, unde etiam Serinum diximus: Gallicè Cedrin, haud scio, an à colore citrino. Nam Ligurinum auiculam refert & magnitudine, & colore partim, pectore, & uentre scilicet ex uiridi flauescens: parte superiore partim eiusdem coloris, partim fusca. In primis mansuescit, & ad multos annos (tredecim, aut quatuordecim) caueis inclusa alitur. Væneunt apud nos, quæ cantu præstāt, singulæ statêre duplici, aliæ sesquistatêre, aut tetradrachmo. Germanicum ei nomen est Fademle: & in Heluetia alicubi Schvvadeile (quanquam aliqui diuersam hanc esse auiculam volunt) circa Frācfordiam ad Mœnum Girlitz: vt alia quædam parua auicula huius generis in Alsatia Gyrola. Non aliæ sunt, vt audio, Scartzerini dictæ auiculæ, circa Tridentum capi, & ad Germanos deferri solitæ, à quibus Hirngryllen appellantur. Suauiter cantillant, & forsitan nomen eis à continuo cantu factum. 20 Nam vt grylli in agris apricis, & circa balnea, ac fornaces cantu suo continenter, vtuntur: aut fortè quòd vocem mirificè flectant, & varient ad suauitatem modulationis, quasi vi quadam intellectus, & phantasiæ id faciant. Nam & homines εὐφαντασιῶτες, hoc est, qui phantasia valent, gryllos cerebro continere vulgus dicit. Est autem hir Germanis cerebrū. Aut potius, quòd summa, & argutissima vocis acutie cerebrum penetrare videantur. Circa Francfordiam simpliciter Gryllen appellant. Itaque Latinè etiam Gryllum, aut Gryllodū, & Græcè similiter γρύλλον ἢ γρυλλωδὸν, hanc auem appellemus licet. Capiuntur & in Germania apud Carinthios. Augustæ Vindelicorum simul vterque sexus (canit enim vterque) trium statêrum, siue drachmarū duodecim pretio vænit, vt audio. Magnitudine sunt qua Ligurini, vel paulò minores, sed minus lutei. Capiuntur etiam in Heluetiæ nostræ montibus, ac syluis quibusdam, & circa Vocetium montem, & circa Bellinzonam. Auceps qui- 30 dam apud nos cùm vtrumque sexum domi inclusum aleret, ita vt aliqua volandi libertas esset, pullos etiam ex eis habuit. Sed aliquando cum pro mare Gryllo marem Ligurinum adhibuisset, oua quidem nata sunt, sed ex quibus foris nihil prouenit. Hæc itaque Ornithologus.

Eius descriptio. Cui aui similis. Ingenium. Ætas. Serini apud Heluetios pretium. Fademle. Sohvvadderle. Girlitz. Scartzerini. Hirngryllē. Gryllen. Gryllus. Pretium.

Serinus Ornithologi.

40

50

DE LVTEIS

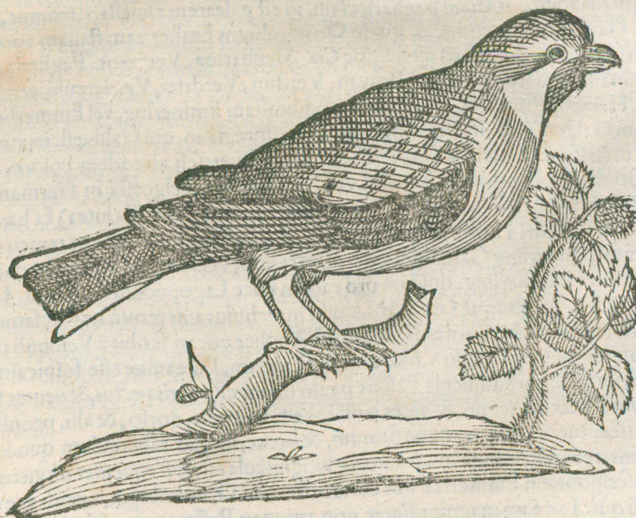
DE LVTEIS DICTIS, ET ILLI congenere. Cap. XXI.

HISCE auiculis, quibus omnibus color luteus communis est, præsertim in pectore, duo alia lutea pariter genera adijcere libuit, quæ etiam à quibusdam in caueis cantus gratia aluntur. Hæc in plærisque Italiæ locis commu ni nomine Ciç appellantur, per onomatopœiam nimirum, nam, & volantes & consistentes, hanc vocem ci ci frequentissime repetere audiuntur. Differentiæ autem gratia alterum genus Cia pagliarina, seu pagliariccia appellant à colore paleari, qui in illa valde vegetus est, cùm alterum Ciam simpliciter nuncupent: quæ quidem alio nomine nobis Bononiensibus dicitur Rapparino, quibusdam Cirlo, In nonnullis Italiæ locis Triofagolo. Auis est Passeris magnitudine, rostrum habet crassum, & breue, cuius pars superior inferiori longiuscula est. Pectus, & venter subflaua sunt, maculis fuscis conspersa. Caput, dorsum, alæ, caudaq; ex testaceo ad fuscum colorē vergunt: sed in cauda geminæ vtrinque pennæ partim albæ sunt, partim eundem cum reliquis colorem seruant. Inter marem, & fœminam hoc interest, quòd mas plus lutei nactus sit quàm fœmina, præsertim in superiori circa oculos parte, & sub gutture, & in collo ad latera vbi maculæ satis amplæ coloris lutei conspiciuntur, quæ in fæmima desiderantur. Sed licet cùm plurimùm in hisce auiculis colores dicti conspiciantur, aliquoties tamen euariant, vt in mare hoc, quem vnà cum fæmella expressum damus, est uidere: in quo pectoris pars, quæ maculis illis flauis guttur & collum ornantibus immediatè subiacet, ad viride obscurū vergit: pectus inferius inter ferrugineum, & flauum ambigit: dorsum ferrugineū est, obscuris maculis distinctum. Quod ad eius mores, & ingenium attinet, non admodum cautam esse, hinc conijcere licet, quòd facillimè omni aucupij genere capiatur: & si semel visco adhæserit, nullo modo se explicare nouerit, multæ aliæ faciunt, nisi fortè pennis quæ illi facilè euelluntur, in visco relictis, nuda ferè in terram decidat. Sed & retibus etiam nullo negocio frequenter inuoluitur. Est enim ex illarum volucrum genere, quæ humi magna ex parte degunt, sibi illic victum petentes, ex seminibus, & alijs: quapropter cùm recens capta est, rostrum semper ferè lutosum habere solet. Quæ in caueis inclusæ asseruantur, eisdem victitant, quibus reliquę aliæ canorę auiculæ. Captæ breui quidem cicurantur, sed

Ciç vnde dictæ.
Rapparino
Cirlo.
Triofagolo
Descriptio.
Magnitudo
Rostrum.
Color.
Ingenium.
Victus.
Breui cicurantur.

Cirlus mas vulgò cum rubo.

Lutea ſeu Cirlus fœmina cum populo lybica.

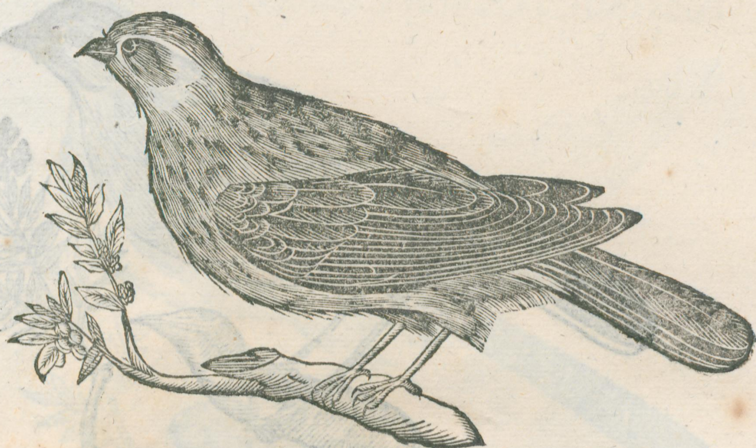

cantiunculam ſuam pulcherrimam, quam liberæ nobis inculcare ſolent, per duos, aut tres menſes plus, minus intermittunt, & nihil aliud, quam ci ci ſemper quidem, ſed præcipuè cùm aliquem accedentē vident, ingeminant: deinde captiuitatis oblitæ ſua priſtina modulamina reſumūt. In caueis ſæpe morbo comitiali affliguntur: Vidi ipſe quæ ſingulis ferè diebus veluti cæco ictu perculſa ſtatim conciderent, quod non rarò etiam in alijs euenire referunt aucupes. Eiſdem ferè moribus, præditum eſt, eodemq; modo canitalterum Luteæ genus, quam apud nos Ciam pagliariciam, id eſt palearem appellari diximus, licet colore euariet. Hanc eam eſſe conijcio, quam Ornithologus Emberizam flauam vocitat, & Italicè varijs nominibus appellari ait nempe Cia, Megliarina, Verzerot. Paglierìccio, & circa Bellinzonam Spaiarda; Gallicè Bruyan, Verdun, Verdrier, Verdereule, verdere, Illyricè Strnad. Heluetijs Embritz, vel Emmeritz quibuſdam Emmering, vel Emmerling: circa Roſtochium Galgenſiken; in Brabantia Iaſine à colore flauo, qui Gallis eſt iaune; alibi Gilbling, vt in Briſgoia Heluetiæ Gilberſchen, vel Giluuertſch ab eodem colore; circa Claronam koruogel, quòd granis frumenti veſcitur: alicubi Geelgorſt (in Germania inferiore, vt ipſe putat, ſed vt audio, Geel Vinch ibi dicitur, id eſt, Fringilla lutea) Et hæc omnia nomina fortaſſe priori à nobis deſcriptæ etiam adaptari poſſunt. Fuerunt tamen qui pro Germanorum Emmerling Galgulum interpretarentur, vt Georgius Agricola, qui cum aſpiratione ſcribit Hemmerling; quidam pro eadem voce Lagopodem accipiunt. Gyb. Longolius Germanicum quoque Geelgorſt, quod inter huius auis modò nomēclaturas retulimus pro Chloreo exponit. Turnerus Geelgorſt Anglice vocari ſcribit à Velouuham, à Vovvlring: eandemque Ariſtotelis Chloreum, vel Luteum, Luteamue eſſe ſuſpicatur. Eam verò ſic deſcribit, Gelgorſta auicula Paſſere paulò maior eſt: maris pectus, & venter lutea ſunt: fæminæ verò pectus luteum, & vēter pallidus eſt. In capite, dorſo, & alis, pennis fuſcis luteæ intermiſcentur. Roſtrum vtique firmum, & breue, in quo tuberculum quoddam dentem mentiens, reperias. Cauda huius auiculæ longiuſcula eſt, & frequenter motitans. Hanc Turneri deſcriptionem Emmerizæ ſuæ conuenire dicit Ornithologus, nec ab aue noſtra diſcrepat, niſi quòd ad eam magnitudinem non attingat: Paſſere enim videri quidem poſſit magnitudine æqualis, maior nequaquam. Sed hoc parum refert. Illam eodem eſſe cantu, & ingenio

Morbo quo laborent. Altera Lutearū gen⁹. Eius mores Cia pagliariccia. Emberiza flaua. Bruyan. Verdun. Embritz. Galgēſikē. Iaſine. Gilbling. Gilberſchē. Koruogel. Geelgorſt. A Velouvvham. Deſcriptio. Magnitudo Color. Roſtrum. Cauda.

10 20 30 40 50

Lutea mas cum alaterno primo Clusij.

ingenio præditam, quibus proximè à nobis descriptã auiculã, suprà diximus. Quod ad eius victum spectat eisdem etiam, quibus illa, enutritur. Scribit Ornithologus granis hordei, tritici, pane, & eiusmodi vesci, hyeme verò in stercoribus equinis alimentum quęrere. Turnerus addit eam etiam vermibus victitare. quare non omnino eam esse affirmem, quam Gursam, & Ameringam dici prodidit Albertus; de qua sic loquitur. *Apud nos plærunque inueniuntur Cuculi in nidis auicularum, Grasemuschæ* (idest Curucæ) *& Citrinæ cuiusdam auis, quam alij Gursam, alij Ameringam vocant.* Nam de hac alibi idem Albertus sic scribit. *Genera Vincorum* (Carduelium,) *& auis Gurse dicta, animal nullum attingunt: edunt verò semina spinarum albarum, & rosarum, & herbarum, & maximè semen papaueris, & lappæ, & huiusmodi.* Auis verò nostra, vt prodidit Turnerus, & experientia docet, præter reliqua vermes, & alia animalcula deglutit: Apud nos media hyeme apparet tam frequenti numero, vt nullæ aliæ aues numerosiores conspiciantur. Cùm plurimùm autem per agros cursitant, qui recens aratro scissi fuerint: sed & in pratis libenter degunt, in quibus ingentes earũ cateruæ sæpe cernuntur diebus pluuijs præsertim. His duobus Lutearum generibus, auiculam quandã aliã adducere libuit; licet nihil prorsus lutei coloris habeat, & in caueis, quod nouerim, non alatur: nam illis esse congenerem ex his perspicitur; quòd eadem sit magnitudine, eodem corporis habitu, eademque prorsus figura, & forma (licet colore variet) quòd ad illas caueis inclusas libentissimè, tanquam ad sui generis auiculas aduolet, quòd tandem vocem illam ci ci non minus quàm illę, tum volans, tum quiescens continuè ingeminet: vnde meritò etiam quibusdam in locis, vt Genuæ, Cia appellatur, seu differentiæ gratia Cia Seluatica, siue Cia montanina, Bononiensibus nostris Cirlo matto, id est Cirlus stultus; Cirlo autem, vt diximus, vocant etiam primo loco à nobis commemoratum genus. Capitis nouissima pars superior, & dorsum totum colore ferrugineo decoratur, nigris maculis satis amplis interstincto. Supra oculos macula cinerea ad album tendens, à rostro ad extremum collum percurrit: pectus, & ventrem omnem ferrugineus prorsus occupat. Remiges alarum pennæ, & caudæ subnigra sunt, quorum tamen extremæ oræ in ferrugineum colorem desinũt. Alis præterea nonnullæ albæ maculæ insunt: in cauda, vna, aut altera vtrinque penna partim subnigra, partim alba. Hæc sunt, quæ de hisce tribus auicularum generibus nobis dicẽda occurrerunt.

Margin notes: Victus. — Gursa. Ameringa. — Vbi degãt. — Vox. — Cia Seluatica, seu Mõtanina. Cirlo Matto. — Descriptio. Color.

Cirlus stultus vulgò cum ligustro.

Cyanus Bellonij, cuius descriptio habetur. fol. 618.

Motacilla flaua, cuius descriptionem habes. fol. 728

Vesica, cuius hic icon ponitur, in Gallopauone fæmina reperta circa lumbos satis grauis, pellucida, ac quodammodo peritoneo adnexa, figura erat cucurbitæ lagenariæ venis respersa plurimis, ad tactum instar glaciei frigida.

Petrus VVittedellius Alemarianus Batauus, Philosophus ac Medicus iconem huiusce oui, in cuius testa serpentis imago cernitur, anno 1594. die verò Februarij duodecimo Pisis à se conspecti mihi transmisit, ratus Gallinam ita enixam vel quòd serpentes timuisset, vel potiùs quòd auidius eum prius deuorasset, vel deuorare cupiuisset; nimirum ex imaginatione. Quam generationem quamuis non inficier, scio tamen à nonnullis arte oua eo modo elaborata passim venundari.

Sex istæ, quæ subinde sequuntur icones ad me sub auium Indicarum nomine missæ sunt, quas cum paruæ sint, nostræ de Passeribus historiæ addi possunt.

Auis Indica Ochrocephalos cum arbore thuris.

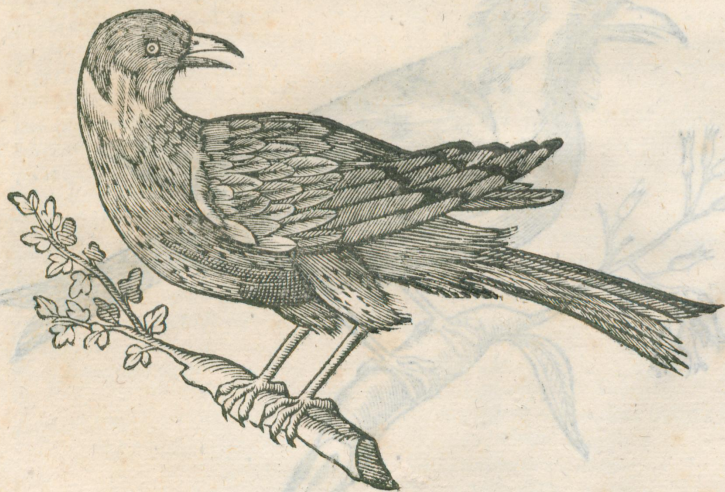
Auis Indica alia Chlorocephalos cum palmæ sanctæ simili arbore.

Auis Indica alia cum malabatro.

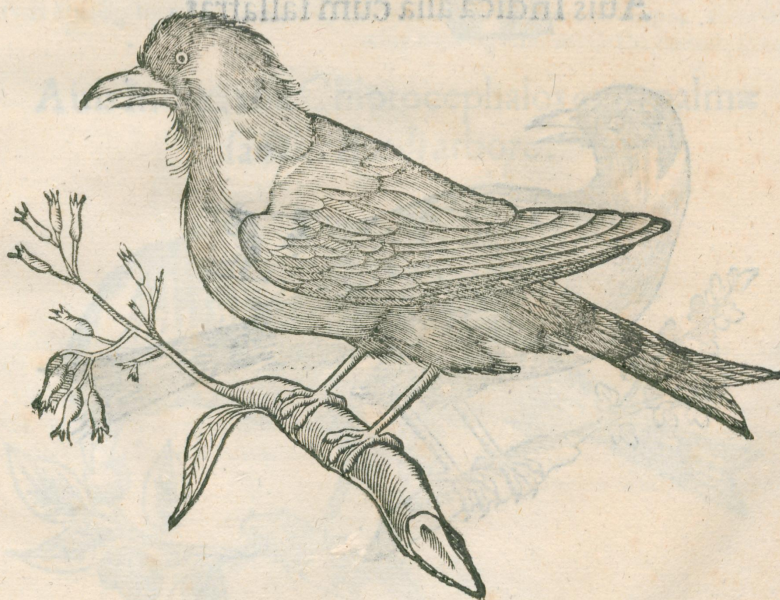
Auis Indica alia cum sassafras.

Auis Indica alia cum fauſel.

Auis Indica alia cum caryophillo aromatico.

FINIS.

INDEX.
ENVMERATIO AVIVM,
QVARVM HISTORIA
PERTRACTATVR
IN HOC SECVNDO ORNITHOLOGIAE TOMO, EO ORDINE, QVO DESCRIBVNTVR.

Capita Libri Decimitertij, qui est de pulueratricibus syluestribus.

Capita Libri Decimiquarti, qui est de pulueratricibus domesticis.

Capita Libri Decimiquinti, qui est de Auibus, quæ simul se puluerant, & lauant.

Capita Libri Decimisexti, qui est de Auibus bacciuoris.

Capita Libri Decimiseptimi, qui est de Auibus vermiuoris.

Capita Libri Decimioctaui, qui est de Auibus Canoris.

INDEX
HORVM SEX LIBRORVM
ORNITHOLOGIAE
COPIOSISSIMVS

Latinus, Græcus, Hebraicus, Chaldaicus, Arabicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Anglicus, Scoticus, Polonicus, Illyricus, Turcicus, Indicus, & aliarum linguarum.

A

INDEX.

cursu

INDEX.

crurum

B

C

Carduelis

INDEX.

INDEX.

cur inter

Columbę

INDEX.

Cucupha

INDEX.

F

G

45. an

cur.

INDEX.

ad La-

INDEX.

L

Locustæ

INDEX.

M

INDEX.

Merulę

INDEX.

N

quid

P

ius.

2.45

INDEX.

INDEX.

Peregri-

INDEX.

pierij

mit

I N D E X.

Q

R

de eo

INDEX.

bacci-

INDEX.

V

Vir

I N D E X.

INDEX.

Græca.

Κῆρυξ

INDEX.

Λ

M

N

O

Π

Hebraica.

Chaldaica.

Arabica.

INDEX.

Paroz

I N D E X.

INDEX.

Gallica.

Batto-

INDEX.

Hiſpanica.

Germanica.

INDEX.

Zun-

INDEX.

Hath

INDEX.

Scotica.

Polonica.

Bohemica. Hungarica.

Illyrica.

Turcica.

Aegyptiaca.

Saracenica.

Abissinica.

Indica.

Errata

Errata sic corrigito.

Pag.4.35.cedens l.cedent p.14.15.renuant l.renuat p.14.17. Pauonacea l. Gallinacea p. 26. 16. depinctis l. depictis p.26. 19.Kianidi l. Kiranidi p.35.31. mari l.mare p.36.14.qua l. quo.p.40.1.ouem l.ouo p.41.23.caruncula illa l.carunculam illam p.47.20. Pasian l.Fasian p.50.53.rorte l.forte p.55.2. depratum l.deprauatum pag.56.12. culentia ius viru l.cuius virulentia p.56.48.Pandioni l.Pandion p.74.23.Gallucinari l.hallucinari p.76.28.Francolium l.Francolinum p.83.18 volari l.volare p.92.maximè l.maxima p.99. Oedicnus cum pleudocypera l. Oedicnemus cum pseudocypero p. 106. 26 Gallucinantur l.hallucinantur p.109.44.Pelicanus l. Aelianus p. 106. 48. Pndreas l.Andreas p. 109. 49. Pmerica l. America p.113.10. Trebitium l. Threitium p. 119.16. neceßarium l. necessariam p. 125. 31. feminceæ l. fæminei p. 127.31. Splendet l.splendent p. 135. 5. non l. nos p.145.4. vaneat l. væneat p.155.5. magna l. magno p.156.42. abimdant l. abundat p.162 12. illi damus l. illidamus p.165.29. Midia l. Midias p.167.1. sanctificamini l. Sanctificabimini p.169.53. Pophyriones l. Porphyriones p.169.52. Antonius l. Antoninus p. 171. 55. quateruæ l. quateruè p.173. 34. Baptistam l. Baptista. 175. 35. alibi l. aliàs p. 186. 24. celatum l. celatam p.189.28. quuli l. equuli p.191. 48. imperatore l. imperatorem p. 198.20 natus l. nactus p.201.34. clementi l. elementari p. 204. 36. pictor l. pistor p. 230. 32. cum l. cum p.231.9. vtilitas l. vilitas p. 233. 3. hæc l. hæ p. 239. 18. vtrimque l. vtrique p. 240. vertetur l. veretur p. 250.46.berbam l.herbam p.251.19. Gallinaceis l. Gallinacei p.257.28. lecteolis l. lacteolis p.274.50.lo. l.io. p. 280.2 mares lege nares 44. vitellus lege vitellos p. 293. 42. vua l. vna p.294.35.quam l. quis p. 312.1. exornatos l. exornatus p.323.5. anteriores l. posteriores p. 326.30. pullis l. pullus p. 336. 25 & l. est p. 341. palustris l. scoticus p. 362.2 Alchati l. Alchata p.363.20 religioni l. regioni p. 364. 10. varijs l. varij p. 378. 23 Columbas meas l. Columba mea p. 382.10 vultuque l.vultque p.383.2 afferuntur l. offeruntur p.384.15 dicta l.dictu p. 384. 17 at l. ac p.384. 23 illis is l. illisis p.384.38 se parcet l. separet p. 384. 40 consercescunt l. consenescunt p.384.45 eße l. escæ p.386.38 soles l.solent p. 392. 52 Pantasilæam l. Pentesilçam p. 395. 16 trabat l. trahar p.397.7. ipsemet l.ipsæmet p.398.42 exosculari l.exoculari p.402.43 aperto l.apertos p.404.47 insidet l. insedit p.408.14 quo l. quos p.414.14 sit l. sic 414.5 tentora l. tentorio p.415.51 ci l.eis p.442.56 oræ l. ore p.454.51 myrtha l. myrrha p.513.3 colore l. calore p.523. 11 maledicto l. maledictio p.531.43 ad l. atque p.533.11 albus l. albos p.332. 33 vocatur l. vocantur p.540.24 non l. nos p. 559. 10 adeo l. ideo p. 580.20 ani l. aut p.588.31 vetere l. veteres p.589 7 inuolutos l. inuolutis p. 589. 40 paninguibus l. pinguibus p. 630.16 Caryotacte l. Caryocatacte p.649.39 antesignatum lege antesignanum p. 652. 21 Crochilus lege Trochilus p.662.5 saginata l. signata p.663.54 reponi l. reponit p.673 50. affectu l. affecta p.693.10 nuncupāt l. nuncupat p.698 39. vox l. mox p.709.24 non l.nos p.721.31 comedant l. comeant p.712 11 secum l. scuum p.724. 20 Parcus l. Parus p.740.7 hæc l.hac p. 749. 12 statium l. statim p. 752. 16 vm l. r p. 761.33 comminutos l. comminutas p.769.30 scarios l. escarios p. 774. 12 Aredulam candem l. Acredulam candem p.774.55 Rauatinus l.Rauarinus p.807.54 dignius l.dignus p.809.10 per l. per H. p.812.4 siui l.sui.p.814.39 bæc l. hac p.844.7 smapis l. sinapi.

Errata in marginibus.

P.8.15. Pauum l. Pauonum p.19.20 fimus l. fimum p.40.36 Veronencum l. Veronensium p.157. 38 faciunt l. facinus p. 163.31 nostis l. hostis p.166.6 populum l. populus p.185.31 & 196.38 Tubæ l. iubæ p. 204.55 aantet l. cantet p.240.55 muleus Rocanorum l. culeus Romanorum p.275.4 partis l. partus p.275.32 candidus l. candidius p.300.52 earum l. eorum p.448.56 maas l. malas p.455. 56 noeument l. nocumentum p.506.48 incubatas l.incubatus p.545. 43 Palygonum l. Polygonum p.752.16 author l. authorum p.772.21 syenes l. syrenes 35. correptus l. correctus p.830.22 Arabis l. Arabibus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pagina 7. versu 26. τάσειος των πέρων lege τάσεως των πέρων 28. 26. χριθλῶαι l. κριθλῶαι & versu sequente κακοπριλῶαι l. κακοκριθλῶαι 47.1 κορυδος l. κορυδαλός, & versu 6. τετύρας l. τατυρας & 7. φασιανοὺς l. φασιανὸς 58.51 χλωρηῒ l. χλωρηΐς 78.9 ἐσιμένος l. ἐσίγωμος & 24. Νυμήνιος l. Νουμήνιος & 47 ϐυλευμάτων l. βουλευμάτον 107. 52 πέρδικος l. περδικὸν & vlt. τους l. τοῦς 108.37 κιώια l. χιώια 116.19. τὸ l. τόν 131.31 ἀκέροντος l. ἀχέροντας 144. 32. Λαγος l. Λαγωὸς 161.13 ὄρτυγοφέρος l. ὀρτυγόφορος 165.1 παραιοτέρων l. παλαιοτερων 174.47. διεγειρα l. διεγείρω 177. 37 κεγκρίδες l. κέγχρου, & ver. vlt. κέγχρις l. κέγχρος 187. Αλέκτρυον in margine l. Αλεκτρυὼν 188.5 ψοφῆσαν l. ψοφῆσαι, & 12 κορίδεα l. κορίδα 191. 23 χρυσεν l. χρυσοῦν 195. 45 ὀρτιῶ l. ὀρθιῶ, & 48. κυϐάσιαν l. κυρϐαϐίαν 196.4 ὄρνιτες φοινικομόποι l. ὄρνιθες φοινικόλοφοι. 202.47 κοκκούζειν l. κοκκύζειν, & 52 κοκκυσδων l. κοκκύζων 203. 1. Νισας κοχχύσι l. Νίϐας κοκκύσῃ 204.19 ἡμερύφωνος l ἡμεράφονος, & 25. πραῖος l. πρωῖος 232.4. ἐδέχουσιν l. ἐθέλουσιν 238.49 αἶρα l. αἶρε 248.22 εὔχειν l. εἶχεν 249. 30 Αλεκτρυονόπωλις l. Αλεκτρυοπώλης 271.10 ἀμφέκεε l. ἀμφέχεε, & seq. ὤλεασεν l. ὤλεσεν 272. 35. Εκλειινειν λαιμᾶ ριμφα καθεὶς ὄνυχα l. Εκλεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα 274.35 σ' ἔγο l. σ' ἐγὼ & 39. παραχεν l. παραχεῖν 276.33 οἰὸν l. ὠὸν 398.25 εἶχει l. ἔχει 414.7 οἰμισεν l. ὄιμησεν 432.13 παραπεκραινεσα l. παραπικραίνουσα 443. 35. ἐλευτέριον l. ελευθέριον 485.13 φασόφωνος l. φασσοφωνος 491.7 πωθεῦτες l. ποθεωῦτες 492. 12. ἀρκέυθο l. ἀρκέυθου 485.3 ἰέφλασε l. ἐφίλασε 530.9 ςρυθὸν l. ςρουθὸν 610.36 φουλιῶ l. φωλιῶ 615.1 μονάσον l. μονάζον 658.46. Α' l. Α'ι 670.39 πιλόχυτος l. πηλόχυτος 673. 13 μασρακα l. μάσακα, & seq. πέσεται l. πέτεται 674. 49 ἰσεμύνοιο l. ἰσαυμόιο, & seq. πταυμος l. φθάυμος 676.33 ἆναι l. εἶναι, & seq. χεῖσθαι l. χρῆσθαι 679. 49 ὄρας l. ὤρας 687. 37 πυζου l. πυθου 703. 31 καποδίλωσας l. κακοδηλώσασ 35. ἀντοῦ l. αὐτοῦ, & 38. Δεὶ l. ἀεὶ 709. 47 αἰδόνα l. ἀηδόνα 772. 23. Α'ρυτογόωων l. Α'ορτυγόωων 773. 70 μοισίσδοι l. μουσίσδοι 776.39 χλοωρὸς l. χλωρὸς 779. 18 φίλλοις l. φυλλοις 780. 29 κοῦρο l. καῦρον 799. 14 ται l. ταν 809. 22. χίκλας l. κιχλας 840.5 σαδρος l. σαῦρος.

REGISTRVM.

REGISTRVM.

¶ ✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh.

Omnes ſunt Terniones præter ¶ qui eſt Quaternio, & ✠ quæ eſt Duernio.

Hæc omnia & ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.

BONONIÆ.

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.
M D C.

SVPERIORVM PERMISSV.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis primam aut secundam Ornithologiæ partem in toto, siue in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cęsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ maiestatis proprium.

Io: Barnitius.

Edicto Ferdinandi Medices Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis cautum est, ne quis in toto eius Dominio Ornithologiam Vlyssis Aldrouandi Bononiensis tribus Tomis distinctam sine authoris proprio consensu intra decennium proximè futurum imprimat, aut impressam venalem habeat sub pœna quinquaginta aureorum, & amissionis librorum cuicunq; contrafacienti imponenda, sicut latius patet in litteris datis in Villa sua Cafaggioli. Die 29. Septemb. 1599.

Ferdinandus Magnus Hetruriæ Dux.

Io: Baptista Concinus.

Francisci Mariæ Serenissimi Vrbinatium Ducis Priuilegio cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis Historiam de Auibus in toto eius Dominio recudat, aut recusam vendat intra decennium absq; consensu authoris sub pœna quinquaginta aureorum, & amissionis librorum, quotiescunque contrafaciens fuerit deprehensus, prout latius patet in litteris datis Pisauri. Die 2. Ianuarij. 1599.

Franciscus Maria.

Locus sigilli.

Iulius Giordonus Secretarius.

